
Digitized by Google

Digitized by Google

14. 19. F. 6

14-19-F-6

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

[illegible] ad alios [illegible]
dicit quod obliquus motus [illegible] in [illegible]
[illegible]
[illegible] adinvicem [illegible]
[illegible] et [illegible] modis [illegible]
uno modo [illegible]
[illegible] dicit quod [illegible]
[illegible] uno modo [illegible]
[illegible] et ab [illegible]
[illegible] ad simpli[illegible]
[illegible] complexiones [illegible]
[illegible] recipere
[illegible] sic [illegible]
[illegible] et
[illegible] motus [illegible]
[illegible] et ad [illegible]
dicit quod obliquus [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] ab [illegible] motus [illegible] ab
[illegible] et [illegible]
quod [illegible]
et sic [illegible] ad id quod [illegible]
quod [illegible] et motibus [illegible]
[illegible]
[illegible] quod [illegible] motus [illegible]
[illegible] angelorum [illegible] et sic ab angel[illegible]
[illegible] et sic [illegible]
Ad [illegible] quod [illegible]
[illegible] et [illegible]
quod [illegible] et [illegible]
[illegible]
Ad [illegible] quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et sic [illegible]
[illegible]

Secundo [illegible] in angelis distingui debeat cognitio matutina et vespertina [illegible] cognitio vespere et mane [illegible]
[illegible] cognitio matutina et vespertina
[illegible] angeli [illegible] vespertina et

[illegible] cognoscit [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] cognitio matutina et vespertina [illegible]
[illegible] cognitio vespertina [illegible]
[illegible]
[illegible] quod [illegible] matutina
[illegible] quod [illegible]
[illegible] vespere et mane [illegible]
[illegible]
et eadem [illegible] cognitio matutina et vespertina
[illegible] quod [illegible]
[illegible] cognitio matutina [illegible]
[illegible]
[illegible]
matutina et sic [illegible] in angelis cognitio matutina
et vespertina [illegible] quod [illegible]
[illegible] cognitio vespertina [illegible]
[illegible] vespere et mane [illegible]
[illegible] cognitio vespertina a matutina [illegible]
[illegible] cognitio matutina [illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] et sic [illegible]
[illegible] et vespertina [illegible]
[illegible] cognitio matutina [illegible]
[illegible]
[illegible] cognitio matutina et sic [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] et sic [illegible]
[illegible]
[illegible] cognitio vespertina [illegible]
[illegible] cognitio matutina [illegible]
[illegible]
[illegible] et sic [illegible]
[illegible] cognitio matutina [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] matutina [illegible] vespertina
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Octaua pars librorū diui Aurelij Augustini quos episcop⁹ edidit:

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

HIC LIBER EST CONTUS IESU MARIAE FF. EREM. EXCAL. S. AUG.

Ioannes Amorbachius Basilieñ. diligenti lectori. S. p. d.

Nunc lector diligens, finē es habiturus eorū operū quæ diuus Augustinus certissime ædidit: quæq; in ultimo secūdi Retractationū libro ipse recensuit retractauitq;: & quæ omnia in istam octauā et ultimā partem, sicut a principio tibi promiseram, collegi ut uides in dorso huius partis assignata: præter aliqua opuscula, quæ diuti⁹ undiq; perquisita, reperire nō potui. Hæc ultima pars octaua rursus incipit a pugna hæreticorū. Nam orosius notus ille hispaneñ. presbyter historicus chronographus, diuum patrē Augustinum de hæreticis priscillianistis interrogatū, ad scribendū occasionē præstitit. Tantā enim famam doctrinæ, eruditionis et ueræ fidei de se dedit Augustinus, ut nō dubitē, ipsis etiā hæreticis magno miraculo fuisse. Finē tamen huius partis, liber, de correptione et gratia, fœliciter cōcludit. Cui nos ipsos Retractationū libros duos subiunximus: et sic ea omnia in his octo partibus comprehendimus, quæ iam senium initurus, cum mortē sibi imminere suspicaretur, sanctus pater retractauit et emendauit: Nihilominus tamen cū post retractationū libros diutius adhuc dei munere ad sanctæ ecclesiæ maiorem ædificationē & consolationem uixisset: non fessus quieuit, sed multa uolumina prioribus superaddidit: quæ omnia quantū quidem habere potuimus, in tribus sequentibus partibus comprehendimus. Vale mi lector, et gratias deo habe.

¶ In hac ultima parte ista desunt opuscula: Ad emeritū donatistarū episcopum: liber unus. De gestis pelagij: liber unus: propterea omissæ sunt litteræ signatoriæ. c. et. d.

Argumentũ. Cõsultatio Orosii ad augustinũ

Diui aurelij augustini hipponẽsis epi / i librũ ad orosiũ p̄sbyterũ hispanũ cõtra priscillianistas ⁊ origenistas / et secũdo libro retractationũ argumentũ.

1. Retract. ca. 44. i Post hęc orosij cuiusdã hispani presbyteri consultationi de priscillianistis / et de quibusdam origenis sensibus / quos catholica fides improbat: quãta potui breuitate ac perspicuitate respõdi. Cuius opusculi titulus est: Ad orosium cõtra priscillianistas ⁊ origenistas. Et ipsa enim consultatio responsioni meę a capite adiuncta est.

Cõsultatio siue cõmonitoriũ Orosij / ad sanctũ Augustinũ de errore priscillianistarũ: & origenistarum.

Beatissimo patri augustino epo: orosius. Iam quidẽ suggesserã sanctitati tuæ: sed A
b cõmonitoriũ suggestæ rei & nunc offerre meditabar / cũ te expeditũ animo ab aliĳs dictãdi necessitatib⁹ esse sensissem: Sed qm̃ dñi mei / filĳ tui / eutropius & paulus episcopi / eadẽ qua & ego puer uester / salutis omniũ utilitate pmoti cõmonitoriũ iã dederũt de aliquãtis hæresibus: nec tñ omnes significarũt: necesse me fuit festinato ædere / & coaceruare in unũ oẽs perditionũ arbores cũ radicibus & ramis suis / & offerre ignienti spiritui tuo: ut tu uiso agmine / perspectaq̀ nequitia / pmetiaris quã possis dispositionem adhibere uirtutis. Tu tñ beatissime pater / malignas alioꝝ plantationes uel insertiones erue atq̀ succide: & uerã sparge sementẽ / nobis de tuis fontibus rigaturis. Ego deũ testem spondeo / & incremẽtũ operis tui spero: quia terra illa quæ nũc ingratos fructus insincære cultura exhibet: si eadẽ anno illo recondito apud te mãdando / & replendo uisitaueris / usq̀ i centesimũ fructũ pfusa / aliqñ liberius ubertate proficiet. Per te dñs deus noster: p te inquã beate pater quos castigauit in gladio †emundet Al. †emẽdet.
in uerbo. Ad te p deum missus sum: de te p eum spero / dũ cõsidero qualiter actum est. Q̃ huc ueni / agnosco: Cur uenirẽ sine uolũtate / sine necessitate / sine cõsẽsu? De patria egressus sum occulta quadã ui actus / donec in istius terræ litus allatus sum. Hic demum in eũ resipui intellectum ꝙ ad te uenire mandabar. Impudentem nõ iudices / si accipis cõfitentẽ: Fac me ad dilectũ dominũ meũ idoneũ negociatorẽ inuẽta margarita / nõ fugitiuũ seruũ euersa substãtia reuerti. Dilacerati grauius a doctoribus prauis q̃ a cruentissimis hostib⁹ sumus. Nos cõfitemur offẽsam: tu puides plagã: qđ solũ supest / adiuuãte dño largire medicinã. Breuiter ergo & quid ante male plãtatũ cõualuit / & quid postea peius insertũ præualuit / ostendã. Priscillian⁹ / primũ i eis manicheis miserior / ꝙ ex ueteri quoq̀ testamẽto hæresim cõfirmauit: docẽs aiam quæ a deo nata sit / de quodam pmptuario pcedere: pfiteri ante deũ se pugnaturã / istrui adoratu angelorũ. De hinc descẽdentẽ p quosdã circulos a principatib⁹ malignis capi: & scd̃m uolũtatem uictoris principis i corpora diuersa cõtrudi: eisq̀ ascribi chirographũ. Vnde & mathesim præualere firmabat: asserens qui hoc chirographũ solueret christ⁹: & affixerit cruci p passionẽ suã: sicut ipse priscillian⁹ in quadã eplã sua dicit. Hæc prima sapientia est in aiarũ typis / diuinarũ uirtutũ itelligere naturas / & corpis dispositionẽ. In qua obligatũ uidet̃ cœlũ & terra / oẽsq̀ principat⁹ sæculi uident̃ astricti sctõꝝ dispositiões superare. Nam primũ deus circulũ emittendaꝝ in carne aiarũ / diuinũ chirographũ / angeloꝝ & dei & oim aiaꝝ cõsensib⁹ fabricatũ / patriarchæ tenẽt: qui cõtra formalis militiæ op⁹ possidẽt: & reliqua. Tradidit aũt noia patriarchaꝝ mẽbra esse aiæ: eo ꝙ esset ruben in capite / iuda in pectore / leui in corde / beniamyn̄ i femorib⁹ / & silia. Contra aũt in mẽbris corpis / cœli signa esse disposita: id est arietẽ i capite / taurũ in ceruice / geminos in brachĳs / cancrũ i pectore / & cætera: Volẽs subitelligi tenebras æt̃nas / & ex his pncipẽ mundi præcessisse. Et hoc ipsũ cõfirmãs ex libro quodã / q scribit̃ memoria aplõꝝ: ubi saluator iterrogari a discipul' uidet̃ secreto & oñdere: qa de parabola euãgelica quæ habet: Exĳt seminãs seminare semẽ suũ: nõ fuerit semiator bon⁹. Asserẽs: qa si bon⁹ fuisset / nõ fuisset negligẽs / uel sec⁹ uiã / uel i petrosis / uel in icultis iacere semẽ uolens itelligi: hũc esse seminantẽ / qui aias captas spargeret in corpa diuersa quæ uellet: In quo etiã in libro de principe hũidoꝝ / & de principe ignis plurima dicta sunt: uolẽs intelligi: arte / nõ potẽtia dei / oia bona agi in hoc mũdo. Dicit eñ esse uirginẽ quãdã lucẽ / quã de⁹ uolẽs dare

Matth. 13. f. (margin, beside "margarita")
B (margin, beside "te dño largire medicinã")
Matth. 13. a. (margin, beside "Exĳt seminãs")

pluuiã hoibus/principi hũidorꝝ oñdit:qui dũ eã apprehẽdere cupit/ cõmot⁹ cõsudet/
& pluuiã facit:& destitut⁹ ab ea/ mugito suo tonitrua cõcitat. Trinitatẽ aũt solo ṽbo lo
q̃baṫ:nã unionẽ absq; ulla existẽtia aut ꝓprietate asserẽs/sublato/& patrẽ/filiũ/& spm̃
¶ sanctũ/hũc esse unũ christũ dicebat. Tũc duo ciues mei/auit⁹/& ali⁹ auit⁹/cũ iam tã tur/
pẽ cõfusionẽ/& ꝑ seipsã ueritas sola nudaret/peregrina petierũt: Nã un⁹ hierosolymã:
alius romã ꝓfectus est. Reuersi/ un⁹ detulit origenẽ/ ali⁹ uictorinũ:ex his duob⁹/alter
alteri cessit: priscillianũ tñ ambo dãnarũt. Victorinũ parꝝ nouim⁹:qa adhuc pene ante
æditiões suas/uictorini sectator cessit origeni. Cœperunt ergo ex origene magnifica
plura ꝓponi:quæ ex modica occasiõe ṽitas ipa præcederet. Didicim⁹ enĩ de trinitate
doctrinã satis sanã:oia quæ facta essẽt/a deo facta esse:& oia bona ualde:& facta de ni/
hilo. Tũc deinde scripturarũ solutiones satis sobrias. Oia hæc statim a sapientib⁹ fideli
pristinorũ expurgatiõe suscæpta sũt. Remãsit sola offensa: de nihilo credere eni ꝑsua/
sum erat esse aiam: nõ tñ ꝑsuaderi potuerat factã esse de nihilo: argumẽtãtes:quia uo/
lũtas de nihilo esse nõ possit. Hoc pene usq; ad nũc manet. Isti uero auiti duo/& cũ his
sanctus basili⁹ græcus:q hæc beatissime docebãt/quædã ex libris ipsi⁹ origenis non re/
cta ut nũc ꝑintelligũt tradiderũt. Primũ oia anteq; facta apparerẽt/semꝑ in dei sapien/
tia facta mansisse dicẽtes/hoc uerbo: Deus eni quæcũq; fecit/faciẽdo nõ cœpit. Deinde
dixerũt angelorũ principatũ/ꝑtãtẽ aiarꝝ ac dæmonũ unũ principiũ/& unã esse substan
tiã:& uel archangelo/uel aiæ/uel dæmoni locũ pro meritorũ qualitate datũ esse: uten/
tes hoc uerbo: Maiorẽ locũ minor culpa ꝓmeruit. Mũdũ nouissime ideo esse factũ:ut
in eo aiæ purgarenṫ/quæ ante peccarũt: In ignẽ sane æternũ quo pctõres punianṫ: Neq;
esse ignẽ uerũ/neq; æternũ prædicauerũt/dicẽtes/dictũ esse ignẽ ꝓpriæ cõscientiæ pu/
nitionẽ:æternũ autẽ/iuxta etymologiã græcã/non esse ꝑpetuũ: etiã latino testimonio
adiecto:qa dictũ sit in æternũ/& in sæculũ sæculi postposuerit æterno: Ac sic oẽs pecca
torũ aias post purgationẽ cõsciẽtiæ i unitatẽ corporis christi esse redituras. Voluerunt
etiã de diabolo asserere/sed nõ præualuerũt:eo ꝙ cum substantia in eo bona facta/ꝑire
nõ possit/exusta in totũ malicia diaboli/aliqñ saluãdã esse substantiã. De corpore uero
dñi sic tradiderũt:quia cũ usq; ad nos ueniens filius dei/post tot milia annorũ ociosus
eousq; nõ fuerit: sed prædicãs remissionẽ angelis/ꝑtãtib⁹/atq; uniuersis superiorib⁹:cũ
qualitatẽ formæ eorꝝ quos uisitaret assumeret/usq; ad palpabilitatẽ carnis assũptionis
Al. terrestrio specie/ꝛcrassius se hac passione & resurrectione determinans: rursus donec usq; ad pa
trem ueniret ascendendo tenuisse: Ita neq; depositũ usq; fuisse corpus/nec in corpore
Roma.8.d. ullo regnantẽ circũscribi deũ. Creaturã quoq; subiectã corruptiõi/nõ uolentẽ: intelle/
ctam esse dicebant/solem & lunã & stellas/& hæc nõ elemẽtarij esse fulgoris/sed ratio/
nales potestates: præbere aũt seruitiũ corruptioni/ꝓpter eum qui subiecit in spe. Hæc
sicut retinere potui/breuiter expositũ est:ut ꝑspectis oib⁹ morbis medicinã adhibere
festines. Est ueritas christi in me:quia ꝓpter uenerabilẽ reuerentiã sanctitatis tuæ esse
impudens nõ auderẽ/nisi euidẽti iudicio & ordinatione dei ad illius tanti & talis po/
puli: cui sicut peccãti plaga imposita est/sic post plagã cura debeṫ/remedia ꝓferẽda te
electũ me missum esse cognoscere. Memor mei beatissime pater/ multorũq; qui mecũ
uelut ros eloquiũ tuũ/ut super eos descendat expectantes se dignare.

Capitulorũ libri ad orosiũ cõtra prisciliianistas ꝛ origenistas/sancti augustini/ recollecta annotatio.

1 Q; anima licet immortalis/nõ tñ ideo de dei substãtia ẽ cũ sit mutabilis.
2 Utrũ ex nihilo ꝓducta anima dicẽda sit/cũ dei sit ex uolũtate creata.
3 Quid sit deuz ex nihilo aliquid facere: ꝛ q̃ uolũtas ei⁹ nõ sit nihil.
4 Q; ex libris origenis cõuincere possu/mus hereticos:ita tñ ut in errat℞ mi/nime eidem adhçream⁹: ueritas enĩ debuit nõ falsitas pellere falsitatẽ.
5 Q; diaboli/angelorũq; eius correctio/nem credere nemo audeat/ex grçci idiomatis ꝓprietate ostendiṫ.
6 Quomodo çternum sit accipiendũ/ex aliis scripturç passibus uenaṫ.
7 De regno christi in çternuz duraturo/ ꝛ duplici fine/perficiẽte/ ꝛ consumẽ/te/ꝓ intellectu auctoritatis apli.
8 Q; maiorem locum minor culpa nõ ꝓ/

meruerit: ꝛ quomodo omniũ creatu
rarum genera in homie agnoscant.

9 ¶ Q nõ oia i libro iob ꝓ auctoritate reci
piẽda sint: sicut nec i euãgelicis libris:
ꝗuis verissima sit narratio euãgelica.

10 ¶ Q nec angeli sctí i dei cõparatione iu
sti sint/ cui participatiõe iusti sunt.

11 ¶ Q multa tam de sideribus an sint ani
mata/ ꝗ̃ de differẽtia angelicorum
ordinũ sine periculo nesciri possint:
cum desuper sacris litteris nihil sit
proditũ/ quibus inferiores existũt
omnes doctores.

12 ¶ Q non necessariorum ad salutem ig/
norantia patienter/ ꝛ sine murmure
cõtra deũ sit sufferenda.

Diui aurelij augustini hipponẽsis epi/ liber ad orosiũ cõtra priscillianistas ꝛ origenistas incipit.

Q anima licet immortalis/ nõ tamen ideo de dei substantia est cum sit mutabilis: Capitulũ i.

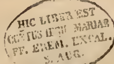
r Espõdere tibi querenti dilectissime fili
orosi/ nec ad oĩa debeo ꝙ
in tuo cõmonitorio posui/
sti: nec oĩno nõ debeo/ ne
studiũ tuũ/ qd mihi gratissimũ est/ ꝯtẽpsisse
videar: ꝛ ob hoc intẽpanter offendã. Nã i — Ar. † intẽpe/rans.
ꝗbusdã opuscul' nr̃is/ ꝙ vel legisti/ vel lege
re poteris/ multa dicta sũt ꝙ valeant aduer
sus heresim priscillianistarũ: ꝗuis nõ mihi
eos ꝓposuerim refellẽdos: ꝫ cũ aliud agerẽ
etiã h̄ me egisse nũc itelligo: qñ ex te audio
qd illi sentiãt. Q eni ẽ aduersus maniche/
os multis a me locis de aĩa disputatũ: ꝙ li/
cet ſm quẽdã modũ suũ sit immortalis: tñ
in deteri' deficiẽdo/ ꝛ in melius ꝓficiendo
mutabilis esse ꝯuincit: ꝛ ꝑ hoc nõ eẽ de dei
substãtia dilucidissime oñdit/ simul ꝗ̃ pris/
cilliani dogma subuertit. Hoc enim vno fir
missime ꝯstituto/ qd ꝛ verissimũ ẽ/ ꝛ i seipo
vnusqsq; admonit' facillime agnoscit/ neq;
illi/ neq; isti ieniũt vnde suas fabulas tex
ant. Quid aũt opus ẽ ire ꝑ amputãdos ra/
mos loquacissimi erroris/ cui' radicẽ effode
re atq; extirpare cõpẽdiũ ẽ: cũ ꝑsertim ꝛ ip/
se gratuleris iã illa fabulosissima delyramẽ
ta apud vos esse cõuicta?

Utrũ ex nihilio ꝓducta aĩa dicẽda sit/ cum dei sit ex voluntate creata: Ca. ii.

A
s Ed de aĩa ꝗ̃stionẽ adhuc vsq; ṽsari:
vtrũ eã de'/ qñ particulã vel deflu/
xionẽ ei' nõ eẽ iã ꝯstat/ ex nihilo cre/
asse dicendus sit: eo ꝙ durũ ꝛ impiũ videat
volũtatẽ dei dicere nihil esse/ ꝙ volente cre/
ata est. Hoc qdẽ iã nõ ꝑtinet ad redarguen/
dã priscilliani sacrilegã vanitatẽ: Siue eni
ex nihilo facta sit aĩa/ siue hoc ꝓpterea dicẽ
dũ nõ sit/ qꝛ dei volũtate facta est: ꝙ volun/
tas vtiq; nõ est nihil: tñ qꝛ facta/ ꝛ dei natu
ra non ẽ/ ꝑfecto heresis illa refellitur/ ꝙ ani/
mã primit' naturã dei esse cõtẽdit/ vt habe/
at vnde ꝯcitet ibi ꝗcqd aliud falsitatis ad/ — Ar. † cõnectat
iũgit. Uerũ qꝛ ꝛ istã questionẽ spernere et — B
indiscussã relinquere nõ oportet: querendũ
est ab istis/ ꝙ ꝓpterea nolũt aĩam ex nihilo
factã credere: ne volũtatẽ dei qua facta est
nihil eẽ asserãt: querendũ est ꝙ ab eis: vtrũ
nullã creaturã ex nihilo factã esse fateant.
Si eñ id putãt/ querẽdũ est: ne aliã quãdã
naturã conent inducere/ ꝙ neq; de' sit/ nec
tñ nihil sit/ quã velut materiã sibi subiectã
nisi de' haberet vnde faceret ꝗcqd fecit/ in/
uenire non posse. Nã dũ querit vñ creaturã
suã de' fecerit/ ꝗdã materies querit: sicuti ẽ
fabro lignũ/ vel qdlibet corpus: qd nisi ha/
buerit/ ea facere ꝙ ab ei' arte expetunt oĩno
nõ poterit. Cũ ꝙ respondet: ex nihilo/ qd ali
ud respõdet/ nisi nullã ei subiectã fuisse ma
teriã quã ipse non fecerat: vt haberet vnde
faceret: si qd vellet/ ꝛ quã nisi haberet facere
nõ valeret? Materies ꝗppe mũdi ꝙ in reb'
mutabilib' vtcũq; dinoscit/ ab ipso ꝯstitu/
ta est a quo cõstitut' est mũdus. Quapro/
pter et si fecit aliqd de' aut facit ex alia ꝗcũ
q; re/ nõ tñ ex ea re fecit aut facit quã ipe nõ
fecerit. Quobrem sequestrata paululum aĩe
natura: si fatent deũ aliqd fecisse de nihilo:
attẽdãt ꝛ videãt/ ꝗcqd illud est/ eũ volũta/
te fecisse: Nõ eñ aliqd fecisset iuit'. Nec tñ
ideo eandẽ volũtatẽ nihil esse: ꝙ voluntate
ab illo aliqd ex nihilo factũ est. Cur ergo de
aĩa timẽt dicere/ qd de alijs ꝗbuslibet reb'
nõ dubitẽt dicere? Aut si aĩam tñmõ volũ
tate dei ꝓhibẽt factã: cetera eũ nõ volũtate
fecisse contendũt: quid absurdi'/ qd insani'
dici põt? Q si oĩa ꝙ fecit/ volũtate vtiq; fe/
cit: nec tñ cũ hoc dicim' eandẽ voluntatẽ ni
hil esse dicamus: hoc ꝛ de aĩa accipiãt.

Quid sit deuz ex nihilo aliquid facere ꝛ ꝙ volũtas ei' nõ sit nihil: Ca. iii.

c Um eni dicit/ deus ex
nihilo fecit/ nihil aliud dicitur: nisi/
non erat vnde faceret: et tamen qꝛ
voluit fecit. Usq; adeo igitur in eo qd ex
nihilo fecit/ voluntas non nihil dicitur/ vt
ipsa precipue cõmendet. Nã cui dicit: sub/
est eni tibi cum voles posse/ siue assit vnde
fiat/ siue nõ assit: sat est volũtas/ vbi sum/

ma est ptās. Quō ergo in eo qđ de nihilo
creat/ volūtas creātis nihil esse phibet:cū
ppterea de nihilo creari aliqđ possit:qz vo/
lūtas creātis etiā sine materia sibi sufficit?
Qz si forte:nō solū aiam/sed nullā oino cre
aturaz volunt fateri ex nihilo factam:ideo
qm̄ quicqđ de⁹ fecit/volūtate fecit:ꝙ volū/
tas vtiqz non est nihil:respiciant vnde fm
corpus factus sit hō. Certe eni sicut scriptu
Gen.2.b. ra testat/ cū de limo vl' de puluere terrę de⁹
fecit:ꝛ pculdubio volūtate fecit. Nec tn̄ vo
lūtas dei puluis aut lim⁹ ē. Sicut ergo i eo
qđ ex limo factū est/ cuiꝰ voluntate sit fa/
ctū/nō est voluntas lim⁹:ita in eo qđ ex ni/
hilo factū/cuiꝰ volūtate sit factū/ non est
voluntas nihil.

Qz ex libris origenis cōuincere possum⁹ hereticos: ita tn̄ vt i erratis minime eidē adhereamus/ veritas enim debuit/ non falsitas pellere falsitatē: Ca. IIII.

Iam vero qđ dolēdū addidisti:ex p/
riscilliani heresi ad errorem origenis
apud vos hoies fuisse delapsos:nec
ab illa peste potuisse sanari/nisi ꝛ ipsa medi
cina morbidū aliqđ intulisset:nō est quidē
dolor iste culpandus: Veritas eni debuit/
nō falsitas pellere falsitatē: Nā hoc mutare
est malū nō euitare. Verūtn̄ qz de ipso deo
creaturaꝝ olm ꝯditore/h̄ ē/de ipa coęterna
ꝛ icōmutabili trinitate ab eis q ad nos du/
os libros origenis attulerāt/id traditū esse
cōmemores/ qđ veritas habet:contra quā
veritatē/priscillian⁹ sabellianū antiquū do
gma restituit:vbi ipse pater q fili⁹/ q ꝛ spiri
tussanct⁹ phibet/hoc ipse prior/qđ etiaz de
aia ita sentit:vt non eā ppriā velit habere
naturā/sed de ipso deo tanqz particulā de/
fluere/ꝛ tā deformiter iquinari/ atqz in de/
terius cōmutari cū manicheis audeat affir/
mare:non parū boni ex libris illis puincia
vrā pcepit:in ea re maxime in qua capitali/
ter errat. De creatore qppe/non de creatura
tā falsa ꝛ tā nefaria sentiunt. Siue ergo in
hāc fidē q deuiauerāt restituti sūt:siue q eā
nōdū nouerāt illaꝝ disputationū lectiōe di
dicerūt/hoc se gaudeāt didicisse qđ sanū ē:
Qz aūt ꝛ i eis erroris est/ qđqz te cognouisse
iam videā:tn̄ queādmodū contra talia dis/
serat/ibi meli⁹ discere poteris/vbi error ipe
ꝛ olim exortus est ꝛ nō olim pditus.

Qz diaboli angelorūqz eius correctionez credere nemo audeat ex greci idiomatis pprietate oñdit: Ca. V.

Vantū possum tn̄ etiā
q ego cōmoneo/vt de diaboli āgelo/
rūqz eius correctione ꝛ in pristinū statū re/
paratione sapere nihil audeas: Nō qz dia/
bolo ꝛ demonib⁹ iuidem⁹:et eo modo qua/
si vicem maliuolentię illis rependim⁹:cū il/
li nō ob aliud nisi iuidentię stimulis agita/
ti/nostra itinera qbus in deū tendimus p/
turbare conent. Sed qz vltimę sentētię sū/
mi ꝛ veracissimi iudicis ex nostra psūptio/
ne addere nihil debem⁹: Ipse em̄ se similib⁹
corū dicturū esse pdixit: Ite in ignē ęternū Matth.25.d.
q paratus est diabolo ꝛ angelis eius. Nec
mouere debet vt h̄ loco ęternū p diuturno
accipiam⁹:qđ alibi scriptuz ē: In ęternū ꝛ i
sęculū sęculi: Latin⁹ qppe interpres noluit
dicere/in ęternū ꝛ in ęternū ęterni. Sed qm̄
id qđ αἰων grece dicit/ꝛ sęculū ꝛ ętnū iter/
ptari pōt:comodi⁹ alij iterptes trāstulerūt:
i sęculū ꝛ i sęculū sęculi. Sed nō h̄ dictū est
vbi dictū ē: Ite i ignē ęternū: Nō eni dictū
ē αἰωνα/sz αἰωνιον:qđ si a sęclo declinatū
esset/ sęclare latine diceret/nō ętnū/qđ ne/
mo vnqz interpres ausus ē dicere. Quapro
pter licet latine sęculū cū aliq fine intelliga
tur:ęternū vo nisi id qđ sine fine est/ nō so/
leat appellari:αἰων aūt grece aliqn ęternū/
aliqn sęculū significare intelligat:tn̄ qđ ex
h̄ noie deriuat ꝛ appellat αἰωνιον:nec ipsi
gręci quātū existimo solēt itelligere/nisi id
qđ nō habet finē: Nos aūt siue αἰωνα siue
αἰωνιον nō solemus dicere nisi ęternū:sed
αἰωνας dicim⁹ ꝛ sęculū/ αἰωνιον aūt nō nisi
ęternū. Quis qdā interdū etiā ęternale au
deant dicere:ne latinę linguę deesse videat
ab eodē noie deriuatio: Et fortasse qdē fm
morē scripturarū inueniāt isti aliqđ etiam
αιωνιον dictū:qđ sine fine nō sit:sic̄ de⁹ i li
bris veteris testamēti assidue dicit: Hoc vo/
bis erit legitimū ęternū: qđ grecus habet
αἰωνιον/cū de talib⁹ sacramētis eo mō sępe
pceperit ꝙ finē fuerāt habitura:qđqz si dili/
gēti⁹ dicta itelligant/ea fortassis ꝙ illis sa/
cramētis significabant/finē nō erāt habitu
ra. Ita eni ne longi⁹ abeam/ dicim⁹ ęternū
deū:nō vtiqz istas duas breuissimas sylla/
bas/sed quod eis significat.

Quō eternuz sit accipiendum ex alijs scripture passibus venatur.

Dixit aplus ętna tpa pora (Ca. VI.
d ꝛ ātiq: qđ i gręco legit προχρονων
αἰωνιων Ad titum em̄ scribens ait:
Spē vitę ęternę quā pmisit nō mēdax de⁹ Ad titū.1.a.
ante tpa ęterna. Cū aūt retrorsū tempora a
ꝯstitutiōe mūdi habere videāt initiū: quō
sūt ęterna:nisi qz ęterna dixit ꝙ añ se nō ha
bēt vllū tps? Quisqs prudēter aduertit qđ
dictū est: Ite in ignē ęternū/illud esse dictū

qd nō habet finē: ecōtrario ꝓbat eoipso lo co euāgelico de vita eterna quā iusti accepturi sūt: Nō enī ⁊ ipa habet finē. Jta enī cō-
Matth.25.d. clusit: Ibūt illi in ambustionē eternā: iusti aūt i vitā eternā: In vtroqꝫ grecus αἰώνιον habet. Si misericordia nos ꝓuocat credere: nō futurū impiorū sine fine supplicīū/ qd de pmio iustorū credituri sumꝰ/ cū in vtraqꝫ pte/ i eodē loco/ eadē sentētia/ eodē ꝟbo ꝓnūciet eternitas? An iterū etiā iustos ex illa sanctificatiōe ⁊ vita eterna/ in pctōꝝ immūdiciā atqꝫ i mortē relapsuros eē dicemꝰ? Absit hoc a christianę fidei sanitate. Utrū qꝫ igit sine fine dictū ē etnū: hͨ ē αἰώνιον/ necū diaboli penas dolemꝰ/ ⁊ de regno christi dubitemꝰ. Postremo si eternū ⁊ eternale: hͨ ē αἰών ⁊ αἰώνιον sub vtroqꝫ itellectu in scripturis poni solet/ aliqñ sine fine/ aliqñ cum fine: quid de illis ꝑphete verbis misuri su-
Esai.66.g. mus: vbi scriptū est: Uermis eoꝝ non morief/ ⁊ ignis eoꝝ nō extinguef? Qualiscūqꝫ pena significata sit noie vermis atqꝫ ignis: certe si nō moriet nec extinguef/ sine fine ꝓdicta est: Nec aliud agebat ꝓpheta cum hͨ diceret/ nisi vt eā sine fine ꝓdiceret.

De regno christi in eternū duraturo: ⁊ duplici fine/ pficiēte ⁊ cōsumente/ pro intellectu auctoritatis apostoli: Capitulū vii.

De regno etiā christi/ nō fm id qd in
Joh.1.a. principio verbū deꝰ apud deū: nā illic nemo vnquā dubitauit: qꝫ sit rex olm seculoꝝ: sed fm hois susceptionē ⁊ mediatoris sacramētū/ ⁊ ex virgine incarnationē aptissime dictum est/ qꝫ finē non sit habiturū: vbi angelus loquēs ad mariā matrē futurā virgineqꝫ mãsuram/ ait inter cetera:
Luc.1.c. Hic erit magnus/ ⁊ filꝰ altissimi vocabif: Et dabit illi dñs deꝰ sedē dauid patris eius: et regnabit in domo iacob in eternuꝫ/ ⁊ regni eiꝰ nō erit finis. Scōm qd regni eiꝰ non erit finis/ nisi fm id qꝫ regnabit i domo iacob? Nā hoc qd ait in eternū/ ꝓpter ipam ambiguitatē expōsuit addēdo: regni eiꝰ nō erit finis: ne quisqꝫ eternū hic sic acciperet/ quēadmodū seculū finē quãdolibet habituꝝ. Nū qd aūt regnū in domo iacob ⁊ i sede dauid intelligi pōt/ nisi in eccłia ⁊ in eo pplo q̄ est
1.Cor.15.c. regnū eiꝰ: de quo etiā dicit aplus: Cū tradiderit regnū deo ⁊ patri: id est cum pduxerit sanctos suos ad cōtēplationē patris/ vtiqꝫ ⁊ ad suā: fm id qꝫ deꝰ est equalis patri? Nō
Job.5.c. enī sic tradit vt ipe amittat: qꝛ ⁊ pater dedit filio habere vitā i semetipso: nec vtiqꝫ amisit ipse. Ac p hoc si regni eius nō erit finis: ꝑfecto sancti eiꝰ q̄ sūt regnū eiꝰ/ cū illo sine fine regnabūt. Qd aūt illo loco dicit apo-
1.Cor.15.c. stolꝰ: Deinde finis cū tradiderit regnū deo ⁊ patri: ibi finē nō cōsumētē/ ꝑ pficiētē significat: sicut dictū ē: Finis enī legis christꝰ ad
Roma.10.a. iustitiā oī credenti: qꝫ lex pficiat/ nō qꝫ aboleat. Qd ⁊ illic significat vbi ait: Nō veni
Matth.5.b. legē soluere/ sed adimplere.

Qꝫ maiorē locū minor culpa nō promeruerit: ⁊ quomodo oīm creturarū genera in hoīe agnoscant: (Ca. VIII.

Quod aūt dicit de rationalibus creaturis. i. sanctis angelis ⁊ imundis demonibꝰ/ ⁊ ipis aiabus hoim: qꝫ maiorē locū minor culpa promeruerit: qua ipudētia conenf ecclesię christi psuadere/ nō video. Meliꝰ itaqꝫ credimꝰ/ deū nō peccatis rōnaliū spirituū adductū esse ad fabricā mūdi/ ne illa sequat: Quia ⁊ rōnalis i illo est/ quā vel ꝓbanf habere angeli/ vł credunf: ⁊ vt ita dicā sensual qua ⁊ bestię nō carēt: vtunf enī sensibꝰ ⁊ sensualibus motibꝰ ad appetēda vtilia ⁊ vitāda cōtraria: ⁊ vitalis priuata sensu/ qualis aduerti i arborībꝰ pōt: Nā ⁊ i nobis sine sensu nostro fiūt corpis icremēta: ⁊ capilli nec cū p̄cidūf sentiūt/ ⁊ tñ crescūt. Jā vero ipa corporalis creatura euidētiꝰ apparet i nobis: q̄ licet ex terra facta atqꝫ formata sit: insūt tñ illi ex oībꝰ huiꝰ corporei mūdi elemētis q̄dā pticulę ad tēperiē valitudinis. Nā ⁊ calore mēbra vegetāf/ q̄ est ab igne: cuiꝰ etiā lux ab oculis emicat: ⁊ aere venarū discursus/ qs arterias vocāt/ atqꝫ spiramēta pulmonis implētur/ et humor nisi esset/ sputamēta cōfluerent/ vitāqꝫ absumeret siccitas. Nā ⁊ ipse sanguis humido lapsu alias venas replēs q̄si riuis ⁊ fluminibꝰ p cūcta diffundit. Jta nullū ē creaturę genꝰ qd non in
Roma.8.d. hoie possit agnosci: Ac sic ois creatura i eo ꝯgemiscit ⁊ dolet/ reuelationē filioꝝ dei expectās: q̄ p corpis etiā resurrectione/ ⁊ si nō in oibus hoibus/ ois tñ a corruptionis seruitute liberabit: qꝛ ⁊ in singulis ois est: ⁊ si quo alio modo meliꝰ pōt idē locus aplicaꝝ/ istarū itelligi. Nō tñ ex eisdē ꝟbis cōsequēs ē/ vt solē ⁊ lunā ⁊ sidera cōgemiscere credamus/ donec i seculi fine a corruptiōis seruitute liberentur.

Qꝫ nō oia in libro iob ꝓ auctoritate recipiēda sint: sicut nec i euāgelicis libris: quis verissima sit narratio euangelica: Capitulū. IX.

Sane qm̄ dixi de diuinis libris legaf ⁊ credimꝰ: ne te forsitā fallat qd de libro sancti iob ꝓferre assolent q̄ hęc
Job.25. asserūt: vbi scriptū est: Quō erit hō iustus

corā dño: vel quō se mūdabit nat⁹ ex mulie
re: si luci pcipit/ ⁊ nō lucet: nec stellę sūt mū/
dę añ eū/ q̄to magis hō putredo/ ⁊ fili⁹ ho/
minis vermis. Hinc eni volunt intelligi rō/
nalē spm̄ habere stellas ⁊ mūdas nō esse a
pctō: s; idō i cęlis esse/ q² maiorē vel meliorē
locū minor culpa pmeruit. Nō p auctorita
te diuinā istā sentētiā recipiendā esse existi/
mo: Nō eñ eā ipse iob enūciauit/ cui singu/
lare quodāmodo testimoniū diuinit⁹ phi/
Job.1.d. bet/ q nō peccauerit labijs suis ante dñm:
sed vn⁹ ex ei⁹ amicis q̄ dicti sūt cōsolatores
maloꝝ oēs ⁊ diuina sentētia reprobant. Si
cut aūt in euāgelio/ q̄uis verū sit oīno q di
cta sint: nō tñ oīa q̄ dicta sūt vera esse credū
tur: qm̄ multa a iudęis falsa ⁊ impia dicta
esse verax euangelij scriptura testat: sic in h
libro vbi multę psonę locutę esse narrant:
nō solū qd dicat/ s; a q̄ etiā dicat cōsiderā/
dū ē: ne passim q̄ in sancto libro q̄libet scri/
pta sūt recipiētes/ cogant fateri/ qd absit ve
Job.2.c. ra ⁊ iusta fuisse q̄ marito scō mulier insipi/
ens suggerebat/ vt aliqd aduersus deū lo/
quēs ab illa intolerabili pęna moriēdo libe
raret. Quod nō ideo dixerim: q² illi amici a
dño reprobati/ ⁊ ab ipso sācto dei seruo me/
rito culpati/ nihil veri loq potuerunt: s; q²
nō oīa q̄ locuti sūt vera putāda sūt. Quis
q̄ aduersus iob nihil verū dixerunt: pōt tñ
etiā ex eoꝝ verbis aliquā sanā sentētiā in
testimoniū veritatis assumere/ q nouit sa/
piēter dicta discernere: s; quādo inquirētes
pbari nobis aliquid volumus testimoniū
sanctoꝝ eloquioꝝ/ nō nobis dicat creden/
dū esse etiā qd in euāgelio scriptū est/ si for/
te euāgelista cū hoc dixisse cōmemorat/ cui
fides habēda nō est: Nā dictū est illic a iu/
Joh.8.f. dęis dño christo: Nōne verū dicim⁹/ q² sa/
maritanus es ⁊ dęmoniū habes? Quā vo
cē tāto amplius detestamur/ quātū nobis
christ⁹ est charior. Emissam tñ esse a iudęis
dubitare nō possum⁹ q euāgelicā narratio/
nē verissimā credim⁹. Ita nec euāgelistę de
rogamus fidē scribēti: ⁊ iudęi voce blasphe
mantis execram⁹. Nec solū impijs ⁊ nefan/
dis hoībus: s; nec ipsis i fide paruulis atq;
adhuc rudib⁹ ⁊ indoctis/ q forte ibi loquen
tes cōmemorant tāq; canonicę auctoritati
accōmodam⁹ fidē. Neq; eni q² ille cuius cę
Joh.9.f. ci nati oculos domin⁹ aperuerat ait: Sci/
mus q² pctōres de⁹ non exaudit: ideo istam
sentētiā p euāgelica auctoritate sic debem⁹
accipere/ vt ipsis in euāgelio verbis dñi re/
Luc.18.c. sistam⁹/ q cū qui dixit: Dñe ppiti⁹ esto mi/
hi peccatori/ magis iustificatū descendisse
de tēplo q̄ phariseū iusticias suas comme/
morātē atq; iactātē/ diuina voce firmauit.
Nec succenseat iste recēs illuminat⁹ l cæme
q cū diximus in suę fidei tyrocinio/ qñ ad/
huc q̄s esset q cū sanauerat nesciebat/ min⁹
circūspectā ptulisse sentētiā: q² pctōres de⁹
nō exaudit: cū ipi apli dñi p̄ ceteris electi ⁊
lateribus cohęrentes eiusq; ore pendentes
multa reperiant iprobāda dixisse/ q̄ cōme/
morare plixū est: ita vt beat⁹ petr⁹ de qui/
busdam verbis suis: nō solū rephēdi/ s; eti Matth.16.c.
am sathanas appellari meruit.

Q nec angeli sancti in dei cōparatione iusti sint/ cuius participatione iusti sunt. Ca.X.

Quāq; i cōparatione iusticię dei/ si nec
sancti in cęlis angeli iusti esse dicāt:
nō mihi videt importuna sentētia:
nō q² vt hoc essent a iusticia lapsi sunt/ s; q²
facti sūt ⁊ de⁹ nō sunt: tantūq; spiritalis lu/
minis habere nō possūt/ quātū habet ille a
q facti sunt. Ibi eni sūma iusticia/ vbi sum/
ma sapiētia: ⁊ hoc de⁹ est: de quo dictū est:
Soli sapienti deo. Sed alia q̄stio est quātū
iusticię ipius/ capiāt angeli q̄tūq; non ca/
piāt: Cui⁹ eni participatiōe iusti sunt/ eius
cōparatiōe nec iusti sūt.

Q multa tā de sideribus an sint aīata q̄ de differentia angelicorū ordinū sine piculo nesciri possint cū desup sacris litteris nihil sit pditū/ quibus iferiores existūt omnes doctores: Ca. XI.

Sed alia est vt dixi ista quęstio: alia A
de siderib⁹ et sole ⁊ luna: vtrum vel
rōnes habeāt spūs in his cōspicuis
corpib⁹ lucidisq;: corpa esse q dubitat/ qd
sit oīno corpus ignorat. Neq; ista multum
ad nos ptinēt/ vt ea sūmo studio indagare
curem⁹ q̄ remota sūt a sensib⁹ nr̄is/ ⁊ ab in/
tellectu infirmitatis hūanę: nec in ipis scri/
pturis ita posita/ vt nobis eoꝝ sit mādata
cognitio. Immo vero ne pcipiti suspitione
in fabulas sacrilegas irruam⁹/ clamat scri/
ptura diuina: Altiora te ne q̄sieris/ ⁊ fortio/ Eccl.3.c.
ra te ne scrutat⁹ fueris: sed q̄ tibi p̄cepit dñs
illa cogita sp: vt mag l i istis temeraria p̄sū/
ptio/ q̄ cauta ignoratio culpanda videat.
Certe ait aplus: Siue sedes/ siue dñatiōes/ Col.1.c.
siue principat⁹/ siue ptātes. Et esse itaq; se/
des/ dñationes/ principat⁹/ ptātes i cęlesti/
bus apparatib⁹/ firmissime credo/ ⁊ differre
iter se aliqd indubitata fide teneo. S; quo B
me ptēnas/ quē magnū putas esse doctorē
q̄ nā ista sint/ ⁊ qd inter se differant nescio.
Nec ea sane ignorātia periclitari me puto:
sicuti nō obediētia si dñi p̄cepta neglexero.
Et ideo puto spū dei p auctores nr̄os scri/

ptores sanctorū eloquiorꝫ nō plene exposi ta/sꝫ raptim tacta atqꝫ pstricta: vt sicut for te tali quales nos sum⁹ p altiorē reuelatio nē aliqd hmōi fuerit demōstratū: nō se infe riores fuisse credat eos p quos nobis cano nicarū scripturarum scā ꝑconia ministrata sūt. Quātū eni qsqꝫ sciendo pfecerit/infra illas lras se iueniet: quas deus tāqꝫ firma mentū supra oia humana corda constituit.

Roma. 12. a. Non itaqꝫ opus est plus sapere: sed sape re ad tēperantiā/sicut vnicuiqꝫ de⁹ ptitus est mensurā fidei. Docebunt te ista fortasse doctores si ad illos afferas discendi scien tiā quātā sciēdi habes curā/ne incognita p cognitis opinerī/ne nō credēda credas/vel credēda nō credas. Immo docebit ille vn⁹ magister ⁊ ver⁹/siue p illos/siue qbus mo dis voluerit q te p sua ecclesia laborātē in tus inspicit/vbi ⁊ hoc in te cōtulit ipse rese rabit lati⁹ veritatē q pulsantē puidet quā donare dignatus est charitate. Aliud est in

Roma. 5. b. adā peccasse: vnde dicit aplūs: In quo oēs peccauerūt: ⁊ aliud ē extra adā/nescio vbi peccasse: ⁊ ideo in adā. i. in carnē q ex adā p pagata est tāqꝫ in carcerē trudi. Illam vero opinionē/qꝫ ex vna fiāt oēs aiē/nec discute re volo nisi necesse sit: atqꝫ vtinā ista de q nūc agim⁹ si vera ē: sic abs te defendat/vt hoc necesse iā nō sit.

Qd nō necessariorū ad salutē ig norantia/patienter ⁊ sine murmu re cōtra deū est sufferēda: Ca. xii.

Quāuis aūt desideratiue rogē/vot/ q ardētib⁹ exoptē/⁊ expectē vt p te mi hi dñs huius rei auferat ignorātiā: tñ si qd absit mime meruero/patiētiā mihi petā a dño deo nro: In quē sic credim⁹/vt aliqd nobis nō aperiri etiam pulsantib⁹ nul lo mō aduersus eū murmurare debeamus:

Job. 16. c. Meminerim⁹ ipis aplis dictū: Multa vob dicere habeo/s nō potest/ illa portare mō. In his qꝫtū ad me attinet etiā h deputem nec q h sciā idigner idignū/ne h ipso etiā cō uincat indignior. Multa eni alia sūt ne scio q cōmemorare vel nūerare nō possū: et h tolerabiliter ignorarē/nisi metuerem ne aliq istarꝫ opinionū ꝯ illud qd firmissima retinem⁹ fide/incaut/obrepet mētib⁹: s an teqꝫ sciā q iā earꝫ potius eligēda sit/hoc me nō temere sētire pfiteor/ eaqꝫ q vera est nō aduersari robustissimē ac fūdatissimē fidei q christi ecclia nec paruulos hoīes recētissi me natos a damnatiōe credit/nisi p grām nois christi quā in suis sacramētis cōmen dauit posse liberari.

Scti augustini epi/liber ad orosiū con tra priscillianistas et origenistas explicit.

Diui aurelij augustini hippon sis epi/i duos libros: vnū/de ori gine aie: Alterū de sentētia sancti iacobi aplī: vbi ait: Quicūqꝫ totā legem seruauerit ⁊c. ex secundo li bro retractationū/argumētū.

Scripsi etiā duos libros ad hierony mū pbyterū sedētē in bethleē: vnū de origine aie hoīs: alterū de snīa ia cobi aplī vbi ait: Quicunqꝫ totā legem ser uauerit/offendat aūt i vno/fact⁹ ē oim re⁹: de vtroqꝫ ꝯsulēs eū. Sꝫ in illo priore qstio nē quā proposui ipse nō solui: in posteriore aūt qd mihi de illa soluēda videret ipse nō tacui. Sꝫ vtrū h approbaret etiā illū ꝯsului: Rescripsit aūt/ laudās eandē ꝯsultationē meā/ s tñ sibi tūc ad rñdēdū ociū nō eē rñ dit. Ego do qusqꝫ eēt i corpe/hos libros ede re nolui: ne forte rñderet aliqñ/ ⁊ cuꝫ ipa rñ sione ei⁹ poti⁹ ederent. Illo aūt defūcto ad hoc edidi priorē/vt q legit admoneat/ aut nō qrere oino quō def aia nascētib⁹: aut cer te de re obscurissima eā solutionē qstionis hui⁹ admittere/q ꝯtraria nō sit aptissimis re b⁹/qs de originali pctō fides catholica no uit in paruulis nisi regenerarent in christo sine dubitatiōe dānādis. Posteriorē do ad hoc/vt qstiōis de q ibi agit/etiā quę nobis visa est solutio ipa noscat.

2. Retract. ca. 45.

Jaco. 2. b.

Al. ⁊ referi bendum.

Al. ⁊ dixit.

Beati hieronymi ad sanctū augustinū: cur sibi ad quæsita nō mox responderit/ se ex cusantis: Simul & sui amicitiā & charitatē eidem pollicētis: Et ad obuiandū hæretico rū calumniæ alterutrū adhortantis.

Omino uere sācto & omī mihi affectiōe uenerabili papæ augustino: Hierony d m⁹ in christo salutē. Vir honorabilē fratrē meū/filiū dignatiōis tuæ orosiū pre sbyterū/& sui merito/& te iubēte suscepi. Sed icidit tps difficillimū: qñ mihi ta cere melius fuit qꝫ loqui: ita ut nr̄a studia cessarēt: & iuxta apiū/canina exercerē facūdia. Itaqꝫ duob⁹ libellis tuis quos meo noi dedicasti/eruditissimis & omī eloquētiæ splēdo re fulgētib⁹/ad tps rñdere nō potui. Nō quo qcqꝫ in illis reprehēdēdū pute: sed quia iux ta aplm: Vnusquisqꝫ in suo sensu abūdet: alius quidē sic: alius autē sic. Certe quicquid Roma. 14. a. dici potuit/& sublimi ingenio de scripturarū sanctarū hauriri fontibus/a te positū atqꝫ disertū ē. Sed quæso reuerētiā tuā/parumper patiaris me tuū laudare ingenium: Nos

eū inter nos eruditiōis causa disserimus. Cæterum æmuli/& maxime hæretici si diuersas inter nos sententias uiderint/de animi calūniabunt rācore descendere. Mihi aūt decretū ē te amare/te suspicere/colere/mirari: tuaq; dicta quasi mea defendere. Certe & i dialogo quē nup ædidi: tuæ beatitudinis ut dignū fuerat recordat° sum: Magisq; demus operā/ut pniciosissima hæresis de ecclesijs auferat: quæ semp simulat pœnitentiā: ut docēdi i ecclesijs habeat facultatē. Ne si apta se luce pdiderit: foras expulsa moriat. Sanctæ ac uenerabiles filiæ tuæ eustochiū & paula/& genere suo/& exhortatiōe tua digne gradiunt: spāliterq; salutāt btitudinē tuā: Ois quoq; fraternitas quæ nobiscum dño saluatori seruire conat. Sctm̄ pSbyterū firmū/anno præterito ob rē eaꝝ rauennā/& inde africā siciliāq; direxim°: quē putamus iā in africæ partibus cōmorari. Sanctos tuo ad herētes lateri/ut meo obsequio salutes/pcor. Litteras quoq; meas ad sanctū pSbyterū firmū direxi: quæ si ad te uenerint /ei dirigere nō graueris. Incolumē te & mei memorem/christus dñs custodiat: dñe uere sanctæ & beatissime papa. Grandē latini sermōis in ista puincia notariorum patimur penuriam: & idcirco præceptis tuis parere nō possumus: maxime in æditione septuaginta/quæ asteriscis uersibusq; distincta est: Pleraq; eū prioris laboris ob fraudē cuiusdam amisimus.

Capituloꝝ libri primi/de origine aie ad hieronymū/sancti augustini/recollecta annotatio.

Eiusdē diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/liber primus de origine aie ad hieronymū incipit.

De beniuolentia sua in sanctū hieronymū/et de laude orosij/amborum discipuli.

Deum nostrū qui nos vocauit in suum regnū ⁊ gl'iaȝ/⁊ rogaui/⁊ rogo/vt hoc qđ ad te scribo sancte frater hieronyme: cōsulēs te de his q̄ nescio: fructuosuȝ esse nobis velit. Quāq̄ eñ te multo q̄ ego sum ętate maiorem/ tamen etiam ipse iam senex consulo: sed ad discendum quod opus est/ nulla mihi ętas sera videri pōt: quia etsi senes magis decet do-

tere ꝙ discere: magis tñ discere ꝙ q̄d docē
ant ignorare. Nihil equidē molesti⁹ fero in
oībus angustijs meis q̄s patior in difficilli
mis questionib⁹/ꝙ in tā lōginqua tue cha
ritatis absentia: vt vix possim meas dare/
vel recipe lr̃as tuas p interualla nō dierū/
nō mēsiū/ſ aliquot annoꝝ: cū si fieri posset
quotidie p̄sentē te habere vellē: cū quo loq̄
rer q̄cq̄d vellē. Nec iō tñ nō debui facere qđ
potui/si nō potui totū qđ volui. Ecce venit
ad me religiosus iuuenis/catholica pace fra
ter/etate fili⁹/honore cōp̄sbyter noster oro/
sius: vigil ingenio/parat⁹ eloquio/ flagrās
studio/ vtile vas i domo dñi esse desiderās:
ad refellēdas falsas pniciosasq3 doctrinas:
q̄ aias hispanorū multo infelicius ꝙ corpo
ra barbaric⁹ gladi⁹ trucidarūt. Nā inde ad
nos vsq3 ab oceani litore pperauit: fama
excitus/ꝙ a me posset de his q̄ scire vellet
q̄cquid vellet audire. Neq3 vllū cepit aduē
tus sui fructū. Primo ne de me multū fame
crederet: Deinde docui hoiem qđ potui: qđ
aūt non potui/vñ discere posset admonui:
atq3 vt ad te iret hortatus sum. Qua i re cō
siliū vel p̄ceptū meū cū libēter ꝛ obediēter
acciperet: rogaui eū vt abs te veniens/p nos
ad ppria remearet. Quā ei⁹ pollicitationē
tenēs/occasionē mihi credidi a dño esse cō/
cessam: qua tibi scriberem de his q̄ p te sci/
re cupio. Querebā eñ quē ad te mitterem:
nec mihi facile occurrebat idone⁹ ꝛ fide agē
di/ꝛ alacritate obediēdi/ꝛ exercitatione pe/
regrinādi. Ubi ergo istū iuuenē expertus sū:
eū ipsum esse qualē a dño petebā/ dubitare
nō potui.

Qr aīa ita mortalis ex aliqua cau sa inuenit̃ vt etiā imortalis nō sine rōne dicat̃: ꝛ ꝙ nō sit ps dei. Ca. II

Accipe igit̃ q̄ mihi peto apiri/ ac dis/
serere nō graueris. Questio de aīa
multos mouet: in q̄bus ꝛ me esse cō
fiteor. Nā qđ de aīa firmissime teneā nō ta
cebo. Deinde subiungā q̄d mihi adhuc ex/
pediri velim. Anima hoīs immortalis est:
ſm quendam modum suum: Non eñ om/
nimodo sicut deus: de q̄ dictuȝ est: q2 solus
1. timoth. 6. c. habet imortalitatē. Nā de aīe mortib⁹ san/
cta scriptura multa cōmemorat. Unde illō
Luc. 9. g. est: Sine mortuos sepelire mortuos suos.
Sed ꝙ ita morit̃ alienata a vita dei/ vt tñ i
natura sua viuere nō oīno desistat: ita mor
talis ex aliq̄ causa inuenit̃/vt etiam imorta
lis nō sine rōne dicat̃: Nō est pars dei aīa.
Si eñ h̄ esset/oīno incōmutabilis atq3 icor
ruptibilis eēt. Qđ si esset: nec deficeret i de
terius: nec pficeret in meli⁹: nec aliq̄d in se/
metipsa vel inciperet habere qđ non habe/
bat: vel desineret habere qđ habebat/ꝙtū
ad ei⁹ ipsi⁹ affectiones ptinet. Qꝫ vero ali/
ter se habeat/nō opus est extrinsecus testi/
monio: q̄sq3 seipm̄ aduertit/agnoscit. Fru/
stra aūt dicit̃ ab eis q̄ aīam dei ptē esse vo/
lūt: hāc ei⁹ labē ac turpidinē quā videm⁹ in
nequissimis hoibus: hāc deniq3 infirmita/
tē ꝛ egritudinē quā sentim⁹ in oībus homi
nib⁹/nō ex ipa illi eē/ sed ex corpore. Quid
interest vnde egrotet: q̄ si esset incōmutabi/
lis aliquo mō/vndelibet egrotare nō pos/
set. Nā qđ vere incōmutabile ꝛ incorrupti/
bile est/nullius rei accessu cōmutari vel cor
rūpi pōt: Alioquin nō achilles tñ: sicut fa/
bule ferūt: sed oīs caro esset inuulnerabilis
si nullus ei casus accidisset. Nō est itaq3 na
tura incōmutabilis: q̄ aliquo modo/aliqua
causa/aliqua pte mutabilis est: Deū aūt ne
fas est/nisi vere sūmeq3 icōmutabilē crede/
re. Nō est igit̃ aīa pars dei.

Qr incorporea sit aīa ꝛ de eius ppzietatibus: Capitulū. III.

Incorporeā quoq3 eē animā/ꝛ si dif/
ficile tardiorib⁹ psuaderi pōt: mihi
tñ fateor esse psuasum. Sed ne ver/
bi cōtrouersiā/vel supfluo faciā /vel merito
patiar: qm̄ cū de re ɔstat/nō est opus certa/
re de noīe: Si corp⁹ est omnis substātia/vel
essentia/vel si q̄d apti⁹ nūcupat̃ id qđ aliq̄
mō est i seipo/corpus ē aīa. Itē si eā solā in/
corporeā placet appellare naturā/q̄ sūme i/
cōmutabilis ꝛ vbiq3 tota ē/corpus est aīa:
qm̄ tale aliq̄d ipsa non est. Porro si corpus
nō est nisi qđ p loci spaciū aliq̄ lōgitudine/
latitudine / altitudine ita sistit̃ vel mouet̃:
vt maiore sui pte maiorem locuȝ occupet: ꝛ
breuiore breuiorē/minusq3 sit i pte ꝙ in to/
to/nō est corpus aīa. Per totū q̄ppe corpus 1. sen. dis. 57. ca. in sanctis.
qđ animat nō locali diffusione/ſ quadā vi/
tali intētione porrigit̃. Nā p oēs ei⁹ parti/
culas tota simul adest: nec minor i minori/
bus/ꝛ in maiorib⁹ maior: ſ alicubi intensi⁹/
alicubi remissius/ꝛ i oībus tota/ ꝛ in singu/
lis tota est. Neq3 eñ aliter qđ in corpe etiā
nō toto sentit: tñ tota sentit. Nā cū exiguo
puncto in carne viua aliq̄d tāgit̃: ꝙuis loc⁹
ille nō solū toti⁹ corpis nō sit /sed vix i cor/
pore videat̃: animā tñ totam nō latet: neq3
id quod sentit̃ p corporis cuncta discurrit:
sed ibi tñ sentitur vbi fit. Unde q̄ ad totā
mox pueniit: quod nō in toto fit: nisi quia ꝛ
ibi tota est vbi fit: nec vt tota ibi sit cetera
deserit. Uiuunt eni ꝛ illa ea presēte: vbi ni/
hil tale factum est. Quod si fieret/ꝛ vtrūq3
simul fieret: simul vtrūq3 totam pariter nō

lateret. Proinde ꝫ in omnib⁹ simul ꝫ in singulis particulis corpis sui tota simul eē nō posset/ si ꝑ illas ita diffunderet/ vt videm⁹ corpa diffusa ꝑ spacia locoꝝ/ minorib⁹ suis ptib⁹ minora occupare/ ꝫ āplioꝝib⁹ ampliora. Quapropter si aīa corpus eē dicēda est: nō est certe corpus quale terrenum est: nec quale humidū/ aut aereū/ aut ethereū. Oīa qppe talia maiora sūt i maiorib⁹ locis/ ꝫ minora in minorib⁹: ꝫ nihil eorū in aliq̄ sui pte totū adest: sed vt sunt ptes locoꝝ/ ita occupant ptib⁹ corporū. Unde intelligit aīa/ siue corpus/ siue incorporea dicēda sit/ ꝑpriā quandā habere naturā: oībus his mūdane molis elemētis excellētiore substātia creatam: q̄ veraciter nō possit in aliq̄ phantasia corporaliū imaginū q̄s ꝑ carnis sēsus ꝑcipimus/ cogitari: ſꝫ mēte itelligi/ vitaq̄ꝫ sentiri.

Q꞉ spōte sua in pctm̄ lapsa sit aīa ꝫ quo tm̄ per christū est liberanda: Et hec pinde loquor/ (Ca. IIII.

Ne vt te q̄ tibi nota sūt docea: ſꝫ vt aperiā qd firmissime ꝺ aīa teneā: ne me quisq̄ꝫ cum ad ea venero q̄ requiro/ nihil de aīa/ vel sciētia/ vl' fide tenere arbitret. Cert⁹ etiā sum aīam nulla dei culpa/ nulla dei necessitate vel sua/ sed ꝑpria volūtate in pec/
Roma. 7. b. catū esse collapsā: nec liberari posse de corpore mortis hui⁹/ vel sue volūtatis virtute tāq̄ꝫ sibi ad hoc sufficiēte/ vel ipsius corporis morte: sed gr̄a dei ꝑ iesum christū dn̄m nostrū: nec oīno esse aīam vllā in genere humano/ cui nō sit necessarius ad liberationē
1. timot. 2. b. mediator dei ꝫ hoīm homo christus iesus. Quecūq̄ꝫ aūt sine gr̄a mediatoris ꝫ sacramēto ei⁹ in q̄libet corpis etate de corpe exierit/ ꝫ in penā futurā/ ꝫ in vltimo iudicio receptura corpus ad penā. Si aūt post generationē humanā/ q̄ facta est ex adā/ regeneret in christo: ad ei⁹ ptinēs societatē: ꝫ requiem post morte corpis habituram/ ꝫ corpus ad gloriā receptura. Hec sūt q̄ de anima firmissime teneo.

Q꞉ paruuli pctm̄ origiale ꝯtrahat ex ꝑuaricatiōe ade: Ca. V.

Nunc accipe queso qd requirā: ꝫ noli me spernere/ ne te spernat q̄ ꝑ nobis dignatus est sperni. Quero vbi cōtraxerit aīa reatū/ q̄ trahat in cōdēnationē/ etiam infantis morte preuenti: si ei per sacramētū/ quo etiā paruuli baptiçant/ christi gr̄a nō subuenerit. Nō eñi es ex illis qui modo noua quedā garrire ceperūt: dicētes nullū reatū esse ex adā tractū: q̄ ꝑ baptismū in infante soluat. Qō te sapere si scirē: imo nisi te id nō sapere scirē/ neq̄q̄ꝫ h̄ abs te q̄rerē aut q̄rēdū putarē. Sꝫ q꞉ tenem⁹ de hac re sentētiā tuā cōtinētē catholice fundatissime fidei/ q꞉ ꝫ iouiniani vaniloquia redarguens/ adhibuisti testimoniū ex libro iob:
Nemo mundus i conspectu tuo: nec infans Job. 25. a.
cui⁹ est diei vni⁹ vita sup terrā. Deinde subiūxisti: Tenemurq̄ꝫ rei in similitudinē ꝑuaricationis ade. Et liber tu⁹ in ionā ꝑphetā satꝫ hoc insigniter dilucideq̄ꝫ declarat: vbi ieiunare paruulos ꝑpter ipm̄ originale peccatū merito coactos eē dixisti: nō inconuenienter abs te q̄ro: hūc reatū aīa vbi ꝯtraxerit: vnde oporteat eā etiā in illa etate ꝑ sacramētū christiane gratie liberari.

De anime incarnatione quinq̄ꝫ pinionoes: Capitulū VI.

Ego q̄dē ante aliq̄t annos cū libros Lib. 3. de libero arbitrio. ca. 21.
e quosdā scriberē de libero arbitrio: q̄ in multorū man⁹ exierūt: ꝫ nūc habent a plurimis: quattuor opiniōes de aīe incarnatione: Utrū ex illa vna q̄ primo homini data est/ cetere ꝑpagent: an singulis quibusq̄ꝫ noue etiā modo fiant: an alicubi iā existentes/ vel mittant diuinitus/ vel spōte labant i corpora: ita putaui esse tractādas vt quelibet earū vera esset/ non impediret intētionē meā/ qua tūc aduersus eos quātis poterā virib⁹ agebā/ q̄ naturā mali suo principio ꝑditam/ aduersus deū conant inducere: id est ꝯtra manicheos. Nā de priscillianistis adhuc nihil audierā: q̄ nō multum ab istis dissimiles blasphemias fabulant. Ideo q̄ntā opinionē nō addidi: quā in tua epistola inter ceteras cōmemorasti: ne aliquā preterires: vbi de hac questione interroganti/ rescripsisti religiose memorie viro nobisq̄ꝫ in christi charitate gratissimo/ marcellino: q꞉ aīa nō sit pars dei. Primo: q꞉ nō de incarnatiōe ei⁹/ sed de natura querit cum h̄ querit. Deinde q꞉ hic hoc sentiunt illi cōtra quos agebā: ꝫ id maxime agebā/ vt creatoris inculpabilē inuiolabilēq̄ꝫ naturā a creature vitijs ꝫ labe secernerē/ cū illi a substātia mali cū ꝑpriū principiū principesq̄ꝫ tribuūt/ ipsam boni dei substantiā ex pte qua capta est/ corruptā ꝫ oppssam ꝫ ad peccādi necessitatē ꝑductā esse cōtendūt. Hoc itaq̄ꝫ excepto heretice opinionis errore/ ex quattuor reliquis opinionibus/ q̄ nā sit eligenda scire desidero. Quecūq̄ꝫ eñi eligenda ē: absit vt impugnet hāc fidē de qua certi sumus: omni anime etiā paruuli infantis necessariā esse liberationē ex obligatione peccati: eāq̄ꝫ nullā esse nisi per iesum christum ꝫ hunc crucifixum.

Q꞉ singulas animas singulis na-

ſcentib⁹ etiã modo de⁹ faciat: ⁊ de
officio docẽdi ⁊ magiſterij: Ca. VII.

Roinde ne lõgũ faciam⁹: hoc certe
p ſentis/ ꝙ ſingulas aĩas ſingulis na/
ſcẽtib⁹ etiã modo de⁹ faciat. Cui ſen
Gen.2.a. tentię ne obyciaꝛ ꝙ oẽs creaturas ſexto die
ↄſũmauerit de⁹/ ⁊ ſeptimo die reqeuerit ad
Joh.5.c. hibes teſtimoniũ ex euãgelio: Pater meus
vſ ꝗ nũc opaꝛ: ⁊ ego opoꝛ. Sic eñ ad mar/
cellinũ ſcripſiſti. In qua epl'a etiam mei cõ
memoꝛationẽ beniuolẽtiſſime facere digna
tus es: ꝙ hic me haberet in africa: q̃ ei ipam
facilꝰ poſſem explicare ſentẽtiã. Qḋ ſi po/
tuiſſem/ nõ ille hoc abs te tã lõge poſito in/
quireret: ſi tñ id tibi ex africa ſcripſit. Nam
q̃ ſcripſerit neſcio: tãtũ ſcio ꝙ de hoc bñ co
gnouerit cũctationẽ meã. Unde me incon/
ſulto facere voluit: quãꝗ etiam ſi cõſuleret
magꝭ hoꝛtarer/ ⁊ gratias agerẽ/ ꝙ nobis cõ/
ferre oĩbus poſſet: niſi tu breuiter reſcribere
q̃ reſpõdere maluiſſes. Credo ne ſupfluo la
boꝛares vbi ego eſſem/ quẽ putabas id op/
time ſcire qḋ ille queſiuerat. Ecce volo vt il
la ſentẽtia etiã mea ſit: ſ; nõdũ eſſe cõfirmo.
Miſiſti ad me diſcipulos/ vt ea doceã q̃ nõ
dũ ipſe didici. Doce ergo qḋ doceã: Nã vt
doceam multi a me flagitant: eiſꝗ me ſicut
alia multa ⁊ hoc ignoꝛare ↄfiteoꝛ. Et foꝛtaſ
ſe q̃uis in os meũ verecundenꝛ: tñ apud ſe
Joh.3.b. dicunt: Tu es magiſter in iſrael ⁊ hęc igno/
ras? Qḋ quidẽ dñs ei dixit q̃ erat vnꝰ illo/
rũ quos delectabat vocari rabbi. Unñ etiã
ad verũ magiſtrũ nocte venerat: q2 foꝛtaſ/
ſis erubeſcebat diſcere/ q̃ docere ↄſueuerat:
me aũt potiꝰ mgr̃m audire/ q̃ velut magi/
ſtrũ delectat audiri. Recolo eñi q̃d dixerit
Matth.23.a. eis q̃s p̄ cęteris elegit: Uos aũt iq̃uit noli/
te vocari ab hoĩbus rabbi: vnꝰ eñ eſt magi
ſter veſter chꝛiſtus. Nec aliꝰ docuit moyſen
p ietro: nec aliꝰ cornelũ etiã p p̄rioꝛẽ petrũ/
nec aliꝰ petrũ etiã p poſterioꝛem paulũ. A
quocũꝗ eñi verũ dicitꝛ: illo donante dicitꝛ
qui ẽ ipſa veritas. Quid ſi ideo adhuc iſta
neſcimus: ⁊ ea neꝗ oꝛãdo/ neꝗ legendo/ ne
ꝗ cogitãdo ⁊ ratiocinãdo inuenire potui/
mus: vt p̄bemus/ nõ ſolũ indoctos quãta
charitate doceamꝰ/ verũ a doctis etiã quã/
ta humilitate diſcamꝰ.

De difficultate cauſe quare par
uuloꝛũ anime peccato maculenꝛ
alieno/ intm̃ vt moꝛte p̄uenti nec
baptizati/ ęternam incurrant dam
nationem: Capitulũ VIII.

Oce ergo queſo qḋ doceã: doce qḋ
D teneam: ⁊ dic mihi ſi anime ſingilla/
tim in ſingulis naſcentib⁹ fiũt: vbi
in paruulis peccẽt/ vt indigeãt in ſacramẽ/
to chꝛiſti remiſſiõe peccati: peccãtes in adã/
ex quo caro eſt p̄pagata peccati: Aut ſi nõ
peccant: qua iuſticia creatoꝛis ita peccato
obliganꝛ alieno/ cũ exinde p̄pagatis mem
bꝛis moꝛtalib⁹ inſerunꝛ: vt eas/ niſi p eccle/
ſiã ſubuentũ fuerit/ dãnatio cõſequaꝛ: cum
in earũ poteſtate nõ ſit/ vt eis poſſit gratia
baptiſmi ſubueniri. Tot igiꝛ aĩarũ milia q̃
in moꝛtib⁹ paruuloꝛũ ſine indulgẽtia chꝛi/
ſtiani ſacramẽti de coꝛpibus exeunt/ q̃ ęqui
tate dãnanꝛ: ſi noue create nullo ſuo p̄cędẽ
te peccato/ ſed voluntate creatoꝛis ſingulę
ſingulis naſcẽtib⁹ adheſerũt: q̃bus eas aĩ
mandis ille creauit ⁊ dedit q̃ vtiꝗ nouerat
ꝙ vnaquęꝗ earũ nulla ſua culpa ſine bap/
tiſmo chꝛiſti de coꝛpe fuerat exitura? Quo/
niã igiꝛ neꝗ de deo poſſumus dicere/ ꝙ vel
cogat animas fieri peccatrices: vel puniat
innocentes: neꝗ negare fas nobis eſt: eas
q̃ ſine chꝛiſti ſacramento de coꝛpoꝛib⁹ exie/
rint/ etiã paruuloꝛũ nõ niſi i dãnationẽ tra
hi: obſecro te quõ hęc opinio defenditur: q̃
credunꝛ animę non ex illa vna p̄mi hoĩs
fieri oĩes: ſ; ſicut illa vna vni/ ita ſingulis
ſingulę?

Quõ reſpõdeãt aduerſarij argu
mento hieronymi: Ca. IX.

A vero q̃ dicunꝛ alia cõtra hãc opi/
e nionem/ facile puto me poſſe refelle
re: Sicut ẽ illḋ: quo eã ſibi quidã vi/
denꝛ vrgere/ quõ ↄſummauerit de⁹ oĩa opa
ſua ſexto die: et ſeptimo reqeuit: ſi nouas Gen.2.a.
adhuc animas creat? Quib⁹ ſi dixerim⁹/ qḋ
ex euãgelio in ſupꝛadicta epiſtola poſuiſti:
Pater meus vſꝗ nũc operaꝛ: Reſpondẽt: Joh.5.c.
operaꝛ/ dictũ eſt inſtitutas adminiſtrãdo:
nõ nouas inſtituẽdo naturas: ne ſcripturę
geneſeos cõtradicaꝛ: vbi aptiſſime legiꝛ cõ/
ſũmaſſe deũ oĩa opera ſua. Nam ⁊ ꝙ eũ ſcri
ptũ eſt requieuiſſe: vtiꝗ a creandis nouis
creaturis intelligẽdũ eſt/ nõ a gubernãdis:
q2 tunc ea q̃ nõ erant fecit: a q̃bus faciẽdis
requieuit: q2 conſũmauerat oĩa quę anteꝗ
eſſent vidit eſſe facienda: vt deinceps nõ ea
quę nõ erãt/ ſed ex his quę iam erãt crearet
⁊ faceret quicquid faceret. Ita vtrũꝗ verũ
eſſe monſtraꝛ: ⁊ qḋ dictum eſt requieuit ab
operibus ſuis: ⁊ qḋ dictũ eſt: vſꝗ nũc ope/
raꝛ: qm̃ geneſi nõ põt euãgeliũ eſſe ↄtrariũ.

Quõ intelligi poſſit deum ſepti
mo die requieuiſſe ab omni opę/ cũ
vſꝗ modo aĩas creare dicaꝛ: Ca. X.

Erũ his q̃ hęc ideo dicunt/ ne credaꝛ
v modo de⁹: ſicut illã vnã nouas aĩas
quę non erunt facere: ſed ex illa vna

q̃ iam erat eas creare/ vel ex fonte aliq̃ siue thesauro quodã quẽ tũc fecit/ eas mittere: facile respõdet/ etiã illis sex dieb⁹ multa deũ creasse ex his natur/ quas tã creauerat: sicut ex aquis alites ꝛ pisces: ex terra aũt arbores/ fenũ/ animalia: sed ꝙ ea que nõ erãt tũc fecerit/ manifestũ ẽ. Nulla eñ erat auis/ nullus piscis/ nulla arbor/ nullũ animal: et
Ge.2.a. bene intelligit ab his creatis requieuisse q̃ nõ erant/ ꝛ creata sunt: id est cessasse/ ne vltra que nõ erant crearent. Sed nunc ꝙ dicitur/ animas nõ in (nescio quo) fõte iam existentes mittere: nec de seipso tãq̃ suas particulas irrorare: nec de illa vna originaliter trahere: nec ꝓ delictis ante carnem cõmissis carneis vinculis compedire/ sed nouas creare singulas singulis/ suã cuiq̃ nascẽti/ nõ aliquid facere dicit quod ante non fece-
Gen.1.a. rat: Jaꝫ eñi sexto die fecerat hoiem ad imaginẽ suã: qđ vtiq̃ sm aiam rõnalẽ fecisse intelligit: Hoc ꝛ nũc facit: nõ instituendo qđ nõ erat/ sed multiplicãdo quod erat. Unde ꝛ illud verũ est/ ꝙ a rebus que nõ erãt instituendis requieuit. Et hoc verũ est/ ꝙ nõ solum gubernãdo que fecit: verũetiã aliquid nõ qđ nondum/ sed quod iam creauerat numerosius creando vsq̃ nũc operat. Uel sic ergo/ vel alio modo quolibet eximus ab eo quod nobis obijcit de requie dei ab operibus suis: ne ꝓpterea nõ credam⁹ nunc vsq̃ fieri animas nouas: non ex illa vna/ sed sicut illam vnam.

Quare aliquib⁹ aias creet quos nouit cito morituros: Ca. XI.

Jam ꝙ dicit: quare facit animas eis quos nouit cito morituros? Possumus respondere: parẽtum hinc peccata vel cõuinci/ vel flagellari. Possumus etiam recte illius moderatiõi ista relinque-
Al. generaliter. re/ quẽ scimus omnib⁹ temporaliter trãseũtibus rebus/ vbi sunt etiã animaliũ ortus ꝛ obitus: cursum ornatissimum atq̃ ordinatissimũ dare: sed nos ista sentire nõ posse: q̃ si sentiremus delectatione ineffabili mulceremur. Nõ eñi frustra ꝑ ꝓphetã qui hec diuinitus inspirata didicerat/ dictũ ẽ de deo: Qui profert numerose seculũ. Unde musica/ id est scientia sensusve bene modulãdi: ad admonitionẽ magne rei etiã mortalib⁹ rationales habentibus animas dei largitate concessa est. Unde si homo faciendi carminis artifex/ nouit quas quib⁹ moras vocibus tribuat: vt illud qđ canit decedentibus ac succedentib⁹ sonis pulcherrime currat ac transeat: quãto magis deus cui⁹ sapiẽtia/ ꝑ quã fecit oĩa/ longe omnibus artibus ꝑferenda est: nulla in naturis nascentibus ꝛ occidentibus tempoꝝ spacia: que tã ꝙ syllabe ac verba ad particulas huius seculi pertinẽt: in hoc labentiũ rerũ tanq̃ mirabili cãtico/ vel breuius/ vel ꝓductius/ q̃ modulatio ꝓcognita ꝛ ꝓfinita deposcit/ ꝑterire ꝑmittit. Hoc cum etiã de arboris folio dixerim: ꝛ de nostroꝝ numero capilloꝝ: quãto magis de hominis ortu ꝛ occasu: cuius tẽporalis vita breuius ꝓductiusve nõ tendit q̃ deus dispositor temporum nouit vniuersitatis moderamini cõsonare.

Quomodo in tẽpore incipiẽtia imortalia esse possint/ vt nõ omne qđ orit occidat: Ca. XII.

De etiam quod aiunt: Omne qđ in tẽpore cepit eẽ/ imortale eẽ nõ posse: quia omnia orta occidũt/ ꝛ aucta senescũt et eo mõ credi cogitãt animũ hũanũ ideo esse immortalem: qđ ante oĩa tempora sit creatus: non mouet fidẽ nostram. Ut eni alia taceã: cepit esse in tpe immortalitas carnis christi: que tamẽ iã nõ morit: ꝛ mors ei vltra nõ dominabit. Roma. 6.b.

De adulterinis etiã cõceptibus deu dare aias nõ sit indignũ: et de causa creandi: Ca. XIII.

Illud vero qđ in libro aduersus rufinũ posuisti: quosdam huic sententie calũniari: ꝙ deum dare animas adulterinis conceptibus videat indignuꝫ: vnde conat astruere meritis geste ante carnem vite/ animas quasi ad ergastula huius modi iuste posse perduci: nõ me mouet multa cogitãte: quibus hec possit calumnia refutari. Et ꝙ ipse respondisti: nõ esse vitium sementis i tritico/ quod furto dicit esse sublatũ/ sed in eo qui frumenta furatus est: nec idcirco terram non debuisse gremio suo semina cõfouere/ qꝛ sator imunda ea ꝓiecerit manu: elegantissima similitudo est. Quã et anteq̃ legereꝫ/ nullas mihi obiectio ista de adulterinis fetib⁹ in hac questione faciebat angustias: generaliter intuẽti multa bona deũ facere etiã de nostris malis/ nisq̃ peccatis. Alalis aũt cuiuscũq̃ creatio/ si habeat piũ prudentẽq̃ cõsideratorẽ/ ineffabilẽ laudẽ creatori excitat: quãto magis creatio nõ cuiuslibet animalis/ sed hois. Si aũt causa creandi querit: nulla citius ꝛ meli⁹ respondetur/ nisi quia oĩs creatura dei bona ẽ. Et 1. timoth. 4.a quid digni⁹ q̃ vt bona faciat bonus deus: que nemo potest facere nisi de⁹? Hec ꝛ alia que possum/ sicut possũ dico aduersus eos qui hanc opinionem/ qua credunt anime sicut illa vna singul fieri labefactare conat.

De causa multiplicium malorū in paruulis: Ca.XIIII.

Sed cum ad penas ventum est paruulorum / magnis mihi crede coartor angustijs : nec quid respōdeam prorsus inuenio. Non solum eas penas dico/ quas habet post hanc vitam illa damnatio: quo necesse est trahantur/si de corpore exierint sine christiane gratie sacramēto: sed easipsas que in hac vita dolentibus nobis versantur ante oculos: quas enumerare si velim/prius tempus ꝙ exempla deficiunt: Languescūt egritudinibus: torquentur doloribus: fame et siti cruciantur: debilitantur membris : priuantur sensibus: vexantur ab immundis spiritibus. Demonstrandum est vtiq꜄/ quomodo ista sine vlla sua mala causa iuste patiantur. Non enim dici fas est: aut ista ignorante deo fieri: aut eum non posse resistere facientibus: aut iniuste ista vel facere vel permittere. Nunqd nam sicut illa animalia irrationabilia recte dicimus in vsus dari naturis excellentioribus/et si vitiosis: sicut apertissime in euangelio videmus / porcos ad vsum desidera-
Math.8.d. tum cōcessos esse demonibus: hoc et de homine recte possumus dicere? Animal est eni sed rationale/etsi mortale. Anima est rationalis in illis membris/que tantis afflictionibus penas luit. Deus bon⁹ est : deus iustus est: deus omnipotens est: hoc dubitare omnino dementis est. Tantorū ergo malorum que fiunt in paruulis/causa iusta dicatur. Nempe cum maiores ista patiuntur/
Job.1. solemus dicere: aut sicut in iob merita exa-
Act.12.d. minari : aut sicut in herode peccata puniri. Et de quibusdam exemplis/que deus manifesta esse voluit/alia que obscura sunt hominū/cōiectare cōcedit: sed hoc in maiorib⁹.

De diuersitate paruulorū in naturalibus donis/ingenij scilicet/et intellectus: Ca.XV.

De paruulis autem quid respondeamus edissere : si penis tantis nulla in eis sunt punienda peccata. Nam vtiq꜄ nulla est in illis etatibus examinanda iusticia. De ingeniorum vero diuersitate quid dicam? Que quidē in paruulis latet: sed ab ipsis exordijs naturalib⁹ ducta/ apparet in grandibus/ quorū nonnulli tam tardi et obliuiosi sunt/ vt ne prima quidem discere litterarū elementa potuerint: Quidam vero tante sunt fatuitatis/vt nō multum a pecoribus differant/quos moriones vulgo vocant. Respōdetur fortasse/corpora hoc faciunt. Sed nunquid fm hanc sententiaz quā defendi voluimus/anima sibi corpus elegit: et in eligendo cum falleretur/ errauit? Aut cū in corpus cogeretur intrare necessitate nascendi / alia corpa ꝓoccupantibus aiarū turbis/ ipsa aliud nō inuenit: et sicut in spectaculo aliquo locum: ita carnez non quam voluit/sed quam valuit occupauit? Nunqd hec et talia vel dicere possum⁹/ vel sentire debemus?

Quomodo de paruulorū cruciatibus maiorū contundatur duricia: et ꝙ eisdem non nihil bone compensationis deus reseruet: (Ca.XVI.

Ecce igitur quid sentire/ quid dicere debeamus: vt constet nobis ratio nouarū animarum singillatimq꜄ factarū singulis corporibus. Ego quidem nō de ingenijs / sed saltem de penis paruulorū /quas in hac vita patiuntur / dixi aliquid in libris illis de libero arbitrio. Qd quale sit: et cur mihi in ista quā habemus in manibus/ questione non sufficiat/intimabo: et eumipsum de tertio libro locum secerptum his litteris inseram: Nāz
ita se habet . De cruciatibus autem corpo/ Lib.3. de libe
ris quibus affliguntur paruuli / quorū per ro ar.ca.23.d.
etatem nulla peccata sunt: si anime quibus animantur/nō priusꝙ ipsi homines esse ceperunt/ maior querela/ et quasi misericors depromi solet/cum dicitur : quid mali fecerunt vt ista paterent? Quasi possit esse meritum innocentie/ anteꝙ quisq꜄ nocere aliquid possit. Cum autem boni aliquid operatur deus in emendatione maiorum/ cum paruulorū suorū qui eis chari sunt/doloribus ac mortibus flagellantur: cur ista non fiant/ quando cum transierint/ pro non factis erunt in quibus facta sunt: propter q̄s aūt facta sunt: aut meliores erūt /si temporalibus incommodis emendati/ rectius elegerint viuere: aut excusationem in futuri iudicij supplicio non habebunt/ si vite huius angoribus ad eternā vitam desideriū conuertere noluerint? Quis autez nouit/ quid paruulis de quoꝝ cruciatibus duricia maiorum contundit aut exercet /fides aut misericordia probat? Quis inquā ergo nouit quid ipsis paruulis in secreto iudiciorum suoꝝ bone compensationis reseruet deus? Quoniam ꝙꝙ nihil recte fecerint / tamen nec peccātes aliquid ista perpessi sunt. Nō enim frustra etiam infantes illos / qui cum

dominus noster iesus christus necādus ab
Matth.2.c. ab herode quereretur/occisi sunt:in honore
martyrum receptos commendat ecclesia.

Que opinionū quattuor elegibilior:quib⁹ etiā paruulis pro variis eorū afflictionibus cōpensatio sit prestanda: Ca.XVII.

A • Et tunc dixi/ cū hanc ipsam de qua
b nunc agit/vellem cōmunire senten/
tiam. Sicut enim pauloante cōme/
moraui:quecunq3 illarū de anime incarna/
tione quattuor opinionum vera esset:incul
patam substantiam creatoris/ & a nostrorū
peccatorū societate remotissimam nitebar
ostendere:Et ideo quecunq3 illarū veritate
posset conuinci et repudiari: ad curā inten/
tionis mee/quā tunc habebā/non pertine/
bat:quandoquidē cunctis diligentiore dis/
putatione discussis:quecunq3 illarum recte
vinceret ceteras/ me securissimo fieret:quā/
do etiam sin omnes id quod agebam/ inui •
ctum persistere demōstrabam. Nunc vero
vnam volo si possum/ratione recta eligere
ex omnibus: & ppterea huiusipsius de qua
nunc agimus/ defensionez in his que com/
memoraui de illo libro verbis meis atten/
tius intuens/validam firmamq3 nō video.
B Nā velut firmamentū eius illud est/ quod
Lib.3. de libe ibi dixi:Quis autem nouit quid paruulis/
ro ar.ca.23.b. de quorum cruciatibus duricia maiorū con
tunditur aut exercetur fides/ aut misericor/
dia probatur? Quis inq3 ergo nouit /quid
ipsis paruulis in secreto iudiciorū suorum
bone compensatiōis reseruet deus? Quo/
niam q̄q3 nihil recte fecerint/tamē nec pec/
cantes aliquid ista perpessi sunt. Sed hoc
nō immerito dici video de his/ qui vel pro
christi nomine ac vera religione tale aliqd
etiam nescientes patiuntur: vel sacramen/
to christi iam imbuti sunt:quia sine societa
te vnius mediatoris liberari a damnatio/
ne non possunt: vt possit eis etiam pro illis
malis/que hic in diuersis afflictionib⁹ per/
tulerunt/compensatio ista prestari. Nunc
autem cum ista questio non possit absolui/
nisi etiā de his paruulis respondeatur:qui
post grauissimos cruciatus sine sacramēto
christiane societatis expirant:que circa eos
compensatio cogitāda est: quibus insuper
et damnatio preparata est: Nam et de ba/
ptismo paruulorū in eodem libro:non qui/
dem sufficienter/sed quantum illi operi sa/
tis esse videbatur vtcunq3 respondi: quod
etiam nescientibus/ & fidem suam nondum
habentibus prodest:non tamē de damna/
tione eorū paruulorum/ qui sine illo ex hac
vita emigrant tunc aliquid dicendum pu/
taui:quia nō quod nunc agit/agebatur.

Quod nisi in christo paruuli viuificari non possint/ sed in condemnationem vadant: Ca.XVIII.

Sed vt omittamus et cōtemnamus A
f ea que breui tempore patiunt / nec
transacta reuocantur:nūquid simi/
liter contemnere possumus/ q per vnū ho/
minem mors/et per vnum hominem resur/
rectio mortuorū? Sicut enim in adam om/ 1.Cor.15.e
nes moriuntur/sic et in christo omnes viui/
ficabuntur. Per hanc enim apostolicam di
uinam claramq3 sententiam / satis euiden/
ter elucet : neminem ire in mortem/nisi per
adam : neminem ire in vitam eternam/nisi
per christum. Hoc est quippe omnes et om/
nes:quia sicut omnes homines per primā/
hoc est per carnalem generationē pertinēt
ad adam:sic omēs homines ad secundam/
id est spiritalem regenerationem veniunt
quicunq3 ad christum perueniunt. Ideo er/
go dictum est/et hic omnes/et ibi omēs: qz
sicut omnes qui moriuntur/non nisi in adā
moriuntur:ita omnes qui viuificabuntur/
non nisi in christo viuificabunt. Ac per hoc
quisquis nobis dixerit: quemq3 in resurre/
ctione mortuorū viuificari posse nisi in chri
sto/tamq3 pestis communis fidei detestan/
dus est. Item quisquis dixerit/ q in christo B
viuificabuntur etiam paruuli / qui sine sa/
cramenti ei⁹ participatione de vita exeunt/
hic profecto et cōtra apostolicam predica/
tionem venit/ & totam condemnat ecclesiā:
vbi propterea cum baptizandis paruulis
festinatur et currit : quia sine dubio credit
aliter eos nisi in christo viuificari oino non
posse. Qui autem nō viuificatur in christo/
restat vt in eadem damnatione maneat/de
qua dicit apostolus : Per vnius delictum Roma.5.b
in omnes homines ad cōdemnationē. Cui
delicto obnoxios paruulos nasci/et omnis
credit ecclesia/et ipse iam contra iouinianū
disputans / et exponens ionam prophetā:
sicut pauloante cōmemoraui:fide veracissi/
ma definisti:credo et in aliis locis opuscu/
lorū tuorū/ que vel nō legi: vel in presentia
nō recordor. Huius igit dānationis in par/
uulos causam requiro: qz neq3 animarū si no
ue fiunt singulis singule/ video esse vllū in
illa etate pctm: nec a deo damnari aliquaz
credo/quam videt nullum habere peccatū.

Quare paruulorum caro an morte non percepto sacramento in christo non resurgat: Ca. XIX.

a N forte dicendum est in paruulo carne solam causam esse peccati: nouam ideo illi animam fieri qua secundum dei precepta viuente in adiutorio gratie christi: et ipsi carni edomite ac subiecte possit incorruptionis meritum coparare? Sed quia in paruulo anima nondum id agere potest nisi christi acceperit sacramentum: per hanc gratiam carni eius acquiritur: quod illius moribus nondum potuit. Si autem sine vllo sacramento anima paruuli exierit: ipsa quidem in eterna vita erit: vnde eam nullum peccatum potuit separare: caro vero eius non resurget in christo: non percepto ante mortem illius sacramento? Hanc opinionem nunquam audiui/ nunquam legi: Sed plane audiui et credidi/ propter quod et locutus sum: quia veniet hora qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem eius: et procedent qui bene fecerunt in resurrectione vite. Ipsa est de qua dicitur: Et per vnum hominem resurrectio mortuorum: ipsa est qua in christo omnes viuificabuntur. Qui autem male egerunt in resurrectionem iudicij. Quid hic ergo de illis infantibus intelligendum est: qui priusquam possent agere vel bene vel male: sine baptismo corpore exuti sunt? Nihil hic de talibus dictum est. Sed si caro eorum ideo non resurget: quia nec boni aliquid fecerunt nec mali: nec illorum resurrectura est/ qui percepta baptismi gratia in illa etate defuncti sunt/ in qua nihil bene vel male agere potuerunt. Si autem illi inter sanctos resurgent: id est inter eos qui bene egerunt: inter quos et illi resurrecturi sunt/ nisi inter eos qui male egerunt: ne aliquas humanas animas credamus corpora sua non recepturas: siue in resurrectione vite/ siue in resurrectionem iudicij? Que sententia priusquam refellatur: ipsa nouitate iam displicet.

Joh.5.c.

1.Cor.15.c.

Quare pro baptizandis paruulis sit festinandum: Ca. XX.

o D Einde quis ferat si credant se illi qui ad baptismum cum suis paruulis currunt/ propter carnes eorum non propter animas currere? Beatus quidem cyprianus non aliquod decretum condens nouum: sed ecclesie fidem firmissimam seruans ad corrigendum eos qui putabant ante octauum diem natiuitatis non esse paruulum baptizandum: non carnem/ sed animam dixit esse perdendam: et mox natum rite baptizari posse/ cum suis quibusdam coepiscopis censuit. Sed contra cypriani aliquam opinionem/ vbi quod videndum fuit fortasse non vidit: sentiat quisque quod libet: contra apostolicam manifestissimam fidem nemo sentiat: qui ex vnius delicto omnes in condemnationem duci predicat: ex qua condemnatione non liberat nisi gratia dei per iesum christum dominum nostrum: in quo vno omnes viuificantur quicunque viuificantur. Contra ecclesie fundatissimum morem nemo sentiat: vbi ad baptismum si propter sola paruulorum corpora curreretur: baptizandi offerrentur et mortui. Roma.5.d.

Quare nouiter create anime damnentur morientium paruulorum: Ca. XXI.

q Ue cum ita sint: querenda causa est atque reddenda: quare damnentur anime que noue creantur singulis quibusque nascentibus: si preter christi sacramentum paruuli moriantur? Damnari enim eas si sic de corpore exierint/ et sancta scriptura/ et sancta est testis ecclesia. Unde illa de animarum nouarum creatione sententia/ si hanc fidem fundatissimam non oppugnat: sit et mea/ si oppugnat/ non sit et tua. Nolo mihi dicatur pro hac sententia debere accipi quod scriptum est: Qui finxit spiritum hominis in ipso: et qui finxit singillatim corda eorum. Aliquid fortissimum atque inuictissimum requirendum est: quod nos non cogat deum credere vllarum animarum sine culpa aliqua damnatorem. Nam vel tantundem valet vel plus est forsitan creare quam fingere: et tamen scriptum est: Cor mundum crea in me deus: Nec ideo putari potest anima hoc loco optare se fieri priusquam aliquid esset. Sicut ergo iam existens creatur innouatione iusticie: sic iam existens fingitur confirmatione doctrine. Nec illud quod in ecclesiaste scriptum est: Tunc conuertetur in terram puluis sicut fuit: et spiritus reuertetur ad dominum qui dedit illum: istam confirmat sententiam quam volumus esse nostram. Plus enim hoc suffragatur eis/ qui ex vna putant omnes esse animas. Nam sicut conuertitur inquiunt puluis in terram sicut fuit: et tamen caro de qua hoc dictum est/ ad hominem non reuertitur ex quo propagata est/ sed ad terram vnde primus homo factus est: sic et spiritus ex illius vnius spiritu propagatus: non tamen ad eum reuertitur/ sed ad dominum a quo illi datus est. Zach.12.a. Ps.32. Ps.50. Eccle.12.c.

Quid varie opinantes de animarum incarnatione respondere possint de animarum paruulorum damnatione: Ca. XXII.

v Erum quia hoc testimonium ita pro istis sonat/ vt non omnimodo huic opinioni quam defendi volo: videatur

esse contrariū/admonendā tantum credidi
prudentiā tuā/ ne talib⁹ testimonijs ex his
angustijs me coneris eruere. Nam licet ne/
mo faciat optando vt verū sit quod verum
non est: tamen si fieri posset optarem vt hec
sententia vera esset: sicut opto/ vt si vera est
abs te liquidissime atq; inuictissime defen/
datur. Hec aūt difficultas etiā illos sequit:
qui iam existentes alibi animas τ ab initio
diuinoꝝ operū ꝑperatas/ a deo mitti opi/
nant in corpa. Nam τ ab his hoc idem q̄ri/
tur: Si anime inculpate obediēter veniūt:
quo mittūtur? Cur in paruulis si nō bapti/
zati vitā istam finierint/ puniunt? Eadem
prorsus in vtraq; sententia difficultas est.
Illi sibi vident de hac facilius exire questi/
one/ qui animas asseuerāt pro meritis vite
prioris singulas singulis corporib⁹ impli/
cari. Hoc em̄ putāt esse in adam mori: in car
ne scȝ que propagata est ex adam supplicia
pendere. A quo reatu inquiunt gratia chri/
sti liberat pusillos cū magnis. Hoc quidez
recte/ veraciter/ optimeq;: q̄ gr̄a christi libe/
rat a reatu peccatoꝝ pusillos cum magnis.
Li.11. de ciui. dei. ca. 23. Sed in alia superiore vita peccare animas
τ inde precipitari in carceres carneos: non
credo/ non acquiesco/ non ꝯsentio. Primo:
quoniam nescio per quos fieri circuitus id
aiunt isti: vt post nescio quanta volumina
seculoꝝ/ iterū ad istam sarcinā corruptibilē
carnis et supplicia pendenda redeūdū sit:
Qua opinione q̄d horribilius cogitari pos
sit/ ignoro. Deinde quis tandem iustus de/
functus est: de quo non si isti vera dicunt:
Luc. 16. f. solliciti esse debeamus: ne in sinu abrae pec
cans in flammas illius diuitis deijciatur?
Cur em̄ non τ post hoc corpus peccari pos/
sit/ si τ ante potuit? Postremo/ longe aliud
est in adam peccasse: vnde dicit apostolus:
Roma. 5. b In quo omēs peccauerunt: et aliud ē extra
adam nescio vbi peccasse. Et ideo in adam/
id est in carnem que ex adam ꝑpagata est/
tanq̄ in carcerē trudi.

De varietate ignorantiarum: et q̄ sint nonnunq̄ patienter ferende: Ca. XXIII.

Llam vero opinionem: q̄ ex vna fi/
1 ant omnes anime: nec discutere vo/
lo/ nisi necesse sit. Atq; vtinā ista de
qua nūc ágimus si vera est: sic abs te defen
datur/ vt hoc necesse iam non sit. Quis au
tem desiderem / rogem / votis ardentibus
exoptem τ expectem: vt per te mihi domi/
nus huius rei auferat ignorantiam: tamen
si quod absit minime meruero: patientiam
mihi petam a domino deo nostro: in quem
sic credimus vt aliqua nobis non aperiri
etiā pulsantibus nullo modo aduersus eū
murmurare debeam⁹: cū meminerim⁹ ip̄is
apostolis dictum: Multa habeo vobis di/ Joh. 16. c.
cere/ sed nō potestis illa portare modo. In
his quantū ad me attinet etiā hoc deputē.
Neq; qui hoc sciam me indigner indignū:
ne hoc ip̄o etiā conuincar indignior. Mul/
ta enim alia similiter nescio: que cōmemo/
rare vel enumerare nō possum. Et hoc tole/
rabiliter ignorarem/ nisi metuerē ne aliqua
istarū opinionum contra illud quod firmis
sima retinem⁹ fide: incautis obreperet mē/
tibus. Sed anteq̄ sciam que nā earū poti/
us eligēda sit: hoc me nō temere sentire ꝑ/
fiteor: eam q̄ vera est nō aduersari robustis/
sime ac fundatissime fidei: qua christi eccle/
sia nec paruulos homines recentissime na/
tos a damnatione credit: nisi per gratiā no
minis christi/ quā in suis sacramētis cōmē/
dauit posse liberari.

Sancti augustini hipponensis ep̄i/ liber
primus de immortalitate anime ad sanctū
hieronymum/ explicit.

Capituloꝝ libri secūdi ad eūdē de sentētia iacobi/ vbi ait: Qui in vno offendit / factus est omnium reus/ sācti augustini/ recollecta annotatio.

1 Q̄ licet miserie principiū in paruuloꝝ
aiabus sine periculo ignorare possi/
mus: liberatiōis tamē modū inuesti/
gare debemus.
2 Difficultas ostēdit ꝑposite questionis
quomō intelligi debeat: Qui in vno
offendit / factus est omniū reus.
3 An sicut connexe asseruntur virtutes/
ita quoq; peccatorum sit concedēda
parilitas.
4 Quō cōnexe sint virtutes.
5 De virtutum τ vitiorum varia contra
rietate: et quomodo in bonam possit
accipi partem astutia.
6 Exēplificat de catiline morib⁹: τ q̄ plu
ra sint vitia virtutibus/ cū vni virtuti
duo opponant vitia.
7 De sibi mutua virtutum τ vitiorū suc/
cessione: τ quomodo cum virtutibus

stet habere peccatum.
8 Quomodo non omnes virtutes ha/
bet qui vnā: & quō intelligatur: For/
tis vt mors charitas.
9 De exēplo nō satis accōmodato veritati
qđ p falsitate sua stoici pferūt: veritati
aūt q̄drat exēplū qđ subinfert.
10 Q8 fm maius et minus virtutes insint
vna quoqȝ sine alia: et qđ minus ē q̄
debet / ex vitio est.
11 Quō qui in charitatē offendit / fiat om/
nium reus.
12 Quō peccata nō sint paria / sed vnū al/
tero maius.
13 Q8 nō leue sit pctm̄ in ecclesiasticis ac/
ceptio psonarū.
14 Quomō misericordia superexaltet iu/
dicium.
15 Q8 quotidiana pctā quotidianis reme
dijs expientur.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi / ad hieronymuȝ / de sententia iacobi apostoli / vbi ait: Quicunqȝ totaȝ legem seruauerit / offendit autem in vno / factus est omniuȝ reus / liber secundus incipit.

Et licet miserie principiū iu paruulorum animabus sine periculo ignorare possimus / liberationis tamen modum inuestigare debemus: Ca.i.

A q **Uod ad te**
scripsi honorāde mihi in
christo frater hieronyme
quęrēs de anima huma/
na: si nascētibus singulis
noue singulę nūc vsqȝ fi/
unt / vbi peccati vinculū contrahunt: quod
per sacramentū gratię christi etiā in infan/
tibus recēter natis soluendū esse nō dubi/
tamus: cū in non paruū volumē pcederet:
nolui vlla alia onerare quęstione: Sȝ quod
vrget acrius / multo minus est negligendū.
Proinde quęro / & per deum obsecro / vt ex/
ponas mihi qđ multis existimo profuturū:
aut si iam vel abs te / vel ab alio aliquo ex/
positum habes / dirigas nobis: quomodo
accipiendum sit: qđ in epistola iacobi apo/
Jaco.2.b. stoli scriptū est: Quicūqȝ enim totam legē
seruauerit: offendat autem in vno / factus
est omniū reus. Quę res talis ac tanta est:
vt quod hinc tibi non iam olim scripsi / mul
tum me pęniteat. De agenda namqȝ p̄sen/ B
ti vita / quomodo ad vitam perueniamus
ęternā / non de pręterita perscrutanda: quā
penitus demersit obliuio: sicut est illud qđ
de anima quęrendū putaui / hęc vertit quę/
stio: Eleganter autem dictum esse narratur:
quod huic rei satis apte cōuenit: Cū quidā
ruisset in puteum / vbi aqua tanta erat vt
euȝ magis exciperet ne moreretur q̄ suffo/
caret ne loqueretur: accessit alius: & eo viso
admirans ait: Quomō huc cecidisti? Ait il/
le: Obsecro inquit / cogita quomō hinc me
liberes / nō quō huc ceciderim quęras. Ita
quoniā fatemur / & fide catholica tenemus:
de reatu peccati / tanq̄ de puteo etiaȝ par/
uuli infantis animā christi gratia liberan/
dam: satis est ei / q modȝ quomodo salua
fiat / nouimus: etiā si nunq̄ quō in malum
illud deuenerit nouerim9. Sed ideo putaui
esse quęrendum: ne forte ex illis opinioni/
bus incarnationis animę aliquā teneam9
incautius: quę liberandā prorsus animam
paruuli contradicat: negans eā esse in isto
malo. Hoc igitur firmissime retento / q anima
paruuli de reatu peccati liberanda est: nec
alio modo liberanda nisi gratia dei per ie/
sum christū dominum nostrū: si possumus
etiam ipsius mali causam & originem nosse
vaniloquis nō disputatorib9 / sed litigato/
ribus paratius instructiusqȝ resistimus. Si
autem non possumus: non quia latet mise/
rię principium / ideo pigrescere misericordię
debet officiū. Aduersus eos autem qui sibi
videntur scire quod nesciūt / hoc tutiores su/
mus / q hanc ignorantiaȝ nostrā non igno/
ramus. Aliud est enim qđ nescire malū est:
aliud qđ sciri vel non pōt / vel nō opus est:
vel ad vitā quā quęrimus indifferens est.
Hoc vero qđ de litteris apostoli iacobi nūc
requiro: in hac ipsa qua viuimus & vt sem/
per viuamus deo placere studemus / actio/
ne versatur.

Difficultas ostenditur propositę questionis / quomodo intelligi debeat: Qui in vno offendit / factus est omnium reus: Ca.ii.

Uomodo igitur intelligendum est A
q obsecro te: Quicunqȝ totam le/ Jaco.2.b.
gem seruauerit: offendat autem
in vno / factus est omniū reus? Ita ne qui
furtū fecerit: immo vero qui dixerit diuiti:
sede hic / pauperi autem: tu sta illic / & homi/
cidij & adulterij & sacrilegij reus est? Quod

si non est: quomō qui in vno offendat / fa/
ctus est omnium reus? An illud quod dixit
de diuite et paupere ad ista non pertinet:
quorum si quis in vno offenderit / fiet om/
nium reus? Sed recolendum est vnde vene
rit illa sententia: ⁊ quę illā superiora pepe/
Jaco. 2.a. rerint: quibusq; cōnexa depēdeat. Fratres
mei / nolite inquit in personarū acceptione
habere fidem domini nostri iesu christi glo
rię. Etenim si introierit in conuentu vestro
vir annulum aureū habēs in veste candi/
da: introierit autē ⁊ pauper in sordido ha/
bitu: et intendatis in eum qui indutus est
veste pręclara / ⁊ dicatis ei: Tu sede hic bn̄:
pauperi autem dicatis: tu sta illic: aut sede
sub scabello pedū meorum: Nonne iudica/
tis apud vosmetipsos: ⁊ facti estis iudices
cogitationum iniquarum? Audite fratres
mei dilectissimi: nonne deus elegit paupes
in hoc mūdo: diuites in fide: et hęredes re/
gni / quod repromisit deus diligentib⁹ se?
Vos autem exhonorastis pauperem pro/
pter illū scz cui dictū est: Sta illic: cū habē/
ti annulū aureum dictum esset: Tu sede hic
bene. Ac deinde sequit̄ eandem ipsam sen/
Ibidem.b. tentiam latius versans ⁊ explicans: Nōne
inquit diuites per potentiam opprimunt
vos / ⁊ trahunt ad iudicia? Nōne ipsi blas/
phemant bonū nomen quod inuocatum ē
super vos? Siquidem legem perficitis re/
Leuit.19.b galem scdm̄ scripturam: Diliges proximū
tuū sicut teipsum / benefacitis. Si aūt per/
sonas accipitis / peccatum operamini: re/
darguti a lege / quasi trāsgressores. Videte
quemadmodū transgressores legis appel/
lat / qui dicūt diuiti: sede hic / et pauperi: sta
illic. Vnde ne putarent contemptibile esse
peccatum: in hac vna re legem transgredi/
secutus adiunxit: Quicunq; aūt totā legē
seruauerit: offendat autem in vno / factus
est omnium reus. Qui enim dixit: non mę
chaberis / dixit: et non occides. Quod si nō
occidis / męcharis autem: factus es trans/
gressor legis: propter id quod dixerat: redar/
guti a lege / quasi transgressores. Quę cum
ita sint / consequens videtur / nisi alio modo
intelligendum ostēdatur / vt qui dixerit di/
uiti: sede hic / et pauperi: sta illic: huic nō ho
norē / quem illi deferens: et idolatra et blas/
phemus / ⁊ adulter et homicida: et ne quod
longum est / cuncta commemorē / reus om/
nium criminum iudicandus est. Offendēs
quippe in vno / factus est omniū reus.

An sicut cōnexe asseruntur vir/tutes / ita quoq; peccatorū sit con cedenda parilitas: Ca.iii.

Etenim qui vnam virtutem habet /
a omnes habet: et qui vnam non ha/
bet / nullam habet. Hoc si verum ē /
confirmatur ista sentētia. Sed ego eam ex/
poni volo / nō confirmari / quę per seipsam
apud nos omnibus philosophorū aucto/
ritatibus firmior est. Et illud quidē de vir/
tutibus et vitijs si veraciter dicitur: nō est
consequens / vt propter hoc omnia peccata
sint paria. Nam illud de inseparabilitate
virtutum / nisi forsitan fallor: tamen si ve/
rum memini / quod vix memini: omnibus
philosophis placuit: qui easdem virtutes
agendę vitę necessarias esse dixerunt. Hoc
autem de parilitate peccatorum soli stoici
ausi sunt disputare / contra omnem sensum
generis humani: Quā eorū vanitatem in
iouiniano illo / qui in hac sententia stoicus
erat: in aucupandis autem et defensandis
voluptatibus epicureus: de scripturis san
ctis dilucidissime cōuicisti. In qua tua sua/
uissima ⁊ pręclarissima disputatione satis
euidenter apparuit: non placuisse auctori/
bus nostris / vel ipsi potius quę per eos lo/
cuta est veritati / omnia paria esse peccata.
Quomodo autem fieri possit: vt etiā si hoc
de virtutibus verum est / non tamen ideo
cogamur fateri ęqualitatem omniū pecca/
torū: q̄tum possum adiuuāte domino ape/
rire conabor. Quod si effecero / approbabis:
vbi vero causę defuero / tu supplebis.

Quomodo connexe sint virtu/tes: Capitulum. iiii.

Erte hinc persuadent / qui vnā vir/
c tutē habuerit / habere omnes: ⁊ om/
nes deesse cui vna defuerit / q; pru/
dentia nec ignauia / nec iniusta / nec intēpe/
rans potest esse: Nam si aliquid horum fu/
erit / prudentia non erit. Porro si prudētia
tunc erit si ⁊ fortis et iusta et temperās sit:
profecto vbi fuerit / secum habet ceteras.
Sic ⁊ fortitudo imprudens esse non potest
vel intemperans vel iniusta: sic temperan/
tia necesse est vt prudens / fortis / ⁊ iusta sit:
Sic iusticia non est / nisi sit prudens / for/
tis / temperans. Ita vbi est vna vera ali/
qua earum / et alię similiter sunt: Vbi au/
tem alię desunt / vera vna illa non est /
etiam si aliquo modo similis esse vide/
atur.

De virtutum et vitiorum varia contrarietate: et quō in bona pos/

sit accipi partem astutia: Ca.V.

Sunt enim vt scis quędam vitia virtutibus aperta discretione contraria: vt imprudētia/prudentię. Sūt autem quędam quę tm̄ vitia sunt/ ideo contraria/quadam tamen specię fallaci similia: vt eidem prudentię/non imprudentia/sed astutia. Nunc enim eam dico astutiam/quę vsitatius in maliciosis intelligi et vocari solet: non sicut nostra loqui scriptura consueuit/quę sępe astutiam in bono ponit. Unde: Estote astuti vt serpentes. Et illud: Ut et innocētibus det astutiam: q̄q̄ et apud illos romanę linguę disertissimus dixerit: Neq̄ illi tamen ad cauendum dolus/ aut astutia deerant: astutiam ponēs in bono: Sz apud illos rarissimū: apud nostros aūt frequētissimū est. Itēq̄ in partibus tēperātię apertissime cōtraria est effusio parsimonię: ea vero q̄ tenacitas etiā dici vulgo solet/ vitium quidem est: tamen parsimonię simile/non natura/sed fallacissima specie. Item dissimilitudine manifesta contraria est/iniusticia iusticię: Solet autem quasi imitari iusticiam vindicandi se libido/ sz vitium est. Ignauia fortitudini perspicue contraria est: duricia vere distat natura/fallit similitudine. Cōstātia pars quędā virtutis est: ab hac incōstantia longe abhorret/ et indubie cōtrasistit: Pertinacia vero constantia dici affectat/et nō est: q2 illa est virtus/hoc vitium.

Matth.10.b. Prouer.1.a

Exemplificatur de catiline moribus: et q plura sint vitia virtutibus/cū vni virtuti duo opponantur vitia: Ca.VI.

Ut ergo non iterū hęc eadē cōmemorare necesse sit/ exempli gratia/ ponamus aliquid vnde possint cętera intelligi. Catilina vt de illo scripserunt qui nosse potuerunt: frigus/sitim/ famem ferre poterat: eratq̄ patiēs inedię/algoris/vigilię supra q̄ cuiq̄ credibile est: ac per hoc et sibi et suis magna pręditus fortitudine videbatur. Sed hęc fortitudo prudens non erat: mala enī p bonis eligebat. Tēperās non erat: corruptelis enim turpissimis fędebatur: Iusta non erat: nam contra patriam coniurauerat. Et ideo nec fortitudo erat/sed duricia sibi: vt stultos falleret/ nomen fortitudinis imponebat: Nam si fortitudo esset: non vitium/sed virtus esset. Si autem virtus esset: a cęteris virtutibus tā q̄ inseparabilibus comitibus nunq̄ relinqueretur. Quapropter dum quęritur etiaz de vitijs: vtrum ipsa similiter omnia sint vbi vnum erit: aut nulla sint vbi vnum nō erit: laboriosuz est id ostendere: propterea/ quia vni virtuti duo vitia opponi solent: Et qd aperte contrarium est: et quod specie similitudinis adumbratur. Unde illa catilinę quia fortitudo non erat: quę etiā cum secum virtutes alias non habebat/facilius videbatur. Q3 vero ignauia fuerit vbi exercitatio quaslibet grauissimas molestias perpetiendi atq̄ tolerandi supra q̄ cuiq̄ credibile est/ fuit: ęgre persuadere potest. Sed forte acutius intuentibus/ ignauia apparet ipsa duricia/ quia laborez bonorum studiorum quibus vera acquiritur fortitudo neglexerat. Uerumtamen quia sunt audaces qui timidi non sunt: et rursus timidi quib9 abest audacia: cum sit vtrūq̄ vitium: quoniā qui vera virtute fortis est: nec temere audet: nec inconsulte timet: cogimur fateri vitia plura esse virtutibus.

Salustius in catilinario.

De sibi mutua virtutum et vitiorum successione: et quomodo cū virtutibus stet habere peccatum: Ca.VII.

Unde aliquādo vitium vitio tollitur: vt amore laudis/amor pecunię. Aliquando vnū cedit vt plura succedāt: velut qui ebriosus fuerit si modicū biberit/ et tenacitatem et ambitionem didicerit. Possunt itaq̄ vitia etiam cedere vitijs succedentibus/non virtutibus: Et ideo plura sunt. Uirtus vero quo vna ingressa fuerit/quoniā secū cęteras ducit/ profecto vitia cedent omnia quęcunq̄ inerant: Non enim omnia inerant/sed aliquando totidem: aliquādo plura paucioribus/ vel pauciora pluribus succedebant. Hęc vtrū ita se habeant/diligentius inquirendum est. Non enim et ista diuina sententia est qua dicitur: Qui vnam virtutē habuerit/ oēs habet: eiq̄ nulla inest/ cui vna defuerit: sed hominibus hoc visuz est: multum quidem ingeniosis/ studiosis/ sed tamen hominibus. Ego vero nescio quemadmodum dicam. Non dico virum/a quo denominata dicitur virtus: sed etiam mulierem/ quę viro suo seruat thori fidem/si hoc faciat propter pręceptum et promissuz dei: et quę primitus sit fidelis non habere pudicitam/ aut pudicitiam nullā/vel paruam esse virtutem: Sic et maritum qui hoc idem seruat vxori: Et tamē sunt plurimi tales: quorū sine aliquo peccato esse neminē

dixerim:et vtiq; illud qualecunq; peccatū
ex aliquo vitio venit. Unū pudicitia coniu/
galis in viris feminisq; religiosis cuz ꝓcul/
dubio virtus sit:non enī aut nihil aut viti/
um est:nō tamē secum habet omnes virtu/
tes. Nā si omnes ibi essent:nullum esset vi/
tium/nullū omnino peccatū. Quis autem
sine aliquo peccato? Quis ergo sine aliquo
vitio:id est fomite quodā vel quasi sine ra/
Job.13.c. dice peccati:cū clamet qui supra pectus do
1.Job.1.c. mini recumbebat:Si dixerimus q: pecca/
tum nō habemus:nosipsos decipimus/et
veritas in nobis nō est? Neq; hoc apud te
diutius agenduz est:sed propter alios qui
forte hoc legerint/dico:Nā tu quidē in eo/
Hiero. contra iouinianum. dem ipso opere splendido contra iouinia/
num etiam hoc de scripturis sanctis diligē/
ter probasti.

Quomodo nō omnes virtutes habet qui vnam:et quomodo intelligatur:fortis vt mors charitas: (Ca. VIII.

Vbi etiā ex hac ipsa epi
stola:cuius verba sunt/quorū nūc
intellectuz requirimus:posuisti qđ
Jaco.3.a. scriptū est: In multis enī offendimus oēs.
Non enim ait:offenditis/sed:offendimus
omēs:cū christi loqueretur apl's. Et cū hoc
Jaco.2.b. loco dicat:Quicūq; autē totam legē serua/
uerit:offendat autē in vno:factus est oīm
reus: Ibi nō in vno/sed in multis:nec quos
dam sed omēs dicit offendere. Absit autez
vt quisq; fidelis existimet tot milia seruoꝝ
christi:qui veraciter dicunt se habere pecca
tum:ne seipsos decipiant/et veritas in eis
non sit:nullam habere virtutē:cum virtus
magna sit sapiētia. Dixit autē ipsa sapiētia
Job.28.d. homini:Ecce pietas est sapientia. Absit er/
go vt dicamus tot ac tantos fideles ⁊ pios
hoīes dei nō habere pietatē:quaz greci vel
ευσεβειαν: vel expressius et plenı' θεοσε/
βειαν vocant. Quid aūt est pietas/nisi dei
cultus? Et vñ ille colit/nisi charitate? Cha/
1.timoth.1.b. ritas igitur de corde puro et cōscientia bo/
na ⁊ fide nō ficta/magna ⁊ vera virtus est:
quia ipa est et finis p̄cepti. Merito dicta ē:
Can.8.b. Fortis sicut mors:siue q: nemo eaz vincit
sicut mortē:siue q: in hac vita vsq; ad mor/
tem est mēsura charitatis: Sicut dominus
Job.15.b. ait: Maiorē hac charitatē nemo habet/ q̄
vt animā ponat ꝓ amicis suis:siue potius:
q: sicut mors animā auellit a sensibus car/
nis/sic charitas a concupiscētijs carnalib'.
1.Cor.8.a Huic subseruit scientia cū est vtilis:nā sine
illa inflat. Qđ vero illa edificando imple/
uerit:nihil ibi ista inane quod inflet inueni
et. Utilē porro scientiā definendo mōstra/
uit:vbi cū dixisset:Ecce pietas est sapiētia: Job.28.d.
cōtinuo subiūxit: Abstinere vero a malis/
sciētia est:Cur ergo nō dicimus:qui hācvir
tutē habet/ habere oēs:cū plenitudo legis Roma.13.c
sit charitas? An quanto magis est in hoīe:
tāto magis est virtute p̄ditus? Quāto aūt
minus/tāto minus est virtute:quia ipsa est
virtus:et q̄to minus est virtus/tāto mai'
est vitiū? Ubi ergo illa plena ⁊ p̄fecta erit:
nihil ex vitio remanebit.

De exemplo non satis accōmodato veritati/qđ ꝓ falsitate sua stoici protulerūt:veritati autē quadrat exemplum quod subinfert: Ca. IX.

Proinde mihi videntur stoici falli:q: A
proficientē hominē in sapientia/no
lunt omnino habere sapientiā: sed
tūc habere/cū in ea omnino p̄fectus fuerit:
non quia illum ꝓfectum negant/sed nisi ex
ꝓfundo quodā emergendo repente emicet
in auras sapiētię liberas/nulla ex parte esse
sapientem. Sicut enī nihil interest ad ho/
minē p̄focandum:vtrum aquam stadijs
multis super se habeat altā/aut vnam pal/
mā/aut digitum:sic illos qui tendūt ad sa/
pientiam/ ꝓficere quidem dicunt tanq̄ ab
imo surgentes gurgitis in aerem:sed nisi to
tam stulticiā velut opprimentē aquam pro/
ficiendo velut emergēdo euaserint/nō ha/
bere virtutē/nec esse sapientes. Ubi autem
euaserint:mox habere totā:nec quicq̄ stul/
ticię remanere vnde omnino vllū peccatū
possit existere. Hęc similitudo vbi stulticia B
velut aqua/et sapientia velut aer ponitur:
vt anim' a p̄focatiōe stulticię tanq̄ emer
gens in sapientia repente respiret:non mi/
hi videtur satis accomodata nostrarū scri/
pturarum auctoritati. Sed illa potius: vt
vitiū vel stulticia tenebris/luci aūt v̄tus vl
sapia cōparet:q̄tū ista similia de corpalibus
ad intelligibilia duci possūt. Nō itaq; sicut
de aquis in aerem surgens:vbi caruz sum/
mum transierit/repente quantū sufficit in/
spiratur:sed sicut de tenebris in lucem pro/
cedens paulatim progrediendo/ illumina/
tur. Quod donec plenissime fiat:iam eū ta/
men dicimus tanq̄ de abditissima spelūca
egredientē/vicinia lucis afflatū tanto ma/
gis quāto magis propinquat egressus: vt
illud quod in eo lucet/sit vtiq; ex lumine q̄
progreditur: illud autem quod adhuc ob/
scurum est/sit ex tenebris vnde egreditur.

Ps. 142. Itaque et non iustificabitur in conspectu
Abacuk. 2. a. dei omnis viuens: et tamen iustus ex fide
viuit. Et induti sunt sancti iusticia: alius magis/alius minus. Et nemo hic viuit sine peccato: et hoc alius maius/alius minus. Optimus autem est qui minimum.

Quod secundum maius et minus virtutes insint/ vna quoque sine alia: et quod minus est quam debet/ex vitio est: Ca. x.

A Sed quid ego tamque oblitus cui loquor/doctori similis factus sum: cum proposuerim quid abs te discere vellim? Sed quia de peccatorum parilitate/ vnde ad id quod aiebam incidit questio/ examinandum tibi sententiam meam promere statueram: iam eam tandem aliquando concludam. Quia etsi verum est: eum qui habet vnam/ omnes habere virtutes: eum quae vnam non habet/nullam habere: nec sic peccata sunt paria: quia vbi virtus nulla est: nihil quidem rectum est: nec tamen ideo non prauo prauius est/ distortoque distortius. Si autem quod puto esse verius/sacrisque litteris congruentius: ita sunt anime intentiones/ vt corporis membra: non quod videantur locis/ sed quod sentiantur affectibus: et aliud illuminatur amplius: aliud minus: aliud omnino caret lumine et tenebroso inumbratur obstaculo: profecto ita vt quisque illustratione pie charitatis affectus est/in alio actu magis/ in alio minus/ in aliquo nihil: sic potest dici habere aliam et aliam non habere: aliam magis/aliam minus habere virtutem. Nam et maior est in isto charitas/ quam in illo: recte possumus dicere: et aliqua in isto/nulla in illo: quantum pertinet ad charitatem quae pietatis est: et in ipso vno homine quod maiorem habuit pudicitiam quam patientiam: et maiorem hodie quam heri si proficit: et adhuc non habeat continentiam: et habeat non paruam misericordiam.
B Et vt generaliter breuiterque complectar quam de virtute habeam notionem: quod ad recte viuendum attinet: virtus est charitas/qua id quod diligendum est diligitur: hec in aliis maior/in aliis minor: in aliis nulla est. Plenissima vero/que iam non possit augeri/quamdiu hic homo viuit: est in nemine quamdiu autem augeri potest/profecto illud quod minus est quam debet/ex vitio est. Ex quo vitio
3. Reg. 8. e non est iustus in terra qui faciat bonum et non
Ps. 142. peccet. Ex quo vitio non iustificabitur in conspectu dei omnis viuens. Propter quod vitium:
1. Joh. 1. c Si dixerimus/ quia peccatum non habemus: nosmetipsos seducimus/et veritas in nobis non est. Propter quod etiam quantumlibet profecerimus/necessarium est nobis dicere: Dimitte nobis debita nostra/cum iam omnia in baptismo dicta/facta/cogitata/dimissa sint. Matth. 6. b
Quid itaque qui recte videt: vnde et quando et vbi speranda sit illa perfectio cui non sit quod adiici possit? Si autem precepta non essent: non vtique esset vbi se homo certius inspiceret et videret/ vnde auerteretur/ quo conaretur: quare gratularetur/quid precaretur.

Quod qui in charitatem offendit fiat omnium reus: Ca. xi.

Magna est ergo vtilitas preceptorum: si libero arbitrio tantum detur/ vt gratia dei amplius honoretur. Que si ita se habet: vnde fiet omnium reus/si in vno offendat qui totam legem seruauerit? An forte quia Jaco. 2. b. plenitudo legis charitas est: qua deus proximusque diligitur: in quibus preceptis charitatis tota lex pendet et prophete: merito fit reus omnium qui contra illam facit in qua pendent omnia? Nemo autem peccat nisi aduersus illam faciendo: quia non adulterabis/ non homicidium facies: non furaberis: non concupisces: et si quod est aliud mandatum/ in hoc sermone recapitulatur: in eo quod diligis proximum tuum tanquam teipsum. Dilectio proximi malum non operatur: Plenitudo autem legis charitas. Nemo autem diligit proximum/nisi diligens deum: et hoc quantum potest/proximo impendat: quem diligit tanquam seipsum/ vt et ille diligat deum: quem si ipse non diligit/nec se nec proximum diligit. Ac per hoc qui totam legem seruauerit/ si in vno offenderit/fit omnium reus: quia contra charitatem facit: vnde tota lex pendet. Reus itaque fit omnium: faciendo contra eam in qua pendent omnia.
Roma. 13. c.
Matth. 22. d.
Exo. 20. c.
Roma. 13. c.

Quomodo peccata non sint paria/sed vnum altero maius: Ca. xii.

C Cur ergo non dicantur paria peccata? An forte quia magis facit contra charitatem/qui grauius peccat: minus qui leuius? Et hoc ipso quod admittit: fit quidem omnium reus/sed grauius peccans/ vel in pluribus peccans magis reus. Leuius autem vel in paucioribus peccans minus reus: tanto maiore scilicet reatu quanto amplius: tanto minore/quanto minus peccauerit: tamen etiam si in vno offenderit/reus est: quia contra eam facit in qua pendent omnia. Que si vera sunt/eo modo et illud absoluitur quod ait homo etiam apostolice gratie: In multis enim offendimus omnes: Omnes enim offendimus: sed vnus grauius: alius leuius. Jaco. 3. a

Quanto quisq; grauius leuiusq; peccauerit: tanto in peccato committendo maior/ quanto in diligendo deo et ꝓximo minor. Et rursus: Tāto minor in peccati perpetratione/ q̃to maior in dei et ꝓximi dilectōe. Tanto itaq; plenior iniq̃tatis: q̃to inanior charitatis. Et tūc pfecti sumus in charitate quādo nihil restat ex infirmitate.

Qd non leue sit pctm̄ in ecclesiasticis/accepti͛ personaꝝ: Ca. XIII.

Et sane q̃tū arbitror putanduꝫ est non leue esse peccatum in personarū acceptione habere fidē dn̄i nostri iesu christi: si illam distantiā sedēdi ac stāndi ad honores ecclesiasticos referam⁹. Quis em̄ ferat elegi diuitem ad sedē honoris ecclesię contēpto paupere instructiore atq; sanctiore? Si aūt de quotidianis cōsessibus loquitur: quis nō hic peccat: si tñ peccat: nisi cum ad seipsum intus ita iudicat: vt ei tanto melior/ q̃to ditior ille esse videaꝶ? Hoc em̄ videtur significasse cū dicit: Nonne iudicatis apud vosmetipsos: et facti estis iudices iniquarū cogitationum? Lex itaq; libertatis/ lex charitatis est: de qua dicit: Si tñ legē pficitis regalē fm scripturas: Diliges proximū tuū sicut teipsum: benefacitis: Si autē psonas accipitis: pctm̄ operamini/redargutia lege tanq; trāsgressores. Et post illā sententiā ad intelligenduꝫ difficillimā de qua satis dixi: qd̄ dicendū putaui: eandē legem libertatis cōmemorans: Sic loquimini inquit: et sic facite: sicut p legē libertatis incipientes iudicari. Et q̃m quid pauloante dixerit/ nouit: q̃m in multis offendim⁹ omnes: suggerit dn̄icam tanq; quotidianā quotidianis/ et si leuioribus tñ vulnerib⁹ medicinā.

Jaco. 2. a

Leuit. 19. c.

Quō misericordia superexaltet iudicium. Ca. XIIII.

Iudiciū em̄ inqt sine misericordia illi: q̄ nō facit misc̄diā. Hinc em̄ et dn̄s: Dimittite inqt et dimitteꝶ vob: date et dabiꝶ vob. Superexaltat aūt misc̄dia iudiciū: nō em̄ est aduersa iudicio/ sꝫ superexaltat: q: plures p misericordiā colligunꝶ: sed q̄ misericordiā ꝓstiterunt: Beati em̄ misericordes: q: ipsis miserebiꝶ deus. Et hoc vtiq; iustū est: vt dimittaꝶ eis/ q: dimiserūt: et detur eis/ q: dederūt. Inest q̄ppe deo et misericordia iudicāti: et iudiciū miserāti: Propꝫ qd̄ ei dicit: Misericordiā et iudiciū cantabo tibi dn̄e. Nā quisq̄s velut nimiū iustus iudiciuꝫ sine misericordia quasi securus expectat: irā iustissimā ꝓuocat: Quā timēs ille dicit: Ne intres in iudiciū cū seruo tuo. Vn̄ dicit populo cōtumaci: Quid vultis mecū iudicio cōtendere? Cū em̄ rex iustus sederit in throno/ q̄s gloriabitur castum se habere cor? Aut quis gloriabiꝶ mūdū se esse a peccato? Quę igitur spes est: nisi superexaltet misericordia iudiciū? Sꝫ erga illos q̄ misericordiā fecerūt veraciter dicēdo: Dimitte nobis: sicut et nos dimittim⁹: et sine murmuratione dādo: Hilarē em̄ datorē diligit deus.

Jaco. 2. c

Luc. 6. f

Matth. 5. a

Ps̄. 100.

Ps̄. 142.

Hiere. 2. f.

Prouer. 20. b

Matth. 6. b.

2. Cor. 9. b

Qr quotidiana pctā quotidianis remediis expientur. Ca. XV.

Deniq; sanctus iacobus iā ex isto loco de misericordię operib⁹ loquitur: vt quos vehemēter illa sententia terruerat cōsoleꝶ: cū admonet/ quō etiā quotidiana peccata sine quibus hic nō viuitur/ quotidianis remediis expienꝶ: ne homo q̄ cum in vno offenderit fit oīm reus/ in multis offendendo: q: in multis offendimus ꝓpter magnū aggereꝫ reatus sui: minuatim collectū ad tribunal tāti iudicis perueniat: et eā quā non fecit misericordiā non inueniat/ sed potius dimittēdo atq; dādo mereatur sibi dimitti peccata/ reddiq; promissa. Multa dixi quibus tibi tędiū fortassis inferrem: qui hęc quę tñ approbas/non expectas discere/ q: ea docere consueuisti. Si qd̄ aūt est in eis/ q̃tum ad reꝫ ipsam pertinet: nam quali eloquio explicata sint: nō nimis curo. Si qd ergo in eis est qd̄ eruditionē offendat tuā: queso vt rescribēdo admoneas: et me corrigere nō graueris. Infelix est em̄ qui nō tantos etiā sanctos tuorū studiorū labores et digne honorat/ et de his dn̄o deo nostro: cuius munere talis es/ gr̄as agit. Unde cum libentius debeā a quolibet discere: quod inutiliter ignoro/ q̄ promptius quoslibet docere quod scio: quanto iustius abs te hoc charitatis debitum flagito: cuius doctrina i nomine et adiutorio domini tātū in latina lingua ecclesiasticę litterę adiutę sunt: q̃tum vnq; antea potuerūt. Maxime tamen istam sententiam: Quicumq; totam legem seruauerit: offendat autem in vno: factus est omnium reus: si quo alio modo exponi melius posse nouit tua dilectio: per dominum obsecro/ vt id nobiscum communicare digneris.

Sancti augustini hipponēsis epi/ liber secundus de sententia iacobi apl'i/ vbi ait: Quicunq; totam legeꝫ seruauerit/ offendit autem in vno/ factus est oīm reus/ explicit.

Diui aurelij augustini hipponē sis epi/ liber de correctione donatistarū/ ex secundo libro retractationum argumentum.

1. Retract. ca. 48. Eodem tempore scripsi etiā librū de correctione donatistar9 ꝓpter eos q̄ nolebant illos legibus imperialib9 corrigi.

Capitulorū libri de correctione donatistarum/ sancti augustini recollecta annotatio.

Diui aurelij augustini hipponē sis epi/ liber de correctione donatistarū ad bonifaciū incipit.

Quid intersit inter arrianorum et donatistarū errorē circa summā trinitatem: Capitulum I.

1 Laudo et gratulor et admiror fili dilectissime bonifaci: q inter curas

bellorū ⁊ armorum/ vehementer deſideras
ea noſſe q̄ dei ſūt. Vere hinc te apparet eti/
am de ipſa v̄tute militari/ fidei ſeruire/ quā
habes in chriſto. Ut ergo breuiter inſinuē
dilectioni tuę/ inter arrianorū ⁊ donatiſta/
rū/ quid interſit errorē: Arriani patris ⁊ fi/
lij ⁊ ſpūſſancti: diuerſas ſubſtantias eſſe di
cūt: Donatiſtę aūt nō hoc dicūt: ſed vnā tri
nitatis ſubſtātiā ꝯfitenꝫ. Etſi aliqui ipſoꝝ
minorē filiū eſſe dixerūt q̄ꝫ pater eſt/ eiuſdē
tamen ſubſtantię nō negarūt. Plurimi ve/
ro in eis hoc ſe dicūt omnino credere de pa
tre ⁊ filio ⁊ ſpirituſancto/ qđ catholica cre/
dit eccleſia. Nec ipſa cū illis vertiꝫ queſtio:
ſed de ſola cōmunione infeliciter litigant: ⁊
contra vnitatē chriſti rebelles inimicitias
pũerſitate ſui erroris exercent. Aliquando
aūt ſicut audiuimus/ nōnulli ex ipſis volē/
tes ſibi gothos recōciliare: quando eos vi/
dent aliquid poſſe: dicūt hoc ſe credere/ qđ
⁊ illi credunt: Sed maiorum ſuorū auctori/
tate cōuincūꝫ: quia nec donatus ipſe ſic cre
didiſſe aſſeriꝫ: de cui⁹ p̄te ſe eſſe gloriãꝫ.

Qr ex hereſum multiplicitate nō nihil ſequaꝫ vtilitatis: ⁊ de hereticorū cecitate circa ſcripturarum intellectum: Capitulū ii.

Non te autē iſta cōturbēt fili dilectiſ
ſime: Hereſes eñ ⁊ ſcandala futura
p̄dicta ſunt: vt inter inimicos erudi
amur/ ac ſic ⁊ fides ⁊ dilectio nr̄a poſſit eſſe
ꝓbatior. Fides vtiq̄ꝫ/ ne ab eiſ decipiamur:
dilectio aūt/ vt etiā ipſis corrigēdis q̄ꝫtum
poſſumus cōſulamus: Nō ſolum inſtantes
ne infirmis noceant: atq̄ꝫ vt ab errore neſa/
rio liberenꝫ/ ſed etiā orantes ꝓ eis: vt ape/
riat dn̄s illis ſenſum: ⁊ intelligant ſcriptu/
ras: quia in ſanctis libris/ vbi manifeſtaꝫ
dn̄s chriſtus/ ibi ⁊ eius eccleſia declaratur.
Iſti autem mirabili cecitate/ cū ipſum chri/
ſtum p̄ter ſcripturas neſciant: eius tamē ec/
cleſiam nō diuinarū litterarum auctoritate
cognoſcūt: ſed hūanarū calūniarū vanita/
te ꝯfingunt. Agnoſcunt nobiſcū chriſtum:
Ps. 21. in eo qđ legiꝫ: Foderūt manus meas ⁊ pe/
des meos: dinumerauerunt oīa oſſa mea:
Ipſi vero conſiderauerunt ⁊ conſpexerunt
me: diuiſerūt ſibi veſtimenta mea: ⁊ ſup ve/
ſtem meā miſerūt ſortē: ⁊ nolunt agnoſcere
eccleſiā/ in eo qđ poſt paululū ſequiꝫ: Com
memorabunꝫ ⁊ cōuertenꝫ ad dominū vni/
uerſi fines terrę: Et adorabunt in cōſpectu
eius vniuerſę patrię gētiū: Quoniā domi/
ni eſt regnū: ⁊ ipſe dominabiꝫ gētiū. Agno
Ps. 2. ſcūt nobiſcum chriſtum in eo qđ legiꝫ: Do/
minus dixit ad me/ fili⁹ meus es tu: ego ho/
die genui te: ⁊ nolunt agnoſcere eccleſiam
in eo quod ſequiꝫ: Poſtula a me/ ⁊ dabo ti/
bi gentes hereditatem tuā: ⁊ poſſeſſionē tu
am terminos terrę. Agnoſcūt nobiſcū chri/
ſtum: in eo quod ipſe dominus in euange/
lio loquiꝫ: Oportebat chriſtum pati ⁊ reſur Luc. 24. g.
gere a mortuis tertia die: ⁊ nolūt agnoſce/
re eccleſiam/ in eo quod ſequiꝫ: Et p̄dicari
in nomine eius penitentiam ⁊ remiſſionem
peccatorum per omnes gentes: incipienti/
bus ab hieruſalem. Et innumerabilia ſunt
teſtimonia librorum ſanctorū: que in hunc
librum coartare non debui: in quibus ſicut
apparet dominus chriſtus/ ſiue ſm diuinita
tem/ qua equalis eſt patri: qui in principio Joh. 1. a.
erat verbum: ⁊ verbum erat apud deum/ et
deus erat verbum: ſiue ſm ſuſceptę carnis
humilitatem: quia verbum caro factuꝫ eſt
⁊ habitauit in nobis: Sic apparet etiaꝫ ei⁹
eccleſia non in ſola africa (ſicut iſti impudē
tiſſima vanitate delyrant) ſed toto orbe ter
rarum diffuſa.

Qrobrem donatiſtę a catholica ſe diuiſerint eccl'ia: cui tñ teſtioniū ꝑhibuit vniuerſa ſcṗtura: Ca. iii.

Teſtimonijs enim diuinis lites ſuas
p̄ferunt: Quia ī cā ceciliani quōdaꝫ
eccleſię carthaginenſis epiſcopi/ cui
crimina obiecerunt/ quę nec potuerunt pro
bare/ nec poſſunt: ſe ab eccleſia catholica: hoc
eſt ab vnitate omniū gentium diuiſerunt.
Quis etſi vera eſſent quę ab eis obiecta
ſunt ceciliano: ⁊ nobis poſſunt aliquando
monſtrari: ipſum iam mortuū anathemati/
zaremus: ſed tamē eccleſiā chriſti quę nō li/
tigioſis opinionibus fingiꝫ/ ſed diuinis at/
teſtatiōibus cōprobaꝫ: ꝓpter quēlibet ho/
minem relinquere nō debemus: qꝛ bonū ē Ps. 117.
confidere in domino/ q̄ꝫ ꝯfidere in homine.
Neq̄ꝫ enim (quod ſine iniuria innocentię il
lius dixerim) ſi peccauit cecilianus: ideo he
reditatem ſuam perdidit chriſtus. Facile ē
homini/ ſeu vera/ ſeu falſa de altero homi/
ne credere: ſꝫ ſceleratę impudētię eſt ꝓpter
crimina hominis: quę orbi terrarū nō poſ/
ſis oſtendere: cōmunionem orbis terrarum
velle damnare. Utrum cecilianus a tradi/
toribus diuinorum codicū fuerit ordinat⁹/
neſcio: non vidi/ ab inimicis eius audiui:
Nō mihi de lege dei: non de p̄conio ꝓphe/
tarum/ nō de ſanctitate pſalmorum/ nō de
apoſtolo chriſti/ nō de chriſti eloquio recita
tur. Eccleſiam vero toto terrarum orbe dif/
fuſam/ cui non cōmunicat pars donati/ vni
uerſarum ſcripturarum teſtimonia cōſona
voce ꝓclamant: In ſemine tuo benedicenꝫ Gen. 22. d.

Malach. 1. c. omnes gentes. Lex dei dicit: Ab ortu solis
vsq͡ȝ ad occasum sacrificium mundum offer
tur nomini meo: quoniā glorificatum ē no/
men meū in gentibus: per pphetam deus
Ps. 71. dixit. Dominabit a mari vsq͡ȝ ad mare: ꝛ a
flumine vsq͡ȝ ad terminos orbis terrarum:
Col. 1. b. per psalmum dominus dixit. Fructificans
et crescens in vniuerso mundo: per aposto/
Luc. 24. g. lum domin⁹ dixit. Eritis mihi testes in hie/
Act. 1. a. rusalem/ ꝛ i tota iudea ꝛ i samaria: ꝛ vsq͡ȝ ad
fines terre: filius dei ore suo dixit. Cecilia/
nus ecclesie carthaginensis episcopus hu/
manis litibus accusat: Ecclesia christi i om
nibus gentibus cōstituta diuinis vocibus
23. q. 4. c. ipsa pietas. cōmēdatur. Ipsa pietas/ veritas/ charitas
nos nō pmittit contra cecilianū eorum ho/
minū accipere testimoniū/ quos in ecclesia
nō videmus: cui deus phibet testimoniuȝ:
Quos eni diuina testimonia nō sequūt/ pō
dus humani testimonij pdiderunt.

Quomodo falso donatiste glorient cecilianū danatū: cū ab eo fu erint veraciter supati: Ca. IIII.

a Ddo ꝙ ceciliani causam: ipsi ad im/
peratoris constantini iudicium ac/
cusando miserūt: immo vero ipsum
cecilianū post episcopalia iudicia/ vbi cuȝ
opprimere nō potuerunt/ ad supradicti im/
peratoris examen ptinacissimis psecutori/
bus perduxerunt. Et qd in nobis modo re
phendunt vt decipiant imperitos dicētes:
nō debere christianos cōtra inimicos chri/
sti aliquid a christianis impatoribus postu
lare: ipsi priores fecerunt. Quod etiā in col
latione: quā simul apud carthaginē habui/
mus/ negare non ausi sunt: immo ꝛ gloriari
Contra donatistas post collatione. ca. 16. ausi sunt: ꝙ apud imperatorē maiores coꝝ
criminaliter cecilianū fuerint insecuti. Insu
per addentes mendaciū: ꝙ cū illic vicerint
fecerintq͡ȝ dānari. Quomodo ergo nūc ipsi
nō sunt psecutores: qui cū accusando psecu
ti sunt cecilianum: ꝛ ab eo fuerūt superati:
falsam sibi gloriaȝ impudentissimo menda
cio arrogare voluerūt: nō solum culpā non
putātes/ verūetiā p sua laude iactantes/ si
pbarent cecilianū maioribus suis accusan
tibus fuisse damnatū: Quēadmodum aūt
in ipsa collatiōe modis oībus victi sint: q̄/
niā valde plixa sunt gesta: ꝛ tibi alijs reb⁹
romane pacis necessarijs occupato/ multū
est vt legant: breuiariū eorū tibi legi forsi/
tā poterit: qd credo habere fratrem ꝛ coepi
scopū meū optatū: Aut si nō habet: potest
facillime accipere de ecclesia situensi: quan/
doquidem liber iste iam sua plixitate curis
tuis forsitan onerosus est.

Ex hoc donatistis contigerit qd accusatorib⁹ danielis: ꝛ quomodo ad eorū reuocationem merito sit laborandum: Ca. V.

b Hoc enī cōtigit donatistis/ qd accu/
satorib⁹ sancti danielis. Sicut enī i Daniel. 6. et
illos leones/ sic in istos cōuerse sunt 13. g.
leges: qbus innocētē opprimere voluerūt:
nisi ꝙ ppter misericordiā christi/ magis p
eis sūt iste leges: que illis vident aduerse:
quoniā multi p illas correcti sunt/ ꝛ quoti/
die corrigunt: ꝛ se esse correctos/ atq͡ȝ ab illa
furiosa pnicie liberatos gratias agunt. Et
qui oderant/ diligunt: molestasq͡ȝ sibi fuisse
saluberrimas leges: quātū in insania dete/
stabant/ tātū recepta sanitate gratulant: ꝛ
in residuos cū quibus fuerāt perituri/ iam
simili dilectione nobiscū vt pariter instem⁹
ne illi pereāt/ excitant. Molestus est enim 23. q. 4. c.
ꝛ medic⁹ furenti phrenetico: ꝛ pater indisci/ ipsa pietas.
plinato filio: ille ligando/ ille cedendo/ sed
ambo diligendo. Si autē illos negligāt et
perire pmittant: ista potius māsuetudo fal
sa crudelitas ē. Si enī equus ꝛ mulus/ qui/ Ps. 31.
bus nō est intellectus: morsibus ꝛ calcibus
resistunt hominibus/ a quibus eorū curan/
da vulnera contrectant: ꝛ cū inter dētes eo
rum ꝛ calces sepe homines periclitent/ ꝛ ali
quādo vexent: nō tamē eos deserūt/ donec
per dolores ꝛ molestias medicinales reuo/
cent ad salutē: quanto magis homo ab ho/
mine/ ꝛ frater a fratre/ ne in eternum pereat
non est deserendus: qui correctus intellige/
re potest quātū sibi prestabat beneficium/
qn se psecutionē perpeti querebat.

De varijs imperatorū legibus: quib⁹ et boni probant et mali terrentur: Capitulū. VI.

s Icut ergo apostolus dic: Infatiga/ Gal. 6. c.
biles cū tēpus habemus operemur
bonū ad omnes: qui possunt catho/
licorū pceptorum sermonibus: qui possunt
catholicoꝝ principū legibus: partim p eos
qui diuinis admonitionib⁹: partim p eos
qui iussis imperialibus parēt: omnes ad sa
lutem vocent: omnes a pernicie reuocent.
Quia ꝛ imperatores quādo p falsitate cō Dis. 9. c. im/
tra veritatē cōstituūt malas leges: pbant peratores et
bene credentes/ ꝛ coronātur perseuerātes: duob⁹ seque.
Quando autē p veritate cōtra falsitatem 11. q. 3. c.
cōstituūt bonas leges: terrent seuientes/ ꝛ imperatores.
corrigunt intelligentes. Quicūq͡ȝ ergo legi
bus imperatorū: que cōtra veritatē dei fe/
runt obtēperare non vult: acquirit grande
pmium. Quicūq͡ȝ aūt legibus imperatoꝝ:
que p dei veritate ferunt: obtemperare nō

vult/acquirit grande suppliciũ. Nam ⁊ tẽporibus ꝓphetarum omnes reges qui in populo dei nõ ꝓhibuerunt/nec euerterunt que cõtra dei ꝓcepta fuerant instituta/ culpant:⁊ qui ꝓhibuerunt ⁊ euerterunt/super
Daniel. 3.a. aliorum merita/laudant. Et rex nabuchodonosor/cum seruus esset idolorum/ constituit sacrilegam legẽ:vt simulacrũ adoraretur:sed eius impie constitutioni qui obedire noluerunt/pie fideliterq; fecerunt. Idem
Ibidẽ.g. tamẽ rex/diuino correctus miraculo/ piam ⁊ laudabilem legem ꝓ veritate constituit: vt quicũq; diceret blasphemiã in deum verũ/sidrac/misac/⁊ abdenago/cũ domo sua penitus interiret. Hanc legem si qui cõtemnerunt:⁊ id quod fuerat constitutum merito perpessi sunt/debuerunt dicere quod isti dicunt:se iustos esse:quia ex lege regis persecutionẽ patiebant:q͂ vtiq; dicerent si ita insanirent sicut isti insaniunt/ qui diuidũt mẽbra christi:exsufflant sacramenta christi: ⁊ de persecutione gloriant:q; prohibent ista facere legibus imperatorum/quas ꝯstituerunt ꝓ vnitate christi:⁊ iactãt fallaciter innocẽtiam suã:Et quã non possunt a domino accipere/ab hominibus querũt martyrum gloriam.

Qui sint veri martyres: Ca. VII.

Veri autem martyres illi sunt/de quibus dñs ait: Beati qui persecutionem patiunt ꝓpter iusticiam. Non ergo
Matth. 5.a.
qui ꝓpter iniquitatem/et ꝓpter christiane vnitatis impiã diuisionẽ/sed q͂ ꝓpter iusticiã persecutionem patiunt/hi martyres veri
Gen. 16.b. sunt. Nã ⁊ agar passa est persecutionẽ a sara: et illa erat sctã q͂ faciebat: illa iniqua q͂ patiebat: Nũquid ⁊ huic persecutioni quã passa est agar/cõparandus est sanctus dauid:
1. Reg. 18. quẽ persecutus est iniquus saul? Ualde vtiq; distat:nõ q; patiebat/sed q; ꝓpter iusticiã patiebat. Et ipse dñs cũ latronib⁹ cruci
Matth. 27.e. fixus est:Sed quos passio iungebat/ causa separabat. Ideo in psalmo vox illa intelligenda est verorũ martyrũ/volẽtiũ se discerni a martyribus falsis: Iudica me de⁹ et di-
Ps. 42. scerne causam meam de gente non sancta: Nõ dixit:discerne penã meam/sed discerne causam meã. Potest eñ esse impiorum filis pena:sed dissimilis est martyrũ causa: quorũ ⁊ illa vox est: Iniuste persecuti sunt me:ad
Ps. 118. iuua me. Ideo se dignũ existimauit q͂ adiuuaret iuste:q; illi persequebant iniuste. Nam si iuste illi persequerent:non fuerat adiuuandus/sed corrigendus.

Qz falsum signũ sit veri christiani/si persecutionẽ nõ faciat/sed solum patiatur: Ca. VIII.

Si autẽ putãt q; nemo possit iuste aliquẽ persequi:sicut i collatiõe dixerũt: Cõtra donatistas post collationẽ. ca. 17.
illã eẽ verã ecclesiã q͂ persecutionẽ patit/nõ q͂ facit: Omitto dicere qd superi⁹ cõmemoraui:quia si ita est/vt dicunt: cecilianus ad verã ecclesiã ptinebat: quãdo eum maiores illorũ vsq; ad impatoris iudicium accusando persequebant. Nos eñ dicim⁹ iõ illũ ad verã ecclesiã ptinuisse:nõ q; persecutionẽ patiebat/sed q; ꝓpter iusticiã patiebatur: Illos aũt ideo fuisse alienatos ab ecclesia/nõ q; persequebant:sed q; iniuste persequebant. Nos itaq; hoc dicim⁹: Illi vero si nõ querũt causas quare quisq; faciat persecutionẽ/vel quare patiat:sed hoc putãt eẽ signũ veri christiani/si persecutionẽ nõ faciat/sz patiat:sine dubio cecilianũ in ea definitione cõstituunt/qui non faciebat/ sed patiebat. Maiores autẽ suos ab ea definitiõe foras mittũt:qui faciebãt/nõ patiebãt. Sed hoc vt dixi/omitto: illud dico: Si ecclesia vera ip-
23. q. 4. c. si ecclesia.
sa est que persecutionẽ patit/ nõ q͂ facit: querant ab aplo quã ecclesiã significabat sara/ quãdo persecutionẽ faciebat ancille? Liberã
Gal. 4. d.
quippe matrẽ nostrã celestẽ hierusalẽ:id ẽ verã dei ecclesiã/i illa muliere dicit fuisse figuratã/q͂ affligebat ancillã. Si aũt melius discutiamus:mag; illa persequebat sarã superbiẽdo/q; illã sara coercẽdo: Illa eñ dñe faciebat iniuriã:ista imponebat superbie disciplinã. Deinde quero:si boni ⁊ sancti nemini faciũt persecutionẽ/ sed tantũmodo patiuntur:cui⁹ putant esse in psalmo vocem/ vbi legit: Persequar inimicos meos/⁊ cõ-
Ps. 17.
prehendam illos: ⁊ nõ couertar donec deficiant? Si ergo verum dicere vel agnoscere volumus:ẽ persecutio iniusta quã faciũt impij ecclesie christi:⁊ est iusta persecutio/quam facit impijs ecclesia christi. Ista itaq; beata est/q͂ persecutionẽ patit ꝓpter iusticiã: illi vero miseri qui persecutionẽ patiunt ꝓpter iniusticiã. Proinde ista persequit diligendo: illi seuiẽdo. Ista vt corrigat:illi vt euertãt. Ista vt reuocet ab errore:illi vt ꝓcipitẽt in errorẽ. Deniq; ista persequit inimicos ⁊ cõprehendit donec deficiant in vanitate/vt in veritate ꝓficiant:illi autẽ retribuentes mala ꝓ bonis/quia eis consulimus ad eternã salutẽ:etiã tẽporalem nobis conant auferre: sic amantes homicidia/vt in seipsis ea perficiant/quãdo in alijs ppetrare nõ possũt.

Quõ ecclesia pro donatistarum labore liberatione/ipsi vicissim ꝓ ecclesie occisione: ⁊ de quorundã ex eis friuola mortis appetitione/

ꝓ christi fide simulata: Ca.ix.

ſ Jcut eñ charitas laborat eccl'ę/ sic
eos ab illa ꝑditiõe liberare/vt eorũ
nemo moriaꝶ: sic eorũ laborat furor
aut nos occidere vt suę crudelitatis pascãt
libidinẽ: aut etiã seipsos ne ꝑdidisse videãꝶ
occidẽdorũ hoim potestatẽ. Qui aũt nesci/
unt ꝯsuetudinẽ illoꝝ/putãt eos mõ seipsos
occidere/qñ ab eoꝝ insanissima dñatione ꝑ
occasionẽ legũ istaꝝ/q̃ pro vnitate sunt cõ/
stitutę/tãti ppli liberãtur. Qui aũt sciunt/
⁊ ante ipsas leges q̃d facere solcãt: nõ eorũ
mirãtur mortes/sed recordanꝶ mores: ma/
xime quãdo adhuc cult⁹ fuerat idolorũ/ad
paganorũ celeberrimas solẽnitates ingen/
tia turbarũ agmina veniebãt: non vt idola
frangerẽt/sed vt interficerenꝶ a cultoribus
idolorũ. Nã illud si accepta legitima pote/
state facere vellẽt: si quid eis accidisset/pos/
sent habere qualẽcũq; vmbrã nois marty/
rii: sed ad hoc solũ veniebãt/vt itegris ido/
lis ipsi perimerenꝶ: Nam singuli quiq; va/
lentissimi iuuenes cultores idoloꝝ/q̃s q̃t
occideret/ipsis idolis vouere cõsueuerant.
Quidã etiã se trucidandos armatis viato/
ribus ingerebant: ꝑcussuros eos se/nisi ab
eis perimẽtur terribiliter cõminãtes. Non/
nunq̃ ⁊ a iudicib⁹ trãseuntib⁹ extorquebãt
violẽter/vt a carnificib⁹ vel ab officio feri/
renꝶ. Unde quidã illos sic illusisse ꝓhibeꝶ:
vt eos tanq̃ ꝑcutiendos/ligari ⁊ dimitti iu/
beret: atq; ita eoꝝ impetũ incruent⁹ et illę/
sus euaderet. Jam vero per abrupta pręci/
pitia/ꝑ aquas ⁊ flãmas occidere seipsos/q̃/
tidian⁹ ill' ludus fuit. Hęc eñ eos tria mor/
tis genera diabolus docuit: vt mori volẽ/
tes/quãdo nõ inueniebãt quẽ terrerent: vt
eius gladio ferirẽtur/ꝑ saxa se mitterẽt: aut
ignib⁹ gurgitibusq; donarẽt. Quis autẽ il/
los hęc docuisse credẽdus est possidens cor
Luc.4.b. eorũ: nisi ille qui ⁊ saluatori nostro/ vt se de
pinna tẽpli pręcipitaret/tanq̃ de lege sug/
gessit? Cui⁹ suggestionẽ a se vtiq; ꝓhibe/
rẽt/si magistrũ christuȝ in corde portarent:
Sed quia in se diabolo poti⁹ dederũt locũ:
Matth.5.b. aut sic pereũt quẽadmodũ grex ille porco/
rũ/quẽ de mõte i mare turba dęmonũ deie/
cit: aut illos mortib⁹ erepti/ et pio mr̃is ca/
tholicę gremio collecti/ita liberanꝶ/quẽad/
modũ ẽ a dño liberatus: quẽ pater ei⁹ a dę/
Matth.17.c. monio sanandũ obtulit dicens/ꝙ aliquã/
do cadere in aquã/aliqñ in ignem soleret.

Q misericorditer cũ donatistis
agaꝶ/si imperialib⁹ etiã legib⁹ ab
errore suo coerceanꝶ: Ca.x.

v Ude magna in eos fit misericordia:
cum etiam per istas imperatorũ le/
ges: ab illa secta/ vbi per doctrinas
dęmoniorũ mendaciloquorũ mala ista di/
dicerũt/prius eripiunꝶ inuiti: vt in catholi/
ca postea bonis pręceptis et moribus sa/
nenꝶ assueti. Nam multi eorũ quoꝝ iam in
vnitate christi/pium fidei feruorẽ charitatẽ
q; miramur/cuȝ magna lęticia deo gratias
agunt: ꝙ illo errore caruerũt vbi mala ista
bona putauerũt. Quas gratias modo vo/
lentes non agerent/nisi prius etiam no/
lentes ab illa nefaria societate discederent.
Quid de illis dicam⁹/qui nobis quotidie
confitenꝶ: ꝙ iaȝ olim volebãt esse catholici:
sed inter eos habitabãt/iter quos id quod
volebãt esse nõ poterant per infirmitatẽ ti/
moris: vbi si vnũ verbũ pro catholica dice/
rent/⁊ ipsi ⁊ domus eorũ fundit⁹ euerterẽꝶ.
Quis est tã demẽs/qui neget istis debuisse
ꝑ iussa imperialia subueniri: vt de tãto eru/
erenꝶ malo: dum illi quos timebant timere
cogunꝶ: ⁊ eodẽ timore aut etiã ipsi corrigũ/
tur: aut certe cũ se correctos esse cõfingunt/
correctis parcunt a q̃bus antea timebanꝶ?
Si aũt seipsos occidere voluerint: ne illi q̃
liberãdi sũt liberenꝶ: ⁊ eo modo liberãtium
terrere pietatẽ: vt duȝ timeꝶ ne quidã ꝑditi
pereant: nõ eruanꝶ ꝑditioni q̃ vel iam nole
bãt perire: vel coerciti poterant non perire.
Quid hic agit charitas christiana: ꝓsertim
cũ illi qui suas mortes volũtarias ⁊ furio/
sas minanꝶ/in populorũ liberandorũ cõpa
ratione ꝑpauci sint? Quid agit ergo frater/
na dilectio: vtrũ dũ paucis transitorios ig/
nes metuit caminorũ: dimittit oẽs ęternis
ignibus gehennarũ: ⁊ tã multos vel iã vo/
lẽtes/ vel postea non valentes ꝑ catholicã
pacẽ ad vitã venire ꝑpetuã/relinquit in in/
teritũ sempiternũ: cauendo ne quidã volũ/
tario morianꝶ interitu: q̃ viuũt ad ipedimẽ/
tũ salutis aliorũ/quos nõ ꝑmittũt ẜm chri/
sti doctrinã viuere: vt eos doceãt quocũq;
tpe ẜm consuetudinẽ doctrinę diabolicę ad
eas q̃ in illis mõ timenꝶ mortes voluntari/
as festinare? An potius ꝯseruat quos põt:
etsi spõte pereãt: q̃s conseruare nõ põt? Ut
eñ oẽs viuãt ardẽter exoptat: ẜ oẽs ne pe/
reãt plus laborat. Gřas aũt dño: ꝙ ⁊ apud
nos/nõ q̃dẽ in oĩb⁹/ẜ valde i plurib⁹ locis:
⁊ ꝑ alias africę ptes/sine vllis istorũ insani/
orũ mortib⁹/pax catholica cucurrit ⁊ currit.
Jbi autẽ illa funesta cõtingũt: vbi est tã fu/
riosum ⁊ inutile hoim gen⁹: qui et alijs tem
poribus eadẽ facere cõsueuerunt.

De varijs catholicorũ icõmodis

s donatistis eisdē impune illatis:
T prius qdē q̄ iste leges (Ca. XI.
c a catholicis impatorib⁹ mitterent:
pacis atq̄ vnitatis christi paulatim
doctrina crescebat: et l eā qsq̄ sicut discebat
et volebat et poterat ex ipsa pte trāsibat: cuꝫ
tñ apud illos pditoꝝ hoim demētissimi gre
ges/in diuersis causis quietē innocētiū per
turbabāt. Quis nō dñs seruū suum timere
cōpulsus est: si ad illorū patrociniū cōfugis
set? Quis euersori minari saltē audebat au
ctori? Quis cōsūptorē apothecarū? Quis
quēlibet poterat exigere debitorē/auxiliū
eorū defensionēq̄ poscentē: timore fustiū et
incēdioꝝ/mortisq̄ p̄sentis? Pessimorū ser/
uoꝝ vt liberi abscederēt tabule frāgebant:
extorta debitorib⁹ chirographa reddebant.
Quicūq̄ dura illorū verba cōtēpserāt/ du/
rioribus verberib⁹ qđ iubebāt facere coge/
bant: inocētiū q eos offenderāt dom⁹/ aut
deponebant ad solū/aut ignib⁹ cremabāt.
Quidā patresfamilias honesto loco nati: et
generoso cultu educati: vix viui post coꝝ cę
des ablati sūt: vel vincti ad molā/ et eā i gy/
rū ducere/tāq̄ iumēta cōtēptibilia verbe/
re adacti sūt. Qđ eñ de legib⁹ auxiliū/a ci/
uilib⁹ ptātib⁹ aduersus eos aliqđ valuit?
qs i p̄sentia coꝝ officialis anhelauit? Quis
q̄ qđ illi noluissent exactor exegit? Quis
eos q coꝝ cędib⁹ extincti sunt vindicare tē/
ptauit: nisi q̄ ppria de illis pęnas poscebat
insania: cū alij puocādis i se gladijs hoim/
qs vt ab eis ferirent morte terrebant: alij p
varia p̄cipitia/alij per aq̄s/alij p ignes se in
mortes volūtarias vsq̄q̄ mittebāt: et ani
mas ferales a se sibi illatis supplicijs pĳcie/
bāt. Horrebāt ista plurimi i ipsa supstitiōe
heretica cōstituti: et cū inocētię suę sufficere
arbitrarent: q̄ sibi talia displicerēt: dicebat
eis a catholicis: si inocētiā vraꝫ mala ista nō
polluūt: quō dicit orbē christianū/ vel fal/
sis/vel certe ignotis ceciliani pctis esse pol/
lutum? Quō vos nefario scelere/ab vnita/
te catholica/tāq̄ ab area dñica sepatis: q̄ vs/
q̄ ad tp̄s ventilatiōis necesse ē vt habeat et
frumētū in horreo recōdendū et paleā igni/
bus cōsumēdā? Atq̄ ita qbusdā rō redde/
bat: vt aliq ad vnitatē catholicā: etiā inimi
citias pditoꝝ parati sustinere trāsirēt: ꝟ plu
res q̄uis id vellēt: eos tñ hoies qb⁹ tāta fu
erat licētia sęuiēdi/ inimicos facere nō aude
bāt. Nōnulli q̄ppe illos cū ad nos trāsissent
crudelissimos passi sunt.

Causa maximianistarū breuiter
tractat: et de donatistarū multipli/
ci in catholicos sęuitia: Ca. XII.

Ccidit etiā vt apud carthaginē quē/
a dā diaconū suū noie maximianū/ ꝯ
epm suū supbiētē: qdā epoꝝ eiusdē
partis facto schismate/ et in plebe carthagi/
nis diuisa pte donati: ordinarēt epm cōtra
epm. Qđ cū coꝝ plurib⁹ displiceret: eundē
maximianū cū alijs duodecim/ q ei⁹ ordina
tioni p̄sentes affuerāt/ dānauerunt: cęteris
aūt ad eādē societatē schismatis ptinētib⁹:
die cōstituto facultatē redeundi dederunt.
Sed postea ex ipsis duodecim quosdā: et ex
illis qbus dilatio data fuerat/ post diē po/
sitū redeūtes/ ppter pacē suā i suis honori
bus susceperūt: et q̄scūq̄ extra ipsorū cōio/
nē dānati baptiçauerāt/ rebaptiçare nō au/
si sunt. Cępit hoc eorū factū ꝯtra illos p ca
tholica multum valere: vt ora coꝝ penitus
clauderent. Quę res cū (sicut oportebat)
ad sanādos ab schismate aīos hoim sparge
ret instanti⁹: et quaq̄uersum poterat catho/
licorū sermonib⁹ ac disputatiōib⁹ mōstrare
tur/ eos p pace donati et dānatos suos i ho
norē suū integrū suscepisse: et baptismū quē
dānati vel etiā dilati foris ab ecclia eorum
dederant/nō ausos fuisse rescindere: et orbi
terrarū ꝯtra pacē christi cōtaminationē (ne
scio quoꝝ) obĳcere pctōrū/ et euacuare ba/
ptismū i illis quoq̄ ecclesĳs datū: vnde in
africā venit ipsum euāgeliū/ plurimi cōfun
debant: et manifestę ꝟitati erubescētes cor/
rigebant: solito crebrius/ et multo magis vbi
cūq̄ ab eorū sęuitia respirabat aliquāta li/
bertas. Tum vero illi sic exarserūt/ et tantis
sūt odioꝝ stimulis incitati/ vt ꝯtra eorū in/
sidias atq̄ violētias/ et aptissima latrocinia/
vix vllę nrę cōlonis ecclię possent esse secu/
rę: vix vlla vita tuta/ qua iter agerēt q̄cūq̄
aduersus eorū rabiē pacē catholicā p̄dica/
rēt/ eorūq̄ demētiā pspicua veritate cōuin/
cerēt. Vsq̄ adeo prorsus nō solū laicis/ vel
qbuslibet clericis/ ꝟ ipis quoq̄ epis catholi
cis/ quodāmodo pponebat dura conditio.
Aut eñ tacēda erat veritas: aut coꝝ ima/
nitas pferēda. Sꝫ si veritas taceret: nō solū
nemo fuerat eius silētio liberādus/ ꝟ multi
etiā illorū seductione pdēdi. Si aūt verita/
tis p̄dicatiōe furor coꝝ ad sęuiēdū puoca/
ret: aliqb⁹ liberatis nrisq̄ firmatis: rursus a se/
quēda ꝟitate/ formido impediret īfirmos.
Cū igit his angustĳs affligeret ecclia: quis/
qs existimat oia poti⁹ sustinēda/ q̄ dei auxi
liū: vt p christianos impatores ferret fuisse
poscēdū: parū attēdit nō bonā de hac negli
gentia reddi potuisse rationē.

Quare tēporib⁹ aplorū cōtra in
fideles nō sit inuocatū patrociniū

imperatorũ: ꝛ quare nunc petaꝛ: et quõ reges deo seruire debeant:

23.q.4.c. Nõ ecclesia. Quod eni dicũt: q ꝯtra (Ca. XIII. suas impietates leges iustas insti tui noluit: nõ petisse a regibus terre aplos talia: nõ ꝯsiderãt aliud fuisse tũc tem pus: ꝛ oĩa suis tpibus agi. Quis eñ tũc in christuz crediderat impator: q ei ꝓ pietate ꝯ impietatẽ leges ferẽdo seruiret: qñ adhuc

Ps.2. illud ꝓpheticũ cõplebaꝛ: Quare fremuerũt gẽtes: ꝛ pꝫi meditati sũt inania: Astiterũt re ges terre: ꝛ principes ꝯuenerũt i vnũ aduer sus dñm ꝛ aduersus christũ ei⁹. Nõdũ autẽ agebaꝛ: qđ paulopost i eodẽ psalmo dicitꝛ: Et nũc reges itelligite: erudimini q iudicatꝭ terrã: Seruite dño i timore: ꝛ exultate ei cũ tremore. Quõ ẽ reges dño seruiũt in timo re: nisi ea q̃ ꝯtra iussa dñi fiũt, religiosa seue ritate ꝓhibẽdo atq3 plectẽdo: Aliter eñ ser uit q: hõ est: aliter q: etiã ꝛ rex est. Quia ho mõ est: ei seruit viuẽdo fideliter: q: vero eti am rex est: seruit leges iusta p̃cipiẽtes ꝛ cõ traria ꝓhibẽtes, ꝯuenienti vigore sancien

4. Reg. 18.a do. Sicut seruiuit ezechias: lucos ꝛ templa idoloꝝ, ꝛ illa excelsa q̃ ꝯtra p̃cepta dei fuc

4. Reg. 22.a rãt ꝯstructa destruẽdo: Sic seruiuit iosias:

Jone. 3.b. talia ꝛ ipe faciẽdo: Sicut seruiuit rex niniui tarũ: vniuersam ciuitatẽ ad placandũ dñm

Daniel. 14.b. cõpellẽdo: Sicut seruiuit dari⁹: idolũ frãgẽ dũ in ptãtẽ danieli dãdo: ꝛ inimicos ei⁹ leo

Daniel. 3.g. nibus ingerẽdo: Sicut seruiuit nabuchodo nosor: de quo iã dixim⁹: oẽs i regno suo po sitos a blasphemãdo deo lege terribili ꝓhi bendo. In h̃ ẽ seruiũt dño reges inquantũ sũt reges: cũ ea faciũt ad seruiẽdũ illi q̃ non possũt facere nisi reges. Cũ itaq3 nõdum re ges dño seruirẽt tpib⁹ aploꝝ, s adhuc medi tarenꝛ inania aduersus eũ ꝛ aduersus chri stũ ei⁹: vt ꝓphetaruz p̃dicta oĩa cõplerenꝛ: nõ vtiq3 tũc possent impietates legib⁹ ꝓhi beri: sed potius exerceri. Sic eñ ordo tpm voluebaꝛ, vt et iudei occiderẽt p̃dicatores

Joh. 16.a christi, putantes se officium deo facere: si

Ps.2. cut p̃dixerat christ⁹: ꝛ gẽtes fremuerunt ad uersus christianos: vt oĩs patiẽtia martyꝝ vinceret. Postea vero q̃ cepit ipleri qđ scri

Ps.71. ptũ ẽ: Et adorabũt eũ oẽs reges terre: oẽs gẽtes seruiũt illi: Quis mẽte sobrius regib⁹ dicat: Nolite curare in regno vestro a quo tueaꝛ vel oppugneꝛ eccla dñi vestri: nõ ad vos ptineat in regno vestro: quis velit esse siue religiosus, siue sacrilegus: q̃bus dici nõ põt: nõ ad vos ptineat in regno vestro: qs velit pudicus esse, qs impudicus?

Quõ nõ minus sacrilegia q̃ adulteria sint puniẽda: ꝛ quõ melio res amore trahanꝛ, pluralitas aũt timore: Capitulũ XIIII.

C Ur eñ cũ datũ sit diuinit⁹ hoi liberũ arbitriũ, adulteria legib⁹ puniaꝛ: et sacrilegia pmittanꝛ? An fidẽ nõ ser uare leui⁹ ẽ aiam deo, q̃ feminã viro? Aut si ea q̃ nõ cõteptu, s ignorãtia religionis cõ mittuꝛ miti⁹ vindicãda: nũqđ ideo negligẽ da sũt? Meli⁹ ẽ qdẽ: qs dubitauerit: ad de um colendũ doctrina hoies duci, q̃ pene ti more vel dolore cõpelli? S3 nõ q: isti meli ores sũt: ideo illi q tales nõ sunt, negligẽdi sũt. Multis eñ ꝓfuit (qđ experimẽtis ꝓba uim⁹, ꝛ ꝓbam⁹) pri⁹ timore vel dolore cogi: vt postea possint doceri: aut qđ iã verbis di dicerãt ope sectari. Proponunt nobis qdã sniam cuiusdam secularis auctoris, q dixit: Pudore ꝛ libertate liberos retinere: sati⁹ ẽẽ credo q̃ metu. Hoc qdẽ verũ est: s sicut me liores sunt qs dirigit amor: ita plures sunt qs corrigit timor. Nam vt de ipso auctore illis respõdeaꝛ: apđ illũ etiã legũt: Tu nisi male coact⁹, recte facere nescis. Porro autẽ scriptura diuina ꝛ ppter illos meliores dixit: Timor nõ est i charitate: s pfecta charitas 1.Joh.4.b. foras mittit timorẽ. Et ꝓpter hos iferiores q plures sũt, ait: Uerbis nõ emẽdabiꝛ ser Prouer.29.c uus durus: si eñ ꝛ intellexerit, nõ obediet. Cũ dixit: verbis eũ nõ emendari: nõ eũ ius sit deseri, ꝛ tacite admonuit vñ debeat emẽ dari: Alioqn nõ diceret: verbis nõ emenda biꝛ: s tñmodo diceret, nõ emendabiꝛ. Alio q̃ loco dicit: Nõ solũ seruũ, sed etiã filiũ in disciplinatũ plagis esse coercendum. Et ma Prouer.23.b gno fructu. Nã tu qđẽ inquit percutis eũ vir ga: aiam vero ei⁹ liberabis a morte. Et ali bi dicit: Qui parcit baculo, odit filiũ suum. Prouer.13.d. Dauid eñ q recta fide veroq3 intellectu, to tis aie sue viribus dicit: Sitiuit aia mea ad Ps.41. deũ fontẽ viuũ: qñ veniam ꝛ apparebo ante faciẽ dei: Et huic tali nõ solum tẽporalium penarũ, vel imperialiũ legum, sed nec gehẽ narum timor est necessarius, cui tam deside rabile bonum est adherere deo: vt non so lum ab illa felicitate alienari, tanq̃ magnũ Ps.72. supplicium pborrescat, verumetiam differ ri moleste ferat.

Quõ christus etiã horrẽda pau lũ ꝯstratiõe puniẽdo, ecclesie post modũ edificatorẽ effecerit, q ꝛ plus omnibus laborauit: Ca. XV.

S Ed tñ anteq̃ dicãt boni filij: Cõcu piscẽtiã habemus dissolui ꝛ esse cũ Phil.1.c. christo: multi prius tanq̃ mali serui ꝛ quodamodo improbi fugitiui: ad domi nũ suũ tẽporaliũ flagellorum verbere reuo cantur. Quis eñ nos potest ampli⁹ amare q̃ christus: q aiam suã posuit ꝓ ouib⁹ suis? 23 q.4.c. quis nos. Joh.10.b.

Et tñ cū petrū ⁊ alios aplos solo verbo vo
Act.9. casset: paulū prius saulū / ecclesię suę postea
magnū ędificatorē / sed horrendū antea va/
statorē: nō solū voce cōpescuit / verūctiā po
testate ꝓstrauit: atq; infidelitatis tenebris
sęuientē / ad desiderādū lumē cordis vt sur/
geret / pri⁹ corpis cęcitate ꝑcussit. Si pęna
illa nō eēt / nō ab ea postmodū sanaret. Et
qm̄ aptis oculis nihil videbat / si eos saluos
haberet / non ad ipositionē man⁹ ananię: vt
eorū aperiret obturatis: tanq; squamas qui
bus clausus fuerat / inde cecidisse / scriptura
narraret. Ubi est qd isti clamare consueue/
23.q.6.c. rūt: liberum est credere vel nō credere: Cui
schismatici. vim christus intulit? quē cōegit? Ecce ha/
bent paulū aplm: agnoscāt in eo prius co/
gentē christū / ⁊ postea docentē: prius feriē/
tem / ⁊ postea ꝯsolantē. Mirū est aūt quō il
le qui pęna corporis ad euangeliū coactus
1. Cor. 15.b. intrauit / plus illis oībus qui solo verbo vo
cati sunt in euāgelio laborauit? Et quē ma/
ior timor cōpulit ad charitatem: eius ꝑfecta
1. Joh. 4.d. charitas foras mittit timorē. Cur ergo non
cogeret ecclesia ꝑditos filios vt redirent: si
ꝑditi filij coegerūt alios vt perirēt? Quis
etiā illos quos nō coegerunt: sed tantūmo/
do seduxerūt: si ꝑ terribiles / sed salubres le/
ges in ei⁹ gremio reuocent: blādius pia ma
ter amplectit: ⁊ de illis multo ampli⁹ q̄ de
his quos nunq̄ ꝑdiderat gratulat.

Quō pastoralis cura flagellorū etiā terroribus ad ouile compellere debeat adductos ⁊ oberrantes oues. Capitulū XVI.

a Nō ꝑtinet ad diligentiā pastora/
lem / etiā illas oues q̄ nō violēter ere
ptę / sed blande leniterq; seductę / a
grege aberrauerint / et ab alienis cęperint
possideri: inuētas ad ouile dominicū si resi/
stere voluerint flagellorū terrorib⁹ vel etiā
dolorib⁹ reuocare: ꝑsertim qm̄ si apud fugi
tiuos ⁊ ꝑdones seruos fęcūditate multipli/
cent / plus habet iuris qd in eis dñicus cha
racter agnoscit: q̄ in eis quos suscepim⁹ nec
tamē rebaptiçam⁹ minime violat? Sic em̄
error corrigēdus est ouis / vt nō in ea corrū/
pat signaculū redēptoris: Neq; em̄ si quisq;
regio charactere assignato desertore signet /
⁊ accipiat indulgētiā: atq; ille redeat ad mi/
litiā: ille aūt esse in militia in qua nōdū erat
incipiat: in aliquo eorū character ille rescin/
dit: an nō potius in ambobus agnoscit / et
honore debito qm̄ regi⁹ ē approbat? Quia
25.q.6.c. ergo nō possunt malū esse ostendere quo co
schismatici. guntur: nec ad bonū se cogi oportere cōten/
dunt: Sed a christo coactū ostendim⁹ pau/
lū: Imitat itaq; ecclesia in istis cogēdis do
minū suū: q̄ pri⁹ vt neminē cogeret expecta
uit: vt de fide regū atq; gentiū ꝑdicatio ꝓ/
phetica cōpleret. Etiā hinc eni nō absurde
intelligit illa aplica snia: vbi paulus beat⁹
dicit: Parati vlcisci oēm inobediētiam / cū 2. Cor. 10.b.
cōpleta fuerit prior obediētia vestra. Ubi ⁊
et ipse dñs ad magnā cęnā suā prius addu
ci iubet cōuiuas: postea cogi. Nā cū ei serui
sui respondissent: Dñe factū est qd iussisti: ⁊ Luc. 14.e.
adhuc est locus: Exite inquit i vias ⁊ sepes:
⁊ quoscūq; inueneritis / cogite intrare. In il
lis ergo qui leniter primo adducti sunt / cō/
pleta est prior obediētia: In istis autē qui
cogunt / inobediētia coercet. Nā qd est / co/
gite intrare: cū primo dictū esset / adducite:
⁊ responsum esset: factum est qd iussisti / ⁊ ad
huc est locus? Si miraculoꝝ terroribus co/
gēdos voluisset itelligi: magi ad eos q̄ pri⁹
vocati sūt diuia miracula multa facta sūt:
maxime ad eos de q̄bus dictū est: Iudei si/ 1. Cor. 1.d.
gna petūt. In ipsis q̄ gētilibus talia tēpo
rib⁹ aplorū miracula euāgeliū cōmendaue/
rūt: vt si talib⁹ cogi iuberent: pores vt dixi
potius cōuiuę coacti esse merito crederent.
Quapropt si potestatē quā ꝑ religionez ac 23.q.6.c. schis
fidē regū tpe q̄ debuit diuio mūere accępit matici. ⁊.q.4.
ecclesia: hi q̄ inueniunt in vijs ⁊ in sepibus: c. ipsa pietas.
.i. heresib⁹ ⁊ schismatib⁹ / cogunt itrare / nō
q̄ cogunt reprehendāt: s̄ q̄ cogant atten/
dāt. Cōuiuiū domini vnitas est corpis chri
sti: nō solū in sacramēto altaris / sed etiā in
vinculo pacī. De ipsis sane possum⁹ verissi/
me dicere / q̄ neminē cogāt ad bonū: Quos/
cunq; eni cogunt / nō cogūt nisi ad malū.

Quomodo donatistarū sęuitiā imperatorijs legibus catholici reprimere temptauerūt: ⁊ de lege in eos ꝓmulgata: Ca. XVII.

v Erūtamen anteq̄ istę leges quibus
ad conuiuium sanctum cogunt in/
trare in africam mitterent: nōnullis
fratribus videbat: in quibus ⁊ ego eram:
q̄uis donatistaꝝ rabies vsq;quaq; sęuiret:
non esse petēdum ab imperatoribus / vt ip/
sam heresim iuberent omnino non esse: pę/
nam constituendo eis qui in illa esse voluis
sent: sed hoc potius constituerent / vt eoruz
furiosas violentias non paterent / qui veri/
tatem catholicam / vel ꝑdicarent loquēdo /
vel legerent constituendo. Quod eo modo
fieri aliquaten⁹ posse arbitrabamur: si legē
pijssimę memorię theodosij quā generali/ 23.q.4.c.
ter in oēs hereticos promulgauit: vt quis/ ipsa pietas.
quis eorum episcopus vel clericus vbili/
bet esset inuentus: decem libris auri mulcta/

ref:expressius i donatistas: qui se negabāt
hereticos ita cōfirmarēt/ vt nō oēs ea mul/
cta ferirenf/ ꝫ i quorū regionib⁹ aliquas vi/
olētias a cleric/ vel a circūcellionib⁹ vel po
pulis eoꝝ/ ecclīa catholica patereẜ: vt scili/
cet post ꝓtestationē catholicoꝝ/ q̄ fuissent
ista ꝑpessi: iā cura ordinū ad ꝑsoluēdā mul/
ctā epi siue ministri ceteri tenerenẜ. Ita eni
existimabam⁹ eis territis/ ⁊ nihil tale face/
re audētibus/ posse libere doceri ⁊ teneri ca
tholicā ꝟitatē/ vt ad eā cogereẜ nemo: ꝫ eā
q̄ sine formidine vellet sequereẜ: ne falsos ⁊
simulatores catholicos haberem⁹. Et q̄uis
alijs fratrib⁹ aliud videreẜ: iā etate grauio/
rib⁹/ vel multarū ciuitatū ⁊ locoꝝ exempla
currentib⁹/ vbi firmā ⁊ verā catholicā vide/
bam⁹: q̄ tn̄ ibi talib⁹ bn̄ficijs dei constituta
esset atq̄ firmata: dū p priorū imꝑatorū le/
ges ad cōionē hoīes catholicā venire coge/
renẜ: obtinuim⁹ tn̄ vt illud poti⁹ qđ dixi ab
imꝑatorib⁹ petereẜ: decretū est in ꝯcilio no/
stro: legati ad comitatū missi sunt. Sed dei
maior misericordia/ q̄ sciret hāꝝ legū terror
⁊ q̄dā medicinalis molestia/ q̄ multoꝝ esset
prauis vel frigidis animis necessaria: ⁊ illi
duricie/ q̄ verbis emēdari nō posset vel pōt:
ꝫ tn̄ aliquātula seueritate discipline pōt: id
egit vt legati nr̄i qđ susceperāt obtinere nō
possent. Iā eni nos ꝯuenerāt ex alijs locis
q̄dā epōrū q̄rele grauissime: q̄ mala fuerant
ab ipis multa ꝑpessi: ⁊ a suis sedib⁹ exturba
ti: ꝓcipue horrēda ⁊ incredibilis cedis maxi
miani epi catholici ecclīe vagiensis effecit/
vt nr̄a legatio iā q̄d ageret nō haberet. Iā
eni lex fuerat ꝓmulgata: vt tāte imanitat/
heresis donatistaꝝ/ cui crudeli⁹ parci vide/
baẜ q̄ ipsa seuiebat: nō tn̄ violēta esse/ sed
oīno esse nō sinereẜ impune. Non tn̄ suppli/
cio capitali ꝓpter seruādā etiam circa indi/
gnos māsuetudinē christianā: sed pecunia/
rijs dānis ꝓposit/ ⁊ in epōs vel ministros
eoꝝ exilio cōstitutos.

De iniuria et crudelitate maximi
ano vagiēsi epo catholico facta: ⁊
q̄ prudēter ⁊ iuste iperatoris auxi
liū ꝓ ecclīa iplorauerit: Ca. XVIII.

Upradictū q̄ppe episcopū vagien/
s sem/ qm̄ apud ordinariū iudicem di *Cōtra cresco/ niū. lib. 3. ca. 43.*
cta inter ꝑtes snīa/ obtinuerat basili
cam/ quā illi cū catholica esset inuaserūt: stā
tem ad altare irruētes horrēdo impetu ⁊ fu/
rore crudeli/ fustib⁹ ⁊ huiuscemodi telis/ li/
gnis deniq̄ eiusdē altaris effractis imani/
ter ceciderūt: pugione etiā ꝑcusserūt i ingui
ne: q̄ vulnere sanguis effluēs eū exanimem
redderet: nisi ei ad vitā maior seuitia eoꝝ ꝓ

fuisset. Nā cū grauiẜ sauciatū p terrā insup
traherēt: exundāti vene puluis obstrusus sā
guinē obstinuit: cui⁹ effusiōe ibat in mortē.
Deīde cū ab eis tādē relictū/ nr̄i cū psalmis
auferre tēptarēt: illi ira ardentiore succensi/
eū deportātiū manib⁹ abstulerūt: male mul
ctatis fugatisq̄ catholicis: q̄s ingēti multi/
tudine supabāt/ ⁊ facile seuiendo terrebāt.
Inde in quādā turrē leuatū/ iā defecisse ar/
bitrātes: cum ille adhuc viueret/ abiecerūt.
Sz q̄dā molli aggere exceptus ⁊ a q̄busdā
nocte trāseuntib⁹ p lucernā cōspect⁹: agnit⁹
atq̄ collect⁹: ⁊ ad religiosam domū apporta
tus: adhibita magna cura post multos di/
es cū ab illa desperatiōe recreatus esset: oc/
cisum eū tn̄ fama scelere donatistarū etiam
trās mare nūciauerat. Quo posteaq̄ venit
et vita eius inopinatissima apparuit: cicatri
cibus suis/ tā mītis/ tā ingētib⁹/ tā recētib⁹:
nō frustra fama mortuū se nūciasse mōstra/
uit. Auxiliū ergo petiuit ab imꝑatore chri/ *23. q. 5. c.*
stiano: nō tā sui vlciscēdi causa/ q̄ tuēde ec/ *maximian⁹.*
clesie sibi credite. Qđ si ꝓtermisisset/ nō ei⁹
fuisset laudāda patiēda/ ꝫ negligētia meri/
to culpanda. Neq̄ eni ⁊ aplīus paulus vite *Act. 23.*
sue trāsitorie ꝯsulebat/ sed ecclesie dei: quā/
do ꝯ illos q̄ eū occidere cōspirauerāt/ ꝯsiliū
illoꝝ tribuno vt ꝓdereẜ/ effecit: vn̄ factum
est vt eū ad locū q̄ fuerat ꝑducēdus/ deduce
ret miles armat⁹. Ne illorū patereẜ isidias: *Act. 22.*
romanas etiā leges implorare minime du/
bitauit: ciuē romanū se eē ꝓclamās: q̄s tūc
affligi verberib⁹ nō licebat. Itēq̄ ne iudeis *Act. 25. c.*
eū interimere cupiētib⁹ tradereẜ: cesaris po
poscit auxiliū: romani quidē principis/ sed
nō christiani. Ubi satis ostendit quid face/
re deberent postea christi dispēsatores: q̄n
imperatores christianos periclitante eccle/
sia reperirent. Hinc ergo factū est/ vt impe/
rator religiosus ⁊ pius ꝑlatis in noticiā suā
talibus causis: mallet pijssimis legibus illi/
us impietatis errorem omnino corrigere: et
eos qui cōtra christū christi signa portarēt:
ad vnitatē catholicā terrēdo ⁊ coercendo re
digere/ q̄ seuiēdi tantūmodo auferre licē/
tiā ⁊ errandi ac pereūdi relinquere.

Qz multa donatistaruz agmina
ecclesia mater sinu exceperit/ ductu
imperatorij edicti: ad catholicorū
exercitationē nōnullis in errore ꝑ/
durantibus: Ca. XIX.

Am vero cū ipse leges venissent in
i africam: precipue illi qui q̄rebāt oc/
casionē/ aut seuiciā furentiū metue/
bāt/ aut suos verecūdabanẜ offēdere/ ad ec/
clesiam continuo transierunt. Multi etiam

qui sola illic a parentibꝰ tradita cõsuetudi/
ne tenebanꝯ: qualẽ vero causam ipsa here/
sis haberet nũq̃ antea cogitauerãt: nunq̃
querere ꝛ cõsiderare voluerãt. Mox vbi ce/
perũt aduertere/ ꝛ nihil i ea dignũ inueni/
re ꝓpter qȯ tanta dãna paterenꝯ: sine vlla
difficultate catholici facti sunt. Docuit eñ
eos sollicitudo quos negligẽtes securitas
fecerat. Istorũ aũt oim ꝓcedentiũ auctori/
tatẽ ꝛ ꝑsuasionẽ secuti sunt multi: qui minꝰ
idonei erãt ꝑ seipsos intelligere/ q̃d distaret
inter donatistarũ errorẽ/ ꝛ catholicã verita/
tẽ: Ita cũ magna agmina populorũ vera
mater in sinũ gaudens reciperet/ remãserũt
turbe dure: ꝛ in illa peste infelici animosita
te sistentes: ex his quoq̃ plurimi simulan/
do cõicauerũt/ alij paucitate latuerũt. Sed
illi qui simulabant paulatim assuescẽdo/ et
ꝓdicationẽ veritatꝭ audiẽdo: maxime post
collationẽ ꝛ disputationẽ q̃ inter nos ꝛ epi
scopos eorũ apud carthaginem fuit/ ex ma
gna ꝑte correcti sunt. In quibusdã vero lo/
cis/ vbi ꝑtinacior ꝛ ipacatior ꝓualuit multi
tudo/ cui resistere nõ poterãt pauciores q̃/
rum erat melior de cõione sentẽtia: aut tur/
be auctoritati paucorũ potentiorꝝ subdite
in malã partẽ/ obtẽperarũt: aliquãto diu/
tius laboratũ est. Ex his sũt i q̃bus adhuc
laboratꝯ. In quo labore multi catholici: et
maxime epi ꝛ clerici horrenda ꝛ dura ꝑpes/
si sunt: q̃ cõmemorare longũ est: qñ quorũ/
dam ꝛ oculi extincti sunt: ꝛ cuiusdã epi ma/
nus ꝛ lingua ꝑcisa est: nõnulli etiã trucida/
ti sũt. Taceo crudelissimas cedes: ꝛ domo/
rũ depredationes/ ꝑ nocturnas aggressiones
ꝛ incẽdia: nõ solũ priuatorũ habitaculorũ/
verũetiã ecclesiarũ: In quas flammas non
defuerũt q̃ ꝛ codices dñicos mitterẽt.

De ecclesie multiplici fructu/ fideliũ ꝑsecutionẽ cõsequẽte: ꝛ de leticia nõ tã catholice ecclie q̃ cõuersorũ/ ad agnitionẽ veritatis se venisse gaudẽtiũ. Ca. XX.

A Sed nos huiusmodi afflictos malis/
cõsequẽs cõsolatus est fructꝰ. Nam
vbicuq̃ a perditis ista cõmissa sũt:
ibi feruentius atq̃ ꝑfectius vnitas christia
na ꝑfecit: ꝛ vberius laudatꝯ dñs qui dona/
re dignatus est/ vt serui eiꝰ passionibꝰ suis
lucrarenꝯ fratres suos: ꝛ oues eiꝰ mortifero
errore dispsas/ i pacẽ salutis eterne suo san
guine cõgregarẽt. Potens est dñs ꝛ miseri/
cors: q̃ quotidie rogamꝰ/ vt etiã ceteris
2.timot.2.d det penitentiã: vt resipiscant de diaboli la/
queis: a quo captiui tenenꝯ sm ipsius volũ
tatẽ: q̃ nõ querũt nisi vnde nobis calumni/
entur: ꝛ retribuant mala ꝓ bonis: quia nec
intelligere nouerunt: que circa eos animũ
dilectionẽq̃ seruemus: ꝛ quomodo eos ve/
limus sm dñi ꝓceptum/ quod ꝑ ezechielem Ezech. 34.
ꝑ ꝓphetã pastoribus dedit: reuocare errã/
tes: ꝛ ꝑditos inuenire. Illi autẽ qȯ ꝛ alibi
aliquãdo diximus/ ꝛ qȯ nobis faciunt/ sibi
nõ imputant: ꝛ qȯ sibi faciunt/ nobis impu
tãt. Quis eñi nostrũ velit nõ solũ aliquẽ il/ 23.q.5.c.
lorũ perire/ verũetiã aliquid perdere? Sed quis eñi.
si aliter non meruit pacem habere domus
dauid: nisi absalon filius eiꝰ in bello qȯ con
tra patrem gerebat fuisset extinctus: q̃uis 2.Regl. 18.b.
magna cura mandauerit suis vt eum quã/
tum possent viuũ saluũq̃ seruarent: ꝛ esset
cui penitenti paternus affectus ignosceret:
quid ei restitit/ nisi perditũ flere: ꝛ sui regni
pace acquisita/ suam mesticiam consolari?
Sic ergo catholica mater bellantibus ad/ B
uersus eam: quid aliud q̃ filijs suis: q2 vti/
q̃ ex ipsa magna arbore/ que ramorũ suorꝝ
porrectione toto orbe diffundiꝯ: iste in afri/
ca ramusculus fractus est: cum eos charita/
te parturiat vt redeãt ad radicem: sine qua
veram vitam habere nõ possunt: si aliquo/
rum perditione ceteros tam multos colle/
git: presertim quia isti non sicut absalon ca
su bellico/ sed spõtaneo magis iteritu pere/
unt: dolorem materni cordis lenit et sanat
tantorum liberatione populorũ: Quorũ si
videas in christi pace leticias/ frequentias/
alacritates: ꝛ ad hymnos audiendos/ ꝛ ca/
nendos/ ꝛ ad verbũ dei ꝑcipiendũ celebres
hilaresq̃ conuentus: multorũq̃ in eis cum
dolore magno recordationẽ ꝓteriti errorꝭ:
ꝛ cũ gaudio considerationẽ cognite verita/
tis: ꝛ cũ indignatione ꝛ detestatione mẽda
ciũ magistrorũ: q2 modo cognoscant de no/
stris sacramentis/ q̃ falso iactauerint mul/
torum etiam in eis cõfessiones: q2 olim vel/
lent esse catholici/ nec inter homines tanti
furoris auderẽt. Horũ ergo populorꝝ ꝯgre/
gationes ꝑ plurimas africe regiones ab il/
la ꝑditione liberatorũ/ si sub vno cõspectu
videres: tũc diceres nimie fuisse crudelita/
tis: si dñ timereꝯ ne holes desperati ꝛ isto/
rũ innumerabili multitudini nulla estima/
tione cõparandi/ suis ꝛ volũtarijs ignibus
cremarenꝯ: isti in eternũ perdendi ꝛ sempi/
ternis ignibꝰ cruciãdi relinquerenꝯ.

Q2 inuitos etiã e periculis rapere pietatis sit/ exemplo monstratꝯ: Ca. XXI.

S I eñi duo aliqui in vna 23.q.4.c.
domo habitarẽt/ quã certissime scire Ipsa pietas.
mus eẽ ruiturã: nobisq̃ id ꝓnũciãti/
bꝰ nollẽt credere: atq̃ i ea manere ꝑsisterẽt:

si eos inde possem⁹ eruere vel inuitos/ qui/
bus imminẽtẽ illã ruinã postea demonstra
remus/vt redire vlterius sub ei⁹ periculum
nõ auderent:puto nisi facerem⁹ nõ imerito
crudeles diiudicaremur. Porro si vn⁹ illoꝝ
nobis diceret: qñ intraueritis eruere nos/
meipsum continuo trucidabo:alter aũt nec
exire quidẽ ide/ nec erui vellet:sed neq̃ ne/
care se auderet:q̃d eligerem⁹/vtruz ambos
ruinę opprimẽdos relinquere:an vno saltẽ
ꝑ misericordię nostrã operã liberato/alterũ
non nostra culpa/sed sua potius interire?
Nemo est tam infelix:q̃ nõ quid fieri in ta/
libus reb⁹ oporteat facillime iudicet. Et de
duobus hoibus:vno scz ꝑdito/ꝛ vno libe/
rato similitudinẽ istam ꝓposui. Quid ergo
sentiendũ est de q̃busdã paucis perditis: ꝛ
inumerabili multitudine populorũ libera/
torũ? Nõ eñ vel tot sunt illi hoies q̃ sua vo
lũtate pereũt:q̃t liberãt ꝑ istas leges ab il/
la pestifera eternaq̃ ꝑnicie fũdi/pagi/ vici/
castella/municipia/ciuitates. Si aũt diligẽ
tius rem de qua loquimur cogitem⁹: puto
32.q.4.c. Ipsa pietas. q̃ si plurimi essent in domo ruitura: ꝛ inde
saltẽ vn⁹ liberari posset:atq̃ id cũ facere co
naremur/alii seipsos ꝑcipitio necarẽt: dolo/
rẽ de cęteris verũ:de vni⁹ saltẽ salute con/
solaremur:nõ tñ ne seipsos alii perderent:
perire vniuersos nullo liberato permittere
mus. Quid igit̃ de opere misericordię q̃d ꝓ
vita ęterna adipiscẽda/ꝛ pęna ętna vitãda
hoibus debemus impendere/iudicandũ ẽ:
si ꝓ salute ista non solũ tꝑali/sed etiã breui
ꝛ ad ipsuz tp̃s exiguũ liberãda:sic nos hoi/
bus subuenire rõ vera ꝛ benigna cõpellit?

De falsis hereticorũ calũniis in catholicos:et eorũ benigna repres sione ꝛ confutatione: Ca.XXII.

23.q.7.c. q̃ aũt. Q uod aũt nobis obiiciũt:q̃ res eoꝝ
cõcupiscamus ꝛ auferam⁹: Utinam
catholici fiãt:ꝛ nõ solũ q̃ dicũt sua/
sed etiã nostra in pace nobiscũ ꝛ charitate
possideant. Usq̃ adeo aũt calũniandi cupi
ditate cęcant̃:vt nõ attendant/q̃ sint inter
se cõtraria q̃ loquunt̃. Ipsi certe dicũt ꝛ in/
uidiosissime sibi conqueri vident̃: q̃ eos in
nostrã cõionẽ violẽto legũ imperio coarta/
mus. Hoc vtiq̃ nullo modo facerem⁹:si res
eorũ possidere vellem⁹. Quis auarus quę/
rit cõpossessorẽ? Quis dominãdi cupidita/
te inflammatus/vel fastu dñationis elat⁹
desiderat habere cõsortẽ? Ipsos certe attẽ/
dãt quondã suos iam nostros socios:ꝛ fra/
terna nobis dilectione coniunctos/ queãd
modũ sua teneãt:nõ solũ quę habebãt/ sed
etiã nostra quę non habebãt:quę tamen/si

pauperũ:⁺cõpauperes sumus/ꝛ nostra sũt Al. ꝛ cõpares.
et illorum. Si autem priuatim quę nobis
sufficiant possidemus:non sunt illa nostra
sed pauperũ:quorum ꝓcurationem quo/
dammodo gerimus:nõ ꝓprietatem nobis
vsurpatione damnabili vẽdicamus. Quic/
quid igit̃ nomine ecclesiarũ partes donati
possidebãt/christiani imperatores legibus
religiosis cum ipsis ecclesiis ad catholicam
trãsire iusserũt. Cũ ḡ nobiscum sint plebes
earundẽ ecclesiarũ:nobiscum sũt pauperes
qui ab eisdem possessiunculis alebant̃/ipsi
potius foris positi/desinãt cõcupiscere alie
na:sed intrant in vnitatis societatẽ: vt pa/
riter gubernem⁹:non illa tñ quę dicũt sua/
verũetiã quę dicunt et nostra: Scriptum ẽ
eñ: Oia vestra sũt:vos autẽ christi: christ⁹ 1.Corĩ.3.d.
autẽ dei. Sub illo capite in vno eius corpo
re vnũ sumus:ꝛ de istis talibus rebus faci/
amus q̃d scriptũ est in actibus apostolorũ:
Erat illis anima vna/ꝛ cor vnũ:ꝛ nemo di/ Act.4.f.
cebat aliquid ꝓpriũ:sed erant illis oia com
munia. Amemus q̃d cantam⁹: Ecce q̃ bo/ Ps.132.
nũ ꝛ q̃ iocundũ habitare fratres in vnũ:vt
sic experiant̃/ꝛ sciãt q̃ veraciter ad eos cla/
met mater catholica:q̃d scribit beatus apo
stolus ad corinthios: Nõ quęro q̃ sunt ve/ 2.Corĩ.12.e.
stra/sed vos. Si autẽ consideremus q̃d scri
ptũ est in libro sapiẽtię: Ideo iusti tulerũt Sap.10.d.
spolia impiorũ. Itez q̃d legit̃ in ꝓuerbiis: 23.q.7.c. quẽadmodũ ꝛ
Thesaurizant̃ autẽ iustis diuitię impiorũ: Prouerb.
tũc videbim⁹ nõ esse quęrendũ qui habeãt 28.b.
res hereticoꝝ:sed q̃ sint in societate iustoꝝ.

De maxima hereticorũ arrogantia/qui se iustos ꝛ sine peccato iactantes/ alios quoq̃ iustificare se posse promittũt: Ca.XXIII.

S Cimus quidẽ illos tãtã sibi arroga/ A
re iusticiã/vt eã se iactent nõ solum
habere:sed etiam aliis hominibus
dare. A se quippe dicunt iustificari eũ/quẽ
baptizauerint:vbi nihil eis restat: nisi dice/
re illi qui baptizatur ab eis/vt l baptizato/
rem suum credat. Cur eñ nõ faciat: quãdo
apostolus dicit: Credenti in eũ qui iustifi/ Roma.4.a.
cat impiũ/deputat̃ fides eius ad iusticiaz?
In ipsum ergo credat si eum ipse iustificat
vt deputetur fides eius ad iusticiaz. Sed
puto q̃ etiam ipsi seipsos horreant: si tamẽ
ista vel cogitare dignant̃. Iustus eñ ꝛ iu/
stificans nõ est nisi deus. Potest autẽ ꝛ de
istis dici q̃d dicit apl̃us de iudęis: Qui ig Roma.10.a.
norantes dei iusticiam ꝛ suã volentes cõsti
tuere/iusticię dei non sunt subiecti. Absit
autẽ vt quisq̃ nostrũ ita se iustum dicat/vt
aut suã iusticiã velit cõstituere: id est quasi

1.Cor.4.b. a seipso sibi datã:cum dicat ei: Quid enim
habes qđ non accepisti? Aut sine peccato
se esse iactare audeat i hac vita: Sicut ipsi i
nostra collatione dixerũt:in ea se esse eccle/
Eph.5.f. sia q̃ iam nõ habet maculã aut rugã/aut ali
quid huiusmodi:nesciẽtes hoc modo in eis
cõpleri:qui vel post baptismũ cõtinuo vel
dimissis debit q̃ dimittẽda in oratione po/
scunt de hoc exeũt corpore:in tota vero ec/
clesia tũc futurum/vt sit omnino nõ habẽs
maculã aut rugã aut aliquid eiusmodi:qñ
1.Cor.15.g. dicendum erit: Ubi est mors victoria tua?
Ubi ẽ mors aculeus tuus? Aculeus enim
mortis est peccatũ. In hac aũt vita/vbi cor/
Sap.9.d. pus quod corrũpitur aggrauat animam/si
ecclesia eorũ iam talis est: non ergo dicant
Math.6.b. deo/qđ dñs nos orare docuit: Dimitte no/
bis debita nostra. Cũ eni in baptismo cun/
cta dimissa sint: vt qd hoc poscit ecclesia:si
iam etiã in hac vita non habet maculã aut
B rugã:aut aliquid eiusmodi? Contemnãt ⁊
aplm iohãnẽ clamãtem in epistola sua: Si
1.Joh.1.c. dixerim⁹ q peccatũ nõ habemus/nosipsos
decipimus:⁊ veritas in nobis nõ est: Si au
tem cõfessi fuerim⁹ peccata nostra: fidelis ẽ
⁊ iustus:q dimittat nobis peccata:⁊ mũdet
nos ab omni iniquitate. Propt' hanc spem
Math.6.b. dicit vniuersa ecclesia: Dimitte nobis debi
ta nostra:vt nõ supbientes/sed confitentes
mũdet nos ab omni iniquitate:atq ita sibi
Eph.5.f. dñs christus exhibeat in illa die gloriosam
ecclesiã nõ habentẽ maculam aut rugã aut
aliqd eiusmodi: quã modo mundat laua/
cro aquę in verbo: q neq aliqd remanet in
baptismo/qđ nõ dimittat oim pteritorum
peccatorũ:si tñ ipse baptismus non frustra
foris habeat:si aut intus det/aut si iam fo/
ris datus est:nõ foris cum illo remaneat: ⁊
quicquid ab eis q post acceptũ baptismũ
hic viuũt infirmitate humana ptrahit/qrũ
q culparũ ppter ipsum lauacrũ dimittit.
Neq eni aliqd pdest nõ baptizato dicere:
Dimitte nobis debita nostra. Ita mõ mũ/
dat ecclesiã suaz lauacro aquę in verbo: vt
tũc eã sibi exhibeat/nõ habentẽ maculã ne
q rugã:aut aliquid eiusmodi:totã scz pul/
chraz atq pfectã:quãdo absorbebit mors
in victoriã. Nũc ergo inquãtũ viget in no/
bis qđ ex deo nati sumus: ex fide viuentes
iusti sumus. Inquãtũ aũt reliquias morta
litatis ex adã trahimus:sine peccato nõ su/
1.Joh.3.b. mus. Et illud eñ verum est: Qui natus est
1.Joh.1.c. ex deo/nõ peccat: Et illud verũ est: Si dixe
rimus quia peccatũ nõ habemus: nosipos
decipimus:⁊ veritas in nobis nõ est. Dñs
itaq christus ⁊ iustus est ⁊ iustificans:nos
autẽ iustificati gratis p gratiã ipsius. Non Roma.3.d.
aũt iustificat nisi corpus suũ:qđ ẽ ecclia.

Quõ intelligendum sit: Stabũt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt: et abstulerunt labores eorum: (Ca. XXIIII.

Et ideo si corpus 23.q.7.c.quẽ
c christi tollit spolia impiorũ:⁊ corpo admodũ.
ri christi thesaurizant diuitię impio
rũ:nõ debẽt impij foris remanere/ vt calũ/
nient:s intrare poti⁹ vt iustificent. Unde ⁊ Sap.5.a.
illud qđ de die iudicij scriptũ est: Tunc sta/
bũt iusti in magna cõstantia aduersus eos
q se angustiauerũt/⁊ abstulerũt labores eo
rũ:nõ vtiq sic intelligẽdũ est:q stabit cha
nanęus aduersus isrl:cũ chananęi abstule/
rit labores isrl:sed stabit nabuthęus aduer
sus achab:qniã labores nabuthęi abstulit
achab. Chananęus qppe impius: nabuthe⁹
iustus. Eodẽ modo nõ stabit paganus ad/
uersus christianũ:qui abstulit labores ei⁹/
qñ idolorũ expoliata vel donata sunt tem/
pla:sed stabit christianus aduersus paga/
nũ/q abstulit labores eius/quãdo martyrũ
pstrata sũt corpora. Sic ergo nõ stabit hę/
reticus aduersus catholicũ:q abstulit labo
res ei⁹/qñ pualuerũt leges catholicorũ im/
peratorũ:sed stabit catholicus aduersus hę
reticũ:q abstulit labores ei⁹/qñ furores p/
ualebãt impiorũ circũcellionũ. Ipsa quip/
pe scriptura soluit questionẽ/q nõ ait: Tũc
stabunt hoies:sed tũc stabũt iusti: Et ideo
in magna cõstantia:q in bona cõsciẽtia.

Qr nemo iustus qui ab ecclesię sit corpore separatus ⁊ quãtum sit bonũ pacis vinculũ: Ca.XXV.

Iustus aũt hic nemo est iusticia sua:
i id est tanq sibi a seipso facta: sed vt
dicit aplus:sicut vnicuiq deus par Roma.12.b.
titus est mensurã fidei. Sequit aũt ⁊ adiun
git: Sicut eñ in vno corpore multa mẽbra
habemus:oia aũt mẽbra nõ eosdẽ act⁹ ha/
bent:ita multi vnũ corpus sumus in chri/
sto. Ac p hoc nemo poterit esse iustus qdiu
fuerit ab vnitate hui⁹ corporis separatus.
Quẽadmoduz eñ mẽbrũ si pcidat ab ho/ 23.q.7.c.quẽ
minis viui corpore/nõ põt tenere spiritum admodum.
vitę: Sic homo q pcidit de christi iusti cor/
pore/nullo modo põt spiritũ tenere iusticię
etiã si figuram membri teneat quã sumpsit
in corpore. In hui⁹ ergo compagem corpo
ris veniãt:⁊ labores suos/nõ dñandi cupi/
ditate/sed bene vtendi pietate possideant.
Nos autẽ voluntatẽ nostrã:vt iam dictuz
est:ab hui⁹ cupiditatis sordibus/ quolibet
inimico iudicante purgamus:quando cos/

ipsos quorũ labores dicunt/vt nobiscũ et
illis ⁊ nostris in societate catholica vtant:
quãtũ valemus inquirimus. Sed hoc ẽ in/
quiunt qđ nos mouet. Si iniusti sumus: q̃/
re nos queritis? Quibus respõdem⁹: Que
rimus vos iniustos: ne ꝑmaneatis iniusti:
Querimus ꝑditos/vt de inuentis gaudere
Luc. 15. g. possim⁹ dicẽtes: Mortu⁹ erat frater ⁊ reuixit:
periera t ⁊ inuẽtus est. Quare ergo me in/
quit nõ baptiças: vt abluas me a peccatis?
Respõdeo: Quia nõ facio iniuriã characte/
ri imperatoris/cũ errorẽ corrigo desertoris.
Quare inquit apud te vel penitentiã non
ago? Immo nisi egeris saluus esse nõ pote/
ris. Quõ eñ gaudebis te esse correctũ: nisi
doleas fuisse ꝑuersum? Quid ergo inquit
apud vos cũ ad vos trãsim⁹ accipim⁹? Re/
spõdeo: Nõ quidẽ accipitis baptismũ: qui
vobis extra cõpagẽ corpis christi inesse po/
tuit/ ꝓdesse nõ potuit: sed accipitis vnitatẽ
Eph. 4. a. spũs in vinculo pacis: sine qua nemo pote
rit videre deũ: ⁊ charitatẽ/q̃ sicut scriptũ est
1. Petri. 4. b. cooperit multitudinẽ peccatoꝝ: Qđ tã ma
1. Cori. 13. a. gnũ bonũ: sine quo nec linguas hominũ et
angelorũ: nec scientiã omniũ sacramentoꝝ:
nec ꝓphetiã: nec tãtã fidẽ qua montes trãs
ferant: nec oĩa que possidet homo distribu/
ta pauperibus: nec corpis in ignib⁹ passio/
nẽ ꝓdesse aliq̃d/apostolus testis est.

Quõ circa reconciliatos hereticos rigor discipline non sit semꝑ seruãdus: quia cogunt multas inuenire medicinas multoꝝ experimenta morborum: Ca. XXVI.

Hec ergo tã magnũ bonũ/si paruũ ⁊
b nullũ putatis: merito infeliciter er/
ratis: merito si in vnitatẽ catholicã
33. q. 4. c. ipsa pietas. nõ trãsitis/peritis. Si ergo inquiunt: opor
tet vt ⁊ nos extra ecc̃iaz ⁊ aduersus ecc̃iaz
fuisse peniteat/vt salui esse possimus: quo/
modo post istã penitentiã apud vos clerici
vel etiã episcopi ꝑmanem⁹? Hoc non fieret/
quoniã reuera qđ fatendũ est fieri nõ debe/
ret/nisi pacis ipsius cõpensatione sanaret.
Sed sibi hoc dicant/⁊ multo maxime humi
liter doleant qui in tanta morte ꝑcisionis
iacent: vt isto quodã vulnere matris catho/
lice reuiuiscãt. Cũ eñ ꝑcisus ramus inserit:
fit aliud vulnus in arbore: quo possit recipi
vt viuat: q̃ sine vita radicis peribat: sed cũ
receptus recipienti coaluerit/⁊ vigor conse
quet/⁊ fructus: si aũt nõ coaluerit: ille qui/
dẽ arescat/sed vita arboris permanebit: Est
eñi ⁊ tale inserendi genus: vt nullo ꝑciso ra
mo qui intus est/ille qui foris est inseratur:
nõ tñ nullo/sed vel leuissimo arboris vulne
re. Ita ergo ⁊ isti cũ ad radicẽ catholicã ve/
niunt: nec eis q̃uis post erroris sui penitẽ/
tiã honor clericat⁹ vel epatus auferet: fit q̃/
dẽ aliq̃d tanq̃ in cortice arboris matris cõ/
tra integritatez seueritatis: verũtñ q̃ neq̃
qui plãtat ẽ aliq̃d/neq̃ qui rigat: ad dei mi 1. Cori. 3. b.
sericordiã ꝑcibus fusis coalescente insitorũ
pace ramorũ/charitas cooperit multitudi/ 1. Pet. 4. b.
nẽ peccatorũ. Ut eñ cõstitueret in ecclesia: Dis. 50. c. vt
ne quisq̃ post alicui⁹ criminis penitẽtiã cle cõstitueret.
ricatũ accipiat/vel ad clericatuz redeat/ vel
in clericatu maneat: nõ desperatione indul
gentie/sed rigore factũ est discipline: Alio/
quin cõtra claues datas ecclesie disputabi/
tur: de q̃bus dictum est: Que solueritis in Matth. 18. c.
terra soluta erũt ⁊ in celo. Sed ne forsitã eti
am de ceteris criminibus/spe honoris eccle
siastici anim⁹ intumescẽs suꝑbe ageret peni
tentiã: seuerissime placuit vt post actam de
crimine dãnabili penitẽtiam/nemo sit cleri/
cus: vt desperatione tꝑalis altitudinis me/
dicina maior ⁊ verior esset humilitatis. Nã 1. Regl. 12.
⁊ sanctus dauid de criminib⁹ mortiferis pe
nitentiaz egit: ⁊ tamẽ in honore suo ꝑstitit:
Et beatũ petrũ q̃ñ amarissimas lachrymas Matth. 26. g.
fudit: vtiq̃ dñm negasse penituit: ⁊ tñ apo/
stolus mãsit. Sed nõ ideo suꝑuacua putan
da est posteriorũ diligentia: qui vbi saluti
nihil detrahebat/humilitati aliq̃d addide/
runt: quo salus tuti⁹ muniret: Experti cre/
do aliquorũ fictas penitẽtias ꝑ affectatas
honoꝝ potẽtias: Cogũt eñ multas inueni
re medicinas/multoꝝ expimẽta morboꝝ.

Quomodo multitudinibus ꝑ schismata pereũtib⁹ scta mater ecclesia subuenire studeat: Ca. XXVII

Erum in hmõi causis vbi ꝑ graues Dis. 50. c. vt
v dissẽsionũ scissuras/nõ hui⁹ aut illi/ cõstitueret.
us hois est periculũ/sed populorum
strages iacẽt/detrahendũ est aliq̃d seuerita
ti/vt maiorib⁹ malis sanandis charitas sin
cera subueniat. Habeãt ꝗ isti de preterito
detestabili errore/sicut petr⁹ habuit de mẽ/
dacij timore amarũ dolorẽ: ⁊ veniãt ad ec/
clesiã christi verã/hoc est matrẽ catholicaz:
Sint in illa clerici/sint epi vtiliter: qui ꝯtra
illã fuerũt hostiliter. Nõ inuidemus: immo
amplectimur/optamus/hortamur: ⁊ quos
in vijs aut sepibus inuenim⁹/ intrare cogi/
mus: ⁊ sic nõduz q̃busdã ꝑsuademus: quia
nõ res eorũ/sed ipsos querim⁹. Apostolus
petrus quãdo saluatorẽ negauit ⁊ fleuit et
aplus mansit: nõdum acceperat ꝓmissũ spi
ritũsanctũ. Sed multo magis isti cũ nõ ac/
ceperũt: vbi a corporis cõpage diuisi quod
solum corpus viuificat/ spũssanctus extra

ecclesiā ⁊ cōtra ecclesiā/ecclesię sacramenta
tenuerūt:⁊ tanꝗ̄ ciuili bello nostris contra
nos erect/ signis armisqꝫ pugnauerūt: Ue/
niāt:fiat pax in virtute hierlm:ꝗ̄ virtus cha
Ps. 121. ritas est. Cui sanctę ciuitati dictuʒ est: Fiat
pax in virtute tua:⁊ abundātia in turribus
tuis. Nō se extollāt aduersus maternā solli
citudinē:quā ꝓ ipsis ⁊ ꝓ tātis populis ꝗs
decipiunt/ vel decipiebant colligēdis ⁊ ha/
buit ⁊ habet:nō supbiāt/ qꝛ sic eos suscepit:
nō referāt ad elationis suę malū qꝺ facit ip
sa ꝓpter pacis bonū: Sic multitudinibus
p schismata/⁊ hereses pereuntib⁹ subueni/
re cōsueuit. Hoc displicuit lucifero:quia fa/
ctū est in eis suscipiēdis atqꝫ sanandis: qui
veneno perierant arriano: et cui displicuit
in tenebras cecidit schismatis/amisso lumi/
ne charitatis.

Q donato heretico/ damnato alios quosdā receperit ecclesia ec clesiasticis ordinibus nō adeptis:

Hoc erga istos ab ini (Ca. XXVIII.
b tio seruauit africana catholica ⁊ epi
scoporū sentētia:ꝙ in ecclesia roma/
na inter cecilianū ⁊ partē donati iudicaue/
rūt:dānatoqꝫ vno quodā donato/ꝙ auctor
schismatis fuisse manifestatus est: ceteros
correctos/etiā si extra ecclesiā ordiati eēnt/
in suis honoribus suscipiendos esse censue
runt:nō quo etiā foris ab vnitate corporis
christi possent habere spm̄sanctū: sed maxi/
me ꝓpter eos quos foris positi possent de/
cipere/⁊ a susceptione illius muneris impe/
dire. Deinde vt etiā ipsoꝝ infirmitas leni⁹
excepta intus sanabilis fieret:iam nulla ꝑ/
tinacia claudente oculos cordis aduersus
euidentiā veritatis. Quid aūt aliud etiam
ipsi cogitauerūt:quādo maximianistas/ꝗs
in sacrilego sicut eorū cōciliū indicat/schis/
mate dānauerāt:⁊ in quorū iam locū alios
ordinauerāt:posteaꝗ̄ viderāt ab eis popu
los nō recedere:ne oēs ꝑderēt/in suis hono
rib⁹ receperūt: ⁊ baptismo quē foris ab eis
damnati dederāt:nullā cōtradictionē que/
stionēqꝫ mouerūt? Quare ꝗ̄ mirant᷑ aut q̄/
runt᷑ aut calūniant᷑ ꝙ eos sic suscepimus ꝓ
vera pace christi:⁊ nō recordant᷑ quid ipi fe/
cerint ꝓ vana ꝗ̄ cōtra christū est pace dona
ti? Qꝺ eoꝝ factū si ꝯtra eos teneat᷑ ⁊ intelli
genter asseratur/quid omnino respōdeant
non habebūt.

Q non omne/sed aliqꝺ peccatū in spiritumsanctum sit irremissibi le/ impenitentia scilicet finalis:

Uod aūt dicūt: (Ca. XXIX
q si peccauimus in spiritumsanctuʒ:
qꝛ exufflauimus baptismū vestrum: vt qꝺ
nos quęritis/cum remitti nobis hoc pecca/
tum oino non possit/dicente dn̄o: Qui pec/ Math. 12. c.
cauerit in spiritūsanctū:nō remittet᷑ ei/neqꝫ
in hoc sęculo/ neqꝫ in futuro:nō attēdūt/qꝛ
fm̄ istū sensum nemo liberādus est. Quis
eni nō loquit᷑ aduersus spiritūsanctū ⁊ pec/
cat in eū/siue qui nōdū est christianus /siue
qui est hereticus arrianus/aut eunomian⁹/
aut macedonian⁹: qui eū dicūt esse creatu/
rā:aut fotinianus qui eius omnino negat
aliquā esse substantiā/ sed vnū tantūmodo
esse deū patrē:siue alij heretici quos cōme/
morare longum est? Nulli ergo istorū libe/
rādi sunt? Aut ipsi iudei ꝗbus dn̄s hoc ob/
iecit:si in eū crederent/nō erāt baptiçandi?
Nō eni ait saluator: In baptismo remittet᷑:
sed non remittet᷑ inquit/neqꝫ in hoc sęculo/
neqꝫ in futuro. Intelligant ergo nō omne/
sed aliqꝺ significatū esse peccatū in spiritū
sanctum/qꝺ omnino nō remittet᷑. Sicut eni
cū dixisset: Si nō venissē peccatuʒ nō habe Joh. 15. d.
rēt:vtiqꝫ nō omne peccatū intelligi voluit:
quādoquidem pleni erāt multis magnisqꝫ
peccatis:sed aliqꝺ ꝓpriū peccatū:qꝺ si nō
haberent/possent illis omnia dimitti ꝗ̄ ha/
bebant:id est/ꝙ in eum venientē nō credi/
derunt. Hoc eni nō haberent peccatū/si nō
venisset. Sic etiā cuʒ dixit: Qui peccauerit
in spiritūsanctū:vel ꝗ verbū dixerit aduer/
sus spm̄sanctū/nō vtiqꝫ omne qꝺ in spm̄sā
ctū peccat᷑ facto siue dicto/sed aliqꝺ certū ⁊
ꝓpriū intelligi voluit. Hoc est aūt duricia
cordis vsqꝫ ad finē hui⁹ vitę: qua hō recu/
sat in vnitate corpis christi:qꝺ viuificat spi
ritussanct⁹/remissionē accipere pctōrū. Cuʒ
eni dixisset discipulis: Accipite spm̄sanctū: Joh. 20. e.
cōtinuo subiecit: Si cui dimiseritis peccata
dimittent᷑ ei:si cui tenueritis tenebunt᷑. Hu
ic ergo dono gratię dei ꝗcūqꝫ restiterit ⁊ re/
pugnauerit:vel quoꝗ̄ mō fuerit ab eo alie/
nus:vsqꝫ in finē hui⁹ tpalis vitę nō remitte
tur ei:neqꝫ in h̄ sęculo neqꝫ i futuro: hoc scꝫ
tā grāde pctm̄ vt eo teneant᷑ cūcta pctā:qꝺ
nō ꝓbat᷑ ab aliquo esse cōmissum:nisi cū de
corpe exierit: Qdiu vero hic viuit/ cū sicut Roma. 2. a.
dicit aplus/patiētia dei ad penitētiā addu/
cit. Sꝫ si ipe ꝑseuerantissima iniqtate: sicut
cōsequēter adiūgit aplus: Scd̄m duriciam
cordis sui ⁊ cor impenitēs thesauriçat sibi
irā in die irę ⁊ reuelationis iusti iudicij dei/
nō remittet᷑ ei neqꝫ in hoc seculo/neqꝫ in fu/
turo. Isti autē cū quibus agimus:vel de ꝗ/
bus agimus nō sunt desperandi.

Quomodo extra ecclesię catho licę corpus neminem viuificet spi/

ritussanctus: Capitulũ xxx.

Dhuc em̃ sũt i corpore/ ſ nõ querãt
a spm̃sanctũ nisi i christi corpe/ cuius
habẽt foris sacramẽtũ: ſ rem ipsam
nõ tenẽt intus cui⁹ est illud sacramẽtũ: ⁊ iõ
sibi iudiciũ mãducãt ⁊ bibũt. Vn⁹ em̃ pa/
nis sacramẽtũ est vnitatis: qm̃ sicut aplus
1.Cor. 10.d. dicit: Vn⁹ panis vnũ corpus multi sumus.
Proinde ecclesia catholica sola corpus est
christi: cui⁹ ille caput est saluator corpis sui.
Extra h' corpus neminẽ viuificat spũssãct⁹:
Roma.5.a. qr sicut ipe dicit aplus: Charitas dei diffu/
sa ẽ cordib⁹ nr̃is p spm̃sctm̃ q dat⁹ ẽ nobis.
Nõ est aũt pticeps diuinę charitatis/ q ho/
stis est vnitatis. Nõ habẽt itaq̧ spm̃sctm̃:
q sũt extra ecclesiã. De illis q̄ppe scriptũ est:
Jude.1.f. Qui seipos segregãt/ aiales/ spm̃ nõ habẽ/
tes. Sʒ nec ille eũ pcipit/ q fict⁹ est in eccl̃ia:
Sap.1.a ⁊ quõ deinde scriptũ ẽ: Sanct⁹ em̃ spũs di/
sciplinę effugiet fictum. Qui ḡ vult habere
spm̃sanctũ: caueat foris ab eccl̃ia remane/
re: caueat i eã simulate intrare. Aut si iã ta/
lis intrauit/ caueat i eadẽ simulatiõe psiste/
re: vt veraciter coalescat arbori vitę. Pro/
lixũ tibi librũ direxi: ⁊ tuis fortasse occupa/
tionib⁹ onerosũ. Si ḡ potuerit tibi vel pti/
bus legi: dabit tibi dñs intellectũ/ vt habe/
as qd respõdeas eis corrigẽdis atq̧ sanan/
dis/ qs etiã tibiipsi tãq̧ fideli filio/ mater ec
clesia vbi potueris/ ⁊ quõ potueris/ siue ip/
se loquẽdo ⁊ respõdendo/ siue ad doctores
ecclesię pducendo in adiutorio dñi corrigẽ/
dos sanandosq̧ cõmendat.

Sãcti augustin hipponẽsisi epi/ liber de
correctione donatistarũ/ explicit.

Diui aurelij augustini hipponẽ/sis epi/ liber de p̄sentia dei ad dar/danũ/ ex secũdo libro retractatio/num/ argumentum.

1.Retract. ca.49. E p̄sentia dei scripsi librũ: vbi nr̃a i/
b tentio ɔtra heresim pelagianã maxi
me vigilat/ nõ expresse noiatã: sed i
eo etiã de p̄sentia dei naturę/ quẽ deũ verũ
⁊ sũmũ dicim⁹/ ⁊ de templo eius operose ac
subtiliter disputat̃.

Capitulorũ libri/ de p̄sentia dei ad dardanũ/ sãcti augustini recollecta annotatio.

Diui aurelij augustini hipponẽ/sis epi/ liber de p̄sentia dei ad dar/danum/ incipit.

Beniuolentie q̃ pulchra capta/tio ⁊ humilis: Capitulũ 1.

Ateor frater

f dilectissime dardane/ illu/
strior mihi i charitate chri/
sti q̧ in hui⁹ seculi digni/
tate/ litteris tuis tardi⁹ re/

spondisse q̄ debui. Cui⁹ rei causas nollem
quęreres:ne molesti⁹ me feras diutius excu
Ar.t ego. santē/q̄ ptulisti tardius rescribentē. Cū t er/
go te malim offensiōi meę facile ignoscere/
q̄ de mea defensione iudicare: quęcū q̄ illę
causę fuerint/crede nullum tui apud me esse
potuisse ↄtemptū: Immo eñ vero citissime
rescripsissem/si te cōtēpsissem. Nec modo q̄
tandē aliqñ rescripsi:ideo saltē tandē aliqñ
dignū aliqd te lectore molitus sū: ꝛ qđ me/
rito possim tuo noīe ꝑnotare. Sed rescribe/
re vtcū q̄ iam malui q̄ pati: ꝛ hāc ętatē me
hui⁹ officij debitore transire. Nec tua me di
gnitas terruit fecit q̄ cūctantē: cū sit huma/
nitas tua gratior q̄ illa suspectior. Sȝ vnde
te magis amo: hinc difficili⁹ vnde sufficiam
tātę auiditati religiosi tui amoris inuenio.
Huc accessit qđ ꝑter mutuę charitatis flam
mā: qua fit vt etiā eos q̄s nunq̄ vidim⁹ di/
ligam⁹: dū eos habere qđ diligim⁹ credim⁹:
vbi me vti q̄ ꝑuenisti: fecisti q̄ vt verear in
me decipi opinionē at q̄ expectationē tuā.
Preter hoc q̄ mihi tales quęstiones in tua
epl'a ꝓposuisti: q̄ si a q̄libet ꝓpositę forent:
ocio q̄ meo qđ mihi desit/ nō paruū nego/
ciū fierēt. Cū vero abs te ꝓponūt/cui ꝓfū/
da rimāri solutionis earū supficies nequa/
q̄ satis est: ꝛ ꝓponunt occupatissimo alia/
rū q̄ curarū molib⁹ vallato ꝛ obstricto: tuę
Ar.t pruden/tie. t prudentię est ꝛ beniuolentię cogitare: q̄ te
placitū habere debeā/vel qđ diu nō respō/
di/vel si etiā nūc ꝓ tuę intentionis grādita
te non respondero.

Quis sit paradisus quē aię latronis christ⁹ in cruce dignat⁹ est polliceri: quid etiā itelligi debeat cum christus nominat: ꝛ quō in inferna descenderit: Ca. ii.

A
1. timoth. 2. b. Q Ueris igit: Mediator dei ꝛ homi/
nū homo christus iesus: quō nūc eē
credat in cęlo: cū pendens in ligno/
Luce. 23. f. iā q̄ moriturus latroni credenti dixerit: Ho
die mecū eris i paradiso. Et hinc fortasse in
telligendū dicis paradisum: q̄si in aliq̄ cęli
pte cōpositū: aut q̄ vbi q̄ deus sit: hominē
quo q̄ illū qui in deo sit vbi q̄ diffusum. Ex
hoc nimirū intelligi volēs: etiā in paradiso
esse potuisse q̄ vbi q̄ sit. Ubi ego quero/vel
poti⁹ agnosco: quēadmodū accipias hoiem
christū: nō vti q̄ sicut quidā heretici verbū
dei ꝛ carnē: hoc est sine aia humana: vt ver/
bū esset carni ꝓ aia: vel verbū dei ꝛ aiam et
carnē/ꝫ sine mēte hūana: vt verbū dei eēt
aia ꝓ mēte humana. Non vti q̄ sic accipis
hoiem christū: ꝫ sicut superi⁹ elocut⁹ es/vbi
aisti: Christū oipotentē deū ca te rōne cre/
dulitatis accipere/ vt deū nō crederes/nisi
pfectū etiā hoiem credidisses. Profecto cuȝ
dicis hoiem pfectū: totā illic naturā huma/
nā vis intelligi. Nō est aūt hō pfect⁹/ si vel
aia carni vel aię ipsi mens humana defue/
rit. Si q̄ fm hoiem quē verbū de⁹ suscepit
putam⁹ dictū esse: Hodie mecū eris in para
diso: nō ex his verbis in cęlo existimandus
est esse paradisus. Ne q̄ eñ ipso die in cęlo
futur⁹ erat hō christus iesus: sed in inferno
fm aiam: in sepulchro aūt scđm carnem. Et
de carne quidē q̄ eo die in sepulchro sit po/
sita/manifestissimū est euāgeliū. Q̄ vero illa
aia in infernū descēderit/aplica doctrina ꝑ/
dicat: Quādoquidē beat⁹ petrus ad hāc rē
testimoniū de psalmis adhibet: vbi de ipso
ꝑdictū esse demōstrat: Q̄m nō derelinques Act. 2. d.
aiam meā in inferno: ne q̄ dabis sāctū tuū Ps. 15.
videre corruptionē. Illud de aia dictū est:
q̄ nō ibi ē derelicta vnde tā cito remeauit:
illud de corpe qđ in sepulchro corrūpi cele/
ri resurrectiōe nō potuit. Sed in sepulchro
paradisum nullus intelligit. Et si quis q̄ eēt
ita absurdus vt hoc sapere conaret: eo q̄
illud sepulchrum i horto erat: certe hinc ab
ista opinione reuocaret: q̄ ille cui dictū est:
Hodie mecū eris in paradiso: in illo die fuit
cū christo in illo sepulchro: nec ei⁹ fidei pro
magno munere offerret sepultura carnis/
nihil gaudij vel doloris in morte sentiēts:
cum ille de requie vbi sensus est cogitaret:
Restat igit vt si scđm hoiem dictū est: Ho/
die mecū eris in paradiso: in inferno intelli/
gat esse paradisus: vbi erat eo die futurus
scđm humanā aiam christ⁹. Utrū aūt sinus B
ille abrahę vbi diues impi⁹ cū in tormētis eēt
inferni/requiescentē pauperē vidit: vel pa/
radisi cēsendus vocabulo/vel ad inferos ꝑ
tinere existimandus sit: non facile dixerim.
De illo quippe diuite legim⁹ dictū eē: Mor/ Luce. 16. f.
tuus est aūt ꝛ diues/ꝛ sepult⁹ in inferno: Et
cū apud inferos i tormētis esset. In paupe
ris aūt morte vł requie nō sūt inferi noīati:
Sed ↄtigit inquit mori inopem illū ꝛ offer/
ri ab angelis in sinū abrahę. Deinde ardenti
diuiti dicit abraā: Inter nos ꝛ vos chaos
magnū firmatū est: tā q̄ inter inferos sedes
q̄ beatorū: Nō eñ facile alicubi scriptura ꝑ
inferorū nomē positū inuenit in bono. Uñ
etiā quęri solet: si nō nisi pęnalia recte intel/
ligant inferna: quō aiam dñi christi pie cre/
damus fuisse i inferno: Sȝ bene rñdet ideo
descēdisse: vt q̄b⁹ oportuit subueniret. Un/
de beatus petrus cum dicit soluisse dolores Act. 2. d.
inferni: quibus impossibile erat teneri eum.
Porro si vtra q̄ regio ꝛ dolentiū ꝛ requies/

cētiū:id est ⁊ vbi diues ille torquebat̃:⁊ vbi
paup ille letabatur/in inferno esse credēda
est:qs audeat dicere dn̄m iesu3 ad penales
inferni ptes venisse tātūmō:nec fuisse apud
eos q̄ i abrae sinu requiescūt? Ubi si fuit: ipe
est itelligēdus paradisus/quē latronis aie
illo die dignatus ē polliceri. Que si ita sūt:
generale paradisi nomē est/ vbi feliciter vi/
uit̃: Neq3 eñ q2 paradisus ē appellatus vbi
adā fuit ante peccatū: ppterea scriptura p/
hibita est etiā ecclesiā vocare paradisum cū
fructu pomorum.

Q̄ differētia dicant̃ de christo/ scd̄m q3 deus/ ⁊ fm q3 homo: et q3 in paradiso extiterit fm deitatem et vbiq3 sit semp: Ca. III.

e St autē sensus multo expeditior: ⁊
ab his oib⁹ ambiguitatibus liber:si
nō fm id qd hō erat/ s3 fm id qd de⁹
Luce.23.e. erat christ⁹ dixisse accipiat̃: Hodie mecū eris
5.sen.dis.22. in paradiso. Hō quippe christ⁹ illo die fm car/
ca. b querit. nē in sepulchro:fm aiam in inferno futurus
erat:de⁹ vero idē ipse christus vbiq3 semp
Joh.1.a. est. Est eñ lux q̄ lucet etiā in tenebris/ q̄uis
eā tenebre nō cōphendāt. Est virtus ⁊ sapi
Sap.8.a. entia dei/ de qua scriptū est: q3 attingat a fi/
ne vsq3 ad finē fortiter: ⁊ disponat oia sua/
Sap.7.d. uiter: ⁊ attingat vbiq3 ppter suā mūdiciā:
⁊ nihil inquinatū in eā incurrat. Ubicūq3 g̃
sit paradisus q̄sq̄s beator ibi est: cū illo ibi
est q̄ vbiq3 est. Cū eñ sit christ⁹ de⁹ ⁊ homo:
Joh.10.f. Deus vtiq3: Unde dicit: Ego ⁊ pater vnu3
Joh.14.d. sumus. Homo aūt: Unde dicit: Pater ma/
ior me est: Ideoq3 fili⁹ dei vnigenit⁹ a patre:
⁊ filius hois ex semie dauid fm carnē: vtrū
q3 in illo obseruādū est cū loquit̃: vel cū de
illo scriptura loquit̃: ⁊ qd fm qd dicat̃ intu/
endū. Nā sicut vn⁹ hō est aia rōnalis ⁊ ca/
ro: sic ⁊ vn⁹ christus est verbū ⁊ homo. Pro
inde qd ad verbū attinet: creator ē christ⁹:
Joh.1.a. Oia eñ p ipsum facta sūt: Qd vero ad ho
Roma.1.a. minē/creatura est christus: Factus ē eñ ex
semine dauid fm carnē: ⁊ i similitudinē ho/
minū factus. Itē q2 in hoie duo sunt: aia ⁊
caro: fm aiam tristis fuit vsq3 ad mortē: fm
carnē passus est mortē. Nec tñ cū filiu3 dei
christū dicim⁹/hoiem separamus: aut cū eū/
dem christū filiū hois dicimus/ separamus
deū. Scd̄m hominē nāq3 in terra erat nō in
Joh.3.b. celo vbi nūc est/qñ dicebat: Nemo ascēdit
in celū: nisi q̄ de celo descēdit: fili⁹ hois q̄ est
in celo: q̄uis fm id qd fili⁹ dei erat esset in ce
lo: fm id vero qd fili⁹ hois erat adhuc eēt in
terra/nondū q3 ascendit in celu3. Similiter
cū fm id qd fili⁹ dei est sit dn̄s glorie: fm id
autē qd est fili⁹ homis crucifixus sit: aut tñ
apostolus: Si eñ cognouissent: nūq3 dn̄m glo/ 1.Cor.2.b.
rie crucifixissent: Ac p hoc ⁊ fili⁹ hois fm de/
um erat in celo: ⁊ fili⁹ dei fm hoiem crucifi/
gebat̃ in terra. Sicut g̃ potuit recte dici/ do
minus glorie crucifixus: cū ad solā carnē il/
la passio ptineret: ita recte dici potuit: Ho/
die mecū eris in paradiso: cū iuxta humanā
humilitatē: p carnē in sepulchro: p aiam in
inferno illo die futurus esset: iuxta diuina3
vero imutabilitatē nūq3 de paradiso: quia
vbiq3 est semp/ recessisset. Noli itaq3 dubita
re ibi nūc esse hoiem christū iesum/ vnde vē
turus est: memoriterq3 recole ⁊ fideliter te/
ne christianā pfessionē: qm̄ resurrexit a mor
tuis/ascendit in celū/ sedet ad dexterā pris:
nec aliunde q̄3 inde venturus est ad viuos
mortuosq3 iudicādos. Et sic vēturus est il/ Act.1.a.
la angelica voce testāte/ quēadmodū ire vi
sus est in celū. i. in eadem carnis forma atq3
substātia: cui pfecto imortalitatē dedit/ na
turā nō abstulit. Scd̄m hāc formā nō ē pu/
tandus vbiq3 diffusus. Cauēdū est eñ: ne
ita diuinitatē astruam⁹ hois/ vt veritatem
corpis auferamus. Nō est aūt cōsequēs: vt
qd in deo ē/ita sit vbiq3 vt de⁹. Nā ⁊ de no/
bis veracissima scriptura dicit: q3 in illo vi/ Act.17.f.
uimus/mouemur ⁊ sumus: nec tñ sicut ille
vbiq3 sum⁹: sed aliter hō ille in deo: qm̄ ali/
ter ⁊ deus in hoie proprio quodam et sin/
gulari modo.

Quō deū vbiq3 esse intelligēdū sit/ diffusiōe sc3 substātialitatis: ⁊ de quātitate molis et virtutis:

v Na eni psona deus ⁊ hō est: ⁊ vtrūq3 5.sen.dis.22.
est vn⁹ christus iesus: vbiq3 p id qd ca.solet.
deus est: in celo aūt p id qd hō: Q̄
q̄3 et in eoipso q3 dicit̃ deus vbiq3 diffusus:
carnali resistendū est cogitationi: ⁊ mens a
corpis sensib⁹ auocāda: ne q̄si spaciosa ma/ 1.sen.dis.37.
gnitudine opinemur deū p cūcta diffundi: ca.fateamur.
sicut fum⁹/ aut humor/ aut aer/ aut lux ista
diffunditur: ois eñ huiuscemodi magnitu/
do minor est in sui pte q̄3 in toto: s3 ita poti⁹
sicuti est magna sapiētia etiā in hoie cuius
corpus est paruū. Et si duo sūt sapiētes: q̄/
rū sit alter corpe grādior: neuter sapientior:
nō est illa in maiore maior: minor in mino/
re: aut minor in vno q̄3 in duob⁹: s3 tāta in h
quāta in illo: ⁊ tāta in vno q̄3 quāta i vtro/
q3. Neq3 eñ si equaliter sūt oino sapientes:
plus sapiūt ābo q̄3 singuli: quēadmodū si
eq̄liter sint imortales: nō plus viuūt ābo q̄3
singuli. Ipsa deniq3 imortalitas corpis q̄ i
christi carne pcessit: nobisq3 i fine futura p/
mittit̃: cū magna sit res/ nō est pfecto mole
magna: Sed licet corporaliter habeat̃/ in/

corporea quedā excellentia ē. Nā cū ipsum
imortale corpus minus sit in pte ꝙ̄ in toto:
immortalitas eius tā plena est i parte ꝙ̄ in
toto: ⁊ cū sint alijs alia maiora / non tñ alijs
alia imortaliora sunt membra: Sicuti nūc
quādo ex omni parte sani sumus ſm modū
ꝑsentis in corpore sanitatis: non qꝛ maior
est manus tota ꝙ̄ digitus / ideo manus to/
tius sanitatē maiorē dicimus esse ꝙ̄ digiti:
sed in illis inequalibus equalis est ipsa: qm̄
ita breuiora grādioribꝰ cōparantꝰ / vt qđ tā
magnū esse non potest ꝙ̄ est aliud / possit tñ
esse tam sanū. Esset aūt maior sanitas i ma/
ioribus membris / si essent maiora saniora.
Cū vero nō est ita / sed maiora atqꝫ minora
tam sana sunt: dispar est ꝓfecto in mēbroꝝ
molibus quātitas / sed par est in disparibꝰ
sanitas. Cū ergo sit corpus aliqua substan
tia: quātitas eiꝰ est in magnitudine molis
eius: sanitas vero eiꝰ nō quātitas / sed qua/
litas eius ē. Nō ergo potuit obtinere quā/
titas corporis / qđ potuit qualitas. Nā ita
distātibus partibꝰ ꝗ simul esse nō possunt:
qm̄ sua queqꝫ spacia locorū tenēt: minores
minora / ⁊ maiora maiores: nō potuit esse in
singulis qbusqꝫ partibꝰ tota vel tanta: sed
amplior est quātitas in amplioribus parti
bus: breuior in breuioribꝰ: ⁊ in nulla parte
tanta quanta ꝑ totū. Qualitas vero corpo
ris que sanitas dicitꝰ: cum sanū corpus ē to
tū: tanta est in maioribus / quāta in minori/
bus partibꝰ. Nō em̄ ꝗ minus magne sunt:
ideo minus sane sūt: aut que ampliores / iō
saniores. Absit ergo / vt qđ potest in corpo/
re qualitas creati corporis / nō possit in seip
sa substantia creatoris.

Qꝫ deus sit substantia creatrix mundi / nō qualitas: nec mole dif/fusus / sed in seipso vbiqꝫ totus: Sꝫ ꝗ deꝰ ꝑ cūcta diffusus. (Ca. V.

Hiere.23.e. C Ipse quippe ait per prophetā: Ce/
lum ⁊ terram ego impleo. Et quod
Sap.8.a. pauloante / posui de sapiētia eius: Attingit
a fine vsqꝫ ad finē fortiter: ⁊ disponit oia su
Sap.1.b. auiter. Itēqꝫ scriptū est: Spūs domini re/
pleuit orbē terrarū. Eiqꝫ dicitꝰ in quodam
Ps.138. psalmo: Quo abibo a spiritu tuo: ⁊ a facie
tua quo fugiā? Si ascēdero i celū / tu ibi es:
si descendero ad īfernū / ades: qꝛ substātia/
liter deus vbiqꝫ diffusus. Sed sic est deus ꝑ
cūcta diffusus: vt nō sit qualitas mūdi / sed
substantia creatrix mūdi: sine labore regēs:
1.sen.dis.37. ⁊ sine onere cōtinēs mundū: Nō tñ ꝑ spacia
ca.fateamur. locoꝝ / quasi mole diffusa: ita vt in dimidio
mundi corpore sit dimidius: ⁊ in alio dimi/
dio dimidius: atqꝫ ita ꝑ totum totus: sed in
solo celo totus: ⁊ in sola terra totus: ⁊ in ce/
lo et in terra totus: et nullo contentus lo/
co / sed in seipso vbiqꝫ totus. Ita pater / ita
filius / ita spiritussanctus: ita trinitas vnus
deus. Neqꝫ em̄ mundū inter se in tres ptes
diuiserunt: quas singulas singuli implerēt:
quasi nō haberet vbi esset filiꝰ / aut spūsan/
ctus in mūdo / si totū occupasset pater. Nō
ita se habet vera / incorporea imutabilisqꝫ di/
uinitas. Nō em̄ corpora sunt quorū ampli/
or sit in tribꝰ ꝙ̄ in singulis magnitudo: nec
loca suis molibus tenēt / vt distantibꝰ spa/
cijs simul esse non possint. Sicut anima in
corpore ꝯstituta: nō solū nullas angustias /
verūetiā quādā latitudinē inuenit: nō cor/
poraliū locorū / sed spiritaliū gaudiorū: cū
sit quod ait apostolus: Nescitis qm̄ corpo/ 1.Cor.6.d.
ra vestra templum in vobis spūsancti est:
quē habetis a deo: Nec dici nisi stultissime
pōt: nō habere locū in nostro corpore spiri/ 1.sen.dis.37.
tumsanctū / ꝙ totū nostra anima impleue/ ca.sciendū.
rit: quāto stultius dicitꝰ illis angustijs impe
diri alicubi trinitatē: vt pater ⁊ filius ⁊ spi/
ritussanctus vbiqꝫ simul esse nō possint?

Qꝫ licet vbiqꝫ deꝰ sit ꝑ diuinita/tis ꝑsentiā nō tñ vbiqꝫ ē per habi/tationis gratiā: Capitulū. VI.

V Erum illud est multo mirabilius: ꝙ
cū deus vbiqꝫ sit totus / nō tamē in
omnibus habitat. Non em̄ omnibꝰ
dici pōt / qđ ait apostolus: vel qđ iam dixi:
vel etiā illud: Nescitis qꝛ templum dei estis: 1.Cor.3.c.
⁊ spūs dei habitat in vobis. Unde ecōtra/
rio de quibusdā idem dicit: Quisquis autē Roma.8.b.
spiritū christi nō habet / hic nō est eiꝰ. Quis
porro audeat opinari: nisi quisquis insepa/
rabilitatē penitus trinitatis ignorat: ꝙ in
aliquo habitare possit pater aut filius: in ꝗ
nō habitat spūsanctus: aut in aliquo spiri/
tussanctus in quo nō pater ⁊ filius? Unde
fatendū est vbiqꝫ esse deū per diuinitatis ꝑ
sentiā: sed nō vbiqꝫ ꝑ habitationis gratiā.
Propter hāc em̄ habitationē / vbi ꝓculdu/
bio gratia dilectionis eius agnoscitꝰ / nō di/
cimus: Pater noster qui es vbiqꝫ: cū ⁊ hoc Matth.6.b.
verū sit: sed pater noster qui es in celis: vt
templū eius potius in oratione cōmemore
mus: qđ ⁊ nosipsi esse debemus: ⁊ inquātū
sumus / intātū ad eiꝰ societatē ⁊ adoptionis
familiā ꝑtinemus. Si em̄ populus dei non
dū factus equalis angelis eiꝰ / adhuc in ista
peregrinatione dicitꝰ tēplū eius: quāto ma/
gis est templū eius in celis vbi ē populus
angelorū: qbus aggregandi ⁊ coequādi su/
mus / cū finita peregrinatione / qđ ꝓmissum
est sumpserimus. Cū igitꝰ qui vbiqꝫ est non

in oībus habitet: etiā ī quibus habitat/ nō equalit' habitat. Nā vnde est illud/ q̄ heli/ seus poposcit vt dupliciter in eo fieret spiri 4. Reg. 2. b. tus dei qui erat in helia? Et vnde in omni/ bus sanct/ sūt alij alijs sanctiores: nisi abū/ dantius habendo habitatorē deum? Quo/ modo ergo verū supra diximus: q̄ de⁹ vbi q̄ sit totus: quando in alijs est amplius/ in alijs minus?

Quō intelligat̄ de⁹ ī seipō vbiq̄ totus existere: et qui a deo lōge vel ppe esse dicantur: Capi. VII.

Sed nō est negligenter intuendū qd̄ diximus: in seipso esse vbiq̄ totum. Nō ergo in eis: q̄ alij plus eum ca/ piunt/ alij minus. Ideo em̄ vbiq̄ esse dicit̄: quia nulli parti rerū absens est. Ideo tot⁹: quia nō parti rerū partē suā p̄sentem p̄bet: ⁊ alteri parti alterā partē/ equalē equalib⁹: minori vero minorē: maioriq̄ maiorem: sed nō solū vniuersitati creature/ verūetiā cuili bet parti eius totus pariter adest. Hinc ab eo longe esse dicunt̄/ qui peccādo dissimilli/ mi facti sunt: ⁊ hi ei ppinquare/ qui eius si/ militudinē pie viuendo recipiunt. Sicut re cte dicunt̄ oculi tanto esse ab hac luce longi us: quāto fuerint ceciores. Quid enim tam longe est a luce q̄ cecitas: etiā si lux p̄sto sit/ atq̄ oculos pfundat extinctos? Propin quare autem luci merito perhibent̄ oculi: qui sanitatis accessu aciem recipiendo lu/ cem recipiunt.

Qr nihil mole cōstat qd̄ in q̄lita/ tib⁹ magnū dr vel paruū: ⁊ quō in seipso sit deus/ ⁊ quomodo totus vbiq̄: Ca. VIII.

B Porro autem quod parum distincte putauimus posse intelligi: cum di/ ceremus deum esse vbiq̄ totum/ ni/ si adderemus in seipso: video diligenti⁹ ex/ ponendū. Quō eni vbiq̄ si in seipso? Ubi q̄ scz: q̄ nusq̄ est absens. In seipo autem: quia nō ptinet̄ ab eis q̄bus est p̄sens tanq̄ sine eis esse nō possit. Nā spacia locorū tol/ le corporibus/ nusq̄ erūt: ⁊ quia nusq̄ erūt: nec erunt. Tolle ipsa corpora qualitatibus corporū/ nō erit vbi sint: ⁊ ideo necesse ē vt nō sint. Eteni cū per totā suā molē corpus equaliter sanū est: aut equaliter cādidum: nō est in vlla q̄ in alia parte ei⁹ sanitas ma/ ior/ aut cādidior: nec maior in toto q̄ in pte eius: quia non sanius aut candidius totuz constat esse q̄ partem. Si autem inequali/ ter sit sanum aut inequaliter cādidum: fieri potest/ vt in minore parte sit sanitas maior aut candor: tam minora q̄ maiora sani/ ora vel candidiora sunt membra: vsq̄adeo non mole constat quod in qualitatibus ma gnum dicit̄ esse vel paruum. Uerūetiam si moles ipsa corporis/ quātacūq̄ vel quātu/ lacūq̄ sit/ penitus auferat̄: qualitates eius non erunt vbi sint: q̄uis non mole metien/ de sint. At vero deus/ nō si minus capit̄ ab illo cui p̄sens est/ ideo ipse minor est: To/ tus enim in seipso est: nec in quibus est ita est vt indigeat eis/ tanq̄ non possit esse nisi in eis. Sicut autem nec ab illo abest in quo nō habitat: ⁊ totus adest/ q̄uis cum ille nō habeat: ita et illi in quo habitat/ totus est p̄sens/ q̄uis eum non ex toto capiat. Ne q̄ enim ad habitandum diuidit se per ho/ minum corda seu corpora: aliam sui partez huic tribuens/ illi aliam: sicut lux ista p adi/ tus ⁊ per fenestras domorum: sed potius si quēlibet sonum cū corporea res sit ac tran/ sitoria surdus non capit: surdaster non to/ tum capit: atq̄ in his qui audiunt cum pa/ riter ei ppinquent: tanto magis alius alio capit/ quanto est acutioris: tanto autem mi nus/ quanto est obtusioris auditus: cum il/ le non varie magis minusve insonet: sed in eo loco in quo sunt/ omnibus equaliter p̄e sto sit: quanto excellentius deus natura in/ 1. sen. dis. 37. ca. 1. corporea et immutabiliter viua: qui non si/ cut sonus per moras temporū tendi ⁊ diui/ di potest: nec spacio aereo tanq̄ loco suo in diget/ vbi p̄sentibus p̄sto sit: sed eterna stabilitate in seipso manens/ totus adesse rebus omnibus potest/ et singulis totus: q̄uis in quibus habitat/ habeant eum pro sue capacitatis diuersitate/ alij amplius/ alij minus: quos ipse sibi dilectissimū templuz gratia sue bonitatis edificat.

In quibus habitet deus: et de christi mystico corpore: Capi. IX.

Et donationum quidem dicte sunt diuisiones tanq̄ per partes ⁊ mem/ bra vnius corporis: vbi ⁊ simul om/ nes vnuz templum/ ⁊ singuli singula tēpla sumus: quia non est deus in omnibus q̄ in singulis maior. Et fit plerūq̄ vt plures euz minus capiāt/ vnus ampli⁹. Sed cum dixis/ set apostolus: Diuisiones autē donationū 1. Cor. 12. a. sunt: ptinuo subiecit: Idē autem spiritus. Item cum ipsas donationū diuisiones cō/ memorasset: Oia autē hec inquit operatur vnus atq̄ idem spiritus: diuidens propria vnicuiq̄ put vult. Diuidēs ergo/ nō ipe di uisus: q̄ ipse vnus atq̄ idē. Ille vero diui/ siones dicte sunt: sicut membrorū in corpo/ re: quia nō idē valent aures qd̄ oculi: atq̄ ita mēbra cetera diuersis officijs pcorditer

distributa: q̄ tamē cū sani sumus/vna/neq̄ diuersa/nec alibi maior/alibi minor: ſ cū sint ipsa dispaia cōmuni ꝛ pari salute cōgaudent. Hui⁹ corporis caput est christus: hui⁹ corporis vnitas nostro sacrificio com-
1.Cor.10.d. mendat: Quod breuiter significauit apostolus dicēs: Unus panis/vnū corp⁹ multi sum⁹. Per caput nr̄m reconciliamur deo: quia in illo ē diuinitas vnigeniti facta particeps mortalitatis nostre: vt ꝛ nos participes eius imortalitatis essemus. Hoc sacramentum longe est a cordibus sapientum superborū: ꝛ ideo non christianorū: ac p hoc nec vere sapientiū. Illorū etiā dico sapien-
Roma.1.c. tiū: qui cognouerūt deū: quia cognoscētes deū: sicut dicit apostolus: nō sicut deū glorificauerūt/aut gratias egerūt. Nosti autē in quo sacrificio dicat: Gratias agamus domino deo nostro: A cui⁹ sacrificij humilitate longe abest typh⁹ ꝛ cothurn⁹ illorū. Et ideo multū mirabilis res est: quēadmodū
1.sen.dis.37. ca.illud. quorūdā nondū cognoscentiū deū sit inhabitator deus: ꝛ quorundā cognoscentiū nō sit. Nec illi eni ad tēplū dei ptinent: qui cognoscentes deū nō sicut deum glorificauerunt: aut gratias egerūt: ꝛ ad templū dei ptinent paruuli sanctificati sacramento christi/regenerati spiritusancto: qui certe regenerati per etatē nondū possunt cognoscere deum. Unde quē potuerūt illi nosse nec habere: isti potuerūt habere anteq̄ nosse. Beatissimi aūt sunt/quibus hoc est deū habere qd̄ nosse. Ipsa quoq̄ noticia plenissima: verissima/felicissima est.

Quomodo matris adhuc vtero clausus iohānes christi matris q̄ sue presentiā agnouerit/si deū paruuli ignorent: Ca. X.

Hinc iam oportet etiā illā quā post epistole tue subscriptionē addidisti/ ptractare questionē. Si adhuc ignorant paruuli deū: quomodo iohannes etiā anteq̄ nasceret/ad aduentū ꝛ p̄sentiā matris domini/in sue matris vtero potuit exultare: Cum eni cōmemorasses te legisse librū meū de baptismo paruulorū: addidisti ꝛ aisti: De pregnātibus quid sentias opto cognoscere: cū credulitatis fidē p puero mater iohannis baptiste respōderit. Hec sunt
Luce.1.d. certe verba helisabet matris iohannis: Benedicta tu inter mulieres: ꝛ beatus fructus ventris tui: Et vnde hoc mihi: vt veniat mater dn̄i mei ad me? Ecce eni vt facta ē vox salutationis tue i aurib⁹ meis: exultauit i gaudio infans i vtero meo. Hoc aūt vt diceret: sicut euangelista ꝑlocutus est: repleta ē spiritusancto: quo pculdubio reuelāte cognouit quid illa exultatio significasset infantis: id est illius venisse matrē/cuius pcursor ipse ꝛ demonstrator esset futurus. Potuit ergo 4.sen.dis.4. ca.hoc enī.
esse ista significatio rei tātę a maioribus cognoscēdę/nō a paruulo cognitę. Nam neq̄ cū hoc ante in euāgelio narraret dictū ē: credidit infans in vtero ei⁹/s exultauit. Neq̄ ipsa dixit: exultauit in fide infans in vtero meo/s exultauit i gaudio. Uidem⁹ aūt exultationē nō solū paruulorū/s etiā pecorū: nō vtiq̄ de aliq̄ fide/vel religiōe/vel q̄cunq̄ rōnali cognitione venientē. Sed hec plane inusitata ꝛ noua extitit: q: in vtero: ꝛ ad ei⁹ aduentū: q̄ hoim saluatorē fuerat paritura: Ideo mira: ideo in magnis signis deputāda: ꝛ tanq̄ matri dn̄i reddita resalutatio tanq̄ solēt miracula fieri/facta est diuinit⁹ i infante: nō humanitus ab infante. Q̄q̄ etiā si vsq̄adeo est in illo puero accelerat⁹ vsus rōnis ꝛ voluntatis/vt intra viscera materna iā posset agnoscere/credere/cōsentire: qd̄ in alijs paruulis etas expectat vt possint: etiā hoc in miraculis habendū diuinę potētię/nō ad humanę trahendū est exemplar nature. Nā q̄n deus Num.22.c.
voluit: etiā iumētū mutū rōnabiliter est locutū: Nec iō sunt admoniti hoīes in delibe- Aug⁹ sup gen. ad litterā.lib.
rationib⁹ suis: etiā asinina expectare ꝯsilia. Quocirca nec qd̄ factū ē in iohāne cōtēno: 11.ca.29.
nec inde regulā qd̄ sentiēdū sit de paruulis figo: Immo id in illo ppterea mirabiliter q̄ dico: q: in alijs nō iuenio. Habet qdem aliquid simile etiā illa i rebecce vtero lucta ge- Gen.25.c.
minorū: Uerū ꝛ hoc vsq̄adeo pdigiū fuit: vt diuinū ppterea mulier oraculū qreret: ꝛ audiret duob⁹ illis infantulis/duos ꝓplos fuisse figuratos.

De paruulorū oīmoda ignorātia: Ca. XI.

Circa autē diuina paruulos q̄ nec hūana adhuc nouerint/ si verbis velim⁹ ostendere: vereor ne ipsis sensib⁹ nostris facere videamur iniuriā: q̄n id loquendo suadem⁹/vbi oēs vires officiumq̄ sermonis facillime superat euidentia veritatis. An nō videm⁹ etiā cū articulatę vocis qualiacūq̄ signa edere cęperint: atq̄ ad initiū fandi transire ab infantia/adhuc eos talia sentire ac dicere: i qb⁹ si remansissent/annisq̄ accedētib⁹ tales eē ꝑsisterent/ nullus eos vel fatuus nimiū fatuos esse dubitaret: Nisi forte id restat: vt in vagitu infantię/vel i ipo adhuc vteri silētio credam⁹ paruulos fuisse sapiētes: postea vo q̄ nobiscū ceperūt loq: ad hāc ignorātiā quā ridemus crescēdo venisse. Qd̄ opinari vides q̄ Al.credēdo.

sit absurdū/cū puerorū sensus in qualiacū/ q3 verba prūpens: q̄ certe ad ea q̄ maiores sapiūt pene nullus est: tn̄ cōparat᷒ illi in q̄ nascunt intelligētia dici pōt. Ubi aūt in ipso tāte salutis psidio/qn̄ eis christiana gr̄a subuenit: qd vocib᷒ q̄bus possūt ꝛ motib᷒ reluctant: nō eis imputat: atq3 oīo renisus ipsoꝝ nihilipendit/donec in eis sacramēta pagant: q̄bus id qd de originali dānatione tractū est expiet: nisi q2 intātū nesciūt q̄d faciūt/vt nec facere iudicent? Porro si iā vterent rōnis ꝛ volūtatꝭ arbitrio: q̄ illi sanctificationi adhiberi deberet assensus: quātum mali esset resistere tāte gratie: q3q3 nō solū nihil pdesset qd fieret/verūetiā ide reat᷒ accresceret/q̄s christian᷒ ignoret?

Ar. nihili impedit.

Quō et quare in baptizatis paruulis etiā nescientibus habitet spiritussanctus: Ca. XII.

Dicimus q̄ in baptizatꝭ paruulis/q̄uis id nesciāt/habitare spm̄sanctū. Sic eñ eum nesciūt q̄uis sit in eis: queadmodū nesciūt ꝛ mentē suā: cui᷒ in eis rō qua vti nōdū possūt/velut q̄dā scintilla sopita est: excitāda etatis accessu. Nec3 hoc in paruulis mirū debet videri: cū aplus q̄busdā etiā maiorib᷒ dicat: Nescitis q2 templū dei estis: ꝛ spūs dei habitat in vobis? De q̄lib᷒ paulo ante dixerat: Aialis aūt hō nō pcipit q̄ sunt spūs dei: q̄s etiā paruulos vocat: nō carnis etate/s̄ mētis. Nō itaq3 pcipiebāt cognitiōe spm̄sctm̄ q̄ habitabat in eis: ꝛ habitāte i se spūsancto/adhuc aiales nōdū spirituales erāt: q2 nōdū poterāt inhabitatorē suū spm̄ cognitione pcipere. Habitare autē ideo ꝛ in talib᷒ dicit: q2 in eis occulte agit/vt sint tēplū ei᷒: idq3 in pficienti bus ꝛ pficiēdo pseuerantib᷒ pficit. Spe eni salui facti sum᷒: sic aplus dicit: cū alio loco dicat: Saluos nos fecit p lauacrū regenerationis. Cū q̄ hic dicat/saluos nos fec: tāq3 salus ipsa iā data sit/queadmodū itelligēdū sit/illic exponit: vbi ait: Spe eñ salui facti sum᷒: Spes aūt q̄ videt nō est spes. Qd eñ videt q̄s: q̄d sperat? Si aūt qd nō videm᷒ speram᷒/p patientiā expectam᷒. Multa ita q3 dicunt in scripturis tanq̄ facta sint: cū in spe adhuc esse intelligāt. Uñ est ꝛ illud qd dñs discipulis ait: Oīa q̄ audiui a pr̄e meo/nota feci vobis. Qd vsq3adeo scđm spem dictū est futuroꝝ/vt eis postmodū dicat: Multa habeo vobis dicere/s̄ non potestis illa portare mō. Ait q̄ i q̄bus mortalib᷒ adhuc habitat/ipam edificationē habitaculi sui: quā nō in ista/s̄ in alia post hāc vitā pficit: qn̄ absorbebit mors in victoria/dicetur

1. Cor. 3. c.

1. Cor. 2. d.

Roma. 8. c.

Ad tit. 3. b.

Roma. 8. e.

Ioh. 15. b.

Ioh. 16. c.

1. Cor. 15. g.

q3 illi: Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors aculeus tuus?

De paruuloꝝ īhabitator spūs/pficiat q̄cq̄d itelligētie min᷒ habuerūt: et in quibus de᷒ nō habitet.

Uid est autē mortꝭ acu (Ca. XIII. A leus/nisi peccatū? Propter qd nūc etiam renati ex aqua ꝛ spū/ oibusq3 peccat/siue originis ex adā: in q̄ oēs peccauerūt: siue factorū/dictoꝝ3 cogitationūq3 nostrarū: in illi᷒ lauacri mūdatione deletis: tn̄ q2 manem᷒ in hac vita humana: q̄ tēptatio est sup terrā: merito dicim᷒: Dimitte nobis debita nostra. Et hāc oratione dicit vniuersa eccl̄ia: quā mundat saluator lauacro aque in verbo: vt eā sibi exhibeat gl̄iosam: nō habentē maculā/aut rugā/aut aliq̄d huiusmodi. Tūc vtiq3 pficit in re: vbi nūc pficiendo ambulat in spe. Nā quō est nūc non habēs maculā/aut rugā/aut aliq̄d eiusmodi/q̄ vel in oibus ad eā ptinentib᷒ hoibus q̄ iam rōne mentis vtunt: ꝛ voluntatis arbitrio mortalisq3 carnis sarcinā portāt: vel certe qd etiā ipsos contentiosos necesse est fateri/in multꝭ suis mēbris veraciter dicat: Dimitte nobis debita nostra? Cū itaq3 pficientes in q̄b᷒ mortalib᷒ habitat/dū de die in diē renouāt: magis magisq3 iustificet: exaudiat orātes: mūdet pfitētes: vt exhibeat sibi tēplū imaculatū in etnū: merito dicit nō habitare in eis q̄ cognoscētes deū: nō sicut deū glificauerūt/vel gratias egerūt. Colendo eñ ꝛ seruiēdo creature potius q̄3 creatori: nō vnius veri dei tēplum se esse voluerunt. Atq3 ita dū volūt eū habere cū multꝭ/facili᷒ effecerūt vt eū nō haberēt: q̄3 vt diis multis falsis eū miscerent. Et merito dicit habitare in eis: q̄s scđm ppositū vocatos: iustificādos glificādosq3 suscepit: etiā aniq̄ incorporeā q̄ vbiq3 tota ē valeāt eius nosse naturā: quātū nosci ex pte p speculū ꝛ in enigmate ab hoie in hac vita cū plurimū pfecerit pōt. Sūt eñ i q̄bus habitat multi tales: qualib᷒ dicit aplus: Nō potui vobis loqui quasi spiritalib᷒/s3 quasi carnalib᷒: tāq3 paruulis in christo lac vobis potū dedi nō escā: nondū eñ poteratis/sed nec adhuc q̄dē potestis. His q̄pe etiā illud dicit: Nescitis q2 templū dei estꝭ: ꝛ spūs dei habitat in vobis? Hos tales si etiā anteq̄ puenitāt ad spiritalē mētis etatē/vbi nō lacte alant s3 solido cibo/dies vite hui᷒ extremus inuenerit: perficiet i eis habitator illoꝝ quicquid hic intelligentie minus habuerunt: quoniam et ab vnitate corporis christi: qui nobis via factus est: ꝛ a tēpli dei societate nō

B

Roma. 5. b.

Iob. 7. a.

Math. 6. b.

Eph. 5. f.

Roma. 1. c.

1. Cor. 3. a.

1. Cor. 3. c.

recesserũt. Unde vt nõ recedãt: regulã fidei pusillis magnisq; cõmunẽ in ecclesia perseueranter tenent: 't in quod puenerunt in eo ambulant: donec eis deus reuelet / si quid aliter sapiũt: cogitatiões suas carnales nõ dogmatiçant: q: nõ obdurãt cõtẽtiosis defensionib' imanẽdo / s ĝdãmodo ambulando .i. pficiẽdo desudãt: intelligentie spũali tatẽ impetrãtes p fidei pietatẽ. Phil. 3. a.

Quõ duo q̃ i homĩe vno fiũt / nasci 't renasci: ad duos ptineant homines / i quoꝝ vno oẽs morimur / in altero viuificamur: Ca. xiiii.

Que cũ ita sint: duo ista q̃ in vno fiũt hoĩe / nasci 't renasci: ad duos hoĩes ptinẽt. Unũ ad illũ primũ adã: alterũ ad secũdũ q̃ dicit christus. Sz nõ prius: ait aplus: qd spiritale ẽ / sed qd aiale / postea spiritale. Prim' hõ de terra terrenus: secũdus hõ de celo celestis: Qualis terren' tales 't terreni: 't q̃lis celestis tales 't celestes. Sicut portauim' imaginẽ terreni: portem' 't imaginẽ eius q̃ de celo est. Jtẽ dicit: Per vnũ hoĩem mors: 't p vnum hoĩem resurrectio mortuoꝝ. Sicut eñ in adã oẽs moriũtur: ita in christo oẽs viuificabunt. Oẽs et oẽs iõ dixit: q: in mortẽ nemo nisi p illũ: in vitã nemo nisi p istũ. Jn primo patuit q; hoĩs arbitriũ valeret ad mortem: in secũdo aũt q; dei adiutoriũ valeret ad vitã. Deniq; primus hõ nõ nisi hõ: secũdus vero de' 't hõ. Peccatũ eñ factũ est relicto deo: iusticia nõ fit sine deo: ac p hoc nec moreremur nisi p carnalẽ ppaginẽ de mẽbris illi' venissemus: nec viueremus nisi p spiritalem connexionẽ mẽbra hui' essemus. Jdeo nobis opus fuit nasci 't renasci: Jlli aũt ppt nos tãtũmodo nasci. Nos eñ a pctõ ad iusticiã renascendo trãsim'. Jlle aũt a nullo peccato ad iusticiã transitũ fecit: sed in eo qd baptiçatus est / nostre regenerationis sacramẽtũ / sua humilitate altri' cõmendauit: Ueterẽ tñ hoĩem nostrum passione / nouũ aũt resurrectione significans. 1. Cor. 15. f. Jbidẽ. e. Jt. 't vitilus.

Q: nemo nascit nisi operãte carnali cõcupiscentia: 't nemo renascitur nisi operante spiritali gratia: et quod sit cõiugii bonũ: Ca. XV.

Nobedientia nãq; cõcupiscẽtie q̃ habitat in carne mortali: qua fit vt eadem etiã mẽbra pter volũtatis moueant arbitriũ: ad cũ modũ redigit iusticia cõiugali: vt licite copulatis parentib' generent: qb' sit necessariũ regenerari. Nõ tñ p hmõi cõueniẽtiã maris 't feminę venire voluit carnẽ suã christus: sed de virgine nihil tale in ei' cõceptu ɔcupiscente / similitudinem carnis peccati suscepit ille p nobis: qua caro peccati mũdaret in nobis. Sicut eñ p vni' delictũ: ait aplus: in oẽs hoĩes ad condẽnationẽ: ita p vni' iustificationẽ in oẽs hoĩes ad iustificationẽ vitę: Nemo eñ nascit nisi operãte ɔcupiscentia carnali: q̃ tracta est ex primo hoĩe / q̃ ẽ adam: 't nemo renascit nisi operãte gratia spiritali: q̃ data est p secũdũ hoĩnẽ qui est christus. Quapropter si ad illũ nascendo ptinemus / ad hũc renascẽdo: nec renasci quisq; põt anteq; natus sit: profecto ille singulariter natus ẽ / cui renasci nõ opus fuit: q: nõ ex peccato in quo nunq; fuit / trãsitũ fecit: neq; in iniqtate ɔceptus est: aut eũ in delictis mater ei' in vtero aluit: q: spũsanct' superuenit in eã: 't virtus altissimi obumbrauit eã: vnde qd natũ est ex ea sanctũ / vocat fili' dei. Nuptiarũ eñ bonũ non extinguit / sed modificat inobedientiũ membroꝝ malũ: vt limitata quodãmodo cõcupiscentia carnalis: fiat saltẽ pudicitia cõiugalis. Uirgo autẽ maria cui dictũ ẽ: Et virtus altissimi obumbrabit tibi: in sanctã conceptiẽdo plem sub tali vmbraculo nullo ardore cõcupiscentię hui' estuauit. Hoc q̃ excepto lapide angulari / non video quõ edificent hoĩes in domũ dei ad habẽdũ in se inhabitantẽ deũ: nisi cũ fuerint renati: qd nõ possunt esse anteq; nati. Roma. 5. d. 4. sen. dis. 6. ca. hoc etiã. Ps. 50. Luc. 1. d.

Q: nõ sit natus / qui adhuc est in vtero matris: et ideo nec renasci põt in christo: Ca. XVI.

Qualibet itaq; sententiã de pregnãtib' / imo de hoĩbus habeam' adhuc intra materna viscera cõstitutis: vtrũ existimem' eos / nec ne donari posse aliquo sanctificatiõis modo: Uel ppter iohãnẽ: q̃ nõdũ in hãc ęditus lucẽ / tñ exultauit i gaudio: qd vtiq; nisi opatione spũsancti fieri potuisse qs credat? Uel ppt hieremiã / cui dñs dicit: Priusq; exires de vulua sanctificaui te. Tñ illa sanctificatio / qua efficimur 't singuli tẽpla dei: 't in vnũ oẽs tẽpluz dei: nõ est nisi renatoꝝ: qd nisi nati hoĩes esse nõ possunt. Nullus aũt vitã in qua nat' est bene finiet / nisi renatus anteq; finiet. Et si quisq; dicit iã esse natũ hoĩem / etiã cum adhuc est in vtero matris: testimoniũq; adhibet ex euãgelio: q: dictum est ad ioseph de pregnante virgine dñi matre: Qd eñ in ea natũ est: de spiritusancto est: Nũquid nam huic natiuitati accedit secunda natiuitas: alioquin nõ erit iam secũda / sed tertia? Dominus aũt cũ hinc loqueret: Nisi quis inquit renatus fuerit denuo: eã scz cõputans Luc. 1. e. Hiere. 1. b. 4. sen. dis. 6. ca. hoc etiã. Matth. 1. b. Joh. 3. a.

primã natiuitatẽ:q̃ fit matre pariente/ non cõcipiẽte atq; pregnante:q̃ fit ex ea/nõ q̃ fit in ea. Neq; eñ renatũ dicim⁹ hoiem quem mater peperit/tãq; iterũ natus sit/q̃ iam semel natus fuerat in vtero:sed illa natiuitate nõ computata q̃ grauidã facit:natus dicit hõ partu/vt possit renasci ex aqua ⁊ spũ. Scdm quã ex matre natiuitatẽ/ etiã ipse dominus in bethleẽ iude dicit natus. Si igit hõ regenerari p gratiã spũs i vtero põt:qm restat illi adhuc nasci:renascit ergo anteq̃ nascit:qd fieri nullo mõ põt. Proinde in cõpagem corpis christi tãq; in viuã structurã templi dei q̃ est ei⁹ ecclesia:nati hoies/nõ ex operibus iusticie q̃ fecerũt/sed renascẽdo p gratiã trãsferunt/tanq̃ de massa ruinę ad edificiũ firmamẽtũ. Preter hoc eñ edificium/qd beatificandũ cõstruit/ad eternã habitationẽ dei vita hois ois ifelix/⁊ mors ẽ potius appellanda q̃ vita. Quisqs q̃ inhabitabit a deo:ne ira dei maneat sup eũ:ab hoc corpore/ab hoc tẽplo/ab hac ciuitate/nõ erit alien⁹. Omnis aũt nõ renatus/alienus est.

Matth.2.a.

Q nõ sit aliud mysteriũ in quo oporteat viuificari mortuos/nisi christus: Capitulũ XVII.

Sacramentũ porro regenerationis nostrę manifestũ esse voluit/manifesta tus mediator. Erat aũt antiquis iustis aliqd occultũ/cũ tñ ⁊ illi eadẽ fide salui fierẽt:q̃ fuerat suo tpe reuelãda: Nõ eñ audemus fideles tpis nři p̃ferre amicis dei p quos nobis ista pphetata sũt:cũ deũ abraam/⁊ deũ isaac/⁊ deũ iacob ita se deus esse cõmendet:vt hoc dicat suũ nomen eternũ. Q si circũcisio antiqs sanctis p baptismo fuisse credit:qd respõdebit de his/ q̃ anteq̃ hoc p̃ceptũ esset/deo placuerũt/nõ tñ sine fide:Quia sine fide vt scriptũ ẽ ad hebreos: impossibile est deo placere. Habẽtes aũt inquit aplus/eundẽ spm fidei. ppter qd scriptũ est:Credidi ppter qd locut⁹ sum:⁊ nos credim⁹/ppter qd ⁊ loquimur. Nõ diceret eundẽ:nisi ⁊ illorũ idẽ ipse esset spũs fidei. Sicut aũt illi qñ idẽ sacramentũ occultum erat:credebãt christi incarnationẽ futurã: sic ⁊ nos credim⁹ factã. Et a nobis aũt ⁊ ab illis/futurus expectat ad iudiciũ ei⁹ aduentus. Nõ est eñ aliud dei mysteriũ nisi christus:in quo oportet viuificari mortuos in adã:qz sicut in adã oẽs moriũt:sic ⁊ in christo omnes viuificabunt:quẽadmodum superius disseruimus.

Heb.11.b.
1.Cor.4.c.
Ps.115.
1.Cor.15.c.

De duplici tẽplo:quõ etiã hieremias sanctificatus dicat:et q̃ de⁹ nõ in omnibus equaliter habitet in q̃bus ipse habitat: Ca. XVIII.

Quãobrem de⁹ qui vbiq; p̃sens est:⁊ vbiq; totus:nõ in omnib⁹ habitat: sed i eis tm̃ quos efficit beatissimũ tẽplũ suũ:vel beatissima templa sua: eruẽs eos a ptãte tenebrarũ:⁊ trãsferẽs i regnũ filij charitatis suę:qd incipit a regeneratiõe. Aliter aũt dr tẽplũ ei⁹ in significatiõe:cũ fit p man⁹ hoim de reb⁹ ianimis:sicut tabernaculũ lignis/velis/pellib⁹ atq; hmõi mobilibus: Sicut etiã p salomonẽ regẽ tẽplũ lapidib⁹/lignis/metallis cõstructũ. Aliter vo re ipsa vera:q̃ illis significatiõib⁹ figurata est. Vñ dicit:Et vos tãq; lapides viui:edificamini dom⁹ spirituales. Et vnde itẽ scriptũ ẽ: Nos eñ tẽpla dei viui sum⁹:sicut de⁹ dicit: Qm inhabitabo i illis ⁊ iambulabo: ⁊ ero illorũ de⁹:⁊ ipsi erũt mihi plebs. Nec mouere nos debet q̃ p q̃sdã ad h tẽplũ nõ ptinẽtes vel nõdũ ptinẽtes.i. in qb⁹ nõ habitat: vel nõdũ habitat de⁹/aliqd vtutis opat:sicut p illũ q̃ in noie christi expellebat demonia/cũ christũ nõ seq̃ret:quẽ pmitti iussit ppter multis vtilẽ cõmendationẽ nois sui. Multos q̃ ait sibi in nouissima die dicturos:In noie tuo vtutes multas fecimus. Quibus vtiq; nõ rñderet:Nõ vos noui/ si ad tẽplũ dei qd inhabitando beatificat ptinerẽt. Corneli⁹ etiã cẽturio añq; regenerationi incorporaret:huic tẽplo missũ ad se angelũ videt/auditq; dicentẽ:q̃ exaudite sint orõnes ei⁹/⁊ elemosynę accepte. Agit enim hec de⁹ tãq; vbiq; p̃sens/vel p sctõs ãgelos suos. Nã illa priusq̃ exiret de vulua scificatio hieremię:q̃q; nõnulli h in typũ salua tois accipiãt:q̃ regeneratione nõ eguit: tñ etiã si de ipso ppha accipiat põt ⁊ scdm p̃destinationẽ nõ icõuenienter itelligi:sicut filios dei appellat euãgeliũ nõdum regeneratos:vbi caiphas dñ de dño dixisset: Expedit vobis vt vn⁹ moriat hõ p pplo:⁊ nõ tota gẽs pereat:mox euãgeliũ secutũ adiũxit: Hoc aũt a semetipso nõ dixit:s cũ eẽt pontifex anni illi⁹ pphetauit:qz iesus moriturus erat p gẽte:⁊ nõ tñ p gẽte/s vt filios dei q̃ erãt dispsi ɔgregaret i vnũ. Filios dei appellauit vtiq; pter hebreã gẽtẽ/i ceteri etiã oibus gẽtib⁹ ɔstitutos:nõdũ fideles/ nõdũ baptizatos. Quõ q̃ dei filios/nisi scdm p̃destinationẽ:scdm quã ⁊ apls dicit: q̃ nos elegerit de⁹ in christo ante ɔstitutionẽ mũdi: Illa vo in vnũ ɔgregatio factura eos erat filios dei. Neq; eñ i vnũ dictũ ẽ aliquẽ corporalẽ locũ:cũ de tali vocatiõe gẽtiũ ppha dixerit:Et adorabũt eũ vnusq̃sq; de loco suo:oẽs insule gẽtiũ: Sz ɔgregaret in vnũ dictũ ẽ:in vnũ spm:⁊ in vnũ corpus: cuius

Col.1.b.
Ar.ẽcharitat.
1.Petri.2.a.
1.Cor.6.d.
Matth.7.c.
Act.10.a.
Hiere.1.b.
Joh.11.f.
Eph.1.a.
Ps.21.

vnũ caput eſt chriſtus. Talis congregatio
ędificatio eſt tẽpli dei. Talem cõgregatio/
nem nõ generatio carnalis/ſed regeneratio
ſpiritalis facit. Habitat itaqȝ i ſingulis de⁹
tanq̃ in templis ſuis: et in omnib⁹ ſimul in
vnũ cõgregatis/tanq̃ in tẽplo ſuo. Qḋ tẽ/
plum q̃diu ſicut arca noe in hoc ſęculo flu/
Ps. 28. ctuat/fit qḋ in pſalmo ſcriptũ eſt: Dñs di/
luuiũ inhabitat: Quis et ꝓpter multos in
omnibus gentib⁹ populos fidelium: quos
Apoc. 17. d. aquarũ noĩe apocalypſis ſignificat: poſſit
intelligi cõgruenter: Dñs diluuiũ inhabi/
tat. Sequit̃ autẽ: Et ſedebit dñs rex in ęter
num: vtiqȝ in ipſo templo ſuo iam in vita
ęterna poſt fluctuationẽ hui⁹ ſęculi cõſtitu/
to. Deus igit̃ vbiqȝ p̃ſens eſt: et vbiqȝ tot⁹ p̃
ſens: nec vbiqȝ habitãs/ſed in templo ſuo:
cui ꝑ gratiã benignus eſt et ꝓpitius. Capit̃
aũt habitãs ab alijs ampli⁹: ab alijs min⁹.

Quõ intelligat̃/q̄ in chriſto ſit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: Capitulũ. XIX.

Col. 2. b. De ipſo vero capite noſtro apoſtolus
ait: Quia in ipſo inhabitat oĩs ple/
nitudo diuinitat̃ corporaliter. Nõ
ideo corporaliter/quia corporeus ſit deus:
ſed aut verbo tranſlato vſus eſt tanq̃ in te/
plo manufacto: nõ corporaliter/ſed vmbra
liter habitauerit: id eſt p̃figurantib⁹ ſignis:
Nam illas omnes obſeruationes/vmbras
futurorũ vocat: etiã ipſo tranſlato vocabu
Act. 17. f. lo: Summus eñi deus/ſicut ſcriptũ eſt: non
in manufactis tẽplis habitat. Aut certe cor
poraliter dictum eſt: q2 et in chriſti corpore
qḋ aſſumpſit ex virgine/tãq̃ in templo ha/
bitat deus. Hinc eſt eñi q̄ iudęis ſignũ pe/
Joh. 2. d. tentib⁹/cum dixiſſet: Soluite templũ hoc: et
in triduo reſuſcitabo illud: euãgeliſta q̇d h
eſſet cõſequenter exponẽs ait: Hoc autẽ di/
cebat ḋ templo corporis ſui. Quid ergo ẽ?
Hoccine intereſſe arbitramur inter caput et
membra cetera: q̄ in quolibet q̃uis p̃cipuo
mẽbro/velut in aliquo magno ꝓpheta aut
apoſtolo q̃uis diuinitas habitet/non tñ ſi/
cut in capite qḋ eſt chriſtus oĩs plenitudo
3. ſen. diſ. 15. ca. 1. diuinitatis? Nam et in noſtro corpore ineſt
ſenſus ſingulis mẽbris: ſed nõ tãtus quãt⁹
in capite: vbi prorſus oĩs eſt quinqȝ parti/
tus: Ibi eñ et viſus/et auditus/et olfactus/et
guſtus/et tactus: In cęteris aũt ſolus eſt ta
ctus. An etiã p̃ter hoc q̄ tanq̃ in templo in
illo corpore habitat oĩs plenitudo diuini/
tatis/eſt aliud qḋ interſit inter illud caput:
et cuiuſlibet mẽbri excellentiã? Eſt plane: q̄
ſingulari quadã ſuſceptiõe hoĩs illius vna
facta eſt pſona cũ verbo. De nullo eñi ſan/
ctorũ dici potuit/aut põt/aut poterit: Ver/ Joh. 1. b.
bum caro factũ eſt. Nullus ſanctorũ quali/
bet pręſtantię gratię vnigeniti nomẽ accę/
pit: vt qḋ eſt ipſum dei verbũ ante ſecula:
hoc ſimul cũ aſſumpto homine diceret̃. Sin
gularis eſt ergo illa ſuſceptio: nec cũ hoĩb⁹
aliq̇bus ſanctis quãtalibet ſapientia et ſan
ctitate pręſtantibus/vllo modo poteſt eſſe
cõis: vbi diuinę gratię ſatis pſpicuum cla/
rũqȝ documentũ eſt. Quis eñ tam ſit ſacri/
legus: vt audeat affirmare aliquã poſſe ani
mã ꝑ meritũ liberi arbitrij vt alter ſit chri/
ſtus efficere? Vt ergo ad perſonã verbi vni
geniti ꝑtineret: quo pacto ꝑ liberũ arbitriũ
cõmuniter omnibus et naturaliter datum
vna ſola anima meruiſſet: niſi hoc ſingula/
ris gratia pręſtitiſſet: q̃ fas eſt p̃dicare: de q̃
nefas eſt velle iudicare.

Epilogus: et quomodo ſit deus in ſanctorum cęleſti cõgregatione: (Ca. XX.

Hec ſi ꝓ viribus noſtris
quãtũ dñs adiuuit rite tractauim⁹:
quãdo deũ vbiqȝ p̃ſentem/et nõ ſpa
cijs diſtãtib⁹/quaſi aliqua mole vel diſten/
ſione diffuſum/ſed vbiqȝ totum cogitare te
extendis: auerte mentẽ ab omnibus imagi
nibus corporum: quas humana cogitatio
voluere cõſueuit. Nõ eñ ſic ſapientia/non
iuſticia: non ſic deniqȝ charitas cogitat̃/de
qua ſcriptum eſt: Deus charitas eſt. Cũ ve 1. Joh. 4. d.
ro habitationẽ eius cogitas/vnitatẽ cogi/
ta/cõgregationẽqȝ ſanctorũ: maxime in cę/
lis: vbi ꝓpterea p̃cipue dicit̃ habitare: quia
ibi fit voluntas eius perfecta eorũ in quib⁹
habitat obediẽtia/deinde in terra vbi ędi/
ficans habitat domũ ſuam: i fine ſęculi de/
dicandam. Chriſtũ autẽ dominũ noſtrum
vnigenitũ dei filiũ ęqualem patri/eundẽqȝ
hominis filiũ/quo maior eſt pater: et vbiqȝ
totũ p̃ſentem eſſe nõ dubites tanq̃ deum:
et in eodem tẽplo dei eſſe tanq̃ inhabitantẽ
deũ: et in loco aliquo cęli ꝓpter veri corpo/
ris modum. Sed cum me delectat loqui te/
cum/neſcio vtrum ſeruauerim ſermonis ſuf
ficientis modum: quaſi diuturnũ ſilentium
loquacitate compenſem. Verum quia reli/
gione et beniuolẽtia qua me p̃occupaſti: ita
inuiſceratus es cordi meo: vt tanq̃ cũ ami/
co vere colloquar: quiquid in opere ſtili no
ſtri vtiliter elaboratum eſſe cognoſcis: deo
gratias age. Si qua autẽ vitia mea perſpi/
cis/vti chariſſimus amicus ignoſce: eadem
ſcilicet ſincęritatis dilectionis mihi optans
medicinam/qua concedis et veniam.

Sancti auguſtini epĩ hipponẽſis liber/
de p̃ſentia dei ad dardanũ/explicit.

Diui aurelij augustini hipponēsis epi/in primū librū contra pelagium et celestiū/de gratia christi & peccato originali/Argumētum ex scdo libro retractationum.

2. retract. ca. 5. Postea ꝙ pelagiana heresis cum suis auctoribus ab epis ecclesie romane: prius innocētio/deinde zosimo/cooperātibus cōciliorum africanorū līris/conuicta atq; damnata est: scripsi duos libros aduersus eos: vnū de gratia christi: alterū de peccato originali.

Caplorum primi libri contra pelagium & celestiuꝫ/de gratia christi/sancti augustini recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi/contra pelagiuꝫ et celestium de gratia christi/liber primus incipit.

Beniuolentie captatio a personis quibus scribit: Ca. I.

Quantū de vestra corpali & maxime spirituali salute gaudeamus sincerissimi fratres dilecti a deo albine/pinian et melanea q: effari nō possum⁹/vobis cogitādū credendūq; cōmittim⁹: vt ea de quib⁹ nos cōsuluistis: potius iā loquamur: Festinātē eni platore

inter occupationes nostras/multo apd carthaginē ꝗ̄ vbicunq̄ alibi densiores/ ꝗ̄tuz deus donare dignatus est/ vt potuim⁹ ista dictauimus.

De ambigua dictoꝝ pelagij expositione: Ca.ii.

Scripsistis mihi cū pelagio vos egisse/vt quęcūq̄ aduersus eū dicerent scripto damnaret:cūq̄ dixisse audientibus vobis.Anathemo qui vł sentit vł dicit/gratiā dei q̄ christus venit in hūc mūdum pctōres saluos facere: nō solū ꝑ singulas horas/aut ꝑ singula momenta/ſ etiā ꝑ singulos actus nros nō esse necessariā:Et q̄ hāc conant auferre/pęnas sortiunt ętnas. Quisq̄s hec audit ⁊ sensuz ei⁹ ignorat/quē in libris suis satis euidēter exꝑssit: nō illis q̄s dicit inemendatos sibi fuisse surreptos aut oino suos negat/ sz in illis q̄s lr̄is suis q̄s romā misit cōmemorat:oino cū putat h̄ sentire qd veritas habet.Quisq̄s aūt quid in eis aptius dicat aduertit / debet habere etiā ista ꝟba suspecta:Quia etsi gr̄am dei/ q̄ christus venit in mundū pctōres saluos facere/in sola remissione pctōꝝ ꝯstituat:potest huic sensui ista ꝟba coaptare / dicens: Ideo eā ꝑ singulas horas/per singula momēta/⁊ ꝑ actus singulos necessariā: vt semper in memoria retinētes ⁊ reminiscētes dimissa nobis esse pctā /non peccem⁹ vlteri⁹: adiuti nō aliq̄ subministratione virtutis /ſ virib⁹ ꝓprię volūtatis/quid sibi remissione pctōꝝ ꝓstitū fuerit ꝑ actus singulos recordantes. Itē q̄m solet dicere nob in eo christū ad nō peccandū ꝓbuisse adiutoriū:quia iuste ipse viuendo iusteq̄ dicendo reliquit exēplū. Possunt etiā ad h̄ ista ꝟba coaptare:vt dicāt/ꝑ singula momēta/per singulos actus necessariā nobis esse hmōi gr̄am.i.vt in omi ꝯuersatione nr̄a intueamur dn̄icę cōuersationis exemplū. Peruidet autē fides vestra a confessione gr̄ę/de q̄ quęstio est / ꝗ̄ sit distinguenda ista confessio:et tm̄ obtegi pōt istoꝝ ambiguitate verborum.

Quō ea pelagius sentiat q̄ dam nasse videbatur: Ca.iii.

Sed qd mirū: Qm̄q̄dē ipe pelagi⁹ cū epālib⁹ gestis sine vlla recusatione dānauerit eos/qui dicūt gr̄am dei ⁊ adiutoriū nō ad singulos actus dari/ſ in libero arbitrio esse: vel in lege atq̄ doctrina: vbi putabam⁹ ei⁹ de hac re oēs tergiuersationes esse cōsumptas. Dānauerit etiā eos q̄ docent gr̄am dei scdm merita nr̄a dari:tm̄ in libris q̄s ędidit ꝓ libero arbitrio: quorū mētionē facit in ep̄la quā romā misit/nihil aliud sentire monstatur/ꝗ̄ id qd damnasse videbat: Nā gratiā dei ⁊ adiutoriū q̄ adiuuamur ad nō peccandū:aut in natura et libero ponit arbitrio:aut in lege atq̄ doctrina:vt videlicet cū adiuuat de⁹ hoiem vt declinat a malo ⁊ faciat bonū/reuelādo ⁊ ostēdēdo qd fieri debeat/adiuuare credatur:nō etiā cooperādo ⁊ dilectiōez inspirādo:vt id qd faciēdū eē cognouerit/faciat. Nā cū tria cōstituat atq̄ distinguat q̄bus diuina mādata dicit impleri:possibilitatē/ volūtatē/ ⁊ actionē:possibilitatē scz q̄ pōt homo esse iustus: volūtatē q̄ vult eē iustus:actionem/q̄ iustus est. Hoꝝ triū ꝑmū/id est possibilitatē datā cōfitet a creatore naturę:nec eē in nr̄a potestate/sz eā nos habere etiaz si nolum⁹: duo ꝟo reliq̄/id ē voluntatē et actionē/nr̄a esse asserit:atq̄ ita nobis tribuit vt nō nisi a nobis esse cōtendat. Deniq̄ gratia dei nō ista duo / q̄ nr̄a oino vult esse:id ē volūtatē ⁊ actionē/sz illā q̄ in potestate nr̄a nō est/et nobis ex deo ē/id ē possibilitatē ꝓhibet adiuuari/tāq̄ illa quę nr̄a sunt/hoc est voluntas ⁊ actio/tam sint valētia ad declinandū a malo/⁊ faciendū bonū: vt diuino adiutorio nō indigeāt:illud ꝟo qd nobis ex deo ē/ hoc sit inualidū/id est possibilitas:vt semꝑ gratię adiuuetur auxilio.

Uerba recitātur pelagij: Ca.iiii.

Sed ne q̄s forsitā dicat nos vł nō recte itelligere q̄ loquit/vel maliuolo aio in aliū sensum q̄ nō ita dicta sūt vertere:ipsa iā ei⁹ ꝟba accipite. Nos inquit sic tria ista distinguim⁹ et certū velut in ordinē digesta partimur: Prio loco posse statuim⁹:secūdo velle:tertio esse. Posse in natura:velle in arbitrio:esse in effectu locam⁹. Primū illd/id ē posse/ad deū ꝓprie ꝑtinet q̄ illd creaturę suę cōtulit:duo ꝟo reliq̄/hoc est velle ⁊ esse/ad hominē referēda sūt:q2 de arbitrij fonte descēdūt. Ergo in voluntate ⁊ opę bono laus hois est:imo ⁊ hois ⁊ dei: qui ipsi⁹ volūtatis ⁊ opis possibilitatē dedit:q̄q̄ ipam possibilitatē gr̄ę suę adiuuat sꝑ auxilio: Qz ꝟo hō potest velle bonū atq̄ ꝑficere:solius dei est. Pōt itaq̄ illd vnū esse/etiā si duo ista nō fuerint:ista ꝟo sine illo esse nō possunt. Itaq̄ liberꝝ mihi est: nec voluntatē bonā habere/ nec actionē: nullo aūt mō possū nō habere possibilitatē boni: inest mihi etiā si noluero:nec ociū sui aliq̄n in illo natura recipit. Quē nob sensū exempla aliq̄ faciāt clariorē. Qz possum⁹ videre oculis /nostꝝ nō ē:q̄ vero bn̄ aut male videm⁹/hoc nostrū ē. Et vt generalit̄ vniuersa cōplectar:q̄ possum⁹ omne bonū facere/

Uerba pelagii

dicere/cogitare: illi⁹ ē q̄ hoc posse donauit/ qui hoc posse adiuuat. Qȝ vero bn̄ vel agimus/ vel loq̄mur/ vel cogitamus/ nr̄m ē: q̄ȝ hec oia vertere etiā ī malū possum⁹. Vn̄ qd̄ ꝑpt' calūniā nr̄a ȝ sepe repetēdū est: cū dicimus hoīeȝ posse esse sine pc̄tō: ꝛ confessione possibilitatis accepte laudam⁹ deū: q̄ nobis hoc posse largitus ē. Nec est ibi vlla laudādi hoīs occasio/ vbi soli⁹ dei causa tractaṫ: Non eīm de velle/ nec de esse: sȝ tm̄modo de eo qd̄ potest esse disseritur.

Quō ex dictis patēs pelagij error apostolo cōtradicat. Ca.V.

e Cce ē totuȝ dogma pelagij in libro eius tertio ꝓ libero arbitrio: bis oino ṽbis diligenter expssum: q̄ tria ista: vnū qd̄ ē posse/ alteꝝ qd̄ ē velle/ tertiū qd̄ ē eē. i. possibilitatē/ volūtatē/ actionē tāta subtilitate curauit distiguere: vt q̄ncūq̄ȝ legim⁹ vel audim⁹ diuine grē adiutoriū ꝯfiteri: vt a malo declinem⁹ bonūq̄ȝ faciam⁹: siue in lege atq̄ȝ doctrina: siue vbilibet cōstituat: sciam⁹ qd̄ loq̄ṫ: Nec errem⁹ aliṫ eū intelligēdo q̄ȝ sentit. Scire q̄ppe debem⁹/ q̄ nec volūtatē nostrā/ nec actioneȝ diuino adiuuari credit auxilio: sed solā possibilitatē volūtatis atq̄ȝ operis: quā solā in his trib⁹ nos habere affirmat ex deo: tāq̄ȝ hoc sit infirmū qd̄ ipe deus posuit in natura: cetera ṽo duo q̄ nostra esse velut/ ita sint firma et fortia et sibi sufficientia: vt nullo indigeāt ei⁹ auxilio: Et iō nō adiuuet vt velim⁹: nō adiuuet vt agam⁹: sed tm̄mō adiuuat vt velle ꝛ agere valea-
Phil. 2. b. mus. Cōtra aūt apl's: Cū timore inquit et tremore vr̄am ipoꝝ operamini salutem. Et vt scirēt/ q̄ȝ nō tm̄ in eo qd̄ operari possint: hoc enim et in natura ꝛ in doctrina iā acceperāt: sȝ etiā in eo quod opantur diuinitus adiuuenṫ: non ait/ de⁹. est eīm qui operaṫ in vobis posse: tanq̄ȝ ipsi iam velle et operari ꝑ seipsos habeāt/ nec in his duob⁹ adiutorio ei⁹ indigeāt: sȝ ait: De⁹ eīm ē qui opatur in vobis et velle et ꝑficere: vel sicut in alijs et maxime grecis codicibus legiṫ: et velle ꝛ opari. Videte si nō apl's gratie dei futuros aduersarios sanctospū tāto ante ꝓuidit: et hec duo/ id ē et velle ꝛ operari: q̄ iste ita nr̄a esse voluit tāq̄ȝ ipa diuine gratie non adiuuenṫ auxilio deū in nobis dicit operari.

Quō cōtradicat veritati pelagi⁹ ex ei⁹ dictis ostēditur. Ca.VI.

n Eq̄ȝ pelagi⁹ hic icautos fallat ꝛ simplices: / vel etiā seipm̄: q̄m cū dixisset: Ergo ī volūtate ꝛ ope bono laus hoīs ē: velut correxit atq̄ȝ addidit: imo ꝛ hominis ꝛ dei. Nō eīm h̄ ꝓpterea dixit: q̄ȝ fm̄ sanā doctrinam intelligi voluit/ q̄ ꝛ velle ꝛ operari deus operetur in nobis: sed cur hoc dixit/ satis euidēter ostēdit ꝯtinuo subiūgēdo: Qui ipsi⁹ volūtatis ꝛ opis possibilitatē dedit. Hāc aūt possibilitatē in natura cū ponere de ṽbis ei⁹ superiorib⁹ claꝝ est. Sȝ ne nihil de gr̄a dixisse videreṫ adiūxit: Quiq̄ȝ ipsam possibilitateȝ gratie sue adiuuat sp auxilio: non ait/ ipsā volūtatē/ vel ipsā opationē: qd̄ si diceret/ nō abhorrere a doctria aplica videreṫ. Sȝ ait/ ipāȝ possibilitatē: illud videlicet ex tribus qd̄ ī natura locauit: grē sue adiuuat sp auxilio: vt. s. in volūtate et actione/ nō ideo laus sit et dei ꝛ hoīs: q̄ȝ si sic vult hō/ vt tn̄ ei⁹ volūtati de⁹ ardorē dilectionis inspiret: et sic opaṫ hō/ vt tn̄ deus coopeṫ sine ei⁹ adiutorio/ q̄s est hō? Sȝ idō ad hāc laudē adiūxit/ ꝛ deū/ q̄ȝ nisi natura eēt in q̄ nos cōdidit q̄ velle ꝛ agere possem⁹/ nec vellem⁹ nec agerem⁹. Hāc aūt naturalē possibilitatē q̄ adiuuari dei gr̄a ꝯfiteṫ/ nō est hic aptū: vel quā dicat gratiā vel q̄ten⁹ ea naturā sentiat adiuuari: ſ sicut alijs locis in quib⁹ euidētius loquiṫ intelligi pōt: nō vult aliud accipi q̄ȝ legē atq̄ȝ doctrinā q̄ naturalis possibilitas adiuueṫ.

Quā pelagi⁹ gratiā intellexerit/ dicendo hoīem ad bonum iuuari per gratiam. C.VII.

n Am q̄daȝ loco ait: Hic nos imperitissimi hoīm putāt iniuriā diuine grē facere: q̄ȝ dicim⁹ eā sine volūtate nostra neq̄ȝ in nob ꝑficere scītatē: q̄si de⁹ grē sue aliq̄d imparierit: et nō illis q̄bus imparuit etiā grē sue auxiliū subministrat: vt qd̄ ꝑ liberū hoīes facere iubenṫ arbitriū/ facili⁹ possent iplere ꝑ gratiā. Et tanq̄ȝ explicaturus quā dicat gratiā: secut⁹ adiūxit/ dicēs: Quā nos nō vt tu putas ī lege tm̄mō/ sȝ ꝛ in dei esse adiutorio ꝯfitemur. Quis nō hic desideret/ vt ostēdat quā velit intelligi gratiā? Propṫ h̄ eīm maxime de illo expectare debem⁹/ vt dicat h̄ qd̄ dicit: nō in lege tm̄mō se gratiā cōfiteri. Sȝ nob hac expectatione suspēsis q̄d addiderit ītuemini: Adiuuat eīm nos inq̄t de⁹ ꝑ doctrinā ꝛ reuelationē suā dū cordis nr̄i oculos aperit/ dū nob ne ꝓsentib⁹ occupemur futura demōstrat: dū diaboli pādit insidias: dū nos multiformi ꝛ ineffabili dono gratie celestis illuminat. Deinde sentētiā suā q̄dā velut absolutiōe ꝯcludēs: Qui h̄ dicit inq̄t/ gratiā tibi videṫ negare: An ꝛ liberꝝ hoīs arbitriū ꝛ dei gratiā cōfiteṫ? In his omibus nō recessit a cōmēdatione leg' atq̄ȝ doctrine: hāc eē adiuuantem gratiā diligēter inculcans: ꝛ hoc exequēs qd̄ ꝓposuerat cū diceret: Sȝ ī dei esse adiutorio ꝯfitemur. Deniq̄ȝ dei adiuto

riū multipliciter insinuandū putauit: com/
memorādo doctrinā ⁊ reuelationē/ ⁊ oculo/
rū cordis adaptionē/ ⁊ demōstrationē futu
rorū/ ⁊ aptionē diabolicarū insidiarū/ ⁊ mul
tiformē ⁊ ineffabilē dono grē celestis illumi
nationē: ad hoc vtiq; vt diuina pcepta et p/
missa discamus: Hoc est ꝙ gratiā dei ponere
in lege atq; doctrina.

Quō ex pelagij dictis sequat̃ ex lege quēq; posse iustificationē consequi: Ca. VIII.

Hic itaq; apparet hāc eū gratiā cōfite
ri: qua demōstrat ⁊ reuelat deus qd
agere debem⁹/ non qua donat atq;
adiuuat vt agam⁹: cū ad hoc poti⁹ valeat legis
agnitio: si gratie desit opitulatio/ vt fiat mā
Roma.4.c. dati puaricatio. Ubi eñ nō ē lex/ ait aplus/
Roma.7.b. nec puaricatio. Et ɔcupiscētiā nesciebā/ nisi
Exo.20.c. lex diceret: Nō ɔcupisces. Ac p hoc vsq; adeo
aliud ē lex/ aliud ē gratia: vt lex nō solū ni/
hil psit/ verūetiā plurimū obsit: nisi adiu/
uet gfa: ⁊ hec ostēdat legis vtilitas: qm̄ quos
facit puaricationis reos/ cogit cōfugere ad
gratiā liberādos: ⁊ vt cōcupiscētias malas
superet adiuuādos: Iubet eñ magis ꝙ iu/
uat: docet morbū eē nō sanat: imo ab ea po
tius ꝙ non sanat̃ auget̃/ vt attētius ⁊ solli/
2.Cor.3.b. citius gratie medicina ꝗratur: Quia littera
Gal.3.d. occidit/ spūs aūt viuificat. Si eñ data esset
lex ꝗ posset iustificare: oino ex lege eēt iusti/
cia. Inq̄tū tñ lex adiuuet adiūgit et dicit:
Sz cōclusit scriptura oīa sub pctō: vt pmis
sio ex fide iesu christi daret̃ credētibus. Ita
q; lex inqt: pedagogus noster fuit in christo
iesu. Hoc ipm ergo supbis est vtile/ sub pctō
artius manifestiusq; ɔcludi: ne ad faciendā
iusticiā de liberi arbitrij ꝗsi pprijs viribus
psumat̃: sz oē os obstruat̃: ⁊ reus fiat ois
Roma.3.c. mūdus deo: q2 nō iustificabit̃ ex lege ois ca
ro corā illo: Per legē eñ cognitio pcti: nūc
aūt sine lege iusticia dei māifestata ē: testifi
cata p legē ⁊ pphas. Quō ꝗ sine lege maife
stata/ si p legē testificata? Non ita sine lege
manifestata/ sz sine lege iusticia: q2 iusticia
dei ē. i. ꝗ nob nō ex lege sit/ sz ex deo: nō ꝗ il/
lo ipante cognoscēdo timeat̃/ sed ꝗ illo donante
1.Cor.1.d. diligēdo teneat̃: vt ⁊ ꝗ gliat̃ in dño gloriet̃.

Q lex et doctrina nō sit illa gratia qua iuuamur. Ca. IX.

Quid ergo est/ ꝙ iste legē atq; doctri/
nā deputat gratiā qua iuuamur ad
operandā iusticiā: ꝗ vt mltū adiuuet/
ad hoc adiuuat vt gratia requirat̃? Nēo eñ
Roma.13.a. pōt legē implere per legē: Plenitudo eñ le
Roma.5.a. gis charitas: Charitas aūt dei nō p legem
diffusa ē in cordib⁹ nostris/ sed per spiritum
sctm̄ qui dat⁹ ē nob. Proinde p legē gfa de
monstrat̃/ vt lex p gratiā cōpleat̃. Quid eñ
iuuat pelagiū/ q2 diuersis verbis eandē rē
dicit: vt nō intelligat̃ in lege atq; doctrina
gfam ɔstituere: ꝗ possibilitatem nature as/
serit adiuuari: Quātū aūt existimo: ideo ve
ret̃ intelligi/ q2 dāpnauit eos/ ꝗ dicūt gratiā
dei ⁊ adiutoriū nō ad singulos actus dari:
sz in libero arbitrio eē vel in lege atq; doctri
na: ⁊ tñ latere se putat/ cū alijs atq; alijs lo
cutionibus versat significationem legis at
q; doctrine:

Ex alio ostēditur pelagius male sentire de gfa: ⁊ que sit gra ondit̃. Ca. X.

Et alio q̄ppe loco: cū diu as
seruisset/ nō adiutorio dei/ sed ex no
bisipsis in nob effici volūtatē bonā/
opposuit sibi ex apli epla q̄stionē atq; ait:
Et quō inqt stabit illo apli: Deus est eñ qui Phil.2.b.
opat̃ in nob et velle ⁊ pficere? Deinde vt hāc
oppositionē veluti solueret quam videbat
dogmati suo vehemēt eē ɔtrariā/ secut⁹ ad/
iūxit: Opat̃ in nob velle qd bonū ē: velle qd
sctm̄ ē: dū nos terrenis cupiditatib⁹ deditos/
mutorū more aialiū tm̄mō psentia diligen/
tes/ future glie magnitudine ⁊ pmiorū polli
citatiōe succēdit: dū reuelatiōe sapie in desi
deriū dei stupētē suscitat volūtatē: dū nob
qd tu alibi negare nō metuis/ suadet omne
qd bonū ē: Quid manifesti⁹/ nihil aliud eū
dicere gratiā ꝗ deus in nobis opatur velle
qd bonū ē/ ꝙ legem atq; doctrinam? In le
ge nāq; et doctrina sctārū scripturarū future
glorie atq; pmiorū pmittit̃ magnitudo. Ad
doctrinā ptinet etiā ꝙ sapientia reuelat̃: ad
doctrinā pertinet cū suadet̃ oē qd bonū
ē: Et si int̃ docere ⁊ suadere vl poti⁹ exhorta
ri distare aliqd videt̃: etiā hoc tñ doctrine
generalitate cōcludit̃/ ꝗ quibusq; sermonib⁹
vel litteris cōtinetur: Nā ⁊ sancte scripture
⁊ docēt ⁊ exhortant̃: ⁊ pōt esse in docēdo et
exhortādo etiā hois operatio. Sz nos eam
gratiā nolum⁹. Isti aliqn fateāt̃ qua future
glorie magnitudo nō solū pmittitur/ verū
etiā credit̃ et sperat̃: nec solū reuelat̃ sapia/
verūetiā ⁊ amat̃: nec suadet̃ solū oē qd bo
nū est/ verū ⁊ persuadetur: Nō eñ oim est 2.thessal.3.a.
fides: ꝗ audiūt per scripturas dñm regnū
celorū pollicentē: aut oībus psuadet̃ quibus
cūq; suadet̃ vt veniant ad eū ꝗ dicit: Ueni/ Matth.11.c.
te ad me oēs ꝗ laboratis. Quorū autē sit
fides/ et quibus psuadetur vt ad eū veniēt
satis ipse demonstrauit vbi ait: Nēo venit Ioh.6.e.
ad me/ nisi pater ꝗ misit me traxerit eū. Et
paulopost cū de nō credentibus loqueret̃:
Dixi inqt vobis/ q2 nemo pōt venire ad me Ibidem.g.
nisi fuerit ei datum a patre meo. Hāc debet
pelagius gratiā confiteri: si vult nō solum

vocari/ verum etiam esse christianus.

Qr nemo in hac vita charitatis possit summū attingere: Ca.XI.

Quid aūt dicā de reuelatiōe sapiētię?
q Necꝙ enim facile quisꝙ sperauerit in
hac vita posse puenire ad magnitudi/
nē reuelationuz apl'i pauli. Et vtiqꝫ in eis q̄d
aliud credendū est ei reuelari solere: nisi q ad
2.Cor.12.b. sapiētiā ptineret? Et cū dicit: In magnitudi/
ne reuelationū mearuz ne extollar/ datus est
mihi stimul' carnis meę āgel' sathanę q̄ me co
laphiçet: Propt' qđ ter dn̄m rogaui/ vt aufer
ret eū a me: Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia
mea: Nā v̄tus i infirmitate pficit. Proculdu
bio si tā summa ⁊ cui nihil esset adddendum
charitas in ap'lo tūc fuisset: quę oīno nō pos/
set inflari: nunquid necessarius esset angelus
sathanę/ q̄ colaphiçāte reprimeret elatio q̄ in
magnitudine reuelationum posset existere?
Quid est autem aliud elatio q̄ꝫ inflatio? Et
1.Cor.13.b. vtiqꝫ de charitate verissime dictū est: Chari/
tas nō ęmulat/ nō inflat. Hęc itaqꝫ charitas
adhuc etiā in tāto ap'lo de die in diē profecto
2.Cor.4.d. augebat/ q̄ꝫdiu hō eius interior de die in diē
renouabat/ pficiēda sine dubio vbi iam non
posset inflari. Tūc aūt mens eius adhuc erat
vbi inflaret magnitudine reuelatiōis/ donec
impleret solido ędificio charitat'. Nōdū enī
gueniēdo apphēderat q̄ pficiēdo currebat.

Que gratiam in homine consequantur: Ca.XII.

Deoqꝫ volēti ppeti molestiā q̄ ei' co/
i hiberet elatio anq̄ꝫ eēt i eo charitat' vl
tima ⁊ summa perfectio: rectissime dr:
2.Cor.12.c. Sufficit tibi grā mea: Nā virtus in infirmita
te pficit: in infirmitate scꝫ nō vt ille putat car
nis tm̄/ sed ⁊ carnis ⁊ animi: q2 ⁊ animus erat
in cōparatione summę illius pfectionis infir/
mus qsi extolleretur. Proinde stimulus car/
nis angelus sathanę intelligebat dat': q̄ꝫuis
esset in carnaliū vel animaliū/ nondū pcipiē/
tiū quę sunt spūs dei cōparatione firmissim':
Quocirca si virtus in infirmitate pficit/ q̄sq̄s
se non fatet infirmū/ non pficit. Hęc aūt grā
qua virtus in infirmitate pficit/ p̄destinatos
et fm̄ ppositū vocatos ad summā pfectionē
glorificationēꝙ pducit: Qua grā agitur non
solū vt facienda nouerimus/ verūetiā vt co/
gnita faciam': nec solū vt diligēda credam'/
verūetiā vt credita diligamus.

Quō de' doceat fm̄ charitatem: (Ca.XIII.

Ec gratia si doctrina di/
h cenda est/ certe sic dicat vt altius ⁊ in/
terius eā deus cū ineffabili suauitate
1.Cor.3.b. credat infundere: non solū per eos qui plan/
tant ⁊ rigant extrinsecus: sed etiam per seipm
qui incrementū suū ministrat occultus: ita vt
non ostēdat tm̄mō veritatē/ verūetiā imper/
tiat charitatē. Sic enī docet de' eos q̄ fm̄ p/ Roma.8.c.
positū vocati sunt/ simul donãs ⁊ quid agāt
scire/ ⁊ quod sciūt agere. Vn̄ ad thessalonicē/
ses sic ap'ls loquit: De charitate aūt fraterni/ 1.thessal.4.b
tatis non opus habetis vobis scribi: Nā ipsi
vos a deo didicistis vt diligatis inuicē. Atqꝫ
vt pbaret eos a deo didicisse/ subiūxit: Etenī
facitis illud in oēs fratres: in vniuersa ma/
cedonia: Tanq̄ꝫ hoc sit certissimum indiciū q
a deo didiceritis: si id qđ didiceritis feceritis.
Isto mō sunt oēs fm̄ ppositū vocati: sicut
scriptū ē in pphetis: Docibiles dei. Qui aūt Esa.54.d.
nouit quidē quid fieri debeat/ ⁊ nō facit: non/
duz a deo didicit scđm gratiam/ sed fm̄ legē:
nō fm̄ spm̄/ sed fm̄ litterā: Quāuis multi qđ
imperat lex facere videantur timore pęnę/ nō
amore iusticię: quā dicit ap'ls iusticiā suā quę
ex lege est: tanq̄ꝫ sit imperata/ nō data. Si aūt
data est: nō dicit iusticia nostra/ sed dei: quia
sic fit nostra/ vt sit nobis ex deo: Dicit enī: Vt Phil.3.b.
inueniar in illo nō habēs meā iusticiā/ quę ex
lege est/ sed eam q̄ ex fide est iesu/ iusticiam ex
deo. Tantū igit inter legē distat ⁊ gratiā: vt
cum lex esse non dubitet ex deo/ iusticia tn̄ q̄
ex lege est non sit ex deo: sed iusticia que per
gratiā cōsumat ex deo: Quia ex lege iusticia
dicit: quę fit pper legis mandatum: iusticia
ex deo dicit/ quę dat per gratię bn̄ficiū/ vt nō
sit terribile/ sed suaue mādatum: sicut orat in
psalmo: Suauis es dn̄e: ⁊ i tua suauitate do/ Ps.118.
ce me iusticiā tuā: id est vt nō formidine pęnę
seruiliter cogar esse sub lege/ sed libera chari/
tate delecter esse cum lege. Pręceptū quippe
liber facit/ q̄ libēs facit. Et hoc mō q̄squis di/
scit agit oīno quicq̄d agēdū didicerit.

Qr nō solū posse nostrū gratia iuuetur/ sed etiam voluntas ⁊ opatio: (Ca.XIIII.

E isto docendi mō etiam
d dn̄s ait: Oīs qui audiuit a patre meo Ioh.6.c.
⁊ didicit/ venit ad me. Qui ergo non
venerit/ non de illo recte dicit: audiuit quidē
et didicit sibi esse veniendum/ sed facere non
vult qđ didicit. Prorsus non recte dicitur de
isto docendi mō quo p gratiā docet deus. Si
enī sicut v̄itas loquit: Oīs q̄ didicit/ venit:
quisq̄s non venit profecto/ nec didicit. Quis
aūt nō videat ⁊ venire quēq̄ꝫ ⁊ nō venire ar/
bitrio volūtatis? Sed hoc arbitrium pōt esse
solū si non venit: non aūt pōt nisi adiutū esse
si venit. Et sic adiutū vt non solum quid fa/
ciendum sit sciat/ sed quod scierit etiam facit.
Ac per hoc quādo deus docet/ non per legis
litterā/ sed per spiritus gratiam: ita docet/ vt
qđ quisꝙ didicerit: non tm̄ cognoscendo vi/

deat/ sed etiā volendo appetat agendoqȝ perficiat. Et isto diuino docendi modo etiam ipsa voluntas ꝛ ipsa operatio / non sola volendi et operandi naturalis possibilitas adiuuat. Si enī solum posse nostrū hac gratia iuuaret/ ita diceret dñs: Ois q̄ audiuit a patre ꝛ didicit/ pōt venire ad me. Non
Joh.6.c. aūt ita dixit: sed/ Ois inq̄t qui audiuit a patre ꝛ didicit/ venit ad me. Venire posse/ natura ponit pelagius/ vel etiā vt mō dicere cepit in gr̄a: qualē̄libet eam sentiat qua ipsa vt dicit possibilitas adiuuat: venire autem iam in voluntate ꝛ opere est. Non est autē consequēs vt q̄ pōt venire/ etiā veniat/ nisi id voluerit atqȝ fecerit. Sed ois qui didicit a patre: non solū pōt venire/ sed venit: vbi iam ꝛ possibilitatis ꝑfectus et voluntatis affectus ꝛ actionis effectus est.

Quare pelagij exēpla discutiāt: Ca.XV.

Quid ergo sibi volunt exempla: nisi quia reuera nobis eiꝰ sensum fecerunt sicut pollicitus est clariorem: non vt ea sentire debeamus/ sed vt id qd̄ ipe sensit manifestius aptiusqȝ noscamus? Q̄ possumus inquit videre oculis/ nostrū non est: q̄ vero bene aut male videmus/ hoc nostrū est. Respōdeat illi psalmꝰ/
Ps.118. vbi de eo dicit: Auerte oculos meos ne videant vanitatē. Qd̄ et si de oculis mentis dictū est: inde vtiqȝ procedit in hos oculos carnis/ vel bene videre/ vl̄ male/ non quemadmoduȝ dicunt bene videre sanis oculis intuētes/ ꝛ male lippiētes: sed bene videre ad subueniendū/ male videre ad cōcupiscendum. Quāuis eīn per hos exteriores oculos videatur ꝛ paup cui subuenit/ ꝛ mulier que concupiscit: tamen ex interioribus ad male vel bene videndum misericordia vl̄ libido ꝑcedit. Cur ḡ dicit deo: Auerte oculos meos ne videāt vanitatē? Cur petit qd̄ ad nostrā ptinet potestatē: si deus nō adiuuat voluntatem?

Cōtradicere sibi pelagius ostēditur et euangelio. Ca.XVI.

Quod loqui possumꝰ inq̄t dei est: q̄ vo bene vel male loquimur / nostrū est: Nō hoc docet ille/ q̄ loquitur bene: Nō eīn vos estis inquit qui loquimini/ ſ
Math.10.c. spūs patris vestri qui loquit i vobis. Et vt generaliter inquit vniuersa complectar / q̄ possumꝰ oīe bonū facere/ dicere / cogitare: illius est/ qui hoc posse donauit/ q̄ hoc posse adiuuat. Ecce etiā hic superiorē repetit sensum/ q̄ illorū triū: id est possibilitatis/ voluntatis actionis nō nisi possibilitas adiuuat. Deniqȝ adiūgēs vt impleat qd̄ intēdit: Q̄ vo bene inquit vel agimus vel loquimur/ vel cogitamꝰ/ nostrū est. Oblitus ē qd̄ superius q̄si correxerat: vbi cū dixisset: Ergo in volūtate ꝛ opere bono laus hoīs est: adiūxit atqȝ ait: imo ꝛ hoīs ꝛ dei/ qui ipsius voluntatis ꝛ opis possibilitatē dedit. Cur etiā in his exemplis hoc nō recordatꝰ est/ vt saltem in eorū fine diceret: qd̄ possumꝰ oīe bonū facere/ dicere/ cogitare/ illiꝰ est/ q̄ hoc posse donauit qui hoc posse adiuuat: q̄ vo bene vel agimꝰ vel loquimur/ vel cogitamus/ ꝛ nostrū est ꝛ illiꝰ. Nō hoc dixit/ ſ nisi fallor videor mihi videre q̄ timuit.

De callida timorositate pelagij. Ca.XVII.

Cum enī vellet ostēdere q̄re nostrū sit: Quia hec lquit oia vertere etiā in malū possumꝰ. Illud ergo timuit/ vt nō diceret: ꝛ nostrū ē et dei/ ne sibi responderet / si q̄ bene agimꝰ/ loquimur/ cogitamꝰ: ideo est ꝛ nostrū ꝛ dei/ q̄ ille hoc posse nob donauit: ergo et q̄ malū agimus/ loquimur/ cogitamus/ ꝛ nostrū ē ꝛ dei: q̄ illō posse ad vtrūqȝ donauit: atqȝ ita qd̄ absit/ queadmodū cū deo laudamur in opibus bonis/ sic cuȝ illo culpamur in malis. Possibilitas quippe illa quā dedit/ tā nos facit bona posse q̄ mala.

Q̄ nō sit bonorū vna radix pariter et malorum. Ca.XVIII.

De qua possibilitate pelagius i libro primo ꝑ libero arbitrio ita loquit: Habemꝰ aūt inq̄t possibilitatē vtriusqȝ partis a deo insitā / velut quādā vt ita dicā radicē fructiferā atqȝ fecūdā / q̄ ex volūtate hoīs diuersa gignat ꝛ pariat: et ḡ possit ad ꝓprij cultoris arbitriuȝ/ vel nitere flore vtutū/ vl̄ sentibꝰ horrere vitiorū. Vbi nō intuēs qd̄ loquat/ vnā eādēqȝ radicē constituit bonorū ꝛ malorū: contra euāgelicā veritatem/ doctrināqȝ apostolicā. Nam ꝛ dñs
nec arborē bonā dicit posse facere fructꝰ malos/ nec malā bonos. Et aplus paulus cuȝ Math.7.c.
dicit radicē malorū oim esse cupiditatē/ admonet vtiqȝ intelligi radicē bonorū omniū 1.ti.6.b.
charitatē. Unde si due arbores bona ꝛ mala duo sunt hoies/ bonus ꝛ malus: quid est bonus homo/ nisi volūtatis bone: hoc ē arbor radicis bone? Et qd̄ est homo malus nisi volūtatis male: hoc est arbor radicis male? Fructus aūt harū radicū atqȝ arborū: facta sunt/ dicta sunt/ cogitata sūt/ q̄ bona de bona voluntate ꝑcedūt/ ꝛ mala de mala.

Q̄ nemo seipm iustificare possit: Ca.XIX.

Facit autem homo arborem bonā quādo dei accipit gratiam: Non eīn se ex malo bonū per

seipsum facit/sed ex illo et per illum et in illo qui semper est bonus: nec tamen ut arbor sit bona/ sed etiam ut faciat fructus bonos eadem gratia/ necessarium est/ ut adiuvetur: sine qua boni aliquid facere non potest. Ipse quippe in bonis arboribus cooperatur fructum/ qui et forinsecus rigat atque excolit per quemlibet ministrum: et per se dat intrinsecus incrementum. Malam vero arborem homo facit: quando seipsum malum facit: quando a bono incommutabili deficit: ab eo quippe defectus est origo voluntatis male. Qui defectus/ non aliam naturam malam initiat/ sed eam que bona est condita vitiat. Sanato autem vitio/ nullum malum remanet: quia vitium nature quidem inerat/ sed vitium natura non erat.

De bonorum et malorum radicibus: Ca. XX.

Illa ergo possibilitas/ non ut iste opinatur/ una eademque radix est bonorum et malorum. Aliud enim est/ charitas radix est bonorum: aliud cupiditas radix malorum: tantumque inter se differunt/ quantum virtus et vitium. Sed plane illa possibilitas utriusque radicis est capax: quia non solum potest homo habere charitatem: qua sit arbor bona/ sed potest etiam cupiditatem/ qua sit arbor mala. Sed cupiditas hominis que vitium est/ hominem habet auctorem: vel hominis deceptorem/ non hominis creatorem. Ipsa est enim concupiscentia carnis/ et concupiscentia oculorum/ et ambitio seculi: que non est ex patre/ sed ex mundo est. Quis autem nesciat mundi nomine solere appellare scripturam/ a quibus habitatur hic mundus?

1.timoth.6.b.

1.Joh.2.c.

Quod ex deo sit charitas que est bona voluntas: Ca. XXI.

Charitas autem que virtus est/ ex deo nobis est/ non ex nobis: scriptura teste que dicit: Charitas ex deo est: et omnis qui diligit/ ex deo natus est/ et cognovit deum: quia deus charitas est. Secundum istam charitatem/ melius intelligitur dictum: Qui natus est ex deo/ non peccat: et quia non potest peccare: quia charitas secundum quam natus ex deo est/ non agit perperam/ nec cogitat malum. Cum ergo peccat homo: non secundum charitatem/ sed secundum cupiditatem peccat/ secundum quam non est natus ex deo: quoniam illa possibilitas ut dictum est utriusque radicis est capax. Cum ergo dicat scriptura: Charitas ex deo est: vel quod est amplius: Deus charitas est: cum apertissime clamet iohannes apostolus: ecce qualem charitatem dedit nobis pater/ ut filii dei vocemur et simus: Iste audiens: Deus charitas est: quare adhucusque contendit/ quod ex illis tribus tantummodo possibilitatem habeamus ex deo: bonam vero voluntatem bonamque actionem habeamus ex nobis? Quasi vero aliud

1.Joh.4.b.

1.Joh.3.b.

1.Cor.13.b.

1.Joh.4.d.

1.Joh.3.a.

sit bona voluntas quam charitas: quam scriptura nobis esse clamat ex deo: et a patre datam/ ut filii eius essemus.

Convincitur tenuisse/ divinam ex meritis gratiam dari: Ca. XXII. A

Sed forte ut daretur nobis precedentia merita nostra fecerunt: Sicut iste de gratia dei sentit in eo libro/ quem ad sacram virginem scripsit: cuius etiam commemorationem fecit in litteris quas romam misit. Ibi enim interposito iacobi apostoli testimonio quo ait: Subditi estote deo: resistite autem diabolo et fugiet a vobis: subiungit/ et dicit. Ostendit quomodo resistere debeamus diabolo si utique subditi simus deo: eiusque faciendo voluntatem/ divinam mereamur gratiam/ et facilius nequam spiritui auxilio sancti spiritus resistamus. Ecce quam veraci corde damnavit in ecclesiastico iudicio palestino eos qui dicunt/ gratiam dei secundum merita nostra dari. An adhuc eum id sentire et aptissime predicare dubitamus? Quomodo ergo verax fuit in episcopali examine illa confessio? An forte iam istum scripserat librum: ubi apertissime dicit gratiam secundum merita nostra dari/ quod in orientali synodo sine ulla recusatione damnavit. Confiteretur ergo sic se aliquando tenuisse/ sed iam non tenere ut de correctione eius aptissime gauderemus. Nunc vero cum illi inter cetera et hoc fuisset obiectum respondit: Hec utrum celestia sint/ ipsi viderint qui dicunt ea celestia esse: Ego vero nunquam sic tenui: sed anathematizo qui sic tenent. Quomodo nunquam sic tenuit/ si hunc ante condiderat librum? Aut quomodo anathematizat eos qui sic tenent/ si hunc librum postea condidit? Sed ne forte respondeat ita se hic dixisse: Dei faciendo voluntatem divinam/ mereamur gratiam: sicut fidelibus et pie viventibus addit gratia qua resistant fortiter temptatori: cum tamen gratiam etiam primitus accepissent: ut dei facerent voluntatem. Ne forte ergo ita respondeat/ alia de hac re verba eius accipite. Qui currit inquit ad deum/ et a deo se regi cupit. i. voluntatem suam ex eius voluntate suspendit: qui ei adherendo iugiter unus/ secundum apostolum/ cum eo fit spiritus: non hoc nisi de arbitrii efficit libertate. Videte quantam rem dixerit non effici nisi arbitrii libertate: ac per hoc sine adiutorio dei nos deo existimat adherere: hoc est enim non nisi de arbitrii libertate: ut cum adheserimus deo non adiuvate/ tunc tam quam adhesimus/ etiam adiuvari mereamur.

Jaco.4.b.

B

1.Cor.6.d.

Quod non ex meritis prestari gratia possit: Ca. XXIII.

Sequitur enim et dicit: Qua quis bene utitur: id est arbitrii libertate quis bene utitur: ita se inquit totum tradit deo:

omnē q̄ suā mortificat voluntatē/ vt cum
Gal.2.d. aplo possit dicere: Uiuo aūt iam non ego: viuit aūt in me christus: ponitq̄ cor suū in
Prouer.21.a manu dei/ vt illud quo voluerit de⁹ ipe declinet. Sed hoc tam magnū adiutoriū sicut iste desipit/ tūc meremur cū sine vllo adiutorio non nisi de arbitrij libertate ad dūm currimus: ab eo nos regi cupimus: volūtatem nostram ex eius volūtate suspēdimus eiq̄ adherēdo iugiter/ vn⁹ cū illo efficimur spūs. Hec scȝ tā īgētia bona/ nō nisi ð arbitrij scdm istū efficim⁹ libertate: vt his p̄cedentibus meritis sic eius gratiā ɔsequmur/ vt cor nostr̄ qd voluerit ipe declinet. Quō est ḡ gr̄a/ si nō gratis dat̄? Quō est gr̄a/ si ex
Eph.2.b. debito reddit̄? Quō ver̄ dicit apl's: Nō ex nob/ sȝ dei donū ē: nō ex opibus: ne forte qs
Roma.11.a. extollat̄? Et iter̄: Si aūt gr̄a inqt/ iā non ex operibus: alioquin gr̄a/ iam nō est gratia. Quō inquā hoc verū est/ si opera tāta p̄cedunt q̄ nobis adipiscēdę gr̄ę meritū faciāt: quo nobis nō donetur gratuita/ sed reddat̄ ex debito? Ergo ne vt pueniat̄ ad adiutoriū dei/ ad deū currit̄ sine adiutorio dei? Et vt deo adherētes adiuuemur a deo nō adiuti adherebim⁹ deo? Quid homini maius: qd ve tale poterit gratia ipsa p̄stare/ si iam sine illa vnus cū dn̄o spūs effici potuit/ nō nisi de arbitrij libertate?

Q bonas voluntates in malo etiā hoīe deus opet̄: Ca.XXIIII.

S Ed vellem vt iste diceret: vtrū rex ille assyrius cui⁹ hester sancta mulier
Hester.15. execrabat̄ cubile: quādo cōsidebat in throno regni sui/ et omni stola illustrationis suę indutus erat: totus auro variatus lapidibusq̄ preciosis/ ꝛ erat formidolosus valde: ꝛ eleuata facie sua inflāmata in charitate intuitus est eā/ tanq̄ taurus impetu indignationis suę: ꝛ timuit regina ꝛ conuersus est color eius p dissolutionē: et inclinauit se sup caput delicatę suę quę p̄cedebat eā: Uellē ergo diceret iste nob/ vtrū rex ille ad deū iam cucurrerat/ ꝛ ab eo se regi cupierat: suāq̄ voluntatē ex eius volūtate suspenderat: ꝛ ei iugiter inherēdo vnus cū illo spūs factus erat/ nō nisi de arbitrij libertate? vtr̄ se totū deo tradiderat/ oēmq̄ suā mortificauerat volūtatē ꝛ cor suū in manu dei posuerat? Puto non desipere/ sȝ insanire hoiem/ quisqs de illo rege qualis tunc erat hoc senserit: et tamē conuertit deus et trāstulit indignationē ei⁹ in lenitatē. Quis aūt nō videat multo maius esse indignationē a ɔtrario in lenitatē cōuertere atq̄ trāsferre/ q̄ cor neutra affectione p̄occupatuȝ sed inter vtrūq̄ mediuȝ in aliqd declinare? Legāt ergo ꝛ intelligāt/ intueant̄ atq̄ fateantur: non lege atq̄ doctrina insonante forinsecus/ sed interna atq̄ occulta mirabili ac ineffabili potestate operari deū in cordibus hominū: nō solū veras reuelationes/ sed etiam bonas volūtates:

Concludit ex predictis cōtra pelagium: Ca.XXV.

D Esinat itaq̄ iam pelagius ꝛ seipm ꝛ alios fallere/ ɔtra dei gratiaȝ disputando: Non pp̄ter illor̄ trium vnū id est pp̄ter possibilitatem bonę volūtatis atq̄ operis/ sed etiam propter voluntatem ꝛ opationē bonā erga nos gratia dei p̄dicāda est. Nam illam possibilitatem ad vtrūq̄ valere definit: ꝛ tamen non ideo tribuenda sunt deo etiā nostra pctā/ sicut ꝛ pp̄t eandē possibilitatē vult tribuere bona opera nr̄a. Non ideo tm̄ adiutoriū diuinę gratię commendetur/ quia possibilitatem adiuuat naturalem: Desinat dicere/ q possumus omne bonum facere/ dicere/ cogitare/ illius est qui hoc posse† donauit: q vero bene vl' agimus
Al.† adiuuat vel loquimur vel cogitamus/ nostrum est: Desinat inquam ista dicere. Non soluȝ em̄ deus posse nostrum donauit atq̄ adiuuat: sed etiā velle ꝛ operari opat̄ in nobis: Non
Phil.2.b. quia nos nō volumus/ aut nos nō agim⁹: sed q2 sine ipsius adiutorio nec volum⁹ aliquid boni/ nec agim⁹. Quō em̄ dr/ q possumus bene velle/ dei est: q aūt agim⁹/ nr̄m est: cū dicat apl's/ orare se ad deum p eis ad
2.Cor.13.b. quos scribebat ne quid mali faciāt/ ꝛ vt qd bonū est/ faciant? Nō em̄ ait oram⁹ vt possitis nihil mali facere/ sȝ ne qd faciatis mali: nec vt possitis bonū facere/ sed bonū faciatis. Quoniā de quib⁹ scriptū ē: Quotquot
Roma.8.c. em̄ spū dei agunt̄/ hi filij sunt dei: pfecto vt agāt qd bonū est/ ab illo agunt̄ q̄ bon⁹ est: Quō dicit pelagius/ q bene loqui possumus dei est: q bene loquimur/ nr̄m est: cum dicat dn̄s: Spūs patris vestri est q̄ loquit̄ in
Matth.10.c. vobis? Neq̄ em̄ ait: nō vos estis q̄ dedistis vobis bene posse loqui: sȝ ait: Nō vos estis qui loquimini. Nec ait: spūs patris vestri est qui vobis dat/ vel dedit posse bene loqui: sed ait: qui loquit̄ in vobis: non significās possibilitatis pfectū/ sed exprimēs cooperationis effectū. Quō dicit liberi arbitrij elat⁹ assertor: q possumus bene cogitare/ dei est: q aūt bene cogitam⁹/ nr̄m est? Cui respondit hūilis gr̄ę p̄dicator: Nō q2 idonei sum⁹
2.Cor.3.b. cogitare aliqd a nob/ q̄si ex nobismetipsis: sȝ sufficientia nostra ex deo est. Nō em̄ ait: posse cogitare/ sed cogitare.

Epistole iohānis auctoritate cō uincit pelagiꝰ, ꝓbaturqꝫ ꝓpositū: (Ca. XXVI.

Stam dei gratiam in diuinis eloquijs manifestam etiam pelagiꝰ manifeste fateatur: seqꝫ tādiu cōtra sensisse non operiat impudentissimo pudore/ sed dolore saluberrimo apeariat: vt sancta ecclesia nō turbetur pertinaci eius obstinatione/ sed veraci correctione letetur. Cogitationem et electionē sicut sūt
1. Cor. 8. a. discernenda/ discernat: quia scientia inflat: charitas edificat. Et tunc scientia nō inflat quādo charitas edificat. Et cum sit vtrūqꝫ donū dei: sed vnū minus/ alterum maius: non hic iusticiam nostrā super laudē iustificatoris nostri extollat: vt horū duorꝫ quod minus est/ diuino tribuat adiutorio: quod autē maius est/ humano vsurpet arbitrio. Et si cōsenserit nos gratia dei accipere charitatem/ non sic sentiat tanqꝫ vlla merita bona nostra ꝓcesserint. Nam que merita bona tūc habere poteramus/ quādo deū non diligebamus? Ut enī acciperemꝰ dilectionem qua diligeremus/ dilecti sumus cū eā nondū haberemꝰ. Hoc iohānes apl's aper-
1. Ioh. 4. b. tissime dicit: Non qꝫ nos dilexerimus deū/
Ibidem. b. ſ q2 ipe ꝓor dilexit nos. Et alibi: Nos diligamus inquit/ quia ipse prior dilexit nos. Optime omnino atqꝫ verissime. Non enī haberemꝰ vnde illum diligeremus/ nisi hoc ab illo cum prior nos diligeret sumeremus. Quid autem boni faceremus/ nisi diligeremus? Aut quomodo bonū non facimus/ si diligamus? Et si enim dei mandatū videtur: aliquādo non a diligentibus/ sed a timentibus fieri: tamē vbi non est dilectio/ nullū bonum opus imputatur: nec recte bonum
Roma. 14. d. opus vocatur: quia omne quod non ex fi-
Gal. 5. b. de est/ peccatum est: Et fides per dilectionē
Roma. 5. a. operatur. Ac per hoc gratiam dei/ qua charitas dei diffundit in cordibus nostris per spm̄sanctum/ qui datus est nobis sic confiteatur qui vult veraciter cōfiteri: vt omnino nihil boni sine illa/ quod ad pietatē pertinet veraqꝫ iusticiam/ fieri posse non dubitet: Non quomodo iste: qui cuꝫ dicit: propterea dari gratiam/ vt qđ a deo precipitur facilius impleatur/ quid de illa sentiat satis ostendit: scꝫ qꝫ etiam sine illa etsi minꝰ facile fieri: tñ quod diuinitus precipitur/ pōt.

Insinuatio erroris pelagij: (Ca. XXVII.

In libro quippe ad virginem sacram/ qđ et supra cōmemoraui/ cū dicit: Diuinā mereamur gratiā et facilius nequā spūi sanctispiritus auxilio resistamus: significat profecto quid sapiat. Ut quid enī hoc verbum interposuit: id est facilius? An vero nō erat integer sensus: vt nequā spūi sctispūs auxilio resistamus? Sed quantū detrimētū hoc addita mento fecerit/ qs nō intelligat? Uolēs vtiqꝫ credi tātas esse nature vires/ quas extollendo ꝓcipitat: vt etiā sine auxilio spiritus sancti/ etsi minus facile tamen aliquo modo nequā spiritui resistatur.

Alia ad idem. Ca. XXVIII.

Tē in primo libro ꝓ libero arbitrio: Cū aūt tam forte inquit/ tā firmum ad nō peccandū liberū in nobis habeamus arbitriū: qđ generalit̄ nature hūane creator inseruit: rursus ꝓ eiꝰ inestimabili benignitate/ qtidiano ipsius munimur auxilio. Quid opꝰ est hoc auxilio/ si tam forte/ tā firmū ē ad nō peccādū liberꝫ arbitriū? Sꝫ etiā hic vult intelligi ad hoc esse auxiliū/ vt facilius fiat per gratiā: quod etsi minus facile: tñ putat fieri preter gratiam.

Alia ad idē ex eodē. Ca. XXIX.

Tē in eodē libro alio loco: Ut qđ ꝓ liberꝫ/ inqt/ hoies facere iubent̄ arbitriū: facilius possint implere ꝓ gratiā. Tolle/ facilius: et nō solū plenꝰ/ verū etiā sanus ē sensus: si ita dicat: vt qđ ꝓ liberꝫ facere iubent̄ hoies arbitriū/ possint implere ꝓ gratiā. Cū aūt/ faciliꝰ/ additur: adimpletio boni operis etiā sine dei gr̄a posse fieri tacita significatione suggerit. Quē sensum redarguit qui dicit: Sine me nihil potestis facere. Joh. 15. a.

Qꝫ frustra excusare nitunt̄ errores suos pelagius ꝛ celestius. (Ca. XXX

Medet hec oia/ ne si in rerū magnarꝫ ꝓfunditate hūana errauit infirmitas/ etiā diabolica huic accedat errori vel fallacia vel animositas: si ue negādo qđ sēsit: siue defēdēdo qđ perperā sentit: cū id se nō debuisse sētire cōmemorata ꝑspicua ṽitate cognouerit. Ista qppe grām q iustificamur. i. q charitas dei diffundit in cordibꝰ nr̄is ꝑ spm̄sctm̄ q datꝰ ē nob: Roma. 5. a. In pelagij et celestij scriptis qcunqꝫ legere potuimus/ qꝫ eos inueni quēadmodū cōfitēda est confiteri. Prorsus nūqꝫ eos aduerti sicut agnoscendi sunt agnoscere filios pro- Roma. 9. b. missionis: de qbus dicit apl's: Nō hi q filij carnis/ hi filij dei ſ filij ꝓmissionis deputātur i semine. Quod enī ꝓmittit deꝰ: nō facimus nos ꝑ arbitriū seu ꝑ naturā/ ſ facit ipe ꝑ grām. Nā vt de celestij opusculis interim taceā vel libellis eiꝰ/ qs iudicijs ecclesiastic allegauit q̄rꝰ nob oia cū alijs qs necessarias Et. ī vobis. existimauimꝰ l'ris mittēda curauimꝰ: qbus

Ar.tpostulo. omnib⁹ diligenter inspectis/ potui aduertere: non eum ponere dei gratiam qua iuuamur/ vel ad declinandum a malo/ vel ad faciendū bonum/ pręter naturale arbitriū voluntatis/ nisi in lege atq; doctrina: ita vt ipsas q̄ orationes ad hoc asserat necessarias: vt ostēdatur homini qd cōcupiscat & diligat. Ut ergo hęc interim omittā: nēpe ipe pelagius & litteras nuper & libellū romā fidei suę misit: scribēs ad beatę memorię papā innocentiū quē defunctū eē nesciebat: In his ergo litteris dicit esse de q̄bus eum hoīes infamare conant: Unū q̄ neget paruul' baptismi sacramētū: et absq; redēptiōe christi aliquib⁹ regna celoꝝ pmittat: Aliud/ q̄ ita dicat posse hoīem vitare peccatū/ vt dei excludat auxiliū: et intātum libero confidat arbitrio/ vt gratię repudiet adiutoriū. S; de baptismo paruuloꝝ / q̄uis eis dandū esse cōcedat: q̄ peruerse ꝯtra fidē christianā & catholicā sentiat veritatē: nō hic loc⁹ est vt diligētius disseramus: nūc eni de adiutorio gratię qd institum⁹ peragendū est. Uñ ad id qd̄ pposuit qd etiā hinc respōdeat videam⁹: Ut eni omittam⁹ ei⁹ inuidiosas de suis inimicis q̄relas/ vbi ad rē ventū est/ ita locutus est:

Q̄ nō sufficiat pelagij excusatio. Ca.XXXI.

A Ecce inq̄t apud beatitudinē tuā epistola ista me purget: in qua pure atq; simpliciter ad peccandū & ad nō peccandū integrū liberū arbitriū habere nos dicim⁹: qd in om̄ib⁹ bonis operibus diuino semp adiuuaf auxilio. Cernitis itaq; p intellectu quē vob dñs dedit/ hęc eius verba soluēdę nō sufficere quęstioni: Q̄ucrim⁹ eni adhuc: q̄ auxilio liberū adiuuari dicat arbitriū: ne forte sicut solet/ velit itelligi legē atq; doctrinā: Si eni gr̄as cur dixerit? Sp poterit r̄ndere: q: dictū est:

Ps.1. Et in lege eius meditabif die ac nocte. Deinde cū de hoīs cōditiōe & ad peccādū atq; nō peccandū naturali eius possibilitate q̄dā interposuisset/ adiūxit dicēs: Quā liberi arbitrij potestatē dicim⁹ in omībus esse generaliter: in christianis/ iudeis atq; gentilibus. In om̄ib⁹ est liberū arbitriū ęqualit' p naturā/ s; i solis christianis iuuaf gr̄a. Itęꝝ q̄rimus q̄ gratia? Et adhuc poterit r̄ndere: lege atq; doctrina christiana. Deinde quālibet sentiat gr̄am ipsis christianis s̄m merita dari dic/ cū eos q̄ hęc dicūt iā i palestina sic sup cōmeōraui sua illa pclara purgatio ne dānauerit: Nā v̄ba ei⁹ ista sunt: In illis inquit nudū & inerme ē cōditionis bonum: In eis dicit q̄ christiani nō sunt. Deinde cętera cōterēs: In his vo inquit qui ad christū pertinēt: christi muniunf auxilio. Uidetis adhuc incertū esse quo auxilio: s̄m ea q̄ supra diximus. S; adhuc sequif de illis q̄ christiani nō sunt/ & dicit. Illi ideo iudicādi atq; damnandi sunt: quia cum habeant liberum arbitriū per qd ad fidē venire possent / et dei gratiam promereri/ male vtunt ur libertate concessa: Hi vero remunerandi sunt/ qui bene libero vtētes arbitrio merentur dñi gratiam & eius mādata custodiunt. Nempe manifestū est eū dicere gratiā s̄cdm merita dari/ quālibet eā/ vel q̄lēlibet significet / quā tñ apte non exprimit. Nam cū eos remunerandos dicit/ qui bene vtuntur libero arbitrio: et ideo mereri dñi gratiam/ debitū eis reddi fatetur: Ubi ē ergo illud apl'i: Iustificati gratis p gr̄am ipsius? Ubi ē & illō: Gr̄a salui facti estis? Et ne putarent per opera/ addidit: per fidē. Rursus ne ipsam fidem sine dei gratia sibi putarēt esse tribuendā: Et hoc inquit non ex vobis/ sed dei donum est. Nempe ergo illud vnde incipit om̄e quod merito accipere dicimur/ sine merito accipimus: id est ipsā fidē. Aut si negatur dari/ quid est q̄ dictū est: Sicut vnicuiq; deus partitus e st mensurā fidei? Si autem sic dicitur dari vt reddatur meritis/ non donef: quid est hoc qd iterū dicit: Uobis donatū est pro christo: nō solum vt credatis in eum/ verumetiam vt patiamini pro eo. Utrūq; eni donatū esse testatus ē: et q̄ credit in christum/ et q̄ patitur quisq; pro christo. Isti autē libero arbitrio sic applicant fidem / vt fidei videlicet reddi videatur nō gratuita/ sed debita gratia: Ac p hoc iam nec gratia: quia nisi gratuita non est gratia.

B

Roma 3.d.

Eph.2.a.

Roma 12.a.

Phil.1.d.

Roma.11.a.

Error pelagii circa baptismum innuitur: Ca.XXXII.

Sed ab his litteris pelagius ad fidei suę libellū vult transire lectorem: cuius nobis cōmemorationē fecit: in quo ea de quibus non interrogabaf multa disseruit. Sed nos de quib⁹ agimus cum illis ipsa videamus. Cum enim ab vnitate trinitatis vsq; ad resurrectionē carnis/ qd ab illo nemo querebat/ disputationē quātā voluit terminasset: Et baptisma inq̄t vnū tenemus: qd ijsdem sacramēti verbis in infantibus quibus etiam in maioribus dicimus esse celebrandum. Hoc certe vos et a pręsente audisse dixistis. Sed quid prodest q̄ eisdem verbis in paruulis quibus et in maioribus celebrari dicit baptismi sacramentum: cum res a nobis/ non sola verba

quęrantur? Plus est quod vobis ore proprio
interrogātib⁹ respondit/vbi scribitis infantes
in remissionē peccatoꝝ percipere baptismuȝ.
Nō eñ ⁊ hic dicit in ꝟbis remissionis pctōꝝ/
sȝ eos baptiçari in ipsam remissionē/cōfessus
ē: Et tñ si ab eo q̄rereris: q̄d peccati eis credaẜ
remitti: nō eos aliq̄d habere cōtenderet.

Qz ambigue determinat pelagi⁹: Ca. XXXIII.

q Uis crederet sub hac
q̄si manifesta cōfessiōe sensuȝ latere cō
trariū: nisi eū celestr⁹ aperuisset? Qui i
libello suo quē romę gestis ecclesiasticis alle/
gauit: paruulos ⁊ baptiçari in remissionē pec
catoꝝ cōfessus ē/ ⁊ negauit vllū habere origi
nale pctm̄. Sȝ nūc nō de baptismate paruulo
rū/sȝ de adiutorio gratię poti⁹ etiaȝ in libello
fidei suę/quē romā misit/q̄d pelagius senserit
attēdamus. Liberū inquit sic cōfitemur arbi/
triū/vt dicam⁹ nos indigere dei semp auxilio.
Ecce iterū q̄rim⁹: q̄ auxilio nos indigere fatea
tur: ⁊ iteꝝ inuenim⁹ ambiguū/qm̄ pōt respō/
dere legē se dicere doctrinā vel christianā q̄ na
turalis illa possibilitas adiuueẜ. Nos aūt illā
gratiā in eorū confessione requirimus de qua
dicit aplus: Nō eñ dedit nob deus spiritū ti/ Roma.8.c.
moris/ꝟ ꝟtutis/⁊ charitatis ⁊ cōtinētię: Non
ē aūt cōsequēs: vt q̄ habet donū scientię quo
nouerit q̄d agere debeat: habeat etiā charita/
tis vt agat.

De gratia male sentit in libris suis pelagius: Ca. XXXIIII.

i Llos etiā q̄s in eisdē litteris/q̄s misit
ad sanctę memorię papā innocentiuȝ
libros suos vel scpta cōmemorat/legi:
pter vnaȝ eplam quā se breuē misisse ad sctm̄
cōstātiū epm dic̄: Nec alicui potui repire hāc
eā gratiā cōfiteri/q̄ nō solū possibilitas natu/
ralis volūtatis ⁊ actionis/quā dicit nos habe
re etiā si nec volum⁹ nec agimus bonū: ꝟ ipsa
etiā volūtas ⁊ actio sub ministratione sancti
spiritus adiuuatur.

Qz pelagius qz tacere timuit/dubie scripsit: Ca. XXXV.

l Egāt īquit illā epistolā/quaȝ ad sctm̄
virū paulinū epm ante duodecim fere
ānos scripsim⁹: q̄ trecentis forte versi/
bus nihil aliud q̄ꝫ dei gratiā ⁊ auxiliū confite/
tur: nosq̄ꝫ nihil oīno boni facere posse sine
deo. Hāc q̄ eplam legi: ⁊ inueni eū pene p totā
nō immorari/nisi in facultate ac possibilitate
naturę/⁊ pene ibi tm̄ dei gfam ꝯstituere: chri/
stianā ꝟo gratiā tāta breuitate sola nomis cō
memoratiōe pstringit: vt nihil aliud videatur
q̄ꝫ eā tacere timuisse. Utrū tñ eā in remissionē
pctōrū velit intelligi: an etiā in doctrina chri/
sti/vbi est ⁊ ei⁹ cōuersationis exēplū: qd̄ aliq̄t
locꝫ suoꝝ opusculoꝝ facit: an credat aliqd̄ ad/
iutoriū bene agendi adiūctū naturę atq̄ꝫ do/
ctrinę p inspirationē flagrātissimę ⁊ luminosis/
simę charitatis/non apparet omnino.

De epistola eius ad constantium. Ca. XXXVI.

l Egāt etiā inquit ad sctm̄
cōstātiū epm: vbi breuiter q̄dē sȝ pla/
ne libero hoīs arbitrio dei gratiā auxi
liūq̄ꝫ cōiunxi. Hāc eplam vt superi⁹ dixi/nō le/
gi: sȝ si nō est dissimilis cęteris quę mihi nota
cōmemorat/nō habet etiā ipsa qd̄ quęrimus.

Qz in epistola quoq̄ꝫ ad demetriadē que sensit abscōdit. Ca. XXXVI.

l Egāt etiā inq̄t quā ad sacrā christi vir/
ginē demetriadē in oriente conscripsi/
mus: Et inueniēt nos ita hoīs lauda/
re naturā/vt dei sp gfę addam⁹ auxiliū. Istaȝ
sane legi: mihiq̄ꝫ pene psuaserat hāc illā gfam
de q̄ q̄stio est cōfiteri: q̄uis in multis eius opu
sculi locis sibiipsi contradicere videreẜ. Sȝ cū
in manus meas ⁊ alia venissent: quę posterius
latiusq̄ꝫ cōscripsit: vidi quēadmodū potuerit
etiā illic gratiā nolare sub ambigua generali/
tate q̄d sentiret abscondens: gfę tñ vocabulo
frāgēs inuidiā †offensionēq̄ꝫ declinās. Nā in Al. + confessionemque
ipsi⁹ pncipio vbi ait: Proposito iudem⁹ opi:
nec mediocritate diffidamus ingenij q̄ credi/
mus fide matris ⁊ merito ꝟginis adiuuari: gra
tiā q̄ adiuuamur ad aliq̄d agendū/mihi visus
fuerat cōfiteri: nec attēderaȝ in hāc eū ponere
potuisse in sola reuelatiōe doctrinę. Itē in eo
dē opere alio loco: Qz si etiā sine deo inquit/
hoīes ostēdūt q̄les a deo facti sūt. Uide q̄d chri
stiani facere possūt q̄rū in meli⁹ christū instau
rata natura est: ⁊ q̄ diuinę q̄ꝫ gratię iuuanẜ au
xilio. Naturā in melius instauratā/remissionē
vult intelligi pctōꝝ: Qd̄ alio loco in ħ ipso li
bro satis demōstrauit vbi ait: Etiā illi q̄ lon/
go peccādi vsu quodamō obduruere: īstaura/
re p penitētiā possūt: Auxiliū vero diuinę gfę
potest ⁊ hic ponere in reuelatiōe doctrinę.

In eadē epl'a idē agit: Ca. XXXVIII.

i Tē alibi in eadē epl'a: Nam ⁊ si ante le
gē inquit vt dixim⁹/ac mlto añ dñi nři
⁊ saluatoris aduētū/iuste q̄dā et sancte
vixisse referūẜ: q̄nto mag/post illustrationē ad
uētus ei⁹ instaurat/id posse credēdū ē: q̄ nos p
christi gfaȝ ⁊ i meliorē hoīem renati sum⁹/q̄ sā
guie ei⁹ expiati atq̄ꝫ mūdati/ipsi⁹q̄ꝫ exēplo ad
perfectionē incitati iusticię: meliores illis esse
debemus qui ante legem fuere. Uidete quē/
admodum ⁊ hic alijs quidem verbis/sed ta/
men in remissione peccatorū ⁊ in exēplo chri/
sti adiutoriū gfę ꝯstituerit. Deide sbiūgit ⁊ di
cit: Meliores etiā q̄ꝫ fuere sb lege: dicēte apl'o.
Pctm̄ vob nō dñabiẜ: Nō eñ sub lege estis/ꝟ Roma.6.c.
sub gfa? Et qm̄ hinc inq̄t sufficiēt vt puto dixi
mus: nūc pfectā instituam⁹ ꝟginē/q̄ ex vtroq̄ꝫ

sp accēsa/ et naturę simul et grę bonū moꝝ sctitate testet. Et i his ꝟbis debet aduertere: ibo illū qd dicebat sic voluisse cōcludere/ vt nature bonū intelligam⁹/ qd cū crearemur accepim⁹: gratię aūt/ cū christi imitemur exēplū: tāq̄ ibo pctm nō indultū fuerit eis q sub lege fuert vel sunt: q2 exēplum christi siue nō habuerūt siue non credunt.

Or gratie noīe imitationis virtutem intelligit pelagius: Ca. XXXIX.

b Oc aūt istū sapere et alia eius ꝟba ostēdūt: nō in hoc libro/ s in tertio ꝓ libero arbitrio: vbi ad eū loquet̄ cōtra quē disputat: qm ille posuerat ꝟba aplī dicēt̄: Nō

Roma. 7. d. qd volo ago. Et: video aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mētis meę: et cetera q ibi dicunt/ iste rndit atq̄ ait: Hoc eni qd tu de aplo intelligere cupis/ oēs ecclesiastici viri i pctōre et sub lege adhuc positū asseru eū dixisse psona: q nimia vitioꝝ ꝯsuetudine velut q̄dā teneret necessitate peccandi: et q̄uis bonū appeteret volūtate/ vsu tn̄ p̄cipitaret in malū. In psona aūt indt hoīs vni⁹ designat pplm subuertere adhuc lege peccātē: que ab hoc ꝯsuetudinis malo dicit liberandū esse p christū: q credētibus sibi primo oīa p baptismū pctā dimittit: deinde imitatiōe sui ad pfectā incitat sctitatē et vitioꝝ ꝯsuetudinē ꝟtutū vincit exēplo. Ecce quō vult intelligi/ adiuuari eos q sub lege peccāt vt p gratiā christi iustificati liberent: tāq̄ eis nō sufficiat sola lex ppt nimiā peccādi consuetudinē nisi christi accedat: nō inspiratio charitatis p sp̄m sctm/ sed intuendū et imitandū in doctrina euāgelica ꝟtutis ei⁹ exemplū. Et certe maxima hic erat causa exprimēdi quā diceret gratiā/ vbi locū ipm de q respōdet sic cōclusit aplus vt diceret: Infelix ego hō/ qs me liberabit de corpe mortis huius? Gratia dei p iesū christū dn̄m nr̄m. Hāc iste cū ꝯstituat: nō i virtutis ei⁹ auxilio/ sed imitationis exemplo: qd amplius de illo sperare debem⁹: vbicūq̄ grę nomē sub ambigua generalitate cōmemorat?

Ex alio erroꝛ ostendit: Ca. XL.

i Tē in eodē libro ad ꝟginē sacrā/ vn̄ iā etiā sup dixerim⁹/ vbi ait: Subditi simus deo/ eiusq̄ faciēdo volūtatē/ diuinā mereamur gratiā: et facilius nequā sp̄ui sp̄ritussancti auxilio resistam⁹. In quib⁹ ei⁹ ꝟbis certe manifestū est/ ita eum velle nos adiuuari gr̄a sp̄ussācti: nō q2 sine illo etiā p solā nature possibilitatē nō possum⁹ resistere tēptatori/ sed vt facili⁹ resistam⁹. Qd tn̄ qlecūq̄ et quātulūcūq̄ adiutoriū eū credibile ē in h cōstituere q nob addit̄ scia reuelāte sp̄u p doctrinā/ quā vl nō possum⁹ vl difficile hr̄e possum⁹ p naturā.

Or p gratiā pelagi⁹ intelligat legē et doctrinā et christi imitatione: Ca. XLI

i Sta sunt q in libro quē scripsit ad ꝟginem christi aduertere potui/ vbi videt gr̄am ꝯfiteri: que pfecto q̄lia sint vtiq̄ cernitis. Legāt indt etiā recēs meū opusculū qd ꝓ libero nup arbitrio ędere cōpulsi sum⁹/ et agnoscēt q̄ inique nos negatiōe grę infamare gestierint q p totū pene ipsius textū opis pfecte atq̄ integre et liberū arbitrium cōfitemur et gratiā. Quattuor sunt libri opis hui⁹ et hos legi/ et ex illis sūpsi q tractāda et discutiēda ꝓposui/ et vt potui ptractaui/ añq̄ ad ei⁹ has lras q romā misse sūt venirem⁹. Sz in his etiā q̄ttuor libris q̄cūq̄ ꝓ gr̄a videt dicere q̄ iuuamur vt declinem⁹ a malo bonūq̄ faciam⁹: ita dicit: vt nullo mō a ꝟboꝝ ambiguitate discedat: quā discipulis sic possit exponere/ vt nullū auxiliū gratię credāt qua naturę possibilitas adiuuet nisi in lege atq̄ doctrina/ ita vt ipas q̄s orōnes vt in scriptis suis aptissime affirmat/ ad nihil aliud adhibēdas opinet/ nisi vt nob doctrina etiā diuina reuelatione apeniat/ nō vt adiuuet mēs hoīs: vt id qd faciēdū esse didicerit/ etiā dilectiōe et actiōe pficiat: Ab illo eni suo manifestissimo dogmate nō recedit oino/ vbi tria illa ꝯstituit possibilitatē/ volūtatē/ actionē: et solā possibilitatē dicit diuino sp adiuuari auxilio: volūtatē aūt et actionē nullo dei adiutorio existimat indigere. Ipm ꝟo auxiliū quo possibilitatē naturalē phibet adiuuari/ in lege cōstituit atq̄ doctrina/ quā nob fatet etiā sctōs sp̄s reuelari ppt qd et orādū esse cōcedit. Sz h adiutoriū legis atq̄ doctrine etiā pphetic̄ fuisse tēporib⁹/ adiutoriū aūt grę q̄ ppie gr̄a n̄cupat/ in christi esse arbitrat exēplo. Qd nihilominus ad doctrinā ptinere pspicitis/ q nobis euāgelica p̄dicat: vt videlicet tāq̄ via demōstrata qua ambulare debeamus iā viribus liberi arbitrij adiutorio nullo alterius indigentes/ sufficiamus nobis ne deficiamus in via: quāuis et ipam viā cōtēdat etiā sola inueniri posse natura/ s facilius si adiuuet gratia.

De erroꝝ causa: Ca. XLII.

b Ec ergo ꝓ meo captu itelligere potui in pelagij script/ qn̄ noiauit gr̄am. Videtis aūt/ q q ista sentiūt: ignorantes Roma. 10. a. dei iusticiā suā volūt ꝯstituere: et lōge ab illa sūt q nob ex deo ē/ nō ex nob: quā i scptur etiā sctis maxime canonicis aduertere atq̄ agscere debuert. Sz q2 eas scdm suū sensū legūt/ pfecto i illis nec apte ꝯtuent. Utinā q saltē in catholicoꝝ viroꝝ scpt/ a qb⁹ eas recte itellectas eē nō dubitāt qd sit de adiutorio diuine grę sētiēdū nō negligēt attēderent/ nec sue sententię amore nimio pterirēt. Nā iste ipe pelagi⁹ i illo ipo recēti opusculo suo/ cui⁹ se cōmemoratiōe defendit: id ē in tcio libro ꝓ libero arbitrio sanctū ambrosium quēadmodū laudet accipite.

Quō ⁊ quare a pelagio sanctus laudetur ambrosius: Ca.XLIII.

Beatus inquit ambrosius eṗs/ i cuiꝰ
b ꝑcipue libris romana elucet fides/
q̄ scriptoꝝ inter latinos flos q̄dam
Al. ꝑcipuus ꝑspeciosus enituit/ cuiꝰ fidē ⁊ purissimuꝫ in
scripturis sensuꝫ/ ne inimicus quidē ausus
est rephendere. Ecce q̄libet ⁊ quātis ꝑdicat
laudibꝰ/ quēlibet sctm̄ et doctū virū: neq̄ꝫ
tn̄ aucti scꝑture canonice cōparandū. Quē
ꝓpterea sic iste cōmēdat: q̄ꝛ videt̄ sibi i q̄dā
loco libroꝝ eiꝰ teste vti/ q̄ ꝓbet hoiēꝫ posse
eē sine pctō. Vñ nūc nō agit̄: s̄ agit̄ de auxi
lio grē q̄ ad nō peccādū adiuuamur iusteq̄ꝫ
viuendū.

Ambrosij sentētia ꝯtra pelagiū: Ca.XLIIII.

Ambrosius sup lucā.li. 2.ca.12. Vdiat ḡ illū venera/
a bilē antistitē dicentē ⁊ docētē i scd̄o
libro expositiōis euāgelij s̄m lucaꝫ/
coopari dn̄m etiā voluntatibꝰ nr̄is. Vides
vtiq̄ꝫ inq̄t/ q̄ꝛ vbiq̄ꝫ dn̄i virtꝰ studijs coopat̄
hūanis: vt nemo possit edificare sine dn̄o:
nemo custodire sine dn̄o: nemo q̄cq̄ꝫ incipe
1.Cor.10.g. sine dn̄o. Et ideo iux̄ aplm̄: Siue māducatis/
siue bibitis/ oīa in dei gl̄iaꝫ facite. Videtis
queādmodū sctūs ambrosius etiā illud qd̄
solēt hoīes dicere: nos incipimꝰ/ ⁊ deꝰ ꝑficit.
his ꝟbis abstulit dicēs neminē quicq̄ꝫ vel
incipe sine deo. Itē in sexto libro eiusdem
opis/ cū de duobꝰ illis feneratoris vniꝰ de/
Ambrosius sup lucā.li. 6.ca.31. bitoribꝰ ageret: Scd̄m hoiem inq̄t plus for
tasse offēdit q̄ plus debuerat: s̄ ꝑ miscd̄iam
dn̄i causa mutat̄: vt amplius diligat q̄ āpliꝰ
debuit/ si tn̄ gratiā ꝯseq̄t̄. Ecce aptissime ꝑ/
dicat catholicꝰ doctor etiā ipaꝫ dilectionē
q̄ q̄sq̄ꝫ ampliꝰ diligit ad bn̄ficiū grē ptinere.

De penitentia agat̄ miscd̄ia ⁊ adiutorio dei/ nō aliter: aliud ambrosij testimonium: Ca.XLV.

Ambrosius sup lucā.li. 10.ca.96. Ipsā deniq̄ꝫ penitētiā: quā ꝑculdu/
i bio volūtas agit: dn̄i miscd̄ia ⁊ ad/
iutorio fieri vt agat̄: in decio eiusdē
opis libro beatꝰ dic̄ āb̄rosiꝰ ita loq̄ns: Bone
lachryme q̄ culpā lauāt. Deniq̄ꝫ q̄s iesus re
spicit/ plorāt delictū. Negauit ꝑmo petrꝰ ⁊
nō fleuit: q̄ꝛ nō respexerat dn̄s: negauit se
cūdo ⁊ nō fleuit: q̄ꝛ adhuc nō respexerat dn̄s
Matth.26.g. negauit ⁊ t̄tio: respexit iesus/ ⁊ ille amarissi/
me fleuit. Legāt isti euāgeliū ⁊ videāt dn̄m
iesū tūc intꝰ: fuisse cū a sacerdotū ꝑncipibus
audiret̄: aplm̄ vero petrū foris ⁊ deorsuꝫ in
atrio cū seruis ad focū nūc sedentē nūc stā/
tē sic/ veracissima ⁊ cōcordissima euāgelista
rū narratiōe mōstrat̄. Vñ nō pōt dici/ q̄ cor
poralibꝰ oculis eū dn̄s visibilit̄ admonēdo
respexerit. Et ideo qd̄ ibi scriptū ē: Respexit
eū dn̄s/ intus actū est/ in mēte actū est/ i vo
lūtate actū est. Miscd̄ia dn̄s latēter subue/
nit/ cor tetigit/ memoriā reuocauit: interio/
re grā sua visitauit petꝝ/ iteriorīs hoīs vsq̄ꝫ
ad exteriores lachrymas mouit ⁊ produxit
affectum. Ecce quemadmoduꝫ deus adiu/
uādo adest volūtatibus et actionibus no/
stris. Ecce queādmodū ⁊ velle ⁊ opari ope/
rat̄ in nob. Itē in eodē libro idē sctūs āb̄ro
sius: Nā si petrꝰ inq̄t lapsus est q̄ dixit: Et Ubi supra.
si alij scādalizati fuerint: ego nō scādaliza/
bor: q̄s aliꝰ iure de se ꝑsumat? Deniq̄ꝫ da/
uid: quia dixerat: Ego dixi i mea abūdātia Ps.29.
nō mouebor i eternū: suā sibi iactātiā obfu
isse ꝓfitet̄ dicēs: Auertisti faciē tuā/ et factꝰ
sū ꝯturbatꝰ. Audiat iste tātū virū docentē:
imitet̄ credentē cuiꝰ fidē doctrināq̄ꝫ lauda/
uit. Audiat hūilit̄/ imitet̄ fidelit̄: nō se pti/
nacit̄ ꝑsumat ne peat. Quid i eo pelago vult
mergi pelagiꝰ vñ perperā liberatꝰ ē petrꝰ?

Ad idē eiusdē ambrosij ex alio: Ca.XLVI.

Vdiat eundē aucti/
a stitē dei in sexto libro eiusdem opis
dicentē: Cur aūt nō receperint euꝫ/
euangelista ipe memorauit dicēs: q̄ꝛ facies Luc.9.f.
eiꝰ erat euntis in hierlm̄: discipuli aūt recipi
intra samariā gestiebāt. Sꝫ deꝰ q̄s dignat̄
vocat/ ⁊ quē vult religiosuꝫ facit. O sensum
hois dei ex ipo haustū fōte grē dei. Deꝰ in/
q̄t q̄s dignat̄ vocat: ⁊ quē vult religiosum
facit. Videte si nō ꝓpheticū illud ē: Mise/ Exo.33.d.
rebor cuiꝰ misertus ero: ⁊ miscd̄iam ꝑstabo
cui misericors fuero. Et illud aplicum: Nō Roma.9.c.
volentis neq̄ꝫ currētis/ sed miserentis ē dei:
Quia vt dic̄ etiā nr̄oꝝ tēpoꝝ homo eiꝰ quē
dignat̄ vocat/ et quē vult religiosum facit.
Nūq̄d aliq̄s dicere audebit: nondū esse re/
ligiosuꝫ q̄ currit ad deū ab eo se regi cupit:
et volūtatē suā ex eiꝰ volūtate suspendit: et
q̄ ei adherēdo iugiter vnꝰ s̄m aplm̄ cū eo fit 1.Cor.6.d.
spūs. Ad h̄ totū tā magnū religiosi hominis
opus pelagius nō dicit effici nisi arbitrij li/
bertate. Cōtra aūt btūs ambrosius ipiꝰ tā
excellēti ore laudatꝰ: Dn̄s deꝰ inq̄t quē di/
gnat̄ vocat/ ⁊ quē vult religiosū facit. Ergo
vt currat ad dn̄m/ ⁊ ab eo se regi cupiat: suā
q̄ꝫ volūtatē ex eiꝰ volūtate suspendat/ eiq̄ꝫ
adherēdo iugit̄ vnꝰ s̄m aplꝫ cū eo fiat spūs/
deꝰ quē vult religiosuꝫ fac̄. Et h̄ totū hō ni/
si religiosus nō facit. Quaꝓpt̄ nisi a deo
fiat vt hoc faciat/ quis hoc facit?

Quō cōcordari possit pelagius positioni catholice: Ca.XLVII.

Ed q̄ꝛ ista q̄stio/ vbi de arbitrio vo/
s lūtatis ⁊ dei grā disputat̄/ ita est ad
discernēdū difficilis: vt q̄n defendit̄

liberum arbitriū negari dei gra videaꝫ: qn aūt asserit dei gra/ liberū arbitriū puteꝫ auferri: pōt pelagius ita se latebris obscuritatis inuoluere/ vt etiā his q a scto ambrosio cōscripta posuim⁹ ꝯsentire se dicat: Et ea se q sentire ꝓclamet/ sempq sensisse: atq ita singula coneꝫ exponere/ vt etiā ei⁹ snīe ꝯuenire credaꝫ. Quapropt q̄tū attinet ad istā de diuina gra et adiutorio q̄stionē tria ista q aptissime distīxit attēdite: posse/ velle/ eē/ id ē possibilitatē/ volūtatē/ actionē. Si q cōsenserit nob: nō solā possibilitatē i hoīe/ etiā si nec velit/ nec agat bn̄: s ipam q volūtatē ꝛ actionē. i. vt bn̄ velim⁹/ et bn̄ agam⁹/ q nō sunt in hoīe nisi qn bn̄ vult ꝛ bn̄ agit. Si vt dixi ꝯsenserit etiā ipam volūtatē ꝛ actionē diuinitus adiuuari/ vt sine illo adiutorio nihil bn̄ velim⁹ ꝛ agam⁹: eāq esse gratiā dei p iesum christū dn̄m nr̄m/ in q nos sua/ nō nostra iusticia iustos facit: vt ea sit vera nr̄a iusticia que nob ab illo est/ nihil de adiutorio grē dei q̄tū arbitror inter nos controuersie relinquetur.

Quō zacharias ꝛ belisabet sine q̄rela fuisse intelligaꝫ: Ca. XLVIII.

Illud aūt ꝓpt qd sic laudauit sctm ambrosiū: q: scꝫ in scriptis ei⁹ inuenit ex laudib⁹ zacharie et helisabet posse hoīem i hac vita esse sine pctō. Quā q negādū nō sit/ si h velit de⁹/ apud quē sunt oīa possibilia: ꝯsideret tn̄ diligētius quē ad modū dictū sit. Dictū eñ est q̄tū mihi videꝫ fm quādā int hoīes ꝯuersatiōnē ꝓbabilē atq laudabilē/ quā nullus hoīm iuste posset in accusationis ꝛ criminatiōis q̄relā vocare. Quā ꝓpterea in dei ꝯspectu zacharias ꝛ ei⁹ vxor habuisse referunꝫ: q: in ea homines nulla dissimulatiōe fallebāt: s vt apparebāt hoīb⁹/ ita noti erāt oculis dei. Nō aūt dictū ē h fm illā pfectionē iusticie i q vere atq oīno imaculati pfectiq viuem⁹: nā ꝛ aplʼs paulus dixit/ scdm iusticiā q ex lege est/ se fuisse sine q̄rela: in q lege etiā zacharias sine q̄rela ꝯuersabaꝫ. Sꝫ hāc aplʼs iusticiā in stercorib⁹ ꝛ detrimētis deputauit in cōparatiōe iusticie quā speram⁹/ ꝛ quā nūc esurire ac sitire debem⁹: vt ea q̄nq saturemur in specie que nunc est in fide q diu iustus ex fide viuit. — Phil. 3. b. — Abac. 2. a.

Qd nemo in hoc mūdo posset existere sine peccato/ sancti ambrosii testimonium: Ca. XLIX.

Udiat deniq ipm venerabilē antistitē/ cū exponeret esaiā ꝓphetā dicentē: neminē in h mundo esse posse sine pctō: vbi nemo pōt dicere/ in h mundo eū dixisse/ velut in dilectiōe huius mūdi. De aplʼo eteñ loqbaꝫ q dicit: Cōuersatio nr̄a in celis est. Hūc q sensuꝫ memoratus epus explicās: Perfectos inqt secū mltos ait aplʼs in hoc adhuc mūdo sitos: q si ad pfectionē verā respicias/ pfecti eē nō poterāt. Quia ipe dixit: Uidem⁹ nūc p speculū in enigmate: tūc aūt facie ad faciē. Nūc cognosco ex parte/ tūc aūt cognoscā sicut ꝛ cognit⁹ sum. Ita ꝛ imaculati sūt in h mūdo/ ꝛ imaculati erūt in regno dei. Cū vtiq si minuti⁹ excutias/ imaculatus esse nemo possit: q: nemo sine pctō. Illud q scti ambrosii testimoniū/ q ꝓ sua snīa pelagi⁹ vtiꝫ: aut scdm q̄ndā modū dictū ē/ ꝓbabilē qdē/ s nō minuti⁹ excussū: aut certe si ille vir sctūs atq hūil zachariā et helisabet sūme atq oīno pfecte iusticie/ cui nihil addi iaꝫ posset/ fuisse existimauit: pfecto snīaꝫ suā minuti⁹ excutiēdo correxit. — Phil. 3. d. — 1. Cor. 13. d.

Qd p pctm̄ primi hoīs vitiata sit humana natura/ ambrosii sententia cōtra pelagium: Ca. L.

Ttendat iane iste in eodē ipo loco/ vnde hoc ambrosianum testimoniū qd ei placebat assumpsit: etiā illud eū dixisse/ q ab initio esse immaculatuꝫ humane īpossibile sit nature: vbi oīno illā naturale possibilitatē/ quā pelagius non vult fideliter respicere/ pctō esse vitiatā: Et ideo iactāter extollit eneruē infirmāq testaꝫ venerādus ambrosius: ꝓculdubio ꝯ isti⁹ volūtatē s nō ꝯ aplicā veritatē: vbi legiꝫ: Fuimus ꝛ nos aliqn natura filii ire sicꝫ ceteri. Ipsa est eñ p pctm̄ p̄mi hoīs/ qd ex libero ei⁹ venit arbitrio/ vitiata ꝛ dānata natura. Cui sola p mediatorē dei ꝛ hoīm ꝛ oīpotētē medicū diuina īuenit gr̄a: de cu⁹ adiutorio/ ad iustificatiōnē nr̄aꝫ/ q deū diligētib⁹ eū oīa cooperanꝫ i bonū: qs p̄or dilexit do/ nās eis vt diligereꝫ ab eis: quia tā diu ē vt disseruim⁹: deinceps incipiam⁹ q̄tū dn̄s ad iuuerit etiā de pctō/ qd p vnū hoīeꝫ cū mortē intrauit in mūdū/ atq ita in oēs homines ptrāsiit: aduersus istos/ qui in errorem huic contrariū veritati/ apertius eruperunt/ que satis esse videbuntur exprimere. — Eph. 2. a. — Roma. 8. e. — 1. Joh. 4. b. — Roma. 5. b.

Scti augustini hipponēsis epi ꝯ pelagium ꝛ celestium/ de gr̄a christi/ liber p̄m⁹ explicit.

Capitulorū libri secūdi contra pelagium et celestium/ de peccato originali/ sancti augustini/ recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi cōtra pelagiū et celestium de pctō originali/liber secundus incipit.

Qr originale pctm̄ negent heretici qui baptisma ɔfitent: Ca.i.

Iam nūc diligenter aduertite de baptismate paruulorum q̄ caute debeatis audire hōmines eiusmodi/qui neq3 apte illi etati lauacrū regeneratiōis et pctoꝝ remissionis audēt negare/ne hoc christiane aures ferre non possint: et tn̄ opinionē suā/qua putāt pctō pmi hoīs carnalē generationē obnoxiā nō tene/ri/tueri et defensare psistūt: quis eis baptismū videant in remissionē pctoꝝ cōcedere. Nempe vosipsi a pelagio psente scripsistis audisse recitāte vobis de libello suo quem etiā romā se misisse asserebat/q eisde3 sacramēti verbis dicāt debere baptizari infātes quib⁹ et maiores. Quis post ista vba puta/ret eis de hac re vllam mouendā esse qstio/nē/aut eis faceret? Cui vero calūniosissimi viderēt/si nō eoꝝ manifesta vba legerent: vbi negāt puulos trahere originale pecca/tū oēs/qui sine vllo vitio natos eē ptēdūt?

Error celestij: Ca.ii.

Et celestius quidē in h extitit errore liberior: vsq3adeo/vt neq3 i epali iudicio apud carthagine3 dānari voluerit eos/q dicunt q pctm̄ ade ipm̄ solū le/serit/et nō genus humanū: et q infantes qui nascunt/in eo statu sint in q adam fuit ante puaricationē. Et in vrbe roma i libello suo quē btissimo pape ɔosimo dedit: id asseuerauit expssius/q paruulorū neminē obstri/gat originale pctm̄. De gestis eiꝰ ecclesiasticis carthaginēsibus hec eius verba descripsimus.

Examē celestij circa articulū de traduce peccati: Ca.iii.

Aurelius epus dixit: Sequētia reci/tent. Et recitatu3 est/q pctm̄ ade ipi soli obfuerit/ et nō generi humano. Et cū recitatū esset/celestius dixit: De traduce peccati me dubiū esse: ita tn̄ vt cui donauit deus gratiā peritie consentia3: quia diuersa ab eis audiui/qui vtiq3 in ecclesia catholica constituti sunt psbyteri. Paulinus diacon⁹ dixit: Dic nobis noia ipoꝝ. Celesti⁹ dixit: Sctūs psbyter rufin⁹ rome q māsit cū sctō pāmachio. Ego audiui illū dicentē: q

tradux pcti nõ sit. Paulin⁹ diacon⁹ dixit: Est aliqs alius? Celestius dicit: Audiui ꝛ plures dicere. Paulin⁹ diacon⁹ dixit: Dic nomia ipoꝝ. Celestius dixit: Nõ tibi sufficit vnus sacerdos? Et post aliq̃ alio loco:
Aurelı⁹ epũs dixit: Reliqua libelli legãt. Et recitatũ est/ ꝙ infantes q̃ nascunt̃ i eo statu sint/ in q̃ fuit adã añ transgressionẽ/ vsq; in finẽ libelli minoris superius inserti.

Examẽ eiusdẽ de innocẽtia paruulorum originali: Ca.IIII.

a Aurelius eṗs dixit: Docuisti celesti aliqñ/ vt dixit diacon⁹ paulinus/ ꝙ infantes q̃ nascũt̃/ i eo statu sint/ in q̃ fuit adã añ trãsgressionẽ. Celesti⁹ dixit: Et ponat q̃d dixit añ trãsgressionẽ. Paulinus diaconus dixit: Tu nega hoc te docuisse. Vnũ est ex duobus: aut neget se docuisse: aut iã dãnet istõ. Celesti⁹ dixit: Iã dixi exponat quõ dixit/ añ transgressionez.
Paulinus diacon⁹ dixit: Nega te illa docuisse. Aureli⁹ eṗs dixit: Rogo q̃d collegerim ego ex hmõi obiectiõe: Dico adã ꝯstitutus in paradiso/ qȯ añ dicat̃ inexterminabilis factus: postea ꝑ transgressionẽ ꝑcepti factus sit corruptibilis: hoc dicis frat̃ pauline. Paulin⁹ diaconus dixit: Hoc dñe.
Aurelius eṗs dixit: Stat⁹ certe infantuz hodie baptiçandorũ: vtruz talis sit qualis fuit ante transgressionẽ adę an certe de eadẽ origine pcti/ de q̃ nascit̃ trãsgressiõis culpã trahat? Hoc vult diaconus paulinus audire. Paulin⁹ diacon⁹ dixit: Vtrũ docuit h/ an nõ/ neget. Celesti⁹ dixit: Iã de traduce pcti dixi: q: intra catholicã ꝯstitutos plures audiui destruere/ necnõ ꝛ alios astruere: licet q̃stiõis res sit ista/ nõ heresis: Infãtes sꝑ dixi egere baptismo ac debere baptiçari. Quid q̃rit aliȯ? Nẽpe cernit̃ sic celestiũ cõsensisse ꝑuulis baptismũ: vt in eos trãsiri primi hois pctm̃/ qȯ lauacro regeneratiõis abluit̃ noluerit cõfiteri/ ꝗuis ꝛ negare non ausus sit. Et ꝓpt̃ hanc dubitationẽ suã nõ dãnauerit eos q̃ dicũt/ ꝙ pctm̃ adę ipm solũ leserit/ ꝛ nõ gen⁹ humanũ: ꝛ ꝙ infantes q̃ nascuntur in eo statu sint in quo adam fuit ante preuaricationem.

Q: celestius hoc se credere ostẽdit de quo hic dubitare se dixit: (Ca.V.

i In libello aũt quẽ romę ędidit/ q̃ gestis ibi ecclesiasticis allegatus ẽ/ ita de hac re loquit̃: vt hoc se credere ostẽdat/ vñ hic dubitare se dixerat. Nã ṽbã ei⁹ ista sũt: Infantes aũt inq̃t debere baptiçari in remissionem pctõꝝ fm regulã vniuersalis ecclię/ ꝛ fm euãgelij sententiã confitemur: q: dñs statuit regnũ celoꝝ nõ nisi baptiçatis posse conferri: qȯ q: vires naturę nõ habẽt conferre/ necesse est ꝑ grę libertatem. Si nihil de hac re deinceps diceret/ quis nõ eũ crederet cõfiteri etiã infantib⁹ in baptismo originalia pctã dimitti: dicẽdo eos in remissionẽ pctõꝝ baptiçari oportere? Hinc q̃ est ꝛ illud qȯ scripsistis/ sic vobis respondisse pelagiũ/ ꝙ eisdẽ quibus ꝛ maiores sacramẽti ṽbis baptiçant̃ infantes: vosq; lętatos fuisse/ id qȯ cupiebatis audisse: ꝛ tamẽ adhuc de verbis eius nos maluisse consulere.

De celestij pertinacia: Ca.VI.

a Attendite itaq; quid celestius aptissime dixerit: et ibi videbitis q̃d voƀ pelagius occultauerit. Celesti⁹ q̃ppe adiũgit ꝛ dicit: In remissionem aũt pctõꝝ baptiçandos infantes/ nõ idcirco diximus vt pctm̃ ex traduce firmare videamur: qȯ lõge a catholico sensu alienũ est: q: pctm̃ non cũ hoie nascat̃ qȯ postmodũ exercet̃ ab homine: q: nõ naturę delictũ/ ꝟ volũtatis esse demõstrat̃. Et illud q̃ cõfiteri cõgruũ/ ne diuersa baptismatis genera facere videamur: et hoc ꝑmunire necessariũ est/ ne ꝑ mysterij occasionẽ ad creatoris iniuriã malũ añq̃ fiat ab hoie tradi dicat̃ homi ꝑ naturã. Hũc sensũ suũ voƀ apire pelagi⁹/ vel timuit/ vel erubuit: quẽ discipulus ei⁹ palã sine vllius obscuritatis ambagib⁹ apud sedẽ aplicã ꝓfiteri nõ timuit/ nec erubuit. Sz multũ misericors memoratę sedis antistes/ vbi eũ vidit fieri tãta ꝑsumptione ꝑcipitẽ tãq; furẽtem/ donec si posset fieri resipisceret: maluit eũ sensim suis interogationib⁹ et illi⁹ rñsionib⁹ colligare/ q̃ districtã ferendo sniam: in illud abruptũ/ q̃ iã pendere videbat̃ impellere. Ideo aũt nõ dixi apte ceciderat/ sz ꝓpendere videbat̃: q: superius in eodẽ libello suo de hmõi q̃stionib⁹ locuturus añ ꝑdixerat. Si forte vt hoib⁹ quispiã ignorãtię error obrepserit: vr̃a sententia corrigat̃.

De sentẽtia apostolica i celestiũ. (Ca.VII.

b Hanc eius ꝑlocutionẽ venerabilis papa zosimus tenẽs: ęgit cũ hoie quẽ falsę doctrinę vẽt⁹ inflauerat: vt ea quę illi a diacono paulino fuerat obiecta dãnaret/ atq; vt sedis aplicę litteris q̃ a sctẽ memorię suo ꝑcessore manauerãt ꝑberet assensum. At ille noluit quidẽ diaconi obiecta dãnare: sed btĩ papę innocentij lr̃is nõ est ausus obsistere: imo se oĩa q̃ sedes illa dãnaret/ dãnaturũ se eẽ ꝓmisit. atq; ita velut freneticus/ vt requiesceret tãq̃ leniter fotus a vinculis tamẽ excõicationis

nondū est creditus esse soluēdus: Sʒ interposito duorū mēsium tēpore/ donec rescriberet ex africa/ resipiscēdi ei locus sub quadam medicinali sententie lenitate cōcessus est: Qm̄ reuera si deposita peruicacię vanitate/ quid promiserat vellet attendere: et easdē litteras quibus se consensurū esse respōderat/ diligēter legeret/ sanaret. Sʒ postea ꝙ ex africano episcoporū consilio rescripta directa sunt/ quid fuerit consecutus/ vt iustissime in eū sentētia proferret/ cūcta legite: q꞉ cūcta transmisimus.

De pelagij calliditate: Ca. VIII.

Vnde etiā pelagius si seipsum et sua scripta sine dolo cogitat: non recte dicit eadē sentētia se nō debuisse teneri: Fefellit enim iudiciū palestinum: propterea ibi videtur esse purgatus: Romanā vero ecclesiam/ vbi eum esse notissimū sciis/ fallere vsqꝫquaqꝫ non potuit: quāuis et hoc fuerit vtrūqꝫ conatus: sed vt dixi/ minime valuit. Recoluit eñ beatissimus papa zosimus/ quid imitandus pręcessor eius de ipsis senserit gestis. Attēdit etiam quid de illo † sentiret pdicāda in dño romanorū fides: quorū aduersus eius errorem pro veritate catholica studia consonantia cōcorditer flagrare cernebat: Inter q̄s ille diu vixerat/ et quos eius dogmata latere non poterāt: Qui celestiū eius esse discipulum sic nouerant/ vt fidelissimū et firmissimuʒ possent de hac re testimoniū perhibere. Quid ergo de palestinę synodi gestis/ quib⁹ se pelagius absolutū esse gloriat/ sanctus papa innocenti⁹ iudicauerit: quāuis et in litteris eius/ quas nobis rescripsit/ legere possitis: et cōmemoratū eū venerabili papę zosimo synodus africana respondit: quod vestrę charitati cū cęteris instructionibus misim⁹: tamen nec in hoc ope pꝫtereundū videt.

Al. † senserit.

Quid palestini epi de pelagio scripserint pariter et papa innocentius: Ca. IX.

Cum eñ nos i epistola/ quā ei dn̄qꝫ episcopi scripsimus: eorundē gestorum palestinorū/ quorū ad nos iam fama puenerat/ cōmemoratione fecissem⁹: dicentes in oriente vbi degit/ gesta ecclesiastica facta esse: quibus putatur esse purgatus: atqꝫ ad hoc inter cetera ille rescriberet: Cū sint inquit aliqua in ipis posita gestis/ quę obiecta/ partim ille vitando suppressit: partim multa in se verba retorquēdo tota obscuritate confudit: aliqua magis falsa q̄ vera ratione/ vt ad tempus poterat videri purgauit: negando alia/ alia falsa interpreta-tione vertendo. Sed vtinam/ quod optandum magis est/ iam se ille ad veram catholicę fidei viam ab illo suo errore conuertat: et cupiat velitqꝫ purgari: considerās quotidianam dei gratiam/ adiutoriumqꝫ cognoscens: vt videatur vere et approbet/ ab omnibus manifesta ratione correctus: non gestorū iudicio/ sed ad catholicā fidem corde conuerso. Vnde nō possumus illorum/ nec approbare/ nec culpare iudiciū: cum nesciamus vtrum vera sint gesta: aut si vera sint/ constet magis subterfugisse/ q̄ se tota veritate purgasse. Videtis certe in his verbis/ quēadmodū papa beatissimus innocētius nō tanq̄ de incognito loqui videat. Videtis qualē tulerit de illius purgatione sententiam. Videtis quid successor eius sctūs papa zosimus recolere debuerit/ sicut recoluit: vt in eo sui pręcessoris iudiciū/ remota cūctatione/ firmaret.

Qr pelagius callide damnet q̄ discipulum docuit: Ca. X.

Iam nūc diligenter attendite/ vnde monstretur q̄ palestinos pelagius fefellerit iudices. Vt alia taceaʒ: in hac ipsa quęstione de baptismate paruulorum: ne forte cuipiā in eo q̄ diximus: eum sensum/ in quo liberior celestius fuit/ nobis occultasse pelagij: cū et ipse non aliter sentiat calumniari potius/ vel suspicari: q̄ certum aliquid cōprehēdisse videamur. Nempe iam superius satis claruit: ppterea celestium voluisse damnare q̄ dicit adꝫ peccatū ipsi soli obfuisse/ non generi humano: et infantes q̄ nascuntur in eo statu esse in quo adam fuit ante pręuaricationē: quia videbat si ista damnaret/ confirmare se in infantibus peccati ex adam transitum. Hęc autē cum fuissent obiecta pelagio/ q̄ ea cum celestio etiam ipse sentiret/ sine vlla retractione damnauit. Quod licet vos legisse sciaʒ: tamen quia non solis vobis hoc scribit: ne pigeat lectorem ad ipsa gesta recurrere: vel si ea non habet/ etiam cum labore perquirere: ipsa inde verba transcribim⁹/ quę infra scripta sunt.

Quomodo conuictus sit pelagius: Ca. XI.

Synodus dixit: Nūc quoniam anathematizauerit pelagi⁹ incertū stultiloquiū: recte respondēs/ hoiem cū adiutorio dei et gr̄a posse esse: αναμαρτητον sine peccato: respondeat et ad alia capitula: Aliud capitulum in doctrina celestij discipuli pelagij: ex eis q̄ carthagine a sancto aurelio carthaginensi episcopo cū alijs

episcopis audita sunt ⁊ cōmemorata. Adā mortalē factū / qui siue peccaret / siue nō peccaret / moriturus esset: Quoniam peccatum adē ipsum solū leserit / ⁊ non genus humanū. Quoniā lex sicut mittat ad regnū / quēadmodū ⁊ euāgeliū. Quoniā ante aduentum christi fuerint homines sine peccato. Quoniam infantes nuper nati in eo statu sint / in quo adam fuit ante preuaricationē. Quoniā neqꝫ per mortē vel preuaricationē adē omne genus humanū resurgat. Quoniam sanctus episcopus augustin⁹ aduersus discipulos eius in sicilia respōdit hilario ad subiecta capitula: scribēs libꝝ i quo ista continent: Posse hominē sine peccato eē / si velit. Infantes et si nō baptiçent habere vitam eternā. Diuites baptiçatos nisi omnib⁹ abrenūciēt / si quid boni⁺ visi fuerint facere: nō reputari illis: neqꝫ regnum dei posse eos habere. Pelagius dixit: De posse quidē hoiem sine peccato esse / dictuꝫ est superius. De eo autē ꝙ fuerint homies ante aduentū dñi sine peccato / dicimus et nos: quoniā ante aduentū christi vixerunt quidam sancte ac iuste / sm scripturarū sanctarū traditionē. Reliqua vero ⁊ sm ipsoꝝ testimoniū: qꝛ ista non sunt pro quib⁹ ego satisfacere debeaꝫ: sed tamē ad satisfactionem sancte synodi / anathematiço eos q̄ sic tenēt: aut aliqn̄ tenuerūt.

Quō pelagi⁹ ⁊ celesti⁹ in heresi differant: Ca. xii.

Ecce vt alia omittam / videtis anathematiçasse pelagiū eos qui tenēt: ꝙ adē peccatū ipm solū leserit et nō genus humanū: ⁊ ꝙ infantes qui nascunt in eo statu sint in quo adam fuit ante preuaricationē. Quid ergo hic aliud episcopi iudices intelligere potuerūt: nisi eum confiteri / ꝙ peccatuꝫ ex adaꝫ in paruulos trāseat? Quod ne confiteretur celestius / hec damnare noluit / que iste dānauit. Proinde si ostēdero: etiā ipsum nihil aliud sentire de paruulis / nisi ꝙ sine vlla cuiusqꝫ vitij contagione nascunt: quid inter istum ⁊ celestium in hac questione distabit / nisi ꝙ ille apertior / iste occultior fuit: ille pertinacior / iste mēdacior: vel certe ille liberior / hic astutior. Ille em̄ nec in ecclesia carthaginēsi dānare voluit / qō in romana postea se tenere ꝯfessus ē: et corrigi paratū se esse professus est / si ei tāqꝫ homini error obrepsit. Iste autem ⁊ illud dogma dānauerit tanqꝫ cōtrarium veritati: ne ipē a catholicis iudicibus damnaretur: ⁊ id sibi defendendum postea reseruauit / aut mēdaciter damnās / aut callide interpretās.

Quare pelagius damnauit / que celestius dānare noluit: Ca. xiii.

Sed video de me iam iustissime postulari: vt qō promisi / vtꝝ ⁊ ipē hoc sentiat qō celestius / demōstrare nō differā. In primo libro recentioris operis sui / quod scripsit pro libero arbitrio: cuius operis in litteris quas romā misit commemorationeꝫ fecit: Omē inquit bonū ac malum / quo vel laudabiles vel vituperabiles sumus: nō nobisum oritur / sed agitur a nobis: Capaces em̄ vtriusqꝫ rei non pleni nascimur: et vt sine virtute ita ⁊ sine vitio procreamur. Atqꝫ ante actionem proprie voluntatis / id solū in homine est qō deus condidit. Ecce cernitis in his pelagij verbis qō dogma contineat amboꝝ de paruulis sine vllius vitij ex adam cōtagione nascentib⁹. Non itaqꝫ mirum est / ꝙ eos qui dicunt adē peccatum ipsi soli obfuisse ⁊ non generi humano: ⁊ infantes qui nascuntur / in eo statu esse in quo fuit adam ante preuaricationē: celestius damnare noluit: sed multuꝫ mirū est / q̄ fronte pelagius ista damnauerit. Si em̄ sicut dicit malum non nobiscū oritur: et sine vitio procreamur: atqꝫ ante actionē proprie voluntatis id solum in homine est qō deus cōdidit: pfecto pctm̄ adē ipsi soli obfuit: quia nullū in prolem transitum fecit. Non em̄ peccatū nō est malū: aut peccatuꝫ nō est vitiū: aut peccatū deus condidit. Dicit aut iste / malū non nobiscum oritur: et sine vitio procreamur: ⁊ hoc solum est in nascētibus quod deus condidit. Ac per hoc cum peccatū adē ipsi soli obfuisse / nō generi humano / sm istam suā sententiā verissimū putet: cur hoc dānauit pelagius: nisi vt iudices catholici fallerent? Similiter ⁊ illud dici potest: Si malū nō nobiscū orit / ⁊ sine vitio procreamur: idqꝫ solū est in homine nascente quod deus condidit: proculdubio qui nascūtur infantes / in eo statu sunt in q̄ adam fuit ante preuaricationem / cui nullū malū vitiūqꝫ inerat: atqꝫ id solū in illo erat qō deus condiderat: Et tamē anathematiçauit pelagius qui tenēt aut aliquādo tenuerūt: in eo statu esse recētes ab ortu paruulos / in quo adam fuit ante preuaricationem: id est sine vllo malo / sine vllo vitio: id solū habētes quod deus cōdidit. Ut quid ergo ⁊ hoc dānauit pelagius: nisi vt catholica synodus falleretur / ne nouus hereticus damnaretur?

De mendacijs et fallacijs pelagij: Ca. xiiii.

Quod autē scitis / ꝛ qđ in eo etiā libro posui / queꝫ de gestis palestinis ad venerabilem senē nostrū aureliū scripsi: Illa ergo rñsione pelagij totā istam questionē cōsumptā esse gaudebā: cōfessus ꝙ mihi apertissime videbat̄: esse in paruulis originale peccatū: anathema dicēdo eis qui peccato ade ipsum solū / non etiā genus humanum crederēt lesum: ꝛ in eo statu opinarētur esse paruulos / in quo ille homo primus ante ꝑuaricationē fuit. Sed postea cū legissem quattuor eius libros: de quorum primo libro pauloante cōmemorata verba descripsi: ꝛ inuenissem hoiem adhuc contra catholicā fidem de paruulis sentientē: prius mirari cepi tā impudens in ecclesiastico iudicio / ꝛ de tanta questione mendaciū. Si enī eosdem libros ante iam scripserat: quomodo se dixit eos anathematiçare / qui sic aliquādo tenuerūt? Si autem postea illud opus pollicitus est: quomō anathematiçauit / qui sic tenēt? Nisi ridicule forte dictur° ē / eos se dānasse qui sic aliquādo tenuerūt et qui sic tenēt: de tēpore aūt futuro: id est eis qui sic fuerant retēturi / nec sibi / nec alijs ꝑiudicare potuisse: ꝛ ideo nō fuisse mentitū quia postea deprehēsus est sic tenere. Sed non hoc dicit: nō solū quia ridiculū est / sed quia verū esse nō potest. In eisdem quippe libris: ꝛ cōtra peccati ex adam in paruulos transitū loquit̄: ꝛ de gestis palestine synodi gloriat̄: vbi eos qui sic tenent veraciter dānasse putatus est: et absolutionē suā fallendo furatus est.

Fallacie declaratio: Ca. XV.

Quid enī ad rem de qua nunc agim° pertinet / qđ discipulis suis respondet: Ideo se illa obiecta damnasse: quia ꝛ ipse dicit: non tm̄ primo homini / sed etiā humano generi primū illud obfuisse peccatū: nō propagine / sed exemplo: id est non ꝙ ex illo traxerint aliqđ vitiuꝫ / qui ex illo ꝓpagati sunt: sed ꝙ eum primū peccantem imitati sunt om̄es qui postea peccauerūt: Aut quia dicit ideo infantes nō in eo statu esse in quo fuit adam ante ꝑuaricationē: quia isti preceptū capere nondū possunt / ille autem potuit: nondū vtunt̄ rationalis voluntatis arbitrio / quo ille nisi vteretur / non ei preceptū dare. Quid hoc ad rem pertinet: quia verba sibi obiecta sic exponēdo recte se putat damnasse / ꝙ dicitur peccatū ade ipsi soli obfuisse ꝛ nō generi humano: ꝛ infantes qui nascunt̄ in eo statu eē in quo adaꝫ fuit ante peccatū: ꝛ tamen his damnatis non mendaciter tenere / quod in eius postea conscriptis opusculis inuenit̄: sine vllo malo / sine vllo vitio paruulos nasci: ꝛ hoc solū in eis esse quod deus condidit / non vulnus qđ inimicus inflixit?

De mō quo decipit catholicos pelagius: Ca. XVI.

Nunquid hec dicendo verba ꝓpter aliud obiecta: aliter exponendo / id agit / vt se iudices nō fefellisse demōstret? Prorsus non id efficit: Tanto enī iudices fefellit occultius / quāto exponit ista versutius. Episcopi quippe catholici / quādo audiebant hominē anathematiçantem eos qui dicūt: ade peccatū ipsi soli obfuisse / nō generi humano: nihil aliud eum sapere existimabant / ꝙ id quod catholica ecclesia predicare cōsueuit. Unde veraciter paruulos in peccatorum remissionē baptiçat: nō que imitando fecerūt / ꝓpter primi peccatoris exemplū: sed que nascendo traxerūt / ꝓpter originis vitiū. Et quādo audiebant anathematiçanteꝫ eos qui dicūt: infantes qui nascuntur in eo statu esse in quo adam fuit ante preuaricationem: nihil eum aliud dicere credebant: nisi eos qui paruulos putant nullum ex adam traxisse peccatū: ꝛ fm hoc in eo statu esse / in quo fuit ille ante peccatum. Etenim hoc illi obijceret / nō aliud vnde questio versabat̄. Proinde cum hoc iste sic exponit: vt dicat infantes ideo non in eo statu esse in quo adam fuit ante peccatum: quia nondū sunt in eadē firmitate mētis aut corporis: non ꝙ in eos trāsierit vlla culpa ꝓpaginis. Rñdeat̄ ei: Quando tibi illa damnāda obijciebant̄ / nō ea catholici episcopi sic intelligebāt: ideo cum illa damnares / catholicum te esse credebāt. Propterea ergo qđ te illi sapere existimabāt / absoluendum fuit: quod vero tu sapiebas / damnandū fuit. Non ergo tu absolutus es qui damnāda tenuisti: sed illud absolutum est qđ tenere debuisti. Ut auteꝫ tu absolutus putareris: creditus es sentire laudanda / cū te iudices nō intelligerēt occultare damnānda. Recte celestij socius iudicatus es: cui° manifestas te esse participē. Et si in iudicio tuos cooperuisti libros: tamē post iudiciū eos edidisti.

Q̄ iuste pelagius damnatus fuerit: Capi. XVII.

Que cuꝫ ita sint / profecto sentitis in tam nefandi erroris auctores episcopalia cōcilia ꝛ apostolicam sedē / vniuersamq̄ romanā ecclesiam / romanūq̄

imperiū / quod deo ꝓpitio christianū ē: recentissime fuisse cōmotū: donec resipiscant de
2.timoth.2.d diaboli laqueis. Quis eñ scit ne forte det illis deus penitentiam ad cognoscendam et cōfitendam ⁊ pdicandā etiam veritatem damnandāq; veraciter damnabilē falsitatem? Quoquo mō aūt se habere isti velint / multis tamē misericordia domini esse cōsultum: qui eos propterea sectabant / quia catholice cōmunioni videbant esse sociatos: dubitare non possum⁹. Quomō autē pelagius tēptauerit obrepere ad fallendū etiā apostolice sedis episcopale iudiciū in hac ipsa questione de baptismate paruulorū / diligenter attēdite. In litteris eñ quas romam misit ad beate memorie papam innocentiū: qm̄ eum in corpore non inuenerunt ⁊ sancto pape zosimo date sūt / atq; ad nos inde directe: dicit se ab hominibus infamari / q̄ neget paruulis baptismi sacramentum: ⁊ absq; redēptione christi aliquib⁹ celorum regna ꝓmittat. Sed non sic illis hec obijciuntur vt posuit: Nam neq; paruulis negant baptismi sacramentum: neq; absq; redemptione christi aliquib⁹ celorū regna ꝓmittūt. Itaq; vnde se querit infamari / eo modo ꝓposuit / vt facile posset crimini obiecto saluo suo dogmate respōdere.

Quid pelagio obiectum sit: ⁊ de eius dolo: Ca.XVIII.

Obijcitur autē illis / q̄ non baptizatos paruulos nolūt dānationi pmi hominis obnoxios confiteri / ⁊ i eos transisse originale peccatum regeneratiōe purgandum: Quoniam propter accipiendum regnum celorū tātūmodo eos baptizandos esse cōtendunt: quasi preter regnū celorum habere nisi eternam mortē possint qui sine participatione corporis et sanguinis dñi eternam vitam habere nō possunt. Ecce qd̄ eis obijcit de baptismo paruulorū: non q̄ ipse ita ꝓposuit: vt posset sue ꝓpositioni quasi aduersantis obiectioni sm̄ sua dogmata respōdere. Deniq; quomodo respōdeat aduertite: ⁊ videte latebras ambiguitatis falsitati preparare refugia / offundendo caliginem veritati: ita vt etiam nos cum primum ea legimus / recta vel correcta propemodum gauderemus. Sed latiores disputationes eius in libris vbi se quātulibet operiat / plerūq; aperire cōpellitur: fecerunt nobis et ista suspecta: vt attentius intuētes inueniremus ambigua. Cum enim dixisset: nunq̄ se vel impiū aliquē hereticū audisse / qui hoc quod ꝓposuit de paruulis diceret: deinde subiecit atq; ait: Quis enī ita euāgelice lectionis ignarus est / qui hoc nō modo affirmare conet / sed qui vel leuiter dicere / aut etiam sentire possit? Deinde quis tam impius: qui paruulos exortes regni celorum esse velit: dū eos baptizari ⁊ in christo renasci putat?

Q ad rem non ptineat pelagij ad obiecta responsio: Ca.XIX.

Frustra ista dicit: Non inde se purgat: In regnū celorū sine baptismo paruulos intrare non posse: nec ipsi aliquādo negauerūt. Sed nō inde questio est. De purgatiōe originalis pcti in paruulis questio est. Inde se purget / qui nō vult fateri lauacrū regenerationis in paruulis habere quod purget. Et ideo cetera que dicturus est attēdamus. Post interpositum
eñ ex euangelio testimoniū: q̄ nisi renatus ex aqua et spūsctō / regnum celorum nullus possit intrare / vnde illis vt diximus nulla sit questio: secutus adiunxit dicēs: Quis ille tam impius ē / qui cuiuslibet etatis paruulo interdicat cōmunem humani generis redemptionem? Et hoc ambiguū est / quale dicat redemptionem: Utrū ex malo ad bonum: an ex bono ad melius. Nam ⁊ celestius apud carthaginē in libello suo confessus est redemptionem paruulorum: et tamen noluit confiteri ex adam in eos transisse peccatum. Job.3.a.

In quibus verbis dolum occultauerit: Ca.XX.

Sed quid deinde iste subiūgat aduertite: Et in perpetuā inquit certāq; vitam renasci vetet eum qui natus sit ad incertā: id est / quis tā impius est / vt vetet renasci ad perpetuam certamq; vitā eum qui natus sit ad incertam? Hec verba quādo primitus legimus / credidimus eū incertam vitam istam voluisse dicere tēporalem: q̄uis nobis videret magis eam mortalem dicere debuisse q̄ incertam: eo q̄ certa morte finiatur: Tamen q̄diu ducit / quoniā momentis omnibus esse non dubitatur incerta: nihil aliud eum putauimus q̄ istam mortalē vitam maluisse dicere incertam: Ac per hoc q̄uis eternam mortem paruulorum sine baptismatis sacramento ex hac vita migrātiū aperte noluerit cōfiteri: tamē de illo sollicitudinem nostrā quasi certa ratiocinatio solabat. Dicebam⁹ eñ: Si perpetua vita sicut cōfiteri videtur nisi

eorũ qui baptiçati sũt nõ poteſt eſſe: pro fecto eos qui nõ baptiçati moriunt mors perpetua conſequetur: Quod nulla iuſtitia poteſt accidere his a quibus in hac vita nulla peccata commiſſa ſunt/ niſi originale peccatum.

De nodoſo modo loquendi/ qui multos etiam fallere potuit: Ca. XXI.

A Sed poſtea nõ deſu/ erunt fratres qui nos admonerẽt: hoc ideo dicere pelagium potuiſſe: quia de iſta queſtione ita perhibetur ſolitus reſpondere querentibus/ vt diceret: Sine baptiſmo paruuli morientes quo non eant/ ſcio: quo eant/ neſcio: id eſt/ nõ ire in regnum celorũ ſcio: quo vero eant ſe neſcire dicebat: aut dicit/ quia dicere non audebat in mortem illos ire perpetuam/ quos et hic nihil mali commiſiſſe ſentiebat/ et originale traxiſſe peccatum non conſentiebat. Itaq3 et iſta eius verba romam pro magna eius purgatione tranſmiſſa/ tam ſunt ambigua/ vt poſſint eorum dogmati prebere latibula: vnde ad inſidiandum proſiliat hereticus ſenſus: quãdo nullo exiſtẽte qui valeat reſpõdere: tanq3 in ſolitudine aliquis inueniẽ infirmus. Jam vero in libro fidei ſue/ quem romam cum ipſis litteris miſit ad eundẽ papam innocentium: ad quẽ etiam epla3 ſcripſerat/ multo euidentius ſeipſum tegẽdo nudauit/ dicens: Baptiſma vnũ tenemus: qḋ hiſdẽ ſacramenti verbis in infantibus quibus etiã in maioribus dicimus eſſe celebrandum. Non ſaltem dixit eodẽ ſacramẽto: qḋ quidẽ ſi dixiſſet/ adhuc eſſet ambiguũ: ſed hiſdẽ inquit ſacramenti verbis/ tanq3 infantibus remiſſio peccatorum verborũ ſonitu diceret: nõ rerũ ageretur effectu. Uiſus eſt tamen ad tempus aliquid dicere/ quod fidei catholice conueniret: ſed illam ſedem vſq3 in finem fallere nõ preualuit.

B Poſt reſcripta quippe africani concilij: in quã prouinciam quidẽ doctrina illa peſtifera ſerpendo peruenerat: ſed eam non tam late occupauerat altecq3 puaſerat: alia quoq3 ipſius in vrbe roma/ vbi diutiſſime vixerat: atq3 in his fuerat prius ſermonib9 contentionibuſq3 verſatus: cura fidelium fratrũ prolata pa tuerunt: que litteris ſuis quas conſcripſit per orbem catholicum perferendas/ papa zoſimus execranda ſicut legere poteſt/ atexuit: Ubi pelagius epiſtolã pauli apoſtoli ad romanos velut exponens argumentatur et dicit: Si adã peccatum etiã3 nõ peccantibus nocuit: ergo et chriſti iuſticia etiam non credentibus prodeſt. Et cetera huiuſmodi/ que omnia domino adiuuante in libris quos ſcripſimus de baptiſmo paruulorũ/ refutata et diſſoluta ſũt. Et ea quidem in ipſis quaſi expoſitionibus non ex ſua perſona eſt auſus obijcere: ſed ibi hoc dicebat vbi multis notiſſimus erat: et quid ſentiret ac diceret/ latere nõ poterat. Quod in libris illis/ de quorum primo quiddã ſupra commemoraui: nõ diſſimulanter/ ſed apertiſſime quantis poteſt diſputandi viribus ait: vt natura humana in paruulis nullo modo ex propagine viciata credatur: cui arrogãdo ſalutẽ inuidet ſaluatorem.

Ut hereſis aliquando proſit in eccleſia: et de alia quadam pelagij excuſatione: Ca. XXII.

A Ec cum ita ſint: cumq3 iam conſtet dogma extitiſſe peſtiferũ et hereticum errorem: quẽ dño adiuuante apertius iam deuitat eccleſia: duob9 iſtis pelagio ſcilicet et celeſtio/ aut in locũ penitentie redactis: aut ſi id recuſauerint omnino damnatis: qui huius peruerſitatis auctores/ vel perhibentur/ vel etiam probantur: vel certe ſi auctores non ſunt/ ſed hoc ab alijs didicerunt: aſſertores tamen atq3 doctores/ per quos id latius reptaret et creſceret/ et verbis et litteris ſuis/ et cõpetentib9 indicijs et fama: ex his omnib9 ſurgente et crebreſcẽte iactanẽ: quid reſtat/ niſi vt quiſq3 catholicus pro viribus quas ſumit a dño/ redarguat iſtam peſtem: eiq3 vigilãter obſiſtat: vt cum reſpõdendi neceſſitate ſine ſtudio cõtentionis pro veritate certaẽ/ inſtruantur indocti: atq3 ita in eccleſie conuertaẽ vtilitatẽ/ qḋ eſt inimicus in perniciem machinatus: iuxta illud apoſtoli: Oportet et hereſes eſſe: vt probati manifeſti fiant inter vos. 1. Cor. 11. b. Quapropter poſt multa que aduerſus iſtũ errorẽ inimicũ gratie dei/ quã per ieſum chriſtũ dñm noſtrũ puſillis magniſq3 largiẽ/ ſcribendo diſputare potuim9: nũc illud oportet excutere/ q3 volentes hereſeos aſtute inuidiã declinare: aſſerũt iſtam pter fidei periculum eſſe queſtionem: vt videlicet ſi in ea fuerint exorbitaſſe cõuicti: nõ criminaliter/ ſed quaſi ciuiliter erraſſe videanẽ.

B Sic eñ celeſtius apud carthaginẽ geſtis

ecclesiasticis est locutus: Jam inquit de traduce peccati dixi: quia intra catholicā constitutos / plures audiui destruere: nec non et alios astruere: licet questionis res sit ista / nō heresis. Infantes semp dixi egere baptismo / ac debere baptiçari. Quid querit aliud? Ita hoc dixit / tanq̄ significare voluerit tūc fuisse heresim iudicandā si baptiçari debere negaret infantes: Nūc vero quoniā baptiçandos fatet / etiam si causam baptismatis eorū nō eam dicat / quā veritas habet / sed que ad fidem non pertinet: nō se arbitrat errare: et ideo non esse hereticū iudicandū.

De questionib⁹ difficiliorib⁹ / que salua fide possint nesciri: (Ca. XXIII.

A Item in libello quē rome dedit / cū fidem suam a trinitate vnius deitatis vsq͂ ad resurrectionē qualis futura est mortuorū: de quibus eum nullus interrogauerat: et vnde illi nulla questio mouebat / quātum dicere libuit explicasset: vbi ad id qđ agebatur ei⁹ sermo peruenit: Si que vero inquit p̄ter fidem questiones nate sunt: de quib⁹ esset inter plerosq͂ cōtentio: nō ego quasi auctor alicuius dogmatis definita hoc auctoritate statui / sed ea que de prophetarū et apostolorū fonte suscepi / vestri apostolatus offerimus pbanda esse iudicio: vt si forte vt hoibus quispiā ignorantie error obrepserit: nr̄a scientia corrigat. Nempe perspicitis id eum egisse hac plocutione p̄missa: vt si quid in illo apparuisset erroris: nō in fide / sed in questionibus que sunt p̄ter fidē videret errasse: vbi etsi corrigēdus est error: nō tamē tanq̄ heresis corrigatur: et qui correptus fuerit: ita dicat errare / vt non tamen hereticus iudicet.

B Sed multū eū ista fallit opinio. Lōge aliter se habent questiones iste quas esse p̄ter fidem arbitrat: q̄ sunt ille in quibus salua fide qua christiani sumus: aut ignoratur qđ verū sit / et sētētia definitiua suspēditur: aut aliter q̄ est humana et infirma suspitione conijcit.

Questiones preter fidem. Veluti cū querit: qualis / vel vbi sit paradisus vbi cōstituit de⁹ hominem quē formauit ex puluere: cū tamen esse illum paradisum fides christiana nō dubitet. Vel cū querit / vbi sit nūc helias vel enoch: an ibi / an alicubi alibi: q̄s tñ nō dubitam⁹ in quib⁹ nati sunt corporib⁹ viuere. Vel cū querit / vtrū in corpore an

2.Cor.12.a. extra corpus in tertiū celū sit raptus apostolus: quāq̄ sit ista impudens inquisitio id scire volentiū: qđ se ille cui hoc p̄stitum est salua vtiq͂ fide nescire testatur. Vel q̄t sint celi / in quorū tertiū se raptū esse cōmemorat. Vel vtrū elemēta mūdi huius cōspicabilis quattuor / an plura sint. Quid faciat solē lunā ve deficere: his defectibus q̄s p̄dicere astrologi certa tēporū dinumeratione cōsueuerunt. Cur antiqui homines tamdiu vixerint: q̄ sctā scriptura testat: et vtrū pportione longioris etatis filios sera pubertate gignere ceperint. Vbi potuerit matusalē viuere / qui in arca non fuit: qui sicut in plerisq͂ codicibus et grecis et latinis numerant anni: reperitur supuixisse diluuio: vel vtrū paucioribus / qui rarissimi inueniunt / potius credendū sit: in quibus ita est numerus conscriptus annorum / vt ante diluuium defunctus fuisse mōstret. Quis enim non sentiat in his atq͂ huiusmodi varijs et innumerabilibus questionibus: siue ad obscurissima opera dei: siue ad scripturarū abditissimas latebras pertinentibus: quas certo aliquo genere complecti ac definire difficile est: et multa ignorari salua christiana fide: et alicubi errari sine aliquo heretici dogmatis crimine.

De fide mediatoris in antiq̄s patribus: Ca. XXIIII.

A Sed in causa duorū hominū / quorū per vnū venūdati sumus sub peccato: per alterū redimimur a peccatis: per vnum p̄cipitati sum⁹ in mortem / per alterū liberamur ad vitā: quoniā ille nos in se perdidit faciendo voluntatē suam / non eius a quo factus est: iste nos in se saluos fecit: non faciendo voluntatem suam sed eius a quo missus est: In horum ergo duorum hominum causa / pprie fides christiana consistit. Vnus est enim deus / et vnus mediator dei et hominum homo christus iesus: 1.timoth.2.b.

Quoniam non est aliud nomen sub celo datum hominibus / in quo oporteat nos saluos fieri: et in illo definiuit deus fidem omnibus suscitans illum a mortuis. Act.4.b.

Itaq͂ sine ista fide / hoc est sine fide vnius mediatoris dei et hominum hominis christi iesu: sine fide inq̄ resurrectionis eius / quam deus hominibus definiuit: que vtiq͂ sine incarnatione eius ac morte non potest veraciter credi: sine fide ergo incarnationis et mortis et resurrectionis christi: nec antiquos iustos / vt iusti essent a peccatis potuisse

mūdari/ et dei gratia iustificari/ veritas christiana non dubitat: siue in eis iustis quos sancta scriptura cōmemorat: siue in eis iustis quos quidem illa non cōmemorat: sed tamen fuisse credendi sunt/ vl' ante diluuium/ vel inde vsq ad datam legem: vel ipsius legis tempore: non solum in filijs israel / sicut fuerunt prophete/ sed etiam extra eundem po-

B pulum / sicut fuit iob. Et ipsorum enim corda eadem mūdabantur mediatoris

Roma.5.e. fide: et diffundebatur in eis charitas per

Joh.3.b. spiritumsanctū/ qui vbi vult spirat: non merita sequens/ sed etiam ipsa merita faciens. Non enim dei gratia erit vllo mo

Roma.5.c. do / nisi gratuita fuerit omni modo. Quāuis ergo mors regnauerit ab adā vsq ad moysen: quia non eam potuit vincere nec lex data per moysen: non enim data est que posset viuificare / sed que mortuos quibus viuificandis esset gratia necessaria: non solum peccati propagatione et dnatione prostratos/ verūetiam ipsius legis addita preuaricatione conuictos deberet ostendere: non vt periret quisquis hoc in dei misericordia etiam tunc intelligeret/ sed vt per regnum mortis ad supplicium destinatus: etiam sibiipsi per preuaricationem legis manifestatus/ dei quereret adiuto-

Roma.5.d. rium: vt vbi abundauit peccatum/ superabūdaret gratia: que sola liberat a corpore mortis huius.

Quō in sanctis veteris testamēti grā dei viguerit: Ca.xxv.

A Qamuis ergo nec lex per moysen data potuerit a quoq homine regnū mortis auferre: erāt tamē et legis tempore homines dei: nō sub lege terrente/ conuincēte/ puniente/ sed sub gratia delectante/ sanante/ libe-

Ps.50. rante. Erant qui dicerēt: Ego in iniquitatibus conceptus sum / et in peccatis

Ps.37. mater mea me in vtero aluit. Et / Non est pax in ossibus meis a facie peccatorum meorum. Et/ Cor mūdū crea in me deus / et spiritum rectum innoua in visce-

Ps.50. ribus meis. Et/ Spiritu principali cōfirma me: et spiritū sanctum tuū ne aufe-

Ps.115. ras a me. Erāt qui dicerēt: Credidi propter qd locutus sum. Eadem quippe et ipsi mundabantur fide/ qua et nos. Vn-

2.Cor.4.c. de et apostolus dicit: Habentes autem eundem spiritum fidei: scdm qd scriptū ē: Credidi propter qd et locutus sum: et nos credimus propter qd et loquimur. Ex ipsa fide dicebat: Ecce virgo in vte- Esa.7.c.

ro accipiet/ et pariet filium/ et vocabitur nomen eius emanuel: qd est interpretatum nobiscum / deus. Ex ipsa fide de ipso dicebatur: Et ipse tanq sponsus proce- Ps.18.

dēs de thalamo suo exultauit vt gigas ad currēdam viam: a summo celo egressio eius: et occursus eius vsq ad summum celi: et non est qui se abscondat a calore eius. Ex fide ipsa ipsi dicebatur: Thronus tuus deus in seculum seculi: Ps.44.

virga directionis virga regni tui: Dilexisti iusticiam et odisti iniquitatem: propterea vnxit te de' deus tuus oleo exultationis pre participibus tuis. Eodē spiritu fidei a b illis hec futura videbantur/ quo a nobis facta creduntur. Neq enim qui nobis ista fideli dilectiōe prophetare potuerunt / eorum ipsi participes non fuerūt. Et vnde est quod dicit apostolus petrus: Quid tēptatis deū/ Act.15.c.

imponere iugum supra collū discipulorum/ qd neq patres nostri/ neq nos potuimus portare: sed per gratiam domini iesu credimus salui fieri quēadmodū et illi: nisi quia et illi per gratiam domini iesu christi salui facti sunt: non per legē moysi: per quā non sanatio / sed cognitio est facta peccati? Nūc autē sine lege Roma.3.c.

iusticia dei manifestata est: testificata p legem et prophetas. Si ergo nunc manifestata est: etiam tunc erat / sed occulta. Cuius occultationem significabat templi velum: quod est ad eius significandam reuelationem christo moriente Matth.27.f.

conscissum. Et tūc ergo ista gratia vnius mediatoris dei et hominū hominis 1.timoth.2.b.

christi iesu/ erat in populo dei/ sed tanq in vellere pluuia: quā non debitam/ sed Judic.6.g.

voluntariam segregat deus hereditati sue/ inerat latens: nūc autem velut siccato illo vellere/ hoc est iudaico populo reprobato in omnibus gentibus/ tanq in area cernitur patens.

Qr homines tempore legis nature gratia dei eguerint: (Ca.XXVI.

N On igitur sic ut pelagius et eius discipuli tēpora diuidamus: dicentes primum vixisse iustos homines ex natura: deinde sub lege: tertio sub gratia. Ex natura scilicet ab adam tam longa

etate/qua lex nondū erat data: Tūc eñ aiunt/duce ratione cognoscebatur creator: ꝛ quemadmodum esset viuendum scriptum gerebatur in cordibus: non lege litterę/sed naturę: Uerum vitiatis moribus inquiunt/vbi cępit non sufficere natura iam decolor/lex ei addita est: qua velut luna fulgori pristino detrita rubigine videretur. Sed posteaꝗ̄ nimia sicut disputant/peccandi consuetudo preualuit: cui sanandę lex parum valet: christus aduenit: et tamꝗ̄ morbo desperatissimo: non per discipulos/ sed per seipsum medicus ipse subuenit. Hec disputantes/a gratia mediatoris iustos excludere conantur antiquos: tanꝗ̄ dei et illorum hominum non fuerit mediator homo christus iesus: quia nondum ex vtero virginis carne susceptam/homo nondum fuit/quando illi iusti fuerunt. Quod si ita esset: nequaꝗ̄
1.Cor.15.c. apostolus diceret: Per hominē mors: ꝛ per hominem resurrectio mortuorum: Sicut enim in adam omēs moriuntur: sic et in christo omnes viuificabuntur: quandoquidem illi antiqui iusti/ scđm istorum vaniloquia sibi sufficiente natura/nec mediatore homine christo indiguerunt per quē reconciliarent̄ deo: nec in eo viuificabuntur/ad cuius corpus et membra/ ſm id qđ propter homines homo factus est: non pertinere monstrantur. Si autē quemadmodum ꝑ apostolos suos veritas loquitur: Sicut in adam omnes moriuntur/ sic et in christo omnes viuificabuntur: quia per illū hominē mors/et ꝑ istū hoiem resurrectio mortuorum: quis audeat dubitare christianus/etiam illos iustos qui recentioribus generis humani temporibus deo placuerunt: ideo in resurrectionem vitę eternę/non mortis eternę esse venturos: quia in christo viuificabuntur: Ideo aūt viuificari in christo/quoniam ad corpus pertinēt christi: ꝛ ideo pertinere ad corpus christi: quia ꝛ ipsis caput est christus? Ideo et ipsis ca-
1.Cor.11.a. 1.ad.Timo.2.b. put esse christum: quia vnus mediator est dei et hominū/homo christus iesus: Qđ eis non fuisset/ nisi in eius resurrectionem per eius gratiā credidissent. Et hoc quomodo fieret/si eū in carnē venturum esse nescissent: neqꝫ ex hac fide iuste pieqꝫ vixissent? Nā si propterea illis non profuit incarnatio christi/quia nōdum facta erat: nec nobis prodest iudiciū christi de viuis ꝛ mortuis/ quia nōdum factum est. Si autem nos per huius nondum facti/sed futuri iudicij fidē stabimus ad dexteram christi: profecto illi per incarnationis eius tunc nondū factę/sed futurę fidem mēbra sunt christi. Neqꝫ enim putandū est/ ꝙ antiquis iustis sola quę semp erat diuinitas christi/non etiam quę nondū erat eius humanitas reuelata profuerit.

Intellectus verborum christi: Abraam vidit diem meum: (Ca. XXVII.

Aliud enim quod ait dominus iesus: Abraam concupiuit diem meum videre: et vidit ꝛ gauisus est: si diem suū voluit suum tempus intelligi: testimonium profecto perhibuit abraam ꝙ fide fuerit incarnationis eius imbutus. Ioh.8.g. Secundum hunc enim habet tempus: diuinitas vero eius omne tempus excedit: quia per illum vniuersa facta sūt tempora. Quod etsi quisꝙ̄ de die sempiterno accipiendū putauerit: qui nullo finitur crastino: nullo preuenitur hesterno: hoc est de ipsa ęternitate/in qua coęternus est patri: quomodo id vere cōcupisceret abraam/nisi eius nosset futuram mortalitatem cuius quęsiuit ęternitatem? Aut si ad hoc aliquis horum verborum sensum coartat: vt dicat nihil intelligendum in eo quod ait dominus: quęsiuit diem meum/ nisi quęsiuit me qui sum dies permanēs: hoc est lumen indeficiens: velut cum dicimus: vitam filij/de qua loquitur euāgelium dicens: Sic dedit et filio vitam habere in semetipso: non aliud ipsum/ aliud eius vitam: sed eundem ipsum filium intelligim⁹ vitam: qui dixit: Ego sum via/veritas ꝛ vita: Et de quo dictū est: Ipse est verus deus et vita ęterna: vt hanc eius ęqualem patri diuinitatē videre cupiuerit abraam/ nequaꝗ̄ incarnationis eius pręcognita: sicut eum nōnulli etiā philosophi quęsiuerūt: qui nihil de illius carne didicerunt. Ioh.5.d. Ioh.14.a.

De fide abrae iubentis seruum suū manum ponere sub femore eius: Ca. XXVIII.

Gen.24.a. Unquid et illud / q̄ iubet abraam ponere manum seruum suum sub femore suo: et iurare per deum celi/ aliter quisq̄ recte intellecturus est: nisi abraam scisse in qua venturus esset deus celi/carnem de illo femore propagari? Cuius carnis et sanguinis/ quādo ipsum abraam
Gen.14.d. benedixit melchisedech etiam testimoniū christianis fidelibus notissimum protulit: vt tanto post christo diceref in psalmis qd nōdū factū ē/s3 adhuc futurū: eadem tamē ipsa et patrū que nostra est fides vna can/
Ps.109. tabat: Tu es sacerdos in eternū/scdm ordinem melchisedech. In adam quippe inuenientibus mortem/per hoc prodest christus: qz est mediator ad vitam. Non autem per hoc mediator est q̄ equalis est patri ē: Per hoc em̄ quantū pater/tantū et ipse distat a nobis. Et quomō erit medietas/ vbi eade3 ipsa distantia est? Ideo apostolus non ait:
1.timoth.2.b. vnus mediator dei et hominum christus: sed homo christus iesus. Per hoc ergo mediator/per quod homo inferior patre/p qd nobis ꝓpinquior: superior nobis/per quod patri propinquior. Quod apertius ita di/
Phil.2.a. catur: Inferior patre/qz in forma serui: supe
1.Pet.2.d. rior nobis/qz sine labe peccati.

Qualis sit error pelagij/ an scilicet in fide: Ca.XXIX.

Quapropter quisquis humanā contendit in qualibet etate naturā/non indigere medico secūdo adā: qz non est vitiata in primo adam: nō in aliqua q̄stione in qua dubitari vel errari salua fide potest / sed in ipsa regula fidei qua christiani sumus / gratie dei conuincitur inimicus. Quale est autem q̄ ab istis illa que ante fuit/ velut adhuc minus malis moribus vitiata hominu3 laudatur natura / neq3 respiciūt tātis tamq3 intolerabilib9 peccatis
Gen.7.d. hoīes tūc fuisse submersos/ vt excepto vno homie dei τ eius cōiuge/tribusq3 filijs τ totidem nuribus iusto iudicio dei: sicut igne
Gen.19.e. postea terra exigua sodomorum / ita totus mūdus diluuio deleref? Ex quo tēpore igi/
Roma.5.b. tur per vnum hominem peccatum intrauit in mundum/ τ per peccatum mors/ et ita in oēs homines pertransijt/in quo omēs peccauerunt: profecto vniuersa massa perditionis facta est possessio perditoru3. Nemo itaq3/nemo prorsus inde liberatus est: aut
Al. saluatoris liberatur: aut liberabif/nisi gratia redemptoris.

De damno neglecte circūcisionis in paruulo: Ca.XXX.

Cante abraam quidem vtrum aliquo corporali τ visibili sacramento iusti vel coru3 paruuli signarentur/
scriptura nō exprimit. Ipse tamen abraam Gen.17.b.
signum accepit circūcisionis: signaculum Roma.4.b.
iusticie fidei. Et sic accepit/ vt deinceps etiam oēs paruulos domus sue circumcidere iuberetur recentissimos a visceribus matrū/octauo die natiuitatis eorum: vt etia3
hi qui corde ad iusticiam credere nondum Roma.10.b.
possent: iusticie tamen fidei signaculum sumerent. Quod sub terrore tanto est imperatum: vt diceret deus anima3 illam de suo populo perituram/cuius octauo die p̄putij circūcisio facta non fuisset. Huius ta3 horribilis pene iusticia si queraf: nōne istorum omnis de libero arbitrio et laudabili sanitate/et puritate nature quātūlibet arguta sit argumentatio /repercussa et cōfracta dissiliet? Quid enim mali queso paruulus ꝓpria voluntate cōmisit: vt alio negligente τ eū nō circūcidente ipse damnetur: damnatione tam seuera / vt pereat anima illa de populo suo? Neq3 em̄ tēporalis mortis terror incussus est/cum de iustis quando moriebātur/tunc potius diceref: Et ap/
positus est ad populum suum: vel apposi/ Gen.25.a.et
tus est ad patres suos: quoniam deinceps 49.d.
homini nulla tēptatio formidatur / que illum separet a populo suo: si populus eius ipse est populus dei.

De causa tāte comminationis: Ca.XXXI.

Quid sibi ergo vult pro nullo ꝓprie voluntatis admisso/ tanta damnatio? Neq3 enim sicut nōnulli s̄m platonicos opinantur: hoc vniuscuiusq3 infantis anime reddif quod
ante istam vitam sua voluntate commisit: Opinio pla/
quoniā haberet ante hoc corpus/vel bene/ tonicorum.
vel male liberū viuendi arbitrium: cū pau/
lus apostolus apertissime dicat: nondū na Roma.9.c.
tos nihil egisse boni vel mali. Unde ergo recte infans illa perditione punif/nisi quia pertinet ad massam pditionis: τ iuste intelligitur ex adam natus: antiqui debiti obligatione damnatus/nisi inde fuerit non s̄m debitum/ sed s̄m gratiā liberatus? Quam gratiā/nisi gratiam dei: per iesum christum
dominum nostrum? Quem profecto inter Roma.7.d.
cetera veterum sacramenta/etiam ipsa preputij circumcisio prophetauit. Dies enim octauus est in hebdomadarum recursibus dies dominicus: quo resurrexit dominus:

1.Cor.10.a. Et petra erat christus vnde circumcisionis cultellus petrinus: et caro preputij corpus peccati.

Qz mutatis sacramētis nō sint muta ta mediatoris auxilia. Ca.xxxii.

Mutatis proinde sacramētis, postea quam venit qui eis significabatur esse venturus: non tamen mutato mediatoris auxilio: qui etiam priusquam venisset in carne/antiquos sua mēbra liberabat sue
Col.2.c. incarnationis fide: et nos cum essemus mortui delictis et preputio carnis nostre/conuiuificati sumus christo: in quo circūcisi sumus circūcisione non manufacta: quam figurabat circumcisio manufacta: vt euacuaretur corpus peccati cum quo sumus ex adam nati: damnate originis propagatio nos damnat/nisi mundemur similitudine carnis peccati: in qua missus est sine peccato/ qui tamen de peccato damnauit peccatum: factus est pro nobis peccatum. Unde dicit
2.Cor.5.d. apostolus: Obsecramus pro christo/reconciliamini deo: Eū qui nō nouerat peccatū/ pro nobis peccatum fecit: vt nos simus iusticia dei in ipso. Deus ergo cui recōciliamur/ fecit eum pro nobis peccatum: id est sacrificium: per quod dimitterentur nostra peccata: quoniam peccata vocantur sacrificia pro peccatis. Et vtique ipse pro peccatis nostris immolatus est/nullum habens vitium: so-
Exo.12.a. lus in hominibus: quale querebatur tunc in pecoribus: quo significabatur vnus sine vitio ad vitia sananda venturus. Quocunque igitur die sue natiuitatis infans baptizetur in christo: tanquam in octauo circumciditur die: quoniā in illo circumciditur qui tertio quidem ex quo crucifixus est/ sed octauo in hebdomadibus resurrexit die. Circūciditur autem in expoliationem corporis carnis: id est vt debitum quod contagio carnalis generationis attraxit/gratia spiritalis
Job.25. regenerationis absoluat: Nullus enim mundus ē a sorde. Qua obsecro sorde/nisi peccati? Nec infans cuius est vnius diei vita super terram.

Quid in coniugio bonum: et vnde malum. Ca.xxxiii.

Hic autem argumentantur dicentes: Ergo malum sunt nuptie: et non est opus dei homo quem generant nuptie? Quasi nuptiarum bonum sit morbus concupiscentie: in quo vxores diligunt qui ignorant deum: Quod apostolus prohibet: Ac nō potius pudicitia coniugalis/qua in bonis vsus ordinate filios procreandi redigitur libido carnalis: Aut vero possit esse homo nisi opus dei: non solum qui de coniugio/verumetiam qui de fornicatione/vel de adulterio procreat. Sed in hac questione vbi queritur: non cui rei creator/ sed cui saluator sit necessarius: non intuendum est quid boni sit in procreatiōe nature/ sed quid in peccato mali: quo certum est vitiatā esse naturam. Simul aūt vtrumque propagatur/ et natura/et nature vitium: quorum vnum est bonum/ et alterum malum. Illud de conditoris largitate sumitur: hoc de originis dānatione attrahitur. Illi est causa bona voluntas dei summi: huic mala voluntas hominis primi. Illud indicat deum creature institutorem: hoc indicat deum inobedientie punitorem. Denique idē ipse christus propter illud creandum factor est hominis: propter hoc sanandum factus est homo.

Nuptiarum bonitas in quibus consistat: Ca.xxxiiii.

Bonum ergo sunt nuptie in omnibus que sunt propria nuptiarū. Hec autem sunt tria: generandi ordinatio: fides pudicitie: cōnubij sacramētum. Propter ordinationem generandi scriptum est:
Uolo iuniores nubere/filios procreare/ matresfamilias esse. Propter fidem pudicitie: 1.timoth.5.c.
Uxor nō habet potestatem sui coporis/sed vir: similiter et vir non habet potestatē sui 1.Cor.7.a.
corporis/sed mulier. Propter cōnubij sacramentū: Quod deus coniunxit/homo nō separet. De quibus in alijs opusculis nostris/ Matth.19.a.
que vobis non sunt incognita/ quantum domino adiuuante potuimus/ satis nos disse ruisse meminimus. Propter hec omnia: ho-
norabiles nuptie in omnibus/ et thorus Hebr.13.a.
immaculatus: Inquantum enim/nuptie bone sunt/ intantum faciunt plurimum boni/etiam de libidinis malo: quoniam libidine non bene vtitur libido/sed ratio. Libido est aūt in illa quā vocat apostolus repugnantem legi mentis inobedientium lege Roma.7.d.
membrorum. Ratio vero bene vtens libidine: ipsa est in lege nuptiarum: Nā si nullum de malo bonum fieri posset: nec deus ex adulterino cōcubitu hominem conderet. Sicut ergo adulterij damnabile malum/ quando/et inde homo nascitur: non imputatur deo qui certe in opere malo facit ipse opus bonum: Ita quicquid est pudēdum in membrorum illa inobedientia/de qua erubuerunt qui post peccatum folijs ficulneis eadem membra texerunt/ non nuptijs Gen.3.b.
imputatur: propter quos concubitus cōiugalis nō

solum est licitus/verumetiam vtilis et honestus: Sz imputatur peccato inobedie͂tie: cuius hec pena est cõsecuta/vt homo inobediens deo/sua quoq̃ sibi inobedientia membra sentiret: de quibus erubescens q̄ nõ ad arbitriũ volũtatis ei9/s ad libidinis incentiuũ velut arbitrio ꝓprio mouerent: que pudenda iudicauit/operienda curauit. Non enim confundi debuit homo de opere dei: aut vllo modo fuerant creato erubescenda/ que instituenda visa sunt creatori. Itaq̃ nec deo nec homini illa simplex nuditas displicebat/quãdo nihil erat pudendũ/q2 nihil ꝓcesserat puniendũ.

Quales ante peccatum nuptie extitissent: Ca.XXXV.

Essent autẽ proculdubio nuptie etiam non precedẽte peccato: quia neq̃ ob aliam causam viro adiutoriũ: non alius vir/ sed femina facta est. Et illa dei verba: Crescite et multiplicamini: non est damnãdorũ predictio peccatorũ/ sed fecundatarũ benedictio nuptiarũ. His enim deus ineffabilibus suis verbis: id est diuinis rationibus in sue sapientie/per quã facta sunt omnia/veritate viuẽtibus vim seminis indidit primis hoibus. Si autẽ peccato non fuisset dehonestata natura: absit vt opinemur tales futuras fuisse nuptias in paradiso/vt in eis ad prolem seminandã nõ natura volũtatis: sicut pes ad ambulãdum: man9 ad operandũ: lingua ad loquẽdum: sed estu libidinis membra genitalia mouerentur. Nec sicut nunc fit: virginitatis integritas ad cõcipiẽdos fetus/vi turbidi viciaretur ardoris/sed obsequeret imperio tranquillissime charitatis. Et eo modo nõ esset dolor z cruor virginis cõcũbentis: quomodo non esset etiam matris gemitus parientis. Hec ideo non creduntur/quia in ista mortalitatis cõditione inexperta sunt. In deterius quippe vitio mutata natura/ nõ inuenit prime illius puritatis exemplũ. Sed fidelibus loquimur/qui nouerũt credere diuinis eloquijs: etiam nullis adhibitis ex parte ṽitatis exemplis. Quõ eñi nũc ostendã sine vllis parentib9 de puluere hoiez factũ: †eiusq̃ de suo latere cõiugem? Et tñ qõ oculus iã nõ inuenit fides credit.

Gen.1.d.

Al. telas.

De motu libidinis z dolore parturiendi post lapsum: Ca.XXXVI.

Hic ergo et primarum nuptiarum sine libidinis passione tranquillitas et motus genitalium sicut aliorum membrorum: non ad effrenati caloris incitamentum/sed ad voluntatis arbitrium. Quales nuptie perseuerassent/ si peccati nõ interuenisset opprobrium/ nũc ostendi non potest: sz ex his que diuina auctoritate cõscripta sunt/nõ immerito credi potest. Sic enim modo nõ inuenio sine pruriente libidine cõcũbentem: sicut nõ inuenio sine dolore et gemitu parturientem/sine futura morte nascentez/ z tamen sm scripturarum sanctarũ veritatem gemitus parturientis et mors hominis non fuisset/si peccatũ non precessisset. Sic nec illud vnde erubuerunt: qui mẽbra illa texerunt: quia z hoc in eisdẽ sanctis litteris ꝓcedente peccato scriptũ est consecutum. Mẽbra quippe illa nisi indecens motus oculis eorum non vtiq̃ clausis/sed in hoc non apertis: hoc est non attẽtis/animaduertenda nũciasset: nihil in suo corpore qõ vtiq̃ totuz deus laudabile fecerat/pudendũ velandũq̃ sensissent: quia nisi ꝓisset facin9 qõ inobedientia est/ausa committere/nõ sequeretur dedecus/qõ verecũdia vellet abscondere.

Gen.3.b.

De distinctione boni et mali in nuptijs: Ca.XXXVII.

Carũ est igitur/hoc non esse nuptijs imputãdũ: qõ etsi nõ essent/nuptie tamen essent: quarum bonũ non aufertur isto malo/sed ab eis hoc malũ in vsũ vertitur bonum. Uerũ quia iam ista conditione mortaliũ nũc simul aguntur concubitus z libido: eo fit/vt cum libido reprehenditur/etiam nuptialis concubitus licitus z honestus reprehendi putetur ab eis qui nolunt discernere ista vel nesciunt: Nec attendunt illud esse nuptiarum bonũ/vnde gloriantur nuptie: id ẽ proles/pudicitia/ sacramentum: illud aũt non esse nuptiarum/sed carnalis concupiscentie malum: de quo erubescunt et nuptie. Sz quia sine illo malo fieri non potest nuptiarum bonum: hoc est ꝓpagatio filioꝝ: vbi ad huiusmodi opus venitur/secreta queruntur: arbitri remouent: filiorum q̃z ipsorum si iam inde aliqui nati sunt/cũ ꝑ etatem sentire ista iam ceperint/presentia deuitatur: Atq̃ ita nuptie sinuntur exercere qõ licet/vt non negligant occultare qõ dedecet. Hinc est q̄ infantes etiam qui peccare non possunt/non tamen sine peccati contagione nascuntur: non ex hoc qõ licet/sz ex eo qõ dedecet: Nã ex hoc qõ licet/natura nascitur: ex illo qõ dedecet/vitium. Nature nascentis est auctor deus: qui hominem condidit: et qui virum ac feminã nuptiali iure coniunxit: Uitij vero auctor est diaboli decipientis calliditas/et hominis consentientis voluntas.

Quõ debeat fieri carnalis copula expers peccati: Ca.XXXVIII.

v Bi nihil deus fecit/nisi q hominem
volũtate peccantẽ/iusto iudicio cuȝ
stirpe dãnauit: et ideo ibi quicquid
etiã nondũ erat natum/merito est in ꝓuari/
catrice radice dãnatũ. In q̃ stirpe dãnata te
net hominẽ generatio carnalis: vnde sola li
berat regeneratio spiritalis: ideo regenera/
tis parẽtibus/ ſi tñ in eadẽ gratia perseuera
uerint/ ꝓculdubio ista ꝓpter remissionẽ pec
catorũ/ quę in eis facta est/ non nocebit: nisi
cũ ea male vtunť: non solũ in oĩbus illici/
tis corruptelis/ veȝ etiã in ipis cõiugibus:
qñ non ꝓpagãdi voluntate operã creandis
filijs impendũt/ sed lasciuiendi voluptate
exaturandę cupidini inseruiũt: Quod ꝓpt
vitandas fornicatiões maritis ⁊ vxoribus
ne fraudent inuiceȝ/ nisi ex consensu ad tpꝰ
1.Cor.7.a. vt orationibus vacẽt: ſm veniã/ nõ ſm im/
periũ concedit apostolus. Euidenter quippe
Al. ⁊ denudat dum tribuit veniaȝ/ ⁊ denotat culpam. Nu
ptialis aũt concubitus/ quem matrimoni/
ales quoq indicant tabulę/ causa procreã/
dorũ fieri filiorũ: per seipsuȝ prorsus/ nõ in
cõparatione fornicationis est bonus: qui
tãetsi propter corpus mortis/ qđ nondum
est resurrectione renouatum: sine q̃dã a be/
stiali motu de quo natura erubescit huma/
na non potest fieri: tamen ipse concubitus
non est peccatũ/ vbi ratio libidine vtitur ad
bonũ/ nõ superať ad malũ.

De vtilitate baptismi. Ca.XXXIX

o Besset ista carnis cõcupiscẽtia etiã
tantũmodo q inesset/ nisi peccato/
rum remissio sic prodesset: vt quę in
eis ẽ/ ⁊ nato/ ⁊ renato: nato quidẽ ⁊ inesse ⁊
obesse: renato aũt inesse quidem/ sed nõ ob/
esse possit. Intantuȝ eñ obest natis: vt nisi
renascanť/ nihil possit ꝓdesse si nati sunt de
renatis. Manet quippe in prole/ ita vt re/
atũ faciat originis vitiũ: etiã si in parente
reatus eiusdem vitij remissione ablutus ẽ
peccatorum: donec omne vitium cui cõsen/
tiendo peccatur/ regeneratione nouissima
consũmatur: id est ipsius etiã renouatione
carnis/ quę in eius resurrectione futura pro
mittitur: vbi non solum nulla peccata faci/
amus/ sed nec habeamus vlla desideria vi/
tiosa/ quibus consentiendo peccemus. Ad
quã beatã perfectionem huius/ quod nunc
datur/ sancti lauacri gratia perueniť. Quia
eñ regeneratione spũs modo fit/ vt pecca/
ta omnia ꝓterita remittanť: eius merito fi/
et etiam regeneratio carnis in ęternam vi/
tam/ qua in ipsa carne incorruptibiliter re/
surgente/ peccatorũ omniũ incitamenta sa/
nentur. Sed ea salus adhuc in spe facta est/
nõ tenetur in re: neq possidetur ꝑ ꝓsentiã/
sed expectatur ꝑ patientiã.

Q nõ solũ maiores/ sed et pusillos eruit de potestate tenebrarũ baptismus: Ca.XL.

a E per hoc non solũ peccata omnia/ A
quorũ nũc remissio fit in baptismo/
quę reos faciunt/ dũ desiderijs viti/
osis cõsentiť atq peccať: verũetiã ipsa de/
sideria vitiosa: quibus si nõ consentiť/ nul
lus peccati reatus ꝯtrahiť: quę nõ in ista/ ſ
in alia vita nulla erũt/ eodẽ lauacro baptis/
matis vniuersa purganť. Reatꝰ itaq vitij
huiꝰ de quo loquimur in regeneratorũ ꝓle
carnali/ tamdiu manebit donec et illic laua
cro regenerationis abluatur. Regeneratus
quippe nõ regenerat filios carnis/ sed gene/
rat: ac per hoc in eos non q regeneratus/
sed q generatus est traijcit: Sic igitur/ siue
reus infidelis/ siue absolutꝰ fidelis nõ rege
nerat absolutos vterq/ sed reos: quomodo
non solũ oleastri/ sed etiã oleę semina/ non
oleas generãt/ ſȝ oleastros. Sic itaq in dã/
natione hominẽ ꝓma natiuitas tenet: vnde
nisi secunda nõ liberat. Tenet ergo diabo/
lus/ liberat christus: tenet deceptor euę/ li/
berat filius marię: tenet qui ꝑ coniugeȝ ve
nit ad virũ/ liberat qui de coniuge natus ẽ
q̃ nõ pertulit virũ: tenet qui causam libidi/
nis intulit feminę/ liberat q̃ sine libidine ẽ
conceptus in femina: Omnes ille prius per
vnũ tenere potuit: nec ab eius dñatione li/
berat/ nisi vnus queȝ tenere nõ potuit. De B
niq ipsa ecclesię sacramenta/ quę tã priscę
traditionis auctoritate concelebrat/ vt ea
isti q̃uis in paruulis existiment simulato/
riẽ potius q̃ veraciter fieri: non tamẽ aude
ant apta improbatione respuere: Ipa inq̃
sanctę ecclesię sacramenta satis indicãt par
uulos a partu etiã recentissimos per grati/
am christi de diaboli seruitio liberari. Exce
pto eñ q in peccatorũ remissionem nõ fal/
laci/ ſȝ fideli mysterio baptiȝantur/ etiã priꝰ
exorciȝatur in eis et exufflatur potestas cõ/
traria: cui etiam verbis eorũ a quibus por
tantur se renũciare respõdent. Quibꝰ oĩbꝰ
rerum occultarũ sacratis ⁊ euidentibus si/
gnis a captiuatore pessimo ad optimũ redẽ
ptorem trãsire monstrãtur: qui ꝓ nobis in/
firmitate suscepta alligauit fortem vt vasa Math.12.c.
eius eriperet: quia infirmũ dei non solum ẽ 1.Cor.1.d.
hominibꝰ/ verum ⁊ angelis fortius. Libe/
rans itaq deus pusillos cũ magnis in vtris
q/ ostendit qđ locuta est per apostolũ veri

tas: Nõ eñ solos etate maiores/ sed etiam
Col.1.b. pusillos eruit a potestate tenebrarũ: vt trãs
D ferat in regnũ filij claritatis sue. Nec quisq̃
miret et dicat: Cur hoc creat bonitas dei:
qd possideat malignitas diaboli? Hoc eñ
sue creature seminib⁹ ex illa bonitate largi
Math.5.g. tur: qua etiã facit solẽ suũ oriri sup bonos τ
malos: τ pluit super iustos τ iniustos. Hac
quippe bonitate etiam ipsa semina benedi
xit: vel benedicendo cõstituit. Quã benedi
ctionẽ nature laudabili culpa damnabilis
nõ ademit: Que licet per dei punientis iu
sticiã valuerit/ vt hoies cũ peccati origina
lis vitio nascerent: non tamẽ valuit/ vt ho
mines nõ nascerent: Sicut in ipis etate ma
ioribus quelibet vitia peccatoꝝ non ex ho
mine hoiem tollũt/ sed permanet dei opus
bonũ in quãtiscũq; malis operibus impi
Ps.48. orum. Nam etsi homo in honore positus τ
non intelligens cõparat pecoribus/ eisq; si
milis sit: non tamen vsq; adeo similis fit/
vt pecus sit: Comparat nãq; per vitiũ/ nõ
per naturã: nõ pecoris vitio/ s3 nature. Tã
te nãq; excellentie est in cõparatione peco
ris homo/ vt vitiũ hominis natura sit pe
coris: nec tamen ideo natura hominis in
naturam vertitur pecoris. Ac per hoc deus
hominẽ damnat ꝓpter vitium quo natu
ra dehonestatur: non ꝓpter naturam que
vitio non aufert. Bestias vero absit vt opi
nemur pene damnationis obnoxias: quas
iustum est vt miserie sint expertes/ que nec
C beatitudinis possunt esse participes. Quid
ergo mirũ est vel iniquũ/ vt imũdo spiritui
subdat homo: nõ ꝓpter naturam/ sed pro
pter immũdiciã suã: quã nõ ex opere diui
no/ sed ex humana volũtate venientẽ in ori
ginis labe cõtraxit: cũ τ ipse spũs immun
dus bonũ sit/ q2 spũs: malũ/ q2 immũdus?
Illud quippe est ex dei opere: hoc ex ꝓpria
volũtate. Natura itaq; fortior/ id est ange
lica: inferiorẽ naturã/ id ẽ humanã/ vitij so
cietate subditam tenet. Ideo mediator an
gelis fortior: infirmus ꝓpter hoies factus
est. Sic superbia captiuatoris/ redẽptoris
humilitate destruit: vt qui super filios ho
minis angelica fortitudine gloriat: a filio
dei suscepta humana infirmitate vincatur.
Sed iã etiã istũ cõclusuri libꝝ/ oportere ar
bitramur/ vt ambrosium antistitẽ dei/ cui⁹
inter latine lingue scriptores ecclesiasticos
ꝓcipue pelagius/ integerrimã fidez ꝓdicat:
sicut de gratia fecimus/ ita τ de peccato ori
ginali: in quo delendo ipsa gratia euiden
tius cõmendat: calũniose istoꝝ loquacita
ti respõdere faciam⁹. In eo ope qd scripsit

de resurrectione sanct⁹ ambrosius: Lapsus Ambrosius de fide resurrectionis.ca.2.
sum inquit in adã de paradiso/ eiect⁹ sũ3 in
adã: mortu⁹ sum in adã: quẽ reuocaret nisi
me in adam inuenerit: vt in illo culpe obno
xium/ morti debitũ/ ita in christo iustifica
tum? Item scribẽs contra nouatianos/ ait:
Oẽs hoies sub peccato nascũtur/ quorum
ipse ortus in vitio est: sicut habes lectũ di
cente dauid: Ecce in iniquitatib⁹ cõceptus Ps.50.
sum: et in delictis peperit me mater mea.
Ideo pauli caro corpus mortis erat: sicut
ipe ait: Quis me liberabit de corpore mor Roma.7.d.
tis huius? Christi autez caro dãnauit pec
catum/ quod nascẽdo nõ sensit/ qd morien
do crucifixit: vt in carne nostra esset iustifi
catio per gratiã/ vbi erat ante colluuio per
culpam. Item idẽipse cũ exponeret esaiam
ꝓphetam loquẽs de christo: Ideo inquit τ
quasi homo per vniuersa tẽptatus est: τ in
similitudine hominum cuncta sustinuit: sed
quasi de spũsctõ nat⁹ abstinuit a peccato:
Ois eñ homo mendax: τ nemo sine pecca Ps.115.
to/ nisi vnus deus. Seruatum est igitur: vt
ex viro τ muliere/ id est per illam corporum
cõmixtionem/ nemo videat expers esse de
licti. Qui aũt expers delicti/ expers est etiã
huiusmodi cõceptionis. Itez cũ exponeret
euãgeliũ scdm lucã: Non eñ virilis coitus Ambrosius super lucã.li.2.ca.7.
inquit vulue virginalis secreta reserauit: s3
immaculatũ semen inuiolabili vtero spũs
sanctus infudit. Solus eñ per oia ex natis
de femina sanct⁹ dñs iesus/ qui terrene con
tagia corruptele immaculati part⁹ nouita
te nõ senserit: τ celesti maiestate depulerit.

Concludit cõtra pelagiũ hereticum ex sancti ambrosij dictis: (Ca.XLI.

His tamẽ verbis homi
b nis dei/ quẽ tãto ꝑconio ipse lauda
uit/ pelagius/ ꝯtradicit/ τ dicit: sicut
sine ꝟtute ita nos sine vitio ꝓcreari. Quid
igitur restat/ nisi aut istum pelagius suum
dãnet errorem/ aut eu3 sic ambrosium lau
dasse peniteat? Sed q2 ista scdm catholicã
fidẽ btũs ambrosius: vt eps catholicus est
locutus: sequit vt ab hac via fidei deuius
merito pelagius/ cu3 celestio discipulo suo
catholice ecclesie sit auctoritate dãnatus:
nisi eũ nõ ambrosiũ laudasse/ s3 cõtra am
brosiu3 sensisse peniteat. Scio vos ea q̃ ad
edificationẽ vel ꝯfirmationẽ fidei cõscribũ
tur/ insatiabiliter legere. Uerũtñ hic liber
quãtũlibet sit ad hoc vtilis/ iam tandẽ ali
quando finiendus est.

Scti augustini hipponẽsis epi liber ꝯtra
pelagiũ τ celestiũ ð pctõ originali explicit.

Sancti augustini ad emeritũ: diligẽter ab eo inquirentis originẽ schismatis: & causã cur factũ sit: instãterq; ac iterato petẽtis et quid sibi uideat̃ rñdere nõ graueť: Epla.

Desiderabili & dilecto fratri emerito: Augustinus. Ego cũ audio quẽq; bono ingenio praeditũ: doctrinisq; liberalib⁹ eruditũ: quãq; nõ ibi sal⁹ animae cõstituta sit: tñ in quaestione facillima sentire aliud q̃ ueritas postulat: quo magis miror: eo magis exardesco nosse hoiem: & cũ eo colloqui: uel si id nõ possim: saltẽ litteris quae lõgissime uolãt attingere mẽtẽ ei⁹: atq; ab eo uicissim attingi desidero. Sicut te eẽ talẽ audio uiꝝ: & ab ecclesia catholica: quae sicut sãctospũ praenũciata ẽ toto orbe diffunditur: discerptũ doleo atq; seclusum: quã ob causã nescio. Nam certũ ẽ magnae parti romani orbis: ne dicã etiã barbaris gẽtibus: quib⁹quoq; debitorẽ se dicebat aplus: quorũ christianae fidei cõmunio nostra cõtexit: ignotã esse partẽ donati. Nec eos oino scire: uel qñ uel quibus causis exorta sit ista dissensio. Quos utiq; omẽs christianos ab eis criminib⁹ quae afris obijcitis nisi innocẽtes esse fatearis: cogeris dicere oim malis factis obnoxios: cũ apud uos perditi: ut miti⁹ dixerim: latẽt uos omnes esse pollutos. Nõ eñ neminẽ de uestra cõmunione pellitis: aut tũc primũ pellitis cũ primũ illud unde pellẽdus ẽ fecerit. An nõ aliquanto tẽpore latentẽ & postea proditũ conuictũq; damnatis? Quaero igiť: utrũ uos cõtaminauerit eo tpe quo latebat? Rñdebis nullo mõ. Nullo ergo tpo cõtaminaret etiã si semp id lateret. Nã & mortuoꝝ nõnlla saepe cõmissa ꝓdũť: nec fraudi ẽ christianis q eis cõmũicauere uiuẽtib⁹. Cur ergo uos tã temeraria atq; sacrilega direptione praecidistis a cõmuniõe innũerabiliũ ecclesiarũ oriẽtaliũ: quas semp latuit: & adhuc latet qđ in africa gestũ esse aut docetis aut fingitis? Alia eñ quaestio ẽ: utrũ illa uera dicatis quae qdem nos multo probabiliorib⁹ documẽtis falsa esse cõuincimus: & in uestris magis eaipsa quae obijcitis tũc ꝓbata declaram⁹. Sed haec ut dixi alia quaestio est: tũc aggredienda & discutiẽda cũ opus fuerit. Illud nũc attendat uigilantia mentis tuae: neminẽ cõtaminari posse ignotorũ ignotisq; criminbus. Unde manifestũ est a cõmunione orbis: cui seu falsa seu uera crimina quae afris intẽditis prorsus ignota sunt: & sp ignota fuerunt: sacrilego schismate uos esse separatos: Q₂ q̃ & illud nõ est tacendũ: etiã cognitos malos bonis non obesse in ecclesia: si eos a cõmunione ꝓhibendi aut potestas desit: aut aliqua ratio cõseruandae pacis impediat. Qui sunt eñ qui apud ꝓphetã ezechielẽ & ante uastationẽ pditoꝝ signari meruerint: & cũ illi uastarenť eua dere illaesi: nisi ubi manifestime oñditur qui moeret & gemũt pctã & iniquitates populi dei quae fiũt in medio eorũ? Quis aũt quod ignorat: gemit & moeret? Ex eadẽ ratiõe etiã paulus apls falsos fratres tolerat. Nõ eñ de incognitis ait: Oẽs eñ sua quaerunt: nõ quae iesu christi: qnos tñ secũ fuisse manifestat. Ex quo aũt genere sunt q uł thurificare idolis uel codices diuinos tradere q̃ mori maluerũt: nisi ex eoꝝ q sua quaerũt: nõ quae iesu christi? Multa testimonia scripturarũ praetereo: ne longiorẽ q̃ necesse est eplam faciã: & eruditioni tuae plura per teipsum cõsideranda pmitto. Quod tñ satis ẽ: uideo. Obsecro si tã multi iniqui in uno pplo dei eos quos contestabanť nõ fecerũt tales quales ipsi erant: si multitudo illa falsoꝝ fratrũ aplm paulũ in una cũ eis ecclesia constitutũ nõ fecit sua quaerẽtẽ non quae iesu christi: manifestũ est non hoc effici hoiem: quod est malus quisq;: cũ quo ad altare christi accediť: etiã si non sit incognitus: si tñ non approbeť & a bona cõsciẽtia disputãdo sepeť. Manifestũ ẽ igiť nõ eẽ aliđ cũ fure cõcurrere: nisi uel furari cũ eo uel furtũ eius cordis placito accipere. Hoc nos dicim⁹: ut quaestiones infinitas atq; superfluas de factis hoim quae rationẽ nostrã nihil impediũt auferamus. Sed & uos nisi hoc sentiatis: tales eritis omẽs qualis optatus in uestra cõmunione uobis non ignorantib⁹ fuit. Quod absit ab emeriti moribus aliorũq; taliũ quales apud uos esse nõ dubito longe a factis illius alienos. Neq; eñ uobis obijcimus nisi schismatis crimẽ: quã etiã haeresim male pseuerando fecistis. Quãti aũt diuino iudicio pendať hoc facinus lege quod te legisse nõ ambigo: Inuenies dathan & abiron: hiatu terrae deuoratos: caeterosq; omẽs q eis cõsenserãt igne de medio eoꝝ existẽte cõsumptos: Illud ergo scelus ad exẽplum deuitandi dñs deus praesenti supplicio denotauit: ut cũ talibus patientissime parcit quali ultimo iudicio reseruet ostẽderet. Neq; eñ reprehendimus

Ezech. 9. b.
2. Cor. 11. f.
Phil. 2. c.
Nume. 16. e.

rationes uestras: si eo tēpore quo uesana potētia furere iactabat optatus: cū eius accusatores/sed & totius africæ gemitus cōgemiscētib⁹ uobis: si tñ talis es: qualē te prædicat fama: quod scit de⁹ me & credere & uelle. Nō ergo reprehēdim⁹ si eo tēpore ne mltos secū excōmunicatos traheret: & cōmunionē uestrā schismatis furore præcideret/ eum excōmunicare noluistis. Sed hocipsum ē qd' uos arguit in iudicio dei / frater emerite: quia cum uideretis tā magnū malū esse / diuidi partē donati: ut optatus potius in communione tolerandus existimaret/ q̄ illud admitteret: permanetis in eo malo qd' in di
B uidenda ecclesia christi a uestris maioribus perpetratū est. Hic fortasse respondedi angustia/tēptabis defendere optatū. Noli frater: noli obsecro: nō te decet: & si aliquē aliū forte deceat: si tñ qcq̄ decet malos: emeritū certe nō decet defēdere optatū: sed fortasse nec accusare. Ita fit sane: V tere uoce media & dic: V nusquisq̄ sarcinā suā portat. Tu quis es qui iudices seruū alienū? Si ergo ad testimoniū totius africæ/imo uero terrarū oim quaquersum gildonis fama feruebat: simul enim & ille notus erat: nō ausi estis un q̄ de optato iudicare: ne temere de incognitis iudicaretis: Nos tādem possum⁹ aut debemus de his q ante nos uixerunt / ad uestrū tm̄modo testimoniū temerariam de incognitis ferre sententiā: cum parū sit q̄ uos ignota criminamini: nisi & nos ignota iudicemus? Nō em̄ optatū/etiā si forte falsa periclitat̄ inuidia/sed te defendis cū dicis: Ignoro qualis ille fuerit. Quāto magis ergo quales fuerint afri: quos ignotiores arguis: orientalis orbis ignorat. A quibus tñ ecclesijs / quarū nomina habes in libris & recitas / nefaria dissensione disiūgeris: si tā uagadesem episcopū uestrū famosissimum & pessime diffamatū: nō dico cæsariensis/sed sitifensis collega eius eiusdēq̄ tēporis/ignorabat: quō traditores afros quicūq̄ fuerint: ecclesia corinthiorū/ephesiorū/colossensiū/philippensiū/thessalonicēsiū/antiochenorū/ponti / galatiæ / cappadociæ cæterarūq̄ orbis partium ab apostolis in christo ædificatarū: aut nosse potuit: aut dānari a uobis meruit: quia nō potuit: & tñ eis non cōmunicatis: & dicitis nō esse christianos / & eos rebaptiçare conamini. Quid dicā: quid querar: aut quid exclamē? Si cū homine cordato loquor: indignationis huius aculeos tecū particeps. Nā uides ꝑfecto quæ dicerē si uellē credere. An forte fecerūt int̄ se maiores uestri cōciliū / & dānauerūt præter se totū orbē christianū? Ita ne ad hoc ꝑducta est rerū existimatio/ut cōciliū maximianensiū: q de uestra præcisione præcisi sunt: quia uobis cōparati paucissimi sūt: nō ualeat aduersus uos / & uestrū cōcilium ualeat aduersus gentes: hæreditatē christi & possessionē eius terminos terræ? Mi- Ps.2.
ror si habet in corpe sanguinē/qui de hac re nō erubescit. Rescribe ad ista quæso. A nō nullis em̄ quibus nō potui non credere/audiui te rescriptui ū/si tibi scriberē. Iā etiā pridē misi unā epistolā: quā utrū accæperis ul' ei respōderis / & forte ego tuā nō acceperim/ nescio. Nūc interim peto ad hæc respōdere ne grauueris/quod tibi uidet̄. Sed noli te in alias tollere quæstiones: Hinc em̄ caput est ordinatissimæ inquisitiōis: cur schisma factū sit. Nā & terrænæ potestates cū schismaticos ꝑsequunt̄: ea regula se defendūt/qua dicit aplus: Qui potestati resistit: dei ordinationi resistit. Qui aūt resistūt: ipsi sibi iudiciū acquirūt. Principes em̄ non sunt timori bono operi/sed malo. V is aūt nō timere potestatem? Bonū fac & habebis laudē ex illa. Dei em̄ minister ē tibi in bonū. Q̄ si malū feceris: time: Nō em̄ frustra gladiū portat. Dei em̄ minister est: uindex in irā ei q male agit. Tota igitur quæstio ē: utrū nihil mali sit schisma: aut utrū schisma nō feceritis: ut ꝓ bono ope ptātibus resistatis/nō ꝓ malo/unde uobis acqratis iudiciū. Propterea ꝓuidētissime dñs non ait: Beati qui ꝑsecutionē patiūt̄ tñ/sed addidit: ꝓpter iustitiā. Si ergo in sticia est quā operati estis in illa dissensione/ in qua etiā pmanetis: scd'm ea quæ supra dixi: nosse abs te cupio. Si autē iniquitas est orbē christianum damnare inauditum: uel quia non audiuit quæ uos audistis: uel quia non ei ꝓbatum ē quod temere credidistis: aut sine certo documento accusastis: & ideo rebaptiçare uelle tot ecclesias ipsius dñi: cum hic adhuc esset in carne: & apostolorū eius prædicatione ac labore fundatas: quia uobis licet: aut nescire afros collegas uestros malos simul uiuētes/simul sacramenta tractantes: aut etiam scire/sed tolerare ne pars donati diuidatur: Illis aūt in orbe remotissimo constitutis nō licet nescire quod uos de afris/aut nostis/ aut creditis/aut audistis/

Gal.6.b.
Roma.14.b.
Roma.13.a.
Matth.5.a.

aut fingitis. Quæ tāta est peruersitas amplecti suā iniquitatē/& potestatū accusare sæ/
ueritatē? At em̄ & malos christianos nō licet psequi? Esto nō liceat Sed nūquid hoc po
testatib⁹ ad hoc ipsū ordinatis fas est obijcere? An aplm̄ delebim⁹? Aut non habent co/
¶ dices uestri quæ pauloante cōmemoraui? Sed uos inquies talib⁹ cōmunicare nō debe/
tis. Quid ergo? Vos flauiano quōdā uicario partis uestræ homini: quia legibus seruiēs
nocētes quos inuenerat occidebat non cōmunicastis? Sed a uobis inquies romani prin
cipes aduersū nos ꝓuocantᷣ: Immo a uobis aduersum uosipsos: q ecclesiam/ illi cuius si/
cut tāto ante prædictū est: iā membra sunt. De christo em̄ dictū est: Et adorabant eum Ps.71.
oēs reges terræ: & præcisone laniare ausi estis: & rebaptiçare ptinaciter audetis. No/
stri aūt aduersus illicitas & priuatas uestroꝝ uiolētias quas & uos ibi qui talia nō facitis
doletis & gemitis: a potestatibus ordinatis tuitionē petūt/non qua uos psequantur/sed
qua se defendāt. Sicut aplus paulus aduersus iudæos coniurantes ut eum necarent an/ Act.23.f.
teq̄ esset romanū imperiū christianū/ægit ut sibi tuitio etiā armatorum dareᷣ. Sed illi
principes qualibet occasiōe cognoscētes uestri schismatis nefas: cōstituūt aduersus uos
ꝓ sua sollicitudine ac ptāte qđ uolunt. Nō em̄ frustra gladiū portāt: dei em̄ ministri sūt: Roma.13.a.
uindices in irā in eos qui male agūt. Postremo etiā si aliqui nostroꝝ non christiana mo/
deratione ista faciunt: displicet nobis. Sed tn̄ non propter eos relinquimus catholicam
ecclesiam: si eam ante ultimum tempus uentilationis palea purgare nō possumus: qn̄
& uos propter optatum/cum eum pellere non audebatis/partē donati non reliquistis/
At enim quare nos adiungi uobis uultis si scelerati sumus? Quia uiuitis adhuc & corri/
gi potestis si uelitis. Cum enim nobis coniungimini: hoc est ecclesiæ dei/ hæreditati
christi/cuius possessio sunt termini terræ: uos corrigimini/ut in radice uiuatis. De ra/
mis enim fractis sic ait apostolus: Potens est em̄ deus iteꝝ inserere illos. Vos ergo mu/ Roma.11.c.
tamini ex ea parte qua dissentiebatis: q̄uis sacramenta quæ habebatis/cum eadem sint
in omnibus/sancta sint. Quapropter uos mutari uolum⁹ a peruersitate: id est ut denuo
radicetur uestra præcisio. Nam sacramenta quæ non mutastis sicut habetis/approban/
tur a nobis: ne forte cum uestram prauitatem corrigere uolumus: illis mysterijs christi:
quæ in uestra prauitate deprauata nō sunt: sacrilegā faciamus iniuriā. Neq; enim & saul
deprauauerat unctionē quā accæperat: cui unctioni tātū honorē rex dauid pius dei ser
uus exhibuit. Propterea ergo uos nō rebaptiçamus: qui raditē uobis reddere cupim⁹:
formā ē præcisi sarmēti si nō mutata tn̄ approbam⁹. Quæ tamē q̄uis integra/nllo modo
est sine radice fructuosa. Alia quæstio est de persecutionibus/quas uos dicitis pati in tā
ta māsuetudine & lenitate nostrorum: cum uere illicite ac priuatim uestri faciāt graui/
ora. Alia de baptismate: ꝙ nō quærimus ubi sit/ sed ubi prosit: Nam ubicūq; est/ipsum
est: sed non etiā ille qui hoc accipit/ubicūq; est ipse est. Itaq; priuatam hominū impieta/
tem detestamur in schismate/ baptismum uero christi ubiq; ueneramur: quia si deser/
tores secum imperatoris signa traducant: illis uel damnatione punitis: uel indulgentia
correctis: salua signa recipiuntur/si salua manserūt. Et si quid de hac re diligentius quæ
rendum est: alia est ut dixi quæstio. Hoc enim obseruandum est in his rebus quod ob/
seruat ecclesia dei. Quæritᷣ aūt utrum uestra/an nostra sit ecclesia dei. Quaproptᷣ illud
quærendum ē a capite cur schisma feceritis. Si nō rescripseris: ego apud deū q̄tum cre
do facilē causam habeo: quia uiro quē audiui/excæpto schismate bonum & liberaliter
instructum/pacificantes litteras misi. Tu uideris quid illi rn̄deas: cuius nunc laudanda
patiētia/in fine uero timēda sentētia est. Si aūt rescripseris eadē cura qua tibi scriptum
uides: aderit misericordia dei: ut aliquando error qui nos dirimit: & amore pacis & rati
one ueritatis intereat. Memento ꝙ de rogatēsibus nō dixerim: qui uos firmianos ap/
pellare dicuntur: sicut nos macharianos appellatis. Neq; de rusicaçēsi episcopo uestro:
qui cum firmo pactus perhibetur incolumitatem suorum: ut ei portæ aperientur/& in
uastationē daretur catholici: & alia innumerabilia. Desine ergo locis cōmunibus exag
gerare facta hominū/uel audita/uel cognita. Vides enim quæ de uestris taceam: ut de
origine schismatis/ubi tota causa ē/res agatur. Dominus deus inspiret tibi cogitationē
pacificam desiderabilis & dilecte frater.

Sermo augustini sup gestis cū emerito

Diui aurelij augustini hipponensis epi/in libṛū de gestis cū emerito donatistarū epo ex secūdo libro retractationum argumentum.

1. Retract. ca. 51. a Liquāto post collationē/ quā cū hereticis donatistis habuimus/ orta est nobis necessitas pgēdi i mauritaniā cesariēsem. Ibi apud ipsaȝ cesariā emeritum donatistaꝝ epm vidimus: vnū scȝ eoꝝ septē q̄s pro sue cause defensione delegerant: et q̄ in eadē causa maxime laborauerat. Que cū illo egerim⁹/ p̄sentibus epis eiusdē ꝓuincie/ ⁊ plebe cesariēsis ecclie: in q̄ ciuitate ⁊ ciuis ⁊ memoratoꝝ hereticoꝝ epus fuit/ ecclastica gesta testant/ q̄ in meis habentur opusculis. Ubi non inueniēs quid respōderet: totū sermonē meū/ quē de solis maximianistis in auribus eius ⁊ omnium qui aderāt explicaui: tanq̄ mutus audiuit.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi super eisdem gestis sermo incipit.

A a Caritatē vestre charitatꝰ quāto gaudio suscipiamus/ agnoscitis. Exultamus enim in dn̄o deo nr̄o: de q̄ aplūs ait: Ephe. 2. c. Ipse est eīn pax nr̄a/ qui fecit vtraq̄ vnū. Agimus ḡ eidem domino ⁊ saluatori nostro iesu christo gratias: hic p̄stitit nobis vt anteqū habeamus fratris nostri emeriti volūtatem: iam cognouim⁹ quantū diligit vnitatē. Que tamē principia deus voluerit/ vt de ore ipsius audirem⁹/ accipite. Mox vt ingressus est istam ecclesiam: illo loco stans vbi primū cepimus cū eo colloquiū: inspirante dn̄o q̄ ⁊ cor instruit/ et linguam regit: ait nobis: Non possum nolle q̄d vultis/ sed possum velle q̄d volo. Uidete quid ꝓmiserit: qui se dixit/ nō posse nolle q̄d volumus. Si eīn nō pōt nolle q̄d volumus: scit quid velim⁹. Hoc eīn volumus q̄d et vos vultis: hoc oēs volum⁹/ q̄d vult dn̄s. Quid aūt velit dn̄s: occultū nō est. Legitur eīn testamētum eius q̄ nos sibi fecit Joh. 14. d. coheredes in eo recitat. Pacē meā do vobis: pacem meā relinquo vobis. Siue ergo cito/ siue sero: non pōt nolle q̄d volumus. Moras aūt aliquas nobis facit secūda sentētia: Possum velle q̄d volo: sic eīn dixit: Non possum nolle q̄d vultꝰ: sȝ possum velle q̄d volo. Pōt velle q̄d vult: sed nō potest nolle q̄d volum⁹. Illud eīn q̄d se dicit posse/ videm⁹: Nā vult modo q̄d vult: ipm autē q̄d non vult/ nō vult de⁹. Quid eīn nō vult eē in dissensione a catholica ecclesia/ eē adhuc in cōione partis donati/ esse adhuc in schismate: esse adhuc inter 1. Cor. 1. b. illos q̄ dicūt. Ego suȝ pauli: ego vero apollo: ego vō cephe? Sed hoc nō vult deus: dū increpat aplus: Diuisus est christus? Potest ḡ velle q̄d vult/ sed ad tēpus/ sed ad horā: ꝟ ad verecundie/ nō ad rationē sapientie pōt velle q̄d vult. Nā modo hoc ē q̄d vult: ⁊ pōt velle q̄d vult. Sed quia nō pōt nolle q̄d volum⁹: nolit deus q̄d vult: ⁊ faciat q̄d volum⁹. Non vos ḡ permoueat fratres aliqua morula dū q̄d vult/ vult: sȝ orate vt faciat q̄d promisit: vt non possit nolle quod volum⁹. Et ab oib⁹ clamatū est: aut hic: aut nusq̄. Qui corda vestra declarastis vocib⁹: adiuuate nos ⁊ orationibus. Potens ē dn̄s qui p̄cipit vnitatē/ mutare i melius voluntatē. Quod aūt acclamauit charitas vr̄a: aut hic aut nusq̄: vocez in illū vestre charitatꝰ agnouimus ⁊ amam⁹. Hoc etiā nos nō nūc primum/ sed semp cogitamus/ semper optamus. Idem est et anim⁹/ quod p̄cipue necessariū est fratris ⁊ coepiscopi nr̄i/ epi vestri deuterij: Olim nobis notus ē animus eius: Nobiscū preces de hac re dn̄o fudit: cū cōsilio vbi hoc illis q̄ foris sunt ꝓmisimus ⁊ obtulim⁹. Iā de hac re subscriptiones nostre retinent. Nunq̄ enim nos ita honorē nostrū fouem⁹/ vt vnitati inuideam⁹. Minores sum⁹ honore/ cū simus maiores dilectione. Nouimus quēadmodū inmutāda sit infirmitas/ vt pficiat vnitas. Nec ideo dicim⁹ hec frēs q̄si illi q̄ sub schismate remanserint/ aliquā spem habeāt ad dn̄m. Multi eīn disputant parū intelligētes quid loquant et dicūt: Si schismatici sunt/ si heretici sunt/ q̄re sic illos suscipiūt? Audite fratres mei: Si eos susciperemus/ iam istū susciperemus fratreȝ nostrum emeritū: siue bonū/ siue malū/ tamē fratrē. Quod ideo dico/ q̄ ⁊ ipe nouit p prophetā nobis dictū esse/ quod illis etiā in collatiōe dixim⁹. Dicite: fratres nostri estis/ his qui vos oderūt. Oderunt nos: credim⁹ finiēdum esse quod odiūt. Tamē ⁊ q̄diu odit frater/ audit: donec finiatur odiū: erit nomen in testimonium. Non ergo sic illos suscipim⁹ vt sunt: Absit a nobis: Nam heretici sunt. Suscipimus aūt catholicos. Mutant/ suscipiūtur. Sed ꝓpt malū q̄d habēt: nō in eis possumus psequi bona q̄ agnoscimus. Malū eīn dissensionis schismatis/ heresis/ malū suū habent. Bona vō q̄ in illis agnoscimus/ nō sūt sua: dn̄i nr̄i habent bona: ecclesie habent bona. Baptismus non est ipsoꝝ/ sed christi. Inuocatio nois dei sup caput ipsoꝝ qn̄ ordināB tur epi: inuocatio illa dei est: nō donati. Non eū suscipio episcopū/ si qn̄ est ordinatus: sup caput eius donatus est inuocatus. In errāte et deserēte milite/ crimen est desertoris: character aūt nō est desertoris/ sed imperatoris. Sȝ frater noster nō deseruit: vbi adhuc nūq̄ fuit. Siquidē in illo desertoris error est nat⁹: qn̄ est a desertore signatus. Qui primo schis/

ma fecit/ q̄ se ab ecclesia catholica separauit:
cum his q̄s secū traxit/desertor fuit. Ceteri a
desertoribus signati sunt: nō tn̄ signo deser/
toris/sed signo imꝑatoris: Non enī desertor
characterē suū fixit. Quid ē qđ dico: desertor
characterē suū nō fixit? Donatus nō baptiça
uit in noīe donati. Nā si donatus qn̄ schisma
fecit/i noīe donati baptiçaret: desertoris cha
racterē infigeret. Ego qn̄ vocarē ad vnitatem
si īuenirē desertoris characterē: exterminarē/
delerē/ abolerē: abijcerē: nō approbarē/respu/
erē/anathematiçarē/dānarē: Nūc xͦo ipē def
tor characterē fixit imꝑatoris sui. Deꝰ et dn̄s
nr̄ iesus christus q̄rit desertorē: delet erroris
crimē: sed nō exterminat suū characterē. Ego
qn̄ venio ad fratrē meū/ ꝛ colligo errātē frēm
meū/attēdo fidē in noīe prīs ꝛ filij et spūſſcti.
Iste ē character imꝑatoris mei. De isto cha/
ractere militibꝰ suis: vł potiꝰ comitibꝰ suis: vt
hūc imꝑmerēt eis q̄s ꝯgregabāt castris eius/
Matth.28.d. ꝓcepit dicēs: Ite baptiçate gētes i noīe prīs
ꝛ filij ꝛ spūſſcti. Istū characterē a dn̄o dictuꝫ
oībus credētibꝰ imꝑmendū: q: nouerat pau/
lus / expauescit ad eos q̄ volebāt eē pauli: et
1.Cor.1.b. dicit eis: Nūq̄d paulus ꝓ vob crucifixus est?
Quid vult̄ eē mei/ ꝛ nō mag̃ dn̄i mei? Quid
vultis esse mei/ ꝛ nō potiꝰ cuiꝰ ego suꝫ? Agno/
scite/aduertite characterē vestrū. Nūq̄d i no/
mine pauli baptiçati estis? Sic ḡ eos colligi/
mus: vt nō sibi blandiant̄ illi q̄s non colligi/
mus. Et ipi colligant̄/nō infient̄: veniāt: sus/
cipiant̄. Non in eis odimꝰ qđ dei est: nō odi/
mus ꝛ ipsos/q: dei sūt. Et qđ habēt dei ē: dei
sunt/ q: hoīes sunt. Et oīs hō creatura dei ē:
dei est/qđ habet nomē prīs ꝛ filij ꝛ spūſſācti.
Baptismus trinitat̄/dei est: dei est euāgeliū
qđ habēt: dei est fides quā habēt. Et q̄d non
habēt ait mihi aliq̄s/q̄ hec habēt? Tu dicis/
habēt baptismū christi. Dico. Tu dic̄: habēt
fidē christi. Dico. Si ḡ hec habēt: q̄d non ha/
bēt? Quid est baptismū? Sacramētū. Audi
1.Cor.13.a. aplm: Si sciero oīa sacramēta. Multū ē/scire
oīa dei sacramēta. Quātacūq; sciamus sacra
mēta: quis nouit dei omia sacramēta? Quid
ait apls? Si sciero oīa sacramēta/si habeā om
nē ꝓphetiā. Adde ad huc: Et oēm sciētiā. Sꝫ
de fide dixeras. Audi adhuc: Si habeā omnē
fidē. Difficile est habere oēm fidē: quō diffici/
le est nosse oīa sacramēta. Et q̄d est qđ dicit/
oēm? Ita vt mōtes trāsferā/charitatē autem
nō habeā/nihil sum. Intēdite fratres: intēdi/
te obsecro vos apli vocē: ꝛ videte quare cum
tantis laboribus et periculis frēs nr̄os que/
ramus. Charitas eos q̄rit de cordibꝰ nostris.
Ps.121. Propt̄ frēs meos/ ꝛ ꝓpinq̄s meos dic̄ psalmꝰ/
loq̄bar pacē de te: ad sctām hierl̄m loquens.
Videte ḡ frēs mei q̄d dixit apls: Si habuero
oīa sacramēta/oēꝫ sciaꝫ/ ꝓphetiā/fidē. Qua/
lē fidē? Ita vt mōtes transferā: charitatē aūt
nō habeā/nihil sū. Nō dixit illa oīa/nihil sūt:
ſ; si charitatē nō habeā/nihil suꝫ. Quis enim
demēs diceret: nihil sūt dei sacramēta? Quis
demēs diceret: nihil ē ꝓphia/nihil scia/ nihil
fides? Nō illa nihil sūt: ſ; cū illa magna sint/
ego magna habēs si charitatē nō habeā: ni/
hil sū. Magna illa sūt/ ꝛ magna habeo: et ni/ C
hil suꝫ si charitatē nō habeo/ ꝑ quā mihi pro
sint q̄ magna sūt. Si enī nō habeo charitatē:
illa inesse possunt/ ꝓdesse nō p̄sūt. Attende ḡ
frat̄: attēde obsecro te. Dicis mihi: Quid me
q̄ris? Rn̄deo: Quia frat̄ meꝰ es. Rn̄des mihi
ꝛ dic̄: Si perij: q̄d me q̄ris? Et ego rn̄deo: Si
nō ꝑisses/nō q̄rerē. Quid me q̄ris dic̄ mihi: si
perij: q̄d me q̄ris? Cū ego rn̄deā/q̄ro q: ꝑisti.
Et q̄re q̄ro? Quo fructu q̄ro? Vt aliq̄n dicat̄
mihi: Frat̄ tuꝰ mortuꝰ erat/ ꝛ reuixit: ꝑierat et Luc.15.g.
inuētꝰ ē. Rn̄des ꝛ dicis mihi. Sꝫ habeo sacra
mētū. Habes/agſco. Propt̄ h̄ te q̄ro. Magnā
causaꝫ addidisti: q̄re te diligētiꝰ q̄rā: Quis es
enī de grege dn̄i mei: cū signo errasti. Idō q̄ro
mag̃: q: ipm signū habes. Quare vnā eccle/
siam nō possidemꝰ? Vnū signū habemꝰ/ q̄re
in vno ouili nō sumꝰ? Ideo te q̄ro: vt h̄ sacra/
mētū sit tibi i salut̄ adiutoriū/nō in dānatio
nis testimoniū. Nescis q: desertor de chara/
ctere dānat̄/de q̄ militās honorat̄? Idō te q̄ro
vt nō ꝑeas cū signo. Salut̄ enī signū ē: si ha/
beas salutē/si habeas charitatē: h̄ enī signū sa
lut̄ extra tibi inesse pōt: ꝓdesse nō pōt. Venis
vt ꝓsit tibi qđ habebas: non vt accipias qđ
habebas/ſ; vt ꝓdesse tibi icipiat qđ habebas
ꝛ accipias qđ nō habebas: Habebas ei signū
pac̄: ipsā pacē nō habebas. In domo illa.i. i
te discordia habitabat: ꝛ i limine titulos pac̄
figebat. Agſco titulos: ſ; q̄ro habitātē. Lego
titulū pac̄: baptismū i noīe prīs ꝛ filij ꝛ spūs/
scti: Titulꝰ pac̄ ē/lego. Quis habitat quero
frēꝫ meū attēdo: titulū pacis agſco. Ipsum ꝛ
ego habeo: itrare volo. Quid ē intrare volo?
Fratrē me accipe/vt sil̄ oremꝰ p̄rem. Nō tecū
oro. Tituli pac̄ sūt/et mihi discordia ꝯdicit?
Plane laborabo adiuuāte dn̄o: eijcere discor
diā male possidentē: et introducere pacē tāq;
legitimū possessorē. Cū ḡ discordiā excludo/
pacē introduco: titulos pac̄ q̄re depono? Di
co plane dn̄o meo. O christe q̄ es pax nr̄a/q̄ fe
cisti vtraq; vnū/fac nos vnū vt recte cātemꝰ; Eph.2.c.
Ecce q̄ bonū ꝛ q̄ iocūdū/habitare frēs i vnū. Ps.132.
Introduc ꝯcordiā: pelle discordiā: introduc
teipm i titulos tuos. Tu mane: Nō alt̄ possi/
deat/ ꝛ de tuis titul̄ fallat. Tu muta istū ꝯdi/ Luc.23.f.
ctorē/q̄ vna hora in cruce mutasti latronē. Et
certe videamꝰ q̄d habes. Habeo inq̄t sacramē
tū: habeo baptismū. Si dicā tibi ꝓba: ostēdis
mihi q̄d accepis/dicis q̄d ꝯfessus fueris: dic̄
q̄d teneas. Agſco nō muto/nō exufflo. Absit

vt cū ꝗro salutē desertoris/faciā iniuriā ipa/
tori. Ergo ꝓbasti mihi qđ habeas sacramētū/
exponēdo sacramentū. Probasti mihi te hr̄e
fidē: ꝓba mihi ꝙ habeas charitatem. Tene
vnitatē: nolo mihi dicas/habeo charitatem.
Proba/vnū p̄rē habemꝰ/sil'orēmꝰ. Quid tu
Matth. 6. b. dic' qn̄ oras/rogo te? Pr̄ nr̄ q̄ es i celis: Deo
grās. Scđm magisteriū dn̄i nr̄i addidisti: q̄ es
in celis. Singl'os eñ p̄res habebamꝰ in t̄ris:
vnū iuenimꝰ sil' in celis. Pr̄ nr̄ q̄ es i celis: ip̄m
inuocas p̄rem. Pr̄ nr̄ vnā cōiugē voluit hr̄e.
Qui ḡ adoramꝰ vnū p̄rem: q̄re nō agn̄scimus
vnā matrē? Si natū te dicis de alia ⁊ de sinu
alieno/ip̄a te pepit. Qđ dixi/nō oēs intellige
re potuist'. Nouimꝰ ꝑ legitimas cōiuges fa/
ctū eē: vt etiā q̄ nō de legitimis cōiugibꝰ na/
scerent'/i eadē hereditate sociarent': hoc volū
tas ꝯiug' fec̄. Nā hismael exheredatꝰ ē: ip̄m
sara peperat/etsi de vtero alieno. Sara pepe/
Gen. 16. a. rat vtero alieno/voto suo. Ip̄a eñ dixit: Uo
lo eñ ꝟ ista mihi filios faciat. Et iđ fec̄ abraā.
1. Cor. 7. a. Uxor eñ nō habet p̄tātē corꝑis sui/ſ vir: Si/
milit' vir nō habet p̄tātē corꝑis sui/ ſ mulier.
Nā filiꝰ eēt/si nō suꝑbisset. Suꝑbus ē exhere
datꝰ hismael. Erexit eñ ancilla ceruicē/vt di/
Gen. 21. b. ceret: Eijce ancillā et filiū eiꝰ: Non eñ heres
D erit filiꝰ ancille/cū filio meo isaac. Nā vis nos/
se q̄d valeat pax/q̄d valeat ꝯcordia/q̄d vale/
at hūilitas/⁊ q̄d īpediat suꝑbia? Hismaelē ex/
heredauit. Filios aūt ācillaꝝ de iacob: q̄ ⁊ il
li vt nascerent' ꝯiugia iusta voluerūt: filios ḡ
ācillaꝝ de iacob nouimꝰ i vnā hereditatē ad/
uocatos. Sil' nūerati sūt oēs p̄triarche duode
cim. Nullū ab alio vteri diuersitas seꝑauit:
q̄ oēs charitas sociauit. Quid interest ḡ vbi
baptismū acceꝑis? Baptismꝰ meꝰ ē/dicit tibi
sara: Baptismꝰ meꝰ ē/dic̄ tibi rachel. Noli su/
ꝑbire: veni ad hereditatē: Maxime q̄ ip̄a he
reditas nō ē illa t̄ra/q̄ data ē filijs iacob. Filijs
isrl' data est t̄ra. Quāto a plurībꝰ possidebat':
tāto plꝰ āgustabat'. Hereditas nr̄a pax vocat'.
Joh. 14. d. Testamētū lego: Pacē meā do vob/ pacem
meā relinq̄ vob. Sil' teneamꝰ/qđ diuidi non
pōt. Nō eā angustat nūerosus possessor: q̄ti/
Gen. 22. d. cūq̄ venerint: sic̄ ꝓmissū ē. Sic erit semē tuū
tāq̄ stelle celi: ⁊ sic arena q̄ ē ad labiū maris:
In semine tuo bn̄dicent' oēs gentes. Et vidi
Apocal. 7. c. inq̄t i apocalypsi/ multos i stolis albis/⁊ ha/
bētes palmas: q̄s numerare nemo pōt. Ue/
niētes ex oībꝰ gētibꝰ/veniāt: pacē teneāt. An/
gusta nō sit nr̄a possessio. Angustias nō facit/
nisi sola dissensio. Ecce frēs mei: vt angustias
adhuc patiamur/dissensio facit frēs nr̄i. Con/
sentiat i pace: ⁊ facta ē latitudo. Sz q̄d facia/
mus/nisi fraternā īfirmitatē feramꝰ/ ⁊ nō de/
ficiamꝰ? Sudor iste meꝰ/credimꝰ qđ erit fru/
ctuosus. Dn̄s deꝰ nr̄ q̄ voluit vt veniremꝰ ad
vos/q̄ iussit vt cū q̄reremꝰ/q̄ fec̄ vt cū interim
facietenꝰ inuenirem/adiutos oꝛōnibꝰ vr̄is
faciet nos inuenire cor eius: letari de ꝯcordia
eiꝰ: grās agere deo de salute eiꝰ/quā nō pōt
hr̄e nisi i eccl'ia catholica. Extra eccl'iaz catho/
licā totū pōt p̄ter salutē. Pōt habere honorē:
pōt hr̄e sacramētū: pōt cātare/alleluia: pōt re
spōdere/amē: pōt euāgeliū tenere: pōt i noīe
p̄ris ⁊ filij ⁊ sp̄ūssc̄ti fidē ⁊ hr̄e ⁊ p̄dicare: ſ nus
q̄ nisi i eccl'ia catholica salutē poterit iuenire:
Trāseūt eñ omia ista frēs mei. Nō putat q̄
magnꝰ erit apud suos si nō ꝯsenserit: ⁊ dicetꝰ fu
erit martyr p̄t' donati. Absit: tollat' i noīe dn̄i
de corde eiꝰ iste typhꝰ. Nouit ⁊ ip̄e/legit ⁊ ip̄e:
si tradidero corpꝰ meū vt ardeā: charitatē aūt 1. Cor. 13. b.
nō habeā/nihil mihi ꝓdest. Ego nō dico: si ali
q̄s iniurias q̄si iactet se passū eē ꝓ p̄te donati
aut aliq̄ dāna t̄rena: nihil ei ꝓdest. Ego plus
dico: si patiat' foris inimicū christi/nō catho/
licū frēz suū q̄rētē salutē eiꝰ: ſ inimicū christi
si foris patiat'/⁊ dicat ei foras ab eccl'ia christi
inimicus christi: Pone thus idolis/adora de
os meos/⁊ nō adorās occidat' ab inimico chri/
sti: sanguinē fundere pōt/coronā accipe non
pōt. Ipsi nouerūt qn̄ in collatiōe nr̄a fuerūt/
quā carthagine habuimꝰ: quō ꝯfessi sūt q̄ pa
rētes eoꝝ fecerunt ꝑsecutionē ceciliano ep̄o.
Tūc a catholico discordātes/schisma fecerūt:
ꝑsecuti sūt illū parētes ip̄oꝝ .i. p̄mi q̄ fecerūt
p̄tē donati: persecuti sūt cecilianū: ꝑduxerūt
illū ꝑsequēdo vsq̄ ad iudiciū imꝑatoris. Mi
serūt crimina ip̄iꝰ imꝑatori/ q̄ vera nō existe/
bāt. Iussit audiri causā īꝑator. Audita ē apđ
ep̄os: falsa illa crimina inuēta sūt: absolutus
est cecilianꝰ. Nec illi a ꝑsequēdo destiterunt:
ſ imꝑatorē sepe interpellarūt: vbi postea iu/
dicē cause ꝯstituerūt. Et ip̄e int' p̄tes audiuit
⁊ cognouit. Cognouit imꝑator: innocētē cecilia/
nū iudicauit. Et cū h̄ obijceremꝰ/ꝯtēdebāt no/
biscū ⁊ dixerūt: q̄ cecilianū dānarit imꝑator
in exiliū. Qđ falsuz ē. Sz tñ videte q̄d dixe/ E
rūt. Quia ꝑsequētibꝰ maioribꝰ suis adductꝰ ē
ad īꝑatorē cecilianꝰ: ⁊ missus i exiliū. Gesta le
gimꝰ: ꝑsecutiōes ip̄iꝰ sūt/manꝰ ipsius tenent'
subscribētis v̄bis suis: intēdite obsecro vos/
dijudicate mō causaz nr̄az. Certe ꝑsecuti sūt
maiores sui cecilianū: certe ad imꝑatorē ꝑdu/
xerūt: certe vt dānaret' fecerūt. Nolo dicere/
q̄ nō est dānatus: nolo dicere/q̄ innocēs est
ꝓnūciatus. Sed hoc sit qđ dicūt. Qn̄ eū ꝑse/
q̄bant'/qn̄ dānari fecerūt: tūc q̄d erat cecilia/
nus? Quādo ꝑsecutionē patiebat' a maiori/
bus istoꝝ/q̄d erat? Dicat' mihi q̄d erat. Chri/
stianus erat/catholicus erat: aut quid erat?
Non dicunt non erat catholicus/sed crimi/
nosus. Possunt ergo pati persecutionē a san/
ctis homines criminosi? Prorsus hoc accipi/
amus. Criminosus erat cecilianus/qui ꝑsecu
tionē patiebat': Sic eñ non dico mētiebant'/

sed fallebant/ vt ꝛ nos illis ꝯsentiamus. Cri/
minosus erat. Quid faciebãt: quid erãt? Qđ
vis elige. Si iniq̃ erant/ deserе iniq̃s: veni ad
nos. Si aũt scti erãt: põt ergo fieri/ vt scti ꝑse
quant iniustũ. Noli nobis irasci/ si ꝑseq̃mur:
noli dicere/ iniusti estis q̃ ꝑseq̃mini. Iã em̃ di/
distis: q꞉ fieri põt/ vt ꝛ iusti ꝑsequant iniustũ.
Fieri põt/ aut nõ põt? Unũ de duobus dicat
mihi. Si fieri nõ põt: q̃re vestri ꝑsecuti sunt
cecilianũ? Si aũt fieri põt: q̃d miraris? Quid
Matth. 5. a. laudas penã/ ꝛ nõ ostẽdis causã? Vbi ait dñs
q̃ ꝑsecutionẽ patiunt: Adde/ ꝓpt iusticiã. Et
seꝑasti latrones / seꝑasti maleficos/ separasti
adulteros/ seꝑasti impios/ seꝑasti sacrilegos/
seꝑasti hereticos. Tales ꝑsecutionẽ patiunt:
ſ nõ ꝓpt iusticiã. Et tñ q̃lẽ ꝑsecutionẽ patit
F frat nr̃ q̃ adduct⁹ ẽ ad nos? Ipsa est ꝑsecutio
gloriosior. De illa ꝓrsus ꝓfiteor. Rep̃hẽdat
q̃ vult: talẽ ꝑsecutionẽ ꝓfiteor. Psalmũ lego:
Ps. 100. Detrahẽtẽ ꝓximo suo occulte/ hũc ꝑseq̃bar.
Si recte ꝑsequor occulte ꝓximo detrahentẽ:
nõ rectius ꝑsequor dei ecc̃liam publice blas/
phemantẽ/ q̃n dicit: nõ est ip̃a: q̃n dicit / nr̃a ẽ
q̃ in parte est: q̃n dicit/ illa meretrix est? Ergo
blasphemãtẽ ecc̃liam non ꝑseq̃r? Persequar
plane: q꞉ mẽbrũ sum ecclesię: ꝑsequar plane/
q꞉ fili⁹ sum ecclesię. Ipsius voce ecclesię vtor:
Ps. 17. ipsa ecclesia per me dicit in psalmo: Perseq̃r
inimicos meos et cõprehendam illos: et non
cõuertar donec deficiant. Deficiãt in malo/ ꝓ
ficiant in bonũ. Frẽs: ne putetis aliq̃d nouũ
factũ eẽ fratri nr̃o. Pars donati q̃n ꝑualebat
ꝯstãtine laicũ nr̃m cathecuminũ natũ de pa/
rentibus catholicis / petilianus tenuit: vim
fecit nolenti: scrutatus est fugientem. Inue/
nit latentẽ/ extraxit pauentẽ/ baptizauit tre/
mentẽ/ ordinauit nolentẽ. Ecce q̃lẽ violentiã
fecit in nr̃o. Rapuit ille ad mortẽ: nos nõ tra/
himus ad salutẽ? Hęc locutus sum charitati
vestrę: ꝓpt illđ qđ dixistis: aut hic/ aut nusq̃.
Hoc em̃ ꝛ nos volum⁹: vt hic hic/ ſ꞉ in vnita/
te in pace: hic hic: sed hic hic/ sed in charitatis
societate: Tunc bñ hic. Nam melius nusq̃ q̃
hic. S꞉ ꝑstet dñs/ vt hic potius q̃ nusq̃. Si
nõ hic/ absit vt non alibi: absit hic/ aut alibi.
Audistis/ audiuit: Quid in ei⁹ animo de⁹ ege/
rit/ ip̃e nouit. Nos em̃ aurẽ forinsec⁹ ꝑcutim⁹:
ille nouit intus loq̃: ille int⁹ ꝑdicat pacẽ: nec
cessat ꝑdicare si audiat. Aderit misericordia
ei⁹/ adiuuãtib⁹ orõnibus vr̃is: vt sit fructuo/
sus labor nr̃. Tamẽ si hodie cõicare noluerit:
q̃uis fatigari nõ debeamus/ ſ instare q̃tum
possumus debeamus: nec sic tñ fatigari de/
bem⁹. Differri possum⁹: auferre instãtiã nr̃a꞉
nec possum⁹ nec debem⁹. Aderit ille q̃ huc illũ
ad nos ꝑduxit: vt nos faciat cũ illo in vnita/
te vobiscũ ꝛ in sua pace gaudere.

Diui aurelij augustini hipponen/
sis epi liber de gestis cũ emerito do
natistarum ep̃o incipiunt.

Gloriosissimis

B

impatorib⁹ / honorio duo/
G decimo: et theodosio octa/
uo cõsulib⁹/ duodecimo ca/
lendas octobris/ cęsarеę in
ecclesia maiori: cũ deuteri⁹
ep̃s metropolitanus cęsariẽsis/ vna cũ alipio
tagastẽsi/ augustino hipponẽsi / possidio cala
mẽsi: rustico cartenitano / palladio tigabita/
no/ ꝛ cęteris ep̃is/ in exedrã ꝓcessissent: ꝑsẽtib⁹
p̃sbyteris ꝛ diaconib⁹ ꝛ vniuerso clero/ ac fre/
quẽtissima plebe: adesset etia꞉ emeritus ꝑtis
donati ep̃s: Augustin⁹ ep̃s ecc̃lię catholicę di
xit: Frẽs charissimi: q̃ ab iĩtio catholici fuistis
ꝛ q̃cũq꞉ ad catholicã ex donatistaꝝ errore ve/
nistis/ ꝛ pacẽ hui⁹ sctẽ ecc̃lię catholicę cognouistis
ꝛ veraci corde tenuistis: ꝛ q̃ adhuc forte de ca
tholicę vnitatis veritate dubitatis: audite nos
sollicitos pura dilectiõe ꝓ vob. Qñ venit ad
hãc ciuitatẽ die nudiustertiana frat nr̃ eme/
ritus/ donatistarũ adhuc ep̃s: ꝑlatũ ẽ ad nos
subito eũ eẽ ꝑsentẽ. Et q̃m charitate/ quã de⁹
videt desiderabam⁹ ei⁹ ꝑsentiã: ad eũ vidẽdũ
ꝯtinuo ꝯuolauim⁹/ inuenim⁹ eũ stãtẽ i platea.
Facta inuicẽ salutatiõe: admonuim⁹ / q̃ di/
rũ esset ac turpe eũ in platea remanere: vt ad
ecclesia꞉ nobiscũ veniret. At ille nob̃ sine vlla
recusatione ꝯsensit: vbi nos putauim⁹ eũ ita
cõionẽ catholicã nõ recusaturũ: quẽadmodũ
vel spõtaneũ obtulit aduẽtũ: vel ad ecc̃liam
venire minime dubitauit. Illo aũt in ꝑuersi/
tate heretica q̃uis intra ecc̃liam catholicam
diutius remorãte allocut⁹ su꞉ dilectionẽ ve/
strã: sicut meminisse dignamini: Multa dixi q̃
audistis: ꝛ q̃ sine dubio quãtũ potestis etiã me/
ministis. Multa de pace/ multa de charitate/
multa de sctẽ ecc̃lię catholicę/ quã de⁹ ꝓmisit
ꝛ ꝑstitit/ vnitate. In q̃ meo sermone ꝛ vos al
loq̃bar: ꝛ illũ exhortabar: ꝛ quãtũ in me pote
rãt viscera charitatis: oẽs in periculo alę suę
ꝯstitutos i illo meo sermone parturiebã ꝛ pa
rere dño cupiebã: Hoc em̃ ꝛ btũs paul⁹ apo/
stolus dixit q̃busdã: Filioli mei/ q̃s iterũ par/
turio donec christus format in vob. S꞉ etiã Gal. 4. e.
post sermonẽ nr̃m cũ adhuc in illa sua ꝑdura/
ret ꝑtinacia/ nec sic desperandũ putauim⁹: ſ꞉
nec de quoq꞉ q̃diu viuit in h̃ corpe hoīe de/
sperãdũ putam⁹. Neq꞉ em̃ sic dixi nudiuster/
tius me nõ desperasse/ vt hodie audeã despe/
rare. S꞉ ad hũc articulũ cã ꝑducta est: vt q̃m
venit: ꝛ quãtũ cognouim⁹/ spõte venit: nõ sit
huic ecc̃lię infructuosus ei⁹ aduẽtus. Aut em̃

De gestis cū emerito donatistarū episcopo

qd̄ magis optamus ⁊ cupim⁹ etiā de illi⁹ sa/
lute vobiscū in catholica pace gaudebimus:
aut si qd̄ abominamur ⁊ detestamur/ip̄e i il/
la ptinacia pdurauerit: debetis vos ei⁹ p̄sen/
tia meli⁹ nosse qd̄ intersit int̄ catholicā pacez
⁊ hereticā dissensionē: Partis em̄ donati epi
scop⁹ ē: sed donatistis hui⁹ ciuitat̄ ordinat⁹.
Quos donatistas in noīe christi i gremiū ca/
tholicū iā magna ex pte suscępim⁹: ita vt pe/
B ne oēs cōmunioni catholice sociatos eē gau/
deam⁹. Sed qm̄ ⁊ q̄ iā cōmunicauerūt nō q̄dē
vniuersi/sed q̄dā videnł d̄ ip̄a/ vt pauloante
dixi /catholica veritate dubitare: q̄dā v̄o nō
saltē dubitant/sed huc corde positi in pte do/
nati/p̄sentiam nobis exhibent corporalē/ si/
ue viri siue feminę/carne intus/sp̄ū foris: bo/
nū esse ęstimam⁹ ep̄m ip̄oꝝ interrogare/ vt si
habet aliq̄d qd̄ ꝓ ipsa pte adhuc dicat: post
factā apud carthaginē om̄ib⁹ notā collatio/
nē si habet aliq̄d qd̄ adhuc dicat: dicat sine p̄
iudicio ptis donati: qd̄ tñ prodesse existimet
vobis/in quoꝝ ciuitate ꝓ v̄ra i christo salute
se existimat ordinatū: ⁊ nos respondebim⁹ si
ne p̄ iudicio catholicę: qm̄ mō null⁹ ptes de/
fensiōis iposuit: qd̄ tñ sic ęstimam⁹ ⁊ volum⁹
ꝓdesse vob̄ possit p̄sentib⁹ ꝯ p̄sentē: vt si sedu
ctus ē/nō seducat: si aūt nos seducebam⁹/ip̄o
p̄sēte q̄ foris fortasse m̄lta iactitat arguamur/
refellamur/conuincamur/doceamur. Hoc ꝓ/
pterea dixi: ne iō loqui nolit/q꞉ potest dicere:
nullas mihi mō ps mea ptes defensiōis ipo/
suit. Nō em̄ post ip̄am collationē nō loq̄bał:
aut post illā collationē nō ad istā ciuitatē ve/
nit: aut de ista ꝓuincia aliq̄n discessit: aut cre
dimus eū om̄ino post illā collationē nulli ho
mini verbū ꝓ pte donati fecisse. Noui q̄ vo/
bis dicebantur: eos alloquor q̄ ex ipsa parte
venistis: noui quid dicebał vobis: nos co/
gnitoris emisse sententiā. Noui dictū esse vo
bis/q̄ ille fuerit cōionis nr̄ę: et ꝓpterea istos
loq̄ omia q̄ vellēt minime pmisit: ⁊ eos ptāte
potius opp̄ssit: q̄ꝫ ꝓbitate qd̄ loquebanł nō
accępit. Ista oīa iactata sūt post collationē:
siue ab ip̄o: siue ab hoīb⁹ cōionis illr⁹. Quid
interest a q̄ vos pturbimini: q̄s volum⁹ i ca/
tholica pace esse trāq̄llos? Si absens eēt/di/
Gal.5.b. cerē de illo vob̄: Qui autē ꝯturbat vos: por/
tabit iudiciū/q̄cūq꞉ est ille. Hęc em̄ q̄ dixi: bea
ti pauli v̄ba sūt aduersus absentes/ a quib⁹
simplices turbabanł. Nūc aūt p̄sens est: mō
nobis dignēł dicere q̄re aduenerit. Frat̄ eme
rite/p̄sens es: Collatiōib⁹ cū int̄fuisti/si vict⁹
es/q̄re venisti? Si aūt te victū esse nō putas:
loq̄re vñ tibi victor eē videar̄? Tūc em̄ vict⁹
es: si v̄itate vict⁹ es. Si aūt vider̄ vict⁹ pote/
state/⁊ vicisti v̄itate: nō ē hic ptās/q̄ vict⁹ vi/
deris. Audiāt ciues tui: vñ te victorē p̄sumis
esse. At si nosti aduūsus te victricē fuisse v̄itatē/
q̄d adhuc respuis vnitatē? Emerit⁹ ep̄s ptis
donati dixit: Gesta idicāt/si vict⁹ sū/aut vi C
ci. Si v̄itate victus suz/aut ptāte opp̄ssus sū.
Augustin⁹ ep̄s ecclię catholicę dixit: Quare
q̄ venisti? Emerit⁹ ep̄us partis donati dixit:
Ut h̄ dicerē qd̄ req̄ris. Augustin⁹ ep̄s ecclię
catholicę dixit: Req̄ro q̄re veneris: h̄ nō q̄re/
rē si nō venisses. Emeritus ep̄s part̄ donati
dixit notario q̄ excipiebat: Fac. Cūq꞉ retice/
ret. Augustin⁹ ep̄s ecclię catholicę dixit: Si
q̄ sub v̄itate tacuisti /nō sine causa venisti: ni/
si q꞉ istos decip̄e voluisti. Cūq꞉ diu reticeret:
Augustin⁹ ep̄s ecclię catholicę dixit: Uidetis
frēs diu tacentē: moneo vt optetis resipiscē/
tē: obsecro ne seq̄mini pereuntē. Uerūtñ qm̄
cū gesta cōionis nr̄ę cōmemorauit: vbi appa/
rere posse dixit/vtrū veritate sit victus/an po
testate opp̄ssus: multa sūt q̄dē/vbi sup̄fluis ⁊
moratorijs ꝓsecutionib⁹ gesta cumularūt: ni
hil aliud magnis virib⁹ agentes/nisi vt nihil
agereł. Sꝫ dño p̄sidēte/⁊ causaz suā agente:
ventū est q̄ noluerūt. Dicta causa atq꞉ defini/
ta est. Sꝫ si oīa gesta vob̄ legere velim⁹: q̄꞉q꞉
p̄sentibus vob̄ fratrē ⁊ coep̄m meū deuteriū
obstringo: vt queadmodū fit apud carthagi/
nē/apud tagastē/apud cōstātinā/apud hippo
nem/apud oēs diligētes ecclias: sic etiā dein/
ceps facere nō pigrescat. Ut annis oīb⁹ p ie/
iunioꝝ dies .i. q̄dragesima añ pascha: qn̄ vo/
bis maxime ieiunātib⁹ plus vacat audire: ea/
dē gesta collationis p annos singulos/vni/
uersa a capite i finē ex ordine recitenł: Tñ vt
dicere cęperā: q꞉ nō oīa vob̄ mō legere possu/
mus: dignamini p̄us audire añ collationē q̄s
lr̄as dederim⁹ ad cognitorē: vbi ꝓmisim⁹/vel
queadmodū suscipi vellem⁹ si victi fuissem⁹:
vel queadmodū eos susciperem⁹ si vincere/
mus: vt videreł nō in cōtentione/ſ; in humi/
litate eē victoria. Alipius ep̄s ecclesię catho
licę ep̄laz recitauit. Honorabili ac dilectissi/
mo filio viro clarissimo ⁊ spectabili/ tribuno
⁊ notario marcellino/aurelius siluan⁹/⁊ vni/
uersi ep̄i catholici. Dicto spectabilitatis tuę:
q̄ nr̄ę collationis trāq̄llitati q̄etiq꞉ seruādę et
veritati manifestandę ac muniēdę cōsultū ē:
in oīb⁹ nos cōsentire: sicut admonere digna/
tus es: p has intimam⁹: illa etiā veritate con
fisi/nos vinculo cōditionis obstringim⁹: vt si
nobis hoc cū quib⁹ agim⁹ demōstrare potue/
rint/cū s̄m dei ꝓmissa p̄pli christiani vsq꞉q꞉
crescendo: iā magnā pte orbis iplessent/⁊ i cę/
terā dilatarenł iplēdā: subito ecclīam christi
nescio quoꝝ/q̄s isti accusant pctōꝝ perisse cō
tagiōe: et in sola remāsisse parte donati: Si h̄
vt dictū est demōstrare potuerit: nullos apō
eos honores ep̄atus req̄rem⁹: ſ; eoꝝ seq̄mur

ꝓ sola salute ɔsiliū/ qb⁹ tanti gratiā beneficij
ꝓ cognita veritate debebim⁹. Si aūt nos po
tius valuerim⁹ ostēdere/ecclīaȝ christi oim: nō
solū africanarū/ verūetiā trāsmarinarū ꝓuin
ciarū multarū gētiū spacia/ feracissima ipsoꝝ
copia iā tenentē: ⁊ sicut scriptū est: toto mun/
do fructificantē atq; crescentē: nullorū hoim
sibi cōmixtoꝝ pctis pire potuisse. Si deniq;
ipsoꝝ/ q̄ tūc accusare voluerūt potius q̄ con/
uincere valuerūt q̄stionē definitam: q̄uis nō
in eis ecclīa ɔsistat: ⁊ cecilianū innocētē/illos
autē violētos ⁊ calūniosos esse iudicatos ab
eo impatore/ad cui⁹ examē criminationes su/
as vltro accusando miserūt. Postremo si qd
de pctis quorūlibet hoim dixerint/ vel huma
nis documentis/ vel diuinis ꝓbauerim⁹: aut
eoꝝ innocentiā falsis crimīnib⁹ appetitā: aut
christi ecclesiā/ cui⁹ cōmunioni cohęrem⁹/ nul
lis eoꝝ delictis esse destructā: sic ei⁹ nobiscū
teneāt vnitatē: vt nō solū viā salutis inueni/
ant/ ꝟ nec honorē epatus amittant. Neq; eīn
in eis diuinę sacramēta ꝟitatis/ ꝟ cōmēta hu
mani detestamur erroris. Quibus sublatis:
fraternū pectus cōplectemur christiana nob
charitate cōiunctū: qd nūc dolem⁹ dissensio/
D ne diabolica sepatū. Poterit q̄ppe vnusq̄sq;
nrm honoris sibi socio copulato vicissim se/
dere eminētius: sicut pegrino epo iuxta consi
dentē collegā hoc cū alternis basilicis vtrūq;
cōcedit/ vtroq; alterū cū honore mutuo ꝑue/
niente: q: vbi ꝑceptio charitatis dilatauerit
corda/ possessio pacis nō fit angusta: vt vno
eoꝝ defuncto/ deinceps iam singulis singuli
pristino more succedāt. Nec nouuȝ aliq̄d fiet:
Nā hoc ex ipius sepationis exordio in eis q̄
damnato nefarię discissionis errore vnitatis
dulcedinē vel sero sapuerunt/ catholica dile/
ctio custodiuit. Aut si forte ppli christiani sin
gulis delectant epis/ ⁊ duoꝝ ɔsortiū inusita/
ta rerū facie tolerare nō possunt: vtriq; de me
dio discedam⁹: ⁊ ecclesijs singulis damnata
schismatis causa in vnitate pacifica ɔstitutis/
ab his singulis in ecclesijs singulis annuētib⁹
vnitati factę ꝑ loca necessaria singuli cōstitu/
ant epi. Et cū legeret: Augustin⁹ eps dixit:
Dicā charitati vestrę ⁊ cōmemorē rem dulcis
simā ⁊ suauissimā: quā dño adiuuāte sum⁹ ex/
perti. Cū ante ipsam collationē int̄ nos aliq̄
frēs de hac re colloq̄remur: q: ꝓ pace christi
epi debēt eē/ aut debēt nō esse: qd vob faten/
dū ē: Circūspiciētes oēs frēs et coepos nros:
nō facile nob occurrebāt q̄ h̄ vellēt suscipe/ et
de hac humilitate dño sacrificare: dicebam⁹
vt fieri solet: ille pōt/ ille nō pōt: ille ɔsentit h̄/
ille nō tolerat: loquētes mag ꝓ suspitionib⁹
nris/ q̄ corda illoꝝ videre minime poteram⁹.
Qn̄ autē ventū est vt h̄ palā fieret: in cōcilio
vniuersoꝝ tā frequēti/ pene trecentoꝝ epoꝝ:
sic placuit oib⁹/ sic exarserūt oēs/ vt parati es/
sent epatū ꝓ christi vnitate deponere/ ⁊ non
ꝑdere/ sȝ deo tutius cōmendare. Duo ibi vix
inuēti sunt/ quib⁹ displiceret. Vn⁹ annosus
senex/ q̄ h̄ etiā dicere liberi⁹ ausus ē: alter vo/
lūtatē suā tacito vultu significauit. Sed po/
steaq; illū senem liberius hoc dicentē obruit
oim fraterna correptio/ illo mutāte sentētiā:
vultū etiā ille mutauit. Audite ꝗ qb⁹ modis
etiā ipa exhortatio fctā ē/ ꝓpt illū q̄ ait: Qui Luc.14.
se hūiliat exaltabit. Itē legit: Quid eīn du
bitem⁹ redēptori nro sacrificiū istr⁹ hūilitatis
offerre? An vo ille d̄ cęlis in hūana mēbra de
scēdit vt mēbra ei⁹ essem⁹: ⁊ nos ne ipsa eius
mēbra crudeli diuisiōe lanient: de cathedris
descēdere formidam⁹? Propt nos nihil suffi/
cientius q̄ christiani fideles ⁊ obedientes su/
mus. Hoc ꝗ sp sum⁹. Epi autē ꝓpter christia/
nos ppłos ordinamur. Qd ꝗ christianis ppłis
ad christianā pacē ꝓdest/ h̄ de nro epatu faci/
am⁹. Augustin⁹ eps dixit. Propt nos h̄ de
bem⁹ eē qd vos. Quid debes esse tu: cuicūq;
loquor vestrū? Christianus fidelis/ obediēs
h̄ tu ꝓpt te/ hoc ⁊ ego ꝓpt me. Ergo qd tu ꝓ/
pter te/ ⁊ ego ꝓpt me: sp esse debem⁹. Qd aūt
sum ꝓpt te/ sim si tibi ꝓdest: nō sim si tibi ob/
est. Ecce qd dictū est/ attēdite. Itē legit. Si E
serui vtiles sum⁹: cur dñi ęternis lucris ꝓ no/
stris tpalib⁹ sublimitatib⁹ inuidem⁹? Epalis
dignitas fructuosior nob erit: si gregē christi
deposita magis collegerit: q̄ retēta dispserit.
Cūq; recitaret/ augustin⁹ epus dixit: Frēs
mei/ si dñm cogitam⁹: locus iste altior specula
vinitoris est: nō fastigiū supbiētis. Si cū vo/
lo retinere epatū meū/ dispergo gregē christi:
quō est dānū gregis/ honor pastoris? Itē le/
git: Nā qua frōte i futuro seculo ꝓmissum a
christo sperabim⁹ honorē: si christianā in hoc
sclo noster honor ipedit vnitatē? Hęc ꝓpte/
rea ꝑstātię tuę scribēda curauim⁹: ⁊ vt ꝑ te in/
notescāt oib⁹ postulam⁹: vt in adiutorio dñi
dei nri q̄ admonēte ista ꝓmittim⁹: ⁊ q̄ adiuuā
te nos iplere posse ɔfidim⁹: etiā añ collationē
si fieri pōt corda hoim vel infirma/ vel dura/
pia charitas/ aut sanet/ aut edomet: ac sic iaȝ
pacificis mētib⁹ nō resistam⁹ manifestissimę
veritati: ⁊ disputationē nram/ vel ꝑcedamus
concordia/ vel sequamur. Neq; eīn desperare
debem⁹: si recolūt esse pacificos btōs: qm̄ ipi
filij dei vocabunt: mlto dignius ⁊ facili⁹ eos
velle/ vt ps donati vniuso orbi christiano re/
cōcilient/ q̄ vniuersus orbis christian⁹ a parte
donati rebaptizent: cū ꝑsertim de maximiani
sacrilego ⁊ dānato schismate veniētes: quos
etiā terrenarū potestatū iussionib⁹ insectādo
emēdare curarūt: tāta diligētia quęsierūt/ vt

nec baptismũ ab eis datũ rescindere auderẽt:
et quosdã eoꝝ dãnatos sine vlla honoris di
minutione susciperẽt: q̃sdã vero in illius dis/
cissionis societate impollutos esse censerẽt.
Quoꝝ inter se ꝯcordię nõ inuidem⁹: Sȝ eos
oportet aduertere q̃ꝫ pie ramum a se fractum
tãto studio radix catholica inq̃rit: si ram⁹ ipse
similit' a se paruũ fragmẽ incisum sic colligere
laborauit. Et alia manu. Optam⁹ te fili in
dño benevalere. Quo recitato augustin⁹ eps̃
dixit: Audite q̃ nescitis/ audite obsecro vos.
Deo gr̃as: q: ipso p̃sente loquor. Causaȝ istã
maximianistarũ/ quã volo mõ vobis expone
re/ vbi oim calũniarũ suaruȝ tanq̃ꝫ malarum
mercíũ nauẽ fregerũt. Causaȝ ergo istã maxi/
mianistarũ cũ totiẽs obiecissem⁹ in nr̃a colla
tione: nihil aduersus eã dicere potuerũt. i. ad/
uersus obiectionẽ nostrã totiẽs insertã/ toti/
ens repetitam/ totiẽs in eoꝝ frontib⁹ illisam:
nihil oĩno r̃ndere potuerũt: q: qd̃ respõderẽt
nõ inuenerũt. Audite ꝫ illam diligẽter. Ecce
hic est/ audit me: si mentior redarguat/ ꝓbare
me cõpellat: Gesta quidẽ ip̃a hic nõ sunt: sed
ibi sit causa. Feramus quaslibet dilationes/
vt ad documẽta necessaria veniam⁹: si ꝓba/
uero qd̃ dico. Si tñ inde dubitat: aut qd̃ ab/
sit dubitare se fingit (qd̃ pace ei⁹ dixerim) nõ
cõmunicet/ si nõ ꝓbauero. Si aũt scit iam me
verum dicere: ⁊ nouit ꝓpterea respõdere no/
luisse: q: qd̃ respõderet non potuit inuenire:
rogo vos vt ip̃i iudicetis: q̃d sit tolerabilius
in honore suo suscipere a se dãnatũ: an fratrẽ
agnoscere nõ aliq̃n a se cõuictũ. Intẽdite ob/
F secro/ audite narrationẽ. Maximian⁹ quidã
diacon⁹ fuit carthaginẽsis/ in parte donati:
Siue merito supbię suę: siue vt ip̃i putãt me/
rito iusticię suę/ offendit ep̃m suũ. i. p̃mianũ
carthaginensem: siue inique/ si supbus meli/
orẽ: siue iuste/ si ꝓbus improbiorẽ: Excõicat⁹
est a p̃miano: perrexit ad ep̃os vicinos: cõci/
tauit inuidiã p̃miano: accusauit eũ apud il/
los. Uentũ est ad carthaginẽ. Uoluerũt qui
venerũt multi ep̃i donatistę/ ad se venire pri/
mianũ: sicut voluerũt maiores istoꝝ ad se ve
nire cecilianum. Factione cognita/ noluit ad
istos venire primianus: sicut ad illos noluit
venire cecilianus. Dãnat⁹ est ab istis absens
primianus: sicut ab illis dãnatus est absens
cecilianus. Qualẽ imaginẽ rerũ voluit deus
ante oculos nostros recenti tp̃e ponere: q̃m
nimis antiqua iam delebat obliuio. Dãna/
tus est absens. Ab alijs ep̃is partis donati/
primianus cõmunioni est restitutus: immo
q: eũ nõ deposuerunt/ in sua sede firmat⁹ est.
Dãnati sunt maximianistę: sicut a p̃egrinis
ep̃is ⁊ trãsmarinis absoluto ceciliano/ meru/

it dãnari donatus. Dãnatus est maximian⁹
cũ duodecim ordinatorib⁹ suis. Factio quidẽ
ipsa plurimos ꝯtinebat. Cẽtũ erãt fortassis
ep̃i. Sed ne maior p̃cisio fieret: isti nolue/
runt paucis delectis/ multis imponere disci/
plinam. Damnarũt solos q̃ affuerũt ordina/
tioni maximiani: q̃n cõtra ep̃m suũ illicite est
eleuat⁹ ep̃s. Ceteri in ipsa factione cõstituti:
si redire ad ecclesiã vellẽt: in suis ꝑmitterenť
honoribus. Uerbis quidẽ suis ostẽdebãt: eo
foris esse ab ecclesia. Quẽ eñ hortaris vt in/
tret/ foris est. Cõstituto ꝫ die: intra quẽ diẽ si G
redirẽt nihil eis obessent q̃ aduersus primia/
nũ dicebanť: decreto bagalẽsi firmarũt. Dã/
natus est maximianus cũ duodecim. Cępit
agi/ vt dãnati de basilicis pellerenť. Inter/
pellanť iudices: interpellanť ꝓcõsules: in iu/
diciũ allegať episcopale bagaiense ꝯcilium.
Dicunť heretici: demonstranť dãnati: impe/
tranť iussiones: auxilia cõgregãtur: venit ad
eijciẽdos de basilicis hoies dãnatos/ et i sua
ꝑtinacia ꝯstitutos. Illis condẽnatis/ ꝑplĩ qui
fauebant restiterũt. Ubi non potuerũt/ victi
sunt. In locũ eorũ qui victi sũt et expulsi/ alij
ordinati sunt. Ex quib⁹ duos nouim⁹: vt de
ceteris taceamus/ vnũ felicianũ: alterũ p̃te/
xtatũ assuritanũ. Quos post ãnos duos aut
tres: per optatum gildonianum post multas
illis illatas ꝑsecutiões/ iudiciarijs ꝑsecutio/
nib⁹ et tota acrimonia potestatũ/ in suis ho/
norib⁹ susceperũt. Post dãnationẽ suã/ post
eiectionem/ post persecutiones susceperũt il/
los in honoribus suis: adiũxerũt sibi socios/
atq̃ꝫ collegas. Nã in loco vni⁹ ipsoꝝ p̃textati
assuritani/ aliũ iã ordinauerũt noie rogatũ:
q̃ modo catholicus ẽ. Cui exercit⁹ istoꝝ/ id ẽ
agmẽ circũcellionũ/ linguã ⁊ manũ p̃cidit.
Illi autem qui per ipsum tẽpus quo illi dam/
nati foris erãt/ ferme p̃ trienniũ baptiçati sũt
a dãnatis/ baptiçati sũt foris ab ecclesia isto/
rũ: sic sũt suscępti: Nemo dixit: nõ habes ba/
ptismũ/ q: foris es baptiçat⁹. Et rebaptiçať
q̃ venit d̃ ephesõ/ de smyrna/ de thessalonica/
de cęteris ecclesijs q̃s suo labore ap̃li plãta/
uerunt et ad q̃s legim⁹ missas ap̃loꝝ ep̃las:
q̃s audim⁹ in eccl̃ia recitari. Sentẽtia teneť: ⁊
quãtũ audiuimus ab ip̃o fratre nr̃o: quẽ de⁹
faciat pacatũ fratrẽ nr̃m: ab isto emerito est
dictata sñia vbi illi damnati sunt. Legať ip̃a
sñia vbi illi dãnati sũt: ⁊ legať sñia vbi cecilia
nũ dãnauerũt maiores istoꝝ: ⁊ videam⁹ d̃ rei
peiores facti sunt: q̃ grauiore sñia puniti: qui
strepitu maiore dãnati. Ibi dixit. Licet eñ Cõtra cresco/
viperei seminis noxios/ part⁹ venenati vteri niũ. li. 4. ca. 2.
alueus diu texerit: ⁊ cõcępti sceleris/ vt aq̃li
culus i aspidũ mẽbra tardo se calore euapo/

rauerit: tñ ↄcept ū virus euanescente vmbra/
culo occultari nō potuit. Nam ⁊si sero/publi/
cū tñ parricidiū facinus suū facta scelerū vo/
Ps. 7. ta pepererūt. Qđ añ ꝑdictum est: Parturijt
iniusticiā/ↄcepit dolorem/⁊ peperit iniq̄tatē.
Sed qm̄ serenū iā fulget e nubilo: nec est cō/
fusa criminū silua cū ad pęnā designata sūt
noia: indulgentię em̄ añ hac fuerat/ dum clę/
mētię dimittim⁹ lineā: inuenit cā q̄s puniat.
Contra cresconium li. 3. ca. 19. et. 53. Et inter cetera: Loq̄mur charissimi fratres/
schismatis causas: q2 iā non possumus tacere
ꝑsonas. Maximianū fidei ęmulū/ veritatis
adulterū/ ecclesię matris inimicū/dathā cho/
re et abiron ministrū. Hęc ꝟba sunt partꝪ do/
nati i maximianistas/ isto vt audiuim⁹ dictā/
te ꝓlata. Scitis aūt qui sint dathan chore ⁊
Nume. 16. c. abiron: Ipi ꝑmo schisma fecerūt: quib⁹ pęna
vsitata nō suffecit: viuos apta t̄ra deuorauit
dathe chore ⁊ abirō ministrū. Uerba ipsius
sūt. De pacis gremio sentētię fulmē excussit.
Audite adhuc: Et q̄ adhuc cū inq̄t dehiscēs
terra nō absorbuit/ad maius iudiciū superis
reseruauit. Rapt⁹ em̄ sui cōpēdio lucrauerat
funeris vsuras: nūc ḡuioris colligit fęnoris
cū mortuus interest viuis. Uerba sūt ipsius
maximianū dānantꝪ vł poti⁹ vt ipse dicit/ore
veridico fulminātis: Et tñ collecti sūt aspides
viperę/parricidę: nec exufflatur baptism⁹ quē
h dedit aspis/vipera/parricida. AudistꝪ quāt⁹
ignis exarserit eloquētię: q̄ñ iuenit fęnum qđ
posset incēdere. Frater emerite amplexus es
fratrē tuū felicianū/tui oris fulmine cōdēna/
tum: agnosce fratrē deuteriū/tibi etiā genere
sociatū. Quotienscūq̄ frēs mei causam ista3
maximianistaꝝ/quā sic potui vobis exposui/
eis cū in collatiōe agerem⁹ obiecim⁹: plus in/
de tacuit: q̄ mō in oib⁹ tacet: Nō se occultēt
tergiuersatoria/nō defēsione/sed fuga. Dicūt
em̄ qđ dilationē illis dederint: ⁊ intra dilati/
onē illos susceperint. Hoc falsū ē. Duodecim
em̄ cū maximia no dānati sunt: cęteri aūt nō
aderāt ordinationi eius/qñ ei man⁹ iposita ē.
Illis dilationē dederūt: Nā verba ipius ista
Abd. 3. sūt: Nec solū hūc inq̄t sceleris sui mors iusta
ↄdēnat: trahit etiā ad cōsortiū criminis pluri
Ps. 90 mos catena sacrilegij: de quib⁹ scriptū ē: Ue/
nenū aspidū sub labijs eoꝝ: quorū os male/
dictiōe et amaritudine plenū est: veloces pe/
des eoꝝ ad effundendū sanguinē: Cōtritio ⁊
infęlicitas i vijs eorū: et viā pacis nō cogno/
uerūt: Nō ē timor dei añ oculos eoꝝ. Nollem⁹
quidē tanq̄ ꝓprij corꝑis secare iuncturā: sed
qm̄ tabescētis vulnerꝪ putredo pestifera pl⁹
habet in abscisiōe solaminis/ q̄ i remissione
medicamīs: inuēta est cā salubris/ ne ꝑ cūcta
mēbra pestilēs irreperet virus/ vt cōpēdioso
dolore natū decidat vulnus. Famosi q̄ crimi/
nis reos esse noiat duodecim: inter q̄s et fe/
licianū ⁊ prętextatū: Sȝ noia oim mihi nō oc
currūt. Et infert sic Qui funesto opere ꝑditi/
onis vas sordidū collecta fęculētia⁹ sordida/ Al. reclinarunt.
rūt: Sȝ ⁊ clericos aliq̄ñ ecclię carthaginis: q̄
dū facinori intersunt/illicito incestui ꝑbuerūt
lenociniū: dei pręsidētis arbitrio vniuersalis
concilij ore veridico dānatos esse cognoscite.
Eos aūt q̄s sacrilegi surculi nō polluere plā/
ntaria: h̄ est q̄ a maximiani capite ꝓprias ma/
nus verecūdo fidei pudore retraxerūt /ad ma
trē ecclię redire ꝑmisim⁹: Uolebāt pumicare
faciē suam q̄ sacrilegis ignoscebant: ⁊ aperte
schismaticis viā redeundi cōcedebāt. Quid ē
h̄? Rogo mō mihi digneꝪ exponere: quō eos
sacrilegi surculi nō polluere plātaria? Quare I
illis dilationē das: si nullā ꝑtē in maximiani
schismate habere potuerūt? Si aūt socij sūt
factiōis/q̄uis nō fuerint ꝑsentes ordinatio/
ni: quō illos non inq̄nat maximianus: ⁊ totū
orbē terrarū semel absens damnatus/ tertio
ꝑsens absolutus inq̄nat cecilianus? Nō in/
q̄nat afer afros/viu⁹ viuos /not⁹ notos/par/
ticipes socios: et cecilian⁹ inq̄nat transmari/
nos: inq̄nat lōge positos: inq̄nat non dāna/
tos? Tecū sedit a te dānat⁹: et nō te inquinat
felician⁹. Ego illū non vidi: tu istū nosti: Ego
illū innocentē credo: tu istū nocētē dānasti.
Aut si fateris innocētis te fuisse receptorē: fa
teris te innocentis fuisse dānatorē. Et tñ fra/
tres mei non inuidem⁹ cōcordię ipsorū: inter
se suscitata odia diabolica finierunt: quō pu/
tāt in pacē redierūt. Sȝ h̄ dico: Si ram⁹ fract⁹
q̄siuit virgultū a se fractū: q̄ diligentia debet
arbor ipsa q̄rere ramū ex se fractū: Ideo suda/
mus: ideo laboram⁹: ideo inter eoꝝ arma et
cruētas furias circūcellionū periclitati sum⁹:
et adhuc reliquias eoꝝ q̄licūq̄ donata a deo
patiētia toleram⁹: dū arbor quęrit ramū: dū
grex ex ouili christi/ouē ꝑditā q̄rit: Si pasto/
ralibus viscerib⁹ ꝑditi sum⁹: ꝑ sepes ⁊ spinas
nos coartare debem⁹. Mēbris laceratis ouē
q̄ramus: ⁊ pastori ꝑncipiq̄ oim cū lęticia re/
portemus. Multa dixim⁹ etiā fatigati: ⁊ ta/
men frater nr̄/ꝓpter quē ista dicim⁹/ vobis: ⁊
cui pariter dicim⁹/et ꝓ q̄ tanta agim⁹/adhuc
ꝑtinax sistit: cōstantē se putat. Fortitudo cru
delis. Nō adhuc de vana et falsa fortitudine
gloriet: Audiat aplm̄ dicentē: Uirt⁹ in infir/ 2. Cor. 12. c.
mitate ꝑficit: Orem⁹ ꝓ illo: Uñ scim⁹ q̄d velit
de⁹? Multę cogitatiōes sicut scriptū ē in cor/ Prouer. 19. c.
de viri: ↄsiliū aūt dñi manet in ęternum.

Sancti augustini hipponēsis epi liber de
gestis cū emerito donatistarū epo explicit.

Diui aurelij augustini hipponē
sis episcopi/in librū ɔtra sermonē
arrianorū/ex secūdo libro retracta
tionū/argumentum.

2. Retract. ca. 52. Post hec venit in manus nr̄as qdā
1 sermo arrianorū/sine noīe auctoris
sui. Huic petente atq; instante q eū
mihi miserat/quāta potui etiā breuitate re/
spondi: adiūcto eodem sermone a capite re
sponsionis mee: ⁊ adhibitis ad singula nu/
meris: qbus inspectis/quid cui locorum re/
spoderim/facile possit aduerti.

Sermo arrianorū: vbi numeri
ppterea sunt locis singulis anno/
tati/vt cū respōsis legi ceperit qui
voluerit/attendat vtrū cuiq; loco
apte diligenterq; responsum sit: qr
eosdē numeros habet etiā ipsa re/
sponsio per quos loco cui respon/
deat appareat.

1 Dominꝰ noster iesus christus/deꝰ vni
Al. ⁊ creature D genitꝰ primogenitꝰ totiꝰ †creatiōis.
2 Voluntate dei ⁊ patris sui/ ante
3 oīa secula cōstituꝰ. Volūtate ⁊ pcepto
ipius/ celestia ⁊ terrestria/ visibilia ⁊ iuisibi
lia corpa/et spūs ex nullis existentibus/ vt
4 essent sua virtute fecit. Et anteq; faceret
vniuersa oim futurorū/deꝰ ⁊ dn̄s/ rex ⁊ crea
tor erat cōstitutus: ⁊ oim futurorū in natu/
ra habēs pscīētiā: ⁊ i faciēdo i oibꝰ expectās
patris sui iussionem: ipse volūtate ⁊ prece/
pto patris descēdit de celo: ⁊ venit in hunc
Joh. 8. c. mundū/sicut ipse ait: Non eñ a meipso ve/
5 ni/sed ille me misit. Et qr de oibus spiri/
talibus ⁊ rōnalibus gradibꝰ ppter ifirmita
Ps. 8. tem ⁊ fragilitatē corpis paulominꝰ ab ange
lis inferior minoratus hō videbat: ne se vi/
lem speraret/ ⁊ de salute sua desperaret: do/
minus iesus honorans facturā suā/ dignatꝰ
est humanā carnē suscipere: ⁊ ostendere/ qr
nō est homo vilis/sed pciosus: sicut scriptū
Prouer. 17. d ē: Magnꝰ hō ⁊ pciosus vir: Et ideo solū ho
minē patri suo heredē/sibi cū coheredē face
re dignatꝰ est: vt qđ minꝰ acceperat in na/
6 tura/plus haberet in honore. Cū inquit
Gal. 4. a. venit plenitudo tpis misit deꝰ filiū suū na/
tū ex muliere: ipse q volūtate patris carnē
suscepit/ ipse ⁊ volūtate, ⁊ pcepto eiꝰ in cor/
Joh. 6. d. pore cōuersatus ē/sicut ipse ait: Descēdi de
celo nō vt faciā volūtatē meā/sed volunta
tē eiꝰ q me misit. Ipse et volūtate patris tri
Matth. 3. c. ginta ānorū baptiçatꝰ ē/voce ⁊ testimonio
patris manifestatus. Voluntate ⁊ pcepto
patris euangeliū regni celorū pdicabat: si/
Luce. 4. g. cut ipse ait: Et alijs ciuitatibꝰ oportet me
euangeliū pdicare: in hoc eñ missus sū: Et Joh. 12. g.
ipse mihi mandatū dedit quid dicā/aut qđ
loquar: Et sic volūtate ⁊ pcepto patris ad
passionē ⁊ mortē pperauit: sicuti ipse ait:
Pater/transeat calix iste a me: nō tamē qđ Matth. 26. d.
ego volo/sz qđ tu vis. Et aplo asserente et
dicente: Obediēs inquit factus patri vsq; Phil. 2. a.
ad mortem: mortē autē crucis. Is ⁊ i cru 7
ce pendens/voluntate ⁊ pcepto patris car/
nem humanā quā de sancta virgine maria
suscepit/ in manus hoim dereliquit: et di/
uinitatē suā in manus patris cōmendauit/
dicens: Pater in manus tuas cōmēdo spi/ Luce. 23. f.
ritū meū: qr maria moriturū corpus pepe/
rit: deus aūt immortalis imortalē filiū ge/
nuit: ergo mors christi nō diminutio est di/
uinitatꝭ/sed depositio corporis. Sicuti eñ
generatio eius ex virgine nō fuit corruptio
deitatis ipsius/sed susceptio corporis: ita ⁊
in morte ipsiꝰ nō fuit passio ⁊ defectio dei/
tatꝭ ipsius: sed separatio carnis eiꝰ: Sicuti
eñ qui indumētū ɔscindit/ induto facit in/
iuriā: ita ⁊ qui carnē eiꝰ crucifixerūt/ diuini
tati ipsius cōtumeliā intulerūt. Is q vo 8
luntate ⁊ pcepto patris totā dispensationē
adipleuit: voluntate ⁊ pcepto patris corpꝰ
suū a mortuis suscitauit: ⁊ cū ipso corpore
vt pastor cū oue/ ⁊ sacerdos cū oblatione/ ⁊
rex cū purpura/et deꝰ cū tēplo a patre assū/
ptus est in gloriā. Is qui voluntate pa/ 9
tris descēdit ⁊ ascēdit: voluntate ⁊ pcepto
patris sedet ad dexterā eiꝰ: audiens patrē si
bi dicētē: Sede ad dexterā meā: donec po/ Ps. 109.
nā inimicos tuos scabellū pedū tuorū. Is
qui voluntate ⁊ pcepto patris sedet ad dex
terā eiꝰ: is volūtate ⁊ pcepto patris in cō/
sūmatione seculi venturus est: aplo vocife/
rāte ⁊ dicēte: Et ipse inquit dn̄s in iussu/in 1. thessal. 4. d
voce archangeli/ ⁊ i tuba dei/descēdit de ce
lo. Is qui volūtate ⁊ pcepto patris venit:
volūtate et pcepto patris iudicaturꝰ est to/
tū mundū in equitate/ ⁊ redditurꝰ ē singu/
lis scdm fidē ⁊ opa sua: sicut ipse ait: Pater Joh. 5. d.
iudicat neminem: sed omne iudicium filio
dedit. Itē sicuti audio/iudico/ ⁊ iudiciū me/ Ibidē. c.
um verū est: qr nō quero voluntatē meā/ s
voluntatē eiꝰ qui me misit. Unde ⁊ in iudi/
cando patris psentiā pponit: ⁊ suā diuinā
dignitatem et potestatem secūdā postpo/
nit dicēs: Venite benedicti patris mei. Er/ Matth. 25. c.
go iustus iudex est filius/iudicātis vero ho
nor ⁊ auctoritas patris: imperiales leges si
cuti ⁊ spiritussancti officiosa aduocatio ⁊ cō
solatio: vnigeniti dei iusti iudicis est digni/
tas. Ergo filius a patre est genitus: spiri 10
tussanctus per filiū ē factus. Filius pa/ 11

trem ꝑdicat:spiritussanctus filiũ annũciat.
12 Primũ ⁊ precipuum opus est filij/ geni-
toris gloriam reuelare:primũ ⁊ precipuum
est opus spiritussancti/in animas hominuȝ
13 christi dignitatẽ manifestare. Filius te-
stis est patris:spiritus testis est filij:filiꝰ mit
14 titur a patre/spiritus mittiꝛ a filio. Filiꝰ
minister est patris/spiritussanctus minister
15 est filij. Filius iubeꝛ a patre: spũssãctus
16 iubeꝛ a filio. Filiꝰ subditꝰ ẽ patri:spũssan
17 ctus subditus est filio. Filius quę iubet
pater/hęc operaꝛ:spũssanctus quę mandat
18 filius/hęc loquiꝛ. Filius adorat ⁊ hono-
Joh. 17. a. rat patrem:spiritus adorat ⁊ honorat filiũ:
Al. ⁊ hono- ipso filio dicẽte:Pater ego te† glorificaui su
rificaui. per terrã:opus qꝺ dedisti mihi ꝯsummaui.
19 Et de spũsancto ait:Ille me honorifi-
Joh. 16. c. cauit:qꝛ de meo accipiet: ⁊ annũciabit vo-
20 bis. Filius a se non potest facere quicꝗ̃:
Joh. 5. c. sed in oibꝰ patris expectat nutũ. Spũs-
21 sctũs a se nõ loquiꝛ:sed in oibus christi ex-
Joh. 16. c. pectat ꝑceptum:non inquit a se loquiꝛ/ sed
quęcũꝗ̃ audierit loqueꝛ/ ⁊ ventura annũci
22 abit vobis. Filius ꝓ nobis interpellat
patrem:spiritus ꝓ nobis postulat filium.
23 Totius bonitatis/ ⁊ sapientię/ ⁊ virtutꝫ
patris viua ⁊ vera ⁊ ꝓpria ⁊ cõdigna ima-
24 go est filius. Totꝰ sapiẽtię ⁊ virtutꝫ filij
25 manifestatio est spũssctũs. Non est pars
nec portio patris filiꝰ:sed ꝓprius ⁊ dilectis-
simus ꝑfectus/et plenus vnigenitꝰ filius.
26 Nõ est pars nec portio filij spũs:sed pri-
27 mũ et precipuũ opus vnigeniti dei ꝑ cete-
Joh. 14. d. ris vniuersis. Pater maior est filio suo.
28 Filius incõparabiliter maior ⁊ melior est
29 spiritu. Pater deꝰ ⁊ dominꝰ est filio suo.
30 Filiꝰ deꝰ ⁊ dñs est spirituisctõ. Pater
31 imobiliter ⁊ ipassibiliter volens filiũ genu-
32 it. Filiꝰ sine labore ⁊ fatigatione sola vir-
33 tute sua spiritũ fecit. Filius vt sacerdos
adorat deũ suũ: ⁊ ab omnibus adoratur vt
deus et creator omnium:pater vero solus
nullum adorat:qꝛ nec maiorem/nec ęqualẽ
habet quẽ adoret:nulli gratias agit:qꝛ nul
liꝰ beneficiũ cõsecutꝰ ẽ oibꝰ vt essent ob bo-
nitatem suã donauit:ipse qꝺ est a nemine
accepit:Ergo hęc triũ substantiarũ/patris/
et filij ⁊ spũssancti distinctio: ⁊ triũ rerũ dei:
ingeniti/ ⁊ dei vnigeniti/ ⁊ spiritꝰ aduocati
differẽtia: ⁊ pater ⁊ deꝰ ⁊ dñs est filio suo/ ⁊
oim ꝗ ꝑ virtutẽ filij voluntate ipius facta
sunt:filiꝰ ⁊ minister ⁊ sũmus sacerdos ẽ pa-
tris sui:omniũ vero operuȝ suorum dñs et
34 deus est patre volẽte. Et sicuti nemo po
test sine filio ad patreȝ transire:ita ⁊ nemo
potest sine spũsancto filiũ i veritate adora

re:ergo in spũsancto adoraꝛ filiꝰ. Per fi- 35
liũ glorificaꝛ pater. Spũssancti opus et 36
diligentia est sanctificare/ ⁊ sanctos custodi
re:non solũ rationabilia/vt quidã putant:
sed irrationabilia plura sanctificare: ⁊ eos
qui ceciderũt ꝓpter suã negligentiã ad pri-
stinum statum reparare:ignorãtes docere:
obliuiscẽteꝛ admonere:peccãtes arguere:pi
gros hortari:de salute sua cogitare ⁊ sollici
te agere:errantes ad viã veritatis deduce-
re:infirmos curare: ⁊ fragilitatẽ corporis ꝑ
alacritatẽ animę cõtinere: ⁊ ad amorẽ pieta
tis ⁊ castitatis cõfirmare: ⁊ oẽs illuminare:
sup oĩa fidẽ ⁊ charitatẽ prębere singulis:
ꝓ studio quoꝗ̃ ⁊ diligentia/ꝓ sinceritate ⁊
simplicitate mentis/pro mẽsura fidei ⁊ me-
rito ꝯuersatiõis gratiã ad vtilitatẽ diuide-
re: ⁊ vnusquisꝗ̃ in quo ope ⁊ ꝓposito fuerit
habilis/i ipso ordinare. Aliũ esse a filio ⁊ 37
natura/ordĩe/ gradu ⁊ affectu/ dignitate et
potestate/virtute ⁊ operatione:sicuti ⁊ filiꝰ
natura ⁊ ordine/gradu ⁊ affectu/diuina di-
gnitate ⁊ potestate vnigenitꝰ deus alius ẽ
ab ingenito deo. Impossibile ergo est 38
vnũ eundẽꝗ̃ esse patrẽ ⁊ filiũ/generantem
⁊ nascentẽ:cui testimoniũ ꝑhibeꝛ ⁊ euȝ qui
testimoniũ ꝑhibet:maiorẽ ⁊ eũ qui maiorẽ
confiteꝛ:eũ qui ad dexteram sedet aut stat:
nec eũ qui sedet dat honorem eũ ꝗ missus
est ⁊ eũ qui misit:nec discipulũ ⁊ doctorem
vt ipse docuit dicẽs:Sicut docuit me paꝛ Joh. 8. d.
sic loquor: similẽ ⁊ imitatoreȝ eũ cuiꝰ ẽ silis
⁊ quẽ imitaꝛ: ⁊ euȝ qui orat et qui exaudit:
⁊ cum qui gratias agit/ei qui benedicit: eũ
ꝗ suscepit mãdatũ ⁊ eũ qui dedit mãdatũ:
⁊ ministrũ ꝑcipiẽti: supplicẽ eminẽti:subdi-
tuȝ superiori:ꝑmogenitũ sẽpiterno:vnigeni-
tũ igenito/sacerdotẽ deo vnũ atꝗ̃ eũdẽ eẽ.
Sed ⁊ deus sine principio ꝑscius erat se 39
vnigeniti dei pueri sui patrẽ futurũ:deũ au
tem se futuꝝ nũꝗ̃ ꝑsciuit:qꝛ ingenitꝰ est:et
nũꝗ̃ cępit/nec ꝑscire/nec scire. Quid ẽ autẽ
ꝑscientia nisi futurorũ scientia? Pater autẽ
generãdo filiũ/ab ipso filio est nũcupatus:
⁊ ipso reuelante ab oibus christianis deus
⁊ pater vnigeniti dei ẽ cognitus: ⁊ magno
maior/ ⁊ bono melior est manifestatꝰ. Et 40
quia homousiã dicunt saluatorem nostruȝ
humilitatꝫ gratia hęc omnia de patris pre-
scientia/et de sua subiectione esse locutum:
nos vero christiani credimus patre imperã
te ⁊ filio obtemperãte/hęc omnia esse eũ lo-
cutum:dicimus ⁊ ꝓbamus ꝙ heretici ex su-
is dictꝫ arguunꝛ ⁊ reꝑhenduntꝛ:Si eni se hu
miliauit/ipsa humilitas eiꝰ obedientiã ostẽ
dit:ipsa vero obedientia aliũ supraeminẽtẽ

aliū subsistētem ꝛ subiectū declarat: sicuti
Phil.2.a. ait apostolus: humiliauit se obediēs fact⁹
patri vsq; ad mortē: Et ipsa humilitas ei⁹
veritas est nō falsitas: Quis enī vel quādo
sapiens contētus est se humiliare nisi habe
at maiorem ꝛ meliorē cui festinet ꝑ humili/
Joh.8.d. tatē placere? Et ego inquit que placita sūt
ei facio semp: Semel enī ante omnia secula
voluntate dei natus/ad volūtatē ipsi⁹ om/
nia operat. Si aūt se hūiliauit/ ꝛ mentit⁹ ē
qḋ absit: et si veritas mentit/ qḋ impossibi/
le est: vbi quis querat veritatē? Sꝫ veritas
nec mentit/ nec variat: qui ad hoc venit vt
veritatem doceret: quia non est ignorantię
Math.23.a. doctor/ sꝫ veritatis magister: vt ipse dixit: No
lite vobis vocare magistros sup terrā: vn⁹
est enī magister vester christ⁹. Si autē dixe/
rit quia ꝓpter incarnationē suā humilians
se sup terrā ꝓpter hoīes hec loquebat: ostē/
dam⁹ illi⁹ maiora et firmiora eē illa testimo/
nia que de subiectione filij in scripturis sūt
posita: de his ꝙ in euangelio agunt. Si enī
ꝓpter homines supra terrā se humiliauit:
et nō vt obediens ꝛ subiectus filius cum in
cōparabili dilectione ꝛ gratiarūactione pa/
tri suo obsequebat: qꝛ quantū sublimis est
in potestate: tantū humilis est in obsequio:
anteq; carnē susciperet: q̄re iussus obaudi/
Roma.8.g. uit: ꝛ modo sedens ad dexterā dei interpel/
lat ꝓ nobis: ꝛ in corpore cōstitutus sup ter/
ram in celo se patrē rogaturū ꝓmittebat di
Joh.14.b. cens: Et ego rogabo patrē meū: ꝛ aliū ad/
uocatū dabit? Et si adhuc in his oibus ꝓ/
pter duriciā ꝛ cecitatem cordis sui credere
noluerint: sed ausi fuerint dicere/ q; hec om/
nia humilitatis causa fiūt post cōsūmatio/
nē seculi: nisi se natura ꝛ volūtate sciret sub
iectū et obedientem/ vt quid se humiliaret:
vbi ꝓpter hoīes humilitas necessaria nō ē?
1.Cor.15.d. Q; aūt ꝛ post cōsummationeꝫ seculi qñ illi
omnia fuerint subiecta: quia modo natura
quidem omnia sunt subiecta / vt creatura
creatori: voluntate autem propter liberuꝫ
arbitriū nō omnia illi subiecta videm⁹: tūc
vero in die iudicij quādo ī nomine iesu om
Phil.2.b. ne genu flectet/ celestiū terrestriū et infer/
norū: ꝛ omnis lingua confitebit quia domi
nus iesus christus ē ī gloria dei patris: om/
nia fine fine et voluntate ꝛ natura illi erunt
subiecta: ꝛ ipse post omniū sibi subiectionē
in ea subiectione ꝛ charitate manēs in qua
1.Cor.15.d. semp et ipse vt filius subiectus erit ei qui il/
li subdidit omnia/ nullus audiens christia/
Roma.10.c. nus ignorat: qꝛ fides ex auditu: audit⁹ au/
tem per verbū christi: vt sit deus omnia in
omnibus/ semp monarchiam ꝛ potestatem
habens olim: cui gloria ꝛ honor laus ꝛ gra/
tiarūactio per vnigenitū eius filiū dominū
et saluatorē nostrū in spiritusancto nūc ꝛ ꝑ
omnia secula seculorū Amen.

Capitulorū libri/ contra sermo/ nem arrianorū/ sancti augustini re collecta annotatio.

1 Q; iesus christ⁹ verus ꝛ vn⁹ cum patre
deus sit/ atq; eidem coetern⁹/ ꝛ quo/
modo sit ab eo volūtate cōstitut⁹.
2 Q; non ex nihilo/ sed de deo factus sit
deus.
3 Quid sit iussio patris: ꝛ quō naturę di/
uersitatē nō arguāt/ mittere ꝛ mitti.
4 Q; filiū mitti sit eum apparere ī carne:
ꝛ quomodo ab vtroq; sanct⁹ mitta/
tur spiritus: propter auctoritatē so/
lo patre non misso.
5 Penes quid christus dicat ab angelis
minoratus.
6 Q; nō ideo diuersarū sint naturarū/ qꝛ
obediens patri ostendat filius.
7 Quō nō suā se christ⁹ volūtateꝫ fecisse
dicat: ꝛ de voluntate duplici/ ꝓpria
videlicet ꝛ dei.
8 Quomodo vnam ꝑsonam constituant
verbū ꝛ humana natura in ipsa as/
sūptiōe creata: ꝛ de mutua vocabu/
lorum seu idiomatū cōicatione.
9 Q; ad vnitatem personę christi/ nō tm̄
verbum et caro/ sed et anima perti/
neat: ꝛ quid nomine carnis intelligi
debeat.
10 De oue patri per christū pastorem re/
portato.
11 De aliquib⁹ sentētijs arrianorꝫ de chri
sto male itellect/ ꝛ q; in bois forma/
et vt homo quo minor est patre/ vi/
uos iudicabit ꝛ mortuos.
12 Quid ꝑ patris dexteram intelligatur:
ꝛ de icorporea dei essentia: ꝛ de chri
sti sessione ad dexteram.
13 Quomodo intelligat christus descen/
surus ad iudicium in iussu ꝛ voce ar
changeli/ ꝛ in tuba dei.
14 Quare christus dicat se nō posse face/
re quicq; nisi quod viderit patrē fa/
cientem: ꝛ tamen iudicet/ nec videat
patrem iudicantem.
15 Quomodo eadem sint opera patris ꝛ
filij et spiritussancti/ similiter quoq;
facta: et quomodo aliqua singulorꝫ
dicantur.
16 De imagine dei in homine/ ꝑ quā mō/
strant nō esse absurda ꝙ de ꝑsonarū

Diui aurelij augustini hipponẽsis episcopi/liber contra sermonẽ arrianorum incipit.

Q̄ iesus christus verus ⁊ vnus cum patre deus sit: atq̄ eidem coęternus: ⁊ quõ sit ab eo voluntate constitutus: Capitulum i.

Orum pre
cedẽti disputatiõi hac
disputatiõe respõdeo:
q̄ cum dominũ nostrũ 1
iesum christũ fatent̃ q̄
dem deũ/sed deũ verũ
⁊ cum patre vnum deũ nolunt fateri: duos
nobis inducunt deos diuersę disparisq̄ na
turę: vnũ verum/alterũ nõ verum: contra il
lud quod scriptum est: Audi israel: dñs de⁹ Deut. 6. a.
tuus vnus est. Hoc enim si de patre dictum
volunt intelligi: sequit̃ eos vt christus non
sit domin⁹ deus noster. Si autẽ de filio: pa
ter non erit dominus deus noster. Si vero
de ambobus: ꝑfecto pater ⁊ filius/vn⁹ est
dominus deus noster. Ac per hoc illud qđ
in euangelio scriptum est: Ut cognoscãt te Joh. 17. a.
vnũ verum deũ/⁊ quem misisti iesum chri
stum: hoc euȝ dixisse accipiendum est: vt te
⁊ quẽ misisti iesum christũ cognoscant vnũ
verũ deũ. Quia ⁊ de christo dictum est a io
hanne aplo: Ipse est verus deus ⁊ vita ęter
na. Itemq̄ cũ dicũt christũ voluntate dei ⁊ 2
patris sui ante omnia sęcula cõstitutum: co
gunt̃ confiteri filiũ patri esse coęternum. Si
eñ aliquãdo pater sine filio fuit: erat ante fi
lium aliquod tẽpus/quo pater sine illo so
lus fuit. Et quõ erat ante oĩa sęcula fili⁹/an
te quẽ fuit tp̃s quo sine illo erat pater? Por
ro si ante oĩa tẽpora filius erat: nõ eñ aliter
intelligẽdũ est: In principio erat verbũ: et Joh. 1. a.
omnia per ipsum facta sunt: quia et tẽpus
sine aliquibus creaturę motib⁹ non potest
esse: ⁊ ideo ꝑ illũ facta confitemur ⁊ tempo
ra/ꝑ quẽ facta sunt omnia: proculdubio co
ęternus est patri filius. Sed voluntate pa
tris dicunt constitutũ: nolentes dicere deũ
deo ęqualem genitum atq̄ coęternũ. Nus
quã aũt legunt: voluntate patris filium an
te omnia constitutuȝ: Sed ꝓpterea dicunt:
prior illo videat̃ voluntas patris qua eum
constitutum volunt. Et argumentatio eoꝝ
talis esse solet: Interrogant enim/vtrũ pa
ter filium volens an nolens genuerit: Ut si

respon∫um fuerit ꝙ volens genuerit/ dicāt:
Prior est ergo volūtas patris. Qꝫ autem
nolēs genuerit/ quis potest dicere? Sed vt
nouerint ꝙ̃ inania loquanť: etiam ipsi in/
terrogandi sunt: vtrum deus pater volēs/
an nolens sit deus: eo modo illis inferenda
est vanitas sua/ qua dici potest prior illo eē
voluntas eius/ qđ dicit stultius.

Qꝫ fili⁹ de⁹ sit de deo/ nō ex nihi lo factus a deo: Capitulū. II.

3 d Einde dicunt cum voluntate ⁊ p̄ce/
pto patris/ celestia/ ⁊ terrestria/ visi/
bilia/ ⁊ inuisibilia/ corpora ⁊ spiritus/
ex nullis extātibus vt essent/ sua virtute fe/
cisse. Ubi ab eis querimus: vtrū ⁊ ipse a pa
tre ex nullis extātibus factus sit: hoc est ex
nihilo. Quod si dicere non audebunt: ergo
deus est de deo: non ex nihilo factus a deo.
Que res indicat vnā ⁊ eandem patris filij
ꝙ naturā. Nec ēm homo/ pecus/ auis/ pi/
scis possunt eiusdem nature gignere filios:
⁊ deus nō potuit? Si autē tāto impietatis
abrupto audebunt ire precipites/ vt dicant
⁊ vnigenitū filium a patre ex nihilo consti/
tutum: querant p quē factus sit a patre ex
nihilo filius. Nō ēm p seipsum fieri potuit:
tanꝙ̃ iam esset antequā fieret/ vt esset ipse
per quē fieret idem ipse. Et quid opus erat/
cū fieri qui iaꝫ erat? Aut quō fiebat vt eēt/
qui iam erat antequā fieret? Porro si p ali/
quem alium a patre factus est/ quis est ipse
Joh.1.b. alius: cū omnia per ipsum facta sint? Si au
tem a patre per neminē factus est: quomo/
do per neminē aliquid a patre factū est: cuꝫ
per filium hoc est p eius verbum facta sint
omnia?

Quid sit iussio patris: et quomo/ do nature diuersitatem nō arguāt mittere et mitti. Ca. III.

4 e Tanteꝙ̃ faceret inquiunt vniuersa
omniū futuroruꝫ deus ⁊ dominus
rex ⁊ creator erat constitutus: ⁊ om/
niū futurorum in natura habens p̄scientiā:
⁊ in faciendo in omnibus expectans patris
sui iussionem: ipse voluntate patris descē/
dit de celo ⁊ venit in hunc mundū: sicut ip/
Joh.8.e. se ait: Nō ēm a meipso veni/ sed ille me mi/
sit. Uellem isti vt dicerent/ vtrū duos cōsti
tuant creatores. Quod si nō audent: vnus
Roma.11.d. est enim: quoniam ex ipso/ et per ipsum/ ⁊ in
ipso sunt omnia: Un⁹ quippe deus est ipsa
trinitas: ⁊ sic vnus de⁹/ quomodo vnus cre
ator: quid est quod dicūt/ iubēte patre om/
nia creasse filium: tanꝙ̃ pater nō creauerit/
sed per filiuꝫ creari iusserit? Cogitēt qui car
naliter sapiunt: quibus alijs verbis iusserit
pater vnico verbo. Formāt ēm sibi in phā/
tasmate cordis sui quasi duos aliquos: ⁊ si
iuxta inuicem/ in suis tamē locis constitu/
tos vnū iubentem/ alterū obtemperātem:
Nec intelligunt ipsam iussionem patris vt
fierent omnia/ nō esse nisi verbū patris per
quod facta sunt omnia. Qꝫ autem miserit
pater filium/ negari nō potest. Sed conside
rent si possunt/ quomodo eū miserit/ cū quo
ipse venit. An ille mentitus est qui ait: Nō Joh.16.g.
sum solus: quoniā pater mecū ē. Sed quo/
modolibet missum intelligant: nunq̇d ideo
diuersa natura est: quia pater mittit ⁊ mitti
tur filius? Nisi forte potest homo pater mit
tere hominē filium/ vnius eiusdēꝙ substan
tie/ ⁊ nō potest deus/ cum homo missus ab
homine mittēte separetur/ quod deus non
potest. Sed ignis mittit splendorē suū nec
potest splendor missus separi ab igne mittē
te: quāuis ⁊ ista q2 creatura ē visibilis/ non
omni ex parte huic rei sit cōparabilis: cum
splendorem mittit ignis/ longius peruenit
splendor quo ignis non p̄uenit. Unde splē/
dor ab igne qui est in lucerna missus/ si loq
posset/ nō vtiꝙ posset verū dicere in parie/
te/ quo sine lucerne igne p̄uenit: ignis qui
me misit mecum est: Potuit autē missus a
patre filius dicere: Pater mecum est. Cum
igiť hec a patre missio filij prorsus ineffabi/
lis sit: nec capi vlli⁹ cogitatione possit: quo
modo hinc ostēdant filium alterius atꝙ in
ferioris essentie nō inueniunt: quādoquidē
nec homo missus ab homine/ diuersam na/
turā mittētis ⁊ missi esse demōstrat.

Qꝫ filiū mitti sit eū apparere ī car ne/ et quomodo ab vtroꝙ sanctus mittať spiritus/ p̄pter auctoritatē solo patre nō misso: Ca. IIII.

b Jc autē etiam hoc potest intelligi:
vt eo ipso a patre filius missus esse
dicať/ ꝙ filius hominibus apparuit
in carne/ non pater. Quis enim mittitur il/
lo vbi est? Ubi autem nō est sapientia dei
quod est christ⁹: de qua legiť: Attingit a fi/ Sap.8.a.
ne vsꝙ ad finem fortiter ⁊ disponit omnia
suauiter? Cum ergo vbiꝙ sit etiā fili⁹: quo
mittendus erat vbi nō erat: nisi apparēdo
sicut apparebat? Quāꝙ̃ ⁊ spm̄sanctū missū
legamus: Qui certe in vnitatem p̄sone sue
naturā nō assumpsit humanā. Nec a solo fi
lio missus ē: sicut scriptū ē: Cū ego iero mit/ Joh.16.b.
tam illū ad vos: sed a patre quoꝙ sicut scri
ptum est: Quem mittet pater in noīe meo: Joh.14.d.
Ubi ostēdiť ꝙ nec pater sine filio: nec fili⁹
sine patre misit spiritū: sed eum pariter am/
bo miserūt: Inseparabilia quippe sunt opa

trinitatis. Solus pater nō legit missus: q̄m solus nō habet a quo genitus sit vel a quo ꝓcedat: Et ideo nō ꝓpter nature diuersitatem que in trinitate nulla est: sed ꝓpter ipsam auctoritatem solus pater nō dicit missus. Non enī splēdor aut feruor ignem: sed ignis mittit siue splēdorem siue feruorem. Quāuis hec longe sint dissimilia: Nec inuenit aliquid vel in spiritalibus vel in corporalibus creaturis: quod ei trinitati que deus est merito conferatur.

Denes quid christus dicat ab angelis minoratus: Ca.v.

Dicunt etiam: Et quia de oībus spiritalibus et rōnalibus gradibus ꝓpter qualitatē et fragilitatē corporis paulominus ab angelis inferior minorat⁹ homo videbat: ne se vilē speraret: et de salute sua desperaret: dñs iesus honorans facturā suā dignat⁹ est humanā carnē suscipere: et ostendere: q: non est homo vilis: sed pciosus sicut scriptum est: Magnus homo et pciosus vir. Et ideo solum hominē patri suo heredē: sibi cū coheredē facere dignat⁹ est: vt qđ min⁹ acceperat in natura: plus haberet in honore. Hec dicentes hoc volūt intelligi: q: humanā carnē sine hūana anima christus assumpserit: Que propria heresis apollinaristarū ē: Sed etiā istos: id est arrianos in eorum disputationib⁹: nō solū trinitatis diuersas esse naturas: sed etiā hoc sentire dephendimus: q animā nō habeat christus humanā. Uerū id in hui⁹ disputatiōis cōsequentibus euidentius apparebit. Nūc ad hec eorū verba q̄ ꝓposuimus hoc respōdemus: vt recolant in epla que ad hebreos est: de christo esse intellectū qđ scriptum est: Minorasti eū paulominus ab angelis: et videant nō ad diuersitatē et inequalitatem nature patris et filij valere qđ dixit: Pater maior me est: sed ad illud potius q in forma serui ꝓpter infirmitatē in qua pati et mori potuit: minor etiā angelis factus est.

Ar. et infirmitatem. — Ps. 8. — Prouer. 17. d — Heb. 2. c. — Joh. 14. d.

Q nō ideo diuersarū sint naturarū: quia obediēs patri ostendatur filius: Ca. VI.

Item dicunt: Cum inquit venit plenitudo temporis: misit deus filiū suum natum ex muliere: ipse qui voluntate patris carnē suscepit: ipse et voluntate et ꝓcepto ipsius in corpore cōuersatus est: sicut ipse ait: Descendi de celo nō vt faciam voluntate meā: sed voluntatē eius q̄ me misit. Ipse et voluntate patris triginta annorū baptiçat⁹ ē voce et testimonio patris manifestatus: Uoluntate et ꝓcepto patris euāgeliū regni celorū ꝓdicauit: sicut ipse ait: Et alijs ciuitatibus oportet me euangeliū ꝓdicare: in hoc enī missus sum. Et ipse mihi mandatū dedit quid dicam: aut q̄d loquar: Et sic voluntate et ꝓcepto patris ad passionē et mortem ꝓperauit: sicuti ipse ait: Pater: trāseat calix iste a me: non tamē qđ ego volo: sed qđ tu vis. Et aplo asserente et dicente: Obediēs inquit factus patri vsq ad mortē: mortem aūt crucis. His testimonijs sanctarū scripturarū quid psuadere conant: nisi ꝓpterea patris et filij diuersas esse naturas q: obediens patri ostendit filius. Quod th̄ de omnibus non vtiq dicerent: Neq enim si homo filius hominis patri suo sit obediēs: ideo amborū diuersa natura ē.

Gal. 4. a. — Joh. 6. d. — Luce. 3. e. — Luce. 4. g. — Joh. 12. g. — Matth. 26. d. — Phil. 2. a.

Quō nō suā se christ⁹ voluntatē fecisse dicat: et de voluntate dupli ci ꝓpria videlicet et dei: Ca. VII.

Quāq et hoc ipsū qđ dicit iesus: Descēdi de celo nō vt faciā volūtatem meā: sz volūtatē ei⁹ q̄ me misit: ad illud referat q hō primus adā: de quo dicit aplus: Per vnū hoiē peccatū itrauit i mūdum: et p peccatū mors: et ita in oēs homies ptransijt: i quo oēs peccauerūt: faciēdo volūtatē suā nō eius a quo factus est: vniuersum genus humanū ꝓpagine viciata: culpe et pene fecit obnoxiū. Unde a ꝯtrario p quē liberandi fueramus: nō fecit volūtatē suam: sed ei⁹ a quo missus est. Ita quippe hoc loco dicit: voluntas sua: vt itelligatur esse ꝓpria: cōtra voluntatē dei. Neq enim cū obedimus deo: eaq obedientia dicimur eius facere voluntatē nolētes id facimus: sed volentes: ac p hoc si volentes id facim⁹ quomodo voluntatē nostrā nō facimus: nisi quia illa dicit voluntas nostra quādo ita scriptura loquit: que itelligit esse ꝓpria cōtra volūtatē dei. Hanc habuit adā: vt in illo moreremur: Hāc nō habuit christus: vt in illo viueremus. De natura quippe humana hoc recte dici potest: in quo extitit p obedientiā volūtas ꝓpria: q̄ dei volūtati esset aduersa. Ceterū qđ attinet ad diuinitatē filij: vna eademq voluntas est patris et filij: Nec potest vllo modo esse diuersa: vbi ē natura trinitatis imutabilis vniuersa. Ut autem mediator dei et hoim homo christus iesus nō faceret ꝓpriā: que deo aduersa ē voluntatē: nō erat tantū homo: sed deus et homo: Per quā mirabilē singularēq gratiam humana in illo sine peccato vllo posset esse natura. Propter h̄ ergo ait: Descendi de celo nō vt faciā volūtatem meā: sed voluntatem ei⁹ qui me misit: vt ea causa esset tante

Joh. 6. d. — Roma. 5. b. — 1. timoth. 4. b. — Joh. 6. d.

obedientię/ q̄ omnino sine vllo peccato eēt hominis quę gerebat: quia de cęlo descenderat: hoc est non tm̄ homo/ verūetiā deus erat. Unam quippe ostendit esse psonam in vtraqꝫ natura: hoc est dei ꝛ hoīs: ne si duas facit/ quaternitas incipiat esse/ nō trinitas. Quoniā itaqꝫ gemina quidē substātia/ sed vna psona est: ppterea qḋ dictū ē: descēdi de cęlo: refert ad dei excellentiam: qḋ vero adiūctū est: nō vt faciā voluntatem meā: ppter adā qui fecit suā/ refert ad homis obedictiā: vtrūqꝫ aūt christus/ id est deus ꝛ homo: tamen obedientia in illo quę cōtraria ē inobedientię primi hoīs/ scḋm id quod homo est cōmendat. Unde ait aplūs: Sicut
Roma. 5. d. eni p inobedientiā vnius hoīs peccatores cōstituti sunt multi: ita ꝛ p obedientiā vnius hominis iusti cōstituent multi.

Quomodo vnā psonā cōstituant verbū et humana natura in ipsa assumptione creata: et de mutua vocabulorum seu idiomatum cōmunicatione: Ca. VIII.

Nec q̄ dixit hominis: separauit deū/ q̄ hominē assumpsit: quia sicut dixi ꝛ valde cōmendandū est: vna psona est: Ipse namqꝫ vnus christus/ et dei filius semp natura/ ꝛ hoīs filius. qui ex tēpore assumptus est: nō vt prius creatus post assumeret/ sed vt ipsa assumptione crearet. Ac p hoc ppter istā vnitatē psonę in vtraqꝫ natura intelligendā/ ꝛ filius hoīs dicit descēdisse de cęlis: quāuis sit ex ea q̄ fuerāt i terra virgine assumptus: ꝛ filius dei dicit crucifixus mortuus ꝛ sepultus: quāuis hęc nō in diuinitate ipsa qua est vnigenitus patri coeternus/ sed in naturę humanę sit infirmitate ppessus. Nam filiū hoīs descendisse
Joh. 3. b. de cęlo ipsum dixisse sic legim⁹: Nemo ascēdit in cęlū nisi qui de cęlo descendit: filı⁹ hominis qui est in cęlo. Unigenitū vero filiū dei crucifixū et sepultū/ omnes etiā in sym-
1. Cor. 2. b. bolo confitemur. Unde est ꝛ illud aplı̄: Si eñ cognouissēt: nūquā deū glorię crucifixissent. Hanc vnitatē psonę christi iesu domini nostri sic ex natura vtraqꝫ cōstantē/ diuina scꝫ atqꝫ hūana: vt qbuslibet earū vocabulū etiaꝫ alteri impriat: ꝛ diuina hūanę/ ꝛ humana diuinę/ beatus ostēdit aplus/ vbi noscuꝫ ad humilitatē misericordię p christi
Phil. 2. b. exhortaret exemplū: hoc sentite iquit i vobis quod ꝛ in christo iesu: qui cum in forma dei esset nō rapinā arbitratus ē esse se equalem deo: sed seipsum exinaniuit formā serui accipiens: in similitudinem hoim factus: et habitu inuentus vt homo: humiliauit seipsum factus obediens vsqꝫ ad mortem: mortē autē crucis. Cum ergo christi nomē ex eo illi sit qḋ scriptū est i pphetia: Unxit te de- Ps. 44.
us deus tuus oleo exultationis p̄ participibus tuis: vnde ad id qꝫ homo factus est ptinet: id est qꝫ formam serui accipiens habitu est inuentus vt homo: qui vtiqꝫ habitus cepit ex tēpore: de ipso tamē eodemqꝫ christo dictuꝫ est: Cum in forma dei esset/ antequā ab illo forma serui esset accepta: nōdū erat filius hoīs/ sed filius dei: cui patris eqlitas rapina nō erat/ sꝫ natura. Nō eñ erat vsurpādo elatus/ sed hoc erat natus: ꝛ ideo veritas. Nondum ergo erat christus: quod esse cępit cū semetipsum exinaniuit: nō formā dei amittens/ sed formā serui accipiens. Uerū si queramus: Quis est ille q̄ cū i forma dei esset/ nō rapinam arbitratus est esse equalis deo? respondet nobis voce aplica: christus iesus. Ergo ꝛ illa diuinitas huius humanitat̄ nomē accepit. Itē si queram⁹: Quis nā sit factus obediēs vsqꝫ ad mortē: mortem autē crucis? rectissime respondet: Ille qui cū in forma dei esset/ nō rapinā arbitratus est esse equalis deo: Ergo ꝛ ista humanitas illius diuinitatis nomen accepit. Aparet tñ idē ipse christus gemine gigas substantię: scḋm quid obediens/ scḋm quid equalis deo. Scḋm quid fil⁹ hoīs: scḋm qḋ filius dei. Scḋm qḋ dicat: Pater maior me Joh. 14. c.
est: scḋm qḋ: Ego ꝛ pater vnū sum⁹: Scḋm Joh. 10. f.
qḋ: Nō faciat volūtatē suā: sed ei⁹ a q̄ missus est/ scḋm quid: Sicut pater suscitat mor Joh. 6. d. Joh. 5. d.
tuos ꝛ viuificat: sic ꝛ fili⁹ q̄s vult viuificat.

Quod ad vnitatē psonę christi non tm̄ verbū et caro/ sed et anima ptineat: et quid nomine carnis intelligi debeat: Capitulū IX.

Item sequunt ꝛ dicunt: Is ꝛ i cruce 7
pendens/ volūtate ꝛ pcepto patris carnē humanā quā de sancta virgine maria suscepit/ in manus hominuꝫ dereliquit/ ꝛ diuinitatē suā in manus patris cōmēdauit/ dicens: Pater in manus tuas cō- Luc. 23. f.
mendo spiritū meū: quia maria morturuꝫ corpus peperit: deus autē immortalis immortalē filiū genuit: ergo mors christi non diminutio est diuinitatis/ sed depositio corporis. Sicuti eñ generatio ei⁹ ex vgine nō fuit corruptio deitatis ipsius/ sed susceptio corporis: ita ꝛ i morte ipsius nō fuit passio ꝛ defectio deitatis ipius: sed separatio carnis ipsius. Sicuti enim qui indumentū cōscindit/ induto facit iniuriā: ita ꝛ qui carnē ipsius crucifixerunt/ diuinitati ipius contumeliam intulerunt. Ecce in quibus verbis

suis om̄ino manifestāt negare se / ꝙ ad vni/
tatem ꝑsonę christi etiā humana anima per
tineat: sed in christo carnē ⁊ diuinitatē tātū
modo cōfiteri. Quandoquidē cū penderet
Luce.23.f. in ligno / illud vbi ait: Pater in manus tu/
as cōmendo spiritū meū: diuinitatē ipsam
volūt eum itelligi cōmendasse patri / nō hu/
manū spiritū qḋ est anima. Merito in ista
ipsa disputatiōe superiꝰ / vbi voluerunt in/
telligi christū patris volūtatē fecisse / nō su/
am / hinc cū minoris atqꝫ diuersę putantes
esse naturę / illud cōmemorarūt qḋ ait: Pa/
Matth.26.d. ter / trāseat a me calix iste: nō tn̄ qḋ ego vo/
lo sꝫ qḋ tu vis: illḋ aūt noluerūt qḋ ait: Tri/
stis est anima mea vsqꝫ ad mortē. Audiant
ergo ista cōmemorantibꝰ nobis. Tristis est
Joh.10.c. anima mea vsqꝫ ad mortē: Potestatem ha/
Joh.15.b. beo ponēdi animā meā: Maiorē hac chari/
tatē nemo habet: ꝙ vt animā suā ponat ꝗs
pro amicis suis. Et qḋ de illo intellexerunt
Ps.15. apl̄i ꝓphetatum: Quoniā nō derelinques
animā meā ī inferno: Et his atqꝫ huiusmo/
di sanctarū scripturarū testimonijs nō resi/
stant: fateanturqꝫ christū: non tn̄ carnē / sed
animā quoqꝫ humanā verbo vnigenito co
aptasse: vt esset vna persona qḋ christus est
verbum ⁊ homo: sed ipse homo anima ⁊ ca/
ro: ac ꝑ hoc christus verbum / anima ⁊ caro.
Et ideo sic intelligendus geminę substātię
diuinę scꝫ ⁊ humanę: vt ipa humana ex ani
ma constet ⁊ carne. Aut si eo mouent̃ quod
Joh.1.b. scriptū est: Verbū caro factū ē: nec illic ani/
ma noīata est: intelligāt carnē ꝓ hoīe posi/
tā / a pte totum significante locutionis mo/
Ps.64. do / sicut est: Ad te om̄is caro veniet. Item:
Roma.3.c. Ex operibus legis nō iustificabit̃ omnis ca
Gal.3.b. ro. Quod aptius alio loco dixit: Ex lege ne
Gal.2.d. mo iustificabit̃. Itemqꝫ alio: Nō iustificabi
tur homo ex opibꝰ legis. Ita ꝗ dixit: Om/
nis caro: ac si diceret: om̄is homo. Sic itaqꝫ
dictū est: Verbū caro factū ē: ac si diceret:
verbū homo factū est. Verūtamen isti cuꝫ
eiꝰ solam humanā carnē velint intelligi ho
minē christū: non eñ negabunt hominē: de
1.Timoth.2.b. q̄ apertissime dicit̃: Mediator dei et homi/
nū homo christus iesus: miror quod nolint
cōsentire: ꝓpter hanc humanaꝫ quomodo/
Joh.14.d. cūqꝫ naturā dici potuisse: Pater maior me
Joh.8.f. ē: nō ꝓpt̃ illā de qua dictuꝫ est: Ego ⁊ pater
vnū sumus. Quis eñ ferat si quātuscunqꝫ
homo dicat: ego ⁊ deus vnū sumus? Et ꝗs
non accipiat si homo dicat: deus maior me
est? Quale illud est / quod ait beatus iohan
1.Joh.3.d. nes: Maior est deus corde nostro.

De oue patri per christum pasto rem reportato: Capitulum.x.

Tem dicunt: Is qui voluntate ⁊ p̃/ 8
i cępto patris totā dispensationē ad/
impleuit: volūtate ⁊ p̃cępto patris
corpus suū a mortuis suscitauit: et cū ipso
corpore vt pastor cū oue / ⁊ sacerdos cū ob/
latione / ⁊ rex cum purpura / ⁊ deus cū tem/
plo a patre assumptus est in gloriā. Quęrē
dum est ab eis qui ista dicunt: qualē ouē pa
stor reportauerit patri. Si eñ caro sine ani/
ma est quā reportauit / quid ē ouis ista nisi
terra sine sensu: quę nec agere gratias pōt:
quia sine anima caro quid potest?

De aliquibꝰ sentētijs arrianorū de christo male intellectis: et ꝙ in hominis forma et vt homo quo minor est patre / viuos iudicabit ⁊ mortuos: Capitulum.xi.

A
Tem sequit̃ ⁊ dicunt: Is qui volū/ 9
i tate patris descendit ⁊ ascendit: vo/
lūtate ⁊ p̃cępto patris sedet ad dex/
terā eiꝰ / audiens patrem sibi dicentē: Sede Ps.109.
ad dexteram meā: donec ponā inimicos tu/
os scabellū pedum tuorū. Is qui volunta/
te ⁊ p̃cępto patris sedet ad dexterā eius: is
voluntate ⁊ p̃cępto patris in cōsummatio/
nē sęculi venturus est: apostolo vociferāte
et dicente: Et ipse inq̄t dn̄s in iussu / in voce 1.Thessal.4.d.
archangeli / ⁊ in tuba dei descendet de cęlo.
Is q̄ voluntate ⁊ p̃cepto patris venit: vo/
luntate ⁊ p̃cępto patris iudicaturus est to/
tum mundū in ęquitate / ⁊ redditurꝰ singu/
lis scd̄m fidem ⁊ opera sua: sicut ip̄e ait: Pa Joh.5.d.
ter iudicat neminē: sed omne iudicium filio
dedit. Itē / Sicuti audio iudico / ⁊ iudicium Ibidē. e.
meū verū est: quia nō quęro voluntatē me/
am / sed voluntatē eius qui me misit. Unde
⁊ ī iudicādo patris p̃sentiā p̃ponit: et suam
diuinā dignitatē ⁊ potestatē secundā post
ponit dicēs: Venite benedicti patris mei. Matth.25.c.
Ergo iustus iudex est filiꝰ / iudicantis vero
honor et auctoritas p̄ris: imperiales leges
sicuti ⁊ spiritussancti officiosa aduocatio et
ꝯsolatio: vnigeniti dei iusti iudicis ē digni/
tas. Iā quę superius respondimus / etiā ad/ B
uersus ista similiter valent. Ex eñ volun/
tati ⁊ p̃cępto patris obediens est filius: nec
in hominibus demonstrat diuersam impa/
remqꝫ naturā / patris p̃cipiētis / ⁊ filij obediē/
tis: huc accedit ꝙ christus non tn̄ deus est /
qua natura ęqualis est patri: sꝫ etiā homo
qua natura maior est pater: Cuiꝰ etiā nō so/
lū pater / verū ⁊ dn̄s est: Nā inde est ⁊ illud
ꝓpheticū: Dn̄s dixit ad me filius meus es Ps.2.
tu: ibi est quippe inferior substātia qua pa/
ter maior sit: ⁊ serui forma cui dn̄s sit. Hęc
aūt forma humanitatis eiꝰ / qua manēte for Phil.2.a.

ma diuinitat⁹/ accepit/ vt i similitudine ho/
minū fieret ⁊ habitu inueniret vt homo/ in
iudicio quoq; apparebit/ quo viuos ⁊ mor/
tuos iudicabit. Ideo dictuȝ est de patre/ ꝙ
Joh. 5. d. nō iudicabit quēq;: sed omne iudiciū dedit
filio: Formam nāq; in christo filij hoīs tūc
ab eo iudicādi videbunt impij: de quibus
Zach. 12. c. dictū est: Uidebūt i quē cōfixerūt. Dei ve/
ro formā in eodē ipso christo qua equalis ē
patri vtiq; nō videbunt. Unde ꝓphetia ꝓ/
Esaie. 26. b. cessit: Tollaꝛ impius vt nō videat claritatē
Matth. 5. a. dei: Quia ⁊ ad h̄ ptinet: Beati mūdo corde
quoniā ipsi deū videbūt. Deniq; hoc aptis/
Joh. 5. e. sime testaꝛ vbi dicit: Potestatē dedit ei ⁊ iu
diciū facere: q̄ filius hoīs est: Nō ergo q̄ fi
lius dei est: Nā scđm hoc coeterna illi cū pa
tre ⁊ vna eadēq; potestas est: sed q̄ fili⁹ ho/
minis est: qđ esse cepit ex tempore: vt pote/
stas ei dareꝛ in tpe. Qđ non ita dicitꝛ: tāq;
eam sibi ⁊ ipse non dederit: id est nature in
se humane nō dederit potestatē/ illa que in
eo natura diuina est: Absit h̄ credere. Quo
modo eñ aliquid faceret pater nisi ꝑ vnige
nitū filiū: nec sine spiritusancto: quia inse/
parabilia sunt opera trinitatis: Ac ꝑ hoc ꝙ
potestatē filio dedit: qm̄ filius hominis est:
ꝑ eundem ipsum ipsi dedit quoniā fili⁹ dei
Joh. 1. a. est: Omnia eñ per ipsum facta sunt/ et sine
ipso factum est nihil: Sed honorifice ⁊ cō/
petenter tribuit patri quod etiam ipse facit
vt deus: quia de patre est deus: Ipse nam
ꝙ deus est de deo: pater autem deus/ sed
non de deo.

Quid ꝑ patris dexterā itelligatꝛ: ⁊ de icorporea dei essētia: ⁊ de christi sessione ad dexteram: Ca. XII.

Ps. 109. Audiuit iquiūt a patre: Sede ad dex
a terā meā: ⁊ ideo sedet ad dexterā pa/
tris tanq; paterna iussione nō etiam
sua id fecerit potestate. Hoc quidem nisi spi
ritaliter acceptum fuerit/ filio pater ad si/
nistram erit. Quid est autē patris dextera
nisi eterna illa ineffabilisq; felicitas: quo ꝑ/
uenit filius hoīs etiā carnis immortalitate
ꝑcepta. Nā si velut manum dei patris non
scđm liniamenta corporis que in deo non
sunt/ sed scđm effectiuam virtutem sapien/
ter et fideliter cogitemus/ quid intelligim⁹
nisi ipsum vnigenitū per quē facta sunt om
Esaie. 53. a. nia? De quo etiā ꝓpheta dixit: Et brachiū
domini cui reuelatum est? Quomodo autē
filius audit patrem: quomodo dicunꝛ a pa
tre multa verba/ vnico verbo: quomodo trā
seūter loquiꝛ ei quē stabiliter loquiꝛ: quo/
modo aliquid tēporaliter ei dicit: in quo
sibi coeterno iam erant omnia que cōgruis
quibusq; temporibus dicit: quis hec aude/
at querere: quis valeat iuenire? Et tamen/
Dixit dominus domino meo sede ad dexte Ps. 109.
ram meā: ⁊ quia dictum est/ ideo factum ē.
Hoc ergo iam erat in verbo/ ꝙ verbum ca/ Joh. 1. b.
ro factum est. Et quia in verbo ante carneȝ
iam erat veraciter: ideo in carne completuȝ
est efficaciter. Quia in verbo iā erat sine tē
pore: ideo in carne completum est suo tem/
pore. In qua carne ascēdit in celum: qui de
celo non recessit etiam cum inde descendit.
Et in qua sedet ad dexteram patris: brachi
um patris. Et in qua descensurus est ad iu/
diciū i iussu/ in voce archāgeli/ ⁊ i tuba dei.

Quomodo itelligatur christus descensurus ad iudicium in iussu et voce archangeli/ et in tuba dei: Ca. XIII.

Bi illi minorem vo/
v lunt videri filij potestatem: quia in
iussu dictus est descensurus. Sed q̄/
rēdum est ab eis: iussu cuius. Si patris: in/
terrogandi sunt iterum/ quibus tēporalib⁹
iubeat verbis pater eterno suo verbo vt de
scendat de celo: Siquidem ipsa dei iussio
que fiet i tempore suo iam erat ante omnia
tempora in ipso dei verbo. Quod si filius
dei per hoc quod filius hominis est descē/
dit de celo: ergo per hoc quod verbum est:
per ipsum iubetur vt descēdaꝛ de celo. Nā
si non per ipsum pater iubet: nō ergo pater
per suum verbū iubet: aut aliud erit verbū
per quod iubeatur vnico verbo. Et miror si
iam illud vnicum erit: si et aliud erit. Facte
sūt quidē patris ad filiū quedam etiā tem/
poraliter voces: sic de nube sonuit: Tu es Matth. 3. c.
filius meus dilectus: non tamen vt filius
vnigenitus per illas aliquid disceret: sed hi
potius quos ita oportebat audire: Ac per
hoc etiam ille transeuntium verborum so/
nus/ non sine filio factus est filio: alioquin
non omnia per ipsum facta sunt. Sed nun/
quid/ cum iubetur vt descendat de celo tali
bus sonis ⁊ vocibus opus erit/ quibus fi/
lius paternam nouerit voluntatem? Absit
hoc credere. Quicquid ergo illud erit quod
fieri oportebit ad filiū: non faciet pater ni/
si per eūdem filium: Ad ipsum scilicet/ quia
filius hoīs est et factū est inter omnia. Per
ipsum autem quia filius dei est/ etiam per
illum fiūt a patre omnia. Si autem ꝙ dictū
est: In iussu/ i voce archangeli/ ipsius archā 1. thessal. 4. d.
geli iussum volunt intelligi: sicut verba ipa
videntur sonare/ quid eis restat/ nisi vt an/
gelis etiam minorem dicant vnigenitum fi
lium/ quorum iussis obedire perhibetur si
iubente minor est cui iubetur? Quamuis

1.thessal.4.d. quod dictũ ẽ: In iussu/in voce archangeli: possit etiã sic intelligi: vt ipsa vox archangeli iussu dei fieri accipiat: id ẽ vt angelus q̃ tuba dei esse intelligẽdus est/a dño deo iubeat emittere vocẽ suã: quod inferiori creaturę necessariũ erit audire: cũ filius dei descẽdet de celo. Ipsa ẽ eñ tuba de qua dicit
1.Cor.15.g. alio loco: Canet eñ tuba ꝛ mortui resurgẽt
Iob.5.e. incorrupti. Dixit ꝗ fili⁹: Sicut audio/iudico: siue ex humana subiectione/q: ꝛ fili⁹ hominis est: siue scðm illã incõmutabilez simplicemq; naturã: ꝗ sic est filij vt tamẽ ei de patre sit: in qua natura non est aliud audire/aliud videre/aliud esse: sed quod est esse/hoc audire/hoc videre. Unde ab illo ei est audire ꝛ videre/a quo illi est ip̃m esse.

Quare christus dicat se nõ posse facere quicq̃ nisi quod viderit patrẽ facientẽ: et tamẽ iudicet/nec videat patrẽ iudicantẽ. Ca. xiiii.

Iob.5.c. Nam et illud quod alibi/ait: Nõ potest fili⁹ a se facere quicquã/nisi qđ viderit patrẽ facientez/ multo est ad intelligendum difficilius ꝗ̃ hoc quod isti
Ibidẽ.e. posuerũt: vbi dicit: Sicut audio iudico. Si eñ nõ põt filius a se facere quicquã/nisi qđ viderit patrẽ facientẽ: quomodo poterit iudicare/si patrẽ non viderit iudicantem: sed
Ibidem.d. pater non iudicat quẽquã: omne quippe iudiciũ dedit filio? Iudicat ꝗ filius accepto a patre nõ aliquo/ sed omni iudicio: quãuis patrẽ non videat iudicantẽ: quia ille neminẽ iudicat: Quomodo igitur fili⁹ non põt a se facere quicq̃/nisi quod viderit patrẽ facientẽ/cũ iudicet: nec patrẽ videat iudicantem? Non eñ ait: non potest filius a se facere quicq̃/nisi quod audierit patrẽ iubẽtez: sed qđ viderit patrẽ facientem: In ista intẽdant: ista cogitent: ista considerent: et eorũ quodãmodo quantũ fieri potest/ examinet intẽtio/ qui carnalibus cogitationib⁹ moliuntur vnã trinitatẽ/ eandẽq; naturã et substantiarũ separare distantia/et potestatum gradibus ordinare. Ideo eñ dictum est/ꝙ non faciat aliquid filius a se: quia non est a se: et ideo quicquid facit/patrẽ videt facientem: quia vidit ex ipso faciẽdi se habere potentiã/ex quo se videt existendi habere naturam. Et ꝙ ait se non posse/non deficientis est/sed in eo quod de patre natus est ꝑmanentis: tamq; laudabile est/ omnipotentem nõ posse mutari/ꝗ̃ laudabile est ꝙ omnipotẽs nõ potest mori. Posset eñ fili⁹ facere/ quod non vidisset patrẽ facientem si posset facere quod per illuz non fecit pater: hoc est si posset peccare: neq; naturę immutabiliter bonę ꝗ a patre genita est ꝯuenire: Hoc autẽ quia nõ potest: nõ deficienter nõ potest/sed potenter.

Quomodo eadem sint opera patris et filij et spiritussancti/ similiter quoq; facta: ꝛ quõ aliqua singulorũ dicantur: Ca. xv.

Eadem namq; sunt opera patris ꝛ filij: nõ ꝙ filius sit idem ipse qui pater est: sed quia nullum opus est filij/qđ nõ per eum pater facit: nec vllum patris: quod nõ ꝑ filium simul faciẽtem facit. Quecunq; eñ pater facit: hec eadem filius similiter facit. Euangelica est ꝛ ista sentẽtia Iob.5.d.
filij ipsius cõsequẽter ore ꝓlata. Non sunt ergo alia filij/ꝛ alia patris opa/ sed hec eadem. Nec dissimiliter fiunt a filio/sed similiter. Cũ autẽ nõ alia similia/sed hec eadem fiant a filio que fiunt a patre: quid est/similiter: nisi nõ dissimili facilitate/ nõ dissimili potestate? Si enim hec eadẽ ambo quidẽ faciunt: sed alter altero facilius ꝛ potẽtius: nõ vtiq; similiter ea facit filius. Cũ vero ꝛ hec eadem ꝛ similiter: profecto nec alia sunt filij ꝗ̃ patris opera: nec operantiũ est diuersa potẽtia: nec vtiq; sine spiritusancto. Neq; eñ a faciẽdis bonorum operibus vllo modo amborum separabil spiritus. Miro ita/ꝙ eodemq; vtiq; diuino modo ab omnib⁹ fiunt opera omnium: ab omnibus etiã singulorum: Nam omniũ opera sunt celum et terra/omnisq; creatura. De filio quippe dictum est: Omnia ꝑ ipsum facta sunt. Quis Iob.1.a.
autẽ ab spiritusancto audeat alienare opera quarũlibet creaturarũ/quẽ cernit operari dona sanctorũ? De quibus scriptũ est: Omnia autẽ hec operat vnus atq; idem spũs: diuidẽs ꝓpria vnicuiq; ꝓut vult. Postremo/cũ sit christus domin⁹ omniũ ꝛ sup omnia benedictus deus in secula: quid ex omnibus negari potest/etiã spũssancti opus: qui est ip̃m christum in vtero virginis operatus? Cum eñ angelo futurũ partũ sibi annũciãti virgo dixisset: Quomodo fiet istud Luce.1.d.
quoniã virũ nõ cognosco? Responsum accepit: Spiritussanctus superueniet i te. Singulorũ aũt opa dicũt/ꝗ ad vnãquãq; eorum manifestat ꝑtinere ꝑsonã. Sicut nat⁹ ex vgine nõ nisi fili⁹. Et vox de nube: Tu es fili⁹ me⁹ Matth.3.c.
dilect⁹/ad soli⁹ ꝑsonã ꝑtinet pr̃is. Et specie corporali sicut colũba/solus apparuit spũssanctus: tñ ꝛ illã carnẽ soli⁹ filij/ꝛ illã vocẽ soli⁹ patris: ꝛ illã speciẽ soli⁹ spũssancti vniuersa trinitas opata est: Nõ ꝙ inualidus sit vnusquisq; eorum/ sine alijs qđ opat implere: sed nõ põt opatio eẽ diuisa: vbi nõ solũ equalis ẽ:

verũetiam indiscreta natura:ita vt cũ tres sint/et eo singulus quisq deus sit:tres tñ dij nõ sint: Nam & pater deus est: et filius deus est:& spũssanctus deus est: Nec filius idẽ qui pater est:nec idem spũssanctus qui aut pater/aut fili⁹:sed pater semper est pater:& filius semp filius: et amboꝝ spiritus nũquã aut eoꝝ/aut pater/aut filius:sed semp vtriusq spiritus: vniuersa tamen trinitas vnus est deus. Quis itaq neget/nõ
Matt. 14. c. patrem/nõ spiritũsanctum/ sed filium ambulasse sup aquas? Solu⁹ enim filij caro est: cuius carnis illi pedes aquis impositi & p aquas ducti sunt. Absit aũt vt hoc sine patre fecisse credat:cum de suis operibus vni
Joh. 14. b. uersaliter dicat: Pater autẽ in me manens/ facit opera sua. Aut sine spiritusancto: cum
Marc. 1. d. similiter opus sit filij q eijciebat demonia: Illius quippe carnis ad solum filiũ ptinentis lingua erat/qua imperabat demonib⁹
Matt. 12. c. vt exirent:et tamẽ dicit: in spũsancto eijcio demonia. Item quis nisi solus filius resurrexit:quia solus mori potuit:qui carnẽ habuit:et tamen ab hoc opere quo solus fili⁹ resurrexit/nõ erat pater alienus: de quo scri
Gal. 1. a. ptum: Qui suscitauit a mortuis iesum? An forte se ipse nõ suscitauit? Et vbi est qd ait:
Joh. 2. d. Soluite templũ h͞/& triduo suscitabo illud: Et q potestatem habere se dicit ponendi et
Joh. 10. c. iterũ sumendi animã suã? Quis aũt ita desipiat:vt spiritũsanctũ resurrectionẽ hominis christi dicat non cooperatũ:cum ipsum hominem christum fuerit operatus?

De imagine dei in homie/p quã monstratur non esse absurda que de personarũ dicta sũt indiuisibilibus operibus: Capitulũ XVI.

Si i hoie simile quiddã:quãuis nequaq illius trinitatis/quę deus est excellentię comparandum:ille enim deus est/ista creatura:habet tamẽ aliquid & ista/vbi qualicũq modo id quod de illa ineffabili dei natura dicit/possit intelligi.
Gen. 1. d. Neq eni frustra nõ est dictũ: Faciam⁹ hominẽ ad imaginẽ tuam/ tanq pater filio loqueret:aut ad imaginẽ meã: sed dictũ est: ad imaginẽ nostram: Quod ex persona ipsius trinitatis rectissime accipit. Tria itaq ista in hominis animo cogitemus: memoriam/intelligentiã/voluntatem:ab his tribus fit omne quod agimus. Et cũ tria ista bene recteq sese habent/& bonũ/ & rectũ est omne quod facimus: si nec memoria decipiat oblivio:nec error intelligentiã:nec iniquitas voluntatem: Ad dei quippe imaginem sic reformamur. Omne igit opus nrm ab his tribus fit: Nihil enim agimus quod non hec tria simul agãt. Deinde cum de singulis loquimur/etiam quod ad singula ptinet agit ab omnibus: Neq eñ sermonem quẽ de sola memoria facimus/memoria sola facit:sed intelligentia voluntasq cooperãtur eũ/quãuis ad solã memoriã ptinentẽ. Hoc & de duobus ceteris videre facillimũ est: Nã quicquid de seipsa intelligentia loquit/sine memoria & voluñte nõ loquitur. Et quicqd de seipsa voluntas dicit aut scribit/sine intelligentia memoriaq non facit. Quaten⁹ sint aũt ista similia/& rursus quãtum dissimilia illi incõmutabili trinitati/q deus est/lõgũ est enucleatissime disputare. Sed ideo tñ hoc cõmemorãdum putaui: vt etiam de ipsa creatura aliquid adhiberẽ: vnde isti si possunt intelligant/q nõ sit absurdum quod de patre & filio & spiritusancto dicimus inseparabilia fieri ab omnib⁹ opera:nõ solum ad omnes/verũetiã ad singulos pertinentia.

Quid sit patrẽ filio dare:& quomodo differant vita & verbum: Ca. XVII.

Sicut audit ergo filius iudicat: Siue q2 et filius hois est:siue quia nõ de seipso est/sed verbum patris est. Quod eni nobis ẽ/cũ audimus verbũ accipere/hoc illi est a patre verbũ eẽ: Quoniã sic dici potest pat dedisse filio verbum/hoc ẽ vt verbũ sit/ queadmodũ dicit dedisse filio vitã:hoc ẽ/ vt vita sit. Ipse nã
q ait: Sic habet pater vitã in semetipso/sic dedit filio habere vitam in semetipso:non vtiq vt aliud sit ipse/aliud vita q in ipso ẽ: s3 ad eadẽ vita sit idẽipse: Sicut nec pater aliud est q vita q in ipo est:sed eã filius patri nõ dedit/q2 patrẽ nõ genuit:dedit autẽ pater filio vitã/ gignẽdo eũ vitã/ sic est etiã ipse vita:nõ aũt sic genuit verbũ tanq & ipse sit verbũ. Uitã quippe cũ dicim⁹/põt esse de nullo alio:sicut est patris vita:vel qd expressius dicit:pater vita cui de alio non est vt sit: Cũ vero dicit verbũ/nullo modo potest nisi alicui⁹ itelligi/ & illius vtiq de quo est:nõ itaq sicut est filius deus de deo/lumẽ de lumie/vita de vita dici potest. Uerbum esse de verbo/quoniam solus est verbum: & sicut patri ppriũ est generare verbum:ita filio proprium est esse verbum: et ideo sicut audit iudicat:quia sicut genitum est verbum vt idem verbum sit veritas/ita scdm veritatẽ iudicat. Joh. 5. d.

Quali voluntate christus iudicet:et q carnaliter arriani hũanis morib⁹ diuia cõpauerit: Ca. XVIII.

Et iudiciũ eius vtiqꜫ iustũ est: qꝛ nõ
querit volũtatẽ suã/ sed volũtatem
eiꝰ qui eũ misit. Hoc eñ dicẽs/ad il
lũ hominẽ voluit referre intentionẽ nostrã/
qui volũtatẽ suã querendo: nõ eñ a quo fa
ctus est nõ habuit iustũ iudiciũ de seipso: ſ
iustũ iudiciũ habitũ est de ipo: Ipse quip
pe faciens voluntatẽ suã nõ dei/ moriturũ
se esse nõ credidit: sed hoc iudiciũ est/ non iu
stum fuit: deniqꜫ fecit ⁊ mortuus est: qꝛ iudi
ciũ dei iustũ est. Qꝛ iudiciũ facit dei filius
nõ querendo volũtatẽ suã/ cũ sit etiã homi
nis filius: nõ qꝛ ipsius in iudicãdo nulla vo
luntas est: quis eñi hoc insipientissimꝰ dixe
rit: sed qꝛ non ita est voluntas eiꝰ ꝓpria vt
sit a volũtate patris aliena. Hec isti si cogi
tarent/ nõ carnalibꝰ cogitationibꝰ sic trini
tatꝫ potestates vel officia gradibꝰ imparibꝰ
ordinarent: vt tanqꜫ tres hoies inequalis
ac dissimilis dignitatis facerẽt/ tanqꜫ impe
ratorẽ patrẽ: iudicẽ filiũ: aduocatũ spiritũ
sanctũ. Scdm q̃s eñ iudicat filꝰ/ velut im
periales leges patris esse asserunt: in quibꝰ
honorem ⁊ auctoritatẽ filij cõstituunt iudi
cantis: officiosam vero aduocationẽ ⁊ cõso
lationẽ spũssancti ad dignitatẽ iudicis/ hoc
est dei vnigeniti ꝑtinere: tanqꜫ iudicis sit di
gnitas ꝙ habeat aduocatũ: sicut impera
toris est dignitas ꝙ scdm suas imperiales
leges iudicaturũ iudicẽ mittit. Qua sua co
gitatione carnali tamẽ nature diuersitatẽ:
de qua iter nos ⁊ ipsos maxima questio ẽ:
in his tribus ꝑsonis demonstrare non pos
sunt. Cum eñ ad humanos mores ista refe
runt/ ⁊ ab humani generis ꝯsuetudine quã
1. Cor. 2. d. cogitando possunt capere nõ recedũt. Ani
malis eñ homo nõ ꝑcipit que sunt spiritus
dei: quid aliud nos admonẽt/ nisi quia ⁊ im
perator ⁊ iudex ⁊ aduocatus homines sũt.
Proinde iudex imperatore etiã si potestate
minor est/ nõ minus homo est: Nec minus
q̃ iudex homo est aduocatus/ etiam si offi
cio videt̃ iudici esse subiectus. Patris ergo
⁊ filij ⁊ spiritussancti etiã si disparẽ cogitẽt
potestatem/ naturã saltem cõfiteant̃ equa
lem. Quid ꝙ eos deteriore etiam q̃ huma
na est conditione confingunt: Fieri eñ po
test in rebus humanis/ vt qui iudex fuerit
etiã imperator fiat. Hoc isti in illa trinitate
nec imperatoris vnico filio prestare dignã
tur. Qꝛ si forte ex humani iuris vel consue
tudinis formula/ maiestatis crimẽ etiã in fi
lio nimiũ reformidant: aduocato certe pu
to qd concedere debeant/ vt ad iudiciariã
potestatẽ etiam aliquãdo ꝑueniat. Nec hoc
quidem volunt: Deterior ergo est: quod ab
sit: in illa trinitate q̃ i generis humani mor
talitate conditio.

Qꝛ nõ solũ spiritussanctus/ sed ⁊ filius aduocatus dicat̃/ ⁊ ab eodẽ missus: ⁊ item cõsolator: Ca. XIX.

Porro scriptura sancta/ que istos di
uinos actus nõ differẽtia potestatũ
sed operũ ineffabilitate metit̃: aduo
catũ nostrũ etiã ipsum iudicẽ nouit: dicẽte
apostolo iohãne: Si quis peccauerit/ aduo 1. Joh. 2. a.
catum habemus ad patrẽ iesum christũ iu
stũ. Qd etiã ipse significat vbi dicit: Roga Joh. 14. b.
bo patrẽ ⁊ aliũ aduocatũ dabit vobis. Ne
qꜫ eñ esset spiritussanctus aduocatus alꝰ:
nisi hoc esset ⁊ filius: Qui tamen vt insepa
rabilia sua ⁊ patris opera demõstraret ait:
Cum ipse iero/ mittam eum ad vos. Quã Joh. 16. b.
uis alio loco dicat: Quẽ mittet pater in no Joh. 14. d.
mine meo: vbi ostendit̃ quod et pater ⁊ fi
lius miserint spiritũsanctũ: Sicut ostendit̃
per prophetam ꝙ et pater ⁊ spiritussanctus
miserint filium: Nam quis nisi filius ꝑ esa
am aduentum suum prenũcians dicit: Au Esaie. 48. c.
dite me iacob et israel quẽ ego vocabo: ego
sum primus/ ⁊ ego in eternũ: ⁊ manus mea
fundauit terram: dextera mea solidauit ce
los: vocabo illos ⁊ astabũt simul: cõuenient
etiã vniuersi ⁊ audiẽt: quis illis annũciauit
hec? Diligẽs aũt te/ feci volũtatẽ tuam sup
babylonem vt tollat̃ semẽ chaldeoꝝ: Ego
locutus sum: ego vocaui: adduxi illum/ ⁊ ꝓ
speram viam eius feci: conuenite ad me et
audite ista: nec eñ ab initio i obscuro locu
tus sum: cum fiebant ibi erã: ⁊ nũc dominꝰ
misit me ⁊ spiritus eius? Quid euidẽtius?
Ecce ipse se dicit missum a spiritusancto qui
fũdauit terram ⁊ solidauit celum. Ubi ag
noscatur vnigenitus per quem facta sũt om
nia. Consolatorem vero: qd officium tanqꜫ
persone infime in illa trinitate isti spũisan
cto deputant/ deũ dicit aplus: sicut i episto
la eius legimꝰ ad corinthios: Is q̃ cõsolat̃ 2. Cor. 7. a.
humiles/ cõsolatus est nos deꝰ in ꝑsentia ti
ti. Sanctoꝝ ergo deꝰ est cõsolator: Ipi q̃ppe
sũt humiles. Unde tres viri illi i camino di
cũt: Bñdicite scti ⁊ hũiles corde dñm. Deꝰ Daniel. 3. f.
est itaqꜫ spũsctũs q̃ cõsolat̃ hũiles. Proin
inde isti aut quod nolũt fateant̃ deum esse
spiritumsanctũ: aut si hoc de patre/ vel de
filio dictũ ab apostolo volunt accipi/ desi
nant consolationis tanqꜫ munere ꝓprio se
parare a patre ⁊ a filio ꝑsonã spũssancti.

Qꝛ spiritussanctus aduocatꝰ iudicanti filio nõ sit minor/ alioquin apostolis et sanctis hominibꝰ minor esset: Capitulum XX.

Am illud quod ideo spiritumsanctũ
I filio minorem conant ostendere: q
iste sit illius tanq̃ iudicis aduocat⁹/
etiam homines sanctos eidem mira cecita/
Matth.19.d. te preponũt: de quib⁹ ait idẽ domin⁹: Se/
debitis super duodecim sedes/ iudicantes
duodecim tribus israel. Ibi respondeãt/ q̃d
erit spũsctũs: cum filio iudex: an apud ho/
mines etiam iudices aduocatus? Absit au/
tem ista a fideli corde vecordia: vt sit iudici/
bus minor aduocatus spiritussanctus: cum
illi vtiq̃ vt iudices sint/ repleant spiritusan
cto: scd̃m quem viuentes fiunt spiritales.
1.Corī.2.d. Spiritalis enim omnia iudicat. Quomo/
do ergo minor ẽ iudice qui iudices facit: cũ
facit vt membra sint istius iudicis ꝛ suũ tẽ/
1.Corī.6.c plum: dicente apostolo: Corpora vestra mẽ
Ibidẽ.d. bra sunt christi: Eodemq̃ dicente: Corpo/
ra vestra tẽplum in vobis est spũscti. Et tñ
si apertissime legerẽt in sanctis scripturis sa
lomonem regẽ lignis ꝛ lapidibus iussu dei
templum struxisse spiritui sancto/ deum esse
spiritumsanctum dubitare nõ possent: cui
tanta religiõis seruitus q̃ latria dicit/ legi/
time exhiberetur in populo dei/ vt illi etiaȝ
3.Reg.6. templum fabricaret: cũ dominus dicat: do/
Deut.6.b. minum deũ tuum adorabis/ ꝛ illi soli serui/
es: quod in greco est: λατρε υσεις. Et eum
negare audent deum: qui non ligna ꝛ lapi/
des/ sed membra christi habet templum: sic
enim spiritumsanctum subijciunt potestati
christi: cũ ei⁹ templũ mẽbra sint christi: quẽ/
admodũ ipsũ filiũ Iperialib⁹ legibus dei: cũ
ipse sit verbũ dei/ nec vllo mõ imperatoris
verbum legib⁹ subiaceat: sed leges faciat.

Q spiritussanctus a filio non sit fact⁹/ sed ab ipso ꝛ a patre ꝑcedat: nec patrẽ solũ fili⁹ ꝑdicet: nec filiũ solus spũsctũs annũciet: Ca.XXI.

Sti sane quoq̃ disputationẽ accepi:
I cui rñdeo: nõ audet idẽ dicere factũ
esse quod genitum: et duo ista discer
10 nunt: ita vt a patre filium genitum dicant:
factũ vero a filio spm̃sanctum. Quod i scri/
pturis sanctis nusq̃ legunt: cum filius ip/
Ioh.15.d. se dicat: q spiritussanct⁹ a patre procedat.
11 Filius inquiunt patrem ꝑdicat: spiritussan
ctus filium annunciat: Quasi non annũcia
uerit filius spiritumsanctũ esse venturum:
aut ꝛ pater non ꝑdicauerit filium/ dicendo:
Matth.3.d. Hic est filius meus dilectus in quo mihi be
12 ne cõplacui: ipsum audite. Ac per hoc non
solum patris gloriam filius/ verũetiam filij
gloriã reuelat pater: nec solum filij spũssan/
ctus/ sed etiã filius manifestat sancti spirit⁹
13 dignitatẽ. Et ideo sicut filius patri/ ita ꝛ pa
ter filio: ꝛ sicut spũssanctus filio/ ita ꝛ filius
spiritui sãcto ꝑhibet testimoniũ: a patre aũt
et filio missus est spiritussanctus/ et a patre
et spiritu/ missus est filius.

Q nec spiritussanctus minister sit filij/ nec patris filius: licet subditum patri christum fuisse scriptura commemoret: Capitulum.XXII.

Ilius inquiũt minister ẽ patris: spi/ 14
F ritussanctus minister est filij: Nec at
tendũt qd̃ isto modo meliores faci/
unt spũsancto ap̃los sanctos: Qui cũ se dei
ministros esse dicũt: nõ eos isti vtiq̃ etiam
dei patris ministros negabũt. Eius quippe
ministri facti sũt/ I cui⁹ noĩe etiã baptiçaue/
runt: id est patris ꝛ filij ꝛ spũssancti: Ac ꝑ h
scd̃m istorũ vaniloquia/ meliores erũt trini
tatis ministri: si ꝑpterea minor est spũssan/
ctus/ q2 solius minister ẽ filij. Fili⁹ inquiũt 15
iubet a patre: spũsctũs iubet a filio. Nusq̃
Phil.2.b. hoc in scripturis sanctis legũt: Quãuis obe/
dientẽ filiũ legamus scd̃m formã serui/ qua
maior est pater: non scd̃m formã dei/ in qua
vnũ sunt ipse et pater. Legit itaq̃ I scriptu 16
ris sanctis filius subditus patri. Ibi est eñ
forma serui in qua et parentib⁹ hoĩbus sub
Luc.2.g. ditus erat: sicut euãgeliũ loquit: Et descen/
dit cũ illis ꝛ venit naçareth: ꝛ erat subdit⁹ il
lis: Nõ aũt alicubi sctã scriptura dicit spm̃/
sctm̃ subditũ filio. Proinde et q̃ iubet pat: 17
opat fili⁹ ꝑpt formã serui: Et q̃ pater opat/
opat ꝛ fili⁹ ꝑpter formã dei. Nõ eñ ait: q̃/
Ioh.5.d. cũq̃ pater iubet/ hec fili⁹ facit/ sȝ ait: Que/
cunq̃ pater facit: hec ꝛ fili⁹ facit silr. Porro
si spm̃sanctũ ideo hec loqui dicũt q̃ mãdat
Ioh.16.c. fili⁹: q2 scriptũ est: De meo accipiet ꝛ annũ/
ciabit vobis: cur nõ ꝛ fili⁹ ea loquit q̃ man/
1.Corī.2.c. dat spũsctũs: cũ dicat ap̃lus: Que dei sũt
nemo scit nisi spũs dei? Et cuȝ ipse iesus de
seipso ipletũ esse cõfirmet: qd̃ scriptum est:
Esa.61.a. Spirit⁹ dñi sup me: ꝑpter qd̃ vnxit me euã
Luce.4.c. geliçare paupib⁹. Si eñ ꝑpt h vnct⁹ ẽ euã/
geliçare paupib⁹/ q2 spũs dñi sup eum erat:
q̃d euãgeliçabat paupib⁹/ nisi qd̃ spũs dñi
Luce.3.d. habebat/ quo replet⁹ erat? Nã ꝛ hoc de illo
scriptũ est: qd̃ repletus sit spiritusancto.

Quõ filius patrẽ honoret: ꝛ spiritussanctus ap̃lis annũcianda de filio accipiat: Ca.XXIII.

Ilius inquiũt adorat ꝛ honorat pa/ 18
F trem: spũssanctus adorat ꝛ honorat
filiũ. Hic nõ opus ẽ scrupulose velle
discernere/ iter honorare ꝛ adorare/ quid di/
stet: Propter formam enim serui dicuntur
ista de filio. Dicant si possunt: vbi legerint
adorari filium a spiritusancto. Quod enim

subiijciunt vnde hoc ꝓbare conenť:quia vi
Joh.17.a. delicet scriptum est:Pater ego te honorifi/
caui sup terram:opus qđ dedisti mihi con/
Joh.16.c. sūmaui: ⁊ de spūsctō:ille me honorificauit
quia de meo accipiet ⁊ annunciauit vobis:
ad rem de qua agiť nō ptinet.Honorat eñ
Roma.12.c. omnis qui adorat:non autē adorat omnis
qui honorat:Nam ⁊ fratres scđm aplm in/
uicē se honore ꝓueniūt: nec tamen inuicem
adorant. Alioquin si honorificare/ hoc est
adorare dicāt/ si placet quod filiū adoret et
pater: ⁊ hoc iubēte filio qui ei dicit:Hono/
19 rifica me.Quod aūt dixit de spiritusancto:
Joh.16.c. De meo accipiet:soluit ipse questionez/ ne
puteť quasi p quosdā gradus sic de illo esse
spūssanctus quomodo est ipse de patre: cū
ambo de patre ille nascať/ille ꝓcedat.Que
duo in illius nature sublimitate discernere
omnino difficile ē. Ergo ne hoc putareť vt
dixi/cōtinuo subiecit:Omia que habet pa/
ter mea sunt: ꝓpterea dixi/de meo accipiet.
Ita sine dubio intelligi volens ꝙ de patre
accipiat.Sed ideo de ipſꝰ:quia omnia que
habet pater/ipsius sunt.Hec aūt non est di/
uersitatis nature/sed vnius principij cōmē
datio.Scđm hoc itaqꝫ spiritussanctus non
a seipso loquiť:qꝛ nō est a seipso qui de pa/
20 tre ꝓcedit.Sicut nec filius potest a se face/
re quicqꝫ:quia nec ipse a seipo est:sicut iam
superiꝰ exposui:nō ꝙ in oībus nutū patris
expectet.Nō eñ ait:Nisi qđ viderit prez i/
nuentē/sed qđ viderit patrē facientem:fm
21 ea q̃ iā disputauimꝰ.Qꝫ aūt in oībus spūs/
sctūs christi ꝓceptū expectet vt dicūt/legāt
si possūt.Qđ eñ dictū ē/nō a se loquiť: nō
est dictū quecūqꝫ a me audierit:sꝫ quecūqꝫ
audierit loqueť.Cur aūt dictū sit/pauloan/
te iam claruit ex ipsius quā cōmemoraui do
mini expositiōe/vbi ait: Omnia que habet
pater/mea sunt: ꝓpterea dixi de meo acci/
piet.Unde aūt accipiet/inde ē ꝓculdubio
quod loquitur:quia inde audit vnde ꝓce/
dit.Scit eñ dei verbuꝫ ꝓcedendo inde vñ
nasciť verbum: ita vt sit cōmuniter spūs ⁊
patris ⁊ verbi.

Qꝛ indifferenter in diuinis dicū tur temporis verba: Ca. XXIIII.

Ec moueat ꝙ futuri temporis ver/
n bū est/accipiet/quasi nōdū haberet:
Indifferenter quippe dicunť tempo/
ris verba/cꝫuis sine tempore manere itelli/
gať eternitas.Naꝫ ⁊ accepit/ quia de patre
ꝓcessit:Et accipit/quia de patre ꝓcedit: Et
accipiet:quia de patre ꝓcedere nūquā desi
net:sicut deus ⁊ est ⁊ fuit ⁊ erit/et tamē ini/
tiū vel finē tēporis/nec habet / nec habuit/
nec habebit.

Quō spūs interpellare ꝓ nobis intelligať: Ca. XXV.

Ilius inquiūt ꝓ nobis interpellat 22
f patrem: ⁊ spiritus ꝓ nobis postulat
filiū:sicut legūt/ꝙ filiꝰ iterpellat pa/
trē/scđm ea q̃ superiꝰ nos etiā cōmemoran/
tes disseruimꝰ:ita iueniāt vñ ꝓferāt/ꝙ spūs
postulet filiū.Qđ eñ dicit aplus:Quid eñ Roma.8.c.
oremꝰ sicut oportet nescimꝰ:sꝫ ipse spūs in/
terpellat. gemitibꝰ inenarrabilibꝰ:q autem
scrutatur corda/scit quid spiritus sapiat: qꝛ
scđm deū†postulat pro sanctis:Quomodo Al.tinterpel/lat.
libet isti accipiant:multuꝫ enim ad eos est
hoc sic accipere quēadmodū accipiēdū est:
nō est dictum/iterpellat christum aut inter/
pellat filium:interpellat autem spiritussan/
ctus dictum est/ quia iterpellare nos facit.
Sicut deus dicit:Nūc cognoui: quasi ante Gen.22.c.
nesciebat:qđ quid est aliud: nisi feci vt co/
gnoscas?Unñ est et illud apostoli:Nunc au Gal. 4.b.
tem cognoscentes deum / immo cogniti a
deo.Ne sibi tribuerent ꝙ cognouerunt de/
um: sic ergo ait: cogniti a deo: vt intellige/
rent ꝙ illos gratia sua deus fecit cognito/
res suos.Scđm istum locutionis modum
dictum est: Et nolite ꝯtristare spiritumsan/ Eph.4.g.
ctum dei:hoc est/nolite vos contristare qui
scđm spiritum dei contristamur ex vobis.
Charitate quippe contristabantur:quā dif
fundebat spiritussanctus in cordibus eoꝝ:
et per hoc eos de malis fratrum tristes ipse
faciebat.Deniqꝫ idem apostolus: Accepi/ Roma.8.c.
stis inquit spiritum adoptionis filioꝝ/ in
quo clamamus abba pater.Et alibi eundē
sensum commemorans:Misit inquit deus Gal.4.c.
spiritum filij sui in corda vestra/ clamanteꝫ
abba pater.Quomō ibi in quo clamamꝰ:
quomodo hic clamantem/nisi quia claman
tem hic ait/ clamare facientem? Ut autem
scđm ipsorum sensuꝫ sic accipiamus clamā
tem/tanqꝫ non clamare nos faciat/sed ipse
clamet:ecce dicendo/abba pater/non inter/
pellat filium sed patrem. Non enim aude/
bunt dicere filium christi esse spiritumsan/
ctum.Nam vtiqꝫ ne hoc dicerēt/ non geni/
tum a filio/sed factum dicere maluerūt.Nō
ergo scimus per nosipsos quid oremus si/
cut oportet:sed ipse spiritus interpellat:id
est interpellare nos facit que sunt scđm de/
um.Quod nisi faciat/nō oramus:nisi scđm
istum mundum ad expellēdaꝫ concupiscē/
tiam carnis/et concupiscentiam oculorum
et ambitionem seculi: que non sunt a pa/
tre/ sed ex mūdo sunt: Quāuis nonnulli id
quod dictum est : ipse spiritus interpellat

gemitibus / de spiritu hominis intelligen/ dum arbitrent.

Qz filius nõ tm imago sit bonitatis et sapiētie patris/sed ipsa sapientia et bonitas: Ca. XXVI.

23 Otius bonitatis & sapientię & virtutis patris/ viuā & verā/ ppriā & condignam imaginē dicūt filiū. At apostolus paulus: non virtutis dei & sapientię imaginē/ sed eū ipsum esse dicit dei virtutē & dei sapientiam. Eo ipso igit q imago patris ē filius: virtus eius & sapiētia est: Imago autē plena atq pfecta: id est non ab illo ex nihilo facta: sed de illo genita nihil min9 habet ꝙ ille cui9 imago ē. Patris quippe imago summa: id est ita illis vt in ea dissimile aliqd nõ sit/ filius est vnigenitus. Nõ sunt tñ ausi dicere imaginē filij spiritūsanctū/ sꝫ

24 manifestationē. Propter hoc nec genitū/ sꝫ factū ab illo esse dixerūt. Qd de scripturis

Al. ꝑ legunt. sanctis omnino nõ intelligūt.

Qz arriani cogātur ex suo sermone dicere/ quos deus genuit verbo veritatis/ meliores esse filio dei vel spiritusancto: Capitulū XXVI.

25 Uis aūt catholicus dixerit: partem patris esse filiū: aut partē filij spiritūsanctum? Qd ita negandū putauerūt: tanꝙ inter nos & ipos/ nulla inde sit qstio. Eiusdē naturę dicim9 cē trinitatē: nõ aliquā ibi psonā partē cuiuspiā nūcupam9. Sed q ita negant partē patris esse filiū/ vt tamē dicant ppriū & dilectissimū pfectū/ et plenū vnigenitū filiū: qrendū est ab eis: qs

Jaco. i. c. filios suos facit deus voluntarie/ gignens eos verbo veritatis: cū ad eam pfectionem puenerit/ vt pfectiores esse nõ possint: vtrū sint etiā ipsi pprij & dilectissimi/ pfecti & pleni filij dei? Qd si erunt: nec vnigenitus ille erit: quia ęquales multos habebit/ sed tantūmodo primogenitus. Si autem nõ erūt: quō accipienda est illius plenitudo atq pfectio: nisi vt sit prorsus gignenti ęqualis: & i nullo oino dissimilis: atq vt id breui9 planiusq dicam9: sint isti filij gratia/ ille natura: q: in istis ē pticipatio diuinitatis/ i illo ē plenitudo. Quāuis & ille qd suscepit homi/

Joh. i. b. nē/ & verbū caro factum est/ nõ sit natura sꝫ gratia: verbi tamē qd patri ęquale ē pmanēte natura. Deinde respondeāt: quia non

26 filium/ sed primū et pręcipuum opus filij ꝑ ceteris vniuersis dicūt esse spiritūsanctum: vtrū illi filij meliores futuri sint spūsancto: quos volūtarie genuit pater verbo veritatis? Quō eñ non cogūtur hoc dicere: cum proculdubio melius sit filios esse patris ꝙ opus filij? Hęc cogitent/ & emēdent vanas impiasq blasphemias: atq fateant in illa trinitate nullā personam/ ꝑter qd filius manens deus homo factus est/ oino esse creaturā: aut aliquid a deo factum esse: sed totum quicquid illud est/ summū verū immutabilem deū. Absit eñ vt queadmodū sapiūt: 27
pater maior sit filio suo/ scdm id qd vnigenitū verbū eius est: sed scdm id qd verbum caro factum est. Sed quid mirum/ quādo i eadem carne factus est etiā angelis minor: absit vt queadmoduꝫ blasphemāt: incomparabiliter maior & melior sit filius spiritu/ 28
sancto: Et qd insanissimū est credere: tēpluꝫ minoris sint mēbra maioris.

Qz deus et dñs pater sit filij: sꝫ sm seruilem formā: et de fatua arrianorū doctrina: Ca. XXVIII.

Ater quidē/ deus & dñs est filio suo: 29
p quia in eo forma seruilis/ quę prophetabatur/ cum diceret: Dominus Ps. 2.
dixit ad me: filius meus es tu. Cui etiam in eadē pphetia dicit idem filius: De ventre Ps. 21.
matris męę deus meus es tu: De vētre quippe matris eius vbi hominē assumpsit/ deus eius est: Qui ppter qd cum nõ solum ante ventrem matris/ sed ante omnia secula coęternū genuit/ pater eius est. Ubi autē vel 30
i sõnis audierūt scripturā sctām dixisse filiū deū & dominū esse spiritūsancti? Pater in/ 31
quiunt immobiliter et impassibiliter volēs filium genuit: filius sine labore & fatigatione sola virtute sua spiritum fecit. O precipuam laudem/ filij et spiritussancti. Quasi nos pater mobiliter et passibiliter inuitus genuerit: qui nos voluntarie genuit verbo veritatis: Aut filius cum labore & fatigatio 32
ne cęlum & terram creauerit. Equent ergo ista opera scdm istos: vel filio vel spiritūsancto: aut si nullo modo ęquant: quid profuit hoc dicere vnde nulla fit questio: quod scilicet sine vllo labore et fatigatione vel gignat pater/ vel faciat fili9? Uideāt sane quo modo dicant/ q sola virtute sua filius fecerit spiritūsanctum. Isto enim modo coguntur fateri aliquid fecisse filium quod nõ viderit patrem facientem. An placet eis dicere/ q etiam pater fecerit spiritumsanctum? Non ergo cum sola virtute sua fecit filius. An alterum fecit prior pater: vt posset fili9 facere quē fecit: q nõ põt facere nisi qd viderit patrē facientē? Et qd est qd non alia similia/ sed qcunq pater facit/ hęc eadē fili9 facit similiter? Si hęc cogitare conent: proculdubio turbabunt eis oīa quę sibi carnali cogitatione cōponūt.

Quõ patri qui a seipso solus est et filio et spirituisacto latria sit ser/uitute seruiendum cũ tñ dicaẽ: Illi soli serues: Capitulũ.xxix.

33 Erum est autẽ/ q pater omnibus q̃
v sunt dedit vt esset: ⁊ ipse qḋ est a ne/
mine accepit: sed equalitatem suam
nulli dedit/ nisi filio qui natus est de illo/ et
spirituisancto qui ꝓcedit de illo. Que cum
ita sint: nõ est ista quã volunt isti/ differen/
tia trinitatis: Quia indifferens in trinitate
natura/ indifferens in trinitate potẽtia est:
Ioh.5.d. vt omnes honorificent filiũ sicut honorifi/
cant patrez: qḋ ipse ait. Et qui volunt pie
viuere/ dominũ deũ suũ adorẽt/ ⁊ illi soli ser
Deut.6.c. uiant: Qḋ ⁊ antiquis patrib⁹ dei lege p̃ce/
ptum est. Nec vllo modo aliter fieri potest:
vt soli dñõ deo nr̃o ea q̃ deo debeẽ seruitu/
te seruiam⁹: Ipsa est em̃/ q̃ grece appellatur
λατρεια. Qḋ verbũ ibi positũ est cũ dicere
tur: Illi soli serues. Nullo modo inquã h̃
fieri potest/ nisi ipse domin⁹ de⁹ noster vni/
uersa sit trinitas. Alioquin istã seruitutem:
q̃ latria dicẽ: quã nõ debẽt serui eis quos
ẜm carnẽ dñõs habent: sed oẽs hoĩes dñõ
deo suo. Hãc ergo seruitutẽ nõ exhibebim⁹
filio si de patre dictũ est: et illi soli serues?
At non exhibebimus patri: si de filio dictũ
est: ⁊ illi soli serues? Jam vero si aliquibus
terrę molib⁹ spiritui sancto templũ fabrica/
remus: qs dubitaret ei nos latria/ id est ista
de qua nũc loquor ẜuitute seruire? Quõ ḡ
nõ ei seruitutẽ q̃ latria dr̄/ exhibem⁹/ cui tẽ/
plũ non facim⁹/ sed nos ipsi sumus? Et quõ
nõ et ipse de⁹ noster est/ de quo dicit aplus:
1.Cor.3.c. Nescitis q2 templũ dei estis/ ⁊ spũs dei ha/
bitat in vobis: Et paulopost: Glorificate ḡ
deũ in corꝑe vestro? Corpora aũt nostra/ tẽ
plũ in nobis dicit esse spũssancti. Cũ igitur
et patri et filio et spiritui sancto ista q̃ latria
vocaẽ seruitute seruiam⁹: audiamusq3 legẽ
dei p̃cipiẽtẽ: vt nulli alteri/ sed soli dñõ deo
nostro hãc exhibeam⁹: ꝓculdubio vn⁹ ⁊ so/
lus dñs de⁹ noster ẽ ipsa trinitas: cui vni et
soli talẽ seruitutẽ pietatis iure debemus.

Quid sit ad dñm venire/ ⁊ in veritate filiũ adorare qui est vna cuz sancto spiritu veritas: Ca.xxx.

34 Icuti nemo põt iquiũt sine filio ad
s patrẽ trãsire: ita ⁊ nemo põt sine spi
ritusancto filiũ in veritate adorare:
Quasi ⁊ ad filiũ sine patre q̃sq3 possit veni/
Ioh.6.e. re: cũ ipse dicat: Nemo venit ad me nisi pa/
ter qui misit me traxerit illũ. Aut ad spiritũ
sanctũ sine patre ⁊ filio ꝑuenire possemus:
quia cũ sua nobis ꝯferunt gratia. Quid est
em̃ aliud ad eos venire/ nisi eos habitãtes
in nobis habere? Hoc em̃ mõ ⁊ ipsi ad nos
veniunt: cũ deus vbiq3 sit: ⁊ nullo corpora/
li cõtineaẽ loco. Ipse saluator dicit de se et
de patre: Veniemus ad eum/ ⁊ mansionem Ioh.14.c.
apud eum faciemus. Et de spũsancto dicit:
Nisi ego abiero/ aduocatus non veniet ad Ioh.16.b.
nos. Quid ẽ ergo qḋ dicũt: Sicuti nemo po
test sine filio ad pr̃ez trãsire: ita ⁊ nemo põt
sine spũsancto filiũ in veritate adorare: Et
deinde subiũgunt: Ergo i spũsancto adora/
tur filius: Nũquid nã hęc indicãt differen/
tiã naturarũ: de qua inter nos ⁊ illos verti/
tur quęstio? Nã si nemo põt sine spiritusan/
cto filiũ in veritate adorare: ⁊ in spiritusan/
cto adoraẽ filius: ꝑfecto veritas est etiam
spiritussanctus. Quia cũ in illo adoraẽ fili/
us: sicut ab eis dictum est/ in veritate ado/
ratur: vt ipse filius ait: Ego sum veritas: er Ioh.14.a.
go ⁊ in seipso adoratur/ cum in veritate ado
ratur. Ac per hoc ⁊ in seipso ⁊ in spiritusan/
cto adoraẽ filius. Quis aũt ita sit impius/
vt inde separet patrẽ? Quõ em̃ nõ ⁊ in illo
adoramus in quo viuimus/ mouemur ⁊ su Act.17.f.
mus. Proinde adorari filium in spiritusan/
cto etiã nos dicimus: Adorari aut filiuz ab
spiritusancto/ legant si possunt.

De glorificatione mutua patris et filij: Capitulũ xxxi.

Am per filiũ glorificari patrem/ qs 35
n negat? Sed et filium glorificari per
patrẽ negare quis audeat? Cui dicit
ipse fili⁹: Glorifica me. Cui etiaz dicit: Ego Ioh.17.a.
te glorificaui. Glorificare autẽ ⁊ honorifica
re et clarificare/ tria q̃dẽ verba/ sed res vna
est: qḋ grece dicẽ: δοξαλн Interpretatur
autem varietate: aliter atq3 aliter positum
est in latino.

De multiplicibus spũssãcti operibus nõ ita sibi appropriatis vt reliq̃s nõ ꝯueniãt ꝑsonis: Ca.xxxii

Piritussancti opus ⁊ diligentia est 36
s inquiũt/ sanctificare ⁊ sanctos custo
dire: et nõ soluz rationabilia vt q̃dã
putant: ẜ ⁊ irrõnabilia plura sanctificare: et
eos q̃ ceciderũt ꝑpter suã negligẽtiã/ ad pri
stinũ statũ reuocare: ignorãtes docere: ob/
liuiscẽtes admonere: peccantes arguere: pi/
gros hortari: de salute sua cogitare/ ⁊ sollici
te agere: errantes ad viã veritatis deduce/
re: infirmos curare: et fragilitatem corporis
per alacritatem animę continere/ ⁊ ad amo
rem pietatis et castitatis confirmare: ⁊ om/
nes illuminare: super omnia fidem ⁊ chari/
tatem pręberę singulis: pro studio quoq3
et diligentia/ pro simplicitate et sinceritate

mentis/ ꝑ mensura fidei ⁊ merito conuersa/
tionis gratiaꝫ ad vtilitatē diuidere/ ⁊ vnus/
quisq̄ ī quo opere et proposito fuerit habi/
lis in ipso ordinare. Facit hec quidem spiri/
tussanctus: Sed absit/ vt sine filio faciat.
Quis enim sic deuiet a via veritatis/ vt ne/
get a christo custodiri sanctos: lapsos autē
in statum pristinum reparari: ignorātes do
ceri: obliuiscentes admoneri: peccantes ar/
gui: pigros hortari: errantes ad viam veri/
tatis adduci: infirmos sanari: cecos illumi/
nari: ⁊ cetera q̄ isti spiritui sancto tāq̄ solus
ea faciat tribuenda putauerunt? Ut eñ de
ceteris ne lōgum sit taceam: quomodo ne/
gabunt a christo doceri sanctos: quib⁹ idē
Matth.23.a. dicit: Nolite vocari ab hoib⁹ rabbi: vnus
est enim magister vester christus? Quomo
do negabunt a christo illuminari: de quo
Joh.1.a. scriptum legunt: Erat lumē verum quod il/
luminat oēm hoiem? Spirit⁹ ergo sanct⁹/ si/
cut sine christo nō docet aut illuminat quē/
quā: ita sine christo nō sanctificat quicquā.
Illud autē quod ꝑ ꝓphetam de⁹ dicit: Ut
sciant quia ego sum qui sanctifico eos: eli/
gant a quo dictum velint credere. Si a pa/
tre: cur ab eo separant opera spiritussancti:
cum sctificari sanctos a spūsctō tanq̄ pro/
prie ac separabiliter putāt? Si a filio/ saltē
ab ipso nō separēt opa sctificatorꝫ spūsctī.
Si ab spiritusancto/ deus est etiam spiritus
sanctus: quod illi nolūt qui ꝑ ꝓphetam di/
cit: Ut sciāt quia ego sum q̄ sanctifico eos.
Si autem qđ melius intelligit/ vox illa ip/
sius trinitatis ē ꝑ prophetā/ nullo dubitā/
te/ vnus deus est pater ⁊ filius ⁊ spiritussan
Roma.11.d. ctus: ex quo omnia/ per quem omnia/ ī quo
omnia/ ipsi glīa in secula seculorū amē.

Ex que in creaturis nō dicūt ꝑfe ctionem simpliciter/ ad diuina sint minime transferēda: Ca. XXXIII.

Um itaq̄ fateamur fieri ab spiritu/
c sācto que ab illo fieri cōmemoraue/
runt: non est ex eo consequēs quod
37 adiungunt. Aliū esse a filio spiritumsanctū
natura ⁊ ordine/ gradu et affectu/ dignitate
et potestate/ virtute ⁊ operatione: Quādo
quidem nec hominum diuersa natura est:
quorum separabilia opera esse possunt: qđ
trinitatis esse non possunt. Ordo autē/ gra/
dus/ affect⁹/ qui inuenit in creature dispari/
litate ⁊ ifirmitate/ nullus est ī illa coeterna
⁊ equali ⁊ īpassibili trinitate. Dignitas ve/
ro/ potestas/ virtus quomodo non equalis
est omnibus: qui ⁊ eadē ⁊ similiter operant?
Quod eñ dicūt eos operatione diuersos:
hoc omnino falsum esse cōuincimus.

Quomodo arrianorū argumēta contra catholice veritatis documenta nō militent: Ca. XXXIIII.

Uod autem in isto sermone subne/ A
q ctūt: Impossibile est vt vnus idem 38
q̄ sit pater ⁊ filius/ generans ⁊ na/
scens: cui testimoniū ꝓhibetur et qui testi/
moniū ꝓhibet: maior ⁊ is qui maiorem con
fitetur: is qui ad dexterā sedet aut stat/ ⁊ is
qui sedis dat honorem: qui missus est et is
qui misit: nec discipulus ⁊ doctor/ vt ipē do
cuit dicēs: Sicuti docuit me pater sic loq̄r: Joh.8.d.
similis ⁊ imitator et is cui⁹ est similis ⁊ quē
imitat: is qui orat/ ⁊ is qui exaudit: is q̄ gra
tias agit/ ⁊ is qui benedicit: is qui suscipit
mādatū/ ⁊ is q̄ dedit mandatū: minister ⁊ ꝑ
cipiens: supplex et eminens: subditus ⁊ su/
perior: vnigenitus ⁊ ingenitus: sacerdos et
deus: Ex parte aliqua verissime dicunt: sed
ea cōtra sabellianos/ nō contra catholicos
dicunt. Illi eñ vnum ⁊ eundē dicunt filiuꝫ
esse qui pater est. Nos autē patrem gignen
tem ⁊ filiū genitū duas dicim⁹ eē ꝑsonas: s
nō duas diuersasq̄ naturas. Non ḡ vn⁹ et
idē est pater ⁊ filius/ sed vnum sunt pater ⁊
filius. Ex vero maior est pater nō pertinet
ad naturā gignētis ⁊ geniti/ sed hominis et
dei. Scđm quā formā suscepti homis/ ⁊ ad
dexteraꝫ patris sedet vel stat: ⁊ orat ⁊ grās
agit: ⁊ sacerdos est/ ⁊ minister est: et supplex
est/ et subditus est: Scđm autē formam dei
in qua equalis est patri/ vnigenitus est ⁊ gi
nenti coeternus. Et licet sit primogenitus B
omnis creature: quia in illo cōdita sunt om Col.1.b.
nia: priusq̄ ille ē genitus q̄ hec condita/ ta/
mē sempiternus est sicut pater: nec cepit ex
tempore. Nam ⁊ patreꝫ rectissime dicimus
priorem esse q̄ vniuersa que cōdidit: q̄uis
genitus nō sit. Nihil enim tam primum/ q̄
id ante quod nihil est. Sed sicut nihil est an
te patrem: ita nihil est ante vnigenitū filiū/
patri vtiq̄ coeternum. Neq̄ enim quia ille
genuit/ ille genit⁹ est/ ideo est pater tempo/
re anterior: Nam si inter patrem gignentē
⁊ genitū filiuꝫ aliquod tempus est: ꝑfecto
tempus est ante filium. Et nō est iam filius
primogenitus omni creature: quia ⁊ tem/
pus vtiq̄ creatura est: Nec oīa per ipsum:
si tempus ante ipsum: sed omnia per ipsuꝫ:
nullum ergo tempus ante ipsum. Ac per
hoc/ quēadmodū ignis ⁊ splendor qui ex ig
ne gignit et circūquaq̄ diffundit simul esse
incipiunt/ nec genitus a gignēte ꝑceditur:
sic deus pater ⁊ deus de deo fili⁹ esse simul
incipiunt: quia pariter sine vllo initio tem/
poris sunt: nec genitus a gignente ꝑcedit.

Et sicut ignis gignens et splendor genitus
coequi sunt: ita ⁊ deus pater gignēs/ ⁊ deꝰ fi/
lius genitus/ coeterni sunt. Sed quia iste ē
de illo/ non ille de isto: ideo ⁊ mādatū acce/
pit a patre/ cū mādatū ipse sit patris: et do/
cet eū pater/ cū ipe sit paterna doctrina. Sic
enī accepit a p̄re vitā/ cū sicut pater ipe sit
vita: ita ē ⁊ patri similis/ vt in nullo sit om/
nino dissimilis. Testimoniū x̄o cū iuicē si/
bi ꝑhibeāt pater ⁊ filius: quomodo isti alte
rū eorū faciant testimoniū ꝑhibentē/ ⁊ alte/
rū cui testimoniū ꝑhibeatur/ ignoro. Nonne
Matth.3.c. pater dicit: Hic est filius meꝰ dilectus. Nō/
Joh.8.c. ne filiꝰ dicit: Testimoniū ꝑhibet de me qui
misit me pater? Cur ꝗ̄ eos ita distinguunt:
vt patrem dicāt cui testimoniū perhibetur: et
filiū q̄ perhibet? Cur vsqꝫ ad ista sunt vani:
vsqꝫ ad ista surdi: vsqꝫ ad ista ceci? De pa/
tre autē mittente ⁊ misso filio/ iam in superi
oribus huiꝰ disputationis partibus satis
abundeqꝫ tractatū est.

Qꝛ nunq̄ pater prescius erat se vnigeniti dei patre futurū: qꝛ nunq̄ non pater erat/ habēs filium coeternum: Capitulum. XXXV.

39 Nunq̄ sane/ vt ipietas ista delyrat:
pater prescius erat se vnigeniti dei
patrē futurū: quia nūquam nō pater
erat/ habens filiū coeternū: ⁊ generans sine
tempore/ ꝑ quē cōdidit tēpora. Et sicut deū
se non ꝓsciuit futurū quod semꝑ erat: sic nec
patrē: qꝛ cū filio semꝑ erat: nec magno filio
maior/ nec bono melior: quia non patri tm̄/
Ps.46 sed vniuerse trinitati dictum est: Tu es de/
us solus magnus: Nec de patre tm̄/ sed de
vniuersa trinitate recte intelligitur dixisse
Marci.10.c. idem filius: Nemo bonꝰ nisi vnus deꝰ: qui
eum appellauit magistrū bonū/ q̄ eū nondū
intelligebat deū: Tanq̄ diceret: Si vocas
bonū/ intellige deum: nemo enī bonus nisi
vnus deus. Trinitas ergo vnus deꝰ solus
magnꝰ ⁊ bonꝰ: cui vni ⁊ soli sicut ꝓcepit lex
eiꝰ illa que latria dicitur seruitute seruimus.

Qꝛ nō humilitatis sed veritatis gratia patri se christus minorē dixerit: ⁊ de fide consubstantialitatis ꝓpter quā ab hereticis homousiani vocamur: Ca. XXXVI.

40 Absit autē vt dicamꝰ humilitatis/ nō
veritatis gratia filiū aliquando sic
loqui/ vt se patri subijciat eūqꝫ ma/
iorem esse testetur. Nouimus quippe in filio
formā serui/ nō fictam simulatāqꝫ/ sed verā:
propter quē scilicet humanū habitū/ ⁊ pro/
pter qđ ipse de patre/ nō pater de illo deus
est: dicit illa oīa de quibꝰ isti occasionē acci/
piūt: diuersas p̄ris ⁊ filij credere ac ꝓdicare
naturas. Et cū se tanta ista voragine impie
tatis immergat: nos tanq̄ opprobrio noui
nominis homousianos vocāt. Ita enī sese
habet catholice veritatis antiquitas: vt ei
omnes heretici diuersa noīa imponāt: cū ip
si sua singula sicut ab omnibus appellantur
obtineāt. Arriani quippe ⁊ eunomiani/ non
alij heretici nos vocitāt homousianos: qꝛ
ꝯ eorū errorē greco vocabulo: ὁμοούσιον
defendimus patrē ⁊ filiū ⁊ spiritūsanctum:
id est vnius eiusdēqꝫ substantie: vel vt ex/
pressius dicatur: essentie q̄ οὐσία grece appel/
latur: quod planius dicitur: vnius eiusdēqꝫ na/
ture: Et tamē si quis istorū qui nos homo/
usianos vocāt/ filiū suū nō cuius ipse esset
sed diuerse diceret esse nature/ exheredari se
ab eo mallet filius q̄ hoc putari. Quanta
itaqꝫ impietate isti cecantur/ qui cum confite/
antur vnigenitū dei filiū/ nolunt eiusdē natu
re cuiꝰ pater est cōfiteri: sed diuerse atqꝫ im/
paris ⁊ multis modis rebusqꝫ dissimilis: tā
q̄ nō de deo natus/ sed ab illo de nihilo sit
creatus: Ac ꝑ hoc ⁊ ipe creatura sit gratia fi
lius nō natura. Ecce qui nos quasi macula
noui nominis vocāt homousianos/ nec se
ipsos cū ista sentiunt intuentur insanos.

Quomodo apostolus filiū patri subijciedū i futurū intellexerit: Ca. XXXVII.

Quod aūt ante om
nia secula natum fatentur filium: quo
modo nō sibiipsi cōtrarij sūt/ cū na/
tum dicere ante oīa secula/ cuius natiuitati
anteponūt aliquid tēporis: quasi nō aut se/
cula aut seculorū partes quecūqꝫ sint tēpo
ra? Quod vero dicit aplus/ etiā i futuro se/
culo patri filiū subiectum futurum: vbi ait:
Tūc et ipse subiectus erit ei qui illi subiecit
omnia: quid mirū/ quādo quidē illa in filio 1.Cor.15.d.
forma hūana māsura est/ qua semꝑ maior ē
pater? Quāuis nō defuerint/ q̄ illā tūc filij
subiectionē ipius humane forme in diuinā
substātiā cōmutationē intelligēdā putaue/
rint: tanq̄ hoc cuiqꝫ rei subijciatur/ qđ i eā cō/
uertitur ⁊ mutatur. Sed nos qđ hinc sentiamꝰ
ostendimus: magis ideo dixisse apostolum
etiā tūc patri filiū subiectū futurū: ne quis
in eo putaret spiritū ⁊ corpus humanū ali/
qua cōuersione periturum: vt sit deus om/
nia: nō tm̄ in illius vnius forma hoīs/ sed
in omnibus: id est vt ad habendaꝫ vitā et
faciandū in bonis desideriū nostrū. natura
diuina sufficiat. Tunc enī deus omnia erit
in omnibus/ cū ꝓter ipsuꝫ nihil omnino ha
bere velle ceperimus. Omnia quippe ipse

nobis erit quādo ipso deficiēte nihil deerit.

Qr non sit ideo christus a patre missus tāq̄ sue nō fuerit potestati: Ca. XXXVIII.

i Missum vero obau/ disse filiū anteq̄ acciperet carnē/ vn de isti existiment nescio: an accipere carnē iussus est: vt hoc videatur fecisse iussus qd fecit missus? Iterū ergo ad illa redeāt q̄ superius disputata sunt: et querant atq̄ inueniāt si possunt: pater vnico vbo quo alio iusserit vbo: et vtrum dignū fuerit/ vt tpali iuberet verbo verbū suberet eternus: Atq̄ hinc intelligāt/ q: nō eum patris iussio tāq̄ sue nō fuerit potestatis/ sed semetipsum ex/ Phil. 2. b. inaniuit formā serui accipiens. Qd aūt hu/ miliauit semetipsum: factus obediens vsq̄ ad mortē: iā vtiq̄ acceperat carnē.

Operis cōclusio: Ca. XXXIX.

a Rbitror me ad omnia respondisse q̄ cōtinet arrianorū sermo/ q nobis vt ei respōderem a qbusdā fratribus missus ē. Qui vt posset inspici ab his q hec legūt: et vtrū ad oīa responsū fuerit explora re desiderāt/ huic eū nre disputatiōi pscribē dū putauim: vt pri legat ipse/ ac deinde nra rūsio. Qm nō vbiq̄ textū vboꝝ ei in/ terposuim: ne nimis longū facerem B op nostrū: qd tādē isto fine conclusim.

Sancti augustini hipponēsis epi/ liber cō tra sermonē arrianorū explicit.

Diui aurelij augustini hipponēsis epi/ in libros de nuptijs et cōcupiscentia ad valeriū comitē ex secū do libro retractationū argumētū.

s Cripsi duos libros ad illustrē virū 2. Retract. ca. 53. comitē valeriū/ cū audissē pelagia/ nos ei nescio qd scripsisse de nobis: q sc̄ nuptias dānaremus/ asserendo origi/ nale pctm̄: quoꝝ titulus ē: De nuptijs et cō cupiscentia. Bonitatē quippe defendim nu ptiarū: ne putaret earū esse vitiū cōcupiscē/ tia carnis: et lex in mēbris repugnans legi mentis: quo malo libidinis bene vtitur ad fi/ lios procreādos pudicitia cōiugalis. Et aūt duo libri essent/ primus venit in iuliani pe/ lagiani man: et scripsit aduersus eū libros quattuor: ex qbus qdē nonnulla decerpsit/ et comiti valerio misit: ille vo ad nos: Que cū accepissem: alio libro ad eadē ipsa rndi.

Diui aureliĳ augustini epi/ ad ualeriū comitē/ grām habētis ut lris suis rnderit: eūq̄ de fide & cæteris uirtutibus cōmendātis: & ut ab eplā ad librū quē simul miserit legēdum perdat/ adhortātis.

Omino illustri & merito præstātissimo/ atq̄ i christi dilectione charissimo filio A
d Valerio Augustin i dño salutē. Cū diu moleste haberem q aliquotiēs scripse/ ri/ & nlla tuæ sublimitatis rescripta meruerim: repente epistolas tres tuæ beni/ gnitatis accæpi: Vnā nō ad me solū datā/ p coepiscopū meū uidemialē: & nō lōge post p cōpresbyterū firmū duas: qui uir sctūs nobiscū ut ab illo scire potuisses familiarissima charitate coniūctus/ multa nobiscū de tua excellētia colloquendo/ & ueraciter in sinu/ ando/ qualē te in christi uiscerib nouerit: nō solum eas quas memorat episcopus/ uel quas ipse attulit/ sed etiā illas quas nō accæpisse nos querebamur/ litteras uicit: Et ideo de te narratio ei suauior nobis erat: quia ea dicebat/ quæ ipse non posses ne quidē me īquirēte rescribere: ne tuarū laudū/ quod sctā scriptura prohibet/ fieres prædicator/ q̄ & ego uerear hoc ad te scribere/ ne suspitionē adulātis incurrā. Dñe illustris & merito B præstantissime/ atq̄ in christi: dilectione charissime fili: Laudes itaq̄ tuas/ siue i christo siue magis i te laudes christi/ uide quid mihi delectatiōis & leticiæ fuit audire ab illo q nec fallere me posset/ propter fidē suā: & eas ignorare non posset/ propter amicitiā tuā: Sed alia & ab alijs/ & si nō tam multa uel certa/ uerūtamē audiuim/ fides tua q̄ sit sana & catholica: q̄ pia expectatio futurorū: quæ dei fratrūq̄ dilectio: q̄ nō supbe sapias i ex celsis honorib: nec speres i incerto diuitiaꝝ: sed i deo uiuo/ & diues sis i operib bonis: 1. timoth. 6. b. q̄ sit dom tua requies/ solaciūq̄ sctōꝝ/ & terror impiorū: q̄ta tibi curæ sit/ ne quis insi/ dietur mēbris christi/ coopert uelamine nois christi/ siue in ueterib eius/ siue in recen/ tiorib inimicis: q̄q̄ sis eorūdē inimicoꝝ puid saluti/ infest errori. Hæc atq̄ huiusmo/ di/ ut dixi: & ab alijs solem audire: sed nūc ea p supradictū fratrē plura & testatiora co/ gnouim. Porro aūt de pudicitia cōiugali/ ut eā quoq̄ i te laudare/ & amare possim: nū C qd audirem/ nisi ab aliquo iteriore familiari tuo/ qui uitā tuā: nō i superficie/ sed penit nosset? De hoc itaq̄ tuo bono/ dei dono me quoq̄ delectat familiari/ & aliquāto diuti loqui tecū. Scio me nō esse oneri tibi/ si aliquid prolixū mitto: q legēdo diuti sis nobis/

cum: Nam & hoc cōperi: q inter tuas multas magnasq curas, facile ac libenter legas, nostrisq opusculis, etiā quae ad alios cōscripsim⁹ si qua in manus tuas uenire potuerūt, admodū delecteris: quāto magis quod ad te scribit ubi tāq praesenti loquar: & aduertere dignaberis attentius, & accipere gratius. Ab hac ergo epistola perge ad librum quē simul misi: qui tuae reuerētiae & cur cōscriptus sit, & cur ad te potissimum missus, ipse suo principio cōmodius intimabit.

Caplorū pmi libri de nuptijs et cōcupiscētia ad valeriū comitem, scti augustini recollecta anotatio.

1 Q huius libri intētio sit, vt carnalis cōcupiscētię malū p originale ptractū discernat a bonitate nuptiarū.
2 De tribus causis, quare ad valerium scribere voluerit: q bonū sit nosse defendere quod credimus.
3 Cū pudicitia coniugalis, virginalis castimonia dei dona sint: vtrūq peccent nō ea referētes ad cultū eius, a quo acceperunt.
4 Qd sit bonū nuptiarū, et qui eo male vtātur, et quō vera nulla sit pudicitia, nisi verę fidei mancipet.
5 Q carnalis libidinis indecētia nō de cōnubio, sed de pctō est deriuata: et q nō fuerit adā cęc⁹ creat⁹ eo qd dicit: Aperti sunt oculi amborū.
6 Unde sit, q ceteris mēbris ad volūtatis arbitriū se mouētibus, libidinis tm membrū, qd naturę noīe nuncupat, libidine moueat, nō volūtate.
7 Q nec pter libidinis malū nuptias cōdēnare, nec pter nuptiarū bonū libidinē laudare debemus.
8 Quid sit possidere vas suū nō in morbo desiderij, sed in sanctificatione: qui sic possederint.
9 Q plures feminę vni viro idcirco tm licite iungebantur, nō econuerso, vt earū opa plures filij nascerent.
10 De cōiugū inseparabilitate, sacramētū fidelibus cōmēdante: de coniugij iniuste separatorū ppetuitate.
11 Q cōtinētia a carnali copula, nedum nō rūpat cōiugiū, sed firmius reddat: de felicissimo parētū christi vero cōiugio, in quo oīa nuptiarū bona sūt impleta.
12 Q oīs q de cōcubitu nascit, caro sit pcti: qnqdē sola q nō inde nata ē, nō fuit caro peccati.
13 Q patrū tpib⁹ tps fuerit amplectēdi, nūc ab amplexib⁹ cōtinēdi.
14 Quomodo cōiuges mutuo se fraudare nō debeāt.
15 Quomo cōiugij veritas concupiscētię voluptate pdat plurib⁹ modis.
16 Quō cōtinere nō potētes ordinatas castas nuptias amplecti debeāt.
17 Q nō ob carnis cōcupiam, s ppt plēs fidē, sacramētū nuptię sit laudādę.
18 Q ex nuptijs filiorū dei, nō filij dei, s seculi filij generent.
19 Q cōcupiscētię reatū regeneratio sola dimittit, quem generatio christianis ex parētib⁹ mirabiliter trahit.
20 Q a ptāte tenebrarū sicut baptismo eruunt adulti: sic et paruuli eruant vt saluent, necesse sit.
21 Quō nuptialia bona i paruulos pctm non ppagauerint.
22 Quō carnis cōcupiscētia q primū i mēbris eē incipiēs, pudorē introduxerit pariter pctm: de cynice philosophię impudentia.
23 Q cōcupiscentia ipa pctm vocat lex pcti: cui obedire phibemur, p quā diabolo subdit natura humana, nō q natura, sed q immūda.
24 Q ex cōcupiscētię malo, nuptijs erubescētiā inferēte, originale cōtrahat in paruulis.
25 Q cōcupiscētia carnis baptismo dimittat, nō vt nō sit, sed ne obsit: in quibus deniq vel minuatur vel vires accipiat.
26 Q ptereunte pctō reat⁹ maneat: qd
27 Quō cōcupiscētia (ē habere pctm.) manente reatus deesse valeat.
28 Quomodo malū faciat, qui facere statuit, peius sic cōpleat.
29 Quō bonū p tāto nō sit in carne, quia velle sibi adiacet, pficere aūt bonū nō poterit.
30 De lege iteriorē hoīem delectāte: de aduersa mēbrorū lege cōcupiscentia captiuante.
31 Quō caro, id est morbidus carnis affectus captiuet sub lege pcti, a q redimi expectat nūc p grām christi: in futuro aūt imortalitate.
32 Q lex pcti anteq remissione soluat, i paruulis imputat ad peccatū.
33 Q baptismali lauacro: nō solum patratorū, verūetiā posteriorū peccatorū venia christifidelib⁹ impetret.
34 Q nō in psenti seculo, s futuro ecclia nullā sit rugā vel maculā habitura.
35 Epilogatiua libri cōclusio p auctoritatem ambrosij.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/ad valerium comitē de nuptijs ꝛ cōcupiscentia liber primus incipit.

Qꝫ hui⁹ libri intētio sit/vt carnalis cōcupiscentie malū ꝑ originale cōtractum/discernatur a bonitate nuptiarum: Capitulū I.

Eretici noui

h dilectissime fili valeri/ q̄
medicinā christi qua pec
cata sanant/carnalit̄ na/
tis paruul' necessariā non
esse cōtēdunt: dānatores
nos esse nuptiaꝝ opisqꝫ diuini q̄ ex marib⁹
ꝛ feminis de⁹ hoīes creat/inuidiosissime cla
mitāt: qm̄ dicim⁹ eos q̄ ð tali cōmixtiōe na
scūt trahere originale pctm̄: de q̄ aplus ait:
Roma.5.b. Per vnū hoīem pctm̄ intrauit ī mūdū: ꝛ ꝑ
pctm̄ mors: ꝛ ita ī oēs hoīes ptrāsijt ī q̄ oēs
peccauerūt: eosqꝫ de parētib⁹ q̄libuscunqꝫ
nascant/nō negam⁹ adhuc eē sub diabolo:
nisi renascāt ī christo ꝛ ꝑ ei⁹ gratiā de ptāte
eruti tenebraꝝ/ī regnū illi⁹ q̄ ex eadē sexus
vtriusqꝫ cōmixtione nasci noluit/trāsferāt.
Hoc g̃/qꝛ dicim⁹ qð ī antiq̄ssima atqꝫ firmis
sima catholice fidei regula continet: isti no/
uelli ꝛ ꝑuersi dogmatis assertores/q̄ nihil
pcti ī paruulis eē dicūt/qð lauacro regene/
ratiōis abluat: tanq̄ dānem⁹ nuptias ꝛ tā/
q̄ opus dei/h̄ ē hoīez q̄ ex illis nascit/opus
diaboli esse dicam⁹/infideliter vel imperite
calūniāt. Nec aduertūt q̄ ita nuptiaꝝ bo/
nū malo origiali qð īde trahit nō pōt accu/
sari/sic adulterioꝝ ꝛ fornicationū malū bo/
no naturali qð inde nascit nō pōt excusari.
Nā sicut pctm̄/siue hinc/siue īde a paruulis
trahat/ op⁹ ē diaboli: sic hō/siue hinc/siue
inde nascat/opus ē dei. Intentio igit hui⁹ li/
bri hec ē/vt q̄tū nos dn̄s adiuuare dignat:
carnalis cōcupiscētie malū/ ꝓpt qð hō q̄ ꝑ
illa nascit trahit origiale pctm̄/ discernam⁹
a bonitate nuptiaꝝ. Hec em̄ q̄ ab īpudētib⁹
īpudēter laudat: pudēda ꝯcupiscētia nulla
eēt/nisi hō añ peccasset: nuptie ṽo essēt/etiā
si nemo peccasset: fieret q̄ppe sine isto mor/
bo semiatio filioꝝ ī corpore vite illi⁹/sine q̄
nūc fieri nō pōt in corpore mortis hui⁹.

De trib⁹ causis quare ad valerium scribere voluerit: ꝛ q̄ bonū sit nosse defendere qð credim⁹: Ca.II

Vr aūt ad te potissimū de hac rescri
c bere voluerim/tres maxie cause sūt
q̄s breuiter intimabo. Una est/qꝛ do
nāte christo magna tibi est obseruātia pudi
citie cōiugalis. Altera/qꝛ ꝓphanis istis no
uitatib⁹ qb⁹ hic disputādo resistim⁹/tu ptā/
te curādo ꝛ instādo efficaciter restitisti. Ter
tia/qm̄ quiddā l̄rarū ab eis ꝯscriptū ī tuas
man⁹ venisse cognoui: qð licet fide robustis
sima irriseris: bonū est tñ vt etiā nouerim⁹
defendēdo adiuuare qð credimus. Aplus
eñ petr⁹/paratos nos esse p̄cipit ad satisfa/ 1. Petri.3.d.
ctionē ꝛ cōfessionē omni poscēti nos rōnē
de fide ꝛ spe nr̄a. Et aplus paulus: Sermo v/ Col. 4.a.
ŕt vester in gr̄a cōdit⁹ sit sale: vt sciatis quō
oporteat vos vnicuiqꝫ respōdere. Ista sūt
q̄ me p̄cipue cōpulerūt: vt in h̄ volumie te/
cū haberē qualē dn̄s dignaret donare ser/
monē. Nā mihi nūquā placuit cuiquā illu/
stri viro/ꝛ tanta quāta es ipse sublimitate
cōspicuo: presertim nō ociosa dignitate tā
fruenti/sed adhuc actib⁹ publicis eisdēqꝫ mi
litarib⁹ occupato/aliqd meoꝝ opusculoꝝ le
gēdū nō a me petēti/nō tā diligēter q̄ īpu/
dēter īpingere. Si qd g̃ tale nūc feci ꝓpt eas
q̄s cōmemoraui causas/dignāter ignosce: ꝛ
beniuolū aīm ad ea q̄ sequūtur intende.

Cum pudicitia cōiugalis et virginalis castimonia dei dona sint: vtrū peccent non ea referētes ad cultū eius a quo acceperūt: Ca.III.

Onum dei esse etiā pudicitiā ꝯiuga/
d lē btissim⁹ paul⁹ ostdit: vbi de hac re
loquēs ait: Volo aūt oēs hoīes eē sic 1.Cori.7.b.
meipm̄. Sꝫ vnusq̄sqꝫ ꝓpriū donū habet a
deo/ali⁹ q̄dē sic/ali⁹ ṽo sic. Ecce ꝛ h̄ donū eē
dixit a deo: ꝛ si inferi⁹ q̄ illa ꝯtinentia: in q̄
oēs volebat eē sicut seipm̄/ tñ donū a deo.
Vñ itelligim⁹ cū hec p̄cipiunt vt fiāt/nihil
aliud ostendi/q̄ inesse nobis oportere ad
hec accipiēda ꝛ habēda etiā ꝓpriā volūta/
tē. Cū ṽo dei dona eē mōstrant/a q̄ petēda
sint discit si nō habent: ꝛ cui sint agēde gra/
tie si habētur: nostrasqꝫ voluntates ad hec
expetēda/sumēda/ retinenda parum vale/
re nisi diuinit' adiuuent. Quid g̃ dicim⁹/qm̄
et in q̄busdā impijs inuenit pudicitia cōiu/
galis: vtrū eo peccare dicendi sint q̄ dono
dei male vtant: nō id referētes ad cultū ei⁹
a q̄ acceperūt? An forte nec dona dei putā/
da sūt ista: qm̄ hec infideles agūt/scðm apl̄i
sn̄iam dicētis: Omē qð nō ē ex fide pctm̄ ē? Roma.14.d.
Quis autē audeat dicere donū dei eē pec/
catū? Aīa eñ ꝛ corpus ꝛ q̄cūqꝫ bona aīe et
corpis naturaliter insita/etiā in pctōrib⁹ do
na dei sūt: qm̄ de⁹/nō ipi ista fecerūt. De his
aūt q̄ faciūt dictū ē: Omē qð nō ē ex fide pec/
catū ē. Cū igit faciunt hec hoīes sine fide q̄
vident ad coniugalē pudicitiā ptinere: siue
hoībus placere q̄rētes/ vel sibi vel alijs/ si/
ue ī his reb⁹ q̄s vitiose cōcupiscūt hūanas

moleſtias deuitātes/ſiu e demonibꝰ ſeruien
tes: nō pctā coercenꝫ/ſꝫ alijs pctis alia pec/
cata vincūꝫ. Abſit ꝗ pudicū veraciter dici:
ꝗ nō ꝓpꝫ deū verū fidē ꝯnubij ſeruat vxori.

Quid ſit bonū nuptiarū/et ꝗ eo male vtaꝫ: ⁊ quō vera nlla ſit pudicicia/niſi vere fidei mācipeꝫ: Ca. IIII

Copulatio itaqꝫ maris ⁊ femine ge/
neradi cā bonū ē naturale nuptiaꝝ:
ſed iſto bono male vtiꝫ/ꝗ beſtialiter
vtiꝫ/vt ſit eiꝰ intētio in voluptate libidinis
nō in volūtate ꝓpaginis: Qḡ in nōnullis
aīalibꝰ rōnis expertibꝰ/ſicꝫ i pleriſqꝫ alitibꝰ
⁊ ꝯiugioꝝ ꝗſi ꝗdā ꝯfederatio cuſtodiꝫ/⁊ ſo/
cialꝫ nidificādi ſollertia/viciſſimqꝫ duoꝝ diſ/
ptita tpa fouēdoꝝ/⁊ nutriendoꝝ opa alter
na pulloꝝ magis eas videri faciunt agere
cū coeunt/negociū ſubſtituendi generis ꝗ
explēde libidinis. Quoꝝ duoꝝ illud eſt in
pecore ſimile hois: hoc in hoie ſile pecoris.
Uerum quod dixi ad naturā pertinere nu/
ptiarum/vt mas ⁊ femina generandi ſocie/
tate iunganꝫ: ⁊ ita inuicem nō fraudent: ſi/
Al. ꝗ fraudu/ cut ois ſocietas †fraudulētiā ſocioꝝ natura
lentā ſocium. liter nō vult: ꝫ tā euidēs bonū cū infideles
habēt/qꝛ infideliter vtunꝫ/in malū pctmqꝫ
ꝯuertūt. Eo mō ꝗ ⁊ illā ꝯcupiſcētiā carnis
Gal. 5. c. ꝗ caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpm/in vſū iuſti/
cie ꝯuertūt fideliū nuptie. Habēt qppe intē/
tionē generādi regenerādos: vt ꝗ ex eis ſe/
culi filij naſcūꝫ/i dei filios renaſcanꝫ. Qua
propter ꝗ nō hac intētiōe/hac volūtate/ꝫ ſi
ne generāt filios/vt eos ex mēbris hois pri
mi in mēbra trāſferāt chriſti: ſꝫ infideles pa/
rētes de infideli ꝓle gliāꝫ: etiā ſi tanta ſit
obſeruātia/vt ſcōm matrimoniales tabulas
nō niſi liberoꝝ ꝓcreandoꝝ cā ꝯcūbāt/ nō
ē in eis vera pudicitia ꝯiugalis. Cū eñ vir
tus ſit pudicitia: cui vitiū ꝯtrariū ē impudi
citia: oēſqꝫ vtutes etiā ꝗ ꝑ corpus operanꝫ
i aīo habitēt: quō vera rōne pudicū corpus
aſſeriꝫ/qñ a vero deo ipſe animus fornicaꝫ?
Quā fornicationē ſctūs ille pſalmꝰ accuſat
Ps. 72. vbi dicit: Ecce eñ ꝗ lōge ſe faciūt a te peri/
bunt: pdidiſti oēm ꝗ fornicaꝫ abs te. Uera
igiꝫ pudicitia ſiue ꝯiugalis/ſiue vidualis/
ſiue vginalis dicēda nō eſt/niſi ꝗ vere fidei
mācipaꝫ. Cum eñ recto iudicio ꝓferaꝫ nu/
ptijs ſacrata vginitas: qs nō ſobria mente
chriſtianꝰ etiā nō vni viro chriſtianaſ/ catho
licas nuptaſ: nō ſolū veſtalibꝰ/ſꝫ etiā hereti
cas virginibꝰ anteponat? Tātū valet fides
Roma. 14. d. de ꝗ dicit aplus: Oie qꝺ nō ex fide pecca/
Heb. 11. a. tū ē: Et de ꝗ itē ſcriptū ē ad hebreos: Sine
fide impoſſibile eſt placere deo.

Q carnalꝫ libidinis idecētia nō de ꝯnubio/ſꝫ pctō ē deriuata: ⁊ ꝙ nō fuerit adā cecꝰ creatꝰ/eo qꝺ diciꝫ: Aperti ſūt oculi amboꝝ: Ca. V.

Que cū ita ſit/pfecto errāt ꝗ cū vitu
peraꝫ libido carnalis/dānari nupti/
as opināꝫ: ꝗſi morbꝰ iſte de ꝯnubio
ſit/nō de pctō. Nōne illi ꝯiuges pmi quoꝝ
Gen. 1. d. nuptias bñdixit deꝰ dicēs: Creſcite ⁊ mlti/
plicamini: nudi erāt ⁊ nō ꝯfundebāꝫ? Cur
ꝗ ex illis mēbris confuſio poſt pctm: niſi qꝛ
extitit illic indecēs motus? Que niſi hoies
peccaſſent/ ꝓculdubio nuptie nō haberent.
An forte ſicut ꝗdā exiſtimāt/qꝛ id qꝺ legūt
parū diligēter aduertūt/ceci creati erāt priꝰ
hoies ſicut canes: ⁊ qꝺ ē abſurdiꝰ/non ſicut
Al. ſed pec/ canes creſcēdo/ſꝫ †peccādo adepti ſūt viſū.
candum. Abſit hoc credere. Sꝫ vnde moueꝫ ꝗ ꝫ pu/
Gen. 3. b. tāt: illud eſt qꝺ legiꝫ: Sumēs de fructu eiꝰ/
edit: ⁊ dedit viro ſuo ſecū/⁊ ederūt: ⁊ aperti
ſūt oculi amboꝝ: ⁊ agnouerūt qꝛ nudi erāt.
Hinc eſt ꝙ parū intelligentes opināꝫ antea
fuiſſe illis oculos clauſos: qꝺ eoſ tūc aptos
Gen. 21. c. diuina ſcriptura teſtaꝫ. Sꝫ nūqd ⁊ agar an
cilla ſare qñ ſitiēte ⁊ plorante filio aperuit
oculos ſuos ⁊ vidit puteū: clauſos priꝰ ocu
Luce. 24. los habuit? Aut illi duo diſcipuli poſt reſur
rectionē dñi in via cū illo clauſis oculis am
bulabāt: de qbꝰ euāgeliū loquiꝫ/ꝙ i fracti/
one panis apti ſunt oculi eoꝝ ⁊ agnouerūt
eū? Qꝺ ergo ſcriptū eſt de hominibus pri/
mis: Aperti ſunt oculi amboꝝ/ intelligere
debemꝰ attētos factos ad intuēdū ⁊ agno/
ſcēdū qꝺ nouū in eoꝝ corpe acciderat: Qꝺ
vtiqꝫ corpꝰ patentibꝰ eoꝝ oculꝫ et nudū ꝗti/
die ſubiacebat/⁊ notum: Alioqn quō ad ſe
adductꝫ aīalibꝰ terreſtribꝰ ⁊ volatilibꝰ oibꝰ
adā/clauſis oculis noīa poſſet iponere: qꝺ
niſi diſcernēdo nō faceret: diſcernere aūt ni/
ſi vidēdo nō poſſet. Quō deniqꝫ ipſa muli/
Gen. 2. d. er ei demōſtrata ē qñ ait: Hoc nūc os ex oſſi
bus meis/⁊ caro de carne mea? Poſtremo
ſi vſqꝫ adeo qſquā fuerit ꝯtentioſus/ vt hec
eū dicat nō cernēdo/ſꝫ palpādo potuiſſe co/
gnoſcere: qd dicturꝰ ē qꝺ ibi legiꝫ: mulier li/
Gen. 3. b. gnū de ꝗ fuerat cibū ſūptura ꝓhibitū vidiſ
ſe ꝗ eſſet ſpecioſum oculis ad videndum?
Erāt itaqꝫ nudi/⁊ nō ꝯfundebanꝫ: nō qꝛ nō
videbāt/ ſed qꝛ nihil vnde ꝯfunderenꝫ in
mēbris ſenſerāt ꝗ videbāt. Nō eñ dictuꝫ ē:
erāt ambo nudi ⁊ ignorabāt: ſed nō ꝯfunde
banꝫ: Quia eñ nihil ꝓceſſerat qꝺ non lice/
ret/ nihil ſecutū fuerat qꝺ puderet.

Un ſit ꝙ ceteris mēbris ad volūtatis arbitriū ſe mouētibꝰ/ libidinis tm̄ mēbrū/qꝺ nature noīe nūcupatur libidine moueaꝫ nō volūtate: Ca. VI.

Ubi eñ hō primiꝰ dei lege
Roma. 7. d. transgreſſa aliā legē repugnātē ſue

mēti habere cępit i mēbris: ⁊ ĩobediētię suę
malū sensit/qñ sibi retributā dignissime in/
obediētiā suę carnis īuenit: Talē qppe etiā
serpens oculoꝝ apertionem seducēdo pro/
miserat: ad aliquid videlicet sciendū quod
meli⁹ nesciret. Tūc in se quippe sensit hō qđ
fecit: tūc a bono malū/nō carēdo sed ꝑpetiē
do discreuit. Jniustū eñ erat vt obtēpera/
ret a seruo suo.i.a corpe suo ei q̄ nō obtēpe/
rauerat dño suo. Nā quid est ꝙ oculi labia/
lingua/man⁹/pedes/inflexiones dorsi/ cer/
uicis ⁊ laterū vt ad opera sibi cōgrua mo/
ueant/positū in ptāte est/qñ ab impedimē/
tis corp⁹ liberū habem⁹ ⁊ sanū: vbi aūt vē/
tū fuerit vt filij feminent/ad volūtatis nu/
tū membra in hoc opus creata non seruiūt
sed expectat vt ea velut sui iuris libido cō/
moueat: ⁊ aliqñ nō facit animo volēte/cum
aliqñ faciat ⁊ nolēte: Hic ne nō erubesceret
hūani libertas arbitrij/ꝙ cōtēnēdo imperā
tē deū etiā in mēbra ꝓpria ꝓpriū ꝑdidisset
imperiū. Ubi aūt cōuenietr⁹ mōstraret in/
obedientię merito depꝛauatā esse humanā
naturam/ꝙ̄ in his nō obedientib⁹ locis vñ
ꝑ successionē subsistit ipsa natura: Nā iō ꝓ
prie istę corpis ptes naturę noīe nūcupāt.
Hūc itaqꝫ motū ideo indecentē q2 inobedi/
entē: cū illi primi hoīes i sua carne sensissēt
Ge.3.b. ⁊ in sua nuditate erubuissent: folijs ficulne/
is eadē mēbra texerūt: vt saltē arbitrio ve/
recūdantiū velaret/qđ nō arbitrio volētiū
mouebat: ⁊ qm̄ pudebat qđ indecēter libe/
bat/operiendo fieret qđ decebat.

Qr nec ꝓpter libidinis malū nuptias ꝯdenare/nec ꝓpt nuptiarū bonū libidinē laudare debemus: (Ca. VII.

Uia ğ nec isto adiūcto
q malo perire potuit nuptiarū bonū:
putāt imprudētes hoc nō esse malū
sed ptinere ad illud bonū. Discernit aūt nō
solū rōne subtili/verūetiā vulgatissimo iu/
dicio naturali: qđ ⁊ in illis apparuit hoībus
primis/hodieqꝫ tenet ab hoīb⁹ coniugatis.
Qđ eñ illi postea ꝓpagatiōe fecerūt: h̄ est
ꝯnubij bonū. Qđ v̄o pri⁹ ꝯfusiōe texerūt: h̄
ē ꝯcupiscētię malū: qđ vitat vbiqꝫ cōspectū
⁊ q̄rit pudēdo secretū. Proinde nuptię q2 eti
am de illo malo aliqđ boni faciunt/gliant:
q2 sine illo fieri nō pōt/erubescūt: tāqꝫ si qs/
piā pede vitiato/ad aliqđ bonū etiā claudi/
cādo ꝑueniat: nec ꝓpt claudicatiōis malū/
mala ē illa ꝑuētio: nec ꝓpt illius ꝑuentiōis
bonū/bona ē claudicatio: Jta nec ꝓpt libi/
dinis malū nuptias ꝯdēnare/nec ꝓpter nu/
ptiarū bonū libidinē laudare debemus.

Quid sit possidere vas suū non in morbo desiderij/sed in sanctificatiōe: ⁊ q̄ sic possederint: Ca. VIII.

Ste qppe est morb⁹ de q̄ aplus etiā
i cōiugatis fidelib⁹ loquēs ait: Hec ē 1.thessal.4.a.
eñ voluntas dei/sctificatio vr̄a: ab/
stinere vos a fornicatiōe: vt sciat vnusquis
qꝫ vr̄m suū vas possidere in sctificatione et
honore: nō i morbo desiderij/ sic̄ ⁊ gentes q̄
ignorāt deū. Nō solū igit ꝯiugat⁹ fidel' va
se nō vtat alieno: qđ faciūt a q̄bus vxores
alienę appetunt: sed nec ipm ꝓpriū in cōcu
piscētię carnalis morbo possidendum sciat:
Qđ nō sic accipiēdū ē/tāqꝫ ꝓhibuerit apo/
stolus ꝯiugalē/hoc est licitū honestūqꝫ ꝯcu/
bitū: sed vt iste ꝯcubit⁹ q̄ nihil morbidę libi
dinis haberet adiūctū/si nō ꝑcedente pctō
in eo perisset libertatis arbitriū: qđ nunc id
habet adiūctū/nō sit volūtat' ſ necessitat':
sine q̄ tñ i ꝓcreādis filijs ad fructū ꝑuenire
nō pōt ipsi⁹ volūtat': q̄ volūtas i cōnubijs
fideliū nō eo fine determiāt/vt trāsituri filij
nascātur i seculo isto: ſ vt ꝑmāsuri renascāt
i christo. Qđ si ꝓuenerit/merces erit de ꝯiu
gio plene felicitat': si aūt nō ꝓuenerit/ pax
erit ꝯiugib⁹ bonę volūtat'. Hac itētiōe cor/
dis q̄ suū vas possidet/id ē coniugē suam:
proculdubio nō possidet in morbo deside/
rij/sicut gētes quę ignorāt deū/ſ in sctifica
tiōe ⁊ honore: sicut fideles q̄ sperāt in deū.
Jllo qppe ꝯcupiscētię malo vtit hō/nō vin/
cit/qñ eā inordinat' atqꝫ indecoris motib⁹
ęstuantē frenat ⁊ cohibet: neqꝫ nisi ꝓpaga/
ni ꝯsulēs/relaxat atqꝫ adhibet vt spiritalit
regenerādos carnaliter gignat: non vt spm̄
carni sordida seruitute subijciat: Sic pr̄es
sctōs ex abraā et ante abraā/q̄bus de⁹ ꝙ ei
placuerit ꝑhibet testioniū/ vsos fuisse cōiu/
gib⁹/neminē oportet dubitare christianū:
qñ quibusdā etiā singulis plures hr̄e ꝯces
sum est: vbi rō fuit ꝓlis multiplicandę/non
variādę appetitio voluptatis.

Qr plures fęmine vni viro idcirco tm̄ licite iūgebāt/ nō ecōuerso: vt earum opera plures filij nascerentur: Capitulum.IX.

Am si deo patrū nr̄oꝝ/q̄ etiā noster
n est/illa nūerositas cōiugū ꝓpterea
nō displicuisset/vt copiosius se libi/
do iactaret: ita etiā sctē fęmię seruissent plu
rib⁹ singulę. Qđ si aliq̄ faceret/qđ eā nisi cō
cupiscētię turpitudo cōpelleret vt plures vi
ros haberet: qñ ista licētia plures filios nō
haberet: Uerūtñ magis ptinere ad nuptia
rū bonū: nō vnū ⁊ multas/sed vnū ⁊ vnā sa
tis indicat ipsa prima diuinitus facta con/
iugum copula: vt inde cōnubia sumerēt ini
tium vbi honestius attenderet exemplum.
Progrediēte autē genere humano/iunctę

ſunt q̃buſdã bonis viris bone ſeminę/ ſin-
gulis plures. Vñ apparet ⁊ illud dignitatis
magis appetiſſe modeſtiã/ ⁊ h̃ fęcunditat̃ p
miſiſſe naturã: Nã ⁊ principat⁹ magis natu
raliter vni⁹ in multos q̃ȝ in vnũ põt eẽ mul-
torũ. Nec dubitari põt naturali ordine vi-
ros potius ſeminis/ q̃ȝ viris ſeminas pnci-
1. Cor. 11. a. pari. Qd̃ ſeruãs aplus ait: Caput mulieris
Eph. 5. c. vir: ⁊ Mulieres ſubditę eſtote vir̃ vr̃is. Et
1. Petri. 3. a. aplus petr⁹: Quõ ſara ſquit obſeq̃bat̃ ab-
rahę/ dñm illũ vocãs. Qd̃ licet ita ſeſe habe-
at/ vt natura principioꝝ amet ſingularita-
tẽ: facili⁹ aũt pluralitatẽ videam⁹ in ſubdi-
tis: tñ plures feminę vni viro nũq̃ȝ licite iũ-
gerent̃ niſi ex h̃ plures filij naſcerent̃. Vñ ſi
vna cõcũbat cũ plurib⁹/ q꞉ nõ ẽ ei hinc mul
tiplicatio ꝓlis ſed frequẽtatio libidinis/ cõ
iunx nõ poteſt eſſe/ ſed meretrix.

De cõiugũ inſeꝑabilitate/ ſacra-mentũ fidelib⁹ cõmẽdante: ⁊ de cõiugij iniuſte ſeꝑatorũ ꝑpetuitate: (Ca. X.

Q Voniã ſane nõ tñ fęcun-
ditas/ cui⁹ fructus in ꝓle eſt/ nec tñ
pudicitia cui⁹ vinculũ ẽ fides/ verũ
etiam qd̃dã ſacramẽtũ nuptiaꝝ cõmendat̃
Col. 3. d. fidelib⁹ cõiugat̃. Vñ dicit aplus: Viri dili
gite vxores vr̃as/ ſicut ⁊ chriſt⁹ dilexit eccle
ſiã: Huius ꝓculdubio ſacramẽti res eſt vt
mas ⁊ femina cõnubio copulati quãdiu vi-
uũt inſeꝑabilit̃ ꝑſeuerẽt: nec liceat/ excepta
cauſa fornicationis/ a cõiuge ꝯiugẽ dirimi.
Hoc eñ cuſtodit̃ i chriſto et eccl̃ia: vt viuẽs
cũ viuẽte in ęternũ nullo diuortio ſeparet̃.
Ps. 47. Cui⁹ ſacramẽti tãta obſeruatio ẽ i ciuitate
dei nr̃i i mõte ſctõ ei⁹/ h̃ ẽ i eccl̃ia chriſti q̃buſ
q̃ȝ fidelib⁹ ꝯiugat̃/ q̃ ſine dubio mẽbra ſunt
chriſti/ vt cũ filioꝝ ꝓcreãdorũ cã vel nubãt
femię vel ducãt̃ vxores/ nec ſterilẽ ꝯiugẽ fas
ſit relinq̃re vt alia fęcunda ducãt̃. Qd̃ ſi q̃ſ-
quã fecerit/ nõ lege hui⁹ ſęcli vbi iteruenięte
repudio/ ſine crimine ꝯcedit̃ cũ alijs alia co-
Math. 19. a. pulare cõnubia. Qd̃ etiã ſctm̃ moyſen dñs
ꝓpter duriciã cordis illoꝝ iſraelitis ꝑmiſiſ-
ſe teſtat̃. Sȝ lege euãgelij re⁹ ẽ adulterij: ſic
etiaȝ illa ſi alteri nupſerit. Et vſq̃ȝ adeo ma-
nẽt iter viuẽtes ſemel inita iura nuptiaꝝ/ vt
poti⁹ ſint inter ſe cõiuges q̃ ab alterutro ſe-
parati ſunt/ q̃ȝ cũ his q̃b⁹ alijs adhęſerunt.
Cũ alijs q̃ppe adulteri nõ eſſẽt/ niſi ad alter
utrũ cõiuges ꝑmanerẽt. Deniq̃ȝ mortuo vi
ro cũ q̃ verũ cõnubiũ fuit/ fieri verũ connu-
biũ nõ põt cũ q̃ pri⁹ adulteriũ fuit: Ita iter
viuẽtes manet qd̃dã vinculũ cõiugale: qd̃
nec ſeparatio/ nec cũ altero copulatio poſſit
auferre. Manet aũt ad noxã criminis: nõ ad
viculũ fęder̃. Sicut apoſtatę aĩa velut d̃ ꝯiu-
gio chriſti recedẽti/ etiã fide ꝑdita ſacramẽtũ
fidei nõ amittit qd̃ lauacro regenerationis ac
cępit: Redderet̃ eñ ꝓculdubio redeunti ſi
amiſiſſet abſcedẽs. Habet aũt h̃ q̃ receſſerit
ad cumulũ ſupplicij: non ad meritũ pręmij.

De continẽtia a carnali copula/ nedũ nõ rũpat ꝯiugiũ/ ſȝ ⁊ firmius reddat: ⁊ de feliciſſimo parentum chriſti vero cõiugio/ i quo oĩa nuptiarũ bona ſũt impleta: Ca. XI.

Q Vib⁹ vero placuit ex ꝯſenſu ab vſu
carnalis ꝯcupiſcẽtię i ꝑpetuũ cõtine
re/ abſit vt inter illos vinculũ ꝯiuga
le rũpat̃: immo firmius erit/ q̃ magis ea pa-
cta ſecũ inierit/ q̃ chari⁹ ꝯcordiuſq̃ȝ ſeruãda
ſunt: nõ voluptarijs corpoꝝ nexib⁹/ ſȝ volũ
tarijs affectib⁹ aĩoꝝ. Neq̃ȝ eñ fallaciter ab
angelo dictũ ẽ ad ioſeph: Noli timere acci- Math. 1. c.
pere mariã cõiugẽ tuã. Cõiunx vocat̃ ex ꝓ-
ma fide deſpõſationis: quã ꝯcubitu nec co-
gnouerat: nec fuerat cogniturus: nec ꝑierat:
nec mẽdax mãſerat ꝯiug̃ appellatio vbi nec
fuerat nec futura erat vlla carnis cõmixtio.
Erat q̃ppe illa v̾go/ iõ ⁊ ſãcti⁹ ⁊ mirabili⁹ io-
cũda ſuo viro: q꞉ etiã fęcunda ſine viro/ ꝓle
diſpar/ fide cõpar. Propt̃ qd̃ fidele cõiugiũ
parẽtes chriſti vocari ãbo meruerũt: ⁊ nõ ſo-
lũ illa mater/ verũetiã ille pat̃ ei⁹: ſicut ꝯiũx
mr̃is ei⁹: vtrũq̃ȝ mẽte/ nõ carne. Siue tñ ille
pater ſola mẽte: ſiue illa mat̃ ⁊ carne/ paren
tes tñ ambo hũilitat̃ ei⁹/ nõ ſublimitat̃: i-
firmitat̃/ nõ diuinitat̃. Neq̃ȝ eñ mẽtit̃ euã
geliũ vbi legit̃: Et erãt pater ei⁹ ⁊ mater mi Luce. 2. e.
rãtes ſuꝑ his q̃ dicebant̃ de illo. Et alio lo-
co: Et ibãt parẽtes ei⁹ ꝑ oẽs ãnos i hierl̃m. Ibidē. f.
Itẽ paulo poſt: Et dixit mat̃ ei⁹ ad illũ: Fili
q̃d feciſti nobis ſic? Ecce pat̃ tu⁹ ⁊ ego dolen
tes q̃rebam⁹ te. At ille vt oñderet hr̃e ſe p̃ter
illos pr̃em q̃ eũ genuit p̃ter mr̃eȝ/ r̃ndit eis:
Quid ẽ qd̃ me q̃rebatis? neſciebat̃ q꞉ i his
q̃ pr̃is mei ſũt oportet me eẽ? Et rurſũ ne h̃
dicto parẽtes illos negaſſe putaret̃: euãgeli
ſta ſecut⁹ adiũxit: Et ipi nõ itellexerũt v̾bũ
qd̃ locut⁹ ẽ ad illos: ⁊ deſcẽdit cũ eis ⁊ venit
nazareth/ et erat ſubdit⁹ ill̃. Quib⁹ ſubdit⁹/
niſi parẽtib⁹? Quis aũt ſubditus/ niſi ieſus
chriſt⁹: q̃ cũ in forma dei eẽt nõ rapinã arbi Phil. 2. b.
trat⁹ ẽ eẽ ęq̃lis deo? Cur ḡ ill̃ ſubdit⁹ q̃ lõge
iſra formã dei erãt: niſi q꞉ ſemetipm̃ exina-
niuit formã ſui accipiẽs: cui⁹ formę parẽtes
erãt. Sȝ cũ illo nõ ſeminãte illa pepiſſet: ꝑ-
fecto nec ipi⁹ formę ſerui parẽtes ãbo eẽnt/
niſi iter ſe etiã ſine carnis cõmixtiõe ꝯiuges
eẽnt. Vñ ⁊ ſeries generationũ cũ parentes Math. 1.
chriſti ꝯnexiõe ſucceſſiõis cõmemorãt̃/ vſq̃ȝ
ad ioſeph poti⁹ ſic factũ ẽ fuerat ꝑducenda:
ne in illo cõiugio virili ſexui vtiq̃ȝ potiori fi
eret iniuria: cũ v̾itati nihil periret: q꞉ ex ſe-

mine dauid/ex q̄ vētur⁹ p̄dictus ē christus: ⁊ ioseph erat ⁊ maria. Om̄e itaq̄ʒ nuptiarū bonū īpletū est in illis parentib⁹ christi: ꝓles/fides/sacramētū. Prolē cognoscim⁹ ipsum dn̄m iesū: fidē/qꝛ nullū adulteriū: sacramētū/qꝛ nullū diuortiū.

Qꝛ oīs qui de cōcubitu nascit᷑/caro sit pc̄ti: qn̄q̄dē sola q̄ nō inde nata ē/nō fuit caro peccati: Ca. XII.

s Olus ibi nuptial᷑ ꝯcubit⁹ nō fuit: qꝛ ī carne pc̄ti fieri nō poterat sine illa carnis ꝯcupiscētia q̄ accidit ex pc̄tō: sine q̄ cōcipi voluit q̄ futur⁹ erat sine pc̄tō: nō in carne pc̄ti: ſ in sil̄itudine carnis pc̄ti: vt hinc etiā doceret oēm que de cōcubitu nascit᷑ carnē esse pc̄ti: qn̄q̄dē sola q̄ nō inde nata est/nō fuit caro peccati: Quāuis cōiugalis ꝯcubit⁹ q̄ fit intētione generādi nō sit ipse pc̄tm̄: qꝛ bona volūtas animi sequētē ducit/nō ducētē sequit᷑ corporꝫ voluptatē: nec humanū arbitriū trahit᷑ subiugāte peccato cū iuste redigit᷑ in vsum generādi plaga pc̄ti. Hui⁹ plage q̄dā pruritus in adulterioꝝ ⁊ fornicationū ⁊ q̄rūlibet stuproꝝ atq̄ʒ īmundiciaꝝ feditatib⁹ regnat: in cōnubioꝝ vero necessitudinib⁹ seruit. Ibi de dn̄o tali turpitudo dānat᷑: hic de pedissequo tali honestas verecūdat᷑. Nō ē igit᷑ hec libido nuptiaꝝ bonū: sed obscenitas peccātiū: necessitas generātiū lasciuiarū ardor: nuptiaruʒ pudor. Cur ḡ nō cōiuges maneāt q̄ ex ꝯsensu cōcūbere desinūt/si māserūt coniuges ioseph ⁊ maria/q̄ ꝯcūbere nec ceperūt?

Qꝛ patrū tp̄ib⁹ tp̄s fuerit amplectēdi/nūc ab amplexib⁹ cōtinēdi: (Ca. XIII.

b Ec em̄ ꝓpagatio filioꝝ q̄ in scīs patrib⁹ ꝓpter generādū ⁊ ꝯseruādū pp̄lm dei/i q̄ ꝓphiaʒ christi p̄cedere oportuit/officiosissima fuit: nunc iā nō habet illā necessitatē. Patet q̄ppe iā ex oīb⁹ gētib⁹ spiritalit᷑ gignēdoꝝ vn̄cūq̄ʒ carnalit᷑ nati fuerint copia filioꝝ. Et qd̄ scriptū ē: Tp̄s āplectēdi: ⁊ tp̄s cōtinēdi ab amplexu:
Eccle.3.a. sup illud atq̄ʒ hoc tp̄s agnoscit᷑ distributuʒ. Illud q̄ppe fuit amplectēdi: hoc aūt ꝯtinēdi ab amplexu. Itaq̄ʒ ⁊ aplūs cuʒ hinc loq̄ret᷑ ait: Hoc aūt dico fratres/tp̄s breue est: reli-
1.Cor.7.e quū ē vt ⁊ q̄ habēt vxores tāq̄ʒ nō habētes sint: ⁊ q̄ flent tāq̄ʒ nō flētes: ⁊ q̄ gaudēt tāq̄ʒ nō gaudētes: ⁊ q̄ emūt tāq̄ʒ nō possidētes: ⁊ q̄ vtunt᷑ h̄ mūdo tāq̄ʒ nō vtāt᷑. Preterit em̄ figura hui⁹ mūdi: volo vos sine sollicitudine esse. Hec oīa vt exponēdo aliq̄d hinc breuiter dicā/sic existimo ītelligēda. Hoc inq̄t dico frēs/tp̄s breue est: nō adhuc pp̄lus dei ꝓpagādus ē generatiōe carnalit᷑: sed iā regeneratiōe spiritalit᷑ colligēdus. Reliquū ē. ḡ vt ⁊ hi q̄ habēt vxores nō carnali ꝯcupiscētię subiugent᷑: ⁊ q̄ flent tristicia p̄sentis mali/gaudeāt spe futuri boni: ⁊ q̄ gaudēt ꝓpt᷑ tp̄ale aliqd̄ cōmodū/timeāt ęternū iudiciū: ⁊ q̄ emūt sic habēdo possideāt/ vt amando nō hereāt: ⁊ q̄ vtunt᷑ h̄ mūdo/trāsire se cogitēt/nō manere: Pręterit em̄ figura hui⁹ mūdi. Volo vos inquit sine sollicitudine esse: hoc ē/ volo sursū cor ī his q̄ nō p̄tereūt vos habere. Deiñ subiūgit ⁊ dic: Qui sine vxore ē/cogitat ea q̄ sunt dn̄i/quō placeat dn̄o: Qui aūt m̄rimōio iūct⁹ ē/ cogitat q̄ sūt mūdi quō placeat vxori. Atq̄ʒ ita q̄dāmodo exponit qd̄ supra dixerat: Qui habēt vxores tāq̄ʒ nō hn̄tes sint. Qui em̄ sic habent vxores vt cogitent ea quę sunt dn̄i: quō placeant dn̄o: nec in his q̄ sūt mūdi cogitēt/placere vxorib⁹/tāq̄ʒ nō habētes sūt. Qd̄ ea fęlicitate fit/qn̄ ⁊ vxores tales sūt/vt eis marit nō iō placeant qꝛ diuites: qꝛ sublimes: qꝛ genere nobiles: qꝛ carne amabiles/ ſ qꝛ fideles/qꝛ religiosi/qꝛ pudici/qꝛ viri boni sūt.

Quō cōiuges mutuo se fraudare nō debeant: Ca. XIIII.

v Erū in coniugatis/ vt hęc optanda atq̄ʒ laudāda/sic alia tolerāda sunt: ne in dānabilia flagitia. i. in fornicatiōes/vel adulteria corruat᷑. Propter qd̄ vitādū malū etiā illi cōcubit⁹ cōiugū: q̄ nō fiunt causa generādi/ ſ victrici ꝯcupiscentię seruiūt: in q̄b⁹ iubent᷑ nō defraudare iuiceʒ/ ne tēptet eos sathanas ꝓpter intēperantiā suā: nō q̄dē scd̄m imperiū p̄cipiūt᷑/ tn̄ scd̄m veniā ꝯcedunt᷑. Sic em̄ scriptū ē: Vxori vir 1.Cor.7.a.
debitū reddat: sil᷑r aūt ⁊ vxor viro: Mulier sui corpis ptātē nō habet/ ſ vir. Sil᷑r aūt et vir sui corpis ptātē nō habet/ ſ mulier. Nolite iuicē fraudare: nisi ex cōsensu ad tp̄s/vt vacetꝫ orōni. Et iterū: Ad idipsuʒ estote: ne tēptet vos sathanas ꝓpt᷑ tēperātiā vestrā. Hoc aūt dico scd̄m veniā/ non scd̄m īperiū. Ubi ḡ venia dāda ē/aliq̄d esse culpę nulla rōne negabit᷑. Cū igit᷑ culpabilis non sit generādi intētione cōcubit⁹/q̄ ꝓprie nuptijs imputādus ē: q̄d scd̄m veniā ꝯcedit aplūs/ nisi qꝫ cōiuges dū se non ꝯtinent debitū ab alterutro carnis exposcunt: non voluntate ꝓpaginis/sed libidinis voluptate. Quę tn̄ voluptas nō propter nuptias cadit in culpā: sʒ ꝓpt᷑ nuptias accipit veniā. Quo circa etiā hinc sūt laudabiles nuptię: qꝛ et illō qd̄ nō p̄tinet ad se/ignosci faciunt ꝓpter se. Neq̄ʒ em̄ etiā iste cōcubitus quo seruit᷑ concupiscētię sic agit᷑ vt impediat᷑ fęt⁹ quē postulant nuptię.

Quõ cõiugij veritas cõcupiſcẽ/tievoluptate pdat pluribꝰmodis:

Ed tñ aliud eſt nõ cõcũ/ (Ca. XV.
s bere/niſi ſola volũtate generãdi:qḋ
nõ habet culpã:aliud carnis concũ/
bendo appetere voluptatẽ/ſed nõ pter con/
iugẽ:qḋ venialẽ habet culpã:Quia etſi nõ
cauſa ꝓpagandę ꝓlis cõcubit:nõ tñ huiꝰ li
bidinis cauſa ꝓpagationi ꝓlis obſiſtit: ſi/
ue voto malo/ſiue ope malo. Nã qui hoc fa
ciunt/q̃uis vocent cõiuges/nõ ſũt nec vllã
nuptiarũ retinent veritatẽ:ſed honeſtũ no/
men velãdę turpitudinis obtendũt. Pro/
dunt autẽ quãdo vſq; ꝓgrediunt/ vt ex
ponãt filios qui naſcunt inuitis. Oderunt
eñ nutrire vl' habere q̃s gignere metuebãt.
Itaq; cũ in ſuos ſęuit quos nolens genuit
tenebroſa iniquitas:clara iniquitate in lu/
cẽ ꝓmitur/ ⁊ occulta turpitudo manifeſta
crudelitate cõuincit. Aliq̃n eo vſq; puenit
hęc libidinoſa crudelitas/vel libido crude/
lis:vt etiã ſterilitatis venena ꝓcuret:⁊ ſi ni
hil valuerit/ cõcęptos fętus aliq̃n intra vi/
ſcera extinguat ac fundat:volẽdo ſuã ꝓlem
ṗus interire q̃ viuere:aut ſi in vtero iã vi/
uebat/occidit antequã naſcatur. Proꝛſus ſi
ambo tales ſunt/cõiuges non ſunt. Et ſi ab
initio tales fuerũt:nõ ſibi p cõnubiũ/ ſed p
ſtupꝛũ potiꝰ conuenerũt. Si aũt nõ ãbo ſũt
tales:audeo dicere/ aut illa ẽ quodãmodo
meretrix mariti: aut ille adulter vxoꝛis.

Quõ cõtinere nõ potẽtes/ oꝛdi/natas ⁊ caſtas nuptias amplecti debeant: Capitulum XVI.

Uia igit tales nuptię eſſe nõ poſſũt
q quales pꝛimoꝛũ hominũ/ſi peccatũ
nõ pceſſiſſet eſſe potuerũt: ſint tales
quales ſanctoꝛũ patrũ fuerunt/ vt pudẽda
carnis cõcupiſcẽtia/q̃ in paradiſo nec ante
peccatũ fuit/nec poſt pctm̃ eſſe pmiſſa ẽ:qꝛ
neceſſe eſt in coꝛpoꝛe moꝛtis huiꝰ vt ſic non
ei ſeruiat:ſed ipſa potiꝰ nõ niſi ad ꝓpagan/
dã ꝓlẽ ſeruire cogat. Aut qꝛ hoc tps/ qḋ iã
eſſe diximꝰ cõtinẽdi ab amplexu/non habet
huiꝰ officij neceſſitatẽ:adiacente vndiq; in
oĩbus gentibꝰ tanta fertilitate gignẽdoꝛuʒ
ſpiritaliter filioꝛuʒ/illud potiꝰ excellẽtis cõ/
tinẽtię bonum/q̃ poteſt capere capiat. Qui
vero id capere nõ põt:etſi accęperit vxoꝛeʒ
non peccat:⁊ fęmina ſi ſe nõ cõtinet/nubat:
1.Coꝛ.7.a. Bonũ eſt eñ hoi mulierẽ nõ tãgere. Uerũ
qꝛ non oẽs capiũt verbũ h/ſ q̃bus datũ ẽ:
reſtat vt ꝓpter foꝛnicationeʒ vnuſq̃ſq; ſuã
vxoꝛẽ habeat:⁊ vnaquęq; viꝝ ſuũ habeat:
Ac ſic iſirmitas incõtinẽtię ne cadat i ruinã
flagitioꝝ/excipiat honeſtate nuptiaꝝ. Qḋ
eñ ait aplus de fęmis:Uolo igit iunioꝛes 1.timoth.5.c.
nubere:hoc ⁊ de marībꝰ dici põt:volo iunio
res vxoꝛes ducere:vt ad vtrũq; ſexũ ptine/
at/filios ꝓcreare:pfes et mfes familias eẽ:
nullã occaſionẽ dare aduerſario maledicti.

Qꝛ nõ ob carnis concupiſcentiã/ ſed ꝓpter ꝓlẽ/fidẽ et ſacramẽtũ nu ptię ſunt laudande: Ca. XVII.

N nuptijs tñ bona nuptialia diligã
i tur:ꝓles/fides/ſacramẽtũ: Sʒ ꝓles
non vt naſcat tñ/verũetiã vt rena/
ſcat: Naſcit nãq; ad pęnã/ niſi renaſcat ad
vitã. Fides aũt nõ qualẽ habẽt iter ſe etiã
iſideles ʒelãtes carnẽ: Quis eni vir quãlibet
ipꝛꝰ vult adulterã vxoꝛẽ? Aut q̃ mlier quã/
libet impia vult adulterũ virũ: Hoc i cõnu/
bio bonũ naturale ẽ q̃dẽ/carnale tñ: Sʒ mẽ
bꝛũ chꝛiſti cõiugis adulteriũ coniugi debet
timere/nõ ſibi: ſ a chꝛiſto ſpare fidei pmiũ
quã exhibet cõiugi. Sacramẽtũ vo/qḋ nec
ſeparati ⁊ adulterati amittunt coniuges/q̃
ꝯcoꝛditer caſteq; cuſtodiũt. Solũ eſt eñ qḋ
etiã ſterile cõiugiũ tenet iure pietatis iã fę/
cũditatis ſpe amiſſa ꝓpter quam fuerat co/
pulatum. Hęc bona nuptialia laudet i nu/
ptijs q̃ laudare vult nuptias. Carnis aut cõ
cupiſcentia nõ ẽ nuptijs imputãda/ſ tole/
rãda. Non eſt eñ ex naturali cõnubio veni
ens bonũ:ſ ex antiquo pctõ accidẽs malũ.

Qꝛ ex nuptijs filioꝛũ dei/nõ filij dei/ſʒ ſęculi filij generẽt: Ca. XVIII.

Ropter hãc q̃ fit vt etiaʒ de iuſtis ⁊
p legitimis nuptijs filioꝛũ dei/nõ filij
dei/ſed filij ſęcli generent:quia ⁊ hi
q̃ generãt/ſi iã generati ſũt/nõ ex hoc gene/
rant q filij dei ſunt:ſed ex hoc q adhuc filij
ſęculi. Dñica q̃ppe ſnia eſt: Filij ſęculi huius Luce.20.
generãt ⁊ generant. Ex q̃ itaq; ſumꝰ adhuc
filij ſęcli huiꝰ/exterioꝛ hõ noſter coꝛrũpit:ex 2.Coꝛ.4.d.
hoc ⁊ filij huiꝰ ſęculi generãt:nec filij dei ni/
ſi regenerent fiũt:ſ ex q̃ ſumꝰ filij dei/interi
oꝛ de die in diẽ renouat:q̃uis ⁊ ipſe exterioꝛ
p lauacrũ regenerationis ſctificatꝰ ſit/⁊ ſpem
futurę incoꝛruptiõis accęperit:ꝓpt qḋ ⁊ tẽ/
plũ dei merito dicit. Coꝛpa vra inquit apls 1.Coꝛ.6.d.
tẽplũ in vobis ſpũſſancti eſt/quẽ habetis a
deo:⁊ nõ eſtis vri: Empti eñ eſtis pcio ma/
gno:glificate ⁊ poꝛtate deũ in coꝛpe vro.
Hoc totũ nõ ſolũ ꝓpter pſentẽ ſanctificati/
onẽ/ſed maxime ꝓpter illã ſpem dictuʒ eſt:
de q̃ idẽ alio loco dicit: Sʒ ⁊ noſipſi ṗmiti/
as ſpũs habẽtes/⁊ ipſi i nobiſmetipis inge/
miſcimꝰ adoptionẽ filioꝝ dei expectãtes re
dẽptionẽ coꝛpoꝛis noſtri. Si q̃ redẽptio coꝛ
poꝛis noſtri ſcdm aplm expectatur: profe/
cto quod expectat/adhuc ſperat/nondũ te/

Roma. 8. e. netur: Unde adiūxit et dixit: Spe em̄ salui
facti sumus: Spes aūt q̄ videt̃ nō est spes.
Qd̄ em̄ videt q̄s/ qd sperat? Si aūt qd̄ non
videm⁹ speramus p̱ patientiā expectam⁹: s̄
per hoc qd̄ toleram⁹/ carnales filij ꝓpagāt̃.
Absit ergo vt fidelis hō cuꝫ audit ab aplo:
Col. 3. d. Diligite vxores vr̄as: ꝯcupiscētiā carnis di
ligat ĩ vxore: quā nec ĩ seipō debet diligere.
Joh. 2. c. Audiens alterꝝ aplm̄: Nolite diligere mūdū
nec ea q̄ ĩ mūdo sūt: quisq̄s dilexerit mūdū
nō ē charitas p̄ris in illo: q̄z oīa q̄ in mūdo
sunt/ cōcupiscētia carnis est/ ꝛ cōcupiscētia
oculoꝝ/ ꝛ ambitio seculi: q̄ nō est a patre/ s̄
ex mūdo est. Et mūdus trāsibit ꝛ cōcupiscē/
tia ei⁹: Qui aūt fecerit volūtatē dei/ manet
in eternum.

Qꝫ ꝯcupiscētie reatū regeneratio sola dimittit/ quē generatio christianis ex parētib⁹ mirabilit̃ trahit: (Ca. XIX.

e x hac igit̃ ꝯcupiscētia
carnis qd̄ nascit̃/ vtiq̄ mūdo nō deo
nascit̃. Deo aūt nascit̃ cū ex aqua ex
spūsancto nascit̃. Hui⁹ cōcupiscētie reatū re
generatio sola dimittit/ quē generatio tra/
hit. Ergo qd̄ generatū est/ regeneret̃: q̄z nō
pōt effici aliter/ vt qd̄ tractū ē remittat̃. Ut
em̄ qd̄ dimissum est ĩ parēte trahat̃ ĩ ꝓlem:
miris q̄dē modis fit/ sed tn̄ fit. Hec inuisibi/
lia ꝛ ĩfidelib⁹ incredibilia/ sed tn̄ vera/ vt ha
berent aliqd̄ visibile exemplū/ hoc in q̄bus/
dam arbustis diuina ꝓuidentia ꝓcurauit..
Cur em̄ non credam⁹ ꝓpter hoc esse institu/
tū/ vt ex oliua nascat̃ oleaster? An credēdū
nō est in aliqua re q̄ creata est ad vsus ho/
minū/ creatorem ꝓuidisse ꝛ ĩstituisse qd̄ ad
generis humani valeret exemplū? Mirum
ē ergo quēadmodū a peccati vinculo p̱ gra/
tiam liberati/ gignāt tn̄ eodem vinculo ob/
strictos quos eodē modo oporteat libera/
ri: Fatemur mirū ē. Sed qd̄ latēt fetus ole/
astrorū etiā in seminib⁹ olearū: q̄n ꝛ hoc cre
deret̃/ nisi experientia ꝓbaret̃? Proinde si/
cut gignitur ex oleastri semine oleaster/ ꝛ ex
olee semine nō nisi oleaster: cum inter olea/
strū ꝛ oleam plurimū distet: ita gignit̃ ꝛ de
carne pctōris/ ꝛ de carne iusti vtriq̄ pctōr:
q̄uis inter pctōrem ꝛ iustū plurimū distet.
Gignit̃ aūt pctōr actu adhuc nullus/ ꝛ ortu
nou⁹: s̄ reatu vet⁹ hō a creatore/ captiuus a
deceptore/ indigens redēptore. Sed querit̃
quō trahi posset captiuitas ꝓlis etiā de pa
rētib⁹ iā redēptis: Et q̄z nō facili rōne ĩdaga
tur: nec sermone explicat̃/ ab infidelibus nō
credit̃: quasi ꝛ illud qd̄ de oleastro ꝛ de olea
diximus: vt generis dissilis sit fetus siliis: faci
le aliq̄ inuenit ratio vel explicat sermo. Sed
hoc ab eo q̄ experiri voluerit/ cerni pōt. Sic
q̄ ĩ exēplo/ vn̄ ꝛ illd̄ credat̃ qd̄ cerni nō pōt.

Qꝫ a potestate tenebraꝝ sicut baptismo eruunt̃ adulti/ sic ꝛ paruuli eruāt̃ vt saluēt̃ necesse sit: Ca. XX.

n on enim fides dubitat christiana:
quā noui heretici oppugnare ceperūt:
ꝛ eos q̄ lauacro regeneratiōis ablu/
unt̃ redimi de p̄tāte diaboli: ꝛ eos q̄ nōdū
tali regeneratiōe redēpti sūt/ etiā paruulos
filios redēptorū sub eiusdē diaboli esse po/
testate captiuos/ nisi ꝛ ipi christi gratia redi
mant̃. Ad oēs nāq̄ ꝑtinere nō dubitamus
etates/ illd̄ de q̄ aplus loquit̃ bn̄ficium dei:
Qui eruit nos de p̄tāte tenebrarū: ꝛ trāstu Col. 1. b.
lit in regnū filij charitatis sue. Ab hac igit̃
p̄tāte tenebrarū/ quaruꝫ est diabolus prin/
ceps/ id est a p̄tāte diaboli ꝛ angeloꝝ eius
quisq̄s erui cū baptiçant̃ negauerit paruu/
los/ ipsoꝝ ecclesie sacramentoꝝ veritate cō/
uincitur: q̄ nulla heretica nouitas in eccl̄ia
christi auferre vel mutare ꝑmittit̃ regente
atq̄ adiuuāte capite totū corpus suū/ pusil
los cū magnis. In veritate itaq̄ nō in falsi
tate potestas diabolica exorciçat̃ in paruu
lis/ eiq̄ renūciāt: q̄z p̱ sua nō possūt/ p̱ corda
ꝛ ora gestantiū/ vt eruti a p̄tāte tenebrarū ĩ
regnū sui dn̄i trāsferant̃. Quid q̄ in eis est p̱
qd̄ ĩ p̄tāte diaboli teneāt̃ donec eruāt̃ nisi p̱
sacramētū baptismatis christi: qd ē nisi pec/
catū? Nō em̄ aliud inuenit diabolus vn̄ pos
sit hūanā suo iuri mācipare naturā: quā bo
nā bonus auctor instituit. Nullū aūt pctm̄
paruuli ĩ sua vita cōmiserūt ꝓpriū: Rema/
net igit̃ originale pctm̄/ p̱ quod sub diaboli
p̄tāte captiui sūt/ nisi inde lauacro regenera
tionis ꝛ christi sāguine redimāt̃: ꝛ trāseāt ĩ
regnū redēptoris sui frustrata p̄tāte capti/
uatoris sui/ et data p̄tāte qua fiant ex filijs
huius seculi filij dei.

Qꝫ nuptialia bona in paruulis pctm̄ nō ꝓpagauerit: Ca. XXI.

i am nūc si quodāmodo interrogem⁹
bona illa nuptialia/ vn̄ ab eis potue
rit pctm̄ in paruulos ꝓpagari: r̄ndē
bit nobis opatio ꝓpagāde ꝓlis: Ego in pa
radiso magis felix essem si pctm̄ nō fuisset ad
missū. Ad me nāq̄ ꝑtinet illa bn̄dictio dei:
Crescite ꝛ multiplicamini. Ad hoc op⁹ bonū Gen. 1. d.
diuersi sex⁹ diuersa mēbra sūt cōdita: q̄ q̄dē
an̄ pctm̄ iā erāt/ s̄ pudēda nō erāt. Rn̄debit
pudicitie fides: Si pctm̄ nō fuisset q̄d me ĩ
paradiso securi⁹ eē potuisset: vbi nec stimu/
laret mea/ nec alteri⁹ me libido temptaret.
Respondebit etiā cōnubij sacramentū: De
me an̄ pctm̄ dictū ē in paradiso: Relinquet Gen. 2. d.

homo patrẽ ⁊ matrẽ ⁊ adherebit vxori ſuę:
Eph. 5.g. ⁊ erũt duo in carne vna. Qđ magnũ ſacra/
mentũ dicit apoſtolus in chriſto ⁊ in eccłia.
Qđ ergo eſt in chriſto ⁊ in eccleſia magnũ:
hoc in ſingulis quibuſq; viris atq; vxorib⁹
minimũ: ſed tamẽ cõiunctionis inſeparabi
le ſacramentũ. Quid horum eſt in nuptijs
vnde peccati vinculũ tranſiret in poſteros?
Nempe nihil. Et certe his tribus bonis ꝑ/
fecte ſe haberet bonitas nuptiarũ: quibus
bonis etiam nũc bonę ſunt nuptię.

Quđ carnis cõcupiſcentia ꝗ pri mũ in membris eſſe icipiẽs pudo/ rem introduxerit pariter ⁊ pecca/ tum: ⁊ de cynice philoſophię im/ pudentia: Capitulũ xxij.

p Orro aũt ſi īterrogeť/ illa carnis cõ
cupiſcentia/ quare pudenda facta
ſũt quę prius pudẽda nõ fuerant:
nõne reſpõdebit ſe in mẽbris hominis eſſe
poſt peccatũ cępiſſe? Et ideo legem peccati
verbis apoſtolicis nuncupatã/ ꝙ hoiem ſi/
bi ſubditũ fecerit: q2 deo ſuo ſubditus eſſe
noluit: ſeq; eſſe de qua ⁊ primi cõiugati tũc
Gen.3.b. erubuerunt/ quãdo pudẽda texerunt: ⁊ nũc
oẽs erubeſcunt/ quãdo ad cõcũbendum ſe/
creta cõquirunt: neq; huius opis teſtes au/
dent habere vel filios quos inde genuerũt.
Cui verecundię naturali cynicoꝝ error phi
loſophorũ mirabili impudentia reluctatus
eſt: quãdoquidẽ hoc qm̃ licitũ eſſet honeſtũ
q;/ cũ cõiuge palam faciendũ eſſe cenſebãt.
Unde merito imundicia hu⁹ impudẽtię ca
ninuꝫ nomẽ accępit: Ex hoc quippe cynici
nuncupati ſunt.

Quđ concupiſcẽtia ipſa peccatũ vocať et lex peccati/ cui obedire ꝓ/ hibemur/ ꝑ quã ⁊ diabolo ſubdiť natura humana: nõ quia natura/ ſed quia imunda: Ca.xxiij.

B b Ec omnino cõcupiſcẽtia/ hęc lex pec
cati habitãs in mẽbris/ cui lex iuſti/
Roma.6.b. cię vetat obedire/ dicẽte aplo: Nõ er
go regnet peccatũ in veſtro mortali corpo/
re ad obediendũ deſiderijs eius: neq; exhi/
beatis mẽbra veſtra arma iniquitatis pec/
cato. Hęc inquã cõcupiſcẽtia ꝗ ſolo ſacra/
mento regenerationis expiať/ ꝓfecto pecca
ti vinculũ generatione trajicit in poſteros:
niſi ab illo et ipſi regeneratione ſoluantur.
Nam ipſa quidẽ cõcupiſcentia iam non eſt
peccatũ ī regeneratis/ quãdo illi ad illicita
opera nõ ↄſentiť/ atq; vt ea ꝑpetrent/ a regi
na mente membra nõ dant: vt ſi non fit qđ
Exod.20.c. ſcriptũ eſt: Nõ cõcupiſcas: fiat ſaltẽ qđ ali/
Eccli.18.d. bi legiť: Poſt cõcupiſcentias tuas nõ eas.

Sed quia modo quodam loquendi pecca/
tum vocať/ qđ ⁊ peccato facta eſt/ ⁊ peccatũ
ſi vicerit facit reum/ reatus ei⁹ valet in ge/
nerato: Quẽ reatũ chriſti gratia ꝑ remiſſio/
nem omniũ peccatoruꝫ in regenerato/ ſi ad
mala opera ei quodãmodo iubẽti nõ obedi
at/ valere nõ ſinit. Sic autẽ vocať peccatũ:
q2 peccato facta eſt: cũ iã in regeneratis nõ
ſit ipſa peccatũ: ſicut vocať lingua locutio
quã facit lingua: ⁊ manus vocatur ſcriptu/
ra/ quã facit man⁹. Itẽq; ſic vocať pctm̃/ q2 B
peccatũ ſi vincit facit: ſicut vocať frigus pi/
grũ: nõ qđ a pigriſ fiat/ ſꝫ qđ pigros faciat.
Hoc generi hũano inflictũ vulnus de dia/
bolo qcq̃d per illud naſciť/ cogiť eẽ ſub dia/
bolo: tanq; a ſuo frutice fructum iure decer
pat: nõ ꝙ ab illo ſit natura hũana/ ꝗ nõ eſt
niſi ex deo/ ſed vitiũ qđ nõ eſt ex deo. Non
eñ ꝓpter ſeipiam ꝗ laudabilis eſt: q2 opus
dei eſt: ſed ꝓpter dãnabile vitiũ q̃ vitiata ẽ
natura hũana dãnať. Et ꝓpter qđ dãnať:
ꝓpter hoc ⁊ dãnabili diabolo ſubiugať: q2
⁊ ipe diabolus ſpũs imũdus eſt: ⁊ vtiq; bo
nũ ſpũs/ malũ qđ imundus: qm̃ ſpũs ẽ na/
tura/ imundus ẽ vitio. Quoꝝ duoꝝ illud a
deo eſt: hoc ab ipſo. Nõ itaq; tenet hoies ſi
ue maioris/ ſiue infantilis ętatis ꝓpter qđ
hoies ſunt/ ſ ꝓpter qđ imundi ſũt. Qui er/
go mirať q2 creatura dei ſubdiť diabolo:
non mireť: ſubdiť eñ creatura dei creaturę
dei: minor maiori/ q2 homo angelo: nec tñ
ꝓpter naturã/ ſꝫ ꝓpť vitiũ: q2 imũdus im/
mũdo. Hic eſt fruct⁹ eius ex antiqua imun/
dicię ſtirpe quã plantauit in hoie: maiores
quidẽ pęnas vltimo iudicio/ quãto eſt imũ
dior ipe paſſuruſ: verũtñ ⁊ qb⁹ ī illa dãnati/
one tolerabili⁹ erit: huic ſũt ſbditi velut pri
cipi auctoriq; peccati: q2 nulla erit dãnatio
nis cauſa/ niſi peccatũ.

Q2 ex cõcupiſcẽtię malo/ nuptijs erubeſcentiã inferẽte/ originale cõ trahať in paruulis: Ca.xxiiij.

q Uaproť natos nõ ex bono q̃ bonę
ſũt nuptię/ ſ ex malo ↄcupiſcentię:
quo bñ quidẽ vtunť nuptię/ de quo
tñ erubeſcunt ⁊ nuptię/ reos diabolus par/
uulos tenet. Quia cũ ſint ipę honorabiles
ī oīb⁹ ad eas ꝓprie ꝑtinẽtib⁹ bonis/ etiã ſi
torũ habeãt imaculatũ: non ſolũ a fornica/
tionib⁹ ⁊ adulterijs ꝗ ſunt flagitia dãnabi/
lia: verũetiã ab illis exceſſib⁹ ↄcũbẽdi/ q̃ nõ
fiũt cã ꝓlis a volũtate dñante/ ſ cauſa vo/
luptatis vincente libidine: ꝗ ſũt in ↄiugib⁹
pctã venialia: tñ cũ vẽtũ fuerit ad opus ge/
nerãdi/ ipſe ille licit⁹ honeſtuſq; concubit⁹/
nõ põt eẽ ſine ardore libidinis: vt pagi poſ/

sit qd rõnis ẽ/nõ libidinis. Qui certe ardor
siue seqr/siue p̃ueniat volũtatẽ/non tñ nisi
ipse q̃dã q̃si suo iperio mouet mẽbra: q̃ mo/
ueri sola volũtate nõ possũt: Atq; ita se idi
cat nõ impantis famulũ/ s; iobediẽtis sup/
pliciũ volũtat: nec libero arbitrio/ s; illece/
broso aliq̃ stimulo cõmouẽdũ: ⁊ iõ pudẽdũ:
Ex hac ɔcupiscẽtia carnis q̃ licet in regenera
tis iã nõ deputet i pctm̃: tñ nature nõ acci/
dit nisi de pctõ. Ex hac inquã ɔcupiscentia
carnis tãq; filia pcti: ⁊ q̃n illi ad turpia ɔsen
tit/ etiã pctõrũ matre multor/ q̃cũq; nascit
ples originali ẽ obligata pctõ: nisi i illo re/
nascat quẽ sine ista cõcupiscẽtia ṽgo cõce/
pit. Propterea q̃n nasci ẽ in carne dignat⁹:
sine pctõ solus est natus.

Qr ɔcupiscẽtia carnis i baptismo dimittat/ nõ vt nõ sit/ sed ne obsit: in q̃bus deniq; vel minuat vel vires accipiat: Ca. XXV.

S i autẽ querit: quõ ista cõcupiscẽtia
carnis maneat i regenerato/ i q̃ vni/
uersor facta ẽ remissio pctõr: q̃n q̃/
dẽ p ipam seminat/ et cum ipsa carnalis gi/
gnit ples parẽt/ etiã baptiçati: aut certe si
in parẽte baptiçato põt ⁊ eẽ ⁊ pctm̃ nõ esse:
cur eadẽ ipa i ple pctm̃ sit? Ad hec r̃ndet/ di
mitti ɔcupiscentiã carnis i baptismo: nõ vt
nõ sit/ s; vt i pctm̃ nõ iputet. Quãuis aũt re
atu suo iã soluto/ manet tñ donec sanet oĩs
2. Cor. 4. d. infirmitas nr̃a pficiẽte renouatiõe interio/
ris hoĩs de die in diẽ/ cũ exterior iduerit in/
corruptionẽ: nõ eñ substãtialiter manet si/
cut aliqd corpus/ aut spũs: s; affectio ẽ q̃dã
male qualitatis sicut lãguor. Nõ g̃ aliqd re
manet qd non remittat: cũ fit/ sicut scriptũ
Ps. 102. est: propiti⁹ dñs oĩb⁹ iniq̃tatib⁹ nr̃is: s; do/
nec fiat ⁊ qd sequit: q̃ sanat oẽs languores
tuos: q̃ redimet de corruptiõe vitã tuã: ma/
net i corpe mort hui⁹ carnalis ɔcupiscẽtia.
Cui⁹ vitiosis desiderijs ad illicita ppetran/
Roma. 6. b. da nõ obedire p̃cipimur: ne regnet pctm̃ in
nr̃o mortali corpe. Que tñ ɔcupiscẽtia q̃ti/
die minuit in proficiẽtib⁹ ⁊ cõtinẽtib⁹/ acce/
dẽte etiã senectute multo maxime. Qui ṽo
ei neq̃ter seruiũt/ tãtas i eis vires accipit/ vt
plerũq; iã etate deficientib⁹ mẽbris eisdẽq;
ptibus corpis ad illd opus iã moueri min⁹
valẽtib⁹/ turpi⁹ ⁊ pcaci⁹ isanire nõ desinat.

Qr p̃tereunte peccato reat⁹ maneat: qd ẽ habere pctm̃: Ca. XXVI.

I N eis g̃/ q̃ regenerant i christo/ cũ re
missionẽ accipiũt prsus oĩm pctõr:
vtiq; necesse ẽ vt reat⁹ etiã hui⁹ licet
adhuc manentis ɔcupiscẽtie remittat: vt in
pctm̃/ sicut dixi/ nõ imputet. Nã sicut corũ
pctõrũ q̃ manere nõ possũt: q̃m cũ fiũt p̃te/
reũt/ reat⁹ tñ manet: ⁊ nisi remittat i eternũ
manebit: sic illi⁹ q̃n remittit reatus aufert.
Hoc ẽ eñ/ nõ habere pctm̃/ reũ nõ esse pcti.
Nã si q̃squã/ ṽbi gr̃a/ fecerit adulteriũ etiã
si nũq; deinceps faciat/ re⁹ ẽ adulterij: donec
reatus ipius indulgẽtia remittat. Habet g̃
pctm̃/ q̃uis illud qd admisit iã nõ sit: q2 cu;
tpe q̃ factũ ẽ p̃terijt. Nã si a peccãdo desiste
re h̃ eẽt nõ habere pctm̃: sufficeret vt h̃ nos
moueret scriptura: Fili peccasti/ nõ adijcias Eccl. 21. a.
iterũ: Non aũt sufficit/ s; addidit: Et de p̃sti
nis depcare/ vt tibi remittant. Manẽt g̃: ni/
si remittãt. Sed quõ manẽt si p̃terita sunt:
nisi q2 p̃terierũt actu/ manẽt reatu.

Quõ cõcupiscẽtia manente/ reatus deesse valeat: Ca. XXVII.

S ic itaq; fieri ecõtrario põt/ vt etiã il/
lud maneat actu/ p̃tereat reatu. Agit
eñ aliqd ɔcupiscẽtia carnis: ⁊ q̃n nõ
exhibet ei vl cordis assensus vbi regnet: vl
mẽbra velut arma q̃bus impleat qd iubet:
agit aũt q̃d/ nisi ipsa desideria mala ⁊ tur/
pia? Nõ eñ si bona ⁊ licita essẽt eis obedire
phiberet aplus dicẽs: Nõ regnet pctm̃ in Roma. 6. b.
vr̃o mortali corpe ad obediendũ desiderijs
ei⁹. Nõ eñ ait ad habẽda desideria ei⁹/ s; ad
obediẽdũ desiderijs ei⁹: vt q̃m sunt in alijs
maiora/ in alijs minora: pvt q̃sq; i hoĩs in/
terioris nouitate pfecerit: in h̃ agonẽ iusti/
cie pudicitieq; seruem⁹/ ne illi obediam⁹: vt
tñ nec ipa sit desideria velle debem⁹ etiã si i
corpe mortis hui⁹ id obtinere nõ possum⁹.
Hinc eñ ⁊ alio loco idẽ aplus loquẽs velut
ex sue psone introductione nos instituit di/
cẽs: Nõ eñ qd volo h̃ ago: s; qd odi illud fa Roma. 7. c.
cio. i. ɔcupisco: q2 et hoc nollet facere/ vt eẽt
oĩ ex pte pfect⁹. Si aũt qd nolo inquit h̃ fa/
cio: ɔsẽtio legi q̃m bona ẽ: q2 h̃ ⁊ illa nõ vult
qd ⁊ ego nolo. Nõ vult eñ vt ɔcupiscã q̃ di
cit: Nõ ɔcupisces: ⁊ ego nolo ɔcupiscere. In Exo. 20. c.
h̃ itaq; consentiũt/ voluntas legis/ ⁊ mea.
Uerũ q2 cõcupiscere nolebat: ⁊ tñ ɔcupisce
bat/ s; eidẽ ɔcupiscẽtie nequaq; cõsentiẽdo
seruiebat/ adiũxit atq; ait: Nũc aũt iam nõ
ego operor illud: sed id quod inhabitat in
me peccatum.

Quõ malũ faciat qui facere statuit/ pei⁹ si cõpleat: Ca. XXVIII.

M Ultũ aũt fallit hõ q̃ ɔsentiẽs ɔcupi
scẽtie carnis sue: ⁊ qd illa desiderat
decernẽs facere/ ⁊ statuẽs/ putat sibi
adhuc eẽ dicẽdũ: nõ ego operor illud/ etiã si
oderit: q2 ɔsentit. Simul eñ est vtrũq;: ⁊ ip
se odit/ q2 malũ eẽ nouit: ⁊ ipse facit/ q2 face
cere statuit. Jam vero si et illud addat qd

Roma.6.c. scriptura ꝓhibet dicēs: Neqȝ exhibueritis
mēbra vr̄a arma iniq̄tatis pctō/vt qḋ face
re statuit in corde etiā corpe cōpleat: ⁊ iō di
Roma.7.c. cat: Nō ego operoꝛ illḋ/ sȝ qḋ habitat ī me
pctm̄: q꞉ cū id decernit ⁊ facit/displicet sibi:
tātū errat vt nec seipȝ agnoscat/q̄si cū ex to
to ipe sit ⁊ corde statuente ⁊ corpe implente
adhuc seipsum esse nō putat.

Quō bonū ꝓ tāto nō sit ī carne/ q꞉ velle sibi adiacet/ ꝑficere aūt bonū nō poterit: Ca.XXIX.

Roma.7.d. Ui ḡ dicit: Iā nō ego operoꝛ illḋ/sȝ
q qḋ habitat i me pctm̄: si tm̄modo cō
cupiscit/ vex dicit: nō si cordis ꝯsen
siōe decernit/aut etiā corpis ministerio ꝑfi
cit. Deinde adiūgit aplus: Scio em̄ q꞉ non
habitat in me: h̓ ē in carne mea bonū: velle
em̄ adiacet mihi: ꝑficere aūt bonū nō inue
nio: h̓ iō dictū ē: q꞉ tūc ꝑficiꝛ bonū/ q̄si desi
deria mala nl̄la sūt: sic tunc ꝑficiꝛ malū/q̄si
malis desiderijs obediꝛ. Q̄n aūt sūt deside
ria: ꝫ nō eis obediꝛ: nec malū ꝑficiꝛ/q꞉ nō eis
obediꝛ: nec bonū q꞉ sūt/ ꝫ fit ex aliq̄ ꝑte bo
nū q꞉ ꝯcupiscētię malę nō ꝯsentiꝛ/ ⁊ ex aliq̄
ꝑte remanet maluȝ/q꞉ vel concupisciꝛ: iō ḡ
aplus nō ait facere bonū sibi nō adiacere/ꝫ
ꝑficere. Multū em̄ boni facit q̄ facit qḋ scri
Eccl.18.d. ptū ē: Post ꝯcupiscētias tuas nō eas: sȝ nō
ꝑficit/q꞉ nō implet qḋ scriptū ē: Nō ꝯcupi
Exo.20.c. scas. Ad h̓ ḡ dixit lex: Nō ꝯcupisces/ vt nos ī
h̓ morbo iacere inueniētes medicinā grē q̄
reremꝰ: ⁊ ī eo p̄cepto sciremꝰ/ ⁊ q̄ debeamꝰ ī
hac mortalitate ꝓficiēdo conari/ ⁊ q̄ possit
a nobis ī illa imortalitate btissima ꝑueniri:
nisi em̄ q̄n̄qȝ ꝑficiēdū eēt/ nūq̄ȝ iubēdū eēt.

De lege iteriorē hoiem delectāte: et de aduersa mēbroꝝ lege ꝯcupiscētia captiuāte: Ca.XXX.

Einde repetēs aplus vt amplꝰ cō
Roma.7.d. d mēdet sniaȝ supiorē: Nō em̄ qḋ vo
lo id̄ facio bonū/ ꝫ qḋ volo malū h̓
ago. Si autē qḋ nolo ego h̓ facio/iā nō ego
operoꝛ illud/ ꝫ qḋ habitat i me pctm̄. Et se
quiꝛ: Inuenio ḡ legē mihi volēti facere bo
nū: q̄m malū mihi adiacet: h̓ ē iuenio mihi
legē eē bonū volēti facere qḋ lex vult: q̄m
nō ipsi legi q̄ dic: nō ꝯcupisces: ꝫ mihi adia
cet malū qḋ nolo/q꞉ ⁊ nolēs ꝯcupisco. Cō
delectoꝛ em̄ legi dei scḋm iteriorē hoiem: vi
deo aūt aliā legē i mēbris meis repugnātē
legi mētꝭ meę: ⁊ captiuātē me sub lege pcti
q̄ est in mēbris meis. Ista cōdelectatio legi
dei scḋm interiorē hoiem de magna nobis
2.Cor.4.d. venit grā dei. In ea quippe interioꝛ hō no
ster renouaꝛ de die ī diē/cū ī ea ꝓficit ꝑseue
rāter. Nō em̄ timoꝛ ē torquēs/ꝫ amoꝛ libēs:
Ibi sumꝰ veraciꝛ liberi/vbi nō delectamur
suiti. Uex illḋ qḋ ait: Uideo aūt aliā legē ī
mēbris meis/repugnātē legi mētꝭ meę: ipa
ista ē de q̄ loq̄mur ꝯcupiscētia/ lex pcti ī car
ne pcti. Qḋ aūt dixit: ⁊ captiuātē me sub le
ge peccati/h̓ ē sub seipa q̄ ē ī mēbris meis.
Aut captiuātē dixit /captiuare conantē: id
est ad ꝯsentiēdū implēdūqȝ cogētē: aut po
tiꝰ/qḋ nō habet ꝯtrouersiā: captiuātē scḋm
carnē: quā nisi teneret carnalis ꝯcupiscētia
quā legē peccati vocat/nō vtiqȝ in ea vlluȝ
illicitū desideriū/cui mēs obedire nō debe
at/cōmoueret. Qḋ aūt non ait/captiuantē
carneȝ meā/ꝫ captiuātē me: hinc factū ē/vt
sensus hic aliꝰ quereret: ⁊ acciperemꝰ capti
uātē velut dixisset/ captiuare conātem. Sȝ
cur nō diceret/captiuātē me vbi vellet itel
ligi carnē suā? an nō dictū ē de dn̄o iesu cū ī
monumēto nō fuisset inuēta caro eiꝰ: Tule Ioh.20.c.
rūt dn̄m meū ⁊ nescio vbi posuerūt eū? Nū
ideo nō recte dictū est: q꞉ nō dictū est/carnē
vel corpus dn̄i mei/sed dn̄m meū?

Quō caro/hoc ē morbidus carnis affectꝰ captiueꝛ sub lege pcti: a q̄ redimi expectat nūc ꝑ gratiā christi/in futuro aūt immortalitate:

Uāq̄ȝ paulo superiꝰ ⁊ (Ca.XXXI.
q ipe aplus quō recte potuerit ḋ carne
sua dicere: captiuātē me/satis euidē
ter apparuit. Cū em̄ dixisset: Scio em̄ q꞉ nō Roma.7.c.
habitat ī me: idipm̄ exponēs adiūxit/ ⁊ ait:
hoc ē ī carne mea bonū: hęc ḡ captiuaꝛ sub
lege pcti ī q̄ nō habitat bonū h̓ ē caro. Car
nē aūt nūc appellauit/vbi ē morbidꝰ q̄dā car
nis affectꝰ/nō ipaȝ corpis ꝯformationē/cuiꝰ
mēbra nō adhibēda sūt arma pctō.i.eidem
ipi ꝯcupiscētię q̄ h̓ carnale nr̄m captiuū te
net. Nā q̄tū attinet ad ipaȝ corpalē substā
tiā/atqȝ naturā ī virꝭ fidelibꝰ/siue cōiugatꝭ/
siue cōtinētibꝰ: iā tēplū dei ē: attn̄ si oīno ni
hil carnis nr̄ę captiuū teneretꝛ: nō q̄dem sub
diabolo/q꞉ ⁊ ibi facta ē pcti remissio/ vt pec
catū non iputeꝛ: qḋ ꝓprie lex pcti vocaꝛ: tn̄
sub ipsa lege pcti/hoc ē sub ꝯcupiscētia sua
nisi aliquātū teneretꝛ caro nr̄a captiua: quō
eēt vex qḋ ait idē aplus: Adoptionē expe Roma.8.c.
ctātes redēptionē corpis nr̄i? Intantū igiꝛ
adhuc expectaꝛ redemptio corpis nr̄i/inq̄ȝ
tū adhuc ex aliq̄ ꝑte captiuū ē sub lege pec
cati: Uñ ⁊ hic exclamās ait: Infelix ego hō Roma.7.d.
q̄s me liberabit de corpe mortis huꝰ? Grā
dei ꝑ iesum christū dn̄m nr̄m. Ubi q̄d intel
lecturi sumꝰ/nisi q꞉ corpus qḋ corrūpiꝛ ag Sap.9.d.
grauat aiam? Cū ḡ id ipm̄ corpus iā icorru
ptibile recipietꝛ: plena erit liberatio a corpe
mortis huiꝰ: a q̄ nō liberanꝛ q̄ sūt ad penaȝ

resurrecturi. Ad corpus ꝙ mortis hui⁹ intel
ligit ptinere/ vt alia lex in mēbris repugnet
Gal. 5.c. q̄dē legi mētis: dū caro cōcupiscit aduersus
spm: et si mētē nō subiuget: qꜭ z spūs cōcu/
piscit aduersus carnē: atq₃ ita ꝗuis lex ipa
pcti captiuū teneat aliqd carnis vnde resi/
Roma. 6.a. stat legi mētis: nō tñ regnat i nro licet mor/
tali corpe/ si nō obedit desiderijs ei⁹. Solēt
eñ z hostes aduersus quos dimicat/ z infe/
riores esse in certamine z victi aliqd tenere
captiuū: qð in nr̄a carne ꝗuis sub pcti lege
teneaf: tñ in spe redēptiōis ē/ qꜭ ipa vitiosa
concupiscentia nulla oino remanebit: caro
aūt nr̄a ab ea peste morboq₃ sanata/ et tota
imortalitate vestita i eterna beatitudie p/
Roma. 7.d. manebit. Subiūgit aūt aplus z dicit: Igit
ego ipse mēte seruio legi dei/ carne aūt legi
pcti. Qð sic intelligēdū ē: mente seruio legi
dei/ nō ꝯsentiēdo legi pcti: carne autē seruio
legi pcti: habēdo desideria pcti/ qb⁹ z si non
cōsentio/ nōdū tamē penitus careo.

Qr lex peccati anteq₃ remissione soluatur / in paruulis imputaf ad peccatum: Capitulum: XXXII.

d Deniq₃ qd post hec intulerit attēda/
m⁹: Nulla ꝙ inquit cōdēnatio ē nūc
bis q̄ sūt i chꝛisto iesu: etiā nūc inqt
qñ lex in mēbris repugnat legi mētis z ca/
ptiuū aliqd tenet in corpe mortis hui⁹: nul/
la cōdēnatio ē bis q̄ sūt i chꝛisto iesu: Audi
Roma. 8.a. q̄re: Lex eñ spūs vite i chꝛisto iesu liberauit
me a lege pcti et mort. Liberauit: quō: nisi
qꜭ ei⁹ reatū pctōꝝ oim remissiōe dissoluit:
vt ꝗuis adhuc maneat: z de die i diē/ magl
magisq₃ minuaf / in pctīs tñ nō iputef. Hec
itaq₃ remissio pctōꝝ ꝗdiu nō fit in ple/ sic
ibi ē lex ista pcti/ vt etiā in pctīs iputef. i. vt
etiā reat⁹ ei⁹ cū illo sit q̄ eū teneat ęt̄ni suppli
cij debitorē. Hoc eñ traijcit parēs i plē car/
nalē: qð et ipse carnaliter nat⁹/ nō q̄ spiri/
taliter ē renat⁹: qꜭ idipsum qð carnaliter na
tus est/ ꝗuis reatu soluto nō impediat fru/
ctū ei⁹/ tñ tāq₃ in semine oliuę latet: etiā si p
pter remissionē pctōꝝ nihil oleo noceat/ ei
sc₃ vite q̄ scðm chꝛistū/ q̄ ē appellat⁹ ab oleo
Abacuk. 2.a. id est charismate/ iust⁹ ex fide viuit. Hoc au/
tē qð in parēte regenerato tāq₃ in oleę semi
ne sine vllo reatu: qꜭ remissū ē/ tegit: pfecto
in ple nōdū regenerato velut in oleastro cū
reatu habef/ donec illic etiā eadē gra remit
taf. Ex q̄ eñ adā ex olea tali in q̄ nec semen
erat eiusmodi vñ amaritudo nasceref olea/
stri/ in oleastrū peccādo ꝯuersus ē: qꜭ tā ma
gnū pctīn fuit vbi magna in deterius fieret
mutatio nature: totū gen⁹ hūanū fecit olea
strū: ita vt quēadmodū nūc in ipis videm⁹
arboꝛib⁹/ si qd inde in oleā gra diuina ꝯuer
tit/ ibi vitiū pꝛimę natiuitat/ qð erat origi/
nale pctīn de carnali ꝯcupiscentia traductū
z attractū/ remittaf/ tegaf/ nō iputef: Un/
de tamē oleaster nascaf/ nisi z ipse i oleā ca/
dem gratia renascatur.

Qr baptismali lauacro: nō solū patratoꝝ / verūetiā posterioꝝ pctorū venia chꝛistifidelib⁹ impetref.

Beata itaq₃ olea cui⁹ (Ca. XXXIII. Ps. 31.
b remisse sūt iniqtates/ z cui⁹ tecta sūt
pctā. Beata cui nō imputauit dñs
pctīn: ꝗ illud qð remissum z tectū est z non
imputaf donec fiat in ęternā imortalitatē
plena mutatio/ habet vim quandā occultā
vñ seminef amarus oleaster: nisi z illic eadē
dei agricultura remittaf/ tegaf nō iputef.
Nō erit aūt oino aliqd vel in carnali semi/
ne vitiosū/ cū eadē regeneratiōe ꝗ nūc fit p
sacrū lauacrū vsq₃ in finē cuncta mala hois
purgāte atq₃ sanante: eadē caro p quā facta
ē aia carnalis/ fiat etiā ipsa spiritat/ nullā le
gi mentis resistentē ꝯcupiscētiā carnis ha/
bitura: nihil carnalis seminis emissura. Sic
eñ accipiēdū est qð ait idē aplus: Chꝛistus Eph. 5.f.
dilexit ecclesiā: z seipm tradidit p ea/ vt eā
sctificaret: mūdās eā lauacro aq̄ in vbo: vt
exhiberet sibi ipse gl̄iosā ecclesiā nō habē/
tē maculā aut rugā/ aut aliqd eiusmōi. Sic
inquā accipiēdū ē/ vt eodē lauacro regene/
ratiōis z vbo sanctificatiōis oia ꝓrsus ma/
la hoim regeneratoꝝ mūdenf atq₃ sanenf:
nō solū pctā/ ꝗ oia nūc remittunf in baptis/
mo/ s₃ etiā ꝗ posteri⁹ humana ignorātia vl
infirmitate cōtrahunf: nō vt baptisma q̄ti/
ens peccaf totiens repetaf: ꝗ qꜭ ipso qð se/
mel datū fit: vt nō solū antea/ verūetiā po
stea quoꝝlibet pctōꝝ venia fidelib⁹ impe/
tref. Quid eñ ꝓdesset vel ante baptismū
penitētia/ nisi baptismus seqref: vl postea/
nisi ꝓcederet: In ipa q₃ dñica orōne ꝗ q̄ti/
diana ē nr̄a mūdatio/ q̄ fructu/ q̄ effectu dice
ref: Dimitte nob debita nr̄a: nisi ab eis q̄ ba Math. 6.b.
ptiçati sunt diceref: Itēq₃ elemosynaꝝ lar/
gitate z bñficentia quātalibet cui tandē ad
dimittēda sua pctā ꝓdesset/ si baptiçat⁹ nō
eēt: Postremo regni celoꝝ ipa felicitas/ vbi
nō habebit ecclia maculā aut rugā/ aut ali/
qd eiusmōi/ vbi nihil rephēsiōis/ nihil simu/
latiōis erit: vbi nō solū reat⁹ sed nec ꝯcupis/
cētia erit vlla pcti: q̄ erit/ nisi baptiçatoꝝ:

Qr nō in ꝓsenti seculo/ sed futuro ecclesia nulla sit rugam vel maculam habitura: Ca. XXXIIII.

Q p h non solū oia pctā/ ꝗ oia ꝓrsus
a hoīꝫ mala/ chꝛistiani lauacri sctitate

tollūt: q̄ mūdat ecclia3 suā christ⁹ vt exhibe at eā sibi: nō i isto seculo/ s in futuro nō habētē maculā aut rugā: aut aliqd eiusmodi. Nā q̄ mō eā talē eē dicūt/ ꝛ tñ i illa sūt: qm ꝛ ipsi fatent se hre pctā si veꝝ dicāt: pfecto qm mūdi nō sūt a pctis/ habet in eis ecclia maculā. Si aūt falsū dicūt/ qꝛ corde duplici loquūt/ habet i eis ecclia rugā. Si aūt se dicūt habere ista/ nō ipā3: q̄ se nō eē mēbra ei⁹ nec se ad corpus ei⁹ ptinere fateant/ vt etiā sua pfessiōe dānent.

Epilogatiua libri cōclusio p auctoritate ambrosij: Ca. xxxv.

De hac aūt pcupiscētia carnis quā cu rauim⁹ a nuptialib⁹ bonis tā plira disputatiōe distiguere/ ppt nouos hereticos q̄ cū hec reprehendit/ calūniant q̄si nuptię reprehēdāt/ vt scʒ eā tāq̄ bonū naturale laudādo suū pestiferū dogma pfirmēt: q̄ asserūt plē q̄ p illā nascit/ nullum trahere origiale pctm. De hac q̄ carnis pcupiscētia/ beat⁹ ambrosi⁹ mediolanēsis epus: cui⁹ sacerdotali ministerio lauacrum regenerationis accepi: sic breuiter ē locutus/ cū expo nēs esaiā pphetā/ carnalē christi natiuitatē insinuaret: Jdeo inqt ꝛ q̄si hō p vniuersa tēptat⁹ est/ ꝛ i silitudine hoim cūcta sustinuit: s q̄si de spū nat⁹ abstinuit a pctō: Ois eñ hō mēdax: ꝛ nemo sine pctō nisi vn⁹ deus. Seruatū ē igit vt ex viro ꝛ muliere. i. p illā corpoꝝ cōmixtionē nemo videat expers de licti eē. Qui aūt expers delicti/ expers ē etiā hmōi pceptiōis. Nūqd nā ꝛ sctūs ambrosi⁹ nuptiarū bonitatē/ ac nō pot⁹ istoꝝ hereticoꝝ q̄uis tūc nōdū apparētū vanitatē hui⁹ sue sētētię vitate dānauit? Qd iō cōmemorādū putaui: qꝛ pelagi⁹ sic laudat ambrosium: vt dicat: Btūs ambrosi⁹ epus/ i cui⁹ pci pue libris romana lucet fides: q̄ scptorū iter latinos flos qdā speciosus enituit: cui⁹ fidē ꝛ purissimū i scripturis sensū ne inimic⁹ qdē3 ausus ē reprehēdere. Peniteat q̄ eū qd sensit aduersus ambrosium/ ne peniteat eū qd sic laudauit ambrosiū. Habes libꝝ ꝛ inolestia lōgitudis/ ꝛ difficultate q̄stiōis/ q̄ mihi fuit ad dictandum/ tā tibi ad legēdū negociosū qb⁹ particulis tpm te inuenire potuit aut poterit ociosū. Quē pfecto quantū me dns adiuuare dignat⁹ ē elaboratū iter ecclisiasticas curas meas nō tibi igererē/ iterpublicas tuas/ nisi ab hoie dei qui te familiari⁹ nouit audissem/ qꝛ tā libēter legas vt etiā nocturnas aliq̄s horas lectiōi vigilāter impēdas.

Sancti augustini epi/ de nuptijs ꝛ pcupiscētia ad valeriū/ liber pm⁹ explicit.

Capitoꝝ secūdi libri de nuptijs ꝛ cōcupiscētia ad valeriū comitem/ scti augustini/ recollecta ānotatio.

59

17 Q; eodē mō vt nutrit ⁊ pascit deꝰ malos/sic ꝙ creat/q̄bus tñ bñ vtit̃.
18 Q; paruuli ex adā nati a diabolo tāꝙ vasa irę possident̃/si in christo nō renascantur.
19 Quibꝰ medijs hereticus iulianꝰ filios ex cōiugio susceptos naturaliter bonos astruere conet̃.
20 Responsio augustini q̄d ꝑ naturalem vsum aplus intellexerit.
21 Quō honesta cōiugū cōmixtio nō reꝑhendit̃/q: mala libidine bene vtūtur: ⁊ quō cōfusio ⁊ erubescētia libidinis malitiā attestent̃.
22 Q; ⁊ cōiugiū bonū sit ⁊ fructꝰ cōiugij bonus: sed peccatuz malū cum quo nascitur omnis homo.
23 Quō hereticos heretici in errores cōtruserint.
24 Q; naturale bonū de adulterijs/ ⁊ originale malū de ꝯiugio trahi possit.
25 Q; innocēs sit qui ex generositate nascit̃ seminū: flagitiosus aūt ꝑuersitate peccatorū.
26 Recitat alia v̄ba iuliani de nuptijs: ⁊ ad ea respondet.
27 Julianꝰ q̄rit ꝑ q̄d sit pctm̄ i paruulis: ⁊ r̄ndet̃/ꝑ vnū hoiem pctm̄ intrauit i mūdū/ et ꝑ pctm̄ mors: ⁊ id q̄dē nō imitatiōe/vt heretici volūt/sed ꝓpagatione/ex v̄bis cōprobat̃ aplicis.
28 Quō origiale pctm̄ ꝑ volūtatē seminatū sit: ⁊ quō opus opis dei malū ꝑtrāsierit ꝑ opus dei bonū.
29 Q; nō tñ natura in paruulis sit/ sed etiā pctm̄: ⁊ q̄ h̄ idē asserere nō manichei error sit/sed scripturis q̄s idē negat ꝑ oia ꝯsonū/⁊ a catholicis sāctis tractatoribus approbatū.
30 Quales cōcupiscentię extitissent i hominibus etiā si nūꝙ peccassent.
31 Sine q̄bus corpoꝝ motibꝰ nuptię esse potuissent/⁊ sine q̄bus nō: et de mēbrorū inobediētia sola in libidinis actibus existēte.
32 Q; a diabolo nō sint inuenta ꝯiugia/ sed a deo in statu innocētię instituta: nō alia q̄dē ab illis quę nūc sūt/ licet aliter fuissent qualificata.
33 Obijcit hereticus: quō paruuli sint rei ꝓ quibus christus mortuus est: ⁊ r̄ndet augꝰ: quō rei non sint ꝓ q̄bꝰ est christus mortuꝰ: ⁊ id quidē in remissionē peccatorū.
34 Q; naturā diabolus nō creauit/ꝫ vulnerauit i adā/vt ⁊ i filijs plagę apparēat/ christi tñ sanguine medicādę.
35 Q; abominabilis ⁊ irrationabilis sit heretici opponētis opinio/pulchro epilogo librū claudēdo insinuat.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/ad valerium comitē de nuptijs ⁊ cōcupiscentia liber secūdus incipit.

De quibus scribendi necessitas tas allata fuerit: Ca. I.

Nter militię tuę curas ⁊ illustris ꝑsonę quā ꝓ merit⁹ gestas/actusꝙ rei publicę necessarios: fili dilectissime ⁊ honorāde valeri: tanto studio te aduersus hereticos i eloquia diuina flagrare satis dici nō pōt/quāta mētis iocūditate delectet. Jtaꝙ posteaꝙ legi litteras̄ sublimitatis tuę/quibꝰ de libro quē ad te scripsi gr̄as agis: sꝫ admones vt ꝑ fratrē ⁊ coepm̄ meū alipiū audiā q̄d de quibusdā locis eiusdē libri heretici disputationis assumāt: ad hoc scribēdū excitatꝰ sum. Et q: nō tm̄ relatu memorati fratis mei id didici/verūetiā ꝓlatas ab eo chartulas legi: q̄s post eiꝰ de rauenna ꝓfectionē romā mittere ipse curasti: vbi aduersariorū potui vaniloquia reperire: ad ea r̄ndere adiuuāte dn̄o quāta possum veritate ⁊ scripturarum diuinarum auctoritate ꝓposui.

De heretici cuiusdā cautelis/in ꝓponēdo q̄ refellēda sibi videbāt̃ verba augustini/ex libro primo e medio detractis sententijs/ quibꝰ obuiare nō poterat: Ca. II.

Chartula cui nunc respōdeo h̄ titulo A
c ꝑnotat̃: Capitula de libro augustini quē scripsit/ cōtra q̄ de libris pauca decerpsi. Hic video cū q̄ tuę ꝑstātię ista scripta direxit/de nescio q̄bus ea libris/causa quātū existimo celerioris̄ respōsionis ne tuam differret instātiā voluisse decerpe. Qui aūt sint isti libri cū cogitarē/eos eē arbitratus sum: quorū mentionē iulianus facit in epl̄a quā romā misit/cuiꝰ exemplū simul ad me vsꝙ ꝑuenit. Jbi quippe ait: Dicūt etiā istas q̄ mō agunt̃ nuptias a deo institutas nō fuisse: qđ in libro augustini legit̃. Cōtra quē ego modo q̄ttuor libellis respondi: credo ex his libellis ista decerpta sūt/vñ meliꝰ fortasse fuerat vt vniuerso ipsi opi eiꝰ qđ q̄ttuor voluminibꝰ explicauit: redarguēdo et

refellēdo nr̄a laboraret intētio / niſi ⁊ ego re
ſpōſionē differre noluiſſem: ſicut nec tu trāſ
miſſionē ſcriptorū / qbus rn̄dendū ē diſtuli/
ſti. Uerba ꝗ de libro meo tibi a me miſſo ti/
biqꝫ notiſſimo iſta poſuit ꝗ refutare conat⁹
eſt: dānatores nos eſſe nuptiarꝫ operiſqꝫ diui
ni / q̄ ex marib⁹ ⁊ feminis de⁹ hoīes creat in/
uidioſiſſime clamitat: qm̄ dicimus eos q̄ de
tali cōmixtione naſcunt̄ trahere originale
pctm̄ / eoſqꝫ q̄ de parētib⁹ q̄libuſcūqꝫ naſcāt̄
nō negam⁹ adhuc eſſe ſub diabolo / niſi rena
ſcāt̄ i chriſto. In his ꝟbis meis teſtimoniū
apl̄i qḋ iterpoſui / ꝑtermiſit / cui⁹ ſe opprimi
magna mole ſentiebat. Ego eñ cū dixiſſem
hoīes natos trahere originale pctm̄: mox ꝯ
Roma. 5. b. intuli qḋ aplus ait: Per vnu ꝫ hoīem pctm̄
intrauit i mūdū / ⁊ ꝑ pctm̄ mors: ⁊ ita in oēs
hoīes ptrāſijt / in q̄ oēs peccauerunt: q̄ teſti/
monio vt dixim⁹ ꝑtermiſſo cetera ille cōtex
uit ꝗ ſupra memorata ſunt. Nouit eñ quē/
admodū ſoleāt hec ꝟba apl̄ica ꝗ ꝑtermiſit
accipere catholicorꝫ corda fideliuꝫ: ꝗ verba
tā recta ⁊ tāta luce fulgētia tenebroſis ⁊ tor
tuoſis interp̄tationib⁹ noui heretici obſcu/
B rare ⁊ deprauare moliūt̄. Deinde alia ꝟba
mea ſubtexuit vbi dixi: Nec aduertūt ꝙ ita
nuptiarꝫ bonū / malo origiali / qḋ inde trahit̄
non pōt accuſari / ſicū adulteriorū ⁊ fornica/
tionū maluꝫ / bono naturali qḋ inde naſcit̄
nō pōt excuſari. Nā ſicut pctm̄ ſiue hinc ſi/
ue inde trahat̄ / op⁹ ē diaboli / ſic hō ſiue hic
ſiue inde naſcat̄ op⁹ eſt dei. Etiā hic ea ꝑter/
miſit in qb⁹ aures catholicas timuit. Nā vt
ad ꝯ ꝟba veniret̄ ſupra dictū erat a nobis.
Hoc ꝗ q̄ꝛ dicim⁹ qḋ antiq̄ſſima atqꝫ firmiſſi
ma catholicę fidei regula ꝯtinet̄ / iſti nouel/
li ⁊ ꝑuerſi dogmatis aſſertores / q̄ nihil pcti
eſſe in paruulis dicūt qḋ lauacro regenera/
tiōis abluat̄ / tāqꝫ dānem⁹ nuptias ⁊ tanqꝫ
opus dei hoc ē hoīem / q̄ ex illis naſcit̄ opus
diaboli eſſe dicam⁹ / īfideliter, vel impie ca/
lūniant̄. His ꝗ nr̄is ꝑtermiſſis / ſequunt̄ illa
nr̄a ꝗ poſuit ſicut ſupra dictū ē. In his ita/
qꝫ ꝗ ꝑtermiſit ꝯ timuit / q̄ꝛ cūctę ecclię catho
licę pectori conuenit: fidēqꝫ ipam antiq̄tus
traditā atqꝫ fundatā / clara q̄dāmodo voce
cōpellat: ⁊ aduerſus eos vehemētiſſime ꝑ/
mouet qḋ diximus: q̄ꝛ nihil pcti eē in paruu/
lis dicūt qḋ lauacro regeneratiōis abluat̄.
Oēs eñ ad ecclīam non ꝓpt̄ aliḋ cū paruul̄
currūt niſi vt eis origiale pctm̄ generatiōe
ꝑmę natiuitatꝭ attractū / regeneratiōe ſecū/
dę natiuitatꝭ expiet̄. Deinde ad nr̄a ſupiora
ꝟba reuertit̄: ꝗ neſcio cur repetat. Eos aūt q̄
de tali cōmixtiōe naſcūt̄ / dicim⁹ trahere ori/
giale pctm̄: eoſqꝫ q̄ ḋ parētib⁹ q̄buſcūqꝫ na/
ſcant̄ / nō negam⁹ adhuc eē ſub diabolo / niſi
renaſcāt̄ i chriſto. Hęc ꝟba nr̄a / et pauloaū
iā dixerat. Deide ſubiūgit qḋ de chriſto di/
xim⁹: q̄ de eadē ſex⁹ vtriuſqꝫ cōmixtiōe na/
ſci noluit: Sꝫ etiā hic ꝑtermiſit qḋ ego po/
ſui: vt ꝑ ei⁹ grām de ptāte tenebrarꝫ eruti in
regnū illi⁹ / q̄ ex eadē ſexus vtriuſqꝫ cōmixti
one naſci noluit / trāſferāt̄. Uide obſecro te
ꝗ nr̄a ꝟba vitauit tāqꝫ inimic⁹ oīno grę dei
ꝗ venit ꝑ ieſum chriſtū dn̄m nr̄m. Scit eñ
ab illa apl̄i ſn̄ia / qua dixit ḋ deo p̄re q̄ eruit
nos de ptāte tenebrarꝫ / ⁊ trāſtulit i regnū fi Col. 1. b.
lij claritatꝭ ſuę / iprobiſſime et ipiiſſime par/
uulos ſepari: iḋ ꝓculdubio verba iſta ꝑter/
mittere qꝫ ponere maluit. Poſt hęc illud
nr̄m poſuit vbi dixim⁹: Hęc eñ ꝗ ab impu/
dētib⁹ ipudēter laudat̄ / pudēda ꝯcupiſcētia
nl̄la eēt / niſi hō ante peccaſſet: nuptię vero
eēnt etiaꝫ ſi nemo peccaſſet: fieret q̄ppe ſine
morbo ſemiatio filiorꝫ. Huc vſqꝫ ꝟba mea
ille poſuit. Timuit eñ qḋ adiūxi: i corꝑe vi
tę illi⁹ ſine q̄ nūc fieri nō pōt i corꝑe mortis
hui⁹. Et hic vt meā ſn̄iaꝫ nō / finiret / ſ eā qḋ
āmodo detrūcaret / illḋ apl̄i teſtimoniū for/
midauit vbi ait: Miſer ego hō / q̄s me libe/ Roma. 7. d.
rabit de corꝑe mortꝭ hui⁹? Grā dei ꝑ ieſum
chriſtū dn̄m nr̄m: Nō eñ erat corp⁹ mortis
hui⁹ i paradiſo ante pctm̄: ꝓpter qḋ dixim⁹
i corꝑe vitę illi⁹: ꝗ ibi erat ſine iſto morbo ſe
miationē fieri potuiſſe filiorꝫ: ſine q̄ i corꝑe
mortis hui⁹ fieri nō pōt. Ut aūt ad iſtā cō/
memorationē hūanę miſerię ⁊ diuię grę ve
niret aplus / ſup̄ dixerat: Uideo aliā legē in
mēbris meis / repugnātē legi mētꝭ meę ⁊ ca
ptiuātē me i lege pcti ꝗ ē i mēbrꝭ meiſ. Poſt
hęc aūt ꝟba exclamauit: Miſer ego hō q̄s
me liberabit de corꝑe mortꝭ hui⁹: Grā dei ꝑ
ieſū chriſtū dn̄m nr̄m. In corꝑe igit̄ mortis
hui⁹ q̄le in paradiſo ante pctm̄ fuit / ꝑfecto
nō erat alia lex i mēbris nr̄is repugnās legi
mētis nr̄ę: q̄ꝛ ⁊ qn̄ nolum⁹ / ⁊ qn̄ nō ꝯſētim⁹
nec ei mēbra nr̄a vt impleat qḋ appetit exhi
bem⁹: habitat tn̄ in eis ⁊ mēte reſiſtēte repu
gnātēqꝫ ſollicitat: vt ipſe ꝯflict⁹ etiā ſi nō ſit
dānabiliſ / q̄ꝛ nō ꝑficit iniq̄tatē / ſit tn̄ miſera
biliſ / q̄ꝛ nō habet pacē. Satis igit̄ admonu/
erim ſic iſtū ꝟba mea velut refellēda ſibi ꝓ/
ponere voluiſſe / vt alicubi medijs detractꝭ
inlaſ iterrūperet / alicubi extremiſ nō additꝭ
decurtaret: ⁊ cur ꝯ fecerit / ſufficiēter oñderi.

Eorū q̄ maliuole catholicis impingunt̄ vera excuſatio / de libero hominū arbitrio / ⁊ paruuliſ neceſſario baptiſmo: Ca. III. A

n Unc ad ea ꝗ ſic voluit nr̄a ꝓpoſuit:
ꝗ ſua oppoſuerit videam⁹. Sequūt̄

eſt iã verba ei⁹: ⁊ ſicut iſte inſinuauit / q tibi
chartulã miſit pri⁹ aliqd ƌ pfatiõe ꝯſcripſit
pculdubio librox illox de qb⁹ pauca decer
pſit. Id aũt ita ſeſe habet: Doctores iqt no
ſtri tpis frater beatiſſime / ⁊ nefarię q adhuc
feruet ſeditiõis auctores / ad hoim qrũ ſctis
ſtudijs vrũt / ꝯtumelias ⁊ exitiũ decreuerũt
p ruinã toti⁹ eccliç puenire: nõ intelligẽtes
quãtũ his cõtulerint honoris qrũ oſiderũt
gliam / niſi cũ catholica religione nõ potuiſ
ſe cõuelli. Nã ſi qs aut libex in hoib⁹ arbi
triũ / aut deũ eẽ naſcẽtiũ ꝯditorẽ dixerit: ce
leſtian⁹ ⁊ pelagian⁹ vocat. Ne igit vocent
heretici / fiũt manichei: ⁊ dũ falſam verent
īfamiã / vex crimẽ icurrũt inſtar ferax / q cir
Al. † pennis. cũdant †pinnis vt cogãt ī rętia. Quib⁹ qm̃
deeſt rõ / in verũ exitiũ vana formidie ꝯtru
Aug⁹. dunt. Nõ ẽ ita vt loqris qcunqꝫ iſta dixiſti:
nõ ẽ ita: multũ falleris vel fallere meditaris:
Joh. 8. c. non liberũ negam⁹ arbitriũ: ſ / Si vos fili⁹
liberauerit ait xitas / tunc vere liberi eritis.
Hũc vos inuidetis liberatorẽ qb⁹ captiuis
2. Petri. 2. d. vanã tribuitis libertatẽ: A q eñ qs deuict⁹
ẽ / ſicut dicit ſcriptura / huic ſeru⁹ addict⁹ eſt:
nec qſqꝫ niſi p gfam liberatoris iſto ſoluit
vĩculo ſeruitutis a q ẽ hoim nullus imunis.
Roma. 5. b. Per vnũ qppe hoiem pctm̃ intrauit ī mũdũ:
⁊ p pctm̃ mors: ⁊ ita ī oẽs hoies ptrãſijt: ī q
B oẽs hoies peccauerũt. Sic ẽ q de⁹ naſcẽtiũ cõ
ditor / vt oẽs ex vno eant ī ꝯdẽnationẽ qrũ
nõ fuerit renaſcẽtiũ liberator. Ipſe qppe di
Roma. 9. c. ct⁹ ẽ figul⁹ / ex eadẽ maſſa faciẽs aliõ vaſ ī ho
norẽ ſcdm miſcdiam / aliud ī ꝯtumeliã ſcdm
Ps. 100. iudiciũ: cui cãtat eccłia: miſcdiam ⁊ iudiciũ.
Nõ itaqꝫ ſicut te atqꝫ alios fallẽs loqris: ſi
qs aut liberũ ī hoib⁹ arbitriũ / aut deũ eẽ na
ſcẽtiũ cõditorẽ dixerit / celeſtian⁹ ⁊ pelagia
nus vocat: iſta qppe catholica fides dic. Sꝫ
ſi qs ad colẽdũ recte deũ ſine ipſius adiuto
rio dicit eẽ ī hoib⁹ libex arbitriũ: ⁊ qſqs ita
dicit deũ naſcẽtiũ ꝯditorẽ / vt paruulox ne
get a ptãte diaboli redẽptorẽ / ipſe celeſtian⁹
⁊ pelagianus vocat. Libex itaqꝫ ī hoib⁹ eẽ
arbitriũ / ⁊ deũ eẽ naſcẽtiũ ꝯditorẽ vtriqꝫ di
cim⁹: nõ hinc eſtis celeſtiani ⁊ pelagiani: li
berũ aũt quẽqꝫ eẽ ad agẽdũ bonũ ſine ad
iutorio dei: ⁊ nõ erui paruulos a ptãte tene
brarũ / ⁊ ſic trãſferri ī regnũ dei: h vos dicitis:
hic eſtis celeſtiãi ⁊ pelagiani. Quid obtẽdis
ad fallẽdũ cõis dogmatis tegmẽ / vt opias
ꝓpriũ crimẽ: vñ vobis inditũ ẽ nomẽ: atqꝫ
vt nefario vocablo terreas īpitos / dicis: Ne
igit vocent heretici / fiũt manichei? Audi q
breuiter qd in iſta qſtione verſet. Catholi
ci dicũt hũanã naturã a creatore deo bono
ꝯditã bonã / ſ pctõ vitiatã / chriſto medico
indigere. Manichei dicũt hũanã naturam
nõ a deo conditã bonã pctõqꝫ vitiatã: ſ ab
eternarũ principe tenebrax de cõmixtione
duarũ naturax / q ſemp fuerũt: vna bona ⁊
vna mala / hoiem creatũ. Pelagiani ⁊ cele
ſtiani dicunt naturã hũanã a bono deo cõ
ditã bonã: ſ ita eẽ in naſcẽtib⁹ paruulis ſa
nã vt chriſti nõ habeãt neceſſariã ī illa ęta
te medicinã. Agnoſce igit in tuo dogmate C
nomẽ tuũ: ⁊ catholicis a qb⁹ cõfutaris deſi
ne obijcere / ⁊ dogma / ⁊ nomẽ alienũ. Nã ve
ritas vtroſqꝫ redarguit / ⁊ manicheos ⁊ vos.
Manicheis eñ dicit: Nõ legiſtis qꝛ q ab ini Matth. 19. a.
tio fecit hoiem / maſculũ ⁊ feminã fecit eos?
Et dixit: Propt h relinquet hõ patrẽ ⁊ ma
trẽ / ⁊ adherębit vxori ſuę / ⁊ erũt duo ī carne
vna: Itaqꝫ iã nõ ſũt duo: ſ vna caro. Qd q
de⁹ cõiũxit / hõ nõ ſeparet. Ita qppe oſidit ⁊
hoim cõditorẽ / ⁊ ꝯiugũ copulatorẽ deũ / ad
uerſus manicheos q vtrũqꝫ hox negãt. Uo
bis aũt dic: Uenit fili⁹ hois qrere ⁊ ſaluũ fa Luce. 19. b.
cere qd pierat. Sꝫ vos egregij chriſtiani re
ſpõdete chriſto: Si qd perierat qrere ⁊ ſal
uare veniſti: ad puulos nõ veniſti: Iſti nec
perierãt ⁊ ſalui nati ſũt: vade ad maiores: ƌ
verbis tuis tibi pſcribim⁹: Non ẽ op⁹ ſanis Matth. 9. b.
medicus / ſ male habẽtib⁹. Ita fit / vt mani
che⁹ q hoi cõmixtã dic eẽ naturã malã / velit
inde ſaltẽ ſaluari a chriſto aiam bonã: Tu
xo ī paruuł cũ ſalui ſint corpe / nihil a chri
ſto ſaluãdũ eẽ ꝯtendis: Ac p h maniche⁹ q
dẽ naturã hũanã deteſtabilit vitupat: ſed
tu crudelit laudas. Quicũqꝫ eñ tibi credide
rint laudatori / infãtes ſuos nõ offerẽt ſalua
tori. Tam †ſcelerata ſentienti qd tibi ꝓdeſt Al. †ſceleratã ſententiam.
nõ metuere: qd tibi ſit vt ſalubrit metuas: ⁊
te hoiez faciş eẽ nõ beſtiã q circũdat †pinnis Al. † pennis.
vt cogat ī rętia? Opus erat vt xitatẽ tene
res eiuſqꝫ ſtudio nõ timeres: nũc xo ita nõ
times / vt ſi timeres euaderes poti⁹ rętia ma
ligna qꝫ incurreres. Mater catholica ideo
te terret / qꝛ ⁊ tibi ⁊ alijs a te timet: ⁊ ſi p fili
os ſuos in aliq ptãte poſitos agit vt time
as: non id agit crudelitate / ſ charitate. Tu
aũt vir fortiſſim⁹ timere hoies ignauũ pu
tas: deũ q time / ⁊ noli antiq fidei catholicę
fundamẽta conari tãta obſtinatiõe ſubuer
tere: quãqꝫ iſte tu⁹ anim⁹ animoſus vtinaꝫ
ſaltẽ ī hac cauſa hoies timeret: vtinã inquã
ſaltem paueret ignauia qꝫ piret audacia.

Reſpõdẽdo ꝯtra aliã chartulã / p mo recitat q catholica nõ catholi ce recitata ſint: deinde hęretice ap plicata oſtendit. Ca. IIII A

v Ideam⁹ ⁊ cetera q cõnectit. Sed qd
faciã: vtrũ ſingula ei⁹ ꝓponã quib⁹

respondeā: an eis ꝓtermissis q̄ catholica fi/
des cōtinet/ ea sola ꝑtractē atq̄ cōfutē in q̄/
bus a tramite veritatis exorbitat/ ꝛ heresim
pelagianā tanq̄ venenosa virgulta fructi/
bus catholicis conatꝛ inserere. Hoc quidem
certe breuiꝰ ē: ſꝫ ꝑspiciēdū arbitror ne quisq̄
libro meo lecto ꝛ non lectis oibus q̄ ab illo
dicta sūt/ existimet ea me ꝓponere noluisse
ex q̄bus ista eiꝰ pendēt: ꝛ ex q̄bus quasi cō/
sequentꝛ vera esse mōstrātꝛ q̄ falsa redarguo.
Nō itaq̄ pigeat vtraq̄ huic opusculo nr̄o
indita/ ꝛ ea scꝫ q̄ ille dixit/ ꝛ ea q̄ ipse respon
deo vniuersa attendere ꝛ ꝯsiderare lectorē.
B Quę sequūtꝛ q̄ ita ꝯnotauit/ q̄ tuę dilectio/
Augꝰ incipit ni chartulā misit: Cōtra eos inq̄t q̄ nuptias
seriatī rñdere. dānant ꝛ fructꝰ earū diabolo assignāt: Nō
igitꝛ contra nos q̄ neq̄ nuptias dānamꝰ q̄s
etiā in ordine suo debita ꝑdicatione lauda
mus: nec earū fructꝰ diabolo assignamꝰ: nu
ptiarū quippe fructꝰ hoīes sunt q̄ ordinate
inde generantꝛ: nō pctā cū q̄bꝰ nascuntꝛ: Nec
ideo sūt hoīes sub diabolo/ qꝛ homīes sunt
vbi sūt fructus nuptiarū: sed qꝛ pctōres sūt
vbi est ꝓpago vitioꝝ: Diabolus eñ culpę
auctor ē/ nō naturę. Attēde cętera q̄bꝰ se ex
istimat aduersus nos hoc ꝓmisso titulo cō/
sonare. Deus inquit q̄ adam ex limo fuerat
Gen.2.d. fabricatus/ euā ꝯstruxit e costa ꝛ dixit: Hec
vocabitꝛ vita: qm̄ mater ē oim viuētiū. Nō
quidē ita scriptū est: sed q̄d ad nos: Solet
eñ accidere vt memoria fallat ī verbis/ dū
tñ sententia teneatꝛ: nec euę nomē vt appella/
retꝛ vita deꝰ imposuit/ sed maritꝰ. Sic eñ le
gitꝛ: Et vocauit adā nomē vxoris suę vita: q̄/
niā ipsa est mater oim viuētiū. Sed hoc for
tassis ita intellexerit/ vt deꝰ ꝑ adā nomen il
lud euę imposuisse credatꝛ tanq̄ ꝑ ꝓpheciā:
Nā ī h̄ q̄ appellatꝛ vita materq̄ viuētiū/ ma
gnū est ecclesię sacramētū: quod nūc disse/
rere lōgū est/ ꝛ suscepto operi nō necessariū.
Eph.5.g. Nā ꝛ illud q̄ dixit aplus: Sacramētū hoc
magnū est: Ego aūt dico ī christo ꝛ in eccle/
sia/ ipse adā dixit: Proptꝛ hoc relinquet hō
matrē ꝛ patrē ꝛ adherebit vxori suę: ꝛ erunt
Matth.19.a. duo in carne vna. Qd̄ tamen dn̄s iesus in
euāgelio deū dixisse cōmemorat: qꝛ deꝰ vti/
q̄ ꝑ hoiem dixit/ qd̄ homo ꝓphetando pre/
C dixit. Ergo q̄ sequuntꝛ intuere: Prima inq̄t
appellatione cui operi parata esset ostēdit
Gen.1.d. ꝛ dixit: Crescite ꝛ multiplicamini ꝛ replete
terrā. Quis eñ nostrū negat ad opus pari/
endi a dño deo creatore oim bonoꝝ bono
ꝑparatā fuisse mulierē? Adhuc vide q̄d ad/
iungat: Deus igitꝛ inquit maris creator ꝛ fe
minę ꝯuenientia generatiōibꝰ mēbra forma
uit/ ꝛ gigni corpora de corporibꝰ ordinauit:
quorū tñ efficientię potentia dei oꝑationis
interuenit/ oē qd̄ est ea administrās virtute
qua ꝯdidit: Etiā hoc esse catholicum cōfite
mur: Et qd̄ deinde subiunxit: Si igitꝛ ī quit
nō nisi ꝑ sexū fętus/ nō nisi ꝑ corpus sexus/
nō nisi ꝑ deū corpus/ quis ambigat fęcūdi/
tatē deo iure reputari? Post hęc q̄ veraciter
ꝛ catholice dicta sunt: imo in diuinis libris
veraciter scripta/ non autē ab isto catholice
dicta sunt: qꝛ nō intētione catholici pecto/
ris dicta sunt/ iam ꝓpter qd̄ ea dixit/ pela/
giana et celestiana heresis incipit introdu/
ci. Nāq̄ attēde qd̄ sequitꝛ: Tu vero ī quit q̄
dicis eos q̄ parentibꝰ qualibuscūq̄ nascū/
tur nō negamꝰ eē sub diabolo/ nisi renascā/
tur in christo: Ostēde ꝗ nūc quid suū diabo
lus cognoscat in sexibus per qd̄ fructū eoꝝ
vt dicis iure possideat: Diuersitatē sexuū?
sed hęc in corporibus est/ q̄ deus facit: Cō/
mixtionē? sed nō minus benedictiōis q̄ in/
stitutiōis priuilegio vendicatꝛ. Vox eñ dei
est: Relinquet homo patrē ꝛ matrē ꝛ adhę/ Gen.2.d.
rebit vxori suę: ꝛ erūt duo ī carne vna. Vox
dei est: Crescite ꝛ multiplicamini ꝛ replete
terrā. An forte ipsam fęcūditatē? Sꝫ ipsa ē
instituti causa coniugij.

Qr nō ad diabolū ꝑtineāt ꝑuuli ꝓpter sexuum diuersitatem/ cōmi/ xtionē vel fecunditatē in parētibꝰ: sed ob eorundē pudēde libidinis in cōmixtione trāsgressionē: Ca. v.

Vides igitꝛ quēadmodū nos interro/ A
get q̄d suum diabolus cognoscat in
sexibus/ ꝑ qd̄ sub illo sint qui de pa
rētibus qualibuscūq̄ nascuntꝛ/ nisi renascātꝛ
in christo: vtꝝ diuersitatē sexuū dicamꝰ ad
diabolū ꝑtinere/ an cōmixtionē/ an ipsā fę/
cūditatē. Respōdemꝰ itaq̄ nihil horū: qꝛ et
diuersitas sexuū ꝑtinet ad vasa gignētiū: ꝛ
vtriusq̄ cōmixtio ad seminationē ꝑtinet fi/
lioꝝ: ꝛ ipsa fęcunditas ad benedictionē ꝑti
net nuptiarū. Hęc aūt oīa ex deo: sed iste in
his oibus noluit noīare ꝯcupiscētiā carnis:
q̄ nō est a patre/ sed ex mūdo est: cuiꝰ mundi
princeps dictꝰ est diabolus: q̄ eam ī domi/
no nō inuenit: qꝛ dominꝰ homo nō ꝑ ipsam
ad hoies venit: vnde dicit etiā ipse: Ecce ve Ioh.14.d.
nit princeps huiꝰ mūdi/ ꝛ in me nihil inue/
niet: nihil vtiq̄ peccati/ nec qd̄ a nascēte tra
hitꝛ/ nec qd̄ a viuēte additꝛ. Hanc iste noluit
noiare in his omnibus que cōmemorauit
naturalibꝰ bonis: de qua etiā nuptię ꝯfun/
duntꝛ/ quę de his bonis omnibus gloriantꝛ.
Nam quare illud opus cōiugatorū subtra/
hitꝛ et abscōditꝛ etiā oculis filioꝝ/ nisi qꝛ nō
possūt esse in laudāda cōmixtione puden/

da sine libidine? De hac erubuerunt etiam qui primi pudēda texerūt: quę prius pudē da nō fuerunt/sed tāq̄ dei opera p̄dicanda atq̄ gloriāda. Tūc ergo texerūt quādo eru buerūt: tūc autē erubuerūt quādo post in/ obedientiā suā inobedientia mēbra sense/ rūt. De hac erubuit etiā iste laudator: Cō/ memorauit eñ sexuū diuersitatē: cōmemo/ rauit cōmixtionē: cōmemorauit fecundita/ tē: illā vero cōmemorare verecūdatus est: Nec mirū si pudet laudātes qd̄ videm⁹ ip/
B sos pudere generantes. Sed adiungit ⁊ di/ cit: Per quid igit̄ sub diabolo sūt quos de/ us fecit? Sibiq̄ veluti ex nostra voce respō det: Per peccatū īquit/nō p naturā. Dein/ de nostrę respōsioni suā referēs. Sed vt nō potest inquit sine sexibus fętus/ita nec sine
Roma.5.b. volūtate eē delictū. Ita vō/ita ē. Sicut eñ p vnū hoiem peccatū intrauit in mūdū/⁊ p peccatū mors: ⁊ ita in oēs homines ptran/ sijt: ī quo omnes peccauerūt: Per vni⁹ illi/ us volūtatē malā oēs in eo peccauerūt/qsi omnes illi vnus fuerunt: de quo ꝓptereа singuli peccatum originale traxerūt. Dicis eñ inquit ideo illos esse sub diabolo/q2 de sexus vtriusq̄ cōmixtiōe nascūt. Dico pla/ ne ꝓpter delictū eos esse sub diabolo: ideo aūt expertes nō esse delicti/ q2 de illa cōmix tione sūt nati: q̄ sine pudenda libidine non pōt etiā qd̄ honestū ē operari. Dixit hoc eti am beatissimę memorię ambrosius ecclesię mediolanēsis epus: cū christi carnalē nati/ uitatē ideo diceret exptem esse delicti: q2 cō ceptus ei⁹ vtriusq̄ sexus cōmixtiōis est ex/ pers: nullū aūt hoim eē sine delicto q̄ de il/ la cōmixtione cōceptus est: Nā eius verba
Ambrosius. ista sunt: Ideo inquit ⁊ quasi homo p vni/ uersa tēptatus est: ⁊ in similitudine homi/ nū cūcta sustinuit: sed q2 de spiritu nat⁹/ab/ stinuit a peccato. Ois eñ hō mendax: ⁊ ne/ mo sine peccato/nisi vn⁹ deus. Seruatū est igit̄ inq̄t vt ex viro ⁊ muliere/ id est p illam corpoꝝ cōmixtionem/nemo videat̄ expers eē delicti: Qui aūt expers ē delicti/expers ē etiā hmōi ꝯceptiōis. Nūquid etiā istū o pe/ lagiani ⁊ celestiani audebitis dicere mani/ cheū/qd̄ eū dicebat esse iouinianus hereti/ cus: cōtra cui⁹ impietatē vir iste sanct⁹ etiā post partū pmanētē virginitatē sanctę ma rię defendebat? Si ergo illū manicheū dice re nō audetis nos cū in eadē causa eadē sen tētia fidē catholicā defēdam⁹: cur dicit̄ ma nicheos? Aut si ⁊ illū fidelissimū virū h̄ scōꝫ manicheos sapuisse iactat̄: iactate iactate vt mēsurā iouiniani pfectius impleat̄: nos cū illo hoie dei patienter vestra maledicta

⁊ cōuitia sustinem⁹: ⁊ tamē heresiarches ve ster pelagius fidē ⁊ purissimū in scripturis sensum sic laudat ambrosij/vt dicat ne ini/ micū quidē eū ausū esse reprehendere. Quo ergo ꝓgressi fueritis attēdite: ⁊ nos ab au/ sibus iouiniani tādem aliquādo cohibete: quāuis ille nimis laudādo nuptias/sanctę illas virginitati adęquauit: ⁊ tamē nuptia/ rū fructibus ab vtero etiā recētibus christū saluatorē/⁊ de potestate diaboli redempto/ rē nō negauit necessariū/ qd̄ vos negatis. Et quia vobis ꝓ eorū salute qui nōdum ꝓ se loqui possūt ⁊ ꝓ fidei catholice fundamē tis resistimus/manicheos nos esse iactatis. Sed iam sequētia videamus.

Q2 nō ideo hoies diabolus te/ neat/ q2 hoies sunt quorū naturā non cōdidit: s3 q2 peccatores quo/ rum culpe auctor existit: Ca.VI.

Ursus quippe interrogans dicit:
r Quē igit̄ paruulorū ꝯfiteris aucto/ rē? Deū verū? Respōdeo: deū verū. Deinde ille subiungit. Sed malū ille nō fe cit. Ac rursus interrogat: vtrū diabolū par uulorū ꝯfiteamur auctorē? Rursusq̄ respō det: sed naturā hois ipe nō cōdidit. Deinde quasi cōcludit atq̄ īfert: Si mala cōmixtio deformis ⁊ cōditio corporū/⁊ ideo corpora quoq̄ malo a te deputant̄ auctori. Cui re/ spondeo: malo auctori nō deputo corpora/ sed delicta: quoꝝ causa factū est vt cū ī cor/ porib⁹/hoc est in dei opibus totū placeret: acciderit tñ masculo ⁊ feminę qd̄ puderet/ vt nō esset cōmixtio qualis esse potuit ī cor/ pore vitę illius: sed qualem videmus eru/ bescentes in corpore mortis huius. De⁹ ve/ ro inquit diuisit in sexu qd̄ in operatiōe cō/ iungeret. Ab ipso igit̄ cōmixtio corporuꝫ ā quo est origo corporū. Iam supra respōdi/ mus hoc ex deo esse: sed nō delictū/nō mem brorū inobediētia p carnis cōcupiscentiā/q̄ nō ē a patre. Deinde dicit: Tot q̄ rerū bona rū.i.corpoꝝ/sexuum/cōiūctionū malos fru ctus esse nō posse: nec hoies ob hoc a deo fi eri vt a diabolo/sicut dicis inq̄t legitimo iu re teneant̄. Iā dictū ē nō eos ideo tueri/ q2 hoies sūt: qd̄ naturę nomē ē/ cui⁹ auctor dia bolus nō ē: s3 q2 peccatores sūt qd̄ culpę no mē est/cui⁹ diabolus auctor est.

Quātis cautelis cōuictarū locu tionum hereticus obstacula coge/ rat/ne concupiscentie pudentiam palā v̄bis īsinuet. Capi.VII.

s Ed inter tot noīa bonarū rerū.i. cor porū/sexuū/cōiūctionū/libidinē vel

concupiscentiā carnis iste nō nominat. Tacet/ q2 pudet: ⁊ mira si dici pōt pudoris impudētia qđ noiare pudet/ laudare non pudet. Deniq3 vide quēadmodū magis eā circūloquendo maluerit significare/ q̄ dicere. Postq̄ aūt vir inquit naturali appetitu cognouit vxorē: ecce iterum dicere noluit/ carnis ꝯcupiscētia cognouit vxorē: ſ naturali ſquit appetitu/ vbi adhuc possum⁹ intelligere ipam voluntatē iustā ⁊ honestā: q̄ voluit filios ꝓcreare: nō illā libidinem de q̄ iste sic erubescit: vt ambigue nobis loq̄ malit/ q̄ ꝑspicue qđ sentit exprimere. Quid ē naturali appetitu: An nō ⁊ velle eē saluū: ⁊ velle ipsos suscipe/ nutrire/ erudire filios/ naturalis est appetit⁹: ideq3 rōnis est/ nō libidinis: S3 q2 hui⁹ nouim⁹ intētionē/ ideo nō eū putam⁹ his verbis/ nisi libidinē mēbrorū genitaliū significare voluisse. Nōne tibi videnť hec verba folia eē ficulnee: sub qb⁹ latet qđ aliud/ q̄ id qđ pudet: Ita q̄pe iste sibi circūlocutiōis hui⁹ obstacula/ sicut illi succinctoria ꝯfuerunt: contexat ⁊ dicat. Postq̄ autē vir naturali appetitu cognouit vxorē: dicit scriptura diuia: Cōcepit eua ⁊ peperit filiū: ⁊ vocauit nomē ei⁹ cain. Sed qđ inquit dicit adā/ audiam⁹: Acqsiui hoiē p deū. Unde cōstat op⁹ dei esse quē p deū acqsitū scriptura diuina testať. Quis hic dubitat: qs h neget/ maxime catholic⁹ christian⁹: op⁹ dei est hō: S3 carnis ꝯcupiscētia/ sine q̄ si pctm̄ nō p̄cessisset trāquille voluntati obediētib⁹/ sicuti cetera mēbra genitalib⁹ seminareť hō: nō ē a patre/ ſ ex mūdo ē. Uerū nūc obsecro te paulo attēti⁹ intuere/ qđ nomē inuenerit q̄ rursus operiret qđ erubescit aperire. Genuerat eīn eū inqt adā potētia mēbrorū/ nō diuersitate meritorꝫ. Quid dixerit/ diuersitate meritorꝫ: fateor nō intelligo/ ſ potētiā mēbrorū credo illud voluit dicere/ qđ pudet euidenť dicere: Maluit eīn dicere mēbrorū potētiā q̄ carnis ꝯcupiscētiam. Plane etiā si nō cogitauit/ significauit aliqđ qđ ad rem ptinere videaľ. Quid eīn potētius mēbris hois q̄ nō seruiūt voluntati hois: Que tāetsi frenenť tēpantia vel cōtinentia vsus eorꝫ aliquātū/ mot⁹ tn̄ eorū nō est i hominis ptāte. Genuit ergo adam filios hac/ vt iste dicit/ mēbrorum suorum potentia: de qua prius q̄ illos gigneret erubuit post pctm̄. Si aūt nō peccasset/ nō eos genuisset mēbrorꝫ potētia/ ſ mēbrorum obedientia. Ipse quippe esset potēs vt eis subiectis volūtate imperaret: si potētiori et ipse subiectus eadē volūtate seruiret.

Quđ adā dixerit: Excitauit mihi semē: ⁊ quđ itelligaľ semen illorū maledictū ab initio/ et cetera que ibi dicuntur: Capitulū viii:

Est aliquāta iterū dicit scriptura diuina inquit: Cognouit adam euam vxorem suam ⁊ cōcepit ⁊ peperit filiū/ vocauitq3 nomē ei⁹ seth/ dicēs: Suscitauit mihi dn̄s semē aliud ꝓ abel quē occidit cain. Deinde addit ⁊ dicit: ad documētū instituti coit⁹/ ipm̄ semē diuinitas dicit excitasse. Nō itellexit hō iste qđ scriptū est: putauit eīn ad h eē dictū: Suscitauit mihi dominu⁹ semē aliū ꝓ abel: vt crederet de⁹ illi excitasse libidinē cocundi/ cui⁹ motu excitareť semē/ vt gremio femine posset infundi. Nescit nō eē ob aliud dictum: excitauit mihi semē/ nisi dedit mihi filiū. Deniq3 hoc adā nō dixit post coitū suū/ q̄ semē emisit: ſ post cōiugis partū/ q̄ filiū deo donāte suscepit. Nā q̄ gratulatio ē/ nisi forte libidinosorꝫ ⁊ suū vas in morbo ꝯcupiscētie: qđ vetat aplūs: possidentiū si semē extra coeūdi voluptatē fundaľ/ nec sequať ꝯcept⁹ aūt part⁹/ vbi nuptiarū verus ē fruct⁹: Neq3 h ideo dixerim q̄ al⁹ putandus sit p̄ter summū ⁊ verū deū vel humani seminis/ vel ipius hois creator existere/ ſ h trāquilla de homie obedientia mēbrorū ad nutū voluntatis extitisset si peccatū nō p̄cessisset. Neq3 nūc agiť de natura hois/ sed de vitio. Illa quippe habet auctorem deū: ex isto autē trahiť originale pctm̄. Nā si semen ipm̄ nullū habet vitiū: qđ est qđ scriptū ē in libro sapientie: Nō ignorās q̄m nequā ē natio illorꝫ ⁊ naturalis malicia ipsorꝫ: et q̄m non poterat mutari cogitacio illorꝫ in ꝑpetuū: semē eīn illorꝫ erat maledictū ab initio: Nēpe de q̄buscūq3 dicať ista/ d̄ hoib⁹ dicit. Quđ ē q̄ cuiuslibet hois malicia naturalis ⁊ semē maledictū ab initio/ nisi ad illud respiciať/ q̄ p vnū hoiem peccatū intrauit in mūdū ⁊ p peccatū mors: ⁊ ita in oēs homines ptrāsijt/ in quo oēs peccauerūt: Cur aūt hois mala cogitatio nō pōt in ꝑpetuū mutari: nisi q2 seipam nō pōt: ſ si gr̄a diuina subueniat: qua non subueniēte qđ sunt hoies/ nisi qđ ait aplūs petr⁹: velut muta animalia ꝓcreata naturaliter i captiuitatē ⁊ interitū. Unde vno loco paulus aplūs vtrūq3 cōmemorās/ et irā dei cū q̄ nascimur/ ⁊ gr̄am qua liberamur: Et nos oēs inquit aliquādo cōuersati sum⁹ in desiderijs carnis nr̄e/ faciētes voluntatē carnis ⁊ affectionū: et eram⁹ natura filij ire sicut ⁊ ceteri: De⁹ aūt q̄ diues ē in miscōia ꝑpt̄ multā dilectionē q̄ dilexit nos: ⁊ cū eēm⁹ mortui pctis ꝯuiuificauit nos christo/ cui⁹ gr̄a sum⁹

salui facti. Quid ē ergo malicia natural' hoīs/ et semē maledictū ab initio/ et pcreati natura/ lit' i captiuitatē et iteritū/ et natura filij ire?

Cur viciatā etiā naturā bonitate sua deus psequatur: et q̄ȝ heretice asserat deū potuisse facere/ qd pdicatorē ei⁹ dicere pudeat: Ca. IX.

Unde qd i adā natura ista sic pdita ē? N Absit: Sȝ q2 i illo viciata sic p oēs iā naturalit' cucurrit et currit/ vt ab hac pditiōe nō liberet nisi grā dei p iesū christū dñm nrm: Quid ē ergo qd iste adiūgit/ et dicit de noe et filijs ei⁹: q̄ silr bñdicti sint vt adā et Gen.9.a. eua: dicēte deo: Crescite et multiplicami et replete trā et dñamini ei⁹: qb⁹ dei vbis addit sua dicēs: Uoluptas ergo ista quā tu diabolicā vis videri/ iā in supra dict' piugib⁹ habebat: q̄ vt istitutiōe bona/ ita etiā bñdictiōe pmālit? Nō eñ dubitat' de hac ad noe et ad filios ei⁹ corpoꝝ cōmixtiōe dictū/ cui⁹ iam vsus inoleuerat: Crescite et multiplicamini et replete terrā. Nō op⁹ ē eadē multis vbis repetere. De vitio h' agit'/ q̄ ē deprauata natura bona/ cui⁹ vitij auctor ē diabolus: nō d' nature ip̄i⁹ bonitate/ cui⁹ auctor ē de⁹: q̄ neq̄ ab ip̄a viciata deprauataq̄ȝ natura/ suaȝ abstinuit bonitatē vt auferret hoīm fecūditatē/ viuacitatē/ sanitatē/ ip̄amq̄ȝ substātiā animi et corpis/ sēsus atq̄ȝ rōnē: alimēta/ nu Matth.5.g. trimēta/ incremēta: q̄ etiā facit oriri solē suū sup bonos et malos/ et pluit sup iustos et iniustos: et q̄cq̄d boni ē nature hūane a deo bono etiā i ill' hoīb⁹ ē/ q̄ nō liberabūt' a malo. Uoluptatē tñ iste et h' dixit: q2 pōt voluptas et honesta eē: nō dixit carnis pcupiscētiā vel libidinē q̄ pudēda ē: s' i psequētib⁹ apuit verecūdiā suā: nec dissimlare potuit ab eo qd Gen.2.d. violēt' ip̄a natura pscripsit. Et illd iq̄t. Propter h' relinquet hō patrē et mrēm et adherebit vxori sue: et erūt duo i carne vna. Et post hec vba dei/ sua ip̄e subiūgēs/ vt exp̄meret inq̄t fidē opeꝝ/ pp̄ha ppe piculū pudoris accessit. O apta p̄sus et vi veritat' extorta cōfessio: pp̄heta ergo vt exprimeret fidē opeꝝ ppe periculū pudoris accessit: q2 dixit: Erunt duo i carne vna: vbi cōmixtionē maris et femine itelligi voluit. Dicat' cā/ cur in exp̄mēdis opib⁹ dei/ pp̄ha ppe piculū pudoris accesserit? Ita ne vero hūana opa pudēda eē nō debēt/ s' plane gl'ianda/ et diuia pudēda sūt? Ita ne vero i eloquēdis et exprimendis opib⁹ dei/ nō honorat' pp̄hē vel amor v'l labor/ s' piclitat' pudor? Quid eñ potuit de⁹ facere/ qd ei⁹ pdicatorem pudeat dicere? Et quod est grauius/ pudeat hoīem alicui⁹ opis qd nō hō/ s' de⁹ fecit in hoīe cū oēs opifices q̄nto possunt labore et industria id agant/ ne de suis opib⁹ erubescāt. Sȝ pfecto illd nos pudet qd puduit p̄mos illos hoīes qñ pu- Gen.3.b. dēda texerūt. Illa ē pena pcti/ illa plaga vestigiūq̄ȝ pcti: illa illecebra fomesq̄ȝ pcti/ illa lex i mēbris repugnās legi mētis: illa ex nobisipsis aduersus nosipsos inobediētia iustissimo reciprocatu iobediētibus reddita: hui⁹ nos pudet/ et merito pudet: Nā si h' nō eēt/ q̄d nobis esset ingrati⁹: q̄d irreligiosius si i membris nostris/ nō de vitio vel de pena nrā/ s' de dei cōfunderemur opibus?

Quō nō cōcupiscētia/ sed fecūditas abraā seni defuerit: Ca. X.

Dicit etiā iste multa frustra de abraā et sara/ quō ex repromissione acceperint filiū: et tādē cōcupiscētiā noīat: nō tñ addit carnis/ q2 ip̄a pudēda ē. In pcupiscētie aūt noīe aliquādo gl'iandū ē: q2 ē et pcupiscētia spūs aduersus carnē: ē et pcupiscētia sapie: Ait ergo: Certe hāc cōcupiscētiā si- Gal.5.d. ne q̄ nll'a fecūditas ē/ malā naturalit' definisti: vnde ergo p donū celeste in senibus excitat' astrue iā h' si potes ad opus diaboli ptinere: qd deū vides cōferre p munere. Ita h' dicit/ q̄si pcupiscentia carnis aū defuerit illis/ et hāc eis donauerit de⁹: q̄ pculdubio ierat i corpe mortis hui⁹/ s' fecūditas defuit/ cui⁹ auctor ē de⁹: et ip̄a donata est qñ voluit de⁹. Absit aūt vt dicam⁹ qd nos putauit eē dicturos: isaac sine pcubit⁹ calore generatū.

Quādo incircūcisus ante octauū diē moriēs/ legē dissipauerit: Ca. XI.

Sed ip̄se iā dicat: q̄re interiret aīa ei⁹ de genere suo/ si circūcisus die nō eēt octaua: q̄d ip̄se peccasset et q̄d offēdisset deū/ vt de aliena i se negligentia tā seuera sentētia puniretur/ si nullū esset originale peccatum? De circūcidendis eñ deus sic mandauit infantibus: Mascu- Gen.17.b. lus qui non circūcidetur carne preputij sui octauo die/ disperiet anima eius de genere suo: q2 testamentū meum dissipauit. Dicat iste si potest quō puer iste testamentum dei dissipauit octo dieꝝ: quātū ad ip̄m pprie attinet inocēs infans/ et tñ nullo mō deus vel scriptura sctā id mēdacit' diceret. Tūc ergo dissipauit testamētū dei: nō h' de iperata circūcisione/ s' illud de ligni phibitiōe/ qñ p vnū Roma.5.b. hoīem pctm̄ itrauit i mūdū/ et p pctm̄ mors: et ita i oēs hoīes ptrāsijt/ i q̄ oēs peccauerūt: et h' in illo significabat' expiari circūcisione octaui diei: h' ē sacramēto mediatoris i carne venturi: q2 per eandem fidem venturi i carne christi/ et morituri pro nobis/ et tertio die qui post septimum sabbati fuerat futu-

rus octauus/resurrecturi etiā iusti saluabāť
Roma. 4. d. antiqui. Tradit⁹ est eñ ꝓpter delicta nr̄a:
ꝛ resurrexit ꝓpter iustificationē nostrā. Ex
q̄ eñ instituta est circuncisio in pplo dei: qđ
erat tunc signaculū iusticie fidei/ ad signifi/
cationem purgationis valebat et paruulis
originalis veterisq; pctī/ sicut ꝛ baptism⁹ ex
illo valere cepit ad innouationē hoīs ex
quo est institutus.

Qr ex fide iustificatio fuit apud antiquos/ vbi tñ iustificatiōis sacramentū ex fide latuit: ꝛ qđ mun⁹ sit piorū cōiugū: Ca. XII.

n On q; ante circūcisionē iusticia fi/
dei nulla erat: Nā cū adhuc esset in
p̄putio/ ex fide iustificat⁹ est ipse ab/
raam pater gētiū/ q̄ fidē ip̄ius fuerāt secta/
turę. Sz sup̄iorib⁹ tp̄ibus oīmodo latuit sa
cramētū iustificatiōis ex fide: eadē tñ fides
mediatoris saluos iustos faciebat antiq̄s
pusillos cū magnis: nō vetus testamētū qđ
in seruitutē generat: nō lex q̄ nō sic est data
q̄ posset viuificare: sed gr̄a dei p̄ iesū christū
dn̄m nr̄m. Quia sicut credim⁹ nos christum
in carne venisse: sic illi venturū. Sicut nos
mortuū: ita illi moriturū. Sicut nos resur/
rexisse: ita illi resurrecturū. Et nos vero ꝛ il/
li ad iudiciū mortuorū viuorūq; vēturum.
Non ḡ iste hūanā male defendēdo impedit
a salute naturā: q: oēs sub pctō nascimur: ꝛ
p̄ vnū solū q̄ sine pctō natus est liberamur.
Ista iquit corpoꝝ cōmixtio cū calore/ cum
voluptate/ cum semine a deo facta/ ꝛ ꝓ suo
modo laudabilis approbať q̄ aliqñ etiā am
pliū efficiť mun⁹ piorū: Dixit cū calore: dix/
it cū voluptate: dixit cū semie: nō tñ dicere
ausus est cū libidine. Quare/ nisi q: noīare
erubescit: laudare nō erubescit? Mun⁹ autē
pioꝝ ꝓpagatio ē fecūda filioꝝ: nō cōmotio
pudēda mēbroꝝ/ quā nō haberet i generan
dis filijs natura sana: nūc aūt habet eā na/
tura vitiata: Ac p̄ hoc ꝛ q̄ inde nasciť idiget
renasci/ vt sit mēbrū christi: ꝛ de q̄ nasciť si
iā renat⁹ ē/ indiget liberari ab ea q̄ in corp̄e
mortis hui⁹ est lege pctī. Que cum ita sint:
quō adiūgit ꝛ dicit: Cōfitearis ḡ necesse ē/
originale qđ finxeras iterisse pctm̄. Nō ego
finxi originale pctm̄ qđ catholica fides cre/
didit antiq̄t⁹: s; tu/ q̄ h̄ negas sine dubio es
nou⁹ hereticus. Sub diabolo aūt sūt iudi/
cio dei oēs cū pctō generati/ si nō fuerint in
christo regenerati.

Qr hūana corpa nō volūtate/ sz libidine ꝓducunť: ꝛ quō in beatorum corporibus libido iordinata non extiterit: Ca. XIII.

A
s Ed q: de abraā loquebať ꝛ sara/ sub
iūxit atq; ait: Qđ si dixeris: vsus in
eis vigebat/ ꝛ fet⁹ nō erat. Rūdebo:
quē cōditor ꝓmisit cōditor dedit/ nō ꝯcubi/
tus s; dei op⁹ ē q̄ nasciť. Qui eñ primū ho/ Gen. 2. d.
minē fecit ex puluere: oēs fabricatur ex se/
mine. Sicut ḡ tūc limus q̄ assūpt⁹ ē materia
nō auctor fuit hoīs: ita nūc vis illa volupta/
tis ꝯfectrix/ cōmixtrixq; seminū non explet
op̄atiōis vicē/ s; de thesauris naturę offert
deo/ vñ ille hoiem digneť op̄ari. Hęc oīa q̄
dixit: excepto qđ ait/ a voluptate semina cō
fici atq; misceri/ recte diceret si i eis catholi/
cū sensuz defendere niteretť: Quia v̄o scim⁹
q̄d ex his moliať efficere: ꝓfecto dic̄ etiā re/
cta p̄uerse. Illud itaq;/ q̄ excepto cetera v̄a
esse nō abnuo/ id nō ē veꝝ: q: voluptas illa
ꝯcupiscētię carnalis nō ꝯficit semina/ s; ea q̄
iā sūt i corp̄ib⁹ a vero deo cōdita: a q̄ ip̄o cō
dunť ꝛ corp̄a: nō fiūt voluptate/ s; excitanť
ꝛ emittūť cū voluptate. Utrū aūt vtriusq;
sexus semina i muliebri vtero cū voluptate
misceanť/ viderint feminę q̄d in secretis vi/
scerib⁹ sentiāt: nos nō decet ianiter vsq; ad
ista eē curiosos. Libido tñ illa erubescēda/
vñ pudēda ip̄a appellata sūt mēbra: nō fuit
in corp̄e vitę illi⁹ q̄ in paradiso fuit ante pec
catū/ s; cepit esse in corp̄e mortis hui⁹ retri/
buta inobediētia inobedientię post pctm̄.
Sine q̄ libidine poterat opus fieri cōiugū
in generatione filioꝝ: sicut multa op̄a fiunt
obediētia ceteroꝝ sine illo ardore mēbroꝝ
q̄ volūtatis nutu moueńť/ nō estu libidinis
ꝯcitanť. Attēde cetera. Hoc etiā inquit ap̄li B
ꝯfirmat auctoritas. Cū eñ beat⁹ paulus de
resurrectiōe mortuoꝝ loq̄reť ait: Insipiēs 1. Cor. 15. e.
tu/ qđ semias nō viuificať. Et īfra: De⁹ aūt
illi dat corpus ꝓut vult: et vnicuiq; seminū
ꝓpriuz corp⁹. Si ḡ de⁹ inq̄t hūano semi/ qđ
nemo negat vel prudētū vel piorū/ sicut oi/
bus reb⁹ corpus attribuit/ vñ quē q̄ reū na/
tū ꝓbabis? Tādē oro respicias q̄b⁹ laqueis
pctī naturalis suffoceť assertio. Uerū age i/
quit tecū p̄cor mitius: Mihi crede etiaz te
de⁹ fecit/ s; qđ fatēdū ē/ grauis error infecit.
Quid eñ pōt ꝓphani⁹ dici q̄ q; de⁹ hoiem
aut nō fecerit/ aut vt dicis diabolo fecerit:
aut certe diabol⁹ dei sit imaginē/ h̄ ē hoiem
fabricat⁹: qđ nō min⁹ stultū dinosciť eē q̄ i/
piū. Ergo tā inops inq̄t/ tā iuerecūd⁹ de⁹ ē/
vt nō habuerit qđ i p̄miū sctis hoib⁹ daret:
nisi qđ deceptis diabolus infudit in vitio. Al. titulo
Uis aūt scire qđ etiā in his q̄ sācti nō sunt
hāc generationū potētiā de⁹ tribuisse ꝓbeť.
Eo igiť tp̄e cū abraaz metu p̄culsus gentis

Gen. 20. barbarę/sarā q̄ vxor erat/sororē suā dixit: refert abimelech rex illi⁹ ꝓuincię abduxisse eā in noctis vsū. Sꝫ de⁹ cui cura erat honor sācte mulier/ i somnijs ad abimelech veniēs regiā frenauit audaciā: cōminat⁹ interitū/ si ꝑgeret violare cōiugiū. Tūc abimelech ait: Nūqd ꝺne gentē ignorantē ⁊ iustā ꝑdes? Nōne ipsi dixerūt se germanitate ꝯiūctos? Surrexit ꝗ mane abimelech ⁊ accepit mille didrachmaſ argēti/ ⁊ oues/ ⁊ vitulos/ ⁊ pueros/ ⁊ ancillas ⁊ dedit abrahę/ atq̄ a se mulierē remisit intactā. Orauit vero deum abraā ꝓ abimelech: ⁊ sanauit de⁹ abimelech ⁊ vxorē ei⁹ ⁊ ancillas ei⁹. Cur aūt hęc tāta ꝓlixitate narrauerit: accipe breuit̄ i his quę secut⁹ adiūxit: Deus inquit orante abraā curauit potētia dispēsationis secreta: q̄ amota ē verendis viliū feminarū: qꝛ clauserat de⁹ a foris oēm vuluā in domo abimelech. Vide ꝗ inqt vtr̄ naturalit̄ malū dici debet qđ interdū aufert exasperat⁹ de⁹/ redditq̄ placat⁹? Ipse inqt facit ⁊ piorū filios ⁊ impiorū: qm̄ q̄ fiūt parētes/ ad naturā ꝑtinet q̄ deo gaudet auctore: q̄ aūt impij sunt/ ad studior̄ prauitatē q̄ vnicuiq̄ de libera vo-

Aug⁹. lūtate cōtingit. His oib⁹ q̄ tā m̄lta dixit: nūdem⁹ nihil de diuinis testimonijs q̄ interposuit eē dictū de pudēda libidine: quā dicimus nō fuisse in corpore beatorū quando nudi erant ⁊ nō cōfundebanť.

De auctoritate apli: Insipiēs tu/ qđ seminas non viuificať ⁊c̄. ⁊ q̄ fraudulenter eā suis applicet intentionibus hereticus: Ca. XIIII.

A Nam primū illđ apli de seminib⁹ dictū ē frumētor̄ q̄ pri⁹ moriunť vt viuificenť. Quā sniam scꝫ aplicā q̄ ꝯsilio nescio voluit iste cōplere: nā eā hucvsq̄

1. Cor. 15. e. cōmemorauit: Insipiēs tu/ qđ semiaſ nō viuificať. Aplus aūt addidit: nisi pri⁹ moriať. Sꝫ iste quātū existimo qđ đ frumēt̄ dictū ē/ de hūano semie accipi voluit ab eiſ q̄ h̄ legūt: ⁊ scripturas sctās/ vel nesciūt/ vel nō recordanť. Deniq̄ nō solū istā sniam decurtauit/ vt nō adderet/ nisi pri⁹ moriať: verūetiā sequētia ꝑtermisit: vbi apuit aplus de q̄b⁹ seminib⁹ loq̄reť. Ait eīn aplus: Et qđ seminas/ nō corp⁹ qđ futurū ē seminas: s̄ nudū granū fere tritici/ aut alicui⁹ cęterorꝫ. His ꝑtermissis iste cōtexuit qđ deinde dicit apostolus: De⁹ aūt illi dat corpus ꝓut vult: et vnicuiq̄ seminū ꝓpriū corp⁹/ tāq̄ de ꝯcūbēte hoie dixerit aplus: Insipiēs tu/ qđ seminas nō viuificať: vt intelligerem⁹ nō ab homine ꝯcubitu filiosſ seminātē/ s̄ a deo viuificari semē hūanū. Sic eīn fuerat ꝗlocut⁹: qꝛ voluptas illa nō explet opatiōis vicē: s̄ de thesauris naturę offert deo/ vn̄ ille hoiem digneť opari. Et subiūxit testimoniū/ q̄si h̄ dixerit aplus: Insipiēs tu/ qđ semias nō viuificať: h̄ est a te non viuificať/ s̄ de⁹ hoiem de tuo semine opať: tāq̄ ab aplo media illa q̄ ꝑtermisit iste/ non dicta sint: atq̄ ita se habeat ei⁹ sentētia velut de hūano semine loquereť: Insipiēs tu/ qđ seminaſ nō viuificať: de⁹ aūt illi dat corpus ꝓut vult: ⁊ vnicuiq̄ seminū ꝓpriū corp⁹. Deniq̄ post hęc apli v̄ba sic infert sua: Si ꝗ de⁹ inqt hūano semini/ qđ nemo negat vel prudētiū v̄l piorū/ ꝓpriū sicut oib⁹ reb⁹ corp⁹ attribuit: q̄si aplus de hūano semie i illo testimonio sit locut⁹. De qua fraude qđ adiuuareť ei⁹ intētio cū aliq̄nto attēti⁹ cogitarē: nihil potui reperire/ nisi qꝛ testē voluit adhibere aplm̄ q̄ ꝓbaret deū/ qđ ⁊ nos dicim⁹/ de hūaniſ seminib⁹ hoiēꝫ opari. Et cū ei testimoniū nullū occurreret: isto abusuſ ē fraudulēť/ timēs vtiq̄ ne forte si appareret aplm̄ nō đ hūaniſ seminib⁹/ s̄ de frument̄ illa dixisse: hinc admoneremur vn̄ refutareť: nō religiosę volūtatis/ s̄ libidinosę voluptatis pudēs noiator ⁊ impudēs ꝑdicator. De ipis q̄ppe semi-

B. nib⁹ q̄ in agris agricolę seminātur/ pōt iste redargui. Cur eīn nō credam⁹ deū potuisse in paradiso ꝯcedere hoi beato de suo semine/ qđ ꝯcessum videm⁹ agricolis de tritici semine: vt eo mō sereret illud sine vlla pudēda libidine ad volūtatis nutū/ mēbris obsequētib⁹ genitalib⁹/ sicut h̄ seriť sine vlla pudenda libidine: ad volūtatis nutū agricolarꝫ obsequētib⁹ manib⁹: honestiore in parētib⁹ gignēdorū desiderio filiorū/ q̄ est i arātib⁹ implēdorū horreor̄: ac deinde creator oipotēs incōmutabili vbiq̄ ꝑsentia ⁊ creatrice potētia de seminib⁹ hoim ꝓut vellet/ qđ et nūc facit/ opareť i fęmia sicuti de semib⁹ frumētorū ꝓut vult opať in terra: beatis m̄ri-b⁹ sine libidinosa voluptate ꝯcipiētib⁹/ sine erūnoso gemitu pariētib⁹: q̄nq̄dē i illa felicitate ⁊ in corpe nōdū mort̄ hui⁹/ s̄ vitę illius nō eēt feminis in excipiēdis semib⁹ qđ puderet: sic nō eēt in ędēdis fętib⁹ qđ doleret? Quisq̄s aūt nō credit/ v̄l credi nō vult: hoib⁹ ante oē pctm̄ i illa paradisi fęlicitate versantib⁹ h̄ potuisse dei volūtate ⁊ benignitate ꝯcedi: nō optādę fęcūditatis laudator/ sed pudendę voluptatis amator est.

De ꝯclusione a foris vuluar̄ tpibus abimelech/ ⁊ ear̄ sanatione: Ca. XV.

Item aliud ex libro diuino testimoniū qđ posuit de abimelech: Et deo volēte clausa oi vulua

in domo ei⁹/ne mulieres ei⁹ parerẽt:atqȝ ap ta rursus vt parerẽt:qd ad rẽ ptinet? qd ha bet de illa pudenda libidine de q̃ nũc q̃stio est? Nũqd ipam de⁹ detraxit illis feminis: reddiditqȝ cũ voluit? Sȝ pena fuit vt pare/ re nõ possent: bñficiũ d̃o vt parere possent more hui⁹ corruptibilis carnis. Nõ eñ tale bñficiũ de⁹ pferret corpori mortis hui⁹/ q̃le nõ haberet nisi corpus vite ill⁹ in paradiso añ pctm/ vt ꝛ cõcept⁹ pueniret sine libidine pruriẽte: ꝛ part⁹ sine dolore cruciante. Cur aũt nõ itelligam⁹: qm̃quidẽ dicit scriptura/ a foris oẽm vuluã fuisse pclusã: aliq̃ dolore factũ esse/ vt nõ possent femine cõcubitũ p̃- peti: q̃ dolor deo succẽdẽte fuisset inflict⁹: mi serãte detract⁹? Nã si ad impedimẽtũ seren de plis eẽt libido detrahẽda/ viri eẽt detra hẽda/ nõ feminis: femina eñ posset volun tate pcũbere etiã desistẽte libidine q̃ stimu/ laref si viro nõ deeẽt/ q̃ excitaref. Nisi forte q: scriptũ ẽ: ꝛ ipsũ abimelech fuisse sanatũ: virilẽ dictur⁹ ẽ ei libidinẽ redditã. Quã p fecto si amiserat: qd op⁹ fuit eũ diuinit⁹ ad moneri: vt abstineret nõ misceref vxori? Sȝ sa/ natũ dicit: q: dom⁹ ei⁹ ab illa peste sanata ẽ.

Q diabolo de⁹ hoiem nõ fecerit: sȝ in vsus pfundarũ cogitationũ suarũ ipm parauerit/ vel in hono- rem/ vel cõtumeliã: Ca. xvi.

i Am nũc illa tria videam⁹/ q̃rũ triũ q̃dlibet dixerim⁹: nihil ait dici posse pphanius q͛ hoiem de⁹ aut nõ fece/ rit: aut diabolo fecerit: aut certe diabol⁹ dei sit imaginẽ/ h̃ est hoiem fabricaf⁹. Hoꝝ triũ primũ ꝛ nouissimũ/ nõ dici a nobis etiã ipse si nõ sit excors/ aut nimiũ pulcax/ pfitef. De illo q̃stio ẽ qd secũdo medioqȝ loco posuit: vbi sic fallit/ vt a nob h̃ existimet dici q͛ di/ abolo de⁹ hoiem fecerit: tãq̃ i hoib⁹ q̃s de/ us ex hoib⁹ parẽtib⁹ creat: hoc intẽdat: hoc curet: hoc sui opis rõne puideat/ vt habeat diabolus seruos q̃s ipse sibi facere nõ põt. Absit vt hoc q̃lisciqȝ vel puerilis pietas su spicef. Bonitate sua de⁹ fecit hoiẽ/ ꝛ p̃mos sine pctõ: ꝛ ceteros sub pctõ/ in vsus pfũda rũ cogitationũ suarũ. Sicut eñ de ip̃i⁹ dia/ boli malicia nouit ille qd agat: ꝛ qd agit iu stũ ẽ ꝛ bonũ q̃uis sit de q̃ agit iniust⁹ ꝛ mal⁹: nec eũ pptere̱a creare noluit/ q: malũ futu/ rũ eẽ p̃sciuit: ita de vniuerso genere hũano q̃uis null⁹ hoim sine pcti sorde nascaf/ bo nũ ille q̃ sũme bon⁹ est opaf: alios faciẽs tã Roma. 9. e. q̃ vasa misc̃dię: q̃s gr̃a discernat ab eis qui vasa sunt irę: alios tanq̃ vasa irę: vt notas faciat diuitias glorię suę in vasa misericor/ dię. Eat iste nunc ꝛ aduersus aplm cui⁹ ista sentẽtia est argumentef: imo aduersus ipm figulum/ cui ridere phibet aplus dicẽs: O homo tu q̃s es q̃ respõdeas deo: Nũqd di cit figmẽtum ei q̃ se finxit: q̃re sic me fecisti: An nõ habet ptãtẽ figulus luti ex eadẽ mas sa facere/ aliud vas in honorẽ/ aliud in cõtu meliã? Nunqd q̃iste negat vasa irę esse sub diabolo? Aut q: sub diabolo sunt/ alius ea q̃ ille facit/ q̃ vasa misc̃dię facit? Aut aliun/ de ꝛ nõ ex eadẽ massa facit? Hic itaqȝ dicat: Ergo de⁹ vasa diabolo facit: quasi nesciat deus sic eis vti ad opera sua iusta ꝛ bona/ si cut ipso vtif diabolo.

Q eodẽ modo vt nutrit ꝛ pascit de⁹ malos/ sic quoqȝ creat q̃bus m̃ bene vtif: Capitulũ xvii.

a N vero filios pditionis hędos sini/ stre partis diabolo pascit/ ꝛ diabolo nutrit/ ꝛ vestit: q̃ facit solẽ suũ oriri Matth. 5. g. sup bonos ꝛ malos: ꝛ pluit sup iustos ꝛ in/ iustos? Sic itaqȝ creat malos quõ pascit et nutrit malos: q: qd eis creando tribuit/ ad naturę ptinet bonitatẽ: ꝛ qd eis pascẽdo et nutriẽdo dat incremẽtũ: nõ vtiqȝ malicię eo rũ/ h̃ eidẽ bonę naturę/ quã creauit bon⁹/ bo nũ tribuit adiumẽtũ. Inq̃tũ eñ hoies sũt: bonũ est naturę: cui⁹ auctor ẽ de⁹. Inquãtũ aũt cũ pctõ nascunf perituri: q̃ nõ renascãf ad semẽ ptinet maledictũ ab initio ill⁹ an/ tiq̃ iobedięti̱ę vitio: Quo tñ bñ vtif factor etiã vasoꝝ irę: vt notas faciat diuitias glo Roma. 9. e. rię suę i vasa misc̃dię: ne meritis suis tribu/ at si ad eandẽ massam q̃sqȝ ptinẽs gr̃a libe/ ref: h̃ q̃ gloriaf i dño glief. Ab hac fide apo 1. Cor. 1. d. stolica atqȝ catholica veracissima atqȝ fũda tissima/ cũ pelagianis iste discẽdẽs/ nõ vult nascẽtes eẽ sub diabolo: ne paruuli portenf ad chrĩstũ/ vt eruanf a potestate tenebraꝝ: ꝛ in regnũ ipsius transferanf.

Q paruuli ex adã nati a diabo- lo tãq̃ vasa irę possidenf/ si in chri sto nõ renascanf: Ca. xviii.

a C sic accusat eccliaȝ toto orbe diffu/ sã: in q̃ vbiqȝ oẽs baptiçãdi infãtuli nõ ob aliud exufflanf/ nisi vt ab eis pnceps mũdi mittaf foras: a q̃ necesse ẽ va Joh. 12. e. sa irę possideanf cũ ex adã nascũf si in chri/ sto nõ renascãf: ꝛ in ei⁹ regnũ p gr̃am facta vasa misc̃dię trãsferanf. Cõtra istã fũdatis/ simã veniẽs v̾itatẽ: ne vniuersam christi ec/ clesiã oppugnare videaf: q̃si me vnũ alloqf: ꝛ velut corripiẽs atqȝ admonẽs dicit: Etiã te deus fecit: sed qd est fatẽdũ/ grauis error infecit: Sane qd deus me fecerit agnosco ꝛ gratias ago: qui tamen cũ irę vasis perii/ sem si tñ ex adã me fecisset/ ꝛ in christo non

refecisset. Qd cũ possessus pelagiana impie
tate nõ credit: si in tãto malo in finẽ vsq̃ p/
durat: nõ ipse sʒ catholici videãt q̃lis ⁊ quã
tus eũ error nõ ĩfecerit ꝯ plane ĩterfecerit.

Quib⁹ medijs hereticus iulia/nus filios ex coniugio susceptos naturaliter bonos astruere conet: Etende sequẽtia. Q (Ca. XIX.

a aũt inquit/ filij ex coniugio suscepti
naturaliter boni sũt: aplo dicẽte di/
Roma. 1. d. scam⁹: q̃ ait de ĩprob: Relicto naturali vsu
feminę exarserũt ĩ desideria sua ĩ inuicẽ ma
sculi in masculos turpitudinez operantes.
Ostẽdit ĝ inquit vsũ feminę ⁊ naturalẽ esse:
⁊ ꝑ suo modo laudabilẽ: flagitiũ aũt ex vo
lũtate ꝓpria exercere cõtra institutionis pu
dorẽ. Merito itaq̃ lquit ⁊ ĩ bñ vtẽtib⁹ gen⁹
ꝯcupiscẽtię modusq̃ laudaẽ/ ⁊ ĩ turpib⁹ ex/
cessus ei⁹ puniẽ. Deniq̃ codẽ tpe de⁹ abrahę
⁊ sarę marcẽtia ꝗuo mẽbra vegetauit/ q̃ in
sodomis ipse igneo imbre puniuit. Si igiẽ
putas inquit accusandũ mẽbrorũ vigorem
qm̃ ꝑ ipm̃ sodomitę flagitijs obligati sunt:
accusabis etiam creaturã panis ⁊ vini: qm̃
hic q̃ꝫ eos peccasse scriptura diuia significa/
uit. Dicit eñ dñs ꝑ ezechielẽ ꝓphetã: Uer
Ezech. 16. f. tñ hę iniq̃tates sodomę sororꝭ tuę: Super/
bia in saturitate panũ ⁊ abundãtia vini flu
ebãt/ ipse ⁊ filij ei⁹: ⁊ manũ paupis ⁊ egẽtis
nõ adiuuabãt. Elige iã inq̃t vtꝝ mauiꝭ/ aut
reputa diuino opi cõmixtionẽ corpoꝝ/ aut
creaturã panis ⁊ vini siliẽ malam eẽ defini.
Qd si fecerꝭ/ apte manicheꝰ eẽ ꝯuincerꝭ. Cõ
cupiscẽtię aũt naturalis/ q̃ modũ tenet/ bñ
vtiẽ bono: q̃ modũ nõ tenet/ bono male vti
tur. Quid dicis ĝ/ inquit: Ita nuptiarũ bo/
nũ malo originali qd inde trahiẽ nõ põt ac/
cusari: sicut adulterioꝝ malũ bono natura/
li qd ide nasciẽ nõ põt excusari: His sermo/
nib⁹ inquit/ qd negaueras cõcessisti: qd con
cesseras sustulisti: ⁊ nihil magis iaboras q̃
vt parũ intelligaris. Ostẽde sine cõmixtiõe
nuptiaꝭ corpales: aut vnũ aliq̃d huic operi
nomẽ imponito: et vel bonũ/ vel malũ ꝯiu/
giũ nũcupato. Spopondisti vtiq̃ bona te
definire ꝯiugia. Si cõiugiũ bonũ: si hõ fru/
ctus cõiugij bon⁹: si hic fruct⁹ opus dei ma/
lus eẽ nõ põt/ q̃ ꝑ bonũ ex bono nasciẽ: vbi
igiẽ originale maluʒ quod tot ꝑiudicijs in/
teremptum est?

Respõsio augustini q̃d ꝑ natu/ralẽ vsũ aplus itellexerit: Ca. XX.

a D hęc rñdeo: nõ solũ filios ex coniu
gio/ verũetiã ex adulterio bonũ ali/
qd esse/ scd̃m opus dei q̃ creati sunt.
Scd̃m aũt origiale pctm̃/ ĩ dãnationẽ nasci
ex adã pino: nõ solũ si d adulterio/ verũetiã
si de cõiugio generenẽ: nisi in adã secũdo q̃
ẽ christ⁹ regenereẽ. Qd aũt ait aplus de im Roma. 1. d.
probis: Relicto naturali vsu feminę exarse
rũt ĩ desideria sua: ĩ inuicẽ masculi ĩ mascu/
los turpitudinẽ opantes: nõ dixit vsũ cõiu
galẽ/ sed naturalẽ: eũ volẽs intelligi/ q̃ sit in
mẽbris ad hoc creatis/ vt ꝑ ea possit ad ge/
nerãdũ sex⁹ vterq̃ misceri: Ac ꝑ h̃ cũ eisdẽ
mẽbris etiaʒ meretrici q̃sq̃ misceẽ/ natura/
lis est vsus: nec tñ laudabilis/ ꝯ culpabilis.
Ab ea vero pte corpis q̃ nõ ad generãdũ ẽ
instituta/ si ⁊ ꝯiuge quisq̃ vtaẽ/ cõtra natu/
rã ẽ ⁊ flagitiosum. Deniq̃ pri⁹ idẽ aplus de
feminis dixit: nã feminę eorũ imutauerunt
naturalẽ vsũ in eũ q̃ est cõtra naturã. Dein
de masculis ĩ masculoꝭ turpitudinẽ operãti
b⁹ relicto vsu feminco naturali: nõ ĝ isto no
mine idẽ vsu naturali cõiugalis ẽ laudata
cõmixtio/ sʒ immũdiora ⁊ sceleratiora flagi
tia denotata sũt/ q̃ꝫ si illicite ⁊ feminis/ ꝯ tñ
naturaliter vterenẽ.

Quõ honesta cõiugũ cõmixtio nõ rep̃hendiẽ: q̃ mala libidine bñ vtunẽ: ⁊ quõ ꝯfusio ⁊ erubescẽtia libidinis maliciã attesteẽ: Ca. XXI.

p Anẽ vero ⁊ vinuʒ sic nõ rep̃hẽdim⁹
ꝓpẽ luxuriosos ⁊ ebriosos: quõ nec
aurũ ꝓpẽ cupidos ⁊ auaros. Quo
circa cõmixtionẽ quoq̃ honestã cõiugũ nõ
rep̃hendim⁹ ꝓpter pudẽdã corporũ libidi/
nẽ: Illa eñ posset esse nulla ꝑcedẽte ꝑpetra
tione pcti: de q̃ nõ erubesceret cõiugati: hęc
aũt exorta est post pctm̃ quã coacti sũt ve/ Gen. 3. b.
lare cõfusi. Uñ remãsit posteriorib⁹ cõiuga/
tis/ q̃uis h̃ malo bñ ⁊ licite vtẽtib⁹/ ĩ eiusmo
di ope hũanũ vitare ꝯspectũ: atq̃ ita ꝯfite/
ri qd pudẽdũ est: cũ debeat neminẽ pudere
qd bonũ ẽ. Sic insinuanẽ hęc duo/ ⁊ bonuʒ
laudãdę cõiũctiõis/ vñ filij generenẽ: ⁊ ma/
lũ pudẽdę libidinis vñ qui generãẽ regene/
rãdi sũt/ ne dãnenẽ: Proide pudẽda libidi/
ne q̃ licite cõcũbit/ malo bñ vtiẽ: q̃ aũt illici/
te/ malo male vtiẽ. Recti⁹ eñ accepit nomẽ
mali q̃ꝫ boni/ qd erubescunt ⁊ mali ⁊ boni.
Meliusq̃ credim⁹ ei q̃ dicẽ: Scio q̃ nõ habi Roma. 7. c.
tat ĩ me/ h̃ ẽ ĩ carne mea/ bonũ: q̃ꝫ huic q̃ dicẽ
h̃ bonũ. Uñ si ꝯfũdiẽ/ ꝯfiteẽ malũ: si aũt nõ
ꝯfundiẽ/ addit ĩpudẽtiã peius malũ. Recte
igiẽ diximꝰ: Ita nuptiaꝝ bonũ malo origia
li qd inde trahiẽ nõ põt accusari: sicut adul/
teriorũ malũ bono naturali qd inde nasciẽ
nõ potest excusari: qm̃ natura hũana q̃ na/
sciẽ/ vel de ꝯiugio/ vł de adulterio/ dei op⁹ ẽ.
Quę si malũ eẽt/ nõ esset generãda: si malũ
nõ hẽret/ nõ eẽt regenerãda. Atq̃ vt ad vnũ

ꝟbũ vtrunq3 ↄcludã/natura hũana si malũ esset/saluãda nõ esset:si ei mali nihil inesset/ saluãda nõ eẽt. Qui ğ dicit eã bonũ nõ eẽ: bonũ negat cõditę creatorẽ. Qui vero negat ei malũ inesse/misericordẽ viciatę inuidet saluatorẽ. Quapropt̃ i hoib⁹ nascẽtib⁹ neq3 excusanda sũt adulteria ꝑ bonũ qđ inde a cõditore bono creatuz est: nec accusanda cõiugia ꝑ malũ qđ ibi a misericorde saluatore sanandũ est.

Q꞉ ꝛ cõiugiũ bonũ sit et fructus cõiugij bon⁹:sed pctm̃ maluz cum quo nascit̃ oĩs homo. Ca. XXII.

o Stende inquit sine cõmixtiõe nuptias corpales. Nõ ostẽdo ego nuptias corpales sine cõmixtiõe:ꝟ nec ipse ostẽdit eãdẽ cõmixtionẽ sine cõfusiõe. In paradiso aũt si pctm̃ nõ ꝑcessisset/ nõ eẽt q̃dẽ sine vtriusq3 sex⁹ cõmixtiõe generatio: ꝟ eẽt sine ↄfusione cõmixtio. Esset q̃ppe i coeũdo trãq̃lla mẽbroꝝ obediẽtia:nõ pudenda carnis ↄcupiscẽtia. Proinde ↄiugiũ bonũ ẽ vñ ordinate seminat⁹ nascit̃ hõ:ꝛ fruct⁹ cõiugij bon⁹ ẽ/qđ est ipse q̃ ita nascit̃ hõ:ꝟ pctm̃ malũ est cũ q̃ nascit̃ oĩs hõ. De⁹ q̃ppe fecit ꝛ Roma.5.b. facit hoiem:sed ꝑ vnũ hoiem pctm̃ intrauit in mũdũ:ꝛ ꝑ pctm̃ mors:ꝛ ita in oẽs hoiẽs ꝑtransijt:i quo oẽs peccauerũt.

Quõ hereticos heretici in errores cõtruserint: Ca. XXIII.

n Quo inq̃t genere disserẽdi ꝛ catholicũ te ꝓfiteriꝫ ꝛ manicheo patrociariꝫ: dicendo nuptias ꝛ magnũ bonũ et magnuz malũ. Prorsus q̃d loquat̃ ignorat siue ignorare se simulat. Aut eñ nõ itelligit aut nõ vult itelligi q̃d dicam⁹. S3 si nõ itelligit:ꝑoccupatiõe ipedit̃ erroris. Si aũt nõ vult q̃d dicam⁹ intelligi/ ꝑuicacię vitiũ ẽ/q̃ suũ defendit errorẽ. Et iouinian⁹ q̃ paucos ante annos nouellã conat⁹ ẽ heresim cõdere/manicheis patrocinari dicebat catholicos:q2 aduersus eũ sctãm ꝟginitatem nuptijs ꝑferebãt. S3 rñsurus ẽ iste:nõ se qđ iouinian⁹ de indifferẽtia nuptiarũ virginũq3 sentire: Nec ego id dico qđ illi h̃ sentiãt:verũtñ ꝑ iouinianũ catholicis manicheos obijciẽtẽ nõ esse h̃ nouũ/noui heretici recognoscãt. Nos itaq3 nuptias bonũ dicim⁹ eẽ/nõ malũ. S3 sicuti arriani sabellianos nos eẽ criminant̃: q̃uis nõ dicam⁹ vnũ eũdẽq3 eẽ patrẽ ꝛ filiũ ꝛ spm̃sctm̃/qđ sabelliani dicũt: ꝟ dicam⁹ vnã eãdẽq3 esse naturã patris et filij ꝛ spũsscti/ qđ catholici dicũt:ita pelagiani nobis manicheos obijciũt: q̃uis nõ dicam⁹ malũ esse nuptias qđ dicũt manichei: ꝟ dicam⁹ malũ primũ hoim primis cõiugibus accidisse:ꝛ inde in oẽs hoies ꝑtransisse: qđ dicũt catholici. S3 sicut arriani dum sabellianos fugiũt i peius aliq̃d inciderũt:q2 trinitatis ausi sũt:nõ ꝑsonas discernere/sed naturas:ita pelagiani dũ manicheoꝝ pestẽ i ꝑuersuz vitare conant̃:de nuptiaꝝ fructu/ ipis manicheis ↄuincũt̃ ꝑniciosiora sẽtire/ credẽdo paruulos christo medico nõ egere.

Q꞉ naturale bonũ de adulterijs ꝛ originale malum de cõiugio trahi possit: Capitulũ XXIIII.

Julian⁹ d Efinis inq̃t hoiem si de fornicatiõe nascat̃ reũ nõ eẽ:si de ↄiugio innocẽtẽ nõ esse. Huc eñ ꝑuenit qđ dixisti: bonũ naturale de adulterijs posse subsistere:malũ originale etiã de ↄiugio trahi. Aug⁹. Frustra oĩno conat̃ apud intelligentẽ lectorẽ q̃ sũt recta ꝑuertere: Absit eñ vt dicam⁹ hoiez si de fornicatiõe nascat̃ reũ nõ esse: S3 dicimus hoiez/siue de ↄiugio/siue de fornicatione nascat̃ bonũ aliq̃d eẽ/ ꝓpt̃ auctorẽ naturę deũ: malũ aliq̃d trahere/ ꝓpt̃ origiale pctm̃. Qđ ğ dicam⁹ bonuz naturale/etiã de adulterijs posse subsistere:malũ autẽ originale etiã de ↄiugio trahi/ nõ huc ꝑuenit qđ ille conat̃ adducere:nõ nasci reũ de adulterijs/nec innocẽtẽ de nuptijs:ꝟ ex vtroq3 reum generatione factum ꝓpter originale delictũ:ꝛ vtrũq3 regeneratiõe absoluendũ/ꝓpter naturę bonum.

Q꞉ innocẽs sit q̃ ex generositate nascit̃ seminũ:flagitiosus aũt ꝑuersitate pctõrũ: Capitulũ XXV.

v Nũ ex his inquit veꝝ ẽ:alteꝝ falsũ. Huic eadẽ breuitate rñdeo. Immo vtrũq3 verũ ẽ:neutrũ falsũ. Verũ ẽ inq̃t qđ adulterorũ culpã hõ q̃ inde nascit̃ nõ põt excusare:q2 qđ adulteri fecerunt/ad vitiũ ꝑtinet volũtatis: q2 aũt genuerũt/ ad laudẽ spectat fecũditatꝫ: q2 si q̃s furtiuũ triticũ serat nõ nascit̃ messis obnoxia. Vitupero itaq3 inq̃t furẽ:ꝟ laudo segetẽ. Innocentẽ ꝓnũcio q̃ nascit̃ ex generositate seminũ: dicente aplõ: De⁹ illi dat corp⁹ ꝓut vult:et 1.Cor.15.e. vnicuiq3 seminũ ꝓpriũ corp⁹: cõdẽno vero flagitiosũ:q̃ ex ꝓpositi ꝑuersitate peccauit.

Recitat alia verba iuliani de nuptijs:et ad ea rñdet: Ca. XXVI.

a D hęc adiũgit ꝛ dicit: Prorsus aũt si malum de nuptijs trahit̃/accusari possũt:excusari nõ possũt. Et in diaboli iure opus earũ fructũq3 cõstituis:quia oĩs causa mali expers boni est. Hõ autẽ inquit q̃ de nuptijs nascit̃: nõ criminib⁹/sed seminib⁹ imputat̃. Seminũ vero causa i cõditione corpoꝝ ẽ:q̃bus corpib⁹ q̃ male vtit̃

boni meritū nō gen⁹ sauciat: Quādo igit̄ inquit claret bonū nō esse causam mali. Si ḡ inquit trahit̄ ꝛ de nuptijs originale malū: causa mali est coītio nuptiarū: Et necesse est malū esse p̄ qd̄ ꝛ ex q̄ malus fruct⁹ apparuit: dicēte dn̄o i euāgelio: Ex fructib⁹ suis arbor cognoscit̄. Quō inquit tu audiēdus putaris q̄ dicis bonū eē cōiugiū: de q̄ nihil aliud q̄ malū ꝓdire definis: Constat igit̄ mala eē cōiugia si pctm̄ inde originale deducit̄: nec posse defendi nisi fruct⁹ eorū inocēs approbet̄. Defendūt̄ aūt ꝛ bona pnūciant̄: fruct⁹ ḡ approbat̄ innocuus. Ad hec risur⁹: pri⁹ volo eē intētū lectorē: nihil agere istos nisi vt saluator nō sit paruulis necessarius: q̄s pctā ꝓrsus a q̄b⁹ saluent̄ negāt habere. Hec tāta puersitas ꝛ tāte inimica grē dei: q̄ data ē p̄ iesū christū dn̄m nr̄m: q̄ venit q̄rere ꝛ saluare qd̄ pierat: insinuare se nitit̄ cordib⁹ parū itelligētiū laude opez̄ diuinoz̄: h̄ ē laude nature hūane/ laude seminis/ laude nuptiarū/ laude vtriusq̄ sexus cōmixtionis/ laude fecūditatꝭ: q̄ oia bona sūt. Nolo eni dicere laude libidinis: q̄ eā ꝛ ipse nolare ꝯfundit̄/ vt aliud aliqd/ nō ipam laudare videat̄: Ac p̄ h̄ mala q̄ acciderūt nature nō discernēdo ab ipius bonitate nature: nō eā q̄ falsū est ostēdit sanā/ ſ; sanari nō pmittit egrotā. Et ideo illud qd̄ diximus/ q̄ adulteriorū culpā bonū qd̄ ide nascit̄. i. hō nō pōt excusare/ verū esse ꝯcedit: ꝛ h̄ vnde nulla inter nos q̄stio est/ etiā similitudine furis furtiuū triticū seminātꝭ/ de q̄ vtiq̄ bona messis nascit̄/ astruit ꝛ ꝯfirmat vt pōt. Illud aūt alterū qd̄ diximus: nuptiarū bonū malo originali qd̄ inde trahit̄ nō pōt accusari: nō vult ꝯsentire qd̄ vez̄ sit: q̄ si ꝯsenserit/ nō pelagianus hereticus/ ſ; christian⁹ catholicus erit. Prorsus inqt si malū de nuptijs trahit̄: accusari possūt: excusari nō possūt: ꝛ in diaboli iure opus eaz̄ fructūq̄ constituis: q̄ ois causa mali expers boni est. Et adhuc cetera atterit: vt ꝓbet causam mali bonā esse nō posse/ ꝛ iō nuptias q̄ bonū sūt: causā mali nō esse: ac p̄ h̄ de illis pctōrē q̄ necessariū habeat saluatorē/ nasci oino nō posse: q̄si nos nuptias causā dicam⁹ eē pcti/ quāuis hō q̄ ex ill' nascit̄ nō nascat̄ sine pctō. Nuptie q̄dē istitute sūt cā generādi/ nō peccādi: ꝓpt̄ qd̄ illa a dn̄o ē b̄ndictio nuptiarū: Crescite ꝛ multiplicamini ꝛ replete terrā. Pctm̄ autē qd̄ a nascētib⁹ trahit̄/ nō ad nuptias ptinet/ ſ; ad malū qd̄ accidit hoib⁹ quoz̄ coiūctione fiūt nuptie. Nā malū pudende libidinis ꝛ pōt eē sine nuptijs ꝛ potuerūt esse nuptie sine illo: ad ꝯditionē aūt corpis ptinet. nō vite ill' ſ; mortis hui⁹/ vt nūc nuptie nō possint esse sine illo: q̄uis ipm possit esse sine illis. Nam vtiq̄ sine nuptijs est pudēda carnis ꝯcupiscētia: qn̄ adulteria ꝛ queq̄ stupra atq̄ imūda cōmittit/ lōge cōtraria pudicitie nuptiarū: aut qn̄ nulla ista cōmittit: q̄ hō nulla cōsensione pmittit: ꝛ tn̄ surgit ꝛ mouet̄ ꝛ mouet: ꝛ plerūq̄ in somnis ad ipī opis similitudinē ꝛ sue motionis puenit fine. Hoc q̄ malū nec i ipis nuptijs malū ē nuptiarū: ſ; habēt illud in corpe mortis huius paratū etiā si nolūt/ sine q̄ nō possūt implere qd̄ volūt. Nō igit̄ ab earū istitutiōe q̄ benedicta est ad eas venit: sed ab eo q̄ ex vno hoie pctm̄ intrauit i mūdū/ ꝛ p̄ pctm̄ mors: ꝛ ita in oēs hoies ptrāsijt/ in q̄ oēs peccauerūt. Quid ē q̄ qd̄ ait: Ex fructib⁹ suis arbor cognoscit̄: q̄ hoc i euāgelio dixisse dn̄m legim⁹: nūqd inde dn̄s loquebat̄: ꝛ nō poti⁹ de duab⁹ volūtatib⁹ hoim bona sc; ꝛ mala: istā bonā/ illā malā arborē dicēs: quia d̄ bona volūtate bona opa nascūt̄: ꝛ mala d̄ mala: nec possūt bona de mala/ ꝛ mala de bona? Qz̄ si nuptias tanq̄ arborē bonā scdm̄ istā quā cōmemorauit euāgelicā silitudinē posuerim⁹: ꝑfecto ex ꝯtrario fornicationem posituri sum⁹ arborē malā. Quocirca si hō ita dicit̄ fruct⁹ nuptiarū tāq̄ bon⁹ ex arbore bona: pculdubio nasci hō de fornicatiōe nō debuit. Mala qppe arbor bonos fruct⁹ nō facit. Porro si dixerit nō illic arboris loco ponēdū esse adulteriū/ sed naturā poti⁹ hūanā de q̄ nascit̄ hō: ita etiā hic nō erit arbor cōnubiū/ ſ; natura humana de q̄ nascit̄ hō. Nihil ꝓinde valet ad istā q̄stionē silitudo illa euāgelica: q̄ nō sūt nuptie causa pcti qd̄ trahit̄ a nascēte ꝛ expiat̄ in renascēte: ſ; volūtariū peccatū hois primi/ originalis est causa pcti. Dicis iterū/ inquit: Nā sicut pctm̄/ siue hinc/ siue inde a paruulis trahit̄/ opus ē diaboli: sic hō siue hinc/ siue inde nascat̄ opus dei est. Et dixi hoc: ꝛ verissime dixi: Et si nō pelagian⁹ s; catholic⁹ eēt/ nihil aliud ꝛ ipse in catholica diceret.

Julian⁹ querit p̄ quid sit pctm̄ i paruulis: ꝛ rn̄det̄ ꝑ vnum hoiem pctm̄ intrauit i mūdum/ ꝛ p̄ pctm̄ mors: et id q̄dē nō imitatiōe/ vt heretici volūt s; ꝓpagatiōe: ex v̄bis cōprobat̄ apostolicis: Ca. xxvii.

Quid est q̄ qd̄ q̄rit a nobis: p̄ qd pctm̄ iueniat̄ in paruulo: vtz̄ p̄ volūtatē/ an p̄ nuptias: an per parentes? Sic eni loq̄t ꝛ tāq̄ ad oia ista rn̄det: et a pctō q̄si cūcta illa purgando nihil vult remanere vnde pctm̄ iueniat̄ in paruulo. Uerba de

m

Matth. 7. c.

Al. trea.

B

Aug⁹.

Luce. 19. d.

Roma. 5. b.

Matth. 7. c.

Gen. 1. d.

C

D

Julianus niq; iā ipſa eius attēde. Per qd igit̃ inquit pctm̄ inueniṫ i paruulo? Per volūtatē? Nulla i eo fuit. Per nuptias? Sz hę ptinēt ad op⁹ parentū: q̄s in h actu nō peccaſſe ꝑmiſeras: ſed q̄tū ex cōſequētib⁹ apparet/ nō hoc vere ꝯceſſeras. Ipſę ſūt igiṫ execrāde nuptię inq̄t q̄ cauſam fecerūt mali/ ſed illę ſolę opus indicāt pſonaꝝ. Parentes igiṫ q̄ coiectu ſuo cām fecere pctō/ iure dānabiles ſūt. Ambigi ḡ inq̄t iā nō pōt/ ſi tuā ſeq̄mur ſniam: cōiuges ęterno ſupplicio mācipari: q̄ꝝ labore actū ē/ vt ad dominatū exercendū in hoīes diabolus pueniret. Et vbi ē qd̄ pauloante hoīem opus dixeras dei: q2 ſi p originē malū in hoīb⁹/ p malū ius diaboli i hoīes: diabolū dicis auctorē eē hoīm a q̄ eſt origo naſcentiū? Si aūt credis a deo hoīem fieri et

B Aug⁹. eē cōiuges innocētes: vide q̄ ſtare nō poſſit trahi ex his originale pctm̄. Ad oīa iſta huic rñdit aplūs: q̄ neq; volūtatem arguit paruuli/ q̄ ꝓpria nōdū eſt i illo ad peccādū: neq; nuptias inq̄tū nuptię ſunt/ q̄ habēt a deo/ nō ſolū iſtitutionē/ verūetiā bñdictionē: neq; parētes inq̄tū parētes ſūt/ iuicē licite atq; legitime ad ꝓcreādos filios cōiu-

Roma.5.b. gati: Sz p vnū hoīem/ inquit/ pctm̄ in hūc mūdū itrauit/ ⁊ p pctm̄ mors: ⁊ ita in oēs hoīes ptrāſijt/ i q̄ oēs peccauerūt. Qd̄ iſti ſi catholici aurib⁹ mētibuſq; pciperēt/ aduerſus fidē gratiāq; chriſti rebelles aīos nō haberēt: neq; conarēṫ inaniṫ ad ſuū ꝓpriū ⁊ hęreticū ſenſū hęc aplica v̄ba tā dilucida/ ⁊ tā manifeſta ꝯuertere/ aſſerētes h iō dictū eſſe q2 adā peccauerit ꝑmū/ in q̄ de cętero q̄ſq̄s peccare voluerit/ peccādi inuenit exēplū: vt pctm̄ ſcz nō generatione ab illo vno in oēs hoīes/ ſ; illi⁹ vni⁹ imitatiōe trāſiret: Cū pfecto ſi aplūs imitationē hītelligi voluiſſet: nō p vnū hoīez/ ſ; p diabolū poti⁹ i hūc mūdū pctm̄ intraſſe/ ⁊ p oēs hoīes ptrāſiſſe di-

Heb.2.d. xiſſet: De diabolo q̄ppe ſcriptū ē: Imitanṫ aūt eū q̄ ſūt ex pte ipi⁹. Sz iō p vnū hoīem dixit/ a q̄ generatio vtiq; hoīm cępit: vt per generationē doceret iſſe p oēs origīale peccatū. Quid aūt aliud indicāt etiā ſequētia

Roma.5.c. v̄ba aplica? Cū eñ h dixiſſet adiūxit: Vſq; eñ ad legē pctm̄ i mūdo fuit. i. q2 nec lex potuit auferre pctm̄. Peccatū aūt iquit nō deputabaṫ cū lex nō eēt. Erat ḡ/ ſed nō deputabaṫ: q2 nō oñdebaṫ qd̄ deputareṫ. Si

Roma.5.c. cut eñ alibi dicit: p legē cognitio pcti: ſed re

Roma.5.c. gnauit iquit mors ab adā vſq; ad moyſen: hoc eſt qd̄ ſupra dixerat/ vſq; ad legē: nō vt a moyſe deinceps nō eēt pctm̄: ſed q2 nec p moyſen lex data regnū potuit morti auferre: q̄ nō regnat vtiq; niſi p pctm̄. Regnum porro ei⁹ ē/ vt hoīem mortalē in ſecūdā etiā q̄ ſempiterna eſt ꝑcipitet mortē. Regnauit aūt: In q̄bus? In his inq̄t q̄ nō peccauerūt in ſilitudinē ꝑuaricatiōis adę: q̄ ē forma futuri. Cui⁹ futuri/ niſi chriſti? Et q̄lis forma/ niſi a ꝯtrario? Qd̄ etiā alibi breuiter dicit:

Sicut in adaz oēs moriunṫ/ ita ⁊ in chriſto 1.Cor.15.c.

oēs viuificabunṫ. Sicut in illo illud: ita in iſto iſtud. Ipē eſt forma: ſ; hęc forma nō omni ex pte cōformis eſt: vnde hic aplūs ſecu- Roma.5.c.

tus adiūxit. Sed nūc ſicut delictū/ ita eſt et donatio. Si eñ ob vni⁹ delictū multi mortui ſūt: multo magis gr̃a dei ⁊ donū in gr̃a vni⁹ hoīs ieſu chriſti/ in multos abūdauit. Quid ē multo magis abūdauit/ niſi q2 oēs q̄ p chriſtū liberanṫ tpaliter ꝓpter adā moriunṫ: ꝓpṫ ipm̄ aūt chriſtū ſine fine victuri ſūt? Et nō inq̄t ſic p vnū hoīez peccātē: ita ē ⁊ donū. Nā iudiciū quidē ex vno in cōdemnationē: gr̃a aūt ex multis delictis i iuſtificationez. Ex vno ḡ quid niſi delicto/ q2 ſeq̄-

tur: gratia aūt ex multis delictis? Dicāt iſti C

quō ex vno delicto i cōdēnationē/ niſi quia ſufficit ad cōdēnationē etiā vnuz originale pctm̄/ qd̄ in oēs hoīes ptrāſijt? Gratia vero ideo ex multis delictis in iuſtificationē: q2 nō ſolū illud vnū ſoluit qd̄ originaliter trahiṫ: ſed etiā cętera q̄ in vnoquoq; hoīe motu ꝓprię volūtatis addunṫ. Si eñ ob vni⁹ delictū mors regnauit p vnū/ multo magis q̄ abūdantiā gr̃ę ⁊ iuſticię accipiūt i vita regnabūt p vnū ieſum chriſtuz. Itaq; ſicut p vni⁹ delictū in oēs hoīes ad cōdēnationē: ita ⁊ p vni⁹ iuſtificationē in oēs hoīes ad iuſtificationē vitę. Adhuc pmaneāt in vanitate mētis ſuę: ⁊ dicāt vnū hoīem nō ꝓpaginē traieciſſe/ ſ; exemplū ꝑbuiſſe pcti. Quō ḡ p vni⁹ delictū in oēs hoīes ad cōdemnationē/ ⁊ nō poti⁹ p multa ſua cuiuſq; delicta: niſi q2 etiā ſi illud vnū ſit tm̄/ idoneum eſt pducere ad cōdēnationē etiā nullis additis cęteris: ſicut pducit paruulos morietes q̄ ex adā naſcunṫ/ niſi i chriſto renaſcanṫ? Quid ḡa nobis q̄rit iſte qui nō vult ab aplo audire p qd pctm̄ inueniaṫ in paruulo: vtrū p volūtatē/ an p nuptias/ an p parētes? Ecce audiat p qd: audiat ⁊ taceat/ p quid pctm̄ inueniaṫ i paruulo: Per vni⁹ delictū iquit apoſtolus i oēs hoīes ad ꝯdēnationē. Oēs autē dixit ad ꝯdēnationē p adā: ⁊ oēs ad iuſtificationē p chriſtū/ cū vtiq; nō oēs eos q̄ moriunṫ in adā transferat chriſtus ad vitā: ſed oēs dixit atq; oēs: q2 ſicut ſine adā nullus

ad mortē/ ita ſine chriſto null⁹ ad vitā. Si- De natura et

cut dicim⁹ de lr̃arū magiſtro: ſi i ciuitate ſo- gratia contra

lus eſt: oēs iſte hic lr̃as docet: nō q2 oēs di- pelagianos ca.41.

scit/ſ q: nemo nisi ab ipso. Deniq; aūt q̄s oēs dixerat: mltos postea dixit/ eosdē ipos Roma.5.b. tū oēs multosq; significans. Sicut eīn indt p inobedietiā vnius hoīs pctōres cōstituti sūt multi: ita z p vni⁹ obeditiā iusti cōstituet multi. Adhuc querat p q̄d pctm̄ iueniatur i paruulo. Respōdeāt ei pagine sacre: Ibidē.b. Per vnū hoīem pctm̄ i hūc mūdū itrauit: z post pctm̄ mors: z ita in oēs hoīes ptrāsijt i q̄ oēs peccauert. Ob vni⁹ delictū mlti mortui sunt: iudiciū ex vno in cōdēnationē: ob vni⁹ delictū mors regnauit p vnū: z p vni⁹ delictū i oēs hoīes i cōdēnationē: p vni⁹ inobediētiā pctōres cōstituti sunt multi. Ecce p quid delictū inuenit in paruulo. Jam credat originale pctm̄: sinat venire paruulos/ vt saluent ad christum.

Quō originale pctm̄ p volūtatē seminatū sit: et quō opus opis dei malū ptrāsierit p opus dei bonū:

Julianus. **Q**uid ē q̄d dicit: Nō (Ca. XXVIII. peccat iste q̄ nascit: non peccat ille q̄ genuit: nō peccat iste q̄ cōdidit: per q̄s rimas inter tot p̄sidia inocētie pctm̄ fingis igressum? Quid q̄rit latētē rimā/ cū Aug⁹. habeat aptissimā ianuā? Per vnuz hoīem ait aplūs: p vni⁹ delictū ait aplūs: p inobedientiā vni⁹ hoīs ait aplūs: Quid querit amplius? q̄d querit aptius? q̄d querit inculcati⁹? Si pctm̄ inquit ex volūtate est: mala volūtas q̄ pctm̄ facit: si ex natura/ mala natura. Cito rñdeo: Ex volūtate pctm̄ ē. Querit forte vtrū et origiale pctm̄: Respōdeo prsus z origiale pctm̄: q: z hoc ex volūtate primi hoīs seminatū est: vt z in illo esset/ z in oēs trāsiret. Sz q̄d secut adiūxit: Si ex natura/ mala natura: q̄ro ab illo vt si pōt rñdeat: Sic manifestū ē/ ex volūtate mala tanq̄ ex arbore mala/ fructus eius fieri oīa opera mala: sic ipam volūtatē malā. i. fructū malorū arborē malā vñ dicat exortam: Si ex angelo/ q̄d erat ipse angelus/ nisi bonū op⁹ dei: Si ex hoīe/ q̄d erat ipe homo/ nisi bonū opus dei? Immo q: volūtas mala angeli ex angelo/ ex hoīe homi orta est: quid erant hec duo aūq̄ā in eis ista mala orirent/ nisi bonū opus dei z bona atq; laudāda natura? Ecce q̄ ex bono orit malu: nec fuit oīno vnde oriri posset nisi ex bono: ipsam dicam volūtatē malā: quā nullū p̄cessit malū/ nō opa mala q̄ nō sunt nisi ex voluntate mala tāq̄ ex arbore mala: nec ideo tamen potuit ex bono oriri volūtas mala: q: bonū factū est a deo bono: sed q: de nihilo factū ē/ non de deo. Quid q̄ est q̄d dicit: si natura opus est dei/ p opus dei opus diaboli trāsire non sinit? Nōne opus diaboli q̄si primū i angelo/ q̄ diabolus factus ē/ ortū ē/ i ope dei ortū ē? Quapropt si malū q̄d oīno nusq̄ erat in dei ope oriri potuit/ cur malū q̄d alicubi iā erat p op⁹ dei trāsire non potuit: p̄sertim cū ipso vbo vtat aplūs dicēs: Et ita i oēs hoīes ptrāsijt? Nunq̄d hoīes nō sunt op⁹ dei? Pertrāsijt q̄ pctm̄ p hoīes: hoc ē opus diaboli p op⁹ dei: Atq; vt alio mō idipsum dicā: q: diaboli opus. i. pctm̄ p ipsum diabolū exortū/ q: factura vel opus ē dei: p aliud opus dei. i. hoīem ptrāsijt op⁹ opis dei p opus dei. Et ideo de⁹ ē solus imutabilis z potentissime bonitatis: qui z anteq̄ esset vllū malū/ bona opa fecit oīa: z de malis q̄ in bonis ab eo factis orta sūt/ bene operat per omnia.

Q: nō tm̄ natura i paruul' sit/ sed etiā pctm̄: z q̄d hoc idē asserere nō manichei error sit/ s; scripturis q̄s idē negat p oīa cōsonū/ z a catholicis sacris tractatorib⁹ approbatū:

Julianus. **I**N vno inquit hoīe (Ca. XXIX. iure vituperat intentio/ z origo laudat: q: duo sunt q̄ ptrarijs applicētur: in paruulo aūt vnum est natura tm̄: q: volūtas nō est: Illud q̄ vnū iquit/ aut deo ascribit aut demoni. Si natura inquit p deū est: nō pōt in ea esse origiale malū. Si a diabolo: nihil erit p q̄d hō diuio opi vendicet. Perfecte itaq; manicheus est q̄ malū Aug⁹. originale defendit. Audiat poti⁹ aduersum ista q̄d verū ē: In vno hoīe iure vituperat intentio/ z natura laudat: q: duo sunt q̄ cōtrarijs applicēt: sed etiā in paruulo: nō vnū est tm̄. i. natura/ in q̄ creat⁹ est homo a deo bono: habet eīn z vitiū q̄d p vnū in oēs homines ptrāsijt: sicut sapit aplūs/ nō sicut de sipit pelagi⁹/ vel celesti⁹/ vl cox q̄cuq; discipulus. Hox itaq; duox q̄ in paruulo esse dixim⁹: vnū ascribit deo/ alter diabolo. Et q̄d vtrūq; ppter vnū hox. i. ppter vitium subijcit ptāti diaboli/ iō nō est icōgruū/ q: non fit ipsi⁹ diaboli ptāte/ sed dei. Subijcit autē vitiū vitio/ natura nature: q: z in diabolo vtrūq; ē/ vt cū dilecti z electi de ptāte tenebrax eruūt cui iure sbdūt: appareat q̄d donet iustificati bonis a deo/ bona bñ operāte de malis. Q̄d autē iste sibi q̄si religiose dicere visus ē: Si natura p deū ē/ nō pōt in ea esse originale malū: nōne religiosi⁹ sibi ali⁹ videt dicere: si natura p deū ē: nō pōt in ea oriri vllū malū? z tñ falsum est: hoc eīn manichei asserere voluerūt: z nō creaturā dei factā de nihilo/ s; ipsam naturā dei malis oībus implere conati sūt. Nō eīn ortum

ẽ malũ/ nisi ĩ bono: nec tñ sũmo ꝛ imutabi/
li/ qḋ ẽ natura dei/ s̄ facto de nihilo ꝑ sapi/
B entiã dei. Est itaqꝫ ꝑ qḋ hõ diuino opi ven/
dicet᷑: q꜡ nõ esset hõ/ nisi diuino ope crearet᷑:
malũ aũt nõ esset in paruulis/ nisi volũtate
primi homĩs peccaret᷑/ ꝛ ex origine vitiata
pctm̃ originale traheret᷑. Nõ ergo sicut iste
ait: ꝑfecte manicheus est/ q̄ malũ originale
defendit: sed ꝑfecte pelagian⁹ est/ qui malũ
originale non credit. Neqꝫ em̃ ex quo eẽ ce/
pit manichei pestilentiosa doctrina/ ex illo
ceperũt in ecclia dei paruuli baptiçandi ex/
orciçari ꝛ exsufflari/ vt ipsis mysterijs osten
deret᷑ nõ eos ĩ regnũ christi nisi erutos a te/
nebrarꝫ ptãte trasferri. Aut qñ ĩ librꝭ mani/
Luce. 19.b. chei legit᷑: ꝙ venerit fili⁹ hoĩs q̄rere ꝛ salua/
Roma. 5.b. re qḋ perierat? Aut ꝙ ꝑ vnũ hoĩem pctm̃ in
hũc mũdũ intrauit: ꝛ cetera ad eandẽ sentẽ
tiã ꝑtinentia: q̄ sup̄ cõmemorauim⁹: Aut ꝙ
Exo. 20.a. reddidit deus pctã patrũ ĩ filios: Aut qḋ ĩ
Ps̃. 50. psalmo scriptũ est: Ego in iniq̄tatib⁹ cõce/
ptus sum: ꝛ in peccatis mater mea in vte/
Ps̃. 143. ro me aluit: Aut/ Hõ vanitati simĩs fact⁹ ẽ/ di
Ps̃. 38. es ei⁹ velut vmbra ꝑtereũt: Aut/ Ecce vete
res posuisti dies meos: ꝛ substãtia mea q̄si
nihil añ te ẽ: verũtñ vniuersa vanitas/ oĩs
Roma. 8.d. hõ viuẽs: Aut qḋ aplus dić: Oĩs creatura
vanitati subiecta ẽ: Aut ĩ libro ecclesiaste:
Eccs. 1.a. Vanitas vanitatũ/ ꝛ oĩa vanitas: q̄ abũ
dãtia est hoĩ in oĩ labore suo quẽ ipse labo
Eccl. 40.a. rat sub sole? Aut ĩ libro ecclesiastico: Jugũ
graue sup filios adã a die exit⁹ de vẽtre ma
1. Corĩ. 15.c. tris eorũ vsqꝫ in diẽ sepulture ĩ matrẽ oĩm:
Aut qḋ dić aplus: In adã oẽs moriũt᷑: Aut
qḋ dicit sanct⁹ iob vbi ḋ pctis suis loquit᷑:
Job. 14.a. Hõ em̃ nat⁹ ex muliere breuis vite ꝛ plenus
iracũdie: sicut flos feni decidit: fugit aũt si/
cut vmbra ꝛ nõ stabit: nõne ꝛ hui⁹ curã fe/
cisti: ꝛ hũc fecisti itrare ĩ cõspectu tuo ĩ iudi/
Job. 15.b. ciũ? Quis em̃ erit mũdus a sordib⁹? nec vn/
us q̄dẽ etiã si vni⁹ diei fuerit vita ei⁹ sup ter
rã? Quas em̃ dixerat sordes/ q꜡ pctã intelli
gi voluit: ipsa lectio indicat vbi ꝓsus vn/
de loquat᷑ apparet. Unde ẽ ꝛ illud apud ꝓ/
phetã çachariã: vbi aufert᷑ a sacerdote vestꝭ
Zach. 3.b. sordida/ et ḋr ei: Ecce abstuli pctã tua. Pu/
to ꝙ ista oĩa ꝛ cetera hmõi q̄ indicant omnẽ
hoĩem sub pctõ ꝛ maledicto nasci/ nõ legun
tur in tenebris manicheorꝫ/ sed ĩ luce catho/
C licorũ. Quid aũt dicã de ipsis diuinarꝫ scri
pturarꝫ tractatorib⁹/ q̄ in catholica ecclesia
floruerũt? quõ hec nõ ĩ alios sensus conati
sũt vertere: qm̃ stabiles erãt ĩ antiquissima
ꝛ robustissima fide: non aũt nouitio moue/
bãt᷑ errore. Quos si colligere ꝛ eorꝫ testimo
nijs vti velim: ꝛ nimis lõgũ erit/ ꝛ de cano/

nicꝭ auctoritatib⁹/ a q̄b⁹ non debem⁹ auerti
min⁹ fortasse videbor ꝑsumpsisse q̄ȝ debui.
Ambrosius. Uerũtamẽ vt omittã beatissimũ ambrosiũ
cui pelagi⁹/ sicut iã cõmemoraui/ tã magnũ
integritatis ĩ fide ꝓhibuit testimoniũ: q̄ tñ
ambrosi⁹ nihil aliud defendit in paruulis/
vt haberẽt necessariũ medicũ christum/ nisi
originale pctm̃. Nũqd ꝛ gloriosissime coro/
Cyprianus. ne cyprian⁹ dicet᷑ ab aliquo: nõ solũ fuisse/ s̄
vel esse potuisse manicheus: cum prius iste
Af. ꝛ vrbe ro/mane. sit passus q̄ȝ illa in orbe romano pestis ap/
paruit: ꝛ tñ ĩ libro de baptismate paruulo/
rũ ita defendit originale pctm̃/ vt ꝓpterea
dicat: ꝛ añ octauũ diẽ si necesse sit paruulũ
baptiçari oportere/ ne pereat aĩa ei⁹: Quẽ
tãto vult itelligi ad idulgẽtiã baptismi fa/
cili⁹ ꝑuenire/ q̄ȝto magis ei dimittunt᷑ nõ ꝓ/
pria/ sed aliena pctã. Hos iste audeat dicere
manicheos: ꝛ antiquissimã ecclesie traditio
nẽ isto nefario crimĩe asꝑgat/ q̄ exorciçãt᷑/ ꝛ
vt dixi/ ꝛ exsufflant᷑ paruuli/ vt ĩ regnũ chri/
sti a potestate tenebrarũ/ hoc est diaboli et
angelorꝫ ei⁹ eruti transferant᷑. Nos autẽ pa
ratiores sum⁹ cum istis viris: ꝛ cum ecclesia
christi ĩ hui⁹ fidei antiquitate firmata/ q̄li/
bet maledicta ꝛ ꝯtumelias ꝑpeti q̄ȝ pelagi/
ani cuiuslibet eloquij ꝑdicatiõe laudari.

Quales ꝯcupiscentie extitissent in hoibus etiã si nũq̄ȝ peccassent.

Julianus. Is iterum inquit ꝛ di/ (Ca. XXX.
a cis: Nulla eẽt ꝯcupiscẽtia/ nisi hõ an/
te peccasset: nuptie vero essẽt etiã si
Aug⁹. nemo peccasset. Nõ dixi: nulla esset ꝯcupi/
scentia: q꜡ est ꝛ glorianda ꝯcupiscẽtia spiri
talis/ q̄ ꝯcupiscit᷑ sapiẽtia: sed dixi nulla eẽt
pudẽda cõcupiscẽtia. Relegant᷑ verba mea
q̄ etiã ip̄e posuit/ vt quãta ab illo fraude cõ
memoret᷑ appareat. Sed quo voluerit noĩe
eã appellet: Illa dixi ꝙ nõ esset nisi hõ an/
te peccasset/ de q̄ erubuerunt in paradiso q̄
Gen. 2. b. pudẽda texerunt/ quã nemo negat/ qm̃ pec
catum inobedientie ꝑcesserat/ ideo subsecu
tã. Qui aũt vult intelligere q̄d senserint/ de
bet cõsiderare qḋ texerint. Succinctoria q̄p
pe sibi de folijs ficulneis/ nõ vestimenta fe/
cerunt: que succinctoria grece periçomata
vocant᷑. Quid autẽ cooperiãt periçomata
oĩbus notum est: q̄ nõnulli latini cãpestria
sunt interp̄tati. Quis autẽ ignorat qui cã/
pestrant᷑ quas partes corpis cõtegãt? Has
em̃ tegebãt romani iuuenes quando nudi
exercebãt᷑ ĩ campo: vnde hoc genus tegmi/
nis tale nomẽ accepit.

Sine quib⁹ corporꝫ motib⁹ nuptie esse potuissent/ ꝛ sine quibus nõ: ꝛ de mẽbrorꝫ inobediẽtia sola

in libidinis actibus existente:
Ule ꝙ̃ nuptie inꝗt ꝗ̃ (Ca.XXXI.
i sine ꝯcupiscētia/sine motu corpoꝝ/
sine necessitate sexuū vt dicis eē po
tuerūt/a te ꝓnunciant laudabiles. Ista ve
ro cōiugia ꝗ̃ nūc agunt:a diabolo esse defi/
nis inuēta. Illa itaq̃ inquit ꝗ̃ institui potu
isse somnias/bona deliberas: Ista vero d̄ ꝗ
Gen.2.d. bus dicit diuina scriptura: Relinquet hō pa
trē ⁊ matrem ⁊ adherebit vxori sue/ ⁊ erunt
duo in carne vna: ꝓfiteris mala diabolica:
morbū postremo debere nō cōiugiū nūcu/
Aug⁹. pari. Non ē mirū si pelagiani dicta nr̄a l sen
sus quos volūt detorquere conant:qn̄ de
scripturis sanctis/nō vbi obscure aliqd di/
ctū est/sed vbi clara ⁊ apta sunt testimonia:
id facere cōsueuerunt/more quidē hereticoꝝ/
rū etiā ceteroꝝ. Quis em̄ diceret sine motu
corpoꝝ/sine necessitate sexuū nuptias eē po
Gen.1.d. tuisse: De⁹ em̄ fecit sexus:qꝛ masculum ⁊ fe
minā fecit eos/sicut scriptū ē. Unde aūt fie
ri posset: vt qui fuerāt cōiungēdi/⁊ ipsa con
iunctione generaturi/sua corpora nō moue
rent:qn̄quidē nullus sit hoīs ad hominem
corpalis accessus si desit corporis motus?
Nō ergo hic questio ē de motu corpoꝝ sine
quo nō possent oīno misceri:sed de pudēdo
motu genitaliū/q ꝓfecto nō esset:et tn̄ semi
natrix cōmixtio nō deesset/si genitalia nō li
bidini/sed volūtati sicut cetera mēbra serui
rent. An nō etiā nūc in corpe mortis huius
imperat pedi/brachio/digito/labro/lingue
⁊ ad nutū nr̄m ꝯtinuo porrigunt: Humori
deniq̃ qđ ē mirabili⁹/in vesica intus posito
qui ⁊ quando ei⁹ copia nos vrgemur impe/
rat vt ꝓfluat ⁊ obtēperat: Immo ipsis ab/
ditis visceribus ⁊ neruis/qbus idē humor
ꝯtinet imperat vt eū ꝓpellāt/exprimāt/ei/
ciant:et si sanitas adest/sine difficultate ser
uiunt voluntati. Quāto ergo facilius atq̃
tranquillius obedientib⁹ genitalib⁹ corpo/
ris partibus et ipsum membrū porrigeret
⁊ homo seminaret/nisi hoībus illis inobedi
entibus membrorū istorū inobedientia iu/
sto supplicio redderet. Quod suppliciū ca/
sti sentiunt/qui ꝓculdubio mallent si pos/
sent iubēte voluntate ꝙ̃ pruriēte volupta/
te filios seminare: Immūdi aūt qui ꝓpter
istū morbū:nō solū meretrices/ verūetiam
cōiuges amāt/de hoc supplicio carnis gra
uiore supplicio mentis exultant.

Qꝛ a diabolo nō sint inuenta cō
iugia/sed a deo in statu innocētie
instituta:non alia quidem ab illis
que nunc sunt/licet aliter fuissent
qualificata: Ca.XXXII.

Absit ergo vt dicamus qđ nos dice/
a re iste cōfingit:ista coniugia ꝗ̃ nunc
agūt a diabolo iuēta. Prorsus ipse
sunt nuptie/quas ab initio deus instituit.
Hoc em̄ bonū suū ad hoīm generationē insti
tutū etiā damnatis hominib⁹ nō detraxit:
†quibus nō detraxit sēsus carnis ⁊ mēbra: Al.† etiā sen/sus carnis et membra.
proculdubio munera sua/ꝙ̃uis iam debita
damnatione moritura. Iste inquā sunt nu/
ptie de quibus dictū est/excepto quod hic
figuratū est magno illo christi et ecclesie sa/ Gen.2.d.
cramēto: Propterea relinquet homo patrē Eph.5.g.
⁊ matrē et adherebit vxori sue:⁊ erunt duo
in carne vna. Hoc em̄ ante peccatū dictū ē:
et si nemo peccasset sine pudēda libidīe pos
set fieri. Et nūc ꝙ̃uis sine illa nō fiat in cor/
pore mortis hui⁹:ipm̄ est tn̄ qđ nō cessat fie/
ri/vt adhereat hō vxori sue:⁊ sint duo i car/
ne vna. Quobrem etsi dicit nūc alias eē nu/
ptias:alias vero si nemo peccasset esse po/
tuisse:nō scđm eaꝝ naturā/sed scđm quādā
in deteri⁹ mutatā dicit qualitatē. Sicut ali/
us dicit ꝙ̃uis idēipse sit homo q mutaue/
rit vitā siue in meli⁹/siue in deterius. Aliud
est em̄ iustus/aliud peccator:ꝙ̃uis idem ip/
se sit homo. Sic alie nuptie sine pudēda li/
bidine:alie cū pudenda libidine:cū tn̄ scđm
cōstitutionē suā/qua legitime cōiūgit muli
er viro ⁊ fides carnalis debiti ab adultero/
rū peccato seruat imunis:⁊ hoc more legiti
mo filij seminant: eedē sunt nuptie ꝗs de/
us instituit:ꝙ̃uis diabolus nō ipas/sed ho
mines ex qbus nuptie fiūt/ antiqua pecca/
ti ꝑsuasione sauciauerit/inobedientie ꝑsua/
dendo peccatū:cui ꝑ diuinū iudiciū inobe/
dientia mēbroꝝ reciproca redderet:in q cō/
iugati ꝙ̃uis erubuerit nuditatē suā/ nupti
arū tamē a deo institutā nō oīmodo potue
rūt amittere bonitatē

Obiicit hereticus:quō paruuli
sint rei ꝓ quibus christus mortu⁹
est: et respōdet augustin⁹: quō rei
nō sint ꝓ quibus est christus mor
tuus:et id quidem in remissionē
peccatorum: Capitulū XXXIII.

Inc iste ꝑgit ab eis qui cōiungunt
b ad eos q gignunt:ꝓpter quos i hac
questione tātis aduersus nouos he
reticos disputationib⁹ laboram⁹:⁊ occulto
dei cōpulsus instinctu dicit aliqđ/vbi totū
istū nodū sua cōfessione dissoluit:volēs em̄
nobis maiorē inuidiā cōmouere:qꝛ dicim⁹
etiā de legitimis nuptijs sub pctō paruu/
los nasci: Illos ergo inquit q nunq̃ nati
sūt/bonos potuisse esse dicis:istos vero qui
mūdū impleuerūt ꝓ quib⁹ christus mortu⁹

ē diaboli opꝰ/ ⁊ de morbo natos/ ⁊ ab exor/
dio reos definis. Probaui itaq̃ inq̄t nihil
te aliud agere q̃ vt deū neges horū q̄ sunt
Augꝰ. hoim ꝯditorē. Ego q̄dē conditorē hominū
oim/ q̃uis oēs ſub pctō naſcant̃ ⁊ pereāt ni
ſi renaſcant̃/ nō dico niſi deū: Uitiū q̄ppe i/
ſeminatū eſt ꝑſuaſiōe diaboli: ꝑ qđ ſub pec
cato nati ſūt/ nō natura cōdita q̄ holes ſūt.
Libido aūt pudēda nō moueat mēbra/ niſi
q̄n volumꝰ/ ⁊ nō ē morbꝰ: Nō de illa erube/
ſcat licitꝰ ⁊ honeſtꝰ cōiugatoꝝ cōcubitꝰ: vi/
tādo ꝯſpectū ⁊ appetēdo ſecretū: ⁊ nō ē mor
bus. Nō ꝓhibeat aplus i h̄ morbo poſſide/
ri vxores: ⁊ nō ē morbꝰ. Qđ em̄ grecꝰ habet
ἐν πάθει ἐπιθυμίας / alij latine iter/
p̄tati ſūt: i morbo deſiderij vel ꝯcupiſcētię:
alij vo i paſſiōe ꝯcupiſcētię: vel ſi q̄ alio mō
in alijs atq̃ alijs codicibꝰ inuenit̃: ſ; paſſio
i latina lingua maxime vſu loquēdi eccła/
ſtico nō ad vituperationē ꝯſueuit intelligi.
B Q̄olibet aūt de pudēda ꝯcupiſcētia carnis
iſte ſentiat de paruulis/ ꝓ q̄bꝰ laboramꝰ vt
ſaluatore indigere credāt̃ ne ſine ſalute mo
Julianus. riāt̃: attēde q̄d dixerit: Uerba eiꝰ repeto. Il
los ḡ īquit q̄ nūquā nati ſūt bonos potuiſ/
ſe eſſe dicis: iſtos vero q̄ mūdū impleuerūt
ꝓ q̄bus chriſtus mortuꝰ eſt/ diaboli opus ⁊
de morbo natos/ ⁊ ab exordio reoſ definis.
Augꝰ. O ſi nodū ſoluat etiā ꝯtētionis/ quō nodū
ſoluit iſtiꝰ queſtionis. Nunq̄d em̄ ſe mō de
maiorībꝰ iſta locutū eſſe dicturꝰ eſt? De par
uulis agit̃: de naſcētibꝰ agit̃: de his nouis:
q̄ꝛ rei ab exordio definiunt̃ a nobis/ ab illo
inuidia cōmouet̃: q̄ꝛ eos dicimꝰ reos ꝓ q̄bꝰ
chriſtꝰ mortuꝰ eſt. Cur ḡ ꝓ illis chriſtꝰ mor/
tuꝰ ē/ ſi nō ſūt rei? Inde ꝯfſus/ inde obtine
bimꝰ cauſam/ vn̄ excitādā putauit inuidiam.
Ipſe dicit/ quō rei ſūt paruuli/ ꝓ q̄bus chri
ſtus mortuꝰ ē? Nos r̄ndemꝰ: immo paruuli
quō rei nō ſūt pro q̄bꝰ chriſtus mortuꝰ eſt?
Iſta ꝯtrouerſia iudicē q̄rit: Judicet ḡ chri/
ſtus: ⁊ cui rei morſ eiꝰ ꝓfecerit ip̄e dicat. Hic
Matth. 26. c. eſt inquit ſanguis meꝰ q̄ ꝓ multis effundet̃
i remiſſionē pctōꝝ. Judicet cū illo ⁊ aplus:
q̄ꝛ ⁊ in aplo ip̄e loquit̃ chriſtus: clamat ⁊ di
Roma. 8. f. cit de deo pr̄e: Quia ꝓprio filio nō pepcit/
ſ; ꝓ nobis oibꝰ tradidit eū. Puto qđ ita di
cat chriſtū traditū ꝓ oibus nobis: vt in hac
cauſa paruuli nō ſeparēt̃ a nobis. Sed q̄d
opus ē hinc ſatagere vn̄ nec iā iſte cōtēdit:
q̄nquidē/ nō ſolū ꝯfitet̃ mortuū fuiſſe etiā
ꝓ paruulis chriſtū/ verūetiā inde nos argu
it q̄ eoſdem paruulos reos dicimꝰ ꝓ q̄bus
mortuꝰ eſt chriſtꝰ. Iā itaq̃ aplus q̄ dixit ꝓ
Roma. 4. d. nobis oibus traditū chriſtū: dicat etiā q̄re
ſit ꝓ nobis traditꝰ chriſtus. Traditꝰ eſt in/
quit ꝓpter delicta noſtra: ⁊ reſurrexit ꝓpter
iuſtificationē nr̄am. Si igit̃ ſicut iſte ⁊ cōfi/
tet̃ ⁊ ꝓfitet̃/ ⁊ dicit ⁊ obijcit: in eis ſūt ⁊ par
uuli ꝓ q̄bus traditꝰ eſt chriſtꝰ: et ꝓpter de/
licta nr̄a traditus eſt chriſtꝰ: habēt ꝓfecto ⁊
paruuli delicta originalia ꝓ q̄bus traditꝰ ē
chriſtꝰ: Habet qđ i eis ſanet: q̄ ſicut ipſe ait:
Nō eſt opus ſanis medicus/ ſ; male habēti Matth. 9. b.
bus. Habet cur eos ſaluos faciat: q̄ venit i
mundum ſicut dicit aplus paulus/ pctōres 1. timoth. 1. d.
ſaluos facere. Habet qđ i eis remittat q̄ ſā/
guinē ſe fudiſſe teſtat̃ in remiſſionē pctōꝝ.
Habet qđ in eis ſoluat filiꝰ dei: q̄ ꝓpterea
venit ſicut dicit aplus iohēs: vt ſoluat opa 1. Joh. 3. b.
diaboli. Habet ꝓpter qđ eos q̄rat q̄ venit/
vt dicit/ querere ⁊ saluū facere qđ perierat. Luce. 19. b.
Huic ḡ paruuloꝝ ſaluti inimicus eſt qui eo
rū ſic aſſerit innocētiā: vt ſauciatis ⁊ vulne/
ratis negat neceſſariā medicinā.

Q̄ naturā diabolus nō creauit/ ſed vulnerauit in adā: vt ⁊ in filijs plage appareāt/ chriſti tm̄ ſangui/ ne medicande: Ca. XXXIIII.

Am qđ ſequit̃ ⁊ adiūgit attēde. Si A
. i aūt pctm̄ inquit ꝑ deū creatū eſt vn Julianus.
de hoies naſcerent̃: ꝑ diabolum aūt
vn̄ parētes cōmouerēt̃/ aſcribet̃ ſine dubio
ſanctitas naſcētibꝰ et culpa generātibꝰ. Q Augꝰ.
q̄ꝛ manifeſtiſſime nuptias dānat/ amoueto
hūc ſenſū p̄coꝛ de eccłiarū medio ⁊ vere cre/
dito: q̄ꝛ ꝑ ieſum chriſtū facta ſunt oīa/ ⁊ ſine Joh. 1. a.
ipſo factū eſt nihil. Ita h̄ dicit q̄ſi nos dica/
mus ꝑ diabolū aliqđ ſubſtātię creatū i ho/
minibꝰ. Perſuaſit malū diabolꝰ tāq̃ pctm̄:
nō creauit tāq̃ naturā. Sz plane naturę ꝑ/
ſuaſit/ q̄ bō natura ē: ⁊ ideo eā ꝑſuadēdo vi/
tiauit. Qui em̄ vulnerat/ non creat mēbra ſ;
vexat. Sed vulnera q̄ corꝑibꝰ iſligunt̃ mē/
bra faciūt claudicare/ vel ęgre moueri/ nō eā
virtutē q̄ iuſtꝰ ē bō: vulnꝰ autē qđ pctm̄ vo
cat̃ ip̄am vitā vulnerat q̄ recte viuebat̃. Hoc
vulnꝰ aūt tūc maiꝰ atq̃ altiꝰ diabolꝰ inflix/
it/ q̃ ſūt iſta hoibus nota pctā. Uñ illo ma/
gno pctō primi hoīs/ natura ibi nr̄a in dete
riꝰ cōmutata nō ſolū facta ē peccatrix/ verū
etiā † genuit peccatores: Et tn̄ ipſe lāguoꝛ q̄ Al. † gene ra
bene viuēdi virtꝰ perijt/ nō ē vtiq̃ natura ſz
vitiū: ſic certe mala i corꝑe valitudo/ non ē
vlla ſubſtātia vel natura/ ſ; vitiū: ⁊ licet nō
ſemꝑ/ tn̄ plerūq̃ malę valitudines parentū
ingenerāt̃ quodāmō ⁊ apparēt in corporibꝰ
filiorū. Hoc aūt pctm̄ qđ ip̄m hoiem i para/
diſo i peiꝰ mutauit: q̄ꝛ mlto eſt grādiꝰ q̃ iu/
dicare noſ poſſumꝰ/ ab oi naſcēte trahit̃: nec
niſi i renaſcēte remittit̃: ita vt etiā de parēti
bus iā renatis in q̄bus remiſſū atq̃ tectꝰ eſt

trahaꝛ ĩ reatũ naſcẽtiũ filioꝝ: niſi ⁊ eos q̃s
ꝑma carnal' natiuitas obligauit ſecũda ſpi/
rital' abſoluat. Cui' rei mirabilis/ mirabile
creator ĩ oliua ⁊ oleaſtro ꝓduxit exẽplũ: vbi
nõ ſolũ ex oleaſtri/ verũ etiã ex oliue ſemine
nõ niſi oleaſter exoꝛiꝛ. Quapropꝛ q̃uis ⁊ ĩ
oibuſ natura generatis/ gr̃a regeneratis ſit
iſta carnalis ꝯcupiſcẽtia repugnãs legi mẽ/
tis: tñ q2 remiſſa ẽ ĩ remiſſione pctõꝝ/ nõ iã
illis ĩ peccatũ reputaꝛ: nec nocet aliq̃d/ niſi
ei' motib' ad illicita cõſentiaꝛ. Proles ve/
ro eoꝝ q2 nõ ꝑ ſpiritalẽ/ ſꝫ ꝑ carnalẽ cõcupi/
ſcẽtiã ſeminaꝛ: velut ex illa oliua quidã no/
ſtri generis oleaſter: ſic inde reatũ naſcẽdo
trahit/ vt niſi renaſcẽdo liberari ab illa pe/
ſte nõ poſſit. Quõ ꝙ affirmat iſte nos aſcri/
bere ſanctitatẽ naſcẽtib'/ ⁊ culpã generãti/
bus: cũ poti' veritas mõſtret/ ⁊ ſi fuerit ſan
ctitas ĩ generãtib'/ originalẽ culpã ĩeſſe na
ſcẽtib'/ q̃ nõ aboleaꝛ niſi in renaſcentib'.

Q̃ abomiabilis ⁊ irrõnabilis ſit heretici opponẽtꝭ opinio/ pulchro epilogo librũ claudẽdo inſinuat: (Ca. XXXV.

A Uec cũ ita ſint de iſta
carnis cõcupiſcẽtia ⁊ de libidine im
periosa ĩpudicis ⁊ pudicis domãda
pudẽda tñ ⁊ pudicis ⁊ impudicꝭ/ ſentiat iſte
q̃dlibet: q2 ei ſicut video multũ placet/ nõ
eã laudare cũcteꝛ quã noiare cõfundiꝛ: ap/
pellet eã ſic appellauit mẽbroꝛũ vigorẽ/ nec
caſtarũ auriũ reuereaꝛ horrorẽ: appellet mẽ/
broꝛũ potentiã nec caueat impudentiã. Di
cat ſi nõ erubeſcit: in paradiſo ſi nemo pec/
caſſet hũc ibi vigorẽ velut florẽ virere potu
iſſe: nec opus fuiſſe vt tegereꝛ q2 ita moue/
reꝛ vt inde nemo ꝯfundereꝛ/ ſꝫ parata ꝯiu/
ge ſꝑ exercereꝛ: nũquã reprimereꝛ ne aliq̃n
volũtas tãta/ tãte felicitati negareꝛ. Abſit
enĩ vt beatitudo illa poſſet aut in loco illo
nõ habere q̃d vellet: aut ĩ ſuo coꝛpe vel aio
ſentire q̃d nollet: ac ꝑ hoc ſi mot' libidinis
volũtatẽ hoim ꝑueniret/ volũtaſ ꝯtinuo ſe/
quereꝛ: vxoꝛq3 ꝓpter h̃ nũq̃ abſens eſſe de/
bebat/ ſiue cõceptura/ ſiue iã grauida: ilico
admouereꝛ: ⁊ aut ꝓles ſeminareꝛ/ aut volu
Al. t pareret. ptaſ naturalis ⁊ laudabilis expleret: ⁊ ꝑeri
ret ſemẽ hois/ ne appetitus tã bone ꝯcupiſ/
cẽtie fraudareꝛ: tñ nõ ſe cõuerterẽt ꝯiuges
in eũ vſũ q̃ ẽ cõtra naturã/ ſꝫ quotiens dele/
ctaret mẽbris ad hoc creatis ⁊ genitalibus
vtereꝛ. Uerũtñ q̃d ſi ⁊ ille vſus ꝯtra naturã
foꝛſitan delectaret: q̃d ſi ⁊ in hãc voluptatẽ
laudabilis illa libido adhinniret: vtrũ ſeq̃/
renꝛ eã q̃n ſuauis eẽt: repugnarent/ q̃n tur
pis eẽt? Si ſequerẽꝛ/ vbi eẽt cogitatio q̃luſ/
cũq3 honeſtatis? Si repugnarẽt: vbi ẽ pax
tãte felicitatꝭ? Hinc ſi forte erubuerit ⁊ dixe
rit tãtã pacẽ felicitatis illi'/ tãtũq3 ordinẽ in
his reb' eſſe potuiſſe/ vt nũq̃ carnis ꝯcupi/
ſcẽtia volũtatẽ illoꝝ hoim ꝑueniret: ſꝫ cũ ipi
vellẽt/ tũc illa ꝯſurgeret: Tũc aũt vellẽt/ q̃n
ad ſeminandos filios op' eẽt/ ita vt nullus
ſeminis eẽt irrit' iactus: nullus fieret ꝯcubi
tuſ quẽ nõ ſeq̃reꝛ ꝯcept' ⁊ part' ad nutũ ſer
uiẽte carne: ad nutũ ſeruiẽte libidie. Hoc ſi
dicit/ ſaltẽ ꝯſideret nũc ĩ hoib' nõ eſſe q̃d di/
cit: Et ſi nõ vult ꝯcedere vitiũ eſſe libidinẽ/
dicat ſaltem ꝑ illoꝝ hoim inobediẽtiã etiã
ipm vitiũ eẽ carnis cõcupiſcentiã: vt illa q̃
obediẽter ⁊ ordinate mouereꝛ/ nũc inobedi
enter inoꝛdiateq3 moueaꝛ: ita vt ipis q̃3 pu
dicis ad nutũ nõ obtẽpet cõiugatis: ſꝫ ⁊ q̃n
nõ ẽ neceſſaria moueaꝛ: ⁊ q̃n neceſſaria ẽ ali
q̃n citius/ aliq̃n tardius/ nõ eoꝝ ſequaꝛ nu/
tus/ ſed ſuos exerat motus. Hãc ꝙ ei' inobe
dientiã inobedientes illi tunc hoies recepe
rũt: ⁊ in nos ꝓpagine trãſfuderũt. Neq3 enĩ
ad eoꝝ nutũ/ ſed vtiq3 ĩordinate moueba:
q̃n mẽbra pri' gl'ianda: tũc iã pudẽda texe/
runt. Sꝫ vt dixi/ ſentiat de iſta libidine iſte
q̃dlibet: ꝑdicet vt libet: laudet q̃ꝫtũlibet: ſi/
cut enĩ multꝭ locis ſignificat multũlibet: vt
ei' ſi nõ vſib'/ ſaltẽ laudib' pelagiani oble/
ctẽꝛ q̃cũq3 eoꝝ ꝓpoſito ꝯtinẽtie carnali cõ/
iugio nõ fruunꝛ: tñ paruulis parcat/ nõ vt
eos laudet inutiliter/ defendatq3 crudeliter:
ſaluos eſſe nõ dicat: nõ ad laudatorẽ pela/
giũ/ ſꝫ ad ſaluatorẽ chriſtũ venire ꝑmittat.
Nã vt iã liber iſte claudaꝛ/ q̃n ita ſmo illi'
termiat' ẽ/ q̃ ĩ chartula quã miſiſti ſcript' ẽ:
vt diceret: Uere credito/ q2 ꝑ ieſũ facta ſunt
oia ⁊ ſine ipo factũ ẽ nihil: cõcedat ieſũ etiã Joh. 1. a.
ꝑuulis eẽ ieſũ: ⁊ vt ꝑ eũ facta oia fateꝛ ꝑ id
q̃d ẽ verbũ de': ita etiã paruulos ab eo ſal/
uos fieri fateaꝛ ꝑ id q̃d ẽ ieſus/ ſi vult eẽ ca/
tholicus chriſtian'. Sic enĩ ſcptũ ẽ ĩ euãge/
lio: Et vocabũt nomẽ ei' ieſũ: Ipe enĩ ſaluũ Math. 1. d.
faciet ppl'm ſuũ a pctis eoꝝ. Ideo ꝙ ieſũ: q̃n
ieſus latine ſaluator ẽ: Ipe enĩ ſaluũ faciet
ppl'm ſuũ/ ĩ q̃ pp'lo ſũt vtiq3 ⁊ paruuli. Saluũ
aũt faciet a pctis eoꝝ: Sũt ꝙ ⁊ in paruulis
pctã originalia/ propter q̃ ieſus. i. ſaluator
poſſit eſſe et ipſoꝛum.

Sancti auguſtini hipponẽſis epi/ de nu
ptijs ⁊ cõcupiſcentia ad valerium liber ſe/
cundus explicit.

Diui aurelij augustini hipponē
sis epi/i libros locutionū ex secun
do libro retractationū argumētū.
A Eptem libros de septē libris diuina
2. Retract. ca. 54. s rū scripturarū: id est moysi quinqꝫ/ꝛ
vno iesu naue/ꝛ altero iudicum feci:
notat/ locutionib⁹ singulorū q̄ min⁹ vsita/
tę sūt linguę nostrę: q̄s parū aduertēdo sen
sum q̄runt q legūt diuinorū eloquiorū/ cum
sit locutiōis gen⁹: ꝛ nōnūqꝫ exculpāt aliqd
qd a v̄itate qdē nō abhorreat: nō tñ id sen/
sisse auctor a quo scriptū ē inuenit/ sed gene
re locutiōis h̄ dixisse credibili⁹ apparet. Mul
Al. litteris sacris. ta aūt i† scripturis sanctis obscura cognito
locutiōis genere dilucescūt: Propt qd cog/
noscēda sūt eadē genera locutionū/ vbi se/
tentię patēt: vt etiā vbi latēt/ cognitio ipsa
succurrat: easqꝫ intētioni legentis aperiat.
Hui⁹ opis titulus ē: Locutionis de genesi:
B atqꝫ ita de singulis libris. Qd aūt in pri/
Gen. 6. b. mo libro posui scriptū esse: Et fecit noe oia
verba q̄cūqꝫ p̄cepit illi dñs/ sic fecit: eāqꝫ lo/
cutionē dixi silem esse ei qd in cōditione cre
Gen. 1. aturę posteaqꝫ dicit: Et sic ē factū/ addit: et
fecit de⁹ nō oi mō sile: h̄ idē mihi videt. De/
niqꝫ ibi etiā sensus latet: hic sola locutio ē.

Eiusdem diui aurelij augustini
hipponensis episcopi/ locutionis
de genesi/ liber primus incipit.

Locutiones
scptūrarū q̄ videnť scdm
I p̄prietates: q̄ idiomata
grece vocant: linguę he/
Gen. 1. braicę vł grecę. Et diui
dēt inter mediū diei/ ꝛ in
ter mediū noct/. Uolatilia volātia sup ter
rā scdm firmamentū cęli: Querit quō acci/
piēdū sit scdm firmamētū cęli. Sic etiā faci/
am⁹ hoiem scdm imaginē ꝛ scdm silitudinē:
qd multi latini codices habent: ad imagi/
nē ꝛ silitudinē. Implete trā ꝛ dñamini ei⁹:
Gen. 2. Latina enī locutio est: dñamini ei. Et hō
nō erat opari terrā: qd latini codices habēt:
q oparet trā. Plātauit de⁹ paradisū scdm
orientē: qd latini habēt: ad oriētē. Qd mlti
latini codices: Et lignū sciēdi bonū ꝛ malū:
vel lignū sciētię boni ꝛ mali: vel lignū scien
di boni ꝛ mali: ꝛ si quę sunt alię varietates
de hac re iterpretū: grecus habet: Et lignū
ad sciēdū cognoscibile boni ꝛ mali: Quod
nescio vtrū locutiōis sit: ꝛ nō magis certum
sensū aliquē insinuet. Qd habet latini co
dices: Ex omni ligno quod ē i paradiso escę
edes: nō paradiso escę distinguēdū ē/ s̄ escę
edes: Nam esca edes dici admittit latina lo
cutio/ quę p datiuo casu greco ablatiuū vel
quē appellāt septimū/ i hmōi locutionib⁹ so
let ponere: Aut certe ordo v̄borū ē: ex omni
ligno escę. Serpēs erat prudētissim⁹ oim Gen. 3.
bestiarū: qd mlti latini habēt sophrotatos:
i greco scriptū ē sophrotatos. Qd scptū ē
de adā et eua: Apti sūt oculi eorū/ cū absurde
credat eos i paradiso cęcos vł oculis clau/
sis pri⁹ oberrasse: locutiōis ē: q̄ etiā de agar
scriptū ē: Apuit oculos suos ꝛ vidit puteū: Gen. 21. b.
Necqꝫ enī clausis pri⁹ oculis sedebat. Et q
i fractiōe panis apti sūt oculi eorū q cogno/ Luce. 24.
uerunt dñm post resurrectionē: Necqꝫ enī p
viā cū illo clausis oculis ambulabāt. Qd
habēt mlti codices: qr audisti ꝛ inimicitiā po
nā iter te ꝛ mulierem: greci habent: i medio
tui ꝛ mulieri: qd locutiōis ē: Nā tātūdē va/
let quātū cū dr: iter te ꝛ mulierē: h̄ ꝛ i eo qd
sequit: i medio seminis tui/ ꝛ i medio semis
ei⁹. Qd habēt multi codices: qr audisti vo
cē mulieris tuę ꝛ edisti de ligno de q p̄cepe/
rā tibi de eo solo nō edere: greci habēt: Edi/
sti de ligno de q p̄ceperā tibi/ eo solo nō ede
re ex eo. Alij aūt iterptes grece habēt: mādu
casti vel edisti: vt ita sit sensus scdm ipsos:
qr audisti vocē mulieri tuę ꝛ edisti de ligno
de quo p̄ceperā tibi eo solo nō edere ex eo
edisti. Et apposuit parere fratrē ei⁹ abel: Gen. 4.
locutio ē frequēs in scripturis: apposuit di/
cere. Et factū ē dū eēnt i cāpo isurrexit cain
sup abel ꝛ occidit eū: locutio ē frequens: nā
etsi nō haberet/ ꝛ factū ē: posset integer sen/
sus eē: ꝛ cū eēnt in cāpo. Qd scriptū ē in q Gen. 6.
busdā latinis codicib⁹: Et penituit/ ꝛ dixit
de⁹: Delēā hoiem quē feci a facie terrę: i grę
co iuenit διανοηθη: qd magis recogitabat q
penituit significare phibet: qd v̄bū etiā nō/
nulli latini codices habēt. Qd habēt lati/
ni codices plurimi: Nidos facies i arcā: cū
latina locutio sit nō i arcā/ s̄ i arca: greći nec
i arcā/ nec i arca habēt: s̄ nidos facies arcā:
qd intelligit/ vt ipa arca nidi eēnt. Qd ha
bent plerīqꝫ codices: Facies ostiū arcę a la/
tere: nōnulli habēt/ ex trāsuerso: Sic enī vo
luerūt iterptari: qd grece dicit: εκπλαγιου
Qd scriptū ē: Adhuc enī septē dies ꝛ ego i/
ducā diluuiū aq̄ sup terrā/ qd nōnulli codi/
ces habēt: i greco iuenit/ ego inducā pluuiā
sup terrā: greca locutio genitiuū habet/ nō
accusatiuū: vt si h̄ in latinū exprimam⁹ ita
dicat: Adhuc enī septē dieb⁹ inducā pluuiā
sup terrā. Qd scriptū ē: Et fec noe oia q̄cū 2. Retract.
qꝫ p̄cepit dñs illi/ sic fecit: Locutio ē silis ei ca. 54. b.
qd in cōditiōe creaturę posteaqꝫ dicit: Et sic Gen. 1.
est factū: ꝛ fecit de⁹. Qd scriptū ē: Delebo
omnē suscitationem/ non creationē dictam
notādū est: αναστασιν enī grece scriptū est:
qd nomē resurrectiōis assidue ponit in scri/

ptur? grec?:cũ posset εξαναστασισ dici:vt
suscitatio sit αναστασισ:resurrectio εξα/
Phil.3.b. ναστασισ. Quo v̄bo aplũs vsus ē:Si quo
mō occurram? i resurrectionē mortuoꝝ. Ibi
eñ grece nō αναστασιν/ſ εξαναστασιν ha
Gen.7. bet. Qđ scriptū ē:Et oēs bestię ſm gen9/ ⁊
oia pecora scđm gen9:⁊ oē volatile ſm gen9
īrarūt ad noe i arcā:bina ab oī carne in q̄ ē
spūs vitę:nō refert̃ i q̄/nisi gen9 subaudias
.i.i q̄ genere. Nā si i carne subaudirem9/in q̄
fuerat dicēdū:qđ solus iterpres symmach9
dixit. Qđ itē scriptū ē:Et deleta est ois
suscitatio:notādū locutiōis eē/ p eo ac si di
ceret:cōditionē vel creaturā carnis. Cū di/
xisset ⁊ deleta ē oīs suscitatio q̄ erat sup faciē
ois terrę ab hoīe vsq3 ad pecudē ⁊ repētiū ⁊
volatiliū cęli:deiñ addidit ⁊ deleta sunt de
terra:locutionē illā repetitionis q̄ familia/
Gen.8. riter vtat̃ scriptura/notādū ē. Qđ scptū ē:
Dimisit coruū videre si cessauit aqua:⁊ exi/
ens reuersus non est donec siccauit aqua a
terra:locutio est vsitata in scripturis q̄ iam
nūc incipiat aduerti: Non eñ postea reuer/
sus est:q2 dictū est nō reuersum donec sicca
ret aq̄. Qđ scriptū ē:Et extēdit manū suā
⁊ accępit eā /⁊ induxit eā ad semetipsū i ar/
cā. Locutio ē/quā ꝓpterea hebręā puto:q2
⁊ punicę linguę familiarissima est:in q̄ mul
ta inuenim9 hebręis verbis ꝯsonantia. Nā
vtiq3 sufficeret:Et extēdit manū/ ⁊ si nō ad/
deret/suā. Tale ē etiā qđ paulopost dic̃:Ha
bebat oliuę folia/surculū in ore suo. Et nō
apposuit reuerti ad eū amplius:locutio est
familiarissima scripturis. Qđ scriptū ē:Et
nō adhuc maledicere sup terrā:simile est su/
periori:Et nō apposuit reuerti ad eū. Et nō
adijciā pcutere oēm terram:ipsa locutio est.
Gen.9. Etenī sanguinē vestrū aiarū vestrarū:cū
sufficeret:aut sanguinē aiaꝝ vestraꝝ. Hoc
signū testamēti qđ ego ponā inter medium
Gen.10. meū ⁊ vr̃m/qđ est inter me ⁊ vos. Hic erat
gigas venator cōtra dñm deū: Incertū est
vtrū possit accipi coram dño deo: q2 sic solet
intelligi qđ grece dicit̃ εναντιον. Vñ exijt
inde philistijm/cū sufficeret:vnde exijt phi/
Gen.11. listijm. Et erāt oīs terra labiū vnū:qđ vsi/
tate nos dicim9/ligua vna. Et erat oīs ter/
ra labiū vnū. Notādū oēm terrā/appellatā
oēs hoīes q̄ tunc erāt/q̄uis nondū in omni
terra. Et facti sūt illi lateres p lapide: Grę
cus habet:⁊ facti sūt illis lateres in lapide:
Qđ si latine diceret̃/ locutio minus intelli/
gerer̃. Venite ędificem9 nobis ciuitatē et
turrim cui9 caput erit vsq3 ad cęlum: scđm
hyperbolen dictū ē: si locutionis gen9 hic ac/
cipiendū est. Si autē vsq3 ad cęlū ꝓprie di/
ctū accipit̃:inter quęstiōes cōsideret̃. Qđ
q̄dā latini codices habēt:Sem fili9 noe erat
annorū centū genuit arfaxat:gręci habent:
sem fili9 cētū annorū cū genuit arfaxat:vbi
eclipsis est:q2 deest/erat. Sed qđ nō habēt:
fili9 noe. sed filius tm̄/noua locutio est. Et
erat sara sterilis/⁊ non generabat:cū posset
sufficere/⁊ erat sara steril̃. Erit q̄ cū te vide/
rint ęgyptij/ dicent:q2 vxor illi9 hęc:genere Gen.12.
locutionis adiūctū est: q2 iā sufficere potu
it:vxor illi9 hęc. Qđ ait scriptura: Factū ē Gen.12.
aūt statim vt intrauit abraā in ęgyptū:suf/
ficeret:statim aūt vt intrauit abraā in ęgy/
ptū. Quid h̄ fecisti mihi: q2 nō annūciasti
mihi/q2 vxor tua est: cū sufficeret/nō annū/
ciasti. Et ipm̄/ annūciasti/more scripturarū
dictū ē: Nā latini habēt plerīq3 :nō dixisti.
Ascendit aūt abraā de ęgypto/ipse ⁊ vxor
ei9 et oia ei9:⁊ loth cū eo i desertū:subaudi/
tur/ascenderūt. Nec tñ ꝓprie dicit̃ ascendis/
se cū eo qđ habebat examie/sicut aurū ⁊ ar/
gentum/⁊ ois suppellex: Ac p hoc intelligit̃
hic locutio q̄ vocat̃ grece ceugmatica eclip/
sis. Et facta est rixa iter mediū pastoꝝ pe/
corū abraā ⁊ pecorū loth: Unde latini codi
ces pene oēs nō trāstulerūt istā locutionē:
sed ita loquūt̃ vt ꝯsuetudo nr̃a habet:⁊ no/
bis deinceps eā notare nō placuit: Ipsa est
eñ p oia i greca scriptura:vbi tale aliq̄d ta/
le dicit̃. Quia hoīes f̄res nos sum9: Ab/
raā dixit ad loth. Vñ itelligit̃ morē eē scri/
pturę ita loqui vt fratres appellent̃ vnius
cognatiōis/etiā si gradu sanguinis differāt
vt alter sit i supiore:alter i iferiore: sicut h̄ lo
co: Nā patruus erat abraā. Factū ē aūt in
regno amraphel regis sennar:scđm nr̄ę lo/ Gen.14.
cutiōis ꝯsuetudinē sic icipere sufficeret: In
regno autē amraphel. Ergo qđ ait scriptu/
ra: factū est aūt/more suo locuta ē. Quar/
todecimo autē anno chodorlaomor ⁊ reges
q̄ cū eo/subauditur/erant:vnde a q̄busdam
latinis etiā additū ē: Et choreos q̄ i mōti/
bus seir/subaudit̃/erāt. Aduenieñs aūt coꝝ
q̄ euaserūt quidā nūciauit abraā trāsfluuia
li:ipse autē habitabat ad quercū mambre:
emor fratris eschol:⁊ fratris aunā/q̄ erāt cō
iurati abraā. Obscurū hiperbaton: Ordo est
eñ:adueniens eorū quidā q̄ euaserūt emor
fratris eschol ⁊ fratris aunan/q̄ erāt cōiura/
ti/nūciauit abraā transfluuiali:ipse aūt ha/
bitabat ad q̄rcū. Hoc hiperbatō obscurius fit
etiā p eclipsin. Cū eñ dictū esset :q̄dā emor
fratris aunan: nō dictū ē/q̄d fratris/ſ intel
ligit̃/fili9:sicut dicit̃/iacob9 alphei:q̄uis nō
dicat̃ fili9/nihil aliud itelligit̃. Et multę sūt
tales locutiones scripturarū vbi fili9 tacet̃
et intelligit̃. Quod habēt quidā latini co/
dices:Et dixit abraā ad regē sodomoꝝ:Ex

tēdā manū meā ad deū altissimū q̄ creauit
celū ⁊ terrā: si a sparto vsq̄ ad corrigiā calci
amenti: fefellit interp̄tem: qđ grecus habet
σπαρτον: qđ latine filū itelligit: vt ista scri
pturarū locutio sit: Extendā manū meā ad
deū altissimū q̄ creauit celū ⁊ terrā: si accipi
am de oībus tuis: Si eñ ꝓ eo dixit: extēdo
manū meā ad deū altissimū: ac si diceret / iu
ro: non est in latino vsitata locutio: nisi ita
dicat: extendo manū meā ad deū altissimū
Gen.15. me nō accipere de oībus tuis. Sciendo sci
es / q꜡ peregrinū erit semē tuū ī terra: Locu
tio quidē scripturaꝝ est vsitatissima: ſ3 gre
ci habēt: Sciēs sciēs: qđ pene tātūdem est.
Gen.16. Et dedit eā abraā viro suo ipsi vxorē: pl⁹
habet ipsi. Cū aūt vidisset se cōceptū ha/
bere: spreta sum corā illa. Greci habēt h̄ lo/
co participiū: qđ latina lingua nō habet: h̄
Ἐιδουσα: ſ tāq̄ si diceret: vidēs aūt se ꝯce
ptū habere / spreta sū corā illa: q̄si solecism⁹
sonat. Sic etiā p̄ illud p̄cipiū qđ dictū est
ειδουσα ειδοκα: ꝓ quo nos dicim⁹ vidēs.
Gen.17. Qđ latini: Augeā te nimis valde: greci ha
bent valde valde. Et dabo tibi et semini
tuo post te terrā in q̄ habitas oēm terrā cha
naan in possessionē eternā. Uidēdū vtrū lo
cutio sit qđ dic / eternā: greci habēt αἰώνιον
Et qđ ait: Et semini tuo post te: ibi eñ volu
it itelligi qđ dixerat tibi. Tu aūt testamē/
tū meū ꝯseruabis ⁊ semē tuū post te in ꝓge
nies suas. Cōseruabis ꝓ cōserua: ꝓmissiuū
ꝓ impatiuo mō posuit. Et puer octo dieꝝ
circūcidet: oē masculinū / ꝓ oīs masculus:
q̄si posset circūcidi nisi masculus. Et ꝓci/
dit abraā in faciē ⁊ dixit ī aīo suo dicēs: Si
mihi centū annos habēti nascet: ⁊ si sara an
norū nonaginta pariet? Admirātis esse istā
locutionē / nō dubitātis dubitādū non est.
Abraā aūt erat annoꝝ nonagintanouem
cū circūcisus est carnē p̄putij sui: Non dixit
Gen.18. carne / aut ī carne. Et in boues accurrit ab/
raā: nō dixit ad boues. Abraā aūt ⁊ sara se
niores ꝓgressi ī dieb⁹: qđ greci habēt: ꝓgres
si dierū. Dixit aūt dñs: Clamor sodomoꝝ
⁊ gomorre implet⁹ ē: ⁊ delicta eorū magna
valde. Clamorē scriptura solet ponere ꝓ tā/
ta impudētia ⁊ libertate iniq̄tat / vt nec ve/
recūdia / nec timore abscōdat. Et dixit: q꜡
nō p̄dā si inuenero ibi q̄dragintaq̄nq̄: Su/
p̄fluū videt / quia: ⁊ ideo ī codicib⁹ nonnul/
lis latinis nō legit. Nūq̄d dñe si loq̄r / sub/
audit / irasceris: aut aliq̄d hmōi. Cū euer/
Gen.19. teret dñs ciuitates ī q̄bus habitabāt ī eis.
In oñi loco vbi intrauerim⁹ ibi. Et ape
Gen.21. ruit de⁹ oculos ei⁹: ⁊ vidit puteū aque viue:
Locutio ē nō cum clausis oculis erat: vnde

tā in principio libri locuti sum⁹: vbi scriptū Gen.3.b.
ē: Et apti sūt oculi eoꝝ. Et terra ī qua in/ Gen.21.
habitasti ī ea. Et disposuerūt ambo testa/
mētū: vel testati sūt ambo. Amat scriptura
testamēti noie pactū appellare. Accipe fili/ Gen.22.
um tuū dilectū: Illa locutione dictū ē / acci/
pe / q̄ etiā ad agar de filio ei⁹. Et respiciēs
abraā ocul: cū sufficeret / respiciēs. Per me/
metipsū iuraui: nisi bñdicens bñdicā te: Ac
si diceret: Per meip̄m iuraui: q꜡ bñdicēs be/
nedicā te: aut nullo verbo audito simplicit
p̄ meip̄m iuraui: bñdicēs bñdicā te: ⁊ multi/
plicans multiplicabo semē tuū: cū sufficere
posset / multiplicabo. Et nūciatū abrae di
cētes: cū cōsuetudo loquēdi habeat: nuncia
uerūt abrae dicētes: aut / nūciatū est a dicē/
tib⁹. Et surrexit abraā a mortuo suo: Nō Gen.23.
dixit a mortua sua. Et iteꝝ ꝺ eadē: Et sepe/
liā inquit mortuū meū: qđ nō neutro quasi
corpus mortuū / ſ masculino genere dictu3
greca scriptura demōstrat. Et adiurabo te Gen.24.
p̄ dñm deū celi ⁊ deū terre: greci nō habēt /
p̄ / sed iuro te dñm deu3 celi. Cū q̄bus ego
habito ī eis. Neq̄ñ voluerit mulier ire me/
cū: Mulierē feminā appellare / ꝓpriū est ill⁹
lingue. In terrā de q̄ existi inde. Attēde te
tibi ne reuoces filiū meū illuc: His v̄bis solet
cōminatio declarari. Et posuit puer manū
sub femore abrae: ⁊ iurauit ei de v̄bo h̄. Er/
go locutio est q̄ dixerat abraā / ac si dixisset:
iura mihi: nō aūt solem⁹ sic loq̄: ſ obseruā/
dū ē / vtꝝ sint ī scripturis alie siles locutiōes.
Nā qđ dixit abraā: si noluerit mulier veni/
re tecū pur⁹ eris a iuramēto h̄: manifestauit
ita se dixisse: adiuro te / tāq̄ diceret: iura mi/
hi. Qđ scp̄tū ē de rebecca: Uirgo aūt erat
speciosa valde: v̄go erat / vir nō cognouerat
eā: ista repetitio cōmendationē v̄ginitatis
insinuat. Sed cur additū sit: vir nō cogno/
uerat eā / nisi locutiōis sit: miꝝ si possit acci/
pi ita vt virgo nomē sit etatis / nō integrita
tis. Greci aūt nō habēt / cognouerat: sed co/
gnouit: quod videt icōsequēs. Adorauit
dño: qđ nob̄ vsitatū ē dicere / adorauit do/
minū. Qm̄ nō dereliq̄t iusticiā ⁊ v̄itatē a
dño meo. i. iusticiā ⁊ v̄itatē q̄ ē a dño meo:
ac si diceret / quā fecē dñs me⁹. Et currēs pu
ella nūciauit in domū m̄ris sue: q̄si nō esset
ipsa ⁊ p̄ris dom⁹. Et aquā lauare pedibus
ip̄i⁹ ⁊ pedib⁹ viroꝝ q̄ cū eo erāt. Dñs cui
placui añ ip̄m / ipse mittet angelū suū tecū:
quasi nō sufficeret / cui placui: an poterat ei
placere nisi ante ip̄m? Si tu ꝓsperas viam
meā: q̄ ego nūc ingredior ī eā. Cū v̄ba sua
narrat seru⁹ abrae / q̄ dixit accessurus ad fon
tē: ita narrauit: Et erit v̄go cui ego dixero:

Da mihi bibere pusillũ aquę ẟ hydria tua:
τ dicet mihi: Et tu bibe τ camel' tuis hauri/
am: Hęc mulier ē quã parauit dñs famulo
suo isaac. Quib⁹ verbis satis euidẽter exp̃s
sum ē etiã mulieres appellatas locutiõe he/
braica q̃ virgines essẽt. Et benedixi dñm
deũ dñi mei abraã: honorificẽtię locutio ē:
τ familiarissima scripturꝛ: sic de⁹ helię: Re/
nunciate mihi vt redeã dexterã vel sinistrã:
Per dexterã scꝫ pꝓsperitatem/p sinistrã ad
uersitatẽ significauit. i. dextera si ꝓcesserint:
sinistrã si nõ ꝓcesserint. Nã vtiq; ea via redi
tur⁹ fuerat q̃ venerat: quã locutionẽ scriptu
rarũ etiã cętera coꝝ loca indicabũt: qꝛ dex/
tera noiaꝛ in oibus bonis: sinistra ĩ malis:
siue felicitas τ infelicitas: siue iusticia τ in/
iusticia: τ aliq̃n dextera ĩ ęternis/ sinistra in
Gen. 25. tp̃alib⁹. Hęc sũt noia filioꝝ isrl' scd̃m noia
generationũ eorũ: Tãq̃ dixisset: scd̃m q̃ no
mina generatiões coꝝ appellatę sũt. Acce/
pit rebeccã filiã bathuel syri de mesopota
mia sororẽ laban syri sibi in vxorẽ: cũ posset
dici tantũmõ vxorẽ/ aut sibi vxorẽ. Et ei
erãt gemini in vtero ei⁹: cũ posset non addi
qd̃ dictũ ē/ ei⁹. Creuerunt aũt iuuenes. Est
talis locutio τ apud auctores sęculares: si/
cuti ē: Et scuta latẽtia cõdũt. i. cõdẽdo latẽ
tia faciũt: sic τ h/ creuerũt iuuenes cũ ĩfantes
eẽnt: itelligiꝛ crescẽdo facti sũt iuuenes. Ja
cob ad esau: vende mihi hodie p̃mogenita
Gen. 26. tua mihi: Sic eñ habẽt codices greci. Vi/
dẽtes vidim⁹/ qꝛ est dñs tecũ: τ disponem⁹
tecũ testamẽtũ. Amãt scripturę ꝓ pacto po
nere testamentũ. i. διαθηκην: qd̃ latini ha/
bẽt: Et disponem⁹ tecũ testamẽtũ/ ne facias
nobiscũ malũ: tãq̃ diceret: vt paciscaris nõ
Gen. 27. facere nobiscũ malũ. Et vocauit filiũ suũ
seniorem esau/ τ dixit: h loco senioris nomẽ
nõ significat ętatẽ grauẽ/ ſ ex cõparatiõe ma/
iorẽ. Nũc ḡ sume vas tuũ pharetrãq; τ ar/
cũ: Nõ dixit/ vasa ſ vas. Qd̃ aũt itelligi vo
luit nõ apparet: nisi forte locutio ē: vt ꝑ vas
pharetrã voluerit intelligi: τ exponẽdo q̃d
dixerit vas/ adiũxit pharetrãq; τ arcũ: Tã/
q̃ dixerit: sume vas tuũ τ pharetrã: vel si di
ceret: sume vas tuũ. i. pharetrã: deinde aliõ
τ arcũ/ qd̃ nõ ad aliud vas ꝑtineret quod ē
pharetra: aut certe pharetrã τ arcũ vas vo/
luit appellare/ singularẽ ponẽs nũerũ ꝓ plu/
rali: tãq̃ si diceret: Accipe vestẽ tuã/ q̃ noie
itelligerem⁹ plures vestes: sicut itelligimus
militẽ ꝓ militib⁹: τ multa sũt talia. Exi in
campũ τ venare mihi venationẽ. Et vade
ad oues τ sume mihi duos hędos teneros τ
bonos: Noie ouiũ vtriusq; pecoris gen⁹ si/
gnificauit q̃ in eisdem pascuis simul erant.

Et det tibi bñdictionẽ p̃ris tui abraã: isa/
ac dicit filio suo de auo ei⁹/ p̃re suo. Exijt ĩ Gen. 28.
mesopotamiã syrię: q̃si mesopotamia dica/
tur nisi syrię: q̃uis h septuagita hñt nõ phi/
bent syrię: ſ cũ asterisco scriptũ est. De⁹ ad
iacob: Nõ derelinquã te donec faciã oia q̃ te/
cũ locut⁹ sũ: q̃si dimissurus eũ cũ fecerit: nõ
vtiq;/ ſ locutio est. Surrexit iacob de som/
no suo: τ dixit: qꝛ ē dñs in loco h: ego aũt ig
norabã: Plenus sensus est etsi nõ habeat/
qꝛ. Est dñs ĩ loco h: ac si diceret: est hic de/
mõstratio dñi: nõ eñ dñs ĩ loco ē. Jacob ĩ/
terrogãs qd̃ ait: Nostis labã filiũ nachor: Gen. 29.
cũ eẽt fili⁹ bathuel: intelligendũ ē nobiliorẽ
fuisse nachor τ merito dignitatꝭ ei⁹ factũ eẽ
vt de ip̃o iterrogaret: filiũ aũt dici τ aui τ ꝓ/
aui vltra maioris alicui⁹ eũ q̃ ex illo ꝓpaga
tur vsitatissimę locutiõis ē. Hinc ē q̃ τ isaac
patrẽ filij sui appellauit abraã: sicut paulo
ante cõmemoraui. Adhuc ē dies multa: nõ
dũ est hora cõgregãdi pecora. Et dedit illi
labã ãcillã suã ip̃i vxorẽ: Plenũ eẽt etsi/ ip/
si/ non adderet. Si iueni grãm añ te/ augu Gen. 30.
rat⁹ eẽm: bñdixit eñ me de⁹ in introitu tuo:
Nõ videt ꝓsequẽs q̃ hic dicẽdũ fuit: si inue
nissem grãm añ te augurat⁹ eẽm: nũc aũt si
inueni. Ordo est. i. iueni grãm añ te/ ꝑmitte
me augurari. Ita eñ dixit: augurat⁹ eẽm:
tanq̃ diceret: O si augurat⁹ essem. i. ad bo/
nũ auguriũ te in domo mea haberẽ. Exau
diet me iusticia mea ĩ die crastino. i. exaudi/
ri me faciet. Et vidit iacob faciẽ labã: τ ec/ Gen. 31.
ce nõ erat ad eũ sic hesterna τ nudiustertia/
na die: familiarissima ĩ scripturꝭ locutio. He
sterna τ nudiustertiana die/ ꝓ tp̃e pręterito
posuit. Et vidi oculis meis ĩ sõno: cũ clausi
sint ĩ somno oculi corpis. Ego sũ de⁹ q̃ ap
parui tibi ĩ loco dei: Locutio ē. An de⁹ ĩ lo/
co dei sic accipiẽdũ ē/ quõ pluit dñs a dño:
fili⁹ a p̃re. Rñdẽs aũt iacob dixit ad labã.
Dixi eñ ne forte auferas filias tuas a me
τ oia mea. Intrauit aũt labã τ scrutat⁹ ē ĩ
domo lię. Aduertendũ ē quõ dicaꝛ domus
vxorꝭ/ cũ ĩ itinere cõp̃hẽsi sint a laban. Nisi
forte ꝓsuetudo scripturaꝝ dič domũ ꝓ cubi
culo vl' tẽtorio: quõ etiã ãcillaꝝ domos dič.
Jacob dicit ad laban: qꝛ scrutat⁹ oia vasa
dom⁹ meę. Nũc vnã domũ dicit/ cui⁹ mem
bra erãt dom⁹ vxoris ei⁹ τ cõcubinaꝝ: vt in
telligaꝛ dom⁹ appellatas cũ essent cubicula
aut tẽtoria: q̃s etiã papiliões vocãt. Nisi
de⁹ p̃ris mei abraã τ timor isaac affuisset mi
hi: Patrẽ suũ appellat auũ suũ: sic ei dixerat
isaac pat ei⁹. Misit aũt iacob nũcios añ se Gen. 32.
ad esau fratrẽ suũ in terra seir/ ĩ regionẽ edõ
τ mãdauit illi dicẽs: Sic dicetis dño meo

esau: sic dicit puer tu⁹ iacob: Cū labā ha/
bitaui ⁊ demorat⁹ sum vsq͡ȝ mō: ⁊ facti sūt
mihi boues ⁊ asini ⁊ oues ⁊ pueri ⁊ puelle:
⁊ misi nūciare dño meo esau: Nō dixit: misi
nūciare tibi. Si interrogauerit te esau di/
cēs: cuius es? ⁊ q̄ vadis? ⁊ cui⁹ hec q̄ antece
dūt te? ⁊ dices: pueri tui iacob. Plenū esset
⁊ itegrū etiā si/ ⁊/ nō haberet. Munera mi
sit dño meo esau: ⁊ ecce ipe post nos. Dicen
dū aūt fuerat vsitata locutiōe: munera mi/
sit dño meo tibi: aut dño suo tibi. Surrex/
it aūt eadē nocte/ ⁊ accepit vxores duas: scri
ptura dixerat: ⁊ accepit duas vxores ⁊ du/
as ancillas. Notādū est quēadmodū dicat
ↄsuetudine scripturarū/ accepit: nō eni tunc
Gen.33. eas duxit: aut tūc a socero accepit. Qd ha
bēt latini codices/ ⁊ oues ⁊ boues fetāt: gre
ci habēt fetant sup me: Qd ea significatiōe
dictū ē: vt itelligat/ sup sollicitudinē vel cu/
rā meā: quō solem⁹ loq̄ cū dicim⁹/ sup caput
nostrū esse aliq̄d cui⁹ maximā curā gerim⁹.
Gen.34. Et filij iacob venerūt d cāpo: Et cū audis/
sent cōpūcti sūt viri/ ⁊ triste erat illis valde
qd turpe fecerat in isrl: q̄ dormisset cū filia
iacob: et non sic erit difficile. Talis locutio
reperit in scripturis/ nō inducta psona loquē
tiū/ scriptorē v̄ba eorū interposuisse: Nō eni
ait/ ⁊ dixerūt: s̄ hoc tacito v̄ba dixit eorum.
Nā q̄ alij dicere potuerūt: ⁊ nō sic erit/ nisi
q̄ grauiter indignati vindictā moliebant.
Notādū q̄ emor loquēs de dina ad iacob
⁊ filios ei⁹: filiā dicit vr̄am: nō dicit filiā tuā
sororē istorū. In hac siles erim⁹ vobis ⁊ ha
bitabim⁹ in vobis. i. inter vos. Appositus
eni erat filie iacob. i. amabat eā. Et filiū ei⁹
sichem interfecerūt i ore gladij: ac si diceret
gladio. Que abstulerūt filij iacob de ciui/
tate sichimorū salem cū eā expugnassent/ sic
enūerant: Oues eorū/ ⁊ boues eorū/ ⁊ asinos
eorū q̄cūq͡ȝ erat in ciuitate: ⁊ q̄cūq͡ȝ erāt i cā/
po tulerūt: ⁊ oīa corpa eorū captiuauerūt/ ⁊
diripuerūt q̄cunq͡ȝ erāt in ciuitate/ ⁊ q̄cūq͡ȝ
erāt in domib⁹. Inter hec oīa nō satis intel
ligit q̄d dixit/ ⁊ corpa eorū: neq͡ȝ eni suspicā/
dū est/ q̄ corpa abstulerit pemptorū/ s̄ rerū i/
telligēda sūt/ q̄ corpaliter possident/ vt eorū
sit executio qd seq̄t/ ⁊ supellectilē et cetera:
sicut in iure dicit/ traditio corporum: Q̄q͡ȝ
greci σωματία seruos appellāt vsitatissima
locutiōe: s̄ q̄r nō σωματια/ s̄ σωματα h̄ di/
ctū ē: nō temere cōfirmādū/ seruos significa
Gen.36. tos: fieri tñ pōt vt hoc magis sit. Cū gentē
edom. i. idumeorū cōmemoraret scriptura/ ⁊
q̄ in ea regnassēt/ postea dicit: Hec noīa pn/
cipū esau scdm loca eorū in regiōib⁹ eorū ⁊ i
gētib⁹ eorū: gētes appellās vni⁹ gētis/ ppt fa/
milia⁊ multiplicatas generationes: cū etiā
ipe edom vocaret: vñ ⁊ gēs quā ppagauit
cognoīata ē: cui⁹ vtiq͡ȝ pater fuit. Cū audis Gen.37.
set aūt ruben/ liberauit eū de manib⁹ eorū ⁊
dixit: nō feriam⁹ eū in aīa: Nō q̄ liberauit/ ⁊
inde h̄ dixit: s̄ h̄ dicēdo eū liberauit. Pri⁹ q̄
dixit: liberauit eū: ⁊ deide breui recapitula/
tiōe quō eū liberauerit/ isinuat. Nō feria/
mus eū i aīa: h̄ loco noīe aīe vitā corpis aīa/
ti significat/ p efficiētē id qd efficit. Scdm h̄
videri pōt etiā ad diabolū dictū est de iob:
Aīam ei⁹ ne tāgas. i. ne occidas eū. Nā scdm Job.2.b.
illā significationē q̄ natura aīe cōmemorat:
illud a dño d̄r: Nolite timere eos q̄ corpus Matth.10.c.
occidūt: aīam aūt nō possūt occidere. Qd
iudas dicit: Man⁹ aūt nr̄e nō sint sup eū: h̄
ē qd dici a nobis solet: man⁹ ei nō inferam⁹.
Qm̄ frater noster ⁊ caro nr̄a est: nō aliud/ s̄
bis h̄ idē dictū ē: tāq͡ȝ exponendo q̄d sit frat
noster. i. caro nr̄a/ q̄ ex eadē carne fuerāt p/
creati. Occidert hedū caprarū: Sic solet lo/
q̄ scriptura quēadmodū i psalmo: Sic agni Ps.113.
ouiū: q̄si possit eē aut hedus nisi caprarū: aut
agn⁹ nisi ouiū. Et nūciatū est nurui ei⁹ tha Gen.38.
mar dicētes: Dicēdū aūt fuit: nūciauerunt
dicētes: Et deposit͛ vestimētis viduitat͛
a se: Quid minus esset si non adderet/ a se?
Et nō apposuit ampli⁹ scire eā: p eo qd ē mi/
sceri ei. Et inuenit ioseph grām in ↄspectu Gen.39.
dñi sui: Hec locutio nulli ē ignota i scriptu/
ris. Et nesciebat q̄ circa eū erāt. Apud gre/
cos vsitata ē vulgo locutio: apud nos recta
nō ē: s̄ nesciebat aliq̄d dicim⁹. Preter pa/
nē quē ipse edebat: p panē vtiq͡ȝ oīa itelligi
voluit ad victū ei⁹ ptinētia. Vñ p q̄tidiano Matth.6.b.
victu/ panis solus posit⁹ intelligit i orōne
dñica. Et misit vxor dñi ei⁹ oculos suos in
ioseph. Solet ⁊ apud nos vulgo eē vsitata
locutio: p eo qd ē amauit eū. Et ait dormi
mecū. Et ista vsitata est locutio: p eo qd est
cōcūbe mecū. Et dedit carceris custos/ car/ Gen.40.
cerē p manū ioseph: p eo qd i man⁹ ioseph:
p qd significat in ptāte. Et dixerūt somniū
vidim⁹/ et nō ē q̄ interp̄tet illud. Cū somniū
suū vnusq͡sq͡ȝ vidisset: nō dixerūt somnia vi
dim⁹/ s̄ somniū vidim⁹. Tres fūdi/ tres di/
es sunt/ non dixit tres dies significauit: Et
multū hec locutio notāda ē vbi aliq̄ signifi
cantia earū rerū q̄s significāt nomē appellāt.
Inde ē qd ait apl̄us: Petra aūt erat christ⁹: 1.Cor.10.b.
nō ait: petra significabat christū. Et dabis
calicē pharaōi i manu ei⁹: cū plenū eēt/ etiā
si nō adderet/ i manu ei⁹. Et auferet pharao
caput tuū abs te: Plenū esset etiā si nō hēret
abs te. Et mādu cabūt aues celi carnes tu/
as abs te: Silis supiori locutiōi. Et factū ē Gen.41.

post biēniū dicẜ: Quid min⁹ eēt si nō habe
ret dicẜ? Surrexit aūt pharao/ ꝛ erat sōni/
um. Amāt scripturę sic loq̄ de sōnijs cū fue/
rit euigilatū: tāq̄ reddita hoi ꝟitate vigilā
tiū: tūc illud appareat somniū/ qꝺ cū videre/
tur veritas fuit. Peccatū meū recordoꝛ ho
die. Pharao irat⁹ fuit pueris suis/ ꝛ posuit
nos in carcere: Ille loquebaꝶ tāq̄ ꝺ altero.
Et vidim⁹ somniū ambo nocte vna/ ego ꝛ
ille: q̄si nō sufficeret ꝙ ambo dixerat. Dein/
de ꝛ hic vidim⁹ somniū dicit: nō vidim⁹ som
nia tāq̄ vnū ambo vidissent. Factū ē autē
sicut cōparuit nobis/ ita ꝛ ꝯtigit: Factū est
aūt/ sic solet scptura ponere: Nā plenū eēt:
sicut eñ cōparuit nobis ita ꝛ ꝯtigit. Qua/
les nūq̄ vidi tales in tota terra ęgypti tur
pioꝛes. Dici aūt posset moꝛe nr̄o: q̄bus nū/
q̄ vidi turpioꝛes: aut q̄les nunq̄ vidi: aut
nūquā vidi tales. Exurgens aūt doꝛmiui:
exurgēs ait/ ꝓ expgiscēs. Quanta de⁹ facit
ośdit pharaoni: cū illi loq̄reꝶ/ tāq̄ de altero
dicit. Et cōsumet fames terrā: ꝓ oib⁹ q̄ sūt
in terra. Nūc ꝗ vide hoiem prudētē ꝛ intel/
ligētē: ꝛ ꝯstitue eū sup terrā ęgypti: ꝛ faciat
pharao ꝛ cōstituat locoꝝ principes sup ter/
rā: q̄si ali⁹ sit cui dixit: ꝓuide hoiem pruden
tē: et ali⁹ de q̄ dixit: cōstituat pharao. Cō/
gregeꝶ triticū sub manu pharaōis. i. sub po/
testate. Tñ thronū p̄cedam tui ego: Sic se
habēt verba in gręco q̄ dixit pharao ad io/
seph: ꝟ p̄cedā tui/ vsitata ē apud gręcos lo/
cutio: apud nos aūt diciꝶ p̄cedam te. Illud
vero: p̄cedā te thronū: nec apud gręcos vsi
tata ꝓhibeꝶ: sed p̄cedaꝫ te throno. i. honoꝛe
sedis: qꝺ itelligiꝶ: p̄cedā te regno: hoc eñ il
li ꝛ postea dicit. Ego pharao: sine te nemo
extollet manū suā sup oēm terrā ęgypti: tā/
q̄ diceret: Ego sū rex: tu autē pꝛiceps vel p̄/
posit⁹ ęgypti: pharao q̄ppe nō hoīs nomē ē/
Gen. 42. sed regię ꝑtātis. Uidēs aūt iacob qꝛ est vē
ditio i ęgypto/ dixit filijs suis: Quare seg/
nes estis? Ego audiui qꝺ ē venditio in ęgy
pto. Notādū qꝛ id qꝺ audisse se dicit vidis/
se cū scriptura dixerat. Emite nobis pusil/
las escas vt viuam⁹ ꝛ nō moꝛiamur. Unde
haꝝ sufficeret/ aut vt viuam⁹/ aut vt nō mo
riamur. Pacati sumuſ: nō sūt pueri tui ex/
ploꝛatoꝛeſ: cū posset dicere nō sum⁹: honoꝛi
ficētię aūt moꝛe maxime ita loq̄baꝶ. Du/
odecim sum⁹ pueri tui frēs i terra chanaan:
cū posteri⁹ dicāt/ ꝙ vnus coꝝ nō sit: ip̄m scꝫ
Gen. 35. d. ioseph nō esse existimātes. i. perisse. Hac lo/
cutiōe dictū ē etiā illꝺ: Hi filij iacob q̄ facti
sūt ei in mesopotamia/ cū ibi nō fuerit nat⁹
beniamin: Qꝺ aūt dixeꝶ: sum⁹ i terra cha
naan: cū eo tp̄e q̄ loquebanꝶ i ęgypto esset:

sum⁹ dictū est/ ꝓ habitam⁹: inde eñ vene/
rāt ilico redituri/ ibi cōmoꝛātes. Hoc ē qꝺ
dixi vobis dicēs: ꝙ exploꝛatoꝛeſ estis: Quid
deesset etiā si nō adderet dicēs? Ipsi vero
ite ducite emptionē tritici vr̄i. Ducite ꝓ eo
qꝺ ferte: Quia eñ ducunꝶ iumēta in q̄bus
ferꝶ etiā hoc duci dictū est. Nōne locut⁹ sū
vobis dicēs: Ne noceatiſ puero ꝛ nō exaudi
stis me? Notādū exauditionē nō eā solā di/
ci q̄ exaudit de⁹. Ipsi aūt ignoꝛabāt/ qꝛ au
dit ioseph/ audit ꝓ intelligit: Nā voces au/
dit vtiq̄ aure etiā q̄ nō intelligit linguam.
Repetiꝶ illa locutio q̄ñ narrauit patri suo
q̄d eis accidérit i ęgypto: ꝛ q̄d dixerit ad io/
seph: Duodecim sumus frēs filij patriſ nr̄i:
vn⁹ nō ē: pusillus aūt cū pr̄e nostro hodie in
terra chanaan. Multa i his paucis verbis
genera locutionū sūt: ꝛ illud qꝺ pauloante
memoꝛaui/ duodecim sum⁹: cū ip̄i dicāt vn⁹
nō ē: Et filij sum⁹ pr̄is nostri/ q̄si posset esse
filij nō pr̄is sui. Pusillus aūt cū pr̄e nr̄o ho
die i terra chanaā: nec dixerunt ē: aut aliq̄d
hmōi. Deide notādū ē: qꝺ maxime necessa/
riū videꝶ ꝓpter euāgelistarū narrationes:
quō cū ea q̄ dicta sūt dicta eē narranꝶ/ non
oīno eodē mō repetūꝶ: cū i diuersitate ver/
boꝝ nihil sn̄ię depereat veritatis. Nam ꝙ
dixerūt dictū sibi esse a ioseph: ꝛ i terrā mer
camini: nō inueniꝶ ab illo dictū. Sine men/
dacio aūt dixerūt/ qꝺ ex verbis q̄ dixerat in
ei⁹ volūtate cognouerāt. Neq̄ eñ ꝟba sūt
necessaria nisi ad exp̄mēdā/ ꝛ i audiētiū no/
ticiā pferēdā q̄tū possum⁹ volūtatem. Et
erat vnuiuscuiusq̄ alligatura argenti in sac/
co eoꝝ: Nō dixit in sacco ei⁹/ aut i saccis eo/
rū: sed q̄si vn⁹ saccus oim esset. Sup me fa
cta sunt oia hęc. i. me miseria onerant. Ait Gen. 43.
autē illi iudas/ dicēs: Potuit plenū esse ꝛ si
nō haberet/ dicēs. Interrogās interroga/
uit nos hō: Assidua ē locutio i scptuꝛ/ iter/
rogās iterrogauit nos hō: aut iterrogādo i/
terrogauit: ꝛ si q̄ silia. Mecū eñ māduca/
būt hoies meridie panē. Qꝺ dicit meridie/
prādiū significat qꝺ fit medio die: hoc ē eñ
meridies. Ut accipias nos in seruos ꝛ asi
nos nr̄os. Nō vtiq̄ subaudiꝶ seruos: Naꝫ
qꝺ latini codices seruos habēt: i gręc̄ παι/
δασ legiꝶ/ qꝺ nllō mō asini possūt eē. Ergo
asinos nr̄os tm̄mō non accipias subaudiꝶ.
Aperuim⁹ saccos nr̄os ꝛ h̄ argētū vnuscui/
iusq̄ i sacco suo: Nō addidit iuētū ē: aut ap
paruit: aut erat: aut aliq̄d hmōi. Propiti⁹
vobis/ nolite timere: In his verbis quib⁹
dictū est: ꝓpitius vobis: duo verba sunt q̄
subaudiunꝶ: ꝛ sit ꝛ de⁹. Plenū ē eñ: ꝓpiti⁹
sit vobis de⁹: qꝺ i gręco vsitatissimum est.

Salu⁹ ē puer tuus/ pater noster:adhuc vi
uit.Hic expssius ondit̃ pueri noīe seruū so/
lere significari:Nō eñ i illo sene posset h̄ cē
noīnē etat̃. Nō poterāt egyptij māduca/
re cum hebreis panes:abolatio est eñ egy/
ptijs. Illa locutio frequentat̃:vt in panib⁹
oēs esce itelligāt̃. Magnificata facta ē au
tē ps beniami p̃ ptib⁹ oīm qnq̃plicit̃ ad illo/
rū. Iā q̄ dictū erat p̃ ptib⁹ oīm:potuit non
Gen.44. dici ad illor̄. Inuenies aūt eos dixit:scd̄m
v̄ba hec: potuit dicere:dixit eis verba hec:
An forte nō locutiōis gen⁹ ē:s₃ interest etiā
sapiētie?Aliud ē eñ ipsa verba dicere: ali/
ud scd̄m ipsa:vt q̃cūq₃ alia dicta fuerint ea
dē snia teneat̃:q̄ i illis verbis cōphensa est:
hoc ē scd̄m ipsa/etiā si nō ipsa. S₃ q̄ sequit̃
illis rn̄dētib⁹:Ut qd loquit̃ dn̄s scd̄m v̄ba
hec:q vtiq₃ dicere debuerūt vsitato more:
vt qd loquit̃ dn̄s verba hec:cōstat esse locu
tionis genus. Absit a pueris tuis facere
scd̄m v̄bū h̄: potuerat dicere: absit a nobis:
sed illa honorificētia ē vsitata scripturis sic
dicere tāq₃ de alijs. Puer̄ aūt p seruis di/
ctū ē. Et nos aūt erim⁹ serui dn̄o nr̄o. Eti/
am h̄: παιδεσ greci habent/h̄ ē pueri:qd̄ tā
assidue scriptura p seruis ponit/vt difficile
inueniat̃ nō isto noīe appellare suos. Quō
aūt ascēdā ad patrē/cū puer nō sit nobiscū:
vt nō videā mala q̄ iueniēt patrē meū:hoc
ē quō ascēdā vt videā. Nouo itaq₃ loquēdi
more id qd̄ dixit:ac si dixisset nō. Sic eñ vsi
tatus ordo iste verbor̄ est: Nō ascendā ad
patrē cū puer nō sit nobiscū: vt nō videam
Gen.45. mala q̄ inueniēt patrē meū. Qñ fleuit io/
seph cū recognosceret̃ a fratrib⁹ suis/ait scri
ptura: Audierūt aūt oēs egyptij/ 7 auditū ē
i domo pharaōis:deinde seqt̃ qd̄ narrabat:
Dixit autē ioseph ad frēs suos: Pri⁹ itaq₃
scriptura dixit/qd̄ postea factū ē. Hoc eñ fa
me celebritate accidit/vt oīb⁹ egyptijs no/
tū fieret:7 postea reuersa est narratio ad id
qd̄ dicebat̃ breui recapitulatiōe. Et diuul
gata ē vox in domo pharaōis dicētes: Ue/
nerūt frēs ioseph:dicētes posuit p dicētiū.
Uox eñ dicētiū diuulgata ē:venerūt frēs io
Gen.46. seph. At ille rn̄dit/ qd ē/dicēs: Ordo ē: At
ille rn̄dit dicēs:qd est. De⁹ dixit ad iacob:
Ego descēdā tecū i egyptū:7 ego ascendere
te faciā i finē. Sic habent greci/quod latini
habēt:7 ego deducā te i finē. Iudā aūt mi/
sit añ se ad ioseph vt venirēt sibi obuiā iux
heroū ciuitatē. Nescio vtrū heroū nomē fa
cile i scripturis reperiat̃. In v̄bis ioseph q̄/
bus ait ad frēs suos: Ascēdēs nūciabo pha
raoni 7 dicā ei: Frēs mei 7 dom⁹ prīs mei q̄
erāt i terra chanaā/ venerūt ad me: viri aūt
sūt pastores: Uiri eñ pecor̄ nutritores erāt
7 iumēta 7 oues 7 oīa sua adduxerūt. Qd̄ iter
positū ē:viri eñ pecor̄ nutritores erāt:ex p
sona sua scriptor iterposuit: 7 redit ad v̄ba
ioseph. Uiri aūt sūt pastores: 7 iumenta et
oues 7 oīa sua adduxerūt /adiūgēdo 7 iumē/
ta sua 7 oīa adduxerūt:vt ordo sit i v̄bis io
seph. Dixit autē pharao ad iacob: Quot Gen.47.
āni dier̄ vite tue?sbaudit̃ sūt. Pusilli 7 ma
ligni fuerūt dies ānor̄ vite mee. Pusillos
p paucis positū est: Neq₃ eñ vite alicui⁹ q̄
ceteror̄ dies possūt eē horar̄ spacio breuio
res. Hos aūt iacob ex cōparatione dixit vite
maior̄ suor̄: Nā vtiq₃ cētū triginta annos
q̄s ille iā agebat/nemo nūc viuit. Triticū
scd̄m corpus.i.scd̄m nūer̄ corpor̄. Per cor
pus etenī/nūer̄ corpor̄:p nūer̄ corpor̄/nu
mer̄ hoīm significat. Inualuerat aūt fa/
mes valde: 7 defecit terra egypti. Terra/po
suit p hoīb⁹ q̄ erāt i terra. Uenerūt aūt oēs
egyptij ad ioseph dicētes: Da nobis panes:
Panes p triticū significat:locutiōe p id qd̄
efficit̃/id qd̄ efficit. Et facta ē terra pharao
ni: Nō ait pharaōis: Amat sic loq̄ scriptura
sicut in psalmo dictū ē: Et custodiui legē tuā: Ps.118.
hec facta ē mihi:q̄ iustificatiōes tuas exq̄si
ui. De lege dei dixit: Hec facta est mihi.i.in
meā vtilitatē. Preter terrā sacerdotum tm̄
nō possedit ioseph:q̄si dixisset: p̄ter terrā sa
cerdotū tm̄/ oēm terrā possedit ioseph. Et
posuit illis ioseph i p̄ceptū vsq₃ ad hodier/
nū diē i t̄ra egypti/vt p̄stēt quītas pharaōi.
Hinc itelligit̃ pharaōis nomē ptātis fuisse
regalis /q̄ dixit vsq₃ in hodiernū: Non eñ
illi q̄ tūc fuit/p̄stare poterāt egyptij vsq₃ ad
illū diē q̄ ista scribebāt̃/qñ ille nō iam viue
bat. Et fuerūt dies iacob annor̄ vite ei⁹.
Dies annor̄ sepe dic̄ scptura/ cū semel pos/
set ānos dicere. Qd̄ scriptū ē: Nūciatū ē io Gen.48.
seph/q̄ pat̄ tu⁹ turbat̃: Aliq̄ codices habēt
vexat̃:aliq̄ estuat̃: et alid̄ alij/sic interp̄tari
latini potuerūt: qd̄ grece scptū ē ἠνοχλεῖτε.
Id̄ autē turbat̃/ accōmodati⁹ dici videt̃:q̄
hoc dici solet de his q̄ afflictiōe corpis mor
te ppinquāte iactāt̃. Et ex h̄ etiā turba ὄχ/
λοσ dicit̃: Est eñ turba mltitudo sordiata:
non sic pplus qd̄ de δημοσ d̄r:nec sic plebs
qd̄ λαοσ d̄r:s₃ sic οχλοσ qd̄ turba d̄r. Ia
cob bn̄dicēs nepotes suos filios ioseph:ait
int̄ cetera: Et iuocabit̃ i his nomē meū 7 no
mē patrū meor̄. Ubi notādū ē nō solū exau
ditionē/s₃ etiā inuocationē dici aliq̄ñ q̄ nō
dei/s₃ hoīm sit. Hic eñ p̄miriu⁹:min⁹ h₃ ē/ Gen.49.
scd̄m codices grecos. In bn̄dictiōe ioseph
ait int̄ cetera iacob: Iñ q̄ ꝯfortauit isrl̄:mix
si nō sbaudit̃/ ē: vt plenū sit: Iñ ē q̄ ꝯforta/

Gen. 50. tauit isrl. Qd̄ scriptū ē: Dixit ioseph seruis suis sepultorib⁹/ vt sepelirēt patrē ei⁹: nō inuenit lingua latina quēadmodū appellaret ενθαφιασταις. Nō enim ipsi sepeliūt. i. terre mādāt corpora mortuoꝝ qd̄ nō ē grece ενθαφιασαι/ sꝫ θαπται. Illi ergo ενθαφιασαι id agūt qd̄ exhibet corporib⁹ humādis vel cōdiendo/ vel siccādo/ vel inuoluēdo ꝛ alligādo: i q̄ ope maxime egyptioꝝ cura ꝑcellit. Qd̄ ḡ dicit etiā sepelierūt/ curauerūt intelligere debem⁹. Et qd̄ dicit q̄draginta dies sepulture ipius curatiōis accipiēde sunt. Sepultus eni ille nō ē nisi vbi se mādauerat sepeliri. Loq̄mini in aures pharaonis: locutio est vsitata scripturis. Et dixit pharao ad ioseph: Descēde ꝛ sepeli pr̄eꝫ tuū: Etiā si p potētes illos p q̄s ioseph mādauerat pharao: dixit ꝙ pferrēt ad ioseph/ nō vtiq̄ dixit nisi ipsi ioseph. Vñ illud ē in euangelio: ꝙ vn⁹ euāgelistaꝝ dicit cēturionē venisse ad dn̄m

Matth. 8. ꝛ dixisse illi: Puer me⁹ iacet in domo para-

Luce. 7. lyticus. Ali⁹ aūt tot⁹ diligēti⁹ narrans/ amicos eū ad dn̄m misisse cōmemorat q̄ hoc ei dicerēt: In q̄b⁹ amicis vtiq̄ ipse venit: cui⁹

Matth. 10. i eis volūtas ꝑsēs fuit. Vñ ē: Qui vos recipit me recipit: et qui me recipit/ recipit eum q̄ me misit. Plāxerūt eū planctū magnū ꝛ validū. Planxerūt plāctu: nō plāxerūt plāctu: locutio est i latina lingua nō ignota: sic dicit: seruitutē seruiuit: militiā militauit/ ꝛ similia. Et redditiōe reddet nobis oīa mala q̄ ostēdim⁹ ei. Ex hac locutiōe ait ꝛ ap̄lus:

Timoth. 4. Alexander erarı⁹ multa mala mihi ostēdit. Ostendim⁹ eni dictū ē/ vel ostēdit/ p eo qd̄ est fecim⁹/ vl' fecit. Accipe iniq̄tatē seruoꝝ dei patris tui. Noua locutio ē: accipe iniq̄tatē p ignosce/ aut remitte/ aut obliuiscere. Sed puto inde esse dictū: accipe: ac si diceretur: equo aio accipe: hoc est noli indigne ferre. Et venientes ad eū dixerūt: Nō iterū venerūt/ sed qd̄ dictū fuit iteꝝ dictū est: Solet hoc facere scriptura.

Sancti augustini hipponensis ep̄i/ locutionis de genesi/ liber p̄mus explicit.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi/ locutionis de exodo/ liber sc̄dus incipit.

T inualescebāt valde valde. Quid ē qd̄ dictū ē de obstetrici-

Exo. 1. b⁹: Et fecerūt sibi domos qm̄ timuerūt deū? Predicatū ē eni: Bn̄faciebat de⁹ cū obstetricibus: Et ad h̄ videt ptinere ꝙ fecerāt sibi domos timēdo deū: tāq̄ bn̄ficia ad hoc eis ꝓfuerūt vt facerēt sibi domos: Nūq̄d antea nō eas habuisse domos itelligēdū est? An ad diuitias h̄ verbū ptinet/ vel poti⁹ ad aliq̄s rei familiaris idoneas facultates? Huic eni simile videt/ qd̄ ait etiā iacob post quattuordecim annos seruitutis sue socero suo volēti eū adhuc apud se tenere: Nūc ḡ qn̄ faciā et Gen. 30.

ego mihi domū: dixerat eni qd̄ creuerūt pecora labā sub illo: Sic ꝛ ipse labā ꝯfessus fuerat dicēs: Bn̄dixit me de⁹ in introitu tuo. Cū ḡ dic̄: qn̄ faciā ꝛ ego mihi domū: subintelligit: sicut ꝛ tu. Hoc videt eni valere qd̄ ait: ꝛ ego/ vt ad ipam domū faciendā videatur ptinere qd̄ ꝯsequēter ad laban merces ipa statuēda ꝓponit. Et dē femininū viuificate illō. Sic eni habēt greci: latini nō habēt illō. Erat aūt q̄dā de tribu leui/ ꝛ sum- Exo. 2.

psit sibi de filiab⁹ leui: Intelligit vxorē: qd̄ quidam latini interpretes etiā addendum putauert. Seq̄t aūt: Et habuit eā ꝛ ꝯcepit. Quid sit tob hu/ iō difficile ē nosse: quia nec grecus iterpres ex hebreo/ nec latin⁹ ex greco ꝯuertit h̄ nomē/ sed trāstulit vt inuenit. Timuit aūt moyses ꝛ dixit: Diuulgatū est v̄bū h̄. Duo sūt i hac locutione attendēda. Primo/ q2 pēdet snīa: ꝛ sic dimissa ē. Deinde/ q2 verbū p facto posuit. Et respexit filios isrl' et innotuit illis. Pro eo positū ē innotuit: qd̄ egit in eis: q̄bus dei curā erga se intelligerēt. Vidēs vidi afflictionē popu- Exo. 3.

li mei q ē i egypto. Et dixit moyses ad deū: Quis sum: q2 ibo ad pharaonē regem egypti: ꝛ q educam filios israel de terra egypti? Dixit aūt: qm̄ ero tecū: Sic habet grec⁹: latin⁹ aūt: Et q̄s ego dixit: ꝛ nō dixit q2 ibo/ ꝛ q2 educā: s vt eā ꝛ ducam⁹: Et qd̄ in greco habet: dixit aūt q2 ero tecū: intelligit vtiq̄ qd̄ dixerit ad moysen. Totū aūt h̄ latin⁹ addit ꝛ ait: Dixit aūt de⁹ ad moysen: de⁹ dicit ꝙ dicat moyses filijs isrl': Visitans visitaui vos ꝛ q̄cūq̄ ꝯtigerūt vobis i egypto: Grecus habet: visitatiōe visitaui vos. De⁹ dicit ad moysen ō filijs isrl' ꝛ audiēt voce tua: grec⁹ habet: ꝛ exaudiēt vocē tuā: q2 exauditio dr̄ hois/ qd̄ habet grec⁹. Poscet mulier a vicina/ ab inq̄lina sua vasa argentea ꝛ aurea ꝛ vesteꝫ: Grecus habet a cohabitatrice sua: h̄ est συσκηνου: qd̄ latini aliq̄ iterp̄tati sūt/ a ꝯcellaria sua. Moyses dicit: Quid si Exo. 4.

nō crediderit mihi neq̄ exaudierit vocē meam: qd̄ latini/ audierint interp̄tati sūt. Extende manum ꝛ app̄hende caudam/ grecus habet: Latin⁹ autē: manū tuam et caudam eius interpretatus est. Et extendens manum apprehendit caudā: ꝛ facta est virga

in manu eius. Et dixit illi: Ut credant tibi
qm̄ apparuit dn̄s de⁹ patrū ipso⁊. Grecus
nō habet: ⁊ dixit illi: s₃ ɔtinuo adiunxit: vt
credāt tibi: id ē v̄ba dei/post illud factū mi
raculū: tāq̄ adhuc loqueret̄ ⁊ nō sniam v̄
borū impleuerit. Nā ordo ē verborū: Extē
de manū ⁊ app̄hende caudā/vt credant ti
bi: s₃ interposita est facti narratio/⁊ postea
reditū: vt credant tibi. Qđ latinus habet:
Et facta est man⁹ ei⁹ leprosa tanq̄ nix: gre
cus nō habet leprosa: s₃ tm̄/ facta ē tanq̄ nix.
Q₃ si nō audierint vocē signi primi/ gre
cus sic habet: latin⁹ aūt/vocē tuā signi p̄mi
sequit̄: et sic credēt tibi in voce signi sequē
tis. Et erit aqua quā sumes de flumine sā
guinis sui p aridā/vel poti⁹ sup aridā: id est
sup id qđ aridū est: qđ latin⁹ dixit/sanguis
sup terrā. Moyses dixit: Precor dn̄e/nō sū
eloquēs ante hesternā/⁊ nudiustertianam
diē. Et virgam hāc sumes in manū tuā/in
qua facies in ea signa: cū dici posset: in q̄ fa
cies signa: aut certe virgā hāc sumes in ma
nū tuā ⁊ facies in ea signa. Nunc vero vtrū
q₃ dictū ē solita locutiōe scriptura⁊. Post
dies aūt illi⁹ multos/mortuus ē rex egypti.
Dixit aūt dn̄s ad moysen i madian: Uade
pge in egyptū: mortui sunt em̄ oēs q̄ quere
bāt aīam tuā. Multa in his verbis genera
locutionū notāda sūt. Primo vade/pge in
egyptum: tanq̄/nō sufficeret tm̄ vade: vel
tm̄/ pge. Deinde/mortui sunt oēs q̄ quere
bāt aīam: cū solū regē egypti scriptura dixe
rit mortuū: ⁊ de solo antea dictum fuerit q̄
moysen querebat occidere: An ipse post ali
os inimicos vltim⁹ mortu⁹ fuerit? Qđ si ita
est/nō locutio/sed sensus ē. Itē q̄ querebāt
aīam tuā: non in malo tm̄/s₃ etiam in bono
dici solet in scripturis: Nā sicut h̄ i malo di
Ps. 39. ctū ē: sic etiā i psalmis: Cōfundant̄ ⁊ reuere
Ps. 141. ant̄/q̄ querūt aīa₃ meā. In bono: Perijt fu
ga a me: ⁊ non est q̄ req̄rat aīam meā. Nisi
forte aliq̄d distare dicit̄ inter q̄rentes ⁊ req̄
rētes: vt illud in malo/hoc in bono itelligē
Exo. 5. dū sit. Et dicebāt ad pplm dicētes: Hec di
cit pharao: Quā locutionē piguit latinū i̅
terp̄tari. Uideat de⁹ vos ⁊ iudicet: qm̄ exe
crabilē fecistis odorē nr̄m palā pharaone: ⁊
palā seruis ei⁹: dare gladiū in man⁹ ei⁹ vt oc
cidat nos: sic em̄ habet grecus. Latin⁹ au
tē ait que₃ p optimo legebam⁹: vt daretis
gladiū i manib⁹ ei⁹: q̄ solecism⁹ nulla inter
p̄tatiōis necessitate fact⁹ est/q̄ i greco nō ē.
Exo. 6. Statui testamētū meū ad illos/ita vt da
rē illis terrā chananeo⁊ ⁊ terrā quā icolue
rūt: in qua ⁊ coluerūt i ea: sic em̄ habet gre
cus. Qđ vtiq₃ ⁊ in greca lingua absurde vi
det̄ sonare: ⁊ tn̄ septuaginta interp̄tū aucto
ritas tāta est/q̄s ita loq̄ nō piguit: q̄d em̄ et
si sensus hic latet? Quo si nullus est/ipsa lo
cutio notāda est: ne alibi inuēta sensum im
pediat: vel aliq̄d q̄rere vbi q̄rendū nō est cō
pellat. Qđ habet latin⁹: Exaudiuit gemi
tū filio⁊ isrl̄ quēadmodū egyptij affligent
eos: grecus habet: κατα δουλαγωκτιασ: qđ
interp̄tari posset: in seruitutē redigunt eos:
nā vno verbo nō pōt. Et locutus est moy
ses sic ad filios isrl̄: ⁊ nō exaudierūt moysen
ad affectionē animi ⁊ ab op̄ib⁹ duris. Exau
dierūt ait: nō audierūt. Ecce em̄ ineloquēs
sum: qđ ait moyses ad dn̄m αλογιοσ dixit
grecus: nō imperit⁹/q̄si αμαθησ vel απει
ροσ. Hi sunt aaron ⁊ moyses qb⁹ dixit de⁹
vt educāt filios isrl̄ de terra egypti. Sic em̄
habet grecus: Ecce ego gracili voce sum: et
quō exaudiet me pharao? Notādū q̄ exau
diet dixit/nō audiet. Fecit autē moyses ⁊ Exo. 7.
aaron sicut p̄cepit illi dn̄s: ita fecerūt: Quid
deesset: si nō diceret̄: ita fecerūt? Si loquet̄
vobis pharao dicēs: Date nobis signū/aut
portētū: ⁊ dices aarō fratri tuo: sume v̄gā:
nō elocutionis nr̄e cōsuetudo poscebat ⁊ q̄
dā ei⁹ integritas vt ita diceret̄: si loquetur
vobis pharao dicēs: Date nobis signū/aut
portētū: dices aarō fratri tuo/ sume virgā.
Quod q̄ ibi additū est/⁊ nisi aliq̄ p̄prieta
te locutiōis hebraice: nā neq₃ greca esse p
hibet̄: nō mihi vident̄ satis cōmode iterp̄ta
ti latini: σοφιστησ pharaōis: vt dicerēt sa
piētes: sophiste em̄ sapiētes dicūt̄. Potuit
em̄ latin⁹ iterpres σοφιστησ dicere: qm̄ nō
est quēadmodū id latine dicat̄: ⁊ iō isto ver
bo iā vtunt̄ p latino: Sic ph̄iam dicim⁹ nō
solū grece/verūetiā latie: sophistes aūt ap
pellant̄ latinarū lr̄arū eloquētissimi aucto
res. Et absorbuit virga aaron virgas illo
rū: ac si diceret/draco aaron. Qđ dictū ē ď
pharaōe: Ecce ipse exijt ad aquā: grecus ha
bet/sup aquā. Dimitte pplm meū vt serui
at mihi in deserto: et ecce nō exaudisti vsq₃
huc: quotiens dicit̄ exaudisti/cū hoi dicat̄. Al.
Fecerūt aūt ⁊ similiter †icātatores egypti κακουρ
o⁊ū veneficijs suis: ⁊ induratū ē cor phara γοσ
onis: ⁊ nō exaudiuit eos sicut dixit domin⁹.
Quia i vsu scripture ē: exaudiuit/cū etiā de
hoie loquit̄. Dimitte pplm meū vt seruiat Exo. 8.
mihi: nō vt seruiat: q̄ loquēdi modus nō fe
re iuenit̄/nisi vbi res ipsa singularis pluri
bus cōstat. Populus em̄ singulari noie dr̄:
s₃ cōstat ex multis. Sic ē etiā: Oīs terra ad
orēt te: q̄r oīs terra dictū ē p hoib⁹ q̄ sūt in
terra. Ecce ego ferio oēs fines tuos ranis:
Sic em̄ habet grecus cl: ₃ātissima locutiōe

vt ranȩ ipsȩ/ plaga itelligaꝫ q̄ feritur terra
ȩgypti. Et eructabit flumē ranas: ⁊ ascen
dētes intrabūt in domos tuas ⁊ i ꝓmptu/
aria cubiculoꝝ tuoꝝ sup lectos tuos/ ⁊ in
domos seruoꝝ tuoꝝ/ ⁊ ppli tui ⁊ in cōspsis
tuis ⁊ in clibanis tuis: ⁊ sup te ⁊ super pplm
tuū ⁊ sup seruos tuos ascēdēt ranȩ. Notā/
dum quod in domos ⁊c. cū dixisset/ accusa/
tiuū casum tenuit: ⁊ sup lectos ⁊c. vbi dixit/
sup/ accusatiuū similiter seruauit. In cōsp/
sis aūt et in clibanis ad ablatiuū se trāstu/
lit: Nā ⁊ grȩc⁹ mutauit ꝑpositionē/ quā nō
mutat latinus. Ille eñ habet εγſοσ οικοσ
i domos: i ꝯspsis aūt εγſοισ φυραμασυρ.
Ubi mirū si nō etiā sensus ē/ nō locutio: vt
in cōspsionib⁹ ⁊ in clibanis exortas ranas
forsitan velit intelligi/ nō extrinsecus ascē/
disse vl' irruisse: ⁊ q2 ea fluuiū eructatiuū ꝑ/
dicit inde impleri oīa. Et extēdit aarō ma
nū sup aquā ȩgypti ⁊ eduxit ranas: ⁊ edu/
cta ē rana ⁊ operuit terrā. Repetitio a plu/
rali ad singularē numerū ꝓiecta est: Nam
vtiq3 rana ꝑ multitudine ranarū positū ē:
Nescio q̄ aūt modo ꝑ loquēdi cōsuetudinē
imbutis sensib⁹ hoīm/ sȩpe plus videꝫ qȯ
singulariter q̄3 q̄ pluraliter dicit: Nā plus
accipiꝫ cum dicit/ verbi causa: est illic mi/
les: q̄3/ sūt istic milites: est illic piscis/ q̄3 sunt
illic pisces. Et colligebant aceruos acer/
uos. Hȩc repetio multitudinē aceruoꝝ si/
gnificat: ⁊ ē scripturis familiaris. Quod
habēt latini: Extēde manū tuā ⁊ ꝑcute tra:
nō ꝑcute terrā: grȩcus habet aggerē terrȩ:
si tñ hoc verbo recte interꝑtaꝫ qȯ dictū est
Τo αιθορίγαſησ γησ. Fecerūt aūt simili'
⁊ incātatores veneficijs suis/ vt educerent
scyniphes: ⁊ nō poterāt. Notādū ē/ fecerūt
dictū ꝓ eo qȯ ē/ conati sūt facere. Nā vtiq3
si fecerūt simili'/ ꝓculdubio eduxeꝫt scyni/
phes: ꝫ q2 seqꝫ/ vt educerēt ⁊ nō poterant:
nō ergo similiter fecerūt/ ꝫ similiter facere
conati sūt. Aut si forte ⁊ ipsi veneficijs age
rent/ eadē tñ agēdi specie virgā extēdebāt
qȯ scriptura non expressit. Et in terrā sup
quā sūt sup eā: Et gloriosam faciā in die il
la terrā gessen: in q̄ populus me⁹ inest sup
eā. Et dixit moyses: Ego exeā a te ⁊ orabo
deū ⁊ exibit cynomyia a pharaōe ⁊ a seruis
ei⁹: q̄si alteri diceret: ⁊ exeā a te: ⁊ de altero
pharaone subsequereꝫ a q̄ esset exitura cy/
Exo. 9. nomyia. Dimitte pplm meū vt mihi flui/
at: Ecce ego pluā hora crastina grādinem
multā. Grādo aūt multa valde valde: Et
desinēt voces ⁊ grādo. Notādū ē scripturā
voces solere appellare tonitrua: q̄s voces
dei etiā pharao superi⁹ appellauit dicens:

Orate ꝑ me ad dñm: vt desināt fieri voces
dei. Ubi ⁊ illa locutio est qȯ dixit: desināt
fieri voces. Ut narretis i aurib⁹ filijs ve/
stris ⁊ filijs filioꝝ vroꝝ q̄cūq3 illusi ȩgyp/
tijs. Notādū quēadmodū dicaꝫ/ illusi: ne
forte ita sit dictū: Draco hic quē finxisti ad Ps. 103.
illudēdū ei: Et illud i iob: Hoc est initiū fig/ Job. 40.
menti dñi qȯ fecit illudēdū ab angelis ei⁹.
Ecce ego induco hac hora crastino die lo/ Exo. 10.
custā multā. Ecce quēadmodū sicut superi
us dixit ranā: vbi diximus plerūq3 plus intel
ligi cū aliqȯ hmōi singularit' dicit q̄3 si plu
raliter diceretur: Manifestū ē eñ plus sona/
re/ locustā multā/ q̄3 si diceret/ locustas mul
tas. Qui aūt ⁊ q̄ sūt q̄ ibūt: q̄tidie dicim⁹.
ꝯsuetudie familiariore q̄3 q̄ et q̄ ibūt. Nō
est relictū viride nihil in lignis: Dicēdū fu/
it more locutionis nrȩ: nō est relictū viride
aliq̄d in lignis. Pharao ad moysen: Pec
caui ante dñm deū vestrū ⁊ in vobis: susci
pite ꝫ delictum meū. Hac locutiōe ⁊ ad io/
seph vsi sūt fratres ei⁹ vbi dixerūt: Accipe Gen. 50. c.
iniq̄tatē seruoꝝ dei pris tui. Qȯ latini ha Exo. 10. f.
bēt: Et nemo vidit fratrē suū trib⁹ dieb⁹: et
grȩc⁹ habet: ⁊ nō vidit nemo fratrē suū. No
tādū etiā fratrē hoīs quēlibet hoīem dici.
Pharao dixit ad moysē ⁊ aarō: Ite ⁊ fuite
dño deo vr̄o: prȩter oues ⁊ boues relinqui/
te: sic eñ habet grȩcus: valde inusitata lo/
cutio ē/ nisi post distinctionē subinferaꝫ: re
linquite: ⁊ subaudiaꝫ/ ista: vt sit sēsus: Ite
ꝑter oues ⁊ boues ⁊ relinq̄te ista. Solet eñ
eclipsis fieri crebro in locutiōib⁹ scriptura/
rū. Et nō relinq̄m⁹ vnguā: q̄si abductis
pecorib⁹ posset vngula remanere. Quid ē
eñ aliȯ: nō relinq̄mus vngulā/ nisi nec vn/
gulā relinq̄m⁹? Pharao ad moysen: At/
tēde tibi vltra apponere videre faciem me/
am: ꝓ eo qȯ ē: attēde tibi ne vltra videaꝫ fa
ciē meā. Et petat vnusq̄sq3 a ꝓximo suo/ Exo. 11.
⁊ mulier a ꝓxima vasa argētea ⁊ aurea ⁊ ve
stem. Notādū ⁊ ȩgyptios hebrȩis ꝓximos
dictos. Et erit clamor magn⁹ ꝑ totā terrā
ȩgypti q̄lis nō fuit: ⁊ talis nō adhuc appo/
neꝫ: in filijs aūt israel non muti ⁊ canis lin/
gua sua ab hoīe vsq3 ad pecus. Elegātissi/
ma locutio ē: ꝑ canē q̄ppe extremū significa
uit vel hoīm vel pecoꝝ: ita cōmēdauit q̄3 ta
in hebrȩis quies futura eēt/ ȩgyptijs acer/
ba orbitate clamātibus. Accipiāt singuli Exo. 12.
ouē ꝑ domos patriaꝝ. Quas dicat prias/
nō facile ē intelligere: vtrū ciuitates in q̄b⁹
cōmanebant: an poti⁹ nūerosas familias a
cuiusq3 velut paternitate ꝓpagatas. Hoc
eñ magis i grȩco significari ꝓhibeꝫ. Si aūt
pauci sint q̄ in domo: ita vt non sint idonei

ad ouē: id ē vt ipſa paucitas nō ſit idonea
ad ouē cōſumēdā: aſſumet ſecū vicinū ꝓxi/
mū ſuū: h̄ ē ipſa dom⁹ aſſumet vicinū/ho/
minē ꝓximū ꝑ hoīe poſuit: ſingularē autē
ꝑ plurali: Nō eñ vnū/ſ; q̄t ſufficiunt. Cū
ð oue ꝯſumenda ſcriptura loqueret̃: ſcd̃m
nūerū inq̄t aīaꝝ vnuſq̄ſq; q̄t ſufficiat: aīas
ꝑ hoīb⁹ a p̄te totū. Sumēt de ſāguine et
ponēt ſup duos poſtes/ꝛ ſup limē ī domib⁹
in q̄b⁹ mādueabūt illas ī eis. Cu dixerit ī q̄
bus/dixit etiā/ī eis/more vſitatiſſimo. Sꝫ
māducabūt illas: q̄rit̃ q̄s/ꝛ ītelligit̃ carnes.
Hoc eñ ſequit̃: Et māducabūt carnes hac
nocte aſſatas igni. Qð habēt latini codi/
ces: Qui māducabūt carnē: greci aūt ha/
bēt κρεασ.i. carnē: ſ; genere neutro. Jō in
greco ē: ī domib⁹ ī q̄b⁹ māducabūt illa ī eis.
Eſt vero illa locutio/ vt pri⁹ diceret illas q̄s
p̄diceret q̄d ī ꝯſequētib⁹ ītelligeret̃ q̄s dixe
Lib. 2. queſti/ onū de exodo q. 11. rit: ſilis ei locutiōi quā de filio moyſi expo/
ſuim⁹: cū eū vellet angelus occidere: ꝛ exē/
Ps. 86. plū adhibuim⁹ de pſalmo: Fūdamēta ei⁹ ī
mōtib⁹ ſctis/diligit dñs portas ſion: Cui⁹
eñ fūdamēta nō ītelligim⁹ niſi ex cōſequē/
tib⁹. Sic ꝛ h̄: ī q̄b⁹ māducabūt illas/ī eis.i.
ī q̄b⁹ domib⁹ māducabūt illas/ītelligit̃ car
nes: de q̄b⁹ ꝯſequēter loq̄t̃. Sumet̃ autē
vobis faſciculū hiſopi ꝛ tingetis ex ſāgui/
ne q̄ ē iux̃ oſtiū: ꝛ linietis ſup limē ꝛ ſup am
bos poſtes de ſāguine. Etiā hic faſciculus
hiſopi plures faſciculos ſignificat: ſicͤ rana
plures ranas/ꝛ locuſta plure locuſtas. Tro
pus aūt iſte q̄ñ fit ī reb⁹ q̄ a nobis nō ita di
ci ſolēt obſcuritatē facit. Et erit cū dicent
ad vos filij vr̃i: q̄ eſt ſeruit⁹ iſta? Et dicetis
eis: imolatio paſcha h̄ dño/etiā ſi nō hr̃et:
ꝛ plenū eēt/dicet̃ eis. Et aduenietes filij
iſrl̃ fecerūt ſicͤ dñs p̄cepit moyſi ꝛ aaron/ita
fecerūt. Nō adderet/ita fecert/niſi mos eēt
ſcripturaꝝ. Et factū ē ī die illa/eduxit dñs
Exo. 13. filios iſrl̃ de terra egypti: Ait eñ dñs ad
moyſen dicēs: Oīe adaperiēs vuluā ma/
ſculina: pluralē nūerū ītulit ſingulari: q2 ip
ſum qð dictū ē: Oīe adaperiēs/nō vtiq; ī
Ps. 77. vno/ſ; ī multis accipit̃. Silis ē locutio: At/
tēdite p̄pl̃e me⁹. Tale ē ꝛ qð paulo poſt ſeq̃/
tur: Oīe qð adap̄it vuluā de armētis ꝛ pe
corib⁹ q̄cūq; tibi nata erūt. Oīe q̄cūq; ti/
bi nata erūt/ipſe modus ē locutiōis. Om
ne adaperiēs vuluā aſine: Grec⁹ habet aſi/
5. lib. locutio nis de Gen. 1. ca. 23. ni: mō illo locutiōis quē iā in geneſi nota/
uim⁹: vbi maſculinū ꝑ feminio poſitū ē: de
morte ſare dicēte ſcriptura: Surgēs abraā
Gen. 23. a. a mortuo/et: Sepeliā mortuū meū: ꝛ talia
ſepe ibi dicūt̃ de mortua. Propter h̄ ego
imolo dño omne qð ap̄it vuluā maſculina:

Silis locutio ſuꝑiori. Erit ī ſigno ſup ma/ Exo. 4.
nū tuā.i. ſup oīa opa tua: vbi mag̃ ſenſus
eſt forſitā q̄ locutio. Et excuſſit dñs egy/ Exo. 14.
ptios ī medio maris. Grecus habet: ꝛ excuſ
ſit dñs egyptios mediū maris. Vidit aūt
iſrl̃ manū magnā q̄ fec̃ dñs egyptijs. Tūc Exo. 15.
cātauit moyſes ꝛ filij iſrl̃ cāticū hoc dño et
dixerunt dicere: Sic eñ habet grecus λε/
χαρλεγῒρ. Et nō īueniebāt aquā vt bibe
rēt: poterat nō habere/vt biberēt. Et mur
murauit p̄pl̃s aduerſus moyſen dicentes:
Nō dicēs/ſ; dicētes: Ex plib⁹ eñ p̄pl̃s con
ſtat. Et venerūt oīs ſynagoga filioꝝ iſrl̃ Gen. 16.
in heremo: Nō dixit/venit: q2 ſynagoga ex
plurib⁹ cōſtat. Murmurabāt oīs ſynago
ga filiorū iſrl̃ aduerſus moyſen ꝛ aarō. Ea/
dē ē ꝛ iſta locutio. Dixit aūt dñs ad moy/
ſen: Ecce ego pluā vobis panē de celo. Mā
na pluiturus panes ꝓmiſit: Locutio ē q̄ pa
nis ꝑ alimēto ponit̃: Amat autē ſcriptura
pluraliter magis panes q̄ ſingulariter di/
cere. Mane videbit̃ inq̄t gloriā: dñ exau/
diet murmurationē vr̃am ſup deū: Jd eſt
murmurat̃ ſup deū: Qð tātū valet ac ſi di
ceret/ aduerſus deū. Deinde notādū nouo
mō hic exauditionē dictā nō p̄cātiū/ſ; mur
murātiū: cū rep̄hēdat vtiq; ſcriptura mur/
murationē: Tāq; hoc dixerit/ q̄ cognoue/
rit de⁹ murmurationē eoꝝ: ꝛ ipſā dei cogni
tionē/dixit exauditionē. Accedite an̄ deū:
exaudiuit eñ murmur vr̃m: Jteꝝ exauditi
onē/ nō ꝑcū ſignificat ꝛ petitionū/ ſed etiā
murmur maloꝝ: hoc ꝛ poſtea dicit: de⁹ ex/
audiuit murmur filioꝝ iſrl̃. Et ecce ī facie
heremi minutū tāq; coriādrū: Cū tot⁹ de⁹
dicat faciē terre/ſicut hic faciē heremi: mirū
eſt vñ hoīes ita errēt cū faciē audierint/ vt
tale aliq̄d opinēt̃/q̄lis hoīs facies ē/vel alī
cui⁹ aiantis. Scd̃m numerum aīaꝝ vr̃arū
vnuſq̄ſq; cū cōmanentib⁹ vobis colligite:
Q; ſepe ſcp̄tura aīas hoīes appellat: a p̄te
totū. Nō facile aūt carnes ꝑ hoīb⁹/ſ; carnē:
ſicuti eſt: Non timebo q̄d faciat mihi caro. Ps. 55.
Qð apti⁹ ī eodē pſalmo ait: Quid mihi fa/
ciet hō: Nō aūt diceret ſcd̃m nūerū carniū
vr̃arū: ſicut dixit/ ſcd̃m nūerū aīarū vr̃arū.
Et collegerūt illud mane mane. Nullus
veſtrū egrediat̃ q̄ſq; ð loco ſuo die ſeptio:
Qð īterpoſitū eſt/quiſq;/potuit et nō dici.
Nō erat aūt p̄pl̃o aq̄ bibere.i. ad bibendū:
Et maledicebāt p̄pl̃s ad moyſen.i. male/ Gen. 17.
dictis agebāt moyſen: hoc eſt maledicebāt
illi: nā h̄ ī cōſequētib⁹ ipſe dixit: Quid ma/
ledicit̃ mihi? Et murmurabat popul⁹ ad
moyſen dicētes. Et virgā in q̄ ꝑcuſſiſti flu
mē accipe in manu tua: Jn q̄ ꝑcuſſiſti dixit

ꝑ eo qđ dicim⁹: de qua ꝓuſiſti: Et eſt iſta
Exo. 18.b. locutio creberrima i ſcripturis. Et ſumpſit
iethoꝛ vł iethro ſocer moyſi holocauſtoma/
ta et ſacrificia deo: Sumpſit ꝑ eo qđ ē ob/
tulit. An forte ſenſus ē/nō locutio: vt ea ſū/
pſiſſe intelligatur q̄ moyſes obtuliſſe: quāq̄
moyſē nō legaꝶ ſupi⁹ ſacrificaſſe: nec aaron
nec qſq̄ hebꝛeoꝝ q educti ſūt de terra egy/
Exo. 17.b. pti: ſed tñ ſuperi⁹ ſcriptū eſt: ꝙ altare cōſti/
tuerit moyſes: et appellauerit illud: dñs me/
um refugium. Iſtuȝ autem iethoꝛ legimus
ſacerdotem fuiſſe madian: id eſt gentis ma/
dian. Mirum eſt autē/ſi ad eius aduentum
cepit ſacrificare moyſes/ꝛ non potius ipſe
iethoꝛ qui iam ſacerdos erat. Graue tibi
verbum hoc: ſubaudiꝶ/eſt. Et demonſtra/
bis illis vias in q̄bus ambulabunt in eis.
Verbū aūt graue referebāt ſup moyſen:
Sic eñ habet grec⁹: qđ latini iterp̄tati ſūt:
ad moyſen. Illa ſane locutiōe ipa etiā cura
ſignificaꝶ: qꝛ dictū ē ſup moyſen: velut on⁹
ei ſignificeꝶ ipoſitū. Verbū aūt dictū ē ꝑ q̄/
ſtiōe graui. Vñ ſequiꝶ: Oē aūt leue v̄bū
iudicabūt ipſi. Qđ grec⁹ habet/επωνομασ/
ζων ſupnomiauero/aut annoiauero exp̄ſſi⁹
diciꝶ: qđ vſitati⁹ cognoiauero nōnulli inter
p̄tati ſūt. Sȝ nō habet neceſſariā ſignifica/
tionē cognoiauero: ꝓpinqui⁹ aūt diciꝶ cog/
noiauero q̄ noiauero: Nā ꝛ hoc aliq̄ iterp/
Exo. 20. tes dixerūt. Et veniā ad te ꝛ b̄ndica te: Cū
ſuperi⁹ pluraliter loq̄reꝶ: facietis ꝛ imolabi/
tis: dicit/veniā ad te: tāq̄ ipi iſrł .i. ꝓplo. Et
Exo. 21. hec iuſtificatiōes q̄s ponas coꝛam illis: Si
emeris ſeruū hebꝛeum/ꝛc. Notanda locu/
tio/ quēadmodū cū illđ dictū ſit ad moyſē:
h̄ ē: hec ſunt iuſtificatiōes q̄s appones coꝛā
illis: iā ad ꝓplm ipm cetera dicūꝶ q̄ſi ad moy
ſen: Si emeris ſeruū hebꝛeū. Nō eñ h̄ moy
ſi dictū eſt: ſed qđ ꝓplo/tñ ipſi ꝓplo dicebat.
Pertundet ei dñs auriculā de ſubula: ꝛ ſer
uiet i ſempiternū/vel i eternū: qđ grecus ha
bet εἰς αἰῶνα. Ecce quēadmodum ſcriptu/
ra multꝭ locis dicit ſcđm h̄ verbū grecū ſem
piternū vel eternum. Vbi nō intelligiꝶ eter
nitas illa ſcđm quā nobis eterna ꝑmittūꝶ:
vł ſcđm quā a ꝯtrario igne mali cremabūꝶ:
neq̄ eñ ſeru⁹ iſte q viuere in eternū nō poſ/
ſet/ poſſet ſeruire i eternū: ſȝ intelligiꝶ eternū
dictū/cui⁹ tp̄is finiſ nō ē: aut certe aliq̄d hoc
ſacramēto ſignificaꝶ eternū. Dabo tibi lo/
cū in quē fugiat ibi q occiderit. Si q̄s ꝑcuſ
ſerit ſeruū ſuū aut ancillā ſuā i virga: qđ eſt
de virga. Lapidib⁹ lapidabiꝶ taurus: q̄ſi
poſſet lapidari niſi lapidibus. Differt aliq̄d
iſta locutio ab illa q̄ diceret moꝛe ſcriptura/
rū: lapidatiōe lapidabiꝶ/ſȝ tñ ſimilis ē. Si
aūt taur⁹ coꝛnupeta erat añ heſternā et nu/
diuſtertianā: ꝑ tp̄e p̄terito poſuit p̄ſem ꝑ to
to q̄tūcūq̄ illud fuiſſet/moꝛe ſcripturarum.
Si q̄s aūt apierit lacū aut exciderit lacū ꝛ
nō operuerit eū/ꝛ ceciderit illuc vitulus aut
aſin⁹: dñſ laci reddet. Et hec locutio a p̄te to
tū intelligēda ē: Nō eñ ſi equus ceciderit i
lacū/aut ouiſ iō nō reddet: qꝛ h̄ ſcriptū nō ē.
Qđ aūt moꝛtuū fuerit/ipi erit: ꝑ/ipſi⁹ erit.
Si aūt depauerit q̄s agrū vel vineā/ꝛ ad/ Exo. 22.
miſerit pecus ſuū depaſcere agrū aliuȝ .i. ali
enū. Si aūt pign⁹ accepis veſtē ꝓximi tui:
añ ſoł occaſū reddes ei. Gen⁹ ꝑ ſpecie poſu/
it: Sic eñ dictū ē/ac ſi de oi veſte pign⁹ de/
derit: cū de illo ſp̄aliter ſe dicere ex ꝯſequēti
bus ſcriptura teſteꝶ: q nō habet niſi eā veſtē
vñ ſe nocte cooperiat. Ecce ego mitto an/ Exo. 23.
gelū meū ante faciē tuā vt ſeruet te i via/et
inducat te i t̄ram quā paraui tibi: añ te ibit
ꝛ exaudi eū. Angelū ſuū iubet de⁹ exaudiri
a ꝓplo: nō vtiq̄ petētē/ſȝ iubentē. Et mittā
veſpas ante te ꝛ eyciet amoꝛreos. A plura/
li ad ſingularē nūerū ſe cōuertit. Intelligiꝶ
aūt: eyciet amoꝛreos veſpa/ſicut rana/ſicut
locuſta: nō ꝙ vna ſit/ ſȝ ꝙ ꝑ ſingularē nume/
rū pluralis nūerus intelligaꝶ. Per p̄tes eyi
ciā illos a te: Nō diſpones illis ꝛ diis eoꝝ
pactū ꝛ nō cōſidēt i terra tua: nec peccare te
faciāt ad me. Nō dixit i me: idē tñ ſignificat.
Rñdit aūt oīs ꝓplus voce vna dicēteſ. Et Exo. 24.
viderūt locū vbi ſteterat ibi dñs de⁹ iſrael.
Vbi ſteterat poſſet ſufficere: ſȝ hebꝛaice di/
cūꝶ iſte locutiōes. Et inaurabis illa auro: Exo. 25.
ſilis ē locutio lapidib⁹ lapidabiꝶ. Cyathoſ
in q̄b⁹ imolabūt i eis. Duas baſes colūne
viri i ambas p̄tes ei⁹: ꝛ duas baſes colūne
viri i ambas p̄tes ei⁹. Nec de oīb⁹ diceret: ſȝ
duab⁹ dicit moꝛe ſuo gemināđo ſicut pute/
os puteos: aceruos aceruos: generatiōes ꝛ
generatiōes/ꝛ ſilia. Et colūnas inaurabis
auro: ꝛ inaurabis ſeras auro. Et inerabis
ea eramēto: Talis locutio ē/iaurabis auro.
Extra velū/ qđ ē ſup teſtamētū. De lucer/ Exo. 26.
na accēdēda: cū diceret h̄ ait .i. ꝙ foꝛis accen Exo. 27.
dereꝶ vbi ē ſāctū: nō intra velamē qđ ē ſup
teſtamētū/h̄ eſt ſctm̄ ſctōꝝ. Ergo ſup/nō ſic
ait tāq̄ ē tectū/vel camera/vel firmamentū
celi/vel arce coopculū: ſȝ etiā qđ vice parietꝭ
oppoſitū eēt/ſup dixit: ſic dicim⁹ ſupioꝛē diſ/
cūbere aut ſtare: nō vtiq̄ alterū poꝛtari ab
altero. Legitimū ſempiternū i ꝓgenies ve
ſtras: Eo mō ſempiternū/q multa ſuperius
diximus. Et ſumet aaron noia filioꝝ iſrł ſup Exo. 28.
ꝛōnale iudicii ſup pect⁹ introeūti ſctūariū:
hoc ē ſumet aarō introiēs: qđ aliq̄ latini ſo/
lecıſmū vitātes interp̄tati ſūt. Sȝ qꝛ ꝛ gre/

ctis introeũti habet:⁊ latini aliq̃ ꝯsonãt /lo
cutionẽ potiꝰ notãdã credidi q̃ corrigẽdã.
Et pones sup rõnale iudicij fimbrias cate/
nata. Et hic latini nõnulli solecismũ cauen/
tes: fimbrias catenatas/ iterptati sũt. Grę/
cus aũt habet του κροσσωσ σιΔηρου. Hac
solemꝰ dicere absolutã locutionẽ: cũ generi
masculino vel feminino neutrũ iserꝛ: quẽad
modũ si dicamꝰ/iusti ęterne nõ sũt stabilia.
Et aaron cũ cępit fungi sacerdotio/audiet
vox eiꝰ intrãti i sanctũ i cõspectu dñi ⁊ exeũ/
ti. Vocẽ eiꝰ ex tintinnabulis dixit/q̃ magis so
nus ẽ eiꝰ. Intrãti ⁊ exeũti/ ꝑ itrãtis et exeũ/
Exo.29. tis posuit/datiuũ ꝑ genitiuo. Et duos re/
nes ⁊ adipẽ q̃ sup eos: subauditꝛ/ẽ: qđ nõnul
li iterp̃tes addiderũt. Et sepabit illđ sepa/
Exo.30. tione. Et cũ accẽdet aarõ lucernas/sero in/
cẽdet sup illud. Sero dixit ꝑ vespe: ⁊ iđ no/
tanda locutio ẽ. οβοε q̃ppe grecꝰ habet. Se/
ro aũt ꝓpue nõ solet dici/nisi cũ tp̃s transie
rit q̃ fieri debuit qđ sero dr factũ. Si accę/
peris cõputationẽ filiorũ isrł'i visitatiõe eo/
rũ/⁊ dabũt singuli redẽptionẽ aię suę dño:
⁊ nõ erit i eis ruina in visitatiõe eoꝝ: ⁊ h̄ est
qđ dabũt tibi. Pẽdet ista locutio: qꝛ iterpo
sita ẽ cõiũctio copulatiua: q̃ si nõ interpone
retꝛ/nõ pẽderet: Tribꝰ aũt locis ẽ posita q̃rũ
vndelibet detracta/plenã facit sniam. Rur/
sus vbi dictũ ẽ: Si accępis ꝯputationẽ filio/
rũ isrł'i visitatiõe ipoꝝ: ⁊ dabũt singuli redẽ
ptionem aię suę dño: si em̃ nõ dixisset/⁊ da/
bũt/s̃ tm̃mõ dixisset/dabũt/finiretꝛ snia nec
pẽderet: Ita em̃ diceretꝛ: si accępis cõputa/
tionẽ filioꝝ isrł'i visitatiõe eoꝝ dabũt singu
li redẽptionẽ aię suę dño: si aũt h̄ ponitꝛ hęc
cõiũctio/deorsũ tollẽda ẽ: vt ita dicatꝛ/si ac/
ceperis cõputationẽ filioꝝ isrł' in visitatiõe
ipsoꝝ: ⁊ dabũt singuli redemptionẽ aię suę
dño: ⁊ nõ erit i eis ruina i visitatiõe eoꝝ: h̄ ẽ
qđ dabũt. Aut certe i medio vbi dictũ est: et
nõ erit i eis ruina: si detrahas ꝯiũctionẽ/nõ
pẽdebit snia. Erit em̃ sẽsus: Si accępis ꝯpu
tationẽ filioꝝ isrł'i visitatiõe ipsoꝝ: ⁊ dabũt
singuli redẽptionẽ aię suę dño: nõ erit i eis
ruina. Cũ ꝟo vtiq̃ posita ẽ eadẽ cõiunctio/
pẽdere fecit locutionẽ: iđ eã notãdã putaui/
Exo.32. mus. Cõsurrexit ꝑplꝰs i aaron/⁊ dixerũt ei:
Usitata locutio ẽ: qꝛ ex multis ꝑplꝰs cõstat.
Deide notãdũ/totũ ꝑ pte positũ. Aplꝰs em̃
1.Cor.10.d. sicut reuera erat/q̃sdã eoꝝ dixit h̄ fecisse/nõ
totũ ꝑplm/vbi ait: Neq̃ idolis seruiamꝰ/sic
q̃dã illoꝝ. Surge ⁊ fac nobis deos q̃ nos
ꝑcedãt. Sedẽti loquebantꝛ: an potiꝰ locutio
ẽ notãda: ꝓpꝛ qđ sepe dr: Exurge dñe: aut
Surge deus iudica terrã. Et nũc sine me:
⁊ iratꝰ ira quõ morte moriet: Amat ita loq̃

scriptura. Cui sũt aurea demite: Nõ dixit
q̃d aurea: vnde latini iterp̃tes dixerũt: qui
habet aurũ demat. Quis ad dñm veniat
ad me. Fecerunt sibi deos aureos de vno
vitulo: pluralẽ q̃ nũerũ ꝑ singulari posuit.
Inde ẽ illud: Hi dij tui isrł' q̃ eduxerũt te de
terra ęgypti. Non sane locutiones istę repe/
riuntꝛ vbi pluralis ꝑ singulari ponitꝛ: nisi in
eo rerũ genere i q̃ etiã de pluribꝰ fieri vel in/
telligi põt. Nõ em̃ qꝛ vnꝰ ille vitulus erat:
iđ nõ ⁊ plures fieri poterãt: aut iđ nõ multis
idolis similis fuerat. Hac locutiõe dictũ ẽ/la Matth.27.
trões insultasse dño: cũ h̄ vnũ fecisse scriptu
ra testatꝛ: s̃ nõ solus fuerat latro. Quinetiã
cũ ista locutio fit ꝑ noia ꝓpria/q̃liter eã i scri
pturis factã nõdũ cõꝑimꝰ plures/sic intelli/
guntꝛ/sicut phedras et medeas q̃dã dixerũt:
cũ fuerit vna phedra ⁊ vna medea: sed phe/
dras ⁊ medeas appellauerũt oẽs siles phedrę
⁊ medeę. Ita ñ sine cã nec vtcũq̃ ac passim
sicut ab impitis viciose fit/s̃ certo mõ certis
q̃ regulis istę locutiões interponũtꝛ. Ua/ Exo.33.
de ascẽde hinc tu et ꝑplꝰs tuꝰ q̃s eduxisti de
terra ęgypti: nõ/quẽ eduxisti: qđ ita vsitatũ
ẽ vt rariꝰ aliter dicatꝛ. Et dixit dñs: Depo/
nite stolas gl'iarũ vrarũ ⁊ cultũ: ⁊ ostendã q̃
facturꝰ sũ tibi. A plurali ad singularẽ nũeꝝ
locutionẽ terminauit: qꝛ multi erãt ⁊ ꝑplꝰs:
sicut dixerat: Uos ꝑplꝰs duręceruicis: nõ dix
it: tu ꝑplꝰs/s̃ vos ꝑplꝰs: cũ vos/ nũeri sit plu
ralis: ꝑplꝰs aũt numeri singularis. Si inue/ Exo.34.
ni grãm in cõspectu tuo simul ambulet dñs
meꝰ nobiscũ: tñq̃ de alio dicat. Assidue sunt
hę locutiones: s̃ cũ dicitꝛ ad deũ/ putatꝛ pa/
tri dici de filio. Cũ aũt talia dicerẽtꝛ ad pha/
raonẽ ⁊ ad ioseph ⁊ ad alios/ multis locis ge
nus locutiõis itelligebatꝛ. Neq̃ ponat te/
stamẽtũ his q̃ sedet sup terrã: Ac si diceret:
sedes habẽt/qđ ẽ habitãt. Et deos fusiles
ne feceris ibi. Locutio est a pte totũ significan/
cans: Nõ em̃ qꝛ fusiles tm̃mõ nolauit: fieri
sculptiles/ductiles/fictilesq̃ permisit vel vl/
lũ genꝰ simulacroꝝ/aut q̃lẽcũq̃ facticiorũ
deoꝝ. Omẽ adaperiẽs vuluã masculina:
id est omẽ adaperiẽs vuluã mihi erit ex his
q̃ sũt masculina. Primitiuũ subiugalis re
dimes oue: Et hoc a pte totũ est: Neq̃ em̃ si
subiugale nõ sit iumentũ qđlibet/cuiꝰ caro
tñq̃ imũda respuitꝛ/iđ nõ ẽ redimẽdum/aut
alio q̃ oue redimendũ. Nõ occides super
fermẽtũ sanguinẽ imolatorũ meorũ: Locu/
tio est vtiq̃/occides sanguinẽ/ ꝑ eo qđ ẽ/ oc
cidendo effundes. Et nõ dormiet in mane
imolatio solẽnitatis paschę. Dormiet/ dixit:
manebit: Nã caro pecudis occisę ⁊ coctę q̃/
mõ dormiet? Qđ q̃ dicitꝛ: Quare obdormis Ps.43.

dñe:h genere locutiõis dicit/ et itelligit: qre cessas.i.nõ vindicas. De qdraginta dierũ ieiunio moysi scriptura sic loquit: Panẽ nõ mãducauit et aquã non bibit: a pte totũ / pane oẽm cibũ / et aqua oẽm potũ significans.
Excide tibi duas tabulas sicut et pme: sub audit/ fuerũt: vnde h verbũ nri iterptes etiam addẽdũ putauerũt: qm inusitata ẽ i lin/
Exo.35. gua latina talis eclipsis. Et erat moyses ad oẽm synagogã filioꝶ isrl/ dicẽs. Plenuz esset et si nõ haberet/ dicens. Et attulerunt vnusqsqꝫ qd afferret cor eorũ. Poterat vsitatius dicere: et attulit vnusqsqꝫ qd afferebat cor ei⁹. Et qb⁹ visum est aię eorũ/ attulerũt dẽptionẽ dño. Nõ dixit: et sicut visum ẽ aię eorũ. Et ois cui inuẽtũ ẽ apud eũ coria arietũ rubricata: qd diceret vsitate: oẽs apud qs inuẽta sũt coria arietũ rubricata. Ois afferẽs redẽptionẽ argentũ et ęs attulerunt dẽptiones dño: Usitati⁹ diceret: ois attulit qꝫ oẽs attulerunt. Et apud qs inuẽta sũt apud eos ligna iputribilia. Apud eos/ more scripturaꝶ additũ ẽ: nũc sine hoc esset plena sentẽtia. Et ois mulier sapiẽs mẽte manib⁹ nere: qsi nere posset nõ manib⁹ et sapiẽs nere. Elegãs atqꝫ iusitata locutio ẽ. Deinde ois mulier attulerũt: More supioꝶ pluraliter cõcludit singularis: qꝛ ois mulier attulit vsitati⁹ diceret. Et oẽs mulieres qb⁹ visuz ẽ sensu suo/ i sapiẽtia nerũt pilos caprinos. Notãdũ sapiẽtiã in his artib⁹ sepe appellare scripturã.i.sophiã. Et cõpositiões et oleum vnctiõis et cõpositionẽ incẽsi. Nõ cõpositiões aliqs extra debem⁹ intelligere: s cuz dictũ esset/ et cõpositiões/ p cõiũctionẽ copulatiuã nõ aliud adiũxit: sz qd dixerat exposuit: vt sciremus qs cõpositiões. Et oleũ vnctionis et cõpositionẽ incensi. Cõpositionẽ aũt vocat/ qꝛ ex multis ita confecta sũt. Et ois vir et mulier quoꝶ afferebat sensus coꝶ vt intrarẽt et facerẽt oẽ opus qdcũqꝫ pcepit dñs fieri illud p moysen: attulerunt filij isrl dẽmptionẽ dño. Ergo ois vir et mulier/ itelligunt filij isrl. Cetere locutiones similes superiorib⁹. Facere aurũ et argentũ et ęs: p eo qd est facere ex auro et argẽto et ęre: Non eñ auꝶ faciebãt/ s ex auro. Tale est etiã qd paulo post dicit: et opari ligna/ hoc est ex lignis. Facere oia opa sancti textilia/ et varia texere cocco et bysso: facere oẽ opus architectonicũ varietatis. Ecce in reb⁹ textilibus architectonicũ opus appellat: mirũ nisi propterea/ qꝛ tabernaculo fiebãt qd edificio similis fuit: et tanqꝫ dom⁹ erigebat. Quid ante dicat opa scti: nõ euidenter apparet/ vtrũ sancti sacerdotis: qm et de stola vel de sto/lis ei⁹ hęc dicunt: an sancti dei vicini⁹ cultu hęc fiebant: an opa sancti/ sicut dicebat sanctũ et sanctũ sanctoꝶ. Humeralia cõtinẽtia Exo.38.
ex vtrisqꝫ ptibus ei⁹: Nõ dixit ex vtrisqꝫ partibus eoꝶ/ quãuis illa humeralia/ nõ humerale dixisset: sicut solet hũerale dicere: Ipsum eñ appellauit pluraliter humeralia: sicut stolã et easdẽ stolas. Et eliab fili⁹ achisamech de tribu dan q architectonat⁹ ẽ textilia et cõsutilia/ et diuisicoloria texere de cocco et bysso. Nouo mõ dicunt architectonari textilia. Etiam illud a pte totũ intelligendũ est qd ait: texere cocco et bysso: ex his eñ et cetera itelligim⁹.i.purpurã et hiacynthũ. Et Exo.39.
fecerũt filij isrl sicut pcepit dñs moysi ita fecerũt. Plenũ esset etiã si nõ adderet/ ita fecerũt. Et fecit moyses oia quę pcepit ei dñs: Exo.40.
ita fecit. Similiter vt dictũ ẽ: et filij isrl.

Sancti augustini hipponẽsis epi/ locutionis de exodo/ liber secundus explicit.

Eiusdẽ diui aurelij augustini hipponẽsis epi/ locutionũ de leuitico liber tertius incipit.

E leproso cũ loqueret dñs ait: Et imũ/ Leuit.13.
dus imundus vocabitur: quasi nõ sat esset semel dicere: imũdus vocabit: Quã nõnulli codices ita habeãt: i alio greco ita inuenim⁹ semel dictũ: imũdus vocabit.
Itẽ paulo post dic: Cũ sit imũdus/ imũdus erit: qd i latinũ de greco nõ sic positũ ẽ exprimi potuit: Ait eñ grecus αχαθαρτοσ ογ/ αχαθαρτοσ εστε qsi diceret: imũdus existẽs imũdus erit: s nõ h est existẽs qd grec⁹ dixit ογ: s si dici posset/ essens ab eo qd ẽ: nõ ab eo qd ẽ/ existere. Et vestimẽto si fuerit i eo tact⁹ lepre Potuit vsitate ita dicere: et in vestimẽto si fuerit tact⁹ lepre. Aut i oñi vase pelliceo i qcũqꝫ fuerit i eo tact⁹. Poterat satis eẽ: i qcũqꝫ fuerit tact⁹. Et ecce nõ cõmutauit tact⁹ aspectũ suũ.i.colorẽ i quẽ aspicit nõ eñ aspectũ ipe aspicit. Tactũ qppe ipam maculã dicit. Et accipiẽs sacerdos de emi/ Leuit.14.
na olei supfũdet i manũ sacerdotis sinistrã. Non dixit/ in manũ suam sinistram: cũ vtiqꝫ in suam faciet. Uiro viro cuicumqꝫ fue Leuit.15.
rit fluor: et hõ cuicũqꝫ exierit ex eo cõcubit⁹ seminis/ et oẽ sup qdcũqꝫ dormit sup illd/ et oẽ sup qd sederit sup illd imũdũ erit. Et emit Leuit.16.
tet i manu hois pati i heremũ: Id est/ emittet i heremũ i manu hois ad h pati. De hirco emissario loqbat cũ h diceret: Notandũ ẽ aũt quõ dicat scptura/ i manu. Homo hõ Leuit.17.

filioꝝ iſrł.i.ex filijs iſrael. Iſta aũt repetitio
quelibet hoiem videř ſignificare.i.ille aut il
Leuit. 18. a. le. Turpitudinē pr̄is tui/ ⁊ turpitudinē ma
tris tuę nō reuelabis. Hac locutiōe cōcubi/
tū vetuit cū bis pſonis. Turpitudinē fr̄is
pr̄is tui nō reuelabis:ad vxorē ei⁹ nō itroi/
bis: ꝓpinq̄ em̄ tua ē.Et/poſuit ꝓ/ id ē.Hāc
em̄ dicit turpitudinē fratris pr̄is ei⁹.i. turpi
tudinē patrui pudēda vxoꝛł patrui. Et ex/
hoꝛruit terra eos q̄ inſidēt ſuꝑ eā.i.ſedes ha
Leuit. 19. bēt/qd ē habitēt. Et p̄metētib⁹ vobis meſ
ſem terrę vr̄ę/nō ꝑficietł meſſem vr̄am agri
veſtri p̄metere. Hoc qd a plurali cępit:⁊ ad
ſingularē nūerū terminauit:plęriq; latini i/
terp̄tari noluerūt: ſ dixerūt agri vr̄i/ibi di/
ctū ē agri tui/q̄ſi grecus h̄ nō poſſet dicere:
Magł ḡ locutio notāda fuit q̄ emendēda.
Leuit. 20. Quicūq; accepit ſoroꝛē ſuā ex pr̄e ſuo aut
ex mr̄e ſua/⁊ viderit turpidinē ei⁹:⁊ ip̄e vide
rit turpitudinē ei⁹/turpitudinē ſoroꝛł ſuę re
uelauit:pctm̄ ſuū accipient. Pctm̄ poſuit ꝓ
pęna pcti. Et ſegregabitis voſmetipſos i/
ter mediū pecoꝝ mūdoꝝ/ ⁊ iter mediū peco
rū imūdoꝝ/⁊ inter mediū volucrū mūdarū
⁊ imūdataꝝ. Segregabitł voſmetip̄os dix/
it iter mediū mūdoꝝ ⁊ imūdoꝛū: q̄m ſegre/
ganř mūda ab imūdis/vł a mūdis imūda.
Noua ē oīno locutio. Aliud ē em̄: ſegrega/
bis iter mediū pecoꝛū mūdoꝝ/⁊ iter mediū
pecoꝛū imundoꝛū:ſicut ſępiſſime loq̄ ſolet:
Aliud ē qd mō ait: Segregabitis voſmet/
ipſos:tāq̄ ab alterutrū ſegregātes ſeipſos
ſegregēt ab vtriſq;/tāq̄ iudicādo inter vtra
Leuit. 21. q;. Dic ſacerdotib⁹ filijs aaron ⁊ dices ad
eos: Nō inq̄nabūř in gēte coꝝ niſi ꝓpinq̄ q̄
ꝓxim⁹ ē eis. In luctu dicit q̄ debeř aīabus
defūctoꝝ:iō em̄ lugenř/q: exceſſeſt. Et cal
uitiū nō rademini ſuꝑ moꝛtuū:⁊ ſuꝑ carnes
ſuas nō ſecabūt ſecatiōes. Uſitata eēt locu
tio:carnes ſuas nō ſecabūt ſectiōib⁹. Mu
lierē foꝛnicariā ⁊ ꝓphanā nō accipiēt:⁊ mu/
lierē eiectā viro ſuo:q̄m ſāct⁹ ē dn̄o deo ſuo:
Nō dixit q̄m ſācti ſūt:ſ tāq̄ de vno loq̄reř
cū cępit a plurali. Deinde ſequiř ſingularit:
Sctificaui euz dona dn̄i dei nr̄i iſte offeret
ſctūs ē:q̄m ſāct⁹ ego dn̄s q̄ ſctifico eos:rur/
ſus ad pluralē ↄcluſit. Si aūt ſacerdoſ poſ
ſederit aīam emptā pecunia/hic edet de pa/
nib⁹ ei⁹: Nō dixit/h̄ edet: cū aīam dixerit/q̄
generis ē feminini:ſ poti⁹ ad illud reſpexit
qd per aīam ſignificare voluit.i. ad hoiem.
Leuit. 22. Et filia ſacerdotł hois ſi fuerit viro alieni/
genę.i.ſi nupſerit viro alienigenę. Et locu
tus ē dn̄s ad moyſen dicēſ: Uitulū aut ouē
aut caprā cū natū fuerit/⁊ erit ſeptē dieſ ſub
mr̄e ſua. Pl⁹ videř hr̄e/⁊/ſcd̄m vſitatiſſimaſ
locutiōes i ſcp̄turł/q̄s latini plęriq; trāſferre
noluerſt. Et ſctificaboꝛ in medio filioꝝ iſrł:
qd ē ſctūs habeboꝛ: Neq; em̄ dn̄s etiā ꝑter
filioſ iſrł nō ē ſctūs. Eo ſēſu dictū ē ⁊ i oꝛōne
dn̄ica: Sctificeř nomen tuū.i. ſctm̄ habeař Matth. 6. b.
ab hoib⁹. Loquere ad filios iſrł ⁊ dices ad Leuit. 23.
eoſ: Solēnia dn̄i q̄ vocabitł vocata ſancta:
iſta ſūt ſolēnia mea/ſ dieb⁹ ſex facies opa.
Cū ad plures loquēdū dixerit/tāq̄ ad vnū
poſtea loquiř. Et nūerabitis vobis a die
craſtino ſabbati q̄ obtulerit gremiū ſuppo/
ſitiōis/ſeptē ſeptimanas itegras nūerabis:
Nō dixit nūerabitis/cū ad plureſ ſuperi⁹ lo
quereř. Et cū noiaſſet fili⁹ mulieris iſraeli/ Leuit. 24.
tidis/nomē maledixit: Cū hic nō addiderit
dei/ manifeſtū ē tn̄ nomē dei eē itelligendū
cui maledixit. Homo hō ſi maledixerit de/
um/ſuū pctm̄ accipiet: Ecce vbi ſatł apparet
locutiōis eē:cū dr̄ hō hō: tanq̄ dicat/hō ille
aut ille:h̄ ē q̄cūq; hō: Nō ſicut q̄dā putaue/
rūt/hō hō ita dici/tāq̄ laudabilit nūcupeř:
ac ſi dicereř hō/ſ hō.i.nō q̄liſcūq; velut ſimi
lis pecoꝛi:ſ q̄ vere ſit hō:quē ſenſū nō eē ve
rū/ſ locutiōis h̄ eē ſcripturaꝝ apte hic oſtē/
diř:cū i eo dr̄ q̄ culpař/nō q̄ laudař. Cū de Leuit. 25.
ſeruis ageret q̄s liceret hr̄e iſraelitł: Et erūt
vobis inq̄t i poſſeſſiōe i ęternū:cū vtiq; ęter
ni moꝛiēdo eē nō poſſent/ vel dn̄i/ vel ſerui.
Eternū ḡ dixit/vbi nō ē tp̄is p̄ſcrip⁹ moduſ q̄
uſq; ſeruiāt:ſicut ↄſtitut⁹ ē eis q̄s i remiſſio/
ne dimitti iubet libertati ſuę. Si in p̄ceptł Leuit. 26.
meis ambulaueritł ⁊ mādata mea obſerua/
ueritis ⁊ feceritł ea:⁊ dabo pluuiā vobis in
tp̄e ſuo. Supfluū ē/et/ↄſuetudini locutiōis
nr̄ę:ſ moꝛe ſcp̄turaꝝ additū ẽ: Seq̄bař em̄:
dabo vobiſ. Et ſi vſq;adhuc nō obedieritł
mihi/⁊ apponā caſtigare vos ſepties i pctis
vr̄is. Etiā hic ſupfluū ē/et:ſeq̄bař em̄:appo/
nā caſtigare vos. Qd aūt ſepties ait: ſepti/
es ꝓ oī nūero accipiendū eſt.

Sctī auguſtini hipponēſis epī/ locutiōis
de leuitico liber tertius explicit.

Eiuſdē diui aurelij auguſtini hip
ponēſis epī/locutionis de numeri
liber quartus incipit.

T vobiſcum Numeri. 1. a. 2.
erūt vn⁹q̄ſq; ſcd̄m caput vni
c uſcuiuſcunq; p̄ncipū. Filij ſi/
meon ſcd̄m ꝓpinq̄tates coꝝ
ſcd̄m ꝑp̄los coꝝ:ſcd̄z domos
familiarū coꝝ:ſcd̄m nūerū noīm coꝝ: ſcd̄m
caput coꝝ:oīa maſculina a viginti annis et
ſupꝛa oīs q̄ ꝓcedit in v̄tute recognitio coꝝ.
Hęc locutio qd nō dicit filij ſimeon/ vel ex

filijs simeon/sed filijs simeon datiuo casu:et
hoc seruat deinceps i ceteris tribub⁹:nō ē trāſ
lata ab īterpr̄tib⁹ latinis q̄s inspicere potui/
mus. In sola aūt tribu rubē q̄ prima nūera
ta ē:nō ē ista locutio. Nō eñ ait/ filijs rubē/
scd̄m ppinq̄tates eoꝝ/ ⁊ cetera:sed ait:Et fue
rūt filij ruben p̄mogeniti israelis scd̄m p/
pinq̄tates eoꝝ:et deinde sic̄ vt in ceteris.
Nūeri. 2. Et fecerūt filij isrl̄ scd̄m oīa q̄ mādauit dn̄s
Nūeri. 3. moysi ⁊ aarō:ita fecerūt. Sacerdotes q̄ vn
cti sūt/ q̄rū cōsūmauerūt man⁹ eoꝝ sacerdo/
Nūeri. 4. tio fungi. Et iponent sup illud oīa vasa ei⁹
q̄bus ministrāt i ipis. Et reddet cui deliq̄t
ei. Quidā locutionē istā trāsferre nolentes:
emēdato ordie v̄ba trāstulerūt dicētes:Et
Nūeri. 5. reddet ei cui deliq̄t. Uir aut mulier q̄cūq̄
fecerit ab oīb⁹ pctis hūanis: Nō ait q̄cūq̄
fecerit:Sz locutio ē/ vbi sex⁹ masculin⁹ pno
mē vēdicauit:q̄uis posteri⁹ feminin⁹ sit po
situs:q̄ locutio vsitata nō ē. Uiri viri si p̄/
uaricata fuerit vxor ei⁹. Nō solū q: gemina
uit nomē vt diceret/ viri viri:sed etiā q: addi/
dit/ ei⁹/ notāda locutio ē. Si supuenict illi
spūs zelādi:illa aūt nō fuerit inq̄nata: ⁊ ad/
ducet hō vxorē suā ad sacerdotē: Supfluuz
ē/ et:sed scripturē vsitata locutio. Erit aq̄ ar/
gutionis q̄ maledicit̄ hec. Hāc locutionē in
usitatā fecit ordo v̄borū. Posset etiā vsita/
te ita dici:Erit aq̄ argutiōis hec q̄ maledici
tur:vel si q̄d aliud vsitata verba ordinando
dici pōt. Innocēs esto ab aq̄ argutionis q̄
maledicit̄ hec. In hac locutiōe nō solus ver
boꝝ ordo inusitate sonat/ sed etiā casus mu/
tatus est. Esset eñ integrū ⁊ vsitatū: Inno/
cēs esto ab hac aqua argutiōis q̄ maledicit̄:
aut ab aq̄ argutiōis hac q̄ maledicit̄. Et in
flabit̄ vētrē: p/ inflabit̄ vētre. Hec locutio
⁊ apud latinos auctores frequētat̄:sed interp̄
tes nr̄i q̄ eā trāsferre noluerūt:dixerūt:Et i/
Nūeri. 6. flabit̄ vēter ei⁹. Uir vel mulier q̄cūq̄ ma/
gne voueritvotū: Nō dixerit q̄cūq̄. Et ra/
det̄ caput suū. Tal̄ locutio ē q̄lis superi⁹ infla
Nūeri. 7. bit̄ vētrē. Sex vehicula testa ⁊ duodecim
boues:vehiculū a duob⁹ principib⁹/ ⁊ vitu
lū a singulis. In hac locutiōe notādū puta/
ui eosdē dictos vitulos q̄s boues dixerat:sed
hoc etiā grecū idioma esse phibet̄. Prin/
ceps vn⁹ q̄tidie/ p̄nceps q̄tidie offerēt dona
sua: p eo vt diceret:Singulis dieb⁹ singuli
p̄ncipes vitulū vnū p bobus: ⁊ hircū ex ca/
pris vnū. Et nō erit in filijs accedēs filioꝝ
isrl̄ ad scā: Uidet̄ potuisse sufficere: et non
erit in filijs isrl̄ accedēs ad scā: aut certe/ nō
Nūeri. 8. erit filioꝝ isrl̄ accedēs ad scā. Et fecit moy
ses ⁊ aaron ⁊ oīs synagoga filioꝝ isrl̄ leuitē
scd̄m q̄ p̄cepit dn̄s moysi de leuitis: ita fece
rūt eis filijs isrl̄. Et hō ⁊ hō q̄cūq̄ mūdus Nūeri. 9.
fuerit ⁊ i viā lōginquā nō est: ⁊ defuerit face
re pascha:exterminabit̄ aīa illa de p̄plo suo.
Ergo homo hō/ locutio ē:ac si diceret:Qui/
cūq̄ hō ille vel ille. Et cū ascēdisset nubes
a tabernaculo: ⁊ postea pmouebāt filij isrl̄.
Poterat plenū eē:Et cū ascēdisset nubes a
tabernaculo pmouebāt filij isrl̄. Et pmo/ Nūeri. 10.
uebunt ordo castroꝝ filioꝝ iuda primi. Et
pmouebūt filij gerson ⁊ filij merari: Futuri
t̄pis verbū posuit cū rem gestā p̄teritā nar/
ret:sicut i superiorib⁹ cū de nube loqueret̄:
ad cui⁹ motū vel stationē castra pmouebāt
vel cōsistebāt:atq̄ ita deinceps in pluriū p
motionib⁹ hoc verbo vtit̄. Et dixit moyses
obeth filio raguel madianite genero moysi:
nō ait genero suo. Et dixit ad eū: Nō ibo/ sed
ad terrā meā ⁊ ad pgeniē meā:subaudit̄/ ibo.
Et pmiscuus q̄ erat i eis cōcupiuerūt ꝯcu Nūeri. 11.
piscentiā. Singularē posuit p plurali: vt p/
miscuus diceret/ nō pmiscui: ⁊ tñ pluralem
reddidit cū ait/ cōcupiuerūt. Nunc aūt aīa
nr̄a arida nihil p̄ter in manna oculi nr̄i: De/
sūt v̄ba/ ē/ ⁊ sūt: plenū q̄ppe eēt: Aīa nr̄a ari/
da est: nihil p̄ter in māna sūt oculi nr̄i. Nā q̄
dā interp̄tes sic trāstulerūt: ⁊ addiderūt ver
ba q̄ nō sūt i greco. Et molebāt illud i mo/
la. Sexcēta milia peditū/ in q̄b⁹ sum i eis.
Et abstulit de spū qui sup ip̄m:subaudit̄:
aut erat/ aut erit. Sed hāc locutionē q̄ dicit̄
eclipsis greco eloquio familiarissimā/ ⁊ q̄/
tū puto etiā hebreo/ latinos interp̄tes trans
ferre piguit: cū ⁊ in latina lingua frequētent̄
q̄uis min⁹ q̄ in greca. Et pcussit dn̄s pla/
gā magnā valde. Notāda fuit locutio: pcus
sit plagā/ nō pcussit plaga/ qd̄ est vsitatum.
Et hō moyses lenis valde: subaudit̄/ erat. Nūeri. 12.
Et ira aīationis dn̄i sup eos: subaudit̄/ fa/
cta ē. Et q̄ terra in q̄ isti insidēt sup eā. Et q̄ Nūeri. 13.
ciuitas i q̄bus isti habitāt in ipsis. Locuz
ip̄m quē noīauerūt vallē botri cū superius
dixisset: Uenerūt i vallē botri. Dictū est q̄ p
anticipationē: nō q: iā hoc vocabat̄ q̄n ve/
nerūt: sed cū scriberet̄ hic liber/ iam vocabat̄.
Qm̄ fortior est nobis: magl̄ vsitata eēt lo
cutio si nō haberet/ magl̄. Et ptulerūt pa/
uorē terre quā expoliauerūt eā. Terrā quā
trāsiuim⁹ eā explorare: terra comedēs q̄ ha/
bitāt sup eā est. Dicēdū aūt fuit vsitate: ter/
rā quā trāsiuim⁹ eā explorare. Terrā quaz Nūeri. 14.
explorauim⁹ eaz bona est valde valde. Et
ait oīs synagoga lapidare eos in lapidib⁹:
non dictū ē lapidib⁹/ cū ip̄m lapidare posset
vsitata locutiōe sufficere. Et quisq̄ nō cre/
dūt mihi in oībus signis q̄bus feci in ipsis:
Nō ait q̄ feci in ipis. Puer aūt me⁹ caleph

qm̄ spūs ali⁹ ĩ eo: ꝛ assecut⁹ est me:ꝛ inducā
eū ĩ terrā. Usitatū eēt si nō haberet/et. In
quā intrauit illuc. Sufficeret vsitata locuti/
one:in quā intrauit. Et ait dn̄s ad moysen
ꝛ aarō dicēs: Hoc illatū ē:cū dn̄s ꝛ superi⁹ lo
q̄ref. Facit h̄ sepe scр̄tura cū aliqđ aliō vult
dicere:iteꝝ inducit loquētez q̄ iam loq̄baf.
Quotq̄t murmurauerūt sup me:nō ait/de
me/aut aduersus me. Et hereditate possi/
debūt terrā ꝛ quā vos abscessist[illegible] ab ea. Usi
tatū eēt a q̄ vos abscessist[illegible]:nūc vero/ꝛ quā
abscessistis dictū ē/ꝛ nouo more/ꝛ/additū ē
Eneid. 1. ab ea/sic scр̄ture loq̄ solēt. Sicut ē: Penitus
q̄ sonātes Accest[illegible] scopulos.i.accessist[illegible] sco/
pulos:nō ait/ad scopulos. Et/Deuenere lo
cos:nō ait/ad locos: Ita/et quā abscessist[illegible]:
nō ait/a q̄ abscessistis. Ego dn̄s locut⁹ sū
nisi ita fecero/synagoge iste maligne. Que/
rēdū ē sane q̄d sit qđ grece positū sit ιρηερ:
Nr̄i eni interp̄tes hoc pene vbiq̄ iterp̄tati
sūt: nisi in terrā in quā ego iduco vos illuc.
Numeri. 15. Si aūt aīa vna peccauerit nō spōte/offeret
caprā vnā anniculā p̄ pctō:ꝛ exorabit sacer
dos p̄ aīa iuita:ꝛ q̄ peccauerat nolēter an/
te dn̄m exorare p̄ eo/ꝛ remittef ei. In hac sē
tētia ꝛ illa locutio notāda erat/q̄ ait:exora/
bit sacerdos:ꝛ postea dixit exorare. Utrūq̄
enim simul/ita dici posset/exorabit exorare.
Et illa/qđ a feminino genere īcipiēs ad ma
sculinū clausit. Cū eni dixisset:si aīa vna pec
cauerit:ↄclusit dicēs:exorare p̄ eo: vbi ītel/
ligif/p̄ eo hoīe. Nā qđ adiunxit/ꝛ dimittef
ei/ĩ latino q̄dē nō appareт:q̄ꝛ h̄ p̄nomē gene
ris oīs positū ē/ei. Qđ vō hic dictū ē:p̄ aīa
inuita intelligif q̄ inuita peccauerit:non q̄
nolit p̄ se offerri. Hec eni etiā ↄsequenter ex/
posuit vbi ait:ꝛ q̄ peccauit nolēter. Et iō po
sitū ē/ q̄ꝛ latine nō potuit exp̄mi qđ dictū ē
ακουσιασϊισησ: Nō potuit eni dici nolēta
ta vel q̄d aliō ab eo q̄ nolēs fecerit. Et aīa
q̄cūq̄ fecerit in man⁹ sup̄bie:subaudif pec/
catū. Notādū etiā qđ ait: manu sup̄bie:ma
nū ponēs p̄ ope siue p̄tāte. Morte moria
tur hō:lapidate eū lapidib⁹ oīs synagoga/ꝛ
morte moriaf:ꝛ lapidate lapidib⁹:ꝛ lapida/
te oīs synagoga. Locutiōes sūt iusitate no/
Numeri. 16. bis. Et accipite singuli thuribulū suū. Et
descēderūt ipsi ꝛ oīa q̄ sūt eis. Pñs posuit
p̄ p̄terito/ sūt p̄ erāt vel fuerit. Et oīs isrl̄ q̄
ĩ circūitu eoꝝ fugerūt a voce eoꝝ:subaudif
erat.i.oīs isrl̄ q̄ erat ĩ circūitu eoꝝ. Qm̄ sctī/
ficauerit thuribula pctōꝝ hoꝝ ĩ manib⁹ suis:
Nō dixit/ q̄ꝛ sctificauerit thuribula pctōres
hi in manib⁹ suis:s̄ q̄si q̄reref q̄ꝝ thuribula:
p̄ eo vt diceret sua/dixit pctōꝝ hoꝝ. Qui
aūt sctificauerit/intelligēdū reliq̄t.i.q̄ꝛ ipsi.

Et ecce germinabit v̄ga aarō ĩ domū leui. Numeri. 17.
Latina ↄsuetudo/ĩ domo leui exigeret dici.
Et ego accepi frēs vros leuitas d̄ medio fi Numeri. 18.
lioꝝ isrl̄ dationē datā dn̄o. Hec locutio ĩ la/
tinū necessitate ita trāslata ē: Nā grec⁹ ha/
bet δομα δεδομενον:qđ si quisq̄ latine
velit exp̄mere/dictur⁹ ē:datū datū:q̄ꝛ ꝛ δο/
μα/datū est:scđm qđ dicit ap̄lus: Nō q̄ꝛ q̄/ Phil. 4. c.
ro datū/s̄ reqro fructū: Qđ in greco δομα
scriptū est: Et ĩ genesi: Dedit abraā data fi/ Gen. 25. a.
lijs suis:grec⁹ habet δοματα. Et ĩ euāgelio:
Nostis bona data dare filijs vr̄is:δοματα Matth. 7. b.
ē ĩ greco. Et δεδομενον datū ē: nō nomē/
s̄ participiū. Ac p̄ h̄ datū datum dici posset
tāq̄ datū qđ daf:nisi ambiguitas vitanda
esset. Hāc ambiguitatē q̄dā nr̄i vitare conā
tes interp̄tes:donū datū dixerūt. Sz donū
grece δωρον dicif/nō δομα. Uñ h̄ loco nō
recte diceref:q̄ꝛ nō sibi h̄ donatū a filijs isrl̄
dicit de⁹:s̄ p̄ p̄mogenitis sibi debit[illegible] reddi/
tū. Uñ ꝛ q̄ reddunt ꝛ q̄ donāf/data dici pos
sunt. Et iō oē donū ꝛ iā datū est: nō oē
datū etiā donū est:q̄ꝛ nō oē qđ daf cōtinuo
etiā donaf. Ois primitia olei/ꝛ oīs primi/
tia vini ꝛ tritici/p̄mitia eoꝝ q̄cunq̄ dederat
dn̄o tibi dedi ea. Nō dixit oēm primitiuuz
tibi dedi eū. Sed cū dixisset/oīs primitia:et
enūeraret de q̄b⁹ eēt:itulit tibi dedi ea: nec
saltē tibi dedi eā:aut tibi dedi eas.i. p̄miti/
as:s̄ neutrū gen⁹ intulit:qđ q̄dē fieri abso/
luta locutiōe etiā ĩ latina lingua solet. Ne/
q̄ h̄ qđ dictū ē p̄mitia/ latinū videf:primi/
tie q̄ppe nūeri tm̄ pluralis dici solēt. Sed si
potuerūt iterp̄tes nr̄i trāsferre qđ in greco ĩ/
uenef: Nō ↄgregabo ↄuēticula eoꝝ de san Ps. 15.
guinib⁹:ꝛ alio loco: Uirū sāguinū ꝛ dolosū Ps. 5.
abominabif dn̄s:cū sāguis ĩ latina lingua
nūeri sit tm̄ singularis: cur etiā hic piget et
singularē nūerū p̄mitia sicut habet grecus
exprimere? Aliq̄ tñ iterp̄tes p̄mitias trāstu/
lerūt/ꝛ p̄ accusatiuū casū vt dicerēt: Oēs pri/
mitias tibi dabo. Ita vtrāq̄ locutionē no/
bis inusitatā quō in greco iucta ē/ trāsferre
noluerūt. Loq̄re filijs isrl̄ ꝛ accipiāt a te iuuē Numeri. 19.
cā rufā: Pro eo ac si diceret: adducāt ad te:
aut certe vtrūq̄ vsitate diceref:accipiāt ꝛ ad
ducāt ad te iuuencā rufā. Et lauabit corp⁹
suū aq̄. Hoc itelligeref etiā si nō hr̄et aquā.
Et ponet extra castra ĩ locū mūdū. Nō ĩ lo
co mūdo dixit/qđ latine locutiōis ē. Oē
vas aptū q̄cūq̄ nō habēt alligaturā alliga/
tā sup eā. Et accepit moyses v̄gā q̄ ant dn̄m: Numeri. 20.
subaudif/erat. Quia nō credidist[illegible] sctifica/
re me ĩ ↄspectu filioꝝ isrl̄.i.sctitatē meā de/ a
clarare. Scđm istā locutionez dictū ē: Et p̄
eis sctifico meip̄m: Et ĩ orōe dn̄ica: Sctifice Matth. 6. b.

tur nomē tuū. Fuim⁹ ī egypto dies plures:
p/ ānis mult. Et dixit ad edō: h̄ ē gēs ipsa.
Nō eñ adhuc viuebat edom q̄ erat esau sic̄
ipsi q̄ nūcios miserūt isrl̄ vocabant: qd̄ pri⁹
nomē vni⁹ hōis erat. Et dicunt ei filij isrl̄:
iuxta mōtē trāsibim⁹. Si aūt d̄ aq̄ tua biberim⁹
ego ⁊ pecora mea/ dabo p̄ciū tibi. Sat
elegāter a plurali trāsit ad singularē nūex:
tāq̄ isrl̄ diceret/ cū dixisset filijs: ⁊ a x̄bis cepisset
nūeri pluralis qd̄ ē trāsibim⁹ ⁊ biberim⁹.
Et vidit oīs synagoga q: dimissus est
aarō. Nō facile h̄ x̄bū repit ī scptur/ dimissus:
p eo qd̄ ē mortu⁹. Hoc ⁊ ī euangelio ē:
Luce. 2. c. vbi ait simeon: Nūc dimitt suū tuū ī pace.
Verūtñ ἀπολύεις habet ī greco: qd̄ mag a
resolutiōe q̄ a dimissiōe dictū sonat: Nō enī
dixit ἀφίεις: qd̄ sine dubio ē/ dimitt. Et fleuerūt
aarō trigīta dies oīs dom⁹ isrl̄. Nō dixit
fleuit: nec dixit tota vl̄ vniuersa: s oīs q̄,
si plures eēnt. Sicuti ē: oīs hō/ qd̄ d̄ oīb⁹ d̄r:
lōge vtiq̄ aliud q̄ tot⁹ hō qd̄ d̄ vno d̄r: s assi
Numeri. 21. due ponit sc̄ptura oēs p toto. Et detrahebat
p̄plus ad deū ⁊ adūsus moysen. Nō dixit
de deo s ad deū/ q̄uis hāc locutionē q̄dā
trāsferre nolētes: detrahebāt de deo/ trāstulerūt.
Ora g̃ ad dñm vt auferat a nob serpētē.
Exo. 8. 2. Sicut ī exodo dictū ē/ ranā: singlarē p
plurali. Et factū ē q̄ñ momordit serpēs hominē/
⁊ aspexit ī eneū serpētē ⁊ viuebat. Nō
solū h̄ habet ista locutio qd̄ x̄tit modū x̄bi
⁊ a specie pfecta p̄teriti tp̄is ad ipfectā clausit:
Numeri. 22. s etiā qd̄ plus habet/ et. Et eleuātes ex
oboth castra collocauerūt ī colgai trās ī heremo:
h̄ ē ī vlteriore heremo. Et pcussit asi
Numeri. 23. nā ī virga: nō dixit virga/ s ī virga. In maledictionē
inimicox meox vocaui te: ⁊ ecce
bñdixisti bñdictionē. Nō dixit bñdictione:
s tanq̄ diceret: ecce bñdixisti bñdictionem.
Quęcūq̄ miserit de⁹ ī os meū: h̄ obseruabo
loq̄: Nō dixit h̄ obseruabo. Veni mecū
adhuc in locū aliū de q̄ nō videbis eum
Numeri. 25. inde. Et ait dñs ad moysen: Accipe duces
p̄pli ⁊ ostēta eos dño ↄtra solē/ ⁊ auertet ira
.4. aiationis dñi ab isrl̄. Cū dñs loq̄ret/ nō dixit:
⁊ ostēta eos mihi: ⁊ auertat ira mea ab israel.
Dom⁹ familię ē madiā. De muliere h̄
dixit q̄ cū adultero israelita pcussa ē. Quib⁹
x̄bis q̄tū puto intelligi voluit nobilē fuisse
vt diceret eā/ dom⁹ familię: sicut iā vulgo
ad insigne diuitiax ⁊ patfamilias ⁊ matersa
Numeri. 26. milias d̄r. Et locut⁹ ē dñs ad moysen ⁊ ad
eleaçar sacerdotē dicēs: Accipe p̄ncipiū totius
synagogę filiox isrl̄ a viginti annis. Notādū
qd̄ appellauerit p̄ncipiū/ robur scz ętatis
Numeri. 27. ī p̄plo. Vt exaudiāt eū filij isrl̄ ⁊ ī ore ei⁹
exibūt: ⁊ ī ore ei⁹ introibūt. i. cū iusserit. Et

fecit moyses scd̄m quę p̄cepit illi dñs: ⁊ assumēs
iesū statuit eū añ eleaçarū sacerdotem
⁊c̄. Vbi hoc notādum fuit: q: cū iā dixisset:
⁊ fecit moyses scd̄m q̄ p̄cepit illi dñs/ eadē
ipse repetit. Et cōmēdauit eū scd̄m q̄ p̄cepit
dñs moysi: Nō ait/ scd̄z q̄ p̄cepit illi dñs
moysi. Decimā decimā similaginis consp/ Numeri. 28.
sam in oleo agno vni. i. singulas decimas
singulis annis. Qd̄ eñ ait decimā decimaz
significauit q repetendę sint decimę per singulos
annos. Et ī mēse p̄mo q̄rtadecima
mēsis hui⁹ dies fest⁹: septē dies açyma cedetis.
Notādū diē festū p plures dies celebrari:
⁊ tñ diē festū dici/ nō dies festos ipsius festiuitatis
celebrationez q̄rtq̄t dies tenuerit.
Et mēse septimo vna mēsis. Scd̄m hāc lo Numeri. 29.
cutionē dictū ē ī genesi: Et facta ē vespera: ⁊ Gen. 1. a.
factū ē mane dies vn⁹. Nā ⁊ ibi sic h̄ grecus
habet ἡμέρα μία. Vñ q̄dā h̄ iterp̄tātes: p̄/
ma die mēsis/ necessariā locutionē p̄termiserūt:
q̄uis a sñia x̄box nō recesserit. Vitulū
vnū ex bob⁹/ arietē vnū: Nō ait: ex ouib⁹
sic̄ illud ex bob⁹: cū ⁊ illud si deesset: plenū eēt.
Agnos ānicułos sine vitio septē. Hoc qd̄ ī
agnis posuit sine vitio/ p oīa subaudit ⁊ ī vitulo
scz ⁊ in ariete. Decima decima agno
vni septē agnis. i. singulas singulis. Exceptis
votis v̄ris ⁊ volūtaria v̄ra ⁊ holocaustomata
v̄ra/ ⁊ sacrificia v̄ra/ ⁊ libamina v̄ra
⁊ salutaria v̄ra. Hāc locutionem si vel greca
eēt nō notarē: Nō eñ ait: exceptis votis vestris
⁊ volūtarijs v̄ris ⁊ cętera vt ex pat: sed
neq̄ excepta vota v̄ra: vt ab ip̄o velut solecismo
icipet. Sz cū pri⁹ recte vsitata locutione
dixisset: except vot v̄ris/ ea deide adiūxit
p aliū casū vbi subaudiri nō possit/ exceptis/
s excepta: qd̄ nō admittit nec greca nec
latina locutio. Hō hō q̄cūq̄ vouerit votū Numeri. 30.
dño: p eo qd̄ ē/ oīs hō. Cuz aūt mulier vouerit
votū dño: aut definierit definitiōe in
domo p̄ris sui ī iuuētute sua. Hic mulierē feminā
dic̄ etiā si x̄go sit/ more sc̄pturax. Vñ
etiā d̄ christo ē qd̄ ait ap̄lus: Factū ex mulie Gal. 4. a.
re. Et audierit pat ei⁹ vota ei⁹ ⁊ definitiōes
ei⁹ q̄s definiuit. Definitiōes definiuit: locutio
ē. Definiuīt aduersus aiam suā. i. aduersus
delicta aię suę. Et tacuerit pat ei⁹: ⁊ stabūt
oīa vota ei⁹. Hic plus habet/ et: Nā integer
sensus ē: si audierit ⁊ tacuerit pater ei⁹:
stabunt omnia vota eius. Si autem facta
fuerit viro: intelligitur/ nupserit: Scriptura
sic loquitur. Et vota eius super eam: sub/
subaudit sūt: qd̄ nōnulli iterp̄tes etiā addiderūt.
Oīa q̄cūq̄ exierūt ex labijs ei⁹ scd̄m
vota ei⁹/ ⁊ scd̄m definitiōes q̄ aduersus animā
ei⁹/ nō manet ei. Cū expectaret nūerus

pluralis: vt diceret/nō manet ei:nam ita nō nulli interpretati sūt: vitantes istū q̄si solecismū. Mille ex tribu/ et mille ex tribu ex omnibus tribub⁹ isrl. Nō d̄d duodecies dixit mille: Et tn̄ repetitio ista millenos significat.
Numeri.31. Interfecerūt i gladio: qd̄ vsitate diceref/ interfecerūt gladio. Et oēs ciuitates eoꝝ q̄ i habitationib⁹ eoꝝ/subaudif:erant. Et villas eoꝝ succēderūt i igni: qd̄ vsitate diceretur succēderūt igni. Et oēm multitudinem mulierū q̄ nō nouit cōcubitū masculi viuificate: Nulꝗ certi⁹ apparet hebrea locutione mulieres etiā dici virgines solere. Et a dimidia pte eoꝝ accipietis et dabis ea eleazar sacerdoti primitias dn̄i: Nō dixit / dabitis.
Et aīe boim a mulierib⁹ q̄ nō cognouerūt ꝯcubitū viri ois aīa duo et triginta milia. Et hic superior locutio ꝯfirmata ē/mulieres dici etiā q̄ nō cognouerūt cōcubitū viri.i. virgines. Et accepit moyses et eleazar sacerdos aurū a chiliarchis et a cēturionib⁹ et intulit ea i tabernaculū testimonij. Videf dicere debuisse: et intulit illud i tabernaculū testimonij: qm̄ auꝝ acceptū esse p̄dixerat: et plerīq̄ latini codices sic habēt. S3 iō pluralit̄ videf illatū vt diceret/ intulit ea: q: multa vasa fuerāt superi⁹ cōmemorata in q̄b⁹ erat h̄ auꝝ.
Numeri.32. Et pecora multitudo erat filijs ruben et filijs gad multitudo copiosa valde. Nō dixit: et pecoꝝ multitudo erat. Et viderūt regionē iazer et regionē galaad: et erat locus/ loc⁹ pecorib⁹. Nō iūgendū ē in ꝓnūciatione qd̄ bis dixit locus: s̄ subdistinguēdū: et erat locus: et deinde inferendū/loc⁹ pecorib⁹: Qua si eñ expectaref q̄lis loc⁹ ita repetitio elegāter illata ē. Et accedētes filij rubē et filij gad dixerūt ad moysen et eleazar sacerdotē/ et ad p̄ncipes synagoge dicētes. Nō ē ista vel greca vel latina locutio/dixerūt dicētes: s̄ hebrea videf. Det terra ista famulis tuis in possessionē. Quasi de alijs diceret cum sibi peterēt. Nō eñ secuti sūt post me/p̄ter caleph filius iephone: S3 noīatiue intulit q: p̄cessit/secuti sūt. Est aūt ista locutio etiā latina s̄ rara. Donec ꝯsūmaref ois generatio faciēs maligna i ꝯspectu dn̄i. Nō dixit: faciens/neq̄ faciētiū maligna. Et accesserūt ei: et dixerūt. Nō vtiq̄. Vsitatū ē accesserūt ad eū.
Et edificabis vobilipsis ciuitates impedimēt vr̄is. Ac si diceret: Edificabiti vobilipsis ciuitates ꝓpt̄ īpedimēta vr̄a. Impedimēta nr̄a et vxores nr̄e et oīa pecora nr̄a erūt i ciuitatib⁹ galaad. Pueri aūt tui trāsibūt oēs armati. Nō dixerūt: nos aūt trāsibim⁹ oēs armati: s̄ tāq̄ d̄ alijs dicerēt. Et cōmēdauit eis moyses eleazar sacerdotē et iesū filiū naue/et p̄ncipes familiaꝝ tribuū isrl. Nō ait cōmēdauit eos moyses eleazar sacerdoti/qd̄ vtiq̄ ordo locutiōis vsitate exigebat. Per hos eñ introducti sūt i terrā quā petebāt. Vn̄ mag̃ illi istis a q̄b⁹ introducebāt i terrā postulatā/q̄ isti qui itroducebāt illis q̄s introducebāt cōmēdari videnf. Si aūt nō trāsierit armati vobiscū i bellū i ꝯspectu dn̄i et trāsferre īpedimēta eoꝝ. Plus habet/ et. Et dedit eis moyses filijs gad et filijs rubē. Plus habet/eis. Et nō ibi erat aq̄ pro bibere: p eo qd̄ ē ad bibēdū. Loq̄re filijs isrl̄ et dices ad eos. Sufficere videf: loq̄re filijs isrl. Et oīa idola fusilia eoꝝ pdetis ea: plus habet/ea. Hoc erit vobis fines marl: Nō dixit: hi erūt vobis. Et h̄ erit vobis fines ad aq̄lonē. Eadē repetita locutio ē. Et erūt ciuitates eis habitate: p eo qd̄ dici sollet/ ad habitādū. Refugia erūt vobis fugere illo homicidā. Qd̄ vsitate dici posset: vt fugiat illo homicida. Et incole q̄ i vob/iste ciuitates i refugiū. Singulari nūero posituz ē incole.i.huic icole q̄ in vobis: qm̄ min⁹ habet/ē: Nō eñ ait q̄ i vobis ē/notissima locutione/ sed ratione in lingua latina q̄ greca. Numeri.33. Numeri.34. Numeri.35.

Sancti augustini hipponēsis epi/locutionis de numeri/liber quartus explicit.

Eiusdē diui aurelij augustini hipponēsis epi/ locutionis de deuteronomio liber quintus incipit.

Sq3 ad flumē magnū/flumē euphraten. Et iudiciū qd̄ durū fuerit a vobis afferet/ illō ad me. Nō dixit qd̄ durū fuerit vobis/s̄ a vobis.i. ita durū/ vt a vob iudicari nō possit. Si videbit aliq̄s viroꝝ istoꝝ terrā optimā quā hāc iuraui pr̄ib⁹ eorū/p̄ter caleph fili⁹ iephōe h̄ videbit eā. Et i libro nūeroꝝ istā locutionē notauim⁹: q: nō dixit p̄ter caleph filiū iephone/ sed fili⁹. Deut.1.
Dn̄s eñ de⁹ vester b̄ndixit te i ope manuū tuaꝝ. Nō ait b̄ndixit vos i oīm ope manuū vr̄aꝝ: cū p̄dixisset vester/nō tu⁹. Nūc ḡ surgite et ꝓmouete et ptrāsite vos vallē arnon: Ecce tradidi i man⁹ tuas seon regē esebon: Nō dixit i man⁹ vr̄as: s̄ a plurali ad singularē trāsijt. Deut.2.
Qm̄ q̄ ē gēs magna cui ē ei deus approprians illis. Duo sūt hic notāda: vel qd̄ ait/cui ē ei: vel qd̄ nō ait: appropians illi/s̄ appropiās illis. Et silitudinē nō vidistis sed vocem: cum vox nō possit videri: sed generaliter hoc verbum posuit tanquā ad omnem corpis sensū videre ptineat. In quā vos i/ Deut.4.

gredimini illo/ hereditare eã: plenũ eẽt etiã
si nõ additũ eẽt/ illo. Et eduxit de fornace
ferrea ex egypto: Fornacẽ ferreã durã tribu
lationẽ intelligi voluit. Scd̃m h̃ ⁊ ð ioseph
Ps.104. dictũ ẽ i psalmis: Ferreũ ptrãsijt animã ei⁹.
Et nõ trãsijt iordanẽ hũc: q̃si ⁊ ali⁹ sit ior/
danis. Ex hac locutiõe arbitror sepe dici eti
am hũc mũdũ/ q̃si ali⁹ sit. Si aũt genueris
filios ⁊ filios filiorũ tuorũ: Notãda locutio ẽ:
vbi ⁊ auos nepotes dicit gignere. Et q̃ritis
ibi dñm deũ vr̃m ⁊ inuenietis eũ/ qñ exq̃retis
eũ ex toto corde tuo: ⁊ ex tota aĩa tua in tri/
bulatione tua: Nõ dixit/ in toto corde vr̃o
⁊ in tota aĩa vr̃a in tribulatiõe vr̃a. Inter/
rogate dies priores q̃ fuerũt priores te: Nõ
hoĩes/ ꝫ dies itelligẽdũ ẽ. Silr̃ ⁊ h̃ notãduz
qð etiã superi⁹ cũ dixerit/ iterrogate/ plura/
liter priores: te itulit singulariter/ nõ priores
vobis. Si ⁊ tẽptauit de⁹ ingressus accipe
sibi gentẽ de media gẽte. Tẽptauit ꝓ eo qð
ẽ voluit positũ ẽ/ aut q̃d aliud. Qð aũt ait/
de media gẽte: de medijs gẽtib⁹ intelligẽdũ
ẽ/ singulari posito ꝓ plurali: sicut serpẽtẽ ra
nã ⁊ locustã/ ꝓ serpẽtib⁹ ranis ⁊ locustis scri
ptũ legim⁹. Sed oĩa q̃ fecit dñs de⁹ vester
i egypto corã te vidẽte: Nihil min⁹ ẽ ⁊ si nõ
Deut.5. addat/ vidẽte. Et ego stabã iter dñm ⁊ vos
i tpe illo annũciare vobis verba dñi: qm̃ ti/
muistis a facie ignis ⁊ nõ ascẽdistis in mõtẽ
dicẽs: Ego sum dñs de⁹ tu⁹ ⁊c. dicẽs posuit
ꝓ/ cũ diceret. Et aduena q̃ incolit i te ꝓplo.
Dictũ accipiẽdũ ẽ nõ q̃si vni hoĩ: q: in ꝓplo
incolit aduena. Propt̃ h̃ cõstituit tibi dñs
de⁹ tuus vt obserues diẽ sabbati ⁊ sctificare
eũ. Si/ et/ nõ haberet nõ videret insitata lo/
cutio: vt obserues diẽ sabbati ⁊ sctifices eũ:
aut ita: ppter h̃ cõstituit tibi dñs de⁹ tu⁹ ob
seruare diẽ sabbati ⁊ sãctificare eũ. Nũc ve/
ro vt obserues diẽ sabbati ⁊ sctificare eũ/ in/
Deut.6. usitata ⁊ notãda solutio ẽ. Attẽde tibi ne
dilatet cor tuũ ⁊ obliuiscaris dñi dei tui. No
tãdũ etiã i malo dici posse dilatationez cor
dis: Exultatio q̃ppe in dilatatione itelligit:
cui ↄtrarie sũt angustie. i. tristicie: vtrũq; au
tẽ põt ⁊ in bono ⁊ i malo accipi. Et erit cũ
iterrogauerit te fili⁹ tu⁹ cras dicẽs. Cras po
Deut.7. suit ꝓ futuro q̃cũq; tpe. Septẽ gentes ma
gnas ⁊ multas. Quõ q̃ multas/ si septẽ? Sz
multas dixit/ mĺtitudinẽ habẽtes. Nõ dis
pones ad eos testamẽtũ: cũ ð gẽtib⁹ diceret:
Testamẽtũ q̃ ꝓ pacto posuit. Et filiã eius
nõ sumes filio tuo. Discedere eñ faciet filiũ
tuũ a me ⁊ fuiet dijs alijs/ ⁊ irascet indigna
tiõe dñs i vos: nõ ait irascar: ꝫ tãq; de alio
Deut.9. diceret. Ciuitates magnas ⁊ muratas vs/
q; i celũ: hyꝑbolice dictũ. Nec dicas i cor/
de tuo cũ cõsũpserit dñs de⁹ tu⁹ gẽtes istas
ante faciẽ tuã/ dicẽs: ppt̃ iusticias meas in/
duxit me dñs hereditare terrã bonã istam:
Ordo ẽ: Ne dicas i corde tuo dicẽs. Neq̃
dicãt inhabitãtes terrã: vñ inde nos eduxi/
sti? More scp̃ture additũ ẽ/ inde. Que fecit Deut.11.
v̾tutẽ egyptiorũ. Hoc interp̃tes nr̃i q̃dã latini
min⁹ itelligẽtes noluerũt dicere v̾tutẽ/ ꝫ v̾
tuti vel exercitui: Qm̃ id qð ait grecus/ δύνα/
μιν/ nõnulli exercitũ itellexerunt: Sed ele/
gãs locutio ẽ/ q̃ fecit v̾tutẽ eorũ: intelligen/
dũ ẽ q̃d eã fecit: qm̃ ad nihil eã redegit: ꝫ q:
pluraliter dictũ ẽ/ iõ subobscurũ ẽ. Quos
apiens t̃ra os suũ deglutiuit eos/ et domus
eorũ ⁊ tabernacula eorũ. Due locutiões h̃ no
tãde sũt: qð et additũ ẽ/ eos/ cũ sufficere po/
tuisset qð ⁊ ait supi⁹/ q̃s: ⁊ dom⁹ eorũ cũ dixis
set/ addidit/ ⁊ tabernacula eorũ: q̃si alias in
heremo haberẽt dom⁹ nisi tabernacula. Sz
nimirũ dom⁹ itelligi voluit hoĩes ad eos pti
nẽtes: sic̃ ipi pplo dr̃: Et nũc tu dom⁹ iacob.
Nec ista locutio aliena ẽ a latina ligua: Nã
⁊ romani dicti sunt dom⁹ assaraci/ q: ex assa/
raco troiano originẽ ducerẽt. Cũ oculi vr̃i
viderunt oĩa opa dñi magna q̃ fecit i vobis
hodie: Cũ de his opib⁹ diceret q̃ ꝑ heremũ
facta sũt eo tpe q̃ ibi circũducebant ꝑ q̃dra/
ginta annos: tñ hodie dixit qð intelligi vo/
luit h̃ tpe q̃tq̃t ibi ãnos. i. tp̃s h̃re potuisset.
Terrã quã iurauit dñs prib⁹ nr̃is dare eis
semiq; eorũ post eos: Tãq; diceret. i. semi eo
rũ post eos. Nõ eñ ⁊ ip̃is dedit: ꝫ ita ipsis
dedit cui semini eorũ dedit. Si aũt auditu
audieritis oĩa mãdata eius q̃ ego mãdo tibi
hodie: Auditu videt supfluũ: ꝫ locutio ẽ scri
pture scte familiarissima. Et dabit pluuiã
terre tue i tpe suo matutinũ ⁊ serotinũ. Cuz
matutinũ tp̃s dies dicat/ nũq̃d h̃ itelligi vo
luit tp̃s ãni p̃mũ? Serotinũ v̾o min⁹ latinũ
ẽ: ꝫ nõ potuit magis ppriẽ ð greco exp̃mi qð
illi dicũt ὀψίμον: tñ etiã i latina lingua vul
go vsitatũ est/ vt dicat serotinũ: ꝫ qð tardi⁹
q; oporteat factũ ẽ. Hic v̾o tp̃s ãni poti⁹ itel/
ligi voluit. Et cũ comederis ⁊ satiat⁹ fueris:
attẽde tibi ip̃i ne dilatet cor tuũ/ ⁊ ꝑuarice/
mini ⁊ fuiatis dijs alijs. Iã superi⁹ tales lo/
cutiões notauim⁹: siue q: a singulari ad plu/
ralẽ trãsit/ siue q: in malo voluit itelligi dila
tet/ vbi noxiã ꝓspitatẽ significauit. Et flu
mẽ magnũ eufraten. Repetitiões iste vsita
te sũt i scp̃turis/ et rẽ decẽter cõmẽdãt. Ti/
morẽ vr̃m ⁊ tremorẽ vr̃m imponet dñs de⁹
vester sup faciẽ vniuerse terre. Nõ timorẽ et
tremorẽ q̃ ipsi timent ⁊ tremũt: ꝫ q: timen/
tur ⁊ alios tremere faciunt. Non poteris Deut.12.
mãducare in ciuitatib⁹ tuis decimationem

frumētū tui ꝑ eo qđ est: nō debebis. Et in-
cēdes ciuitatē i igni: nos vsitati⁹ diceremꝰ
igni. Si aūt longe fuerit via a te: ac si dice-
ret: lōga via erit / adūbiū posuit ꝑ noīe. Et
Deut. 15. fenerabꝰ gētes mltas. Fenerationē scriptu-
ra dicit mutuo datā pecuniam / etiā si vsure
Ps. 111. nō accipiant. Vñ ē ⁊ illō i psalmo: Beatꝰ vir
q̄ miseret ⁊ cōmodat. Hoc eñ maluerūt iter
ꝑtari nři / q̄ sniam potiꝰ q̄ vba sequēda pu-
tauerūt. Nā i greco habet δανειεῖ / qđ ē fene
rat. Et ꝑncipaberis gētiū multaꝝ: tui aūt
nō ꝑncipabūt. Tanq̄ diceret: tibi nō dñabū-
tur / h ē gētes. Genitiuꝰ eñ casus ē singularis
huiꝰ ꝑnois qđ ait tui: cuiꝰ datiuꝰ ē tibi: non
pluralis noiatiuꝰ / cuiꝰ genitiuꝰ est tuoꝝ. Si
aūt fuerit i te egenꝰ i fratribꝰ tuis i vna ciui-
tatū: Nō vni hoi / s ꝑplo dr: iō / in te. Si aūt
fuerit i te egenꝰ i fribꝰ tuis i vna ciuitatū tu
arū i terra quā dñs deꝰ tuꝰ dat tibi / nō auer
tas cor tuū: neq̄ ꝯstriges manū tuā a fratre
tuo egēte: Apiens aperies manꝰ tuas ei: fe-
nus fenerabis ei q̄tūcūq̄ postulat ⁊ q̄tum
eget. Hic certe cum opa mīsdie ꝑcipiat / nō
vtiq̄ vsuraꝝ crudelitas suscipiēda ē: Unde
apparet q̄ ait fenꝰ fenerabens ei / mutuo dan
dū qđ postularet itelligi voluisset. Qđ aūt
ait: apiēs apies manꝰ tuas / tale ē ⁊ qđ seqt:
fenꝰ fenerabis: iusitata locutio in scripturis
sctis. Cū de aure ꝑtūdenda serui ꝑcepisset:
Et ancillā inqt tuā facies: siř accusatiuū ꝑ
datiuo ponēs: Nō ait ancille tue facies: qđ
locutiōis nře cōsuetudo poscebat. Si autē
fuerit i eo vitiū claudū aut cecū: vel oē viti-
um malū. Non ait: claudicatio aut cecitas:
ipsa eñ sūt vitia: s claudum ⁊ cecū qđ sunt
nō vitia s aīalia q̄ habēt vitia. Hoc q̄ notā
dū ē q̄ ait: vitiū malū: q̄si posset esse vitiuȝ
Deut. 16. bonū. Et nō dormiet de carnibꝰ de q̄bꝰ im
molaueris vespe die ꝑmo vsq̄ mane: Pro
eo qđ ē / nō remanebit ea nocte: nō dormiet
dictū ē. Nō offeres dño deo tuo vitulū vel
ouē i q̄ est in ipso vitiū: vsitata locutio eēt: i
q̄ est vitiū: s ista scripturis ē vsitatior. Et
Deut. 17. lapidabis eos i lapidibꝰ / ⁊ moriēt: qđ ex no
stra ꝯsuetudie diceret / lapidibꝰ / nō i lapidi-
bus. Nō mltiplicabit sibi equū: Pro eq̄s
vel ꝑ eq̄tatu equū posuit: vñ nōnulli eq̄ta-
tū iterꝑtati sūt. Nō poteris ꝯstituere sup te
hoiem alienū: q̄ nō ē frater tuꝰ: Nō poteris
dictū ē / ꝑ / nō debebis. Scđm oia q̄ petisti
a dño deo tuo i oreb i die ꝯuocatiōis dicen-
tes: cū dixerit superiꝰ petisti / dicētes: subie-
cit / nūc dicēs. Qm̄ dñs deꝰ vester q̄ ꝑcedit
Deut. 22. vobiscū: nō dixit vos. Si occurreris nidū
auis ante faciē tuā in via. Notādū q̄ occur-
reris dixit etiā nō ambulāti. Si aūt edifi-

caueris domū nouā facies coronam solario
tuo: ⁊ nō facies homicidiū i domo tua: s ca-
dat q̄ cecidit ab eo. i. a solario cadat qui ceci
dit: nimis inusitata locutio ē. Et abiēs fu-
erit viro alteri / ⁊ oderit eā vir nouissimꝰ. No
tādū ex duobus / posteriorē nouissimū dici.
Talis locutio ē i euāgelio / qñ q̄rit ex duobꝰ Matth. 21.
fratribꝰ q̄s eoꝝ fecerit volūtatē pris: ⁊ rīde
tur nouissimꝰ / cū duo fuerit. Nō pignora- Deut. 24.
bis molā neq̄ supiorē lapidē mole q: aīam
iste pignerat: Pro eo qđ ē / q: aīaȝ pignerat
si feceris. Deinde notādū aīam dixisse ꝑ ea
vita quā habet aīa in corpe. Ex q̄ locutione Matth. 6.
⁊ illō ē i euāgelio: Nōne aīa plus ē q̄ esca?
Si aūt dephēdat hō furās aīam ex fratri-
bus suis filijs isrł: animā ꝑ hoīe posuit. De-
niq̄ sequit ⁊ opprimēs eū vendiderit. Que
nois notāda ē locutio: Noluit eñ dicere eā:
qđ eēt magis cōsequēs: qm̄ aīam dixerat: s
eū. i. hoiem i cuiꝰ significatiōe dixerat aīam.
Si debitū fuerit in ꝑximo tuo debituȝ qđ
cūq̄: Repetitio vbi locutionē notāda fac.
Si aūt noluerit hō accipe vxorem fratris Deut. 25.
sui ⁊ ascēdet mulier in porta ad senatū ⁊ di-
cet: Nō vult frat viri mei suscitare nomē fra
tris sui i isrł / noluit frater viri mei. Cuius ver
borū repetitiōes amet scriptura / inusitatior
ē tñ repetitio: s elegātius q̄rele ostētat affe-
ctū. Maledictꝰ ois q̄ dormierit cū oi peco- Deut. 27.
re: ꝑ eo qđ est / cōcubuerit. Deinde cū oi pe-
core: ꝑ eo qđ est / cū q̄libet pecore. Et serui- Deut. 28.
es inimicis tuis q̄s imittet dñs deꝰ tuꝰ sup
te. Grecꝰ habet λατρεύσεις: vbi latinꝰ iterp-
tatus ē / seruies. Solet aūt h verbū in ea ser
uitute scriptura ponere q̄ debet deo. Unde
idolatre appellant / q̄ ea seruitute idolis ser-
uiūt. Ergo hic inusitate positū ē h verbum:
q̄q̄ possit etiā hūc sensum habere q̄ tā gra-
uiter multa dixerit / vt inimicis suis nimiū
supbiētibꝰ tanq̄ dijs seruisse cogant. Gētē
cuiꝰ nō audies vocē eiꝰ. Et h notandū est q̄
et cuiꝰ / dixit ⁊ eiꝰ / sicut loq̄ scpture solēt: ⁊ id
qđ ait: cuiꝰ nō audies vocē: ꝑ eo qđ est cuiꝰ
linguā nō intelligas. Mollis ⁊ tenera i te
valde fascinauit oculo suo fratrē suū ⁊ vxo-
rē q̄ est in sinu eiꝰ / ⁊ q̄ reliq̄ sunt filij q̄cūq̄ re
licti fuerint illi: ita vt det vni ex eis a carni-
bus filiorū suoꝝ de q̄buscūq̄ edet: eo q̄ nō
derelictū sit ei quicq̄ in angustia ⁊ tribula-
tione q̄ tribulabūt te inimici tui in omnibꝰ
tuis. Notandum est quēadmoduȝ id dictū
sit fascinauit ꝑ inuidit: ⁊ tanq̄ ad hoc dere-
licto vt necesse sit ei dare de carnibꝰ filioruȝ
quas cogit necessitas in cibū suū a parenti-
bus. Nam et in ꝑuerbijs quod latini codi-
ces habent: Non cenabis cum viro inuido: Prouer. 23.

grec⁹ habet ἀγλρος βάσκαγό: βάσκαγος
aūt fastin⁹ dr. Et erit sicut letat̄ ē dn̄s i vo
bis bn̄facere vobis. Grecus habet: bn̄face
re vos. Nec videt ee salte greca locutio: ac
cusatiu⁹ tn̄ p datiuo posit⁹ intelligit: vn/
de maluerūt latini iterptes dicere vobis
Deut. 29. q̄ vos. Uos vidistis omnia q̄ fecit dn̄s
de⁹ vester i terra egypti corā vobis phara
oni ꝛ seruis ei⁹ oib⁹: ꝛ oi terre illi⁹ tēptatio
nes magnas q̄s viderūt oculi tui. Notādū
illas plagas etiā tēptationes vocari. Si
fuerit dispsio tua a sūmo celi vsq; ad sum/
mū celi: Qd solet etiā dicere a sūmo terre
vsq; ad sūmū tre: fortasse ppterea/ q: scdm
Deut. 30. id qd ꝛ iste aer celū dr/ coiugit terre. Nō
ē i celo/ dicēs: Quis ascēdet i celū ꝛ accipi
et nobis illd: ꝛ audiētes illud faciem⁹. Ne/
q; trās mare ē/ dicēs: qs trāsfretabit nob
trās mare ꝛ accipiet nob illd: ꝛ audientes
illd ꝛ faciem⁹: dicēs/ p eo posuit: qd ē/ vt
Deut. 31. dicas. Noua locutio: Et dn̄s q̄ comitat
tibi tecum. Et dixit dn̄s ad moysen: Ecce
tu dormies cū prib⁹ tuis: h̄ vbo ei⁹ mortē
significauit. Amaricātes erat q̄ ad deuz
.i. amaricabat ea q̄ dei sunt. Scio eñ q:
post obitū meū iniqtate iniqtatē faciet:
vno vbo aūt grece dr/ iiqtatē faciet/ qd ē
ανομίαςιτη. Et occurrerēt vob mala no/
uissimū diez. Sic eñ habet grecus: p. i no
Deut. 32. uissimis dieb⁹/ aut i nouissimo diez. Nā
h̄ ipe pat tu⁹ possedit te ꝛ fecit te/ ꝛ creauit
te. Ordo notandus ē: pri⁹ eñ videt dicere
debuisse: creauit te/ ꝛ fecit te: ꝛ deinde/ pos
sedit te. Quō eñ itelligit posse possideri q̄
nō ē? Hec metaphora min⁹ vsitata est: vt
renes tritici intelligāt velut iteriora triti/
ci/ vn̄ farina eicit: hoc eñ ꝛ adipem dixit:
Nā h̄ nomē etiā farinā solent dicere. Hoc
eñ habet grec⁹ i exodo vbi scptū ē: Eleuā/
tes farinā sup hūeros suos: grec⁹ q̄ppe iter/
pres στεαρα posuit/ qd sūt adipes. Filij i
qb⁹ nō ē fides i eis: vsitata scripturis locu
tio. Qm̄ iudicabit dn̄s pplm suū: ꝛ i fuis
suis cōsolabit: Pro: seruos suos ꝯsolabit:
Nisi forte ipm ꝯsolari dic trāslato vbo ve/
lut ab idignatiōe vel offensiōe q̄ eū offen
dūt mali. Sic aūt ei⁹ ꝯsolatio accipiēda ē:
nō ex more hoim: sicut nec ira ꝛ zelus ꝛ ce/
tera talia. Ubi sūt dij eoz i qb⁹ fidebāt i
ipsis: Plenuz esset ꝛ sine/ ipis. Et iurabo
dexterā meā. i. p dexterā meā. Letamini
celi simul cū eo: et adorēt eū oēs angeli dei.
Alij codices habēt: ꝛ adorēt eum oēs filij
dei. Filios aūt dei dictos q̄ angeli sūt i ce/
lis/ nō facile in scripturis sanctis inuenit.

Scti augustini hipponēsis epi/ locutiōis
de deuteronomio/ liber quint⁹ explicit.

Einsdē diui aurelij augustini hippo
nēsis epi/ locutionis de iesu naue li
ber sextus incipit.

Vos aūt trāsibi Josue. 1.

v tis expeditiōes fratribus vris
ois fortis. i. ols q̄cūq; in vobis
fort ē. Ut sciat viā quā ibit Josue. 3.
eā: plenū eēt etiā si nō haberet/ eā. Et factū ē
cū essetis i hiericho. Notāda locutio ē: Nōdū
q̄ppe erāt i eadē ciuitate cui⁹ porte ꝯ illos clau
se fuerāt. Un̄ factū ē vt i eā intrare nō possent
nisi muri ei⁹ cecidissent circūacta arca dn̄i. Er
go i hiericho dictū ē: i terra q̄ ptineret ad hie/
richo. De hiericho dictū ē cū clausa eēt: Nec Josue. 6.
q̄squā ex illa pdibat/ neq; itroibat: vtiq; i illā
subaudit/ nō ex illa. Hoc appellat grece zeuma
cata eclipsin. Dn̄s dic ad iesū: Ecce ego tra/
do tibi subiugatā hiericho ꝛ regē ei⁹ q̄ ē in ea:
potētes fortitudine. Mirādū qd nō h̄ posuit
ꝯiūctionē copulatiuā/ vt diceret: ꝛ potētes for
titudie/ quā solet scriptura tā assidue ponere:
vt etiā ibi inueniat vbi sensū solute locutiōis
ipediat. An ꝛ hiericho ꝛ rex ei⁹ dicti sūt/ poten
tes fortitudie? Et raab meretricē ꝛ domū pa
ternā ei⁹ viuificauit iesus: ꝛ cōmemorata est i
isrl vsq; i hodiernū dic. Notādū ē quēadmo/
dū dicat scriptura vsq; i hodiernū dic/ qd assi/
due dic: Nā ꝛ de lapidib⁹ ill duodecim q̄ posi/ Josue. 4.
ti sūt vbi iordanis ex ima pte defluxerat: ꝛ ex
pte supiore ꝯstiterat arca trāseūte vel pplo/ ita
dictū ē: q eēt ibi vsq; i hodiernū dic: qd videt
ita sonare/ tāq; post plurimū tpis p hāc scptu
rā ista narrent: nec eo tpe hi libri cōscripti fue/
rint q̄ erāt hec recētissima. Quisq̄s aūt putat
h̄: qd de ista meretrice dictu⁹ ē: q̄ vtiq; q̄tū ē
etas vni⁹ hois vixit: ꝛ tn̄ dr vsq; i hodiernū di
em. De his itaq; reb⁹ dicit h̄ q̄ nō ita ꝯstitute
sūt vt postea mutarent ab eis q̄ ꝯstituerūt: Quo
dr aliqs i exiliū ppetuū missus: q: nō ad tps p̄/
finitū h̄ supplicio plectit: nō q: q̄sq; pōt eē ppe
tu⁹ i exilio: cū hō ipe nō possit eē ppetu⁹. Sic q̄
ꝛ ista meretrix nō ē p̄cepta ad tps hitare i isrl:
iō dictū ē vsq; i hodiernū dic. Dn̄s dic ad ie/ Josue. 7.
sū: Peccauit pplus ꝛ trāsgressus est testamētū
meū qd disposui ad eos. Notādū quēadmo/
dū testamētū appellet h̄ qd p̄cepat vt anathe/
ma eēt hiericho/ et nemo sibi inde aliqd vsur/
paret. De⁹ loquēs ad iesū ait iter cetera: Ec/ Josue. 8.
ce dedi i man⁹ tuas regē hai et terrā ipi⁹: ꝛ faci
es hai sic fecisti hiericho ꝛ regi ei⁹: ꝛ p̄dā peco/
rū p̄daberis tibi Precipue notāda locutio ē:
nō solū q: p̄daberis tibi dixit/ tāq; vni⁹ futu/
ra eēt illa p̄da: cū oim eēt futura. Nā tales lo/
cutiones vsitatissime sunt cum deus tanq; ad
vnum que ad populū loquit. Sz hoc nouū ē
hic: quia predixit scriptura: Et dixit domin⁹
ad iesum quē cōstat vnum hoiem fuisse; qd tn̄.

dixit ꝑdaberis tibi:nō vtiq; ita dictū ē vt ꝑ
da illa hui⁹ vni⁹ hois eē ꝑcepta sit/ſ vniuer
ſi ꝑplī. Et inſidię erāt ciuitati a mari: Qui
neſcit putat iſtā ciuitatē maritimā. Conſue/
tudinis ē aūt ſcripturaꝝ vt occidētalē ꝑtē a
mari appellet/vel ad mare:q: ex ipſa ꝑte ter
ra vbi hęc agebanꝫ ꝓpius habet mare ꝙ̄ a
cęteris ꝑtib⁹. Extēde manū tuā i geſo/qđ ē
in manu tua ꝯtra ciuitatē. Iſta locutio no/
tāda nō eēt/niſi ꝓpter nomē qđ obſcurū eſt
eis i q̄rū ꝯſuetudine nō ē. Qđ em̄ geſon nō
facile itelligiꝫ:hoc iterpres ſymmachus ſcu/
tū appellaſſe ꝑhibeꝫ. Septuaginta aūt iterꝑ
tes:ſcđm q̄s iſta tractam⁹: q̄ poſuerit geſon:
miroꝛ ſi ⁊ in gręca lingua haſtā vel lāceā gal
licanā itelligi voluerūt. Ea q̄ppe dicūꝫ geſa
q̄rū ⁊ virgili⁹ meminit:vbi ait đ gallis i ſcu
Eneid. 8. to ęneę pict⁹:Duo q̄ſq; alpina coruſcāt Ge
ſa manu. Et facti ſūt iter mediū caſtroꝝ hi
hinc/⁊ hi hinc. Duo notāda ſūt in hac locu/
tione: Unū ꝙ cum hoſtes vincebanꝫ/ i me/
dio eēnt/tāꝙ̄ de his dictū ē:ꝙ hi eſſent hinc
⁊ hi hinc:cū poti⁹ ita iſraelitę fuerint q̄ eos i
medio poſuerāt ꝑcutiēdos: Alteꝝ ꝙ iter me
diū caſtroꝝ eos factos eē dicat ſcriptura: ca/
ſtra appellās etiā ꝓductas acies in ꝑlio ꝯſti/
tutaſ:cū caſtra nō ſoleāt appellari/niſi vbi ex
ercit⁹ ad manēdū ꝯſiſtit: Niſi forte iđ caſtra
appellata ſūt:q: cū oib⁹ ſuis ibāt. Except̄
pecoꝛibus ⁊ ſpolijs q̄ erāt in ciuitate ꝑdati
ſūt filij iſrł ſcđm ꝑcęptū dn̄i quēadmodū cō
ſtituit dn̄s ieſu. Ita dictū eſt exceptis peco/
rib⁹ ⁊ ſpolijs ꝑdati ſūt/q̄ſi ipſa nō fuerint ꝑ/
dati:cū poti⁹ ipſa ꝑdati ſint:⁊ excepta iđ di/
cta ſint:q: hęc illo ꝑlio ſola cōſūpta nō ſūt.
Joſue.9. Iſraelitę nidētes gabaonitis dixerūt: Ui
de ne in me habites:ſ quō diſponā tibi te/
ſtamētū. Iā ⁊ ſuperi⁹ tales locutiōes nota/
uim⁹:h̄ eſt em̄: vide ne in me habites:qđ eſt
apud me.i.in terra quā eis ꝓmiſerat de⁹. Et
hic tāꝙ̄ ad vnū hoiem videꝫ locuti:cū lega/
tus ad eos nō vn⁹ venerit:ſ moꝛe ſuo gēti ⁊
ꝑplo reſpōſa reddētes/ ſinglari nūero loquū
tur:ſicut plęrūq; ⁊ ad ipos de⁹ vel ductoꝛ ip
ſoꝛū. Notādū etiā ꝙ pactū pacis teſtamētū
vocat ſcriptura/quidē moꝛe ſuo: nā ſępe ita
Joſue.10. loquiꝫ. Et nūciatū eſt ieſu dicētes: Inuēti
ſūt q̄nq; reges abſcōditi in ſpelūca: ꝓ eo qđ
eſt/nūciarūt dicētes. Ita faciet dn̄s oībus
inimicis nr̄is q̄s vos debellabitis eos. Ni/
hil min⁹ eēt huic ſentētię ſi nō haberet/eos.
Et oēs cępit i bello: q: ꝑ dn̄m factū ꝯfoꝛta/
ri coꝛ coꝝ vt obuiā irēt ad bellū ad iſrł vt ex
terminarenꝫ. Notādū ē ꝯfoꝛtari coꝛ/ non ſꝑ
Joſue.14. in bono accipiendū. Tu ſcis verbū qđ lo/
cut⁹ ē dn̄s ad moyſen hoiem dei de me ⁊ te.
Nō dixit hoiez ſuū. Et dixerūt filij ioſeph:
Joſue.17. Nō ſufficit nobis mōs et equ⁹ et ferrū cha/
nanęo q̄ habitat in baſan. Equū electū dix/
it ꝓ equis:qđ vſitatū in nr̄o ſermone nō ē.
Unn̄ nōnulli latini interꝑtes noluerūt equū
iterꝑtari/ſed eq̄tatū. Sic aūt dictū eſt/equ⁹
elect⁹ ꝓ equis/ſicut i nr̄a cōſuetudine diciꝫ
miles ꝓ militib⁹. Et facti ſunt exitus illoꝝ Joſue.18.
ioꝛdanis:⁊ reuertenꝫ fines ad mare:nō dix/
it reuerſi ſūt/vel ſaltē reuertūꝫ:ſicut ſolet de
finib⁹ dici:ſ reuertenꝫ/ tanꝙ̄ adhuc futurū
ſit:cū ꝑteritoꝝ ſit iſta narratio. Et in oībus
fere ipſis terraꝝ diuiſionib⁹ ꝑ ſingulas q̄ſq;
trib⁹ ita loq̄ꝫ ſcriptura/ vt futuri tꝑis v̄bis
vtaꝫ. Refugere illuc qui ꝑcuſſerit aiam no Joſue.20.
lens. Hic aiam/vel hoiem intelligere debe/
mus/vel vitā carnis q̄ fit ꝑ aiam. Qua locu
tiōe ⁊ illud dictū ē a fratrib⁹ ioſeph: Nō ꝑcu Gen. 37.d.
tiam⁹ ei⁹ aiam.i.non eū occidam⁹: Nā ſi aia
poſſet ab interfectoꝛe ꝑcuti/nō diceret dn̄s:
Nolite timere eos q̄ coꝛpus occidunt: aiam Matth.10.c.
aūt occidere nō poſſūt. Mandauit dn̄s in Joſue.21.
manu moyſi. Locutio familiariſſima ſcꝑtu/
ris. Ita em̄ diciꝫ verbū qđ factū ē in manu
illi⁹/vel illi⁹ ꝓphetę:h̄ eſt in ꝑtāte dicēdi da
tū. Et accepit ieſus cultros petrinos in q̄/
bus circūciderat filios iſrł. Nō dixit q̄b⁹ cir/
cūciderat/ſ i q̄b⁹. Et vbi dimiſit eos ieſus Joſue.22.
in domos ſuas/⁊ bn̄dixit eos dicēs:plus vi
deꝫ hic copulatiua cōiūctio.i.et: Nā ita dici
poſſet: Et vbi dimiſit eos i domos ſuaſ/bn̄/
dixit eos dicēs. Itē alia locutio notāda eſt
ꝙ cū dixiſſet ſcriptura:et bn̄dixit eos ieſus/
dicēs:atq; his v̄bis intētos feciſſet audire
q̄ bn̄dicēdo dixit ieſus:h̄ ſolū ſubiecit in di/
uitijs multis abierūt i domos ſuas ⁊ peco/
ra multa valde ⁊ argētū ⁊ aurū ⁊ veſtē mul/
tā valde:diuiſeſt ꝑdā inimicoꝝ ſuoꝝ cū fra
trib⁹ ſuis. Qđ magis eſſe narrātis ꝙ̄ bn̄di/
cētis apparet. Edificauerūt ibi arā ſuꝑ ioꝛ/
danē/arā magnā videre. Iſta locutio etiā i
ſermōe latino ē. Et audierūt filij iſrł dicen/
tiū: Nō ait dicētē vel dicētes. Seruire ſui/
tutē dn̄i. In q̄ locutiōe duo notāda ſūt:⁊ ſer
uire ſeruitutē:q̄ etiā latina reperiꝫ:et ſuitu/
tē dn̄i.i.q̄ debeꝫ vel exhibeꝫ dn̄o. Et audi/
entes phinees ſacerdos ⁊ oēs ꝓncipes ſyna
gogę qui erāt cū illo:verba q̄ locuti ſūt filij
ruben ⁊ filij gad ⁊ dimidiū trib⁹ manaſſes ⁊
placuerūt illis. Audiētes ꝓ audierūt poſitū
eſt:aut plus ē hic/et: Nā plen⁹ eſt ſenſus:au
dientes verba hęc placuerūt illis: Nec tn̄ ſi/
ne incōſequētia:q: cū audiſſet/ dicēdū fuit.
Et ieſus ſenioꝛ ꝓceſſ⁹ dieb⁹:h̄ de abraā di Joſue.23.
ctū notauim⁹:ſenioꝛē i ſcripturis nō ſolū il/
lū appellari q̄ eſt infra ętatē ſenis:ſ etiā val/
de ſenē: Unn̄ nō oīs ſenioꝛ ſenex:oīs autē ſe/
nex ſenioꝛ dici pōt. Et induxit ſuꝑ illoſ ma Joſue.24.
re ⁊ operuit ſuꝑ illos: Non ait operuit illos
ꝙ̄uis nonnulli interꝑtes maluerunt dicere.

In oīb⁹ gētib⁹ q̄s trāsiuim⁹ p ipas: vsita/
te in scriptris sūt istę locutiones: nec tā cre/
bro notādę/q̄ crebro intercurrūt.

Sancti augustini hipponēsis epī/locu/
tiōis de iesu naue liber sextus explicit.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epī/ locutionis de iudicum liber septimus incipit.

Judic. 1 **E**t factū est
postq̄ defunct⁹ ē iesus: i/
terrogabāt filij isrl'i dn̄o:
nō ait/dn̄m/qd̄ sermonis
nr̄i cōsuetudo poscebat.
Et bellem⁹ i chananęo:
Nō dixit aduersus chananęū/aut ꝯtra cha
Judic. 2. nanęū/aut saltē i chananęū. Et mortu⁹ est
iesus fili⁹ naue seru⁹ dn̄i / fili⁹ cētū decē an/
nor̄. Ista repetitio qd̄ cū dixisset fili⁹/repe
tiuit fili⁹: ⁊ deide addidit/cētū decē ānor̄/
inusitata ē: vt poti⁹ fili⁹ cētū decē annorū
diceret q̄ hō centū decē ānor̄: ſ tn̄ alibi re
pit. Et oīs generatio appositi sūt ad pr̄es
suos: Notāda locutio ē/q nō ait apposita ē:
q: plures erāt. Tradidit eos i manu p̄dā/
tiū: Nō dixit i manū/qd̄ videt latina locu/
tio postulare. Et cū suscitauit dn̄s eis iudi
ces: ⁊ erat dn̄s cum iudice: Solita locutiōe
pl⁹ ē h̄: ⁊ nā plenū eēt: Et cū suscitauit dn̄s
iudices/erat dn̄s cū iudice. Notādū ē etiā h̄
q a plurali ad singularē trāsiens/nō ait: cū
iudicib⁹/ſ cū iudice.i.cū vnoq̄ iudice. Et
factū ē cū moreret iudex ⁊ reuertebāt iterū
⁊ corrūpebāt sup pr̄es suos: Recta locutio
ita eē poterat scd̄m ꝯsuetudinē sermōis no
stri: Et fiebat cū moreret iudex/⁊ reuertebā
tur/⁊ iter̄ corrūpebāt sup pr̄es suos: Si/et/
nō haberet/plenū eēt: cū moreret iudex re/
uertebāt/ ⁊ iter̄ corrūpebāt sup pr̄es suos:
id est plus. Propter qd̄ tāta deliq̄t gens
hęc testamētū meū. Tāta dixit p tātū.i.tā
multū: nomē p aduerbio: qd̄ etiā in latinis
locutionib⁹ maxime i poeticis iuenit. Et
nō obaudierūt vocis meę: Gręca mag' lo/
Judic. 3. cutio ē. Fact⁹ ē sup eū spūs dn̄i: cū spirit⁹
dn̄i vtiq̄ fact⁹ nō sit/ſ sup eū fact⁹ ē: ita du
ctū ē: ac si diceret/ factū ē vt eēt sup eū. Ex
Joh. 1. d. q̄ locutiōe ⁊ i euāgelio legit: Añ me fact⁹ ē:
id est factū ē vt eēt ante me: Qd̄ alio mō di
ceret: p̄lat⁹ ē mihi. Et sūpsit aioth gladiū
desup femore suo dextro: Sic iterp̄tari po/
tuit qd̄ grec⁹ habet ἀπὸ ἄνωθεν. Nam lo/
cutio min⁹ latina ē. Erat aūt eglon vir ex/
ilis valde: h̄ ad antiphrasin.i.locutione cō
traria sequētia indicāt: qn̄ cū pcussus ē di/
ctū ē/q ꝯcluserint adipes vuln⁹: q: nō edu
ctus ē gladi⁹ de vētre ei⁹. Et pcussit alieni/
genas i sexcētos viros: Nō ait alienigena/
rū sexcētos viros: aut certe alienigenis in
sexcētis vir̄. Nōne p̄cepit dn̄s de⁹ isrl' tibi Judic. 4.
⁊ pges i mōtē thabor: Nō ait vt pgas/qd̄
videt eē cōsequēs: ſ inusitata locutiōe: nō/
ne p̄cepit tibi vt pges: vt subaudiam⁹ ver/
bū qd̄ supra positū ē: ⁊ sit: Nōne pges: aut
solita locutione plus habet et: Nā ista cō/
iūctione retracta sensus currit: Nōne man/
dauit dn̄s de⁹ isrl' tibi / pges i mōte thabor
⁊ accipies tecum decem milia virorum ⁊c̄.
Qm̄ nescio diē in q̄ dn̄s ꝓsperat angelū
mecū: vtrū ꝓsperat act⁹ angeli ei⁹ q̄ mecū
est: an ꝓspera mihi facit p angelū. Omnes
currus suos: nōgētos currus ferreos: vbi li
bet distinguat elegans repetitio/ vtrū oēs
currus suos: ⁊ deinde sequat/nōgētos cur/
rus ferreos. Et pauefecit dn̄s sisarā ⁊ oēs
currus ei⁹ ⁊ oīa castra ei⁹ i ore gladij in ꝯspe
ctu barach: Quō pauefecit currus/nisi eos
itelligas q̄ erāt i currib⁹? Et pauefecit dn̄s
sisarā ⁊ oēs currus ei⁹/⁊ oīa castra ei⁹ in ore
gladij in cōspectu barach. Pauefecit in ore
gladij: ac si diceret: interfecit in ore gladij:
pauefecit q̄/cū cęderet gladio. Et descēdit
sisara desup curru suo: ita dici latine potu/
it: qd̄ est grece ἀπὸ ἄνωθεν. Et cooperuit
eū in pelle sua Nō dixit pelle/ aut de pelle:
Sic eīn habet grec⁹ ἐν δέρρει. Et eris
si q̄s venerit ad te ⁊ dixerit: ē h̄ vir/ ⁊ dices/
nō est. Detracta cōiūctione cōsequentē ha/
bet sensū: Si q̄s venerit ad te: ⁊ dixerit est
hic vir: dices/ nō ē. Et pgebat man⁹ filio/
rū isrl' pgēs: Solita ⁊ frequētata locutio ē.
Et indurabat iabin regē chanaā: Nouo
mō positū ē h̄ verbū indurabat/ p eo qd̄ ē
fortis efficiebat ⁊ p̄ualidus. Perforauit Judic. 5.
caput ei⁹ ⁊ pcussit.i.pcussit caput ei⁹ ⁊ pfora
uit. Sic pereāt oēs inimici tui dn̄e ⁊ dili/
gētes eū sic ort⁹ solis in potētia ei⁹: nō dixit
diligētes te: cū vtiq̄ de dn̄o itelligi vellet.
Et factū ē qn̄ seminauit vir isrl': nō vnū ho Judic. 6.
minē significat/ſ ipsā gētē. Ascēdebat ma
diā ⁊ amalech ⁊ filij oriēt̄/et ascēdebat sup
eū: Ista repetitio vbi non videt hr̄e solitā
elegātiā vl' affectū. Et libauit vos de ma/
nu egypti. Per manū ptātē significat: per
egyptū/egyptios. Et dixit ad eū gedeon:
In me dn̄i mi/subitelligit itēde: h̄/ē i me i/
tēde. Et ē ista locutio scriptur̄ familiarissi/
ma. Et si ē dn̄s nobiscū: ⁊ vt q̄d ineneſt nos
oīa mala ista: pl⁹ habet ꝯiūctionē/et: sic so/
let loq̄ scriptura: q̄ si detrahat/plena snīa ē.
Et si ē dn̄s nobiscū vt q̄d inuenerit nos oīa

mala ista: quis ꝛ sup̄ior cōiūctio possit sal/
ua sn̄ia detrahi: vt cū dixisset: In me dn̄e mi:
deinde seq̄t: si ē dn̄s nobiscū / vt qd inuene/
rūt nos oīa mala ista: mag̃ enī h̄ exigit nr̄e
locutiōis ꝯsuetudo. Et vitulū ānoꝝ septē.
Hic manifestū ē quō vitulos appellet scptu
ra: Bos enī annoꝝ septē scdm̄ ꝯsuetudinē
locutionis nr̄e / nō est vtiq̄ vitulus. Scdm̄
Judic. 3. d. hāc ḡ locutionē dictū est de sangar / q̄ occi/
derit sexcētos viros p̄ter vitulos boū: h̄ ē p̄/
Judic. 7. ter boues. Et cecinit i cornea: subaudit tu
ba: grec' enī nō habet tuba: s̄ cornea. Ca/
melis coꝝ nō erat nūer': ꝛ erant sicut arena
q̄ ē ad labiū maris. In multitudine cōstat
hyp̄bolicos dictū. Hec aūt trāslatio vbi la
biū maris posuit ꝑ litore / assidua est in scri
pturis / s̄ rara ē i latinis codicib': q̄ plerique
lit' interp̄tati sūt: magis qd significet labi/
um volentes ponere / q̄ ip̄m labiū: Nā lit'
si vellēt septuaginta iterp̄tes dicere: nō de/
esset lingue grece qd diceret. Et diuisit tre
cētos viros p̄ tria principia: ꝑ ptib' princi
Judic. 8. pia posuit. Et dixerūt ad gedeon viri effrē:
id est viri de tribu effrem: Quid v̄bū h̄ fe
cisti nobis vt nō vocares nos cū exires pu/
gnare i madian? v̄bum ꝑ facto posuit. Et
dederūt septuaginta argēti: subaudit pon
do: vel tale aliqd. Interp̄tatio ex hebreo se
Judic. 9. ptuaginta / pōdo habet. Et cōduxit i ipsis
abimelech viros. In ip̄is dixit / ꝑ ex ipsis:
id est ex argēti pōdo septuagita cōduxit vi
ros. Uiros inanes ꝛ p̄turbatos: inanes
posuit ꝑ leuib' / qb' sūt cōtrarij graues: vn
Ps. 34. de dicit: In p̄plo graui laudabo te. Et itra
uit i domo p̄ris sui in effrata ꝛ iterfecit fra/
tres suos filios hierobaal septuagita viros
sup lapidē vnū. Quia iā superi' septuagin
ta dixerat filios hierobaal. i. gedeon / ꝛ nūc
eos septuagita dicit occisos: quis min' oc
cisi fuerit duo. i. ipse q̄ occidit ꝛ ioathan iu/
nior q̄ latuit: de q̄ adiūgēs dicit: Et remāsit
ioathā fili' hierobaal iunior / q̄m abscondit
se: ac p̄ h̄ vniuersū nūerū posuit ꝑ pene vni
uerso. Et spreuerūt viri sichimoꝝ i domo
abimelech: Nō dixit / spreuerūt domū abi/
melech. Et isidiati sūt sup sichimā q̄ttuor
p̄ncipia. i. q̄ttuor p̄tes: Iā istā locutionē eti
am superi' notauim'. Et accepit p̄plm̄ ꝛ di
uisit eū i tria p̄ncipia. Accepit dixit de illo
p̄plo q̄ cū illo erat: ꝛ hic tria p̄ncipia / ꝑ trib'
p̄tib' posuit. Et abierūt viri in locū suū. i.
Judic. 11. vnusq̄sq̄. Et eris nobis i caput oīb' habi
tātib' galaad: Nō dixit eris nobis caput.
Ps. 30. Sic enī solet loq̄ scptura: Un̄ ē: Esto mihi
i deū ꝓtectorē ꝛ i domum refugij: ꝛ multa
hmōi. Et hec vnica ei: ꝛ nō ē p̄ter ipsam fi

li' aut filia: h̄ ē qd dictū est / vnica ei: s̄ ꝓpt
affectū repetita sn̄ia ē. Et nō ē ei p̄ter ip/
sam fili' aut filia: Nō ei ꝑ nō erat ei / dictū
ē: p̄terita q̄ppe narrāt. Et vxor ei' sterilis Judic. 13.
ē: ꝛ nō pariebat: cū potuisset sufficere qd di
ctū ē: sterilis. Et p̄cat' ē manue dn̄m / ꝛ dix
it: In me dn̄e: hō dei quē misisti veniat nunc
iteꝝ ad nos. In me ita dictū ē / vt subaudi/
atur / itēde. Et p̄cussit eos tibiā sup femur.
Hec locutio inusitata ē: tn̄ locutio ē; nō ali/
qs i corp̄e mulieris loc': sicut i q̄stionib' ex
posui: hoc est p̄cussit eos ad admirationē /
ad stuporē. Et dixerūt vir iuda: q̄re ascēdi/ Judic. 15.
stis sup nos. Singularē posuit ꝑ p̄lali: dixe
rūt enī viri iuda / nō vn' vir. Ne forte oc/
curratis i me vos: ꝑ eo qd ē occidatis me. Et
hec locutio i q̄stiōib' exposita ē. Et redux
erūt eū de petra ꝛ vsq̄ venit vsq̄ ad maxil
lā. Locus est sic appellat' postea ex eo facto
qd ibi gessit ipse samson: qn̄ maxilla asini
pugnās mille p̄strauit: hoc ḡ p̄ ꝓlepsim di/
ctū ē: q̄ post illa oīa gesta / hec historia cō/
scp̄ta ē. Sicē stuppa cū olefecerit ignē. Me/ Judic. 16.
taphora ab aīali ad inaīale: Non enī stup/
pa sensum habet olfact': s̄ ita dictū est / ac si
diceret cū ignē senserit: Quis ꝛ h̄ q̄ dixit
senserit / ad eandē metaphorā p̄tineat: s̄ ad
celeritatē itelligēdā p̄tinet qd dictū ē / olfe/
cerit. Et extēdit manū suā ꝛ accepit eā. Et
si nō diceret: extēdit manū suā: vtiq̄ extē/
ta manu acceptā itelligerem'. Et nūciatū
ē gaceis dicētes: Nō ait nūciauerūt dicen/
tes / aut nūciatū ē a dicētib'. Si alligaue/
rint me i septē neruis hūidis nōdū siccatis:
nō ait / septē neruis: s̄ in septē neruis. Si
alligauerit me i septē neruis hūidis nōduꝫ
siccatis ꝛ infirmabor: plenū eēt si nō habe/
ret / et. Et isidie ei sedebāt i cubiculo: Qd
nōnulli iterp̄tati sūt / obsidebant: s̄ grecus
εκαθητο h̄ ē sedebat: q̄ isidie singulari nūe/
ro grece dicūt: nec pōt latine dici isidia. Lo
cutio aūt notāda erat: q̄ dictū ē isidie sede/
bāt ꝑ his q̄ isidiabant: Ipsi enī sedebant.
Nūc ḡ indica mihi i q̄ alligaberis: Nō ait /
q̄ alligaberis: aut / vn̄ alligaberis. Si alli/
gauerit me i funib' nouis: Nō dixit funib'.
Itē si alligauerit me i funicul' nouis i qb'
nō ē factū op' ꝛ ifirmabor: Plenū esset etsi
nō ꝓponeret / et. Et h̄ tertiū fefellisti me.
Tertiū posuit ꝑ tertio / siue ter: nomē scꝫ ꝑ
aduerbio: qd ꝛ i latinis locutiōib' elegāter
fieri solet. Dimitte me ꝛ palpabo colūnas
sup q̄s dom' cōfirmata est sup eas.

Sancti augustini hipponēsis ep̄i / liber
locutionis de iudicū explicit.

Diui aurelij augustini hipponē sis epi in heptateuchū:id ē septē voluminū opus:siue libros questionū ex secundo libro retractationum /argumentū.

A
2. Retract. ca.55. c Odē tpe scripsi etiā libros q̄stionum de libris eisdē diuinis septē: quos ideo sic appellare volui/quia ea q̄ ibi disputant/magis q̄renda pposui q̄ q̄sita dissolui. Quis multo plura in eis mihi videant ita pertractata/ vt post sint etiā soluta ꝛ exposita non imerito iudicari. Regnoꝝ q̄ libros eodē modo iā considerare ceperam⁹:sed nō multo pgressi/in alia q̄ magis vrgebant animū intēdimus.
B
Geñ.30.c. In primo autē libro vbi agiť de virgis variatis/quas ponebat iacob in aq̄:vt in conceptu positę/oues eas viderent cū biberēt:
Li.1. questionum.q.93. ꝛ varios fętus parerent:non bene a nobis exposita est causa / cur iterum cōcipientib⁹ non ponebat:id est cum alios fętus conciperent/ sed in priore conceptu. Nam quę
Lib.1. q̄stionum.q.95. stiōis alterius expositio:vbi q̄riť/ cur dixerit socero suo iacob:Et decepisti mercedem
Geñ.31.c. meam decem agnabus: satis veraciter eno data demonstrat istam sicut solui debuit
Li.3.q̄stionū. q.82. non solutam. In tertio quoq̄ libro vbi de sūmo agiť sacerdote/ quō creabat filios cū haberet necessitatē bis i ̄ die ingredi in sctā sctōꝝ:vbi erat altare incensi: ad offerendū
Leuit.c.6.b. incēsum mane et vespere:quo nō posset/sicut lex dixit/immūdus intrare:et eadem lex
Leuit.15.a. dicat / immundū fieri hominē etiā ex cōcubitu cōiugali:quē iubet quidē lauari aqua: sed ꝛ lotū dicit immūdū esse vsq̄ ad vesperam. Unde dixi cōsequens esse/ vt aut continēs esset / aut dieb⁹ aliq̄bus intermittere/tur incensum: non vidi fuisse consequens. Potest eni sic intelligi q̄d scriptū ē: Immūdus erit vsq̄ ad vesperā: vt post ipsam vesperam iam nō esset immūdus / sed vsq̄ ad ipsam : et vespertino iam tempore incēsum mūdus offerret/cū propter creandos filios post matutinū incēsum mixtus esset vxori.
D
Li.3. questionum.q.83. Itē q̄ ibi q̄situ ē: quō phibit⁹ esset sup funus patris sacerdos summus intrare:cū eū fieri sacerdotē(quādo vnus erat) nisi post
Leuit.21.c. mortē sacerdotis patris nō oporteret : dixi ppter hoc necesse fuisse:nondū sepulto patre statim post eius mortē/filiū eius constitui q̄ succederet patri:etiā ppter continua
Leuit.c.6.b. tionis incensum / q̄d bis in die necesse erat offerri:qui sacerdos super mortē nondū sepulti patris phibeť intrare: Sed parū attendi/ potuisse hoc accipi magiſ ppter illos qui futuri fuerāt summi sacerdotes:nō patribus summis sacerdotib⁹ succedentes:sed tamen ex filijs.i.ex posteris ꝛ aaron / si forte
Al. reorum summ⁹ sacerdos/aut filios nō haberet/ aut ita reprobos haberet vt nullus eoꝝ patri deberet succedere. Sicut samuel summo sacerdoti heli successit: cū sacerdotis fili⁹ ipse
1.Reg.1.et.2. E nō esset/sed tamē ex filijs.i.ex posteris esset
Li.3.questionum.q.84. aaron. De latrone etiā cui dictū est: Hodie
De baptismo cōtra donatistas li.4.ca.22. mecū eris in paradiso:q̄ nō fuerit visibiliter baptizat⁹:quasi certū posui/cū sit incertum:magisq̄ illū baptizatū fuisse credēdū
De cōfe.dis.4. c.baptismi 4.sen.dis.4. ca.sunt et alij. sit:sicut ego q̄ alibi postea disputaui. Itē q̄d in quinto libro dixi:vbi cōmemorantur
F
Li.5.questionum.q.46.i fi. matres in generationib⁹ euāgelicis:nō eas positas nisi cū patribus:verū est quidē/sed ad rem de qua agebať non ptinet. Agebať autē de his q̄ ducebāt fratrū vel ppinquorum cōiuges eoꝝ q̄ sine filijs defuncti erāt: ppter duos patres ioseph:quoꝝ alterum
2.Retract. ca.7. matthęus cōmemorat:alterū lucas. De q̄ q̄stione diligenter in hoc ope disserui/cū re
Li.3.cōtra faustum ca.3.et li.28.ca.3. tractaremus opus nostrū contra faustum manicheum.

Primi libri questionū super genesim sancti augustini recollecta annotatio.

13 Utrū coruus ille q̄ emissus dicit̃ ⁊ non rediſſe/mortuus sit.

14 Quō columba dicat̃ non inuenisse vbi resideret:cū iā cacumina montiū nudata dicantur.

15 Quō intelligēdū sit/ qđ dn̄s dicit: Nō adiciā adhuc maledicere terrā ⁊c̃.

16 Quō dicat̃: De manu fratris ei⁹ reqrā animā hoīs:quis sit frater.

17 Cur cham in filio suo chanaan/ nō in se maledicit̃ ob offensam patris.

18 Quō dictū sit de nemroth/ q̄ cepit esse gigas sup terrā: cum gigantes antea natos scriptura cōmemoret.

19 Quō in dieb⁹ filij heber/ phalech nomine/ diuisa dicat̃ terra.

20 Quō dicat̃ omnib⁹ fuisse labiū vnū:cū prius filij noe dicant̃ distributi p terras fm tribus/gentes et linguas.

21 Quō stulte p̄sumētes dixerint: Uenite edificemus nobis ciuitatē et turrim cui⁹ caput erit vsq̄ in celū.

22 Ad quos intelligat̃ de⁹ dixisse: Uenite descēdam⁹ ⁊ confundam⁹ linguā eoꝝ.

23 Cū dictū sit ad noe:Erūt āni vite eoꝝ centū viginti:quō dicat̃ de arphaxat postea genito:q̄ pluſq̄ trecentis annis vixerit.

24 Quare scriptū sit:Sem erat pater omnium filioꝝ heber ⁊c̃.

25 Quō cōstet veritas sup numerū ānoꝝ thare/ patris abrae.

26 Quō cōgruat sancto ac fideli viro qđ abraā fecit / dicēdo egyptijs sarā esse sororē suā:et occultando q̄ esset vxor sua:Et quomodo sara inuiolata probari possit.

27 Quō de terra sodomoꝝ ⁊ gomorreorū dicit̃ priusq̄ deleret̃/ q̄ esset velut paradisus dei:⁊ q̄s sit paradisus ille.

28 Quō intelligēdū sit/q̄ semini abrae pmittit tantū terre quātū acie oculorū posset p quattuor cardines mūdi ipse abraā circūspicere.

29 Quapropt̃ abraā noiet̃ trāsfluuialis.

30 Quia pauor irruit sup abraā:⁊ ecce timor magn⁹ incidit ei:dubitatur an timor ceterisq̄ animorū pturbationes cadāt in viros sapiētes:⁊ adducit̃ aulus gellius de noctib⁹ atticis/vn̄ sit.

31 Quō abrae dicatur:Dabo tibi ⁊ semini tuo post te terrā ⁊c̃.in possessionē eternā : cū ipsa israelitis tpaliter data sit.

32 Quō dictū sit abrae de filio ei⁹: Et reges gentiū ex illo erūt.

33 Quō intelligat̃/q̄ abraam tres videns vnum tm̄ dn̄m appellat.

34 Quō si angelos intellexit esse/ ad mortaliū refectionem inuitauerit dicens: Sumat̃ aq̄ ⁊ lauē pedes vestros ⁊c̃.

35 Quō quia dr̄ q̄ abraam ⁊ sara seniores erāt:aplus p miraculo habet corpus abrae emortuū genuisse/cū abraā tā medie dūtaxat fm illa tpa esset etatis ⁊ postea filios de cethura fecerit.

36 Cū ambo tā abraā q̄ sara riserit vt dicitur dn̄s tm̄ sarā redarguit q̄ riserat.

37 Quō sara si deum esse putabat/ negabat se risisse: cū sciret deū nihil latere posse/cū scrutator sit etiā cordiū.

38 Quō dn̄s pmittat abrae:nō solū p̄mia sed etiā obtinentiā (al's obedientiā) iusticie filioꝝ eius.

39 Quō deus q̄ cuncta scit/ voluit experiri descēdēdo / an clamorē illū de quo fit mentio/ opere cōplerent.

40 Quia de sodomis dixit de⁹/nō se perdere locū si inuenirent̃ illic vel decem iusti:querit̃ an speciali q̄dā sentētia de illa ciuitate:an de omnib⁹ intelligendū sit generaliter parcere dn̄m loco in quocūq̄ vel decē iusti fuerint.

41 Quō loth q̄s obuiā habuit/adorauit vt angelos:⁊ inuitauit ad refectionē corporalē vt hoīes/cū alterū ineptū esse videat̃ ac indecens.

42 Quia loth obtulit filias suas vt incorruptos seruaret hospites suos:querit̃ an licita sit cōpensatio flagitioꝝ.

43 Si cecitate pcussi erant viri sodomite: quō deficere poterāt q̄rendo ostiū:cū ne querere quidē illud ceci possent:q̄ ergo cecitate dicant̃ pcussi.

44 Quid significet q̄ loth deo non credebat/sed diffidebat.

45 Quid significet q̄ loth dicatur liberatus ob meritū abrae.

46 Quis sit mons in quē loth sponte ascēdisse dicit̃:cū admonente dn̄o ascēdere prius in montē noluerit.

47 Quid significet timor loth/ qui vt dicitur/in segor habitare timuit.

48 Quō abraā adhuc i illa etate in q̄ erat cū de eo dicit̃:q̄ timuit dicere de sara q̄ vxor sua esset/ p sare pulchritudine periclitari metuebat.

49 Quid significet q̄ de⁹ de pctō qđ abimelech potuisset cōmittere in saram: dixit: Pepci tibi vt nō peccares i me. Et quomō eidē admonēdo dictū sit: tāq̄ sine dubio p̄diceret:tu morieris.

50 Cur abraā nec die quo natus ē ei fili⁹:

nec die quo circũciſus eſt/ſed die quo ablactatus eſt epulũ fecerit.

51 Quõ abraam cõtriſtatus eſſe dicat̃: dicẽte ſara: Ejice ancillã ⁊ filiũ ei⁹ ⁊c̃. cũ fuerit ꝓphetia quamvtiq̃ magis debuit noſſe ipſe q̃ ſara.

52 Quõ hiſmael q̃ dictus ſit a deo ſemen abrae: ⁊ quid ſignificet.

53 Quõ abraã dicat̃ impoſuiſſe humeris agar puerũ tam grandẽ.

54 Quõ agar dicat̃ ꝓieciſſe puerũ tã grandem ſub arborẽ tanq̃ infans eſſet: et reliqua/ quõ etati illius cõgruant.

55 Quõ agar dicat̃ erraſſe iuxta puteum ꝯiurationis: q̃ nõ tũc/ ſed multo poſt dictus videt̃ hoc nomine.

56 Quõ ad puteũ iuramẽti agrũ dicatur plantaſſe abraã: cũ beat⁹ ſtephan⁹ dicat/ ꝙ abraã in terra illa nec hereditatem acceperat/ nec ſpaciũ pedis.

57 Quõ dicatur/ ꝙ tẽptauit de⁹ abraã: cũ beat⁹ iacobus in epiſtola ſua dicat/ ꝙ deus neminẽ tẽptet.

58 Quõ dicat dñs: Modo eni cognoui ⁊c̃. cum prius nouit.

59 De quo dictũ intelligem⁹ illõ: Et nõ pepercisti filio tuo dilecto propter me: an ꝓpter angelum/ an propter deũ.

60 Quõ chamuel nominatus inter filiós melche/ dicat̃ pater ſyrorum: cũ tunc ſyrorum genus nondũ fuerit.

61 Quõ dictũ ſit: Exurgens autẽ abraam adorauit populũ terre: cũ ſcriptũ ſit: Dñm deũ tuũ adorabis ⁊c̃.

62 Quid ſit ꝙ abraam iubet puero ſuo/ vt manũ ſuã ponat ſub ei⁹ femore.

63 Quid differãt augurationes illicite ab illa petitione ſigni qua petiuit ſeruus abrae/ vt ei deus oſtẽderet ipſam eſſe futurã vxorẽ dñi ſui iſaac.

64 Quid nobis ſignificet̃ in eo ꝙ ſeruus abrae referẽs mãdata eius: nõ eiſdẽ verbis/ ſ3 idẽ ſignificantib⁹ vſus ſit.

65 Quõ/ vti i grecis codicib⁹ reperit̃/ iuratio ſerui abrae maledictũ dicat̃.

66 Unde hec duo: miſericordia ⁊ iuſticia: ſeu miſericordia ⁊ veritas/ in pſalmis ⁊ alijs ſanctis ſcripturis vſus ſui originem duxere.

67 Cum dicit̃/ rebecca ſit vxor filij dñi tui quẽadmodũ locut⁹ eſt dñs: querit̃ q̃ñ id locutus ſit dñs.

68 Utrũ fratres rebecce ipſi tã magna cõꝑcantes ꝓphete erant/ an vani.

69 Qual' fuerit exercitatio iſaac in cãpo.

70 Cum dictũ ſit: Adijciens autẽ abraam ſumpſit vxorẽ noĩe cethurã: dubitat̃ an incõtinentia in eo ſuſpicanda ſit: et quõ ex ea filios genuerit/ q̃ ꝑus cũ ſenior eſſet ꝓ miraculo ex ſara habet̃ genuiſſe.

71 Quid ſibi velit q̃ð ſcriptũ eſt: Hec ſunt noĩa filiorum hiſmael/ ſm̃ nomina generationũ eorum.

72 Quo rebecca ierit interrogare dominũ/ cũ pregnans eſſet.

73 Quid ſignificent duo populi/ q̃s dñs dixit in vtero rebecce.

74 Quõ iacob/ q̃ vir ſimplex ⁊ vt grecum ſonat/ non fict⁹ dicit̃: ꝑ dolũ acceperit benedictionẽ fratris ſui.

75 Quãdo ⁊ quõ factum ſit/ ꝙ tpe famis abijt iſaac ad abimelech regem philiſtinorum in gerara.

76 Scdm̃ q̃d iſaac dicit̃ magn⁹ factus valde: ⁊ quomõ ſignificent̃ in hoc tpalia dona etiã a deo ſperanda.

77 Quid ſit execratio illa de q̃ dicit̃: Fiat execratio inter nos.

78 Quare iſaac puteũ in quo nõ inuenta eſt aqua/ vocauit iuramentũ.

79 Quã ſignificationẽ moralẽ habeat/ ꝙ iſaac tant⁹ patriarcha anteq̃ moriat̃ a filio ſuo venationẽ querit.

80 Quã ſignificationẽ habeat extaſi iſaac.

81 Quõ annũciata ſint verba eſau rebecce/ q̃bus cõminat⁹ eſt occidere fratrem ſuũ: cũ ſcriptura dicat hoc eum in ſua cogitatione dixiſſe.

82 Quid ſignificationis habeat q̃ð in grecis codicib⁹ legitur iſaac dixiſſe: Fuge in meſopotamiam: vbi latini habent/ vade ⁊c̃.

83 Quomõ intelligenda ſint verba iacob: Dominus eſt in loco hoc: ego autem neſciebam.

84 Utrũ in lapide quẽ iacob in titulũ conſtituit et oleo ꝑfudit/ idolatriã fecit.

85 Quõ vocauerit nomẽ loci illius domũ dei: et q̃d votũ eius ſignificet.

86 Quomodo iacob agnouit rachel eſſe filiam laban ⁊c̃.

87 Quõ rachel oſculũ ab incognito receperit: ⁊ q̃ ſit ratio oſculandi.

88 Quõ anni ſeptẽ q̃bus iacob ſeruiuit ꝓ rachel/ erãt in ꝯſpectu ei⁹ velut pauci dies/ eo ꝙ diligebat eã: cũ etiã breue tẽpus longũ eſſe ſoleat amantib⁹.

89 Utrum iacob poſtq̃ lyam duxerat/ adhuc ſeptẽ annos ſeruiuit ꝓ rachel priuſq̃ eam duceret: an paulopoſt eã quoq̃ duxerit.

90 Que sit discretio in scriptura inter vxo
rem ⁊ concubinā.

91 Quō se lia sicut in grecis exēplaribus
sonat/eufortunatā seu bene fortuna/
tam dixerit: hoc est/quid per fortunā
intellexerit.

92 Quid significet iacob dicens: Bñdixit
te dñs in pede meo.

93 Quid verisimilitudinis naturalis/⁊ qd
eqtatis hobeat factū iacob de virgis
versicoloribus in fetandis ouibus.

94 Quid significet q̄ laban dixit: Quare
furatus es deos meos/vtens plurali
nūero/cū antea singularit' tm̄ repiat.

95 Quid sit qd dicit iacob socero suo: De/
cepisti mercedē meā decē agnabus.

96 Que fuerit titulo⁊ instituēdi ratio: de
qua dicit: Sumpsit autē iacob lapi/
dem ⁊ constituit eū titulum.

97 Quid significet varietas sermonis la/
ban ⁊ iacob: quorū alter aceruum la/
pidum appellauit aceruū testimonij:
alter vero aceruū testē.

98 Quid sit qd loquēdo laban ad iacob/
dicit: Testat aceruus hic: ⁊ testat ti/
tulus hic: ⁊ visio quā dixit/respiciat
deus inter me ⁊ te.

99 Quid est qd dicit in cōsequētibus la/
ban: Vide nemo nobiscū est.

100 Quis sit timor isaac per quē dicitur
iacob iurasse.

101 Que sint castra dei/que iacob dicitur
in itinere vidisse.

102 Quō iacob de multitudine copiaru⁊
fratris sui turbatus/habuerit fide⁊
deo salutē pmittenti.

103 Cuius sint illa verba: In muneribus
pcedentibus eū.

104 Quid sit q̄ ab illo angelo desiderat
iacob benedici/cui luctādo pualuit.

105 Quid sibi vult q̄ iacob ait fratri suo:
Propter h̄ vidi faciē tuā/ quēadmo
dū cū videt aliqs faciē dei.

106 Utrū mēdaciter pmiserit iacob fratri
suo: q̄ sequens pedes suo⁊ in itine/
re pter quos moraretur/ vēturus
esset ad eum in seir.

107 Quō scriptura dinā humiliatā ⁊ pol/
lutā a sichem virginē vocat.

108 Quō filij iacob/ quos pauloante lo/
quēs cū fratre suo infantes eē signi/
ficauit/potuerint tātā stragē facere.

109 Quō iacob timēs bella finitimorum
dixit se exiguū numero.

110 Quare deus loquēs ad iacob potius
dixit: Fac ibi arā deo qui apparuit
tibi cū fugeres a facie esau fratris
tui: q̄ fac ibi aram mihi.

111 Quare cū iacob deos alienos auferē/
dos diceret/etiā inaures abstulerūt
cū ad idolatriā nō ptineant.

112 Quō factus dicat timor dei in ciuita/
tibus q̄ circa illos erant.

113 Quid significet ciuitat' vni' noim di
uersitas: hoc ē cur vna ciuitas trib'
nominata reperiat nominibus: vt
vllamaus/bethel/et luça.

114 Cur iacob postq̄ israel dict' ē a dño/
iterū ab eodē iacob appellat: cū ce/
teri qb' noia mutata sunt/ duntaxat
posteriori nomine nuncupari in sa/
cra scriptura soleant.

115. Quid discriminis habeāt in pmissis
iacob gentes ⁊ cōgregationes gen/
tiū: cū dicit q̄ erunt ex eo.

116 Cur iterū dicat: Statuit iacob titu/
lum ⁊c. an hoc bis factū sit.

117 Quō duodecim filij israel dicant na/
ti aut facti i mesopotamia: cū benia
min longe postea nat' sit ⁊ alibi.

118 Utrū debito ordine post narrationē
mortis isaac/narrat q̄s vxores esau
acceperit: ⁊ q̄s filios creauerit.

119 Quō scriptura dicat post mortē isaac
patris sui esau abscessisse de tra cha
naan/ ⁊ habitasse in mōte seir: cum
veniēte de mesopotamia iacob fra/
tre ei' /legat q̄ iā illic habitabat.

120 Quō p eo tpe quo recitat/appellata
sit terra edom.

121 Quō intelligendū sit qd scriptū ē: Et
hi reges q̄ regnauerūt in edom an/
teq̄ regnaret rex in israel.

122 Quō potuerit mors isaac decē ⁊ septē
ānox inuenire ioseph ei' nepotē: sic
videt tāq̄ ex ordine scptura narrare.

123 Quō de matre ioseph locum habeat:
Nunqd veniētes veniem' ego ⁊ ma
ter tua ⁊ fratres tui adorare te super
terrā q̄ iam erat mortua?

124 Quare scriptura hismaelitas/qbus a
fratrib' vendit' ē ioseph/etiā madia
nitas vocet: cū hismael sit de agar
fili' abrae: madianite vo d' cethura.

125 De qb' filiab' cū sola dina sit / dicat
cum lugeret ioseph: Cōgregati sunt
autē oēs filij eius ⁊ filie.

126 Quis sit infern'/de q̄ dictū ē: Descē/
dam ad filiū meū lugēs in infernū:
⁊ q̄ ad infernū descendāt.

127 Utrū spado is cui tradit' est ioseph
recte archimagirus.i. pposit' coqrū

dicat: an rectus ꝓpositus militię.

128 Quo tpe fieri potuit: qđ dicit: Factū est autē in tpe illo: descēdit iudas a fratrib⁹ suis ad hoiem quēdā adollamitā: cui nomē hiras: Et vidit illic iudas filiā hois chananei noie sue: et accepit eam: et introiuit ad eā: et peperit filium ꝛc.

129 Quid significatū est verbis illis: Et depositis vestimētis viduitatꝭ suę.

130 Quō iterū dicendo: Joseph autē depositus ē in ęgyptū ꝛc. ad ordinem redeat scriptura vnde discesserat.

131 Quō iuxta grecos codices qui tria canistra condriton. i. panū cibarioꝝ habēt / pharao potuerit in escis suis habere panes cibarios.

132 Quomodo pharao putabat se stare super flumen.

133 Quō dictū sit: Obliuiscent vbertatꝭ futurę in tota terra ęgypti: cū obliuio sit ꝓteritoꝝ.

134 Quō iā tertio significet spūssanctus in scriptura sctā: cum dicit: Nunqd inueniemus hominē talem qui habeat spiritū dei in se?

135 Quid interpretetur nomen ioseph ei datū: scʒ psotonphanech.

136 Cuius phutifaris sacerdotis filia data sit ioseph.

137 Quō dictū sit ꝙ tritici qđ ꝯgregauit ioseph sicut arenā nō erat numer⁹: cū cuiuslibet rei finitę numer⁹ sit.

138 Quō dr / ꝙ cōmemorat⁹ ē ioseph somnioꝝ suoꝝ q̄ viderat adorantib⁹ eū fratrib⁹ suis: cū nō cōpleant eo mō de pře et mře ei⁹: cū mr mortua eēt.

139 Quid ē ꝙ ioseph vir tā sapiēs atqꝫ ita nō solū hoim inter q̄s viuebat testimonio ꝯ ipsa etiā scptura teste laudat⁹ / ita iurat p salutē pharaonis?

140 Quid est ꝙ cū intra se penitētes filij israel loq̄rent đ fratre suo ioseph / ꝙ cū illo male ęgerint: et h̄ eis diuino iudicio redderet ꝙ se piclitari videbant: adiūgit scriptura ꝛ dicit: Ipsi ignorabāt ꝙ audiebat ioseph: interpretes eni inter illos erāt.

141 Quid intelligēdū sit ioseph dixisse ad fratres cū dr: Et iteꝝ accessit ad eos ꝛ dixit illis: nec adiūgitur quid illis dixerit iterum.

142 Quō intelligat illud: Et deducetꝭ senectā meā cū tristicia ad infernum: an ideo ad ifernū: qꝛ cū tristicia ꝛc.

143 Quō verū sit qđ dr / ꝙ a ꝓposito domus audiuerit: deus vr ꝛ de⁹ patrū vestroꝝ dedit vobis thesauros in saccis vestris: argentū autē vestrū probatum habeo ꝛc.

144 An ꝛ ioseph ebri⁹ fuerit: ꝛ quō: cū dr: Biberūt autē ꝛ inebriati sūt cū eo.

145 An mendaciū dixerit ioseph: dicēdo fratrib⁹ suis: Nesciebatis qꝛ augurio augurat hō qualis ego ꝛc.

146 Quo animo ꝛ ꝓpt̄ q̄d ioseph fratres suos in tanta aioꝝ ꝑturbatione in quanta fuisse legunt detinuerit.

147 Quo pacto euenit vt multa aliter q̄ acta sint narrent.

148 Quid sit qđ dicit ioseph: Misit enim me deus ante vos remanere vestrū reliquias super terrā.

149 Quō cū dr: Intrauerūt in ęgyptū iacob ꝛ omē semē ei⁹: filij et filij filioꝝ ei⁹: filię ꝛ filię filiaꝝ ei⁹: cū filiā vnā tm̄ habuisse legatur.

150 Quō scptura intelligēda sit q̄ dic̄ tot aias pepisse liā: vel tot aut tot aias exisse de femoribus iacob: ꝙ si a pte totū significare dicatur / quō stat ꝙ tot hoies ex illi⁹ femore exisse testat.

151 Cū dicit: Hi filij lię q̄s peperit ipsi iacob in mesopotamia syrię: ꝛ dinam filiā ei⁹: oēs aię / filij ꝛ filię ei⁹ triginta tres: nūqd oēs istę trigintatres aię ex lia i mesopotamia syrię natę sūt.

152 Quō cōstet rō numeri / cū dr aias intrasse cū iacob in ęgyptū ꝛc.

153 Quō merito cōmēdat in patriarchis ꝙ pecoꝝ nutritores erāt i pueritia: ꝛ quoꝝ sit hoi iusta oīatio.

154 Quō cōsonat veritati: Abominatio est cū ęgyptijs ois pastor ouiū.

155 Ad q̄d facta sit illa repetitio: Venerit autē in ęgyptū ad ioseph iacob ꝛc.

156 Quid ē qđ dicit iacob ꝓm grecos codices / pharaoni illud: Dies annoꝝ vitę meę quos incolo ꝛc. quare scʒ dixit incolo.

157 Cū dictū sit: Dedit eis possessionē in terra optima ꝛ in terra ramessem / sicut ꝓcepit pharao: q̄rit / nōne tra ramesse sit tra gessen / quā eis pharao dari ꝓcepat: ꝛ ipsi sibi dari petierāt.

158 Quō somniū ioseph ipletū putabim⁹: qñquidē vbi dr: Et metiebat triticū patri suo ioseph / cū pr nō adorauerat / sicut futurū somniauerat.

159 Ad q̄d dicat: Intulit ioseph oēm pecuniā in domū pharaonis.

160 Quō egyptij in tanta fame ꝛ pecora

et pecoꝝ pascua habuisse dicanṫ:cũ in terra chanaan defecerint.

161 Quõ notãter illa duo iũguntur miseri/cordia ⁊ veritas:cũ moritur⁹ iacob filio suo ioseph dicit:Si inueni grãtiã in ɔspectu tuo:subijce manũ tuã sub femore meo:⁊ facies ĩ me miscdiã et veritatẽ ⁊c. Circa q̃ verba disq̃rẽdũ q̃d sibi velit in tãto viro tã sollicita corporis commendatio: vt non in egypto sepeliaṫ/s3 in terra chanaan iuxta patres suos.

162 Utrũ legẽdũ sit:Adorauit sup caput virgę eius/an virgę suę:⁊ q̃d significationis habeãt verba illa.

163 An facta sit illa ꝓmissio. Faciam te in congregationes gentiũ.

164 Quã sentẽtiã habeant/⁊ quo ordine astruẽda sint illa verba: Nũc q̃ filij tui duo q̃ facti sunt in egypto ⁊c.

165 Cũ ioseph interfuerit sepulturę matris suę/cur tã q̃ nescienti iacob ipi voluit indicare: vbi ⁊ q̃n ipsam sepelierat.

166 Quid significet q̃ iacob ita benedicit nepotes/vt dexteram manũ minori imponat:maiori autẽ sinistrã ⁊c.

167 Quõ valeat ad litterã ɔuenire q̃ sichimã dicit iacob p̃cipuã dare filio suo ioseph/ ⁊ addit q̃ eã possiderit ĩ gladio suo ⁊ arcu:Emit eni cẽtũ agnis possessionem illam:⁊ non cepit iure victorię bellicę.

168 Quõ dicat scpturę/qd̃ assidue dicitur d̃ mortuis:Et appositꝰ ẽ ad p̃res suos ⁊c.

169 Quid significet q̃draginta dies sepulturę/q̃s cõmemorat scp̃tura. Et q̃d q̃dragenariꝰ nũerꝰ sacramẽti habeat.

170 Quõ ioseph iussit noie suo dicere pharaoni:Paṫ meꝰ adiurauit me dicẽs: monumẽto qd̃ ego fodi in terra chanaan ibi me sepelies ⁊c.cũ tamẽ hęc verba patris eiꝰ nõ leganṫ.

171 Quid sibi vult/q̃ cũ p̃gerẽt ad sepeliendũ iacob/scp̃tura dic̃:Et aduenerṫ ad areã achad q̃ est trãs iordanẽ:cũ p̃tergressi sint locũ in q̃ erat sepeliẽdus plus q̃ quingenta miliaria.

172 Utrũ luctus septẽ dies/ an nouẽ debeat fieri defunctis:eo q̃ d̃r:Et fecit luctũ patri suo septẽ dies.

173 Cũ scp̃tura dicat ioseph filios filiorũ vel nepotes filioꝝ vidisse:quõ eos iungit illis.lxxv.hominibꝰ cũ q̃bus iacob egyptũ dicit intrasse ⁊c.

Diui aurelij augustini hipponẽsis epi/liber p̃mꝰ questionũ super genesim incipit.

Um scripturas sctãs/q̃ appellãṫ canonice/legendo/⁊ cũ alijs codicibus s̃m septuaginta interpretationẽ cõferẽdo percurremꝰ:placuit eas q̃stiones q̃ in mentẽ venirent:siue breuiter cõmemorando/vel etiã ptractãdo tantũmodo ꝓponerenṫ:siue etiã q̃litercũq̃ tanq̃ a festinantibus soluerenṫ stilo alligare/ne de memoria fugerẽt. Nõ vt eas satis explicaremus: sed vt cũ opus esset possemꝰ inspicere:siue vt admoneremur q̃d adhuc esset req̃rendũ: siue vt ex eo qd̃ iã videbaṫ inuẽtũ vt poteramus essemꝰ/⁊ ad cogitãdũ instructi/⁊ ad r̃ndendũ parati. Si q̃s igiṫ hęc legere ꝓpṫ incultũ in nr̃a festinatiõe sermonẽ nõ fastidierit/q̃s q̃stiones ꝓpositas inuenerit nec solutas/nõ ideo sibi nihil collatũ putet: Nõ nulla eni ps inuentionis est/nosse q̃d q̃ras. Quarũ aũt solutio placuerit/ nõ ibi vile cõtemnat eloquiũ:sed de aliq̃ participatione doctrinę potiꝰ gratuleṫ. Nõ eñ disputatiõ veritate/sed veritas disputatione requiriṫ. Exceptꝭ q̃ his q̃ a p̃ncipio/vbi deꝰ cęlũ ⁊ terram fecisse narraṫ/vsq̃ ad dimissionẽ duoꝝ hoim p̃moꝝ de paradiso/tractari multipliciter possunt:de q̃bus alis quantũ potuimꝰ disseruimꝰ:hęc sunt q̃ legẽtibꝰ nobis occurrentia voluimꝰ litteris attingere.

De eo qd̃ dictũ est de cain/q̃ edificauit ciuitatẽ:queriṫ quõ id fieri possit:cũ ciuitas nõ nisi ex multitudine hoim cõstituaṫ:quã tp̃e cain fuisse verisimile nõ ẽ: Questio.i.

Quomodo cain potuerit cõdere ciuitatẽ/ cũ ciuitas alicui vtiq̃ cõstituaṫ hoim multitudini:illi autem duo parentes ⁊ duo filij fuisse referanṫ:q̃rũ filioꝝ ab altero alter occisus ẽ:in cuiꝰ occisi locũ aliꝰ natus esse narraṫ? An ideo q̃stio ẽ:q̃m q̃ legũt/putãt solos tũc fuisse hoies q̃s diuina scriptura cõmemorat:nec aduertũt eos q̃ p̃mi sint cõditi duos/ vel eos etiã q̃s genuerunt tã diu vixisse/vt multos gignerẽt. Non eñ ⁊ adã ipse eos solos genuit/quorũ noia leguntur:cũ de illo scriptura loquẽs ita concludat:q̃ genuerit filios ⁊ filias. Proinde cum multo pluribꝰ illi vixerint annis/q̃ israelitę in egypto fuerũt:q̃s nõ videat q̃ multi ho-

mines nasci potuerũt/vnde illa ciuitas im
pleretur: si hebrei multo minore tẽpore ita
multiplicari potuerũt?

Utrũ qḋ quidã codices habẽt/ mathusalem post diluuiũ vixisse/ verum sit: Questio.II.

Gen.5.d. Ueri solet/quõ mathusalẽ ſm ãno/
q rum cõputationẽ viuere post dilu/
uium potuerit: cũ oẽs/ꝑter eos q̃ in
arcã ingressi sunt/perijsse dicanť. Sed hãc
q̃stionẽ pluriũ codicũ mendositas peperit.
Nõ solũ q̃ppe in hebreis aliter inueniť: verũ/
etiã in septuaginta interp̃tatiõe/mathusa/
lem in codicib⁹ paucioꝛib⁹/ſ3 veracioꝛib⁹ sex
annos ante diluuiũ repiť fuisse defunctus.

Quõ potuerit angeli cũ filiab⁹ hoim cõcũbere: Questio.III.

Gen.6.a. Tez queriť/quẽadmodũ potuerint
i angeli cũ filiab⁹ hoim cõcũbere/ vñ
gigantes nati eẽ ꝓhibenť: q̃uis nõ/
nulli ⁊ latini ⁊ greci codices: nõ angelos ha
beant/sed filios dei: q̃s q̃dã ad soluẽdã istã
q̃stionẽ iustos hoies fuisse crediderũt: q̃ po
tuerũt etiã angeloꝝ noĩe nũcupari. Nã de
Malach.3.a. hoie iohãne scp̃tũ ẽ: Ecce ego mitto angelũ
meũ ante faciẽ tuã: q̃ ꝑparabit viã tuã. Sz
hoc mouet/quõ vel ex hoim cõcubitu nati
sint gigantes: vel feminis miscere se potu/
erũt/ si nõ hoies sed angeli fuerũt. Sed de
gigantib⁹.i.nimiũ grandib⁹ atq̃ foꝛtib⁹ pu/
to nõ esse mirandũ: q̃ ex hoib⁹ nasci potue/
rũt: quia ⁊ post diluuiũ q̃dã tales fuisse re/
periunť: ⁊ q̃dã coꝛpoꝛa hominũ ad incredi/
bilẽ modũ ingentia/nr̃is q̃ tẽpoꝛib⁹ extite/
runt: nõ solũ viroꝝ/verũ etiã feminaꝝ. Uñ
credibili⁹ est hoies iustos appellatos/vel an
gelos/ vel filios dei ꝯcupiscẽtia lapsos pec
casse cũ feminis: q̃ angelos carnẽ non ha/
bentes vsq̃ ad illud peccatũ descẽdere po/
tuisse: q̃uis de q̃busdã demonib⁹ q̃ sunt im
pꝛobi mulierib⁹/ a multis tã multa dicanť:
vt nõ facile sit de hac re diffiniẽdi sentẽtia.

Quõ arca tãta quãta describiť: potuerit tot animalia et coꝝ escas capere: Questio.IIII.

Gen.6.d. E arca noe queri solet: vtrum tanta
d capacitate quãta describitur aĩalia
oĩa q̃ in eam ingressa dicunť/ ⁊ escas
coꝝ ferre potuerit. Quã questionẽ cubito
geometrico soluit oꝛigenes: asserẽs nõ fru/
Act.7.c. stra scripturã dixisse: q̃ moyses oĩ sapien/
tia egyptioꝝ fuerit erudit⁹ q̃ geometricã di
lexerunt. Cubitum autẽ geometricũ dicit
tantũ valere quãtũ nostra cubita sex valẽt.
Si ergo tã magna cubita itelligam⁹/ nulla
questio est tante capacitatis arcã fuisse vt
possct illa omnia cõtinere.

Utrũ arca tã magna/ cẽtũ annis potuerit fabricari: Questio.V.

Tem q̃riť/vtrũ arca tã magna cen/ Gen.6.
i tũ ãnis potuerit fabricari a q̃ttuoꝛ
hoib⁹.i.noe: et trib⁹ filijs ei⁹. Sed si
nõ potuit: nõ erat magnũ fabꝛos alios ad/
hibere: q̃uis opis sui mercede accepta non
curauerint vtrũ eã noe sapiẽter/an vero in/
aniter fabricaret. Et iõ nõ in eã intrauerũt:
quia nõ crediderũt qḋ ille crediderat.

Utꝝ iferioꝛa arce futura erãt bicamerata ⁊ tricamerata: Questio.VI

Uod ait cum de arce fabricatione Gen.6.c.
q loq̃reť: Inferioꝛa bicamerata et tri/
camerata facies ea: q̃ri solet: Num
inferioꝛa futura erãt bicamerata ⁊ tricame/
rata. Sed in hac distinctione totã structurã
ei⁹ intelligi voluit vt haberet inferioꝛa: ha/
beret media/ ⁊ supioꝛa/ q̃ appellanť tricame/
rata. In p̃ma q̃ppe habitatiõe.i.i iferioꝛib⁹
semel camerata erat arca: in scd̃a v̓o habita
tione sup̃ inferioꝛẽ iã bicamerata erat: ac p̱
hoc in tertia supꝛa secũdã tricamerata erat.

Quib⁹ escis aĩalia carnib⁹ vesci solita i arca vescebãť: Questio.VII

Uoniã nõ solũ viuere/ſ3 etiã pasci i Gen.6.d.
q arca aĩalia deus dixit ⁊ iussit: vt noe
ab oĩb⁹ escis sumeret sibi ⁊ illis q̃ ad
illũ fuerãt igressura: Queriť quõ ibi leones
vel aq̃le/ q̃ cõsueuerũt carnib⁹ viuere/ pasci
potuerint: vtrũ ⁊ animalia ꝑter illũ numeꝝ
ꝓpter alioꝝ escã fuerint intromissa: an aliq̃
ꝑter carnes: qḋ magis credẽdũ ẽ: a viro sapiẽ
te/vel deo demõstrãte ꝓuisa sint/ q̃ taliũ q̃
animantiũ escis cõuenirent.

Quõ intelligẽdũ sit/ q̃ dicuntur aĩalia mũda ⁊ imũda bina itrasse: Questio.VIII

Uod scp̃tũ ẽ: A vola(Gen.7.a.
q tilib⁹ mũdis/ ⁊ a volatilib⁹ imũdis/ ⁊
a pecoꝛib⁹ mũdis/ ⁊ a pecoꝛib⁹ imũ/
dis/et ab oĩb⁹ serpẽtib⁹ i terra: qḋ deĩde nõ
addiť/subaudiť mũdis ⁊ imũdis: ⁊ adiũgiť
duo ⁊ duo intrauerũt ad noe in arcã: mascu
lus ⁊ femina: Queriť quõ supius distinxe/
rit duo ⁊ duo ab imũdis: nũc aũt siue a mũ/
dis siue ab imũdis/duo ⁊ duo dicat itrasse.
Sz h̃ referť nõ ad nũeꝝ mũdoꝝ vł imũdoꝝ
aĩaliũ/ſ3 ad masculũ ⁊ feminã: q̃ in oĩb⁹ siue
mũdis siue imũdis duo sũt mascul⁹ ⁊ femĩa.

Qḋ diciť: in quo ẽ spũs vite: an de spũsctõ intelligať: Questio.IX.

Otãdũ qḋ scp̃tũ ẽ: In q̃ ẽ spũs vite: Gen.7.c.
n nõ solũ de hoib⁹/ſ3 etiã de pecoꝛib⁹
dictũ: ꝓpť illõ qḋ q̃dã d̓ spũsctõ vo
lunt itelligere: vbi scp̃tũ ẽ: et insufflauit de⁹ Gen.2.b.

in faciē eius spiritū vitę:qđ melius quidā codices habent/flatū vitę.

Quō potuerint aque diluuij superare omnē montiū altitudinem/ cum historia dicat olympum tante celsitudinis: Questio.X.

Gen.7.d. d Emontiū altitudine/quā oēm scriptū est trāscēdisse aquā cubitis quindecim:q̄dā nō recte dubitant,pter olympi montis historiā:Si eni terra inuadere potuit spaciū tranquilli illi⁹ aeris:vbi dicit nec nubes videri/ nec ventos sentiri: cur nō ⁊ aqua crescendo?

Utrum aque ille semper vsq₃ in centesimum quinquagesimū diem excreuerint: Questio.XI.

Gen.7.d. q Uod scptū ē: Exaltata ē aq̄ sup trā centū q̄nq̄ginta dies: Querit vtrū vsq₃ ad hūc diē creuerit:an p tot dies in altitudine q̄ creuerat māserit:qm̄ alij interptes plani⁹ vident h̄ dicere. Nā aquila dixit:obtinuit:symmach⁹/ p̄ualuerunt aq̄.

Utrū ea que Gen̄.octauo facta narrātur/sint post centūquinquaginta dies facta ⁊c̄. Questio.XII.

Gen.8.a. q Uod scriptū est:exaltatā esse aquaʒ post cētū q̄nq̄ginta dies: ⁊ adductū esse spm̄ sup terrā et desijsse aquā:et conclusos fontes abyssi: ⁊ cataractas cęli:⁊ detentā pluuiā de cęlo:Querit vtrum post centū q̄nq̄ginta dies hęc facta sint:an p recapitulationē oīa cōmemorata sint/ q̄ post q̄draginta dies pluuię fieri cęperūt:vt h̄ solum ad cētū q̄nq̄ginta dies ptineat qđ vsq₃ ad ipsos aq̄ exaltata ē:aut de fontib⁹ abyssi cessāte iā pluuia:aut q₂ māsit in altitudine sua dū in illo spū siccaret. Cętera v̄o q̄ dicta sunt:nō post centū q̄nq̄ginta dies oīa facta sint/ sed cōmemorata sūt oīa q̄ ex fine q̄draginta dierū fieri cęperūt.

Utrū coruus ille q̄ emissus d̄r et nō redijsse/mortu⁹ sit: Questio.XIII

Gen.8.a. q Uod scriptuʒ est:dimissū esse coruū nec redijsse:⁊ dimissā post eū colūbā ⁊ ipsā redijsse / q̄ nō īuenisset requiē pedib⁹ suis:q̄stio solet oboriri: Utrū coru⁹ mortu⁹ sit:an aliq̄ mō viuere potuerit?quia vtiq₃ si fuit terra vbi req̄esceret:etiā colūba requiem potuit inuenire pedib⁹ suis: Unde cōijcitur a mult̄ q̄ cadaueri potuerit coru⁹ insidere:qđ colūba naturaliter refugit.

Quō colūba dicat nō inuenisse vbi resideret/ cū iā cacumina montiū nudata dicāt: Q̄ō.XIIII.

Gen.8.b. t Lē q̄stio ē:quō colūba nō inueniret vbi resideret:si iā sīc narrationis ordo ptexit/nudata fuerāt cacumia mōtiū? Quę q̄stio videt p recapitulationē posse dissolui:vt ea posteri⁹ narrata intelligant/q̄ p̄us facta sūt: an poti⁹ aq̄ nondū siccatę fuerāt.

Quō intelligendū sit/qđ dn̄s dicit: Non adijciam adhuc maledicere terram ⁊c̄. Questio.XV.

q Uid sibi vult q̄ dn̄s dicit: Nō adijciā adhuc maledicere sup terrā ,ppt opa hoim:q₂ apposita ē mens hois ad maliciā ab iuuētute:nō adijciā q̄ adhuc pcutere oēʒ carnē viuā quēadmodū feci: Et deinde iugit q̄ ſm largitatē bonitat̄ suę donat hoib⁹ indignis:vt₂ h̄ testamēti noui indulgentia figurata sit:⁊ p̄terita vltio ad vetus ptineat testamētū: hoc ē illud ad leḡ seueritatē:hoc ad gratię bonitatē. Gen.8.d.

Quō dicat: De manu fratris ei⁹ requirā animā hois:q̄s sit frater:

q Uid ē: Et de manu (Questio.XVI. fratris hois exq̄rā animā hois? An oēm hoiem fratrē ei⁹ hois noīe intelligi voluit/ſm cognationē ex vno ductā. Gen.9.a.

Cur cham ī filio suo chanaan/nō in se maledicit ob offensā patris:

q Uerit q̄re peccās cham (Q̄ō.XVII. in patris offensa nō in seipso/ s̄ in filio suo chanaā maledicat? Nisi quia ,pphetatū est/terrā chanaan eiectis chananeis inde ⁊ debellatis/accepturos fuisse filios israel q̄ venirēt de semine sem. Gen.9.d.

Quō dictū sit de nemroth/q̄ cępit esse gigas super terrā:cū gigantes antea natos scriptura commemoret: Questio .XVIII.

q Uerit quō dictū sit de nemroth:hic cępit esse gigas sup trā/cū gigantes ⁊ antea natos sciptura cōmemoret. An forte q₂ post diluuiū nouitas generis humani reparādi de nouo cōmemorat:in q̄ nouitate hic cępit esse gigas sup terrā. Gen.10.b.

Quō ī dieb⁹ filij heber/phalech noīe/diuisa dicat terra: Q̄ō.XIX.

q Uerit q̄d sit: Et heber nati sunt filij duo:nomē vni⁹ phalech: q₂ in dieb⁹ ei⁹ diuisa ē terra:nisi forte in diebus ei⁹ linguarū illa diuersitas extiterit: p quā factū ē vt gentes diuiderentur. Gen.10.d.

Quō dicat oībus fuisse labium vnū:cum prius filij noe dicant distributi per terras ſm tribus/gentes et linguas: Questio.XX.

c T erat oīs terra labiū vnū:quō hoc pōt intelligi : qm̄ supi⁹ dictū ē q̄ filij noe/vel filioꝝ ei⁹ distributi essēt p terrā ſm trib⁹ ⁊ ſm gētes ⁊ ſm linguas suas:nisi quia Gen.11.a.

ꝑ recapitulationē postea cōmemorat quod ꝓus erat: ꝑ obscuritatē hic fac ꝙ eo genere locutionis ista cōtexit q̄si narratio de his ꝗ postea facta sunt cōsequatur.

Quō stulte ꝑsumētes dixerint: Venite edificem⁹ nobis ciuitatē ꝛ turrim cui⁹ caput erit vsq; in celū: Qō.XXI.

Gen.11.a. Venite edificem⁹ nobis ciuitatē ꝛ turrē cui⁹ caput erit vsq; i celū. Si se h̄ posse crediderūt/ nimiū stulta audacia ꝛ ipietas dep̄hēdit: Et q2 ob hoc dei vindicta secuta ē/ vt eoꝝ lingue diuiderent: nō absurde h̄ cogitasse credunt.

Ad quos intelligat de⁹ dixisse: Venite descendam⁹ et cōfundam⁹ linguā eoꝝ: Questio.XXII.

Gen.11.b. Venite descēdam⁹ ꝛ confundam⁹ linguas eoꝝ/ ne audiat vnusq̄sq; vocē ꝓximi: vtrū ad angelos dn̄s h̄ dixisse intelligat: an sm̄ illud accipiēdū ē qd̄ in exordio
Gen.1.d. libri legit: Faciam⁹ hoiem ad imaginē ꝛ similitudinē nr̄am. Nā ꝛ qd̄ postea dr̄ singulari numero: q2 ibi ꝯfudit dn̄s labiū terre: sicut et illic cū dictū esset: faciam⁹ ad imaginem nostrā: in cōsequentib⁹ tn̄ nō dictū est fecerunt/ sed fecit dn̄s.

Cū dictū sit ad noe: Erūt āni vite eoꝝ centū viginti: quō dicat de arphaxat postea genito: ꝙ pluſq; trecētis ānis vixerit: Questio.XXIII.

Gen.11.b. Quod scriptū ē: Et erat arphaxat annoꝝ centū trigintaq̄nq; cū genuit chainā: ꝛ vixit arphaxat postq̄ genuit chainā ānos q̄dringētos/ vl' sic i greco inuenim⁹/ ānos trecētos: Querit quō dixerit de⁹ ad noe: Erūt āni vite eoꝝ cētū viginti: Nōdū nat⁹ erat arphaxat q̄n dixit h̄ de⁹: nec fuit i arca cū parētib⁹ suis: Quō ḡ intelligunt deīceps āni vite humane ꝑdicti cētū viginti: cū inueniat hō vixisse amplius q̄dringētis ānis: Nisi q2 intelligit āni viginti ānos ꝙ inciperet arca fieri/ ꝗ cētū ānis facta repit/ h̄ deū dixisse ad noe: cū iā ꝓnūciaret se facturū esse diluuiū: nec vite humane deinceps future in his ꝗ post diluuiū nascerentur spaciū ꝑdixisse: sed vite hominū q̄s fuerat diluuio deleturus.

Quare scriptū sit: Sem erat p̄r oīm filioꝝ heber ꝛc̄. Qō.XXIIII.

Gen.10.c Querit q̄re scp̄tū sit: Sem erat pater oīm filioꝝ heber: cū inueniat heber q̄nt⁹ a sem filio noe: vtrū ex illo hebrei dicit appellari: ꝑ illū eni generatio trāsit ad abraā. Quid ḡ ꝓbabili⁹ sit ab heber tā ꝙ hebereos dictos: an abraeos merito q̄rit.

Quō cōstet veritas sup numerū ānoꝝ thare/ p̄ris abrae: Qō.XXV.

Quomodo accipiendū sit/ ꝙ cum esset thare p̄r abrae ānoꝝ septuaginta/ genuit abraā: ꝛ postea cū suis oīb⁹ mansit i charrā ꝛ vixit ānos ducētos q̄nq; i charrā ꝛ mortu⁹ ē. Et dixit dn̄s ad abraā vt exiret de charrā: ꝛ exijt inde/ cū eēt idē abraā septuagīta q̄nq; ānoꝝ: Nisi q2 ꝑ recapitulationē ostēdit viuo thare locutū eē dn̄m. Et abraā viuo p̄re suo sm̄ ꝓceptū dn̄i/ exisse d̄ charrā/ cū eēt septuagintaq̄nq; ānoꝝ: cētesimo ꝛ q̄dragesimo ꝛ q̄nto āno vite p̄ris sui. Si dies vite patris sui āni ducēti q̄nq; fuerint: ꝛ iō scp̄tū sit: Fuert āni vite thare ducēti q̄nq; i charrā: q2 ibi cōpleuit oēs ānos toti⁹ vite sue. Soluit ḡ q̄stio ꝑ recapitulationē/ ꝗ indissolubil' remaneret/ si p⁹ mortē thare acciperem⁹ locutū esse dn̄m ad abraā vt exiret de charrā: q2 nō poterat esse adhuc ānoꝝ septuagintaq̄nq;: cū p̄r ei⁹ iā mortu⁹ eēt: q̄ eū septuagesimo etatis sue anno genuerat: vt abraā post mortē p̄ris sui annorū esset centū trigintaq̄nq;/ si oēs anni patris ei⁹ ducenti q̄nq; fuert. Recapitulatio itaq; ista si aduertat in scp̄turis/ mltas q̄stiones soluit/ ꝗ idissolubiles possit videri. Scōm etiā supioꝝ q̄stionū expositionē ꝑ eādē recapitulationē factā: q̄q̄ ꝛ aliter ista q̄stio a q̄busdā soluat: ex illo cōputari ānos etatis abrae ex q̄ liberat⁹ ē ex igne chaldeoꝝ/ i quē missus est vt arderet: q2 eūdē ignē supstitione chaldeoꝝ colere noluit: liberat⁹ inde: etsi i scp̄turis n̄ legit/ iudaica tn̄ narratiōe tradit. Pōt ꝛ sic B
solui: q̄n scp̄tura ꝗ dixit: Cū eēt thare ānoꝝ septuaginta: genuit abrā et nachor ꝛ arā: nō vtiq; h̄ itelligi voluit: q2 eodē āno septuagesimo etatis sue oēs tres genuit: ꝑ ex q̄ āno generare cepit: eū ānū cōmemorauit scriptura. Fieri aūt pōt/ vt posterior sit generat⁹ abraā ꝑ merito excellētie q̄ in scripturis valde cōmēdat: ꝓor fuerit noiat⁹: sic ꝓpheta ꝓorē noiauit miorē: Jacob dilexi/ esau aūt odio habui Malach.1.a.
Et i paralipomenō cū sit q̄rt⁹ nascēdi ordine 1.paral.4.
iudas/ ꝓor ē noiat⁹: a q̄ iudaice gēti nomē est datū ꝓpt' tribū regiā. Cōmodius aūt plures exit⁹ iueniūt qb⁹ q̄stiōes difficiles dissoluāt. Cōsiderāda ē sane narratio stephani de hac re: cui mag' harū expositionū nō repugnet. Et illud q̄dē cogit/ vt nō sic narrari videt in
genesi p⁹ mortē thare/ locut⁹ sit de⁹ ad abraā Gen.12.a.
vt exiret de cognatiōe sua ꝛ de domo patris sui: ꝑ cū eēt in mesopotamia ꝓusq; habitaret i charrā/ iā vtiq; egressus ē d̄ t̄ra chaldeoꝝ vt in illo itinere intelligat ei locut⁹ de⁹. Sed qd̄
stephan⁹ postea sic narrat: Tūc egress⁹ abraā Act.7.a.
de terra chaldeoꝝ habitauit i charrā: ꝛ inde postq̄ mortu⁹ ē p̄r ei⁹/ collocauit eū i t̄ra hac: nō puas affert āgustias huic expositiōi ꝗ fit ꝑ recapitulationē. Videt eni habuisse ꝓemū dn̄i ꝙ ei fuerat locut⁹ i itinere mesopotamie

egresso de terra chaldeoꝝ et cūti in charrā: et hꝰ iperiū post mortē pr̄is sui obediēt̄ iplesse cū dr̄: Et habitauit in charrā: ⁊ inde postq̄ mortuꝰ ē pr̄ eiꝰ collocauit illū in tr̄a hac. Ac ꝑ hoc manet q̄stio: si septuagitaq̄nq̄ ānoꝝ sicut euidēter scriptura geneseos loquit̄/ fuit q̄n egressꝰ ē de charrā/ quō eē possit hꝰ veꝝ: Act.7.a. nisi forte qd̄ ait stephanꝰ: Tūc abraā egressꝰ ē de terra chaldeoꝝ ⁊ habitauit i charrā: nō sic accipiat̄: tū egressus ē posteaq̄ ei locutꝰ ē dn̄s: iā em̄ erat in mesopotamia: sicut sup̄ dictū ē/ q̄n illd̄ audiuit a dn̄o: s̄ ipam regulā recapitulationis cōtexere voluit stephanus: ⁊ simul dicere vn̄ egressus/ vbi habitauerit/ cū ait: Tūc abraā egressus ē de terra chaldeoꝝ/ ⁊ habitauit in charrā. In medio autē. i. int̄ egressū de terra chaldeoꝝ ⁊ habitationē in charrā/ locutꝰ ē ei deꝰ. Postea v̄o qd̄ adiūgit stephanꝰ: Et ide postq̄ mortuꝰ ē pr̄ eiꝰ/ collocauit illū i tr̄a hac: ituēdū ē: q2 nō dixit: ⁊ postq̄ mortuꝰ ē pr̄ eiꝰ/ egressus ē de charrā: sed inde collocauit eū deꝰ in terra hac: vt post habitationē in charrā collocaret̄ in terra chanaan: nō post mortē patris egressus/ s̄ post mortē patris collocatꝰ in tr̄a chanaan: vt ordo verboꝝ sit: Habitauit in charrā: ⁊ inde collocauit illū in tr̄a hac/ postq̄ mortuꝰ ē pr̄ eiꝰ: vt tūc itelligamꝰ collocatū vel cōstitutū abraā in terra chanaan: q̄n illic eū nepotē suscepit cuiꝰ vniuersū semen illic fuerat regnaturū ex ꝓmisso dei hereditate donata. Nā ex ip̄o abraā natꝰ ē hismael de agar: nati ⁊ alij ex cethura: ad q̄s illiꝰ terre nō ꝑtinet hereditas. Et ex isaac natꝰ ē esau/ q̄ similit̄ ab illa hereditate alienatꝰ est. Ex iacob aūt filio isaac q̄tq̄t filij nati sūt. i. vniūsū semē eiꝰ/ ad illā hereditatē ꝑtinuit/ Sic ḡ collocatꝰ ⁊ ꝯstitutꝰ ē i illa terra abraā: q̄m vixit vsq̄ ad natiuitatē iacob si recte intelligit̄. Soluta q̄stio ē s̄m recapitulatiōez: q̄uis ⁊ alie solutiones nō sint cōtēnende.

Quō cōgruat sancto ac fideli viro qd̄ abraā fecit/ dicēdo egyptijs sara esse sororē suā: et occultādo ꝙ esset vxor sua: Et quō sara inuiolata probari possit: Questio.XXVI.

Gen.12. Erit ḡ cū te viderint egyptij dicent: q2 vxor illiꝰ hec. Factū ē aūt stati vt intrauit abraā in egyptū: videntes egyptij mulierē: quia speciosa erat valde. Quō accipiat̄/ ꝙ abraā veniēs in egyptuz celare voluit vxorē suā esse sarā/ s̄m oia que de hac re scripta sunt: vtrū hꝰ cōuenerit tam sctō viro: an sub defectione fidei eiꝰ intelligat̄: sicut nōnulli arbitrati sunt. Iaz q̄dē ꝯ Cōtra faustū li.22.ca.33. et sequen. faustū de hac re disputaui: ⁊ diligētiꝰ a p̄sbytero hieronymo expositū ē: q̄re nō sit consequens/ vt cū aliq̄t dies apud regem egypti sara fecerit/ etiā eiꝰ cōcubitu credat̄ esse polluta: q̄m mos erat regiꝰ/ vicibꝰ ad se admittere mulieres suas/ ⁊ nisi fomētis ⁊ vnguētis diu ꝑus accurato corpe/ nulla intrabat ad regē. Al. fodomentis Que dū fierēt/ afflictꝰ ē pharao manu dei: vt viro reddi iuberet intactā/ quam ipsi deo maritꝰ cōmiserat: tacēs ꝙ vxor eēt/ ⁊ nō mentiēs ꝙ soror esset/ vt caueret qd̄ cauere q̄ntū hō poterat: ⁊ deo cōmendaret qd̄ cauere nō poterat: ne si ⁊ illa qd̄ cauere poterat deo tn̄ dimitteret/ non in deū credere sed deū tēptare potius inueniret̄.

Quō de terra sodomorū et gomorreorū dicit̄ priusq̄ deleret̄/ ꝙ esset velut paradisus dei: et q̄s sit paradisus ille: Questio.XXVII.

Quod terra sodomoꝝ ⁊ gomorreoꝝ Gen.13.c. anteq̄ deleret̄ cōparat̄ ꝑadiso dei/ eo ꝙ erat irrigua/ vt tr̄a egypti quā nilus irrigat: satis vt opinor ostendit̄ quō debeat intelligi ille paradisus quē plantauit deꝰ vbi cōstituit adā. Quis em̄ aliꝰ intelligat̄ ꝑadisus dei nō video: ⁊ vtiq̄ si arbores fructifere in paradiso v̄tutes animi accipiende essent: sicut nōnulli existimāt: nullo corporali in terra paradiso veris lignoꝝ generibꝰ instituto: nō diceret̄ de ista terra: sicut paradisus dei.

Quō intelligendū sit/ ꝙ semini abrae promittit tantū terre quātū acie oculorūz posset per quattuor cardines mundi ipse abraam circumspicere: Questio.XXVIII.

Respiciens ocul̄ tuis vide a loco in q̄ nūc tu es ad aq̄lonē ⁊ africū ⁊ orientē ⁊ mare: q2 oēm terrā quā tu vides tibi dabo eā ⁊ semini tuo vsq̄ i seculū. Queritur hic quō intelligat̄ tantū terre ꝓmissū esse abrae ⁊ semini eiꝰ quātū poterat oculis circūspicere ꝑ q̄ttuor cardines mūdi: Q̄ntū est eni qd̄ ad terrā cōspiciendā acies corporalis visus possit attigere? Sz nulla ē q̄stio si aduertamꝰ nō hꝰ solū esse ꝓmissuz: nō em̄ dictū est tātū terre dabo tibi quātū vides: s̄ tibi dabo tr̄a quā vides. Cū eni ⁊ vlterior vndiq̄ dabatur/ ꝓfecto hec ꝑcipue q̄ videbatur dabat̄. Deinde attendēdū est qd̄ seq̄tur: q̄m ne putaret etiā ipse abraā hoc solū ꝓmitti terrarū qd̄ aspicere vel circūspicere posset: Surge inq̄t ⁊ ꝑambula terrā in longitudine eius ⁊ latitudine: q2 tibi dabo eā: vt ꝑambulando ꝑueniret ad eā/ quē oculis vno loco stās videre nō posset. Significat̄ aūt ea terra quā priꝰ populus accepit israel

semē abraç fm carnē / nō illud latius semē fm fidē: qđ ne taceret dictū est ei futurum sicut arenā maris / fm hyperbolē q̄dē: s₃ tamen tantū qđ numerare nullus posset.

Quapropter abraā nominetur transfluuialis: Questio.XXIX.

Gen.15. Et nūciauit abraā trāsflumali. Trās
e flumalē abraā appellatū etiā greca exemplaria satis indicāt: sed cur ita appellatus sit / hec videtur causa: q̄ ex mesopotamia veniēs trāsito flumine euphrate sedes cōstituit in terra chanaā: ⁊ transfluuialis appellat' est ex ea regiōe vnde venerat.
Josue.24.d. Unde iesus naue dixit ad israelitas: Quid vult / fuire dijs patꝝ vr̄oꝝ q̄ sūt trāsflumē?

Quia pauor irruit super abraam ⁊ ecce timor magn⁹ incidit ei: dubitaſ an timor ceteręq₃ animoꝝ perturbationes cadant in viros sapientes: et adducit aulus gellius de noctib⁹ atticis / vnde sit: Qō.XXX.

Gen.15.c. Eo qđ scriptū est: Circa solis autē
d occasū pauor irruit sup abraā: et ecce timor magn⁹ incidit ei. Pertractanda ē ista q̄stio / ꝓpter eos q̄ ꝯtēdūt ꝑturbatiōes istas nō cadere in animū sapiētis:
Aulus Gelli⁹ li.19.ca.1. vtrū tale aliq̄d sit quale aulus gellius commemorat in libris noctiū atticarū: quendā
Aug⁹ de ciui. dei li.9.ca.4. philosophū i magna maris tēpestate ꝑturbatū cū esset in naui / ⁊ animaduersū a q̄dā luxurioso adolescēte: qui cū ei post trāsactū periculū insultaret / q̄ philosopus cito ꝑturbatus esset: cū ipse neq₃ timuerit neq₃ palluerit: Respōdit ideo illū non ꝑturbatū: q₂ nequissimę aię suę nihil timere deberet: q̄ nec digna esset / ꝓ qua aliq̄d timeret: Ceteris aūt studiosis qui in naui fuerāt expectātib⁹ / ꝓtulit librū quēdā epicteti stoici vbi legebaſ: nō ita placuisse stoicis / nullā talē ꝑturbationem cadere in animū sapientis: q̄si nihil tale in eoꝝ appareret affectib⁹ / s₃ ꝑturbationē ab eis diffiniri: cū ratio talibus cederet: cū autē nō cederet / nō dicēdā ꝑturbationē. S₃ ꝯsiderādū ē quēadmodū h̄ dicat aulus gelli⁹: et diligēter disserēdum.

Quō abrae dicatur: Dabo tibi ⁊ semini tuo post te terrā ⁊c̄. in possessionē eternā: cū ipsa israelitis tēporaliter data sit: Questio.XXXI.

Gen.17.a. Dabo tibi ⁊ semini tuo post te terra₃
d in qua habitas omnē terrā cultā in possessionē ęternā. Questio est quō dixerit eternā / cū israelit temporaliter data sit: vtrum fm hoc seculū dicta sit eterna vt ab eo qđ est αἰών grece / qđ seculum significat dictū sit αἰώνιον: tanq̄ si latine dici posset seculare: an ex hoc aliq̄d fm spiritale₃ promissionē hic intelligere cogamur: vt eternū dictum sit ideo / q₂ hinc ęternū aliq̄d significat: An pott⁹ locutiōis ē scripturarū vt eternum appellēt / cui⁹ rei finis nō cōstituit: aut nō ita sit vt deinceps nō sit faciēdum / q̄tū ꝑtinet ad curā vel ꝑtātē₃ facientis: sicut ait Horati⁹. Seruiet ęt̄nū / q̄ paruo nesciat vti. Horatius in epistolis
Nō eni pōt in ęternū seruire cui⁹ ipsa vita q̄ seruit ęterna eē nō pōt. Qđ testimoniū nō adhiberē / nisi locutiōis esset. Uerboꝝ q̄ppe illi sūt nob auctores / nō rerū vel sentētiaꝝ. Si autē defēdunſ scripturę fm locutiōes ꝓprias / q̄ idiomata vocanſ / q̄nto magis fm eas q̄s cū alijs linguis cōmunes habent.

Quomō dictum sit abrae de filio eius: Et reges gentiū ex illo erunt: Questio.XXXII Gen.17.c.

Uerū quō dictū
q sit ad abraā de filio ei⁹: Et reges gētiū ex illo erūt: vtꝝ q₂ nō ꝑuenit fm regna terrena: fm ecclesiā accipi debeat: an ꝓpter esau etiā ad litterā cōtigit.

Quō itelligaſ / q̄ abraā tres vidēs / vnū tm̄ dn̄m appellat: Qō.XXXIII

Et videns procurrit in obuiam illis Gen.18.a.
e ab ostio tabernaculi sui: ⁊ adorauit super terram et dixit: Dn̄e si inueni gr̄am an̄ te / ne p̄tereas fuū tuū: Queriſ cū tres viri eēnt q̄ ei apparuerant / quō singulr̄ dn̄m appellat dicēs: Dn̄e si inueni gr̄am an̄ te. An intelligebat vnū ex eis dn̄m: ⁊ alios angelos: an pott⁹ i angelis dn̄m sētiēs / dn̄o potius q̄ angelis loq̄ elegit: q₂ vno ex trib⁹ cū ipso abraā postea remanente / duo mittunſ i sodomā: ⁊ illis sic loq̄ſ loth tāq̄ dn̄o.

Quō si angelos itellexit esse / ad mortaliū refectionē inuitauerit dicens: Sumaſ aqua et lauē pedes vestros ⁊c̄. Questio.XXXIIII.

Sumaſ aq̄ / ⁊ lauem pedes vr̄os: ⁊ re Gen.18.a.
f frigerate sub arbore / ⁊ sumā panē ⁊ mādūcate. Queriſ si angelos intelligebat: quō potuerit ad hāc humanitate₃ inuitare: q̄m refectio mortali carni necessaria est / nō immortalitati angeloꝝ.

Quō / quia diciſ q̄ abraā et sara seniores erāt / aplus pro miraculo habet corpus abrae emortuum genuisse / cū abraā iā medię dūtaxat fm illa tēpora esset etatis ⁊ postea filios d̄ cethura fecerit: Qō.XXXV.

Abraam autē ⁊ sara seniores ꝓgressi Gen.18.b.
a i dieb⁹: defecerāt aūt sarę fieri muliebria. Senioꝝ ętas minor ē q̄ senū:

q̄uis ꝛ senes appellenť seniores. Vn̄ si vera sūt q̄ a nōnullis medicis asserunť: q̄ṁ seni/ or vir cū muliere seniore filios facere nō po test: etiā si adhuc feminę muliebria veniāt:
Gen̄.17.c. Scd̄m h̄ admiratū abraā de p̄missiōe filij: et miraculū posuisse aplm̄ accipe possum⁹/
Roma.4.d. vbi dixit: Emortuū corp⁹ abrae: Emortuū q̄ppe corp⁹ nō ita intelligēdū est/ ac si oino nullā vim generādi habere posset/ si mulier iuuenilis etatꝭ eēt: ꝰ fm̄ h̄ emortuū: vt etiā de p̄uectioris etatis muliere nō posset. Nā ideo de cethura potuit: quia ꝛ iuuenē illam inuenit. Sic eṁ medici tradūt: quoniā cui⁹ corpus viri fm̄ hoc iam defecit/ vt cū femi/ na prouectioris etatis/ q̄uis menstruā ad/ huc patiatur/ generare non possit: de iuuen cula potest. Et rursus mulier quę iam p̄ue/ ctę etatis est/ q̄uis adhuc menstrua fluant/ vt de seniore parere non possit: de iuuene potest. Illud itaq̄ ideo miraculū fuit: quia fm̄ id qđ dixim⁹/ emortuo corpe viri/ femi/ na q̄ p̄uectę etatis fuit/ vt ei destitissent fie
Roma.4.d. ri muliebria. Nā qđ ait apl̄s: corpus emor tuū/ v̄bo q̄s promat: quia dixit emortuū? Iam ergo nec animā habuisse/ sed cadauer fuisse intelligi debet: qđ absurdissime falsi/ tatis ē. Sic itaq̄ soluiť ista q̄stio. Alioquin merito mouet: quō cū esset abraā p̄pe me/ dię etatis/ fm̄ quā hoīes tūc viuebāt: et po stea filios de cethura fecerit/ dicať ab apo/ stolo: corpore emortuo/ et p̄ miraculo/ quia genuit p̄dicetur.

Cū ambo tam abraā q̄ sara rise/ rint vt diciť/ cur dn̄s tm̄ sarā redar guit q̄ riserat: Questio.XXXVI.

Gen̄.18.b. Et dixit dn̄s ad abraā: Quare risit sara in semetipsa dicēs: Ego v̄o pa/ riam: ego autē senui? Queriť quare istā redarguit dn̄s/ cum et abraā riserit: nisi quia illius risus admiratiōis et leticię fuit: sarę autē dubitationis: ꝛ ab illo dijudicari potuit q̄ corda hominū nouit.

Quō sara si deum esse putabat/ negabat se risisse: cū sciret deū ni/ hil latere posse/ cū scrutator sit etiā cordium: Questio.XXXVII.

Negauit sara dicens: Nō risi: timuit enī. Quō intelligebant deū esse qui loquebať/ cū etiā negare ausa sit sa/ ra q̄ riserit: tāq̄ hoc ille posset ignorare: nisi forte sara hoīes eos putabat: abraā v̄o deū intelligebat: sed etiā ipse illa humanitatis officia p̄bēdo de q̄b⁹ vt sup̄ dixi/ q̄ necessa/ ria nisi infirmę carni esse nō possent: mirum nisi hoīes p̄us esse arbitrat⁹ ē. Sed fortassis in alīq̄bus deū loqui intellexit q̄busdā di/ uinę maiestatꝭ existentib⁹ et apparentibus signis: sicut in hoībus deū sepe apparuisse scriptura testať. Sꝫ rursus queriť: si ita est/ vnde angelos fuisse postea cognouerit: nisi forte cū eis videntib⁹ in celū issent.

Quō dn̄s promittat abrae: non solū p̄mia sed etiā obtinentiā/ al's obedientiā / iusticię filiorum eius:

Gen̄.18.c. Cio eni quia (Questio.XXXVIII. constituet filijs suis ꝛ domui suę post se/ vt custodiāt vias dn̄i/ ꝛ faciāt iu/ sticiā et iudiciū vt adducat dn̄s ī abraā oīa quę locut⁹ est ad illū. Ecce vbi p̄mittit dn̄s abrae: nō solū p̄mia/ ꝰ etiā obediētiā iusti/ cię filioꝝ eius: vt circa eos etiā p̄mia pro/ missa compleantur.

Quō deus qui cūcta scit/ voluit experiri descendendo / an clamo/ rem illuꝫ de quo fit mentio/ opere complerent: Questio.XXXIX.

Gen̄.18.e. Escendēs ergo videbo si fm̄ clamo/ rem ipsoꝝ venientē ad me cōsūman tur: si autē nō/ vt sciam: verba hęc si nō dubitantis / q̄d duoꝝ potius eventurū sit: sed irascētis ꝛ minātis accipiam⁹: nulla q̄stio est. More q̄ppe humano de⁹ in scriptu ris ad hoīes loquiť: ꝛ eius irā nouerūt sine perturbatione ei⁹ intelligere qui nouerūt. So lemus aūt etiā sic minaciter loqui: Videa/ mus si nō tibi facio: aut/ videam⁹ si nō illi fa cio: ꝛ si nō potuero tibi facere/ vł sciā. i. hoc/ ipsum experibor/ vtrū non possim: qđ cōmi nando/ nō ignorādo dicitur. Irati apparet effectus: sed perturbatio nō cadit in deum. Mos autē humanę locutionis et vsitatus est: vt humanę infirmitati congruat cui deus coaptat locutionē suam.

Quia de sodomis dixit de⁹/ nō se perdere locuꝫ si inuenirenť illic vel deceꝫ iusti: queritur an speciali quadam sententia de illa ciuitate: an de omnibus intelligendum sit generaliter parcere dominū loco in quocunq̄ vel dece iusti fuerint:

Gen̄.18.e. Queri solet: vtrum (Questio.XL. quod de sodomis dixit deū: non se perdere locum si inuenirentur illic vel decem iusti / speciali quadā sentētia de illa ciuitate: an de omnibus intelligēdū sit generaliter parcere deum loco in quocunq̄ vel decē iusti fuerint. In qua questione nō est quidē necesse vt hoc de omni loco acci/ pere cōpellamur. Verūtamen de sodomis

potuit et sic dici: quia sciebat deus ibi non esse vel decē: et ideo sic respondebat abrae: vt significaret/ nec tot ibi posse inueniri ad exaggerationē iniq̄tatis illorum. Non enī necesse erat deo tā sceleratis hominib⁹ parcere/ ne cū illis pderet iustos: cū posset iustis inde liberatis/ reddere impijs digna supplicia: sed vt dixi ad ostendendā malignitatē Gen.18.d. multitudinis illi⁹ dixit: Si decē ibi inuenero parcā vniuersę ciuitati: tanq̄ si diceret: Certe possum nec pios cū impijs pdere: nec tñ ꝓpterea impijs parcere: quia liberatis ⁊ separatis inde pijs/ possum impijs digna rependere: ⁊ tñ si ibi inueniant parco: hoc est quia nec tot ibi possēt inueniri. Tale aliqd Hiere.5.a. est apud hieremiam vbi ait: Circūite vias hierusalē: ⁊ videte ⁊ querite in plateis eius ⁊ cognoscite si inuenietis hominē facientē iusticiā ⁊ querentē fidē: ⁊ ꝓpitius ero peccatis eorū. i. inuenite vł vnū ⁊ parco cęteris: ad exaggerendū ⁊ demōstrandū q̄ nec vn⁹ ibi posset inueniri.

Quō loth quos obuiā habuit adorauit vt āgelos: ⁊ inuitauit ad refectionē corporalē vt homines: cū alterū ineptum esse videatur ac indecens: Questio. XLI.

Gen.19.a. Quod occurrit loth angelis ⁊ adorauit in faciē/ videt intellexisse q̄ angeli essent. Sed rursus cū eos ad refectionem corpis inuitat/ q̄ mortalibus necessaria est/ videt putasse q̄ hoīes essent: ergo questio similiter soluit vt soluta ē de tribus qui venerūt ad abraā: vt aliqb⁹ signis appareret eos diuinitus missos: q̄ tñ hoīes crederent. Nā ⁊ hoc in epistola q̄ est ad hebreos/ cū de hospitalitatis bono scriptura Heb.13.a. loqueret/ ait: Per hanc enī quidā nescientes hospitio receperūt angelos.

Quia loth obtulit filias suas vt incorruptos seruaret hospites suos: querit an licita sit cōpensatio flagitiorum: Questio. XLII.

Gen.19.b. Quod ait sodomitis loth: Sūt mihi due filię quę nondū nouerūt viros: ꝓducam illas ad vos: vtimini illis quomō placuerit vobis: tñ in viros istos ne faciatis iniquū: q̄m ꝓstituere volebat filias suas hac cōpensatiōe/ vt viri hospites eius nihil a sodomitis tale paterent: vtrū admittēda sit cōpensatio flagitiorum vel quorumcunq̄ peccatorum/ vt nos faciamus mali aliquid/ ne alius grauiꝰ malū faciat: an potius perturbationi loth nō cōsilio tribuendum sit: q: h̄ dixerit: merito querit: ⁊ nimiū piculosissime admittit hęc cōpensatio. Si autē ꝑturbatiōi humanę tribuit et menti tāto malo pmotę/ nullo modo imitāda est.

Si cecitate percussi erant viri sodomite: quō deficere poterāt q̄rendo ostiū/ cū ne querere quidē illud ceci possēt: qua ergo cecitate dicantur percussi: Questio. XLIII.

Gen.19.c. Viros vero q̄ erant ad ostiū domus percusserunt cęcitate: greci habent ἀορασία: qd̄ magī significat si dici potest/ auidentia: q̄ faciat nō videri nō omnia/ sed qd̄ non opus est. Nā merito mouet quō potuerunt deficere q̄rendo ostiū/ si tali erant cęcitate pcussi/ vt omnino nihil viderent. Hoc enī modo sua calamitate turbati hac vlteriꝰ ostiū nō requirerēt. ἀορασία et illi pcussi sunt q̄ querebant helisęū. Hanc et 4. Reg.6.d. illi habuerūt q̄ dñm post resurrectionē cum illo ambulantes in via nō cognouerūt: q̄uis nō sit ibi hoc verbum positum: sed res Luc.24.c. ipsa intelligatur.

Quid significet q̄ loth deo non credebat/ s3 diffidebat: Qō. XLIIII.

Gen.19.e. Dixit autē loth ad illos: Oro dñe: q: inuenit puer tuus misericordiā ante te: ⁊ magnificasti iusticiā tuā quā facis in me vt viuat anima mea: ego autē nec possum saluꝰ fieri in monte: ne forte cōprehendāt me mala ⁊ moriar. Hac perturbatione timoris non credebat ipsi dño quē in angelis cognoscebat: quia etiam illud de filiabus suis ꝯstituendis dixerat: vt intelligamꝰ nō ꝓ auctoritate habēdū qd̄ dixit de turpitudine filiarū: nō enī ⁊ hoc ꝓ auctoritate habendū est deo nō esse credendū.

Quid significet q̄ loth dicat liberatꝰ ob meritū abrae: Qō. XLV.

Gen.19.f. Et recordatus ē deꝰ abraā: ⁊ exemit loth de medio euersionis. Cōmēdat scriptura meritis magis abrae liberatū eē loth: vt intelligamꝰ iustū loth dictū fm quendā modū: maxime q̄ vnū verū deū colebat: et ꝓpter comparationē scelerū sodomorum / inter quos viuēs ad vitā similem non potuit inclinari.

Quis sit mons in quē loth sponte ascendisse dicit: cū s3 admonente domino ascēdere prius in monte noluerit: Questio. XLVI.

Gen.19.f. Ascendit autem loth de segor: ⁊ sedebat in mōte. Mirum vbi ipse mons est in quē sponte ascēdit: quo admonente dño descēdere noluit: aut eū nullus est alius: aut nō apparet.

Quid significet timor loth/q̄ vt dicitur in segor habitare timuit:

Gen.19.f. Imuit eni habitare in (Qō.XLVII
t segor. Infirmitati ei⁹ dn̄s et timori
pcesserat ciuitatē quā loth ipse dele/
gerat: τ l ea pmiserat ei securitatē/ q̄ ppter illū parceret ciuitati: tn̄ ibi etiaȝ esse timuit fides ita eius nō magni roboris fuit.

Quomodo abraā adhuc in illa etate i qua erat/cū de eo dicit̄ q̄ timuit dicere de sara q̄ vxor sua eēt/ pro sare pulchritudine periclitari metuebat: Questio.XLVIII.

Gen.20.a. Ixit autē abraā de sara vxore sua:
d soror mea ē. Timuit eni dicere/vxor
mea est:ne forte occiderēt eū viri ci/
uitatis ppter illā. Queri solet quō adhuc in illa etate pro sarę pulchritudine abraam periclitari metuebat. Sed magis formę il/lius vis mirāda est/q̄ adhuc adamari poterat/ q̄ questio difficilis putanda.

Quid significet q̄ de⁹ d pctō qd abimelech potuisset cōmittere in sarā/dixit:peperci tibi vt nō peccares in me:Et quomō eidem admonendo dictuȝ sit:tanq̄ sine dubio p̄diceret:tu morieris: Qō.XLIX.

Gen.20.b. Uod ait de⁹ ad abimelech: Propt
q saram peperci tibi vt nō peccares in
me:qn̄ eū admonuit/ vxorem abrahę esse quā putabat sororē: Aduertēdū est et notandū in deū peccari/qn̄ talia cōmittuntur quę putant homines leuiter habenda: tanq̄ in carne peccata. Quod autē dixit ei: ecce tu morieris: Etiā hoc notādū est/ quō dicat deus tanq̄ p̄dicens sine dubio futurum/ quod admonendo dicit vt a peccato abstinendo caueatur.

Cur abraam nec die quo natus est ei filius: nec die quo circumcisus est: sed die quo ablactatus est epulum fecerit: Questio.L.

Gen.21.a. Erito querit̄/cur abraā nec die quo
m natus est ei filius:nec die quo circū/
cisus est/sed die q̄ ablactat⁹ est epu/
lum fecerit. Quod nisi ad aliquā spiritalem significationē referat̄/nulla solutio questionis est. Tūc scȝ esse debere magnū gaudiū spiritalis ętatis/quando fuerit fact⁹ homo nouus spiritalis:id est non talis qualibus
1.Cor.3.a. dixit apostolus:Lac vobis potū dedi non escam:nondū eni poteratis/sed nec adhuc potestis:adhuc eni estis carnales.

Quomodo abraā cōtristat⁹ esse dicat̄/dicente sara:Eijce ancillā et filiū eius τc. cum fuerit prophetia quā vtiq̄ magis debuit nosse ipse q̄ sara: Questio.LI.

Ueritur/sara dicēte:Eijce ancillam Gen.21.b.
q et filiū eius:nō eni heres erit fili⁹ an
cillę cū filio meo isaac:quare contri/
status sit abraam/cū fuerit pphetia:quam vtiq̄ magis debuit nosse ipse q̄ sara. Sed intelligendū est:vel ex reuelatione hoc dixisse saram:quia prius illi fuerat reuelatuȝ: illū vero quę de hac postea dn̄s instruit/paterno affectu pro filio fuisse commotum: vel ambos prius nescisse/quid nam illud esset:et p sarā nescientē hoc pphetice dictū esse: cū illa mota eēt muliebri animo ppter ancillę superbiam.

Quomodo hismael quoq̄ dic⁹ sit a deo semen abrae:et quid significet: Questio.LII.

Otandum q̄ et hismael dictus sit a Gen.21.b.
n deo semen abrahę:ppter illud quod
sic accipiendū docet apostolus qd
dictū est:In isaac vocabit̄ tibi semen:non Roma.9.b.
filij carnis sed filij pmissionis deputantur in semine: vt hoc pprie pertineat ad isaac: q̄ nō filius carnis/sed filius pmissiōis fuit: vbi pmissio fit de omnib⁹ gentib⁹.

Quō abraam dicat̄ imposuisse humeris agar puerū tam grandē.

Urrexit autē abraā (Questio.LIII.
f mane:et sumpsit panes τ vtrē aquę Gen.22.b.
τ dedit agar / τ imposuit l humeros
et puerū/ et dimisit illā. Fieri solet questio: quō imposuerit in humeros puerum tam grandē. Nam qui fuerat anteaq̄ nat⁹ esset isaac tredecim annoꝝ circūcisus/cum esset abraā nonagintanouē:τ natus sit isaac centenario patre. Ludebat autē hismael cum isaac qn̄ sara cōmota ē vtiq̄ cū grādiusculo q̄ iā fuerat ablactatus:profecto annoꝝ fuit hismael qn̄ cum matre sua de domo patris expulsus ē/amplius sexdecim. Sed vt hoc qd cū paruulo lusit/p recapitulationē accipiamus dictū/ tanq̄ ablactaret̄ isaac: pfecto etiā sic amplius q̄ tredecim annorum puer in humero matris cū vtre τ panibus nimis absurdū est vt imposit⁹ esse credat̄. Et facile autē soluit̄ q̄stio/si nō subaudiamus/ imposuit /sed dedit. Dedit eni abraā sicut scriptū ē/matri ei⁹ panes et vtrē:q̄ illa imposuit in humeros suos. Cū autē adiunctum τ dictū esset/ puerum:subaudiamus/ dedit/qui panes τ vtrem dederat/nō in humeros imposuit.

Quō agar dicaꝛ proiecisse puerum tam grandē sub arborē tanq̄ infans esset: et reliqua quō etati illius congruant: Questio. LIIII.

Gen.21.b. Deficit autē aqua de vtre: ꝛ proiecit
d puerū sub vnā abietē/ et discessit: et
sedere cepit cōtra illū longe q̄ztū ar
cus mittit. Dixit eñi: Non videbo mortē fi
lij mei/ et sedit cōtra eū. Exclamans autem
puer plorauit. Et exaudiuit deus vocē pue
ri de loco vbi erat. Et vocauit angelus dñi
agar de celo/ ꝛ dixit ei: Quid est agar? No/
li timere: exaudiuit eñi deus vocem filij tui
de loco in quo est. Surge/ accipe puerꝝ ꝛ te/
ne illū in manu tua: In magnā eñi gentem
faciā illū. Solet queri quō cū puer esset an/
norū amplius q̄ndecim / ꝓiecerit eū mater
sub arborē: et ierit longe q̄ztū arcus mittit
ne videret eū morientē: quasi eū quē porta
bat ꝓiecerit: ita videꝛ sonare qd̄ dicꝛ: maxi
me/ quia sequiꝛ: fleuit puer. Sed intelligen
dum est/ ꝓiectū esse/ nō a portāte/ sed vt fit
ab animo tanq̄ moriturū. Neq̄ eñi qd̄ scri
Psā.30. ptū est: Proiect⁹ sum a facie oculoꝝ tuorū/
portabaꝛ qui hoc dixit: Et est in quotidia/
no loquēdi vsu cū proijciꝛ aliq̄s ab aliquo
cū q̄ erat/ ne ab illo videaꝛ aut cum illo ma
neat. Intelligendū est autē q̄ scriptura ta/
cuit/ ita discessisse matrē a filio vt puer igno
raret quo mater abierit: et eam in siluestri/
bus stirpibus latuisse/ ne filiū siti deficien/
tem videret. Ille aūt etiā illa etate q̄d mirū
si matre diutius non visa et tanq̄ perdita
eo loco vbi solus remanserat fleuit? Qd̄ er/
go postea dicꝛ: Accipe puerū: n ō vt eū de
terra velut iacentē tolleret dictū est: sed vt
ei coniūgereꝛ et eū manu teneret deinceps
comitem/ sicut erat: qd̄ plerūq̄ faciūt simul
ambulantes cuiuslibet etatis.

Quō agar dicaꝛ errasse iuxta puteum coniurationis: qui non tunc sed multo post dictus videtur hoc nomine: Questio. LV.

Gen.21.c Actū est aūt in tempore illo/ ꝛ dixit
f abimelech ꝛc. Queri potest q̄ñ cum
isto abimelech pactū fecit abraā vt
appellatus est puteus quē fodit/ puteus iu/
rationis: quō congruat veritati: Agar eñi
de abrae domo expulsa cum filio iuxta pu/
teum/ sicuti dictū est/ iuratiōis errabat: qui
valde postea dicꝛ factus ab abraā: ibi eñi
abimelech ꝛ abraā iurauerūt: qd̄ nondum
vtiq̄ factuꝫ fuerat/ cū de domo abrae agar
cū filio suo fuisset expulsa. Quō ergo erra/
bat iuxta puteū iurationis? An factū iam
fuisse intelligēdū est/ et ꝑ recapitulationem
postea cōmemoratū qd̄ egit abraā cū abi/
melech: ꝟ forte q̄ longe postea librū scripsit
ex noīe putei iurationis appellauit regionē/
in q̄ cū filio mater errabat: tanq̄ diceret: er/
rabat in illa regione vbi puteus iurationis
factus est: q̄uis puteus postea sit factus:
sed longe ante etatē scriptoris? Sic aūt ap
pellabatur puteus cū liber scribereꝛ: nomē
tenens antiquū qd̄ imposuerat abraā. Si
autē ipse est puteus quē apertis oculis vi/
dit agar/ nihil restat vt per recapitulationē
questio dissoluaꝛ. Nec mouere debet quō
puteū quē foderat abraā nesciebat agar: si
ante est ille fossus q̄ illa expulsa. Valde eñi
fieri potuit/ vt pecoꝝ suoruꝫ causa longe a
domo in qua cū suis habitabat puteum fo
deret quē illa nesciret.

Quō ad puteū iuramenti ꝛ agrū dicaꝛ plantasse abraā: cū beat⁹ stephanus dicat/ q̄ abraā in terra illa nec hereditatem acceperat/ nec spacium pedis: Questio. LVI. Al. nemus

Queri pōt quō ad puteū iuramenti Gen.21.d.
q ꝛ agrū plātauerit abraā: si ī terra illa Al. nemus
quēadmodū stephan⁹ dicꝛ: nec acce/ Act.7.a.
perat hereditatē/ nec spaciū pedis. Sꝫ ea ē
intelligēda hereditas/ quā de⁹ munere suo
fuerat datur⁹/ nō empta ꝑcio. Intelligiꝛ au
tem spaciū circa puteū ad illū emptiōis pa
ctuꝫ ꝑtinere in q̄ fuerāt agne septē date: q̄ñ
abimelech ꝛ abraā sibi etiā iurauerunt.

Quō dicaꝛ q̄ tēptauit de⁹ abraā: cū beat⁹ iacob⁹ in ep̄la sua dicat/ q̄ de⁹ neminē tēptet: Questio. LVII.

Et tēptauit deus abraam. Queri so Gen.22.a.
e let quō hoc verū sit: cū dicat in epi/
stola sua iacobus: q̄ deus nemineꝫ Iaco.1.b.
temptet: nisi q̄ꝛ locutione scripturarū solet
dici/ tēptat/ ꝓ eo qd̄ est ꝓbat. Tēptatio ve/
ro illa de q̄ iacobus dicit: nō intelligiꝛ nisi
q̄ quisq̄ peccato implicaꝛ. Unde ap̄lus di/
cit: Ne forte tēptauerit vos is q̄ tēptat. Nā 1.thessal.3.b.
et alibi scriptū est: Temptat vos dñs deus Deut.13.a.
vester/ vt sciat si diligitꝭ eū: etiā h̄ genere lo
cutiōis vt sciat: dictū ē: ac si diceret vt scire
vos faciat: quoniam vires dilectionis sue
hominem latent: nisi diuino experimento
etiam eidem innotescat.

Quō dicat dñs: Nō eñi cognoui ꝛc. cū prius norit: Q̄ō. LVIII.

Dixit angeli de celo ad abraam: Ne Gen.22.c.
v iniicias manū in puerū: neq̄ facias
ei quicq̄. Modo eñi cognoui: q̄ñ ti
mes deū tu. Etiā ista q̄stio simili locutione

soluitur:hoc ē eni:nunc cognoui qm̄ times deū tu: qđ significat: nunc te feci cognoscere. In consequentib⁹ autē hoc genus locutio/
Gen.22.c. mis euidenter apparet:vbi dicit:Et vocauit nomen abraā loci illius:dns vidit:vt dicat hodie in monte dns apparuit:vidit,p eo qđ est apparuit:h ē vidit/,p eo qđ ē videri fecit: significans p efficientē id qđ efficit:sicut frigus pigrū/ qđ pigros facit.

De quo dictū intelligem⁹ illud: Et non pepercisti filio tuo dilecto propter me: an propter angelum: an propter deū: Questio.LIX.

Gen.22.c. Et non pepcisti filio tuo dilecto ppt me: Nunqd abraā ,ppter angelum nō pepercit filio suo: aut ,ppt deū? Aut ergo angeli nomine dns christ⁹ significatus est:q̄ sine dubio de⁹ est: ⁊ manifeste a
Esaie.9.b. ,ppheta dictus: magni ɔsilij angelus. Aut ꝙ deus erat in angelo:⁊ ex psona dei angelus loqbat:sicut in ,pphetis etiā solet. Nā in cōsequentib⁹ hoc magis videt apparere
Gen.22.c. vbi legit:Et vocauit angelus dn̄i abraam iterum de celo:Per memetipsum iuraui dicit dns. Non facile eni inuenit dns christ⁹ patrem dn̄m dicere tanq̄ suū dominū: illo p̄sertim tēpore anteq̄ sumeret carnē. Nam fm id qđ formā serui accepit:nō incōgruenter hoc dici videt. Nā fm hui⁹ rei future ,p/
Ps.2. phetiā illud est in psalmo: Dns dixit ad me fili⁹ meus es tu. Nam neq̄ in ipso euangelio facile inuenum⁹a christo deū patrē dn̄m appellatū:ꝙ eius dns esset: Quis deū inue
Joh.20.c. niam⁹ in illo loco/vbi ait: Vado ad patrē meū ⁊ patrem vestrū:deū meū et deum ve/
Ps.109. strum. Quod autē scriptum est: Dixit dns dn̄o meo: ad ipsum qui loquebat refert: id est:dixit dns meus domino meo: pater scȝ filio:Et/ Pluit dominus a dn̄o:q̄ scribebat dixit:vt dns eius a dn̄o ei⁹/ id ē dns noster a dn̄o nostro pluisse intelligat/fili⁹ a patre.

Quō chamuel noīatus inter filios melche dicatur pater syrorū: cum tunc syrorum genus nondum fuerit: Questio.LX.

Gen.22.d. Quod in his q̄ nunciauerunt abraę natos esse filios melche/ nominat ⁊ chamuel pater syrorū: nō vtiq̄ qui nunciauerunt/annūciare patrem syrorū potuerunt: ex origine quippe illius syrorū genus longe postea ,ppagatū est: Sed dictū est a psona scribentis:qui post oīa illa tempora hec scribendo narrauit: quēadmoduȝ
S.questi.55. supra diximus de puteo iurationis:

Quomodo dictū sit:Exurgens autem abraam adorauit populum terre: cū scriptū sit: Dn̄m deū tuū adorabis ⁊c. Questio.LXI.

Exurgens autē abrahā adorauit populuȝ terrę. Querit quō scriptū sit: Gen.23.b. Dominū deū tuum adorabis: ⁊ illi Deut.6.b. soli seruies: cū abraā sic honorauerit pplm quēdam gentiū/vt etiā adoraret. Sed animaduertendū est in eodē p̄cepto/nō dictū: dn̄m deū tuū solū adorabis:sicut dictū est: et illi soli seruies: qđ est grece λατρευσεις Talis eni̇̄ seruitus non nisi deo debet. Vn̄ damnantur idolatrę: id est eiusmodi seruitutem exhibentes idolis/quę debetur deo. Nec moueat qđ alio loco in quadā scriptura prohibet angelus hominē adorare se:et Apocal.19.b. admonet vt domin⁹ potius adoret: Talis enim apparuerat angelus vt ,p deo posset adorari:et ideo fuerat corrigēdus adorator.

Quid sit ꝙ abraam iubet puero suo:vt manū suam ponat sub eius femore: Questio.LXII.

Quod abraam iubet puero suo: vt Gen.24.a. manuȝ suā ponat sub eius femore: et sic eū adiurat per dn̄m deū celi/et dn̄m terre:solet imperitos mouere:non attendentes magnā de christo extitisse ,pphetiam: ꝙ ipse dns celi et dns terrę in ea carne ventur⁹ erat/q̄ de illo femore ,ppagata est.

Quid differat augurationes illicitę ab illa petitione signi qua petiuit seruus abraę vt ei deus ostenderet ipsam esse futuram vxorē domini sui isaac: Questio.LXIII.

Querenduȝ qđ differant auguratio/ Gen.24.b. nes illicitę ab illa petitione signi/q̄ petiuit seruus abraę vt ei de⁹ ostenderet ipsam esse futurā vxorē dn̄i sui isaac: a qua cū petiuisset vt biberet:diceret illi:bibe ⁊ tu:et adaquabo camelos tuos quoad/ usq̄ bibere desinent. Aliud est enim mirū aliqđ petere quod ipso miraculo signū sit: aliud hec obseruare quę ita fiūt vt mira nō sint/sed a coniectorib⁹ supstitiosa vanitate interptent. Sed hocipsum etiā qđ mirū aliquid postulat quo significet qđ quisq̄ vult nosse/vtrū audiendū sit/ non parua questio est. Eo namq̄ ptinet ꝙ dicunt q̄ hoc nō recte faciūt/tēptare dn̄m. Nam ipē dns cū a diabolo tēptaret testimoniū de scripturis ad/ Math.4.b. hibuit: Non tēptabis dn̄m deū tuū. Sug/ Deut.6.c. gerebat eni̇̄ tanq̄ homini/vt signo aliquo exploraret ipse quantus esset:id est q̄ multum apđ deū posset:qđ vitiose fit/cū fit Ab hoc autem discernit qđ gedeon fecit pugnę

imminente periculo. Consultatio quippe illa magis quam temptatio dei fuit. Sic et achaz apud
Esaie.7.b. esaiam timet signum petere ne deum temptare videatur: cum hoc eum dominus admoneat per prophetam: credo existimans quod ab ipso propheta exploraretur: utrum precepti memor esset quo temptare deum prohibemur.

Quid nobis significetur in eo quod seruus abrae referens mandata eius/ non eisdem verbis/ sed idem significantibus vsus sit: Questio.LXIIII.

Seruus abrae narrans que sibi mandata fuerant a domino suo: dicit eum sibi dixisse:
Gen.24.d. Non sumes vxorem filio meo de filiabus chananeorum/ inter quos ego habito in terra eorum: sed in domum patris mei ibis et in tribum meam/ et sumes vxorem filio meo inde etc. Si legantur quomodo illi mandata sint: sententia eadem reperitur: verba vero non omnia/ vel ipsa/ vel ita dicta sunt. Quod admonendum putaui propter stultos et indoctos homines: qui euangelistas hinc calumniantur/ quod in aliquibus verbis non omnino conueniunt: Quis rebus atque sententiis omnino non discrepent. Certe enim istum librum vnus homo scripsit/ qui ea que supra dixit cum mandaret abraam/ vel relecta sic ponere potuit si ad rem ptinere iudicaret: cum veritas narrationis non exigit/ nisi vt rerum sententiarumque sit: quibus voluntas propter quam intimandam verba fiunt satis apparet.
Al. † exigitur

Quomodo/ vti in grecis codicibus reperitur/ iuratio serui abrae maledictum dicatur: Questio.LXV.

Quod habent latini codices narrante seruo abrae que sibi mandauerat dominus eius: Tunc innocens eris a iuramento meo vel iuratione mea: greci habent a maledicto meo: ορκοσ enim dicitur iuratio: καταρα maledictum: vnde et καταρακτοσ maledictus vel επικαταρακτοσ dicitur. Proinde oritur questio quomodo ista iuratio maledictum posset intelligi: nisi quia maledictus est qui contra iurationem fecerit.
Gen.24.e.

Unde hec duo: misericordia et iusticia: seu misericordia et veritas in psalmis et aliis sanctis scripturis vsus sui originem duxere: Questio.LXVI.

Si ergo facitis misericordiam et iusticiam ad dominum meum/ renunciate mihi. Duo illa que assidue ponuntur in aliis sanctis scripturis/ et maxime in psalmis/ misericordia et iusticia (tantundem enim valet: misericordia et veritas) hinc iam apparere ceperunt.
Gen.24.f.

Cum dicitur/ rebecca sit vxor filii domini tui quemadmodum locutus est dominus: queritur quando id locutus sit dominus:

Ecce rebecca in conspectu tuo: Accipiens eam recurre: et sit vxor filii domini tui quemadmodum locutus est dominus. (Questio.LXVII. Gen.24.f.) Queritur quando locutus sit dominus: nisi quia vel prophetam esse abraam nouerant: et prophetice a domino dictum/ quod per illum dictum fuerat/ agnoscebant: aut signum illud quod sibi † dictum seruus eius narrauit/ locutionem domini appellauerunt: hoc enim magis de rebeca expressum est. Nam quod abraam dixerat: non de rebecca dixerat/ sed de aliqua femina ex tribu vel cognatione sua: et hoc ad vtrumque/ vt imunis esset a iuramento seruus si non impetrasset: quod vtique non dicitur cum aliquid prophetatur: Certam enim decet esse prophetiam. Al. datum

Utrum fratres rebecce ipsi tam magna comprecantes prophete erant/ an vani: Questio.LXVIII.

Quod rebecce dixerunt fratres eius prophetiscenti: Soror nostra es: esto in milia milium et hereditatem obtineat semen tuum ciuitates aduersariorum tuorum: non prophete fuerunt: aut vanitate tam magna optauerunt: sed eos quod promiserat deus abrae latere non potuit. Gen.24.g.

Qualis fuerit exercitatio isaac in campo: Questio.LXIX.

Quod scriptum est: Exiit isaac exerceri in campo meridie: Quid verbum de hac re grecum nesciunt/ exercitationem corporis putant. Scriptum est autem grece αδολεσχεισθαι: αδολεσχειν vero ad animi exercitationem ptinet: et sepe vitio deputatur: More autem scripturarum plerumque in bono ponitur. Pro isto verbo quidam interpretes nostri exercitationem: quidam garrulitatem quasi verbositatem/ que in bonum quantum ad latinum eloquium ptinet/ vix aut nunquam inuenitur: sed vt dixi in scripturis plerumque in bono dicitur: et videtur mihi significare animi affectum studiosissime aliquid cogitantis cum delectatione cogitationis: nisi aliud sentiunt qui hec verba greca melius intelligunt. Gen.24.g.

Cum dictum sit: Adiiciens autem abraam sumpsit vxorem noie cetburam: dubitatur an incontinentia in eo suspicanda sit: et quomodo ex ea filios genuerit/ qui prius cum senior esset/ pro miraculo ex sara habet genuisse:

Adiiciens autem (Questio.LXX. Gen.25.a.) abraam sumpsit vxorem noie cetburam. Questio et hic esset si peccatum est maxime in antiquis dantibus operam propagande prolis. Quidlibet enim hic quam incontinentia suspicanda est tanti viri: in illa presertim iam etate. Cur autem in hac filios fecerit: qui cum miraculo de

sara fecerat/ supradictū ē: ꝙꝗꝫ nōnulli do/
nū qᵭ accepit abraā velut reuiuiscētis cor/
poris ad filios ꝓcreandos diu ꝑmāsisse asse
rant: ita vt posset ⁊ alios ꝓcreare. Sed mul
to est absoluti⁹/ de adolescētula potuisse se/
niorē: quod senior de seniore nō posset/ nisi
deus illic miraculū ꝯstituisset: maxime ꝓpter
sarę: nō solū ętatē/ verūetiā sterilitatē. Sa/
ne etiā grandioris ętatis/ ⁊ sicut scꝑtura lo/
quitur: plenū dierū posse dici seniorē: hoc ē
ꝑsbyterū. Hinc intelligi pōt: q² hoc abraā
appellatus est qsi mortuus est. Proinde ois
senex etiā ꝑsbyter / nō ois ꝑsbyť etiā senex:
q² plerūqꝫ est hoc nomē ętatis/ ꝗ infra sene
ctutē senectuti vicina ē: ⁊ ex hoc etiā ipsa a
senectute nomen accępit. In latina autem
lingua ꝑsbyter senior appellatur: apud gre/
cos autem maxime sicut scriptura loquitur
πρεσβυτερον et νεωτερον dicuntur etiam
si ętates iuuenū cōparenť: qᵭ dicimus nos
maiorē atqꝫ minorē. Uerūtamen hoc factū
abrahę / q̄ post mortē sarę de cethura filios
ꝓcreauit: nō sic accipiendū est q̄si humana
cōsuetudine ⁊ cogitatione tantūmodo sub
stituendę numerosioris prolis hoc factum
sit: Sic enī possent accipere hoīes etiaꝫ qᵭ
Gal.4.d. de agar factū est: nisi aplꝯs admoneret illa
fuisse facta ꝓphetice/ vt ī vtrisqꝫ ꝑsonis mu
lierū earūqꝫ filioꝝ duo testamenta ad futu
roꝝ ꝓnūciationē allegorica significatio fi/
guraret. Uſi in isto ꝙ abrahę facto tale ali/
quid ꝗrendū est. Si nō facile occurrat: ego
interim qᵭ occurrit/ munera ꝗ accepertūt fi/
lij cōcubinarū/ videnť mihi significare ꝗdā
dona dei/ vel in sacramētis/ vľ in quibusqꝫ
signis: etiā carnali populo iudęoꝝ ⁊ hereti
cis data velut filijs cōcubinarū: cū heredi/
tatis munus/ qᵭ est charitas ⁊ vita ęterna:
non nisi ad isaac pertineat: hoc est ad filios
promissionis.

Quid sibi velit quod scriptū est: Hec sunt noīa filiorū hismael/ ſm noīa generationū eoꝝ: Qō.LXXI.

Gen.25.b. Quid sibi vult qᵭ scriptū ē: Hec sunt
noīa filioꝝ hismael ſm nomina ge/
nerationū eorū? Nō enī satis elucet
cur additum sit/ ſm noīa generationū eoꝝ:
cū hi soli nominenť ꝗs ille genuit: non etiā
qui ab ipīs geniti sunt: Nisi forte q² natio/
nes ex illis ꝓpagatę/ eoꝝ nominib⁹ appel/
lanť: et h̄ significatū sit cū dictū est: ſm noīa
generationū eoꝝ: ꝗuis hoc modo illę na/
tiones sint potius ſm noīa istoꝝ/ nō ista no
mina ſm illas nationes: quia illę posterius
extiterūt. Uſi notāda locutio ē: q² ⁊ postea
de illis ďr: duodecī ꝑncipes ſm gētes eoꝝ.

Quō rebecca iuerit interrogare dnm/ cū pregnās esset: Qō.LXXII.

Quod de rebecca scriptū est: q² venit Gen.25.e.
interrogare dnm cū gestirēt puerpe
ria in vtero ei⁹: ꝗriť q̄ ierit. Nō enim
erāt tūc ꝓphetę aut sacerdotes ſm ordineꝫ
tabernaculi/ vel tēpli dni. Quo ꝗ ierit meri
to mouet: nisi forte ad locū vbi arā ꝯstitue/
rat abraā. Sed illic quō respōsa deriť/ oino
tacet scriptura: vtrū ꝑ aliquē sacerdotē: qᵭ
incredibile ē si erat/ nō fuisse noīatū: ⁊ nullā
ibi oino sacerdotū aliquoꝝ factā esse men/
tionē. An forte ibi cū orādo allegassent de/
sideria sua/ dormiebāt in loco/ vt ꝑ somniū
monerēť? an adhuc viuebat melchisedech:
cui⁹ tanta fuit excellētia / vt a nōnullis du/
biteť/ vtꝝ hō/ an angelus fuerit? an erāt alī
qui taleſ etiā illo tpe hoīes dei in ꝗb⁹ posset
de⁹ iterrogari? Quicqd hoꝝ ē/ ⁊ si qd aliud
qᵭ me forte ne cōmemorarē ꝑterierit/ men/
tiri tñ scriptura nō pōt: ꝗ dixit rebeccā ysse
ad interrogādū dnm: eiqꝫ dnm respōdisse.

Quid significēt duo ppli/ quos dominus dixit in vtero rebecce: Questio.LXXIII.

Resꝑ dnis
risidit rebeccę: Duę gētes ī vtero tuo Gen.25.e.
sunt: ⁊ duo populi de ventre tuo se/
parabunť: ⁊ pplus populū suꝑabit: ⁊ maior
seruiet minori: spiritali itelligētia / carnales
in pplo dei significanť ꝑ maiorē filiū: ⁊ spiri/
tales ꝑ minorē: q² sicut dicit aplꝯs: Nō ꝑus 1.Cor.15.f.
qᵭ spiritale/ ſ qᵭ aīale: postea spiritale. So
let ⁊ sic intelligi hoc qᵭ dictū ē: vt in esau fi
gurat⁹ sit maior pplꝯs dei: hoc ē israelitic⁹ ſm
carnē: ꝑ iacob autē figurat⁹ sit ipē iacob ſm
spiritalē ꝓgeniē: sed etiā historica ꝓprieta/
te hoc respōsum inueniť esse completū: vbi
pplꝯs israel/ hoc est iacob minor filꝯ/ suꝑauit
idumęos: hoc ē gentē quā ꝓpagauit esau:
eosqꝫ fecerit tributarios per dauid / qᵭ diu
fuerūt vsqꝫ ad regē.s. iorā: sub ꝗ idumęi re/
bellauerūt: ⁊ iugū israelitarū idumęi a cer/
uice sua deposuerunt/ ſm ꝓpheciam ipsius
isaac: qsi minorē pro maiore benedixit: hoc
enim dixit et de maiori/ cum ⁊ ipsuꝫ postea
benediceret.

Quō iacob/ qui vir simplex/ ⁊ vt grecū sonat/ nō fictus dicitur/ per dolū acceperit benedictionem fratris sui: Questio.LXXIIII.

Iacob autē erat hō simplex habitās Gen.25.e.
domuꝫ. Qᵭ grece diciť απλαστος
hoc latini simpliceꝫ interꝑtati sunt.
Proprie autē απλαστος nō fictus: vñ ali/
q̄ latini interꝑtes/ sine dolo/ interꝑtati sūt:
dicētes: Erat iacob sine dolo habitās ī do/

mõ: vt magna sit q̃stio/quõ p dolũ accepit benedictionẽ q̃ erat sine dolo. Sed ad significandũ magnũ aliq̃d qd scriptura p̃termisit. Hinc eñ maxime cogimur ad intelligenda illo loco spiritalia: q2 sine dolo erat qui dolũ fecit: Unde q̃d sentirem⁹/in sermone quodã in populo habito satis diximus.

Quando et quomõ factum sit/q̃ tẽpore famis abijt isaac ad abimelech regem philistinoꝝ in gerara: Questio.LXXV.

Gen.26.a. In eo qd scriptũ est: Facta est autẽ fames sup terraz p̃ter famẽ q̃ ante facta ẽ i tpe abraã: Abijt aũt isaac ad abimelech regẽ philistinoꝝ in gerara. Querit̃/h̃ qñ sit factũ: vtruz postq̃ esau vendidit primogenita sua cibo lenticulẽ: post illã quippe narrationem hoc narrari incipit: an vt fieri solet p recapitulationẽ narrator ad ea reuersus sit: cũ ꝓgressus de filijs ei⁹ad eũ locũ puenisset q̃ de lenticula cõmemorat̃. Mouet autẽ: q2 ipse inuenit̃ abimelech q̃ etiã saram cõcupiuerat. Ipsi⁹eñ paranymphus τ princeps militie/ q̃ ibi cõmemorati sunt etiã hic cõmemorat̃: vtrũ vel viuere potuerint. Qñ eñ fact⁹ est amicus abraẽ/nõdũ nat⁹erat isaac/sed iam ꝓmissus. Ponam⁹ anteq̃ nasceret̃ isaac illud fuisse factũ. Deinde isaac suscepit filios cũ esset annoꝝ sexaginta: illi autẽ iuuenes erãt qñ vendidit esau p̃mogenita sua. Ponamus etiã ipsos circa viginti ãnos fuisse: fiunt ãni ẽtatis isaac vsq̃ ad illud factũ filioꝝ ei⁹ /circiter octoginta. Adolescẽtẽ accipiam⁹fuisse abimelech qñ matrẽ ipi⁹ꝯcupinit: τ abraẽ amicus est fact⁹. Potuit ergo iã esse q̃si centenarius: si post illud factũ filioꝝ suoꝝ perrexit in eaz terrã famis necessitate isaac. Non ergo ex hoc cogit vlla necessitas p recapitulationẽ putare narratã ꝓfectionem isaac in gerara: sed q2 ibi diuturno tpe fuisse isaac scribit̃/τ puteos fodisse: τ de his cõtẽdisse: τ ditatũ fuisse pecunia. Mirũ nisi recapitulando ista cõmemorant̃: q̃ ideo fuerant p̃termissa/vt p̃mũ de filijs eius vsq̃ ad illũ locũ de lenticula narratio pueniret.

Scd̃m quid isaac dicit̃ magn⁹factus valde: et quõ significentur in hoc tp̃alia dona etiã a dõ speranda: Questio.LXXVI.

Gen.26.c. Deo qd scriptũ est de isaac: Bñdixit eũ autẽ dñs: et exaltat⁹ ẽ hõ: τ ꝓcedẽs maior fiebat quoadusq̃ magn⁹fact⁹est valde: sm terrenã felicitatẽ dictũ/sequẽtia docẽt: Exequit̃ eñ narrator easdẽ ei⁹diuitias/q̃bus magn⁹factus ẽ: τ hinc motus abimelech/timuit illũ ibi esse: ne potẽtia ei⁹ sibi esset infesta. Q̃q̃ ergo spiritale aliq̃d ista significẽt: tamẽ sm id q̃ ita ꝯtigerũt/ideo p̃missum est: bñdixit eũ dñs/vt sana fide itelligam⁹etiã ista temporalia dona/nec dari posse/nec sperari debere: etiã cũ ab infirmioꝛib⁹ appetunt̃/nisi ab vno deo: vt q̃ in minimis fidelis est/etiã in magnis fidelis sit: τ qui in mãmona iniquo fidelis inuẽtus ẽ/etiã ꝟerũ accipe mereat̃: sicut dñs i euãgelio loquit̃. Luc.16.c. Talia etiã de abraã dicta sũt: q̃ ei munera dei ꝓuenerint. Uñ nõ parũ ẽdificat sanã fidẽ pie intelligẽtib⁹ista narratio/etiã si de his reb⁹ allegorica significatio nulla posset exculpi.

Quid sit execratio illa de q̃ dicit̃: Fiat execratio int̃ nos: Q̃õ.LXXVII

Gen.26.f. Fiat execratio int̃ nos τ inter te. i. iuratio q̃ maledictis obstringit: q̃ accidãt ei q̃ peierauerit: sm quã ꝯsiderãdũ ẽ qd τ seru⁹ abraẽ cõmemorauit/ narrans eis a q̃b⁹ accepit vxorẽ dño suo isaac.

Quare isaac puteũ in quo nõ inuenta ẽ aqua/vocauit iuramentũ: Questio.LXXVIII.

Gen.26.g. Quid ẽ qd scriptũ ẽ: q̃ cũ venissẽt pueri isaac et dixissẽt: Fodim⁹ puteũ τ nõ inuenim⁹ aquã: appellauit eundẽ puteũ isaac iuramẽtuz. An q̃uis factũ sit i aliquã significationẽ/ sine dubio dicendũ ẽ spiritale: qñ nihil habet cõuenĩẽtiẽ sm litterã: vt ideo iuramẽtum appellauerit puteũ / q̃ ibi aq̃ nõ sit inuenta: q̃q̃ alij interpretes pueros isaac inuentã poti⁹ aquã nũciasse dixerũt: sed etiã sic q̃re iuramẽtũ appellatũ est/ vbi nulla facta fuerunt iuramenta?

Quam significationẽ moralẽ habeat/q̃ isaac tantus patriarcha anteq̃ moriat̃ a filio suo venationem querit: Questio.LXXIX.

Gen.27.a. Quoniã tantus patriarcha isaac anteq̃ moriat̃ querit a filio suo venationẽ τ escaz: qualẽ amat ꝓ magno beneficio τ ꝓmittit benedictionẽ: nullo mõ vacare arbitramur significatiõe ꝓphetica: maxime qñ festinat vxor ei⁹vt illã benedictionẽ minor accipiat/ quẽ ipsa diligebat: τ cẽtera in eadẽ narratione multũ mouẽt ad maiora intelligenda/ vel requirẽda.

Quam significationẽ habeat extasis isaac: Questio.LXXX.

Gen.27.e. Quod habẽt latini codices: Expauit autẽ isaac pauore magno valde: grẽci habent εξεστη εξστασει μεγαλη σφοδρα vbi tãta cõmutatio itelligit̃/vt q̃daz mẽtis alienatio seq̃ret̃. Ipsa eñ ꝓprie

dicit̄ extasis. Et quia solet in magnarū rex̄ reuelationib⁹ fieri: in hac intelligendū ē factam esse spiritalē admonitionē: vt cōfirmaret bñdictionē suā filio minori: cui poti⁹ trascendū fuit ꝙ fefellerit patrē. Sic et de adā cū ꝓphetaret̄ h̄ sacramentū magnū/ q̄d dicit
Eph.5.g. aplš in christo et in ecclia: Erūt duo i carne vna: dicit̄ ꝙ extasis p̄cesserit.

Quō annūciata sint verba esau rebeccę/ q̄bus cōminat⁹ ē occidere fratrē suū/ cū scriptura dicat/ hoc eū i sua cogitatiōe dixisse: Q̄ō. LXXXI.

Gen.27.g. Quomodo annūciata vel renūciata sunt verba esau rebeccę: q̄b⁹ cōminatus ē occidere fratrē suū: cū scriptura dicat: hoc eum in sua cogitatione dixisse: nisi q: hinc nobis dat̄ intelligere: ꝙ diuinitus ei reuelabant̄ omnia. Vñ ad magnū mysteriū pertinet/ ꝙ filiū suū minorē ꝓ maiore voluit benedici.

Quid significatiōis habeat q̄d in grecis codicib⁹ legit̄ isaac dixisse: Fuge i mesopotamiā: vbi latini habēt/ vade ꝛc. Questio. LXXXII.

Gen.28.a. Quod habent latini codices: isaac dicente filio suo: Uade in mesopotamiā i domū bathuel pr̄is mr̄is tuę: ꝛ sume inde tibi vxorē: greci codices nō habent vade: s̄ fuge: h̄ ē απο δρα... Vñ intelligit̄ etiā isaac cognouisse/ q̄d fili⁹ eius esau de fratre suo in cogitatiōe sua dixerit.

Quō intelligenda sint verba iacob: Dñs est in loco hoc: ego autē nesciebam: Questio. LXXXIII.

Gen.28.c. Et surrexit iacob de somno suo: ꝛ dixit: q: est dñs in loco hoc: ego autē nesciebā: ꝛ timuit/ ꝛ dixit: q̄ꝫ terribilis locus hic: hic nō ē nisi dom⁹ dei: ꝛ hęc ē porta celi. Hęc verba ad ꝓphetiā ptinēt: q: ibi futurum erat tabernaculū q̄d cōstituit dñs in hoīb⁹ in ꝑmo ꝑſo suo. Portā autē celi sic intelligere debem⁹: tāq̄ꝫ inde fiat adit⁹ credentib⁹ ad capessendū regnū celoꝝ.

Utrū in lapide quē iacob in titulum cōstituit et oleo perfudit/ idolatriam fecit: Questio. LXXXIIII.

Gen.28.d. Quod statuit lapidē iacob quem sibi ad caput posuerat: ꝛ cōstituit eū titulū/ ꝛ ꝑfudit illū oleo: nō aliq̄d idolatrię simile fecit: Nō em̄ vel tūc vel postea frequētauit lapidē adorādo/ vł ei sacrificando: sed signū fuerat in ꝓphetia euidentissima ꝯstitutū: quę ptinet ad vnctionē: Unde christi nomen a chrismate est.

Quō vocauerit nomē loci illius domū dei: et q̄d votū ei⁹ significet: Questio. LXXXV.

Gen.28.e. Et vocauit iacob nomē loci illi⁹ domus dei: ꝛ vlamaus erat nomē ciuitati ante. Iuxta ciuitatē dormisse si itelligat̄: nulla q̄stio est. Si autē in ciuitate/ mirū videt̄ quō potuerit illū titulū cōstituere. Q̄ð autē vouit, votum si ꝓsperaret̄ eundo ꝛ redeūdo: decimasq̄ꝫ ꝓmisit domui dei futurę in loco illo: ꝓphetia ē dom⁹ dei: vbi ꝛ ipse rediens deo sacrauit: n̄ illū lapidē deū appellās/ s̄ domū dei. i. q: in illo loco futura erat domus dei.

Quō iacob agnouit rachel esse filia laban ꝛc. Questio. LXXXVI.

Gen.29. Quod venit rachel cum ouib⁹ patris sui: ꝛ dicit scriptura/ ꝙ cū vidisset iacob rachel filiā laban fratris matris suę/ accessit ꝛ reuoluit lapidē ab ore putei: magis notandū est aliq̄d scripturā p̄termittere q̄d intelligere debem⁹/ q̄ꝫ vllā q̄stionē esse mouēdā. Intelligit̄ em̄ ꝙ illi cū q̄b⁹ primo loquebat̄ iacob/ interrogati q̄ esset quę veniebat cū ouib⁹: ipsi dixerunt filiā esse laban: quā vtiq̄ꝫ iacob nō nouerat: s̄ illi⁹ interrogationē responsionēq̄ꝫ illoꝝ scriptura p̄termittens/ intelligi voluit.

Quō rachel osculū ab incognito receperit: et que sit rō osculandi: Questio. LXXXVII.

Gen.29.c. Quod scriptū est: Osculat⁹ est iacob rachel: ꝛ exclamans voce sua fleuit: ꝛ indicauit ei: q: frater est ei⁹: ꝛ q: fili⁹ rebeccę ē. Consuetudinis q̄dē fuit/ maxime i illa simplicitate antiquoꝝ/ vt ꝓpinqui ꝓpinq̄s oscularent̄: et hoc hodie fit in multis locis. Sed queri potest quō ab incognito illa osculū acceperit: si postea indicauit iacob ꝓpinquitatē suā. Ergo intelligendū est: aut illū qui iā audierat q̄ illa esset/ fidēter in eius osculū irruisse: aut postea scripturā narrasse p recapitulationem q̄d primo factū erat. i. et indicauerit iacob q̄s esset: Sicut de padiso postea dicitur: quō de⁹ eū instituerit: cū iā dictū eēt/ ꝙ
Gen.2. plantauit de⁹ padisū: ꝛ posuerit illic hoīem quē finxerat: ꝛ multa alia per recapitulationem dicta intelligunt̄.

Quō anni septē q̄bus iacob seruiuit ꝓ rachel/ erat in cōspectu ei⁹ velut pauci dies/ eo ꝙ diligebat eā: cū etiā breue tēpus longū esse soleat amantibus: Q̄ō. LXXXVIII.

Gen.29.d. Quod scriptū est: Seruiuit iacob ꝓ rachel ānis septē: ꝛ erāt in cōspectu ei⁹ velut pauci dies: eo ꝙ diligebat illā: querēdū quō dictū sit/ cū magis etiam

breue tēpus longū esse soleat amantibus. Dictū est ergo ꝓpter laborē seruitutis: quē facilē ꝛ leuē amor faciebat.

Utrum iacob postq̄ liam duxerat/adhuc septē annos seruiuit pro rachel priusq̄ eā duceret: an paulo post eā q̄ duxerit: Qō. LXXXIX.

J parū aduertat rei huius narratio/ putabit ꝙ posteaq̄ liā iacob duxit vxorē/ deinde seruiuit alios septem ānos ꝓ rachel: ꝛ tūc eam duxit. Uerūtn̄ nō ita est: ꝫ labā ei dixit: Cōsūma itaq; septimana istiꝰ/ ꝛ dabo tibi ꝛ hāc ꝓ ope q̄ operaberis apud me adhuc septē ānos alios. Q̄d itaq; ait: ꝯsumma septima istiꝰ/ ad nuptiarū celebrationē ꝑtinet: q̄ septē diebus celebrari solent. Hoc itaq; ait: Jmple dies nuptiarum septē ꝑtinentes ad istā quā duxisti: ꝛ dabo tibi ꝛ hāc ꝓ eo q̄d operaberis apd̄ me adhuc septē ānos alios. Deīde seq̄t: Fecit aūt iacob sic/ et impleuit septima eiꝰ. i. septē dies nuptiaꝝ lie: ꝛ dedit illi labā rachel filiā suā ipsi vxorē. Dedit aūt illi labā rachel filie sue balā ancillā suam ei ancillā: ꝛ intrauit ad rachel. Dilexit autē rachel magis q̄ liā: et seruiuit illi septē ānos alios. Uiq; apparet quia postea q̄ duxit rachel/ tūc seruiuit ꝓ ea septē ānos alios. Nimis eīn durū ꝛ valde iniquū fuit: vt deceptū adhuc differret alios ānos septē/ et tūc eam traderet quā ꝑmo debuit. Septē dieb᷒ solere nuptias celebrari/ etiā ꝫ liber iudicū ostēdit i sāsōe q̄si fec̄ potū septē dieb᷒. Et addidit scriptura: ꝙ sic solerēt facere iuuenes: fecit aūt h̄ ꝓpter nuptias suas.

Gen. 29. f. Al. ꝛ septimanam Al. ɫ ebdo madam

Judic. 14. c.

Que sit discretio in scriptura int vxorē et cōcubinā: Questio. XC.

On facile dinoscitur / quas concubinas appellet scriptura / quas vxores q̄nq̄dē ꝛ agar dicta est vxor: que postea dicit concubina: ꝛ cethura: ꝛ ancille q̄s dederūt rachel et lia viro suo: Nisi forte ols cōcubina vxor: nō autē ols vxor: concubina more loquēdi scripturarū appellet. i. vt sara ꝛ rebecca / ꝛ lia et rachel concubine dici non possint: agar vero ꝛ cethura / et bala et zelfa ꝛ vxores et cōcubine.

Gen. 16. a. Gen. 25. a. Gen. 30.

Quō se lia sicut in grecis exemplaribus sonat/ eufortunatam seu bene fortunatā dixerit: hoc est/ q̄d ꝑ fortuna itellexerit: Questio. XCI.

Uod latini habent: nato filio lie de zelfa / ꝙ dixerit: Btā facta vl' felix facta sum: greci habēt ευτυχη: q̄d magis bonā fortunā significat. Uñ videt occasio non bene intelligentib᷒ dari tanq̄ illi homines fortunā coluerint: aut hoc verbū diuinarū scripturarū auctoritas in vsu recepit: ꝫ vt fortuna intelligēda ē ꝑ his reb᷒ q̄ fortuitu videnẗ accidere: nō q: numē aliq̄d sit: cū hec ipsa tn̄ queq; fortuita videnẗ causis occultis diuinitꝰ dari. Uñ etiā v̄ba q̄ nemo pōt auferre a cōsuetudine loquēdi parata sunt. i. forte / ꝛ fortasse / ꝛ forsitā / ꝛ fortuitu. Uñ videt in greca lingua resonare: q̄d dicūt τυχα: velut ab eo q̄d ē τυχη. Aut certe lia ꝑpterea sic locuta ē: ꝙ adhuc gentilitatis ꝯsuetudinē retinebat. Non eīn hoc iacob dixit: vt ex hoc data huic verbo putetur auctoritas.

Gen. 30. b.

Quid significet iacob dicens: Bñdixit te dominus in pede meo:

Uod iacob dixit: (Questio. XCII.

Et bñdixit te dn̄s i pede meo: satis aduertēdū ē / ꝛ notādus scripturaꝝ sensus: ne cū ita q̄sq; locutꝰ fuerit / q̄si augurari videat. Multū eīn interest q̄d adiecit: Bñdixit te dn̄s i pede meo: Jn ingressu eīn meo voluit intelligi: hinc gr̄as agēs deo.

Gen. 30. d.

Quid verisimilitudinis naturalis / et q̄d equitatis habeat factū iacob de virgis versicoloribus in fetandis ouibus: Questio. XCIII.

N facto iacob cū v̄gas excorticauit / detrahēs viride vt albū varie appareret: ꝛ sic in conspectu fetus pecoꝝ variarent: cū mares in alueis aq̄rū biberet ꝛ visis v̄gis illā varietatē cōspicerēt: Multa dicunt̄ siīlr fieri in aīaliū fetib᷒: ꝫ ꝛ mulieri accidisse tradit: ꝛ scriptū repit in libris antiq̄ssimi et peritissimi medici hippocratis: ꝙ suspitione adulterij fuerat punienda / cum puerum pulcherrimū peperisset vtriq; parenti generiq; dissimilē: nisi memoratꝰ medicus soluisset questionē / illis admonitis querere: ne forte aliqua talis pictura esset in cubiculo: qua inuenta mulier a suspitiōe liberata ē. Sed ad hāc rem quā fecit iacob virgarū ex diuersis arborib᷒ triū copulatio q̄d ꝯtulerit vtilitatis / q̄d attinet ad varias pecudes multiplicandas / nō apparet oīno: nec aliq̄d ad h̄ cōmodū interest: vtrū ex vnius generis ligno varient virge: an plura sint lignoꝝ genera / cū sola q̄rat lignoꝝ varietas: ac ꝑ hoc cogit inq̄ri ꝓphetiā: et aliquā figuratā significationē res ista: quā sine dubio vt ꝓpheta fecit iacob: ꝛ iō nec fraudis arguendus ē. Nō eni tale aliq̄d nisi reuelatione spiritali eū fecisse credēdū ē. Q̄d aūt ad iusticiā ꝑtinebat / sicut alij interp̄tes aptꝰ hoc narrāt: nō ponebat v̄gas in secūdo ꝯceptu

Gen. 30. f.

ouiū: qđ tanto obscurius / quāto breuius a septuaginta dictū ē. Que cū peperisset nō ponebat: qđ intelligit cū pmū peperissent: vt iā nō solere ponere intelligat / cū secūdo parituræ essent / ne ipse auferret omes fetus: quod iniquū fuit.

Quid significet q laban dixit: Quare furat' es deos meos / vtēs plurali numero / cū antea singulariter tm̄ reperiat: Questio. XCIIII.

Ge.31.d. q Uod labā dic: Quare furat' es deos meos: hic ē illđ fortasse qđ et augurari se dixerat / τ ei' filia se bonam fortunā noīauerat. Et notandū ē q a pncipio libri nūc pmus iuenim' deos gētiū: superiorib' qppe scripture locis deū nominabāt.

Quid sit qđ dicit iacob socero suo: Decepisti mercedē meam decem agnabus: Questio. XCV.

Ge.31.f. q Uid ē qđ dicit iacob socero suo: Et decepisti mercedē meā decez agnab'. Hoc em quō τ qñ factū sit / scriptura nō narrat: s vtiqz factū ē qđ iste cōmemorat. Nā dixit hoc τ vxorib' suis: qñ eas vocauit in cāpū. Conqrēs em de patre illarū / ait int' cetera: Et mutauit mercedē meā decē agnorū. Intelligit q p singula tpa partus ouiū / cū laban videret tales fet' esse natos qles placuerat vt ad iacob ptinerēt / pactū fraude mutasse: τ dixisse vt futuro fetu alios pecudū colores haberet in mercede iacob. Tūc aūt ille vgas varias nō supponebat / et nō nascebant varij / s vni' coloris q iacob ex nouo pacto auferebat. Qđ cū vidisset laban: rursus pactū fraude mutabat vt ad iacob varia ptinerēt: tūc illarū suppositiōe vgaꝝ varia nascebāt. Ergo qđ ait iacob vxorib' suis: Mutauit mercedē meam decem agnoꝝ: τ postea ipsi labā: Decepisti mercedē meā decē agnab': non ita dixit qsi puenerit socero ei' ipsa fraus: vt eni non ei puenirēt / deū sibi dixit aduersū illū fuisse: decē vo agnos vl' decē agnas p decē tpib' posuit: qb' oues qs pascebat p sexenniū pepererūt. Bis qppe pariebāt in āno. Cōtigerat aūt vt pmo āno / q inter se pacti sūt / τ ad eas pascēdas placito hui' mercedis accessit q semel parerēt i fine āni: qr cū accessisset iā semel pepererāt. Rursusqz sexto āno. i. vltimo cū semel pepissēt / exorta necessitate pfectionis pus recederet q iterū parerent: ac p hoc cū pm' ān' atqz vltim' duos ouiū part' sub illo haberēt: hoc ē singulos: medij vero qttuor āni binos: fiunt oēs decē. Nec mirū q hec decem tpa noīe agnoꝝ appellauit qui eisdē tpib' nascebant: velut si qsqz dicat p tot vindemias: aut p tot messes: qb' numerus itelligat ānoꝝ. Vñ ait qdā: Post aliqt aristas: p aristas videlicet messes / et p messes ānos significās. Pecudū autē illius regionis fecunditas: sicut italarū tanta fert / vt bis in anno pariant. Virgili' in bucolicis egloga. I.

Que fuerit tituloꝝ instituēdi ratio: de q dicit: Sūpsit aūt iacob lapidē τ cōstituit eū titulū: Qō. XCVI

Ge.31.f. s Umpsit autē iacob lapidē τ cōstituit eū titulū. Diligēter aūt aduertendū est quō istos titulos in rei cuiusqz testimonio cōstituebat: nō vt eos p dijs colerent / sed vt eis aliqd significarent.

Quid significet varietas sermonis laban et iacob: quorum alter aceruū lapiduz appellauit aceruū testimonij: alter vero aceruū teste: Questio. XCVII.

Ge.31.f. q Uod aceruū lapidū quē int' se cōstituerant laban τ iacob / aliquāta diuersitate appellauerūt / vt cū vocaret laban / aceruū testimonij: iacob aceruū testē. Tradit ab eis q τ syram τ hebreā linguā nouerūt / pp̄ter pprietatē sue cuiusqz lingue factū. Fieri eni solet vt alia lingua nō dicat vno verbo / qđ alia dr: τ vicinitate significatiōis qdqz appellet. Nā postea dr: ppt' hoc appellatū ē nomen aceruus testatur. Hoc eni medie positū est qđ vtriqz cōueniret: τ ei q dixerat aceru' testimonij: τ ei q dixerat aceruus testis.

Quid sit qđ loquendo laban ad iacob / dicit: Testat aceruus hic: et testat titulus hic: τ visio quā dixit: respiciat de' int' me τ te: Qō. XCVIII

Ge.31.g. q Uid est qđ loquēdo labā ad iacob dic: Testat aceru' hic: τ testat titul' hic: ppt' hoc appellat nomē aceru' testatur: τ visio quā dixit: Respiciat de' int' me τ te: nisi forte ordo ē et visio quaz dixit: de' respiciat int' me et te: De' qppe illi dixerat in visione ne lederet τ deleret iacob.

Quid est qđ dicit in ɔsequētib' laban: Vide nemo nobiscum est: Questio. XCIX.

Ge.31.g. q Uid est qđ dicit in cōsequētib' labā: Vide nemo nobiscū est: nisi forte nemo extraneoꝝ: aut pp̄ter testificationē dei quā ita habere deberēt tanqz nemo cū eis esset quem testimonio eius adiungerent.

Quis sit timor isaac per quē dr iacob iurasse: Questio. C.

Ge.31.g. e T iurauit iacob p timorē patris sui isaac. Per timorem vtiqz q timebat deum: quē timorem etiam superius cōmendauit: cum diceret: Deus patris mei abra

et timor patris mei isaac est.

Que sint castra dei que iacob dr in itinere vidisse: Questio. CI.

Gen. 32. a. Castra dei que vidit iacob in itinere: nulla dubitatio est quod angelorum fuerit multitudo: ea quippe in scripturis militia celi nominatur.

Quomodo iacob de multitudine copiarum fratris sui turbatus/ habuerit fidem deo salutem promittenti: Questio. CII.

Gen. 32. b. Nunciato sibi fratre suo iacob venienti obuiam ei cum quadringentis/ turbatus est quidem et mente confusus: quoniam timuit valde: et visum est homini perturbato diuisam multitudinem suam in duo castra disponere. Ubi queri potest quomodo habuerit fidem promissis dei: quandoquidem dixit: Si venerit ad castra prima frater meus et exciderit ea/ erunt secunda in salutem. Sed etiam hoc fieri potuit vt euerteret castra eius esau: et tamen deus post illam afflictionem adesset et liberaret eum et quod promisit impleret. Et admonendi fuimus hoc exemplo: vt quamuis credamus in deum: faciamus tamen que facienda sunt ab hominibus pro salutis: ne pretermittentes ea deum temptare videamur. Denique post hec que verba dicat idem iacob/ considerandum est. Deus patris mei abraam: et deus patris mei isaac: domine qui dixisti mihi Et reuertere Reuertere in terram generationis tue/ et benefaciam tibi: idoneus es mihi ab omni iusticia et ab omni veritate quam fecisti puero tuo. In virga enim mea transiui iordanem hunc: nunc autem factus sum in duo castra. Erue me de manu fratris mei: de manu esau. quia ego timeo illum: ne cum venerit feriat me et matres super filios. Tu autem dixisti: benefaciam tibi: et ponam semen tuum tanquam arenam maris: que non dinumerabitur pre multitudine. Satis in his verbis et humana infirmitas/ et fides pietatis apparet.

Cuius sint illa verba: In muneribus precedentibus eum: Questio. CIII.

Gen. 32. c. Quod latini codices habent de iacob: Dixit enim placabo vultum eius in muneribus precedentibus eum: scriptor libri qui narrans ait de iacob: Dixit enim placabo vultum eius: huc vsque verba iacob dixisse intelligitur: cetera vero sua intulisse quod ait: in muneribus precedentibus eum: tanquam diceret: in muneribus que precedebant iacob/ placabo vultum fratris mei. Ordo est ergo verborum iacob: Placabo vultum eius: et post hoc videbo faciem eius: forsitan enim suscipiet faciem meam. Interposita autem sunt verba scriptoris: in muneribus precedentibus eum.

Quid sit quod ab illo angelo desiderat iacob benedici/ cui luctando preualuit: Questio. CIIII.

Gen. 32. f. Quod ab illo angelo desiderat iacob benedici cui luctando preualuit: magna est de christo prophetia. Nam eo ipso admonet mysticum aliquid sapere: quo omnis homo a maiore vult benedici. Quomodo ergo ab eo benedici iste voluit quem luctando superauit? Preualuit enim iacob christo: vel potius preualere visus est per eos israelitas a quibus crucifixus est christus: et ab eo tamen benedicitur in eis israelitis qui crediderunt in christum: ex quibus erat qui dicebat: Nam et ego israelita sum Roma. 11. a. ex genere abraam de tribu beniamin. Unus et ergo atque idem iacob et claudus et benedictus: claudus in latitudine femoris tanquam in multitudine generis: de quibus dictum est: Et claudicauerunt Ps. 17. a semitis suis: benedictus autem in eis de quibus dictum est: Reliquie per electionem gratie salue facte sunt. Roma. 11. a.

Quid sibi vult quod iacob ait fratri suo: Propter hoc vidi faciem tuam/ quemadmodum cum videt aliquis faciem dei: Questio. CV.

Gen. 33. b. Quid sibi vult quod iacob ait fratri suo: Propter hoc vidi faciem tuam quemadmodum cum videt aliquis faciem dei: vtrum pauentis et perturbati animi verba vsque in hanc adulationem proruperunt: an secundum aliquem intellectum sine peccato dicta accipi possunt. Fortassis enim qui dicti sunt et gentium dii qui sunt demonia/ non preiudicetur ex his verbis hominis dei. Non enim dixit: quemadmodum si videre faciem dei: sed cum videt aliquis: ipse enim aliquis quem significare possit/ incertum est atque ita fortasse temperata sunt verba/ vt et ipse esau sibi delatum tantum honorem grate acciperet: et que hec etiam Al. trite aliter intelligere possit/ eum a quo dicta sunt nullo crimine impietatis arguent. Quod et si benigno animo dicta hec verba fraterna sunt: quoniam et post bonam susceptionem metus ipse transierat: potuit sic dici/ quemadmodum et moyses Exo. 7. a. pharaonis deus dictus est: secundum quod dicit apostolus: Et si 1. Cor. 8. b. sunt qui dicuntur dii/ siue in celo/ siue in terra: quemadmodum sunt dii multi/ et domini multi: maxime quia sine articulo in greco dictum est: quo articulo euidentissime solet dei veri vnius fieri significatio. Non enim dixit προσωπον του θεου/ sed dixit προσωπον θεου: facile autem hoc intelligunt qui distantiam dicat qui grecum eloquium audire atque intelligere solent.

Utrum mendaciter promiserit iacob fratri suo: quod sequens pedes suorum in itinere propter quos moraretur/ venturus esset ad eum in seir: Questio. CVI.

Gen. 33. c. Queritur vtrum mendaciter promiserit iacob fratri suo/ quod sequens pedes suorum in itinere propter quos moraretur/ venturus esset ad eum in seir: hoc enim sic scriptura deinde narrat/ non fecit: sed eo peruenit ex itinere quo dirigebat ad suos. An forte veraci animo promiserat/ sed aliud postea cogitando delegit?

Quomodo scriptura dinam humiliatam et pollutam a sichem virginem vocat: Questio. CVII.

Gen.34.a. Uomodo scriptura dicit/ q̄ vidit si
q chem filius emor euęi/ pnceps terrę
dinā filiā iacob ⁊ accepit eā ⁊ dormi
uit cū ea/ ⁊ humiliauit eā/ ⁊ intēdit aīo dinę
filię iacob/ ⁊ amauit ỽginē/ ⁊ locut⁹ ē ſm sen
sum ỽginis ip̄i⁹. Quō ỽgo appellat̄: si iā cū
illa dormierat eāq̧ hūiliauerat? Nisi forte
ỽgo nomē ętatis ē ſm hebręū eloquiū: an
poti⁹ p recapitulationē postea cōmemorat̄
qd̄ p̄mo factū ē. Prius eīn potuit intēdere
aię ipsi⁹ ⁊ amare ỽginē ⁊ loq̄ ſm sensū ỽgi
nis: deinde cū illa dormire/ eāq̧ humiliare.

Quō filij iacob/ quos pauloante loquēs cū fratre suo infantes eē significauit/ potuerit tantam stragem facere: Questio.CVIII.

Um pauloante loquēs iacob cum
Gen.33.c. c fratre suo esau/ infantes filios suos
eē significet: q̄ gręce dicūt παιδεσ.
Gen.34.d. Queri pōt quō potuerūt facere tantā stra
gem direptionēq̧ ciuitat/ interfect quibus
in dolore circūcisionis ↄstitutis pro sorore
sua dina. Sed intelligēdū est diu illic habi
tasse iacob: donec ⁊ filia ei⁹ ỽgo fieret ⁊ filij
Gen.33.d. iuuenes. Nā ita scriptū ē: Et venit iacob in
salē in ciuitatē sicimoꝝ q̄ est in terra chana
an/ cū aduenit ō mesopotamia syrię ⁊ appli
cuit ad faciē ciuitat/ et emit partē agri in q̄
statuit illic tabernaculū suū ab emor patre
sychē cētū agnis: ⁊ statuit ibi arā ⁊ inuocauit
Gen.34.a. deū israel. Exijt aūt dina filia lię quā pepit
ipsi iacob: vt cōdisceret filias regiōis ei⁹ ⁊c.
Apparet q̄ his verbis nō trāseunter/ sic via
tor solet illic māsisse iacob/ sed agrū emisse:
et tabernaculū cōstituisse: arā instruxisse: ac
p hoc diuti⁹ habitasse: filia ỽo eius cū ad eā
venisset ętatē vt amicas iaȝ habere posset/
condiscere voluisse filias ciuiū loci: atq̧ ita
factā esse p illa cruentissimā cędē ⁊ depda
tionē: q̄ iā vt puto q̄stionē nō habet. Mul
titudo eīn nō parua erat cū iacob: qui plu
rimū ditatus fuit: sed filij eius in hoc facto
nominant̄: q2 eiusdem facti principes atq̧
auctores fuerunt.

Quomodo iacob timens bella finitimoꝝ/ dixit se exiguū numero: Questio.CIX.

Uod ait iacob ti
q mēs bella finitimorū apud ciuitatē
Gen.34.d. salē/ quā expugnauerāt filij ei⁹: Ego
autē exigu⁹ sū numero: ⁊ ↄuenlētes sup me
occidēt me ,ppt bella pluriū q̄ ↄsurgere po
terāt: Se dixit numero exiguū: nō q̄ min⁹
multos haberet/ q̄ȝ posset sufficere ad expu
gnationē illius ciuitatis: cū suos in itinere
in bina castra diuiserit.

Quare deus loquens ad iacob potius dixit: Fac ibi arā deo q̄ apparuit tibi cuȝ fugeres a facie esau fratris tui: q̄ȝ fac ibi arā mihi: Qō.CX.

Dixit autē de⁹ ad iacob: Surge ⁊ ascē Gen.35.a.
d de in locuȝ bethel ⁊ habita ibi: ⁊ fac
ibi aram deo q̄ apparuit tibi cū fuge
res a facie esau fratris tui: Quid est q̄ non
dixit: ⁊ fac ibi arā mihi qui apparui tibi: sed
de⁹ dicit: fac ibi arā deo qui apparuit tibi:
vtrū fili⁹ ibi apparuit: ⁊ de⁹ pr̄ hoc dicit: an
in aliquo genere locutiōis ānumerādū sit?

Quare cum iacob deos alienos auferēdos diceret/ etiā inaures abstulerunt/ cum ad idolatriam non pertineant: Questio.CXI.

Uod iacob ascēsur⁹ bethel/ vbi ius Gen.35.a.
q sus est aram facere/ dicit domui suę
et oibus q̄ cū illo erāt: Tollite deos
alienos q̄ vobiscū sunt de medio vestri ⁊c.
Deinde dr̄: ⁊ dederūt iacob deos alienos q̄
erāt in manib⁹ eoꝝ ⁊ inaures q̄ erāt i aurib⁹
eoꝝ: Querit̄ q̄re ⁊ inaures: q̄ si in ornamen
ta erāt/ ad idolatriā nō ptinebāt: nisi quia
intelligendū est philateria fuisse deoꝝ alie
noꝝ. Nā rebeccā a seruo abrahę inaures ac
cepisse scp̄tura testat̄: qd̄ nō fieret si eis inau
res habere ornamēti grā nō liceret. Ergo il
lę inaures q̄ cū idolis datę sunt: vt dictū ē:
idoloꝝ philateria fuerunt.

Quomodo fact⁹ dicat̄ timor dei in ciuitatibus que circa illos erāt: Questio.CXII.

T fact⁹ est timor Gen.35.a.
e dei i ciuitatib⁹ q̄ circa illos erāt/ ⁊ nō
sunt secuti post filios isrl̄. Incipia
mus eīn aduertere quēadmodū de⁹ opetur
in hoīm mentib⁹: A quo eīn timor dei fact⁹
est i illis ciuitatib⁹: nisi ab illo q̄ sua ,pmissa
in iacob filijsq̧ tuebat̄?

Quid significet ciuitatis vnius nominū diuersitas: hoc ē cur vna ciuitas tribus nominata reperiat̄ nominibus: vt vllamaus/ bethel et luza: Questio.CXIII.

Enit autē iacob in luzā q̄ ē in terra Gen.35.b.
v chanaan/ q̄ est bethel. Aia aduertēdū
est tria iā noīa hui⁹ ciuitat cōmemo
rata: vllamaus/ qd̄ dictū ē eā p̄us vocatā/
cum illuc prius pgens in mesopotamiā ve
nisset iacob: ⁊ bethel/ qd̄ nomē ipse iposuit:
⁊ iterp̄tat̄ dom⁹ dei: ⁊ luza/ qd̄ mō cōmemo
ratū est: Nec mirū debet videri: multis eīn
locis hoc accidit in ciuitatib⁹ ⁊ in fluminib⁹
⁊ in q̄buslq̧ terraꝝ: vt ex alijs atq̧ alijs cau
sis vel adderent̄ vel mutarent̄ vocabula: si
cut etiā ipsis hominibus.

Cur iacob postq̃ israel dict⁹ est a dño/iterũ ab eodẽ iacob appellatur: cum ceteri q̃bus nomina mutata sunt/dũtaxat posteriori noĩe nuncupari in sacra scptura soleãt:

Gen.35.b. Uerũ in luza ap (Questio.CXIIII.
i parũit deus iacob ⁊ dixit ei: Nomẽ tuũ iã nõ vocabitur iacob: sed israel erit nomen tuũ. Hoc ei dicit: ecce iterũ deus in bñdictione: q̃ repetitio cõfirmat magnũ ꝓmissũ hoc noĩe. Nã hoc mirũ est: Quib⁹ eñ semel dictũ est/amplius eos nõ vocari qd̃ vocabanť/sed ꝙ eis nomẽ nouũ imponebatur/oĩno amplius aliq̃d/nõ vocatos nisi qd̃ eis impositũ sit: istũ autẽ p vitã suã ⁊ deinceps post vitã suã appellatum esse iacob cui semel de⁹ dixerat: Nõ iã vocaberis iacob/sed israel erit nomẽ tuũ. Nimirũ ergo nomẽ hoc ad illã recte intelligiť ptinere ꝓmissionẽ: vbi sic videbitur deus quõ nõ est antea patrib⁹ visus: vbi nõ erit nomẽ vet⁹: quia nihil remanebit vł in ipso corpore vetustatis: ⁊ dei visio summũ erit premiũ.

Quid discriminis habeat in ꝓmissis iacob/gentes ⁊ cõgregationes gentiũ: cũ diciť ꝙ erunt ex eo:

Gen.35.b. In ꝓmissis iacob (Questio.CXV.
i diciť: Gentes ⁊ cõgregatiões gẽtiũ erũt ex te: q̃riť vtrũ gẽtes ſm carnẽ/cõgregatiões autẽ gẽtiũ ſm fidẽ: an vtrũq; ꝓpter fidẽ gẽtiũ dictũ ẽ/si gentes appellari nõ possunt vna gens israel ſm carnem?

Cur iterũ dicať: Statuit iacob titulum ⁊c̃. an hoc bis factum sit:

Ascendit autẽ de⁹ (Questio.CXVI.
Gen.35.c. a ab eo loco vbi locut⁹ ẽ cũ eo: ⁊ statuit iacob titulũ in loco in q̃ locut⁹ ẽ cuz eo/titulũ lapideũ: ⁊ libauit sup eũ libamẽ: ⁊ infudit sup eum oleũ: ⁊ vocauit iacob nomen loci in q̃ locut⁹ ẽ cũ eo illic de⁹/bethel. Iterũ factũ est hoc loco qd̃ factũ fuerat: an iterũ cõmemoratũ est? Sed qd̃libet horũ sit/sup lapidẽ libauit iacob/nõ lapidi libauit. Nõ ergo sicut idolatrę solẽt aras ante lapides ↄstituere: ⁊ tanq̃ dijs libare lapidib⁹.

Quõ duodecim filij israel dicantur nati aut facti in mesopotamia: cuz beniamin longe postea natus sit et alibi: Questio.CXVII:

A
Gen.35.d. q Uod duodecim filij cõputanť israel q̃ nati sunt/vt dr̃: Hi sũt filij israel q̃ nati sũt ei i mesopotamia: cũ beniamin longe postea natus sit/cũ iã trãsisset bethel: et appropinquarent bethleem. Frustra q̃dã conantes istã soluere q̃stionẽ/dixerunt nõ legendũ/nati sunt/sicut latini pleriq; codices habẽt: sed facti sunt: grece enĩ scriptũ est εγενοντο: ita volẽtes itelligi etiã beniamin/q̃uis ibi natus nõ fuerit: ibi factũ tñ: quia iã fuerat in vtero seminat⁹: vt pgnãs inde rachel exisse credať. Hoc autẽ mõ etiã si nati sũt legereť/possent dicere iã in vtero natũ: quia ↄceptus erat: sicut de sancta maria dictũ ẽ ad ioseph: Qd̃ enĩ in ea natũ ẽ/de spũsancto est. Sed aliud est quod impedit hanc solutionẽ q̃stionis hui⁹: quia si iã ibi beniamin cõcept⁹ erat/q̃ filij iacob grandes inde exierũt/vix annorũ duodecim esse potuerũt. Uiginti nãq; ãnos illic expleuit: quorũ ꝑmis septẽ sine ↄiugio fuit donec seruiendo lia despõsareť. Ut ergo ꝑmo ãno q̃ duxit vxorẽ ei filius nascereť: duodecim annorũ esse potuit ꝑmitiuus/cũ inde ꝓfect⁹ ẽ. Proinde si iam cõceptus fuerat beniamin: intra decẽ mẽses illa oĩs via pacta ẽ: ⁊ q̃cq̃d in itinere scriptuz est de iacob: Uñ sequiť: vt filij ei⁹ tã paruuli ꝓ sorore sua dina tãtã stragẽ fecerint: tot hoies trucidauerint: ita expugnauerint ciuitatẽ: in q̃bus symeon et leui q̃ primi gladijs accincti intrauerint ad illos hoies eosq; pemerint/vndecim vnus/alter decẽ annorũ fuisse reperiať: etiã si per singulos annos sine intermissione illa pepererat. Qd̃ vtiq; incredibile ẽ ab illi⁹ ętatł pueris illa oĩa fieri potuisse: qñ et ipsa dina vix adhuc sex ãnorũ fuit. Proinde aliter sol- B
uenda q̃stio est: vt ideo intelligať dictũ cõmemoratis duodecim filijs: Hi sũt filij iacob q̃ facti sunt ei in mesopotamia syrię: q2 inter oẽs q̃ tã multi erant/vnus tñ erat nõ ibi natus: qui tñ inde habuit nascendi causam/ꝙ ibi mater eius patri copulata est. Sed solutio ista q̃stionis aliquo exemplo similis locutionis firmãda est. Nulla tamẽ est facilior solutio q̃stionis huius/q̃ vt p synecdochẽ dictũ accipiať. Ubi enĩ ps maior est/aut potior/solet eius noĩe etiã illd̃ comprehendi qd̃ ad ipsum nomẽ nõ ptinet: Sicut ad duodecim aplos iã non ptinebat iudas q̃ etiã mortuus fuit cũ dñs resurrexit a mortuis: ⁊ tñ ipsius duodenarij numeri nomen apl's in epistola sua tenuit: vbi ait/cũ 1.Cor.15.a.
apparuisse illis duodecim. Cũ articulo enĩ hoc gręci codices habẽt vt nõ possent intelligi quicũq; duodecim: sed illi in illo numero insignes. Eo mõ locutionis puto ⁊ illud a dño dictũ: Nõne ego vos duodecim elegi Joh.6.g.
⁊ vnus ex vobis diabolus est? vt nõ ad electionem etiã ipse pertinere videatur. Non enim facile inuenitur electorum nomen in malo/nisi quando mali eliguntur a malis.

Matth.1.c.

Quod si putauerimꝰ ⁊ illũ electũ/ vt per eiꝰ tradi/
tionẽ dñi passio cõpleref.i. malitiã eiꝰ ad ali
qd electã bñ vtẽte deo etiã malis: illd attẽ/
Joh.13.b. damꝰ vbi ait: Non de oibꝰ vobis dico: ego
scio q̃s elegi: vbi declarat ad electionẽ non
ptinere nisi bonos. Ac p hoc illud qd dictũ
Joh.6.g. est: Ego vos duodecim elegi: p synecdochẽ
dictũ ẽ: vt noie maioris meliorisqȝ ptis etiã
illd cõplecteref qd ad ipm nomẽ nõ ptinet.
Gen.34. Hic modus ẽ in h eodẽ loco: vbi emor p fi/
lio suo sichẽ vt accipet dinã filiã iacob exijt
loq cũ eodẽ iacob: ⁊ venerũt etiã filij eiꝰ qui
absentes erãt: ⁊ ad oẽs dicit emor: Sichẽ
filꝰ meꝰ elegit animo filiã vestrã: date ğ illi
eã vxorẽ. Quia eni potior erat patris pso/
na/ p synecdochen filiã vestrã dicẽs/ etiã fra
tres tenuit h noie quoꝝ nõ erat filia. Hinc
Gen.27.b. est ⁊ illud: Curre ad oues: ⁊ accipe inde mi/
bi inde duos hędos: Simul eni pascebanf
oues ⁊ hędi. Et qȝ potiores sunt oues/ earũ
noie etiã caprinũ pecus cõplexus ẽ. Sic qa
potior erat numerꝰ vndecim filioꝝ iacob q
nati fuerãt in mesopotamia/ ipoꝝ cõmemo
ratione scriptura cõplexa est etiã beniamin
q nõ erat ibi natꝰ: et dictũ ẽ: Hi sunt filij ia/
cob q facti sunt ei in mesopotamia syrię.

Utrũ debito ordine post narra/tionẽ mortis isaac/ narraf q̃s vxo/res esau accęperit: et quos filios creauerit: Questio.CXVIII.

Gen.36.a. Quod post narrationez mortis isaac
narraf q̃s vxores esau accepit: ⁊ q̃s
creauerit/ recapitulatio intelligẽda
ẽ: Neqȝ eñ post mortẽ isaac fieri cępit: cũ iã
essent esau ⁊ iacob centũ viginti ãnoꝝ. Nã
eos sexagenarius suscępit: ⁊ vixit oẽs ãnos
vitę suę centũ octoginta.

Quõ scriptura dicat post mortẽ isaac patris sui esau abscessisse de terra chanaan/ et habitasse in mon te seir: cum veniente de mesopota/mia iacob fratre eius/ legatur q iã illic habitabat: Questio.CXIX.

Gen.36.a. Questio est quõ scriptura dicat post
mortẽ isaac pris sui esau abscessisse
de terra chanaan ⁊ habitasse i mon/
te seir: cũ veniente de mesopotamia iacob
fratre eiꝰ/ legaf q iã illic habitabat. Proin/
de qd fieri potuerit vt scptura fallere vel fal
li nõ credaf/ in prõptu ẽ cogitare: q scilicet
esau posteaqȝ in mesopotamiã frater eiꝰ ab
scessit/ noluit habitare cũ parẽtibꝰ suis: siue
ex illa cõmotione q dolebat se bñdictione
fraudatũ/ siue aliq causa vł vxoꝝ suaꝝ/ q̃s
odiosas videbat esse parẽtibus/ vel q̃libet
alia/ ⁊ cępit habitare in mõte seir: Deinde
post reditũ iacob fratris sui facta inter eos
cõcordia/ reuersus ẽ ⁊ ipse ad parentes: ⁊ cũ
mortuũ patrẽ simul sepelissent: qȝ eos plu/
rimũ ditatos/ terra illa sicut scriptũ ẽ mini/
me capiebat/ abscessit rursus in seir: ⁊ ibi p/
pagauit gentẽ idumęoꝝ.

Quõ p eo tpe quo recitaf/ appel lata sit terra edom: Questio.CXX.

Quod scriptũ ẽ: Hi pncipes horrei fi Gen.36.a.
lij seir i terra edom: sm tẽpus q viue
bat/ scptor cõmemorat. Cũ aũt seir
habitaret q istos genuit/ nondũ veniẽte in
illã terrã esau/ nõdũ vtiqȝ appellabaf terra
edom. Nõ eni nomẽ nisi ab ipo esau inditũ
ẽ trę: qm idẽ ipse esau ⁊ edom vocabaf/ de q
ppagati sunt idumęi: h est gens edom.

Quõ intelligendũ sit qd scriptũ est: Et hi reges qui regnauerunt in edom anteqȝ regnaret rex i israel: Questio.CXXI.

Quod scriptũ ẽ: Gen.36.d.
Et hi reges q regnauerunt in edom
anteqȝ regnaret rex in israel: non sic
accipiẽdũ ẽ tãqȝ oẽs reges nolati sint vsqȝ
ad ea tpa qbꝰ cęperũt reges in israel: quoꝝ
pmꝰ fuit saul: Multi eñ fuerũt i edom vsqȝ
ad tpa saul: tẽporibꝰ etiã iudicũ/ quoꝝ tpa
fuerũt ante reges: s ex his multis eos solos
potuit cõmemorare moyses q fueñt anteqȝ
ipe moreref. Nec mirũ est/ q numerãtibꝰ ab
abraã p esau patrẽ gẽtis edom/ ad quẽ per
rahuelẽ filiũ esau/ ⁊ çarã filiũ rahuelis: ⁊ io/
bab filiuz çara: cui iobab successit in regno
balach/ q pmꝰ in terra edom rex fuisse cõme/
moraf/ vsqȝ ad vltimũ regẽ quẽ potuit no/
minare moyses/ plures generatiões inue/
niunf qȝ numereñ ab abraã p iacob vsqȝ ad
moysen. Nã illic inueniunf fere duodecim:
hic autẽ vsqȝ ad moysen ferme septẽ. Fieri
eñ potuit: vt ideo ibi plures nolarenf: qȝ ci
tius moriẽdo plures alter alteri successerit.
Sic etiã contigit vt alium ordinẽ sequens
matthęꝰ ab abraã vsqȝ ad ioseph q̃dragin/
taduas generationes numeret: Lucas aũt
in ordine alio numerãs generationes: nõ p
salomonẽ sicut ille/ s p nathan ab abraã vsqȝ
ad ioseph q̃nq̃gintaq̃nqȝ cõmemoret. In il
lo qppe ordine vbi plures† noianf citiꝰ mor Al. enumerantur
tui sunt/ qȝ vbi pauciores. Ne forte autem
moueat aliquẽ q inf reges edom cõmemo/
raf balach filꝰ beor: ⁊ de silitudine nois ex/
istimet illũ eẽ balach q restitit moysi ducẽti Numeri.22.
ppłm israel: sciat illũ balach moabitã fuisse
nõ idumęũ/ eũqȝ filiũ fuisse sephor/ nõ filiũ
beor: Sed fuisse etiã ibi tunc filiũ beor ba/
laam non balach: quẽ balaã cõduxerat idẽ Numeri.22.
balach ad maledicendũ ppłm israel.

Quõ potuerit mors isaac decem et septem annorũ inuenire ioseph eius nepotẽ: sicut videtur tanq̃ ex ordine scriptura narrare: Q̃õ.CXXII.

A Gen.35.d. Quomodo potuerit mors isaac decẽ et septẽ annorũ inuenire ioseph eius nepotem: sicut videtur tanq̃ ex ordine scriptura narrare: q̃cũq̃ se q̃sq̃ cõuertat inuenire difficile ẽ: Nolo eni dicere nõ posse inueniri: ne forte me fugiat qd aliũ nõ fugit. Si eñ post mortẽ aui sui isaac/ decẽ et septẽ annorũ fuit ioseph q̃n eũ fratres in egypto vendiderũt: pculdubio et pater eius iacob decimoseptimo anno filij sui ioseph centũ viginti annorũ fuit. Genuit eũ autem isaac cũ esset annorũ sexaginta: sicut scriptũ est. Uixit ƺ isaac postea centũ viginti annis: q: centesimo octogesimo mortuus est: idcirco dimisit filios centũ viginti ãnos habẽtes/ et ioseph decem et septẽ. Joseph autẽ q̃n triginta annorũ fuit q̃n apparuit in conspectu pharaonis: secuti sunt autẽ septẽ ãni ybertatis et duo famis: donec ad eũ pater cũ fratrib⁹ venit: trigintanouẽ pfecto ãnos agebat ioseph quãdo iacob intrauit in egyptũ. Tunc autẽ idẽ iacob/ qd ore suo pharaoni dicit: centesimũ et trigesimũ annum agebat etatis: centũ autem et viginti iacob q̃n erat decẽ et septẽ ioseph: qd verũ esse nullo modo põt. Si eñ decimo septimo ãno vite ioseph iacob cẽtũ viginti ageret: pculdubio trigesimo et nono anno ioseph/ nõ centũ triginta/ sed centũquadraginta et duos ãnos agere inueniref iacob. Si autẽ die mortis isaac nõdũ erat annorũ decẽ et septẽ ioseph/ sed aliq̃ntulo tẽpore post mortẽ aui sui ad decimũseptimũ puenit ãnũ: quo anno scriptura testante in egyptũ est a fratrib⁹ venditus: plurimũ etiã q̃ centũ q̃dragintaduorũ ãnorũ esse debuit pr eius/ q̃n est filiũ in egyptum cõsecutus. Scriptura q̃ppe postea q̃ narrauit annũ vite vltimũ isaac centesimũ et octogesimũ/ et ei⁹ mortẽ ac sepulturã: deinde cõmemorauit quẽadmodũ digressus eẽt esau a fratre suo de terra chanaã in montẽ seir: et cõtexuit cõmemoratiõnẽ regũ et principum gentis ipsius: in qua se pstituit/ vel

B quã propagauit esau. Post hec narrationẽ de ioseph sic itulit. Habitabat aũt iacob in terra chanaan: he autẽ pcreature iacob. Joseph autẽ decẽ et septẽ annorũ erat pascens cũ fratrib⁹ oues. Deinde narraf causa somniorũ: quẽadmodũ odiosus fratrib⁹ sit fact⁹ et vendit⁹. Aut ergo eodẽ ãno decimoseptimo/ aut etiã aliquanto maior venit in egyptũ: ac p h vtrolibet modo pmanet q̃stio. Si eñ decẽ et septẽ annorũ fuit post mortẽ aui sui/ q̃n pater ei⁹ centũ viginti fuit: pfecto ãno eius trigesimo et nono q̃n iacob venit in egyptũ centũ q̃dragintaduos annos idẽ iacob agere debuit. Fuit autẽ tũc iacob centũ triginta: ac p hoc si decẽ et septẽ ãnorũ ioseph in egyptũ est venditus/ ante duodecim annos q̃ moreref auus eius venditus inuenif. Decẽ eñ et septẽ annorũ esse nõ potuit: nisi ante duodecim ãnos mortis isaac centesimo et octauo anno vite patris sui iacob. His eñ cũ adiecerim⁹ vigintiduos annos q̃bus ioseph vsq̃ ad aduentũ patris sui fuit in egypto/ fiẽt etat' anni ioseph triginta nouẽ: et iacob centũtriginta: et nulla erit q̃stio. Sed q̃m scriptura post mortẽ isaac ista narrauit: putaf ioseph post eiusdẽ aui sui mortẽ decẽ et septẽ ãnorũ fuisse. Quapropter itelligam⁹ de vita isaac/ tãq̃ multũ decrepiti senis tacuisse scripturã/ cũ iã d iacob et eius filijs loqueref: viuo tñ isaac decem et septẽ annorũ esse cepit ioseph.

Quõ de matre ioseph locum habeat: Nunq̃d venietes veniemus ego et mater tua et fratres tui adorare te super terram que iam erat mortua? Questio.CXXIII.

Quod dixit iacob ad ioseph: Q̃d est somniũ hoc qd somniasti? Nũquid veniẽtes veniem⁹ ego et mater tua et fratres tui adorare te sup terrã? Nisi in aliquo mysterio dictũ accipiaf: quõ intelligitur de matre ioseph que iam erat mortua. Unde nec in egypto cũ sublimaref putandum est hoc esse completũ: quia nec pater eũ adorauit q̃n ad eũ venit in egyptũ: nec mater olim defuncta potuit. Jn christi ergo psona facile intelligi põt etiam de mortuis: sm illd qd dicit apostolus: Quia donauit ei nomen qd est sup omne nomen: vt in nomine iesu omne genu flectaf/ celestiũ terrestriũ et infernorũ. Gen.37.c Phil.2.b.

Quare scriptura hismaelitas/ q̃bus a fratrib⁹ vendit⁹ est ioseph/ etiã madianitas vocet: cũ hismael sit de agar filius abrae: madianite vero de cethura: Questio.CXXIIII.

Queritur quare hismaelitas scriptura/ q̃bus a fratrib⁹ vẽdit⁹ est ioseph/ etiã madianitas vocet: cũ hismael sit de agar fili⁹ abrae: madianite do de cethura? An q: scriptura dixerat de abraam/ q̃ munera dederit filijs cõcubinarũ suarũ agar scʒ et cethure/ et dimiserit eos ab isaac filio suo in terrã orientis vnã gentẽ fecisse/ intelligendi sunt? Gen.37.

De q̄bus filiab⁹/ cū sola dina sit/ dicat cū lugeret ioseph: Cōgregati sunt autem oēs filij eius et filie:

Gen.37.g. Et iacob scriptū (Questio.CXXV. d est cū lugeret ioseph: Cōgregati sūt autē oēs filij eius ⁊ filie/ ⁊ venerunt cōsolari eū. Que filie p̄ter dinā? An filios ⁊ filias dicit cōnumerat nepotib⁹ ⁊ neptib⁹? iā eni maiores filij et filios habere potuerūt?

Quis sit infernus/ de quo dictū est: Descendā ad filiū meū lugens in ifernū: et q̄ ad infernū descēdat:

Gen.37.g. Et noluit conso (Questio.CXXVI. c lari dicens: Quia descendā ad filium meū lugēs in infernū. Solet eē magna q̄stio quō intelligat infern⁹: vtrū illuc mali tm̄/ an etiā boni mortui descendere soleant. Si ergo tm̄ mali: quō iste ad filiū suū se dicit lugentē velle descendere? Non eni in penis inferni eū esse credit. An pturbati ⁊ dolentis verba sunt/ mala sua etiam hinc exaggerantis?

Utrū spado is cui traditus ē ioseph/ recte archimagir⁹/ id est p̄positus coquoꝝ dicat: an rectius p̄positus militie: Questio.CXXVII.

Gen.37.f. et.39.a. Al. ſ putefre c Et vendiderunt ioseph in egyptum ᵗphutiphari spadoni/ preposito coquorū: Noluūt q̄dā p̄posito coquorum interp̄tari: q̄ grece αρχιμαγειροσ dicitur: sed p̄positū militie cui esset potestas occidendi. Nā sic appellatus etiā est ille quē nabuchodonosor misit: penes quē potius inuenitur p̄matus fuisse militie.

Quo tempore fieri potuit: q̄d dicitur: Factū est autē in tēpore illo: descendit iudas a fratrib⁹ suis ad hominē quedā adollamitā: cui nomen hiras: Et vidit illic iudas filiā Al. ſ ſauan hois chananei noieᵗ sue: ⁊ accepit eam: et introiuit ad eam: ⁊ peperit filium: Questio.CXXVIII.

Gen.38.a. f Factū est autē in tēpore illo descendit iudas a fratrib⁹ suis ad hominē quedā adollamitā cui nomē hiras. Et vidit illic iudas filiā hois chananei nō/ Al. ſ ſauan mineᵗ sue/ ⁊ accepit eā/ ⁊ introiuit ad eā/ et cōcepit ⁊ peperit filiū ⁊c. Querit q̄m ista fieri potuerit. Si eni posteaq̄ ioseph deuenit in egyptū: quō intra viginti ferme et duos annos (nā post tantū tp̄is colligit eos venisse ad eundē ioseph fratrē suū in egyptuꝫ cū patre suo) fieri potuerit: vt iude filij eius etatis oēs possent ducere vxores. Nā thamar nurum suaꝫ mortuo primogenito suo alteri filio suo dedit: quo etiā mortuo/ expectauit vt cresceret tertius. Et cum creuisset: nec illi eā dedit timēs/ ne ⁊ ipse moreretur. Uñ factū est vt eidē socero suo se illa supponeret. Quō ergo hec oia intra tam paucos ānos fieri potuerint/ merito mouet: nisi vt forte solet scriptura per recapitulationem aliquot annos ante venditum ioseph hoc fieri cepisse intelligi velit: qm̄ sic positū est vt diceret: Factū est aūt in illo tp̄e. Ubi tñ querit: si decem ⁊ septē annoꝝ erat ioseph qñ venditus est/ quot annoꝝ esse iudas potuerit quartus fili⁹ iacob: qñ idem ipse primogenitus rubē/ vt plurimū/ fratrē suū ioseph quinq̄ aut sex annos potuerit etate p̄cedere. Euidenter autē scriptura dicit triginta annoꝝ fuisse ioseph qñ innotuit pharaoni. Cum ergo ip̄e anno decimoseptimo etatis sue vēdit⁹ fuisse credat/ tredecim annos pegerat in egypto ignotus pharaoni: ad hos autē tredecim ānos accesserūt septē anni vbertatis: et facti sunt āni viginti: his addunt duo: quia secūdo āno famis intrauit iacob i egyptū cū filijs suis: ⁊ inueniūt vigintiduo āni q̄b⁹ abfuit ioseph a patre ⁊ a fratribus suis. Quo medio tp̄e quō fieri potuerit de vxore ⁊ filijs ⁊ nuru iude oia q̄ narrātur indagari/ difficile est: nisi forte vt credam⁹: Et hoc enim fieri potuit/ mox vt adolescere iudas cepit/ eū incidisse in amorem eius/ quā duxit vxorē nondū vendito ioseph in egyptum.

Quid significatū ē verbis illis: Et depositis vestimentis viduitatis sue: Questio.CXXIX.

Et depositis vestimētis viduitatis Gen.38.c. c sue a se. Hic insinuat etiā tēporibus patriarcharū certa ⁊ sua fuisse vestimēta viduaꝝ: nō vtiq̄ talia q̄lia piugataꝝ.

Quō iterū dicēdo: Joseph autē deposit⁹ est in egyptū ⁊c. ad ordinē redeat scriptura vnde discesserat:

Uod iteꝝ dicit: (Questio.CXXX. q Joseph autē depositus ē in egyptū Gen.39.a. et possedit eūᵗ phutifar spado pha Al. ſ putefre raonis: ad ordinē redit scriptura vñ recesserat/ vt illa narraret q̄ supra digesta sunt.

Quomō iuxta grecos codices q̄ tria canistra cōdriton/ id est panū cibarioꝝ habēt/ pharao potuerit i escis suis habere panes cibarios:

Uod aliqui co (Questio.CXXXI. q dices latini habēt/ tria canistraᵗ alicē: cū greci habeāt χονδριτων: quod Al. ſ farine Gen.40.c. interp̄tatur/ qui vsum eiusdē lingue habēt:

panes esse cibarios. Sed illud mouet: quō
panem cibariū potuerit pharao habere in
escis. Dicit enim in superiore canistro fuisse
omnia ex qbus edebat pharao / opus pisto
rum. Sed intelligēdū est etiā ipsū canistrū
habuisse panes cibarios: qr dictum est / tria
canistra κονδριτων: et desuper fuisse illa ex
omni genere operis pistoris in eodem ca/
nistro superiore.

Quomodo pharao putabat se stare super flumen: Qō. CXXXII.

Gen.41.a. Quod putabat se stare pharao super
q flumē: quemadmodū seruus abrae
Gen.24.b. dixit: Ecce ego sto sup fontē aque.
Nā & ibi grecus ἐπὶ τῆς πηγῆς dixit: quē/
admodū hic ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ. Hec locu/
Ps.23. tio si intelligat in psalmo vbi scptū ē: Qui
fundauit terrā sup aquā: nō cogunt hoīes
putare sicut nauē natare terrā sup aquam.
Scdm enī hāc locutionē recte intelligit / ꝙ
altior sit terra q̄ aqua: alti⁹ quippe ab aqs su/
stollitur vbi habitēt terrena animalia.

Quō dictū sit: Obliuiscēt vbertatis future ī tota terra egypti: cū obliuio sit preteritoꝝ: Qō. CXXXIII.

Gen.41.d. Quod scptū est: Obliuiscent vberta/
q tis future in tota terra egypti: nō fu
ture illis q famē patient / tanq̄ po/
stea veniat illis vbertas / ſ futura erat tunc
qn loquebat tanq̄ diceret: Vbertatis hui⁹
quam futurā significauerūt boues bone / et
spice bone / obliuiscent hoīes ī ea fame quā
significauerūt boues & spice male.

Quō iam tertio significetur spiritussanct⁹ in scriptura sancta: cum dicit: Nunqd inueniem⁹ hominē talem qui habeat spiritū dei in se: (Questio. CXXXIIII.

Gen.41.c. Unquid in/
n uenien⁹ hominē talem qui habeat
spiritū dei in se? Ecce iam nisi fallor
tertio insinuat nobis in hoc libro spūssan/
Gen.1.a. ctus. i. spiritus dei. Primo enī dictū ē: Spi
ritus dei ferebat sup aquā. Secūdo vbi di/
Gen.6.a. cit deus: Nō pmanebit spūs me⁹ in homi/
nibus istis pter ꝙ caro sunt: Et tertio nūc
quod pharao dicit de ioseph eē in illo spm
dei: nondū tn̄ legim⁹ spiritūsanctū.

Quid interptetur nomē ioseph ei datum: scilicet psotonphanech: (Questio. CXXXV.

Gen.41.f. T imposuit
e pharao nomen ioseph psotonpha/
nech: hoc nomē interptari dicit: oc/
culta reuelauit: ex illo vtiq ꝙ somnia regi
aperuit. Egyptia vero lingua / saluatorem
mundi phibent appellatū isto nomine.

Cui⁹ phutifaris sacerdotis filia data sit ioseph: Questio. CXXXVI.

T dedit ei asseneth filiā phutifaris Al. petrefre
e sacerdotis solis ciuitatis ipsi vxorē. Gen.41.f.
Queri solet cui⁹ phutifaris: vtrū il/
lius cui⁹ seruus fuit / an alterius: sed credibi
lius estimat alterius. Nam de illo quō cre/
datur / multa sunt q̄ moueāt. Primū: quia
scriptura non cōmemorauit: cū videat hoc
nō potuisse pterire / qd ad illius iuuenis nō
paruā gloriā pertinebat: vt eius filiā duce/
ret cuius famulus fuit. Deinde quō spado
filiā habere potuerit? Sed respondet quō
vxorē: postea quippe credit abscisus / vel ca/
su vulneris / vel ppria volūtate. Et ꝙ honor
eius non ipse cōmemorat qui solet: id est ꝙ
ἀρχιμάγειρος fuerit: quē pncipē coquoꝝ
latini interptes posuerūt: principē autē mi
litie quidā intelligi volūt. Sed etiā hic re/
spōdetur / duos illū honores habuisse: & sa/
cerdotū solis / & militie principatū. Congru
enter autē alibi ille honor ei⁹ cōmemorat⁹
est qui talibus actibus cōgruebat: hic vero
posteaq̄ in ioseph apparuit nō parua diui/
nitas / ipse honor debuit nominari soceri ei⁹
qui ptineret ad diuinitatē nō paruā scdm opi
nionē egyptioꝝ in sacerdote solis. Uerum
in his oībus / qr & ppositus fuit custodiarū
carceris: nimis incredibile ē hūc fuisse pre/
positū officio sacerdotū. Deinde nō simpli/
citer dictū est / ꝙ sacerdos solis esset: sed de
ciuitate solis / que vocat heliopolis: abesse
autē dicitur amplius q̄ viginti milibus a
ciuitate memphi: vbi pharaones: id est re/
ges maxime cōmanebant. Quō ergo deser
to officio sacerdotij sui potuit strenue regi
seruire militie principatu? Accedit etiam ꝙ
egyptij sacerdotes phibent nō seruisse sem/
per nisi tēplo deoꝝ suoꝝ: nec aliquid aliud
officio egisse. Sed si forte tūc aliter fuit: cre/
dat quisq qd placet: non tn̄ est questio cui⁹
exitus clausus sit: siue vn⁹ fuerit petrefres:
siue duo: Qdlibet enī hoꝝ quisq existimet
nō est fidei periculosum / nec cōtrariū veri/
tati scripturarū dei.

Quō dictū sit / ꝙ tritici qd cōgregauit ioseph sicut arenam / nō erat numerus: cum cuiuslibet rei finite numerus sit: Questio. CXXXVII.

T congregauit ioseph triticū sicut Gen.41.f.
e arenā maris / multū valde quoad/
usq nō potuit numerari: non enim
erat numerus: pro eo dictū est: non enī erat
numerus / ꝙ nomē numeri oīs vsitati ex/
cederet copia illa: & quō appellaret nō inue
niebatur. Nam vnde fieri pōt vt q̄tūlibet

magne finite tñ multitudinis numer⁹ nō sit? Quis h potuerit etiā fm hyperbolen dici.

Quō dicit / q cōmemoratus sit iosepb somniorū suorū que viderat adorātibus eū fratrib⁹ suis cū non cōpleant eo mō de patre z matre eius: cum mater mortua esset:

Gen.41.b. Et cōmemo (Questio. CXXXVIII.

e morat⁹ est iosepb somnioꝝ suorū q̄ vidit ipse: adorauerant eū eum fratres sui: Sed aliqd in illis somnijs excelsi⁹ inquirendū est: Non eū potest eo modo de patre eius ac matre cōpleri/ que iā mortua fuerat: quod de sole z luna cū vidisset/ a patre increpāte audierat qui viuebat.

Quid est q iosepb vir tam sapiens / atq ita nō solū hominū inter quos viuebat testimonio / sed ipsa etiā scriptura teste laudat⁹ / ita iurat p salutē pharaōis: Q̄ō.CXXXIX.

Quid est q iosepb vir tā sapiēs/atq

q ita nō solū hoim inter quos viuebat testimonio/sed ipsa etiā scriptu

Gen.42.c. ra teste laudat⁹ / ita iurat p salutē pharaonis/nō exituros de egypto fratres suos/nisi frater eoꝝ minor venerit. An etiā bono z fideli viro vilis fuerat salus pharaonis/cui fidem sicut pmit⁹ dño suo seruabat in oibus? Qto eū magis ipsi q eū in tanto honore locauerat/si illi seruauit fidem qui eū seruū empticiū possidebat. Q si nō curabat pharaonis salutē: nūqd z periuriū p cuiuslibet hois salute vitare nō debuit? An nō est piuriū? Tenuit eū vnū eorū donec veniret beniamin: z verū factū ē qd dixerat: nō exibitis hinc nisi venerit frat⁹ vester: Ad oēs eū nō potuit ptinere qd dictū est: Nā quō esset ille ventur⁹/ nisi ad eū ducendū aliqui redissent? Sed qd sequit magis vrget q̄stionē: vbi iterū iurauit dicens: Mittite ex vobis vnū/ z adducite fratrē vrm: vos autē nō educemini quoadusq manifesta sint verba vestra/si vera dicitis an nō: sin aūt/p salutē pharaonis exploratores estis: id est: si nō vera dicitis: exploratores estis. Huic sententie interposuit iurationem: qz si vera nō dixissent/exploratores essent: ideo exploratorū pena digni essent: quos tñ vera dicere sciebat. Neq eū piurus est qsq si ei quē castissimū nouit dicat: si hoc adulteriū de q̄ argueris cōmisisti/ dānat te deus: z his verbis adhibeat iurationē/ veꝝ omnino iurat. Ibi ē eū cōditio q̄ dixit/si fecisti: quē tñ nō fecisse certū habet. Sed ait aliqs: verū est: qz si fecit adulteriū dānat illum deus: hoc aūt quō verū est: si nō veꝝ dicitis/ exploratores estis: cū etiā si mētiant/nō sint exploratores? Sed hoc est qd dixi/ita dictū esse: exploratores estis: tāq si dictū esset: exploratorū pena digni estis: hoc est/exploratores deputabimini merito mendacij vestri. Estis aūt potuisse dici/ p habebimini z deputabimini: Inumere sūes locutiōes docet. Tū ē illa helie: Quicūqs exaudierit i igne/ ipse erit de⁹: Nō eni tūc erit/ h tūc habebit. 3. Reg.18.d.

Quid est q cū inter se penitētes filij israel loquerent de fratre suo iosepb/ q cū illo male egerit: z hoc eis diuino iudicio redderetur q se periclitari videbāt: adiūgit scriptura z dicit: Ipsi ignorabat q audiebat iosepb: interpretes eni inter illos erant: Questio.CXL.

Quid est q cū inter se penitētes filij Gen.42.d.

q israel/loquerēt de fratre suo iosepb/ q cū illo male egerint: et hoc eis diuino iudicio redderet q se periclitari videbant. Adiūgit scriptura z dicit: Ipsi ignorabant q audiebat iosepb: interpres enim inter illos erat. Hoc scz intelligēdū est: ido eos putasse/quia ille nō audierit/ q videbāt interpretem qui inter illos erat nihil ei dicere eoꝝ que loquebant: nec ob aliud adhibitum putabant interpretem/nisi q eorum linguā ille nesciret: nec cura erat interptis ea dicere illi a quo positus fuerat que nō ad illū / sed inter se loquebant. 2. Re.

Quid intelligendū sit iosepb dixisse ad fratres cum dicit: Et iterū accessit ad eos z dixit illis: nec adiungitur quid illis dixerit iterum:

Et iterum accessit (Questio.CXLI. Gen.42.d.

e ad eos z dixit illis: nec adiungit qd illis dixerit: Unde intelligit hec eadem dixisse que dixerat.

Quō intelligat illud: Et deducetis senectā meā cū tristicia ad infernum: an ideo ad infernū/qz cum tristicia zc. Questio.CXLII.

Et deducetis senectā meā cū tristi Gen.42.g.

e cia ad infernū: Utrū ideo ad infernum: quia cū tristicia? An etiā si abesset tristicia/ tanq ad infernū moriēdo descensurus hec loquit? De iferno eū magna questio est: et quid inde scriptura sentiat locis omnibus vbi forte hoc cōmemoratum fuerit/ obseruandū est.

Quō verū sit qd dicit q a pposito domus audierit: deus vester et de⁹ patrū vestroꝝ dedit vobis thesauros in saccis vestris: argen-

cum aūt vestrū probatū habeo ⁊c.
Gen.43.c. Quod a proposito (Questio.CXLIII.
q Dom⁹ audiūt: De⁹ vester et de⁹ patrū vestroꝝ dedit vobis thesauros in saccis vestris: argentū aūt vestrū pbatū habeo: mēdaciū videt: sed aliqd significare credendū est. Argentū eni qd ⁊ dat ⁊ nō minuit: q: et pbatū appellatū ē: nimirū illud
Ps.11. intelligit de quo alibi legim⁹: Eloquia dn̄i eloqa casta/ argētū igne examinatū pbatū terre purgatū septuplū: id est pfecte.

An et ioseph ebri⁹ fuerit: ⁊ quō: cum dicit: Biberūt aūt ⁊ inebriati sunt cum eo: Questio.CXLIIII.
Gen.43.f. Biberūt autē ⁊ inebriati sunt cū eo.
b Solent hinc ebriosi adhibere testimonij patrocinū: nō ppter illos filios israel/ sed ppter ioseph q̄ valde sapiēs cōmēdatur: sed hoc verbū ⁊ pro satietate solere poni in scripturis qui diligēter aduerterit multis in locis inueniet. Vn̄ est illud:
Ps.64. Visitasti terrā ⁊ inebriasti eā: multiplicasti ditare eā: eo q in laude bn̄dictiōis b positū est ⁊ donū dei cōmemoratur: apparet hanc ebrietatē saturitatē significare. Nam ita inebriari vt inebriant ebriosi/ nec ipi fr̄e vtile est: qm maiore q̄ satietati sufficit humore corrūpit: sicut vita inebriosoꝝ q̄ nō satietate se replent/ sed mergunt diluuio.

An mendaciū dixerit ioseph: dicendo fratribus suis: Nesciebatis quia augurio augurat homo qualis ego ⁊c. Questio.CXLV
Gen.44.d. Quod ait fratrib⁹ suis ioseph: Nesciebatis q: augurio augurat hō q̄lis ego: de hoc augurio etiā mandauit eis dicēdū p hoiem suū qd sibi velit: queri solet: an quia nō serio/ sed ioco dictū est: vt exitus docuit: non est habendū mendaciū. Mendacia eni a mendacib⁹ serio agunt nō ioco. Cū autē que nō sunt tanq̄ ioco dicuntur: nō deputantur mendacia. Sed magis mouet quid sibi velit ista actio ioseph: qua fratres suos donec eis aperiret quis eēt: totiens ludificauit ⁊ tanta expectatiōe suspēdit: qd licet tanto sit suauius cū legit/ quanto illis fit inopinatius cū quib⁹ agitur: tamen sapientie illius grauitate/ nisi magnū aliquid isto quasi ludo significaret: nec ab illo fieret/ nec ea scriptura cōtineret in qua est tanta sanctitatis auctoritas ⁊ pphetandoꝝ tanta intētio futuroꝝ/ quā modo exeq exponēdo nō suscepim⁹: sed admonere tn̄ voluimus qd hic oporteat inquiri. Nā nec illud vacare arbitror/ q nō ait auguror ego: sed auguratur homo qualis ego. Quod si locutionis genus est/ in scripture corpore simile aliquid reperiendū est.

Quo animo ⁊ q̄obrē ioseph fratres suos in tanta animorū pturbatione in quanta fuisse leguntur detinuerit: Questio.CXLVI.
n On negligenter cōsiderandū putō/ tanta miseriā in hac pturbatiōe fratrum suoꝝ quā ioseph q̄diu voluit tenuit: ⁊ quāta voluit mora protraxit: nō eos vtiq faciens calamitosos: qm tante etiā ipsoꝝ future leticie exitū cogitabat: et totū hoc qd agebat vt eoꝝ gaudiū differretur: ob hoc agebat/ vt eadē dilatione cumularetur: tanq̄ nō essent condigne passiones eoꝝ in toto illo tpe q̄ turbabant ad futurā gloriā exultatiōis q̄ i eis fuerat reuelāda/ fratre cognito/ quē a se pditū eē arbitrabant. Gen.44.

Quo pacto euenit vt multa aliter q̄ acta sunt narrent: Q̄o.CXLVII.
m Vlta in narratione iude aliter dicta sunt q̄ cū illis egerat ioseph: q̄uis apō eū loquerer vt oīno de illa in sinuatione q exploratores essent nihil diceretur. Q̄d vtrū cōsulto tacitū sit: an ⁊ id fecerit pturbationis obliuio: nō apparet. Nā ⁊ illud, q dixerūt se ab ipo ioseph interrogatos de patre ⁊ fratre suo: se autē illa interroganti indicasse: mirū si vel ad sententiā pōt ista puenire narratio: vt cā p̄stet eē veracē: q̄q̄ et si aliq̄ falsa in ea sunt/ falli potius p obliuionē potuit q̄ auderet mētiri: apō eū p̄sertim cui nō sicut nescienti/ sed etiā illa q̄ nouerat eū scire ad flectendā eius misericordiam narrationi sue inserebat. Gen.44. Al. insinuatione

Quid sit qd dicit ioseph: Misit eni me de⁹ ante vos remanere vestrū reliq̄as sup t̄rā: Q̄o.CXLVIII.
q Uid ē qd dic ioseph: Misit eni me deus ante vos remanere vestrū reliquias sup terrā/ et enutrire. Vestrū reliquiarū mirū est: hoc eni non vsq̄quaq cōsonat vt reliqas/ vel reliquiarū accipiamus iacob ⁊ filios eius: cū oēs sint incolumes. An forte illud significat alto secretoq mysterio qd ait apl̄s: Reliquie p electionē gratie salue facte sunt. Quia ppheta p̄dixerat: Et si fuerit numer⁹ filiorū isrl̄ sicut arena maris: reliquie salue fiēt. Ad h eni occisus ē christ⁹ a iudeis ⁊ tradit⁹ gētib⁹ tanq̄ ioseph egyptijs a fratrib⁹/ vt ⁊ reliquie israel salue fieret. Vn̄ dicit apl̄s: Nā ⁊ ego israelita sū: vt ⁊ plenitudo gentiū intraret: ⁊ sic omnis israel salu⁹ fieret. i. ex reliquijs israel fm carGen.45.b. Roma.11.a. Esaie.10.c. Roma.11.a.

nem ꝛ plenitudinē gētiū q̄ in fide christi fm spiritū sūt israel: Aut si ꝛ gēti illi israelite restat fidei plenitudo/ ex q̄ erāt reliquie i qbꝰ reliquijs tūc ꝛ apl̄i salui facti sūt: hoc significatur ea plenitudine liberatiōis israel q̄ p moysen ex egypto liberati sūt:

Quō cū dicit: Intrauerūt i egyptū iacob et omne semen eiꝰ: filij ꝛ filij filiorum eiꝰ: filie ꝛ filie filiarū eiꝰ: cum filiā vnā tm̄ habuisse legatur:

Gē.46.a. Questio.CXLIX

Intrauit in egyptū iacob et omē semē eiꝰ/ filij ꝛ filij filiorum eiꝰ: filie ꝛ filie filiarū eiꝰ cū eo: Querēdū quō dicat filias ꝛ filias filiarum eius: cum filiā vnā legat habuisse. Supius autē filias eius dixeramus accipi posse neptes eiꝰ: sicut filij israel oēs dicunt etiā vniuersus pplus ab illo ꝓpagatꝰ. Sz nūc cum dicit: filias filiarum/ ꝓpter vnā dinā pluralis numerus ꝓ singulari positꝰ ē: sicut etiā pro plurali singularis solet: nisi nurꝰ eius qsq̄ asserat filias eius potuisse appellari.

Quō scriptura intelligēda sit/ q̄ dicit tot animas peperisse liam: vl tot aut tot animas exisse de femoribꝰ iacob: q si a parte totū significare dicat/ quō stat q tot hoies ex illius femore exisse testat: Qō.CL.

Gē.46.b.

Quod dicit scptura tot animas peperisse liā: vel tot aut tot aīas exijsse d̄ femoribꝰ iacob: vidēdū ē qd hinc respōdeat eis q̄ hoc testimonio cōfirmare nitunt a parētibꝰ simul aīas cū corpibus propagari. Animas em̄ dictas ꝓ hoibus a pte totū significāte locutione nullus ambigit. Sz quō ipsam ptez ex q̄ totū cōmemoratū est/ hoc ē aīam/ cuius noīe totus hō significatus ē alienemꝰ ab eo qđ dictū est/ exierūt de femoribꝰ eiꝰ: vt carnes tm̄ ex illo natas/ quis sole aīe nominent/ accipiamꝰ: q̄rendi sunt locutionū modi fm scripturas.

Cū dicit: Hi filij lie quos peperit ipsi iacob i mesopotamia syrie/ et dinam filiā eiꝰ: oēs aīe filij et filie eius trigintatres: nunquid oēs iste trigintatres aīe ex lia in mesopotamia syrie nate sunt: Qō.CLI.

Gē.46.b.

Hi filij lie quos peperit ipsi iacob in mesopotamia syrie/ ꝛ dinā filiā eiꝰ: oēs aīe filij ꝛ filie eius trigintatres: Nunqd iste oēs trigintatres aīe ex lia in mesopotamia syrie nate sunt? Sz vtiq̄ filij et vna filia ex qbus neptes cōmemorate sūt. Si ergo de vno beniamin questio nata fuerat: qm̄ nūeratis duodecim filijs iacob ꝛ nominatim cōmemoratis dictū est: hi filij iacob q̄ facti sūt ei in mesopotamia syrie: q̄to maior nūc q̄stio est: quō trigintatres aīe ex lia in mesopotamia syrie nate sunt: nisi qꝛ illa locutio confirmat: tanq̄ ibi oēs orte sint/ quorum parētes ibi orti sunt. Deinde et illō iaz nō dubiū ē in vna filia filias nominari/ plurali numero pro singulari posito.

Quō cōstet ratio numeri/ cū dicitur animas intrasse cum iacob in egyptum ꝛc̄. Questio.CLII.

Quod legit sexagintasex aīas intrasse cū iacob in egyptū: exceptis videlicet filijs ioseph: et deinde illis annumerat infert septuagintaqnq̄ aīe erant cū qbꝰ iacob intrauit in egyptū: sic accipiendū est/ q̄ erāt in domo iacob qn̄ intrauit in egyptū. Nā vtiq̄ q̄s ibi inuenit/ nō cuz eis intrauit. Sz qm̄ diligētius discussa v̄itate reperiunt duo nati iam fuisse cum intrauit/ effrē et manasses: qđ nō solū h̄ loco hebrei codices habere dicunt/ verumetiā ipsa septuagita interp̄tatio i exodo declarat: Nec septuagita interp̄tes mihi in h̄ videt errasse: q̄ ꝓpter aliquā mysticā significationē quādam velut ꝓphetica libertate hūc numerū cōplere voluerūt: Si adhuc viuēte iacob illi ex duobus filijs manasse ꝛ effrem ꝓpagati sunt/ q̄s eidē numero domꝰ iacob aggregādos indicauerit. Sz qꝛ iuenit iacob decē ꝛ septē ānos vixisse in egypto: quō potuerūt filij ioseph illo viuo etiā nepotes habere/ nō inuenit. Ingressus ē em̄ egyptum iacob secūdo anno famis: nati sūt aūt filij ioseph in ānis abundātie: Quibuslibet ānis vbertatꝫ nati existiment/ a p̄mo āno vbertatis vsq̄ ad secūdū annū famis/ q̄ ingressus ē iacob in egyptū/ nouē anni sunt: huc additis decē ꝛ septem qbus ibi vixit iacob/ vigintisex āni repiūt. Quō ḡ minꝰ q̄ vigīti et sex ānorum iuuenes etiā nepotes habere potuerūt? Sed neq̄ vlla hebraica veritate isto soluit q̄stio. Queadmodū autē impleri potuit/ vt tot nepotes susciperet iacob ante q̄ intraret in egyptū: etiā de beniamin qui illa etate venit ad fratrē? Nō solū scriptura filios eū habuisse cōmemorat: s̄ et nepotes ꝛ ꝓnepotez: q̄ oēs adnūerant sexagintasex hoibus: cū qbus iacob in egyptuz/ etiā fm hebraicā v̄itatē/ ꝓhibetur intrasse. Vidēdū est etiā qd sibi velit/ q cū ioseph ꝛ filij eiꝰ nō amplꝰ q̄ octo cōmemorant: beniamin v̄o et eiꝰ filij simul vndecim repiant: nō decē ꝛ nouē oēs sicut sūt octo ꝛ vndecim: s̄ decē ꝛ octo referant in summā: ꝛ postea ioseph cū filijs suis/ nō aīe octo/ s̄ nouē fuisse dicāt: cū

Gē.46.

octo inueniāt. Hęc oīa q̄ indissolubilia vi/
dent magnā ꝯtinēt sine dubitatiōe rōnem:
ſ nescio vtrū possint cūcta ad lřam ꝯuenire:
ꝓcipue i nūeris q̄s in scripturis eē sacratissi/
mos et mysteriorū plenissimos ex q̄busdam
q̄s inde nosse potuim⁹ dignissime credim⁹.

Quō merito cōmendatur in pa/triarchis ꝙ pecorū nutritores erāt a pueritia: τ quorū sit homini iusta dominatio: Questio.CLIII.

Gen.46.d. Ommēdat in patriarchis/ꝙ pecorū
c nutritores erāt a pueritia sua τ a pa
rentib⁹ suis. Et merito: Nā h̄ est sine
vlla dubitatiōe iusta seruit⁹ τ iusta dn̄atio:
cum pecora hoī seruiūt τ hō pecorib⁹ dn̄at.
Gen.1.d. Sic eñ dictū ē cū crearet: Faciam⁹ hominē
ad imaginē τ similitudinē nostrā: τ habeat
potestatē pisciū marł τ volatiliū cęli: τ oīm
pecorū q̄ sūt sup terrā: Ubi insinuat rōnem
debere dn̄ari irrationabili vitę. Seruū aūt
hoiez hoī/ vel iniq̄tas/ vł aduersitas dn̄ari
Gen.9.d. fecit. Iniq̄tas q̄dē sicut dictū ē: Maledict⁹
chanaā: erit seru⁹ fratrib⁹ suis. Aduersitas
Gen.37.f. xo: sic accidit ipi ioseph: vt vēdit⁹ a fratrib⁹
seru⁹ alienigenę fieret. Itaq̧ ꝓmos seruos
q̄b⁹ h̄ nomē in latina lingua inditū ē/ bella
fecerūt. Qui eñ hō ab hoīe supat⁹ iure belli
posset occidi: q2 seruat⁹/ est seru⁹ appellatus:
inde et mancipia: q2 manu capta sunt. Est
eñ ordo/ naturał in hoīb⁹/ vt seruiāt feminę
viris τ filij parentib⁹: q2 τ illic iusticia ē hęc:
vt infirmior ratio seruiat fortiori. Hęc igit
in dn̄ationib⁹ τ seruitutib⁹ clara iusticia est:
vt q̄ excellūt rōne/ excellāt dn̄atione: qđ cū
in hoc sęculo ꝑ iniq̄tatē hoīm ꝑturbat vel ꝑ
naturarū carnaliū diuersitatē: ferūt iusti tpa/
lem ꝑuersitatē/ in finē habituri ordinatissi/
mam τ sempiternā fęlicitatem.

Quō consonat veritati: Abomi/natio est cū egyptijs omnis pastor ouium: Questio.CLIIII.

Gen.46.d. Bominatio est eñ ęgyptijs oīs pa/
a stor ouiū: merito ęgyptijs in q̄b⁹ fi/
gura est ꝓsentis sęculi: in q̄ abūdat
iniq̄tas: Abominatio est oīs pastor pecorū:
Abominatio est eñ iniquo vir iustus.

Ad quid facta sit illa repetitio: Venerunt autē in egyptum ad io/seph iacob τc̄. Questio.CLV.

Enerūt autē in ęgyptū ad ioseph ia
v cob τ filij eius: τ audiuit pharao rex
ęgypti: τ ait pharao ioseph di[illegible]ns:
Gen.47.a. Pr tu⁹ τ frēs tui venerūt ad te: ecce ꝑ. ęgy/
pti ante te est: in terra optima colloca patrē
tuū τ frēs tuos: Hęc repetitio nō pōt misce/
ri ad quā sępe obscure per recapitulationez
redit: sed oīno apta est. Iā eñ dixerat scri/
ptura quō venerint ad pharaonem frēs io/
seph: τ q̄d eis dixerit vel ab eis audierit: sed
hoc nūc velut ab initio repetiuit: vt inde cō
texeret narrationē ab his verbis q̄ soli io/
seph pharao dixit: quorū omniū in codicib⁹
gręcł q̄ a diligētiorib⁹ ꝯscripti sūt/ q̄dā obe/
liscos habēt: τ significant ea q̄ in hebręo nō
inueniunt/ et in septuaginta inueniunt: q̄dā
asteriscos q̄b⁹ ea significāt q̄ habēt hebręi/
nec habent septuaginta.

Quid ē qđ dicit iacob ſm gręcos codices/ pharaoni illud: Dies an/norū vitę meę quos incolo τc̄. q̄re: scz dixit incolo: Questio.CLVI.

Uid est qđ dixit iacob pharaoni: Gen.47.b.
q Dies annorū vitę meę q̄s incolo: sic
eñ habēt gręci qđ latini habēt ago Al. ł accolo
vel habeo/ vel si q̄d aliud. Utrū q̄ ido dixit
q̄s incolo: q2 in terra nat⁹ est/ quā nōdū po/
pulus diuina ꝓmissione hereditatł accępat
τ ibi vitā ducēs/ vtiq̧ i aliena terra erat: nō
solū qñ ꝑegrinabat sicut in mesopotamia:
verūetiā qñ ibi erat vbi nat⁹ ē. An poti⁹ ſm
id accipiendū ē qđ ait apłs: Qdiu sum⁹ in 2.Cor.5.b.
corpe ꝑegrinamur a dn̄o. Scđm h̄ et illđ in
psalmo dictū intelligit: Inq̄lin⁹ ego sum in Ps.38.
terra: et ꝑegrin⁹ sic oēs pr̄es mei. Nā iteruz
dic̄ de ipsis dieb⁹ vitę sue: Nō ꝑuenerūt in
dies ānorū vitę patrū meorū/ q̄s dies incolu/
erūt. Nō eñ h̄ aliud voluit itelligi q̄ȝ id qđ
latini codices habēt vixerūt: ac ꝑ h̄ signifi/
cauit hanc vitā incolatū esse sup terrā. i. ꝑe/
grinatiōis habitationez. Sed credo sctis h̄
cōuenire/ q̄b⁹ aliā patriā ęternā dn̄s polli/
cet. Uñ vidēdū ē quēadmodū dictum ē de
ipsis: Incolēt τ abscōdēt ipi calcaneū meū Ps.55.
obseruabūt. De his eñ ꝯuenīēti⁹ accipit/ q̄
vt abscondāt incolūt. i. vt insidienter filijs
nō manent in domo in ęternū.

Cū dictū sit: Dedit eis possessio/nem in terra optima et in terra ra/messem/ sicut ꝓcepit pharao: q̄ritur nōne terra ramessem sit t̄ra gessen/ quam eis pharao dari ꝓceperat: et ipsi sibi dari petierat: Qo.CLVII.

T dedit eis possessionē in terra opti Gen.47.c.
e ma τ in t̄ra ramessē: sicut ꝓcępit pha
rao: Quęrendū est vtrum terra ra/
messem ipsa sit gessen: Ipsam eñ petierant
τ ipsam eis pharao dari ꝓceperat.

Quō somniū ioseph ipletū pu/tabim⁹: qñquidē vbi dr: Et metie/batur triticū patri suo ioseph/ euz pater non adorauerat/ sicut futurū somniauerat. Questio.CLVIII.

Gen.47.c. Emetiebat̃ triticū pr̃i suo ioseph:
e et tñ eū pr̃ nec qñ vidit adorauit: nec
qñ ab illo triticū accipiebat: Quō ḡ
somniū ioseph modo impletū putabim⁹: et
nō potius maioris rei cōtineri ꝓphetiā?

Ad qđ dicat̃: Intulit ioseph om
nem pecuniā in domū pharaonis:
Gen.47.c. Intulit ioseph oēm (Qō.CLIX.
e pecuniā ī domū pharaonis: Perti/
nuit ad scripturā in hac etiā re com/
mendare fidē famuli dei.

Quō egyptij in tanta fame et pe/
cora et pecoꝝ pascua habuisse di/
cant̃: cū in t̃ra chanaan defecerint:
Erit autē illis io/ (Questio.CLX.
Gen.47.d. d seph: Adducite pecora vestra et da/
bo vobis panes ꝓ pecorib⁹ vr̃is/ si
deficit argētū: Queri pōt/ cū ioseph frumē
ta collegerit vñ hoies viuerent: pecora vñ
viuebāt/ cū tanta fames inualesceret: maxi/
me q: frēs ioseph pharaōi dixerāt: Nō sūt
eñi pascua pecorib⁹ pueroꝝ tuoꝝ: inualuit
eñi fames in t̃ra chanaan: et ꝓpter hāc etiā
inopiā pascuoꝝ se venisse cōmemorauerāt:
Proinde si ea fame pascua defecerāt in t̃ra
chanaan: cur in egypto nō defecerāt/ eadē
tūc fame vbiq3 inualescēte? An sic ꝓhibet̃/ ab
eis q̃ loca sciūt/ i mlt̃ egypti paludib⁹ pote
rāt pascua nō deesse: etiā cū fames esset fru
mētoꝝ q̃ solēt nili fluminis inundatiōe ꝓue/
nire. Magl eñi dicunt̃ paludes ille feracia
pascua gignere/ qñ aq̃ nili min⁹ excrescit.

Quō notāter illa duo iungunt̃:
misericordia et veritas: cū moritu/
rus iacob filio suo ioseph dicit: Si
inueni gratiā in ꝯspectu tuo/ subij/
ce manū tuā sub femore meo: et fa/
cies ī me misericordiā et ṽitatē ⁊c.
Circa ḡ ṽba disgrēdū/ q̃d sibi ve/
lit in tāto viro tā sollicita corpis cō
mēdatio/ vt nō in egypto sepeliat̃/
s3 in t̃ra chanaan iuxta pr̃es suos:
Moritur⁹ iacob fi/ (Questio.CLXI.
Gen.47.g. m lio suo ioseph dicit: Si inueni gr̃am
in ꝯspectu tuo/ sbijce manū tuā sub
femore meo: et facies in me miscdiā et ṽita/
Gen.24.a. tem. Ea filiū iuratione cōstringit: q̃ seruum
ꝯstrinxit abraā. Ille mādās vñ vxor ducat̃
filio suo: iste sepulturā cōmēdās corpis sui.
In vtraq3 tñ causa noiata sunt duo illa/ q̃
magni habēda atq3 pendēda sūt in scptur̃
Ar. dispersim oībus quacūq3 dispersa legunt̃ miscdia et
iusticia: vel misericordia et iudiciū: vel mi/
sericordia et veritas: qñquidez in q̃dā loco
Ps.24. scptū ē: Uniuerse vie dñi miscdia et ṽitas.
Ita hec duo multū cōmēdata/ multū ꝯside

rāda sūt. Seruꝰ aūt abraā dixerat: Si facit̃ Gen.24.f.
in dñm meū miscdiā et iusticiā: sicut et iste fi/
lio suo dicit: vt facias in me miscdiā et veri/
tatē. Quid sibi aūt velit a tāto viro tā solli
cita corporis cōmēdatio/ vt nō ī egypto se/
peliat̃/ s3 in terra chanaan iuxta pr̃es suos:
mirꝫ videt̃ et q̃si absurdū/ nec cōueniēs tātę
excellētię mētis ꝓphetice/ si h̃ ex hoim ꝯsue/
tudine metiamur. Si aūt in his oib⁹ sacra/
mēta q̃rant̃/ maioris admirationis gaudiū
ipsi q̃ inuenerit orit̃. Cadauerib⁹ q̃ppe mor
tuoꝝ pctā significari in lege/ nō dubiū ē: cū
iubent̃ hoies post eoꝝ cōtractionē siue q̃lē/
cūq3 ꝯtractū tāq3 ab imūditia purificari. Et
hinc illa sn̄ia ducta ē: Qui baptizat̃ a mor/ Eccli.34.d.
tuo et iterꝫ tāgit illū: q̃d ꝓficit lauatio eius?
Sic et q̃ ieiunat sup pctā sua et iterū ābulās
hec eadē facit. Sepultura ḡ mortuoꝝ remis
sionē significat pctōꝝ: eo ꝑtinet qđ dictū ē:
Btī q̃rū remisse sūt iniq̃tates: et quoꝝ tecta Ps.31.
sunt pctā. Ubi ḡ sepeliēda erāt h̃ significan
tia cadauera pr̃iarcharū: nisi ī ea t̃ra vbi ille
crucifix⁹ ē cui⁹ sāguie facta ē remissio pctōꝝ?
Mortib⁹ eñi pr̃iarchaꝝ pctā hoim figurata
sūt. Dicūt aūt ab eo loco qđ abraemiū vo/
catur vbi sūt ista corpora/ abesse locum vbi
crucifixus ē dñs/ fere triginta milib⁹/ vt etiā
ipse numer⁹ significare itelligat̃ q̃ in baptis/
mo apparuit fere trigīta ānoꝝ: et si q̃d aliud
de re tāta vel h̃ mō vel sublimi⁹ itelligi pōt:
du3 tñ nō frustra arbitremur tales ac tātos
hoies dei tantā gessisse curā ꝓ sepeliendis
corporib⁹ suis: cū sit atq3 esse debeat fideliū
ista securitas: q̃ vbicūq3 corpa eorū sepeli/
antur/ vel insepulta etiā inimicoꝝ rabie re/
linquant̃: aut pro eorū libidine dilacerata
absumant̃: nō ideo vel min⁹ integra/ vel mi/
nus gloriosa in eoꝝ resurrectione futura.

Utrū legendū sit: Adorauit sup
caput virgę eius/ an virgę suę: et q̃d
significationis habeat verba illa:
Quod habent latini (Qō.CLXII.
q codices: Et adorauit sup caput ṽgę Gen.47.g.
ei⁹: nōnulli codices emēdati⁹ habēt:
Adorauit sup caput ṽgę suę: vl ī capite vir
gę suę: siue ī cacumie/ vl sup cacumē. Fallit
eñi eos ṽbū grecū qđ eisdē lr̃is scribit̃ siue
ei⁹/ siue suę: s3 accētus dispares sūt: et ab eis
q̃ ista nouerūt ī codicib⁹ nō ꝯtēnunt̃. Ualēt
eñi ad magnā discretionē: q̃uis et vnā plus
litterā habere posset si esset suę: vt non esset
αὐτοῦ/ sed ἑαυτοῦ: Ac ꝑ h̃ merito q̃rit̃ q̃d sit
qđ dictū ē: Nā facile itelligeret̃ senē q̃ ṽgā
ferebat eo more q̃ illa ętas baculū solet vt
se iclinauit ad deū adorādū: id vtiq3 fecerit
sup cacumē virgę suę quā sic ferebat vt sup
eā caput inclinādo adoraret deū. Quid est

ergo: adorauit sup cacumẽ virgę eius .i. filij sui ioseph? An forte tulerat ab eo vĩgã qñ ei iurabat idẽ fili⁹: ⁊ dũ eã tenet post vba iurant̃ nõdũ illa reddita/ mox adorauit deũ? Nõ eñ pudebat eã ferre tantisper insigne ptãtis filij sui: vbi figura magne rei futurę p̃signabat̃: Quis in hebręo facillima huius q̃stionis absolutio esse dicat̃/ vbi scptũ phibent: ⁊ adorauit israel ad caput lecti: in quo vtiq̃ senex iacebat: ⁊ sic positũ habebat/ vt in eo sine labore qñ vellet oraret: nec ĩdo tñ quod septuaginta interp̃tati sũt/ nullũ vel leuẽ sensum habere putandũ est.

An facta sit illa ꝓmissio: Faciã te in ↄgregatiões gẽtiũ: Qõ. CLXIII.

Gen.48.a. Etiam hic cõmemorãs iacob ꝓmissiões dei erga se factas/ dicit sibi dictum: Faciã te in cõgregatiões gentium: q̃bus verbis magl̃ fideliũ vocationẽ significat/ q̃ carnalis generis ꝓpagationẽ.

Quã sententiã habeãt/ et quo ordine astruẽda sint illa verba: Nũc ergo filij tui duo q̃ facti sunt tibi in egypto ⁊c̃. Questio. CLXIIII.

Al. teffraim

Gen.48.a. Quod scptũ ẽ dicẽte iacob de †effrẽ ⁊ manasse: Nũc ğ filij tui duo q̃ facti sunt tibi in terra egypti p̃usq̃ ad te venirẽ in egyptũ/ mei sũt effrẽ ⁊ manasses: tãq̃ ruben ⁊ symeon erũt mihi: natos aũt si genuer̃ postea/ tibi erũt i noie fratrũ suoꝝ: appellabunt̃ in sortib⁹ eoꝝ: fallit legẽtes aliqñ/ vt existimẽt ita dictũ/ tãq̃ si alios genuisset ioseph/ istoꝝ noib⁹ eos iacob appellari p̃cipet: qd̃ nõ ita ẽ. Verboꝝ q̃ppe ordo contexit̃: Nũc ğ filij tui duo q̃ facti sunt tibi in terra egypti p̃usq̃ ad te venirẽ in egyptum/ mei sũt/ effrẽ ⁊ manasses: tãq̃ rubẽ ⁊ symeõ erũt mihi: in noie fratrũ suoꝝ appellabunt̃ i sortib⁹ eoꝝ: ß est simul hereditatẽ capiẽt cũ fratrib⁹ suis/ vt simul vocent̃ filij isrl̃. Duę q̃ppe ipse trib⁹ adiũctę sũt: vt excepta tribu leui q̃ sacerdotal̃ fuit/ duodeci cẽnt q̃ terrã diuiderẽt ⁊ decias p̃berẽt. Illd̃ aũt intpositũ ẽ qd̃ d̃ alijs filijs ioseph si nascerẽt̃ dixit.

Cũ ioseph interfuerit sepulture matris sue/ cur tanq̃ nesciẽti iacob ipsi voluit indicare/ vbi et quãdo ipam sepelierat: Questio. CLXV.

Gen.48.b. Quod iacob filio suo ioseph tãq̃ nescienti voluit idicare/ vbi ⁊ qñ sepelierit matrẽ ei⁹: cũ ⁊ ipse simul fuerit cũ fratrib⁹ suis: ß et si erat tã paru⁹ etate vt illud vel curare vel oĩno retinere nõ posset: ğ res cõpulit mõ dici: Nisi forte ad rẽ ptinuit cõmemorare ibi sepultã mrem ioseph/ vbi christus fuerat nasciturus.

Quid significet q̃ iacob ita bñdicat nepotes/ vt desterã manum minori iponat: maiori aũt sinistrã ⁊c̃.

Quod ita bñdic̃ nepo (Qõ. CLXVI Gen.48.c.
tes suos isrl̃/ vt dexterã manũ minori iponat/ maiori aũt sinistrã: ⁊ ß filio suo ioseph volẽti corrigere q̃si errantẽ atq̃ nesciẽtẽ/ ita r̃ndit: Scio fili mi scio: ⁊ ß erit i pplm/ ⁊ ß †exagitabit̃: ß frat̃ ei⁹ iunior maior illo erit: ⁊ semẽ ei⁹ erit in mltitudine gẽtiũ. Hacten⁹ d̃ christo accipiẽdũ ẽ q̃ten⁹ etiã de ipso iacob ⁊ fratre ei⁹ dictũ est: q̃ maior seruiet minori. Scd̃m ß eñ significauit aliq̃d ꝓphetice ß faciẽdo israel: qd̃ ppls posterior per christũ futurus regeneratione spirituali supaturus erat populum p̃iorẽ de carnali patrũ generatiõe gloriantẽ.

Al. exaltabitur

Gen.25.c.

Quõ valeat ad litterã cõuenire q̃ sichimã dicit iacob p̃cipuã dare filio suo ioseph/ ⁊ addit q̃ eã possederit i gladio suo et arcu: Emit eñ cẽtũ agnis possessionẽ illã ⁊ ñ cępit iure victorię bellicę: Qõ. CLXVII.

Gen.48.d. Quod sichimã dic̃ iacob p̃cipuã dare filio suo ioseph: et addit/ q̃ eã possederit i gladio suo ⁊ arcu: Queri põt quẽadmodũ valeat ad litteram conuenire. Emit eñ cẽtũ agnis possessionẽ illã: nõ cępit iurę victorię bellicę. An q̃ salẽ ciuitatẽ sichimorũ filij ei⁹ expugnauer̃t vt iure belli potuit ei⁹ fieri: ⁊ iustũ bellũ cũ eis gestũ videat̃ q̃ tantã p̃ores iniuriã fecerũt i ei⁹ filia ↄtaminãda? Cur nõ ğ illis illã terrã dedit q̃ ß pꝑtrauer̃t/ ß ẽ maiorib⁹ filijs suis? Deinde si mõ ex illa victoria glorians/ dat eã trã filio suo ioseph/ cur ei displicuer̃t tũc filij q̃ ß cõmiserũt? Cur deniq̃ etiã nũc cũ eos benediceret/ exprobrãdo id cõmemorauit i factis eoꝝ? Proculdubio ğ aliqd̃ ß latet propheticũ sacrm̃: q̃ ⁊ ioseph q̃dã p̃cipua significatione christũ p̃figurauit: ⁊ ei dat̃ illa trã vbi dispdiderat obruendo deos alienos iacob/ vt christ⁹ itelligat̃ possessur⁹ gẽtes dijs patrũ suoꝝ renũciãtes ⁊ credẽtes in eũ.

Gen.33.d.

Ibidem.34.

Quõ dicãt scripturę/ qd̃ assidue dicũt de mortuis: Et appositus ẽ ad patres suos: Questio. CLXVIII.

Gen.49.d. Videndũ quõ dicãt scptur̃ę qd̃ assidue dicũt d̃ mortuis: Et apposit⁹ ẽ ad pr̃es suos: vl̃ apposit⁹ ẽ ad pplm suũ. Ecce eñ de iacob d̃r iã q̃dẽ mortuo/ ß nõdũ sepulto: ⁊ ad quẽ populũ apponatur nõ in promptu est videre. Ex illo eñ pplus prior nascit̃ q̃ dict⁹ est ppls israel: q̃ vero cũ p̃cesserunt tã pauci iusti noiant̃: vt eos populum appellare cunctemur. Nã si dictũ esset appo/

situs est ad patres suos/nulla q̄stio fieret.
An forte ppl's ē:nō solū hoim sctōꝝ/verū ⁊
angeloꝝ ppl's ciuitatis illi⁹/vñ dr ad hebre/
Heb.12.f. os:Sz accessistis ad mōtē siō et ad ciuitatē
dei hierlm: ⁊ ad milia angeloꝝ exultantiū:
Huic pplo apponunt q̄ post hāc vitam pla/
centes deo fuīt. Tūc eni dicunt apponi/qn̄
nulla iā remanet sollicitudo tēptationū et
periculū pctōꝝ. Qd̄ intuens ait scriptura:
Eccli.11.d. Ante mortē ne laudes hoiem quēq̄.

Quid significēt q̄draginta dies sepulture/quos cōmemorat scptu/ra: Et q̄d q̄dragenarius numerus sacramenti habeat: Q̄ō.CLXIX.

Gen.50.a. Quadraginta dies sepulture q̄s cō/
memorat scptura/forte significāt ali
q̄d pnie q̄ pctā sepeliūt. Nō eñ fru/
stra etiā q̄dragita dies ieiunioꝝ sūt ꝯstitu/
Exo.34.d. ti:q̄b⁹ moyses/⁊ helias/⁊ ipē dñs ieiunauit:
3.Reg'.19.b. ⁊ eccl'ia p̄cipua obſuatiōe ieiunioꝝ q̄drage
Math.4.a. simā vocat. Vñ et i hebreo de niniuit apd̄
Jone.3.b. ionā pphetā scptū phibet: Quadragita di
es ⁊ niniue euertet: vt p tot dies accōmoda
tos videlicet humiliatiōi penitētiū/intelli/
gat i ieiunijs sua defleuisse pctā/⁊ ipetrasse
Act.1.a. miscdiam dei. Nec tñ putandū est istū nu/
merū luctui penitētiū tm̄mō ꝯuenire:alio/
quin nō q̄draginta dies fecisset dñs cū di/
scipulis suis post resurrectionē intrans cū
eis ⁊ exiēs/māducans ⁊ bibēs:q̄ dies vtiq̄
magne leticie fuerūt. Nec septuaginta in/
ptes q̄s legere ꝯsueuit eccl'ia errasse credēdi
sunt:vt nō dicerēt q̄dragita dies / s̄ triduū
⁊ niniue euertet. Maiore q̄ppe aucte p̄di/
ti q̄ interptū officiū ē/ pphetico spū/ q̄ etiā
ore vno in suis interptationib⁹:qd̄ magnū
miraculū fuit:ꝯsonuisse firmant/ triduū po
suerūt:q̄uis nō ignorarēt q̄ dies q̄dragita
in hebreis codicibus legerent: vt in dñi nri
iesu christi clarificatiōe intelligerent dissol/
Roma.4.d. ui aboleriq̄ pctā:de q̄ dictū ē: Qui tradit⁹
ē ppter delicta nr̄a: ⁊ resurrexit ppt iustifi/
cationē nr̄am. Clarificatio aūt dñi in resur/
rectione ⁊ in celū ascēsione cognoscit. Vñ ⁊
bis numero/q̄uis vnū ⁊ eundē spm̄sanctū
Joh.20.e. dedit:pmo postq̄ resurrexit:iterū posteaq̄
Act.2.a. ascendit in celū. Et qm̄ post triduū resurre/
xit:post q̄dragita aūt dies ascēdit:vnū ho/
rū qd̄ posterius factū ē/ p numerū dierū co/
dices hebrei significāt:alterū aūt de triduo
qd̄ ad eandē etiā rem ptineret/septuaginta
cōmemorare/nō interptationis seruitute/s̄
pphetie aucte voluerunt. Nō ergo dicam⁹
vnū horū falsum esse ⁊ p alijs interptibus
aduersus alios litigemus:cū ⁊ illi q̄ ex he/
breo interptant/ pbent nobis hoc scriptū
esse qd̄ interptant: et septuaginta interptū

auctas q̄ tanto etiā diuinit⁹ facto miraculo
cōmēdat/tāta i ecclesijs vetustate firmet.

Quō ioseph iussit noie suo dice re pharaoni: Pater me⁹ adiurauit me dicēs: monumēto qd̄ ego fodi in terra chanaā ibi me sepelies ⁊c. cū tñ hec verba p̄ris ei⁹ nō legant:

Quod mādauit (Questio.CLXX.
ioseph ad potētes egypti:vt dicerēt Gen.50.a.
pharaoni noie ei⁹: Pater me⁹ adiu/
rauit me dicēs: In monumēto qd̄ ego fodi
mihi in terra chanaā/ibi me sepelies: Que/
ri pōt quō verū sit:cū hec verba patris eius
qn̄ de sua sepultura mādauit/ nō legāt. Sz
ad sniam verba referre debem⁹: sicut i alijs
supra sil'r iteratis verbis vel narrationib⁹
admonuim⁹. Volūtati eñ enūciāde ⁊ i no/
ticiā pferēde/oportet vba fuire:fodisse aūt
sibi iacob sepulchrū/nusq̄ superius in scri/
pturis legit: Sed nisi fieret: cū in eisdē ter/
ris esset:modo non diceretur.

Quid sibi vult q̄ cū pgerent ad sepeliendū iacob/scriptura dic: Et aduenerūt ad areā achad q̄ est trās iordanē:cū p̄tergressi sint locum in quo erat sepeliendus plusq̄ quin genta miliaria: Questio.CLXXI.

Quid sibi vult q̄ cū pgerēt ad sepeli/
endū iacob/ scptura dicit: Et adue/ Gen.50.b.
nerunt ad areā achad q̄ est trās ior/
danem. Pretergressi sunt eñ locum in quo
erat mortu⁹ sepeliendus/milia sicut phibēt
q̄ nouerūt/ plusq̄ quinq̄ginta : tātū quippe
spacij est plus min⁹ ab eo loco vbi sepulti
sunt patriarche/i quib⁹ ⁊ iacob/vsq̄ ad hūc
locū quo eos aduenisse narrat. Nā post fa/
ctum ibi luctū ⁊ planctū magnū/redierunt
ad locū quē p̄terierāt rursus iordanē traie/
cto. Nisi forte q̄s dicat aliq̄rū hostiū vitā/
doꝝ causa p heremū eos venisse cū corpe:q̄
via etiā ppl's isrl' duct⁹ est p moysen ab egy/
pto liberatus. Illo quippe itinere vt pluri/
mū circuit ⁊ p iordanē venit ad mambrā/
vbi sunt corpa patriarcharū.i.ad terrā cha/
naan. Sed quō factū sit vt trās illa loca ad
orientē versus tātū irent:et inde ad ea p ior/
danē venirent/ significatiōis causa factū eē
credendū est: q̄ p iordanē vēturus erat ad
eas terras postea israel in filijs suis.

Utrū luctus septē dies/an nouē debeat fieri defunctis:eo q̄ dr: Et fecit luctū patri suo septem dies:

Et fecit lu/ (Questio.CLXXII. Gen.50.b.
ctum patri suo septem dies. Nescio
vtrum inueniat alicui sanctorum in
scripturis celebratū esse luctum nouē dies:

qȯ apud latinos nouendial appellant. Ūn mihi videnꝭ ab hac consuetudine ꝓhibendi/si qui christianoꝝ istum in mortuis suis numerū seruant: qui magis est in gentiliū consuetudine. Septimus vero dies auctoritatem in scripturis habet. Unde alio lo-
Eccl.22.b. co scriptū est: Luctus mortui septē dierū: fatui autē omnes dies vite eius. Septenarius aūt numerus ꝓpter sabbati sacramētū ꝑcipue quietis indiciuȝ est: vnde merito mortuis tanꝙ requiescentibus exhibetur. Quē tñ numerū in luctu iacob decuplauerunt egyptij q̄ eū septuagita dieb' luxerūt.

Cū scriptura dicat ioseph filios filioꝝ vel nepotes filioꝝ vidisse: quō eos iūgit ill' septuagintaqꝫ hominib' cū quibus iacob egyptū dicit intrasse ꝛc. Questio. CLXXIII.

Gen.50.d. Et vixit ioseph annos centū ꝛ decē: et vidit ioseph† effraim filios vsqꝫ ad
Al.† effraim tertiā generationē: ꝛ filij machyr filij manasse nati sunt super femora ioseph. Cum hos filios filioꝝ/vel nepotes filiorū dicat scriptura ioseph viuēdo vidisse: quomodo eos iungit illis septuagintaquinqꝫ hominib'/cū quibus iacob egyptum dicit intrasse: Q̄ñdoquidē ioseph senescēdo peruenit vt cos natos videret: iacob aūt cū ingressus est in egyptū/iuuenis erat ioseph: et cū pater moreꝭ q̄nq̄gesimū et sextū fere etatis annū agente reliquit. Ūn ꝯstat certi mysterij causa illū nūerū .i. septuagenariū ꝛ q̄nariū scripturā cōmēdare voluisse. Si autē quisꝙ exigit quō etiā scḋm hystorię fidem verū sit iacob cū septuagintaqꝫ aīab' in egyptū intrasse: nō illo vno die q̄ venit ei' ingressuȝ oportet intelligi/ sꝫ q: i filijs suis pleruꝙ appellaꝭ iacob: hoc ē in posteris suis: Et ꝑ ioseph eū ꝯstat i egyptū intrasse: introitus ei' accipiēdus ē q̄diu vixit ioseph ꝑ quē factū est vt intraret. Toto q̄ppe illo tpe nasci ꝛ viuere potuerūt oēs q̄ cōmemoranꝭ vt septuagintaqꝫ aię compleanꝭ vsqꝫ ad
Gen.35.d. nepotes beniamin. Sicē eñ dicit: Ibi filij lię q̄s peperit ipi iacob in mesopotamia syrię: loquēs etiā de his q̄ nō erāt nati: q: illic parentes coꝝ ex q̄bus nati sunt pepererat/ibi eos phibens natos: qm̄ causa q̄ nascerenꝭ ibi nata est .i. parentes eorū q̄s lia ibi pepererat: ita qm̄ causa intrandi in egyptum iacob in ioseph habuit totū tēpus q̄ in egypto vixit ioseph: ingressio erat iacob in egyptū per suā ꝓgeniē: q̄ illo viuo ꝓpagabaꝭ ꝑ quē factū est vt ingredereꝭ.

Sancti augustini epi/Questionū liber primus super Genesim/explicit.

Secūdi libri questionum super exoduȝ sancti augustini recollecta annotatio.

cū iā tota in sanguinē versa esset.

23 Nūqd ideo obduratū dicit cor pharaonis q incātatores similit fecerūt.

24 Quō ex alia causa ostēdit cor pharaonis induratū esse/q̄ ex magorꝫ facto.

25 Cur dixerunt magi ad pharaonē: Digitus dei est hic.

26 Quid de terre in q̄ israelite/ꝛ in q̄ egyptij habitabāt segregatione sentiēdū sit: ꝛ cur eius primū mentio fiat.

27 Utrꝫ dicēdū sit vt latinū: Eūtes imolate dn̄o: an vt grecus habet: venientes.

28 Quomō dixit moyses: Abominatiōes egyptiorꝫ imolabim⁹ dn̄o deo nostro.

29 Quō dicat: Et ingrauauit pharao cor suū: nō autē/ꝛ ingrauatū est ꝛc.

30 Quō ingrauatū ē cor pharaonis ex cōtrarijs causis: vtpote q2 vidit/q2 non est mortuū de pecorib⁹ filiorꝫ israel.

31 Quid ē qd̄ dicit de⁹ ad aarō ꝛ moysen: Sumite vobis plenas man⁹ fauille: ꝛ aspergat moyses in celū ꝛc.

32 Quid momēti habeāt illa v̄ba q̄rū sententiā etiā apl̄s hꝫ: Propt hoc ipm cōuersat⁹ es vt ostēdā in te v̄tutē meā.

33 Quid ē q mādauit de⁹ pharaoni cū se facturū magnā grandinē minaret/vt festinet cōgregare pecora sua ꝛc.

34 Quō moyses iubet extendere manum in celū nō in terram.

35 Cū moyses pharaoni dixit: q nōdum timeret dn̄m: q̄lē timorē ꝯsuuit.

36 Cur dicat de⁹ ad moysen: Intra ad pharaonē: ego eī grauaui cor ei⁹ ꝛ suorꝫ ei⁹/vt ordine supueniāt signa mea ꝛc. nūqd de⁹ op⁹ hēbat cuiusq̄ malicia.

37 Quō post locustarū ablationē/scriptura induratū dicat cor pharaonis.

38 Quō ad moysen tertio dictū sit: Extende manū tuā in celū: et nūq̄ ad aarō: cū etiā ad moysen dictū sit aliqn̄: Extende manū tuā sup terrā egypti.

39 An in exēplū sumi possit furtū qd̄ dn̄s mandauit filijs israel.

40 Nūqd op⁹ fuerat deo inobediētia pharaonis ad multiplicāda signa sua: cū dixit: Non exaudiet vos pharao vt multiplicē signa mea ꝛ portenta mea in terra egypti.

41 Quid supaturū ꝛ igni cōburendū dn̄s iuuit q totū agnū cōsumēdū p̄cepat.

42 Quō dicat: Agnus masculus ꝛc. cum omnis agnus masculus sit.

43 Quō dicat: Facietis diē hūc eternum: cū nullus eternus sit.

44 Si soli primogeniti perimebant: nec quelibet dom⁹ p̄mogenitū habebat: quō dicebat: Non erat domus in qua nō erat mortuus.

45 Quomō post tātū luctū p̄mogenitorꝫ egyptij dicūt p̄stitisse vasa sua iudeis

46 Quē sanguinē significet scriptura: cū dicit sāguine agni lintēdos eē postes.

47 Quō ad tātū numerū puenire poterāt hebrei in egypto ad q̄ītū puenisse scribunt: et q̄ sit illorꝫ verborꝫ sentētia.

48 Quid est qd̄ ait cū de pascha p̄ciperet: Erit tibi in signo sup manū tuā.

49 Quid est q deus nō deduxit pplm suū per viam terre philistijm: quia prope erat: Dixit eī deus ꝛc.

50 Quid sit qd̄ dr̄ s̄m aliā litterā: Quinta autē ꝓgenie ascēderūt filij israel ꝛc.

51 Quō verꝫ sit qd̄ dicit dn̄s israelitis: Nō apponetis ampli⁹ videre egyptios in eternū tēpus: cū eos postea viderint.

52 Quid ē qd̄ dicit dn̄s ad moysen: Quid tu clamas ad me: cū scriptura nō dixerit aliquid de moysi vocibus.

53 Quō virga moysi dicta sit q̄ prius dicebatur esse virga aaron.

54 Cum dicit: Trāsuorauit eos terra: pro quo terra sit accipienda.

55 Quō sp̄us dei iā quinto memoret.

56 Si locus dict⁹ ē mesra seu marath a populo israel: quō ergo dr̄/q venerūt in mesra: seu s̄m aliā litterā in marath.

57 Utrū lignū qd̄ dn̄s moysi ostēdisse dr̄ speciale fuerit qd̄ dulcorande aque virtutem habuerit: an in omni ligno moyses id facere potuerit.

58 Quali tēptatione dicit se dn̄s tēptaturū pplm israel: cū dicat: Ut tēptē illos si ambulabūt in lege mea/ an nō.

59 Quō accipiēdū sit illud v̄bū moysi ad pplm murmurantē: Nō eī aduersum nos murmur vestrū/sed aduersus dominū. Et quid cōgruentie habeat cū illo verbo petri ad ananiam: Non es mētitus hominib⁹ sed deo.

60 Quid noīe panū significet: Ad vesparꝫ edet carnes: ꝛ mane replebimini panib⁹. Et an sīle q̄d in belia significet.

61 Cū dicat dn̄s ad aaron: Accipe vas aureum ꝛc. ꝛ repone illud ante deū: dubitat vbi aaron poneret ante deū: cuius ne vllū q̄dē simulacrū fuerit: nec arca testamēti adhuc instituta.

62 Quid sit illud. Filij autē israel ederunt manna annis q̄draginta q̄adusq̄ venirent in terrā que habitat.

63 Quid sit: manna ederūt quoadusq̄ venirent in partē phenicis.

64 Quō dicat moysi: Accipe v̄gā q̄ percussi-

sti flumē &c. cū moyses mare percusserit nō flumē: qd aaron percussisse dicit.

65 Quō dicat virga dei q̄ prius dicta est virga moysi et aaron.

66 Ubi ante deū vel corā deo mādueasse dicunt panē cū iethro socero moysi.

67 De q̄ lege dicat moyses: Moneo eos pcepta dei & legē eius: cū lex dei adhuc nulla scripta esset.

68 Cur deus pmiserit moysē ab alienigēa doceri: Et qd significet qd iethro dixit: Nūc itaq audi me: & cōsiliū dabo tibi.

69 Quō intelligat: Esto tu ppl'o in his que ad deū: & reliqua ibidē posita.

70 Quō significet qnq̄gesimo die ab exitu isrl' de egypto data lex scpta digito dei: in figurā digiti dei .i. spūssctī mittendi qnq̄gesimo die ab exitu christi a sepulchro .i. resurrectione sua.

71 Quō decē pcepta legis diuidēda sint: circa quod multa mouent et soluunt dissertissime dubia.

72 Quō ppl's dicat vidisse vocem.

73 Quō timor ad vetus testamētū ptinere significat in hoc qd dr: Loquere tu nobis: & nō loquat ad nos deus &c.

74 Quō ob eandē fere significationē dñs eos tēptare dicat: Et quō deus tēptet.

75 Quō dicat moyses itrasse nebulā in q̄ deus erat: cū deū celi capere nō possint.

76 Quō repetendo: Deos aureos & argēteos nō facietis: oē simulacrū phibet.

77 Quō ex libertate sui hebrei post sexenniū nō debeat sibi christianus libertatē vindicare: vetitus ab aplo: psertim cū illa libertas mystica fuerit.

78 Quō sequētia verba q̄ de ancilla subdūt obscura sint et explanari debeāt.

79 Quō deus dicit tradere occidēdū in manus nolentis: & quō idem factū a deo iuste / & ab hoie fiat iniuste.

80 Quō intelligēdū sit: Si autē litigauerint duo viri &c. Et vtrū qd in vtero formatū adhuc ē / aiatū posset itelligi.

81 Quō intelligēdū sit illd qd sequit: Si autē cornu percusserit taurus &c.

82 Quō silr accipiendū sit qd dr de tauro percutiēdo: an silr sit in alio q̄ pecore.

83 Que iustificatio sit q pro vitulo vno qnq reddant: & pro oue q̄ttuor.

84 Quō fur nocturnus occidi pmittat.

85 Quō quis p deū cōuictus dicat.

86 De qbus dicat: Deos nō maledices.

87 Quid significationis habeat qd dicit: Non eris cū pluribus in malicia.

88 Quō signāter post illa vba: Et pauperis nō misereberis: addat / in iudicio.

Et postea: Si autē obuiaueris &c.

89 Quid significet nobis cū dr: Sex ānis seminabis &c. et quō bestijs pcipitur curā ipendi: & cetera quō intelligēda.

90 Quō itelligat illud: Nō coques agnū seu hedū in lacte matris sue.

91 Quomō & de quo dictum sit: Ecce ego mitto angelum meū &c.

92 Quō accipiende sint pmissiones: Seruies dño deo tuo / vt benedicā &c.

93 Quid intelligendū sit p scabrones seu vespas: cū dr: Et mittā vespas &c.

94 Quid grece habeatur / vbi latine dr: Si seruieris dijs &c.

95 Quō iustificationes intelligant / et vbi inceperint haberi: & quō grece dicāt.

96 Que sit rō ordinis / cū dr: Oia vba q̄ locutus est deus faciemus & audiemus: cū potius cōtrario dicēdū sit: Audiemus et faciemus.

97 Quō ppl's israel significet eē altare dei: cū dicit: Edificauit altare sub monte: et duodeci lapides: & .xij. tribus israel.

98 Quō dicat: Et imolauerūt hostiā salutaris: nō autē hostiā salutarē.

99 Quō moyses pmū sacrificasse legatur deo post exitū de egypto.

100 Quō iā tertio ppl's rñdeat sub eodē verbo ordine: Oia faciemus & audiemus.

101 Cū deus (spūs enī ē) nullo loco cōtineat: quomodo subdit: Uiderunt locū vbi steterat ibi deus.

102 Qui sint electi ō qbus dr: De electis isrl' n̄ dissonuit necvnus: vbi de pdestinatiōe qdā inserunt. Itē quō q̄ternario numero significati aliorū eiusdē numeri figuram gerant.

103 Quid sibi velit q iesu naue non cōmemorat in illis q̄ttuor de qbus mētio fit subito cū moyse apparet &c.

104 Que sint cymacia aurea versatilia in circuitu.

105 Que sit rō ppitiatorij sic instituendi: Et qd aurū & arca significent.

106 Quō accipiēdū sit illud: Erūt ānuli in thecis supportatorijs ad tollēdā mēsā.

107 Que sit rō: Tabernaculū fieri iubeat decē auleoꝝ: Et qd sibi velit q tā sepe dicit: Cherubin facies ope textoris.

108 Quō & i q̄ significatiōe morali pcipiūt fieri sup tabnaculū vndeci vela capillacia: seu saga cilicina: vt alia lra hz.

109 Quid significationis habeat qd grece dicit: facies duos anconicos &c.

110 Quid sit illud: bases columnarū duas vni &c.

111 Quō colūnas octo & bases sedecim fieri precipitur.

112 Que sit differētia inter sctm̄ / et sctm̄sctōꝝ: vbi dr: Et diuidet vobis velamē inter mediū sctm̄: et intermediū sctm̄sctōꝝ.

113 Cur p̄cipit altare fieri triū cubitoꝝ in altitudine / cū hō vix lōgior sit. Itē quō super altare ligneū sacrificiū qd̄ p̄cipitur / posset incendi.

114 Quid per spiritū intellect⁹ / et per stolas cū cornibus intelligatur.

115 Que sint lapidisce: de qb⁹ in alia trāslatione quā augustin⁹ tenet / mētio fit: et qd spithamꝰ: et q̄ lapides in qb⁹ noia filioꝝ iscp̄ta dicūt fm eoꝝ natiuitates.

116 Quō rōnale vocet ꝓpt inopiā lingue: qd̄ grece nō sic dicit.

117 Quō p̄cipit: Impones sup rationale demonstrationē et veritatē.

118 De tunice talaris / et peristonij cōfectione fm aliā litterā.

119 Quid significationis habeat / q̄ aaron intrātis et exeūtis in sctm̄ / vox tā stricte p̄cipit audiri / sub pena mortis.

120 Quō sanctitas dn̄i formari iubeat in lamina aurea: et reliq̄ eiusdē loci.

121 Quō p̄cipiat vt man⁹ aaron et filiorū eius impleantur.

122 Quō femoralia linea p̄cipiunt tegere turpitudinē sacerdotū.

123 Quid significet per cidaras.

124 Quō sacerdotiū filioꝝ aaron dicatur sempiternū: cū iam nō sit.

125 Quid per man⁹ aarō significet / cū dicit: Consūmabis manus aaron.

126 Quō dicēdo: Et supimponēt aaron et filij ei⁹ man⁹ suas &c. significet vn̄ sup̄ dictū sit: ꝯsummādas esse man⁹ eoꝝ.

127 Quid odor dei vocetur.

128 Quō pectusculū dicat aaron.

129 Quō multa alia intelligant / videlicet: Et erit aarō et filijs ei⁹ legitimū eternū: Et stola sancti: et reliq̄ sequentia.

130 Quid p̄lea sit q̄ purificatū et sctificatū altare septē dieb⁹ dic qd̄ sctm̄ sctī erit.

131 Quō intelligat: Ois q̄ tetigerit altare sctificabit. Et qd̄ dictū ē: Sub tortili corona ei⁹ in duo latera ei⁹ in duobus lateribus: et quedā alia.

132 Quid sit: Et arcus amitib⁹: Et vtrū arcus an thece debeant dici.

133 Quō itelligēdū sit incēsū ꝯtinuatiōis. Et quō tm̄ semel i āno exorabit aarō de sanguine purificatiōis: et q̄dā alia.

134 Quid sit qd̄ ait: Si acceperis cōputationē filiarū israel in visitatione eoꝝ.

135 Quō p̄cipiūt vt oia vngant vnguēto chrismat: et q̄dā alia subsequētia.

136 Quid sit opus vnguentarij.

137 De discrimine inter altare incēsi et tabernaculū testimonij.

138 Quo spiritu beseleel architect⁹ replet⁹ dicit: et quō spūssanct⁹ necdū noiatus sub ꝓprio vocabulo reperiat.

139 Quid sibi velit / q̄ cū de sabbato obseruādo p̄cipet / ait: Testamētū eternū i me et filijs isrl: et nō ait inter me et filios isrl.

140 Quō in fine post tantū sermonē dant moysi tm̄ due tabule lapidee.

141 Qua de causa aarō iussit inaures tolli vxoꝝ et filiaꝝ vnde deos faceret.

142 Quō moyses dixerit: Hi dij tui isrl &c. cū hoc populus nō dixerit.

143 Quid per maliciā intelligat cū dicit: Et ꝓpitiatus est dn̄s de malicia quā dixit facere populo suo.

144 Quid mystice significatiōis habeat / q̄ moyses tabulas fregit iterādas: et quō tanta supplicatione ꝓ populo ad deū laborauerit: qui tā seuerus in vindicando postea extitit.

145 Quō aaron dicat: Et dederūt mihi: et misi in ignē: et exijt vitulus hic.

146 Quō aaron dicat populū dissipasse: cū ipsi petierint.

147 Quo pacto moyses dixerit: Dimitte populo: aut dele me de libro tuo &c.

148 Cur nulla vindicta in aaron ꝓcesserit: cū tamē dictus sit dissipasse populū / et facturā vituli fecisse.

149 Quō et q̄re irascēdo dicat deus: Vade ascende hinc tu et pp̄ls tu⁹ quē eduxisti de tra egypti. Et quō de⁹ dixerit eidē moysi: Sine me: et irat⁹ cōterā eos: An iubēdo / an petēdo / cū neutꝝ maiestati diuine ꝯueniat: et qd nob i h̄ significet.

150 Quō dn̄s q̄si per apostrophen ꝯuertens s̄monē ad pplm / pl⁹ miscōie i angelo q̄ pplm ducat / q̄ȝ in se esse significet.

151 Quō moyses volens manifeste seu scienter videre deū / duplicē se habere dilectionem significet.

152 Quid sit qd̄ dicit deus: Qm̄ scio te pre omnibus ex nomine.

153 Quō dicat moyses dixisse deū: Scio te pre oib⁹: priusq̄ȝ hoc alicubi legat.

154 Quid significationis habeāt illa v̄ba: Ego vocabo noie dn̄i: vel nomē dn̄i: nō em̄ scriptū est vocabor &c.

155 Quid est qd̄ dictū est de dn̄o: Et reum nō purificabit: fm aliā litterā.

156 Quomodo deus loquēs moysi de populo israel / dicit: Populus tuus &c.

157 Quid sit qd̄ dicitur ad moysen: Attende ibi ne q̄n ponas testamētū &c.

158 Quō deus zelator dicat.

Diui aurelij augustini hipponẽsis epi/ liber secundus questionũ super exodum incipit.

Utrũ mẽdacia q̃lia fuerũt obstetricũ q̃b⁹ de⁹ benefecit approbata sint auctoritate diuina: Questio .I.

Expo.1.d. DE obstetricũ mendacio/ quo fefellerũt
d pharaonem ne occiderẽt masculos israelitas quando nascebãt/ dicẽtes: nõ ita parere mulieres hebręas sicut pariebãt ęgyptię: Queri solet vtrũ talia mẽdacia approbata sint auctoritate diuina: q̃siquidẽ scriptũ ẽ/ deũ benefecisse obstetricib⁹: sed vtrũ ꝓ miscdia ignoscebat mẽdacio: an z ipm mẽdaciũ dignum ꝑmio iudicabat/ incertũ est. Aliud em̃ faciebãt obstetrices viuificãdo ifantes puulos: aliud pharaoni mẽtiendo. Nã in illis viuificandis op⁹ miscdię fuit: mendacio vo illo ꝓ se vtebant ne noceret illis pharao: quod potuit nõ ad laudẽ/ sed ad veniam ꝑtinere. Neꝗ hinc auctoritatẽ ad mẽtiendũ esse ꝓpositã mihi videt eis de q̃b⁹ dictũ ẽ: Et nõ ẽ inuẽtũ in ore coꝝ mẽdaciũ. Apocal.14.d Quorũdã em̃ vita lõge iferior a ꝓfessiõe sctõꝝ/ si habeat ista mendacioꝝ pctã/ ꝓuectu ipso z indole ferunt: presertim si beneficia nõdum norũt expectare cęlestia/ ꝫ circa terrena occupãt: Qui autẽ ita viuũt vt coꝝ cõuersatio/ sicut dicit aplus/ in cęlis sit: nõ eos existimo lingue suę modũ/ ꝙtũ ad veritatẽ ꝓmendam attinet falsitatẽꝗ vitandã/ exẽplo illo obstetricũ debere formare. Phil.3.d. Sed diligẽtius de hac q̃stiõe differendũ est/ ꝓpter alia exẽpla que in scripturis reperiuntur.

Utrũ factũ moysi/ q̃ egyptiũ occidit ad defendẽdos fratres suos cõmẽdabile sit/ an tm̃ indoles moysi: Questio .II.

Exo.2.b. E facto moysi cũ occi
d dit ęgyptiũ ad defendẽdos fratres suos/ satis disputauim⁹ in illo opere qd de vita patriarcharũ aduersus faustum scripsim⁹: Cõtra faustũ lib.22.ca.60. et sequen. vtrũ indoles in eo laudabilis fuerit/ q̃ hoc pctm̃ admiserit: sicut solet vbertas terrę etiã ab vtilia semina q̃dã herbaꝝ ꝗuis inutiliũ feracitate laudari: an oino ipsuz factũ iustificandũ sit. Qd ideo nõ videt quia nullã adhuc legitimã ptãtẽ gerebat: nec acceptã diuinit⁹/ nec humana societate ordinatã. Tñ sic stephan⁹ dicit in actib⁹ aploꝝ: Act.7.c. putabat intelligere fratres suos ꝙ per eum de⁹ daret illis salutẽ: vt ꝑ h̃ testimoniũ videat moyses iã diuinit⁹ admonit⁹: qd scriptura eo loco tacet/ hoc audere potuisse.

Quis apparuit moysi: an dñs i angelo: an angelus dñs. Qõ .III.

Exo.3.a. Clamauit eũ dñs d rubo: Dñs in an
c gelo/ an dñs angelus ille q̃ dict⁹ ẽ: Magni cõsilij angelus: z intelligit Esaie.9.b. christ⁹. Supra em̃ dixit: apparuit illi ãgelus dñi in flãma ignis in rubo.

Quõ accipiẽdũ sit ꝙ educẽdus dicat ppl's isrl' in terra fluẽtẽ lac et mel/ in quã ꝫm litterã duct⁹ nõ est: Questio .IIII.

Exo.3.b. Ducere illos de tra
e illa in terrã bonã z multã: in terram fluentẽ lac z mel: vtrũ terrã fluentẽ lac et mel spũaliter accipe debem⁹: qz ꝫm proprietatẽ nõ hoc erat illa q̃ data est pplo israel/ an locutiõis est/ q̃ id ad laudẽ vbertatis z suauitatis referatur.

Quõ clamor filiorũ israel dicat

venisse ad deum: Questio.V.

Exo.3.b. Et nūc ecce clamor filioꝝ israel venit ad me: nō sicut clamor sodomorum quo iniquitas sine timore ꝛ sine verecundia significatur.

Quid de mādato dñi sentiendū sit quo mādat vt ꝓdent egyptios: Questio.VI.

Exo.3.g. Quod mādauit dñs hebreis ꝑ moysen/ vt acciperent ab egyptijs vasa aurea ꝛ argētea ꝛ vestem atq; addidit: ꝛ ꝓdabimini eos: mandati hui⁹ nō pōt iniustū eē iudiciū. Mādatū eñ dei ē: de q nō iudicādū/ ſ ei obtēperādū fuit. Ille eñ nouit q̃ iuste mandauerit: ad ſuū aūt ptinet obediēt facere qđ mādauit.

Quid vult moyses dicēdo: Nō sum eloquens: neq; ex quo cepisti loqui famulo tuo: Questio.VII.

Exo.4.c. Quod ait moyses ad dñm: ꝑcor dñe nō sum eloquēs ante hesternū/ neq; ante nudiustertianū diem: neq; ex q cepisti loqui famulo tuo: intelligit credere posse fieri dei voluntate subito eloquentē: cū dic: Neq; ex q cepisti loqui famulo tuo: tāq; osidenſ fieri potuisse/ vt ante hesternū ꝛ nudiustertianū diē q eloquens nō fuisset repente fieret/ ex quo cū illo dñs loq cepit.

Quō accipiendū sit illud: Quis fecit mutū ꝛ audiētē ꝛc. Qō.VIII.

Exo.4.c. Quis fecit mutū ꝛ audiētē: vidētē et cecū: nōne ego dñs de⁹? Sūt q deo calūniant/ vel scripture poti⁹ veterꝭ testamēti: q: dixerat de⁹: q ipse fecerat cecū ꝛ mutū. Quid ḡ dicūt de dño christo aperte in euāgelio dicēte: Ego veni vt q nō vident videāt: ꝛ q vidēt ceci fiāt? Quis autē nisi insipiēs credident aliquid hoi ſm vitia corporalia posse accidere qđ de⁹ nolit? Sed cū iuste totū velle nemo ambigit.

Job.9.g.

Quid significet qđ dñs ait ad moysen: Sꝫ nūc vade tu ꝛ ego aperiam os tuū et instruā te que locuturus es: Questio.IX.

Exo.4.c. Quod dñs dic ad moysē: Sꝫ nūc vade tu: ꝛ ego aperiā os tuū/ ꝛ instruā te ḡ locutur⁹ es: satis h apparet nō tm̄ istructionē oris/ ſ ipsā etiā aptionē ad dei volūtatem ꝛ gratiā ptinere. Nō eñ ait: tu aperi os tuū ꝛ ego instruā te: ſ vtrūq; ipe ꝓmisit: aperiā ꝛ instruā. Alibi aūt dicit in psalmo: Dilata os tuū ꝛ adiplebo illud: vbi significat in hoie volūtatē accipiēdi qđ de⁹ donat volēti: vt ad volūtatis exordiū ptineat: dilata os tuū: ad dei aūt grām: ꝛ adimplebo illō: Hic vero ꝛ aperiā os tuū ꝛ instruā te.

Ps.80.

Quō dñs dicat iratus: Qō.X.

Et irat⁹ iracūdia dñs dixit: Quēadmodū possit intelligi irascēs de⁹: q: nō sicut hō ꝑ irrationabilē pturbationē ꝑ oia tenēdū ē vbi tale aliqđ scriptura dic: ne de h eadē sepe dicēda sint. Sꝫ merito q̃rit cur h irat⁹ de fratre moysi dixerit: q illi ipse loqret ad pplm: Uidet eñ tāq; diffidenti nō dedisse plenissimā facultatē quam datur⁹ erat: ꝛ ꝑ duos agi voluisse: qđ etiā ꝑ vnū posset/ si credidisset. Uerū tñ eadē vba oia diligēti⁹ ꝯsiderata/ nō significāt iratum dñm ꝓ vindicta dedisse aarō. Sic eñ dicit: Nōne ecce aaron frater tu⁹ leuites scio quia eloquēs ē: loquet ipse? Quib⁹ vbis ostēdit de⁹ increpasse potius eū q timeret ire/ q ipse eēt min⁹ idone⁹: cū haberet fratrē ꝑ quē posset ad pplm loq qđ vellet: qm̄ erat ipse gracilis vocis ꝛ lingue tardioris: q̃q; de deo totū sperare deberet. Deinde eadē ipsa ḡ paulo ante ꝓmiserat/ et posteaq; iratus ē dicit: Dixerat eñ: Aperiā os tuū ꝛ istruā te: nūc autē dicit: Aperiā os tuū et os ei⁹ ꝛ instruā vos ḡ faciatis: ſ qm̄ addidit: ꝛ loquet ipse tibi ad pplm/ videt oris aptio ꝓstita: ꝓpt qđ dicit moyses lingue se tardioris. De vocis autē gracilitate nihil ei dñs ꝓstare voluit: ſ ꝓpter h adiutoriū fratris adiūxit/ q posset ea vti voce ḡ pplo docēdo sufficeret. Qđ aūt ait: Et dabis vba mea in os ei⁹: ostēdit q ea loqndo eēt datur⁹: Nā si tm̄modo audiendo: sic pplo ſ aures diceret. Deīde qđ paulo post ait: Et loquet ipse tibi ad pplm: et ipse erit tuū os: et sic ſbaudit ad pplm: Et cū dic: tibi loqt ad pplm: satꝭ indicat in moyse ꝑncipatū/ i aarō ministeriū. Deinde qđ ait: Tu aūt illi eris l his ḡ ad deū: magnū h fortassis ꝑscrutandū ē sacrm/ cui⁹ figurā gerat/ velut medi⁹ moyses inter dñm ꝛ aaron: ꝛ medius aaron inter moysen ꝛ populū.

Exo.4.d.

Exo.4.d.

Utrū volebat angelus occidere moysen/ an puerum incircūcisum. Itē qđ significet q dicit sanguis circūcisionis stetisse: Questio.XI.

In eo qđ scptū: Et factū ē in via ad refectionē obuiauit ei angelus: ꝛ q̃rebat eū occidere: ꝛ assūpta sephora calculo circūcidit ꝓputiū filij sui: ꝛ procidit ad pedes ei⁹ ꝛ dixit: Stetit sāguis circūcisionis infantis mei/ ꝛ recessit ab eo: ꝓpt qđ dixit desijt sanguis circūcisionis. Primū q̃rit quē volebat angelus occidere: vtꝝ moysen: quia dictū est: occurrit ei angelus ꝛ q̃rebat eū occidere. Nā cui putabit occurrisse/ nisi illi qui vniuerso suoꝝ comitatui ꝓfuit/ et a quo ceteri ducebant? An pueruꝫ querebat

Exo.4.f.

occidere: cui mater circūcidendo subuenit:
vt ob hoc intelligat occidere voluisse infan
tem: quia nō erat circūcisus: atq; ita sancire
preceptum circūcisionis seueritate vindicte.
Qd̄ si ita est / incertū est prius de quo dixe/
rit: Querebat eū occidere: quia ignoratur
quē / nisi ex ɔ̄sequētib⁹ reperiat. Mira sane
locutiōe ⁊ inusitata / vt prius diceret: occur
rit ei et q̄rebat eū occidere: de q̄ nihil an̄ di/
Ps.86. xerat. Sed talis ē in psalmo: Fundamenta
eius in montib⁹ sanctis: diligit dn̄s portas
sion. Inde eni psalm⁹ incipit: nec aliq̄d de
illo / vel de illa dixerat cuius fundamēta vo
luit intelligi dicēs: Fundamēta ei⁹ in mon/
tib⁹ sctis. Sed quia sequit: diligit dn̄s por/
tas sion / fundamēta vel dn̄i / vel sion: et ad
faciliorē sensum magis sion vt fundamēta
ciuitatꝭ accipiant. Sed q2 in hoc ꝑnoie qd̄
est ei⁹ / gen⁹ ambiguū est: ois eni generis est
hoc ꝑnomē. i. et masculini / ⁊ femini / ⁊ neu/
tri: in greco autē in feminino genere dicit
αὐτης: et habet codex grecus αὐτου: cogit
intelligere nō fundamēta sion / s; fundamē
Ps.146. ta dn̄i. i. q̄ cōstituit dn̄s: de q̄ dictū ē: Edifi/
cans hierusalem dn̄s. Nec sion tn̄ / nec dn̄m
antea noiauerat / cū diceret: fundamēta ei⁹
in montib⁹ sctis: Sic ⁊ hic nōdū noiato in/
fante dictū ē: Occurrit ei / et q̄rebat eū occi/
dere: vt de q̄ dixerit / in cōsequentib⁹ agno/
scamus: q̄q̄ et si de moyse accipere quisq̄
voluerit / nō est magnopere resistēdū. Illud
potius qd̄ sequit si fieri pōt intelligat quid
sibi velit: ideo recessisse angelū ab interfe/
ctione cuiuslibet eorū: q2 dixit mulier: Ste/
tit sanguis circūcisionis infantis: nō enim
ait: recessit ab eo / ꝑpt qd̄ circūcidit ifantē:
s; q2 stetit sāguis circūcisionis: nō q2 cucur/
rit / s; q2 stetit magno nisi fallor sacramēto.

Cū moyses dicat vxorē ⁊ infan/tes suos iposuisse vehiculis / vt cū eis in egyptū pgeret: postea vero iethro socer eius illi cū eis occur/risse postq̄ eduxit ppl̄m: queritur quomodo vtrūq; ꝓbet esse verū: (Questio. XII.

Exo.4.c. Uod supius dictū
q est: q moyses vxorē ⁊ infantes suos
iposuit vehiculis / vt cū eis i egyptū
pgeret: postea vero iethro socer ei⁹ illi cū eis
Exo.18.a. occurrit: posteaq̄ eduxit ppl̄m ex egypto:
queri pōt quō vtrūq; sit verū. Sz intelligē/
dū est / post illā q̄ ab angelo futura erat inf/
fectionē moysi vl̄ infantis / reuersā fuisse cū
paruulis. Nā quidā putauerūt ꝑpter hoc
angelū terruisse / ne ad impedimentū mini/
sterij qd̄ diuinitus impositū moyses gere/
bat / femineus sexus comitaretur.

Quō pplo dicat q mādauit de/us ejecturum se eos de egypto in terrā chanaan: pharaoni aūt dica/tur q triū dierū iter exire vellet in desertū imolare deo suo: Qō. XIII.

Uerit quō populo dicat / q manda Exo.5.a.
q uit de⁹ eiecturū se eos de egypto in
terrā chanaā: Pharaoni aūt dicat:
q triū dierū iter exire vellent in desertū et
imolare deo suo ex mādato ei⁹. Sed intelli/
gendū est: q̄uis deus sciret q̄d esset factur⁹:
qm̄ ꝑsciebat nō ɔ̄sensurū pharaonē ad ppl̄m
dimittēdū: illō pmo dictū eē qd̄ etiā pmit⁹
fieret si ille dimitteret: vt enim sic fierēt oia
quēadmodū ɔ̄sequēs scptura testatur / pha
raonis cōtumacia meruit ⁊ suorū. Neq; eni
mēdaciter deus iubet qd̄ scit nō facturū cui
iubet / vt iustū iudiciū consequat.

Qualia sint verba moysi ad do/minū: hoc ē quo animo dicta: qui/bus dicit: Quare afflixisti popu/lum hunc ⁊c̄. Questio. XIIII.

Erba q̄ dic̄ moyses ad dn̄m: Quare Exo.5.d.
v afflixisti ppl̄m hūc: et vt q̄d me misi/
sti: ex q̄ eni intraui ad pharaonē loq̄
in tuo noie in hūc ppl̄m / non liberasti ppl̄m
tuū: Nō cōtumacie vba sunt vel indigna/
tionis / s; inq̄sitiōis ⁊ orōnis. Qd̄ ex his ap/
paret q̄ illi dn̄s r̄ndit: Nō eni arguit infide/
litatē ei⁹ / sed q̄d sit factur⁹ aperuit.

Quid sacramenti habeat origi/nis moysi demonstratio: Qō. XV.

Acramenti locū esse dubiū nō est: q Exo.6.c.
s scriptura volens originē moysi de/
mōstrare: qd̄ ei⁹ actio iā expetebat:
a pmogenito iacob. i. ruben ꝓgenies cepit:
inde ad symeō: inde a leui / vltra ꝓgressa nō
est: qm̄ ex leui moyses. Ibi autem cōmemo/
rant q̄ iā cōmemorati fuerāt in illis septua/
gintaq̄nq; i qb⁹ isrl̄ intrauit i egyptū: nō eni
pmā neq; secundā / s; tertiā tribū. i. leuiticā
deus esse voluit sacerdotalem.

Quō moyses se excusauit / q gra/cili voce esset / ne ad vnū videlicet pharaonē loqueret cū etiā gracilli/ma ab vno posset capi: Qō. XVI.

Uod moyses dicit: Ecce ego gracili Exo.6.d.
q voce sū: ⁊ quō exaudiet me pharao:
nō videtur tn̄ ꝑpter magnitudinē
ppl̄i excusare de vocis gracilitate: verūetiā
ꝑpt vnū hoiem. Mirū si tā gracilis vocis
fuit: vt nec ab vno homie posset audiri: An
forte regi⁹ fast⁹ nō eos pmittebat de ꝓximo
loq̄: dicit autē illi: Ecce dedi te deū pharao/ Exo.7.a.
ni: ⁊ aaron frater tuus erit tu⁹ ꝓpheta.

Quare ā notāter scptura loquit de moyse dum ad ppl'm mitteret: (Questio.XVII.

Exo.7.a. n Standū ꝙ cū ad populū mitteret/nō ei dictū ē: Ecce dedi te deum populo: ꝛ frater tuus erit tuus ,pphe̅ta: sed frater tuus inquit loquetur tibi ad populū. Dictū est etiā: Erit os tuū: et tu illi que ad deū: nō dictū est: tu illi deus. Pharaoni autē dicit moyses datus deus: ꝛ fm analogiam propheta moysi aaron: sed ad pharaonē. Hic insinuatur nobis ea loqui ,pphetas dei que audiunt ab eo: nihilꝙ aliud esse ,pphetā dei/nisi enunciatorē verboꝝ dei hoibus: qui deū vel nō possunt vel nō merent audire.

Quomodo dictum sit: Indurabo cor pharaonis: ꝛ an necesse fuerit ipm indurari. Questio.XVIII.

Exo.7.a. a Siidue deus dicit: Indurabo cor pharaonis: ꝛ velut causā infert cur h faciat: Et iplebo signa mea ꝛ portenta mea in egypto: tanꝙ necessaria fuerit obduratio cordis pharaonis/vt signa dei multiplicarent vel implerentur in egypto. Utitur ergo deus bene cordibus malis: ad id qđ vult ostēdere bonis/vl qđ facturus est bonis. Et ꝗuis vniuscuiusꝙ cordis in malitia qualitas. i. quale cor habeat ad malū suo fiat vitio/qđ inoleuit ex arbitrio voluntatis: ꝛ tn̄ q̄litate mala vt huc vel illuc moueatur: cuꝫ siue huc/siue illuc male moueat causis fit qbus animus ,ppellitur: q̄ cause vt existant vel nō existāt/nō est in hois potestate: sed veniūt ex occulta ,puidentia/iustissima plane ꝛ sapientissima/vniuersū qđ creauit disponētis ꝛ administrātis dei. Ut ergo tale cor haberet pharao ꝙ patientia dei nō moueret ad pietatē/sed poti⁹ ad impietatē/vitij ,ppꝛij fuit. Q vero facta sūt ea qbus cor suo vitio tam malignū resisteret iussionib⁹ dei: hoc ē eni qđ dicit: induratū/quia nō flexibiliter cōsentiebat: sed inflexibiliter resistebat: dispēsationis fuit diuine: qua tali cordi nō solū iusta/ꝫ euidēter iusta pena parabat/q̄ timentes deū corrigerent. Proposito qppe lucro: verbi gr̄a ,ppter qđ homicidiū committat: aliter auar⁹/alit pecunie cōtēptor mouent: ille scꝫ ad facinus ꝑpetrandū: ille ad cauendum: ipsius tn̄ lucri ,ppositio i alicuius illoꝝ nō fuit potestate. Ita cause veniūt hominib⁹ malis q̄ nō sūt quidem in eoꝝ potestate: sed hoc de illis faciunt q̄les eos inuenerint iā factos ,ppꝛijs vitijs ex p̄terita voluntate. Uidendū sane est vtrū etiā sic accipi possit: Ego idurabo: tanꝙ diceret/q̄ durū sit demōstrabo.

Cur aaron sumere iubetur virgam/cum id moyses ꝗuis gracili voce per se posset: Questio.XIX.

s I loquet vob pharao dicens: Date nobis signum aut portentū: ꝛ dices aaron fratri tuo: Sume virgā ꝛ proijce illā palā pharaone ꝛ palā seruis eius: ꝛ erit draco. Hic certe non ministerio vocis erat opus: cū videbatur velut ex necessitate datus aaron ,ppter gracilitatē vocis moysi: sed virga erat ,pijcienda vt draco fieret: Cur ergo moyses ipse nō fecit: nisi quia ista mediatio ipsi⁹ aaron int moysen ꝛ pharaonem alicui⁹ magne rei figurā gerit? Exo.7.b.

Quo aaron eam virgā suam appellet: Questio.XX.

e Tiam hoc notandū est ꝙ cū signuꝫ palam pharaone fieret/scriptū est: Et ,pie̅cit aaron virgā suā. Si forte dixisset: ,pie̅cit virgā/ nulla esset q̄stio. Qđ vero addidit/suā: cū eam moyses dederit: nō frustra forsitan dictū est. An erat vtriꝙ illa virga cōmunis: vt cuiuslibet eoꝝ diceretur: verū diceretur. Exo.7.b.

Quomō dictū sit: Absorbuit virga aaron virgas illorum: non aūt draco aaron: Questio.XXI.

e T absorbuit virga aaron virgas illorū. Si dictū esset absorbuit draco aaron virgas illoꝝ/ intelligeret verus draco aaron/phantastica illa figmenta nō absorbuisse/sed virgas. Hoc eni̅ potuit absorbere qđ erant/nō quod esse videbantur/et nō erant. Sed quoniā dixit/absorbuit virga aaron virgas illoꝝ: draco vtiꝙ potuit virgas absorbere/ nō virga. Sꝫ eo nomine appellata res vnde versa est: nō in q̄ versa est/qꝛ in id etiaꝫ reuersa est: ideo hoc vocari debebat qđ ꝑncipaliter erat. Quid ergo dicendū ē de ꝟgis magorū: vtrū ꝛ ipe veri dracones facte fuerant: sed ea ratione virge appellate sunt qua ꝛ virga aaron: an potius videbat esse qđ nō erant ludificatione venefica? Cur ergo ex vtraꝙ p̄te et virge dicunt ꝛ dracones/vt de figmentis illis nihil differat loquēdi modus? Sed demōstrare difficile est quō etiā si veri dracones facti sunt e virgis magoꝝ/nō fuerint tamē creatores draconū: nec magi/nec angeli mali/quib⁹ ministris illa opabant. Insunt eni̅ corporeis rebus ꝑ oia elemēta mundi quedam occulte seminarie ratiōes/quibus cū data fuerit opportunitas temporalis atꝙ causalis/prorūpūt in species debitas suis modis et finib⁹. Et sic nō dicunt angeli qui ista faciunt aīaliū creatores: sicut nec agri- Exo.7.b.

colę segetum vel arborū vel quorūcunq̄ in terra gignentiū creatores dicēdi sunt: q̄uis nouerint p̄bere q̄sdam visibiles opportunitates ꝛ causas vt illa nascant̄. Quo autē isti faciūt visibiliter/hoc angeli inuisibiliter: deus vero solus verus creator est q̄ causas ipsas ꝛ rōnes seminarias reb⁹ ipsis inseruit. Res breuit dicta ē: q̄ si exēplis et copiosa disputatione explicet vt facilius intelligat̄: longo s̄mone opus esset / a quo se ratio nostrę festinationis excusat.

Nunq̄d ideo obduratū dicitur cor pharaonis/q̄ incātatores similiter fecerunt: Questio.xxii.

Exo.7.d. Fecerunt autē similiter ꝛ incantatores egyptiorū veneficijs suis: ꝛ induratum est cor pharaonis: ꝛ nō exaudiuit eos sicut dixit dn̄s. Cū hęc dicunt̄: videtur propterea cor pharaonis induratum fuisse: quia et incantatores ęgyptiorū similia fecerunt: Sed consequentia docebunt quanta fuerit illa obduratio: etiā cū incantatores defecerent.

Unde incantatores dicātur ranas eduxisse: ꝛ quā aquam in sanguinē vertisse/cum iam tota in sanguinem versa esset: Questio.xxiii.

Exo.8.b. Fecerunt autē similiter ꝛ incantatores egyptiorum veneficijs suis: Et eduxerunt ranas sup terraꝫ egypti: Querit̄ vn̄/si iā vbiq̄ factū erat. Sed illis q̄stio est: vn̄ et aquā in sanguinē verterūt si tota aqua egypti in sanguinē conuersa iam fuerat. Unde intelligendū est regionē vbi filij israel habitabāt plagis talib⁹ nō fuisse pcussam: ꝛ inde potuerūt incantatores vel aquā haurire quā in sanguinē verterent: vt aliquas ranas educere ad solā demonstrationē magicę potentię: q̄s q̄s potuerunt etiā postea q̄ illa compressa sunt facere: sed scriptura cito narrando cōiunxit / quod etiam postea fieri potuit.

Quō ex alia causa ostendit̄ cor pharaonis induratū esse q̄ ex magorum facto: Questio.xxiiii.

Exo.8.d. Et vidit pharao q̄m facta ē refrigeratio: ꝛ ingrauatū est cor eius ꝛ non exaudiuit eos: sicut dixerat dn̄s. Hic apparet non illas tn̄ fuisse causas obdurationis cordis pharaonis: q̄ incātatores ei⁹ similia faciebāt: verūetiā ipsaꝫ dei patientiam qua parcebat. Patiētia dei s̄m corda hominū/q̄busdā vtilis ad penitendū/ quibusdā inutilis ad resistendū deo/ ꝛ in malo p̄seuerandū: nō tñ p seipsaꝫ inutilis est/sed s̄m cor malū: sicut iā dixim⁹. Hoc ꝛ apostolus dicit: Ignoras/quia patiētia dei ad penitentiā te adducit: Scd̄m autē duriciā cordis tui ꝛ impenitēs cor/thesauriças tibi irā in die irę ꝛ reuelationis iusti iudicij dei: qui reddet vnicuiq̄ s̄m opera eius. Nam ꝛ alibi cū diceret: Christi bonus odor sumus in omni loco: etiā illud adiunxit: et in his qui salui fiunt et in his q̄ pereūt: Nō dixit christi bonum se odorē esse his qui salui fiunt: malū aūt his q̄ pereūt: sed tm̄ bonū odorē se dixit. Illi vero tales sunt vt ꝛ bono odore pereāt s̄m sui cordis/ vt sępe dictum est/ qualitatē: quę mundanda est bona voluntate in dei grātiā/ vt incipiāt ei pdesse iudicia dei q̄ malis cordibus nocēt. Unde ille immutato in meli⁹ corde cantabat: Uiuet anima mea ꝛ laudabit te: ꝛ iudicia tua adiuuabunt me. Nō dixit munera tua/ vel pręmia tua/sed iudicia tua. Multū est autē vt sincera fiducia dici possit: Proba me dn̄e ꝛ tempta me: vre renes meos ꝛ cor meū. Et ne sibi aliq̄d ex suis viribus tribuisse videretur/cōtinuo addidit: q̄m misericordia tua ante oculos meos est: et cōplacui in veritate tua. Factā erga se cōmemorat misericordiam/vt complacere posset in veritate: q̄m vniuersę vię dn̄i misericordia ꝛ veritas.

Roma.2.a. 2.Cor.2.d. Ps.118. Ps.25. Ps.24.

Cur dixerūt magi ad pharaonē: digit⁹ dei est hic: Questio.xxv.

Quod dixerūt magi ad pharaonem: Digitus dei ē hic: q̄m nō potuerūt educere cyniphes/senserūt profecto cū artium suaꝝ nefariarū scirent potentiā/ nō talibus artibus / velut potentior in eis esset moyses suos conatus fuisse frustratos vt nō possent educere cyniphes/ sed digito dei/qui vtiq̄ opabat̄ p moysen. Digit⁹ aūt dei/sicut euāgeliū manifestissime loquitur/ sp̄ussanct⁹ intelligit̄. Nā qd̄ vno euāgelista ita narrāte v̄ba dn̄i vt diceret: Si ego in digito dei ejcio demonia: alius euangelista idipsum narrās exponere voluit qd̄ sit digitus dei: ꝛ ait: Si ego in spiritu dei ejcio demonia. Cū itaq̄ magi faterent̄/quoꝝ pharao potētia p̄fidebat/digitū dei esse in moyse in q̄ supabantur/ꝛ eoꝝ veneficia frustrabantur: tamen induratū est cor pharaonis nunc mirabili omnino duritia. Cur autē in tertia ista plaga magi defecerūt: nā plagę ceperūt ex quo aqua in sanguinē versa est: et sentire ꝛ explicare difficile ē. Poterāt eñ ꝛ in primo signo deficere/vbi in serpentem virga cōuersa est: et in prima plaga/vbi aq̄ in sanguineꝫ cōmutata est: ꝛ in secunda de ranis: si hoc voluisset digitus dei.i.sp̄ussan

Exo.8.c. Luc.11.c. Mattħ.12.c.

r

ctus. Quis eñ dementissim9 dixerit digitū
dei in hoc signo potuisse conatus magorū
impedire & in supiorib9 nequiuisse? Omnino
ergo certa causa ē quare illa facere hucusq;
pmissi sunt. Cōmēdat eñ fortasse trinitas:
& qd verū est sūmi philosophi gentiū qntū
in eoꝝ litteris indagat: sine spūsancto phi-
losophati sunt: quis de patre & filio nō ta-
cuerint: qd etiā didym9 in libro suo memi-
nit quē scripsit de spiritusancto.

Quid de terra in qua israelite/ et in qua egyptij habitabant segregatione sentiendū sit: et cur eius primū mentio fiat. Questio.XXVI.

Exo.8.c. Ecce ego mitto in te & in seruos tuos
c & in populum tuū & in domus tuas
cynomyiā et implebunt dom9 egy-
ptiorū cynomyia: vt scias qm ego sum dñs
deus omis terre: & dabo interuallū int po-
pulū meū/ & inter pplm tuū. Qd hic scptura
aperuit ne vbicūq; diceret intelligere debe
mus/ & in posteriorib9/ & in priorib9 signis fa
ctum esse/ vt terra in qua habitabat popu-
lus dei nullis plagis talib9 vexaret. Oppor
tunum autē fuit vt ibi hoc aperte poneret:
vnde iā incipiunt signa qbus magi similia
nec conati sunt facere: procul dubio eñ quia
vbiq; fuerāt cyniphes in regno pharaonis
nō autem fuerāt in terra gessen: vbi conati
sunt magi similiter facere & minime potue-
runt. Quousq; ergo deficerēt/ nihil de eius
terre segregatione dictū est: sed ex quo ce-
perunt ea fieri vbi iam illi similia facere nec
conari auderent.

Utrū dicendū sit vt latini: Euntes immolate domino: an vt grecus habet/ venientes: Qō.XXVII.

Exo.8.f. Quod latini codices habēt: Euntes
q immolate dño deo vro in terra hac:
grec9 habet: Uenientes imolate dño
deo vro in terra hac. Nolebat eñ eos ire q
dicebāt: sed vt illic in egypto imolarēt vo-
lebat. Hoc ostendūt vba moysi q sequunt
vbi dicit/ nō posse fieri pprer abominatio
nes egyptiorum.

Quō dixit moyses: Abominationes egyptioꝝ immolabim9 domino deo nostro: Questio.XXVIII

Exo.8.f. Quod ait moyses: Non pōt fieri sic.
q Abominationes eñ egyptioꝝ im-
molabim9 dño deo nostro: id est hec
imolaturi sumus que abominat egyptij: et
pptere in egypto nō possum9: hoc manife
stant verba q adiungit & dicit: Si eñ imo-
lauerimus abominatiōes egyptiorū: palā
ipsis lapidabimur. Hoc eñ non intelligen-
tes qdā interpretes nostri/ sic interptati sunt
vt dicerēt: nō potest fieri sic: nunqd abomi-
nationes egyptioꝝ imolabim9 dño deo no
stro? cum magis hoc scriptura dixerit: quia
egyptioꝝ abominationes imolaturi sunt.
Alij vo latini sic habēt: Nō potest fieri sic:
qm abominationes egyptioꝝ nō imolabi-
mus dño deo nostro. Contrariū sensum fa-
cit addita particula negatiua/ cum moyses
dixerit/ non potest fieri sic: abominationes
egyptiorū imolabimus dño deo nostro: et
ideo in heremū dicebāt se ire velle vbi egy-
ptij nō viderent abominationes suas. Hoc
autē intelligendū est mystice significari: qd
etiā de pastorib9 diximus/ qui erāt egyptijs Gen.46.a.
abominabiles: & ideo separatā terrā israeli-
te acceperūt cū venerūt in egyptū. Sic eñ
& sacrificia israelitarū abominationes sunt
egyptijs: sicut iniquis vita iustoꝝ.

Quō dicat: Et ingrauauit pharao cor suum: non autem/ & ingrauatum est &c. Questio.XXIX.

Cum ablata esset locusta: dictū ē de Exo.8.g.
c pharaōe: Et ingrauauit pharao cor
suū etiā in hoc tempore: & noluit di-
mittere populū. Certe nūc nō dictū ē: ingra
uatū est cor pharaonis: sed ingrauauit pha
rao cor suū: sic vtiq; in oib9 plagis. In volū-
tate quippe hois est origo vitiorū: mouent
autē causis corda hominū: alia sic/ alia vero
sic/ etiā nō diuersis causis sepe diuerso mō
sm pprias qlitates q ex volūtatib9 veniūt.

Quō ingrauatū est cor pharaonis ex cōtrarijs causis: vtpote qa vidit/ quia nō est mortuū de pecoribus filioꝝ israel: Questio.XXX.

Videns autē pharao/ quia nō ē mor Exo.9.b.
v tuū de pecorib9 filioꝝ israel vllū: in-
grauatū est cor pharaonis: Quō ex
cōtrarijs causis facta ē hec ingrauatio cor-
dis pharaonis? Si eñ & pecora israelitarū
morerent: tūc videret causa cōpetens qua
cor ei9 ingrauaret ad cōtēnendū deū/ tanq;
et si magi eius pecora israelitarum fecissent
mori: Nūc vero vnde debuit ad timēdū vl
credēdū moueri/ vidēs nullū pec9 mortuū
ex pecorib9 hebreoꝝ: hinc igrauatū ē. i. illa
ingrauatio etiā hucusq; pgressa est.

Quid est qd dicit de9 ad aaron et moysen: Sumite vobis plenas manus fauille: & aspergat moyses in celum &c. Questio.XXXI.

q Quid est qd dicit de9 ad aaron & moy-
sen: sumite vob plenas man9 fauille

Exo.9.b. de fornace: ꝛ aspgat moyses i celū corā pha
raone ꝛ corā seruis ei⁹: ꝛ fiat puluis in tota
terra egypti. Signa eñ superiora / virga fie
bant: quā nō moyses / sed aarō / vel extende
bat sup aquā / vł ad terrā pcutiebat: nūc xͦo
interpositis duob⁹ signis ꝺ cynomyia ꝛ pe
coꝝ mortib⁹ / vbi nec aarō nec moyses ali
qd operati sunt manu: dicit̃ vt moyses fa
uillam spargat in celum de fornace: et hanc
ambo sumere iubent̃: sed ille spargere nō in
terrā sed in celū: tanq̃ aaron q̄ datus erat
ad populū terram percutere deberet vel in
terrā / siue in aquā manū extēdere: moyses
Exo.4.d. xͦo de q̄ dictū ē: Eritq̃ tibi in his q̄ ad deū:
in celū iubet̃ fauillā spargere. Quid duo il
la supiora signa / vbi nec moyses nec aaron
manu aliquid operant̃: Quid sibi vult ista
diuersitas? neq̃ eñ nihil.

Quid momēti habeant illa verba quorū sententiam etiam apostolus habet: Propter hocipsum conseruatus es vt ostendam in te virtutem meā: Questio.XXXII.

Exo.9.d. T propter hocipsum cōseruatus es
c vt ostendā in te virtutē meam: ꝛ vt
annuncie t̃ nomen meū in vniuersa
terra. Hec scripture xͦba: et apostolus po
suit cū in codē loco perdifficili versaretur.
Roma.9.c. Ibi autē ꝛ hoc ait: Si autē volēs de⁹ osten
Al. ꝛ potentiā dere irā et demōstrare ꝛ patientiā suā attu
lit in multa patiētia vasa ire: parcēdo vtiq̃
his quos malos futuros esse p̄sciebat: q̄ va
sa dicit pfecta in pditionē: et vt notas inq̄t
faceret diuitias glorie sue in vasa miseri cor
die. Unde vasorum misericordie vox est in
Ps.58. psalmis: Deus me⁹ misericordia ei⁹ preue
niet me: de⁹ me⁹ demonstrauit mihi inimicis
meis. Nouit ergo deus bene vti malis: in
qbus tamē humanā naturā / nō ad maliciā
creat / sed eos perfert patienter quousq̃ scit
oportere / nō inanit̃ se vtendū eis ad admo
nitionē vł exercitationē bonoꝝ. Ecce enim
vt annūciaret̃ nomen dei in vniuersa terra
vasis misericordie vtiq̃ prodest. Ad eorum
itaq̃ vtilitatē pharao seruat⁹ est: sicut ꝛ scri
ptura testat̃ / ꝛ exitus docet.

Quid est quod mandauit deus pharaoni / cum se facturū magnam grandinē minaret̃ / vt festinet congregare pecora sua ꝛc̃. Qō.XXXIII

Exo.9.d. Uid est q̄ mādauit de⁹ pharaōi / cū
q se facturū magnā grandinē minare
tur / vt festinet ꝯgregare pecora sua
ꝛ quecunq̃ illi essent in campo / ne grādine
interirent. Hoc eñ nō tā indignāter q̄ mise
ricorditer videt̃ admonere. Sed hoc nō fa
cit q̄stionē: q̄ deus etiā irascēs tēperat pe
nam: Illud est qō merito mouet: qbus nūc
pecorib⁹ cōsulat̃ si oīa mortua fuerāt plaga
supiore: vbi scriptū est: q̄ discreuit de⁹ inter
pecora hebreoꝝ et egyptioꝝ: ita vt illic nul
lum moreret̃: oīa vero egyptioꝝ pecora mo
rerent̃. An eo soluit̃ questio qō p̄dixerat ea
moritura q̄ in cāpo fuissent: vt hec accipian
tur oīa: intelligant̃ autē euasisse q̄ in domi
bus erāt q̄ potuerūt etiā a dubitantib⁹ col
ligi ꝛ in domo teneri / ne forte verū esset qō
moyses dn̄m facturū esse p̄dixerat: ꝛ ex his
esse in campis iterū poterāt q̄ modo admo
net cōgregari in domos ne grādine peant.
Maxime qꝛ sequit̃ scriptura ꝛ dicit: Qui ti
muit verbū dn̄i seruoꝝ pharaōis cōgrega
uit pecora sua in domos: q̄ autē non inten
dit mēte in verbū dn̄i / dimisit pecora sua in
campo. Hoc ergo fieri potuit: quando etiā
mortem pecorum minatus est deus: q̄q̄ id
scriptura tacuerit.

Quō moyses iubet̃ extēdere manū in celū / nō in terrā: Qō.XXXIIII.

T dixit dn̄s ad moysen: Extēde ma Exo.9.e.
c num tuā in celū ꝛ erit grādo in omni
terra egypti. Ecce iterū moyses non
in terrā / sed in celū manū iubetur extēdere:
sicut superius de fauilla.

Quando moyses pharaoni dixit: q̄ nōdū timeret dn̄m: qualem timorem quesiuit: Qō.XXXV.

Um fragore celi q̄ vehemēs erat in Exo.9.g.
c grādine pharao territ⁹ / rogaret moy
sen vt oraret pro illo cōfitenti iniq
tatē suā et ppli sui: moyses ei dixit: Et tu et
serui tui scio q̄ nondū timetis dn̄m: Qualē
timorē q̄rebat / cui timor iste nondū erat et
dn̄i timor? Facile est eñ penam timere: sed
nō hoc est deum timere: illo sc̄ dn̄i timore
pietatis / quē cōmemorat iacob / vbi dicit:
Nisi deus patris mei abraā et timor isaac Gen.31.f.
adesset mihi: nūc me inanē dimisisses.

Cur dicat deus ad moysen: Intra ad pharaonē: ego eñ grauaui cor eius et seruorū eius / vt ordine superueniāt signa mea ꝛc̃. nunq̄d de⁹ op⁹ habebat cuiusq̃ malitia? Questio.XXXVI.

Ominus inq̄t
d ad moysen: Intra ad pharaonē: ego Exo.10.a.
eñ grauaui cor ei⁹ ꝛ seruoꝝ ei⁹ vt or
dine supueniāt signa mea hec sup eos: tāq̃
opus habeat de⁹ cuiusq̃ malicia. Sed sic in
telligendū est: ac si diceret: Ego eñ patiens
fui sup eū ꝛ seruos ei⁹ / vt non eos auferē vt

ordine superueniant signa mea super eos. Quia cum patientia dei obstinatior fiebat malus anim⁹: ideo pro eo qd̄ est/patiēs fui/ dicitur/ grauaui cor eius.

Quō post locustarū ablationē/ scriptura induratum dicat cor pharaonis: Questio. XXXVII.

Exo. 10. c. e Et non est relicta locusta vna in omni terra egypti: τ indurauit dn̄s cor pharaonis. Beneficiū certe dei cōmemorauit scriptura q̄ abstulit locustas: et secuta/ dixit indurasse dn̄m cor pharaonis: beneficio vtiq̄ suo τ patientia sua/ qua illa fiebat obstinatio dum ei parceret: sicut oīa mala corda hominum patientia dei male vtendo durescunt.

Quō ad moysen tertio dictū sit: Extende manū tuā in celū: et nūq̄ ad aaron: cū etiā ad moysen dictū sit aliqn̄: Extende manū tuā super terram egypti: Questio. XXXVIII.

Exo. 10. c. t Ertio dicit ad moysen: Extende manum tuā in celū/ vt fieret etiā plaga tenebrarū. Nunq̄ autē dictū est ad fratrē eius aaron vt extenderet manum in celum. Quod ergo dictū est ad moysen: extende manū tuā sup terrā egypti: τ ascēdat locusta super terrā: credo id significatū etiā minus posse q̄ plus pōt: nō aūt cōtinuo cui minora cōceduntur posse maiora.

An in exemplū sumi possit furtum quod dominus mandauit filijs israel: Questio. XXXIX.

Exo. 11. a. d Eus ad moysen dic: Loquere ḡ secreto i aures ppli/ vt petat vnusq̄sq̄ a proximo/ τ mulier a proxima vasa aurea τ argentea τ vestē: Non hinc quisq̄ sumendū exemplū putare debet ad expoliandum isto modo proximū. Hoc eñ de⁹ iussit q̄ nouerat q̄d quēq̄ pati oporteret: nec israelite furtū fecerūt/ sed deo iubēti ministeriū p̄buerūt: Quēadmodū cū minister iudicis occidit eū quē iudex iussit occidi: pfecto si id spōte faciat/ homicida est: etiā si eū occidat quē scit occidi a iudice debuisse. Est etiā ista nōnulla questio: Si seorsum habitabāt hebrei in terra gessen/ vbi nec plage fiebant quibus regnū pharaonis affligebatur: quō quisq̄ petit a proximo vel a proxima aurū/ argentū τ vestē: p̄sertim quia vbi primū hoc mādatur per moysen / sic positū est: τ mulier a vicina sua τ cōcellaria vel cōcellanea: si ita dicendū est: vel cohabitatrice sua. Unde intelligendū est etiā in terra gessen non solos hebreos habitasse/ sed eis aliquos egyptios in illa terra cohabitatores fuisse/ ad quos potuerūt merito hebreorum etiā illa diuina beneficia peruenire: vt hinc eos et diligerēt ijdem egyptij cohabitatores/ ac quod petebant facile cōmodarēt: nec tamē de⁹ iudicauit ita illos alienos fuisse ab iniurijs τ cōtritionib⁹ quas pplus dei ptulit: vt nec isto dāno ferirentur q̄ plagis illis propterea q̝ terre illi parcebatur percussi non erant.

Nunq̄d opus fuerat deo inobediētia pharaonis ad multiplicanda signa sua: cum dixit: Non exaudiet vos pharao vt multiplicem signa mea et portenta mea in terra egypti: Questio. XL.

d Dixit aūt dn̄s ad moysen: Nō exaudiet vos pharao vt multiplicem signa mea τ portēta mea in terra egypti: tanq̄ opus fuerit eius inobedientiā vt signa illa multiplicarentur/ q̄ vtiliter fiebant ad terrendū pplm̄ dei: atq̄ ipsa discretione ad pietatē informandū. Sed hoc dei fuit/ malitia cordis illius bene vtentis/ nō pharaonis dei patientia male abutentis. Exo. 11. d.

Quid superaturū et igni comburendū dn̄s innuit q̄ totū agnū cōsumendū p̄ceperat: Questio. XLI.

q Que aūt superauerint ab eo in mane igni concremabitis: Queri pōt quō aliq̄d superauit cū hoc p̄moniti fuerint: vt si domus non habuerit cōsumendo pecori idoneā multitudinē/ vicini assumantur. Sed intelligitur quoniā dictū est: os non contereris ab eo: remansura vtiq̄ fuisse ossa que igni cremarentur. Exo. 12. b. Ibidem. g.

Quō dicatur: Agn⁹ masculus τc. cum omnis agnus masculus sit: Questio. XLII.

a Agnus perfectus masculus anniculus erit vob. Mouere pōt ista locutio: q̄si agn⁹ possit esse nō masculus/ nesciente qua necessitate ita sit trāslatū. Quis eñ trāsferri debuit: q2 grecus προβατον habet: sed προβατον in greca lingua generis neutri est: τ potuerūt q̄ sequuntur oīa ꝯuenire: tanq̄ si diceret: pecus pfectū masculū anniculum erit vobis. Potuit eñ dici latine masculū pecus: quō dicuntur mascula thura genere neutro: ouis aūt masculus dici nō posset: q2 feminini generis est ouis. Itē ouis mascula si diceretur/ esset absurdius: pecus vero si poneretur/ etiā aliud intelligeretur/ nec seruaretur sacramētū. Nō cum scriptura de oue loquatur post dicit: ab agnis τ hedis accipietis illō. Qua in re christus significari merito accipitur. Quid eñ opus erat ouem vel agnum ab agnis τ Exo. 12. a.

hędis accipiendū moneri: nisi ille figuraret cui caro nō solū ex iustis/ verūetiā ex peccatorib9 ppagata ē? Quā conent iudei etiam hędū intelligere accipiendū ad celebrandū pascha: et h etiā dictū esse putāt ab agnis et hędis accipi: tāq diceret / vl ab agnis agnū vel ab hędis hędū si illud desit sumi oportere: apparet tñ in christo rebus impletis quid illo pcepto fuerit figuratū.

Quō dicat: Facietis diem hunc eternum: cum nullus eternus sit:

Exo.12.c. Quod scriptū est: (Questio.XLIII.

q Et facietꝭ diē hūc in pgenies vras legitimū eternū vel eternale: qd grece dicit αιωνίον / nō sic accipiendū est tanq possit istoꝝ pterenntiū dies esse vllus eternus: sed illud eternū ē / quod iste significat dies: velut cū dicim9 ipm deū eternū: nō vtiq istas duas syllabas eternas dicim9 / sed qd significant: quāq diligēter scrutandū sit quō appellare scriptura soleat eternū: ne forte ita dixerit soleniter eternū / quē nefas habeat pretermittere aut sua sponte mutare. Aliud ē eñ qd pcipit quisq fiat: sic pceptū Josue.6.a. ē vt septies muros hiericho circuiret arca: Aliud cū pcipit sic obseruari aliqd / vt null9 termin9 pfiniat obseruationis / siue qtidie / siue p meses / siue p ānos soleniter / siue per multoꝝ vel aliquoꝝ ānoꝝ certa interualla. Aut ergo sic appellauit eternum / qd nō sua sponte audeāt desinere celebrare: aut sicut dixi: vt nō ipsa signa rerum / sed res quę his significant eternę intelligantur.

Si soli primogeniti perimebantur / nec quelibet dom9 primogenitum habebat / quō dicebatur: Nō erat dom9 in qua nō erat mortuus:

Exo.12.e. Factus est cla (Questio.XLIIII.

Al. ꝉ terra egypti. c mor magn9 in egyptijs. Non enim erat dom9 in q nō erat in ea mortu9: Nōne potuit esse aliq dom9 q primogenitū nō haberet? Cuz ergo pmogeniti tñmodo morerentur / quō nulla erat quę nō haberet mortuū? An et h diuinitus pscientia dei fuerat pcuratū / vt in omnib9 omino essent domibus primogeniti in quib9 pcuterent egyptij? Ab hac sane plaga nō sunt putādi immunes fuisse egyptij / q habitabant in terra gessen: hoim qppe erāt / vel alaliū / nō terrę / id est hoies et alalia pmogenita moriebant occulto et angelico pcussu: nō aliqd in terra vel in cęlo factū erat / sicut rana vel locusta / vel tenebrę vnde q habitabāt affligerent. A talib9 eñ plagis cū fra gessen fuisset aliena: pculdubio pueniebat beneficiū ad eos egyptios q in eadē terra cū hebręis morabant: hac vo pmogeniti eoꝝ oēs pcussi sūt.

Quō post tantū luctū primogenitoꝝ egyptij dicunt pstitisse vasa sua iudeis: Questio.XLV.

Filij autē israel fecerūt sicuti pcepat Exo.12.g.
f illis moyses: et petierūt ab egyptijs vasa aurea et argentea et veste: et dñs dedit gratiā pplo suo corā egyptijs et cōmodauerūt illis et pdati sunt egyptios. Jā hoc factū fuerat ante mortes pmogenitoꝝ egyptioꝝ: sed nūc p recapitulationē repetitur. Nā narratū ē qñ factū est. Modo eñ fieri quō posset vt in tanto luctu ex mortib9 suorū accōmodarēt ista filijs isrl? Nisi forte qs dicat etiā ista plaga non fuisse pcussos egyptios q cū hebręis inhabitabāt frā gessen.

Quē sanguinē significet scriptura: cum dicit / sanguine agni liniendos esse postes: Questio.XLVI.

Quid est quod ait: Accipietis autē Exo.12.b.
q fasciculum isopi et tingentes ex sanguine qui est iuxta ostium / linietis Al. ꝉ supliminare et vtrūq postem superlimen et super ambos postes: Queritur enim quem sanguinē dicat iuxta ostiū: cū illius agni vtiq velit intelligi sanguinē / cuius immolatione fit pascha: vtrum ne eo modo psequēter pcepit: quis hoc tacuerit: vt idē agnus iuxta ostiū occidat? An qd est credibilius / ideo dixit ex sanguine q est iuxta ostium: qz vtiq ille q liniturus est suplimē et postes / vas ipsum in quo sanguinē excepit iuxta ostiū positurus est vt ad manum habeat quando tingat:

Quō ad tantū numerū puenire poterant hebrei in egypto ad qētū peruenisse scribunt: et q sit illorum verboꝝ sententia: Questio.XLVII.

Abstulerūt aūt filij isrl de ramasse in A
f soccoth / in sexcēta milia peditū viri: pter instructū vel censum. Si isto Exo.12.f. modo pōt recte interptari qd grecus habet αποσκευην: quo verbo non solum mobilia / verūetiā mouētia significari indicat scriptura: vbi iudas loquēs ad patrē suū dicit: Mitte puerū mecū et surgētes ibim9 et viuamus et non moriamur / et nos / et tu / et substantia nostra. Ibi eñ grecus αποσκευην Gen.43.b. habet vbi substātiā latinus interptat9 est: qd aliquādo censum interpretant nostri: sicut nunc instructū dicere voluimus / dū tamen eo nomine et hoies et iumēta vel omia pecora intelliganf: Ubi etiā viri et vxores possent intelligi / nescio. Sexcenta tamē milia peditū cū scriptura cōmemoret addens et dicēs: excepto instructu vel censu vel substantia: vel si quo alio verbo melius inter-

pretat ἀποκεὸὴν/ manifestum est ⁊ hoies significatos/siue in seruis/siue in mulierib⁹ siue in his etatibus:q̄ militie nō essent idonee: vt sexcenta milia peditū in eis solis intelligamus qui possent militari agmine armari. Queri aūt solet/ vtrū ad tantū numerum hebrei puenire potuerint p eos annos in egypto/ quos ostendere consideratus in scripturis numerus pōt: qui primū anni qt fuerint:nō parua questio. Dicit eñ de⁹ ad abraaȝ cū factū esset illud sacrificiū de vacca trima ⁊ capra ⁊ ariete ⁊ turture ⁊ columba: anteq̄ nō solū isaac/sed nec hismael quidē
Gen.15.c. natus esset: Sciendo scias: q: pegrinū erit semen tuū in terra non ppria: ⁊ in seruitutē redigēt eos ⁊ nocebūt illis quadringentis annis. Si ergo q̄dringentos annos sic acceperim⁹ vt in seruitute sub egyptijs intelligant:non paruū spaciū tpis fuit/q̄ ita populus multiplicaret. Sed tot annos nō fuisse aptissimo iudicio scptura testat. Quidā eñ putant quadringentos triginta annos accipi debere/ex quo iacob intrauit in egyptum:donec inde ppl's per moysen libera
Exo.12.g. tus est:quontā in exodo scriptū est: Incolatus aūt filiorū israel quē incoluerūt in terra egypti et in terra chanaā ipsi ⁊ pres eorū anni quadringēti triginta: Seruitutis aūt eorū volūt esse annos q̄dringentos: ppterea q̄ scriptū est in genesi: Sciēdo scias: q: pegrinū erit semē tuum in terra nō sua: ⁊ in seruitutē redigent eos ⁊ nocebūt illis quadringētis annis. Sȝ qm̄ seruitutis āni post mortē ioseph cōputant: Illo eñ viuo:non solū ibi seruierūt/ verūetiā regnauerūt: nō est quēadmodū cōputent q̄dringēti triginta in egypto: Ingressus est eñ iacob anno filij sui trigesimo ⁊ nono: qm̄ triginta anno rum erat ioseph cum apparuit in cōspectu pharaonis: ⁊ regnare cepit sub illo. Transactis aūt septē annis vbertatis secūdo anno famis ingressus est iacob in egyptū cū alijs filijs suis: ac p hoc tūc agebat ioseph triginta ⁊ nouē annos/ q̄ impletis vite sue annis centū ⁊ decē mortuus est: vixit eñ in egypto post ingressuȝ ad se pris sui / septuaginta ⁊ vnū annos. Quos si retraxerim⁹ a q̄dringētis triginta annis / remanebūt seruitutis anni.i. post mortē ioseph/non quadringenti / sed trecenti ⁊ quinq̄gintanoueȝ anni. Et si ex illo putabim⁹ nos cōputare debere ex quo ioseph sub pharaone regnare cepit: vt tūc q̄dāmodo intelligat intrasse israel in egyptū qm̄ ibi filius eius tanta potestate sublimat⁹ est: etiā sic trecenti dnquaginta erūt: quos thiconi⁹ vult accipi quadringentos: vt a toto pars intelligat.i.a to to cētenario pars q̄nq̄genaria: ⁊ pbat hac loquēdi regula solere vti scriptura. Si autē qd aliquāto pbabilius dici pōt: tūc habemus intrasse isrl' in egyptū/ qm̄ illic ioseph esse venditus cepit: detracturi sum⁹ adhuc annos tredecim: vt trecentos trigintaseptē
B annos p q̄dringētis accipiam⁹. Sȝ cū scriptura comemoret caath filiū leui auū moy si cū auo suo iacob intrasse in egyptū: dicat autē eū vixisse ānos cētū triginta: filiū vero ei⁹ patrē moysi amram centū trigintaseptē: moysen vero dicat octoginta annorū fuisse cū de egypto pplm̄ liberauit: etiā si tūc genuisset caath patrē moysi q̄ anno mortuus est: ille q̄ amram vltimo vite sue anno genuisse moysen cōputet ānos cētū triginta: ⁊ cētū trigintaseptē: ⁊ octoginta treccētos ⁊ q̄dragintaseptē ānos faciūt: nō q̄dringentos trigita. Et si q̄s dicat extremo āno vite iacob natū eē caath filiū leui / septuaginta ferme āni pfit accedere illi sūme: q: septuaginta vnū ānos vixit in egypto ioseph post ingressū pris sui: Quapropt etiā si septuaginta anni vite ioseph ab ingressu iacob in egyptū vsq̄ ad natiuitatē caath si tūc nat⁹ asserat/ ⁊ cētū trigita āni ipsi⁹ caath: et cētū trigintaseptē filij ei⁹ amrā pris moysi/ ⁊ octoginta ipsi⁹ moysi: q̄dringētos ⁊ decē ⁊ septē ānos faciūt/ nō q̄dringētos trigita. Proinde illa nimirū cōputatio quā secut⁹ē euse bi⁹ in historia sua chronica / pspicua vitate fineta ē. Ab illa eñ pmissiōe cōputat q̄dringētos trigita ānos/q̄ vocauit de⁹ abraā: vt exiret de terra sua i terrā chanaā: q: et apl's cū abrae laudaret ⁊ cōmēdaret fidē/ i ea pmissiōe q̄ christū vult intelligi pphetatū.i. q̄ pmisit de⁹ abrae q̄ bn̄dicerent in eo oēs
trib⁹ terre: Hoc aūt dico inq̄t: q: testamētū Gal.3.c. ɔfirmatū a deo post q̄dringētos ⁊ triginta annos facta lex / nō īfirmat ad euacuādas pmissiōes. Ex illa q̄ pmissione q̄ vocat⁹ est abraā ⁊ credidit deo post q̄dringētos ⁊ triginta annos factā legē dicit apl's: nō ex tpe q̄ iacob itrauit in egyptū. Deinde etiā ipsa scriptura exodi satis h significauit: Nō eñ dixit: incolat⁹ filiorū isrl' quē incoluerunt in terra egypti āni q̄dringēti triginta: h apte dixit: quē incoluerūt in terra egypti ⁊ in tra chanaan ipsi ⁊ pres eorū. Ac p h manifestū est cōputādū eē tēpus etiā pfiarcharū abrae isaac ⁊ iacob: ex q̄ pegrinari cepit abraā de terra chanaan.i. ex illa pmissiōe in q̄ ei⁹ fidē laudat apl's vsq̄ ad illud tēpus q̄ ingressus est israel i egyptū. Toto q̄ppe isto tpe pegrinati sunt patres in terra chanaan: ⁊ deinde semen isrl' in egypto: ac sic cōpleti sūt q̄drin genti triginta āni a pmissiōe vsq̄ ad exitū

israel ex egypto: qn̄ facta ē lex in mōte sina: q̄ nō infirmat testamētū ad euacuandas pmissiones. Septuagesimo ⁊ q̄nto āno vitę suę abraā/sicut scriptura dicit/egressus est in terrā chanaan: ⁊ genuit isaac cū esset ānorū centū. Fuūt itaq̄ āni vigintiq̄nq̄ ex pmissiōe vsq̄ ad natū isaac. His addūt oēs āni vitę suę isaac. i. centū octoginta: fiūt ducēti q̄nq̄: tūc erat iacob ānoꝝ cētū viginti. Nati sunt em̄ sexagenario patre gemini: ipse et esau: post decē autē ānos intrauit iacob in egyptū: cū esset ānoꝝ centū triginta: ioseph aūt cū eēt trigintanouē. Fuūt pinde anni a pmissiōe vsq̄ ad ingressū iacob in egyptū/ ducēti q̄ndeci. Joseph aūt ab illo tricesimo ⁊ nono āno etatꝫ suę i q̄ eū pr in egypto inuenit: vixit septuaginta ⁊ vnū ānos: q2 oēs etatis ei⁹ āni centū decē fuerūt. Cū itaq̄ ad ducētos q̄ndecim ānos accesserint septuagintaun⁹/fiūt āni ducēti octogintasex. Restāt centū q̄dragintaq̄ttuor vl q̄nq̄: qb⁹ intelligit fuisse in egypto ppl's isrl' post mortem ioseph. His ānis q̄ttū multiplicari potuerint/si fecūditas hōis cōsidereꝫ adiuuante illo q̄ eos voluit valde multiplicari/reperiē nō esse mirū q in sexcētis milibus peditum egressus ē ppl's ex egypto: excepto cętero apparatu/vbi ⁊ seruitia erāt/et sex⁹ muliebris ⁊ imbellis etas. Qō q̄ dixit deus ad abraā:

Gen.15.c. Sciendo scias/q2 pegrinū erit semē tuū in terra nō ppria: ⁊ in seruitutē redigent eos ⁊ nocebūt illis q̄dringētis ānis/nō sic accipiendū ē tanq̄ in illa durissima seruitute quadringētos ānos dei ppl's fuerit: sed q2 scriptū est:

Gen.21.b. In isaac vocabiꝫ tibi semē: ex āno natiuitatis isaac vsq̄ ad ānū egressionis ex egypto cōputanꝫ āni q̄dringēti q̄nq̄. Cū q̄ de q̄dringentis triginta detraxeris viginti q̄nq̄ q̄ sunt a pmissiōe vsq̄ ad natū isaac: non mirū est si q̄dringentos et q̄nq̄ annos sūma solida q̄dringentos voluit appellare scriptura/ quę solet tpa ita nuncupare vt qō de summa pfectioris numeri paululū excrescit/aut infra est/ nō cōputeꝫ. Non itaq̄ qō ait: in seruitutē redigēt eos ⁊ nocebūt illis/ ad q̄dringentos annos referēdū est/ tāq̄ p tot annos eos habuerint in seruitute: sed referendi sūt q̄dringenti anni ad id qō dictuꝫ est: pegrinū erit semē tuū in terra nō ppria: quia/siue in terra chanaan/siue in egypto peregrinū erat illud semen anteq̄ hereditatem sumerēt terrā ex pmissione dei: qō factum est posteaq̄ ex egypto liberati sunt: vt hyperbaton hic intelligaꝫ: ⁊ ordo vboꝝ sit: Sciendo scias: q2 pegrinū erit semē tuū in terra nō ppria q̄dringētis ānis: illō aūt interpositū itelligaꝫ: ⁊ i suitutē redigēt eos et nocebūt illis: ita vt ad q̄dringētos ānos ista iterpositio nō ptineat. In extrema em̄ pte ānoꝝ sūmę hui⁹/ h̄ ē post mortē ioseph factū ē vt i egypto ppl's dei durā perageret seruitutem.

Quid ē qō ait cū de pascha p̄ciperet: Erit tibi i signo sup manū tuā:

(Qō. XLVIII.

Quid ē qō ait cū de pascha p̄ciperet: Erit tibi i signo super manū tuaꝫ: An intelligiꝫ super opa tua: id est qō pręferre debeas operib⁹ tuis? Pertinet em̄ pascha ppter occisioneꝫ ouis ad fidē christi ⁊ sanguinē quo redēpti sum⁹. Hęc autē fides opib⁹ p̄ponēda est/ vt sit q̄dāmodo sup manū aduersus illos q̄ in opib⁹ legis gloriabanꝫ: de q̄ re apl's loquiꝫ: et nullū ait posse deo placere sine fide/ q̄ fidem opib⁹ sic anteponit vt ex illa pendeant bona opa/ atq̄ ab ea p̄ueniānꝫ: nō vt ipsa velut meritꝫ bonoꝝ operū retribui videaꝫ. Illa em̄ ad gratiā ptinent: si autē gr̄a iā nō ex operib⁹: alioquin gratia iā nō est gratia. Exo.13.c. Heb.11.b. Roma.11.a.

Quid est q deus non deduxit populum suū per viam terre philistijm: q̄ ppe erat: Dixit em̄ de⁹ ⁊c.

(Qō. XLIX.

Cum autē emisit pharao ppl'm/ nō deduxit eos de⁹ p viaꝫ terrę philistijm/ q̄ prope erat: Dixit em̄ de⁹: Ne qn̄ peniteat ppl'm cū viderit p̄liū ⁊ reuertaꝫ in egyptū. Hic ostidiꝫ oīa fieri debere q̄ ꝯsilio recte fieri pn̄t/ad euitāda q̄ aduersa sunt: etiā cū de⁹ aptissime adiutor est. Exo.13.d.

Quid sit qō dicitur secundū aliam litterā: Quita aūt pgenie ascēderūt filij israel ⁊c. Questio .L.

Quinta autē progenie ascēderūt filij israel de terra egypti: Utrū pgeniē in centū annis vult cōputari: ⁊ ideo q̄nta pgenie: q2 post q̄dringētos ⁊ triginta ānos: an p hoim generationes h̄ potius intelligēdū ē ab ipso iacob/q̄ intrauit in egyptū vsq̄ ad moysen/q̄ cū pplo egressus est. Jacob em̄ p̄mus: secūdus leui: terti⁹ caath: q̄rtus amram: q̄ntus moyses inueniꝫ. Has autē dicit pgenies latinus interpres/quas γενέας gręci vocant: q̄ in euāgelio generationes appellanꝫ: nec numeranꝫ nisi p successiones hoim/nō p numerū annoꝝ.

Quō verū sit qō dicit dominus israelitꝫ: Nō apponetis ampli⁹ videre egyptios in eternuꝫ tp̄s: cum eos postea viderit: Questio .LI.

Dixit aūt moyses: Cōfidite ⁊ state et et videte salutē q̄ est a domino quā faciet vobis hodie. Sic em̄ vidistis egyptios hodie/nō apponetꝫ ampli⁹ videre Exo.14.d.

eos i ęternū tp̄s. Quō accipiēda ſūt hęc v̄ba
cū viderint poſtea iſraelitę ęgyptios: an q̄a
iſti qui tunc videbant nō eos vlterius vide
rint: quia ⁊ illi ſunt mortui q̄ cōſequebanť:
⁊ iſti oēs quiꝗ die mortis ſuę: Nam poſte/
ri eoꝝ viderūt poſteros illoꝝ. An non eos
videbitis ſicut hodie: intelligendū eſt nō ſi/
cut hodie pſequētes ⁊ inimicos: ⁊ tāto poſt
vos agmine veniētes: vt omnino nulla ſit
q̄ſtio: nec de ęterno tempore qđ hic poſuit:
Al. ꝟ vtiꝗ q: et ſi videbunt ſcꝫ vtiꝗ tp̄e reſurrectiōis:
nō ſic vtiꝗ videbunt vt hodie.

Quid eſt qđ dicit dn̄s ad moy/ſen: Quid tu clamas ad me: cū ſcriptura nō dixerit aliquid de moyſi vocibus: Queſtio. LII.

Exo. 14. d. Quid ē qđ dič dn̄s ad moyſen: Quid
tu clamas ad me: cū ſcptura nō dixe
rit aliq̄d de moyſi vocibus: nec eum
orantem cōmemorauerit: niſi quia intelligi
voluit hoc eum ęgiſſe vocis ſilentio vt cor/
de clamaret.

Quō virga moyſi dicta ſit que prius dicebatur eſſe virga aaron: Queſtio. LIII.

Exo. 14. d. Et tu eleua virgam
tuā: ⁊ extende manū tuā ſup mare:
Hec eſt v̄ga illa in q̄ fiebāt mirabi/
lia: q̄ modo dř eſſe moyſi: tūc aūt fratris ei⁹
fuiſſe dicebať q̄ſi p illā ipſe operabatur.

Cum dicitur: Tranſuorauit eos terra: pro quo terra ſit accipienda: Queſtio. LIIII.

Exo. 15. b. Extendiſti ꝟ manū
Al. ꝟ dextera tuā: ⁊ tranſuorauit eos terra. Terra
p aq̄ nō mirū eſt poſita: Tota q̄ppe
pars iſta extrema vel infima mūdi/terrę no
mine cenſeť / ſm id qđ ſepe dř: deus q̄ fecit
cęlū ⁊ terrā: ⁊ in illi⁹ pſalmi diſtributiōe cō/
Pſ. 148. memoratis cęleſtib⁹: Laudate inquit do/
minū de terra: et ea exequitur in laude quę
etiam ad aquas pertinebant.

Quomodo ſpiritus dei iā quin/to memoretur: Queſtio. LV.

Exo. 15. b. Miſiſti ſpiritū tuum et cooperuit eos
mare. Ecce iā q̄nto cōmemorať ſpiri
tus dei: vt in h̄ numero accipiam⁹ ⁊
Exo. 8. c. qđ dictū ē: Digit⁹ dei ē hic. Primo vbi ſcri/
Gen. 1. a. ptū eſt: Sp̄us dei fereba𝔱 ſup aq̄s. Secūdo
Gen. 6. a. vbi dř: Nō pmanebit i iſtis hoib⁹ ſp̄us me⁹
q̄m caro ſūt. Tertio vbi pharao dicit ad io
Gen. 41. c. ſeph: Cū ſp̄us dei ē in te. Quarto vbi in/
Exo. 8. c. cantatores ęgyptioꝝ dicunt: Digit⁹ dei eſt
hic. Quinto in h̄ cātico: Miſiſti ſpm̄ tuū et
cooperuit eos mare. Meminerim⁹ aūt ſpm̄
dei nō ſolū ad bn̄ficia/ veꝝ etiā ad vindictā
cōmemorari. Nā q̄d aliud etiā ſupra dixit:
Per ſpm̄ irę tuę diuiſa eſt aqua: Iſte itaqꝫ
ſp̄us irę dei in ęgyptios: nā ſp̄us irę ei⁹ q̄b⁹
nocuit aquarū diuiſio / vt intrātes poſſent
aq̄s redeūtib⁹ obrui: filijs vero iſrael q̄bus
pfuit/ q aqua diuiſa eſt/ non fuit ille ſp̄us
irę dei. Unde ſignificať propter diuerſas
opationes ⁊ effect⁹ ſpiritus dei diſſimiliter
appellari: cū ſit vn⁹ atqꝫ idē ille dūtaxat qui
etiā ſp̄uſſanct⁹ in vnitate trinitatis accipiť.
Proinde nō arbitror aliū q̄ eundē ſignifi/
cari vbi dicit ap̄ls: Nō eñ accepiſtis ſp̄m Roma. 8. c.
ſeruitutis iterū in timore: ſed accepiſti ſpm̄
adoptiōis in q̄ clamam⁹/ abba pater: quia
eodē ſpiritu dei. i. digito dei q̄ lex in tabulis
lapideis ꝯſcripta ē / timor incuſſus eſt eis q̄
gratiā nōdū intelligebāt: vt de ſua infirmi/
tate atqꝫ pctis p legē cōuincerenť: ⁊ lex illis
fieret pedagogus: q̄ pducerenť ad gratiā q̄
eſt in fide ieſu chriſti. De h̄ autē ſpiritu ado/
ptionis ⁊ gratię. i. de hoc ope ſp̄us dei quo
impertitur gratia ⁊ regeneratio in vitā ęter
nam/ dicť: Sp̄us aūt viuificat: cū ſupra 2. Cor. 3. b.
diceref: littera occidit. i. lex ꝯſcripta / tantū/
modo iubens ſine adiutorio gratię.

Si locus dictus ē meſra ſeu mara th a populo iſrael: quō ergo dř q venerūt in meſra/ ſeu ſm aliā litteram in marath: Queſtio. LVI.

Venerūt autē in ꝟ meſra ⁊ nō poterāt Exo. 15. d.
bibere aquā de meſra: amara enim Al. ꝟ marath
erat. Si ppter h̄ appellatū eſt nomē
loci ei⁹ amaritudo: q: nō poterāt ibi aquam
bibere/ eo q amara eſſet: Mara eñ interp̄/
tať amaritudo/ quō venerūt in meſra: Niſi
q: eo noīe locū ſcriptura appellauit: in quē
veneť qđ iā appellabať cū hec ſcribebanť:
Poſteri⁹ eñ vtiꝗ ſcp̄ta ſūt q̄ illa ꝯtigerūt.

Utrū lignū qđ dn̄s moyſi oſten diſſe dicit/ ſpeciale fuerit qđ dulco rande aque virtutē habuerit: an in oī ligno moyſes id facere potuerit: Queſtio. LVII.

Et oſtendit ei dn̄s Exo. 15. d.
lignū ⁊ miſit illud in aquā: et facta ē
aq̄ dulc̄. Gen⁹ ligni erat iſtā habēs
vim: an q̄libet ligno id facere potuerat de⁹
q̄ tanta mirabilia faciebat: Hoc tñ videtur
ſignificare qđ dictū eſt: oſdit ei / tanq̄ tale
iā lignū eſſet q̄ poſſet h̄ fieri: Niſi forte loc⁹
erat vbi ligna oīno nō inueniebanť: vt hoc
ipſum eſſet diuini adiutorij q ei dn̄s lignū
oſtēdit vbi nullū erat: ⁊ p lignū aquas dul/
ces fecit: p̄figurās gloriā ⁊ gratiam crucis:
ſed in tali etiā natura ligni quis niſi creator
et demonſtrator laudandus eſt:

Quali temptatione dicit ſe dn̄s tēptaturū populū iſrael: cū dicat: Ut temptē illos ſi ambulabunt in

Exo.16.a. lege mea/an nõ: Questio.LVIII.

Dixit dñs ad moysen: Ecce ego pluã vobis panes de celo/ et exiet pp̃ls et colliget vnu⁹ diei in diẽ vt temptẽ il los si ambulent in lege mea: an non. Temptatio ista ꝓbatio ẽ/ nõ ad pctm̃ seductio: nec ideo probatio vt de⁹ nouerit: sed vt ipse ipsis hoib⁹ ostẽdat q̃ humiliores fiãt ad petendũ adiutoriũ ⁊ agnoscẽdã dei gratiã.

Quõ accipiendũ sit illud verbũ moysi ad populũ murmurantem: Non em̃ aduersum nos murmur vestrũ/ sed aduersus dñm. Et q̃d cõgruentie habeat cũ illo verbo petri ad ananiã: Non es mentit⁹ hominibus/ sed deo: Questio.LIX.

Exo.16.b. Moyses ⁊ aarõ dixerũt ad pp̃lm inf cetera: Propter qd̃ exaudiuit dñs murmuratione vestrã q̃ vos murmuratis aduersũ nos. Nos aũt q̃d sum⁹? Nõ em̃

Al.)contra nos ⁊ aduersũ nos murmur vr̃m ẽ/ sed aduersus dominũ. Non em̃ tantũ se valere voluerũt quantũ deũ. Dixerũt em̃: q̃d sum⁹ nos? Ut illi aduersus illum se scirẽt murmurasse qui istos miserat: ⁊ q̃ p istos opabat. Nec talis

Act.5.a. est illa sententia: vbi petr⁹ dicit ananie: Cur ausus es mentiri spiritui sancto: Nõ hoib⁹ mẽtitus es/ sed deo. Quõ simile fuisset si dixisset: nõ spiritui sancto mentitus es: ꝫ deo. Ita em̃ loquens/ negaret deũ esse spm̃sctm̃. Nũc vero cũ dixisset: Ausus es mentiri spiritui sancto: cũ ille se putaret hoibus fuisse mentitũ: ipm̃ spm̃sctm̃ deũ esse monstrauit subiũgẽs: Nõ hoib⁹ mẽtitus es/ sed deo.

Quid noie panũ significet: Ad vesperã edetis carnes/ et mane replebimini panib⁹: Et an simile q̃d in helia significet: Questio:LX.

Exo.16.c. Deus mandauit p moysen pp̃lo: Ad vesperã edetis carnes/ ⁊ mane replebimini panib⁹: Ecce nõ ꝓ omni alimento panes noiant. Nã isto noie carnes cõplecterent: q̃ et ipse alimẽta sunt: nec tñ panes eos modo dicit qui fiũt ex frumẽto: Ipsos em̃ ꝓprie panes appellare ꝯsueuim⁹: manna autẽ panũ noie appellat. Nõ aũt vacat/ q̃ dicit ad vesperam carnes ⁊ mane panes se daturũ. Tale q̃ppe aliq̃d etiã in helia

3. Reg.17. significatũ ẽ cũ ei alimenta coruus afferret. An forte carnib⁹ ad vesperã ⁊ mane panib⁹

Roma.4.d. ille significat/ q̃ tradit⁹ est ꝑp̃ delicta nr̃a: ⁊ resurrexit ꝑp̃ iustificationẽ nostrã? Ad vesperam q̃ppe mortuus ex infirmitate sepultus est: mane autẽ apparuit discipulis/ q̃a resurrexerat ex virtute.

Cũ dicat dñs ad aaron: Accipe vas aureũ ⁊c̃. et repone illud ante deũ: dubitat vbi aarõ poneret añ deũ: cuius ne vllũ quidẽ simulacrum fuerit: nec arca testamẽti adhuc instituta: Questio.LXI.

Exo.16.g. Et dixit moyses ad aarõ: Accipe vas aureũ vnum/ ⁊ mitte illud plenũ gomor mãne: ⁊ repone illud ante deũ: ⁊ seruet i ꝓgenies queadmodũ p̃cepit dñs. Queri põt vbi aaron poneret ante deũ: q̃ñ nec vllũ simulacrũ fuit/ nec arca testamenti iã fuerat instituta. An forte ideo de futuro dixit/ repones: vt intelligeret tũc ante deũ posse reponi q̃ñ futura erat arca: an potius ante deũ dictũ ẽ q̃d fit ipsa deuotione offerendi/ in q̃cũq; loco poneret/ ibi em̃ est de⁹? Sed illud q̃d adiũgit: Et reposuit aarõ añ testimoniũ/ ad reseruãdũ/ p̃iorẽ magl̃ sensum asserit. Hoc em̃ modo scriptura dixit ꝑ ꝓlepsim: q̃d postea factũ est cũ esse cepit tabernaculum testimonij.

Quid sit illud: Filij autem israel ederunt manna annis quadraginta/ quoadusq; venirẽt in terram q̃ habitatur: Questio.LXII.

Exo.16.g. Filij autẽ isrl̃ ederũt mãna annis q̃draginta q̃adusq; venirẽt in trã q̃ inhabitatur. Manna ederũt q̃adusq; venirẽt in ptẽ phenicis. Significauit scriptura ꝑ ꝓlepsim. i. h̃ loco cõmemorãdo q̃d etiã postea factũ ẽ: nõ edisse filios isrl̃ in heremo nisi mãna. Hoc ẽ em̃ q̃d ait/ vsq; ad terrã q̃ inhabitat. i. q̃ iã nõ ẽ herem⁹: nõ q̃ cõtinuo vt venerũt ad terrã habitabilẽ destiterunt vesci mãna/ ꝫ q̃ nõ ante. Traiecto em̃ iordane significat mãna cessasse: vbi panes terre mãducauerũt: q̃ñ q̃ ingressi sunt habitabilẽ terrã anteq̃ trãsierũt iordanẽ/ vl' tñ mãna vesci/ vel vtroq; cibo potuerũt. Hoc quippe intelligi põt/ q̃ñ cessasse mãna nõ ẽ dr̃ nisi iordane traiecto. Cur autẽ i illa heremi inopia etiã carnes desiderauerũt: q̃ñ de egypto cũ suis valde mult' pecorib⁹ exierũt/ magna q̃stio ẽ: Nisi forte dicat: cũ ꝑ heremũ pascua tãta nõ essent ⁊ ex eo minor futura videret fecũditas pecor/ pepcisse illos pecorib⁹/ ne oib⁹ deficiẽtib⁹ etiã sacrificijs necessaria defuissẽt: vel si q̃d aliud dici põt/ vñ q̃stio ista soluat. Cõgruenti⁹ tñ credit nõ eos carnes desiderasse q̃s de pecorib⁹ habere poterãt: ꝫ eas q̃ deerãt ex aq̃s videlicet. Ipsas q̃ppe in illa heremo nõ inueniebãt: vñ et illis ortygometra data est: id est aues q̃s coturnices multi latini interp̃tati sunt: cũ sit aliud gen⁹ auium ortygometra/ q̃uis coturnicib⁹ nõ vsq;quaq; dissimile. Nouerat em̃ deus

q̃d desideraret: et desideriũ eoꝝ quo carnis
genere satiaret. Sed quia scriptura cõcupi/
uisse illos carnes dixerat: nec exp̃sserat cu/
iusmodi carnes/ideo questio facta est.

Quid sit: Manna ederũt quo-
adusq3 venirẽt in partẽ phenicis:
Exo.16.g. Anna ederunt (Questio.LXIII.
m quoadusq3 venirẽt in partẽ pheni/
cis. Iã dixerat quousq3 venirẽt ad
terrã que inhabitat. Sed quia nõ exp̃sserat
ꝓprie quã diceret/repetitiõe videt quandã
ꝓprietatẽ exp̃ssisse/dicẽdo: in partẽ pheni/
cis. Sed tũc illã terrã sic credẽdũ est appel/
latã: modo eni h nõ vocat noie. Alia q̃ppe ẽ
que phenice appellat regio tyri ꝛ sidonis: q̃
illos trãsisse nõ legit: q̃q3 scriptura fortasse
potuerit terrã phenicis appellare/ vbi pal/
marũ arbores iã esse ceperant post heremi
vastitatẽ: qm palma grece sic appellat. In
initio eni ꝓfectiõis sue inuenerãt locũ vbi
septuaginta palmarum arbores fuerant/et
duodecim fontes: sed postea eos excepit he
mi ꝓlixitas/vbi tale aliq̃d nõ fuit quousq3
venirent ad loca q̃ colebant. Verũ ille sen/
sus est ꝓbabilior/ vt credamꝰ sic appellatam
tũc fuisse terrã: Multarũ eni terrarũ ꝛ loco/
rum/sicut fluminũ ꝛ vrbiũ noia certis existẽ
tibus causis antiq̃tate mutata sunt.

Quõ dicat moysi: Accipe virgã
qua percussisti flumen ꝛc. cũ moy/
ses mare ꝑcusserit/nõ flumẽ: quod
aaron ꝑcussisse dicit: Qõ.LXIIII.
Exo.17.b. Ɛ dixit dñs ad moysen: Antecede
c pplm: Sume autẽ tecũ de senioribꝰ
populi: ꝛ virgã in qua percussisti flu
men/accipe in manu tua. Flumen aaron le/
gitur/nõ moyses virga ꝑcussisse: Nam moy
ses eadẽ v̾ga mare diuisit/nõ flumẽ. Quid
sibi ergo vult: Accipe v̾gã in q̃ ꝑcussisti flu/
mẽ? An forte mare appellauit flumẽ? Que/
rendũ exemplũ locutionis huius: si ita est:
an qd aarõ fecit/ moysi potius tributũ est:
quia per moysen deus iubebat que faceret
aaron: ꝛ in moyse auctoritas: in illo aũt mi/
nisteriũ fuit: qñquidẽ et primis suis verbis
Exo.4.d. deus hoc illi ait de fratre suo: Erit tibi ad
populum: tu illi in his que ad deũ.

Quõ dicat v̾ga dei/q̃ ꝑus dicta
est virga moysi ꝛ aaron: Qõ.LXV.
Exo.17.c. Ɛ ecce ego sto sup cacumen collis: ꝛ
c v̾ga dei in manu mea/dicit moyses
ad iesum naue cũ ꝑciperet pugnare
aduersus amalech. Nũc ergo v̾ga dei dicit
q̃ primũ dicta est v̾ga aarõ/ postea vo v̾ga
Luc.1.b. moysi: sicut dicit spũs helie q̃ est spũs dei:
cuiꝰ particeps factꝰ est helias: sic illa potuit
dici. Dicit etiã dei iusticia q̃ nostra ẽ/ꝗ do/
nata a deo: de q̃ loquens aplus/iudeos ar/
guit dicens: Ignorantes dei iusticiã et suã Roma.10.a.
iusticiã volentes cõstituere. i. tanq̃ a sesibi
paratã: ꝯtra quales dicit: Quid eni habes 1.Cor.4.b.
quod non accepisti?

Ubi ante deum vel corã deo mã
ducasse dicuntur panem cũ iethro
socero moysi: Questio.LXVI.
Enit autẽ aaron ꝛ oẽs seniores isrl Exo.18.b.
v mãducare panẽ cũ socero moysi an/
te deũ: vel sicut alij codices habent
coram deo qd grece scriptũ ẽ ενωπιον του
θεου. Querit vbi añ deũ: qñ nec taberna/
culũ fuit/nec arca testamenti: q̃ postea sunt
instituta. Neq3 eni ꝛ hic de futuro dictũ ac/
cipere possumꝰ: sicut dictũ est de manna qd
positũ est in vase aureo. Ergo añ deũ id ac/
cipere debemꝰ factũ qd in honorẽ dei factũ
est. Ubi enim non deus?

De qua lege dicat moyses: Mo-
neo eos p̃cepta dei et legẽ eius: cũ
lex dei adhuc nulla scripta esset:
Oyses socero (Questio. LXVII.
m suo dixit: Quia venit ad me pplus Exo.18.c.
inquirere iudiciũ a deo cũ eis conti
gerit disceptatio: ꝛ cũ venerint ad me/iudi/
co vnũquẽq3: ꝛ moneo eos p̃cepta dei et le/
gez eiꝰ: Queri põt quõ ista moyses dixerit/
cũ lex dei adhuc nulla ꝯscripta esset: nisi qr
lex dei sempiterna ẽ/ quã cõsulũt oẽs pie
mentes: vt qd in ea inuenerint/ vel faciant/
vel iubeãt/ vel vetent fm q illa incõmuta/
bili veritate ꝑceperint. Nunq̃d eni moyses
q̃uis cũ illo deꝰ loq̃ret p singula credendũ
est q consulere soleret deum si quid esset in
disceptationibus tante multitudinis que
illum in hoc iudicãdi negocio a mane vsq3
ad vesperã detinebat? Et tñ nisi sue menti
p̃sidentẽ dñm cõsuleret legẽq3 eius eternã
sapiẽter attẽderet/quid iustissimũ iudicare
inter disceptantes posset non inueniret.

Cur deꝰ ꝑmiserit moysen ab ali-
enigena doceri: Et q̃d significet qd
iethro dixit: Nunc itaq3 audi me: ꝛ
consilium dabo tibi: Qõ.LXVIII.
N eo q iethro cõsilium dat genero Exo.18.c.
i suo moysi/ne occupatꝰ iudicijs ppli ꝛ
ipse ꝛ ppls cõsumeret cõsumptione
intolerabili: Prima questio est: cur hoc deꝰ
famulũ suũ cũ q̃ ipse tanta ꝛ talia loquebat
ab alienigena passus ẽ admoneri. In q̃ scri
ptura nos admonet/ ꝑ quẽlibet hoiem deꝰ
ꝯsiliũ v̾itatis/nõ debere cõtẽni. Videndũ est

etiã/ne forte ibi voluerit deus ab alienige/
na admoneri moysen:vbi et ipsum posset
tẽptare supbia: sedebat eñ iudiciaria subli
mitate solus / vniuerso populo stante. Nã
hunc sensum indicat/ cũ ipse iethro eos eli/
gi iussit ad iudicandas causas populi qui
odissent superbiã. Deinde q̃z sit obseruãdũ
Eccl.11.b. qd alibi scriptura dicit:Fili ne in mult? sint
actus tui:satis ⁊ hic apparet. Deinde ꝟba
iethro dantis consiliũ moysi consideranda
Exo.18.c. sunt. Dicit eñ: Nũc itaqꝫ audi me:⁊ cõsiliũ
dabo tibi:⁊ erit deus tecũ. Ubi mihi videt
significari nimis intentũ humanis actioni/
bus animũ/deo quodãmodo vacuari:quo
fit tãto plenior/quãto in superna atqꝫ ęter/
na liberius extenditur.

Quomõ intelligat:Esto tu populo in his quę ad deũ:et reliqua ibidem posita: Questio.LXIX.

Exo.18.c. Quod vero adiungit ⁊ dicit:Esto tu
populo in his quę ad deũ:⁊ referes
verba eoꝝ ad deũ:⁊ testaberis illis
ꝓcępta dei ⁊ legẽ eius: ⁊ demonstrabis illi⁹
vias in qbus ambulabũt in eis ⁊ opa quę
faciant. Cũ populo vniuerso hoc agendum
esse demonstrat. Non eñ ait:vniuscuiusqꝫ
ꝟba referes ad deũ : sed ꝟba eoꝝ cũ supra
dixisset: Esto tu populo in his quę ad deũ
sũt. Post hec admonet/ ne singuloꝝ nego/
cia q̃ inter se habẽt deferant:electis videli/
cet potentibus viris deũ colentib⁹/iustis ⁊
qui oderint superbiam/ quos cõstituat sup
millenos:alios sup cẽtenos:alios sup quin
quagenos:alios sup denos:Sic et ab ipso
moyse remouit graues ⁊ periculosas occu/
pationes: nec istos grauauit : Qñquidem
ipsi mille haberẽt vnũ sup se: ⁊ sub illo ha/
berent alios decẽ:⁊ sub eis alios viginti:et
sub his alios centuz: vt vix aliqd ad singu/
los quosqꝫ ꝓpositos pueniret quod iudica/
re necesse haberẽt. Insinuat hic etiã humi/
litatis exemplũ/q moyses cũ quo loqueba
tur deus / nõ fastidiuit neqꝫ contẽpsit alie/
nigenę soceri sui ꝯsilium : q̃z ⁊ ipse iethro
cũ israelita nõ fuisset/vtrũ inter viros deũ
verũ colentes religiosesqꝫ sapientes haben/
dus sit:quẽadmodũ ⁊ iob cũ ex ipso popu/
lo nõ fuisset : merito quęrit / imo credibili⁹
habetur:ambigue quippe posita sunt ver/
ba. Uel vtrũ sacrificauerit deo vero in po/
pulo eius qñ vidit generũ suuz: vel vtrum
adorauerit cũ ipse moyses:q̃z de adora/
tione etiã si expresse positũ eẽt/honor vide/
retur socero redditus / eo modo q̃ solet ho/
minibus honorificẽtię causa exhiberi a pa/
Gen.23.b. tribus. Sicut de abraam scriptum est: q
adorauerit filios heth. Quos autem dicat
γραμματέων εἰσαγωγέας post decuriões
nõ facile sciri potest:qm hoc nomen in nul/
lo vsu habem⁹/vel officioꝝ / vl magisterio/
rum. Naz quidã doctiores interp̃tati sunt:
vt intelligant vtiqꝫ litteraꝝ qui introducãt
in litteras: sicut resonat grecum vocabulũ.
Hic sane significat q ante legẽ datã habue
rint hebręi lras:q̃ qñ cęperint eẽ/nescio vtꝝ
valeat indagari. Nõnullis eñ videt a pri/
mis hoib⁹ eas cępisse ⁊ pductas esse ad noe/
atqꝫ inde ad parentes abrãę:⁊ inde ad pplm
israel:sed vnde hoc ꝓbari posset ignoro.

Quõ significet q̃nq̃gesimo die ab exitu israel de egypto data lex scripta digito dei: in figurã digiti dei/id est spũssancti mittendi quinquagesimo die ab exitu christi a sepulcro.i.resurrectiõe sua: Qõ.LXX

Mensis autem tertij exitus filiorum Exo.19.a.
israel de terra ęgypti hac die vene/
runt in heremum † sina: et profecti Al.finai
sunt ex raphidin : et venerunt in heremum
sina: et applicuit israel ibi contra montem:
et moyses ascendit in montẽ dei:⁊ vocauit
eum dñs de monte dicẽs:Hęc dices domui
iacob:et nunciabis filijs israel: Uos ipsi vi/
distis quę fecerim ęgyptijs:quomõ porta/
uerim vos super alas aquilarũ ⁊ assumpse
rim mihi:Si ergo audieritis vocẽ meam et
custodierit? pactũ meũ/eritis mihi in pecu/
lium ⁊c. Deinde paulopost:Descende ⁊ te/ Ibidem.b.
stare populo ⁊ purifica illos hodie ⁊ cras:⁊
lauent vestimenta sua: et sint parati in diẽ
tertiũ. Tertia eñ die descẽdet dñs in mon/
tem sina corã omni populo. Hoc die reperit
data lex/quę in tabulis lapideis scripta est Exo.31.d.
digito dei:sicut cõsequentia docent. Dies
autẽ iste terti⁹ apparet tertij mẽsis ab exitu
israel ab ęgypto. Ex die ergo quo pascha fe Exo.12.a.
cerũt.i.agnũ immolauerunt ⁊ ederũt q̃ fuit
quartusdecimus primi mẽsis vsqꝫ ad istum
quo lex datur dies quinq̃ginta numerant:
decem et septẽ scz primi mensis: reliqui ab
ipso quartodecimo:deinde omnes trigin/
ta secundi mensis/ q̃ fiunt q̃dragintaseptẽ:
⁊ tertius tertij mensis qui est a solennitate
occisi agni quinq̃gesim⁹: Ac p hoc fit in ista
vmbra futuri secundũ agni immolati diem
festũ:sicut quinq̃gesimo die lex data est/ q̃
cõscripta est digito dei:ita in ipsa veritate
noui testamẽti a festiuitate agni imaculati
christi iesu quinq̃ginta dies numerant:qñ Act.2.a.
spũssanctus de altissimis datus est. Digitũ
autẽ dei esse spiritumsanctũ/supra iã dixi/
mus teste euangelio.

**Quō decē p̄cepta legis diuidē-
da sint: circa quod multa mouent
et soluuntur dissertissime dubia:**

A Queritur decem (Questio. LXXI.
Exo. 20. q p̄cepta legis quēadmodū diuiden/
da sint: vtrū quattuor sint vsq3 ad
p̄ceptum de sabbato / quę ad ipsum deum
pertinēt: sex aūt reliqua: quoꝝ primū: Ho/
nora patrē ꝛ matrē / quę ad hoīem ptinent:
an potius illa tria sint / et ista septem. Qui
eñ dicunt illa quattuor esse / separāt qd di/
ctum est: Non erunt tibi dij alij p̄ter me: vt
aliud p̄ceptū sit: Non facies tibi idolum et
cętera / vbi figmēta colenda ꝓhibent. Unū
aūt volunt esse: Nō cōcupisces vxorē ꝓxi/
mi tui: et / Nō cōcupisces domū ꝓximi tui:
et omnia vsq3 in finē. Qui vero illa tria esse
dicunt ꝛ ista septē / vnū volunt esse quicqd
de vno colēdo deo p̄cipitur: ne aliquid ali/
ud p̄ter illum pro deo colat. Hęc aūt extre/
ma p̄cepta in duo diuidūt: vt aliud sit prę/
ceptum: Nō cōcupisces vxorem ꝓximi tui:
et aliud: Nō concupisces domū ꝓximi tui:
non seruū / non ancillā / non bouē / nō asinū /
nec oia quęcūq3 illius sunt. Decē tamē esse
p̄cepta neutri ambigūt: quoniā hoc scriptu/
ra testat. Mihi tamen vident cōgruentius
accipi tria illa ꝛ ista septē: quoniā trinitatē
vident illa quę ad deū pertinent insinuare
diligentius intuentibꝰ. Et reuera quod di/
ctū est: Nō erunt tibi dij alij pręter me: hoc
ipsum ꝑfectius explicat cū ꝓhibent colēda
figmenta. Concupiscētia porro vxoris ali/
enę: et concupiscentia domus alienę tñ in
peccādo differūt: vt illi qd dictū est: Nō cō
cupisces domum ꝓximi tui / adiūcta sint et
alia dicente scriptura: neq3 agrū eius / neq3
seruū eius / neq3 ancillam eius / neq3 boues
eius / neq3 subiugalem eius / neq3 omne pe/
cus eius / neq3 q̄cūq3 ꝓximi tui sunt. Discre
uisse autē videt concupiscentiā vxoris ali/
enę a cōcupiscentia cuiuslibet rei alienę: qñ
vtrūq3 sic cępit: Nō cōcupisces vxorē pro/
ximi tui: ꝛ / Nō ꝯcupisces domū ꝓximi tui:
et hinc cępit cętera adiungere. Nō aūt cum
dixisset: Nō cōcupisces vxorē proximi tui:
huic connexuit alia dicens: neq3 domū eiꝰ /
neq3 agrū eius / neq3 seruū eius ꝛ cętera: s3
oino apparēt hęc esse coniuncta quę in vno
pręcepto vident cōtineri: ꝛ discreta ab illo
vbi vxor nominata est. Illud aūt vbi dictū
est: Nō erunt tibi dij alij pręter me: apparet
huius rei diligētiorē executionē esse in his
q̄ subiecta sunt. Quo eñ ptinet: Nō facies
tibi idolum: neq3 vllū simulacrum: q̄cūq3
in cęlo sunt sursum / ꝛ quęcunq3 in terra de/
orsum: ꝛ q̄cunq3 in aqua sub terra / nō ado/
rabis ea neq3 seruies illis: nisi ad id qd di/
ctum est: nō erunt tibi dij alij p̄ter me? Sed
rursum quęrit q̄d differat: Nō furtū facies /
ab eo qd paulopost de non cōcupiscendis
ꝓximi rebus pręcipitur: Non quidem om/
nis qui rem proximi sui cōcupiscit / furatur:
sed quia omnis qui furat rem proximi con/
cupiscit: poterat in illa generalitate vbi de
nō concupiscenda re proximi p̄cipitur / etiā
illud quod ad furtū pertinet cōtineri. Simi
liter etiam quęrit quid differat quod dictū
est: Non męchaberis ab eo qd paulopost
dicit: Non cōcupisces vxorem proximi tui:
In eo quippe qd dictū est / nō męchaberis:
poterat ꝛ illd intelligi: nisi forsitan in illis
duobꝰ p̄ceptis / nō męchandi / ꝛ non furandi
ipsa opera notata sūt: in his vero extremis
ipsa cōcupiscentia: q̄ tñ differunt / vt aliqñ
męchetur qui nō concupiscit vxorē ꝓximi:
cū alia aliqua causa illi miscetur: aliquan/
do autem concupiscat nec ei misceat / penā
timens: et hoc fortasse lex ostendere volu/
it / q vtraq3 peccata sint. Item quęri solet B
vtrum męchię nomine etiam fornicatio te/
neat: hoc eñ grecū verbū est: q̄ iā scͥptura
vtit ꝓ latino. Męchos tñ gręce nō nisi ad/
ulteros dicit: Sed vtiq3 ista lex nō solis vi/
ris in ꝑplo / verūetiā fęminis data est. Neq3
eñ qꝛ dictū est: Nō ꝯcupisces vxorem ꝓxi/
mi tui: nihil hic sibi pręceptū debet putare
fęmina: tanq3 licite posset cōcupiscere virū
proximę suę. Si ergo hoc ex illo qd viro di/
ctum est intelligit / q̄uis nō dictū sit q etiā
ad fęminā pertineat: quāto magis ex eo q
dictū est: nō męchaberis / vterq3 sexus con/
stringitur / cū ꝛ ipsum p̄ceptū potest referri
ad vtrūq3: sicut nō occides: nō furaberis: et
alia q̄ similiter non expresso vno sexu vtriq3
videntur sonare cōmuniter: Tamē vbi virꝰ
exprimitur / honoratior vtiq3 exprimit: id
est masculinus: vt ex hoc intelligat etiā fę/
mina quid sibi p̄ceptū sit. Ac ꝑ hoc si fęmi/
na męchata est habens virū cōcumbendo
cū eo q̄ vir eiꝰ nō est: etiā si ille non habeat
vxorem cōcumbēdo cū ea q̄ vxor eiꝰ nō est:
etiā si illa nō habeat virū: S3 vtrū si faciat
q̄ vxorē nō habet cū fęmina q̄ virū non ha/
bet / ambo p̄cepti huiꝰ trāsgressiōe teneān/ Al. transgressores
tur / merito quęrit. Si eñ nō tenet / non est
prohibita in decalogo fornicatio: sed sola
męchia: id ē adulteriū: q̄uis omnis męchia
etiā fornicatio esse intelligit / sicut loquun/
tur scripturę. Dñs enim dicit in euangelio:
Quicūq3 dimiserit vxorem suā excepta cau/ Math. 5. c.
sa fornicatiōis facit eā męchari. Hoc vtiq3

fornicationez appellauit/si cū alio peccet q̄
virū habet: qd̓ est mechia: id est adulteriū.
Ōis ḡ mechia etiā fornicatio in scripturis
dicitur: Sed vtrū etiā oīs fornicatio me/
chia dici possit in eisdē scripturis/non mihi
interim occurrit locutionis exemplū: sed si
non oīs fornicatio etiaz mechia dici pōt/
vbi sit in decalago ꝓhibita illa fornicatio
quā faciūt viri qui vxores nō habent cum
feminis que maritos nō habent/vtꝝ inue/
niri possit/ignoro. Sz si furti noīe bn̄ intel/
ligit oīs illicita vsurpatio rei aliene: nō eīn
rapinā ꝑmisit q̄ furtū prohibuit: sed vtiq̄ a
pte totū intelligi voluit/quicq̄d illicite re/
rum ꝓximi aufert: ꝓfecto ⁊ nomine mechie
omnis illicitus cōcubitus atq̄ illoꝝ mem/
broꝝ non legitimus vsus ꝓhibitus debet
C intelligi. Et qd̓ dictū est: Non occides: non
putandū est fieri ꝯtra hoc p̄ceptū / quando
lex occidit vel occidi aliquē deus iubet: Il/
le eīn facit qui iubet/qn̄ ministeriū negare
nō licet. In eo etiā qd̓ dictū est: Falsum te/
stimoniū non dices aduersus ꝓximū tuū:
queri solet / vtrū prohibitū sit oē menda
Al.b3 † non ciū: ne forte † sit hoc p̄ceptū aduersus eos q̄
dicunt tūc esse mētiendū/quādo istud men/
daciū prodest alicui/⁊ nihil obest ei cui mē/
tiris. Tale quippe nō est aduersus ꝓximum
tuū: vt ideo videat̄ hoc addidisse scriptura q̄
posset breuiter dicere: falsū testimoniū nō
dices: sicut dixit: nō occides: non mechabe/
ris: nō furaberis. Sed hinc magna questio
est: nec a festinantib' cōmode explicari pōt
Ps.5. quomō accipiēdū sit: Perdes oēs qui lo
Eccl.7.b. quūtur mendaciū: ⁊/Noli velle mētiri oē
mendacium: ⁊ cetera huiusmodi.

Quō ppl's dicat̄ vidisse vocem: Questio. LXXII.

Exo.20.c. E T omnis popu
lus videbat vocē ⁊ lāpades ⁊ vocez
tube ⁊ montē fumantē. Solet que/
ri quō populus videbat vocē: cum vox nō
ad visū/s3 potius ad auditū ꝑtinere videat̄.
Sz sicut dr̄: sicut modo dixi/videat̄ de oīb'
q̄ a me dicta sūt: sic videre solet ꝓ generali
sensu poni: non solū corporis/ verumetiam
Gen.42.a. animi. Unde ē illud: Cū vidisset iacob/q2
sunt esce in egypto: vnde vtiq̄ absens erat.
Quāq̄ nōnulli videre vocē nihil aliud ar/
bitrati sunt esse q̄ intelligere/ q̄ visus men/
tis est. Cū vero hic breuiter dicendū esset q̄
populus videbat vocē ⁊ lampades/⁊ vocē
tube ac montē fumantē: questio maior ori/
tur quō audiebat lampades ⁊ montem fu/
mantem: qd̓ ꝑtinet ad sensum vidēdi: Nisi
quis dicat/nec tam breuiter dicendum fuis/
se: s3 vt totū diceret̄/audiebat vocem ⁊ vide
bat lampades ⁊ audiebat vocē tube: ⁊ vide
bat montē fumantē. Duo quippe genera vocū
erāt: et de nubibus/sicut tonitrua: ⁊ tuba/si
tn̄ ipsam dixit vocem que de nubibus ede/
batur: ac per hoc melius in his que ad sen/
sum audiēdi ꝑtinebāt generalis sensus est
positus: hoc ē vidēdi/cū breuiter totū vel/
let scriptura complecti: q̄ vt in his que per/
tinent ad vidēdi sensum / subintelligeretur
auditus: quo more loqui nos solemus: Nā
vide quid sonet/solemus dicere: audi quid
luceat/ non solemus.

Quō timor ad vetus testamētū ꝑtinere significat̄ in hoc qd̓ dicit̄: Loquere tu nobis/et nō loquatur ad nos de' ⁊c̄. Questio. LXXIII.

L Oquere tu nobis: et non loquat̄ ad Exo.20.c.
nos deus ne qn̄ moriamur. Multū
⁊ solide significat̄ ad vetus testamē
tum timorē potius ꝑtinere/sicut ad nouum
dilectionē: q̄q̄ ⁊ in vetere nouū lateat: ⁊ in
nouo vetus pateat. Quō aūt tali ppl'o tri/
buatur videre vocē dei / si hoc accipiendū
est intelligere: cum sibi loqui deum timeāt
ne moriantur/non satis elucet.

Quō ob eandē fere significationem dn̄s eos tēptare dicatur: Et quō deus tēptet. Questio. LXXIIII.

E T dixit eis moyses: Cōstantes esto/ Exo.20.c.
te: ꝓpterea eīn venit de' ad vos tem
ptare vos / vt sit timor ei' in vobis
ne peccetis. Sic illi cohibēdi fuerāt a pctīs
vtiq̄ timēdo: ne penas sensibiles paterent̄:
q2 nōdū poterant amare iusticiā: ⁊ in h' erat
eis tēptatio a dn̄o q̄ ꝓbabant̄/vt apparerēt
cuiusmodi essent: nō vt deo noti fierēt/quē
nō latebat q̄lescūq̄ essent/s3 vt inter se ac si/
bimet. Multū tn̄ istis terrorib' testamenti
veteris differētia cōmendat̄: qd̓ etiā in ep̄la Heb.12.
ad hebreos apertissime dictū est.

Quō dicat̄ moyses intrasse nebulā in q̄ deus erat/ cū deū celi capere nō possint: Questio. LXXV.

M Oyses autē intrauit in nebulā vbi Exo.20.d.
erat de'.i.vbi expssiora fiebāt signa
q̄bus cognosceret̄ de'. Nā quō i ne/
bula erat/ cū celi celoꝝ nō sufficiāt: nisi quē
admodū nusq̄ nō est q̄ in loco nullo deest.

Quō repetendo: Deos aureos et argenteos nō facietis/ omne simulacrū ꝓhibet̄: Questio. LXXVI.

N On facietis vobis deos argēteos: et Exo.20.d.
deos aureos nō facietis vobisipsis.
Repetit̄ qd̓ in ꝑmo p̄cepto inculca/
tum ē: et ex diis argēteis ⁊ aureis vtiq̄ oīa

simulacra intelligunẜ: sicut in illo etiā psal/
Ps.113. mo: Idola gentiū argentū ⁊ aurū.

Quomō ex libertate serui hebręi post serenniū non debeat sibi christianus libertatē vēdicare: vetit⁹ ab apostolo: p̄sertim cū illa libertas mystica fuerit: Qō. LXXVII.

Exo.21.a. Que ō seruo hebręo p̄cipiunẜ / vt sex
q ānos seruiat ⁊ dimittaẜ liber grat⁹:
ne serui christiani hoc flagitarent a
Eph.6.a. dn̄is suis / apostolica auctoritas iubet suos
Gl. t subditos dn̄is suis eē† subiectos: ne doctrina ⁊ nomē
dei blasphemeẜ. Illud eñ ex h̄ satis cōstat
in mysterio p̄ceptū: quia et ptundi subula
eius aurem ad postem p̄cepit deus / q̄ liber/
tatem illam recusaret.

Quō sequētia verba q̄ de ancilla subdunt obscura sunt et explanari debeant: Questio. LXXVIII.

A I qs autē vendiderit filiā suā in fa/
Exo.21.a. s mulā / non abibit ita vt ancillę rece/
dūt. Q; si nō placuerit dn̄o suo quā
nō adnominauit eā: remunerabit eā: Genti
aūt exterę nō ē dn̄s vēdere illā: qm̄ spreuit
in ea. Q; si filio adnoiauerit eā / s̄m iustifica
tionē filiarū faciet ei. Q; si aliā accipiet ei: q̄
opus sunt ⁊ vestē ⁊ cōuersationē ei⁹ nō frau
dabit ei. Si aūt tria hęc nō fecerit ei: exibit
gratis sine p̄cio. Obscurissimū locū inusita
tę locutiōes fecerūt: ita vt interp̄tes nostri
quēadmodū eū explicarent pene nō inueni
rent. In ipso q̄z greco eloquio multū obscu
rū est: qō hic dr̄. Tñ quid videaẜ vt potero
aperiā. Si qs aūt inq̄t vendiderit filiā suā
in famulā. i. vt sit famula / quā οἰκέτην greci
vocant / nō abibit ita vt recedūt ancillę: in/
telligēdū ē: nō sic recedet quō recedūt ācillę
hebręę post sex ānos. Eā q̄ppe oportet etiā
in fęminā hebręā legē datā intelligi q̄ serua
tur in marib⁹. Cur ergo ista nō ita recedet:
nisi q̄ in illo famulatu intelligiẜ humiliata
ꝙ ei se dn̄s miscuerit? Hoc eñ i cōsequētib⁹
vtcūq̄z clarescit. Seq̄tur eñ et dic: Q; si nō
placuerit dn̄o suo quā nō adnominauit eā:
id est nō eā fecit vxorē: remunerabit eā: h̄ est
qō sup̄ dixit: nō abibit ita vt recedūt ancil
lę: Iustū ē q̄ppe eā aliq̄d accipere p̄ eo ꝙ hu
miliata ē: q̄ nō ei se ita cōmiscuit vt faceret
vxorē. i. vt adnominaret eam sibi. Hoc autē
qō diximus: remunerabit eā: q̄daz interp̄tes
dixerūt / redimet eā. Q; si i greco dictū eēt /
ἀπολυτρώσεται scriptū eēt: sicut scriptū ē.
Ps.129. Et ipse redimet isrl̄: Nā ⁊ ἀπολυτρώσεται
scriptū ē. In h̄ aūt loco vocabulū ἀπολυ/
τρῶσαι legiẜ: vbi intelligiẜ ꝙ accipit magꝭ
Gl. t predaẜ aliq̄d q̄† p̄cio daẜ vt redimaẜ. Quō eñ da/
bit dn̄s ei⁹ vt redimat / quā ip̄e famulā possi
det? Genti aūt exterę nō ē dn̄s vēdere illā:
qm̄ spreuit i ea. i. nō q̄ spreuit i ea / idō dn̄s
est vendere illā. i. nō tantū ei dn̄abiẜ / vt etiā
exterę gēti eā licite vēdat. Hoc est autē spre
uit in ea: qō est spreuit eā. Spreuit autē eā:
hoc ē humiliauit eā. i. cōcūbendo nec vxorē
faciēdo. Dixit aūt grece ἠθέτησεν: qō nos
diximus spreuit: q̄ verbo scriptura vtiẜ apud
hieremiā: Sicut spernit mulier eū cui cōmi/
scetur. Deinde seq̄tur ⁊ dicit: Q; si filio ad/ B
nominauerit eā / s̄m iustificationē filiaꝝ fa/
ciet ei: Hic iā aperire icipit quēadmodū su/
pra dixerit: quā nō adnoiauit. Nam q̄d est
aliud: si filio adnoiauerit eam: nisi filio cō/
iunxerit eā vxorē: q̄n q̄dē dicit s̄m iustifica/
tionē filiarū faciet ei. i. vt sic tradat tanq̄z fi/
liam: dotē scz apponēs ei: Deinde adiūgit:
Q; si aliā accipiet ei. i. non istā deputauerit
vxorē filio suo / sed ei aliaz accipiat: q̄ opus
sunt ⁊ vestē ⁊ cōuersationē ei⁹ nō fraudabit
ei: Simili lege q̄ cōpetūt / qm̄ nō māsit vxor
filio eius / quēadmodū ei daret si eā sibi nō
adnoiasset: et tñ cōcūbēdo humiliasset. Qō
aūt nos diximus: ꝯuersationē nō fraudabit:
grecus habet ὁμιλίαν / id est locutionē: q̄
noīe intelligiẜ scp̄tura honesti⁹ appellare cō/
cubitū. Quid est autē cōcubitū nō frauda/
bit / nisi pro cōcubitu mercedē dabit? Nāq̄z
apud danielē ꝯ susannā falsum testimoniū Daniel.13.
dicētes seniores: Venit inquiūt ad eā ado
lescēs q̄ erat i latēri abscōdit⁹: et ꝯcubuit cū
ea. Daniel aūt de hocipso interrogans ait:
Sub q̄ arbore vidisti eos loquentes: qō illi
dixerāt cōcubuit cū ea? Deinde alterum ar/
guens atq̄z cōuincēs dixit: Semē chanaan
⁊ nō iuda / species delectauit te: ⁊ ꝯcupiscen
tia euertit cor tuū: Sic eñ faciebatis filiab⁹
israel: sed ille timētes acquiescebant vobis.
Grec⁹ aūt habet ὡμιλοῦσαν ὑμῖν: qō pos/
set latine v̄bū ex v̄bo dici: loq̄banẜ vobis:
q̄ significareẜ ꝯcubit⁹. Nā vbi dr̄: Sub q̄ ar
bore cōprehēdistis eos: grec⁹ habet: cōpre/
hendistis eos colloquētes inuicē: et illic si/
gnificaẜ cōcubit⁹. Qō ergo de hac de q̄ agi/
tur adiūgit scp̄tura ⁊ dicit: Si autē tria hęc
non fecerit ei: exibit gratis: hoc intelligiẜ: si
eā ipse cōcubitu nō humiliauerit / neq̄z filio
suo cōiunxerit: neq̄z alia filio suo ducta istā
eiecerit abibit gratis. i. sufficiet ei nō teneri
i s̄uitute. Abibit eñ / nihil acciptēs vt seru⁹
hebręus: Non eñ licet dn̄o eius copulari
illā viro nō hebręo: quā nō licet exterę gen/
ti tradi. Si autē seruo hebręo eā copulaue/
rit: hoc vtiq̄z intelligiẜ / ꝙ cū eo gratis exibit
nequaq̄z a marito suo separata.

Quõ de⁹ dicat̃ tradere occidẽdũ in man⁹ nolentis: et quõ idẽ factũ a deo iuste / et ab hoĩe fiat iniuste: Questio. LXXIX.

Exo.21.b. Si qs percusse rit aliquem ⁊ mortuus fuerit: morte moriat̃: Qui aũt nolẽs / sed de⁹ tradidit in man⁹ ei⁹: dabo tibi locũ in quẽ fugiat. Querit̃ hĩ quõ dictũ sit: Si aũt nolẽs / sed de⁹ tradidit in manus eius: q̃si et si nolens occiderit / posset occidere: nisi de⁹ traderet in manus eius. Intelligit̃ ergo tantũmodo deũ fecisse cũ quisq̃ occidit̃ a nolẽte: et pro hoc tantũmodo q: de⁹ id fecit: dictũ est: sed deus tradidit in man⁹ eius. Cũ vero volens ⁊ ipse occidit / ⁊ deus tradidit in manus eius: hoc ergo inter est / q illic tñ deus fecit: hic autem et deus ⁊ homo / ꝓpter voluntatẽ facientis: sed non fecit deus vt hõ: Deus em̃ nõ nisi iuste / hõ aũt pena dign⁹: non q: illũ occidit quẽ deus nollet occidi: sed quia per iniquitatẽ. Non em̃ ministeriũ deo iubenti p̃buit: sed sue maligne cupiditati seruiuit. In vno igit̃ eodẽq̃ facto et deus de occulta equitate laudatur / ⁊ hõ de

Roma.8.f. ꝓpria iniquitate punit̃. Non em̃ q: deus ꝓprio filio nõ pepercit / sed ꝓ nobis oĩbus tradidit illũ / ideo iudas excusatus est: qui

Matth.26. eundẽ ad mortem tradidit christum:

Quõ intelligendũ sit: Si autem litigauerint duo viri ⁊c̃. Et vtrum qd in vtero formatũ adhuc nõ est / aĩatũ posset intelligi: Q̃ õ. LXXX.

Exo.21.c. Si aũt litigabũt duo viri: ⁊ pcusserit qs mulierẽ fetũ in vtero habentẽ / ⁊ exierit infans ei⁹ nõdũ format⁹ / detrimẽtũ patiet̃ q̃tũ indixerit vir mulieris: ⁊ dabit cũ postulatione. Mihi videt̃ significationis alicuius causa dici hec / magis q̃ scripturã circa huiusmodi facta occupatã. Nã si illud attenderet / ne pregnans mulier percussa in abortum cõpelleret̃: nõ poneret duos litigantes viros: cum possit ⁊ ab vno hoc admitti q̃ cum ipsa muliere litigauerit: vel etiam nõ litigauerit: sed aliene posteritati nocere volendo id fecerit. Q̃ vero non formatũ puerperiũ noluit ad homicidium pertinere: ꝓfecto nec hoĩem deputauit qd tale in vtero gerit̃. Hic de anima questio solet agitari: vtrũ qd formatũ non est / nec animatũ quidẽ possit intelligi: ⁊ ideo nõ sit homicidiũ: quia nec exanimatũ dici põt / si adhuc animã nõ habebat. Seq̃tur em̃ et dicit: Si autẽ formatũ fuerit: dabit animã ꝓ aĩa. Ubi q̃d aliud intelligit̃: nisi et ipse moriet̃r? Nã hoc et in ceteris ex hac occasione iam p̃cepit: Oculũ ꝓ oculo / dentem pro dente / manũ ꝓ manu / pedẽ ꝓ pede / combustionẽ ꝓ cõbustione / vuln⁹ ꝓ vulnere / liuorem ꝓ liuore: taliõis videlicet eq̃tate. Que lex ideo ꝯstituit / vt demõstraret q̃ vindicta debeat̃. Nisi em̃ ꝑ legẽ sciret̃ q̃d vindicte deberet̃ / vñ sciret̃ q̃d venia relaxaret / vt dici posset: Dimitte nobis debita nostra: sicut ⁊ Matth.6.b.
nos dimittim⁹ debitorib⁹ nr̃is? Debitores igit̃ lege mõstrant̃: vt appareat q̃d dimittat̃ q̃n ignoscit̃. Neq̃ em̃ debita dimitterem⁹ / nisi q̃d nobis deberet̃ lege indice discerem⁹. Si ĝ illud informe puerperiũ iã quidẽ fuerit / sed adhuc q̃dãmodo informit̃ animatũ: q̃m magna de aĩa q̃stio non est p̃cipitanda indiscussa temeritate sententie: ideo lex noluit ad homicidiũ ꝑtinere: q: nõdũ dici põt aĩa viua in eo corpe qd sensu caret / si talis est in carne nõdũ formata: ⁊ ideo nõdũ sensibus p̃dita. Qd aũt dixit: Et dabit cũ postulatione qd marit⁹ mulieris informi exclu so dandũ ꝯstituerit: nõ ẽ in promptu intelligere: Ad animã q̃ppe qd grec⁹ habet pluribus modis intelligit̃: ⁊ tolerabili⁹ cũ postulatione dici ẽ / q̃ si aliud diceret̃. Fortassis em̃ postulabit / vt de eo modo deo satisfaciat: etiã si marit⁹ mulieris non expetat.

Quomodo intelligẽdũ sit illud qd sequit̃: Si autẽ cornu percusserit taurus ⁊c̃. Questio. LXXXI.

Si autẽ cornu pcusserit taur⁹ virũ aut Exo.21.c.
mulierẽ ⁊ mortu⁹ fuerit / lapidib⁹ lapidabit̃ taurus: et nõ mãducabunt̃ carnes ei⁹: dñs aũt innocẽs erit. Ad iusticiã ptinet / vt aĩal hoĩb⁹ noxiũ perimat̃: ⁊ qd de tauro positũ ẽ / a pte totũ itelligẽdũ ẽ: q̃cq̃d de pecorib⁹ vsui humano subditũ infestũ ẽ hoĩb⁹. Sʒ si necesse ẽ occidi / nũq̃d lapidari? Quid intest em̃ aĩal qd auferẽdũ ẽ q̃ morte auferat̃? Deinde qd addidit carnib⁹ ei⁹ non esse vescẽdũ: q̃ ptinet / nisi oĩa ista significet aliud qd sc̃ptura maxime solet intueri.

Quõ similiter accipiendũ sit qd dicit̃ de tauro pcutiendo: an simile sit i alio quoq̃ pecore: Q̃ õ. LXXXII.

Si aũt cornu pcusserit alicui⁹ taurus Exo.21.d.
taurũ ꝓximi ⁊ mortuus fuerit: vendent taurũ viuũ ⁊ partient̃ preciuʒ ei⁹: ⁊ taur⁹ q̃ mortu⁹ fuerit dispertiet̃. Nũq̃d in solo tauro hec iustificatio seruãda ẽ: ⁊ nõ de omni pecore in tali casu? Proinde a pte totũ in hoc intelligendũ est: ꝑ hoc de carnibus occisi pecoris fieri nõ põt q̃ nõ vescũt̃.

Que iustificatio sit q pro vitulo vno quinq̃ reddantur: et pro oue

quattuor: Questio.LXXXIII.

Exo.22.a. qUe iustificatio est: vt ꝓ vitulo vno quinqꝫ reddantur / ꝓ oue aūt quattuor: nisi aliquid significare intelligatur?

Quomodo fur nocturnus occidi permittatur: Questio.LXXXIIII.

Exo.22.a. sI autē ꝑfodiens inuētus fuerit fur et ꝑcussus mortuus fuerit: nō est illi homicidiū: Si autē orietur sol sup eū: reus est: et morte morietur. Intelligitur ꝙ tunc nō ꝑtinere ad homicidiū / si fur nocturn⁹ occidit: si autē diurn⁹ / ꝑtinere. Hoc est enī qđ ait: Si orietur sup eū sol: Poterat quippe discerni ꝙ ad furādū / nō ad occidendū venisset: et ideo nō deberet occidi. Hoc et in legib⁹ antiquis secularib⁹ (quibus tñ ista est antiquior) inuenitur impune occidi nocturnum furem quoquo modo: diurnū autē si se cū telo defenderit: iam enī plus est ꝙ̄ fur.

Quomodo quis per deum conuictus dicatur: Questio.LXXXV.

Exo.22.b. qUid est ꝙ ꝑiurio ꝯuict⁹ fuerit ꝑ deū / restituet duplo: nisi quia vult de⁹ aliquo signo dato prodere peierantē?

De quibus dicatur: Deos non maledices: Questio.LXXXVI.

Exo.22.d. dEos nō maledices: Queritur quos dixerit deos: vtrū principes qui iudicant

Exo.7.a. populū: sicut dictū est de moyse: ꝙ datus fuerat de⁹ pharaoni: vt ꝑ expositionē dictū sit qđ sequitur / velut ostēdēdo quos dixerit deos: vbi ait: Et ꝓncipē ꝓpli tui nō maledices: qđ grecus habet: non dices male:

1.Cor.8.b. An fm illud accipiendū / qđ apl's ait: Nam etsi sūt qui dicuntur dij / siue in celo / siue in terra: sicuti sunt dij multi et dñi multi: addendo enī: sicuti sunt / deos intelligi voluit qui digne etiā dicuntur: ita sane vt latria que dicitur grece / et interpretatur latine seruitus: sed ea que ad religionē pertinere intelligitur / nō debeatur nisi vni deo vero qui nobis ē de⁹? Illi aūt qui dicuntur dij etiā si qui sūt qui merito dicuntur / prohibiti sunt maledici: nō iussi sunt sacrificijs vel vllis latrie obsequijs honorari.

Quid significationis habeat qđ dicitur: Non eris cum pluribus in malicia: Questio.LXXXVII.

Exo.23.a. Al. non sequeris turbam nOn eris cū plurib⁹ in malicia. Ne se inde quisꝙ̄ defendat: quia cū plurib⁹ fecit: aut ideo nō putet esse peccatū.

Quō signanter post illa verba: Et pauperis nō misereberis: addatur / in iudicio. Et postea: Si autē obuiaueris etc. Qō.LXXXVIII.

Exo.23.a. eT pauperis nō misereberis in iudicio. Nisi addidisset / in iudicio / magna esset questio: Sed intelligēdū esset etiā si scriptū nō esset. Supra enī dixerat: Non apponeris cū mltitudine / cū plurib⁹ vt declines iudiciū: ac ꝑ hoc et pauperis nō misereberis: posset intelligi / in iudicio. Sꝫ cū additū est / nulla questio est hoc esse ꝓceptū: ne forte cū iudicamus videam⁹ iusticiā esse pro diuite ꝯ pauperem: et † nō recte facere videamur / si cōtra iusticiaꝫ pauperi faueamus causa misericordie. Al. in nobis Bona est ꝙ misericordia / sed non debet esse ꝯtra iudiciū. Judicium sane illud appellat scriptura / qđ iustū ē. Ne quis autē ꝓpter istā sententiā deū putaret misericordiā ꝓhibere / qđ sequitur opportunissime sequitur: Si autem obuiaueris boui inimici tui / aut subiugali ei⁹ errantib⁹ / reducēs reddes ei: vt scias nō te ꝓhibitū facere misericordiā. Fac eam erga inimicos tuos cū potestas ē a iudicādo libera: nō enī cū reducis errātē bouē inimici tui et reddis inter aliquos iudex resides.

Quid significet nobis cū dicitur: Sex ānis seminabis etc. et quomō bestijs ꝓcipitur cura impendi: et cetera quō intelligēda: Qō.LXXXIX.

Exo.23.b. sEx ānis seminabis terrā tuā / et colliges fructū ei⁹: septimo autē āno remissionē facies / et requiē dabis illi: et edent pauperes gentis tue: que autē supabunt edent fere bestie: Sic facies vineā tuā et oliuetū tuū. Queri pōt quid colligant pauperes: si septimo āno ita parcit terre / vt nec seminetur quidē? Non enī ad vineā et oliuetū ꝑtinet qđ dictū est: Edent paupes gentis tue: quia de terra nō seminata nihil possūt sumere vbi segetes nasci nō possunt: De vinea enī et oliueto postea dicit similiter esse faciēdū: ac ꝑ hoc illud de aruis intelligitur que frumētis fuiūt. An sic accipiēdū: Sex ānis seminabis terrā tuā: et colliges fructū eius: hoc est sex ānis seminabis et colliges: septimo vero nō colliges: vt intelligatur seminabis / etiā si dictū nō est / vt ad sex ānos seminare et colligere ꝑtineat: ad septimū vero dimittere qđ fuerit seminatū: Nā quid inde habebunt pauperes: quoꝝ residuū etiā feris bestijs dedit / eis videlicet que illis frugib⁹ vesci possint: sicut sunt apri / et cerui: et si quid huiusmodi? Qđ tñ nō diceretur nisi alicui⁹ significationis gratia. Nā si qđ attinet ad ꝓcepta que hoibus data sunt / de bobus cura nō est deo: quod nō sic intelligitur tanꝙ̄ nō ipse pascat ea / que nec semināt / nec metūt / neqꝫ cōgregant in horreum: sed quia ei cure nō est Matth.6.d. ꝓcepto monere hominē quō boui suo consulat: quanto minus ei cura est de feris bestijs

ꝑcipere: quō illis ab hoībus cōsulatur cum eas ipse pascat diuitijs nature vsq₃q₃ fruticere: qui eas etiā p alios sex ānos pascit cū colligunt que seminantur.

Quō itelligat illud: Nō coques agnū seu bedū in lacte matris sue:

A Exo.23.c. Non coques agnū (Questio.XC. in lacte matris sue. Quō intelligat ad verbox ꝓprietatē nescio vtrum possit reperiri. Si eñ alicuius significationis causa ꝓhibitū accipiam⁹/agnū in lacte coqui: nullus vsus est ita coquēdi. Si autē in dieb⁹ qbus lactat: quis hoc habuit vnq₃ iudeox in obseruatione: vt agnū nō coqueret/nisi cū desisteret sugere? Quid est autē in lacte matris sue: quasi posset etiam si hoc intelligeret sine huius ꝑcepti trāsgressione coqui: si eo nato mortua matre eius ab oue alia lactaret? cū alicui⁹ ꝑfecto rei significande causa eē ꝑceptū nemo ambigat. Sz etiā illa que possūt obseruātia factitari / nō sine causa ita ꝑcepta sunt: significāt eñ aliquid. Hoc vero quō obseruet ad ꝓprietatē verbox/aut non est/aut nō elucet: intellectū tñ de christo approbo/q₃ hac ꝓphetia ꝑdictus Math.2. est: nō occidēdus a iudeis infans: qñ herodes querēs eum vt occideret nō inuenit: vt coques qd dictū ē / ptineat ad ignē passio- Eccl.27.a. nis: hoc ē tribulationē. Vñ dicit: Uasa figuli probat fornax: ⁊ hoīes iustos tēptatio tribulationis. Quia ergo nō est tūc infans passus cū querente herode huiusmodi periculū imminere videret: ꝑdictū ē his ṽbis:

B Nō coques agnū in lacte matris sue. Illō q₃ forsitan nō absurdū est/qd alij dicūt/ id esse ꝑceptū p ꝓphetā: ne se boni israelite sociaret malis iudeis/ a qbus christ⁹ passus ē tanq₃ agnus in lacte matris sue. i. eo tēpore quo cōceptus ē. Dicunt eñ femine ex q cōceperint lac colligere: illo nāq₃ mēse passuz esse christuz/⁊ pasche obseruatio/ ⁊ dies ecclesie notissim⁹ natiuitatē ei⁹ ofidit. Qui eñ mense nono natus est octauo calendas ianuarias/profecto mēse primo cōceptus est circa octauū calendas aprilis: qd tempus etiā passionis eius fuit in lacte matris sue: hoc est in diebus matris sue.

Quomodo ⁊ de quo dictum sit: Ecce ego mitto angelum meum ⁊c̄.

Exo.23.c. Ecce ego mitto an- (Questio.XCI. gelū meū ante faciē tuā/ vt seruet te in via/⁊ inducat te in terrā quā paraui tibi. Attende tibi ⁊ exaudi eum/ne nō credas illi: nihil eñ subtrahet tibi: nomen eñ meū est sup eū. Hoc de illo nimirū intelligit cui nomē mutatū ē vt israel vocaret: ipse q̄ppe introduxit ꝑplm in terrā ꝓmissiōis.

Quomō accipiēde sint ꝓmissiones: Seruies domino deo tuo/vt benedicam ⁊c̄. Questio.XCII.

Et seruies dño deo tuo vt benedicā Exo.23.c. panē tuū/⁊ vinū tuū/ et aquā tuā: ⁊ auertā infirmitatē a vobis. Nō erit qui non generet: neq₃ sterilis sup terrā tuā. Numerū diex tuox replebo: ⁊ timorē mittam qui te antecedat: et amentes faciā oēs gētes quas tu intrabis ⁊c̄. Quis iste promissiones possint et spiritaliter intelligi: tñ cū ſm temporalē hominū felicitatē intelliguntur/ ad vetus testamētū pertinent: vbi q₃q₃ ꝑcepta/exceptis his q i sacramēto aliqd significāt / eadē ad mores bonos ptinentia reperiant/ ꝓmissiones tñ carnales atq₃ terrene sūt. Vñ in psalmo.lxxij. pene lapsos ⁊ Ps.72. effusos gressus suos hō dei dicit: cū zelaret in peccatoribus pacē peccatox intuēs. Ea quippe cernebat abundare impijs que ipse ſm testamētū vetus expectabat a dño deo/ cui hac mercede fuiebat. Et cū hinc ei subrepere cepisset sensus impius/q₃ deū nō curare existimaret humana/ correptū se dicit: dū auctoritatē sanctox nō est ausus improbare: et incepit cognoscere/⁊ ait: Hoc labor est ante me donec introeam in sanctuarium dei: et intelligā in nouissima. Ibi eñ ꝑmia dabunt ad nouū ptinentia testamētū: que impij nō accipient et pene tunc future sunt impiox/quas nullus piox sensurus est.

Quid intelligēdū sit per scabrones seu vespas: cū dicitur: Et mittam vespas ⁊c̄. Questio.XCIII.

Et mittam vespas ante te: et eijciet Exo.23.d. amorreos/et eueos / chananeos/et etheos. Queritur de istis bestijs qd Al.⁊ ethbeos intelligendū sit? Nam et promittit hoc de⁹ ⁊ liber sapientie dicit impletum: vbi ait: Et Sap.12.a. misit antecessores exercitus sui vespas. Nō autē legimus factū/neq₃ moysi tēporibus/ neq₃ sub iesu naue/neq₃ sub iudicibus/ neq₃ sub regib⁹. Ac p hoc vespe iste aculei timoris intelligende sunt fortasse quibus agitabantur memorate gentes vt cederent filijs isrl. De⁹ eñ loquit i cui⁹ sermone si figurate aliqd dicat qd ad ꝓprietatē nō sit impletū/ nō īpedit historie fidē: i q ꝑspicit ṽitas narrationis: Sic nec euāgelistax narratio ſm ꝓprietatē īpedit/ si aliqd a xp̄o dr figurate.

Quid grece habeat/vbi latine dr Si seruieris dijs ⁊c̄. Qō.XCIIII.

Si seruieris dijs eox/erūt tibi offen- Exo.23.d. diculū. Hic grec⁹ δουλευσισ habet non λατρευσισ. Unde intelligitur:

q2 ꝛ δουλεία debet deo tāq̄ dn̄o: λατρεία vero nō nisi deo tanq̄ deo.

Quō iustificationes intelligant et vbi inceperint haberi: et quomō grece dicantur: Questio.XCV.

Exo.24.a. Al.† abiu Et moysi dixit: Ascende ad dominū tu ꝛ aarō ꝛ nadab ꝛ† abiud ꝛ septuaginta seniorum israel: et adorabūt a lōge dn̄m: ꝛ accedet moyses solus ad dn̄m: ipsi autē nō accedet: populus autē nō ascēdet cū illis. Introiuit ergo moyses ꝛ narrauit populo omnia verba dei et iustificationes. Respondit autē omnis populus voce vna dicentes: Omnia vba que locutus est dn̄s / faciemus et audiemus. Usq3 ad hunc locum scripture / iustificationes intelligunt que date sunt populo ad obseruādū. Incipiunt autem q̄tum ipsa scripture verba indicant: vnde hoc nomē iustificationum exortum est: ab illo seruo hebreo cui auris ad postem pertunditur. In quibus omnibus iustificationibꝰ considerandū est: que inde ad agendā vitā ꝛ morum bonoꝝ conseruatione duci possint. Multa quippe in eis sacramenta sunt significantia potius aliquid q̄ vitā nostrā instruentia. Iustificationes sane latini interptes eas esse dixerunt / que greci δικαιώματα appellant.

Que sit ratio ordinis / cū3 dicit: Oīa verba q̄ locutus est deus faciemus ꝛ audiemꝰ: cū potius econtrario dicendum sit: Audiemus et faciemus: Questio.XCVI.

Exo.24.a. Notandū est / q̄ iterū populus ita respondet: Oīa verba q̄ locutus est dn̄s / faciemꝰ ꝛ audiemus / cū videat ordo postulare / vt diceret: audiemꝰ ꝛ faciemus. Sed mirꝝ nisi aliquis sensus hic latet: Na3 si audiemus / p eo positū est / qđ est intelligemus / prius oportet verbis dei reddere faciendi seruitutē: vt ad intelligētiā earū rerū que ipso p̄cipiente fiunt merito deuotionis / qua nō † ɔtempte sed facte sunt / ipse perducat. Al. contempte Sed videndū est vtrū iste populus illi filio similis inueniat q̄ patri iubenti dixit: Ibo in vineā / et nō ijt. Gētes em̄ que dn̄m penitus contēpserunt postea p vnius obedientiā iustificate q̄ nō sectabant iusticiam apprehenderunt iusticiam. Matth.21.c.

Quō populus israel significet esse altare dei: cū dicit: Edificauit altare sub monte: et duodecim lapides: ꝛ duodecim tribꝰ isrl: Questio.XCVII.

Exo.24.a. Notādū q̄ q̄ moyses edificauit altare sb mōte: et duodecim lapides: et† in duodecim tribꝰ israel. Al.† per Intelligit enī ex duodecim lapidibꝰ altare edificatum significasse ipsum populu3 esse altare dei: sicut est templū dei. 2.Cor.6.d.

Quomodo dicatur: Et immolauerunt hostiā salutaris: nō autem hostiā salutarē: Questio.XCVIII.

Et immolauerūt hostiā salutari deo. Exo.24.b. Nō dixit hostiā salutarē / sed hostiā salutaris / qđ grecꝰ habet σωτηρίου: vel σωτηρίῳ. Unī ꝛ in psalmo: Calice3 inqt salutaris accipiā: nō dixit calicem salutarē. Ps.115. Ubi videndū est / ne forte ille significet de quo dixit simeon: Qm̄ viderūt oculi mei salutare tuū. Luce.2.c. Hunc em̄ ꝛ psalmus cōmendat: vbi legit: Bene nūciate diē ex die salutare eius. Ps.95. Quid est em̄ aliud si diligētius attendamꝰ: qđ ait diē ex die / nisi lumē ex lumine: hoc est deū ex deo: qđ est vnigenitꝰ filiꝰ?

Quō moyses primū sacrificasse legatur deo post exitū de egypto: Questio.XCIX.

Exo.24.b. Sumens autem moyses dimidiā parte3 sanguinis / infudit in craterē: et partē reliquam sanguinis infudit ad altare: ꝛ accipiēs librꝝ testamēti recitauit in aures populi. Notandum est nūc primū sacrificasse moysen euidenter scripturā dicere / ex q̄ ex egypto eductus est populus. Primo enim de iethro dictum erat socero eius / q̄uis cū aliqua ambiguitate / q̄ immolauerit deo. Et aduertēdū librū testamēti cū sanguine hostie recitari: in quo libro istas iustificationes ɔscriptas debeamus accipere. Nam decalogu3 legis in tabulis lapideis fuisse conscriptū postea manifestum est.

Quō iā tertio populus respondeat sub eodē vboꝝ ordine: Oīa faciemus ꝛ audiemꝰ: Questio.C.

Et dixerunt: Omnia quecunq3 locutus est dominus / faciemꝰ ꝛ audiemꝰ. Exo.24.b. Nō aliter respōdēt ecce iā tertio.

Cū deus (spūs em̄ est) nullo loco cōtineat: quō subdit: Viderūt locū vbi steterat ibi deus: Qō.CI.

Et ascēdit moyses ꝛ aaron et nadab Exo.24.c. ꝛ† abiud ꝛ septuaginta senioꝝ israel Al.† abiu ꝛ viderūt locū vbi steterat ibi deus israel. Cōstat inter eos qui recte intelligūt / nullo deum cōtineri loco: nec aliquo velut situ corporis mēbra ponere: sicuti est nostri corporis situs: sedere / iacere / stare / et si quid huiusmodi est. Hec em̄ sunt nisi corporum: deus autē spiritus est. Qđ autē se ostendit Ioh.4.d. specie corporali vel signis corporaliter ex/

pressis: nō substantia eius apparet qua est ipse qđ est / sed assumptio formarū visibiliū eius omnipotentię subiacet.

Qui sint electi de q̄bus dicitur: De electis israel non dissonuit nec vnus: vbi de p̄destinatiōe quedā inserunt. Itē quō q̄ternario numero significati alio ꝑ eiusdē numeri figuram gerant: Questio. CII.

Epo.24.c. Et de electis israel non dissonuit nec vnus: et apparuerunt in loco dei: et māducauerūt ꝛ biberunt. Quis dubitet illos quos nominatim expressit / et septuaginta seniores nūc appellatos electos israel: qui procul dubio ꝑsonā gerebant eorū
1.thessal.3.a. qui electi sunt in populo dei. Non enī om-
2.timoth.2.b. nium est fides: Et nouit dn̄s q̄ sunt eius. In magna autē domo sunt alia vasa in honorem: alia in cōtumeliā. Quoniā ergo quos
Roma.8.f. ante p̄sciuit / ꝑdestinauit: quos autē p̄destinauit / illos ꝛ vocauit: quos autē vocauit ipsos ꝛ iustificauit: quos autem iustificauit ipsos ꝛ glorificauit: ꝑfecto de electis israel nō dissonuit nec vnus. Significat aūt i quaternario numero i moyse ꝛ aarō ꝛ nadab et
Bl.ꝛ abiu. abiud / ꝑpter quattuor euāgelistas: et totius orbis qui in quattuor partes diuidit promissionē: et septuaginta de senioribus israel numero .s. septenario deciplato: qui ptinent ad significandū spiritūsanctū. Saphiro autē significat vita celestis: maxime quia dictū est: Sicut aspectus firmamenti: firmamentū autē celū appellari quis nesciat? Et forma lateris in eodē saphiro quadraturā ipsam / vel stabilitatē / vel eiusdem quaternarij numeri sacramentum figurat. Q, autē mādūcāt et bibūt: in loco dei suauitatē saturitatēq̧ ꝑfigurat vł significat in
Deut.5.a. illo regno eternitatis. Beati enī q̄ esuriūt et sitiunt iusticiā qm̄ ipsi saturabunt. Ubi ꝛ do-
Matt.8.b. minus dicit venturos multos: quos vtiq̧ nisi electos / p̄scitos / p̄destinatos / vocatos / iustificatos / glorificatos / et recubituros cū abraā ꝛ isaac ꝛ iacob in regno celorū? Nam et alio loco ipse hoc promittit fidelibus su-
Luc.12.e. is: ꝙ faciat eos recumbere: et trāseat et ministret eis.

Quid sibi velit ꝙ iesus naue nō commemoratus in illis quattuor de quibus mentio fit / subito cū moyse apparet ⁊c. Questio. CIII.

Epo.24.c. Quid sibi vult ꝙ iesus naue nō commemoratus in illis quattuor: subito cū moyse apparet / ꝛ cum illo ascendit in montem ad accipiendas tabulas legis: et subito rursus idē iesus abscōdit: id est tacetur: ꝛ moyses accepit legē in duab⁹ tabulis: ꝛ cū eo iterū apparet. An forte significat nouum testamentū nomine iesu ꝛ abscōditū esse in lege: ꝛ aliquādo apparere intelligentibus. Q, vero iesus iam vocatur cū in libro numerorū quando id nomen acceperit / scri- Numeri.14.a. ptura testat ꝙ iam ꝑpe esset vt terram promissionis intrarēt: per ꝑlepsim / hoc est per p̄occupationē anticipat scriptura qđ postea factū est. Omnia quippe ista posteaq̄ facta sunt scripta sunt: ac p hoc qm̄ factuȝ est quō cōmemorat / nōdū vocabatur iesus / sed qm̄ scriptū est iā hoc vocabat.

Que sint cymacia aurea versatilia in circuitu: Questio. CIIII.

Et facies in ea cymacia aurea versa- Epo.25. tilia in circūitu. Cymacia dixit quę in quadratura extant per quattuor partes: sicut mensę quadrę fieri solent. Nec ꝙ ait versatilia / mobilia debem⁹ accipere: fixa sunt enī: sicut dixi mēsas habere solitas: sed versatilia dixit / tortilia / que grece vocant στρεπτα: vel cannalib⁹ sicut sūt columne tortiles: aut implicata duabus virgulis i modū restis / sicut etiā torques fieri solēt. Qđ autē ait: Et fabricabis illi quattuor annulos aureos / ꝛ impones sup quattuor latera arcę: duos ānulos in latere vno ꝛ duos ānulos i latere altero ad quattuor angulos occurrūt q̄ttuor annuli singuli in singulis: ꝛ per angulorū numeruȝ fit / vt qđ in duob⁹ laterib⁹ ponit etiā in oib⁹ q̄ttuor ponat. Unus enī angulus duobus lateribus cōmunis est: Alioquin nō occurrit / vt bini ānuli ponant per quattuor latera cum sint quattuor ānuli: octo quippe esse debuerunt / si aliter intelligim⁹ ꝙ quod dixi fieri numero angulorū. Ad hoc enī ānuli in angulis ponuntur: ꝙ inducant supportatoria vel gestatoria q̄bus arca q̄ttuor hominib⁹ hinc atq̧ inde portet.

Que sit rō ꝑpitiatorij sic instituēdi: Et quid aurū ꝛ arca significent: Questio. CV.

Epo.25. Propitiatorium ad quid dicat superimponenduȝ super arcam queri solet: sed cū aureū fieri iubeat / eiusq̧ longitudinē ꝛ latitudinē tantam exprimat / quāta ꝛ ipsius arcę dicta est: procul dubio velut tabulā aureā tantę formę fieri p̄cepit qua tegeret arca: ita vt in ipso ꝑpitiatorio essent duo cherubin / hinc atq̧ inde alterutrū attendētes: ita vt vultus eorum in propitiatoriū essent: et pennis suis obumbrarēt ꝑpitiatoriū: quod magnū est

sacramentū. Aurū quippe significat sapiētiā: arca significat secretū dei. In arca iussa sūt poni lex/ et manna/ et virga aarō. In lege precepta sunt: virga potestatē significat: māna gratiā: qz nisi cū gratia nō est potestas precepta faciēdi: Uerūtā qz lex a quis pficiēte nō ex omni pte cōplef/ ppitiatoriū est desup: Ad hoc enim opus est vt propitius sit deus: et
Jaco.2.c. ideo desup ponit: qz superexaltat misericordia iudicio. Duo vo cherubin pēnis suis obumbrantes ppitiatoriū .i. honorāt velādo: qm mysteria ista ibi sunt: et inuicē se attendunt: qz cōsonāt: duo quippe ibi testamēta figurāt. Et vult' eorum sūt in ppitiatoriū: qz misericordiā dni/in q vna spes ē valde cōmēdāt. Deniqz hinc se pmisit locuturū deus ad moysen de medio cherubin de sursū ppitiatorij. Porro si creatura rōnalis in multitudine scientie /qm hāc interptationē habet cherubin/ duob' ipsis aialib' significat: ideo duo sūt/ vt societatē charitatis cōmendēt: ideo pennis suis ppitiatoriū obumbrāt: qz deo non sibi tribuūt pēnas suas .i. deū honorāt virtutib' qbus pstant: et vult' eorum nō sunt nisi in ppitiatoriū/ quia cuicunqz prouectui ad multitudinem scientie spes non erit/ nisi in dei misericordia.

Quō accipiendū sit illud: Erunt ānuli in thecis suppoztatoriis ad tollendā mensam: Questio.CVI.

Exo.25.c. Quod ait: Erūt ānuli i thecis supportatorijs ad tollendā mēsā: hoc intelligendū ē / qz annuli essent velut thece supportatorie .i. quo supportatoria tāqz in thecas inducant. Erūt quippe in thecis: ita dictū est tanqz diceret/ erūt p thecis.

Que sit ratio: Tabernaculū fieri iubeat dece auleorū: Et qd sibi velit qz tā sepe dicit: Cherubin facies ope textoris: Questio.CVII.

Exo.26.a. Decem auleorum iubet fieri tabernaculum/ cū sit decalog' legis. Aulea vo significāt latitudinē/ ppt facilitatē.
Roma.13.c. Charitas quippe plenitudo legis est: et nō nisi charitati sunt precepta facilia: vn ipa dilatatio cōmēdat cū dr: Dilatasti gressus meos
Ps.17. subt' me: et nō sūt infirmata vestigia mea. Sz qm ista dilatatio p grāz fit dei: charitas
Roma.5.a. em dei diffusa ē i cordib' nris: nō p nosipos s p spm sctm q dat' ē nobis: ido hic mystice ipse numer' etiā cōmendat/ q ptinet etiā ad spmsanctū p quē lex possit ipleri. Dicit em auleū longitudinē debere habere in cubitis viginti octo. Iste aūt numer'/ qz p septenariū diuidēdus ē/ significauit: cū dicat latitudinē auleę in cubitis qttuor: Qualē em septē sūt vigintiocto. Et ē etiā iste numer' pfect': qz sicut senari' suis partib' cōstat. Qd vero tā sepe dic: Cherubin facies ea ope textoris: quid aliud qz in his omnibus multitudinē sciētie cōmēdat: qd interptat cherubin.

Quō et in q significatione morali papiunt fieri sup tabernaculū vndecim vela capillacia / seu saga cilicina: vt alia lra hz: Qō.CVIII.

Facies vela capillacia opire sup Exo.26.b. tabernaculū: Undecim facies ea: q Al.cilicina capillacia vela sūt .i. cilicina vndecicius esse: In pctis quippe trāsgressio ē. Trāsgressio vero vndenario numero significat: qm trāsgredit denariū: id est legē: ideo ipsa vndecim p septenariū multiplicata / faciūt septuagitaseptē: Ubi significauit dns vniuersā remissionē pctorum dicēs: Nō solū sep Matth.18.c. ties/ verūetiā septuagiesseptiēs: qt generatiōes reperiunt/ cum lucas a baptismo dni enumerās sursum versus ascēdit et puenit p adam vsqz ad deū. Ad h em fit significatio pctorum in his velis/ vt p pfessionē exprimant/ et p gratiā q data est ecclesie aboleant: h est tegant. Unde dicitur: Beati quorum remisse Ps.31. sunt iniquitates et quorum tecta sunt pctā. Deinde iubet ea vela cooperiri pellib' arietinis rubricatis. Aries autē rubricatus cui nō occurrat christus passione cruentatus? Significant his etiā martyres sancti: quorum orationibus ppitiatur deus peccatis populi sui. Ipsis deniqz supiaciunt pelles hiacynthine: vt significet vita eterna viridi tate tanqz v igore ppetuo.

Quid significationis habeat qd grece dr: Facies duos aconicos etc.

Acies duos anconicos (Qō.CIX. Exo.26. columne vni cōsistētes ex aduerso: hoc est vnū hinc: et vnū inde de lateribus colūne: αγκωνίσκοι aūt dicit/ qd vulgo vocamus αγκῶνες: sicut sunt in columnis cellarū vinariarū qb' incūbunt ligna q cupas ferūt. Ducta ē aūt similitudo verbi a cubitis vbi flectunt man'/qb' incūbunt recūbentes: q grece αγκῶνες vocant.

Quid sit illd: Bases columnarū duas vni etc. Questio.CX.

Ases colūnarū duas vni. Bases nō Exo.26. eas hī videt dicere scriptura qbus columne ab imo fulciuntur/ sed etiā superiores que capitella nos dicim'. Ideo dicit duas bases colūne vni in ambas partes eius: Nam que sunt ambe partes/ nisi inferior et superior?

Quō colūnas octo z bases sedecim fieri pręcipit: Questio.CXI.

Exo.26. q Uod octo colūnas z bases earū se
decim ſm supradictā rōnem a poste
riorib⁹ tabernaculi ſcptura dicit / cū
superius sex dixerit : intelligit annumeratꝭ
duab⁹ angularibus octo fieri.

Que sit differentia inter sanctū / z sanctum sctōꝝ: vbi dr: Et diuidet vobis velamē inter mediū sctm̄: z inter mediū sctm̄ sctōꝝ: Qō.CXII.

Exo.26. e T diuidet vobis velamen intꝰ me
diū sctm̄: z intꝰ mediū sctm̄sctōꝝ.i.vt
inter sctm̄ z sctm̄sctōꝝ sit h̄ velamē
de quo nūc loqtur in q̄ttuor colūnis exten
tum. De hac differētia intꝰ sctm̄ z sctm̄sctōꝝ
Heb.9. ad hebręos epl'a loqtur: q2 vbi arca testimo
nij / ibi sctm̄sctōꝝ: h̄ est intꝰ intra velū / foris
autē mēsa z candelabꝝ: z cętera q̄ pauloan
te dixit quēadmodū fierēt / sctā dicta sunt z
nō sctāsctōꝝ: Et significat foris vetus testa
mētū: intꝰ aūt z nouū: cū sit vtꝝq; in lectiōe
veterꝭ testamēti / z expssū opib⁹ / z significa
tiōe figuratū. Ac p h̄ in sctis figura figurę /
q2 figura est veteris testamēti: in sctis autē
sctōꝝ figura ē ipsi⁹ veritatis: q2 figura ē no
ui testamēti: Totū quippe vetꝰ testamētū in
his rebus z celebrationibus / quę ita obser
uanda p̄cipiunt / figura est.

Cur p̄cipit altare fieri triū cubitoꝝ in altitudine / cū hō vir lōgior sit. Itē quō sup altare ligneū sacrificium qd̄ precipit / posset incendi:

Exo.27. d E altari querit quō (Questio.XIII.
trib⁹ cubitꝭ altū eē voluerit: cū tāta
fere sit staturę hōis altitudo. Quō
ergo ministrabat altari: cū gradus habere
Exo.20.d. altare alio loco ꝓhibeat? Ne pudenda inqt
tua reueles sup illud. Sed illud dicebat de
altari qd̄ terra vel lapidib⁹ ꝯstruendū esset:
vbi gradus ipsi coędificati ad corpus alta
ris vtiq; ptinerēt: nūc xō de tabulis fieri al
tare p̄cępit: q̄ si apponeret ad horā admini
strationis aliqd vbi staret minister altaris:
z pacto ministerio tolleret / ad corp⁹ altaris
nō vtiq; ptineret. Itē querit quō sup alta
re ligneū sacrificiū qd̄ inferebat posset incē
Al.†precepit di: p̄sertim q2 cōcauū fieri † iubet z craticulā
deponi vsq; ad mediū ei⁹.i.mediū ꝯcauitatꝭ
ei⁹ / ope factuz reticulato: An qm̄ dixit: Et
facies cornua ī quattuor angulos / ex seipo
erūt cornua et teges illa ęramento? Nō ad
sola cornua referendū est qd̄ ait: teges illa
ęramento / sed ad oīa de quibus loquebat
de altari fabricando p̄cipiens.

Quid per spiritum intellectus / et per stolas cuz† cornibus intelligatur: Questio.CXIIII. Al.†corimbis

e T tu loquere omnibus sapiētibus Exo.28.
mente quos repleui spiritu intelle
ctus: εσθησεως quidem gręcus ha
bet / quem latine sensum / nō intellectuz di
cere solemus: Sed scptura de sensu interio
re quē intellectū vocamuſ sic loqui solet: si
cuti est ad hebręos: Perfectoꝝ est autē soli Heb.5.d.
dus cibus eorū qui per habitū exercitatos
habent sensus ad discernendū bonū z ma
lum. Ibi enim quod posuit sensus / gręcus
habet εσθησία. Quē q̄ istum spm̄ / nisi spm̄
sanctū debemus accipere? Et stolas quas
faciet / pectoralem / humeralem / z tunicā ta
larem / z tunicā cum † cornib⁹. Has appella Al.†corimbis
tas stolas esse z cętera / cū superi⁹ vnā stolā
faciendā ꝓposuisset / notandum est. Tuni
cam vero cum † cornibus / honestius puta Al.†corimbis
runt latini interpretes dici / q̄s si dicerent cū
cyrris: qui bene dispositi ornamento esse
vestibus solent.

Que sint aspidiscę: de quib⁹ in alia trāslatione quā augustin⁹ tenet / mētio fit: z quid spithamus: z qui lapides in quibus nomina filiorum in scripta dicuntur ſm eoꝝ natiuitates: Questio.CXV.

a Spidiscas in veste sacerdotali quas Exo.28.b.
dicat: vtrū scutulas / quę a scuto la
tine appellant: quia z gręci scutum
ασπίδα appellāt: An vero aspidiscas pro
pter diligentem colligantiā dicit ab aspide
serpēte: sicut etiā murenulę appellant. Spi
thamus autē longitudo: et spithamus lati
tudo: latini quidā interpretati sunt mēsurā
extentę palmę a fine pollicis vsq; ad finem
digiti minimi. Itez qd̄ dicit: Sumes duos
lapides onychinos / z sculpes in eis noīa fi
liorum israel: sex nomina in lapide vno: et
sex reliqua in altero iuxta ordinē natiuita
tis eorum: an intelligendum sit vt lapides
sint de nominibus filiorum israel ſm nati
uitates eoꝝ / id est ſm ordinē quo nati sunt.

Quomodo rationale vocetur propter inopiā lingue: quod gręce non sic dicitur: Questio.CXVI.

e T facies super rationale fimbrias Exo.28.d.
complectentes opus catenarum de
auro puro: quod latini rōnale inter
pretati sūt / inopia linguę fecit: gręc⁹ habet
eni λογίον: nō λογιαν. Rōnale autē illud
solemus appellare qd̄ gręci dicūt λογικον.
Sz qm̄ λογοσ in gręca lingua ambiguum

est: vtrū verbū significet/an ratione; qz vtriusq3 rei nomē ē: vbi putatū ē a verbo ductuz λογιον/ eloqū nři interptati sunt. Nā3 qð
Ps.11. habem9: Eloqa dñi/eloquia casta: greci habent λογια. Hic vero in veste sacerdotali qð ex auro ⁊ hiacyntho/⁊ purpura/et cocco duplici torto/⁊ bysso duplici torta fieri pręceptū est/ qdratū duplex qð eēt in pectore sacerdotis et λογιον vocaret/ incertū vtrū a rōne/an a verbo ductū fuerit: interptes nři a rōne dictū putātes rōnale appellauerūt.

Quō pcipit: Impones sup rationale demōstratione ⁊ veritatē: Questio.CXVII.

Exo.28.c. Impones super rōnale iudicij demōstrationē et veritatē. Quid sibi hoc velit/ vel in quali re/ vł metallo poneret sup rōnale demonstratio ⁊ veritas/ qm̄ talia dicit fieri in veste sacerdotis q̄ corpaliter fiūt/ inuenire difficile ē. Fabulant tñ quidā lapidē fuisse cuius color/ siue ad aduersa/siue ad psperą mutaret qñ sacerdos intrabat i scā: et hoc esse qð ait: Et afferet aarō iudicia filioꝝ isrł sup pect9 suū: ostēdēs videlicet in illa demōstratiōe ⁊ veritate/ quid de illis iudicauerit dñs: qꝫ qꝫ possit intelligi demōstrationem ⁊ veritatē lr̄is impositam sup λογιον.

De tunicę talaris/⁊ peristonij cōfectione fm aliā lrā3: Qō.CXVIII.

Exo.28.e. Facies tunicā talarē hiacynthinā: id est vsq3 ad talos depēdentē: ⁊ erit peristoniū ex ea mediū. i. qua caput eijciatur. Hoc ē eñ qð greci dicūt περιστομιον. Orā habens in circuitu peristonij/ opus textoris/ ptextā. i. ne ipa ora extrinsecus assuat: hoc videt dicere cōmissurā ptextam. Vñ etiā addidit: ex ipsa ne rumpat. i. vt ex seipa sit ipsa ora cōtexta cū veste.

Quid significationis habeat/ q aaron intrantis ⁊ exeuntis in sanctum/ vox tā stricte pcipit audiri/ sub pena mortis: Questio.CXIX.

Exo.28.f. Erit aaron cū ceperit fungi sacerdotio/ audiet vox ei9 intrāti in sanctuariū i pspectu dñi et exeūti vt nō moriat: intrātē ⁊ exeūtē vocē de tintinnabulis dič audiri/ tātūq3 ibi pōdus obseruatiōis posuit vt diceret/ ne moriat. Testimonia q̄ quedā significari voluit in veste sacerdotali q̄ vtiq3 significat ecclesia p hec tintinnabula: vt nota sit cōuersatio sacerdotis/ sicut
Titum.2.b. aplš dicit. Circa oēs teipm̄ bonoꝝ operum
2.timoth.2.a. pbēs exēplū: Aut illō: Quę audisti a me p multos testes/ hęc eadē cōmēda fidelib9/ et his qui idonei sunt et alios docere. An qd aliud: magnū tamen est quicquid illud est:

Intranti autem ⁊ exeunti/ pro intrantis et exeuntis locutio est: vox pro sonitu: nā tintinnabuloꝝ magis son9 q̄ vox est:

Quō sanctitas dñi formari iubeatur in lamina aurea: et reliqua eiusdem loci: Questio.XX.

Exo.28.f. Facies laminam aureā puram: et formabis in eadē formatione † sanctitatem dñi: ⁊ impones illud super hiacynthū duplicē tortā ⁊ erit sup mitram: scdm̄ aspectū mitrę erit: ⁊ erit supra frontē aaron/ vt auferat peccata sctōꝝ quęcunq3 sanctificabūt filij isrł ois datus sctōꝝ eoꝝ. Quō formet in lamina sanctitas dñi/non video: nisi aliquibus lr̄is: q̄s quidā q̄ttuor esse dicūt hebręas: quod vt greci appellant τετραγραμματον nomē dei ineffabile credunt fuisse vł esse adhucusq3. Sed quęlibet sint/ vł quōlibet se habeāt illę litterę vt dixi scitatē dñi vel sanctificationē si hoc magł dicendum est/ qð grecus habet αγιασμα nō nisi in auro litteris formari potuisse crediderim. Ibi aūt dicit sacerdotē sanctorum auferre pctā/ qcūq3 sanctificabunt inqt filij israel ois datus sanctorū eorū: qð arbitror dictū in eis sacrificijs q̄ offerūt p peccatis suis vt nō sanctoꝝ hoim intelligam9: ꝟ sanctoꝝ ab eo/ q sunt sancta q̄ offerunt p peccatis. Cum ergo de lamina dixisset: adiūxit atq3 ait: Et auferet aarō pctā eoꝝ quęcūq3 sanctificabunt filij israel omnis datus sanctus eorum: id ē sacerdos auferet quęcūq3 offerūt pro peccatis suis/ quę dicunt ⁊ sancta/ quia † iustificātur ⁊ peccata: qz pro peccatis offerunt: sicut multis locis hocipsum euidenter scriptura cōmemorat. Qð autē adiungit ⁊ dicit. Et erit sup † frontem aaron semper acceptū illis in pspectu dñi/ ⁊ ad laminā illam reuertit: In quo aduertendū si inueniri pōt qui nō habeat necessitatē pro suis offerre peccatis pter christum/ q solus pōt omnium auferre pctā: intelligit frōtis ornamētū: fiducia bonę vitę/ quā qui vere pfectęq3/ nō significatiōe s3 veritate sacerdos habet/ solus pōt auferre pctā: nec habet necessitatē offerre pro suis.

Al. † significantem dei
Al. † sanctificantur
Al. † aspectū illius

Quomodo precipiatur vt manus aaron et filioꝝ ei9 impleant: Questio.CXX.

Exo.28.g. Et aaron ⁊ filijs d aaron: cū pciperet loquēs ad moysen quō vestirent et vngerent: quid est qð ait: Et implebis manus eoꝝ vt sacerdotio fungant mihi. An forte munerib9 quę offerenda sunt deo?

Quō femoralia linea pcipiunt tegere turpitudinem sacerdotum:

Exo.28.g. Et facies eis fe/ (Questio.CXXII.
moralia linea: tegere turpitudinem corporis eorum: a lumbis vsqz ad femora erunt. Cum vestis tanta cooperiat totum corpus: quid est quod ait: femoralia facies linea tegere turpitudinem corporis eorum: quasi apparere posset tanta desuper veste adhibita: Nisi quia signum esse voluit in hoc castitatis vel continentie: que ideo per indumentum significatur/ vt non ex seipso habita/ sed data intelligatur.

Quid significetur per cidaras:

Exo.28.g. Cum de filijs (Questio.CXXIII.
aaron loqueretur: Et indues eos inquit tunicas: et cinges eos zonis et circundabis eis cidaras: Quam dicit cidarim vel cidaras/ quid non est interpretatum/ nec in vsu modo est/ ignoratur: puto non tamen esse capitis tegimen vt nonnulli putauerunt. Necp enim diceret: circumdabis eis: nisi tale aliquid esset quod non capiti/ sed corpori † vsui esset. Al. † subesset

Quod sacerdotium filiorum aaron dicatur sempiternum/ cum iam non sit:

Exo.28.g. Et erit illis sa/ (Questio.CXXIIII.
cerdotium mihi in sempiternum/ De quo dicat in sempiternum/ de his significatiuis rebus superius sepe diximus: Nam vtiqz mutatum est hoc sacerdotium: vt ille esset in eternum secundum ordinem melchisedech: non secundum ordinem aaron. Ibi enim et iuratio/ et nulla dei Ps.109. penitudo/ qua significetur mutatio. Jurauit enim dominus: et non penitebit eum: tu es inquit sacerdos in eternum secundum ordinem melchisedech. De ordine autem aaron dictum est quidem: in sempiternum: vel propter tempus non preceptum quousqz obseruaretur: vel quo res significaret eternas: nusqz est tamen dictum de sacerdotio aaron: quia iurauit dominus et non penitebit eum: Et ideo dictum est in illo sacerdotio secundum ordinem melchisedech: non penitebit eum: vt significaretur/ quia de sacerdotio aaron penituit eum: id est mutauit illud

Quid per manus aaron significetur/ cum dicit: Et consummabis manus aaron: Questio.CXXV.

Exo.29.b. Quid est et consummabis manus aaron et manus filiorum eius. An per manus potestatem significauit/ vt aliquid etiam ipsi consecrare possent: Potestas autem sanctificatione consummabatur/ qua precepti sunt sanctificari a moyse.

Quod dicendo: Et supimponent aaron et filij eius manus suas etc. significetur vnde supra dictum sit: consummandas esse manus eorum: Questio.CXXVI.

Exo.29.b. Et adduces vitulum ad ostium tabernaculi: et supimponent aaron et filij eius manus suas super caput vituli in conspectu domini. Ecce vnde supra dictum est/ consummandas esse manus eorum: id est perficiendam potestatem: vt etiam ipsi sanctificarent: quod fit cum ponunt manus suas super vitulum immolandum.

Quid odor dei vocetur: Questio.CXXVII

Exo.29.c. Quod odor suauitatis/ sepe domino dicitur sacrificium de victimis pecorum in scripturis sacris: non vtiqz deus odore fumi delectatur/ sed tamen illud quod hic significatur spiritaliter deum delectat cum spiritaliter exhibetur: quoniam ipse odor dei spiritaliter intelligitur: Non enim sicut nos odorem corporeis naribus ducit: Sicut ergo ille olfacit: sic ista significant.

Quod pectusculum dicatur aaron:

Exo.29.e. Et sumes pectuscu (Questio.CXXVIII
lum de ariete consummationis: quod est aaron: id est ipsius aaron. Hoc enim pertinere voluit ad summum sacerdotem. Al. † quo initiatus est aaron

Quomodo multa alia intelligantur/ videlicet: Et erit aaron et filijs eius legitimum eternum: Et stola sancti: et reliqua sequentia: Questio.CXXIX.

Exo.29.e. Et erit aaron et filijs eius legitimum eternum a filijs israel: cum diceret de pectusculo et brachio victimarum. Memorauimus ille quem sepe supra commemorauimus. Et stola sancti que est aaron: erit filijs eius post eum vngere eos in ipsis et consummare manus eorum: Septem diebus vestiet se ea sacerdos qui successerit ei de filijs eius qui intrabit in tabernaculum testimonij deseruire in sanctis. Hec verba multas questiones habent. Nam primum hic notandum est: quomodo cum stolam dixerit sancti: postea pluraliter dicit vngere eos in ipsis/ tamqz in stolis. Nam et supra multas stolas eas dixerat/ quibus vna constaret: quamqz ambiguum sit/ vtrum in ipsis ab eo quod sunt ipsa genere neutro: quecunqz sunt quibus illa stola completur. i. vestis sacerdotalis: quod magis putandum est: eo quod in consequentibus dicit: septem diebus vestiet se ea sacerdos qui successerit ei: ea scilicet omnia que commemorauit cum vestem sacerdotalem describeret: repetiuit sane quod supra dixerat/ consummare manus eorum: vnde quid mihi videretur exposui. Quod vero ait: septem diebus vestiet se ea sacerdos: numquid alijs diebus se non vestiet: sed illis septem continuis intelligi voluit quibus eius sacerdotium quodammodo dedicatur: atqz hebdomadis est in eius inchoatione

festiuitas. Successorē aūt aaron eū dicit/ q̄ intrat tabernaculū testimonij deseruire in sctis: eū sc̄z significās q̄ nō poterat esse nisi vn⁹: non q̄les erāt filij aaron cū viuo patre suo: sed q̄lis successor ipsi⁹ aarō. Quō ergo ꝓpriū dicit hui⁹ vni⁹ esse / intrare in tabernaculū testimonij: deseruire in sctis: cū ⁊ illa q̄ sunt extra velū q̄ velant sctāsctoꝝ / sctā appellent: ⁊ tabernaculū testimonij etiā illō vocet / vbi sunt scta. i. mensa et candelabrū: vbi cū deseruiāt etiā sequentes sacerdotes ad mēsam et cādelabrum ⁊ ipm altare / quō vnū dicit successorē aaron q̄ intret in tabernaculū testimonij deseruire in sctis? Si dixisset deseruire in sanctis sctōrū / nulla esset q̄stio: Ad hęc enī vbi est arca testimonij solus vn⁹ intrabat sūmus sacerdos: qđ etiam in epla ad hebręos diligētissime cōmēdat: Heb. 9. Nisi forte eo ipso / q̄ vnū dic intrare i tabernaculū testimonij deseruire in sctis: nō vult vtiq̄ intelligi / nisi in sanctissanctoꝝ: quia ⁊ ipsa vtiq̄ sctā appellant. Nec enī oīa q̄ sctā sunt / etiā sctāsctoꝝ dici possūt: q̄uis econtrario / quę sctāsctoꝝ sunt / ꝓculdubio vtiq̄ sctā sunt. Vn⁹ aūt iste q̄ semel in āno intrabat in sctāsctoꝝ: q̄m christū iesuꝫ significabat / aptissime supdicta ad hebręos epla cōmendat. Qđ aūt p̄figuratū ē in sctāsctoꝝ / vt sup arcā q̄ legē habebat / esset ꝓpitiatoriū: vbi dei misericordia significat: intelligendū ē q̄ ꝓpiti⁹ sit pctis eoꝝ q̄ legē nō implent: Hoc mihi videt etiā in ipsa veste sacerdotl̄ significari. Nā et ipsa qđ aliud q̄ ecclesię sacramēta significat: qđ in λογίο. i. rationali in pectore sacerdotis posito iudicia constituit: in lamina vero sanctificationē ⁊ oblationē pctoꝝ: tanq̄ rōnale sit in pectore simile arcę in qua lex erat: ⁊ lamina illa i fronte similis ꝓpitiatorio qđ super arcam erat: et vtrobiq̄ seruaret qđ sc̄ptū est: Superaltat misericordiā iudicio. Jaco. 2. c.

Quid p̄terea sit / q̄ purificatū et sanctificatū altare septē dieb⁹ dicit qđ sctm̄ scti erit: Questio. CXXX.

Quid est q̄ purificatū ⁊ sanctificatuꝫ altare septē dieb⁹ dicit q̄ sctm̄ sancti erit altare? Nō quideꝫ dicit sanctū sanctoꝝ: sicut est illud qđ velo separat: vbi est arca testimonij: Verūtamē ⁊ hoc altare extra velum positum / per sanctificationem septem dierum dicit potius / q̄ per vnctionem fieri sanctum sancti. Exo. 29. f.

Quō intelligat: Qui s q̄ tetigerit altare sanctificabit. Et qđ dictū est Sub tortili corona eius in duo latera eius in duobus lateribus: et quedam alia: Questio. CXXXI.

Ait: Quis q̄ tetigerit altare sanctificabit: / cū de annulis loqueretur altaris incensi: qđ altare nō inaurari iussit: Et duos ānulos aureos puros facies inq̄t sb tortili corona ei⁹: i duo latera facies in duob⁹ laterib⁹: Quā grecus habet ita δυο κλιτα πλευρα ποιησοις: vel δυο κλιοσαι πρεσσευσεσ δυσιν πρευρεσ. Nam clite latera sunt: et pleure latera sunt. Vñ quidā latini sic interp̄tati sunt: in duas partes facies in duob⁹ lateribus. Nō autē ait grecus μερη / quod est partes / sed κλιτε qđ latera. Naꝫ hoc vbū ē in illo psalmo vbi scriptū est: Vxor tua sicut vinea fertilis in laterib⁹ domus tuę. Ac p hoc tm̄ casus interest: q: prius accusatiuum: post vo ablatiuū posuit / in duo latera facies: i duobus laterib⁹. Quis autē sit sensus difficile est assequi: nisi forte vt solet scriptura amare eclypsim / vt aliq̄d desit ⁊ subaudiat: etiā hic subaudiat / erūt: vt iste sit sensus: in duo latera facies / in duob⁹ lateribus erūt: id est ad duo latera facies annulos / quoniam in duobus lateribus erunt. Exo. 29. f. Exo. 30. a. Ps. 127.

Quid sit: Et arcus amitibus: Et vtruꝫ arcus / an thecę debeāt dici:

Et erunt arcus (Questio. CXXXII. amitib⁹ ita vt tollat illō i eis. Quos ānulos dixerat / arc⁹ dicit. Annulos quippe ꝓ rotundis ansis posuit. Et qđ est aliud ānulus vel circulus / nisi vndiq̄ arc⁹? Ideo quidā nolentes arcus dicere / thecas interp̄tati sūt / q̄bus amites inducerent / dicentes: Et erūt thecę amitib⁹: q̄si grec⁹ vo nō posset dicere: cū etiā thece grecū verbū sit: dixit autē ψαλιδεσ: qđ arcus interp̄tat. Exo. 30. a.

Quō intelligendū sit incensum continuationis: Et quō tm̄ semel in anno exorabit aaron de sanguine purificationis: ⁊ quedam alia:

Accendet sup (Questio. CXXXIII. illud incēsum cōtinuationis in conspectu dn̄i in ꝓgenies eoꝝ. Continuatiōis incēsum dicit / qđ cōtinuatim fieret. i. nullo die p̄termitteret. Cum de altari p̄ciperet incensi. i. in q̄ incēsum tm̄ poneret: nō holocaustū / non sacrificium / nō libatio / p̄dixerat idipm incēsum quotidie poni debere: nūc autē dicit: Et depropitiabit aarō vel exorabit sup cornua ei⁹ semel in āno de sanguine purificatiōis delictoꝝ. Depropitiabit / ab eo qđ ē depropitiatio: q̄ grece dr̄ εξιλασμοσ. Vñ etiā intelligēdū est / hoc q̄ semel in āno iubet fieri ad ꝓpitiandū deū sup cornua altaris incensi. i. vt de sanguine Exo. 30. a.

purificationis delictoꝝ victimarū.s.q̄ offeruntur ꝑ delictis semel in anno/tangantur cornua altarꝭ incēsi:nō ꝑtinere ad illā appositionem incensi/quā quotidie fieri iusserat. Illa eñ fiebat aromatib⁹/nō sāguine:ꝛ q̄tidie / nō semel in āno. Nō ḡ sim⁹ intellecturi semel in āno intrare sacerdotē solere in sanctasanctoꝝ/sed semel in āno cū sanguine:ꝛ q̄tidie q̄dē solereītrare sine sanguine causa incensi īponēdi. Cū sanguine autē semel in āno:maxime q꞉ sequiꝭ ꝛ dicit:Semel in anno purificabit illud: sctm̄sctōꝝ est dn̄o. Nō ergo semel in āno ponet illic incēsum quod q̄tidie fieri iussū est:sed semel in āno purificabit illud qđ cū sanguine fieri debere p̄ceptū est:ꝛ post hoc adiūgit: sctm̄sctōꝝ est dn̄o:ac ꝑ h̄ sctm̄sctōꝝ nō extra/s̄ intra velū erat:etiā illud ꝑfecto altare de q̄ nunc agiꝭ qđ poni ꝯtra velū intrinsecus iussit.

Quid sit qđ ait:Si acceperis cōputationēilioꝝ israel in visitationem eorum: Questio.CXXXIIII.

Exo.30.b. q Uid ē qđ ait:Si acceperis cōputationē filioꝝ isrl̄ in visitationeʒ eoꝝ: nisi quia iubet eos aliq̄n visitari et cōputari.i.numerari? Qđ ī dauid ꝑpterea

1.Reg.24. vindicatū intelligēdū ē:q꞉ de⁹ nō iusserat.

Quō p̄cipiunꭍ vt omnia vngāꭍ vnguēto chrismatis:et quedā alia subsequentia: Questio.CXXXV.

Exo.30.c. a Duertendū ē etiā ꝛ notādū quēadmodū vnguēto chrismatis oīa iussit vngi:tabernaculuʒ scʒ ꝛ ea q̄ in illo erāt:ꝛ deinde erūt sctāsctoꝝ: Oia scʒ cū fuerint vncta/erūt sctāsctōꝝ. Quid igiꭍ distabit iā inter illa interiora q̄ velo teguntꭍ ꝛc.si oīa cū vncta fuerint erūt sctāsctōꝝ: diligentius reqrēdū: hęc tn̄ notāda crediderimus vbi etiā meminerim⁹/ꝙ sicut d̄ illo altari sacrificioꝝ/ qđ post vnctionē appellari voluit sctm̄scti/ cōtinuo dictū est: Oīs q̄ tāgit illđ sanctificabiꭍ:ita de oīb⁹ postea q̄ de illo vnguēto vncta dicta sunt/ sctāsctōꝝ eadē sententia subsecuta est/vt diceretꭍ:Oīs q̄ tāgit ea sanctificabiꭍ:Qđ duob⁹ modis intelligi potest:siue tangēdo sctificabiꭍ:siue sanctificabiꭍ vt ei liceat tangere:si tamē nō licebat tangere populo tabernaculum / q̄n offerebat hostias/vel q̄cunq꞉ ab eis oblata offerebanꭍ deo. Nā cōsequenter nō solis sacerdotib⁹ / neq꞉ solis leuitis dicēdū admonet qđ ait ad moysen:ꝛ filijs israel loq̄re dicēs: vtiq꞉ filij israel tot⁹ ille p̄pl̄s erat. Jubet aūt illis dici :oleū unitio vnctionis/sanctū erit hoc vobis in ꝓgenies vr̄as : sup carnē hominis nō ūniet:ꝛ fm̄ cōpositionē hāc nō facietis aliud/ q꞉ similiꭍ sctm̄ est: ꝛ sanctificatio erit vobis. Quicūq꞉ fecerit silr̄/et q̄cūq꞉ dabit de eo exterę nationi/ interibit de p̄pl̄o suo. Jubet igiꭍ nō solis sacerdotib⁹/s̄ vniuerso p̄pl̄o israel / vt nō faciāt tale vnguētū in vsus humanos. Hoc est eñ qđ ait: Sup carnē hoīs nō ūnietꭍ. Prohibet ḡ simile fieri in vsus suos:ꝛ interitū minaꭍ si q̄sq꞉ similiꭍ fecerit.i. vnguentū ad vsus suos. Similr̄ si simile ꝯfecerit / vel cuiq꞉ hinc dederit exterę nationi. Ac ꝑ hoc ꝙ ait:Sctificatio erit vobis/ cū hoc ppl̄o isrl̄ vniuerso dici iubet:nō video q̄d intelligā: nisi quia licebat eis q̄n veniebāt cū suis q̄sq꞉ munerib⁹ tangere tabernaculū:ꝛ tāgendo sanctificabanꭍ ꝑpter illđ oleū q̄ cūcta puncta sunt:et hinc dictū: Oīs q̄ tāgit sctificabiꭍ: nō tn̄ sic quēadmodum sacerdotes/q̄ vt ęterno sacerdotio fungerentur vngebanꭍ ex illo.

Quid sit opus vnguentarij:

Exo.30.d. q Uod p̄cępit (Questio.CXXXVI. qb⁹ aromatib⁹ fiat thymiama .i.incensum:ꝛ dicit vnguētario more coctum opus vnguētarij: nō ideo putare debem⁹ vnguentū fieri.i. vnde aliq̄d vngaꭍ: sed vt dictū est thymiama / vel incēsum qđ imponaꭍ illi altari incensi:vbi nō licebat sacrificari:ꝛ erat intra sanctasanctoꝝ.

De discrimīe inꭍ altare incēsi ꝛ tabernaculū testionij .Qō.CXXXVII.

Exo.30.d. c Ōcides de illis minutim et pones ꝯ testimonia ī tabernaculo testimonij/ vn̄ innotescā tibi inde ī sctm̄sanctoꝝ erit tibi incēsum. Ecce iterū h̄ incēsum quia intus ponebaꭍ ad altare incensi qđ intus erat/sanctūsanctoꝝ dicꭍ:ꝛ tabernaculum testimonij ꝑprie dicꭍ/illud ipsum interius vbi arca erat/ adhibita sane differentia/cū ait: vnde innotescā tibi inde. Sic eñ dixerat primū de ꝓpitiatorio:qđ vtiq꞉ int⁹ est.i.intra velum supra arcam.

Quo spiritu beseleel architectus repletus dicit:et quō spūssanctus necdū nominat⁹ sub ꝓprio vocabulo reperiaꭍ: Questio.CXXXVIII.

Exo.31.a. q Uid est ꝙ beseleel cū iuberet adhiberi opib⁹ tabernaculi faciendis/dixit eū se repleuisse spiritu diuino /sapientię ꝛ intellect⁹ꝛ scientię in omni opere excogitare ꝛ architectonari ꝛc. Utrū spūssancti muneri etiā ista opa tribuēda sunt q̄ ꝑtinere ad opificiū videnꭍ:an ꝛ h̄ significatiue dictū ē: vt ea ꝑtineāt ad diuinū spm̄ sapię ꝛ intellect⁹ꝛ sciētię q̄ his reb⁹ significanꭍ: Tn̄ etiā hic cū spū replet⁹ dicaꭍ iste diuino sapięntię ꝛ scientię/nōdū legiꭍ spūssanctus.

Quid sibi velit: q cū de sabbato obseruādo pcipet ait: Testamētū eternū i me et filijs isrl: et nō ait inter me et filios israel. Questio: CXXXIX

Quid sibi vult q cū de sabbato obseruando pcipet ait: Testamentū eternū in me et filijs isrl: nō ait inter me et filios israel. An q sabbatū requie significat: et requies nobis nō est nisi in illo? Nā pfecto filios israel vniuersum pplm suū dicit. i. semen abraam: et est israel fm carnē et fm spm. Nā si isrl nō eēt dicēdus nisi ex genere carnis nō diceret aplš: Uidete isrl fm carnē: vbi pfecto significat eē israel fm spm. q in abscōdito iudeus ē et circūcisus corde. Sic ḡ melius fortasse distinguit: testamētū eternū in me: vt inde alius sit sensus: et filijs israel signum eternū. i. eterne rei signū: quō petra erat christus: q petra significabat christū. Nō ḡ ita itelligēdū ē testamētū eternū in me et in filijs israel: tāq̄ in deo et filijs isrl sit h testamētū eternū: i me: q i illo pmissa est redes eterna: et filijs isrl signū ē eternū: q filij isrl acceperāt obsuādū signū q redes significat eterna verl israelitl: h ē filijs pmissionis et visuri deū facie ad faciē sicuti est.

Exo. 31. d.

1. Cor. 10. d.

Roma. 2. d.

1. Cor. 10. d.

Quō in fine post tantū sermonē dat moysi tm due tabule lapidee: Questio. CXL.

Et dedit moysi sta (Questio. CXL. tim vt cessauit loqui ad eū / in mōte sina duas tabulas testimonij / tabulas lapideas scriptas digito dei. Cū tā multa locutus sit deus: due tm tabule dant moysi lapidee: q dicunt tabule testimonij future i arca. Nimirū oīa cetera q pcepit deus et illis decē pceptis q duabus tabulis cōscripta sunt / pēdere intelligunt / si diligent grant et bene intelligant: quō hec ipa rursus decem pcepta ex duobus illis / dilectiōe / scz dei et pximi in qbus tota lex pendet et pphete.

Exo. 31. d.

Matth. 22. d.

Qua de causa aaron iussit inaures tolli vxorum et filiarum vnde deos faceret: Questio. CXLI.

Quod iubet aaron inaures demi ab auribus vxorū atq filiarū / vt illis facere deos: nō absurde intelligit difficilia pcipe voluisse: vt h mō eos ab illa intētione reuocaret. Factuz tn illō ipm difficile vt eēt auz ad faciēdū idolū / ppt eos notādum putaui: q cōtristant si qd tale ppt vitā eternā diuinitus fieri vl eq aio tolerari iubeat.

Exo. 32. a.

Quō moyses dixerit: Hi dij tui isrl et cē. cū hoc populus nō dixerit: Questio. CXLII.

Ominus idicās moysi (Qō. CXLII. qd fecerit de vitulo pplš: h ē de idolo qō ex auro suo fecerant / dicit eos dixisse: Hi dij tui isrl q te eduxerūt de terra egypti: Qō eos dixisse nō legit: s animū eorū būc fuisse deus ōndit. Hoz qppe vboz gerebāt in corde sententiā / q deū latere nō poterat.

Exo. 32. b.

Quid p maliciā intelligat cū dr: Et ppitiatus ē dñs de malicia quā dixit facere pplo suo: Qō. CXLIII.

Et ppitiatus est dñs de malicia quā dixit facere pplo suo. Maliciā h pena itelligi voluit: sicut ē: Estimata est malicia exitus illorū. Scdm hāc dr: bonū et malū a deo: nō fm maliciā q hoīes mali sunt. Malus eñ deus nō est: sed malis ingerit mala: quia iustus est.

Exo. 32. d.

Sap. 3. a.

Quid mystice significationis habeat: q moyses tabulas fregit iterandas: et quō tanta supplicatiōe pro populo ad deum laborauerit: qui tam seuerus in vindicādo postea extitit: Questio. CXLIIII.

Ratus qdē moyses videt tabulas testimonij digito dei scptas collisisse atq fregisse: magno tn mysterio figurata ē iteratio testamēti noui: qm vetus fuerat abolendū et cōstituēdū nouū. Notandū sane qnta p pplo ad deū supplicatione laborauerit: q tā seuerus in eos vindicādo extitit. Qd aūt i ignē missū vitulū fusilē cōtriuit et in aquā sparsit: quā pplo potū dedit / quid nobis videat significare / iā alibi scripsimus in opere cōtra faustū manicheū.

Exo. 32. d.

Cōtra faustū li. 22. ca. 53.

Quō aarō dicat: Et dederūt mihi: et misi in ignē: et exijt vitulus hic: Qō. CXLV.

Et dederunt mihi: et (Qō. CLXV. misi i ignē: et exijt vitulus h. Cōpēdio locutus ē / nō dicēs qō ipe formauerit vt exiret vitulus fusilis: An excusatiōis cā / timēdo meritus ē tāq ipse in ignē perituz aurū piecerit: atq ipso nō id agente forma vituli exierit: Qō ideo nō ē credēdū hoc eū animo dixisse: q nec latere moysen posset qd esset in viro cū quo deus loquebat: et fratrem de mendacio nō redarguit.

Exo. 32. e.

Quō aarō dicat pplm dissipasse: cū ipsi petierint: Questio. CXLVI.

Et cum vidisset moyses pplm / quia dissipatus est: dissipauit eñ eos aarō vt in gaudium venirēt aduersarijs suis. Notandū est queadmodū illud totuz malum qō pplš fecit / ipsi aaron tribuat / q eis consenserit ad faciendū qō male petiuerant. Magis eñ dictū est: Dissipauit eos aaron / qm cessit eis / q dissipauerunt se ipsi q tantū malū flagitauerunt.

Exo. 32. e.

Quo pacto moyses dixerit: Dimitte populo: aut dele me de libro tuo quē scripsisti τc̄. Q̄ō.CXLVII.

Exo.32.g. Cum moyses dic̄ ad deū: Precor peccauit pp̄ls iste pctm̄ magnū τ fecerūt sibi deos aureos/ τ nūc si q̄dē remittis illis pctm̄ illoꝝ/remitte: sin aūt/ dele me d̄ libro tuo quē scp̄sisti. Sequit᷒ q̄dē h̄ dixit: vt in ꝯsequētib᷒ rōcinatio cōcludat̄.i. vt q2 de᷒ moysen nō deleret de libro suo/pp̄lo peccatū illud remitteret. Uerūtm̄ aduertēdū ē q̄tū malū in illo pctō ꝑspexerit moyses/qd̄ tāta cęde crediderit expiādū: q̄ eos sic diligebat/ vt ꝑ eis illa verba deo funderet.

Cur nulla vindicta ī aaron processerit: cū tm̄ dictus sit dissipasse populum/ et factura vituli fecisse: Questio.CXLVIII.

Cum tn̄ q̄nq̄/cū superius pp̄lm dissipasse dict᷒ sit aarō: cur in ip̄m vindicta nulla ꝓcesserit:
Exo.32.f. neq3 cū moyses interfici iussit oēm q̄ leuitis euntib᷒ ad portā τ redeuntib᷒ occurrisset armatis: neq3 cū postea factū ē qd̄ scp̄tura dicit: Et ꝑcussit dn̄s pp̄lm ꝓpter facturā vituli quē fec aarō: maxime q2 et h̄ h̄ idē repetēdo inculcatū ē. Non eni dictū ē: Et ꝑcussit dn̄s pp̄lm ꝓpter facturā vituli quē fecerūt: s̄ quē fecit aarō: et tn̄ nō est ꝑcussus aaron. Quid etiā illud qd̄ de sacerdotio ei᷒ ante pctm̄ ei᷒ de᷒ p̄cipiebat ip̄letū ē: sed iussit τ ipsum et filios ablui: τ sic ordinati sunt in sacerdotio. Ita nouit ille cui parcat vsq3 ad commutationē in meli᷒: τ cui parcat ad tēpus/ q̄uis eū p̄scierit in meli᷒ nō mutari: τ cui nō parcat vt mutet̄ in melius: τ cui non parcat ita
Al. ꝑnec. vt †vitę mutationē ei᷒ expectet: τ h̄ totū ad id redit qd̄ apostolus dicit exclamans: Q̄
Roma.11.d. inscrutabilia sunt iudicia eius et inuestigabiles vię eius.

Quō et q̄re irascendo dicat de᷒: Uade ascende hinc tu τ pp̄ls tuus quē eduxisti de t̄ra ęgypti: Et quō de᷒ dixerit eidē moysi: Sine me: τ iratus conterā eos: An iubendo: an petēdo: cū neutrū maiestati diuinę cōueniat: τ quid nobis ī hoc significetur: Questio.CXLIX.

Exo.33.a. Uade et ascēde hinc tu τ pp̄ls tu᷒ quē eduxisti de terra ęgypti. De᷒ irat᷒ dicere videt̄: tu et pp̄ls tu᷒ quē eduxisti de t̄ra ęgypti: Alioqn dixisset: tu τ pp̄ls me᷒ quē eduxisti d̄ t̄ra ęgypti: s̄ illi qn̄ idolū poposcerūt ita locuti sūt. Moyses eni hic hō q̄ eduxit nos d̄ terra ęgypti: nō scim᷒ q̄d factū sit ei: liberationē suā in hoīez ꝯstituēdo deferebāt: Hoc eis mō replicat̄ cū d̄r: Tu τ pp̄ls tu᷒ quē eduxisti d̄ t̄ra ęgypti: qd̄ illis ē criminis/ et nō moysi. Nō eni aliud volebat moyses nisi vt nō in illo/ s̄ in dn̄o spez ponerēt: et dn̄i miscd̄ia se cū g̃rarū actione crederent ab illa seruitute liberatos: cui᷒ tm̄ apud deū tanq3 fidelissimi famuli tantū erat meritū ꝑ
Al. †irascar contra eos illi᷒ g̃fam/ vt ei diceret de᷒: Sine me: τ †irat᷒ ꝯterā eos. Qd̄ vtrū iubētis sit cū ait: Sine me/ an q̄si petēt̄ sit: vtrūq3 videt̄ absurdū: Nā etsi iubebat de᷒/ inobedient̄ famul᷒ nō parebat: et deū hoc a seruo velut ꝑ bn̄ficio petere nō decebat: cum p̄sertim posset eos etiā illo nolente conterere. Ille itaq3 ibi sensus in promptu ē/ q̄ his v̄bis significat de᷒ plurimū apd̄ se ꝓdesse illi pp̄lo: q2 sic ab illo viro diligebāt̄/ quē sic dn̄s diligebat: vt eo mō admoneremur/ cū merita nr̄a nos grauassēt ne diligamur a deo releuari nos apd̄ eū illoꝝ meritis posse q̄s de᷒ diligit. Nā cū ab oīpotēte d̄r hoī: Sine me τ ꝯterā eos: q̄d aliō d̄r/ q̄3 ꝯtererē eos/ nisi diligerēt̄ abs te: Ita q̄ dictuz est: Sine me: ac si diceret̄: noli eos diligere τ cōterā eos: q2 ne id faciā dilectio tua in illos intercedit mihi. Obtēperādū aūt eēt dn̄o dicēti: noli eos diligere/ si h̄ iubēdo dixisset: τ nō poti᷒ admonēdo τ exprimendo q̄d illū ab eoꝝ supplicio reuocaret: nec tn̄ etiā illo intercedēte sine flagello disciplinę pp̄lm dereliq̄t. Nescio q̄ eni modo vt sic eos diligeret ipse moyses de᷒ illos occultius diligebat/ q̄ manifesta voce terrebat.

Quō dn̄s quasi ꝑ apostrophen cōuertēs sermonē ad populū/ plus misericordię in angelo q̄ pp̄lm ducat/ q̄3 in se esse significet: Q̄ō.CL.

Exo.33.a. Ubi dic̄ de᷒ ad moysen: Uade τ ascēde hinc tu τ pp̄ls tu᷒ quē eduxisti de terra ęgypti in t̄rā quā iuraui abraā isaac et iacob dicens: Semini vr̄o dabo eā: cōtinuo tā̄q3 ad ip̄m moysen adhuc loquat̄ occulta ꝯuersiōe: q̄ grece αποστροφη dicit̄/ iā ad ip̄m pp̄lm loquit̄ dicēs: Et simul mittā angelū meum ante te τ eijciet chananęū et
Al. †ethęū amorręū τ †ęthęū τ pherezęū τ gergezęuz et euęū τ iebusęū: τ introducet te ī terrā fluētē lac τ mel. Nō eni ascendā tecū: q2 pp̄ls dura ceruice es vt nō deleā te in via. Magna sacramenti et mira ꝓfunditas: tanq3 miscd̄iā maiorē posset angelus habere q̄3 deus: qui pp̄lo durę ceruicis parceret: cui de᷒ si cū illis esset ipse nō parceret: τ tn̄ etiā ꝑ angelū suū se q̄damō ab eis absente q̄ nusq3 eē absens p̄ōt/ implere se dicit qd̄ p̄rib᷒ eorū iurauit: tā̄q3 τ hic ostendēs h̄ se id̄ facere: q2 illis patribus iustis ꝓmisit/ non q̄ isti digni essent.

Quid ergo significat/nisi forte ideo se non esse cũ eis:qꝛ dura ceruice fuĩt:qꝛ nõ cũ ꝑpitium sed salubrẽ/ nisi humilitas ⁊ pietas capit. Esse autẽ deũ cũ durę ceruicis hoib⁹/ nihil est aliud ꝙ̃ vindicãdo adesse atqꝫ puniẽdo. Vñ cũ eo mõ malis nõ adest parcẽdo: facit qđ ꝑtinet ad illud qđ dr̃: Auerte faciẽ tuam a pctis meis:qꝛ nisi auertit/ aduertit. Ps.50.
Ps.67. Sicut enim fluit cera a facie ignis:sic pereant peccatores a facie dei.

Quõ moyses volens manifeste seu sciẽter videre deũ/duplicem se hr̃e dilectionẽ significet: Qõ.CLI.

Exo.33.c. Et dixit moyses ad dñm: Ecce tu mihi dicis: Deduc ꝑlm hũc: tu aũt nõ demõstrasti mihi quẽ simul mittas mecũ. Tu aũt dixisti mihi: scio te pre oib⁹: ⁊ gratiã habes apud me. Si ḡ inueni gratiã in cõspectu tuo/ostẽde mihi temetip̃m manifeste vt videam te:vt sim inueniẽs gratiã ante te: et vt sciã/qꝛ pp̃ls tuus est gens hec. Qđ habet grecus γνωστοσ/ħ quidã latini interp̃tati sunt manifeste/cũ scrip̃tura nõ dixerit φανερωσ. Potuit ḡ fortasse potꝰ dici: Si inueni gratiã in ꝯspectu tuo/ ostẽde mihi temetip̃m vt sciẽter videã te:qbus verbis satis ostendit moyses ꝙ nõ ita videbat deũ in illa tanta familiaritate cõspect⁹ vt desiderabat videre:qm̃ ille oẽs visiones dei q̃cũqꝫ mortaliũ ꝑhibebanť aspectib⁹/⁊ ex qb⁹ fiebat son⁹ quo mortalis attingeret audit⁹/sic exhibebanť assũpta/sicut de⁹ volebat specie q̃ volebat: vt nõ in eis ipsa vllo sensu corpis sentireť diuina natura / ḡ inuisibilis vbiqꝫ tota ẽ/⁊ nullo ꝯtineť loco. Et qꝛ in oib⁹ ꝑceptis ħ ẽ dilectiõis dei ⁊ ꝑximi/ tota lex pendet:ideo moyses i vtroqꝫ suũ desideriũ demonstrabat: In dilectiõe.s.dei vbi ait: Si inueni gratiã in ꝯspectu tuo/ ostẽde mihi temetip̃m manifeste vt videã te vt sim inueniens gratiã in cõspectu tuo: In dilectione autẽ proximi vbi ait:et vt sciam quia populus tuus est gens hec. Matth.22.d.

Quid sit qđ dicit deus: Qm̃ scio te pre oibus ex noie: Questio.CLII

Exo.33.d. Quid est qđ dicit de⁹ ad moysen:qm̃ scio te pre oib⁹. Nunqd ḡ de⁹ nouit plus aliq̃ ⁊ aliq̃ min⁹? An fm qđ dr̃ qbusdã in euãgelio: Nõ noui vos. Scdm hãc em̃ scientiã q̃ de⁹ dr̃ scire que illi placẽt: nescire ḡ displicent/nõ qꝛ ignorat ea/sed qꝛ non approbat sicut ars recte dr̃ nescire vitia cũ improbat vitia: Pre oib⁹ de⁹ moysen sciebat: qꝛ deo pre oibus moyses placebat. Matth.25.e.

Quõ dicat moyses dixisse deũ: Scio te pre omnibus/ priusꝙ̃ hoc alicubi legatur: Questio.CLIII.

Exo.33.c. Quadũ ẽ/ꝙ pꝰs ip̃e moyses dixerat deo: Dixisti mihi: Scio te ꝑ omib⁹: qđ illi de⁹ posteaꝙ̃ ħ ip̃se dixit legiť dixisse:ante autẽ nõ legiť: vt intelligam⁹ nõ oĩa esse scripta q̃ cũ illo deus locutus ẽ:sed diligẽtius inqrendũ est in priorib⁹ scripturę partibus/an vero ita sit.

Quid significationis habeãt illa verba: Ego vocabo noie dñi:vł nomen domini:nõ em̃ scriptũ est: vocabor ⁊c. Questio.CLIIII.

Exo.33.d. Um autẽ dixisset moyses ad dñm: Ostẽde mihi gloriã tuã:rñdit ei dñs: Ego trãsibo ante te i glia mea:⁊ vocabo noie dñi in cõspectu tuo:et miserebor cui misert⁹ero:⁊ misericordiã ꝑstabo/cui misericordiã ꝑstitero: Cum pauloante dixisset ip̃e: Anceđã te ⁊ requiẽ tibi dabo. Qđ moyses sic videť accepisse:antecedã te/tãꝙ̃ nõ ei ip̃o q̃ p̃sens in itinere futur⁹esset/⁊ ideo ait: Si nõ tu ip̃se simul veneris nobiscũ / ne me educas hinc ⁊c. De⁹ autẽ neqꝫ ei ħ negauit dicẽs: Et ħ tibi v̄bũ qđ dixisti faciã: Quõ ḡ cũ dixisset ei moyses: Ostẽde mihi gloriã:rursus tãꝙ̃ ꝯcessur⁹ ⁊ nõ cũ eis simul futur⁹ videtur dicere: Ego transibo añ te:nisi qꝛ hoc aliud est? Ille q̃pe intelligiť loqui ⁊ dicere: Transibo ante te : de quo dicit euangeliũ: Cũ venisset hora vt trãsiret iesus de ħ mũdo ad patrẽ: q̃ trãsit⁹etiã pascha interp̃tari ꝑhibeť. Hec itaqꝫ magna oĩno ꝓphetia est: Ip̃e em̃ añ oẽs sctõs trãsijt ad patrẽ ꝺ ħ seculo parare illis mãsiões regni celoꝝ/qs dabit eis in resurrectiõe mortuoꝝ:qm̃ trãsiturus ante oẽs ꝑmogenit⁹a mortuis fact⁹est. Gratiã vo suã in eoip̃so valde cõmẽdat cũ dicit: Et vocabo † noie dñi in cõspectu tuo tanꝙ̃ in ꝯspectu p̃pli isrł:cui⁹ moyses cũ hec audiret typũ gerebat. In ꝯspectu em̃ gẽtis ip̃i⁹vbiqꝫ dispse vocať dñs christ⁹in oibus gentibus. Vocabo autẽ dixit/nõ vocabor: actiuũ verbũ ꝓ passiuo ponẽs genere locutiõis inusitato: in q̃ nimiꝝ magn⁹sensus latet. Sic em̃ fortasse significare voluit seip̃m ħ facere.i.gr̃a sua fieri vt voceť dñs in oib⁹ gẽtib⁹. Qđ vo addidit: Et miserebor cui misertus ero:⁊ miscdiã ꝑstabo cui miscdiã ꝑstitero:ibi plane exp̃ssius ostendit vocationẽ q̃ nos vocauit in suũ regnũ et gloriã : nõ ꝓ meritꝫ nr̃is/ß ꝓ miscdia sua. Qm̃ em̃ se gentes introductuꝝ pollicebať dicẽs: Vocabo † noie dñi i ꝯspectu tuo/cõmẽdauit se ħ misericordiť facere:sicut ap̃ls dicit: Dico enim christũ ministrũ fuisse circũcisiõis ꝑpť veritatẽ dei/ad cõfirmãdas ꝓmissiões patrũ: Job.13.a. Roma.15.b.

Al.†vocabor in noie dñi

Al.†nomen

Al.†nomen

gẽtes aũt sup miscðia glorificare deũ. Hoc
ꝙ ꝑdictuȝ est: Miserebor cui misert⁹ ero: et
misericordiã ꝑstabo cui miscðiam ꝑstitero:
qbus ꝟbis ꝓhibuit hominẽ velut de pro/
1. Cor. 10. d. priarũ virtutũ meritis gloriari: vt qui glo/
riat/ in dño glorieẗ. Non eñ ait: miserebor
talib⁹ vel talib⁹/ sed cui misericors fuero: vt
neminẽ ꝑcedẽtib⁹ bonis opib⁹ suis miscðiã
Roma. 5. a. tãtę vocatiõis meruisse se demõstraret. Et/
B eñ christ⁹ ꝓ impijs mortu⁹ ẽ. Sȝ vtrũ h idẽ
repetere voluerit: cũ addidit: miscðiã ꝑsta/
bo cui miscðiã ꝑstitero: vel sicut alij interp̄/
tati sũt: cui misericors fuero: an aliqd inter/
sit/ nescio. Qð eñ greca lingua duob⁹ ꝟbis
dictũ ẽ ελεησω: et οἰκτειρήσω: qð vnũ at/
ꝗ idẽ videẗ significare: nõ potuit latin⁹ di/
uersis ꝟbis dicere: sed diuersis modis eãdẽ
miscðiam repetiuit. Si aũt diceret: misere/
bor cui misereor: aut miserebor cui misert⁹
ero/ nõ satis cõmode dici videreẗ: ꝛ tñ forti⁹
ille ipse ibi sensus ẽ/ ꝙ aut ipsi⁹ miscðię suę
firmitatẽ de⁹ ista repetitione mõstrauit: si/
cut/ amẽ amẽ: sicut/ fiat fiat: sicut repetitio
somnij pharaõis/ pluraꝗ silia aut i vtrisq;
ꝑplis .i. gentib⁹ ꝛ hebręis hoc mõ de⁹ ꝑnũcia
uit misericordiã se esse facturũ. Qð apls ita
Roma. 11. d. dicit: Sicut eñ vos aliqñ nõ credidist deo:
nũc autẽ miscðiã ꝯsecuti estis in illoꝝ incre
dulitate: sic ꝛ ipsi nũc q nõ crediderũt i vr̃a
miscðia: vt ꝛ ipsi miscðiã ꝯsequanẗ. Cõclu/
sit eñ de⁹ oẽs in incredulitate vt oim mise/
reaẗ. Deinde post hãc suę miscðię cõmenda
tionẽ/ rñdet ad illð qð ei dictũ fuerat: Ostẽ
de mihi gloriaȝ tuã: vel qð supra petiuerat
moyses dicẽs: Ostẽde mihi temetipm ma/
nifeste vt videã te: Nõ poteris inqt videre
faciẽ meã: Non eñ videbit hõ faciẽ meã et
viuet: ostendens huic vitę ꝗ agiẗ in sensib⁹
mortalib⁹ corruptibilis carnis/ deũ sicuti ẽ
apparere nõ posse .i. sicuti ẽ videri in illa vi/
ta potest/ vbi vt viuaẗ huic vitę moriẽdũ ẽ.
Itẽ interposito articulo dicẽte scriptura: et
ait dñs: sequiẗ ꝛ loquiẗ: Ecce loc⁹ penes me:
qs eñ loc⁹/ nõ penes deũ ẽ: q nusꝗ ẽ absẽs?
Sȝ ecclesiã significat dicendo: Ecce loc⁹ pe/
nes me/ tãꝗ tẽplũ suũ cõmẽdãs. Et stabis
Math. 16. c. inqt sup̄ petrã: qꝛ sup hãc petrã/ ait dñs/ ędi
ficabo ecclã meã: statiȝ vt trãsiet glia mea:
id est statim vt trãsiet glia mea stabis supra
petrã: qꝛ post trãsitũ christi/ id ẽ post passi/
onem ꝛ resurrectionẽ christi/ stetit ꝑpls fide/
lis supra petrã. Et ponã te inqt in cauerna
petrę: munimen firmissimũ significat. Alij
autẽ interp̄tati sũt/ in spelunca petrę: ꝙ grę
cus habet οπην: hoc eñ foramẽ vel cauer/
nam recti⁹ interp̄tamur. Et tegã manu mea
sup te donec transeã/ ꝛ auferã manũ meã et
tũc videbis posteriora mea: facies aũt mea
nõ videbiẗ tibi. Cũ iã dixisset: stabis sup pe C
trã statim vt trãsiet glia mea: vbi intelligiẗ
post trãsitũ suũ ꝓmisisse sup petrã stabilita
tem: quõ accipiendũ ẽ qð ait: ponã te in ca/
uernã petrę/ ꝛ tegam manũ meã sup te do/
nec ꝛc. qsi iã illo in petra ꝯstituto tegat ma/
nũ suã sup eũ: ꝛ deinde trãseat/ cũ esse in pe/
tra nõ possit nisi post ei⁹ trãsitũ. Sed recapi
tulatio intelligẽda ẽ rei ꝑtermissę/ qli solet
vti scptura i mult locis. Postea ꝙppe dixit
qð ordine tp̄is p̄us est. Qui ordo ita se ha/
bet: Tegã manũ meã sup te donec trãseã: ꝛ
tũc videbis posteriora mea: nã facies mea
nõ videbiẗ tibi: ꝛ stabis sup petrã statim vt
trãsiet glia mea: et ponã te i cauerna petrę.
Hoc eñ factũ ẽ i eis qs tũc significabat ꝑso
na moysi .i. israelit: q in dñm iesũ/ sicut act⁹
aploꝝ indicãt/ postea crediderũt .i. statim vt
trãsiet ei⁹ glia. Nã posteaꝗ resurrexit a mor D
tuis/ ꝛ ascẽdit in cęlũ/ misso de cęlo spũsctõ/
cũ linguis oim gẽtiũ loqrenẗ apli: cõpũcti Act. 2.
sũt corde multi ex eis q crucifixerãt christũ:
quẽ si cognouissent/ nunꝗ dñm glorię cru/ 1. Cor. 2. b.
cifixissent: cęcitas ex ꝑte isrl facta ẽ: sic dictũ Roma. 11. d.
fuerat: tegã manũ meã sup te donec trãseã.
Vñ ps̄. dic: Qm̄ die ac nocte grauata ẽ sup Ps. 31.
me man⁹ tua: diẽ appellãs/ qñ christ⁹ diuina
miracula faciebat: noctẽ/ qñ sicut hõ morie/
baẗ: qñ ꝛ illi titubauerũt q i die crediderãt.
Hoc est ergo cũ trãsiero tunc videbis poste
riora mea: cũ trãsiero de hoc mundo ad pa/
trem posteri⁹ in me credituri sunt/ qrũ typũ
geris. Tunc eñ compuncti corde dixerunt:
Quid faciemus? Et iussi sunt ab apostolis Act. 2. f.
agere pęnitẽtiã ꝛ baptiçari in noĩe iesu chri
sti: vt dimitterenẗ illis pctã eoꝝ. Qð i psal/
mo illo sequiẗ/ cũ dictum esset: die ac nocte
grauata ẽ sup me man⁹ tua .i. vt cognoscerẽt:
Si eñ cognouissent/ nũꝗ dñm glię crucifi/ 1. Cor. 2. b.
xissent: seqẗ ꝛ iungit: Cõuersus sũ in erũna
mea dũ cõfigiẗ spina .i. cũ essem corde com/
pũct⁹. Deinde addidit: Pctm̄ meũ cogno/
ui ꝛ facinus meũ nõ operui: postꝗ viderũt
ꝗto scelere christũ crucifixerint. Et qꝛ rece/
perũt cõsiliũ vt agerẽt pęnitẽtiã ꝛ in baptis
mo remissionẽ acciperẽt pctõꝝ: Dixi inquit
ꝓnunciabo aduersũ me delictũ meũ dño: ꝛ
tu remisisti ĩpietatẽ cordis mei. Hãc aũt ꝓ/
phetiã poti⁹ fuisse quã locut⁹ ẽ dñs ad moy/
sen/ satis res ip̄a indicat: qñqdẽ de petra vl
cauerna ei⁹/ ꝛ de manu ei⁹ suppositione/ de
visione posterioꝝ eius nihil postea visibili
ope subsecutũ legiẗ. Mox eñ adiũgit inꝑpo/
sito articulo scptura: Et dixit dñs ad moy/

sen/cū ipe dn̄s vtiq etiā illa q̄ sup̄ sic loqret atq inde ꝯtexit qd deiceps dn̄s dicat: Excide tibi duas tabulas lapideas sic̄ ꝛ p̄mas ꝛc̄.

Quid est qđ dictū ē de dn̄o: Et reū nō purificabit: ſm aliā litterā.

Quid est qđ dictū (Questio.CLV.
Exo.34.a. q ē de dn̄o: Et reū nō purificabit: nisi nō eum dicet innocentem.

Quō deus loquēs moysi de populo israel/dicit: Populus tu⁹ ꝛc̄.

Eus in mōte duas (Questio.CLVI
d rursus lapideas tabulas ꝯscripturo
Exo.34.b. dicit moysi int̄ cetera: Corā oī pplo tuo faciā gl'iosa: Nōdū dignat̄ dicere: corā oī pplo meo. An ita dixit pplo tuo: quō cuilibet hoī eiusdē ppli diceret̄: ex q̄ pplo es? Quō ciuitati tuę dicim⁹: nō cui dn̄ario/vel quam cōstituisti/ sed vnde ciuis es. Sic eñ et paulopost dicit: Oīs ppls in qb⁹ es. Alio modo qđ dictū est/ nisi ppls tu⁹? Qđ aūt nō dixit in quo es/cōsuetudo locutionis est.

Quid sit qđ dicit̄ ad moysē: Attēde ibi ne qn̄ ponas testamētū ꝛc̄.

Quid est qđ dicit̄ (Questio.CLVII.
Exo.34.b. q ad moysen: Attēde ibi neqn̄ ponas testamētū his q̄ sedēt sup terrā. Nō eñ habꝫ grec⁹/ne qn̄ ponas: ſ ne qn̄ ponat. An forte de pplo ei dicere voluit cui⁹ipse ductor fuit? Sed nō ipse introduxit pplm in eā terrā vbi ꝓhibet poni testamētū cū eis q̄ in illa habitabāt. Mirū itaq locutiōis gen⁹ ē ꝛ adhuc inexptū vel nō aiaduersū: si tn̄ locutio est/ac nō sensus aliquis.

Quomodo deus zelator dicatur:

Exo.34.b. Um preciperet (Questio.CLVIII.
c de⁹loquēs ad moysen/ vt data terra in ptāte/oīs idolatria euerteret̄: nec adorarent̄ dij alieni ait: Dn̄s eñ de⁹zelās: nomē de⁹ zelator ē.i.ipm nomē qđ dn̄s de⁹ hr/ zelans ē: qr de⁹zelator est. Qđ nō humane ꝑturbationis vitio facit deus/semp atq oīmodo incōmutabilis atq tranqllus: ſ h̄ v̄bo indicat non ipune plebē suā p alienos deos fornicaturā. Ductū ē eñ v̄bū a tropo metaphora a zelo maritali: q castitatē custodit vxoris: qđ nob ꝓdest/ nō deo. Quis eñ tali genere fornicatiōis deo nocuerit: ſ sibi plurimū vt pereat? Qđ de⁹ ꝓhibet terrore grauissimo zelantē se appellās. Cui dr̄ i
Ps.72. psalmo: Perdidisti oēm q̄ fornicat̄ abs te: mihi autē adherere deo bonū ē. Deniq sequit̄: Ne forte ponas testamentū his q̄ sedent sup terrā et fornicent̄ post deos eoꝝ.

Quid sit qđ dicit̄: Nō videberis in cōspectu meo inanis: Qō.CLIX.

Quod ait: Nō videberis in cōspectu Exo.34.c.
q meo inanis/ sic indicāt circūstantia: de qbus loquit̄ in ꝯspectu tuo dicit dn̄s in tabernaculo suo: h̄ est autē nō ibi videberis inanis: nūq intrabis sine aliq̄ munere. Qđ spiritaliter intellectū magnū sacramentū est. Uerū hec dicebantur in vmbris significationū.

Quid sit qđ dicit de sabbato loquēs: Satiōe ꝛ messe requiesces:

Um de sabbato (Questio.CLX. Exo.34.c.
c p̄cepisset/qđ ē qđ addidit: De satiōe et messe reqesces: Uidet̄ eñ dicere/ tpe satiōis ꝛ messis. An forte ita obseruandū requiē sabbati p̄cepit: vt nec illa tpa habeant excusatione q̄ agricolis valde sunt necessaria ꝓpter victū atq vitā? Iussū ē ergo vt etiā tpe sationis ꝛ messis qn̄ mltū vrget opatio/reqescat̄ in sabbato: ac sic p hec tpa q̄ opus plurimū flagitāt: significatū ē oīm tēpore sabbato debere cessari.

Quid sit: Nō cōcupiscet q̄sq de terra tua cū ascēdes videri in conspectu dei: Questio.CLXI.

Quod dixit: Nō ꝯcupiscet q̄sq đ tra Exo.34.c.
q tua cum ascendes videri in ꝯspectu dei tui p tria tpa āni: h̄ vult itelligi vt secur⁹ q̄sq ascēderet: nec de terra sua sollicit⁹ eēt deo ꝓmittēte custodiā: q nemo inde aliqđ ꝯcupisceret: ꝓpt̄ illū q̄ ascēdit nec suā inde timeret absentiā. Et hic satis ostēdit qđ supra dixerit: nō apparebis in cōspectu dn̄i dei tui inanis: quia in illo loco dixit: vbi tabernaculum vel templū deus fuerat habitaturus.

Quid sit/ Nō occides sup fermētū sanguinē immolatorū meorū:

Quid est qđ ait: (Questio.CLXII.
q Nō occides sup fermētū sanguinē Exo.34.c.
imolatoꝝ meorū. An illa h̄ loco dicit immolata sua quę p pascha occidunt̄: et p̄cepit ne tunc sit in domo fermentū: quoniā dies sunt azimoꝝ?

Quid illud: Nō dormiet in mane immolatio solēnitatis pasche:

Quid ē qđ ait: Et nō (Qō.CLXIII. Exo.34.c.
q dormiet i mane imolatio solēnitatꝭ paschę: nisi qđ supius aperte p̄cepit ne aliqđ ex pecore qđ immolat̄ carniū relinquatur in mane. Sed locutio fecit obscuritatem: dormiet eñ dixit pro manebit.

Quō illđ: Nō coques agnū i lacte mr̄is suę: de quo etiā prius disquisitū ē: Questio.CLXIIII.

n On coques agnū in lacte mr̄is suę. Exo.34.d.

Ecce dixit iterũ: qđ quemadmodũ intelligi possit ignoro. Magna tñ est de christo prophetia: ꝛ si fieri ad litterã possit/ q̃to magis si non pōt. In sermonib⁹ eñ dei nō sunt ad ꝓprietatẽ operũ oĩa reuocãda: sicut nec illud de petra ꝛ cauerna ei⁹ ꝛ man⁹ suppositione. Sed plane de fide narrationis h̃ exigendũ ē/ vt q̃ dicit facta esse/ vere facta sint: ꝛ q̃ dic̃ dicta eẽ/ vere dicta sint. Qđ exigit̃ etiã a narratorib⁹ euãgelij: Cũ eñ christũ narrent q̃dã dixisse q̃ i ꝑabolis dixit: tñ hęc cũ dixisse nō ꝑabolica/ ſ historica narratio ē.

Quō moyses significat̃ ieiunasse iterũ q̃dragita dies: Qō.CLXV.

Exo.34.d. Et erat ibi moyses in conspectu dñi q̃draginta dieb⁹ ꝛ q̃draginta noctibus: panẽ nō mãducauit ꝛ aquã nō bibit. Qđ et ante dixerat qñ tabulas accepit q̃s fregit/ h̃ etiã mō repetit: nō recapitulando qđ factũ ē/ ſ iterũ factũ eẽ cōmedãs. Repetitio q̃ppe leg̃ iã q̃d significet diximus. Qđ autẽ ait: panẽ nō mãducauit/ ꝛ aquam nō bibit: intelligit̃ ieiunauit/ a parte totũ .i. noĩe panis omnẽ cibũ: ꝛ noĩe aquę omnem potũ significante scriptura.

Quō dicat̃ moyses scꝓsisse decẽ verba legis: cũ prius deus dict⁹ sit illud fecisse: Questio.CLXVI.

Exo.34.d. Et scripsit in tabulis testamẽti decẽ verba. De moyse dictũ ē ꝙ ipse scripserit/ cui etiã de⁹ pauloãte dixerat: Scribe tibi v̾ba hęc. Cũ vero ꝑmũ legẽ accepit: cui⁹ tabulas abiecit et fregit: nec ipse excidisse dict⁹ est tabulas lapideas: ꝛ modo dictũ ē: Excide tibi duas tabulas lapideas: nec ei dictũ ē vt scriberet/ sicut ei mō dr̄: nec eas ipse scripsisse narrat̃/ sicut modo narrat scriptura/ ꝛ dicit: Scripsit in tabulis testa-

Exo.31.d. mẽti decẽ v̾ba: ſ tũc dictũ ē: Et dedit moysi statim vt cessauit loq̄ ad eũ in monte sina duas tabulas testimonij: tabulas lapideas

Exo.32.d. scꝓtas digito dei. Deinde paulopost: Cōuersus inquit moyses descẽdit de monte: ꝛ duę tabulę testimonij i manu ei⁹/ tabulę lapideę scꝓtę ex vtraq̄ ꝑte eaꝝ: hinc atq̄ hinc erãt scriptę: ꝛ tabulę opus dei erãt: ꝛ scꝓtura/ scꝓtura dei ꝛ sculpta i tabulis. Proinde magna oritur q̃stio quō illę tabulę/ q̃s erãt moyses deo vtiq̄ ꝑsciente factur⁹/ nō hoĩs opus dicant̃ esse/ ſ dei: nec ab hoĩe scriptę/ sed scriptę digito dei. Posteriores vero tabulę tãdiu mansurę ꝛ in tabernaculo ac tẽplo dei futurę iubẽte q̃dẽ deo/ tam ab hoĩe excisę sint/ q̄ ab hoĩe scriptę. An forte i illis ꝓorib⁹ gr̃a dei significabat̃: nō hoĩs opus/ q̃ gr̃a indigni facti sũt reuertentes corde in egyptũ ꝛ faciẽtes idolũ: vñ illo bñficio priuati sũt: ꝛ ꝓpterea moyses tabulas fregit: istis v̾o tabulis posteriorib⁹ significati sunt

q̃ de suis opib⁹ gloriãt̃. Vñ dic̃ apl̃s: Igno Roma.10.a.

rantes dei iusticiam ꝛ suam volentes cōstituere/ iusticię dei nō sunt subiecti: ꝛ ideo tabulę humano ope excalptę: et humano ope cōscriptę date sunt q̃ cum ipsis manerẽt ad eos significãdos de suis opib⁹ gloriaturos nō de digito dei/ h̃ ē de spũ dei. Certe q̃ repetitio legis nouũ testamẽtũ significat: illđ autẽ vet⁹ significabat/ vñ ꝯfractũ ꝛ abolitũ est: maxime/ qm̃ cũ secũdo lex dat̃/ nullo terrore dat̃/ sicut illa in tãto strepitu igniũ/ nu-

biũ ꝛ tubaꝝ: vñ tremefact⁹ ꝑp̃s dixit: Nō lo Exo.20.c.

quat̃ de⁹ ad nos ne moriamur: vñ significat̃ timor esse in veteri testamẽto: in nouo dilectio. Quō igit̃ h̃ soluit̃ q̃stio: q̄re illę opus dei/ istę opus hoĩs: ꝛ illę cōscꝓtę digito dei/ istę scriptę ab hoĩe? An forte/ iđ mag̃ i illis priorib⁹ vet⁹ significatũ ē testamẽtũ/ q̄ de⁹ ibi ꝑcepit/ ſ hō nō fecit? Lex eñ posita ē in veteri testamẽto q̃ cōuinceret trãsgressores

q̃ subintrauit vt abundaret delictũ. Nō eñ Roma.5.d.

iplebat̃ timore: q̃ nō iplet̃ nisi charitate. Et iđ dr̄ opus dei: q̄ de⁹ legẽ ꝯstituit: de⁹ conscꝓsit: nullũ opus hoĩs: q̄ hō deo nō obtẽperauit: ꝛ eũ poti⁹ reũ lex fecit. In secundis aũt tabulis hō ꝑ adiutoriũ dei tabulas fec̃ atq̄ ꝯscꝓsit: q̄ noui testamẽti charitas legẽ

fecit. Vñ dicit dñs: Nō veni legẽ soluere: ſ Matth.5.b.

adimplere. Dicit aũt apl̃s: Plenitudo leg̃ Roma.13.c.

charitas: Et fides q̃ ꝑ dilectionẽ opat̃. Fa- Gal.5.b.

ctũ est itaq̄ hoĩ facile i nouo testamẽto qđ i vetere difficile fuit/ habẽti fidẽ q̃ ꝑ dilectionẽ opat̃: atq̄ illo digito dei/ h̃ est spũ dei intus eã in corde scribẽte/ nō foris in lapide.

Vñ dicit apl̃s: Nō in tabulis lapideis/ ſ in 2.Cor.3.a.

tabulis cordis carnalib⁹: qm̃ charitas dei q̃

veraciter iplet̃ ꝑceptuꝫ/ diffusa ē in cordib⁹ Roma.5.a.

nr̃is ꝑ spm̃ sctm̃ q̄ dat⁹ ē nob. Hoc ē q̃/ ꝑma data ē lex vbi significat̃ vet⁹ testamẽtũ/ qđ ē opus tñmodo dei ꝛ conscriptio digito dei.

Qđ apl̃s dic̃: Itaq̄ lex q̃dẽ sctã ꝛ mandatũ Roma.7.c.

sctm̃ ꝛ iustum ꝛ bonũ. Lex q̃ sctã ꝛ bona dei opus ē/ vbi hō nihil agit: q̄ nō obtẽperat ſ

reatu poti⁹ ꝑmit̃ lege minãte atq̄ † claman Al. ꝯdemnãte

te. Pctm̃ eñ inq̄t vt appareat pctm̃ ꝑ bonũ opatũ ē mihi mortẽ. Beat⁹ aũt hō ē cũ hoc mandatũ sctm̃ ꝛ iustũ ꝛ bonũ facit: hoc etiã opus eius/ sed per gratiã dei.

Quō et q̄re ambigue dicat̃/ hec verba quę dixit dñs facere ea ꝛc̃.

Moyses ad fi- (Quęstio.CLXVII. Exo.34.d.

lios isr̃l posteaq̄ de monte descẽdit habẽs alias tabulas legis circũpo-

sito sibi velamine, pp̄ter gloriā vult⁹ eī⁹ quā filij isrl̄ nō poterant intueri. Hec inqt verba que dixit dn̄s facere ea: ambigue posita sunt: vtrū ea facere ipse dn̄s an illi: s; vtiqȝ manifestū ē: q illi: iussit dn̄s ille q fierēt. Sȝ forte ideo sic positū ē: vt ex vtroqȝ accipiat: qr et dn̄s facit cū faciētes adiuuat: s'm illud apl'i.

Phil.2.b. In timore et tremore vestrā ipsorū salutem operamini: de⁹ eni est q operat in vobis et velle et opari pro bona voluntate.

Quid sit: Dis offerēs dēptionē: Qui offerēs (Questio.CLXVIII

Al. afferens. Exo.35.a. Omnis offerēs demptionē / argentū et es attulerūt dēptionē dn̄o: tanqȝ diceret: Dis q attulit / attulit illō: atqȝ illō inter cetera q dicebat / et argētū / et es cōmemorās. Dēptionem sane interp̄tati sunt latini: qd grec⁹ habet αφερε μα: Appellata est autē demptio: eo q sibi demeret q dn̄o offerret.

Quō beseleel iterū dicat spiritu diuino plenus: et que sit architectonica: Questio.CLXIX.

Exo.35.b. Narrante moyse cōmemoratū ē q ei dixit de⁹ de beseleel eisdē verbis ac totidē: q eū ipleuerit spū diuino sapientie et intellect⁹ et scientie ad tabernaculi opa faciēda / q ptinēt ad artes opificū: Vn̄ qd nobis videret iā dixim⁹. Sed iō nūc hoc idē cōmemorādū putaui: qr nō frustra eisdē oino v'bis repetitū ē / q̄b⁹ antea moysi a dn̄o fuerat intimatū. Sane nouo more h ars architectonica phibet opificū ex auro et argento et q̄cūqȝ metallo: cū illa dici soleat architectonica q ptinet ad fabricas edificiorū.

Quō multi edificādi peritia donati fuisse significent: Qō.CLXX.

Exo.36.a. Et oēs q spōte vellent ire ad opa vt cōsummarēt ea: et accepērūt a moyse oēs demptiō es. In noticiā tantum moyses ptulit q dn̄s opa fieri p̄cepit / tabernaculū. s. cū oībus q in eo essent et vestes sacerdotales. Cōmemorauit autē q̄sdā q̄bus dixit sp̄m diuinit⁹ datū: q illa efficere posset et tn̄ m̄lti itelligūt spōte ad eadē opa venisse q̄b⁹ nec imperatū ē: nec eorū noīa cōmemorata sunt a dn̄o dicta moysi. Nō q illi soli hoc mun⁹ diuinit⁹ habuerūt q nolatim cōmemorant: sed fortasse p̄cipue atqȝ excellētius. Laudādus est autē in his omnib⁹ non attractus ad opus seruiliter animus / sed liberaliter et sponte deuotus.

Quō signāda sit iusticia architectorū / qui plus offerri qȝ opus eēt phibuerūt: Questio.CLXXI

Exo.36.a. Nostrandū q illi q sapiētes appellant effectores operū sancti etiam moribus tales erāt / vt cū ipsi susciperēt oīa q pp̄ls offerebat / existimās necessaria ex q̄bus illa oīa cōpleret / videst plus offerri qȝ erat necesse: et dixerūt moysi: atqȝ ille p p̄conē vltra populum offerre phibuit. Poterāt autē si vellent multa auferre: sed modestia phibuit / vel religio terruit.

Quō moyses postqȝ descēderat de monte cuȝ decem preceptis / tm̄ loquit de sabbato: Qō.CLXXII.

Exo.35.a. Postea qȝ descēdit moyses de mōte / opa cōmēdant tabernaculi cōstruendi et vestē sacerdotalis: de q̄b⁹ faciendis anteqȝ aliud p̄ciperet / locut⁹ est ad pp̄lm de sabbati obseruatione. Vbi nō immerito mouet: cū decē verba legis accepit in tabulis lapideis iterū qs ipse excidit / ipse pscripsit: q̄re de sabbato solo posteaqȝ descēdit pp̄lm admonuit: Si eni ppterea decē p̄cepta legis supfluū fuit vt pp̄ls iterū audierit: cur et hoc nō fuit supfluū vt de sabbato audiret: cū et h in eisdē p̄ceptis decē legat: An et h simile ē velamēto q faciē obtexit: qr splendorē vultus eius filij israel non poterāt intueri: Nā ex decē p̄ceptis hoc solū pp̄lo p̄cepit. Qd figurate ibi dictū est: Alia quippe noue sicut p̄cepta sunt: etiā in nouo testamento obseruanda minime dubitam⁹. Illud autē vnuȝ de sabbato vsqȝadeo figurata diei septimi obseruatione apud israelitas velatū fuit: et in mysterio p̄ceptū fuit: et quodā sacramento figurabat / vt hodie a nobis nō obserueti / sed solū qd significabat intueamur: In illa autē requie vbi opa seruilia iubent cessare magna est altitudo grē dei. Tūc eni fiūt cū requie opa bona: cū fides p dilectionē opatur: timor autē tormētū habet: et in tormento q requiesc: Vn̄ timor nō est in charitate: charitas autē diffusa ē in cordib⁹ n̄ris p spiritūsctm̄ q dat⁹ est nobis: iō sabbatū requies sctā dn̄o dicit / dei scȝ gratie tribuenda / non nobis velut ex nobis: Alioqn n̄ra opera sic erūt / vt sint humana / aut cū pctō / aut cū timore / nō cū dilectione: et iōo seruilia sine requie: Plenitudo autē sabbati erit in requie sempiterna. Nō eni frustra institutū ē et sabbatū sabbatorū. Supius q̄si pus locut⁹ est de⁹ de tabernaculo vngendo: dixit eadem vnctiōe sctificari illa oīa et fieri sctāsctōrū: Altare autē holocaustomatū eadē vnctiōe sctificatū / dixit sctm̄ scti: et h interesse videbat q nihil eorū dixisset sctm̄sctōrū / nisi q tn̄ velo sepabat a sctō. i. vbi erat arca testamenti et altare incensi. Nunc autē cum eadem repeteret / dixit de tabernaculo vncto et his q

Gal.5.b. 1.Ioh.4.d. Roma.5.a.

in illo essent / q̄ eadem vnctione sanctifica/
rent̄ ꝛ fierent sctā: illud autē altare holocau
stomatū / ꝙ ꝗ pus dixerat qꝺ fieret scꝭ̄mscti /
eadē vnctiōe nūc dixit fieri scꝭ̄msctōꝝ. Vi
dat̄ intelligi tātūdē valere qꝺ dictū fuerat
scꝭ̄mscti / q̄tū valet qꝺ dictū ē / scꝭ̄msctōꝝ: ac
ꝑ hoc ꝛ illa oīa vncta. i. totū tabernaculum
ꝛ q̄cūq; in eo essent / ꝗ pus appellauerat sctā
sctōꝝ / tātundē valere quod nūc ait sctā: nec
vnūq̄dq; eoꝝ dici tm̄mō post istā vnctionē
scꝭ̄mscti / verūetiā scꝭ̄msctōꝝ: sicꝰ altare holo
caustomatū: vt iā nihil intersit / q̄tū ad hāc
appellationē attinet / inter illa ꝗ interiꝰ intra
velū fuerāt. i. vbi erat arca testimonij ꝛ cęte
ra foris: nisi q̄ illa interius ita dicebant̄ sctā
sctōꝝ vel scꝭ̄msancti / vt etiā ante vnctionē
sic appellarent̄: cętera ꝟo vnctione sctifica/
ta sunt / vt hoc nomen acciperent. Qꝺ ocio
discutiendū est q̄d ista significent.

Quō dicat̄ q̄ moyses extendit aulea supra tabernaculū: ꝛ quędā alia ꝗ concernunt tabernaculum:

Cum scptura (Questio. CLXXIII.
narraret quō moyses cōstituerit ta/
Exo. viii. b. bernaculū: Extēdit inq̄t aulea sup
tabernaculū: nō vtiq; desup tectū / ſ cingēs
colūnas: q2 de colūnis dixerat / q̄ statuerit
Alia questio tabernaculū. Itē cū dic̄: Et sup atriū i cir/
cūitu tabernaculi ꝛ altaris: manifestat alta/
re holocaustomatū ad ostiū tabernaculi fo/
rinsecus fuisse vt atrio totū ambiret̄: ꝛ alta/
re esset infra atriū inter portā atrij ꝛ ostium
Alia questio tabernaculi. Notanda est q̄ res multum
Exo. 40. d. mirabilis / q̄ nube descēdēte ꝛ implente ta/
bernaculū: ꝗ tn̄ glīa dn̄i dr̄: nō poterat moy
Exo. 19. ses intrare tabernaculū / q̄ in monte sina qñ
legē ꝑmitꝰ accepit intrauit in nubē vbi erat
deꝰ. Proculdubio ꝗ aliā ꝑsonā tūc figura/
bat: aliā nūc. Et tūc eoꝝ q̄ ꝑncipes fiūt inti
mę ꝟitat̄ dei: nūc aūt iudęoꝝ / q̄bꝰ glīa dn̄i
ꝗ in tabernaculo ē: qꝺ est grā christi: tanq̄
nubes opponit̄ nō eā intelligentibꝰ: ꝛ ideo
nō intrauit in tabernaculū testimonij. Et ħ
credendū est semel factū moꝝ vt constitutū
est tabernaculum / significatiōis huiꝰ causa
vel alicuius alterius: Neq; enim semper sic
erat nubes super tabernaculū vt illuc moy
ses intrare nō posset: quandoquidē non re/
mouebatur / nisi cū eis hoc signum dabatur
disiungendi / hoc est castra mouendi ex eo
loco vbi erāt: et accedēdi quo nubes duce/
bat per diem / et flamma per noctem. Quę
duo vicissim etiā super tabernaculū mane/
bant: vbi castra posuissent nubes per diem
flamma per noctem.

Topographia Tabernaculi.

Quoniā liber q̄ exodus dicit̄ / in cō/ B
stitutione tabernaculi sumit termi
num: de quo tabernaculo etiā per
superiora eiusdez libri multa dicta fuerant
ꝗ faciebāt difficultatē intelligendi: sicut so/
let omnis τοπογραφία / id est loci alicuiꝰ de/
scriptio in omni historia facere: visum ē mi/
hi de toto ipo tabernaculo separatim dice/
re / quo intelligat̄ si fieri potest: quale illꝺ ꝛ
q̄d fuerit: interim ad ꝓprietatē narrationis
inspecta: et in illud tempus dilata figurata
significatione: neq; em̄ ibi aliquid fuisse pu
tandū est qꝺ iubente deo cōstitueretur sine
alicuiꝰ magnę rei sacramento: cuiꝰ cognitio
fidē formāq; pietatis ędificet. Iubet ergo
deus moysi facere tabernaculū decē auleo/
rum ꝺ hiacyntho ꝛ purpura ꝛ cocco torto ꝛ
bysso torta cherubin ope textor̄ / αὐλαίας
q̄s greci appellant / latini aulea ꝑhibent: q̄s
cortinas vulgo vocāt. Nō ꝗ decē atria fie/
ri iussit: sicut quidā negligentes interp̄tati
sunt: Non em̄ aulas / sed auleas dixit. Ope
ergo textili cherubin iussit i auleis fieri: q̄rū
auleoꝝ lōgitudinē eē p̄cępit cubitoꝝ vigin
tiocto: et latitudinē cubitoꝝ q̄ttuor. Cohę/
rere autē inuicē aulea ꝛ cōiugi inter se q̄nq;
hinc / ꝛ quinq; inde: vt spaciū qꝺ eis cinge/
retur / hoc eēt tabernaculi spaciū. Quō aūt
inter se cōnecterent̄ eadē q̄na aulea ita p̄cę/
pit: Facies illis inq̄t ansas hiacynthinas:
oꝛa sūma aulei vniꝰ ex vna ꝑte i cōmissurā:
et sic facies summā ad cōmissurā secūdā: id
est vbi cōmittit̄ auleum auleo: tertiū scz se/
cundo / qꝺ secunduz iā cū primo cōmissum
est. i. ꝯiunctū atq; cōnexū: faciē ꝯ faciē con/
sistētia ex aduerso singula: qm̄ inter se iussit
ea cōiungi / vt ex aduerso ꝯstituerent̄. Vtrū
aūt q̄drū spaciū his cōcluderet̄ / an rotūdū:
nōdū apparet / sed apparebit cū de colūnis
cęperit dicere / q̄bus ꝓtendunt̄ aulea. Non
ergo ampliꝰ q̄ de triū cōnexione dicere vo/
luit: ꝗ fit in duabꝰ cōmissur̄: secūdi ad ꝑmū:
ꝛ tertij ad secūdū: vt ex hac veluti regula cę
tera iūgerent̄. Ansas ꝗ p̄cępit fieri ꝑmo au/
leo q̄nq̄ginta ex vna ꝑte q̄ illi fuerat cōmit/
tendū secūdū: et ansas q̄nq̄ginta tertio au/
leo ex ea parte q̄ secundo cōiungebat̄: ipm
autē secūdū. i. inter vtrasq; ansas q̄nquage
nas mediū circulos habere voluit q̄nq̄gin/
ta aureos: vtiq; ex vna ꝑte ꝑ quos cōiun/
geret̄ q̄nq̄ginta ansis aulei ꝑmi: ac ꝑ ħ con/
sequens erat vt ex alia q̄ parte circulos to
tidē haberet / per q̄s cōiungeret̄ ansis aulei
tertij. Qꝺ breuiter scptura ita dixit: Et fa/
cies circulos q̄nquaginta aureos: ꝛ ꝯiūges

auleū ad auleū circulis: ⁊ erit tabernaculū
vnū. Circuli ergo qnquaginta aurei secūdi
aulei inserebāť: qnq̄ginta ansis tertij aulei:
⁊ deinceps ita cętera cōnectebanť: vt qnq3
cōplecterenť: atq3 ex aduersa pte alia siliter
qnq3. Deinde dicit: Et facies vela capilla/
cia opire sup tabernaculū .i. q̄ venirent sup:
nō a pte tecti/ſ supcingendo. Dicim⁹ eñ ⁊
sic aliqd suppon/non quemadmodū tectū
pom⁹: ſ3 quēadmodū tectoriū pariet: tāq̄
sup lineā fasciā. Undecim inqt vela facies
ea: Lōgitudo vni⁹ veli erit trigita cubitoꝝ:
⁊ q̄ttuoꝛ cubitoꝝ latitudo veli vni⁹. Mēsu
ra eadē erit vndecim veloꝝ: ⁊ ꝯiūges qnq3
vela in se: ⁊ sex vela in se. Quō ĝ aulea vo/
B luit qna ꝯiūgi: sic ista vela qnq3 ⁊ sex q̄ vn/
Al. † plicabis deci erāt ⁊ nō decē. Et † duplicab inqt velū
sextū scd̄3 faciē tabernaculi ne moueretur: q2
ipariliť alterutrū incurrebāt sex ⁊ qnq3. De/
inde dič etiā ista vela capillacia quēadmo/
dum sibimet iūgerenť: Et idē dič: et fortas/
se planı⁹: Et facies inquit ansas qnq̄ginta
in oꝛa veli vni⁹ qȯ contra mediū est .i. cōtra
scd̄m: q2 ipsum erit mediū inter pmū et ter/
tium scd̄m cōmissurā .i. iūcturā: ⁊ quinqua/
ginta ansas facies sup oꝛā veli/qȯ cōiūctū
est ad scd̄m velū .i. sup oꝛā tertij veli qȯ cō/
iungiť scd̄o. Et facies circulos ęreos quin/
quaginta: ⁊ cōiūges circulos de ansis: ⁊ cō/
iunges vela: et erit vnū. Circulos ĝ medio
velo voluit apponi .i. secūdo/qb⁹ qnq̄genis
ansis iūgereť pmo ⁊ tertio. Nihil ibi aliud
est/nisi ꝙ circulos nō aureos/sed ęreos fieri
nūc p̄cępit. Ansas aūt in auleis hiacynthi/
nas dixerat: in velis aūt capillacijs qm̄ ta/
cuit cuiusmodi essent ansę/quid nisi capilla
cias eas credibili⁹ accipim⁹? Qȯ deinde se/
quiť ita ē ad intelligēdū difficile vt verear
ne exponēdo fiat obscuri⁹. Dič eñ: Et sup/
pones in velis tabernaculi dimidium veli
qȯ supauerit/ſbteges qȯ abūdat de velis
tabernaculi/subteges post tabernaculū cu/
bitū ex h/ et cubitū ex h: ex eo qȯ supat ve/
lis de lōgitudine veloꝝ tabernaculi/erit cō
tegēs sup latera tabernaculi/hinc atq3 hinc
vt operiat: cū sextū veluȝ iusserit duplicari
scd̄m faciē tabernaculi/ qd dicat supare in
velis dimidiū veli: ⁊ quid dicat cubitū ex h
⁊ cubitū ex hoc: cū dimidiū veli quindecim
cubita sint: qm̄ triginta cubitorū iussit esse
vnū velū: qs facile itelligat? Aut si ꝓptea
supat de lōgitudine veloꝝ: q2 prima aulea
de bysso et cocco ⁊ purpura ⁊ hiacyntho vi/
gintiocto cubitis lōga esse p̄cępit: ista vero
capillacia triginta cubitoꝝ esse voluit: du/
obus cubitis supanť singula aulea a singu
lis velis capillacijs/ q̄ in sūma inducta/ex/
cepto vndecimo qȯ duplicari iussit/viginti
cubita excrescunt/ quib⁹ superať ambitus
auleoꝝ ambitu capillacioꝝ. Decē quippe
veloꝝ cubita bina quibus lōgioꝛa erāt/vi/
ginti faciunt: quoꝝ ex vtroq3 latere decem
hinc/et decē inde poterāt supare/nō cubitū
ex hoc: ⁊ cubitū ex h/ sicut scriptura loquiť.
Quapropť differēda mihi videť huius loci
expositio: donec tabernaculū colūnis oīb⁹
cū atrio qȯ circūponiť omni ex pte ꝯsistat.
Fortassis eñ p anticipationeȝ aliqd dič de
his velis capillacijs: qȯ ad illa proficiat de
qb⁹ nondū locut⁹ ē. Qȯ eñ dicat: Et facies
vela capillacia opire sup tabernaculū: vtrū
vniuersum tabernaculū his velis cooperiri
velit cū atrio ſc3 de q̄ circūponenda postea
loquiť: an hoc interius tabernaculū qȯ de/
cem auleis fieri iussit/ incertū ē. Sequiť er/
go ⁊ dicit: Et facies opimentū tabernacu
lo pelles arietū rubricatas. Et iā h operimē
tum vtꝝ vniuerso tabernaculo fieri iusserit
in circūitu: an interioꝛi tm̄/ similiter habeť
incertū. Qȯ v̄o adiūgit: Et opimēta pel/
les hiacynthinas desup: hoc nō in circūitu:
sed a tecto velut camera accipiendū est. Et
facies inqt colūnas tabernaculo de lignis
imputribilib⁹: decē cubitoꝝ columnā vnā:
⁊ cubiti vnius et dimidij latitudinē colūnę
vni⁹: duos anconiscos colūnę vni ꝯsistētes
ex aduerso. Sic facies oēs columnas taber
naculi. Quare iusserit fieri hos anconiscos:
de qbus antea dixi qd essent: nō satis mihi
apparet. Si eñ ad columnas poꝛtādas fie/
rent quattuoꝛ vt in vnū fierent: si autē vbi
ferre incūberēt/ etiā plures fierent: nā qnas
serras singulis colūnis distribuit. Nisi foꝛ/
te i his anconiscis nō aliquis vsus/sed sola
significatio sit: sicut in velo vndecimo capil
lacio: Nam columna duos anconiscos ve/
lut bꝛachia hinc atq3 hinc extendēs/ figurā
crucis reddit. Nunc iā videamus numeruȝ C
columnarū: in qbus et foꝛma tabernaculi
possit aduerti vtrū quadra/an rotunda sit;
an oblongā habeat quadraturā lateribus
longioꝛibus/bꝛeuioꝛib⁹ frōtibus: sicut plę/
rę q3 basilicę construunť: hoc eñ potius hic
euidenter expꝛimiť: Nā ita dicit: Et facies
columnas tabernaculoꝛū: viginti colūnas
ab latere isto qȯ respicit ad aquilonē: qua/
draginta bases argenteas facies viginti co
lumnis: duas bases columnę vni in ambas
partes eius: Et latus secundū cōtra austrū/
viginti colūnas: ⁊ q̄draginta earū bases ar
genteas: duas bases colūnę vni in ambas
ptes ei⁹: ⁊ duas bases colūnę vni in ambas

ptes ei⁹. Repetitio nõ moueat:q̄ȝ gen⁹locutionis est: vt oẽs ita intelligant de q̄b⁹ non dicit. De basib⁹ autẽ iã antea diximus: cur vna colũna duas habeat:q̄ȝ et capita h̄ loco bases vocat. Uidemus igit vicenis columnis porrecta duo latera tabernaculi aq̄lonis ꝛ austri: duo sunt reliqua/orientale et occidentale:quę si totidẽ columnas habuissent/ ꝓculdubio q̄dratum esset. Quod autem habent de occidẽtali/ nõ tacet: de orientali tacetur. Utrũ quia nõ habuit: ꝛ sola illic sine columnis extendebantur aulea ab extrema columna vni⁹ lateris vsq̄ȝ ad alterius alterã extremã: an et aliq̄ causa taceat vt etiam tacite intelligant/ nescio. Postea quippe ex ipsa parte orientis decẽ colũnę cõmemorant: sed atrij de quo postea loquitur: q̄ð huic tabernaculo circumponi iubet. Cõmemoratis ergo laterib⁹tabernaculi aq̄lonio et australi et vicenis colũnis: deinde sequit ꝛ adiungit dicẽs: Et retro tabernaculum per partẽ quę est cõtra mare/facies sex columnas: ꝛ duas colũnas facies in angulis tabernaculi a posterioribus: et ęquales deorsum versus: et in se cõuenientes erunt ac ęquales de capitibus in cõmissurã vnã. Sic facies angulos / duob⁹ angulis ęq̄les sint: ꝛ erunt octo columnę: et bases earũ argenteę sedecim: et duę bases colũnę vni: et duę bases colũnę vni in ambas partes ei⁹. De basib⁹similis ratio ꝛ similis locutio est. Latus itaq̄ȝ occidentis: nã hoc est ad mare columnis octo extẽdit: sex medijs ꝛ duab⁹ angularib⁹: quas ęquales ad vnã cõmissuram dicit eẽ debere: Credo q̄ angulus duo in se latera cõmittat: ꝛ sic columna angularis lateri vtriq̄ȝ cõmunis: ista occidentali et aquilonari: ꝛ ista occidẽtali ꝛ australi. Q̄ð autẽ dicit etiã ęq̄les deorsũ versus/ h̄ vtiq̄ȝ dicit vt ad ꝑpendiculũ libraret/ne robustiores eẽnt infra q̄ȝ supra: sicut plerę q̄ȝ colũnę sũt. Deinde dicit. Et facies serras de lignis imputribilib⁹ q̄nq̄ȝ vni colũnę ex vna parte tabernaculi: et q̄nq̄ȝ serras colũnę lateri tabernaculi secũdo: ꝛ q̄nq̄ȝ serras colũnę posteriori lateri tabernaculi: q̄ð est ad mare. Mirũ si dubitari põt latus orientale colũnas nõ habuisse in h̄ interiore tabernaculo/ cui postea circũponit atriũ. Singulas q̄sq̄ȝ igit columnas oĩm triũ laterũ habere serras q̄nas iubet. Et serra inq̄t media inter medias colũnas ꝑtrãseat ab vno latere in aliud lat⁹: Hoc videt dicere/ vt de colũna in columnã serra ꝑueniret: ꝛ ꝑ interuallũ colũnaꝝ porrigeret a latere vni⁹ vsq̄ȝ in latus alteri⁹: ac ꝑ hoc vna ex his oĩb⁹ colũna nõ erat habitura ꝓprias q̄nq̄ȝ serras: ad quã extremã q̄nq̄ȝ ꝑueniebãt a colũna sibi ꝓxima venientes. Et colũnas inq̄t inaurabis auro: et ãnulos facies ęreos in quos induces serras: ꝛ inaurabis auro serras: ne colũnę foraminib⁹ cauernarent: q̄ intrare serrę annulos fieri iussit q̄bus ex vtraq̄ȝ ꝑte ꝯtinerent fines serrarũ. Proinde intelligũtur hi annuli fixi a ligno ansulis pepẽdisse: vt extremas partes serrarũ possent capere ꝛ cõtinere. Et eriges inquit tabernaculũ s̄m speciẽ q̄ mõstrata ẽ tibi in mõte: Et facies velamẽ de hiacyntho ꝛ purpura ꝛ cocco torto ꝛ bysso neta op⁹ textile facies illð sup cherubin: ꝛ supimpones illð sup q̄ttuor colũnas imputribiles inauratas auro: ꝛ capita eaꝝ aurea: ꝛ bases eaꝝ q̄ttuor argenteę: ꝛ pones velamẽ sup colũnas: ꝛ induces illð interi⁹ vbi velamẽ est/ arcã testimonij: et diuidet vobis velamen int mediũ sc̄ti et mediũ sc̄tĩ sc̄tõꝝ: et coopies de velamine arcã testimonij in sc̄tis sc̄toꝝ: hęc oĩa manifesta sunt interi⁹ intra velamẽ h̄ q̄ttuor colũnis impositã fuisse arcã testimonij: quã nõ sic operiri iussit velamine/ vt sup arcę coopculũ iaceret velamẽ: s̄ vt ꝯtra mensã statueret. Deinde dic̄: Et pones mensam foris extra velamẽ: ꝛ cãdelabrũ ꝯ mensam in ꝑte tabernaculi q̄ respicit ad austrũ: et mẽsam pones in ꝑte tabernaculi q̄ respicit ad aquilonẽ. Etiã hoc planũ ẽ. Q̄ð aũt sequitur: Et facies adductorium de hiacyntho et purpura et cocco torto et bysso torta opus variatoris: ꝛ facies velamini quinq̄ȝ columnas et inaurabis illas auro: et capita earum aurea: et conflabis eis quinq̄ȝ bases ereas. Cui vsui velamen hoc fiat quinq̄ȝ columnis extentum/ post apparebit: nam hic non apparet. Uult enim illud esse velamen ostij tabernaculi huius: videlicet interioris cui circũponitur atrium. Deinde iubet altare fieri sacrificioꝝ et holocaustomatũ: ꝛ dicit quemadmodũ fiat: nonduȝ autem dicit vbi ponat: sed hoc q̄ȝ post apparebit. Hic iã de atrio loq̄t vsq̄ȝ ad finẽ q̄ð circũponendũ est tabernaculo illi/ de q̄ ꝑ̄us ꝯstituẽdo locutus est. Et facies inq̄t atriũ: q̄ð dicitur gręce αυλην nõ αυλεαν: Q̄ð q̄dã interp̄tes nr̄i nõ discernẽtes: ꝛ hoc ꝛ illa aulea/ q̄s auleas nõ aulas gręci dicũt/ atria interp̄tati sũt dicẽtes: ꝛ facies tabernaculũ decẽ atrioꝝ: vbi decẽ auleoꝝ dicere debuerũt. Nõnulli aũt multo imperitiores ianuas interp̄tati sũt: et aulas et auleas. Sicut aũt in lingua latina inuenim⁹ aulea q̄s gręci auleas vocãt ita quã illi appellãt αυλην / nostri aulã vocauerũt. Sȝ iã nõ atriũ isto noĩe: sȝ domus D

regia significaṫ in latina lingua: apud grecos autē atriū. Ergo ⁊ facies inqt atriū tabernaculo in latere qḋ respicit ad austrū: et tētoria atrij ex bysso torta: lōgitudo sit centū cubitoꝝ vni lateri: colūnę eaꝝ viginti: ⁊ bases eaꝝ ęreę viginti: ⁊ circuli eaꝝ: ⁊ arcus earū argētei. Sic ⁊ lateri qḋ ad aqlonē tētoria centū cubitoꝝ lōgitudinis: ⁊ colūnę eaꝝ viginti: ⁊ bases earū ęreę viginti: ⁊ circuli earū / ⁊ arcus colūnarū / ⁊ bases inargētatę argēto. Latitudo aūt atrij q̄ est ad mare tētoria ei⁹ qnq̄ginta cubitoꝝ: colūnę eaꝝ decē: ⁊ bases eaꝝ decē: ⁊ latitudo atrij / qḋ ē ad oriētē / qnq̄ginta cubitoꝝ: colūnę ei⁹ decē: ⁊ bases eaꝝ decē. Hic iā videm⁹ cōmemorari colūnas ab oriēte / cū loquiṫ de atrio: ⁊ eas decē dicēs cū basib⁹ ęreis: sic dixit etiaꝫ de occidētalib⁹ / vbi difficillima oriṫ q̄stio. Nam facile est q̄dē vt accipiam⁹ ab oriente vnū ordinē colūnaꝝ ad atriū ptinentiū / qḋ tabernaculū interius p oēs q̄ttuor partes cingiṫ: qꝛ nō habebat ex ea pte colūnas tabernaculū interi⁹: Ab occidēte aūt vbi iam erāt iterioris tabernaculi colūnę octo / quō etiā istaſ decē q̄s exteriorꝭ atrij cōmemorat accepturi sum⁹: tāq̄ꝫ ab occidēte duo sint ordines colūnaꝝ / iterioꝝ octo: ⁊ exterioꝝ decē? Qḋ si ita ē / lōgiora erāt etiā latera atrij exterioris / q̄ꝫ tabernaculi iterioris: vt sit vñ ab extremo in extremū alius colūnaꝝ ordo dirigaṫ: ⁊ nō incurrat in ordinē ꝑorē ad interius tabernaculū ptinētē. Et si h̄ est / ꝯñs erit: vt vicenę illę colūnę duoꝝ lateꝝ tabernaculi interiorꝭ austri ⁊ aqlonis interuallis breuiorib⁹ dirimāṫ q̄ꝫ illę vicenę q̄s habet atriū exteri⁹ ex eisdē laterib⁹. Et qꝛ illi exteriores ordines vicenarū colūnaꝝ / sic scptura loqṫ / cētena cubita tenent: isti interiores totidē colūnarū quālibet min⁹ cubita teneant: qm̄ h̄ scriptura nō expressit: ꝯñs erit / vt octo colūnę illę tabernaculi interioris i latere occidentali rariores sint q̄ꝫ vicenę illę eiusdē tabernaculi australes et aqlonię vt possit cōp̄hēdi spaciū q̄ntū sufficit decē illis auleis circūtendendis / q̄b⁹ ꝑmit⁹ dixit h̄ tabernaculū fieri: habēt em̄ cubita vicena et octona: q̄ fiūt simul ducēta octogīta. Quorum si cētena eēnt i laterib⁹ duob⁹ austri et aqlonis: vbi vicenaꝝ colūnaꝝ ordines sūt: q̄dragena vtiq̄ꝫ cubita tēderenṫ p alia duo latera oriētis ⁊ occidētis: ⁊ ꝓportiōe occurrerent in octo colūnis cubita q̄draginta / sic in viginti colūnis cubita cētū: sꝫ nō eēnt lōgiora latera exterioris atrij: qm̄ centenis cubitis definita sunt: ⁊ ideo non esset quēadmodū ille ordo decē columnarū ab angulo australi in angulū aqloniū includeret ordinem interioꝝ octo columnarū. Proinde vt E atrio vndiq̄ꝫ circunderet interi⁹ tabernaculum / oportet illud esse etiā lōgitudinis breuioris: atq̄ꝫ ita necesse sit vicenas ei⁹ colūnas in duob⁹ laterib⁹ q̄bus in longū porrigitur densius cōstitui / q̄ꝫ sunt atrij exterioris etiā ipsę vicenę: et rarius octo colūnas tabernaculi interioris a parte occidentis q̄ꝫ decē ex eadē parte atrij exterioris: qm̄ q̄cq̄d min⁹ cubitoꝝ ex illis auleis extendiṫ in colūnis vicenis duorū laterū ad austrū et ad aquilonē / cōpensandū ē latitudini oriētalis ⁊ occidētalis laterꝭ: vt ducēta octoginta cubita cōsūmanṫ auleoꝝ. Nō em̄ sicut de velis capillacijs / vbi vnū plus ē: ita et de his auleis iussit aliq̄d duplicari. Quapropter si tm̄ breuiaṫ lōgitudo tabernaculi interioris / q̄ ab atrio exteriore posset includi: vt in vicenis ei⁹ colūnis nō centena cubita tendanṫ auleoꝝ: sed verbi grā / vt minimū nonagena ⁊ sena vt q̄ternis cubitis breuiora sint: hęc ipsa q̄terna cubita .i. octo cubita in duob⁹ alijs laterib⁹ vtiq̄ꝫ tendēda sūt orientali ⁊ occidentali: ac sic in illis octo colūnis occidētalib⁹ tabernaculi interioris nō extenduntṫ cubita q̄draginta / ſ q̄dragintaq̄ttuor ⁊ alia q̄dragintaq̄ttuor ab oriente. Cū ergo in decē colūnis exterioris atrij tēdunṫ cubita qnq̄gīta / i octo aūt interiorꝭ tabernaculi tēdunṫ cubita q̄dragintaq̄ttuor / rariora inueniunṫ iterualla interioꝝ octo colūnaꝝ q̄ꝫ exterioꝝ decē: qꝛ si paria eēnt ita in colūnis octo q̄draginta cubita tenderenṫ / sicut qnq̄ginta tēdebāṫ i decē: qm̄ qḋ sūt ꝓportiōe octo ad decē / hoc sunt quadraginta ad quinquaginta: Quinariū quippe numerū q̄draginta octies / habent qnq̄ginta decies. Nec nos mouerēt colūnaꝝ interualla disparia / q̄ densiores in laterib⁹ longitudinis ponerentur vbi vicenę sunt: rariores autē in latere latitudinis vbi octo sunt / nisi aliud existeret qḋ vrgeret mutare sententiā. Cū em̄ cōmemorasset lōgitudinē atrij ad mare habere tentoria qnquaginta cubitoꝝ / ⁊ colūnas decē / ⁊ bases earū decē / ⁊ latitudinem atrij ad orientē / item qnquaginta cubitorū ⁊ columnas decē ⁊ bases decē: atq̄ꝫ his dictis perfecta videreṫ forma tabernaculi cū atrio suo vndiq̄ꝫ ambiente: iniecit aliud / qḋ vbi et quomodo intelligendū sit difficile reperitur. Et qndecim inqt cubitoꝝ tētorioꝝ altitudo lateri vni colūnę eaꝝ tres: ⁊ bases eaꝝ tres: ⁊ lateri secūdo qndecim cubitorū tētorioꝝ altitudo / colūnę eaꝝ tres: ⁊ bases eaꝝ tres: et portę atrij tegimen viginti cu-

bitoꝝ altitudo ex hiacyntho et purpura et
cocco neto et bysso torta / varietate acu pi/
cta: colūne eaꝝ q̄ttuoꝛ ⁊ bases eaꝝ q̄ttuoꝛ.
Hec vbi cōstituant̄ pfecta illa forma taber/
naculi nō video: s̄ plane video eūdē esse nu
merū colūnarū decē in trib⁹ ⁊ trib⁹ / ⁊ q̄ttuoꝛ
ternis. s. a laterib⁹ / ⁊ q̄ttuoꝛ in medio: Ac p
h̄ tētoꝛia illa q̄nq̄ginta cubitoꝝ nō cōtexta
erūt: ne adit⁹ in atrio nullus sit / s̄ q̄ndenis
cubitis media vigīti cubita sepabunt̄ / vt fa/
ciāt porte tabernaculi tegimē: h̄ est velū qḋ
ornamēto velamētoq̄ꝫ depēdeat vt teneat
spaciū q̄ttuoꝛ colūnarū / qḋ porte atrij de/
putatū atq̄ꝫ separatū ē. Jdeo velamē ipsuꝫ
a laterib⁹ q̄ndenoꝝ cubitoꝝ diuisū atq̄ꝫ se/
paratū etiaꝫ specie distingui voluit / vt ope
acu picto q̄ttuoꝛ illis coloꝛib⁹ variaret̄. Sꝫ
latera illa q̄ndenoꝝ cubitoꝝ hinc atq̄ꝫ hinc
ternas colūnas habentiū / si ad eandē linee
rectitudinē porte atrij ꝯiūgant̄ / nō erit spa
ciū inter decē colūnas exterioꝛis atrij ⁊ octo
interioꝛis tabernaculi: vbi sit altare quinq̄ꝫ
cubitoꝝ q̄drū occupans spaciū: ⁊ ante ip̄m
altare vbi seruiat̄ altari / ⁊ inter ip̄m ⁊ ostiū
tabernaculi interioꝛis vbi sit labꝛum eneū.
Sic eñ poni iussū est / vñ man⁹ ⁊ pedes sa/
cerdotes lauēt qñ intrāt tabernaculū: vl̄ qñ
F accedūt vt altari deseruiāt. Qḋ nisi foꝛis a
tabernaculo in atrio intellexerim⁹: quō pſit
prius lauare man⁹ ⁊ pedes / ⁊ sic tabernacu/
lum introire? Foꝛis aūt ab atrio nō possu/
mus altare statuere: q2 et tabernaculū ⁊ al/
tare circūdari atrio p̄cepit. Restat igit̄ vt il/
la latera q̄ndenoꝝ cubitoꝝ hic atq̄ꝫ hinc: et
colūnaꝝ ternaꝝ sic accipiam⁹ a laterib⁹ / vt
ipsa faciāt interuallū aliq̄t cubitoꝝ int̄ poꝛ/
tam atrij ⁊ ostiū tabernaculi interioꝛis: poꝛ
tam quidē patentē viginti cubitis ⁊ q̄ttuoꝛ
columnis: ⁊ habentē velū acu picto ope va
riatū viginti cubitoꝝ: ostiū xo tabernaculi
interi⁹ vbi ponat̄ velamē illud in q̄nq̄ꝫ colū
nis extentū. Qḋ vtiq̄ꝫ nō intra illū oꝛdineꝫ
octo colūnaꝝ / sed extra foꝛis ad atriū posi/
tum intelligere debem⁹. Nunc eñ erit velū
ostij tabernaculi: qḋ ostiū tāq̄ꝫ valuis apie/
batur vbi aulea inter se circulis ⁊ ansis non
cōiungebant̄. Aut si foꝛte intra illū oꝛdinē
octo colūnaꝝ tabernaculi interioꝛis oppo/
nebat̄ h̄ velamē in q̄nq̄ꝫ colūnis ostio taber
naculi: vt qñ apiebat̄ interioꝛa nō nudarēt̄
ne a ꝓspicīētib⁹ viderēt̄: qḋ tñ velamē siue
interi⁹ ab illo oꝛdine colūnaꝝ / siue exterius
poneret̄: qḋ nō satis elucet: ꝓculdubio dista
bat moderato interuallo ab eodē oꝛdine co
lumnaꝝ: ne q̄nq̄ꝫ colūne ad q̄ttuoꝛ colūnas
densius cōstipate intercluderēt poti⁹ aditū
q̄ velarēt. Scḋm istū itaq̄ꝫ modū / ⁊ s̄m hāc
formā tabernaculi nihil iā opus ē vicenas
illas colūnas laterū interioꝛis tabernaculi
ad austrū et aq̄lonē ꝯstituere deñsioꝛes: ⁊ ra/
rioꝛes illas octo facere q̄ ab occidēte fuerāt:
Decē q̄ppe ille atrij exterioꝛis ab eadē pte oc/
cidētis nō lōgū oꝛdinē faciūt colūnaꝝ / q̄ in
cludāt̄ octo iterioꝛes: s̄ ternis ab vtroq̄ꝫ la/
tere ꝯstitutis ⁊ q̄ttuoꝛ in poꝛtā spaciū ꝯclu/
dūt: vbi et altare sic holocaustomatū intra
poꝛtā atrij añ ostiū tabernaculi: ⁊ labꝛū int̄
ostiū tabernaculi ⁊ altare ⁊ interuallū neces
sariū ministerio inter altare ⁊ poꝛtā atrij: et
sic illud totū spaciū atrij concludit̄ colūnis
decē: trib⁹ ab aq̄lone: ⁊ trib⁹ ab austro: ⁊ q̄t/
tuoꝛ ab occidēte: tanq̄ꝫ si y grecā litterā fa/
cias: Et sic adiūgebat̄ idē spaciū lōgioꝛi oꝛ/
dini colūnarū tabernaculi interioꝛis: tāq̄ꝫ si
litterā memoꝛatā ex ea parte q̄ nō habet ad
iungas lr̄e ꝓductionē q̄ iota dr̄: vt ei⁹ parte
q̄ in medio est ab eo latere cōcludat̄ / ⁊ restēt
hinc atq̄ꝫ inde ex ipso iota reliquē partes.
Poterāt q̄ numerari decē colūne in illo lon
go oꝛdine ptis occidentalis tabernaculi in/
terioꝛis / si cū illis octo adderent̄ due q̄ fue/
rāt vltime in oꝛdinib⁹ laterū atrij aq̄lonis ⁊
austri. Nā ⁊ ille decē q̄ ꝓprie ad atriū ptine
rent a pte occidētis / vñ ⁊ intrabat̄ ad taber
naculū ternas habebāt in laterib⁹ ⁊ q̄ttuoꝛ
in frōte vbi poꝛta erat: atq̄ꝫ ita spaciū vsui
sacrificioꝝ necessariū itra atriū añ taberna/
culū amplectebat̄. Jnteri⁹ aūt colūnis q̄ fu G
erāt a laterib⁹ / tētoꝛia erāt ḋ bysso q̄ndeno/
rū cubitoꝝ: i q̄ttuoꝛ aūt vbi poꝛta erat velū
erat vigīti cubitoꝝ acu picto ope variatū.
Nec moueat qḋ dicit sc̄ptura / q̄ndecim cu/
bitoꝝ tentoꝛioꝝ altitudo: colūne eoꝝ tres:
et bases eaꝝ tres: ⁊ lat⁹ s̄m q̄ndecim cubito
rū tētoꝛioꝝ altitudo: colūne eaꝝ tres / ⁊ ba/
ses eaꝝ tres ⁊ porte atrij tegimē viginti cu
bitoꝝ altitudo. Altitudinē q̄ppe eādē dicit:
q̄ fuerat lōgitudo tentoꝛioꝝ. Eadē q̄ppe al
titudo ē cū texunt̄ / q̄ lōgitudo ē cū tendunt̄
Qḋ ne suspicari videamur alio loco idip̄m
sc̄ptura cōmemoꝛās ait: Et fecerit atriū / qḋ ē
ad austrū tentoꝛia atrij de bysso toꝛta: cētū
p centū. i. centū cubita tentoꝛioꝝ p cētū cu/
bita spaciuꝫ qḋ tenebant viginti columne.
Deinde seq̄tur: Et colūne eoꝝ viginti: ⁊ ba
ses earū viginti eree: et latus qḋ est ad aq̄/
lonē cētū p cētū: ⁊ colūne earū viginti eree:
et bases earū viginti eree: ⁊ latus qḋ est ad
mare / aulea q̄nq̄gita cubitoꝝ ⁊ colūne eoꝝ
decē ⁊ bases earū decē. Eadē dicit aulea q̄
tentoꝛia: ⁊ latus qḋ est ad oꝛientē q̄nq̄gin/
ta cubitoꝝ tentoꝛia. Post hec redit ad po/

ſteriora tabernaculi: vt oſtendat quēadmo/
dū illę decē colūnę ſpaciū de q̄ loq̄bat̄ atrij
cōplectebāt̄. Quindecim cubitoꝝ inq̄t q̄d
eſt a dorſo. Dorſū appellat q: poſteriora ta/
bernaculi erāt.i.a parte occidēt̄. Et colūnę
inquit eoꝝ tres: ꝛ baſes earū tres: ꝛ a dorſo
ſecūdo hinc ꝛ hinc ſm partē atrij aulea q̄n/
decim cubitoꝝ: ꝛ columnę eoꝝ tres: ꝛ baſes
eaꝝ tres. Manifeſtū ē certe eadē duo dorſa
dici h̄ loco cū cōmemorāt̄, oīa quēadmodū
facta ſūt q̄ latera dicebant̄ q̄ſi ꝑcipiebat̄ vt
fierēt latera.ſ.q: hinc atq̧ inde cōiūctę por/
tę occidētalis atrij ſpaciū cōcludebāt. Dor/
ſum ꝟo q̄d a tergo tabernaculi erat / hęc ꝑs
atrij a parte occidentali. Seq̄tur autē et di/
cit: Oia aulea atrij ō byſſo torta: ꝛ baſes co
lumnaꝝ ęreę: ꝛ anſę earū argenteę: ꝛ capita
inargentata argento / oēs colūnę atrij. De/
inde adiungit: q̄d nōdū iſtic cōmemorauē/
rat: Et erat memorati atrij opꝰ variatorꝫ de
hiacyntho ꝛ purpura et cocco neto / et byſſo
torta viginti cubitoꝝ longitudinē ꝛ latitu/
dinem. Ecce vbi apparet eandē dictā ſupius
altitudinē: q̄ auleoꝝ extentoꝝ fuerat longi
tudo. Deinde addidit: Et latitudinem q̄nq̧
cubitoꝝ. Tot eñ cubitis latitudinis erige/
bant̄ tentoria exterioris atrij ſicut interiorꝫ
cubitis q̄ttuor. Sic autē et ſupius dixerat:
Lōgitudo aūt atrij cētū ꝑ centū: ꝛ latitudo
q̄nq̄ginta ꝑ q̄nq̄ginta: et altitudo q̄nq̧ cu/
bitorū ex byſſo torta: Hāc latitudinē dicēs
Al. † latentiū quā poſtea altitudinē dixit: q̄ñ q̄ iā † laterū
Al. † tectoꝝ latitudo ē: eadē ꝛ † tectoꝝ altitudo: Sic q̄d
paulo ante cōmemoraui: q̄ cū texunt̄ altitu
b do ē: eadē cū tēdunt̄ lōgitudo ē. Nūc iā q̄d
diſtuleraꝫ videamꝰ: quō ex hac forma vni/
uerſi tabernaculi: quā ſicut potui añ oculoſ
collocaui / difficultas illa ſoluat̄ de capilla/
cijſ veliſ. Que fortaſſe iō erat obſtruſior: q:
ꝑ anticipationē ibi aliq̄d dictū eſt q̄d ꝑfece
ris opi: de q̄ poſtea fuerat locuturꝰ / cū atriū
tabernaculo circūponēdū deſcriberet. Nūc
itaq̧ verba ipſa videamꝰ. Et ſuppones inq̄t
q̄d ſuperabit in velis tabernaculi: dimidiū
veli q̄d ſupabit ſubteges q̄d abūdat: in ve/
lis tabernaculi ſubtegaſ poſt tabernaculū.
Hoc totū q̄d dictū ē vnū ſenſū habet: q: di
midiū veli q̄d ſuperauerit / hoc eſt id quod
ſuperabundauit de velis tabernaculi / ſub/
tegendum eſt poſt tabernaculū. Quō ergo
ſupet.i.abūdet et reſtet dimidiū veli / ex illa
ſerie cōnexoꝝ veloꝝ oportet inquirere: q̄ñ
q̄nq̧ in ſe / ꝛ ſex in ſe cōnecti voluit / ſicut ſu/
perius loquēs dixerat / ſextū velū a facie ta
bernaculi duplicandū.i.ab oriente: Totiēs
eñ poſteriora tabernaculi a parte occidētꝫ

eſſe ſignificauit.i.ad mare. Quid igit̄ facieſ
tabernaculi / niſi ꝑs illa intelligēda eſt q̄ eſt
ad orientē? Pars ḡ illa q̄ vela q̄nq̧ cōnexa
ſunt / habet cubitoꝝ cētū q̄nq̄ginta: hoc eſt
q̄nq̄es tricena: Tricenorū eñ cubitoꝝ erāt
ſingula / ſicut ea deꝰ fieri iuſſerat. Illa ꝟo ꝑs
in q̄ nō erāt q̄nq̧ / ſ; ſex vela / ſibimet ſimilit̄
connexa cubita habebat centū octoginta.i.
ſexies tricena: Ac ꝑ h̄ duplicato ex eis vno
velo: ſicut iuſſū ē / ſm faciē tabernaculi mi/
nuebant̄ in ea duplicatiōe cubita q̄ndeciꝫ:
Quibꝰ detractꝫ / cētū ſexagītaq̄nq̧ remane
bant: et iō poſt centū q̄nq̄ginta cubita q̄bꝰ
illi parti q̄nq̧ veloꝝ etiā iſta ꝑs ſex velorū
ęq̄bat̄ / ſupabāt atq̧ abundabāt cubita q̄n/
decim. Illinc eñ erant a ꝑte q̄nq̧ veloꝝ / cu/
bita cētū q̄nq̄gita: hinc aūt a ꝑte ſex veloꝝ
duplicato vno velo ſm facieꝫ tabernaculi /
erāt cubita cētū ſexagitaq̄nq̧. Pluſ ḡ habe
bat ꝑs iſta cubita q̄ndecim. Hoc dicit dimi
diū veli q̄d iubet ſubtegi poſt tabernaculū
vt q: illō a facie duplicatū ē / h̄ dimidiū re/
dundās a poſteriore parte tabernaculi non
duplicaret̄ / ſ; ſubtegeret̄.i.oīa ipſa q̄ndecim
cubita ſubtermiſſa tegerent̄: ac ſi et ipſa illi
longitudini detraherent̄: ſic̄ illa indē q̄nde/
cim a facie tabernaculi vniꝰ veli duplicatio/
ne detracta ſūt. Eoq̧ mō cētū q̄nq̄ginta cu/
bitis q̄nq̧ veloꝝ occurrerēt / ex alia ꝑte cētū
q̄nq̄ginta cubita ſex veloꝝ / triginta ſcꝫ cu/
bitis a centū octoginta detractis a facie ta/
bernaculi velo duplicato: et a poſterioribꝰ
tabernaculi dimidio velo ſubtecto. Iā illō
q̄d ſeq̄t̄ aliud ē: ꝛ aliā q̄ſtionē infert: ꝓpter
quā maxime huiꝰ loci expoſitionē differēdā
putaui: vt ꝓus / ꝛ forma ꝯſtituēdi taberna/
culi / et de atrio circūponendo q̄d ſcriptū eſt
videremꝰ. Sequitur ḡ: Cubitū ex hoc et ex
hoc / ex eo quod ſuperat velis de longitudi/
ne veloꝝ tabernaculi erit cōtegens: ꝛ ſuper
latera tabernaculi hinc atq̧ hinc vt opiat.
Aliud eſt q̄d ſuperauit vna pars ſex veloꝝ
aliam partē q̄nq̧ veloꝝ ꝓpter ampliorem
veloꝝ numeꝝ: vñ iā diximꝰ: aliud q̄d ſupa/
uit de lōgitudine veloꝝ: vñ nunc dictū eſt.
Ita eñ nō ꝑs parti cōparat̄: ꝛ altera alterā
ſupare inuenit̄ / illa ſcꝫ q̄ vela ſex habet / illā
q̄ vela quinq̧ habet. Que ambę vt ſibimet
ęq̄rent̄ a facie tabernaculi / facta ē vniꝰ veli
duplicatio a tergo dimidij ſubtectio. Sed
ipſa vela capillacia cōparata auleis ex q̄bꝰ
decem iuſſit fieri interiꝰ tabernaculū q̄ttuor
coloribꝰ textꝫ lōgiora repiunt̄ cubitꝫ binis.
Ea eñ erant aulea ſingula cubitoꝝ.xxviij.
iſta.xxx.ideo h̄ nūc ait: ex eo q̄d ſupat velis
de lōgitudine veloꝝ. Quid ē ḡ: cubitū ex h̄

τ cubitū ex hoc erit / ɔtegēs sup latera taber
naculi: nisi quia illa longitudo in qua binis
cubitis vela capillacia lōgiora fiūt auleis/
bis singulis singula / nō tota in vnā ptē co/
genda. i. vt qcq̄d superat ad posteriora ta/
bernaculi colligat / sed distribuat ex equo:
tantūq; eius ad priora tabernaculi q̄tū ad
posteriora tribuat. i. qm̄ duo cubita i singu/
lis velis eandē q̄ superat lōgitudinē / faciūt
vt cubitū inde auferat ps ista τ cubitū illa:
ita de singulis cubitis suis habeat ps ista
cubita decē / τ illa de singulis decē: qm̄ decē
vela binis cubitis lōgiora viginti cubitoꝝ
longitudinē faciūt: q̄ vident superare serie
I sua seriē auleoꝝ. Deinceps videndū est hec
viginti cubita q̄ superāt a longitudine ve/
loꝝ / cui spacio cingēdo pficiāt. Si eñ velis
capillacijs interi⁹ tabernaculuꝫ circūtegit /
ita superāt vt qd ex eis coopiat nō sit oino.
Vñ restat etiā ipsa subtegi τ subtegēdo de/
trahi: qd scptura non dicit. Aulea qppe decē
q̄ habēt cubita vigena τ octona / qb⁹ interi⁹
tendit tabernaculū circūplectunt spacium
q̄ntū pfit circūplecti cubita ducēta octogin
ta. Vñ latera illa longiora australe τ aqui/
loniū habentia vigenas colūnas / auferūt
ex his cubitis ducēta cubita: restāt octogin
ta: q̄ duob⁹ reliqs laterib⁹ breuiorib⁹ / orien
tali qd nō habet ordinē colūnarū: τ occidē/
tali vbi erāt colūne octo q̄dragena distribu
ant. Proinde i capillacijs velis qm̄ detract
triginta cubitis trecēta restabāt: si trecētis
cubitis capillacioꝝ veloꝝ ducēta octogin/
ta cooperiāt auleoꝝ ita superūt viginti / vt
nō sit qd ex eis tegat. Proinde duo illa cubi
ta q̄ singula capillacia plus habēt / ex q̄bus
sūma viginti cubitoꝝ collecta ē: sic distribu
enda sunt: cubitū ex h / et cubitū ex hoc. i. ne
oia in vnā partē cogant / vt pficiāt opiēdis
laterib⁹ tabernaculi / s exterioris atrij. i. oia
illa trecēta cubita veloꝝ capillacioꝝ extrin
sec⁹ tabernaculū cingāt. Adiūct qppe late/
rib⁹ atrij exterioris centū cubitoꝝ. i. austri et
aqlonis / q̄nq̄ginta cubita supsunt oriētis τ
occidētis: q̄ oia fiūt trecēta: qb⁹ coopiendis
capillacioꝝ trecēta sufficiūt. Hoc ē qd ait:
cubitū ex h / τ cubitū ex h. i. distributio duo
rū cubitoꝝ: qb⁹ vnūqdq; velū capillaciū lō
gius ē: h ē ex eo qd supat velis de lōgitudi/
ne veloꝝ erit ɔtegēs sup latera tabernacu/
li: illa. s. exteriora q̄ ad atriū ptinēt hic atq;
hinc vt opiat. Nec illa ipsi⁹ atrij q̄ centenis
cubit τ vigenis colūnis tendunt: Ipsa eñ
nō sunt facta lōgiora q̄ illa interioris taber/
naculi q̄ decē auleis tēdunt / τ vigenas etiā
ipa colūnas habēt. Nā sic interioris taberna
culi duo latera ab aqlone τ austro centenis
cubitis porrigunt: ita τ exterioris atrij. Nō
ergo ad ipsa exteriora totidē colūnarū late/
ra tegenda capillacioꝝ veloꝝ pfuit longi/
tudo: q: lōgitudinē superāt auleoꝝ. Tantū
eñ dant exteriorib⁹ laterib⁹ q̄tū τ interiori/
bus darent. i. cubita centena / q̄ fiūt ducēta:
sed q: laterib⁹ orientis τ occidētis sufficerēt
latera q̄dragena / si tm̄modo interi⁹ taberna
culū velis capillacijs cingeret: additis aūt
laterib⁹ atrij creuit tabernaculi latitudo / vt
tegendis laterib⁹ orientali τ occidētali iam
non q̄dragena / sed q̄nq̄gena cubita sint ne/
cessaria / ad ea tegenda pficere potuit capil/
lacioꝝ veloꝝ lōgitudo amplior q̄ auleorū:
vt nō ambo cubita quibus binis longiora
sunt q̄nq; ex vna parte impenderent: sed cu
bitū ex hoc τ cubitū ex hoc: ac sic haberet ex
ipsa supabundantia latus orientale cubita
decē τ occidētale alia decē: Viginti eñ fiūt
bina decē: q: velis vndecim cubita triginta
duplicatione τ subtectione ab hoc ambitu
detrahunt. Sed qm̄ id qd latine interptatū K
est: cubituꝫ ex hoc / τ cubitū ex hoc / ex eo qd
superat velis de longitudine velorū taber/
naculi erit ɔtegens sup latera tabernaculi:
grecus habet πλαγία: q̄ latini nōnulli non
latera s obliq̄ interptati sūt: merito mouet:
q: etsi nihil hic videat obliquū vbi oēs an/
guli q̄ttuor laterū recti sūt: πλαγια tñ dici
latera illa nō possunt: quoꝝ vnū ē in facie:
alterum retro. i. orientale τ occidentale: sed
πλάγια dici possunt a dextro τ a sinistro. i.
aqlonio τ australi. Cū ḡ nō sunt ea πλαγία
q̄ habēt cubita q̄nq̄ginta / q̄bus laterib⁹ te/
gendis potuisse diximus superāte i longitu/
dinē capillacioꝝ veloꝝ: quō erit verū cubi/
tum ex hoc et cubitū ex hoc / ex eo qd supat
velis de lōgitudine veloꝝ tabernaculi erit
cōtegēs sup latera tabernaculi? Sꝫ nimiꝝ
de illis laterib⁹ tegēdis loquit / q̄ etiā dorsa
appellat q̄ndenoꝝ cubitoꝝ colūnarūq; ter/
narū: q̄ cū porta atrij habēte cubita vigin/
ti τ colūnas q̄ttuor / q̄nq̄ginta cōplent cubi
ta τ colūnas decē. Hec latera ex istis suis fi/
nibus in mediū posuerūt atrij portā: ex illis
autē ostium tabernaculi inter portam atrij
et ostium tabernaculi spaciū iacet / q̄tū cu/
bita illa cōcludūt viginti a porta et dextra
leuaq; q̄ndena. In eo spacio ē altare taber/
naculi / et inter altare tabernaculi labrū ere/
um / vbi sacerdotes man⁹ τ pedes lauabāt.
Diligenter autem mensuris examinatis /
fortasse in istis lateribus ternarum colum/
narū q̄ πλάγια grece dicta sunt / nonnulla
etiam obliquitas inuenitur: vt non frustra

quidã interp̃tes nostri obliq̃ interp̃tarenť:
q̃ in greco πλαγία repperer̃ut. Nõ em̃ vela
capillacia q̃ndenis cubitis suis p̃sit tegere
q̃ndena cubita tẽtoriorũ in illis lateribus:
nisi posterioribꝰ p̃tibꝰ tabernaculi anteq̃
ad illa latera deflectanť / nõ ampliꝰ q̃ dena
cubita depẽderit ex linea recta posteriorꝭ ta
bernaculi .i. a p̃te occidẽtis: q̃ linea cũ habu
isset octo colũnas p̃tinẽtes ad interiꝰ taber/
naculuʒ / decẽ habere cepit additis laterib'
atrij exterioris: ꝛ cũ habuisset cubita q̃dra/
ginta ad octo columnas p̃tinẽtia / q̃nq̃gin/
ta habere cepit in colũnis decẽ. Ex hac q̃ li/
Al. decem cubiti nea cũ tecta fuerint velis capillacijs † dena
cubita ab vtroq; angulo venientia / restabũt
in medio triginta nõ tecta velis capillacijs /
sed illis tm̃modo auleis: in q̃rũ triginta cu/
bitoꝝ medio p̃ q̃tlibet cubita tenderẽť / erat
ostiũ tabernaculi. Proinde illa latera trinaꝝ
colũnaꝝ ꝛ q̃ndenoꝝ cubitoꝝ / si ex illis fini/
bꝰ suis q̃bꝰ sibi iũgebãť porte atrij / patebãt
inť se cubitꝭ viginti: q: tantũ habebat por/
ta q̃ illa latera dirimebat: ex alijs aũt finibꝰ
q̃bꝰ herebãt posteriori illi linee tabernacu/
li / de q̃ locuti sumꝰ / habebãt inter se cubita
triginta: p̃auldubio erãt obliq̃: q̃m plꝰ inter
se patebant ex hac p̃te vbi habebãt media
cubita triginta / q̃ ex illa parte vbi habebãt
media cubita viginti: Ita illa decem cubita
capillacioꝝ veloꝝ / q̃d erat dimidiũ abũdã/
tis longitudinis q̃ p̃ficiebant posteriori p̃ti
tabernaculi: h̃ est occidẽtali / sicut alia decẽ
p̃ficiebãt priori p̃ti .i. oriẽtali q̃nis cubitis /
complebant tecturã laterũ illoꝝ: que grece
πλαγία dicta sunt: inde q̃nq; et hinc q̃nq;.
Que si defuissent / dena cubita tegerenť in
eisdẽ lateribus: ꝛ quina nuda essent. Itaq;
q̃tũ mihi videť / meliꝰ itelligiť hinc eẽ dictũ:
cubitũ ex h̃: et cubitũ ex h̃: ex eo q̃d superat
velis de lõgitudine veloꝝ tabernaculi: nõ
q: erãt cũ hinc ꝛ inde q̃na essent / s̃ q: ex illa
longitudine redũdabãt: in q̃ binis cubitis
erãt auleis capillacia lõgiora: ex q̃bꝰ duobꝰ
cubitꝭ vniuscuiusq; veli cubitũ p̃fecerat p̃ti
orientali: restabat vtiq; alterũ cubitũ parti
occidẽtali: vt cubitũ ex h̃ esset cõtegẽs sup
πλαγία tabernaculi. Vñ dictũ ẽ / hinc atq;
hinc / vt op̃iat: quia nõ op̃iebat totũ si eadẽ
L q̃na cubita defuissent. Nũc iã q̃m satis dis/
putatũ ẽ quõ illa oĩa intelligenda sint q̃ in
tabernaculi ↄstitutione videbanť obscura:
breuiť si possumꝰ enitamur ostẽdere / quid sit
eadẽ disputatiõe cõfectũ. Ab occidẽte igiť
trahebať: ꝛ p̃ma erat ingrediẽdi porta atrij
q̃ patebat viginti cubitꝭ: ꝛ habebat q̃ttuor
colũnas q̃bꝰ dependebat velũ viginti cubi/
tis extentũ: Erectũ aũt cubitꝭ q̃nq; / q̃ttuor
illis sepe cõmemoratis coloribus acu picto
op̃e variato. Hac porta ingrediens excipie/
bať atrio: cuiꝰ latera dextra leuaq; q̃ndenis
cubitꝭ ꝛ ternis colũnis porrigebanť intror/
sus / vt in medio poneret ostiũ tabernaculi
interioris in ea p̃te q̃ p̃ueniebãt: sicut i me/
dio ponebãt portã atrij ab ea p̃te vnde inci
piebãt. Hoc itaq; atriũ latius erat q̃ lõgiꝰ.
Nã longitudo eiꝰ erat a porta ipsiꝰ vsq; ad
ostiũ tabernaculi interioris in cubitꝭ ferme
q̃ndecim: latitudo autẽ circa portã in cubi/
tis viginti: circa ostiũ vero in cubitꝭ trigin/
ta. Vñ obliq̃ illa latera fuisse intelliguntur q̃
dextera leuaq; in colũnis ternis ꝛ q̃ndenis
cubitꝭ erãt. In h̃ atrio erat altare sacrificio/
rũ q̃dratũ / q̃nq; .s. cubitꝭ lõgũ ꝛ totidẽ latũ.
Inť portã ꝛ altare spaciũ erat: vbi ↄ̃sabãt
q̃ sacrificia iponebãt altari: itrorsus ↄ̃o inť
altare et ostiũ tabernaculi / locꝰ erat cineris
añ altare: ꝛ deinde labrũ ereuʒ vbi manꝰ et
pedes sacerdotes lauabãt / vł altari in atrio
seruituri vel tabernaculũ interiꝰ ingressuri.
Tentoria porro huiꝰ atrij in lateribꝰ ternaꝝ
colũnaꝝ byssina erãt extenta cubitis q̃nde
nis: erecta cubitis q̃nis. Ab hoc q̃ atrio in/
trabať ostiũ tabernaculi: cũ trãsisset altare
ꝛ labrũ eneũ. Intrabať autẽ apertis auleis
q̃bꝰ decẽ / q̃nq; hinc et q̃nq; inde ex aduerso
sibimet ↄstitutꝭ totũ ip̃m iteriꝰ tabernaculũ
cingebatur. Quo ostio ingresso / occurrebat
velũ q̃d ad ostiũ fuerat oppositũ in q̃nq; co
lũnis extẽtũ / variatũ illis q̃ttuor coloribꝰ: ꝛ
q̃d velũ cũ faciẽdũ p̃ciperet / adductoriũ vo
cauit: credo q̃ curreret / ducẽdo / ꝛ reducẽdo
cũ op̃iret atq; ap̃iret ingressũ. Transito isto
velo / excipiebat p̃s tabernaculi media inť
hoc velũ ꝛ illud alterũ interiꝰ quod colũnis
q̃ttuor fuerat iposituũ ex illis q̃ttuor colori/
bus factũ / ꝛ sep̃abat inť sctã q̃ forinsecꝰ erãt
ꝛ sctãsctõꝝ interiꝰ posita. In h̃ itaq; medio
spacio inť ista duo vela / mẽsa erat aurea / q̃
habebat panes p̃positiõis in p̃te aq̃lonis:
ꝛ ↄ̃ eã candelabꝝ aureũ septẽ lucernarũ in
p̃te austri: huc usq; secũdis sacerdotibꝰ lice D
bat intrare. Interiꝰ autẽ / id ẽ in sctm̃sctõꝝ
intra velũ q̃ttuor colũnarũ / arca erat testi/
monij deaurata / in q̃ erãt tabule lapidee le
gis / ꝛ virga aarõ / ꝛ vrna aurea cũ mãna: et
propitiatoriũ desup̃ aureũ: vbi stabãt duo
cherubin alis obumbrantes p̃pitiatoriũ ꝛ
intuẽtes inuicẽ ad ip̃m. Ante arcã ↄ̃o .i. inť
arcam et velũ / positũ erat altare incensi: q̃d
aliq̃n aureũ dicit sc̃ptura / aliq̃n deauratũ:
aureũ vtiq; appellãs q̃d erat inauratũ. Ad
hec sctãsctoꝝ nisi sũmo sacerdoti nõ licebat

intrare quotidie ppter inferendū incēsum: semel aūt in āno cū sanguie ad purificandū altare: et si qñ forte exigebat necessitas p pctō sacerdotꝪ/aut vniuersę synagogę: sicut in leuitico scptū ē. Sic intrabatꝪ in tabernaculū ab occidēte.i.a porta austri vsqꝫ ad latus oriētale introrsus vbi erat arca testimonij. Hoc aūt interi⁹ tabernaculū qđ incipiebat nō a porta atrij/ſ ab ostio qđ appellabatur ostiū tabernaculi/et finiebatꝪ in lōgū latere orientis vbi erat arca testimonij/ decē auleis ꝯcludebatꝪ: quoꝝ erāt singula vigintiocto cubitoꝝ: qnqꝫ hinc/ꝛ qnqꝫ inde sibimet ꝯnexa ansulis ꝛ circulis ex aduerso sibimet ꝯstituta: ꝛ colūnis vicenis in laterib⁹ longiorbus aqlonis atqꝫ austri: et colūnis octo a latere occidentꝪ: a latere aūt orientis nullis colūnis/ſ solis auleis: Que aulea decem erigebantꝪ in cubitis qttuor: ꝛ p totum circuitū tendebantꝪ in cubitis ducētis octoginta: quoꝝ cētena in lateribus erāt longioribus austri ꝛ aqlonis p vicenas colūnas: qdragena vero cubita in reliquis duobus laterib⁹ breuiorib⁹: vno occidētis p colūnas octo: altero oriētis vbi colūne nō erāt/ſ sola tendebantꝪ aulea/de solis duab⁹ angularib⁹ colūnis/ medijs aūt nullis. Et erāt hec aulea decē ꝺ qttuor colorib⁹ texta: hoc ē interius tabernaculū circūdabatꝪ atrio ab austro vigiti colūnis ꝛ ab aqlone vigiti. Que duo atrij latera ęqualē habebāt longitudinem cū laterib⁹ interioris tabernaculi: qꝛ et ipsa vicenis colūnis porrigebantꝪ in cubitꝪ totidē.i.cētenis: a latere autē orientis atriū ꝯcludebatꝪ colūnis decē/cubitis qnqgīta: Qui ordo colūnaꝝ rect⁹ erat/ꝛ incurrebat i illas duas angulares interioris tabernaculi: qs solas oriētis ps habebat. Proinde cū ipsis cōplebantꝪ decē. A latere autē occidentis habebat qdē atriū decē colūnas: nō tñ recto ordine/ſ sicut iā ostēdim⁹ tanqꝫ tripor-

R ticū/ qttuor a porta/ꝛ ternis a laterib⁹. Uniuersū aūt atriū i circuitu tabernaculi tētorijs byssinis cīgebatꝪ: q erigebātꝪ cubitꝪ qnqꝫ: his supueniebāt vela capillacia vndecī ex vna pte sibimet qnqꝫ cōnexa: ex alia sex. In cōnexiōe q qnqꝫ veloꝝ/cubita erāt centū qnqgīta: ex alia vō pte in cōnexiōe sex veloꝝ/cubita erāt cētū octoginta: qm̄ vela singula tricenoꝝ fuerāt cubitoꝝ. Sꝫ vt alia ps alteri coęquaretꝪ/duplicatū est vnū velū a facie tabernaculi: id ē ab oriēte: et sbtractū est dimidiū velū a pte posteriore.i.ab occidēte: atqꝫ ita subtracta sūt cubita triginta/ qnta erat veli vni⁹ lōgitudo: ꝛ remāserūt cētū qnqgīta / qnta etiā ex pte altera fuerūt.

Circuit⁹ itaqꝫ veloꝝ capillacioꝝ q cingebatꝪ atriū tabernaculi/trecētis cubitis tēdebatꝪ: sicut circuit⁹ decē auleoꝝ interioris tabernaculi/cubitꝪ ducētis octogīta. Aulea qppe singula habebāt cubita vicena ꝛ octona in lōgitudine: capillacia vero vela tricenis cubitis longa erant. Quapropter ex ambitu auleoꝝ interioris tabernaculi/q erat in cubitis ducētis octoginta/cētēna cubita in laterib⁹ longiorib⁹ erant austri ꝛ aqlonis: ꝛ qdragena in duob⁹ breuiorib⁹/ oriētis ꝛ occidentis. Ex ambitu autē capillacioꝝ velorū quo atriū exteri⁹ tegebatꝪ: qꝛ ambit⁹ erat in cubitis tricenis/ cētena erāt in laterib⁹ longiorib⁹ austri ꝛ aquilōis: qm̄ ęqualia erant laterib⁹ tabernaculi interioris: qnquagena aūt i reliqs duab⁹ ptib⁹ oriētis ꝛ occidētis: Ac p hoc duo illa cubita qbus lōgius erat auleo velū capillaciū/ non laterib⁹ austri et aqlonis/q paria erāt atrij exteriorꝪ ꝛ tabernaculi interioris/sed laterib⁹ oriētis ꝛ occidētis pficiebāt. In eis eñ laterib⁹ creuerat tabernaculi latitudo/circūposito extrinsec⁹ atrio: ſ qnqgena cubita veloꝝ capillaciorū a parte oriētis p decē colūnaꝝ recto ordine tendebantꝪ/eisqꝫ pficiebat vnum cubitū ex duob⁹ illis qb⁹ eorūdē veloꝝ maior fuerat longitudo: alia vō cubita qnqgīta/ q occidētali lateri debebantꝪ: qb⁹ alterū ex duob⁹ illis cubitū pficiebat nō tendebantꝪ p colūnarū ordinē rectū: Ibi eñ erat illa tanqꝫ triportic⁹ q cōcludebat spaciū atrij vbi esset altare sacrificioꝝ/ qttuor colūnis a porta ꝛ laterib⁹ ternis: ac p hoc nō poterāt etiā cingere illa cubita qnqgīta: ſ vsqꝫ ad coopienda obliq illa latera tendebantꝪ q in colūnis ternis ꝛ quindenis cubitis erāt. ErigebantꝪ aūt capillacia vela cubitis qttuor / eisqꝫ tegebantꝪ atrij tētoria byssina quoꝝ erat erectio in cubitis qnqꝫ: pelles vero rubricatę sup capillacia vela veniebāt. Desup autē.i. a parte tecti vice camerę tabernaculū pellibus hiacynthinis tegebatꝪ: vtrū cū atrio et spaciū illud interi⁹ nō apparet: ſ credibilꝪ est/ atrij spacia q inter exteriores ꝛ interiores colūnas erāt/velū aptū habuisse: maxie illud occidētis vbi erat altare sacrificioꝝ.

Sancti augustini hipponēsis epi/ Questionū liber secūdus sup Exodū explicit.

Tertij libri qstionū sup leuiticū scti augustini recollecta anotatio.

1 Quō intelligēdū sit illō: Qui nō nūciauerit volēti peierare / accipiet pctm:

2 An ꝺ vitiū p ꝯditionē sit fugiēdū.

2 Quid sibi vult q̄ p̄ tacito cuiuscꝫ piu/rio/ ꝛ pro eo q̄ tangit̄ morticinum vel aliq̄d imundū/ nullū sacrificiū cōme/morat̄: pro eo ꝟo vbi q̄d falsum q̄scꝫ nesciens iurauit/ dixit afferri agnam vel capram

3 Quid sit distinguere quo scriptura fre quenter vtitur. Item q̄d sit agna fe/mina: ꝛ q̄d qđ dicit̄: Post hoc autē co gnouerit ꝛ deliquerit.

4 Quid est q̄ p̄cipiunt̄ offerri duo turtu/res: vnus pro peccato: alter pro holo caustomate.

5 Quō animā pro homine posuit.

6 Quid a sanctis (ſm aliā litterā) sit.

7 Quid verba inculcata volūt q̄bus q̄dā genera delictoꝝ excepta legunt̄.

8 Utrū vbicꝫ accipiēdū sit: Si nō valet man⁹ eius qđ satis est ad ouē: offerre eum debere par turturum: aut duos pullos.

9 Quid sibi vult: Offeret arietē ab ouib⁹ sine macula p̄cio in qđ deliquit ꝛc̄.

10 Quis ordo ꝛ sensus illoꝝ verboꝝ: Ista holocaustosis sup incēsionē ei⁹ ꝛc̄.

11 Quid est: Abijciet holocarpoma seu holocaustomata extra castra ꝛc̄.

12 Quid sit: Ignis altaris semper ardebit ab eo/ ꝛ nō extinguetur.

13 An cū dicit: Et sup illō exuret sacerdos ligna mane/ q̄tidie intelligat̄ fieri.

14 Quid est qđ d̄r: Istud donū aaron ꝛ fi/lioꝝ eius ꝛc̄.

15 Quid est: Dimidiū ei⁹ mane: ꝛ dimidiū post meridiē. Et quid sit fresa.

16 Quid sit: Sacerdos vnct⁹/ q̄ pro illo est ex filijs eius faciet illud ꝛc̄.

17 Quid: Omne consummabitur.

18 Et quid illud: Sacerdos qui imponet manducabit illud ꝛc̄.

19 Quid illud: Ista lex est arietis qui pro delicto est/ sancta sanctoꝝ sunt.

20 Que differētia innuat̄ inter pctm̄ ꝛ de/lictū: ꝛ q̄d greca lingua ad h̄ ꝯferat.

21 Quid sit: Omnē adipē boum ꝛ ouiū et caprarum nō edetis ꝛc̄.

22 Quid sibi vult q̄ de sacrificio salutaris iterum admonet.

23 Que sit rō sacrificij pro delicto seu pctō sacerdotis.

24 Quid sibi vult: qđ d̄r ad aaron ꝛ filios eius: Ad ostiū tabernaculi testimonij sedebitis septem dies die ac nocte/ ne moriamini.

25 Quid sit: Uocauit senatum ꝛc̄.

26 Quō p̄cipiunt̄ offerri tria genera sacri/ficioꝝ: ꝛ quō q̄ttuor sint eoꝝ genera.

27 Que sit rō ordinis seruādi in oblationi/bus positis ꝛ p̄ceptis.

28 Ubi aaron descendisse dicatur.

29 Quō in extasim cecidit populus.

30 Quō ignis exisse dicit̄ a domino.

31 Qui dicant̄ appropinquare dn̄o.

32 Quid sit q̄ aaron/ ꝛ duos filios ei⁹ mor tem reliquoꝝ duoꝝ lugere prohibēs dic̄: Caput vr̄m cidara nō nudabitis.

33 Si aaron ꝛ filij eius vinū ꝛ sicerā bibere nō poterant q̄n in tabernaculū in qđ intrare debebāt intraturi erāt: q̄n er/go hoc potuerunt?

34 Q̄n appellat pectusculū segregatiōis/ an etiā brachiū segregatiōis posset dici.

35 Quid sit de sacrificijs salutariū ꝛc̄.

36 Quare addat̄: Et filiabus tuis ꝛc̄.

37 Quō aq̄ immundū faciat: an ꝛ ipsa im/munda sit dicēda/ ſm aliā litterā.

38 Que sint animalia viuificātia que gre/ce ροyoμιyσα dicuntur.

39 Quid sit qđ ait de muliere que peperit: Omne sanctū nō tanget ꝛc̄.

40 Quid sit qđ ait: Si masculum peperit immunda erit septē diebus ꝛc̄.

41 Quō alterū alteri⁹ sit expositiuū cū di/citur: Hoi si cui facta fuerit i cute cor/poris eius cicatrix.

42 Quid sit qđ ait: Et videbit sacerdos et inq̄nabit eū ad quē veniet.

43 Quid sit lucidus albus color ꝛc̄.

44 Quid sit: Et segregabit illū sacerdos septē dieb⁹ secundo: ꝛ videbit ꝛc̄.

45 Quō iterum dicat̄: Inq̄nabit eū ꝛc̄.

46 Quō mutata dicet̄ significatio lepre.

47 De eadem fere re.

48 Quid sit q̄ cū de lepra capitꝪ loq̄ret̄/ eā etiā quassationē appellauit.

49 Quid sibi vult cū q̄ diceret d̄ lepra ve/stimētoꝝ aliaꝝcꝫ reꝝ ꝛc̄. ait: Aut i ve stimēto laneo aut stuppeo ꝛ stamie ꝛc̄.

50 Quid dixerit in omni opaꝛia pelle.

51 Quid sit: In omni opaꝛia pelle: et quō grece dicatur.

52 Quid sit qđ ait: Quecūcꝫ tetigerit qui fluorem seminis patitur ꝛc̄.

53 Quō aaron orare iubet̄ pro sanctis ab immundicijs filioꝝ israel.

54 Quid vocet̄ sanctū/ cū dicit̄: Et p̄ficiet exorans sanctum.

55 De duob⁹ hircis imolādis: de q̄bus so/let esset disceptatio: Et q̄d sit scth̄.

56 De q̄bus pecorib⁹ occisis minet̄ lex.

57 Quō dicat̄: Anima ois carnis sanguis eius est: ꝛ que sequuntur.

Diui aurelij augustini hipponēsis epi liber tertius questionū super leuiticum incipit.

Quō intelligēdū sit illud: Qui nō nunciauerit volenti peierare accipiet peccatū: An hoc vitium per pditionē sit fugiēdū: Questio. I.

Leuit. 5. a.

SI autē anima peccauerit / aut audierit vocē iurationis: & ipse testis fuerit / aut viderit / aut cōscius fuerit / si non vtiq nunciauerit et accipiet pctm. Quid hoc est si nō nūciauerit / accipiet pctm: Qō eīm additum est: & locutiōis est vsitate in scripturis. Verū iste sensus qr obscurꝰ ē / exponendus videt: Hoc eīm videt dicere: peccare hominē / quo audiēte iurat alıqs falsum / et scit eū falsū iurare / & tacet. Tunc autē scit / si ei rei de q̄ iurat testis fuerit: aut vidit: aut cōscius fuit. i. aliquo mō cognouit: aut oculis suis cōspexit: aut ipse q̄ iurat illi indicauit. Ita eīm potuit esse cōscius: sed inter timorē huiꝰ peccati / & timorē pditionis hominū nō parua extitit plerūq tēptatio. Possumꝰ eīm paratū ad piuriū admonēdo vel phibendo a tam graui pctō reuocare. Sed si nō audierit & corā nobis de re quā nouimꝰ falsum iurauerit / vtrū pdendus sit / si pditus etiā in periculū mortis incurrat / difficillima qstio est. Sz qr non expssit cui hoc indicandū sit: vtrū illi cui iurat / an sacerdoti vel cuipiam q̄ nō solū eū psequi nō pōt irrogādo supplicium / s etiā orare p illo pōt: Videt mihi q se hō soluat a pcti vinculo etiā si idicet talibꝰ q̄ magis pñt pdesse q̄ obesse piuro / siue ad corrigēdū eū / siue ad deū p illo placādū: si & ipse cōfessionis adhibeat medicinā.

Quid sibi vult q p tacito cuiusq periurio / & pro eo q tangit morticinū vel aliqd imūdū / nullū sacrificiū cōmemorat: p eo vero vbi qd falsum quisq nesciēs iurauit: dixit afferri agnā vel caprā: Questio. II.

Leuit. 5. a.

POst hoc autē pcti genꝰ qd de piurio alicuius nō indicato cōmemorauit / nullū p eo sacrificiū iussit offerri: sed deinde subiūxit: Aia qcunq tetigerit omē rem imundā: aut morticinū iumētoꝝ: aut a fera capti imūdi: aut eoꝝ q̄ sunt morticina abominationū imūdarū / morticinū iumentoꝝ imūdoꝝ: aut tetigerit immūditiā hois ab oī imūditia cuiusq si tetigerit / inqnabit

etsi latuerit eum: post hoc autẽ cognouerit etiã dereliq̃rit ⁊c. Neq; h̃ sacrificiũ ꝓ isto genere pcti qđ offeraꝛ cõmemorauit: sed adhuc adiecit ⁊ ait: Aia q̃cũq; iurauerit distinguẽs labijs malefacere aut bñfacere ſm oia q̃cũq; distinxerit hõ iureiurando/ ⁊ latuerit eũ: ⁊ id cog̃uerit ⁊ peccauerit vnũ ex his/ et cõfessus fuerit pctm̃ ꝓ q̃ peccauit aduersus ip̃m. His oĩb⁹ sine aliq̃ interpositione sacrificij connexis ⁊ explicatis/ adiungit ⁊ dicit: Et offeret ꝓ his q̃ deliquit dñ̃o ꝓ pctõ quo peccauit/ feminã ab ouib⁹ agnã: aut capraꝫ de capris ꝓ pctõ: ⁊ exorabit ꝓ eo sacerdos ꝓ pctõ: ⁊ remitteꝛ illi pctm̃. Quid est ergo ꝙ ꝓ tacito cuiusq; piurio/ ⁊ ꝓ eo qđ tangiꝛ morticinũ vel aliq̃d imundũ/ nullũ sacrificiũ cõmemorauit: ꝓ eo ṽo pctõ vbi q̃d falsum q̃sq; nesciẽs iurauit/ dixit offerri agnaꝫ vł caprã: An ꝓ oĩb⁹ supradictis hoc sacrificiũ oportet intelligi: Voluit eñ prius oĩa enumerare: ⁊ sic iferre q̃ sacrificio possint expiari. Sed in eis oĩb⁹ supradictis generib⁹ pctõꝝ/ sunt quedã ꝓpter locutionũ modos subobscure posita: sicuti est qđ ait: morticinũ iumẽtoꝝ: Ea eñ q̃ grece κτήνη appellãtur/ pleriq; nroꝝ iumeta interptati sunt: qđ nomẽ in latina consuetudine eoꝝ aialiũ est q̃rũ laborib⁹ adiuuamur: maxie in portandis onerib⁹: sicuti sũt eq̃/ asini/ muli/ cameli: ⁊ si q̃d hmõi. Que ṽo greci κτήνη vocant tã late intelliguntꝛ/ vt oĩa aut ꝓpe oĩa pecora isto noĩe cõcludanꝛ. Et ideo nõ genere locutiõis velut πλεοnασμῳ additũ ẽ in greco/ immundoꝝ: cũ diceretꝛ/ iumẽtoꝝ: qm̃ sũt etiam munda pecora que κτήνη appellanꝛ. Que autẽ iumenta vsus latin⁹ appellat ſm legis dictionẽ/ nõ nisi immũda sunt.

Quid sit distinguere quo scriptura freq̃ẽter vtitur. Item quid sit agna femina: et q̃d quod dicitꝛ: Post hoc autem cognouerit et deliquerit: Questio. III.

A Item qđ ait: Aia q̃cũq; iurauerit di-
Leuit. 5. b. stinguẽs labijs malefacere/ aut bñfacere: q̃riꝛ q̃d dixerit/ distinguẽs. Assidue q̃ppe hoc verbũ ponit scriptura. Vñ est
Ps. 65. ⁊ illđ: Reddã vota mea q̃ distinxerũt labia
Ezech. 3. c. mea. Itẽ dr̃ ad ezechielẽ: Cũ dicã iniq̃ morte morieris: ⁊ tu nõ distinxisti neq; locutus
Numeri 30. e es. Itẽ scriptũ est: Si qua in domo pr̃is sui ꝯstituta vouerit votũ/ distinguẽs labijs suis aduersus aiam suã. Videꝛ q̃ ista distinctio q̃si diffinitio esse/ q̃ secerniꝛ aliq̃d a ceteris q̃ solo dicto nõ teneꝛ. Sic ergo accipiaꝛ tanq̃ dictũ sit: Aia q̃ iurauerit diffiniẽs labijs male facere/ aut bene facere/ ſm oĩa q̃ diffinierit hõ cũ iureiurãdo: et latuerit eũ. i. nesciẽs faciẽdũ esse/ vel nõ faciendũ iurauit facere/ ⁊ id cognouerit/ ⁊ peccauerit vnũ ex his/ siue q: iurauit anteq; cognosceret/ siue q: fecit iurauit et cog̃uit postea/ q: non fuit faciẽdũ neq; iurãdũ: ⁊ cõfessus fuerit pctm̃ qđ peccauit. i. pctm̃ qđ peccauit: locutio est enim. Quod autẽ addidit aduersus ipsum q̃d intelligiꝛ/ nisi aduersus ip̃m pctm̃ cõfessus fuerit. i. ꝯfitendo pctm̃ accusauerit: Et offeret ꝓ his q̃ deliquit dñ̃o ꝓ peccato quo peccauit/ feminã ab ouibus agnã: Vsitata locutione agnã feminã dicit: q̃si possit esse aut agna nisi de ouib⁹: aut capra nisi de capris. Nõnulla aũt q̃stio est: imo nõ parua: B
q̃d sit qđ assidue dicit: post hoc aũt cognouerit ⁊ deliquerit: q̃si tũc fiat delictũ cũ fuerit cognitũ. An potius nisi q: ꝓ cognito satis fieri nõ põt: sed nõ ait: post hoc autẽ cognouerit ⁊ pęnituerit eũ: Quid q̃ ẽ/ post h̃ cognouerit ⁊ deliquerit: nisi post cognitionem deliquerit/ vt si sciẽs fecerit qđ faciendũ nõ eẽt/ tũc delicto purgatio debeaꝛ: Sꝫ non ita ꝓlocutus est: Ea q̃ppe videꝛ exequi pctã q̃ ab ignorantib⁹/ ⁊ ꝑ hoc a nolẽtib⁹ cõmittunꝛ. Fortassis q̃ aliq̃ genere locutionis deliquerit/ dictũ ẽ: delictũ esse didicerit. An potius ꝯuerso ordine dictũ est: q: alia genera locutionis habet scriptura/ ꝙ ꝑ alia loca ſilia recto ordine dicebanꝛ: Nã cũ alibi totiẽs scp̃tũ sit: ⁊ deliquerit ⁊ cognitũ fuerit: ei hic tm̃ cõmutato (vt dixi) ordine/ ꝑus dictuꝫ est/ cognouerit: deinde deliquerit. Ordine aũt suo ita dici posset: Aia quęcũq; tetigerit oẽm rem immũdã aut morticinum/ aut a fera capti immũdi/ aut eoꝝ q̃ sũt morticina abominationũ immũdaꝝ morticinũ iumẽtoꝝ immũdoꝝ/ aut tetigerit imũdiciã hominis/ ab omni immundicia eius si tetigerit inquinaꝛ/ et si latuerit eum deliquerit post hoc autem cognouerit.

Quid est ꝙ pręcipiuntur offerri duo turtures: vnus ꝓ pctõ/ alter ꝓ holocaustomate: Questio. IIII.

Si aũt non valet man⁹ eius qđ satis Leuit. 5. b.
f est in ouẽ/ offeret ꝓ pctõ suo qđ peccauit/ duos turtures aut duos pullos colũbinos dñ̃o: vnũ ꝓ pctõ/ ⁊ vnũ ꝓ holocaustomate. Certe hic aperit q̃stionẽ de q̃ superi⁹ cũ loq̃reꝛ ambigebam⁹: Ideo quippe videꝛ dicere vnũ ꝓ pctõ/ alterũ ꝓ holocaustomate: qm̃ nõ offerebaꝛ sacrificiũ pro peccato nisi cũ holocausto. Deniq; cũ ꝑ ꝓsecorsum ð holocaustis loquereꝛ/ cõmemorauit turturẽ/ ⁊ nõ dixit duos: nũc ṽo ideo duos dicit: q: sacrificium ꝓ pctõ sine holocausto/

mate nõ offerebat̃. Qđ ergo sup⁹ dicebat: Et iṗones sup̃ holocaustoma: nõ est dubiũ ꝙ prius holocaustoma/ deinde illud supim/ ponebat̃: nũc vo de auibus aliter dicit: vt prius offerat̃ pro pctõ vna auis: deinde al/ tera pro holocaustomate.

Quõ animã pro homine posuit: Questio. V.

Levit. 5. Quod aũt ait: Anima si latuerit/ cum obliuio est ei. i. si obli uione factũ fuerit vt lateat eũ/ vl' eã si ad animã refers: qm̃ eũ dicẽdo/ ad hoiem retulit: Animã q̃ppe hic hoiem dicit.

Quid a sancti (ſm aliã lr̃am) sit: Questio. VI.

Levit. 5. d. Et si peccauerit no/ lens a sctis dñm ꝛc. Videt̃ obscure positũ hoc pcti gen⁹: sed in ꝯsequen tib⁹ aperit̃/ vbi dicit: ꝙ post oblatũ de arie/ te sacrificiũ restituet illud: ꝛ q̃ntas adijciet. Ibi eñ intelligit̃ hoc esse a sctis obliuione peccare: aliqđ p̃ obliuionẽ vsurpare qđ de/ betur sctis/ siue sacerdotib⁹/ siue oblatiõib⁹ vel p̃mitiaꝝ/ vel q̃cq̃d huiusmodi.

Quid verba inculcata volunt quibus quedã genera delictorum excepta leguntur: Questio. VII.

Levit. 5. d. Et anima q̃cũq; peccauerit et fecerit vnũ ab oibus p̃ceptl' dñi q̃ nõ opor tet fieri/ ꝛ nõ cognouerit ꝛ deliq̃rit/ ꝛ nõ cognouerit pctm̃ suũ/ offeret arietem si/ ne macula de ouib⁹ p̃cio argenti in delictuʒ ad sacerdotẽ: ꝛ exorabit p̱ eo sacerdos p̱pt ignorantiã ei⁹ q̃ ignorauit: ꝛ ipse nõ sciuit: ꝛ remittet̃ illi: Deliq̃t eñ delictũ ante deũ. Excepta locutionũ inusitata d'ẽsitate/ que tã p̱pter assiduã repetitionẽ debẽt esse no/ tissime: totus iste sensus obscur⁹ ẽ: qm̃ q̃rit̃ quõ discernat̃ hoc gen⁹ delicti ab eis q̃ su/ perius q̃dã generalitate cõplexus ẽ. Videt̃ eñ hoc rõ poscere vt certis generib⁹ pctõꝝ certa genera q̃bus expientur sacrificioꝝ ad/ hibenda sint. Hoc autẽ qđ mõ cõmemora/ ui: nõ specialiter exp̃mit pctm̃/ sed in ea vi/ detur generalitate versari/ de q̃ ante cũ di/ ceret: cõstituit sacrificiũ sacerdoti vitulũ/ et vniuerse synagoge similiter vitulũ: p̃ncipi/ caprũ: et cuicũq; al'e: h̃ ẽ cuicũq; hoi/ caprã/ vel si voluerit/ ouẽ tñ femineũ pecus. Dein de cepit excepta facere q̃dã genera pctõꝝ/ ꝛ noiatim exp̃mere pro q̃bus q̃d offerẽdũ sit: velut ð audito ꝛ tacito cuiusq; p̃iurio: ꝛ de tactu morticino ꝛ imundo/ ꝛ iuratiõe falsa p̃ ignorantiã: ꝛ de ouib⁹ agnã aut caprã de capris/ aut par turturꝝ/ aut duos pullos co lumbinos/ aut decimã partẽ ephi similagi/ nis: pro eo aũt peccãte q̃ p̃ obliuionẽ aliq̃d sctõꝝ vsurpauit/ arietẽ et eiusdẽ rei restitu/ tionẽ q̃ntis adiectl': Nũc vo nõ exp̃ssa spe/ cie pcti generalit̃/ addit: Ala q̃cũq; deliq̃rit ꝛ fecerit vnũ ab oib⁹ p̃ceptis dñi q̃ nõ opor tet fieri: sic in illa generalitate vbi dicebat: vnũ ex p̃ceptis dñi qđ nõ fiet ꝛ nõ cognoue rit et deliq̃rit. i. p̃ ignorãtiã nolẽs peccaue/ rit/ arietẽ iubet offerri: nõ caprã/ aut feminã ex ouib⁹ sicut supius in tali pctõꝝ generali/ tate cõstituerat. Quid sibi q̃ vult ista p̃mix/ tio: nisi forte qđ hic dixit: Deliq̃t eñ delicto delictum ante dñm: Hoc qđ ait: añ dñm: in his voluit delictũ intelligi q̃ fiunt añ dñm: id est a q̃bus dño in tabernaculo deseruit̃: vñ aliq̃d pauloante dixerat cum ait: pecca/ uit a sctis: et intelleximus: ꝛ vsurpauit aliq̃d sctõꝝ/ qđ etiã restitui p̃cepat: Ac p̃ hoc non sic tñ peccari põt in his reb⁹ si aliq̃d inde p̃ obliuionẽ vsurpet̃: s etiã multl' alijs modis põt q̃sq; p̃ ignorantiã delinq̃re in his q̃ ser/ uituti dñi exhibẽt̃: h̃ voluit postea gen⁹ de/ lictoꝝ generaliter cõmemorare: ꝛ iõ ꝛ illic ꝛ hic arietẽ iussit offerri. Plene sunt autẽ scri/ pture cũ dr/ ante dñm: ꝛ nõ intelligit̃/ nisi il/ lud qđ dño exhibet̃: sicut sacrificiũ/ vel pri/ mitie/ vel aliqua in sacris seruitus.

Utrũ vbiq; accipiẽdũ sit: Si nõ valet man⁹ ei⁹ qđ satis ẽ ad ouem: offerre eũ debere par turturũ: aut duos pullos: Questio. VIII.

Querit̃ etiã: vtrũ vbiq; sit accipiẽdũ qđ dictũ ẽ: Si nõ valet man⁹ ei⁹ qđ satis ẽ ad ouẽ offerre eũ debere par turturũ/ aut duos pullos colũbinos: et si h̃ q̃; nõ valet/ certã similaginis q̃ntitatẽ: qm̃ si vbiq; ita licere intelligit̃: nõ põt q̃dẽ dici sacerdotẽ nõ habere vitulũ aut vniuersam synagogã/ aut p̃ncipẽ nõ habere caprũ vel ouem. Et si ita est/ q̃d opus erat postea dice re/ tacitũ cuiusq; p̃iuriũ: aut tactũ imũdũ/ ꝛ p̃iuriũ p̃ ignorantiã factũ purgari sacrificio agne ꝛ capre: cũ eadẽ sacrificia p̃cepta sint etiã in ista generalitate pcti/ ad quã genera litatẽ etiã ista potuerãt p̃tinere: Si aũt hic ista discernunt̃ quo licebat p̱ eo turtures et colũbas/ vel etiã si h̃ nõ esset similaginẽ of/ ferri: ibi autẽ vbi nõ dictũ ẽ nõ licebat/ non videt̃ subuentũ esse pauperibus: qm̃ multa possunt esse delicta non specialiter exp̃ssa: q̃ ad illã generalitatẽ referunt̃: vbi grauaret inopes si tm̃modo caprã feminã ꝛ agnã ex ouib⁹/ ꝛ illas auiculas/ ꝛ similaginẽ licebat offerri: Nisi forte q̃s dicat/ h̃ discerni ista ex cepta ꝛ nominatim expressa pctã ab illis q̃ generaliter cõmemorata sunt: q2 hic agnã dixit/ ibi ouẽ: vt etas pecoꝝ aliquã differen tiam faciat: dũ tñ intelligat̃ pauperib⁹ per

Levit. 5.

eque subuentū: vt si nō haberet vlla aialia qdrupedia/aut memoratas aues/aut similaginē offerret p pctis ignorātię suę. Si aūt mouet: qre cū generaliter oia ignorātię peccata cōcluserit z sacrificia/nō pro distantia pctōz quā nō fecerat/sed p distantia personarū distinxerit/ postea voluerit etiā pctā distinguere: z pro eoz diuersitate sacrificia diuersa pcipere: qsi nō ad illā generalitatē oia ptineret. Sic factā posteri exceptionē oportet itelligi: vt qcūqz remāserint his exceptis q noiatim z speciatim cōmemorauit dicta/in illa generalitate intelligam. Quē modū locutiōis alibi repiri certū nō ē: ſ ē in scpturis sctis. Tale est illud vbi apls ait: Omne pctm qdcunqz fecerit hō extra corp est: hinc em nihil videt intermisisse peccati: qñquidē ait: omne pctm qdcūqz fecerit hō: postea tñ excepit fornicationē cū intulit: qui autē fornicat/ in corpus ppriū peccat. Qd fm cōsuetudinē nrē locutiōis ita diceretur: Omne pctm qdcunqz fecerit hō excepta fornicatiōe/extra corpus ē: qui autē fornicat/ in corp ppriū peccat. Ita et hic: cū pus generaliter oia ignorantię pctā diceret illis quę cōmemorauit sacrificijs expiāda: postea tñ excepit illa qb expsse z distincte positis certam sacrificioz purgationem adhiberet: vt his exceptis qcunqz reliqua essent/ ad illā generalitatē pertinerent. — 1.Cor.6.d.

Quid sibi vult: Offeret arietem ab ouibus sine macula pcio in qd deliquit zc. Questio.ix.

Offeret arietem ab ouib sine macula pcio in qd deliqt. Nō ita distinguendū est: qsi pcio in qd pctū deliqt: sed si offerret ariete/pcio afferat.i.emptū. Etiā hoc videt ad sacramētū alicui significationis ptinere voluisse: qm preciū ipm nō definiuit. Nā si definisset posset videri hoc pcepisse: ne vile pecus offerret: vt etiam si non emeret q offerret/tale tñ offerret qd tāti valeret. Addito autē/ vt nō solū pcio emptus aries offerret/ verūetiā siclorū sanctorū: ita em dicit pcio argenti siclorū sctōz aliquot siclis vt ematur aries / nō vno siclo voluit. Quid sibi autē velit siclū sctm / iā vbi visū est disseruim. Qd vero cū dixisset: z delicti sui offeret dño arietē ab ouib sine macula pcio: deinde addidit in qd deliquit: intelligendū ē in id offeret i qd deliqt.i.in eā rem/ pter eā rem. Et auferet holocarpoma qd sumpserit ignis/ illā holocaustosim ab altari. Quid auferet/qd cōsūptū ē? Iussit em sacerdotē auferre post tot noctis ignē holocarpoma.i.holocaustū qd ignis cōsūpserit. — Leuit.6.a.

Vel qd sibi vult etiā illd qd addidit: illā holocaustosim: cū hoc intelligat holocarpoma qd holocaustosis: nisi forte illud ē verū qd in qdā greco inuenim. Nō em ait auferet holocarpōsim / ſ auferet catacarposim: ſ ē reliqas holocausti qs ignis psūpsit. Has autē reliqas veluti z cinis z carbo appellauit illā holocaustosim / ei rei noie q psūpta est/reliqas ipsi psumptionis appellans.

Quis ordo z sensus illoz verborum: Ista holocaustosis super incensionem eius zc. Questio.x.

Quod aūt supra dixit: Ista lex holocausti: z deinde exponens q sit eadē lex dixit: Ista holocaustosis sup incensionē ei sup altare totā noctē vsqz i mane: z ignis altaris ardebit sup illō: nō extinguet: plani etiā fm nrē cōsuetudinis locutionē si nō haberet/et: Nā ista piūctiōe detracta ita sensus pcurrit: Ista holocaustosis sup incēsionē ei sup altare totā noctē vsqz i mane ignis altare ardebit super illud: id est super altare. Deinde ad cumulū exprimendę sententię intulit: nō extinguetur. Nam hoc iam erat dictū / tota nocte. — Leuit.6.b.

Quid est: Abijciet holocarpoma seu holocaustomata extra castra zc. Questio.xi.

Et induet stolā aliā: z abijciet holocarpoma extra castra i locū mūdū: hoc appellat holocarpoma qd iam pcrematū est: hoc autē in illo greco catacarposis legit. Quidā vo latini addiderūt/qd cōsecratū est: z ita interptati sūt: Et abijciet holocarpoma qd cōsecratū est extra castra in locum mundum. — Leuit.6.b. Ht.tholocaustoma

Quid sit: Ignis altaris semper ardebit ab eo/ z non extinguetur: Et ignis altar semp (Questio.XII.

ardebit ab eo/ z nō extinguet.i.ab illo igne in q arsit holocaustū vsqz in mane. Non vult em ignē prorsus extingui: ſ cū vsqz in mane arserit holocaustū / ablatis inde reliquijs consumptionis nec sic extingui ignē: sed inde iterū renouari quo ardeant alia quę imponunt. — Leuit.6.b.

An cum dicit: Et sup illud exuret sacerdos ligna mane/ quotidie intelligatur fieri: Questio.xiii.

Quod aūt sequit z dic: Et exuret sup illd sacerdos ligna mane: et stipabit sup illud holocaustū z supponet sup illud adipem salutar: z ignis semp ardebit sup illud z non extinguet: videndū est vtrū mane quotidie voluerit intelligi: vt nullus — Leuit.6.b.

dies intermitteretur quo non inueniretur holocaustum et adeps salutaris/an mane: ideo vt quacumque die imponeretur non nisi mane imponeretur. Si enim quotidie intelleximus: quod si nullus offeret: Si autem tamquam de publico vel de suo sacerdotes quotidiana holocausta procurabant/sup ipsa imponebantur ea que iussit a populo oblata pro peccatis sup holocausta imponi: et non erat necesse offerenti sacrificia pro peccato etiam holocaustum offerre sup quod illud imponeretur: nisi quando par turturum offerebatur/aut duo pulli columbini: Nam ibi omnino definitum est vnum pro peccato/alterum in holocaustum offerri oportere: et prius pro peccato/deinde holocaustum. Deinde quaeri potest: vtrum holocaustum quod mane iussit imponi/ipsum etiam per totam noctem arderet vsque ad alterum mane: an illud quod ait: tota nocte ardere debere/holocaustum fuerit vespertinum: et deinde ceperit de lege holocausti dicere/vt a vespertino holocausto inciperet: quod mirum est si taceret/nec admoneret talia vespere offerre oportere.

Quid est quod dicitur: Istud donum aaron et filiorum eius &c. Quaestio. XIIII.

Leuit. 6. c. Et locutus est dominus ad moysen dicens: Istud donum aaron et filiorum eius quod offerunt domino in die quacumque vnxeris eum. Exo. 29. Alia sunt sacrificia que commemorauit in exodo quibus per septem dies sanctificantur sacerdotes vt sacerdotio suo fungi incipiant: et aliud est quod modo commemorat quid offerat summus sacerdos quando constituitur. i. quando vngitur. Hoc enim sequitur et dicit: in die quacumque vnxeris eum: Non dixit vnxeris eos: cum etiam secundos sacerdotes vngi praecipiat. Deinde dicit ipsum sacrificium decimam partem ephi similaginis in sacrificium sempiternum: Querit quomodo sempiternum/si illud eo die offertur quo vngitur summus sacerdos ab illo quo vnctus est: nisi vt semper hoc offeratur in die quo vngitur summus sacerdos: hoc est per successiones sacerdotum: Quis et illo modo semper nunc possit intelligi non hoc/sed quod significat.

Quid est: Dimidium eius mane: et dimidium post meridie. Et quid sit phresa: Questio. xv.

Leuit. 6. c. Dimidium eius inquit mane et dimidium eius post meridie: quod grecus habet δειλινόν. In sartagine inquit in oleo fiet consperse: offerat eam φρεσαν. i. eam similaginem. Deinde dicit φρεσα: si tamen hoc recte interpretatum est ex illo quod grecus habet ερικτου: et pluraliter hoc posuit genere neutro. Non enim ait φρεσαν/tamquam eandem similaginem quam dixerat conspersam. Hec autem φρεσα sacrificium de fragmentis esse dicitur. Utrum quia φρεσα dicat ipsa frumenta. i. comminuta: an ipsa minutissima similaginis φρεσα dixerit/non est eiusdem.

Quid sit: Sacerdos vnctus/qui pro illo est ex filijs eius faciet illud &c.

Sequitur autem et dicit: (Questio. XVI. Leuit. 6. c. Sacrificium in odorem suauitatis domino sacerdos vnctus qui pro illo est ex filijs eius faciet illud. Propter hoc fortassis dixerat sempiternum: vt hoc faciat omnis summus sacerdos qui succedit mortuo eo die quo vnctus fuerit. Adiunxit enim et ait: lex eterna: cum posset eternum secundum id intelligi quod significat.

Quid: Omne consummabitur:

Sequitur autem: Omne (Quaestio. XVII. Leuit. 6. d. consumabitur. Quod habet grecus επιτελεσθήσεται: et alii interpretes dixerunt: omne imponetur: vbi vult intelligi esse holocaustum: quia nihil exinde remanet. Deniqz adiungit: Et omne sacrificium sacerdoti holocaustum erit et non edetur. Hoc est dixerat: omne consumabitur.

Et quid illud: Sacerdos qui imponet manducabit illud &c. Quaestio. XVIII.

Leuit. 6. d. De sacrificio pro peccato cum diceret: Sacerdos qui imponet illud/manducabit illud: Non hoc quod imponit manducabit: nam illud igni consumetur: sed quod inde remanserit. Non enim holocaustum est vt totum ardeat in altari. Dicit autem postea: Omnia que pro peccato sunt: ex quibus illatum fuerit a sanguine eorum in tabernaculum testimonij exorari in sancto/non edetur: sed igni cremabitur. Quod quia ad sacerdotes pertinet manducanda que remanent de sacrificiis pro peccatis: Quod intelligendum est/hec excepta esse de quorum sanguine tangitur illud altare incensi in tabernaculo testimonij. Hoc enim iussit fieri supius de vitulo quem pro peccato suo sacerdos offerret/et de vitulo quem pro peccato vniuerso synagoge vt carnes que remanserint foris extra castra comburantur: hoc est quod modo breuiter commemorauit.

Quid illud: Ista lex est arietis qui pro delicto est/sancta sanctorum sunt:

Et ista lex est arietis (Questio. XIX. Leuit. 7. a. qui pro delicto est/sancta sanctorum sunt. i. ad sacerdotes pertinent manducanda.

Que differentia innuatur inter peccatum et delictum: et quid greca lingua ad hoc conferat: Questio. xx.

Quid est quod de ariete pro delicto cum dixisset/legemque sacrificij exposuisset ait: Leuit. 7. a. Quomodo quod est pro peccato: ita et id quod pro delicto lex vna est eorum. Queritur inter peccatum et delictum que sit differentia: quia si nulla esset/nullo modo diceretur: quomodo et quod est pro peccato: et quod pro delicto. Quis enim lex eiusque sacrificium nihil distet: quia lex vna est eorum: tamen ipsa duo/quorum vnum est sacrificium. i. peccatum et delictum si inter se nihil differrent: et si vnius rei duo nomina essent/non curaret scriptura tam diligenter commendare vnum esse vtriusque sacrificium. Fortassis quia peccatum est

ppetratio mali: delictū autē desertio boni: vt quēadmodū in laudabili vita/ aliud est declinare a malo/ aliud facere bonū/ qd admonemur dicēte scptura: Declina a malo et fac bonū: ita in dānabili/ aliud sit declinare a bono/ aliud facere mala: et illud delictū/ h peccatū sit. Nā et ipm vocabulū si discutiat qd aliud sonat delictū/ nisi derelictū: et qui delinqt qd derelinqt nisi bonū? Greci autē duo noīa vsitata huic pesti iposuerūt: Nā delictum apud eos παραπτωμα dicitur et πλημμελεία. Isto ipso qppe loco leuitici πλημμελεία est. Aplus aūt vbi dicit: Si ꝑoccupatꝰ fuerit hō in aliquo delicto / παραπτωματι grecus habet: quoꝝ nominū si origo discutiat in παραπτωματε tanq̄ decidere intelligit qui delinqt: Vn̄ cadauer qd latini a cadendo dixerunt/ grece πτωμα η πτωμοσ dicit: απο του πιπτειν. i. ab eo qd est cadere. Qui ḡ peccādo malū facꝑus delinquendo a bono cadit. Et πλημμελία simile nomē ē negligētie: nā grece negligētia αμελια dicit: quare nō ē qd negligit. Sic em̄ grecus dicit: non curo ουμελλει μοι. Particula ḡ q̄ additur πλην vt dicat πλημμελια/ preter significat: vt πλημμελια qd vocat negligētia/ videat sonare sine cura πλην μελιαν ꝑter curā pene tantundē est. Hinc et qdam nri πλημμελιαν non delictū/ sꝫ negligentiā interp̄tari maluerūt. In latina aūt lingua qd aliud negligitur: nisi qd nō legit. i. non eligit? Vn̄ etiā legere a legendo. i. ab eligēdo latini auctores appellatū esse dixerūt. His quodāmō vestigijs colligit q̄ ille delinquit qui bonū derelinqt et relinquēdo a bono cadit: qꝛ negligit. i. nō legit. Peccatū vō vn̄ sit dictum qd grece αμαρτια dr/ in neutra lingua mihi interim occurrit: Pōt etiā videri illō eē delictū qd imprudēter. i. ignorāter illud petm̄ qd ab sciēte cōmittit. Huic differētie vidētur ista testimonia ꝯsonare diuina: Delicta qs itelligit? Et illō: Qm̄ tu scisti imprudētia meā. Cōtinuo qppe secutus adiūxit: Et delicta mea a te non sunt abscōdita: velut alio mō repetens candē sententiā. Nec ab eadem rōne discordat qd pauloante cōmemoraui apl̄i dictū: Si ꝑoccupatꝰ fuerit hō in aliquo delicto: hinc em̄ qd ꝑoccupatum dicit/ imprudēter lapsuꝫ esse significat: peccatū vō ad scientem ptinere apls iacobus tāq̄ definiēs ait: Sciēti igit bonū facere et nō faciēti/ petm̄ ē illi: Sed siue illa/ siue ista/ siue alia aliqua differētia sit peccati et delicti/ nisi aliqua esset/ nō scriptura ita loqueretur vt diceret: Quō qd pro pctō/ ita et qd ꝓ delicto lex vna est eoꝝ. Indifferēter autē plerūq̄ dicunt: vt et peccatū noīe delicti et delictū nomine peccati appellet. Neq̄ enim cum dicit in baptismo fieri remissio peccatoꝝ/ mētio fit etiā delictoꝝ: et tn̄ vtrūq̄ intelligitur. Sic et dn̄s ait: pro multis effundi sanguinē in remissionē peccatoꝝ. Nūquid qm̄ nō ait/ et delictoꝝ: ideo quisq̄ dicere audebit in sanguine ipsius delictoꝝ non fieri remissionē? Itē qd scriptū est apud apl̄m: Nā iudiciū quidē ex vno in cōdēnationē: gratiā vō ex multis delictis in iustificationē/ quid aliud q̄ noīe delictoꝝ etiā peccata cōprehēsa sunt? In hac quoq̄ ipsa scptura leuitici/ qua cogimur aliquā inter delictuꝫ peccatūq̄ distantiam/ vel inuenire/ vel credere ita legitur/ cum de his ipsis que ꝓ peccatis offerēda iubebant sacrificijs deus loqueretur: Si autem omnis inquit synagoga filioꝝ israel ignorauerit et latuerit verbū ab oculis synagoge/ et fecerit vnum ab omnibꝰ mādatis dn̄i: qd nō fiet et deliquerit/ et cognitū illis fuerit peccatū quod peccauerūt in eo. Ecce vbi dixit/ et deliquerit/ ibi cōtinuo peccatum quod peccauerūt addidit hoc ipsum vtiq̄ qd deliquerunt. Et paulo post. Si autē princeps inquit peccauerit et fecerit vnum ab omnibꝰ p̄ceptis dn̄i dei sui: quod nō fecit nolens/ et deliquerit. Itē in cōsequētibus. Si aūt anima inquit vna peccauerit nolens de pplo terre in eo qd faciat ab oībꝰ p̄ceptis dn̄i qd non fiet et deliquerit et cognitū fuerit ei pctm̄ quod peccauit in ipso. Item alibi. Anima q̄cunq̄ iurauerit distinguēs labijs malefacere aut benefacere scdm̄ omnia q̄cunq̄ distinxerit hō cum iureiurādo/ et latuerit eum et hic cognouerit et peccauerit vnū ex his et cōfessus fuerit peccatū ꝓ quo peccauit aduersus ipm̄: offeret pro eis q̄ deliquit dn̄o ꝓ eo peccato qd peccauit. Et paulopost. Et locutꝰ est dominus ad moysen dicens: Anima si latuerit eū obliuione et peccauerit nolens a sanctis dn̄i: offerat delicti domino arietē sine macula de ouibus precio argenti siclorum sanctoꝝ pro quo deliquit et pro quo peccauit a sanctis restituet/ et quintas adijciet super illud/ et dabit illud sacerdoti: et sacerdos exorabit pro eo in ariete delicti et remittet illi. Sequit adhuc et dicit: Anima queq̄q̄ peccauerit et fecerit vnū ab omnibꝰ p̄ceptis dn̄i que nō oportet fieri et cognouerit et deliquerit et acceperit peccatū suū/ offeret arietem de ouibus precio argēti in delictū ad sacerdotem: exorabitq̄ pro eo sacerdos pro ignorātia eius qua ignorauit: et ipse nō sciuit et remittet illi: Deliqt em̄ delicto delictum añ dn̄m. Et adhuc ita dicit: Et loqu

Marginal notes (left column): Ps. 36. — Gal. 6. a. — B — Ps. 18. — Ps. 68. — Gal. 6. a. — Jaco. 4. d.

Marginal notes (right column): Luce. 3. a. — Math. 26. c. — Roma. 5. c. — Leuit. 4. c. — C — Leuit. 5. b — Leuit. 6. a.

tus est dñs ad moysen dicens: Anima quę/
cunq3 peccauerit despiciēs despexerit prę/
cępta dñi: ⁊ mētitus fuerit quę sunt ad ꝓxi
mum de cōmendatiōe aut de societate/aut
de rapina: aut iniuriā fecerit aliquam ꝓxi/
mo: aut inuenerit ꝑditionē ⁊ mentitus fue/
rit de eo / ⁊ iurauerit iniuste de vno ab om/
nib⁹ q̄cunq3 fecerit hō: ita vt peccet in his/
et erit cū peccauerit ⁊ deliquerit: reddet ra/
pinā quā rapuit/aut iniuriam quā nocuit/
aut cōmendatū qđ depositu3 est apud eū:
aut ꝑditionē quam inuenit ab omni re illi
quā iurauit ꝑ ea iniuste et restituet ipsam:
⁊ quintas ei⁹ adyciet ad illud cuius est/ ipsi
reddet: ⁊ qua die cōuictus fuerit delicti sui/
offeret domino arietem ab ouibus sine ma
cula precio in quo deliquit: et exorabit pro
eo sacerdos ante dñm: ⁊ remittet̃ illi de vno
ab omnibus quę fecit ⁊ deliquit in eo. Pe/
ne ergo in omnibus factis q̄ dicit esse pecca
ta/eadem etiā delicta dicit: Quapropter et
indifferenter ea dici manifestū est mult̃ scri
pturarū locis: ⁊ habere aliq̄d differētię scri/
ptura testatur / quę dicit: Sicut qđ ꝓ pec/
cato/ita et qđ pro delicto.

Leuit.7.c. **Quid sit: Omnē adipem boum et ouiū et caprarū non edetis ⁊c̃.**

Omnē adipē boum (Questio. XXI.
⁊ ouiū ⁊ caprarū nō edetis: ⁊ adeps
morticinoꝝ ⁊ a fera captoru3 fiet in
omne opus/ ⁊ cibo non edetur: Omnis qui
ederit adipem de pecoribus quę auferetis
ab eis hostiā dño/ peribit anima illa de po
pulo suo. Dixerat superi⁹ de adipe: Oīs
adeps dño: et q̄sieramus vtrū omnis oino
pecoris mūdi dūtaxat: nā de immūdis nul
la questio est: ⁊ quid de adipe fieret quē ve/
tuit in escā venire: nunc autē dixit q̄d fieret
de adipe morticini ⁊ a fera capti vt sit ī oīe
opus. Omne opus vtiq3 illud opus cui ta/
le aliq̄d necessariū est. Unde remāsit q̄stio:
quid fieret de adipe ceteroꝝ animaliū quę
immunda sunt ad vescendū. Sed cū dicit:
omnē animā perire de populo suo q̄ ederit
adipe3 eoꝝ pecoꝝ ex q̄bus dño offeret̃ / vi/
detur definisse illum tm̄ adipem de pecori/
bus mundis prohibitum manducari/ex q̄/
bus fit sacrificiū: q̄uis iudęos audierimus
nullū omnino adipē in escam sumere. Sed
quid scriptura voluerit / nō quod illi opina
ti fuerint requirēdū. Deniq3 nō inueniunt
quid recte de adipe faciāt vnde se abstinēt:
⁊ quō eū ꝓijciāt: cū dictū sit: Oīs adeps
dño si nō adipē sacrificioꝝ tm̄ / sed etiā eorū
animaliū de q̄bus nō sacrificatur: q̄uis im/
mundoꝝ hic voluit intelligi.

Quid sibi vult q̄ de sacrificio salutaris iteꝝ admonet: Q̄ō. XXII. Leuit.7.c.

Uid sibi vult q̄ de sacrificijs saluta
ris iterū admonet ⁊ dicit: cū q̄ offert
donū sacrificij salutar̃ sui pectuscu
lum ⁊ brachiū sacerdotib⁹ dare debem⁹: ita
tn̄/vt adeps pectusculi offerat̃ dño cū pēna
iecoris: cū supius loquēs de sacrificijs salu/
taris / pennā iecoris cū adipe vētris ⁊ renū
⁊ lumboꝝ offerri dño p̄cęperit: tacuerit aūt
đ adipe pectusculi? An qđ ibi p̄termisit/hic
cōmemorat? Quare ergo de pēna iecoris ⁊
ibi ⁊ hic? An forte aliquid interest quod su/
perius de sacrificio salutaris pręcepit: hic
autem addidit sui/tanq3 aliud sit salutaris/
aliud salutaris sui.

Quę sit ratio sacrificij pro delicto seu pctō sacerdotis: Q̄ō. XXIII. A Leuit.7.d.

Um sacrificia ꝓ peccatis ꝑus com/
memoret / vitulū dixit offerendū ꝓ
peccato sacerdotis qui fecisset popu
lum peccare: postea etiā narrauit scriptura
quēadmodū ea quę p̄cępit dñs gesta sunt:
ergo ꝓ aaron ⁊ filijs eius dicit̃ oblatus vi/
tulus ꝓ peccato: sed supius de sanguine vi/
tuli cornua tangi p̄cępit altaris incensi: ad
spargendū etiā ex ipso sanguine cōtra velū
sanctū: reliquū vero sāguinē fundendū ad
basim altaris holocaustomatū: postea vō
q̄n sanctificat̃ aaron de aspsione sanguinis
cōtra velū/nihil dictū est: de cornib⁹ autē al
taris dictū est: sed nō additū est incensi: ad/
ditū est aūt / effundēdū sanguinē ad basim
altaris: nō dixit ad bases eius / tāq3 necesse
fuisset illđ altare accipe cui⁹ cornua sangui/
ne tetigisset. Proinde q̄uis ambigue sit po
situm / liberū est tn̄ ita intelligere factu3: vt
factū fuerat ante p̄cęptū de vitulo ꝓ pctō:
vt nō eius altaris cornua tacta intelligam⁹
ad cuius basim fusus est sanguis: sed tacta
cornua altaris incensi: fusu3 autē sanguinē
ad basim altaris sacrificioꝝ supius/q2 gene
raliter p̄cipiebat si sacerdos peccasset ipsu3
sacerdotē vnctū ⁊ ↄsūmatū/quē vult intelli
gi sūmū sacerdotē sacrificia ista offerre: nūc
vero cum sanctificat̃ aaron moyses offert ⁊
ipse accipit pectusculū impositionis qđ an/
tea pręlocut⁹ est sacerdoti esse dandū. Inde
autē puto pectusculum impositiōis dictū:
quia imponebat̃ inde adeps sicut cōmemo
rauit superi⁹ de sacrificio salutaris. Cū ergo B
videat̃ ab aaron cępisse summū sacerdotiū:
quid putamus fuisse moysen: si ergo sacer/
dos nō fuit/quomodo ꝑ illū omnia illa ge/
rebant̃: si autē fuit/quō summū sacerdotiū
ab eius fratre cępisse definimus? q̄q3 etiam

Ps.98. psalmus ille vbi dictū est: Moyses ⁊ aarō
in sacerdotib⁹ eius: auferat dubitationē: q̄
sacerdos fuerit ⁊ moyses: vestē tñ illā sacer/
dotalē/ q̄ magnū cōtinet sacramentū/ aarō
iubet accipere ⁊ successores ei⁹ sūmi sacerdo
tis in exodo/ anteq̄ oino aliqd de sanctifi/
candis ⁊ quodāmodo ordinādis sacerdoti/
bus precipiat: qñ moyse ascēdente in mon/
tem/ iubent nō ascendere sacerdotes: quos
intelligere alios non possumus nisi filios
aarō: nō quia iā erāt/ sed q̄ futuri erāt: hoc
eos iā tunc scriptura appellauit p anticipa
tionē/ sicut sūt pleraq̄ taliū locutionū. Nā
et filius naue/ iesus appellatus est: cū longe
postea hoc nomen ei scriptura narret impo
situ. Ambo ḡ tūc summi sacerdotes erant:
mo yses ⁊ aaron. An potius moyses: aaron
vero sub illo: an ⁊ ipse sūmus ꝑpter vestem
pontificalē/ ille vero ꝑpter excellentius mi/
Exo.4.d. nisteriū. Nam a pncipio ei dicit: Ipse tibi
q̄ ad pplm: tu illi que ad deū. Quē etiā po
test post mortē moysi qs vngebat successo/
rem sūmi sacerdotis/ q̄ succedere nisi defun
cto nō vtiq̄ poterat: An quia iā vnct⁹ erat
inter secūdos sacerdotes? Idē quippe fuit
oleū quo ⁊ sūmus/ ⁊ quo secūdi vngebant:
vestem tñ sumebat ille pontifex/ q̄ ei⁹ sum/
mitas appareret. Et si ita est: vtrū ipse sume/
bat: an eū alius induebat: sicut et post eius
mortē moyses filiū fratris sui. Si ḡ ab alio
vestiebat: nūqd nā poterat a secūdo sūm⁹:
presertim: q̄ talis erat vestis vt eū ab alio
indui necesse fuerit? An sic induebat prius/
vt etiā postea? Nō enī semel indut⁹ nō eam
ponebat: aut cū posuisset/ nō eā resumebat.
Fieri ergo fortasse poterat: vt secūdi vesti/
rent pmū/ obsequēdo/ nō excellēdo. Unde
autē apparebat quisnā filiorū sūmo sacerdo/
ti succedere deberet? Nō enī pmogenitum/
aut maiorē scriptura definiuit: nisi intelliga
mus aliquo diuino indicio fieri solere/ siue
per ꝑphetam/ siue quolibet alio modo quo
consuli deus solet: q̄q̄ ex ɔtentione res ꝑ/
uenisse videatur/ vt postea ꝑpterea fuerint
plures sūmi sacerdotes: quia cōtendētibus
excellentioribus/ litis finiende causa pluri/
bus honor ipse tribuebatur.

Quid sibi vult qđ dicit ad aarō et filios ei⁹: Ad ostiū tabernaculi testimonij sedebitis septē dies/ die ac nocte/ ne moriamini: Qō. XXIIII.

q Uid est q̄ dicit moyses ad aaron et
filios ei⁹ cū sanctificant ad ineundū
Leuit.8.d. sacerdotiū: Ad ostiū tabernaculi te/
stimonij sedebitis septē dies die ⁊ nocte/ ne
moriamini. Nunqd nā credibile est situ cor/
poris vno loco sedere ꝑceptos per dies se/
ptem die ⁊ nocte vnde se omnino nō cōmo/
uerent? Nec tñ hinc tāq̄ allegorice aliquid
significatū/ qđ nō fieret cogēdi sumus acci/
pere/ sed potius agnoscere locutionem scri/
pturarū: vbi sessionē/ pro habitatione ⁊ cō/
moratione posuit. Non enī quia dictū ē de
semei q̄ sederit in hierusalem annos tres: 3.Reg.2.f.
ideo putandū est per totum illud tēpus in
sella sedisse ⁊ non surrexisse. Hinc ⁊ sedes di
cunt/ vbi habent cōmorationē quorū sedes
sunt: habitatio q̄ppe hoc nomē accepit.

Quid sit: Vocauit senatum ⁊c. (Questio. XXV.

e T factum est die Leuit.9.a.
octauo/ vocauit moyses aaron ⁊ fi/
lios eius: ⁊ senatū israel. Quē qui/
dā nostri senatū interp̄tati sūt γερουσιαν/
grecus habet: hoc est ergo secut⁹ interpres:
quia ⁊ senatus a senio videtur dictus. Non
autē apte in latino diceret: vocauit senectu
tem israel/ ꝑ senib⁹ vel seniorib⁹: q̄uis eadē
locutio esset si diceret: vocauit iuuentutem
israel pro iuuenibus. Sed hoc vsitatū est in
latina lingua: illud autē nō ē. Nā hoc pro/
prie diceret/ si diceretur: vocauit senectutē
israel. Unde quidā insolēter putantes etiā
senatū dici/ interp̄tati sunt ordinē seniorū.
Compēdio tamen forsitan melius diceret:
vocauit seniores israel.

Quō p̄cipiunt offerri tria genera sacrificiorū: et quō quattuor sint eorū genera: Questio. XXVI.

m Oyses dicit ad aarō: Senatui israel A
loquere dicēs: Accipite hircū ex ca/ Leuit.9.a.
pris/ vnū ꝑ peccato/ et arietē et vi/
tulum ⁊ agnū anniculū in holocarposim si/
ne macula: ⁊ vitulū a bobus: ⁊ arietē in sa/
crificium salutaris ante dñm: et similā con/
spersam in oleo: qñ hodie videbit domin⁹
in vobis. Quattuor genera sacrificiorū de
animalibus supius cōmēdauit: holocausti
ꝑ pctis/ salutaris/ et cōsummatiōis: sed cō/
summationis ad sacerdotis sctificationē ptī/
net: Tria ḡ genera reliq hic p̄cipiunt offer/
ri: ⁊ dicit hoc senioribus israel/ vt pertineat
ad vniuersum populū. Sed hoc loco sacri/
ficium ꝑ peccato habet tria pecora/ hircum
et arietē/ et vitulum: ad holocaustum vero
agnus ptinet/ et ad sacrificiū salutaris/ hir/
cus et aries. Quapropter non est sic distin/
guendum vt pro peccato non intelligatur
nisi hircus: tria vero/ vel quod in holocau/
stum/ id est aries et vitulus et agn⁹: sed po/
tius prima tria ꝑ peccato. i. qđ dictum est:
Accipite hircū ex capris vnū ꝑ pctō: ⁊ arie/
tem ⁊ vitulū/ subaudiat ꝑ pctō: ⁊ reliqu⁹. i.

agn⁹ in holocarposim.i.in holocaustũ. Qḋ ido cõmonẽdũ a nobis fuit: qm̃ posset etiã ita distingui/ vt cũ dictũ eẽt: accipite hircũ ex capris vnũ ꝓ pctõ/reliqua iam ad holocarposim ptinere dicerent̃. Qḋ vo adiũgit: sine macula/ad oĩa referri põt. Cũ ẽ ambiguũ sit/quõ aptius distinguat̃ illa res adducit: vt tria supiora ꝓ pctõ itelligant̃: qm̃ superius pro pctõ ꝑncipis hircũ iussit offerri: ꝛ pro pctõ cuiusq; ꝓprio cũ peccat ante dñm faciẽdo vnũ ex his q̃ nõ oportet/ꝑcepit arietẽ: pro pctõ vo vniuersę synagogę vitulũ: oportebat ẽ vt senatui loqueret̃ qd vniuersus ppl̃s offerre debeat: ꝛ hircus iubeat̃ ꝓpt̃ ꝑncipes: ꝛ aries ꝓpt̃ ꝓpriũ vniuscuiusq; pctm̃: ꝛ vitulus ꝓpter pctm̃ vniuerse synagogę: Aliud est em̃ q in pplo habet q̃sq; pctm̃ suũ ꝓpriũ/ ꝛ possunt habere omẽs ꝓpria: aliud qñ cõe pctm̃ est/ qḋ vno
B aio fit ꝛ vna volũtate aliqd multitudine cõparata cõmittit̃. Qz vo sacrificia salutaris/ vitulũ et arietẽ iubet: iubet ẽ ꝑcipua sunt: vniuersi em̃ ppli causa ẽ. Pręcipiẽs aũt antea de sacrificijs salutarib⁹ vndelibet iussit offerri/siue masculũ/siue fęminã: dũ tñ non nisi de bobus ꝛ de ouib⁹ ꝛ capris offerant̃. Si aũt q̃rit̃/q̃re duo ꝑcepit/vitulũ ꝛ arietẽ: difficile est inuenire: nisi forte vitulũ voluit sacrificiũ salutaris vniuersi ppli: arietẽ aũt ꝓ vnoq̃q; tanq̃ pro singulis q̃busq;: qꝛ videt̃ etiã superius q̃si duo genera salutaris sacrificij ꝑcepisse: vnũ qḋ velut vniuersorũ esset/ appellauit sacrificiũ salutaris: alterũ aũt vbi dixit: si q̃sq; obtulerit/sacrificiũ salutaris sui. Ubi etiã differẽtiã repiebam⁹: qꝛ i illo qḋ appellauit salutaris / nõ cõmẽorauit adipem pectusculi offerẽdũ dño: atq; ipm pectusculũ ꝛ brachiũ dextrũ danda sacerdoti: ẽ in illo h̃ fieri iussit qḋ postea dicit sacrificiũ salutar̃ sui. Qḋ forte itelligit̃ singuloꝝ q̃rũq; ꝑuatũ / nõ publicũ vniuersorũ. Nã ꝛ moyses obtulit sacrificia salutar̃: nec dictũ est ibi/salutaris sui: credo ꝓ pplo vniuerso obtulit. Ubi aũt vniuersi/ibi ꝛ singuli: nõ aũt vbi singuli ꝯtinuo ibi vniuersi. Singula em̃ possunt eẽ sine vniuerso: vniuersi aũt nõ pñt nisi ex singulis q̃busq; constare. Nã singuli q̃q; ꝯgregati vel i summã reputati / faciũt vniuersos. Notãdũ ẽ sane cũ pro pplo offerunt̃ sacrificia ꝛ pro pctõ: sacrificia iussa eẽ offerri/ ꝛ holocaustũ/ꝛ sacrificia salutar̃: ꝓ sacerdote aũt oblatũ fuisse ꝓ pctõ ꝛ holocaustũ ꝛ ꝯsummatiõis. Non aũt salutaris: ẽ ꝯsummatiõis tũc oblatum est: qñ sacerdotes sctificati sunt vt sacerdotio fungerent̃: ꝛ hęc obtulit moyses ꝓ aarõ ꝛ filijs ei⁹: postea vo aaron ipe iã sctificat⁹ ꝛ sacerdotio fungẽs offerre ꝓ se iussus est vitulũ ꝓ pctõ/ ꝛ arietẽ in holocaustũ. Nõ aũt iussus est ꝓ se offerre ꝯsũmatiõis: qḋ tũc iõ oblatũ est/vt cõsummaret̃ sctificatiõe: ꝛ sacerdotio fungi posset/quo iã qm̃ fungebat̃ non opus erat eum iterum cõsummari.

Que sit ratio ordinis seruãdi in oblationibus positis et ꝑceptis:

Et ait moyses (Questio.XXVII. Leuit.9.b.
ad aaron: Accede ad altare ꝛ fac qḋ A
pro pctõ tuo ꝛ holocaustũ tuum/ et exora pro te ꝛ domo tua. Mirũ est quomõ prius dicat faciendũ quod ꝓ pctõ / deinde holocaustum: cũ sacrificia ꝓ peccatis super holocausta supert⁹ iubeat imponi: excepto quod de auib⁹ pręcepit. An forte hic quod ꝑus fiebat/id ẽ holocaustũ posterius cõmemorauit? Nõ em̃ quẽadmodũ de auib⁹ dixit: fac ꝑus illud et postea illud: sz fac illud atq; illud. Quid aũt ꝑus faciẽdũ sit indicat supꝰ exposita instructiõe: vbi dic̃ sup holocaustũ iponi sacrificiũ ꝓ pctis: q̃q; valde moueat: qḋ etiam ita narrat sc͠ptura fecisse aarõ qḋ audiuit: ꝛ ꝑus cõmẽoraret eũ facere ꝓ pctõ/deide holocaustũ. Qḋ vtrũ ꝛ ipe prius fecerit: an prius h̃ scriptura narrauerit qḋ postea factũ ẽ/sicut i multis facere solet/habet̃ incertũ: nisi qḋ dixi superius legeret̃ cũ ageret de sacrificio pro pctõ. Ita em̃ legit̃: Et supponet illud sacerdos sup altare sup holocaustũ dñi: ꝛ exorabit ꝓ eo sacerdos ꝓ peccato qḋ peccauit/et dimittet̃ illi. Quõ ẽ posset h̃ sup holocaustoma iponi: nisi holocaustoma ꝑus iponeret̃? Pręcepit aũt h̃ ꝛ ḋ sacrificio salutar̃/ vt sup holocaustoma imponeret̃: sz qꝛ nõ h̃ vbiq; dicit: nõ ꝑ oĩa sacrificia salutaris/nec ꝑ oĩa sacrificia ꝓ pctõ/põt forsitã dici nõ h̃ regulari fuisse ꝑceptũ: sz illic tm̃mõ vt fieret dictũ est.i. in sacrificio salutar̃: cũ sit de bob⁹: ibi em̃ ꝑcepit ꝛ in sacrificio ꝓ pctõ cũ sit de fęmina ex ouib⁹: cętera vo siue sint salutaris/siue pro pctõ/nõ esse necesse vt sup holocausta impo
nant̃. Mouet etiã qḋ cum faceret aarõ do- B
na populi quę supra cõmemorauit/ nõ omnia cõmemorata sunt immolata quę fuerãt prędicta: sed tñ hircus pro peccato ꝛ holocaustũ: vbi tñ illũ agnũ nõ exꝑssit: duo vo alia q̃ ad sacrificia ꝓ pctõ potius q̃ ad holocaustũ ptinere diximꝰ/tacuit.i. arietẽ ꝛ vitulũ: nisi forte a pte totũ itelligi voluit / vt solo capro cõmemorato etiã illa subsecuta acciperemus. Cum de sacrificijs salutaris populi narraret: quemadmodum ea fecerat aaron de vitulo et ariete ait: Et occidit

vitulū et arietē sacrificij salutaris pplī: ꝛ ob/
tulerūt filij aaron sanguinē ad eū: ꝛ effudit
ad altare in circuitu: ꝛ adipē ꝛc. quō pcepit
dn̄s moysi. Nunc singulariter/ nūc pluralit
loquit: cū de duob' aīalib' loqtur/ vitulo ꝛ
ariete. Qd ergo dic/ duos renes: ab vtroqz
animāte intelligēdū ē: atqz ita qttuor fiūt:
ita et cetera. Qd vo ait: Et posuit adipes
sup pectuscula cū ipsa pectuscula nō impo/
suerit altari: sacerdoti eīn debebant cū bra/
chijs dextris: qd sibi vult? An intelligendū
est: ꝛ imposuit adipes q sunt sup pectuscu/
la: ipsas eīn posuit/ qs iponeret altari a pe/
ctusculis dempta? Nā ita ꝛ supi' pceperat.
Deniqz sequit: Et iposuit adipes altari: et
pectusculū ꝛ brachiū dextrū abstulit aaron
oblationē an dn̄m: modo singulariter infe/
rens: ꝛ pectusculū dicens vtiqz vtrumqz ex
vtroqz animante/ q pectuscula dixerat.

Unde aaron descendisse dicat:

Uid est qd ait: (Questio. XXVIII.
Leuit. 9. d. q Cū extulisset aarō man' sup pplm/ be
nedixit eos et descēdit cū fecisset qd
p pctō ꝛ holocaustomata ꝛ q salutar. Ubi
autē ista fec/ nisi sup altare. i. ad altare stās
eiqz deseruiēs? Inde q descēdit vbi stabat.
Nimirū illi' solutio qstionis adiuuari hoc
Q. lib. 2. qstio/ nu3 sup Exo. q. 113. testimonio videt: vbi qsiuuimus in exodo
quō seruiri potuerit ad altare qd erat altu3
cubitis trib'. Gradū qppe illic intelligere p/
hibebamur: q2 id de' vetuerat/ ne sup alta/
re pudēda virilia ministrātis reuelarentur:
qd vtiqz fieret/ si ps altaris gradus esset. i.
si cōpact' adhereret. Deniqz ibi hoc vetuit/
vbi de altari structili loqbat: vnū eīn esset
altare cū gradu cui' ps esset gradus: ꝛ ideo
vetitū ē: hic vo vbi altaris tāta fuerit alti/
tudo/ vt nisi sacerdos sup aliqd staret apte
ministrare nō posset/ itelligēdū ē: qcqd illō
erat qd ad horā ministrationis ponebat et
auferebat/ nō fuisse altaris parte: ꝛ ideo nō
fuisse cōtra preceptū/ q gradū habere pbi/
bitum est: hoc autem qualecunqz fuerit/ ta/
cuit scriptura: et ideo qstio facta ē. Sed nūc
cū dicit scptura/ sacerdotē cū fecisset sacrifi/
cia descēdisse: hoc ē cū imolata iposuisset al/
tari/ vtiqz manifestat alicubi eu3 stetisse vñ
dscēderet. Et q2 ibi steterat: iō triū cubitoꝝ
altari ministrādo deseruire potuisse.

Quō i extasim cecidit populus:

Leuit. 9. d. T vidit ois pplš (Questio. XXIX.
e ꝛ amens fact' est: Qd alij interptes
dixerunt expauit: conātes trāsferre
de greco/ qd dictum est ἐξέστη: vñ ἔκστασις
dicit: quia sepe in scripturis latinis legitur
mentis excessus.

Quō ignis exisse dicitur a dn̄o:

T exijt ignis a do (Questio. XXX Leuit. 9. d.
e mino/ ꝛ deuorauit q erāt sup altare/
holocaustomata ꝛ adipes. Quid di
xerit a dn̄o/ qri pōt: vtrū q2 nutu et volun/
tate dn̄i factu3 est: an ab eo loco ignis exijt
vbi erat arca testimonij: Nō eīn i loco aliq
ita est dn̄s/ quasi alibi nō sit.

Qui dicant appropinqre dn̄o:

Ostqz exeunte (Questio. XXXI. Leuit. 10. a.
p igne a dn̄o/ incēsi/ ꝛ mortui sunt filij
aarō/ q ausi sunt in batillis suis ad/
hibito igne alieno incēsum imponere dn̄o:
qd ideo nō licebat: q2 ex illo igne q diuinit'
ad altare venerat deincepś custodito/ omīa
erāt accēdēda q in tabernaculo accēdi opor
tebat. Mortuis q illis ait moyses: hoc ē qd
dixit dn̄s dicēs: In eis q mihi appropinqnt
sanctificabor: et in omī synagoga glorifica/
bor: eos appropinqre dn̄o volens intelligi
q i tabernaculo sacerdotio fungebant: san
ctificari autē in eis etiā vindicando sicut fa
ctū ē: Utrū vt hinc sciret/ qz min' alijs par/
cat/ si illis nō parcit: quo sensu dictū est: Si 1. Petri. 4. d.
iust' vix saluus erit/ pctōr ꝛ impius vbi pa
rebūt? An poti' sm illō: Cui plus dat/ plus
exigit ab eo: Et illō: Seruus q nō cognouit Luc. 12. f.
voluntatē dn̄i sui: ꝛ facit digna/ plagis va/
pulabit paucis: seruus autē q cognouit vo
lūtatē dn̄i sui/ ꝛ nō facit digna: plagis va/
pulabit multis: Et illō: Exiguo cū cōcedit Sap. 6. a.
misericordia: potentes autē potētiora tor/
menta patient. Sed vbi hoc dixerit dn̄s qd
eū dixisse moyses cōmemorauit/ in scptura
q retro ē nō inuenit. Tale q est h/ qle in exo
do: vbi dicit dn̄o: Tu dixisti/ scio te p oib'. Exo. 33. c.
Qd inuenit qdē dn̄s ei dixisse/ s postea. S3
qm mēdaciter nūqz h moyses diceret: intel/
ligit idē etiā ante dixisse/ qzuis scptū nō fue
rit: Ita et hoc. Uñ apparet nō oia scpta esse
que deus locutus est eis: p qs nobis sancta
scriptura eius ministrata est.

Quid sit q aaron ꝛ duos filios eius morte reliquoꝝ duoꝝ lugere prohibēs dicit: Caput vestrū cidara nō nudabitis: Questio. XXXII.

Uid est q aaron ꝛ reliqs filios eius Leuit. 10. b.
q mortem illoꝝ duoru3 lugere probi/
bens dicit: Caput vestrū cidara nō
denudabit: vbi certe ondit cidaras tegmi/
na capitum fuisse: nisi quia illud faciebant
lugentes: que consuetudini ornatus essent
contraria. Sicut eīn in nostra psuetudine q
caput apertū magl habem' operit in luctu:
sic quia illi operimēto capitis ornabantur

nudandū erat lugentib⁹. Qđ ideo ꝓhibet: ne lugerēt eos in quoꝝ pęna sctificatus est dñs.i.cōmēdat⁹ ē timor eius. Nec ido qꝛ lugendi nō erāt/nō pmittit alios lugere illos: sed qꝛ illi lugere tūc nō debebāt cū dies sanctificationis eoꝝ agerent/nōdū cōplet̄ septem / qbus eos p̄cepit de tabernaculo nō abscedere:q̄q̄ possit videri/q̄ illo oleo fuerant sctificati / hoc dictū esse q̄ nunq̄ queq̄ lugere deberet. Ita eī dicit: Fratres autē vestri oīs dom⁹ israel plorabūt incēdiū quo incensi sunt a dño:⁊ ab ostio tabernaculi testimonij nō exibitis ne moriamini:oleū eī vnctionis qđ est a dño/sup vos est.

Si aaron ⁊ filij ei⁹ vinū ⁊ sicerā bibere nō poterāt qñ i tabernaculum in qđ intrare debebāt intratūri erāt:quādo ergo hoc potuerūt? (Questio.XXXIII.

Leuit.10.b. Et locutus est dñs ad aarō dicēs: Uinū ⁊ siceram nō bibet̄ tu ⁊ filij tui tecū cū intrabitis in tabernaculū testimonij:aut cū accedentis ad altare/⁊ non moriemini. Qñ ergo eis bibere licebat: qñquidē in tabernaculū eis q̄tidie necesse erat introire ⁊ accedere ad altare/ ꝓpter ꝯtinuā seruitutē? Qꝛ si quisq̄ dic̄/ nō oī die sacrificia imponi solere: qđ dicet de ingressu in tabernaculū:q quotidianus erat ꝓpter candelabrū ⁊ panes ꝓpositionis sup mēsam ponēdos? Si aūt rñdet: tabernaculū testimonij nūc qđ ait/illō esse intelligendū vbi erat arca testimonij: etiaꝫ illud necesse erat intrare sūmuꝫ sacerdotem ꝓpter incēsum ꝯtinuationis. Nō eī semel in āno intrabat/ ſ cū sanguine purificationis semel in āno: ꝓpter incēsum autē quotidie. An intelligēduꝫ ē deū p̄cepisse/vt vinū oīno nō biberet? Cur ergo nō ita p̄cepit potius vt breuiter diceret: vinū nō bibet̄/sed addidit: cuꝫ intrabitis in tabernaculū:aut cū accedetis ad altare? An qꝛ causa non bibendi tacēda nō erat:maxime qꝛ de⁹ p̄scius erat futuros postea tā multos etiaꝫ sūmos sacerdotes vno tpe.i.nō p successionē q tabernaculo ⁊ sacrificijs ⁊ incenso ⁊ vniuerso illi ministerio vicib⁹ deseruirēt:qñ vtiq̄ illi nō bibebāt quoꝝ locus erat deseruiēdi:alij aūt bibebāt? An qđ aliud h̄ loco intelligēdū est:qñ cū vinū ⁊ sicerā sacerdotes bibere ꝓhiberet/ secut⁹ ait:legitimū eternū i ꝓgenies vestras. Ambiguū est vtrū supiori sensui cōnectat̄.i. ad vinū non bibendū ptineat:an inferiori vbi sequit̄ distinguere int mediū sctōꝝ ⁊ cōtaminatoꝝ:⁊ inter mediū mundoꝝ ⁊ imūdoꝝ:⁊ instruere filios israel oīa legitima q̄ locut⁹ ē dñs ad eos p manū moysi vt hoc sit officiū sacerdotū legitimuꝫ in ꝓgenies eoꝝ. Quō autē dicat eternū/ iā sepe dixim⁹. Hoc q̄ ambigue positū est qđ ait:distinguere inter mediū sctōꝝ et ꝯtaminatoꝝ:⁊ inter mediū mūdorū ⁊ imundoꝝ: vtrū ab eo q̄ sunt sctā ⁊ imunda / vel inquinata vel imūda:an ab eo qđ sūt sctī ⁊ mundi/ vl̄ inqnati ⁊ imūdi.i. vtrū inter illa sacra q̄ rite vel nō rite fierēt distinguere voluit sacerdotes:an inter ipsos hoīes ꝓbandos vl̄ improbandos:an poti⁹ ad vtrūq̄ referēdū est/ siue hoīes/ siue sacra.

Quādo appellat pectusculū segregationis/ an etiā brachiū segregationis posset dici: Qō.XXXIIII.

Leuit.10.c. Pectusculū segregationis/⁊ brachiū oblationis māducabit̄ in loco sctō. Quis singula singulis data sint/ mirū tñ vtrūq̄ posset dici segregatiōis: qꝛ vtrūq̄ sacerdoti separat̄: ⁊ vtrūq̄ oblationis siue demptiōis/qđ grece dr̄ αφαιρεμα: qꝛ vtrūq̄ demit̄ et auferr̄ eis p qbus offert̄ vt det̄ sacerdoti. Pectusculū sane impositionis supert⁹ legim⁹/⁊ brachiū oblatiōis:qꝛ de brachio nihil imponebatur altari:adeps autē de pectusculo imponebatur.

Quid sit: De sacrificijs salutariū ⁊c.

Leuit.10.c. Quid ē qđ dicit: (Questio.XXXV de sacrificijs salutariū:cū ea dicat q̄ alibi dixit sacrificia salutaris singulari numero/id dixerit sacrificiū salutar̄:cū de eadē re diceretur. An forte hoc loco vbi ait:a sacrificijs salutariū/sanitatuꝫ dici debuit? Nā in illo psalmo vbi dictū est: Exaudi nos deus sanitatū nostrarū:hoc verbuꝫ habet grec⁹ qđ etiā hoc loco .i. σωτηριον: qui genitiu⁹ pluralis in greca lingua ambiguus est/ vtrū a salute/an a salutari nomen declinatū sit: qñ σωτηρια dicitur salus vel sanitas: vnde fit genitiuus pluralis των σωτηριων. Salutare autēꝫ σωτηριον dicit̄:⁊ inde genitiuus pluralis idē ipse est. Si ergo recte potest intelligi etiā sacrificiū salutis qđ est sacrificiū salutaris:qñ salutaris salus datur:⁊ illud est salutare/ vnde salus accipit̄:nō est necesse vt tanq̄ multorū salutariū sacrificia hic intelligam⁹: vbi dictum est de sacrificijs salutariū/sed multaꝝ forsitan sanitatum: quę tamen ab vno salutari accipiuntur. Quod sit autem salutare dei de quo dictum est: Calicem salutaris accipiā: Ps.115. Et de quo symeō dicit in euangelio: Quoniā viderunt oculi mei salutare Luc.2.e. tuū:fides christiana nouit:possunt sane nō absurde intelligi vel dici etiā sacrificia salutaria/ quę sunt salutaris.

Quare addat: Et filiab⁹ tuis ⁊c̄.
A Tecū tibi ⁊ fi (Questio.XXXVI.
Leuit.10.c. c lijs tuis ⁊ filiab⁹ tuis legitimū sem/
piternū. Nō frustra est additū filia/
bus: qm̄ q̄dā ad escas ꝑtinētia sacerdotum
ꝓhibet a feminis accipi/sed a masculis iu/
bet. Cū q̄sisset moyses caprū oblatū ꝓ ppl'i
pctis: ⁊ nō iuenisset: qm̄ fuerat icēsus/⁊ irat⁹
est ꝙ ea q̄ ꝓ pctō a pplo offerrent̄ cōstituit
dn̄s sacerdotib⁹ edēda / ablatis inde adipi/
b⁹ ⁊ renib⁹. Irat⁹ aūt eē nō fratri suo/ꝫ filijs
eius/credo ꝙ ad eos suggerendi ministeriū
ꝑtineret: r̄ndit illi aaron ⁊ ait: Si hodie ob/
tulerūt ea q̄ ꝓ pctō illoꝝ sunt: ⁊ holocausta
sua ante dn̄m: ⁊ ꝯtigerint mihi talia / vt co/
medā qđ est ꝓ pctō hodie: nūquid placitū
erit dn̄o? Et audiuit moyses et placuit illi.
Hoc videt̄ dixisse aaron / ꝙ ipso die qđ pri/
mū obtulerāt filij israel ꝓ pctō suo / nō de/
buit a sacerdotib⁹ mādūcari /ꝫ totū incēdi:
nō inde regulā faciens ⁊c̄. Nā deinceps sa/
crificia ꝓ peccatis ipsi edebāt. Sed quia h̄
primū fuit ipo primo die primitus oblatū:
credēdū est aaron sacerdotē hoc diuina in/
spiratiōe dixisse: vt ⁊ illud circa sacerdotes
deinceps seruaret̄ qđ p̄ceperat dn̄s moysi:
et hoc qđ aaron dixit tanꝙ diuinitus dictū
moyses approbaret. Quid ḡ ð ceterꝭ eiusdē
diei sacrificijs.i.de ariete ⁊ vitulo q̄ diximus
etiā ipsa pro peccato oblata debere intelli/
gi: an de vitulo nulla q̄stio est: qm̄ oporte/
bat sic fieri: vt de eius sanguine quēadmo/
dū p̄ceptū fuerat intromitteret̄: vn̄ ⁊ tāge/
rentur cornua altaris incensi: ⁊ ꝯñs erat vt
tot⁹ arderet? Quid ergo de ariete? An qm̄
ꝑmū caprū q̄siuit moyses / qđ de capro illi
respōsum est: hoc ⁊ de ariete intelligendū ē
quē ex ordine fuerat quesiturus: nisi illō re/
spōsum sacerdotis ei placuisset? De vitulo
autē qd q̄reret/cū ea lege fieri potuerit quā
de vitulo pro pctō vniuerse synagoge p̄ce/
perat de⁹: sicut de vitulo ꝓ pctō sacerdotꝭ:
id est vt totus arderet extra castra. Hec em̄
sunt verba irascentis moysi ad filios fratris
sui: cum hircū pro pctō q̄situ nō inuenisset:
qꝛ fuerat totus incēsus: Quare nō comedi/
stis illud qđ fuit pro pctō in loco scō? Qm̄
enim scā scōꝝ sunt: hoc vobis dedit edere
vt auferatis pctm̄ synagoge: ⁊ exoretis pro
eo ad dn̄m. Nō em̄ illatū est a sanguine ei⁹
in sanctū an̄ faciē intus. Edetis illđ in loco
scō quō mihi ꝯstituit dn̄s. Utiqꝫ cū dicit:
nō em̄ illatū ē a sanguine ei⁹ in scm̄ an̄ fa/
ciē intus: ꝓculdubio discernit illud qđ ita
fit pro pctō sacerdotis/siue ꝓ pctō vniuer/
se synagoge: nō de hirco de q̄ sanguis: qm̄
nō erat iussus inferri ad tangēda cornua in/
tus altaris incensi: nō debuit totus incēdi/
sed a sacerdotibus mādūcari. Hoc aūt q̄re
sit factū.i. vt etiā ipse totus incēderet̄: r̄ndit
aaron ⁊ placuit moysi. Sane qm̄ sex pecora B
p̄cepta fuerūt senioribus ppli vt offerrent̄
ꝓ pplo: quoꝝ ꝑus q̄ttuor cōmemorauit: hir
cū/ ⁊ arietē/ ⁊ vitulū / ⁊ agnū ānicūlū: quoꝝ
manifestū est hircū ꝓ pctō: manifestū ē eti/
am agnū anniculū in holocaustū: duo vero
media arietē ⁊ vitulū ābigue posita: videa/
mus vtrū ad sacrificiū ꝓ pctō ꝑtinerent: vt
hirco adiūgerent̄/an pot⁹ agno vt in holo
caustū offerrent̄: vn̄ qd nob̄ videret̄ /suo lo
co exposuim⁹. Postea v̄o vt sex aialia cōple
rent̄ vitulū ⁊ arietē cōmēorauit in sacrificiū
salutarꝭ: nec tn̄ l ꝯsequētib⁹ cū imolata sūt
⁊ idētidē cōmēorata fit mētio pecoꝝ ipsoꝝ
arietꝭ ⁊ vituli: q̄ int̄ caprū ⁊ agnū posuerat:
ꝫ tn̄ ille vitulus/ ⁊ ille aries cōmemorant̄:
q̄s in sacrificiū salutarꝭ offerri iusserat: vt iā
nō sex pecora/ꝫ pot⁹ q̄ttuor fuisse credant̄.
Pōt fortassis intelligi q̄ duo illa/q̄ ꝑus int̄
hircū ⁊ agnū posuerat iterū noiauit: ⁊ nō ē
ali⁹ vitulus ⁊ ali⁹ aries i sacrificiū salutarꝭ:
vt cū dixisset hircū ꝓ pctō/⁊ arietē ⁊ vitulū/
nō dicēs in qđ.i. in quā rē: agnū v̄o annicu
lū in holocaustū postea dicere voluerit: qđ
de vitulo ⁊ ariete faciēdū eēt.i. qꝛ neqꝫ pro
pctō sic̄ hircus: neqꝫ in holocaustū sic̄ agn⁹:
sꝫ in sacrificiū salutarꝭ iubebant̄ inferri. Sꝫ
si h̄ intellexerim⁹/manebit q̄stio/q̄re ꝓ pctō
synagoge hircus oblat⁹ sit: cū de sacrificijs
q̄ ꝓ pctis offerēda essent ab initio dn̄s lo/
quēs/ vitulū offerri iusserit ꝓ pctō synago/
ge: sic̄ ꝓ pctō sacerdotꝭ/nō caprū/ꝫ vitulū:
de q̄ vitulo etiā sanguinē similit̄ vt ꝓ pctō
sacerdotis ad tāgēda cornua altaris incēsi
p̄cepit inferri. Et q̄ causa fuerit vt pro pctō
aaron moyses vitulū offerret / vt ipse aarō
alterū vitulū sic̄ ꝓ pctō sacerdotis scdm̄ dei
p̄ceptū offerri oportebat: pro pctō aūt ppl'i
nō vitulus sic̄ p̄ceptū fuerat/ꝫ hircus pot⁹
offerret̄? Qđ cōmonere visū est nob̄: vt su/
pra diximus: ꝙ nō solus hircus ꝓ pctō ppl'i/ꝫ
et aries ⁊ vitulus offerri iussus ē: vt ad ista
tria subaudiat̄ ꝓ pctō: qꝛ ⁊ ꝑncipes erāt in
pplo: ꝓ q̄bus hircus fuerat offerēdus: ⁊ sin/
guli quiqꝫ habere ꝓpria pctā potuerūt/pro
quib⁹ aries: ⁊ vnū aliquod peccatū oēs/ꝓ
quo vitulus sicut ab initio p̄ceptuꝫ fuerat/
pro peccato vniuerse synagoge vitulū offer
ri oportebat. Ubi autē cum immolata sūt/
hircus tm̄modo nominat̄: vt alia etiā taci/
ta intelligerent̄ / locutiōe a parte totum: qꝛ
omnia fuerant pro peccatis.

Quõ aqua immundũ faciat: an et ipsa immũda sit diceda ƀm alia litteram: Questio.XXXVII.

Cum ageret de morticinis immun/
Leuit.11. dorũ animaliũ: Et omne vas fictile
inqt in q̃ ceciderit ex eis q̃cũqz sunt
intus/ immũda erũt: ⁊ illud cõteraĩ.i.ipsum
vas. Et ois cibus q̃ mãducaĩ in quẽcunqz
venerit sup illũ aqua/ immũdus erit vobis.
Nõ quecũqz aqua intelligẽda est q̃ supue/
niret cibo / facit eũ immũdũ: sed ex illo va/
se qd factũ est immundũ de morticinis im/
mũdis: si forte ipm vas habuit aquã.

Que sint animalia viuificãtia q̃ grece ρογομιρΓα dicũĩ: Qõ.XXXVIII

Leuit.11. Instrue filios israel inter viuifican/
tia q̃ manducanĩ: ⁊ inter viuificãtia
que nõ mãducanĩ. Que grecus ha/
bet ρογομιρΓα/nostri q̃dã viuificantia in/
terp̃tari maluerũt: q2 vtcũqz h̃ ṽbuz noster
vsus recepit q̃s facere nouũ insolitũ si dici
posset viuigignentia. Nõ eñ q̃ viuificãt.i.
viuere faciũt: sed q̃ viuos fetus gignunt.i.
nõ oua/ sed pullos dicunĩ ρογομιρΓα.

Quid est qd ait de muliere q̃ peperit/ Omne sanctũ non tanget ⁊c̃.

Quid est qd ait (Questio.XXXIX.
Leuit.12.b. de muliere q̃ peperit: Omẽ sctm̃ nõ
tãget ⁊ sanctuariũ nõ introibit. Qd
sanctuariũ vult intelligi cũ legaĩ in taber/
naculũ/non nisi sacerdotes solere ingredi: ⁊
vsqz ad velũ interi⁹ secũdũ: vltra velũ autẽ
ipm vbi erat arca non nisi vnũ summũ sa/
cerdotẽ: An ⁊ ante tabernaculũ vbi erat al/
tare sacrificioꝝ sanctuariũ dici potuit? Nã
sepe appellaĩ locus sanctus etiã ipm atriũ:
cũ dr: In loco sctõ edent ea. Illuc fortassis
solebant intrare mulieres qñ offerebãt do/
na sua que imponerenĩ altari.

Quid est qd ait: Si masculũ peperit/ immũda erit septẽ dieb⁹ ⁊c̃.

Quid est qd dicit: (Questio.XL.
Leuit.12.a. Si masculũ pepit mulier / immũda
erit septẽ dies scdm dies secessionis
purgationis ei⁹ immũda erit: ⁊ in die octa/
uo circũcidet carnẽ p̃putij ei⁹: et trigitatres
dies sedebit in sanguine suo mundo: Omẽ
qd sanctũ est nõ continget: ⁊ sanctuariũ non
intrabit. Que differentia est inter septẽ di/
es illos quib⁹ dicit eam immundã: ⁊ trigin/
tatres dies quibus in sanguine suo mũdo
sedebit. Si eñ iam immunda non est p tri/
gintatres dies/quare nõ tangit qd sanctu3
est? An hocad hoc interest: quia i sanguine
est/licet mundo: vt hoc distet: q2 cũ immun/
da est/ vbicũqz etiã sederit immundũ facit:
cũ vero iam i n sanguine mũdo sedet/ tñ qd Al. ītotum
sanctũ est n õ ei licet tãgere: ⁊ in sanctuariũ
intrare. Hoc est eñ qd ait: scdm dies secessi
onis purgatiõis sue. Qd dicit alio loco/im
mundiciã femine q̃ mẽstruis purgaĩ septẽ
dierũ esse: qñ omẽ sup qd sederit immundũ
erit. Secessiõis aũt dicit: qm̃ secedebat ali/
quantũ ne oia coinqnaret cũ pageret illos
dies. Hos dies immũdicie ei⁹ si feminã pa/
reret/lex duplicabat: ⁊ q̃ttuordecim fiebãt:
reliquos aũt q̃bus sedebat i sanguine mũ/
do suo/ etiã ipsos duplices iussit fuari: id ẽ
sexagintasex: vt oẽs essent in partu masculi
quadraginta/ ⁊ femine octoginta. Aliq̃ aũt
codices greci nõ habẽt: in sanguine mũdo
suo/ ƀ i sanguie imũdo suo. Et cũ impleti fu
erint dies purgatiõis ei⁹ sup filio aut sup fi
lia/offeret agnũ ãniculũ sine macula i holo
caustũ ⁊ pullũ colũbinũ ⁊ turturẽ pro pctõ
ad ostiũ tabernaculi testionij ⁊ sacerdotẽ: ⁊
offeret eũ añ dñm: ⁊ exorabit p eo sacerdos
et purgabit eã a fõte sanguinis ei⁹. Ista lex
ei⁹ q̃ pepit masculũ aut feminã. Si autẽ nõ
inuenerit man⁹ ei⁹ qd satĩ ẽ i agnũ/accipiet
duos turtures/aut duos pullos colũbinos:
vnũ in holocaustũ/ ⁊ vnũ pro pctõ: ⁊ exora/
bit pro ea sacerdos ⁊ purgabiĩ. Recte q̃ su/
perius non legendũ est offeret agnũ anni/
culũ sine macula in holocaustũ: aut pullu3
columbinũ: aut turturẽ p pctõ: sic nõnulli
codices habent: sed sicut dictũ est: et pullũ
columbinũ ⁊ turturẽ pro pctõ: qñquidem
postea dicit: Si nõ inuenerit man⁹ ei⁹ qd sa
tis est ad agnũ/accipiet duos turtures: vbi
⁊ plus videĩ habere. Nã ea cõiunctiõe de/
tracta/integre sequiĩ: Accipiet duos turtu/
res: aut duos pullos colũbinos: vnũ sc3 in
holocaustũ/ alterũ p pctõ. Sed q̃ peccato:
nunq̃d peperisse pctm̃ est? An hic ostẽdiĩ il/
la ppago ex adã: vñ aplus dicit: ex vno in Roma.5.c.
condẽnationẽ: et q2 p vnũ hoiem pctm̃ in/ et.b.
trauit in mũdũ: ⁊ p pctm̃ mors: ⁊ ita in oẽs
hoies ptrãsijt? Et hic satis apparet quẽad/
modũ dictũ sit: Ego in iniq̃tatibus conce/ Ps.50.
ptus sum: ⁊ in pctis mater mea in vtero me
aluit. Cur q̃ non illud qd natũ est purgari
dicit scriptura p hoc sacrificiũ: s3 ipam q̃ pe
perit? An ad ipsam quidẽ vñ illa origo tra/
hebaĩ relata purgatio est ppter sanguinis
fontẽ? Nõ poterat tñ sine ipsius fetus pur/
gatione fieri q̃ ex ipso sanguine exortus ẽ:
Nã quo ptinet qd superi⁹ ait: sup filio/ aut
sup filia offeret agnũ anniculũ sine macula
in holocaustũ et pullũ columbinũ aut tur/
turẽ pro pctõ /si nihil p hoc sacrificiũ fiebat
p eis q̃ nascebanĩ? Quod si quisqz ita di/

stinguere conabif/ vt dicat nō esse iungēdū sup filio aut sup filia offerre agnū anniculū sine macula in holocaustum: et pullū colūbinum pro peccato: sed ita potius legendū: Cū adimpleti fuerint dies purgatiōis eius sup filio aut sup filia. i. dies purgatiōis impleti fuerint sup illo aut sup illa/ filio scʒ vel filia: deide ab alio sensu seqf: Offeret agnū āniculū sine macula in holocaustū: et pullū colūbinū ꝓ pctō. i. ꝓ pctō suo/ cū cōpleti fuerint dies purgatiōis ei⁹ sup filio aut super filia. Quisqs ḡ ita distinguēdū putauerit: ex euāgelio cōuincef: vbi cū tale aliqd nato ex ꝟgine dño facerēt magis ꝓpter cōsuetudinē legis/ ꝙ ꝓpter necessitatē alicui⁹ in eo
Luce.2.b. expiandi purgādiqꝫ pcti sic legif: Et cū inducerēt puerū iesum parentes ei⁹ vt facerēt ſm cōsuetudinē legis ꝓ eo: nō dictū est/ pro matre ei⁹/ sed ꝓ eo: Quis ea fierēt ḡ hoc loco ꝑcepta sūt de duob⁹ turturib⁹ aut de duob⁹
Math.3.b. pullis colūbinis. Sic em̄ baptiçari ipe etiā dignatus ē baptismo iohānis: q erat baptismus penitētie in remissionē pctōꝝ: quis nullū haberet ille pctm̄. Merito ḡ qdā nr̄i ita interp̄tati sunt etiā istū in leuitico locū: vt nō dicerēt sup filio aut sup filia: sed ꝓ filio aut ꝓ filia. Hanc em̄ vim huius ꝑpositiōis esse intellexerūt hoc loco: vbi grec⁹ ait ἐπὶ υἱῷ ἢ ἐπὶ θυγατρί ... ἐπὶ ...
Sane aduertendū ē/ qꝫ paup dñs nasci voluerit: vt nō ꝓ illo offerref agn⁹ ꝛ pull⁹ colūbin⁹ aut turtur/ ḡ par turturū aut duo pulli columbini: sicut in euangelio legif: qd scriptura leuitici tūc iussit offerri: si nō habuerit man⁹ offerētis: qd satis ē magnū.

Quō alterū alteri⁹ sit expositiuū cū dr̄: hoi si cui facta fuerit in cute corꝑis ei⁹ cicatrix ꝛc. Questio. XLI.

Leuit.13.a. Homini si cui facta fuerit in cute corporis cicatrix signi lucida/ ꝛ fuerit in cute coloris ei⁹ tact⁹ lepre ꝛc. Uelut exponēdo dixerit posteri⁹ vꝫ qd ꝑmū dixerat itelligeref: qm̄ dixerat homi si cui facta fuerit in cute corporis ei⁹ cicatrix signi lucida: ne cicatricē sic intelligerem⁹ quō solet eē vestigiuꝫ sanati vulneris/ aperuit hoc se de colore dicere: cū adiūxit: Et fuerit i cute coloris ei⁹ tact⁹ lepre. Quicqd ḡ illud: coloris vitiū est: qd noīe cicatricis appellat. Qd vo ait: tact⁹ lepre/ nō qd tactu color sentiaf/ ḡ ita dicit tactū lepre: tāqꝫ ipse hō vel corpus eius lepra sit tactū/ hoc ē maculatū atqꝫ viciatū: sicut dici solet: tetigit eū vel non tetigit cū febris. Deniqꝫ ipsā maculā tactū vocat: ꝛ eā semp isto noīe appellat. Uñ nōnulli nr̄i nō tactū/ sed maculā interp̄tati sunt: q noīe quidē plani⁹ videref sonare qd legif: ḡ potuit ꝛ grecus nō dicere ἁφὴν. i. tactum: sed μῶμον. i. maculā: vnde ἄμωμον dicit inmaculatū: qꝫ qꝫ nō ab illo solo qd in colore contingit/ sed ab omni vitio purum solet sc̄ptura ἄμωμον dicere. Uñ nō maculā coloris/ sed oīs vitij notā vult intelligi: quod μῶμον appellat. Posset ḡ qd ad solū colorem attinet σπίλον dicere. Quo ꝟbo vsus
Eph.5.f. est ap̄ls vbi ait de ecclesia: nō habentē maculam aut rugā: nec μῶμον autē σπίλον dixit sed ἁφὴν. i. tactū: qd in greca lingua inusitate dicif in coloribus: ꝛ tn̄ hoc septuaginta interp̄tes nō piguit grece dicere: cur ergo latinos piguerit? Qd autē dicif cicatrix signi: vel ideo dr/ qꝛ significet aliqd: vel ideo poti⁹/ qꝛ ipm hominē signo quodā discernit a ceteris: hoc ē notabilē reddit.

Quid est qd ait: Et videbit sacerdos et inquinabit eū ad quē veniet:

Quid ē qd ait: Et (Questio. XLII. Leuit.13.b.
videbit sacerdos ꝛ inqnabit euꝫ ad quē veniet vt mundef? Sed inqnabit dictū ē: id ē inqnatū ꝓnūciabit: si hec in eo viderit ḡ scriptura dicit de macula lepre.

Quid est lucidus alb⁹ color ꝛc.

Si aūt lucidus (Questio. XLIII. Leuit.13.d.
albus erit in cute color eius ꝛ humilis nō fuerit aspect⁹ eius a cute. Lucidus albus subaudif tact⁹. i. illa macula coloris/ nō pilus. Qd postea dicit: Si aūt cōuersa mutata fuerit significatio in cute: hīc dicit significationē qd supius signū in latino legif. Nā grecus ꝛ supra ꝛ hʒ vno eodēqꝫ verbo vsus est σημασίαν dicens.

Quid est: Et segregabit illū sacerdos septē dieb⁹ secundo: et videbit ꝛc. Questio. XLIIII.

Et segregabit illū sacerdos septē diebus secundo: ꝛ videbit illū sacerdos die septimo secundo: ꝛ obscur⁹ tact⁹ nō est cōuersus in cute: ꝛ purgabit eū sacerdos: signum em̄ est: hoc est purgatū eū pronunciabit: Nō em̄ est lepra/ sed signū. Leuit.13.d.

Quō iterum dicatur: Inquinabit eum ꝛc. Questio. XLV.

Si autē cōuersa mutata fuerit significatio in cute postea qꝫ vidit illū sacerdos vt purget: ꝛ visus fuerit denuo sacerdoti ꝛ viderit eum sacerdos/ ꝛ ecce cōmutata fuerit significatio in cute: coinqnabit eum sacerdos: lepra em̄ est. Etiaꝫ hic inqnabit dixit: inquinatū ꝓnunciabit: aut amplius habet ex more locutionis sc̄pture. Hoc itaqꝫ videf admonuisse vt cum visus Leuit.13.

fuerit ſolus color albꝰ ⁊ lucidus diſcolor ſa/
no colori/adhuc pbeť a ſacerdote: vt ſi vide
rit etiã pilũ mutatũ in albũ colorẽ/ ⁊ humi/
liorez factũ cutis locũ in q̃ eſt albus color:
tũc pnunciet leprã.i.inqnet hoiem pnũci/
ando leproſuz. Si autẽ inqt lucidus albus
fuerit in cute color eiꝰ.i.lucidus albus fue/
rit ille tactꝰ/q̃ noie eãdẽ maculã appellat/ et
humilis nõ fuerit aſpectꝰ eiꝰ a cute: ⁊ pilus
nõ fuerit ꝯuerſus in albũ/ ipſe autẽ ẽ obſcu
rus.i.ipſe pilus/qꝛ nõ ẽ albꝰ: ſegregabit ſa/
cerdos tactũ ſeptẽ dies: ⁊ videbit ſacerdos
tactũ die ſeptimo.i.illã maculã: ⁊ ecce tactꝰ
manet ante eũ. Nõ cõmutatus ẽ tactus in
cute.i.nõ ẽ diſcolor ⁊ diſſimilis inuẽtꝰ a cu/
te: Ergo ſanatũ ẽ qꝺ vitioſũ erat. Sz adhuc
iubet pbari eãdẽ ſanitatẽ p alioſ ſeptẽ dieſ:
atq ideo ſeqť ⁊ dicit: Et ſegregabit illũ ſa/
cerdos ſeptẽ dies ſecũdo.i.ſeptẽ alioſ dies:
⁊ videbit illũ ſacerdos die ſeptimo ſecũdo:
⁊ ecce obſcurꝰ tactꝰ.i.qꝛ nõ albus ⁊ lucidus:
ac p hoc cõcolor ſano colori/nõ ẽ mutatꝰ ta/
ctus in cute: ſicut et pauloãte dixit: hoc eſt/
nõ ẽ diſſimilis a cetera cute: et purgabit eũ
ſacerdos.i.purgatũ pnũciabit a ſuſpitione
lepre: nõ qm̃ habuerit leprã quã iam nõ ha
bet/ſed qm̃ lepra nõ fuit qꝺ in illo lucido et
albo colore tactꝰ.i.macule illiꝰ apparuerat/
cũ expectareť vtrũ humilior fieret locus: et
pilus illic in albũ cõuerteret nõ cõtigit/ſed
potius ille tactꝰ q̃ fuit ante lucidus ⁊ albus
obſcurꝰ inuẽtus ẽ.i.ſimilis cetero colori/nõ
lucidus: Nõ erat ğ lepra: ſignum eſt em̃ nõ
lepra qꝺ ſic apparuerit. Tamẽ etiam ppter
hoc purgatꝰ a ſuſpitione lepre/lauabit ve/
ſtimenta ſua: quia ⁊ in illo ſigno aliq̃d fuit
pter qꝺ lauanda fuerãt veſtimẽta: ⁊ mun
dus erit. Deinde ſequiť:

Quomõ mutata dicetur ſignifi-
catio lepre: Queſtio.XLVI.

Leuit. 13.

Si autẽ cõuerſa mutata fuerit ſigni/
ficatio in cute poſteaq̃ vidit illũ ſa
cerdos vt purgaret illũ.i. poſteaq̃
vidit eũ ſacerdos ſeptimo die pꝰus ſanũ vt
purgaret illũ/mutata ẽ illa ſignificatio.i.il/
lud ſignũ i cute: et viſus fuerit ſecũdo ſacer
doti.i.poſt alios ſeptẽ dies: ⁊ viderit eũ ſa/
cerdos/⁊ ecce cõmutata ẽ ſignificatio in cu/
te.i.nõ ſtetit in illa ſanitate in q̃ eũ viderat
poſt pꝛmos ſeptẽ dies: ⁊ inqnabit illũ ſacer/
dos: lepra ẽ em̃. Iã hic qm̃ illud qꝺ viſũ fue
rat poſt pꝛmos ſeptẽ dies ſanũ non ſtetit in
ſuo/ſed mutatũ eſt in pꝛiſtinũ vitiũ: lepra p/
nũciať/ita vt nõ h̃ expecteť vł locꝰ humilior/
vel pilus in albũ cõuerſus. Cũ em̃ lepra nõ
ſit notabilis atq vitioſa/niſi varietas: hoc
ipſum de vitioſo colore redire ad ſanũ/⁊ de
ſano redire ad vitioſũ ita notabile ẽ vt non
ibi fuerit expectandũ qꝺ in pꝛimo expectari
ceperat/de humiliori loco et pili candore:
ſed iam etiam iſta varietate ſine dubitatio/
ne ſit lepra.

De eadẽ fere re: Queſtio.XLVII. Leuit. 13.

Einde ſequiť: Et tactꝰ lepre ſi fuerit
in homine/veniet ad ſacerdotẽ ⁊ vi/
debit ſacerdos: et ecce cicatrix alba
in cute: ⁊ hec mutabit capillũ albũ: ⁊ a ſano
carnis viue i cicatrice. Hinc ſi ſubtrahamꝰ/
et (more em̃ locutionis ſcripturarũ poſituz
eſt) iſte erit ſenſus: Et videbit ſacerdoſ/⁊ ec
ce cicatrix alba in cute: ⁊ hec mutauit capil/
lum album a ſano carnis viue in cicatrice:
Ordo ẽ/mutauit capillũ albũ in cicatrice a
ſano carnis viue.i.cum caro viua ⁊ ſana ha
bebat capillũ obſcurũ/vł nigrũ/hec cicatrix
albũ habet: lepra veteraſcẽs ẽ in cute colo/
ris eiꝰ: ⁊ inqnabit eũ ſacerdos.i.inqnatũ p/
nunciabit. Nõ ſegregabit eũ: qꝛ imũdus ẽ:
hoc videť dicere: qꝛ vbi ſuẽtus fuerit pilus
in albũ mutatus ꝯcolor albo vitio cutis/iã
non ſegregať/vt pbetur: nec expectať vtrũ
etiã humilior fiat locus: ſed ex hoc tm̃ ꝙ al/
ba ẽ cutis diſcolor a cetera: ⁊ albũ habet pi
lum diſcolorẽ ceteris q̃ ſunt in carne viua ⁊
ſana: lepra veteraſcẽs pnunciať: ideo vete/
raſcẽs/qꝛ iã nõ ẽ pbãda illis bis ſeptẽ die/
bus. Si autẽ reſtitutꝰ fuerit color ſanꝰ ⁊ con
uerſus fuerit albus: qm̃ dixerat totũ albuz
factũ p totã cutẽ/eoipſo iã mũdũ eſſe: qꝛ va
rietas ibi iã nõ eſſet. Deinde ait: Et q̃cunq
die viſus fuerit in eo color/viſus inqnabit:
vbi ſatis oſtẽdit varietatẽ iprobari. Ac p h̃
qꝺ mõ dixit: Si aũt reſtitutꝰ fuerit color ſa/
nus ⁊ ꝯuerſus fuerit albus/ veniet ad ſacer
dotẽ: ⁊ videbit ſacerdos: ⁊ ecce cõuerſus ta
ctus i albũ: ⁊ purgabit ſacerdos tactũ/mũ/
dus ẽ. Reſtitutũ colorẽ ſanũ/ nõ debemꝰ ac
cipere vt color ſanꝰ eſſet: etem̃ ipſe erat per
quẽ tm̃ fiebat imũdus ppť varietatẽ. Reſti/
tutũ ğ dixit colorẽ ſanũ/vt illꝺ eſſet qꝺ fue/
rat.i.albꝰ ſano pereunte: Tũc em̃ rurſus mun
dus erit: cũ totꝰ albus fuerit: qꝛ nulla ibi va
rietas erit. Sz reſtitutũ p pereunte accipe/ni/
mis inuſitata locutio eſt: Magis em̃ videť
dicere debuiſſe: ſi autẽ reſtitutꝰ fuerit color
albus: Nũc vero ait reſtitutꝰ ſanus ⁊ cõuer
ſus fuerit albus: tanq̃ diceret: ſanus color:
ſi reſtitutus fuerit in album.

Quid ſit ꝙ cum de lepra capitis
loqueretur/ eam etiam quaſſatio-
nem appellauit: Queſtio.XLVIII.

Leuit.13.f. q Uid est ꝙ cũ de lepra capitis loqueretur: eã etiã quassatione appellauit: cũ ĩ solo colore fiat/ vel cutis/ vel capilloꝝ: ⁊ ꝙ humilior aspect⁹ ei⁹ a cetera cute appareat: sine dolore tñ ⁊ sine vlla vexatione: An hoc qḋ imundũ est per quassationẽ voluit appellare plagã: velut hac immũditia homo percussus sit:

Quid sibi vult ꝙ cũ diceret de lepra vestimentorũ aliarũq; rerũ ⁊c̃. ait: Aut in vestimento laneo/ aut stuppeo ⁊ stamine ⁊c̃. Q̃ō.XLIX.

Leuit.13.f. q Uid sibi vult/ ꝙ cũ diceret de lepra vestimẽtoꝝ aliarũq; rerum ad vsus hoim ptinẽtiũ ait: Aut in vestimento laneo: aut in vestimẽto stuppeo/ aut stamine/ aut in lana/ aut in lineis/ aut ĩ laneis: cũ iã sup̃ dixisset ĩ vestimẽto laneo/ aut vestimento stuppeo: Nã stuppeũ ẽ vtiq; lineũ. An illic vestimẽta intelligi voluit: hic autẽ qḋlibet laneũ/ ⁊ qḋlibet lineũ. Nõ eñ vestimenta sũt stramina iumẽtoꝝ cũ sint lanea: aut vestimẽta sũt retia cũ sint linea. Prius ğ specialiť de vestimẽtis: deinde generaliť de oib⁹ reb⁹ laneis ⁊ lineis dicere voluit.

Quid dixerit in omni operaria pelle: Questio.L.

Leuit.13.f. q Ueritur qḋ dixerit: In oĩ oparia pelle: qḋ nõnulli interp̃tati sũt: in oĩ cõfecta pelle. Sed nõ ait grecus ερyασμενο δερματι: ait aũt εργασμενοσ: Qḋ verbũ etiã in regnoꝝ libro positũ est: vbi ionatha loquiť ad dauid: Esto in agro in die oparia.i. in die q̃ fit opus. Ac p h etiã hic pellẽ operariã in q̃ fit opus/ debem⁹ accipere.i. alicui operi accõmodatã. Sũt enim pelles quę tantũmodo ad ornamentum habentur: nõ ad opus.

Quid sit: In oi vase operario pellis: et quõ grece dicať: Q̃ō.LI.

Leuit.14. q Uid est qḋ ait: In oĩ vase opario pellis: nisi qḋ ẽ ex pelle factũ: hoc ẽ in oĩ vase pellitio: Hoc autẽ isto loco vas dicit/ qḋ gręci appellant σκευοσ: hoc eñ nomẽ generale ẽ oĩm vtensiliũ. Aliud ẽ aũt qḋ appellať αγγεον: Nã et hoc latina lingua vas dicit: sed αγγεον illud magĩ intelligitur vas qḋ liquorẽ capit.

Quid sit qḋ ait: Quecũq; tetigerit qui fluorem seminis patitur ⁊c̃.

Leuit.15. q Uid est qḋ ait: Et qcũq; (Q̃ō.LII. tetigerit q fluorẽ seminis patiť/ ⁊ manus suas nõ lauit aq̃/ lauabit vestimenta ⁊ lauabit corpus suũ aq̃/ ⁊ imundus erit vsq; ĩ vesperã: Ambigue q̃ppe positũ ẽ qḋ ait: man⁹ suas nõ lauit aq̃: velut postea q̃ tetigerit. Sz intelligendũ est: qcunq; nõ lotis manibus tetigerit ipse quem tetigerit lauabit vestimenta ⁊c̃.

Quõ aaron orare iubeť p sctis ab immũditijs filioꝝ isrl: Q̃ō.LIII

q Uid est qḋ cũ p̃ciperet quõ intrare deberet sacerdos sũm⁹ in sctm̃/ qḋ ẽ intra velũ ait inť cetera: Et exorabit p sctis ab imũditijs filioꝝ israel: ⁊ ab iniusticijs eoꝝ: ⁊ de oib⁹ pctis eoꝝ. Quõ ergo p sctis si ab imũditijs filioꝝ israel ⁊ ab iniusticijs eoꝝ de oib⁹ pctis eoꝝ: An qꝛ nõ ait/ p imũditijs filioꝝ israel/ ꝫ ab imũditijs: hoc intelligendũ ẽ: exorabit p sctis ab imunditijs filioꝝ israel.i. p eis q̃ scti sunt ab imunditijs filioꝝ isrl. nõ ꝯsentientes imunditijs eoꝝ: nõ qꝛ p ipsis tm̃ exorandũ erat: sed qꝛ etiã p ipsis: ne quisq; putaret ita fuisse sanctos vt nihil esset vñ p eis exoraretur: q̃uis essent ab imũditijs filioꝝ israel ⁊ ab iniusticijs eoꝝ alieni: De oibus pctis eorũ.i. q̃ iniusticia veniebãt de oib⁹ pctis eoꝝ. Potest ⁊ iste esse sensus: Exorabit p sctis ab imunditijs filioꝝ israel.i. vt hoc pro illis exorari intelligať vt ab imũditijs filioꝝ israel tuti essent. Sed exorabit/ nõ põt accipi/ nisi qḋ alio verbo dicit/ ppitiabit. Uñ ⁊ ppitiatoriũ vocať: qḋ alij exoratoriũ interp̃tati sũt: grece aũt dicit ιλαστηριον. Et qḋ h loco latinus ait/ exorabit p sanctis: grecus habet εξιλασεται: qḋ non intelligit nisi p pctis. Uñ scriptũ est in psalmo: Qui ppitius fit oibus iniqtatib⁹ tuis. Siue ğ aptior sensus est vt intelligať sacerdos etiã p his ppitiare dñm q̃ scti sunt ab imunditijs filiorũ isrl: et qꝛ licet ita scti sint vt imũditijs filioꝝ isrl ⁊ iniusticijs nõ ꝯsentiãt/ habẽt aliqd pp̃ter qḋ eis necessaria sit ppitiatio dei. Sane in quodã gręco inuenim⁹: et exorabit sctm̃/ nõ p sctis: ⁊ illud quidẽ sctm̃ genere neutro.i. το αγιον. Nã posset intelligi: exorabit sctm̃ deũ: ⁊ nulla esset q̃stio. Quõ autẽ posset intelligi: exorabit hoc sctm̃ difficile est dicere nisi forte illud sctm̃ qcqd ẽ qḋ deus ẽ: quia ⁊ spũssanct⁹ q̃ vtiq; deus est neutro genere: grece dicitur το πνευμα το αγιον. Et forte hoc est si tñ ille codex verior ẽ/ q̃ emẽdatior videbatur εξιλασεται το αγιον: hoc est το πνευμα το αγιον: qḋ latine genere neutro dici nõ põt: q̃uis et in trib⁹ alijs codicibus vno gręco ⁊ duobus latinis nõ inuenimus nisi qḋ supra diximus: exorabit p sanctis. Qḋ potest ⁊ sic accipi: vt nõ pro sanctis hominibus/ sed pro his q̃ sancta sunt intelligatur.i. tabernaculo ipso/ ⁊ quecunq; in eis

Marginalia (right column): A — Leuit.16. (beside "Uid est qḋ cũ p̃ciperet"); Ps.102. (beside "Uñ scriptũ est in psalmo"); B (beside "qḋ eis necessaria sit ppitiatio dei").

essent sanctificata dño: vt hoc sit/ exorabit
pro sanctis ab immũditijs filioꝝ israel/ ꝓ/
pitiabit deũ ꝓ his q̃ sanctificata sunt dño
ab imunditijs filiorũ israel: quia in medio
eorũ erat tabernaculũ. Sic em̃ sequit̃. Nã
cum dixisset/ exorabit pro sanctis ꝛ ab im/
munditijs filiorum israel: et ab iniusticijs
eoꝝ de omnib⁹ pctis eoꝝ/ cõtinuo subiecit:
Et ita faciet tabernaculo testimonij quod
creatũ est in eis in medio imunditię eoꝝ: vt
adhuc necessaria videat̃ illa ꝓpitiatio pro
sctis. i. ꝓ tabernaculo ꝛ oib⁹ q̃ in eo sctã di/
cunt̃. Nã et paulopost hoc dicit de altari/ q᷑
aspersiõe sanguinis mũdaret illḋ sacerdos/
ꝛ sctificaret ab immũditijs filiorũ israel.

Quid vocet̃ sanctũ/ cũ dicit̃: Et ꝑficiet exorans sanctũ: Qõ. LIIII.

Leuit. 16. Et ꝑficiet exorãs sctm̃: Utrũ ꝑficiet
sctm̃: an/ exorans sctm̃/ ſm id qḋ sup̃
diximus. Nã et h̃ neutro genere gręce
dictũ ẽ το αγίον. Utruz ẽ exorãs dñm per/
ficiet sanctũ. i. ꝑfecte sanctificat qḋ sanctifi/
cat: an ꝑficiet qḋ ait exorans sanctũ. i. illud
sctm̃ qḋ το πνεῦμα: το αγιον dictũ est.

De duob⁹ hircis immolãdis: de quibus solet esset disceptatio: Et quid sit sanctum: Questio. LV.

Leuit. 16. E duob⁹ hircis/ vno imolãdo/ ꝛ alio
i deserto dimittẽdo/ quẽ αποπομ/
ποιον vocãt/ solet esse disceptatio: ꝛ
a q̃busdã ille imolãdus in bono accipit̃: ille
autẽ dimittẽdus in malo. Nõ tñ iste sensus
ideo cõfirmãdus ẽ: quia hõ in cui⁹ manu in
heremũ hircus dimittit̃/ cum rediret lauare
iussus ẽ vestimẽta sua ꝛ corpus suũ aqua: ꝛ
sic ingredi in castra: tanq̃ ꝛ hoc sit indiciũ
cur in malo sit ille hircus accipiẽdus/ a cui⁹
contagione hõ abluendus est. Sic em̃ dicit
abluendum/ ꝛ eũ qui alteri⁹ hirci quo in lo/
co acceperit carnes extra castra cõbusserit:
q2 ita ḋ illo ꝛ de vitulo fieri iubet: de quoꝝ
imolatoꝝ sanguine fit aspersio: ꝛ sũt ꝓ pec/
catis: ac ꝑ hoc nõ negligẽter istoꝝ duorum
hircoꝝ distinctio in allegorica significatio/
ne tractanda ẽ. Itẽ cũ cõstituisset diẽ deci/
mũ septimũ mẽsis sabbatosabbatorũ/ quo
fieret supradicta purgatio a sacerdote illo
vno q̃ patri succedit/ loquẽs de eodẽ sacer/
dote ait: Exorabit sanctũsancti. Qḋ iã ne/
scio vtrũ aliter accipiendũ sit/ sancto exora/
bit q̃ sancti/ quodam genere locutionis/ in
illo scz sancto quo solus ipse summus sacer
dos intrabat: qḋ est intra velũ vbi arca erat
testimonij ꝛ altare incensi. Non em̃ eundez
locũ tanq̃ deũ exorabit/ sed quia ibi exora/
bit deum: ita positum est: Exorabit sanctũ/
sancti: Nã ꝛ hoc genere neutro in gręco po/
situm est το αγίον: του αγιου: An forte spi/
ritum sctm̃ sancti dei hoc est/ το αγίον πνεῦ
μα: του αγίου θεου? An potius exorabit
dictum est exorando purgabit? Nã sic ver/
ba cõtexit: Et exorabit sanctumsancti et ta/
bernaculũ testimonioꝝ ꝛ altare exorabit et
ꝓ sacerdotib⁹ et pro oĩ synagoga exorabit.
Quõ ẽ exorabit tabnaculũ ꝛ altare/ nisi vt
dictũ est intelligam⁹ exorando purgabit?

De quibus pecorib⁹ occisis minetur lex: Questio. LVI.

Aliud qḋ dic̃: Quicũq̃ occiderit vi/ Leuit. 17.
tulũ/ aut ouẽ/ aut caprã in castris: et
quicunq̃ occiderit extra castra ꝛ ad
ostiũ tabernaculi testimonij nõ attulerit: et
in hoc cõstituit pctm̃/ ꝛ cõminat̃ faciẽti: nõ
de his dicit q̃ occidunt̃ ad vsũ vescendi vel
si q̃d aliud/ sed de sacrificijs. Prohibuit em̃
priuata sacrificia: ne sibi q̃sq̃ quodãmodo
sacerdos esse audeat: sed illuc afferat vbi ꝑ
sacerdotez offerant̃ deo. Ista em̃ nec vanis
sacrificabãt: Nã ꝛ hoc in ea cõsuetudine ca/
uendũ p̃monuit. Cũ ergo non liceret offerri
sacrificia nisi in tabernaculo/ cui templũ po
stea successit: vnde et rex israel hieroboam 3. Regũ. 13. g.
vaccas facere ausus est q̃b⁹ populus sacri/
ficari/ ne huius legis necessitate seducerent̃
ab eo q̃ sub regno eius erant dum pergerẽt
hierusalem vt in templo dei offerrent sacri/
ficia sua: in quo facto a dño condemnatus
est: merito q̃rit̃/ quõ licite sacrificauerit he/ 3. Regũ. 18. f.
lias extra templũ dei: quãdo ꝛ ignẽ de cęlo
impetrauit: et ꝓphetas demonioꝝ cõuicit.
Qḋ mihi nõ videtur alia ratione defendi:
q̃ illa qua defenditur ꝛ abrãę factũ/ q᷑ filiũ Gen. 22.
deo iussus voluit immolare. Cum em̃ iubet
ille qui legẽ constituit aliquid fieri qḋ in le/
ge prohibuit: iussio illã pro lege habet̃: q̃m̃
auctor est legis. Non em̃ deesse possent mi/
racula alia p̃ter sacrificium q̃b⁹ superarent̃ et
conuincerent̃ ꝓphetę lucorum: sed spiritus
dei qui fuerat in helia/ q̃cq̃d ḋ hac re fecit ꝯ
legẽ esse nõ potest: quia dator est legis.

Quomodo dicatur: Anima omnis carnis sanguis eius est: et quę sequuntur: Questio. LVII.

Quid est quod ꝓhibens edendũ san/ Leuit. 17.
guinem dicit: Anima omis carnis
sanguis eius est. Quem totũ locum
sic explicat: Homo filioꝝ israel aut de prose
lytis qui appositi sunt in vobis/ quicunq̃
ederit omnẽ sanguinẽ: ꝛ statuam faciẽ meã
super animã quę manducat sanguinem/ et

perdā illā de populo suo: Anima em̄ oīs carnis sanguis ei9 est. Et ego dedi illud vobis exorari ꝓ animab9 vestris: sanguis em̄ eius pro aīa exorabit. Propterea dixi filijs israel: Omnis aīa ex vobis nō edet sanguinem: ꝛ ꝓselytus qui appositus est in vobis nō edet sanguinē. Nunqd nā si animā pecoris sanguinē dicim9 / etiā anima hoīs sanguis putanda est? Absit. Quō ḡ ait: nō anima omnis carnis pecoris sanguis eius est: sed anima inquit omnis carnis sanguis ei9 est? In omni vtiq3 carne etiā hominis caro deputat̃: An qz ꝛ tale aliqd est in sanguine qz ꝑ ipsum maxime in hac carne viuit̃ q̄ in omnib9 venis ꝛ corporis iūctura diffunditur: ipsam vitā corporis vocauit animā: nō vitā que migrat ex corpore / sed que morte finit̃? Qua locutiōe dicimus istā vitā temporalē esse non ęternā: mortalē non immortalem: cum sit immortalis animę natura / q̄
Luce.16.e. allata est ab angelis in sinū abrahę: ꝛ cui di-
Luce.23.f. citur: Hodie mecū eris i paradiso: et quę in tormentis ardebat inferni. Scd̄m istam ergo significationē qua perhibet̃ anima / etiā hec tēporalis vita / dixit apl's paulus: Non
Act.20.e. em̄ facio aiam meā preciosiorē q̄3 me: vbi se ostēdere voluit et mori paratū ꝓ euāgelio. Nam scd̄m significationē qua anima dicit̃ illa quę migrat ex corpore / magis eam preciosam faciebat cui tantū meritū conquire-
B bat. Sunt ꝛ alię huiusmodi locutiōes. Uita itaq3 ista tēporalis maxime sanguine cōtinet̃ in corpe. Sed qd est qō ait: Dedi vobis eū ad altare dei vt exoret ꝓ aīa vestra: tanq̄3 anima ꝓ anima exoret: Nunqd sanguis pro sanguine quasi de nostro sanguine solliciti simus: cū pro anima nostra volum9 exorari? Absurdū est hoc: Sed multo est absurdius vt sanguis pecoris exoret ꝓ anima hominis que mori nō potest: cū manifeste scriptura testetur in epistola ad hebreos / illū sanguinē victimarū nihil ꝓfuisse ad exorandū deū ꝓ peccatis hominū: s3 si-
Heb.10.a. gnificasse aliquid qō prodesset: Impossibile est em̄ inquit sanguinē hircoꝝ et taurorū auferre peccata. Restat itaq3 vt qm̄ ꝓ anima nostra exorat mediator ille qui omnib9 illis sacrificijs q̄ pro peccatis offerebantur p̄figurabat̃ / illud appellet̃ anima qō signi-
Aug9 li. locu- ficat animam. Solet aūt res quę significat
tiōis d̄ genesi. eius rei noīe quā significat nūcupari: sicut
Gen.41.d. scriptū est: Septem spicę / septem anni sūt: Non em̄ dixit septem annos significāt. Et septē boues septē anni sunt: ꝛ multa hm̄ōi.
1.Cor.10.b. Hinc est qō dictu3 est. Petra erat christus. Non em̄ dixit petra significat christum: sed tanq̄3 hoc esset qō vtiq3 per substantiā non hoc erat / sed per significationem: Sic ꝛ sanguis qm̄ ꝓpter vitalem quandā corpulentiam aiam significat / in sacramētis anima dictus est: Uerum si quisq̄3 putat animam pecoris esse sanguinem / nō est in ista q̄stione laborādū. Tm̄ ne aīa hoīs q̄ carnem humanā viuificat ꝛ est rationalis sanguis putetur valde cauendū est: et hic error modis omnibus refutādus. Querendę etiam lo- C
cutiones per id quod continet id qō continetur: vt qm̄ anima sanguine tenet̃ in corpore: nam si fuerit effusus abscedit: ꝑ ipsu3 aptius significata sit anima: ꝛ eius nomen sanguis acceperit. Sicut eccl'ia dicit̃ locus quo ecclesia congregat̃: Nā ecclesia homi-
nes sūt: de quib9 d̄r: Ut exhiberet sibi glo- Eph.5.f.
riosam ecclesiam. Hanc tm̄ vocari etiā ipam domū orationū idē apl's testis est / vbi ait:
Nunqd domos nō habetis ad māducan- 1.Cor.11.c.
dum ꝛ bibendū: an ecclesiā dei contēnitis? Et hoc quotidianus loquēdi vsus obtinuit: vt ad ecclesiā ꝓdire / aut ad ecclesiam cōfugere nō dicat̃ / nisi ꝙ ad locū ipsum parietesq3 ꝓdierit vel cōfugerit: quibus ecclesię cōgregatio continet̃. Scriptū est etiam: Et
effundit saguinē qui fraudat mercedē mer- Eccl.34.d.
cēnarij. Mercede sanguinē dixit: qm̄ in ea sustentat̃ vita / q̄ noīe sanguinis appellat̃.
Sed cū dn̄s dicat: Nisi māducaueritis car- Joh.6.f.
nem meā et biberitis meū sanguinē nō habebitis vitam in vobis: quid sibi vult ꝙ a sanguine sacrificiorū / quę ꝓ peccatis offerebant̃ tantopere ppl's prohibet̃: si illis sacrificijs vnū hoc sacrificiū significabatur in quo vera sit remissio peccatorū: a cuius tamen sacrificij sanguine in alimentū sumendo: non solū nemo prohibetur / sed ad bibēdum potius oēs exhortantur qui volūt habere vitā? Querendū igitur quid significet ꝙ homo ꝓhibetur in lege sanguinem manducare: cumq3 deo fundere iubet̃. Nam de animę natura cur ꝑ sanguinē significata sit q̄tum in p̄sentia satis visum est / diximus.

Quid sit turpitudo matris: (Questio. LVIII.

Turpitudinē patris tui / ꝛ turpitudinē matris tuę nō reuelabis: turpitudo em̄ eorum Leuit.18.b.
est. Prohibet cum matre cōcumbere: ibi est enim turpitudo patris et matris. Nā post ea prohibet et nouercę: vbi dicit: Turpitudinem vxoris patris tui non reuelabis: turpitudo enim patris tui est: Ubi exposuit quomodo in matre vtriusq3 sit turpitudo: id est patris et matris: in nouerca autem tm̄ patris.

Quid turpitudo sororis domi aut foris nate: Questio.LIX.

Leuit.18.b. Turpitudinẽ sororis tuę ex pr̃e tuo/ aut ex matre tua q̃ domi ẽ nata/ vel q̃ foris nata ẽ nõ reuelabis: turpitudo eñi ea ẽ est. Quę domi nata ẽ/ intelligitur ex patre: quę foris nata est/ intelligitur ex matre: si forte de priore viro eam mater susceperat/ ⁊ cũ illa in domũ venerat q̃si patri eius nupsit. Quẽ monet scriptura/ ne reuelet turpitudinẽ sororis suę. Hic videt̃ nõ ꝓhibuisse/ ⁊ quasi ꝓtermisisse concubitũ cũ sorore de vtroq; parente nata. Non eñi dixit: turpitudinẽ nõ reuelabis sororis tuę ex patre ⁊ matre/ ſ ex pr̃e/ aut ex matre. Uerũ q̃s non videat etiã illõ esse ꝓhibitũ multo maxime. Si eñi nõ licet sororis turpitudinẽ reuelare ex q̃libet parente natę: q̃to magis ex vtroq;. Quid est autẽ q̃ interposita ꝓhibitione/ concubitus etiã cũ suis neptibus/ siue de filio/ siue de filia sequit̃ ⁊ dicit: Turpitudinẽ filię vxoꝝ patris tui nõ reuelabis? Si eñi hucusq; dixisset/ itelligerem⁹ etiã cũ filia nouercę prohibitũ fuisse concubitũ/ quã ex priore viro nouerca peperisset: nec hui⁹ qui ꝓhibet̃ soror esset/ vel ex patre/ vel ex matre. Cũ vero addidit: q̃ ex eodẽ patre soror tua est/ nõ reuelabis turpitudinez eius: manifestat de sorore factã esse istã ꝓhibitionẽ/ cũ fuerit ex pr̃e et ex nouerca: de qua iam supius dixerat. An ideo iterũ hoc aptius voluit ꝓhibere: q2 supius subobscurum fuit: Sępe eñi hoc facit scriptura.

Quid turpitudo patrui ⁊c̃. Questio.LX.

Leuit.18.b. Turpitudinẽ fratris patris tui nõ reuelabis: ⁊ ad vxorẽ eius nõ introibis. Exposuit q̃d dixerit. turpitudinẽ fratris patris tui.i. patrui tui non reuelabis: hoc est eñi: ad vxorẽ eius nõ introibis. In vxore quippe patrui/ voluit intelligi turpitudinẽ patrui: sicut in vxore patris/ turpitudinẽ patris.

Quid turpitudo vxoris fratris: Questio.LXI.

Leuit.18.c. Turpitudinẽ vxoꝝ fratris tui non reuelabis: turpitudo eñi fratris tui ẽ. Querit̃ vtꝝ h̃ viuo fratre/ an mortuo sit ꝓhibitũ: et non parua q̃stio. Si eñi dixerim⁹ de viui fratris vxore
Exo.20.c. locutã scpturã: vno generali p̃cepto q̃ ꝓhibet̃ hõ ad vxorẽ accedere alienã etiã h̃ vtiq; cõtinetur. Quid est ergo q̃ tam diligenter has ꝑsonas q̃s appellat domesticas proprijs ꝓhibitionib⁹ distinguit a cęteꝝ. Num eñi et qõ ꝓhibet de vxore patris/ h̃ ẽ de nouerca/ viuo patre accipiendũ esset et nõ potius mortuo. Nã viuo patre q̃s non videat multo maxime ꝓhibitũ/ si cuiuslibet hominis vxor aliena ꝓhibita est maculari adulterio? De his personis ergo videtur loqui quę possent non habentes viros in matrimonium cõuenire/ nisi lege ꝓhiberentur: sicut fertur esse cõsuetudo persarũ. Sed rursus: si fratre mortuo intellexerimus prohibitum esse ducere fratris vxorẽ/ occurrit illud qõ excitandi seminis causa/ si ille sine filijs defunctus esset iubet scriptura esse faciendũ: ac ꝑ hoc collata ista ꝓhibitiõe cũ illa iussiõe ne inuicẽ aduersent̃ intelligẽda ẽ exceptio.i. nõ licere cuiq; defuncti fratris ducere vxorẽ/ si defunctos posteros dereliq̃t: aut etiã illud esse ꝓhibitũ ne liceret ducere fratris vxorẽ/ etiã si a fratre viuo ꝑ repudiũ recessisset. Tunc eñi sicut d̃ns dicit: ad duritiã iudęoꝝ moyses ꝑmiserat dari libellũ repudij: ⁊ ꝑ hãc dimissionẽ potuit putari q̃ licite q̃sq; sibi vxorẽ copularet fratꝝ vbi adulteriũ nõ timeret: q̃m repudio discessisset. Matth.19.a.

Quid turpitudo mulieris et filie eius: Questio.LXII.

Turpitudinẽ mulieris ⁊ filię ei⁹ non reuelabis.i. ne putet quisq; licere sibi ducere filiã vxoris suę. Simul eñi mulieris ⁊ filię ei⁹ nõ licet reuelare turpitudinẽ.i. ambab⁹ misceri/ ⁊ matri/ ⁊ filię. Leuit.18.c.

Quomodo nõ licet accedere ad filiam filij: aut filię cõiugis: nec eã ducere: Questio.LXIII.

Filiam filij eius/ ⁊ filiã filię eius non accipies. Etiã neptẽ vxoris de filio vel de filia duci ꝓhibuit. Sup vxorem sororem eius nõ accipies in ęelum. Hic nõ prohibuit supducere/ qõ licebat antiq̃s ꝓpter abundantiã ꝓpagationis: sed sororem sorori noluit superduci: qõ videt̃ fecisse iacob: siue quia nõdũ fuerat lege prohibitum: siue quia supposita alterius fraude deceptus est: et illa magis de placito veniebat quã posterius accępit: sed iniustuz erat priorẽ dimitti/ ne faceret eam męhari. Hoc autẽ qõ ait in ęelũ: vtruz ideo positũ est/ ne sit ęelus inter sorores qui inter illas quę sorores nõ essent contẽdus fuit: an ideo potius ne ꝓpter hoc fiat.i. ne hoc animo fiat vt in ęelũ sororis soror supducatur. Leuit.18.c. Gen.30. Al. ⁊ amore

Quõ nec menstruatã attingere: Questio.LXIIII.

Ad mulierẽ in segregatione immũditię eius nõ accedes reuelare turpitudinem eius.i. ad menstruatã mulierẽ nõ accedes. Segregabatur eñi s̃m legem/ ꝓpter immunditiã. Hoc cũ superius satis sufficiẽter prohibuisset/ quid sibi vult q̃ etiã hic hoc eisdẽ pręcę- Leuit.18.c.

ptis voluit adiūgere? An forte ne in supio/
bus qd dictū est/ figurate accipiendū puta/
retur: etiā hic positū est vbi talia prohibita
sunt que etiā tēpore noui testamenti remo/
ta vmbrarū veterum obseruatione/ sine du
bio custodiēda sunt? Qd videt etiā p pro/
phetam ezechielē significasse: qui inter illa
peccata que nō figurate/ sed manifeste iniq
tatis sunt/ etiā hoc cōmemorat: ad mulierē
mēstruatā si qs accedat: et inter iusticie me/
rita si nō accedat. Qua in re nō natura dā/
natur/ sed ↄcipiēde prolis noxiū ꝓhibet.

Quomō nec cōiugem proximi: (Questio.LXV
Leuit.18.c. Et ad vxorē ꝓximi
tui nō dabis concubitū seminis tui
inquinari ad eā. Ecce vbi rursus ꝓ/
hibet adulteriū: qd cū aliena vxore cōmitti/
Exo.20.c. tur: qd etiā in decalogo prohibet. Vn̄ appa
ret illa ita prohibita vt etiā mortuis viris
suis nō ducant vxores: quarū prohibet tur
pitudinem reuelare.

Quō vetet idolatria: Qō.LXVI.
Leuit.18.c. Et a semine tuo nō dabis seruire prin
cipi. Hic nō video qd intelligat: nisi
principi qui pro deo colitur. Nō em̄
ait δουλευιν/ sed λατρευιν in greco: qd lati/
nus nō solet interꝑtari/ nisi vt dicat seruire.
Plurimū aūt distat: Nā seruire hoibꝰ q ser/
ui seruiūt qd non est λατρευιν/ sed δουλευιν
scriptura nō prohibet: seruire aūt sm id qd
est λατρευιν non iubet hominibus nisi vni
Deut.6.d. vero deo: sicut scriptū est: Dn̄m deū tuum
adorabis et illi soli seruies. Non solū autem
hoc vbo qd ait λατρευιν/ satis significat quē
principē dicat. i. cui cultus tanq̄ deo exhi/
beat: verū etiā eo q adiūgit: Et nō ꝓphana/
bis nomen sanctū/ siue dei: cui populo da/
tur illo modo seruire principi. Siue nomen
sanctū ipsius populi israel: ꝓpter qd dicit:
Sancti estote qm̄ ego sanctꝰ sum. Opportu/
nissime etiā hic adiungit: Ego dn̄s/ h vtiq
admonens: qr illi soli debet λατρεια: id est
seruitus/ qua seruit deo.

Quomō terra dicat exhorrere: (Questio.LXVII.
Leuit.18.d. Quod dicit: Et
exhorrebit terra eos q insident sup
eā/ ꝓpter mala facta eorū/ q supius
cōmemorauit: nō ideo dictū putandū est q
habeat terra sensū quo ista sentiat et exhor/
reat: sed noie terre hoies significat qui sunt
sup terrā. Proinde cū hec mala faciunt ho/
mines/ inquināt terrā: quia inqnant hoies
q hec imitant: et exhorret terra: qr exhorrent
homines q nec faciunt nec imitantur.

Quō dictū sit: Nō mentiemini:
neq calumniam faciet vnusquisq
proximo suo: Questio.LXVIII.
Non furtū facietis: neq mentiemini: Leuit.19.c.
neq calūniā faciet vnusqsq ꝓximo
suo. Illud de furto positū ē in deca/ Exo.20.
logo. Qd autē dicit: neq mentiemini: neq
calumniā faciet vnusquisq ꝓximo: mirū si
nō eo pcepto cōtinet qd ibi positū est: neq
falsum testimoniū dices aduersus ꝓximum
tuū: qm̄ neq calūnia sine mēdacio fieri po/
test qd falsi testimonij generalitate ↄcludi/
tur. Sed vtrū hec aliq cōpensatione admit
tenda sint/ magna questio est: sicut de men/
dacio pene omnibꝰ videt/ q vbi nemo ledi/
tur/ pro salute mentiēdū est. Vtrū ergo ita
et de furto: an furtū fieri pōt vbi nullus le/
ditur? Quinimmo fieri pōt etiā qn ei cui fit
consulit: tanq̄ si quisq hominū volenti se
occidere/ gladiū furet. Nam calūnia nescio
vtrū cuiq ad eius vtilitatē fieri possit: nisi
forte qd ad maiꝰ gaudiū fiebat quo postea
fruerent: qd ioseph de cypho calūniabatur Gen.44.
fratribꝰ suis: qbus etiā exploratiōis falsū
crimen intenderat: Qq̄ si definitionibꝰ ita
determinare tēptemꝰ/ fortasse furtū nō ē ni/
si qn alieno occulte ablato ꝓximꝰ ledit: et ca/
lūnia nō est/ nisi qn falsi criminis obiectio/
ne proximꝰ ledit: mendaciū autē nō possu/
mus dicere tūc tm̄modo esse/ qn proximus
leditur: Cū em̄ falsum ab sciente dicit/ pro/
culdubio mēdaciū est: siue illo qsq/ siue ne/
mo ledat. Proinde magna questio de men
dacio: vtrū possit aliqn iustū esse mēdaciū/
facile solueret fortasse si sola pcepta intuere
mur nō exempla. Nā quid isto pcepto abso
lutius: Nō mētiemini? Sic em̄ dictū est: quō/
Nō facies tibi idolū: qd factū nō pōt aliqn
iustū esse: et quō dictū est/ Nō mechaberis:
Quis autē dicat aliqn mechiā iustam esse
posse? Et/ Non furaberis: scdm definitionē
illam furti/ iustū esse furtū nūq potest. Et/
Nō occides: Qm̄ cū hō iuste occidit: lex eū
occidit/ non tu: nunqd ita dici potest cū hō
iuste mentit: lex mentitur? Sed exempla fa
ciunt difficillimā questionē. Mentite sunt Exo.1.d.
obstetrices egyptie: et bona illis deus retri
buit. Mentita est raab pro exploratoribus Josue.2.
terre: et ideo liberata est. An ex quo dictū est
in lege: Nō mentiemini: ex illo intelligēdū
est: nec in tali causa licere mēdaciū/ in qua/
li causa legit raab esse mentita? Sed magis
credibile est: quia iniustum erat mendaciū:
ideo prohibitū: nō quia prohibitū/ ideo fa/
ctum iniustū. Fortassis ergo sicut de obste/
tricibus diximꝰ/ non hoc in eis remuneratū
q mentite sūt: sed q infantes hebreos libe/
rauerūt: vt propter hanc misericordiā illud

peccatū veniale sit factū: non tamen existimetur nō fuisse peccatū. Sic etiam de raab intelligēdū est/remuneratam in illa liberatione exploratorū: vt propter eandē liberationem venia sit data mendacio. Ubi autē venia daf/manifestū ē esse petm. Sed illud cauēdū ē: ne ita qsq existimet etiā de ceterl pctis/si ppter liberatiōes hoim fiāt/ita veniā posse cōcedi. Multa eñ mala intolerabilia τ nimiū detestāda istū sequūf errorē.

Quomō: Nō nocebis proximo:

Leuit.19.c. Non nocebis pxi (Questio.LXIX. n mo. Si quid sit nocere τ non nocere pateret hoibus/hoc generale precē ptum ad innocentiā retinendā fortasse suffi ceret. Omnia eñ quę prohibenf cōmitti in proximū/ad hoc vnū referenda sunt qđ dictum est: Non nocebis proximo. Nā qđ sequif: Nō rapies: nisi ad hoc referaf/ne rapiendo noceaf/aliqñ euenit vt nō rapiēdo quisq noceat. Nam gladius insanienti rapiendus est: etsi nō fecerit quis vt oportuerit magis nocuerit.

Quomō addaf: Non vindicatur manus tua: Questio.LXX.

Leuit.19. Quid est quod cū supra dixisset: Nō q odio habebis fratrē tuum in animo tuo: arguendo argues pximū tuū: τ nō accipies ppter istū peccatū: cōsequenter adiūxit: τ non vindicaf manus tua: vtrū p eo qđ est/nō punif: Animo eñ bono facies cui disciplinā peccati pximo imponis/ne accipias peccatū ei⁹ negligendo. Ad hoc eñ ptinet qđ añ posuit: Nō odio habebis proximū tuū in animo tuo. Uideri eñ pōt ei qui arguif q oderis eū/cū nō sit in animo tuo. An nō vindicaf man⁹ tua/hoc potius admonet ne queras vindicari manuz tuā: nec vlciscēdi libidine rapiaris? Nā qđ est aliud vindicari velle/nisi lętari τ ꝯsolari de alieno malo? Et idō dictū est: Nō irasceris filius populi tui. Sic eñ recte ira definita est: q sit vlciscendi libido. Quidam vero codices habent: nec vindicabif man⁹ tua: id est ne arguēdo vindicare te velis/sed potius cōsulere illi quē arguis.

Quid illud: Et incisiones super aiam non facietis in corpore vrō:

Leuit.19. Et incisiones sup (Questio.LXXI. e animā nō facietis in corpore vestro. Super animā dixit sup funus mortui: de anima quippe dolor est q̄ recessit. Ad hūc autē dolorē ptinet luctus: in quo luctu nōnulle gentes habent cōsuetudinē secare seu incidere corpora sua. Hoc autē fieri a iudeis deus prohibet.

Quō illud accipiendum: Ita vt fornicenf principes de pplo suo:

Ita vt fornicenf (Questio.LXXII Leuit.19. i principes de pplo suo. Non de pplo suo principes/sed de pplo suo fornicentur. Eos qppe principes vult hic intelligi/q p diis colebanf: sicut apl's dicit: Scdm̄ Eph.2.a. pncipē potestatl aeris: Et in euāgelio dñs: Nunc princeps huius mūdi missus est foras: Et/ Ecce venit pnceps mūdi hui⁹ et in Joh.12.c. Joh.14.d. me nihil inueniet.

Quō illud: Hō quicūq adulterauerit vxorē viri τc. accipiēdū sit:

Homo quicūq (Questio.LXXIII. Leuit.20. b adulterauerit vxorē viri: aut qcūq adulterauerit vxorē pximi sui/morte morianf: pluraliter dixit: morte morianf: hē q adulterauerit τ q̄ adulterata ē: hic aliqđ distare voluit inter quēlibet virū τ pximū/q̄uis mult locis pximū p ol hoie ponat. Sed q̄ ē ista locutio/vt cū iā dixisset de viro/hē idē repetierit de pximo: cū sit cōsequēs/vt multo magl ab vxore pximi abstinendū ē: si ab vxore cuiuslibet viri abstinēdū ē: Nā si pus de pximo dixisset/ne putaref vxorē licere adulterare/nō pximi addēdū fuit/ē de qlibet viro. Nūc vo si qđ min⁹ est/nō licet: quāto min⁹ licet qđ mai⁹ malū est: Nā si nō licet adulterare vxorez cuiuslibet viri: q̄nto magl pximi. An forte ista repetitio tāq exponit qđ pus dictū sit: vt idō intelligat hō q̄ntū malū sit adulterare vxorem viri: qz si hē fecerit/vxorē pximi adulterat: Proxim⁹ ē eñ ols hō homini.

Quō illud: Mulier q̄ accesserit ad omne pecus ascendi ab eo τc.

Et mulier q̄ accesse (Qō.LXXIIII. Leuit.20. e rit ad omne pecus ascendi ab eo: interficietis mulierem τ pecus: morte morianf: rei sūt. Querif quō sit reū pec⁹ cū sit irrōnale/nec vllo mō legl capax. An quēadmodū trāsferunf verba mō locutionis q̄ grece appellaf metaphora/ab aiali ad inanimale: sicut dr improb⁹ estus: vl iratū mare: ita τ hic trāslatū est a rationali ad irrōnale? Nā pecora inde credendū est iussa interfici: qz tali flagitio cōtaminata indignā refricāt facti memoriam.

Quid significet videre/ cū dicif: Qui viderit turpitudinem sororis sue: Questio.LXXV. Leuit.20.

q Uicūq accepit sororē suā ex patre suo/aut ex mře sua: τ viderit turpitudinē ei⁹ improperiū ē: exterminabūf i ꝯspectu generl sui. Turpitudinē sororis suę reuelauit: pctm̄ suū accipient. Quid ait in hoc lo

co/viderit:nisi ꝯcūbendo cognouerit: sicut in lege dicit̃:cognouit vxorē suā/pro eo qḋ est:mixtus est ei. Et quid ait peccatū suum accipiet: cū de pena eoꝝ loquereẗ:nisi qꝛ et ipsam penā pcti pctīn voluit appellare?

Quo gradu cognationis probibeatur cognata: Questio.LXXVI.

Leuit.20. Quicūqꝫ dormierit cum cognata sua turpitudinē cognationis sue reuelauit:sine filijs morient̃. Querit̃ quousqꝫ sit intelligenda ista cognatio/cū ex longo gradu liceat vtiqꝫ accipere vxorē sempqꝫ licuerit. Sed intelligendū est ex his gradibus quos ꝓhibuit nō licere: ꝛ ſm ipsos dictum: quicūqꝫ dormierit cū cognata sua: vbi et aliqua nō cōmemorata intelligēda dimisit:sicut sororē de vtroqꝫ parente:sicut vxorem fratris matris.i.auunculi. Nā de vxore patrui primū prohibuit: quis hec nō cognatio/sed affinitas ꝓhibetur. Sꝫ quid est: sine filijs morient̃: cū filij ex huiusmodi cōiunctioib⁹ et ante nati sint:hodieqꝫ nascant̃? An hoc intelligendū est lege dei constitutū:vt quicūqꝫ ex eis nati fuerint nō deputentur filij.i. nullo parentib⁹ iure succedat? Et non execrabiles facietis ꝛ aīas in pecoribus ꝛ in volucrib⁹ ꝛ in omnib⁹ serpentib⁹ terre/q̄ ego segregaui vobis in immūditiā. Videt̃ hic significare nō hec natura immūda esse/sed aliquo sacramenti signo: quandoqḋem dicit:q̄ ego segregaui vobis in immunditiam: tanqꝫ immunda eis nō essent/ si eis segregata nō essent.

Uter obrui ꝑcipiatur:an ventriloquus tm̄:an et mulier habens eū: (Questio.LXXVII.

Leuit.20.b. Et vir/aut mulier si forte fuerit illi vētriloqu⁹/ aut incantator morte moriant̃ ambo:lapidibus lapidabitis eos:rei sunt. Utrū vir ꝛ mulier/ an vir ꝛ ventriloquus:aut mulier ꝛ ventriloquus siue incantator: Sed h magis ꝛ qui habet ꝛ que habet.

Quomō mutato numero dicat̃: Mulierē fornicariā nō accipient: quia sanctus ē: Questio.LXXVIII.

Leuit.21.b. Mulierē fornicariā ꝛ ꝓphanā nō accipiēt:ꝛ mulierē eiectā a viro suo:qm̄ sanct⁹ est dño deo suo. Supius non accipient dixerat: nūc autē qm̄ sanct⁹ ē/nō qm̄ sancti sunt de plurib⁹q̄ vno sunt tpe sacerdotib⁹loquebat̃/sed de vnoqꝫ eoꝝ dixit: qm̄ sanct⁹ est:locutione q̄ solet vti scriptura. Nā vnū illū sūmū postea cōmemorat q̄ intrabat scā scōꝝ. Nā ꝛ pluraliter cōclusit dicens: Et sanctificabis eū:dona dñi dei vri iste offeret:sanct⁹est:qm̄ sanct⁹:ꝛ ego dñs q̄ sanctifico eos. Quātū aūt ptinet ad dona: qm̄ dixit dona dñi dei vestri ipse offeret:nō solū sūmus ille offerebat/sed etiā scd̄i sacerdotes: Ac ꝑ h qḋ ait:mulierē fornicariaꝫ ꝛ ꝓphanā ꝛ eiectam a viro suo nō accipiet: hoc ꝛ scd̄i sacerdotes ꝓhibiti sunt: Nā et de summo postea dicit/qui etiā nō nisi virginem accipere iussus est.

Quis sacerdos magnus a fratribus suis: Questio.LXXIX.

Leuit.21.b. Et sacerdos magn⁹ eoꝝ fratrib⁹ suis .i.q̄ inter fratres suos magn⁹ est:ille scꝫ vn⁹ magn⁹ sacerdos cui fusuꝫ est super caput ex oleo christo. Ipsum oleū appellat scriptura christum.

Que cōsummatus induere vestimenta dicat̃: Questio.LXXX.

Leuit.21.b. Et cōsūmat⁹ man⁹ induere vestimenta:illa vtiqꝫ que in veste sacerdotali operosissime describunt̃.

Quid sit:Caput n̄ reteget cidari: Questio.LXXXI.

Leuit.21.b. Caput nō reteget cidari:ꝛ vestimenta sua non scindet:ꝛ sup oēm animā mortuā nō introibit. Intelligit̃ ea q̄ sup dixit in luctu facere cū ꝓhibitū.i.caput nudare cidari ꝛ vestimēta scindere. Uestimēta eñ scindere lugētiū erat antiquoꝝ:sicut de iob scriptū ē: Job.1.d. cū ei filij ei⁹ruina nūciarent̃ oppressi. Nudare autē caput cidari ꝓpterea lugētis esse potuit: qꝛ detractio ē ornamēti. Qḋ vero ait: Sup oēm aīam mortuā nō itroibit:quō dicat animā mortuā corpus mortuū/difficile est intelligere:et tñ scripturarum est vsitata locutio/ q̄ nobis inusitatissima est. Nomē ꝗ rectricis sue etiā corpus accipit aīa destitutū:qm̄ reddendū illi ē in resurrectione:sicut edificiū qḋ appellat̃ ecclesia etiā cū inde ecclesia exiret q̄ hoies sunt / nihilominꝰ ecclia dr. Sed cū corpus nō accipiat aīe nomē in hoie viuēte:quō tunc vocet̃ aīa cū caruerit aīa/mirū est. Porro si animā mortuā intellexerim⁹ a corpore separatā:vt ipsā separationē mortē dixisse videat̃.i.vt aīa mortua sit direpta a corpore:non natura sua ꝑdita. Non eñ et cū dicimus mortui pctō/natura dicimur interisse/ꝗ ꝗ iā peccato nō vtimur: vt sic intelligat̃ aīa mortua/ id est corpore mortua/ꝗ vti eo desierit cū i sua natura viuat:quō potest quisꝗ intrare super animā mortuā qḋ sacerdos iste ꝓhibet̃:cū q̄squis intrat super mortuū corpus intret nō super animā que discessit a corpore. An ipsam vitam tēporalē anime vocabulo appellauit:q̄ vtiqꝫ mortua ē in defuncto corpore/ anima illa emigrante que mori non potest? Nō ꝗ

ipsa vita anima fuerit:sed q per anime pre/
sentiã q̃ subsistebat/nomen eius acceperit:
sicut distinximus cũ de sanguine loquere/
mur quid dictũ sit anima:Omis carnis san
guis eius est. Est eñ ꝛ ipse sanguis mortuꝰ
in corpore mortui: nõ eñ cũ abscedente ani
ma abscessit. Uetuit ergo scriptura summũ
sacerdotẽ etiã super patris vel matris funꝰ
intrare:qd secundũ nõ prohibuit. Sequit
enim:Super patrem suum ꝛ super matrem
suam nõ inquinabit. Ordo est autẽ verbo/
rum:Super patrem suũ nõ inquinabit:nec
super matrem suam.

Quõ dicatur:Et de sanctis non exibit: Questio.LXXXII.

Leuit.21. Et de sanctis non exibit:Eo procul/
dubio tẽpore quo suoꝝ funera cele/
brantur:sicut eis septẽ diebus qui/
bus sanctificabat de sanctis est exire ꝓhibi
tus:nõ aũt semper. Sane si vxores ducere:
vel filios gignere nõ vetabant summi tunc
2.Retract. ca.55. sacerdotes:magna oritur q̃stio: cũ lex etiaz
coniugali concubitu immundũ hominẽ di/
cat vsq; ad vesperã/etiã cũ abluerit corpus
suũ aqua:et iubeat sũmus sacerdos ꝓpter
incẽsum cõtinuationis bis in die quotidie
intrare intra velum/ vbi erat altare incẽsi:
nec quẽq; immũdũ ad sancta fas esset accę/
dere: quõ id quotidie summꝰ sacerdos im/
plebat: si filios ꝓcreabat: Nam si ęgritudo
illi accidisset:qs loco eius fũgeret? Si quis
inqrat/ rñderi potest: q gratia dei nõ ęgro/
tabat. Nũqd sic etiã de filioꝝ ꝓcreatione
responderi potest: vnde sit consequens vt
aut cõtinens esset/aut diebꝰ aliqbus inter/
mitteretur incensum: aut si illud intermitti
nõ posset/qd nõ nisi p summũ sacerdotẽ ne/
cesse esset imponi/ nõ fieret immũdus coitu
cõiugali/merito p̃cipue sanctificatiõis suę.
Aut si etiã ad ipsuz ptinet/ qd de oibꝰ filijs
aaron in cõsequentibꝰ dicit/vt nullus eorũ
accedat ad sctã:si cui aliqd acciderit immũ/
ditię/ illd ꝓ pctõ restat accipere qd nõnul/
lis diebus non imponebat incensum.

Quomodo super funus patris prohibeatur intrare: Qõ.LXXXIII.

Leuit.21. Quod aũt sup funus patris sui sum/
mus sacerdos ꝓhibet intrare:queri
potest quõ iã esse poterat sũmus sa/
cerdos nõdũ mortuo patre suo:cũ eos pa/
2.Retract. ca.55.d. tribus succedere iubeat: Ideo necesse erat
nõdũ sepulto sũmo sacerdote cõtinuo sub/
stitui sacerdotẽ ꝓpter cõtinuationis incen/
sum:qd p summũ sacerdotẽ quotidie opor/
tebat imponi: q̃q; et illa q̃stio de ęgritudi/
ne summi sacerdotis manet / si moriturum
necesse erat diebꝰ aliqbus ęgrotare:nisi for/
te ꝛ hoc ita soluat/vt dicat nõ solere sũmos
sacerdotes/nisi subito mori nõ p̃cedẽte ęgri
tudine:sicut de ipso aaron scptura testat.

Quomodo dñs sepe dicat:Ego dñs qui sanctifico eum/scz sacerdotem:cum moysi iusserit:Et sanctificabis eum: Questio.LXXXIIII.

Aduertendũ est q̃tiẽs dicit:Ego dñs Leuit.20.21. et alijs ca.sc.
q sanctifico eũ loquẽs de sacerdote
cũ hoc etiã moysi dixerit:Et sctifica/
bis eũ. Quõ ꝙ ꝛ moyses sanctificat/ ꝛ dñs?
Non eñ moyses ꝓ dño/sed moyses visibi/
libus sacramẽtis p ministeriũ suũ. Dñs aũt
inuisibili gr̃a p spũmsanctũ vbi est totꝰ fructꝰ
etiã visibiliũ sacramẽtoꝝ. Nã sine ista san/
ctificatiõe inuisibilis gr̃ę visibilia sacramẽ/
ta qd ꝓsunt? Merito autẽ querit: vtrũ etiã
ista inuisibilis sanctificatio sine visibilibus
sacramentis qbus visibiliter hõ sanctificat
pariter nihil prosit: Qd vtiq; absurdũ est.
Tolerabilius eñ qsq; dixerit sine illis istã
nõ esse/q; si fuerit nõ ꝓdesse: cũ i ista sit ois
vtilitas illoꝝ:sz etiã hoc qd sine illis ista eẽ
nõ possit/quõ recte dicat/ intuẽdũ ẽ. Nihil Act.8.f.
qppe ꝓfuit simoni mago visibilis baptismꝰ
cui sctificatio inuisibilis defuit:sz quibꝰ ista
inuisibilis/qm̃ affuit ꝓfuit/etiã visibilia sa
cramẽta pcęperãt similit baptiçati. Nec tñ
moyses q visibiliter sacerdotes sctificabat
vbi fuerit ip̃e ip̃is sacrificijs vel oleo sctifi/
catꝰ ostẽdit: inuisibiliter v̾o sctificatũ nega/
re qs audeat cuiꝰ tãta gr̃a p̃eminebat. Hoc
ꝛ de iohãne baptista dici põt. Prius eñ ba
ptiçator/ q; baptiçatus apparuit. Uñ eum
sctificatũ nequaq; negare possumꝰ:id tñ in
eo factũ visibilit nõ inuenimꝰ añq; ad mini
steriũ baptiçandi veniret. Hoc ꝛ de latrone
illo cui secũ crucifixo dñs ait. Hodie mecũ Luce.23.f.
eris in paradiso. Neq; eñ sine sctificatione 2.Retract. ca.55.e.
inuisibili tãta fęlicitate donatꝰ ẽ. Proinde
colligit inuisibilẽ sctificationẽ qbusdã affu
isse/atq; ꝓfuisse sine visibilibꝰ sacramẽtis/q̃
p tẽpoꝝ diuersitate mutata sũt/vt alia tũc
fuerint/ ꝛ alia mõ sint: visibilẽ v̾o sctificati/
onẽ q̃ fieret p visibilia sacramenta sine ista
inuisibili posse adesse/nõ posse ꝓdesse. Nec
tñ ideo sacramẽtũ visibile ꝯtẽnẽdũ ẽ: Nã cõ/
tẽptor eiꝰ inuisibilit sctificari nullo mõ põt.
Hinc est q cornelius ꝛ q cũ eo erãt cũ iã in/ Act.10.g.
uisibilit infuso sctõ spũ sctificati apparerent
baptiçati sũt tñ:nec supflua iudicata ẽ visi/
bilis sctificatio:quã inuisibilis iã p̃cesserat.

Quõ iubetur sacerdote mundũ esse oportere quicũq; ad sancta accedere voluerit: Questio.LXXXV.

Leuit.22.a. c Et locutus ē dñs ad moysen dicēs: Dic aaron ⁊ filijs eius vt attendāt a sanct' filioꝝ israel: ⁊ nō ꝓphanabūt nomē sanctū meū q̄ ipsi sanctificant mihi. Ego dñs. Et dices illis: In ꝓgenies v̄ras ois hō q̄cūq; accesserit ab omni semine v̄ro ad sctā / q̄cūq; sctificauerint filij israel dño: ⁊ erit imunditia ei⁹ in illo / exterminabit aia illa a me: Ego dñs de⁹ vester. Ablata ē ois dubitatio / neminē sacerdotū vł sūmoꝝ vel secūdoꝝ debuisse accedere ad sctā: si imundicia ei⁹ in ipso esset. Erat ergo cōsequēs cōtinentia sacerdotis: ne ꝓpter filioꝝ ꝓcreationē aliq̄bus dieb⁹ nō iponeret ꝯtinuationis incēsum: qđ a solis sūmis sacerdotibus bis in die solebat imponi mane ⁊ vespere: q̄nquidē post coitū cōiugalē etiā lotus corpore imūdus erat vsq; ad vesperā: a quo id necesse erat imponi. Qđ autē ait: q̄ sanctificant filij israel: intelligendū ē / offerendo sacerdotibus offerēdū p̄ eos dño. Et notādū sctificationis gen⁹: qđ fit voto et deuotiōe offerentis. Sed vtrū sicut isto mō sctificant ea q̄ offerunt ab hoib⁹: ita ⁊ ipsi hoies codē mō seipsos sanctificare dicant: cū in aliq̄ re seipsos vouēt / obseruādū ē in scripturis.

Quid sit immunditia anime: Qō.LXXXVI.

Leuit.22.a. c Et q̄cūq; tetigerit omnē imunditiā anime. i. aliq̄d morticinū: cui⁹ s̄m legē tact⁹ inq̄nauit.

Quomodo q̄s maledicere deū / aut nominare nomen dñi differenter prohibetur: Questio.LXXXVII.

Leuit.24.c. b Homo si maledixerit deū suū / pctm̄ accipiet: nominans autē nomē dñi / morte moriat. Quasi aliud sit maledicere deū suū: aliud noiare nomē dñi: atq; illō illi sit pctm̄ / hoc aūt pctm̄ nefas / vt etiā morte sit dignū. Quis h̄ loco ita intelligēdū sit qđ dictū ē: nomē dñi: vt cū maledicto fiat. i. maledicēdo noiet. Quid ḡ distat int̄ illō pctm̄ / ⁊ h̄ tāti sceleris crimē? An forte h̄ ipsum repetēdo mōstrauit nō leue illud esse pctm̄: sed tm̄ scelus / qđ morte puniēdū sit: Sed quia p̄ distinctionē hoc intulit non dicens: nominās em̄ / sed nominans autē sub obscurū factū ē. Et ideo si h̄ recte intelligit notandū est etiā locutionis genus.

Quomō anima hominis percuti dicat: Questio.LXXXVIII.

Leuit.24.c. c Et hō q̄ ꝑcusserit oēm animā hois et mortu⁹ fuerit: morte moriat. Nō ait: Quicūq; ꝑcusserit hominē ⁊ mortu⁹ fuerit: sed animā hois: cū poti⁹ corpus hois a percussore feriat: sicut ⁊ dñs dicit: Nolite time-

Matth.10.d. re eos q̄ corpus occidūt: Eo more ḡ q̄ solet scr̄ptura appellat aiam vitā ipsā corpis q̄ fit p̄ animā: et hinc voluit oñdere homicidā / q̄ hois animā ꝑcutiat. i. ꝑcutiēdo vita hoiem priuet. Cur ḡ addidit: ⁊ mortu⁹ fuerit si iam hoc ipso oñdit homicidiū q̄ aiam hois ꝑcusserit. i. vita hō a ꝑcutiēte priuat⁹ sit? An exponere voluit quō accipiendū sit: qđ dixerat / hois aiam ꝑcussam: et sic ait: et mortu⁹ fuerit: tanq̄ diceret. i. mortu⁹ fuerit: hoc est enim / animā hominis fuisse ꝑcussam.

Quomodo intelligēdū sit illud: Cū introieritis in terrā quā do vobis: ⁊ req̄euerit ⁊c̄. Qō.LXXXIX.

Leuit.25.a. c Cum introierit' in terrā quā ego do vobis: ⁊ requieuerit t̄ra quā ego do vobis sabbata dñi / sex ānis seminabis agrū tuū: ⁊ sex ānis putabis vineā tuā ⁊ ꝯgregabis fructū ei⁹: āno aūt septimo sabbato req̄es erit terrę sabbata dño. Quō intelligendū ē: cū introieritis in terrā quā do vobis: ⁊ req̄euerit terra / sex ānis seminabis agrum tuū ⁊c̄. Quasi tūc fieri p̄ceptū sit / q̄n terra req̄euerit: cū ꝓpterea t̄ra req̄escat q̄n hoc fit. Requiē em̄ terrę septimo vtiq; āno vult intelligi: q̄ iussit nihil i ea quēq; opari p̄ agriculturā. Sed nimirū lōgū hyp̄baton facit obscuritatē huic sensui. Videt ḡ h̄ esse ordo v̄boꝝ: Cū introierit' in terrā quā ego do vobis: ⁊ requieuerit terra quam ego do vobis / sabbata dñi quę ab se surgūt / agrū tuū nō metes: ⁊ † vineam sctificationis tuę nō vindemiabis: ān⁹ requiescēdi erit terrę. Al. † vuā Et erūt sabbata terrę † sancta tibi: et puero tuo: et puellę tuę: et mercennario tuo: et inq̄lino q̄ applicat⁹ est ad te: et pecorib⁹ tuis: ⁊ bestijs q̄ sunt i terra tua: oē qđ nascet ex eo in escā. Al. † esca Interposuit aūt exponēdo quō terra req̄escat: ⁊ ait: Sex ānis seminabis agrū tuū: ⁊ sex ānis putab† vineā tuā / ⁊ ꝯgregab fructū ei⁹: anno aūt septimo sabbata req̄es erit terrę sabbata dño. Al. † vineam Agrū tuū nō seminabis: ⁊ vineā tuā nō putabis. Et p̄ h̄ qđ ait: Nō putabis / oēm culturā eo āno ꝓhibitā debem⁹ accipere. Neq; em̄ si putanda nō ē: aranda ē / aut adminicul' suspēdēda: vł qđlibet aliud qđ ad culturā ei⁹ ꝑtineat adhibendū. Sed q̄modo solet a parte totū intelligi: ita p̄ putationē ois cultura significata ē. Et p̄ agrū atq; vineā: cū ⁊ illū seminari / ⁊ hanc putari ꝓhibuit / om̄e agri gen⁹ intelligendū est. Neq; enim in olīueto / vel quolibet alterius generis agro aliquid operandū est / de quibus tacuit. Quod vero ait: Et erūt sabbata terrę sancta tibi: ⁊ puero tuo: ⁊ puellę tuę ⁊c̄: satis aperuit nec / dominū agri pro-

bibitū vesci eis / ꝙ nō adhibita cultura illo anno sponte nascant̄ : sed fructus redigere ꝓhibitū. Sic ꝙ ꝑmissus est aliquid inde in escam sumere/ quomodo transiens: vt hoc solum caperet qd̄ statim vescendo consumeret: nō qd̄ in vsus reponeret.

Quomodo illud: Terra nō venundabitur ⁊c̄. Questio.XC.

Leuit.25.d. Et terra nō venūdabit̄ i ꝓphanatione. Alij codices habēt/ i cōfirmatione: quā mendositatē in alterutris prius a greco accidisse arbitror ꝓpter verbi similē sonū: βεβλωσισ em̄ ꝓphanatio ðr: βεβαίωσισ autē ꝯfirmatio. Sed ille sensus aptus est: Et terra nō venūdabit̄ in ꝓphanationē. i. ne qs auderet terrā quā accepit a deo/ vendere ꝓphanis q̄ ea vtunt̄ ad impietatē/ cultūqꝫ deorꝫ alienorꝫ atqꝫ falsorꝫ. Illud autē subobscurū est: nō venūdabit̄ terra in ꝯfirmationē. Qd̄ puto nō itelligēdū: nisi ne ita venditio ꝯfirmet̄/ vt eā nō recipiat venditor tp̄e remissionis: sicut ꝓceptū ē. Qd̄ vero sequit̄ vtriqꝫ sensui pōt ꝯgruere: siue legat̄: ⁊ terra nō venundabit̄ in ꝓphanationē/ siue in ꝯfirmationē. Secutus qppe adiunxit. Mea enim est terra: ꝓpter qd̄ proselyti ⁊ incole vos estis ante me.

Quō illud: Mercedē dabis tre: Qō.XCI.

Leuit.25. Et per oēm terrā possessionis vestre mercedē dabitis tre. Alij aūt codices habēt redēptionē dabitis terre. Sensus ꝙ hic est: Nō venūdabit̄ terra in ꝓphanationē. i. illis q̄ ea vtant̄ i iniuriā creator̄: aut in ꝯfirmationē. i. vt eā emptor ꝑpetuo possideat/ nec certo ꝓm dei ꝓceptū interuallo annorꝫ restituat vēditori. Mea est em̄ inqt tra: vsi ꝓm meū ꝓceptū ea vti debebitis. Atqꝫ vt ondderet suā ēe nō ipsorꝫ qd ipsi in ea essent cōsequēter adiunxit dicēs: Propter qd̄ ꝓselyti ⁊ incole vos estis an̄ me: hoc est ꝗuis ꝓselyti. i. aduene sint vob̄ q̄ ex alienigenis adiūgunt̄ gēti vestre vt incole/ nō in terra ꝓpria manētes/ tn̄ etiā vos oēs an̄ me aduene estis ⁊ incole: hoc de⁹ dicit/ siue israelitis ꝗ aliarū gentiū terrā q̄s expulit eis dederit: siue omni homini qui ante deū semꝑ manet: et sicut scri-

Hiere.23.c. ꝑtum est : celū et terrā implet vtiqꝫ ꝑsentia sua: Omnis hō aduena est nascēdo/ ⁊ incola viuēdo: qm̄ cōpellit̄ migrare moriēdo.

Quō quod addit: tanqꝫ inquilini redemptione: Questio.XCII.

Leuit.25. Einde adiūgit ⁊ dicit: Per oēm terrā possessiōis vestre mercedē dabit̄ terre tāqꝫ inqlini/ vl̄ redēptionē. Illud nisi fallor vult intelligi/ qd̄ inde reddebāt qdāmō ꝑ cessatiōes septimorꝫ qrūcūqꝫ annorꝫ/ ⁊ quinqꝫgesimi anni quem vocat remissionis: vt ipsa vacatio terre velut merces habitationis aut redēptio esset ab illo cuius est: hoc est ab eius creatore deo.

Que sit anima dei: Qō.XCIII.

Et ponā tabernaculū meū in vob̄ / ⁊ nō abominabit̄ aīa mea vos. Aīaꝫ suā de⁹ volūtatē suā dicit: Nō em̄ ē aīal habēs corp⁹ ⁊ aīam: neqꝫ suba ei⁹ eiusmodi ē cuiusmodi creatura ei⁹ ꝗ aīa ðr/ quā fecit. Fecit em̄ sicut ꝑ se iā ipse testat̄ dicēs: Leuit.26.b.

Et oē flatū ego feci. Qd̄ cū ð aīa hoīs dicere/ ꝯsequētia manifestāt. Sicut ꝙ cū dic̄ oculos suos ⁊ labia sua ⁊c̄. vocabulo mēbrorū corꝑaliū: nō vtiqꝫ accipim⁹ eū forma corꝑis esse definitū/ sꝫ illa oīa mēbrorꝫ noīa nō intelligim⁹/ nisi effect⁹ oꝑationū atqꝫ ꝟtutū: ita ⁊ cū dicit: Aīa mea/ volūtatē ei⁹ debem⁹ accipe. Perfecte qppe simplex illa natura ꝗ de⁹ ðr/ nō cōstat ex corꝑe ⁊ spū: nec ipō spū mutabilis est sicut aīa/ sꝫ spūs est de⁹ ⁊ sp ⁊ idē ipse apud quē non est cōmutatio. Hinc aūt acceꝑerūt apollinariste occasionē / q̄ dicunt aīam nō habuisse mediatorē dei ⁊ hominū/ hoiēꝫ christū iesū/ sꝫ tm̄ ꝟbū ⁊ carnē fuisse: cū diceret: Tristis ē aīa mea vsqꝫ ad mortē: ꝰ ipō ei⁹ actu q̄ nob̄ ꝑ euāgelicā declarat̄ historiam/ sic appareēt humane anime officia vt hinc dubitare demētis sit. Esaie.57.d. Al. transmutatio Matth.26.d.

Quō ðr/ ꝗ transgressores legis gladius consumet: ⁊ ꝗ erūt in terra inimicorꝫ suorꝫ: Questio.XCIIII.

Uid est ꝗ cū inobediētie penas cōminaret̄ de⁹/ dixit int̄ cetera: Et ꝯsumet vos ꝑambulās gladius. Deinde ait: Et erit terra vr̄a deserta et ciuitates vestre erūt deserte: tūc bn̄ sentiet terra sabbata sua: oēs dies desolationis sue: et vos eritis in terra inimicorꝫ vestrorꝫ. Quō ꝙ cōsumet eos gladius/ si erūt in terra inimicorꝫ suorꝫ? An in ipā terra consumet : qm̄ strage mortuorꝫ facta nō erūt ibi? An ꝯsumet vos/ sic ait: ac si diceret/ interficiet vos: vt ad istā cōsumptionē illi ꝑtineāt q̄ gladio cadāt/ nō oēs : qn̄qdē paulopost dic̄ : Et eis q̄ residui sūt ex vobis suꝑducā formidinē in cor eorꝫ. An scd̄m hyꝑbolen dictū est : ꝯsumet vos: scd̄m quē loquēdi modū de abūdātia eorū dictū ē: Et sic arena mar̄. Scd̄m istū modū etiam ðr qd̄ deinde sequit̄: Et ꝑsequet̄ eos son⁹ folij volantis. i. qr nimius in eis timor erit/ vt et leuissima queqꝫ formidēt. Leuit.26.a.

Sancti augustini hipponēsis epi/ Questionū liber tertius suꝑ Leuiticū explicit.

Questionū super Numeros annotatio

Quarti libri questionū sup numeros/ sancti augustini recollecta annotatio.

1 Quō a numeris appellent̄ pncipatus.
2 Quid mysterij habeat numer⁹ ille qnarius sm ppinquitates/populum/domos/numerū ⁊ caput.
3 Quis sit alienigena quē vetat accedere tabernaculū dū erigit̄/ aut leuat̄.
4 An ibidem vigilię/an custodię rectius dicantur.
5 Quomō ex contactu tabernaculi dñs mortē minetur:cū in leuitico salutem promiserit.
6 Quō primogenita dicant̄ dei.
7 Quomodo panes dicant̄ semper esse super mensam.
8 Quō sequentia intelligi debent.
9 Quę pctā redimi pecunia iubeant̄.
10 Quomodo differēter hic ⁊ in exodo iubeatur restitutio.
11 Qualiter accipienda sint verba/q̄ scriptura dič mulieri a sacerdote dicēda.
12 Quid sit agnū offerri in peccatū.
13 Quid illud:hoc est de leuitis.
14 Quō hyperbaton verboꝝ ordinandū.
15 Quō imundi sub pascha sint piandi.
16 Quō cętera sane difficilia exponant̄.
17 Cur pręcipiat tuba canere.
18 An dicendū sit:Auferā de spiritu tuo: an dūtaxat de spiritu q̄ est in te.
19 Quo animo moyses dixerit:Nunquid oues ⁊ boues occidentur et sufficient illis ⁊c.
20 An uxor illa moysi sit filia iethro.
21 Quō illud:Videbitis populū si fortis est/an infirmus:exponatur per illud: Si pauci an multi.
22 Quid sit pauor terrę.
23 Quō intelligātur verba caleb et iosue: Abscessit tempus ab eis:domin⁹ autem in nobis.
24 Quę sint peccata nolentiū.
25 Quę peccata in manu superbię.
26 Quid illud:Oculos hoim abscidisses.
27 Quō moyses ⁊ aarō iubent̄ abscedere.
28 An in visione/an in hiatu dictū sit.
29 Qui dicantur inferi.
30 Cur dominus dicat̄ ad moysen et eleazarum: et nō ad moysen ⁊ aaron sicut solet/locutus.
31 Quę dicant̄ peccata sanctoꝝ.
32 Quę primogenita offerri p̄cipiant̄.
33 Quomodo in his quę de iuuenca rufa dicuntur/noui testamenti signū prefiguratum sit.
34 Quid vulneratū ⁊ mortuū dicat̄.
35 Quid aqua de petra educta.
36 Quō dicat̄ aqua cōtradictionis.
37 Quomō intelligendū sit qđ moyses dicit ad regē edom:Neq3 bibem⁹ aquā de lacu tuo.
38 Quę sint dextra ⁊ sinistra.
39 Quomodo iam dicatur aqua maledictionis.
40 Quomodo dicatur:Anathemabo de voto.
41 Unde dictū sit anathema.
42 In quo libro dictu3 intelligat̄: Bellū domini moab inflammauit:cum non dicatur.
43 Quomodo dicatur:Hic ē puteus quē dixit dominus ad moysen: cum hoc nusq3 dixisse legatur.
44 Quō possederit israel ciuitates.
45 Qui sint enigmatistę:an poetę?
46 Quomodo moabitę nō omnes in conditionē seon regis amorręoꝝ venisse probentur.
47 Quomodo dicitur: Et diuinatiōes in manibus eorum.
48 In quo balaam peccauerit.
49 Quomodo iratus dicatur deus.
50 Quomodo intelligenda quę de asina narrantur.
51 Quomodo spiritus dei factus dicatur super balaam.
52 Quid sit ostentare dño duces cōtra solem:⁊ qđ grecus illic habeat.
53 Q3 eadem sit causa mortis moysi et aaron.
54 Quō iosue qui habere spiritū in seipso dicit̄/iubet̄ moyses man⁹ imponere.
55 Quid:Et dabis de gloria tua sup eū.
56 De qua iuratione intelligendum sit quod dicit̄: Homo quicunq3 vouerit aut iurauerit ⁊c.
57 De voto mulieris cōiugatę.
58 Quomodo dicatur: Et domin⁹ emundabit eam.
59 Quomodo cōsentiente viro votū uxoris teneat.
60 Quid sit:Cum virtute eoꝝ ⁊c.
61 Quo tempore balaam interemptus putetur.
62 Quomodo virtutē deprędati dicant̄.
63 Ubi balaam consilium malignum dederit.
64 Ubi sint ciuitates refugiorum.
65 Quomodo interfici iubeatur homicida.

Diui aurelij augustini hipponē/sis epi/liber quartus questionum super numeros incipit.

Quomodo a numeris appel/lentur principatus: Questio .i.

Quid ē quod singulos de singulis eligi iubet principes/ eosq; appel/lat χιλιαρχους / q̄s q̄dā latini interpretes tribunos appellauerūt: χιλιαρχοι autē videnť a mille cognominati. Sed cū cōsiliū iethro socer moysi genero suo daret: qđ etiā deus approbauit/ de ordinādo popu/lo sub principib9 / vt nō oēs oim causę moy/sen vltra vires onerarēt: χιλιαρχους ap/pellauit cōstituendos sup millenos hoīes: et εκατονταρχους/sup cētenos/ ab ipis nu/meris q̄bus pręessent: et πεντεκοσιαρχους/ sup q̄ngenos: et δεκαδαρχους ꝯ δεκαρ/χους sup denos: ab ipis numeris q̄b9 pre/essent cognominatos. Nūq̄d nam et hic sic accipiēdi sunt χιλιαρχοι / q̄ singuli essent sup millenos? Non vtiq;. Neq; eñ vniuer/sus oim pplus israel duodecim hoim milia tūc fuerūt. Singulos eñ elegit de singulis tribub9: q̄ duodecim tribus proculdubio nō millenos hoīes/sed multa milia cōtinebāt. Nomē ĝ cōe est cū illis q̄ in exodo appellan/tur χιλιαρχοι / q̄ vnusq̄sq; illoꝝ eēt miliū hoim princeps: istoꝝ autē vnusquisq; mi/lium principes: qm̄ siue a mille/siue a mili/bus/eadē compositio nominis resonat vt appellentur χιλιαρχοι.

Quid mysterij habeat numerus ille q̄narius fm̄ ppinquitates/po/pulum/ domos/numerū et caput: Questio .ii.

Merito querit/ q̄d sibi velit q̄ p oēs trib9 vbi cōputanť per singulas q̄sq; filij israel in ętate mili tari dr: fm̄ ppinq̄tates eoꝝ: fm̄ pplm̄ eoꝝ: fm̄ domos familiarū eoꝝ: fm̄ numerū no/minū eoꝝ: fm̄ caput eoꝝ: ⁊ hęc q̄nq; similiť oīno repetunť/ donec tribus oēs cōpleanť: q̄si aliud sit/fm̄ ppinq̄tates: aliđ fm̄ pplos: aliud fm̄ domos familiaꝝ: aliđ fm̄ numeꝝ noim: aliud fm̄ caput eorū: cū potiꝰ videan tur alijs verbis eadē significare ista noīa. Intentionē autē mouet: q2 tā diligēter per oēs trib9 eadē repetunť / vt non frustra fieri quiuis etiā iudicet si nō intelligat. Nimirū ergo numer9 ipse aliq̄d insinuat sacramēti: vt hoc idē q̄nquies varie repetať. Nam iste numerus sicut in ipsis q̄nq; libris moysi.i. quinarius/in veteri testamēto maxime cō/mendať. Illa vero q̄ deinceps q̄ttuor con/nectunť.i. masculina a viginti ānis ⁊ supra oīs q̄ pcedit in virtute: ⁊ recognitio eoꝝ: q̄/uis ⁊ ipsa p oēs trib9 eodē pro:sus mō repe/tanť/habet necessariā differētiā. Cū eñ age retur de numero vniuersę multitudinis ad vnā tribū ptinētis/ discernēdus erat sexus: ideo positū ē: oīa masculina. Et ne paruuli etiā cōputarenť: adiunctū ē/ a viginti ānis ⁊ supra. Rursus ne imbellis etas senectutis ānumerareť/ additū est: oīs q̄ pcedit in vir/tute. Et oīa cōcludunť vbo eius opis: qđ fi ebat: vt dicať/ recognitio eoꝝ. Recognitio eñ hęc fiebat vt hoim milia cōputarentur. Quinq; igiť illa: ppinq̄tas pplꝰ/domus fa/miliarū/numerꝰ nominū/⁊ caput: ⁊ ista de/inde q̄ttuor/sexus/ętas/virtus/recognitio/ fortasse in ipso numero aliq̄d insinuant. Si eñ hoꝝ duoꝝ numeroꝝ.i. q̄narij ⁊ q̄terna/rij alter multipliceť ex altero.i. vt q̄nqes q̄/terni/aut quater quini ducanť: viginti fiūt. Quo numero etiā adolescentiū ętas illa si/gnificať. Qui numerꝰ cōmemoraťet q̄n in/trať ad terrā pmissiōis: ⁊ dr̄ illa ętas viginti ānoꝝ q̄ nō declinauerit l dextrā aut sinistrā. Ubi mihi videnť significari sancti fideles ex vtroq; testamēto fidē verā tenētes. Nā vetus testamētū q̄nq; libris moysi maxime excellit: et nouū q̄ttuor euangelijs.

Quis sit alienigena quem vetat accedere tabernaculū dum erigit/ aut leuatur: Questio .iii.

Quod ait de taberna culo distinguēdo/leuando/erigēdo: (Questio .iii. Et alienigena q̄ accesserit morietur. Hic alienigena intelligēdus ē etiā ex illis fi lijs isrł/ q̄ nō de illa tribu fuerāt quā taber/naculo seruire pcepit.i. q̄ nō fuerit de tribu leui. Mirū est autē quō abusiue alienigena dicať/ qđ magis alterꝰ generis hoiem signi/ficat.i. allogenes: ⁊ non magis allophylos: qđ significat alterꝰ tribꝰ hominē. Quo no/mine magis vtitur scriptura in aliarū gen/tium nominibus: vt allophyli appellenť/ q̄si aliarū tribuū homines.

An ibidē vigilię/an custodię re/ctius dicantur: Questio .iiii.

Et locutus ē dn̄s ad moysen dicēs: Accipe tribū leui ⁊ cōstitues eos in pspectu aaron sacerdotis ⁊ ministra būt ei: ⁊ custodiēt custodias eiꝰ: ⁊ custodias filioꝝ israel ante tabernaculum testimonij. Quas φυλακας grecꝰ dixit: has nostri in/terpretes alij custodias/alij excubias inter/

Marginal notes: Numeri .i. (beside Q. i); Exo .18.d. (beside "cōsiliū iethro"); Nume .i. et .2. (beside Q. ii); Numeri .3.b. (beside Q. iii); Numeri .3.b. (beside Q. iiii).

pretati sunt. Sed mirū nisi vigilie melius dicant que solēt in castris ternarū horaruz
Matth.14.a. obseruationē habere. Vñ scriptū ē: Quarta autē vigilia noctis venit ad eos ambulans sup mare: hoc est post nonā horā noctis: post tres videlicet vigilias. Et multis locis scripturarū nostri vigilias interpretati sunt: Quas greci φυλακας vocant: Unde nulla dubitatio est/ spacia nocturni tēporis significari. Quod puto ⁊ hic accipiendum. Quō em̄ leuite iubent obseruare custodias aaron: et custodias filiorum israel: id est φυλακας: nisi fortasse dictū est/ ne putarēt ab obseruādis vigilijs: que pprie in castris obseruari solent: propter honorē quo seruiebāt tabernaculo immunes esse debere: cū ⁊ ipsos oporteret ppt opa tabernaculi non minus vicissim obseruare vigilias q̄ obseruarent in alijs circūquaq castris filio⁊ isrł.

Quomō ex cōtactu tabernaculi dn̄s morte minet: cum in leuitico salutem promiserit: Questio.V.

Numeri.3.b. Alienigena q̄ tetigerit moriet: Querendū quō dixerit in leuitico: Qui tetigerit tabernaculū sanctificabit: cū hic dicat: alienigena q̄ tetigerit moriet: volēs intelligi eos q̄ non essent de tribu leui. An forte hic/ tetigerit moriet/ ad obsequiū dixerit seruitutis: qđ a solis leuit̄ deberi tabernaculo p̄cepit: Hoc em̄ loquebat.

Quomō primogenita dicant: dei: Questio.VI.

Numeri.3.b. Quid est q̄ leuitas p primogenitis filiorū israel sibi de9 deputat: vt ita numeratis primogenitis ppłis/ qui plures inuēti sunt q̄ erat numerus leuitarū/ argento redimerent quinq siclis p vno datis. Qđ pro pecoribus nō est factū: cū et pecora leuitarū pro primogenitis pecoruz simul sibi esse voluerit. Quō deinceps primogenita eo⁊ vel peco⁊ eorū ptinebāt ad deū: vbi iussit immūda pmogenita vel humana mutari ouibus: Quō non etiā p eis deinceps primogenitis cōputabant filij leuita⁊? Manebat em̄ in posteris eadē trib9 q̄ posset pro primogenitis posterioꝝ9 cōputari: nisi q: illud iustū fuerit: vt q̄ nascerent de illis qui iam ad portionē dn̄i ptinebāt datam pro pmogenitis qui de egypto exierūt/ iam deus pprios haberet tanq̄ suos de suis: nec possent pro illis iuste cōputari q̄ deinceps primogeniti deo debebantur. De vniuerso quippe pplo ⁊ de vniuersis pecorib9 ppłi data est portio deo p primogenitis: ⁊ hec portio erat leuite et pecora eo⁊. Iaz si qđ genuisset/ dei erat. Nō poterat hoc tanq̄ a pplo dari qđ iam alienum erat: ac p hoc debita deinceps primogenita deo reddi oportebat: nec pro his cōputari posteros leuitarū vel peco⁊ eo⁊.

Quō panes dicant semper esse super mensam: Questio.VII.

Cum p̄ciperet de tollēda mēsa/ iussit cū illa ⁊ panes tolli/ sic dicēs: Et panes q̄ semp sup eā erūt. Nō vtiq isti semp sup eā erūt/ sed similes eo⁊: q: illi auferebant ⁊ recētes quotidie ponebant: dū tñ sine panib9 mensa nō relinqueret. Ideo dixit: qui semp sup eā erūt: hoc est q: semp panes/ non quia illi semp. Numeri.4.a.

Quō sequētia intelligi debeāt: Questio.VIII.

Et sup altare aureum adoperiēt vestimentū hiacynthinū: ⁊ adoperiēt illud operimēto pellicio hiacynthino. Posset ista locutio vi deri quā velut absurdā et nō integrā latini interpretes trāsferre noluerūt: id est sup altare aureū adoperiēt vestimētū hiacynthinū: tanq̄ debuerint dici: ⁊ altare aureū adoperient vestimēto hiacynthino. Nā ⁊ operiēt vestimētū hiacynthinū/ h videt significare qđ ipsuz vestimētū aliunde adoperiret sup altare. Sed mihi videt nō tam gen9 locutionis esse q̄ subobscurus sensus. Hoc quippe intelligi pōt: ⁊ sup altare aureū adoperient vestimentū hiacynthinū: vt ipm vestimentū hiacynthinū alia re operiendū p̄ciperet: qđ vestimentuz iam sup altare esset: ac si breuiter vtrūq complecteret: vt vestimento hiacynthino altare operiendū: ⁊ vestimētū hiacynthinū alia tegmine operiēdum subiunxerit. Deniq vñ cooperiri vellet vestimentuz hiacynthinū/ ostendit cum adiecit: Et adoperiēt illud operimento pellicio hiacynthino. Numeri.4.a.

Que pctā redimi pecunia iubeat: Questio.IX.

Vir aut mulier quicunq fecerit ab oībus peccatis humanis/ ⁊ despiciēs despexerit ⁊ deliquerit/ aīa illa annūciabit pctm̄ qđ peccauit: ⁊ restituet delictū: ⁊ quintas ei9 adijciet sup illud: ⁊ reddet cui deliquit ei. Si aūt nō fuerit homini primus ita vt reddat illi delictū: ipm delictū qđ reddit dn̄o sacerdotis erit: excepto ariete ppitiationis p quē exorabit in illo pro eo. Hic ea pctā intelligēda sunt: quo⁊ in his rebus pperratio est q̄ pecunia restitui possunt. Nō em̄ aliter diceret quō restituēda sunt/ nisi damna pecuniaria fuissent. Iubet em̄ restitui caput et qntas: id est totū illud quicqđ est: ⁊ quintā ei9 partē: excepto ariete q̄ fuerat offerendus in sa Numeri.5.a.

crificiũ ad expiandũ delictũ. Jubet autẽ il/
lud qđ restituit sacerdotꝭ esse: id ẽ ipsum ca
put ꝛ quintã/si nõ est ꝓximus ei in quẽ cõ/
missum ẽ. Ubi vtiqꝫ intelligit tunc dño red
dendũ qđ sit sacerdotis/si hõ iste nõ supsit
q̃ dãnũ passus ẽ: nec ꝓxim⁹ eius/ quẽ puto
heredẽ intelligi voluisse. Sed de ipso hoie
nihil dixit scriptura: Uerũtñ cũ dicit: Si nõ
ei fuerit ꝓximus/ sꝫ hac breuitate insinuat
tũc quęri ꝓximũ ei⁹ si ipse nõ fuerit. Si aũt
nec ꝓximus erit/ dño restituet: ne impunitũ
remaneat qđ admissũ est: Qđ tñ non cedat
in sacrificiũ/sed sit sacerdotis. Sic sane ꝟba
scripturę distinguẽda sunt. Si autẽ nõ fue/
rit homini ꝓximus ita vt reddat illi delictũ
ad ipsũ: Locutiõis ẽ eñ qđ addidit/ad ipm:
aut forte ad ipm dixit: qđ ad ipm ꝑtineat.i.
ipse possideat. Deinde sequit: Delictuꝫ qđ
reddit dño sacerdotꝭ erit. Delictũ autẽ dicit
cũ reddit ea res q̃ ꝑ delictũ ablata est.

Quõ differenter hic ꝛ in exodo iubeatur restitutio: Questio.x.

Exo.22.a. Ueri autẽ põt quõ in exodo dr: Si
q quis furat⁹ fuerit vitulum aut ouẽ: re/
stituere debere qnqꝫ vitulos vꝉ quat/
tuor oues/ si occiderit/ aut vẽdiderit: Si au
tem qđ abstulerit saluũ apđ eũ reperit/du/
Numeri.5.a. plum esse restituendũ: cũ hic restitui iubeat
caput ꝛ quintã: qđ longe est etiaꝫ a duplo:
quãto magis a q̃druplo vel qnq̃es tanto.
Nisi forte: qꝛ hic ait: Uir aut mulier q̃cũqꝫ
fecerit ab oibus pctis humanis pctã igno/
rantię: voluit intelligi humana pctã. Fieri
eñ põt/vt parũ attendẽdo ꝑ negligentiam
traijciat hõ rem alienã in rem suã. Qđ ideo
pctm̃ est: qꝛ si diligenter attenderet/nõ ad/
mitteret. Et hęc voluit capite ꝛ q̃nta resti/
tui: nõ sic furta mulctari. Nã si furta ꝛ frau/
des hic intellexerim⁹ q̃ nõ ꝑ ignorantiã ne/
gligẽtię/ sed furãdi vel fraudãdi animo cõ/
mittunt: ꝛ ideo dicta humana: qꝛ in hoies
fiunt/ille nisi fallor erit exit⁹ q̃stiois hui⁹: vt
ideo q̃ fecit nõ reddat vꝉ duplũ: quia nõ re/
ꝓhendit vel cõuincit/sed ignorantib⁹ a quo
factũ sit: vel vtrũ factũ sit ipse annũciat de/
lictũ suũ. Cum eñ dixisset scriptura: vir aut
mulier q̃cunqꝫ fecerit ab oibus pctis huma
nis: ꝛ despiciẽs despexerit ꝛ deliquerit.i.cõ/
tẽnendo ista cõmiserit: adiunxit ꝛ ait: Ani/
ma illa annũciauit pctm̃ qđ peccauit: ꝛ resti
tuet delictũ caput ꝛ quintas ei⁹: forte ergo
ꝓpterea tñ qꝛ ipse annũciauit: ꝛ ideo nõ eo
dãno plectendus fuit/q̃ furem cõprehen/
sum vel conuictũ plecti oporteret.

Qualiter accipienda sint verba/ quę scriptura dicit mulieri a sacer/dote dicenda: Questio.xi.

Erba q̃ scriptura dicit mulieri a sa/ Numeri.5.c.
v cerdote dicenda: qñ ad suspitionem
adulterij eã marit⁹ adducit: det eam
dñs in maledictũ ꝛ in execramentũ: gręcus
habet εγορκιογ. Quo ꝟbo videt significa/
ri iuramentũ ꝑ execrationeꝫ: velut si quisq̃
dicat: sic nõ mihi illud ꝛ illud cõtingat: vel
certe ita iuret: illud ꝛ illud mihi cõtingat si
fecero vel nõ fecero. Jta hoc dictũ est: det te
dñs in maledictũ ꝛ in execramentũ: tãq̃ di/
ceret/vt de te iurent q̃ per execrationẽ iura/
bunt: sic nõ eis cõtingat: aut hoc eis cõtin/
gat nisi hoc illud de te fecerint.

Quid sit agnũ offerri in pctm̃: Questio.XII.

Et offeret mun⁹ suũ Numeri.6.c.
e dño agnũ anniculũ sine vitio in ho
locaustoma: ꝛ agnam anniculã sine
vitio vnã in pctm̃. Hoc q̃dã nři interpretes
trãsferre noluerũt: veluti locutionẽ inusita/
tam vitantes ꝛ dixerũt ꝓ pctõ/nõ in pctm̃:
cũ sit sensus in ea locutione q̃ non fuerat ꝑ/
turbãdus. Jn pctm̃ q̃ppe dictũ ẽ: qꝛ hoc ipm
qđ pro pctõ offerebat pctm̃ vocabat. Uñ
illud est apđ aplm̃ de dño christo: Eũ q̃ nõ 2.Cor.5.d.
nouerat pctm̃/pctm̃ pro nobis fecit: deus
pr scꝫ eũ filiũ ꝓ nobis fecit pctm̃.i.sacrificiũ
pro pctõ. Sicut ẽ agn⁹ in holocaustoma/vt
ipm pecus esset holocaustoma: sic ꝛ agna in
pctm̃/vt ipm pecus esset pctm̃.i.sacrificium
fieret ꝓ pctõ: sic de ariete qđ sequit in salu/
tare dicit: tãq̃ ipm sit salutare/ cũ sit sacrifi/
ciũ salutaris: Qđ postea repetẽdo manife/
stat: Nã ꝛ illud ꝓ pctõ dicit qđ prius dixe/
rat in peccatũ: ꝛ hoc sacrificiũ salutaris qđ
prius dixerat in salutare.

Quid illud: Hoc est de leuitis: Questio.XIII

Ocutus est dñs ad Numeri.8.d.
l moysen dicẽs: Hoc ẽ de leuitꝭ. Hoc
alij interp̃tes interp̃tati sunt: hęc est
lex de leuitis. Sꝫ qđ scriptũ ẽ: hꝫ ẽ de leuitꝭ:
intelligit dictũ: hęc cõstitutio de leuitis.

Quomõ hyꝑbaton verborum ordinandum: Questio.XIIII.

Einde sequit. A quinto et vicesimo Numeri.8.d.
d ãno ꝛ supra/introibũt ministrare in
ministeriũ in opibus l tabernaculo
testimonij: ꝛ a qnq̃genario recedat ab hac
ministratiõe: ꝛ nõ opabit vltra. Et ministra
bit frater ei⁹ in tabernaculo testimonij cu/
stodire custodias: opa autẽ nõ opabit. Hũc
sensũ obscurũ facit υπερβατογ: qđ ita con/
fusum ẽ/ꝛ tãq̃ de ipso fratre sit dictũ: custo
dire custodias: cũ dictũ sit de illo q̃ recedit
ab opibus: ꝛ remanebit ille in tabernaculo
testimonij custodire custodias: opera autẽ

nõ operabiẛ/ sed operabiẛ frater eius.i.qui
nondũ puenit ad ętatẽ quinquagenariã/a
vigintiquinq̧ annis incipiens opari.Ergo
ita distinguendũ est:Et a quinq̃genario re/
cedet ab hac ministratione:⁊ non operabiẛ
vltra/et ministrabit frater e9.Deinde redit
ad illuʒ quinquagenariũ de q̃ loquebaẛ:⁊
de illo explicat cętera dicẽs:In tabernacu/
lo testimonij custodire custodias: opa autẽ
nõ opabiẛ.Qd̃ autẽ ait:custodire/subaudiẛ/
incipiat:tanq̃ id vbo actiuo diceret:custodi/
et custodias.Solet em̃ vsitate etiã i latinis
locutionib9 infinitũ verbũ poni p finito.

Quomodo immũdi sub pascha sint piandi: Questio.XV.

B Numeri.9. Cum paschę tpe quidã q̃ immũdi fa
c cti erãt sup animã hominis.i. super
mortuũ/ quęrerẽt quõ pascha face/
rent:qm̃ oportebat eos ab immũdiũs se/
ptem dieb9 purificari sm legẽ/ ↄsuluit dñm
moyses ⁊ respõsum accepit: cuicũq̧ tale ali
quid accidisset:vel in tam lõginquo itinere
cõstitutus esset vt nõ posset occurrere/ alio
mense cũ facere debere pascha/ ppter diez
mẽsis quartũdecimũ/ vbi lunę numer9 ob/
seruabatur. Sed si quęratur:quid facerẽt si
forte talis immũdicia etiam ad scõm men/
sem occurreret? Arbitror id qd̃ dictum est
de scdõ mense/tanq̃ regulariter fuisse reti/
nendum: vt tertio mense obseruarent: aut
certe pascha nõ ęgisse tali necessitate/ad cul
pam non pertineret.

Quomõ cętera sane difficilia exponantur: Questio.XVI.

Numeri.9.b. Et die qua statutũ est tabernaculũ
c texit nubes tabernaculũ domũ te/
stimonij:⁊ vespere erat sup taberna
culũ velut species ignis vsq̧ mane: ita fie/
bat semp. Nubes tegebat illud die: ⁊ speci
es ignis nocte.Et cũ ascẽdisset nubes a ta/
bernaculo:⁊ postea pmouebãt filij isrl':⁊ in
loco vbicũq̧ steterat nubes/ ibi castra col/
locabant filij isrl':p pceptũ dñi castra collo/
cabunt filij israel: ⁊ per pceptũ dñi pmoue
bunt.Omes dies in quib9 obũbrat nubes
sup tabernaculũ/ in castris erũt filij isrl': Et
Al.† pro/traxerit qñ ptexerit nubes sup tabernaculum dies
plures: et custodiẽt filij isrl' custodiã dñi: et
nõ pmouebũt. Et erit cũ texerit nubes di/
es numero sup tabernaculũ: p vocẽ dñi in
castris erũt:⁊ per pręceptũ dñi pmouebũt.
Et erit cũ fuerit nubes a vespera vsq̧ ma/
ne:⁊ ascẽderit nubes mane: ⁊ pmouebunt
die vel nocte:⁊cũ sic ascẽderit nubes/ pmo
uebunt die vel mense diei abundãte:nube
obũbrãte sup illud:in castris erũt filij isrl' et
nõ pmouebunt:qm̃ per pręceptũ dñi pro/
mouebũt.Custodiã dñi custodierũt p prę/
ceptũ dñi in manu moysi. Totus hic locus
difficilis diligẽter exponẽdus est:qm̃ inusi/
tatis generib9 locutionũ obscuratus est.Et
die inquit qua statutũ ẽ tabernaculũ texit
nubes tabernaculũ domũ testimonij. Idẽ
tabernaculũ appellauit/ domuʒ testimonij.
Et vespere erat sup tabernaculũ velut spe/
cies ignis vsq̧ mane: ita fiebat semp.Dein
de diligẽter exprimit: qd fiebat semp.Nu/
bes inqt tegebat illud die: et species ignis
nocte. Et cũ ascendisset nubes a tabernacu
lo:et postea pmouebant filij isrl'. Ista sen/
tentia obscura nõ est/nisi ppter illã locuti/
onẽ vbi addiẛ/ et:Ordo em̃ vborũ integer
sequiẛ etiã si desit ipsa cõiunctio: vt sic di/
catur:Et cũ ascendisset nubes a tabernacu/
lo:postea pmouebant filij isrl': q̃uis ⁊ ipm
qd̃ dictum est/postea/ si deesset/ plena pos/
set esse sentẽtia.Deinde sequiẛ dicẽs: Et in
loco vbicũq̧ steterat nubes/ ibi castra col/
locabãt filij isrl'.Hoc aũt totũ qd̃ faciebãt/
ad pręceptũ dñi referens ita cõplectiẛ:Per
pręceptũ inquit dñi castra collocabũt filij
isrl':⁊ p pręceptũ dñi pmouebũt.Pręceptũ
dñi appellat signũ ipsũ qd̃ fiebat in nube:
siue cũ staret obumbrãs tabernaculũ vt ca/
stra cõsisterent: siue cũ ascẽdisset atq̧ vltra
moueretẛ/ vt eã eleuatis castris sequerenẛ.
Mutauit sane in hac sentẽtia narrãtis mo
dum:⁊ tanq̃ pdicẽs atq̧ pnuncians verba
futuri tpis habere cępit:Neq̧ em̃ ait:p pręceptũ dñi castra collocabãt filij israel:sʒ col
locabunt:nec ait/p pręceptũ dñi promoue/
bant/ sed pmouebũt. Et hũc modũ etiã in
cõsequẽtib9 seruat:q̃ modus in scripturis ẽ
inusitatissim9: Nã p † vba pteriti tpis sępe Al.† in vbis
futura pdicta esse nouim9: sicut ẽ: Foderũt Ps.21.
man9 meas ⁊ pedes meos: Et/ Sicut ouis ad Esaie.53.c.
immolandũ duct9 est:ac innumerabilia ta/
lia.Ut aũt narrator rex gestarũ vbis vtaẛ
tpis futuri/sicut hoc loco/difficillime in scri
pturis inueniri põt.Ergo posteaq̃ dixit de B
die et nocte q̃ signo pmoueret pls vel ma/
neret: ne putarenẛ p noctẽ ambulare et p
diẽ solere cõsidere:atq̧ hoc dieb9 oĩbus fa/
cere/secutus adiũxit ⁊ ait: Oẽs dies in qb9
obũbrat nubes sup tabernaculũ/ in castris
erunt filij isrl': ⁊ qñ † ptexerit nubes sup ta/ Al.† protra/xerit
bernaculũ dies plures.Deinde admonens
nõ h ex illor̃ necessitate fieri/ sʒ dei volũta/
te: Et custodiẽt inqt filij isrl' custodiã dñi.i.
custodiã quã pcepit dñs: ⁊ nõ pmouebũt.
Et tanq̃ diceret/ qñ ḡ pmouebũt? Et erit
inqt cũ texerit nubes dies numero sup ta/

bernaculum.i. certo numero: qui numerus vtiqȝ deo placet: ꝑ vocē dñi in castris erunt ꝛ ꝑ ꝓceptū dñi ꝓmouebūt. Hanc videt dicere vocē dñi / signū qd̓ dat de statiōe ꝛ motu nubis: qꝛ et vox loquētis ꝓculdubio signū ē volūtatis. Qd̓ ergo ait: et ꝑ ꝓceptū: hoc idē signū puto intelligendū: q̄uis possit vox ꝛ ꝓceptū dñi illud etiā accipi qd̓ locut⁹ est vt solet ad moysen. Et ꝓcepit hoc fieri. Neqȝ eñ scirēt illi ꝓmouendū esse nube ꝓmouente: ꝛ standū esse nube stante: nisi hoc eis ante ꝓciperet. In his autē q̄ dicta sunt nōdū apparuit / vtrum ꝑ diē tm̄ ambularēt: an etiā ꝑ noctē: scd̓m signū qd̓ nubes motu suo dabat. Fortassis eñ q̄uis plures dies in castris manerēt nube nō ꝓmouente: potuit tñ putari nubē nō solere ascēdere de castris / ꝛ signū itiner̄ dare nisi ꝑ diē. Sequit̄ ergo ꝛ dicit: Et erit cū fuerit nubes a vespera vsqȝ mane ꝛ ascēderit nubes mane: et ꝓmouebūt die. Hic illa copulatiua cōiunctio more scripturę posita ē: Nā ea detracta plenus ē sensus hoc mō: Et erit cū fuerit nubes a vespera vsqȝ mane: et ascenderit nubes mane ꝓmouebūt die. Deinde qꝛ et nocte si nubes ascēderit promouebāt: atqȝ iter nocturnū si illud signū acciperent agebāt: adiunxit ꝛ ait: Vel nocte et si ascēderit nubes ꝓmouebūt. Sed locutio ē inusitatior: Nō eñ tm̄ positū ē / et / sed eo more positū ē quo nō solet. Vñ mihi videt̄ ꝓposteratus ordo verbo꞉: sicut sępe in latinis locutionib⁹ fieri solet: Qd̓ genus antistrophe dicit̄. Proinde si ita dicat̄: vel et nocte si ascenderit nubes ꝓmouebūt: aut certe ita: si et nocte ascēderit nubes ꝓmouebūt / planissim⁹ sensus est. Adhuc autē occurrebat cogitanti vt scire vellet / vtruȝ quō cognitū est solere illos ad nubis signū diebus ꝛ noctib⁹ ambulare: vel dieb⁹ ꝛ noctib⁹ in castris esse: ita etiā solerent ꝑ dies tm̄ manere etiā quo꞉ noctib⁹ ambularent: qd̓ arbitror scripturā in consequentib⁹ intimasse cū dicit: Die vel mense dici abundante / nube obumbrāte sup illud in castris erunt filij israel / ꝛ nō ꝓmouebūt. Quia eñ dixerat: vel nocte et si ascenderit nubes promouebūt / tanq̄ restabat vt diceret: die autē si nō ascēderit nō ꝓmouebunt: qñ quasi ꝓmouere debere videbant̄. Sed quia hoc etiā diebus plurimis fieri poterat vt noctib⁹ ambularent ꝓmouēte nube / ꝛ ea manente dieb⁹ nō ambularent: ideo posuit die vel mense dici: Non dixit mense / ne ibi ꝛ noctes eiusdē mensis acciperent̄ / sed mēse dici.i. mense ex ea parte q̄ dies illi fuit: non ex ea q̄ nox. Die ergo vel mense dici abundante / nube obumbrante.i. abundante in obumbrando: vel abundātius obumbrante sup illud: illud scȝ tabernaculū in castris erunt filij israel / ꝛ nō ꝓmouebūt. Postremo repetijt diuina auctoritate factū cui resisti vtiqȝ nō debebat / adiūgens: Qm̄ ꝑ ꝓceptū dñi ꝓmouebūt. Custodiā dñi custodierunt per ꝓceptuȝ dñi in manu moysi: Redijt ad verbuȝ ꝓteriti tēporis / vt diceret custodierunt. Qd̓ vero in fine posuit: In manu moysi / vsitatissima in scripturis locutio est: quia ꝑ moysen hęc deus ꝓcipiebat.

Cur ꝓcipiat tuba canere: Qō. XVII

Et cū cōgregaueritis synagogā / tuba canetis: ꝛ nō in signo. Non ergo ad hoc canendū ꝓcipit vt cōgreget̄ synagoga: Nam si hoc sit signū est: sed iam cōgregata synagoga pręcepit tuba canere: tanq̄ ad cantū iam ꝑtineat: nō ad dandum signū: quo dato fieri aliqd̓ admoneat. Proinde cū hoc q̄ iaȝ congregata synagoga tubis canebant / quisqȝ hō noui testamēti ad aliquid spiritale interpretat̄ / illi signum est qui intelligit quare fiat / nō illis qui non intelligebāt: nisi quādo ad hoc fiebat vt aliquod opus indiceretur. Numeri. 10. a.

An dicendū sit: Auferā de spiritu tuo: an dumtaxat de spiritu qui est in te: Questio. XVIII.

Et auferam de spiritu qui est in te: ꝛ superponā super eos: ꝛ sustinebunt tecū impetū populi: et nō portabis illos tu solus. Pleriqȝ latini interp̄tes non vt in greco est trāstulerūt: sed dixerūt / auferam de spiritu tuo q̄ est i te: ꝛ ponā sup eos aut ponā in eis: ꝛ fecerunt sensum laboriosum ad intelligendū. Putari eñ potest de spiritu ipsius hois dictū / quo humana natura cōpletur corpore adiuncto: q̄ cōstat ex corpe et spiritu: quē etiā animā dicunt. De quo ꝛ apls dicit: Quis eñ hominū scit quę sunt hois / nisi spūs hois qui in ipo est? Sic eñ ꝛ q̄ dei sunt / nemo scit nisi spūs dei. Et qd̓ adiungit ac dicit: Nos autē non spiritū hui⁹ mūdi accepim⁹ / sed spiritū q̄ ex deo est: Ostēdit vtiqȝ aliū esse spm̄ dei cui⁹ ꝑticeps fit spūs hois ꝑ grām dei: q̄uis posset etiā sicut alij interp̄tati sūt itelligi spūs dei in eo qd̓ dr̄ de spū tuo q̄ est in te: vt dictū sit / tuo: qꝛ fit etiā noster q̄ dei ē cū accipim⁹ eū: sicut d̓ iohāne dictū ē: In spū et v̓tute helię. Nō eñ anima helię in eū fuerit reuoluta. Qd̓ si qdā heretica ꝑuersitate opinant̄ / qd̓ dicturi sunt in eo qd̓ scriptū ē: Spūs helię reqeuit sup heliseū: cū iam ille vtiqȝ haberet animā suā: nisi qꝛ dictū ē de spiritu dei / vt etiā per Numeri. 11. d. 1. Corī. 2. c. Luc. 1. b. 4. Reg. 2. c.

illū oparet qualia p heliā opabat: nō ab il/
lo recedēs vt istū posset iplere: aut dispertī/
tus minꝰ eēt in illo vt posset ex aliq̄ pte ꝛ in
isto eē. Deus est eñ q̄ posset esse in oibꝰ tā/
tus in quibꝰ p illā grām esse voluerit. Nūc
autē cū ita scriptū sit: Et auferā de spū q̄ est
sup te: nec dictū sit/de spū tuo: facilioꝛ ē ab/
solutio q̄stionis: qꝛ intelligimꝰ nihil aliud
deū significare voluisse nisi ex eodē spiritu
gratię illos ꝙ habituros adiutoriū ex q̄ ha
bebat moyses: vt ꝛ isti haberent q̄tū deus
vellet: nō vt ideo moyses minꝰ haberet.

Quo aio moyses dixerit: Nunquid oues ꝛ boues occident ꝛ sufficient illis ꝛc. Questio. XIX.

Numeri. 11. c. T dixit moyses: Sexcēta milia sunt
e peditū in q̄bꝰ sum in ipis: ꝛ tu dixi/
sti: carnes dabo eis ꝛ edēt mēse die/
rum: Nunq̄d oues ꝛ boues occident illis ꝛ
sufficiēt illis: aut ois piscis cōgregabit eis/
ꝛ sufficiet eis? Queri solet vtꝝ hoc moyses
diffidēdo dixerit: an querēdo. Sꝫ si putaue
rimus eū diffidēdo dixisse: nascet q̄stio cur
hoc ei nō exprobrauerit dn̄s: sic exprobra/
Nume. 20. b. uit ꝙ ad petraꝫ vn̄ aq̄ ꝓfluxit videt de po/
testate dn̄i dubitasse. Si autē dixerimꝰ hoc
eū dixisse q̄rēdo moduꝫ q̄ fieret ipsa dn̄i re/
spōsio: vbi ad eū dixit: nunq̄d manꝰ dn̄i nō
sufficiet: q̄si redarguentis videt qd̄ iste illa
nō credidisset. Sꝫ melius arbitroꝛ intelligi
dn̄m ita respōdisse tanq̄ modū futuri facti
quē ille req̄rebat dicere noluerit / sꝫ potius
ope ipo suā potētiam demōstrare. Poterat
Luc. 1. d. eñ et marię dicēti / Quō fiet istud qm̄ virū
nō cognosco / a calūniātibꝰ obijci / ꝙ minꝰ cre/
diderit cū illa modū q̄siuerit: nō de virtute
dei dubitauerit. Qd̄ autē respōsum est illi:
Spūssanctꝰ supueniet in te ꝛ v̄tus altissimi
obumbrabit te: poterat ꝛ sic respōderi quō
hic: Nūq̄d spiritui scō impossibile ē q̄ sup/
ueniet in te: ac si ideꝫ ipse sensus conserua/
Luce. 1. b. ret. Porro aūt talia q̄dam dicēs zacharias
incredulitatꝭ arguit: ꝛ vocis oppressę pęna
plectit. Quare? nisi qꝛ deꝰ nō de v̄bis / sed
de cordibꝰ iudicat. Alioq̄n ꝛ ad illā petram
vn̄ aq̄ ꝓfluxit poterāt excusari v̄ba moysi:
nisi in eū clara esset diuina sententia / ꝙ dif/
fidēdo talia dixerit. Nam ita se ea v̄ba ha/
Nume. 20. b. bent: Audite me increduli: Nūq̄d de petra
ista educimꝰ vob aquā? Deinde sequit. Et
eleuata moyses manu sua pcussit petrā vir/
ga bis: ꝛ exijt aqua mlta: ꝛ bibit synagoga
ꝛ pecora eoꝝ. Utiq̄ ad h̄ ꝯgregauit pplm: ꝛ
ad h̄ illā v̄gā in q̄ tāta miracula fecerat sū/
psit: eaq̄ petrā pcussit: atq̄ inde solitę v̄tutꝭ
est ꝯsecutus effectus. Uerba q̄ illa quibus
ait: Nūq̄d ex hac petra educimꝰ vob aquā?
possent sic accipi / tāq̄ diceret: Nēpe ex hac
petra scd̄m vr̄am incredulitatē aq̄ educi nō
pōt. Ut deniq̄ pcutiēdo oñderet fieri diui/
nitꝰ potuisse qd̄ illi ifidelitate nō crediderāt:
maxime qꝛ dixerat: Audite me icreduli: ita
q̄dē intelligi possent hęc v̄ba: nisi deꝰ q̄ coꝛ/
dis inspectoꝛ ē q̄ aio dicta fuerit indicaret:
Sequit eñ scptura ꝛ dicit. Et dixit dn̄s ad
moysen ꝛ aarō: Qm̄ nō credidistꝭ scificare
me i ꝯspectu filioꝝ isrl̄: ppt h̄ nō inducetis
vos synagogaꝫ hāc i trā quā dedi eis. Ac p
h̄ intelligit illa v̄ba ita dixisse moysen / tāq̄
ad incertum percusserit: vt si non sequeret
effectꝰ / h̄ p̄dixisse putaret: cū ait: Nunq̄d ex
hac petra educimꝰ vobis aquā: qd̄ in aio eiꝰ
lateret oino / nisi dei sentētia ꝓderet. E con/
trario itaq̄ isto loco debemꝰ itelligere v̄ba
moysi de ꝓmissis carnibus / q̄rentis po/
tius quō fieret ꝙ diffidentis fuisse: q̄ñ sen/
tentia domini nō secuta est quę vindicaret /
sed potius quę doceret.

An vxor illa moysi / sit filia iethro: Qō. XX.

Numeri. 12. E vxore moysi ęthio/
d pissa q̄ri solet / vtrū ipsa erat filia ie/
thro: an alterā duxerit vel supduxe/
rit. Sꝫ ipam fuisse credibile ē: De madiani/
2. Paral. 14. tis quippe erat: q̄ reperiunt in paralipome
Al. ꝉ asa nō ęthiopes dici / q̄ñ ꝯ eos pugnauit ꝉ iosa/
phat. Nā in his locis dr̄ eos ꝑsecutus ppl's
israel / vbi madianitę habitāt: q̄ nūc sarace/
ni appellant. Sed nūc eos ęthiopes nemo
fere appellat: sicut solēt locoꝝ ꝛ gentiū no/
mina plerūq̄ vetustate mutari.

Quō illud: Uidebitis populū si fortis est / an infirmꝰ: exponat p illud: Si pauci an multi: Qō. XXI.

Numeri. 13. b. T dixit ad eos. Ascendite ista here/
e mo: ꝛ ascēdetis i mōtē ꝛ videbitꝭ trā
q̄ sit / ꝛ pplm q̄ insidet sup eā si fortꝭ ē
an infirmꝰ: si pauci sūt an multi. Exposuisse
intelligit scd̄m q̄d dixerit: si potens ē an in/
firmꝰ: h̄ ē / si pauci sūt an multi. Nā quō pos
sent de mōte ꝓspiciētes sentire hūanāꝝ vi/
riū fortitudinē? Pōt ꝛ aliꝰ sensus eē mlto cō
gruētioꝛ v̄itati: qd̄ ait: Ascēdetꝭ in mōtē: in
ipam trā dixit quā explorare volebāt: Nō
eñ possent facile exploratores itelligi: vbi
tāq̄ pegrināntes oia pq̄rebāt. Nā si de mon
tis v̄tice eos putauerimꝰ ꝯspexisse trā / ꝛ ex/
plorasse: quō possent exq̄rere oia q̄ moyses
exq̄rēda p̄cępit? Quō intrare ciuitates q̄s
eos scptura dicit intrasse? Quō de illa valle
botrū tollere / ꝓpt quē ꝛ loco nomē est indi
tū / vt vallis botri diceret? In ipso q̄ monte
explorabat terra: qꝛ ipe erat a quo explora/
retur: et ibi erat quidā depressioꝛ locus / de
qua valle botrus ablatus est.

Quid sit pauoꝛ t̄re: Q̄ō.XXII

Numeri.13.d. Et ꝓtulerūt pauoꝛē terre quā explo rauerūt. Pauoꝛē t̄re dixit/ nō qd̄ pa ueat eadē terra/ ſ; quē ex ea terra ↄceperāt.

Quō intelligant̄ verba caleb et ioſue: Abſceſſit t̄ēpus ab eis: dn̄s autē in nobis: Queſtio.XXIII.

Nume.14.b. Caleph ꝛ ieſus naue loq̄ntes ad ppl̄m iſrael ne timerēt ingredi terrā ꝓmiſſionis: dixerūt inter cetera: Uos au tem ne timueritis ppl̄m terre: qm̄ cib⁹ nobis ſunt: Abſceſſit em̄ t̄ēpus ab eis: dn̄s autē in nobis/ ne timueritis eos. Qd̄ dictū ē: cib⁹ no bis ſunt/ intelligi voluerūt/ cōſumem⁹ eos. Qd̄ vo adiūxerūt: abſceſſit em̄ tp̄s ab eis: dn̄s aūt in nobis: ſatis diligēter nō dixeſt: abſceſſit dn̄s ab eis: impij q̄ppe antiq̄t⁹ fue runt: ſed qm̄ ꝛ impijs occulta diſpēſatione diuine ꝓuidētie daꝛ t̄ēpus floꝛēdi atq; re gnandi: abſceſſit inquiūt t̄ēpus ab eis: dn̄s autem in nobis: nō dixerunt: abſceſſit tem pus ab eis/ ꝛ noſtrū ſucceſſit: dn̄s aūt in no bis/ nō t̄ēpus. Illi em̄ t̄ēpus habuerūt: iſti dn̄m deū tempoꝝ creatoꝛē ꝛ oꝛdinatoꝛē: et quoꝛūq; vt ei placet diſtributoꝛē.

Que ſint peccata nolentium: Queſtio.XXIIII

Numeri.15. Quod p̄cipiꝛ quō expient̄ pctā q̄ nō ſponte cōmittūꝛ: merito q̄riꝛ q̄ ſint ipſa pctā nolētiū: vtrū q̄ a neſcientib⁹ cōmittunꝛ: an etiā poſ ſit recte dici pctm̄ eſſe nolentis/ qd̄ facere cō pelliꝛ: nam ꝛ hoc ↄ voluntatē facere dici ſo let. Sed vtiq; vult ꝓpt̄ qd̄ facit cū vult vi uere: ſi ſcʒ quiſq; niſi fecerit moꝛtē minetur. Uult ḡ facere: q2 vult viuere: ꝛ iō nō per ſe ip̄m appetēdo vt falſū iuret/ ſ; vt falſū iurā do viuat. Qd̄ ſi ita ē/ neſcio vtꝝ poſſint di ci iſta pctā nolentiū/ q̄lia h̄ dicunꝛ expiāda. Nā ſi diligēter ↄſideraꝛ/ foꝛte ipſuʒ peccare nemo velit: ſ; ꝓpter aliud fit qd̄ vult q̄ pec cat. Oēs q̄ppe hoīes q̄ ſcientes faciūt qd̄ nō licet/ vellent licere: Uſq;adeo ip̄m peccare nemo appetit ꝓpter hocipſū/ ſed ꝓpter illud qd̄ ex eo cōſequiꝛ. Hec ſi ita ſe habent/ non ſunt peccata nolentiuʒ/ niſi neſcientiū: que diſcernunꝛ a peccatis volentiū.

Que peccata in manu ſuperbie: Q̄ō.XXV.

Nume.15.d. Et aīa q̄cunq; peccauerit in manu ſupbie ex indigeniſ/ aut ex pſelytis/ deū h̄ exacerbat: ꝛ exter minabiꝛ aīa illa de pp̄lo ſuo: qm̄ verbū dn̄i ↄtēpſit et mādata ei⁹ diſperdidit. Cōtritiōe ↄtereꝛ aīa illa: pctm̄ ei⁹ i illa. Que ſint pctā q̄ fiunt in manu ſuperbie. i. ſuperbia cōmit tunꝛ/ ſcp̄tura ipſa in ↄſequētib⁹ ſatis expo ſuit: vbi ait: qm̄ verbū dn̄i ↄtēpſit. Aliud eſt ergo p̄cepta cōtēnere: aliud q̄dē magnipen dere/ ſ; aut ignaruʒ ↄ facere: aut victū. Que duo foꝛtaſſe ꝑtineāt ad illa pctā q̄ a nolen tib⁹ fiunt: de q̄bus ſupius quēadmodū deo ꝓpitiato expiarent̄ admonuit: ac deinde ſubiecit pctā ſupbie: cū q̄ſq; ſupbiēdo. i. p̄ce ceptū ↄtemnēdo ꝑperā faꝛ. Qd̄ gen⁹ pcti nō dixit vllo genere ſacrificij purgari opoꝛte re: tāq; īſanabile/ iudicās illa dūtaxat cura tione q̄ p ſacrificia gerebaꝛ: Qualia faciēda ī hac ſcp̄tura p̄cipiunꝛ/ q̄ ſi ꝑ ipſa attēdanꝛ: nullo pacto pſſit mederi. Si aūt res ip̄e q̄rū hec ſacramēta ſūt ingranꝛ: ī eiſ īueniri pote rit purgatio pctōꝝ. Qd̄ ḡ ſcp̄tū ē: Pctoꝛ cū Prouer.18.a. venerit ī ꝓfundū maloꝝ ↄtēnit: iſte ſignifi cat⁹ ē/ quē ſcp̄tura h̄ loco dic̄/ ī manu ſupbie d̄linq̄re. Hoc igiꝛ ſine pena ei⁹ q̄ cōmittit nō pōt aboleri: atq; iō nō pōt ſi punitū eē: ꝛ cū penitēdo ſanaꝛ/ ipſa afflictio penitētis pena pcti ē/ q̄uis medicinalis ꝛ salubꝛiſ. Merito q̄ppe magnū iudicaꝛ pctm̄ cū ſupbia p̄ceptū ↄtēnit: ſ; ↄtrario vt ſanari poſſit: coꝛ ↄtritū Pſ.50. et humiliatū de⁹ nō ſpernit. Uerūtn̄ q2 ſine pena nō fit: iō talia hic dicta ſūt: deū inq̄t h̄ exacerbat: q2 de⁹ ſupbis reſiſtit. Et extmina Jaco.4.b. biꝛ aīa illa de pp̄lo ſuo: qm̄ tal̄ oīno ī nūero eoꝝ q̄ ad deū ꝑtinēt nō ē: qm̄ v̄bū dn̄i cōtē pſit ꝛ mādata ei⁹ diſperdidit: ↄtritiōe ↄtereꝛ aīa illa. Quare aūt ↄtritione ↄtereꝛ/ ↄſeq̄nꝛ adiūgit dicēs: Pctm̄ ei⁹ in illo: ac ꝑ h̄ ſi tali pctō debitā ↄtritionē ipſe ſibi adhibeat pe nitēdo/ coꝛ ↄtritū vt dictū ē de⁹ nō ſpernet: q̄uis ī greco nō dictū ſit h̄ loco: ↄtritiōe cō tereꝛ/ ſ; ex ↄtritiōe extereꝛ aīa illa. Qd̄ ita ac cipi pōt/ q̄ſi oīmodo terēdo extinguaꝛ ac ſi nō ſit: ſ; ꝓus natura imoꝛtalitatis aīe hūc in tellectū recuſat. Deinde ſi qd̄ exteriꝛ/ oīmo do efficereꝛ vt nō ſit: nō diceret de ſapiēte: Et gradus oſtioꝝ ei⁹ exterat pes tu⁹: Uerū Eccl.6.d. illa diſcretio magis magiſq; ↄſiderāda ē: vtꝝ nemo peccet niſi aut ignarus/ aut vict⁹/ aut cōtēnens: vn̄ nūc longū eſſet diſputare.

Quid illud: Oculos hominum abſcidiſſes: Queſtio.XXVI.

Numeri.16.b Quid ē qd̄ dathā ꝛ abirō cū ī ſeditionem ↄſurrexiſſent/ vocati a moyſe ac ſupbe et iīurioſe rn̄dētes: Nūq̄d pu ſillū h̄/ qm̄ eduxiſti nos in terrā fluētē lac et mel/ interficere nos in heremo: qm̄ p̄es no bis p̄nceps: ꝛ tu ī terrā fluentē lac ꝛ mel in duxiſti nos: ꝛ dediſti nob̄ ſoꝛtē agri et vine as/ poſt hec addiderūt: Oculos hoīm illoꝝ abſcidiſſes nō aſcendim⁹: quoꝝ hoīm ocu los dixerūt: Utrū pp̄li iſrl̄: tāq; dicētes: Si iſta p̄ſtitiſſes/ oculos hoīm illoꝝ aſcidiſſes: id ē ita te diligerēt vt oculos ſuos eruerēt ꝛ darent tibi: Quod indiciū magnū dilecti onis. Et ap̄ls dicit: Qm̄ ſi fieri poſſet ocu Gal.4.b.

los vestros eruissetis et dedissetis mihi. Et deinde plenā ꝯtumaciā addiderūt: Nō ascē dimus. i. nō veniem⁹: q: vocauerat eos. An potius oculos hoim illoꝝ dicit hostiū q̄ ni/ mis acres ⁊ terribiles fuerāt nūciati: tāq̄ di cerent: ⁊ si hoc fecisses/ nō tibi obtēperare/ mus: nisi q᷑ modus verbi alius ꝓ alio posi/ tus est/ vt nō diceret: nō ascēderem⁹/ ſ; non ascēdimus quodā genere locutionis.

Quomodo moyses ⁊ aaron iu/ bentur abscedere: Questio. XXVII.

Numeri. 16. c. Et locutus ē dñs ad moysen ⁊ aarō dicens: Abscedite vos de medio sy/ nagoge isti⁹. Notandū ē tūc iubere dñm separationē fieri corporalē/ cū iā vin/
Gen. 7. dicta imminet malis. Sic noe cū domo sua
Gen. 19. separat a ceteris diluuio perituris: Sic loth cū suis separatur a sodomis igne celitus cōsu/
Exo. 14. mēdis: Sic ipe pplš ab egyptijs marinis flu ctib⁹ obruēdis: Sic isti nūc a synagoga cho re abirō et dathā: q̄ se pmixt⁹ p seditionē ab/ rumpere voluerūt: cū qbus tñ sancti antea viuētes ⁊ ꝯuersantes/ ⁊ cū ceteris q̄s repro/ bat de⁹ ſm verba q̄ in eos increpās dicit: cō taminari tñ ab eis minime potuerunt: nec separi iussi sunt qñ vindictā dñs/ siue diffe/ rebat/ siue talē adhibebat: q̄ inocētes pdi/ tari ledi ve nō possent: sic serpētuꝫ morsib⁹: sicut strage mortiū qua de⁹ quē volebat si/ cut volebat alio ꝑtiebat intacto: nō sicut aq̄ diluuij/ aut ignea pluuia/ aut aq̄ maris/ aut hiatu terre/ que pmixtos poterat pari/ ter absumere: nō quia et ibi de⁹ suos cōser/ uare nō posset/ sed q: opus erat tēptatione miraculi vbi separatio fieri poterat: vt vel aq̄/ vel ignis/ vel hiatus terre q̄s inuenisset
auferret. Sic ⁊ in fine a ziçanijs separabunt
Matth. 13. f. frumēta vt malos cremantib⁹ flāmis/ iusti fulgebūt sicut sol in regno patris eoꝝ.

An in visione/ an in hiatu di/ ctum sit: Questio. XXVIII.

Numeri. 16. c. Quod ait moyses de chore et abiron ⁊ dathan: I visiōe ostēdit de⁹: ⁊ ape/ riens terra os suū absorbebit vos. Quidā interp̄tati: sūt in hiatu ondet dñs: credo putantes dictum χασματι/ qd̄ grece positū est φασματι: qd̄ ꝓ eo dictū ē/ ac si di/ ceret in manifestatione qd̄ aptis oculis ap/ parebit. Nō eñ sic dictū ē/ in visiōe/ quēad/ modū solēt dici visiōes/ siue somnioꝝ/ siue q̄rūcunq̄ in extasi figuraꝝ: sed vt dixi i ma nifestatione. Nōnulli autē aliud opinātes: in phātasmate interp̄tari voluerūt. Quod oino sic abhorret a cōsuetudine locutionis nře: vt nusq̄ fere dicat phantasma/ nisi vbi fallitate visoꝝ intellect⁹ nr̄ illudit: q̄uis et hec a vidēdo sit dictū: Sed vt dixi aliud lo quendi cōsuetudo ꝑiudicauit.

Qui dicant inferi: Qō. XXIX.

Et descēderūt ipsi ⁊ oia q̄cunq̄ sunt eis viuētes ad inferos. Notandum Numeri. 16. c.
ſcḋm locū terrenū dictos eē inferos: hoc est in inferiorib⁹ terre ꝑtib⁹. Varie q̄ppe in sc̄pturis ⁊ sub intellectu multiplici/ sicut rerū de qb⁹ agit sensus exigit/ nomē ponit inferoꝝ: ⁊ maxime i mortuis h̄ accipi solet. Sed qm̄ istos viuētes dictū ē ad iferos de/ scendisse: ⁊ ipsa narratione qd factuꝫ fuerit satis apparet: manifestū ē vt dixi inferiores partes terre inferorū vocabulo nūcupatas in cōparatiōe hui⁹ supioris terre in cui⁹ fa/ cie viuit: sicut in cōparatione celi supioris vbi sc̄toꝝ demoratio ē angeloꝝ: peccantes angelos i hui⁹ aeris detrusos caliginē/ scri/ ptura dicit tanq̄ carcerib⁹ inferi puniēdos reseruari: Si eñ de⁹ inq̄t angelis peccātib⁹ 2. Petri. 2. a.
nō pepcit/ ſ; carcerib⁹ caliginis inferi retru/ dens tradidit in iudicio puniēdos reserua/ ri: cū apl̄s paulus principē potestatis diabo Eph. 2. a.
lum dicat/ q̄ opat in filijs diffidentie.

Cur dominus dicat ad moysen et eleazarum/ ⁊ non ad moysen et aarō sicut solet/ locutus: Qō. XXX.

Et dixit dñs ad moysen ⁊ ad eleaza/ B
rū filiū aarō sacerdotē. Tollite thu/ Numeri. 16. c.
ribula erea e medio exustoꝝ: ⁊ ignē alienū hūc semina ibi: q: sc̄tificauerūt thu/ ribula pctōꝝ hoꝝ i manib⁹ suis: ⁊ fac † colū/ Al. tea lami/ nas
nas ductiles circūpositionē altari: qm̄ ob/ lata sūt ante dñm ⁊ sc̄tificata sūt ⁊ facte sūt in signū filijs isrl̄. Hoc loco cur nō ad moy/ sen ⁊ aaron sicut in supiorib⁹ dñs locut⁹ sit/ ſ; ad moysen ⁊ ad eleazarū filiuꝫ aaron: hec mihi causa interim occurrit: qm̄ q̄stio erat de ꝓgenie sacerdotū. i. de q̄ genere eē debe/ rēt: vñ illi ex alio genere/ q: sibi vsurpare sa cerdotiū ausi sūt/ tā horrēdo ⁊ mirabili sup plicio pierūt: nō ad aarō: q: iā sūm⁹ sacerdos erat/ ſ; ad eleazarū voluit loqui de⁹ q̄ ei suc/ cedere debebat/ ⁊ sc̄do iā sacerdotio funge/ bat: vt eo mō seriem generis cōmēdaret q̄ in successionib⁹ sacerdotū eē deberet. Vñ etiā in ꝯsequentib⁹ dicit: Et accepit eleazar fili⁹ aaron sacerdotis thuribula erea q̄ añ obtu lerūt q̄ exusti sunt: ⁊ addidit ea circūpositi/ onē altaris memoriale filijs isrl̄: vt nō acce/ dat q̄sq̄ alienigena q̄ nō ē de semine aaron iponere incēsū añ dñm: ⁊ nō erit sic chore et sic ꝯspiratio ei⁹: sic locut⁹ ē dñs i manu moy si. Hoc q̄ mō voluit p eleazarū de⁹ nō sacer/ dotiū qd̄ iā erat in aarō/ ſ; successiōis sacer/ dotalis ꝓgeniē cōmendare. Qd̄ vero ait: Et

ignē alienū hūc semina/ibi sparge/intelligē dū est. Et qd̄ addidit: q2 sctificauerūt thuribula pctōꝝ hoꝝ i manib⁹ suis: locutiōe qdē inusitata exp̄ssa sentētia ē. Sed notādū nouo mō dicta sctificata pena coꝝ a qbus hoc pctm̄ fuerat ppetratū: q2 p eos exēplū datū est ceteris q̄ timerēt. Circūpositionē autem altari cur ex eis fieri voluit: addidit dicens: qm̄ oblata sunt ante dn̄m τ sctificata facta sunt in signū filijs isrl̄: nō q̄ in eis reprobari voluit q̄ a talib⁹ oblata sunt/ sed h̄ potius attendi ante quez oblata sint: id est q2 ante dn̄m: vt plus in eis valeret nomē dn̄i ante quē oblata sunt q̄ pessimū meritū coꝝ a quibus oblata sūt. Hoc autē iā τ in exodo commemorauerat scriptura qn̄ altare fabricatū dicit. Vn̄ itelligit genera reꝝ gestarū distributa esse p libros/nō tēpoꝝ ordo cōtextus. Nā τ de virga aaron quō res gesta sit: vt et florēs τ germinās electionē sacerdotij ei⁹ diuinitus indicaret: in h̄ libro scriptura narrauit: τ tn̄ de ipsa v̄ga in exodo d̄r: vt in sctis sctōꝝ cū māna in arca poneret: qn̄ p̄cipitur de tabernaculo fabricando: qd̄ vtiq3 longe ante p̄ceptū est q̄ ipm̄ tabernaculū fabricatum pfectumq3 ꝯsisteret. Stetit autē primo mēse secundi āni ex q̄ de egypto egressi sūt: τ liber iste incipit a secūdo mēse eiusdē āni secūdi p̄mo die mensis. Vn̄ clarū est/ ista si libroꝝ ordinē ꝯsiderem⁹/p recapitulationē/ id est p̄teritoꝝ recordationē cōmemorari: q̄ putant qui min⁹ diligenter intendūt/ codē facta ordine quo narrantur.

Que dicant peccata sanctorum: Qō. XXXI.

Numeri.18.a. Et ait dn̄s ad aaron dicēs. Tu τ filij tui/τ domus patris tui tecū accipietis pctā sctōꝝ: τ tu et filij tui accipiet pctā sacerdotij vestri. Hec sunt pctā q̄ appellant sacrificia p pctis. Proinde pctā sctōrū dictū ē: nō q̄ sctī cōmittūt: sed ab eo q̄ sunt sancta sctōrū: q2 in sanctis offerunt: Et pctā dicunt sacrificia p pctis: ideo appellata sunt pctā sctōꝝ. Et pctā sacerdotij vestri. i. eadē ipsa q̄ offerunt p pctis: sicut etiā i leuitico declarat: τ ptinere debere dicit ad sacerdotē.

Que p̄mogenita offerri p̄cipiant: Qō. XXXII.

Numeri.18.b Primogenita omnia q̄cūq3 fuerint in terra coꝝ q̄tacūq3 attulerit dn̄o/tibi erūt. Hic p̄mogenita nō fetus p̄mitiuos pecorū dicit: Nam ipsa grece πρωτοτοκα nominant: hec autē πρωτογεννηματα. Sed latine duabus his rebus duo noia reperta nō sūt. Et ideo ista πρωτογεννηματα qdā primitias interp̄tati sūt. Sz p̄mitie απαρχαι dicunt: τ aliud sūt. Hec igit tria ita discernunt: q2 πρωτοτοκα sunt p̄mitiui animaliū fetus etiā hominū: πρωτογεννηματα vero/ p̄mi fruct⁹ de terra sumpti/vel de arbore/vel de vite. Primitie aūt de fructib⁹ qdē/sed iā redactis ab agro: sicut de massa/de lacu/de dolio/de cupa/q̄ primitus sumebantur.

Quō in his que de iuuenca rufa dicunt/noui testamenti signū prefiguratum sit: Questio. XXXIII.

A Numeri.19.a. De iuuenca rufa cui⁹ cinerē ad aquā asp̄sionis/ coꝝq3 mundationē qui mortuū tetigerint pficere lex mādauit/nec tāgere pmittimur. Euidētissimū em̄ signū i ea noui testamēti p̄figurabat: nec satis digne festinātes dicere de tāto sacramēto valem⁹. Primo em̄ q̄ ita cepit d̄ hac re loqui scp̄tura quē nō moueat: et intentissimā mente faciat in altitudine sacramēti? Et locut⁹ est inqt dn̄s ad moysen et aaron dicēs: Ista distinctio legī q̄cūq3 ꝯstituit dn̄s: proculdubio nō ē distinctio nisi inter aliq̄ duo vel plura: Nā distinctionē singularitas nō reqrit. Nec distinctionē cuiuslibet rei cōmemorauit/sed addidit legis: nec cuiuscūq3 legis: Assidue q̄ppe in scp̄tura d̄r de vnaq̄q3 re de q̄ legitime p̄cipit: hec ē lex illi⁹/vl illi⁹ rei: non vniuersalis lex q̄ ꝯtinet oia q̄ legitime p̄cipiunt: Hic v̄o cū dixisset: hec ē distinctio legis/secut⁹ adiūxit: q̄cūq3 ꝯstituit dn̄s/p̄cipiendo vtiq3 nō creando. Nā etiā nonnulli interp̄tes: q̄cūq3 p̄cepit dn̄s/ trastulert. Si q̄ hec ē distinctio legī q̄cūq3 p̄cepit dn̄s: proculdubio magna est ista distinctio. Et recte intelligit duo testamēta distinguere. Eadē q̄ppe sūt in veteri τ nouo: ibi obumbrata/h̄ reuelata: ibi p̄figurata/h̄ manifestata. Nā nō solū sacramēta diuersa sūt / verūetiā pmissa ibi vident tpalia pponi/ qb⁹ spiritale p̄miū occulte significet: h̄ autē manifestissime spiritalia pmittunt et etna. Tpaliū aūt bonoꝝ atq3 carnaliū τ spiritaliū atq3 eternorū q̄ clarior certiorq3 distictio ē/q̄ passio dn̄i nr̄i iesu christi: in cui⁹ morte satis ꝯstituit/nō istā trenā trāsitoriāq3 felicitatē a dn̄o deo p magno munere sperandā τ optādā: Qn̄qdē in vnigenito filio suo/quē tāta illa ppeti voluit/longe aliud a se peti expectariq3 oportere aptissima distinctione declarauit. Hāc q̄ passionē dn̄i nr̄i iesu christi velut distinctione duorū testamētoꝝ h̄ qd̄ de iuuence rufe mactatiōe narrat/ sat ꝯgrue prefigurat. Locut⁹ est em̄ dn̄s ad moysen τ aarō dicēs: Ista distinctio legis q̄cunq3 cōstituit dominus: ac deinde mādare incipit hec adiungens et dicens: Loquere filijs Ar. tractatione.

B israel. Potest etiā ita distingui. Et locutus
est dn̄s ad moysen ⁊ aaron dicens: Ista di/
stinctio legis q̄cūq̄ ↄstituit dn̄s dicēs: non
q̄cūq̄ ↄstituit dn̄s creās: sicut celū ⁊ terrā ⁊
oia q̄ in eis sunt: sed q̄cunq̄ ↄstituit dn̄s di
cens/ in duob⁹ videlicet testamētis: vt dein
de sequat̄: Loquere filijs israel: ⁊ accipiant
a te iuuencā rufam sine vitio. Iuuenca rufa
carnē christi significat. Sexus femineus est:
ꝓpter infirmitatez carnis. Rufa est: ꝓpter
ipsā cruentā passionē. Qd̓ aūt ait: accipiāt
a te / in ipso moyse figurā legis ostēdit: qm̄
ſm legē sibi visi sunt occidere christū: quia
soluebat ſm ipsos sabbatū: ⁊ sicut putabāt
obseruationes legitimas ꝓphanabat. Qd̓
ergo sine vitio dicit̄ hec iuuenca/ mirū non
est: hanc eñ carnē etiā cetere hostie figura/
bant: vbi similiter sine vitio pecora imola/
ri iubent̄. Erat q̄ppe illa caro in similitudi/
ne carnis peccati/ sed nō caro peccati. Verū
tamen hic vbi euidētius legis distinctionē
deus voluit cōmēdare/ paꝝ fuit dicere sine
vitio: nisi diceret̄/ que nō in se habet vitiū.
Qd̓ si repetendi causa dictū est/ fortasse nō
frustra est/ ꝙ eā rem ipsa repetitio firmi⁹ cō/
mendauit. Qq̄ ⁊ illud nō abhorret a vero
vt ideo additū intelligat̄: q̄ non habet in se
vitiū: cū iā dictū esset/ iuuencā sine vitio: q̄
in se nō habuit vitiū caro christi: i alijs aūt
habuit q̄ mēbra sunt eius. Que eñ caro in
hac vita sine peccato: nisi illa sola q̄ non ha
bet in se vitiū? Et nō est suppositū sup eam
iugū: Non eñ subiugata ē iniq̄tati cui sub/
iugatos inueniens liberauit ⁊ eoꝝ vincula
Ps.115. dirupit: vt ei dicat̄: Dirupisti vincula mea
tibi sacrificabo hostiā laudis. Super illius
Job.10.c. quippe carnē nō ē positū iugū: q̄ potestatē
habuit ponendi animā suā ⁊ iterū sumendi
eā. Et dabis eā inq̄t ad eleaçarū sacerdotē.
Cur nō ad aaron: nisi forte ita p̄figuratum
est/ nō ad tēpus qd̓ tunc erat/ sed ad poste/
ros huius sacerdotij passionez dn̄i peruen/
turam? Et eijcient eā extra castra: Sic ⁊ eie/
ctus est dn̄s passurus extra ciuitatē. Quod
autē ait: in locū mundū/ ita significatū est:
quia nō habuit causam malā. Et occidēt eā
in cōspectu ei⁹: sicut occisa est caro christi in
conspectu eorū qui futuri erant in nouo te/
stamēto dn̄i sacerdotes. Et accipiet eleaçar
sanguinē eius ⁊ asperget cōtra faciē taber/
naculi testimonij in sanguine eius septies.
Hec testificatio est christū ſm scripturas fu
disse sanguinē in remissionē peccatoꝝ: Ido
cōtra faciē tabernaculi testimonij: quia nō
aliter declaratū est q̄ȝ fuerat diuino testimo
nio prenunciatū. Et ideo septies: quia ipse
numerus ad mundationē ptinet spiritalez.
Et cremabunt eā in cōspectu eius: Puto q̄
cōcrematio ad signū ptinet resurrectionis.
Natura est q̄ppe ignis vt in superna moue/
atur: ⁊ in eū cōuertit̄ qd̓ cremat̄: Nā et ipm
cremare de greco in latinū ductū verbū est
a suspensiōe. Qd̓ vero additū est: in cōspe/
ctu eius. i. in cōspectu sacerdotis: hoc mihi
insinuatū videtur: quia illis apparuit resur/
rectio christi qui futuri erāt regale sacerdo/
tum. Iā qd̓ sequit̄: Et pellis eius et carnes
et sanguis eius cū stercore eius cōburetur:
idipsum expositū est quō concremabitur: ⁊
significatū est/ ꝙ nō solū substantia morta/
lis corporis christi/ que cōmemoratiōe pel/
lis ⁊ carniū ⁊ sanguinis intimata est: verū/
etiā contumelia ⁊ abiectio plebis/ quā no/
mine stercoris significatā puto/ cōuerteret̄
in gloriā: quā cōbustionis flāma significat.
Et accipiet sacerdos lignū cedrinū ⁊ hisopū
⁊ coccinū ⁊ immittet in mediū cōbustionis
iuuence. Lignū cedrinū spes est/ q̄ debet in
supnis firmiter habitare. Hisopus fides/ q̄
cū sit herba humilis radicib⁹ heret in petra.
Coccinū charitas: qd̓ feruorē spirit⁹ igneo
colore testat̄. Hec tria debem⁹ mittere in re/
surrectionē christi/ tāq̄ in mediū cōbustiōis
illius: vt cū illo sit abscōdita vita nostra: si/
cut dicit apl's: Et vita nostra abscondita est Col.3.a.
cū christo in deo. Et lauabit vestimēta sua
sacerdos: ⁊ lauabit corpus suū aq̄/ ⁊ postea
introibit in castra: ⁊ imundus erit sacerdos
vsq̄ ad vesperā. Lauatio vestimētoꝝ ⁊ cor
poris q̄d ē/ nisi mūdatio exterioꝝ ⁊ interio/
rum? Et hec sacerdos. Deinde sequit̄: Et q̄
cōburet eā/ lauabit vestimēta sua ⁊ lauabit
corp⁹ suū aq̄/ ⁊ imūdus erit vsq̄ ad vesperā.
In eo q̄ cōburit/ eos figuratos arbitror qui
christi carnē sepelierūt: resurrectioni eā ve/
luti cōflagratiōi mādantes. Et cōgregabit
hō mūdus cinerē iuuence/ et ponet extra ca
stra in locū mundū. Quid dicimus cinerem
iuuence: reliquias videlicet illi⁹ interfectio/
nis ⁊ combustionis/ nisi famā q̄ cōsecuta est
passionez resurrectionēq̄ christi? Qm̄ sunt Ps.36.
reliquie homini pacifico. Nam ⁊ cinis erat:
quia velut mortuus ab infidelib⁹ †cōdēna/ Al. †cōtemne-
batur: ⁊ tamen mundabat: q̄ et resurrexisse batur
a fidelibus credebat̄. Et q̄ hec fama apud
eos maxime claruit qui in ceteris gentibus
erāt: ⁊ nō erant de cōsortio iudeoꝝ: ideo di/
ctum esse existimo: ⁊ congregabit hō mun/
dus cinerē iuuēce: mūdus vtiq̄ ab interfe/
ctiōe christi/ q̄ iudeos fecerat reos. Et repo
net in locū mūdum. i. honorabiliter tracta/
bit. Tamē extra castra: q̄ extra celebratio/

nem iudaicę consuetudinis honor euange/
licus claruit. Et erit synagogę filiorum isrł
in ꝯseruationē: Aqua aspersiōis / purifica/
C tio est. Postea declarat plenius quēadmo/
dū ex isto cinere fiebat aqua aspersionis vñ
mundabanł a contactu mortuoꝝ: qđ vtiqꝫ
significał ab iniqtate moribundę vel mor/
ticinę vitę. Sed mirū est qđ sequił: Et q̄ cō/
gregat inquit cinerē iuuencę lauabit vesti/
mēta sua / ⁊ immūdus erit vsqꝫ ad vesperā.
Quō erit ex hoc immūdus q̄ mūdus acces/
serat: nisi q꞉ ⁊ hi q̄ sibi videnł mūdi in fide
Roma.3.c. christiana se agnoscūt: q꞉ oēs peccauerunt
⁊ egēt glīa dei / iustificati gratis p sanguinē
ipsius. Hunc tamen vestimenta sua lauare
dixit: nō etiam corpus suum: Credo ꝙ illi/
us cineris congregatione et repositione in
loco mundo / si hęc spiritaliter intelligan/
tur / iaꝫ intrinsecus vult intelligi fuisse mū/
Act.10. datū: sicut cornelius audiēs ⁊ credēs quod
ꝑdicauerat petrus ita mūdatus est / vt ante
visibilē baptismū cū suis q̄ aderāt accipet
donū spūssancti. Uerūtñ nec visibile sacra/
mentū contēni potuit / vt ablutꝰ etiā extrin/
secus lauaret quodāmodo vestimenta sua.
Et erit inqt filiis isrł et ꝓselytis q̄ apponūł
legitimū ęternū. Quid aliud ostēditur / nisi
baptismū christi quē significat aq̄ aspersio/
nis / ⁊ iudęis ⁊ gentibus ꝓfuturū. i. filiis isrł
Roma.11. ⁊ ꝓselytis tāqꝫ naturalibus ramis ⁊ inserto
pinguedini radicis oleastro? Quē autē nō
faciat intentuꝫ / ꝙ post ablutionē de singu/
lis q̄buscꝫ d̄r: ⁊ imundus erit vsqꝫ ad vespe
ram? Neqꝫ hic tm̄ / sed in oibus / aut pene in
oibus talibus inūdationibꝰ hoc dicił. Ubi
nescio vtrū aliqđ aliud possit intelligi: nisi
ꝙ ois hō post remissionē plenissimā pctōꝝ
ꝑmanendo in hac vita cōtrahit aliqđ vñ sit
immūdus vsqꝫ ad eiusdē vitę finē: vbi ei di
es iste quodāmodo clauditur: qđ significat
vespera. Deinde incipit scriptura dicere: et
exequił quēadmodū imūdi facti hoies aq̄
illa aspersiōis purificenł: Qui tetigerit in/
quit mortuū ois aia hois imūda erit septē
diebꝰ / hic purificabił die tertio et die septi/
mo: et mūdus erit. Et hic nihil aliud intel/
ligendū video / nisi ꝯtactū mortui / esse hois
iniqtatē. Septē ꝟo dierū imunditiā ꝓpter
aiam et corpꝰ dictā puto: aiam in ternario /
corpꝰ in q̄ternario. Qđ q̄re ita sit / longū est
disputare. Scđm ħ arbitror dictū p ꝓphe/
Amos.1. tā: In tribꝰ ⁊ q̄ttuor impietatibꝰ nō aduer/
sabor: Adiūgit autē dicēs. Si aūt nō puri/
ficatꝰ fuerit die tertio ⁊ die septimo / nō erit
mūdus. Ois q̄ tetigerit ab oiū aia hois et
mortuꝰ fuerit: ⁊ non fuerit purificatꝰ. i. ante
mortuꝰ fuerit tacto mortuo qꝫ fuerit purifi/
catꝰ / tabernaculū dñi polluit: exterminabił
aīa illa ex isrł. Notādū ē ꝙ difficillime repił
in his libris aliqđ euidētiꝰ de vita aię post
mortē fuisse ꝯscriptū. Die tertio ⁊ in die sep
timo: ⁊ purificabitur die septimo ⁊ lauabit
vestimēta sua: ⁊ lauabit aq̄ ⁊ imundus erit
vsqꝫ ad vesperā. Alia ē aq̄ aspsionis: et alia
vtiqꝫ illa q̄ lauit vestimēta sua. Et lauabił
aq̄: quā puto spiritalē intelligēdā p signifi/
cationē / nō p ꝓprietatē. Nā sine dubio visi
bilis erat: sicut illę omnes vmbrę futuroꝝ.
Proinde q̄ sacramēto baptismi recte ablui/
tur: qđ illa aspsionis aq̄ figurabał: mūdał
spiritaliter. i. inuisibiliter ī carne ⁊ in anima
vt sit mundus ⁊ corpore ⁊ spiritu. Qđ vero
hisopo dixit aq̄ aspsiōis aspergi: qua herba
supra diximꝰ fidē significari: qđ aliud occur
rit / nisi qđ scriptū est: Fide mundans corda Act.15.b.
eorū: Nō eñ ꝓdest baptismꝰ: si desit fides.
A viro aūt mūdo dixit hoc fieri: vbi signifi/
canł ministri portantes ꝑsonas dñi sui / qui
vere mūdus est. Nā ⁊ de his ministris in cō
sequentibꝰ dicit: ⁊ qui circūasperget aquam
aspsiōis / lauabit vestimēta sua. i. obserua/
bit ⁊ corpus. Et q̄ tetigerit aquā aspsionis
imūdus erit vsqꝫ ad vesperā Et omne qđ/
cunqꝫ tetigerit imūdus / imūdū erit. Et aīa
q̄ tetigerit / imūda erit vsqꝫ ad vesperā. Iā
dixi superius quid mihi significare videał
vsqꝫ ad vesperam.

Quid vulneratum et mortuum dicatur: Questio. XXXIIII.

O Mnis qui tetigerit sup faciē campi Numeri.19.
vulneratū aut mortuū / aut os hois /
aut monumētū: Queri pōt quid di
ctū sit vulneratū / aut mortuū. Si eñ aliud
voluit itelligi vulneratū / aliud mortuū: ca
uendū est ne putel imundus esse etiā q̄ teti
gerit vulneratū viuū: qđ vtiqꝫ absurdū est.
Sed quia possunt et mortui esse vulnerati /
ipsos mortuos ītelligił discreuisse: vt ⁊ vul
neratū mortuū intelligamus: id est vulnere
ꝑemptū / aut mortuū sine vulnere.

Quid aqua de petra educta: Questio. XXXV.

Q Uod de petra Nume.20.b.
aq̄ educta ē / apl̄s paulus q̄d eēt ex/
posuit vbi ait: Et oēs eūdē potū spi 1.Cor.10.a.
ritalē biberūt. Bibebāt autē de spiritali se/
quēti eos petra: Petra aūt erat christꝰ. Si/
gnificata est ḡ de christo ꝓfluēs gratia spi/
ritalis q̄ interior sitis irrigareł. Sed ꝙ vir/
ga petra ꝑcutił / crux christi figurał. Ligno
eñ accedente ad petram gratia manauit: ⁊
ꝙ bis percutitur / euidentius significat cru/
cem. Duo quippe ligna sunt crux.

Quō dicat̄ aq̄ contradictionis: Questio.XXXVI.

Numeri.20.b q Uod de aqua illa q̄ de petra ꝓfluxit dictū est: hec aq̄ cōtradictionis: q2 maledixerāt filij israel ante dn̄m ⁊ sctificat⁹ ē in ipsis: ꝑus maledixerūt qn̄ locuti sunt ꝯ beneficiū dn̄i ꝙ educti erāt de egypto: ⁊ postea sctificat⁹ ē in ipsis cū illo miraculo ꝓfluētis aq̄ ei⁹ sanctitas declarata ē. An forte duo genera hominū demōstrauit / ⁊ ꝯdicētiū grē christi / et ꝑcipiētiū grām christi: vt illis sit aq̄ ꝯdictionis / istis sctificationis. Nam de ipso dn̄o in

Luc.2.c. euāgelio legit̄: Et in signū cui ꝯdicet̄.

Quō intelligēdū sit qđ moyses dicit ad regē edom: Neq3 bibem⁹ aquā de lacu tuo: Questio.XXXVII

Numeri.20.c. q Uod inter mādata moyses ad regē edom dicit inter cetera: Neq3 bibemus aquā de lacu tuo: intelligendū est gratis. i. q2 nō grat̄ bibem⁹. Qđ postea manifestat dicēs: Si aūt de aq̄ tua bibem⁹ ego ⁊ pecora mea: dabo preciū tibi.

Que sint dextra et sinistra: Questio.XXXVIII.

Numeri.20.c. n On declinabim⁹ in dextra neq3 in sinistra. Pluraliter dictū est / in ea que dextra sunt: vel q̄ sinistra sunt.

Quō iā dicat̄ aq̄ maledictionis: Questio.XXXIX.

Numeri.20.c. n On introibit̄ in terrā quā dedi filijs israel in possessionē: qm̄ exacerbastis me super aquā maledictionis. Quā dixit sup⁹ aquā ꝯdictionis / ipsam dicit hic maledictionis. Nō eñ ait αρτιλογιασ / sed λιλοριασ.

Quomodo dicatur: Anathemabo de voto: Questio.XL.

Numeri.21.a. e T vouit israel votū dn̄o / ⁊ dixit: Si mihi tradideris ppl̄m istū subiectū. i. si mihi eū tradendo subieceris: anathemabo illū ⁊ ciuitates ei⁹. Hic vidēdū est quō dicat̄ anathemabo / qđ vouet̄: ⁊ tn̄ pro maledicto ponit̄: sicut et de isto pp̄lo dicit̄:

Gal.1.b. Uñ illud est: Si q̄s vobis euangelizauerit ꝑter q̄ qđ accepist̄ / anathema sit. Hic vulgo ductū ē / vt deuotatio dicat̄: Nā deuotare se quēq3 nemo fere dicit / nisi maledicens.

Unde dictū sit anathema: Questio.XLI.

Numeri.21.a. Al. † anathematizauit e T† anathemauit eū ⁊ ciuitatē eius: ⁊ vocatū ē nomen loci illi⁹ anathema. Hinc dictū est anathema: qđ detestabile aliq̄d et abominabile videat̄. Ut eñ nihil inde victor in vsus suos auferret / sed totū in penā luendā voueret: h̄ erat anathemare / qđ vulgo dr̄ deuotare. Origo autē huius verbi est in greca lingua ab his rebus que vote ⁊ ꝑsolute / hoc ē promisse et reddite sursū ponebant̄ in tēplis: απο του αρωσθεν: hoc est sursum ponere / vel figendo / vel suspendendo.

In quo libro dictū intelligatur: Belluz domini moab inflāmauit: cum nō dicatur: Questio.XLII.

i N itinere filioꝝ israel q̄ castra ꝓmouebāt atq3 ponebāt / inter cetera scriptū est: Et inde castra collocauerūt trans arnon in hermon: qđ extat a limitib⁹ amorreoꝝ. Est eñ arnō limes inter moab ⁊ int̄ amorreū. Propter̄ea dr̄ i libro: Bellū dn̄i Numeri.21.c.

†moab inflāmauit ⁊ torrētes arnō: ⁊ torrentes cōstituit inhabitare. Et in q̄ libro h̄ scriptū sit / nō cōmemorauit: neq3 vllus ē in his q̄s diuine scripture canonicos appellamus. De talib⁹ occasiones reperiūt q̄ libros apocryphos incautoꝝ aurib⁹ ⁊ curiosoꝝ conant̄ inserere / ad ꝑsuadēdas fabulosas īpietates. Sed hic dictū ē scriptū in libro: nō dictū est in cui⁹ ꝓphete / vl' ꝑtriarche sctō libro. Neq3 negādū ē fuisse iā libros siue chaldeorū / vñ egressus ē abraā: siue egyptioꝝ / vbi didicerat moyses oēm illorū sapiētiā: siue cuiusq3 gētis alterius: In quoꝝ libroꝝ aliq̄ potuit hoc esse scriptū: q̄ tn̄ nō ideo sit assumēdus in eas scp̄turas q̄bus diuina cōmendat̄ auctoritas: sicut nec ꝓpheta ille cretensis cui⁹ mētionē facit apl's: nec grecoꝝ scp̄tores vel ph̄i vel poete / q̄s idē ipse apl's magnū sane aliq̄d ⁊ veraciter promptū apđ atheniēses loquēs dixisse cōfirmat: In illo eñ viuim⁹ ⁊ mouemur ⁊ sum⁹. Licet eñ diuine auctoritati vñ voluerit qđ verū iuenerit testimoniū sumere: sed nō ido oīa q̄ ibi scp̄ta sūt accipienda cōfirmat. Cur autē hoc isto cōmemoratū sit loco / nō euidēter apparet: nisi forte vt fines illic inter duas gentes ꝯstituerēt̄ / bello actū est / ꝙ bellū eiusdē loci hoīes ꝓpter magnitudinē / bellū dn̄i esse dixerūt: vt scriberet̄ in aliquo coꝝ libro: bellum dn̄i †moab inflāmauit: ꝙ vel arserit eodē bello ista ciuitas: aut ad pugnādū inflāmata sit: hoc est excitata: vel siquid aliud in obscuritate loci huius latet.

Al. † zoob (margin, beside "†moab inflāmauit ⁊ torrētes")

Titum.1. (margin, beside "ctoritas: sicut nec ꝓpheta ille cretensis")

Act.17. (margin, beside "loquēs dixisse cōfirmat")

Al. † zoob (margin, beside "†moab inflāmauit: ꝙ vel arserit")

Quō dicat̄: Hic est puteus quē dixit dn̄s ad moysen: cū hoc nusq3 dixisse legatur: Questio.XLIII.

Nume. 1.21. b Ic ē pute⁹ quē dixit dn̄s ad moysen: Cōgrega ppl̄m ⁊ dabo eis aquā bibere. Ita h̄ cōmemoratū ē: q̄si alicubi sup̄ius h̄ ad moysen dixisse dn̄s legatur. Sed q2 nusq3 repit̄ / h̄ intelligēdū ē: ⁊ illic bibisse ppl̄m q̄ de siccitate cōquerebat̄.

Quō posséderit israel ciuitates:

Numeri.21.c. Et percussit eū isrl' (Questio.XLIIII.
Al.i. ieboc e nece gladij: Et obtinati sunt terre eius ab arnon vsq; obotb: τ vsq; ad filios ammon quoniam iaçer termini filiorū ammon sunt. Et accepit israel omes ciuitates istas: Et habitauit israel in oibus ciuitatib⁹ amorreoꝝ in esebon. Hic certe israel possedit ciuitates amorreoꝝ q̄s bello supauit: q: nō eas anathematiuit. Nā si eas anathemasset / possidere illi nō liceret: nec inde ad vsus suos aliqd p̄de vsurparet. Notandū ē sane quēadmodū iusta bella gerebantur. Innoxius eñ trāsitus negabaꝭ q̄ iure humanē societatis equissimo patere debebat. Sȝ iā vt deus sua pmissa cōpleret / adiuuit hic israelitas q̄b⁹ amorreoꝝ terrā dari
Numeri.20.d oportebat. Nā edom cū similiter eis trāsitū denegaret / nō pugnauerūt cum ipsa gente israelitē. i. filij iacob cū filijs esau duoꝝ germanoꝝ atq; geminoꝝ: q: terrā illā israelitis nō pmiserat / sed declinauerūt ab eis.

Qui sunt enigmatiste: an poete:

Ropterea dicent (Questio.XLV.
Numeri.21.f. p enigmatistē: Venite in esebon τc. Qui sint enigmatistē ideo nō apparet: q: nō sunt in ꝯsuetudine litterature nr̄e: neq; in ipsis diuinis scripturis fere alio loco repiꝭ hoc nomē: Sȝ q: videnꝭ q̄si canticum dicere q̄ cecinerūt bellū inter amorreos τ moabitas gestū / in q̄ seon rex amorreoꝝ moabitas supauit / non incredibiliꝭ putanꝭ isti enigmatistē / sic tūc appellati q̄s poetas nos appellamus: eo q; poetarū sit ꝯsuetudo atq; licētia miscere carminib⁹ suis enigmata fabularū: q̄bus aliqd significare intelliganꝭ: Nō eñ aliter esset enigmata nisi illic esset tropica locutio: q̄ discussa pueniret ad intellectū q̄ in enigmate latitarat.

Quō moabite non oēs in conditione seon regis amorreorum venisse probentur: Questio.XLVI.

Numeri.22.a q Uod dicit scptura: Posteaq̄ isrl' vicit amorreos: τ possedit oēs ciuitates eoꝝ: misisse legatos balac regeȝ moabitaꝝ ad ꝯducendū balaam / a quo maledicereꝭ israel: satis ostēdiꝭ nō oēs moabitas venisse in ꝯditionē seon regis amorreoꝝ q̄ñ eos bello supauit. Si q̄dē remāsit gens moabitarū vsq; ad illud tēpus vbi regnaret balac rex moab. Qd vero moab dixit senioꝛib⁹ madian. i. moabitē senioꝛib⁹ madianitaꝝ: Nūc adiūget synagoga hec oēs q̄ in circūitu nr̄o sunt / nō vna gens erat / sed vicini ad vicinos dixerūt qd pariter cauenduȝ esset. Nā moab fili⁹ fuit loth ex vna filiarū: madian vo fili⁹ abrae de cethura. Nō itaq; vna gens erat / s̄ due vicine atq; ꝯtermine.

Quō dicitur: Et diuinatiōes in manibus eoꝝ: Questio.XLVII.

Numeri.22.b q Uid est qd scptuȝ ē: Et diuinatiōes in manib⁹ eoꝝ: cū de his dicereꝭ q̄s miserat balac ad cōducendū balaā vt malediceret isrl': Nunqd nā ipsi diuinabant: an aliqua ferebāt vñ faceret balaā q̄ posset diuinare / tāq; aliq̄ q̄ in sacrificijs incenderenꝭ: aut quoquo modo ipenderenꝭ: τ ideo dicte sunt diuinationes / q: p hec ille poterat diuinare: an qd aliō: Obscure eñ dictū ē. Notādū sane q; venit de⁹ ad balaā τ dixit ei: Quid hoies qui penes te τc. Nec dictū est / vtrȝ in somnis hoc factū sit: q̄uis p nocte factū satis eluceat: cū post hec dicit scriptura: Et exurgēs balaā mane. Pōt eñ mouere quō cū hoie pessimo de⁹ locut⁹ sit: qō etiā si in somnis factū eē ꝯstaret: nō ideo nulla q̄stio remaneret ꝑpter ipsā indignitatem: Sic et dñs iesus christus ait de diuite illo q̄ destruere veteres apothecas τ ampliores nouas disponebat iplere: dixit ad illū
Luc.12.c. dñs: Stulte / hac nocte aia tua auferet a te: q̄ parasti cui⁹ erūt: Ne q̄sq; glorieꝭ q; ei loquiꝭ deus eo modo q̄ talib⁹ loquendū esse nouit: q̄ñ potest hoc τ reprobis fieri: quia τ cū p angelū loquiꝭ / ipse loquitur.

In quo balaā peccauerit:

Numeri.22.d q Uod ait balaā (Questio.XLVIII. iterū ad se missis honoꝛatioꝛib⁹ nūcijs: Si dederit mihi balac plenā domū suā argento τ auro / nō potero p̄uaricare verbū dñi: nec facere illud pusillum vel magnū in mente mea: nullū habet oino pctm: sed qō sequiꝭ nō est sine graui pctō: Jā eñ ꝯstans esse debuit semel audito qō ei dixerat dñs: Nō ibis cū eis: neq; maledices populū: est eñ benedict⁹: nec eis vllā spem dare / q; posset dñs tāq; ipse balaā munerib⁹ et honoꝛibus flexus aduersus ipsm suū / quē bñdictū esse dixerat / suā mutare sentētiā. Sed ibi se victū cupiditate monstrauit: vbi loqui sibi dñm de hac re iter: voluit / de q̄ ei⁹ iā cognouerat voluntatē. Quid eñ opus erat q; sequunꝭ adiūgere: Et nūc sustinete ibi τ vos nocte hac: τ sciā q̄d adijciet dñs loq̄ ad me. Proinde dñs vidēs et⁹ cupiditatē captam deuictamq; munerib⁹ / pmisit eū ire: vt p iumentū q̄ vehebaꝭ eius auariciaȝ coerceret: Hoc ipso ꝯfundēs illā dementiā: q; phibitionē dñi p angelū factā trāsgredi asina nō auderet / quā ille cupiditate trāsgredi conareꝭ: q̄uis eādē cupiditatē timoꝛe supprimeret. Venit eñ de⁹ ad balaā nocte: et ait illi: Si

vocare te venerūt hoīes exurgēs seq̄re eos: sed verbū qđcūq͡ʒ locut⁹ fuero ad te hoc facies. Et exurgēs balaā mane strauit asinā suā: ꝛ abyt cū principibus moab. Cur post istā ꝑmissionē dn̄i iterū nō consuluit: ꝛ post illā ꝓhibitionē iterū ꝯsulendū putauit: nisi q꞉ ei⁹ maligna cupiditas apparebat: q̄uis timore dn̄i premeret? Deniq͡ʒ scriptura sequitur: Et iratus est aīatione deus/ q꞉ ibat ipse: et insurrexit angelus dei: vt non ꝑmitteret eū in via: ꝛ cetera q̄ sequunt͛ donec asina loqueret͛. Nihil hic sane mirabilius videt͛ q̄ꝫ ꝙ loquēte asina territus nō est: sed insuper ei velut talib⁹ mōstris assuetus ita ꝑseuerāte respōdit. Postea illi ꝛ angelus loquebat͛ arguēs ꝛ improbās eius viā: Quo viso cū exterrit⁹ adorauit. Deinde ire ꝑmissus ē dicere/ vt iā ꝑ ip̄m ꝓphetia clarissima ꝓferretur: Nā oīno ꝑmissus nō est dicere qđ volebat: sed qđ virtute sp̄ūs cogebatur. Et ipse quidē reprobus mansit: Nā posterior de illo scā scp̄tura ita locuta est: vt quidā reprehensibiles ꝛ reprobi viā eius secuti dicerē-
2. Petri.2.d. tur: Secuti inquit viam balaam filij beor q̄ mercedē iniquitatis dilexit.

Quomodo iratus dicat͛ deus: (Questio. XLIX.

Numeri.22.d Et angelo q̄ locutus est balaā in via / q̄ viso asina eius ꝓgredi nō ausa ē: scriptura ita loquit͛/ Et iratus est aīatione deus/ q꞉ ibat ipse: et insurrexit angelus dei differre eū in via. Ubi primo notandū est quēadmodū irat⁹ est de⁹: ꝛ insurrexit angelus dei/ nec interposuit iratū deū misisse angelū: ſ͂ tanq̄ꝫ per angelū iratū deū significauit: q̄m veritas ꝛ iusticia dei irasci angelū fecit. Nā insurrexit qđ dictū est/ vtiq͡ʒ cōmotionē intelligēdū est. Deinde qđ ait: Differre eū ī via: qđ grece positū ē διαβαλλειν: hoc ē qđ in consequentibus dicit ipse angelus. Et ecce ego exij in dilationē tuā: vbi grecis habet
Al. τὸ διάβολον τ διαβολλειν. Ubi fortassis accusatio ꝯgruentius intelligit͛: vt hic qđ dictū est differre eū in via/ accusare accipiat͛. Un̄ credit͛ etiā diabolus appellatus: tanq̄ꝫ accusator latine dicēdus sit: nō q꞉ nemo possit etiā bn̄ recteq͡ʒ accusare: ſ͂ q̄m diabolus amat accusare/ vtiq͡ʒ inuidētie stimulis agitatus: q̄le illi in apocalypsi testimoniū ꝑhibet͛. Positū est autē hoc verbū ꝛ in comedia: vn̄ latinū esse nō dubiū est sub eadē significatiōe/ vel certe vicina: vbi de patre irato đr filio:
Terentius in Andria. Rationē sperat inuenisse se qua differat te. Solet autē hic intelligi: differat/ velut hac atq͡ʒ illac ferat tēpestate verbor̄: q̄si discerpat ꝛ dissipet: qđ vtiq͡ʒ ille accusando videbat͛ eē factur⁹. Sꝫ etsi differre eū in via intellexerimus: q꞉ distulit angelus eius festinationē remorādo: vt ei qđ op⁹ erat et demōstraret et diceret / nō absurda ē hui⁹ v̄bi etiā sub ista significatione positio.

Quomodo intelligenda que de asina narrantur: Questio. L.

Et cū vidisset asina angelū dei resistentē in via: ꝛ euaginatū gladiū in manu ei⁹: et declinauit asina de via ꝛ ibat in cāpū. Cāpus iste adhuc extra macerias vinearū fuit. Et ꝑcussit asinā in v̄ga vt corrigeret eā in via. Et stetit angelus dei in sulcis vinearum maceria hinc ꝛ maceria hinc. Merito querit͛ si hinc atq͡ʒ inde macerię in medio ponebant viā: sicut fieri solet: quō ibi stās angelus/ đr stetisse in sulcis vinearū. Neq͡ʒ eñ in via inter macerias potuerūt sulci esse vinearū. Sed ordo verbor̄ ē: vt corrigeret eā in via/ maceria hinc/ et maceria hinc. In hac ḡ via corrigere voluit asinam balaam vt inter macerias ambularet. Interpositū est aūt: ꝛ stetit angelus dei in sulcis vinearū: in vna scilicet vinearū q̄ in medio ponebāt viā. Et cū vidisset asina angelū dei cōpressit se ad parietē. i. ad maceriam illius vtiq͡ʒ vinee in q̄ nō erat angelus: q̄m ab alia pte erat in sulcis vinear̄. Et cōpressit pedē balaā ad parietē: et adiecit adhuc cędere eā: ꝛ apposuit angelus dei/ et adijciens substitit ī loco angusto: iā nō ī sulcis vinearū/ ſ͂ inter ipsas macerias. i. in via in q̄ nō fuit declinare in dexterā neq͡ʒ sinistrā. Et cū vidisset asina angelū dei / cōcidit sub balaā. Cęsa eñ in retro nō ibat ꝛ in partem nō se ꝑmebat: q̄m nō ab altera pte terrebat͛ ſ͂ in media via ī angusto angelus erat: Restat ḡ vt subsisteret. Et iratus est balaam: ꝛ ꝑcutiebat asinā virga. Et aperuit deus os asinę: ꝛ ait ad balaā: Quid feci tibi: q꞉ ꝑcussisti me tertio h̄? Et ait balaaꝫ asinę: Quia illusisti mihi: ꝛ si habuissem gladiū ī manu mea iā trāsfixissem te. Nimirū iste tāta cupiditate ferebat͛: vt nec tāti monstri miraculo terreret͛: ꝛ r̄nderet q̄si ad hoīem loquens: cū de⁹ vtiq͡ʒ nō asinę aīam ī naturā rōnalē vertisset/ ſ͂ qđ illi placuerat ex illa sonare fecisset ad illi⁹ vesaniā cohibendā: Illō fortasse ꝑfigurans: q꞉ stulta mūdi electur⁹ erat de⁹/ 1. Cor.2.d.
vt ꝯfunderet sapiētes: ꝓ illo spiritali et v̄o israel: hoc est promissionis filijs.

Quō spiritus dei factus dicat͛ super balaam: Questio. LI.

Et factus est sp̄ūs dn̄i sup illū. i. sup balaā. Nō factus est sp̄ūs dei: tanq̄ꝫ factura sit sp̄ūs dei: ſ͂ factus est sup Numeri.23.

Joh.1.d. illū.i.factū ē/ vt sup illū eēt:quō/ Qui post
me venit/añ me factus est id ē : factū est/ vt
añ me esset: vt preponeret mihi: q2 pō2 me
Ps.117. inqt erat. Sicut/ Dñs fact° ē adiutor meus:
Nō em̄ dñs factura ē/sed factū ē vt me ad-
Ps.9. iuuaret. Et/ Fact° ē dñs refugiū pauperū:
id ē factū ē vt ad eū refugerēt paupes . Et/
Ezech.3.f. Facta ē sup me man° dñi.i.factū est/ vt sup
me esset:et multa talia in scptur̄ reperiunt̄.

Quid sit ostētare dño duces cō tra solē: et qd grecus illic habeat:

Nume.25.a. ET dixit dñs ad moysen: (Qō.LII.
Accipe duces ppli:et ostēta eos dño
ꝯ solē:ꝛ auferet̄ ira animationis dñi
ab israel. Iratus ē deus de fornicationib°
israel/ꝛ carnalib°/ꝛ spiritalibus:nā ꝛ filiab°
moab se ipudice miscuerāt/ꝛ idolis fuerant
ꝯsecrati: hoc ad moysen dixit vt ostentaret
dño duces ppli ꝯ solē. In quo verbo intelli-
gitur eos iussos eē crucifigi/ vt hoc sit:osten
ta eos dño ꝯ solē.i.palā in ꝯspectu lucis hu
ius. Nā grecus ait παραδειγματιζον: qd
dici posset exempla:quia παραδειγμα ex-
emplū dicit̄. Nā preter septuaginta inter-
pretes/ aquila phibet̄ dixisse: ꝯfige:vel po-
tius sursum cōfige: qd est αναπηξον. Sym-
machus autē verbo euidentiore:suspende.
Mirū est sane/ ꝙ scriptura narrare destite-
rit/ vtrū hoc fuerit ex pcepto dñi ipletū: qd
ꝯtemni potuisse nō video: aut si ꝯtēptū est/
impune cōtemni. Si autē factū est ꝛ tacitū:
cur ex eo qd phinees filius eleaçar trāsfixit
adulteros/ placatū fuisse dñm/scriptura te-
statur/plagāq3 cessasse:q̄si crucifixis ducib°
sicut pceperat dñs/adhuc indignatio pseue
rans alio mō placanda videret̄:cū pculdu-
bio falsū esse nō posset qd pnūciauerat ꝛ p-
miserat dñs dicens: Accipe duces populi ꝛ
ostenta eos dño cōtra solem:ꝛ auertetur ira
animatiōis dñi ab israel: Quid itaq3 opus
erat vt adhuc phinees ad placandū deū/sic
in adulteros vindicaret / eiq3 testimonium
scriptura perhiberet ꝙ eo modo placauerit
dñm: Nisi forte intelligam° cū illud de du-
cibus ppli moyses qd pcepat dñs iplere dis-
poneret:eū voluisse etiā sm legē talia puni-
re flagitia/ꝛ sacrilegā audaciam: vt iuberet
vnūquēq3 interficere pximū suū dijs alie-
nis nefarie consecratū: atq3 inter cetera etiā
illud phinees faceret: ac sic ira dñi iā placa-
ta nō op° fuisse duces ppli crucifigi. Hec sa-
ne seueritas illi tēpori cōgrua q̄tū malū sit
fornicationis ꝛ idolatrie prudentiū fidei sa-
tis euidenter ostendit.

Cur eadem sit causa mortis moy si et aaron: Questio.LIII.

Nume.27.c. IAm causā mortis moysi dicit dñs
quā etiā fratr̄ ei°. Ambob° em̄ etiā
h añ pdixerat/ꝙ ideo nō intrarēt cū
pplo dei in terrā pmissiōis: q2 nō eū sctifi- Nume.20.b.
cauerūt corā pplo ad aquā ꝯtradictiōis.i.q2
dubitauerūt de dono ei° qd posset aqua de
petra pfluere:sic exposuim° in eo scpture lo
co. Hui° aūt rei mysteriū dat̄ itelligi: q2 nec
sacerdotiū qd prius institutū est: cui° psonā
gerebat aaron: nec ipsa lex cui° psonā gere-
bat moyses introducūt pplm dei in terrā he
reditatis eterne/ s iesus in q typus erat dñi
iesu christi.i.gratia p fidē. Et aaron qdem
ante defunctus ē q̄3 isrl̄ in aliquā partē ter-
re promissionis intraret: moyse adhuc autē
viuēte capta ē terra amorreorū atq3 posses-
sa: sed iordanē cū eis nō est trāsire pmissus.
Ex aliq em̄ parte lex obseruatur in fide chri
stiana. Ibi em̄ sunt etiam pcepta q hodieq3
obseruare iubemur christiani. Sacerdotiū
vero illud ꝛ sacrificia nullā partē tenēt ho-
die fidei christiane / nisi ꝙ in vmbris futu-
rorū acta atq3 trāsacta sunt. Cū vero ambo-
bus fratribus.i.aaron ꝛ moysi dr̄/ vt appo-
nant̄ ad pplm suū: manifestū est nō esse illos
in ira dei/ q separat a pace sancte societatis
eterne. Vñ manifestat̄ nō solum officia/sed
etiam mortes eorū signa fuisse futurorū non
supplicia indignationis dei.

Quō iosue qui habere spiritū in seipso dicitur/iubetur moyses ma nus imponere: Questio.LIIII.

ET locutus ē dñs ad moysen dicēs: Nume.27.d.
Accipe ad teipsū iesū filiū naue/ ho
minē q habet spm̄ in seipso:ꝛ ipone
manus tuas sup eū:ꝛ statues eū in ꝯspectu
eleaçari sacerdot̄: et mādabis ei in ꝯspectu
ōis synagoge ꝛc̄. Notanduz est ꝙ cū iā ha-
beret spm̄ in seipso iesus naue:sicut scptura
testat̄: vbi qd aliud q̄3 spm̄ sctm̄ debem° acci
pere: Nō em̄ de spū hoīs h diceret/ quē nul
lus erat q nō habebat: iussus ē tn̄ moyses ei
man° iponere: ne q̄sq3 hō q̄libet ppollēs gr̄a
sacramētū ꝯsecrationis audeat recusare.

Quid: Et dabis de gloria tua super eum: Questio.LV.

QUid est ꝙ cū de° pciperet moysi de Nume.27.d.
iesu naue/ait int̄ cetera: Et dabis de
gloria tua sup eū. Nā greca locutio-
ne της δοξης habet : qd tātundē valet ac si
diceret: de glīa.i.απο της δοξης: Latini au
tem nōnulli interptati sunt: dabis gloriam
tuā/ nō de gloria tuā. Sed siue illud esset vt
gloriā tuā diceret: nō ideo eā nō habiturus
erat moyses: nec q2 dixit gloria: ideo minu-
tū est qd habebat. Sic em̄ accipiēdū ē/ ac si

diceret:facies eū sociū glorię tuę:nō aūt hu
iusmodi res q̄si pticulariť diuisę minuunť/
sed totę sunt omnibus:totę singulis/q̄ cas
habent societatem.

De qua iuratione intelligendū sit qđ dicať: Homo quicūq₃ vouerit aut iurauerit ꝛc̄. Questio.LVI.

Nume.30.a. Homo q̄cūq₃ vouerit votū dn̄o / aut
b iurauerit iuramētum: aut definierit
definitionē de aīa sua/nō pphana
bit v̄bū suū:oīa q̄cūq₃ exierint de ore eiꝰ fa
ciet. Nō h̄ ad oēm iurationē ptinet/ ſ ad eā
vbi quisq₃ de aīa sua vouerit alicuꝰ vtiq₃
rei abstinentiā/q̄ ei licebat vti p legē/sed p
votū sibiipse efficit nō licere.

De voto mulieris coniugate: Q̄o.LVII.

Nume.30.a. Si autē mulier vouerit
f votum dn̄o aut definierit/definierit
definitionē in domo patris sui in iu
uentute sua:ꝛ audierit pť eiꝰ vota eiꝰ/ꝛ defi
nitiones eiꝰ q̄s definiuit aduersus aīaȝ suā:
ꝛ tacuerit pť eius:ꝛ stabūt oīa vota eiꝰ ꝛ oēs
definitiones eiꝰ q̄s definiuit aduersus aīaȝ
suā manebūt ei. Si autē abnuens abnuerit
pť eiꝰ/q̄cūq₃ die audierit oīa vota eiꝰ ꝛ defi
nitiōes eiꝰ q̄s definiuit aduersus aīam suā/
nō stabūt: ꝛ dn̄s emūdabit eā/q₂ abnuit pť
eius. Quoniāquidē de muliere quę adhuc
in iuuētute sua in domo patr̃ loquiť/meri
to h̄ q̄riť etiā de voto v̄ginitatis: mulieres
q̄ppe etiā v̄gines in scriptura appellari sole
re notissimū ē:ꝛ videť etiā apl̄s de patre lo
1.Cor.7.g. qui cū dicit:Seruet v̄ginē suā:ꝛ dat nuptū
virginē suā:ꝛ cętera h̄ mō/vbi nōnulli intel
lexerūt/v̄ginē suā/ v̄ginitatē suā. Nulla tn̄
hoc simili scripturarū locutione demonstra
uit:cū sit inusitatissima. Q̄d autē ait:aduer
sus animā suā:nec sic accipiēdū ē/q̄si aię no
ceat talibꝰ votis: ſ aduersus animā d₂/ ad
uersus animalē delectationē:sicut etiam de
Nume.29.a. ieiunio p̄cipiēs supius ait: Et affligetis ani
mas vestras.

Quō dicať: Et dominus emundabit eam: Questio.LVIII.

Nume.30.c. Quod aūt ait: Et dn̄s emūdabit eā:
q q₂ abnuit pť eius:emūdabit dixit/a
voti nō ipleti crimine absoluta ē:si
cut in multis locis d₂:ꝛ emūdabit eū sacer
dos.i.mundū habebit:mundum iudicabit:
sicuti est et illō: Mundationē nō mūdabis
reū.i.nō dices mūdū q̄ immūdus est.

Quomodo cōsentiente viro votum vxoris teneat: Q̄ō.LIX.

Nume.30.c. Si autē facta fuerit viro ꝛ vota eius
f super eā sm̄ distinctionē labiorū eiꝰ
quāta definiuit aduersus animā suā:et au
dierit vir eiꝰ ꝛ tacuerit ei q̄cūq₃ die audierit:
ꝛ ista stabunt oīa vota eiꝰ ꝛ definitiones eiꝰ
q̄s definiuit aduersus animā suam stabūt.
Si autē abnuēs abnuerit vir eius in q̄cūq₃
die audierit oīa vota eiꝰ/et definitiones q̄s
definiuit aduersus aīam suā / nō manebūt:
quoniā vir abnuit ab ea : et dn̄s mundabit
eam. Feminā sub patre anteq̄ nubat/ꝛ sub
viro nuptā voluit lex vouere ita aliq̄d deo
aduersus animā suā.i.in aliquarū rerū lici
tarū atq₃ cōcessarū abstinentia/ vt in eisdē
votis feminea nō p̄ualeat auctoritas/ſ vi
rilis. Ita etsi adhuc innuptę iam cōcesserat
pť vota psoluere/si anq̄ psoluerit nupserit
ꝛ viro eiꝰ h̄ cognitū nō placuerit/nō psoluat
ꝛ sit oīno sine pctō:q₂ mūdauit eā sicut dic̄
id est mundā iudicauit:neq₃ hoc ↄ deū fieri
putādū ē:cū ipse deꝰ hoc p̄cępit:h̄ voluerit.
Sequiť autē de viduis vel a viro abiectis:
id est nō sub potestate viri ↄstitutis/aut pa
tris:ꝛ earū vota ad psoluēdū libera eē dicit
hoc mō: Et votū inq̄t viduę expulsęq₃ quę
cūq₃ vouerit aduersus aīam suā / manebūt
ei. Deinde dicit de nupta si in domo viri sui
iā cōstituta aliq̄d tale vouerit. De illa enim
prius dixerat q̄ in domo patris vouerat:et
anteq̄ redderet nupserat. De hac ꝗ̄ q̄ in do
mo mariti vouit ita loq̄ť: Si autē in domo
viri eiꝰ aut definitio q̄ aduersus animā eius
cū iureiurādo:ꝛ audierit vir eiꝰ ꝛ tacuerit ei
ꝛ nō abnuerit ei:ꝛ stabūt oīa vota eiꝰ:ꝛ oēs
definitiones q̄s definiuit aduersus animā
suā:ꝛ stabūt aduersus eā. Si autē circūaufe
rens circūauferat vir eiꝰ q̄cūq₃ die audierit
oīa q̄cūq₃ exierint ex labiis eiꝰ:sm̄ vota eiꝰ ꝛ
sm̄ definitiones q̄ aduersus animā eius nō
manēt ei:vir eiꝰ circūabstulit:ꝛ dn̄s munda
uit eā:omne votū ꝛ omne iusiurādū vincu
li affligere animā:vir eiꝰ statuet ei ꝛ vir eius
circūauferet: si autē tacēs tacuerit ei diē ex
die:ꝛ statuet ei oīa vota eiꝰ ꝛ definitiones q̄
sup ipsam statuet ei:qm̄ tacuit ei die q̄ audi
uit. Si autē circūauferēs circumauferat vir
eius post diez quā audiuit ꝛ accipiet pctm̄
suū. Manifestū est ita voluisse legē/feminā
esse sub viro vt nulla vota eiꝰ q̄ abstinentię
causa vouerit reddanť ab ea:nisi auctor vir
fuerit pmittēdo. Nā cū ad pctm̄ eiusdē viri
ptinere voluerit:nisi p̄us pmiserit ꝛ postea
phibuerit:etiā hic tn̄ nō dixit vt faciat mu
lier qđ vouerat:q₂ pmissa prius a viro fue
rat:viri dixit esse pctm̄ qui abnuit qđ prius
cōcesserat:nō tn̄ mulieri vel ex h̄ pmissū de
dit vt cū p̄us ei vir cōcesserat/postea si phi
buerit cōtēnať. Utrū aūt ista etiā ad vota

et a cōcubitu ꝯtinētię vel abstinētię ptine/
ant/merito querif:ne forte ea tm̄ itelligēda
sint aduersus animā voueri/q̄ sunt in cibis
ꝛ potionibus. Qđ videf ꝛ illud significare
Math.6.d. vbi dn̄s ait: Nōne aīa plus ē q̄ esca? Et cū
Nume.29.a. de ieiunio p̄cipif: ita p̄cipif/ Affligetꝭ aīas
vestras. Nescio autē vtrū alicubi legi possit
aduersus animā dici votū: qđ de abstinen/
tia ꝯcubit⁹ fuerit: maxime q: cū hic lex au/
ctoritatē viro tribuat/nō mulieri q̄ viro sub
dita ē: vt tūc p̄soluēda sint vota mulieris si
vir approbauerit: si aūt renuerit nō debean/
tur. Apl's tn̄ cū de cōcubitu cōiugatarū lo/
quereť: nō ibi maiorē auctoritatem viro q̄
1.Cori.7.a. feminę dedit: sed vxori inq̄t/vir debitū red
dat: similiter ꝛ vxor viro: Vxor non habet
potestatē corpis sui/sed vir: similiter aūt et
vir nō habet ptātem corpis sui/ sed mulier.
Cū ḡ in hac re parē vtriusq3 esse voluit po/
testatē: puto q̄ nobis intelligēdu3 insinuet
istā de cōcūbendo vel nō cōcūbēdo regulā
nō ptinere ad ea vota/vbi nō habēt parem
vir ꝛ mulier potestatē: sed viri maior est: ac
p̄pe eius solius ē: Non eñ ait lex virū non
debere reddere vota sua si vxor p̄hibuerit:
sed vxorē si vir p̄hibuerit. Vñ non mihi vi
detur in hm̄oi votis ꝛ definitionib⁹ atq3 ob
ligationib⁹ q̄ aduersus animā fiūt/etiā ista
debere accipi q̄ inter se vir ꝛ vxor de cōcum
bendo/vel de abstinētia cōcūbendi placita
habuerint. Deinde q: ꝛ istę iustificationes
dicunť: ꝛ meminim⁹ in illis iustificationib⁹
q̄ in exodo sub h̄ noīe alię cōmemoraľ/ mul
ta p̄cipi q̄ accipi ad p̄prietatem nō possint:
nec in nouo testamento obseruenť: sicut de
Exo.21.a. aure serui ptundēda: ꝛ siquid eiusmodi est:
nō absurde etiā hic aliquid figurate dictu3
intelligitur: vt quoniā sūt multę abstinētię
cerimoniarū irrationabiles ꝛ aliqn̄ etiā ini/
micę veritati: hoc fortasse hic intelligi vo/
luit/ tūc ratas eē cū rōnabiles fuerint: hoc
est cū eas approbauerit rō: q̄ ad vicē viri de
bet regere oēm animalē motionē: q̄ fit non
tm̄ in appetendo/verūetiā in abstinēdo: vt
si mente ꝛ rōne decernif/tūc fiat: si autē im/
probaf ꝯsilio rōnis/ nō fiat. Et si ratio qđ
prius recte faciendu3 esse decreuit post im/
probet/ sit peccatū ꝯsilij: sic tñ vt nō nisi ra/
tioni motio illa cōsentiat.

Quid sit: Cum virtute eorū ꝛc.

Nume.31.a. Vid ē: Et misit eos (Questio.LX.
q moyses mille ex tribu: ꝛ mille ex tri/
bu cū virtute eoꝝ: Vtrū v̄tutē eoꝝ
vult intelligi/principes eoꝝ: an virtutem a
dn̄o eis datā: vel p̄ ipsum moysen impetra/
tam: an potius virtutē eorū/quia dedit ea
q̄bus virtus eoꝝ sustentaretur.

Quo tempore balaam interemptus putetur: Questio.LXI.

Otest videri q̄stio: quō qn̄ israelitę Nume.31.b.
p madianitas debellauerīt: interfectū
dicat scriptura balaā/ q̄ fuerat cōdu
ctus ad maledicendū p̄p̄lm israel: cū sup̄ius
qn̄ benedicere coactus ē: ita eandē actionē
scriptura cōcluserit cū ait: Et surgēs balaā Nume.24.d.
abijt reuertens in locū suū: balac abijt ad
semetipsū. Si ḡ redierat ad locū suū balaā:
quō hic iterfect⁹ ē: cū de tā lōginq̄. i. de me/
sopotamia venerit? An forte reuersus ē ad
balac: ꝛ h̄ scriptura nō dixit? Quāq3 etiā pos/
sit in locū suū redijsse intelligi: q̄ ab ipso lo/
co vbi sacrificia faciebat in eum locū reuer/
sus ē vnde illuc exierat. i. vbi tāq3 p̄egrinus
habebat hospitiū. Nō eñ dictū ē in domū
suā/ aut in patriā suā3: s3 in locū suū. Habet
autē et q̄sq3 peregrin⁹ locū suū vbi ad tēp⁹
habitat. De ipso autē balac q̄ eū ꝯduxerat/
nō dictū est ad locū suū/sed ad semetip̄m. i.
vbi dominans habitabat. Posset ḡ dici/ad
locū suū/ꝛ dominās /et p̄egrin⁹: Ad semet/
ipsum autē nō video quō possit dici p̄egri/
nus/cū ad hospitiū suū venisset.

Quō virtutē depredati dicanť: Questio.LXII.

T p̄redā ęgerunt (Questio.LXII. Nume.31.b.
c mulieres madian ꝛ supellectilē eorū
ꝛ pecora eoꝝ: ꝛ oīa q̄ possederant et
virtutē eoꝝ dep̄dati sunt. Cū iā dixisset mu
lieres/supellectilē et pecora ꝛ oīa q̄ posside/
bant: q̄d deinde addit: ꝛ v̄tutē eoꝝ deprę/
dati sūt? Nimirū eñ hęc intelligēda ē v̄tus
de q̄ ꝛ sup̄ dictū est/misisse millenos ex sin/
gulis tribub⁹ cū virtute eoꝝ. An forte cibus
quo sustētabanť/virtus eoꝝ appellata fuit:
quo subministrato vires supp̄etūt: et q̄ sub/
tracto vires deficiūt? Vñ p̄ p̄phetā de⁹ cū
minareť ait: Auferam virtutē coꝝ panis: ꝛ
virtutē aquę. Et moyses ergo cū ānona mi/
serat illos millenos: qđ dictū est: cū virtute
eorū: et isti madianitis victis etiā hoc eorū
inter cetera fuerāt depredati.

Ubi balaā consiliū malignum dederit: Questio.LXIII.

T q̄d viuificastis† omne femininū? Al. fominem feminam
v Hoc eñ fecerūt filij isrl' s̄m verbū ba Nume.31.c.
laam vt recedere facerēt ꝛ despicere
verbū dn̄i p̄pter phogor. Hoc ꝯsiliū mali/
gnū / vt ad illecebrā feminę supponerenť: p̄
q̄s nō solū corporaliter/ sed etiā spiritaliter
in adorando idolo fornicarenť/qn̄ dederit
balaā scriptura nō dixit: ꝛ tñ apparet factū
esse: cū hic cōmemoraľ. Sic ḡ potuit et re/
dire ipse balaā qui iā ierat in locū suum: vt

modo locū eius intelligam⁹ pegrinationis hospitiū:q̄uis hoc scriptura tacuerit.

Ubi sint ciuitates refugiorum:

Nume.35.b. Quid est qḋ ait: (Questio.LXIIII.

q Et erunt ciuitates vobis refugia a vindicante sanguinē:ꝛ nō morietur is q̄ occidit q̄adusq̄ stet in ꝯspectu synagoge in iudiciū:cū de his loq̄tur qui nolentes occiderint:ꝛ alibi dicat tūc vnūquēq̄ in tali causa cōfugientiū exire liberū de ciuitate quo ꝯfugerat:cū sacerdos maximus fuerit defunct⁹:Quō ergo hic dicit:ꝛ non moriet̃ is q̄ occidit q̄adusq̄ stet in ꝯspectu synagoge in iudiciū:nisi quia ideo iudicat̃/vt tunc ei liceat esse in ciuitate refugij si manifestuꝫ factū fuerit in iudicio/ q̄ nolens occiderit.

Quō interfici iubeat̃ homicida:

Nume.35.c. Quid est quod ait: (Questio.LXV.

q Qui vindicat sanguinē/ ip̄e interficiat homicidā/cū occurrerit ei iste interficiet eū:Sic eñ sonat male intelligentibus:q̄si passim ꝛ sine iudicio datū fuerit vltori mortis ꝓpinq̄ sui ius occidēdi ei⁹interfectorē.Sed h̄ intelligi voluit:q2 fm id qḋ supra dictū est:q̄ occiderit/ꝯfugiat ad vnaꝫ de ciuitatib⁹refugioꝝ:quousq̄ stet in iudiciū:ne ante inuēctus a ꝓpinquo occidat̃:q̄a etsi nolens occidit p̄ter illas ciuitates inuētus occidit̃.Cum vero ad iudiciū steterit in aliq̄ earū ciuitatū:ꝛ iudicat⁹ fuerit homicida in aliq̄ earū in q̄ fugere ꝯcedit̃:ꝛ esse ibi nō sinit̃:tū iā demū iudicatū vbicūq̄ compertū ꝓpinq̄ licet occidere. Neq̄ eñ opus ē eū ad iudiciuꝫ deduci:cū iā fuerit iudicat⁹ homicida/ꝛ propterea de istis ciuitatibus pulsus sit.

Scti augustini hipponēsi epi/Questionū liber quartus super numeros/explicit.

Quinti libri questionū sup deuteronomiū/sancti augustini/recollecta annotatio.

aduene et orphani et vidue: adiecit solummodo de vidua: Non pignerabis vestem vidue.
44 Que derelinqui: et quibus precipiat.
45 Quis intelligatur iudicare cum dicitur: Si autem fuerit altercatio inter homines et accesserint ad iudicium et iudicauerint etc.
46 Quomodo frater defuncti fratris uxorem ducat.
47 Quomodo laudetur qui de decimis loquens dicit: Non dedi ex eis mortuo.
48 Quid sit: Ite in dextera etc.
49 Quomodo deuteronomion innuatur dictum quasi secunda lex seu secundum testamentum.
50 Si dominus negetur dedisse filijs israel oculos videre etc. quomodo dicantur ergo vidisse signa etc.
51 An vinum et quantum secum tulerant israelite.
52 Quomodo intelligenda sint verba illa: Nunquid est aliquis inter vos vir aut mulier etc.
53 Quomodo gratia euidenter promittatur.
54 Quomodo facilitas legis suadeatur.
55 Qui sint filij vituperabiles seu maculati: et quomodo grece dicantur.
56 Quid significationis habeat benedictio moysi qua benedixit israel.
57 Quomodo de ioseph benedicens dicat: Primogenitus tauri pulchritudo eius etc.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi liber quintus questionum super deuteronomium incipit.

Quomodo deus significetur sic esse adiutor hominum vt tamen ipsi homines cooperentur: Questio.I.

Neo quod commemorat moyses dixisse populo timenti hostes inhabitantes terram quam introducendus fuit: Ne pauearis neque timeatis ab eis: dominus deus noster qui precedit ante faciem vestram ipse simul debellabit eos vobiscum: satis ostenditur ita esse adiutorem deum vt etiam homines agant aliquid. Deut.1.d.

Quomodo deus indurauit spiritum seon: Questio.II.

Et noluit seon rex esebon transire nos per ipsum: quoniam indurauerat dominus deus noster spiritum eius: et confortauit cor eius vt traderetur in manus tuas sicut in hac die. Hec dicens moyses domino populum alloquitur tale aliquid commemorat quale dicebatur in exodo: Ego indurabo cor pharaonis: et quod in psalmis legitur: Conuertit cor eorum vt odissent populum eius. Nec tacetur hic causa indurationis huius: cum dicitur: vt traderetur in manus tuas sicut in hac die: id est vt vinceretur a te: quod non fieret nisi resisteret: non autem resisteret nisi corde obdurato. Cuius rei iusticiam si quesierimus / inscrutabilia sunt iudicia dei: Iniquitas autem non est apud deum. Sane notandum est confortatum cor posse dici etiam in malo. Deut.2.f. Exo.10.a. Ps.104. Roma.11.d. Roma.9.c.

Quomodo og reliquus dicatur ex gigantibus: Questio.III.

Verumtamen og rex basan reliquus factus est a raphaim: Hoc notet quod est raphaim gigantes significari in hebrea lingua dicunt qui eam nouerunt. Unde quod habent plerique codices: derelictus est a raphaim: planius vtique dicitur / reliquus factus est: vt ipse ex illis remansisse intelligatur. Cuius etiam consequenter longitudo et latitudo ferrei lecti commemoratur / ad eius magnitudinem commendandam. Deut.3.b.

Que differentia sit inter similitudinem et imaginem / cum dicitur: Similitudinem aut omnem imaginem: Questio.IIII.

Ne feceritis iniquitatem: et ne faciatis vobisipsis sculptilem similitudinem: aut omnem imaginem. Quid intersit inter similitudinem / et imaginem queri solet. Sed hic non video quid interesse voluerit: nisi aut duobus istis vocabulis vnam rem significauerit / aut similitudinem dixerit. Si verbi gratia fiat statua vel simulacrum habens effigiem humanam: non tamen alicuius hominis exprimantur liniamenta: sicut pictores vel statuarij faciunt intuentes eos quos pingunt vel fingunt. Hanc enim imaginem dici nemo dubitauerit / secundum quam distinctionem omnis imago etiam similitudo est: non omnis similitudo etiam imago est. Unde si gemini inter se similes sint: similitudo dici potest alterius cuiuslibet in altero / non imago. Si autem patri filius similis sit / etiam imago recte dicitur: vt sit pater prototypus / vnde illa imago expressa videatur: quarum alie sunt eiusdem substantie / sicut filius: alie non eiusdem / sicut pictura. Unde illud quod in genesi scriptum est: Fecit deus hominem ad imaginem dei: manifestum est ita dictum / vt non eiusdem substantie sit imago que facta est. Si enim eiusdem esset: non facta / sed genita diceretur. Sed quod non addidit: et similitudinem: cum superius dictum esset: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram: quibusdam visum est similitudinem aliquid amplius esse quam imaginem: quod homini reformando per christi gratia postea seruaretur. Miror autem si non propterea postea Deut.4.c. Gen.1.d.

imaginē solā voluit cōmēorare: qꝛ vbi imago/cōtinuo ⁊ silitudo est. Ubi ⁊ hic moyses silitudinē ⁊ imaginē fieri vetat scdm eā forrasse rōnē quā dixim⁹. In decalogo aūt generalit̄ ōꝛ/ nullā fieri debere silitudinez: nec imago cōmēorat̄. Cū eñ nulla silitudo fit: pculdubio nec imago fit: qm̄ si imago/vtiq̄ ⁊ silitudo: Nō aūt si sit silitudo ꝯtinuo sit ⁊ imago: tn̄ si nulla silitudo/ sequit̄ vt nulla imago. Denicq̄ vbi ꝓhibuit similitudinē ⁊ imaginē/hoīes intelligi voluit: vbi ⁊ silitudo fieri pōt: non huius aut illi⁹/ſ cuiuslibet hoīs/ ⁊ imago. i. hui⁹ ꝓprie/ vl illi⁹ hoīs. Cū xo de pecorib⁹ diceret̄: atq̄ irrōnabilibus animātib⁹/solā silitudinē dixit. Quis eñ reperiri pōt q̄ sibi vnū ꝯstituat canē: vel quid eiusmodi quē intuēs ei⁹ imaginē pīgat/aut fingat: Qd̄ de hoībus vsitatissimū est.

Quid significet̄ p aquā: Qō. V.

Deut.4.c. Quid ē aūt qd̄ ait: Silitudinē oīs pisci̇s ⁊ q̄cunq̄ sunt in aquis sub terra. An ⁊ aquā ꝓpter tractabilē corpulētiā terrā intelligi voluit: ⁊ scdm h̄ in eo Gen.1.a. qd̄ scptū est: Fecit de⁹ celū ⁊ terrā/ ⁊ aq̄s debem⁹ accipe: Assidue quippe scriptura his duab⁹ ptib⁹ cōmēoratis/ vniuersum mūdū Ps.120. vult intelligi/scdm illō: Auxiliū meū a dn̄o q̄ fecit celū ⁊ terrā: ⁊ innumerabilia eiusmodi. An ideo dictū ē/sub terra: q̄ terra nisi superior aq̄s esset/ habitari vtiq̄ ab hoīb⁹ et aīalia terrena habere nō posset.

An gentib⁹ videat̄ pmissum colere solem et stellas / ⁊ omnem ornatum celi: Questio. VI.

Deut.4.c. Et ne suspiciēs in celū/ ⁊ videns solē ⁊ stellas ⁊ oēm ornatum celi errans adores ea / ⁊ seruias illis que distribuit dn̄s de⁹ tuus ea oībus gentibus que sunt sub celo: Non ita dictū est tanq̄ deus p̄ceperit ea coli a gētib⁹ / a solo aūt ipso suo nō coli: sed aut ita dictū est/ q̄ de⁹ p̄sciuerit gētes culturā exhibituras his celestibus: ⁊ tn̄ hoc p̄sciēs creauerit eas: cum vero ppl̄m suum futurū esse p̄sciuerit q̄ ista nō coleret. Aut distribuit dictū est /vt intelligat̄ vsus Gen.1.b. q̄ cōmendat̄ i genesi: Ut sint in signis et in tēporib⁹ ⁊ in dieb⁹ ⁊ in annis: quē vsum in eis cōmunē habet ppl̄s dei cū oībus gentibus: nō aūt cultū quē habēt alie gētes.

Quō similitudo ibi postea generaliter capitur: Questio. VII.

Deut.4.d. Ne obliuiscamini testamētū dn̄i dei vestri qd̄ disposuit ad vos: ⁊ faciat̄ vobismetipsis sculptilē similitudinem omniū que cūq̄ cōstituit tibi dn̄s de⁹ tuus. Hic certe generaliter loquēs similitudinez posuit / imaginē tacuit: quoniā si nulla sit similitudo/profecto nec imago: qꝛ vbi imago/ continuo similitudo: q̄uis non ibi similitudo continuo/vbi imago.

Quid sit a sūmo celi vsq̄ ad summum celi: ⁊ quid subaudiendū: et quid intelligendū: Questio. VIII.

Uerenaū quō dictū sit: Interrogate dies priores qui fuerunt priores te: ex die qua creauit de⁹ hoīem sup terrā: a sūmo celi vsq̄ ad summū celi. Subaudit̄ eñ/interrogate. Videt̄ aūt significare totū orbē terrarꝫ. Sꝫ cur a sūmo celi vsq̄ ad sūmū celi dicat: nō a sūmo terre vsq̄ ad sūmū terre/ nō ē facile dinoscere. Talis eñ quedā locutio ē/ ⁊ in euāgelio cū dicit dn̄s: q̄ cōgregabunt̄ electi eius a summis celorum vsq̄ ad terminos eorū. Nisi forte hoc nec in hominibus/nec in angelis auditū esse vult intelligi: qd̄ in hoc pplo factū singulariter cōmendat: hoc eñ sequit̄: Si factum est scdm verbū magnū hoc: si auditū est tale quid: si audiuit gens vocem dei viuētis loquētis e medio ignis/quēadmodū audisti tu ⁊ vidisti. Quod si ita est: vt nec in hominibus nec in angelis hoc dicat auditū: qd̄ est ⁊ illud in euāgelio: A summis celorū vsq̄ ad terminos eorꝫ: cū sine dubio dn̄s h̄ ait/cū de nouissima electorū suorum cōgregatione loqueretur: Deut.4.c. Matth.24.c.

Quomodo dicat moyses: Dn̄s disposuit testamentuꝫ ad vos: nō patribus vestris: Questio. IX.

Quid ē qd̄ moyses ait: †Dn̄s de⁹ vester disposuit ad vos testamentū in oreb: Nō patribus vestris disposuit dn̄s testamentū hoc: sed ad vos hic oēs viuētes hodie facie ad faciē locutus est dominus ad vos in monte e medio ignis. An qꝛ illi q̄ nō ingrediunt̄ in terrā ꝓmissionis: (mortui sunt eñ oēs) non ptinent ad hoc testamentū: quorꝫ tūc recognitio facta est: cū a viginti annis etatis et supra numerarent̄ vsq̄ ad quinquaginta annos habiles ad bellū: Quō ḡ illis locutus est dn̄s q̄ hodie viuunt: An qꝛ ex viginti annis et infra, potuerunt multi tūc esse q̄ hoc bene meminissent/alieni ab illa pena/quā dn̄s ꝯstituit illis qui tunc numerati sunt non intrare in terrā ꝓmissionis: vt hos vtiq̄ appellat qui q̄uis viginti annorum et supra non essent qn̄ deus in monte loquebatur vt numerari tūc possent: potuerūt tn̄ esse annorū decē et nouē ⁊ infra vsq̄ ad puerilē etatē/ q̄ possēt illa q̄ facta ⁊ dicta sūt ⁊ videre ⁊ audire ⁊ memoria retinere. Sꝫ qd̄ ē qd̄ ait: Facie ad Al' †Dn̄s de⁹ noster ⁊c. Deut.5.a.

faciē locut⁹ ē dñs ad vos: q̄s paulo añ maximè admonere curauit / q̄ nullā similitudinē viderit: ſ ſolā vocē de medio ignis audierint? An ꝓpt̄ rerū euidētiā ⁊ q̄dāmō ꝑſentiā manifeſtatę diuinitat / ō q̄ dubitare nemo poſſet / his v̄bis vſus ē? Qō ſi ita ē: q̄d ꝓhibet de ipſo moyſe h̄ itelligi / eo q̄ de illo dictū ē q̄ facie ad faciē locut⁹ ſit cū eo dñs: vt nec ipe aliq̄d oculis viderit p̄ter ignē? An aliq̄d amplꝰ vidiſſe intelligit̄: q̄ʒ ſcriptū eſt eū intraſſe in nebulā vl' nimbū / vbi erat de⁹? Sʒ etſi aliq̄d amplꝰ vidit q̄ illi: nō eū tñ moꝛtalib⁹ oculis vidiſſe dei ſubāʒ ex illis ei⁹ verbis intelligi pōt / q̄b⁹ ait deo: Si inueni gratiā añ te: oſtēde mihi temetipm̄ vt ſciēter videā te. Nec̄ eñ arbitrādū eſt hūc ꝑplm / cui moyſes loq̄baꝛ / ſic tunc vidiſſe deū facie ad faciē q̄ñ i mōte loq̄baꝛ e medio ignis: quēadmodū apl's dixit in fine nos eū eſſe viſuros / vbi ait: Uidem⁹ nūc p ſpeculū i enigmate / tūc aūt facie ad faciē. Quid aūt h̄ ⁊ q̄tū eſſet ꝯſequēter aperuit dicēs: Nunc ſcio ex pte / tūc aūt cognoſcā ſicut ⁊ cognit⁹ ſū. Qō etiā ipm caute accipiēdū ē: ne tantā puteꝛ habiturus hō cognitionē dei q̄tā nūc habet hoīs de⁹: ſ p ſuo mō ita pfectā / vt ei nihil adhuc expecteꝛ addēdū: vt quē perfecte nūc de⁹ nouit hoiem: ſ tñ ſic de⁹ hoiem: ita tunc pfecte nouerit hō deū: ſ tñ ſic hō deū. Nec̄ eñ q̄ dictū ē: Eſtote pfecti ſic pf veſter celeſtis pfectus ē: ideo equalitatē pris quā v̄bū habet vnigenitū / ſperare debem⁹: q̄uis nō defuerit q̄ ⁊ h̄ futurū putauerint: niſi forte q̄d dicant parū intelligimus.

Exo. 33. c.

1. Cor. 13. d.

Matth. 5. g.

Quō moyſes ſtet inter deum et populum: Queſtio. x.

Deut. 5. a.

A

Quid eſt qō ait. Et ego ſtabā int̄ deum ⁊ vos in tpe illo annūciare vob verba dñi: Tanq̄ in loco eſſet dñs: h̄ ē in mōte v̄n illi voces audiebant. Qō ſic accipiendū eſt: vt nō ex hoc ſuſpicemur dei ſubāʒ in vllo aliq̄ eſſe coꝛpali loco / q̄ eſt vbiq̄ totus: nec p locoꝛ interualla ꝓpinquat aut recedit: ſ demōſtratiōes ei⁹ in ea creatura q̄ nō eſt qō ipſe / nō aliter humanis ſenſib⁹ exhibenꝛ. Un̄ dñs volēs auferre ab huiuſmodi ſuſpitiōib⁹ mentē nr̄am / quib⁹ putaꝛ de⁹ loco aliq̄ cōtineri: Ueniet inq̄t hoꝛa q̄ñ neq̄ in mōte h̄: neq̄ i hieroſolymis adorabitis patrē. Uos adoꝛat / qō neſcit / : nos adoꝛam⁹ qō ſcim⁹: q̄ ſalus ex iudęis ē. Sʒ venit hoꝛa ⁊ nūc ē: q̄ñ veri adoꝛatoꝛes adorabūt patrē in ſpū ⁊ veritate. Nam ⁊ pf tales q̄rit q̄ adoꝛēt eū. Spūs eſt de⁹: ⁊ eos qui adoꝛāt eū in ſpū ⁊ veritate opoꝛtet adoꝛare. Medū q̄ ſe dixit moyſes nō int̄ dei ſubſtantiā et ꝑplm interuallo aliquo loci: ſʒ q̄ p eum placuit ꝑplm audire cętera dei verba poſteaq̄ vehementer eſt territus: audita de medio ignis vocē dei dicētis decalogum legis. Sed merito quęriꝛ quō accipiantur hęc verba deuteronomij dicēte moyſe: Et ego ſtabam inter deū ⁊ vos in tēpore illo annunciare vobis verba dñi: q̄ñ timuiſtis a facie ignis / ⁊ nō aſcēdiſtis in mōtem dicēs: Ego ſum dñs de⁹ tuus ⁊c. Quę iam verba dei ſunt quę decalogus ꝯtinet? Quid ergo vult qō addidit dicens: Si eñ putauerimus hyperbaton: vt oꝛdo verboꝛū ſit: et ego ſtabā inter deū et vos in tpe illo annunciare vobis verba dñi dicens: Ego ſum dñs deus tuus: nō erit verū. Nō enim hęc verba per moyſen ꝑplus / ſed de medio ignis audiuit. Quod cū ſuſtinere non poſſet: audito decalogo / poſtulauit vt p moyſen cętera audiret. Reſtat ergo vt quod poſitum eſt / dicens / pro eo poſitum intelligamus: ac ſi cēt / vt diceret / vt iſte ſit ſenſus: Et ego ſtabam inter deū et vos in tpe illo annūciare vobis verba dñi: q̄ñ timuiſtis a facie ignis et nō aſcēdiſtis in montē: cum diceret: Ego ſum dñs deus tuus: vt ſubaudiatur / cū diceret vtiq̄ dñs. Cū eñ hęc v̄ba diceret dñs / quę ꝯſequēter ex decalogo cūcta cōmemoꝛat: tūc timuit populus a facie ignis: ⁊ nō aſcendit in montē: ⁊ rogauit vt per moyſen potius v̄ba dñi audiret. Quę verba moyſes cōmemoꝛat in deuteronomio dicta ſibi a ꝑplo / cum audire iam nollet vocē dei: ſed p eum peterent ſibi dici q̄ dicebat de⁹: id eſt: ecce oſtdit dñs deus noſter nobis gl'iam ſuam: ⁊ vocē eius audiuimus ē medio ignis ⁊c. Nō eadē pꝛoꝛſus leguntꝛ in exodo vbi pꝛimum narrata ſunt quę mō repetunꝛ. Un̄ intelligam⁹ / qō aliquotiens iam commemoꝛaui non eſſe in mendacio deputandū / ſi alijs quibuſlibet verbis eadem voluntas manifeſtaꝛ: ꝓpter euangeliſtarū etiā v̄ba / q̄ ab imperitis et calūnioſis tanq̄ repugnantia rephendunꝛ. Nec̄ eñ magnū erat moyſi attēdere q̄ in exodo ſcripſerat: ⁊ eiſdē oīno verbis illa repetere: niſi ꝑtineret ad ſcōs doctoꝛes noſtros hoc ipm inſinuare dicētib⁹ / vt nihil aliud in verbis loquentiū quęrāt niſi voluntatē: ꝓpt̄ quā enunciandā verba inſtituta ſunt.

B

Ioh. 4. d.

Quō dictū ſit in hebꝛeo a dño: Quis dabit ſic coꝛ eoꝛum in eis vt timeant me: Queſtio. xi.

Quid eſt qō ait moyſes dictū ſibi eē a dño de ꝑplo hebꝛęo: Quis dabit eſſe ſic coꝛ eoꝛum in eis / vt timeant me: et

Deut. 5. d.

custodiāt mādata mea? An hic iā vult intel
ligi/ grā sua pcedi ꝟ bñficiū vt sit in hoībus
iusticia dei ex fide nō q̄si ꝑpria velut ex le
Ezech.36.f. ge. Hoc eñ ꝑ ꝓphetā significat dicēs: Aufe
ram eis cor lapideū: ꝛ dabo eis cor carneū.
Qd̓ ꝓpt̓ sensū dictū ē/ quē caro habet ꝛ la
pis nō habet: verbo vtiq̄ trāslato. Hoc ipm
Hiere.31.f. ꝛ alibi dicit: Ecce dies veniunt dicit dñs: et
ꝯsummabo sup domū isrl̓ ꝛ sup domū iuda
testamentū nouū: nō fm testamentum qd̓
disposui ad patres eorū in die qua appre
hendi manū eoꝝ vt educerem eos de terra
egypti: qm̄ hoc est testamentū qd̓ disposui
ad eos post dies illos/ dans leges meas in
cor eoꝝ: ꝛ in mēte eoꝝ supscribā eas: ꝛ iniq
tatum eoꝝ ꝛ pctōꝝ eoꝝ nō memor ero am
pli⁹. Hic eñ discernit nouū testamētū a ve
teri: q̄ i veteri data ē lex i tabulis lapideis:
in nouo autē in cordib⁹: qd̓ fit ꝑ gratiā. Vñ
2.Cor.3.a. ꝛ apl̓s dicit: Nō in tabulis lapideis: sed i ta
Ibidem.b. bulis cordis carnalibus. Et alio loco: Ido
neos nos inquit fecit ministros noui testa
menti/ non littera sed spiritu.

Quō de dño dicat̄: Et i nomine eius iurabis: an iurari p̄cipiatur:

Deut.6.c. Quod ait de dño: Et in (Qō. XII.
q noīe eius iurabis: Nō ita p̄ceptum
accipiendū ē q̄si iurari iussent/ sed in
alteri⁹ alicui⁹ dei noīe iurare ꝓhibuit. Me
lius autē fit si fm euāgeliū nō iuraueris: nō
q̄ mala ē vera iuratio/ sed ne in ꝑiuriū inci
datur facilitate iurādi. Qui eñ iurat: nō so
lum veꝝ/ sed etiā falsum iurare potest. Qui
autē oīno nō iurat/ a ꝑiurio lōge ambulat.

Quō apte dicat̄ qd̓ alibi obscure: Et cognita faceret que in corde tuo sunt: Questio. XIII.

Deut.8.a. Et recordaberis oēm viā ꝑ quā duxit
e te dñs de⁹ tu⁹ in deserto vt affligeret
te et tēptaret te/ ꝛ cognita faceret q̄
in corde tuo sūt: si obſuabis mādata ei⁹/ an
non. Hic aptius dictū qd̓ alibi genere locu
Deut.13.a. tionis obscuꝝ ē/ vbi legit̄: Tēptat vos dñs
de⁹ vester: vt sciat si diligitis eū. Intelligi
tur eñ positū ēē/ vt sciat/ ꝓ eo qd̓ ē/ vt scire
faciat: quō dilucide dictū ē: vt tēptaret te ꝛ
cognita faceret q̄ in corde tuo sunt. Nō eñ
ait/ vt cognosceret: qd̓ q̄dē si dixisset/ intel
ligendū erat: cognita faceret.

Quō q̄ prius laudabant̄: nunc dura ceruice esse dicant̄ in vituperationem eorum: Questio. XIIII.

Deut.9.b. Et scies hodie/ q̄ nō ꝓpter iusticias
e tuas dñs deus tuus dat tibi terraꝫ
bonā istā hereditare: qm̄ ꝑplus dura
ceruice es. Certe isti sunt q̄ ꝓpterea nō me
ruerūt perire i deserto: q̄ nescierūt dexterā
aut sinistrā: Ecce iā dura ceruice appellant̄.
Vñ vidēdū ē illud in sacramēto esse dictū:
nō q̄ istoꝝ merita cōmēdata sint. Nā ne q̄s
existimet subito istos vituperabiles factos
q̄ merito fuissent añ laudati/ paulopost eis
dr̄: Memor eris ne obliuiscaris q̄ta exacer
basti dñm deū tuū i deserto: ex q̄ die existis
de terra egypti donec venisti in locuꝫ hunc
incredulus ꝑseuerastiq̄ ad dñm. Qd̓ si q̄dā
eoꝝ tales erāt: q̄dā vero fideles ꝛ boni: etiā
si nō vtiq̄ illis datur terra ꝓmissionis ne
sciūt dexterā aut sinistrā: vt ꝟ sic intelliga
mus q̄ si nō offenderint deū. Nā ꝛ pr̄es eoꝝ
q̄ mortui sūt nec in eādē terrā intrare ꝑmissi
sūt/ tales inueniūt̄ fuisse vt i eis eēnt q̄dā etiā
boni. Propt̓ qd̓ apl̓s: nō oēs sed q̄sdā eorū
dicit offendisse: in q̄bus eoꝝ pctā cōmemo
rat. Similes quippe istos parentib⁹ suis ita
euidētius docet: ꝛ ipsa scriptura deuterono
mij qd̓ ꝯsequēter adiūgit dicēs: Et in oreb
exacerbastis dñm: Vbi certe illi exacerba
uerūt/ q̄ ꝓpter eadē mala merita sua nō sūt
in terrā ꝓmissionis inducti.

Cū in exodo moyses verba leg̓ scḃsisse dicat̄/ quō id deo ascribit:

In illo tp̄e dixit dñs (Questio. XV. B
i ad me: Excide tibi duas tabulas la Deut.10.a.
pideas quēadmodū priores: ꝛ ascen
de ad me in montē/ ꝛ facies tibi arcā ligneā
ꝛ scribā in tabulis ꝟba q̄ erāt in tabul̓ prio
ribus q̄s ꝯtriuisti: ꝛ imittes eas in arcā. Et
feci arcā ex lignis iputribilib⁹: ꝛ excidi duas
tabulas lapideas/ sicut priores: ꝛ ascendi in
montē: ꝛ duę tabulę in duab⁹ manib⁹ meis.
Et scripsit in tabulis scḋm scripturā priorē
decē verba q̄ locutus ē dñs ad vos in mon
te e medio ignis: ꝛ dedit eas dñs mihi. Nō
imerito q̄rit̄ quō hec in deuteronomio di
cant̄ moyse recolēte ac repetēte q̄ gesta sūt
cū in exodo/ vbi ꝑmū hęc dicta ꝛ facta nar
rant̄ ita sit scriptū: Et dixit dñs ad moysen
Scribe tibi verba hęc: etem̄ in ꝟbis his po Exo.34.d.
sui testamētū tibi ꝛ isrl̓. Et erat ibi moyses
in ꝯspectu dñi q̄draginta dieb⁹: ꝛ q̄dragita
noctib⁹: Panē nō māducauit/ ꝛ aquā nō bi
bit: ꝛ scḃsit i tabul̓ ꝟba testamēti decē ꝟba.
Cū ḡ in exodo ip̄e moyses i tabul̓ decē leg̓
ꝟba scḃsisse narret̄: quō ꝟ in deuteronomio
de⁹ in tabul̓ eadē ꝟba scḃsisse recolit̄. Deni
q̄ illō qd̓ in exodo cū trāseunt̄ tractarem⁹:
ꝛ q̄d nobis in ea differētia visum fuerit ītis
mādarem⁹: cur priores tabulę q̄ cōtritę sūt
digito dei scriptę referant̄: secundas autem
tādiu in arca tabernaculoq̄ mansuras ipse

moyses scripsisse dicatur: ita ut per hanc differentiam duo testamenta significata esse dixim⁹: ut in veteri testamento lex commendaretur tanquam op⁹ dei / ubi homo nihil fecerit: eo quod lex timore non posset impleri: quoniam cum vere sit op⁹ legis: charitate fit non timore: que charitas gratia est testamenti novi. Ideo in secundis tabulis homo legitur scripsisse verba dei: quia homo pot facere opus legis per charitatem iusticie / quod non potest per timorem pene. Nunc quod cum legitur in deuteronomio de secundis tabulis ita dictum: Et excidi duas tabulas lapideas sicut priores: et ascendi in montem et due tabule in manib⁹ meis: et scripsit in tabulis secundum scripturam priorem decem verba: Non enim ait: et scripsi / sed scripsit: hoc est deus scripsit: sicut pauloante dixerat verba dei sibi dicta: Excide tibi duas tabulas lapideas quemadmodum priores / et ascende ad me in montem: et facies tibi arcam ligneam: et scribam in tabulis verba que erant in tabulis priorib⁹. Discutienda nascitur questio / quod utrasque tabulas. i. et priores et secundas de⁹ hic legitur scripsisse / non homo: Sed si in ipso quoque exodo verba dei leguntur: ubi iubet easdem tabulas secundas excidi a moyse / nihil aliud intuenitur / quam ipsum deum se easdem promisisse scripturum. Nam ita scriptum est: Et dixit dominus ad moysen: Excide tibi duas tabulas lapideas sicut et priores / et ascende ad me in montem / et scribam in tabulis verba que erant in tabulis prioribus quas tu contriuisti. Excepto itaque libro deuteronomii / questionem istam etiam solus liber exodi pertinet quo dixerit deus: Et scribam in tabulis verba que erant in tabulis priorib⁹: cum paulopost legatur: Scribe tibi verba hec: etenim in verbis his posui testamentum tibi et israel: Et erat ibi moyses in conspectu domini quadraginta diebus et quadraginta noctib⁹ / panem non manducauit et aquam non bibit: et scripsit in tabulis verba testamenti / decem verba. Si enim superius quod dictum est: Scribe tibi verba hec: etenim in verbis his posui testamentum tibi et israel ad superiora pertinet que deus ita precipiebat: ut non in duabus lapideis tabulis scriberentur / sed in libro legis ubi multa conscripta sunt: certe illud quod sequitur: Et erat ibi moyses in conspectu domini quadraginta diebus et quadraginta noctib⁹: panem non manducauit et aquam non bibit: et scripsit in tabulis verba testamenti / decem verba: satis manifestat eundem moysen in tabulis hec decem verba scripsisse / non deum: Nisi forte violenter quidem / sed certa necessitate compellunt / ubi dictum est: et scripsit in tabulis verba testamenti / decem verba: non moysen subaudire sed dominum. Supra enim positum est: Et erat ibi moyses in conspectu domini: ut a domino in cui⁹ conspectu erat / moyses quadraginta dieb⁹ et quadraginta noctib⁹ panem non manducans et aquam non bibens scripta intelligantur hec decem verba in tabulis / sicut ante promiserat. Quod si ita est: non quidem illa differentia duorum testamentorum que nobis visa est in his verbis commendari potest: quoniam et priores et secundas tabulas scripsit / non homo / sed de⁹. Verumtamen illa certe distantia non habet dubitationem: quod priores tabulas et de⁹ fecit / et de⁹ scripsit: Non enim tunc dictum est ad moysen: Excide tibi duas tabulas / sed ita potius legitur: Et conuersus moyses descendit de monte: et due tabule testimonii in manib⁹ ei⁹: tabule lapidee scriptura ex utraque parte hinc atque hinc erant scripte: et tabule opus dei erant: et scriptura scriptura dei est sculpta in tabulis. Iam enim superius dixerat easdem tabulas scriptas digito dei: sic loquens: Et dedit moysi statim ut cessauit loqui ad eum in monte sina duas tabulas testimonii: tabulas lapideas scriptas digito dei. Ibi quod et tabule opus dei erant: et scriptura earum digito dei facta. Secundas autem tabulas ipse moyses iubetur excidere: ut ipse certo opere humano intelligantur excise: quamuis eas de⁹ ipse scripserit: sic promisit cum iuberet excidi. Porro autem si diligentius attendam⁹: idem utrumque dictum esse in secundis tabulis: quia et de⁹ fecit per gratiam suam opus legis in homine: et homo per fidem suam suscipiens gratiam dei pertinens ad testamentum nouum cooperator est adiuuantis dei. Ideo autem in primis solum opus dei commemoratur: quia lex spiritalis est et lex sancta: et mandatum sanctum et bonum et iustum. Ideo vero nullum opus hominis ibi commemoratur: quia infideles non contemperarunt adiutorio gratie: sed ignorantes dei iusticiam et suam volentes constituere / iusticie dei non sunt subiecti. Unde illis lex ad condenationem valet: quod significat contritio tabularum. Profecto non cogimur violento intellectu subaudire quod de⁹ scripserit: ubi scriptura dicit: Et erat ibi moyses in conspectu domini quadraginta dieb⁹ et quadraginta noctib⁹ / panem non manducauit et aquam non bibit et scripsit in tabulis verba testamenti: Ubi valde sonat scripsisse moysen: Sed idem supra de⁹ se promisit scripturum: et in deuteronomio: non solum ita promisisse / verumetiam ipse scripsisse enarratur: ut significetur quod ait apostolus: Deus enim est qui operatur in vobis / et velle / et operari pro bona voluntate: hoc est in eis quod ex fide gratiam susceperunt: et non suam iusticiam volunt statuere / sed iusticie dei subiecti sunt: ut ipsi sint in christo iusticia dei: Nam et illic apostolus utrumque dicit: et deum operari / et ipsos. Nam si non operabantur: quomodo eis dicebat cum timore et tremore vestram ipsorum salutem operamini: Operatur quod ille: cooperamur nos. Non enim aufert: sed adiuuat bone voluntatis arbitrium.

Margin notes: B — Deut. 10. a. — Exo. 34. a. — Exo. 34. d. — Ibidem. d. — Deut. 9. b. — C — Roma. 7. c. — Roma. 10. a. — Phil. 2. b.

Quid per tribũ leui significetur: Questio.XVI.

Deut.10.b. In illo tpe distinxit dñs tribũ leui portare arcã testamẽti dñi / assistere corã dño ministrare et orare in noie eius vsq₃ in hũc diẽ. Propť hoc nõ est leuit̃ pars ꝛ sors cũ fratrib⁹ suis: dñs ipẽ pars eius est / sicut dixit ei. Nisi per hanc tribũ significareť vniuersũ regale sacerdotiũ / qđ ad nouũ ptinet testamẽtũ / nullo modo ausus esset dicere hõ / qui ex eadẽ
Ps.72. tribu non erat: Pars mea dñs: Et in alio
Ps.15. psalmo: Dñs pars hereditatis meę.

Quõ verba legis pcipianť sup limina domoꝝ ꝛ ianuarũ scribi cũ id factũ nõ sit: Questio.XVII.

Deut.11.c. Quid est qđ pcepit moyses cõmendans verba dñi et ait: Scribetis ea sup limina domoꝝ vestrarũ ꝛ ianuarum vestrarũ: cũ hoc ſm pprietatẽ nemo fecisse israelitarũ cõmemoreť vel legať: quia nec qsq₃ potest / nisi forte diuidat ea p multas partes domus suę? An hyperbolica cõmendatio est / sicut multa dicunť?

Cur decimas leuitis alibi dari iussas / iubet manducari in ciuitate vbi templũ erat: Questio.XVIII.

Deut.12.b. Querendũ quõ iubeat decimatiões oim fructuũ et primitiua pecorũ nõ manducari / nisi in ciuitate vbi templum erat: cũ eas leuit̃ dari i lege pcepit.

Quomõ deus tẽptare dicatur: Questio.XIX.

Deut.13.a. Si aũt surrexerit in te pphetа seu somniator somniãs ꝛ dederit tibi signũ vel pdigiũ / et venerit signũ siue pdigiũ qđ locutus est ad te dicẽs: Eamus ꝛ seruiam⁹ diis alienis quos nescistis: nõ audietis vba pphetę illius vł somniãtis somniũ illud: qm tẽptat dñs de⁹ vester vos scire / an diligať dñm deũ vestꝝ ex toto corde vestro ꝛ ex tota anima vestra. Hoc qdã interptes latini nõ ita posuerunt: scire an diligať / ſ vt sciãt an diligať: qꝛuis eadẽ sentẽtia videať. Verũtñ illõ qđ dictũ ẽ / scire / facili⁹ ad illos referť: vt sic accipiam⁹: tẽptat vos scire / ac si diceret: tẽptãdo vos facit scire. Ubi sane intelligi voluit etiã illa q̃ a diuinãtib⁹ nõ ſm deũ dicunť / si acciderint q̃ dicunť / nõ accipiẽda sic vt fiãt quę pcipiunť ab eis aut colanť q̃ colunť ab eis. Nec pter suã potestatẽ de⁹ õñdit esse q̄ ista cõtingũt: sed q̃si qrereť / cur ea pmittat / causam tẽptationis exposuit ad cognoscẽdam eoꝝ dilectionẽ: vtrũ eã habeant erga deũ suũ: cognoscendã vo ab ipsis potius q̃ ab illo qui scit omnia anteq̃ fiant.

Quõ ea que de decimis dicunť intelligi debeant: ꝛ quomodo fiat remissio annoꝝ: Questio.XX.

Deut.14.d. Post tres ãnos pduces oẽm decimã fructuũ tuoꝝ: in illo anno pones illud in ciuitatib⁹ tuis: ꝛ veniet leuita quia non est ei pars nec sors tecum: et aduena ꝛ pupillus ꝛ vidua qui in ciuitatibus tuis erũt ꝛ mãducabũt ꝛ saturabunť: vt benedicat te dñs deus tuus in omnib⁹ operibus tuis q̃cunq₃ feceris. Ex ista decima nõ dixit / vt ipse mãducet cũ suis: Ac p hoc leuitis ꝛ aduenis ꝛ pupillis ꝛ viduis eam iussit impendi. Sed obscure positũ est: quia nõ ẽ distincta ista decima ab illa quã voluit cũ leuitis in eo loco mãducari / quẽ dñs elegisset tpe suo. Sed in ea interptatione q̃ est ex hebręo / apti⁹ hoc distinctũ reperim⁹. Ait enĩ: Anno tertio separabis aliã decimã ex omnibus q̃ nascenť tibi eo tpe: ꝛ repones inter ianuas tuas: venietq₃ leuites q̃ aliã nõ habet partẽ nec possessionẽ tecũ: ꝛ pegrinus ꝛ pupillus ꝛ vidua / q̃ intra portas tuas sunt ꝛ comedẽt ꝛ saturabũť: vt bñdicat tibi dñs deus tuus in cũctis opibus manuũ tuaꝝ q̃ feceris. Primo hocipsum planius est quod ait: anno tertio: intelligiť enĩ vno ãno interposito. In septuaginta autẽ: qm post tres ãnos dixit: incertũ est vtrũ eos medios esse voluerit / vt qnto q₃ ãno fieret. Deinde cũ ait: Et separabis aliã decimã: satis ostẽdit extra esse illã quã voluit eũ ipsum q̃ offert mãducare cũ suis ꝛ leuitis in eo loco quem dñs elegisset. Et hãc enĩ ꝛ aliã decimã intra ianuas suas eũ ponere pcepit: nõ ad eũ locum eũ deferre vbi dñs se voluit inuocari. Et veniet inqt leuites q̃ non habet ptẽ nec possessionẽ tecũ / ꝛ pegrin⁹ et pupillus ꝛ vidua q̃ intra portas tuas sunt et comedent. Hinc certe manifeste verũ ẽ nõ istã decimã deũ fieri voluisse cõmunẽ ei q̃ offert / et his qbus ipendẽda est: sed illis solis erogari eã iussit q̃ aliud nõ haberẽt: in qbus pcipue le-
Deut.15.a. uitẽ posuit. Post septẽ annos facies remissionẽ: Hic certe manifestať quõ ꝛ supi⁹ dixerit: post tres ãnos: Nõ enĩ ꝛ hos septẽ ãnos medios esse voluit. Unoquoq₃ ãno eã fieri pcepit / tanq₃ sabbatismũ annoꝝ.

Margin: Al. q̃ nõ habet partẽ tecũ

Quomõ verbũ occultũ magnifice dicatur: Questio.XXI.

Deut.15.b. Attende tibi ipsi ne fiat verbũ occultum in corde tuo iniqtas dicẽs: Appropiat ãnus septim⁹ / ãnus remissionis: ꝛ maligneť oculus tu⁹ in fratrẽ tuũ egenũ ꝛ nõ tribuas ei: ꝛ exclamabit aduer-

sum te ad dñm: ⁊ erit in te peccatũ magnũ.
Magnifice occultum verbũ hoc dixit: qm̃
nemo audet hoc dicere q̃ potuerit cogitare:
ideo nõ esse mutuũ dandũ indigẽti/qm̃ ap/
propinquat ãnus remissionis: cũ deus ꝑpt
misericordiã vtrũqꝫ p̃ceperit/⁊ commodari
cũ q̃sqꝫ indiget: ⁊ remitti anno remissionis.
Quõ ergo misericorditer remissur⁹ ẽ illo an
no quo remittendũ est/ si crudeliter cogitat
illo tp̃e dandũ nõ esse quo dandũ est?

Quomodo liberatio seruoꝝ intelligenda sit: Questio.XXII.

Deut.15.c. Si autẽ venũdatus fuerit tibi frater
tuus hebręus aut hebręa/seruiet ti/
bi sex ãnis/⁊ septimo dimittes eũ li/
berũ a te. Hos emptos nõ anno remissionis
remitti voluit quẽ septimũ quẽqꝫ obserua/
ri oportebat ab omnibus/sed ãno septimo
emptionis eius quotocũqꝫ ãno illoꝝ septi/
mus iste annus occurreret.

Quõ p̃mogenita offerri iubeat: Questio.XXIII.

Deut.15.d. Omne primoge/
nitũ qd̃ natũ fuerit in bobus tuis: ⁊
in ouibus tuis masculinũ sanctifica
bis dño deo tuo: Quęrendũ vtrum q̃ gręce
dicunt πρωτοτοκα / nec latine dici nisi pri/
mogenita potuerũt/in his tñ intelligenda
sint q̃ nascunt ex matrib⁹: ipsa em̃ ꝓprie pa
riuntur potius q̃ gignunt. Parere quippe
est τικτειν: qd̃ est ex fęmina: vñ πρωτοτοκον
dicit: Gignere autẽ est γεννᾶν: vnde ꝓprie
latine p̃mogenitus dicit. Ex fęminis autez
dabant primitiua.i.q̃ prima pariebant: nõ
quę prima gignebant a viris/ si forte ex vi/
duis q̃ iã pepererant gignerent: Nõ em̃ ali/
ter essent q̃ aperirẽt vuluã/qd̃ ꝓpriũ voluit
esse lex eoꝝ/ q̃ p̃mo nata dño deo debeban/
tur. Si ergo ẽ in his ꝟbis certa distinctio:
non frustra dñs nõ dr̃ a patre μονοτοκος/
sed μονογεννης .i. vnigenit⁹/qd̃ est vnic⁹:
a mortuis autẽ p̃mogenit⁹ quidẽ latine dr̃:
q2 nõ potuit latinũ verbũ ita cõponi sm̃ lo
quẽdi cõsuetudinẽ: gręce autẽ πρωτοτοκος
dicit/ nõ πρωτογεννης: tanq̃ pater genue
rit ęqualẽ sibi: creatura vero pepererit. Nã
et qd̃ dicit p̃mogenit⁹ oĩus creaturę qd̃ ibi
πρωτοτοκος gręce legit: põt ita itelligi sm̃
2.Cor.5.d. nouã creaturã: de q̃ dicit apl's: Si q̃ igit in
christo noua creatura / ex q̃ ille p̃mitiuus ẽ:
Roma.6.b. q2 primit⁹ ita resurrexit/ vt iã nõ moriat nec
ei mors vltra dñet: qd̃ nouę creaturę quę in
illo est futurũ ꝓmittit in fine. Sed ista di/
stinctio nõ temere affirmãda/sed i scripturꝭ
diligẽtius ꝑscrutanda est. Mouet em̃ quẽ/
admodũ dici potuit i ꝓuerbijs: Primoge/
nite tibi dico fili.i. ex cui⁹ ꝑsona dictũ intelli
gat: Si em̃ ex dei p̃ris ꝑsona ad christũ dr̃:
cui sentẽtię/ vtrũ sequẽtię ꝯsonet vix ẽ asse/
rere. Eundẽ dicit p̃mogenitũ quẽ vnigeni/
tuz: q2 etiã nos filij dei sumus: Vnigenitũ
ꝟo: qm̃ solus ille de substãtia patris/et pa/
tri ęq̃lis atqꝫ coęternus est. Mirũ est autẽ/
vtrũ inter parere et gignere euidentissimis
documẽtis sacra scriptura distinguat.

Quomõ boues offerri iubeant: Qõ.XXIIII

Deut.16.a. Et immolabis pascha
dño deo tuo oues ⁊ boues: quid sibi
vult hoc q͛ addidit boues: cũ imola
tionẽ paschę de oue tm̃modo cõmẽdauerit
quã iussit accipi ex ouib⁹ ⁊ hędis/ vel ex ca/
pris? Qd̃ mystice accipit ꝓpter christũ: cui⁹
ex iustis ⁊ peccatorib⁹ ẽ origo carnalis. Nõ
em̃ ait ex ouib⁹ aut capris: licet ꝓprie non
possent intelligi oues ex capris: sed ne forte
iudęi dicerẽt subaudiẽdũ caprũ si dictũ eẽt
aut ex caprꝭ: dictũ ẽ ex ouib⁹ ⁊ capris. Quid
q̃ hic sibi volũt boues? An ꝓpter alia sacri/
ficia q̃ ipsis dieb⁹ azymorũ sunt imolanda?

Quõ p̃cipiatur alia intermissio: Questio.XXV.

Deut.16.b. Querendum quõ
p̃ceperit obseruari qd̃ ait: Septem
septimanas integras dinumerabis
tibi ipsi inchoare te falcẽ mittere in messem.
Incipies numerare septẽ septimanas: et fa
cies diem festũ septimanarũ dño deo tuo:
ꝓut valet man⁹ tua q̃cũqꝫ dñs tibi dederit:
sm̃ qd̃ bñdicet te dñs deus tu⁹: ⁊ epulabe/
ris ante dñm deuz tuũ. Si em̃ ab vniuerso
ppl'o lex hęc pentecoste iussa est obseruari:
nunq̃d oẽs vno die credendũ ẽ falcẽ iussos
mittere in messem? Si autez sibi quisqꝫ ob/
seruat istã quinq̃gesimã dinumerans ab il/
lo die q̃ falcẽ mittit: nõ vna ẽ vniuerso ꝑplo:
illa vero vna ẽ q̃ cõputat ab imolatione pa
schę vsqꝫ in diẽ datę legis in sina.

Si rex p̃cipitur constitui de fratribus / cur displicuit postea q͛ saul rex eligitur: Questio.XXVI.

Deut.17.c. Si aũt intrauerꝭ i terrã quã dñs de⁹
tu⁹ dat tibi in sorte: ⁊ hęreditaberis
eã ⁊ habitaueris in ea ⁊ dices: cõsti/
tuã sup me principes sicut et cętere gẽtes q̃
circa me sunt: ꝯstituendo ꝯstitues sup te p̃n
cipem quẽ elegerit dñs de⁹ tuus ip̃m. Ex fra
tribus tuis cõstitues sup te principẽ: nõ po
teris constituere super te hoiem alienũ: qui
nõ est frater tuus. Queri põt cur displicue/
rit ꝑpl's deo qñ regẽ desiderauit: cũ hic inue/
niatur esse ꝑmissus. Sed magis hic intelli/
gendũ est merito nõ fuisse sm̃ volũtatẽ dei:
quia hoc fieri nõ p̃cepit: sed desiderantibus
permisit. Verũtamẽ p̃cepit/ne fieret alien⁹.

sed frater: id est ex eodē pplo indigena/non alienigena. Quod autē ait: Nō poteris: intelligendū est/non debebis.

Quomō rex vetetur multiplicare vxores: Questio.xxvii.

Deut.17.d. De rege cū loqueref ait: Nō multiplicabit sibi vxores/vt nō discedat cor eius: ⁊ argentū ⁊ aurū nō multiplicabit sibi valde. Unde grit: vtrū dauid ꝯ hoc pceptū nō fecerit: Nō enī vnā habuit vxorem. Nā de salomone manifestū est/q trāsgressus fuerit hoc pceptū/⁊ in feminis/⁊ in auro ⁊ argento. Sed hinc potius intelligit pmissum fuisse regib⁹/vt plures haberēt ꝙ vnam: multiplicari enī phibiti sunt. Que phibitio nō haberet trāsgressionē si pauce fuerint/sicut dauid fuerūt: nō aūt multe/sicut salomoni. Quāuis cū addidit: vt nō discedat cor ei⁹: hoc magis videt precepisse ne multiplicādo pueniat ad alienas feminas:

3. Reg.11. p qs factū est in salomone vt discederet cor ei⁹ a deo. Multiplicatio tamen generaliter ita prohibita est/ vt etiā si ex hebreis solis eas multiplicasset/contra hoc pceptū fecisse merito argui posset.

Que sit pars preter venditionem: Questio.xxviii.

Deut.18.b. Si aūt superuenerit leuites ex vna ciuitatū tuarū ex oībus filijs isrl vbi ipe incolit fm q cupit aīa eius in locū quē elegerit dns.i. si desiderauerit ire ad locū vbi dns inuocat: ⁊ ministrabit nomini dni dei sui sicut oēs fratres ei⁹ leuite q astāt ibi corā dno: partē partitā edet pter venditionē q est fm familiā: Quā dicat venditionē/obscurū ē. Nisi forte q: decimatiōes ⁊ pmogenita pcepit vendi ab eis q in lōginquo habitarēt/ne multa cogerent portare ad locum inuocatiōis dni/vel pecora ducere vt illic ab eis denuo emeret ex eodē pcio. Et fuerat habere ibi partē leuitā q maneret in ea ciuitate/vnde illi decimationes ⁊ primogenita debebant. Et ido dixit fm familiam hoc deberi leuite/qm ex successione q succedit parētib⁹ hoc circa eū seruari oportet qd parentibus exhibitū est.

Quō portentorum inspectores phibeant/cū portenta ecclesia inspiciat: Questio.xxix.

Deut.18.d. Quoniā portētorū inspectores phiberet esse in pplo dei: grendū est quō ista portenta q inspici phibent discernant ab eis q diuinitus ita dant/vt qd significēt dici debeat: sicut oīa miracula q in scripturis reperiunt significantia qd ptineat ad regulā fidei. Sicut dicim⁹ qd significauerit vellus in area cōpluta siccū: vel in sicca area cōplutū: aut virga aaron q floruit et nuces attulit: et cetera hmōi. Sicut aūt discernunt diuinatiōes qs ꝯsequēter phibet a pdicatiōib⁹ vl annūciatiōib⁹ pphārū: sic ille inspectiōes pdigiorū a significatiōib⁹ diuinorū miraculorū discernēde sunt. Judic.6.g. Nume.17.c.

Quomodo deo coagere precipimur: Questio.xxx.

Deut.20.a. Quoniā dns de⁹ vester q pcedet vobiscū simul debellabit vobiscū inimicos vros/⁊ saluos faciet vos. Ecce queadmodū et in spiritalibus ꝯflictibus sperādū ⁊ petendū est adiutoriū dei: nō vt nos nihil faciamus/sꝫ vt adiuti coopemur. Sic enī ait: debellabit vobiscū/ vt ⁊ ipsos acturos qd agendū esset ostēderet.

Quō cui domus nō est dedicata iubetur reuerti in domū ne moriatur in bello ⁊c. Questio.xxxi.

Deut.20.b. Cloquent scribe ad pplm dicētes: Quis est hō q edificauit domū nouam ⁊ non dedicauit eā: vadat ⁊ reuertat in domū suā ne moriat in bello: ⁊ hō alius dedicet eā. Et qs est hō q pastinauit vineā/⁊ non est epulatus ex ea: vadat ⁊ reuertat in domū ne moriat in bello: ⁊ homo alius epulet ex ea. Et qs est hō q sponsauit vxorē et non accepit eā: vadat et redeat in domū suā ne moriat in bello: ⁊ hō alius accipiat eā. Possunt mouere ista/qsi meliore conditione moriant in bello q iam dedicauerunt edificia sua: iāq epulati sunt de nouellis: iāq duxerūt sposas suas/ꝙ hi q nōdū. Sed qm his rebus tenet humanus affectus/⁊ magni estimant hec ab hoib⁹: intelligendū est ad hoc ista dici in bellū pcedentibus: vt quisqs aīo his tenet/appareat cum reuertit/ne pter hoc minus fortiter agat/dum timet ne ante moriat ꝙ domum dedicauerit: aut de nouella sua biberit: aut sposam suam duxerit. Nam vtiq qtum ad feminā ptinet/melius alteri nubet intacta ꝙ vidua. Sed hec vt dixi instituta sūt propter virorū animos explorandos.

Que vasa vetent sup mulierē: Questio.xxxii.

Deut.20. Non erūt vasa viri super mulierē: Uasa bellica vult intelligi: id ē arma: Nam quidam etiam hoc interptati sunt.

Quō maior pena significetur in muliere ꝙ in viro si vterq defecerit: Questio.xxxiii.

Deut.21.c. Si aūt qs accepit vxorē ⁊ habitauerit cū ea/⁊ oderit eā/ ⁊ imponat ei occasionis vba: ⁊ detulerit ei nomē malignū

Deut.22.b. ꝛ dixerit: mulierem hãc accepi: ꝛ accedẽs ad eã nõ inueni eiꝰ virginalia: ꝛ accipiẽs pater puellę ꝛ mater et ꝓducẽt ꝟginalia puellę seniorib⁹ dicẽs: filiã meã hanc dedi hoi huic vxorẽ: ꝛ odio habẽs eã ipse nũc iponit ei occasiõis ꝟba dicẽs: Nõ inueni filię tuę ꝟginalia: et ecce ꝟginalia filię meę. Et replicabũt palliũ corã seniorib⁹ ciuitatꝭ illꝰ: ꝛ accipient senes ciuitatꝭ hoiem illũ / ꝛ castigabũt eũ et dãnificabũt eũ cẽtũ siclis: ꝛ dabũt pr̃i adolescẽtulę: q2 ꝓtulit nomẽ malũ sup ꝟginẽ israelitẽ: ꝛ ipsi⁹ erit vxor: nõ poterit dimittere eã ꝑpetuo tpe. Si aũt verꝫ factũ sit h̃ ꝟbũ / ꝛ nõ īueniantꝭ ꝟginalia puellę: ꝛ ꝓducent adolesentulã ad ianuã dom⁹ patris ipsi⁹ / ꝛ lapidabũt eã viri ciuitatꝭ ei⁹ in lapidib⁹ ꝛ morietꝭ: qm̃ fecit impudentiã in filijs isrl̃ ꝓstituere domũ pr̃is sui: ꝛ auferes malignũ ex vobisipis. Satis hinc apparet quẽadmodum subditas feminas viris / ꝛ pene famulas lex esse voluerit vxores: ꝙ dicens aduersus vxorẽ vir testimoniuꝫ vñ lapidaretur illa / si hoc verũ esse demõstraretꝭ: ipse tñ nõ vicissim lapidaretꝭ si h̃ falsum esse constiterit / sed tm̃modo castigatꝭ et dãnificatur eiq3 ꝑpetuo iubetꝭ adhęrere q̃ carere voluerat. In alijs aũt causis eũ q̃ testimonio falso cuiq3 nocuerit / qd̃ si ꝓbaretꝭ / iussit occidi eadẽq3 pęna plecti iubet qua fuerat si verũ esset iste plectendus.

Quomõ violata iubetꝭ retineri: Questio. XXXIIII.

Deut.22.d. Si autẽ inuenerit aliquis puellã virginẽ q̃ sponsata nõ ẽ / et vim faciẽs ei dormierit cũ ea ꝛ inuẽtus fuerit: dabit hõ q̃ dormiuit cũ ea patri puellę q̃nq̃ginta didrachmata argenti ꝛ ipsi⁹ erit vxor: q2 humiliauit eam et nõ poterit dimittere eã ꝑ oẽ tẽpus. Merito quęritꝭ / vtꝝ ista pęna sit vt nõ eã possit dimittere ꝑ omne tempus quã inordinate atq3 illicite violauit. Si eñ ad h̃ intelligere voluerim⁹ eã nõ posse .i. non debere dimitti ꝑ omne tp̃s: q2 vxor effecta ẽ: occurrit illud

Deut.24.a. qd̃ ꝑmisit moyses dare libellũ repudij ꝛ dimittere. In his autẽ q̃ illicite vitiãt noluit licere / ne ad ludibriũ fecisse videatꝭ et poti⁹ finxisse ꝙ eã vxorẽ duxerit q̃3 vere placitoq3 duxisse: Hoc ꝛ de illa iussũ est cui vir fuerat calũniatus de virginalibus nõ inuentis.

Si moabites vetantꝭ intrare ecclesiam domini in eternũ: quomodo ruth intrauit: Questio. XXXV.

Deut.23.a. Non intrabit ammonites et moabites in ecclesiã dñi / ꝛ vsq3 ad decimã generationẽ nõ intrabit in ecclesiã dñi et vsq3 in ęternũ. Questio ẽ / quõ intrauerit ruth q̃ moabitꝭ fuit / de qua etiã caro dñi originẽ ducit. Nisi forte istã mystice ꝓphetauerit īstraturã / qd̃ ait vsq3 ad decimã generationẽ. Cõputantꝭ eñ generationes ex abraã qñ fuit ꝛ loth q̃ genuit moabitas et ãmonitas ex filiab⁹ / ꝛ inueniuntꝭ cũ ipso abraã cõpleri decem generationes vsq3 ad salmon / q̃ genuit booꝫ: q̃ maritus secũdus fuit ruth. Sũt eñ istę: Abraã / isaac / iacob / iudas / phares / esrom / arã / aminadab / naason / salmon. Salmon q̃ppe genuit booꝫ: q̃ viduã duxit ruth: ac ꝑ h̃ videtꝭ post decimã generationẽ gen⁹ fecisse in ecclesiã dñi pariendo filios ipsi booꝫ. Sed cur additũ sit: ꝛ vsq3 ĩ ęternũ / merito adhuc q̃ritꝭ: An quia deinceps nulla aĩa de ãmonitis ꝛ moabitꝭ intrabit ĩ illã ecclesiã ꝑpl̃i hebręorũ / postea q̃3 ista generatione decima ꝓphetia cõpleta est: An potius ita dictũ est: ꝛ vsq3 ad decimã generationẽ: vt oĩno semper intelligi voluerit ꝑ denarij numeri quãdã vniuersitatẽ: vt hoc exposuerit quodãmõ addẽdo ꝛ dicẽdo: ꝛ vsq3 in ęternũ: Qd̃ si ita ẽ: ruth ꝯ̃ p̃cęptũ vetitũ videtꝭ admissa. An ãmonitas prohibuit admitti / nõ ãmoniditas .i. viros nõ feminas: maxime q2 cũ euertissent israelitę ipam gentẽ / omnes viros occidere iussi sunt: feminas autẽ nõ / nisi eas q̃ nouerant cõcubitum viri: qm̃ ipsę in fornicationẽ deduxerãt ppl̃m: virgines autẽ saluas esse voluerũt: nõ eis iputantes culpã q̃ euerti illa gẽs meruit: quã etiã hic cõmemorauit: velut quęreretꝭ cur moabitas ꝛ ãmonitas admitti noluerint in ecclesiã dñi: subiũxit eñ: eo ꝙ nõ † occurrerint vobis cũ panibus et aq̃ in via cũ exiretꝭ de ęgypto: ꝛ q2 cõduxerunt aduersũ te balaã filiũ beor de mesopotamia vt malediceret te. Has culpas / nec tũc qñ illa gens debellata ẽ / fęminis imputauerũt: q̃s saluas cõseruare maluerũt. Al. obuiauerint

Quomodo seruum fugitiuũ restitui vetet: Questio. XXXVI.

Deut.23.c. Non tradas puerũ dño suo q̃ appositus est tibi a dño suo: Nõ itelliges ꝙ dñs eius cũ apposuerit .i. cõmẽdauerit: potius eñ depositũ diceret: Sed appositũ dixit a dño suo .i. huic adiunctũ: cum ab illo abscessisset. Nõ ergo suscipi / sed reddi potius ꝓhibuit fugitiuos. Hoc q̃dẽ putari põt: nisi itelligam⁹ gẽti ꝛ ppl̃o ista dici: nõ vni hoi / sed ex alia gente refugientẽ ad istã gentẽ cui loquebatꝭ hominẽ a dño suo: id est a rege suo / reddi ꝓhibuit. Quod etiã alienigena seruauit achis rex geth: qñ ad 1.Reg.21.c. eũ refugit dauid a facie dñi sui / hoc est regꝭ saul. Apertissime autem hoc explanat / cum

dicit de ipso refuga: in vobis habitabit in omni loco vbi placuerit ei.

Quomō fornicationem omnem proscribat: Questio. XXXVII.

Deut. 23. c. n On erit meretrix a filiab⁹ isrl: ꝛ non erit fornicās a filijs isrl. Ecce vbi manifeste ꝓhibuit fornicari ꝛ viros et feminas / etiā cū nō alienis cōiugib⁹: pctm̄ esse demonstrās misceri nō coniugib⁹ suis: qm̄ ꝛ meretrices esse / ꝛ ad meretrices accedere ꝓhibet: quarū publice venalis est turpitudo. S. li. 2. q̄stionū sup exo. q. 71. In decalogo aūt mechię noīe nō videt̄ hoc apte ꝓhibuisse: qm̄ mechia nō nisi adulteriū intelligi solet. Unde quid nobis videret̄ ibi tractauimus.

Quō mercedē meretricis ꝛ precium canis vetat admitti in domū dn̄i: ꝛ q̄d sit iumentū: Qō. XXXVIII.

Deut. 23. c. n On offeres mercede meretric: neq̄ cōmutationē canis ī domū dn̄i dei tui ad omne votū: qm̄ abominatio dn̄o deo tuo ē ꝛ vtrūq̄. Qō ita itelligit̄ qm̄ abominatio dn̄o deo tuo est: ꝛ hoc nō vnū horū / sed vtrūq̄. De cane quippe vetat fieri cōmutationē p̄mogenitoꝝ / quā iubet fieri de alijs immūdis aīalibus. i. equis ꝛ asinis: ꝛ si q̄d est eoꝝ q̄ adiuuāt hoīem: ꝛ latine a iuuando iumēta dicunt̄. De cane autē noluit ꝛ de porco. Et quare noluerit: requirendū est: Et si de omibus talibus voluit: q̄re solum canē isto loco exceptū fecerit. De mercede aūt meretricis vt diceret: videtur ea esse causa: q2 superius ꝓhibuerat esse meretricē de filiab⁹ isrl: aut quēq̄ filioꝝ israel vti meretrice: et ne surriperet cogitatiōi expiari posse h̄ pctm̄ si aliq̄d inde offerret̄ in tēplū: dicēdū fuit q̄ sit abominatio dn̄o.

Quid sit illud: Et auferetis malignū ex vobisipsis: an hoīem / an vitium intelligat: Questio. XXXIX.

Deut. 24. b. m Orīet̄ fur ille. i. hō q̄ furat⁹ ē hoīez: ꝛ auferetꝭ malignū ex vobisipsis. Assidue hoc dicit scriptura / cum iubet occidi malos. Qua locutione vsus est etiā 1. Cor. 5. d. apls cū diceret: Quid em̄ mihi de his q̄ foris sūt iudicare? Nōne de his q̄ intus sunt vos iudicatis? Auferte malū ex vobisipis. Nā grecus habet τον πονηρον: qō etiā hic scriptum est. Hoc aūt potius malignū solet interp̄tari / q̄ malū: Nec ait: Το πονηρον: id est hoc malignū / sed τον πονηρον quod est hunc malignū. Ex q̄ apparet eū voluisse intelligi q̄ aliq̄d tale cōmisit / vt excōmunicatione sit dign⁹. Hoc em̄ nūc agit in ecclesia excōmunicatio: qō agebat tūc interfectio. Quis ꝛ aliter illō aplicū possit intelligi: vt vnusquisq̄ malū vel malignum ex seipso sit iussus auferre. Qui sensus acceptabilior esset: si hoc malū / vel hoc malignū: nō autem hunc malignū in greco inueniret̄. Nūc vero credibilius est de homine dictū / q̄ de vitio. Quāq̄ possit elegāter intelligi etiā hō auferre a se malū hoīem: quēadmodū dictuz est: Exuite vos veterē hoīez. Qō exponēs ait: Qui furabat̄ / iam non furetur. Eph. 4. c.

Quid cum dicit̄: Sacerdotes leuite: innuatur: Questio. XL.

f Ecundū legē omnē quā iurauerunt vobis sacerdotes leuitę: Hic apparet omnē sacerdotē leuitam fuisse: q̄uis nō omnis leuites sacerdos fuerit. Deut. 24. b.

Quō vetetur pignerator intrare domum eius q̄ pignus dat: ꝛ quō restitui pignus debeat: Qō. XLI.

f I debitū fuerit in p̄ximo tuo / debitum q̄dcūq̄ / nō intrabis in domum eius pignerare pign⁹: foris stabis: ꝛ hō apud quem debitū tuū est ꝓferet tibi pignus foras. Si autē hō eget / nō dormiēs in pignore eius: redditione reddes ei vestimentū suum circa occasum solis: ꝛ dormiet in vestimēto suo: et benedicet te: et tibi erit misericordia corā dn̄o deo tuo. Nō immerito videt̄ ad opus misericordię p̄tinere: vt nō intret pignerator in domū / ne fiat p̄turbatio debitori: sed ex hoc etiā ip̄m debitorē admonet pign⁹ foras proferre creditori. Qr vero iubet egenti pignus eodē die restitui vt in eo dormiat q̄ non habet vbi dormiat / merito mouet: vt requirat̄ cur nō pot⁹ creditori p̄ceperit vt nō auferat pign⁹ qō eodē die oportet vt restituat. Qō si ad cōpellēdū debitorem fieri voluerit: quō se vrgeat ad reddēdū cū sciat pign⁹ eodē die se recepturum? An forte h̄ fieri voluerit ꝓpter memoriam ne obliuiscat̄ reddere: ꝛ tūc nō reddat si vere nō habuerit: maxime q2 creditorꝭ sui misericordia vincit̄: cui esse nō debet ingratus si pignus receperit in q̄ dormiat: simul ꝛ creditor cū ille nō reddiderit debet eū credere nō habere: q2 hac etiā indiget misericordia vt pignus ei propterea restituatur / q̄ aliud non habet vbi dormiat? Deut. 24. b.

Quid: Nō morient̄ patres pro filijs ꝛc. Questio. XLII.

n On morient̄ p̄res p̄ filijs: ꝛ filij non morient̄ ꝓ patrib⁹: vnusq̄sq̄ in suo pctō moriet̄. Ecce non solū ꝓphetę hoc dixerūt: verūetiam lex dicit / sua culpa quēq̄ interimendū: non aūt patris sui / aut filij sui. Quid est ḡ qō alibi dr̄: de⁹ reddens pctā patrū in filios in tertiā ꝛ quartā ꝓge- Deut. 24. c. Exo. 20. a.

niem? An de filijs nondū natis illud intel/
ligit̄ ꝓpter originale pctm̄/ qđ etiā ex adā
traxit genus humanū: hic autē de filijs iā
natis est facta distinctio: vt vnusquisqȝ in
suo peccato moriat̄? Nō em̄ trahit aliquid
ex patre qui iā natus erat qñ pater ei⁹ pec/
cauit. Sȝ cū etiā ibi dicit: his q̄ oderūt me:
Al. † condi/ tionem manifestū est etiā illā † oditionē posse mu/
tari/ si filij parentū suorū facta non fuerint
imitati. Nā ⁊ illud ex adā tēporaliter reddi
tur: quia oēs ꝓpter hoc moriunt̄: non autē
in ęternū eis q̄ fuerint ꝑ gratiā spiritaliter
regenerati in eaqȝ ꝑmanserūt vsqȝ in finē.
Quis et illud merito q̄ri possit: si reddunt̄
peccata patrū in filios qui oderunt deum:
cur in tertiā ⁊ q̄rtā generationē/ velut ꝑter/
missa prima ⁊ secūda: vel nō etiā in ceteras
ꝑmanēte impietate ⁊ imitatiōe maloꝝ pa/
rentū. An ꝑ hunc numerū qm̄ septenarius
intelligit̄: vniuersitatē significare voluit: et
iđo nō ipsum potius septenariū posuit/ vt
diceret in septimā generationē? Ac sic oīs
intelligeret̄: qꝛ causā ꝑfectionis hui⁹ nume/
ri hoc mō potius intimauit. Ideo nāqȝ ꝑhi
betur ꝑfectus: qꝛ ex his duob⁹ ꝯstat/ terna/
rio scȝ primo impari toto: et q̄ternario pri/
mo pari toto. Vñ esse ⁊ illud ꝓpheticū ex/
istimo: qđ assidue repetit̄: In trib⁹ ⁊ q̄ttuor
impietatibus nō aduersabor: per quod vo
luit impietates vniuersas potius q̄ tres vł
quattuor intelligi.

Cur postqȝ dixit: Non declina/ bis iudiciū aduene ⁊ orphani ⁊ vi/ due: adiecit solūmodo de vidua: Non pignerabis vestem vidue:

Deut. 24. c. On declinabis (Questio. XLIII.
n iudiciū aduenę ⁊ orphani et viduę:
Al. † vesti/ mentum Nō pignerabis † vestē viduę: Cur
non ait: ⁊ nō pignerabis vestimentū eoꝝ?
Quę em̄ causa est: vt triū istoꝝ iudiciū de/
clinare vetuerit: pignus autē auferri vesti/
mentū solius viduę nō ⁊ illoꝝ: nisi qꝛ iudi/
cia oīm facienda ꝓpterea cōmēdauit: quia
nō habent a q̄bus defendant̄: siue aduena/
qꝛ in terra aliena est: siue orphan⁹. i. pupil/
lus/ qꝛ parentib⁹ caret: siue vidua/ quia ma/
ritū nō habet: Pignus vero cū ꝓhibet ve/
stimentū auferre viduę/ puto qđ satis ele/
ganter admoneat eas vere dicēdas esse vi/
duas: q̄ etiā pauperes sunt. Id em̄ ⁊ apłus
1. timoth. 5. a. euidēter ostēdit vbi ait: Si q̄ autē vidua fili/
os ⁊ nepotes habet/ discat ꝑmū domū suā
pie tractare: ⁊ mutuā vicē parētib⁹ reddere:
hoc em̄ acceptū ē corā dn̄o. Quę aūt vere
vidua est ⁊ desolata sperabit in dn̄m ⁊ per/
sistet in oratiōibus nocte et die. Hanc vere
viduā dixit q̄ nō habet a q̄bus sustentetur:
quia non solum viro/ sed etiā posteris atqȝ
omni ope destituta est: Diuitē quippe nō di
ceret desolatā. Pauperi itaqȝ pign⁹ non est
auferendū vestimentū. Nā ⁊ hoc ipso q̄ ve/
stimentū ꝓhibet auferri/ pauperē ostendit.
Neqȝ em̄ creditor nō potius auferret argen
tum/ vel si q̄d aliud/ q̄ vestimētū. Porro si
occurrerit animo/ q̄d si multa habeat vesti/
menta nō necessaria/ sed sup̄flua: quō intel/
ligitur vere vidua? Hoc ē nō solū desolata
verūetiā q̄ in delitijs agit: quā subiecit di/
cens: Quę autē in delitijs agit: viuēs mor 1. timoth. 5. a.
tua est. Et hāc quippe opposuit tanq̄ ccon/
trario vere viduę: tanq̄ talis non sit vera
vidua. Quęcūqȝ autē diuites alias nupti/
as experiri noluerūt: cōtinentia in eis lau/
datur/ nō desolatio cōmēdat̄. Hę q̄ppe ma/
ritis tm̄ viduate sunt: nō alijs rebus.

Que derelinq̄: ⁊ q̄bus ꝑcipiat:

Quod admonet (Questio. XLIIII. Deut. 24. d.
q vt in messe oblitū manipulū nemo
colligat: et oliuā vel vuā relictā ne/
mo repetat diligētius neglecta colligere: et
dicit egentib⁹ dimittēda: Occurrit forsitan
cogitationi: quid si hęc quę ab agroꝝ dn̄is
dimittūt̄/ nō egētes sed improbi colligāt?
Sed cōsiderandū primo illū misericordiā
facere q̄ hoc animo dimittit/ vt egentes ha
beant qđ dimittit̄. Deinde cū hęc ipso ꝑci/
piunt̄/ simul etiā admonent̄ hi qui nō indi/
gent ista nō quęrere. Qđ si vo q̄sierint q̄d
aliud q̄ res alienas: et qđ graui⁹ ē pauperū
inuadere iudicādi sunt? Vtriqȝ ergo cōmo
nent̄ his ꝑceptis: ⁊ quoꝝ agri sunt/ vt mise/
ricorditer ea relinquāt: et qui indigētes nō
sunt/ vt inde se abstineant: quādo vtrumqȝ
dicitur: et a quibus dimittenda sunt: ⁊ qui/
bus dimittenda sunt.

Quis intelligat̄ iudicare cū di/ citur: Si autē fuerit altercatio in/ ter homines ⁊ accesserint ad iudi/ cium ⁊ iudicauerint ⁊c̄. Qō. XLV.

I autē fuerit altercatio inter hoīes Deut. 25. a.
s ⁊ accesserint ad iudiciū et iudicaue/
rint ⁊ iustificauerint iustū: Iudices
intelligendi sunt iudicare: non illi qui dicti
sunt altercationē habere. Deinde sequitur:
Et repꝛhēderint impiū: ⁊ erit si dignus fue/
rint plagis qui impie agit: cōstituent eū in
ꝯspectu iudicū: ⁊ flagellabūt eum ante sm
ipietatē ei⁹ numero q̄draginta flagellabūt
eū: nō apponēt. Si autē apposuerint flagel/
lare eū sup̄ has plagas plures/ deturbabit̄
frater tuus corā te valde. Aduertendū est
cū ea peccata plagis emendanda pręcepit

q̄ digna nō sunt mortis supplicio vindica/
ri/et hoc tā paucis plagis:eū tñ q̄ cędit ap/
pellauit impiū vel impie agentē/vt noueri
mus nō sicut plurimi loquunt̃ locutas esse
scripturas q̄s incuriosius legim⁹: cū puta/
mus adulteriū nō esse impietatē:q̄ȝ in ho/
minē videt̃ peccasse q̄ hoc fecerit:cum illud
pctm̄ morte plecti iubeat lex:ꝛ his peccatis
grauiores esse dixim⁹ impietates/ cum sint
earū quędā q̄ p flagella plagis q̄draginta
puniunt̃. Est itaq̧ leuis impietas q̄ verbe/
re digna est: ꝛ est grauior q̄ morte digna ē:
Ita etiā illa pctā q̄ nō in deū/ s̄ in hominē
vident̃ admitti sunt morte digna: quędam
Al. † venia sunt alia correptiōe/ seu verbere/seu † pęna
faciliore. Ita eñ locutos esse septuaginta
interp̄tes cōstat: vt etiā illius q̄ plagis di/
gnus est impietatē vocauerint.

Quomō frater defuncti fratris vxorem ducat: Questio. XLVI.

A Al. † habi/tauerint Deut. 25. b. Si aūt † habuerint fratres in vnū:et
mortuus fuerit vnus ex eis: semen
autē nō fuerit ei/ vxor defuncti fra/
tris nō alteri nubet appropianti: Frater vi/
ri eius intrabit ad eā:ꝛ accipiet eā sibi vxo/
rem:ꝛ cohabitabit ei. Et erit infans q̄cunq̧
natus fuerit/constituet̃ ex defuncti noīe: et
nō delebit̃ nomen ei⁹ ex isrl̄. Videt̃ hoc p̄ce/
pisse lex de fratris vxore ducēda/ nō ob ali/
ud nisi vt semen suscitet fratri qui sine libe/
ris defunctus est. Qđ aūt ait: constituet̃ ex
defuncti nomie: ꝛ nō delebit̃ nomē eius ex
israel.i.nomē defuncti : ex hoc videt̃ dictū:
vt ille qui nascit̃/hoc noīe appelletur q̄ ap/
pellabat̃ defunctus:cui quodāmodo ꝑpa/
gatur. Unde nobis visum est magis scd̄m
adoptionis morē/soluere in euāgelio quę/
stionem de duobus patribus ioseph: quo/
rum vnū cōmemorat matthę⁹: eū scilicet q̄
genuit ioseph:alterū lucas / cuius fili⁹ erat
ioseph: qm̄ nullius eoꝝ nomē ioseph accę/
pit: Nisi forte hoc dictum est : constituetur
ex defuncti noīe:nō vt eius nomē accipiat/
sed vt ex eius noīe.i. tanq̄ filius:nō ei⁹ cui⁹
semine est genitus /sȝ illius defuncti cui se/
men suscitatū est hęres constituat̃. Qđ eñ
additū est: Et nō delebit̃ nomē eius ex isrl̄:
pōt ita intelligi:nō q̄ȝ nomē eius puer cōse/
quēter accipiat/sed q̄ȝ ille nō sine posterita/
te mortuus esse videbitur:ꝛ ideo permanet
eius nomē: hoc est memoria. Neq̧ eñ etiā
si ip̄m filiū genuisset/nomē suū ei fuerat im
positurus/ vt nomē eius nō deleret̃ ex isrl̄:
sed ex hoc vtiq̧ nō deleret̃:q̄ȝ non sine libe/
ris ex hac vita emigraret: ꝛ hoc iubet̃ in ei⁹
vxore frater eius implere/ qđ ille nō potuit.

Nā et si frater nō fuisset et ꝑpinquus duce/
bat vxorē eius qui sine filijs mortuus esset
ad suscitandum semen fratri suo : sicut fecit Ruth. 4. c.
booz ducendo ruth : vt semē excitaret pro/
pinquo suo cuius fuerat illa vxor/nec de il/
lo pepererat:et tamen qui de illa natus est
et nomine quidē defuncti cōstitutus est:q̄ȝ
filius eius est dictus: atq̧ ita factum est vt
nomen defuncti nō deleret̃ ex israel : nec tñ B
eius noīe appellatus est. Quę cum ita sint Soluit que/
abundātius duobus modis solui pōt euā/ stionē euan/
gelica q̄stio: vt vnus eoꝝ/q̄s diuersos com gelicā de duo/
memorāt mattheus ꝛ lucas/ita fuerit pro/ bus patrib⁹
pinquus alteri ad ducendā eius vxorē: vt ioseph
alios etiā sursum versus parētes atq̧ ma/
iores iste / alios ille habere potuerit. Nā si
fratrū filij fuissent/ vnuȝ habuissent auum:
qđ nō ita est: Nam scd̄m mattheū mathan
est auus ioseph: scd̄m lucā vero nō mathan/
sed mathath . Qꝫ si quisq̄ putet esse tantā
similitudinē noīs /vt ab scriptorib⁹ in vna
littera erratū sit/ vt fieret tam parua ꝛ pene
nulla diuersitas : quid de istorū patrib⁹ di/
cturus est? Nam scd̄m lucā mathath filius
fuit leui:scd̄m mattheū aūt mathan ex ele/
açar genitus inuenit̃: atq̧ ita inde sursum
versus diuersi sunt p̄res ꝛ aui:ꝛ deinde ma
iores vsq̧ çorobabel:qui fere est vigesimus
sursum versus ad ioseph apud lucā : apud
mattheū autē vndecim⁹. Qui ꝓpterea idē
ip̄e esse credit̃:quia pater eius apud vtrūq̧
euagelistā salathiel inuenit̃: q̄uis fieri po/
tuerit vt alius fuerit eodē nomine habens
eiusdē nominis patrē/cuius et ille habuit.
Nā et inde sursum versus diuersi sunt:aliū
quippe habet çorobabel auū apđ lucā/qui
est neri: aliū apđ mattheū q̄ est iechonias:
atq̧ inde superius nusq̄ est ꝯsonātia q̄usq̧
veniat̃ ad dauid:apud mattheū p salomo/
nem:apud lucā p nathan. Difficillimū aūt
videt̃ non fuisse aliquē ꝓpinquiorē qui du
ceret vxoreȝ fratris sui /q̄ eū q̄ ex dauid eēt
consanguineus tam longinquo gradu / nō
aliqua infra ꝓpinquitate coniūctus: cū sit
apud lucā dauid pene quadragesimus a io
seph:apud mattheū autem fere vigesimus/
septimus. Aut si ꝓpinqui ad vxores defun
ctoꝝ ducendas etiā illi quęrebant̃/ q̄ ex fę/
minarū sanguine ꝓpinquabāt:fieri potuit
vt esset aliquis ita ꝓpinquās q̄ ioseph ge/
nuerit de vxore ꝓpinqui sui/ q̄ sine liberis
discessit:ac si ei esset alter ex natura pater/al
ter ex lege:in quoꝝ patribus ꝛ auis ꝛ dein/
de maioribus/ideo nulla ꝓpinquitas appa
reret/q̄ȝ nō ex maribus/sed ex fęminis ꝓpin
q̄rēt. Ueruntamē si ita esset/ vt dauid aliqñ

vn⁹ pater occurreret: aut si quisq̃ potuisse contendat/ vbi ponimus q̃ cõsuetudo scri/pturę nõ est feminas in genealogia ꝑ ma/ritis ponere: sicut eas nullus euãgelista in/terposuit: Ubi eñ cõmemorant̃ mres/non ponunt̃ nisi cũ patrib⁹: ac p hoc aut ita pro/pinquior defuit ad vxorẽ defuncti sibi co/pulandã: vt origo cognationis a dauid re/peteret̃: aut adoptio fecit alterũ patrẽ quẽ posset habere ioseph.

1. Retract. ca.55.f. — Al. t morib⁹

Quomodo laudet̃ qui de deci/mis loquens dicit: Non dedi ex eis mortuo: Questio.XLVII.

Deut.26.d. Q Uid est q̃ inter illa quę iubet dicere hominẽ q̃ in dandis decimis ⁊ quę/cunq̃ dare vel impendere iussus est omnia mandata cõpleuit: etiã hoc cũ laude ⁊ cõmendatione sui dicere iubet̃: Non dedi ex eis mortuo. An p hoc ꝓhibet parentalia quę obseruare gentes solent?

Quid sit: Ite i dextera ⁊c. Questio.XLVIII

A Deut.28.b. NOn p̃teribis ab oib⁹ v̄bis q̃ ego mãdo tibi hodie/in dextera aut sinistra ire post deos alienos seruire illis. Queri potest quõ possit intel/ligi ire in dextera q̃ post deos alienos ierit seruire illis: cũ dextera in laude ponat̃: illõ autẽ nũq̃ laudabiliter fieri possit: Nã ⁊ qd̃ rep̃hẽdit̃ in via vitę q̃ declinat in dextera/ nõ ibi ea rep̃hendunt̃ q̃ dextera sũt/ s̃ ille q̃ declinat i ea.i. q̃ sibi arrogat q̃ dei sũt. Ido dr̃ in ꝓuerbijs: Non declines in dextera aut in sinistra. (Prouer.4.d.) Uias eñ q̃ a dexteris sũt nouit dñs: peruersę aũt sũt q̃ a sinistris. Ergo bonę sũt dexterę q̃s nouit dñs: Nouit eñ dñs vi/as iustoꝝ: sicut in psalmo legit̃. (Ps.1.) Cur ĝ dictũ sit: ne declines in dextera/cõsequẽter ostẽdit addẽdo: Ipse eñ rectos faciet cursus tuos. Absit aũt vt dexteras q̃s nouit dñs/ nege/mus esse rectas/ sed vt dixi declinare i eas est/non illi⁹ gratię/sed sibi tribuere velle qd̃ rectum est. Deinde vt dixi/ adiũgit ⁊ dicit: Ipse eñ faciet rectos cursus tuos: ⁊ omnia itinera tua in pace ꝑducet. Quapropter h̃ qd̃ isto loco deuteronomij de q̃ agim⁹ dictũ est: Nõ p̃teribis ab oibus v̄bis q̃ ego man/do tibi hodie/ i dextera aut sinistra ire post deos alienos seruire illis: nõ ideo dictũ est: q2 dij alij possunt etiã in dexteris accipi: s̃ aut terrena loca significata sũt: q2 ⁊ in dex/tera ⁊ in sinistra habebãt gẽtes alios deos colentes: aut hoc de dijs alienis separatim ꝓnunciandũ est: vt duo sint sensus: vn⁹ vi/delicet: Nõ p̃teribis ab oibus v̄bis q̃ ego mãdo tibi hodie dextera aut sinistra: s̃m il/lum sc3 i intellectũ quẽ supra exposui: Al⁹ aũt sit sensus/ ire post deos alienos seruire illis: vt ⁊ hic subaudiat̃: nõ p̃teribis ab oib⁹ verbis q̃ ego mando tibi hodie. Quẽ totũ sensũ si dicere velimus / supiora verba quę vtriq̃ sensui sũt cõmunia/ repetituri sum⁹: B vt quõ illic dicit̃: nõ p̃teribis ab oibus quę ego mãdo tibi hodie ire post deos alienos seruire illis. Prętereundo eñ a verbis quę mãdata sunt: etiã hoc fit vt eatur post deos alienos. Nõ eñ h̃ solũ mãdatũ ẽ: aut hoc so/lum p̃teriri deus nõ vult qd̃ mandauit: ne post deos alienos eatur: s3 oĩa q̃ mãdauit. Hoc tñ ita p̃cipue/ vt post generalitatẽ pre/cepti quo admonuit nõ esse p̃tereundũ ab oibus verbis mãdatoꝝ suoꝝ: etiã h̃ seorsũ cõmẽdare voluerit. Potest hoc qd̃ ait: dex/tera aut sinistra etiã sic intelligi: vt nec eoꝝ causa q̃ ꝑpter felicitatẽ appetunt̃/ nec eoꝝ quę propter infelicitatẽ fugiunt̃ ire mãda/uerit post deos alios. i. nec ꝑ his q̃ amant̃: nec ꝯtra ea q̃ odio habent̃ a dijs alijs auxi/lium esse poscendũ. Aut certe illo modo ve/luti consulant̃ quo ꝑsint vel placent ne no/ceant. Nam et de quibusdam scriptum est in psalmo: Quorũ os locutũ est vanitatẽ: (Ps.143.) ⁊ dextera eoꝝ dextera iniq̃tatis: ideo quia his reb⁹ optnant̃ fieri hominẽ beatũ/ qu2s ⁊ boni ⁊ mali possũt habere. Et ido dextera est iniq̃tatis: q2 iniq̃ sũt q̃ eã dexterã putãt. Nõ eñ est recte vera dextera: sed dextera ẽ eoꝝ quoꝝ os locutũ est vanitatẽ. Beatum dixerunt populũ cui hęc sunt: cũ post⁹ sicut moꝝ adiungit ⁊ docet: beatus populus cu/ius dñs deus ipsius. Hęc est vera dextera ęquitatis: nõ iniq̃tatis. Nõ est ergo eundũ post deos alienos: neq̃ i dextera/ vt existi/met hõ ex ipsis se fieri beatũ: neq̃ i sinistra: vt existimando ipsis aduersantibus se fieri miserum ad hoc eos colat vt auertat. Aut certe si dextera itelligamus ęterna/ sinistra vero tẽporalia bona: nec ꝑpter illa/ nec ꝑpt̃ ista eos colendos sancta scriptura hoc loco admonuisse credatur.

Quõ deuteronomion innuatur dictũ/ quasi secunda lex seu secun/dum testamentũ: Questio.XLIX.

Deut.29.a. h Ec verba testamenti qd̃ mandauit dñs moysi statuere filijs isr̃l in terra moab p̃ter testamẽtũ qd̃ testat⁹ est eis in † oreb: (Al.† choreb) ostẽdit vnde appellat⁹ sit liber deuteronomion / q̃si secũda lex: vbi magis illi⁹ repetitio est q̃ aliqd̃ aliud. Pauca eñ sũt q̃ ibi nõ sunt in eo qd̃ p̃mũ datũ est: nec tñ appellant̃ hęc duo testamenta: q̃uis ita hęc verba sonare videant̃. Utrũq̃ eñ vnũ est testamẽtũ qd̃ in ecclesia dr̃ vetus: Nã si

ꝓpter hec ꝟba duo testamēta dicēda cēnt: iā nō duo sed plura essent excepto nouo. Et in multis eñ locis scͥptura dicit testamētū:
Gen.17.b. sicut illud qđ factū est ad abraā de circūci-
Gen.6.d. sione: vel illud superius ad noe.

Si dñs negetur dedisse filijs israel oculos videre ⁊c. quō dicantur ergo vidisse signa ⁊c. Questio. L.

Deut.29.a. Et vos vidistis omnia q̄cunq̄ fecit dñs deus vester ī terra egypti corā vobis pharaoni et omib⁹ seruis ei⁹: et omi terre illi⁹ / tēptatiões magnas quas viderūt oculi tui / signa et prodigia illa magna: ⁊ manū validam: ⁊ nō dedit dñs deus vobis cor scire / ⁊ oculos videre / ⁊ audire aures vsq̄ in diē istā. Quō ḡ ait superi⁹: Uos vidistis tēptatiões magnas q̄s viderūt oculi tui: si non dedit dñs eis oculos videre: et aures audire? Nisi q̄ viderunt corpore: et corde nō viderūt: q̄ oculi dicuntur ⁊ cordis: ꝓpterea inde cepit: Et nō dedit dñs de⁹ vobis cor scire. Ad hoc ꝑtinent duo q̄ sequuntur et oculos videre / ⁊ aures audire. i. intelligere ⁊ obtēperare. Qđ vero dicit: Et nō dedit dñs deus vobis: nullo modo increpans et arguens hoc diceret / nisi ad eoꝝ q̄ culpam pertinere intelligi vellet: ne quisq̄ se ex hoc excusabilē putet. Simul eñ ostendit ⁊ sine adiutorio dñi dei eos intelligere ⁊ obedire nō posse oculis cordis / ⁊ auribus cordis. Et tñ si adiutoriū dei desit: nō ideo esse excusabile hois vitiū: qm̄ iudicia dei q̄uis occulta / tamen iusta sunt.

An vinū / et quantū secū tulerāt israelite? Questio. LI.

Deut.29.a. Et adduxit vos q̄draginta annis in deserto: nō inueterauerūt vestimenta vestra: ⁊ calciamēta vestra nō sūt attrita a pedib⁹ vr̄is: panē nō māducastis: vinū et siceram nō bibistis: vt sciretis / quia iste dñs de⁹ vester. Hinc apparet tantū vini in suis impedimētis potuisse portare israelitas / qñ exierūt de egypto / qđ possent cito ꝯsumere. Nam si omnino nihil secū tulisset
Exo.32.b. vnde esset illud de quo dictū est: Sedit populus manducare et bibere / et surrexerunt ludere? Nō enim hoc de aqua diceretur: cū et ipsius moysi manifestissima verba sint nō fuisse illam vocem principium belli / sed principium vini.

Quomō intelligēda sint verba illa: Nunq̄d est aliquis inter vos vir aut mulier ⁊c. Qō. LII.

Deut.29.c. Nunquid est aliq̄s inter vos vir aut mulier vel famulus vel tribus cui⁹ mens declinauit a domino deo vestro ire seruire dijs gentium illarum? Nequā est in eo radix rursum germinans in felle ⁊ amaritudine. Et erit cū audierit verba maledictionis hui⁹: ⁊ opinabitur in corde suo dicēs: † Sancta mihi fiāt: qm̄ in errore cordis mei incedo: vt nō simul perdat pctōrem et eū q̄ sine pctō est: nollet deus ꝓpitiari ei: sed tūc incendetur ira dñi dei: ⁊ zelus eius in homine illo: ⁊ adherebūt in eo omnia maledicta testamēti hui⁹ / q̄ scͥpta sunt in libro leg̃ hui⁹. Al.† Pax erit mihi
Ita dictū est: nunq̄d est in vobis / vt tanq̄ requirentē intelligamus: ne forte sit. Si q̄s autē esset / eum terruit vehementer: ne forte quisq̄ diceret in corde suo audiēs illa maledicta: sancta mihi sunt / id est / maledicta sancta mihi sunt: quoniam in errore cordis mei incedo. i. absit: vt mihi ista eueniāt: nō mihi sint hec mala / sed sancta. i. propitia et innoxia: qm̄ in errore cordis mei incedo: eundo scʒ post deos gentiū: ⁊ eis tanq̄ impune seruiēdo. Nō inquit erit sic: Non perdat simul pctōrē et eū qui sine peccato est. Tanq̄ diceret: Cauete ne cui vestrum talia ꝑsuadeat / qui talia cogitat. Nollet de⁹ propitiari ei: siue talia cogitanti: siue illi cui talia fuerint ꝑsuasa / sicut ipse opinatus est dicendo: sancta mihi sint: ⁊ quasi hoc modo auertēdo a se vim illi⁹ maledicti. Sed tunc accendetur ira dñi ⁊ zelus ei⁹ in homine illo: quando putauit eā se auertere istam corde suo dicēdo: Et adherebūt in eo omnia maledicta testamēti hui⁹ / que scͥpta sunt in libro legis hui⁹. Non possunt quidē omnia euenire vni homini. Non eñ etiam totiēs mori potest quot genera mortis hic dicta sunt: sed omnia dixit ꝓ quibuslibet: vt non sit imunis ab omnib⁹ cui euenerint aliqua eoꝝ q̄bus pereat. Qđ autē ait: vt nō simul ꝑdat peccatorē et eū qui sine peccato ē: qđ grec⁹ habet αναμαρτητον / nō sic accipiendū est / tanq̄ ab omi prorsus peccato mundum et immunē / hoc dixerit αναμαρτητον id est sine peccato: sed eum qui sine peccato esset: de quo loquebatur dñs in euāgelio: Si Joh.15.d.
nō venissem ⁊ eis locut⁹ nō fuissem / peccatum nō haberēt: nō vtiq̄ omne / sʒ hoc peccatū q̄ nō crediderunt in eū. Dicit etiā de⁹ Contra iulia-
ad abimelech de sara vxore abrae: Scio q̄ nū.li.3.ca.19.
mūdo corde fecisti hoc: nō vtiq̄ mūdū illi⁹ cor ita voluit intelligi: vt similis eis esset de
q̄bus dictū est: Beati mūdo corde: qm̄ ipsi Math.5.a.
deum videbunt: sed ab illo peccato de quo agebatur / mūdū cor habebat: quoniā q̄ntū ad ipsum pertinebat nō concupierat coniugem alienam.

Quō grā euidenter ꝓmittatur:

Deut.30.b. C circūpurgabit (Questio.LIII.
e dn̄s cor tuum: ⁊ cor ſeminis tui dili/
gere dn̄m deū tuū ex toto corde tuo
et ex tota anima tua/ vt viuas tu. Euidens
pollicitatio gratie: Promittit em̄ de⁹ ſe eſſe
facturū/ qd̓ ſolet iubere vt fiat.

Quō facilitas legis ſuadeatur:

Deut.30.c. Uia mandatum (Questio.LIIII.
q hoc qd̓ ego mando tibi hodie/nō eſt
ſupra moduꝫ/ neqꝫ longe abs te eſt:
non in celo eſt/ dicens/ id eſt vt dicas/quis
aſcēdet nobis in celū ⁊ accipiet nobis illd̓:
⁊ audiētes illud faciem⁹? Neqꝫ trans mare
eſt/dicēs.i. vt dicas/quis tranſfretabit no/
bis trans mare/⁊ accipiet nobis illud: ⁊ au/
audiētes illud faciemus? Prope eſt verbū
hoc valde in ore tuo ⁊ in corde tuo: ⁊ in ma/
Roma.10.b. nibus tuis facere illud. Hoc eſſe verbū fidei
dicit apl̄s/ qd̓ ad nouū ꝑtinet teſtamentū.
Sed queri poteſt: cur ea ſuperius mādata
dixerit q̄ ſcripta ſunt in libro legis hui⁹: niſi
quia his omnibus ſpiritalia ſignificant̄ ad
nouū teſtamentū ꝑtinentia/ſi bene intelli/
gantur? Itē queri poteſt: cur hic qd̓ hic po/
ſitum eſt: neqꝫ trans mare eſt: vt dicas quis
trāſfretabit nobis trans mare ⁊ accipiet no
Ibi.z. bis illd̓: apoſtolus dixerit: Quis deſcen/
det in abyſſum: atqꝫ id exponēs adiūxerit:
hoc eſt chriſtum a mortuis reducere: niſi qꝛ
mare appellauit totā in hoc ſeculo vitā /que
morte trāſitur: vt quodāmodo mare finia/
tur/⁊ trans mare mors ipſa appellet̄: velut
trans iſtā vitā/ que maris vocabulo ſignifi
catur. Deinde qd̓ hic additū eſt: ⁊ in mani/
bus tuis: nō ait apoſtolus: niſi in ore tuo/⁊
in corde tuo. Et hoc vſqꝫ ad finē execut⁹ eſt
dicēs: Corde em̄ credit̄ ad iuſticiā/ore autē
cōfeſſio fit ad ſalutē. Merito qd̓ ex hebreo
tranſlatū eſt q̄tū a nobis inſpici potuit/nō
habet in manib⁹ tuis. Nec fruſtra tamē hoc
a ſeptuaginta interpretib⁹ additū exiſtimo:
niſi quia intelligi voluerūt etiā ipſas man⁹
q̄bus ſignificant̄ opera in corde accipi de/
Gal.5.b. bere: vbi eſt fides/ que ꝑ dilectionē operat̄.
Nā ſi forinſecus ea que deus iubet manib⁹
fiant: ⁊ in corde nō fiant: nemo eſt tā inſul/
ſus qui p̄cepta arbitretur impleri. Porro ſi
charitas / q̄ eſt plenitudo legis dei habitet
in corde: etiam ſi manibus corporis quiſqꝫ
nō poſſit operari: pax illi eſt vtiqꝫ cū homi/
nibus bone voluntatis.

Qui ſint filij vituꝑabiles ſeu maculati: et quō grece dicant̄:

Deut.32.a. Eccauerūt nō ei filij (Questio.LV.
p vituperabiles: Quod in greco eſt
τεϰε μωμητα/ q̄dā interp̄tati ſūt h̓/ id ē filij
vituꝑabiles: q̄dā filij cōmaculati: q̄daꝫ filij
vitioſi. Un̄ nō magna q̄ſtio/imo nulla eſt.
Sed illud merito ad q̄rendū mouet: ſi gene
raliter dictū ē: peccauerūt nō ei: qm̄ qui pec
cat non peccat ei.i. nō deo nocet/ſ ſibi: quō
intelligēdū ſit: qd̓ in pſalmo legit̄: Tibi ſoli Ps.50.
peccaui: Et in hieremia: Tibi peccauim⁹ pa
tientia iſrael dn̄e. Et iterū in pſalmo: Sana Ps.40.
aīam meā: qꝛ peccaui tibi. Et vtrū h̓ ſit pec
care deo/qd̓ peccare in deū. Un̄ ait heli ſa/
cerdos: Si in deū peccauerit hō: q̓s orabit 1.Reg.2.e.
ꝓ eo? Dicā q̄ interim/ q̄d mihi i p̄ſentia vi/
deatur: Intelligēt fortaſſe aliq̄ melius qui
meli⁹ hec ſapiūt: aut etiā nos alio tp̄e q̄tū
adiuuerit dn̄s. Peccare in deū /ē in his pec Quid ſit pec/care in deū
care q̄ ad dei cultū ꝑtinēt. Nā hoc qd̓ cōme/
moraui nihil aliud indicat. Sic enim pecca
bant filij heli: q̄bus hoc pt̄ eoꝝ dixit/ſic ex/
iſtimandum peccari etiā in hoīes q̄ ꝑtinent
ad deū. Nā hoc de⁹ legit̄ dixiſſe ad abime/
lech de ſara: Propterea peꝑci tibi ne pecca Gen.20.b.
res in me. Peccare autē in dn̄o: vel potius Quid ſit pec/care in dn̄o
peccare in dn̄m: niſi forte alicubi ſcriptū oc/
currat qd̓ huic ſenſui reſiſtat: hi mihi videt̄
nō imerito dici: qui piā penitentiā pcti ſui
nō agūt vt glorificet̄ ignoſcēs dn̄s. Cauſā
q̄ppe reddēs dauid: cur dixerit: Tibi ſoli pec Ps.50.
caui/⁊ malū coram te feci: ſubiecit ⁊ ait: Ut
iuſtificeris in ſermonib⁹ tuis ⁊ vincas cum
iudicaris. Siue cū dicit de⁹: Iudicate inter Eſaie.5.a.
me ⁊ vineā meā: ſiue de dn̄o ieſu chriſto in/
telligat̄/ q̄ ſolus x̄iſſime dicere potuit: Ue/ Joh.14.d.
nit em̄ princeps mundi: et in me non habet
quicq̄.i. quicq̄ pcti/quod morte ſit dignū:
ſed vt cognoſcat mundus/qꝛ diligo patrē:
⁊ ſicut mandatū dedit mihi pater/ſic facio:
ſurgite eamus hinc: Tanq̄ diceret: Etiaꝫ ſi
leuiſſima pctā mortꝪ ſupplicio pſequat̄ pri/
ceps mūdi: ⁊ in me nō habebit q̄cq̄: ſ ſurgi/
te eam⁹ hinc.i. vt patiar: qꝛ in eo ꝙ patior/
volūtatē impleo patris mei: nō penā ſoluo
peccati mei. Et qd̓ hieremias ait: Tibi pec/
cauimus patiētia iſrael: dn̄o vtiqꝫ ſupplici/
ter dicit̄ in penitētia cū ſpe ſalutis ⁊ venie.
Et qd̓ dictū eſt: Sana animā meā: quia pec
caui tibi: hoc idem agitur /vt deus ignoſcē/
do glorificetur: quia magna eſt eius miſeri/
cordia ſup ꝯfitentes ſibi ⁊ redeuntes ad ſe:
qui dicit ſe nolle mortē pctōris ſed tm̄ vt re/ Ezech.33.a.
uertat̄ ⁊ viuat. Hinc ⁊ ipſe dauid: non ſolū
in pſalmo/ verumetiā cū euꝫ deus argueret
per ꝓphetā: nō ſine ſpe propitiationis do/
mini reſpōdit: Peccaui domino. Medico 2.Reg.12.d.
em̄ vulneratus videtur quodāmodo / q̄ vt
ſanetur ſe ſubdit manibus medici: vt in eo

medicine opus impleat. In hoc autē cantico guidebat ꝓpheta futuros quosdam qui sic fuerāt peccaturi deū offendēdo magnis iniquitatibus suis: vt nec penitentiā agere vellēt: ꝛ ad deū redire vt sanarent. De quibus etiā alibi dr̄: Qm̄ caro sunt/ ꝛ spiritus ambulans ꝛ nō reuertens. Potest etiam sic intelligi/ peccauerūt: nō ei sm̄ id qđ nō ei nocuerūt peccato suo/ sed sibi. [Ps. 77.]

Quid significatiōis habeat benedictio moysi qua bn̄dixit israel: Questio. LVI.

A [Deut. 33. a.] Et hec benedictio qua benedixit moyses hō dei filios israel: priusqꝫ defungeretur. Et dixit: Dn̄s ex sina venit: ꝛ alluxit ex seir nobis: festinauit ex mōte pharan cū multis milibus cades. Ad dexterā eius angeli cum eo/ ꝛ pepercit populo suo: Et oīs sanctificati sub manus tuas: ꝛ hi sub te sunt. Et accepit de verbis ipsius legem quā mandauit nobis moyses/ hereditatē congregationis iacob: ꝛ erit in dilecto princeps: cōgregatis principibus populoꝝ simul cum tribubus israel. Non negligenter ꝑtereunda est ista ꝓphetia: Apparet quippe ista benedictio ad nouum populū pertinere quem dn̄s christus sanctificauit: ex cuius persona ista dicunt a moyse: nō ex persona ipsius moysi: qđ in cōsequētibus euidenter apparet. Nam si propterea dictū est: Dn̄s ex sina venit: quia in mōte sina lex data est: qd sibi vult qđ seqꝛ: et alluxit ex seir nobis: cum seir mons idumee sit vbi regnauit esau? Deinde cū moyses filios israel benedicat his verbis: sicut scriptura prędixit: quomō idem dicit: ꝛ accepit de verbis ipsius legē quā mandauit nobis moyses? Nimiꝝ ergo ꝓphetia est vt diximus populū nouū christi gratia sanctificatum ꝓnuncians: ideo sub nomine filioꝝ israel: quia semen est abraā: hoc est filij sūt ꝓmissiōis: et interptatio ei⁹ est/ vidēs deū.

B Dn̄s ergo qui ex sina venit christus intelligēdus est: qm̄ sina interptatur/ temptatio: Uenit ergo ex tēptatione passionis crucis mortis. Et alluxit ex seir. Seir interpretat pilosus: qđ significat peccatorē: Sic eñ natus est esau odio habitus: sed quoniaꝫ qui sedebant in tenebris ꝛ in vmbra mortꝭ: lux orta est eis: adeo alluxit ex seir. Simul etiaꝫ nō absurde intelligitur esse ꝑdictū ex gentibus que significantur per nomen seir: quia mons est pertinens ad esau venturā gratiā christi populo israel. Ut dicit apostolus: Ita ꝛ hi nūc nō crediderūt in vestra misericordia: vt ꝛ ipsi misericordiā consequātur. Ipsi ergo dicūt: alluxit ex seir nobis: ꝛ festinauit ex mōte pharan: id est ex mōte fructifero: Id eñ interptat pharā/ quo significatur ecclesia cū multis milibus cades. Et mutata interptat cades/ et scitudo. Mutata sūt ergo multa milia ꝛ sanctificata ꝑ gratiā cū qbus venit christus ad israelitas postea colligēdos. Sequit ꝛ dicit: Ad dexterā eius angeli cum eo. Hoc nō indiget expositione. Et pepercit inqt ꝑplo suo: donans remissionē peccatoꝝ. Inde ad ipsū cōuertit sermonem atqꝫ ait: Et oēs sanctificati sb manus tuas: ꝛ hi sub te sunt: Nō vtiqꝫ subijcientes ꝛ suā iusticiā volentes cōstituere/ sed agnoscentes gratiā vt iusticie dei subijciant. Et accepit inqt de verbis ipsi⁹ legē: ꝑls vtiqꝫ de q ait: Et pepercit pplo suo. Accepit ꝙ de vbis ipsi⁹ legē: quā mādauit inquit nobis moyses: hoc est ꝑls eius de verbis ei⁹ accepit legē: quia de doctrina ei⁹ intellexit legē eāipsam quā mādauit nobis moyses. Ipse quippe ait in euangelio: Si crederetis moysi: crederetis et mihi: de me eñ ille scripsit. Nō eñ accepit ꝑls ille legē quā nō intellexit: sed tūc accepit qñ intellexit de vbis ei⁹/ carens velamine veteri cōuersus ad dn̄m. Hanc dicit hereditatē cōgregationis iacob: ꝙ intelligenda est nō terrena/ sed celestis: nō temporalis/ ꝑ eterna. Et erit inqt in dilecto princeps: ipse vtiqꝫ in dilecto ꝑplo erit princeps dn̄s iesus: congregatis principib⁹ ppłoꝝ. i. gentiū simul cū tribub⁹ israel: vt impleatur qđ supra dictū est: Letamini gentes simul cū populo eius: quia cecitas ex parte israel facta est: donec plenitudo gentiū intraret: ꝛ sic omnis israel saluus fieret.

[Gen. 25. c.] [Esaie. 9. a.] [Roma. 11. d.] C [Roma. 10. a.] [Iohel. 2. c.] [Ioh. 5. g.] [Roma. 11. c.]

Quomodo de ioseph benedicens dicat: Primogenitus/ tauri pulchritudo ei⁹ ꝛc. Questio. LVII.

Cum ioseph benediceret ait inter cetera: Primogenitus tauri pulchritudo eius. Qđ non ita legendū est: tanqꝫ diceret/ primogenitus tauri: sed cum sit primogenitus: pulchritudo eius pulchritudo tauri est: propter crucis cornua de domino intelligitur figuratū. [Deut. 33. c.]

Sctī augustini hipponeñ epī/ Questionū liber qntus sup deuteronomion/ explicit.

Sexti libri questionū super iosue/ sancti augustini/ recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponesis epi/ liber sextus qstionum super iosue incipit.

Quomo moyses in gratia probetur defunct9 dicedo: Sicut era cum moyse etc. Questio. I.

Dominus dicit ad iesu nave: Et sicut eram cu moyse: ita ero et tecu. Non soluz aute hoc testimonio/ sed etia in deuteronomio multis documentis approbat moyses ita defunctus/ vt dei famulus et deo placens: quis in eo illa vindicta copleta sit/ ne terra promissionis intraret. Ex quo dat intelligi dnm etia bonis seruis suis in aliquo succensente et tpaliter vindicare: et tn in eorum habere numero q sut in domo eius vasa in honore vtilia dno: quibus daturus est promissa sanctorum. Josue.1.a. 2.timoth.2.d.

Quomodo: Si dns erat cu ipso iosue/ seu iesu naue: ipse alit disposuit q euenit: Questio. II.

Questio e/ quo posteaq locut9 e dominus ad iesum naue exhortas et cofirmans eu/ seq promittens cu illo futuru: madauerit ide iesus populo p scribas vt pepararet cibaria q post tres dies iordane fuerat trasituri: cu inueniant post multo plures dies trasisse iordane. Cu em hec pplo madasset/ misit exploratores i hiericho: qm iordane traiecto ipa prima ciuitas occurrebat. Illi aute diuerterunt ad raab mulierem fornicaria: et ab illa occultati atq a rege qsiti et minime inueti/ eade dimittete illos p fenestra/ et monete vt triduo laterent in montanis/ qttuor dies vident esse psupti: inde postea q nuciauert q circa illos gesta fuerint/ promouit iesus cu pplo vniuerso de loco vbi erat diluculo: Qui cu venissent ad iordane diuerterit et mansit: tuc rursus ppls admonet vt post triduu se pepararet trasire iordanem arca dni precedete. Hinc q intelligit humana fuisse dispositione qua fecit pplo nunciari: vt cibaria pparet tanqz post tres dies moratu fluuiu transituri. Potuit em hoc sicut ho sperare fieri posse: si exploratores celeriter reuertissent. Quib9 tardantib9 intelligitur: quis scptura tacuerit: ex diuina dispositioe cetera impleta: vt iaz incipet apud pplm glorificari iesus et ostedi/ q cu illo dns esset: sicut fuerat cum moyse. Nam et hoc illi dicitur fluuiu trasituro / sicut scriptu est: Et dixit domin9 ad iesum: In die isto incipia Josue.1.c. Al. meretricem

exaltare te corā omnib⁹ filijs israel: vt sciāt qm̄ sicut eram cū moyse/ sic ero et tecū. Nec incredibile debet videri etiaȝ illos cū qbus de⁹ loquebaꝛ aliqd ex humana dispositione agere voluisse in q̄ sibi deū tñ siderēt eē rectorē: corūq́ʒ ex illꝰ a quo regebanꝛ ꝓuidentia consilia fuisse mutata. Nā ꝛ moyses ipse vtiq́ʒ tanq̄ʒ hō putauerat esse faciendū vt causas ppl̄i sic audiret: quemadmodū et sibi/ ꝛ illis onus intolerabile subeundo ꝓdesse nō posset: eiusq́ʒ dispositio diuinitus: et hocipsum socero eius suggerente et monente: atq́ʒ hanc admonitionē deo approbante mutata est.

Quare de longe iubeanꝛ arcā ꝑcedere: et quō colūna nubis non amplius ꝑcessit: Questio. III.

Josue. 3. a. Scribe ꝑplo dicūt: Cū videritis arcā testimonij dn̄i dei vestri: et sacerdotes vestros ꝛ leuitas tollentes eam ꝓficiscimini de locis vestris: ꝛ ite post eam: sed longū interuallū sit inter vos ꝛ illā: q̄ʒtum duo milia cubitoꝝ stabitis ne propinquetis ei vt sciatis viā quā ibitis in eā. Nō eñ abistis viā ab hesterna et nudiustertiana die. De longe iussum est arcā ꝑcedere vt posset a ppl̄o videri. Tam grāde q̄ppe agmē si post eā ꝓximū ꝑgeret: nō eā videret ꝑire: nec nosset q̄ seq̄reꝛ. Ex h̄ aūt facto itelligendū ē q͛ colūna illa nubis q̄ solebat mouēdis castris signū dare ꝛ iter ondere/ iā recesserat: nec eis apparebat: hinc factū vt etiā triduū illud ex humana dispositiōe ꝑdiceretꝛ. Nūc ergo duce iesu arcā dn̄i sequunꝛ nube subtracta/ tāq̄ʒ velamine ablato. Jordanis aūt plen⁹ erat ꝑ totā crepidinē suā: sicut i dieb⁹ messis tritici. Hoc incredibile videꝛ regionibus nr̄is. Ibi autē sicut ꝑhibēt q̄ nouerūt: in initio veris ē messis tritici. Tūc autē ille fluuius repleꝛ amplius q̄ʒ ꝑ hyemem.

Quō lapides dicanꝛ memoriale in eternū cum filijs israel futuri: Qō. IIII.

Josue. 4. a. Et erunt vobis lapides isti memoriale filijs isrl̄ vsq́ʒ in eternum. Quō in eternū: cū celū ꝛ terra

Math. 24. c. trāseāt: An qm̄ eternū aliqd significāt hi lapides/ cum ipsi eterni esse nō possint: Vel q́ʒ possit qd̄ in greco εωσ τόυ αιωροσ dicit latine: ꝛ vsq́ʒ in seculū: qd̄ nō est consequens vt intelligatur eternū.

Quomodo arca dicaꝛ testamenti et testimonij: Questio. V.

Josue. 4. c. Et dixit dn̄s ad iesum dicēs: Mādā sacerdotib⁹ portātib⁹ arcā testamēti testimonij. Solet dici arca testamēti/ vel arca testimonij: nūc dicta ē arca testamēti testimonij: vt nō solū arca/ sed etiā ip̄m testamentū/ appellaretur testamentū testimonij. Hinc eñ dicit apl̄s: Nunc autē sine lege iustitia dei manifestata ē/ testimoniū habens ꝑ legē ꝛ ꝓphetas. Rom. 3. c. In cuiusdā eñ rei alteri⁹ venture testimoniū datū fuerat illud quod dicꝛ testamentū vetus.

Quomodo filij israel iubentur circūcidi iterum: Questio. VI.

Dixit dn̄s ad iesum: Fac tibi ipsi cultros de petra acutos: vl̄ sicut habet grec⁹: de petra acuta: et sedēs circūcide filios isrl̄ iterū. Josue. 5. a. In hoc ꝑcepto q̄riꝛ cur dixerit/ iterū. Nō eñ vn⁹ hō bis circūcidendus erat: sed q᷑ vn⁹ ꝑplus erat in qbusdā circūcisus: i qbusdā nō circūcisus: ideo dictū ē iterū/ vt circūcisus iteꝝ circūcidereꝛ/ nō hō: sed ꝑpls. Nā ꝛ sequētia id ostēdūt. Dicit eñ scriptura: Et fecit iesus cultros petrinos sibi ipse acutos: ꝛ circūcidit filios israel i loco q̄ vocaꝛ collis ꝑputioꝝ. Hoc autē mō circūpurgauit iesus filios israel: q̄ aliqñ fuerāt in via: ꝛ q̄ aliqñ incircūcisi erāt eoꝝ q̄ exierant ex egypto: oēs istos circūcidit iesus. Quadraginta eñ ꝛ duob⁹ ānis cōuersat⁹ ē israel in deserto mabdarich: ꝛ ideo incircūcisi erāt illoꝝ plurimi pugnatoꝝ q̄ exierūt de terra egypti: q̄ inobedietes fuerāt mādatis dei: in qbus ꝛ diffinierat dn̄s eis ne viderēt illi terrā quam iurauerat dn̄s patrib⁹ eoꝝ dare illis terrā fluentē lac ꝛ mel. Pro his autem substituit filios eorū q̄s circūcidit iesus: eo q͛ fuissent in itinere incircūcisi. Manifestuȝ est q̄ non oēs fuisse/ sed q̄sdā. Quidā eñ de egypto exeuntiū filij in illo ppl̄o incircūcisi erāt/ quos potuit circūcidere iesus illoꝝ. s. filios q̄ genuerūt in deserto ꝛ cōtēpserūt eos circūcidere: q͛ inobedietes erāt legi dei. Nulla itaq́ʒ causa ē cur hi q̄ putāt rebaptiçādos eos q̄ habēt christiani baptismi sacramētū/ hoc testimonio legis adiuuari se putent: q᷑ nullus his numero vn⁹ hō est circūcisus: s̄ ꝑplus q̄ iā fuerat in qbusdam circūcisus/ in qbusdā vero adhuc incircūcisus erat. Obuiat hereticoꝝ errori Et si aliq̄ mō id fieri posset vt bis deus circūcidi hoiem iuberet: nūqd possunt dicere ideo fuisse ꝑceptuȝ: q᷑ illi ab egyptijs fuerāt circūcisi: aut ab aliqb⁹ hereticis ab israelitaꝝ societate segregatis: Cū vero satis etiā appareat quare sit a deo dictū/ nullū hic possunt hoies erroris sui patrociniū reperire.

Utrū iosue se angelo ꝓstrauerit Questio. VII.

Josue. 5. d. Quando iesus vidit virū ꝯ se stantē euaginato gladio/ ꝛ eo respondente dicit: q͛ esset ꝑnceps militie virtutis dn̄i: ꝛ ꝓstratus in terrā dixit:

Quid p̄cipis tuo famulo? Quęri pōt vtrū angelo se prostrauerit/eiq̄ꝫ dixerit dn̄m: an potius intelligēs a quo missus fuerat ipsū dn̄m dixerit/eiq̄ꝫ se ꝓstrauerit. Erat autē sicut legit̄ iesus in hiericho: nō vtiq̄ꝫ in ipa ciuitate cuiꝰ muri nōdū ceciderāt: qd̄ mox futurū erat vt in eā possent intrare: sꝫ in agro ad eam pertinente: Nam interpretatio quę est ex hebręo sic habet.

Quō viri pro peccato achan seu achar dicant̄ cecidisse: Qō. VIII.

Josue. 7. Al. achar

Ex eo qd̄ factū est vt achan de tribu iuda furaret̄ de anathemate ciuitatis hiericho ꝯ p̄ceptū dn̄i: et ꝓpt̄ eiꝰ pctm̄ tria milia q̄ missa fuerāt in hai dederunt terga hostibꝰ: ꝛ occisi sunt ex eis triginta sex viri: ꝛ ꝓ illo grauiter territo iesus cū senioribꝰ se ꝓstrauit ad dn̄m: eiq̄ꝫ respōsū est: ideo factū esse/ q̄ꝛ peccauerit ꝑpls. Minatꝰ est etiā deus nō secum eis futurū/nisi abstulerint anathema de seipsis: ꝛ q̄ꝛ ostēsus ē qui fecerat: nec solus occisus ē/ sꝫ cū oībus suis: Quęri solet quō iuste ꝓ alterꝰ peccatis in alijs vindicet̄: maxime q̄ꝛ in lege dn̄s dixit: Deut. 24. c. nec patres ꝓ filiorꝫ/nec filios ꝓ parētū peccatis esse puniēdos: An aliud iudicātibus hoībus ē p̄ceptū: ne quēq̄ꝫ ꝓ altero puniāt: ꝛ dei iudicia nō sint eiusmodi: q̄ alto ꝛ inuisibili cōsilio suo nouit q̄tenꝰ extendat etiā tēporalē hominū pęnā: salubrēq̄ꝫ terrorem. Non eñ aliqd̄ duꝝ q̄ntū attinet ad vniuersi mūdi administrationē: ꝯtingit mortalibꝰ cū moriunt̄ q̄ꝛ q̄ꝫ morituri: ꝛ tñ apud eos q̄ talia metuūt disciplina sancit̄: vt nō se solū quisq̄ꝫ curet in ꝑplo: sed inuicē sibi adhibeāt diligentiā: ꝛ tanq̄ꝫ vniꝰ corporis ꝛ vniꝰ hoīs alia ꝓ alijs sint mēbra sollicita. Nec tñ credendū est etiā pęnis q̄ post mortē irrogant̄ aliū pro alio posse dānari/sed in his tm̄ rebus hāc irrogari pęnā q̄ finē fuerant habiturę/etiā si nō eo mō finirent̄. Simul etiam ostendit̄ q̄nta cōnexa sit in ꝑpli societate ipsa vniuersitas: vt non in seipsis singuli/sꝫ etiā tāq̄ꝫ ptes in toto existiment̄. Per vniꝰ igit̄ pctm̄ mortēq̄ꝫ paucorꝫ admonitus est ppl̄s vniuersus tanq̄ꝫ in corpore vniuerso quęrere qd̄ amissū est. Simul etiā significatū est q̄ntū mali fieret si vniuersa illa congregatio peccasset: q̄ꝛ ne vnꝰ q̄dē ita potuit iudicari/ vt ab eo possent ceteri esse securi. At vero si achan ab aliquo inuētus atq̄ꝫ cōprehensus et illiꝰ criminis reus ad iudiciū iesu fuisset adductꝰ: neq̄ꝫ putandū est hominē iudicē/ vel ꝓ illo / vel cū illo quēq̄ꝫ aliū q̄ societate facti eius minime teneret̄/ fuisse puniturū. Neq̄ꝫ eñ ei mādatū legis licebat excedere:

Al. attendit

Al. dei

qd̄ datū ē hoībꝰ ne iudicio suo qd̄ in hoīem hoī iussū siue pmissū ē/ alterū ꝓ alterꝰ pctō arbitret̄ eē plectēdū. Lōge aūt secretiore iusticia iudicat deꝰ: q̄ potēs ē etiā post mortē (qd̄ hō nō pōt) liberare vꝫ pdere. Uisibiles igit̄ afflictiōes hoim siue mortes q̄ꝫ his q̄bꝰ ingerūt̄ ꝛ obesse ꝛ ꝓdesse pn̄t: nouit dn̄s in occulto ꝓuidētię suę quemadmodū iuste q̄busq̄ꝫ dispenset/etiā cū aliorꝫ pctā in alijs videt̄ vlcisci. Pęnas vero inuisibiles q̄ non nisi nocēt ꝛ prodesse nō pn̄t: ita nullus deo iudice ꝓ alienis pctis luit: sicut hoīe iudice luere nullus nisi ꝓ sua culpa istas visibiles debet. Hoc eñ p̄cepit homini iudici deꝰ/in his q̄ ad humanū iudiciū ptinent iudicanda: qd̄ in suo iudicio facit ipe quo potestas nō aspirat humana.

Si dn̄s cremari iussit q̄ de anathemate furtū fecerat/ quomō lapidatus est: Questio. IX.

Merito q̄rit̄ cū dn̄s ꝓpt̄ illū q̄ de anathemate furtū fecerat p̄ceperit eū q̄ fuisset ostensus igni cremari: cur eū ostensū iesus lapidari potiꝰ a ꝑplo fecerit. Josue. 7. c. An ita eū mori oportuit: quēadmodū iesus q̄ ꝓpius dn̄m sequebat̄ vba iubētis intelligere potuit? Sic eñ alius quisq̄ꝫ non facile potuit. Unde magis quęrēdū est: cur lapidationē ignē appellauerit dn̄s / q̄ꝫ credendū iesum aliud fecisse q̄ꝫ iusserat dn̄s. Nā neq̄ꝫ ad intelligēdū verba dn̄i quisq̄ꝫ potuit esse sapiētior: neq̄ꝫ ad faciendū quisq̄ꝫ obedientior. Proinde ignis noīe pęnā potuisse significari/scriptura testis est in deuteronomio: vbi dicit̄ ad filios israel: Et eduxit vos Deut. 4. c. de fornace ferrea ex egypto: vbi vtiq̄ꝫ durā tribulationem intelligi voluit. Duę autem mihi causę occurrūt: nō vt ambę sint/sed vt altera ex eis/cur nō ille cū suis omnibꝰ euidenti igne crematus sit. Si eñ peccatū eius dn̄s tale esse iudicauit/qd̄ supplicio illo expiatum non puniret in ęternū ꝓpter ipsam expiationē ꝛ purgationē: cōgruēter illa pęna ignis nomen accepit. Neq̄ꝫ ad hunc intellectum quisq̄ꝫ tendere admonetur/si cuꝫ proprie visibilis ignis exureret / sed in eo quisq̄ꝫ remaneret quod aperte videbat impletum: nec aliquid vltra quęreret. Nūc vero cum propter dei verba et factum iesu a quo pręuaricari illa verba non possent/ rectissime dicitur etiam lapidationem ignem fuisse eleganter agnoscere illa pęna hominem/ne in posterum peccato illo interiret fuisse purgatum. Quod significāt etiā vasa in leuitico / que iubent̄ igne purgari. Si autē tale fuit illi pctm̄ ꝓpter qd̄ cum etiam

post istā vitam gehenna susciperet: ideo ie/
sus cum voluit lapidari: vt quod a domino
dictū est / igni cremabit: illud admoneret in
telligi qđ dñs faceret / non qđ ab ipsis esset
faciendū. Si eñ dixisset dñs: igni eū crema
bitis ꝛ oīa ei⁹: huic sensui locus nullus eēt.
Cū vero ita positū est / vt magis videat de⁹
qđ ei futurū esset ꝑdixisse ꝙ qđ ei ab hoīb⁹
deberet fieri ꝑcepisse / melius nō potuit fa/
cere iesus ꝗ diuina verba sicut tant⁹ ꝓphe
ta itellexit / ꝗ etiā hoc ipsū ꝓphetice fecit: ꝙ
vt illū lapidib⁹ poti⁹ ꝙ flāmis interimeret:
ne in illis ignib⁹ verba dñi viderent̄ īpleta:
ꝗ ob aliud dicta volebat intelligi. Nec mo/
uere debet / ꝙ nō ipm tm̄ / sed etiā oīa ꝗ sunt
eius / de⁹ cremāda igni ꝑdixerit. Sic eñ ait:
Igni cremabit / ꝛ oīa ꝗcūꝗ sunt ei. Oīa eñ
ꝗcūꝗ sūt ei / opa ei⁹ possūt intelligi ꝗ cū illo
1. Cor. 3. c. dixit cōcremāda: nō sicut dicit apl's de qui/
busdā opibus igne ꝯsūptis: ipse autē salu⁹
erit. Si hui⁹ pctm̄ ita intelligendū ē / vt etiā
eterno igne puniat̄ ꝑ filios ei⁹ ꝛ filias cū pe
corib⁹ ꝛ oībus ꝗ habebat: ppl's ꝗdē cū eū pu
niret simul lapidib⁹ obruit: non tñ hoc iudi/
cio humano / ſꝫ ꝓphetico spiritu fecit iesus:
siue ita intelligēs: oīa ꝗ sunt ei / vt nec filios
censeret exceptos lapidationis / etiā penā ꝑ
igne ingerēs: siue opa ei⁹ ꝗ post mortē deus
in illo fuerat crematur⁹: non solū ꝑ cetera ꝗ
illi erāt / verūetiā ꝑ filios ei⁹ significās: Nec
ideo sane credendū ē eos ꝑ pctō patris / a ꝗ
innocētes erāt / etiā post mortē supplicio in/
ferni ignis incensos. Mors ꝗppe ista ꝗ oēs
manet: ꝙꝙ de primo pctō veniat: tñ qꝛ ita
nati sum⁹ vt necessario moriēdū sit / accelera
Sap. 4. b. ta ꝗbusdā ē vtilis: Vñ legit̄ de ꝗdā: Rapt⁹
est ne malicia mutaret intellectū eius. Quo
ergo iudicio dei / vel misc̄dia fuerit irrogata
siue filijs ei⁹ / siue illis trigintasex viris cum
Al. t omnino ꝛ oēs ab ei⁹ pctō alieni fuerint / latet apđ eū
apud quē nō est iniquitas. Uerum illud in
promptu est qđ et ppl'm terribiliter oporte
bat querere qđ ꝛ admissum ē: ꝛ tanto vehe/
mētius timuerūt ceteri factū ei⁹ imitari / ꝙ/
to magis humana exhorret infirmitas: ꝛ in
tā magnū tamꝙ iustū populi odiū dari: et
eis que ad spem ꝓpagandi generis se reli/
cturum putabat peccato suo secū cōsūptis
suis posteris emori.

Quō deus insidias ꝑcepit fieri: Questio. X.

Josue. 8. a. Quod deus iubet lo/
quens ad iesum / vt cōstituat sibi re/
trorsus insidias. i. insidiantes bella/
tores ad insidiandū hostib⁹: hinc admone/
mur nō iniuste fieri ab his qui iustū bellū
gerunt / vt nihil hō iustus ꝑcipue cogitare
debeat in his reb⁹ / nisi vt iustū bellū susci/
piat: cui bellare fas est: Nō eñ oīb⁹ fas est:
Cū aūt iustū bellū susceperit / vtrū apta pu
gna / vtrꝫ insidijs vincat / nihil ad iusticiā in/
Que sint bel/la iusta terest. Justa autē bella definiri solēt ꝗ vlci/
scunt̄ iniurias: si ꝗ gens / vel ciuitas ꝗ bello
petēda ē: vel vindicare neglexerit qđ a suis
improbe factū ē: vel reddere qđ ꝑ iniurias
ablatū ē. Sed etiā hoc gen⁹ belli sine dubita/
Roma. 9. c. tiōe iustū ē qđ de⁹ imperat: apđ quē nō est
iniꝗtas: ꝛ nouit ꝗd cuiꝙ fieri debeat. In ꝗ
bello ductor exercit⁹ vel ipse ppl's / nō ipse tā
auctor belli / ꝙ minister iudicandus est.

Utrū (quia iosue fallere voluit et iussit) omnis voluntas fallen/di mendaciū dicat̄: Questio. XI.

Josue. 8. a. Esus mittens ad hai debellandum
triginta milia bellatorꝫ / ait ill': Uos
insidiabimini post ciuitatē: ꝛ nō lon
ge eritis a ciuitate: ꝛ eritis oēs parati / et ego
ꝛ ois ppl's qui mecū est accedem⁹ ad ciuita
tem: ꝛ erit cū exierint qui cōmorant̄ in hai
in obuiā nobis sicut antea: ꝛ fugiemus a fa
cie illorꝫ: Et cū exierint post nos abducem⁹
illos a ciuitate: ꝛ dicent: fugient isti a facie
nostra: sicut antea: Uos autē exurgetis de
insidijs: ꝛ ibitis in ciuitatē. Scđm verbum
istud facietis: Ecce ꝑcipio vobis. Querēn/
dum est: vtrū omnis volūtas fallendi ꝑ men
dacio deputanda sit: et si ita est / vtrū possit
iustū esse mendaciū quo ille fallitur qui di/
gnus est falli. Et si ne hoc quidē mendaciū
iustū reperit̄: restat vt ſm aliquā significa/
tionē hoc qđ de insidijs factū est / ad veri/
tatem referatur.

An gabaonite saccos super humeros suos / an super asinos suos accipiebant: Questio. XII.

Josue. 9. a. Quod gabaonite venerūt ad iesum
cū vetustis panib⁹ ꝛ saccis / vt puta/
rentur sicut finxerant de terra ve/
nisse longinqua quo eis parceret̄: Consti/
tutum eñ erat a dño: ne alicui terras illas
īnhabitāti parcerent ꝗ ingrediebant̄: Nō/
nulli codices ꝛ greci ꝛ latini habent: et acci/
pientes saccos veteres sup humeros suos:
alij vero ꝗ veraciores vident̄ / nō habēt sup
humeros / sed sup asinos suos. Similitudo
eñ verbi in greca lingua mēdositatē facilē
fecit: ꝛ ideo latina ꝙ exēplaria variata sūt.
ωμον quippe et ονον nō multū ab inuicē
dissonant: quorꝫ prius humerorꝫ nomē est:
posterius asinorꝫ. Ideo est autem de asinis
credibili⁹: quoniā se a sua gente longinqua
missos esse dixerūt. Vñ apparet eos fuisse le/
gatos: ꝛ ido magis in asinis ꝙ in humeris ne/

cessaria portare potuisse/ cum nec multi esse poterant: et nō solum saccos/ sed etiā vtres eos portasse scriptura cōmemorat.

Quō eisdē seruatū sit iuramētū: (Questio. XIII.

Josue. 9. b. Queri potest quō iurationē seruandā esse crediderint hebrei gabaonitis qbus ita iurauerant tanq̄ de longinq̄ terra venientib⁹: sicut illi mentiti fuerāt. Sciebāt eñ se debellandos si cognitum esset hebreis in ea terra eos habitare: quā ꝓmissam fuerāt ab habitantib⁹ †recepturi. Abentiētib⁹ ḡ q̄ de longinq̄ terra ad eos venissent iurauerunt eis israelite. Postea vero q̄ cognouerūt ibi eos habitare: vbi oēs q̄s inuenerāt s̄m dei p̄ceptū debellare oportebat: nolebant tñ frangere iurationē. Et licet eos mētitos esse didicissent: parcere maluerūt iurationis causa/ cum possent vtiq̄ dicere se tantū illis iurasse: quos eos esse crediderāt. i. de longinq̄ venientes. Cū vero aliud cognouerūt: p̄ceptū circa eos dñi implendū erat: vt sicuti ceteri expugnarenť. Deus autē hoc approbauit: nec parcentibus succensuit: q̄uis eñ nō interrogassent qui nam illi essent: ⁊ ideo eos illi fallere valuissent: Unde nō importune vtiq̄ credendi sunt: ⁊ si fallere holes ꝓ sua salute voluerūt: nō tñ fallaciter deū timuisse in pp̄lo ei⁹: ꝓpterea nec succēsuit dñs iurantib⁹ aut parcentib⁹ vt postea gabaonitas ipsos tāq̄ pp̄li sui holes de domo saul vindicauerit: sicut regnoꝝ ostēdit historia. Et qm̄ iuratio sic seruata est q̄uis in hominibus qui mentiti sunt / vt ad clementiam sentētia flecteret/ nō displicuit deo. Nam si ecōtrario iurasset aliq̄s se interfecturos/ q̄s gabaonitas in terra ꝓmissionis esse putauissent: et postea didicissent eos esse ab illa terra extraneos: ⁊ de longinq̄ ad se venisse: nullo mō arbitrandū est q̄ eos essent debellaturi causa iurationis implende: cū ꝓpter ipsam parcendi clementiā sanct⁹ dauid etiā post verba qbus se nabal interfecturū esse iurauerat vtiq̄ sciens quē fuerat interfecturus/ parcere maluit: nec in re duriore implere iuramentū: magis deo placere existimās Al. †intersiciendum si qd ira pturbatus ad †nocendū iurauerat nō fecisset q̄ si perfecisset.

Quō dñs inconsultus consulit: (Qō. XIIII.

Josue. 10. b. Cum obsessi gabaonite a regibus amorreoꝝ misissent ad iesum vt sibi subueniret: ita scriptura sequiť et dicit: Et ascēdit iesus a galgala ipse ⁊ ois pp̄ls bellatoꝝ cū illo ois potēs in fortitudine. Et dixit dñs ad iesum: Noli timere illos/ q: in man⁹ tuas tradidi eos: nō subsistet ex illis q̄sq̄ corā vobis. Ubi neq̄ ꝯsultus est dñs: vtrū eundū ad eos eēt: sed vltro suis recte subuenire volentib⁹ futurā victoriā p̄nūciauit. Sic ḡ posset q̄uis nō cōsult⁹ de ipsis gabaonit/ admonere q̄ essent: cū se lōginq̄s esse mētirenť: nisi ei placuisset illa iuratio/ q̄ subiectis parcere cogitet: Crediderāt eñ deo quē audierāt suo pp̄lo ꝓmisisse q̄ illas gētes subuerteret: eorūq̄ terrā obtineret: ⁊ hanc eorū fidē nō eos ꝑdendo remunerauit quodāmodo.

Quō iidem dicanť reges iebuseorū ⁊ amorreoꝝ: ⁊ reliqua que ibidem habenť: Questio. XV.

Josue. 10. a. Queriť quēadmodū rex ciuitat/ hierusalē adonisedech ⁊ ceteri q̄ttuor cū qbus obsedit gabaonitas s̄m septuaginta interpretes: p̄mo reges hiebuseorū cū ad eos obsidētes ꝯuenerūt: postea vero reges amorreoꝝ dicanť ab ipsis gabaonitis qui nūcios miserūt ad iesū/ vt eos de obsidiōe liberaret. Sicut autē inspicere potuim⁹ in ea interp̄tatiōe q̄ ex hebreo ē/ vtrobiq̄ amorreoꝝ dicunť: cū cōstet hiebuseoꝝ fuisse regē ciuitat/ hierusalē: q: ipsa ē dicta hiebus tanq̄ illi⁹ gētis metropolis: ⁊ septē gentes sepissime scriptura cōmemorat: q̄s ꝓmisit de⁹ exterminaturū se esse a facie populi sui: ex qb⁹ vna phibeť amorreorū. Nisi forte h̄ nomē vniuersale fuerat oim: aut poti⁹ maioris ptis: vt non vna/ sed plures in his septē h̄ noie tenerenť: q̄uis eēt etiā vna de septē/ q̄ amorreorū ꝓprie vocareť: Sic ē ps q̄dā q̄ ꝓprie dr̄ libya: q̄uis h̄ nomē vniuerse africe cōpetat: et ps quedā q̄ ꝓprie diciť asia: q̄uis asiā vel dimidiū terrarū orbem q̄dā/ vel alij tertiā partē orbis posuerūt. Nā cōstat q̄ ⁊ chananei tanq̄ vna gens in illis septē cōmemoranť/ ⁊ tñ vniuersa illa terra originaliter terra chanaan vocatur.

Quō doceať p̄ceptū dñi etiā si crudele videatur/ sine crudelitate perfici: Questio. XVI.

Josue. 10. g. Non dimisit in ea iesus q̄cq̄ spirās: sicut p̄cepit dñs moysi puero suo: et moyses similiť p̄cepit iesu: ⁊ sic fecit iesus: nō ē trāsgressus q̄cq̄ ab oib⁹ qb⁹ ꝯstituit dñs moysi. Propť h̄ nullo mō putāda est ista crudelitas/ q̄ nullū viuū i ciuitatib⁹ sibi tradit/ dimittebat iesus: q: de⁹ h̄ iusserat. Qui autē existimant hic deū ipm fuisse crudelē: ⁊ ꝓpť h̄ veteris testamēti verū deū fuisse auctorē nolūt credere: tam peruersa de opib⁹ dei q̄ de pctis hoim iudicāt: nescientes q̄d q̄sq̄ dign⁹ sit: ⁊ magnū putātes malū cū casura deijciunť/ mortalesq̄ moriunť.

Quō verum sit q̄d dicit: Et non erat ciuitas que nō erat tradita filijs israel: Questio.XVII.

Josue.11.d.

e T nō erat ciuitas q̄ nō erat tradita
filijs israel: Querit quō hoc verum
sit: cū nec tpibus postea iudicū/nec
tpibus regū oēs oino illarū septē gentiū ci/
uitates capere potuerint hebrei. Sz aut sic
intelligendū est: q̄ ad nullā ciuitatē bellan/
do accessisset iesus quā nō ceperit: aut certe
nulla nō capta est/scz earū q̄ in regionibus
supra cōmemoratis fuerūt. Enumerate sūt
eni regiones in q̄b⁹ fuerūt ciuitates/de q̄b⁹
facta ē ista cōclusio: Et oēs cepit in bello.

Quō cōfortatū dr cor inimicoꝝ vt obuiā irent ad belluz ad israel: Questio.XVIII

Josue.11.d.

q Uia p dñm factū (Questio.XVIII
est confortari cor eoꝝ vt obuiā irent
ad bellū ad israel/ vt exterminarent
ita vt non daretur eis misericordia: sed vt
exterminarent: sicut dixit dñs ad moysen.
Jta dictū est hoc per dñm factū confortari
cor eoꝝ: hoc est obdurari cor eorum sicut de
pharaone: quod diuino altoq̄ iudicio iuste
fieri minime dubitandū est: cū deserit deus
τ possidet inimicus: quod sic accipiendū est
quemadmodū et ibi. Sed hic aliud mouet:
quō dictū sit ad hoc eis cōfortatū cor: vt ex/
urgerent in bellū aduersus israel: τ ob hoc
eis nō p̄berēt misericordiā: q̄si p̄benda eēt
si nō bellarent: cū de⁹ p̄ceperit nulli eorū eē
parcendū: τ ob hoc gabaonitis pepercerint
quia se de longinqua terra venisse fingētes
eoꝝ iurationē tenuerant. Sed qm̄ q̄busdā
vltro p̄buerunt israelite misericordiā/cōtra
ꝯtra dei mandatū: ad hoc dictū esse intelli/
gendū est istos ita debellasse vt nō eis par/
ceretur: nec ab eisipsis israelite neglecto dei
mandato ad miscdiam flecterent. Qđ qui/
dem duce iesu/qui oia diligēter diuina pre/
cepta seruabat/ nō ē credēdū fieri potuisse:
verūtn̄ nec ip̄e istos tam cito deleuisset: nisi
cōspiratissime cōtrairent: atq̄ ita fieri pos/
set vt eis ab illo minime debellatis qui dei
p̄cepta implere curabant/remāsissent ad il/
lud tēpus q̄n eis possent parcere post mor/
tem iesu/q̄ nō tanta cura dei mādata facie/
bant. Nā τ adhuc eodē viuente q̄busdā illi
pepercerūt tm̄modo eos ditioni sue subiu/
gantes: quosdā vero nec vincere potuerūt.
Uerū hec nō illo duce facta sunt: sed cū iam
senex vacaret a bello tm̄modo eis tras di/
uidens: vt ipsi iā illo nō bellāte/ diuisas si/
bi terras partim iā hoste vacuas tenerent:
partim pugnādo caperēt. Et q̄ vincere ali/
q̄s minime potuerūt/ ꝓuidētie diuine fuis/
se opportune scpturaꝝ certꝰ apparebit locis.

Quō q̄ alia lr̄a habet/ de ascēsu pharaonis ab egypto tūc temporis narrentur: Questio.XIX.

e T nō pdidit⁺ effrem chananeū q̄ ha Josue.16.d.
bitabat in gacer: τ habitabat chana Al.† effraim et gare
neus i effrem vsq̄ in diē istū donec
ascendit pharao ex egypto τ cepit ciuitatez
τ incendit eā igni τ chananeos τ phereçeos
τ q̄ habitabant in gacer trāspunxit: τ dedit
eā pharao in dotē filie sue. Qđ de pharao/
ne rege dictū est: miror: si ꝓphetice dictū in/
telligere debem⁹: cū hec historia illis tpib⁹
cōscripta credat / q̄b⁹ erāt gesta illa recētia.
Quid autē magnū eligi potuit qđ prophe/
tice diceret/cū p̄terita narrent taceanturq̄
futura maiora: τ maxime necessaria? Proin
de potius existimandū est septuaginta in/
terpretes/ q̄ auctoritate ꝓphetica ex ipsa mi/
rabili cōsensione interptati esse p̄hibentur
hec addidisse: nō tanq̄ futura p̄nūciantes:
s̄ q: illo tpe ipsi erāt q̄ hec facta esse memi/
nerant τ in libris regnoꝝ legerāt. Etem̄ re/
gum tēporibus factū est. Qđ ideo credibi/
lius nobis visuz est: qm̄ inspexim⁹ interpre
tationē q̄ est ex hebreo: τ hoc ibi nō inueni/
mus: sicut nec illđ qđ dictuz est de hiericho
q̄ oça qui iā superasset incurrerit maledi/
ctum qđ dixerat iesus. Sic em̄ scriptū ē: Et
adiurauit iesus in illa die: Maledict⁹ hō q̄ Josue.6.d.
resuscitabit τ edificabit ciuitatē illā: in pri/
mogenito suo fundabit eam τ in nouissimo
suo iponet portas eius: hucusq̄ inuenit in
interp̄tatione q̄ ex hebreo. Jllđ autē qđ se/
quit: Et ita fecit oça q̄ ex bethel τ abirō pri/
mogenito fundauit eam: τ in se saluato no/
uissimo imposuit portas eius: hoc illic non
legitur. Unde apparet a septuaginta inter/
positū/qui factū esse nouerant.

Quō amorrei tributarij cōtra p̄ceptum domini effraim facti sunt:

e T amorreus p̄māsit (Questio.XX
vt habitaret in helon τ in salanon: τ Josue.17.
grauata ē manus effrem super eos:
τ facti sunt illis tributarij. Hec iā cōtra pre/
ceptum fiebant: τ adhuc viuebat iesus: sed
dux eorum in illis prelijs iam pre senectute
non erat. Propter hoc dictum est a domi/
no: Factum est vt confortaretur cor illoruz
qui simul conspirauerant ire in bellum con
tra iesum: ne ista illis misericordia prebere/
tur: etiam contra dei preceptum si reman/
sissent non expugnati: et senescente/siue de/
functo iesu relinquerent expugnādi a filijs
israel: qui eis contra preceptū domini pos/
sent parcere: quod ille non faceret.

Quomodo dicat: Et dedit dñs israel omnem terrã rc. cum multã nõ habuerint. Questio: xxi.

A Erito querit, cũ israel nõ solũ usq ad diẽ mortis iesu, verũetiã postea nõ eradicauerit gentes q terrã promissiõis tenebãt: quis ex parte illis debellatis in eadẽ pmissa hereditate cõsisterent: quõ intelligendũ sit qd dictuz est: Et dedit
Josue.21.d. dñs isrl omnẽ terrã quã iurauerat dare patribus: r hereditauerũt eam r habitauerũt in ea: r requiẽ dedit illis dñs in circuitu sicut iurauerat patrib⁹ eoꝝ: nõ restitit quisq ante faciẽ illoꝝ ab omnib⁹ inimicis eorũ: oẽs inimicos eoꝝ tradidit dñs eis: et manus eoꝝ non decidit ex omnibus verbis bonis quẽ locutus est dñs filijs israel, oĩa aduenerũt. Diligenter q vniuersa cõsiderãda sunt. Et pmũ videndũ qt gentiũ terra promissa sit israelitis. Septẽ quidẽ gẽtes assidue videntur cõmemorari: sicut in exodo legitur:
Exo.33.a. Et dixit dñs ad moysen: Vade r ascẽde hic tu r ppls tu⁹ quos eduxisti de terra egypti in terrã quã iuraui abraã, et isaac, et iacob dicens: Semini vro dabo eã: r simul mittã angelũ meũ: r eijciet amorreũ r cetheum et phereseũ r gergeseũ, r eueũ r hiebuseum et chananeũ. Harũ q septẽ gentiũ terrã videt de⁹ patrib⁹ pmisisse. Scriptũ est etiã in deu
Deut.20.c. teronomio multo expssius: Si autẽ accesseris ad ciuitatẽ expugnare eã, et euocaueris eos cũ pace: si qdẽ pacifica respõderint tibi r aperuerint tibi oẽs populi q inuenti fuerint in ciuitate erũt tibi tributarij r obedientes: Si autẽ nõ obedierint tibi, r fecerint ad te bellũ: et circumsedebis eã: r tradet eã dñs de⁹ tu⁹ i man⁹ tuas: r interficies omne masculinũ ei⁹ i nece gladij: pter mulieres et supellectilẽ, r oĩa pecora et oĩa q̃cũq fuerit in ciuitate: r oĩa vtẽsilia pdaberis tibi: r edes oẽm pdationẽ inimicoꝝ tuoꝝ quã dñs de⁹ tuus dabit tibi. Sic facies oĩb⁹ ciuitatib⁹ q longe erũt a te valde: q nõ sunt de ciuitatibus gentiũ istarũ. Ecce autẽ in ciuitatibus istis quas dñs deus tu⁹ dat tibi hereditare terrã eoꝝ: nõ viuificabis oẽm viuũ, s anathematizabis eos: cetheũ r amorreũ r chananeũ r phereseũ r eueũ r hiebuseũ r gergeseũ queãdmodũ mãdauit tibi dñs deus tu⁹. Et hic istarũ septẽ gẽtiũ terrã pmisã in hereditatẽ quã debellabis vsq ad internitionẽ eisdẽ gẽtib⁹ israelite possedest, manifestũ ẽ. Ceteras enĩ q lõginque extra istas gentes inuenirent, voluit fieri tributarias eoꝝ si nõ resisterẽt: si autẽ resisterent etiam ipsas interfici r in perditionẽ dari: exceptis pecorib⁹ r quẽ in prędã possent venire. Itẽ

B alio loco in deuteronomio ita legit. Et erit
Deut.7.a. cũ induxerit te dñs deus tu⁹ in terrã in quã intrabis hereditare eã, et abstulerit gentes magnas r multas a cõspectu tuo, cetheum r gergeseũ r amorreũ r phereseum r chananeũ r eueũ r hiebuseũ septẽ gẽtes magnas r mltas r fortiores vobis: r tradet eos dominus deus tuus in manus tuas: r pcuties eos, extermino exterminabis eos. Nõ dispones ad eos testamentũ: neq miserearis eoꝝ: neq matrimonijs iũgamini cum eis: filiam tuam non dabis filio eius: et filiam ei⁹ nõ sumes filio tuo rc. Proinde his atq alijs scripturarũ locis sepe ostendit harum septẽ gentiũ terras ita accepisse in hereditatem filios israel, vt non cũ eis qui easdẽ terras tenebant, sed p eis illic habitarẽt. Verũtamen in genesi nõ iste tm septẽ gentes: sed vndecim promittunt semini abrae. Sic
Gen.15.d. enĩ legit: In die illa disposuit dñs de⁹ testamentũ ad abraã dicens: Semini tuo dabo terrã hanc, a flumine egypti vsq ad flumẽ magnũ: flumen euphraten, cineos, et cenesçeos, r cethmoneos, r etheos, r phereseos, r raphaim, r amorreos, r chananeos, r eueos, r gergeseos, et hiebuseos. Que ita soluit qstio: vt intelligam⁹ hanc pcessisse prophetiã, q in eos fines regnũ fuerat porrectum r dilatatur⁹ salomon: de q ita scriptũ
3.Reg.9.c. est: Et omẽ ppositũ salomonis q destinauerat ędificare in hierusalem r libano et in omni terra potestatis suę, omnis populus qui derelictus ẽ a cetheo r amorreo et phereseo r eueo r hiebuseo q nõ erãt ex israel ex filijs eoꝝ qui residui erãt cũ eis in terra quos nõ cõsummauerãt filij israel: r subiugauit eos salomon in tributũ vsq in diem hunc. Ecce residua populoꝝ debellandorũ atq omnino ex dei pcepto perdẽdoꝝ subiugauit salomon in tributũ: quos vtiq sm dei pręceptũ perdere debuit: sed tamẽ subiugati tanq tributarij possessi sunt. Paulopost autẽ ita legitur. Et erat dominãs in omnibus regibus a flumine vsq ad terraz philistijm: r vsq ad fines egypti. Ecce vbi impletũ est qd in genesi deus ad abraaz loquens: promittensq predixerat. A flumine quippe hic intelligitur ab euphrate: magnũ enĩ flumen in illis locis etiã pprio nomine nõ addito potest intelligi. Neq enĩ de iordane hoc accipi potest: cũ r citra iordanem r vltra iordanẽ iam terras israelitę obtinuerant: r ante regnũ salomonis. Ergo a flumine euphrate ex ptib⁹ orientis vsq ad fines egypti, q pars illis erat ab occidẽte, regnũ

salomonis scriptura regnoꝝ dixit fuisse porrectū. Tunc ꝗ amplius subiugatū est ꝗ septē ille gētes tenebāt: ac ꝑ hoc tūc in seruitutē redacte sunt: nō septē / sꝫ vndecim gentes. Qḋ em in regnoꝝ libris scptū est / vsqꝫ ad fines egypti a flumine: cū scriptura ab oriente vsqꝫ ad occidentē ꝗtum porrectū esset regnū vellet ostendere: hoc idē in genesi / cū ab occidente vsqꝫ ad orientē ꝑfiniret / dictū est: a flumine egypti vsqꝫ ad flumē magnū euphratē. Flumē quippe egypti / q̄ finis est disterminās regnū isrl' ab egypto / nō est nilus / sed alius et nō magnus fluuius qui fluit ꝑ rhinocoruriā ciuitatē: vñ iam ad orientem versus incipit terra ꝓmissionis. Sic ꝗ fuerat ꝯstitutū filijs isrl' vt septē gentiū terras exterminatis ꝛ ꝑditis illis gentibus ipsi inhabitarēt: alijs autem regnarēt subditis atqꝫ tributarijs vsqꝫ ad flumē euphratē. Et ꝗuis in hoc deo nō obtēperassent: qꝛ et ex illis quas exterminare deberēt obedientes aliquos fecerant: deus tñ tēporibus salomonis fidē sue ꝓmissionis impleuit. Nūc itaqꝫ in libro iesu naue qḋ ꝯsiderandū suscepimus quō erit verū: Et dedit deus israel oēm terrā quā iurauerat dare patribus eoꝝ: ꝛ hereditauerūt eā? Quō adhuc viuēte iesu oēm terrā dedit / cū etiā reliquias illarū septē gentiuꝫ nondū superauissent? Nā qḋ sequitur: ꝛ hereditauerūt eā: verū est / quia ibi etiā ibiqꝫ cōsederant. Deinde qḋ adiūgit: Et requiē dedit illis dn̄s in circuitu / sicut iurauerat patribus eorū: verū est / quia viuo adhuc iesu nō eis quidē cedebant reliquie illaꝝ gētiū: sed nulla earū eos in terris vbi cōsederant bello lacessere audebat. Ideo dictū est ꝛ qḋ deinde adiungitur: Nō restitit quisꝗ ante faciem illoꝝ ab omnibus inimicis eoꝝ. Quod ꝑo sequitur: Sed oēs inimicos eoꝝ tradidit dn̄s illis in manus eoꝝ: hos intelligi voluit inimicos / qui obuiaꝫ ire in bellū ausi sunt. Deinde qḋ dicit: Nō decidit ex omnibus verbis bonis que locutus est dn̄s filijs israel: oīa aduenerūt / ita vult intelligi: qꝛ cū iā illi cōtra ꝓceptū dn̄i fecissent ꝗbusdā parcēdo ex illis septē gētibus / ꝛ eos obediētes faciendo: adhuc tñ inter eos salui erāt. Ideo cum dixisset: ex omnibus verbis: addidit bonis: qꝛ nōdū euenerāt maledicta contēptoribus et trāsgressoribus constituta. Restat ergo vt qḋ ait: dedit dn̄s israel omnē terrā quā iurauerat dare patribus eorū / s̄m hoc intelligatur: quia etsi adhuc erāt ex illis gētibus reliquie cōterende ꝛ exterminande / vel ex alijs vsqꝫ ad flumē euphratē / aut subiugāde si nō resisterēt / aut ꝑdende si resisterēt: tñ in vsū eoꝝ relicte sūt in quibus exercerentur: ne carnalibus affectibus ꝛ cupiditatibus infirmi repētinā tātarū rerū tpaliū ꝓsperitatē moleste ac salubriter sustinere nō possent / ꝗ elati citius interirēt: qḋ oportune alio loco demonstrabitur. Ois ergo illis terra data ē: quia ꝛ illa pars que nōdū fuerat in possessionē data / iā data fuerat in quādā exercitationis vtilitatē.

Et quō dictū sit: Non restitit q̄squā a facie illorum ab omnibus inimicis eorum: Questio. xxii.

Qḋ ait: Nō restitit q̄sꝗ ꝛ̄a facie illoꝝ ab omnibus inimicis eoꝝ: Queri pōt quō verū sit: cū de tribu gad superius scptū sit / qꝛ eos hostes eoꝝ nō ꝑmiserūt descēdere in vallē / ꝗ q̄ualuerūt eis in montibus. Sed qḋ diximus cū duodecim filios iacob scriptura in mesopotamia natos cōmemorasset / vbi nō fuerat natus beniamin: hoc etiā hic intelligēdū est: quia ꝓ vniuerso populo duodecim tribus deputati sunt / ea regula q̄ alijs scpturarū locis satis innotuit. Causa aūt si queritur / cur hec tribus in ea sorte que illi obuenit ꝛ nō obtinuerit sufficiētes terras: ꝛ ab eis a q̄bus tenebantur afflicta sit / in dei quidē secreto cōsilio esse credēdū est. Uerūtñ cū iacob filios suos benediceret talia dixit de isto dan: vt de ipsa tribu ꝗstimetur exurrecturus antichristus. Unde nūc dicere plura nō suscepimus: cū etiā sic solui possit hec q̄stio: quia nō restitit quisꝗ ante faciē illoꝝ ab omnibus inimicis eoꝝ: cū simul sub vnius ducis imperio bellū gererēt anteꝗ singulis tribubus sua defendenda diuiderentur loca. Iosue. 21. d. Al. tuā faciē. Aug. li. questionū sup genesim. q. 117. b. Gen. 49. c.

Quō: In sacrificijs salutariū nostroꝝ / dicatur in pluratiuo numero: Qō. XXIII.

Et in sacrificijs salutariū nostrorū. Quia pluraliter dicta sunt sacrificia: pluraliter etiā salutaria. Ubi aduertēdū est diligētius quēadmodū dici soleat sacrificiū salutaris: q̄n si christū acceperimus / q̄n ipse dicitur esse salutare dei / nō occurrit quēadmodū pluraliter possit hoc verbū intelligi. Unus em̄ dn̄s noster iesus est christus: ꝗuis dicantur christi per eius gratiā: sicut in psalmo legitur: Nolite tangere christos meos. Sed vtrū salutares dici possint / vel salutaria nō facile audendū est: Solus em̄ ipse saluator corporis. Iosue. 22. Al. salutaris. Ps. 104.

Quō iosue morti vicinus: Ego (inquit) recurro viā sicut et oēs qui sūt sup terrā: Questio. XXIIII.

Qḋ dicit iesus de sua ꝓpinquante morte: Ego autē recurro viā sicut et Iosue. 23. d.

omnes qui sunt sup terrā: in ea interp̄tatio/ ne q̄ est ex hebreo inuenimus: ingredior viā. Ita ergo accipiendū est qđ septuagin/ Gen.3.d. ta dixerūt/ Recurro/ sicut dictū est hoi: Do/ nec reuertaris in terrā vnde sumptus es: vt fm corpus dictū intelligat: Scdm animā vero si voluerim⁹ ita accipere: quēadmodū Eccle.12.c. in ecclesiaste positū est: Et spiritus reuertet ad deū qui dedit eū: nō arbitror de omnib⁹ posse dici: sed de his qui sic vixerūt/ vt ad deū redire mereant: tanq̄ ad auctorē a quo creati sūt. Neq̄ eñ hoc ⁊ de illis recte intel/ Ps.77. ligi potest/ de qbus dicit: Spūs ambulās ⁊ nō reuertēs. Iste autē vir sanct⁹ iesus na/ ue si non addidisset: sicut ⁊ omnes qui sunt sup terrā / nulla eēt questio: Neq̄ eñ aliud de illo crederem⁹ q̄ q̄ eū dignū esse legim⁹. Cū vero additū est: sicut ⁊ omnes qui sunt sup terrā: mix si hoc qđ latin⁹ interpres/ re/ curro/ posuit: nō magis pcurro / vel excurro dicendū est: si hoc potest dici qđ grecus ha/ bet αυτοπαιζω: Oēs eñ pcurrūt/ vel excur/ runt hui⁹ vite viā: cū ad ei⁹ finē puenerint. Sed q2 hoc verbū positū est: vbi parentes Gen.24.f. rebecce dicūt ad seruum abrae: Ecce rebec/ ca/ accipiens recurre/ ⁊ sit vxor dñi tui: ideo ⁊ hic ita hoc verbū interp̄tatū est.

An pro eo qđ in hebreo est: In terrā chanaan/ septuaginta inter/ pretes: in omnem terram dixerint: Questio.XXV

Josue.24.a. Quod septuaginta interp̄tes habēt: Et assumpsi patrē vestrū abraā de transflumine/ ⁊ de/ duxi eū in omnē terrā: interpretatio que est in hebreo habet: ⁊ induxi eum in terrā cha/ naan. Mirū est ergo si septuaginta p terra chanaan omnē terrā ponere voluerūt: nisi intuentes pphetiā: vt magis ex pmissione dei tanq̄ factū accipiat/ qđ certissime futu/ rum in christo et in ecclesia pnunciabat: qđ est verū semen abrae: nō in filijs carnis/ sed in filijs promissionis.

Quō qui in hiericho erant bel/ lasse dicantur: Questio.XXVI.

Josue.24.c. Et bellauerūt aduersus vos q̄ habi/ tabant hiericho: Queri pōt quō id verū sit/ cū clausis portis se muroꝝ ambitu tm̄modo tuerent. Sed recte dictū est: q2 claudere aduersus hostem portas/ ad bellū ptinet: Nō eñ miserūt legatos q̄ po/ scerent pacē. Vñ si dictū esset: pugnauerūt aduersum vos/ falsum esset: neq̄ eñ bellū continuas pugnas habet: sed aliquando crebras/ aliqñ raras/ aliqñ nullas. Bellum est tamen qñ portę hostibus clauduntur et quodāmodo armata defensio.

Quomō vespe misse dicantur/ qđ nō legitur: Questio.XXVII.

Quid est qđ inter cetera q̄ iesus na/ ue israelitis dñm fecisse commemorat dicit: Misit ante vos vespas: ⁊ eie/ Josue.24.c. cit illas: qđ etiā in libro sapientie legit: nec Sap.12.a. tñ vspiā factū esse in his q̄ gesta sunt inue/ nitur. An forte translato verbo/ vespas in/ telligi voluit acerrimos timoris aculeos: q̄/ bus quodāmodo volantib⁹ rumorib⁹ pun/ gebant vt fugerēt: aut aerios occultos spi/ Al.tallos ritus: qđ i psalmo dr p angelos malignos: Ps.77. Nisi forte qs dicat: nō oia q̄ facta sunt/ esse conscripta: ⁊ hoc quoq̄ visibiliter factū/ vt veras vespas velit intelligi.

Quomodo dicitur: Non pote/ ritis seruire deo: quia deus san/ ctus est ⁊c. Questio.XXVIII.

Quid est qđ dicit iesus ad populū: Non poteritis seruire deo: q2 deus Josue.24.e. sanctus est. An quia illius sanctita/ ti pfectā seruitutē quodāmodo cōtēperari humane fragilitati impossibile ē: Quo au/ dito: isti nō solum eius eligere seruitutē/ sed etiā de adiutorio eius ⁊ misericordia presu/ mere debuerūt. Quā ille intellexit qui dicit in psalmo: Ne intres in iudiciū cum seruo Ps.142. tuo: qm̄ nō iustificabit in cōspectu tuo ois viuēs. Isti autē de se potius p̄sumere dele/ gerūt/ q̄ deo possent sine vlla offensione ser/ uire: vt iā tūc inciperēt qđ de illis expressit apls: Ignorātes eñ dei iusticiā ⁊ suā volen/ Roma.10.a. tes cōstituere/ iusticię dei non sunt subiecti. Ita eis iā lex subintrabat vt abundaret de/ Roma.10.b. lictū: ⁊ postea supabundaret gratia/ per do/ minū christū: qui finis est legis ad iusticiā Roma.10.a. omni credenti.

Quō deos alienos auferri iubet: Questio.XXIX

Quid ē qđ ait idē iesus loquēs ad pplm: Et nūc circū/ Josue.24.e. auferte deos alienos q̄ sūt i vobis: et dirigite corda vr̄a ad dñm deū isrl. Non eñ credēdi sūt adhuc habuisse apud se aliq̄ gētiū simulacra / cū superius eoꝝ obedien/ tiam p̄dicauerit: Aut vero si haberent post tantas legis cōminationes illa eos pspera sequerent: cū sic in eos vindicatū sit/ q̄ vn⁹ eorū de anathemate furtū fecerat. Deniq̄ iacob dixit hoc eis qui cū illo exierāt de me/ sopotamia: vbi sic idola colebant/ vt et ra/ Gen.31.e. chel paterna furaret: sed post illā admoni/ Gen.35.a. tionē iacob dederūt q̄ habebāt. Vñ appa/ ruit hoc eis ita dictū esse: quia sciebat eos habere ille qui dixerat: Nūc vero post hanc admonitionē iesu naue nullus tale aliquid ptulit. Nec tñ putandū ē hoc illū inaniter

p̄cepisse. Nō eñ ait: ⁊ nūc auferte deos ali/
enos si qui sūt in vobis: sȝ oino tanq̄ sciēs
esse/q̄ sunt inq̄t in vobis. Proinde ꝓpheta
sanctus in cordibus eoꝝ esse cernebat cogi/
tationes de deo alienas a deo: ⁊ ipsas am/
monebat auferri. Quisq̄s eñ talē cogitat
deū q̄lis nō est de⁹: alienū deū vtiq̄ ⁊ falsū
in cogitatione portat. Quis est aūt q̄ sic co
gitet deū quēadmodū ille est? Ac ꝑ hoc re/
linquit̄ fidelibus/ q̄diu peregrinant̄ a dño
auferre a corde suo irruentia vana ꝑhātas/
mata/q̄ se cogitatiōib⁹ ingerūt: velut talis
aut talis sit de⁹ q̄lis vtiq̄ nō est: et dirigere
cor ad illū fideliter: vt quēadmodū et q̄tū
nobis expedire nouit/ipse insinuet per spi/
ritum suū: donec absumat̄ omne mendaci/
Ps.115. um: vnde dictū est: Omnis homo mēdax.
Et transacta non solum impia falsitate/ve/
rumetiā ipso speculo et enigmate/ facie ad
faciē cognoscamus: sicut ⁊ cogniti sumus:
1.Cor.13.d. quēadmodū apl's dicit: Uidemus nūc per
speculum in enigmate: tunc aūt facie ad fa/
ciem. Nunc scio ex parte: tūc autē cognoscā
sicut ⁊ cognitus sum.

De testamento statuto a iosue: ⁊ de lapide ab ipso sub terebintho statuto: ⁊ q̄busdā alijs: Qō.xxx.

A
Josue.24.f. Et disposuit iesus testamentum ad
c ppl'm in illo die: ⁊ dedit illi legē ⁊ iu/
dicū in silo coram tabernaculo dñi
dei israel. Et scripsit verba hec in libro leg̃
dei: ⁊ accepit lapidē magnū: ⁊ statuit illum
iesus sub terebintho ante dñm. Et dixit ie/
sus ad populū: Ecce lapis iste erit vobis in
testimoniū: q2 hic audiuit oia q̄ dicta sunt
a dño quecūq̄ locutus est ad vos hodie: et
hic erit vobis in testimoniuȝ in nouissimis
dieb⁹/cum mentiti fueritis dño deo vestro.
Hec verba q̄ non in superficie tm̄ audiunt/
sed aliquāto altius ꝑscrutant̄: neq̄q̄ tantū
virū tam insipientē putare debēt/ vt verba
dei q̄ locutus est pplo in animū/lapidē au/
disse crediderit: qui etiā si ab artifice in ho/
minis similitudinē effigiatus esset: inter il/
los vtiq̄ deputaret̄/de quib⁹ in psalmo ca/
Ps.113. nit: Aures habēt ⁊ nō audient. Neq̄ enim
idola gentiū aurū ⁊ argētū sola nō audiūt:
et si lapidea sint/audiūt: sed ꝑ hunc lapidē
ꝓfecto illū significauit q̄ fuit lapis offensi/
1.Petri.2.a. onis nō credētibus iudeis/⁊ petra scādali:
Ps.117. qui cū reprobaret̄ ab edificātib⁹/factus est
in caput anguli: quē ꝑfigurauit ⁊ illa petra
q̄ potū sitienti pplo ligno percussa ꝓfudit:
1.Cor.10.a. De q̄ dicit apl's: Bibebant aūt de spūtali
sequēti eos petra: petra autē erat christus.
Unā ⁊ cultellis petrinis ppl'm circūcidit iste
ductor egregius: q̄ cultri petrini cū illo etiā
sepulti sunt/vt ꝓfundū mysteriū demōstra
rent posteris ꝓfuturū. Sic ḡ ⁊ istū lapidem
q̄q̄ visibiliter statutū spūaliter debem⁹
accipe in testimoniū futurū iudeis infideli/
bus: hoc est mētientib⁹: de quib⁹ dicit psal/
mus: Inimici dñi mentiti sunt ei. Neq̄ eñ Ps.17.
frustra cū iam dei famulus moyses /vel po
tius ꝑ eū de⁹ disposuisset ad ppl'm testamen/
tum/ qd̄ in arca erat: q̄ dicta est arca testa/
menti: ⁊ in libris legis tanta sacramētoꝝ et
p̄ceptoꝝ multiplicitate conscriptis: tamen
etiā hic dictū est: Disposuit iesus ad ppl'm
testamentū in illa die. Repetitio quippe te/
stamenti/nouum testamentū significat: qd̄
significat ⁊ deuteronomiū: qd̄ interp̄tat̄ se
cunda lex: qd̄ significāt ⁊ prioribus confra/ Deu.32.d.
ctis tabule renouate: Multis eñ modis
significandū/quod vno mō implendū fuit:
Iā vō q sub terebintho statutus ē lapis: h̄ B
significat/qd̄ v̄ga ad petrā vt aq̄ ꝓflueret:
q2 neq̄ hic sine ligno statut⁹ est lapis. Idō
autē subter: q2 nō fuisset in cruce exaltatus,
nisi humilitate subiect⁹: vel q illo tp̄e q̄ illō
agebat iesus nauc adhuc obumbrandum
mysterium fuit: Terebinthi etenim lignuȝ
medicinalē lachrymā exudat: q̄ arbor a se/
ptuaginta interp̄tibus hoc loco posita est:
q̄uis s'm alios interp̄tes quercus legatur.
Mirū est sane q saltem in nouissimis suis
verbis quibus ppl'm allocutus est iesus hō
dei/ nihil eos obiurgat ex eo q his gentib⁹
pepcerūt/q̄s dñs vsq̄ ad internitionē cum
anathemate ꝑdendas esse p̄cepit Sic enim
scriptū est: Et factū est postq̄ inualuerūt fi/ Josue.17.c.
lij isrl' ⁊ fecerūt chananços obedictes: exter
minio aūt eos nō exterminauerūt. Nā pri/
mo id eos nō potuisse/scriptura testata est:
sed nūc posteaq̄ p̄ualuerunt/ ita vt facerēt
obaudiētes: q nō etiā exterminauerūt/vti/
q̄ ꝯtra p̄ceptū dñi factū est: qd̄ nō est cuiq̄
factū/ cū iesus exercitū duceret. Cur ḡ non
eos obiurgauit allocutiōe nouissima / q in
hoc dñi p̄cepta neglexerint? An forte q2 pri
us dixit eos scriptura nō potuisse/vtiq̄ an/
teq̄ p̄ualuerūt / etiā cū p̄ualuissent timuis/
se credendi sunt: ne forte paratis obedire si
parcere voluissent acrius eos aduersum se
ex ipsa desperatione pugnare cōpellerēt: et
eos supare nō possent? Hūc ḡ eis humanū
timorē dñs noluit imputare: etsi apparet in
eo quedā subdefectio fidei: q̄ si fortis in eis
esset/ea sequerent̄ q̄ ipsum iesum debellātē
secuta sunt. Quia vō nō in eis tanta fides
fuit: etiā cum aduersarijs suis p̄ualuissent:
pugnare cum eis vsq̄ ad internitionē eorū

timore nō ausi sūt. Que timore vt dixi nō de malicia neq; de superbia vel contemptu precepti dominici: sed de animi infirmitate venientē noluit eis dn̄s imputare / cū eis p iesum nouissima loqueret. Unde et aposto/
1.timoth.4.c lus: Alexander inquit erarius multa mala mihi ostendit: reddet illi domin9 fm opera
Al'.p̄dicantē ipsius. De his autē qui eū † periclitantē nō malitia sed timore deseruerant: ita locutus est: In prima mea defensione nemo mihi affuit: sed omnes me dereliquerūt / nō illis imputetur.

Sancti augustini hipponēsis epī / Questionū liber sextus sup Josue / explicit.

Septimi libri questionū super Judicū / sancti augustini recollecta annotatio.

1 De cōtinuatiōe libri iudicū cū p̄cedēti.
2 Cū dicit: Judas ascendet: an li / iudas nomē trib9 sit: an p̄priū ducis alicu9.
3 Quo tempore de caleb p̄mittente filiā factū sit.
4 An ea q̄ narrant de petitiōe facta p filiā caleb / quadrent cū dictis iosue.
5 Cū in libro iosue / ois terra dicat filijs israel data: quō multe dicāt nō date.
6 Quō gesta tpe iosue narrentur.
7 Quō hierusalē dicat / nec deuicta / nec hiebuseus: cum prius cōtrariū dictū sit in libro Josue.
8 Quō bethsan dicat scytharū ciuitas.
9 Quas filias bethsan vocet.
10 Quō repetat qd̄ in libro iosue dictū ē.
11 Quō qd̄ sequit similiter repetitū sit.
12 Quō dicit de monte plorationis / et q̄ sequunt: an p̄occupando dicant.
13 An elici possit etiā de ira dei q̄dā puenire pctā / ex v̄bis angeli cōminātis.
14 Quomodo per recapitulationē populus dicat tre quisq; in domū suā / qd̄ viuente iosue factū est.
15 Quō exponat: Non scierūt dn̄m.
16 Quō noia idolo℞ accipi debeant.
17 Quō dicatur: Uendidit eos &c.
18 Quomodo dicatur: Excitauit dn̄s saluatorem israel / et reliqua.
19 Quō q̄draginta annis terra quieuisse dicatur: in alia autē littera octoginta annis.
20 An aioth meritus sit q̄ occidit eglon.
21 Quō rex eglon dicat esse exilis valde: cum adipes dicant cōclusisse vulnus.
22 Quō sequētia recapitulando dicant.
23 Quō pueri reg' eglon claue aperuerint qd̄ aioth claue nō clauserat.
24 Quō iudice aioth octoginta annos di catur habuisse pacē israel.
25 Quō sangar seu sannegar p israel post aioth pugnasse dicat.
26 Quid est qd̄ respōdit barach delbore: Si ibis ibo: et si nō ieris mecū nō ibo.
27 Quō pauefecit dn̄s sisaram.
28 Quō docear nō semp qui dicit intrasse ad mulierē / eandē cognouisse.
28 Quō in cantico delbore illa verba defecerūt: habitātes in israel: et reliqua que ordine mixto et confuse dicuntur ordinanda sint.
30 Quomodo dicat: Elegerūt vt panem hordeaceū deos nouos: cū nulla sit cōparationis ratio.
31 Cur nō exprimat nomē p̄phete qui dr̄ missus a deo ad populū.
32 Quō qd̄ angelus dicit ad gedeō: Dn̄s tecū potens in fortitudine: li / potens est noiatiui casus: cui nō quadrat littera que habet in vocandi casu: virorum fortissime &c.
33 Cur angelus ex auctoritate dei dicat ad gedeon: Nōne ego misi te &c.
34 Quomodo gedeon dicēdo: Ecce mille mei &c. se chiliarchū / id est principem super mille significat.
35 Quō gedeon non dixit angelo: Offerā tibi sacrificium: sed offeram tibi sacrificium meum in conspectu tuo: et qd de angelo sensit.
36 Quō gedeon ausus fuerat offerre sacrificium deo p̄ter locū vbi iusserat deus.
37 An vtrūq; positū putet manu et lingua dicēdo: Lambuerūt trecenti viri.
38 Quō gedeon dicat descēdisse in partē q̄nq̄ginta ipse et puer eius &c.
39 Quid mensa panis hordeacij.
40 Quid q exclamari iussit gedeon.
41 Quid sit ephod.
42 Quō terra dicit quieuisse quadraginta annis in diebus gedeon / cum verisimile non sit.
43 Quibus idolis post mortē gedeon seruierūt filij israel: et quomodo grauius peccauerunt.
44 Que distinctio sit facienda in verbis rhamni: cū dicit: Et si nō / exeat ignis de rhamno.
45 Quō dicat: Emisit de9 spm̄ malignū.
46 Quō et maturabis / vel et manicabis dr̄.
47 Quō accipiat fili9 fratris fratris eius.
48 Quō ponat illa v̄ba: Nōne q̄cūq; hereditauit tibi chamos de9 tuus &c.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis epi/ liber septimus ꝗstionū sup iudicū incipit.

De continuatione libri iudicum cum ꝑcedenti: Questio.i.

In fine libri iesu naue breuiter narrator porrexit historiā/quo usq; filij isrł ad colendos deos alienos declinaue/rūt: In hoc autē libro ad ordinē reditur/ quō ꝯsequētia gesta fuerint post mortē iesu naue. Nō ꝗ ab illo tpe inci/pit liber quo ipsis ad colenda simulacra de/fluxit: sed a prioribꝰ interpositis tpibꝰ qbꝰ ea gesta sunt/ post quę ad illa ꝑuenit.

Cū dicit: Judas ascendet: an li/iudas nomē tribus sit: an ꝓpriū ducis alicuius: Questio.ii.

Judic.i.a. Et factū est postꝗ defunctꝰ est iesus interrogabāt filij israel dn̄m dicen/tes: Quis ascendet nobiscū ad cha/naneū dux ad bellādū eū? Et dixit dn̄s: Ju/das ascēdet: Ecce dedi terrā in manꝰ ipsius. Hic queriṫ/ vtꝝ aliqs hō iudas vocabatur: an ipsā tribū ita/ vt solet/ sic appellauit. Sed illi q̄ interrogauerāt dn̄m post mortem iesu naue/ ducē requirebant: vnde putaṫ vniꝰ ex/pressum hoīs nomē. Uerū quia nō solet du/ces noīare scriptura cū ꝯstituunṫ: nisi cōme/morata etiā origine parentū: ⁊ ꝯstat post ie/sum duces habuisse populū israel: quorum primꝰ est othoniel filiꝰ cenez: rectiꝰ intelligiṫ noīe iudę tribū iudę fuisse significatam. Ab ipa eni tribu voluit dn̄s incipere cōteri cha/naneos agros. Et cum ipsis de duce interrogassēt: ad hoc valuit responsio dn̄i: vt scirēt deum voluisse ab vniuerso pplo bellari aduersus chananeos. Dixit ꝗ Judas ascēdet. Et seq/tur scriptura narrans: Et dixit iudas ad si/meon fratrē suū: vtiq; tribꝰ ad tribū: Nō eni adhuc viuebāt illi filij iacob q̄ dicti sunt iu/das ⁊ simeon inter ceteros fratres suos ꝓ/prijs noībus appellati: sed dicit tribꝰ iuda ad tribū simeon: Ascēde mecū in sorte mea ⁊ bellemꝰ in chananeos: ⁊ ibo etiā ego tecū in sortē tuā. Manifestū est auxiliū sibi tri/bum iuda alterius tribꝰ postulasse/ qd red/deret/ cum et illi in sua sorte habere incipe/rent necessarium.

Quo tēpore de caleb ꝓmittente filiā factū sit: Questio.iii.

Et dixit caleb: Quicūq; percusserit ci/uitatē litterarū ⁊ ceperit eā/ dabo ei filiā meā axā vxorē. Jā hoc et in li/bro iesu naue cōmemoratū est: sed vtrū iesu viuēte factū sit: ⁊ nūc p recapitulationē re/petitū est: an post eiꝰ mortē posteaꝙ dictū est: Judas ascēdet. Et cepit iudas debella/re chananeos: in quo bello ista omnia gesta narranṫ: merito queriṫ. Sed credibilius est post mortē iesu factū: tūc aūt p ꝯsepsim/ id est ꝓoccupationē cōmemoratū: queadmo/dum ⁊ alia. Nunc eni cū res gestę aduersus chananeos tribꝰ iuda exponerenṫ: ita se nar/rationis ordo continet: inter cetera iudę fa/cta bellica/ de quo post mortē iesu dixerat dn̄s: Judas ascendet. Et postea descēderūt filij iuda pugnare ad chananeū qui habita bat in mōtana ⁊ austrū ⁊ cāpestrē. Et abijt iudas ad chananeū inhabitātē in hebrō: et exijt hebron ex aduerso. Nomē autem erat hebron cariatharbe vel sepher: ⁊ pcussit sesi ⁊ aciman ⁊ tholmi filios enach: ⁊ ascēderūt inde ad inhabitantes dabir. Nomen autē dabir qd erat ant̄ ciuitas litterarū. Et dixit caleb: Quicūq; pcusserit ciuitatē litterarū ⁊ acceperit eā/ dabo ei filiā meā in vxorē. Cō/stat ergo ex h ordine gestarū rerū tā perspi/cuo post mortē iesu hoc esse factū. Tūc ꝯo cū ciuitates date ipi caleb cōmemorenṫ/ ꝓ/gressus ex occasiōe narrator/ qd postea fa/ctum est ꝓoccupauit. Nec tamē frustra arbi/tror hoc de filia caleb data i victoris ꝓmiū bis numero scripturā cōmemorare voluisse.

An ea que narranṫ de petitione facta per filiā caleb/ quadrent cum dictis iosue: Questio.iiii.

Ita nasciṫ questio de filia caleb/ qd in libro iesu naue sic de illa dicit: Et factū est cū ingrederet ipsa ⁊ cōsiliū habuit cū eo dicēs: Petā patrē meū agrū: Et exclamauit de asino: et cetera: vbi agrū petit a pre atq; cōcessus est. Hic autē/ Et fa/ctum est inquit/ cū ingredereṫ ipse: monuit eā othoniel/ vt peteret a patre suo agrū. Sꝫ in eo qd dictū ibi est: cū ingredereṫ ipsa: et—

Judic.i.c. Josue.15.c. Josue.15.d. Judic.i.c.

hic dictū est:cum ingrederef ipse/nihil contrariū est:simul em̄ ingrediebanf viā. Qd vero ibi dictū est: psiliū habuit cū eo/id est cum viro suo dicens: Petam patrē meum agrum:⁊ exclamauit de asino:⁊ petijt in eo qd habuit cōsilium: ibi monita est vt peteret: Quoꝝ alterū hic dictum est:alterū ibi. Utrūq; autē ita diceref:Et consiliū habuit cū eo dicens: Petam patrē meū agrū. Ille aūt monuit eā: ⁊ exclamauit de asino. Porro autē qd ibi agrū refertur petisse / ⁊ nomē ipsius agri tacitū est: hic vero cum agrū petere monita fuerit a viro suo: nō agrum petisse dicif/clamās de subiugali:qd ibi dictū est de asino:sed redemptionē aquę eo ꝙ in terram austri fuisset tradita: subiecitq; scriptura:Et dedit ei caleb ſm coꝛ et⁹ redēptionem excelsoꝝ/⁊ redēptionē humiliū. Quid sibi velit obscurū est / nisi forte ager ille ido petebaf vt haberet de fructibus eius vnde aquā redimeret:cu⁹ inopia in illis regionibus erat/quo nupta ducebaf. Sed dedit ei caleb redemptionē excelsoꝛū:⁊ redemptionem humiliū:non video qd subaudiamus: nisi fluctoꝛū excelsoꝝ: videlicet in mōtanis ⁊ humiliū in campestrib⁹ siue in vallibus.

Cū in libꝛo iosue omnis terra dicatur filijs israel data/ quō multe dicanf nō date: Questio.V.

Judic.1.b. Et nō hereditauit iudas gaçam et finem ei⁹:et ascalonē ⁊ finē ei⁹:⁊ accaron ⁊ finē eius: et açotū ⁊ adiacētia ei⁹. Et erat dñs cū iuda/ ⁊ hereditauit montem:qm̄ nō potuit hereditare habitātes in valle:qm̄ rechab obstitit eis:⁊ currus erant ei ferrei. Qd in libꝛo iesu naue:cum illū locum tractarē: vbi scriptū est: Et dedit dñs israel omnē terraꝫ:cum multas eius partes nondum possederint:dixi ita posse intelligi omnē terrā datam/ quia ea quę data nō est in possessionē/data est in quadam exercitationis vtilitatē. Hoc multo euidentius hic apparet:quandoquidē cōmemoranf ciuitates ꝙs non hereditauit iudas:⁊ dr̄: Et erat dñs cum iuda/ ⁊ hereditauit mōtē:quoniā nō potuit hereditare inhabitātes in valle. Quis em̄ nō intelligat etiā hocipsum ad id pertinuisse ꝙ erat dñs cum iuda/ne totum repente obtinēdo extollerenf. Quod enim adiūgit: quoniā rechab obstitit eis/et curr⁹ erant ei ferrei: quos currus timuerit / dictū est:nō dominus qui erat in iuda/sed ipe iudas. Cur autē timuerit: cū quo iudas erat si queritur/hoc est quod prudenter intelligendum est restringere deum propitium etiam in coꝛdibus suoꝝ nimię psperitatis excessus:vt in vsu eorum conuertat inimicos:non solum quando vincuntur inimici: sed etiam quando metuunf. Illud ad com mendandā largitatē suam:illud ad eorum reprimendā elationē: Nam vtiq; inimicus sctōꝝ est angelus sathanę:quē tñ sibi datū colaphiçantē dicit aplūs:ne magnitudine 2.Coꝛ.12.b. reuelationū extolleretur.

S.li.6.questi. oꝛum.q.21.

Quomodo gesta teꝛpoꝛe iosue narrentur: Questio.VI.

Et dederunt caleb hebꝛon sicut locu Judic.1.b. tus est moyses:et hereditauit inde tres ciuitates filioꝛū enach:et abstulit inde tres filios enach. Jam hoc dictum est in libꝛo iesu naue: quoniam et illo viuo factū est: sed hic recapitulando commemoratum est:cum de tribu iuda / vnde fuit caleb/scriptura loqueretur.

Quō hierusalē dicaf/ nō deuicta/nec hiebuseus/cum prius contrariū dictū sit: Questio.VII.

Queritur quomodo dictū sit:Et hie Judic.1.b. buseum habitantē in hierusalē nō hereditauerunt filij beniamin:⁊ habitauit hiebuseus cū filijs beniamin in hierusalem vsq; in hodiernū diem : cum superius legatur eadem ciuitas a iuda capta et incensa/interfectis in ea hiebuseis. Sed cognoscendū est istam ciuitatē communē habuisse duas tribus:iudam ⁊ beniamin:sicut ostendit ipsa diuisio terrarū quę facta est a iesu naue. Ipsa est em̄ hiebus quę hierusalem:ideo duę istę tribus remāserūt ad templum domini: quādo cetere (excepta leui ꝗ sacerdotalis fuit/⁊ terras in diuisionem nō accepit)separauerūt se a regno iuda cū hieroboam. Intelligendū est ergo a iuda quidem ciuitatem captam ⁊ incensam/interfectis qui illic reperti fuerant:sed nō omnes hiebuseos esse extinctos:siue quia erant extra illam ciuitatē:siue quia fugere poterant quos reliquos hiebuseos admissos esse a filijs beniamin:quibus cū iuda erat ciuitas illa cōmunis in ea simul habitare. Qd ergo dictū est: nō hereditauerūt hiebuseum filij beniamin: intelligēdum est/ ꝙ nec tributarios eos facere potuerunt/siue voluerunt: Aut certe nō hereditauit hiebuseum:dictū est/quia non sine illo tenuit terram quę ab illo possidebatur.

Quomō bethsan dicaf scytharum ciuitas: Questio.VIII.

Et non hereditauit manasses beth/ Judic.1.f. san/ ꝗ ē scytharū ciuitas. Ipsa hodie phibef scythopolis dici. Potest aūt

mouere/quō in illis ptibus multum ab scythia diuersis poterit esse scytharū ciuitas. Sed similiter pōt mouere/quō tam lōge a macedonia macedo alexander condiderit alexandriā ciuitatē: qđ vtiqꝫ fecit longe lateqꝫ bellando: ita etiam cum scythe aliqñ bellando in longinqua progredientes istā condere potuerūt. Nam legitur in historia gentiū: vniuersam pene asiam scythas aliqñ tenuisse/cū regi egyptiorꝫ illi q eis vltro bellū indixerat irent obuiā: quorꝫ aduentu territus/ in suū se regnū recepit.

Quas filias bethsan vocet: (Questio.IX.

Judic.1.f. Et non hereditauit manasses bethsan/ q̄ est scytharꝫ ciuitas: neqꝫ filias ei⁹. Filias ei⁹ dicit ciuitates quas ipa qñ metropolis instituerat.

Quomō repetat/ qđ in libro iosue dictum est: Questio.X.

Judic.1.f. Et factū est qñ ꝓualuit isrl: et posuit chananeū in tributariū: et auferens nō abstulit eū: Jā tale aliqd dictuꝫ est in libro iesu naue: pene ipis vbis. Proinde aut hic ꝑ anacephaleosin dicit: aut illic ꝑ prolepsin dictū est: id ē aut hic recapitulando/aut illic ꝓoccupando.

Quō quod sequitur similiter repetitum sit: Questio.XI.

Judic.1.g. Et ptribulauit amorreus filios dan in mōte: qm̄ nō pmisit eos descēdere in vallem. Et hoc similiter: aut in libro iesu naue preoccupando cōmemoratum est: aut hic recapitulando.

Quō dicit de mōte plorationis/ et q̄ sequunt: an ꝓoccupādo dicat: (Questio.XII.

Judic.2.a. Et ascendit angelus dñi sup κλαυμωσ montē. Scriptor libri hoc noie appellauit locū: qꝛ postea scripsit: Nā qñ angelus dñi sup eū ascēdit/nondū sic appellabat. A ploratione d̄pe nomē accepit: q̄ grece κλαυμωσ ploratio dicit. Ibi eñ ppl's fleuit/ cū audisset ab hoc angelo verba dñi vindicantis in eos q̄ inobediētes fuissent: qꝛ non exterminauerūt pplos scdm̄ ꝓceptū ei⁹ qbus ꝓualuerūt: eligētes eos facere tributarios q̄ interimere et pdere/quēadmodū iusserat dñs. Qđ siue contēpto dei mādato/siue timore fecerint: ne hostes aduersuꝫ se acri⁹ pugnare ꝓ salute obtinēda q̄ ꝓ tributo nō dādo cogerēt/ sine dubio peccauerūt: vel spernēdo qđ diuinitus imperatū est: vel non ꝓsumendo q̄ eos posset q̄ imperauerat adiuuare. Qđ ideo ꝑ iesum noluit eis dicere: si tamen adhuc eo viuēte iam fieri ꝓceperat / et nō potius ꝓoccupādo cōmemoratū fuerat qđ illo mortuo fieri cepit: qꝛ hoc oībus voluit exprobrare ꝑ angelū: Nondū autē oēs id fecerāt viuēte iesu / et si aliqui forte iā ceperant. Credibil' ē tñ nihil tale fieri ceptū viuēte iesu naue: tātūqꝫ terrarū sub illo tenuisse filios isrl/qntū eis ad ꝓsidendū sufficeret: q̄uis in fortibus suis haberēt vñ crescēdo et cōualescēdo adhuc aduersarios exterminarēt. Proinde post mortē iesu postq̄ ꝓualuerūt vt hoc possent facere: maluerūt eos habere tributarios scdm̄ volūtatē suam / q̄ interimere et pdere scdm̄ volūtatē dei. Propt' h' ad eos corripiendos angelus missus est. Qđ vero cōmemoratū est in libro iesu naue / magis existimo ꝓoccupādo cōmemoratū/qđ post ei⁹ mortē vel futurū esse iam ipē nouerat ꝓphetico spiritu: si ab illo liber cōscriptus est q̄ appellat/iesu naue: vel si ab alio scriptus est/iam futurꝫ esse sciebat post mortē iesu qđ in illo libro ꝓoccupando cōmemorauit.

An elici possit / etiam de ira dei quedam prouenire peccata/ ex verbis angeli cōminantis: Qō.XIII.

Judic.2.a. Quid est qđ angelus dñi inter cetera diuine cōminationis dicit: Non adijciā transmigrare ppl'm quē dixi eijcere: Nō auferā eos a facie vestra: et erūt vobis in angustias: et dij eorꝫ erūt vobis in scādalū: nisi vt intelligam⁹ nōnulla etiā de ira dei venire pctā: Ut eñ dij gentiū/inter quas nō a se exterminatis israelite habitare voluerūt/essent eis in scandalū: id est facerēt eos scandalizari in dño deo suo: eoqꝫ offenso viuere: indignans hoc cōminatus est deus: qđ certe manifestum est magnum esse peccatum. Quid sit esse in scandalum

Quō per recapitulationē ppl's dicat ire quisqꝫ in domū suā: qđ viuēte iosue factū est: Qō.XIIII.

Judic.2.a. Et dimisit iesus populū: et abierunt filij israel vnusquisqꝫ in domū suā: et vnusquisqꝫ in hereditatem suam hereditare terram. Hoc per recapitulationē iterari nulla dubitatio est. Nam et mors ipsius iesu naue etiam in hoc libro cōmemoratur: vt tanq̄ ab exordio cuncta breuiter insinuarent/ex quo eis dominus dedit terram: et quēadmodū sub ipsis iudicib⁹ vixerint: queue perpessi sint: atqꝫ iterū redit ad iudicū ordinē ab eo q̄ ꝑmus est cōstitutus.

Quomodo exponat: Non scierunt dominum: Questio.XV.

Judic.2.b. Et surrexit generatio altera post eos qui nō scierūt dominū et opera eius que fecit israel. Exposuit quō dixerit

non scierunt dominū/ in illis videlicet p̄clarís τ mirabilib⁹ opērib⁹ p̄ que factū ē ante illos vt israel sciret dominū.

Quomodo nomina idoloꝝ accipi debeant: Questio.XVI.

Judic.2.b. Et seruierūt baal et astartib⁹. Solet
Al. τ astaroth. dici baal nomen esse apud gentes il
Al. τ startib⁹ larū partiū iouis: τ astarte aūt iuno/
Al. τ astaroth nis: qđ in lingua punica putaẗ ostendere. Nā baal punici videnẗ dicere/ dominū: vñ baalsamē: quasi dñm celi intelligunẗ dicere: Samē quippe apud eos celi appellantur: Juno autē sine dubitatiōe ab illis astarte vocaẗ. Et qm̄ iste lingue non multū inter se differunt: merito creditur de filijs israel hoc dicere scriptura: q̄ baal seruierūt et astartib⁹: quia ioui τ iunonib⁹. Nec mouere debet: q̄ non dixit astarti.i.iunoni: sed tanq̄ multe sint iunones/ pluraliter hoc nomen posuit: Ad simulacroꝝ eñ multitudinē referri voluit intellectū: qm̄ vnūquodq̄ iunonis simulacrū: iuno vocabaẗ: Ac p̄ hoc tot iunones q̄t sūt simulacra itelligi voluit. Uarietatis autē causa existimo iouē singulariter: iunonem pluraliter cōmemorare voluisse. Nā eadē causa plurū simulacroꝝ etiam ioues pluraliter dici possent. Hoc autē.i. noīe plurali iunones in grec̄ s̄m septuagita reperim⁹: i latinis aūt singularit̄ erat. Quoꝝ in illo qui nō habebat septuaginta interp̄tationē/ sed ex hebreo erat astaroth legim⁹: nec baal sed baalim. Qđ si forte aliud in hebrea vel syra lingua nomina ista significāt: deos tamen alios fuisse cōstat τ falsos: qb⁹ israel seruire nō debuit.

Quomō dicaẗ: vendidit eos τc. Questio.XVII.

A Et vendidit eos
Judic.2.c. in manu inimicorū suorū in circumitu: Querī solet quare dixerit vendidit/ tanq̄ aliquod preciū intelligatur datum. Sed τ in psalmo legiẗ: Uendidisti populū tuū sine precio. Et apud ꝓphetā: Gratis venditi estis: τ nō cū argento redimemini. Quare ergo venditi/ si gratis τ sine p̄cio τ nō potius donati? An forte scripturaꝝ locutio est vt venditus etiā q̄ donaẗ dici possit? Hic autē sensus est optimus in eo qđ dictum est: Gratis venditi estis: et vendidisti populū tuū sine p̄cio: quia illi q̄bus traditi populū impij fuerūt: non deū colendo tradi sibi illū populū meruerūt: vt ipse cultus tanq̄ preciū videreẗ. Qđ v̄o dictū est: neq̄ cū argento redimemini: nō ait: neq̄ cū precio/ sed neq̄ cū argento: vt preciū redēptionis intelligam⁹/ quale dicit apostolus petrus: Non eñ argento et auro redempti estis: s̄ τ precio sanguinis agni immaculati. In argento eñ ꝓpheta omnē pecuniam significauit: vbi ait: Non cum argento redimemini: qm̄ precio quidē sanguinis christi: nō tamē precio pecuniario fuerāt redimendi. In eo qđ dñs dicit: Et ego non apponā auferre virū a facie ipsoꝝ de gentib⁹ quas reliquit filius naue: τ dimisit ad tēptanduz in eis israel si obseruabant viam dñi abire in eā: queadmodū custodierūt patres eoꝝ: an nō: τ dimisit dñs gētes has vt nō auferret illas tūc: τ nō tradidit illas in manus iesu. Satis ostendiẗ causa quare nō iesus omnes illas gentes bellando deleuerit: quia h̄ si fieret/ nō esset in q̄b⁹ isti ꝓbarenẗ. Poterat autē esse ad vtilitatē ipsoꝝ/ si tēptati in eis nō reprobi inuenirenẗ: eisq̄ talibus inuentis/ quales eos esse debere p̄ceperat dominus/ tā gentes ille auferrenẗ a facie eoꝝ: si ita viuerent: nec bellis eos exerceri oporteret. Uerba eñ dñi huiusq̄ accipiēda sūt: Propter qđ tāta dereliquit gens hec testamentū meū quod mandaui patribus eoꝝ τ nō obedierūt voci mee: τ ego nō apponam auferre virū a facie ipsoꝝ.i. aduersariū. Cetera vero verba scriptoris sunt exponentis vnde dixerit dñs nō se ablaturū virum de gentibus quas reliquit iesus filius naue.

1.Petri.1.d. / Ps.43. / Esaie.52.a. / Al. τ precioso sanguine

B Deinde subiūgens q̄ causa dereliquerit: Et dimisit inquit ad tēptandū israel si obseruarent viam dñi abire in ea: queadmodū custodierūt patres eorum / an nō: eos volens intelligi patres custodisse viam dñi qui fuerunt cū iesu: id est eo tempore quo ille viuebat. Generationē quippe alterā superius retulit surrexisse post illos/ qui vixerūt cū iesu τ ab ipsis cepisse transgressiones q̄ offenderunt dominū: pro q̄bus temptandis/ id est probandis relicte fuerant gentes: nec exterminate per iesum. Deinde ne putareẗ hoc iesu cōsilio suo tanq̄ humano egisse/ vt gentes ille relinquerenẗ: subiūgit scriptura: Et dimisit dñs gentes has vt nō auferret illas celeriter: τ non tradidit eas in manus iesu. Deinde sequiẗ: Et he gētes q̄s reliq̄t dominus vt tēptaret in eis israel omnes q̄ nesciebant omnia bella chananeorū ꝓpter generationes filioꝝ israel vt doceret illos bellū. Judic.3.a. Erat ergo ista causa in eorū temptatiōe/ vt bellare discerēt: id est vt tāta pietate τ obedientia legis dei bellarent quanta patres eorum qui domino deo etiā bellando placuerunt: non quia optabile aliquid est bellum/ sed quia pietas laudabilis est in bello. Quod autē sequiẗ: Uerum q̄z ante illos nescierunt illas: quid nisi gentes vult intel

ligi / quas nescierūt bellando ꝗ fuerūt ante
istos:quorū tēptationi/hoc est probationi
relicte sunt.Deinde cōmemorans que sint:
qnqꝫ inqt satrapias alienigenarū:quas in
Satrapie quid sint libris regnoꝝ manifestius exprimit.Satra
pie autē dicunt/ qsi parua regna : qbus sa-
trape pērāt:qd nomē i illis partib⁹ cuiusdā
honoris ē/siue fuit. Et oēm inqt chananeū
ꝛ sidoniū ꝛ eugum inhabitantē libanū aut
montē hermon vsqꝫ ad cabemath:ꝛ factum
est vt tēptaret in ipis israel: Tanqꝫ diceret:
Hoc autē factū est vt tēptaret in ipis israel
scire si audiēt mādata dñi : nō vt sciret de⁹
omniū cognitor etiā futuroꝝ/sed vt scirent
ipsi:ꝛ sua ꝯscientia/vel gloriarent/vel con-
uincerent/vtrū audirēt mādata dñi ꝗ man-
dauit patrib⁹ coꝝ i manu moysi.Qm̄ ꝗ ma
nifestati sibi sunt nō se obedisse deo in his
gētib⁹ ꝗ ad eorū tēptationē.i.exercitationē
atqꝫ ꝓbationē fuerāt derelicte: ppterea di-
xit deus vel illa in quibus missus est ange-
lus/ ꝛ expsse locutus est: vel pauloante/vbi
ait:Propter qd tanta dereliqt gens hec te-
stamentū meū qd mādaui patrib⁹coꝝ:ꝛ nō
obedierūt voci mee:ꝛ ego nō apponā aufer-
re virum a facie ipsorū . Dictū est autem in
exodo ex ꝑsona dei loquentis de istis gen-
Exo.23.d. tibus aduersarijs:Non eijciam illos in an-
no vno:ne fiat terra deserta:ꝛ multiplicent
in te bestie fere: Paulatim eijciaꝫ illos/do-
nec multiplicemini ꝛ crescatis ꝛ hereditetis
terrā. Poterat hanc ꝓmissionē suā seruare
dñs erga obediētes: vt exterminatio gētiū
illarū crescentib⁹ israelitis partib⁹ fieret: cū
coꝝ mltitudo terras vnde aduersarij exter-
minarent desertas esse nō sineret.Qd autē
ait:Ne multiplicent in te bestie fere:mirū si
nō bestiales quodāmodo cupiditates et li-
bidines intelligi voluit / ꝗ solēt de repenti-
no successu terrene felicitatis existere.Neqꝫ
eñ deus homines exterminare poterat: et
bestias nō poterat / vel ꝑdere/vel pasci po-
tius non permittere.

Quō dicat:Excitauit dn̄s salua torem israel: Questio.XVIII.

Judic.3.b. Et excitauit dñs saluatorē isrl:ꝛ sal-
e uauit eos.Deinde velut qreret quē
saluatorē : othoniel inqt filiū cenec.
Accusatiuū eñ casū hic debem⁹accipe:tāqꝫ
diceret othonielē.Aduertēdū est autē ꝙ sal
uatorē dicat etiā hominē ꝑ quē de⁹ saluos
faciat.Nā clamauerūt filij israel ad dñm: ꝛ
excitauit dominus saluatorē israel:ꝛ salua-
uit eos:othoniel filiū cenec:fratrē caleb mi-
norē ipsi⁹:ꝛ exaudiuit eos. Inter illa autem
que appellant υπερβατα/hoc genus rarum
est:quoniam habet ꝛ illud qd greci vocant
υστερολογίαν.Qd eñ ait postea:et exau-
diuit eos/si prius ponat fit sermo lucidior:
Nam ordo est:Et clamauerūt filij israel ad
dñm:ꝛ exaudiuit eos:ꝛ excitauit dñs salua
torē isrl.Deinde qd hic interpositū ē:et sal-
uauit eos:ꝛ postea dictū est othoniel filiuꝫ
cenec:si ita diceret planius fieret:ꝛ excita-
uit dominus saluatorē israel othoniel filiū
cenec:ꝛ saluauit eos.

Quō qdraginta ānis terra qui- euisse dicatur:in alia autez littera octuaginta ānis: Questio.XIX.

Quadraginta ānos quieuisse terram Judic.3.b.
q promissionis a bellis sub othoniele Al.ꝛ octogīta
iudice scriptura testat:qñtū tpis pri-
mordia romani iperij sub numa pompilio
tantūmodo rege pacata habere potuerūt.

An aioth mentitus sit quādo oc cidit eglon: Questio.XX.

Queri potest:vtrum mentitus fuerit
q aioth iudex qñ occidit eglon regem
moab.Cum eñ solus soli insidiaret
vt eū ꝑcuteret/hoc illi ait:Uerbū occultum Judic.3.c.
mihi est ad te rex:vt ille a se oēs qui cū illo
fuerāt remoueret.Qd cū factū esset/iterum
dixit aioth:Uerbū dei mihi ad te rex. Sed
potest nō esse mēdaciū:qñquidē verbi noie
solet etiā factū appellare scptura:Et reuera
ita erat.Qd autē dixit:Ubū dei/intelligen-
dum est hoc illi deū vt faceret ꝑcepisse ꝗ eū
populo suo excitauerat saluatorē:sicut illis
tēporib⁹ talia fieri diuinit⁹ oportebat.

Quomodo rex eglon dicat esse exilis valde:cū adipes dicant con clusisse vulnus: Questio.XXI.

Merito querit quō fuerit exilis valde Judic.3.c.
m rex eglon:ꝛ cōcluserint adipes vul-
nus qñ ꝑcussus ē.Sꝫ intelligēdū est
ea locutione dictū ꝗ solet a cōtrario intelli-
gi:sicut dicitur lucus / ꝙ minime luceat : et
abundare respondet/ qd nō est:ꝛ benedixit 3.Reg.21.d.
regi/ ꝓ maledixit:sicut scptū est in regnorū
libro de nabuthe:Nā in ea interptatione ꝗ
nō sm septuaginta/ sed ex hebreo est ita in-
uenimus:Erat autē eglon crassus nimis.

Quomodo sequentia recapitu- lando dicantur: Questio.XXII.

Et exijt ad fores ꝛ transijt obseruan- Judic.3.c.
c tes:ꝛ clausit ianuas dom⁹ supioris
sup eū ꝛ coartauit. Hoc recapitulan
do dictū est qd fuerat ꝑtermissum:Nā ꝑus
hoc fecisse intelligendū est:ꝛ sic de superius
descendisse ꝛ trāsijsse obseruantes.

Quomō pueri regl eglon claue

aperuerint quod aioth claue non clauserat: Questio.XXIII.

Judic.3.b. Quomõ pueri regis eglon claui aperuerint qđ aioth claui nõ clauserat/ põt mouere: Aut si ille claui clauserat: quõ secũ eã non auferret/ vt isti nec claui aperire possent. Proinde aut alia clauis allata est: aut tale clausure genus fuit qđ sine claui possit claudi: nec sine claue aperiri. Nã sũt qdã talia: sic ea q̃ verudata dicunt.

Quo iudice aioth octoginta annos dicat habuisse pacem israel.

Judic.3.b. Sub iudice aioth (Questio.XXIIII. octoginta annos pacẽ habuit israel in terra pmissiõis: duplicato scʒ tẽpore q̃ fuit memorabile sub romanoꝝ rege numa pompilio.

Quomõ sangar seu sãnegar pro israel post aioth pugnasse dicat:

Judic.3.b. St. sãnegar filius anath. Et post eũ surrexit (Questio.XXV sannegar filius aneath: et pcussit alienigenas in sexcẽtos viros: pter vitulos boum: et saluauit israel. Quomõ post aioth iste p israel pugnauerit/ et dictus sit saluasse israel/ põt esse qstio. Nõ eñ rursus fuerant captiuati/ vt iugo seruitutis innexi. Sʒ intelligẽdũ ita dictũ/ saluauit: nõ qʒ nocuerit aliqd hostis/ sed ne pmitteret nocere: quẽ credendũ est bello cepisse tẽptare: et huius victoria fuisse depulsuʒ. Sed qđ sibi velit qđ addidit: pter vitulos boum: obscurũ ẽ. An forte etiã boũ stragẽ pugnãdo fecit: et ita dictum est eũ occidisse sexcẽtos viros: pter illud qđ fecit de bobus occisis. Sed q̃re vitulos: An grecę locutionis cõsuetudo est etiã vitulos eos appellare q̃ grandes sunt: Nã ita loq vulgo in egypto phibet: Sicut apud nos pulli appellant gallinę cuiuslibet etatis. Nõ autẽ habet interptatio ex hebręo: pter vitulos boum: sicut ista q̃ fm septuaginta est: sicut habet illa ex hebręo/ vomere occisos sexcẽtos viros: qđ ista nõ habet.

Quid est qđ rñdit barach delbore: si ibis ibo: et si nõ ieris mecũ non ibo: Questio.XXVI.

Judic.4.b. Quid est qđ respondens barach delboꝛę ait: Si ibis ibo: et si non ieris mecũ/ non ibo: qm̃ nescio diẽ in qua psperat angelũ dñs mecũ: qsi a pphetissa diẽ audire non potuerit: nec illa die rñdit/ se pteriit cũ illo. Et qđ ẽ / psperat angelũ dñs mecũ: An hic demõstratũ est: qʒ et angeloꝝ actus psperant. i. adiuuant a dño: vt feliciter cedãt: an locutiõis est/ psperat angelũ mecũ. i. facit mecũ prospera per angelũ.

Quomõ pauefecit dñs sisaram:

Judic.4.c. Et pauefecit dñs (Questio.XXVII sisarã et oẽs currus eius. Ecce quẽadmodũ cõmẽdat scriptura agere deũ in cordibus vt det exitũ rebus quẽ cõstituit. Utiq eñ pauefecit vel obstupefecit sisarã vt traderet eum.

Quomõ doceat nõ semper qui dicitur intrasse ad mulierẽ: eande cognouisse: Questio.XXVIII.

Judic.4.d. Ut iahel mulier q̃ occidit sisarã cum locuta esset ad barach q̃ euʒ q̃rebat: scriptũ ẽ de ipso barach: quia intrauit ad eã. Animaduertendũ est nõ esse cõsequens/ vt cũ scptura dicat de viro q intrauit ad aliquã feminã/ iã etiã cõcubuisse credatur: Assidue qppe sic loquit scriptura/ intrauit ad eã/ vt nolit intelligi nisi q ei mixtus sit. Hic ergo pprie dictum est: intrauit ad eam. i. domũ eius intrauit: nõ vt p hec verba intelligat concubitus.

Quõ in cantico delboꝛe illa verba defecerũt: Habitãtes in israel: et reliqua q̃ ibideʒ ordine mixto et confuse dicuntur ordinanda sunt:

Judic.5. In cantico del (Questio.XXIX. boꝛę dicit: Defecerũt habitantes in israel: defecerunt donec surrexit delbora: donec surrexit mater i israel: elegerũt vt panẽ hoꝛdeaceũ deos nouos: tũc expugnauerũt ciuitates principũ. Hic intermixtus ordo verboꝝ obscuritatẽ facit/ et qstionem mouet. Quõ eñ itelligat: elegerũt vt panẽ hoꝛdeaceũ deos nouos: tũc expugnauerũt ciuitates pncipũ/ qsi tũc eis fauerat deus ad expugnãdas ciuitates principũ/ qsi elegerunt vt panẽ hoꝛdeaceũ deos nouos. Sed in alijs iã scripturarũ locis sepe didicimus quẽadmodũ fiãt hyperbata: quoꝝ directiõe cũ vba ad ordinẽ redeũt/ sensus explanat. Iste q̃ est ordo: Defecerũt habitantes in israel: defecerũt elegerũt vt panẽ hoꝛdeaceũ deos nouos/ donec surrexit delboꝛa: donec surrexit mater in israel: tunc expugnauerũt ciuitates principum.

Quõ dicat: elegerũt vt panẽ hoꝛdeaceum deos nouos/ cũ nulla sit cõparationis ratio: Questio.XXX.

Judic.5. Uerũ põt/ quõ dictuʒ sit: Elegerũt vt panẽ hoꝛdeaceũ deos nouos: cũ panis hoꝛdeaceus q̃uis sit in cõparatione triticij panis abijciẽdus/ tñ etiam ipse pascat et vitale alimentũ sit. Dij autẽ noui quos dicũt elegisse/ qui defecerũt a deo viuo/ nõ possint in alimẽtis animę deputari

sed potius in venenis. An bacten⁹ accipienda est similitudo: quatenus valet vt ppter hoc solū dictū intelligat: quia sicut plerūqȝ fastidio fit/ vt eligēda reijciant/ ꝛ aspernenda delectent: ita vitio prauę volūtatis tāqȝ languore fastidij cum esset deus eoꝝ verus sibi falsos elegert: nihil aliud q̄ nouitatē ꝛ spreta veritate: atqȝ ita cibū mortiferū tāqȝ panē hordeaceū elegerūt: nō se arbitrātes inde perituos / sed etiā inde vitā velut esca innoxia licet viliore sūpturos. Scd̄m opinionē q̄ eoꝝ similitudo posita est animiqȝ languorē/ nō fm veritatē. Nam dij illi noui nullis sunt cibis vitalibus cōparandi.

Cur nō exprimat nomē pphete qui dicit missus a deo ad populū. Questio.XXXI.

Judic.6.b. Et factū ē q̄n clamauerūt filij isrl̄ ad dn̄m ppter madiā: et misit dn̄s virū prophetam ad filios isrl̄ ꝛ dixit eis: Cur nō dicat nomē hui⁹ pphete: qd̄ valde scripturis inusitatū ē/ latens causa est: nō tñ nullā esse arbitror: Sȝ q2 post vba qb⁹ exprobrauit inobedientiā ppl̄i/ sequit scptura dicēs. Et venit angelus dn̄i: ꝛ sedit sub quercu q̄ erat i ephra: nō absurde intelligit iste angelus significat⁹ noie viri: vt postea q̄ hec verba dixit/ venerit ad quercū memoratā: ꝛ ibi sederit. Nomie em̄ viroꝝ solere appellari angelos notū ē: q̄uis eū q̄ esset angelus a ppellatū esse pphetam nō facile seu euidēter occurrat: eū sane q̄ ppheta esset dictū angelū legim⁹. Sed si angeloꝝ dicta pphetica nota sūt. i. qb⁹ futura pnūciauerūt: cur nō possit angelus pphetę noie nūcupari? Verūtn̄ vt dixi expssū ꝛ manifestū de hac re testimoniū nō occurrit.

Quō quod angelus dicit ad gedeon: Dn̄s tecū potēs in fortitudine: li/ potens est noiatiui casus: cui nō quadrat littera q̄ habet i vocandi casu: virorum fortissime ꝛc. Questio.XXXII.

Judic.6.c. Quod angelus dicit ad gedeon: Dn̄s tecū potēs in fortitudine: noiatiuus casus est: nō vocatiuus: Hoc est dn̄s potens tecum est: non tu potens.

Cur angelus ex auctoritate dei dicat ad gedeō: Nōne ego misi te ꝛc. Questio.XXXIII

Judic.6.c. Aduertendū est dixisse angelū tanq̄ ex dn̄i auctoritate: Nōne ecce misi te: cuȝ loqueret ad gedeon. Quis em̄ eū misit: nisi q̄ ad eū angelū misit? Delbora vero ait ad barach:

Judic.4.a. Nōne mādauit dn̄s deus israel tibi. Hic autem nō dictum est: nonne ecce misit te dn̄s: sed: nōne ecce misi te.

Quō gedeon dicēdo: Ecce mille mei ꝛc. se chiliarchū. i. principē super mille significat. Questio.XXXIIII.

Judic.6.c. Vbi respōdet gedeon ad angelū: In me dn̄e: hoc est in me intēde in quo saluabo israel: ecce mille mei humiliores in manasse. Intelligit ꝓposit⁹ fuisse mille hominū: quos grece χιλιαρχοσ appellat scriptura: An quid aliud.

Quō gedeon non dixit angelo: Offerā tibi sacrificiū: sed/ Offerā sacrificium meum in cōspectu tuo: et qd̄ de angelo sensit: Questio.XXXV.

Judic.6.d. Animaduertendū est q̄ gedeon non ait angelo: Offerā tibi sacrificiū: sed ait / offerā sacrificiū meū: ꝛ ponaȝ in cōspectu tuo. Vn̄ intelligendū est nō eū angelo / sed p angelū sacrificiū offerre voluisse. Qd̄ ꝛ ipse angelus euidēter ostēdit: qui nō ab eo sacrificiū tanq̄ sibi sūpsit / sed ait illi: Accipe carnes ꝛ azymos / ꝛ pone ad petrā illā ꝛ ius effunde. Et cū hoc fecisset gedeō / extendit angelus summū virgę q̄ erat in manu eius et tetigit carnes ꝛ azymos: ꝛ accensus ē ignis de petra ꝛ comedit carnes ꝛ azymos: Ita etiā ipse angelus in sacrificio qd̄ obtulit gedeō / officiū ministrātis impleuit: ignē q̄ppe hō minister vt hō sine miraculo subiecisset / quē mirabiliter vt angelus iste subiecit. Denuqȝ tūc cognouit gedeō q̄ angelus dn̄i esset. Nā hoc scriptura cōtinuo subdidit: Et vidit gedeon q̄m angelus dn̄i est. Prius ergo tāqȝ cū homine loquebat quē tamē hominē dei credidit / vt corā ipso sacrificium vellet offerre velut adiuuandus presentia eius sanctitatis.

Quomō gedeon ausus fuerat offerre sacrificiū deo pter locū vbi iusserat deus: Questio.XXXVI.

Judic.6.d. 8.li.3.questionum.q.56. simile. Queri potest q̄re gedeon ausus fuerit sacrificiuȝ offerre deo ꝑter locum vbi iusserat deus. Preter tabernaculum quippe suū deus prohibuerat sacrificari sibi: cui tabernaculo templū postea successit. Tempore autem quo fuit gedeon / tabernaculū dei erat in silo: atqȝ ideo illic tn̄ legitime possit sacrificari. Sed intelligēdū est q̄ illū angelū ꝑmo ppheta putauerat / et tāqȝ deū in illo ꝯsuluerat de offerēdo sacrificio: Qd̄ ille si phibuisset / non vtiqȝ fieret: Sȝ q̄m approbauit ꝛ vt fieret ānuit / dei auctoritate gedeon in faciendo secutus ē. Ita q̄ppe de⁹ legitima illa ꝯstituit / vt leges nō sibi sed hoib⁹ daret. Vn̄ qd̄cūqȝ ꝑter illa ipse

ꝓcepit:nõ a transgressorib⁹/sed poti⁹ a pijs
et obedientib⁹ impletũ intelligẽdũ est:sicut
Gen.22. abraã de imolando filio. Nã ꝛ sic helias ex/
3.Reg.18.f. tra tabernaculũ dñi ad cõuincẽdos sacerdo
tes idoloꝝ sacrificauit:qδ ex ꝓcepto dñi fe/
cisse intelligendũ est:q̃ ei tanq̃ ꝓphete reue
latiõe atq̃ ĩspiratiõe iussit vt faceret: Q̃q̃
tãta ꝯsuetudo ꝑter tabernaculũ sacrifican/
di crebruerat/ vt etiã salomõ in excelsis sa/
crificasse inueniat/nec eius sacrificiũ fuisse
reprobatũ:Et tñ notant reges q̃ inter opa
laudabilia sua non destruxerũt excelsa/vbi
cõtra legẽ dei ppl's sacrificare ꝯsueuerat. Et
q̃ destruxit/maiore ꝑdicatione laudat. Ita
de⁹ ꝯsuetudinẽ ppl'i sui/q̃ ꝑter ei⁹ tabernacu/
lũ/tñ nõ dijs alienis offerebãt/ sꝫ dño deo
suo /sustinebat poti⁹ q̃ vetabat/ etiã sic ex/
audiẽs offerẽtes. Hoc aũt qδ gedeõ fecit q̃s
nõ itelligat p angelũ ꝓcuratũ vt ꝓphetice
fieret/in q̃ ꝓphetia petra illa cõmẽdaretur.
Cui q̃dẽ petre nõ sacrificatũ ẽ/ꝫ ð illa ignis
cõmemorat exisse q̃ sacrificiũ cõsumeretur.
Siue eñ p aquã quam percussa petra effu/
dit in heremo/siue p ignẽ/donũ spũsſcti si/
gnificat/qδ ditissime dñs iesus christ⁹ effu/
dit sup nos. Nã ꝛ ĩ euãgelio significatũ ẽ ꝫ
Joh.7.f. donũ p aquã vbi ip̃e dñs ait:Si q̃s sitit/ve
niat ꝛ bibat:q̃ credit ĩ me: sicut dic̃ sc̄ptura:
flumina de ventre ei⁹ fluent aque viue:vbi
euãgelista subiũxit: Hoc aũt dicebat de spi
ritu quẽ accepturi erãt credentes in eũ. Si/
gnificatũ est ꝛ p ignẽ/vbi veniẽte illo super
Act.2.a. congregatos legitur:Uise sunt illis lingue
diuise velut ignis:qui et insedit sup vnũ/
Luc.12.f. quemq̃ eorum. Et ipse dominus ait: Ignẽ
veni mittere super terram.

An vtrũq̃ positũ putet manu ꝛ lingua: dicendo: Lambuerunt trecenti viri: Questio .XXXVII.

Judic.7.b. E fact⁹ est numer⁹ eoꝝ q̃ lambuerũt
e manu sua/ lingua sua/trecenti viri:
Pleriq̃ latini codices nõ habẽt/ ma
nu sua/ꝫ tñmodo lingua sua:qñ sic intelle
xerũt qδ supra dictũ ẽ:sicut canes. Grecus
autẽ habet vtrũq̃ / manu sua ꝛ lingua sua/
vt intelligat quod manu aquã raptã in os
ꝓijciebãt:ꝛ ꝫ erat simile bibentib⁹ canib⁹ q̃
non ore apposito sic boues aquã ducũt quã
bibũt:sed lingua in os rapiũt:sicut etiã isti
intelligunt fecisse:ꝫ cũ manu in os aquam
ꝓijceret quã lingua exciperẽt. Nã ꝛ interp̃/
tatio ex hebreo planı⁹ id habet his verbis:
Fuit itaq̃ numer⁹ eoꝝ q̃ manu in os ꝓijci/
entes aquã lambuerãt trecẽti viri. Neq̃ eñ
solẽt hoĩes ita bibere vt sine opere manus
lingua /sicut canes aquã hauriãt. Aut vero
istis ꝓceptũ fuerat vt hoc facerẽt:sed cũ ad
bibendũ descẽdissent ad aquã /multi genu
flexo biberũt:qδ facili⁹ ꝛ in minore labore fie/
ret:pauci vero q̃ nõ flexu genu se incuruas/
uerũt/vt canes biberũt:ꝫ aquã manu in os
iactabãt. Quoꝝ numer⁹ q̃ trecẽti erãt/sig/
nũ insinuat crucis ꝓp̃ l'ram T grecã / q̃ iste
numer⁹ significat:p q̃s etiã gẽtes magis in
crucifixũ credituras ꝑfiguratũ ẽ q̃ l'ra gre/
ca ẽ. Uñ grecoꝝ noĩe apl's oẽs gẽtes signi/
ficat cũ dicit: Judeo pmũ ꝛ greco. Et iudeis Roma.2.b.
ꝛ grecis sepe ita cõmemorãs circũcisionẽ ꝛ
ꝑputiũ/q̃ in linguis gentiũ greca ita excel/
lat vt per hãc oẽs decenter significent. Iste
numer⁹ et in ꝟnaculis abrae animaduertẽ/
dus est: per q̃s fratrẽ ab hostibus liberauit Gen.14.c.
qñ eũ melchisedech in magno mysterio be/
nedixit. Qδ eñ exuberant illic decẽ ꝛ octo:
nã trecenti decẽ et octo fuisse referũt: videt
mihi significatũ q̃ etiã tp̃e fieret.i.tertio qδ
futurũ erat sub grã. Nam pmũ ẽ ante legẽ:
secũdũ sub lege:tertiũ sub grã. Singula ꝟo
tp̃a senario numero significata sunt ꝓpter
pfectionẽ: Nã ter seni/decẽ ꝛ octo sunt. Uñ
ꝛ illa mulier decẽ ꝛ octo ãnos habet ĩ infir/ Luc.13.b.
mitate: quã curuã saluator cũ iuenisset ere/
xit ꝛ a diaboli alligamẽto(vt euãgeliũ indi
cat) soluit. Nã q̃ ita isti ꝓbati sunt p quos
vinceret gedeon vt similes in bibendo cani
bus dicerent/significat q̃ ꝛ contẽptibilia et 1.Cor.1.d.
ignobilia elegit dñs. Pro contẽptu eñ ha
betur canis. Uñ dicit. Non est bonũ tolle/ Matth.15.c.
re panẽ filioꝝ ꝛ mittere canibus. Et dauid
vt se tanq̃ contẽptibilẽ abijceret/canem se 1.Reg.24.c.
appellauit loquens ad saul.

Quomodo gedeon dicit descẽdisse in partẽ quinquaginta/ ipse ꝛ puer eius ꝛc̃. Questio. XXXVIII.

Uid sibi vult qδ scriptũ est:Gedeõ Judic.7.c.
q descẽdit/ ipse / et phara puer eius in
partẽ q̃nq̃ginta q̃ erãt in castris:qδ
latini q̃dã codices habẽt in eã partẽ in qua
erãt q̃nq̃geni custodes in castris: alij vero
partẽ q̃nq̃gesimã in castra: Obscurũ q̃ppe
dictũ plures sententias interp̃tũ fecit. Sed
aut ea ps castroꝝ erat quã seruabãt q̃nqua
ginta custodes:aut si q̃nq̃geni intelligendi
sunt circũquaq̃ seruasse/in vnam partẽ isti
descẽderũt vbi erãt quinquaginta.

Quid sit mẽsa panis hordeacei: Questio. XXXIX.

Uod ille qui Judic.7.b.
q proximo suo somnium narrauit qδ
audiuit gedeon vt de victoria futu/
ra cõfirmaretur / dixit se vidisse mensam pa
nis hordeacei:voluentem in castris et per/
cutientem tabernaculũ madian: et subuer/

tentē: hoc intelligendū arbitror qd de canibus: quia p contēptibilia mundi/ q̄ significat mēsa panis hordeacei/ saluator superbos fuerat confusurus.

Judic. 7. e.

Quid q exclamari iussit gedeō: Questio. XL.

Quod exclamari iussit gedeon a trecentis suis: Gladius domino et gedeō: id est huic gedeō: hoc significat q gladius id erat operaturus qd domino placeret et gedeon.

Quid sit iudiciū ephot: Qō. XLI

A Judic. 8. f.

Queri solet qd sit ephud/ vel ephod/ seu ephot. Qd quidē si sacerdotale est indumentū: qd plerique dicūt: vel potius supindumētū/ qd επενδυτης grece dicit/ vel ἐπωμίς: qd magis suphumerale interptari latine pōt: merito mouet quō de tanto auro gedeon id fecerit. Nā ita scptū est: Et factū ē pondus inauriū aurearū q̄s petierat sibi mille septingēti auri sicli/ pter brachialia z torques z opimenta purpurea q̄ erāt sup reges madian: pter torques que erāt in ceruicib' camelor ipsor: z fecit illud gedeon in ephud/ et statuit illud in ciuitate sua in ephra: z fornicat' est oīs israel post illud ibi: z factū ē gedeon z domui ei' in scandalum. Quō ergo ista vestis de tanto auro

1. Reg. 2. d.

fieri potuit? Nā z mater samuelis fecit filio suo/ sic legim'/ ephud bar: qd nōnulli interpretati sūt ephud lineū qñ eū dedit dño in tēplo nutriēdū. Ubi euidenti' apparet h genus esse indumēti. An ideo dictū est: statuit illud in ciuitate sua: vt hinc intelligeret aureū fuisse factū? Nō eñ dictū ē/ posuit/ sed statuit: qm ita erat solidū z validū vt statui posset: h ē positū stare. Hoc ergo illicitū cū fecisset gedeon: fornicat' est post illud omīs israel. i. sequēdo illud ꝯtra legē dei. Ubi nō frustra qrit/ cū idolū nō fuerit. i. cuiusq dei falsi z alieni simulacrū: sed ephud. i. vnū de sacramētis tabernaculi qd ad vestē sacerdotalē ptineret: quō fornicationē scriptura dicat ppli ista sectant atque venerātis: Jdo scz q pter tabernaculū dei vbi erant ista q̄ sibi fieri iusserat de' isrl extra/ simile aliqd fieri fas nō erat. Jdeo seqt z dicit scptura: Et factum est gedeon z domui ei' in scandalū. i. vt ab offenso deo discederet: qr z hoc qddā gen' idoli qddā mō erat/ q extra dei tabernaculū quodlibet manu factū p deo coleret: cū illa ipsa q̄ iussa sunt in tabernaculo fieri ad dei potius cultū referrent q̄ p deo aliqd eor/ aut p dei simulacro colendū haberet: Et q p ephud vel ephod/ ea locutione q̄ significat a parte totū/ oīa possunt intelligi q̄ constituit gedeon in sua ciuitate: veluti ad colendū deū similia tabernaculo dei. Et pterea p hoc/ qr hoc est sacerdotalis honoris insigne: qd sepe scriptura cōmemorat: vt hoc sit pctm gedeō/ q extra dei tabernaculū fecerit aliqd simile/ vbi coleret de': nō q solido auro velut ad adorandū ꝯstituerit ephud: s qd eēt ex auro ipso qd etiā ex pda fecerit ea q̄ ptinerēt ad ornamēta vel instrumenta sacrarij: que oīa p ephud significata sunt ppter excellētiā/ vt dixi vestis sacerdotalis. Nā z ipm ephud nō qdē ex auro solo fieri pceptū est: si h ē suphumerale sacerdotalis vestis: verūtñ etiaz aliqd auri habet: Nam ex auro z hiacyntho z purpura z coccino z bysso vt fieret/ diuinit' imperatū est: sed qr hoc ita posuerunt septuaginta interpretes/ vt cōmemoratis oibus q̄ de spolijs acceperat gedeō inferrēt: z fecit illd gedeon in ephud: videt ita dictū/ tanq ex toto illo qd cōmemoratū est hoc factū esse credat: cū possit etiā illic intelligi locutio q̄ significat a toto partem: vt qd dictū est: fecit illud in ephud: intelligat/ fecit inde ephud/ vel fecit ex eo ephud: nō fm illud totū cōsumens in ephud/ sed ex illo q̄tū sufficiebat impendens: Nā in illa interptatione q̄ ex hebreo est/ sic legit: Fecitque ex eo gedeon in ephod. Qd eñ apd septuaginta scptū est ephud: hoc in hebreo phibet dici ephod. Nō autē oēs sacerdotes tali vtebant superhumerali quod esset ex auro z hiacyncto z purpura et coccino z bysso: sed solus sūmus sacerdos. Unde illud qd de samuele cōmemorauim' factū illi ab ei' mre/ nō erat vtique tale qm cū datus ē nutriēdus nō erat sūmus sacerdos vtique puer. Qui vt dictū est ephud bar appellatur: vel potius ephud bat: sicut asserunt q̄ hebreā linguā nouerit: qd interptat ephud lineū. Sed gedeon existimo illud fecisse qd erat pcipuū summi sacerdotis indumentū atque ornamentū: per qd z cetera significata sunt opa sacrarij: qd in sua ciuitate preter dei tabernaculū ꝯstituerat: z ppter hoc peccatum factū et illi z domui eius in scādalū: vt sic interiret qd postea scptura narrat tāta eius numerositas filior.

Quō terra dicat quieuisse quadragita ānis in diebus gedeō: cū verisimile non sit: Questio. XLII

Non ptereūda orit qstio/ quō qeuerit terra qdraginta ānos in dieb' gedeō/ cū post victoriā q liberauit hebreos ex auro spolior/ fecerit abominationē: z post illā fornicat' sit oīs israel: z fuerit illi z domui ei' in scandalū. Quō q post hoc tātū nefas/ qd z gedeō z ppls admisit/ reqe/ Judic. 8. g.

uit terra q̄draginta annos: cū hoc scriptura
soleat ostendere cū a dn̄o deo ꝑplus fornica
retur: tūc potius pacē illos ꝑdere / nō acqui
rere / ⁊ hostib⁹ subiugari: nō ab hostiū infesta/
tione muniri? Sed intelligēdū ē sicut solet
scriptura ꝑ ꝓlepsin. i. per p̄occupationē di/
xisse q̄ fecerit ephud cōtra dei legem gede/
on ex illo auro qđ fuerat hostibus deuictis
atq̄ ꝓstratis ablatū: q̄z vno loco dicere vo
luit / ⁊ vnde erat aurū: ⁊ q̄d de illo factū sit:
sed postea factū est in fine dieꝝ gedeon hoc
pctm̄ qn̄ ꝯsecuta sunt etiā mala que deinde
scriptura contexuit / posteaq̄ cōmemorauit
q̄t anis in dieb⁹ gedeon terra conquieuerit:
quos ānos recapitulando cōmemorauit. i.
ad ordinē quē p̄teruerterat / p̄us dicēdo de
illo scandalo qđ nouissime factū est.

Quibus idolis post mortez gedeon seruierunt filij israel: et quō grauius peccauerūt: Qō. XLIII.

Iudic. 8. g. Et factū est cū esset mortu⁹ gedeon / ⁊
auersi sunt filij israel ⁊ fornicati sunt
post baalim: ⁊ posuerūt ipsi sibi ba/
alberith testamentū vt esset eis ipse in deū.
Et baalim ⁊ baalberith idola intelligenda
sunt. Maior itaq̄ transgressio ⁊ fornicatio
cōmissa est a ꝑplo post mortē gedeon q̄ illo
viuo ꝓpter ephud: qm̄ ⁊ illud / etsi illicite fa
ctum erat / tamē de sacramētis tabernaculi
erat: ista vero post idola fornicatio non ha/
bet vel falsā paterne religionis defensionē.
Unde etiā si illud ephud qđ nō in fine tp̄is
gedeon / sed ante factū ē / ita de⁹ patiēter tu/
lit / vt pax in terra ꝑseueraret: q̄z licet factuz
erat qđ ꝓhibuerat / nō tn̄ longe recessū erat
ab illo q̄ tale aliq̄d in tabernaculo suo atq̄
in honorē suū fieri iusserat: Nunc vero gra/
uiora cōmissa ⁊ apertissimā post idola forni
cationē populi esse noluit impunitam.

Que distinctio sit faciēda in verbis rhamni: cū dicit: Et si nō / exeat ignis de rhamno: Questio. XLIIII.

Iudic. 9. b. Quod inducit rhamnus. i. quoddam
spinarū gen⁹ in similitudinē dicere
oib⁹ lignis cōuenientib⁹ ad eā vt re/
gnaret super ea: Si in veritate vngitis me
vos regnare sup vos: venite cōfidite in ꝓ/
tectione mea: et si nō / exeat ignis de rham/
no ⁊ comedat cedros libani. Obscurius sen
sus ē: ⁊ eū inuēta distinctio manifestat. Nō
eñ ita legēdū ē: ⁊ si nō exeat ignis đ rham/
no: sed subdistinguendū: et si nō: ac deinde
inferēdū / exeat ignis de rhamno. i. si nō con
fiditis in ꝓtectione mea / aut si nō in verita
te vngitis me regnare sup vos / exeat ignis
de rhamno ⁊ comedat cedros libani. Com/
minantis eñ verba sunt q̄d facere possit / si
noluerint eā regnare sup se. Uerū quia nō
ait: exibit ignis de rhamno ⁊ mādūcabit ce
dros libani: sed ait / exeat ⁊ mādūcet: obscu/
rius factū est q̄ si sola distinctio lateret. Ue
hementioris autē cōminationis est ⁊ quo/
dāmodo p̄sentioris efficacie: si quis dicat:
si nō vis facere qđ volo / seuiat i te ira mea. i.
iam seuiat: vt q̄d eā teneo? Quasi dicat: se/
uiat / ꝑmissiuo mō / penā intentans futurā.

Quō dicat: Emisit deus spiritū malignum: Questio. XLV.

Et misit deus spiritū malignū inter Iudic. 9. e.
abimelech ⁊ inter viros sichimorū.
Hoc vbū: vtrū imperantē / an ꝑmit/
tentē deū significet: non facile definiri pōt.
Qđ eñ hic positū est / emisit: grecus habet
ἐξαπέστειλεν: qđ etiā est i psalmis vbi le
gitur: Emitte lucē tuā: q̄q̄ in q̄busdā locis Ps. 42.
interp̄tes nr̄i / vbi ē i greco ἐξαπέστειλεν
misit / interpretati sunt / nō emisit. Potest q̄
et sic intelligi: vt spm̄ malignū de⁹ tanq̄ ire
inter eos volentē emiserit. i. ꝑtātem dederit
maligno spiritui ad eorū pacē perturbādā.
Usq̄ adeo autē etiā mitti a dn̄o malignuz
spm̄ ꝓpter iusticiā vindicandi / nō absurdū
visum est: vt q̄dā id qđ est ἐξαπέστειλεν
etiā immisit interpretati sint.

Quō et maturabis / vel ⁊ manicabis dicitur: Questio. XLVI.

Uerba q̄ misit ad nuncios abimelech Iudic. 9. d.
zebul princeps ciuitatis sichimorū
etiā id habēt: Et nūc surge nocte tu
⁊ ꝑpl's tuus tecū / ⁊ insidiare in agro. Et erit
mane simul vt orit̄ sol / maturabis ⁊ tendes
sup ciuitatē. Qđ latini q̄dā habēt matura/
bis: quidam vero manicabis: grecus habet
qđ dici posset: non vno verbo / diluculo sur/
gēs. Et fortasse hinc sit dictū: maturabis a
matutino tp̄e: q̄uis etiā alio tp̄e dici soleat
ad rem accelerandā. Manicabis autē lati/
num verbū esse mihi nō occurrit: Sed illud
mouet q̄ cū dixisset / simul vt oritur sol / ad/
didit: diluculo surgens: cū ipsū diluculū qđ
grece dr̄ ὄρθρος / tēpus ante solez significet
qđ iā vsitatissime dr̄ cum albescere ceperit.
Sic itaq̄ intelligēdū est vt qđ positū ē ma
ne ipsuz diluculū intelligat̄. Additū est au/
tem / simul vt oritur sol / vt exprimeret̄ nō iā
orto sole faciendū: sed vbi fulgor apparue/
rit solis orientis. Non eñ aliunde albescit
diluculū / nisi cū ceperit partē celi quā vide/
mus ab oriente lux solis ad eam redeuntis
attingere. Hinc est q̄ etiā in euangelio vnā
atq̄ eandē rem alius euangelista dicit dilu Luc. 24. a.
culo factā cum adhuc obscurum esset: alius Marci. 16. a.

oriente sole: q τ ipsa lux quātulacūq diluculi sole vtiq fiebat oriente. i. ad ortū veniente τ fulgorē suū de sue p̄sentie ppinquitate iactāte. Quā lucē qdā idiote solis nō esse putauerūt: sꝫ illā esse q̄ primitus cōdita est anteq deus q̄rto die cōderet solem.

Quomodo accipiatur fili⁹ patris fratris eius: Questio. XLVII.

Judic. 10. a. Et surrexit post abimelech q saluum faceret israel thola filius phua filius patris fratr eius vir de isachar: Filiū patrui eius / dixit filiū patris fratris ei⁹: cū ordinatius τ vsitatius atq apertius diceret / filiū fratris patris ei⁹: Filius eni erat patrui eius: sicut euidētius in ea interp̄tatione q̄ ex hebreo ē inuenit. Nō q̄ qd dictū est pater fratr / ab eo declinatū ē qd ē in nominatiuo casu pater fratr / sꝫ ab eo qd ē patris frater: hoc est eni patruus. Nā siue ponat i noiatiuo / hic pater fratris: siue ponat / hic pris frater genitiuū facit / hui⁹ pris fratris. Uerū altera orit q̄stio: quō fuerit patruus abimelech vir de isachar: id ē vir de tribu isachar cū abimelech patrē habuerit gedeon: qui gedeon de tribu fuit manasse. Quō q̄ phua τ gedeon fratres fuerunt: vt possit esse phua patruus abimelech / cui⁹ patrui filius thola succederet / sm istā narrationē / ipsi abimelech? Potuerūt q̄ gedeon et phua vnā habere matrem ex q̄ diuersis patribus nascerent: et fratres essent vni⁹ matris filij / nō vnius patris. Solebāt eni nubere femine de alijs tribubus in alijs tribubus. Uñ et saul cū esset de tribu beniamin: dedit filiā suā dauid homini de tribu iuda. Et sacerdos ioiade vtiq homo de tribu leui / duxit filiā iorā regis hois de tribu iuda. Hinc factū est / vt helisabet τ maria cognatas in euāgelio legam⁹ / cū fuerit helisabet de filiab⁹ aaron. Ex quo intelligit de tribu leui τ filiabus aaron aliquā nupsisse in tribū iudam vñ ita fieret inter ambas illa cognatio / vt dñi caro nō solū de regia / verum etiā de sacerdotali stirpe ppagaret.

Quō ponant illa verba: Nonne quecūq hereditauit tibi chamos deus tuus τc. Questio. XLVIII.

Judic. 11. c. Inter cetera q̄ iepte mādat p nuncios regi filiorū ammon / etiā hoc dicit: Nōne quecūq† hereditabit tibi chamos de⁹ tuus / hec hereditabis: τ omnia quecūq hereditabit dñs deus noster a facie vestra / hec hereditabim⁹? Quod quidā latini sic interpretandū putauerūt vt dicerēt: Nōne quecūq dedit tibi in hereditate chamos deus tu⁹ / hec possidebis. Ubi videri pōt confirmasse iepte deū istū q vocat chamos / potuisse aliqd dare in hereditatē cultoribus suis. Quidā vero sic hunc locū interp̄tati sunt: Nonne q̄cūq possedit chamos de⁹ tu⁹ / hec possidebis? Et hoc ita sonat / q̄si aliqd potuerit possidere. An forte scdm hoc dictū est / q sub angelis cōstitute sunt gētes iuxta canticū moysi famuli dei? Nūqd nā q̄ ille angelus sub q erāt filij ammon / chamos appellat⁹ ē? Quis hꝫ audeat affirmare: cū possit intelligi scdm ei⁹ opinionē dictū: q putabat deū suū hꝫ possidere: vel in possessionē sibi dedisse. Magis autē iste sensus elucet in his vbis q̄ grec⁹ habet: Nonne quecūq hereditabit tibi chamos deus tuus / hec hereditabis: vt in eo qd positū ē / tibi / intelligat ita dictū / ac si diceret: sicut videt tibi. Tibi eni hereditabit q hoc putas: non q ille aliquid possit hereditare. Deinde in eo qd sequit: Et oia q̄cūq hereditabit dñs deus noster: nō dixit hereditabit nobis: tanq diceret: sicut vobis videt: sed vere hereditabit a facie vestra: quoniā abstulit ipsis / et his dedit: hec inquit hereditabimus.

† Al. hereditauit

Quō fiat oblatio de filia iepte: Questio. XLIX.

Judic. 11. f. De filia iepte q eam pater in holocaustoma obtulit deo: quoniaꝫ in bello vouerat si vicisset eum se holocaustoma oblaturū q sibi de domo exiens occurrisset: qd cū vouisset vicit: τ occurrente sibi filia qd vouerat reddidit: solet esse magna et ad diiudicandum difficillima questio: Quibusdā qd sibi hoc velit nosse cupientibus τ pie querentibus: qbusdā vero qui scripturis his sanctis imperita impietate aduersant / hoc maxime in crimen vocantibus: q legis et pphetarum deus etiam humanis sacrificijs fuerit delectatus. Quoꝝ calūnijs sic primitus respōdemus: vt deum legis τ pphetarū / atq vt expressius dicā / deū abraā τ deū isaac τ deum iacob nec illa sacrificia delectauerit vbi pecorū holocausta offerebant: sed q significatiua fuerint τ quedā vmbre futuroꝝ / res ipsas nobis q̄ his sacrificijs significabant cōmendare voluisse: fuisse aūt etiam istam vtilem causam cur illa mutarent: nec modo iuberent / immo pphiberent offerri: ne vere sm carnalem affectum talibus deū delectari putaremus. Sed vtrum etiam humanis sacrificijs significari futura oportuerit: merito querit: non q mortes hominū quicq moriturorū in hac causa exhorrescere τ formidare deberem⁹ si illi q hec de se fieri gratanter acciperēt in eternā remunerationem

cōmēdarent deo. Sed si hoc verū esset/hoc
genus sacrificioꝝ deo nō displiceret. Displi
cere autē deo satis euidenter eadē scriptura
Exo.13. testatur. Nam cū omnia primogenita sibi
Nu.18. ꝯ dicari ꝛ sua eē voluerit atq̄ p̄cęperit/redi/
mi tamē a se voluit primogenita hominuꝫ:
ne immolandos deo crederent filios suos
quos natos primitus suscępissent. Deinde
hoc apertius ita loquitur/ꝙ humana holo/
causta sic deus improbet vt prohibeat/de/
testans ea in alijs gentibus/ et populo suo
p̄cipiens ne audeat imitari: Si autē inquit
exterminauerit domin⁹ deus tuus gentes
in quas tu intrabis hereditare terrā eoꝝ in
ꝯspectu tuo ꝛ hereditabis eos/ꝛ habitabis
in terra eoꝝ: attende tibiipsi ne exquiras
seq̄ eos postq̄ exterminati fuerint a facie tua:
ne exq̄ras deos eoꝝ dicēs: quēadmodū fa/
ciunt gentes dijs suis faciā ꝛ ego: nō facies
ita dn̄o deo tuo: Abominamēta eñ quę do
min⁹ odit fecerūt dijs suis: quoniā et filios
suos et filias suas cōburunt igni dijs suis.
B Quid euidentius ostendi potest his sanctę
scripturę testimonijs/ vt alia huiuscemodi
omittā/quō deū a q̄ hęc scriptura humano
generi cōtributa est/ nō solum nō diligere/
verūetiā odisse talia sacrificia in quibus ho
mines immolant. Illa plane diligit ꝛ coro/
nat cū quisq̄ iustus iniquitatē patiēs vsq̄
ad mortē pro veritate decertat: vł ab inimi/
cis quos pro iusticia offendit occidit: retri/
buens eis bona ꝑ malis: id est pro odio di/
Matth.23.d. lectionē. Talem dicit dn̄s sanguinē iustum
a sanguine abel vsq̄ ad sanguinē zacharię.
Pręcipue autē ꝙ sanguinē fudit ipse ꝑ no/
bis/ꝛ sacrificiū seipsū obtulit deo. Sicvtiq̄
obtulit/ vt ab inimicis ꝑ iusticia occidere/
tur: hūc imitata martyꝝ milia vsq̄ ad mor
tem pro veritate certarūt/et ab inimicis sę/
uientibus imolata sunt: de q̄bus dicit scri/
Sap.3.b. ptura: Tanq̄ aurū in fornace ꝓbauit illos:
et sicut holocausti hostiā accepit illos. Un/
2.Timoth.4.b de ꝛ apostolus dicit: Ego eñ iam immolor.
Sꝫ nō sic iepte de filia fecit holocaustoma
dn̄o: sed sicut pręceptū fuerat pecora offer/
ri et prohibituꝫ fuerat homines immolari.
Magis hoc illi simile videt qō fecit abraā:
quod dn̄s specialiter fieri pręcepit/nō gene
rali lege: vt talia sibi sacrificia fierent aliq̄n
mandauit: immo etiā fieri omino ꝓhibuit.
Distat itaq̄ hoc qō iepte fec̄ a facto abraę:
Gen.22. quoniā ipse iussus obtulit filiū: iste autē fe/
cit/quod ꝛ lege vetebatur: et nullo speciali
iubebatur imperio. Deinde non solū in sua
lege postea/ verūetiā tūc dn̄s in ipso abraę
filio talibus sacrificijs ꝙ nō delectaret ostē/
dit: cum patrem cuius fidem iubendo pro/
bauerat/a filij tamē interfectione ꝓhibuit:
ac arietē quo sacrificiū licite s̄m veterē con/
gruam temporibus consuetudinē comple/
retur apposuit. Si autem hoc quēq̄ mouet
quomodo pie crediderit abraaꝫ dn̄m sacri/
ficijs talibus delectari/si hęc illicite offerun
tur deo: et ideo putat recte credidisse etiam
iepte ꝙ tale sacrificium deo posset esse ac/
cęptum: primo consideret aliud esse vltro
vouere: aliud iubenti obtemperare. Nō eñ
si aliquid pręter morem in domo a domino
institutū seruo iubet atq̄ id laudabili obe/
dientia facit: ideo nō est plectendus/si hoc
facere sponte p̄sumpserit. Deinde habebat
qō crederet abraam: vt ꝑpter diuinū impe/
rium nō parceret filio: nō credens deum ta/
les victimas libenter accipere: sed hoc eum
ꝑpterea iussisse/ vt resuscitaret occisum: et
hinc aliquid tanq̄ deus sapiēs demonstra/
ret. Nam hoc de illo etiā in epistola legitur
quę inscribitur ad hebręos: ꝛ fides eius/qꝛ Heb.11.d.
hoc de deo crediderit ꝙ posset filiū eius su/
scitare/ laudat: Iste vero ꝛ deo nō iubente
neq̄ poscente/ꝛ contra legitimū eius pręc/
ceptum vltro sacrificiū vouit humanū. Sic
eñ scriptū est: Et vouit iepte votū domino
ꝛ dixit: Si traditione tradideris mihi filios
ammon in manu mea: et erit q̄cunq̄ exierit
de ianuis domus męę in obuiā mihi in re/
uertendo me in pace a filijs ammon et erit
domino offeram eum holocaustoma: Non
vtiq̄ his verbis pecus aliquod vouit/ qō
s̄m legē holocaustoma posset offerre. Neq̄
eñ est aut fuit cōsuetudinis/vt redeuntib⁹
cū victoria de bello ducibus pecora occur/
rerent. Quātū aūt attinet ad muta anima/
lia canes solent dominis blando famulatu
alludentes currere in obuiā. De quibus ille
in suo voto cogitare nō posset: ne in iniuriā
dei aliquid: nō solum illicitū/verūetiā con/
temptibile/ꝛ s̄m legē immundū vouisse vi/
deretur. Nec ait: quodcunq̄ exierit de ia/
nuis domus męę in obuiā mihi/offeram il/
lud holocaustoma: sed ait: quicunq̄ exierit
offeram eū: vbi ꝓculdubio nihil aliud q̄ ho
minē cogitauit: non tamen fortasse vnicam
filiam: q̄q̄ illaꝫ in tanta paterna gloria q̄s
posset anteire/nisi forte vxor? Naꝫ ꝙ nō di/
xit q̄cunq̄/sed quicūq̄ exierit de ianuis do
mus męę: solet scriptura masculinū genus
pro quolibet sexu ponere: sicut de abraam
dictum est: Surgēs a mortuo cū eius vxor Gen.23.
mortua fuisset. Quia ergo de hoc voto atq̄
facto nihil videt scr̄ptura iudicasse: sicut de
abraam q̄n filiū iussus obtulit/apertissime

iudicauit:sed tantūmodo scriptū reliquisse
legētibus iudicandū :quemadmodū de fa/
Gen.38.d. cto iude filij iacob / quando ad nurū quidē
suā nesciens intrauit:verū qūtū in ipso fue/
rat fornicatus est:quia meretricez putauit:
neqꝫ approbauit hoc scriptura/ neqꝫ impro/
bauit:sed iusticia ꝛ lege dei cōsulta ęstiman
C dum pēsandūqꝫ dimisit. Quia ergo de isto
iepte facto in neutrā partem sententiā scri/
ptura dei ꝓtulit/vt noster intellectus in iu/
dicādo exercereť / possemus iam dicere deo
displicuisse tale votū/ꝛ ad illam perductaz
esse vindictā vt patri potissimū filia vnica
occurreret: qđ si sperasset atqꝫ vouisset/non
continuo vt eam vidit scidisset vestimenta
sua ꝛ dixisset:Heu me filia mea/ipedisti me:
in offendiculū facta es in oculis meis. De/
inde sexaginta dierū tam longa dilatione
data filię suę/dñs ab vnicę ꝛ charissime ne/
ce eū nō ꝓhibuerit/sicut ꝓhibuit abraā
donec perficiendo qđ vouerat seipsum ꝑcu
teret orbitate grauissima: deum autē neqꝫ
hominis immolatione placaret:ꝛ ideo hu/
iuscemodi pñi pęnā fuisse retributā / ne im/
punitū talis voti relinquereť exemplū:vt
aut ne magnū aliqđ se vouere deo putarēt
homines cū victimas humanas vouerent:
et qđ est horribilius filioꝝ:aut nō vera/sed
potius simulata eadem vota essent cuz ve/
lut exemplo abrahę sperarent qui vouissent/
deū prohibiturū talia vota compleri. Pos/
semus inqꝫ hęc dicere: nisi ab ista sententia
duo nos ꝑcipue diuinarū scripturarū testi/
monia retardarent: vt hanc rem gestā et in
his libris tantę auctoritatꝭ memorię cōmē/
datā diligentius quātū dñs adiuuat ꝛ cau/
tius perscrutemur:ne in vllam partem iudi
cium temerariū ꝓferamus. Vnū /ꝙ in epi/
stola ad hebręos iste iepte inter tales com/
memoratur vt eū culpare vereamur: vbi sic
Heb.11.f. scriptū est: Et qđ adhuc dicam? Deficit enī
me tp̄s enarrādi de gedeon/ barach/sanson
et iepte/ꝛ dauid/ ꝛ samuel/ꝛ ꝓphetis:qui ꝑ
fidē vicerunt regna:operantes iusticiā con/
secuti sunt ꝓmissiōes: Alterū/ꝙ vbi de illo
ista narranť ꝙ tale vouerit ꝛ impleuerit vo
tum ꝑmisit scr̄ptura dicēs: Et factus est sup
iepte spiritus dñi et perrexit galaad et ma/
nasse ꝛ transijt speculā galaad:ꝛ de specula
galaad trāsijt ad filios ammō:ꝛ votū vouit
iepte dño:ꝛ cętera ad hocipsū votū ꝑtinen/
tia:vt omnia quę deinceps facta sūt tanqꝫ
opera spiritus dñi q̄ sup eū factus est intel/
ligēda facta videanť. Ista testimonia nos
compellunt quęrere potius cur factū sit/ꝙ
facile improbare quod factū est. Sed ꝑmo

illud quod ex epistola quę ad hebręos est
commemoraui: inter illos laudabiles viros
qui ibidem recolunť:nō solum est iepte/ve/
rumetiā gedeon: de quo similiter scriptura
dicit: Spiritus domini cōfortauit gedeon:
ꝛ tamen eius factū quod de illo auro prędę
operatū est ephud:ꝛ fornicatus ē post illud
omnis israel:ꝛ factum est domui gedeon in
scandalum:non soluz laudare nō possumꝰ/
verumetiā quia scriptura hinc apertissime
iudicauit/reprobare minime dubitamꝰ:nec
tamen ex hoc vlla fit iniuria spiritui domi/
ni: qui eū confortauit vt hostes populi eiꝰ
tanta facilitate superaret. Cur ergo inter il/ D
los cōmemorať qui per fidem vicerunt re/
gna/operantes iusticiā:nisi quia sancta scri
ptura/quoꝝ fidem atqꝫ iusticiam veraciter
laudat/nō hinc impediť: eorū etiam pecca/
ta/si q̄ nouit/et oportere iudicat notare ve/
raciter? Nam ꝛ in eo quod idem gedeon si/
gnum petēs/sicut ipse locutus est/ tempta/
uit in vellere:nescio vtrū non fuerit trans/
gressus pręceptū/ quo scriptū est: Nō tem/ Deut.6.c.
ptabis dominū deū tuum: Verūtamē etiā
in eius temptatione dominus qđ prenun/
ciare volebat/ ostendit in compluto scilicet
vellere/ ꝛ area tota circūquaqꝫ sicca/figura/
re primum populum israel: vbi erant sancti
cum gratia cęlesti/ tanqꝫ pluuia spiritali:et
postea compluta area sicco vellere/figurare
ecclesiam toto orbe diffusam: habentē non
in vellere tanqꝫ in velamine/sed in aperto
cęlestem gratiam: illo priore populo/velut
ab eiusdem gratię rore alienato atqꝫ sicca/
to. Nec tamē frustra inter fideles ꝛ operan/
tes iusticiam /propter † bonitatē fidelemqꝫ Al. bonam
vitam in qua eū credēdū est esse defunctū:
tale in epistola ad hebręos meruit testimo/
nium. Vtruz autē quia posteaqꝫ dictū est:
Factus est super iepte spiritus dñi:ea secu/
ta sunt / vt votuz illud voueret atqꝫ hostes
vinceret:ꝛ qđ vouerat redderet spiritui do/
mini / omnia deputāda sunt vt perinde ha/
beatur et hoc sacrificiū /tanqꝫ id dominꝰ si/
cut abrahę fieri iusserit: nō facile dixerim:cū
vtiqꝫ de gedeon possit hęc afferri differen/
tia: Quia peccatum quod fecit quādo fecit
ephud / post qđ vniuersus populus forni/
catus est/nulla est eiꝰ cōmemorata ꝓsperi/
tas. Postea vero ꝙ iepte votum vouit/illa
est insignis eius victoria consecuta : pro/
pter quam adipiscendam vouerat : et qua
adepta quod vouerat soluit. Rursus enim
considerandum est quia gedeon etsi non
posteaqꝫ fecit ephud/tamen posteaqꝫ tem/
ptauit dominū (quod vtiqꝫ peccatum fuit)

magna strage hostibus cesis atq̃ superatis
ppl'o acquisiuit salutem. Sic eñ scriptū est:
Et dixit gedeon ad dominū: Non irascatur
indignatio tua in me/ ⁊ loquar adhuc semel
in vellere ⁊c. Iram quippe dei metuebat/ qui
nō nouerat tēptando se peccare qđ de' in le
ge sua manifestissime prohibet. Hoc tñ pec/
catum eius ⁊ mirabilis signi euidētia ⁊ ma/
gna victorię prosperitas liberationisq̃ po/
puli consecuta est. Iam eñ deus statuerat
afflicto populo sbuenire/ atq̃ huius ducis
quē ad hoc opus assumpserat/ vtebat᷑ ani/
mo: nō solum fideli ⁊ pio/ verūetiā subdefi/
ciente et delinquēte/ ⁊ ꝓnunciando quę vo/
E lebat/ ⁊ complendo quę dixerat. Non eñ ꝑ
istos tñ qui etiam si peccauerunt/ inter iu/
stos tamen narrantur/ sed etiam per ipsum
saulem omnimodo reprobatū/ multa deus
1. Reg. 19. d. populo suo pręstitit: in quē insiliuit etiā spi
ritus dei ⁊ ꝓphetauit: nō cum iuste ageret/
sed cum in virum sanctum dauid innocen/
temq̃ seuiret. Agit eñ spiritus domini et ꝑ
bonos et per malos/ ⁊ per scientes ⁊ per ne/
scientes quod agendū nouit ⁊ statuit. Qui
Ioh. 11. f. etiam per caipham acerrimū domini perse/
cutorem nescientē quid dixerit/ insignē pro/
tulit prophetiā: ꝙ oporteret christū mori ꝓ
gente. Quis enim ęgit nisi spiritus domini
Iudic. 6. g. curans ꝓnūciare ventura: vt iudici gedeon
temptare volenti dominū/ et nō credēti qđ
ei fuerat per manū eius de salute populi iā
locutus: hoc potissimū de vellere prius cō/
pluto/ postmodū sicco: ⁊ de ara primū sicca
postea rigata veniret in mentē: vt ꝙ subde/
fecit a fide/ infirmitati eius delictoq̃ depu/
tetur: Q: vero etiam tali eius animo ad hoc
quod generi humano significari oportebat
vsus est deus/ ad eius intelligat᷑ misericor/
diam ⁊ mirabilem prouidentiam pertinere.
Si quis autē dicit omnia scientem fecisse: ⁊
dixisse gedeō ex reuelatiōe ꝓphetica/ vt per
eū signa talia mōstrarent᷑: ne defecisse a fide/
et qđ ei iā ꝓmiserat dñs credidisse/ ꝗ actiōe
ꝓphetica ĩ vellere voluisse tēptare: atq̃ ita
Gen. 30. f. illi' tēptationē fuisse inculpabilē: sicut dolū
Iudic. 6. g. iacob: ⁊ illud qđ dño ait: Non irascat᷑ indi/
gnatio tua in me/ nō ideo dixisse ꝙ irā eius
timeret: sed ꝙ cum consideret nō irasci cum
ea faceret ꝗ spiritu eius dictante facienda
esse tanq̃ propheta sentiret. Dicat vt vide/
tur/ dummodo illud quod de facto ephud
scriptura ip̃a culpauit quodlibet significet/
Iudic. 7. f. nō audeat excusare a peccato: Nā ⁊ illud ꝙ
trecenti viri ad signum crucis ipsi numero
pertinētes hydrias fictiles acceperūt/ eisq̃
ardētes faculas incluserūt: quibus hydrijs

fractis repente lumina numerose micantia
tantā hostiū multitudinē terruerunt/ tanq̃
ex suo arbitrio videtur fecisse gedeon. Non
eñ scriptura dicit dominum admonuisse vt
hoc faceret: ⁊ tamen tam grande signū quis
eius animo atq̃ consilio faciendū/ nisi do/
minus inspirauit: qui ꝑfigurauit sanctos
suos thesaurum euangelici luminis in va/
sis fictilibus habituros: sicut apostolus di
cit: Habemus autem thesaurū istum in va/ 2. Cor. 4. b.
sis fictilibus? Quibus in passiōe martyrij
tanq̃ vasculis fractis maior eorum glorię
fulgor emicuit: quę impios euangelicę prę/
dicationis inimicos inopinata illis christi
claritate superauit. Seu ergo per scientes: F
seu per nescientes pręfigurationem prędi/
cationemq̃ futurorū spiritus domini pro/
pheticis temporibus operatus est: nec ideo
peccata eorum dicendum est non fuisse pec
cata: quia et deus qui etiam malis nostris
⁊ bene vti nouit/ etiam ipsis eorum pecca/
tis vsus est ad significāda quę voluit. Pro
inde si propterea peccatum non fuit: siue cu
iuslibet necis humanę/ siue etiā parricidale
sacrificiū/ vel vouere/ vel reddere: quia ma/
gnum aliquid et spiritale significauit: fru/
stra deus talia prohibuit: et se odisse testa/
tus est: quoniam et illa quę fieri iussit/ vtiq̃
ad aliquam significationem rerum spirita/
lium/ magnarumq̃ referuntur. Cur ergo il/
la prohiberet: quandoquidē poterant pro/
pter eandem rerum earundem significatio
nem/ propter quam ⁊ ista licite fiebant/ ni/
hilominus licite fieri: nisi quia nec tale ali/
quid significātia quale expedit credere/ hu/
mana deo sacrificia placuerūt: quando nō
ꝓ iusticia quisq̃ ab inimicis/ q: recte viuere
voluit/ aut peccare noluit interimit᷑: sed hō
ab hoīe tanq̃ electa hostia more pecoris im/
molat᷑? Quid si ait aliquis: quoniā pecorū
victimę iam eo ip̃o quo fuerant vsitatę: q̃/
uis et ipsa a recte intelligentibus ad signifi
cationem spiritalium referuntur: minus ta
men faciebant intentos ad magnum sacra/
mentum christi et ecclesię requirendū: pro/
pterea deus re insigni et inopinata volens
quasi dormientes hominum animos exci/
tare: eo magis quo talia sibi sacrificia offer/
ri vetuerat/ curauit sibi eiusmodi aliquid of
ferendū/ vt ipsa admiratio magnam gigne/
ret questionē: ⁊ magna questio ad perscru/
tandum magnū mysteriū studiū pię mētis
erigeret: pie vero scrutās mens hominis al
titudinē prophetię/ velut hamo piscem do/
minum christū de profundo scripturarū le/
uaret. Huic nos rationi ⁊ considerationi nō

obsistim⁹. Sȝ alia questio est de animo vo/
uentis: alia de prouidentia dei qualicunqȝ
animo ei⁹ optime vtentis. Quobrem si spi/
ritus dñi qui factus est sup iepte/ vt hoc vo
ueret omnino ꝑcepit: quod quidē scriptura
nō aperuit: tamē si hoc ille ꝑcepit cuius nō
licet iussa contēnere: nō solū insipientia cul
panda nō est/ verūetiā laudanda obediētia
est. Hoc em̄ etiāȝ si se homo ipse interimat:
qꝺ vtiqȝ humana voluntate atqȝ cōsilio fa/
cere nefas est: profecto intelligendū est obe
dienter fieri potius ꝙ scelleste/ si diuinitus
iussum est: de qua questione satis in primo
Aug° de ciui/tate dei.li.i.ca.21. libro de ciuitate dei disputauimus. Si au/
tem iepte humanū secutus errorē humanū
sacrificiū vouendū putauit: eius quidē pec
catū de vnica filia iure punitū est: qꝺ etiam
ipse verbis suis satis videtur ostendere vbi
ait: Heu me filia mi impedisti me/ in offēdi/
culū facta es ī oculis meis: discissis etiā ve/
stimentis suis. Uerūtamen is etiā eius er/
ror habet aliquā laudē fidei: quia deum ti/
muit: vt qꝺ vouerat redderet/ nec diuini in
se iudicij sententiā declinauit: siue sperans
deū prohibiturū/ sicut fecit abrae/ siue eius
voluntatē etiā nō prohibentis intellectum
facere potius ꝙ contēnere statuētis. Quāquā
⁊ hic merito queri potest: vtrū verius intel/
ligitur hoc deū nolle fieri: et in eo poti⁹ deo
si non fieret obedireꝭ/ quoniā h̄ se nolle ⁊ in
abrae filio ⁊ in legitima prohibitione mon/
strauerat. Uerūtamē si propterea iepte nō
faceret: sibi potius in vnica pepcisse/ ꝙ dei
voluntatem secutus esse videretur. Magis
ergo intellexit in eo ꝙ ei filia occurrit vltorē
deū: iusteqȝ pene se fideliter subdidit timēs
seuiorē tanqȝ de tergiuer satione vindictā.
Credebat em̄ etiā bone ⁊ virginis animā fi
lie bene recipi: ꝙ nō seipsa vouerat imolan/
dam/ sed voto ⁊ voluntati nō restiterat pa/
tris/ ⁊ dei fuerat secuta iudiciū. Mors enim
sicut nec sibi a quoqȝ sponte/ nec cuiqȝ spon
te inferenda est: ita deo iubente recusanda
nō est: cuius cōstitutione quocunqȝ tēpore
obeunda est: nec quisqȝ qui eam perpeti de/
tractat vt omnino euitetur/ sed tantummo/
do vt differaꝭ laborat. Hec autē festinanti/
bus nobis de predicta questione satis esse
vtcunqȝ discussa ꝓ hac quidē parte visa sūt.
b Nūc iam quid spiritus domini/ siue per ne/
scientem iepte/ siue per scientem/ siue ꝑ eius
imprudentiā/ siue per obedientiaȝ/ siue per
offensionē/ siue per fidē in hac re gesta ꝑfi
gurauit/ ꝙtum deus adiuuat requiramus:
breuiterqȝ pandamus. Admonet em̄ nos ⁊
vrget quodāmodo iste sanctarū scripturaꝝ
locus cogitare quendā potentē virtute. Ta
lis em̄ dicitꝭ iepte: quod nomen interpretaꝭ
aperiens. Dominus autē iesus christus/ si/
cut indicat euangeliū/ discipulis suis ape/ Luc.24.g.
ruit sensum vt intelligerent scripturas. Hūc
iepte fratres eius reprobauerūt: ⁊ de pater/
na domo expulerūt: obijciētes ei/ ꝙ esset fi/
lius fornicarie: tanqȝ ipsi essent de vxore le/
gitima nati. Hoc etiā egerunt aduersus do/
minū principes sacerdotū ⁊ scribe ⁊ phari/
sei: qui de legis obseruatiōe gloriari vide/
bantur/ tanqȝ ille solueret legē: ⁊ idō veluti
nō esset legitimus filius. Et quoniā de san/
cta quidē virgine corpus assumpserat: qꝺ
fidelibus notū est/ tamē eius mater ꝙtum
ad gentē ptinet/ etiā illa iudaica synagoga
dici potest. Reuoluat qui voluerit prophe/
ticos libros/ ⁊ videat quotiens ⁊ quāta ver
bi seueritate atqȝ indignatione domini illa
gēs velut impudica mulier de suis fornica/
tiōibus arguaꝭ. Unde est etiā illud in hoc
libro recentissimū: vel cū post ephud/ quod
fecit gedeon/ omnis israel legitur fornicat⁹:
vel ꝙ abierūt post deos gentiū quib⁹ erant
circūdati: Unde in illos diuina ira cōmota
est: vt per annos decē et octo conuerterenꝭ
a filijs ammō. Sed nūqd nō ex eadē gente
israel etiā illi nati erant sacerdotes et scribe
⁊ pharisei: quos in eis diximus fuisse ꝑfigu
ratos: qui iepte tāqȝ isti dominū iesum chri
stū/ veluti nō legitimū filiū persecuti expu/
lerūt? Sed in eo similitudo adumbrata est:
ꝙ isti (vt dixi) veluti legis obseruatores cū
qui contra precepta legis facere videbatur
tanqȝ legitimi nō legitimū iure sibi visi sūt
eiecisse. Scōm hoc enim plebs illa dicta est
fornicari: ꝙ legis ꝑcepta nō seruans tanqȝ
viro nō exhibebat fidē. Sic autē scriptū est b
de iepte: Et creuerunt filij vxoris ⁊ eiecerūt
iepte. Uerbū qꝺ positū est/ creuerūt: signifi
cat in figura/ preualuerūt: Quod in iudeis
impletum est: qui preualuerunt infirmitati
christi: quia ita voluit vt ab eis que oporte
bat passione perferret: sicut hoc idē signifi/ Gen.32.f.
cans iacob preualuit angelo: cū quo vt id/
ipsum portenderet luctabaꝭ. Dixerūt ergo
ad iepte: Non hereditabis in domo patris
nostri: quoniā filius mulieris fornicarie tu:
Tanqȝ dicerent quod euangeliū loquitur:
Non est iste homo a deo qui sic soluit sab/ Joh.9.c.
batū. Se autē velut iactantes legitimos fi
lios domino dixerūt: Nos ex fornicatione Joh.8.e.
nō sumus nati: vnū patrē habemus deum.
Et fugit iepte a facie fratrū suoꝝ: ⁊ habita/
uit in terra thob. Fugit/ quoniā se quātus
esset abscōdit: Fugit/ quoniam eos seuicn/

1.Cor.2.b. tes latuit. Si enim cognouissent: nunq̃ dñm
glorie crucifixissent. Fugit: quoniam morientis in-
firmitatem viderunt: virtutem autem resurgentis
non viderunt. Habitauit autem in terra bo-
Al.†optima na / vel vt expressius dicamus / †optima. Quod
Al.†optimũ enim grece αγαθον / hoc latine† opimum dicitur:
Id autem interpretatur thob: Ubi mihi videtur in-
telligenda eius a mortuis resurrectio. Nam
que terra magis opima q̃ terrenum corpus
excellentia immortalitatis et incorruptionis
indutum? Quod autem dicitur de iepte: quia
posteaq̃ fugiens a facie fratrum suorum habita
uit in terra thob / colligebantur ad eum viri la-
trones qui ambulabant cum ipso. Quamq̃ et ante
passionem obiectum fuerit domino: q̃ cum publi
Matth.9.b. canis et peccatoribus manducaret: quando
respondit: non esse necessarium sanis medicum
Esaie.53.d. sed egrotis: et inter iniquos deputatus est
Luc.23.f. quando inter latrones crucifixus est: et vnum
ex eis de cruce in paradisum transtulit: tamen
posteaq̃ resurrexit et esse cepit / secundum id quod supra
exposuimus / in terra thob / collecti sunt ad
illum scelerati homines propter remissionem
peccatorum: Qui cum illo ambulabant: quia secundum
eius precepta viuebant. Neq̃ hoc fieri desi-
nit vsq̃ nunc / et deinceps quousq̃ ad eum con-
fugiunt mali: vt iustificet impios qui ad eum
I conuertuntur: et discant iniqui vias eius. Nam
illud / q̃ hi qui abiecerant iepte: erat enim ga-
laadites / conuersi sunt ad eum et quesierunt eum:
per quem liberarentur ab inimicis suis: q̃ clara
prefiguratione significat: q̃ hi qui abiecerunt
christum / ad eum rursus conuersi in illo reperiunt
salutem: siue illi intelliguntur / quos petrus apo-
stolus cum de ipso scelere arguisset: sicut in
actibus apostolorum legitur: et hortatus esset
vt ad eum conuerterentur quem fuerant per-
secuti: compuncti sunt corde: et ab illo quem
a se alienauerant / desiderarunt salutem. Quid
est autem liberari ab inimicis / nisi a peccatis?
Act.2.f. Sic enim illis ait: Agite penitentiam: et bapti-
zetur vnusquisq̃ vestrum in nomine domini iesu chri-
sti: et remittentur vobis peccata vestra: siue il-
la potius significetur que in fine speratur vo-
catio gentis israel. Magis quippe ipsa vide
tur apparere in eo quod dicitur: Et factum est post
dies: quod vtiq̃ post tempus significat: et per
hoc insinuat non illud intelligendum quod re-
centi domini passione est / sed quod postea fu-
turum est. Quo videtur etiam id pertinere / q̃
seniores galaad venerunt ad iepte: vt per eta-
tem senilem posteriora et nouissima tempora
accipienda sint. Interpretatur autem galaad
abijciens siue reuelatio: Quorum vtrumq̃ sa-
tis apte huic rei congruit: quia primo domi
num christum abiecerunt: eisq̃ postea reuela-
bitur. Q̃ vero contra filios ammon dux que-
rebatur iepte: quibus victis liberarentur: qui
eo duce aduersus illos bellare cupiebant:
quoniam interpretatur ammon filius populi mei /
siue populi meroris: profecto illi significantur
inimici qui ex ipsa gente perseuerantes in infi-
delitate predicti sunt: aut omnino penis ge-
henne predestinati: vbi erit fletus et stridor Matth.25.c.
dentium tanq̃ populo meroris: Quamq̃ populus
meroris / etiam diabolus et angeli eius non in-
conuenienter intelliguntur: siue quia eternam mi-
seriam eis quos decipiunt acquirunt: siue quia et
ipsi eterne miserie deputati sunt. Eleganter
sane ad exprimendam multo euidentius prophe
tiam iepte respondit senioribus galaad: Non-
ne vos odio habuistis me: et eiecistis me de
domo patris mei: et emisistis me a vobis: et
quid est q̃ venistis quando tribulati estis? Tale ali Gen.37.et.
quid figuratum est in ioseph: quem fratres ven- 42.43.et.44.
dentes abiecerunt: et cum fame tribularentur
ad eius opem misericordiamq̃ conuersi sunt.
Hic vero multo amplius elucet significatio
futurorum: q̃ non ipsi prorsus fratres qui eiece
runt iepte ad eum venerunt: sed galaad senio-
res pro vniuerso illo populo eidem suppli-
cantes. Sicut eadem gens dicitur israel: siue in eis qui
tunc fuerunt christumq̃ reprobauerunt: siue in
eis qui ad eius opem postea reuersi sunt: Popu
lo enim dicit inimico: siue in maioribus / siue in
posteris suis longa odia trahenti atq̃ seruan-
ti: tandemq̃ conuerso vel eis qui tunc conuertendi sunt:
Nonne vos odio habuistis me: et eiecistis me
de domo patris mei? Hoc enim eis visum est qui
persecuti sunt q̃ eiecerunt christum de domo da-
uid: in qua regni eius non erit finis. Et dixe- K
runt seniores galaad ad iepte: Non sic modo
venimus ad te: Tanq̃ dicerent iudei conuer-
si ad christum: Tunc venimus vt persequere-
mur: modo venimus vt sequamur. Profi-
tentur etiam aduersus inimicos eum futurum sibi
caput. Respondet ille: si eorum vicerit inimicos
q̃ erit eis in principe: quod gedeon noluit / cum
id israelite voluissent. Respondit quippe illis:
Princeps vester dominus erit. Rex enim nomine prin-
cipis significatur: quod nondum habebat gens illa
tempore iudicum. Ceperunt autem habere saulem: et de-
inceps successores eius alios qui in libris re-
gnorum leguntur. Nam in deuteronomio cum Deut.17.
eis precipitur qualem debeant habere regem:
si hoc eis placuerit: non ibi rex / sed princeps ap-
pellatur. Sed quia iste iepte illum figurabat qui
verus est rex: quod etiam in titulo scriptum fuit qui Joh.19.d.
cruci eius affixus est: quem pilatus delere vel
emendare non ausus est: ideo credendum est
esse dictum: Ero vobis in principem: illi autem
dixerant: eris nobis in caput: quoniam caput vi-

ri christus: et ipse est caput corporis ecclesię. Denique postea[q] eos liberauit iepte ab omnibus inimicis/ nō eis factus est rex: vt intelligeremus illud qd dictū est/ ad pphetiā potius pertinuisse de christo [q] ad ipsū ppriie iepte: de quo scriptura narrationem ita concludit: Et iudicauit iepte israel sex annis: et mortuus est iepte galaadites: et sepultus ē in ciuitate sua galaad. Iudicauit ergo isrl sicut ceteri iudices: nō ibi regnauit vt princeps: sicut hi qui in regnorum voluminibus continentur. Iā vero [q] postea[q] eis idem iepte dux cōstitutus est: misit nuncios ad hostes prius pacis verba portātes / illud ostenditur quod ait apostolus in quo christus loquebaf: Sed fieri potest [q] ex vobis est/ cū omnibus hominib[us] pacem habentes. Verba porro ipsa quę mādauit iepte/ omnia pertractare nimis longū est festinantib[us] nobis: videntur tamen mihi sic intelligenda / [q]tū attinet ad significationē futurorum: vt in eis aduertatur doctrina christi: admonens nos quemadmodū sit ambulandum: hoc est viuendū inter eos qui non fm ppositum vocati sunt: Nouit eīm dominus qui sūt eius. Iam vero [q] cum esset debellaturus inimicos factus est super eum spiritus domini/ significatur spiritussanctus impertitus membris christi. Q[uod] autem pertransyt galaad et manasses: et trāsyt speculā galaad: et ab specula galaad trāsit ad filios ammō/ pficientia significātur membra christi ad victoriā de inimicis reportandā. Galaad quippe interpretaf abyciens: et manasses necessitas. Transeundi sunt ergo a proficientib[us] abycientes/ id est contēnentes: trāseunda et necessitas/ ne forte cū transierit qui pficit contemnētes/ cedat terrentibus. Transeunda etiam specula galaad: quoniā galaad etiam reuelatio interpretatur. Est autem specula altitudo ad prospiciendū vel despiciendū: id est desuper aspiciendū. Specula itaq[ue] galaad congruenter mihi videtur significare superbiā reuelationis. Unde dicit apostolus: Et in magnitudine reuelationū ne extollar. Ergo et ipsa transeunda est: id est nō est in ea manendū pper cadendi periculū. His pertransitis facile superanf inimici: qd significat dicēdo: Et ab specula galaad trāsyt ad filios ammon: De quibus inimicis iā sup dictū ē. Et vouit iepte votū/ et dixit: Si traditione tradideri mihi filios ammon in manu mea: et erit q[ui]cū[que] exierit de ianuis domus meę in obuiam mihi in reuertendo me in pace a filijs ammon: et erit domino: et offeram eū holocaustoma. Quęlibet in hoc

Roma.12.d.

2. timoth.2.c.

R

1. Cor.12.b.

loco cogitauerit iepte fm cogitationem humanam/ nō videtur vnicam filiā cogitasse: Alioquin nō diceret cū illam cerneret occurrisse: Heu me filia mi impedisti me: in offendiculum facta es in oculis meis. Impedisti eīm ita dictū est: tan[q] ad hoc se impeditum iudicauerit/ ne illud qd cogitarat impleret. Sed quē potuit cogitare pmitus occurrentem/ qui filios alios nō habebat? An cōiugem cogitauit: et vt hoc fieret deus noluit: et vt nō relinqueret impunitū: ne quis deinceps id auderet/ et vt magna prouidentia ex hoc quoq[ue] ipso quod accidit sacramentū ecclesię figuraret. Ex vtroq[ue] igitur prophetia coaptata est: ex eo [q] vouens cogitauit: et ex eo [q] nolenti contigit. Si etem coniugem cogitauit: coniunx christi ecclesia est. Propterea relinquet homo patrem et matrem: et adherebit vxori suę: et erunt duo in carne vna. Sacramentū hoc magnū est in christo et in ecclia. Ego aūt dico i christo et in ecclia. Sed quia huius iepte cōiunx virgo esse nō potuit/ in eo [q] filia potius occurrit et inulta nō remansit: prohibitū sacrificiū vouentis audacia/ et virginitas ecclesię figurata est. Nec abhorret a vero [q] filię nomine eadem significaf ecclesia: Nā cuius alterius typum gerebat etiā illa mulier: cui post tactā fimbriam suam sanatę: ait dñs? Filia fides tua te saluam fecit: vade in pace. Et certe (vnde nullus ambigit) discipulos suos ipse sponsi filios appellauit: et se apertissime sponsum indicauit: Non possunt (inquit) ieiunare filij sponsi [q]diu cū illis est sponsus: venient autē dies cū auferet ab eis sponsus: et tunc ieiunabūt. Holocaustoma ergo erit ecclia: quā virginē castā beatus apostolus appellat: quando in resurrectione mortuorum fiet vniuersa qd scriptū est: Absorpta est mors in victoria. Tunc tradet regnū deo et patri. Quod regnū ipsa ecclia est ipse cui[us] figurā tenet vouēs ille gestabat. Sed qm tūc fiet cū cōpleta fuerit sexta etas sęculi/ ideo sexaginta dierū a virginitate dilatio postulata est. Ex omnib[us] quippe etatib[us] ecclesia congregatur. Quarū prima est/ ab adā vs[que] ad diluuiū: Secūda a diluuio/ id ē a noe vs[que] ad abraam. Tertia ab abraam vs[que] ad dauid. Quarta a dauid vs[que] ad transmigrationem in babyloniā. Quinta ab hac transmigratione vs[que] ad virginis partum. Sexta inde vs[que] in huius sęculi finē. Per qs sex etates tan[q] per sexaginta dies fleuit sctā virgo ecclesia virginalia sua: quia licet virginalia/ tamen fuerāt peccata deflenda: pter quę vniuersa ipsa virgo toto orbe diffusa quoti

Gen.2.d.

Eph.5.g.

Marc.5.d.

1.Cor.15.g.

Ab

Nota sex etates

Matth.6.b. dic dicit: Dimitte nobis debita nr̃a. Eosdē autē sexaginta dies/ duos menses maluit appellare q̃tū existimo/ ꝓpter duos hoīes: vnū p quē mors/ alterū p quem resurrectio mortuoꝝ: ꝓpter quos etiā duo testamenta dicunt. Quod vero factū ē ex p̄cepto in israel: ex dieb⁹ in dies cōueniebāt lamētari filiam iepte galaaditen: q̃ttuor dies in ãno nō puto significare aliqd post impletū holocaustoma: qd erit in vita eterna: sed p̄terita tpa ecclesie in qbus erāt beati lugentes. Quatriduo aūt figurata ē eius vniuersitas/ ꝓpt q̃ttuor partes orbis: p q̄s longe lateq̄ diffusa est. Ad historie vero ꝓprietatē non arbitror hoc decreuisse israelitas: nisi q2 intelligebant in ea re iudiciū dei magis ad perfectionē patrū fuisse deprōptū/ ne tale vouere sacrificiū deinceps vllus auderet. Nā ōre luctus et lamētatio decernere/ si votū illud leticie fuit? Si autē ⁊ illud q̄ populus effrem postea ab eodē iepte debellatus est: ad iudiciū dei/ qd erit in fine/ referendū ē/ si/ cut ipse dn̄s dicit: Eos q̄ noluerūt me regnare sibi/ adducite ⁊ interficite corā me: nec ibi q̃dragintaduo milia qui ceciderūt vacanti numero commemorati sunt: Sicut eñ illi duo menses ꝓpter sexaginta dies senariū numerū sex etatū significāt: ita ⁊ ibi series septenari⁹ duct⁹ hoc idē figurat/ q̃tū ad sex etates seculi ptinet: sexies eñ septē quadragintaduo sunt. Nec frustra et ipse iepte sex annis populum iudicauit.

(margin: Al. finstra etionem — Luc.19.b.)

Quō p̄cipiat matri sansonis ne manducet quid imundū: cū prius preceptum sit: Questio.L.

Queri potest quō dixerit angelus ad matrē sansonis cū annunciaret ei filium futurū: q2 sterilis erat. Et nunc obserua ⁊ nō bibas vinū ⁊ siceră: nō manduces omne immundū. Quid est eñ imundū: nisi forte dissolutio discipline q̄ esse ceperat in israel: ⁊ iā ad ea mãducanda eos labefecerat q̄ ꝓhibuerat de⁹ etiā in genenb⁹ alalium? Cur eñ nō credat etiā hoc eos multo pdiuitius facere potuisse/ qui etiam ad cultū idolorum transgrediebantur?

(margin: Judic.13.a.)

Quō mater sansonis plura dicat sibi dicta ab angelo q̄ angelus legat eidē dixisse: Questio.LI.

Quod mater sansonis viro suo indicans queadmodū illi angelus annunciauerit filiū futurū dixit: Et interrogabā eū vnde esset: ⁊ nomē suū nō annunciauit mihi. Queri pōt vtrū verū dixerit: qm̄ hoc nō legit cū ei angelus loqueret. Sed intelligendū est hoc ibi scripturam tacuisse: hic aūt cōmemorasse qd ibi tacuerat. Illō etiā q̄ nō ait: interrogaui eū qd vocaretur: ⁊ nomē suū nō annunciau ⁊ mihi: sed ait: Interrogaui vnde esset: videt inconsequens qd addidit: ⁊ nomē suū nō annūciauit mihi. Nō eñ nomē ei⁹ interrogauerat cū q̃reret vnde esset/ sed locū vel ciuitatē/ cū hominē putaret. Nā ⁊ hoiē dei eū appellauit/ specie tñ vel habitu angelo similē: hoc est q2 tam p̄clarū vidit sicut ipsa narrauit. Sz ita distinguatur: Et interrogabā eū vñ esset et nomē suū/ vt subaudiat/ interrogabā eū: et postea inferat: nō annūciauit mihi: nō habet q̃stionē: Ad vtrūq̄ eñ referri potest/ qd ait: non annunciauit mihi: id est/ nec vnde esset/ nec nomen suum.

(margin: Judic.13.b.)

Quō ⁊ plura ⁊ pauciora recitat q̄ audiuit: Questio.LII.

Item qd ait eadē mulier dictum sibi esse ab angelo: qm̄ nazareus dei erit puer a ventre vsq̄ ad diē mort' sue: non legit ab angelo dictū. Et quod legitur dictum: Ipse incipiet saluum facere israel de manu philistijm/ non est a muliere commemoratum. Itaq̄ et aliqd nō dixit qd audiuit: ⁊ tñ nihil credēdā ē dixisse qd nō audiuit: sed scripturā poti⁹ nō oia vba angeli posuisse: cū ipm mulieri loquētē insereret narrationi. Id autē dictū ē: a vētre vsq̄ ad diē mortis sue: q2 nazarei dicebāt in lege ad tēpus qui votū habebāt: sm ea q̄ scriptura per moysen p̄ceperat. Vñ hoc est qd huic iussū est vt ferrū nō ascēderet in caput ei⁹: ⁊ vinū et siceram nō biberet. Hoc eñ tota vita sua obseruauit sansō: qd illi q̄ vocati sūt nazarei certis diebus obseruabant: vouentes votumq̄ reddentes.

(margin: Judic.13.b.)

Quō manue ignorauit: q2 angelus dei est: Questio.LIII.

Quod dic scriptura: Qm̄ ignorauit manue/ q2 angelus dei ē: manifestū est etiā eius vxorē hominē credidisse. Qd ei dixit: Vim faciam⁹ tibi nūc: ⁊ faciamus i ꝓspectu tuo hedū capraꝝ: tāq̄ hoiem inuitauit: sed ita vt b cū illo epularet qd sacrificiū fecisset. Nā facere hedū capraꝝ non solet dici/ nisi cū fit sacrificiū. Deniq̄ ⁊ ille ita rñdit: Si vim feceris mihi/ nō mãducabo de panib⁹ tuis: vbi ondit se fuisse ad epulas inuitatū. Deinde addidit: Et si feceris holocaustū dn̄o offeres illud. Vtiq̄ iō dixit: Si feceris holocaustū: q2 ille dixerat: faciam⁹ in ꝓspectu tuo hedū capraꝝ. Nō aūt oē sacrificiū holocaustū erat: Nā de holocausto non mãducabat: q2 totū incēdebat: ⁊ iō vocabatur holocaustū. Sz angelus etiā nō mãdu/

(margin: Judic.13.c.)

caturus holocaustuʒ poti⁹ fieri admonuit: nō tñ sibi/ sed dño: propter hoc maxime/ qꝛ gens israel illo tpe ꝯsueuerat q̄buslibet diis falsis sacrificare: vñ ꝛ tūc offēderat deū/ vt traderet inimicis p q̄draginta annos.

Quō viso angelo dicūt se deum vidisse: Questio. LIIII.

Quid sibi vult ꝙ posteaq̄ manifestatus est manue ꝛ vxori eius angelus q̄ cū eis loquebatur/ dixit idē manue
Judic. 13. d. vxori sue: Morte moriemur: qm̄ deū vidimus: ex illa scʒ legis sentētia: vbi scriptū ē:
Exo. 33. d. Nemo pōt faciē meā videre ꝛ viuere. Opinabant̄ ḡ vt hoies deū se vidisse: tāto vtiq̄ miraculo facto/ ꝙ in igni sacrificij stetit/ q̄ cū illis prius q̄si hō loquebat̄. Sed deū in angelo/ an deū ipsum angelū appellabant? Sic em̄ scriptū est: Et sumpsit manue hedū caprarū: ꝛ sacrificiuʒ obtulit sup petrā dño mirabilia facienti: ꝛ manue ꝛ vxor ei⁹ expectabant. Et factū est dū ascēderet flamma desup altare ad cęlū: ꝛ ascēdit angelus dñi i flāma: ꝛ manue vxorq̄ illi⁹ expectabāt: Et ceciderūt sup faciē suā sup terrā: ꝛ nō apposuit vltra angelus dñi apparere ad manue ꝛ ad vxorē eius. Tūc cognouit manue: qm̄ angelus dñi est: et dixit manue ad vxorem suā: Morte moriemur/ qm̄ deū vidim⁹. In his ergo verbis quia nō dixit: morte moriemur/ qm̄ angelū dñi vidimus: sed deū vidimus/ oritur quęstio: vtrū in angelo intelligebāt deū: an eundē angelū deū vocabāt. Illud em̄ tertiū qd deū putauerāt qui erat angelus: dici nō potest/ apertissime dicente scriptura: Tūc cognouit manue/ qm̄ angelus dñi est. Sed vnde metuebāt mortē? Nō em̄ scriptura in exodo dixerat: Nemo videt faciem angeli ꝛ viuet: sed faciē meā dixit cum deus loqueret̄. An ꝛ in hoc ipso ꝙ in angeli p̄sentia deū cognouerat manue/ ita pturbatus est vt mortē timeret? Qd autē illi vxor sua respōdit: Si vellet dñs mortificare nos/ non accępisset de manu nr̄a holocaustoma ꝛ sacrificiū: nec illuminasset nos ad oia hęc: ꝑ nec inaudita fecisset nobis hęc. Utrū ipm angelū crediderūt accępisse sacrificiū: quia viderūt eū in altaris flāma stetisse? An per hoc intellexerūt accępisse dñm: qꝛ hoc fecit angelus vt se ostēderet angelum? Quōlibet autē hoꝝ sit/ iā tñ angelus dixerat: Si autē facis holocaustū/ dño offer illud: hoc est nō mihi/ sed dño. Qꝛ ergo stetit angelus in altaris flāma/ magis significasse intelligēdus
Esaie. 9. b. est illū magni cōsilij angelū in forma serui: hoc est in hoie quē suscępturus erat: nō accępturū sacrificiū/ sed ipm sacrificiū futurū.

Quō dicatur sanson percussisse alienigenas tibiam super femur: Questio. LV.

Quid est qd dictū est ꝙ pcussit alienigenas sanson tibiam sup femur. Judic. 15. d.
Quis em̄ habet tibiā super femur: cum tibia deorsum versus nō sit nisi a genu vsq̄ ad talum. Deinde si locum corporis significauit vbi eos vulnerauit/ nunquid nā oēs quos pcussit in vno corporis loco fuerat vulneratur⁹? Qd si esset credibile possem⁹ forsitan suspicari eū pugnasse tibia alicui⁹ animalis tanq̄ fuste: ꝛ ea illos sup femora pcussisse: sicut de illo scriptū ē/ ꝙ maxilla asini mille occiderit. Sed neq̄ illō/ vt dixi credibile est/ ꝙ pugnās vnū tm̄ locū obseruauerit vbi eos pcuteret: Et non ait scriptura/ pcussit eos tibia sup femur/ sed tibiā sup femur. Nimirū ergo inusitata locutio facit obscuritatē. Ita em̄ dictū est/ ac si diceretur: pcussisse eos valde mirabiliter: id est vt admirando stupentes tibiā sup femur ponerēt: tibiā .s. vni⁹ pedis sup femur alterius: sicut solent sedere qui mirādo stupent. Tanq̄ si diceret̄: pcussit eos manū ad maxillā. i. tanta cęde/ vt manū ad maxillaʒ tristi admiratione ponerēt. Hunc sensuʒ ita se habere etiā interp̄tatio q̄ est ex hebręo satis edocet. Nam ita legitur: Percussit eos ingenti plaga: ita vt stupētes suram femori imponerent: Tale est enim: ac si diceret: tibiam femori imponerēt: qm̄ sura vtiq̄ retrorsus cum tibia est.

Quid sit: Ne forte occuratis in me vos: Questio. LVI.

Quid est quod ait sanson viris iuda: Judic. 15. c.
Jurate mihi ne interficiat̄ me vos: ꝛ tradite me eis ne forte occurratis in me vos? Quā locutionē ita nonnulli interpretati sunt: ne forte veniatis aduersum me vos. Sed hoc eū ne ab his interficeret̄ dixisse illō indicat qd in regnoꝝ libro scptū est/ iubente salomone vt hō occideret̄: ꝛ dicente: Uade occurre illi. Qd ideo nō intelligit̄: qꝛ nō ē ꝯsuetudinis apd nos ita dici: Sic em̄ qd militares potestates dicūt: Uade alleua illū: ꝛ significat occide illū: q̄s intelligat nisi q̄ illi⁹ locutiōis ꝯsuetudinē nouit? Solet ꝛ vulgo apud nos dici: cōpediauit illi: qd est occidit illū. Et hoc nemo intelligit: nisi qui audire ꝯsueuit. Hęc est em̄ vis generalis oim locutionū: vt quēadmodum ipsę lingue nō intelligant̄/ nisi audiēdo vel legendo discant̄.

Sancti augustini hipponēsis epi/ Quęstionū liber septim⁹ sup Judicū/ explicit.

Argumētū. Annotatio capitulorū

Diui aurelij augustini hipponē sis episcopi / in quattuor libros d̄ anima et eius origine / ex libro re tractationū / Argumentū.

Odē tpe quidā vincentius victor in mauritania cesariēsi / inuenit apud hispanū quendā p̄sbytex petrū nonnullū opusculū meū: vbi quodā loco de origine animę hominū singulox: vtrū ex illa vna p̄mi hominis / ac deinde ex parentib⁹ ppagenł: an sicut illi vni / sine vlla ppagatione singulę singulis denł / me nescire pfessus sum: Uerūtamē scire / animā nō corpus esse / s spiritū. Et ptra ista mea ad eundē petx scripsit ille duos libros: quos mihi d̄ cesarea renatus monach⁹ misit. Quib⁹ ego lectis / respōsione mea q̄ttuor reddidi: Unū ad renatū monachū: Alter ad p̄sbytex petx: Et duos ad eundem victorē. Sed ad petx / q̄uis habeat libri plixitatē / tamē epla est: quam nolui a trib⁹ ceteris separi. In his autē omnibus / in quibus multa necessaria differū tur / defendi de origine anima x: q̄ singulis hominib⁹ danł † cūctationē meā / t multos errores atq prauitates p̄sumptionis eius ostēdi. Quē tamē iuuenē nō p̄prope detestandū / sed adhuc docendū quāta potui lenitate tractaui: t ab eo rescripta † correctionis eius accepi.

Marginal notes: 1. Retract. ca. 56. — Al. p̄ cōstati one mea. — Al. † cō rectionis

Capitulorū libri primi de anima et ei⁹ origine ad renatū / sancti augustini / recollecta annotatio.

1 Beniuolentiā amici cōmendat / eo q̄ diffamiā eius preuenerit.
2 De amicabili interp̄tatione cō (lat.) uitiox / disputādo sibi illatox: t quō de incertis melius sit meliora sentire / q̄ inexplorata culpare.
3 Q̄ eloquij nimia exundātia sit reprimenda: t ne sic laudet eloquētia vt psuadeatur insipientia.
4 Q̄ animam nō de seipso fecerit ipse de⁹ / sed ex nihilo: cōtra qd̄ senserat vincentius.
5 Q̄ non sint corpora sp̄us t aīa: ne ex tribus compacti dicamur corp̄ib⁹.
6 Q̄ anima p carnē inquinari originali pctō minime demereri potuerit.
7 Q̄ deus paruulos in baptismo non sanet de vulnere qd̄ ipse inflixisset.
8 Q̄ anima non meruit esse peccatrix / nec bono merito nec malo.
9 Q̄ nec puuli nec aliqs hoim mēbrū christi fiat / nisi aut baptismate i christo / aut morte pro christo: et de boni latronis preconio christu3 in cruce confitentis.
10 De septenni mortuo puero p christo moriturę sororis precib⁹ a dānatione liberato.
11 Q̄ nec sacrificijs p̄uentox paruulox animę valeant expiari.
12 Q̄ peccata q̄ si bō viueret cōmissur⁹ esset / nō cōmissa nō dnał in mortuo.
13 Q̄ non ob aliud q̄ propter originale peccatu3 animę paruulox nō baptizatox damnentur.
14 Q̄ scrpturarū testimonijs / sētētiarū q̄ dictionū ęquocatiōe ambiguis / nequaq̄ vincēti⁹ pbat nouas singulis animas insufflari a deo.
15 Q̄ sine piculo nesciēda questio sit / an anima ex propagine attrahatur / vel a deo noua infletur.
16 Q̄ nō semp dat de⁹ aīas sicut semp ē deus qui dat: et q perspicuis / non ambiguis testimonijs est agendū.
17 Quomodo sint ex deo hoies: vtrum etiam fm corpus: t quomō ps accipi possit pro toto / et econuerso.
18 Q̄ in proposita de animarū ppagatione vel creatione q̄stione / temere non audeant affirmare qui nesciūt: cum in vtrāq partem ambigua habeatur scriptura.
19 Epilogatiua pclusio libri / t a qb⁹ vincēti⁹ improbatł erroribus sit cauēdū.
20 Quare librum scpserit t renato trāsmiserit.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi de aia et ei⁹ origine / ad renatū / liber prim⁹ incipit.

Beniuolētia amici cōmēdat / eo q diffamia ei⁹ preuenerit: Ca. i.

Inceritate3 tuā erga nos renate frater charissime / et fraternā beniuolentiā / ac mutuę dilectionis affectū / pbatū quidē t antea tenebam⁹. Uex nunc pbatiorē nobis amica diligētia demonstrasti / q mihi duos libros eius quidē hois quē penit⁹

ignorabā: nec tamē ideo contemnēdi vincentij victoris: sic em̄ ꝑnotatū ibi nomen ei⁹ inueni: ꝓxime ꝑterita estate misisti. Quis mihi eo q̄ absens fuissem / i autūni fine sint redditi. Quō em̄ tu charissimus meus posses vel deberes i meā non pferre notitiā: cū in man⁹ tuas venissent cuiuslibet hominis q̄lescūq̄ littere: licet ad aliū scribentis / vbi tamē nomē cōmemoraret̃ ⁊ legeret̃ meū: ita vt ꝯtradiceretur ꝟbis meis / que i quibusdā opusculis ędidisse: hoc itaq̄ fecisti / qḋ sincerissimus ⁊ dilectissimus amic⁹ meus facere debuisti.

De amicabili interpretatione cōuitiorū / disputādo sibi illatorū: et quō de incertis meli⁹ sit meliora sentire q̄ ierplorata culpare: Ca. ii.

Sed hinc angor paululum / q̄ adhuc tue sanctitati min⁹ q̄ vellē cognit⁹ sum: quādoquidē putasti me sic acceptuꝝ / quasi tu mihi iniuriā feceris / notū faciēdo qḋ alius fecit. Quātū aūt hoc absit ab animo meo / vide: vt nec ab illo q̄dē me passum iniuriā ꝯquererer. Cū em̄ aliter q̄dā q̄ ego saperet / nūq̄d nā debuit reticere? Uñ mihi gratū esse debet / q̄ ita non tacuit / vt id etiam legere possimus. Debebret quidē tm̄ scribere potius ad me / q̄ ad alteꝝ de me. Sed ille q̄ mihi esset ignotus: non ē ausus se mihi ingerere / in meoꝝ refutatione dictoꝝ. Nec consulendū me putauit: vbi sibi videt̃ minime dubitandū: sed plane cognitā ⁊ certā tenere sententiā. Obtēperauit aūt amico suo: a quo se vt scribe ret dicit esse compulsū. Et si q̄d inter disputandū / qḋ in meā ꝯtumeliā redundaret expressit: non eū conuitiātis volūtate crederim / sed diuersa sentiēt̃ necessitate fecisse. Ubi em̄ mihi anim⁹ erga me hoīs ignotus est ⁊ incertus: melius arbitror meliora sentire / q̄ lexplorata culpare. Fortassis em̄ amore mei fecit / sciens ad me ꝑuenire posse qḋ scripsit: dū in eis rebus errare me nō vult: in quib⁹ se potius errare nō putat. Et ideo debeo etiā eius habere gratā beniuolentiā: cui⁹ me necesse est improbare sententiā: Ac ꝑ hoc in eis q̄ nō recte sapit / adhuc leniter corrigēd⁹ mihi videt̃: nō aspere detestādus: ꝑsertī q2 sicut audio / nuꝑ catholicus fact⁹ ē: Qḋ ei gratulādū ē: Caruit em̄ donatistaꝝ / vel poti⁹ rogatistaꝝ diuisione ⁊ errore quo antea tenebat̃: Si tamē catho licā veritatē sicut oportet intelligat: vt vere de illius conuersione gaudeamus.

Qꝫ eloquij nimia exundantia sit repmēda: ⁊ ne sic laudet̃ eloquentia / vt psuadeat̃ insipiētia: Ca. iii.

Habet em̄ eloquiū quo possit explicare q̄ sentit. Uñ cū illo agendū ē / eiq̄ optādū vt recta sentiat: ne faciat esse delectabilia q̄ sunt inutilia: ⁊ q̄ disserta dixerit / vera dixisse videat̃. Quis et i ipso eloquio habeat multa emēdāda: ⁊ nimia exundātia repmenda. Qḋ i illo tibi quoq̄ vt viro graui / sicut tua indicāt scripta displicuit. Sed hoc vel facile corrigit̃: vel sine detrimēto fidei a leuib⁹ mentibus amatur: tolerat̃ a grauibus. Habemus em̄ iā quosdā spumeos in sermone / sed in fide sanos. Nō itaq̄ desperandū est etiā hoc in isto: quis sit itolerabile si pmanserit: posse tm̄ expurgari ⁊ tēperari / atq̄ ad integrū et solidū / vel pduci / vel reuocari modū: ꝑsertim quia iuuenis eē phibet̃: vt qḋ min⁹ habet peritia / suppleat diligentia: ⁊ qḋ cruditas loq̄citatis eructat / etat̃ maturitas decoquat. Illud est molestū et periculosū vel perniciosum / si cū laudat̃ eloquētia / psuadetur insipientia: ⁊ in pcioso poculo bibatur pestifera potio.

Qꝫ aiaꝫ nō de seipso fecerit ipse deus / sed ex nihilo: ꝯtra qḋ senserat vincentius: Ca. iiii.

Et em̄ iā incipiā demōstrare / q̄ pcipue sint i eius disputatione vitāda. Animā dicit a deo quidē factā: nec dei esse partē siue naturā. Qḋ omnino veꝝ est. Sed cū eā non vult ex nihilo factā fateri: ⁊ aliā nullā creaturā vñ sit facta cōmemorat: atq̄ ita illi dat auctorē deū: vt neq̄ ex nullis extātibus: id ē ex nihilo: neq̄ ex aliqua re q̄ non ē qḋ de⁹ est / sed de seipso eam fecisse credat̃: nescit eo se reuoluiqḋ declinasse se putat: vt scꝫ nihil aliud anima q̄ dei natura sit: ac sic ꝯsequenter ⁊ dei natura fiat aliq̄d ab eodē deo: cui faciendo materia de q̄ facit / sit ipse q̄ facit: Ac ꝑ hoc ⁊ dei sit natura mutabil̃: ⁊ mutata in deteri⁹ / eiusdē ipsius dei / ab eodē ipso deo natura damnet̃. Qḋ ꝑ tua fideli intelligentia q̄ nō sit opinādū / ⁊ q̄ sit a corde catholico secludēdū longeq̄ fugiēdū / vides. Ita quippe aīa / vel dei flatu facta / vel dei flat⁹ factus ē ipsa: vt nō de ipso sit / sed ab ipo de

nihilo creata sit. Nec eni sicut homo quãdo sufflat / non potest de nihilo flatū facere / sed quē de isto aere ducit hūc reddit: ita deo putandū est auras aliquas circumfusas iā fuisse: quax exiguā quandā particulam spirando traheret: et respirādo refunderet: quando in hominis faciē sufflauit: et ꝙ illo modo animā fecit. Qđ et si ita esset: nec sic de ipso / sed de subiacēti re aliqua flabili posset esse quod flauit. Sꝫ absit vt negemus oĩpotentē de nihilo flatū vitę facere potuisse / quo fieret homo in animā viuam: atq; in eas contrudamur angustias: vt vel iam fuisse aliquid / qđ ipse non esset / vnde flatū faceret opinemur: vł qđ mutabile factū videmus: de seipso fecisse credamus. Qđ eni de ipso est: necesse est vt eiusdē naturę sit cui⁹ ipse ē: ac p hoc etiā immutabile sit: Anima vero quod oĩes fatentur / mutabilis est. Non ergo de ipso: q: nō est immutabilis sicut ipse. Si autē de nulla re alia facta est: de nihilo facta est ꝓcul dubio / sed ab ipso.

Q non sint corpora / spiritus et anima: ne ex trib⁹ compacti dicamur corporibus: Ca. V.

Quod vero eā non spiritū sed corp⁹ esse contendit: quid aliud vult efficere / ꝙ nos nō ex anima et corpore / sed ex duobus vel etiā tribus ꝯstare corporibus? Cum eni spiritu / anima / et corpore constare nos dicit: et omnia hęc tria corpora esse asserit: ꝑfecto ex tribus corporibus nos putat esse cōpactos. In q̄ opinione quāta eū sequaͬ absurditas / illi potius ꝙ tibi demonstrandū puto. Verū iste tolerabilis error est hominis: qui nōdū cognouit esse aliquid / qđ cū corpus nō sit / corpis tamē quandā similitudinē gerere possit.

Q anima p carnē inquinari originali peccato / minime demereri potuerit: Ca. VI.

Illud plane quis ferat / qđ in secundo libro / cū quęstionē difficillimā soluere conaretur / de originali peccato / quatenus ad corpus animaq; pertineat / si anima nō de parentibus trahitur / sed a deo noua insufflatur? Hāc ergo tā molestam et tam ꝓfundā nitēs enodare quęstionē: merito inquit per carnē pristinā reparat habitudinē / quā visa fuerat paulisper amisisse per carnē: vt p eam incipiat renasci p quā meruerat inquinari. Cernis nempe hominē ausū suscipere qđ vires ei⁹ excedit / in tā immane ꝓcipitiū decidisse / vt diceret inquinari animā meruisse p carnē / cū dicere nullo mō possit vñ hoc meritū traxerit ante carnē. Si eni a carne incipit meritū habere peccati: dicat si potest / vñ añ peccatū suū carne meruerit inquinari: Nā hoc meritū quo in carnē peccatricem missa est vt inquinaretur ex illa: ꝑfecto aut ex semetipsa habuit: aut qđ a vero multo amplius abhorret / ex deo. Ex carne quippe meritū nō potuit habere añ carnē: quo merito inquināda mitteretur in carnē. Si ergo a semetipsa hoc meritū habuit: quō habuit quę añ carnem nihil mali fecit? Si aūt hoc meritū ex deo dicitur habuisse: qs hoc audiat / qs ferat / qs dici impune ꝑmittat? Non eni hoc loco quęritur quid meruerit / vt iudicaretur damnāda post carnē: sed qđ meruerit añ carnē ita damnari / vt inquināda mitteretur i carnē. Explicet hoc si potest qui est ausus dicere / inquinari animā meruisse per carnem.

Q deus puulos i baptismo nō sanet de vulnere qđ ipse inflixisset: Ca. VII.

Item alio loco / cū eandē qua se ipse implicuerat / velut explicandam ꝓponeret quęstionem / tāꝙ ex persona aduersariorum ait: Cur inquiunt deus animā tā iniusta animaduersione mulctauit: vt in corp⁹ eā peccati relegare voluerit: cū ꝯsortio carnis peccatrix esse incipit / q̄ peccatrix esse nō potuit? In hui⁹ quęstionis tanꝙ scopuloso gurgite debuit vtiq; cauere naufragiū: nec eo se cōmittere vñ se non erueret transeūdo / sed forte redeūdo: id ē ꝑnitēdo. Nā de ꝑsciētia dei se nititur liberare / sed frustra. Pręsciētia quippe dei eos quos sanaturus ē / pctōres ꝑnoscit / nō facit. Nā si eas alas liberat a peccato / quas innocētes et mūdas implicuit ipse peccato: vuln⁹ sanat qđ intulit nobis / non quod inuenit in nobis. Auertat autē deus et omnino absit / vt dicamus quādo lauacro regenerationis deus mundat animas paruulorū: tunc eū mala sua corrigere quę illis ipse fecit: cū eas nullū habētes peccatum / peccatrici carni / cuius originali peccato contaminarentur / admiscuit. Quas tamē iste accusans / dicit inquinari meruisse p carnem: nec potest dicere vñ tantū malū meruerint ante carnem.

Qr anima non meruit esse peccatrix/ nec bono merito/nec malo: Ca. VIII.

A b Anc ergo q̄stionē frustra se putās de p̄scientia dei posse dissoluere: adhuc se inuoluit et dicit: Anima si peccatrix esse meruit/que peccatrix esse non potuit/ tamē neq̧ in peccato remāsit: quia in christo p̄figurata/i peccato esse non debuit/sicut esse non potuit. Quid est qd̄ dicit: peccatrix esse non potuit/vel i peccato esse non potuit/nisi credo: si nō veniret in carnē? Neq̧ enī potuit originali peccato esse peccatrix: aut quoquo modo i originali pctō esse nisi p carnē/si de parente non trahitur. Uidemus ergo eā p gratiā liberari a peccato: sed nō videmus vnde meruerit herere peccato. Quid est ergo quod dicit: Si peccatrix esse meruit/nō tamē i peccato remāsit? Si enī ab illo queram: cur nō in peccato remanserit: rectissime respondebit: q̄ eam christi gratia liberauerit. Sicut ergo dicit/vn̄ aīa puuli fuerit liberata peccatrix: sic etiā dicat vn̄ meruerit esse peccatrix. Sȝ quid dicit/cui hoc qd̄ p̄locut⁹ est/cōtigit? Nāq̧ vt istā questionē sibi ꝓponeret/ait: Alia subtrahūt opprobria querul' murmurationib⁹ oblatrantiū: ⁊ excussi quasi quodā turbine/idētidē inter immania saxa collidimur. Hoc si ego d illo dicerē: forsitan succēseret. Uerba sūt eius. Quibus p̄missis ꝓposuit questionē: i qua ipsa saxa quib⁹ collisus naufragauit/ ostēderet. Ad hoc enī pductus est/⁊ tā horrēdis cautibus illatus/ impulsus/infixus: vt eruere se nisi emendādo qd̄ dicit/ omnino nō possit: non valēs ostendere quo merito anima sit facta peccatrix: quam dicere nō timuit ante omne suū peccatū meruisse fieri peccatricē. Quis tā imane suppliciū merer' sine peccato/ vt i aliena iniq̄tate ꝯceptus/anteq̧ exeat de viscerib⁹ matris/iam non sit sine peccato? De hac aūt pena paruuloꝝ animas q̄ regenerant' i christo/ nullis eorū p̄cedētib⁹ meritis gratuita liberat

Roma. 11. a. gratia: Alioq̄n gratia iā nō ē gratia. Proinde iste homo valde intelligēs: cui displi-

B cet i tāta ꝓfunditate: etsi nō docta/tn̄ cauta nostra cūctatio: dicat si potest: in hāc penam quo peruenerit anima merito/ de q̄ pena liberat gratia sine merito. Dicat: vt qd̄ dicit/aliq̄ si voluerit ratione defendat. Nō enī hoc exigeremus/nisi ipse dixisset/q̄ aīa meruerit esse peccatrix. Dicat meritū ei⁹ vtrū bonū fuerit/ an ne malum? Si bonū: quo merito bono venit in malū? Si malū/ vnde aliquod malū meritū ante omne peccatum? Item dico. Si bonū: nō ergo eam gratuita gr̄a/sȝ s̄m debitū liberat gr̄a cui⁹ p̄cessit meritū bonū. Ac sic gratia iam non erit gr̄a. Si aūt malū/ quero qd̄ sit: An q̄ venit in carnē: quo non venisset/nisi apud quem nō est iniquitas ipse misisset? Nunq̧ igit' nisi se in peiora p̄cipitās/hanc suā sententiā molire' astruere: qua dicit q̄ anima meruit esse peccatrix. Qd̄ de his quidē paruul'/ quoꝝ i baptismo diluit' originale peccatū/inuenit q̄litercūq̧ qd̄ diceret: q̄m̄ p̄sciētia dei p̄destinatis i vitā eternā nihil obesse potuisset paulisper alieno inherere peccato. Qd̄ tolerabiliter dicere'/si nō iste verbis suis implicare': dicens q̄ meruerit aīa esse peccatrix: Un̄ se oīno nō liberat/ nisi hoc eum dixisse peniteat.

Qr nec puuli/nec alīqs hoim mēbrū christi fiat/ nisi aut baptismate in christo/aut morte ꝓ christo: ⁊ de boni latronis p̄conio christū i cruce confitentis: Ca. IX.

D E illis autē paruulis qui morte p̄ueniunt' priusq̧ baptizent' in christo/cū respōdere voluisset: ausus ē eis ꝓmittere: nō solū paradisū/ verumetiam regnū celoꝝ: nō inueniens qua exiret: ne deū aīas innocētes dicere cogere' eterna morte damnare/quas nullo merito p̄cedēte peccati/carni inserit peccatrici. Sȝ vtcunq̧ sentiēs q̄d mali dixerit/sine vlla christi gratia animas redimi paruuloꝝ in eternam vitā regnūq̧ celoꝝ: ⁊ in eis posse solui originale peccatū sine baptismo christi/i quo fit remissio peccatoꝝ: Uidēs ergo in quā se ꝓfunditatē naufragiosi gurgitis iecerit: Sane inq̄t ꝓ eis oblatiōes assiduas/et offerēda iugiter sctōꝝ cēseo sacrificia sacerdotū. Ecce aliud vn̄ nūq̧ exiturus ē/nisi eū dixisse peniteat. Quis' enī offerat corp⁹ christi/nisi ꝓ eis qui mēbra sūt christi? Ex q̄ autē ab illo dictū est: Nisi q̄s renat⁹ fuerit ex Ioh. 5. a.

aqua ⁊ sp̄ūsācto/nō pōt intrare regnū dei.

Et alio loco: Qui pdiderit aīam suā ꝓpter Matth. 10. d.

me/inueniet eā: nemo fit mēbꝝ christi/nisi

B aut baptismate i christo/ aut morte ꝓ christo. Un̄ ⁊ latro ille/nō ante crucē dn̄i secta- Luc. 23. f.

tor/sed in cruce confessor: de quo nōnunq̄

p̄iudicium captatur siue temptat̄ cōtra
B baptismat̄ sacramētū: A cypriano sancto
inter martyres cōputātur/qui suo sangui
ne baptizantur. Quod plerisq; non bapti
zatis feruēte psecutione,puenit. Tāto nā
q; pondere appensū ē: tantūq; valuit apud
eū qui hec nouit appendere/q; confessus est
dominū crucifixū: quātū si fuisset ,p domi
no crucifixus. Tunc eīn fides eius de ligno
floruit/quādo discipulorū marcuit: nisi cu
ius mortis terrore marcuerat/eius resurre
El. treui/ ctione t reuiresceret. Illi eīn desperauerūt
uisceret de moriente: ille sperauit i cōmorientē. Re
fugerunt illi auctorē vitę: rogauit ille con
sortem pęnę. Doluerūt illi tanq̄ hominis
mortē: credidit ille regnaturū esse post mor
tem. Deseruerunt illi sponsorē salutis: ho
norauit ille sociū crucis. Inuenta est in eo
mensura martyris / qui tunc in christū cre
didit / quando defecerunt qui futuri erant
martyres. Et hoc quidē oculis dn̄i clarum
fuit: qui nō baptizato / tanq̄ martyrij san
guine abluto/tantā felicitatē statim contu
lit. Sed etiā nostrū quis non cōsideret/q̄n
ta fide/ quanta spe/quanta charitate mor
tē ,p christo viuente suscipere potuit/qui vi
tā in moriente quęsiuit. Huc accedit: q2 nō
incredibiliter dicit̄ latronē qui tūc credidit
iuxta dn̄m crucifixū: aqua illa quę de vul
nere lateris ei9 emicuit/ tanq̄ sacratissimo
baptismo fuisse pfusum: Ut omittam q; eū
anteq̄ damnaretur/baptizatū non fuisse:
quoniā nemo nostrū nouit/ nemo conuin
cit. Uerū hęc vt volet quisq; accipiat: dum
tamen de baptismo non pręscribat̄ salua
toris p̄cepto/huius latronis exemplo: t nō
baptizatis paruulis nemo promittat inter
damnationē regnumq; cęlorū/ quietis vel
felicitat̄ cuiuslibet atq; vbilibet quasi me
dium locū. Hoc eīn eis etiā heresis pelagi
ana promisit: quia nec damnationem me
tuit paruulis: quos nullū putat habere ori
ginale peccatū: nec sperat eis regnū cęlo
rum/si non pueniūt ad baptismatis sacra
mentū. Iste autē cū confiteatur paruulos
originali obstrictos esse peccato: eis etiam
regnū cęlorū nō baptizatis ausus est polli
ceri: Qd nec illi ausi sunt/ qui eos asserunt
sine vllo prorsus esse peccato. Ecce quali
bet se laqueis p̄sumptiōis innectat/nisi eū
talia scripsisse pęniteat.

De septenni puero mortuo/pro christo moriturę sororis p̄cibus a damnatione liberato: Ca. x.

E fratre aūt sāctę ppetuę diuocra
D te/nec scriptura ipsa canonica ē: nec
illa sic scripsit vel quicūq; illud scri
psit: vt illū pueꝝ qui septēnis mortuus fu
erit/sine baptismo diceret fuisse defunctū.
Pro quo illa imminēte martyrio creditur
exaudita/vt a pęnis transferret̄ ad requiē.
Nā illius ętatis pueri/t mentiri/t verū lo
qui/t confiteri/t negare iā possūt. Et ideo
cū baptizantur/iā t symbolū reddūt: t ipsi
,p se ad interrogata respondent. Quis igit̄
scit/vtrū puer ille post baptismū psecutio
nis tēpore/a patre impio p idolatriā fuerit
alienatus a christo: ,ppter qđ in dānationē
t mort̄ ierit: nec inde nisi ,p christo moritu El. t morti
rę sororis precibus donatus exierit?

Q nec sacrificijs p̄uētorū paruu lorū aīe valeāt expiari: Ca. xi.

Ed etiā si hoc isti cōcedat̄/qđ salua A
S fide catholica t ecclesiastica regu
la/nulla ratione concedit̄: vt ,p nō
baptizatis cuiuslibet ętatis hominib9 offe
rat̄ sacrificiū corpis t sanguinis christi: tan
q̄ p huiusmodi pietatē suorū/ad regnū cę
loꝝ quo pueniāt adiuuent̄: Quid respōsu
rus ē de tot milibus infantū/ q̄ nascunt̄ ex
impijs: nec in manus pioꝝ aliqua vl̄ diui
na vel humana miseratione pueniūt: et de
ista vita / illa tenerrima ętate/sine lauacro
regenerationis abscedūt? Dicat si potest/
vñ illę aīę sic peccatrices fieri meruerunt:
vt a pctō saltē nec postea liberent̄? Si eīn
quęrā: quare dānari merean̄t si nō bapti
zant̄: recte mihi respōdet̄/ ,ppter originale
peccatū. Itē si quęrā/ vñ traxerint origina
le pctm̄: iste respōdebit: ex carne vtiq; pec
catrice. Si ergo quęrā/ vñ damnari merue
rint in peccatricē carnē/ qui nihil mali fece
rant an̄ carnē: Hic inueniat quid responde
at/et sic damnari ad alienorum peccatorū
subeunda contagia / vt nec baptima rege
neret male generatos: nec sacrificia expiēt
indnatos. Ibi eīn t de talibus hi puuli na
ti sunt/ siue adhucusq; nascunt̄/vt eis nul
lo tali possit adiutorio subueniri. Hic certe
om̄is argumētatio deficit: Non eīn quęri
mus/ vñ animę dānari meruerint post car
nis p̄sortiū peccatricis: sed quęrim9/ vnde
animę damnari meruerint ad subeūdū car
nis consortiū peccatricis: nullū peccatum

habentes ante carnis consortiū peccatri-
B ciis. Nō est vt dicatur: Nihil eis obfuit ali
eni peccati paulisper cōmunicata cōtagio/
quibus in dei p̄sciencia fuerat parata redē
ptio. De his em̄ nūc loquimur/ quibus an̄
baptismū de corpore exeuntibus redēptio
nulla succurrit. Non est vt dicatur: Eas q̄s
baptisma non abluit/sacrificia pro eis cre-
bra mundabunt. Q̄d p̄sciens deus pau-
lulum illas voluit alienis herere peccatis:
sine vllo exitio damnationis eternę: ⁊ cum
spe fęlicitatis eternę. De his em̄ nūc loqui-
mur/quaꝝ natiuitas apud impios ⁊ ex im
pijs nulla talia potuerit iuenire pręsidia.
Quę quidē si adhiberi possēt: ꝓculdubio
non baptiçatis ꝓdesse non possent: Sicut
nec illa quę de libro machabeorū cōmemo
rauit sacrificia facta ꝓ peccatorib⁹ mortu-
is/eis aliquid ꝓfuissent/si circūcisi non fu-
issent. Inueniat ergo si potest iste quid di-
cat: cum ab illo q̄rit: quid meruerit aīa sine
vllo peccato/vel originali/vel ꝓprio sic ad
subeundū alienū peccatū origiale dānari/
vt nō ab illo valeat liberari: Et videat q̄d
eligat e duobus: Utrū dicat etiā eas aīas
moriētiū paruuloꝝ/q̄ hinc sine lauacro re-
generationis abscedūt: ⁊ ꝑ quib⁹ nullū sa-
crificiuz corpis dn̄ici offert/a nexu peccati
Roma. 5.c. originalis absolui: cū apl̄us doceat/ex vno
ire om̄es in condēnationē: quib⁹ vtiq; non
subuenit gratia/vt ꝑ vnū eruant in redem
ptionē. An dicat animas nō habētes vllū
vel ꝓpriū vel originale peccatū/⁊ om̄imo-
do innocētes/simplices/puras a iusto deo
cū eas ipse non liberādas carni inserit pec
catrici/eterna dānatiōe puniri? Ego nihil
istoꝝ duoꝝ dicēdū eē ꝯfirmo: Nec illud ter
tiū: Alibi peccasse aīas an̄ carnē/vt dāna-
ri mererent in carnē. Apl̄us q̄ppe aptissime
Roma. 9.c. definiuit/nondū in carne natos/nihil ęgis-
se boni/seu mali. Un̄ constat ꝑuulos vt re-
missione indigeāt peccatoꝝ/non nisi origi-
nale traxisse peccatū.

Qꝛ peccata quę si hō viueret cō-missurus esset/nō cōmissa nō dam-nantur in mortuo: Ca. XII.

Et illud quartū: Eas animas ꝑuu-
n loꝝ sine baptismate morituroꝝ/a
iusto deo in carnē peccatricē reli-
gari atq; dānari: q̄s p̄sciuit si ad ętatē ꝑue-
nissent/ i q̄ libero vterent arbitrio/male fu-
isse victuras. Hoc nāq; nec iste ausus ē di-
cere/in tātis angustijs constitutus: Immo
etiā contra istā vanitatē/iā satis manifeste
ac breuit̄ ē locut⁹/vbi ait: Iniustū deū esse
futurū/si non perfectis proprię volunta-
tis operib⁹/vellet hominē iudicare nō na-
tū. Hoc em̄ respōdit cū tractaret quęstionē
aduersus eos qui dicūt: Cur deus hominē
faciebat/quē vtpote pręscius sciebat futu-
rum non bonū? Non natū em̄ iudicaret/si
ꝓpterea creare noluisset/q: nō bonū futu-
rū eē p̄scisset. Et vtiq; sicut ⁊ huic visū est:
de ꝑfectis eius operib⁹ debuisset hoīem iu
dicare: nō de p̄cognitis/nec fieri aliq̄n ꝑmis
sis. Nā si peccata/quę si homo viueret cō-
missurus esset/ etiā non cōmissa damnan-
tur in mortuo: nullū beneficiū collatū est il
li qui raptus est/ne malicia mutaret intel- Sap. 4.b.
lectū eius: quādoquidē iudicabit̄ s̄m eam
quę in illo fuerat futura malicia: nō s̄m eā
quę in illo inuenta ē innocentia. Et de nul
lo mortuo baptiçato poterit eē securitas:
quia ⁊ post baptismū/nō qualitercūq; pec
care/verumetiā apostatare homines pos-
sunt. Quid si ergo qui baptiçatus hinc ra-
ptus est/apostata erat futur⁹ si viueret: nul
lū ne illi beneficiū putabim⁹ esse collatū/q̄
raptus ē ne malicia mutaret intellectū ei⁹:
et ꝓpter dei pręscientiā/nō sicut fidele mē-
brum christi/ sed sicut apostatā iudicandū
esse censebimus? Quanto em̄ meli⁹ si pec-
cata nondū facta/nondū cogitata/ sed p̄co
gnita ⁊ futura puniūt̄/ꝓijcerent̄ illi duo ð
paradiso ante peccatū/ne in loco tā sancto
⁊ beatifico peccaret̄. Quid q̄ ipsa exinanit̄
om̄ino p̄sciētia/si q̄d p̄scitur nō erit? Quō
em̄ recte dicit̄ p̄sciri futuꝝ q̄d nō est futuꝝ?
Quomodo ergo puniunt̄ peccata quę nul
la sunt: id est/quę nec vita ista nondū inci-
piente cōmissa sunt ante carnē/ nec morte
pręueniente post carnē?

Qꝛ nō ob aliud q̄ꝫ ꝓpter origina-le peccatū animę paruuloꝝ nō ba-ptizatorū damnentur: Ca. XIII.

Hoc itaq; medium ex quo anima
b missa est in carnē quousq; solueret̄
a carne: q̄m ꝑuuli aīa est/ nec liberi
arbitrij gessit ętatē: nō inuenit vn̄ damna-
ret̄ nō ꝑcepto baptismo/ nisi originale pec
catū. Ex hoc peccato iuste damnari animā
nō negamus: q: peccato suppliciū lex iusta
constituit. Sed ad hoc peccatū subeundū/
cur damnata sit quęrim⁹: si non ex illa vna

traditur/quę i generis humani pmo patre
peccauit. Quobrē si deus nō damnat inno
cētes: nec facit nocētes quos pspicit inno/
centes: et si animas non liberat siue ab ori
ginalibus/siue a pprijs peccatis/nisi in ec/
clesia christi baptismus christi: ꝛ si aię ante
carnē nullū habuerūt oīmino peccatū: et si
peccata anteꝗ̄ cōmittant/et multo magis
quę nunꝗ̄ cōmissa sunt/damnari iusta le/
ge nō possunt: nihil horū q̄ttuor iste dicit.
Et si potest explicet: paruulorū aię q̄ sine
baptismo exeuntes in damnationē mittū/
tur/quo merito in carnē peccatricē quę ni/
hil peccauerūt missę sunt/vt illic inuenirēt
peccatū ppter qd merito damnarent. Por
ro si quattuor ista deuitās quę sana doctri
na cōdemnat: id ē/si nō audeat dicere/vel
sine vllo pctō existētes/a deo fieri aias pec
catrices: aut sine christi sacramēto i eis sol/
ui origiale pctm: aut eas alicubi peccasse/
anteꝗ̄ mitterētur in carnē: aut ea q̄ nunꝗ̄
habuerūt i eis pctā dānari: Si hęc nolens
dicere: qm̄ nō sunt vtiqꝫ dicēda: dixerit p/
uulos nō trahere origiale pctm: nec habe/
re vñ dānent/si nō accępto sacramento re/
generationis hinc exeāt: i hęresim pelagia/
nā sine dubitatione damnabilē damnād⁹
incurrit. Qd ei ne cōtingat/quāto melius
teneat de aię origine cūctationē meā: ne
audeat affirmare qd nec humana ratione
comphēdit: nec diuina auctoritate defen/
dit: ne cogat insipientiā pfiteri/ dū verek
ignorantiam confiteri.

Qz scpturarꝫ testimonijs tā sentē
tiarꝫ ꝗ̄ dictionū equocatiōe ambi
guis/neq̄ꝗ̄ vincēti⁹ probat nouas
singul' aias isufflari a deo: Ca. XIIII

A Ic forte dicat sententiā suam diui
b na auctoritate defendi: qm̄ sācta[rꝫ]
scpturarꝫ testimonijs pbare se exi/
stimat: animas a deo nō ex ppagine fieri:
sed nouas singulis insufflari. Probet si po
test: et fatebor me didicisse ab illo qd ma/
gna intētione quęrebā. Sꝫ quęrat aliam e
fortassis inueniat. Nam hoc istis testimo/
nijs quę iā posuit nō pbauit. Oīa quip/
pe quę hic adhibuit/ad aliquid certa sunt:
ad hoc vero/quod d animę origine quęri/
tur/ demōstrāt ambigua. Certū est eñ de/
um dedisse hominib⁹ flatū ꝛ spiritū/ dicen/
Esa. 42. a. te ppheta: Hęc dicit dñs qui fecit cęlū ꝛ fir
mauit terrā: et quę sunt in ea: qui dat flatū
populo sup eā: et spiritū calcantibus eam.
Hoc testimoniū iste in eā sententiā vult ac
cipi quā defendit: vt qd ait: dat flatū pplo/
nō ex ppagine facere aias pplo/sed nouas
insufflare credat. Audeat ergo dicere non
ipsum nobis dedisse carnē: qꝛ de parētib⁹
origo carnis attracta ē. Et vbi ait apls de
frumenti grano: Deus illi dat corp⁹ quō vo/ 1. Cor. 15. e.
luerit: neget si audet d tritico triticū nasci:
et herbā ei⁹ ex semine fm genus. Qd si ne/
gare non audet: vnde igitur scit quomō di
ctū sit: dat flatū pplo? Utrū eā trahēs de
parentib⁹: an insufflās nouū? Uñ etiā scit
vtrū repetitio sentētię sit: qui dat flatū po/
pulo sup eam/ et spiritū calcantibus eam/
vt de vna re vtrūqꝫ dictū intelligat: ꝛ non
animā vel spiritū quo natura viuit huma/
na/sꝫ spiritūsāctū significare voluerit? Si
eñ flatu nō posset significari spūssanctus/
nō dñs post resurrectionē insufflasset disci
pulis ꝛ dixisset: Accipite spm̄sanctū. Neqꝫ Joh. 20. e.
scptū esset in actibus aplorꝫ: Factus est su Act. 2. a.
bito de cęlo sonus/quasi ferretur flatus vę
hemens: et visę sunt illis linguę diuisę si/
cut ignis: qui et insedit sup vnūquēqꝫ eo/
rum: et impleti sunt omnes spiritusancto.
Quid si hoc ppheta pręnunciauit dicens: B
Qui dat flatū populo super eam: Et tāꝗ̄ Esa. 42. a.
exponens quid dixerit flatū: repetiuit at/
qꝫ ait: ꝛ spiritū calcātibus eā. Tunc eñ eui
dentissime factū est/qm̄ impleti sunt oēs
spiritusancto. Aut si nondū dicēdus ē po/
pulus/centū viginti hoies: qui tūc in loco
vno aderāt: certe qm̄ simul quattuor vl' qn
qꝫ milia crediderūt: ꝛ baptiçati accęperunt
spiritumsanctū/quis dubitauerit simul po
pulū accępisse spiritūsanctū: et multitudi/
nē q̄ ambulabat i terra: id est/hoies calcan
tes terrā? Nā ille qui dat ad naturā hois
ptinens/siue ex ppagine detur/siue nouus
insufflet: quorꝫ nihil affirmandū esse dico/
donec alterutrū sine vlla dubitatione cla/
rescat: nō datur calcātibus terram/ sed ad/
huc materno vtero iclusis. Dedit ergo fla/
tū populo sup terrā: et spiritū calcantibus
eā: qm̄ multi simul credentes/ simul repleti
sunt spūsancto. Et ipse dat eū pplo suo: etsi
nō simul oībus/ sed suo cuiqꝫ tpe: donec
discedendo de hac vita/ꝛ succedēdo in hāc
vitam: vniuersus eiusdē populi numer⁹ cō/
pleat: Ut hoc sācte scripturę loco nō aliud
sit flatus/aliud spūs: sed eiusdem sententię

repetitio. Sicut nō est ali⁹qui habitat in celis: et alius dn̄s: Nec aliud ē irridere/ et aliud subsannare: sed eadē sententia repetita
Ps.2. est vbi legit: Qui habitat in celis irridebit eos: et dn̄s subsannabit eos. Uel cū dictū est: Dabo tibi gentes hereditatē tuam: et possessionē tuam fines terre: Nō vtiqȝ aliud dixit hereditatē/ aliud possessionē: nec aliud gētes/ aliud fines terre: sed eiusdem sententię repetitio ē. Et innumerabiles inueniet huiusmodi locutiones diuinoꝝ eloquiorum/ si aduertit quod legit. Quod au
C tem grecus dixit πνευμα hoc latini varie interp̄tati sunt. Aliquādo flatū: aliqñ spiritū: aliqñ inspirationē. Nā hoc verbū habēt codices greci in isto ꝓphetico testimo-
Esaie.42.a. nio de quo nūc agimus/ vbi dictū est: Qui dat populo flatū sup eam: hoc est πνοην.
Gen.2.b. Ipsū v̄bū est et vbi hō animatus ē: Et insufflauit deus in faciē eius flatū vitę. Sed
Ps.150. ipsū verbū est ⁊ in psalmo vbi canit: Omnis spiritus laudet deū. Ipsum est et in li-
Job.32.b. bro iob / vbi scriptū est: Aspiratio autē omnipotētis est q̄ docet. Noluit dicere flatus sed aspiratio: cū i greco sit πνοην. Qd etiā in illis v̄bis ꝓphetę d qb⁹ nūc disputam⁹: et certe h̄ loco nescio/ vtr̄ debeat dubitari spiritū sāctū esse significatū. Agebat eñ de sapiētia vñ sit in hoībus: qꝛ nō ex numero annoꝝ: sed spūs inqt est in hominib⁹: aspiratio aūt oīpotētis q̄ docet: vt intelligeret ista repetitione/ nō se de spū hoīs dixisse qḋ ait: spūs est in hoībus: Uolebat eñ ostēdere vñ habeāt sapiētiā: qꝛ nō a seipis: et repetēdo id exposuit dicens: Aspiratio oīpotētis est quę docet. Itē alio loco in
Job.27.a. eodē libro: Intellectus inquit labioꝝ meorū pura intelligit. Spūs diuinus qui fecit me: aspiratio aūt omnipotētis quę docet me. Et hic qḋ ait: aspiratio vel inspiratio: in greco est πνοην: qui in illis prophetę verbis interpretatus est flatus. Quobrē cū temere negeē de anima hominis vel de
Esaie.42.a. spū hominis esse dictū: Qui dat flatū populo super eā: et spiritū calcantibus eā: q̄uis ibi ⁊ spūssāctus multo credibilius possit intelligi: qua tandē ratione audebit aliqs definire animā vł spm̄/ q̄ natura nostra viuit/ loco illo voluisse significare prophetā: cū pfecto si aptissime diceret: q̄ dat animā populo sup terrā: adhuc querēdū esset: vtrū eā deus ex origine p̄cedentis generis det: sicut ex origine p̄cedētis generis ipse tamē dat corpus: non solū homini aut pecori/ sed etiam semini tritici/ aut alicui⁹ cęteroꝝ quomō voluerit: an v̄o nouā sicut homo primus accepit/ insufflet? Sūt etiā qui
D hęc verba ꝓphetica sic intelligāt/ vt qḋ ait: Dedit flatū populo sup eā: id est sup terrā: nō nisi animā hominis: ⁊ voluerit accipi fla- Al. tradim
tum. Qḋ vero adiunxit: Et spiritū calcantibus eā: spiritūsctm̄ significatū arbitrantur: Illo scȝ ordine quo et apl's dicit: Non 1.Cor.15.f.
primū qḋ spiritale est/ sed qḋ animale: post ea spiritale. Nam ex hac ꝓphetica sententia etiā elegans ille sensus exculpitur: qḋ ita dixerit/ calcantibus eam: vt vellet intelligi/ contemnētibus eā. Qui eñ accipiunt spiritūsanctū/ amore cęlestiū terrena contemnūt. Hę omnes sententię nō sunt contra fidē: siue vtrūqȝ/ id est/ et flatū ⁊ spiritū qui pertinet ad humanā naturā/ quisqȝ intelligat: siue vtrūqȝ dictū accipiat de spiritusācto: siue flatū ad animā/ spiritū v̄o ad spiritūsanctū referat. Sed si anima et spūs hominis ⁊ hic intelligēdus est: sicut nō dubitandū est q̄ eam deus det: ita querendū est adhuc vnde det: vtrū ex ꝓpagine/ sicut ipse quidē dat / sed tamen ex ꝓpagine dat corpis membra: an vero nouū/ neqȝ ꝓpagatū singulis insufflando distribuat. Qḋ nō ambigua/ sicut iste facit/ sed aliqua certissima volumus diuinorū eloquiorū auctoritate defendi. Eadē ratione etiā quod dicit de⁹: Spiritus a m̄e exiet: et omnē fla- Esaie.57.d.
tū ego feci: de spiritu quidē sancto accipiēdus est qḋ ait: Spūs a me exiet. De quo ⁊ saluator ait: A patre ꝓcedit. Sed quod di- Joh.15.d.
ctū est: Omē flatū ego feci: de omi anima dictū negari nō pōt: Sed omē etiā corpus ipse facit. Qȝ autē ex ꝓpagine corpus humanū faciat/ nullus ambigit. Ac p hoc de anima cū eam constet ab illo fieri vnde eā faciat: vtrum ex ꝓpagine sicut corpus/ an insufflando sicut p̄mā fecit: adhuc vtiqȝ requirendū est. Adiecit etiā tertiū testimoni-
um: qꝛ scptū est: Qui fingit spiritū hoīs in Zach.12.a.
ipso: quasi hoc negeē. Sed vñ eum fingat/ hoc querit. Nā ⁊ corporalē hominis oculū quis nisi deus fingit? Et puto q̄ nō extra/ sed in seipso: et tñ vt est certū est/ ex ꝓpagine. Cū ergo ⁊ spiritū hoīs in ipso fingat: querendū est vtrum noua insufflatiōe/ an tractū ex ꝓpagine. Nouimus etiā macha-
E

beorū iuuenū matrem/fecundiorē virtuti/
bus quādo filij passi sunt/ꝙ̄ fetibus quā/
do nati sunt: eos sic fuisse adhortatā vt di/
2.Mach.7.d. ceret: Filij/nescio quomō apparuistis ī vē/
tre meo: Neqꝫ eñ ego spiritū ⁊ animā do/
naui vobis: nec singulis vobis vult⁹ ⁊ mē/
bra formaui: sed deus qui fecit mundū et
omnia que in eo sunt: fecitqꝫ hoīm genus/
⁊ omniū inquirit actū: ipse vobis spiritū ⁊
animā reddet cū magna misericordia. No/
uimus hec quidē: sed huic quomō suffragē/
tur ad id quod asserit/ nō videmus. Quis
eñ christianoꝝ neget deū donare homini/
bus animā ⁊ spiritū? Sed eodē modo existi/
mo istū negare nō posse deū donare homi/
nibus linguā/aurem/ manū/ pedem/ omnes
qꝫ corpis sensus/ et omniū formā naturam
qꝫ membroꝝ. Quomodo eñ hec dei dona
esse negaturus ē/nisi se obliuiscat esse chri/
stianū? Sed sicut constat ex ppagine ab il/
lo hec fieri atqꝫ donari: ita querendū ē eti/
am spūs ⁊ anima hoīs vñ ab illo efficiatur
a quo efficiente donatur: vtrū ex paren/
tibus/an ex nihilo/an quod iste affirmat:
sed omnimodo cauendū est/ex aliqua fla/
tus ei⁹ existēte natura: non de nihilo crea/
ta/sed de ipso.

Q sine periculo nesciēda que/
stio sit: an aīa ex ppagine attraha/
tur/ vl' a deo noua insflet: Ca.XV.

A Um igitur scripturarū testimonia
c que cōmemorat/nequaꝙ̄ doceant
id quod psuadere conatur: qḋ eñ
ad hanc questionē attinet omino nō expri/
mūt: Quid ē qḋ dicit aīm ex flatu dei? Cō/
stanter asserimus/nō ex traduce: qꝛ ex deo
datur: quasi corpus ex alio det ꝙ̄ ex illo a
Roma.11.d. quo creatur: ex quo oīa/p quē omnia/ in
quo oīa: Quis non de eius natura/sed ex
eius opificio. Neqꝫ ex nihilo inquit: quia
ex deo proficiscitur. Hoc plane non adhuc
querēdū monemus/ vtrū ita sit: sed prius
verū non esse quod dicit: id est/ ꝙ aīa nec
ex traduce sit/nec ex nihilo. Hoc inquā ve/
rū nō esse sine dubitatione firmam⁹: Unū
est eñ e duobus: si ex traduce nō est / ex ni/
hilo est: ne ita sit ex deo vt nature sit dei:
quod omino sacrilegū est credere. Sed ad/
huc vtrū nō sit ex traduce certa testimonia
flagitamus aut querimus: non qualia iste
posuit: quib⁹ hoc quod querimus nō ostē/
dit. Qui vtinā in tanta pfunditate questi/
onis/ ꝙ̄diu quid dicat ignorat/ imitaretur
machabeorū matrē: Que cum sciret de vi/
ro se filios concepisse: et a creatore omniū
siue sm corpus/siue sm animā et spiritū si/
bi creatos eē/ait tñ: Nescio quomō appa/ 2.Mach.7.d.
ruistis in ventre meo. Vellē iste diceret qḋ
ista nesciebat. Hec eñ que dixit/ vtiqꝫ scie/
bat/quomodo sm corpus in eius vteꝝ ve/
nerint: quia de viro eos se cōcepisse dubi/
tare non poterat. Confitebatur etiā quia ⁊
hoc vtiqꝫ sciebat/ꝙ deus illis animā ⁊ spi/
ritum dederit: ꝙ ipse illis vultus et mēbra
formauerit. Quid ꝫ nesciebat? An forte
qḋ nescimus et nos: vtrum animā et spm̄
quem deus illis sine dubio dedit/de parē/
tib⁹ traxerit: an nouū sicut hoī pmo isuffla/
uerit? Sed siue hoc/ siue aliud aliqd de na/
ture humane institutiōe nesciebat/ nescire
se dicebat: nō qḋ nesciebat temere defēde/
bat. Nec tñ iste huic diceret / quod nobis
dicere non erubuit: Homo in honore posi/ Ps.48.
tus nō intellexit: compatus est pecorib⁹ in/
sensatis: ⁊ similis fact⁹ ē illis. Ecce ista mu/
lier dixit de filijs suis: Nescio quomō ap/
paruistis in ventre meo: nec tamen com/
paratur pecoribus insensatis: aut similis
factus est illis. Nescio dixit: Et quasi que/
rerent ab ea/cur nesciret/ adiunxit: Neqꝫ
enim ego spiritum et animā donaui vo/
bis. Ille ergo q̄ donauit/scit vñ fecerit qḋ B
donauit: vtrum ex ppagine attraxerit: an
nouum insufflauerit. Quod ego inquit ne/
scio: nec singulis vobis vultus ⁊ mēbra for/
maui. Ille scit qui formauit/ vtrum simul
animam formauerit: an vero iam forma/
tis animā dederit. Quo ergo modo: vtrū
illo an isto in eius ventrē venerint filij ne/
sciebat: et illud tamē sciebat/totū qḋ dedit
redditurū esse ei qui dedit. Sed eligat iste
in nature humane tā pfundo abditoqꝫ se/
creto/quid mulier ista nescierit: Tñ nō iu/
dicet mentientē: nec pecoribus insensatis
comparet nescientē. Quicquid erat qḋ illa
nesciebat/ pfecto ad naturā hominis perti/
nebat: qḋ tamen sine culpa homo nescie/
bat. Quapropt dico etiā ego de aīa mea:
nescio quomō venerit in corpus meū: ne/
qꝫ eñ ego illam mihi donaui: scit ille q̄ do/
nauit/ vtrū illā de patre modo traxerit: an
sicut primo homini nouā creauerit.

Q non semper dat deus ani/
mas sicut semper est de⁹ qui nunc

dat: et q̄ perspicuis / non ambiguis testimonijs est agendum:

A Ciam etiā ego si (Capi.XVI.
ipse docuerit quādocūq̄ voluerit. Nūc autē nescio: nec me pudet vt istud fatear nescire qđ nescio. Disce inquit: ecce aplūs docet. Discam plane si apostolus docet. Non eñ nisi deus p̄ apostolum docet. Sed quid est tandē quod docet apostolus? Ecce inquit cū atheniēsibus loque
Act.17.f. retur: hoc constanter exposuit dicēs: Cum ipse det omnibus vitā et spiritū. Quis eñ hoc negat? Sed intelligite inquit quod ait apls: Det inquit / nō dedit. Ad infinitum ꝛ iuge tempus reuocans: nō de p̄terito et p̄fecto pronūcians: Et quod sine cessatione dat / semp̄ dat: sicut semper est ipse qui dat. Verba eius posui / sicut in coꝛū quos misisti secundo libro eius inueni. Ubi primus vide quo progressus fuerit / dū nititur affirmare qđ nescit. Ausus est eñ dicere / deum non nūc solum animas in isto tm̄modo seculo / sed p̄ infinitū tempus sine cessatione: atq̄ oīno semp̄ animas nascentibus dare: Semp̄ inq̄t dat / sicut semper est ip̄e qui dat. Quid apostol⁹ dixerit: quia satis apertum ē: me intelligere absit vt negē. Quod autem iste dicit: debet etiā ipse intelligere contra fidem esse christianā: atq̄ vlterius cauere ne dicat. Cum eñ mortui resurrexerint / iam nemo nascetur: atq̄ ideo tūc non dabit nascentibus aīas: sed eas quas dat in isto seculo / cū coꝛpoꝛibus iudicabit.
B Non ergo semp̄ dat: q̄uis ipse semper sit qui nūc dat. Nec tamen quoniā beat⁹ apostolus / non dixit: dedit / sed det: inde conficitur quod vult iste conficere: non eū ex p̄pagine animas dare. Ipse quippe dat / etiam si de p̄pagine dat: Quia et coꝛpis mēbra / et coꝛpoꝛis sensus / ꝛ coꝛpoꝛis formā / ꝛ coꝛpoꝛis omnino substantiā ipse hominibus dat / q̄uis ex propagine det. Neq̄ eñ
Math.6.d. quia dn̄s ait: Si fenū agri quod hodie est / et cras i clibanū mittit / deus sic vestit: nec ait / vestiuit / sicut primuʒ q̄n instituit: s̄ ait vestit: quod ꝛ nūc facit / ideo negabimus illa de origine sui generis procreari. Quid si ergo sic etiā anima et spiritus hominis ꝛ a deo datur q̄diu datur: et tamē ex propagine sui generis datur? Qđ ego nec defendo / nec refello. Sed si defendendū ē / vel refellendū: perspicuis nō ambiguis testimonijs id agendū esse cōmoneo. Nec propterea pecoꝛibus insensatis sum comparādus: quia hoc me nondū scire p̄nuncio: sed potius cautis hominibus: q̄ nō audeo docere q̄đ nescio. Istū aūt nō ego vicissim / quasi repēdēs maledictū p̄ maledicto / pecoꝛibus cōparo: sed tanq̄ filium moneo: vt qđ nescit / se nescire fateatur: neq̄ id quod nondum didicit / docere moliatur: Ne cōparetur nō pecoꝛibus / sed illis hominib⁹ quos dicit apostolus: Volētes esse legis docto- 1.Timoth.1.b.
res: nō intelligētes neq̄ que loquunt̄ / neq̄ de quibus affirmant.

Quomodo sint ex deo homines / vtrū etiā s̄m coꝛpus: et quomodo pars accipi possit pro toto / et ecōuerso: Ca.XVII.

A Am vnde ē q̄ ita scripturas de quibus loquit̄ nō curat aduertere: vt cū legerit hoīes esse ex deo: nō eos etiā s̄m coꝛpus / sed tm̄ s̄m animā et spiritū ex deo esse cōtendat? Qđ eñ ait apls: Ex ipso sum⁹ / nō vult iste ad coꝛp⁹ / s̄ tm̄ ad animam ꝛ sp̄m eē referēdū. Si ḡ ex deo nō sūt coꝛpa: falsū est qđ scriptū ē: Ex quo oīa / Roma.11.d.
p̄ quē oīa / in quo omnia. Deinde vbi dicit idē apostolus: Sicut eñ mulier ex viro / 1.Cor.11.b.
ita ꝛ vir per mulierē: exponat nobis iste quā p̄paginē significare voluerit: animę / an coꝛpis: an vtriusq̄? Sed nō vult eē animas ex p̄pagine: Restat ergo vt s̄m ipsum atq̄ omnes qui animarū p̄paginē destruunt: coꝛpus tm̄ masculinū et femininū significauerit apls dicens: Sicut eñ mulier ex viro / ita ꝛ vir p̄ mulierē: q̄ mulier ex viro facta est: vt etiā vir p̄ mulierē postea nasceret̄. Si ergo hec apls dicens / nō etiā animas et sp̄us / sed tm̄ coꝛpoꝛa vtriusq̄ sexus volebat intelligi: cur p̄tinuo sbiunxit: Oīa aūt ex deo / nisi q̄ et coꝛpa ex deo? Ita q̄ppe ait: Sicut eñ mulier ex viro / ita et vir p̄ mulierē: Oīa autē ex deo. Eligat ḡ iste vn̄ sit dictū. Si de coꝛpibus: p̄fecto ꝛ coꝛpa ex deo sunt. Quid ē ergo qđ vbicūq̄ iste i scripturis legit ex deo / q̄n d̄ hominib⁹ agit̄: nō ꝛ coꝛpoꝛa / sed tm̄ animas ꝛ sp̄us vult intelligi? Si v̄o qđ dictū est: Oīa aūt ex deo: ꝛ de coꝛpe vtriusq̄ sexus / ꝛ de aīa ac spiritu dictū est: ergo s̄m oīa est mulier ex viro: Mulier eñ ex viro: vir p̄ mulierē: oīa ex deo. Que oīa nisi de quibus loq̄bat̄: id ē ꝛ ille vir ex quo mulier / ꝛ illa mulier que ex

viro/ et ille vir q̄ p mulierē. Nec eñ ille vir p mulierē ex quo viro mulier: sed vir q̄ natus est postea ex viro p mulierē/ quemadmodū hodieq̄ nascūtur: Ac p hoc si cū ista diceret apostolus/ de corporibus loquebatur: procul dubio corpora vtriusq̄ sexus sūt ex deo. Porro si nō vult esse ex deo hominum/ nisi aīas et spūs: profecto etiam fm animā et spiritū mulier ex viro. Et nihil iā relinquet eis qui ɔtra aīaꝝ ppaginē dispu
B tāt. Si autē ita diuidit vt dicat mulierē ex viro esse fm corpus: ex deo aūt fm aīam et
1.Cor.11.c. spiritū: quomō erit verū quod aplš: Omnia autē ex deo: si mulieris corpus ita est ex viro vt nō sit ex deo? Quapropter vt aplš potius verū loquat̄ q̄ iste aplō p̄ferat̄: mulier ex viro est/ siue fm solū corpus/ siue fm totum quo constat humana natura. Nihil eñ horū tanq̄ certū affirmam⁹: sed qd horū verū sit adhuc q̄rim⁹. Et vir p mulierem/ siue ex parte tota hōis natura ducat̄ q̄ per mulierē nascit̄/ siue sola caro: vtī adhuc q̄stio ē: oīa tñ ex deo/ vñ nulla q̄stio ē. i. et corpus et anima et spiritus/ et viri et mulieris. Et si eñ nō ex deo nata vel tracta sūt/ vel manarunt/ ita vt eius naturę sint: tamē ex deo sunt. A quo eñ creata ɔdita facta sūt: ab illo habēt vt sint. Sed dicēdo inq̄t apo
Act.17.c stolus: Et ipse det omnib⁹ vitā et spiritū: Deinde addendo: fecitq̄ ex vno sanguine omne genus hominū: animā et spiritū originaliter retulit ad auctorē/ corpus ad traducē. Immo vero qui nō vult temere animarū negare ppaginē: anteq̄ liquido clareat/ vtrū ita an non ita sit: habet quod in istis verbis apostoli intelligat: Ex vno eū sāguine dixisse/ ex vno homine: a parte totum significante locutionis modo. Si eñ ipsi licet intelligere a parte totum qd scri
Gē. 2.b. ptum est: Et factus est homo in animā viuam: vt illic intelligat̄/ et spirit⁹ de quo scriptura ibi tacuit: cur aliis nō liceat sic accipere qd dictū ē: Ex vno sanguine: vt illic et anima et spiritus possit intelligi: quoniā homo significatus nomine sanguinis nō solū constat ex corpore/ verūetiā ex anima et
C spiritu. Sicut eñ q̄ ppaginē defendit animaꝝ: nō hinc istū debet opprimere: q: de p̄
Roma.5.b. mo hoīe scriptū ē: In quo oēs peccauerūt: non eñ dictū est: in quo oīm caro peccauit: sed omnes dictū est: id est oēs hoīes: cū hō non solū sit caro. Sicut q̄ hinc iste non de

bet opprimi: q: forte ita dictū est: oēs homines/ vt fm solā carnē intelligerētur: sic iste non hinc debet premere defensores ppaginis animaꝝ: quia dictū ē: omne genus hominū ex vno sanguine: tanq̄ pptérea sola caro ptineat ad ppaginē. Si eñ hoc est verum quod isti asserunt/ vt non sit anima ex anima/ sed caro ex carne sit tñ: ita dictum est ex vno sanguine: vt non totus homo significaretur a parte: sed tñ vnius hominis caro. Illud vero quod dictū est: in quo omnes peccauerūt: sola omniū hominū caro intelligēda est/ quę inde transfusa est/ a toto partē significāte scriptura. Si autē illud est verū/ q totus homo ex toto homine ppagatur: id est/ corpus/ anima et spūs: ibi pprie dictū est: in quo oēs hoīes peccauerunt: hic autē tropice ex vno sanguine totū significat̄ a parte: id ē totus homo/ q ex anima constat et carne. Uel potius vt iste amat loqui/ ex anima et spiritu et carne: Nā et ex parte totū/ et ex toto partē diuina eloquia significare ɔsueuerūt. Ex parte eñ to
tū significatū est/ vbi legitur: Ad te omnis Ps.64.
caro veniet: quia ex carne intelligitur totus homo. Ex toto autē pars/ cū dicit̄ christus sepultus/ cū sola ei⁹ caro sepulta sit. Iā illud qd in hoc apostoli testimonio positū est: quia ipse dat omnibus vitā et spiritū: fm superiorē disputationē puto qd neminē moueāt: Ipse eñ dat. Sed adhuc quęrimus vnde det: vtrū ex noua insufflatione/ an ex ppagine. Ipse quippe dare etiam carnis substantiā rectissime dicitur: quā tamē dare ex ppagine non negatur.

Ut in pposita de animarū propagatione vel creatione questiōe temere nō audeat affirmare q̄ nesciunt: cū in vtraq̄ parte ambigua habeatur scriptura: Ca. XVIII.

A
Nunc videam⁹ illud de genesi testimoniū: vbi facta mulier de latere viri: adducta est ad eū/ et dixit: Hoc Gē.2.d.
nūc os ex ossib⁹ meis/ et caro de carne mea. Hoc quippe putat iste q dicere debuerit adā: aīa ex anima mea/ vel spirit⁹ de spiritu meo: si etiā hoc de illo tractū esset. Sed illi qui ppaginē asserunt animarū/ hinc se putant inuictius suam munire sententiā. Quia cum scriptū sit/ detraxisse deū costā de latere viri/ eamq̄ ędificasse in mulierē: non est additum/ q in eius faciē sufflauerit

flatū vite: ideo inquiunt/quia de viro fuerat aiata. Nā si nō fuisset/ nequaq̄ nos inquiūt sācta scriptura hui⁹ rei cognitiōe fraudasset. Ad illud vero qd ait adā: Hoc nūc os ex ossib⁹ meis/ et caro de carne mea: nec ait: spūs vel aia de spū meo/ vel aia de anima mea: sic ab eis respōderi pōt/ queadmodū superi⁹ demonstratū ē: vt a pte totū intelligat hoc dictū os et caro mea: sed q̄ animata fuerint detracta/ non mortua: Neq̄ eni boc omīpotentē facere potuisse/ ideo negādū ē/ q: nullus boīm potest aliqd cū aia de humana carne p̄cidere. Nā qd adam secutus adiunxit: Hec vocabitur mulier: q: de viro suo sumpta ē: cur nō ait poti⁹/ vt̄ opinio confirmaretur istorū/ qm̄ de viro suo caro ei⁹ sumpta ē? Hic vtiq̄ illi qui ꝯtra sentiunt/ pñt dicere: quia non est scriptū carnē mulieris/ sed mulierē de viro sumptā suo: totā debere accipi cū anima et spiritu: Nā etsi anima sexu caret/ non tamē quādo appellantur mulieres/ excepta aia eas necesse est intelligi: Alioquin nō ita se admonerentur ornare: Non in tortis crinibus/ aut auro vl̄ margaritis/ aut veste p̄ciosa: s̄ qd decet inquit mulieres ꝑmittentes pietatē p bonā conuersationē. Vtiq̄ pietas intus est in anima vl' spiritu: et tū mulieres appellate sūt etiā vt se intus ornarēt/ vbi nullus est sexus. Cū itaq̄ isti sic inter se alternāte sermone certauerint: ego inter eos sic iudico: vt ne incognitis fidātes temere audeant affirmare qd nesciūt/ vtrosq̄ cōmoneō. Si eni scriptū esset: insufflauit flatum vite in faciē mulieris: et facta est in animā viuā: nec sic esset iā consequēs/ vt nō propagaretur ex parētibus anima: nisi etiā de filio eorū hoc scriptū similiter legeret. Fieri eni potuit/ vt mēbrū nō animatū de corpore extractū indigeret animari: filij vero anima ex patre p matrē ꝑpaginis trāsfusione traheretur. Cū vero tacitū est: occultatum est: non negatū/ sed neq̄ affirmatū. Ac per hoc sic vbi forte non tacitū est/ clarioribus documētis est astruendū. Vn̄ nec illi q̄ defendunt animarū ꝑpaginem/ ex eo q̄ non sufflauit deus i faciē mulieris/ aliquid adiuuātur: nec illi qui eā negant: ideo q: non dixit adā: anima de anima mea/ debēt sibi psuadere quod nesciūt. Sicut eni eadē nō soluta/ s̄ manēte q̄stione potuit tacere scriptura/ q̄ mulier deo sufflante sicut vir eius acceperit animā: sic eadē nō soluta/ sed manente questione potuit tacere scriptura: vt adā non diceret: anima de anima mea. Ac p hoc si prime mulieris anima ex viro est: a parte totū significatū est/ vbi legitur: Hoc nunc os ex ossibus meis/ et caro de carne mea: cū tota ex viro/ non caro sola sit sumpta. Si autē non ē ex viro/ sed eā deus insufflauit sicut viro: a toto pars significata est/ vbi legitur: De viro suo sumpta est: cū caro eius nō tota sit sumpta. Quapropter cū his testimonijs/ q̄ ad hanc rē pertinent vtiq̄ ambiguis/ nō soluatur hec questio: illud tamē scio sic argumentari homines: qui ex hoc putant animā mulieris nō esse de anima viri: quia nō est dictū: anima de anima mea/ sed caro de carne mea: Quēadmodū argumentātur apollinariste/ vel q̄cūq̄ sunt alij/ aduersus animā dn̄i: Quā ꝑpterea negant: quia scriptū legūt: Verbū caro factū est. Si eni et anima inquiunt ibi esset/ debuit dici: Verbū homo factum est. Sed istis ꝑpterea dicit/ carnis nomine solere scripturā totū hominē nuncupare: sicuti ibi: Et videbit omis caro salutare dei: nō eni caro sine anima aliquid videre potest: Quia plurimis alijs sctārū scripturarū locis: nō solū carnē/ verumetiā animā humanā: id est/ rationalē inesse homini christo sine vlla ambiguitate monstratur. Vn̄ et isti a quibus animarū ꝑpago defendit/ possunt accipere a pte totū esse dictū: Os de ossib⁹ meis/ et caro de carne mea: vt illic intelligat et anima: queadmodū verbum carnē factum nō sine anima accipimus. Si quemadmodū alia testimonia docent/ habere humanā animā christū: ita et isti aliquib⁹ non ambiguis testimonijs ꝑpaginē astruerent animarū. Pari vice admonem⁹ etiā hos/ qui animarū ꝑpaginē destruūt: vt nouas a deo sufflari animas certis documentis afferant: Et tunc illud quod dictū est: Os ex ossib⁹ meis/ et caro de carne mea/ non tropice a parte totū vt simul intelligat et anima/ sed ꝑprie de sola carne dictum esse defendant.

Gen. 2. d. (left margin, beside "daffet")
1. Timoth. 2. c. (left margin)
B (left margin)
Gen. 2. d. (right margin)
Ibidem. C (right margin)
Joh. 1. a. (right margin)
Esaie. 40. b. Luc. 3. a. (right margin)

Epilogatiua ꝯclusio libri: et a q̄bus vincerēt improbatis erroribus sit cauendum: Ca. XIX.

A Que cū ita sint: video librū istū iam esse claudendū. Omnia quippe q̄ mihi maxime necessaria videbant

continet. Quib⁹ hi qui legerint/sciãt se ca-
uere debere: ne huic homini cuius duos li-
bros mihi misisti/in hoc cõsentiant: vt cre-
dant animas sic ex dei flatu esse/ vt nõ sint
ex nihilo. Hoc eñi q̃ credidit: etsi ꝟbis ne-
get/re ipsa clamat animas dei habere sub-
stantiã/ ⁊ ipius genus esse: nõ munere/sed
natura: Naꝫ de eo q̃ q̃sq₃ naturę suę origi-
nẽ ducit: d illo naturę suę gen⁹ ducere/ ne-
gari sobrie nullo pacto potest. Iste aũt ita
sibi ẽ ipsi contrarius: vt genus dei esse ani-
mas dicat/ nõ natura sed munere: ⁊ tamen
nõ factas ex nihilo/sed ex illo dicat originẽ
ducere: ac sic eas qd̃ prius negauerat: ad
dei naturã reuocare non dubitat. Anima-
rum autẽ nouarũ sine ꝑpagine insufflatio-
nem/ defendi quidẽ minime prohibemus:
sed ab eis qui potuerint aliquid inuenire:
vel in canonicis libris/ qd̃ nõ sit ambigu-
um dissoluendę huic obligatissimę questi-
oni: vel in ratiocinationibus suis/ qd̃ non
sit contrariũ catholicę veritati: non a tali-
bus qualis iste apparuit: qui nõ inuenien-
do quid diceret/ ⁊ deliberationẽ suã nolen-
do suspẽdere: vires suas olno nõ metiẽs ne
taceret/ausus ẽ dicere/ indignari alam meru-
isse: et ꝑ carnẽ meruisse eẽ animã peccatri-
cẽ/cui⁹ nullũ meritũ/ seu bonũ seu malũ an-
carnẽ potuit inuenire: Et paruulis sine ba-
ptismo de corpore exeuntibus/ solui posse
originale peccatũ: ⁊ offerendũ ꝓ eis sacrifi-
ciũ corpis christi/ qui christo nõ sunt incor-
porati per eius sacramẽta in eius ecclesia:
eosq₃ sine lauacro regenerationis de hac vi-
ta emigrãtes: non ad requiẽ tñ ire/ sed ad
regnũ cęlorꝫ posse etiaꝫ peruenire: Et alia
multa absurda: quę omnia colligere/ atq₃
in isto libro digerere/ longum visum est.
B Absit ergo vt animarũ propago si falsa ẽ/
a talibus refellatur: ⁊ animarũ nouarꝫ in-
sufflatio si vera est/ a talibus defendatur.
Quobrẽ quicunq₃ volunt defendere/ q̃ di-
cunt animę nouę nascẽtibus insufflari/ nõ
de parentibus trahi: aliquid illorũ quat-
tuor quę supra cõmemoraui/ caueant om-
nimodo: hoc est: Ne dicãt a deo fieri ani-
mas peccatrices/ꝑ alienũ originale pecca-
tum. Ne dicãt paruulos q̃ sine baptismo
exierit/ ꝑuenire posse ad vitã eternã regnũ-
q₃ cęlorũ/originali peccato ꝑ quodlibet ali-
ud resoluto. Ne dicãt animas peccasse ali-
cubi ante carnẽ: et hoc merito in carnẽ pec-
catricem fuisse detrusas. Ne dicant pecca-
ta quę in eis inuẽta non sunt/ quia pręsci-
ta sunt/ merito fuisse punita/ cũ ad eaꝫ vi-
tam vbi ea cõmitterent/ permissę non fue-
rint ꝑuenire. Nihil ergo istorum quattuor
dicentes: quoniã quodlibet eorũ falsũ at-
q₃ impiũ est. Inueniant etiã scripturarum
de hac re certissima testimonia: et hãc sen-
tentiã suam: nõ solum me ꝫõ vetante/ ve-
rumetiã fauente et gratias agente defen-
dant. Si aũt nõ inueniũt certissimã d hac
re auctoritatẽ diuinorꝫ eloquiorum: et ali-
quid illorum quattuor ꝑ inopiã dicere cõ-
pelluntur: cohibeant se/ ne ꝑ ipsam inopi-
am etiam paruulorũ animas non habere
originale peccatũ/ ſm pelagianã hęresim
olim damnabilẽ/nuperrimeq₃ damnataꝫ/
dicere cõpellant: Meli⁹ ẽ eñi hoi fateri se
nescire qd̃ nescit/ q̃ in hęresim vel dãnataꝫ
incurrere/ vel nouaꝫ condere/ dum teme-
re audent defensare/ quod nesciunt. Alia
huius hominis falsa et absurda: in quibus
non tam periculose/ verũtamen a tramite
veritatis exorbitat/ quoniã multa sunt: et
ad ipsum etiã si dñs voluerit aliquid de li-
bris eius volo scribere: ibi forsitan omnia:
vel si omnia nõ potuero/ plurima ostendã.

Quare librum scripserit/ et rena to transmiserit: Ca. XX.

I Stum autẽ librum quẽ ad te poti-
us/ qui curã et fidei nostrę/ et exi-
stimationis meę/ vt verus catholi-
cus et bonus amicus fideliter benigneq₃
gessisti/ q̃ ad alium quemq̃ scribendũ pu-
taui: Tu legẽdũ dabis vel describendum
quibus potueris/ vel quib⁹ dandũ esse iu-
dicaueris. In quo istius iuuenis pręsum-
ptionẽ ita reprimendã et redarguendã pu-
taui/ vt tamen eũ diligã: nec damnari/ sed
emendari velim: Atq₃ ita proficere in do-
mo magna/ quę est ecclesia catholica: quo 2.timoth.2.c.
eum misericordia diuina perduxit: vt sit in
illa vas in honore sanctificatũ/ vtile domi-
no/ ad omne opus bonũ semꝑ paratũ: ⁊ bñ
viuendo/ et sana † docendo. Porro autẽ si al. viuendo
ipsum oportet vt diligã/ sicut facio: quan-
to magis te frater: cuius erga me beniuo-
lentiã et cuius catholicã fidem cautã et so-
briã optime noui. Unde factũ est/ vt eos li-
bros qui tibi displicuerunt: et in quib⁹ no-
men meũ aliter q̃ velles positũ comperi-
sti: describẽdos mihiq₃ mittẽdos/ vera fra-

terna planeq̧ sincera dilectione curares. Tantum ergo abest/ vt hinc tuę charitati succēseam: quia fecisti/ vt potius nisi fecisses/integro iure amicitię succensere deberem. Ago itaq̧ vberes gratias. Quemadmodũ autem acceperim factum tuũ/ hinc manifestius indicaui/ q̧ hunc ad te librum mox vt illos legi/sine aliq̃ dilatione ꝯscpsi.

Diui aurelii augustini hipponensis episcopi/de anima ꝛ eius origine/ad renatū: liber primus explicit.

Capitulorum eple siue secundi libri/de anima et eius origine/ ad petrum presbyterũ/sancti augustini recollecta annotatio.

1 Q noxia sint praua diserta:q: hominibus minus eruditis/eo q̧ diserta sūt/ videnť ꝛ vera: ꝛ de doctoribus honorandis/etiam ętate minorib⁹.

2 De simplicitate petri/ qui se lętabatur didicisse spiritum ꝛ animā alterutris vocabulis nominari:similiter et diuersos esse corpis sensus et animę: insuper animam/ dei non esse portionem.

3 Admonet eū/ne cōsentiat q̧ de⁹ animā nō de nihilo fecerit/sed ita ex ipso sit vt ab ipso emanauerit: ne etiā eiusdem cum deo naturę animā cōcedere compellatur.

4 Q anima nō sit corpus: ꝛ de siti diuitis epulonis/cū corpus alimētis sustiendum nō habuerit.

5 Q erroneū sit sentire incorporeũ deum ex se exhalare corporeũ flatum.

6 An mores filiorũ ab animabus trahantur parentum/ vt inde animas propagatione insufflari intelligať.

7 Reprobatur vincētij dictum:Anima per carnem reparat statum per quam perdiderat meritũ.

8 De falso dicto:Alia si peccatrix eē meruit/ quę peccatrix eē nō potuit ꝛc.

9 Q male senserit vincentius de paruulis baptiȩatis/ac etiam ante baptisma morientibus.

10 De errore dicentis:extra regnũ celorum non baptiȩatos paruulos pręmiari et indulgentia potiri.

11 Q paruulo℞ originale peccatũ non saluať ꝑter christũ:nec ꝑ oblatiōes assiduas et sacrificia sacerdotũ.

12 De errore dicētis :nō baptiȩatorum paruulorũ animas post mortem in paradisum mitti: et post resurrectionem in regnũ celorũ introduci/ cōtra christi doctrinā.

13 Q periculose errare illum contigerit qui in difficillimis cunctātē augustinum ꝓsumptuose irrisit.

14 Q animas non ꝓpagari/ vel etiā oppositũ/nulla scripturarum testimonia certitudinaliter astruant.

15 Q erronee quęstionē ptractauerit/ nec tamē soluerit: qui ingenij sui vires ꝛ scientiā nō ante pensauit.

16 De modestia et humilitate vincentij saniora dicētibus se submittentis.

17 Hortatur petrũ vt corrigat vincētiũ.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi de anima et ei⁹ origine ad petrũ presbyterũ/epistola siue liber secundus incipit.

Q noxia sint praua diserta/quia hoib⁹ minus eruditis/eo q̧ diserta sunt/videntur et vera:et de doctoribus honorandis/etiam ętate minoribus: Ca.i.

Domino dilectissimo/ fratri ꝛ cōpresbytero petro/ augustin⁹ episcopus in domino salutē.

Peruenerūt ad me duo libri vincentij victoris/q̃s ad sanctitatē tuam scripsit/mittēte mihi eos fratre nostro renato:homine quidē laico/ sed ꝓ sua fide et eorũ quos diligit/prudenter religioseq̧ sollicito. Quibus lectis/ vidi hominē l sermone quidē:non solũ vsq̧ ad sufficientiā/ verumetiā vsq̧ ad redundantiā ꝯfluentē: sed in rebus de quibus loqui voluit/ nondũ sicut oportet instructũ. Quod si ei fuerit dño donante collatũ/poterit esse vtilis pluribus. Habet eñ nō minimũ facultatē/ qua possit explicare atq̧ ornare quę sentit si pri⁹ det operā recta sentire. Ualde quippe sunt noxia praua diserta:quia hominibus minus eruditis/eo q̧ diserta sint/videnť et vera. Quomodo autē eosdem libros ipse acceperis/nescio. Uerũtamen si verum est quod audiui: dicerisǝ eis recitatis /ita exiluisse lętitia:vt caput iuuenis illius senex/ et

laici p̄ſbyter oſculat⁹/ didiciſſe te q̄ð igno/rabas gratias ęgeris. Ubi quidẽ non im/probo humilitatẽ tuam: immo vero etiam laudo ꝙ honoraſti doctorẽ tuum: nec ho/minẽ/ ſed ipſam quę tibi ꝑ illum loqui di/gnata eſt veritatem: ſi tamen potueris de/monſtrare/ quid per illũ veritatis accępe/ris: Uelĩẽ itaq̃ reſcriptis tuis/ quid te do/cuerit me doceres: Abſit enĩ vt erubeſcã a preſbytero diſcere: ſi a laico tu nõ erubui/ſti p̄dicanda et imitanda humilitate ſi ve/ra didiciſti.

De ſimplicitate petri/ qui ſe lętabat didiciſſe ſpiritũ et aiam alterutris vocabul' nominari: ſimiliter et diuerſos eſſe corporis ſenſus ⁊ animę: inſuper aiam dei nõ eſſe portionem: Ca. II.

A Roinde frater dilectiſſime/ q̄d ab eo didiceris / noſſe cupio: vt ſi iam id ſciebã/ gratuler ꝓ te: ſi autẽ neſciebã/ diſcã ꝑ te. Ita ne tu ignorabas duo quędã eſſe/ aiam ⁊ ſpiritũ: ſm id quod ſcriptum eſt: Abſoluiſti a ſpũ meo animã meam: et vtrũq̃ ad naturã hominis ꝑtinere: vt totus homo ſit/ ſpũs ⁊ anima ⁊ corpus: Sꝫ aliq̄n duo iſta ſimul noĩe animę nũcu/pari: quale eſt illud: Et factus eſt hõ in ani/mã viuã. Ibi quippe et ſpũs intelligit'. Itẽ ꝙ aliquãdo vtrũq̃ nomine ſpũs dici/ ſicu/ti eſt: Et inclinato capite tradidit ſpiritũ: vbi et anima neceſſe ẽ intelligat': et vtrũq̃ vni⁹ eſſe ſbſtãtię. Puto ꝙ iſta iã ſciebas. Si aũt neſciebas: nõ te aliquid q̄ð magno periculo neſcit' / didiciſſe ſcias. Et ſi quid hinc ſubtilius diſputãdũ ẽ / melius cũ ipſo agitur/ cui⁹ iã nouimus ⁊ eloquiũ: vtrũ cũ dicit' anima / ita vt ſimul intelligat' et ſpirit⁹/ vtrũq̃ anima ſit: ſpũs autẽ aliquid aię ſit: an ſicut ei viſum eſt/ a ꝑte totũ appellet' hoc nomine: ſiue etiã vtrũq̃ ſpũs ſit/ pars ꝟo eius ſit q̄ ꝓprie dicit' anima: an ⁊ hoc a ꝑte totũ vocet'/ q̄ñ ita dicit' ſpũs/ vt ſimul intelligat' et aia: ſic enĩ huic placet. Uerꝫ iſta vt dixi/ ⁊ ſbtiliter diſſerunt': ⁊ ſine vllo vl' cer/te ⁊ ſine magno ꝑiculo neſciunt'. Itẽq̃ alios eſſe corꝑis/ alios aũt aię ſenſus: miror ſi iſte te docuit/ ⁊ tu homo id ętatis et honoris anteq̃ iſtũ audires/ vnũ atq̃ idẽ putabas eſſe/ quo albũ nigrũq̃ diſcernit': q̄ð nobiſcũ vident etiã paſſeres: ⁊ quo iuſtũ atq̃ iniuſtũ diiudicat': q̄ð videbat tobias etiã

Gen. 2. b. (margin, beside "pari: quale eſt illud")
Ioh. 19. f. (margin, beside "ti eſt: Et inclinato capite")
B (margin, beside "te ⁊ ſine magno ꝑiculo")
Tobie. 4. (margin, beside "iniuſtũ diiudicat'")

carnis luminib⁹ ꝑditis. Hoc ſi ita eſt/ ꝑfecto quãdo audiebas vel legebas: Illumina oculos meos ne vnq̃ obdormiã in morte: nõ niſi carnis oculos cogitabas. Aut ſi hoc obſcurꝫ ẽ: certe q̄ñ illud apl'i recolebas: Illuminatos oculos cordis veſtri: nos ſb fronte ⁊ ſupra buccas cor habere credebas. Abſit vt de te hoc ſentiã. Neq̃ hoc te igit' iſte docuit. Aut ſi forte ante huius doctrinã / quã modo te inueniſſe lętaris/ aię naturã dei putabas eſſe portionẽ: hoc plane cũ horrẽdo periculo falſũ eſſe neſciebas. Et ſi ab iſto didiciſti/ ꝙ anima portio dei nõ ſit: age deo gratias quãtas potes: ꝙ non anteq̃ hoc didiciſti/ de corpore exiſti: Exiſſes enĩ magn⁹ hęreticus/ ⁊ blaſphemator horrendus. Nullo tñ mõ etiã id de te exiſtimauerim/ ꝙ hõ catholicus neq̃ ꝯtemptibilis p̄ſbyter/ aię naturã portionẽ dei ſentiebas eſſe. Uñ fateor dilectioni tuę/ timeo ne forte hoc te iſte docuerit/ q̄ð potius ſit ꝯtrarium ei fidei quã tenebas.

Pſ. 12. (margin, beside "cto quãdo audiebas")
Eph. 1. d. (margin, beside "Illuminatos oculos")
C (margin, beside "iſte docuit. Aut ſi forte")

Admonet eũ/ ne cõſentiat ꝙ de⁹ animã nõ de nihilo fecerit/ ſed ita ex ipſo ſit vt ab ipſo emanauerit: ne etiã eiuſdẽ cũ deo naturę aiam ꝯcedere compellatur: Ca. III.

A Icut enĩ arbitror/ te nũq̃ i catholica/ aiam crediſſe dei eſſe portionẽ: vel vllo mõ animę et dei eandẽ eſſe naturã: ita metuo ne forte conſenſeris huic homini/ ꝙ animã deus non de nihilo fecerit/ ſed ita ex ipſo ſit/ vt ab ipſo emanauerit. Hoc enĩ etiã ꝟbũ iſte poſuit inter cętera: quibus in hac quęſtione ad imane p̄cipitiũ exorbitauit. At ꝟo hoc ſi te docuit/ nolo me doceas: Immo etiam volo vt q̄ð didiceras ipſe dediſcas. Parꝫ eſt enĩ nõ credere neq̃ dicere/ ꝙ pars dei ſit anima: Neq̃ enĩ ⁊ filiũ vel ſpiritũſanctũ partẽ dei eſſe dicim⁹: ⁊ tamẽ dicimus patrẽ ⁊ filiũ ⁊ ſpiritũſanctũ vnius eiuſdẽq̃ eſſe naturę. Parꝫ eſt ergo vt nõ dicam⁹ animã eſſe partẽ dei: ſed hoc etiã opus ẽ/ vt dicamus nõ eam et deũ vnius eiuſdẽq̃ eſſe nature. Uñ ille recte quidẽ ait/ genus dei eſſe animas munere/ nõ natura: ac ꝑ hoc non omniũ/ ſed fidelium. Sed rurſus ad id quod declinauerat deuolutus eſt: et deũ atq̃ animã eiuſdem dixit eſſe naturę: nõ quidẽ his verbis/ ſed aperta manifeſtaq̃ ſentẽtia. Cũ enĩ animã ita eſſe dicit ex deo/ vt eam nec ex alia na/

B (margin, beside "Icut enĩ arbitror")

tura/ nec ex nihilo/ sed ex semetipso creauerit: quid persuadere conatur/ nisi id quod alijs verbis negat/ animã scilicet eiusdẽ cuius deus est esse naturę? Omnis quippe natura vel deus ẽ/ qui nullũ habet auctorẽ/ vel deus nõ est: q2 ipsum habet auctorẽ. Sed quę habet auctorẽ deũ ex duo est: aliqua facta nõ est/ aliqua facta est. Porro q̃ facta nõ est/ tamẽ ex ipso est: aut genita ẽ ab illo: aut pcedit ex illo. Quę genita est/ filius est vnicus: quę pcedit/ spũssanctus: et hęc trinitas vnius est eiusdẽq3 naturę: Nã hęc tria vnũ sunt: et singulũ quodq3 deus: et simul omnia vnus deus/ immutabilis/ sempiternus/ sine tẽporis vllo initio/ sine termino. At vero illa natura quę facta ẽ/ creatura nũcupatur/ creator autẽ deus/ illa scilicet trinitas. Creatura ergo ita eẽ dicit ex deo/ vt non ex eius natura facta sit. Ex illo em̃ pptera dicit: quia ipsũ auctorẽ habet vt sit: non ita/ vt ab illo nata sit/ vel pcesserit: sed ab illo creata/ condita/ facta sit: partim ex nulla alia: id est/ omnino ex nihilo: sicut cęlũ et terra: vel potius vniuersę mundanę molis vniuersa cũ mũdo ɔcreata materia: partim vero ex alia iã creata atq3 existẽte natura: sicut vir ex limo/ mulier ex viro/ ex parẽtibus homo: creatura tamẽ omnis ex deo: sed creãte vel ex nihilo vl ex aliquo/ non autẽ gignẽte vel pducente de seipso. S3 hęc cũ catholico loquor/ magis cõmonens q̃ docẽs: Neq3 em̃ esse tibi arbitror noua/ vel audita quidẽ et antea/ non tamen credita: sed vt existimo sic legis epistolã meã/ vt hic agnoscas etiã fidem tuã: quę nobis in catholica ecclesia dño donãte cõmunis est. Si ergo hęc vt dicere cępe ram/ cũ catholico loquor: vnde obsecro credis esse animã/ nõ vniuscuiusq3 nostrũ dico/ sed primã primo illi homini datã? Si ex nihilo/ et factã tamen insufflatãq3 a deo: id credis quod ego. Si autẽ ex aliqua alia creatura/ quę anima vñ fieret/ tanq̃ materies subiacebat artifici deo: sicut puluis vñ fieret adam/ vel costa eius vnde eua/ vel sicut aquę vnde pisces et volucres: vel sicut terra vñ animalia quęq3 terrestria: non est catholicũ: nõ ẽ verũ. Et si neq3 ex nihilo/ neq3 ex alia quacunq3 creatura/ sed ex semetipso deũ/ hoc est ex natura sua fecisse vel facere animas/ qđ absit/ existimas: hoc quidẽ ab isto didicisti/ sed non tibi gratulor neq3

blãdior: longe quippe cũ illo a fide catholica exorbitasti. Tolerabilius em̃ qđ qdẽ falsũ est/ tamen vt dixi tolerabilius/ ex aliqua alia creatura/ quã quidẽ iam fecerat deus/ q̃ ex dei natura animã cõditam crederes: vt q est mutabilis/ q peccat/ q sit impia/ q etiã si impia pdurauerit in fine/ sine fine damnabitur: nõ ad dei naturã cũ horrẽda blasphemia referetur. Abijce frater/ abijce obsecro istam non plane fidem/ sed execrãde impietatis errorem: ne homo grauis seductus a iuuene/ et a laico psbyter: cũ istã catholicam fidẽ esse arbitraris/ de numero fideliũ (quod a te auertat dñs) eximaris. Nõ em̃ tecum sic agendũ est vt cum illo: aut ea venia tuus iste tam horrendus/ q̃ iuuenis illius/ licet ab illo ad te transierit error/ est dignus. Ille ouili catholico sanandus nuper accessit: tu in catholicis pastoribus deputaris. Nolumus ita curetur quę venit ab errore ad dominicũ gregẽ: vt prius pestifera contagione disperdat ouis vlcerosa pastorem. Et si dicis: hoc me ille non docuit: nec huic errori eius vllo modo quamlibet diserti et ornati sermonis illectus suauitate consensi. Ago ingẽtes deo gratias. Sed quęro/ vnde illi caput exosculatus/ vt dicit gratias ęgeris/ te didicisse qđ vsq3 ad audita disputationẽ illius ignorabas: aut si falsum est/ hoc te fecisse atq3 dixisse: hoc ipsum peto nobis intimare digneris: vt inanis rumor tuus litteris refellatur. Si autẽ verum est/ illa hũilitate te hoi ẽgisse gratias: gaudeo quidem si te illud non docuit: quod superius q̃ sit detestandũ/ cauendũq3 monstraui.

Q anima non sit corpus: et de siti diuitis epulonis: cum corpus alimentis fulciendum non habuerit: Ca. iiii.

Et non reprehẽdo q gratus fueris tanta humilitate doctori: si aliqđ aliud disputante illo vex atq3 vtile didicisti. Sed hoc quid sit inquiro. An forte animã nõ spiritũ esse/ sed corpus. Nõ quidẽ magnũ doctrinę christianę arbitror esse detrimẽtũ ista nescire. Et si de corpox generibus subtiliter disputet: hoc maiore difficultate q̃ vtilitate perdisci. Si aũt dñs voluerit vt ad illũ ipsum iuuenẽ scribã/ sicut desidero: ibi sciet fortasse dilectio tua q etiam hoc nõ te docuerit: si tamen id te

ab illo didicisse letaris. Sed ne quid forte aliud sit quod constat esse vtile/⁊ ad fidem necessariū ꝑtinere: peto/rescribere nō graueris. Nam illud quod rectissime et valde salubriter credit/iudicari animas cū d' corporibus exierint/anteq̄ veniant ad illud iudiciū/quo eas oportet iam redditis corporibus iudicari: atq̄ in ipsa in qua hic vixerunt carne torqueri/siue gloriari: hoc ita ne tādem ipse nesciebas? Quis aduersus euangeliū tanta obstinatione mentis ob-
Luc.16.f. surduit: vt in illo paupere qui post mortē oblatus ē in sinū abrahe/et in illo diuite cuius infernus cruciatus exponitur/ista non audiat/ vel audita non credat? Sed nunquid te docuit/quomō anima sine corpore de digito pauperis aque stillam desiderare potuerit: cum ipse confessus sit/alimenta corporea nō nisi ꝓpter fulciēdas ruinas corruptibilis corporis sui/animā querere? Verba ei⁹ ista sunt: Nūqd q' anima inqt/ aut cibū q̄rit aut potū/ad ipam trāsire credimus pastū? Et paulopost: Vn̄ intelligitur inqt ⁊ ꝓbat/nō ad aiam ꝑtinere ciboꝝ sustentacula/sed ad corpus: cui etiā ꝑter cibum procuratur simili ratione vestitus: vt illi necessarius videat pasture suggestus: cui competit et ipsos habere vestit⁹? Hanc ille sententiā suam satis euidenter expositam/ nōnulla etiā similitudine illustrans/ adiecit atq̄ ait: Quid aūt putamus inquilinum quenq̄ sue habitationi prospicere? Nonne si eam senserit aut tecto tremere/ aut nutare pariete/aut labare fundamine: destinas querit/strues congerit/quib⁹ imminentē possit ruinā sedulo diligēterq̄ fulcire: ne sub periculo mansionis discrimen videatur pendere mansori? Ita ergo ⁊ animam recognosce inquit carni sue desiderare cibum: ex qua ipsum cōcupit sine dubio desideriū. Hec nempe ille iuuenis sua sensa verbis luculētissimis et sufficientissimis explicauit: asserēs nō anime requiri alimēta/sed corpori. Cura quidē illius/ sed tanq̄ habitantis in domo: et moribunde carnis imminētes ruinas ꝓuida refectiōe fulciētis. Et illud ergo explicet tibi: quid aīa illa diuitis rutturum destinare cupiebat: que mortale corpus iam vtiq̄ nō habebat: ⁊ tamen sitiebat: et aque stillā de digito pauperis requirebat.

Q' erroneū sit sentire incorporeum deū/ex se exhalare corporeū flatum: Ca.v.

Habet vbi se exerceat iste doctor senum: Querat et inueniat si potuerit: cur ei anima illa apud inferos humidū alimentū/vel tam exiguū mendicaret/cum ruinoso habitaculo iā careret? Incorporeū sane deum esse q' credit: gratulor cuz hinc saltē a tertulliani delyramētis esse discretū. Ille quippe sicut animā: ita etiam deū corporeum esse contendit. A quo iste in hoc dissentiēs/ mirabiliora persuadere molit': deū incorporeū nō de nihilo facere/sed de semetipso flatum exhalare corporeū. O doctrinā cui omīs etas aures surrigat: q̄ hoīs annos scripsit/ notos atq̄ ignotos/ doctos atq̄ indoctos recitatur⁹ inuitet. Seniores cum iuniorib⁹ cōuenite: qd nesciebatis discite: qd nūq̄ audieratis audite. Ecce isto docente/nō aliunde quod aliquo modo ē/ nec ex eo qd omnino nō est/ deus flatum creat: sed ex eo quod ipse est/ cū sit incorporeus corpus sufflat. B Naturā ergo suā anteq̄ mittatur in peccati corpore/ipse mutat in corpus. An dicit q' ex sua natura non mutat aliquid cuz flatū facit? Non ergo cum de seipso facit: Non eñ aliud ē ipse/aliud natura eius. Quis hoc insanissimus opinetur? Q' si dicit ita deū de sua natura facere flatū/vt ipse integer maneat: non inde questio est: sed vtrum q' nō aliunde/ nec de nihilo/sed de illo ē: nō hoc sit quod ille: id est eiusdem nature et essentie: Nam ⁊ filio genito integer manet: sed quia eum genuit de seipso/ non aliud genuit q̄ id quod ipse est. Excepto eñ q' hominem assumpsit/ et verbum caro factum est/alius quidē verbum dei filius/ sed non est aliud: hoc est/ alia persona est/ sed non diuersa natura. Et vnde hoc/nisi quia non creatus ex alio/ vel ex nihilo/ sed natus ex ipso est: nō vt melior q̄ erat esset/ sed omnino vt esset/et qd est ille vnde natus est/ esset: hoc est/vnius eiusdēq̄ nature/equalis coeternus/omnimodo similis/ pariter immutabilis/pariter inuisibilis/pariter incorporeus/pariter deus: hoc omnino quod pater/ nisi quod filius ē/ipse nō pater? Si autem manet quidē ipse integer deus: nec tamen de nullo/ vel de alio/sed de seipso diuersum aliquid in deterius creat: et de incorporeo deo corp⁹ emanat: absit vt hoc

catholicus anim⁹ bibat: Nō enī est fluctū fontis diuini/ sed figmentū cordis hūani.

An mores filiorū ab animabus trahantur parentum/ vt inde animas propagatione insufflari intelligatur: Ca.VI.

Al. † vēdicare

i Am verō ꝙ inepte laboret/ animā quam putat esse corpoream/ † vindicare a passionibus corporis/ disputans de animę infantia/ de paralyticis ⁊ oppressis animę sensibus/ de amputatis mēbris corporis absq̧ animę sectione: nō tecū/ sed cum illo potius agere debeo. Illi quippe insudandū est/ vt rationem reddat dictorū suorum: ne de opere iuuenis velle fatigare videamur grauitatē senis. Qꝫ autem similitudines morū qui reperiūtur in filiis/ nō ex animę semine venire disputat: consequens est quidē vt hoc sentiant quicunq̧ animę ꝓpaginē destruunt. Sed nec illi qui hanc astruunt/ ibi constituunt pondus assertionis suę: Uident enī ⁊ filios parentū dissimiles moribus. Quod ideo fieri putant: quia et ipse vnus homo plerūq̧ † suis moribus/ alios mores dissimiles habet: nō vtiq̧ anima altera accepta/ sed vita in melius/ vl' in deterius cōmutata. Ita dicunt nō esse impossibile/ vt anima nō habeat eos mores/ quos habet ille a quo ꝓpagata est: quandoquidē ipsa vna nūc alios/ alias alios habere mores potest. Quare si hoc te credis ab isto didicisse/ ꝙ anima non sit ex traduce: vtinā id vere didicisses: me tibi docendū libentissime traderē. Sed aliud est discere/ aliud videre sibi didicisse. Si ergo te didicisse arbitrarı̄ quod adhuc nescis: nō plane didicisti/ sed temere credidisti quod libenter audisti: et surrepsit tibi falsiloquiū per suauiloquiū. Quod non ideo dico/ quia falsum esse iā certus sū/ animas potius insufflari nouas/ ꝙ̄ de origine parētū trahi: hoc enī adhuc ab eis qui docere id possunt/ existimo requirendum: sed quia iste de hac re ita disseruit/ vt non solum eā quę adhuc discutiēda est/ non solueret questionē/ verumetiam talia diceret quę falsitatis non habeant dubitationē. Cum enī vellet probare dubia: ausus ē dicere sine dubio reprobanda.

Al. † sibimet dissimilis est.

Reprobatur vincentij dictum: Anima per carnem reparat statū/ per quam perdiderat meritum: Ca.VII.

a N vō tu reprobare dubitabis/ ꝙ cū de anima loquereꝛ: Nō vis inquit animā ex carne peccati contrahere valitudinē/ ad quam vicissim sanctificationē videas transire per carnem/ vt ꝑ ipsam reparet statū/ per quā perdiderat meritū? Aut nunquid quia baptismo corpus abluitur/ non transit ad animā vel spiritū/ quod creditur conferri per baptismū? Merito ergo per carnē priscam reparat habitudinē: quam visa fuerat paulisper amisisse per carnem: vt per eā incipiat renasci/ per quam meruerat inquinari. Uide in his verbis/ quantū iste tuus errauerit doctor. Dixit animā per carnem reparare statuꝫ/ per quā perdiderat meritū. Habuit ergo anima aliquem statū ⁊ aliqđ meritū bonum ante carnem/ quod vult eā reparare per carnem: quādo caro lauacro regenerati͠ois abluitur. Uix erat itaq̧ alicubi ante carnem in statu et merito bono: quem statū/ ⁊ quod meritū perdidit cū venisset in carnē: dixit eam per carnē reparare habitudinē priscam/ quā visa fuerat paulisper amisisse per carnē. Habuit ergo ante carnem habitudinē antiquam: hoc est enī priscam: Et ista qualis esse potuit/ nisi beata atq̧ laudabilis habitudo? Quā reparari ꝑ sacramentū baptismatis asseuerat: cū eam nollet ex illa originē trahere ꝑ originē quā constat in paradiso aliquādo fuisse felicē. Quomodo igiꝛ alio loco animā se dicit cōstanter asserere/ nō ex traduce/ neq̧ ex nihilo/ neq̧ ꝑ semetipsam/ neq̧ ante corpus? Ecce isto loco vult animas an̄ corpus alicubi viuere tā beate/ vt eadē illis ꝑ baptismū beatitudo reddaꝛ. Et tanꝙ̄ sui rursus oblitus/ adiūgit et dicit: Ut per eā/ id est ꝑ carnē incipiat renasci/ ꝑ quā meruerat inq̄nari. Superius meritū significauerat bonū ꝑditū fuisse ꝑ carnē: nunc autē significat malū meritū/ quo factū est vt veniret vel mittereꝛ ı̄ carnē/ dicēdo: Per quā meruerat inq̄nari. Si enī mereꝛ ı̄quinari/ nō ē vtiq̧ meritū bonū. Dicat quid peccauit anteꝙ̄ ꝑ carnē inq̄naretur/ ⁊ ꝑ carnem inquinari mereretur. Dicat si potest: quod nullo modo potest: q: ı̄uenire hic quid verū dicat/ oīnino nō potest.

De falso dicto: Anima si peccatrix esse meruit/ quę peccatrix esse non potuit ⁊c. Ca.VIII.

Et aliquanto post ait: Anima itaq; si peccatrix esse meruit/ que peccatrix esse non potuit: tamen neq; in peccato remansit: quia in christo prefigurata/ in peccato esse nō debuit/ sicut esse non potuit. Rogo te frater/ putas ne ista saltem postea legisti et considerasti: et quid in recitante laudaueris/ vel vnde post recitationē gratias egeris/ cogitasti? Quid est obsecro te: anima itaq; si peccatrix eē meruit/ que peccatrix esse non potuit? Quid ē meruit et non potuit: cum mereri hoc non potuisset nisi peccatrix fuisset: non autem fuisset nisi esse potuisset: vt ante omne malum meritū peccans/ inde sibi meritū faceret/ vnde ad alia peccata deserēte dn̄o perueniret? An ideo dixit/ ꝙ peccatrix esse non potuit/ quia nisi in carnē veniret/ peccatrix eē nō posset? Quid ergo meruit/ vt eo mitteret vbi peccatrix esse posset: quo nisi venisset/ alibi peccatrix esse nō posset? Dicat quid meruit: Si eñ meruit esse peccatrix: aliquid iā peccauerat vnde mereretur iterum esse peccatrix. Sed hec fortassis obscura esse videātur: aut obscura esse iactentur cum sint apertissima: Neq; eñ dicere debuit/ ꝙ anima meruerit peccatrix esse p carnē: cuius nec bonū nec malū meritum reperire potuit ante carnem.

Quod male senserit vincentius de paruulis baptizatis/ ac etiam ante baptisma morientibus: Ca. IX.

Sed ad manifestiora veniamus. Cū eñ magnis coartaretur angustijs/ quomodo anime originalis peccati vinculo teneantur obstricte: si nō ex illa trahunt originem que prima peccauit/ sed eas puras ab omni contagione et ꝓpagatione peccati/ peccatrici carni creator insufflat. Ne dicat illi ꝙ sic insufflando eas deo efficit reas: primo de ꝑscientia dei hanc opinionē munire temptauit/ ꝙ eis preparauerit redemptionē: In cuius redemptionis sacramento paruuli baptizant: vt abluatur originale peccatū quod de carne traxerunt: quasi facta sua deus emēdet/ ꝙ eas insontes fecerat inquinari. Sed posteaq; ventum est/ vt de illis loqueret quibus tali non subuenitur auxilio/ et anteq; baptizentur expirant: In hoc inquit loco nō me quasi auctorē spōdeo/ sed aliquid de exemplo conijcio. Habendā dicimus de infantibus istiusmodi rationē/ qui ꝑdestinati baptismo vite presentis/ anteq; renascantur in christo preueniūtur occiduo. Legimus eñ inquit de talibus scriptū: Raptus est/ ne malicia mutaret illius intellectū: aut ne fictio deciperet animā eius: Propter hoc ꝓperauit de medio iniquitatis illū educere: Placita eñ erat deo anima eius. Et cōsummatus in breui/ repleuit tempora longa. Quis istū dedignetur habere doctorē? Ergo ne paruuli quos plerūq; volunt homines baptizari: et dum curritur/ ante moriuntur: si retardarentur in ista paululū vita/ vt baptizati continuo morerētur: malicia mutaret intellectū illorū: et fictio deciperet animā eorū: et ne hoc eis cōtingeret/ subuentū illis est/ vt ante raperētur ꝙ baptizarentur. In ipso ergo baptismate mutarentur in peius: et fictione deciperentur/ si post baptisma raperētur. O admiranda atq; sectanda doctrina. Sed hoc de vestra prudentia qui affuistis cū recitaret iste ꝑsumpsit: et de tua maxime ad quē scripsit: et cui recitatos libros tradidit/ vt credituros vos esse ꝯsideret/ et de non baptizatis infantib9 esse scriptū: qd de oim sanctorū in maturis etatibus scriptum est: cum quibus male actum stulti arbitrātur/ si de hac vita celerit rapti fuerint: nec ad annos/ qs homines ꝓ magno diuino munere sibi exoptant/ peruenire potuerint. Quale ē autem dicere: infantes predestinatos baptismo vite ꝑsentis anteq; renascātur in christo/ occiduo preueniri: velut aliqua vis fortune/ siue fati/ siue cuiuslibet rei nō permittat deū qd predestinauit implere? Et quomodo ipse illos rapit/ quia placuerunt ei. An eos ipse predestinat baptizari: et ipse quod ꝑdestinauit nō sinit fieri? Sed attende quid adhuc audeat/ cui displicet in tanta huius ꝓfunditate questionis cautior ꝙ scientior nostra cunctatio.

Sap.4.c.

De errore dicentis/ extra regnū celorū non baptizatos paruulos premiari et indulgētia potiri: Ca. X

Uisum dicere inquit istos peruenire posse ad originaliū indulgentiā peccatorū: nō tamē vt celeste inducantur in regnū: Sicut latroni ꝯfesso qdē/ sed nō baptizato dn̄s nō celorū regnū tribuit/ sed paradisū: cū vtiq; iā manaret: Qui nō renatus fuerit ex aqua et spū sancto: nō

Luc.23.f.
Joh.3.a.

intrabit in regnū celorum:precipue qr mul
Joh.14.a. tas esse mansiões apud patrē suū dñs pro/
fitetur: In quibus designātur merita mul
ta et diuersa mansorū: vt hic non baptiça/
tus perducatur ad veniā: baptiçatus ad
palmā/que est parata p gratiā. Cernis ho/
minē eque mansiones que sunt apud pa/
trem a regno separare celorū/vt etiam nō
baptiçatis abundēt loca sempiterne felici/
tatis. Nec videt cū ista dicit/ita se nolle ba
ptiçati cuiuspiā paruuli mansionē a celorū
regno separe/vt ipsam dei patris domū vel
aliq̄s partes eius inde separare non timeat.
Neq3 eñ domin9 in vniuersitate creature/
vel i qualibet vniuersitatis parte/sed i do/
mo patris mei dixit/māsiones multe sunt.
Quō ergo erit i dei patris domo nō bapti
çat9/cū deū patrē habere nō possit nisi re/
natus? Non sit ingrat9 deo/qui cū dignat9
est a donatistarū vel rogatistarū diuisione
liberare: vt ipsā domū dei patris querat di/
uidere: et aliquā eius partē extra regnū ce/
lorū ponere: vbi nō baptiçati valeāt habi/
tare. Et quo pacto ipse regnū celorū se itra/
turū esse p̄sumit/de quo regno i quāta vult
parte/domū ipsi9 regis excludit. Sed de la/
trone illo q̄ iuxta dñm crucifixus/ sperauit
in dñm etiā crucifixū: 7 d fratre sancte p̄pe
tue diuocrate argumētatur:q etiā nō ba/
ptiçatis dari possit indulgētia peccatorū/7
sedes aliqua beatorū: q̄si quisq̄ cui nō cre/
dere nefas esset/huic indicauerit/ q nō fue
rint baptiçati. De qb9 tamē i eo libro quē
scripsi ad fratrē nostrū renatū/ plenius q̄d
mihi videret exposui:qd tua dilectio pote
rit nosse si nō spreueris legere:nā ille peten
ti non poterit denegare. Estuat tñ iste/at/
q3 horrendis suffocatur angustijs.

Qz paruulorum originale peccatum non saluatur preter christum: nec p oblationes assiduas 7 sacrificia sacerdotum: Ca.XI.

a Itentius eñ fortasse q̄s tu q̄d ma/
li dicat attendit: preter christi scili/
cet baptismū solui in paruulis ori/
ginale peccatū. Deniq3 vt aliquatenus in
hac causa vel sero ad ecclesie sacramēta cō/
fugiat: p his sane inquit oblatiões assidu/
as/et offerēda iugiter sanctorū cēseo sacrifi
cia sacerdotū. Habeto istu3 si placet etiam
censorē/si parū fuerat habere doctorem: vt
sacrificiū corporis christi etiam p his offe/
ras qui christo non sunt incorporati. Rem
quippe tam nouā/ atq3 a disciplina ecclesi/
astica et a regula veritatis alienā/cū libris
suis auderet iserere:nō ait puto/nō ait exi/
stimo/nō ait arbitror:nō ait saltem sugge/
ro vel dico/sed censeo : vt scilicet si offen/
deremur nouitate seu puersitate sentētie/
terreremur auctoritate censure. Videri tu
frater quomodo sustinere possis ista docē/
tem. Catholici tamen qui sanū sapiunt sa/
cerdotes/quib9 7 te oportet adiūgi/absit vt
acquiescant istū audire censentē/ quē poti/
us optant resipiscentē/ac+dolent: et q ista Al. +dolentē.
senserit/immo vero etia3 scripserit/ +corre/ Al. + correctionem.
ptione saluberrima penitentē. Sed hoc in/
quit exemplo machabeorū in p̄lio cadenti/ 2.macb.12.g.
um/astruo faciendū: Qui cū furtim de in/
terdictis auferrent/ atq3 in ipso certamine
cecidissent: a sacerdotib9 ait inuenim9 hoc
initū cōsiliū fuisse: vt quorū aīas ex vetito
reat9 obstrinxerat/sacrificiorū oblatio repa/
raret. Ita istud dicit quasi p icircūcisis illa
oblata legerit sacrificia: sicut hec nostra p
nō baptiçatis cēsuit offerēda. Circūcisio q̄p/
pe fuit illius tp̄is sacramentū: qd p̄figura/
bat nostri temporis baptismū.

De errore dicētis/ nō baptizatorū paruulorū animas/ post morte in paradisū mitti: 7 post resurrectionem in regnū celorū introduci/cōtra christi doctrinā: Ca.XII.

v Erūtamē iste in sui compatione q̄/ A
lis posterius apparuit/tolerabilius
adbuc errat: Nā velut penituerit
eū nō qd debuit penitere/id ē q ausus fue
rit asserere nō baptiçatis relaxari origina/
le peccatū: atq3 indulgētiā dari omniū pec
catorū: vt in paradisū/hoc est locū tāte feli/
citatis mittant/et beatas māsiones i do/
mo patris habere mereant: sed illud cū po
sti9 penituerit/q eis minoris beatitudinis
extra regnū celorū pcesserit sedes/ adiunxit
atq3 ait: Aut si forte quispiam reluctet/ la/
tronis anime vel diuocratis interim tēpo/
rarie collatū paradisū/iam supesse illis ad/
huc in resurrectione premiū regni celorū:
q̄q̄ sententia illa pncipalis obsistat: quia
qui nō renatus fuerit ex aqua et spūsācto: Joh.3.a.
nō intrabit in regnu3 celorū: tamen teneat
etiā meū in hac pte nō inuidentis assensū:
mō miscdie p̄sciētieq3 diuine 7 effectū am/
plificet 7 affectū. Hec verba in secūdo ei9 li/

bro lecta descꝑsi. Nunquid ī hac causa erro/
ris audaciā/temeritatē/ꝑsūptionē habere
q̄spiā posset ampliorē? Ipse sententiā dñi/
cā recordaᷣ: ipse cōmemorat: ipse suis litte
ris interponit: ipse dicit/ cui ꝗ sententia illa
Joh.3.a. principalis obsistat: quia qui non renatus
fuerit ex aqua et spiritusancto/ nō intrabit
in regnū cęlorū: et audet tamen suę censu/
rę leuare ceruicē contra sententiā principa
lem. Teneat inquit etiam meū non inui/
dentis assensum/ qui dicit animas non ba
ptiȥatoꝝ tēporarie mereri paradisū. Pro/
pter hos eñ latronē atq; dinocratē/ tanq̄
pręscribēdo vel potius pręiudicādo cōme/
morat: In resurrectione aūt ī meliora trās/
ferri et regni cęlorū percipere pręmiū: cui ꝗ
B sentētia inq̄t pīcipalis obsistat. Iā ꝗ ipse
considera queso te frater/ quisquis cuipiā
prębet assensum aduersus auctoritatē sen/
tentię principalis/ quā sentētiā merebitur
principis. Nouellos hęreticos pelagianos
iustissime conciliorū catholicorum/ ⁊ sedis
apostolicę damnauit auctoritas: eo ꝙ ausi
fuerint nō baptiȥatis paruulis dare quie/
tis ⁊ salutis locū/ etiā ꝑter regnū cęlorum:
Quod ausi nō fuissent/ nisi negarēt eos ha
bere originale peccatū/ quod opꝰ esset ab/
solui ꝑ baptismatis sacramentū. Iste autē
sicut catholicꝰ dicit/ paruulos originali ob/
strictos esse peccato: ⁊ tamē eos ab huius/
modi vinculo sine lauacro regenerationis
absoluit: ⁊ post mortē in ꝑadisū misericors
mittit: post resurrectionē vero etiā ī regnū
cęloꝝ misericordior īntroducit. Talᷣ sibi saul
1.Reg.15.d. misericors visus est/ qñ pepꝑcit regi quē deꝰ
ꝑcępit occidi. Sed merito inobediēs mise/
ricordia/ vel misericors inobediētia repro/
bata atq; dānata ē: vt caueat hōme ab illo
misericordiā mereaᷣ hō cōtra eius sentētiā
a quo factus est homo. Intonat ꝑ os ꝓprij
corꝑis veritas: Si quis nō fuerit renatꝰ ex
aqua et spiritu: nō potest introire in regnū
dei. Atq; vt ab hac sentētia exceptos mar/
tyres faciat: quibus contigerit añ ꝓ christi
noīe occidi/ q̄ȝ christi baptismate dilui: di/
Math.10.d. cit alio loco: Qui ꝑdiderit aīam suā ꝓpter
me/ inueniet eā. Et ne cuiq̄ȝ qui nō renatus
fuerit christianę fidei lauacro ꝓmittaᷣ pec/
Roma.5.d. cati originalis abolitio/ clamat apls: Per
vnius delictū in oēs hoīes ad ꝯdemnatio/
nē. Cōtra quā condemnationē dñs vnum
Marci.16.d. esse ostendēs salutis auxiliū: Qui credide
rit inq̄t ⁊ baptiȥatꝰ fuerit saluꝰ erit: qui vero
nō crediderit/ ꝯdemnabiᷣ. Cuius mysteriū
credulitatis in ꝑuulis ꝑ eoꝝ responsionē a
quibꝰ gestanᷣ/ implicᷣ: ne si factū nō fuerit/
eāt ex vno oēs in ꝯdemnationē: Et tñ ꝯtra
tā manifestas voces quas cōcinit veritas:
ꝓcedit in mediū magᷣ vęcors q̄ȝ misericors
vanitas/ ⁊ dicit: Nō solū nō eunt ī damna/
tionē ꝑuuli: etsi nullū eos christianę fidei
lauacrū a vinculo originalᷣ pctī absoluat: ve
rūetiā fęlicitate paradisi post mortē interi
ꝑfruunᷣ: post resurrectionē vero etiā regni
cęloꝝ fęlicitatē possidebūt. Hęc iste ꝯtra ca
tholicā fūdatissimā fidē nūquid dicere au/
deret/ si quęstionē soluēdā ū alę origine vi/
res suas excedentē suscipere nō auderet?

Q̄ꝫ ꝑiculose errare illū ꝯtigerit/ q̄ in difficillimis cūctātē/ augustinū ꝑsumptuose irrisit: Ca.XIII.

A Porrēdis ē eñ coartatꝰ angustijs ab
b eis q̄ dicūt: Cur deꝰ aīam tā iniusta
aīaduersiōe mulctauit/ vt in corpꝰ
eā pctī relegare voluerit: cū ꝯsortio carnis
peccatrix eē incipit/ q̄ peccatrix eē nō potu/
it? Utiq; eñ dicūt/ nō potuit aīa eē pecca/
trix/ nisi eā deus miscuisset carnis cōsortio
peccatricᷣ. Qua ergo iusticia id fecerit de/
us/ cū iste inuenire nō posset: maxime ꝓpter
ęternā damnationē morientiū paruuloꝝ:
quibꝰ nō baptiȥatis expiatū nō fuerit origi
nale peccatū: cur itaq; deꝰ iustus ⁊ bonus/
paruulorū aīas quibus ꝑsciuit nō subuen/
turū christianę gratię sacramentū/ ab omni
noxa ꝓpaginis liberas/ mittēdo in corpus
qđ ex adā trahiᷣ/ vinculo peccati origina/
lis obstrinxerit: atq; isto modo reas ęternę
damnationis effecerit: cū inuenire nō pos/
set: nec vellet dicere etiā ipsas ex illa vna
originē trahere peccatricē: maluit per nau/
fragium miserabile exire/ q̄ȝ temerariū cur/
sum velis depositis/ et remis suę disputa/
tionis inhibitis/ ꝓuida deliberatione fręe/
nare. Uiluit quippe iuueni senilis nostra cū/
ctatio: q̄si huic molestissimę ac ꝑiculosissi/
mę quęstioni/ magis fuerit imperꝰ eloquē/
tię q̄ȝ consiliū prudētię necessariū. Et ꝓui/
dit hoc etiā ipse/ sed frustra. Nā hęc sibi ve/
lut ab aduersarijs ꝓpositurꝰ obiecta: ex hic
alia inquit substruunᷣ opprobria querulis
murmurationibꝰ oblatrātiū: et excussi q̄si
quodam turbine/ idētidem inter immania
B saxa collidimur. His pręedictis quęstionem

supradictā scopulosissimā sibi pposuit: vbi a fide catholica naufragauit / nisi refecerit penitendo qd fregit. Illum ergo turbinē atq3 illa saxa deuitans nauem illis cōmittere nolui. Et de hac re ita scripsi / vt rationē potius cunctationis meę / q̄ temeritatē p̄sumptionis ostēderē. Quod opusculum meū cum apud te inuenisset / irrisit: seq3 illis cautib⁹ animosiore impetu q̄ cōsultiore cōmisit. Sed quo eū p̄sidētia ista pducere / rit / puto q̄ nūc videas. Uberius autē ago deo gratias / si z antea iā videbas. Cum eñ nollet cohibere p̄cipitē cursum / ppter anci pitē excursum / miserabilē inuenit incursū: asserens deū paruulis sine christiana regeneratione defunctis / et modo paradisū / et postea regnū conferre celorum.

Qr animas non propagari / vel etiam oppositū / nulla scripturarū testimonia certitudinalit astruat:

A Cripturarū vero testi- (Ca.XIIII monia quęcūq3 posuit / quib⁹ alas deū non ex illius p̄me ppagine attrahere / sed sicut ipsā p̄mā suas quibusq3 singulis insufflare / velut pbare conatus ē: ita sunt quod ad istā questionē attinet incerta z ambigua: vt etiā aliter accipi q̄ ipe vult / facillime possint. Quod iā in eo libro quē scripsi ad amicū nostrū / cui⁹ cōmemorationē superius feci / satis quantū existimo / demōstraui. Testimonia quippe ipsa q̄ adhibuit: vbi legit de⁹ animas / vel dare / vel facere / vel fingere: vnde illas det / vel vñ faciat siue fingat / nō ostendūt: vtr̄ ex ppagine illius p̄me / an insufflādo sicut ipsā p̄mā. Iste autē ex eo ipso qd legit animas deus dare / siue facere / siue fingere iā putat animaȝ negatā esse ppaginē: cū de⁹ eadē scriptura teste / etiā corpa det / siue faciat / siue fingat: q̄ tñ ab illo ex ppagine seminis dari / fieri / fingi nemo ambigit. Itē qd scriptū

Ac⁹.17 f. est / ex vno sanguine deū fecisse omne gen⁹

Ge.2.d. hominū: vel quod ait adā: Hoc nūc os ex ossibus meis / z caro de carne mea: q2 neq3 ibi dictū est: ex vna anima: neq3 hic / anima de anima mea: putat negari animas filiorū ex parentibus / vel illius mulieris ex viro: quasi vero si nō ex vno sanguine / sed ex vna anima diceret / aliud q̄ totus hō intelligeret / nec corpis ppagatio negaret. Sic etiā si dictū esset / aīa de aīa mea: nō vtiq3 negaret caro / quam de illo exemptā fuisse cōstabat: A parte eñ totū / sicut etiā a toto partē plerūq3 scptura significat. Nā certe si nō ex vno sanguine / sed ex vno hole illo loco scriptū esset institutū esse gen⁹humanū / vnde iste adhibuit testimoniū / nō p̄iudicaret istis qui negāt animaȝ ppaginē: q̄uis nō sola anima nec sola caro / sed vtrūq3 sit homo. Responderēt eñ a toto partē: id est ab homine solā hominis carnē / scripturam significare potuisse. Sic ergo z hi q defendunt animaȝ ppaginē: illud qd dictū ē / ex vno sanguine / p sanguinē sc3 hominē / id ē a parte totū significatū esse p̄tēdūt. Sicut eñ videt illos iuuare quod dictū ē / ex vno sanguine: nec dictum ē ex vno homine: sic B

videt z istos iuuare qd dictū est: Per vnū Roma.5.c.

hominē peccatū intrauit i mundū: z p peccatū mors: z ita in oēs homines ptransijt / in quo oēs peccauerunt: nec dictū ē / in quo oim caro peccauit. Itemq3 sicut illos videt

iuuare quod dictū ē: Hoc nūc os ex ossib⁹ Ge.2.d.

meis / et caro de carne mea: quia pars ē dicta / non totū: sic iterū istos: quod ibi continuo sequit: Hęc vocabit mulier: quoniā de viro suo sumpta est. Debuit eñ dici / aiūt: quoniā de viro suo caro ei⁹ sumpta ē: si nō tota mulier: id ē cū anima / sed sola caro sumeret ex viro. Porro autē vtrisq3 audiens / qui sine studio partiū iudicat / videt profecto / nec contra istos qui ppaginē animaȝ defendūt / pferenda illa testimonia vbi ps nominatur: q2 potuit scriptura significare

illic a parte totū: Sicut Vbū caro factū ē / Joh.1.b.

cū legimus: nō vtiq3 carnē solā / sed hoīem totū intelligim⁹. Nec cōtra illos qui ppaginem animaȝ destruunt ista proferenda: vbi nō pars hominis / sed totū cōmemoratur: quia potuit ibi scptura a toto partē significare: sicut sepultū confitemur christū / cum eius caro sola sepulta sit. Ac p hoc ppaginē animaȝ nec temere astruendā / nec temere destruendā dicimus: sed admonemus alia testimonia esse quęrēda / quę non inueniantur ambigua.

Qr erronee questionem pertractauerit / nec tamē soluerit: qui ingenij sui vires et scientiā non ante pensauit: Ca.XV.

Q Uāobrē quid te iste docuerit / z vñ gratias egeris / nondū scio. Manet quippe illa questio sicut erat / in qua quęrit de animarū origine / vtrū illas

deus ex ꝓpagine illius vnius quā primo insufflauit homini: an ex flatu suo/sicut p̄mo homini det/ faciat/ fingat hominibus: quas cum dare/facere/fingere/fides christiana non dubitat. Quā questionē iste cum soluere conaref/nec vires suas itueref: destruens animaꝝ ꝓpaginem/ꝛ asserens eas puras ab omni contagione peccati/ nō de nihilo/sed d̄ seipso insufflare creatorē: ꝛ naturam dei mutabilitatis opprobrio/quod necesse nō fuerat/infamauit. Et dum vult reddere rationē/ ne deus credaf iniustus si puras ab omni peccato/animas etiā illas quas christiana regeneratiōe nō redemit: vinculo peccati originalis inectit: ea dixit que te nolo docuerit. Tantū enī salutis et felicitatis non baptiçatis paruulis tribuit/quātū nec pelagiana heresis potuit. Et tamē de tot milibus paruuloꝝ qui nascūf ex impiis/ꝛ itē ipios moriunf: nō quibus hoies p baptismū cū velint subuenire non possūt/sed de quibus baptiçādis nemo potuit/ vel poterit cogitare: nec q̄sq̄ pro eis obtulit vel oblaturus est sacrificium: quod iste etiā pro non baptiçandis censuit offerendū/quid diceret non inuenit. De quib⁹ si fuerit iterrogatus: coꝝ anime quid meruerint/vt illas deus nec abluēdas baptismo/nec expiandas christi corpis et sanguinis sacrificio/ et in eternū damnādas carni iserat peccatrici: aut omino herebit/ꝛ ei nostra cūctatio vel sero placebit: aut simul ꝓ omnibus paruulis/ qui toto orbe terrarū sine christiano baptismate moriunf/etiam coꝝ nominib⁹ tacitis/qm̄ nesciunf i ecclesia christi/nō icorpatis corpi christi/offerēdū corp⁹ christi eē cēsebit.

De modestia ꝛ hūilitate vincentij saniora docētib⁹ se submittētis: Ca.XVI.

a Bsit a te frater/vt hec tibi placeāt: Absit vt ista vł didicisse gaudeas/ vel docere p̄sumas: alioq̄n longe melior iuenief ipse q̄ tu: Quia in exordio p̄mi sui libri modeste atq̀ humiliter p̄locutus est dicens: Cū tibi parere desidero/notam p̄sumptionis incurri. Et paulo post: Quādoquidē inquit nec mihi ipse sim credulus ea que dixero posse ꝓbari: studeāq̀ semp etiam ꝓpriā sententiā nō tueri/si improbabilis deregatur: ꝛ sit mihi cordi proprio iudicio damnato/meliora magis et q̄ sunt veriora sectari. Nā vt est optimi ꝓpositi laudādiq̀ cōsilij/facile ad veriora traduci: ita improbi obstinatiq̀ iudicij ē/ nolle citi⁹ ad tramitē rationis inflecti. Hec q̄ppe ille si veraciter dixit/ atq̀ vt locutus est sentit: magne ꝑfecto spei animū gerit. Itē in fine libri secundi: Nec putes inq̄t ad inuidiā tuā forsitan reuocandū/q̄d in tua dictoꝝ meoꝝ constituā potestate iudicium: At ne forte cuiusq̄ curiosi⁹ lectoris obtutus/inter illitas fibras elementoꝝ vestigia remanentia sollicitent et offendāt: cōtextam pagine seriem/ pollice seuero discerpe: neq̀ huius censionis expertē puni atramento que indigna eloquia significauerūt: ne hac occasione ꝛ tuū erga me iudiciū/quo mihi vehementer indulges/ꝛ mee que latebant ineptie rideanf.

Hortatur petrū vt corrigat vincentium: Ca.XVII.

i Sto igif modo cū ille suos libros ꝛ initio p̄muniuerit/ꝛ termino cōmuniuerit/atq̀ tuis humeris impo- A
suerit on⁹ religiōis/correctionis et emēdatiōis sue/hoc apud te inueniat q̄d petiuit: vt emēdes eū iustus ī misericordia ꝛ arguas eū: oleū aūt peccatoris quo ipinguef Ps. 140.
caput eius/absit a manib⁹ atq̀ oculis tuis: id est assentatio indecens adulātis/ꝛ deceptoria lenitudo blādientis. Nā si emēdare negligis/cū videas emendandū: aduersus charitatē facis. Si autē tibi emendandus ꝓpterea nō videf: quia putas eū recte ista sēsisse/ aduersus v̄itatē sapis: Et ideo ille melior q̄ emēdari ē paratior/si nō defuerit emēdator: q̄ tu/ si vel sciens irridenter ꝓtemnis errantē/vel nesciēs pariter sectaris errorē. Omnia itaq̀ in eisdē libris ad te scriptis ꝛ tibi traditis sobrie vigilāterq̀ ꝯsidera: B
ꝛ plura q̄ ego iuenies fortasse culpāda. Et quecūq̀ ibi sunt approbāda atq̀ laudāda: si q̄d in eis reuera forsitan ignorabas: atq̀ isto disserēte didicisti/ euidēter ꝓfitere q̄d illud sit: vt de hoc te gratias egisse/non de his que illic improbāda tam multa sūt/omnes nouerūt/q̄ vel recitāte illo/ tecū simul audierūt/vel eosdē postea libros legerūt: ne in eius ornato eloquio tanq̀ in preciosio poculo te inuitāte/etsi nō bibente/venenū bibāt/si tu quid inde biberis/et q̄d nō biberis nesciunt: et ꝓpter laudem tuā omnia illic bibenda salubriter arbitranf. Equis et audire et legere/et q̄ dicta sunt hau-

Marci.19.d. rire memoria/qđ est nisi bibere? Sed predixit ds de fidelibus suis: q̄ et si mortiferū quid biberint/non eis nocebit: Ac per hoc qui cum iudicio legunt/ et ſm regulā fidei approbanda approbant/et improbāt improbanda : etiam si cōmendant memorię quę improbanda dicuntur : nulla venenata sententiarū prauitate lęduntur. Hęc me grauitatē et religionem tuam/siue mutua/siue pręuia charitate monuisse vel cōmonuisse minime pęnitebit /domino miserante/quomodolibet accipias qđ tibi pęrogandū putaui. Agā vero ei vberes gratias/de cuius misericordia saluberrimū est fidere: si ab his prauitatibus et erroribus/ quos ex libris huius hominis ostendere his litteris potui/alienā atq̄ integrā fidē tuā/ vel inuenerit epistola ista/vel fecerit.

Diui aurelij augustini hipponensis epi/ de aīa ꝛ eius origine/ ad petrū presbyterū/ epistola siue liber secundus explicit.

Capitulorum tertij libri de anima et eius origine/ad vincentium victorem/sancti augustini recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/ de anima et eius origine/ad vincentiū victorē liber tertius incipit.

Quanta dilectiōis sinceritas augmentū attraxerit ad scribendum hunc librum: Ca.i

Quod mihi ad te scribēdū putaui : hoc prius cogites fili dilectissime victor volo: si te contēnerē/ nequaq̄ id me fuisse facturū. Nec ideo tamen humilitate nostra sic abutaris/vt ꝓpterea te existimes approbatū: quia cernis nō fuisse contemptū. Nō enī sequendū/ sed corrigendū te diligo. Et qm̄ nec corrigi posse despero: nolo mireris me cōtemnere non posse quem diligo. Si enī te anteq̄ nobis cōmunicares/ diligere debui/vt ꝑ oēs catholicos: quāto magis te iam cōmunicantē diligere debeo/ne sis nou⁹ hęretic⁹: et vt sis talis catholicus/cui resistere nullus possit hęreticus. Quantū enī apparet ex donis ingenij/quę iam tibi largitus est de⁹/ꝑfecto sapiēs eris/si te nō esse credideris: atq̄ vt sis/ab illo qui facit sapientes/pie/suppliciter/instanterq̄ poposceris: ꝛ malueris errore nō decipi/q̄ errantium laudibus honorari. Al. ꝑ oēs catholicos

Quare vincētius victor cognominari voluerit: et q̄ incōgruū catholicę ꝓfessioni extiterit: Ca.ii.

A p Rius me in libris tuis titulus tui nominis pro te sollicitū reddidit: Cum eñ quis esset vincentius victor ab eis qui te nouerant et forte aderant requisissem: audiui te fuisse donatistam vel potius rogatistā: nuper autē cōmunicasse catholicę. Et cū gauderem tantum quantū de his solem⁹ quos ab illo errore liberatos esse cognoscimus: immo vero etiā multo amplius: q̄ ingenium tuum quo delectabar in litteris tuis videbam non remansisse apud aduersarios veritatis. Additū est a referentib⁹ qđ me inter illa gaudia contristaret: ideo te cognominari voluisse vincentium: q̄ rogati successorem qui hoc nomine appellatus est: adhuc tanq̄ magnū et sanctum virum animo teneas: et ob hoc illius nomen tuum volueris esse cognomen. Nec defuerunt qui dicerent etiam hoc a te fuisse iactatū: quod ipse tibi nescio qua visione apparuerit atq̄ ad hos conficiendos libros de quibus tecum agere isto nostro opusculo institui: si adiuuerit dñs vt ea tibi scribēda quātū ad res ipsas rationesq̄ attinet ipse dictaret. Quod si verū est: iam te illa dicere potuisse non miror: quę si patienter auscultes admonitioni meę: et eos libros catholica mente cōsideres atq̄ pertractes: te dixisse ꝓculdubio pęnitebit. Ille q̄ppe qui
2.Cor.11.c. se sicut eū prodit apostolus transfigurat i angelum lucis: in eo tibi est transfiguratus: quem tu fuisse vel esse tanq̄ lucis angelū credis. Et eo quidē modo minus ad decipiendos catholicos valet: quando se non in lucis angelos sed in hereticos trāsfigurat: Sed te ab eo falli iam catholicum nollem. Crucietur ergo te didicisse quę vera sunt: quanto magis letatus fuerat se ti-
B bi persuasisse quę falsa sunt. Ut autē non diligas hominē mortuū cuius dilectio tibi obesse potest: prodesse illi non potest: hoc breuiter ita ueris admoneo: q̄ vtiq̄ ille non est sanctus et iustus si tu hereticorum donatistarū vel rogatistarū laqueos euasisti. Si autē illum sanctū et iustū arbitraris: tu cōmunicando catholicis interisti. Profecto eñ te catholicū fingis: si animo illud es quod erat ille quem diligis. Et nosti q̄ terribiliter scriptū sit: q̄ spiritussanct⁹
Sap.1.a. disciplinę fugiet fictū. Si autem veraciter cōmunicans non te catholicū fingis: quid adhuc hereticū mortuū sic diligis vt eius velis te iactare adhuc nomine cuius iam nō teneris errore? Nolumus te habere tale cognomentū tanq̄ sis heretici mortui monumentū. Nolumus talem titulū habere librum tuum quale falsum esse diceremus si in eius sepulchro legeremus. Nō eñ vincentiū victorem scimus esse sed victum: Et vtinā fructuose sicut te vinci volumus veritate. Astute autē putaris et callide cū libros tuos quos credi cupis illo tibi reuelante dictatos appellas vincētij victoris: nō tā vincētiū te q̄ illū vocari voluisse victorē: velut tibi reuelādo q̄ scriberes vicisset errorē. Ut qđ sibi ista fili? Esto potius verus nō fictus catholic⁹: ne te fugiat spūssanctus: et nihil tibi possit ꝓdesse vincentius: in quē se ad te fallendū trāsfigurauit malignissimus spūs: eius quippe sunt illa qualibet tibi fraude ꝑsuasa. Quę si admonitus pia humilitate et catholica pace correxeris errores fuisse iudicabuntur studiosissimi iuuenis emendari potius q̄ in eis remanere cupientis. Si autē pro eis tibi etiā contentionē quod absit persuaserit pertinaciā: iam tanq̄ heretica dogmata cum suo necesse erit auctore damnari: cura scilicet pastorali et medicinali prius q̄ per incautū vulgus serpant dira contagia: cū dilectionis nō veritate sed nomine salubris negligit medicina.

De errore dicētis animā nō ita a deo factam vt eā ex nihilo fecerit sed ex semetipso: Ca.iii.

A s J quęris quę nam illa sint: poteris quidē legere mea scripta ad fratres nros renatū dei seruū et p̄sbyterū petrū: ad quē tu eadē ipsa de quibus agimus scribenda existimasti: eius vt asseris volūtati petentis obtemperās. Dabūt eñ tibi vt legāt ꝓculdubio si volueris: et ingerent etiā non petenti. Uerūtñ etiā hic q̄ maxime in eisdē libris tuis et i fide tua emēdari cupiam non tacebo. Primū est q̄ animā nō ita vis a deo esse factā vt eā ex nihilo fecerit sed ex semetipo. Ubi nō putes eē ꝯsequēs vt naturę sit dei: q̄ ꝓfecto q̄ sit impium et ipse cognoscis. Qua impietate vt careas ita oportet vt dicas aię auctorē deum vt ab illo facta sit nō de illo: Qđ eñ ab illo ē sicut vnigenit⁹ fili⁹ eiusdē naturę cuius et ille est. Ut autē anima eiusdē naturę

nõ ſit cuius eſt ille/facta ẽ quidẽ ab illo ſed
nõ de illo. Aut ergo dic vnde/aut fatere de
nihilo. Quid eſt q̃ dicis eam particulã eſſe
quandã halitus naturę dei? Nũquid nam
ipſum halitũ naturę dei/ cuius halitus eſt
iſta particula/negas eiuſdẽ cuius deus eſt
eſſe naturę? Si negaſ:ergo de nihilo ⁊ iſtũ
halitũ fecit deus/cuius halitus animã vis
eſſe particulam. Aut ſi nõ de nihilo/dic vñ
illũ fecerit deus? Si de ſeipſo:q̃ ipſe eſt/qđ
abſit/materies opis ſui. Sed dicis: Cũ de
ſeipſo halitũ vel flatũ facit/ ipſe integer ma
neat: quaſi non ⁊ ignis lucernę integer ma
neat/cũ de illa altera accendit: ⁊ tñ eiuſdẽ/
nõ alterius ſit naturę.

Q̃ non eodem modo anima a deo infunditur/ſicut a nobis vter inflatur: et de tertio alimento/hominis flatu/quẽ in vtrẽ ſine detrimẽto noſtro nõ emittim⁹: Ca.iiii.

A ſ Ed inquis: Cum a nobis vter in-
flatur/ nõ aliqua portio noſtrę na-
turę vel qualitatis infunditur: cu3
hocipſo quo ſpiritu hauſto vter impletus
extenditur/ſine aliqua noſtri diminutione
geratur. His verbis tuis adhuc addis et
immoraris: et inculcas ſimilitudinẽ quaſi
neceſſariã: qua intelligam⁹ quomodo de-
us ſine ſuę naturę aliquo detrimento ⁊ de
ſeipſo animã faciat: et facta de ipſo non ſit
quod ipſe. Dicis eñ: Nunquid animę no-
ſtrę eſt portio vtris inflatio/ aut homines
fingim⁹ cũ vtres inflamus: aut detrimen-
tum noſtri in aliquo patimur/cũ flatus no
ſtros in diuerſa partimur? Sed nullũ pati
Al. † aliquã mur detrimentũ/cum ex nobis † ad aliquid
tranſmittimus flatũ: et manente in nobis
plena flat⁹ ꝓprij qualitate et integra quã-
titate/ nullum nos meminimus damnũ ex
B vtris inflatione ſentire. Iſta ſimilitudine
quę ſatis elegans et cõgruẽs tibi videtur/
quantũ fallaris attende. Deũ quippe dicis
incorporeũ: non de nihilo a ſe factã/ ſed de
ſeipſo animã ſufflare corporeã: cum flatum
nos licet corporeũ/ſubtiliorem tamẽ emit-
tamus/ q̃ noſtra ſint corpora: nec eum de
anima noſtra/ſed de hoc aere p̱ viſcera cor-
poris exhalem⁹. Pulmones nãq3 anima/
cuius nutu mouẽtur etiam cętera corporis
mẽbra/ad hunc aereũ ſpiritũ ducendũ atq3
reddẽdũ/ ſicut folles mouet. Pręter eñ ali
menta ſolida et fluxa/vnde eſt cibus et po-
tus/hoc tertiũ nobis deus alimentũ circũ-
fudit aurarum: quas ita carpimus/ vt ſi-
ne cibo et potu diu eſſe poſſimus: ſine hoc
autẽ alimẽto tertio/ quod aura nobis/quę
vndiq3 circũſiſtit/ſpirantibus ⁊ reſpiranti-
bus exhibet/nec exiguo tẽporis ſpacio poſ
ſimus viuere. Sicut autẽ cibus ⁊ potus nõ
ſolũ ingerẽdi/ verumetiã p̱ meatus ad hoc
inſtitutos egerendi ſunt/ne vtroq3 lędãt/
vel nõ intrãdo/vel non exeũdo: ita hoc ter
tium flabile alimentũ/ quia in nobis ma-
nere non ſinitur/nec immorãdo corrumpi-
tur/ſed egerit mox vt ingerit: nõ alios/ ſed
eoſdẽ meatus: id ẽ/os/aut nares/aut vtrũ-
q3/et qua intraret/⁊ qua exiret accępit. In
teipſo tibi proba ipſe quod dico: Emitte
ſpiritum flando: et vide vtrũ dures/ ſi non
recęperis: Recipe reſpirãdo/ et vide quas
patiaris anguſtias/ſi non rurſus emiſeris.
Hoc igitur facimus/ quando vtrẽ ſicut di- C
cis inflamus: quod facimus vt viuamus:
Niſi quod tũc pauloplus ducim⁹/ vt pau-
loplus emittamus: vt ſpiritũ flabilem: id
eſt/ ventum in vtrem implendũ et exten-
dendum/non quiete ſpirandi et reſpiran-
di/ſed anhelãdi impetu coartemus. Quo-
modo ergo dicis: nullum patimur detri-
mentũ/cum ex nobis ad aliquid tranſmit-
timus flatum/ et manente in nobis plena
flatus ꝓprij qualitate et integra quantita
te/nullũ nos meminimus damnũ ex vtris
inflatiõe ſentire? Apparet te fili/ſi aliquã-
do vtrem inflaſti/non aduertiſſe quid ęge-
ris. Qđ eñ inſufflãdo emittis/ſtatim reci-
piendo nõ ſentis. Sed potes hoc facillime
diſcere/ſi h̃ poti⁹ velis q̃ tua dicta/q̃ iã di
cta ſunt/nõ inflans vtre3/ſed inflatus ipſe
defendere: et auditores tuos q̃s veris reb⁹
ędificare debeſ/inani ſtrepitu vẽtoſi ſermo
nis inflare. In hac cauſa nõ te ad magiſtꝛ
mitto/ſed ad teipſũ. Emitte flatũ in vtrẽ: ⁊
os claude/cõtinuo/nareſq3 detine: ⁊ ſic ſal-
tem ſenti verũ eſſe quod dico. Cũ eñ cępe-
ris anguſtias intolerabiles ꝑpeti: quid ca-
pies ore aperto naribuſq3 recipe/ ſi quãdo
ſufflaſti/nihil te exiſtimas amiſiſſe. Vide ĩ
quo malo ſis/niſi hauriẽdo reſumas quod
effundendo reddideras. Vide illa inſuffla-
tio qualia damna et detrimenta feciſſet/
niſi ea reſpiratio reparaſſet. Niſi eñ quod D
impenderis ad vtrem implendum: ad te
itidem alendum/aditu patefacto redierit/

quid tibi nō solū vnde illum inflare/ sed vnde tu possis viuere remanebit? Hec debuisti considerare cū scriberes: ꝛ nō ista similitudine vtriū inflatorū vel inflandorū introducere nobis deū: aut ex alia natura que iā erat/ sicut nos ex isto circūfuso aere flatū facimus/animas flare: aut certe qḋ ꝛ abhorret ab ista similitudine ꝛ abūdat impietate/ deū sine vllo quidē sui detrimento/ sed tamen de sua natura mutabile aliquid vel proferre: vel quod est peius/tanꝙ sui operis materies ipse sit/facere. Ut ergo aliquā de nostro flatu ad hanc rem adhibeamus similitudinē: id potius est credēdū: ꝙ sicut nos nō de natura nostra/quia omnipotētes nō sumus/de isto aere circūfuso quē trahimus ꝛ reddimus cū spiramus et respiramus/flatū facimus qn sufflamus: nec viuentē nec sentientē: quis nos viuamus atqꝫ sentiamus: ita deū nō de sua natura/sed q2 sic omnipotēs est vt possit creare quod vult/etiā ex eo quod omnino non est: id est de nihilo flatū facere posse viuentem atqꝫ sentientē: sed plane cū sit immutabilis/ ipse mutabile facit.

Q flat9 belisei/nō sit facta reuiuiscens anima pueri: Ca.v.

Quid autē sibi vult qḋ huic similitudini addendū putasti ad exemplū de beato beliseo/ quia flando in eius faciem mortuum suscitauerit? Ita ne

4. Reg. 4. f. tu flatum belisei fuisse putas animam pueri? Non vsqꝫadeo te a vero exorbitare crediderim. Si ergo anima illa que viuēti ablata fuerat vt moreretur: eadem ipsa illi vt reuiuisceret reddita est: quid ad rem pertinet qḋ dixisti: nihil beliseo fuisse diminutum: quasi ab illo aliquid trāsisset vnde viuere credatur in puerū? Quod si ppterea dictū est/quia flauit et integer mānsit: quid opus erat/ vt hoc de beliseo mortuū resuscitante diceres/qḋ de quouis flante et neminē suscitante dicere nihilominus posses? Incaute sane locut9 es: cū absit vt credas flatum belisei factū fuisse reuiuiscentē animā pueri/ ꝙ primum dei factuȝ/ab istius ppbete facto hoc distare voluisti: ꝙ ille semel/ iste ter flauerit. Dixisti quippe beliseū in faciē defuncti filij illi9 sunamitē adinstar primeue originis insufflasse. Et cum emortua mēbra inquis in vigorē pstinū redanimata p halitū ppbete diuina virtus accēderet/ nihil beliseo fuerit imminutū: p cui9 flatū corpus emortuū rediuiuā animā reciperet ꝛ spiritū: nisi ꝙ semel dn̄s in faciem hominis insufflauit ꝛ vixit: tertio beliseus in faciē mortui aspirauit et reuixit. Sic sonāt tua verba ista: quasi flādi tm̄ numerus interfuerit: vt nō quod fecit deus etiā ppheta fecisse credatur. Et hoc ergo emēdandū est. Tam multū quippe interfuit inter illud opus dei/ ꝛ hoc belisei/ vt ille flauerit flatū vite/quo fieret homo i animā viuentē: iste autē flauerit flatum/neqꝫ sentientē neqꝫ viuentē/sed aliquid significādi gratia figurātem. Deniqꝫ vt puer iste reuiuisceret/nō eū animando ppheta fecit/sed eū amando vt hoc deus faceret impetrauit. Qꝫ autē illū ter sufflasse dicis/aut memoria sicut fieri solet/aut mēdositas codicis te fefellit. Quid plura? Nō sunt tibi ad hoc astruendū aliqua exempla ꝛ argumēta querenda/sed potius emendāda et mutanda sentētia. Noli ergo credere/noli dicere/noli docere/ꝙ nō de nihilo/sed de sua natura fecerit animā deus/ si vis esse catholicus.

De errore dicētis semp deū aīas dare/sicē semp ē ipse q̄ dat: Ca.vi.

Noli dicere/ nec credere/nec docere p infinitū tēpus atqꝫ ita semp deum animas dare/ sicut semp ē ipse qui dat/si vis esse catholicus. Erit eīn tempus quādo non dabit animas deus/cū tamen esse ipse non desinat. Poterat quidē sic accipi quod aisti: semp dat/vt intelligeretur sine cessatione dare/ ꝙdiu homines generant et generantur: sicut dictū est de quibusdā: Semp discentes/et ad veritatis sciētiā nūꝙ peruenientes. Non eīn sic accipitur quod hic positū est/semp: velut nūꝙ desinant discere: cum pculdubio nō discant qn in hoc corpore destiterint viuere: vl cū ceperint supplicio gehēnalis ignis ardere. Sed tu nō pmisisti sic accipi verbum tuum/ cū dixisti/semp dat: quādoquidē id ad infinitum tempus reuocandū putasti. Et parum hoc fuit. Sed tanꝙ quereretur abs te/ vt apertius explicares/ quomō dixeris/semp dat: addidisti atqꝫ dixisti: Sicut semp est ipse qui dat. Hoc sane ꝛ catholica fides omnino ꝯdemnat. Absit eīn vt credamus/ꝙ animas de9 semp det/sicut semper est ipse qui dat. Sic eīn semp est ipse/ vt nūꝙ ipse eē desistat: Animas aūt nō semp 2. timoth. 3. b

dabit/ sed eas finito generationis sęculo/
non iã nascẽtibus quibus dandę sint/ p/
culdubio dare cessabit.

De errore dicentis animã meri/tum aliqđ perdidisse per carnem/ et per eam renasci: Ca.VII.

Oli credere/nec dicere/nec docere/
n animã meritũ aliquod perdidisse
per carnẽ:tanq̃ boni meriti fuerit
ante carnẽ/ si vis esse catholicus: Nõdum
Roma.9.c. cũ natos/ apostolus nihil ęgisse dicit bo/
ni vel mali. Unde ergo anima potuit ante
carnẽ habere meritũ bonum/vbi nihil ęge
rat boni? An forte audebis eã dicere añ
carnẽ bene vixisse:quam non potes osten/
dere vel fuisse? Quomodo ergo dicis:non
vis animã ex carne peccati contrahere va/
litudinẽ/ ad quam vicissim sanctificationẽ
videas transire p carnẽ:vt p ipsam reparet
statum/p quã perdiderat meritũ? Hęc do/
gmata quibus putat anima ante carnẽ ha
buisse aliquẽ statum bonũ et meritum bo/
num:si forte nescis/exceptis antiquis hęre
ticis/etiã recentius in priscillianistis iã ca/
tholica damnauit ecclesia. Noli credere/no
li dicere/noli docere/ animã p carnẽ repare
habitudinẽ priscã:et per illã renasci/ p quã
meruerat inquinari/si vis esse catholicus.
Ut enĩ omittã ĩ eo quod dixisti:merito er/
go per carnẽ priscã reparat habitudinem/
quam visa fuerat paulisper amisisse p car/
nem:vt per eã incipiat renasci p quã meru
erat inquinari. Tã ĩ primo tu ipse tibi ipsi
extitisti cõtrarius: vt homo qui paulo an/
te dixeras/animã per carnẽ reparare statũ
per quã pdiderat meritũ: vbi nullo modo
potest nisi bonũ meritũ intelligi:quod vis
vtiq̃ per carnẽ in baptismate reparari:rur
sus eã diceres inquinari meruisse p carnẽ:
vbi iã nõ potest bonũ/sed malũ meritũ in/
telligi. Ut ergo id omittã prius/vel bonũ/
vel malum meritũ credere habuisse animã
ante carnẽ/catholicũ nõ est.

De errore dicẽtis q̃ anima meru it esse peccatrix ante omne pecca/tum: Ca.VIII.

Oli credere nec dicere nec docere/
n q̃ anima meruerit eẽ peccatrix añ
omne peccatũ/si vis esse catholic⁹.
Ualde enĩ malũ meritum ẽ/ meruisse fieri
peccatricẽ. Et vtiq̃ tam malũ meritũ nul/
lo modo habere potuit ante omne pecca/
tum:pręsertim priusq̃ veniret in carnẽ/qñ
meritũ nec malũ potuit habere/nec bonũ.
Quomõ igit dicis: Anima itaq̃ si pecca/
trix esse meruit/quę peccatrix esse nõ potu
it/neq̃ in peccato remansit:q: in christo pr/
figurata/in peccato esse nõ debuit/ sicut eẽ
nõ potuit. Attende quid dicas:ꝛ desiste iã
dicere. Quomodo enĩ meruit:ꝛ quomodo
nõ potuit esse peccatrix? Quomõ quęso te
peccatrix eẽ meruit/q̃ male nõ vixit? Quo/
modo quęso te/ peccatrix facta est/q̃ pecca
trix esse nõ potuit? Aut si non potuit/ideo
dicis:q: pter carnẽ nõ potuit:quomõ ergo
meruit esse peccatrix:quo merito ĩ carnem
mitteret: qñquidẽ ante carnem nõ potuit
esse peccatrix/ vñ mali aliquid mereretur.

De errore dicẽtis infantes mor/te pręuẽtos peruenire posse ad ori ginaliũ indulgentiã peccatorũ: Et de baptismo latronis/ꝛ miraculo septennis pueri: Ca.IX.

Oli credere/ noli dicere/ noli doce/ A
n re infantes anteq̃ baptizent mor
te pręuentos/puenire posse ad ori
ginaliũ indulgentiã peccatoꝝ/si vis esse ca
tholicus. Exempla enĩ quę te fallũt:vel de Luc.23.
latrone/qui dñm est ɔfessus in cruce: vl de
fratre sãctę ppetuę dinocrate/ nihil tibi ad
hui⁹ erroris sententiã suffragant. Latro qp
pe ille/cuiuis potuerit iudicio diuino inter
eos deputari/q martyrij ɔfessione purgan/
tur: tamẽ etiã vtrũ non fuerit baptizatus
ignoras. Nã vt omittã qđ credit/aq̃ simul
cũ sanguine exiliẽte de latere dñi iuxta ɔfi/
xus potuisse pfundi: atq̃ hmõi sãctissimo
baptismate dilui:qđ si in carcere fuerat ba
ptizatus:qđ ꝛ post psecutionis tpe nõnul/
li clãculo impetrare potuerunt? Quid si et
añq̃ teneret? Neq̃ enĩ ppterea illi publicę
leges parcere poterãt/q̃ntũ attinet ad cor/
poris mortẽ:qm̃ diuinit⁹ remissionẽ accępe
rat peccatoꝝ. Quid si iã baptizat⁹ in latro/
cinij facin⁹ ꝛ crimen incurrerat:ꝛ nõ expers
baptismatis/sed tanq̃ pęnitẽs accępit sce/
lerũ veniã quã baptizatus amisit: quãdo
qdẽ pietas tã fidelis/ ꝛ dño in mo ei⁹/ ꝛ no/
bis in eius verbis apparuit? Nam si eos de B
quibus non scriptũ est/ vtrũ fuerint bapti
zati/sine baptismo ð hac vita recessisse cõ/
tendimus: ipsis calumniamur apostolis/q
pter apostolũ paulũ qñ baptizati fuerint/ Act.9.c.
ignoramus. Sed si ipsos baptizatos esse p

hoc nobis innotescere potuit/ quod beato
Joh.13.b. petro dñs ait: Qui lotus est/ nõ indiget ni
si vt pedes lauet. Quid de alijs de quibus
vel tale nihil legimus dictũ: de barnaba/
de timotheo/ de tito/ de silea/ de philemo/
ne: de ipsis euangelistis marco et luca: de
innumerabilib⁹ ceteris/ quos absit vt ba/
ptiçatos esse dubitemus/ q̃uis non lega/
mus? Diuocrates autẽ septennis puer: in
quibus annis pueri cũ baptiçant̃/ iã sym/
bolũ reddũt: et ꝑ se ipsi ad interrogata re/
spondent: cur nõ tibi visus fuerit baptiça/
tus potuisse ab impio patre ad gentiliũ sa
crilegia reuocari: et ob hoc fuisse in penis/
de quibus sorore orante liberatus est/ ne/
scio. Neq̧ eñ et ipsũ vel nunq̃ fuisse chri/
stianũ/ vel cathecuminũ defunctum fuisse
legisti: q̃q̃ ipsa lectio non sit in eo canone
scripturaꝝ: vñ in hmõi questionibus testi/
monia ꝓferenda sunt.

De errore dicentis predestina/tionẽ dei impediri posse: et de au/ctoritate: Raptus ẽ ne malicia mu/taret ꝛc. quõ de nõ baptizatis pu/eris nõ exponatur: Ca.x.

A Noli credere/ nec dicere/ nec docere/
q̃s dñs ꝑdestinauit ad baptismũ/
ꝑdestinatiõi eius eripi posse: et añ
defungi q̃ in eis fuerit/ quod oĩpotẽs ꝑ/
destinauit impletũ/ si vis eẽ catholic⁹. Ne/
scio que hic eñ potestas contra potestatẽ
dei casibus dat̃: quibus irruentibus quod
ille ꝑdestinauit fieri non sinatur. Hic error
quanta errantẽ voragine impietatis ab/
sorbeat/ exaggerare nõ opus est: cũ prudẽ/
tem virũ et corrigi paratũ breuiter admo/
nuisse sufficiat. Tua quippe ista sunt ṽba.
Habendã dicimus inquis de infantib⁹ isti/
usmodi rationẽ: qui ꝑdestinati baptismo
vite ꝑsentis/ anteq̃ renascãtur in christo ꝑ/
ueniuntur occiduo. Ergo ne ꝑdestinati ba/
ptismo vite ꝑsentis anteq̃ ad eũ perueni/
ant/ ꝑueniũtur occiduo: et ꝑdestinaret de/
us qd̃ futurũ non fuisse presciuit? Aut hoc
futurum fuisse nesciuit/ vt eius aut prede/
stinatio frustraret̃/ aut prescientia fallere/
B tur. Uides quanta hinc dici possent/ nisi
quod pauloante dixi tenerẽ: vt hinc te bre
uiter admonerem: Noli credere/ nec dicere
nec docere de infantibus/ qui priusq̃ rena/
scantur in christo preueniũtur occiduo/ scri
Sap.4.c. ptum esse: Raptus est ne malicia mutet in/
tellectũ illius: aut ne fictio decipiat animã
eius: ꝓpter hoc ꝓperauit de medio iniqui/
tatis illum educere: Placita eñ erat deo
anima eius: et consummatus in breui ex/
pleuit tempora longa/ si vis esse catholic⁹.
Hoc eñ ad illos omnino non pertinet: sed
ad eos potius q̃ baptiçati et pie viuentes/
diu nõ permittuntur hic viuere: nõ annis/
sed sapientie gratia consummati. Iste ve/
ro error quo putatur hoc de paruulis/ an/
teq̃ baptiçentur morientib⁹ esse dictũ: ipsi
sacro sancto lauacro intolerabilẽ facit iniu
riam: si paruulus qui baptiçatus rapi po/
terat/ ꝓpterea prius rapit̃/ ne malicia mu/
tet illius intellectum/ aut ne fictio decipiat
animã eius: quasi in eodem baptismo hec
esse malicia credatur/ ꝛ fictio qua in peius
mutetur/ et decipiat̃ si nõ ante rapiat̃. De/
inde quoniã placita erat deo anima eius:
ꝓperauit de medio iniquitatis illũ educe/
re/ ita vt nec paululũ remoraretur: vt quod
in eo predestinauit/ impleret: sed contra su/
am predestinationẽ facere maluit/ tanq̃ fe/
stinans: ne quod ei placuerat in nõ bapti/
çato/ exterminaret̃ in baptismo: tanq̃ mo/
riturus infans ibi pereat/ quo currendũ est
cũ illo ne pereat. Quis ergo hec verba scri
pta in libro sapientie/ de paruulis sine ba/
ptismate mortuis dicta esse crederet: dice/
ret/ scriberet/ recitaret: si ea sicut oportue/
rat/ cogitaret?

De errore dicẽtis mãsiones esse extra regnũ dei: et q̃d ꝑ dei regnũ intelligat̃ i oratione dñica: Ca.xi.

Noli credere/ nec dicere/ nec docere/
aliquas mãsiones esse extra regnũ
dei/ quas esse dñs dixit i domo pa
tris sui/ si vis esse catholicus. Nõ eñ ait si/
cut hoc testimoniũ ipse posuisti: multe mã
siones sunt apud patrẽ meum. Q̃ si ita di/
xisset: nõ alibi essent intelligẽde q̃ i domo
patris ei⁹: Sed aperte ait: in domo patris
mei mãsiones multe sũt. Quis itaq̧ aude/
at aliquas partes dom⁹ dei separe a regno
dei: vt cũ reges terre non tñ in domo sua/
nec tñ in patria sua/ sed lõge lateq̧ etiam
trans mare regnare inueniantur: rex qui fe
cit celum et terrã/ nec in tota domo sua re/
gnare dicatur? Sed forte dicas/ oĩa qui/
dem ꝑtinere ad dei regnũ: q: regnat in ce/
lis/ regnat in terris/ in abyssis/ in paradiso/
in inferno. Ubi eñ nõ regnat/ cuius vbiq̧

summa potestas est? Sed aliud esse regnū celorū/ quo fas nō est accedere nisi lauacro regenerationis ablutos/ ꝓpter dominicā veram fixamq̧ sententiā: Aliud aūt esse regnū terrarū/ vel aliarum creaturę partium/ vbi possunt esse aliquę mãsiones domus dei: Quis pertinērēt ad regnū dei/ nō tamen ad regnū celorū/ vbi excellentius et beatius est regnū dei: Ita fieri/ vt nec aliquę domus dei partes atq̧ mansiones/ a regno dei nefarie separent: et tamen non omnes in regno celorū mansorib⁹ pręparentur: atq̧ in his quę in regno celorū non sunt/ possint feliciter habitare: quibus eas etiam non baptiȝatis deus dare voluerit/ vt in regno dei sint: Quis in regno celorū quia baptiȝati non sunt/ esse non possint.

B Hoc qui dicunt/ videtur quidem sibi dicere aliquid: quia scripturas negligenter attendunt: et quomodo regnū dei dicatur:
Matth.6.b. vnde oramus dicētes: Adueniat regnum tuum: nō intelligunt: qꝛ regnū dei dicitur/ vbi cū illo fidelis familia eius/ beate ꝛ sempiterne tota regnabit: Nam fm potestatem quę illi super omnia est/ etiā nunc vtiq̧ regnat. Quid ergo est quod oramus vt veniat/ nisi vt cuȝ illo regnare mereamur? Sub eius autē potestate etiam illi erunt/ qui pęna ęterni ignis ardebunt: Nūquid nam ob hoc etiā ipsos/ in regno dei futuros dicturi sumus? Aliud est eīn regnū dei muneribus honorari: aliud regnū dei legibus coerceri. Ut autē tibi manifestissime appareat/ non esse regnū celorum distribuendū baptiȝatis/ et alias partes regni dei dādas/ quibus tibi visum est/ nō baptiȝatis: ipsū dominū audi/ qui nō ait: Si quis non renatus fuerit ex aqua et spiritu/ non potest intrare in regnū celorū: sed non potest inquit intrare in regnū dei. Nam verba eius de hac re ista sunt ad nicodemum:
Joh.3.a. Amen amen dico tibi/ nisi quis natus fuerit denuo/ nō potest videre regnum dei. Ecce non hic dixit regnū celorum/ sed dei. Et cum respondisset nicodemus atq̧ dixisset: Quomodo potest homo nasci cum senex sit? Nunquid potest in ventrē matris suę iterato introire/ et nasci? Eandē dominus sententiā planius apertiusq̧ repetēs/ ait: Amen amen dico tibi: nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu: nō potest introire i regnū dei. Ecce nec hic dixit regnū celorum/ sed regnū dei. Quod eīn dixerat: Nisi quis natus fuerit denuo/ hoc quid esset exposuit dicens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu. Et quod dixerat: nō potest videre/ hoc exposuit dicendo: non potest introire. Illud autē quod dixerat/ regnū dei: non alio nomine repetiuit: Neq̧ nūc opus est quęrere atq̧ disserere/ vtrū regnum dei/ regnumq̧ celorū cum aliqua differentia sit intelligendū: an res vna sit duobus appellata nominibus: Sufficit q̄ nō potest introire in regnū dei/ qui non fuerit lauacro regenerationis ablutus. Mansiones autē aliquas constitutas in domo dei separe a regno dei/ q̄ sit a veritate deuium/ puto q̄ iam intelligas. Et ideo q̄ putasti/ in aliquibus mansionib⁹ quas dominus multas esse dixit i domo patris sui mansuros quosdā etiam non renatos ex aqua et spiritu: vt fidem catholicam teneas/ admoneo: Si permittis/ emendare nō differas.

De errore dicentis/ non baptiȝatorum paruulorū animas christianorū posse sacrificiis expiari: Ca.XII.

n Oli credere/ nec dicere/ nec docere/ sacrificiū christianorū pro his qui non baptiȝati de corpore exierint offerendū/ si vis esse catholicus. Quia nec illud quod de machabeorū libris cōmemorasti/ sacrificiū iudęorū pro eis qui non circumcisi de corpore exierint/ ostendis oblatū. 2.Mach.12.d. In qua tua sentētia tam noua/ et contra ecclesię totius auctoritatē disciplinamq̧ prolata/ verbo etiā insolentissimo vsus es dicens: Pro his sane oblationes assiduas/ et offerenda iugiter sanctorum censeo sacrificia sacerdotū: vt te homo laicus/ sacerdotibus dei/ nec discendo subderes: nec saltē simul quęrendo misceres/ sed cēsendo pręponeres. Aufer tibi ista fili: Non sic in via quam christus humilis seipsum esse docuit/ ambulatur. Matth.7.b. Nullus cū hoc tumore per angustam portam eius ingreditur.

De errore dicentis/ sine baptismo mortuos aliquos interim non ire in regnum celorum/ sed in paradisum: quod nec pelagius dicere est ausus: Ca.XIII.

n Oli credere/ nec dicere/ nec docere/ aliquos eorum qui sine baptismo

christi ex hac vita emigrauerint/ iterim nō ire in regnū celorum/ sed in paradisū: postea vero in resurrectione mortuorū/ etiam ad regni celorum beatitudinē peruenire/ si vis esse catholicus. Hoc enim eis dare nec pelagiana heresis ausa est: que opinatur paruulos non trahere originale peccatū: Quos tu q̄uis sicut catholicus cum peccato nasci fatearis: nescio qua tñ peruersioris nouitate opinionis / sine baptismate salutari/ et ab hoc peccato cū quo nascuntur absolui: et in regnum celorum asseris introduci. Neq; consideras in hac causa/ q̄ deterius sapias q̄ pelagius. Ille quippe dominicam sententiam pertimescens/ qua non baptizati in regnū celorum non permittunt intrare: licet eos quos ab omni peccato liberos credit/ nō illo audet paruulos mittere: Tu vero sic contēnis quod
Joh.3.a. dictum est: Si quis non renatus fuerit ex aqua et spiritu/ nō potest intrare in regnū dei: vt excepto errore quo audes a regno dei paradisum separe/ quibusdā quos reos nasci sicut catholicus credis sine baptismate mortuis: et illius reatus absolutionem et regnū celorum nō dubites insuper polliceri. Quasi contra pelagiū in originali peccato astruendo/ tunc esse possis catholicus verus/ si contra dominū fueris in destruenda eius de baptismo sententia/ hereticus nou⁹.
B Nos te dilectissime/ non sic volumus hereticorū esse victorē/ vt error vincat errorem: et quod est peius/ maior minorem. Dicis enī: Aut si forte quispiam reluctetur/ latronis anime vel diuocratis interim temporarie collatū esse paradisum: nam superesse illis adhuc in resurrectione premiuz regni celorum/ q̄q̄ sententia illa principalis obsistat: quia qui non renatus fuerit ex aqua ꝛ spiritusancto/ nō intrabit in regnū celorum: tamen teneat etiam meum in hac parte/ nō inuidentis assensum: modo misericordie ꝑscientieq; diuine ꝛ effectum amplificet/ et affectum. Hec verba tua sunt: vbi te cōfiteris consentire/ dicenti quibusdam non baptizatis sic temporarie collatum esse paradisum/ vt supersit illis in resurrectione premiū regni celorum: contra sententiā principalem qua constitutum est/ non intratuz in illud regnū/ qui nō renatus fuerit ex aqua et spiritusancto. Quam sententiā principalē timens violare pelagius: nec illos sine baptismo in regnū celorū credidit intraturos/ quos non credidit reos: Tu autē ꝛ originalis peccati reos paruulos confiteris: ꝛ tamen eos sine lauaro regenerationis absoluis/ ꝛ in paradisum mittis: et postea etiam regnū celoꝝ intrare ꝑmittis.

Hortatꝰ vincentiū ad errorū suorū correctione: Ca.xiiii.

A Ec ꝛ hmōi/ si ꝛ alia forsitan in tuis
b libris attentior ꝛ ociosior inuenire poteris/ sine vlla dilatione iā corrige/ si animū catholicum geris: id est/ si veraciter prelocutus es dicens/ q; tibi ipsi credulus nō sis ea ꝓbare posse que dixeris: et q; semꝑ studeas etiam ꝓpriā sententiā non tueri/ si improbabilis detegatur: et sit tibi cordi/ ꝓprio iudicio damnato/ meliora magis et que sunt veriora sectari. Modo proba charissime nō te fallaciter ista dixisse: vt de tua indole: non solū ingeniosa / verum etiam cauta/ pia/ modesta gaudeat catholica ecclesia / nō de cōtentiosa ꝑtinacia heretica exardescat insania. Nūc est vt ostendas quanta post hec bona verba/ que tua cōmemoraui/ sinceritate pectoris dixeris/ quod continuo subiecisti: Nam vt est inquis optimi ꝓpositi/ laudandiq; cōsilij facile ad veriora traduci: ita improbi obstinatiq; iudicij est/ nolle citius ad tramitē rationis inflecti. Esto igitur optimi ꝓpositi laudādiq; cōsilij/ et facile ad veriora traducere. Nec sis improbi obstinatiq; iudicij/ vt nolis citi⁹ ad tramitē rationis inflecti. Si enī hec liberaliter elocutus es: si non in labijs ista sonuisti/ sed intus et germanitus in corde sensisti: in tue correctionis tāto bono etiam moras odisti. Parum quippe tibi fuit dicere/ improbi obstinatiq; esse iudicij/ nolle ad tramitem rationis inflecti: nisi adderes / citius: vt hinc ostenderes q̄ sit execrandus qui bonū nunq̄ facit: quā- Al. hoc
doquidē qui tardius facit/ tanta tibi videtur seueritate culpādus/ vt merito improbi iudicij obstinatiq; dicat. B
Audi ergo teipsū/ tuq; potissimū et maxime eloquij tui fructibus vtere: vt citi⁹ te ad rationis tramitem grauitate mentis inflectas/ q̄ te inde minus erudite parumq; consulte lubrico etatis auerteras. Al. lubrica etate
Nimis longū est omnia que in tuis libris/ vel potius in teipso volo emendari/ pertractare atq; discutere.

et saltē breuem tibi de singulis corrigēdis reddere rationē. Nec ideo tamen te ptemnas/et arbitreris ingeniū et eloquium tuum parui esse pendendū: Nec sanctarū scripturarum memoriā in te paruā esse cognoui: sed eruditio minor est/ꝙ tante indoli laborisq congruebat. Itaq te nec amplius ꝙ oportet tibi tribuendo vanescere volo: nec rursus te abijciendo ac desperando frigescere. Utinā tua scripta tecū legere possem: et colloquendo potius ꝙ scribēdo/que sint emendanda monstrarē. Facilius hoc negociū pagerent̄ nostra inter nos sermocinatione ꝙ litteris. Que si scribenda esset/multis voluminib⁹ indigeret. Uerū ista †capitalia: que certo etiā numero cōprehēdere volui: instāter admoneo ne corrigere differas: et ea ꝓrsus a fide ꝛ ꝑdicatione tua facias aliena: Ut quāta tibi facultas est disputandi: munere dei vtaris vtiliter ad edificationē/ nō ad destructionē sane salubrisq doctrine.

Al.† capitula

Errorum vincentij breuis enumeratio: et vt seipsum vincat charitatiua exhortatio: Ca. XV.

A

Uincētij errorū vndecim recapitulatio.

Unt autē ista de quibus vt potui iam disserui: sed breuiter ea repetēdo percurrā. Unū est/ ꝙ animā nō ex nihilo/sed de seipso deum fecisse dixisti. Alterū/ ꝑ infinitum tempus: atq ita semp deum animas dare/sicut semp est ipse qui dat. Tertiū/animā meritū aliquod ꝑdidisse ꝑ carnē/quod habuerit añ carnē. Quartū/animā per carnē reparare habitudinē priscam: et per eandē carnem renasci ꝑ quā meruerat inquinari. Quintū/ꝙ anima meruerit esse peccatrix ante oīe peccatū. Sextum/infantes anteq baptizent̄ morte ꝑuentos/ꝑuenire posse ad originaliū indulgentiā peccatorū. Septimū/quos dñs predestinauit ad baptismū/ꝑdestinationi ei⁹ eripi posse: et ante defungi ꝙ in eis fuerit quod omnipotens predestinauit impletū. Octauum/de infantibus qui priusq renascātur in christo/ꝑeueniūtur occiduo/scriptum esse: Raptus est ne malicia mutaret intellectū: ꝛ cetera que in eā sententiā in sapientie libro legunt̄. Nonū/aliquas mansiōes eē extra regnū dei/earū quas dñs eē dixit i domo patris sui. Decimū est/sacrificiū christianorū/ꝑ eis qui nō baptizati de corpe exierint offerendū. Undecimū/aliquos eorū qui sine baptismo christi ex hac vita emigrauerint/interim nō ire i regnū/ sed in paradisum: postea vō in resurrectione mortuorū etiā ad regni celorū beatitudinē peruenire. Hec interim vndecim multū aperteq puersa/et fidei catholice aduersa: nūc iā nihil cūcteris extirpare atq abijcere ab animo/a verbo/ab stilo tuo: si vis vt te nō solū ad altaria transisse catholica/sed †vere catholicū esse gaudeam⁹: Nam hec si pertinaciter singula defendātur: tot hereses facere possūt/quot opiniones esse numerantur. Quocirca considera ꝙ sit hoc horrendum/ vt oēs sint in vno homine/ que damnabiles essent in singulis singule. Sed si tu ꝑ eis nulla contētione pugnaueris: immo vero eas fidelib⁹ verbis ꝛ litteris expugnaueris: laudabilior eris censor in teipsum/ꝙ si quemlibet alium recta ratione reprehenderis: et mirabilior eorū emendator/ꝙ si nunq̄ illa sensisses. Assit dñs tue menti: et tantā spiritui tuo spiritu suo/facilitatē humilitatis/lucem veritatis/dulcedinē charitatis/pacem pietatis infundat: vt victor tui animi malis esse in veris/ꝙ cuiuslibet contradicētis in falsis. Absit autem vt te arbitreris hec opinādo a fide catholica recessisse/ꝙuis ea fidei sint aduersa catholice/si corā deo cuius in nullius corde oculus fallitur/ veraciter te dixisse resipiscis: nō te tibiꝑsi esse credulum probari ea que dixeris posse/ ac studere te semp etiam ꝓpriam sententiā non tueri si improbabilis detegatur: eo ꝙ sit tibi cordi/ꝓprio damnato iudicio/meliora magis et que sint veriora sectari. Iste q̄pe anim⁹ etiam in dictis per ignorantiā non catholicis: ipsa est correctionis ꝑmeditatione ac ꝑparatione catholicus. Sed iste sit modus huius voluminis/ vbi requiescat paululū lector: vt ad ea que sequunt̄/ eius intentio ab alio renouetur exordio.

Sap. 4. b.

B

Al.† aperte.

Sancti augustini hipponensis episcopi/de anima ꝛ ei⁹ origine ad vincentiū victorem/liber tertius explicit.

Capitulorū quarti libri de anima et eius origine ad vincentium victorem/sancti augustini recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi de anima et eiꝰ origine ad vincentium victorē liber quartus incipit.

Qꝫ presumptuose que nō erant reprehendenda / vincentius reprehenderit / cum inuenire alia augustini dicta posset sine temeritate reprehendenda: Ca. I.

Ecipe nunc

a iam etiā de meipso que tibi dicere cupio si possim: hoc est / si ille donauerit / in cuius manu sunt et nos et sermones nostri. Reprehendisti eñ me bis numero / exprimens etiam meū nomē. Et cū te in principio libri tui imperitie tue admodū cōscium / et doctrina ⁊ adminiculo destitutum: me vero vbi nominasti / doctissimū ac peritissimū dixeris: tamē quibus in rebus tibi visus es nosse / quod ego vel nescire me fateor / vel q̄uis nesciam scire presumo: libertate qua oportebat / non tñ senem iuuenis / et episcopū laicus / verumetiam hominē tuo iudicio doctissimū et peritissimuꝫ non dubitasti reprehendere. Ego autem et me doctissimū ac peritissimū nescio: immo vero me nō esse / certissime scio. Et fieri posse non ambigo / vt aliquid im-

perito & indocto culpiã scire contingat/qd aliquis laicus doctus et peritus ignorat. Et in hoc te plane laudo/q veritatem etsi nunq percepisti:certe quã putasti/homini pretulisti. Ideo quidẽ temere: quia existimasti scire te quod nescis:Sed ideo libere: quia personã non veritus/ elegisti aperire quod sentis. Unde te intelligere oportet/ quanto esse nobis debeat cura maior/ dominicas oues reuocare ab erroribus: si et ouib⁹turpe est vitia pastorũ/si qua cognouerunt/eisdẽ occultare pastoribus. O si illa reprehẽderes mea/q iusta rephẽsiõe sũt digna. Nec eni negare debeo:sicut i ipsis moribus/ita multa esse in tam multis opusculis meis/quę possint iusto iudicio & nulla temeritate culpari. Ex quibus si aliqua reprehẽderes:illic et tibi fortassis ostenderem/qualem te esse in quibus nõ perperaz reprehenderes vellẽ:meq tibi iunior maior/& prępositus subdito/ correctionis exemplũ: quanto humilius/tãto salubri⁹ exhiberẽ.Sed ea in me reprehẽdisti/quę non corrigere humilitas/sed partim fateri/partim defendere veritas cogit.

De temeritate vincẽtij/asserẽtis verificari de augustino illud psalmiste: Homo cum in honore esset non intellexit: compatus ẽ iumẽtis insipientibus &c. quia anime humanę originẽ se nescire confessus sit: Ca.ii.

a Ec autem sunt.Unũ/q de origine
b animarũ quę post primũ hominẽ datę sunt vel danẽ hominib⁹/ non sũ ausus aliquid definire:q2 fateor me nescire. Alterz/q animã scire me dixi spiritũ esse/nõ corpus.Sed in hoc altero duo rephendisti: Unũ/q non eam crederẽ corpus esse: Alterũ q eaz spiritũ crederẽ. Tibi eni videẽ & corpus esse animã/& nõ esse spiritũ. Audi igitur purgationẽ meã contra reprehensionẽ tuã:& ex hac occasione qua me tibi purgo/in teipso disce quę purges. Recole vba libri tui/ vbi me primit⁹ nominasti: Scio inquis plerosq et facile peritissimos viros/insup et consultos tenuisse silentiũ: aut nihil expssius elocutos/ cũ definitionẽ disputationib⁹ suis inchoata expositione subtraherent:sicuti nũc nup apud te augustini doctissimi viri pdicatiq epi comphensum litteris recitaui. Modestius quidẽ vt reor ac verecũdi⁹ huiusce rei arcana rimãtes/intra seipsos tractat⁹ sui deuorasse iudiciũ:neq se posse exhic aliqd determinare pfessos. Sed mihi crede/ satis supq videẽ absurdũ atq incongruũ rationi:vt hõ ipse expers sui sit:aut is qui rerum omniũ creditur adept⁹esse noticiã/sibijpsi habeatur ignotus. Quid autem differt homo a pecore/ si nescit de sua qualitate naturaq disquirere atq differere: vt merito i illum conueniat quod scriptũ est: Homo cum esset in honore nõ intellexit: assimilatus est iumentis/& compatus est eis. Nam cũ deus bonus nihil non ratione cõdiderit/ipsũ q hominẽ animal rationale/intellectus capacem/ rationis compotẽ/ sensuq viuacẽ: qui omni rationis experientia/ prudentiq ordinatione distribuat/procreauerit: quid tam inconuenienter dici potest/ q vt eum sola sui notione fraudauerit?Et cũ sapientia mundi/ quę sese vsq ad veri cognitionem superuacua quidẽ inuestigatione pretendit:quia scire nequit p quem licet/ quę sunt vera cognosci:aliqua tamen vicina/ immo affinia veritati temptauerit super animę natura despicere: q indecens atq pudendũ est/religiosum quẽq de hocipso aut nihil sapere/aut penitus sibi interdixisse ne sapiat. Ista tua nostrę ignorantię dissertissima et luculentissima castigatio:omnia quę ad naturã hominis pertinẽt/ sic te scire compellit:vt si eorum aliquid ignoraueris:non meo/ sed tuo iudicio pecoribus compareris. Quis eni nos insignius videaris attingere/ eo q dixisti: Homo cum esset in honore nõ intellexit:q2 i quo tu nõ es honore sumus ecclesię: tamen etiam tu in eo es honore naturę/ vt pecoribus pręferaris: Quibus fm tuum iudiciũ comparandus es/si aliquid eorũ quę ad naturam tuam constat ptinere/nescieris. Neq eni eos aspersisti hac reprehensione tãtummodo qui hoc nesciunt quod ego nescio: hoc est/ humanę animę originem: quam quidem non penitus nescio:Scio eni deum flauisse in faciẽ primi hominis: factũq esse hominem in animã viuam: quod tamen nisi legissem/per meipsum scire nõ possem.Sed dixisti:Quid autẽ homo differt a pecore/si nescit de sua qualitate naturaq disquirere atq differere? Quod sẽsisse ita videris/ tanq de vniuersa sua qualitate atq natura sic homo disquirere atq differere debeat/vt nihil eum sui lateat. Quod si ita est:

Ps.48.
Ge.2.b.
B

iam te pecoribus cõparabo/ si mihi nõ re/
sponderis tuorũ numerũ capillorũ. Si au/
tem quantumcũqꜫ ꝓficiamus in hac vita/
aliqua nos ad nostrã naturam pertinentia
nescire concedas: quero id quãtũ/ quaten⁹
qꜫ concedas: ne forte ⁊ hoc ibi sit/ ꝙ anime
nostre non oĩmodo scimus originem: q̃s/
uis quod ad salutẽ ptinet fidei/ diuinitus
animã datã/ eãqꜫ nõ eius cui⁹ de⁹ ẽ esse na/
ture/ remotis ambagibus nouerimus. An
forte hactenus putas naturã suã cuiqꜫ ne/
sciendã quatenus tu nescis: hacten⁹ sciẽdã
quaten⁹ eã tu scire potueris: vt si paulo am/
plius te q̃sqꜫ nescierit/ eũ pecorib⁹ cõpares/
ꝙ sciẽtior illo esse potuisti: atqꜫ ita si q̃s eã
paulo plus te scierit/ eadẽ iusticia te ille pe
corib⁹ cõparabit? Dic ḡ quaten⁹ nobis na
turam nostrã nescire concedas: vt a pecori
bus salua sit nostra distãtia: Et ꝯsidera ta/
men ne plus a pecoribus distet/ qui ei⁹ ali/
quid nescire se scit/ q̃ q̃ se putat scire quod
nescit. Natura certe tota hominis est spiri
tus/ anima ⁊ corpus. Quisquis ergo a na/
tura humana corp⁹ alienare vult/ desipit.
Medici tamen qui appellantur anatomi/
ci/ p membra/ p venas/ p neruos/ p ossa/ per
medullas/ per interiora vitalia etiam vi/
uos homines q̃diu inter manus rimantiũ
viuere potuerunt: dissiciẽdo scrutati sunt/
vt naturã corporis nossent: Nec tamẽ nos
quia ista nescim⁹ pecorib⁹ compari͂t. Nisi
forte dicturus es/ eos pecoribus comparã
dos qui anime naturã/ nõ qui corpis nesci
unt. Non ergo ita preloqui debuisti. Neqꜫ
eñ aisti: Quid differt hõ a pecore si nescit
de aie sue q̃litate atqꜫ natura: sꝫ a isti: si ne/
scit de sua q̃litate naturaqꜫ disquirere at/
qꜫ differere. Qualitas vtiqꜫ nostra ⁊ na/
tura nr̃a cũ corpore cõputat᷑: q̃uis de his
qb⁹ cõstam⁹/ singillatim singulis disserat᷑.
Verũ ego q̃s multa possim de hominis na
tura scientissime disputare/ si explicare ve/
lim: plura volumina ĩplebo: multa me ta/
men ignorare confiteor.

Qr nec flatus quidem humani naturam itelligat/ qui augustinũ eo ꝙ se dicat ignorare anime originem/ corripit: Ca.iii.

t Uaũt quo vis ptinere quod in su
perioze libro ð flatu hominis dis/
putauimus: Utrũ ad anime n atu/
rã: quia ipsa id agit i homine: an ad corpis
quod ab ea mouet᷑ vt id agat: an ad huius
aeris/ cui⁹ reciprocatu id agere declarat᷑: an
potius ad oĩa tria: ad animã scꝫ que corp⁹
mouet: ⁊ ad corp⁹ qð motu flatũ recipit at/
qꜫ reddit: ⁊ ad aurã istã vndiqꜫ circũfusam/
que intrando alit/ releuat excũdo: Et tamẽ
hoc litteratus homo atqꜫ facũd⁹ vtiqꜫ ne/
sciebas/ q̃si credebas/ dicebas ⁊ scribebas:
⁊ ĩ ꝯuẽtu multitudis ꝯgregate legebas/ et
de natura nr̃a vtrẽ inflare: ⁊ naturã nostrã
in nos minus nihil habere: cũ hoc vñ facia
m⁹/ facillime posses/ nõ diuinas et hũanas
paginas ꝑscrutãdo/ sꝫ ĩ te aduertẽdo nosse
cũ velles. Quõ igit᷑ tibi cõmittã vt me do/
ceas de origie aiaꝝ/ qð me nescire ꝯfiteor: q̃
qð tuis narib⁹ atqꜫ ore sine itermissione fa
cis/ vñ facias ignorabas? Et ꝑstet dñs vt a
me cõmonit⁹/ cedas poti⁹ q̃s resistas tã in
ꝓmptu posite atqꜫ aptissime ꝟitati. Nec
de vtre iflãdo sic iterroges pulmões tuos/
vt eos aduersus me habere malis iflatos/
q̃s eis acq̃escere te docẽtibus: ⁊ respõsũ tibi
veꝝ/ nõ loquẽdo ⁊ altercãdo/ sed spirãdo ⁊
respirãdo reddẽtibus. Proinde ignoranti/
am meã de origine aiaꝝ te corripiẽtẽ atqꜫ
obiurgantẽ/ nõ moleste ferrẽ: immo insup
et gratias magnas agerẽ/ si eã mihi nõ so/
lũ duris pcuteres conuitijs/ sed veris etiã
excuteres dictis. Si eñ me posses docere
qð nescio: nõ solũ te ꝟbis/ sed ⁊ pugnis ce/
dentẽ deberẽ patiẽtissime sustinere.

Qr inter altiora non querenda/ computari non absurde poterit/ animarum origo/ que sine periculo nescitur: Ca.iiii.

n Am fateor dilectioni tue/ quantũ
attinet ad istã q̃stionẽ: vnũ ð duo/
bus valde cupio nosse si possim: vl
de aiaꝝ origine qð ignoro: vel vtrũ ptine/
at ad nos hoc nosse cũ hic viuimus. Quid
si eñ ex illis reb⁹ ẽ de quib⁹ nobis dicit᷑: Al Eccl.iii.
tiora te ne quesieris: ⁊ fortiora te ne scrutat⁹
fueris: ſ q̃ ꝑcepit tibi dñs illa cogita semp?
Verũ hoc nosse cupio: aut ab ipso deo sci/
ente qð creat: aut etiã ab aliquo docto sci
ente qð dicat/ nõ ab hoie nesciẽte qð anhe/
lat. Infantiã suam quisqꜫ nõ recolit: et pu
tas hoiem nisi deo docẽte posse cognosce/
re vñ ĩ matris vtero viuere cepit: ꝓsertim si
vsqꜫ adeo illũ adhuc lateat hũana natura:
vt nõ solũ qð int⁹ habeat/ veruñetiã quid
ad eam forinsecus accedat/ ignoret. Ita ne

dilectissime tu me docebis aut quēq̄ / vnde homines nascentes animentur: qui nesciebas adhucusq̄ vnde viuentes sic alantur / vt illo alimēto paululū subtracto continuo moriantur? Tu me docebis aut quēq̄ / vñ homines animent / q nesciebas adhucusq̄ vnde vtres quando inflantur / impleantur? Utinā quemadmodū nescis vñ origo sit animaꝝ: sic ego saltem scirem vtrū mihi in hac vita sciendū esset. Si eñ ex illis ē altiorib⁹ / quę inqrere scrutariq̄ ꝓhibemur: timendū est ne hoc non ignorādo / sed quęrendo peccemus. Nec eñ ꝓpterea nō esse de illis altioribus putare debemus: quia nō ad dei naturā pertinet / sed ad nostram.

Quod interna quoq̄ corporis / tam membra q̄ motus a sensibus discat anima / vt non sit inconueniēs eam naturę suę pręterire originē. Ca.v.

A Quid q nonnulla in operibus dei / q̄ ipse deus inquantū cognosci potest / difficilius cognoscuntur? Nam didicimus deū esse trinitatem: quot autem animalium genera crea-
Gē.7. uerit: saltem terrestriū / quę in arcam noe intrare potuerunt / adhucusq̄ nescimus: Nisi forte hoc tu iā didicisti. In libro etiā
Sap.13.b. sapiētię scriptū est: Si eñ tantū potuerūt valere vt possent estimare seculū / quō ei⁹ dñm nō facilius inuenerūt? An q2 hoc intra nos est / ideo nō altius nobis est. Interior eñ est animę nostrę natura q̄ corpus. Quasi vero corpus ipsum nō facilius nosse potuit anima extrinsecus ꝑ oculos ipsius corporis / q̄ intrinsecus ꝑ seipsā. Quid eñ est in intestinis corporis vbi nō ē ipsa? Et tamen etiam quęq̄ interna atq̄ vitalia oculis corporis inquisiuit: et quicquid ex eis discere potuit / ꝑ oculos corporis didicit: Et certe ibi erat etiam quando illa nesciebat. Et cum viscera intrinsecus nostra non possint sine anima viuere: facilius ea potuit anima viuificare q̄ nosse. An forte ad eius cognitionem altius illa est corpus eius q̄ ipa? Et ido si velit inquirere atq̄ differere / quando semen hominis conuertatur in sanguinem / quando in solidam carnem / quando ossa durari / quando incipiant medullari: quot sint genera venarum atq̄ neruorū: quibus discursibus ꝛ amfractibus vniuersū corpus illę irrigēt / illi alligent: vtrū in neruis deputanda sit cutis: vtrum in ossibus dentes: distant eñ q medulla carent: et quid ab vtrisq̄ differant vngues: quoniam his duricia similes sunt: pręcidi autem et crescere / cōmune illis est cum capillis: quisnam sit vsus venarum / non sanguinis sed aeris q̄s arterias vocāt. Hęc atq̄ huiusmodi de natura corporis sui / si anima nosse desideret: tūc certe dicendū est homini: Altiora te ne quęsieris: ꝛ fortiora te ne scrutatus fueris. Si au- Ecc.3.c.
tem de sua origine quod nescit / inquirat: non ē altius neq̄ fortius / q̄ vt id possit ap-
B prehendere: Et absurdum existimas atq̄ incongruū rationi: vt nesciat anima / vtrū nam diuinitus insufflata sit: an de parentibus tracta: cū hoc iā pręteritū nō meminerit / et inter illa deputet / quę irreuocabiliter / sicut infantiam / et cętera recentis ab vtero ętatis oblita est: si tamen cum sensu eius aliquo factum est quando factū est. Nec putas absurdum atq̄ incongruū / vt corpus sibi subditum nesciat: et quod non est de pręteritis ei⁹ / sed de ꝑsentib⁹ ꝑsus ignoret / vtrum venas moueat vt viuat in corpore: neruos aūt vt mēbris corꝑis operetur. Et si ita est / cur neruos non moueat nisi velit: pulsus autem venarū etiā si nolit / sine intermissione agat de q̄ parte corporis cęteris dominetur: quod egemonicon vocāt: vtrum de corde / an de cerebro / an dispertitis de corde motibus / de cerebro sensibus: an de cerebro et sensibus et voluntarijs motibus: de corde autem nō voluntarijs venarum pulsibus: et si de cerebro illa duo facit / cur sentiat / et si nolit: membra vero non moueat nisi velit. Cum igitur hęc in corpore nisi ipsa non faciat: cur nescit quod facit / vel vnde facit. Nec est turpe est ista q nescit: et turpe esse existimas si nesciat vnde vl quomodo facta sit / cum se ipsa non fecerit. Anima vero nulli sciunt / quomodo hęc ꝛ vnde agat in corpore: ideo ad illa altiora ac fortiora id ꝑtinere non putas.

Cur paucissimi nouerint / vnde agant quod omnes agunt: cum sine arte in celo esse / solem / et sidera cognoscant: Ca.vi.

a Et ego hinc tibi maiorem moueo quęstionē: cur paucissimi nouerint vnde agant / quod omnes A
agunt? Fortasse dicturus es: Quia illi

didicerunt artem anatomicam/ vel empiricam/quas medicinalis continet disciplina / quam pauci assequuntur. Ceteri vero ista discere noluerunt / cum potuissent si vtrique voluissent. Ubi omitto dicere/ cur multi conentur discere ista nec possint: q2 tardo quod multum mirum est impediuntur ingenio/ea discere ab aliis que aguntur ab eis ipsis et in eis ipsis. Sed hec ipsa est maxima questio/cur arte nō mihi opus sit/vt esse in celo solē sciam/et lunā/et alia sidera:et arte mihi op⁹ sit/vt sciam quando digitum moueo vnde incipiam/a corde/an a cerebro/an ab vtroque/an a neutro: Et doctore non egeam/ vt sciam quid sit tam longe altius super me:ab alio autem homine discere expectem/ vnde agatur a me quod agitur in me: Nam cum in corde cogitare dicamur:et quod cogitamus/nullo alio hoīe sciēte sciam⁹:ipsū tñ cor vbi cogitam⁹/nescim⁹ i qua parte corporis habeam⁹/nisi ab alio discam⁹ qui nescit qđ cogitamus. Nec ignoro cum audimus/ vt ex toto corde diligamus deum: non hoc dici de illa particula carnis nostre que sub costis latet/sed de illa in qua cogitationes fiunt. Que merito appellatur hoc nomine:quia sicut motus non cessat in corde/ vnde se pulsus diffundit vsque quaque venarum: ita non quiescimus aliquid cogitan-
B do versare. Uerumtamen cum omnis sensus ab anima insit corpori:cur etiam in tenebris et oculis clausis/sensu corporis qui vocatur tactus / membra forinsecus nostra numerem⁹: ipsius autē anime interiore presentia/qua cunctis que viuificat atque animat presto est/ nulla intrinsecus nostra viscera nouerimus: non medicos empiricos / nec anatomicos / nec dogmaticos/nec methodicos/sed hominē scire arbitror neminem. Et quisquis fuerit cona-
Eccl. 3.c. tus hec discere/ non frustra ei dicitur: Altiora te ne quesieris:et fortiora te ne scrutatus fueris. Neque enim altiora sūt q̄ potest nostra statura contingere/ sed q̄ potest nostra coniectura comprehendere: et fortiora q̄ potest vis humani ingenii penetrare: et tamen non est celum celi/ non dimensio siderum/ non modus maris atque terrarum/non infernus inferior: Nos sumus qui nos comprehendere non valemus: Nos modulum scientie nostre altiores fortioresque superamus: Nos nō possumus capere nos: et certe non sumus extra nos. Nec ideo comparandi pecoribus: quia id quod sumus non penitus inuenimus: Et comparandos nos pecoribus putas/ si quod fuimus obliti sumus: si tamen id aliquando noueramus. Neque cū nunc anima mea trahitur ex parentibus/ aut insufflatur a deo. Utrumlibet horū fecerit/tunc fecit quando me creauit: nō etiam nunc de me vel in me facit: Actum illud atque transactum est:nec presens mihi est nec recens. Ne id quidem scio vtrum id scierim/ oblitusque sim: an vero nec tunc quando factum est/id sentire ac nosse potuerim.

Cur ignoret homo non tam intelligentie/ q̄ voluntatis sue vires: nec tñ sit ideo pecori comparand⁹:et de mirabili memoria sancti simplicii: Ca. VII.

Ecce mō dum sum⁹/dū viuimus / dum nos viuere scimus/ dū nos meminisse nos/ et intelligere et velle certissimi sumus:qui nos nature nostre magnos cognitores esse iactamus: quid valeat memoria nostra vel intelligētia vel voluntas/omnino nescimus. A Amicus quidam meus iam inde ab adolescentia simplicius nomine/ homo excellentis/ mirabilisque memorie:cum interrogatus esset a nobis/ quos versus virgilius in omnibus libris supra vltimos dixerit: continuo/celeriter memoriterque rspōdit. Quesiuimus etiam superiores vt diceret/ dixit. Et credimus eum posse retrorsum recitare virgilium. De quocunque loco voluimus/ petiuimus vt faceret/fecit. Prosam etiam de quacunque oratione ciceronis/quā memorie cōmendauerat/id eum facere voluimus: quantum voluimus sursum versus secutus est. Cū admiraremur/ testatus est deū/nescisse se hoc posse ante illud experimentum: ita quantū ad memoriā attinet: tunc se eius animus didicit: et quādocunque discere nisi temptādo et experiendo non posset: Et vtique anteq̄ temptaret/idē ipse erat. Cur se igit nesciebat? Sepe nos pre- B sumimus aliquid memoria retenturos: et cū id putamus/nos scribimus: nec nobis postea cum volumus venit in mentē: nos que penitet credidisse vēturū/vel litteris nō

alligasse ne fugeret: et subito rursus cum id non queramus/occurrit: Nunquid nos nõ eramus quando id cogitabamus? Nec tamen hoc sumus quod fuimus / quando id cogitare non possumus. Quid est ergo qđ nescimus? Quomodo subtrahimur negamurq̄ nobis? Itaq̄ nescio quomodo proferimur ad nos/ reddimurq̄ nobis: quasi alij simus/et alibi simus/quando querim⁹ nec inuenimus quod in memoria nostra posuimus: neq̄ nosipsi ad nosipsos veluti alibi positos peruenire possimus: ⁊ tunc perueniamus quãdo inuenimus. Ubi enĩ querimus nisi apud nos? Et quid querimus nisi nos? quasi non simus in nobis: ⁊ aliquo modo recesserimus a nobis. Nõne attendis/et exhorrescis tantam profunditatem? Et quid est hoc aliud ꝙ nostra natura: nec qualis fuit/sed qualis nũc est? Et ecce magis queritur ꝙ comprehẽditur.

C Sepe mihi propositam questionem putaui me intellecturũ / si inde cogitarem: Cogitaui/ nec potui. Sepe non putaui/et tamen potui. Uires itaq̄ intelligentie mee non sunt mihi vtiq̄ cognite: et credo quia nec tibi. Sed me contemnis forsitan confitentem: et propter hoc quoq̄ pecoribus cõparabis. Ego autem monere/ vel si non dignaris/certe admonere non desinam: vt agnoscas potius cõmunẽ infirmitatem in qua virtus perficitur: ne pro cognitis incognita presumendo/ad veritatẽ peruenire non possis. Puto enĩ esse aliquid/ quod et tu intelligere queris/ nec potes: nec tamen quereres/ nisi te posse sperares. Ac p̄ hoc et tu vires intelligentie tue nescis/qui nature sue scientiã profiteris: nec mecum ignorantiam confiteris. Quid dicã de voluntate/ vbi certe liberum a nobis predicatur arbitriũ? Nẽpe beatissimus apostolus petrus volebat p̄ domino animã ponere. Plane volebat: Neq̄ enĩ deũ id pollicendo fallebat: sed quantas vires haberet/ voluntas ipsa nesciebat. Proinde vir tantus qui filiũ dei esse cognouerat/se latebat. Scim⁹ nos itaq̄ aliqđ velle/seu nolle: sed voluntas nostra etiã cũ bona ẽ: quantum valeat/quãtas vires habeat/ quibus temptationibus cedat quibus non cedat/ si nos non fallim⁹/ fili dilecte nescimus.

Joh.13.d. (margin, beside "lus petrus volebat p̄ domino animã ponere")

De humane imbecillitatis mirabili ignorantia: Ca.VIII.

Ide igit̃ ꝙ multa nõ preterita/sed p̄sẽtia de natura nostra: nec tñ qđ ad corpus/verumetiã quod ad interiorẽ hominẽ p̄tinet ignoremus: nec tamen pecoribus cõparemur. Et tu / q̄ p̄teritã originẽ anime mee nõ omnino nescio/ sed non plene scio: nam scio mihi datã esse a deo / nec tamen esse de deo: tanto me cõuitio dignũ putasti. Et quãdo possũ de natura spiritus et anime nostre cõmemorare oĩa que nescimus: Ubi potius exclamare debemus ad deũ / quod ille exclamauit in psalmo: Mirificata ẽ scientia tua ex me: Ps.138.
inualuit/non potero ad illam. Cur enĩ adiecit ex me/nisi quia ex seipso ꝙ incomprehensibilis esset dei scientia cõijciebat: qñquidẽ seipsum cõp̄hendere nõ valebat? Rapiebatur apostolus in tertiũ celum/et 2.Cor.12.a.
audiebat ineffabilia verba que nõ licet homini loqui: et vtrũ in corpore hoc illi accidisset/ an extra corp⁹/nescire se dicit: nec a te compari pecorib⁹ p̄timescit. Sciebat se spiritus eius esse in tertio celo/esse in paradiso: ⁊ vtrũ esset in corp̄e nesciebat: Et vtiq̄ tertiũ celũ ⁊ paradisus nõ erat ipse ap̄ls paulus: Corpus vero ei⁹ ⁊ anima atq̄ spiritus eius ipse erat. Ecce sciebat magna/ alta/atq̄ diuina q̄ ipse non erat: et hoc nesciebat quod ad naturam ipsius p̄tinebat. Quis in tanta occultarũ rerũ scientia tantam suiipsius ignorantiã nõ mirer? Quis postremo crederet/nisi qui nõ fallit/hoc diceret: Quid orem⁹ sicut oportet nescim⁹/ Roma.8.e.
vbi esse nostra maxime debet intentio: vt nos in ea que ante sunt extendam⁹: Et me si in eis que retro sunt/ aliquid de mea origine oblitus sum/pecoribus cõparas/cum audias eũdẽ apostolũ dicentẽ: Que retro Phil.3.c.
oblit⁹/in ea que ante sunt extentus/sm intentionẽ sequor ad palmã superne vocationis dei in christo iesu.

Qđ quid orem⁹ vt oportet / nesciamus: nõ tñ verbo/ sed suo quoq̄ ap̄lus exẽplo demõstrat: Ca.IX.

N forte etiã hoc quia dixi: Quid oremus sicut oportet nescimus: irridendũ me arbitraris/ ⁊ irrationabilibus similẽ animãtibus iudicas: ⁊ forte tolerabilius? Cuȝ enĩ recto sanoq̄ iudicio futura nostra p̄teritis preferam⁹: et oratio nobis nõ p̄pter quod fuimus/sed propter quod erimus sit necessaria: multo est vtiq̄ Roma.8.e.

molestius nescire quid oremus/ q̄ quemadmodū exorti fuerimus. Sed veniat tibi in mentē vbi hoc legeris/vel relegēdo recolis:et noli in me huius conuitij lapidē iacere:ne ad quem non vis perueniat. Ille ipse
Roma.8.d. q̄ppe doctor gētiū apostolus dixit. Quid eñ oremus sicut oportet/nescimus: Quod nō tm̄ verbo docuit/sed suo quoq; demōstrauit exemplo: Nam contra vtilitatē et salu
2.Cor.12.c. tis sue perfectionē/nesciens orabat vt discederet ab eo stimulus carnis: quē sibi datum dixit/ne magnitudine reuelationū suarum extolleret. Et quia illum dñs diligebat/nō fecit quod ignorāter petebat. Sed
Roma.8.e. tamen vbi ait: Quid eñ orem⁹ sicut oportet nescimus/mox adiunxit: Sed ipse spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: Qui autē scrutatur corda/ scit quid spiritus sapiat: quia fm deum interpellat p sanctis: id est/interpellare facit sanctos. Ille vtiq; spiritus quem deus misit in corda nostra clamantē abba pater: et in quo clamam⁹/abba pater: vtrūq; eñ dixit: et accepisse nos spm̄ clamātē/abba pater/vt exponeret quō dixit clamātē/h ē clamare facientē/vt ipso faciente clamemus. Doceat ergo et hoc me quādo voluerit/ si hoc mihi expedire nouit: vt sciam vnde fm animaȝ originem ducam. Sed ille hoc me doceat spiritus/ qui altitudinē dei scrutatur: nō homo qui spiritū nescit/vnde vter inflatur. Absit tamen vt ego hinc te pecoribus comparem: Non eñ hoc quia nō poteras/sed q: non aduerteras/nesciebas.

Quam prestantiora sint que de homine credimus/ q̄ que de eo naturaliter scimus: Ca.x.

Verum tu fortasse q̄uis altiora sint que de animarum origine requiruntur/q̄ est vnde ducimus ⁊ reddimus flatum: tamē eadē altiora de scripturis sanctis te didicisse confidis: de quibus per fidē didicimus/que nulla possent humana ingenia inuestigare. Nā lōge vtiq; prestantius est/nosse resurrecturam carnem/ac sine fine victuram/ q̄ quicquid in ea medici scrutando discere potuerunt: qd in illo sensu anima percipit/cum presentia sua vegetet cūcta q̄ nescit. Et lōge ē meli⁹ nosse animā/q̄ i christo renata ⁊ renouata fuerit in eternū beatam futuram: q̄ quicquid de illius memoria/ intelligentia/ voluntate nescimus. Hec autē que dixi/ prestātiora atq; meliora nullo modo nosse valeremus/nisi diuinis crederemus eloquijs. His ergo eloquijs fidere te fortassis existimas: ne de origine animarū sententiā definitam pferre cūcteris. Primū si ita esset: non ipsi humane nature tribuere debuisti/ quod scit homo de sua qualitate atq; na-
St. vtilitas tura disquirere atq; differere: sed dei muneri. Dixisti eñ: Quid differt homo a pecore/si hoc nescit? Quid igitur opus est aliqd legere vt hoc sciamus/ si eo ipso quo a pecore distamus/iam hoc scire debemus? Sicut eñ nihil mihi legis vt me viuere sciam: habet eñ natura mea vt hoc nescire non possim: ita et si illud scire natura est: cur mihi de hac re profers/quibus credam testimonia scripturarū? Nunquid soli distant a pecore qui eas legunt? Nonne ita creati sum⁹ vt distem⁹ a pecorib⁹: ⁊ anteq̄ ad aliq̄s litteras puenire possim⁹? Quid ē queso q tātū nature nostre arrogas/vt eo ipso q distat a pecore/ iam norit de origine animarū disquirere atq; differere: ⁊ rursus eā sic facis huius cognitionis expertē:
St. cogitationis. vt hoc scire humanitus nequeat/nisi diuinis testibus credat?

Quod animarum nostrarum deum habeamus datorem/ creatorem et formatorem/ vincentius ex scripturis efficaciter probauerit: vnde et charitatiua admonitione corripitur: Ca.XI.

Deinde et in hoc falleris: Nā diuina testimonia que ad istā questionē soluendā referre voluisti/non id aperiunt. Aliud est quod illa demonstrāt/ sine quo vere nō possum⁹ pie viuere/ q scz animarū nostrarū deū habeamus datorē/ creatorē/formatorē. Sed quomō id faciat/ vtrū nouas eas flando/ an de parentibus trahendo non exprimunt/ nisi de illa vna quā primo homini dedit. Lege diligenter/ quod scripsi ad fratrē nostrū dei seruum renatū: Ibi eñ quia id ostēdi/nō fuit necesse ⁊ hic scribere. Velles autem me definire qd ipse definisti: vt i tales angustias ptruderer in q̄les ipse ptrusus aduersus catholicā fidem tot et tanta locutus es: vt eas si fideliter atq; humiliter recolas atq; pfideres: videas profecto quantū tibi pfuisset/ si scisses nescire quod nescis: ⁊ quantū tibi

ꝓsit si vel nūc scias: Nā si intelligētia tibi placet in natura hominis: quoniā reuera si eā non haberet/nihil quantū ad animas pertinet pecoribus distaremus: intellige quid non intelligas/ ne totum non intelligas: Et noli despicere hominē/q̄ vt veraciter intelligat qđ nō intelligit: hoc se non intelligere intelligit. Unde autē dictū sit i
Ps.48. sacro psalmo: Homo in honore cū esset nō intellexit: comparatus est pecoribus insensatis: et similis factus est illis: lege et intellige/ vt hoc opprobrium humiliter potius ipse caueas/ q̄ superbe alteri obijcias. De his enī dictum est qui istam vitā solam deputant vitam/ sm carnem viuētes/et post mortem nihil sperantes veluti pecora: nō de his qui neq̄ negant se scire quod nesciunt/et confitentur se nescire quod nesciūt: et potius intelligunt hanc infirmitatē su
B am q̄ de sua virtute confidunt. Non itaq̄ displiceat presumptioni tue iuuenili meus senilis timor fili: Ego enī si hoc/quod d animaꝝ origine querimus/nec deo nec aliquo spiritali homine docente scire potuero/ paratior sum defendere/ q̄ recte etiam hoc deus sicut alia multa nos scire noluerit/q̄ temere dicere quod aut ita sit obscurum/vt hoc non solū ad aliorum intelligētiam perducere nequeā/ sed nec ipse intelligā: aut certe etiā hereticos adiuuet. Qui ꝓpterea persuadere conātur ab omni noxa puras esse animas paruuloꝝ/ne scilicet eadē noxa in auctorem deum recurrat et redeat/q̄ insontes animas quibus nec lauacrum regenerationis subuenturū esse prescuit dando carni peccatrici/esse compulerit peccatrices: nulla baptismatis gratia subuentura qua liberētur a damnatione perpetua: Quādoq̄dē innumerabiles anime infantū/ anteq̄ baptizētur/de corporibus exeūt. Absit enī vt hoc volens diluere/ dicam que ipse dixisti: Q̄ anima per carnem meruerit inquinari et esse peccatrix/nullū habens ante peccatū: Q̄ recte id meruisse dicatur: Et q̄ etiam sine baptismo originalia peccata soluantur: Et q̄ regnū quoq̄ celorū non baptizatis in fine tribuatur. Hec atq̄ huiusmodi venena fidei/ nisi timerē dicere/ fortasse de hac re definire aliquid non timerē. Quanto melius igit̄ nō separatim de anima disputo et affirmo qđ nescio: sed quod apertissime apostolū vi-

deo docuisse/simpliciter teneo: Ex vno ho- Roma.5.b.
mine omnes homines ire in condemnationē qui nascitur ex adā: nisi ita renascantur in christo/sicut instituit vt renascantur anteq̄ in corpore moriant̄/ quos predestinauit ad eternā vitam misericordissimus gratie largitor: qui est et illis quos predestinauit ad eternā mortem iustissimus supplicij retributor: non solum ꝓpter illa que volentes adijciunt/ verumetiā si infantes nihil adijciant preter originale peccatum. Hec est in hac questione diffinitio mea: vt occulta opera dei habeant suū secretū/salua fide mea.

Utrum anima rationalis corporea sit: et primo quid sit corpus:

Nunc iam quantū dñs (Ca.XII. A
donare dignatur/ etiā ad illud debeo respondere/ vbi de anima loquens/nomen meū iterasti atq̄ dixisti: Nō enī sicut augustinus peritissimus episcopus profitetur/incorporeā et eandem spiritum esse permittimus. Prius itaq̄ vtrum anima incorporea/sicut ego dixi/an corporea sicut tu/ existimanda sit disputemus. Deinde vtrum etiā ipsa sm scripturas nostras dicatur spiritus: Quis etiā ꝓprie spiritus nūcupetur/ nō vniuersa/ sed aliquid eius. Ac primū scire vellem/ corpus quid esse diffinias. Si enī nō ē corpus nisi quod membris carnalibus constat: nec terra erit corpus/nec celū/nec lapis/nec aqua/nec sidera/ nec si quid huiusmodi est. Si autem corpus est quicquid maioribus et minoribus suis partibus/ maiora et minora spacia locorum obtinētibus constat: corpora sunt etiā ista que cōmemoraui. Corpus est aer/ corpus est lux ista visibilis: et omnia
sicut dicit apostol⁹/corpora celestia/ et cor- 1.Cor.15.e.
pora terrestria. Sed vtrū tale aliqđ sit anima/ scrupulosissime ac subtilissime queritur. Uerūtamē tu /vnde tibi maxime gratulor/deum corpus nō esse cōfirmas. Sed me rursus sollicitū facis vbi dicis: Si anima caret corpore/vt sit sicut quibusdā placet/casse inanitatis/aerea futilisq̄ substantia. His enī tuis verbis videri credere/omne quod caret corpore/inanis esse substantie. Quod si ita est/quomodo deū audes dicere carere corpore: nec times ne sequatur inanis eū esse substātie? Porro si et corpore caret deus/ quod iā confessus es/ et

cum inanis esse substantię/ absit vt dicas:
Non ergo inanis substantię est / quicquid
corpe caret. Et ideo q̄ incorporeã dicit esse
animã/ nõ est consequẽs vt eã velit videri
inanis futilisq̄ substantię: quia et deũ qui
nõ est inane aliquid/ simul incorporeũ con-
B fitetur. Vide autẽ quantũ intersit inter id
quod dico/ ꝛ quod tu me existimas dicere.
Ego enim nec aereę substantię animã dico:
alioquin corpus esse cõfiteor: Aer enim cor-
pus est. Scdm oẽs qui de corporib⁹ cũ lo-
quunt/ quid loquant sciunt. Tu autẽ pro-
pter id q̄ incorporeã dixi animã/ non solũ
cassę inanitatis/ sed ob hoc aereã me puta-
sti eã dixisse substantiã: cũ ꝛ corpus eã non
esse dixerim quod est aer: ꝛ quod aere im-
plet/ inane esse nõ possit: Quod nec vtres
tui te admonere potuerũt. Quid enim aliud
in eos / nisi aer qñ inflant/ artat? Qui vs-
q̄adeo inanes nõ sunt/ vt eadẽ plenitudi-
ne etiã pondera sufferant. Q: si forte aliud
tibi videt esse flatus/ aliud aer: cũ aer mo-
tus ipse sit flatus/ quod et flabello agitato
doceri potest: certe vasa quęlibet concaua
quę putas inania/ vt plena eẽ cognoscas:
ab ea parte qua implent deprime in aquã:
ꝛ vide q̄ nihil humoris possit intrare repel
lente aere quo plena sunt. Cũ autẽ ore sur-
sum versus collocant/ siue ex latere: tũc re-
cipiunt liquorẽ si quis infundit vel ingre-
ditur/ exeũte atq̄ euadẽte aere/ qua exitus
patet. Hoc p̄senti facili⁹ posset demonstra-
ri facto q̄ scripto: Sed nõ est hic diuti⁹ im-
morandũ: cũ siue intelligas aeris naturam
esse corporeã/ siue non intelligas: me tamẽ
putare nõ debes vel aereã dixisse animã/
sed oĩno incorporeã: Qđ et tu eẽ cõfiteris
deũ: quẽ dicere nõ audes inane eẽ aliqđ/ q̄
negare nõ potes oĩpotẽtis ꝛ immutabi-
lis eẽ substãtię. Cur q̄ metuim⁹/ ne sit cassę
inanitatis anima si sit incorporea / cũ deũ
incorporeũ fateamur esse: nec eũ cassę ina-
nitatis esse dicam⁹? Sic itaq̄ potuit incor-
pore⁹ de⁹ incorporeã creare aĩam/ quẽad-
modũ viuẽs viuentẽ: q̄uis immutabilis
mutabilẽ/ ꝛ oĩpotens longe imparẽ.

An spiritus sit ipsa rationalis anima: Ca. XIII.

Vt autẽ animã nolis esse spiritũ/ q̄
c corpus eã velis esse/ non video. Si
enim p̄pterea spũs non est: q: distin-
Ubdsal. 5. d cte apl's nominauit spm̄ dicẽs: Et integer
spũs vester/ ꝛ anima ꝛ corpus. Eadẽ causa
est/ cur ea nõ sit corpus: q: distincte nomi-
nauit ꝛ corpus. Si autẽ affirmas q̄ et ani-
ma ꝛ corp⁹ sit: q̄uis distincte corpe nomi-
nato/ p̄mitte vt etiam spũs sit: q̄uis distin
cte spiritu nominato. Multo enim magis ti
bi debet videri anima spũs esse q̄ corpus:
quia spiritũ ꝛ animã vni⁹ fateris esse sub-
stantię: vnius autẽ substãtię animã corpus
q̄ esse nõ dicis. Quo igit pacto corpus est
anima/ cũ eius ꝛ corpis sit diuersa natura:
ꝛ spũs nõ est anima/ cũ eius et spũs sit vna
eadẽq̄ natura? Quid q̄ ista tua ratiõe eti-
am spiritũ corpus esse cogeris dicere: Alio
quin si spũs corpus nõ est/ ꝛ anima corpus
est: nõ sunt spũs ꝛ anima vni⁹ eiusdẽq̄ sub-
stãtię. Tu aũt vtrũq̄ q̄uis duo quędã sen-
tias/ vnã fateris habere substantiã. Ergo
ꝛ spũs corp⁹ est/ si anima corp⁹ est: neq̄ ali-
ter p̄nt vnius eiusdẽq̄ esse naturę. Proin-
de s̄m te illud qđ ait apl's: Spũs vester ꝛ ani
ma et corpus/ tria sunt corpora: sed ex his
duo/ anima et spiritus/ vnius naturę sunt
corpora: corpus autem quod etiã dicitur
caro / diuersę naturę est. Et ex his trib⁹ vt
opinaris corporibus: quoꝝ vnũ diuersę/
duo vero sunt vnius eiusdemq̄ substãtię/
constat totus hõ: vna quędã res/ atq̄ vna
substãtia. Ista cũ asseras/ nõ vis tamen vt
duę res vnius eiusdemq̄ substantię: id est
anima et spiritus habeãt vnũ spiritus no-
men/ cũ duę res nõ vni⁹ eiusdẽq̄/ sed impa
ris/ diuersęq̄ substãtię: id ẽ anima ꝛ corp⁹
habeãt vnũ sicut putas corporis nomen.

Utrum interior hõ sit spũs/ aut anima/ vel vtrumq̄: Ca. XIIII.

Sed hoc omitto/ ne de nominib⁹ in- A
f ter nos sit potius controuersia/ q̄
de rebus. Quisnã sit homo interi-
or videam⁹: vtrũ anima/ an spũs/ an vtrũ-
q̄. Sed sicut te scripsisse video/ hominẽ in-
teriorẽ animã dicis. De hac enim loquebar
cũ diceres: Et gelãte substãtia qđ cõprehẽ
di nõ poterat / efficeret corpus aliud infra
corpus naturę suę et spiramine congloba-
tum/ exindeq̄ inciperet hõ interior appare-
re: quẽ veluti in forma vaginę corpalis in-
clusũ/ ad similitudinẽ sui deliniauit exteri-
oris hominis habitudo. Deinde infers: fla
tus ergo dei animã fecit: immo flat⁹ ex deo
anima factus est/ effigiata substantialis: ꝛ
s̄m naturã suã corporea: et sui corpis simi-

lis/ imaginisq3 ꝯformis. Post hec incipiēs loqui de spiritu: Hec inquis anima ꝗ ex flatu dei haberet originē/sine sensu ꝓprio atq3 intellectu intimo esse nō potuit/ quod ē spūs. Sicut ergo video/ interiorē hominē vis esse animā/intimū spiritū/ tanq3 τ ipse interior sit aie/sicut illa corpori. Ita fit vt quēadmodū corpus ꝑ interiora ꝯcaua sua recipit aliud corpus qḋ est aīa/ sicut putas: sic τ anima credēda sit habere interiora in anima/ qua corpus tertiū receperit spiritū. atq3 ita totus homo constet ex trib⁹: exteriore/interiore/intimo: Ita ne nōdū respicis/ quanta te absurdissima consequātur: cum animā conaris asseuerare corporeā?

Col. 3. b. Deinde dic mihi: Quis eorū renouabitur in agnitionē dei ſm imaginē eius qui creauit illū? Interior/an itimus? Apl's quidē ꝓter interiorē τ exteriorem/nō video ꝙ sciat aliū interioris interiorē: id ē/toti⁹ hominis intimū.

B Sed elige quē volueris/qui renouetur ſm imaginē dei: quomodo hanc recipiet/qui iā sumpsit exterioris imaginē? Si eñ ꝑ membra exterioris cucurrit interior et gelauit: hoc eñ etiam verbo vsus es/tanq3 figmentum fusile fieret ex forma lutea que de puluere facta est: quomodo eadem manente forma que impressa illi ē vel expressa de corpore/potest reformari ad imaginē dei? An duas habebit imagines: a summo quidē dei/ab imo aūt corporis: sicut i nūmo dicit caput τ nauia? An forte dicis ꝙ anima ceperit imaginē corporis: τ spūs capiat imaginem dei/ tanq3 illa cōtigua corpori/τ ille sit deo: ac sic ad imaginē dei homo ille intimus/nō iste interior reformet? Sed frustra hoc dicis: Nā τ si homo ille intimus ita est ꝑ anime omnia mēbra diffusus/ vt illa ꝑ corporis/ iā etiā ipse ꝑ animā cepit imaginē corporis: sicut illa eā forma formauit: ac per hoc non habet vbi capiat imaginē dei/manente in se ista imagine corporis: nisi quemadmodum nummus vt dixi/ aliter ex inferiore/ aliter ex parte superiore formetur. Ad ista te absurda qñ de anima cogitas/ carnalis cogitatio corpoꝝ/ velis nolisve compellit. Sed deus vt etiā ipse rectissime confiteri/ nō est corpus: quomō igit capiat ei⁹ imaginē corpus? Obsecro te frater vt nō ꝯformeri huic seculo/ sed reformeris i nouitate

Ro. 12. τ Colos. mēti tue: nec sapias ſm carnē: qm̄ mors ē.

Q cognoscat τ sit forma vbi nulla ē corporea substātia: Ca. XV.

Sed inquis: Si anima caret corpe: quid ē qḋ apud inferos diues ille cognoscit? Certe inꝗs nouerat lazarum/non nouerat abraam. Vñ illi tanto ante tempore defuncti abrae prouenit agnitio? Hec dicens si agnitionem hominis non putas ꝓuenire sine corporis forma/ vt noueris teipsū: credo ꝙ assidue speculū attēdis: ne si fueris oblitus faciē tuā/ nō te possis agnoscere. Rogo te quē magi hoim nouit hō q3 seipsū: et cui⁹ faciem pōt videre min⁹ q3 suā? Quis autē pōt cognoscere deū/ quē tu q3 icorporeū esse nō dubitas: si ꝓter corpis formā/sicut putas/nō potest cognitio ꝓuenire: id ē si corpa pñt sola cognosci? Quis aūt christian⁹ ō tā magnis difficillimisq3 reb⁹ disputās: animū in ꝟba diuina tā negligēter itēdat/ vt dicat: si incorporea est anima: necesse est careat forma? Oblitus es te formā legisse doctrine? Ergo corporea ē forma doctrine. Oblitus es scriptū esse de christo iesu anteq3 hominē fuisset indut⁹/ ꝙ i forma dei erat: Quomodo ergo dicis/ si incorporea ē anima: necesse est careat forma: cū audias formā dei quē nō esse corporeū cōfiteris: τ ita loqueris tanq3 forma/ nisi in corpib⁹ esse nō possit? Dicis etiā cessare illic noia/ vbi non distinguit forma: Et nihil illic agere appellationē noim vbi nūa ē designatio ꝑsonaꝝ. Hic volēs ꝓbare abrae aiā3 fuisse corpoream: qr dici potuit pr abraā. Iā dixim⁹ etiā vbi corpus nullū ē esse formā. Si aūt appellationē nominū nihil putas agere/ vbi nō sūt corpa: numera ista noia ꝗso te: Fruct⁹ Gal. 5. b. aūt spūs ē charitas/gaudiū/pax/lōganimitas/benignitas/bonitas/fides/mansuetudo/ꝯtinētia: Et dic mihi vtꝝ res ipsas non agnoscas quaꝝ ista sunt noia: vel sic agnoscas vt aliq̄ liniamēta corpoꝝ videas. Ecce vt alia taceā/ dic mihi quā figurā/ que mēbra/ quē colorē charitas habeat: Que certe si ipse inanis non es/ inane aliquid tibi videri nō potest. Cui⁹ auxiliū implorarū ē inꝗs: corpore⁹ vtiq3 visus ē atq3 formatus. Audiāt te hoies: τ dei nemo imploret auxiliū: qr nemo eū potest videre corporeū.

Mēbra aie qualia sint/ex parabola diuitis epulonis: τ de sinu abrae: Ca. XVI.

D Enitqꝫ dicis: Membra illic anime describuntur / vt vere sit corpus: Et vis per oculum totū caput intelligi: quia dictus est leuasse oculos suos: Per linguā fauces / ꝑ digitū manum: qꝛ di
Luc.16.f. ctū ē: Mitte laꝫarū vt intingat extremū digiti sui in aquā / vt refrigeret linguā meā. Cū ne ꝑ membroꝝ noīa de deo tibi corporeo ꝯscribaꝶ: dicꝭ ꝑ hec corporeas intelligēdas esse ꝟtutes: qꝛ deū rectissime defēdis non esse corporeū. Quid igiꝶ cause est / cur noīa ista mēbroꝝ in deo tibi corpus nō faciant / in aīa faciāt? An ꝟo qm̄ de creatura hec dicūtur / ꝓprie accipiēda sūt: quādo autē de creatore / tropice atqꝫ trāslate? Pēnas itaqꝫ corporeas daturus es nobis: qm̄ nō
Ps.138. creator / sed creatura / id est hō dicit: Si assumpsero pēnas meas sicut colūba? Porro / si ꝓpterea linguam habebat diues ille corporeā / quoniā dixit: refrigeret linguam meā: in nobis quoqꝫ adhuc in carne viuentibus / manꝰ habet ipsa lingua corporeas:
Prouer.18.d. qꝛ scriptū est: Mors ꝛ vita in manibus lingue. Puto etiam non tibi videri / vel esse creatura / vel corpus esse peccatū: Cur ergo
Ps.37. habet faciē? An nō audis in psalmo: Nō ē pax ossibus meis / a facie pctōꝝ meoꝝ? Et vero illū abrae sinū existimas esse corporeum: ꝛ ꝑ ipsum asseris totū corpus eiꝰ agnosci: vereor ne in re tanta ilocaliter atqꝫ irridenter / non serio grauiterqꝫ agere credaris: Neqꝫ eñ vsqꝫ adeo desiperes / vt arbitrareris corporeū sinū vnius hominis ferre tot animas: immo vt ſm te loquar / ferre tot corꝑa bene meritorū / quot illuc angeli sicut laꝫaꝝ perferūt: Nisi opinaris fortasse illā vnā animā solam ad eundē sinū peruenire meruisse. Si non iocaris / ꝛ errare pueriliter nō vis: sinū abrae intellige / remotā sedē quietis atqꝫ secretā / vbi est abraā. Et ideo abrae dictū / non ꝙ ipsius tm̄ sit / sed ꝙ
Ge.17.a. ipse pater multarū gentiū sit positus: quibus est ad imitandū fidei ꝓncipatū ꝓpo
Exo.3.b. situs. Sicut deū abraā / et deū isaac / et deū iacob / se deus vocari voluit cum sit innumerabilium deus.

Qualia sint que videnꝶ in somnis ꝛ extasi: ꝛ vn̄ fiant. Ca.XVII.

n Ecqꝫ hec ita me disserere existimes / tanqꝫ negē fieri posse / vt aīa mortui sicut dormiētis in similitudine corꝑis sui sentiat / seu bona / seu mala: Nā ꝛ in somnis quādo aliqua dura ꝛ molesta ꝑpetimur / nos vtiqꝫ sumus: et nisi euigilantibus nobis illa preтереāt / penas grauissimas pēdimus. Sed corꝑa esse credere / quibus hac atqꝫ illac quasi ferimur ꝛ volitamꝰ in somnis: hominis est qui paꝝ vigilanter de rebus talibus cogitauit. De his quippe visoꝝ imaginibus / maxime aīa ꝓbaꝶ non esse corporea: Nisi velis ꝛ illa corꝑa dicere q̄ ꝯter nosipsos tā multa videmꝰ ī somnis: celū / terrā / mare / solē / lunā / stellas / fluuios / mōtes / arbores / aīalia. Hec q̄ corꝑa esse credit / incredibiliter desipit: Sūt tm̄ corꝑibus omnino simillima. Ex hoc genere sūt etiā / q̄ aliā significātia diuinitꝰ demōstranꝶ / siue ī somnis / siue in extasi: Que vnde fiāt: id est que nā sit velut materies eoꝝ / q̄s indagare pōt aut dicere? Proculdubio tm̄ spiritalꝭ ē / non corꝑalis. Nāqꝫ hmōi species velut corpoꝝ / non tamē corꝑa / ꝛ vigilantiū cogitatione formanꝶ / ꝛ ꝓfunditate memorie continenꝶ: ꝛ ex eius abditissimis sinibꝰ: nescio quo mirabili ꝛ ineffabili modo cū recordamur ꝓdeūt: ꝛ quasi añ oculos ꝓlata ꝟsantur. Tā multas igiꝶ et tā magnas corpoꝝ imagines / si anima corpus esset / capere cogitādo vel memoria retinendo nō posset. Scdm̄ tuā quippe definitionē / corꝑea substātia sua corpus hoc exterius nō excedit: Qua igiꝶ magnitudine q̄ nulla illi ē / imagines tā magnoꝝ corpoꝝ et spacioꝝ atqꝫ regionū capit? Quid ergo mirū si et ipsa sibi sui corꝑis silitudine apparet: ꝛ qm̄ sine corpore apparet? Neqꝫ eñ cū suo corꝑe sibi apparet in somnis: et tm̄ in ea ipsa silitudine corꝑis sui quasi ꝑ ignota loca et nota discurrit: ꝛ leta sentit multa vel tristia. Sꝫ puto ꝙ tu nec audeas dicere figurā illā corꝑis atqꝫ mēbroꝝ / quā sibi habere videꝶ in somnis veꝝ corpus esse. Nā isto modo erit verus mons quē sibi videꝶ ascēdere: ꝛ corporea domꝰ quā sibi videꝶ intrare: Et arbor vera lignūqꝫ veꝝ habens corpus / sub qua sibi videꝶ iacere: Et aqua vera quā sibi videtur haurire: Et omnia in quibus quasi corporibus versatur / corpora erūt: si ꝛ ipsa corpus est / que simili imagine inter cuncta illa versatur.

De visione sancte ꝑpetue cū egyptio in somnis luctāte: ꝛ de vulnere viso in mortua diuocratis aīa: vt aīa non esse corporea mōstreꝶ:

E conscriptis visio/ (Ca.XVIII.
D nibus martyrū dicendū est aliq̄d:
quoniā tu etiā inde testimoniū ad/
bibendū putasti. Nempe sancta perpetua
visa sibi est in somnis cū quodā egyptio in
virū conuersa luctari. Quis autē dubitet
in illa similitudine corporis animā eius fuis/
se nō corpus: quod vtiq̄ in suo femineo se/
xu manens/sopitis sensibus iacebat ī stra/
tis: quādo anima eius in illa virilis corpo/
ris similitudie luctabat̄? Quid hic dicis?
Verū ne erat corp⁹ illa viri similitudo: an
non erat corpus: q̄ꝫ vis haberet similitudi/
nē corporis? Elige quid velis. Si corp⁹ erat:
cur nō seruabat vaginę suę formam? Neq̄
eñ in illi⁹ feminę carne virilia repererat ge
nitalia/ vñ ita posset sese coartādo/ et vt tu
loqueris/ gelādo formari. Deinde obsecro
te: cū corpus dormiētis adhuc viueret: qñ
eius anima luctabatur/ ī sua vagina erat:
vtiq̄ oībus mēbris viuētis inclusa: ꝛ in
eius corpe suā formā de quo fuerat forma/
ta seruabat: Nōdū quippe artus illos sicut
fit in morte reliq̄rat: Nondū mēbra ex mē/
bris formata ex formātibus cogēte vi mor/
tis extraxerat. Vnde igit̄ erat virile animę
corpus/ ī quo sibi luctari cū aduersario vi/
debatur? Si autē nō erat corpus: ꝛ tñ erat
aliquid simile corporis/ in quo sane verus la
bor aut vera lęticia sentiret̄: iā ne tādē vi/
des quemadmodū fieri possit/ vt sit in ani/
ma similitudo quędam corporis/ nec ipsa sit
corpus? Quid si tale aliq̄d apud iferos ge/
rit̄: ꝛ in eis se nō corpib⁹/ sꝫ corpoꝝ sīltudi/
nib⁹ aīę agnoscūt? Cū eñ tristiciā patimur/
q̄ꝫ uis ī somnis: ꝛ si mēbroꝝ corporeoꝝ sit il
la sīltudo/ nō mēbra corporea: non ē tñ pę
nę sīltudo/ sed pęna. Sic etiā vbi lęta sēti/
unt̄. Sed qm̄ sācta ꝑpetua nōdū erat mor/
tua: non vis hinc tibi fortasse ꝑscribi/ cum
valde ad rē ꝑtineat: cuius esse naturę existi
mes illas sīltudines corpoꝝ quas habem⁹
in somnis: et tota causa ista finita sit: si eas
et similes corpibus/ ꝛ non esse corpa ꝯfite/
B ris. Verūtamē diuocrates frater eius mor
tuus erat: hūc vidit cū illo vulnere qđ vi/
uus habuit/ ꝛ vñ ē ꝑductus ad mortē. Vbi
est qđ tantis conatib⁹ laborasti/ cū ageres
de ꝑcissione mēbroꝝ: ne simul ꝯcidi aīa pu/
taret̄? Ecce vuln⁹ erat in aīa diuocratis: qđ
eam vi sua qñ erat in eius corpe/ exclusit e
corpe. Quō ḡ aīa sm̄ tuā opinionē qñ mē/
bra corpis ꝑcidunt̄/ ab ictu se subtrahit: ꝛ ī
alias partes densādo se colligit/ ne aliqua
pars eius vulnere corpis amputet̄: etiā si
dormienti atq̄ nesciēti membroꝝ aliq̄d ꝑ/
cidatur? Tantā quippe illi tribuisti vigilan
tiā: vt etiā visis occupata somnioꝝ/ si pla/
ga irruerit ignoranti/ qua caro feriat̄: se il/
la ꝓuidenter ꝑniciterq̄ subducat: ne possit
feriri/ atq̄ vexari siue concidi. Nec attēdis
homo prudēs/ q̄ si se aīa inde subduceret/
nec illa ꝑcussio sentiret̄. Sed inueni q̄ po/
tueris/ quid inde respondeas: quomō aīa
partes suas abripiat ꝛ recōdat introrsus:
ne vbi ꝑcidit̄ seu percutit̄ corpis membꝝ
amputet̄ et ipsa/ atq̄ vexetur. Diuocratē
aspice/ ꝛ dic cur eius aīa non se subtraxerit
ab eo corpis loco: q̄ mortifero vulnere va/
stabatur: ne in illa fieret quod in eius facie
etiā post mortē ipsius corpis appareret? An
forte etiā tibi placet/ vt istas potius simili/
tudines corpoꝝ q̄ꝫ corpa esse credamus: vt
quō apparet quasi vulnus qđ non est vul/
nus/ ita qđ nō est corpus quasi corp⁹ appa/
reat. Nā si anima vulnerari potest ab eis q̄
vulnerant corpus: nihil ne metuendū ē/ ne
possit occidi ab eis qui occidūt corp⁹? Qđ
dñs aptissime fieri nō posse testatur: Et tñ Matth. 10. c.
aīa diuocratis mori nō potuit/ vñ corpus
eius est mortuū: Et quasi vulnerata visa ē
sicut corpus fuerat vulneratū: qm̄ corpus
non erat/ sed habebat ī similitudine corpo/
ris etiā similitudinē vulneris. Porro autē
in nō vero corpe vera miseria fuit animę:
quę significabat̄ adumbrato corpis vul/
nere: de qua sororis sanctę orationib⁹ me/
ruit liberari. Iā illud quale ē dicere/ q̄ ani/ C
ma formā de corpe accipiat: et cum incre/
mento corpis ꝓtendat̄ ꝛ crescat? Et non at/
tendis q̄ꝫ monstruosa euadat anima iuue/
nis siue senis/ si eius brachiū ꝑcidat̄ infan/
tis. Contrahit eñ se vt dicis animę man⁹/
ne ipsa etiam cū manu corpis amputetur:
et in alias se partes corpis densando con/
cludit. Ac ꝑ hoc illud animę brachiū q̄ꝫ bre
ue corpis fuit vnde cęperat formā/ tam bre
ue seruabitur vbicunq̄ seruetur: quia per/
didit formā/ cuius incremento posset pari/
ter crescere. Erit ergo anima iuuenis aut
senis/ qui manū cū esset paruus amisit: ha/
bens quidē duas manus: quia vna refugi/
ens non est amputata cum corpe: sed alte/
ram iuuenilē vel senilē: alterā vero sicut p/

mū fuerat infantilem. Tales animas crede mibi/nō forma corpis facit/ sed erroris deformitas fingit. Non mibi videris ab isto errore posse erui/nisi deo adiuuāte diligenter consideraueris visa somniantiū: et inde cognoueris esse quasdā quę nō sint corpa/sꝫ similitudines corpoꝝ. Quis eñ et ea quę similia corpib⁹ cogitam⁹ ex eo genere sint: tamē quod ad mortuos attinet/ sprior piectura de dormiētibus ducit. Neq eñ frustra eos qui mortui sunt/ appellat sancta scriptura dormiētes: nisi quia est qdāmodo ꝯsanguine⁹ leti sopor. Proinde si aīa corpus esset/et corporea esset figura in qua se videt in somnis: eo q de corpe et⁹ fuisset expssa: nullus boim mēbro corpis amputato: sīc eo caret / ita sine illo se videret in somnis: sed potius semp integrū: eo q anime ipsius nibil fuerit amputatū.

Eccle.6. (margin)

De anime gaudiū vel tristicia/ siue sit in corpib⁹ / siue i corporū similitudinibus vera sit: Ca.xix.

Cum vero aliqñ se integros videant: aliquando autē sicut sunt ex quacūq parte trūcatos: quid aliud ista res docet/nisi aīam sicut aliarū rerū q̄s sentit in somnis: ita et corpis/modo sic/ modo sic: nō veritatē sed sīlitudinē gerere: Gaudiū do et⁹ siue tristicia/delectatio/ vel offensio/siue sit in corpibus/siue in corpoꝝ sīlitudinib⁹/vera est. Tuipse nonne dixisti vereq dixisti: alimēta ꝛ vestimēta nō esse anime/sed corpi necessaria: Cur ergo aque stillā desiderauit apud inferos diues: Cur samuel sanctus post mortē/ vt ipse quoq cōmemorasti/solito vestimēto vestitus apparuit: Nūquid ille ruinas aię sicut carnis p bumoris alimētū reficere cupiebat: Nūquid iste de corpe vestitus exierat: Sed in illo vera erat molestia q̄ cruciabat in anima: non tamē verū corpus cui quęreret alimenta. Et iste sicut potuit apparuit vestit⁹: vt nō corpus esset/ sed similitudinē corpis baberet/ꝛ anima ꝛ babit⁹. Neq eñ se anima sicut in mēbra corpis/ita ꝛ in vestimenta porrigit et coartat vt etiā inde † formet. Post mortē do quā vim cognitiōis corruptibilib⁹ exoneratę corpib⁹ animę accipiāt etiā nō bonę: vt vel pariter malas/vel etiam bonas valeāt interiorib⁹ sensib⁹ intueri ꝛ cognoscere: siue in ipsis nō corpib⁹/ sed sīlitudinib⁹ corporū: siue i bonis aut i ma

Luc.16.f. (margin)
1.Reg.28.c. (margin)
Al. informet (margin)

lis affectionib⁹ mētis/i quib⁹ nulla sunt q̄si liniamēta mēbroꝝ/quis valeat indagare: Ūn est ꝛ illud/q patrē abraā diues ille cū i tormētis eēt agnouit/cui figura corpis ei⁹ non erat nota: Cuius corpis sīlitudinē q̄uis incorpea potuit anima retinere. Quis aūt recte dicat se aliquē bominē cognouisse/nisi inquantū potuit eius vitā voluntatēq cognoscere: q̄ vtiq moses nō babet vel colores: Sic eñ ꝛ nosipsos certius q̄ ceteros nouimus: quia nobis ꝯscientia nostra nota est ꝛ volūtas. Quā plane videmus: ꝛ in ea tamē aliquā corpis similitudinē nō videmus. Hanc in alio q̄uis p̄sente nō cernimus/etiā cuius absentis faciē nouimus/ recolimus/cogitamus. Nostraꝫ vero faciē eo modo nosse/recolere/cogitare nō possumus: ꝛ tamē nosipsos nobis magis q̄ illō cognitū verissime dicim⁹: Ita clarū est/vt sit portior bominis veriorq notitia.

An sint in anima masculina vel feminea membra: Ca.xx.

Cum q̄ aliud sit in aīa/q̄ corpa vera sentim⁹: qd facim⁹ quinq sensibus corpis: aliud q̄ preter ipsos similia corpib⁹ non corpa cernim⁹: vbi ꝛ nosipsos nō aliter q̄ similes corpib⁹ ꝯtuemur: aliud q̄ nec corpa nec similitudines corpoꝝ: sicut fidē/spem/charitatē sine vllis colorib⁹ ꝛ tumoribus eorumq similitudinibus/certius sane firmiusq cōspicimus: vbi magis esse et quodammodo familiarius babitare debemus: vbi renouari in agnitione dei fm imaginem eius qui creauit nos. Nonne in boc quod tertio loco posui: ibi enim certe neq vllum sexum/neq vllā sexus similitudinem gerimus: Nā illa masculinę vel femininę animę forma / membris virilibus muliebribusq distincta/si non corpis similitudo sed corpus est: velis nolis est masculus: velis nolis ē fęmina/quęcunq aut masculus apparet aut femina: Sed tamē fm tuam opinionē et corpus est anima/ et viuum corpus est: et babet māmas ꝓtumidas ꝛ ꝓpendulas: ꝛ non babet barbā: ꝛ babet vuluā et genitalia quę babent fęminę corpis mēbra/et nō est fęmina. Ergo ne nō dicā vera constantius: ꝛ babet oculū/ꝛ babet linguā/ꝛ babet digitū/ et babet cętera similia corpis mēbra: et bęc tota est corpis similitudo nō corp⁹: Cū q̄ boc qd ego dico ꝓbet apud se quisq/ cū corpa imaginatur

A (margin)
Col.3.b. (margin)

absentiū: ꝓbet certe cum figuras / ⁊ suam ⁊
alias suoꝝ recolit somnioꝝ: a te aūt huius
mōstri / vbi ⁊ veꝝ ē ⁊ viuū ē / et femineū cor/
pus ē: et feminēꝰ nō ē sexꝰ: nullū in natura
B rerū ꝓferat exēplū. Qđ eñ de phenice lo/
queris / ad rē de q̄ agit͛ oīno nō ꝑtinet. Re/
surrectionē q̄ppe illa significat corpoꝝ: nō
sexū destruit aiarum: si tñ vt credit͛ de sua
morte renascit͛. Sꝫ arbitror ꝙ tuū sermonē
parū putaueris fore plausibilē / si nō multa
de phenice more adolescētiū declamares.
Nūqđ eñ sūt i eiꝰ corpore genitalia mascu
lina: ⁊ nō ē masculꝰ vel femina? Tu aūt at/
tēde q̄d dicas: q̄d astruere / q̄d ꝑsuadere co/
neris. Animā dicis ꝑ cuncta mēbra diffusā
gelādo riguisse: ⁊ a v͛tice vsq; ad ima vesti/
gia / a medullis īrimis vsq; ad sup͛ficiē cutꝭ /
totā totiꝰ accepisse corpis formā. Ac ꝑ hoc
accepit in femineo corpe quicquid habent
femineoꝝ viscerū femine: ⁊ verū ē hoc cor/
pus / ⁊ hec vera sunt mēbra: ⁊ tamē non est
femina. Cur obsecro te i vero ⁊ viuo corpe
oīa sūt mēbra feminea / ⁊ nō est femina?
In vero ⁊ viuo corpe mēbra sunt masculi/
na / ⁊ nō est masculus. Quis ista credere / di
cere / docere ꝓsumat? An quia nō generant
anime? Ergo nec muli ⁊ mule sunt masculi
⁊ femine. An quia nec concūbere poterant
sine carneis corpibus anime? Sed hoc au/
fert͛ et his qui castrant͛: Et tamē cū eis adi/
mat͛ ⁊ opus ⁊ motus / nō adimit͛ sexꝰ figura
quantulacūq; masculinoꝝ manēte mēbro/
rū. Nemo vnq̄ masculū negauit eunuchū.
Quid ꝙ apud te anime etiā eunuchoꝝ te/
stes integros habēt: ⁊ si cuiq; genitalia ꝓ/
sus tota tollant͛: tota i eiꝰ aīa ſm opinionē
tuā ⁊ oīno itegra ꝑmanebūt? Nouit eñ se
subtrahere sicut dicis / cū ea pars carnis ce
perit executi: vt ea forma q̄ inde sumpta ē
q̄ñ illđ vñ sūpta ē amputat͛ / nō pereat. Sꝫ
cōuis īfusa gelauerit / motu tamē celerrimo
rapiat͛: ⁊ interius recondat͛ vt salua seruet͛:
Et tamē nō sit masculus apud inferos / ma
sculinoꝝ genitaliū secū auferens totū: qui
cū illa in corpe nō haberet / masculꝰ fuit: ꝓ/
pter coꝝ solū locū. Falsa sunt hec fili: si nō
vis vt sit in anima sexus / non sit ⁊ corpus.

Qr cōuis vera sint i somnis visa / nō tñ vera sunt corpora: Ca. xxi.

A n On omnis similitudo corpis corpꝰ
est: Dormi ⁊ videbis: sed cum eui/
gilaueris / vigilāter discerne qđ vi/
deris: In somnis eñ tibi velut corporeus
apparebis. Neq; id corpꝰ tuū / sed aīa tua:
nec veꝝ corpus / sed similitudo corpis erit.
Iacebit eñ corpus tuum / ambulabit ipsa.
Silebit lingua corpis tui / loquet͛ illa. Clau
si erūt oculi tui / videbit illa. Et vtiq; viuē/
tia iacebūt tui corpis mēbra / non mortua.
Ac ꝑ hoc nondū extracta ē velut đ vagina
sua gelata illa forma sic putas anime tue:
⁊ in ea tamē tota atq; integra cernit͛ simili/
tudo carnis tue. Ex hoc genere similitudinū
corpaliū / q̄ non corpa sicut corpa apparēt /
sunt oīa q̄ sanctos libros legēs in ꝓpheticꝭ
etiā visionibꝰ non intelligis: Quibꝰ signifi
cant͛ ea q̄ gerūtur in tpibus / vel ꝓsenti / vel
p̄terito / vel futuro. Falleris autē in eis: nō
quia sunt ipsa fallacia / sed quia nō ea sicut
accipiēda sunt accipis. Ubi eñ vise sūt aīe Apoc. 5. et. 6
martyꝝ: in eadē reuelatione visus ē ⁊ agnꝰ
q̄si occisus / habēs cornua septē. Ibi equi /
aliaq; animalia sic oportuit figurata. Ibi
postremo ⁊ stelle ceciderūt: ⁊ celū plicatū ē
vt liber: Nec tamē tūc concidit mūdꝰ. Ista
itaq; oīa si sapiēter accipimus: cōuis di/
camus visa veracia / non tamē vera dicimꝰ
corpa. Prolixioris aūt sermonis ē đ isto ge D
nere similitudinū corpaliū diligentissima
disputatio: vtrū ⁊ āgeli / seu boni / seu mali
sic appareāt: q̄si specie hoīm vel quorūlibet
corpoꝝ apparēt: an habeāt aliq̄ vera corpa
et i ipsoꝝ potius veritate videant͛. An v͛o
in somnis / vel in extasi in istis cernātur / nō
corpibus sed similitudinibus corpoꝝ / vigilā/
tibus autē vera cernenda: ⁊ si opus est / eti/
am tangenda ingerāt corpa. Sed ista i hoc
libro req̄rēda ⁊ ꝑtractāda esse nō arbitror.
Nunc de aīa incorpea satis dictū sit. Quā
si corporeā mauis credere: ꝓus tibi defini/
endū est q̄d sit corpꝰ: ne forte cū de re ipsa
inter nos ꝯstet / incassū de noīe laboremꝰ.
Quāta te tñ absurda secuta sint tale corpꝰ
in aīa cogitantē: q̄lia sunt q̄ ab oībꝰ eru/
ditꝭ corpa nūcupant͛. i. q̄ ꝑ distantiā lōgitu/
dinis / latitudinis / altitudis locoꝝ occupāt
spacia / minora minoribꝰ suis ꝑtibꝰ: ⁊ maio
ra maioribꝰ / puto ꝙ iā prudēter aduertas.

Quomodo ratio vel intellectus vocet͛ ab apostolo aliq̄ñ spiritus: aliquando mens: Ca. xxii.

Restat ostendere quemadmodū / cō/
r uis ⁊ ꝓprie dicat͛ spiritus / non vni/
uersa anima / sed aliquid ipsiꝰ: sicut

1.Thess.5.d. apostol⁹ dicit: Et integer spūs vester / ꝛ anima ꝛ corpus: vel illud multo expssi⁹ i libro iob: Absoluisti animā meā a spū meo: tn̄ ꝛ vniuersa anima appellet̃ hoc nomine: q̄uis multo magl' hec questio nominū videatur esse / non rerū. Cū eñ constet esse aliquid i aīa qd̄ ꝑprie spūs nominet̃: quo excepto ꝑprie nominat̃ et anima: iā de reb⁹ ipsis nulla contētio est: p̄sertim quia illud etiā ego dico ꝑprie vocari spiritū qd̄ ꝛ tu dicis: id est quo ratiocinamur ꝛ itelligimus: quando ita distincte ista dicunt̃ / quēadmodū apl's ait: Et integer spūs vester ꝛ
1.Thess.5.d. anima ꝛ corpus. Hunc autē spiritū etiā mē
Roma.7.d. tē videt̃ appellare cū dicit: Mēte seruio legi dei: carne aūt legi peccati: Nā ipsa sen
Gal.5.c. tentia est: Et caro ꝯcupiscit aduersus spm̄: et spūs aduersus carnē: vt qd̄ ibi dicit mētem / hoc intelligatur hic spiritū dicere: nō sicut existimas vniuersam mentē vocari: q̄ constat ex anima ꝛ spiritu: Quod vbi legeris nescio. Mentē quippe nostrā / nisi rationalē ꝛ intellectuale nostꝝ dicere nō solem⁹:
Eph.4.f. ac p hoc qd̄ ait idē apl's: Renouamini au tē spū mentl' vestre: quid aliud dicit / nisi renouamini mēte vestra? Sic eñ spūs mētis nihil ē aliud q̄ mēs: quō corpus carnis nihil aliud pōt esse q̄ caro: Nā ꝛ hoc scp̄tū ē:
Col.2.b. In expoliatione corp̄is carnis: vbi carnē corp⁹ carnis appellat. Dicit sane ꝛ alio mō
1.Cor.14.c. spm̄ hoīs quē ꝑsus a mente discernit: Si eñ orauero ligua inq̄t / spūs me⁹ orat: mēs aūt mea infructuosa ē. Uerꝫ nūc de isto spiritu loqmur q̄ a mēte distinct⁹ ē. Habet iste suam eandēq̄ difficilē q̄stionē: Multis eñ modis atq̄ i diuersis significatiōib⁹ scp̄turꝫ diuinꝫ spm̄ noiant. Sed de q̄ nūc agim⁹ / q̄ ratiocinamur / intelligim⁹ / sapimus: ꝯstat int̄ nos sic eū etiā ꝑprie spm̄ nūcupari / vt nō sit vniuersa aīa / ꝑ aliqd̄ ei⁹. Tn̄ aīam etiam spm̄ esse si ꝑptere a negas: quia ei⁹ intelligētia distincte dicit̃ spūs: poteris negare vniuersū semē iacob appellari israel: qm̄ excepto iuda / etiā distincte appellat⁹ ē israel i tribubus decē / q̄ i samaria tūc fuerūt. Sed quid opus est hic diutius immorari?

Animā spiritū aliquādo dici etiam i pecoribus / ex verbis probat̃ vincentij: Ca.xxiii.

A Am nūc vt facilius ostendam⁹ attende eā quꝫ anima ē / etiā spiritū
i dici. Cū audis vel legis dn̄o moriente qd̄ scp̄tū est: Et inclinato capite tra
Joh.19.f. didit spiritū: ita vis intelligi / tanq̄ a pte significauerit totū: nō q̄ ea quꝫ aīa ē / possit ꝛ spūs nūcupari. At ego vt possim expeditius ꝑbare q̄ dico: teip̄ ꝛ testē citi⁹ ꝛ cōmodi⁹ adhibebo. Sic eñ ipm̄ definisti / vt pecora appareāt nō spiritū / s; animā habere. Irrationalia quippe ideo dicunt̃ / q̄ vim nō habeāt intelligētiꝫ atq̄ rationis. Uñ cum hominē ipsū admoneres suā nosse naturā / ita locut⁹ es: Nā cū de⁹ bon⁹ nihil nō ratione condiderit: ipsūq̄ hominē animal rationale / intellect⁹ capacē / rationis cōpotē / sensuq̄ viuacē: qui omnia rationis expertia prudenti ordinatione distribuat / ꝑcreaue rit. His tuis verbis satis asseruisti / q̄ omnino verissimū est: hominē esse compotē rationis / atq̄ itelligētiꝫ capacē: Qd̄ vtiq̄ nō sunt animalia rationis expertia. Uñ ꝛ testimonio diuino eos qui nō intelligūt / pecoribus cōparasti: nō vtiq̄ habētib⁹ intellectū: Qd̄ et alio loco scriptū est: Nolite esse
Ps.31. sicut equus et mul⁹: quib⁹ nō est intellect⁹.
B Quꝫ cū ita sint / attēde etiā quib⁹ v̄bis spiritū definieris atq̄ descp̄seris / cū illum ab anima distinguere niterer̃. Hec anima inquis q̄ ex flatu dei habet originē: sine sensu ꝑprio atq̄ intellectu intimo esse nō potuit / quod ē spūs. Et paulo post: Et q̄uis anima inquis animet corpus: tamē q̄ sentit / q̄ sapit / q̄ viget: spūs sit necesse est. Itē paulo post: Aliud erit inquis anima / ꝛ aliud spūs / sapiētia ꝛ sensus animꝫ. His v̄bis satis indicas / quid esse spiritū hominis sentias: id ē rationale nostrū / quo sentit atq̄ intelligit anima: nō sicut sentit̃ corp̄is sensibus / sed sicut ē ille intim⁹ sensus / ex quo est appellata sentētia. Hinc aūt pecorib⁹ sine dubitatione ꝑponimur: eo q̄ sūt illa rationis expertia. Nō habēt itaq̄ spm̄ pecora. i. intellectū / ꝛ ratiōis ac sapiētiꝫ sensū / ꝑ aiaꝫ tm̄. Nā et de illis dictū ē: Producat aq̄ re
Gen.1.d. ptilia animaꝫ viuētiū: ꝛ ꝑducat terra aiaꝫ viuentē. Ut ergo plenissime ac planissime noueris eā q̄ anima ē / i ore diuinoꝫ eloq̄oꝫ etiā spm̄ dici: appellat̃ pecoris spūs. Et vtiq̄ nō habēt pecora illū spm̄ / quē tua dilectio discernēs ab aīa definiuit. Uñ manifestuꝫ ē / q̄ generali vocabulo aīa pecorꝫ recte potuit sic vocari: Sicut legit̃ in libro
Eccle.3.d. ecclesiastes: Quis scit spūs filioꝫ hoīs si ascēdat ipse sursū: ꝛ spūs pecorꝫ si descēdat ipse

deorsum in terra. Itēq₃ in diluuij vastita-
Gen.8.b. te ita scriptū est: Et mortua est omnis caro
que mouebat sup terrā / volatiliū / pecoꝝ ꝛ
iumentoꝝ ꝛ feraꝝ: et oīus serpēs qui mo-
uet sup terrā: ꝛ oīs homo / ꝛ oīa q̄cunq₃
habēt spiritū vite. Ubi remotis oībus du-
bitationis ambagibus / generale nomē aīe
esse intelligim⁹ spm̄. Cui⁹ quidē nois signifi
catio tā late patet / vt etiā deus vocet spi-
ritus. Et iste flatus aereus q̄uis sit corpo-
Ps.148. reus / appellatur in psalmo spūs tempesta-
tis. Quapropter et eā q̄ anima est etiā spi-
ritū nuncupari puto: qḋ admonitus his q̄
cōmemoraui diuinaꝝ testimonijs pagina-
rum: vbi ꝛ anima pecoris / cui non ē intelle
ctus / appellata legitur spūs: non negabis
vlterius. Quocirca si ꝛ illa que ḋ aīa incor-
porea disputata sunt / capis ꝛ sapis: nō est
vñ tibi displiceā / q̄ eā me scire dixi nō cor-
pus esse / sed spiritū: quia ꝛ corpus non esse
monstrat: ꝛ generali noīe spūs nuncupat.

A quibus erroribus cauere vin-
centius debeat / duos epilogādo
libros / cōmemorat: Ca.XXIIII.

Quāobrem si nostros ad te libros
impēsa dilectione conscriptos / re-
pensa dilectiōe sumis ꝛ legis: si in
principio p̄mi tui libri audis et teipsum: et
studes sicut dixisti / tuam sententiā nō tue-
ri / si improbabilis detegatur: illa precipue
vndecim caue de quibus te in libro supio-
Errores vincentij iterū recitantur re cōmonui: Ne animā sic dicas ex deo / vt
eā nō de nulla / nec de alia / sed de sua natu-
ra creauerit: Aut q̄ p infinitū tempus atq₃
ita semp animas det / sicut semp ē ipse qui
dat. Aut animā meritū aliqḋ pdidisse per
carnē quod habuerit an̄ carnē: Aut animā
p carnē repare habitudinē p̄scā / perq₃ ipsā
carnē renasci / p quā meruerat inqnari: Aut
q̄ aīa an̄ oēe pctm̄ meruerit esse peccatrix:
Aut infantes sine regeneratiōe baptisma-
tis mortuos ad indulgētiā puenire origina
liū pctōꝝ: Aut q̄s dn̄s p̄destinauit ad ba-
ptismū / p̄destinationi ei⁹ eripi posse: ꝛ ante
defungi q̄ in eis qḋ oīpotens p̄destina-
uit impleri: Aut de his q̄ p̄usq̄ baptiçētur
Sap.4.b. expirāt / dictū esse qḋ scriptū est: Raptus ē
ne malicia mutaret illi⁹ intellectū: atq₃ ad
hunc sensū cetera ptinētia: Aut earū aliq̄s
mansiones extra regnū dei esse: quas mul-
Joh.14.a. tas dixit in domo patris sui dn̄s esse: Aut
sacrificiū corpis ꝛ sanguinis christi p his q̄
non baptiçati de corpe exierint offerendū:
Aut aliquos eoꝝ q̄ sine baptismate christi
moriunt in paradisū interim recipi: ac post-
modū ꝛ regni celoꝝ beatitudinē consequi.
Hec p̄cipue caue fili. Nec cognomiari vin-
centi⁹ delecteris / si vis esse victor erroris.
Nec te qn̄ aliqd nescis existimes scire / sed
vt scias: disce nescire. Neq₃ enī aliquid in oc
cultis dei operib⁹ ignorādo / sed temere in-
cognita p cognitis astruēdo / ꝛ falsa p veris
pferendo ac defendēdo peccat. Ignoran-
tiā vero meā / vtrū anime hominū noue fi-
ant: an de parētib⁹ / quas tn̄ a creatore deo
nō ḋ ipsius substātia fieri / dubitare fas nō
est: aut nō debere rep̄hendi: aut ab eo de-
bere a quo nōt docēte auferri: ꝛ habere in se
animas corpoꝝ similitudines incorporeas:
ipsas autē nō esse corpa: ꝛ salua distinctiōe
aīe et spūs / etiā vniuersaliter aīam spiritū
nūcupari / puto q̄ psuaserim charitati tue.
Si aūt psuadere nō potui: vtꝝ tamē ea di-
xerim q̄ psuadere debuerim: q̄ legent poti⁹
iudicabunt. Si q̄ sane alia q̄ plurima in tuis
libris emēdāda mihi vident / scire fortasse
desideras: venire tibi non sit onerosū: non
tanq̄ discipulo ad magistrū / sed p̄meuo ad
grādeuū / forti ad infirmū. Et si enī non eos
edere debuisti: maiore tamē ꝛ veriore glo-
ria quisq₃ correct⁹ sua ꝯfessione rep̄hendit /
q̄ cuiuslibet errantis ore laudatur.

Quid in se laudatū vincēti⁹ cre-
dere debeat: Ca.XXV.

Quāuis in eorūdē recitatione libroꝝ
auditores ꝛ laudatores tuos non
oēs ista q̄ sana doctrina iprobat vel
an̄ sensisse / vel ad ea tibi cōsensisse credide-
rim: sed acie mētis ipso tue recitationis im̄pe
tu / cursuq₃ pstricta / hec paꝝ aduertere po-
tuisse. Aut certe etiā illos q̄ aduertere po-
tuerūt / nō in te reꝝ liqdissimā veritatē / sed
v̄boꝝ affluētiā / ꝛ ingenij facultatē / indolē
q₃ laudasse. Plerūq₃ enī laudat / p̄dicatur ꝛ
amat eloquiū in spe iuuenis / etsi nōdū ha-
beat maturitatē fidēq₃ doctoris. Quapro-
pter vt ꝛ tu recte sapias: ꝛ alios nō tm̄mo-
do delectare possis / verūetiā edificare qḋ
loqueris: curā te oportet gerere de sermo-
nibus tuis / remotis plausibus alienis.

Diui aurelij augustini hipponensis epi-
scopi / de anima et eius origine / ad vincen-
tium victorem liber quartus explicit.

Argumentū Annotatio capitulorū

Diui aurelij augustini hipponē sis epi/in duos libros de adulterinis coniugijs ad pollentiū/ex libro retractationū/argumentū.

1. Retract. ca. 57. Cripsi duos libros ꝺ ꝯiugijs adulterinis/quātū potui ſm scripturas cupiens dissoluere difficillimā q̄stionē. Qꝺ vtrū enodatissime fecerim/ nescio: immo ꝟo nō me ꝑuenisse ad hui⁹ rei ꝑfectionē sentio: q̄uis multos sin⁹ eius aperuerim: quod iudicare poterit quisquis intelligenter legit.

Capitulorū primi libri de adulterinis cōiugijs ad pollentiū/sancti augustini/recollecta ānotatio.

1 An feminā sine fornicationis causa a viro discedentē/apl's nubere ꝓhibuerit: ⁊ circa hoc querentis opinio.
2 Qꝫ nō corpis sui potestatē femina habeat/ sed vir: ⁊ econuerso.
3 Qꝫ preter fornicationis causā vxorē dimittēs/ adulterā vl' mechā faciat.
4 Qꝫ virum adulterū faciat ab eo discedens mulier ipso non cōsentiēte: et ecōuerso.
5 Qꝫ innuptam manere mulierē precepit apostolus/ cui discedere licuit.
6 In quib⁹ ꝓſentis dubij pendeat controuersia.
7 Quare altero cōiugum fornicāte/alterum discedere permittatur.
8 Qꝫ in diuortij cā par forma sit viro ⁊ mlieri/christi ⁊ apl'i ꝟbis cōprobaꝛ.
9 Qꝫ maius sit adulteriū vxore nō fornicāte dimissa alterā q̄rere/q̄ꝫ fornicante dimissa alterā ducere.
10 Qꝫ scriptura sacra ſm exemplaria diuersa varie interp̄taꝛ: non tñ ab eo quod intelligitur discrepat.
11 Quō i euāgelioꝝ expositiōib⁹ singlorū singula sint ꝓuidēda euangelia.
12 Qꝫ dimissā a viro ducēs/sit mechus.
13 Qꝫ fideles ꝯiuges in relinquēdis infidelibus/ꝑmissa a christo licētia non vtanꝛ/apl's monet tanq̄ꝫ expediēs.
14 Ea que licita sunt/sicut expedit/esse magis tractanda consilio charitatis/non ꝓscripto legis: vt sint tanto gratiora/quanto ostēduꝛ indebita.
15 Qꝫ non omnia licita expediāt: oīa ꝟo illicita non expediant.
16 Qꝫ nō oē non expediēs sit illicitū/ nec pctm̄: nisi intelligaꝛ improprie.
17 Quid intersit inter id qꝺ licet et non expedit/⁊ id quod non licet et non expedit: et quare apostol⁹ dixerit: Ego dico/non dn̄s.
18 Quas ob causas expediat fideles cōiuges nō relinq̄re īfideles nūc ⁊ non olim: ⁊ quō licitū aliq̄n expedit/ aliq̄n nō.
19 Quō de nubēdo/ vl' nō ⁊ de (qn̄ nō. infideli ꝯiuge dimittēdo vel nō/dissimilia repiunꝛ apl'i ꝟba/ atq̄ꝫ silia.
20 Quomodo aliqua sint monenda/ nō iubēda: ⁊ quomō apostol⁹ aliq̄ndo iubenda monuerit.
21 Quomodo his contraria opinio improbeꝛ/ pariter ⁊ ꝓ ea adductis argumentis respondeatur.
22 De fallacissima argumētatione/q̄ tēptator suggerit mala faciēda vt bona eueniāt: et q̄lis desup responsio.
23 Replicatio tēptatiōis cū solutiōe ei⁹.
24 Qualiter sit vouenda continentia: et post votum nec ꝓpter bonum magnum rumpenda.
25 Quomodo intelligaꝛ apl'i dictū: Cui vult nubat/tm̄ in dn̄o: et an cū infideli contrahere sit licitum.
26 Qualiter cathecumini in mortis articlo ꝓ īfirmitatꝭ grauedine petere/ vel ad iterrogata respōdere non valētes/sint baptiçandi.
27 Quō intelligēdū sit: Sanctū esse canibus non tradendū.
28 Quomodo etiā cathecumini adulterinis coniugijs irretiti/sicut ⁊ alij in mortis sint baptiçandi periculo.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi/ de adulterinis cōiugijs ad pollentiū/ liber primus incipit.

An feminam sine fornicationis causa a viro discedentē apostolus nubere prohibuerit: ⁊ circa hoc q̄rentis opinio: Ca. I.

PRima questio ē frař dilectissime pollenti/ earū quas ad me scribēs/tanq̄ꝫ cōsulēdo tractasti qꝺ ait apl's: His autē q̄ sūt i ꝯiugio/ꝓcipio nō ego sed dn̄s/mulierē a viro nō discedere: q̄ si recesserit/ manere 1. Cor. 7. b.

innuptā/aut viro suo recōciliari:ꝛ vir vxo/
rē non dimittat:vtrū ita sit accipiendū/ vt
eā ꝓhibuisse nubere intelligaꝛ q̄ sine cau/
sa fornicationis discessit a viro: id em̄ sen/
tis: An sicut ego sensi in eis libris q̄s ante
plurimos annos de ſmone euāgelico scri/
Matth.5.e. psi/quē ſm mattheū habuit saluator i mō/
te:illas innuptas manere p̄cepit/ q̄ a viris
suis ea causa recesserint q̄ sola ꝑmissa est:id
est fornicationis. Videꝛ em̄ tibi tūc a viro
discedentē feminā nubere nō debere/si nul
la viri fornicatiōe cōpulsa discesserit: Nec
attendis/si nullā vir eius causā fornicatio/
nis habuerit/non eā discedētē manere in/
nuptā/sed oīno discedere nō debere.Nam
vtiq̄ cui p̄cipiꝛ:vt si a viro discesserit/innu
pta ꝑmaneat:non discedēdi auferꝰ licen/
tia/sed nubēdi.Qd̄ si ita ē:daꝛ q̄ licētia fe/
minis que ꝯtinentes esse voluerint/ nullū
maritoꝝ expectare consensum: Ut qd̄ di/
ctū ē/mulierē a viro non discedere:eis p̄ce/
ptū esse videaꝛ q̄ possent eligere/ nō ꝯtinē/
tiā/sed tale diuortiū q̄ liceret eis i alioꝝ nu
ptias ꝯuenire. Proinde q̄ dilexerint nullū
desiderare ꝯcubitū/nullū ferre ꝯnubiū: lice
bit eis viros suos etiā sine vlla fornicatio/
nis causa relinq̄re:ꝛ innuptas ſm apl'm ꝑ/
manere:Et viri siſr:qm̄ par forma ē i vtris/
q̄/ si ꝯtinētes esse voluerint/etiā vxoribus
non ꝯsentiētibꝰ deserēt eas:ꝛ sine vllis nu/
ptijs ꝑmanebūt.Tūc em̄ eis vt putas/alia
ꝯiugia liceret inquirere:si causa fornicati/
onis diuortiū nasceretur.Cū ỽo ista causa
non ē:supest ſm id qd̄ existimas/vt aut cō/
iunx non discedat a ꝯiuge: aut si discesserit
sine ꝯiugio maneat:aut ad pristinū ꝯiugiū
reuertatur. Nulla ergo existēte causa forni
cationis/cuilibet ꝯiugi licebit vnū de tribꝰ
eligere:aut non discedere a coniuge: aut si
discesserit/sic manere:aut si nō sic māserit/
non alteꝝ quęrere/sed ꝑriori se reddere.

Qꝫ nō corꝑis sui ꝑtātē femina ha beat/ sed vir:ꝛ econuerso: Ca.II.

1.Corī.7.a. T vbi est quod idē apl's/nec ad tē/
e pus vt vaceꝛ orationi/ nisi ex con/
sensu/voluit coniuges carnali frau
dare debito inuicē? Quomodo saluū erit
qd̄ ait: Propter fornicationes autē vnus/
quisq̄ vxorē suam habeat: vnaqueq̄ suū
virum habeat:vxori vir debitū reddat: si/
militer autē et vxor viro. Uxor non habet
potestatē corꝑis sui/sed vir: similiter et vir
nō habet potestatē corꝑis sui / sed mulier?
Hoc quomodo verū erit/nisi volente con/
iuge/non licet coniugi cōtinere? Nā si licet
mulieri sic dimittere virū vt maneat innu/
pta:non vir habet/sed ipsa sui corꝑis pote
statē:Quod etiā d̄ viro intelligiꝛ. Deinde
cū dictū est: Quicunq̄ dimiserit vxorē su/ Matth.5.a.
am/excepta causa fornicationis/facit eam
męchari:quō dictum intellecturi sumꝰ/ ni/
si ꝓhibituꝫ esse hominē dimittere vxorē/ si
nulla causa fornicatiōis extiterit? Et dictū
est quare:ne scꝫ faciat eam męchari. Utiq̄
ideo:qꝛ etiā si non ipsa dimiserit/sed dimis
sa fuerit: erit męcha si nupserit.

Qꝫ p̄ter fornicationis causam vxorē dimittens/adulterā vel mecham faciat: Ca.III.

p Ropter hoc ergo tam magnū ma/
lū/non licet homini dimittere vxo
rē nisi ex causa fornicationis. Tūc
em̄ non ipse dimittendo facit adulterā/sed
dimittit adulteram. Quid si ergo dicat:di/
mitto quidē vxorē meā sine vlla causa for/
nicationis/sed continēs ꝑmanebo:ideo ne
dicemꝰ eū impune fecisse quod fecit? Quis
hoc dicere audebit/qui voluntatē dn̄i hęc
dicentis intelligit:quoniā nec ꝯtinētię cau
sa dimitti coniugē voluit/ qui solā causam
fornicatiōis excepit? Redeamus ḡ ad ipsa
apl'i verba dicētis:His autē qui sunt i con/ 1.Corī.7.b.
iugio p̄cipio/non ego sed dn̄s/ vxorē a vi/
ro nō discedere:q̄ si discesserit/ manere in/
nuptam.Et eū velut interrogemꝰ/ ꝛ tanq̄
p̄sentē quodāmodo consulamus: Cur di/
xisti apl'e/ q̄ si discesserit:manere innuptā?
Licet ne discedere : an non licet? Si nō li/
cet/cur p̄cipis discedēti vt maneat inupta?
Si aūt licet/ꝑfecto ē aliqua causa q̄ liceat.
Hęc autē inquęsita non inueniꝛ/nisi quam
solā saluator excepit:id est causa fornicati/
onis. Ac ꝑ hoc non p̄cepit aplus mulierē si
discesserit manere innuptā/nisi q̄ illa causa
discedit a viro/qua sola ei licitū ē discedere
a viro. Ubi em̄ diciꝛ:p̄cipio non discedere:
q̄ si discesserit/ manere innuptam:absit vt
cōtra hoc p̄ceptū faciat quę sic discedit vt
innupta ꝑmaneat. Nisi ḡ illa itelligaꝛ cui li
cet discedere: nō aūt licet nisi viro fornicā/
te:quomodo iubetur innupta si discesserit
ꝑmanere? Quis ē q̄ dicat:si discesserit mu
lier a viro nō fornicāte/innupta ꝑmaneat:
cū ei nisi a viro fornicante discederet/oīno

non liceat? Sensus itaq; iste tuus quantũ
aduersetur vinculo cõiugali/ vbi deus nec
continentiã voluit suscipi/ nisi pari cõcor/
dię consensu: puto q iã intelligas.

Qz virum adulterum faciat/ ab eo discedẽs mulier ipso non consentiente/ et ecõuerso: Ca. IIII

s Ed rẽ ipsam paulo apertius pro/
loquamur: z quasi constituam⁹ añ
oculos. Ecce placuit ɔtinẽtia muli
eri/ viro nõ placuit: Discessit ab eo mulier/
et cępit viuere ɔtinẽter: ipsa scz casta man
sura/ sed factura/ qð dñs non vult/ adulte/
rum virum: qui cũ se nõ continuerit/ alte/
1.Cor.7.a. rã q̃ret. Quid sum⁹ dicturi mulieri/ nisi qð
dicat ecclia/ sana doctria: Redde debitum
viro: ne dũ tu queris vñ ampli⁹ honoreris/
ille vñ damnet inueniat? Hoc eñ et illi di/
cerem⁹/ si te nolẽte continere voluisset: Nõ
eñ habes ptãtẽ corpis tui sed ille: sicut nec
ille habet ptãtez corpis sui/ sed tu. Nolite
inuicẽ fraudare/ nisi ex ɔsensu. Cũ hęc atq;
hmõi quę ad hoc pertineãt dixerimus: pla
cet ne tibi vt nobis mulier ex ista tua rati/
one respondeat: ego aplm audio dicentẽ:
Ubi.s.b. Pręcipio mulierẽ a viro nõ discedere: q si
discesserit: manere inuptã/ aut viro suo re/
conciliari? Ecce discessi/ nolo recõciliari vi/
ro/ sed innupta pmaneo. Nõ eñ ait: si dis/
cesserit/ manere inuptã/ donec viro suo re/
concilief: sed manere inqt innuptã/ aut vi/
ro suo recõciliari: z hoc inqt faciat aut illð.
Unũ e duob⁹ eligendũ pmisit: nõ aũt i ho/
rũ alterũ cõpulit: Manere innupta eligo:
ac sic p̃ceptũ impleo. Corrige/ argue/ incre
pa/ vtere q̃ volueris seueritate si nupsero.

Qz innuptã manere mulierẽ p̃cepit apl's/ cui discedere licuit: Ca. V.

q Uid huic contra dicã/ nisi aposto/
lũ nõ bñ itelligis? Neq; eñ ille p̃/
cepisset/ si a viro discesserit inuptã
manere mulierẽ/ nisi i eã cui discedere licuis/
set illa vna videlicet causa: q̃ ibi pptere
tacita est: qz notissima est: hoc est fornica/
tionis. Hanc eñ solã deus magister exce/
pit/ cũ de dimittẽda loqueref vxore: dedit
q; intelligi talẽ formã etiã i viro esse seruã/
dã: qm nõ solũ mulier nõ habet potestatẽ
corpis sui/ sed vir: sed similiter z vir nõ ha/
bet potestatẽ corpis sui/ sed mulier. Cũ er/
go totũ maritũ arguere de fornicatiõe nõ
possis/ quõ putas q ab eo discedis non nu
bendo excusare: a quo tibi nõ licet oĩno
discedere? Cũ hec a nobis mulier audierit:
puto q nob eã sic rñdere/ vt dicat pptere
se manere inuptã: qz sine vlla viri fornicati
one discessit: Nã si ille fornicat⁹ esset: nõ so
lũ sibi discedere/ verũetiã nubere licuisset.

In quibus p̃sentis dubij pẽdeat controuersia: Ca. VI.

n Equaq̃ hoc illa diceret/ cũ et ipse
sis verecũdatus istã mulierib⁹ da/
re licentiã. Dixisti eñ: Si vir vxo/
rẽ adulterã dimiserit/ z aliã duxerit: mulier
tñ opprobriũ habebit: Si autem mulier su
pradicta causa virũ dimiserit/ z alij nupse/
rit: non vir tñ/ sed et mulier opprobriũ ha/
bebit. Cuius sentẽtię tuę rationẽ reddẽs:
dicent eñ inquis eã ideo discessisse/ vt aliũ
virũ sibi coniungeret: etsi talis forte fuerit
qualis a quo discessit: facile eñ viris pq̃
est in hoc morbi vitiũ irruere. Si autem et
ipsũ dimiserit/ et alij nupserit: magl magis
q; dicent eam numerositatẽ viror appetis/
se. Hac reddita ratiõe ɔcludis z dicl: His q̃
ptractatl vl' etiã discussis/ oportet mulierẽ
virũ tolerare/ aut innuptã manere. Bonũ
plane dedisti consiliũ mulieribus: vt cũ sci
ant sibi esse pmissuz/ si adulteros viros di/
miserint/ alijs cõiugari: nõ tñ faciãt pptei
opprobriũ/ s poti⁹ tolerẽt etiã adulteros vi/
ros: ne videanf hac occasione multis velle
misceri: eo q difficile sit/ vt nõ talẽ ineniat
mulier cui nubat/ q̃lis fuerit quẽ dimittit:
quoniaz valde in hũc morbũ sunt pcliues
viri. Cũ ergo nos dicimus etiã illi mulieri/
quę virũ fornicantẽ dimiserit/ alteri nube/
re nõ licere: tu autẽ dicl licere quidẽ/ sed nõ
expedire: vtriq; pculdubio dicimus eam q̃
fornicantẽ virum dimittit/ nubere nõ de/
bere. Uerũ hoc interest/ q nos qñ cõiuges
ambo christiani sunt/ mulieri si a viro for/
nicante discesserit/ dicimus nõ licere alteri
nubere: a viro autẽ nõ fornicãte non licere
oĩno discedere: Tu vo dicl/ si mulier a viro
nõ fornicãte discesserit nõ ei licere alteri nu
bere/ ppl p̃ceptũ: si aũt a fornicãte discesse
rit/ nõ ei expedire nubere ppl opprobriuz.
Mulierẽ itaq; nõ nupturã discedere a viro
siue fornicãte/ siue nõ fornicãte pmittis.

Quare altero ɔiugũ fornicãte alterũ discedere pmittaf: Ca. VII

p Orro beatus apl's/ immo p aposto/ 1.Cor.7.a.
lũ dñs/ quia mulierẽ non pmittit a

viro nō fornicante discedere: restat vt eam phibeat si discesserit nubere/ quaꝫ pmittit a fornicāte discedere. De qua em̄ dicit/ si a viro discesserit nō nubat: ea ꝯditiōe disce-dere pmittit vt nō nubat. Si ꝗ elegerit nō nubere: non ē cur phibeat discedere: sicut illa de q̄ dicit: Si se nō ꝯtinet/ nubat. Hac vtiqꝫ ꝯditione non ꝯtinere pmittitur/ vt tamen nubat. Si ꝗ elegerit nubere/ cogi non pōt ꝯtinere. Sicut ꝗ ista incontinēs cōpellit nubere/ vt possit q̄ non ꝯtinet non esse dānabile: sic a viro illa discedens/ innupta cōpellit ꝑmanere: vt possit q̄ discedit non esse culpabile. Culpabiliter aūt a viro non fornicāte discedit/ etiā si innupta ꝑmāserit. Illa ꝗ innupta manere ꝑcipit si discesserit/ ꝗ a fornicāte discedit. Que cū ita se habe/ant/ si eo modo intellexerim᷒ apl'm vt mulierib᷒ dicam᷒: ita nolite discedere a viris ve-stris etiā pudicis: vt si discedere volueritis/ inuptę maneatis/ vel oēs quib᷒ placuerit ꝯtinē-tia/ etiā non ꝯsentiēnib᷒ viris/ existimabūt sibi licere discedere. Qḋ cū ꝓculdubio per-mittere nō debem᷒: restat vt qḋ dictū est: si discesserit manere inuptā/ de illa dictū do-cere debeam᷒/ cui licere discedere nō vtiqꝫ nisi a fornicāte didicim᷒: Ne si aliter docue rimus: obtētu ꝯtinētię ꝑturbem᷒ christiana ꝯiugia: ꝫ ꝯtra misericordissimū dn̄i ꝑceptū dimissos a ꝯtinētibus mulierib᷒ incontinē tes viros/ vel a continētibus viris inconti nētes mulieres in adulteria cōpellamus.

Q ꝛ i diuortij causa par forma sit viro ꝫ mulieri/ christi ꝫ apl'i verbis comprobatur: Ca. VIII.

Illud ergo quod dn̄s/ nō quidē in
I sermone ipso qui exponebat a no-
Matth. 19. b. bis/ sed tamē alibi ait: Quicūqꝫ di
Luc. 16. d. miserit vxorē suā nisi ex causa fornicatiōis/ et aliā duxerit/ mechat: si hoc modo intel-ligendū est/ vt quicūqꝫ causa fornicationis dimiserit/ et aliā duxerit/ non mechet: non videtur in hac causa ꝑ forma esse mariti et vxoris: qñquidem mulier etiā si causa for-nicationis discesserit a viro ꝫ alij nupserit/ mechatur: vir autē si eadē causa vxorē di-miserit ꝫ aliā duxerit/ non mechatur. At si par forma est in vtroqꝫ/ vterqꝫ mechat si se alteri iunxerit: etiā cū se a fornicāte disiun-xerit. Parē ꝯo esse formā in hac causa viri atqꝫ mulieris sibi ostēdit apl's: qḋ sępe cō-
1. Cor. 7. a. memorandū est: vbi cū dixisset: Uxor non habet potestatē corporis sui/ s3 vir: adiecit at-qꝫ ait: Similiter ꝫ vir non habet potestatē corporis sui/ sed mulier.

Q ꝛ maius sit adulteriū vxore nō fornicāte dimissa/ alterā querere/ q̄ fornicante dimissa alteram du-cere: Ca. IX.

Ur ergo inquis interposuit dn̄s ꝫ A
c causā fornicationis/ ꝫ non potius
generaliter ait: Quicūqꝫ dimiserit Matth. 19. b.
vxorē suā ꝫ aliā duxerit/ mechatur: si et ille mech᷒ ē/ q dimissa fornicāte muliere alterā ducit? Credo/ q2 illḋ qḋ maius ē/ hoc dn̄s cōmemorare voluit. Maius em̄ adulteriū esse quis negat/ vxore non fornicāte dimis sa alterā ducere/ q̄ si fornicāte quisqꝫ dimi-serit/ et tunc alterā duxerit: non q2 et illud adulteriū non ē/ sed q2 minus est vbi forni cāte dimissa altera ducitur. Nā simili locu-tione vsus etiā apl's iacobus ait: Scienti er Jaco. 4. d.
go bonū facere ꝫ non facienti/ peccatū ē illi. Nunquid ideo non peccatū est illi/ qui ne-scit bonū facere/ ꝫ ideo nō facit? Utiqꝫ pec-catū est: sed hoc grauius/ si etiā sciat ꝫ non faciat: Nec illud ideo nullū/ q2 minus. Ut ergo eodē modo vtrūqꝫ dicam᷒: sicut qui/cunqꝫ dimiserit vxorē/ excepta causa forni cationis/ et aliā duxerit/ mechatur: ita qui/cūqꝫ scit bonū ꝫ non facit/ peccat. Sed quē-admodū hic recte dici non pōt: ergo si ne-scit/ non peccat: Sūt em̄ etiā peccata igno rantiū/ ꝗuis minora q̄ scientiū: ita nec illi recte dici potest: ergo si causa fornicatiōis dimiserit ꝫ aliā duxerit/ non mechatur. Est em̄ mechatio etiam eoꝝ qui alias ducunt relictis ꝓpter fornicationē prioribus: sed vtiqꝫ minor q̄ eorū qui non ꝓpter fornica-tionē dimittunt/ ꝫ alteras ducunt. Potest B
quippe sicut dictū est: scienti bonū facere et non facienti peccatū est illi/ eo modo ꝫ illud dici: dimittenti vxorē sine causa fornicati-onis/ et aliā ducenti/ mechatio ē illi. Que-admodū igit si dixerimus: Quicūqꝫ muli-erem a marito ꝑter causā fornicationis di-missam duxerit/ mechatur: ꝓculdubio ve-rum dicimus: nec tamen ideo illū qui pro-pter causā fornicatiōis dimissā duxerit/ ab hoc crimine absoluim᷒: s3 vtrosqꝫ mechos esse minime dubitamus: Ita cū qui pro-pter causā fornicationis vxorē dimiserit/ ꝫ aliā duxerit/ mechū ꝓnunciamus: nec ideo tamen eū qui ꝓpter causam fornicationis

dimiserit ꝛ alteram duxerit/ab hui⁹ peccati
labe defendimus. Ambos eñ/licet alterũ
altero graui⁹/ mechos tamẽ esse cognosci-
mus. Neqꝫ eñ quisqꝫ ita ẽ absurd⁹/vt me-
chũ neget esse qui duxerit eã/quã maritus
ꝓpter causã fornicatiõis abiecit:cũ mechũ
dicat eũ qui duxerit eã que ꝑter causã for-
nicationis abiecta ẽ: Sic ꝗ isti ambo sunt
mechi. Unde cũ dicim⁹: Quicũqꝫ mulierẽ
ꝑter causam fornicationis / a viro dimissã
duxerit/mechaꝛ: de vno quidẽ ipsorũ dici-
mus:nec tñ ideo mechari negam⁹ q̄ eã du-
xerit/quã ꝓpter causã fornicationis marit⁹
dimiserit. Ita cũ ambo sint mechi:ꝛ ille scꝫ
qui dimiserit vxorẽ suã preter causã forni-
tionis ꝛ aliã duxerit:ꝛ ille q̄ ꝓpter causam
fornicationis vxore dimissa se alteri copu-
lauerit: ꝑfecto q̄ñ de vno eoꝝ legim⁹:non
ita intelligere debemus/ quasi ex hoc alter
mech⁹ negatus sit ꝙ alter expssus sit. Sed
si hoc euãgelista matthe⁹/ quia expssa vna
specie alterã tacuit/facit ad intelligẽdũ dif
ficile:nũquid non alij generaliter idipsũ ita
complexi sunt/vt d̄ vtroqꝫ posset intelligi?
Marc.10.b. Nam s̄m marcũ sic scriptũ ẽ: Quicũqꝫ di-
miserit vxorẽ suam ꝛ alteram duxerit/adul
teriũ cõmittit sup eã:ꝛ si vxor dimiserit vi-
rum suũ et alij nupserit/ mechatur. Scd̄m
Luce.16.d. lucam sic:Omnis qui dimittit vxorẽ suam
ꝛ alterã ducit/mechatur:et qui dimissam a
viro ducit / mechatur. Qui ꝗ nos sum⁹ vt
dicam⁹: Est qui mechaꝛ/ vxore sua dimis-
sa alteram ducens:ꝛ est qui hoc faciẽs non
mechatur:cum euangeliũ dicat omnẽ me-
chari qui hoc facit? Proinde si quicũqꝫ hoc
fecerit/ vt vxore sua dimissa alteraꝫ ducat/
mechatur:sine dubio ibi sunt ambo/ ꝛ qui
ꝑter/et qui ꝓpter causã fornicatiõis dimit
tit vxorẽ: Hoc ẽ eñ quicũqꝫ dimiserit/ hoc
est omnis qui dimittit.

Qr scriptura sacra s̄m exemplaria diuersa varie interpretaꝛ: non tamen ab eo quod intelligitur discrepat: Ca.X.

En ait/ sicut nescio quare tibi vi-
n sũ ẽ/cũ euangelij s̄m matthеũ ṽba
ꝑferrẽ/ꝑtermisi si qd̄ scptũ ẽ: ꝛ aliã
duxerit:ꝛ sic dixi mechaꝛ:sed ṽba posui q̄ i
sermone illo ꝓlixo leguntꝛ/quẽ dñs in mon
te habuit. Hunc eñ tractandũ susceperã:q̄
Matth.5.c. verba illic ita legũtur vt posui:id est:Qui-
cunqꝫ dimiserit vxorẽ suam/excepta causa
fornicationis/facit eã mechari: ꝛ qui solu-
tam a viro duxerit/mechaꝛ. Ubi etsi non-
nulla exemplaria ṽbis diuersis eũdẽ sensũ
habent interp̄tatũ:non tñ ab eo qd̄ intelli
giꝛ discrepant. Alia qppe habẽt/quicũqꝫ di-
miserit:alia/oĩs q̄ dimiserit. Itẽqꝫ alia/ex-
cepta causa fornicationis:alia/ꝑter causaꝫ
fornicationis:alia/nisi ob causã fornicatio-
nis. Itẽ alia/qui solutã a viro duxerit/me-
chaꝛ:alia/q̄ dimissã a viro duxerit mechaꝛ.
Ubi puto ꝙ videas nihil interesse ad vnã
eandẽqꝫ sententiã: Quis illud vltimũ.i.q̄
dimissam a viro duxerit/mechaꝛ:in eo ser-
mone quẽ dñs fecit in monte/nonnulli co-
dices ꝛ greci ꝛ latini non habeãt. Credo ꝓ-
pterea qꝛ ꝛ ibi explicatus hic sensus puta-
ri potuit in eo qd̄ superi⁹ dictũ ẽ/ facit eam
mechari. Quomõ enim dimissa fit mecha/
nisi fiat qui eam duxerit mechus?

Quomodo in euãgelioꝝ expositiõib⁹/singuloꝝ singula sint puidenda euangelia: Ca.XI.

Erba ṽo que ipse posuisti/vñ tibi
v visum ẽ non mechari eũ qui ꝓpter
causam fornicationis vxorẽ dimi-
serit ꝛ aliam duxerit: obscure q̄dem posita
sũt:Uñ nõ miror i eis itelligẽdis laborare
lectorẽ:sed non sunt in eo sermone dñi qui
tũc a me tractabaꝛ quãdo illa ꝯscripsi:que
cũ legeres te mouerũt. Alibi qppe idẽ mat-
theus ea dñm dixisse narrauit/ non cũ illũ Matth.5.c.
ꝓlixũ faceret in monte sermonẽ: sed cũ in-
terrogatus esset a phariseis/vtrũ liceret ex
quacũqꝫ causa dimittere vxorẽ. Sed quod
min⁹ intelligiꝛ apud matthеũ/ apud alios Matth.19.a.
euangelistas intelligi potest. Quapropter
cum legerimus in euangelio s̄m matthеũ:
Quicunqꝫ dimiserit vxorẽ nisi ob fornica-
tionẽ: vel hoc quod magis in greco legiꝛ/
ꝑter causam fornicationis/et aliam duxe-
rit/mechatur:non debemus continuo pu-
tare illũ non mechari/qui ꝓpter causã for-
nicationis dimiserit et aliam duxerit: sed
adhuc ambigere/donec euangeliũ s̄m ali-
os euangelistas a quibus hoc narratũ est/
consulamus. Quid si eñ s̄m matthеũ non
quidẽ quod ad hanc rẽ ptinet/dictũ est to-
tum/sed ita pars dicta est/vt intelligereꝛ a
parte totũ: quod tanqꝫ explanantes mar-
cus et lucas/ vt clareret plena sentẽtia/ to-
tum: dicere maluerunt? Cũ itaqꝫ primũ nõ
dubitantes/verũ esse quod apud matthеũ

Matth.19.b. legitur: Quicũq; dimiserit vxorẽ suam preter causam fornicationis/ et aliã duxerit/ mechatur: quesierimus/ vtrũ tñ iste mechetur ducendo alteram vxorẽ/qui preter causam fornicationis priorẽ dimiserit/an omnis qui dimissa vxore alterã duxerit: vt ibi sit etiã ille qui fornicãtẽ dimiserit: Nõne fm marcum respondebit nobis: Quid queritis/vtrum ille sit mechus/ et ille non
Marci.10.b. sit? Quicunq; dimiserit vxorẽ suam et aliam duxerit/adulteriũ cõmittit: Nonne etiam fm lucã dicet nobis: Quid ambigitis vtrum ille qui ppter causam fornicationis vxorẽ dimiserit et aliã duxerit/ non mechetur? Omnis qui dimittit vxorẽ suam & ducit alteram/mechatur. Ac p hoc quoniã fas non est vt euangelistas/quis diuersis verbis de vna re loquentes/ab vno sensu eademq; sententia dissentire dicamus:restat vt mattheũ intelligamus a parte totũ significare voluisse:candẽ tamẽ tenuisse sententiã: vt dimittens vxorẽ et alteram ducens/ non quidẽ mechetur: id ẽ/qui preter fornicationẽ dimiserit: quidã vero nõ mechetur:id est/qui ppter fornicationẽ dimiserit:sed omnis qui dimittit vxorem suã & ducit alterã/mechari minime dubitatur.

Luce.16.d.

Qr dimissam a viro ducens/ sit mechus: Ca.xii.

Luce.16.d. Nam et illud quod etiã fm lucã sequitur: Qui dimissam a viro ducit/mechatur: quomodo est verũ? Quomodo mechat/ nisi quia illa quã duxit eo viuente a quo dimissa ẽ/adhuc vxor aliena est? Si eñ iam sue non aliene miscetur vxori/vtiq; nõ mechatur. Mechat autẽ: Aliena est ergo/cui miscet. Porro si aliena est/hoc ẽ eius a quo dimissa ẽ/ etiam si ppter fornicationis causã dimissa est: nõdum dimittentis vxor esse cessauit. Si autem illius esse cessauit: iam huius ẽ cui alteri nupsit. Et si huius est/nõ mechus iudicandus est/sed maritus. Sed quia nõ eum maritũ dicit scriptura sed mechũ:adhuc illa illius est a quo etiã causa fornicationis abiecta est. Et ideo quãcunq; etiã ipse illa dimissa ducit vxorẽ:quia cũ alieno marito concũbit/adultera est. Unde autẽ fieri potest/ vt adulter etiam ipse nõ sit:cũ constat adulterare quam duxit?

Qr fideles cõiuges in relinquẽdis infidelibus/ pmissa a christo licentia nõ vtant/apostol' monet tanq; expediens: Ca.xiii.

Iam nũc illud videamus quod ait apostolus: Ceteris autẽ ego dico/ nõ dñs: ad imparia scz/ hoc ẽ/vbi non ambo christiani fuerãt coniugia locuturus. Quod mihi visũ est eũ monẽdo dixisse: Quia eñ pdũr fidelis relinquere coniugẽ licite potuit infidelẽ: ideo fieri hoc nõ dñs/sed apostolus phibet. Quod eñ dñs phibet/fieri omnino nõ licet. Monet ergo apostolus quo possit esse multorũ occasio lucrandorum: vt fideles coniuges i relinquẽdis infidelib' pmissa licẽtia non vtant. Tibi aũt videt infideles quoq; dimitti a fidelibus non licere:quia hoc vetat apls:cum ego dicã licere/q: hoc non vetat dñs:non tamẽ expedire: quia hoc vt nõ fiat/ monet apostolus. Qui reddit etiã rationẽ cur fieri nõ expediat/quis liceat: Quid eñ scis inquit mulier/si vir saluũ facies:aut vnde scis vir si vxorẽ saluã facies? Cũ etiam superius dixisset: Sanctificatus ẽ eñ vir infidelis in vxore: & sanctificata ẽ mulier infidelis in fratre:hoc ẽ in christiano: Aliodn filij vestri inquit immũdi essent:nunc autẽ sancti sunt. Sic ad lucrãdos coniuges & filios christo/etiã exemplis quę iam puenerant/videt hortatus. Cur ergo nõ expedit infideles coniuges dimitti a fidelibus/ causa euidẽter expressa est: Non eñ ppter vinculũ cũ talibus coniugale seruãdũ/ sed vt acquirãtur in christũ/ recedi ab infidelibus coniugibus apls vetat. 1.Cor.7.b. 1.Cor.7.c.

Ea que licita sunt/ sicut expedit/ esse magis tractanda consilio charitatis/non pscripto legis: vt sint tanto gratiora/ quanto ostenduntur indebita: Ca.xiiii

Multa sunt autẽ facĩẽda non iubẽte lege sed libera charitate: & ea sũt in nostris officijs gratiora. Quę cũ liceret nobis etiã non impẽdere: tñ causa dilectionis impẽdimus. Unde prior ipse dñs cũ tributũ nõ debẽre monstrasset/soluit tamẽ: ne scãdalizaret eos quib' ad eternã salutẽ gerẽs hominẽ psulebat. Iã vo apls quemadmodũ ista cõmendet/eius vba testant vbi dicit: Cũ eñ liber sũ ex omnibus/ omniũ seruũ me feci vt plures lucrifacerẽ: Cũ paulo superius dixisset: Nunqd nõ habem' potestatẽ mãducãdi & bibẽdi? Nũqd Matth.17.d. 1.Cor.9.c. Ibidẽ.a.

1.Cor.9.a. non habemus licentiã sororem mulierẽ circumducẽdi / sicut et ceteri apli et fratres dñi et cephas? An ego solus et barnabas nõ habemus potestatẽ hoc operãdi? Quis militat suis stipẽdijs vnq̃? Quis plãtauit vineã / et de fructu eius nõ edit? Quis pascit / et de lacte gregis non pcipit? Et paulo post: Si alij indt potestati vestrę participãt / nõ magis nos? Sed non sum9 vsi hac potestate / sed oĩa tolleramus / ne qd impedimentũ dem9 euãgelio christi. Deinde post pauca: Quę ergo indt mihi merces erit / vt euãgelizans sine sumptu ponã euangeliũ: vt nõ abutar potestate mea i euãgelio? Cõtinuo q̃ subiungit qd paulo ante cõmemorauit: Cũ eñ liber sim ex oĩb9 / oĩm me seruũ feci / vt plures lucrifacerẽ. Jtẽ alio loco de quibusdã q̃ ad escã ptinent: Oĩa indt mihi licita sunt / sed ego sub nullius redigar potestate. Esca ventri / et vẽter escis: deus aũt et hũc et has euacuabit. Jtẽ alibi de hoc ipso:
1.Cor.6.c.
1.Cor.10.f. Oĩa licita sunt / sed non oĩa expediũt: Oĩa licita sunt / sed non oĩa edificant. Nemo qd suũ est querat / sed id qd alterius ẽ. Atq̃ vt ostẽderet vnde loqueret: Oĩe indt qd in macello venit / mãducate / nihil interrogã-
1.Cor.1.o. tes pp̃ter pscĩetiã. Et tamẽ alibi dicit: Nõ manducabo carnẽ in ęternũ / ne fratrẽ meũ
Roma.14.o. scandalizẽ. Jtẽq̃ alibi: Oĩa quidẽ mũda: s̃ malũ ẽ homini qui p offensionẽ mãducat. Quid est / oĩa licita sunt: ipsũ est / oĩa quidẽ mũda: Et qd est / sed non oĩa expediunt: ipsũ est / sed malũ est homini q̃ p offensionẽ manducat. Jta ostẽdit ea q̃ licita sũt: id est nullo p̃cepto dñi phibentur / sicut expedit poti9 esse tractãda / nõ p̃scripto legis sed consilio charitatis. Hęc sũt quę ampli-
Luce.10.f. us eroganẽ saucio / qui curãdus ad stabulũ samaritani illius miseratione pductus est. Et ideo dicuntur non a dño p̃cipi: quis a domino moneãtur offerri: vt tanto intelligantur esse gratiora / quanto magis ostenduntur indebita.

Q nõ oĩa licita expediãt / oĩa vo illicita nõ expediant: Ca.XV.

Sed ea quę in his talia sunt / vt quis sint licita non expediãt: non in eis dici potest: bonũ est hoc / sed il-
1.Cor.7.s lud melius: sicut dictũ est: Qui dat nuptũ / bñ facit: et qui nõ dat nuptũ / melius facit. Jbi eñ vtrũq̃ licet: et hoc aliqñ / aliquando illud expedit. Nã illis qui se non continẽt / vtiq̃ expedit nubere: et quod licet / expedit. Quę autẽ vouerint continentiã: nec licet / nec expedit. Porro discedere ab infideli cõiuge licet / sed non expedit: Manere aũt cũ illo si cohabitare cõsentit / et licet et expedit: q2 si non liceret / expedire nõ posset. Potest q̃ aliqd licere et nõ expedire: expedire autẽ qd non licet non põt. Ac p hoc non oĩa licita expediũt: oĩa vo illicita non expediunt. Sicut eñ oĩs qui christi sãguine redemptus ẽ / homo ẽ: nõ tamẽ oĩs qui hõ est / etiã sanguine christi redẽptus ẽ: ita omne qd non licet non expedit: nec tamẽ oĩe qd non expedit / etiã non licet. Sũt quippe licita quę non expediũt / sicut apostolo teste didicimus.

Q nõ omne nõ expediẽs sit illicitum / nec peccatũ: nisi intelligatur impropie: Ca.XVI.

Sed inter id quod illicitũ est / et ideo nõ expedit: atq̃ qd licitũ est / nec tamen expedit / quid intersit aliqua vniuersali regula definire difficile ẽ. Citi9 eñ q̃sq̃ dixerit: Oĩe qd fieri non expedit / peccatũ ẽ: Oĩe aũt peccatũ illicitũ ẽ: Omne q̃ qd non expedit illicitũ ẽ. Et vbi erunt illa quę licita esse / sed nõ expedire apls dicit: si oĩe qd nõ expedit / licitũ nõ ẽ? Quapropter q2 vex dixisse aplm dubitare non possumus: et aliqua peccata esse licita dicere non audem9: restat vt dicam9 fieri aliqd qd nõ expediat: et tñ si licitũ ẽ / non esse peccatũ: quis qñ non expedit / nõ sit vtiq̃ faciendũ. Qd si absurdũ videt / vt aliqd fiat qd non expedit: et dicat nõ peccasse qui fecerit: intelligendũ est hoc ex consuetudine sermonis absurdũ: q̃ ita late patet vt etiã iumẽta / quis sint rationis expertia: tñ plerũq̃ dicamus debere vapulare cũ peccãt. Peccare aũt pp̃rie non ẽ nisi ei9 qui vtit rationali volũtatis arbitrio: qd in omnibus mortalibus animãtib9 non nisi homini est diuinit9 attributũ. Sed aliud ẽ cũ pp̃rie loquimur / aliud cũ vba ex alijs rebus trãsferendo vel abutendo mutuamur.

Quid intersit inter id quod licet et non expedit / et id quod non licet et non expedit: et quare apostolus dixerit: Ego dico nõ domin9:

Ca.XVII.

Vigit si possumus enitamur inter id quod licet et non expedit: et id quod non licet atq̃

ideo nec expedit aliquo certo fine distin/
guere. Ea mihi videntur licere/et nō expe/
dire/que per iusticiā quidem/que corā deo
est/permittūtur: sed ꝑpter offēsionē homi/
num: ne ob hoc impediantur a salute/vitan/
da sunt: Ea vero non licere/et ideo nec ex/
pedire: que sic ipsa iusticia vetantur/vt faci/
enda nō sint: etiam si ab eis quibus in no/
ticiam fuerint perlata/laudētur. Quod si
ita est/ideo nō nisi illicita prohibētur a do/
mino: vt ea que licita sunt/ et non expedi/
unt: non legis vinculo/sed libera discretio/
nis beneficentia caueātur. Quocirca si di/
mittere infidelē coniugem non liceret: hoc
fieri domin⁹ prohiberet: neq̧ id apostolus
1.Cor.7.b. prohibens diceret: Ego dico/ nō domin⁹.
Nam si ꝑpter causam fornicationis ꝑmit/
titur homo a coniuge separi: quanto ma/
gis in coniuge mentis fornicatio detestan
da est: id est infidelitas/ de qua scriptū est:
Ps.72. Quoniam ecce qui longe se faciūt a te pe/
ribūt: perdidisti omnē qui fornicatur abs te.

Quas ob causas expediat fideles coniuges non relinquere infideles nunc/ et non olim: et quomodo licitum aliquando expedit/ aliquando non: Ca.XVIII

A Sed quia ita licitū est vt non expe/
diat: ne ꝑpter coniugū separatio/
nes offensi homines/ipsam doctri
nam salutis qua illicita prohibentur exhor/
reant: ac sic peiores atq̧ perituri in eadem
infidelitate remaneant: intercedit aposto/
lus: et monendo fieri vetat/ quod ita lici/
tum est vt nō expediat. Sic enī recedere ab
infidelibus vxoribus vel maribus/fideles
viri vel femine nō prohibētur a domino/
vt neq̧ iubeantur: Nam si dimittere tales
coniuges iuberētur: nullus esset locus cō/
silio monētis apostoli ne hoc fieret. Nullo
modo enī quod dn̄s iubet/seruus bonus fi
eri ꝑhiberet: Nāq̧ hoc domin⁹ aliquādo ꝑ
1.Esdre.10. esdram ꝑphetam fieri iussit/ et factum est:
Dimiserunt israelite vxores alienas/ qui/
cunq̧ tunc habere potuerunt: ꝑ quas fie/
bat vt et ipsi ad alienos seducerentur deos:
nō vt ille ꝑ maritos vero acquirerentur deo.
Nondū enī tanta gratia saluatoris illuxe/
rat: et ꝑmissis tēporibus veteris testamen
ti/adhuc indiabat illi⁹ populi multitudo.
Et ꝑpterea cuȝ bona terrena que pro ma/
gno expectabant a dn̄o: viderent etiā his
abundare q̄ multos falsos colebant deos:
blanditijs vxoꝝ prius eos reuerebantur of/
fendere: deinde inducebātur ꝛ colere. Uñ
iusserat dn̄s ꝑ sanctū moysen/ne quis vxo/ Deut.7.a.
rē alienigenā duceret. Merito ergo quas
duxerant domino ꝑhibēte/ domino iubē/
te dimiserunt. Cum vero cepisset gētibus
euangeliū predicari: iam coniūctos genti/
les gentilibus comperit coniuges: Ex qui/
bus si non ambo crederent/ sed vnus aut
vna infidelis cū fideli consentiret habita/
re: nec ꝑhiberi a domino debuit fidelis in/
fidelem dimittere/nec iuberi. Ideo scilicet
non prohiberi: quia iusticia ꝑmittit a forni
cante discedere: ꝛ infidelis hominis forni/
catio est maior in corde: nec vera eius pu/
dicitia cū coniuge dici potest: q2 omne qd Roma.14.d.
non est ex fide peccatū est: q̄uis verā fide/
lis habeat pudicitiā etiam cū infideli con/
iuge qui non habet verā. Ideo autem nec
iuberi debuerūt fideles ab infidelibus se/
parari: quia nō contra iussionē domini gē
tiles fuerant ambo coniuncti. Quoniam B
ergo ab infideli fidelē discedere nec prohi/
bet nec iubet dn̄s: iō vt non discedat/apo/
stolus dicit/nō dominus: habens spiritū/
sanctū in quo dare posset vtile ꝛ fidele cō/
siliū. Unde cū dixisset de muliere cuius vir
mortu⁹ fuerit: Beatior aūt erit si sic ꝑmā/ 1.Cor.7.g.
serit/ſm cōsiliū meū. Ne quis hoc consiliū
tanq̄ humanū/ non diuinū contemnendū
putaret/adiecit: Puto autem q̄ et ego spi/
ritum dei habeo. Proinde intelligēdū est
etiā ipsa que nō a domino iubentur/sed a
sancto eius famulo vtiliter suadētur/ eodē
domino inspirante/suaderi. Absit enim vt
quisq̄ catholicus dixerit/quādo suadet spi
ritussanctus/non dominū suadere/ cum et
ipse dominus sit: et insepabilia sint opera
trinitatis. Dicit tamē: De virginibus au/ 1.Cor.7.e.
tem preceptū domini non habeo/ consiliū
autē do: Non vt hoc consiliū alienū existi/
memus a domino/cū continuo sequatur ꝛ
dicat: tanq̄ misericordiā consecutus a do/
mino vt fidelis essem. Scd̄m deū ergo dat
fidele consiliū i eo spiritu de quo ait: Pu/ Ibidē.g.
to autē q̄ et ego spiritū dei habeo. Uerū/
tamen aliud est dn̄i iubentis imperiū/ ali/
ud cōserui ſm misericordiā charitatis/ que
est illi a domino inspirata atq̧ donata/ fi/
dele consiliū. Ibi aliud facere non licet: hic
autē licet: ita sane vt ipsum licitū partim

quidē expediat / partim vero non expedit. Expedit tunc / quando non solū per iusticiam que corā domino est permittit / sed etiam hominibus nullū ex hoc impedimētum domini se habere testatur: licet aliud facere / id est nubere / et minus quā continentie bonū tamen tenere nuptiarū / ipsumque licitum etiam expedit: quoniam in vetita et illicita ruiturā carnis infirmitatem sic excipit honestate nubendi / vt neminē impediat ad salutem: Quis magis expediret / magisque honestū esset si virgo consiliū quo preceptū eam nō compellit arriperet. Tūc autem non expedit id quod licitū est / quādo permittitur quidē / sed vsus ipsius potestatis alijs affert impedimētū salutis. Sic est vnde iam diu loquimur / discessio fidelis coniugis ab infideli: quā nō prohibet dominus precepto legis: quia corā illo iniusta nō est: sed prohibet apostolus consilio charitatis: quia infidelibus affert impedimentū salutis: non solū quia pernitiosissime scandalizant offensi: verumetiā quia in alia coniugia cū ciderint viuentibus eis a quibus dimittunt / adulterinis nexibus colligati / difficillime resoluuntur.

Quomodo de nubēdo / vel nō: et de infideli coniuge dimittendo vel non / dissimilia reperiunt apostoli verba / atque similia: Ca. xix.

Deo hic vbi id qd licet nō expedit non potest dici: si dimiserit infidelem / benefacit: si nō dimiserit / meli-
1. Cor. 7. c. us facit: sicut dictū est. Qui dat nuptui / bene facit: et qui nō dat nuptui / melius facit. Quoniā illud non solum vtrūque pariter licet: vnde ad nihil horū precepto domini quisque compellitur: sed etiam vtrūque expedit / aliud minus / aliud amplius: vsi ad id quod amplius expedit consilio apostoli / quicūque potest capere prouocatur. Hoc autem vbi de dimittendo vel non dimittēdo infideli coniugio querit: vtrūque quidē pariter licitum est per iusticiā que corā domino est: et ideo nihil horum dominus prohibet: sed nō vtrūque expedit propter infirmitates hominum: et ideo id qd non expedit / apostolus prohibet: dante sibi domino liberū prohibendi locū: quia neque id qd monet apostolus / prohibet dominus: neque id qd prohibet apostolus / iubet dominus. Qd nisi ita esset: neque contra prohibitionē domini apostolus aliquid moneret: neque contra iussionē eius aliquid prohiberet. Proinde in his duabus causis / vna de nubēdo vel nō nubendo / altera de infideli coniuge dimittēdo vel nō dimittendo aliquid simile est in verbis apostoli / aliqd dissimile. Simile quidem qd et ibi dicit: Preceptū domini non habeo / cōsiliū autē do: et hic dicit: Ego dico / nō dominus. Quale est enim / preceptū domini nō habeo: tale est / non dicit dominus. Et quale est / cōsiliū do / tale est / ego dico. Illud autem dissimile est: quia de nubēdo et nō nubendo potest dici / hoc bene fieri / illud melius: quoniā vtrunque expedit / minus aliud / magis aliud. At vero de coniuge infideli dimittendo vel non dimittēdo: quomodo vnū horum non expedit / aliud expedit dici nō oportet: qui dimittit / bene facit: et qui nō dimittit / melius facit: Sed dici oportet / non dimittat: quia et si licet / nō expedit. Sic ergo possumus dicere / melius esse infidelem cōiugē non dimittere / quis liceat et dimittere: quemadmodū recte dicimus: melius esse qd et licet et expedit / quā id quod licet / et non expedit.

1. Cor. 7. c. — Ibidem. b.

Quō aliqua sint monēda / non iubenda: et quō apostolus aliquādo iubenda monuerit: Ca. xx.

Is de causis factū est / vt exponēs domini sermonē quem prolixū in monte habuit: vbi ventū est ad questionē de coniugibus dimittēdis / vel nō dimittēdis: adhibitis etiā apostolicis testimonijs / dicerē consiliū esse apostoli / non precepti domini / vbi ait: Ceteris autē ego dico non dominus: monens eos qui haberēt coniuges infideles / vt consentiētes habitare secū nō dimitterēt. Qd vtique ideo monendū nō iubendū fuit: quia non tāto pōdere prohibendi sunt homines facere licita / quis nō expediant / quāto pōdere prohibent illicita. Si aūt alicubi apostolus etiā illa que iubenda sunt / monere dignatus est: hoc fecit parcēdo infirmitati / nō preiudicādo iussioni. Vnde ipse dixit: Nō vt cōfundā vos hec scribo / sed vt filios meos charissimos moneo: quid habet questiōis vbi ait: ego dico / nō dominus? Item vbi ait: Ecce ego paulus dico vobis / quia si circūcidamini / christus vobis nihil proderit: nunquid etiā hic dixit: ego dico / nō dominus? Non sunt itaque ista similia: quia etiā illa que iubet dominus: non est indignū neque contrariū / si eadē monet apostolus. Monemus enim quos charos

Li. 1. de sermone dni in monte. ca. 14. — 1. Cor. 7. b. — 1. Cor. 4. c. — Gal. 5. a.

habemus/vt faciãt dñi precepta/vel iussa.
Cũ vo ait:Ego dico/nõ dñs: satis ostẽdit
dñm ꝓhibere qđ ipse non ꝓhibebat. Pro/
hibuisset autẽ dñs si esset illicitũ. Ergo sm
ea ꝙ supra diu diximꝰ/multũqȝ versauimꝰ:
licitũ erat ꝑ iusticiã/sed etiã licitũ non erat
faciendũ ꝓpter liberã beniuolentiã.

Quõ his cõtraria opinio impro bet/pariter et ꝓ ea adductis argu- mentis respondeat: Ca. XXI.

A Tu autẽ cui placet ita non licere qđ
t nõ vetat dñs/sed apl's:quẽadmo/
dũ non licet qđ vetat dñs/cũ expo
1. Cor. 7. b nere voluisses qđ sibi vellet qđ ait:Ego di
co non dñs:cũ alloqueret fideles quibꝰ es/
sent coniuges infideles/dixisti: qꝛ dñs ius/
sit ne cõiugia sibimet diuerse religionis co
pularent:et ipsũ adhibuisti testimoniũ dñi
Deuter. 7. a. dicẽtis: Non accipies vxorẽ filio tuo a fili/
abus alienigenarũ: ne traducat eũ post de/
os suos/et pereat anima eiꝰ. Addidisti etiã
1. Cor. 7. g. verba apl'i vbi dixit: Mulier alligata ẽ ꝙ/
diu vir eius viuit. Qꝫ si mortuus fuerit vir
eius:liberata est:cui vult nubat/tñ in do/
mino. Qđ ita exposuisti vt adiũgeres:id ẽ
christiano. Deinde secutus es et aisti:Hoc ẽ
ergo dñi ꝓceptũ tã in veteri ꝙ in nouo te/
stamẽto: vt non nisi vnius religionis et fi/
dei coniugia sibi maneãt copulata. Si hoc
ergo est dñi ꝓceptũ tã in veteri testamẽto
ꝙ in nouo:et hoc iubet dñs/hoc docet apo
stolus:vt nõ nisi vniꝰ religionis et fidei ma/
neãt copulata cõiugia:quare ꝯtra hoc dñi
iussum/contra doctrinã suã/ꝯtra preceptũ
testamẽti veteris et noui/iubet apl's iam in
ꝯiugio positos:non solũ monet/sed etiã iu
bet/ vt si vnus aut vna e ꝯiugibꝰ credidis/
set/alterũ vel alterã non credentẽ/secum ta/
men habitare cõsentientẽ nõ dimitteret?
His verbis tuis aliud hoc/aliud esse illud sa
B tis euidẽter ostendis. Illud eñ de his ꝯiu/
gijs agit/que sibi ꝓmitus copulant:ne nu/
bat femina nõ sue religionis viro:vl' vir ta
lẽ ducat vxorẽ. Id eñ vt dicis iubet deus:
docet apl's:vtrũqȝ ꝓcipit testamentũ. Hoc
aũt diuersũ esse qs abnuat: vbi agit nõ de
ꝯiungẽdis/ sȝ de ꝯiũctis? Ambo qppe vniꝰ
eiusdẽ infidelitatis fuerũt qñ ꝯiuncti sunt:
sed euangeliũ cũ venisset: alter sine altera/
vl' altera sine altero credidit. Si ergo aliud
est hoc/qđ sine scrupulo vllius dubitatio/
nis apparet:cur fidelẽ cũ infideli i cõiugio
ꝑmanere/non et dominus sicut apl's iubet?
nisi forte isto loco vacat qđ tã fidenter ipse
ait: An vultis experimentũ accipere eius 2. Cor. 13. a.
qui in me loqtur christus? Et vtiqȝ domi/
nus est christus: Intelligis ne quid dicã?
An in hoc explanãdo aliquãto diligẽtius
immorabor? Attende vtrũ rẽ ipsam tanꝙ
in conspectu ꝯsiderandã planiore sermone
ponã. Ecce cõiuges duo/vnius infidelita/
tis:ita fuerunt qñ coniuncti sunt:nulla de
his questio est que ꝑtineat ad illã dñi iussi/
onẽ doctrinãqȝ apostolicã/et ꝓceptũ testa/
menti veteris et noui:quo ꝓhibetur fidelis
cũ infideli copulare coniugiũ: Iã sunt con/
iuges/ et adhuc ambo sũt infideles: adhuc
tales sunt quales fuerunt anteꝙ iungerẽ/
tur/qualesqȝ coniũcti sunt. Venit euange/
lij ꝓdicator: Credidit eorũ aut vnus/ aut
vna: sed ita vt infidelis cuȝ fideli habitare
consentiat. Iubet fideli dñs ne infidelẽ di/
mittat/an nõ iubet? Si dixeris iubet:recla
mat apl's: Ego dico nõ dñs. Si dixeris/non
iubet:causã requiro. Neqȝ illã mihi respon
surus es/quã tuis litteris indidisti: qꝛ do/
minus ꝓhibet fideles ĩfidelibus iũgi: Hic
eñ nullo mõ est causa: De iã iũctis loqui/
mur/non de iungẽdis. Si ergo tu causam C.
non inuenisti: cur non vetet dñs/qđ vetat
apl's: Cernis eñ iã vt existimo/nõ esse ipsã
quã esse putaueras: vide an forte illa sit ꝙ
mihi visa est/et tũc ꝓferẽda/et nũc defendẽ/
da:vt scȝ illũ intelligamus dicere dñm qđ
habet corã illo nullo mõ transgrediẽda iu/
sticia:id est qđ ita iubet aut vetat/ vt aliud
facere omnino nõ liceat: Qđ aũt volẽtis po
testati ꝑmittit/ vt nec agat nec ꝓtermittat
illicite:ibi seruorũ suorũ consilio locũ dare
videt: vt id potius suadeãt qđ viderint ex/
pedire. Teneat hic ergo primitus ac maxi/
me/ne cõmittãtur illicita. Vbi aũt aliquid
ita licitum est/et aliud facere omnino non sit
illicitũ/fiat qđ expedit/vel qđ magis expe/
dit. Illa igitur ꝙ dominus ita dicit vt do/
minus:id ẽ/non monẽtis consilio/ sed do/
minãtis imperio:facere nõ licet/et ideo nec
expedit. Dominus itaqȝ ꝓcipit mulierẽ a
viro non discedere:qꝫ si discesserit/ ea vtiqȝ
causa qua discedere licitũ est/manere innu
ptaȝ/aut viro suo reconciliari. Mulier eñ
sub viro viuo marito iũcta est legi: et viuẽ/
te viro vocabit adultera/si fuerit cum alio
viro: quoniã mulier alligata est ꝙdiu vir

eius viuit. Vñ si vxor dimiserit virũ suũ et alij nupserit/mechaf. et qui dimissam a viro duxerit/mechaf. Ideoq̃ ex eodẽ precepto dñi vir vxorẽ nõ dimittat: qm̃ q̃ dimiserit vxorẽ suã pter causã fornicationis/facit eã mechari: Sed si pp̃ter hanc causã dimiserit/etiã ipse sic maneat.

De fallacissima argumentatione/qua tẽptator suggerit mala facienda vt bona eueniat: et q̃lis desuper responsio: Ca.XXII.

Luce.16.d. Omnis eñ qui dimittit vxorẽ suã et ducit alterã/mechaf. Hec constituta dñi sine vlla retractatiõe seruãda sunt. Habet eñ hec iusticia que corã illo est/siue approbẽt/ siue improbẽt hoies: et ideo dici nõ oportet/ pp̃ter offensiones hominũ: aut ne impediant homines ab ea salute q̃ in christo est nõ esse seruanda. Quis eñ christian⁹ audeat dicere: ne hoies offendã: aut vt hoies christo acquirã/ faciã mechari vxorẽ meã/ aut egoipse mechus fiã? Potest eñ fieri/ vt cũ adulterã vxorẽ quisq̃ dimiserit christian⁹: ita temptef vt aliq̃ femina que nondũ credidit/ cupiẽs in eius nuptias conuenire/ pmittat se futurã esse christianã/ nõ fallaciter: s̃ si ei nupserit/ hoc omnino factura. Huic itaq̃ hoc cõnubiũ recusãti/ poterit suggerere ille tẽptator: Domin⁹ dixit: Quicũq̃ dimiserit vxorẽ suã pter causam fornicationis/ et aliã duxerit/ mechaf: Tu aũt qui dimisisti pp̃ter causã fornicationis vxorẽ/ si aliã duxeris/ nõ mechaberis. Huic talia suggerẽti/ erudito corde respondeat/ mechari quidẽ illũ grauius q̃ pter causã fornicationis vxore dimissa alterã duxerit: sed etiã illũ q̃ vxore fornicãte dimissa sibi aliã copulauit/ nõ ideo non mechari q: fornicantẽ reliq̃t: sicut mechaf qui eã que pp̃ter causã fornicatiõis dimittif/ duxerit: nec ideo nõ mechaf q̃ eã duxit quã dimissa pp̃ter causã fornicationis inuenerit: Et pp̃terea qd̃ sub obscuro apud mattheũ positũ est/ quõ totũ a pte significatũ est/ expositũ est apud alios: qui totũ generaliter expsserũt/ sicut legif apud mar

Marci.10.b. cum: Quicunq̃ dimiserit vxorẽ suã et aliam duxerit/ adulteriũ cõmittit. Et apud lu

Luc.16.d. cam: Omnis qui dimittit vxorẽ suã et ducit alterã/ mechatur. Non eñ alios duxerunt mechari/ alios nõ mechari/ qui dimissis vxoribus suis duxerint alteras/ sed qui cunq̃ dimiserit: omnẽ p̃sus qui dimiserit vxorẽ suã et aliã duxerit/ mechari cũ sine vl la exceptione dixerunt.

Replicatio temptatoris cũ solutione eius: Ca.XXIII.

Sed si hec ille christian⁹ responderit temptatori: intelligẽs licuisse quidẽ sibi dimittere adulterã/ sed aliã ducere nõ licere: Quid si dictat ille temptator: Cõmitte hoc peccatũ vt acquiras animã christo in morte infidelitatis positẽ feminẽ/ q̃ parata ẽ si tibi nupserit fieri christiana? Quid aliud christian⁹ rñdere ad ista debet et dicere/ nisi se nõ posse si hoc fecerit euadere iudiciũ: qd̃ cõmemorauit apl's vbi ait: et sicut dicunt qdã nos dicere: Faciam⁹ Roma.3.b. mala vt veniant bona: quor̃ iudiciũ iustũ ẽ? Quõ aũt poterit esse salubriter christiana/ q̃ cũ illo a quo ducif erit adultera?

Qualiter sit vouẽda ɔtinẽtia: et post votũ nec pp̃ter bonũ magnũ rumpenda: Ca.XXIIII.

Non solũ autẽ mechandũ nõ est: qd̃ facit nõ quidã/ sed omĩs q̃ dimittit vxorẽ suã et ducit alterã: et si pp̃ter ea duxerit vt faciat christianã/ s̃ etiã quisq̃s non alligat⁹ vxori ɔtinẽtiã deo vouerit: nullo mõ debet ista cõpensatione peccare/ vt ideo credat vxorẽ sibi esse ducẽdã q: pmisit q̃ nuptias ei⁹ appetit/ futurã se eẽ christianam. Qd̃ eñ cuiq̃ anteq̃ vouisset licebat: cũ id se nunq̃ factur̃ vouerit/ nõ licebit/ si tñ id vouerit qd̃ vouendũ fuit: sicut est ppetua virginitas/ vel ɔtinẽtia post expta ɔnubia solutis a vinculo cõiugali: vel ex ɔsensu viuẽtib⁹/ et carnalia debita sibijnuicẽ relaxãtibus/ fidelib⁹ castisq̃ cõiugib⁹: qd̃ alter̃ sine altera/ vel alterã sine altero vouere fas non est. Hec q̃/ et si qua alia sunt q̃ rectissime vouenf/ cũ hoies vouerint/ nulla ɔditione rũpẽda sũt/ q̃ sine vlla ɔditione vouerũt. Quia et hoc dñm p̃cepisse intelligendũ est vbi legif: Vouete et reddite domino deo vestro. Vñ apl's de quibusdã q̃ Ps.75. ɔtinentiã vouẽt/ et postea nubere volũt: qd̃ eis anteq̃ vouissẽt vtiq̃ licebat: Habẽtes 1.timoth.5.b. indẽ damnationẽ/ qm̃ primã fidẽ irritã fecerunt. Nihil ergo expedit qd̃ illicitũ est: et nihil qd̃ phibet dñs licitũ est.

Quõ intelligaf apl'i dictũ: Cui vult nubat: tm̃ i dño: et an cũ infideli ɔtrahere sit licitũ: Ca.XXV.

q Uę aūt nullo dñi constringēte pce
pto in potestate dimissa sūt: in his
audiaē apls in spūsancto monens
et consulēs/ vt vel meliora capianē/ vł ea q̄
non expediūt caueanē. Ibi audiaē dicens:
1. Corī. 7. c. Pręceptū dñi non habeo/ consiliū aūt do:
Ibidē. b. Et ego dico non dñs. Ibi si meliora elege
rit qui audit: Solutus ab vxore nō quęrat
vxorē: qui et si acceperit vxorē non peccat.
Ibi v̄go nō nubat. Qui eñ nō dat nuptū/
melius facit: ꝛ qui dat nuptū/ bñ facit. Ibi
beatior sit mulier sic pmanendo/ q̄ mortuo
viro suo i potestate habet/ cui vult nubat/
tñ in dño. Qđ duobus modis accipi pōt:
aut christiana pmanens/ aut christiano nu
bens. Non eñ tpe reuelati testamēti noui
in euāgelio/ vel vllis aplicis litterꝰ sine am
biguitate declaratū esse recolo/ vtrum dñs
ꝓhibuerit fideles infidelibus iūgi. Quis
beatissimus cyprianꝰ inde nō dubitet: nec i
leuibꝰ peccatis ꝯstituat/ iungere cū infideli
bus vinculū matrimonij: atq; id esse dicat
ꝯstituere gētilibꝰ mēbra christi. Sed qr de
his qui iā ꝯiuncti sunt/ alia quęstio ēxaudi
Ibi. 3. c. atur ꝛ hic apls dicēs: Si quis frater habet
vxorē infidelē/ ꝛ hęc ꝯsentiat habitare cum
illo/ non dimittat illā: Et si qua mulier ha
bet virꝝ infidelē/ ꝛ hic ꝯsentit habitare cū il
la/ nō dimittat virū. Et sic audiatur/ vt q̄
uis fieri licitū sit: qr hoc non dicit dñs: non
1. Corī. 10. f. tamē fiat: qr non expedit. Non eñ omnia
expedire q̄ licita sūt/ aptissime docet apls:
sicut supra iā ostēdimus. Propter qđlibet
tñ fornicatiōis genꝰ/ siue carnis/ siue spūs:
vbi ꝛ infidelitas intelligiē: et dimisso viro
nō licet alteri nubere: ꝛ dimissa vxore nō li
cet alterā ducere: qm̄ dñs nulla exceptio
Luce. 16. d. ne facta dicit: Si vxor dimiserit virꝝ suū/ ꝛ
alij nupserit/ męchaē: Et omnis q̄ dimittit
vxorē suā ꝛ ducit alterā/ męchaē. His ita p
meo modulo ptractatis atq; discussis: q̄sti
onē tñ de ꝯiugijs obscurissimā et implica
tissimā esse nō nescio: Nec audeo profiteri
oēs sinꝰ eiꝰ/ vel i hoc ope/ vł in alio me ad
huc explicasse/ vł iā posse si vrgear explica
re. Illud aūt vñ me itidē in alia sceda ꝯsulē
dū existimasti: seorsū etiā ego enodare cu
rarē/ si nihil aliud q̄ tibi visum est videreē.
Cū v̄o eadē sit etiā nostra sentētia: nō hic
opus est diutius disputare.

Qualiter cathecumini i mortis articulo p̄ infirmitatis grauedine petere/ vel ad interrogata respondere non valētes/ sint baptiȥādi.

c Athecuminis ergo (Ca. XXVI.
in huiꝰ vitę vltimo ꝯstitutꝰ: si mor
bo seu casu aliquo sic oppressi sint/
vt q̄uis adhuc viuāt/ petere sibi tamē ba
ptismū vel ad interrogata respondere non
possint: ꝓsit eis quorū in fide christiana iā
nota volūtas est: vt eo mō baptiçenē quō
baptiçātur infantes: quorū volūtas nulla
adhuc patuit: Non tñ ꝓpterea dānare de
bemus eos q̄ timidiꝰ agūt/ q̄ nobis videē
agi oportere: ne de pecunia ꝯseruo credita
improbius q̄ cautius iudicare voluisse iu
dicemur. Satis quippe in talibus respicien
dū est illud apli vbi dicit: Unusq̄sq; nostꝝ Roma. 14. b.
ꝓ se rationē reddet: Non ergo ampliꝰ inui
cē iudicemꝰ. Sunt eñ qui vel i his/ vel etiā
in alijs obseruandū putāt/ qđ dixisse dñm
legimus: Nolite sanctū dare canibꝰ: neq; Math. 7. a.
ꝓieceritis margaritas vestras añ porcos.
Et ista saluatoris verba referētes/ baptiça
re nō audēt eos qui ꝓ se respondere nequi
uerit: ne forte contrariū gerant volūtatis
arbitriū: Qđ de paruulis dici nō pōt/ in q̄
bus adhuc rationis nullus ē vsus. Sed nō
solū incredibile est/ nec in fine vitę huiꝰ ba
ptiçari cathecuminū velle/ verūetiā si vo
lūtas eiꝰ incerta ē: multo satiꝰ ē nolenti da
re q̄ volenti negare: vbi velit/ an nolit sic
nō apparet: vt tñ credibilius sit cū si posset
velle se potius fuisse dicturū ea sacramēta
percipere/ sine quibꝰ iā credidit non se opor
tere de corpe exire.

Quō intelligēdū sit/ Sanctū esse canibus nō tradendū: Ca. XXVII.

f I aūt dñs vbi ait: Nolite dare sā
ctū canibus/ hoc qđ isti cauēdū pu
tāt vellet itelligi: non ipse suo tra
ditori dedisset/ qđ in suā ille pniciē sine cul
pa dātis/ cū dignis indignꝰ accępit. Uñ cū
diceret dñs: credēdū ē significare voluisse/
q̄ lucē itelligētię spiritalis immūda corda
nō portāt. Et si portāda doctor igesserit/ q̄
non recte accipiūt qr non capiunt: vel rep
hēsionis morsibꝰ lacerāt/ vel ꝯtemnēdo cō
culcāt. Si eñ beatꝰ apls/ q̄uis in christo iā 1. Corī. 3. a.
renatꝰ/ tamē adhuc paruulis lac dicit se de
disse/ nō escā: Necdū eñ poteratꝰ inqt: sed
nec adhuc q̄dē potestꝰ: Si deniq; ipse dñs
electꝰ aplis dixit: Adhuc multa habeo vo Joh. 16. c.
bis dicere/ sed nō potestis illa portare mō:

q̄nto minꝰꝑfit facere q̄cūq̄ de icorporea luce dicunt immūde mentes impioꝝ.

¶ Quomō etiā cathecumini adulterinis cōiugijs irretiti/ sicut ⁊ alij in mortis sint baptizādi periculo: Ca. XXVIII

Sed vt sermo noster adhuc potius claudat vñ sumpsit exordiū: ego nō solū alios cathecuminos/ verūetiā ipsos q̄ viuētiū ꝯiugijs copulati retinēt adulterina ꝯsortia: cū saluos corpe ī his ꝑmanētes nō admittamꝰ ad baptismū: tñ si desꝑati ⁊ intra se ꝑnitētes iacuerint/ nec ꝑ se r̄ndere potuerint/ baptizandos puto: vt etiā hoc pctm̄ cū ceteris lauacro regenerationis abluat. Quis em̄ nouit vtrū fortassis adulterinę carnis illecebra vsq̄ ad baptismū statuerāt detineri? Si autē ab illa desperatiōe recreati potuerit viuere: aut faciēt qd̄ statuerāt: aut edocti obtēperabūt: aut de ꝯtēptoribꝰ fiet qd̄ fieri etiā de baptizatꝭ talibꝰ debet. Quę aūt baptismatis eadē recōciliationis ē causa/ si forte ꝑnitentē finiēdę vitę periculū p̄occupauerit? Nec ipsos em̄ ex hac vita sine arra suę pacis exire velle debet mater ecclesia.

Diui aurelij augustini hipponēsis epi/ de adulterinis ꝯiugijs ad pollentiū/ liber primus explicit.

Capituloꝝ secūdi libri de adulterinis ꝯiugijs ad pollentiū/ sancti augustini/ recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi/ de adulterinis coniugijs ad pollētiū/ liber secundus incipit.

Quare hunc librū superaddere voluerit: Ca. I.

De ea que mihi scripseras frater religiose pollēti/ iā rescripserā nō paruū volumē de his qui viuentibus coniugibꝰ suis alijs copulant. Qd̄ cū innotuisset dilectioni tuę/ addidisti aliqua ad libellū tuum/ etiam his me respondere desiderans. Sed cū facere disponerē/ addendo ⁊ ego ad meum/ ita vt vnus liber esset etiā respōsionis meę: repente illud vt editū ē absoluerā/ prius flagitātibus fratribus ⁊ nescientibꝰ nostris/ q̄ adhuc aliq̄d esset addendū. Hinc factū ē/ vt altero seorsū opusculo ad ea q̄ addidisti/ respōdere cōpellerer. Non aūt quę

addidisti/adiũcta sunt fini opusculi tui:sed
vbi visum est eius interiecta sunt corpori.

Error dicentis/mulierem ꝓpter fornicationem a viro discedentẽ/ posse alteri nubere: q̃si mortu⁹ sit vir eius prior: Ca.ii.

Orũ primũ illud est/cui quidẽ arbi
b troꝛ me respõdere debere/ qᵭ i his
1. Cor. 7. b. apli ꝟbis vbi ait: Ceteris aũt ego
dico/nõ dñs:mulierẽ a viro nõ discedere:ꝙ
si discesserit/manere innuptã: aut viro suo
recõciliari:non putas ita dictũ esse si disces
serit/ vt a viro fornicãte discessisse intelliga
tur:qua sola causa discedere licitũ est:ꝫ po
tius existimas/ꝛ ideo iussam manere innu/
ptam/ vt posset ei recõciliari/ si ꝯtinere ille
noluisset:ne virũ ad fornicandũ/id ẽ ad ali
am se viuente ducendã/ipsa non reconcili/
ata compelleret. Ceteꝝ si a viro fornican/
te discesserit/putas ei non pꝛ̨cipi vt innu/
pta ꝑmaneat:sed hoc eã facere/si continẽs
esse voluerit:non vt ꝓcepti violatrix inue/
niatur esse si nupserit. Que tibi videt̃ for/
ma ꝛ a viro esse seruãda/vt vxorẽ nõ dimit
tat/ excepta causa fornicationis:si autẽ di/
miserit/ maneat sine cõiugio:vt pudice re/
conciliari possit vxori: nisi forte continen/
tiã illa delegerit:ne vxoris caste reconcili/
ationẽ refugiens/ipse illã cogat mechari/si
sese non continẽs viuẽte illo nupserit alte/
ri. Si autẽ fuerit ab vxore fornicãte disiun
ctus:iã cũ nullo ꝓcepto vt se contineat de/
tineri:nec oĩno mechari/si viua illa alte/
Ibidem. g. rã duxerit:qm̃ id qᵭ ait idẽ apls: Mulier
alligata ẽ q̃diu vir ei⁹ viuit:ꝙ si mortu⁹ fu/
erit vir ei⁹/liberata ẽ/cui vult nubat:sic in/
telligẽdũ existimas/vt si vir fuerit fornicat⁹
ꝓ mortuo deputet̃/ꝛ vxoꝛ ꝓ mortua:ꝛ ideo
liceat cuilibet illoꝛũ tãq̃ post mortem : ita
post fornicationẽ ꝯiugis alteri copulari.

Qꝛ soluta mulier nõ sit/quã si q̃s duxerit/adulter sit: Ca.iii.

Uibus tuis sensib⁹ ꝯsideratis/abs
q te quero:vtrũ quicũq̃ duxerit mu
lierẽ que viro alligata esse destite/
rit/adulter habẽdus sit? Qᵭ tibi existimo
nõ videri. Ideo enĩ mulier viuẽte viro vo/
cabit̃ adultera/si fuerit cũ alio viro:quõ al/
ligata est q̃diu vir ei⁹ viuit. Hoc aũt vincu
lũ si ei cũ viro viuẽte nõ eẽt:sine vllo adul/
terij crimine alteri nuberet. Proinde si alli
gata q̃diu vir ei⁹ viuit/ nullo mõ nisi viro
mortuo soluta dicẽda est ab hoc vinculo.
Porro si morte cuiuslibet eoꝛũ int̃ maritũ
ꝛ vxorẽ hoc vinculũ soluit̃:ꝛ ꝓ morte habẽ
da ẽ/sicut dicis/etiã fornicatio: ꝓculdubio
erit ob hoc ꝛ mlĩer soluta q̃si fuerit fornica/
ta. Neq̃ enĩ dici poterit hec alligata viro
esse/si quisq̃s eã duxerit/adulter non erit.

Qꝛ ꝑ adulterij vel fornicationis morte/non soluat̃ ꝯiugij vinculũ/ sed obitu corporali: Ca.iiii.

T vide q̃ sit absurdũ: ꝛ ideo nõ sit
e adulter qꝛ ducit adulterã: Immo
ꝟo qᵭ ẽ mõstruosi⁹/nec ipsa muli/
er erit adultera:quoniã non erit posteriori
viro vxoꝛ aliena/ꝫ sua: Soluto enĩ ꝑ adul/
teriũ priore coniugali vinculo/cuiq̃ iã nu/
pserit coniugem non habenti:nõ adultera
cum adultero/ sed vxoꝛ erit potius cũ ma/
rito. Quõ ergo erit verũ: Mulier alliga/
ta est q̃diu vir ei⁹ viuit? Ecce vir ei⁹ viuit:
qꝛ nec de corꝑe excessit/nec fornicatus est:
qᵭ ꝓ morte vis deputari: ꝛ tamẽ ei mulier
alligata iam nõ est. Nonne attendis q̃ sit
hoc cõtra aplm̃ dicentẽ: Mulier alligata ẽ
q̃diu vir eius viuit? An forte dicturus es:
viuit quidẽ/sed vir eius iã non ẽ? Quõ tũc
esse destitit/q̃si illa per adulteriũ coniuga/
le vinculũ soluit? Quomõ igitur viuẽte vi
ro vocabitur adultera/ si fuerit cũ alio vi/
ro: quãdoquidẽ vir eius ille iã nõ ẽ/coniu/
gali vinculo ꝑ mulierĩ adulteriũ iã soluto?
Quo enĩ viuẽte viro nisi suo vocabit̃ adul
tera/si fuerit cũ alio viro? At si vir eius esse
ille iã destitit: non vtiq̃ viuẽte viro voca/
bit̃ adultera/si fuerit cũ alio viro:sed nullũ
habẽs virũ/nubendũ erit cũ suo viro. Hoc
qui sentit:nonne cernis q̃ cõtra aplm̃ senti/
at? Qᵭ quidẽ non ipse sentis/ sed hoc seq̃/
tur illa que sentis. Muta ergo anteceden/
tia/ si vis cauere sequentia: Et noli dicere
mortuũ virũ vl' mortuã vxorẽ hoc loco de/
bere intelligi/eũq̃ fornicãtẽ. Quaobrem ꝯm
doctrinã sanam mulier alligata ẽ/ q̃diu vir
ei⁹ viuit:id ẽ/nondũ e corꝑe abscessit. Mu/
lier enĩ sub viro viuo marito iũcta est legi:
hoc ẽ i corꝑe ꝯstituto. Si aũt mortu⁹ fuerit/
hoc ẽ de corꝑe exierit/euacuata ẽ a lege vi/
ri. Igit̃ viuẽte viro vocabit̃ adultera/si fue
rit cũ alio viro. Si aũt mortu⁹ fuerit vir ei⁹
liberata ẽ a lege/vt nõ sit adultera si fuerit
cũ alio viro. Hec ꝟba apli totiẽs repetita/
totiẽs inculcata/vera sũt/viua sũt/sana sũt/

plana sunt: Nullius viri posterioris mulier vxor esse incipit/ nisi prioris esse desierit. Esse autē desinet prioris/ si moriatur vir eius/ non si fornicetur. Licite itaque dimittitur coniux ob causam fornicationis: sed manet vinculū prioris: propter qd̄ fit reus adulterij qui dimissam duxerit/ etiā ob causam fornicationis.

Cōparatio cōiugalis vinculi ad baptismū pctōris excōmunicati: Ca.V.

Sicut enī manēte in se sacramento regenerationis/ excōmunicatur quisque reus criminis: nec illo sacramēto caret/ etiam si nunque reconcilietur deo: ita manēte in se vinculo fœderis cōiugalis/ vxor dimittitur ob causam fornicationis: nec carebit illo vinculo/ etiā si nunque recōcilietur viro: Carebit aūt si mortuus fuerit vir eius: Reus vero excōmunicatus ideo nunque carebit regenerationis sacramento/ etiam non recōciliatus/ quomō nunque moritur deus. Remanet itaque/ vt si sapere fm apostolū volumus/ non dicamus vix adulteram p mortuo deputandū: et ideo licere vxori eius alteri nubere. Quis enī sit mors adulterij/ non corporis/ sed qd̄ peius ē anime: nō tamē de ista morte loquebatur apostolus/ cū dicebat: Qd si mortuus fuerit vir eius/ cui vult nubat: sed de illa sola qua ō corpe exitur: Quoniā si p coniugis adulteriū ⁊iugale soluitur vinculū: sequitur illa puersitas quā cauendā esse monstraui: vt ⁊ mulier p impudicitiā soluatur hoc vinculo: quę si soluitur/ libera erit a lege viri. Et ideo qd̄ insipientissime dicitur: nō erit adultera si fuerit cū altero viro: q: p adulteriū liberata a priori viro: Qd̄ si ita ē a veritate deuiū/ vt nullus id nō dico christianus/ sed humanus sensus admittat: pfecto mulier alligata est quādiu vir eius viuit: Qd̄ vt apertius dicā/ quādiu vir eius in corpe est. Pari ergo forma ⁊ vir alligatus est/ quādiu mulier eius ī corpore ē. Vñ si vult dimittere adulterā/ nō ducat alterā: ne qd̄ in illa culpat/ ipse cōmittat. Similiter et mulier si dimittit/ nō sibi copulet alterū: Alligata est enī quādiu vir eius viuit: nec a lege viri nisi mortui liberatur: vt nō sit adultera si fuerit cum alio viro.

1. Cor. 7. c.

Qr adulterio purgato per penitentiā potest fieri recōciliatio coniugij/ propter gratiam noui testamenti: Ca.VI.

Quod autē tibi durū videtur/ vt post adulteriū reconcilietur coniugi coniux/ si fides affuit/ non erit durum. Cur enī adhuc deputamus adulteros/ quos vel baptismate ablutos vel penitētia credimus esse sanatos? Hęc crimina ī vetere dei lege nullis sacrificijs mūdabantur/ que noui testamēti sāguine sine dubitatione mūdantur: ⁊ ideo tūc omnimodo phibitū ē ab alio ⁊taminatā viro recipere vxorē: Quis dauid saulis filiā/ quā pater eiusdē mulieris ab eo separatā dederat alteri: tanque noui testamēti pfiguratorum sine cūctatione recepit. Nūc aūt post que christus ait adulterę: Nec ego te dānabo: vade deinceps noli peccare: quis non intelligat debere ignoscere maritū/ quod videt ignouisse dominū amborū: nec iā se debere adulterā dicere/ cuius penitentis crimē diuina credit miseratione deletū.

32. q. 1. c. q. aūt. — 1. Reg. 18. a. — Jo. 8. b.

Contra negantes indulgentiā adulteris muliercrulis: Ca.VII.

Sed hoc videlicet ifideliū sensus exhorret: ita vt nonnulli modice/ vel potius inimici verę fidei credo metuētes peccādi ipunitatē dari mulieribus suis: illud qd̄ de adulterę indulgētia dns fecit/ auferēt de codicibus suis: quasi pmissionē peccādi tribuerit q dixit/ deinceps noli peccare: aut ideo nō debuerit mulier a medico deo illius pcti remissione sanari/ ne offēderent isani. Neque enī quibus illud factū dni displicet/ ipsi pudici sūt: ⁊ eos seueros castitas facit: sed potius ex illo sūt numero hoīm/ quibus dns ait: Qui sine pctō ē vestrū: por in eā lapidē iaciat: Nisi qr illi consciētia territi recesserūt: ⁊ tēptare christū/ atque adulterā psequi destiterunt: Isti autē ⁊ egroti medicū reprehendunt: ⁊ in adulteras adulteri sęuiūt: Quibus si diceretur/ non qd̄ illi audierūt/ qui sine pctō est: quis enī sine pctō? sed qui sine isto peccato ē/ prior in illā lapidē mittat: tūc forsitan cogitarēt qui indignabantur qr adulterā non occiderēt: quāta illis dei misericordia parceretur vt adulteri viuerent.

Jo. 8. a.

Qr viri/ ppter sexus dignitatē nō minus/ imo vero magis adulterij ipunitet impietas que feminis/ ex cōstitutione antonij impatoris: Ca.VIII.

Sed cū hec eis dicimus: non solum nihil volūt detrahere seueritati: sed irascuntur insup veritati: ⁊ loquuntur atque respondent: Sed nos viri sumus;

An vero sexus nostri dignitas hanc sustinebit iniuriaʒ: vt cum alijs feminis preter vxores nostras si quid admittimus / in lu endis penis mulieribus cōparemur: Quasi non ꝑpterea magis debeant illicitas cōcupiscentias viriliter frenare q꞉ viri sunt: quasi non propterea magis debeant mulieribus suis ad ꝟtutis hui⁹ exemplū se prebere / quia viri sunt: quasi nō ꝑpterea minus debeāt libidine superari / q꞉ viri sunt: quasi non ꝑpterea minus debeant lasciuienti carni seruire / quia viri sunt: Et tamen indignātur si audiant adulteros viros pēdere similes adulteri feminis penas: cū tāto grauius eos puniri oportuerit / quanto magis ad eos ptinet ꝛ ꝟtute vincere / ꝛ exemplo regere feminas. Christianis eḋeʒ loquor: qui fideliter audiūt: Caput mulieris vir: Ubi se agnoscunt duces / illas autē comites esse debere. Et ideo cauendū viro illuc ire viuendo / qua timet ne vxor sequatur imitādo. Sed isti quib⁹ displicet / vt inter virū et mulierē par pudicitie forma seruetur: ꝛ poti⁹ eligunt / maximeq꞉ in hac causa / mundi legib⁹ subditi esse q̄ christi: quoniam iura forensia non eisdē quibus feminas pudicitie nexib⁹ viros videtur obstringere: legant quid imperator antonius / nō vtiq꞉ christianus de hac re cōstituerit: vbi maritus vxorem de adulterij crimine accusare non sinitur / cui morib⁹ suis nō prebuit castitatis exemplū: ita vt ambo damnētur / si ambos pariter impudicos cōflictus ipse conuicerit. Nā supradicti imperatoris hec verba sunt / que apud gregorianū legūtur. Sane inq̄t mee littere nulla parte cause preiudicabunt. Neq꞉ eñ si penes te culpa vt matrimoniū solueretur: et ſm legem iuliā eupasia vxor tua nuberet: ꝑpter hoc rescriptū meū adulterij damnata erit: nisi constet esse cōmissum. Habebūt autē ante oculos inquirere / an cū tu pudice viueres: illi quoq꞉ bonos mores colendi auctor fuisti. Periniquū eñ mihi videt esse / vt pudicitiā vir ab vxore exigat quā ipse nō exhibet: Que res potest et virū damnare: non ob compensationē mutui criminis rē inter vtrūq꞉ cōponere / vel causā facti tollere. Si hec obseruāda sunt ꝑpter decus terrene ciuitatis: quāto castiores querit celestis patria et societas angelorū: Que cū ita sint: nūquid ideo minor est: ac nō poti⁹ maior ꝛ peior viroꝝ impudicitia: q꞉ inest illis superba ꝛ licētiosa iactātia: Nō igit exhorreant viri / q꞉ adultere christus ignouit: sed poti⁹ cognoscant etiā periculū suū: ꝛ simili modo laborantes / ad eundē saluatorē supplici pietate confugiāt: et qḋ in illa factū legūt: etiam sibi necessariū esse fateant: adulteriorum suoꝝ medicinā suscipiant: adulterare iam desināt: laudent in se dei patientiā / agant penitentiā / sumant indulgentiam / mutent d̄ pena feminaꝝ ꝛ de sua impunitate sententiam.

1.Cor.11.a. (margin, beside "loquor: qui fideliter audiūt: Caput mulieris vir")

Job.8.b. (margin, beside "viri / q꞉ adultere christus ignouit")

Q dimissa adultera / vel a viro reuocet / vel ꝯiugū vteꝝ ꝯtineat: aliōqn q̄ttuor erūt adulteri: Ca.IX

Quibus ꝯsideratis atq꞉ tractatis / si cōmunis ꝯditio / cōmune malū / cōmune periculū / cōmune vuln⁹ / cōmunis sal⁹ / fideliter ꝛ humiliter cogitat: nō erit turpis neq꞉ difficilis / etiā post ꝑpetrata atq꞉ purgata adulteria recōciliatio ꝯiugū: vbi ꝑ claues regni celorū non dubitat fieri remissio peccatorū: nō vt post viri diuortiū adultera reuocet / sed vt post christi consortiū adultera non vocetur. Uex ecce non fiat: nemo cōpellit: q꞉ forte lex aliqua huius seculi vetat ſm terrene ciuitatis modū: vbi cogitata nō est abolitio criminū ꝑ sanguinē sanctū. Suscipiat ergo cōtinētia quā nulla lex ꝓhibet: in alia nō eat adulteria. Et qḋ ad nos si nec saltē diuina miseratione mūdata / marito recōciliet a deo adultera: dū tñ nō recōciliatis adulteri / nō alia fiāt q̄si ꝯnubia / q̄ ꝯiuncti esse adulteria: Mulier eñ alligata est q̄diu vir ei⁹ viuit: Ergo ꝯsequēter ꝛ vir alligatus ē / q̄diu mulier ei⁹ viuit. Hec alligatio facit / vt alijs cōiungi sine adulterina copulatione nō possint: Ubi necesse ē ex duobus coniugibus quattuor adulteros fieri / si ꝛ illa alteri nupserit / ꝛ ille alterā duxerit. Quis eñ sceleratius mechet / qui nō causa fornicationis vxore dimissa alterā duxerit: qḋ gen⁹ adulterij cōmemorauit mattheus: tamē non solū ipse mechat: ꝛ sicuti est apud lucā: Omnis qui dimittit vxorē suā / et ducit alterā / mechatur. De quibus testimonijs iā satis in libro superiore disserui.

32.q.1.c. non erit (margin, beside "munis sal⁹ / fideliter ꝛ humiliter cogitat")

1.Cor.7.g. (margin, beside "Mulier eñ alligata est q̄diu vir ei⁹ viuit")

Math.19.b (margin, beside "ratius mechet / qui nō causa fornicationis")

Luce.16.d. (margin, beside "lū ipse mechat: ꝛ sicuti est apud lucā: Om")

Q ꝑpter maloꝝ querelas peruertere euangeliū nō debem⁹ / qḋ dimissa vel fornicatiōis causa / vel nō / ꝓhibet nubere: Ca.X.

A (s)Ed respondes mihi: Continenter
viuere paucoꝝ est: Et ideo qui for-
nicātes coniuges dimiserūt / quo-
niam non possunt reconciliari / tantū se vi-
dent periclitari / vt legem christi nō huma-
nam / sed feralē pronunciēt. O frater / quan-
tum ad īcontinētes pertinet / multas que-
relas habere possunt: quibus vt dicis legē
christi feralē pronūcient non humanā: Et
tamē nō ꝓpter illos euangeliū christi per-
uertere / vel mutare debemus. Te quippe
sola eorū querela permouet / qui coniuges
causa fornicationis intercedēte dimittunt /
si alias ducere non sinātur: quoniā conti-
nere paucorū est: atq; ad id debent laude
exhortari / nō lege compelli. Itaq; si dimis-
sa adultera non ducitur altera: iustā quere-
lam sicut putas habebit hominū inconti-
nentia. Sed attende ꝙ plura sunt: vbi si
querelas incontinentiū velimus admitte-
re: necesse nobis erit adulteria faciēda per-
mittere. Quid si enī aliquo diuturno et in-
sanabili morbo corporis teneatur coniux /
quo concubit⁹ impedit? Quid si captiui-
tas / vel vis aliqua seperet: ita vt sciat viue-
re maritus vxorē / cuius sibi copia denega-
tur: censes ne admittenda incontinentium
murmura / et ꝑmittenda adulteria? Quid
in hocipso vnde interrogatus est dn̄s: re-
spondit q; fieri non debere: sed ad duriciā
cordis illorū / moysen permisisse dari libel-
lū repudij: et quacunq; causa dimittere cō-
iugē? Nonne lex christi incontinentib⁹ dis-
plicet: qui vxores litigiosas / iniuriosas / im-
periosas / fastidiosas / et ad reddēdū debitū
cōiugale difficillimas / repudio interposito
abijcere volunt & alteras ducere? Iā ergo
q: istorū incontinentia legē christi horruit:
ad eoꝝ lex christi arbitrium cōmutanda ē?
B Iā porro si maritū relinquat vxor / vel ma-
ritus vxorē nō causa fornicationis / sed po-
tius continētie: si tq; incontinēs / cui repu-
diū ꝓpter hoc dat: quero vtrū nō erit adul-
ter vl adultera si alteri copulet? Si nō erit
dicit: dn̄o contradicit / cuius hec v̄ba sunt.
Math.5.c. Dictū est autē: Quicūq; dimiserit vxorem
suā / excepta causa fornicatiōis / facit eā me-
chari: et qui dimissā duxerit / adulterat. Ec-
ce dimissa ē / non dimisit: et quia continere
paucoꝝ ē / incontinētie cessit & nupsit: & ta-
men adulter adulterā duxit. Ambo rei / am-
bo damnādi sunt: & que nupsit viuo mari-
to / et qui duxit eā cui viuit maritus. Nun-
quid hic legē christi dicimus inhumanā: ꝗ
constituitur rea tanti criminis atq; punit:
quā vir nulla ei⁹ ꝑcedente fornicatione di-
misit: et quia paucoꝝ est continere: dimit-
tendo cōpulit nubere? Cur nō hic dicimus
habendū esse ꝓ mortuo / ꝗ male dimittēdo
prior coniugale vinculū rupit? Nam qua
ratione dicturus es eū rupisse vinculū cō-
iugale: qui licet sit mechus / nō dimisit vxo-
rem: & cum non rupisse / qui etiā castā dimi-
sit vxorē? Ego autē dico in vtroq; manere
hoc vinculū / quo mulier alligata est ꝙdiu
vir eius viuit / siue continēs / siue mechus.
Et ideo mechari eā que dimissa nupserit: &
mechari eum qui dimissam duxerit / siue a
mecho / siue a continēte dimissa sit: quoni-
am mulier alligata est ꝙdiu vir eius viuit. 1.Cor.7.b.
Sed nunc de querelis incontinentiū dis-
putamus: Quid enī videt iustius / hui⁹ mu-
lieris querela que dicit: dimissa sum / nō di-
misi: et quoniā continere paucorū est / non
me ꝯtinui / ne fornicarer nupsi: et dicor me-
chata quia nupsi? Nūquid ꝓpter hui⁹ qua-
si iustā querelam / legē censebimus imitan-
dam esse diuinā: vt istam non iudicemus
adulterā? Absit: Sed respōdebis nō eā de-
buisse dimitti: q: fornicationis nulla cau-
sa ꝑcesserat. Verū dicis: Nam peccatū ma-
riti eius dominus expssit vbi ait: Qui di- Math.5.c.
miserit vxorē suā excepta causa fornicatio-
nis / facit eā mechari. Sed nūquid ista ideo
nubendo postea nō peccauit: q: prius di-
mittēdo ille peccauit? Quid ergo ei ꝓdest /
ꝙ de lege christi mulier incontinēs querit /
nisi murmurans puniatur?

Q: non sint excusanda adulteria ꝓcreandoꝝ filioꝝ causa / sicut nec incōtinētie gratia: Ca.XI.

(i)Am nūc etiā illa videam⁹ que alio
loco iterponēs addidisti: neq; ad
ea respondere voluisti. Vbi te mo-
uet / & miseraris hominē ꝗ cubare cū adul-
tera / etiā si nō incōtinētia / certe filioꝝ ꝓcre-
andoꝝ necessitate compellit: si non ei licet
sic eā dimittere / vt ea viuente alteram du-
cat: Unde recte mouereris si adulteriū nō
esset / ꝙuis adultera viua vxore / alterā du-
cere. Si aūt adulteriū est: vt ea ꝗ sūt dispu-
tata docuerūt: quid obtendit ꝓcreandorū
causa filioꝝ? Non enī ꝓpterea flagitiorū
est mittenda licentia / aut v̄o tam cauendū

est sine posteris mori/ꝙ eligendū in posterū viuere. Quod nō sinent adulteri: quos necesse est post primā mortē secūde mortis eternitate damnari: Nā ꝓcreandoꝝ filioꝝ ista causatio/etiā nō adulteras sed castissimas feminas si forte sint steriles/ cogit dimitti ⁊ alteras duci: Qđ tibi existimo non placere. Quapropter si causa incontinentie non sūt excusanda adulteria: quanto minꝰ excusantur ꝓcreandoꝝ causa filioꝝ.

Qđ melius sit continere ꝙ nubere/et nubere ꝙ turpiter generare: pessimū autē concumbendo generationē impedire: Ca.XII.

A Lli quippe infirmitati/hoc est incontinentie/voluit apostolus subueniri honestate nuptiarū. Nō enī
1.Cor.7.b. ait: Si filios non habet/nubat: sed si se nō continet/ nubat. Filiorū quidez propagatione compensatur/ ꝙ incontinentie nubendo ceditur: Nā vtiq3 incontinētia vitiū est: coniugiū autem non est vitium. Et ideo fit per hoc bonuz/ vt illud veniale sit malū. Cū sint ergo nuptie causa generādi institute: ea causa fiebant a patribus/ qui tm̄ officio generandi feminis/ sed non illicite miscebātur. Erat enī tunc quedā propagandi necessitas que nūc non est: quo
Eccs.3.a. niā tempus amplectendi sicut scriptū est: quod vtiq3 tunc fuit et tempus continēdi ab amplexu/quod nūc est. De quo tempo
1.Cor.7.c. re apostolus loqnēs ait: De cetero fratres tēpus breue est: reliquū est vt et qui habēt vxores/tanꝙ nō habentes sint. Unde nūc rectissime dicit: Qui potest capere/capiat: qui autē se non continet/nubat. Tunc ergo etiā continentia ꝓpter propagationē filiorū in nuptiaꝝ descendebat officio: nūc autem vinculū nuptiale incontinētie subuenit vitio: vt ab eis qui se non continēt/ non ꝑ turpitudinē stuprorū/sed ꝑ honestatem coniugiorū fit propagatio filioꝝ. Cur ergo non dicit apostolus: si filios non habet/nubat? Quia scilicet hoc tēpore continēdi ab amplexu/nō est necesse filios propagare. Et quare dicit/si se nō continet nubat? Utiq3 ꝓpterea/ne per eā incontinentiam cogatur adulterare. Si ergo se continet/nec nubat/nec generet. Si autē se non continet/licite nubat/ne turpiter generet: aut turpius concumbēdo nō generet: Qđ ꝙ hoc quod vltimū dixi/nonnulli faciunt etiā licite coniugati. Illicite nāq3 et turpi- B
ter etiam cū legitima vxore concumbitur/ vbi prolis cōceptio deuitat. Qđ faciebat onan filiꝰ iude: ⁊ occidit illū ꝓpter hoc de- Gen.38.b.
us. Propagatio itaq3 filiorū/ ipsa est prima ⁊ naturalis causa nuptiarū: Ac per hoc qui ꝓpter incontinentiā coniugantur: non sic debent temperare malū suum/ vt bonū exterminent nuptiarum: id est ꝓpaginē filiorū. De incontinētibus quippe loquebatur apostolus vbi ait: Uolo igit iuniores 1.Timoth.5.c.
nubere/filios ꝓpagare/matresfamilias eē/ nullā occasionē dare aduersario maledicti gratia: Jam enī conuerse quedā sunt retro post sathanā. Cuz itaq3 dicebat: volo iuniores nubere: hoc vtiq3 monebat ꝓpter ruinā incontinētie fulciendā. Sed ne forte ab eis sola carnalis ꝯcupiscentie cogitaret infirmitas/ cui tm̄modo esset ope cōnubij seruiendū: nuptiarū autē vel contemneretur vel negligeretur bonū/ continuo subiunxit: filios ꝓcreare/matresfamilias eē. Qui vero eligunt continere: aliquid vtiq3 melius eligunt ꝙ est nuptiarum bonū: hoc est generatio filioꝝ. Unde si eligitur continētia/ vt bono nuptiarū melius aliquid capessatur/ quāto potius custodienda est vt adulteriū caueatur. Cū enī dixisset apłus: 1.Cor.7.b.
Qđ si se non continet/nubat: melius est enī inquit nubere ꝙ vri: Non dixit/melius est mechari ꝙ vri.

Qđ omni modo mechat/ qui viuete vxore etiam dimissa/alteri copulatur: Ca.XIII.

Non est ergo ad quod exhortemur eos qui reconciliari timent coniugibus adulteris penitēdo sanatis nisi ad custodiendā cōtinentiā: Qm̄ mulier alligata ꝙdiu/siue mechus/siue castꝰ vir eiꝰ viuit/mechat si alteri nupserit: et vir alligatꝰ ꝙdiu/ siue mecha/ siue casta vxor eiꝰ viuit/mechat si alteram duxerit. Hec nāq3 alligatio qñquidē nō soluit/etiaz si per repudiū ꝯiunx casto corpore separet: multo minus soluit/si nō separata mechetur: Ac ꝑ hoc nō eā soluit/nisi mors cōiugis/ nō in adulteriū corruētis/sed de corpe exeuntis. Quapropter si recesserit mulier ab adultero viro ⁊ ei recōciliari nō vult/maneat innupta: ⁊ si dimiserit vir adulterā mulierem/ ⁊ eam nō vult recipere nec post penitentiā/ custodiat continentiā: et si nō ex volūtate

eligendi potioris boni/certe ex necessitate
vitādi pniciosi mali. Ad hoc exhortarer eti
am si vxor eēt i lāguore isanabili atq diu/
turno: aut etiā si alicubi esset corpe sepa/
ta/q̄ marit⁹ nō posset accedere. Postremo
ad hoc exhortarer etiā si mlier volēs viue/
re ɔtinēter/cōiuis ɔtra disciplinā: quia non
32.q.5.c. ex ɔsēsu: tn̄ pudicū pudica dimitteret. Pu/
puto. to em̄ christianū neminē reluctari illū adul
ter̄ esse/qui vel diu languēte/vel diu absē/
te/vel ɔtinēter viuere cupiēte sua vxore/al
teri cōmixtus ē femine. Sic ergo ⁊ dimissa
adultera/adulter est cū adultera: quoniam
non illa/aut ille/sed omis qui dimittit vxo
rem suam ⁊ ducit alterā/mechaf. Quapro
pter si a cōiugali vinculo immunis minus
appetitur vita sanctor̄: exhorreaf pena me
chor̄. Et timore saltē frenef concupiscētia/
si amore nō eligitur continētia. Si em̄ vbi
est timor opetur labor: vbi erat labor erit ⁊
amor. Nō em̄ ɔfidendū ē de vestris virib⁹/
sed oratio adiūgenda conatibus/vt imple/
at bonis qui deterret a malis.

Qr idcirco mariti adulteris pla can debeant cōiugibus: vt de p̄priis ipsi pctis a deo indulgentiā consequantur: Ca.XIIII.

r Espondeam⁹ etiā ad illud: vbi pu/
tas maritos ad puniēdas adulte/
ras sine vlla miseratiōe cōpelli: cū
volūt eas mori/si eis viuētib⁹ non licet eis
alteras ducere. Quā crudelitatē volēs ex/
aggerare dixisti: Non mihi videf amātissi
me pater hic diuin⁹ eē sensus: vbi benigni/
tas et pietas excludif. Ita ista dicis: q̄si p̄/
pterea mariti parcere debeāt adulter̄ femi
nis: q̄ licet eis alteras ducere: aut si nō li/
cet/nō parcāt vt liceat. Quinimo p̄pterea
debēt peccatricib⁹ p̄bere misericordiā: vt ⁊ ipsi
p̄ suis peccatis misericordiā ɔseq̄nf. Et multo
magis hoc eis faciendū ē, q̄ dimissis vxo/
rib⁹ adulter̄ cupiūt viuere ɔtinēter. Tāto
quippe debēt esse misericordiores/q̄nto vo
lūt esse sanctiores: vt ad castitatē in seipsis
seruandā diuinit⁹ adiuuentur: dū castitatē
ab vxoribus violatā/nec ipsi humanit⁹ vl/
ciscūtur: ⁊ maxime vox illa dn̄ica est eis in
Joh. 8. a. memoriā reuocāda: Qui sine pctō ē/prior i
illā lapidē iaciat. Nō q̄ sine ipso peccato ē/
quomō loquimur de pudicis viris: sed qui
1. Joh. 1. c. sine peccato ē: qd si esse se dixerint/seipsos
seducūt: et veritas in eis non est. Porro si
non se seducūt/⁊ est in eis veritas: non erit
in eis cruenta seueritas. Sciētes em̄ se non
esse sine peccato/dimittūt vt dimittaf eis:
nec ab eis benignitas et pietas excluditur:
Magis em̄ hec excludunf/si peccati ɔiugū
ab eis ipetret veniā licētia libidinis/nō cu
ra pietatis. i. vt p̄pterea parcāt/q̄ licet eis
alteras ducere: ⁊ non poti⁹ p̄pterea/q̄ vo/
lunt ⁊ sibi dn̄m parcere. Quāto itaq melt⁹
honesti⁹/christiana deniq p̄fessione digni/
us/vt parcant adulterar̄ sanguini vxorū.
Quod scriptū est/eis dicimus: Dimitte in/ Eccli. 28. a.
iusticiā p̄ximo tuo: ⁊ tūc p̄cāti tibi peccata
soluenf. Homo homini seruat irā: et a dn̄o
querit medelā. Sup hoiem silem sibi nō ha
bet misericordiā: ⁊ de pctis suis dep̄catur.
Cū ipse caro sit seruat iracundiā: q̄s p̄piti/
abif peccatis illius? Et ī euāgelio: Dimit Luce. 6. f.
tite ⁊ dimittef vobis/vt possim⁹ dicere: Di Matth. 6. b.
mitte nob debita nostra sicut ⁊ nos dimit/
timus debitorib⁹ nostr̄. Et de aplo: Nulli Roma. 12. d.
malū p̄ malo reddētes: Et si qua sūt hmōi
in scripturis sanctis/quibus ad vlciscendū
quando humanus animus excitaf/q̄ chri/
stianus est/mitigatur.

Qr minus malum sit viuēte dimissa adulterari/q̄ eam interficere: vt quod nunc non licet/tunc liceat: Ca.XV.

q Vanto inquā melius ista dicim⁹/
q̄ vt dicam⁹: Tn̄ adulteras istas
dimittite: et earum nolite sangui/
nem querere: quicquid doloris ex earū fla
gitijs habetis: consolabunf vos alie quas
duxeritis: merito em̄ velletis istas de viuē
tium numero auferre/si earū vita impedi/
mēto esset/quo min⁹ alias duceretis: Nūc
vero etiā istis viuētibus cū liceat alia vo
bis matrimonia prouidere: quid eas tan
topere vultis occidere? Hec si dicimus/nō/
ne attendis q̄ nostra suasio longe sit a cha
ractere christiano: quia ⁊ falsū dicimus eis
licere quod nō licet: hoc est istis viuentib⁹/
vt alijs copulentur. Et si p̄pterea illis pe/
percerint: nō parcent p̄pter pietatē/sed p̄/
propter aliarum nuptiarum liberam po/
testatē. Postremo quero abs te: vtrū ma/
rito christiano liceat/vel sm̄ veterē dei le/
gem/vel romanas/adulteram abdicere. Si
licet/melius est vt ab vtroq se temperet:
id est/et a licito illa peccante supplicio: et
ab illicito coniugio illa viuente. Qd si al/

terutrum eligere perseuerat: satius est ei facere quod licet/ vt adultera puniatur/ q̄ id quod non licet/ vt ipsa viua ille mechetur.
33.q.2.c.si qđ Si aūt qđ verius dicit: nō licet homini christiano adulterā cōiugē occidere/ sed tm̄ dimittere: quis est tam demēs qui ei dicat: fac quod non licet/ vt tibi liceat quod non licet? Cum eñ vtrumq; fm legē christi illicitū sit/ siue adulterā occidere/ siue illa viuente alterā ducere: ab vtroq; est abstinendū/ non illicitū ꝓ illicito faciendū. Si enim facturus est quod non licet: iam faciat adulteriū/ et non faciat homicidiū: vt viuente vxore sua alterā ducat/ et nō humanum sanguinē fundat. Qđ si est vtrūq; nefariū: non debet alterū ꝓ altero perpetrare/ sed vtrunq; vitare.

Reprehēdit dictū incōtinētiū/ dicētiū meli⁹ ee adulterā interficere/ q̄ viuēte ea cū alia adulterari: (Ca. XVI

A b Ic video quid dici ab incontinentibus possit: Qui videlicet q̄ dimittit/ et viuere ꝑmittit adulterā si alterā duxerit/ q̄diu ꝑoꝛ illa viuat/ ꝑpetuus adulter est: nec agit penitentiam fructuosam a flagitio non recedens. Nec si cathecuminus est/ ad baptismū admittitur: quoniā ab eo quod impedit non mutatur: nec reconciliari penitus potest in eadem nequitia perseuerās. Si autē accusando adulteram occiderit: hoc pctm̄ quoniā transactū est/ et in eo non permanet: et si a cathecumino factū est/ baptismate abluit/ et si a baptizato/ penitētia et reconciliatione sanatur. Sed nunquid ꝓpterea dicturi sumus adulteriū non esse adulteriū: qđ sine dubio cōmittitur/ si coniuge adultera viuente altera ducit? Sed hoc adulterij genere excepto: Nēpe non dubitas esse adulteriū/ si quisq; ducat viuentis vxorē a viro suo/ ꝑ libellū repudij sine vlla mulieris fornicatione dimissā. Quid ergo/ cū viderit se nec ad baptismū admitti si cathecuminus: nec vtiliter agere penitentiā si baptizatus hoc fecerit: non corrigēdo et relinquēdo qđ fecit: si cū voluerit et potuerit occidere cuius duxit vxorē: vt hoc scelus vel baptismate diluatur/ vel penitēdo soluat: atq; ita etiā illud adulteriū non ꝑmaneat/ euacuata muliere a lege viri post mortē viri: sed de transacto quod factū ē ꝑ penitentiā satisfiat/ vel regeneratione deleat? Nūquid ꝓpterea est accusanda lex christi/ tanq̄ compulerit fieri homicidiū: cū sine crimine fornicationis/ repudiatam ducere/ dicit esse adulteriū? Hic eñ si paruz quid loquamur attendimus: multo grauioꝛa dici possunt q̄ ipse dixisti: Nam tu dū non vis esse adulteria: si alię ducantur dimissis adulteris hoc iuenisti: quoniā si hęc adulteria dixerimus: cogentur mariti occidere adulteras: quarū vita impediunt alteras ducere.

Atq; vt hoc exaggerares/ dixisti: Nō mihi videt amātissime pater hic diuin⁹ esse sensus/ vbi benignitas et pietas excludit. Si ḡ quispiā nolens credere esse adulteriū/ qñ a marito sine fornicationis crimine repudiata ab altero ducit: et hoc ꝯtra te inueniat: quia ista ratione suadet hominib⁹ homicidia ꝑpetrare: et eaꝝ maritos/ q̄s eo modo repudiatas duxerint/ vel insidijs quib⁹ potuerint/ vel calūnijs appetere/ vel aliquib⁹ veris criminib⁹ accusare et occidere: vt eis mortuis possint esse ꝯiugia/ q̄ viuis fuerāt adulteria. Nōne id exaggerādo tibi dicturus ē: nō mihi videt amātissime frater hic diuin⁹ esse sensus: vbi nō solū benignitas et pietas excludit: sȝ etiā ingēs malignitas et impietas excitatur? Quandoquidē multo est leuius et tolerabili⁹/ vt adulteras mariti/ q̄ vt maritos adulteri occidāt. Placet ne tibi/ vt ꝓpt vanissimā inuidiā huiꝰ defensionē sentētię deseramus: vel etiā insuꝑ accusem⁹ dicētes: nō debere adulteriū vindicari: etiā si ꝓter causā fornicatiōis repudiata a viro alteri coniūgetur/ ne maritus eius a quo dimissa est compellat occidere: dū adulteriū i ꝯnubiū cupit viri ꝓoꝛis morte ꝯuertere? Scio hoc tibi nō placere/ vt ꝓpter hanc vanissimā inuidiā/ lex christi cū vera inueniat et sana/ dura et inhumana dicat. Sic itaq; nō tibi debet videri ideo negandū esse adulteriū/ quādo vxore adultera viuente altera ducitur: quia potest maritus ꝑ hoc cogi adulterā occidere/ dum cupit sibi licere illa extincta alteraz ducere: si hoc ea viuente nō licet facere. Quid si eñ et illud dicant christianę fidei detractores: cogi homines occidere vxores suas insidiarum sceleribus/ q̄s molestas ferre nō possunt sine diuturno lāguore laborātes: et pati concubitū non valentes/ siue pauperes/ siue pulcherrimarū amore: quia eas quas perpeti nolunt ꝓter causam fornicationis

repudiare nō licet/ꝛ alteras ducere: ne ꝓpe tuo deuincti adulterio/ nec baptizari possint/nec penitēdo sanari. Nūquid ꝓpterea ne ista homicidioꝝ scelera ꝑpetrent/dicturi sumus nō esse adulteria/ repudiatis ꝑter causam fornicatiōis vxoribus/sibi alteras copulari?

Alia ratio ad hoc ꝙ post alterius coniugū adulterium non soluatur matrimoniū: Ca. XVII.

Iam vo ex hoc ꝙ sapis nō esse adulterū/si vir vxorē causa fornicationis abiecerit ꝛ alterā duxerit: nōne arbitraris cauendū/ne discant viri vxores ꝗs ꝓpter alias innumerabiles causas ferre nō pñt/mechari cogere: vt ab eis vinculo ꝯiugali p fornicationē/ sic putas soluto/ liceat eis alteras ducere: ꝛ ex eo ꝙ illas mechari coegerunt/aut baptismate ablui/aut penitēdo sanari? Cū illis ꝛ gratia ꝛ medicina negabit̃ ꝗdiu cū adulterio viuēt/ si ꝓoribus ꝑter causā fornicationis repudiat̃ alteras duxerint. Nisi forte qs dicat neminē posse vxorē suā mechari facere si pudica est: Et tamē dñs: Omis q dimiserit inquit vxorē suā/ ꝑter causam fornicationis: facit eā mechari. Vtiq̃ ꝓpterea/ q: cū eēt pudica cū viro: tñ dimissa cogitur p incōtinentiā viuo ꝓore alteri copulari: et hoc est mechari. Et si hoc ista nō fecerit: tñ ille quantū in ipso est facere cōpulit: ꝛ hoc ei deꝰ peccatū etiā si illa casta ꝑmaneat/ imputabit. Sz qs nesciat ꝗs sint rarissime q ita pudice viuat cū viris: vt etiā si ab eis dimittātur/ alios nō requirant? Incompabiliter qppe numerus ē amplior feminaꝝ/ que cū pudice adhereāt marit: tamē si dimisse fuerint a maritis/nō differūt nubere. Cū ergo crediderint hoies deo dicēti: Omis q dimiserit vxorē suā / ꝑter causā fornicatiōis: facit eā mechari: si crediderint ꝛ tibi dicēti/muliere fornicāte licere viro eiꝰ alterā ducere: quisqs voluerit ꝓpter alias q̃slibet molestias carere vxore cui ꝯiūctus ē: priꝰ eā mechari facit sine fornicatione dimittēdo: vt tunc ducat alterā/ cū fuerit illa mecha nubēdo: ac sic a ꝓore peccato quo eā mechari fecit/siue p baptismū/ siue p penitētiā liberat̃: sine suo adulterio sibi habere videat̃: quā post prioris adulteriū/ tāq̃ hinc soluto matrimonij vinculo alterā duxerit. Qd quidē si fuerit machinatꝰ/ꝛ vxorē suam mecham faciet: ꝛ ipse ꝗuis post adulteriū coniugis aliā ducendo mechus erit: nihil ꝙ illi ꝓderit ꝙ tibi credidit: ꝛ nō ei potius q nullo excepto ait: Omis q reliquerit vxorē suam ꝛ aliam duxerit/ mechatur. Luc. 16. b.

Matth. 5. e.

De differētia eunuchoꝝ ꝛ eoꝝ q se castrauerunt: Ca. XVIII.

Quibus omibus ꝯsiderat̃ atq̃ tractatis: restat vt ab eis q hec fideliter audiūt: dicat̃ nobis qd dño dictū est: Si talis est causa cū vxore/nō expedit nubere. Quibꝰ ꝛ nos qd respondeam? nisi qd ipse respōdit: Non oēs capiūt verbū hoc/sed quibꝰ datū est: Sunt eñ eunuchi q de matris vtero sic nati sūt: et sūt eunuchi q facti sunt ab hominibꝰ: ꝛ sūt eunuchi q seipsos castrauerūt ꝓpter regnū celorū: Qui pōt capere/capiat: Ergo q pōt capiat/qd non oēs capiūt. Pñt aūt capere q̃bus hoc ꝑstat dei misericordia occulta/ ꝗ iusta. Sed in his omibꝰ qui seipsos castrauerunt ꝓpter regnū celoꝝ: alij sunt q in vtroq̃ sexu ꝯcubitū nesciunt: alij q experti ꝛ aduersi sunt/partim quidē illicite/partim vo licite experti. Porro hi q licite experti sunt: quidā sunt q nō nisi licite/quidā ꝛ illicite et licite. Sunt quippe in eis q ꝯiugia sūa tm̄ sciunt: sunt autē q ꝛ alias feminas ac stupra quesiuerunt. Sed qui post ꝯcubitū ꝯiugum seipsos castrāt ꝓpter regnū celoꝝ: aut morte amittunt ꝯiuges/ aut ex consensu cū eis ꝯtinentiam ꝓfitent̃: aut necessitate diuortioꝝ/ ne viuis coniugibus se alijs copulando adulteria ꝑpetrēt: castrant seipsos ꝓpter regnū celoꝝ: non vt clariores ibi esse possint/ ꝗ ꝙ aliter ibi esse non pñt: Nā qui nō ista necessitate se continēt/sed boni appetitiōe meliores possēt ibi eē/etiā seruata pudicitia ꝯiugali/ꝗuis in ꝑmijs/i moribꝰ/tñ intus. Qui vo ꝓpterea se continēt/ q: prioribꝰ cōiugibus viuis timent alijs ꝯiugari: maiorē curam debēt gerere pro salute/ꝗ gesserūt illi a quibus continētia p munere dilecta est ampliore: Tunc quippe ibi erunt/si adulteri nō erunt: Si autē non continēt/adulteri erunt: quia viuētibus ꝯiugibus ꝑstinis/ non ꝯiugibus alteris / sed adulteris adherebunt: Et si a regno celorum aberunt: vbi erunt nisi vbi salui non erunt? Matth. 19. b.

Exhortatio ad maritos qui vxores adulteras reliquerūt/ vt continenter viuat: Ca. XIX.

Os igiť alloquor/ vt qď facere de-
b berẽt si haberent ꝯiuges diuturno languore marcescẽtes/ vl loco sibi inaccessibili absẽtes/vel animositate illicita ꝯtinẽtes: hoc faciant si habuerint cõiuges adulterina indignatione sordẽtes: et ꝓpter hoc a suo ꝯsortio diuortiãtes nõ alia querant ꝯiugia: qꝛ non erũt ꝯiugia ſ adulteria. Cũ eñ par forma sit i hoc vinculo/ viri et vxoris: sicut vxor viuẽte viro vocabiť adultera/ si fuerit cũ alio viro: ita ꝛ vir viuẽte vxore vocabiť adulter/ si fuerit cũ altera muliere. Etsi eñ grauiᵘˢ qui ꝑter causã fornicationis: oĩs tñ qui dimiserit vxorẽ suam ꝛ aliã duxerit/ mechať. Non eos terreat sarcina ꝯtinẽtię: leuis erit/ si christi erit: christi erit si fides aderit/ q̃ impetrat a iubente qď iusserit: Nõ eos frangat/ q̃ videť eorũ ꝯtinẽtia necessitatis esse/ nõ volũtatis: qꝛ ꝛ illi qui eã voluntate delegerunt/ fecerunt eã esse necessitatis: qm̃ vani sine damnatione ab illa deuiare non pñt: ꝛ q̃ in eã necessitate ꝯtrusi sunt: faciunt eã esse volũtatis/ si non de seipsis sed de illo a quo ẽ bonum oẽ ꝯfidũt. Illi ad eã ꝯcẽderũt causa maioris glorię/ vt aliqď ampliᵘˢ iuenirẽt: Isti ad eã ꝯfugerunt cura salutis nouissimę/ ne perirẽt: vtriq̃ ꝑmaneant/ vtriq̃ in qď puenerunt ambulent vsq̃ in finẽ: ferueant studijs: supplicẽt votis: qꝛ ꝛ illis salus cogitãda est/ vt ab eo quod volũtas arripuit cadere timeant: et istis gloria desperãda non est/ si in eo qď necessitas intulit/ ꝑsistere diligãt. Fieri eñ potest/ vt deo terrẽte ꝛ hortante/ ꝯuertẽte ꝛ implẽte/ humanᵘˢ in meliᵘˢ muteť effectus: atq̃ ita voueant sine ꝯiugijs/ ꝛ sine vllo ꝯcubitu/ atq̃ immũda libidinis attrectatione ꝑseuerãtissime viuere: vt etiã si sepata ꝯiugia/ locum ducẽdi alias moriendo aperuerint: claudať ex voto qď patereť ex licito: et qď erat necessitate cęptũ/ fiat charitate ꝑfectũ. Taliḃ ꝑfecto retribueť quod illis/ qui vel pari ꝯsensu cum ꝯiugibus hoc vouerunt: vel nullis ꝯiugijs alligati/ ꝑpter maius bonũ continẽtiã delegerunt. Si autẽ ita se ꝯtinẽt/ vt si moriãtur quarũ vita ꝯiugari impediunť/ alias ducere cogitẽt: ꝑfecto etiã si prius ipsi in tali ꝯtinẽtia de corpe abscedant/ nõ eis imputať nisi ad pudicitiã coniugalẽ: ꝑpter quã non faciunt qď facerẽt si liceret. Hac quippe intentione ꝯtinenter viuere/ parꝝ est ad accipiẽda illius quę liberiᵘˢ eligiť ꝯtinentię ꝑmia: sed sufficit ad cauenda adulteria.

Luce. 16. b. (margin, beside "nicationis")

Qd viri carnis infirmitatẽ allegare non possint quo minus contineant/ cũ id possint ꝛ femine: a quibus dum peregrinantur flagitat castitatem: Ca. xx:

Ec aũt me de vtroq̃ sexu memi-
b ris dicere: sꝫ maxime ꝑpter viros: qui ꝑpterea se fẽminis supiores eẽ arbitranť: ne pudicitia pares esse dignentur: In qua etiã ꝑire debuerũt/ vt eos illę tanq̃ sua capita sequerenť. Qñ autẽ lex ꝓhibet adulteria: si obtẽtu incontinẽtię carnalis infirmitatis admittať excusatio: multis sub nomine falsę impunitatis/ pereũdi aperiť occasio: Neq̃ eñ carnẽ non habent fẽminę/ quibus viri aliquid tale volunt licere: quasi eis qꝛ viri sunt liceat. Sed absit vt melioris sexus tanq̃ honori debeať qď pudori detrahiť: cũ honor iustus v̄tuti/ nõ vitio debeať: Quinimmo cũ a fẽminis vtiq̃ habentibus carnẽ/ tantã flagitãt castitatẽ: vt qñ ab vxoribus diutissime peregrinanť/ velint eas ab adulterino ꝯcubitu intaminatas feruorẽ transigere iuuẽtutis: et plurimę pudicissime trãsigũt: Et maxime syrę: quaꝝ mariti negociãdi quęstibus occupati/ iuuenes adolescẽtulas deserunt/ et vix aliqñ senes ad aniculas reuertunť: eo ipso euidẽtius ꝯuincũt non esse impossibile/ qď se nõ posse causanť. Si eñ h̄ nõ posset ifirmitas hoĩm: multo minus id posset sexus infirmior fẽminarũ. Vñ istos q̃ virilẽ excellentiã non putant nisi peccandi licẽtiã/ qñ terremus ne adulterinis ꝯiugijs hęrendo pereant in ęternũ: solemus eis ꝓponere etiã continentiã clericoꝝ: qui plerũq̃ ad eandẽ sarcinã subeundã capiunť inuiti: eamq̃ susceptã vsq̃ ad debitũ finem/ dño adiuuante ꝑducũt. Dicimus q̃ eis: Quid si et vos ad hoc subeundũ populoꝝ violẽtia caperemini: Nõne susceptũ caste custodiretis officiũ/ repẽte ꝯuersi ad ipetrãdas vires a dño/ de quibus nunq̃ antea cogitastis? Sed illos inquiũt honor plurimũ cõsolať. Respondemᵘˢ: et vobis timor ampliᵘˢ modereť. Si eñ hoc multi dei ministri repente atq̃ inopinate impositũ susceperũt/ sperantes se illustrius in christi hęreditate fulgere: quãto magis vos adulteria cauẽdo viuere continẽter debetis: metuentes

Nota de cõtinentia mulierũ syrie.

nō in regno dei minus lucere/ sed ī gehēnę ignib⁹ ardere. Hęc atq₃ hmōi eis vt possumus dicim⁹: q̄ quoq̄ mō a se discedētib⁹/ vt ꝓpter adulteriū dimissis ꝯiugib⁹ suis/alias volūt ducere: Et cū ꝓhibent/infirmitatē nobis carnis opponūt. Sed iā liber etiā iste claudēdus est: et rogādus deus/ vt aut eos temptari non sinat separationibus coniugū: aut ita sinat/ vt timor periclitātis salutis fiat illis amplioris siue ꝓbationis occasio castitatis.

Diui aurelij augustini hipponensis episcopi/ de adulterinis coniugijs ad pollentium/liber secundus explicit.

Diui aurelij augustini hipponensis epi/in libros cōtra aduersariū legis ꝛ ꝓphetarū/ ex secūdo libro retractationū/Argumentum.

1. Retract. ca. 58. Praeterea liber quidā cuiusdam heretici/ siue marcianistę / siue cuiuslibet eorū/quorū error opinat q̄ istū mūdū deus nō fecerit: nec de⁹ legis q̄ data ē p moysen/ꝛ ꝓphetarū ad candē legē ptinētiū verus sit deus/sed pessim⁹ demon: cū apud carthaginē multis ꝯfluētibus ꝛ attētissime audiētibus/i platea maritima legeret: puenerunt frēs ad eū studiosissime christiani: eumq₃ mihi redarguēdū sine vlla dilatiōe miserūt: multū rogātes vt nec ego rñdere differrē. Refelli eū libri duob⁹: q̄s ideo ꝯnotaui: ꝯtra aduersariū legis et ꝓphetarū: quia codex ipse q̄ missus ē/ nomē auctoris non habebat.

Capitulorum primi libri contra aduersarium legis et prophetarum / scti augustini/ recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis epi / contra aduersariū legis et prophetarū / liber primus incipit.

Qui heretici legem et pphetas condemnant: et que libri hui⁹ scribēdi causa extiterit: Ca. I.

Ihrū quem misistis fratres dilectissimi: nescio cui⁹ heretici inuētū sicut scripsistis: i platea maritima cum venalis codex ipse ferret / i ↄcurrentib⁹ turbis periculosa curiositate ꝛ delectatione legeret: vt quanto possem compēdio responderē: prius quesiui cuiusnā esset erroris: Nō em̄ soli manichei legē pphetasq̄ ↄdemnāt / sed ꝛ marcioniste et alij nonnulli / quoꝝ secte nō ita innotuerunt pplis christianis. Iste aūt cui⁹ nomē in eodē libro non cōperi / detestat deū mundi fabricatorē: cū manichei qui9 libꝝ geneseos non accipiant atq̄ blasphemēt: deū tm̄ bonū fabricasse mundū / etsi ex aliena natura atq̄ materia ↄfitētur. Sed quāq̄ nō mihi apparuerit cui⁹ secte sit iste blasphem⁹: defendēda ē aduersus ei⁹ linguā scriptura diuina / quā maledicis disputationib⁹ insectat. Et qm̄ quoquo modo christianū se videri cupit: vnde ꝛ ex euangelio ꝛ ex aplo ponit aliqua testimonia / etiā scripturis ad nouū testamentū ptinentibus / refellēdus est: vt ostendatur in reprehēsione veteꝝ inconsideratius q̄ versutius insanire.

Quo pncipio ꝛ quare celū deus creauerit: et quō etern⁹ tpalia atq̄ sempiterna condiderit: Ca. II.

Gen. 1. a. Cū primū qd̄ pri⁹ poterat religiose querit iste impi⁹ ore sacrilego / quō accipiendū sit qd̄ scriptū est: In pncipio fecit deus celū ꝛ terrā: quāq̄ non addiderit terrā / de q̄ post loqtur. Querit ḡ quo pncipio: Ei⁹ ne pncipio quo idē deus esse cepit: an ex eo quo illū vacuū esse teduit? Cui respondet: q2 nec de⁹ esse cepit: nec eū vacationis sue teduit: qui neq̄ aliqn̄ non fuit: nec cessādo torpuit / nec opando laborauit: Nec sine celo sedis indiguit: nec facto celo sedē tanq̄ finitis errorib⁹ pegrin⁹ inuenit: Potēs ē em̄ beatissime manere i semetipo. Tēplo aūt suo / qd̄ sūt oēs sācti / ꝛ angeli ꝛ hoies / sic impertire habitationē suā: vt illi ex ipso habeāt tale bonū / q̄ beati esse possint: nō ex eis ille talē domū sine q̄ beat⁹ eē nō possit. Aut ḡ sic intelligendū ē qd̄ scriptū est: In pncipio fecit de⁹ celū ꝛ terrā: vt pncipiū sit ex quo esse ceperūt: nō em̄ deo coeterna semp fuerūt: sꝫ facta / initiū ex q̄ esse inciperēt / acceperūt: Aut certe q2 i pncipio sibi coeterno fecit de⁹ celū ꝛ terrā / hoc est in vnigenito filio. Ipse est em̄ sapientia de q̄ dicit apls: Christū dei vtutē et dei sapiētiā. 1. Cor. 1. d.
Et deo qui fecit celū ꝛ terrā / dicitur in psalmo: Oīa in sapiētia fecisti. Aut si de psal Ps. 103.
mo iste nō vult accipere testimoniū: aplm̄ audiat d christo loquentē: Quia i ipso ↄdita sunt oia / in celo ꝛ i terra / visibilia ꝛ inuisibilia. Col. 1. c.
De⁹ igit nec cepit esse / nec desinet: Sed opa ei⁹ quedā incipiētia certo fine eē desistūt: sicut tpa ꝛ tpalia: Quedā incipiētia pmanebūt: sicut ipsa sanctoꝝ hominū / quā pcepturi sunt vita eterna. Qd̄ iste nō vidit qui putauit esse dicendū ac definiendū / nullū esse sine sine pncipiū: Nec ipsum potuit attēdere numeꝝ / cuius initiū est ab vno / et finis in nullo: Nullus q̄ppe numer⁹ quālibet magnus / vel dicit / vel si dici iam non potest / cogitat: cui non addi possit vt maior sit. Et puto q̄ iste quālibet heresim sub noīe christi teneat ↄtra christū: vitā sibi pmittit in christo / vtiq̄ beatā: cui⁹ tunc poterit esse principiū / cū vite hui⁹ misere finis fuerit. Rñdeat itaq̄ / beatā illā quā nō negat vitā habiturā vel habere pncipiū: vtrū habitura / an nō habitura sit finē? Si dixerit habiturā: quomō se audebit dicere christianū? Si dixerit nō habiturā: vbi ē q̄ ausus ē dicere nullū esse sine sine pncipiū?

Quomodo intelligatur celū ex initio factum: Ca. III.

Querit etiā: Si mūd⁹ iste bonū aliquid est: cur non olim ex initio ab eo factū est qd̄ melius fuit? Quasi seipso aliquid melius deus fecerit mundū: Aut ideo nō debuerit hoc bonū fieri / quia nō est equale facienti. Qd̄ aūt querit / cur nō istud olim ex initio factū sit: responsū habeat: Immo vero olim ex initio factū ē. Ex initio vtiq̄ suo / non dei: cui nullū ē initiū. Si autē hoc initiū significari potuit / eo q̄ dictū est: In pncipio fecit deus: quid ē q̄ calumniatur velut interrogans / i quo principio fecerit: cū ipse rursus querat / cur nō olim ex initio factum sit. Proinde sua verba illi

replicāda sunt: Nā sicut ipē ꝓpter id quod
Gen.i.a. scriptū est: In pncipio fecit deus cęlum et
terrā: argumentat̄ et dicit: In pncipio igit̄
quo? Eius ne quo idē de⁹ esse cępit: an ex
eo q̄ illum esse vacuū reduit? Ita ꝛ nos ad
id qđ ait: cur non istud olim ex initio ab eo
factū ē respondeam⁹/ ꝛ dicamus ei: Ex ini-
tio igitur quo? Eiusne quo idem de⁹ esse cę-
pit: an ex eo quo illum vacuū esse reduit?
Hoc quippe illi displicet/ ꝙ non olim ex ini-
tio de⁹ fecerit cęlū/ cū dicit: Cur nō olim ex
initio? Tanq̄ ex illo initio facere debuerit
ex quo est ipse qui fecit. Cur nō hic timuit/
Al. ꝙ quod ne dicēdo ex initio ꝙ ex quo est ipse deus/ eū
debuisse facere cęlū: diceret̄ ei: Habet ergo
deus initiū: ac ꝑ hoc ſm sententiā tuam ha-
bebit ꝛ finē. Tu eñ dixisti: nullū esse initiū
sine fine. Porro si deus caret initio: quō fa-
ceret aliquid ex initio ex q̄ ipē nō ē? Ac per
hoc ex initio fecit illo ex quo fecit: id est/ ex
quo cępit esse qđ fecit. Aut ꝗ de⁹ ipsoꝝ ni-
hil bonū vnq̄ fecit: aut ſm istū qđcūq̄ bo-
ni fecit/ ex illo initio fecit ex quo ipse ē: Et
habēti initiū/ metuēdus ē finis: Aut sācte
scpturę v̄bis debet acquiescere ꝛ intellige-
re deū/ qui ex nullo cępit esse pncipio/ fecis-
se cęlū ī pncipio: vel ex quo cęlū esse cępit:
vel in filio: Qui iudęis interrogantib⁹/ q̄s
Joh.viii.d. esset: principiū se esse respondit. Nisi forte
dicturus ē/ aliud initiū/ aliud v̄o esse pnci-
piū. Si ergo ita esset scriptū: In initio fecit
de⁹ cęlū ꝛ terrā: nihil ꝯtra hoc iste moueret̄
q̄ dixit: Cur nō olim ex initio factū est: q̄si
quidē legeret: in initio fecit deus: non exi-
stimās impiū/ si credat̄ de⁹ habere initiū/ ſ
nō habere principiū. Qđ si ita ē: emēdetur
Joh.i.a. hoc auctoꝛe euangeliū/ vbi scptū ē: In pn-
cipio erat verbū. Cur eñ nō etiā hic iste di-
cat: In pncipio igit̄ q̄? Ei⁹ne q̄ idē esse ver-
bū cępit? Et q2 deus erat verbū: pōt etiā
sic dicere quemadmodū in hoc libro dicit:
Eiusne quo idē deus eē cępit? Dicat hic si
placet etiā illā definitiuā suā/ vbi audit:
In pncipio erat verbū. Dicat etiā hic si au-
det: Nullū est pncipiū sine fine: vt ab ipsis
etiā manicheis/ q̄ eū fortasse q2 inimicū le-
gi ꝓphetisq̄ reperiūt/ libētissime legūt/ iu-
dicet̄ insan⁹. Quia v̄o displicet ei de⁹ q̄ fec̄
mundū: cur nō displicet de⁹ ꝑ quē factus ē
Ibidem mūdus? De christo eñ scptū ē: In hoc mū-
do erat: ꝛ mundus ꝑ eum factus est.

Q2 sūme bonus oīa fecit impa- ria sibi/ sed tñ bona: et quia oīa/ ideo inequalia: Ca.iiii.

Intelligat itaq̄ deum facere bona
posse: bonis autē a se factis egere
nō posse: Vñ nec faciēdis eguit/ q̄
factis nō eget: Sed sūme bon⁹ fecit oīa/
sibi quidē imparia/ sed tñ bona. Bonū q̄p-
pe etiā non summū/ imo v̄o etiā infimū ni-
si a sūmo bono esse nō posset. Nimis autē
de deo male sentit/ q̄ ꝓpterea bonū esse ali-
qđ negat: q2 ęquali deo nō esse cognoscit.
Ita eñ nō erit ille sūmū/ sed infimū bonū:
si quid eo minus est/ iam nō est bonū. Por-
ro si in rebus quas cōdidit/ ea quę sunt p̄-
ma bona valde sunt imparia conditoꝛi: q2
ille fecit/ hęc facta sunt: profecto q2 talibus
nō eguit ad augendā beatitudinē suā: mul-
to minus inferioꝛibus atq̄ oīno infimis
eguisse credēdus est: Quę tamē fecit tanq̄
bonoꝝ omniū constitutoꝛ: Nā dñs iesus
ꝑ quem factus est mūdus/ nō sola cęlestia/
sed etiā terrestria/ eoꝝq̄ terrestriū quę vi-
dentur exigua deū creasse et creare sic indi-
cat cū dicit: Si ergo fęnū agri quod hodie Matth.vi.d.
est/ et cras in clibanū mittitur/ deus sic ve-
stit: quāto magis vos modicę fidei. Vnus
ergo atq̄ idē deus est institutoꝛ cęli et ter-
rę/ stellarū et herbarū: quicquid mensura/
forma/ oꝛdine suo constat ī cęlo et in terra:
quicquid viuit in cęlo et in terra: quicquid
sentit in cęlo ꝛ in terra: q̄cquid intelligit in
cęlo et in terra. Quę non solum illi a quo
sunt cōdita/ sed nec inter se esse opoꝛtebat
ęqualia: Et ideo sunt omnia: Nā si essent
ęqualia: vnum genus bonoꝛum esset non
oīa. Nūc v̄o ideo sunt oīa bona: q2 sunt
alijs alia melioꝛa: ꝛ bonitas inferioꝝ addi-
dit laudibus melioꝝ: Et in reꝝ bonaꝝ in-
ęqualitate ipsa ē iocūda gradatio: vbi mi-
noꝝ compatio amplioꝝ est cōmendatio.

Mala ꝛ vitia quō bonis perhi- beant testimoniū/ quoꝝ sunt solū- modo priuationes: Ca.v.

Ea vero quę dicūtur mala/ aut vi-
tia sunt rerū bonarū/ quę omnino
extra res bonas ꝑ seipā alicubi eē
nō possint/ aut supplicia peccatoꝝ quę de
iusticię pulchritudine veniūt. S3 ipsa quo-
q̄ vitia testimoniū perhibent bonitati na-
turarū. Quod eñ malū est ꝑ vitium/ profe-
cto bonū est per naturā. Vitiū quippe con-
tra naturā est/ quia naturę nocet: Nec no-
ceret/ nisi bonū eius minueret. Nō est ergo
malū nisi priuatio boni. Ac per hoc nusq̄

est nisi in re aliqua bona/etsi nō summe bona: Quā sūme bonū incorruptibilis τ imutabilis pseuerat/ vt deus ē: Non tñ nisi in bona: quoniā non nocet nisi minuendo qđ bonū ē: Ac p hoc bona sine malis esse pñt: sicut ipse deus τ queq̄ supiora celestia: Mala vo sine bonis esse nō possunt. Si eñ nihil nocēt/mala nō sunt: Si aūt nocēt/bonū minuunt: Et si amplius nocēt/habent adhuc bonū quod minuāt: Et si totū cōsumunt: nihil nature remanebit cui noceatur. Ac per hoc nec malum erit a quo noceat/quā natura defuerit/ cuius bonum nocēdo minuatur:

Quō bonū īmutabile oīa bona fecerit/ sʒ mutabilia: vt mortalitas etiam bona et mūdi decor existat:

(Ca. VI.

Verū aūt aliq̄ natura/ h est substātia/ p̄sus ad nihilū redigat/ disputatio subtilissima ē. Sed
Ps. 101. fides veracissime deo decantat: Mutabis ea τ mutabunt: tu autē idē ipse es. Nec fecit igit/ nec regit mutabilia bona/ nisi imutabile bonū/ quod ē deus. Porro bona mutabilia ppterea bona sunt: qꝛ a sūmo bono facta sunt: ppterea mutabilia/ qꝛ nō de ipso/ sed de nihilo facta sūt. Quobrē τ ipsa mortalia/ q̄uis ex aliq̄ parte penalia sint eis quibus sola imortalitas pōt pfecte beatitudinis implere mēsurā: habēt tñ ppriū decoris locū i pulchritudine tempoꝝ: sed maiorē q̄ humanus est sensus/ quo talis pulchritudo sentit: Fides tñ illa q̄ deo suo dicit:
Sap. 11. d. Oia in mēsura τ numero τ pōdere cstituisti: q̄uis amore viuendi cditionē mortis exhorreat: creatorē tñ omniū bonoꝝ etiā de bonis mortalibus laudat. Nā iste ipse q̄ repⁿhendit/ nec deuʒ esse credit/ cuius terrena opa vidit esse mortalia: eundē sermonē suū/ q̄ vsq̄adeo illi placuit/ vt eū literis memorieq̄ mādaret/ nisi vocibus ad sua q̄q̄ vba ptinentibus/ τ incipiētibus tñ τ deficiētibus implere non posset: ita pulchritudinē disputatiōis q̄ vult psuadere/ q̄cq̄d orit τ morit bonū esse nō posse/ nisi orientibus τ morientibus syllabis nō potuit explicare. Quid igi mirū si in tā magna vniuersitate nature/ ē aliquod infimū bonū i ordinibus tēpoꝝ/ qđ non pmāsione reꝝ/ sicut nōnulla sublimia spiritalia/ s p decore sui generis: imo atq̄ terreno exortu occasuq̄ sit pulchꝝ/ Que cū ita sint/ nō calūniet dicēti
Geñ. 1. a. scripture: Uidit deus lucē qꝛ bona ē: Nō solum eā lucē/ quā vocauit diē: τ firmamētū quod vocauit celū: τ solē τ lunā τ cetera sidera/ verumetiā ligna et herbas/ τ i aqs ac terris quecūq̄ mortalia/ τ creauit deus sūme bonus/ τ vidit qꝛ bona sunt in genere atq̄ ordine suo. Nec timuit q̄ spū dei reuelāte scripsit hunc libꝝ/ futuros impios reprehēsores/ vaniloquos et mētis seductores/ pmit⁹ sue/ deinde alioꝝ/ quos delectat blasphemia loquacitas: Quia et ipsos inq̄tū boies sūt: inquātū corpore atq̄ aīa rōnali constant: inq̄tū mēbra corpis eoꝝ suis distinguunt officijs: et pcordissima differētia in vnitatē sue pacis mirabili ordinatione ɔsentiūt: inquantū anima eis naturali excellētia p̄stat atq̄ ipat: inq̄tū sēsus carnis quinq̄ pitos implet ac vegetat/ dissili potētia/ sociali ɔueniētia: inq̄tū etiā mēte atq̄ ratione: qđ bestialis aīa nō pōt: sape atq̄ intelligere pñt: vidit deus qꝛ boni sunt: τ ideo creauit: Nō eñ tñ creatos postea vidit/ s τ creādos añ p̄uidit: Et q̄ puersa volūtate τ ceco errore maligni sūt: nō ideo vidit q̄ nō eēnt creādi: Preuidit eñ vbi sint ordinādi: Et sic eos ex eadē massa pmeq̄ p̄uaricationis merito dānata/ fecit vasa ire/ Roma. 9. c.
si vsq̄ i finē in hac malignitate pdurāt: vt psint vasis miscdie: q̄ p eoꝝ acumina vanitatis diligētius arcana vitatis inq̄rant. Magna q̄ppe opa dñi/ exq̄sita in oēs volūtates eius. Ps. 110.
Quid autē mirꝝ est/ qꝛ displicet humane stultitie q̄ opa sua placent diuine sapiētie. Quid ē eñ aliud: Uidit lucem qꝛ bona est/ nisi quia placuit ei?

Qꝛ non scribatur irrationabiliter vidisse deū condita sua/ atq̄ ei placuisse: et quō intelligi debeat:

(Ca. VII.

Sed iste vaniloqus blasphemator/ qui scripsit librū sacrilegis conuitijs plenū: in quo vtinā opus eius displiceret ei: et non putaret quia bonū est/ sed videret quia malū ē: videte quid dixerit. Adeo antea nesciuit inquit lux quid esset: vt modo eā pmū vidēs optimā iudicaret. Ergo τ dñs iesus qñ audītis vbis cēturionis/ miratus ē τ dixit discipulis suis: Amē dico vobis/ non inueni Math. 8. b.
tantā fidē in israel: nesciuit antea fides illa quid esset/ vt tunc eā primū vidēs optimā iudicaret. An vo alius eā i corde cēturionis operabat q̄ ipē qui mirabat? Et pfecto amplius ē vnde possint blasphemare incipiētes τ infideles/ q̄ miratus ē iesus

quantumcunq; hominis fidem/ q̄ q̄ vidit deus lucē quia bona est. Potest eñ quis q; etiam solita videre quia bona sūt: Hoc est sibi ea placita comprobare. Quisquis autē miratur s̄m consuetudinē qua homines loquuntur: inopinatū atq; improuisum sibi esse significat quod miratur. Sed Iesus qui oia p̄sciebat/ quod mirandum alijs cōmēdabat/mirādo laudabat. Quid autem deus vidit a se factum quod nō in luce que ipse est/prius vidit esse faciendū? Et q̄d tā necessario sancta scriptura totiēs repeteret/q̄ q̄ vidit deus bona esse que fecit/vt hinc informaretur pietas fidelium: non pro humano sensu qui sepe etiam bonis rebus offenditur:quarū causas atq; ordinem nescit: de creatura visibili atq; inuisibili iudicare/ sed laudanti deo credere et cedere? Tāto eñ quisq; facilius aliq̄d proficiendo cognoscit/quanto religiosius antē q̄ cognosceret deo credidit. Vidit ergo deus lucē quam fecit quia bona est:quoniam quod faciendū placebat vt fieret/ factum placuit vt maneret:quantū cuiq; rei existendi siue manendi/a tanto fabricatore fuerat constituenda mensura. Sed aliud est lux quod est deus:aliud lux quā fecit deus: Incompabiliter autē melior lux ipse qui fecit/nullo indigeret modo ea luce quā fecit. Et vnde iste calūniaẜ: cur non ista bona tā olim q̄ olim ē ipē q̄ fecerit deus:hinc poti⁹ intelligendū est/q̄ nō ea fecerit eo⁊ indignus: sine quib⁹ esse in sua pfecta beatitudine potuit sine initio sempiternus: Jō q̄ppe isto⁊ faciēdo⁊ causa sola dei bonitas fuit:quia necessitas ei⁹ vlla nō fuit. Quicquid itaq; iste puitiatur deo/q̄ voluit tunc primū lucem viderit qui fuisset lucis ignarus/q̄ sit insulsum ⁊ vanū videret/ si lucis ipse intus aliquid haberet.

Quādo create sunt tenebre: et q̄ ɔfusa materies deo coeterna non sit: Ca.viii.

Vinetiā stulticie scribēt⁊ assignat/ q̄ tenebras dixerit sine initio semper fuisse:lucē vero initiū sumpsisse de tenebris: quasi legerit in eo libro cui calumniaẜ/tenebras sempiternas:cū scr̄ptū sit: In p̄ncipio fecit deus celū ⁊ terrā: Terra aūt erat inuisibilis ⁊ incōposita: ⁊ tenebre erant sup abyssū. Ex illo ergo tenebre esse ceperūt/ex quo ɔfusa moles celi esse cepit ac terre/antē q̄ facta eēt lux qua illumi-

Gen.i.a

naret q̄d sine luce fuerat tenebrosū. Quid autē incōueniēs/ si mūdane materie fuerāt tenebrosa p̄mordia:vt accedēte luce/meli⁹ q̄d factū est redderet:⁊ tanq̄ p̄ficiētis bominis quod postea futurū erat/ hoc mō significaretur affectio. Q̄ q̄ qui munere dei potuerit perspicacius ista rimari:inueniet fortasse in creatura/que ita facta narraẜ sine interuallis tēporaliū morarū/ distinctū mirabiliter ordinē rerū. Nec eñ materies omnino nihil est/de qua in libro sapientie legiẜ: Qui fecisti mundum de materia informi. Nō ergo q̄r informis dicta ē/omnino nihil est: Nec deo fuit vel ipsa coeterna tanq̄ a nullo facta: Nec ali⁹ eā fecit: vt haberet deus de qua faceret mūdū. Absit eñ vt dicatur omnipotens non potuisse facere/nisi vñ faceret inueniret. Ergo ⁊ ipsā deus fecit. Nec mala ē putanda: q̄r informis: sed bona est intelligenda formabilis/id est formationis capax: Quoniā si boni aliq̄d est forma:non nihil est boni esse capacē boni. Sicut vox confusa est clamor sine v̄bis: vox v̄o articulata fit cū formaẜ in verba. Est ḡ illa formabilis/ ista formata: Jlla ḡ formā capit/ista ḡ habet: Nā quid horum vnde fiat/in p̄mptu ē: Nec eñ quisq̄ dixerit de verbis fieri sonū vocis/sed potius de voce fieri sonū verbi: vel potius de voce fieri verba sonātia quis nō intelligat?

Sap.xi.c.

Quomodo simul deus mundū creauerit: et ex qua eum formauit materie: Ca.ix.

Ec putādus ē de⁹ informē p̄us fecisse materiā/⁊ interuallo aliq̄ interposito t̄pis formasse q̄d informe p̄us fecerat:s; sicut a loquēte fiūt v̄ba sonātia/vbi nō prius vox informis post accepit formā/sed formata p̄ferẜ:ita intelligēdus ē deus de materie quidē informi fecisse mūdū/ sed simul eā ɔcreasse mūdo: Non t̄n inutiliter pri⁹ narraẜ vnde aliq̄d fit: ⁊ postea quod inde fit: Quia etsi pōt vtrūq; simul fieri:nō simul potest vtrūq; narrari.

Quō celi ⁊ terre n oib⁹ varia possint insinuata intelligi: Ca.x.

Jue ergo prius noīe celi ⁊ terre/ vt terre inuisibilis et incōposite/atq; abyssi tenebrose materies ipa informis significata ē re⁊ notarū appellatiōib⁹: q̄r ipsa p̄rsus ignota ē humanis sensibus: et vix vtcunq; intelligitur/cum res in deterius cōmutātur:tanq̄ ei p̄pinquet quidq;

deformius/ nec perueniat tñ ad illā informitatē quantulacūq; vel visibilis remanens vel intelligibilis species: siue p cęlū ⁊ terrā generalit prius insinuata sit spiritalis corpalisq; natura: siue aliquid aliud qđ hic salua fidei regula intelligi pōt: deū tamē verum summū ⁊ bonū/ fecisse cūcta q̄ cernimus/ et quę meliora nō cernimus: q̄uis mod⁹ quo ea fecerit comprehendi humana mēte non possit/ dubitare fas nō est. Sed cū istis indoctis blasphematorib⁹ lfaꝝ sacraꝝ/ nō ea ratiūis subtilitate agēdū est/ qua ista q̄renda sunt/ et inter pacificos dei filios disputanda.

Quod christus sit lumē de lumine/ ⁊ deus summus: Ca. XI.

Sed si putat iste aduersus libros legis ⁊ pphetaꝝ q̄ dič se nosse/ q̄ dič se scire sūmū deū incōpabilē splendorē incōphēsibilis eē lucis: p̄mo audire ab eo vellē/ cui⁹ lucis existimet eē splēdorē sūmū deū: vtrū et ipsa lux deus sit: et vtrū patrem intelligat lucē / eiusq; splendorem vnigenitū filiū: quē tñ cōfessus est summū deū: Qđ si ita sentit/ approbo et laudo: Sz q̄ eū quē credit esse lumē ð lumine/ vł incōparabilē splēdorē incōphēsibil' lucis / nō credit esse opificē mūdi/ iprobo et culpo: cū
Joh.1.a. ibi legat: Mūd⁹ p eū fact⁹ ē: vbi legit/ erat lumē veꝝ qđ illuminat oēm hoiem venientē in hunc mundū. Jmprobo etiā si nescit: magisq; ĩprobo atq; detestor/ si scit/ et insidiat vt decipiat nesciētes ĩ veterib⁹ libris diuinis lfis scptū: Accedite ad eū ⁊ illumina-
Ps.33. mini: Et/ Preceptū dñi lucidū illuminans
Ps.18. oculos: Et/ Jllumina oculos meos ne vnq̄
Ps.12. obdormiā ĩ morte. Nec eñ hoc orabat hō vtiq; mortalis/ ne vnq̄ corpe moreref: aut corpalib⁹ ocul' somn⁹ ne veniret/ optabat: sed eos vtiq; oculos sibi illuminari petebat
Eph.1.d. de quib⁹ aptus dicit: Jlluminatos oculos cordis vr̄i. Porro si huic displicet lucē initiū sumpsisse de tenebris: etiā hoc eū ꝟbis garrulę vanitat' exagitat/ eidē aplo hoc di-
Eph.5.b. cat: qui scribēs ad fideles ait: Fuistis aliq̄n tenebrę/ nūc autē lux in dño. Quis eñ hoc fecit/ nisi ille q̄ cū tenebrę eēnt sup abyssū/
Gen.1.a. dixit: Fiat lux: ⁊ facta est lux. Qđ apts alio
2.Cor.4.b. loco idē apls exp̄ssit dicēs: Deus q dixit de tenebris lumē clarescere/ claruit in cordib⁹ vestris. Si aūt hoc putat scpturis deesse, pphericis/ q̄ fili⁹ sit lumē de lumine vel splēdor lucis: legat qđ in eisdē litteris legit de sapiētia: Cādor ē eñ lucis ęterne. Aut illud Sap.7.d.
in pphetico psalmo: Cantate dño canticū Ps.95.
nouū: cantate dño ols terra. Cātate dño ⁊ bñdicite nomini ei⁹: bñ nūciate diē ex die salutare ei⁹. Quis ē eñ dies ex die/ nisi filius lumē de lumine? Salutare autē dei esse christū legat ĩ euāgelio / dicēte simeone sene/ q̄ illū cogñit ĩ manib⁹ matr̄ carne minimū/ spū maximū: accepto q̄ ĩ man⁹ suas ait: Nūc dimitt' ſuū tuū dñe/ ſm ꝟbū tuū ĩ Luce.2.d.
pace: Qm̄ viderūt oculi mei salutare tuū.

De fatuitate heretici/ dicēt' moysen nescisse q̄ sciūt ab oib⁹: Ca. XII

Hic si responderit aliā esse lucē de q̄ dictum est: Fuistis aliq̄n tenebrę: Eph.5.b.
nūc aūt lux in dño: quia spiritalis lux mentis est ista/ nō carnis: Aliā vero illā de qua scriptū est: Dixit deus/ fiat lux: et Gen.1.a.
facta ē lux: quę ad oculos ptinet corpales: Primo ɔfitebif a luce summa qđ ē ipse deus fieri potuisse qualēcūq; infimā lucē/ bonā tñ: Deinde/ vñ scit etiā qualis ⁊ quanta sit: Postremo vtrū spiritalis an corpalis: nisi forte fideles homines / qui q̄diu sunt 1.Cor.5.b.
in corpe/ peregrinantur a dño possunt iam merito ipsius fidei lux vocari: ⁊ angeli nō possunt/ qui semp vident faciē patris. Vñ ergo scit/ vtrū talis lux primit⁹ facta sit? vñ scit quō in illa luce vespera et mane possit intelligi? Quo mō deniq; senario numero p̄sentata fuerit operibus dei: ⁊ in ea septima requieuerit deus: vñ ad istos dies nobis notissimos q̄ solis circuitu reuoluunf/ septenarij ipsi⁹ numeri quędā forma trāslata ē? Sed et si lux facta est corpalis/ vñ nouit quō esse potuerit ante solē et añ firmamentū: quod cęlū postea nuncupatū ē/ remota ab aspectibus terrenoꝝ in supiorib⁹ partib⁹ mūdi: vt solus deus inter illā tenebrasq; diuideret? Nā īter istas tenebras q̄ nobis faciunt notissimā noctē/ et lucē quę nobis facit notissimū diem/ luminaria nobis visibilia vt diuiderent impauit. Quis autē ferat/ q̄uis non sit indignandū potius q̄ ridendū/ indicare istū nobis quot diem horę designēt: horas aūt sol discernat atq; disterminet: ⁊ velle vt credam⁹ q̄ moyses ista nescierit: et ideo diē anteq̄ sol fieret nominauerit? Sed ɔueniant homines ad librū istius audiendū: et proponaf eis quid sit credibilius: Utrū istū nescire quādam lucē ⁊ quendā diē / quē ſciebat moyses: an moysen nescisse istam lucē ac diem

quę non solū iste/ verūetiam qui verba eius non intelligunt/ sciunt.

Quomō intelligatur aqua congregari in locum vnum/ vt arida terra appareat: Ca.xiii.

Quid qd etiā de aquarum congregatione ingerit/ nescio quis imperitissimus questionē: imo vero nō questionē/ sed reprehensionē/ tanq̄ non recte dictū sit: Congregentur aque in congregationē vnā/ et appareat arida: eo q aquis oia tenebātur: ignorās quēadmodū aqua in aereos vapores tenuata rarescat: et nebulosa caligine multū occupet spacij: exiguū vero si congregata densetur: nec iā leuis volitet sed grauis fluitet. Quid ḡ mirum si rara terrā texerat/ spissata nudauit? Quid si etiā diuino nutu in magnos sinus terra subsedit: atq̄ ita q̄cq̄d naturę humidę p totū eius iacebat/ in ptes cōcauas confluens/ recessit a ceteris: et qd opiebat apuit/ congregata in humiliora succūbēriaq̄ mare iterflueret et circūflueret: atq̄ altiora deserēs ḡ orbis emineret? Omitto qd pōt hic intelligi significatū esse/ q informis illa materies aque vel abyssi vocabulo insinuata sit: et spēs accepit duorum istorum grauiū elemētorum: humoris et humi: Et ideo dictū esse: congregetur aqua: qm labilis et mobilis eis spēs data est: Appareat aūt arida/ q imobilis et fixa est. Nā illud qd magis pphetia libri huius auctoris intēdit: vt eius narratio rerum factarum esset etiā figuratio futurarum: non ē contentiosis et infidelib' sensib' ingerendū. Cū ergo tot exit' pie quęrentib' pateant/ ne temere tāta reprehēdatur auctoritas: vn iste nisi diabolico instinctu in eis rebus eligit calūniari/ quas non est idoneus perscrutari?

Quare lignū dinoscētię boni et mali conditori hoib' pmis phibuerit: et de obediētię bono: Ca.xiiii

A Quod vero in hois conditorē deū cęcus et igratus inuehitur/ et audet dicere ei qui se finxit: quare sic me fecisti: cū omnino quō sit factus ignoret: multum pcipitis mentis audacia ē. Sed vasa irę pmittuntur ista garrire: vt tanq̄ de negligentię somno excitentur vasa misericordię. et studio respōdēdi pestilētib' maledictis/ adhibeant curā salubub' dictis. Ecce em in eo reprehendit iste hominis conditorē/ quia phibuerit eū sumere cibū dinoscētię boni et mali: tanq̄ eū pecoribus parē esse voluisset nescientibus ista discernere: et hoc ei negasset cui potestatē dedisset in bestias: quo solo homo superat bestias: q̄ necessariū est vitę bn agendę/ q discimus quę dam infeliciter disci/ et feliciuis nōnulla nesciri: Morbos em et dolores quanto felici' nescirem'. Si ḡ medic' nos ab aliquo cibo phiberet: quo accepto egrotaturos esse pscīret: et ob hoc appellaret eūdē cibū dinoscētię sanitatis et imbecillitatis/ eo q p ipsū hō eū egrotare cepisset/ expiēdo dinosceret qd interesset inter contractā malā valitudinē et bonā pditā sanitatē: qd vtiq̄ meli' ignorasset: et in illa quā pdidit sanitatē mansisset: credēs medico p obedientiā/ non morbo p experientiam: Nunquid talē medicū inuidisse nobis eiusmodi scientiā diceremus? Quis dubitet malū esse peccatū? Et tamē cū laude dictū est de domino iesu christo: qui non nouerat peccatū: Non ergo nouerat hoc malum: atq̄ ideo illā vnde adam phibitus est boni et mali dinoscentiā nō habebat. Hic si queratur/ quomodo quod non nouerat/ arguebat: neq̄ em peccata non arguebat: Omia aūt quę arguunt/ sicut dicit aplus/ a lumine manifestātur: quō igit a quo ignorabantur/ arguebantur? Rōnc rectissime respōdebit: et nouerat: et nō nouerat? Rectissime omino: Nouerat em p sapientiā: non nouerat p experientiā. Huic itaq̄ diuinę sapientię credere debuit adam: vt ab illa mali sciētia q̄ fit p experiētiā/ pcepto dei obediens tēperaret. Sic em malū nescisset nisi fecisset: fecit aūt sibi/ nō deo. Nihil em facere potuit volūtate inobedientię/ nisi qd ipse pateretur lege iusticię. Hęc ē em pęna inobedienti hoi reddita in semetipso: vt ei vicissim nō obediatur/ nec a semetipso. De q re vberius in alijs: et maxime in q̄rtodecimo libro de ciuitate dei disputauim'. Nūc autē breuiter respondem' ad id qd ait iste: hois institutorē a magno bono phibuisse q̄ fecerat: dū eū pecori similē sine dinoscētia boni et mali esse voluisset. Hęc em dinoscētia nō ē beati hominis sapiētia/ sed miseri experiētia: vn lignū nomē accepit: a cuius cibo ē homo phibitus: vt obediētia cōmendaretur quę maxima est virtus: et vt sic dixerim omniū origo materq̄ virtutū/ in ea natura cui sic datū est arbitriū liberę voluntatis: vt eam tamen necesse sit viuere sub potestate melioris. Quāq̄ non defuerint

Marginal notes: Gen. i. a. (beside "sit: Congregentur"); Ro. 9. (beside "ei qui se finxit"); 2. Cor. 5. d. (beside "qui non nouerat"); Ephe. 5. c. (beside "a lumine"); Aug' lib. 14. de ciuitate dei (beside "q̄rtodecimo libro"); B (beside "hois institutorē").

quibus visum est/ illam dinoscentiā boni
et mali magnū aliquid bonū fuisse: Cuius
capaces nondū fuerunt/ qui hanc vsurpan
tes/ contra vetitū p inobedientiā peccaue
runt. Quibus autē videtur sic hominē fie
ri debuisse vt peccare nollet: non eis displi
ceat sic eē factū/ vt nō posset peccare si nol
let: Nūqd eñ si melior eēt q nō posset pec
care/ ideo non bñ fact⁹ ē qui posset ꝛ nō pec
care? Aut vō vsq3 adeo desipiēdū ē/ vt ho
mo videat meli⁹ aliqd fieri debuisse/ et hoc
deū vidisse non putet: aut putet vidisse/ et
credat facere noluisse: aut voluisse quidē/ ſ
minime potuisse? Auertat hoc de⁹ a cordi
bus plorū. Si ḡ ratio recta demōstrat rati
onalē creaturā illā esse meliorē/ q̄ nulla ino
bediētia deserit deū/ q̄ istam q̄ ita deseru
it: sciat quisquis hoc sapit nec illā deesse cę
lestib⁹ rebus q̄ nunq̄ deserit deū: nec istaʒ
ita esse factā/ vt aliqua necessitate deserere
cogeret deū: Et q2 volūtate deseruit/ nihil
ex hoc diminutū sapiētissimis dispositiōi
bus dei: q ꝛ malis bñ/ et puersis recte vtit:
ꝛ de humano genere iuste meritoq3 dāna
to/ familiā sanctā atq3 numerosaʒ: nō eius
merito/ sed gratia sua factā/ i ęternū regnū
C se translatuꝝ esse testat. Que cum ita sint:
nec deus occultare debuit lignū: qd ppter
consecuturā hominis miseriā/ si ex illo ꝯtra
phibitionē vsurpato dinosceret a quo bo
no cecidisset/ ꝛ in qd malū incidisset: appel
lauit lignū dinoscētię boni ꝛ mali. Cur eñ
occultaret de quo mandatū dabat: ꝛ p qd
Al. † ignarus obedientiā cōmēdabat? Nec† ignorās fuit
hoiem peccaturū: sed simul etiā qd iusti et
boni fuerat ꝛ d peccāte factur⁹/ sūma vtiq3
diuinitate p̄sciuit. Nec istituit qd obesset/
Al. † obesse si hō sibi† obedire noluisset/ sed potius insti
tuit qd pdesset. Quia homo nō sine bona
mercede obediētiā custodisset: ꝛ nō sine vti
li exēplo/ vt eā sancti ei⁹ posteri custodirēt/
pęnas inobedientię psoluisset. Nec voluit
qd nō potuit: hoc eñ voluit vt aut obedi
ens hō esset/ aut inobediēs ipune non eēt.
Nec infructuose voluit qd hō nō fuerat ser
uatur⁹: q2 pęna ꝯtēptoris docuit alios obe
dire: nec in hoie ps dei restitit deo: Quia si
hois aia pars dei esset: nec a seipsa/ nec ab
aliq decipi/ nec ad aliquid male faciēdū si
ue patiendū vlla necessitate cōpelli/ nec in
meli⁹ vl deteri⁹ mutari oino potuisset. Fla
tus aūt ille dei q hoiem animauit: factus ē
ab ipso nō de ipso: Quia nec hois flat⁹ ho
minis pars ē: nec homo eū fecit de seipso/
sed ex aereo halitu sūpto et effuso: De⁹ vō
potuit ꝛ de nihilo/ ꝛ viuū rationalēq3 potu
it: qd non pōt hō. Quis nōnulli existimēt
non tūc animatū primū hoiem/ qñ deus in
ei⁹ faciē sufflauit/ ꝛ fact⁹ ē hō in alam viuā: Ge. 2. b.
sed tūc accępisse spiritūsanctū. Quolibet autē
horꝝ credibilius ostendat: vñ nūc longū est
disputare: animā tñ non esse partē dei/ nec
de substantia ꝛ natura eius creatā siue pla
tā/ sed ex nihilo factā/ dubitare fas nō est.

Qr nō sit melioris ꝯditionis ser
pens quia deceperit: ꝛ quō intelli
gatur: Ecce adā factus e sicut vn⁹
ex nobis: et de fructu et vtilitate li
gni vite: Ca. XV.

Non itaq3 sicut ait iste blasphemus A
inuenit serpēs loco meliore q̄ de
us/ quia p̄ualuit decipere hominē
quē fecerat deus. Nullo eñ modo hō deci
peret: si non in se exaltato corde recessisset
a deo. Vera q̄ppe quoniā diuina ē illa sen
tentia: Ante ruinā exaltat cor. Et vbi con Prouer. 16. c.
tra deū exaltat/ ibi ab illo deserit ꝛ in se te
nebrat. Quid autē mirū si dū tenebrat/ ne
scit quid sequat: qm̄ non a seipso lumē est/
ſ ab illo illuminat⁹. Qr ḡ de⁹ semp inuict⁹
sit/ etiā hō victus ondit: Quia vict⁹ nō fuis
set/ si ab inuicto nō recessisset. Quō est aūt
victor hominis deceptor/ cū a semetipō sit
etiam ipse deceptus? Unde ꝛ ille qui dece
pit/ ꝛ ille quē decepit ambo decepti sūt/ re
cedēdo ab eo qui non pōt decipi: Et ambo
sunt victi/ recedēdo ab eo qui non pōt vin
ci: A quo vtiq3 qui plus recedit/ plus vin
citur: Quia tanto est inferior/ quāto dete
rior. Et ideo necesse ē/ vt qui malū alteri p
us inferēdo vincere videtur: amplius ipse
bonū amittendo vincat. Neq3 fieri pōt vt
ei sit loc⁹ melior/ cū causa sit peior. Et q ad
tempus pręualuisse visus est diabolus ho
mine superato/ etiā sic in ęternū victus est
homine reparato. Nec dei confitentis verba
sunt/ sed potius exprobrātis: Ecce adā fa Ge. 3. d.
ctus est tanq̄ vnus ex nobis: Sicut apłus
vbi dicit: Donate mihi hanc iniuriā: vtiq3 2. Cor. 12. d.
a contrario vult intelligi: si assit pronūcia
tor doct⁹ nō calūniator indoct⁹. Porro aūt B
cui displicet peccator phibit⁹ a ligno vitę:
qd nisi ipune vult male viuere: nec magnū
erat deo/ ꝛ alio q̄libet mō vitā subtrahere

homini quē viuere noluisset: Sed quā rationales aīe de sapiētia viuūt: quarū mors est insipiētia: cuius rei significādē gratia lignū vitē in paradiso fructu suo mori hoiem nec corpe sineret. Qui ergo inde separatus tradit᷑ esse morti, sumēdus etate: qd nequaquā illi accidisset si semper eodē cibo frueret᷑: significatū ē, quod prius ab spirituali vitē ligno propter peccatū aīa eius exclusa ē: et ista quadā sua interiore morte iā mortua. Nā de sapiētia
Prouer. 3. c. scriptū ē: Lignū vitē ē amplectētibus eā. Qd iste nō intelligēs ait: Quatenus hō quasi maledictū imortalis hō ppetuo viuere poterat, q nōdū ex ista arbore cibū sūpserat: Quasi aliquis ei dixerit, aut in illo libro alicubi legerit, quod nondū adā sumpserat ex cibo arboris vitē: Quinpotius intelligēdus ē, quā inde illi vita in corpe ppetua suppetebat: ne vetustate sumerēt ętatis, ad hoc inde prohibitus, vt ex peccati pęna iā illi eēt necessitas mortis. Quō inquit ex dei maledicto mori cepit: cū vita ipsa nunquā ex ipso initiū sumpserat? Quasi optauerit ei deus mortē sicut hō homini: ac non dei vba ad sentētiā ptineant punitionis, non ad irā maledicētis. Punire autē morte corporali, fuit a vitē arbore separe: cū iā fuisset spiritaliter mortuus aīo: vtriqꝫ separatus ab alimēto sapiētię. Deus itaqꝫ quid ei ptigisset in aīo significare voluit, separando eū a ligno vitę, quo significatur sapiētia. Sed ista indigēt arbor quę in paradiso victę fructū ferebat, cui pderat? Cui nisi primis hominibus, masculo et femine, qui in paradiso fuerāt ēstituti? Deinde istis de paradiso pro merito suę iniquitatis eiectis, manifest ad memoriā significandę spiritalis arboris vitę: Qd ē vt diximus, ipa sapiētia beatarū cibus imutabilis aīarū. Utrū aūt illo cibo vescāt nūc aliquis, nisi forte enoch et helias: non temere asseuerandum puto: ligno tū illo vitę, qd est in spiritali paradiso, nisi alerent anime beatorū: non pro munere pietatis et fidelissimę confessionis latronis aię
Luce. 23. c. credētis in christū legerem paradisū eodē die fuisse ꝯcessum: Amē inquit dico tibi, hodie mecū eris in paradiso. Esse autē ibi cū christo, hoc ē esse cū vitę ligno: Ipse ē quippe sapiētia, de q vt superius cōmemoraui,
Prouer. 3. c. scriptū ē: Lignū vitę est amplectentibus eā.

Qr nec futuri peccati improuidus, nec impotens deus, q̄ hominē ne peccaret nō correxit: nec crudelis, quia peccātē punitioni subiecit: (Ca. XVI.

A Unquid nā et hoc refellendū est, qd velut acute vt sibi videt᷑ irridet. Primo deū nō psciisse qd cōtigit: Deinde iplere nō valuisse qd magnopere cogitauit: Tertio ad maledictū se cōuertisse superatū. Uñ scit deū non psciisse qd cōtigit? An q̄ contigit: quinimo si nō ptigisset, nullo mō id psciisset futurū: q̄ non erat futurū? Aut si ppterea putat non psciisse: q̄ si psciisset, ne ptingeret puidisset? Pōt hoc et de christo dicere, q talētū dedit hoi nihil acqsituro: Qd ppterea vtiqꝫ dederat vt eius augeret᷑ pecunia, qcqd ē qd illa significat. Ergo q̄ ptigit, vt ille sua pigritia non acqreret: hoc nō psciuit ille qui dedit? Dicere etiā pōt non implesse de hoc lucro christū qd magnopē cogitauit. Potest et illud tertiū ad maledictū se ꝯuertisse superatū: quā dixit: Ligate illi manus et pedes:
et pijcite eū in tenebras exteriores. Sicut de Matth. 25. c.
adā dictū ē, vt a ligno vitę separatus, morte etiā corporis plecteret᷑. Huic eñ homini deserto deficiētis maledictū videt᷑ ipotētis imperiū. Dicat ergo impotentē christū quā de acquirēda spiritali pecunia non potuit qd cupiebat efficere? Dicat emulū ac malicīosū, quia seruo suo inuiderit lucē ac salutē: quē piçi iussit in tenebras, vbi eēt fletus et stridor dentiū? Si aūt ō christo ista nō dicit: ne hoc mō se indicet nō esse christianū: cur audet dicere de hoie cōditore et peccati merito dānatore, qd nō audet dicere de hoie redēptore: et si eius pcepta ꝯtēpserit, pęna ętnę mortis vltorē eūdē ipsū scꝫ? Nā et in quē aliū nisi in christū hęc maledicta nesciēs iste iaculat᷑: quā quidē ille ait: Si crederetis moysi, crederetis et mihi: de me eñ ille scripsit? Ioh. 5. g.
Quid eñ pater sine filio vel tunc fecit, vel vnquā facit? Si ergo salubriter: non solū bonitatē, verūmetiā seueritatē dei sancta scriptura cōmēdat: quā et amatur deus vtiliter et timet᷑: Uñ apls eodē loco vtrūqꝫ cōmemorat dicēs: Uides ḡ bonitatē et seueritatē dei: qd ē quod iste isanus et pceps cum
Roma. 11. c.
christianū esse se iactet, hoc rephēdit in deo pphetarū qd in deo inuenit aplorū: quā idē deus est et illorū et istorum? Qr autē de isto cōmemoraui quem pigrū seruū misit in tenebras exteriores: seueritas dei, vbi nec futurorū improuidus dicit᷑, q̄ tali pecuniā suam credidit: nec impotens: quia vt bene

Als trexit ageret/nō ipe⁹ correxit: nec ęmulus ac ma-
liciosus / q̄ a luce separatū in tenebras mi-
sit: Hoc de omnibus pęnis hominum quę
leguntur in ꝑphetićis libris inflictę fuisse
peccantibus/ debet fidelis lector aduerte-
B re. Hoc ergo etiā de diluuio. Neqȝ eñ do-
minus iesus non tale aliquid futurꝝ in suo
Luc.17.f. prenunciauit aduētu/ quādo ait: Sicut in
dieb⁹ noe mādućabant et bibebāt/nouel-
labant/ędificabant/nubebant/vxores du-
cebant: venit diluuiū et pdidit oēs: sic erit
et aduentus filij hoīs. Hoc et de obdurati-
one cordis pharaonis. Neqȝ eñ noui testa-
Roma.1.d. mēti litterę nō dicunt ꝺ q̄busdā: Tradidit
illos de⁹ in reprobā mentē/ vt faciant q̄ nō
cōueniunt. Hoc de spū mēdaci: quē deus q̄
bene vtitur etiam malis/iustissimo iudicio
3. Reg.22.d. ad impium regē decipiendū misit: sicut mi-
cheas ꝑpheta sibi in visione ꝑphetica de-
monstratū esse testat. Neqȝ eñ dubitauit
tale aliquid dicere aps̄ paulus: cū se sciret
2.thessal.2.c. verissime dicere/ vbi ait: Mittet illis deus
operationē erroris vt credant mēdacio: et
iudicentur oēs qui nō crediderūt veritati/
sed cōsenserūt iniquitati. Hoc de facto per
Numeri.25.a moysen cui de⁹ dixit: Accipe oēs duces po
puli: et victima illos dño contra solē/ hoc ē
in manifesto p diē. Uel q̄ factum idolum
Exo.32.f. moyses ita vindicauit/ vt nec proximo suo
q̄sqȝ parceret/ ferro perimēs impios. Neqȝ
Luc.19.d. eñ et dñs iesus nō dixit: Eos aūt qui nolu-
erūt me regnare sibi/adducite et interficite
corā me: Ubi ꝑfecto quia mortē significat
animarꝝ: magis est vtiqȝ illa fidelib⁹ horrē-
da et metuenda q̄ corporꝝ. Unde idem dñs
Matth.10.d. dicit: Nolite timere eos qui occidūt corp⁹:
animā autē non possunt occidere: sed po-
tius eum timete/qui potest animā et corp⁹
perdere in gehennā. Huius generis mor-
tes p quas animę mittunt in gehēnā/si q̄s
fideli mēte vt dignū est cogitauerit: valde
Al.† vtiliter † vilit̄ ęstimabit/quālibet īgentissimā stra-
gem et sanguinis fluuios mortaliū corpo-
rum/ et quōcunqȝ quādocunqȝ moriturorꝝ:
Quas cędes iste exaggerans/ et scholastica
vanitate describēs ad blasphemādū deū/
q̄ talib⁹ mortib⁹ eos quib⁹ hm̄oi terror vti-
lis fuerat/flagellabat/horrorē incutit mor-
talib⁹ sensib⁹: et aliq̄d se agere putat/ calces
aduersus stimulū iaciendo: vt cū de morte
carnis accusat dei ꝑuidentiā/morte cordis
mittat ī gehēnā. Quis aūt vtriuslibet sex⁹

hō nō mallet gladio trucidari: etiā illo mō
q̄ trucidauit sacerdos phinees fornicarios Numeri.25.b
in ipso cōplexu nefarię voluptat̄: terribile
cōstituēs aduersus execrādas libidines vlti
onis exemplū: ꝑpter q̄d deo maxime pla-
cuit: q̄s inq̄ non mallet tali genere mortis
interfici? Quis nō postremo igne cōsumi/ vl̄
ferinis morsib⁹ p ip̄a pudēda laniari/ q̄ mit
ti ī gehennā ignis ęterni? Cur igit̄ de⁹ chri- C
stianorū peccantes talib⁹ mortib⁹ puniat:
vt post corpis interitū transitoriū/ sequat̄ ī
gehēna sine fine suppliciū/ nisi q̄ testamen-
ti vtriusqȝ vnus ē deus? Nōne possent iu-
dęi dicere aduersus hui⁹ impietatē/ quātūli
bet exaggeret bella/ cędes/ vulnera/ funera/
sanguinē/ lōge incōpabilit̄ deo nostro deū
se habere mitiorē: longe scȝ mitius punien
tē transitorijs mortibus corporꝝ/ q̄ flāmis
ꝑpetuis gehennarū? Atqȝ eñ ꝑpterea videt̄
huic deus legis et prophetarꝝ/ qui vnus et
verus est deus/ crimine crudelitat̄ arguē-
dus/ q̄ ꝑpter leuissimas causas vl̄ etiā eru
bescēdas/ pęnam mortis vel corpalis infli-
xit: q̄ dauid populū numerasset: Q̄ infan- 2.Reg.24.
tes sicut iste dicit/filij heli sacerdotis de ol- 1.Reg.2.
lis vel cacabis deo ꝑparatis aliquid degu
stassent. Qua in re nō disputo/quantū et q̄
ꝑniciosū elationis vitiū tā sancto viro vt
vellet dei ꝑplm numerare subrepserit: eorū
qȝ mortib⁹ nō ęternis/ sed iā iāqȝ humana
conditione venturis/ et celeriter transituris
fuerit flagellat⁹/ quorꝝ fuerat multitudine
inflat⁹. Nec dico filios heli fuisse infantes/
vt iste loquit̄ nesciens q̄d loquat̄: s̄ ei⁹ ęta-
tis q̄ possent et deberēt ꝑ sacrilego ausu q̄
se dño deo ī sacrificijs ꝑ̄ferebāt/ digna co-
ertione cohiberi: Q̄d neglectū deus nō si- 1.Reg.4.
bi cōsulēs/sed populo cui religio pietasqȝ ꝑ-
fuisset/bello etiā vindicauit: Ubi dei timo
rē potuerūt augere victuri/ p eorꝝ morte q̄
fuerāt: etsi senescerēt/post nō longa tēporꝝ
spacia morituri. Mortib⁹ q̄ppe corporꝝ le- D
gim⁹ alios etiā mortuos/ ꝑpter nō sua/sed
aliena petā: Ubi magis ē in dolore cordis
plaga viuentiū/ q̄ ī resolutione carnis pę-
na morientiū: Ubi animę de corpib⁹ exeū
tes habēt causas suas/ vl̄ bonas/ vl̄ malas/
nō ꝑpterea grauatę q̄ exutę: Animarꝝ vo
morte ali⁹ ꝑ alio plectitur nemo. Sed hoc
dico/ quantū existimer iste fuisse peccatū/
q̄ ī conuiuio nuptiali inuent⁹ est homo ve- Matth.22.b.
stē non habens nuptialē. Puto si humana

cōsideratione ista metiamur/ huic aliquātulum sufficere debuit erubescere: et vtplurimū inuitantis indignatio protēderetur/ vestē mutare compellit: et tamē dictū est:
Matth. 22. b. Ligate illi manus et pedes: et proijcite eū in tenebras exteriores: Ubi erit fletus et stridor dentium. Sed dicit/non leuem culpam significat/ vestem nō habuisse nuptialem: quomō ista parua magnarū signa sūt rerum? Sic ergo et sacrificia visibilia/ cum sint i terrenis rebus exigua: magnarū quō diuinarū signa sunt rerum: in quibus filij sacerdotis seipsos deo/ cui honor in sacrificijs ostēditur/ preferebant? Non autē ille conuiua se pretulit sponso/ sed tñ non congruit qui nuptialem tunicā non habebat: Uerūtamē inter ipsas penas quibus vtrunq vindicatū est: ille quid distet/ aduertit/ quō incomparabiliter ista illā vindicat/ intelligit q corporalibus et temporalibus spiritalia et sempiterna ꝑponit.
E Uerū quid opus est de mysticis significationibus sacrificiorū/vestisq nuptialis inconuenientē carnalibus sensibus velle inculcare sermonē? Ecce quod est manifestius proferam⁹. Euāgeliū legi veteri cōparans dñs: et non illud malū quod homines ante didicerāt/sed quod ipse docebat/ perfectius esse contestās: Audistis inquit
Matth. 5. c. quia dictū est antiquis: Nō occides: Qui autē occiderit/reus erit iudicio: Ego autē dico vobis: Quicūq irat⁹ fuerit fratri suo/ reus erit iudicio: Qui aūt dixerit racha/reus erit concilio: Qui autē dixerit fatue/reus erit gehenne ignis. Quid tam paruū in peccati/ quā fratri dicere/fatue? Quid tā magnū in supplicijs/ quā gehēna ignis? Si i lege vł ꝑphetis iste inuenisset aliquē q dixisset fratri suo/fatue/lapidari iussū fuisse diuinitus: quāte deū crudelitatis argueret? Quis/ nō autem dico lapidari/ sed p singulos artus/immo p singula corporis frusta paulatim atq minutatim viuens et sentiēs/ dilaniari consumiq maluisset/ quā gehēne ignibus mācipari? Absit tamē vt crudeliorem quisq dicat euangelij quā legis deum: intelligens vtriusq esse vnum et eundem deū in lege terrentē carnalibus/ in euangelio spiritalibus penis: Et ibi et hic fidelē/nusquā crudelē. Quid illud? nōne si a christo linguam reperiret alienā/ in eumq blasphemam/ et qualis est huius impia garrulitate damnabilē/acerbius et amarius exagitare/tur/ quā q iste de obsonio sacrificij pregustato/ corporalē temporalēq penam p sacrilegio sic indignatur ingestā: vbi venturū se dominus/et ad sinistrā positis gentibus
minatur esse dicturū: Ite in ignem eternū/ Matth. 25. d.
qui paratus ē diabolo et angelis ei⁹? Huiustanti supplicij queris causam: Esuriui inquit/ et non dedistis mihi manducare. Ecce p esca temporali nō oblata/ sed non data/ eternū et horrendū suppliciū cōminat. Et recte si consulas veritatē: Perparuū est eñ quod in elemosynis datur: sed cū pie datur/eternū inde meritū cōparat. Et ideo potius q paruū est qō datur/ magna impietate non datur. Unde non mirū est/ q tante sterilitati velut infructuosarū arborum/ignis eterni supplicium preparat. Si
autē consulas hominē/ vt de suo respōderat tibi: Omnis homo mendax: contemnit Ps. 115.
culpā/et exaggerat penā. Illā quippe non vidit mēte carnali/hāc exhorret carne mortali. Talis ē iste in omniū hominū qui puniunt vel corripiunt in veteri testamento/ longe mitioribus quā leguntur in euāgelio corporalib⁹ penis. Quod eñ diluuiū comparari eternis ignibus potest? Que cedes/ quā vulnera/ quā corporū mortes cruciatib⁹ sempiternis? Uigintiquattuor milia cadentiū tāto buccarū strepitu inflat insanus/ quasi nō innumerabilia milia quotidie moriant toto orbe terrarū: Sed transitoria ista corporū mors est. Quis vo estimari possit/ qt milia stabūt ad sinistrā ex omib⁹ gētibus q sempiternis damnāda sunt ignibus? Eat iste et dānet ore apto et oculis clausis/ quasi confessus sit de⁹ suā crudelitatē: quia di-
cit p ꝑphetā: Exacuam sicut fulgur gladiū Deut. 32. f.
meū: inebriabo sagittas meas sanguine: et gladius me⁹ māducabit carnes de sanguine vulneratorū. De quibus vbis sic iste accusat deū velut semp humanū sanguinē esurientē: quasi dixerit: Inebriabo me sanguine: aut māducabo carnes de sanguine vulneratorū. Sed quantūlibet hanc vtilē dei cōminationē tanq facinoris auidā: et vt dicit/in sola crudelitate malis tñmodo gloriantē/vanus et vesanus exhorreat/ qd aut quantū valet verbis cōparata dicen-
tis: Discedite a me maledicti in ignē eter- Matth. 25. d.
nū/ qui parat⁹ ē diabolo et angelis ei⁹. Ibi nō sanguine inebriant sagitte/ s nō satia-

K

bunt mēbris ōib⁹ flammę: Nec carnes gladi⁹ mādu cabit/sensū doloris citi⁹ auferens mortuis/q̄ inferens vulneratis: sed nemo cruciatibus saltē moriēdo subtrahitur: ne ī moriēte simul etiā ipsa pena moriat. Cur nō hic dicit colēdū/ ne istū ac poti⁹ execrādū fugiēdūq; esse dicem⁹: An timet de christo ista dicere: ne ipsius ignis eterni supplicium non euadat: quo ille impios preparat mittere: et ignorat miser hęc dicēdo de deo prophetarū/de ipso se dicere/ cuius tā tremendam seueritatē in euangelio formidat offendere.

Quomodo ex vtroq; testamento dei bonitas sit amplectenda/simul quoq; timenda seueritas:

A (Ca. XVII.)

Deut. 32. c. Reprehendit etiā q̄ penas impiorum significatas p vuā fellis et botrū amaritudinis/et furorem draconū atq; aspidū/ collectas dicit esse deus apud se/et signatas in thesauris suis reddendas in tēpore/ cū lapsus fuerit pes eorum: ignorans hic thesauros appellatas occultas dispositiones dei: qui disponit reddere vnicuiq; fm opera eius. Unde
Roma. 2. a. apostolus dicit: Tu autem fm duriciā cordis tui et cor impęnitens/thesaurizas tibi irā ī die irę et reuelationis iusti iudicij dei: qui reddet vnicuiq; fm opera eius. Apud quem sibi eni thesaurizat iram cor impenitens/nisi apud eū/ qui viuos est iudicaturus et mortuos? Neq; eni nesciūt etiam illi veteres libri: thesaurū desiderabilem: de quo ibi scriptū est/q requiescat in ore sapi-
Prouer. 8. c. entis. Et in prouerbijs legitur: quia deus thesaurizat diligentibus se salutē. Et esai-
Esa. 33. a. as ppheta dicit: In thesauris ē salus nostra: Ibi sapiētia et disciplina et pietas ad deum. Ibi sunt thesauri iusticię. Sed vaniloqui et mentis seductores aduersantes lris sacris q̄s intelligere nolunt: eligunt ex eis aspera quę ibi legunt/ad cōmendandā seueritatē dei: et de litteris euāgelicis atq; apostolicis lenia quę ibi legunt/ad cōmendandā bonitatē dei: et apud homines imperitos hinc ingerūt horrorē/ inde querūt fauorē: Quasi difficile sit/vt quisq; similiter blasphemus atq; impius eo modo aduersetur nouo testamento/quo iste veteri: carpens de vetere quibus ibi cōmendatur dei bonitas: et econtrario de nouo quibus ibi cōmendat dei seueritas: et clamat inuidiosus atq; venenosus: Ecce qui deus colendus est/misericors et miserator/longanimis et multę misericordię: Qui nō in finem irascet/neq; in eternū indignabit: Qui nō fm peccata nostra fecit nobis: neq; fm iniquitates nostras retribuit nobis: Sz quātū distat ortus ab occidēte/ lōge fecit a nobis peccata nostra: Qui sicut miseratur pater filios/sic miserat timētes se. Qui dicit: Nolo mortem peccatoris/sed vt reuertatur et viuat. Nō ille qui pp̄ter lucrorum auariciā/ etiam eū seruū qui nō perdidit talentū quod acceperat tm̄/q: non amplius acquisiuit/ligatis manibus et pedibus pijci iussit ī tenebras exteriores/ vbi esset ei fletus et stridor dentiū. Et qui hominē nō habentem vestē nuptialē de cōuiuio suo tollit: et similiter alligatū simili supplicio punit: Et qui venientibus ad se et pulsantib⁹/ et dicētibus: Dñe aperi nobis: respōdet: Nō vos noui: tm̄ quia oleū secum quod infunderēt suis lampadibus non tulerūt: Et qui propter vnū contumeliosum verbū mittit in gehennā: Et qui p tēporali cibo non acceptor/igne dānat eterno. Hęc atq; huiusmodi si quis vesana mente sacrilegus/inde lenia/hinc aspera colligat: ac sic hoies vtrarūq; litterarum imperitos a christo/tāq; seuo et crudeli conetur auertere: et ad deū misericordem pphetarū mitēq; conuertere: nonne et huic ipsi qui hoc facit veteri testamēto: quod ab homine similiter sacrilego posset fieri nouo/impurus atq; impius apparebit? Qui autē recte colit deū: et pfecto vtriusq; testamēti inuenit vnum deū: et eiusdē vni⁹dei in vtroq; diligit bonitatē: in vtroq; metuit seueritatē: In illo intelligens pmissum christū/in isto accipiens redditum christū. Nonne prius in illis veteribus libris lectū est: non reddendū malū p malo: vbi precipit: vt si iumentū inimici sui errare quisq; inuenerit/ reuocet domino eius: et si cecidisse in via/non pertranseat/ sed leuet cū illo? Nōne ibi prius scriptū est/quod aplus ponit: Si esurierit inimicus tu⁹ciba illū: si sitit/potū da illi? Nōne ibi prius homo dei deo suo/ qđ ei vtiq; scit placere/ dicit: Dñe deus meus si feci istud: si ē iniquitas in manib⁹ meis: si reddidi retribuētib⁹ mihi mala? Nōne ibi prius hieremias ppheta describit sancti patiētiā/ pbentis percutienti se maxillā? Nōne ibi prius p alium p-

Ps. 102.
Ezech. 33. c.
Al. timpij.
Matth. 25. c.
Matth. 22. b.
Matth. 25. a.
B
Exo. 23. a.
Prouer. 25. c.
Roma. 12. d.
Ps. 7.
Threñ. 3. d.

Leuit.19.d. pheta ꝓcipit/ vt malicia vnusquisq₃ fratris
sui nō reminiscat̃: Quid ē ergo ꝙ iste blas-
phem⁹ hęc tanq̃ ꝯtraria veteri testamento
de nouo colligit: aut vtrasq₃ litteras nesci-
B ens; aut vt decipiat imperitos se scire dissi-
mulās? A quo tamē si quęrat̃: vtrū nō red-
dat malū ꝓ malo/ qui pro cibo nō accepto
in ignē mittit ęternū: ꝑfecto turbabitur et
admonebit̃ incompabiliter esse miti⁹/ ocu-
Exo.21.c. lum ꝓ oculo/ dentē ꝓ dente homini aufer-
Leuit.24.d. Deut.19.d. re: vbi mensura vindictę modū non transit
iniurię: q̃ ꝓpter non exhibitā humanita-
tem tantā rependere seueritatē: vbi transi-
toria est culpa/ ⁊ finē non habet pęna. At-
q₃ ita discet si putat̃ nō ēi vtroq₃ dei vni-
us testamēto/ et amandā bonitatē ⁊ timen-
C dam seueritatē. Quis eñ i veteri testamē-
to propter temporaliū bonorū promissio-
nem/ malorūq₃ cōminationē seruos pariat
temporalis hierusalē: in nouo autē vbi fi-
des impetrat charitatē/ qua lex possit im-
pleri/ non magis timore pęnę q̃ dilectione
iusticię/ liberos pariat ęterna hierusalē: ta-
men ⁊ illis tēporib⁹ fuerūt iusti spiritales/
quos non occidebat littera iubēs/ sed viui-
ficabat spiritus iuuās. Vñ et fides ventu-
ri christi habitabat vtiq₃ in ꝓphetis/ ventu-
rum prenūciantibus christū. Et nunc sunt
plurimi carnales/ qui vel hęreses faciūt nō
intelligēdo scripturas: vel in ipa catholica:
aut adhuc paruuli lacte nutriunt̃/ aut tan-
q̃ palea perseuerās futuris ignibus prępa-
rant̃. Sicut autē deus vnus et verus crea-
tor bonorū est/ et temporaliū et ęternorū:
ita idē ipse auctor est amboꝝ testamento-
rum: Quia et nouū in vetere est figuratū:
et vetus in nouo est reuelatū. Ignoscendi
autē misericors māsuetudo/ ꝓpter quā di-
Matth.18.c. ctum est: Nō solū septies/ verūetiā septua-
giessepties fratri remittēda eē peccata: nō
ad hoc valet vt sit iniq̃tas impunita/ aut
torpens ⁊ dormiens disciplina: qđ potius
obsit q̃ diligēs vigilāsq₃ vindicta. Claues
quippe regni cęlorū sic dedit christ⁹ ecclesię/
Ibidem vt non solū diceret: Quę solueritis sup ter-
rā/ erunt soluta ⁊ in cęlis: vbi aptissime bo-
nū/ non malū pro malo reddit ecclesia: ve-
rum ⁊ adiungeret: Quę ligaueritis in ter-
ra/ erunt ligata ⁊ in cęlo: q₂ bona est et vin-
Matth.18.c. dicandi iusticia. Illud eñ qđ ait: Si nec ec-
clesiā audierit: sit tibi tanq̃ ethnic⁹ ⁊ publi-
canus/ grauius est q̃ si gladio feriret̃/ si flā-
mis absumeret̃/ si feris subigeret̃: Nā ibi
quoq₃ subiūxit: Amē dico vobis/ quę liga-
ueritis sup terrā/ erūt ligata ⁊ i cęlis: vt in-
telligeretur/ q̃ grauius sit punitus/ qui ve-
lut relictus ē impunit⁹. Hic dicat iste si pla-
cet: Siccine mādata saluatoris accipimus
iubētis: Nemini reddideritis malū ꝓ ma- Matth.5.f.
lo: sed si quis vos ꝑcusserit in vnā maxillā/
prębete ⁊ alterā: ⁊ dimittite iniurias fratri-
bus vestris? Ecce ab hominib⁹ nō reddēti-
bus malū ꝓ malo/ alligat̃ hō amari⁹ ⁊ infę-
lici⁹ ecclię clauib⁹/ q̃ q̃buslibet grauissimis
⁊ durissimis ferreis vł adamātinis nexib⁹.
Absit inquit vt hoc dicā: qm christian⁹ sū:
Hoc si vere esset/ nec illa dixisset: Quoniā
deus ꝓphetaꝝ quorū scripta blasphemat:
ipse est deus apostoloꝝ/ quoꝝ scripta blas-
phemare formidat. Sed dauid inquit deū 2.Regl.24.
rogauit: ⁊ non est exauditus nisi oblato sa-
crificio: vt hominibus qui nō peccauerāt/
parceret̃: ⁊ ideo non est credendus de⁹ ve-
rus qui sacrificijs delectatur.

Quare deo offerenda sint sacrificia: et quare sibi ea dęmō exigat:

Am de pęna occiso- (Ca.XVIII. A
i rum hominū/ quib⁹ quādoq₃ mo-
riuris mors illa nō obfuit: et eorū
tamē mortib⁹ cor regis sese extollētis/ me-
rito vapulauit/ supert⁹ rñdim⁹. De sacrificio
autē iste valde nihil sapit: et ideo fallitur:
quia iā sacrificia talia nō offert dei popul⁹
deo/ posteaq̃ venit vnicū sacrificiū/ cuius
vmbra fuerūt illa oĩa/ nō hoc improban-
tia/ sed hoc significantia. Sicut eñ res vna
multis locutionib⁹ ⁊ multis linguis signifi-
cari pōt: sic vnū verū ⁊ singulare sacrificiū
multis ē antea sacrificioꝝ significatū figu-
ris. De quib⁹ singulis hic disputare q̃ sit lō-
gum/ videtis. Vnū tamē sciant insipiētes/
tardi ad intelligendū/ et ꝓcipites ad repre-
hendendū: ꝙ dęmon sibi sacrificiū non exi-
geret/ nisi deo vero deberi sciret. Falsus eñ
deus sic se vult honorari ab eis q̃s decipit
quō verus deus honorat̃ ab eis quib⁹ con-
sulit. Et maxime sacrificiū est quod ꝓcipue
debet̃ deo: Nā obsequia cętera q̃ diuinita-
ti exhibent̃: ausi sunt sibi etiā supbię fastu
homines arrogare. Rarissimi aūt cōmemo-
rant̃/ qui sibi vt sacrificaret̃/ cū regia pote-
state possēt/ ausi fuerint impare. Quicūq₃
tamē ausi sunt/ ꝑ hoc se deos haberi volue-
rūt: Sacrificijs aūt deū nō egere/ q̃s nesci.

at? Sz nec laudib⁹ nostris eget. Verum sicut nobis nō illi/ vtile ē offerre sacrificiū deo: ꝛ quoniā singulari et solo vero sacrificio pro nobis christi sāguis effusus est: ideo pmis tēporibus ad hoc sacrificiū talibus significationib⁹ pphetandū/ immaculatoꝝ animaliū sacrificia deus sibi iussit offerri: vt quēadmodū illa immaculata erant a corporis vitijs: ita sperarec immolandus esse pro nobis/ qui sol⁹ immaculatus fuerat a pecca-
B tis. Que tēpora p pphetam sic pronunci-
Ps. 49. antur: Deus deorū dominus locutus ē et vocauit terrā: A solis ortu vsq ad occasūt ex sion spēs decoris ei⁹. Et paulo post i eodē psalmo: Audi populus meus et loquar tibi: israel et testificabor tibi: quoniā deus deus tuus ego sum. Nō sup sacrificia tua arguam te: holocausta autē tua in conspectu meo sunt semp. Non accipiā de domo tua vitulos: neq de gregib⁹ tuis hircos. Quoniā mee sunt omnes bestie silue: pecora in montibus ꝛ boues. Cognoui omia volatilia celi: ꝛ species agri mecū est. Si esuriero non dicā tibi: Meus est em orbis terre et plenitudo eius. Nūquid manducabo carnes taurorū: aut sanguinē hircorū potabo? Immola deo sacrificiū laudis: ꝛ redde altissimo vota tua. Et iterū in fine psalmi eiusdē: Sacrificiū inquit laudis honorificabit me: et ibi via qua ostendā illi salutare dei. Jā de hoc salutari dei q ipse sit christus/ supra cōmemoraui atq mōstraui. Qd est autē sacratr⁹ laudis sacrificiū q̄ in actione gratiarū? Et vñ maiores agende sunt deo gratie/ q̄ p ipsius gratia p iesum christū dominū nostrū? Quod totū fideles in ecclesie sacrificio sciūt: cuius vmbre fuerūt oīa priora genera sacrificioꝝ. Isti autem vaniloqui rep̄hensores veteris testamēti/ etiā si cetera que cōmemoraui de hoc psalmo minus intelligūt: sufficiat eis quantū ad p̄sentē questionē attinet: quia deus pphetaꝝ qui deus est etiam apostoloꝝ: nō manducat tauroꝝ carnes: nec sanguinem potat hircoꝝ. Talē quippe eū nouerāt sancti/ qui pleni ei⁹ spiritu ista dicebant. Vñ illud quod dauid obtulit vt populo parceretur: vmbra erat futuri: qua significatum est q per vnum sacrificiū/ cuius illa figura erāt/ saluti populi spiritaliter parcit. Ipse
Roma. 4. d. ē em christ⁹ iesus qui traditus ē/ sicut aplś dicit/ ppter delicta nostra: ꝛ resurrexit pro pter iustificationē nostrā: ppter qd etiā dicit: Pascha nostrū immolat⁹ est christus. 1. Cor. 5. c.

Q deo oblata sacrificia aplś nō reprehenderit/ sed idolis: Ca. XIX.

B Nde autē iste pbare conat⁹ est: eui- denter seruisse demonijs qui sacrificijs ea pmeruit: volēs hoc intelligi de sancto dauid: ibi euidentius quanta fraude imperitoꝝ animis insidiet/ ostēdit. Adhibuit em apostolū testē/ eo q dixerit: Vide israel carnaliter: Nōne qui edūt hostias/ pticipes sunt altaris? Quid ergo: dico q idolū sit aliquid? Sed qui sacrificant: demonib⁹ sacrificāt. Quod non ita scriptū est/ sed ita: Videte israel fm carnē: Nonne 1. Cor. 10. d. qui de sacrificijs manducāt/ socij sunt altaris? Quid ergo: dico quia idolis immolādū est aliquid/ aut idolū ē aliquid? Sed q̄ q̄ immolāt gētes/ demonijs ꝛ nō deo imolant. Nolo vos socios demonioꝝ fieri. Potuit autē accidere/ vt fm interptationū varietatē: non in rebus sed in verbis: qd ego dixi/ fm carnē: alij codices habēnt/ carnaliter: Et qd ego dixi: qui de sacrificijs mādūcāt: aliqui habeant/ edunt hostias: qd ipse posuit. Et qd ego/ socij sūt altaris: habeāt aliq/ particiceps sūt altaris. Et qd ego posui: quid ergo: dico quia idolis imolandū ē aliquid/ aut idolū est aliquid: min⁹ ille posuerit/ aut minus codex ei⁹ habuerit: ꝛ ideo tm̄mō posuit: q: idolū ē aliqd. Qd āo sequitur multū ad rem ptinet: quia id aliter posuit: Ait em aplś: Sed quia que immolant/ demonijs ꝛ nō deo immolāt. Iste autem dixit: Sed qui sacrificāt/ demonib⁹ sacrificāt: Quasi oēs q sacrificāt/ non sacrificēt nisi demonibus. Nō em ait aplś: qui sacrificant/ sed que sacrificāt: vel sicut a me positū est: q immolant: illi sez q idolā colunt: que sacrificāt/ demonijs ꝛ nō deo sacrificāt/ siue imolāt: Et ideo subiūxit: Nolo vos socios demonioꝝ fieri: Eos quippe ab idolatria phibebat. Propter quod eis ostēdere voluit/ ita illos fieri socios demonioꝝ/ si idolothita sacrificia māducauerīt. Quō israel carnalis socius erat altaris in templo/ q de sacrificijs manducabat: ideo quippe addidit: carnaliter vel fm carnē: q: est israel spiritaliter vel fm spiritū: qui veteres vmbras iam nō sequitur: sed eā consequentē que illis vmbris p̄cedentibus significata est veritatē. Hinc em cepit vt hoc B

1.Cor.10.d. diceret: Propter qd dilectissimi mihi/fugi-
te ab idolorum cultura. Deinde secutus ostē-
dit/ ad quod sacrificiū iam debeāt ptinere/
dicens: Quasi prudentibus dico: iudicate
vos qd dico. Calix bndictionis quē bene-
dicim⁹/ nōne cōmunicatio ē sanguinis chri
sti? Panis quē frāgim⁹: nonne pticipatio ē
corpis dñi? Quia vn⁹ panis ꝛ vnū corpus
multi sum⁹: oēs eñ de vno pane partici-
pam⁹. Et ppter hoc subiūxit: Uidete israel
fm carnem: Nonne qui de sacrificijs man-
ducant/ socij sunt altaris? Ut intelligerēt
ita se iā socios esse corpis christi/ quemad-
modū illi socij sunt altaris. Et quia vt hoc
diceret/ab idolatria phibebat: vñ loc⁹ iste
sermonis ei⁹/ sicut cōmemoraui/ sūpsit ex-
ordiū: ne putarēt ideo non esse curandū/si
1.Cor.8.a. de sacrificijs ederent idolorum: quia idolum
nihil est: estimātes sibi hęc velut superflua
non nocere: confirmauit quidē ꝛ ipse nihil
1.Cor.10.e. esse idolū. Nec ideo se ista phibere qꝛ ido-
lis immolanꝫ quę nō habēt sensum: sed qꝛ
quę immolant inquit: id est idolorū culto-
res demonijs/et non deo immolant. Nolo
vos socios demoniorum fieri. Istū sensū ve-
ritas ipsa declarat: Quia in templo cui ser
uiebat carnaliter israel/non vtiqꝫ idolū co-
lebatur. Nam si sacrificia quę in illo tēplo
fm veterē legem offerebanꝫ deo/ tanqꝫ ido
lorum sacrificia damnarenꝫ: vel tanqꝫ demo-
nijs immolata: nullo modo ipse dñs chri-
Math.8.a. stus leproso quē mūdauerat/diceret: Ua-
de ostēde te sacerdoti: ꝛ offer munus qd p-
cepit moyses in testimoniū illis: Nondum
eñ dederat p sacrificijs illis oībus sui cor-
poris sacrificiū: nondū suscitauerat sui cor-
poris tēplū: Nec de illo tēplo ejiciens eos
Math.21.b. q boues ꝛ colūbas vendebāt/diceret: Do-
mus mea domus orationis vocabiꝫ: vos
autē fecistis illā speluncā latronū.

De differentia sacrificij melchisedech ꝛ aaron: ꝛ qualiter accipiēdi sint modi loquendi de deo i vtriusqꝫ testamenti scripturis: et de arcu iridis: Ca.XX.

A Ane ō apocryphis iste posuit testi-
monia: quę sub nominibus aplorum
andreę iohānisqꝫ conscripta sunt:
Quę si illorum essent/recepta essent ab eccle-
sia: quę ab illorū temporibus p episcopo-
rū successiones certissimas/ vsqꝫ ad nostra
ꝛ deinceps tpa pseuerat: ꝛ immolat deo in
corpore christi sacrificiū laudis: ex quo de- Ps.49.
us deorū locutus vocauit terrā/ a solis or-
tu vsqꝫ ad occasum. Hęc quippe ecclesia est
israel fm spiritū: a quo distinguiꝫ ille isra-
el fm carnem/qui seruiebat i vmbris sacri-
ficiorum: quibus significabaꝫ singulare sa-
crificiū quod nūc offert israel fm spiritum:
cui dictū atqꝫ pdictū est: Audi populus Ibidem.
meus ꝛ loquar tibi israel et testificabor ti-
bi: et cętera quę iā supra cōmemoraui. De
bulus eñ domo nō accipit vitulos: neqꝫ ō
gregibus ei⁹ hircos. Iste immolat deo sa-
crificiū laudis/non fm ordinem aaron/sed
fm ordinē melchisedech. Quod in eo psal-
mo positū est/quem dñs iesus in euāgelio
de se scriptū esse testatur: quęrens a iudęis
respōdētibus christū filiū esse dauid: quod
solū de illo carnaliter nouerant: quomō eñ
dauid in spiritu dixerit dñm. Tunc eñ hu-
ius psalmi cōmemorauit exordium: Dixit Ps.109.
dñs dño meo/sede a dextris meis: Donec
ponā inimicos tuos/scabellū pedū tuorū.
Ibi quippe et hoc dictū est: Iurauit dñs et
non pęnitebit eū: tu es sacerdos in ęternū
fm ordinē melchisedech. Nouerunt qui le-
gunt qd ptulerit melchisedech/ quādo be-
nedixit abraā: Et si iam sūt participes ei⁹/
vident tale sacrificiū nunc offerri deo toto
orbe terrarū. Dei autē iuratio incredulorū
est increpatio: Et qꝫ deū non pęnitebit/si-
gnificatio est/quia hoc sacerdotiū non mu
tabit. Mutauit quippe sacerdotium fm or- B
dinem aaron. Unde alius ppheta dicit ad
eū qui carnaliter est israel: Nō est mihi vo- Malach.1.c.
luntas in vobis dicit dñs oīpotēs: ꝛ ho-
stiam non accipiā de manibus vestris: Ec-
ce quod est fm ordinē aaron. Cur autē hoc
non accipiat/addit et dicit: Quia ab ortu
solis vsqꝫ ad occasum glorificatū est nomē
meū in gentibus: et in omni loco incēsum
offerꝫ noi meo/ et hostia pura: qꝛ magnū ē
nomē meū in gentib⁹/dicit dñs oīpotēs.
Ecce qd est fm ordinem melchisedech: In-
censuꝫ eñ qd est grece thymiama: sicut ex-
ponit iohānes in apocalypsi: orationes sūt Apocal.5.c.
sanctorum. Deus quippe ille/ sicut caniꝫ in psal
mo: q vocauit terrā/a solis ortu vsqꝫ ad oc Ps.49.
casum/cui terrę/id ē cui pro diffuso a solis
ortu vsqꝫ ad occasum/diceret: Non accipiā
de domo tua vitulos: Immola deo sacrifi
cium laudis: ipse per hunc pphetaꝫ quod
certissime futurū erat: iam velut factū prę-

dicans ait: Ab ortu solis vsq ad occasum: glorificatū est nomen meum in gentibus: et in omni loco incensum offertur nomini meo et hostia pura: quia magnū est nomen meū in gentibus: Non enī sicut holem penitet deū/ sed sicut deū: Quemadmodū nō sicut homo irascitur/ nec sicut homo miseret/ nec sicut homo zelat/ sed oīa sicut deus. Penitentia dei nō est post errorē: Ira dei non habet perturbati animi ardorē: Misericordia dei nō habet cōpatiētis miserꝝ cor: vn̄ in latina lingua nomen accepit: Zelus dei non habet mentis liuorē: Sed penitētia dei dicit rerꝝ in eius potestate constitutarꝝ hominibus iopinata mutatio: Ira dei ē vindicta peccati: Misericordia dei est bonitas opitulātis: Zelus dei est prudētia qua nō sinit eos quos subditos habet impune amare quod phibet. Vn̄ iste q̄ tā loquaciter exagitauit dei penitentiā: discat primo/ vix inueniri aliquid qd̄ digne de deo dici possit: sed plurima et pene oīa nos de illo dicere loquēdi necessitate/ q̄ magis homines ex hominibus metiūtur: sicut autē que intelligenda de illa sunt/ vix a paucis

C et spiritalib' intelligunt. Propter qd̄ prouidentissime scriptura diuina de illo ineffabili loquens: ad quedā etiā verba descendit/ que iā hominib' et ipsis carnalibus/ cum de deo sermo ē/ videntur absurda et indigna: vt cū timentur ista sic accipi/ quomodo in hominibus solent et discutiunt/ quēadmodū de deo bn̄ accipi possint: vbi discātur etiā illa que humanis sensibus i eisdē scripturis deo digna videbant: non fm homi nū mores intelligi vel credi oportere. Cito enī videt penitētia sicut ab hominib' agitur nō cadere in deū: sed non cito videtur etiam misericordia/ sicut homines miserētur non cadere in deum. Ex illo ergo quod requirendū fatet/ discit homo et hoc requirere/ qd̄ iā sufficere arbitrabatur. Sic ergo quando eū penitet/ non mutat et mutat: sicut quādo irascitur/ non mouetur et vindicat: Et quādo miseretur/ non dolet et liberat: Et quādo zelat/ nō cruciatur et cruciat. Nunquid autē in libris testamēti noui desunt hec verba: que si accipiātur prout in hominibus accipi solent: nullo modo congruunt diuinitati: et grauē pariunt offensionem? Cum enī de christo verissime dicat

Joh.2.d. euangelista/ q non op' habebat/ vt ei quis q testimoniū phiberet de homine: ipse enī sciebat quid esset in homine: cur ipse qbusdā dicit: Nescio vos? Ipsos deniq sāctos Matth.25.b. suos cum presciuerit et elegerit ante mundi cōstitutionē: quid ē quod dicit apls: Nūc Gal.4.b. autē cognoscētes deū/ imo cogniti a deo: quasi nūc eos cognouerit/ quos antea nesciebat? Qz ido ait: Spiritū nolite extinguere: tanq extingui spiritus possit/ quis ferat 1.Thessal.5.d. nisi qui ea prudēter itelligit? Nōne in euāgelio scriptū est: Qui credit in filiū/ habet Joh.3.d. vitā eternā: qui autē incredulus ē filio/ nō

D videbit vitā/ sed ira dei manet sup eū? Calumnietur ergo et huic verbo iste blasphemus/ et dicat: Qualis est qui irascit/ cū scriptū sit: Iracundia viri iusticiā dei nō opa- Jaco.1.c. tur. Calumniet isto modo et aplo dicenti: Nūquid iniquus deus qui infert irā? Jam Roma.3.a. porro si quisq diceret/ confundet christus: et hoc eo tempore quo iudicaturus ē viuos et mortuos: qs eū christian' patiēter audiret? Et tn̄ in euangelio: Qui me indqt confu- Marci.8.d. sus fuerit/ et verba mea in generatione ista adultera et peccatrice: et filius hois confundet eū/ cū venerit in gloria patris sui cū angelis sctis. Cur aūt orātes dicim': Sancti- Matth.6.b. ficetur nomen tuum/ si semp est sanctū: nisi quia verū est id quod scriptuz est de qbusdā: quia polluerunt nomen dn̄i dei sui? Et cur dictū est dn̄o/ Memento mei cū vene- Luce.23.e. ris in regnū tuum: si nihil obliuiscit/ nisi qz nō insipiēter sed intelligēter ei dicit: Obli- Ps.43. uisceris iopiā nostrā et tribulationē nostrā? Ergo et scienter nescit: et quod semp sciuit/ aliqn̄ cognoscit: Et cū extinguit a negantibus/ inextinguibilis pmanet: Et tranquille irascit: et confundi nō potest/ etiā quādo confundit: Et nomē eius pollui nō pōt/ etiam quādo polluit: Et obliuisci nō potest/ etiā quādo obliuiscit: Et meminit/ etiā qn̄ admonet: Sic ē ineffabilis: Hec enī de illo dicunt/ de quo nihil ab homine vel homib' dici satis digne et satis cōpetēter potest: Que cum ita sint/ quis religiosus non istū exufflet vt puluerē/ quē pijcit vētus a Ps.1. facie terre: qui tumēs et elatus atq irruens in oculos infirmorꝝ/ eosq perturbans/ videt sibi aliqd dicere/ arguēdo vba in veteri testamēto que nō intelligit: nec intuēdo quē

E in nouo intelligit? Hoc autē de penitentia dei/ vn̄ factū ē vt loqueremur cū cōmemoraremus pphetiā de christo/ vbi dictū est:

Ps.109. Jurauit dñs et nõ penitebit eũ: tu es sacerdos in eternũ fm ordinẽ melchisedech: ad cõmendandũ sacrificiũ salutare/in q pro nobis sacer sanguis effusus est: cui umbre fuerant sacrificia/q de pecorib immaculati iussa sunt imolari. Hoc ergo de penitẽtia dei: ne sic eã putaret accipiẽdã/ut ex eo qd nõ intelligit/i blasphemiaz latrat rabid insaniret: habebat ubi cõmoneref in primo. 1.Reg.15.c. Ipse quippe cõmemorauit deũ dixisse: Penitet me unxisse saul in regẽ. Hoc autẽ scriptũ est samueli sancto dictũ fuisse: p quem deus arguit saulẽ/q homini quẽ de occidi iusserat/pepcisset: exhibẽs velut misericordiã cõtempta obediẽtia: Quasi do melius nosset quid de homine fieri debuerit/q ille qui hominem fecit. Ubi qd saluberrimũ ẽ discimus: ut semp diuinũ pceptũ humanũ in nobis vincat affectuz. Idẽ tamẽ samuel cui dixerat de: Penitet me unxisse saul in regem: dicit euidẽter deũ nõ penitere: Nã ita scriptũ est: Et factũ est verbũ dñi ad samuelẽ dicẽs: Penitet me q cõstituerim saul in regẽ: qm auersus ẽ a me: et vba mea nõ custodiuit. Et paulopost sauli dixit ipse samuel: Dirupit dñs regnum israel de manu Ibidem.f. tua hodie: et dabit illud pximo tuo bono sup te: et diuideř israel in duo: et nõ conuerteť neq penitebit eũ: qm nõ est sicut hõ vt peniteat eũ. Ecce q nouerat intelligere deum sine miscdia miserantẽ/sine ira irascentem/sine zelo zelantẽ/ sine obliuiõe obliuiscentẽ/sine ignorãtia nesciẽtẽ/ sine penitẽtia penitentẽ: non iste q fm verbũ dei non loquẽdo/et litteras eius nõ cõsiderãdo/et voces eoz nõ aduertẽdo: factus ẽ mut latrator: cecus lector/surd auditor. Obliuiosus Gen.9.b. inqt de et emortua memoria arcũ posuit i nubibus/qui iris diciť: ubi cõmoneatur nõ amplius humanũ gen delere diluuio: qd agat omnino nesciẽs/cui merito opus sit assiduo monitore. Iste do non memoria/sed ala mortua qd loquaf nesciẽs/si in reb aptioribus calumniaf: quãto magis caligaf in nubib et delyrare cõpelliť. Cui tñ vt cito respondeã/ita dico deũ se admoneri voluisse/quis nõ sit oblit/sicut christ doceri se Ioh.11.d. voluit/ubi lazarus positus fuerit/quis nõ esset ignarus. Nolo eñ dicere qd arc ille significet/et resplẽdẽs e nubib fulgore et radijs luminis/q roscida illustraf obscuritas/grata qdãmodo cõfessione respõdẽs: Et quõ deus nõ pdat orbẽ diluuio spirituali: dñ est eoz memor/quoz illuminate nubes figurã gerũt: hoz eñ nomina scpta sunt in celis: vt memor sit eoz pater q ẽ i celis: Qui Luc.10.c. nõ de suo lucere se sciũt/sed de sole iusticie: sicut ille nubes de sole visibili. Sed de illo qd cõmemoraui/urgendus ẽ: quõ accipiat dñm dicẽtẽ de lazaro: Ubi posuistis eum? Ioh.11.d. Et locus ei tanq ignoret/ostẽdiť. Nisi eñ aliquid eũ ista que nesciẽs videbaf inquisitione significasse fateamur/quõ predicamus christũ: nõ solũ scisse psentia/ verum/ etiã futura pscisse: maxime qz iste in eam se pcipitauit mirabili cecitate sentẽtiã/ vt diceret: nemo nisi ignar interrogat. Ubi cogitare nõ potuit quotiẽs christ interrogauerit. An nõ interrogat q dicit: Quid vob Math.22.d. videť de christo cui ẽ fili? Quid hoc testimonio manifestius? Et si nimiũ durus est/ nũquid etiã ibi negabit interrogasse christũ: ubi se ipse interrogare testaf dicẽs: Interrogabo vos et ego vnũ sermonẽ: quẽ si Math.21.c. dixeritis mihi/et ego vobis dicã/in qua potestate hec facio: Baptisma iohãnis vnde erat/e celo/an ex hominib? Ubi nũc se abscondit loquacissimus cõtra deũ/et desperatissim disputator? Ubi est qd ait: nemo nisi ignar interrogat? Ecce christ ignar nõ est/et tñ interrogat. His nẽpe oculis rephẽdit pphetaz deũ/quibus nõ videt christũ. Sed i talibus interrogationib aptissime doctor ẽ christ. In his aũt qñ ait: Ubi posuistis eũ? et Quis me tetigit? et si qd dixisse hmõi legiť: videť doceri velle qd nesciť/ Marci.5.c. tñ scit. Sic ergo et in illis libris de tanq oblitus admoneť: sed tñ absit vt quicq vnq obliuiscaf: Quid illud ipsum qd dixit dñs discipulis suis: Gaudete/qz nomina vestra Luc.10.c. scpta sunt in celis: nõne videť tanq ex illo arcu qui refulget in nubib/velut qbusdã i celo deus litteris admoneri: nisi hec pie accipianť/donec fides impetret vt intelligãtur: nõne vt fabulosa rideñt? Quib ridentib/nisi insipiẽtib: et eoipo q sapiẽtes sibi videñt/magis magisq demẽtib? Quis eñ cogitat quõ ad memoriã dei scribanť in celo sequẽtes dñm: derelinquẽtes aũt dñm scribanť i terra: de quib ppheta hieremias dicit: Uniuersi q derelinquũt te/cõfũdanť: recedentes a te sup terrã scribanť? Quos hõ Hiere.17.b. intelligiť significasse iesus/qñ iudei victi atq cõfusi/cũ audissent: Qui sine pctõ ẽ/ pri Ioh.8.a.

In illā lapidē iaciat: vnus post alterū recesserunt. Tunc autē ille ostendēs de quo numero essent/digito scribebat in terra.

De diluuij mysterio: Ca.XXI.

Si putem⁹ inquit merito aduersationis sue homines diluuij excepisse sententiā/ et noe iustū ad reparationē creature meliorē ee seruatū: cur exinde peiores oriunt: et in eosdē actus vite sordentis/ humani generis etiā nūc natiuitas reuoluit? Ita hoc dicit/ tanq̄ vixerit cū eis q̄ diluuio perierūt: et inde nouerit q̄ nūc peiores oriunt: Sed siue in peiore/ siue i eodē/ siue in meliore actu post diluuiū gen⁹ vsit humanū: puto dei dimittendū eē iudicio: q̄ nouit retribuere vnicuiq̄ fm merita ei⁹: nō huic cani rabido aduersus dn̄m suū latrāti/ vel asino stulto aduersus stimulū calcitrāti: Apl's clamat: O altitudo diuitiarū sapiētie et sciētie dei/ q̄ inscrutabilia sūt iudicia eius/ et inuestigabiles vie eius. Quis em̄ cognouit sensū dn̄i/ aut quis consiliarius eius fuit? Et iste illi cui nullus ē consiliari⁹/ audet esse aduersari⁹. Quid autē interest morituris cūctis/ quātū ad mortē attinet corporis: vtrū singillatim/ an simul oēs pariter q̄ moriant: nisi q̄ cū singuli moriūt et oēs mortē/ et omes de mortuis patiunt dolorē: cū aūt simul vniuersos rapit vn⁹ interit⁹/ saltem nemini relinquit luctus. Uerū alti⁹ i illo diluuio consiliū dei fuit/ q̄ cor fideliū vel nouit vel capit. Sz nolo me/ aplm petrū pot⁹ audiat iste dicentem: In dieb⁹ noe cū fabricaret arca/ octo alas saluas factas p aquā: qd et vos indt simi forma baptisma saluos facit: nō carnis depositio sordiū/ s consciētie bone introgatio i deū p resurrectionē iesu christi. Ecce habet expositū diluuij sacramētū: Ubi ppterea ē additū: p resurrectionē iesu christi: vt holem telligerem⁹ octauū: qd significauit i arca numer⁹ holm: Octauo em̄ die/ hoc est post septimū sabbati dn̄s resurrexit: Sic illa q̄ gesta cōmemorātur: si qs itelligat/ etiā pphetie fuerūt. Sed iste pter arcā/ id ē preter ecclesiā constitut⁹/ submersus ē diluuio/ nō ablut⁹.

Quomodo sit bonus deus malorum pater: Ca.XXII.

De testimonio quoq̄ esaie pphete calumniat atq̄ blasphemat: eo q̄ dixerit: Filios genui et exaltaui: ipsi aūt me spreuerūt: Et eosdē paulopost appellauerit semen pessimū: tanq̄ se ostendens generatorē maloꝝ: cuius filij sunt semē pessimū: Nesciēs ob hoc eos dici semē pessimū: qm̄ gratie dei qua eius filij facti fuerāt/ peccādo degeneres extiterūt: eorū filij facti/ quoꝝ imitatores esse voluerunt. Unā illis alio loco dicit: Pater tu⁹ amorreus/ et mater tua cethea: Quaꝝ gentiū sunt impietatez maliciāq̄ sectati: ex quibus tn̄ carnis originē nō ducebāt. Sed soluat iste lectionem euangelicam/ vbi dn̄s dicit: Si vos cū sitis mali/ nostis bona data dare filijs vestris: quāto magis pater vester q̄ in celis ē/ dabit bona petētib⁹ se: Dicat quēadmodū sit bonus de⁹ maloꝝ pater: vtrū q̄ em̄ veritas dicit: An nō erāt mali quib⁹ ait: Si ergo vos cū sitis mali? An nō habebāt deū bonū patrē qb⁹ ait: Quāto magis pater vester q̄ i celis ē dabit bona petētib⁹ se. Porro si mali appellati sūt ppt peccata: sine quib⁹ nō est in hac infirmitate mortaliū quorūlibet etiā vita iustoꝝ: quāto conuenientius semen pessimū diceret/ quod nasceretur impia voluntate/ et morib⁹ execrabilibus pullularet. Sed hunc inquit deum domin⁹ christus appellauit arborē malā/ facientē fructus malos: Immo vo hui⁹ talia sentientis tanq̄ male arboris/ iste ipse sermo blasphemus/ fructus est mal⁹: Nā hominē malū dixisse dominū arborē malam: cuius fructus mali essent opa mala: et hominē bonū arborem bonā/ cuius fruct⁹ boni essent opera bona: id est ipsas hominū voluntates/ vel malā mali hominis/ vl bonā boni hominis diuersas esse arbores/ diuersos fructus ferētes: satis euidēter ipse testat dicēs: Bon⁹ homo de bono thesauro cordis sui pfert bona: et mal⁹ hō de malo thesauro cordis sui pfert mala. Quō autē diceret: Aut facite arborē bonā et fructū eius bonū: aut facite arborē malā/ et fructū eius malū/ nisi homo posset nūc i hoc/ nūc i illud mutata voluntate conuerti?

Quomō sit intelligendū: Ego sū deus faciens bona et creās mala: et que differētia inter facere/ creare et gignere: Ca.XXIII.

Sed ipse deus inquit p eundē pphetā fatet et dicit: Ego sū de⁹ faciens bona/ et creās mala. Ita plane: Ipse est em̄ deus/ d quo dicit apls: Uides ergo bonitatē et seueritatē dei. Hec autē seueri-

Marginal notes: Sed.7. — Roma. xi.d. — 1. Petri. 3. d. — Esa.1.a. — Ezech. 16. a. — Luce. 11.b. — Math. 12.e. — Esa. 45.a. — Roma. 11.c.

tas eius damnabilib⁹ mala est: quia malū
illis damnatiōis importat: Nā quia iusta
est/alio modo reperit̄ bona: Omē em̄ iustū
bonum. Q̄ꝫ vero elegāter sibi videtur iste
verba discutere atq̄ discernere/nesciēs q̄d
loquatur: Quandoquidem hocipsū quod
ita posuit h̄ testimoniū/vt nō diceret̄: faci-
ens bona et mala/aut creās bona ⁊ faciēs
mala/sꝫ faciēs bona ⁊ creās mala/vult ver-
tere i crimē: et conat̄ ostēdere q̄ꝺ fit/forin-
secus fieri: quod autē creat̄/apud ipsū esse
creatorem/atq̄ inde ꝓcedere: Ut videlicet
deus ꝓphetaꝝ tanq̄ extranei a se boni fa-
ctor aliq̄n fuisse videat̄: creator autē mali/
tanq̄ natura mal⁹ de seipso ꝓferēs q̄ꝺ cre-
auit. Que verba si ex consuetudine ꝯside-
rem⁹ locutiōis humane: ⁊ fieri ⁊ creari/ nō
solū filij quos d̄ semetipso quisq̄ generat/
verūetiā magistratus dicunt̄ atq̄ vrbes/ ⁊
queq̄ alia que nō exeunt de gignēte/s̄ fo-
rinsec⁹ fiūt. Si aūt quō scripture sctē quib⁹
iste isidiat̄/loq̄ soleāt ꝑscrutemur: Aut hoc
est facere q̄ꝺ creare: a quo tamē distinguit̄
gignere: ⁊ variādi verbi causa/non ad ali-
quam reꝝ differētiā dici potuit: faciēs bo
na ⁊ creans mala: cū dici etiā possit creans
bona/⁊ faciēs mala: Aut si vllā voluisset ꝓ-
pheticus spūs hic esse distantiā/ multo ac-
cōmodati⁹ sic acciperem⁹ hec v̄ba/vt intel-
ligeremus id fieri/ q̄ꝺ si non fieret omnino
nō esset: creari aūt ex eo q̄ꝺ erat condi ali-
quid vel constitui: sicut diximus⁹ creari magi-
stratus atq̄ vrbes: Nā ⁊ illi ex his qui iam
holes erant/ꝯstituūtur in honorib⁹ cū ma-
gistratus creant̄: et ligna et lapides quib⁹
cōstruūtur vrbes/ vtiq̄ iā erant: sed non-
dum in illam rerū faciē quā videmus i vr-
bibus/quodā ordine et cōpositione vene-
rāt: Quod cū fit/creari vrbes dicūtur. Q̄ꝺ
enim greci appellant κτιζην hoc nostri ali-
quādo creare/aliq̄n ꝯstituere/aliq̄n conde-
re interpretantur: quod sepissime idē signi-
ficat in illis litteris quod ē facere: Nā ⁊ fe-
cit deus hominē ad imaginē dei: ⁊ de⁹ cre-
auit hominē inexterminabilē/legim⁹: Et si
aliq̄n cū aliqua differentia dicit̄: hoc recti⁹
potest iteresse q̄ꝺ dixi: vt facere sit q̄ꝺ omi-
no non erat: creare autē ex eo quod iā erat
ordinādo aliquid constituere: Ideoq̄ hoc
loco dictus est deus creās mala: q̄m peccā-
tibus ea conuertit in malū dispositione se-
ueritatis sue/q̄ bonitatis ei⁹ largitate bona
facta sunt. Un̄ dicit apl̄s paul⁹: Christi bo 2. Cor. 2. b.
nus odor sum⁹ in omi loco/et in his q̄ salui
fiūt/et in his qui pereūt: Quibusdā quidē
odor vite in vitā/quibusdā v̄o odor mortis
i mortē. Sꝫ cū ꝯtinuo seq̄tur ⁊ dicat: Et ad
hec quis idoneus? Nōne iportuni quodā-
modo sum⁹ ingerere ista carnalib⁹ nō studi-
osis sed ꝯtētiosis/nullo mō idoneis ea ca-
pere: q̄ vtinā saltē desinerēt carpere? Quā-
tus quippe ꝯflict⁹ aduersus arrianos fuerit
excitatus/ne vnigenitū filiū dicerēt esse cre
aturā/idem putātes creatū esse q̄ꝺ genitū/
iste fortassis ignorat. Sed vt ei⁹ regula fal B
lax atq̄ distorta/et eodem ꝓphetico ⁊ euā-
gelico testimonio quod ipse posuit/ ꝑcussa
frāgatur: sic deus loq̄tur ꝑ ꝓphetam: Ego Esaie. 45. a.
creans lucē et faciens tenebras: faciens pa
cē ⁊ creās mala: Q̄ꝺ ipse nec totū/nec sicut
illic legitur/posuit: Atq̄ illud quidē facile
dissimulandum est/q̄ pro pace posuit bo-
na: quoniā pax bona ē. Sed illud pretere-
undū non est: quia huius sentētie partem
supiorē dolo potuit ꝑterire/ne diceret: cre-
ans lucem: quia cum sit lux/ etiā cōfitente
ipso vtiq̄ bona: ab eo creatā noluit confi-
teri/quē non vult creare nisi mala. Magis
ergo indifferēter id positū debem⁹ accipe-
re/creare ⁊ facere: distinctionis tñ quā sibi
iste fecit/ regula fracta est: q̄m deus ꝓphe-
taꝝ quē de v̄bo q̄ꝺ nō itelligit/culpat: ibi
legit̄ creator bonoꝝ quod negat. Itēq̄ ex
euangelio: nempe nobis tanq̄ plurimū su
is partibus faueret/opposuit quod dn̄s ait:
Arbor bona bonos fructus facit: et arbor Matth. 7. c.
mala malos fruct⁹ facit. Cur ergo non fm̄
istū: creat dixit/ nō facit/si vera est eius dif
ferentia: qua facientē a creante distinguit:
dicēs: q̄ꝺ fit alienū esse a faciente: quoniā
deforis accedit: quod autē nascitur/ ꝓpriū
eius esse q̄ generat? Hinc em̄ existimat de-
um generatorem malorum/quia dictū est:
creans mala: putans q̄ꝺ et arriani puta-
tauerunt/in scripturis illis nihil interesse/
vtrum generari dicatur aliquid/ an creari.
Sed certe in eo q̄ dominus arborē bonā
fruct⁹ bonos/malam malos non dixit cre
are sed facere/ videat iste suam regulā fra-
ctam/et comprimat linguam. Quid enim
stultius/q̄ dicere deum prophetarum esse
arborem malam: et id velle intelligi in eo
quod dominus ait: Arbor mala fruct⁹ ma-
los facit: ⁊ rursus dicere: nō facit mala/sed

creat: q2 si faceret/aliena ab illo essent: eiq3
forinsecus accederent: cū vero creat/ipse il-
la de seipso tanq3 radicitus generat. Nō er
go de isto deo domin⁹ ait: Arbor mala ma
los fructus facit: qm̄ creat mala iste/non fa
cit. Ecce qui audet accusare pphetas/q̄ ex
euāgelio a se pductis testibus refragat.

Quobrē in scripturis suis pphetę pudēda ac impia enumerauerint/ similiter ⁊ apostolus: Ca. XXIIII.

A Cuius verba quedā ex libro deute-
i ronomio / velut impura exhorre-
scens/ impurus exagitat: quasi de-
us verecundari debuerit/pudēda impijs ir
rogare vel p̄nūciare tormēta/nec eo cōmi-
Deut.28.f. nari mō vt ⁊ diceret: Que mollis i vobis ⁊
tenera nimis fuerit: cui⁹ experimētū nō ac-
cępit pes eius ambulare sup terrā p̄ tene-
ritudine et mollicie: celabit oculo suo virū
suū/⁊ filiū suū/⁊ filiā suā/ ⁊ secūdas suas: ⁊
qd̄ exierit p femora eius comedet. Immo
vo quāto est horribilius/tanto ē terribili⁹:
neq3 a ppheta monēdo dictū est/s minan-
do: nō vt hec hoies facerent/s ne illa face-
rēt que sensus puersus exercet: ⁊ ad hec p-
uenirent q̄ sensus human⁹ exhorret. Quis
autē digne eloqui possit/q3 sit mentis exe-
crabilior fęditas/ pęnas exhorrescere meri-
toꝝ/⁊ merita nō cauere pęnaꝝ? Dicat pla-
ne spūssctūs intaminat⁹ ⁊ intaminabil: qd̄
audire anima recusat immunda/ et esse nō
recusat immūda. Immūdiciā quippe auer-
satur carnis/offensis sensib⁹ carnis: et im-
mundiciam diligit suā / extinctis sensibus
cordis. Dicat hec spūs dei: ⁊ p horrorē talia
mala patiēdi/incutiat timorē malefaciēdi.
Idē nāq3 spūs etiā p aplm loquēs sensus
impios non est verecūdatus offendere/dū
pios vellet instruere: vbi cōmemorata im-
pietate quorundā: qui coluerunt et seruie-
runt creaturę potius q3 creatori: subiunxit
Roma.1.d. atq3 ait: Propter hoc tradidit illos deus i
passiones ignominię: Nā femine eoꝝ im-
mutauerūt naturalē vsum in eum vsū qui
est cōtra naturā: similiter autē et masculi/
relicto naturali vsu feminę exarserūt in ap
petitū suū in inuicē/masculi in masculos/
deformitatē operantes: et mercedē mutu-
am quā oportuit erroris sui/ in semetipsis
recipiētes. Si quisq3 inimic⁹ apostoli vel-
let ex his vbis talia dicere/ q̄lia dicit ex li-
broꝝ veterū quibusdā loc̄ iste blasphem⁹:
nōne haberet amplā materiā in q̄ loquaci-
ter insaniret: ⁊ quāto sibi videret disertio-
ra dicere/tāto detestabiliora maledicta ia-
ctaret: maxime q2 dictū ē: Mercedē mutuā
quā oportuit erroris sui in semetipsis reci-
piētes? Oportuisse quippe nō ē verit⁹ dice-
re apls: vt qui creaturę poti⁹ q3 creatori ser
uierunt/erroris sui mercedē non inuiti hec
turpia patiēdo/sed libēter faciendo recipe-
rent: iudicio sc3 nō alicui⁹ hominis immū-
dissimi quē talia delectarēt: s iustissimi dei
qui tradidit eos i passiones ignominię: vt
crimina criminib⁹ vindicent: ⁊ supplicia pec
cantiū nō sint tormenta/ sed incremēta vi-
tioꝝ. Sapiens autē cum hec audit: ipsam B
magis in hac vita irā dei timet/ qua homo
non patit qd̄ acriter dolet/sed facit qd̄ tur-
piter libet: ⁊ ei⁹ cui talia iudicia displicent/
verba insana contemnit: q2 ex ipso pęnam
pharaonis/hoc ē indurati cordis agnoscit.
Si em̄ quosdam qui nō pbauerūt deū ha-
bere in noticia/tradidit de⁹ in reprobā mē-
tē/vt faciāt q̄ nō ꝯueniūt: qd̄ mirū si ⁊ ipm
q̄ diuina blasphemat eloq̄a tradidit de⁹ in
reprobā mentē vt dicat q̄ nō ꝯueniūt? Sic
em̄ oportet hereses eē/vt pbati inq̄t apls/ 1.Cor.11.d.
manifesti fiant in vobis. Sic vasa irę locis Roma.9.c.
cōgruis ⁊ tpib⁹ ordinant: vt etiam de ipsis
notas faciat deus diuitias glorię suę i va-
sa misericordię q̄ de massa eiusdē damna-
tionis fiūt in honorē gratia illi⁹/ nō merit̄
suis. Ille q̄ppe donat pdesse nobis/ nō so-
lū quod docet veritas/ verumetiā qd̄ ob-
strepit vanitas: vt cū respondetur inquie-
tissimę vanitati/auscultet sincerissimę ve-
ritati. De turpi maledicto arguit vanitas:
sed turpe non esse quibusdā reb⁹ turpibus
noiatis cauēdā ostēdere turpitudinē / mise-
ricors indicat veritas/ ⁊ vecors vincit va-
nitas: Nā de turpi maledicto potest a ver-
bosis impijs rephendi et apls paulus/vbi
ait: Utinam ⁊ abscindant qui vos contur Gal.5.b.
bant. Qd̄ etsi bene intelligentibus bndi-
ctio magis apparet/vt fiāt spadones pter
regnū celoꝝ: potest tamen garrula cecitas
etiam in aplo hoc reprehēdere: contendēs
q nō debuerit rē honestā turpi verbo enū-
ciare: Possunt ⁊ ipsum dn̄m qui eiusdē cō-
tinentię donū cōmendās ait: Sunt qui se/ Matth.19.b.
ipsos castrauerunt pter regnū celoꝝ. Le-
gunt quippe isti litteriones: sic enim poti-
us q3 litterati appellandi sunt: qui legēdo

C litteratos nihil sapere didicerūt. Legūt er/
go apud ciceronē tale aliqd / vñ sibi videā/
Al. ↑ perditi⁹ ꝙ peritius. tur docte christi verba culparet perditi po/
tius ꝙ periti. Ille nāq cū doceret in trāſ/
latione verboꝝ / obscenitatē esse vitandā:
Nolo inquit dici / morte aphricani castra/
tam esse rempublicā. Sed si hoc verbū ipse
qd vitari volebat: vt vitandū ostenderet /
nō vitauit: et quod dici noluit / coactus est
dicere: quanto magis res quę verbo eodē
recte significatur: vt ab audiēte possit itel/
ligi / suo ꝟbo enunciaꝛ. Atq vt ad illud re/
deamus / qd iste in deuteronomio reprehē/
dit: Si cicero vir eloquētissim⁹ ꝛ ꝟboꝝ vi/
gilantissim⁹ appensor ꝛ mēsor / qd dici nolu/
it / dixit ne diceret: quāto melius deus ma/
gis moꝝ ꝙ verborū pulchritudinē quęrēs
atq mundiciā / turpe aliquid non turpiter /
sed minaciter dixit: vt hoc horreretur / ne
aliq cōmitteretur / ꝓpter quod ad illa quę
audire horroris est / veniretur: et tamen cū
legitur: aures infidelitaſ claudit: auertit fa
ciem: exasperat vultū: linguā vibrat: blaſ/
phemias iaculatur. Uidete si nō sūt isti ex
isto genere hominū / qui loquēte christo de
sacramēto corporis et sanguinis sui / dixe/
Joh. 6. f. runt: Durus est hic sermo: quis potest eū
audire? Nisi ꝙ excusabiliores sūt / qui ver/
ba diuina quę nō intelligebant / nō in ma/
ledictione / sed in bñdictione horribilia nō
D ferebant. Mirum eñ nō est / si maledictum
quando audiꝛ / horretur. Nec exigendū est /
vt verbis nō horrendis dicatur: qd ad hoc
diciꝛ / vt ab exhorrēte timeatur. Dñs autē
talia dicebat / quę amari pręciperet / nō ti/
Ibidē. meri: et tamē quę infidelitas sufferat: Ca/
ro mea vere cib⁹ est: ꝛ sanguis me⁹ vere po
tus ē. Et nisi manducaueritis carnē meā / ꝛ
biberitis sanguinē meū / nō habebitis vi/
tam in vobis. Si ergo dei sapiētia ꝟbis sa
cramēto congruis / pascens animā creden/
tē / nō curauit insipientiā nauseantē: quan/
to magis eadē ipsa sapiētia / vbi locus ꝛ tē/
pus timoris fuerat / nō amoris / salubrē vo
lēs importare terrorē / nō curauit insipien/
tis errorem / quis eius pręuideret horrorē.
Quis autē istorū spiritalem nouit horrere
animę fęditatē: cum velut sua quadā fame
atq egestate compelliꝛ comedere quę de su
is carnalibus cogitationibus tanꝙ de fe/
moribus excūt? Nam illius maledicti / qd
iste velut turpe reprehendit / par effect⁹ / est.
Uix eñ aliquādo tam magnū est flagellū
famis / vt ad nefanda illa cōpellat. Ista ve
ro fame qua miserorū animę inopes veri/
tatis ea pro veritate comedūt / quę carna/
libus sensib⁹ pariunt / vsquequaq plena sūt
omnia: tanto infęlicius / quāto nocet am/
plius / ꝛ horreꝛ minus. Sed puto me vni li
bro illius quē misisti / nostro nō vno / ne ni/
miū ꝓlixus sit respōdere debere: proinde
hic faciamus huius finē: vt ex his quę discu/
tiēda restāt / alius inchoeꝛ. Nescio quo eñ
modo ita libri termino reficiꝛ lectoris intē
tio / sicut labor viatoris hospitio.

Diui aurelij augustini hipponensis epi/
scopi / contra aduersariū legis et ꝓphetaꝝ /
liber primus explicit.

Capitulorum secundi libri contra aduersarium legis et prophetarum / sancti augustini recollecta annotatio.

Eiuſdem diui aurelij auguſtini / hipponẽſis epi / contra aduerſarium legis ⁊ ꝓphetarũ / liber ſecundus incipit.

De iudeorũ traditionibꝰ a legitimis libris alienis: q̃s apl's aniles fabulas ⁊ iterminatas genealogias noiat / nõ legẽ dei: Ca.i.

A Jam nunc ea diſcutiẽda ſũt q̄ iſte de noui teſtamẽti librꝭ ſuffragari ſibi arbitrat̃ aduerſus ꝓpheticas litteras / tãq̃ eas apli chriſti ſua ſentẽtia ꝯdemnauerint. Qr ergo ꝓphanas / ⁊ aniles fabulas / ⁊ genealogias infinitas appellaſſe aplm exiſtimat diuina eloquia legis et prophetarũ / quia dixit ad timotheũ: Prophanas et aniles fabulas deuita: Et alio loco: Ne intẽdas fabulis iudaicis ⁊ genealogijs infinitis: que queſtiones preſtãt magis / q̃ edificationẽ: quis ita niſi hereticꝰ multũ cecus erraret? Cur enim hoc apl's ipſe nõ fecit: ſi has eſſe aniles fabulas iudicauit? Cur dicit ad galathas: Dicite mihi ſub lege volentes eſſe / legẽ non legiſtis: Scriptũ eſt eñ / q̄ abrahã duos filios habuit: vnũ de ancilla / ⁊ aliũ de libera: que ſunt in allegoria: hec eñ ſũt duo teſtamẽta: et ad corinthios: Nolo eñ vos ignorare fratres / qi patres noſtri oẽs ſub nube fuerũt: ⁊ oẽs ꝑ mare tranſierũt: ⁊ oẽs ꝑ moyſen baptiçati ſũt i nube ⁊ in mari: et oẽs eundẽ cibũ ſpiritalẽ manducauerũt: et oẽs eundẽ potũ ſpiritalẽ biberũt: bibebãt eñ de ſpiritali ſequẽti eos petra: petra aũt erat chriſtꝰ? Neſcit aũt habere ꝑter ſcripturas legitimas ⁊ ꝓpheticas iudeos quaſdã traditiones ſuas / q̃s nõ ſcriptas habẽt / ſed memoriter tenẽt: et alter in alterũ loquẽdo tranſfundit: quam deuteroſin vocãt: Ubi etiã dicere audẽt ⁊ credere / deũ ꝑmo homini duas creaſſe mulieres / ex quibꝰ texũt genealogias: vere ſicut ait apl's infinitas parientes ifructuoſiſſimas q̃ſtiones. Sz ſi huic talia nũq̃ euenit audire: nũqd ⁊ ꝯtra euãgeliũ ſic obſurdeſcere debuit / vt nõ aduerteret v̄ba dñi chriſti qbꝰ arguit iudeos / q̄ de parẽtibꝰ nõ honorãdis impietatẽ docerẽt filios ſuos. Ibi quippe et dei p̄ceptũ qđ in lege ſcriptũ eſt / atteſtando cõmemorauit. Nec ob aliud eos arguit / niſi q̄ reijcerẽt mandatũ dei / vt ſtatuerẽt traditiones ſuas. Cũ eñ interrogaſſent phariſei ⁊ ſcribe: Quare diſcipuli tui nõ ambulãt iuxta traditionẽ ſeniorũ / ſed cõmunibꝰ manibꝰ manducant panẽ? Ille reſpondẽs dixit eis: Bñ ꝓphetauit eſaias de vobis hypocritis / ſicut ſcp̃tũ ẽ: Populꝰ hic labijs me honorat: cor autẽ eorũ longe eſt a me: In vanũ autẽ me colũt / docentes doctrinas ⁊ p̄cepta hominũ: Relinquẽtes eñ mãdatũ dei tenetꝭ traditiones hoim / baptiſmata vrceorũ ⁊ calicũ / ⁊ alia ſimilia his facitꝭ multa. Et dicebat illis: Bñ irritũ facitꝭ p̄ceptũ dei / vt traditionẽ veſtrã ſeruetis. Moyſes eñ dixit: Honora patrẽ tuũ ⁊ matrẽ tuã: Et q̄ maledixerit patri aut matri / morte moriat̃: vos aũt dicitꝭ: Si dixierit hõ p̄ri aut matri / corban / qđ eſt donũ qđcunq̃ ex me tibi ꝓfuerit: ⁊ vltra nõ dimittitꝭ eũ quicq̃ facere patri ſuo aut matri: reſcindẽtes v̄bũ dei ꝓpt traditionẽ veſtrã quã tradidiſtis: ⁊ ſimilia hmõi multa facitis. Ubi euidẽter chriſtus oſtendit ⁊ illã dei eſſe legẽ / quã ꝓphanꝰ iſte blaſphemat: ⁊ iudeos habere ſuas traditiones a libris ꝓpheticꝭ ⁊ legitimis alienas: quas appellaſſe aplm ꝓphanas fabulas / et aniles / et genealogias interminatas: non hereticꝰ / ſed catholicꝰ lector intelligit. Porro ſi velim teſtimonia cũcta colligere quibus oſtendã quẽadmodũ ⁊ ipſe dñs ⁊ apoſtoli eius lege vſi fuerint et ꝓphetis / quas iſte aniles fabulas putat / qñ ſufficio? Aut cui nõ ſufficiant iſta que diximus?

Improbatio clariſſima fraudulẽtiſſimi heretici / dicẽtis apoſtolũ in quinq̃ perſonis locutũ: vt alios ex alijs falleret / fingẽdo ſe eſſe qđ ñ erat: cũ oibꝰ gẽtibꝰ eãdẽ legẽ / eoſdẽ ꝓphetas p̄dicauerit: Ca.ii.

1.timoth.4.b
1.timoth.1.a.
Gal.4.c.
Geñ.21.a.
1.Corꝭ.10.a.
B
Marci.7.a.
Eſaie.29.d.
Exo.20.b.
Leuitꝭ.20.b.

A Nec iste aduersus lucem vocesque dominicā vel apostolicam tam cecus et surdus est / vt ignoret quemadmodum a christo et apostolis / in libris ad nouum testamentū pertinentibus / confirmetur legis ac prophetarū et cōmendetur auctoritas. Proinde excogitasse se existimat / quo pacto subterfugiat moles testimoniorū in euangelicis et apostolicis litteris de libris veteribus positorū: Quibus eius velit nolit ceruicata lingua conterif. Ait quippe apostolū p qualitatibus ingeniorū in quinque personis locutū: Insinuās enim rudi adhuc populo inquit que dei sūt: non debuit a perfectioribus incipere: et cōsuetudinē ab eis vetustatis excludēs a difficilioribus inchoare: ne nouos adhuc ad fidem perfecta doctrina turbaret. Deinde volēs quasi probare qd dixit / eundē apostolū
1.Cor.9.c. dicentē cōmemorat: Cū liber essem ex omnibus / omnibus me seruū subieci / vt plures lucrifacerē: Et factus sum iudeis tanque iudeus / vt iudeos lucrifaciam: Et his qui sub lege sunt / tanque sub lege essem / cū ipse non sim sub lege: vt eos qui sub lege sunt lucrifaciam: Et his q sine lege erant / tāque sine lege essem cū sine lege dei nō sim / sed sū in lege christi: vt lucrifacerē eos qui sine lege sīt. Factus sum infirmis infirmus / vt infirmos lucrifaciam. Omnibus omnia factus sum vt omnes lucrifaciā. Has quattuor personas vult intelligi / in quibus apostolū locutū putat: Unā iudeorū: alterā eorum qui sub lege sunt: tertiā eorum qui sine lege sunt: quartā infirmorū. Quinta debetur: quoniam quinque promiserat: hanc vt adderet:
1.Cor.2.b. alio loco inquit / superius iā dixit: Sapientiam loquimur inter pfectos: vt perfectorum videatur quinta psona. Hoc totum propterea molitus est: vt si quādo aliquid de apostolica proferretur epistola: vbi attestantur euangelio lex et pphete: hoc dicat apostolum: non sapiētibus et pfectis / sed iudeis locutū fuisse quasi iudeū: vel eis qui sub lege essent / tanque esset et ipse sub lege: Ac p hoc subdole atque mendaciter simulantē se apud imperfectos edificare / quod apud pfectos: nō mentiendo / sed vera dicēdo destrueret. Hāc videlicet ei erroris machinationē / nescio quis fabricius fabricauit: quē velut magistrū veritatis rome se inuenisse gloriatur. Quis nō hoc monstrū / nō dico sensus christianus / sed qualiscunque hu- B manus exhorreat? Primo enim considerandum est / que se fraudulentissimū et mendacissimū profiteatur: qui mentientē putat et laudat apostolū: Et qd ille dixit: non fallētis astu / sed compatientis affectu: qui aduersis animarū morbis tā misericordi corde subuenit / que sibi subueniri voluisset / si errore vel infirmitate simili laboraret: hic in fallaciā detestabilē vertit. Deinde quero: ad romanos / corinthios / galathas / ephesios / colossenses / philippēses / thessalonicēses / quomodo loquebatur apostolus: In qua illarum quinque personarum eos esse deputabat? Proculdubio quoniā in preputio gentes erātnō in circūcisione israelite. Ad hos quippe sibi tributum ministeriū fuisse testatur:
Gal.2.b. vbi dicit / que ei et barnabe dexteras societatis dederint petrus et iacobus et iohannes: vt ipse quidē cū barnaba ad gētes / illi autem ad circūcisionē irent. Et alio loco aptissime
Roma.11.b. dicit: Quādiu ego sū gētiū apostolus? Et multis alijs locis pprio quodam munere / doctorem gentiū se esse testatur. Cū ergo essent sine lege tot gētes quibus euangeliū predicabat: qd opus erat vt eis legē et pphetas de christo introduceret testes: eisque importaret ignari vinculū: sicut ista pestis arbitratur errorisque a quo eos fuisse liberos magis debuit gratulari? Quid opus erat vt ad ro-
Roma.1.a. manos sic fuisset exorsus: Paulus seruus christi iesu / vocatus apostolus / segregatus in euangelium dei / quod ante pmiserat p prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo: qui factus est ei ex semine dauid secundum carnē: Quare non sibi potius personā imponit illorum? Quare se facit tanque sub lege eis qui fuerāt sine lege? Et qd enim eis dicit: Uobis enim
Roma.11.b. dico gentibus: quādiu quidē ego sum gentium apostolus / ministeriū meū glorificabo si quo modo ad emulationē prouocare potero carnem meā / vt saluos faciā aliquos ex illis: Si enim reiectio illorum reconciliatio est mundi: que erit assumptio / nisi vita ex mortuis? Si autem delibatio sancta est / et conspersio: et si radix sancta est / et rami. De israelitis quippe ista dicit / de quibus ante iā
Roma.3.a. dixerat: Quid enim amplius est iudeo / aut que vtilitas circūcisionis? Multū p omnē modum. Primū quidē: quia credita sunt illis eloquia dei. Quid enim si quidam illorum nō crediderūt? Nūquid incredulitas illorum

fidem dei euacuauit? Deinde hic quod cō-
Roma.11.c. memorare ceperam/ sequitur et dicit: Quod
si aliqui ex ramis fracti sunt: tu autem cum
esses oleaster/ insertus es in illis: et socius
radicis fact⁹ es ꝛ pinguedinis oleę: noli glo-
riari aduersus ramos: Quod si gloriaris: non
tu radicem portas/ sed radix te. Dicis er-
go: Fracti sunt rami vt ego inserar. Bene:
in incredulitate fracti sunt: Tu autem fide
stas: Noli altū sapere/ sed time: Nā si de-
us naturalib⁹ ramis non pepercit/ ne forte
nec tibi parcat. Vides ḡ bonitatē et seue-
ritatē dei: in eos quidē qui ciciderunt seue-
ritatem: in te autem bonitatē/ si permanse-
ris in bonitate: alioquin ꝛ tu excideris: et
illi si non permanserint in incredulitate/ in-
serent̄: Potens est eñ deus iterū inserere
illos: Nā etsi tu ex naturali incisus es olea-
stro: et contra naturā insertus es in bonā
oliuam: quanto magis illi qui scḋm naturā
sunt/ inserent̄ suę oliuę. Nolo eñ vos igno-
rare fratres sacramentū hoc/ vt nō sitis vo-
bis sapientes: quia cęcitas ex parte in is-
rael facta est/ donec plenitudo gētiū intra-
ret: et sic omnis israel salu⁹ fieret: sicut scri-
Esaie.59.d. ptū est: Veniet ex sion qui eripiat et auer-
tat impietatē ab iacob: et hoc illis a me te-
C stamentū/ cum abstulero peccata eoꝝ. Ni-
mis longū est cuncta pcurrere: vel sicut per
scripturas apostolicas vbiq; sparsa sūt/ ea
in vnam faciē cōgregare. Quid opus erat
hęc dicere gentibus? Cur non potius sine
lege factus est eis/ quemadmodū erant illi
sine lege? Cur nō potius deos eorū lauda-
uit/ eorumq; sacrificia p̄dicauit/ si ꝛ ista scri-
ptura quā populus israel accepit/ ꝛ illa sa-
cra gentiū/ sicut iste dicit ad dęmonia per-
tinebant? Quid q; deum israel audet infe-
lix dicere: non solum dęmonē/ verumetiā
cęteris dęmonib⁹ esse peiorē? Cur ḡ apo-
1.Cor.9.c. stolus/ qui oībus oīa/ nō misericordia
compatiente sicut veritas ostēdit/ sed astu-
tia fallente sicut iste desipit factus erat: nō
potius illorū dęmonū quos colebant ro-
mani: quos dęmones putat iste miniores:
seruū se esse confinxit/ vt fieret tanq̄ illi/ ac
sic eos lucrifaceret? Nōne itē dicit ad ephe-
Eph.2.b. sios: Propter quod memores estis/ q2 vos
quādo gentes eratis in carne/ qui dicimi-
ni pręputiū/ ab ea quę dicitur circūcisio in
carne manufacta: qui eratis illo in tpe sine
christo alienati a societate israel/ ꝛ peregri-
ni testamentorū ꝛ promissionis/ spem non
habētes/ ꝛ sine deo in hoc mūdo: Nūc au-
tē in christo iesu vos qui aliqñ eratis lon-
ge/ facti estis ppe in sanguine christi: Ipse ē
eñ pax nostra: q fecit vtraq; vnū: ꝛ mediū
parietē macerię soluens inimicitiā in carne
sua: legē mandatorū decretis euacuās/ vt
duos cōderet in se in vnū nouū hominē fa-
ciens pacem/ et cōmutaret vtrosq; in vno
corpe deo/ p crucē interficiēs inimicitias in
semetipso: ꝛ veniēs euāgelizauit pacē vo-
bis q eratis longe/ et pacē his qui ppe: q2
p ipsum habemus accessum ambo in vno
spiritu ad patrē. Igit̄ iā nō estis peregrini
ꝛ inquilini/ sed estis ciues scōꝝ et domestici
dei/ superędificati sup̄ fundamentū aplōꝝ ꝛ
prophetarū/ ipso summo angulari lapide
existēte christo iesu. Dicat iste blasphem⁹:
quō ppe dicit inuētos israelitas/ qui peiori
quēadmodū blasphemat/ dęmoni seruie-
bāt: ꝛ lōge erāt gētes q̄ minorib⁹ dęmoni-
bus subditę fuerant? Quō dicit alienatos
fuisse a societate isrl/ ꝛ pegrinos testamen-
torū ꝛ pmissiōis/ qñ erāt spē nō habētes/ ꝛ
sine deo in hoc mūdo/ si israel nō dei ꝛ chri-
sti ppls erat? Cōtra istā tubā clarissimā et
excelsissimā veritatē pstrepit atq; insultat
insanus: dicens in psonis quinq; locutum
aplm/ vt alios ex aliis falleret: fingendo se
esse qd non erat: cū videat cū gentibus q̄
longe fuerant a deo israelitaꝝ/ eundē deū/
eandē legē/ eosdē prophetas/ testamenta
eadē p̄dicare. Quis d angulari lapide pri-
or locutus ē? Nōne ppheta spiritu dei ple-
nus/ quem pestis ista blasphemat. Ait eñ:
Ecce pono in sion lapidē angularē/ electū/ Esaie.28.d.
preciosū: et qui crediderit in eū/ nō erube-
scet. Quod testimoniū cōmemorauit et apls 1.Petri.2.a.
petr⁹. Nōne prius in psalmo ptinēte ad lit-
teras sacras ipsi prioris dictū ē: Lapidem Ps.117.
quē reprobauerūt ędificātes: hic factus est
in caput anguli. His eñ litteris erudit⁹ pau-
lus apostol⁹ posuit/ qd pauloañ cōmemo-
raui: Ipso sūmo angulari lapide existente Eph.2.d.
christo iesu. Vñ ipse dñs iudęos i quibus
cęcitas ex parte facta erat/ puicit: confusos
q; reddidit dicēs: Nunq̄ legistis i scriptu- Matth.21.d.
ris: Lapidē quem reprobauerunt ędificā-
tes: hic factus ē in caput anguli? A domi-
no factū est istud: et est mirabile in oculis
nostris. Nec ergo omnia mēdaciter christ⁹
ex lege ac prophetis: mēdaciter apostoli

pferebant: sicut iste blasphemat: quia vi-
delicet infirmi nondũ poterant solidã ca-
pere veritatẽ: Ita ne cec⁹ ignorat/ q aliud
sit nutrire paruulos/ aliud decipere credu-
los: aliud alere vt crescant/ aliud agere ne
viuãt? Talia quippe iste dicit ac sentit de
deo legis et prophetarum: ac de ipsis om-
nino litteris: vt sm eius sententiã quam de
illis habet/ quando apostoli pręedicabant
credentibus legis et pphetarũ deũ: ⁊ con-
firmabant auctoritate talium scripturarũ:
non lac potandũ videantur dedisse paruu
lis/ sed venenũ: Quod de illis quisqs cre-
dit: desipit/ vanescit/ insanit. Ergo ne ait
aliquis: frustra dixit apostolus: Nõ potui
1. Cor. 3. a. vobis loqui quasi spiritalib⁹/ sed quasi car-
nalibus: quasi paruulis in christo/ lac vo-
bis potũ dedi/ non escam: nondũ enĩ pote
1. Cor. 2. b. ratis: ⁊/ Sapiẽtiã loquimur inter pfectos:
Ibidẽ. d. et/ Animalis homo nõ percipit quę sũt spi
ritus dei? Absit vt putemus eum inaniter
nec veraciter ista dixisse: Nũquid tamẽ ideo
credendus est quemq̃ sibi credentium fal-
lere voluisse? Dedit igitur paruulis parua/
nõ falsa: lactea/ nõ noxia: nutritoria/ nõ p-
D emptoria. Porro autẽ si non ẽ verũ quod
Roma. 1. a. ait/ filium dei sm carnem factũ esse ex semi-
ne dauid: si non est verũ/ q naturales rami
Roma. 11. c. propter incredulitatẽ fracti sunt: vt in radi
ce sancta israelitarũ/ ex gentibus veniens
fidelis insereretur oleaster: et fieret parti-
ceps pinguedinis oliuę: si nõ sunt eloquia
dei/ sed nescio cuius vt iste blasphemat pes
Roma. 3. a. simi dęmonis: de quib⁹ dicit: Primũ qui-
dem quia credita sunt illis eloquia dei: p-
fecto qui hęc paruulis dabat/ qui hęc tan-
q̃ vera pdicabat/ q hęc credi volebat/ de-
lebat miseros/ nõ alebat: Quod a fide at-
q3 doctrina veraciũ christi apostolorũ/ quo-
niam esse scimus alienũ: restat vt istũ tan-
q̃ pestem atq3 hostẽ fidei christianę vehe-
mentissime detestemur: Qui tanta exce-
catur et pręcipitatur amẽtia/ vt non vide-
at ipsum saltẽ timotheũ/ cui putat auctori-
1. timoth. 4. b tate apostolica fuisse pręceptũ/ vt tanq̃ fa
bulas aniles veterẽ legem pphetasq3 de-
uitet/ ab eodẽ apostolo nõ fuisse fallendũ:
et in illa quinta perfectorũ persona fuisse
deputandũ: vt nõ mendaciter loqueretur
2. timoth. 2. b. dicens: Memor esto iesum christũ resurre-
xisse a mortuis ex semine dauid sm euan-
gelium meũ. Si enĩ christus ex semine da-
uid fabulis anilibus prędicat: quomõ eas
iubetur iste deuitare/ quibus iubet memo-
riter credere? Si autem christus ex semine
dauid veraciter prędicatur: vbi ẽ radix in
qua oleaster inseritur? Nec aniles sunt fa
bulę/ nisi pręter illas scripturas delyramẽ-
ta iudęorũ/ ad eam quam vocant deute-
rosin pertinentia: nõ illa eloqa dei q credi-
ta sunt circumcisioni: vbi etiã carnales iu-
dęi christũ ex semine dauid venturũ esse
didicerant/ sicut interroganti domino re-
spondebant: quãuis eum dominum ipsi-
us dauid: nõ sm carnem/ sed sm diuinita-
tem intelligere non valerent: vtrunq3 ta-
men est in illis eloquijs/ et quod credebãt/
et quod non intelligebant: et/ De fructu Ps. 131.
ventris tui ponã super sedem tuam: pter
christũ ex semine dauid: et/ Dixit domin⁹ Ps. 109.
domino meo/ sede ad dexterã meã/ pter
christũ dominũ etiã ipsius dauid. Ita ne E
vero fallaciter dicebat apostolus: Verita- Roma. 9. a.
tem dico in christo: nõ mentior/ contestan-
te mihi conscientia mea in spiritusancto:
quia tristicia est mihi magna/ et continuus
dolor cordi meo: Optabã enĩ egoipse ana
thema esse a christo pro fratribus meis co-
gnatis sm carnem/ qui sunt israelitę: quo-
rum est adoptio/ ⁊ gloria/ et testamenta/ et
legis stitutio/ et obsequiũ/ ⁊ pmissiones:
quorũ patres/ ⁊ ex quibus christus sm car
nem/ qui ẽ sup omnia deus benedictus in
sęcula/ amẽ. Veritatẽ se dicere clamat apls
in capite huiusce sentẽtię: ⁊ hoc in christo q
est ipsa veritas: cõtestante sibi sciẽtia sua Ioh. 14. a.
in spiritusancto: eãq3 sententiã p amẽ clu-
dit in finem. Et dicit iste: nõ sunt vera quę
hic apls loquit: fallit infirmos/ q non pos-
sunt capere veritatẽ: paruulos vanitatib⁹
lactat: ⁊ esuriẽtibus filijs diabolicorũ mẽ-
daciorũ virus infundit vt nutriat. O por-
tentũ/ non solũ a christianorũ auribus/ ve-
rũetiã a finibus christiani orbis arcendũ.
Hęccine adoptio/ hęc gloria/ hęc testamen-
ta/ hęc legis constitutio/ hoc obsequiũ/ hę
pmissiones/ hi patres ex quibus christus
sm carnẽ/ q ẽ sup oia de⁹ benedict⁹ in sęcu-
la fabulę sũt aniles: Qd iubet pcipue tene
re/ q iubet deuitare fabulas aniles/ fabulę
sũt aniles? Sz qd mirũ si tãta ipietate dely
rat q legis vult esse istructor: si quosdã idẽ
apls dicit volẽtes esse legis nõ destructores 1. timoth. 1. b.
s doctores/ nõ itelligere q loquũt: neq3 de

quibus affirmāt. Uerum nos illud quod
secutus adiunxit/aduersus vtrosq; tenca/
mus. Continuo quippe ne quis existimaret
ideo illos nō intelligere quę loquunt / ne/
q; de quibus affirmāt: quoniam legis ma/
1. timoth. 1. b. lę volūt esse doctores: Scimus autem in/
quit' q: bona lex est/si quis ea legitime vta
tur. Hęc sentētia ⁊ illos refutat q lege vtū/
tur male: ⁊ eos q illā opinant malam. Por
ro si bona est / qua demētia negatur deus
bon⁹ qui dedit legē bonā? Quę pōt videri
sufficere damnatio bis hominibus/qui le/
gem quā sic apls laudat/aniliū fabularum
nomine accusant: et hoc se existimāt facere
eiusdē epistolę testimonio/ vbi eā sic aplus
laudat: Uolentes esse legis nō doctores s
blasphematores: nō intelligēdo q loquan/
tur/ neq; de quibus affirment?

Q; an christū pphete spū verita/tis afflati extiterint/q eius aduen/tum nunciauerunt. Ca. III.

A Sed fieri nō potuit iquit/vt a iude/
orū pphetis saluatoris nostri annū/
ciaret aduent⁹. Cur fieri nō potuit
Roma. 3. a. cū dicat apls: quia credita sūt illis eloquia
dei? Sed ante saluatoris aduentū inquit/
spiritussanctus ac diuinus non erat super
terrā. Hoc vanitas/nō veritas loquit: Nā
quo nisi spiritusācto pphetas suos domi/
nus impleuit: de quibus i epistolę exordio
dictū est ad romanos/quod et supra cōme/
Roma. 1. a. moraui: Paulus seruus christi iesu/voca/
tus apls / segregatus in euangelio dei/qd
ante pmiserat per pphetas suos in scriptu
ris sanctis de filio suo qui factus ē ei ex se/
mine dauid sm carnē. Et hoc quidem testi/
moniū etiā iste posuit / pbibēs eū ad quē
scribit alijs pphetis credere de christo/pre/
ter illos quos pphetas ei⁹ ad romanos di/
cit apostolus: Quos credo nō arbitrat p/
phetas fuisse iudęorū. Sed cuiuslibet eos
fuisse gentis opinetur: cur ibi nō aduertit
quod ante pmiserat p pphetas suos? Per
quoslibet eñ pphetas suos si ante pmisit
euangeliū de filio suo: qd est quod iste di/
cit sanctum ac diuinū spiritū super terram
non fuisse ante saluatoris aduentū? Et ta
men isti vnde potuerūt esse pphetę/annū/
ciantes christū ex semine dauid sm carnē/
nisi cuius gentis erat ipse dauid: de cuius
semine christus a pphetis dei pmissus est
esse ventur⁹? Sed lex inquit p moysen da/
ta est/veritas autē a christo iesu est. Nō ita
scriptū est/s ita: Lex p moysen data ē/ gfa Joh. 1. b.
et veritas p iesum christū facta est. Lex igi
tur data est p moysen: facta est autē gratia
p iesum christū: cū p eius spiritū charitate
diffusa in cordib⁹ nostris/fit vt qd lex pce/ Roma. 5. a.
pit impleatur. Quod eñ p litterā iubetur:
nō littera/sz spiritu implet. Uñ illud quod
scriptū est: Non concupisces/ p moysen lex Exo. 20. c.
est/q: iubet: Sed p iesum christū fit gratia/
qñ qd iubetur implet: Ueritas autē facta
est p iesum christū/ pper illa q in prophe/
tia legis sunt pmissa/quę in christo eminēt
reddita. Apostolus vero quod ait ad roma/ B
nos: Quomodo inuocabūt in quē non cre Roma. 10. c.
diderunt? aut quomodo credent ei quē nō
audierūt? de gentibus dixit: non de iude/
is/sicut hic somniat. Eos eñ volebat refel
lere doctor gentiū/qui putabant genti tm/
modo iudęorū/ non etiā incircūcisis gen/
tibus euangeliū prędicandū. Quod volēs
ostendere: non ad iudęos tm/sed ad omes
gētes ptinere / prius posuit testimoniū de
pphetа: Erit / omnis qui inuocauerit no/ Johel. 2. g.
men dñi/saluus erit. Ac deinde cum dixis/
set: Quomodo autē inuocabunt in quem
non crediderūt? aut quomodo credēt quē
nō audierunt? cōtinuo subiūxit: Quomo/
do autē audient sine prędicāte? Aut quo/
modo prędicabūt/ nisi mittātur? Ita refu/
tans eos qui negabāt ad incircūcisas gen/
tes prędicatores christi esse mittēdos: Il/
lud quoq; sicut imperitissimus non intelli
git quod scriptū est: Primū aplos/deinde 1. Corī. 12. d.
pphetas: Putat eñ ante apostolos nō fu
isse pphetas: nesciens eos pphetas illic cō/
memoratos esse ab aplo/ q post christi ad/
uentū fuerūt: Quos qui vult nosse/ actus
apostolorum legat: ⁊ illud quod ait ad corin/
thios: Prophetę autē duo aut tres loquā/ 1. Corī. 14. f.
tur. Si autē non fuerūt pphetę añ aplos:
qui erāt illi p quos deus añ pmiserat euā/
geliū de filio suo: qui factus ē ei ex semine
dauid sm carnē? Quis erat q dixit: Lapi/ Ps. 117.
dem quem reprobauerunt ędificātes/ hic
factus ē in caput anguli? Quis erat q di/
xit: Thron⁹ tuus deus in sęculū sęculi: vir/ Ps. 44.
ga directiōis virga regni tui. Dilexisti iusti/
ciā et odisti iniqtatē: ppterea vnxit te de⁹
deus tu⁹ oleo exultatiōis p participib⁹ tu/
is? Quē deus/ cui⁹ thron⁹ ē in sęculū sęcu/
li vngit a deo / nisi christus iesus q ex ipsa

vnctione/ christi nomen accepit? Chrisma quippe vnctio: christus vnctus est. Quis erat qui dixit/ quod ipse christus de se testatur esse predictum: Dixit dominus domino meo/ sede a dextris meis: Donec ponam inimicos tuos sub pedibus tuis? Et hoc dauid in spiritu dixisse confirmat: quem spiritum negat iste fuisse super terram ante domini aduentum. Quid est quod ait apostolus: Dicit autem esaias: Erit radix iesse/ et qui exurget regnare in gentibus: in eum gentes sperabunt? Quis erat spiritus qui per eundem esaiam tanto ante predixit: Iste peccata nostra portat/ et pro nobis dolet: et nos putauimus eum esse in dolore/ et in plaga/ et in afflictione: Ipse vulneratus est propter peccata nostra: et infirmatus est propter iniquitates nostras: disciplina pacis nostre sup eum: liuore eius sanati sumus: omnes quasi oues errauimus: homo in via sua errauit: et dominus tradidit eum propter iniquitates nostras: et ipse propter afflictionem non aperuit os: Sicut ouis ad victimam ductus est: et sicut agnus coram tondente mutus/ sic non aperuit os suum: In humilitate iudicium eius sublatum est: generationem illius quis enarrabit? quia tolletur de terra vita eius: Ab iniquitatibus populi mei ductus est ad mortem: et cetera que contexere longum est. Ubi etiam de ecclesia tanto ante predictum est/ quod ab apostolo legimus commemoratum: et nunc iam videmus impletum: Letare sterilis que non paris: erumpe et exclama que non parturis: quia multi filij deserte/ magis quam eius que habet virum. Dixit enim dominus: Dilata locum tabernaculi tui: et auleorum tuorum fige: ne parcas: protende funiculos: et clauos tuos conforta. Adhuc in dextris et sinistris dilata: et semen tuum possidebit gentes: et ciuitates desertas habitari facies: Noli timere quia confusa eris: neque reuerearis quia exprobratum tibi est: Confusionem enim eternam obliuisceris: et opprobrij viduitatis tue memor non eris: Quia dominus qui fecit te/ dominus sabaoth nomen ei: et qui eruit te deus israel/ deus omnis terre vocabitur. Quis est qui dixit: Uidebam in visu noctis: et ecce cum nubibus celi/ vt filius hominis erat veniens: et vsque ad vetustam dierum peruenit: et in conspectu eius prelatus est: et ipsi datus est principatus/ et honor/ et regnum: et omnes populi/ tribus/ et lingue ipsi seruient: potestas eius potestas perpetua que non transibit: et regnum eius non corrumpetur. Hec et alia multa atque manifesta de christo et ecclesia/ vnde predicta sunt: que sic videmus impleta/ et consonantibus euangelicis atque apostolicis litteris/ etiam speramus implenda: si spiritus dei ante aduentum christi non fuit super terram: vel si a prophetis israel non est christi prenunciatus aduentus: sicut hic desipit: qui christum negando ante promissum/ non habet vnde asserat missum. Et merito: quia ipse quem predicat/ nec missus est/ nec promissus: Uerus non est quippe sed fictus.

Ps. 109.

Roma. 15. c.
Esaie. 11. c.

Esaie. 53.

Gal. 4. d.
Esaie. 54. a.

Daniel. 7. b.

Quod differenter apostolus dei prophetas allegauerit/ et gentium: et de quibus prophetis christus intellexerit dicens: Recedite a me: numquam enim noui vos: Ca. IIII.

Nam illud non miror/ quod homo ineruditus de prophetis iudeorum existimat dictum/ quod ait apostolus: Dixit quidam ex ipsis proprius eorum propheta: Cretenses semper mendaces/ male bestie/ ventris pigri: testimonium hoc verum est: Ignorans dictum esse de quodam epimenide qui cretensis fuit: in cuius libris hoc inuenitur: qui homo inter prophetas dei non inuenitur: nec ad illa eloquia dei pertinet/ que iudeis dicit credita/ qui non mentitur. Ideo non commemorauit apostolus nomen eius/ sicut solet commemorare prophetas dei aliquando dicens: sicut et dauid dicit: esaias autem audet et dicit: sicut et osee dicit: Uel tacitis eorum nominibus/ cum dicit: sicut scriptum est: et ea scriptura intelligitur in qua est auctoritas dei: Aut euidenter deum dicere asserit/ cum aliquod adhibet testimonium de lege vel prophetis dei: quale est illud: Boui trituranti os non infrenabis: Numquid de bobus inquit cura est deo: an propter nos scriptura dicit/ ostendens vtique in eadem scriptura deum loqui? Uel illud: Prouidens autem scriptura quia ex fide iustificat gentes deus: prenunciauit abrae dicens: In semine tuo benedicentur omnes gentes: Ipsam scripturam pro deo posuit/ quia dei est. Uel illud de abraam: In promissione inquit dei non hesitauit incredulitate/ sed confortatus est fide/ dans gloriam deo: et plenissime credens: quia que promisit potens est et facere. Contra quam diuinam et apostolicam vocem/ canis iste

Titum. 1. c.

1. Cor. 9. b.
Deut. 25. a.

Gal. 3. a.

Gen. 22. d.

Roma. 4. d.

L

rabiosus oblatrās/ausus ē dicere/abraam deo suo promittenti prolē non credidisse:
Gen.17.c. ignorās illud quod ait: Si mihi cētū annos habenti nascet filius: admirantis esse gaudiū/non diffidentiā dubitantis. Uel il
Roma.9.b. lud nō potest excedere verbū dei: Non eñ omnes qui ex israel/hi sunt israelitę: neqꝫ q̄ sunt semen abraā omes filij: sed in isaac vocabitur tibi semen: hoc est/non hi qui filij carnis/ hi filij dei: sed filij pmissionis depu
Roma.11.a. tanf in semine. Uel illud de helia: Sed q̄d
3.Reg.19.d. dicit illi respōsū diuinū? Reliq̄ mihi septē milia virorū q̄ non curuauerunt genua ante
B baal. His atqꝫ huiusmodi attestationibus dei boni et veri esse scripturas/illas quas iste blasphemat/apostolica cōmendat auctoritas. Ubi autē etiā aliquid de auctoribus gentiū dicit apl's: non eos appellat pphetas dei: nec illarum scripturarū deū dicit auctorem: q̄mis ibi aliqua vera reperiat/sicut de isto cretensi ait. Dixit quidaꝫ
Ad titū.1.c. ex ipsis pprius eorum ppheta: Cretenses semp mendaces: non ergo iudęoꝝ pprius/ sed cretensiuꝫ. Quod vtiqꝫ ad hoc dictum est/ne dei ppheta putaretur. Et in actibus apostoloꝝ cum loqueretur atheniēsibus/
Act'.17.f. ait de deo: In illo eñ viuim⁹/ꝛ mouemur/ et sumus: sicut et quidā fm vos dixerunt. Sed apl's inquit dominū nostrū interrogantibus de iudęorū pphetis quid sentiri deberet/ qui de aduētu eius aliq̄d cecinisse in pręteritū putabātur: cōmotus talia eos etiā nūc sentire respondit: Dimisistis viuū qui ante vos est/ꝛ de mortuis fabulamini. Quid mirꝝ? quandoquidē hoc testimoniū de scripturis/nescio quibus apocryphis ptulit: si de pphetis dei talia cōfinxerūt heretici/qui easdē litteras nō accipiunt. Nā i euangelio dn̄s: quod nō est apocryphum sed i luce veritatis om̄ibus notū: etiā post
Luce.24.d. resurrectionē discipulis in itinere comitatus: incipiens a moyse/ p omnes pphetas hęc de se quę facta fuerāt/pdicta monstrauit. De ipso inquit iterū arguit/ vbi dicit:
Matth.7.c. Multi mihi dicent in illa die: Domine/in noīe tuo dęmonia eiecim⁹: ꝛ i nomine tuo pphetauim⁹: ꝛ i noīe tuo v̄tutes mīras fecimus. Et tūc dicā illis: Recedite a me: q2
Al. † operarij estis iniq̄tatis nunq̄ vos sciui: q2 toperati estis iniquitatē. Absit vt ista d̄ pphetis sanctis/in quibus erat moyses ꝛ ceteri/ dn̄s dixerit: Sꝫ dictū est de his qui post eius euangeliū p̄dicatū in eius nomine sibi loqui videnf/nescientes quid loquātur: In quib⁹ ꝛ iste sibi locū pe
C ritur⁹ inuenit. Illud quoqꝫ ait dixisse dominū: Ego sum ianua ouium: Omnes alij quotquot ante me venerūt/ fures sūt ꝛ la
Joh.10.b. trones: Non autē ita scptū ē/sed ita: Omnes quotquot venerūt/fures sunt ꝛ latrones. Uenisse quippe hoc loco itelligi voluit eos qui missi non fuissent: Quos arguit
Hiere.14.c. etiā hieremias/dicēs: Hęc dicit dn̄s de pphetis qui pphetāt in nomine meo/et ego nō misi eos. Illi autē quos insan⁹ iste blasphemat/a dn̄o missi sunt: nō sponte venerunt. Quos et dn̄s p parabolaꝫ quidē/sed aptissima significatiōe declarat/vbi dicit:
Matth.21.d. Aliā parabolā audite: Homo erat paterfamilias/qui plantauit vineā: ꝛ sepē circūdedit ei: ꝛ fodit in ea torcular: ꝛ ędificauit turrim: ꝛ locauit eā agricolis: ꝛ peregre profectus est. Cū autē tempus fructuū appropinquasset: misit seruos suos ad agricolas/ vt acciperent fructus eius. Et agricolę apprehensis seruis eius/aliū ceciderunt/ aliū occiderunt/alium v̄o lapidauerūt. Iterū misit alios seruos plures priorib⁹: ꝛ fecerunt illis similiter. Nouissime autē misit ad eos filiū suum dicēs: Uerebuntur filiū meum. Agricolę autē videntes filiū/dixerūt intra se: Hic ē heres: Uenite occidamus eum/et habebimus hereditatē eius. Et apprehensū eū eiecerūt eū foras extra vineā/ ꝛ occiderūt. Cū ergo venerit dn̄s vineę/quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos male perdet: et vineā suā locabit alijs agricolis/qui reddāt ei fruct⁹ tēporibus suis. Dicit illis iesus: Nunq̄ legistis in scripturis:
Ps.117.c. Lapidē quem reprobauerūt ędificantes/ hic factus est i caput anguli? A dn̄o factū est istud: ꝛ ē mirabile in ocul' nostris. Ideo dico vobis/ quia auferetur a vobis regnū dei: ꝛ dabif genti facienti fructus ei⁹. Quid hoc aptius/q̄d clarius/ q̄d euidētius? Sed iste de illoꝝ numero est/qui seruos patrisfamilias huī' lapidauerūt. Hoc eñ facit nō ictibus saxeis/sed maledictionibus duris. Nā et primitus in gente iudęoꝝ vineā dei esse plantatā/missosqꝫ pphetas ante ipsius saluatoris aduentum parabola ista testatur. Et cū dicit: auferef a vobis regnū dei: ꝛ dabif genti facienti fructus ei⁹: q̄ regnū dicit/ nisi q̄ sperabāt/nō q̄ acceperāt: id ē vitę ęternę? Unā alibi dicit: Scrutamini Joh.5.f.

scripturas/in quib⁹ putatis vos vitā ęternā habere: ipſę teſtimoniū pbibent de me. Et alibi: Vę vobis legiſpiti/ q̄ tuliſtis clauē ſciētię: Ipi nō introiſtis: ⁊ eos q̄ introibāt pbibuiſtꝭ. Iſtꝭ ne molib⁹ teſtimonioꝝ nō atterit impudens vanitas? Quis hūc audit/niſi q̄ ſcpturas ſanctas nō audit: aut tā male audit q̄ in eas iſte cęcus incurrit?

Luc.11.g.

Confutatio heretici cū argumētationibus ſuis/dicentis neminē an chriſtū morte pręuentū/ad dominū pertinuiſſe: Ca.v.

A Sed ait/de eis dn̄s inq̄t: Parentes veſtri māna māducauerūt/et mortui ſunt: docens neminē ipſorū ad dn̄m ptinuiſſe/ quibus mors dominata ē. Neminē plane/ſed parentū illoꝝ quib⁹ talia loquebaꝭ: Parentes q̄ppe infideliū/q̄s niſi infideles volebat intelligi? Vn̄ alio loco dicit: Vę vobis ſcribę et phariſei hypocritę/q̄ ędificatis ſepulchra pphetaꝝ/et ornatis monumēta iuſtoꝝ/⁊ dicitis: Si fuiſſemus in dieb⁹ patrū nr̄oꝝ/nō eſſem⁹ ſocij eoꝝ in ſanguine pphetaꝝ: Itaq̄ eſtꝭ teſtimonio vobiſmetipſis: q̄ filij eſtis eoꝝ qui pphetas occiderūt. Filios vtiq̄ dixit imitatione ſceleris/nō ppagine generis. Nō eni q̄ ex illis ſm carnē nati erāt/hoc eis eſſe poterat crimini: ſed q̄ eis ſe ſimiles īfideli crudelitate monſtrabāt. Ideoq̄ ɔnectit ac dicit: Et vos implete menſurā patrū veſtrorū. Serpentes/genimina viperaꝝ/quomō fugietis a iudicio gehennę? Ideo ecce ego mitto ad vos pphetas/⁊ ſapientes/et ſcribas/⁊ ex illis occideritis ⁊ crucifigetis: ⁊ ex illis flagellabitꝭ in ſynagogis veſtris: ⁊ pſequemini de ciuitate in ciuitatem: vt veniat ſup vos oēs ſanguis iuſtus/ q̄ effuſus eſt ſup terrā/a ſāguine abel iuſti vſq̄ ad ſāguinē zacharię filij barachię/quē occidiſtis inter templū ⁊ altare: Amē dico vobis/ venient hęc oīa ſup generationē iſtā. Nēpe conſtat: nempe manifeſtū eſt: imitādo eſſe iſtos filios maloꝝ/a quibus pphetę ſancti ⁊ iuſti/ab ipſo abel quē frater occidit/ vſq̄ ad zachariā quē iſti occiderūt: pſecutiones impijſſimas ⁊ ſceleratiſſimas ptulerūt. Nā quō ſup iſtos venit illoꝝ ſāguis/ q̄ lōge añ vixerūt q̄ iſti vel naſcerenꝭ/niſi q̄ vnū genuſ/vna ɔſperſio/vna maſſa ē impioꝝ imitatione ſibimet ɔnexoꝝ. Simul etiā declaratur in eodē ipſo fuiſſe iuſtos ac pphetas

Ioh.6.e.

Matth.23.c.

Ibidem.

dei: quorū iſti quib⁹ hęc loquiꝭ dn̄s / ędificabāt ſepulchra/ornabantq̄ monumenta. Peior ergo iſte et īmanior/q̄ eos defūctos lingua maledica lacerat/quib⁹ honorē etiā impij deferebāt: et ī aiam ſuā crudeliꝭ ſęuiens eos blaſphemat: cū velit videri chriſtianus: q̄s pphetas et iuſtos aſſerit chriſt⁹.

B Iā vo q̄ adiūgere voluit ſanctos patriarchas/abraā/iſaac ⁊ iacob/bis de quib⁹ dominus ait: Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto/et mortui ſunt: q̄ et iſti patres mortui ſunt: vtꝝ fraudulentus/an cęcus ſit potius iudicādus/incertū ē: Sed quodlibet eoꝝ eligat/deteſtādus eſt. Hinc eni hoc oſtēdere voluit: quia dn̄s cōmemoratis eiſdē patrib⁹/ait: Nō eſt deus mortuorū/ſ viuoꝝ: cū poti⁹ eos viuere dixerit. Adhibito q̄ppe teſtimonio de lege vbi ſcriptū eſt: Ego ſū de⁹ abraā/et de⁹ iſaac/⁊ de⁹ iacob/adiūxit: Nō ē de⁹ mortuoꝝ ſ viuoꝝ. Et adiecit: Oēs eni illi viuūt vita vtiq̄ vera q̄ iuſti viuūt: etiā q̄ñ corpe moriunꝭ. Sꝫ q̄ñ hęc diceret iſte ſi viueret? In hāc ſentētiā vult accipi/ ⁊ quod ait dn̄s ad iudęos: Neq̄ me noſtis/ neq̄ patrē meū: Sed nec vbū dei habetꝭ i vobis manēs. Qđ vtiq̄ ɔtrariū ē ei qđ dixit: Tuliſtis clauē ſciētię: ipſi nō introiſtis: ⁊ eos qui introibāt phibuiſtis. In ſemetipſis eni verbū dei nō habebant/ ſed in litteris quas legebant: Nā ſi haberent in ſeipſis: ⁊ ipſi intrarent/ ⁊ alios intrare pmitterēt. Nō intrare autē ē/nō intelligere. Ecce q̄re nec ipſū nouerāt / nec ei⁹ patrē: Quia nō itelligebāt qđ legebāt: non q̄ deū ⁊ chriſtū non p̄dicauerāt/q̄s legebāt: Hoc ē ergo intrare/nō eē ɔtentū ſuperficie litterę/ſed ad interiora intelligērię puenire. Argumētaꝭ etiā de iohāne baptiſta: q̄ dn̄s ait: In natis mulieꝝ nō exurrexit maior iohanne baptiſta: Qui autē minor eſt in regno celoꝝ/maior ē illo. Ita velut ratiocinādo/tanq̄ iohāes nō ptineat ad regnū celoꝝ: ⁊ ob hoc multo min⁹ ceteri pphetę illi⁹ pp̄li/quib⁹ maior eſt iohannes. Hęc aūt verba dn̄i duobus modis pñt rectiſſime itelligi: Aut eni regnū celoꝝ appellauit eo loco dn̄s quod nōdū accepimus/⁊ in q̄ nondū ſumus. Vn̄ et in fine dicturus eſt: Venite bn̄dicti patris mei pcipite regnū. Et q̄ ibi ſunt ſancti angeli: quilibet i eis minor/ maior eſt vtiq̄ q̄libet ſācto ⁊ iuſto/portante corp⁹ qđ corrūpiꝭ ⁊ aggrauat

Ioh.6.e.

Matth.22.c.

Exo.3.b.

Ioh.8.c.

Luc.11.g.

C

Matth.11.b.

Matth.25.c.

Sap.9.d.

animā. Aut si regnū cęlorū in ea sententia
illic intelligi voluit/ qua ꝛ in hoc tpe signi/
ficaꝛ ecclesia/ cuiꝰ filij sunt oēs ab instituti/
one generis humani vsq; nunc/ quotquot
iusti ꝛ sancti esse potuerūt: ꝑfecto seipsum
dñs significauit: quia nascendi tpe minor
erat iohāne/ maior autē diuinitatis ęterni/
tate ꝛ dominica potestate. Proinde fm po/
Matth. 11. b. rē expositionē ita distinguiꝛ: In natis mu
lierū nemo exurrexit maior iohāne bapti/
sta: Qui autē minor est in regno cęloꝝ: ac
deinde subinferꝛ/ maior illo est. Scdm hāc
aūt posteriorē ita: In natis mulieꝝ nemo
exurrexit maior iohāne baptista: Qui aūt
minor est: ac deinde subinferꝛ: in regno cę/
loꝝ/ maior illo ē. Sed vterq; intellectus tā
congruit veritati/ ꝙ refellendę huiꝰ sufficit
vanitati. Siue eñ quilibet angelus cęteri
minor/ iohāne sit maior: siue hic dñs itelli
gaꝛ/ iohāne ꝑcursore suo ętate minor/ maie
state maior: nihil inde ꝓphetis cęteris de/
rogaꝛ. Potuerāt eñ esse iohāni aliq̄ ęqua/
les/ aliqui eo minores: nullus autē maior
ꝓpter sententiā dñi: Omnes tamē sancti/
et iusti et boni.

Q᷑ resurrectionis spem moyses
nō extinxit/ animā esse sanguinem
dicens: ꝛ quid apostolus sangui/
nis noīe intellexerit/ dicēs: Caro
ꝛ sanguis ꝛc̄. Ca. VI.

A S Ed moyses inq̄t oēm spem futurę
resurrectionis in hoibus extinxit:
q̄ mortalē esse aīam ꝓnūciauit/ qui
eā esse sanguinē dixit. Deinde ratiocinādo
magnis viribꝰ conanꝛ ostēdere/ nō eē aīam
sanguinē: ꝛ laborat ī re manifesta/ nō itelli/
Leuit. 17. c. gēs legē. Sic eñ dictū ē: Aīa oīs carnis san
1. Cori. 10. b. guis ē: quō dictū ē: Petra erat christꝰ: Nō
q2 hoc erat/ sed q2 hinc significabaꝛ. Nō au
tē frustra lex aīam voluit significare ꝑ san/
guinē: rē scʒ inuisibilē ꝑ rem visibilē: nisi q2
sanguis ꝑ venas oēs ab ipso corde diffu
sus/ ī nostro corꝑe plus cęteris humoribus
ꝑncipaꝛ: Ita vt vbicūq; fuerit vulnus infli
ctū/ nō humor alius/ sʒ ipse ꝓcedat. Ita q̄ʒ
anima q2 oībus quibꝰ constamꝰ inuisibi/
liter ꝑualet: illo melius significaꝛ/ q͛ omni/
bus quibꝰ ꝯstamus visibilibꝰ ꝑualet. Illud
aūt quod apl's ait: nam et hoc testimoniū
1. Cori. 15. f. iste posuit: Caro et sanguis regnū dei non
possidebit: nō facit de anima/ sed de resur/
rectione corꝑis questionē. Uerꝫ ꝛ ista duo

bus modis soluiꝛ: Aut eñ carnis ꝛ sangui/
nis noīe corruptionem carnis ꝛ sanguinis
nūcupauit/ q̄ in resurrectione nō erit: Aut
carnē ꝛ sanguinē hominis ad oēs illece/
bras sęcularium voluptatū carni ꝛ sanguini
deditos: qui regnū dei nō possidebūt. To
tus aūt iste locus aplici sermonis vbi scri/
ptū ē: Caro et sanguis regnū dei nō possi/
debit: si consideraꝛ diligētius/ magis ꝑsua
debit corruptionē carnis sicut nūc ē/ his eū
vocabulis appellare voluisse: atq; ad expo/
nendū quid diceret adiūxisse: Neq; corru/
ptio incorruptionē possidebit: Quia cū fa
cta fuerit quę ī resurrectione speraꝛ illa mu
tatio/ non vtiq; remanebit vlla corruptio.
Quis ergo ꝛ post resurrectionē dñs dixe/ B
rit discipulis suis: Palpate ꝛ videte/ q2 spi Luce. 24. f.
ritus carnē ꝛ ossa nō habet sicut me videtis
habere: tñ fm substantiā caro erit/ non fm
corruptionē/ q̄ nūc carni hoc nomen impo/
nit. Unde ait ꝓpheta: Omnis caro fęnū: Esaie. 40. b
Nūquid eñ ꝛ dñi quam leuauit in cęlum?
Quo ergo modo appellauit ꝓpheta carnē
vbi ait: Oīs caro fęnū: dicturus vtiq;/ fę
nū aruit: eo mō ꝛ apl's ait: Caro ꝛ sanguis
regnū dei nō possidebit: Quia non ibi erit
corruptio/ q̄ nunc sicut fęnū natura carnis
arescit. Nō eñ alia sentētia ē: Neq; corru/
ptio incorruptionē possidebit: Sed hęc re/
petitio/ sententię suꝑioris est expositio: vt
qđ ibi dictū ē/ caro ꝛ sanguis: hic intelliga/
mus corruptionē/ nō substantiā carnis. Et
qđ ibi dictū est/ regnū dei: hic intelligamꝰ
īcorruptionē. Atq; ita nihil aliud dictū pu
temꝰ: Caro ꝛ sāguis regnū dei nō posside/
bit: ꝙ si diceretꝛ: Corruptio incorruptionē
nō possidebit: id ē corruptio carnis et san/
guinis ī illiꝰ regni incorruptiōe nō erit: ꝓ/
pter īmutationē scʒ/ de q̄ mox locutꝰ adiū/
xit: Oportet corruptibile hoc induere īcor/
ruptionē: Ita corruptio quę carnis et san/
guinis nomine significata ē/ in regni illius
incorruptione nō erit: Quia caro quę nūc
corruptibilis ē/ tūc mutata incorruptibilis
erit. Moyses autē homo dei si aīam credi/ C
disset eē mortalē: qđ vtiq; credidisset/ si eā
sanguinē nō significatiōis sʒ ꝓprietatis cau
sa esse dixisset: nō alio loco diceret: Oīs Numeri. 19. c.
q̄ contigerit mortuū ab oīi aīa hominis/ ꝛ
mortuus fuerit: ꝛ nō fuerit purificatus: ta/
bernaculū dñi polluit: † exterreꝛ anima illiꝰ Al. † exterminabitur.
ex israel: qm̄ aq̄ aspsionis nō est circūaspsa

sup eũ/immũdus ē: adhuc immũdicia ei⁹ in ipo est. Adhuc vtiq3 dixit/ etiã post mortẽ: q2 nõ ẽ purificat⁹: Ubi pfiguratũ lauacrũ regeneratiõis itelligit/ qđ accipit q bapti- Joh.5.g. zat in christo/ q̃squis fidelit audit: Si crederetis moysi/crederetis ⁊ mihi: de me em̃ ille scripsit.

Quare lex moysi dicta sit ministratio mortis cũ bona sit: ⁊ de velaminis significatione: Ca. VII.

A Quid aũt mir℞ si iste ifelix a luce veritatis auersus: ⁊ ob hoc luci veritatis aduersus/ ea q̃ nõ itelligit i nouo testamẽto/obijcit veteri testamento: sic etiã illud de aplo paulo vbi ait ad corinthi- 2.Cor.3.b. os: Et si ministratio mortis i litter℞ formata lapideis facta ẽ i gloriã: ita vt nõ possẽt filij israel intẽdere i faciẽ moysi ppter gloriã vult⁹ eius q̃ destruit: qre nõ magis ministratio spũs erit i gloria? Nã si ministratio dãnationis gloria ẽ: multo mag℞ mini- Al. tabundabit stratio iusticie erit i glia: Etem̃ nõ glorificatũ ẽ in hac pte id qđ declaratũ ẽ ppter excellẽtẽ claritatẽ: Nã si id qđ destruit i glia est/ multo mag℞ illđ qđ manet/i glia ẽ. Hec Al. ampliore mõ iste posuit verba aplica: nec ⁊ a meliore interptatiõe plurimũ distat. Quia q̃ dicta ẽ ministratio mort℞ i litteris formata lapideis: hinc existimat q̃ morti ministrauerit moyses.i. mortis auctori/maligno sc3 spiritui: quẽ mundi huius iste opinat auctorẽ: ignorãs ministrationẽ mort℞ dictã legẽ/fm Ibidem illud qđ alibi dicit: Littera occidit/spũs autẽ viuificat. Lex em̃ q̃uis iusta ⁊ sãcta ⁊ bona/ puaricatorib⁹ intulit mortẽ: q̃s dei gra nõ adiuuit ad iusticiã legis implẽdã. Oportebat em̃ vt i testamẽto veteri lex iponeretur supbis/⁊ đ suę volũtat℞ vtute fidẽtib⁹: q̃ nõ daret iusticiã / s iuberet: Ac sic morte puaricatiõis impliciti/ad gratiã ɔfugerẽt: nõ iubentẽ tm̃mõ / sed iuuantẽ: q̃ nouo testamẽto ẽ reuelata. Hinc putãt isti diuinorũ eloquior℞ blasphematores/ malã fuisse legẽ q̃ data ẽ p moysen: q2 dicta est ministratio mortis i litter℞ figurata lapideis: nõ intuẽtes ppter eos esse dictũ/q suo libero arbitrio legẽ sufficere arbitrabant: ⁊ spũ grę nõ adiuti/ rei puaricatiõis / sub eiusdẽ leg℞ ira tenebant. Un̄ alibi dicit: Lex irã ope- Roma.4.c. rat: Ubi em̃ lex nõ ẽ/ nec puaricatio: Hinc ostẽdẽs vñ dixerit: lex irã operatur. Neq3 em̃ ei⁹ puaricatio mala esset/ nisi lex ipsa bona eẽt. Multũ ẽ em̃ ⁊ nimis lõgũ cũcta colligere/ q̃ in hãc sentẽtiã beat⁹ dicit aplus/ legẽ distinguens a gra: eo q̃ sub illa elidant elati: sub ista erigant elisi: Et q̃ illa intãtũ bona sit vt bona iubeat: hęc intãtũ vt bona ɔferat: Illa iusticię facit auditorẽ/ista factorẽ: Et ideo sb illa petõr/insup etiã puaricator amissa excusatione ignorãtię cõuict⁹ tacet: Sub ista đo ⁊ parcẽte ⁊ opitulante/ nec q2 mala ẽ opat⁹ extinguit: ⁊ vt bona opet accendit. Quid q̃ mir℞ si illa dicta ẽ ministratio mortis: vbi littera occidit/ malũ phibẽdo qđ fit/ ⁊ bonũ imperãdo qđ non fit: ista đo dicta ẽ ministratio spũs vtiq3 viuificantis/vt a puaricatiõis morte surgamus: ⁊ iusticiã nõ rei legam⁹ i tabul℞ sed liberi in cordibus ⁊ i morib⁹ habeam⁹: hoc ẽ testamentũ nouũ distãs a vetere: q2 ibi vetus hõ formidinis coartat angustijs: hic nou⁹ hõ spaciat latitudine charitatis. Qđ autẽ dictũ ẽ B de ministro veteris testamẽti moyse/ q̃ nõ Exo.34.d. poterãt intẽdere filij israel in faciẽ eius p- 2.Cor.3.c. pter gloriã vult⁹ eius: signũ erat q2 in lege christũ intellecturi nõ erãt: Et ideo velamẽ inter faciẽ moysi et ipsos positũ erat: vt nõ intẽderẽt/sicut scptũ ẽ/ filij israel vsq3 in finẽ: Finis aũt legis quis ẽ? Ad hoc nõ ego/ sed apls ipse respõdeat: Finis em̃ leg℞ inqt Roma.10.a. christ⁹ ad iusticiã oĩ credenti: Finis pficiẽs/ nõ interficiens. Finis q̃ppe dicit ppter quẽ fiũt oĩa q̃cũq3 aliquo fiũt officio: Nã inter officiũ ⁊ finẽ hoc distat/ q̃ officiũ ẽ in eo q̃ facere debemus: finis ppter quẽ facimus. Quia itaq3 illa oĩa ppter christũ fiebant quẽ filij israel in eis q̃ faciebãt nõ itelligebãt: hoc significabat velamẽ / qđ eos vsq3 in finẽ nõ sinebat intẽdere: id ẽ vsq3 ad faciẽ moysi/ q̃ significabat christũ. Sed ideo dictũ est q̃ euacuet hęc gloria: q2 oĩes vmbrę significãtes euacuant/ cũ res q̃ significat aduenerit. Quẽadmodũ em̃ scientia q̃ nunc est euacuabitur/ sicut idẽ dicit aplus: cum venerit illa quã dicit facie ad faciem: 1.Cor.13.b. sic ⁊ ista q̃ in vmbris tradita erãt iudęis in veteri testamento/ necesse fuit euacuari reuelatione testamẽti noui. Nec sane oẽs in illo pplo nõ intelligebãt christũ/ p illas vmbras testamẽti veteris figuratũ. Neq3 em̃ hęc ipse moyses ⁊ ceteri pphetę nõ itelligebãt/ q eũ ⁊ posteri pnũciabãt: Nã i ipa epla Al. tetteris ad corinthios vbi hęc dicunt/ q̃ iste nõ intelligẽs posuit tanq3 aduersa ⁊ inimica veteri

2.Cor.4.c. testamēto. Cur dicit habētes aūt eūdē spm̄
Ps. 115. fidei / ſm ꝙ ſcriptū ē: Credidi pꝑter qḋ lo/
cutus ſū: ⁊ nos credim⁹ / pꝑter qḋ ⁊ loqui/
mur. Ubi em̄ ſcptū ē: Credidi pꝑter qḋ ⁊ lo
cutus ſū? Utiq; i pſalmis / ad illa dei eloqa
ptinētibus / q̄ credita ſunt iudeis. Eūdē in/
quit ſpm̄ fidei habētes. Quid ē / eundē / niſi
quē habebāt etiā illi p quos hec miniſtra/
ta ſunt? Cur etiā in eadē epl'a de lege teſti/
2.Cor. 8.c. monū poſuit cū ꝯmiſiſſet: Ut veſtra abū/
dantia ſit ad illoꝝ inopiā / vt et illoꝝ abū/
dātia fiat in vſam iopiā: / vt fiat eq̄litas:
Exo. 16. d. ſubiūgēs ⁊ dicēs / ſicut ſcptū ē: Qui multū
nō abūdauit / ⁊ q̄ modicū nō defuit illi. Cur
eis importat legis auctoritatē quā dicit fu
iſſe miniſtrationē mortis: ſi eo mō intellexit /
C quō iſta peſtis intelligit? Atq; vt oēs aufe/
rant ambages: quonā mō ⁊ lex miniſtratio
mortis recte dicta ſit: ⁊ tñ ſancta ⁊ iuſta et
bona. ſit / illō recolam⁹ qḋ in epl'a poſitū eſt
Roma. 7.b. ad romanos. Cū em̄ dixiſſet: Ita vt ſeruia
mus in nouitate ſpūs / et non in vetuſtate
littere: que ſentētia ſimillima ē illi quā iſte
nō intelligens poſuit: ꝯtinuo pſpexit iſtos
futuros ꝯboſos atq; blaſphemos: q̄ puta/
turi eſſent ex hoc legē fuiſſe reprehenſā: mox
ꝙ ſubiūxit: Quid ꝗ dicemus: lex pctm̄ eſt?
Abſit: Sed peccatū nō cognoui niſi p legē:
Nā ꝯcupiſcentiā neſciebā / niſi lex diceret:
Exo. 20.c. Nō ꝯcupiſces. Occaſione aūt accepta pec/
catū p mandatū operatū ē in me omnē ꝯ/
cupiſcentiam. Sine lege em̄ peccatū mor/
tuū eſt: Ego autē viuebam aliqñ ſine lege:
Adueniēte aūt mandato / peccatū reuixit:
Ego autē mortuus ſū: et inuentū eſt mihi
mandatū quod erat in vitā / hoc eſſe i mor/
tē. Peccatū em̄ occaſione accepta p mnāda/
tū fefellit me / ⁊ p illud occidit: Itaq; lex q̄/
dem ſancta / ⁊ mandatū ſanctū / ⁊ iuſtū ⁊ bo
num. Quod ergo bonū eſt / mihi factū eſt
mors? Abſit: Sed peccatū vt appareat pec/
catū / p bonū mihi operatū eſt mortē. Ecce
quod ē miniſtratio mortis: ecce quod ē lit/
tera occidit: ecce quemadmodū lex non eſt
peccatū: et mandatū in vitā / et lex ſancta:
et mandatū ſanctū ⁊ iuſtū et bonū: et tamē
q: de ipſo bono iterficit iobediēs aīa / vbi
dei non adiuuat gratia: miniſtratio mor/
tis facta ē lex in veteri teſtamēto pꝑter oc
cidentē litterā: et miniſtratio vite facta eſt
gratia in nouo teſtamēto ꝓpter viuifican/
tem ſpiritū. Qḋ eſt autē miniſtratio mor/
tis ⁊ miniſtratio damnationis / hoc ē occa/
ſione accepta peccatū p mandatū operatū
eſt in me omnē ꝯcupiſcentiā: hoc eſt / ad/
ueniente mandato peccatū reuixit: hoc ē /
inuentū eſt mihi mandatū qḋ erat in vitā /
hoc eſſe in mortē: hoc ē / occaſione accepta
peccatū p mandatū fefellit me / ⁊ p illud oc
cidit: hoc eſt / lex ſubintrauit / vt abūdaret Roma. 5.d.
delictū: hoc eſt / lex irā operaꝛ: hoc ē / ꝯtus
peccati lex. Prohibitio em̄ peccati quod ē
lex / auget pfecto deſideriū peccandi: Qḋ
non extinguiꝛ / niſi contrario deſiderio re/
cte faciendi / vbi fides p dilectionē operaꝛ. Gal. 5. b.
Hoc autē nō pſtat littera iubēs / ſed ſpūs
iuuās: nō lex ergo / ſed gratia: nō vetus te/
ſtamentū i ſeruitutē generās qḋ eſt agar / Gal. 4. d.
ſed nouū in quo nō ſunt ancille filij ſed li/
bere: qua libertate chriſtus non liberauit:
Et tamē lex ſancta ē / ⁊ mādatū ſanctū ⁊ iu/
ſtū et bonū. Et p hoc ꝗ mandatū ſanctū et
iuſtum ⁊ bonū / in his qui nō habēt ſpiritū
chriſti / operaꝛ peccatū omnē concupiſcen/
tiā: Qualē ſe fuiſſe in veteri teſtamēto eti/
am ipſe apl's oſtendens: Occaſione inquit Roma. 7.b.
accepta peccatū p mandatū operatū eſt in
me omnē ꝯcupiſcentiā: Per qḋ mandatū:
niſi ꝙ ait: Cōcupiſcētiam neſciebā / niſi lex
diceret / non ꝯcupiſces? Nunquid malū eſt
nō ꝯcupiſcere? Immo maxime bonū. Bo/
na ē ergo lex q̄ hō dicit: ſed vbi nō adeſt vi/
uificans ſpūs: hec ipſa lex que bonū dicit /
occidit: quia peccati ꝯtus eſt / cū p illā ope/
raꝛ omnē concupiſcentiā / inflāmando pꝓhi/
bitionē: qḋ non extinguiꝛ p iubentē litte/
rā timore pene / ſed p iuuantē ſpiritū dile/
ctione iuſticie: Ideo ait: Peccatū vt appa
reat peccatū / p bonū mihi operatū eſt mor
tē. Non em̄ ait p malum / ſed p bonum. Hic D
euigilēt ſi poſſunt / qui legē dei atq; ei⁹ mi/
niſtrū moyſen / ceco ⁊ furioſo corde repben/
dunt. Ideo quippe eſt miniſtratio mortis:
q: peccatū p bonū operatū ē mortē: Ideo
ē miniſtratio damnationis: q: pctm̄ p bo/
num operatū ē damnationē: Non autem
oēs q̄ chriſtiani appellanꝛ / ad chriſtū trāſe/
unt: ſed quibus auferꝛ velamē: qḋ in lecti/
one veteri teſtamēti manet. Qui em̄ ſunt
in veteri teſtamēto / ipediēte velamie / nec
vetus intelligunt nec nouū. Qui aūt trāſe
unt ad chriſtū: remoto velamie p nouū in/
telligunt ⁊ vetus ⁊ nouū. Utinā et iſti ceci
oppugnatores legis ⁊ pꝑhetaꝝ / ſic trāſeāt

ad christū vt nō sint i eis/i qb⁹ obuelatū est
ꝛ ipsum euangeliū. In his em̄ qui pereūt/ē
2.Cor.4.a. obuelatū ait apl's: in quibus deus seculi
huius excecauit mentes infidelium/ vt nō
fulgeat illuminatio euāgelij glorię christi/
q̄ est imago dei. Ubi miser iste deuꝫ seculi
hui⁹ vult intelligi malum/tanq̄ illi seruie-
rit moyses i veteri testamēto: q̄si hoc apl's
dixerit: Ubi si necesse esset intelligi deum
seculi hui⁹ deū ipiorū/hoc est diabolū: q̄m
Ps.95. oēs dij gētiū demonia: ꝛ vtiq̄ multo maxi
me pnceps demonioꝝ nō mirū esset: qūq̄-
dem quorundā deus etiā venter ē dictus:
Phil.3.d. Ait em̄ apl's: Quoꝝ deus vēter ē: nec ideo
de⁹ vent ē: Ita si posset dici de⁹ hui⁹ seculi
diabolus: nō ideo diabolus deus ē: q̄ nec
Ps.95. demonia sunt dij/q̄uis dij gentiū sint de-
monia. Potest quippe seculū in malo intel-
ligi: Uñ dicit apl's petr⁹: Eripite vos de p̄-
senti seculo maligno. Sꝫ cū alter pateat i-
tellect⁹/qd necesse ē h̄ diabolū putare signi
ficatū: ac nō poti⁹ deū verum iustū ꝛ bonū/
q̄ excecauit mētes īfideliū seculi hui⁹: vt nō
hic distinguat̄ i qb⁹ de⁹ seculi hui⁹/ac deide
sub inferat̄/excecauit mētes īfideliū: sed ita
poti⁹ i qb⁹ de⁹: ac deinde subinferat̄/ seculi
hui⁹ excecauit mētes infideliū: hoc est/infi-
deliū seculi huius mentes excecauit.

De excecatione maloꝝ a deo: et quō non sit inimicū euangelium legi moysi/ sicut non sunt inimici abraam ꝛ moyses: Ca. VIII.

Sed istis nō placet vt deus bonus
mentes excecet aliquoꝝ. Non em̄
attenduut saluatoris verba dicen
Joh.9.f. tis: In iudiciū ego i hunc mundū veni/ vt
qui nō vidēt videāt: ꝛ qui vidēt/ceci fiant.
Ille igitur qui s̄m apostolicā sententiā cu-
Roma.9.d. ius vult miseretur: ꝛ quē vult obdurat: p-
culdubio quē vult illuminat/et quem vult
excecat. Sed non est iniquitas apud deū/
Ps.100. cui dicit ecclesia: Misericordiā ꝛ iudicium
cātabo tibi dñe: Illūinat q̄ misericordia:
excecat iudicio vtiq̄ equissimo/etsi occul-
Roma.11.d. tissimo. Inscrutabilia em̄ sūt iudicia eius:
Ps.9. Cui tñ dicit̄: Sedisti sup thronū qui iudi-
cas equitatē. Huic deo seruiuit moyses/ce
teriq̄ pphete: quos iustos sine dubio dñs
ipse testat̄. Hoꝝ quippe iudei sepulchra cō-
struebāt/ꝛ monumēta ornabant: quib⁹ di-
Matth.23.c. cit: Edificatis sepulchra pphetaꝝ: ꝛ orna-
tis monumenta iustoꝝ. Sed illi omnes et

si p temporis dispensatione veteris testa-
mēti ministrabāt figuras ad nouū tñ testa-
mentū/ q̄uis nondū reuelatū p gratiā dei
ptinebāt/ad qō ptinebat abraā. Hinc qp-
pe isti si remoto velamine legerent: intelli-
gerēt ita non esse inimicū euangelium legi
que data ē p moysen/ sicut inter se nō sunt
inimici/abraā et ipse moyses: Quos vtiq̄
et isti eundē coluisse confitentur deum: q̄-
uis eum sic blasphemēt/ vt esse deū negēt:
Et tamen apl's/ pmissiones que facte sunt
abrae/ quia nouum testamentū significa-
bant/sic opponit legi p moysen date: vt hec
duo inter se inimica videant̄. Quid em̄ ali
ud ad romanos dicit: Non em̄ p legē pro- Roma.4.c.
missio abrae aut semini eius vt heres esset
mundi/sed p iusticiā fidei. Si em̄ qui p legē
heredes sunt: exinanita est fides/ euacua-
ta est pmissio: lex em̄ irā operatur. Ubi em̄
lex non ē/nec preuaricatio. Attendāt quē-
admodum sic disputat veluti contra legē:
vt eā priorē illa que facta est ad abraā pro-
missione conuincat: q̄ non sint heredes ex
lege quicunq̄ sunt heredes dei/sed ex pro-
missione. Itemq̄ ad galathas: Fratres in- Gal.3.b.
quit/s̄m hominē dico: tamen hominis cō-
firmatū testamētū nemo irritum facit/ aut
superordinat: Abrae dicte sunt pmissio-
nes ꝛ semini eius. Non dicit/ ꝛ seminibus
tanq̄ in multis/sed tanq̄ in vno: et semini
tuo/qui est christus. Hoc aūt dico testamē-
tū ɔfirmatū a deo: que post q̄dringētos et
triginta annos facta ē lex/ nō infirmat ad
euacuandā pmissionē. Si em̄ ex lege here-
ditas/iam non ex promissione. Abrae au-
tem p repromissionē donauit deus. Quid
ḡ lex? Trāsgressiōis gr̄a pposita est/donec
veniret semē cui pmissū est. Nescio vtꝝ isti
q̄ legē nō itelligētes criminant̄: iueniāt ali-
q̄d ex euāgelio vl' ex aplicis litteris/ qō ita
videat̄ eidē legi aduersū esse atq̄ cōtrariū/
quemadmodū hoc videtur/ quod ex pmis-
sionibus q̄ abrae facte sunt opponit apl's:
Si ergo legē oderunt/abraam diligant.

De errore obijciētiū abrae fornicatiōis vitiū/et ihonesta facta/ s̄m eos/sacrarū rerū sacracramēta fuisse murmurantiū: Ca. IX.

Sed nec h̄ volūt: Nā ꝛ ipsi patri gē- B
tiū/ ad quē pmissiones factas nūc
in oib⁹ gentib⁹ videm⁹ impleri/cri-
mē fornicationis obijciunt. Iste qppe p-

culdubio cui respōdem⁹/ ex illis se esse ma-
nifestat/de quibus p̄dictū ē aplo dicente:
1.timoth.4.a. Spūs autē manifeste dicit/q: in nouissimis
tpibus recedēt quidā a fide:attēdentes spi
ritibus seductoribus ⁊ doctrinis dęmoni-
orū in hypocrisi mendaciloquoꝝ/ cauteria
tam habentes conscientiā suā/ prohiben-
tes nubere. Non eñ reperit abraā aliquo
Gen.16.a. se contaminasse adulterio:quoniā nō lu-
brico libidinis amauit ancillā/ sȝ ab vxore
accepit/qñ vxor eius fecit de iure suo quod
voluit: volēs habere filios de marito suo/
q̄uis ex vtero alieno: Ubi nulla oīno lasci
uiēdi/ sed sola cogitata ē causa generandi.
Iste autē abrahę etiā vsq ad decrepitā se-
nectutē fornicationis obijcit crimē: profe-
Gen.25.a. cto quia et post mortem sarę alterā duxit.
Ubi etsi nullū intelligeret rei abditę sacra-
mētū:ꝓpter hoc solū id facere debuit abra
am:ne putarēt heretici aduersus aplm:qb⁹
etiā tertulian⁹ astipulator assistit:post vxo
ris mortē/crimē esse ducere vxorē. Sed si-
cut sibi iste videt inuenire i aplicis litteri q̄
dicat ꝯtra legē p moysen datā/ vel ꝯtra te-
stamentū vetus:inueniat tale aliq̄d aduer
sus abraā/qd ex euāgelicł ⁊ aplicis lr̄is so-
nare videat:oīno nō inuenit. Ubicūq ille
Al.forte modo noiat i libris testamēti noui/cū honore et de
bito noiat: Ita vt iudęis diceret ipse dñs:
Ioh.8.e. Si filij abrahę estis/facta abrahę facite. Ac p
h̄ iste q blasphemat abraam/christū pfecto
blasphemat/ qui tale testimoniū perhibet
B abrahę. Sed dicat si pōt/ quā personam il-
larū quinq gerebat apls/ cū sic prędicaret
1.Cor.9.d. abraā: Si eñ eis qui sine lege fuerant/ fa-
ct⁹ erat quasi esset ⁊ ipse sine lege/illi abraā
nō nouerāt: Ergo aliquē principē/siue ro-
manoꝝ/ siue grecoꝝ/ siue aliquem philoso
phoꝝ debuit inuenire quē talib⁹ p̄dicaret:
vt eis sicut huic placet/talez se quales ipsi
erāt fingēdo cōngrueret: non abraā nescio
quem alienigenā patrē gētis abrahę/ longe
ab eorū moribus/longe ab eorū ritibus/lō
ge ab eoꝝ cognationib⁹ alienū. Si aūt iu-
dęis tanq iudęus factus: erat aūt eis qui
sub lege erāt/tanq esset et ipse sub lege:vt
q̄d dicebat/nō esse heredes ex lege? Ut q̄d
Rome.4.c. dicebat: Lex irā opat? Ut q̄d dicebāt: Lex
p̄uaricatiōis grā ꝓposita ē:qd ęq̄ alo ferre
nō possent q gloriabant i lege? Qz si vt in-
firm⁹ loq̄bat infirmis: ⁊ sic eos vt fallacib⁹
placet fallēdo lactabat:cur eos ab vmbris

veterib⁹ i q̄b⁹ isirmi q̄escebāt sic pturbabat
vt diceret: Ecce ego paulus dico vobis:q: Gal.5.a.
si circūcidamini/christ⁹ vobis nihil ꝓderit.
Si aūt in illa psona q̄nta pfectis sapientiā
loq̄bat/q̄les solos iste dignos putat q̄s nō
fallat apls: q̄re ecōtrario vult esse ipse pfe-
ctus vt blasphemet abraam: quē sic perfe-
ctū laudat apostol⁹: maxime in illis duob⁹
filijs eius/vno d ancilla/ alio de libera? Si Gal.4.
displicet illi cū hismaele testamentū vet⁹:
cum isaac placeat testamentū nouū. An ⁊
contra apostoluȝ propositurus est cathe-
dram pestilentię/ et disputaturus de qua-
litate figurarū: atq dicturus non eū debu
isse figuras rerum honestarū de rebus tur-
pibus ducere? Res eñ turpis huic videt/
etiā cū ipsa sara ꝯcubitus cōiugalis: Quā
liberā matrē nostrā ętternā hierusalē signi-
ficare testatur doctor gētiū: q̄uis narium
rugas et frontis obducat: et crispato vul-
tu hanc parabolā exhorreat doctor pestilē
tiū: ⁊ multo ampli⁹ ⁊ aspnabilius/qñ audit
eundē gentiū doctorē/qd scriptū est de ma
sculo ⁊ fęmina: Erūt duo i carne vna/adde- Eph.5.g.
re ⁊ dicere: Sacramētū hoc magnū ē: Ego
aūt dico i christo ⁊ i ecclesia. Ita ne vo vbi C
essent cognoscēda tātę rei sacramēta: id ē/
sacra signa ⁊ in re pudēda/atq in eis v̄bis
quib⁹ verecūdia debet/cognosci nō debu-
isse:nec dici hō iste sciebat/⁊ hūs apls ne-
sciebat? Eat plane iste retro cū suis simili-
bus socijs q dixerūt: Dur⁹ ē hic sermo: q̄s Ioh.6.g.
eū potest audire? Nos aūt audiamus ⁊ in-
telligamus duo testamēta i duobus filijs
abrahę duabusq mulierib⁹ ei⁹ cōmixtiōe fę
tatis: Sicut duos i carne vna/christū ⁊ ec-
clesiā istis nolētibus/ sine vlla obscuritate
cognoscim⁹: Sicut mediatorē dei et hoim/ 1.timoth.2.b.
hominē christū iesū/carnē suā nobis man-
ducandā/bibendūq sanguinem dantē/ fi-
deli corde atq ore suscipimus: Quis hor-
ribilius videat humanā carneȝ manduca-
re/q̄ perimere: et humanū sanguinē pota-
re q̄ fundere: Atq in oībus sanctis scri-
pturis/ sm sanę fidei regulā figurate dictū
vel factū si quid exponitur/de quibuslibet
rebus ⁊ verbis quę sacris paginis ꝯtinen-
tur/expositio illa ducat: nō aspernāter sed
sapienter audiamus: Et relinquamus istū
inania garrientē: et nesciendo quid loqua-
tur/quadā si dici pōt imperita peritia de fi
gurarū qualitate tractantē. Qui cum dicit

rebus ɔgruis nō ɔtrarijs aliqd esse significandū: pōt vanus dicere/ semp deū lucido auro/nunꝙ̄ nigro attramēto scribi oportere: Quia deꝰ lux ē: ⁊ tenebre i eo nō sūt ulle.
1.Jo.1.b. Nō est eī qui putat aplm vt ɔgrueret ifirmis ⁊ imperfectis multa falsa ⁊ iprobāda dixisse: q₂ testimonijs ꝗ̄ de lege ac ꝓphetis ponit/ꝗ venerabilit scripturas illas accipiat/ꝑ epl'as eiꝰ apparet: Nec cogitat tā puerso sensu posse defendi/etiā illa ꝗ̄ in veteribꝰ dei libris immūdus atꝗ̄ impiꝰ/ꝗ̄si piꝰ ⁊ mūdus borrescit: Nā si ei d'spiā dicat filie eiꝰ: ea ꝗ̄ te offēdūt i lege ac ꝓphetis falsa sūt: s₃ ꝓpt ifirmos ⁊ ipsfectos sic ea spūssctūs poni voluit: qd pari suo vano ɔtra h respōdeat nō habebit? Cōuincit eū regula falsa/ s₃ sua: Nec sapiētio ac docti/s₃ stulti sic ipse ē atꝗ̄ ineruditi manu/suo tn̄ gladio iugulatur.

Recapitulatio eorū ad que augustinus aduersario legis et prophetarū sufficieter respondisse arbitratur. Ca.x.

Post hec sane sacrilegi et vani hois sacrilega vaniloquia/quibꝰ me rn̄disse sufficiēter existimo: Hoc ē/de initio geneseos: De luc' fabrica: De die vl sole: De causa constituēdi hoiem: De pctō ade: De fabrica hois: De psuasu serpētis: De maledicto i hoie: ⁊ de vite arbore: De penitētia dei: De diluuio: De arcu i nubibus: De induratiōe cordis pharaonis: De spū mēdacij fm micheā ꝓphetā: De testi-
Esaie.1.a. monio esaie ꝓphete/ꝓpt qd ait: Filios genui ⁊ exaltaui: q rursū dicit: Filij scelesti/semē pessimū: Ergo ire apd eū scptū ē dicit:
Esaie.45.a. Ego sū deꝰ faciēs bona ⁊ creās mala: De ɔditiōe ꝑpli/mādata moysi: De maledctō qd turpe existiat: De dei quā putat ɔfessa crudelitate: De studio qd putat malicie/iuxta
1.Reg.15.c. dauid regē: De eo qd scriptuȝ est: Penitet me ꝙ ɔstituerim saul i regē: De spū moysi/ cuiꝰ scripturas putat dixisse aplm fabulas aniles: De q̄litate figurarū: De abraā: De filijs heli sacerdotis: De sacrificijs/ꝗ̄ putat nō nisi demonibꝰ exhiberi: De ꝓphetis dei/ ꝗ̄s putat ante aduentū dn̄i non fuisse: De
Leuit.17.c. eo qd i lege positū ē: sanguinē esse animā. De deo cui moyses seruiuit/quē putat deū verū nō fuisse: De varietate ꝑsonarū/in qbꝰ putat aplm locutū esse fallaciter. Que oia nō hoc ordine ꝓsecutus sum/ qui ē in libro eius: sed sicut nostre disputatiōis sibimet connexa series postulauit.

Inducit quedā alia ex libris aduersarij: quibus ita rn̄dēdū putat vt ipse ad ea quibus intendendū sit hortet. Ca.x.

Post hec ergo oia titulū posuit/ ita A se habētē: Discretio spirituū malignitatis ⁊ bonitatis: Et cepit ɔtrarijs inter se breuibꝰ crebrisꝗ̄ sētētijs laudare christū/⁊ accusare legis deū hoc mō: velut eū ad quē scribebat exhortās: Quare igit frater inqt/recedētes ab iniqtate ꝑteriti erroris: intendamꝰ christū verū ac sūmū deū: nō huiꝰ seculi ꝑncipē ⁊ mūdi factorē/in quo nos peregrinari sepissime declaratū ē: Intēdamus inquā illum piū ac mitē/ qui nos sue cognationis ostendēs/mundi lumē vocauit: nō illū qui fm scripturas iudaicas terrenū nobis iudiciū assignās in terra nobis finē indixit: Qui nos fratres appellās/vigilare ac diuina sape psuasit: nō illū ꝗ̄ nec dinoscētie quidē sensū habere pmisit. Atꝗ̄ h mō cetera multa ɔtexuit. Cui loco libri eiꝰ B ita respondēdū putaui: vt etiā ego vos exhortarer: Intēdamꝰ christū verū et summū deū/veri ⁊ sūmi dei vnicū filiū: nō huiꝰ seculi malignū ꝑncipē/sed tn̄ mundi/ hoc ē celi terreꝗ̄ factorē: qui nos tanꝗ̄ pegrinos vitam tp̄ale in hac agere mortalitate ꝑcepit. Intēdamus inꝗ̄ illū misericordem ac mitē/ ꝗ̄ nos fratres suos fecit gr̄a/nō natura. Ipse est eū nō aliꝰ sicut hic putat: qd fm scripturas trenū nobis corpꝰ/ala₃ ꝯo flatu dedit: vt ꝗ̄ faciēs/nō eorū aliqd gignēs: Qui nos vigilare ac diuina sapere iussit ⁊ fecit. Ipse ē eū nō aliꝰ sicut hic putat/ꝗ̄ dinoscentiā boni ⁊ mali/ne peccādo expiremur/admonuit: Qui nos ad imortalitatē vocās/celestia nobis regna pmisit. Ipse ē eū nō aliꝰ sicut hic putat: qd nos post peccatū reos/ab eterne vite felicitate secreuit: et terreno labore puniuit: Qui nos non sicut iste dicit/nihil ignorare/ꝗ̄ vtilia scire ꝑcepit: Nec sicut iste sentit atꝗ̄ a vitate dissentit: scientiā damnauit in nobis/que fit sapiēdo iusticiā/ sed que fit experiendo peccatū: Qui nos ꝗ̄ errore moriebamur miseratus est. Ipse ē eū nō alius sicut hic putat/ qui nos morti nō ex quo sapere cepimus quod iste ait/sed ex quo deliqmꝰ/destinauit: Qui nos ꝓprias facultates hortat spernere: imo ꝯo loco tutiore recondere: cū ipse sit non alius/vt hic

putat: Qui se nō tm̄ cęlestium/ verumetiā
terrenorū dominū ostendēs/ ea quę impij
possidebāt expoliatiōe plectēdi suos/ qui/
bus hoc p tēpore cōgruebat auferre atqȝ
habere/ siue iussit/ siue pmisit: Qui donat
delicta cōuersis: cum ipse sit non alius vt
Exo.20.a. hic putat: qui in tertiā et quartā pgeniem
retribuit digna puersis: Qui nō omniū si/
cut iste ait/ sed eorȝ quos ān psciuit et pde/
B stinauit delicta dimittit. Ipse est autē non
ali⁹ sicut hic putat: q̄ delicta quorundā ad
pęnalē animi dolorē terrorisqȝ maiorē/ etiā
illorum qui ea nō admiserāt: nō spiritalib⁹
sed corpalibus mortib⁹ vindicauit: vt con/
ditio mortaliū q̄ fuerāt post paululū mori/
turi: etiā isto mō seruiret dei puidētię: et in
vsū cederet disciplinę: Qui nos nō in totū
irasci phibuit: qñquidē et ipse iratus ē vbi
Ps.4. oportuit: s irasci τ nō peccare pcepit. Ipse
est aūt nō alius: non qui vindicādi causas
sicut iste affirmat inquirit: sed vindicādas
causas qñ ipe nouit/ aduertit: Qui nos ne/
quādo iuraremus/ monuit: vt quoniā fal/
li possumus/ longe fieremus a piurio nō iu
rando. Ipe est autē/ nō alius vt hic putat/
qui suę sentētię veritatē ad incredulos in/
crepandos/ vbi opus esse iudicauit/ etiā iu
rando firmauit. Sicut autem homo iurās
adhibet testē deū: ita seipsū deus/ qui nos
in fide verbi veri stare iussit. Ipse ē eñ nō
alius sicut hic putat: nō qui voluntatē su/
am sicut iste blasphemat/ sed qui res quas
voluit/ nō mutata voluntate mutauit: qui
nos viā veritatis docuit. Ipse est eñ τ de/
us pphetarum/ qui nunqȝ sicut iste calum/
niatur/ falsis pmissionibus suos decipit:
qui nos irreprehensibiles esse mandauit.
Ipse est eñ et deus pphetarum/ qui nun/
qȝ sicut iste criminaṫ/ se ipse reprehendit:
nec eum sicut hominē cuiusqȝ penituit: sed
rerū futurarū mutationē/ quas se mutatu/
rum sine vlla sui mutatione ab ęterno prę/
sciuit: velut humana hominibus locutio/
ne prędixit: qui nobis iram dei metuendā/
et in euāgelio cōmendauit. Ipse est eñ et
pphetarȝ deus/ qui nō sui animi pturbati/
onē/ sed iustā seuerāqȝ vindictā/ irę vel indi
gnationis nomine nuncupauit: qui alterū
ab altero nō vtcūqȝ lędi/ sed iniuria lędi no
luit. Ipse est eñ et pphetarȝ deus/ qui siue
p homines/ siue p angelos sanctos/ etiā tē
poralib⁹ corporū mortibus/ q̄s voluit vti/
liter aut mulctauit/ aut terruit: qui docuit
ad ɔcupiscendū non videndā esse mulierē.
Ipse est eñ qui τ in lege dixit/ Non concu Exo.20.c.
pisces: Nec sicut iste criminatur/ indixit se/
ptenas singulis nuptias: sed ppagādi cau
sa cōnubia casta pmisit. Patres autē filia/
rum maritos non solū ipse non fecit/ verū/
etiam ne fieret/ sicut alia incesta phibuit.
Qui nos sm̄ interiorē renouationē in spi/
ritu mētis/ nec masculos/ nec fęminas esse
docuit: s sicut angelos in ęternū secū futu
ros esse pmisit. Ipse est eñ τ pphetarȝ de/
us/ qui masculū τ fęminā ppagādi generis
causa nuptiali castitate ɔiunxit: τ secūdas
nuptias quę i nouo quoqȝ testamēto per/
mittunṫ/ licitas esse mōstrauit. Uxores au
tē fratrū/ sed sine filijs defūctorȝ ad excitā/
dā defūcti posteritatē/ nō libidinis sed pie/
tatis affectu/ in matrimoniū sibi copulare
pcepit: Patres vo filiarū coniugijs misce/
ri omnino phibuit: Qui nos sup omne ge/
nus serpentū calcare spiritaliṫ iussit. Ipse C
est eñ et pphetarū deus/ qui populo infi/
deli ad significāda pctā/ quorȝ veneno inui
sibiliter moriebanṫ/ visibiles serpētes qui/
bus admonerenṫ/ immisit: τ plaga emēdato/
ria mortes aiarū mortib⁹ corporū figura/
uit: Qui dixit: Date elemosynā/ et ecce oia Luc.11.f.
mūda sūt vob. Ipse ē eñ τ pphetarȝ de⁹/ q
talia etiā pphetarū voce mādauit: Nec si/
bi voluit pmogenitos hoim filios imolari/
sed ɔsecrari: significās primogenitū a mor/
tuis/ in q̄ oportebat oēs a morte ppetua
liberari: qui corruptibilibus cibis incorru
ptibiles antepoluit. Ipse ē eñ et pphetarū
rū de⁹ q̄ sacrificia quib⁹ non indiguit: ad si/
gnificandū verum sacrificiū/ in vmbris fu/
turorȝ pcedere voluit: τ disciplinę seuerita/
te mortib⁹ corporȝ longe mitiorib⁹ qȝ sunt
ęterna supplicia gehēnarȝ ppetrata sacrile/
gia vindicauit: Qui terrenas diuitias nō
sic iste dic dānari iussit/ s spiritales cęlestes
qȝ pposuit. Ipse ē eñ et pphetarȝ de⁹/ q fa/
cit τ diuites benignissime largiēdo: τ pau/
peres iustissime/ vel nō dādo/ vl auferēdo:
Qui nos p inimicis orare iussit. Ipse ē eñ
τ pphetarȝ deus/ qui filios parentū mani/
bus immolari sibi vt iste criminaṫ/ nō solū
nunqȝ voluit/ verumetiā ne id fieret i lege
cōstituit: Qui sine acceptione psonarū be/
nefaciendū omnibus intimauit. Ipse ē eñ
τ prophetarȝ deus/ qui qñ sine discretione

gratis aut sexus occidi homines iussit: vsi
scit iste vt quisq3 / quid eis post mortem bo
ne compensationis attribuit: quorũ mor/
tibus viuentes / aut emẽdauit / aut terruit.
Qui nos eq̃ aio iniurias sustinere et dona
re p̃cepit. Ipse ẽ eñ t ꝓphetaꝝ deus: q̃ ocu Exo. 21. c.
lũ ꝓ oculo / dentẽ ꝓ dente / modũ posuit pe
ne: ne quisq3 sibi ampli⁹ putaret deberi vin
dicte / q̃ ptulisset iniurie. Et hoc ideo: q3 de
sapiẽtia dei dictũ ẽ / q legẽ t miscdiam i lin
gua portet. Nec p miscdiam debita debi/
torib⁹ nostris sciẽter dimitterem⁹ / nisi p le
gẽ ipsa debita discerneremꝰ. Qui i tãta po
testate se hũilias: ad ꝯuertẽdos nos fact⁹ Ar. t cõfirmã/dos.
hõ / cũ hominib⁹ ẽ locut⁹. Ipse ẽ t deus ꝓ D
phetaꝝ / qui cũ ꝑmis patribus est locutus:
iõ p̃ter se dicẽs nõ esse aliũ deũ. Quia etiã Ar. t ꝑple/tate.
sũma trinitas manẽte psonaꝝ discretione
vnus ẽ de⁹: Qui aplis suis vt gratis darẽt Matth. 10. b.
q̃ gratis acceperãt / iussit. Ad sustentationẽ
tamẽ suã nec aliã tunicã secũ ferre ideo ꝯsti
tuit: q3 secutus adiũxit: Dignus ẽ eñ ope/
rarius mercede sua: Ut qui euãgeliũ annũ
ciãt / ex euãgelio viuerẽt: Deo tamẽ mune/
ra offerẽda esse mõstrauit: qui nullius indi
get: et munera sumẽdo plus ꝯfert. Ipse est
eñ t ꝓphetaꝝ deus / qui t munera suos ac Deut. 16. d.
cipere vetat / quibus excecant oculi iudicã/
tiũ: et munera ipse q̃uis nõ egeat / accipit:
vt pietate faciat opulentas aias offerẽtiũ.
Qui sabbatis hoiem curauit / ostendens iã
esse tempus: vt fm ꝓphetiã canticacãtico/
rũ / aspiraret dies / t remouerentur vmbre. Cant. 2. b.
Ipse est eñ t ꝓphetaꝝ de⁹ / q̃ hoiem ligna Numeri. 15. d
sabbatis colligẽtẽ: q3 nõdũ duorũ testamẽ
torũ tpa distinguebat: sed legẽ dei ꝯtuma/
ci t impia mente ꝯtẽpserat / lapidandũ esse
mandauit: eiusq3 corpali morte quã post
paululũ oĩm homini q̃s dubitet / affuturã:
sanxit timore obedientiã ceteris ꝓfuturã:
qui ꝓpter saluãdos hoies se venisse dixit.
Ipse est eñ t ꝓphetarũ deus / qui iusto iu/
dicio quos vult obdurat: qui sicut in euan Job. 9. g.
gelio ait / venit in mundũ: nõ solum vt qui
non vident videãt / sed etiã vt qui vidẽt / ce
ci fiãt: Qui mãdata vite ꝑpetue nobis de/
dit. Ipse est eñ t ꝓphetaꝝ deus / qui man/
data sancta et iusta et bona: supbis tamẽ
nõ de ipsius gratia / sed de sua ṽtute fiden
tibus: nõ quibus viuerẽt / sed quibus mo/
rerent vt cõuincerent dedit: Sicut apli / di
cente vno ipsoꝝ: bonus odor christi erãt / t
in his q̃ salui fiebãt / t i his q̃ peribãt: Aliis 2. Cor. 2. d.
quidẽ odor vite i vitã / aliis odor mortis i
mortẽ. Qui viatoꝝ salus apparuit / dans Matth. 11. a.
icessũ claudis: linguã mut: auditũ surdis:
lumẽ cecis. Ipse est eñ et ꝓphetaꝝ deus / q̃
eadẽ vitia: nõ solũ misericordissime sanat /
verumetiam iustissime importat. Nec eñ
debet eũ quisq3 non min⁹ impia vanitate
christo putare cõtrariũ: t istũ bonũ dicere /
christũ aũt malũ: eo q iste in ṽga aaron ari Numeri. 17. c
dũ lignũ / t nulla radice subnixũ florẽ ferre
fecit t fructũ: christ⁹ autẽ arborẽ maledicto Matth. 21. b.
arefecit: q3 nihil i ea pomorũ quoꝝ nondũ
erat tempus inuenit.

De errorib⁹ deũ t legẽ iudeorũ blasphemãtib⁹ / t eoꝝ inuẽtorib⁹: Ca. XII.

A
Dicẽs aũt aliũ esse paci
t charitati patrẽ / aliũ belli t furo Ar. t fillis.
ris auctorẽ: illũ volẽs intelligi chri
stũ / hũc autẽ legis t ꝓphetaꝝ deũ: põt va/
nus dicere ipsũ christũ sibi esse ꝯtrariũ / aut
duos fuisse nõ vnũ iter se sc3 repugnãtes:
aliũ qui dixit: Pacẽ do vobis: t aliũ q̃ di/ Joh. 14. d.
cit: Nõ veni pacẽ mittere in terrã / sed gla/ Matth. 10. d.
diũ: Maxime q3 displicet ei res aliqs bo/
nas malarũ nominib⁹ figurari. Qui ṽo aliũ
dicit esse incestus t adulterioꝝ cõsciũ / ali/
um ṽo pudicie castitatis t sãctimonie dñm:
illũ diabolũ itelligat: prophetaꝝ aũt deũ
nouerit / nõ min⁹ castitatis sctimonie dñm
esse q̃ christũ: Quia de⁹ aploꝝ idem ipse t
ꝓphetarũ: priorũ illis tẽpore / sed fide soci/
orũ. Ipse ẽ de⁹ i vtroq3 testamẽto iusti act⁹
t piaꝝ orationũ. Ipse est in vtroq3 auctor
religiosorũ sacrificiorũ. Uidete sane vsi ꝓ
bare voluerit hũanoꝝ corpoꝝ vitia / nõ ad
deũ auctorẽ / sed poti⁹ ad diabolũ ꝑtinere:
Quia dñs ait in euãgelio de muliere quã Luce. 13. b.
sanã fecit / q eam sathanas alligauerat de/
cẽ et octo annos: propter quod erat incur/
ua: nec se erigere poterat: quasi sathanas
cum habeat semper cupiditatẽ nocẽdi / no
cere cuiq3 possit: nisi ab oĩpote accepit po/
testatẽ. Nõ quid aliud: nõ solũ i libro iob /
quẽ ꝑfecto iste nõ accipit / sed etiã magis i
ipso euangelio declaratũ est: vbi spũs im/ Matth. 8. d.
mũdi nec in porcos irẽt / nisi b illis benign⁹
ipse saluator petẽtibus: quos certe i abys/
sũ posset relegare / ꝯcederet. Rem necessa/
riã docere nos volẽs / vt sc3 nouerim⁹ mul/
to min⁹ eos posse sua ꝑte nocere hoibus:
qui nec pecoribus qualibuscũq3 potuerũt.

hanc autē potestatē deus bonus/ occulta nobis iusticia dare demonib⁹ potest/ iniu-
B ste nō potest. Deinde qd̄ de antichristi ad-
2. thessal. 2. a. uētu et elatione impia dixit apl's: vult iste ad hoc trahere/ vt ipsum intelligam⁹ pphetarū deū: vnde potius conuincit illud dei esse templū/ vbi hoīem peccati/ filiū interitus/ extollentē se sup omnē deū/ ꝛ qd̄ colit/ apl's sessurū esse pdixit. Deus em̄ verus est/ in cui⁹ templo falsus ille sessur⁹ est: Ad quē ptinet etiā iste/ qui sub nomine christi/ qd̄ ē nomen dei: hoc est/ christianū se videri volens/ supextollitur ꝯtra christū/ seq3 ostēdit antichristū: non vnū illum maiorē ceteris/ sed ex his aliquē de quibus dicit iohānes
1. Joh. 2. c. euāgelista: Nūc antichristi multi facti sūt. Eos em̄ dicebat hereticos/ qui tēporibus apostoloꝝ esse iā ceperāt: Hi autē ceperūt esse post ascēsionē dumtaxat in celū domi-
Act. 8. b. ni nr̄i iesu christi ab illo simone mago/ quē legimus in actibus apostoloꝝ baptizatū. Post hunc autē fuerunt nonnulli discipuli eius in eadē impietate posteriores/ prioribus succedētes: Quorū i successione quartus extitit basilides: Qui prim⁹ aptius ausus est dicere/ deū quem gens iudea coluit/ non fuisse verū deū. Post istos fuit quidā etiā carpocrates: qui negauit istum visibilem mūdū a summo deo creatū/ sed a quibusdā ꝟtutib⁹ demonioꝝ: Negās etiā legem que per moysen data est/ deū dedisse. Cerdon postea surrexit: qui prim⁹ inuenitur dixisse duos deos: vnū bonum/ et alterum malū: longe antecꝫ heresis manicheorū emersisset: quorū in hoc furioso delyramento error ē notior. Hui⁹ cerdonis marcion discipulus fuit. Appelles quoq3 talia docuit. Fuerunt etiā a quodā patricio nōnulli patriciani/ vel sunt: similiter aduersātes diuinis veterib⁹ libris. Hi omēs agtissime cōtra deū sentiunt legis et pphetaꝝ: hoc est deū verū/ a quo factus est mundus. De aliqua istoꝝ heresi est iste: Nam non eū puto esse manicheū: Sed cuiuslibet sit heretici erroris/ vel ipse/ vel fabricī⁹/ nescio quis/ cuius se gloriat esse discipulū: quantū ad hunc librū attinet quē misistis/ satis ei puto esse responsū. Ea quippe furoris ei⁹ deiecta sūt robora: ex quibus omēs quas in eo volumine scripsit blasphemie pullularūt/ impijssimis i deū maledictis atq3 cōuitijs varia loquacitate frondētes: Quaꝝ omēs singillatim ramos ferire/ nimis longū fuit: sed radices ipse fuerant amputandę. Si aūt recēseatis quę contra faustū ma-
C nicheū scripsimus: ꝛ cōtra adimātū/ q̄ manichei sectator cū ille viueret fuisse iactat: multa reperietis q̄ aduersus istū parit valeāt: Et fortasse si illa legerent: vel nō omino/ vel nō multū necessariū fuisset hec scribere. Sane post finē libri/ in quo fine paucitatē hoīm in suo errore cōmēdat: q2 videlicet paucoꝝ ē sapiētia/ q̄ oīb⁹ hereticis aduersarijs ecclię catholicę/ q̄ p oēs terras copiosa fertilitate diffūdit/ i sua cuiusq3 ppa vanitate cōmune est: oēs em̄ de paucitate gloriant/ ꝛ seducere si possint multitudinē querūt. Post hūc q̄ finē libri/ rursus alteri⁹ apparet exordiū: eiusdē forsitan hoīs auctoris/ eiusdē tn̄ q̄ nō dubitat errorī. Disputare aūt cepat/ q̄ caro aliū habebat fabricatorē/ nō deū: vn̄ cū ppauca dixisset: i ipo exordio cepta finita sūt. S3 vtrū ipse auctor an scptor codicis nō potuerit iplere qd̄ cepat/ nescio. De hac tn̄ demētia hoīm non ꝯsiderantiū quid loquant/ aduersus manicheos multa iā scpsim⁹: Et i hui⁹ ipsi⁹ opis initio idonea q̄ntū existimo iacta sūt fūdamēta: quib⁹ prudēs et pi⁹ lector itelligat/ nō ideo subtrahendā carnē opib⁹ dei/ q̄ spūs natura sit potior: Nec ido mala esse ista tpalia: q2 merito eis ꝑponūt eterna: Nec ideo bona terrestria detestāda/ q2 sūt celestia meliora: cū de⁹ creauerit oīa bona/ magn⁹ i magnis/ ꝟ nō paru⁹ in puis. Jā illd̄ aliud qd̄ in eodē codice scribi ceperat/ adimāti opus ē illi⁹ discipuli manichei/ q̄ pprio noīe addas dict⁹ ē: Ubi de vtroq3 testamēto veluti inter se ꝯtraria testimonia pferūt ꝟsipelli dolositate: velut inde ostēdatur vtrūq3 ab vno deo esse nō posse/ ꝟ alteꝝ ab altero. Cōtra hoc aūt malignū machinamentū iā3 olim scpsim⁹/ vt pauloaū cōmemorauim⁹: ꝛ ipm opusculū nostrū habere vos credo: Quis q̄dā sint ppauca/ in fine ipsi⁹ opis adimāti/ quib⁹ nō respōdi: nescio qb⁹ em̄ vt fieri solet incurrētib⁹/ q̄ magis videbant vrgere/ ill la interrupta sic remāserūt: Sed vt dixi in fine/ ppauca sunt: quę si dn̄s voluerit/ quātotius explicare curabo.

Diui aurelij augustini hipponensis epi/ scopi/ contra aduersariū legis ꝛ pphetarū liber secundus explicit.

Diui aurelij augustini hipponē sis epi/i duos libros ɔtra gaudentij donatistaꝝ episcopi epistolas/ ex libro retractationū/ argumētū.

2. Retract. ca. 59. Per idem tempus dulcitius tribunus et notarius: hic erat in aphrica executor imperialiū iussionū cōtra donatistas datarū. Qui cum dedisset litteras ad gaudentiū tamugadensem donatistarum episcopū: vnum illoꝝ septem quos in nostra collatione auctores suę defensionis elegerāt: exhortans eum ad vnitatem catholicam: et dissuadens incendium/ quo se ac suos cum ipsa in qua erat ecclesia consumere minabatur: addens etiam/ vt si se iustos putarent/ fugerēt potius Matth. 10. c. fm preceptum domini christi/ ꝙ nefandis se ignibus concremarēt. Ille rescripsit epistolas duas: Unam breuem/ festinante vt asseruit perlatore: Aliaꝫ prolixā: quasi plenius diligentiusꝗ respondens. Has mihi supramemoratus tribunꝰ existimauit mittendas/ vt eas potius ipse refellerē. Quas ambas vno libro redargui. Qui cū in eiusdem gaudentij peruenisset manus: rescripsit quod ei visum est ad meipsum/ nulla ratione respondens: sed magis se nec respondere/ nec tacere potuisse declarans. Quod cum satis posset intelligenter legētibus/ et nostra atꝗ ipsius dicta conferentibus apparere: nolui tn̄ sine rescripto relinquere ꝗcquid illō fuit. Hinc factū est/ vt bi nostri ad illum duo libri essent.

Capitulorū primi libri/ contra prima gaudētij donatistarum episcopi epistolā/ sancti augustini recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi cōtra primā gaudentij donatistarum episcopi eplam/ liber primus incipit.

Quē augꝰ in processu libri ɔtra gaudentium/ scribēdi sit modum habiturus: Ca. I.

Gaudētiꝰ donatistaꝝ tamugadēsis episcopus/ cū seipsuꝫ i ecclesia quibusdā sibi adiunctis pditis incēdere minaret̃: viro spectabili tribuno ꝛ notario dulcitio/ cui pijssimus imperator leges suas exeqndas cura pficiēdę vnitatis iniūxit/ agēti vt oportebat/ cū furentibus māsuete: ꝛ pus ad eūdē gaudentiū litteras pacificas danti: duas rescripsit epistolas: vnā breuiorē/ ꝛ plaͣtorībꝰ sicut indicat festinātībꝰ festinatā: alterā, plixiorē: in qua fm scripturas se respōdisse diligētius arbitrat̃. Ita ꝙ scripta eius opitulāte dño institui refutare: vt etiā qui sūt ingenio tardiores/ ad oīa me rn̄disse nō dubitent. Nā pus ỽba eius ponā: deinde nostra subiungā: nō sic quēadmodū feci cū petiliani lr̄is rn̄dere. Ibi eni p loca singula qn̄ ỽba ipsiꝰ inserunt posituꝫ ē: Petilianꝰ dixit. Qn̄ mea reddūt̃: Augꝰ respōdit. Qn̄ mihi tāꝗ mētitꝰ fuerim/ calūniatꝰ ē: dicēs/ ꝙ nunꝗ mecū cominꝰ disputauerit: q̄si ppterea nō dixerit qō scpsit: q: hoc non i ỽbis eiꝰ audiui/ sed i litter/ legi. Aut ego ideo nō responderim: q: non eo p̄sente locutꝰ sū/ sed scptis eiꝰ vicissim scribendo rn̄di. Quid faciamꝰ hoibꝰ q̄ tale cor habēt: aut eos qbꝰ sua scpta innotescere cupiūt/ tale cor habere opinant̃? Sꝫ etiā talibꝰ hic satisfaciamꝰ: ꝛ qn̄ ponimꝰ ỽba gaudētij/ nō dicamꝰ: gaudētiꝰ dixit/ sed ỽba eplę: ꝛ qn̄ respōdemus/ nō dicamꝰ/ augꝰ rn̄dit: ꝑ ad hęc responsio. Sic ꝙ incipiamus refellere gaudētij epistolā priorē ac breuiorē.

Duas clausulas epistolę succincte pretergreditur: Ca. II.

Uerba eplę. Honorabili ac nimiū nobis/ si sic voluerit/ desiderādo dulcitio tribuno ꝛ notario/ gaudētiꝰ epūs.

Ad hec rn̄sio. Nō debemꝰ etiā ista discutere: ne ,ppemodū i supfluis imoremur: cū sint loca necessaria/ q̄ nos aliqn̄to diutiꝰ cogāt. Uerba eplę. Religionis tuę scpta

ꝑcepi ꝑ eos q̃s ⁊ morib⁹ ⁊ istituto suo cũctis charos eẽ manifestũ ẽ. **Ad hec rñsio.** Ne q̃ hoc discutiã quõ dixeris religionis tuę hominẽ quẽ poti⁹ irreligiosũ putas. Reddidisti q̃ppe honorificẽtiã/ sicut reddẽdã existimasti: q꞉ ille te honorificẽti⁹ tractauit i litteris quas ad te dedit/ q̃ catholic⁹ heretico debuit: putans tuã mentẽ tali fieri sermocinatione sanabilem.

Qd in fidei materia laico icautus loquẽti sit indulgendum: Ca.III.

Verba ep̃le. In qb⁹ tã multa inq̃t a tua dignatiõe dicta sũt/ q̃ nũc interim ɔticesco: ſ q̃m ingeniũ tui acumẽ min⁹ aduertit/ q̄ nos in eodẽ scripto nec inocẽtes plene/ nec reos asserere potuisti. **Ad hec rñsio.** Quõ nõ asseruit reos/ q̃s dixit male ɔgregatos? Quõ nõ asseruit reũ q̄ dixerit/ q̄ te duce miserorũ aię nefando exitu peritura sint: adijciẽs te i te itelligere debere/ q̃ te ⁊ i hoc mũdo inuidia/ ⁊ i illo vltimo iudicio desperãdo poterit ꝑmanere? Quõ non asseruit reũ/ quẽ sic potuit exhortat⁹ ẽ: vt imitãdũ alioꝝ secut⁹ exẽplũ/ dimisso errore ꝓoris heresceos/ te ad vnã et verã dei ɔferas fidẽ? Uerũtñ nos nõ tribuni v̄ba defẽdere/ ſ heretici refutare suscepim⁹. Si q̃d ĝ iste noster tãq̃ laic⁹ militaris dixit incauti⁹/ q̃s ei nõ ignoscat? Quis ecclię catholicę de v̄bis ei⁹ ꝓiudicãdũ esse ɔtẽdat? Tu ꝑpensi⁹ ɔsidera quid loq̃ris: quẽ ꝑs donati in nostra collatione q̃ apud carthaginẽ facta ẽ/ sex alijs adiunctũ/ etiã defensorem suę diuisionis ędidit.

Qd fugienda sit criminosorum societas: Ca.IIII.

Verba ep̃le. Qd si criminosos iq̃t existimas/ fugienda nobis damnanda societas. **Ad hec rñsio.** Plane fugiẽda ẽ societas criminosoꝝ/ sed non ẽ respuẽda correctoꝝ. Illud ĝ salubriter ita deuitam⁹: vt hoc misericorditer velim⁹/ optemus/ instemus.

Qd nõ dici debuerit inocẽtes donatistę: ⁊ quõ nõ ipsos/ sꝫ vitia eorũ ꝑsequãt catholici: Ca.V.

Verba ep̃le. Si v̄o inocẽtes putas inq̃t/ qd etiã ipse dixisti/ ꝑsecutores nos i fide christi constituti sustinere gaudem⁹. **Ad hec rñsio.** Cõsideraui lr̃as tribuni ad te datas: ⁊ nusq̃ i eis legi q̄ te dixerit innocẽtẽ/ ſ ab alijs audisse/ vl̃ cognouisse prudẽtẽ. Sic aũt i scripturis sctĩs: nõ solũ boni/ verũetiã mali vocari solẽt: Nã ⁊ ibi nomẽ etiã serpens hoīs deceptor accepit. Gen.3.a. Qd eñ q̃dã iterꝑtati sũt: sapiẽtissimũ olm bestiaꝝ: prudẽtissimũ poti⁹ gręci codices habẽt: vñ i latinã liguã scriptura illa trãslata ẽ. Sꝫ si eos putãdũ ẽ innocẽtes a tribuno eẽ dictos: q̃s a te ad exitiũ teneri dixit iniustos: q̃d mirũ si ⁊ illic fieri credidit/ qd i alijs locis factũ esse cognouit? Nõ ẽ ĝ vñ gaudeas te pati ꝑsecutionẽ: cũ iuenire nõ possis quõ te asseras innocẽtẽ. Absit aũt vt ista ꝑsecutio dicẽda sit hoĩm: cũ sit poti⁹ ꝓ hoīb⁹ liberandis ꝑsecutio vitioꝝ: q̃lẽ facit ęgris etiã diligẽtia medicorũ. Quis etsi essetis inocẽtes: hinc efficeremini nocẽtes/ q꞉ occidere cupitis inocẽtes: Qui eñ se innocẽtes conãt asserere: ⁊ tñ vitę suę nolunt ꝑcere: q̃d aliud q̃ innocẽtes ɔuincunt occidere?

Qd facto oñderint/ ficte se cũ ecclesia morituros ꝓmisisse: Ca.VI

Verba ep̃le. In hac aũt ecclĩa iq̃t i q̃ nomẽ dei ⁊ christi ei⁹ vt etiã ipse dixisti/ i † v̄itate est freq̃ntatũ/ nos aut Al. i vnitate. veri q̃diu deo placuerit ꝑmanem⁹: aut vt dignũ ẽ/ dei familia intra dñica castra vitę exitũ terminabim⁹: sub ea scꝫ ɔditione: q꞉ si vis fuerit oꝑata/ tunc id poterit euenire: Nemo eñ tã demẽs ẽ vt nullo impellẽte se stinet ad mortẽ. **Ad hec rñsio.** Neq̃ ĩ in tribuni lr̃is legit a te iuocatũ i veritate nomen dei/ q̃uis dixerit inuocatũ: q̃q̃ etiã si dixisset/ posset ĩ itelligi/ nõ ad vr̃az gloriã sꝫ ad pęnã. Nã ⁊ de gẽtib⁹ ipijs ap̃ls dixit: Qui veritatem in iniq̃tate detinẽt: vt vos Roma.1.b. facitis: qui veritatẽ baptismi diuini in iniquitate detinetis erroris humani. Uñ nos cũ vestrã corrigim⁹ iniquitatẽ/ nõ vtiq̃ debem⁹ illius sacramenti rescindere veritatẽ. Profiteris sane innocẽs hõ alijs quidẽ v̄bis/ cũ ecclesia te ac tuos iterituros. Cum eñ dicis i ecclesia: quid aliud vis intelligi/ nisi cũ ecclesia: q̃siquidẽ id agere ignib⁹ ꝓparas? Hęc est innocẽtia partis donati: vt hoc faciatis adiũctis mortibus vestris: qd etiã apud carthaginẽ in inuidiã nostrã de basilicis q̃ vestrę fuerunt/ sicut potuistis/ ⁊ cũ quib⁹ potuistis fecisse asseueramini sine mortib⁹ vr̃is. Quis eñ vos nõ credat velãdo fecisse/ qd facere etiã moriẽdo disponitis? Si aũt illõ vos nõ fecistis: hoc certe furiosi⁹ ẽ qd vos facere ꝓparatis. Sed dixisti:

si vis fuerit optata: Et adiūxisti: Nemo ē tā demens/ qui nullo impellente festinet ad mortē. Quāto est ergo dementior/ q cū im pellat ad vitam/ festinet ad mortem.

Q ad bonum alios hortari sit inefficax/ qui idipsum in seipso negligit: Ca. VII.

Verba epistole. Eos autē q nobiscum sunt inquit/ testem deū facio eiusq omnia sacramenta/ q exhortatus sum et impensissime psuasi: vt q haberet voluntatē egredi/ securus publice fateret: nec nos eū inuitos retinere possumus/ qui didicimus ad dei fidē nullū esse cogendū. Ad hec respōsio. Cur autem non te etiā/ si non inuitorū retentorē/ tamē ad bonū opus exhortatorē aptissime fateris: si quod facturus es/ bonū est? An forte q malū sit et ipse intelligis: atq id facturū te magis terreas q vt impleas cōminari: aut mentiendo infidelis/ aut vex dicendo crudelis?

Q a bono opere minime sit quiescendum: Ca. VIII.

Verba eple. Et alia manu opto te incolumē i reipublice actib' florentē/ z a christianox iquietudine recedētē. Ad hec respōsio. Possum' eū et nos optare incolumē z in reipublice actibus florentē: sed non ab hereticox correctione quiescentem.

Diui aurelij augustini hipponensis episcopi cōtra primam gaudentij epistolam/ liber primus explicit.

Capitulorum secundi libri contra secundā gaudētij donatistarū episcopi epistolā/ sancti augustini recollecta annotatio.

1 Q pleno affectu diligi nō possit/ qui a fide alienus existimatur.
2 Q ficte desiderandū nominet/ quem persecutorem pqueritur.
3 Hereticorū non mors/ sed conuersio desideratur.
4 Q sine rebaptizatione mundenr qui heresim abnegent.
5 Q innocentē se gloriari non possit/ qui seipsū occidit.
6 Quō emerit' cesariēsis spōte ptra catholicos disputādo/ pfusus z pertinax/ silēdo postea suos idamauerit.
7 Q a fide si exciderit q deo crediderit.
8 Q lupū se gaudentius ostendat magis q ouium suarum pastorem.
9 Improbat dictū gaudētij/ q dicit: auditorē legis z nō factorē/ quis verū dicat/ nō tamen debere audiri.
10 Q nō eē christi pincaf/ q q psecutionē fugiat/ se nō habere cōquerif.
11 Q sicut alia crimina/ sic et sacrilegiū sine dei iniuria puniatur in relicto etiam a deo arbitrij sui manibus.
12 Q martyrem causa faciat: et quale christus testamentum ascēsurus reliquerit.
13 Q pie in christo non viuunt/ qui qd apostolus egit facere contemnunt: et quomodo spiritali persecutione afficiantur in christo pie viuētes/ nō semp corporali.
14 Q malorum mortes pios magis dolore afficiant/ q viuorum crimina.
15 De quibus sit dictum: Qui vos occiderint: putāt se officiū facere deo.
16 De iocunda pace ecclesie: et q suscipiendi sunt ficti ne veri perdantur.
17 Q ad veritatem cogendi sint etiam inuiti.
18 Q in pressuris non gaudeāt/ qui ne molestias perferant/ semetipsos interficiunt.
19 Q sub ara martyres non sīūt q mortem sibi ipsis inferunt.
20 Q a proprijs factis persecutionē patiantur donatiste: vnde et ex crudelissimis aliquorū mortib' circumcellionum nomen obtinuerunt.
21 De conuersorū ex donatistis bonis conditionibus.
22 Q interficientium se insania/ auctoritatibus damnetur scripture/ pariter et patrum exemplis.
23 De razio quem donatiste sibi exemplis sui sceleris destituti/ de machabeorū libris tāq imitandū se inuenisse gloriant: et quomō recipiendi sint machabeorum libri.
24 De peruersissima pertinacia emeriti sibiq similiū verecūdia.
25 Q nō sit figmentū humanū catholica ecclesia/ cui dicit de': Ego eū suz dñs q facio te zc. z de gabini similiumq sibi prudentia.

26 Q ad imperatoriā curā spectet heretico rum correptio.
27 Q de iusticia gloriari non valeāt/ q iniustam vitam semetipsos interficiendo concludunt.
24 De catholicorum mānsuetudine in hereticorum persecutione.
29 Q non contra catholicos stabūt heretici/ licet labores eorū abstulerint/ sed econuerso.
30 Q se innocentes falso nominēt/ qui christi ecclesiam multiformiter scindere attemprarunt.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis epi contra secundā gaudentij donatistarū epi epistolā/ liber secundus incipit.

Q pleno affectu diligi non possit/ q a fide alien⁹ existimat: Ca.i.

Uerba epistole

Honorabili et omni affectu desiderādo dulcitio/ gaudentius eps. Ad hec responsio: Si omni affectu desideras bolem: quare cū illo tenere christi respuis vnitatē: An reddendo malū quasi p malo quem tuum persecutorē putas/rebaptiçare desideras:

Q ficte desiderandū noiet/ quē persecutorē cōqueritur: Ca.ii.

Uerba epistole. Solent igitur inquit sola fama noti cupere/aut incerto inuicem aspectu vba miscere: aut incogniti saltem nō horrere presentiam: tua vero censura q absentem me inueneris gratulatū: q autem redierim/contristatū litteris insinuasti. Ad hec responsio. Non oēs qui sibi sola fama noti sunt/ videre inuicē volūt/sed quos bñ ipsa fama cōmendat. Mirū est aūt reuera qō tibi accidit: vt tu eū desiderandū dicas/a quo te psecutionē ppeti quereris. Ille aūt qui te psequitur/absentē te malit esse: nolit eū quem psequitur inuenire. Sed hoc vti nisi q te potius eoꝝ psecutorē voluit intelligi/quorū in christo salutē/ tua sentētia credidit ipediri.

Hereticorum non mors/sed cōuersio desideratur: Ca.iii.

Uerba eple. Sed quoniā preteritа dies inquit ne in epistolari responso siluissem ppter morā portātiū/certa queq strictim atq breuiter insinuaui: nūc mihi dignationis tue scriptis sacrosctē legis diuine vbis ē respōdendū. Dñs dixit: Innocētē ꝛ iustū non occides: Exo.23.a. purgatione nō purgabis reū. Certū est igitur i dei iudicio pari crimine/ pariq reatu eē deuinctū/qui reū absoluerit/ꝛ q occiderit innocentē. Si ante cōmunionē rei erāt a te nominatus gabinus/ vel ceteri fide fragi in malo illi lapsui consortes sm dei voces absolui minime debuerunt. Si autem tanq innocentes vel sancti recepti sunt: quare in ea fide pmanētes vnde velut sanctos accipitis/ꝛ occiditis inocētes: Ad hec responsio. Inuidiose mendaciter loqueris. Ille quippe ad quē loqueris/non tale preceptū accepit vt occidamini/ sed vt corrigamini. Quod si nolueritis/ ne correctionē impediatis aliorum/in exilium mittemini. Quod si a iustis fieri non debet: cur etiam falso voluistis de ceciliani exilio in vestra collatione gloriari: quo eum missum vestris maioribus instātibus a cōstātino imperatore dixistis: Iste autem tribunus ad quem scribis/cui legū pmulgatarum cura mandata est/ vsq adeo vult vt viuas/vt timeat ne ipse te occidas. Ecce constitui tibi ante oculos ipsum/ꝛ teipsum. Ipse te in christi pace vult viuere: tu in parte donati te gris occidere: Quis vestrū sit tuus persecutor/agnosce.

Q sine rebaptizatione mundētur qui heresim abnegēt: Ca.iiii.

Gabinus autem iam noster/qui fuit aliquado vester/ et alij qplurimi/qui ex vobis ad nos considerata catholica veritate transierunt: non ideo tibi videantur a vestra contagione nō fuisse purgati/ quia non sunt a nobis rebaptiçati. Hi eñ qui nondum baptiçati sunt a peccatis oībus in catholica ecclesia lauacro regenerationis abluūtur: In eis autem qui hoc sacramentū: non ad auxilium sed ad iudicium foris accipiunt: quia nec in desertore violamus characterē regium/ fit illud quod scriptū est: Charitas cooperit multitudinem peccatorū. Ecce quemadmodū possunt quos non oportet baptiçari/ipsa catholice vnitatis charitate mūdari: vt non incipiat eis intus inesse quod ꝛ foris inerat/sed incipiat eis pdesse intus qō foris oberat. Nō itaq a vobis accipim⁹ 1.Petri.4.b.

ydut sanctos: ad nos eñ trāseūdo sancti/ficant: q manēdo apud vos sācti esse omi/no nō possunt: Nec vos innocētes occidi/mus/quos etiā reos viuere volumus.

Qꝫ innocētē se gloriari nō possit/ qui seipsum occidit: Ca.v.

Sed tu qui testimoniū diuinę vocē bis recolis: et nobis obijcē deū di/xisse: Innocentē et iustū non occi/des. Si innocens es ꝛ iustus/quare te occi/dis? Nō te innocentē et iustū dicim⁹/ et tñ nolum⁹ vt occidaris: tu te innocētē ꝛ iustū arbitraris/ ꝛ innocēti ꝛ iusto nō parcē. Cer/tū ē igit̄ ipe dixisti/ i dei iudicio pari crimi/ne pariq̄ reatu esse deuinctū/ q reū absol/uerit/ ꝛ q iustū occiderit: Quare ḡ absolui/sti felicianū maximianistā reū? Quare ino/cētē occidis ꝛ teipsū? Nos aūt nec reū absol/uim⁹/ ꝑ vt merear absolui/ ꝑus corrigi cu/pim⁹: nec te innocētē/ siue tibi parcas/siue te occidas/ si in pte donati remāseris/iudi/camus: Nā de qntalibet innocētia glorie/ris/teipsū innocentē occidēdo/ innocēs eē nō poteris: nisi forte mihi rñdeas ꝛ dicas: Cū me occido/nō innocētē vtiq̄ occido: qꝛ ipsa volūtate qua me occidere statuo/reus efficior aio priusq̄ corpus occidero. Hoc si dicis/ verꝫ dicis: ꝛ miris modis te accusan/do defendis. Cū eñ te ostēdis in te occidē/do ꝑus ipso ꝓposito fieri nocentē: ꝓculdu/bio facinore ꝑpetrato/ nemo te cōuincet q occideris innocentē. Hac itaq̄ ratiōe colli/git̄/ q cū multi innocētes ab alijs occidāt: a seipso innocens null⁹ occidat̄. Ea qppe co/gitatione q̄ occidere seipsū molit̄/ innocen/tia ꝑus expoliat̄: vt cū se occidit nō inocēs moriat̄. Hoc tibi ꝯtingeret si anteq̄ te occi/dere ꝑpararēs tu innocēs esses. Nūc vo qꝛ ꝛ antea iā heretic⁹ innocēs nō eras: nō erit si te occiderē tuę iniqtatis initiū/ ꝑ augmētū.

Quō emeritus cesariensis epūs sponte contra catholicos disputā/do/ cōfusus et ꝑtinax/ silēdo post ea suos inclamauerit: Ca.vi.

Ro.13.a.

Verba eple. Nā de sancto emeri/to indē cesariēsi falsa ad nos ꝑ cer/to fama peruenit: Qꝫ si esset apud

Roma.3.a. apostolū dicente: Si exciderūt a fide qdā illoꝝ/nūquid infidelitas illoꝝ fidē dei eua/cuauit? Absit. Ad hęc rñsio. Dicendū ē de emerito cesariensi/quod tu dicere timu/isti. Falsa quidē de illo fama iactata est/ q catholicus fact⁹ sit: sed quemadmodū hoc audistis: ita totū quod factū est/nosse po/tuistis. Cur ergo laudes coepiscopi tui/cu/ius tibi ꝑ exēplo nomen obiectū est/ tace/re voluisti? Profecto si fecit aliquid laude dignū: in tanto articulo nō abs te fuit vti/q̄ reticendū. Sed quia eius laudibus nō vis vt te inuidere potuisse credamus: qua/re ergo tacuisti/nisi quia de illo erubescere timuisti? Uenit ergo emeritus cęsareā/il/lic positis et ꝑsentibus nobis: Uenit autē nō apprehensus cuiusq̄ sagacitate/ nō ad/ductus alterius potestate/sed excitatus ꝑ/pria volūtate / videre nos voluit. Uidim⁹ eū: ad ecclesiā catholicā pariter venimus: affuit maxima mltitudo: nihil ꝑ sua/seu ꝑ vestra defēsione dicere potuit: cōmunica/re noluit: dilatus ꝑseuerauit: conuict⁹ ob/mutuit: illesus abscessit. Quid fieri ꝑ no/stra mansuetudine leuius: quid ꝑ veritate catholica inuicti⁹: quid ꝑ vestra si sapitis correctione potuit salubrius? Cū eñ spon/te ad nos nisi ꝑ vobis contra nos dictur⁹ aliquid nō venisset/ ꝑfecto dixisset: si quod diceret/inuenisset. Queq̄cunq̄ eñ vt veni/ret ꝑparauerat dicere: adiuuāte misericor/dia dñi/ ante sunt nostra ꝑuentione refu/tata/ q̄ illius circūuentione ꝓlata. Et cer/te si putas eū potuisse/sed noluisse respon/dere: lege qd cū illo actū est/ ꝛ respōde. Si I pacē catholicā trāsisset emeritus/diceretis eū nō diuina miseratione cōsensisse lumini veritatis/sed pōderi ꝑsecutionis humana infirmitate cessisse. Si deniq̄ captus addu/cerēt inuit⁹/nō inopia respondēdi/sed eua/dendi consilio tacuisse ꝑ vestro arbitrio ia/ctaretis. Nunc vo quandoquidē vltro ve/nit: ꝑfecto q tacuit/ nō lingua/ ꝑ causa de/fecit. Qꝫ autē transire in vnitatē catholicā noluit/ animā supbā confusio pertinacissi/mā fecit: Sed hoc quantū ad ipsius exiti/um atq̄ suppliciū/ tantū ad alioꝝ cōfirma/tionem salutēq̄ ꝑfecit. Si eñ viderēt eme/ritum nobis cōmunicantem: suspicarētur hominē formidantē: Cum autē viderent ꝛ in parte donati permanentē: et tamen ad/uersus catholicā reticentē: magis illis ap/paruit contra suos silēdo clamare. An ve/ro cum voce atq̄ ore sano et libero staret: nō erat ꝑ vestra causa cōtra nos testis ido/neus emeritus ille? Ille emeritus inquā/ ꝛ inimicus/et mutus.

Qꝛ a fide nō exciderit q̄ deo credi/
Ed bñ tibi vi/ (derūt: Ca.VII.
f sus es vros auctoritate videlicet
apl̄ica cōsolari: Nō ꝓpt emeritū q̄
nō potuit plus facere ꝑ vob/ ꝙ nō inueni/
ens q̄d loqueref ꝑ vobis: nō tñ abscessit a
vobis: sed ꝑpter alios q̄ vestro errore dere
licto in societatē catholicā mutati/in meli⁹
aggreganf. Cōmemorasti ꝑpterea dixisse
Roma.3.a. apostolū: Si quidā illoꝝ exciderūt a fide:
nūquid infidelitas illoꝝ fidem dei euacu/
auit? Absit. Reuera hoc restat vt excidisse
dicantur a fide/qui deo crediderunt: ⁊ fidē
tenere / q̄ hominib⁹ credūt. In semine tuo
Gen.22.d. benedicenf oēs gētes/dixit deus. Ecce cui
credūt qui ex vobis ad nos trāseūt. Cecili/
ani peccato perijsse trāsmarinas gētes ho/
mines dixerūt: Ecce quib⁹ credūt qui i ve/
stra societate ꝑsistūt: ⁊ dicis eos excidisse a
fide qui fidē dei secuti sūt: ⁊ eos fidē habe/
re dei/qui in verbis hominū remanserūt.
Ubi ē ꝙ qđ huic sētētię abs te cōmemoratę
Roma.3.a. ꝯtinuo subiūgit apl̄us: Est aūt de⁹ verax:
ois aūt hō mēdax: si a fide exciderūt q̄ cre/
dunt/qđ dixit verax: et in fide persistunt q̄
credunt quod dixit homo mendax?

Qꝛ lupū se gaudentius ostēdat
magis ꝙ ouium suarum pastore:
Erba ep̄lę. Fugam (Ca.VIII.
v mihi inquit quasi ex lege ꝑsuades/
sed factor legis tm̄ debet audiri: qꝛ
Roma.2.b. paulus apostolus dicit: Nō auditores le/
gis iusti sunt apud deū/ sed factores legis
iustificabūtur: Nam audiet dominū dicē/
Joh.10.b. tem: Quia bonus pastor animā suam po/
nit ꝑ ouibus suis: Mercennarius autē cu/
ius non sunt oues ꝓprię/videt lupum ve/
nientē/et fugit: Et lupus rapit eas et dis/
pergit. Ad hec respōsio. Ecce quomō
intelligit euangeliū pars donati: Ita ne
apostol⁹ non pastor sed mercēnarius erat/
Act.9.c. quādo ꝑ murū in sporta summissus/ fugit
manus ei⁹ qui eū cōp̄hendere cupiebat:
et tu es pastor qui eas quas dñicas oues/
vt errore in animo pereant/ furore corpus
interimāt: etiā tecū vis perdere/ tecū que/
ris occidere: nec audis pastorē pastorum
ꝙ dicentē: Fur nō venit nisi vt occidat et
perdat: Ad hoc venisti qui abscesseras: ad
hoc redisti qui fugeras? Hoc opus furis est
et latronis/nō pastoris atq; custodis. Ue/
rūtamen etiā nobis non te cogentibus: vi/
de/ quia oēs collegas tuos qui fugerūt
nō pastores sed mercēnarios intelligi vo/
luisti. Sed si essent apud te dñicę oues/aut
tecū venirent/ aut etiā te correctū possent
habere pastorē/aut te dimisso fugerent ad
pastorē. Mercennarius aūt quē significat
dñs viso lupo/nō corpe s; animo fugit/ qui
deserit timore iusticiā: Sic fugit secundus
vester tigisitanus/quādo purpureū lima/
tensem de homicidio confessū magisq; ter/
ribilē/ne primatū pderet vel ep̄atū/timuit.
Corpe autē etiā boni illi pastores apl̄i in
ꝑsecutione fugerunt: nec ideo tamen oues
christi cura et animo reliquerūt. Si ergo et
tu pastor esses/prior in lupi parte nō esses:
deinde imperiū dñi tui/qui seruos suos fu/
gere in ꝑsecutionibus iussit ꝑ os cuiuslibet
etiā peccatoris obediēter audisses: nec cō/
tra dñm tuū argumētareris ⁊ diceres: Fa/
ctor legis tm̄ debet audiri: qꝛ paulus apo/
stol⁹ dicit: Non auditores legis iusti sunt Roma.2.b.
apud deū/sed factores legis iustificabunf.

Improbat dictū gaudētij/q̄ dicit:
auditorē legis et nō factorē/ quis
verum dicat / non tamen debere
audiri. Ca.IX.
q Uid in aliā sententiā v̄ba manife/
sta ꝯuertis? Auditores legis ⁊ nō
factores apud deū iustos negauit:
ab hoīb⁹ qñ vex dicāt audiri nō ꝓhibuit:
ne sicut tu loqueref cōtra dñm suū dicentē
de q̄busdā: Quę dicūt/facite: q̄ aūt faciūt/ Matth.23.a.
nolite facere: Dicūt eīn ⁊ nō faciūt. Uides
quēadmodū christ⁹ ⁊ ꝑ hoīes auditores et
p̄dicatores legis et nō factores: alios eā tñ
audire p̄cepit ⁊ esse factores: et tu dicis/fa/
ctor legis tm̄ debet audiri: ⁊ volens redar/
guere quasi ꝑsecutorē tuū/loquens aduer/
sus creatorē tuū. Peccatori qđē dicit de⁹:
Ut quid tu enarras iusticias meas: ⁊ assu/ Ps.49.
mis testamentū meū ꝑ os tuū? S; ideo il/
li nihil ꝓdest qui dicit/⁊ qđ dicit non facit:
Prodest aūt illi qui ꝑ malū bonū audit: et
qđ audit facit: Nō est quidē speciosa laus i Eccl.15.c.
ore peccatoris/ṡ speciosa i vita moribusq;
factoris/etiā si hāc audierit ex ore peccato/
ris. Quātūlibet ergo existima tribunū esse
peccatorē/⁊ legis nō esse factorē: obediēter
tamē audi: nō istū/sed illū etiā ꝑ istū qui di/
cit: Si vos ꝑsecuti fuerint in vna ciuitate/ Matth.10.c.
fugite i aliā. Quid statis? audite et fugite/
christus h̄ imꝑat/nō tribun⁹: Nisi forte tu/

Math.10.c. dēs ꝛ dicis: Ait quidē christ⁹: Si vos pſecuti fuerint in iſta ciuitate/ fugite in aliā: ſed quare de iſta ciuitate diſcedā/ quando nec
Al. ꝛ editor. iſte me⁹ ē pſecutoꝛ nec ego chriſti ſū auditoꝛ: Ac p hō ſi māſueris/ lup⁹ es ſequēs: ſi fugeris/ lupus es timēs: Et qm̄ ſpōſus dicit:
Cant. 1.c. Niſi cognoueris temetipſā o pulchra i mulierib⁹ exi tu in veſtigijs gregū tuoꝝ: ꝛ paſce hędos tuos i tabernacul paſtoꝝ. Etiā ſi te paſtorē eſſe gĺiaris: tū q: de ouili dn̄ico expulſti/ hędos tuos paſcis/ nō oues chriſti.

Qḋ nō eſſe chriſti conuincat/ qui quo pſecutionē fugiat/ ſe non habere conqueritur: Ca.x.

Verba epl'e. Deinde inqt: Quę loca erunt q̄ in hac pſecutiōis pcella vndiq perturbatis trāquillitatis ſeruandos tanq in portū recipiant ſacer-
Math.10.c. dotes/ quādo dn̄s dixerit: Cum vos perſequi cęperint in hac ciuitate/ fugite in aliā? Tute tunc fugiebant apoſtoli: quia neminē p eis pſcribi iuſſerat īperatoꝛ: Nūc vero chriſtianoꝝ receptores pſcriptionibus
Al. territi. ꝛtracti/ pericula formidātes: non ſolum nō recipiunt/ verumetiā videre timent/ quos tacite venerant. Ad hec reſpōſio. Hoc plane laudo q agnoſcit/ vos: ſed q nō corrigitis/ doleo. Quid em̄ hac tua profeſſione manifeſtius/ qua declaras ſatis nō vos ad eoꝝ pertinere conſortiū/ quibus dominus ait: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate/ fugite in aliā? Nempe hoc eſt quod pauloante dixi/ poſſe te mihi veriſſime reſpondere ſi dicas: Nec iſte meus eſt perſe-
Al. ꝛ auditor. cutoꝛ/ nec ego ꝛ auditoꝛ ſū chriſti: Ecce hoc apertiſſime dicis. Quomodo em̄ es audi-
Al. ꝛ auditoribus. toꝛ chriſti/ cū ille ſuis ꝛ auditoribus/ hoc eſt ſectatorib⁹ pmittat/ vſq in finē ſeculi nō defuturas ad quaſcūq confugiant ciuitates/ quādocunq pſecutionē paſſi fuerint: dicens: Cū autē pſequentur vos in ciuitate iſta/ fugite in aliā: Amen dico vobis/ nō conſummabitis ciuitates iſrael donec veniat filius hominis? Tu autē in hac pſecutione quā vos querimini perpeti/ tā deeſſe vobis dicis loca quo fugere/ ꝛ vbi tanq in portu poſſitis ab hac tempeſtate requieſcere: loquens contra pmiſſionē chriſti/ qui dicit/ nō defuturas ciuitates quo fugiant ſui qui perſecutionē patiūtur: donec veniat/ id ē vſq ad ↄſummationē ſeculi. Quia ergo ille hoc promiſit ſuis quod vos nō inuenitis: pfecto ille mētitur ſi vos ei⁹ eſtis: ſed quia ille non mētitur/ vos ei⁹ nō eſtis: Ac per hoc nec tribunus cui reſcribis/ perſecutoꝛ eſt veſter/ ſed perſecutoꝛ perſecutoris veſtri/ hoc eſt erroris veſtri/ quo compulſi talia facitis: vt de illoꝝ genere ſitis de quibus ſcriptum eſt: q pſecutionē paſſi ſint ab ipſis factis ſuis. Proīde ſi intelligatis quid in vobis qui vos diligūt perſequuntur: ipſa ſine dubio a quibus pſecutionē patimini facta mala veſtra fugietis: ꝛ coniungemini eis/ qui vt liberent/ pſequūtur veſtros pſecutores: nō em̄ niſi veſtros perſequuntur errores.

Qḋ ſicut alia crimina/ ſic et ſacrilegium ſine dei iniuria puniatur in relicto etiam a deo arbitrij ſui manibus: Ca.xi.

Verba epiſtole. Per opificē inquit rerū omniū dn̄m chriſtū omnipotens deus fabricatū hominē vt deo ſimilē/ libero dimiſit arbitrio. Scriptū eſt em̄: Fecit deus hominē: et dimiſit eū in Eccl. 15.c.
manu arbitrij ſui. Quid mihi nunc humano imperio eripit/ quod largitus eſt deus? Aduerte vir ſumme/ quāta i deū ſacrilegia ppetrent: vt qḋ ille tribuit/ auferat humana pſumptio: ꝛ p deo ſe inaniter iactet magna dei iniuria/ ſi ab hominibus defendatur. Quid de deo eſtimat qui eū violentia vult defendere/ niſi quia nō valet ſuas ipſe iniurias vindicare? Ad hec reſponſio. Scōm iſtas veſtras fallaciſſimas vaniſſimaſq ratiōes/ habenis laxatis atq dimiſſis humanę licentię impunita peccata oia relinquent: nullis oppoſitis repagulis legū nocēdi audacia: et laſciuiendo libido bacchet: nō rex ſuum regnū/ non dux militem/ non prouincialē iudex/ nō dominus ſeruū/ nō marit⁹ vxorē/ nec pater filiū a libertate ꝛ ſuauitate peccandi minis vll' pęniſve cōpeſcat. Auferte qḋ ſana doctrina p ſanitate oīb terraꝝ ſapiēter p aplz dicit: ꝛ vt ſir met/ i arbitrio tāto peiore/ qnto liberiore filioſ pditiōis/ delete qḋ ait vas electiōis: Omis aīa ptātib⁹ ſublimioꝛib⁹ ſubdita ſit: Roma.13.a.
Nō eſt em̄ ptās niſi a deo. Quę autē a deo ſūt/ oꝛdinata ſunt. Quapropt' q̄ reſiſtit poteſtati/ dei oꝛdinationi reſiſtit. Qui aūt reſiſtūt: ipſi ſibi iudiciū acqrūt. Pncipes em̄ nō ſūt timori boni opis/ ſed mali. Uis aūt nō timere poteſtatē? bonū fac/ et habebis

laudem ex illa: Dei enĩ minister est vindex in irã ei qui male agit. Delete ista si potestis: aut sicut ista facitis si non potestis delere, contemnite. Habete de his omnibus pessimũ arbitrium, ne perdatis liberũ arbitrium. Aut certe quia sicut homines hominibus erubescitis, clamate si auderis: puniant homicidia: puniant adulteria: puniantur cętera quãtalibet sceleris siue libidinis facinora, seu flagitia: sola sacrilegia volumus a regnãtiũ legibus impunita.
B An non aliud dicitis, cũ dicitis: magna dei iniuria si ab hominibus defendatur: Quid ô deo ęstimat qui eũ violẽtia vult defendere nisi qz non valet suas ipse iniurias vindicare? Hęc dicẽtes: qd aliud dicitis, nisi nulla hominis potestas contra, atq; obstrepat nostro libero arbitrio, quãdo iniuriã facimus deo? O dolor, fraudata sunt tali magisterio tempora antiqua: quoniã nondũ eras natus, quando sanct' moyses iniurias suas leuissime pertulit, dei vero seuerissime vindicauit. Tu autẽ doctor hęretica pręsũptione inuidiosissime clamas: Fecit deus hominẽ, et dimisit eum in manu arbitrij sui: Quid mihi nunc humano imperio eripitur quod largitus ẽ deus? Hoc videlicet flagitãs, vt ad faciẽdas iniurias deo, qui cum libero arbitrio fecit hominẽ: liberum arbitrium tibi relinquatur ab homine. Sed illi etiam qui decreto nabuchodonosor regio, pposita pęna interitus sui, et dispersionis domorũ suarũ a blasphemando deo sidrach, misac et abdenago terribiliter prohibebantur: et acriter si cõtemnerent, plecterẽtur: dicere potuerũt quod ipse dixisti: Magna dei iniuria, si ab hominibus defensat: Quid de deo ęstimat qui eum violentia vult defendere nisi quia nõ valet suas ipse iniurias vindicare? Hęc verba tua prorsus etiam illi dicere potuerũt: et fortasse dixerunt, etsi non eadem libertate, non dissimili vanitate. Datum est ergo homini quãdo creatus est liberũ arbitriũ: sed vt si esset malefaciens, fieret patiens. Deniq; illi primi homines cum peccassent, morte damnari sunt: z pusq; mors eis extrema etiã corporis suppliceret, in exilium de padiso missi sunt. Mitiora in vos cõstituit imperator, pter mansuetudinẽ christianã: Exilium vobis voluit inferre, non mortẽ: s vos homines docti considerãtes quid debeatur merito, z quid minus sit in supplicio: non de iudicio illius, sed de vestro additis mortẽ. Nolite perire in ęternum, dũ vobis hoc tempore ad offerendũ deũ concedi ab hominibus vult liberũ arbitriũ. Audi apostolũ, z habebis magnum compendiũ, quo tibi regia potestas nocere non possit: Bonũ fac, et habebis laudẽ ex illa. Ex illa et ante nos iusti habuerunt laudem: non solũ qui regibus religiosis fideliter paruerũt, verumetiã qui reges impios p dei veritate aduersariõs ptulerũt: illi laudẽ obauditiõis, vtriq; tamẽ ex illa: sed bonũ faciendo, nõ potestatib' resistendo. Quod aũt vos facitis: non solũ bonũ nõ est, sed grande malũ est: vnitatẽ christi pacemq; conscindere, contra pmissa euangelica rebellare: et aduersus eũ de quo dictũ est: Dominabit a mari vsq; ad mare: a flumine vsq; ad terminos orbis terrę: hoc ẽ aduersus vex z summũ regẽ christianorz tanq; cum illo bello christiana signa portare. Sufficiat g vobis ad occasionẽ correctiõis q p tã magnis malis vestri lõge mitiora z minora recepistis, si nõ vobis vitro qd nõ imparor pstituit ingeratis: z nolite ad ipu nitatẽ licentiosã liberz arbitriũ ab hoibus velle pcedi: ne in ipsius dei man' infęlicius incidatis: Nã z maiores vestri indicauerũt in hmõi iniurijs dei, liberz hois arbitrium nõ relinquendũ a regib' impunitũ: qz licet haberẽt causã malã, cecilianũ tamẽ episcopum persequendũ, vsq; ad imparoris constantini iudiciũ pduxerũt.

Roma. 13. a.

Ps. 71.

Eccl. 15. c.

Daniel. 3. s.

De martyre causa faciat: et quale christus testamentũ ascen urus reliquerit: Ca. XII.

Verba eplę. Nostrã vo fidẽ inqt quã dñs christus aplis dereliqt, so lę nobis istę psecutiões grauissimã reddũt. Felices inqt eritis, cũ vos psecuti fuerint homines, z maledixerit: et dixerint aduersum vos omne nequã, pter filiũ hominis: Gaudete et exultate, qz merces vestra multa est in cęlis. Sic enĩ psecuti sunt et pphetas, qui ante vos fuerunt patres eorum. Si tñ solis apostolis dictũ est, vsq; ad ipsos fides habuit pmia: et quid pderat postea crediturus: vnde constat omnibus dictũ? Deinde dic aplis paul': Qui volũt i christo sancte viuere, psecutionẽ patiant necesse ẽ. Hoc autẽ in euangelio dñs

Matth. 5. a.

2. timoth. 3. c.

Ioh. 16. a. dixit: Ueniet hora vt omnis qui interficit
vos/putet se victimaȝ dare deo: Sed hęc
facient: quia non cognouerunt patrē neqȝ
me. Ad hęc rn̄sio. Recte ista dicerētur
a vobis quęrētib⁹ martyrū gloriā/ si habe/
retis martyꝝ causā. Nō eñ fęlices ait dn̄s
q̄ mala ista patiunť/ sed q̄ ꝓpter filiū hōis
patiunť/ q̄ ē christ⁹ iesus: Uos aūt non ꝓpť
ipsū patimini/ ſ꞉ ꝯtra ipsū. Patimini q̄ppe
ideo/quia non ei creditis: ꝛ toleratis ideo/
ne credatis. Quō ergo vos eā fidē tenere
iactatis/quā dn̄s christus apostolis dere/
liquit? An vsqȝadeo cęcos ꝛ surdos vultis
esse homines/vt non legāt/nō audiāt euā/
geliū: vbi nouerint quam fidē de sua eccle/
sia dn̄s christ⁹ apostolis dereliq̄t: ex q̄ diui
si atqȝ sepati/nihil aliud facitť q̄ꝫ ꝯtra v̄ba
capitis ꝛ corporis rebellatis: ꝛ tamen pro/
pter filiū hominis ac fidē quā reliquit apo
stolis/vos persecutionē sustinere iactatis?
Omittamus alia/ꝛ nouissima v̄ba eius in
terris audiamus: vbi videamuſ quā fidem
de ecclesia reliquit apostolis: quale testa/
mētū quodāmodo fecerit: nō vitā finitu/
rus/ sed sine fine victurus: non mittēdus ī
sepulchꝝ/ſ꞉ ascēsurus in cęlū. Surgēs eñ
a mortuis posteaq̄ꝫ apparuit discipuľ suis
intuendus oculis manibusqȝ tractandus:
Luc. 24. f. Oportebat inq̄t ipleri q̄ scripta sūt in lege
et ꝓphetis ꝛ psalmis de me. Tunc aperu/
it illis sensum vt intelligerent scripturas/ꝛ
dixit eis: Quoniā sic scriptū ē: ꝛ sic oporte/
tebat pati christū/et resurgere tertio die: ꝛ
p̄dicari in nomine eius pęnitentiā ꝛ remis/
sionē peccatoꝝ p omnes gentes/incipiēti/
Act. 1. a. bus ab hierusalē. Itemqȝ in monte oliue/
ti/postq̄ꝫ nihil vlterius ī terris positus di/
xit: sed quod maxime fuerat necessarium/
B hoc cōmendauit extremū. Multi quippe
erant futuri p vniuersas partes terrę/ven/
dicaturi sibi nomē ecclesię: et ꝯtra vniuersā
domū quę p vniuersam terrā cantat can/
Ps. 95. ticum nouū/de quo scriptū est: Cātate do/
mino canticū nouū: cantate dn̄o om̄is ter/
ra: de suarū quisqȝ ruinarū angulis latra/
turi. Aliud nāqȝ apostoli audire cupiebāt:
et quod illis maxime fuerat necessariū/ nō
Act. 1. a. quęrebāt: Dic nobis inquiunt: Si in tem/
pore hoc p̄sentaberis/ꝛ quādo regnū isra/
el? At ille: Non est inquit vestrū nosse tem
pora vel momenta/quę pater posuit in sua
potestate: sed accipietis v̄tutē superueni/
entis spiritussancti ī vos: et eritis mihi te/
stes ī hierl'm ꝛ in totā iudęam ꝛ samariā: et
vsqȝ ad terminos terrę. His dictis nubes
suscepit eum. Nihil vlteri⁹ v̄bis addidit:
Hoc tanto tenacius/quanto posterius au
dientiū mentibus fixit. Hanc sponsam su/
is amicis sponsus abiens cōmēdauit: Hāc
ergo de sancta ecclesia discipulis dereliq̄t:
Huic fidei donatistę resistitis: et pro fide
quam dn̄s christus reliquit apostolis/vos
persecutionē ferre contēditis: Huic homi/
nis filio ecclesiā suā incipientē ab hierusa/
lem/ꝛ p om̄es gentes fructificantē atqȝ cre/
scentē/tanta diligentia cōmendauit: mira
cęcitatis impudētia contradicitis: ꝛ ꝓpter
filiū hominis vos mala sustinere clamatť.
An hoc fortassis ideo dicitis/q꞉ vobis ali/
um filiū hominis inuenistť/cui⁹ nomine vo
citemini: de cuius parte dicamini? Erratť:
nō ē ipse q̄ñ ꝓpť filiū hōis pati psecutionē
fęlicitatis eē dicebat: seipsū ille spōsus/nō
adulterū p̄dicabat: Et nos confitemur vt
dicitis/non solis apostolis esse dictū: Be/ Math. 5. a.
ati eritis cū vos psecuti fuerint homines.
Ad omnes eñ hoc ptinet: non qui post il/
los quālibet psecutionē passi sūt/siue pati
unť/siue q̄ passuri sūt/ſ꞉ q̄ ꝓpter iusticiā/ si/
cut et ipsi: Nā hoc paulo supi⁹ dixerat: Be
ati q̄ psecutionē patiunť ꝓpter iusticiā: q꞉
ipsoꝝ ē regnū cęloꝝ. Deinde ista subiūxit/ C
quę cōmemorare ꝛ frustra vobis vsurpare
voluistis. Frustra eñ beatitudinē istā pti/
nere ad vos putatis: q̄ñ in vob iusticiā cui
pati debeatis/nō demonstratť: q̄nimmo
ecōtrario etiā ꝓ iniq̄tate patimi/minus ab
alijs/pl⁹ a vob: vt añ dei iudiciuȝ qđ futu/
rū est/etiā ipsi vobis qđ meremini/ ex aliq̄
parte reddatť. Uñ q꞉ tuipse dixisti/ nō hoc
solis aplis sed om̄ibus dictū: ne vsqȝ ad il/
los fidei p̄mia habuisse videreť. Sicut hoc
ergo non solis apostolis/sed omnib⁹ dictū
est: qui etiā post illos ꝓpter iusticiā fuerāt
mala quęcūqȝ passuri: sic etiā omnib⁹ illud
dictū ē: Si vos psecuti fuerint ī ista ciuita/ Math. 10. c.
te/fugite ī aliā. Quare hoc nō facitis/ si ad
eoꝝ societatē quib⁹ hęc dicta sunt ptinetť?
Qđ q̄dē etsi feceritis/nō ideo ptinebitť: q꞉
ꝛ latrones hoc facere pñt/quos inquiri le/
ges publicę iusserūt. Uerūtñ q꞉ hoc facere
nō vultis: ō compēdio vos ad istos quib⁹
hęc dicta sunt/ non ptinere monstratis. Et
vt vos multo manifestius ipsa excusatio

vestra ab illo nũero viroꝝ christianoꝝ ostẽ
datis alienos/ loca q̃ cũ fugiatis/ q̃ ille vs/
q; i finẽ seculi nõ defutura ꝑmisit/ vob de/
esse iã dicitis: nullo mõ illũ q falsa ꝑmise/
rit cõuincẽtes: sed vos ad eoꝝ consortiũ q̃/
bus hoc ꝑmisit non ptinere monstrãtes: et
ideo non veraces martyres/ sed hereticos
vos esse fallaces. Quid vobis vlteri⁹ dica/
mus: qñ lingua vestra vos vincit?

Qꝛ pie i christo nõ viuũt qui qđ apl's egit facere ꝯtẽnũt: ⁊ quõ spiritali ꝑsecutiõe afficiant in christo pie viuẽtes/ nõ sp corꝑali: Ca. XIII.

Ani ⁊ illõ qđ addidisti dixisse apl'z:
2. timoth. 3. c. n Oẽs q̃ in christo pie viuere volũt:
ꝑsecutiões patiãt/ necesse ẽ: nõ q̃/
dẽ ille dixit/ necesse ẽ: sed oẽs ait q̃ volũt in
christo pie viuere/ ꝑsecutionẽ patiant. Sz
vos ad istos nõ ptinere qs dubitat? Si eñ
⁊ vos estis đ quib⁹ hoc dixit apl's: q̃re non
facitis qđ ipse fecit aplus? Nã si portę ad/
uersus vos clauderentur/ p muꝝ submitti
debuistis/ vt manus ꝑsequẽtiũ fugeretis.
Patẽt portę ⁊ exire non vultis: Quã ꝑsecu/
tionẽ patimini/ nisi a vob? Diligit vos ꝑ/
secutor vester: et ꝑsequit vos furor vester.
Ille vt fugiatis cupit/ iste vt pereatis im/
pellit. Sic aũt intelligitis qđ ait apl's: Oẽs
qui volunt in christo pie viuere/ ꝑsecutio/
nẽ patiant: vt maiores vestros sub aposta
ta imꝑatore iuliano non pie vixisse vobis
necesse sit ꝯfiteri: Nã quisquis illo tpe do/
natista factus ẽ/ donec aduersus vestrũ rur
sus errorem pia christianoꝝ imꝑatoꝝ cura
consurgeret/ si ante defunct⁹ ẽ/ non pie vi/
xit: quia nõ est passus ꝑsecutionẽ. Si autẽ
hoc ꝓpterea dixit apl's/ quia sicut alibi scri
Job. 7. a. ptum ẽ: Temptatio est vita hominis sup
terrã: nec cessat pios verosq; christianos:
non solũ aduersitatis infestatione/ verum/
etiã ꝓsperitatis seductione temptare: vt
animus humanus aut afflictione succum/
bat/ aut elatione vanescat: profecto q̃diu
hic viuit/ omnes qui volunt in christo pie
viuere/ ꝑsecutionẽ patiantur: vt aut victi
compꝛehendant a diabolo/ aut ꝓbati diabo
lũ vincant: Quos aut compꝛehensos capti/
uosq; iã possidet: non vt obtineat ꝑsequi/
tur/ sed quia obtinet vtit. Porro si ꝑsequi
tñmodo ille dicẽdus ẽ/ qui dolore aliquo
excruciat: se vult tenere vt excruciet: nõ ti/
bi videatur excruciator cordis leuior esse q̃

corporis. Et considera qualẽ persecutionẽ
patiebat qui dicebat in psalmo: Vidi in/ Ps. 118.
sensatos et tabescebã. Hanc persecutionẽ
loth iustus patiebatur in sodomis: etiam Gen. 19.
priusq; in domo eius angeli hospites eius/
cũ homines putarẽtur/ a sodomitis appe/
terentur ad stuprũ. Iustus eñ eos tã pu/
blice turpes/ et ante suę dom⁹ iniuriã sine
magno cordis cruciatu videre nõ poterat.

Qꝛ malorum mortes/ pios magis dolore afficiant/ q̃ viuorũ crimina: Ca. XIIII.

Ide iter suas ꝑsecutiones etiã ta/
v lia cõmemorat apl's paul⁹ dicens:
Quis infirmat ⁊ ego non ĩfirmor? 2. Cor. 11. g.
Quis scandalizat ⁊ ego nõ vror? Proinde
quanto maior ẽ i nobis charitas christi: tã/
to maiore cũ dolore animi vos videm⁹ ha/
bere sacramenta christi/ et separi a mẽbris
christi: ⁊ rebellare contra pacẽ christi. Sed
q̃diu in hoc corꝑe viuitis: spes nobis ali/
qua de vobis datur: Cũ vero iã in illa dis/
sensione morimini: multo amari⁹ vos do/
lemus. Iam porro quãdo vosipsos neca/
tis: vel irruẽdo armis alienis vel pręcipi/
tijs/ et submersionibus et ignibus vestris:
satis dici non potest/ quanto nos męrore
crucietis. Plus q̃ppe impius absalon pa/
trem sanctũ dauid extinct⁹/ q̃ rebellis af/ 2. Reg. 18. g.
flixit: Viuũ nãq; eum comprehẽdi cupie/
bat: vt qui malicia grassabatur/ pęniten/
tia sanaretur: Erat ergo ille persecutor pa/
tris: non solum populũ dei diuidendo: nec
solũ contra dei legẽ/ ⁊ contra legitimũ pa/
tris regnũ arma portando atq; bellando:
sed multo amplius ꝑsecutus est cor pater/
num/ in illa impietate moriendo. Deniq;
illum pater optimus pessimũ filiũ/ quem
non desperando non defleuerat viuũ/ spe
finita fleuit occisum. Discite ergo quid sit
quod apostolus ait: Omnes qui volunt 2. timoth. 3. c.
in christo pie viuere/ ꝑsecutionẽ patiãtur:
Si catholicorũ domus donatistę non di/
ripuissent/ si catholicas ecclesias non in/
cendissent: si catholicorũ codices sanctos
in ipsa incendia non misissent: si catholi/
corum corpora nõ immanissimis cędibus
afflixissent: si catholicorũ membra nõ pręci/
cidissent: si oculos nõ extinxissent: si deni/
q; catholicos non crudeliter occidissent:
hanc solã nos a vobis grauissimã ꝑsecu/
tionẽ ꝑpeti verissime diceremus: qꝛ videm⁹

vos īsensatos / ꝛ tabescim⁹: q꞉ īfirmatos / ꝛ
īfirmamur: q꞉ scādalizatos / ꝛ vrimur: q꞉ ꝑ
ditos / ꝛ lugem⁹. Hec mala vr̄a q̄ vos ī eter
nū īteritū mittūt / amari⁹ nos ꝑsequunt̄ q̄̄
illa q̄ a vobis nostris corꝑib⁹ / vl̄ reb⁹ / vl̄ do
mib⁹ aut basilic̄ īferunt̄: min⁹ ꝑseq̄mini cū
ī nos sçuitis / q̄̄ cū vos perit̄. Deniq̄ ī illa
ꝑsecutione q̄ in nos sçuit̄ / cū laude gaude
m⁹: ī hac aūt q̄ vos perit̄ / si gauisi fuerim⁹ /
vobiscū perim⁹. Sed q̄̄diu ī hac carne vi
uitis de vobis desꝑare nō possum⁹: Cū ꝟo
in hac īpietate moriemini: maxime cū vos
ipsos horrēda cecitate furor̄ occidit̄: ama
rissimā tristiciā nostrā illō t̄m modo ꝯsolat̄
2. Reg. 19. qō ꝯsolatū ē sanctū dauid ī vnitate / scʒ dei
ꝑp̄ls ꝯgregat⁹ / q̄ fuit scelerati filij tyrannide
diuisus. Tolerabili⁹ eñ lōge pauciores ꝑ
tinacissimi vr̄i suis ꝑ̄cipitijs vel subuersi
onib⁹ vel ignib⁹ pereūt q̄̄ īnūerabiles ꝑp̄li
illis eoꝝ salutē impedientib⁹ / incēdio cū illis
eterni ignis ardebunt. Nunq̄ igit̄ ecclesia
2. Timoth. 3. c. christi defuit aut deerit. Vñ ꝯm aplm: Qui
volūt ī christo pie viuere / ꝑsecutionē pati
ant̄: aut ipioꝝ maliciā sustinēdo / cū inoxie
viuūt: aut eos dolēdo cū pereunt.

De q̄b⁹ sit dictū: q̄ vos occiderint / putant se officium facere deo: (Ca. XV.

Joh. 16. a. Nolite itaq̄ falli / q̄ vobis dictum est: Veniet hora /
quando q̄ vos occiderint: putent
se officium facere deo: Aut sicut tu hic te
stimonium posuisti: putent se victimam
dare deo. Non quidem hoc esse dictum de
ꝑsecutionib⁹ quas gentes ecclesie fecerunt /
manifestū ē. Dijs eñ suis plurimis / q̄ vti
q̄ non sūt / deputauerūt se gentiles officiū
facere / cū hoc facerent vni deo. Vñ hoc idē
quod dñs ꝑ̄dixit suis: aut ꝑ iudeos imple
Act. 7. g. tū est / q̄ sanctū stephanū ꝛ multos alios oc
ciderunt: dū putabant se officiū deo face
re: q̄m vnū veꝝ deum colere videbantur:
aut etiā nobis / id ē catholic̄ dictū ē de di
uersis heretic̄ vsq̄quaq̄ furētib⁹: qui vbi
ꝑ̄nt / ꝛ quādo possūt / ꝛ quō ꝑ̄nt occidēdo ca
tholicos / putāt se officiū deo facere: maxi
meq̄ de vobis / q̄ ꝑ̄cipuū vobis nomē feci
stis ī aphrica de talib⁹ victimis. Nā si vob
dictū ē: ꝛ nō vtiq̄ vosipsi occideret̄ / ꝯ expe
ctaretis a nobis poti⁹ occidi: q̄ putam⁹ nos
vt dicitis cū id facimus / officiū deo facere.
Nūc ꝟo cū festinat̄ ad mortē / ne a nr̄is te
neamini / viuere metuitis / nō occidi: q꞉ eru
bescit̄ corrigi / aut de vr̄o ꝯuinci. An forte
vos estis ad quos vtrūq̄ ꝑtineat: q꞉ cū oc
cidim ini / ꝛ nos a vobis: putat̄ vos officiū
deo facere: ꝛ has ei victimas de vobis da
re? Ad vos q̄ ꝑtinet qō sequit̄: atq̄ abs te
cōmemoratū ē: mox eñ dñs adiunxit ꝛ ait:
Sʒ hec faciēt vobis: q꞉ nō cognouerūt pa Joh. 16. a.
trē neq̄ me. Cū itaq̄ vosipsos occidit̄ / pu
tātes vos officiuʒ deo facere: nec patrē co
gnouistis / quē nō audistis dicētē: Fugite.

De iocūda pace ecclesie: ꝛ q̄ susci piēdi sit ficti / ne veri ꝑdant̄: Ca. XVI.

Verba eple. Sʒ bellifere inq̄t pac̄
cruēteq̄ vnitat̄ se incolas iactāt:
Audiāt dñm dicentē: Pacē meam Joh. 14. d.
do vobis: pacē relinquo vobis: Nō sic̄ sçcu
lū dat / ego do vob. Seculi eñ pax int̄ aīos
gētiū dissidētes armis ꝛ belli exitu federat̄:
dñi christi pax salubri lenitate trāq̄lla vo
lētes inuitat / nō cogit inuitos. Ad hec rñ
sio. Vos q̄dē belliferā pacē ꝛ cruētā vni
tatē facere cupitis: aut violētis mortib⁹ no
stris / aut volūtarijs mortib⁹ vr̄is: nō impu
tātes vobis qō facit̄ nobis: ꝛ īputātes no
bis qō facit̄ vob: Sʒ nos ꝛ qō facitis nob
cogimur sustinere: ꝛ qō vob facit̄ / nihil pos
sum⁹ q̄̄ dolere: dū tñ fiat pax ꝛ vnitas chri
sti ꝑp̄t salutē multoꝝ: sicut fit ī plurimis /
etiā si ꝑp̄ter furorē paucoꝝ nō fit in omni
bus: Nā si nō liuido / sed fideli oculo velle
tis attēdere: videret̄ q̄̄ vera pace atq̄ vni
tate christi gaudeant qui ex vobis ad nos
venerunt / tot tantorūq̄ populorū agmi
na: in quib⁹ etiā si adhuc sunt nonnulli ipa
nouitate turbati: ꝛ ipi paulatim ab hac in
firmitate sanant̄: Et si ficti aliq̄ ꝑseuerant:
non vtiq̄ ꝑp̄ter ipsos nō fuerāt colligēdi
quos videmus veraces: quoruʒ quidā in
regionib⁹ nostris / etiā quibusdā vestris no
stri maiores apparuerunt: q̄ vobis illa ꝑ
ditionis libertate ꝯcessa / ad vos redire no
luerunt. Debemus ergo ne ꝑderem⁹ istos /
colligere ꝛ fictos: q꞉ in euangelio legit̄ / ser Luce. 14. c.
uos ad nuptias dñi sui cōgregasse ꝯuiuas
bonos ꝛ malos: maxime q꞉ vos ǒ area do
minica supbie spūs tanq̄ improbus ven
tus / añ tempus ventilationis excussit / vñ Matth. 3. c.
vos ad illā quanto opitulante deo possu
m⁹ / reuocare conamur. Et vtiq̄ nost̄ quē
admodū scopis diligentie frumentū simul
etiam cū terra trahitur / quando in aream
reuocatur.

Q͞r ad veritatē cogendi sint etiā inuiti: Ca.XVII.

Quod aūt vobis videt᷑/ inuitos ad
v̄itatē nō esse cogēdos: errat᷑ nesci
entes scp̄turas/necq̄ v̄tutē dei: qui
eos volētes facit dū cogunt᷑ inuiti. Nūqd
Jone.3.d. eni penitētiā niniuitę inuiti ęgerūt: q᷑ hoc
rege suo cōpellēte fecerunt? Jā eni ꝓpheta
irā dei vniuersę ciuitati eā triduo pambu
lās p̄nūciauerat. Quid igit᷑ op᷒ erat regis
impio/vt humilit᷑ supplicaret᷑ deo: q non in
tuetur ora/sed corda: nisi q᷑ erāt in eis qdā
q nec curarēt/nec crederēt p̄dicta diuina ni
si territi potestate terrena? Jsta igit᷑ iussio
ne regię potestatis/ꝯtra quā voluntari᷒ fit
vester occasus/multis ad salutē qui in chri
sto p̄statur occasio: qui etsi violēter addu
cūtur ad cęnā tāti patrisfamilias/sed cōpel
lunt᷑ intrare: intus tn̄ inueniūt vn̄ se lętent᷑
intrasse: Utrūcq̄ eni futuꝝ dn̄s ipse p̄dixit:
ꝛ vtrūcq̄ cōpleuit: Nā reprobatis qbusdā:
qui vticq̄ intelligunt᷑ iudęi: q᷑ ipsi p ꝓphe
tas antea fuerāt inuitati: ꝛ ad horā excusa
Luce.14.e. re maluerūt. Ait dn̄s seruo suo: Exi in pla
tęas ꝛ vicos ciuitatis: ꝛ paupes ac debiles
ꝛ cęcos ꝛ claudos introduc huc. Et ait ser
uus dn̄o: Factū est vt impasti: ꝛ adhuc lo
cus ē. Et ait dn̄s seruo: Exi i vias ꝛ sepes:
et cōpelle intrare/vt impleat᷑ domus mea.
Jntelligim᷒ vias/hęreses: schismata/sepes.
Uię qppe hoc loco significāt diuersas opi
niones: sepes autē p diuersas opiniones.
Quid ḡ miramini si nō corpalis cibi/ſ spi
rital᷑ fame morit᷑/qsqs ad istā cęnā nec libē
ter introduct᷒/nec violēter ipulsus igredit᷑?

Q͞r i pssuris nō gaudeāt/q nemo lestias pferāt semetipos iterficiūt: Ca.XVIII.

Verba ep̄le. Odio (inqt seculi gaudem᷒: i eis pssuri/nō succūbim᷒/ſ lętamur. Mūdus hic
nō pōt seruos christi diligere/q christū cog
Job.15.c. noscit᷑ nō amasse: dn̄o ip̄o dicēte: Si sęculū
vos odit/scitote q᷑ me primū odio habuit
q̄ vos: Si me psecuti sunt/et vos psequēt᷑.
Ad hec r̄n̄sio: Quō gaudētes odio sęcli/
pssuris ei᷒ nō succūbitis/ſ lętamini cū vos
ipsos velit᷑ occidere/ne molestias q̄lescūq̄
patiamini: ꝛ mori eligit᷑/ nō ab alijs occisi
ꝓ v̄itate christi/ſ a vobisipsis ꝓ pte dona
ti? Jsta circūcellionū ē insania/nō martyꝝ
gloria. Cū itaq̄ appareāt facta v̄ra: qd vob
v̄ba vsurpatis aliena? Mūd᷒ iste inqt non
pōt seruos christi diligere/q christū cogno
scit᷑ nō amasse: Nō ḡ ad mūdū istū ptinem᷒
nos/q᷑ diligim᷒ vos. Sed serui christi vos
nō estis q malū ꝓ bono retribuētes/ꝛ mali
ciā vestrā qn̄ i nos exercere nō potestis/ in
vos retorquētes/nec nos diligit᷑/ꝛ vos oc
ciditis. Dn̄s aūt qn̄ dixit: Si sęculum vos Job.15.c.
odit: scitote q᷑ me priorē vob odio habuit:
si me psecuti sūt/ꝛ vos psequent᷑: nō vob/ſ
illis dixit quib᷒ p̄cępit/ vt si eos pseq̄rent᷑ i Matth.10.c.
ista ciuitate/fugerēt i aliā: qd vos nō faci
tis. Jllis dixit ad q̄s ciuitates ꝯfugerēt vs
q̄ i finē sęculi nō defuturas: q̄s vos q̄rimi
ni vobis iā ꝛ decsse/ꝛ vultis fateri eos qb᷒
hęc dicta sūt nos non esse.

Q͞r sub ara martyres nō fiūt/qui mortē sibiipsis inferūt: Ca.XIX.

Verba ep̄le. Sz ꝛ si psecutio ꝯqe
scat inqt/vn̄ martyꝝ numer᷒ adim
plet᷑/iohāne dicēte: Uidi inqt aias Apocal.6.c.
occisoꝝ sub ara dei exclamātiū ꝛ dicentiū:
Quo vsqꝫ diu dn̄e nō iudicas ꝛ vindicas sanguinē
nr̄m d̄ his q habitāt sup terrā? Et accępere
singuli stolas albas: et dictū ē eis/ vt req
escerēt adhuc paucū tp̄s/ donec ipleat᷑ nu
mer᷒ fratꝝ v̄roꝝ: q incipiēt iterfici sic ꝛ ipsi.
Ad hec r̄n̄sio. Si sb ara christi martyres
esse velletis: nō vosipsos incendēdos sacrifi
ciū diabolo faceretis. Quis eni gaudet de
isto furore v̄ro/ nisi diabol᷒/ q cū vob inspi
rat: ꝛ q sunt ex pte illi᷒? Jpse ē q ꝛ illū pueꝝ
de quo i euāgelio legim᷒/ mittebat aliqn̄ i Matth.17.c.
aquā/aliqn̄ i ignē: Et ipse illū gregē porco Matth.8.d.
rū p̄cipitē fluctib᷒ mersit. Jpse vt se de pin Matth.4.a.
na tēpli p̄cipitaret/etiā ipsi dn̄o audacissi
ma tēptatione suggessit. Ad diabolū sine
dubio ptinet᷑/ cū tria genera mort᷑: aquā/
ignē/p̄cipitiū i vestris mortib᷒ freq̄ntatis.
Si eni mētes nō demētia pderet᷑/ ista ipsa
v̄ba q̄ de sctō libro posuisti/ ab isto iteritu
quē vobis ingerit᷑/ vos reuocare deberēt.
Quid eni aię martyꝝ sb ara dei dicūt? Quo vsqꝫ
diu dn̄e nō iudicas/ꝛ vindicas sāguinē no
strū de his q habitāt sup terrā? Uindicari
poscūt sanguinē suū in eis vticq̄ a quib᷒ fu
sus est. Nūquid i alijs? Ac p hoc vindicabi
tur vester in vobis. Quid ē aūt stulti᷒ q̄ q
putat᷑ ꝓphetiā istā de martyrib᷒/ q futuri
p̄dicti sunt/nō nisi in donatistis esse cōple
tā: quasi posteaq̄ hoc scp̄sit beat᷒ iohānes/
nulli martyres sint occisi/ quousq̄ exurge
ret ps donati: nisi qn̄ alios nō psūt/seipsos

occidūt / q faciunt opa latronū ꝛ demonū: ꝛ gloriā sibi vēdicant martyꝝ? Quasi tanto tpis interuallo / id ē a iohāne vsqꝫ ad istos nulli occisi eēnt martyres veri: vt nihil aliud vel tpib⁹ antichristi dicerem⁹ futuros / in quib⁹ ille martyrū numer⁹ cōpleref: nec tū istos vel alieni vel sui sāguinis reos accrescere numeꝝ veroꝝ martyrū crederem⁹: de
Apocal. 6. c. bus dictū est / vt requiescerēt puū tps / donec impleref numer⁹ fratrū ipsoꝝ / q inciperēt interfici / sic ꝛ ipi: ab alijs vtiqꝫ nō a seipsis sic isti: ꝛ ideo isti nō sic ipsi: possem⁹ etiā verissime dicere ipsos q donatistaꝝ tpib⁹ catholicos qs occidūt / ad suplemētū illi⁹ numeri ptinere: Sed cū post aplm iohannē / q futura illa pscripsit / tanta strages martyrū interficiētib⁹ impijs vsqꝫquaqꝫ in tā multis gētibus facta sit: quid sibi volūt isti suarū aiaꝝ extortores / ꝛ alienaꝝ tortores: vt qd de martyrib⁹ sanctis legunt esse pdictū / de se iactēt esse completū: Preparate vos potius / vt vester sanguis non i eis q vos vel comphēdere vel fugere cupiūt vt viuat / s i vobis poti⁹ vindicef. An forte ne hoc fiat ideo non eū fūditis / s aut pcipitio colliditis / aut vnda suffocatis / aut i cinerē puertitis? Sed erratis: vindicabif i vobis quocūqꝫ modo pimaf a vobis. In vobis eñ vindicaref / si nō i ecclesia christi / s in pte donati: ab alijs eñ funderef. Ita ne vos clamabitis ad deū / vt vindicet sanguinē vestrū et exaudiet vos / nisi damnauerit nos? Quō eñ vindicef / nisi qui eū ausus es trucidare damnef? In hac ergo voce nō estis nisi accusatores vestri: qr vos estis rei sanguinis vestri: Nec de⁹ nisi vos damnabit / qsi a vobis vel collisū / vel suffocatū / vel exustū / vel quocūqꝫ pacto trucidatū: vel si hoc elegeritis / effusum sanguinē vestrū vindicabit.

Or a pprijs factis psecutionem patiant donatiste: vnde et ex crudelissimis aliquoꝝ mortib⁹ circūcellionū nome obtinuerūt: Ca. xx

Verba eple. An ista inquit psecutio est / q tot milia innocentū martyrū artauit ad mortē? Christiani eñ sm euangeliū spiritu pmpti / sed carne infirmi: a sacrilega contaminatione caminorū repto compēdio suas aias rapuerūt: imitati psbyteri razij in machabeoꝝ libris exemplū / nec frustra timentes. Quisquis eñ eoꝝ manus inciderit / non euasit. Sed quantū velint faciant: quod certū est / dei esse nō possunt / qui faciūt contra deum. Ad hec responsio. Aptissime omnino quā psecutionē patiamini et verissime psiteris. Ipsa eñ de qua iā dixi / que i sanctis scpturis de quibusdā impijs satis euidenter expressa est: de quibus dictū est / qr persecutionē patiūtur ab ipsis factis suis: qd quidē dici de vobis cōuenientissime potest: etiā si vos alioꝝ manus pp̄ter vestra sacrilegia trucidarent: Nā et latrones ꝛ quilibet homines rei criminū capitaliū / cū iustis legibus puniūtur: nō dicēdi sunt persecutionē pati / nisi ab ipsis factis suis. Sed nūc plane cū parcente vobis mansuetudine christiana / ita in vos seuit vestra demētia / vt queadmodū dicis / caminoꝝ reperto cōpēdio / vestras animas rapiatis: omni modo vos a vobisipsis pati persecutionem / nimia est impudētia si negatis: quādo vos vtrūqꝫ completis: ꝛ vnde iuste pereatis / ꝛ qr peritis. Sic autē dicis tot hominū milia esse qui hoc faciunt: quasi nō etiam ista non sint parua causa / cur ab huiusmodi magisterio vestro aphrica liberetur. Eoꝝ est eñ hominū genus cui hoc malum psuadere potuistis: qui solēt hec ꝛ antea facere: maxime cū idolatrie licentia vsqꝫquaqꝫ ferueret: quādo isti paganorū armis festa sua frequentātibus irruebant. Vouebant aūt pagani iuuenes idolis suis quis quod occideret: At isti gregatim hinc atqꝫ indecōfluētes / tanqꝫ in amphitheatro a venatoribus more immaniū bestiarū venabulis se oppositis inserebāt / furētes moriebantur: putrescētes sepeliebātur: decipientes colebātur. Preter hec sunt saxa immania / et montiū horrenda prupta / voluntarioꝝ creberrimis mortib⁹ nobilitata vestroꝝ / aquis et ignibus rarius id agebant precipitijs greges consumebātur ingētes. Etatis nostre hominib⁹ res notissimas loquor: Quis eñ nescit hoc genus hominū in horrendis facinoribus inquietū: ab vtilibus operibus ociosū: crudelissimū i mortibus alienis: vilissimū in suis: maxime in agris territans: ab aquis vacans: ꝛ victus sui causa cellas circūiens rusticanas: vñ et circūcellionū nomē accepit: vniuerso mundo pene famosissimum aphricani erroris opprobrium?

De conuersorum ex donatistis

bonis cōditionibus: Ca.xxi.

x hoc igitur genere / qͥs ignorat ꝗ̃
e mlti antea ꝑ diuerſas mortes ibāt
⁊ peribāt: ⁊ nūc ī illoꝝ cōꝑatiōe ꝗ̃
pauci ſuis ignib⁹ ardeāt? Sed ſi putas mo
ueri nos oportere / qꝛ iſto mō tot milia mo/
riunꝝ: q̄ntū exiſtimas nos habere ꝯſolati/
onis / ꝙ a tāta demētia ꝑtis donati / vbi nō
ſolū nefarię diuiſionis error / verūetiā furor
iſte lex facta ē: longe atqꝫ incōꝑabilius plura
milia liberantur? Neqꝫ eñ iſti q̄ pereunt il
loꝝ ſalute numero ęquātur / q̄ ex ipſo gene
re nunc iā tenētur ordine diſciplinę / colēdis
qꝫ agris amiſſo circūcellionū / ⁊ ope et nōie
inſeruiunt: ſeruāt caſtitatē: tenēt vnitatē:
q̄nto min⁹ coęquanꝝ iſti ꝑditi nūero vtriuſ
qꝫ ſex⁹: non ſolū pueroꝝ ⁊ puellaꝝ / iuuenū
⁊ ꝟginū / verumetiā ꝯiugatoꝝ et ſenū: q̄rū
innumerabilia ex donatiſtaꝝ nefaria diſſē
ſione / in pacē chriſti verā ⁊ catholicā trāſe/
unt. Iſti q̄ppe qui ſe incēdūt: nec tot hoīes
ſunt q̄t loca ſunt popul' plena / q̄ ab exitiali
peſte erroris illius ⁊ furoris / ꝑ hanc inſtan/
tiā ꝑficiēdę vnitatis eruuntur: Nunq̄d nā
obſecro ſanū miſcðię pōt eē ꝯſiliū: vt ſimul
cū illis iſti oēs ęternis gehennaꝝ ſupplicijs
eruenꝝ: ne illi in iſtoꝝ cōꝑatione ꝑpauci ſu
orū caminoꝝ ignib⁹ exurātur? Ut eñ om/
nes cū chriſto viuāt / magnis conatibus et
votis agendū ē. Sed ſi hoc ꝑ quorundā fu
rorē fieri non pōt: ſaltē vt nō oēs cū diabo
lo pereāt / laborandum eſt.

Qꝛ interficientiū ſe inſania / au/ ctoritatib⁹ damneꝝ ſcȓture / pari/ ter ⁊ patrū exemplis: Ca.xxii

A ne de ſcȓturis ſanctis ſagaciſſi/
ſ me inquirēs / ſi q̄d ꝓferre poſſes / ꝓ
iſta ſpontaneę mortis ſentētia in/
ſana / inueniſſe te aliq̄d putas: qꝛ ſcȓtū ē in
Matth.26.d. euāgelio: Spūs quidē ꝓmpt⁹ ē / caro autē
infirma: tanq̄ ideo ſe q̄ſqꝫ occidere debeat
qꝛ infirm⁹ eſt. Ad paſſiones inter man⁹ ꝑſe
quentiū ſuſtinēdas nō potuiſti citi⁹ dicere
falſos martyres veſtros ex illoꝝ eſſe nume
Eccli.2.c. ro: de quib⁹ ſcȓtū eſt: Ue his q̄ ꝑdiderūt ſu
ſtinentiā: Et ad illos ꝓrſus nō ꝑtinere qui/
Luce.21.d. bus dñs dicit: In vr̄a patiētia poſſidebitꝭ
aīas veſtras. De quib⁹ aūt legiꝝ: Spūs ꝓm
Matth.26.d ptus ē / caro aūt infirma: ſomno nō volun/
tario ꝑmebātur: nō interitu volūtario ne/
cabātur. Diligenter lege / ⁊ q̄d loq̄ris atten
1.Cor.10.c. de. Ubi ē qđ apl's ait: Fidelis deus q̄ non
ꝑmittet vos temptari ſuꝑ id qđ poteſtis:
ſed faciet cū temptatione etiā exitū vt poſ/
ſitis ſuſtinere. Ita ne credendū nō eſt huic
apl'icę veritati: et inimicos debemus noſ/
ipſos habere: qꝛ inimicos nō poſſum⁹ alios
ſuſtinere? Abſit hoc a cordibus chriſtianis.
Plane fideli apoſtolo / imo ipſi fideli deo /
qui nō ſinit ſuos tēptari ſupra q̄ ferre poſ/
ſunt / ſed facit cū temptatione etiā exitū / vt
poſſitis ſuſtinere: credant catholici / nō cre/
dant donatiſtę: et ne ſemꝑ iſta nō credāt /
non ſint donatiſtę. Quādo eñ deſperatur
in quibuſqꝫ paſſionibus / a dño impetran/
da ſapiētia: Et ideo quęriꝝ compendiū ca/
minoꝝ: vbi ſe iſti nō quidē feris: vt ait be/
atiſſimus cyprian⁹: ſed tamē flāmis obijci/
unt quos nemo dānabit. Non ē hoc conſi/
liū ſed furor: non eſt ſapiētia / ſed amentia.
Habeāt iſti incendia ſua / q̄ nō dicūt de ad/
iutorio dñi: qm̄ ab ipſo patiētia mea. Cer/ Ps.61.
te ſanctus iob quādo a capite vſqꝫ ad pe/ Iob.2.b.
des intolerabili vulnere putreſcebat / ⁊ do/
loribus excruciabaꝝ immanib⁹: hoc veſtrū
compendiū habebat in ꝓmptu / quo ſe ab
huiuſmodi vita horrēdis calamitatib⁹ ple/
na / in qua ꝓculdubio maneret / nolebat eri
pere: Poteſtas vtiqꝫ aderat / ſed iuſticia nō
deſinebat. Scðm hoc eñ dicit: Atqꝫ vti/
nā poſſem me occidere / aut rogare aliū vt
faceret mihi. Hoc negauit ſe poſſe iuſtus:
quod ꝑ iuſticiā fieri nō poterat. Eo loquē/
di modo ⁊ apoſtol⁹ ad galathas dicit: Te/ Gal.4.b.
ſtimoniū vobis ꝑhibeo / quia ſi fieri poſſet
oculos eruiſſetis ⁊ dediſſetis mihi. Cur eñ
⁊ hoc fieri nō poſſet / niſi quia iuſte fieri nul
lo modo poſſet? Sic et dñs cum per ange/
los ſuos iuſtū loth de ſodomis exeūtē vr/
geret vt ꝓperaret in ſegor: Non eñ inquit Gen.19.c.
potero facere rem / donec tu illo introeas:
Nō poſſe ſe dixit / quod ſine dubio poterat
ꝑ potentiā / ſed non poterat ꝑ iuſticiā. Poſ/
ſet eñ patiētiſſimus iob / vt nihil aliud vel
cibū vel potū non ſumere: atqꝫ ita illā vi/
tam erumnoſam horrendāqꝫ conſumere:
Sed hoc iuſte facere non poſſet: qm̄ nulli
fas ē ſeipſū occidere: maxime vt poſſit vi/
uere / poſſit fugere. An hoc aliq̄s dubitaue/
rit / ꝙ ille vir ſctūs q̄ tā multa ī ſuis dolori/
b⁹ loquebaꝝ: rogare vt hoc ſibi fieret ali/
quē poſſet? Neqꝫ eñ non dolēti et putre/
ſcenti manus defuit ad perimendū / et lin/
gua defuit ad rogandū? Certe vel ipſam

coniugē suā poterat hoc rogare: quę tamē vt hoc fieret nec ipsa suggessit / ꝗ illū mori p eius blasphemiā deo irascente cupiebat: ideoq aliquid in deū consilio nefando: tū vt ipse se occideret/ei dicere non audebat.
B Plus iuris in vos diabolus habet/qui vobis tam facile psuadet/quod insipiēti mulieri psuadere non potuerat: quam sibi ministram ad decipiēdū virū / suis illis ablatis oībus / reseruauit. Dixit itaq se iustus ille non posse aliquē rogare vt eum interficeret: etiā id ostendēs vtiq non licere. Nō enī non potest iuste/nō potest iustus: quoniā hoc decernendo prius amittit iusticiā: vt quod non potest iustus/possit iniustus. Sic ergo dixit: Atq vtinā possem meipsū interficere: tanq diceret: atq vtinā iustum esset: Tunc enim a iusto fieri posset. Nec enī vt hoc posset/quod nō potest nisi iniustus/iniusticiā sibi optaret: Sed si fieri posset/ hanc vellet esse iusticiā: quod fieri quia non potuit / vt hęc esset iusticia / nō potuit iustus quod sola faceret iiusticia. Ac p hoc non est iniustū homini iusto optare mortē quando amarissima est vita: Sed si deus optatā non dederit/non erit iustū nisi tolerare eā amarissimā vitā. Sicut a iusto nec illud alienū est vt optet vitā/ quādo amara mors imminet: sed cuꝫ se videt eam impetrare non posse: dicit qd nos transfigu-
Math.26.d. rans dñs ait: Verū nō quod ego volo/ sed quod tu vis pater. Hęc autē illis dicenda sunt / quos ad mala gerēda quęrunt qui psequũtur / nō quos ad bona participanda qui diligunt. Eis inquā dicenda sunt ista/
Math.5.a. qui psecutionē patiunt ꝑpter iusticiā/non qui eā sibi faciunt ꝑpter iniusticiam.

De razia que donatistę sibi exemplis sui sceleris destituti/ de machabeorum libris tanq imitandū se inuenisse gloriant: ꝛ quomodo recipiendi sunt machabeoꝝ libri:

A Roinde etiā seniorꝫ (Ca.xxiii. p ille razias/quem sibi isti exemplis
1.machab.14. sui sceleris destituti/ de machabeorū libris tanq imitandū se inuenisse gloriantur: hoc facere debuit quod in eisdē litteris leguntur septē illi fratres etiā exhortante matre fecisse: vt cōphensus/ ꝛ a le-
2.machab.7. ge dñi sui non auersus/ omne quod ei applicitū esset acciperet/ et in dolore sustineret: ꝛ in humilitate sua patientiā haberet: qd circa humilitatē inter manus inimicoꝝ non valēs ferre: nō plane sapiētię/ sed insipientię dedit exemplū: nō christi martyribus/ sed donati circūcellionibꝰ imitandū. Verūtamē si diligētius pslderemus/ et ab isto apparetis alieni. Iste qppe cū iā comprehenderet ab hostibus / nō habuit liberā fugā: ideo se gladio pcussit: ꝛ cū perimere nō potuisset/de muro se pręcipitauit. Deinde abruptā petrā/cum iam viuere non posset/ adhuc tamē spirans: ꝛ corpus impetu mouens currēdo / licet exanguis/obtinuit ibi vtraq manu pducta sua intestina: discerpsit/dispersit/occubuit: Turba itaq circūdatus vt euadere nō posset/ etsi viuere nō posset. Vos igitur qui nec deū auditis/dicentem/fugite: nec imitamini raziam: qui Math.10.c. voluit/ nec potuit fugere: profecto q2 non habetis illū in pręcepto/nec habetis istum in exemplo: Quid est ꝙ iste razias fm vestrā rationē sine dubitatiōe culpādus est? Dixisti enī ꝑpter euangelicā sententiā vbi dominus ait: Spiritus quidē ꝓmptus est/ Math.26.d. caro autē infirma: vos ad caminoꝝ fugisse compendiū: quia videlicet infirmi estis perferre manus inimicoꝝ / si ab eis comphēsi fueritis. Ergo illius qui se gladio grauiter vulnerauit: qui vulneratus muꝝ pertijt: qui se inde in ceruicē pręcipitē dedit: qui et postea potuit ad petram currere/ in petra stare/intestina educere/carpere/spargere: nūquid dici potest spiritus ꝓmptus/ caro autē infirma: cuius non solū spiritus tam ꝓmptus apparuit/sed etiā caro tā infirma/ vt vix credibile sit eum facere voluisse ac valuisse quę fecit? Itaq vobis opor- B tet iste displiceat / qui rationē vestrę infirmitatis sua firmitate perturbat. Porro si fugere valens/nec volens/in domum suā ligna congessisset: atq irruentibus inimicis vt eum comprehēderent ignem supposuisset/seq cum suis ędibus concremasset: vobis quidē ꝓbuisset exemplū/ sed sibi acquisisset grande tormentū. Nunc enī quoniam fugere non valuit: aliquanto minus est fortasse sui sanguinis reus/ ꝙ sibi intulit mortem/ ꝗ comprehenso inimicus iam fuerat illaturus. Atenī sanctaꝝ scripturarum auctoritate laudatus ē razias. Quomodo laudatus? Quia fuit amator ciuitatis. Hoc potuit et carnaliter/ ciuitatis videlicet illius terrenę hierusalem/ quę seruit

Gal.4.d. cum filijs suis: non autē illius que sursum
liberę matris nostrę. Laudatus est q2 con-
tinentiā seruauit in iudaismo: ɀ hęc sibi in
compariōe iusticię christianę damna ɀ ster-
Phil.3.b. cora fuisse dicit apostolus. Laudatus est/
quia pater iudęorū appellabatur: hoc ma
gis est/vnde illi tanq̄ homini subrepsit hu
militatis impotientia/ vt prius mori vel-
let q̄ hostibus subijci. Dictū est q̄ elege-
rit nobiliter mori/melius vellet humiliter:
sic eni vtiliter. Illis aūt verbis historia gē
tiū laudare ɔsueuit/sed viros fortes huius
sęculi/nō martyres christi. Dictum est q̄ se
viriliter de muro pręcipitauit in turbas:
nec nos dicimus eum hoc fecisse muliebri-
ter: q̄q̄ vos qui multū exēplo isto profe-
cistis/etiā fęminas vestras hoc facere docu
istis. Sed fatemur hoc etiā ipsas nō facere
muliebriter sed viriliter: non tñ salubriter:
quia nō fideliter. Ad extremū q̄ inuocasse
dictus est dñatorē vitę ac spiritus/vt hęc
illi iterū redderet: id est vitam et spiritum:
nec tunc aliquid poposcit/ quo boni discer
nuntur a malis. Reddet eni hęc deus ɀ his
qui male ęgerunt: non in resurrectione vi-
tę ęternę/ sed in resurrectione iudicij ęter-
ni. Laudatus est itaq̄ iste razias amator
ciuitatis/et valde bene audiens: id est bo-
nę famę: quia pater iudęorū appellatus ē:
et q̄ continentiam tenuerit in iudaismo.
Istam vero eius mortem mirabiliorē q̄
prudentiorē narrauit quemadmodū facta
esset: non tanq̄ faciēda esset scriptura lau-
dauit: Nostrū est autē sicut apostolus ad-
1.thessal.5.d. monet: omnia pbare/quę bona sunt tene-
C re: ab omni specie mala nos abstinere. Et
hanc quidē scripturā quę appellat machạ-
beorum/non habent iudęi sicut legē ɀ pro-
phetas et psalmos: quibus dñs testimoni
Luce.24.f. um perhibet tanq̄ testib⁹ suis dicēs: Opor
tebat impleri omnia quę scripta sunt in le-
ge et pphetis et psalmis de me: sed rece-
pta ē ab ecclesia nō inutiliter/si sobrie lega-
tur vel audiatur: maxime pter illos ma-
chabeos qui p dei lege sicut veri martyres
a psecutoribus tā indigna atq̄ horrēda p-
pessi sūt: vt etiā hinc populus christianus
Roma.8.d. aduerteret: quoniā nō sunt condignę pas-
siones hui⁹ temporis ad futurā gloriā quę
reuelabit in nobis: p quibus passus ē chri
stus/si tanta patiētissime ptulerunt p lege
quā dedit deus p famulū hominibus illis

pro quib⁹ nondū tradiderat filiū. Et q̄ et
iste razias habeat quod legētibus psit: nō
solum vt mens exerceatur recte iudicando
quod legit/verumetiā vt animus human⁹/
immo animus christian⁹ aduerteret/quan-
ta ferēda sint ab inimicis ardore charitatis:
cum a seipso iste timore humilitatis tanta
ptulerit. Sed ardor charitatis de sublimi-
tate descēdit gratię diuinę: timor autē hu-
militatis ex amore accidit laudis humanę:
et ideo ille certat p patientiā/hic autē pec-
cat p impatiētiā. Nō itaq̄ debem⁹ quicq̄d
in scripturis/ etiā dei testimonio laudatos
homines fecisse legerim⁹/nō ɔsentiēdo ap-
probare/sed ɔsiderādo discernere: adhibē-
tes iudiciū nō sane nostrę auctoritatis/sed
scripturarū diuinarū atq̄ sanctarū: quę nos
nec illorū hoim quibus illic bonū atq̄ p̄cla
rum testimoniū perhibet/oīa vel imitari
vł laudare facta pmittit: si quę nō recte ab
eis facta sunt/vel huic iā tpi nō ɔueniunt:
sed de his q̄ tunc fuerāt recta/ nūc non sūt.
Quid opus ē aliquid in hac quęstione dis-
cutere/cū hoc vñ agit vt sibi quisq̄ inferat
mortē: maxime cui ɔcedit/vel potius q̄ cō-
pellitur viuere in eis factis/q̄ nec poterant
vnq̄ recta esse/nec potuerūt/sicut satis iaꝫ
demonstrauim⁹? Proinde quomōlibet ac-
cipiat a vobis hui⁹ razię vita laudata/non
habet mors eius laudatricē sapiētiā: quia
nō habet dignā dei famulus patientiā: po
tiusq̄ huic vox illa sapientię/q̄ nō laudis s
detestationis ē/cōpetit: Vę his qui perdi- Eccl.2.c.
derunt sustinentiā. Nam si laudatorū facta D
omnia creditis imitāda: nūq̄d melior ē iste
razias q̄ dauid? Cur ergo eius factū d ali- 2.Reg.11.
ena vxore appetenda/eiusq̄ occidendo ma-
rito nullus bonus sibi pponit/ sed potius
cauendū atq̄ vitandū? Nunquid melior ē 3.Reg.11.a.
razias q̄ salomon? Placet ne ergo vobis/
vt eius erga mulieres lasciuię/quarū sedu-
ctionibus vsq̄ ad templa idolis fabricāda
pductus est/imitanduꝫ pponamus exem-
plū? Nūquid melior razias q̄ petrus apo-
stolus: qui vbi dixit: Tu es christus filius Math.16.c.
dei viui: tam beatus a dño appellatus ē/
vt claues regni cęlorū accipere mereretur:
nec tamē ideo creditur imitādus/ vbi mox
eodē momento reprehēsus audiuit: Vade
post me sathanas: nō eni sapis q̄ dei sunt/
sed quę hominū? Atq̄ vt hęc taceā quę vo
ce aptissima sancta ecclia scriptura culpauit:

et ea dicã quantũ mõ ibi narrata atq; conscripta sũt: nec de his est i alterã partẽ laudis aut reprehensionis lata sententia: sed q̃ nobis iudicanda pmissa sunt. Nunquid me lior razias q̃ noe? Quis autem illum vi
Gen.9.d. rum q̃ iacuit ebrius/laudauerit sobrius? Nunquid melior est razias q̃ iudas patriarcha? Quis tamẽ eũ approbet cui placeat
Gen.38.c. quem non rectissime offendat in illa fornicatione: quandoquidẽ ad suam nurũ quia hoc ignorauit/verumetiã ad eã quam meretricẽ putauit ingressus est? Nunquid me
Judic.16.d. lior est razias q̃ sanson? Audete itaq; dicere si potestis: illud quod in crinibus habuit virtutis magnũ diuinũq; secretum/blandienti muliercule fuisse prodendũ? Nam illud q̃ cum inimicos occidit & seipsum/quãdo super se atq; illos deiecit domũ: iam q̃ mox ab eis fuerat ppessurus/ cõmunẽ voluit cũ illis habere: q2 non posset euadere. Quod quidẽ non sua sponte fecit/ sed hoc spiritui dei tribuendũ est: qui vsus ẽ eo vt faceret/quãdo illi affuit: qd facere non po
Gen.22. terat qñ idẽ spirit⁹ defuit. Sicut abraã factum qñ filiũ voluit immolare: qd deo iubente fuit obedientia: deo nõ iubente q̃d
E fuit nisi dementia? Hic sacris litteris eruditus beat⁹ cyprianus/in pfessione sua dixit disciplinã phibere ne q̃sq; offerat. Videte quantũ mali faciatis cum vos vultis occidere/qui estis indisciplinati/ etiã si vos alijs hoc vobis facere cupiẽtibus velletis
Matth.10.c. offerre. Fugaʒ pcipit quẽ vocatis saluatorẽ/fugã pmittit psecutor. Quid ergo sequimini vt vestris ignibus pereat/nisi vestrũ furorẽ? Et tñ dicis: An nõ est ista psecutio/ q̃ tot milia innocentũ artauit ad mortem? Ostẽdite quõ sitis innocẽtes/q2 christũ diuiditis/& vos occidit. Ostẽdite quõ arcemini ad mortẽ: q2 fuga/& diuinit⁹ iubet/& humanitus relaxat. Ostẽdite quẽadmodũ caminorũ cõpẽdio animas vestras ad contaminationẽ rapiatis/ quas poti⁹ caminorũ sacrilegio tanq̃ diabolico sacrificio contaminatissimas facitis. Interrogate christũ: iubet vos fugere: iterrogate tribunũ/permittit vos fugere. Si et ipsũ raziã interrogare possetis/rñderet vobis: ego nõ potui fugere. Vos q̃ nec christũ saluatorẽ/nec tribunũ psecutorẽ/nec raziã auctorẽ habetis. Qz autẽ dixisti/vt seipsos vestri occiderẽt/ nõ eos frustra timuisse: qm̃ quisq; vestras vel vestrorũ man⁹ incidit/ nõ euasit. Quid euaserit/ quero? Si mortẽ: cur eã vobis inferetis manib⁹ vestris/si hanc timetis in nostris? Sed manifestũ est non de morte vos dicere: Nã quantũ cupiamus vos viuere/ etiã ipsi scitis: ideo nos d vra morte terreti.

De puerissima ptinacis emeriti/ sibiq; similiũ verecũdia: Ca. XXIIII.

Proinde si cõmunionẽ nostrã dicis nemine vestrũ qui man⁹ nostras incidit euasisse: vtinã vez diceres. Valde qppe feliciter nõ euaderẽt cõmunionẽ que offert a catholicis/vt euaderẽt dãnationẽ que parat hereticis. Sed falsũ esse qd dicis vel ex vestro emerito cogitare potuisti: qui cũ venisset ad nos/facili⁹ & veritate puictus q̃ cõmunicare cõpulsus. Sũt et alij fama q̃dẽ minores/sed stulticia pares. Quisq; eñ fuit similis vanitatis/vt cõtra manifestissimã veritatẽ puerissima verecũdia fieret ptinax: cũ putari erubescit incõstãs/expers a nobis catholice cõmunionis abscessit. Si ideo dixisti: quisq; i eoz man⁹ incidit/non euasit: qm̃ paucissimos aptissime veritati pseuerãtes/resistẽtes/& discedẽtes latere arbitrat⁹ es. Sed emerito fecisti fm vos grauissimã iniuriã/q̃ pdidit apd te duricie sue laudẽ: tanq̃ frustra esse voluit inter paucos vitati nõ psentiẽtes: q̃ deputari meruit inter latẽtes. Quis nostz nõ te credat inuidere collegẽ: aut si nõ inuides/ imitare. Veni ad nos/et tu sicut ipse audi qd dicim⁹: sicut ipse rñde si potes/qd nõ potuit ipse. Si aũt nec rñdere nec cõicare volueris/discede sicut ipse. Ecce ille de nostris manib⁹ illesus abscessit: Tu q̃re dicis: q̃sq; eoz man⁹ incidit/nõ euasit? Ecce ille nõ sibi credidit loca defutura vbi posset latere: Tu q̃re disponis ardere? Ita ne nondũ vides vos esse poti⁹ q̃ nõ ptinetis ad deũ: et q̃ facitis ptra deũ: nõ solũ peste cõmuni q̃ christi vnitati resistitis/sed etiã vos precipue qui huic tanto sceleri vestro/etiam vestras mortes addere festinatis?

Qz nõ sit figmẽtũ humanũ catholica ecclia/cui dicit de⁹: Ego em sũ dñs q̃ facio te r̃e. & de gabini similiumq; sibi prudentia: Ca. XXV.

Verba eplẽ. Sʒ qm̃ prudentiam tuã indẽ executoris officiũ nõ decebat/q̃so paucis aduerte. Alia est vel reor solida vitas/ alia effigies vitatis:

qm̄ veritas robore suo firmato cōsistit: idolū siue simulacrū est/ qđ in iniuriā veri simile fecerit humana p̄sumptio: nūq̄ tn̄ pōt p̄iudicare veritati. Fallacia simulacrorum cultores dico/ qui nō tenēt veritatem: sub alieno vocabulo gentilē existimo/ qui facit sibi quod colat. Uñ publicū apertūq̄ ē/ q̄ minis siue terrore ⁊ psecutionibus crebris gabinū similesq̄ de naturę libertate sublatos/ ipsi sibi quos venerarenť/ perfidos fabricasse noscūtur: ad quoꝝ cultū coguntur inuiti. **Ad hec responsio.** Adhuc addis furori vestro v̄ba blasphemię: ⁊ audes dicere ecclesiā catholicā humanū esse figmentū: cui dicit deus: Ego enī sum dn̄s qui facio te: dn̄s nomen ei. Et vt sciamus ipsam eā catholicā vniuerso terraꝝ orbe diffusā/ sequitur ⁊ adiungit: Et qui eruit te/ ipse deus isrł/ vniuersę terrę vocabiť. Hoc euidentissimū dei opus/ humanū dicitis esse figmentū: nec vos respicitis q̄ ab ista ecclesia quā se p̄misit deus ī vniuersa terra esse facturam/ nullo mō separemini/ nisi hominē sequeremini. Nos eum sequimur qui dixit abrahę: In semine tuo benedicētur omnes gentes. Eū sequimur qui dixit ipsi ecclesię suę/ qđ mō cōmemoraui: Ego sum dominꝰ qui facio te/ dn̄s nomē ei: ⁊ qui eruit te ipse deus israel vniuersę terrę vocabitur. Propterea tenentes ecclesiā quę dilataľ et crescit p̄ omnes gentes/ et p̄ vniuersam terrā: nō vtiq̄ figmentū sequimur humanū/ sed p̄missum factumq̄ diuinū. Uos qui sequimini/ vt ab huiꝰ diuinę p̄missionis ⁊ diuini operis cōmunione diuisi/ velitis esse de parte donati/ peccato ceciliani perisse de orbe terraꝝ p̄missiones dei/ ⁊ remansisse in parte donati: homo vobis dixit an deus? Si deꝰ: legite hoc nobis ex lege/ p̄phetis/ psalmis/ apostolicis ⁊ euangelicis litteris. Legite si potestis/ qđ in collatione vestra minime potuistis. Si autē homines ista dixerūt: de quibꝰ dictū est: Firmauerūt sibi sermonē malignū: Ecce humanū figmētū: ecce qđ colitis: ecce cui seruitis: ecce p̄pter qđ rebellatis/ insanitis/ arderis. Gabinus v̄o ⁊ cęteri/ qui hanc ecclesiā cognouerunt/ elegerūt/ tenuerūt: nō humanū figmentū/ sed diuinū p̄missum p̄dictū ⁊ impletū/ cū fidelibus habere cupiētes/ vlterius p̄ humano figmēto ipsas hūanas molestias p̄peti noluerūt. Qui enī p̄ veritate ⁊ vnitate christi nō dico res suas/ sed istā etiā vitā suā aliq̄s dumtaxat auferentibus atq̄ interficientibus amiserit/ vere fidē habet: vere spem habet/ vere charitatē habet: vere deū habet: Quisq̄s aūt p̄ parte donati vł fimbriā vestimēti p̄diderit/ cor non habet. Quid ergo miꝝ si homines sapiētes cū viderēt contra obduratę cōsuetudinis p̄tinacissimā vetustatē/ p̄posita sibi eē damna ⁊ exilia/ cōsiderauerunt vtrū p̄ parte donati contra ecclesiam catholicā/ hoc est p̄ figmento humano contra opus diuinū perpeti ista deberent: et se vtiq̄ non debere viderunt: atq̄ istam quā vocatis persecutionē/ cognouerunt sibi esse correctionis occasionē: et fecerunt quod scriptū est: Da sapienti occasionem/ ⁊ sapientior erit? Uides itaq̄ q̄ inaniter dixeris homini/ qui ex p̄cepto p̄ijssimi imperatoris sui vestrā correctionem requirit: quod huiꝰ prudentiā executoris officium non decebat. Quid enī magis religiosum militantē decet/ q̄ vt in ea causa in qua pepēdit/ q̄busdā vos vultis esse deceptio/ multis ipse fiat corrigēdis saluatio?

Q̄r ad imperatoriā curā spectet hereticorum correctio: Ca. XXVI.

Uerba epistolę. Ad docendū inquit populū israel omnipotēs deus p̄phetis p̄coniū dedit/ nō regibus imperauit. Saluator animarū dominus christus ad insinuandā fidē/ piscatores/ nō milites misit. **Ad hec responsio.** Audite ergo p̄phetas sanctos/ et sanctos piscatores: et molestos nō patiemini religiosissimos reges. Jam enī et superius ostēdi ad curā pertinuisse regis/ vt niniuitę deū placarent/ cuius irā p̄pheta annunciauerat. Q̄diu ergo vos non tenetis ecclesiā quā p̄nunciauerunt piscatores: apostoli plantauerūt: tādiu reges qui eam tenent/ rectissime ad suam curā iudicant pertinere: ne vos aduersus eā rebelletis impune: Nam deus et reges habuit inter p̄phetas. Dauid quippe sanctꝰ/ quod nō potestis ignorare/ rex fuit. Audite itaq̄ p̄phetantem regem/ et nullū religiosum regem formidabitis irascentem: Audite inq̄ prophetam regē dicentē de christo: Dominabitur a mari vsq̄ ad mare: et a flumine vsq̄ ad terminos orbis terrę: ⁊ nō timebitis christianū regem/ succensentē vobis hanc ecclesiā blasphemantibus: quę sicut a rege

Margin notes: Esa. 54. b. (beside "tū: cui dicit deus"); Gen. 22. d. (beside "abrahę: In semine"); Ps. 63. (beside "rūt: de quibꝰ"); Prouer. 9. b. (beside "runt quod scriptū est"); S. contra. ca. 17 (beside "religiosissimos reges"); Ps. 71. (beside "phetam regē dicentē")

pphetata est/exhibetur vsq ad terminos
Daniel. 3.5. orbis terre. Quia et rex nabuchodonosor/ cuius ppheta non fuerit: eos tamen q blasphemarent deum sidrach/ misac et abdenago/ religiosa seueritate coercuit. B Verba epistole. Mundane inquit militie nunq deus expectauit auxilium: qui solus potest de viuis et mortuis iudicare. Ad hec responsio. Non mundane militie deus expectat auxiliu / quando regibus largitur potius beneficiu: qui eis inspirat/ vt in regno suo curent fieri domini sui preceptu:
Ps. 2. Quibus enim dictum est: Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram. Seruite domino in timore: sentiunt suam potestate ita domino seruire debere: vt ea potestate plectatur/ qui nolunt eius voluntati seruire. Quod aut de militibus facis inuidiam: si vtiq ista cura / sicut iam docuimus in scripturis sanctis pertinere demonstratur/ p quos id acturi sunt reges aduersus rebelles circumcelliones/ et insanos eorum siue participes siue principes/ nisi per subditos milites?

Qz de iusticia gloriari no valeant/ qui iniusta vitam semetipsos interficiedo concludut: Ca. XXVII.

A V Erba epistole. Sed hoc non sciunt inquit alienarum reru incubatores/ qui nec deum audiut dicentem:
Exo. 20. Non concupisces re proximi tui. Nec per salomonem spiritum sanctu dicentem:
Sap. 5. a. Tunc stabunt iusti in magna constantia/ aduersus eos qui se angustiauerunt: et qui abstulerunt labores eoru: Uidentes turbabuntur timore horribili: et mirabutur in subitatione insperate salutis/ dicentes inter se penitentia habentes/ et per angustia spiritus gementes: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum/ et in similitudine improperij: Nos insensati vita illoru existabamus insania: et finem illoru sine honore: Quomo computati sunt inter filios dei: et inter sanctos sors illoru est: Ergo errauimus a via veritatis: et iusticie lume no illuxit nobis: Lassati sumus i iniquitatis et perditionis via/ et ambulauimus solitudines difficiles: viam autem dni ignorauimus. Quid nobis pfuit supbia: aut quid diuitiaru iactantia contulit nobis? Transierunt omnia tanq vmbra. Hec igit fides nos hortat/ vt libenter p deo in ista psecutione moriamur. Ad hec rnsio. Agnoscite scel vestru: et nolite vobis vsurpare B nomen alienu. Scriptura dixit: Tunc stabut iusti in magna constatia/ aduersus eos qui se angustiauerunt: et qui abstulerut labores eoru: No dixit/ stabunt omnes qui mala passi sunt/ sed stabut iusti: Sicut et dns cu dixisset: Beati qui psecutione patiunt: Matth. 5. a. nisi addidisset/ pter iusticia: non solos significaret qui p sua in dno patientia coronantur/ sed etia illos qui iustis legibus puniunt. Qua propter si ad vos putatis hec iustoru verba que scripta sunt ptinere: prius an iusti sitis ostendite. Habetis enim res magnas quas inter vestras iusticias vertiletis: diuisione christi/ rescissione sacramentorum christi/ desertione pacis christi/ bellum contra mebra christi/ criminationes in diuge christi/ negatione promissorum christi. He sunt iusticie vestre/ pter qs videlicet stabitis in magna constantia aduersus eos q vos angustiauerunt/ et abstulerut labores vestros. Ia vero cu inter iusticias vestras iactare ceperitis/ q vosipsos necatis: quis vobis iust equabit? Tunc enim maxime apparebit/ vidicadi: Sz videte de quib dobis vtiq q vos occiderut: Ergo vt vindicemini/ puniemini/ et stabit aduersos vosipsos. Maxime stabitis q caminis clausis vos in crudeles angustias coartatis: vt et q voluerit subuenire no possit intrare: et q voluerit euadere/ no possit exire. Absit absit vt stent cu magna constatia/ cu stabunt cu ta mala pscietia. Nisi forte arbitramini ppterea vobis deu tunc posse parcere p scelerib vestris/ qz ipsi vobis mo no parcitis: vn se etia queda sanctemoniales vestre/ p saxa se miserut: et dissilietib vteris homicidiorum scelere/ et stuproru scelera prodiderunt: existimates si hoc modo i se vindicassent/ nullo ia modo deu vindicaturu: sicut et vos putatis qui sacrilegio schismatis et heresis/ vel depredado/ detrucando/ excecando/ occidendo: postremo etia rebaptizando catholicos/ quelibet alia potuerut a vobis nefanda comitti/ isto modo posse qui vos occiditis expiari: Sz erratis. Hoc putauit et iudas. An hoc etia vult addere documentu/ quo certius noscrimus maiores vestros potius fuisse traditores: qi morte imitamini traditoris.

De catholicoru mansuetudine i

hereticorū ꝑsecutione: Ca.XXVIII.

A Ergo quod in collatione ꝯtentiose
c negare voluisti: etiā hinc vera esse
gesta firmatis: In quibus confes/
sis traditoribus qui tūc ꝓme sedis episco/
pus in numidia fuit/ secundus tigisitanus
agnouit: ⁊ quibus crimina traditionis ma
nifesta atq̄ cōfessa apud cirthā ꝑsentibus
relaxauit/ cum is apud carthaginē tanq̄
traditores nō conuictos absentesq̄ puni/
uit. A q̄ crimine etiā secūdus ipse obijciēte
purpurio limatēsi se purgare nō potuit: qñ
ei dixit idē purpurius: Tu quid egisti quā/
do tentus es a curatore et ordine vt scriptu
ras dares? Quomō te liberasti ab ipis/ ni/
si q̄ dedisti/ aut iussisti dari q̄cunq̄? Nā
non te dimittebant passim. Hoc aūt secun
dus etiā in litteris suis ad mēsuriū datis:
q̄s vosipsi ꝓtulistis atq̄ recitastis/ sine am
biguitate ꝯfessus est/ q̄ non tradiderit/ s̄ q̄
ad eū ꝑuenerint a curatore et ordine missi
ꝑsecutores: quos ei purpuri⁹ limatēsis ob/
iecit vt scripturas traderet: quas cū ab illo
peterent/ se respōdisse: christianus sū eps/
non traditor: eiq̄ nihil omnino tradere vo/
luisse. Q̄d ei vultis vt credamus: cū ⁊ vos/
ipsi q̄ sit incredibile videatis: feruente illa
ꝑsecutione retentū epm siue ꝯuentū vt scri
pturas dñicas traderet: nullisq̄ traditis fu/
isse dimissū. Rēpe ꝯtendebatis nō potuis/
se epos ad ordinandū epm ad ciuitatē cir/
thensem ꝑsecutiōis tpe ꝯuenire: Quō q̄ ꝑ/
secutio illa feruebat/ si potuit eps propter
scripturas tradendas teneri/ nullisq̄ traditis
impune dimitti? Et tñ clamabatis imma/
nitatē ꝑsecutionis illius tpis describētes:
nec duodecim epos ad ordinādū epm po/
tuisse in ꝯciliū ꝯgregari/ qui gesta illa ꝯfice/
rent: nisi crimina traditionis inuicē dona/
uerit ꝓ pace eccl̄ie iudicāda dño reliq̄rint:
cū vos hoc tpe talē ꝑsecutionē vos ꝑpeti
dixistis/ qualis nūq̄ fuit: id est vt loca vo/
bis desint quo ꝯfugere/ atq̄ vbi latere pos
sitis: cū concilia faciatis/ epos ordinetis: eti/
am in eorū locum qui suis ignib⁹ perierūt/
iterū tales qui suis ignib⁹ perire parati sūt?
In conciliū autē tante vt putatis atq̄ ia/
ctatis ꝑsecutionis tpe/ ampli⁹ etiā q̄ trigin
ta ꝯuenire potuistis: vbi ⁊ petilian⁹ fuit: q̄
ꝑsecutionis tēpore nec duodecim conueni/
re potuisse clamabat. Porro in ipso ꝯcilio
statuistis/ vt qui nobis inuiti cōmunicaue/
runt: vel epo vel ꝑsbytero tñ si sacrificium
non obtulerint/ aut in populo non tracta/
uerint/ ad veniā pertineāt: in suis honori/
bus recipiant: ac sic totas calumniarū ve/
strarū vires/ etiā ipsi hoc decreto vestro pe/
nitus amputastis. Ubi ē enī q̄d vestro va/
niloquio etiā eos qui nō fuerūt dicitis per
cōmunionē nostram fieri traditores: q̄ scʒ
sicut calūniamini: illi nos impugnauerūt/
qui orientib⁹ tūc impijs potestatib⁹ libros
ecclesiasticos tradiderūt? Cur ergo nunc a
crimine absoluitis quos nobis cōmunicas/
se cognoueritis inuitos/ si sacrificiū nō ob/
tulerint: neq̄ sermonē i ꝑplo fecerint: quasi
illi tūc ꝓmi traditores sub terrore et horro/
re immaniū suppliciorū/ qualia mō vobis
omnino null⁹ ingessit: codices sactos nō in/
uiti tradiderint/ aut sacrificiū illuc obtule/
rint/ aut in ꝑplo sermonē fecerint? Uideris q̄ B
q̄ sicut vos estis q̄s vanissime criminami/
ni cōmunione nostra fieri traditores/ si q̄d
inuiti fecerint potuistis agnoscere: ita etiā
maiores vr̄i i necessitate multo artiore tra
dentib⁹ traditorijs veris i eadē regula igno
scere potuerūt. Sʒ vt damnarēt alios ab/
sentes ⁊ iauditos inimicorū ceciliani facti/
one cōpulsi sunt faciētib⁹/ q̄ de talib⁹ apl̄s
dicit: In quo enī aliū iudicas/ teipsū ꝯdem Roma.2.a.
nas: eadē enī agis q̄ iudicas. Quapropter
qm̄ donatiste semetipsos occidere semper
amauerūt: et ipsi ab initio traditores fue/
runt: quid mirū si traditoris mortē etiā su/
os posteros amare docuerunt? Sed vitan
de huius similitudinis causa/ vel nunq̄/ vel
difficillime se laqueo necauerunt. Frustra
oino: nā ille iudā traditorē id facere cōpu/ Matth.27.a.
lit/ qui et illum puerū quem sanauit dñs in Matth.17.c.
aquā ⁊ ignē sepe deiectū: ⁊ gregem porco/ Matth.8.d.
rum in mare precipitauit: et ipsi dño preci/
pitiū de pinna templi audaci ꝑsumptione Matth.4.a.
suggessit. Quis itaq̄ diuersis modis volū
tariā vos ꝑcipitetis in mortē: tamē eiusdē
diaboli instinctu vosipsos necando imita/
mini traditorē. Q̄ʒ etsi vos non estis: eorū
tamē qui fuerūt ⁊ schisma fecerūt/ in quo li
benter estis/ etiā hoc in vobis facere quod
in se traditor fecit/ nefando magisterio di/
dicistis. Ecce cū qua iusticia stabitis aduer
sus eos q̄ vos angustiauerunt: vt si vestre
mortes vindicabūtur/ non nisi vobis iu/
stissime vindicentur. Qui sunt autē labo/
res vestri q̄s a vobis iactatis auferri? An ne

iniustū est vt ecclesię quę fuerūt vestrę/ cū
in pacem catholicā transeunt/ cum suis re/
bus transeāt: his eñ ad nos trāseūtib⁹/ si
res eorū vultis tenere/ vos procul dubio res
alienas vultis auferre. Mater aūt catholi
ca vobis dicit/ qd̄ quibusdā beatus apl's di/
1. Cor. 12. c. xit: Non eñ quęro q̄ vestra sunt/ sed vos.
Verūtñ quō vobis non estis ipsi cōtrarij/
qñ vtrūq₃ nobis obijcitis/ et q̄ res vestras
possidere cupiamus/ ⁊ q̄ violētos vos no/
biscū eē cogamus: hęc duo q̄ sint inter se
ꝯtraria/ nō videtis: Si eñ ad cōmunionē
nostrā vos inuitos quęrim⁹ ⁊ tenem⁹: quō
res vestras desideram⁹: q̄s vtiq₃ vobis cō/
municātib⁹ habere nō possum⁹: Si autē il
las cupim⁹ obtinere: quō vos quęrim⁹/ vt
eas vobis cōmunicantib⁹ amittam⁹: Sed
ꝯfitemur vobis/ cupiditas nostra charitas
vocatur: hęc vos quęrit i nobis: hęc vos
inuenire/ corrigere/ atq₃ i vnitatē christi so/
ciare desiderat: vt vr̄is caminis vos arde/
re timeamus. Huius igne feruem⁹/ hęc nos
accēdit/ vt non solū non concupiscam⁹ res
vestras/ sed nobiscū optem⁹ possideatis et
nostras. Agnoscite ⁊ venite/ et perire noli/
te: aut si vltro venire erubescitis: seruimus
infirmitati ne q̄d pereat charitati. Ecce vo
lumus vos tenere/ quid festinatis ardere:
Ad vitam tenemus: ad salutē tenem⁹: ad
christi vnitatē/ veritatē/ suauitatē tenem⁹:
Ad cęnam tanti patrisfamilias si spōte nō
vultis/ intrare compellimus.

Q nō contra catholicos stabūt hęretici/ licet labores eorū abstulerint/ sed econuerso: Ca. XXIX.

A
De correctiōe donatistarum c. 24.
D
E iusticia certamen est/ non de pę/
nitentia. Cauete ergo ne forte dū
putatis ad vos ptinere qd̄ scriptū
Sap. 5. a. ē: Tūc stabunt iusti in magna ꝯstantia ad/
uersus eos q̄ se angustiauerūt/ ⁊ abstulerūt
labores eorū: Nō hoc vobis ꝯtingat de la/
borib⁹ vestris: ⁊ potius illud qd̄ alibi scptū
Sap. 10. d. est: Labores impiorū iusti edent. Neq₃ eñ
stabūt contra vos maximianistę/ quorū qñ
potuistis basilicas abstulistis: Aut stabūt
ꝯtra vos pagani/ quorū certe vbi potuistis
tēpla euertistis ⁊ basilicas ꝯstruxistis: qd̄ ⁊
nos fecim⁹: Aut stabūt aduersus vos sym/
phoniaci dęmoniorū q̄rū tibias ⁊ scabella
fregistis: qd̄ ⁊ nos fecim⁹: Sic nec vos sta/
bitis aduersus nos. In talib⁹ quippe oīb⁹
factis/ nō rapina ꝯcupiscit/ sz error euertit.

Sicut ergo non stabūt chananęi aduersus
israelitas/ quis israelitę abstulerunt labo/
res eorū: sz stabit naboth aduersus achab:
q₂ delictū factū est/ non p̄ceptū/ vt labores
iusti auferret iniustus: Sic hęretici nō sta/
būt aduersus catholicos: cū in reb⁹ hęreti/
corū christiani imperij iussa cōplent: nec res
eorū a catholicis auferunt/ s₃ potius inquirunt:
eisq₃ multa quārū fieri pōt correctiōis red/
dēda seruāt: sz stabūt catholici nō solū ad/
uersus gētiles/ a q̄b⁹ martyres veri expoli/
ati sūt/ verūetiā aduersus circūcelliōes do/
natistarū: q₂ ⁊ ipsi abstulerūt labores eorū.
Verū de his pecuniarijs laborib⁹ facilior
causa est. Ecce quotidie si quis ad nos trā/ B
situ facit/ cū etiā illi quorū erant ad pacē ca/
tholicam transeūt/ reddimus pecuniā/ ve/
stem/ fruct⁹/ vasa/ rura/ tecta vestrorū: Vos
quomō nobis reddituri estis membra no/
strorū: Nempe aliqñ expergiscimini ⁊ cer/
nite nec vos esse de quibus dicat: Hi sunt Sap. 5. a.
quos aliqñ habuimus in derisū: cū potius
vos habeamus in fletū. Nec vos compu/
tamini inter filios dei/ nisi recedētes a par
te donati: et hanc tenueritis ecclesiā/ quā
sicut p̄dixit/ exhibet filius dei: nec inter san
ctos sors vestra/ sed inter hęreticos. Nam
q̄d alios de vobis dicturos putatis: Nōs
insensati vitā illorū existimabamus insani/
am: Miror q̄ tā insensati estis/ vt ipsi vo/
bis nisi talia non dicatis. Sanctis quidē
veris ac fidelibus/ immūdi et infideles tūc
ista dicturi sunt: eis vtiq₃ quos nūc existi/
mant insanire: q₂ luxurijs quas vidēt frui
nolūt/ dū qd̄ non vidēt credūt. Sed vos si
nō vitā vestrā/ certe istā quā vobis vultis
facere mortē vestrā: si nō existimatis insa/
niā/ desperati⁹ insanitis. Verba vō illa: Er/
go errauim⁹ a via veritatis ⁊c. nō erunt q̄/
dē tñ nostra/ sed maxime vestra. Erratis eñ
qd̄ manifestū est/ a via veritatis: et iusticię
lumen nō lucet vobis: lassamini in iniqui/
tatis via ⁊ pditionis/ et ambulatis solitudi/
nes difficiles: viam veram dñi ignoratis.
Quę aūt sequunt: Quid nobis pfuit sup/
bia/ aut q̄d diuitiarū iactātia ꝯtulit nobis:
Trāsierūt oīa illa tāq₃ vmbra: nescio vtrū
quisq₃ inter cęteros diceret aptius ⁊ cōue/
nientius q̄ tu⁹ decessor optatus. Nolite g̃
putare vos esse quales nō estis/ ⁊ perire ta
les: quoniā non vos hęc fides/ s₃ vester ma
lus error hortat: vt nō libenter p deo/ sicut

dicis/ in ista persecutione moriamini: sed nequiter pro donato factis vestris persecutionem patiamini.

Qr se innocentes falso nominēt q̄ christi ecclesiā multiformit̄ scindere attemptarunt: Ca.xxx.

A Verba ep̄le. Et alia manu opto te inquit incolumē veritate pspecta animū lenire/ et ab innocentum exitibus temperare. Ad hec respōsio. Uos poti⁹ veritate pspecta lenite animū vestrum/ ne sic sequat vt nec vobis parcat. Nā q̄d isto cui q̄dem scripsisti/ facile potest leuius inueniri/ qui vos et inuitauit ad vitam: et si eam nobiscū nolletis/ relaxauit ad fugā? Uos in vos estis asperi/ nos mites: vos sine vlla immanitatis consideratione crudeles: qui hoc i vobis facitis/ q̄ō limites facere consueuerūt/ errorū dilectores. Quid autem optas vt ab innocētum exitibus temperet? Uos quidē innocentes non estis: tamē ille vobis dedit exitū/ sed ipsi vobis dare vultis exitiū. Puto eñ q̄ verbi ignorantia te fefellit: vt volēs intelligi exitia/ exitus diceres. Cum ergo hortaris optando/ vt se ab innocentum exitijs imperialium legum temperaret executor: id agis vt deceptoribus parcat: et innocentes decipi impune permittat. Quid ergo aliud/ nisi vt ille cui te bene arbitrar̄ optare: nec deo/ nec imperatori suo seruet fidē: quia scilicet p iniusticiā/ nō veram sed vestrā/ ad imperatorꝫ curam pertinere cause huiusmodi nō deberent/ calumniosa diuisio sanaret: deberent autē/ vt quādo facta firmaretur? Si doctrina ista quam nō de scripturis sanctis/ et nescio vnde didicistis/ iusta vobis videtur vt hec ad imperialem non pertineat potestatē: tūc maioribus vestris venisset in mentē/ quādo ceciliani causam ad imperatoris iudicium constantini accusando miserunt. Nūc vero/ q̄ (Daniel.6.f.) leones danielem propter innocentiā non leserunt: vultis vt illis parcat qui eum calumniando leonibus obiecerunt? Sed nō (Prouer.21.a.) vt homo iudicat deus: in cuius manu cor regis est: et quo voluerit inclinat illud. Cor autē regis cum est infidele/ aut exercentur/ aut probātur boni: Cū vero est fidele/ aut corriguntur/ aut plectuntur mali. Horum duorum quid in vestra causa sit/ satis iam diximus: satisq̄ litteris tuis nullus loci q̄ intermissione respondimus: quod vtinā et tibi cum aliquibus ex vobis profuturꝫ esse deo miserante confidimus. Ad hec autem si respondere aliquid preparas/ lege etiam illa que cum emerito acta sunt: quibus ille respondere non potuit: ne forte tu possis sicut iam superius vt experireris admonui.

B De causa etiam maximianistarū cum illo egimus/ de qua nobis in collatione totiens vobis obiecta nihil respōdistis: quoniam de re manifestissima et recentissima nihil quod responderetis inuenire potuistis: quomodo maximianus quem multo grauiore q̄ cecilianum sententia percussistis: ita vt diceretis eum dathan/ chore/ et (Numeri.16.e.) abiron ministrū: quos pro scelere schismatis viuos terra deglutiuit: nō polluerit cōsortes schismatis sui: quibus vt ad vestrā cōmunionē redirēt/ dilationē dedistis: nō polluerit apher aphros/ viuus viuos/ not⁹ notos/ particeps socios: et ceciliani polluerāt trāsmarinos: polluerūt longe positos: polluerunt ignotos/ polluerunt nondū natos? Inueni si potes q̄d dicas: quomō suscepritis honorē feliciani musticani/ et p̄textati assuritani: q̄ cum maximiano et alijs decesse sine vlla dilatione damnatus: contra quos vt eos de basilic̄ pelleretis: apud duos/ vel nisi fallor/ apud proconsules litigastis: et cum iā in locum pretextati alium ordinasseris: post tam longū tempus eos in suis honorib⁹ recepistis? Qua iusticia/ q̄ ratione/ qua fronte in honore suscipit̄ maximianista damnatus/ et damnatur orbis terrarū catholicus inauditus? Qua iusticia/ qua ratione/ qua fronte cauēdū esse dicitis: ne vos inquinet cecilianus olim defunct⁹/ vobisq̄ prorsus incognitus: vestris maioribus iudicātibus semel damnatus/ vestris maioribus ter absolutus: et cauendum non putastis/ ne vos inquinaret felicianus/ vniuersalis consilij vestri ore damnatus: et ab vniuersis vobis/ precipue tui p̄decessoris fauore suscept⁹? Qua iusticia/ qua ratione/ q̄ fronte rescinditis baptismū quē dant ecclesie/ quas laborib⁹ suis ap̄li plantauerunt: cum susceperitis baptismū quē felicianus et pretextatus p tam longū tempus/ q̄ñ contra eos dānatos litigabatis/ foris a vestra ecclesia tradiderint? Si

C eñ vt soletis male intelligere/ et nobis obijcere: sic est intelligendū quod scriptū est:

Eccl. 34. b. Qui baptiçatur a mortuo/quid pficit i lauacro suo? Inter illos isti tacebant qñ baptiçabāt/de quib⁹ vestra vacuata sentētia
Epi. 14. b. tāto strepitu insonuit: Egyptiorꝝ admodū exēplo pereuntiū funeribus plena sūt litora: quibus in ipsa morte maior est pęna/quod post extortam aquis vltricibus aīam/ nec ipsā inueniunt sepulturā: Quid ad hęc dicturi estis? Ecce mortui baptiçant eos q̄s suscipit/ nec morimini: ꝛ nobis tanq̄ mortuis calūniamini: vt catholicę vnitati cōmunicare nolentes/ vestris ignib⁹ vere moriamini. Responde ad ista: vacat tibi cogitare quid dicas: Saltē in hoc aliquod tibi beneficiū conferam⁹: vt dum cogitas quomodo respondeas/ minime cogites quō ardeas: Sed nolumus vt inopia respondendi lassum illud ꝛ quassum/ qđ dicere cōsuestis/ adhuc tibi existimes dicēdū: Si tales sumus/ quare nos queritis? Respondem⁹ eū: Magl vos catholica ecclesia debet q̄rere quia peristis: ꝑ vos maximianistas pditi pditos inquisistis: de corde vestro cū nobis dicitis: Quare queritis tot tantorumq; reos criminū? Sed de libro dei vo-
1. Petri. 4. b. bis respōdemus: q2 charitas cooperit multitudinem peccatorum.

Diui aurelij augustini hipponensis episcopi/ contra secundam gaudentij epistolā liber secundus explicit.

Diui aurelij augustini hipponēsis epi/ in librum contra medaciū ad consentiū/ ex secūdo libro retractatio nū/ Argumentū.

2. Retract. ca. 60. Tunc etiā ꝯtra mēdaciū scꝑsi librū: cui⁹ opis ea causa extitit/ q̄ priscillianistas hereticos inuestigādos hę resim suā: nō solū negando atq; mētiēdo/ verūetiā peierādo existimāt occulendā: visū ē q̄busdā catholicis ꝑscillianistas se debere simulare/ vt eorꝝ latebras penetrarent. Qđ ego fieri phibēs/ hūc librū scripsi.

Capitulorum libri contra mendaciū ad consentiū/ sancti augustini/ recollecta annotatio.

1 Q2 non mendacijs/ sed veritate mendaces sint adducendi heretici.
2 De errore ꝑscillianistaꝝ asserentiū/ licere mentiri/ sed non proximo: ꝛ persecutionis tempore se etiam negare christianū licere.
3 Q2 periculosum mendacium eorꝝ qui se fingunt hereticos/ quatenus hereticos conuertere possint: ꝛ quādo mendacium credenti noceat.
4 Quomodo mētienti in vno/ non faciliter in alijs creditur.
5 Q2 tolerabilius priscillianistę mentiuntur/ q̄ illi qui eos mēdacijs emēdare conantur.
6 Q2 multis vijs deo miserāte ad hereticorꝝ puenit indaginē/ postbabitis mēdacijs q̄ ꝯtra christum militant.
7 Q2 nullo bonę causę obtentu/ nullo q̄si bono fine/ nulla velut bona intentione faciēda sunt vera peccata: multipliciter probatur.
8 Q2 omnia sint vitāda: nō modo pessima/ sed ꝛ mala peccata.
9 Q2 nō sint cōmittēda minora: ne alij maiora cōmittāt peccata: ꝛ de filiaꝝ loth ꝓstitutione nō sumēda i exemplū/ sicut nec reliq̄ q̄dā sacris litteris
10 Nō esse idē veritatē figurā/ ꝓditatiuis occultare sermonibus/ ꝛ pferre mendaciū: ꝛ quō iacob a mendacio excuset machinādo ꝯtra fratrē.
11 De tripertita ratione disputādi ꝯtra eos/ qui mendacijs suis scripturas adhibere patronas nituntur.
12 De ꝓphetaꝝ figuratiuis dictis ꝛ factis/ q̄ mēdacia nō fuerint/ ex ꝓpria pbat mēdacij definitiōe: et de simulatiōe petri ꝛ pauli in apostoloꝝ actibus.
13 De mysterialibus christi dictis et factis absq; mēdacio
14 Quali prudentia ex proditis per sacras litteras historijs/ faciendorum sint excusanda exempla.
15 Q2 omne mendaciū eaten⁹ ꝯtra legē dei ē qđ ꝯtra veritatē/ ideoq; iiustū omne: ꝛ de obstetricū mendacio.
16 De differēti ꝯditione veteris ꝛ noue legis hoīm/ q̄tū ad mēdacij ꝑmissionē.
17 An ꝓ tpali alicui⁹ salute admittēda
18 De ꝟitate q̄ dicit bo- (sint mēdacia. micida: ꝛ de docentibus periuria.
19 Q2 non sit aliq̄s nec etiā ꝓ ꝟtute seruanda mentiendū/ cū sit ꝟtuti ꝯtrariū/ multo min⁹ ꝓ tpali salute.
20 An ꝓ eterna hominis salute conseruanda cuiq; mentiri liceat.
21 Conclusio libri.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi/contra mendaciū/ ad consentiū/ liber incipit.

Qz nō mēdacijs/sed veritate mēdaces sint adducēdi heretici: Ca.I.

Multa mihi

legēda misisti Cōsenti frater charissime: multa mihi legēda misisti/quib⁹ rescripta vō pparo/et alijs atq; alijs magis vrgētibus occupatiōib⁹ distractus/ cui cura cōmēdare: ... emēsus est annus: atq; i eas me detrusisti angustias: vt quōcunq; rescriberē/ ne arridente iā tpe nauigandi/ latorē remeare cupientē diutius detinerē. Itaq; omnibus q̄ mihi leonas dei famul⁹ abs te attulit: r mox vt ea sūpsi: r postea cū hec dictare iā vellē/euolutis atq; plectis/r quāta potui ɔsideratiōe ppēsis/valde sū tuo delectatus eloquio: r sanctarū memoria scripturarū/ ingenijq; sollertia r dolore q̄ negligētes catholicos mordes/r zelo q̄ aduersus etiā latētes hereticos frēdes. Sed nō mihi psuadēs eos de latebris suis nostrī eē mēdacijs eruēdos. Ut quid eni eos tanta cura vestigare atq; idagare conamur/ nisi vt captos i aptūq; pductos/aut etiā ipsos veritatē doceam⁹: aut certe veritate ɔuictos nocere alijs nō sinam⁹? Ad h̄ q̄; vt eoꝝ mēdaciū deleaf/ siue caueaf: dei autē veritas augeaf. Quō igit mendacio mēdacia recte potero psequi? An r latrocinio latrocinia r sacrilegio sacrilegia/ r adulterio sit adulteria psequēda? Si aūt veritas dei i meo mēdacio abūdauit: nū quid nā r nos dicturi sum⁹: Faciam⁹ mala vt veniāt bona? Q̄ vides quēadmodū detestef apls? Quid ē eni aliud: mētiamur vt hereticos mēdaces ad veritatē adducam⁹/ nisi faciam⁹ mala vt veniant bona? An aliqñ bonū ē mēdaciū: vel aliqñ mēdaciū nō est malū? Cur q̄ scptū ē: Odisti dñe oēs q̄ operanf iniqtatē: pdes oēs q̄ loquūt mēdaciū? Nō eni aliq̄s excepit/ aut indefinite dixit: pdes loqntes mēdaciū: vt q̄sdā/nō oēs intelligi sineret: s̄ vniuersalē sententiā ptulit dicēs: Perdes oēs q̄ loquunf mēdaciū. An qz nō dictū ē: pdes oēs q̄ loquunf oē mēdaciū: vel q̄ loquūtur qōcūq; mendaciū: ideo putandū est locū alicui relaxatū esse mendacio: vt scz sit aliqd mēdaciū qd q̄ loquūtur/non eos deus pdat/sed eos oēs pdat q̄

Roma.3.b.

Ps.5.

loquuntur iniustū mēdaciū: non qōcunq; mendaciū: qz inuenitur r iustū/quod vtiq; laudis debet esse non criminis?

De errore pscillianistaꝝ/ asserētiū licere mētiri/ sz nō cū pximo: r psecutiōis tpe se negare christianū licere: Ca.II.

A

Omne cernis q̄ntū aduersus nos vet hec disputatio cōsipsos/ q̄s p magna venatiōe mēdacijs nostris cape molimur? Priscillianistaꝝ ē eni sic ipe mōstrasti/ista sentētia: Cui cōprobādē adhibēt testimonia d scpturis: exhortātes suos ad mētiendū tanq̄ exēplis patriarchaꝝ pphetarū/ aploꝝ/angeloꝝ: nō dubitantes addere etiā ipsū dñm christū: nec se aliter arbitrātes veracē suā ostēdere falsitatē/ nisi veritatē dicāt esse mēdacē. Redarguēda sunt ista/nō imitāda: Nec i eo malo debemus pscillianistaꝝ esse pricipes: in q̄ ceteri heretici ɔuincunf esse peiores. Ipsi eni soli/vel certe maxime ipsi repiunf ad occultādam suā quā putāt veritatē/ dogmatigare mēdaciū: atq; hoc tā magnū malū ideo iustū existimare: qz dicunt i corde retinēdū eē qd veꝝ ē: ore autē ad alienos pferre falsū/ nullū esse pctm: et hoc esse scptū: Qui loquitur veritatē i corde suo: tanq̄ hoc satis sit ad iusticiā/etiā si loquaf q̄sq; i ore mēdaciū/qñ non pxim⁹/sed alien⁹ h audit. Propterea putāt etiā aplm paulū cum dixisset: Deponētes mēdaciū/loqmini veritatē: statim addidisse/ vnusq̄sq; cum pximo suo: qz sum⁹ inuicē mēbra: Ut videlicet cū eis qui nobis i societate veritatis pximi nō sunt: neq; vt ita dicā/comēbres nři sunt: loq̄ liceat oporteatq; mēdaciū. Que sentētia sanctos martyres exhonorat: imo vo aufert sancta oino martyria. Iusti⁹ eni sapientiusq; facerēt ꝑm istos: si psecutorib⁹ suis nō se ɔfiterētur esse christianos: nec eos sua ɔfessione facerēt homicidas/s̄ poti⁹ mentiēdo r negādo qd erāt/r ipsi saluū haberēt carnis cōmodū cordisq; ppositū/r illos scelus r ... ꝑm sui scel⁹ implere nō sinerēt. Nō eni pximi eoꝝ erāt i fide christiana/vt cū eis deberēt loq̄ veritatē i ore suo quā loquebanf i corde suo/s̄ ipsius veritatis insup inimici. Si eni hieu quē sibi inf ceteros ad exemplū mentiēdi prudēter videnf intueri/seruū baal se esse mētitus ē/ vt seruos ei⁹ occideret: q̄nto iusti⁹ ꝑm istoꝝ puersitatē tpe psecutionis seruos demonū se mētirentur serui christi: ne serui demonū

Eph.4.f.

B

4.Reg.10.c.

seruos ... christi ... pagina 32.

ꝛ gl̃iamur in christo iesu/ ꝛ nõ in carne fiden
tes. Hinc manifestũ est aduersus iudeos eũ
agere: qui carnalit̃ obseruãtes legẽ / ꝛ suam
iusticiã volẽtes cõstituere: occidebant̃ l̃ra/
nõ viuificabant̃ spũ: et in se gloriabant̃/ cũ
apl̃i ꝛ oẽs ꝓmissiões filij gl̃iarent̃ ĩ christo.
Deinde subiecit: Quãq̃ ego habeam fiduciã
in carne: Si quis alius in carne putat se fi/
duciã habere/ magis ego. Et enumerãs oĩa
q̃ ſm carnẽ habent gloriã ad illud termina/
uit vbi ait: Scd̃m iusticiã q̃ in lege est q̃ fue
rim sine q̃rela. Et cũ hec sibi oĩno damna ꝛ
detrimẽta et stercora fuisse dixisset: vt chri/
stuꝫ lucrifaceret/ adiecit: Et inueniar in illo
nõ habens iusticiã meã q̃ ex lege est/ ſ; eã q̃
est ꝑ fidẽ christi/ q̃ est ex deo. Huius q̃ iusti/
cię ꝑfectionẽ/ quę nõ erit nisi in illa eminẽti
sciẽtia christi/ ꝓpter quã sibi dixit oĩa dãnũ
esse: nõdũ accepisse se ꝯfessus est: ꝛ ꝓpterea
nondũ esse ꝑfectũ. Sequor aũt inquit si ap/
prehendã/ in q̃ ꝛ apphẽsus sum a christo ie/
su. Tale est apphendã in q̃ ꝛ apphẽsus suꝫ:
1. Cor. 13. d. q̃le est: Cognoscã sicut ꝛ cognitus suꝫ. Fra/
tres inq̃t/ ego meipsuꝫ nõ arbitror apprehẽ/
disse. Unũ aũt/ q̃ retro sunt oblitus in ea q̃
añ sunt extẽtus: scd̃m intentionẽ sequor ad
palmã sup̃nę vocationis dei in christo iesu.
Ordo verboꝝ ẽ: Unũ aũt sequor. De quo
vno bene intelligit̃ ꝛ dñs admonuisse mar/
Luc. 10. g thã vbi ait: Martha martha sollicita es: et
turbar̃ circa plurima: Porro vnũ est neces
sariũ. Hoc iste volẽs apprehẽdere/ tanq̃ in
via ꝯstitutus/ sequi se dixit ad palmã sup̃/
nę vocationis dei in christo iesu. Quis aũt
cunctet̃ cum hoc qd̃ sequi se asseuerat appre
henderit/ tunc habiturũ eũ iusticiã ęqualẽ
iusticię sctõꝝ angeloꝝ/ quoꝝ nemine vtiq̃
2. Cor. 12. b. ne magnitudine reuelationum extollat̃/ sa/
E thanę angelus colaphiçat? Deinde admo/
nẽs eos q̃ possent illius iusticię plenitudi/
Phil. 3. c. ne iã se putare ꝑfectos: Quotq̃t q̃ inq̃t ꝑfe/
cti/ hoc sapiam⁹: tanq̃ diceret: Si scd̃m ho/
minis mortalis capacitatẽ ꝓ hui⁹ vitę mo/
dulo ꝑfecti sum⁹: ad ipsam ꝑfectionẽ hoc q̃
ꝑtinere intelligam⁹: vt angelica illa quę in
christi manifestatione nob̃ erit iusticia/ nõ/
dũ nos ꝑfectos eẽ sapiam⁹. Et si q̃d alit̃ sa/
pitis inquit/ hoc q̃ vobis deus reuelabit.
Quõ/ nisi ambulantib⁹ ꝛ ꝓficiẽtibus in via
rectę fidei/ donec ista ꝑegrinatio finiat̃ ꝛ ad
speciẽ veniat̃? Uñ cõseq̃nt̃ adiũxit: Uerũ/
tñ inq̃t ĩ id qd̃ ꝑuenim⁹/ ĩ eo ãbulem⁹. Dein
de cõcludit vt caueantur illi de q̃bus hic lo
cus sermonis eius sumpsit exordiuꝫ. Imi/
tatores mei inq̃t estote fratres: et intendite
eos q̃ sic ambulãt/ sicut ꝛ habet̃ formã no/
stram. Multi eñ ambulãt/ de quibus sępe
dicebã vobis: nunc etiaꝫ flens dico inimi/
cos crucis christi/ quoꝝ finis est interitus:
ꝛ cętera. Illi ipsi sunt: de quibus incipiens
dixerat: Uidete canes/ videte malos opa/
rios: ꝛ sequẽtia. Oẽs itaq̃ sunt inimici cru/
cis christi/ q̃ volẽtes ꝯstituere suã iusticiã q̃ Roma. 10. a.
ex lege est: idem littera tñ iubẽte/ nõ spiri/
tu implente/ iusticię dei nõ sunt subiecti. Si
eñ q̃ ꝑ legẽ heredes sunt: exinanita ẽ fides. Roma. 4. c.
Si per legẽ iusticia: ergo christus grat̃ mor Gal. 2. d.
tuus est: ergo euacuatũ est scandaluꝫ cru/ Gal. 5. b.
cis: Ac ꝑ hoc illi inimici sunt crucis eius q̃
ꝑ legẽ dicũt esse iusticiã: ad quã iubere ꝑti/
net/ nõ iuuare: Gr̃a ꝟo dei ꝑ iesum christum
dñm nr̃m in spũ sctõ / adiuuat infirmitateꝫ
nostrã. Quãobrẽ q̃ scd̃m iusticiã q̃ in lege ẽ
sine fide gr̃ę christi viuit sic se apl̃s sine q̃re/
la vixisse cõmemorat: nullã verã putãdus ẽ
habere iusticiã: nõ q: lex vera et sctã nõ est:
sꝫ q: obedire velle l̃rę iubẽti sine viuificãte
spũ dei/ veluti ex virib⁹ liberi arbitrij / iusti/
cia vera non est. Iusticia ꝟo/ ſm quã iustus Abac. 2. a.
ex fide viuit: qm̃ ꝑ spm̃ gr̃ę homini ex deo ẽ/
vera iusticia est: Quę licet non immerito in
aliq̃b⁹ iustis ꝓ huius vitę capacitate ꝑfecta
dr̃: parua tñ est ad illã magnã quã capit ęq̃/
litas angeloꝝ. Quã q̃ nõdũ habebat/ ꝛ ꝓpt̃
illã q̃ iã inerat ꝑfectũ: et ꝓpter istã q̃ adhuc
deerat/ imꝑfectũ se esse dicebat. Sed plane
minor ista iusticia facit meritum: maior illa
fit p̃miũ. Uñ q̃ istã nõ sequit̃/ illã non asse/
quit̃. Quocirca post resurrectionẽ hoĩs fu/
turã negare iusticię plenitudinem: ꝛ putare
tantã futurã esse iusticiã in corꝑe vitę illius
q̃nta eẽ põt in corꝑe mort̃ hui⁹/ dęmẽtię sin
gularis ẽ. Nõ aũt illic incipe hoĩes q̃ hic no
luerint dei mandata cõplere/ verissimũ est:
Erit eñ ꝑfectissimę plenitudo iusticię: nõ tñ
hoĩm mãdata sectãtiũ/ et ad eã plenitudinẽ
ꝓficiẽdo nitẽtiũ/ ſ; in ictu oculi: sicut ipa fu/
tura est resurrectio mortuorũ: qm̃ illa ꝑfectę
magnitudo iusticię eis q̃ hic mãdata fecerĩt/
p̃miũ dabit̃: nõ ꝛ ipsa faciẽda mãdabit̃. Sꝫ
ita dixerim/ mãdata fecerũt: vt ipa mãdata
meminerim⁹ ꝑtinere ad orationẽ/ ĩ q̃ q̃tidie
veracit̃ dicũt scti filij ꝓmissiõis: Fiat volun Matth. 6. b.
tas tua: Et: Dimitte nob̃ debita nostra.

De pelagianoꝝ sup̃bia: Ca. VIII.

Cum igit̃ pelagiani/ his atq̃ hmõi
ꝟitatis testimonijs ꝛ vocib⁹ vrgean
tur: ne negent originale peccatũ: ne
gratiã dei q̃ iustificamur: nõ gratis/ sed ſm
merita nr̃a dari dicãt: ne in homĩe mortali
quãlibet sctõ/ ꝛ bene agẽte tantã dicãt esse
iusticiã/ vt ei nõ sit necessaria etiã post rege/

nerationis lauacrū / donec istam vitā finiat
remissio pctōrū: Ergo cū vrgent ne ista tria
dicant: et p hęc hoīes q̄ eis credūt a grā sal/
uatoris alienent / ꝛ elatos in superbiā / in iu
diciū diaboli p̄cipites ire psuadeāt: immit/
tunt aliarū nebulas questionū: in quibus
eorū apud hoīes simpliciores / siue tardiores /
siue sctis lrīs minꝰ eruditos īpietas delite/
scat. Hę sunt nebulę de laude creaturę / lau/
de nuptiarū / laude legis / laude liberi arbi/
trij / laude sctōrū: q̄si quisq̄ nrm ista vitupe/
ret / ac nō potiꝰ oīa in honorē creatoris ꝛ sal/
uatoris debitis laudibꝰ p̄dicet. Sz neq̄ cre
atura ita vult laudari vt nolit sanari: Et
nuptię quāto magis laudādę sunt / tāto mi/
nus eis imputāda est pudenda carnis ↄcu/
1.Joh.2.c. piscētia: q̄ nō est a p̄re / sz ex mūdo est: Quā
pfecto inuenerūt in hoībꝰ / nuptię nō fecerūt:
q: ꝛ illa in plurimis sine ipsis est: ꝛ ipę si ne/
mo peccasset / sine illa esse potuerunt. Et lex
sctā ꝛ iusta ꝛ bona: nec ipa est grā / ꝛ nihil ex
ea recte fit sine grā: q: non est data q̄ possit
viuificare / s̄ p̄uaricatiōis causa posita ē: vt
Gal.3.c. cōuictos concluderet sub pctō: ꝛ pmissio ex
fide iesu christi daref credētibꝰ. Et liberū ar/
bitriū captiuatū non nisi ad pctm̄ valet: ad
iusticiā v̄o nisi diuinitus liberatū adiutūq̄
nō valet. Ac p h̄ ꝛ scti oēs: siue ab illo antiq̄
abel / vsq̄ ad iohānē baptistā: siue ab ipsis
aplis vsq̄ ad h̄ tēpus / et deinceps vsq̄ ad
terminū seculi: i dn̄o laudādi sunt / nō in se/
Ps.33. ipis: q: ꝛ illorū anteriorū vox ē: In dn̄o lauda
1.Corī.15.b. bif aīa mea: Et istorū posteriorū vox ē: Grā
1.Corī.1.d. dei sū qd̄ sū: Et ad oēs ptinet: Vt q̄ gliaf in
1.Joh.1.c. dn̄o gliet. Et ↄfessio cōmunis ē oim: Si di/
xerimus: q: pctm̄ nō habemꝰ / nosipōs sedu
cimꝰ ꝛ veritas in nobis nō est.

De conflictu ecclesie ↄtra tā ma/ nicheos q̄ȝ pelagianos: Ca. IX.

Sed qm̄ in his quinq̄ rebus q̄s pro/
posui / in quibꝰ q̄runt latebras: ꝛ de
quibus conectūt calūnias diuinis
documētis / produntur atq̄ vincunf / exco/
gitauerūt manicheorū detestabili noīe īpe/
ritos q̄s potuerit deterrere / ne adūsus eorū
puersissima dogmata aures accōmodēt ve/
ritati: q: scz manichei quinq̄ istorū tria pri/
ora blasphemādo condēnant / dicētes: neq̄
humanā creaturā / neq̄ nuptias / neq̄ legē
a summo ꝛ vero deo esse instituta. Nō autē
accipiunt qd̄ veritas dicit / a libero arbitrio
exordiū sumpsisse pctm̄ / et ex illo esse omne
vel angeli vel hoīs malū: q: mali naturā sp
malā ꝛ deo coęternā nimis a deo exorbitā/
tes credere maluerūt. Sanctos q̄ȝ patriar/
chas ꝛ pphetas / quātis possunt execratio/
nibus insectantur. Ecce vn̄ se putāt hęreti/
ci noui manicheorū noīe obiecto vim sub/
terfugere veritatis: sed non subterfugiunt:
Insequif quippe illa ꝛ simul manicheos pe/
lagianosq̄ subuertit. Hō em̄ duz nascif: q:
bonū aliqd est inq̄tuz hō est: manicheū re/
darguit / laudatq̄ creatorē: inq̄tū vero tra/
hit originale pctm̄: pelagiū redarguit: ꝛ ha
bet necessariū saluatorē. Nā ꝛ qd̄ sananda
dr̄ ista natura / vtrūq̄ repcutit: q: nec medi
cina opus haberet si sana esset: qd̄ est ↄ pe/
lagiū: nec sanari posset oīno si ęternuz atq̄
immutabile malū esset / qd̄ est ↄ manicheū.
Itē q nuptijs q̄s laudamꝰ a dn̄o constitu/
tas / ↄcupiscentiā carnis imputandā eē nō
dicimꝰ: ꝛ ↄ pelagianos est / q̄ eā in laudibus
ponūt: ꝛ ↄ manicheos / q̄ eā malę allę naturę
tribuūt: cū sit nrę naturę accidēs malū: nō
deiꝰ distinctiōe separandū / sed dei miseratio/ Al. diiudicatione.
ne sanandū. Itē q dicimus legē sanctā / iu/
stā ꝛ bonā: nō iustificādis impijs / sed cōuin
cēdis supbis / p̄uaricationis grā positā: ꝛ ↄ
manicheos est / q: scd̄m aplm̄ laudaf: ꝛ ↄtra
pelagianos / q: scd̄m aplm̄: nemo ex lege iu/ Roma.3.c.
stificaf: Et ido iustificādis eis q̄s lrā occidit:
id ē q̄s lex bona p̄cipiens p̄uaricatione re/
os facit / spūs grę gratis opitulaf. Itez q
arbitriū sui in malū liberū dicimus / ad agē
dū bonuz gratia dei esse liberandū / ↄtra pe
lagianos est: q autē dicimꝰ ab illo exortū /
qd̄ antea nō erat malū / ↄtra manicheos est.
Itē q sctōs patriarchas et pphas debitis
in deo laudibus honoramꝰ / aduersuz ē ma/
nicheis: q vero et ipsis q̄uis iustis et deo
placētibꝰ ppitiationē dn̄i fuisse dicimꝰ ne/
cessariā / aduersum ē pelagianis. Vtrosq̄
igif catholica fides sicꝰ et ceteros hęreticos
aduersarios inuenit: vtrosq̄ diuinorū testi/
moniorū auctoritate ꝛ luce veritatis ↄuincit.

De indebito arguendi modo ex dubijs falsa concludere volentis: Ca. X.

Addunt sane ad latebra/
rū suarū nebulas pelagiani / de ori/
gine aię nō necessariā questionē: ad
hoc / vt res manifestas aliarū rerū obscuri/
tate turbādo moliant latēdi locū. Aiūt em̄
nos aiarū traducē / cū peccati traduce ↄtue/
ri. Quod vbi ꝛ quādo in eorū qui defendūt
aduersus istos catholicā fidē / vel sermoni/
bus audierint / vel litteris legerint / nescio:
Quia etsi inuenio a catholicis de hac re ali
quid scriptū / nondū contra istos fuerat ve/
ritatis suscepta defensio: neq̄ id agebaf vt
eis respōderef. Sed hoc dico tam manife/
stum esse scd̄m scripturas sanctas: originale
peccatum / atq̄ hoc dimitti lauacro regene/

rationis in paruulis ſtāta fidei catholice an tiqtate atq; aucte firmatū/tā clare eccle ce lebritate notiſſimū: vt qcqd de aie origine cuiuſlibet inqſitione vel affirmatione diſſe rit/ſi ptra hoc ſit/ verū eſſe nō poſſit. Qua propt qſqs vel de aia/vl de qcūq; re obſcu ra id aſtruit/ vñ hoc qđ veriſſimū/fundatiſ ſimū/notiſſimū eſt deſtruat: ſiue ſit ille fili⁹: ſiue inimicus eccleſie/ aut corrigendus eſt/ aut cauēdus. Sed hic ſit hui⁹ voluminis fi nis: vt aliud habeāt q̄ ſequunt exordiū.

Sancti auguſtini hipponenſis epi/ ptra duas epiſtolas pelagianorū ad bonifaciū/ liber tertius explicit.

Capl'or q̄rti libri contra duas epl'as pelagianoꝝ ad bonifacium ſcti auguſtini/recollecta annotatio

Diui aurelij auguſtini hipponen ſis epi/cōtra duas epl'as pelagia noꝝ ad bonifaciū/liber q̄rt⁹ icipit.

Quid auctor in hoc q̄rto libro p ſequi intēdat ex cōtinuatione ad ſuperiores. Ca.I.

Poſt hec que tractauim⁹ quibuſq; rñdi mus/eadē repetūt quoꝝ re darguim⁹ epl'am: ſꝫ diuerſo mō: Nā prius ea ppoſuerūt nob obijciētes q̄ velut pperā ſentiam⁹: po ſtea vo qđ ipi ſētiāt exponētes eadē a ptra rio reddiderūt: addētes duo q̄dā q̄ nō dixe rāt.i. baptiſmū ſe dicere oib⁹ etatib⁹ neceſſa riū: ꝛ p adā mortē ad nos trāſiſſe/nō crimina. Que ſuo loco ꝛ ipſa tractāda ſūt. Proinde q̄ ſupiore libro/quē mō explicauim⁹/ dnq; rerū eos obtēdere obſtacula dixim⁹: in qb⁹ eoꝝ dogmata inimica gr̄e dei ꝛ catholice fi dei deliteſcūt/laude ſcꝫ creature/ laude nu ptiarū/laude legis/laude liberi arbitrij/lau de ſctōꝝ: cōmodius eſſe arbitror oia q̄ deſe dūt/ quoꝝ ptraria nob obijciūt/generatim diſtinguere: ꝛ q̄ illoꝝ ad qđ iſtoꝝ dnq; pti neāt demōſtrare: vt dilucidior ꝛ pbabilior ipſa diſtinctione poſſit eſſe nr̄a rñſio. Ar. theolo:

De erorib⁹ pelagianoꝝ ex crea turaꝝ/nuptiaꝝ/legi/liberi arbitrij ſctōꝝq; nimia laude pcedētibus: Ca.II.

Laudē creature/qđ ad gen⁹ humanū attinet/ vñ nūc q̄ſtio eſt/his ſentētijs exequūt/q̄ naſcētiū cōditor de⁹ ſit: filijq; hoim opus ſint dei: ꝛ pctm oē nō de natura/ſꝫ de volūtate deſcēdat. Huic laudi creature applicant/q̄ oib⁹ etatib⁹ di cūt eſſe baptiſmū neceſſariū: vt ſcꝫ illa cre atura in dei filios adoptet: non q̄ aliqd ex parētib⁹ trahat/qđ ſit lauacro regeneratio nis expiādū. Huic laudi adiūgūt/ꝛ q̄ chri ſtū dñm nulla dicunt macula pcti fuiſſe re ſperſuꝫ/quātū attinet ad ei⁹ infantiā: quia ei⁹ carnē ab oñi pcti ptagiōe puriſſimā/nō excellētia ppria ꝛ gr̄a ſinglari/ſꝫ cōtone na ture q̄ oib⁹ ineſt infantib⁹ aſſeuerāt. Eo pti net etiaꝫ q̄ de aie origine inſerunt q̄ſtionē: ſic aie chriſti coeq̄re moliētes oēs aias par uuloꝝ/quas volūt eſſe ſilr nulla pcti macu la aſpſas. Propt h etiā dicunt ex adā nihil mali tranſiſſe per ceteros/niſi mortē: q̄ non ſp eſt malū inquiūt/cū ꝛ martyrib⁹ ſit cauſa pmioꝝ: ꝛ vel bonā vel malā mortē dici fa ciat/non reſolutio corporū q̄ excitabunt in omni genere hoim/ſꝫ meritoꝝ diuerſitas q̄ de hūana libertate cōtingit. Hec ſcribūt in hac epl'a de laude creature. Nuptias vero

ſm ſcripturas laudant: qꝛ dñs in euangelio
Math.19.a. loquit: Qui fecit ab initio maſculū ⁊ fœiam
Gen.1.d. fecit eos: ⁊ dixit: Creſcite ⁊ mltiplicamini ⁊
B replete t̄rā: Quis h̄ nō i eo loco euāgely/ſꝫ
Math.19.a. tñ in lege ſit ſcriptū. Addūt etiā: Quod ḡ de⁹ cōiūxit / homo nō ſeparet: Que v̄ba euāgelica agnoſcim⁹. In laude legis dicūt veterē legē ſm aplm iuſtā ⁊ ſanctā: ⁊ bonā cuſtodientib⁹ mādata ſua: ac p fidē iuſte viuentib⁹ ſicut ꝓph̄is ⁊ patriarchis oībuſq̄ ſctīs vitā potuiſſe cōferre perpetuā. In laude libe/ri arbitrij dicūt liberū arbitriū non periſſe:
Esa.1.c. cū loquat dñs p ꝓph̄am: Si volueritꝭ ⁊ audieritꝭ me / q̄ bona ſūt t̄re edetꝭ: ſi nolueritꝭ ⁊ nō audieritꝭ / gladi⁹ vos comedet: Ac p h̄ ⁊ gr̄am vnuſcuiuſq̄ bonū ꝓpoſitū adiuua re: nō tñ reluctāti ſtudiū v̄tutis immittere:
Roma.2.b. qꝛ perſonaꝝ acceptio nō eſt apud deū. Laude ſctōꝝ ſe ſe cōtegunt / dicētes baptiſma p fecte hoīes innouare. Siqdē ap̄ls teſtis ſit:
Eph.5.f. q̄ per lauacrū aque eccliam de gētib⁹ ſctām fieri imaculatāq̄ teſtat: Sctīꝫ q̄ ſpiritum mētes bonas in antiqs adiuuiſſe tēpoꝛib⁹
Ps.142. dicēte ꝓph̄a ad deū: Spūs tuus bon⁹ deducet me in viā rectā. Oēs q̄ ꝓph̄as et ap̄los vel ſctōs tā noui q̄ veteris teſtamēti / qbus dñs teſtimonium ꝑhibet: non in cōparatiōe ſceleratoꝝ / ſed regula virtutū iuſtos fuiſſe: in futuro aūt tp̄e mercedē eſſe tā bonoꝝ q̄ maloꝝ. Ceterū neminē poſſe q̄ hic cōtēpſerit illic mādata pficere: quia dixerit ap̄lus:
2.Cor.5.b. Opoꝛtet nos manifeſtari añ tribunal chriſti: vt repoꝛtet vnuſqſq̄ ꝓpꝛia coꝛpoꝛis ſm qd geſſit / ſiue bonū / ſiue malū. In his oib⁹ qcqd dicūt de laude creature atq̄ nuptiaꝝ: ad hoc referre conant / vt non ſit oꝛiginale pctm̄. Quicqd d̄ laude legꝭ ⁊ liberi arbitrij: ad hoc / vt gr̄a nō adiuuet niſi meritū: ac ſic gr̄a iā non ſit gr̄a. Quicqd de laude ſctōꝝ: ad hoc / vt vita moꝛtalis in ſctīs videat non habere pctm̄: nec ſit eis neceſſariū ꝓ dimittēdis debitis ſuis pꝛecari deum.

De cōparatione manicheoꝝ et pelagianoꝝ circa creature laudes vel vituperiū: et q̄ omnes naſcamur pctō obnoxij. Ca. III.

Sta nefaria et dānabilia dogmata i lhac tripertita diuiſione / qſq̄s mente catholica exhoꝛret / illi⁹ q̄ncperti te latebꝛas inſidiaſq̄ deuitet: atq̄ ita inter vtrūq̄ ſit caut⁹: vt ſic declinet manicheū ne ſe inclinet i pelagiū: rurſuſq̄ ita ſeſe iūgat a pelagianis ne coniungat manicheis: aut ſi in alterutris iā tenet / nec ſic ſe a q̄buſlibet alteri ſeruet / vt in alteros irruat. Uidentur qppe inter ſe eē ꝯtrarij: qm̄ quinq̄ illa manichei vitupando ſe manifeſtāt pelagiani laudando ſe occultāt: Quapꝛopt vtroſq̄ dānat atq̄ deuitat / qſqs ſm regulā catholice fidei ſic in hoībus naſcētib⁹ de bona creatura carnis ⁊ aīe gloꝛificat creatoꝛem: qd non vult maniche⁹: vt tñ ꝓpt vitiū qd in eos p pctm̄ p̄mi hoīs pertrāſijt / fateat ⁊ puulis ne ceſſariū ſaluatoꝛē: qd non vult pelagi⁹. Sic diſcernit malū pudēde cōcupiſcētie a bonitate nuptiaꝝ / vt neq̄ manicheis ſilis vn̄ ꝯfūdimur / culpet: neq̄ pelagianis ſilis vn̄ ꝯfūdimur / laudet. Sic legē p moyſen ſctāꝫ ⁊ iuſtā ⁊ bonā a deo ſctō ⁊ iuſto ⁊ bono datā eē defendit qd ꝯ aplm negat maniche⁹: vt eā dicat ⁊ pctm̄ oñdere / nō tñ tollere: ⁊ iuſticiā iubere nō tñ dare: qd rurſus ꝯ aplm negat pelagius. Sic aſſerit liberꝝ arbitriū / vt non ex natura neſcio q̄ ſp mala / q̄ nlla ē / ꝭ ex ipſo arbitrio cepiſſe dicat ⁊ angeli ⁊ hoīs malū: qd euertit hereſim manichei: nec iō tñ poſſe captiuā volūtatē niſi dei gr̄a reſpirare in ſalubꝛē libertatē: qd euertit hereſim pelagianā. Sic laudat i deo ſctōs hoīes dei nō ſolū ex manifeſtato i carne chꝛiſto ⁊ deiceps: verūctiā ſupioꝝ tpm q̄s audēt blaſphemare manichei: vt tñ de ipſis plus credat ipis ꝯfitētib⁹ / q̄ pelagianis mētiētibuſ. Sctōꝝ
1.Joh.1.c. enī vox ē: Si dixerim⁹ / qꝛ pctm̄ nō habem⁹: noſipos ſeducim⁹: ⁊ v̄itas in nob nō eſt.

De falſe laudis nuptiarū ipꝛobatione: ⁊ de pudēda libidine vn̄ oꝛta vndeq̄ rectificāda: Ca. IIII.

His ita ſe habētib⁹ / qd pdeſt nouelliſ hereticis inimicis crucis chꝛiſti ⁊ diuine oppugnatoꝛib⁹ gr̄e / q̄ a manicheoꝝ erroꝛe ſani videnᵗ ⁊ alia ſua peſtilētia moꝛiuntur: Quid eis pꝛodeſt: q̄ in laude creature dicūt deū bonū / naſcētiū ꝯditoꝛē p quē facta ſunt oīa: eiuſq̄ opus eē filios hoīm / q̄s manichei dicūt opus eſſe pꝛincipis tenebꝛaꝝ: cū inᵗ vtroſq̄ / vl apd vtroſq̄ dei creatura q̄ ē in infantib⁹ pereat: Utriq̄ enī nolūt eā chꝛiſti carne ⁊ ſanguie liberari: Illi / qꝛ ipaꝫ carnē ⁊ ſanguinē chꝛiſti tanq̄ hec oino i hoīe v̄l ex hoīe nō ſuſcepit / deſtruūt: Iſti aūt / qꝛ nullum malū ineſſe infantibus aſſerūt / vn̄ p ſacramētū carnis hui⁹ ⁊ ſāguis liberent. Jacet inᵗ illos in puulis humana creatura inſtitutione bona / ꝓpagatione vitiata / bonis ſuis ꝯfitēs optimū ꝯditoꝛē: malis ſuis q̄rēs miſericoꝛdiſſimū redēptoꝛē: manicheos habēs bonoꝝ ſuoꝝ vitupatoꝛes: pelagianos habēs maloꝝ ſuoꝝ negatoꝛes: vtroſq̄ pſecutoꝛes. Et quis p infantiā loqui nō valeat / ſpecie tñ tacita ⁊ infirmitate abdita impiā vanitatē vtroꝛūq̄ cōpellat: ⁊ illis dicēs / ab eo q̄ bona creat credite me creari: ⁊ iſtis dicēs / ab eo q̄ me crea/

uit/sinite me sanari. Manicheus dic: nihil ē
hui⁹ infantis/nisi aīa bona liberāda: cetera
non ad deū bonū/sed ad pncipē tenebrarū
ptinēt respuēda. Pelagian⁹ dicit: imo hui⁹
infantis nihil ē liberādū: q2 totū ostēdim⁹
saluū. Ambo mentiunt. Sz mitior ē iā car/
nis soli⁹ accusator/ꝙ q in vniuersuz ꝯuin/
cit seuire laudator. Sz neqꝫ maniche⁹ hūa/
ne aie subuenit blasphemādo auctorē toti⁹
hois deū: nec pelagian⁹ hūane infantie di/
uinā gratiam subuenire pmittit/ negando
originale pctm̄. De⁹ ꝗ miseret p catholicā
fidē: ꝗ vtrāqꝫ redarguēdo pnicie infantib⁹
B subuenit ad salutē: Manicheis dicēs: Audi
1.Cor.3.b. te apl'm clamātē: Nescitis q2 corp⁹ vestrum
tēplū ē i vob spūssctī: ⁊ deū bonū creatorē
credite corpm: q2 nō pōt eē templū spūssctī
op⁹ pncipis tenebrarū. Pelagianis dicēs:
Ps.50. In iniqtatib⁹ cōcept⁹ ē/ ⁊ in pctis eū mr ei⁹
in vtero aluit quē cōspicit parulū. Quid
eū tāqꝫ ab oi noxa liberū defendendo nō p/
Job.25.b. mittitis p indulgētiā liberari? Nemo mun/
dus a sorde: nec infans cui⁹ diei vni⁹ vita sit
sup trā. Sinite miserū remissionez accipere
pctōꝝ/p eū q solus nec puus nec magn⁹ po
tuit hēre pctm̄. Quid eis igit prodest: ꝙ di/
cūt oīme pctm̄ nō de natura/ ꝟ de volūtate
descēdere: ⁊ manicheis malā naturā dicēti/
bus causaz eē pcti/hui⁹ sentētie ꝟitate resi/
stere: qm̄ nolētes admittere originale pctm̄:
cū et ipm sine dubio de pmi hois volūtate
descēdat: faciūt reos puulos de corpe exire?
Quid eis pdest baptismū oībus etatibus
necessariū ꝯfiteri qd manichei dicūt in oīni
etate supfluū: cū isti dicāt esse in puulis fal
sū/ꝗtū ad remissionē attinet pctōꝝ? Quid
eis prodest/ꝙ carnem christi quā manichei
nullā vel simulatā fuisse ꝯtēdunt: aduersus
eos isti nō solū verā/sed ⁊ ipam aīam nulla
pcti macula respersā fuisse defendūt: cū ei⁹
sic infantie ceteri ab eis coequent infantes/
nō impari puritate/vt ⁊ illa nō videat ser/
uare istoꝝ cōparatione ppriā scītatē: ⁊ isti ex
illa nullā consequant salutē? In eo sane ꝙ
dicūt p adā mortē ad nos trāsisse/nō crimi/
na/nō habēt aduersarios manicheos: q2 nec
ipi astruūt originale pctm̄ ex hoie pmo pus
puro ⁊ recto corpe ac spū/⁊ postea p arbitriū
liberū depuato/deinceps i oēs trāsisse cū mor
te ⁊ trāsire pctm̄: sz carnē dicūt ab initio ma
lam de malo corpe ⁊ a malo spū/et cū malo
spū creatā: aīam ꝟo bonā partē scz dei pro
meritis inqnatiōis sue p cibos ⁊ potū/ in q
bus antea colligata ē/venire in hoiez: atqꝫ
ita p cōcubitū etiā carnis vinculo colligari.
Ac p hoc manichei ꝯsentiūt pelagianis: nō
crimē pmi hois trāsisse i gen⁹ humanū: neqꝫ
p carnē/quā nunqꝫ fuisse dicūt bonā: neqꝫ p
aīam/ quā phibēt cū meritis inqnamētoꝝ
suoꝝ qb⁹ polluta ē an̄ carnē/ venire i hois
carnē. Sz pelagiani quō dicūt solā mortē
ad nos trāsisse p adā? Si em̄ ppterea mori/
mur/q2 ille mortu⁹ ē: ille autē mortu⁹ est/q2
peccauit penā dicūt trāsire sine culpa ⁊ in/
nocētes puulos iniusto iudicio puniri tra/
hēdo mortē sine merit mort: Qd ō vno so
lo mediatore dei ⁊ hoim hoie christo iesu ca 1.timoth.2.b.
tholica fides nouit: q p nob mortē/h ē pcti
penā sine pctō subire dignat⁹ est. Sicut em̄
solus iō factus ē hois fili⁹/vt nos p illū dei
filij fierem⁹: ita solus p nob suscepit sine ma
lis merit penā/vt nos p illū sine bonis me
ritis cōseqremur gratiā: Quia sic nob non
debebat aliqd boni: ita nec illi aliqd mali.
Commēdās ergo dilectionē suā in eos qb⁹
erat daturus indebitā vitā: pati p eis vo/
luit indebitā mortē. Hāc singularē media/ C
toris pꝛogatiuā pelagiani euacuare conāt:
vt h iā nō sit i dn̄o singulare/si adā ita ppt
culpā mortē passus ē debitā vt puuli ex illo
nullā trahētes culpā mortē patiant indebi
tā. Quis em̄ bonis cōferat p mortē pluri/
mū boni: vn̄ nōnulli ꝯgruēter etiā de bono
mort disputauerūt: tn̄ ⁊ hinc q pdicāda est
nisi miscdia dei/ ꝙ in bonos vsus cōuertit
pena pcti. Sz h iō dicūt isti/dū volūt ex ꝟ/
bis apli in suū sensuz hoies detorqre. Ubi
em̄ ait apls: Per vnū hoiem pctm̄ intrauit Roma.5.b.
in mundū/ ⁊ p pctm̄ mors/ ⁊ ita i oēs hoies
ptrāsit: ibi volūt intelligi nō pctm̄ ptrāsisse/
ꝟ mortē. Quid est ꝗ qd sequit: in q oēs pec
cauert? Aut em̄ i illo vno hoie peccasse dic
oēs/aplus/de q dixerat: p vnū hoiem pctm̄
intrauit in mundū: aut in illo pctō: aut cer/
te in morte. Nō em̄ mouere debet: q2 nō di/
xit: in q/ꝟ in q oēs peccauerūt: Mors qppe
i greca lingua gener masculini ē. Qdlibet
ꝗ eligāt: aut em̄ i illo hoie peccauerūt oēs:
et iō dictū ē: qm̄ qn̄ ille peccauit/in illo erāt
oēs: aut in illo pctō peccauert oēs/q2 gene
ralit oim factū ē/ qd nascētes tracturi erāt
oēs: aut restat vt dicāt/ ꝙ in illa morte pec/
cauerit oēs. Sz h quēadmodū possit intel/
ligi/non plane video. In pctō em̄ moriunt
oēs/nō in morte peccant: Nā pctō pceden
te/mors sequit: nō morte pcedēte/ pctm̄.
Aculeus qppe mort ē pctm̄. i. aculeus cui⁹ 1.Cor.15.g.
pūctiōe fit mors: nō acule⁹ q pūgit mors:
Sic venenū si bibit appellat poculū mort/
ꝙ eo poculo facta sit mors: non ꝙ morte sit
poculū factū/aut a morte sit datū. Quod si
ppterea nō pōt illis ꝟbis apli pctm̄ intelli
gi: in q oēs peccauerūt: q2 i greco vn̄ trāsla/
ta est epl'a/pctm̄ feminino genere positū est

restat vt in illo p̃mo hoīe peccasse oēs intel/
ligant: q2 in illo fuerũt oēs q̃n ille peccauit/
vñ pctm̃ nascendo trahit/ qḋ nisi renascẽdo
nõ soluit. Nã ⁊ sic sctũs hilarius intellexit
qḋ scriptũ ẽ in q̃ oēs peccauerũt: ait em̃: In
q̃. i. in adã / oēs peccauert. Deinde addidit:
Manifestũ in adã oēs peccasse q̃si ĩ massa.
Ipse em̃ p pctm̃ corruptus oēs q̃s genuit
nati sunt sub pctõ. Hec scribẽs hilari⁹ sine
ãbiguitate cõmonuit/ quõ intelligẽdũ eẽt:
in q̃ oēs peccauert. Propt qḋ aũt idẽ ap̃ls
dicit nos p christũ reconciliari deo/ nisi ꝓpt
qḋ facti fuim⁹ inimici? Et hoc qḋ ẽ/ nisi pec
Esa. 59. a. catũ? Vñ ⁊ ꝓph̃a dicit: Pctã vr̃a separant
D int vos ⁊ deũ. Propt hãc q̃ sepationẽ medi
ator est missus vt tolleret pctm̃ mũdi p qḋ
sepabamur inimici/ ⁊ recõciliati ex inimicis
efficeremur filij. Hinc vtiq3 ap̃ls loquebat:
hinc factũ est vt interponeret qḋ ait: p vnũ
hoiez intrasse pctm̃. Hec em̃ sunt superiora
Roma. 5. b. v̓ba ei⁹. Cõmẽdat aũt inquit suã charitatẽ
de⁹ ĩ nob: q̃m cũ adhuc pctõres essem⁹/ chri
stus ꝓ nob mortuus ẽ: multo magis iustifi
cati nũc in sanguie ipsius/ salui erim⁹ ab ira
p ip̃m: Si em̃ cũ inimici essem⁹ / reconciliati
sum⁹ deo p mortẽ filij ei⁹: multo mag recõ/
ciliati salui erim⁹ in vita ipsi⁹. Nõ solũ aũt/
s ⁊ gl̃iantes in deo p iesuz christũ dñm no/
strũ p quẽ ⁊ nũc recõciliationẽ accepimus.
Deinde subiũgit: Propt h sic p vnũ hoiem
pctm̃ in hũc mũdũ intrauit/ ⁊ p pctm̃ mors/
⁊ ita ĩ oēs ptrãsijt/ ĩ q̃ oēs peccauert: Quid
tergiuersant pelagiani? Si oib⁹ necessaria ẽ
reconciliatio p christũ: p oēs trãsijt pctm̃ q̃
inimici sum⁹ vt op⁹ reconciliari haberem⁹.
Hec recõciliatio est in lauacro regeneratio/
nis ⁊ christi carne ⁊ sanguie: sine q̃ nec puu
li p̃sit hr̃e vitaz in semetip̃is. Sicut em̃ fuit
vn⁹ ad mortẽ ꝓpter pctm̃/ sic ẽ vn⁹ ad vitã
1. Cor. 15. c. ꝓpt iusticiã. Quia sic in adã oēs moriunt:
ita ⁊ in christo oēs viuificabunt. Et sic per
Roma. 5. d. vni⁹ delictũ in oēs hoies ad cõdẽnationẽ:
ita ⁊ p vni⁹ iustificationẽ in oēs hoies ad iu
stificationẽ vitę. Quis aduersus hec ap̃li/
ca v̓ba tãta duricia nefandę ĩpietat obsor
duit: vt his auditis/ mortẽ sine pctõ ĩ nos p
adã trãsisse ꝯtendat/ nisi oppugnatores grĩę
Phil. 3. d. dei inimici cruc christi? Quoꝝ finis ẽ inte/
rit⁹/ si in hac obstinatiõe durauerint. Verũ
hęc dixisse sufficiat ꝓpt eorũ illã versutiam
serpẽtinã/ q̃ volũt mẽtes corrũpe simplices
et auertere a catholicę fidei castitate veluti
laude creaturę.

De falsa laude leg pelagij ĩpro/ batio: et ei⁹ cũ manicheo cõpatio: (Ca. V.

A Orro aũt de laude nuptia/
P rũ qḋ eis ꝓdest qḋ aduẽsus maniche
os: q̃ nuptias nõ deo v̓o ⁊ bono assignãt/ s
p̃ncipi tenebraꝝ: isti v̓bis verę pietat obsi
stũt dicẽtes: q2 dñs ĩ euãgelio loq̃t: Qui fec Matth. 19. a.
ab initio masculũ ⁊ feminã fec eos: Et dixit:
Crescite ⁊ m̃ltiplicamini/ et replete trã. Qḋ Gen. 1. d.
q̃ deus cõiunxit/ hõ nõ sepet: Quid eis hoc
ꝓdest p verũ seducere ad falsũ? Hoc em̃ di/
cũt/ vt ab oĩ noxa liberi nasci credant infan
tes: ac sic nõ eis op⁹ sit reconciliari p christũ
nõ habẽtib⁹ vllũ origina le pctm̃: ꝓpter qḋ
recõciliatio necessaria ẽ oibus/ p vnũ q̃ sine
pctõ venit in mũdũ. Sicut em̃ inimicitię fa/
ctę sunt p vnũ/ p quẽ pctm̃ intrauit ĩ mũdũ:
qḋ catholice credit/ ꝓ saluãda natura hoim
salua laude nuptiarũ: q2 nuptiarũ laus est
iusta copulatio sexuũ/ nõ iniq̃ defensio viti
orũ: Ac p hoc cũ isti laudãdo nuptias a ma
nicheis homies ad seip̃os volũt traducere:
mutare illis morbũ cupiũt/ nõ sanare. Rur
sus in laude legis q̃d eis ꝓdest qḋ ꝯ mani/
cheos verũ dicunt: q̃n ex h ad illud volunt
ducere qḋ falsuz ꝯ catholicos sentiũt? Di/
cũt em̃: Legem etiã veterẽ s̓m ap̃lm iustã ⁊ Roma. 7. b.
sctãm ⁊ bonã fatemur: q̃ custodiẽtib⁹ mãda
ta sua/ ac p fidẽ iuste viuẽtib⁹/ sicut ꝓphis ⁊
p̃riarchis oibusq3 sctis vitã potuit cõferre
ppetuã. Quib⁹ v̓bis callidissime posit le/
gẽ ꝯ gratiã laudãt. Neq3 em̃ lex illa q̃uis ⁊
iusta ⁊ sctã ⁊ bona oib⁹ illis hoibus dei/ sed
fides q̃ in christo est vitã potuit cõferre p/ Gal. 5. b.
petuã. Hec em̃ fides p dilectionẽ opat: non
s̓m l̃ram q̃ occidit/ s s̓m spm̃ q̃ viuificat: ad
quã dei gratiã lex de p̃uaricatione terrẽdo
tãq3 pędagogus pducit: vt sic cõferat homi
qḋ ꝯferre ip̃a nõ potuit. Istis nãq3 v̓bis eo B
rũ/ quib⁹ dicunt legẽ ꝓphis ⁊ p̃riarchis oi/
busq3 sctis mãdata ei⁹ seruãtib⁹/ vitã potu
isse ꝯferre ppetuã/ r̃ndet ap̃ls: Si p legẽ iusti Gal. 2. d.
cia/ christus grat mortu⁹ ẽ. Si ex lege here Roma. 4. c.
ditas/ iã nõ ex ꝓmissione. Si hi q̃ p legẽ hę
redes sũt/ exinanita est fides/ euacuata ẽ ꝓ/
missio. Quia aũt ĩ lege nemo iustificat apđ Gal. 3. b.
deũ manifestũ est: q2 iust⁹ ex fide viuit. Lex Abac. 2. a.
aũt nõ ẽ ex fide: s q̃ fecerit ea/ viuet in illis.
Qḋ ex lege testimoniũ cõmẽoratũ ab ap̃lo
ꝓpt vitam tpalẽ intelligit: ꝓpt cui⁹ amittẽ
dę timorẽ faciebãt hoies legis opa nõ ex fi/
de q̃ trãsgressores legis eadẽ lege a p̃pło iu/
bebat occidi. Aut si altius intelligẽdũ est/
ꝓpt vitã ętermã scriptuz esse q̃ fecerit ea vi/
uet in illis: iõ sic exp̃ssum est legis ipeniũ/ vt
infirmitas hois in seip̃a deficiẽs ad faciẽda
q̃ lex impat/ de gr̃a dei potius ex fide q̃reret
adiutoriũ/ cui⁹ misericordia etiã fides ip̃a dona/
tur. Ita q̃ppe habet fides sic vnicuiq3 deus Roma. 12. a.
ptitus est mẽsurã fidei. Si enim nõ a seip̃is
habẽt: sed accipiũt homies spm̃ virtutis et

charitatis ꝯtinētię. Vñ dicit idē ipe doctor
2.Timoth.1.b gētiū: Nō eñ accepim⁹ spm̄ timoris/ ſ ꝟtut/ ꝛ
charitat/ ꝛ ꝯtinētię. Profectō accipit etiā spūs
fidei/ de q̄ dicit: Habētes aūt eūdē spm̄ fidei.
Vez q̄ dic lex: Qui fecerit ea/ viuet i illis. Sz
vt faciat ea ꝛ viuat in eis: nō lex q̄ h impat/ sz
fides ē necessaria q̄ h impetrat. Que tñ fides
vt hec accipe mereat ipa grat/ dat. Nusq̄ aūt
isti inimici grē ad eādē grāz vehemēti⁹ oppu/
gnandā occultiores moliunt insidias/ q̄ vbi
legē laudāt q̄ sine dubitatiōe laudāda est. Le
gē quippe diuersis locutionū modis ꝛ varieta/
te vbor in oīb⁹ disputationib⁹ suis volūt in/
telligi grāz/ vt scz a dño deo adiutoriū cogni
tionis habeam⁹ q̄ ea q̄ facienda sūt nouerim⁹
nō inspirationem dilectionis/ vt cognita scō
amore faciam⁹ q̄ ꝓprie grā est. Nā sciētia leg/
sine charitate inflat nō edificat scdm eūdem
1.Cor/.8.a. aplz aptissime dicētē: Sciētia inflat: charitas
2.Cor/.3.b. ꝟo edificat. Que snīa silis ē ei q̄ dictū ē: Lrā
occidit: spūs aūt viuificat. Quale ē eñ: sciētia
inflat: tale est: lrā occidit. Et q̄le est: charitas
Roma.5.a. edificat: tale ē/ spūs viuificat: q: charitas dei
diffusa est in cordib⁹ nr̄is p spm̄ scm̄ q̄ dat⁹ ē
nob. Cognitio itaq̄ leg/ facit supbū p̄uarica/
torē: p donū autē charitatis delectat leg/ esse
factorē. Nō q̄ legē euacuam⁹ p fidē/ sz legē sta/
tuim⁹ q̄ terrēdo ducit ad fidē. Ideo quippe lex
irā opat/ vt territo atq̄ ꝯuerso ad iusticiā leg/
implēdā: dei miscdiam grā largiat p iesū chri
1.Cor/.1.d stuz dñm nr̄m q̄ est dei sapiā/ de q̄ scriptū est:
Legē ꝛ miscdiaz in lingua portat: legē q̄ terre
at: miscdiam/ q̄ subueniat: legē p seruū/ miseri
4.Reg/.4.c. cordiā p seipm. Legē tāq̄ in baculo quē misit
heliseus ad filiū viduę suscitādū/ et nō resur/
Gal.3.c. rexit. Si eñ data esset lex q̄ posset viuificare:
oīno ex lege eēt iusticia. Misericordiā ꝟo tāq̄
in ipso heliseo: q̄ figurā christi gerēs/ mortuo
viuificādo magni sacramēti velut noui testa/
mēti significatione coniunctus est.

De falsa laude pelagij quo ad liberum arbitriū: et de iudicijs dei occultis disputatio: Ca. VI.

A Item q̄ aduersus manicheos laudāt
i liberū arbitriū/ adhibētes ꝓpheticū
Esa.1.c. testimoniū: Si volueritis et audierit/
me/ q̄ bona sunt trę comedet/: si aūt nolueri/
ꝛ nō audierit/ me gladi⁹ vos cōsumet: q̄d eis
h ꝓdest? Quidē non tā ꝯ manicheos defen/
dunt q̄ ꝯ catholicos extollūt liberū arbitriū.
Sic eñ volūt intelligi qd̄ dictū est: si volueri
tis ꝛ audieritis me/ tanq̄ in ipa p̄cedēte volū
tate sit ꝯseq̄ntis meritū grē/ ac sic grā iā nō sit
grā/ q̄ nō ē gratuita cū reddit debita. Si aūt
sic intelligerēt qd̄ dictū est: si volueri/ vt etiā
ipaz bonā volūtatē illū p̄parare ꝯfiterent/ de
q̄ scptū ē: Prepat volūtas a dño: tāq̄ catho
lici vterēt h testimonio: ꝛ nō solū heresiz vete
rē manicheoz vincerēt/ ſ nouā pelagianorū
ꝯtererēt. Quid eis ꝓdest q̄ i laude ipsi⁹ libe/
ri arbitrij grām dicūt adiuuare vniuscuiusq̄
bonū ꝓpositū? Hoc sine scrupulo accipet ca/
tholicę dictū/ si nō i bono ꝓposito meritū po/
nerēt/ cui merito iā merces sm debitū nō sm
grāz redderet: sz intelligerent ꝛ ꝯfiterent etiā
ipm bonū ꝓpositū/ qd̄ ꝯsequēs adiuuat grā/
nō eē potuisse i hoīe/ si nō p̄cederet grā. Quō
eñ est hoīs bonū ꝓpositū sine miserāte p̄us
dño/ cū ipa sit bona volūtas q̄ p̄parat a deo?
Qd̄ aūt cū dixissent grām q̄ adiuuare vniuſ
cuiusq̄ ꝓpositū bonū/ mox addiderūt: nō tñ
reluctāti studiū ꝟtut/ imittere: posset bñ intel
ligi/ si nō ab istis quoz sensus notus est dice
ret. Reluctāti eñ p̄us aditus diuinę vocati/
onis ipa dei grā ꝓcurat/ ac deinde i illo iā nō
reluctāte spūs ꝟtut/ accēdit. Verūtñ in oīb⁹
q̄ q̄sq̄ agit sm deū/ miscdia ei⁹ p̄uenit eū. Qd̄
isti nolūt: q: nō esse catholici/ ſ pelagiani vo/
lūt. Multū eñ delectat ipietatē supbā vt etiā
id qd̄ cogit ꝯfiteri a dño datū: nō sibi dona/
tū videat esse/ sed redditū: vt scz filij pditiōis
nō ꝓmissiōis ipsi credant se bonos fecisse: et
de⁹ iā bonis a seipis effectis/ p isto coz opere
debitū p̄miū reddidisse. Ita nāq̄ illis tumor B
ipe aurel cordis obstruxit vt nō audiāt. Quid 1.Cor/.4.b.
eñ habes qd̄ nō accepisti? Nō audiāt: Sine Ioh.15.a.
me nihil potest/ facē: Nō audiāt: Charitas ex 1.Ioh.4.b.
deo ē: Nō audiāt: De⁹ partit⁹ est mēsurā fidei: Roma.12.a.
nō audiāt: Spūs vbi vult spirat: Et q̄ spū dei Ioh.3.b.
agūt hi filij sūt dei: Nō audiāt: Nēo pōt veni Roma.8.c.
re ad me/ nisi fuerit ei datū a p̄re meo: Nō au/ Ioh.6.g.
diant qd̄ esdras scribit: Bñdict⁹ ē dñs patrū 3.Esdre.8.c.
nostroz qui hoc dedit in cor regis clarificare
domū suā q̄ est in hierlm: Nō audiāt qd̄ p hie
remiā dicit dñs: Et timorē meum dabo in cor Hiere.32.g.
coz vt a me nō recedāt/ ꝛ visitabo eos vt bo
nos eos faciā: Maximeq̄ illd̄ p ezechielē ꝓ/
phetā/ vbi p̄sus deus ostēdit nullis se hoīm
bonis meritis ꝓuocari vt eos bonos faciat:
id est obediētes mādatis suis/ sed potius hec
eis retribuere bona ꝓ malis: ꝓpt seipm hoc
faciēdo/ nō ꝓpter illos. Ait eñ: Hec dicit dñs
deus: Ego faciā dom⁹ israel/ sed ꝓpter nomē Ezech.36.e.
meū sanctū qd̄ ꝓphanastis in gentibus q̄ in/
trastis illuc/ ꝛ sanctificabo nomē meū magnū
qd̄ ꝓphanatū est in gentib⁹/ ꝛ ꝓphanastis in
medio coz: ꝛ scient gētes/ q: ego sum dñs di/
cit adonai dñs: cū sanctificat⁹ fuero in vobis
ante oculos coz/ ꝛ accipiā vos de gentib⁹/ et
cōgregabo vos ex oīb⁹ terris: ꝛ inducā vos
in terrā vestrā/ ꝛ aspergā sup vos aquā mun/
dam/ ꝛ mūdabimini ab oīb⁹ inquinamētis

vestris:ꝛ mūdabo vos/ ꝛ dabo vobis coꝛ no
uū/ꝛ spiritū nouū dabo i vobis/ ꝛ auferetur
coꝛ lapideū d carne vr̄a:ꝛ dabo vob coꝛ carne
um/ꝛ sp̄m meū dabo vobis:ꝛ faciā vt in iusti
ficatiōibus meis ambuletꝭ:ꝛ iudicia mea ob
seruetis et faciatis. Et post aliquāta p eundē
Ezech.36.g. ip̄m ꝓphetā: Nō ꝓpter vos inq̄t ego facio di
cit dn̄s de⁹: notū sit vobis: Confundimini et
erubescite de vijs vestris dom⁹ israel. Hec di
cit dn̄s deus: In die q̄ mūdauero vos ab om̄i
bus iniq̄tatibus vestris/cōstituā ciuitates et
edificabunt deserta:ꝛ terra exterminata ꝯpa
rabit: pro eo ꝙ exterminata est añ oculos ōis
p̄tereūtis: Et dicēt: Terra illa exterminata ē:
facta ē sicut hortus voluptatꝭ:ꝛ ciuitates de
serte et exterminate ꝛ effosse munite sederūt:
Et scient gētes q̄cūq̄ relicte fuerint in circūi
tu vestro: quia ego dn̄s/edificaui destructas/
plātauiq̄ exterminatas. Ego dn̄s locut⁹ suꝫ:
ꝛ feci. Hec dicit dn̄s: Adhuc hoc inq̄rā domui
israel vt faciam eis: Multiplicabo eos sicut
oues hoīes: sicut oues sanctas: sicut oues hie
rusalē in dieb⁹ festis ei⁹: Sic erūt ciuitates il
le desolate plene ouib⁹ hoīm: et sciēt q2 ego
dn̄s. Quid remansit pelli morticine vn̄ possit
Hiere.9.g. inflari ꝛ dedignetur q̄si gloriatur in dn̄o glo
riari? Quid ei remāsit/quādo q̄cq̄d dixerit se
fecisse/vt eo p̄cedente hoīs merito ab homīe
exorto deus subsequēter faciat ꝙ dignus est
homo: respōdetur/reclamat ꝯtradicitur: Ego
facio/sed ꝓpter nomē meū sanctū: non ꝓpter
C vos ego facio dicit dominus deus? Nihil sic
euertit pelagianos: dicētes gratiā dei sm̄ me
rita nostra dari. Qd̄ quidē ip̄e pelagi⁹ ꝛ si nō
se corrigēdo/tn̄ orientales iudices timēdo dā
Al. ibone. uit: Nihil sic euertit⁹ hoīm p̄sumptionē dicē
tiū: nos facimus vt mereamur cū quibus fa
ciat de⁹: Respōdet vobis nō pelagius/sꝫ ipse
dn̄s: Ego facio: ꝛ nō ꝓpter vos/sꝫ ꝓpter no
mē meū sanctū. Quid eñ potestis facere bo
ni de corde non bono? Ut aūt habeatis coꝛ
bonū: Dabo inq̄t vob coꝛ nouū ꝛ spiritū me
um dabo vobis. Nunq̄d potestis dicere/p̄us
ambulauim⁹ in iustificationib⁹ eius/et iudici
um eius obseruauimus ꝛ fecim⁹ vt digni esse
mus quib⁹ gratiā suā daret? Quid eñ boni
faceretis hoīes mali? Et quō ista bona facere
tis/nisi boni essetis? Ut autē hoīes sint boni
q̄s facit/nisi ille q̄ dixit: Uisitabo eos vt eos
bonos faciā? Et q̄ dixit: Sp̄m meū dabo vo
bis: et faciā vt in iustificationib⁹ meis ambu
letis:ꝛ iudicia mea obseruetis ꝛ faciatis? Ita
ne nōdū euigilatis? Nō auditis: Faciā vt am
buletis: faciā vt obseruetis: postremo/faciam
vt faciatis? Quid adhuc vos inflatꝭ? Nos q̄
dē ambulamus/veꝝ est/nos obseruam⁹: nos
facimus: sed ille facit vt ambulemus/vt obser
uemus⁹ vt faciam⁹. Hec est gratia dei bonos
faciēs nos. Hec misc̄dia eius p̄ueniēs nos.
Quid merent deserta ꝛ exterminata ꝛ effossa
q̄ tn̄ edificabunt ꝛ opabunt ꝛ munient? Nū
quid hec p meritis desertionis/exterminati
onis/effossiōis sue? Absit: Ista eñ merita ma
la sunt: hec munera bona. Reddunt itaq̄ ma
lis bona. Gratuita q̄/nō debita:ꝛ iō gr̄a. Ego
inq̄t dn̄s: ego dn̄s. Nōne te ista vox cōp̄mit:
o humana sup̄bia/q̄ dicis: ego facio vt mere
ar a dn̄o edificari atq̄ plātari? Nōne audis:
Nō ꝓpt vos ego facio: Ego dn̄s edificaui de
structas/plātaui extermiātas: Ego dn̄s locu
tus sum ꝛ feci: nō tn̄ ꝓpt vos/s ꝓpter nomen
meū sctm̄? Quis multiplicat sic oues hoīes/
sicut oues sctās/sicut oues hier̄lm? Quis fa
cit vt ciuitates ille desolate plene sint ouium
hoīm/nisi ille q̄ sequit ꝛ dicit: Et sciēt q2 ego
dn̄s? Sꝫ qb⁹ ouib⁹ hoībus iplet/sicuti est pol
licitus/ciuitates: vtꝝ q̄s inuenit/an q̄s facit?
Psalmū interrogem⁹. Ecce r̄ndet audiamus:
Uenite adorem⁹ ꝛ ꝓcidam⁹ ꝛ ploremus ante Ps.94.
dn̄m qui fecit nos/q2 ipse est deus nr̄: et nos
p̄plus pascue ei⁹ ꝛ oues man⁹ eius. Ipse igit
facit oues q̄bus desolatas impleat ciuitates.
Quid mirū? Q̄siquidē ille vnice oui .i. ꝺ est
ecclie cui⁹ mēbra sūt oēs oues hoīes: Dn̄ ego
suꝫ dn̄s q̄ facio te? Quid mihi obtēdis liberꝫ
arbitriū qd̄ ad faciēdā iusticiā liberū nō erit/
nisi ouis fuerꝭ? Qui facit igit oues hoīes/ip̄e
ad obediētiā pietatꝭ hūanas liberat volūta
tes. Sꝫ q̄re istos hoīes oues facit/ꝛ istos non D
facit: apud quē nō est acceptio p̄sonarū? Ipa Roma.2.b.
est q̄stio quam btūs apl's curiosius q̄ capa
cius ꝓponētib⁹ ait: O hō tu q̄s es vt r̄ndeas Roma.9.c.
deo? Nūq̄d dicit figmētū ei q̄ se finxit: q̄re sic
me fecisti? Ipsa est q̄stio q̄ ad illā ꝑtinet alti
tudinē quā ꝑspicere volēt idē apl's/quodāmō
expauit ꝛ exclamauit: O altitudo diuitiarum Roma.11.b
sapiētie et sciencie dei q̄ inscrutabilia sunt iu
dicia ei⁹ ꝛ inuestigabiles vie ei⁹. Quis eñ co
gnouit sensum dn̄i: aut q̄s ꝯsiliarius ei⁹ fuit?
Aut q̄s prior dedit illi/ꝛ retribuet ei? Qm̄ ex
ipso ꝛ p ip̄m ꝛ in ipso sunt oīa: Ipsi gl'ia in se
cula seculoꝝ. Non itaq̄ istā scrutari audeant
inscrutabilē q̄stionē/q̄ meritū añ gr̄aꝫ/ꝛ iō iā
ꝯ gratiā defendētes/p̄ores volūt dare deo vt
retribuat eis: p̄ores vtiq̄ dare qd̄libet ex libe
ro arbitrio/vt sit gr̄a retribuēda ꝓ p̄mio:ꝛ sa
piēter intelligāt vel fideliter credāt etiā qd̄ se
putāt p̄ores dedisse/ab illo ex q̄ sūt oīa/p quē
sunt oīa/in q̄ sūt oīa p̄cepisse. Cur aūt iste acci
piat/ille nō accipiat/cū ambo nō mereant ac
cipere: et q̄sq̄s eoꝝ accepat indebite accipiat:
vires suas metiant/ꝛ fortiora se nō scrutent:

Sufficiat eis scire / q̄ nō sit iniq̄tas apud de/um. Cū em̄ nulla merita inuenisset apl's q̄bus iacob geminū apō deū p̄cederet frēm: Quid
Roma.9.c. dicem⁹ inq̄t? Nūq̄d ē apud deū iniquitas.
Exo.33.d. Absit. Moysi em̄ dīc: Miserebor / cui misert⁹ ero: et misc'diam p̄stabo / cui misericors fuero. Igit' nō volētis / neq̄ currētis / s̄ miserētis est dei. Grata sit ḡ nob' eius gratuita miseratio: etiā si hec p̄funda insoluta sit q̄stio. Que tū hacten⁹ soluit' / q̄ten⁹ eā soluit idē apl's dicēs: Si aūt de⁹ volēs ostēdere iram ꝛ demōstrare potentiā suā attulit in multa patientia vasa ire q̄ p̄fecta sunt in p̄ditionē: et vt notas face/ret diuitias glie sue in vasa misc'die q̄ p̄para/uit in gl'iam. Ira q̄ppe nō reddit' / nisi debita: ne sit iniq̄tas apud deū: misc'dia v'o etiā cum p̄bet' indebita / nō ē iniq̄tas apō deū. Et hinc intelligūt vasa misc'die cū gratuita ill' miseri/cordia p̄beat': q̄ ire vasis cū q̄b⁹ ē eis p̄ditio/nis causa et massa cōis ira debita et iusta re/pēdit'. Hec iā sat' sint aduersus eos q̄ p̄ arbi/triū libertatē destruere volunt gr̄e largitorē.

De iusticia sanctorꝫ / et pelagij im/proba cōmendatione eorū: Ca. VII.

A
Luc.18.
Quod vero laude sc'tōꝫ nolūt nos affe/ctu illi⁹ publicani esurire ꝛ sitire iusti/ciā: s̄ vanitate illi⁹ pharisei tanq̄ satu/ratos plenosq̄ ructare: q̄d eis p̄dest q̄ aduer/sus manicheos / q̄ baptisma destruunt: isti di/cūt baptismo p̄fecte hoies inouari / atq̄ ad h̄
Eph.5.f. apl'i adhibēt testimoniū: q̄ p̄ lauacrū aq̄ eccle/siam de gētib⁹ sc'tā3 fieri imac ulatāq̄ testat': cū supbo sensu atq̄ puerso ꝯ orōnes ip̄i⁹ eccle/sie suas exerāt disputationes? Hoc em̄ p̄pte/rea dicūt / vt credat' eccl'ia post sc'tm̄ baptismū in quo fit oīm remissio pctōꝫ / vlteri⁹ non ha/
Ps.49. bere pctm̄: cū aduersus eos illa a solis ortu vs/q̄ ad occasū3 omibus suis mēbris clamet ad
Math.6.b. deū: Dimitte nob' debita nr̄a. Quid q̄d etiā de seipsis in hac causa si interrogent' / q̄d r̄ndeant nō inueniūt? Si em̄ dixerint se nō habere
1.Joh.1.c. pctm̄: r̄ndet eis iohānes q̄ seip̄os decipiant ꝛ veritas in eis nō sit. Si aūt ꝯfitean' pctā sua / cū se velint esse christi corpis mēbra: quō erit illud corpus .i. eccl'ia in isto adhuc tpe p̄fecta /
Eph.5.f. sic isti sapiūt / sine macula ꝛ ruga: cui⁹ mēbra nō mēdacit' ꝯfitēt' se habere pctā? Quapropt' ꝛ i baptismate dimittūt' cūcta pctā / ꝛ p̄ ip̄m la/uacꝛ aq̄ in v'bo exhibet' christo eccl'ia sine ma/cula ꝛ ruga. Quia nisi eēt baptiçata / ifructu/ose diceret: Dimitte nob' debita nr̄a / donec p̄/ducat' ad gl'iam / vbi ei p̄fect⁹ nl'la insit macu/la ꝛ ruga. Et sp̄m sc'tm̄ fatendū est etiā antiq̄s tēporib⁹ nō solū mentes bonas adiuuasse q̄d ꝛ isti volūt / verꝫ etiā bonas eos fecisse / q̄d no/lūt. Oēs q̄ p̄phas ꝛ ap'los vel sc'tos ꝛ euāge/licos ꝛ antiq̄s / quib⁹ de⁹ testimoniū p̄hibet: nō in cōparatione sceleratorū / s̄ regula v'tu/tū iustos fuisse nō dubiū est: q̄d aduersus est manicheis / q̄ p̄triarchas p̄phasq̄ blasphemāt: S3 q̄d aduersū est ꝛ pelagianis: Interrogati oēs de seipis cū in h̄ corpe degerēt / vna voce cōcordissima r̄nderēt: Si dixerim⁹ q̄ pctm̄ nō 1.Joh.1.c.
habem⁹ / nosip̄sos seducim⁹ et veritas in nob' B
nō est. In futuro aūt tpe negandū nō est mer/cedē esse tā bonoꝫ operū q̄ maloꝫ: ꝛ nemini p̄cipi q̄ ꝯtēpserit: illuc mādata p̄ficere / s̄ pla/ne istā saturitatē / vbi pctm̄ eē nō possit: q̄ hic a sanctis esurit' ꝛ sitit': hic sperari in p̄cepto ibi percipi in p̄mio elemosynis ꝛ orōnib⁹ impe/trātibus: vt q̄d hic minus impletū fuerit mā/datorū / fiat impunitū p̄ indulgentiā pctōꝫ. Que cū ita sint / desināt pelagiani q̄nq̄ ista/rū rerū inuidiosissimis laudib⁹ .i. laude creatu/re / laude nuptiarum / laude legis / laude liberi arbitrij / laude sc'tōꝫ q̄si manicheoꝫ tēdiculis fingere se hoies velle eruere vt possint eos su/is retibus implicare .i. vt negēt originale pec/catū / ꝛ puulis inuideāt christi medici auxiliū / et vt dicant: gr̄am dei s̄m merita nr̄a dari / ac sic gr̄a iā nō sit gr̄a: ꝛ vt dicāt sc'tos in hac vi/ta nō habuisse pctm̄ / ac sic euacuet' oratio quā sc'tis tradidit q̄ nō habebat pctm̄ / ꝛ p̄ quē san/ctis orantib⁹ dimittit' oīe pctm̄. Ad hec tria mala hoies incautos ꝛ ineruditos quinq̄ il/loꝫ bonoꝫ fraudulēta laude seducūt. De q̄b⁹ oībus satis me existimo respōdisse eoꝫ crude/lissime ꝛ ip̄issime ꝛ supbissime vanitati.

Cōtra pelagianoꝫ cauillationē in/cipit p̄secutionē: ex sc'tōꝫ scriptis no/uorū hereticoꝫ falsa dogmata infir/mando: ꝛ primo de pctō originali cy/priani sententia adducitur cōtra eos: Ca. VIII.

Sed q̄m dicūt inimicos su/os dicta nr̄a in veritatis odiū suscepisse ꝛ toto penitus occidente: nō minus stultum q̄ impiū dogma esse susceptū: ꝛ sim/plicib⁹ epis sine cōgregatione synodi in locis suis sedētib⁹ ad hoc ꝯfirmādū subscriptionē querunt' extortā / cū potius eorum p̄phanas vocū nouitates ecclesia christi ꝛ occidētalis ꝛ orietalis horruerit: ad curā nostram existimo ptinere: nō solum scripturas sc'tās canonicas aduersus eos testes adhibere / q̄d iā satis feci/mus / verūetiā de sanctorū l'ris / q̄ eas añ nos fama celeberrima ꝛ ingēti gloria tractauerūt / aliqua documenta proferre non quo canoni/cis libris a nobis vllius disputatoris eque/tur auctoritas / tanq̄ oino non sit q̄d melius seu verius ab aliq̄ catholico q̄ ab alio itidem catholico sentiatur: sed vt admoneantur qui putant istos aliquid dicere / quemadmodum

de his rebus ante noua istorū vaniloquia ca
tholici antistites eloquia diuina secuti sint: ⁊
sciāt a nobis rectā et antiquitus fundatā ca/
tholicā fidem aduersus recentē pelagianorū
hereticoꝝ p̄sumptionē ꝑniciē𝪊 defendi Be/
atissimū/ corona etiā martyrij gloriosissimuʒ
cyprianū: nec africanis at𝪊 occidētalib⁹ tm̄:
verū ⁊ oriētalib⁹ ecclesijs fama p̄dicāte ⁊ scri/
pta ei⁹ lōge late𝪊 diffundēte/ notissimū etiaʒ
ipse heresiarches istoꝝ pelagius/ cum debito
certe honore cōmemorat: vbi testimonioꝝ li/
B brū scribēs/ eū asserit imitari: h̄ se dicens face/
re ad romanū qđ ille fecerit ad quirinū. Ui/
Roma. 5. d. deam⁹ ꝙ qđ de originali pctō qđ ꝑ vnū hoieʒ
intrauit in mundū senserit cyprian⁹. In ep̄la
de ope ⁊ elemosynis ita loquit᷑: Cū dn̄s adue
niēs sanasset illa q̄ adā portauerat vulnera/ ⁊
venena serpētis antiq̄ curasset: legē dedit sa/
no ⁊ p̄cepit/ ne vltra iā peccaret/ ne qđ peccāti
grauius eueniret. Coartati eram⁹ ⁊ in angu/
stū innocētie p̄scriptiōe ꝯclusi/ nec haberet qđ
fragilitat᷑ humane infirmitas at𝪊 imbecilli/
tas faceret/ nisi iterū pietas diuina subueni/
ens iusticie ⁊ miscōie opib⁹ ostēsis viā quādā
tuēde salutis aperiret: vt sordes postmodum
q̄scū𝪊 cōtrahim⁹/ elemosynis abluam⁹. Hoc
testimonio duas istoꝝ falsitates testis iste re/
darguit: Unā qua dicūt nihil vitioꝝ ex adā
trahere gen⁹ humanū qđ sit curādū sanādū𝪊
ꝑ christū: Alterā q̄ dicūt nullū post baptismū
sctōs habere pctm̄. Rursus in eadē ep̄la po/
nat inqt vnusquis𝪊 an̄ oculos suos diabolū
cū suis seruis. i. cū pp̄lo ꝑditionis ac mort᷑ in
mediū ꝓsilire/ plebe christi p̄sente ac iudicāte
ipso cōpatiōis examine ꝓuocare dicētē: Ego
ꝓ istis q̄s mecū vides/ nec alapas accepi/ nec
flagella sustinui/ nec crucē pertuli/ nec sangui
nē fudi/ nec familiā meā p̄cio passionis ⁊ cru/
oris redemi: sʒ nec regnū illis celeste ꝓmitto/
nec ad paradisuʒ restitutā immortalitate de/
nuo reuoco. Respōdeant pelagiani/ q̄n fueri/
mus in imortalitate paradisi: ⁊ quō inde fue/
rim⁹ expulsi: vt ex eo christi gr̄a reuocemur. Et
cū inuenire nequerint qđ hic pro sua ꝑuersita
te rn̄deant: attendāt quēadmodum intellexe/
Ibidem. rit cyprian⁹ qđ ait ap̄ls: In quo oēs peccaue
runt: ⁊ pelagiani heretici noui de manicheis
veteribus hereticis nulli catholico audeant
irrogare calūniā: ne tā scelerata etiā martyri
antiquo cypriano facere conuincant᷑ iniuriā.
Hoc eī ⁊ in ep̄la/ cui⁹ de mortalitate titulus
inscribit᷑/ ita dicit: Regnū dei fratres dilectis/
simi esse cepit in ꝓximo: premiū vite ⁊ gaudi
um salutis eterne ⁊ ꝑpetua leticia ⁊ possessio
paradisi nuper amissa/ mūdo transeunte iam
veniūt. Hoc rursus in eadem: Amplectamur

inquit diem qui assignat singulos domicilio
suo: qui nos istinc ereptos et laqueis secula/
rib⁹ exolutos paradiso restituat ⁊ regno. Itē
in ep̄la de patientia dei: Sētentia cogitet᷑ in/
quit quā in origine mūdi statim ⁊ generis hu
mani/ adā p̄cepti immemor ⁊ date legis trās/
gressor accepit/ tūc sciem⁹ ꝙ patiētes in illo se
culo esse debeam⁹/ qui sic nascimur vt pressu/
ris istis ⁊ cōflictationibus laboremus: Quia Gen. 3. c.
audisti inquit vocē mulieris tue/ et māduca/
sti ex illa arbore/ ex qua sola p̄ceperaʒ tibi ne
māducares: maledicta terra erit in oībus ope
rib⁹ tuis. In tristicia ⁊ gemitu edes ex ea om/
nibus dieb⁹ vite tue: spinas ⁊ tribulos eijci/
et tibi ⁊ edes pabulū agri. In sudore vultus
tui edes panē tuū/ donec reuertaris in terram
de qua sumpt⁹ es: q̄m terra es ⁊ in terrā ibis.
Huius sentētie vinculo colligati oēs et ꝯstri/
cti sum⁹/ donēc morte expuncta de isto seculo
recedam⁹. Itē𝪊 in eadē: Nā cū i illa inqt pri/ C
ma trāsgressione precepti firmitas corpis cū
immortalitate discesserit: ⁊ cū morte infirmi/
tas venerit: nec possit firmitas recipi/ nisi cū
recepta ⁊ immortalitas fuerit: oportet in hac
fragilitate at𝪊 infirmitate corpis luctari sem
per ⁊ cōgredi. Que luctatio ⁊ cōgressio nō ni/
si patiētie pōt virib⁹ sustineri. In ep̄la autem
quā scripsit ad ep̄m fidū/ cū sexaginta sex co/
episcopis suis a quo fuerat cōsultus ꝑpt cir/
cūcisionis legē: vtrū ante octauū diē baptiça
ri liceret infantē. Hec causa sic agit᷑/ tanq̄ ꝓ/
uisione diuina tam longe futuros hereticos
pelagianos iam catholica cōfutaret ecclesia.
Ne𝪊 eī q̄ consulerat inde dubitabat/ vtruʒ
nascētes traherēt originale pctm̄ qđ renascē/
do diluerent. Absit enim vt hunc aliq̄n fides
christiana dubitauerit. Sed ille dubitabat:
vtrū regenerationis lauacruʒ q̄ non dubita/
bat soluendū originale peccatū: ante diē tra/
di deberet octauū. Ad quā ꝯsultationē respō/
dēs beatissimus cyprianus: Quātū vero in/
quit ad causam infantū pertinet/ quos dixisti
intra scdm̄ vel tertium diem quo nati sunt cō
stitutos baptiçari non oportere/ ⁊ considerā/
dum esse legeʒ circūcisionis antique: vt intra
octauū diem eum qui natus est baptiçandū
et sanctificādū nō putares: lōge aliud in con
cilio nostro oīb⁹ visum est. In hoc eī ꝙ pu/
tabas esse faciendū/ nemo cōsensit: sʒ vniuer/
si potius iudicauim⁹: nulli hominū nato mi/
sericordis dei gratiā denegādā. Nam cū dn̄s
in euāgelio suo dicat. Filius hominis nō ve/ Luc. 9. g.
nit animas perdere/ sed saluare: quantum in
nobis est si fieri potest nulla anima perdenda
est. Et paulopost: Nec aliquis inquit nostruʒ
id debet horrere qđ dn̄s dignatus est facere.

Nam etsi adhuc infans a partu nouus est:
nō ita est tñ vt q̄sq̄ illū in gr̄a dādā atq̄ in
pace faciēda horrere debeat osculari:qm̄ in
osculo infantis vnusq̄sq̄ nostꝝ ꝓ sua religi
one ipsas adhuc recētes dei manus debeat
cogitare: quas in homine modo formato
ꝛ recēs nato quodamō exosculamur/quan/
do id quod deus fecit amplectimur. Item
paulopost: Ceterꝝ si hoīes inquit impedi/
re aliq̄d ad cōsecutionem gr̄e posset:magis
adultos ꝛ ꝓuectos ꝛ maiores natu possēt
impedire pctā grauiora. Porro aūt si etiā
grauissimis delictoꝛib⁹/et in deū multo añ
peccātib⁹/cū postea crediderit/ remissa pctō
rū daꝛ ꝛ in baptismo atq̄ gr̄a nemo ꝓhibe
tur:q̄to magis ꝓhiberi nō debet infans q̄
recēs natus nihil peccauit:nisi q̄ sm̄ adam
carnaliter natus/cōtagiū mortis antique ꝑ
ma natiuitate contraxit: Qui ad remissam
peccatoꝝ accipiēdam hoc ip̄o facilius acce/
dit:q̄ illi remittuntur nō ꝓpria / sz aliena
D pctā. Quid ad ista dicturi sūt gr̄e dei:nō so
lū desertores/sed etiā ꝑsecutores? Quid ad
ista dicturi sūt? Quo pacto nob̄ ꝑadisi pos/
sessio redditꝛ? Quō ꝑadiso restituimur/si nū
q̄ ibi fuim⁹? Aut quō ibi fuim⁹:nisi q2 i adā
fuim⁹? Et quō ad sentētiā/q̄ in trāsgressorē
dicta ē/ꝑtinem⁹:si noxā de trāsgressore non
trahim⁹? Postremo si baptiçandos etiā añ
diem censet octauū:ne ꝑ cōtagiū mortis an
tique prima natiuitate cōtractū pereāt aīe
ꝑuuloꝝ:quō pereūt si ex hoīb⁹ etiā fidelib⁹
q̄ nascūꝛ/nō tenēꝛ a diabolo donec renascā
Col.1.b. tur in christo:ꝛ eruti d̄ ꝑtāte tenebraꝝ in re/
gnū illi⁹ trāsferāꝛ? Et q̄s dicit nascētiū/nisi
renascanꝛ aīas perituras? Nempe ille q̄ sic
laudat creatorē atq̄ creaturā/opificez atq̄
op⁹/ vt hūani sensus horrorē q̄ dedignanꝛ
hoīes recētes ab vtero ꝑuulos osculari: cre
atoris ipsi⁹ interposita veneratiōe cōpescat
ꝛ corrigat dicēs:in illi⁹ etatis osculo recētes
dei manus eē cogitādas: Nunq̄d q̄ cōfitēs
originale pctm̄/aut naturā dānauit/aut nu
ptias? Nunq̄d qm̄ nascēti ex adā reo adhi/
buit regeneratiōis purgationē/ideo deū ne
gauit nascētiū ꝯditorē? Nunq̄d q2 metuēs
aīas cuiuslibet etatis perire/etiā añ diē oc/
tauū liberādas esse sacramēto baptismi cū
Al.ꝯcollegio. collegaꝝ †cōcilio iudicauit:ideo nuptias ac
cusauit:qm̄quidē in infante/siue de cōiugio
siue adulterio/tñ q2 hō natus ē / recētes dei
man⁹ dignas etiā osculo pacis ostēdit? Si q̄
potuit sctūs ep̄s ꝛ martyr gloriosissim⁹ cyp/
an⁹ pctm̄ originale i infātib⁹ medicina chri
sti censere sanādū/salua laude creature/sal/
ua laude nuptiaꝝ:cur nouitia pestilētia/cū
istū nō audeāt dicere manicheū catholicis
q̄ ista defendūt:vt obtegat ꝓprium/ putat
obyciendū crimē alienū? Ecce ꝑdicatissim⁹
tractator diuinoꝝ eloq̄oꝝ/añq̄ terras n̄ras
vel tenuissim⁹ odor manichee pestilētie teti
gisset/sine vlla vitu peratiōe diuini opis at
q̄ nuptiaꝝ/cōfiteꝛ originale pctm̄:nō dicēs
christū vlla pcti macula aspersum :nec tñ ei
cōꝑans carnē pcti in nascentib⁹ ceterꝭ / q̄b⁹
ꝑ similitudinē carnis pcti mūdationis ꝑstet
auxiliū :nec originis aīarū obscura questio
ne terreꝛ/q̄ minus eos qui christi gr̄a liberā
tur in ꝑadisum remeare fateaꝛ. Nunq̄d ex
adā dicit in hoīes mortis cōditionem sine
pcti cōtagiōe trāsisse? Nō eñ ꝓpter corpis
mortē vitandā/sed ꝓpꝛ pctm̄ q̄ ꝑ vnū in
trauit in mūdū/dicit ꝑ baptismū ꝑuulis ab
vtero q̄libet recētissimis subueniri.

De gratia dei cypriani sentētia: A

Iam vero gratia dei que/ (Ca.IX.
admodū aduersus istos ꝑdicet cypri
anus/vbi de oratione dñica dispu/
Matth.6.b. tat/ euidēter apparet. Ait eñ: Dicim⁹: Scti/
ficeꝛ nomē tuū:nō q̄ optem⁹ deo vt sancti/
ficetur orationibus n̄ris / sed q̄ petamus a
deo vt nomē ei⁹ sanctificeꝛ in nobis. Ceterꝝ
Leuit.19.a. a quo de⁹ sanctificaꝛ /q̄ ipse oēs sctificat?
Sz q2 ip̄e dixit: Sācti estote:qm̄ ego sanct⁹
sum:id petim⁹ et oramus:vt q̄ in baptismo
sanctificati sum⁹/ in eo q̄ esse cepimus ꝑse/
ueremus. Et alio loco in eadē ep̄la addim⁹
q̄ inquit ꝛ dicim⁹: Fiat voluntas tua/sicut
in celo ꝛ in terra:non vt de⁹ faciat q̄ vult:
sz vt nos facere possim⁹ q̄ deus vult: Nā
deo q̄s obsistit /q̄ min⁹ q̄ velit faciat? Sz
q2 nobis a diabolo obsistiꝛ/quo minus per
oia n̄r anim⁹ atq̄ actus deo obsequaꝛ:ora/
mus ꝛ petim⁹:vt fiat in nobis volūtas dei.
Que vt fiat in nobis/opus ē dei volūtate:
id ē ope eius ꝛ ꝓtectione:q2 nemo suis viri
bus fortis ē/sed dei indulgētia ꝛ misericor/
dia tut⁹ ē. Itē alio: Fieri aūt petim⁹ inquit
voluntatem dei in celo ꝛ in terra:q̄ vtrum
q̄ ad cōsūmationē n̄re incolumitatꝭ ꝑtinet
ꝛ salutis: Nā cū corp⁹ e terra/ꝛ spm̄ posside
am⁹ e celo:ipsi terra ꝛ celū sum⁹/ꝛ in vtroq̄
id ē in corpe ꝛ spū/vt dei voluntas fiat ora/
mus. Est eñ inter carnē et spiritū collucta/
tio:ꝛ discordantib⁹ aduersus seinuicē q̄tidi/
ana cōgressio/vt nō q̄ volum⁹ ip̄a faciam⁹:
dū spūs celestia ꝛ diuina q̄rit: caro terrena
ꝛ secularia cōcupiscit. Et ideo petim⁹ inter
duo illa ope ꝛ auxilio dei cōcordiā fieri: vt
dū ꝛ in spū ꝛ in carne volūtas dei geritur/q̄
ꝑ eū renata ē aīa fueꝛ. Q̄ apte atq̄ manife
Gal.5.c. ste ap̄ls paul⁹ sua voce declarat: Caro inq̄t
concupiscit aduersus spiritum : et spiritus
aduersus carnem:hec enim inuicem aduer/

santur / vt non que vultis ipsa faciatis: Et paulopost: Pōt ꝛ sic intelligi inqt frēs dile/
Matth.5.g. ctissimi: vt q̄m mādat ꝛ docet dn̄s etiā ini/ micos diligere / ꝛ ꝓ his q̄ qui nos ꝑsequūť orare: precemur ꝛ ꝓ illis q̄ adhuc terra sūt ꝛ nec dū celestes esse ceperūt / vt ꝛ circa illos volūtas dei fiat / quā christus hoiem cōser/
B uādo ꝛ reintegrādo ꝑfecit. Itē q̄ alio: Hūc aūt panē inq̄t dari nobis q̄tidie postulam⁹ ne q̄ in christo sum⁹ ꝛ eucharistiā q̄tidie ad cibū salutꝭ accipim⁹ / intercedēte aliq̄ grauiore delicto / dū abstentes ꝛ nō cōmunicātes a celesti pane ꝓhibemur / a christi corpe se/ paremur. Et aliq̄to post in eadem: Qn̄ aūt rogam⁹ inq̄t / ne in tēptationē veniam⁹ / ad admonemur infirmitatis ꝛ imbecillitatꝭ nostre: dū sic rogam⁹ ne q̄s se insolēter extollat: ne q̄s sibi supbe atq̄ arrogāť aliq̄d assumat: ne q̄s aut cōfessionis / aut passiōis gloriā suā ducat: cū dn̄s ipse humilitatem do/
Matth.26.d cēs dixerit: Uigilate ꝛ orate ne veniatis in tēptationē: Sp̄us q̄dē pmptus ē / caro aūt infirma: vt dū pcedit humilis ꝛ submissa cōfessio / et datur totū deo q̄c q̄d suppliciter cū timore ꝛ honore dei petiť: ipsius pietate ꝑstetur. Itē ad q̄rinū: in quo ope se pelagius vult ei⁹ imitatorē videri: ait in libro tertio: In nullo gloriandū: q̄n nostꝝ nihil sit. Cui ꝓposito testimonia diuina subiūgēs / inter cetera posuit aplicū illō / quo istoꝝ maxime
1.Cor.4.b. ora claudēda sunt: Quid eni habes q̄d nō accepisti? Si aūt accepisti / q̄d gloriaris / q̄si nō acceperis? Item in ep̄la de patiētia: Est eīn nobis inq̄t cū deo virtus ista cōmunis. Inde patiētia incipit: inde claritas ei⁹ ꝛ dignitas caput sumit: origo ꝛ magnitudo patiētie deo auctore pcedit. Nunq̄d iste sctūs tā memorabilꝭ ecclīarū in v̄bo v̄itatꝭ instructor / liberū arbitriū negat esse in hoīb⁹: q̄ deo totū tribuit q̄ recte viuim⁹? Nunq̄d legē dei culpat: q̄n nō ex ipso iustificari hoiez significat: q̄n q̄dē q̄d illa iubet a dn̄o deo ꝑcib⁹ impetrādū esse declarat? Nūq̄d sub nomine gr̄e fatū asserit: q̄uis dicat i nullo gloriandū: q̄n nostꝝ nihil sit? Nunq̄d sicut isti spiritūsctm̄ adiutorē ita credit esse virtutis tamq̄ ip̄a virtus q̄ ad hoc adiuuať oriať ex nobis: q̄n nostꝝ nihil esse asserens / ꝓpť h̄ aplm̄ dixisse cōmemorat: Quid eīn habes q̄d nō accepisti? virtutē q̄ excellētissimā / hoc ē patiētiā: nō a nobis dicit incipere: ac deinde adiuuari sp̄u dei / s̄z ab ip̄o caput / ab ip̄o originē sumere? Postremo nec ꝓpositū bonū / nec studiū v̄tutis / nec mētes bonas sine gr̄a dei incipere ꝛ esse in hoīb⁹ cōfiteť cū dicit: in nullo gloriādū / q̄n nostrum nihil sit.
C Quid tā in libero arbitrio cōstitutum / q̄ q̄ lex dicit: nō adorandū idolū: nec mechādū:
Exo.20.c. nō homicidiū perpetrādū? Ista autē sūt atq̄ hmōi crimia: q̄ si q̄s q̄ cōmiserit / a corpis christi cōmunione remoueť: Et tn̄ si beatissim⁹ cyprian⁹ his nō cōmittēdis existimaret nostrā sufficere volūtatē: nō sic intelligeret q̄d i oratiōe dn̄ica dicim⁹: Panē nr̄m q̄tidianū da nobis hodie: vt hoc nos petere asseueraret / non intercedēte aliq̄ grauiore delicto dū abstentes ꝛ nō cōmunicātes a celesti pane ꝓhibemur / a christi corpe separemur. Uideāt certe heretici noui: q̄d bonoꝝ meritoꝝ p̄cedat in hoībus inimicꝭ nomini christiano: Nō solū eīn non habēt bonū / sed habēt etiā pessimū meritū: Et tn̄ etiā sic cyprianus intelligit: q̄d in oratione dicim⁹: Fiat volūtas tua sicut in celo ꝛ in terra: vt ꝛ pro ip̄is q̄ ꝓpter hoc terra intelligunť oremus. Oramus ḡ nō solū ꝓ nolentib⁹: verūetiā ꝓ repugnantib⁹ ꝛ oppugnantib⁹: Quid ḡ petimus: nisi vt fiāt ex nolētibus volētes: ex repugnātibus cōsentiētes: ex oppugnātibus amātes? A q̄ / nisi ab illo de quo scriptū est: Preparať volūtas a deo? Discāt ergo esse catholici q̄ dedignanť / si q̄d mali nō faciūt / ꝛ si q̄d boni faciūt: nō i seipis / s̄ i dn̄o gl̄iari.

Qr nemo sine pctō diu viuat: cypriani testimonia contra pelagianos: s̄z ꝑfecta libertas in celoꝝ regno prestanda sit. Ca.x.

A Illud iā tertiū videam⁹: q̄d non minus in istis oēm christi mēbꝝ ꝛ totū eiu's corpus exhorret: q̄ cōtēdūt esse in hac vita / vel fuisse iustos / nullū habētes oīno pctm̄: Qua p̄sumptiōe aptissime orationi dn̄ice ꝯtradicūt: in q̄ oīa mēbra christi: Dimitte nob̄ debita nr̄a: veraci cor/
Matth.6.b. de / ꝛ q̄tidianis vocib⁹ clamant. Uideamus ergo q̄d etiā in hoc cyprian⁹ in dn̄o gloriosissim⁹ senserit: q̄d ad instruēdas ecclīas nō vtiq̄ manicheoꝝ / s̄z catholicoꝝ: nō solū dixerit / verūetiā lr̄is memorijs mandauerit in ep̄la de opere ꝛ elemosynis agnoscimus: Itaq̄ frēs inq̄t dilectissimi diuine indulgētie salubre munus: vt emūdādis purgādis q̄ pctis nr̄is / q̄ sine aliquo ꝯsciētie vulnere esse nō possum⁹ / medelis spiritalib⁹ vulnera nr̄a curem⁹: Ne q̄s q̄ sic sibi de puro atq̄ immaculato pectore blādiať: vt innocētia sua fretus medicinā nō putet adhibendā eē vulneribus: cū scptū sit: Quis gloriabiť castū se
Prouer.20.b. habere cor: aut q̄s gloriabiť mundū se esse a pctis? Et iteꝝ in ep̄la iohannes ponat ꝛ dicat: Si dixerimus: q̄ pctm̄ nō habem⁹ nos/
1.Ioh.1.c. ip̄os decipim⁹ / ꝛ v̄itas in nobis non est. Si aūt nemo sine pctō esse pōt: ꝛ q̄s q̄s se inculpatū dixerit: aut supb⁹ / aut stultꝰ ē: cū sciat

nō deesse sanatis q̄daʒ postmodū vulnera/ dedit curandis denuo sanādisq̄ vulnerib⁹ remedia salutaria. Rursus in eadē: Et qm̄ q̄tidie iqt deesse nō pōt ꝙ peccet i cōspectu dei/sacrificia q̄tidiana nō deerūt qbus pos
B sent pctā tergi. Itē i ep̄la ð mortalitate: Cū auaricia inqt nob /cū ipudicitia/cū ira/cū ambitiōe cōgressio ē/cū carnalib⁹ vitijs/cū illecebris secularib⁹ assidua ⁊ molesta lucta tio est/obsessa mens hoīs ⁊ vndiq̄ diaboli infestatione vallata vix occurrit singlis/vix resistit. Si auaricia ꝓstrata est/exurgit libi/ do: si libido cōpressa est/succedit ambitio: si ambitio ꝯtēpta est/ira exasperat/ inflat sup bia/ vinolētia inuitat/inuidia cōcordiā rū/ pit/amicitiā zelus abscindit: cogeris male/ dicere: qđ diuina lex ꝓhibet/cōpelleris iu/ rare qđ nō licet. Tot psecutiones anim⁹ q̄ti die patit: tot piculis pect⁹ vrget: ⁊ delectat hic int̄ diaboli laqueos diu stare/cū magis ꝯcupiscēdū sit ⁊ optādū ad christū subueni ente velocius morte ꝓperare. Item in ipa: Btūs inqt ap̄ls paulus in ep̄la sua ponit ⁊
Phil.1.c. dicit: Mihi viuere christus ē/⁊ mori lucrū: lucrum putans maximū iā secularib⁹ laqis nō teneri/ iā nullis pctis ⁊ vitijs carnis ob noxiū fieri. Itē de orōne dn̄ica exponēs qđ
Math.6.b. petim⁹ dicētes: Sctificet nomē tuū: ait int̄ cetera: Opus est em̄ nob q̄tidiana sctifica/ tione: vt q̄ q̄tidie delinquimus/delicta nr̄a sctificatione assidua repurgem⁹. Rursus in eadē cū exponeret/qđ dicim⁹: Dimitte nob debita nr̄a: Q᷒ necessarie aūt inqt/q̄ ꝓui/ denter et salubriter admonemur ꝙ pctōres sum⁹: q̄ pro pctis rogare cōpellimur/vt dū indulgētia de deo petit/cōsciētie sue anim⁹ recordet. Et ne q̄s sibi q̄si innocēs placeat ⁊ se extollēdo plus pereat/ instruit ⁊ docet peccare se q̄tidie/dū q̄tidie ꝓ pctis iubetur orare. Sic deniq̄ ⁊ iohānes in ep̄la sua mo
1.Joh.1.c. net dicēs: Si dixerim⁹ qꝛ pctm̄ nō habem⁹/ nosipos decipim⁹ ⁊ veritas in nob nō ē. Si aūt ꝓfessi fuerim⁹ pctā nr̄a: fidelis ⁊ iustus ē q̄ nob pctā dimittat. Merito et ad quirinū de hac re absolutissimā sentētiā suā ꝓposu/ it/ cui testimonia diuina subiungeret: nemi nē sine sorde ⁊ sine pctō esse: vbi etiā illa te/ stimonia posuit qb⁹ ꝯfirmat originale pec/ catū/q̄ conant isti in nescio q̄s alios nouos sensus prauosq̄ ꝯuertere. Siue qđ ait scrūs
Job.25.b. iob: Nemini ē sine sorde/nec cui⁹ fuit vita di
Ps.50. et vni⁹ sup t̄rā. Siue qđ i psalmo legit: In facinore cōceptus sū/ ⁊ in pctis mr̄ mea in vtero aluit. Quibus testimonijs ꝓpt̄ eos etiā q̄ iā in etate maiori sunt scti: qꝛ nec ipsi sunt sine sorde atq̄ pctō: adiūxit etiā illud btīssimi iohānis: qđ multis ⁊ alijs locis se/ pe cōmemorat: Si dixerim⁹ qꝛ pctm̄ nō ha/ bem⁹: ⁊ cetera eiusdē sentētie/q̄ ab oīb⁹ ca/ tholicis nō tacent aduersus istos/q̄ seipos decipiūt ⁊ in eis veritas nō est. Dicāt si au/ **C** dēt pelagiani hūc hoiem dei manicheorū errore peruersum: qꝛ ita laudat sctōs/vt tn̄ fa teat neminē in hac vita ad tantā ꝑfectionē puenire iusticie/vt nullū habeat oīno pec/ catū: sentētiā suā testimonio᷑ canonicorū ꝑspicua veritate ⁊ diuina aucte cōfirmans. Nūqđ em̄ negat i baptismo vniuersa pctā dimitti: qꝛ fatet manere fragilitatē atq̄ in/ firmitatē: vñ nos dic peccare p⁹ baptismū ⁊ vsq̄ in hui⁹ vite finē cū carnalib⁹ vitijs in/ desinēter habere cōflictū? Aut iō nō memi/ nerat qđ de imaculata ecclia dixisset ap̄ls: Eph.5.f. qꝛ hoc pcepit neminē sic sibi de puro atq̄ ima/ culato pectore debere blādiri vt innocētia sua fretus/medicinā nō putet adhibēdā eē vulnerib⁹? Puto ꝙ concedāt noui heretici huic hoi catholico: scire spm̄ sctm̄ mētes bo/ nas etiā antiq̄s tp̄ib⁹ adiuuisse: imo etiā/qđ ipi nolūt/nec mētes bonas eos nō nisi p ipi ritū sctm̄ habere potuisse. Puto ꝙ oēs ꝓ/ phetas ⁊ ap̄los vł quoslibet sctōs/q̄ dn̄o q̄ cūq̄ tp̄e placuerūt: nō in cōpatione scelera/ to᷑/sicut nos isti dicere calūniant/ꝯ regula ꝟtutū sic se dicere gloriant iustos fuisse no/ uerat cyprian⁹/ q̄ tn̄ dicit: Nēo eē sine pctō pōt: et q̄sq̄ se inculpatū dixerit / aut sup͏b⁹/ aut stult⁹ ē. Nec ꝓpt̄ aliud intelligit scp̄tū:
Quis gliabit castū se hr̄e cor: aut q̄s glia/ Prouer.20.b bit mundū se esse a pctis? Puto ꝙ non ab istis docēdus fuerat cyprianus/ qđ optime sciebat/in futuro tp̄e mercedē esse bonorū operū/malo᷑ aūt suppliciū. Ceterū neminē posse q̄ sic ꝯtēpserit mādata pficere: ⁊ tamē ipm aplm paulum mādato᷑ diuino᷑ non vtiq̄ ꝯtēptorē: nō ob aliđ itelligit asseritq̄
dixisse: Mihi viuere christ⁹ ē ⁊ mori lucr̄: ni Phil.1.c. si qꝛ lucrū maximū cōputabat iā p⁹ hāc vi/ tā secularib⁹ laqueis nō teneri/iā null pctis ⁊ vitijs carnis obnoxiū fieri. Sēsit ḡ btīssi/ **D** mus cyprian⁹/atq̄ in diuinarū scripturarū ꝟitate ꝑspexit etiā ipsorū apło᷑: q̄uis bo/ nā sctām iustāq̄ vitā nōnullos nexus secu/ lariū laqo᷑ fuisse ꝑpessam/nōnullis pctis ⁊ vitijs carnis obnoxiā: ⁊ iðo eos mortē desi derasse vt his malis carerēt/⁊ vt ad illā que ista nō pateret / nec iā in mādato faciēda ꝯ i pmio pcipiēda eēt pfectā iusticiā puenirēt.
Neq̄ eī cū venerit qđ oram⁹ dicētes: Ad/ Math.6.b. ueniat regnū tuū/nō erit i illo dei regno vł la iusticia: cum dicat apostolus: Nō est em̄ Roma.14.c. regnum dei esca et potus: sed iusticia ⁊ pax et gaudium in spiritu sancto. Nēpe ista tria inter cetera precepta diuina precipiuntur:

Esa.56.a. hic nob̄ p̄cipit̄ iusticia cū dr: Facite iustici/
Marci.9.g. am. Precipit̄ pax cū dr: Pacē habete inter
Phil.4.a. vos. Precipit̄ gaudiū cū dr: Gaudete i dn̄o
sp. Negēt ꝑ pelagiani hec futura in regno
dei/ vbi sine fine viuem⁹: aut vsqꝫadeo si vi
det insaniāt/ vt iusticiā/ pacē gaudiū: q̄lia
sūt hic iustis/ talia ⁊ illic futura eē ɔtendāt.
Q̄d etsi erūt/ ⁊ nō talia erūt: pfecto coꝝ hic
in p̄cepto curāda est actio/ illic in p̄mio spe/
rāda pfectio: vbi secularib⁹ vllis laq̄is non
erūt retēti nullisqꝫ pctis ⁊ vitijs carnis ob/
Phil.1.c. noxij. Propt̄ q̄d aplus: sic̄ h̄ testimoniū ac/
cepit cyprian⁹: mori lucrū sibi esse dicebat.
Perfecte diligam⁹ deū/ cui⁹ erit facie ad fa/
ciē ɔtēplatio. Perfecte diligam⁹ et p̄rimū:
cū manifestat̄ cogitatōib⁹ cordis nll'a vllū
d̄ vllo mali vlli⁹ possit sollicitare suspicio.

De originali pctō/ gr̄a dei/ et nu- ptijs: ambrosij sentētia contra pe- lagianos: Ca.XI.

A Sed et iā gl'iosissimo martyri cypria/
no/ ad istos cumulatius redarguen
dos btissimū addam⁹ ambrosiū: q̄m
⁊ ip̄m pelagi⁹ ita laudauit/ vt ne ab inimic̄
quidē in ei⁹ libris q̄d rep̄hēderet̄ diceret in/
ueniri. Q̄m ꝑ pelagiani dicūt: nō esse origi/
nale pctm̄ cū q̄ nascātur īfantes: ⁊ catholic̄
q̄ eis ꝑ āt̄q̄ssima ⁊ firmissima eccl'ie fide resi
stūt/ heresis manicheę crimē obijciūt: R̄ide
at eis de hac re hō dei catholic⁹/ ⁊ ab ip̄o pe
lagio in v̄itate fidei laudat⁹ ambrosi⁹. Qui
cū esaiā ꝓpha₃ exponeret ait: Jdcirco chri/
stus immaculat⁹/ q: nec ip̄a quidē nascendi
solita ɔditiōe maculatus est. Et alio loco in
codē ope/ loquēs de aplo petro. Jp̄e se inq̄t
obtulit/ q̄d an̄ putabat eē pctm̄: lauari sibi
Job.13.a. nō solū pedes/ s̄ ⁊ caput poscēs/ q: ilico in/
tellexisset: lauacro pedū/ q̄ in p̄mo lapsi sūt
hoīe/ sordē obnoxię successiōis aboleri. Jtē
in codē ope: Seruatū ē igit̄ inq̄t/ vt ex viro
⁊ muliere. i. ꝑ illā corpoꝝ cōmixtiōnē nemo
videat̄ exps esse delicti: qui autē expers est
delicti/ expers etiā hmōi cōceptionis. Jte₃
ɔ̄ nouatianos scribēs: Oēs hoīes inq̄t sub
peccato nascimur: Quoꝝ ipse ortus in vi/
tio est: sicut habes lectum dicēte dauid. Ec/
Ps.50. ce enim in iniquitatibus conceptus sū/ ⁊ in
Ambrosius in apologia dauid.ca.11. delictis peperit me mater mea. Jtē in apo/
logia prophetę dauid: Anteq̄ꝫ nascimur
inq̄t maculamur ɔtagiōe ⁊ an̄ vsurā lucis/
Jbidē in fine. originis ip̄s̄ excipimus iniuriā/ in iniq̄tate
cōcipimur. Jtē de dn̄o loq̄ns. Dignū etenī
fuit inq̄t/ vt qui nō erat habiturus corpore
pctm̄ p̄laspsionis/ nullū sentiret generatio/
nis naturale ɔtagiū. Merito ꝑ dauid flebi/
liter in se deplorauit ip̄a inq̄namēta natu/
rę/ ⁊ q̄ prius incipet in hoīe macula q̄ vita.

Jtē d̄ arca noe: Per vnū igit̄ inq̄t dn̄m iesū
salus vētura nationib⁹ declarat̄/ q̄ solus po
tuit iustus eē/ cū generatio oīs erraret/ nisi
esset natus ex v̄gine q̄ generatiōis obnoxię
p̄uilegio minime teneret̄. Ecce inq̄t in iniq̄/
tatib⁹ cōceptus sum/ ⁊ in delictis pepit me
mr̄ mea/ dicit is qui iust⁹ p̄ ceter̄ putabat̄.
Quē igit̄ iā iustū dixerim/ nisi hoꝝ liberu₃
vinculoꝝ quē naturę cōis vincula nō tene/
ant? Ecce vir sctūs/ pelagij q̄ testimonio in
fide catholica ꝓbatissim⁹: pelagianos neḡā
tes originale pctm̄ tāta manifestatione re/
darguit: nec tn̄ cū manicheis vel deū nascē
tiū cōditorē negat/ vel nuptias q̄s de⁹ insti
tuit et b̄ndixit accusat. Pelagiani dicūt ab
hoīe incipe meritū ꝑ liberū arbitriū/ cui de⁹
subseq̄ns gr̄e retribuat adiumētū. Etiā h̄
eos refellat venerādus ambrosius dicēs in
expositiōe esaię ꝓphę: Quia hūana natura
sine diuina ope ībecilla est/ ad medēdū deū
auxiliatorē req̄rit. Jtem in libro q̄ inscribit̄
de fuga secli: Freq̄ns nob̄ inq̄t de effugiē/
do seclo isto sermo: atq̄ꝫ vtinā q̄ facilis ser/
mo tā cautus et sollicitus affectus. Sed q̄d
pei⁹ ē/ freq̄nter irrepit terrenaꝝ illecebra cu
piditatū ⁊ vanitatū offusio mētē occupat:
vt q̄d studeas vitare/ hoc cogites animoqꝫ
voluas. Q̄d cauere difficile ē hoī/ exuere au
tē impossibile. Deniqꝫ voti mag̃ eē rem
q̄ effectus/ testat̄ ꝓpha dicēdo: Declina cor
meū in testimonia tua ⁊ nō in auariciā. Nō
enī in ptāte nr̄a ē cor nr̄m ⁊ nr̄ę cogitatiōes/
q̄ improuiso offusę mētē animūqꝫ ɔfūdūt/ atq̄
alio trahūt q̄ tu ꝓposuer̄: Ad secl'aria reuo
cāt/ mūdana inserūt/ voluptaria ingerūt/ il
lecebrosa intexunt: ipsoqꝫ in tp̄e q̄ eleuare
mentē param⁹/ insertis inanibus cogitati/
onib⁹ ad terrena plerūqꝫ deijcimur. Quis
aūt tā btūs q̄ in corde suo sp ascēdat? S₃ h̄
sine auxilio diuino q̄ fieri pōt? Nullo ꝓfe/
cto mō. Deniqꝫ sup̄ eadē scptura dic̄: Btūs
vir cui⁹ est auxiliū ei⁹ abs te dn̄e: ascēsus in
corde ei⁹. Quid aptius ⁊ sufficiēti⁹ dici pōt?
S₃ ne pelagiani forte r̄ndeāt: eo ip̄o q̄ diui
nū auxiliū possit p̄cedere hoīs meritū/ ad/
ipsu₃ meritū eē dicētes: q: orādo fit dign⁹/
cui gratia diuina subueniat: attendāt quid
ide₃ vir sanctus dicat in expositione esaię:
Et orare deū inq̄t gratia spiritalis ē. Nemo
enī dicit dn̄m iesum/ nisi in sp̄ūsancto. Un̄
et exponēs euāgeliū s̄m lucā: Uides vtiqꝫ
inq̄t/ q: vbiqꝫ dn̄i virtus studijs cooperat̄:
hūanis: vt nēo possit edificare sine dn̄o: ne/
mo custodire sine dn̄o: nēo q̄cq̄ incipe sine
dn̄o. Nūq̄d q̄m hec dicit vir tāt⁹ ambrosi⁹ ⁊
gratiā dei sicut filio ꝓmissiōis cōgruit gr̄a
pietate cōmēdat: id̄ destruit liberū arbitri/

B
Ambrosius in libro de fuga seculi.ca.1.
Ps.118.
Ps.83.
1.Cor.12.a.

um:aut eã vult intelligi gratiaz quã diuersis locutionib⁹ pelagiani nolũt nisi legẽ videri: vt videlicet nõ ad faciendũ qd cognouerim⁹ sed ad agnoscẽdũ qd faciamus nos deo⁹ adiuuare credat. Si hi istũ hoiem dei sapere existimãt: qd ĩ ipa lege dixerit: audiãt in libro de fuga seculi: Lex inqt os omniuz potuit obstruere: nõ potuit mentẽ cõuertere: Itẽ alio loco i eodẽ libro: Lex in quit factũ dãnat: nõ aufert maliciã. Videãt fidelẽ z catholicũ virũ apostolo ꝯsentire dicẽti: Scimus aũt: q: qcũqꝫ lex loqˀt his qui in lege sunt loquit: vt oĩe os obstruat: et reus fiat oĩs mũdus deo: q: nõ iustificabit ex lege ois caro corã illo. Ex hoc eĩ apsico sẽsu illa sũpsit z scripsit ambrosius. Iaz do qm̃ pelagiani dicũt iustos in hac vita iõ vl esse/ vel fuisse: q̃ sine nullo pctõ vixerunt: in tãtũ vt vita futura q̃ in pmio speranda est puectior z pfectior esse non possit. Etiã hic eis rñdeat/ eosqꝫ refutet ambrosius: Nã exponens esaiã ,ppbetã ,ppt id qd scriptũ est: Filios genui z exaltaui/ ipi aũt me spreuerũt: suscepit de generatiõib⁹ q̃ ex deo sunt disputare: atqꝫ in ipa disputatiõe cõmemorauit testimoniũ iohãnis vbi ait: Qui nat⁹ est ex deo/ nõ peccat. Et eandẽ questionem difficillimã tractãs: Cũ in hoc mũdo inquit nullus sit q̃ immunis sit a pctõ/ cũ ipse iohãnes dicat: Si dicim⁹ q: nõ peccauimus: mendacẽ facim⁹ illũ: si aũt ex deo nati non peccãt: z de his intelligimus q̃ in mũdo sũt/ innumeros necesse ẽ estimem⁹ qui p lauacri regenerationẽ dei gratiã cõsecuti sunt. Sz tñ cũ dicat ,ppha: Oĩa a te expectant/ vt des illis cibũ in tpe: dante te his/ colligẽt sibi: Aperiẽte te manũ tuã: vniuersa iplebũt bonitate: Auertẽte aũt te faciẽ/ turbabũt: auferes spiritũ eoꝝ/ z deficiẽt z in puluerez suũ cõuertent: Emittes spiritũ tuum z creabunt: et innouabis faciẽ terre: pñt nõ de q̃cunqꝫ tpe videri dicta/ sz de futuro/ quo erit noua tra z nouũ celũ. Turbabunt q̃ vt pnciptũ sumãt: atqꝫ aperiẽte te manũ tuã iplebũt vniuersa bonitate: Quẽ nõ facile huius seculi ẽ. Nã de hoc seculo scptura qd dicit? Nõ ẽ q̃ faciat bonitatẽ/ nõ est vsqꝫ ad vnũ. Si igit diuerse generatiões sũt/ z hic introitus in hãc vitã receptor ẽ delictoꝝ/ intm̃ vt spnat etiã ipse q̃ genuit/ alia aũt generatio pctã nõ recipit: videam⁹ ne q̃ sit post huius vite curriculũ nr̃a regeneratio de q̃ dictũ ẽ. In regeneratiõe cũ sederit fili⁹ hois i throno glie sue. Sicẽ eĩ regeneratio lauacri dr p quã detersa pctõꝝ colluuiõe renouamur: ita regeneratio dicivideit p quã ab oĩ corporee cõcretiõis purificati labe/ mũdo aie sensu in vitã regeneramur etnã: eo q̃ purior q̃dã q̃litas sit regeneratiõis q̃ lauacri istius: vt nõ solũ in act⁹ ei⁹ sꝫ ne in ipsas q̃dẽ cogitationes nr̃as aliq̃ cadat suspitio pctõꝝ. Item alio loco i eodẽ ope: Videm⁹ inqt ĩpossibile esse/ vt pfecte qs imaculat⁹ ẽẽ possit i corpore ꝯstitut⁹/ cũ etiã paulusqꝫ impfectũ se dicat: sic eĩ habet: Nõ q̃ iã acceperim/ aut iã pfect⁹sim. Et tñ post paululũ ait: Quicũqꝫ q̃ pfecti sum⁹: nisi forte q: est pfectio alia in h mũdo: alia post hãc vitã. Illud pfectũ de q̃ dicit ad corinthios: Cũ venerit qd pfectũ est. Et alibi: Donec occurram⁹ oẽs i vnitatẽ fidei et agnitionẽ filij dei in virũ pfectũ/ in mẽsurã etatis plenitudinis christi. Ut q̃ pfectos secũ multos ait apls in h mũdo fitos: q̃ si ad pfectionẽ verã respicias/ pfecti ẽẽ nõ poterãt: q: ipe dixit: Videm⁹ nũc p speculũ i enigmate/ tũc aũt facie ad faciẽ: Nũc cognosco ex pte: tũc aũt cognoscã sicꝫ z cognitus suz: ita z imaculati sũt in h mũdo/ z immaculati erũt i regno dei: cũ vtiqꝫ si minutias discutias/ imaculat⁹ ẽẽ nemo possit: q: nẽo sine pctõ. Itẽ i ipo: Videm⁹ inqt/ dũ in hac viuim⁹ vita q̃ nos mũdare debem⁹/ et q̃rere deũ z incipe ab emũdatiõe aie nr̃e et q̃si fundamẽta ꝯstituere virtutũ/ vt pfectionẽ purificatiõis post hãc vitã mereamur adipisci. Itẽqꝫ i ipo: Grauat⁹ aũt z ingemiscẽs inqt q̃s nõ loquat: Infelix ego hõ q̃s me liberabit de corpe mortis hui⁹? Ita eodẽ magistro oẽs varietates interptationis absoluimus. Nã si ois infelix q̃ se corpis iplicatũ molestijs recognoscit vtiqꝫ omne corp⁹ infelix: Neqꝫ eĩ felicẽ dixeri illũ q̃ ꝯfusus q̃busdã mẽtis sue tenebris ꝯditionẽ suã nescit. Illo q̃ nõ absurdũ ad intellectũ accessit: Si eĩ hõ q̃ se cognoscit/ infelix est: infelices ꝓfecto oẽs: q: vnusquisqꝫ suã infirmitatẽ/ aut per sapientiã recognoscit/ aut per insipientiam nescit. Itẽ in libro de bono mortis: Opet igit inqt mors in nob: vt operet z vita bona/ vita post mortẽ: hoc est bona vita post victoriam: bona vita absoluto certamine: vt iam lex carnis/ legi mentis repugnare non nouerit/ vt iam nobis nulla sit cum corpore mortis contentio. Rursus in eodẽ: Ergo inqt: quia iusti hanc remuneratiõnẽ habent/ vt videãt faciẽ dei: et vt lumẽ qd illũinat oẽm hoiez: ab hic iduam⁹ hmõi studiũ vt appropinquet aia nr̃a deo/ adhereat illi desideriũ nr̃m/ nõ separemur ab eo: Et hic quidẽ positi: meditãdo/ legẽdo/ q̃rendo copulemur deo: cognoscam⁹ eũ vt possumus. Ex pte eĩ hic cognoscim⁹: q: hic impfecta...

Margin notes: Ambrosius de fuga secli. ca. 3 — De fuga seculi ca. 7. — Roma. 3. c. — Esa. 1. a. — 1. Ioh. 3. b. — 1. Ioh. 1. c. — Ps. 103. — Ps. 13. — Math. 19. b. — Phil. 3. c. — 1. Cor. 13. c. — Eph. 4. c. — 1. Cor. 13. d. — Roma. 7. d. — Ambrosius de bono mortis. ca. 3. — De bono mortis. ca. 11. — Ioh. 1. b. — 1. Cor. 13. c.

fecta/illic pfecta oĩa: hic paruuli/illic robu/
1.Cor.13.d. sti. Uidem⁹ inqt nũc p speculũ i enigmate:
tũc autẽ facie ad faciem. Tũc reuelata facie
gloriã dñi speculari licebit: quã nũc anime
corpis huius cõcret visceribus inuolute: τ q
busdã carnis huius maculis τ colluuionib⁹
Exo.33 d. obumbrate sincere videre nõ possũt. Quis
eñi inquit videbit vultũ meũ et viuet? Et
recte: Nã si solis radios oculi nostri ferre nõ
possũt: et si qs diutius e regione solis inten
derit/cecari solere phibetur: Si creatura cre
aturã sine fraude atq offensione sui nõ põt
intueri: quõ potest sine periculo sui vibran/
tẽ cernere vultũ creatoris eterni corpis hu/
Job.25.b. ius opertus exuuijs? Quis eñi iustificatur
in cõspectu dei: cũ vnius qz diei infans mũ
dus esse nõ possit: et nemo possit de sui cor
dis integritate τ castimonia gloriari.

Ad ppositũ reducunt pdicta: et q nõ simpliciũ epor̃ũ sententia/sz excellentiũ in fide catholica pelagianor̃ sit damnata perfidia. Ca. XII.

A Nimis longũ erit si oĩa velim com
memorare q sctũs ambrosius aduer
sus hãc heresim pelagianorũ tanto
post exorturã: nõ eis quidẽ rñdens/sz pdi/
cãs catholicã fidẽ: atq in ea hoĩes edificãs
dixit et scripsit. Sz nec illa oĩa cõmemora
re potui vel debui/q gloriosissim⁹ in dño cy/
prianus posuit in epistolis suis: quibus de
monstrat/quõ sit hec quã tenem⁹ fides/ve/
ra vereq christiana atq catholica: sicut per
scripturas sanctas antiquitus tradita/sic a pa
tribus nris: τ vsq ad hoc tẽpus/q isti eã cõ/
uellere tẽptauerũt/retẽta atq seruata τ de/
inceps ppitio deo retinẽda atq seruanda.
Nã sic cypriano τ a cypriano tradita hec at
q hmõi ex eius litteris testimonia plata te
stant. Sic aũt vsq ad tẽpora nostra suata
ea q de his rebus anteq isti ebullire cepis/
sent/ambrosius cõscripsit/ostẽdũt: τ q cor
pphanas nouitates catholice aures q vbi
q sũt horruerũt: sic porro deinceps eẽ seruã/
da satis salubrit istor̃/partim dãnatio/ptim
correctio declaruit. Quodlibet eñi mutire
audiãt aduersus sanã fidem cypriani τ am/
brosij: nõ eos puto in tã magnum pruptu/
ros furorez/vt memoratos τ memorabiles
hoĩes dei audeãt dicere manicheos. Quid
ẽ q qd rabiosa mẽtis cecitate nũc iactãt: toto
penitus occidẽte/nõ minus stultum q im/
piũ dogma susceptũ? Quĩqdẽ dño miserãte
suãq ecclesiã misericordit gubernãte: sic vi
gilauit catholica fides/vt nõ min⁹ stultum
q impium dogma queadmodũ manicheo/
rũ/ita etiã nõ susciperet istorum. Ecce scti τ
docti viri fama totius ecclesie cõtestãte ca/
tholici/τ creaturã dei/et nuptias ab illo in/
stitutas/τ legem p sanctũ moysen datã/τ li/
berũ arbitriũ nature hoĩs insitum et sctõs
patriarchas τ pphetas debitis ac cõgruis
pdicationib⁹ laudãt: q oĩa inique mani/
chei/partim negãdo/partim etiã detestan/
do condẽnãt. Unde apparet istos doctores
catholicos lõge a manicheor̃ sensibus alie
nos: τ tñ asserũt originale peccatũ: asserunt
gratiã dei sup liberũ arbitriũ oĩe antecede
re meritũ/vt vere gratuitũ diuinum pbeat
adiutoriũ: Asserũt sctõs ita iuste in hac car/
ne vixisse/vt eis esset necessariũ/q dimittũt
qtidiana pctã/oratiõis auxiliũ: pfectãq iu/
sticiã q nõ possit habere pctm in alia vita fu
turã eis q iuste hic vixerũt/pmiũ. Quid ẽ q
q dicũt/de simplicibus epĩs sine congrega B
tione synodi in locis suis sedẽtibus extorta
subscriptio est? Nunqd beatissimis et in fi/
de catholica excellẽtissimis viris cypriano
τ ambrosio/ante istos aduersus istos extor
ta hĩsubscriptio ẽ: q eorũ impia dogmata tã Al. τ conscriptio.
ta manifestatione subuertũt/vt q ↄtra eos
manifestiora dicam⁹ vix nos inuenire possi
mus? Aut vero cõgregatione synodi opus
erat/vt aperta pnicies dãnaret: quasi nulla
heresis aliquãdo nisi synodi cõgregatione
dãnata sit: cũ potius rarissime inueniantur
propter qs damnandas necessitas talis ex
titerit/multoq sint atq incõpabilit plures
q vbi extiterũt/illic iprobari dãnariq merue
rũt: atq inde p ceteras terras deuitãde in/
notescere potuerũt. Uer̃ istor̃ supbia/q tã/
tũ se extollit aduersus deũ/vt nõ in illo ve/
lit/sz poti⁹ in libero arbitrio gloriari: hanc
etiã gliam captare intelligit/vt ppter illos
oriẽtis τ occidẽtis synodus cõgreget: Orbẽ
qppe catholicũ/qm dño eis resistẽte puerte
re nequeũt/saltẽ cõmouere conat: cũ poti⁹
vigilãtia τ diligẽtia pastorali post factũ ill
cõpetẽs sufficiẽsq iudiciũ vbicũq isti lupi
apparuerint conterẽdi sint: siue vt sanent at
q mutent: siue vt ab alior̃ salute atq inte/
gritate vitent: adiuuante pastore pastor̃: q
ouẽ pditã τ in puulis qrit: qui oues sctãs τ
iustas gratas facit: q eas qzuis sctificatas τ
iustificatas/tñ in ista fragilitate atq infir/
mitate p qtidianis peccatis: sine qbus hic
nõ viuit/etiã cũ bñ viuit/qtidianã remissio
nẽ/τ vt petãt puidẽter instruit: et petentes
clementer exaudit.

Scti augustini hipponẽsis epi: Cõtra du
as epl'as pelagianor̃ ad bonifaciũ/liber qr
tus explicit.

Diui aurelij augustini hipponē is epi/in libros ꝯtra duas epl'as pelagianoꝝ ad bonifaciū/ex scdo libro retractationū/Argumentū.

2. Retract. ca. 61. Sequunt libri quattuor/qs cōtra duas epistolas pelagianoꝝ ad epm romanę ecclesię bonifaciū scripsi: Quia cū in man⁹ eius venissent/ipse mihi eas miserat: inueniens in illis calumniose interpositū nomen meum.

Capitulorū pmi libri ꝯtra duas epl'as pelagianoꝝ ad bonifaciū/ scti aug'. recollecta anotatio.

Diui aurelij aug'. hipponensis epi/ꝯtra duas eplas pelagianoꝝ ad bonifaciū/liber primus incipit.

Qꝫ scribēdi motiuū ꝯstiterit amicitię vicissitudo/pastoralis cura regiminis: ꝛ p bonifacium insinuata heretica rabies. Ca. I.

Noueram te a quidē fama celeberrima ꝓdicāte/ ꝛ freqūtissimis atq̄ veracissimis nūcijs/quāta esses dei gr̃a plen⁹/ accepe rā beatissime atq̄ venerāde papa bonifaci. Sed postea q̄ te etiā ꝑsentia corpali frater meus vidit alipius/acceptusq̄ a te benignissime ac sincerissime: mutua miscuit dictāte dilectiōe colloquia: tecūq̄ ꝯuiuēs/ ꝛ puo licet tpe/magno tñ tibi iunctus affectu/se simul ꝛ me refudit aio tuo: teq̄ mihi reportauit i suo: tāto maior i me tuę sctitatis est facta noticia/q̄nto certior amicitia. Neq̄ eñ dedignaris q̄ nō alta sapis: quis altius ꝑsideas/esse amic⁹ humiliū/ꝛ amorē repēdere ipēsū. Quid ē eñ aliō amicitia: quę nō aliūde q̄ ex amore nomen accepit: ꝛ nusq̄ nisi in christo fidelis ē. In quo solo esse etiā sempiterna ac felix pōt. Vñ acceptā p eū fratrē/p quē te familiarius didici: maiore fiducia/ausus sū aliqd ad tuā beatitudinē scribere de his rebus/ q̄ hoc tpe episcopalē curā (si qua i nobis ē) ad vigilātiā ꝓ grege dñico stimulo recētiore sollicitant. Noui quippe heretici inimici gr̃ę dei: quę dat pusillis ꝛ magnis/p iesum christū dnm nostrū: et si iā cauēdi euidēti aptiore improbatione monstrant/ nō tamē quiescūt scriptis suis minus cautoꝝ vl' minus eruditoꝝ corda tēptare. Quibus vtiq̄ eēt rñdendū ne se vl' suos i illo nefando errore firmarēt: etiā si ñ metueremus/ne quēq̄ ca

B tholicorꝝ verisili ſmone deciperēt. Cū ꝟo
nō deſinār fremere ad dñici greg' caulas:
atqꝫ ad diripiēdaſ tāto ꝑcio redēptaſ oueſ/
adit' vndiqꝫ rimari/cōtiqꝫ ſit oib' nob q̄ fū
gimur epat' officio: Quis ipe i ea ꝑmineas
celſiore faſtigio ſpecula paſtoralis: facio qꝺ
poſſū ꝑ mei ꝑicula muneris/q̄tū mihi dñs
adiuuātib' orōnib' tuis donare dignat: vt
peſtilētib' ⁊ inſidiātib' eorꝝ ſcriptis/medētia
⁊ muniētia ſcripta ꝯtrendā: qbus rabies q̄ fu
riūt/aut etiā ipſa ſanet/ aut a lędēdis aliȷs
repellat. Hęc aūt ꝯ duab' eplis eorꝝ rńdeo:
vni.ſ. quā dicit romā miſiſſe iulian': credo
vt ꝑ illā quoſ poſſet ſuos/aut iueniret/aut
faceret. Alteri aūt quam decē ⁊ octo velut
epi ꝑticipes ei' erroris: nō ad q̄ſlibet/ſꝫ ad
loci illi' epm ſua calliditate tēptandū: ⁊ ad
ſuas ꝑtes ſi poſſet fieri traducēdū/ auſi ſūt
theſſalonicā ſcribē. Hęc ḡ ꝯ iſti / vt dixi/ du
abuſ eplis illorꝝ iſta diſputatiōe rńdeo/ad
tuā potiſſimū dirigere ſctitatē: nō tā diſcē-
da q̄ examināda: et vbi forſitan alıqd diſ-
plicuerit/emendāda ꝯſtitui. Indicauit eñ
mihi frat me'/q eaſ illi dare ipe dignat' es/
q̄ in tuas man'/niſi vigilātiſſima diligētia
fratrꝝ nrorꝝ filiorꝝ tuorꝝ venire nō poſſent.
Ago aūt gr̄as ſincęriſſimę i nos beniuolē-
tię tuę/q eas me latere noluiſti litteras ini
micorꝝ grē dei/i qb' repiſti nomē meū calū-
nioſe atqꝫ euidēter expſſū. Sꝫ ſpero de dño
deo nro/q nō ſine mercede q̄ in celis ē/illi me
lacerāt dente maledico: qb' me ꝑ paruul' ne
fallaci laudatori pelagio ꝑditi relinq̄nt/ ſꝫ
veraci ſaluatori chriſto liberandi offeran-
tur/oppono.

Q nllo pctō a pctōre liberꝝ ꝑierit arbitriū: ⁊ de ñ reſurgēdo niſi gr̄a ſaluatoris: Ca. ii.

Am itaqꝫ illi (Saluatoris)... [f]aui rńdeam' eplę. Dicūt inqt illi ma
nichei/qb' mō nō cōicam'.i. toti iſti
cū qb' diſſentim': q2 ꝑmi hois pctō.i. adę li
berꝝ arbitriū ꝑierit : ⁊ nemo iā ptātē hēat
bñ viuēdi: ſꝫ oēs i pctm̄ carnis ſuę neceſſita
te cogāt. Manicheos appellat catholicos/
more illi' iouiniani: q aū paucos annos hę
retic' nou'/ꝟginitatē ſācte marię deſtrue-
bat: ⁊ ꝟgitati ſacrę nuptias fidliū coęq̄bat.
Nec ob aliud h̄ obijciebat catholicis/ niſi
q2 eoſ vidri volebat accuſatoreſ vl' dāuato
res eē nuptiarꝝ. Liberꝝ aūt arbitriū defēdē
do ꝑcipitāt: vt ꝺ illo poti' ad faciēdā iuſti-
ciā q̄ de dñi adiutorio ꝯfidat: atqꝫ vt i ſe q̄ſ
qꝫ/nō i dño glief. Quis aūt noſtrꝝ dicat/q

ꝑmi hois pctō ꝑierit liberꝝ arbitriū de hūa
no genere? Libertaſ q̄dē perijt ꝑ pctm̄: ſꝫ il
la q̄ i ꝑadiſo fuit/habēdi plenā cū imortali-
tate iuſticiā: ꝓpt qꝺ natura hūana diui-
na idiget gr̄a/dicēte dño: Si vos fili' libe- Joh.8.e.
rauerit/ tūc vere liberi eritis: vtiqꝫ liberi ad
bñ iuſteqꝫ viuēdū: Nā liberꝝ arbitriū vſqꝫ
adeo i pctōre nō perijt/vt ꝑ illꝺ peccēt: ma
xime oēs q cū delectatiōe peccāt/et amore
pcti h̄ eis placet qꝺ eos libet. Vñ et apl's:
Cū eſſetis inqt ſui pcti/liberi fuiſtis iuſticię. Roma.6.d.
Ecce oñdunt etiā pctō minime potuiſſe ni
ſi alia libertate ſuire. Liberi ḡ a iuſticia nō
ſūt niſi arbitrio volūtatis: liberi aūt a pctō
ñ fiūt niſi gr̄a ſaluatoris. Propt qꝺ admira
bilis doctor/etiā ꝟba ipa diſcreuit: Cū eñ
ſui eſſetis inqt pcti/liberi fuiſtis iuſticię: Quē
ḡ fructū habuiſtis tūc i his in qb' nūc erube
ſcitis? Nā finis illorꝝ mors ē: Nūc aūt libe-
rati a pctō/ſui aūt facti deo/habetis fructū
veſtrꝝ i ſctificatiōe: finē ꝟo vitā ęternā: Li-
beros dixit iuſticię/nō libatos. A pctō aūt
ñ liberos/ne ſibi h̄ tribuerēt. Sꝫ vigilātiſſi
me maluit dicere liberatos: referēs h̄ ad il
lā dñi ſentētiā: Si vos fili' liberauerit/ tūc
ꝟe liberi eritis. Cū itaqꝫ nō viuāt bñ hoies/
niſi effecti filij dei: quid ē q iſte libero arbi-
trio vult bñ viuendi tribuere ptātē: cū hęc
ptās nō det niſi gr̄a dei/ꝑ ieſū chriſtū dñm
nrm: dicēte euāgelio: Quotq̄t aūt recepe- Joh.1.b.
rūt eū: dedit eis poteſtatē filios dei fieri.

Q fides gratia dei pręſtet hominibus: quę tm̄ ſola filios dei cōſtituere nō pōt/ſed cū gratia: Ca. iii.

A [S]Ed ne forte dicāt ad h̄ eē adiutos/
vt haberēt ptātem fieri filij dei. Vt
aūt hāc accipe mererent: ꝑus eū libe
ro arbitrio nulla adiuti gr̄a recepeſt. Hęc
ē q̄ppe intētio q̄ gr̄az deſtruere moliunt: vt
eā dari ſm̄ merita nr̄a ꝯtēdant. Ne forte ḡ
hāc euāgelicā ſentētiā ſic diuidāt/vt meri-
tū ponāt i eo qꝺ dictū ē: Quotq̄t aūt rece-
perūt eū. Ac deinde nō gratis datā/ſed huic
merito redditā gr̄am i eo qꝺ ſequit: Dedit
eis ptātē filios dei fieri: nunq̄d ſi q̄rat ab
eis: q̄d ſit recepeſt eū: dicturi ſūt aliud/niſi
crediderūt i eū? Vt igit ⁊ h̄ ſciāt ad gr̄az ꝑ-
tinere/legāt qꝺ ait apl's: In nullo expaue- Phil.1.d.
ſcatis ab aduerſarijs: q̄ q̄dē ē illis cā ꝑditiōis/
vrę aūt ſalutis. Et h̄ a deo: q2 vobis dona-
tū ē ꝑ chriſto: nō tm̄ vt credatis i eū/ſꝫ vt eti-
am patiamini ꝑ eo. Nēpe vtrūqꝫ dixit eſſe
donatū. Itē qꝺ ait: Pax frib' ⁊ charitas cū Eph.6.d.

fide a deo patre et dño iesu christo. Legāt etiā
Joh.6.c. qđ ipe dñs ait: Nemo pōt venire ad me: nisi
pat q̄ misit me traxerit eū. Ubi ne qsq̄ putet
aliud dictū eē / venire ad me / q̄ credere i me:
paulopost cū de suo corpe et sāguine loq̄ref / et
scandaliçati eēnt plurimi i sermone eius / ait:
Verba q̄ ego locut⁹ sū vobis / spūs et vita sūt:
Sed sūt quidā ex vob q̄ non credūt. Deinde
subiūxit euāgelista: Sciebat eñ iesus ab ini
tio q̄ essent credētes: et quis traditur⁹ esset eū:
et dicebat: Propterea dixi vobis / q: nemo po
test venire ad me / nisi fuerit ei datum a patre
meo: sententiā. f. iterauit qua dixerat: Nemo
pōt venire ad me / nisi pat q̄ misit me / traxerit
eū. Et hoc ꝓpter credētes et nō credētes se di
xisse manifestauit / exponens qđ dixerat: Nisi
pater q̄ misit me traxerit eū: idipsū aliis ꝟbis
repetēdo in eo qđ ait: nisi fuerit ei datū a pre
meo. Ille q̄ppe trahit ad christū / cui dat vt cre
B dat i christū. Dat q̄ ptās vt filii dei fiant q̄ cre
dūt i eū / cū hocipsū dat vt credant i eū. Que
ptās nisi det a deo / nulla eē pōt ex libero arbi
trio: q: nec liber i bono erit: qđ liberator nō
liberauerit: sed i malo liber habet arbitriū /
cui delectationē malicie vl occult⁹ vl manife
stus deceptor īseruit / vl sibi ipe psuasit. Non
itaq̄ sic dicūt nos q̄dē dicē / et iste audet insup
scribere: oēs i pctm veluti iuiti carnis sue ne
cessitate cogunt: Sȝ si iā i ea etate sūt / vt ppe
mētis vtant arbitrio: et in pctō sua volūtate
retinent: et a pctō in pctm sua volūtate p̄cipi
tant. Neq̄ eñ agit i eis etiā qui suadet et de
cipit / nisi vt pctm volūtate cōmittāt / vl igno
rātia ꝟitatis / vl delectatiōe iniq̄tatis / vl vtro
q̄ malo et cecitatis et ifirmitatis. Sȝ hec volū
tas q̄ libera ē i malis: q: delectat malis / ideo
libera i bonis nō ē: q: liberata non ē. Nec po
test hō boni aliquid velle / nisi adiuuet ab eo
qui malū non pōt velle: hoc est gra dei p iesū
Roma.14.d. christū dñm nostrū. Oñe eñ qđ nō ē ex fide /
pctm ē. Ac p hoc bona volūtas q̄ se abstrahit
Abacuk.2.a. a pctō / fidelis ē: q: iustus ex fide viuit. Ad fi
dē aūt ptinet credere in christū. Et nemo pōt
credere in eū / hoc ē venire ad eū / nisi fuerit il
li datū. Nemo igit potest habere voluntatē
iustā / nisi nullis p̄cedentibus meritis accepe
rit verā / hoc est gratuitā desup gratiā.

De hereticorum supbia et pelagii frau
de: q̄ christi noluēt elati et sup (de: Ca. iii

b bi: nec purgādo desēsores: sꝫ extollēdo
p̄cipitatores liberi arbitrii. Qui nō ob
aliud nob hec dicētib⁹ idignāt / nisi q: gfiari i
dño dedignant. Timuit tñ pelagi⁹ epale iudi
ciū palestinū. Et cū ei fuisset obiectū / q̄ dice
ret gfas dei ƒm merita nra dari: negauit se di
cere: et eos q̄ hoc dicerēt anathematiçādo dā
nauit. Nec aliud tñ desēdere iuenit i libri q̄s
postmodū scpsit: fraudē se putās hoib⁹ iudi
cantibus fecisse mentiendo / aut nescio quo
mō suū sensum verbis ambiguis obtegēdo.

De pudēda libidine et nuptiis
q̄d iā (aug⁹ ꝟba ꝯscpserit: Ca. v. A

s ed iā videam⁹ qđ sequit. Dicūt etiā inq̄t istas
q̄ mō agūt nuptias a deo istitutas nō
fuisse: qđ i libro augustini legit: ꝯtra quē ego
mō q̄ttuor libell rñdi: Cuius augustini dicta
inimici nostri i ꝟitatis odiū suscepērut. His et⁹
calūniosissimis ꝟbis breuiter video rñdēdū:
Quia repetit ea postea: vbi vult ipse insinu
are / q̄si ꝯtra nra ista q̄d dicāt: Ubi cū illo q̄n
tū res postulare videbit / dño adiuuante cer
tandū ē. Nūc q̄ rñdeo: a deo nuptias eē insti
tutas: et tūc q̄si dictū ē: Propterea relinquet hō Gen.2.d.
patrē suū et matrē suā / et adherebit vxori sue:
et erūt duo i carne vna. Et nūc ꝓpter qđ scptū
est / a dño iungit viro mulier: Neq̄ eñ aliud
fit etiā nūc q̄ illud vt adhereat hō vxori sue:
et sint duo i carne vna. De ipsis q̄ppe nuptiis
q̄ nūc q̄ȝ fiunt / ꝯsult⁹ ē dñs a iudeis: vtrū lice
ret q̄cūq̄ causa dimittere vxorē. Et isto cōme
morato testimonio legi adiūxit: Qđ q̄ deus Matth.19.a.
ꝯiūxit / hō non separet. Hoc testimoniū legi ad
hibuit etiā apls paulus / cū viros moneret vt Eph.4.e.
ab eis diligerent vxores. Absit q̄ vt in libro
meo ꝯtra hec testimonia diuina iste aliqd le
gerit. Sed vl nō itelligēdo / vl magi calūnian
do / i aliū sensū conatur detorq̄re qđ legit. Li
brū aūt meū ꝯtra quē se q̄ttuor libellis rñdis
se cōmemorat / post dānationē pelagii ce
lestiique ꝯscpsi. Qđ ideo dicendū putaui: q̄m
iste dicit ab inimicis suis in odiū ꝟitatis di
cta mea fuisse suscepta. Ne ideo quisq̄ existi
met ꝓpter hunc librū meū inimicos gre chri
sti nouos hereticos fuisse dānatos. In eo au
tē libro defensio ē poti⁹ q̄ rephēsio nuptiarum.
Dicunt etiā inquit motū genitaliū et cōmixti B
onē ꝯiugū / a diabolo fuisse reptā: et ꝓpterea
eos qui nascunt innocētes / reos esse: et a dia
bolo fieri / non a deo: q: de hac diabolica cō
mixtione nascūtur. Hoc autē sine aliq̄ ambi
guitate manicheū ē. Immo sicut dicimus / a
deo nuptias institutas / ꝓpter ordinatā gene
rationē filiorum: ita dicim⁹ filiorum gignēdorum se
minationē sine motu genitaliū: et sine cōmi

xtione ɔiugū/nec in padiso si filij gignerēt eē potuisse. Sed vtrū talis eorū mor⁹ atq; cōmixtio fuisset/si nemo peccasset/q̄lis nūc ē cū pudenda libidine: hinc est questio/de q̄ diligentius postea si deus voluerit disputabimus.

Q ex cōmixtiōe ɔiugū puuli regenerādi nascāt/nō a diabolo creent: Ca. VI

q Uid tn̄ isti velint/qd itēdāt/ q̄rē pducere moliāt adiūcta isti⁹ v̄ba declarāt: vbi ait nos dicere: ppterea eos q̄ inocētes nascunt reos eē/ z a diabolo fieri nō a deo: q: de hac diabolica cōmixtiōe nascūt. Cū itaq; nos nec diabolicā dicam⁹ ɔiugū cōmixtionē/maxime fideliū/q̄ fit cā generādorū q̄ postea regenerādi sunt filiorū: nec holes vllos a diabolo fieri/s; a deo inq̄tū holes sūt: z tn̄ etiā de ɔiugib⁹ fidelib⁹ reos nasci/tanq̄ ex oliua oleastrū/ ppt originale pctm̄: z ppt h̄ eē s̄b diabolo/nisi renascāt i christo: qm̄ diabol⁹ culpe auctor ē/nō nature. Cōtra illi puulos dicētes nullū trahere originale pctm̄/ z ideo nō eē sub diabolo: qd efficere laborāt nisi vt illa dei gr̄a euacuet i puul: q̄ eruit nos sicut dicit apl's de ptāte tenebrarū: z trāstulit i regnū filij charitatl sue. Q̄ñqdē puulos negant esse i ptāte tenebrarū/etiā añ dn̄i liberatoris auxiliū: ita i eis laudātes op⁹ creatoris/vt misericordiā destruāt redēptoris: Quā nos qm̄ et i maiorib⁹ z in puul ɔfitemur: h̄ dicit sine aliq̄ ambiguitate eē manicheū/cū sit antiq̄ssimū catholicū/ vnde nouū istorū dogma euertitur hereticū.

Col. 1. b.

Q veteris testamēti pr̄es a pctis liberauerit sola gratia redēptoris; Ca. VII.

d Jcūt inqt sctos i veteri testamēto nō caruisse pctis. i. nec p emēdationē a criminib⁹ fuisse liberos/ s; i reatu a morte fuisse dep̄hēsos: Jmmo dicim⁹ vel añ legē vel tpe veteris testamenti a pctis fuisse liberatos: nō v̄tute ppria: q: maledict⁹ hō ois q̄ spem suā ponit in hoie: z i h̄ sine dubio maledicti sunt. Quos etiā psalm⁹ diuin⁹ notat: Qui ɔfidūt i v̄tute sua: Nec veteri testamēto/qd i seruitutē generat: q̄uis certe dispēsatiōis gr̄a diuinit⁹ datū sit: Nec ipsa lege sctā z iusta z bona/vbi scp̄tū ē: Nō ɔcupisces: qm̄ nō est data q̄ posset viuificare: s; p̄uaricationis gr̄a posita ē/donec veniret semē cui p̄missū ē: Sed liberatos eē p sāguinē ipsi⁹ redēptoris: q̄ est vn⁹ mediator dei z hoim hō christus iesus. Jsti aūt inimici gr̄e dei q̄ data ē pusillis et magnis/p iesum christū dn̄m nostrū:

Al. liberatos
Hiere. 17. a.
Ps. 48.
Gal. 4. c.
Roma. 7. c.
Exo. 20. c.
Gal. 3. c.
1. timoth. 2. b.

ideo dicūt antiq̄s holes dei perfecte fuisse iustitie: ne christi incarnatiōe/passione/ resurrectiōe/cui⁹ fide salui facti sūt/credant eguisse.

Q nemo pctis careat: z q nec ex lege q̄ tn̄ bona ē/auferri potuerint/ magis aūt augeri/qd aufert gr̄a: Ca. VIII

a P Jm etiā paulū inqt/vl oēs aplos dicūt semp imoderata libidie fuisse pollutos. Quis hoc vl ppban⁹ audeat dicere? S; nimirū isti ppterea sic calūniātur: q: ɔtendūt de hoc qd dixit apl's: Scio q: nō habitat i me/hoc ē i carne mea bonū: Velle eni adiacet mihi/pficere aūt bonū nō inuenio: et cetera talia nō eū dixisse de seipso/ sed nescio cui⁹ alteri⁹ q̄ illa patereť induxisse psonā: ppter qd loc⁹ ipse in ei⁹ epl'a diligēter ɔsiderādus ē et scrutād⁹: ne i eis aliq̄ obscuritate delitescat error istorū. Quis g̃ lati⁹ hinc apl's disputet z magno diuturnoq; ɔflictu gr̄am defendēs aduersus eos q̄ gl'iabant i lege: tn̄ ad rē ptinētia pauca ɔtigim⁹. Vbi ait: Quia nō iustificabit ex lege ois caro corā illo. Per legē eni cognitio pcti: Nunc aūt sine lege iusticia dei manifestata ē/testificata p legē z pphetas: Justicia aūt dei p fidē iesu christi i oēs q̄ credūt: Nō ē eni distinctio: Oēs eni peccauerūt/ z egēt gl'ia dei: iustificati grat p gr̄am ipi⁹ p redēptionē q̄ ē i christo iesu. Et iterū: Vbi ē gl'iatio tua? exclusa ē. Per quā legē? Factorū? Nō/s; p legē fidei: Arbitramur eni iustificari hoiem p fidē sine opib⁹ legis. Et iterū: Nō eni p legē pmissio abrae aut semini ei⁹ facta ē/vt heres eēt mūdi/s; p iusticiā fidei. Si eni qui p legē heredes sūt/exinanita ē fides z euacuata pmissio. Lex eni irā opat: Vbi eni nō ē lex: nec p̄uaricatio. Et alio loco: Lex eni subintrauit vt abūdaret delictū: Vbi aūt abundauit delictū/supabūdauit gr̄a. Jtē alio loco: Peccatū eni vob nō dn̄abit: nō eni estis sub lege/ s; sub gr̄a. Jtēq; alio loco: An ignorats fr̄es/ sciētibus eni legē loqr/q: lex dn̄at hoi inq̄tū tps viuit? Mulier eni sub viro/viuo marito iūcta ē legi: Si aūt mortu⁹ fuerit vir eius/euacuata ē a lege viri. Et paulo post: Jtaq; fr̄es mei/ z vos mortui estis legi p corp⁹ christi: vt sitis alteri⁹ q̄ ex mortuis resurrexit vt fructificemus deo. Cū eni essem⁹ in carne/passiones pctōrū q̄ p legē sunt opabant i mēbris nostris/ vt fructū ferrēt morti: Nunc v̄o euacuati sumus a lege mortis in q̄ detinebamur/ ita vt seruiam⁹ i nouitate spūs/ z nō i vetustate littere. His atq; hmōi ɔtestationib⁹ doctor ille

B.
Roma. 7. d.
Roma. 3. c.
Ibidem. d.
Roma. 4. c.
Roma. 5. d.
Roma. 6. c.
Roma. 7. a.
B

gentiū/satis euidēter ostēdit legē nō potuisse auferre/s; poti⁹auxisse pctm̄/qd auferat gr̄a: qm̄ lex iubere nouit cui succumbit infirmitas: gr̄a iuuare q̄ infundit charitas. Ne qs em̄ ꝓpter hec testimonia vituperet legē/et malā esse ꝯtēdat: vidit apl's male intelligētib⁹ qd posset occurrere: ⁊ eandē sibi ipse ꝓposuit q̄stionē. Quid ḡ dicem⁹ inqt? Lex pctm̄ est? Absit. S; pctm̄ nō cognoui nisi p legē. Hoc iā superius dixerat. Per legē em̄ cognitio pcti. Non ḡ abolitio/s̄ cognitio. Hic aūt iā incipit ꝓpt qd ista ꝯsiderāda suscepim⁹/introducere ꝑsonā suā: ⁊ tanq̄ de seipso loq: vbi nolunt pelagiani ipsū aplm intelligi: s; q̄ i se aliū trāffigurauerit hoiē; s̄ lege adhuc positū/nōdū p gratiā liberatū. Ubi quidē iā debēt ꝯcedere q̄ in lege nemo iustificat: sicut alibi idē apl's dicit: sed ad cognitionē pcti/⁊ ad ipsi⁹ legi p̄uaricationē valere legē: vt cognito auctoꝝ pctō/ p fidē gr̄a reqratur. Non aūt timēt ista de aplo intelligi/ḡ posset ⁊ de p̄terit/ suis dicere: s̄ ea q̄ sequunt timēt. Hic em̄ ꝯcupiscētiā inqt nesciebā/nisi lex diceret: Nō ꝯcupisces. Occasione aūt accepta/ pctm̄ p mādatū opatū est in me oēm cōcupiscentiam. Sine lege em̄ pctm̄ mortuū ē. Ego āt viuebā aliqn̄ sine lege: Adueniente aūt mandato pctm̄ reuixit: ego aūt mortu⁹ sū: Et inuētū ē mihi mādatū qd erat i vitā/h̄ esse i mortē. Pctm̄ em̄ accepta occasione p mandatū fefellit me/⁊ per illud occidit. Itaq̄ lex qdē sctā/ ⁊ mandatū sctm̄ ⁊ iustū et bonū. Qd ḡ bonū ē/mihi factū ē mors? Absit. Sed pctm̄ vt appareat pctm̄/p bonū mihi opatū ē mortē/vt fiat sup modū peccāſ pctm̄ p mādatū. Hec oia sic dixi pōt videri apl's de sua vita cōmemorasse p̄terita: vt illō qd ait: Ego aūt viuebā aliqn̄ sine lege: etatē suā p̄mā ab ifantia an rōnales ānos voluerit itelligi. Qd aūt adiūxit: Adueniēte aūt mandato pctm̄ reuixit/ego aūt mortu⁹ sū: iam se p̄cepti capacē/sed non efficacē/⁊ ideo p̄uaricatorem legis ostenderet.

Quō paulus se pctōrē ꝯfiteat/nec omino se esse sine querela: liberatū tn̄ gratia redemptoris: Ca. IX

Nec moueat qd ad philipꝑēses scripsit: Scdm̄ iusticiā q̄ i lege est: q̄ fuerit sine q̄rela. Potuit em̄ eē int⁹i affectioib⁹ p̄uis p̄uaricator legis: ⁊ tn̄ ꝯspicua opa legiim plere/vl' timore hoim vl' ipsi⁹ dei: s; pene formidine/nō dilectiōe ⁊ delectatiōe iusticie. Aliud ē em̄ volūtate bn̄ faciēdi benefacere: aliud aūt ad malefaciēdū sic volūtate inclinari/ vt etiā faceret si h̄ posset ipune pmitti. Nā sic ꝑfecto i ipsa int⁹ volūtate peccat/q nō volūtate/s; timore nō peccat. In qbus interiorib⁹ sui se talē se fuisse sciēs apl's an gratiā dei/ q̄ p ie sū christū dn̄m nr̄m ē/alibi h̄ apertissime ꝯfitet: Scribēs q̄ppe ad ephesios: Et vos inquit cū essetis mortui delictis ⁊ pctis vr̄is: in qb⁹aliqn̄ ambulastis fm seculū mūdi hui⁹: fm pncipē ꝑtātis aeri/ sp̄us ei⁹ q nūc opat i filijs diffidētie: i quib⁹ ⁊ nos oēs aliqn̄ ꝯuersati sum⁹ in desiderijs carnis nr̄e: facientes volūtatē carnis ⁊ affectionū: ⁊ eram⁹ naturalit filij ire sic̄ ⁊ ceteri. De⁹ aūt q diues ē i misicōia: ꝓpt multā dilectionē q̄ dilexit nos: ⁊ cū essemus mortui pctis/ꝯuiuificauit nos christo: cui⁹ gr̄a sumus salui facti. Rurs⁹ ad titū: Fuim⁹ em̄ ⁊ nos iqt stulti aliqn̄ ⁊ icreduli errātes/ fuiētes desiderijs ⁊ voluptatib⁹ varijs/i malicia ⁊ inuidia agētes/ abomiabiles/inuicē odio habētes. Tal' saul⁹ fuit/qn̄ fm iusticiā q̄ i lege ē/ sine q̄rela fuisse se dicit: Nā q2 nō post hāc abominabilē vitā vt eēt sine q̄rela in lege/ꝑfecerat/moresq̄ mutauerat: euidēter in his q̄ sequūt ostēdit: qn̄ quidē mutatū se nō dicit ab his malis/ nisi p gratiā saluatoris. Adiūgēs em̄ hoc ipsū etiā h̄ sicut ad titū ait: Cū aūt benignitas ⁊ h̄uanitas illuxit saluatoris nr̄i dei: nō ex opibus iusticie/q̄ nos fecim⁹/s; fm suā misicōia; saluos nos fecit p lauacꝝ regenerationis ⁊ renouationis sp̄ussctī: quē ditissime effudit sup nos/p iesū christū saluatorē nostꝝ: vt iustificati gr̄a ipsi⁹ heredes efficiamur fm spem vite eterne. Qd aūt ait in h̄ eplē loco ad romanos: Pctm̄ vt appareat pctm̄/p bonū mihi opatū ē mortē: ꝯgruit superiorib⁹ vbi dixit: S; pctm̄ nō cognoui/nisi p legē: Nā ꝯcupiscētiā nesciebā/nisi lex diceret: Nō ꝯcupisces. Et sup⁹: Per legē cognitio pcti. Hoc em̄ ⁊ hic dixit: vt appareat pctm̄: vt illud qd dixerat: Sine lege em̄ pctm̄ mortuū ē: nō intelligam⁹/nisi tāq̄ nō sit: latet nō apparet: penit⁹ ignorat tāq̄ i nescio qbus ignorantie tenebris sit sepultū. Et quod ait: Ego aūt viuebā aliqn̄ sine lege: qd ait/nisi viuere mihi videbar? Et qd adiūxit: Adueniēte aūt mādato pctm̄ reuixit: qd ē aliō q̄ eminuit ⁊ apparuit? Nec tn̄ ait vixit/sed reuixit. Uixerat em̄ aliqn̄ i padiso/qn̄ ꝯ datū p̄ceptū satis apparebat admissū. Cū aūt a nascētib⁹ trahit: tāq̄ mortuū sic latet/donec repugnās iusticie/malū ei⁹ ꝓhibitiōe sentiat. Cū aliud iubet atq̄ approbat/aliud delectat atq̄ dn̄at:

Marginalia: Roma. 7. b. — Roma. 3. c. — Roma. 7. b. — Exo. 20. c. — Phil. 3. b. — Eph. 2. a. — Titū. 3. a. — Phil. 3. b. — Titū. 3. b. — Roma. 7. b. — Exo. 20. c. — Roma. 3. c.

tūc pctm̄ q̄dāmō i noticia nati hoīs reuiuiscit: qđ in noticia p̄mi facti hoīs aliqñ iā vixerat.

Quō se carnalē paul⁹ dicat/nec tñ carnis ꝯcupiscētię ꝯsentire/licet sub peccato venundatū: Ca.x.

A Sed qđ sequit̄ nō ita expeditū ē/quō de

Roma.7.c. paulo possit itelligi. Scim⁹ eñ inq̄t q2 lex spiritalis ē/ego aūt carnal' sū. Non ait: fui/sed sū. Nūq̄d ğ ap̄ls cū hęc scriberet/ carnal' fuit: an fm corp⁹ hoc dicit? Adhuc eñ erat i corpe mortis hui⁹: nōdū facto: qđ alibi

1. Cor.15.f. dicit: Seminat' corp⁹ aiale: surget corp⁹ spiritale. Tūc eñ ex toto se.i.ex vtraq; pte q̄ ꝯstat spiritaľ homo erit/qñ etiā spiritale corp⁹ erit. Neq; eñ absurdū ē/ vt si i illa vita etiā caro spiritaľ/ si potuit esse i hac vita in his q̄ adhuc carnalia sapiunt/etiā sp̄us ipse carnal'. Sic ğ ideo dixit: ego aūt carnal' sū: q2 nōdū spiritale corp⁹ habebat ap̄ls/ Sic̄ posset dicere: Ego aūt mortal' sū. Qđ vtiq; nō nisi fm corp⁹ itelligeret̄ dixisse/ qđ nondū fuerat imortalitate

Roma.7.c. vestitū. Itē qđ adiūxit: Venūdat⁹ sub pctō: ne q̄sq; eū nōdū redēptū chrīsti sanguie existimet: etiā h̄ fm illud pōt itelligi qđ ait: Et nos

Roma.8.c. p̄mitias habētes sp̄us/ 7 ipsi i nobisimetipsis igemiscim⁹/ adoptionē expectātes redēptiōꝫ corpis nr̄i. Si eñ fm h̄ se dicit venūdatū sub pctō/ q2 adhuc nō ē redēptū a corruptiōe corpus eī⁹: vł venūdatū aliqñ i p̄ma trāsgressiōe

Sap.9.d. p̄cepti/ vt haberet corpus corruptibile qđ aggrauat aiam: q̄d p̄hibet hic ap̄lm intelligi de seipso dicere: qđ ita dicit/ vt etiā i ipso posset intelligi: etiā si i sua psona non se solū/ sꝫ oēs accipi velit: q̄ se nouerūt spiritali delectatiōe cū carnis affectiōe sine ꝯsensiōe ꝯfligere? An

Roma.7.c. forte metuim⁹ ea q̄ sequunt̄: Qđ eñ operor/ ignoro: non eñ qđ volo h̄ ago/ h̄ qđ odi illud facio: ne forte ex his v̄bis q̄spiā ꝯsentire carnis ꝯcupiscentię ad op̄a mala suspicet̄ ap̄lm? Sꝫ ꝯsiderādū est qđ adiūgit: Si aūt qđ nolo h̄ facio: ꝯsentio legi qm̄ bona ē. Magis eñ se dicit legi ꝯsentire q̄ carnis ꝯcupiscentię: hāc eñ pcti noie appellat. Facere ğ se dixit 7 operari: non affectu ꝯsentiēdi 7 implēdi/ h̄ ipso motu ꝯcupiscēdi. Hinc ğ inq̄t: Cōsentio legi qm̄ bona ē. Consentio/ q2 nolo qđ nō vult. Dein

¶ de dicit: Nūc aūt iā non ego operor illud/ sed id qđ habitat i me pctm̄. Quid ē: nūc aūt/ nisi iā nūc sub gr̄a/ q̄ liberauit delectationē volūtatis a ꝯsensione cupiditatis? Non eñ melius intelligit̄: non ego operor: nisi q2 non ꝯsentit

Roma.6.c. exhibere mēbra sua arma iniq̄tatis pctō: Nā etsi ꝯcupiscit 7 ꝯsentit 7 agit: quō h̄ ipse illud operatur/ etiā si se operari doleat: 7 vinci grauit̄ igemiscat? Iā illō qđ seq̄t̄: nōne vñ loq̄t̄ apertissime ostēdit? Scio eñ q2 nō habitat i me/ hoc ē i carne mea bonū. Si eñ nō exponeret B adiūgēdo/ hoc ē i carne mea: aliť forsasse acciperet̄ quod dixit: i me: Ac p hoc v̄sat hoc idē repetēs 7 inculcās: Velle eñ adiacet mihi: pficere aūt bonū nō. Hoc ē eñ pficere bonū/ vt nec ꝯcupiscat hō. Imperfectū ē aūt bonum/ qñ ꝯcupiscit/ etiā si ꝯcupiscētię nō ꝯsentit ad malū. Nō eñ qđ volo facio bonū inq̄t/ sꝫ qđ nolo malū h̄ ago. Si autē qđ nolo ego h̄ facio: iā non ego operor illud/ sed qđ habitat in me pctm̄. Id repetiuit icułcās: 7 tāq; tardissimos de somno excitās: Inuenio ğ legē inq̄t/ mihi volēti facere bonū: qm̄ mihi malum adiacet. Illa ğ bonū ē volēti facere: adiacet aūt malū ex ꝯcupiscētia/ cui nō ꝯsentit q̄ dicit: Iā nō ego operor illud. Aptius aūt qđ sequit̄ vtrūq; declarat: Cōdelector eñ legi dei fm interiorē hoiem. Video autē aliā legē i mēbris meis/ repugnātē legi mētis meę/ 7 captiuātē me in lege pcti/ q̄ ē in mēbris meis. Sed q̄ dixit: captiuātē me: pōt mouere/ si nulla ꝯsensio ē. Vñ ppť tria ista: duo scꝫ de qb⁹ iā disputaui m⁹/ q̄ ait: Ego aūt carnal' sū/ 7 venūdat⁹ sub pctō: 7 h̄ tertiū: captiuātē me i lege pcti q̄ ē in mēbris meis: pōt videri ap̄ls eū describere q̄ sub lege adhuc viuit/ nondū sub gr̄a. Sed sic̄ illa duo exposuim⁹ ppter carnē adhuc corruptibilē dicta: sic et hoc pōt intelligi: vt captiuantē me/ dixerit carne/ nō mēte: motiōe/ nō ꝯsensione: 7 ideo captiuantē me: q2 7 i ip̄a carne nō ē aliena natura/ sed nr̄a. Sic̄ ğ exposuit ip̄e q̄d dixerit: Scio eñ q2 nō habitat i me/ h̄ est i carne mea bonū: sic iā ex illi⁹ expositione hunc locū debem⁹ accipe/ tanq; dixerit: captiuantē me/ hoc ē carnē meā i lege peccati q̄ est i mēbris meis. Deinde subiūgit: ppter quod dicta sunt oīa: Miser ego hō/ q̄s me liberabit de corpe mortis hui⁹? Gr̄a dei p iesū chrīstū dñm nostrū. Atq; inde cōcludit: Igit̄ ipse ego mente seruio legi dei: carne aūt legi pcti. Carne scꝫ legi pcti/ ꝯcupiscēdo: mēte aūt legi dei/ eidē ꝯcupiscētię nō consentiēdo. Nulla ğ ꝯdēnatio ē nūc his q̄ sūt i chrīsto iesu. Nō eñ damnat̄/ nisi q̄ ꝯcupiscētię carnis cōsentit ad malū. Lex eñ sp̄us vitę in chrīsto iesu liberauit te a lege pcti 7 mortis: ne.s. ꝯsensionē tuā ꝯcupiscētia sibi vindicet carnis. Et ea quę sequunt̄ euudē sensū magis magisq; demōstrāt:

Sed adhibēd⁹ ē modus. Visū aūt aliqñ etiā mihi fuerat: hoīez sub lege/ isto apli sermone describi. Sed vim mihi fecerūt postea ista v̄ba q̄ ait: Nūc aūt iā nō ego operor illud. Ad hoc eñ ptinet illud qḋ ait et postea. Nulla ḡ ꝯdēnatio ē nūc his q̄ sunt ī christo iesu. Et q̄ nō video quō diceret hō ꝟ lege: Cōdelector legi dei ſm interiorē hoīez: cū ipsa delectatio boni/ q̄ etiā nō ꝯsērit ad malū: nō timore pene/ sz amore iusticie: Hoc est eñ condelectari non nisi gratie deputanda sit.

Quid sit liberari de corpore mortis huius: Ca. XI.

A Rom. 7. g. N Am et illud vbi ait: Quis me liberabit de corpe mortꝭ huius? quis neget aplm cū hec diceret/ adhuc fuisse in corpe mortis hu⁹? A quo vtiq̄ impij non liberanꝭ/ quibus eadē corpa ad tormenta eterna reddūtur. Liberari ergo est a corpe mortis hui⁹/ oīḃ ī sanato lāguore concupiscētie carnis: non ad penā corp⁹ recipere/ sed ad gloriā. Huic loco et illud satis ꝯsonat: Rom. 8. c. Etiā nosipsi p̄mitias habētes spūs/ et ipsi ī nobismetipsis ingemiscim⁹/ adoptionē expectātes redēptionē corpis nostri. Nimirū eñ gemitu isto ingemiscimus ī quo dicimus: Miser ego homo: q̄s me liberabit de corpe mortis huius? Illud etiā vbi ait: Quod eñ operor/ ignoro: quid est aliud/ q̄: nolo/ nō approbo/ nō consentio/ nō facio. Alioq̄n ꝯtrariū est Rom. 3. c. et 7. b. his que superius dixit: Per legē eñ cognitio peccati: Et/ Peccatū non cognoui nisi p legem. Et/ Peccatū vt appareat peccatū/ p bonū mihi operatū est mortē. Quomō eñ peccatū p legē cognouit quod ignorat? Quō B apparet peccatū quod ignoratꝭ? Sic ergo dictū est: ignoro/ nō facio: q̄ nulla ꝯsensiōe id ego Matth. 7. d. ipse cōmitto. Quō dictur⁹ ē dñs impijs: Nō noui vos: quē pculdubio latere nihil potest. 2. Cor. 5. d. Et sicut dictū est: Eū q̄ nō nouerat peccatū: quod ē/ non fecerat. Neq̄ eñ nō nouerat qḋ arguebat. His atq̄ hmōi ī ista scripture apostolice circūstantia diligēter ꝯsideratis: recte intelligitur apl̄s/ non quidē se solū in sua psona/ verū alios etiā sub gratia constitutos significasse: sed secū nōdū in illa constitutos 1. Cor. 15. g. pace pfecta/ in qua absorbebitꝭ mors ī victoriā. Rom. 8. b. De qua post dicit: Si autē christus in vobis: corp⁹ quidē mortuū est/ ppter peccatū: spūs autē vita ē/ ppter iusticiā. Si ergo spiritus ei⁹ q̄ suscitauit iesū ex mortuis/ habitat ī vob: q̄ suscitauit christū iesū mortuis/ viuificabit et mortalia corpora vestra p inhabitantem spiritū eius in vobis. Viuificatis igitur mortalib⁹ corpib⁹ nr̄is: non solū ad peccādū ꝯsensio nulla erit/ sed nec ipsa cui ꝯsentiatꝭ carnis ꝯcupiscētia remanebit. Quā spūi resistētē/ n̄ habere ī carne mortali ille tm̄mō hō potuit/ q̄ nō p ipsā ad hoīes venit. Et iō aplos Sap. 9. d. q̄ hoīes erāt: et corp⁹ qḋ corrūpitꝭ et aggrauat aiam/ ī hui⁹ vite mortalitate portabāt: absit vt dicam⁹: sicut iste calumniatꝭ: sem̄p immoderata libidine fuisse pollutos: sed dicimus a consensione prauaꝝ libidinū liberos: de ꝯcupiscentia tñ carnis quā moderādo frenabāt/ tanta humilitate et pietate gemuisse/ vt optarent eā non habere potius q̄ domare.

Quō christus peccatū/ carnis necessitate non contraxerit: Ca. XII.

P Roīde iste qḋ addidit nos dicere/ christū et a peccatis liberꝝ nō fuisse/ sed carnis necessitate mentitū/ et alijs maculatū fuisse delictꝭ: viderit a q̄b⁹ audierit/ vel ī q̄ꝝ lr̄is legerit: qḋ q̄dē fortasse nō ītellexit: et in sensus calūniosos malicia fallēti cōuertit.

Quare carnis ꝯcupiscētia baptizatis etiā nō absit/ sed trāsfūdatꝭ ī filios/ et peccatū dicatꝭ: Ca. XIII.

D Icūt etiā īquit/ baptisma nō dare omnē indulgentiā peccatorū: nec auferre crimina/ sed radere: vt oim pctōꝝ radices in mala carne teneātur. A Quis hec aduersus pelagianos/ nisi infidelis affirmet? Dicim⁹ eñ baptisma dare oim indulgentiā peccatoꝝ: et auferre crimia/ nō radere: nec vt oim pctōꝝ radices ī mala carne teneanꝭ: q̄si rasoꝝ in capite capillorū vñ crescāt/ iteꝝ resecanda pctā: Nā et istā sīlitudinē cōperi/ sue illos adhibere calūnie: tāq̄ ꝟ nos sētiam⁹ atq̄ dicam⁹. Sed de ista ꝯcupiscētia carnis falli eos credo vel fallere/ cū qua necesse ē vt etiā baptizat⁹/ et hoc si diligētissime pficit/ et spū dei agitꝭ/ pia mēte confligat. Sed hec etiā si vocatꝭ pctm̄: nō vtiq̄ q̄ peccatū est/ sed q̄ peccato facta ē sic vocatꝭ: sicut scptura manus cuiusq̄ dicitꝭ/ q̄ manus eā fecerit: Peccata autē sunt q̄ ſm carnis ꝯcupiscētiā vl' ignorātiā illicite fiūt/ dicunꝭ/ cogitātur: Que trāsacta etiā reos tenēt si non remittātur. Et ista ipsa carnis concupiscentia in baptismo sic dimittitꝭ/ vt q̄uis tracta sit a nascētibus/ nihil noceat renascētib⁹. B Ex quibus tamē si filios carnaliter gignūt: rursus trahitꝭ: rursusq̄ et nocitura nascētibus/ nisi eadē forma renascētibus remittatꝭ/ et insit nihil obfutura vite future: q̄m reat⁹ ei⁹ gene-

ratione tract⁹ regeneratiōe dimissus ē: Et idō
iaꝫ nō sit pctm̄/ sed h vocet siue qđ pctō facta
sit/ siue qđ peccādi delectatione moueat: ⁊ si
ei vincēte delectatione iusticię non ꝯsentiat.
Nec ꝓpter ipsā cui⁹ iā reatus lauacro regene/
rationis absūptus ē/ dicūt in orōne baptizati:
Matth.6.b. Dimitte nob debita nr̄a/ sic̄ ⁊ nos dimittim⁹
debitorib⁹ nr̄is/ sed ꝓpt pctā q̄ fiūt: siue in ei⁹
ꝯsensionibus/ cū ab eo qđ libet vincit qđ pla/
cet: siue cum ꝑ ignorantiā malū q̄si bonū pla
cet. Fiūt aūt/ siue opando/ siue loquēdo/ siue
qđ facillimū atq̄ celerrimū ē cogitādo. A q̄/
Prouer.20.b bus oibus q̄s etiā fideliū gl̄iabit castū se hr̄e
cor: aut quis gl̄iabit mundū se esse a pctō? Il
lud sane qđ in orōne seq̄tur/ ꝓpter ipsaꝫ dicit/
Ne nos īferas in tēptationē/ sed libera nos a
Jaco.1.b. malo. Unusq̄sq̄ eñ sic̄ sc̄ptū ē/ tēptat a ꝯcupi
scētia sua abstract⁹ ⁊ illect⁹. Deinde ꝯcupiscē/
tia cū ꝯceperit parit pctm̄. Ibi oēs ꝯcupiscētię
partus/ ⁊ ipsius ꝯcupiscētię reatus antiquus
q̄ baptismatis ablutione dimissi sunt.

Qr nō q̄dē crimia/ sꝫ reat⁹ a ꝯcupiscē
tia geniti deleāt: ⁊ q sine criminib⁹/
nō aūt sine pctis fideles eē possint:

T q̄cq̄d parit nūc ista ꝯcu/ (Ca.XIIII
e pla/ si h sint illi gt⁹ q̄ nō solū pctā/ veꝝ
etiā crimia nūcupāt: pacto illo q̄tidiāę
orōnis vbi dicim⁹: Dimitte nob dibita nr̄a sic̄
⁊ dimittim⁹: ⁊ elēosynaꝝ sincęritate mūdāt.
Neq̄ eñ q̄sq̄ sic desipit/ vt dicat ad baptiza
Luce.6.f. tos ofticiū illō n ꝑtinē p̄ceptū: Dimittite ⁊ di/
mittet vob: date ⁊ dabit vob. Null⁹ āt in ecclīa
recte posset ordiari mister/ si dixisset ap̄ls: Si
q̄s sine pctō/ vbi ait/ Si q̄s sine crimie ē. Aut si
1.Timoth.3.c. dixisset/ nullū pctm̄ habētes/ vbi ait: Nullū cri
mē habētes. Multi q̄ppe baptizati fideles sūt si
ne crimine: sine pctō aūt in hac vita neminē di
xerim: q̄talibet pelagiani/ qr hęc dicim⁹ adūsū
nos inflent ⁊ dirūpāt isania: nō qr pcti ali
q̄d remaneat qđ in baptismate n remittat/ sed
qr in nob in hui⁹ vitę ifirmitate manētib⁹ q̄tidie
fieri nō desūt/ q̄ fideliū orātib⁹ ⁊ misericordię
opantib⁹ q̄tidie remittant. Hęc ē fidei catholi
cę sanitas/ quā sc̄tus vbiq̄ seminat spūs: nō
p̄suitatis heretice vanitas ⁊ p̄sumptio spūs.

Qualit̄ virilitatē de⁹ istituerit: ⁊ vn̄
erubescentiā hūana cōmixtio deme

Am itaq̄ de cetero (ruerit: Ca.XV
i vidam⁹/ quēadmodū posteaq̄ nob ca/
lūniose putauit obijciēda q̄ credim⁹/ ⁊
fingēda q̄ nō credim⁹/ suā ipse vl̄ pelagianoꝝ
fidē ꝓfiteat. Cōtra hęc inq̄t nos q̄tidie dispu

tam⁹: ⁊ idō nolum⁹ p̄uaricatorib⁹ adhibere ꝯsē
sū: qr nos dicim⁹ liberꝫ arbitriū in oib⁹ eē natu
ralit: nec adę pctō perire potuisse: Qđ scpturaꝝ
rū oim auctoritate firmat Hęc si quēadmo/
dū oportet n ꝯ dei gr̄aꝫ diceret: nec ꝯsēsū p̄ua
ricatorib⁹ adhiberet/ h vr̄m sensū corrigeret.
Hinc aūt q̄tū potuim⁹/ ⁊ q̄tū sufficere visū ē
supi⁹ disputauim⁹. Dicim⁹ inq̄t has q̄ nūc agū
tur in orbe terraꝝ a deo nuptias istitutas: nec
reos eē ꝯiuges/ h fornicatores ⁊ adult̄os cōdē
nādos. Hoc veꝝ et catholicū ē. Sꝫ qđ vos hic
vult efficere de cōmixtiōe masculi ⁊ feminę/ q
nihil pcti nascētes trahāt qđ lauacro regene/
ratōis expiet: h falsū ē ⁊ hereticū. Motū inq̄t
genitaliū. i. ipsā virilitatē/ sine q̄ nō pōt eē cō
mixtio/ a dō dicim⁹ istitutā. Ad h r̄ndem⁹: mo
tū gēitaliū/ ⁊ vt xbo ei⁹ vtar/ virilitatē/ sine q̄
n pōt eē cōmixtio: de⁹ sic istituit/ vt nihil hr̄et
pudēdū. Nō eñ fas fuit vt ei⁹ erubesceret cre
atura d sui ope creatoris: sꝫ inobediētia mēbro
rū supplicio iusto p̄mis hoib⁹ inobediētib⁹ red/
dita ē: de q̄ erubuerūt q̄n folijs ficulneis pu/
dēda texerūt/ q̄ prius pudēda non fuerunt. Gen.3.b.

Quare nō tunicis totū corp⁹/ sꝫ peri
zomatib⁹ inobediētia mēbra erube/
scētes p̄mi hoies operuerint: Ca.XVI

Eq̄ eñ sibi tunicas vt totū corp⁹ tege/ A
n rēt post pctm̄/ sꝫ succinctoria ꝯsuerūt.
Quę nōnulli interp̄tes nr̄i min⁹ diligē
tes tegmīa īterp̄tati sūt. Qđ q̄dē veꝝ ē: sꝫ ge
nerale nomē ē tegmē qđ idumētū ⁊ opimētū
oē possit ītelligi. Et idō debuit ābiguitas euī
tari: vt quēadmodū gręc⁹ pizomata posuit/
q̄b⁹ n teguntur nisi pudēdę corpis ptes: sic ⁊ lati/
nus/ aut ipsū grecū poneret: qr ⁊ ipsa iā ꝯsue
tudo vtit ꝓ latino: vel sicut q̄dā succinctoria
vel sicut alij melius cāpestria nolarūt. Ex illo
quippe hoc nomē ē/ q pudēda iuuenes tege/
bant antiquo more romano/ q̄n nudi exerce/
bant in campo: vn̄ campestrati appellant ho/ Campestria q̄ dicantur.
dieq̄ qui eadē mēbra cingēdo cooperiūt. Er
q̄ si ea quibus peccatū ē/ tegēda fuerāt post
peccatū: ne tunicis quidē indui debuerūt/ sed
manū ⁊ os tegere: qr sumendo ⁊ vescēdo pec
cauerūt. Quid sibi ergo vult/ q accepto ꝓhi/
bito cibo/ cū fuisset p̄cepti facta transgressio:
in illa mēbra aspectus intenditur? Quę ibi
nouitas ignota sentit: et se cōpellit aduerti:
quod aptione significat oculorum? Neq̄ eñ B
eis/ vel quādo illic nomina pecoribus ⁊ volu/
cribus imponebat: vel q̄n illa pulchrū lignū
vidit et bonū/ oculi non patebant/ sed apti

hoc ē intēdi ad intuēdū facti sūt: Sicut scptū
Gen.16.b. ē de agar ancilla sarę/ aperuit oculos suos/
et vidit puteū: qs clausos vtiq̧ nō habebat.
Ut ergo nuditatis suę/ quā q̄tidie pfecto in/
tuebant/ nec ɔfundebant: eos subito sic pu/
deret/ vt mēbra illa iā nuda ferre nō possent/
sed statim operire curarēt: nōne ⁊ ille i motu
apto/ ⁊ illa in occulto/ ɔtra suę volūtatis arbi
triū inobediētia illa mēbra senserūt: quibus
vtiq̧ nutu volūtario sic cęteris ɔhari debue
rūt? Qd merito passi sūt: q: ⁊ ipsi obediētes
suo ɔño non fuerūt. Erubuerūt g̃ ita se crea/
tori suo nō exhibuisse fmuliū: vt in eis mēbris
ex quib⁹ essent filij pcr̄eādi mererent accipe
ɔhariū. Hoc pudoris gen⁹/ hęc erubescēdi ne/
cessitas certe cū ōni hoīe nascit: ⁊ ipsis q̄dā/
modo naturę legib⁹ imperat: vt i hoc verecū
dentur etiā ipsa pudica ɔiugia. Nec quisq̧ tā
male turpiterq̧ pficiat: vt q: cognit deū esse
ɔditorē naturę/ auctorēq̧ nuptiarū: ideo etiā
miscēdus vxori/ si quis eū videat/ non de his
motib⁹ erubescat: q̄ratq̧ secretū vbi non so/
lū alienorū/ verūetiā suorū oīm possit vitare
ɔspectū. Itaq̧ sua culpa sibi accidens malū/
natura hūana pmittat agnoscere: ne cogat
aut qd ē impudentissimū/ de his suis motib⁹
nō erubescere: aut qd ē ingratissimū/ de sui
creatoris opib⁹ erubescere. Quo tñ malo p
pter bonū generationis filiorū/ hñ vtunt pu
dica ɔiugia. Solius aūt carnalis voluptatis
causa libidini ɔsentire peccatū est: quis ɔiu
1.Cor.7.a. gatī fm veniam concedatur.

Cōtra pelagianos efficax argumē tatio ex ɔditoib⁹ sumpta/ istitutę na ture/ ⁊ dissilibus destitute: Ca. XVII.

A Sed ɔstitute pelagiani seruata bone/ state ac fęcunditate nuptiarū: si nemo peccasset/ qualē velitis in padiso vitā illorū hoīm cogitare: et vnū de his quattuor rebus eligite. Proculdubio eīn: aut q̄ñcū/ q̧ libuisset/ totiens ɔcubuissent: aut frenarēt libidinē qñ concubit⁹ necessarius nō fuisset: aut tūc ad nutū voluntatis libido ɔsurgeret/ qñ esse ɔcubitū necessariū casta pudētia p̄sen sisset: aut nulla ibi oīno existēte libidie/ vt cę tera mēbra queq̧ ad opa sua/ sic ad opus p priū etiā genitalia iussis volētiū sine vlla dif ficultate seruissēt. Horū q̄ttuor qd vult eligi te. Sed puto q duo priora respuet/ qb⁹ libidi ni aut seruit/ aut repugnat. Nāq̧ illud pmū tā p̄clara honestas/ hoc aūt secūdū tā magna felicitas nō vult. Absit eīn vt tātę illi⁹ beati/ tudinis decus: aut p̄cedentē semp sequēdo li bidinē ageret turpissimā seruitutē: aut ei re/ sistēdo nō haberet plenissimā pacē. Absit in/ q̄ vt carnis ɔcupiscentiā non oppositune ad generādū/ s; sordiata cōmotiōe surgētē/ aut illi mēti placeret ɔsentiēdo satiare: aut illi de ti necesse eēt dissentiēdo cohibere. Duarū ꝯo reliq̄rū quālibet elegeritis: nō ē aduersus vos vlla ɔtētione laborādū. Et si eīn q̄rtā volueri tis eligere: vbi ē oīm obediētia mēbrorū/ sine vlla libidie sūma tranq̄llitas: qñ iā vos ei fe cit vsq̧ disputationū ipet⁹ limicos: illūd vob salrē placebit qd tertio loco posuim⁹: vt illa carnal ɔcupia/ cui⁹ motus ad eā postremā q̄ vos multū delectat/ pueniit voluptatē: nūq̄ i padiso nisi cū ad gignendū eēt necessaria/ ad volūtatē nutū exurgeret. Hāc si placet vob i padiso/ collocare: ⁊ p talē ɔcupiscētiā carnis: q̄ nec p̄ueniret/ nec tardaret/ nec excederet ipe/ riū volūtatis: vob videt i illa fęlicitate filios potuisse generare/ non repugnam⁹: Ad h eīn qd agim⁹/ sufficit nob: q: nūc tal in hoīb⁹ non ē/ q̄lē in illius fęlicitatis loco esse potuisse cō/ ceditis. Qualis q̄pe nūc sit/ pfecto oīs sen/ sus mortaliū/ etsi cū verecūdia ɔfitet: q: ⁊ ca/ stos etiā nolētes/ eāq̧ p tyranniā castigantes/ inquietudine inordinata importunaq̧ solli/ citat: ⁊ plerūq̧ sese volētibus subtrahit/ nolē tibus ingerit: vt nihil aliud inobediētia sua/ q̄ illius p̄sce inobediētię pęnarū se esse testet. Uñ merito de illa ⁊ tūc pmi hoīes/ qñ pudē Gen.3.b. da texerūt: ⁊ nūc qui se vtcūq̧ hoīem eē con/ siderat: omnis pudens impudēsq̧ ɔfūditur. absit vt de ope dei/ sed de pęna pmi veteris/ q̧ peccati. Uez vos non p religiosa ratione/ sed p animosa contētione: nec p humano pu dore/ sed p vrō furore: ne vel ipsa ɔcupiscētia carnis vitiata credatur/ ⁊ ex ea trahi origina le pctm: talē ɔrsus qualis nūc est in paradiso conabimini disputādo reuocare: eamq̧ illic esse potuisse ɔtendere/ quā vl semp sequeret in honesta cōsensio: vel aliqñ coerceret mise/ randa dissensio. Nos autē nō multū curam⁹ quid vos de illa sentire delectet: Quicq̄d tñ hoim p illā nascitur: si nō renascatur/ sine du/ bitatione damnatur: ⁊ necesse ē esse sub dia/ bolo/ si non liberetur inde a christo.

Q hoies in q̄tū hoies sint opus dei: in q̄tū peccatores sub diabolo: Ca. XVIII

b Oiem inquit dei op⁹ de/ fendimus: nec ex illius potentia vel in malū vl i bonū inuitū aliquē cogi/ sed

ꝓpria volūtate/aut bonū facere/aut maluz:
In bono ꝟo ope a dei gr̄a semꝑ adiuuari: in
maluz ꝟo diaboli suggestionib⁹ incitari. Ad
hec respōdem⁹: hoīes esse opus dei/inquātū
hoīes sunt: sed sub diabolo esse/inq̄tū pctō-
res sūt: nisi eruant inde ꝑ eū/ qui nō ob aliud
factus ē īter deū ꝛ hoīes mediator/ nisi q꞉ ex
hoībus nō potuit esse pctōr: nec ex dei poten
tia vel in malū vel ī bonū inuitū aliquē cogi:
sed deo deserēte ꝓ meritis ire in malū: et deo
adiuuante/sine meritis conuerti ad bonum.
Non eñ est homo bonus si nolit: sed gratia
dei etiā ad hoc adiuuat vt velit: qm̄ nō ina-
Phil.2.b. niter scriptū est: Deus est eñ qui operatur in
vobis ꝛ velle ꝛ opari ꝓ bona voluntate: Et/
preparatur voluntas a dn̄o.

Qr velle bonū nō dat ꝓ meritis: nec a semetipso aliqs habet: exēplū de paulo adhuc saulo: Ca.XIX.

Os autē in bono ope sic putatis adiu
v uari hominē gr̄a dei/ vt in excitāda ei⁹
ad ipsū bonū opus volūtate/ nihil eā
credatis opari: Quod satis ipsa tua verba de-
clarant. Cur eñ nō dixisti: hoīem dei gratia
in bonū opus excitari: sicut dixisti/ ī malū di
aboli suggestionib⁹ incitari? Sed dixisti: ī bo
no ope a dei gratia semꝑ adiuuari: tanq̄ sua
voluntate/nulla dei gratia bonū op⁹ aggres-
sus/ in ipso iā ope diuinitus adiuuet/ ꝓ meri
tis videlicet volūtatis bone/vt reddat debi
ta gratia/nō donet indebita: ac sic gratia iā
non sit gr̄a/ sed sit illud qđ pelagi⁹ in iudicio
palestino ficto corde dānauit: gratiā dei sm̄
merita nostra dari. Dic mihi obsecro/qđ bo-
ni paulus adhuc saul⁹ volebat: ac nō potius
Act.9.a. magna mala/qñ spirans cędē ꝑgebat/ ad va
stādos horrēda mētis cęcitate ac furore chri-
stianos? Quib⁹ meritis bone volūtatis de⁹
illū ab his malis ad bona/mirabili et repētina
vocatiōe ꝯuertit? Quid ꝗ dicā/qb⁹ meritis/cū
Ad tit.3.b. ip̄e clamet/ Nō ex opib⁹ iusticie q̄ nos fecim⁹/
ꝫ sm̄ suā misc̄diaz saluos nos fecit? Quid illđ
Joh.6.e. qđ iam cōmemoraui dixisse dn̄m: Nemo pōt
venire ad me: qđ itelligit/credere ī me: nisi ei
datū fuerit a patre meo? Utrꝫ iā volēti crede
re ꝓ meritis bone volūtatis hoc dat: an poti⁹, vt
credat ip̄a volūtas/ sic̄ sauli/desuꝑ excitatur:
etiā si tā sit auersus a fide/vt credētes etiā ꝑse
quat? Ut qđ eñ nob dn̄s ꝓcepit/vt orem⁹ ꝓ
Math.5.g. eis q̄ nos ꝑsequūt? Nunqđ hoc oram⁹ vt eis
ꝓ bona eoꝝ volūtate gr̄a dei retribuatur: ac
nō potius vt mala ī bonū volūtas eoꝝ mu-
tet? Sicut credim⁹ tūc a sctis q̄s ꝑseq̄bat/ nō
inaniter oratū esse ꝓ saulo: vt ad fidē quā va
stabat/volūtas ei⁹ ꝯuerteret. Et illi⁹ q̄dē ꝯuer
sio desuꝑ facta/manifesto etiā miraculo appa
ruit: Q̄ multi inimici christi quotidie/subito
dei occulta gr̄a trahunt ad christū. Qđ ꝟbū
si n̄ ex euāgelio posuissē: q̄nta ꝺ me ꝓpt hoc iste
dixisset: cū etiā nūc obluctet nō mihi/ sed illi
qui clamat: Nemo pōt venire ad me/nisi pa-
ter qui misit me traxerit eū. Nō eñ ait/duxe-
rit: vt illic aliquo mō intelligam⁹ ꝓcedere vo-
luntatē. Quis trahit si iā volebat? Et tñ ne-
mo venit nisi velit. Trahit ꝗ miris modis vt
velit ab illo/q̄ nouit int⁹ ī ipsis hoīm cordib⁹
opari: nō vt hoīes qđ fieri non pōt nolentes
credāt/sed vt volētes ex nolētibus fiant.

Auctoritatibus ꝓbat trahi voluntatem a deo: Ca.XX.

Oc veꝝ esse non ꝯiectura suspicamur
h humana/sꝫ euidētissima diuinaꝝ scri-
pturaꝝ auctoritate dinoscim⁹. Legit
in paralipomenon libris: Et q̄dē ī iuda facta 2.Para.30.b
est man⁹ dei/vt daret illis cor vnū/ vt facerēt
ꝓceptū regis ꝛ ꝑncipū in ꝟbo dn̄i. Itē ꝑ eze-
chielē ꝓphetā dn̄s dicit: Dabo eis cor aliud/ꝛ Ezech.36.f.
spm̄ nouū dabo eis: ꝛ euellā cor eoꝝ lapideū
de carne eoꝝ: et dabo eis cor carneū/ vt in ꝓ-
ceptis meis ābulēt: ꝛ iustificatiōes meas ob-
seruēt ꝛ faciāt eas. Quid ē aūt qđ hester illa
regina orat ꝛ dicit: Da sermonē ꝯcinnū in os Hester.14.e.
meū: ꝛ ꝟba mea clarifica in ꝯspectu leonis: et
ꝯuerte cor eius in odiū impugnātis nos? Ut
quid ista ī orōne dicit deo: si non oparur de⁹
in cordib⁹ hoīm voluntatē? Sꝫ forte hec mu-
lier insipiēter orauit. Uideam⁹ ꝗ vtrū inani-
ter ꝓmissus fuerit orātis affect⁹: ꝛ ꝯsecut⁹ nō
fuerit exaudiētis effect⁹. Ecce ingredit ad re-
gē. Ne mlta dicam⁹: Et q꞉ nō ordine suo īgre
diebat: magna necessitate cōpulsa/intuit⁹ est
eā/sicut scriptū ē: velut taur⁹ in ip̄etu indigna-
tionis sue. Et timuit regina: ꝛ ꝯuersus ē color
ei⁹ ꝑ dissolutionē: ꝛ īclinauit se suꝑ caput de-
licate sue que ꝓcedebat eā. Et ꝯuertit deus: ꝛ
trāstulit indignationē eius in lenitatē. Iā se-
quentia cōmemorare quid opus est/vbi deū
cōpleuisse qđ illa rogauerat/ diuina scriptu-
ra testat operando in corde regis? Quid ali-
ud q̄ voluntatem q̄ iussit: et factuz est qđ ab
eo regina poposcerat? Quā deus iam vt fi-
eret/exaudierat: q̄ cor regis añq̄ mlieris sermo
nē poscētis audisset/occultissima ꝛ efficacissi-
ma ꝑtāte ꝯuertit: ꝛ trāstulit ab indignatiōe

ad lenitatē: hē de volūtate ledēdi advolū tatē fauēdi: scōm illō apli: De⁹ ē ei q̄ opat̄ i vob̄ z velle. Nūqd hoies dei q̄ hec scpserūt imo ipe spūs dei/q̄ auctore p eos ista ɔscpta sūt/oppugnauit liberū hoīs arbitriū? Absit: Sȝ oīpotēt̄ i oīb⁹ z iudiciū iustissimū/z auxiliū d̄i misericordissimū cōmēdauit. Suffi cit eñ scire hoī q̄ n̄ ē iniq̄tas apud deū. Iā quō ista dispēset: faciēs alios fm meritū vasa ire: alios fm gfaȝ vasa miscdie: Quis cognouit sensum dn̄i: aut q̄s ɔsiliari⁹ ei⁹ fuit? Si q̄d ad bon⁹ ore gratie ptinem⁹: nō sim⁹ ingrati/tribuēdo nobis q̄d accepim⁹? Quid eñ habemus quod nō accepimus?

Phil. 2. b. — Roma. 9. c. — Roma. 11. d.

Q eadē gra antiq̄ testamēti z noui saluent iusti hominis: Ca. XXI.

Dicim⁹ inq̄t sctōs veterī testamēti pfecta hinc iusticia ad eternā trāsisse vitā. i. studio v̄tut̄ ab oīb⁹ recessisse pctis: q̄z z illi q̄s legim⁹ aliq̄d peccasse post ea tñ eos emēdasse cognouim⁹. Quantalibet fuisse v̄tutis antiq̄s pdices iustos: non eos saluos fecit/nisi fides mediatoris/q̄ i remissioē pctoȝ sāguinē fudit. Ipsoȝ eñ vox ē: Credidi pp̄ter q̄d locut⁹ sū. Uñ ait z apls paul⁹: Habētes aūt eūdē spm̄ fidei/ fm q̄d scptū ē: Credidi pp̄ q̄d locut⁹ sū: z nos credim⁹/ pp̄ q̄d z loq̄mur. Quid ē eūdē spm̄/ nisi quē iusti q̄ illi habuerūt q̄ ista dixerūt? Dicit etiā apls petr⁹: Quid vult̄ iugū ipo nere gētib⁹/q̄d neq̄ nos portare potuim⁹/ neq̄ pres nr̄i? Sȝ p gfaȝ dn̄i nr̄i iesu christi credim⁹ nos salui fieri queadmodū z illi: h̄ vos nō vult̄ inimici gfe christi/vt eadē gfa iesu christi salui facti credāt̄ antiq̄: sȝ distribuit̄ tpa fm pelagiū: i cui⁹ libr̄ h̄ legit̄: z añ legē dicit̄ saluos factos ē p naturā: deide p legē: postremo p christū: q̄si hoib⁹ duoȝ superioȝ tpm: añ legē sc̄z/z i lege sāguis christi nō fuerit necessari⁹: euacuātes q̄d dictū est: Unus eñ deus/vnus et mediator dei z hominū homo christus iesus.

Ps. 115. — 2. Cor. 4. c. — Act. 15. c. — 1. Timoth. 2. b.

Q puuli baptizatis parētibus nati/baptismo egeant: Ca. XXII.

Gratiā christi inq̄unt oīb⁹ necessariā z maiorib⁹ z puul̄ ɔfitemur: z eos q̄ dicūt d̄ duob⁹ bapti zat̄ natū nō debere baptizari/anathematizam⁹. Nouim⁹ quō non fm paulū apl̄m/s fm pelagiū hereticū ista dicat̄: puul̄ videlicet baptismū necessariū: nō pp̄ remissionē pctoȝ/s tm̄mō pp̄ regnū celoȝ. Dat̄ eñ eis ex̄ regnū dei locū salut̄ z vite eterne/etiā si nō fuerit baptizati. Nec attēdit̄ q̄d scptū ē: Qui crediderit z baptizat⁹ fuerit/salu⁹ erit: q̄ aūt nō crediderit/ɔdēnabit̄. Propt̄ q̄d i eccl̄ia saluatori p alios puuli credūt/sic ex alijs ea q̄ illis i baptismo remittūt̄ pctā traxerūt. Nec illō cogitat̄: eos vitā h̄re nō posse/q̄ fuerint expres corpis z sāguis christi/dicēte ipo: Nisi mā ducaueritis carnē meā/z biberitis sāguinē meū/nō habebit̄ vitā i vob̄. Aut si euāgelic̄ vocib⁹ cogimi ɔfiteri: nec vitā saluteq̄ posse h̄re puulos d̄ corpe exeūtes/nisi fuerit baptizati: q̄rite cur cōpellant̄ nō baptizati sc̄de mort̄ subire supplicīū: iudicante illo q̄ neminē dānat imeritū: z iuenict̄ q̄d si vultis originale pctm̄. Etiā eos q̄ dicūt inq̄t baptisma nō oīa pctā delere/ɔdēnam⁹: q̄z scim⁹ plenā purgationē p ipa mysteria ɔferri. Hoc dicim⁹ z nos: s puulos q̄ p ipa mysteria pme natiuitatis/z obnoxie successionis vinculis solui/nō dicitis vos. Propt̄ q̄d de eccl̄ia christi/q̄ hoc antiq̄tus tenet/oportet vt sicut ceteri heretici segregemini z vos.

Marci. 16. d. — Ioh. 6. f.

In q̄b⁹ catholici discrepent tā a manicheo q̄ a pelagio: Ca. XXIII.

Iam v̄o q̄ ita cōcludit eplam vt dicat: Nemo ergo vos seducat: nec se negēt ipi ista sētire. Sȝ si veȝ dicūt: aut audiētia def̄: aut certe isti ipi epi q̄ nūc dissidēt dānēt q̄ sup dixi/ cū manicheis se ista tenere: sic nos ista dānam⁹ q̄ de nob̄ iactāt: z sic plena ɔcordia: q̄d si nolūt/scitote eos eē manicheos: z ab eoȝ vos abstinete ɔsortijs: ɔtēnēdū ē poti⁹ q̄ refellēdū. Quis eñ nr̄m dubitat: anathema dicere manicheis/q̄ dicūt a bono deo/ nec boles/nec nuptias institutas: nec legē datā/q̄ p moysen hebreo p̄plo ministrata ē? Sȝ et pelagianis nō immerito anathema dicim⁹: q̄ tā sūt inimici gfe dei: q̄ venit p iesū christū dn̄m nr̄m: vt eā dicāt n̄ gratis/s fm merita nr̄a dari: ac sic gfa iā nō sit gfa: tātūq̄ ɔstituūt i libo arbitrio: quo i ɔfūdū demersus ē hō: vt eo h̄n vtēdo dicāt hoiez mereri gfaȝ: cū nemo h̄n illo vti possit nisi p gratiā q̄ nō fm debitū reddit̄/s deo grat̄ miserāte donat̄. Paruulos aūt ita ɔtēdūt eē iā saluos/vt saluatori audeant negare saluandos. Et hec execrabilia dogmata tenētes z seminātes/adhuc insup flagitāt audiētiā: cū dānati debeant agere penitentiā.

Ar. cōcordie

Diui aurelij augustini hipponensis epī/ contra duas epistolas pelagianoȝ ad bonifaciū/liber primus explicit.

Capitulorū secundi libri cōtra duas epistolas pelagianorū / facti augustini recollecta annotatio.

1 Quid in pelagianis improbandū assumpserit / et quid non.
2 In quibus manichei et pelagiani cōtra se cōfligāt / et vtrisqȝ aduersetur ecclesia catholica.
3 Falsa catholicorū crimina / (catholica. tio destruit: et celestij fallacia ex ecclesiasticis actibus aperitur.
4 De sententia pape innocentij cōtra celestij errores lata / de originali peccato in
5 De catholica cōtra celesti / (paruulis. anos doctrina: et qȝ sub gratie nole fatū minime importetur.
6 Idē ostenditur ex pelagianorū assertionibus de gratia baptismali.
7 Apud deū nō esse psonarū acceptionē / pulcherrimis tā auctoritatū quā exēplorū manuductionibus astruitur.
8 Qȝ nec boni aliqd ex nobis icipe possimus / nec pficere quasi ex nobis: nec cogitare / nec cupere / nec operari.
9 Sola gratia dei bonum esse in nobis multipliciter ostenditur.
10 Ex predictis conclusio.

Diui aurelij augustini hipponēsis epi / contra duas epistolas pelagianorū / liber secundus incipit.

Quid in pelagianis improbādū assumpserit / et quid non: Ca. I.

Iam nūc aliam / nō iuliani tm̄ / sed et cōmunē cū pluribus pelagianis epis / quā thessalonicā miserūt / psiderem⁹ epistolā: eiqȝ dn̄o adiuuāte respōdeam⁹ vt possumus. Qd opus nostrū ne longū fiat quā causę ipsius necessitas postulat: quid opus ē ea quoqȝ refellere / q̄ dogmatis eorū insidiosa venena nō ptinēt? Sed tn̄ i auxiliū suū / vel p catholica fide cōtra manicheos sic loquunt pphanitatē: cōsensionē orientalium epōrū videntur exposcere: Nihil aliud nitentes / nisi vt horribili heresi obiecta / cuius se aduersarios esse cōfingūt: lateāt inimici gr̄e i laude nature. Quis em̄ eis hinc cōmouit aliqā questionē? Aut cui catholicorū ppter ea displicēt / qȝ damnāt eos quos pdixit apl's 1. timot. 4. a. recessuros a fide / cauteriatā habētes pscientiā: phibētes nubere: abstinētes a cibis / quos immūdos putāt: nec putātes a deo cuncta esse pdita. Quis eos aliqñ negare cōpulit / qȝ ois creatura dei bona sit: et nulla substātia sit quā non sūmus fecerit deus / nisi ipse de⁹ qui nō est ab aliquo factus? Nō ista in eis q̄ cōstat esse catholica rep̄hendunt atqȝ damnanf. Impietatem q̄ppe manicheorū nimiā stultā et noxiā: nō solū fides catholica detestat / verumetiā heretici omes q̄ nō sunt manichei. Ubi et isti pelagiani hoc bn̄ faciūt / manicheis anathema dicere / et eorū errorib⁹ cōtradicere: Sȝ faciūt duo mala q̄bus et ipsi anathematiçādi sūt: Unū / qȝ catholicos maīcheorū noie criminant: Alterū / qȝ etiam ipsi heresim noui erroris inducūt. Neqȝ em̄ qȝ manicheorū morbo non laborāt / ppterea fidei sane sūt: Nō vnū pestilētie ē gen⁹: quēadmodū i corpib⁹ / ita et in mētibus. Sicut q̄ medic⁹ corpis nō ptinuo pnūciasset a mortis piculo liberū quē negasset hydropicū / si alio letali morbo pspexisset egrotū: Ita istis nō ideo vitas gratulatur qȝ manichei nō sunt / si alio genere puersitatis insaniūt. Quapropt aliud ē qd anathematiçam⁹ cū eis / aliud qd i eis. Detestamur em̄ cū eis qd recte displicet etiā ipsis: ita tamen vt detestemur in eis vnde recte displicent ipsi.

In qb⁹ manichei et pelagiani cōtra se cōfligāt / et vtrisqȝ aduersetur catholica ecclesia: Ca. II.

Manichei dicūt / deuȝ bonū nō oim naturarū eē creatorē: Pelagiani dicūt / deū nō eē oim etatū i hoib⁹ mūdatorē / saluatorē / liberatorem: Catholica vtrosqȝ redarguit: et cōtra manicheos defendēs dei creaturā / ne ab illo institutā neget vlla natura: et cō pelagianos / vt i oibus etatibus pdita reqrat hūana natura. Manichei carnis ɔcupiscētiā nō tāqȝ accidēs vitiū / sed tāqȝ natura ab eternitate malā vituperāt. Pelagiani eā tanqȝ nullū vitiū / sed naturale sit bonū insuper laudant. Catholica vtrosqȝ redarguit: Manicheis dicēs / nō natura / sed vitiū est: Pelagianis dicens: non a patre / sed ex mūdo ē: vt eā velut malā valitudinē sanari vtriqȝ pmittāt: desinēdo illi tanqȝ isanabilē credere: isti tāqȝ laudabilē p̄dicare. Manichei negāt hoi bono ex libero arbitrio fuisse initiū mali: Pelagiani dicūt etiā hoiem malū sufficiēter habere liberum arbitriū ad faciendū p̄ceptū bonum: Catholica vtrosqȝ redarguit / et illis dicēs: Fecit de⁹ hoiē rectū. Et istis dicēs: Si vos filius Eccle. 7. d. Joh. 8. e.

liberauerit/vere liberi eritis. Manichei di/
cũt: aiaȝ particulã dei/naturę malę cõmixti
one habere pctm̃: Pelagiani dicũt animaȝ
iustã: nõ q̃dẽ particulã/ſ; creaturã dei/etiã
in ista corruptibili vita nõ habere peccatũ.
Catholica vtrosq; redarguit: manicheis di
Math.12.c. cẽs: Aut facite arborẽ bonã/⁊ fructũ ei⁹ bo
nũ: aut facite arborẽ malã/ ⁊ fructuȝ ei⁹ ma
lũ: qd̃ non diceret homini/q̄ naturã facere
nõ põt/nisi q2 pctm̃ non natura/ſ; vitiũ est.
1.Joh.1.c. Pelagianis dicẽs: Si dixerim⁹ q2 pctm̃ nõ
habem⁹: nosipos seducim⁹ ⁊ veritas in nob
B non est. His morbis inter se contrarijs ma
Al. fore: simili voluntate. nichei pelagianiq; confligũt dissimilit̃ volũ
tate/simili vanitate: sepati opinione diuersa/
sed ꝓpinqui mẽte puersa. Jã vero gratiam
christi simul oppugnant: baptismũ ei⁹ simul
euacuãt: carnẽ eius simul exhonorãt/ſ; etiã
hęc modis causisq; diuersis. Nã manichei
meritis naturę bonę: pelagiani autẽ meri/
tis volũtatis bonę phibent diuinitus sub/
ueniri. Illi dicũt: debet hoc de⁹ laboribus
mẽbrorũ suoꝝ: Isti dicũt: debet hoc ꝟtuti/
bus seruoꝝ suoꝝ. Vtrisq; ꝙ merces nõ im/
putatur ſm gratiã/ sed ſm debitum. Ma/
nichei lauacrũ regenerationis. i. aquã ipaȝ
dicũt esse supfluã/nec ꝓdesse aliquid ꝓpha
no corde contendũt: Pelagiani aũt quod
in sacro baptismate ad expiãda pctã d2/ni/
hil opitulari infantib⁹ nullũ pctm̃ habẽti/
bus asserũt: Ac p hoc in paruulis baptiçan
dis/quantũ ad remissionẽ attinet pctõrum
manichei visibile destruũt elementũ: pela/
giani aũt etiã inuisibile sacramẽtũ. Mani/
chei carnẽ christi exhonorãt/partũ virginis
blasphemãdo: Pelagiani aũt carnẽ redimẽ
doꝝ carni redẽptoris ęquãdo: Propterea
q̄ppe nat⁹ ẽ christus: nõ vtiq; in carne pecca
ti/ſ; in similitudine carnis peccati: q2 cęte/
rorum hoim nascit̃ caro peccati. Manichei
ergo oẽm carnẽ penitus detestantes/aufe/
rũt carni christi ꝑspicuã veritatẽ. Pelagia/
ni vero nullã carnẽ peccati nasci asseuerã/
tes/auferũt carni christi ꝓpriã dignitatem.
Desinãt itaq; pelagiani catholicis obiecta/
re qd̃ nõ sunt: nec ideo se velint amabiles/
q2 odioso manicheoꝝ aduersant̃ errori: sed
merito se agnoscãt odibiles/q2 suũ nõ auer
santur errorẽ. Possunt eñ duo errores int̃
se esse cõtrarij: ſ; ambo sunt detestãdi: quia
sunt ambo cõtrarij veritati. Nã si ꝓpterea
sunt diligẽdi pelagiani/q2 oderũt maniche
os: diligẽdi sũt ⁊ manichei/q2 oderũt pela/
gianos. Sȝ absit vt catholica mater ꝓpter
alteroꝝ odiũ/alteros eligat amare: cuȝ mo/
nente atq; adiuuante dño debeat vtrosq;
vitare/⁊ cupiat vtrosq; sanare.

Falsa catholicoꝝ criminatio de/struitur: ⁊ celestij fallacia ex ecclesi/asticis actibus aperit̃: Ca. III.

Vinetiã romanos clericos arguũt A
q scribẽtes eos iussionis terrore ꝑcul/
sos/non erubuisse ꝑuaricationis cri
men admittere: vt cõtra priorẽ sententiam
suam qua gestis catholico dogmati affue/
rãt/postea ꝓnũciarẽt malam hoim esse na/
turã: immo vero pelagiani spe falsa puta/
uerãt nouũ ⁊ execrabile dogma/pelagianũ
vel celestianũ ꝑsuaderi quorũdã romanoꝝ
catholicis mẽtib⁹ posse: Quãdo illa inge/
nia quãuis nefando errore peruersa/nõ tñ
contẽptibilia cũ studio se corrigẽda potius
ꝙ facile damnanda viderent̃: aliqñ lenius
ꝙ seuerior postulabat ecclesię disciplina
tractata sũt. Tot eñ ⁊ tãtis int̃ aplicã sedẽ
⁊ afros epos currẽtib⁹ ⁊ recurrentibus scri/
ptis ecclesiasticis/etiaȝ gestis de hac causa
apud illã sedẽ: celestio ꝑsente ⁊ respõdente
cõfectis: q̄ nã tandẽ epla venerãdę memo/
rię papę çosimi: q̄ interlocutio reperit̃/vbi
ꝑcęperit credi oportere sine vllo vitio pec/
cati originalis hoiez nasci: nusq; ꝓrsus hoc
dixit/nusq; oĩno cõscpsit. Sȝ cũ hoc celesti/
us in suo libello posuisset int̃ illa dũtaxat
de quibus se adhuc dubitare ⁊ instrui velle
cõfessus est/in hoie acerrimi ingenij: q̄ ꝓfe/
cto si corrigeret̃/plurimis ꝓfuisset volũtas
emẽdationis/ nõ falsitas dogmatis appro/
bata est. Et ꝓpterea libellus ei⁹ catholicus
dictus est: q2 ⁊ hoc catholicę mentis est: si q̄
forte aliter sapit ꝙ veritas exigit: non ea
certissime definire sed detecta ac demõstra/
ta respuere. Nõ eñ hereticis/ ſ; catholicis/
apl's loq̄bat̃ vbi ait: Quotq̄t ergo ꝑfecti ſ; Phil.3.c.
sapiam⁹: et si q̄d aliter sapitis/ id quoq; de⁹
vobis reuelabit. Hoc in illo factuȝ eẽ puta/
bat̃: quãdo se litteris btẽ memorię papę in/
nocẽtij/qb⁹ de hac re dubitatio tota subla/
ta ẽ/cõsentire rñdit: Et hoc vt plenius ⁊ ma
nifestius in illo fieret: expectabat̃ venturis
ex africa litteris: in q̄ ꝓuincia ei⁹ calliditas
aliquãto euidẽti⁹ innotuerat. Quę romanę B
litterę posteaꝙ venerũt id continentes nõ
sufficere hoibus tardioribus ⁊ sollicitiorib⁹
ꝙ se generaliter innocentij episcopi litteris
cõsentire fatebat̃/ sed aperte eũ debere ana
thematiçare q̄ i suo libello ꝑua posuerat: ne
si id non fecisset/multi parum intelligentes
magis in libello eius illa fidei venena a se/
de aplica crederẽt approbata. Propt̃ qd̃ ab
illa dictũ erat eũ libellũ esse catholicum ꝙ
emendata/ ꝓpter illud ꝙ se papę innocen/

tij litteris cõsentire ipe rñderat. Tũc ꝗ cum
eius p̄sentia posceret / vt certis ac dilucidis
respõsionib⁹ vel astutia hois vel correctio
dilucesceret / et nulli ambigua remaneret / se
subtraxit / et negauit examini: Nec differẽdũ
iaȝ fuerat / sicut factũ est / qḋ alijs prodesset
si nimiũ peruersorum pertinacię demẽtięq̃
nõ posset. Sȝ si qḋ absit ita tũc fuisset de ce
lestio vel pelagio in romana ecclesia iudica
tũ / vt illa coꝝ dogmata ꝗ in ipsis ⁊ cũ ipis
papa innocẽtius dãnauerat / approbãda et
tenenda ꝓnũciarent: ex hoc potius esset p̄/
uaricatiõis nota romanis clericis inurẽda.
Nũc vero cũ primitus beatissimi papę inno/
centij litterę episcopoꝝ litteris respõdẽtes
afrorũ / pariter hũc errorẽ quẽ conant isti ꝑ
suadere dãnauerint: successor q̃ eius sctũs
papa ȥosimus hoc tenendum esse qḋ isti de
paruulis sentiũt / nunq̃ dixerit / nunq̃ scri/
pserit. Insup etiã celestiũ se purgare molie̅
tem ad cõsentiendũ supradictis sedis apo/
stolicę litteris crebra interlocutione cõstrin
xerit: profecto quicq̃d interea lenius actuȝ
est cũ celestio / seruata dũtaxat antiquissimę
et robustissime fidei firmitate: correctionis
fuit clemẽtissima suasio / nõ approbatio exi/
tiosissima prauitatis: Et q̄ ab eodẽ sacerdo
te postea celesti⁹ et pelagius repetit aucto/
ritate dãnati sunt: paululũ intermissę / iam
necessario p̄ferendę ratio seu veritatis fuit /
nõ pręuaricatio prius cognitę vel noua co/
gnitio veritatis.

De sententia pape innocẽtij cõtra celestij errores lata / de originali peccato in paruulis: Ca. IIII.

B Ed quid opus est nos de hac re lo/
S quẽdo diutius immorari: cũ extent
hinc atq̃ inde gesta et scripta dire/
cta vbi possint cũcta illa quẽadmodũ acta
sint vel cognosci vl' recognosci? Interroga/
tionib⁹ eñ scti p̄decessoris tui / ⁊ celestij rñsi/
onib⁹ q̄bus se beati papę innocẽtij lr̃is con
sentire ꝓfessus est / q̄s nõ videat quẽadmo
dũ sit celesti⁹ colligatus ⁊ vinculo saluber/
rimo obstrictus: ne vlterius defendere au/
deret in baptismate paruuloꝝ non dimitti
originale pctm̃? Venerabilis quippe inno/
cẽtij epi de hac re ista sũt vba ad carthagi/
nense conciliũ. Liberũ inq̄t arbitriũ olim il
le ꝑpessus dũ suis inconsultius vtit bonis
cadẽs in p̄uaricationis ꝓfunda demersus /
nihil quẽadmodũ exinde surgere posset in/
uenit: suaq̃ in ęternũ libertate decept⁹ / hu
ius ruinę latuisset oppressu / nisi eũ post chri
sti ꝑ sua gratia liberasset aduentus: q̄ ꝑ no
uę regenerationis purificationẽ oĩe p̄teri/
tum vitiũ sui baptismatis lauacro purga/
uit. Quid ista sedis aplicę sentẽtia clarius
atq̃ manifestius? Huic se celestius ꝯsentire
ꝓfessus est / qñ cũ illi a sctõ p̄cessore tuo di/
ctũ eẽt: Illa oia dãnas q̄ iactata sunt de no
mie tuo? Ipe rñdit: Dãno scḋm sentẽtiã btĩ
memorię p̄cessoris tui innocentij. Inter cę/
tera aũt q̄ de noie ei⁹ iactata fuerãt / diaco/
nus paulinus celestio obiecerat / q̄ diceret
peccatum adę ipsi soli obfuisse et non ge/
neri humano: ⁊ q̄ infantes nuper nati in eo
essent statu in q̄ adã fuit añ peccatum. Pro
inde si obiecta paulini scḋm sententiã btĩ pa/
pę innocentij veraci corde atq̃ ore damna/
ret / quid ei remaneret deinceps vnde ꝯten
deret: nullũ esse ex p̄terita p̄mi homis trans
gressione in paruulis vitiũ qḋ ꝑ nouę rege/
nerationis purificationẽ sacro baptismate
purgaret? Sȝ illḋ se respõdisse fallaciter no
uissimo exitu ostẽdit / cũ se subtraxit exami/
ni ne scḋm africana rescripta ipa oino de hac
q̄stione vba cõmemorare ⁊ anathematiȥa/
re q̄ in libello suo posuit cogeret. Quid il/ B
lud q̄ idẽ papa de hac ipsa causa etiam nu/
midię rescripsit epis / q̄a de vtroq̃ cõcilio ⁊
de carthaginẽsi scȝ ⁊ de mileuitano scripta
susceperat: nõne aptissime de paruulis loq̄/
tur? Hęc eñ ei⁹ vba sũt: Illḋ vero qḋ eos
vestra fraternitas asserit p̄dicare: paruulos
ęternę vitę pręmijs etiaȝ sine baptismatis
gra posse donari / p̄fatuũ est. Nisi eñ man/ Joh. 6. f.
ducauerint carnẽ filij homis ⁊ biberint san
guinẽ eius / nõ habebũt vitã in semetipsis.
Qui aũt hãc eis sine regeneratione defen/
dũt: videnť mihi ipsum baptismũ velle cas
sare: cũ p̄dicãt hos habere quod in eos cre/
dimus nõ nisi baptismate ꝯferendũ. Quid
ad hęc dicit ingratus / cui sedes aplica iam
sua ꝓfessione quasi correcto benignissima
lenitate pepcerat? Quid ad hęc dicit: vtrũ
post huius vitę finẽ paruuli etiaȝ si dũ vi/
uunt nõ baptiȥenť in christo / in vita ęterna
erũt: an nõ erũt? Si dixerint / erũt: quõ ꝗ q̄
de nomine eius iactata sunt scḋm sententiaȝ
beatę memorię innocẽtij se dãnasse rñdit?
Ecce beatę memorię innocẽtius papa / sine
baptismo christi / ⁊ sine participatione cor/
poris ⁊ sanguinis christi vitam nõ habere
paruulos dicit. Si dixerit / nõ erũt: quõ ꝗ non
accipiẽtes ęternã vitã / vtiq̃ ꝯsequẽter ęter
na morte damnanť si nullũ trahũt origina
le pctm̃? Quid ad hęc dicũt isti q̄ suas calũ/
niosas impietates scribere audẽt / etiã oriẽ/
talib⁹ epis mittere? Teneť celestius lr̃is ve
nerabilis innocẽtij p̄buisse ꝯsensuȝ. Legũť
ipsę memorati antistitis lr̃ę scribentis non

baptiçatos vitā paruulos habere nō posse. Quis aūt negabit id esse cōsequēs / vt mortē habeāt q̄ nō habēt vitā? Vñ ḡ in infantibus ista miserabilis pena / si nulla originalis est culpa? Quō igit̄ ab istis fidei desertoribus ⁊ oppugnatoribus grē / romani clerici p̄uaricationis arguunt̄ sub episcopo çosimo: q̄si aliud senserint in dānatione posteri ore celestij ⁊ pelagij q̄ qd̄ sub innocētio in priore senserūt? Quia vtiq̄ cū l̄ris venerabilis inocētij de paruulis / nisi baptiçarent̄ in christo / i eterna morte mālsuris catholicę fidei clareret antiq̄tas / p̄fecto ecclesię romanę p̄uaricator potius esset quicūq̄ ab illa sentētia deuiasset: qd̄ deo p̄pitio q̄m factū nō est / s; ipsa p̄stanter / repetita celestij ⁊ pelagij dānatiōe / seruata est: se intelligāt esse vnde alios criminant̄ et aliquando a fidei p̄uaricatione sanent̄. Malā q̄ppe hominū esse naturā / nō dicit catholica fides inq̄tū hō a creatore primitus institutus est: neq̄ nūc q̄ in illa de⁹ creat cū hoīes ex hoīb⁹ facit / hoc est malū eius / sed quod ex illo vitio primi hominis trahit.

De catholica cōtra celestianos doctrina: et q̄ sub gratie noīe fatū minime importet: Ca. V.

A Iam nūc illa videnda sunt / q̄ in ep̄la sua nobis obycıētes / breuiter posuerūt: qb⁹ hec ē n̄ra r̄nsio: Pctō adē arbitriū liberum de hominū natura perisse nō dicimus: sed ad peccandū valere in hominibus subditis diabolo: ad bene aūt pie q̄ viuendū nō valere / nisi ip̄a volūtas hominis dei gratia fuerit liberata ⁊ ad omne bonū actionis / sermonis / cogitatiōis adiuta. Nemine nisi d̄m deū dicim⁹ nascentiū conditorē: nec a diabolo / sed ab ip̄o nuptias institutas: oēs t̄n sub pctō nasci p̄pter p̄paginis vitiū / ⁊ ideo esse sub diabolo donec renascant̄ i christo: Nec sub noīe grē fatum asserimus: q: nullis hominū meritis dei gratiā dicimus antecedi. Si autē quibusdā oīpotētis dei volūtatem placet fati nomine nūcupare: p̄phanas quidē verborū nouitates euitamus: sed de verbis contendere nō amamus. Unde aūt hoc eis visum fuerit nobis obijcere q̄ fatū asseram⁹ sub noīe grē / q̄ cū aliquāto attētius cogitarem: p̄us eoꝝ v̄ba q̄ p̄sequunt̄ inspexi. Sic eñ hoc nob obijciendū putarūt: Sub noie inquiunt gratię ita fatū asserunt / vt dicant q: nisi de⁹ inuito ⁊ reluctāti homini inspirauerit boni ⁊ ipsius imp̄fecti cupiditatē: nec a malo declinare / nec bonū posset arripere. Deinde aliquanto post / vbi ipsi q̄ defēdāt cōmēorāt: qd̄ de hac re ab eis diceret̄ / attēdi. Baptisma inquiūt oībus necessarium esse etatibus p̄fitemur / grā q̄ adiuuare vniuscuiusq̄ bonū p̄positum / nō t̄n reluctāti studiū virtutis immittere: q: a p̄sonarū acceptio nō est apud deū. Ex his eoꝝ v̄bis intelleri ob h̄ illos vel putare vl̄ putari velle fatū nos asserere sub noie grē / q: gratiā dei nō s̄m merita nostra dicimus dari / sed s̄m ipsius misericordissimam volūtatē / qui dixit: Miserebor / cui miser⁹ero: ⁊ misericordiā p̄stabo: cui misericors fuero. Ubi cōsequēter adiunctū est: Igit̄ non volētis neq̄ currētis / s; miserētis est dei. Posset etiam hunc quispiā similiter stultus fati assertorē apl̄m putare vel dicere. Uerū hic se isti satis aperiūt. Cum eñ p̄pterea nobis calūniantur: dicētes nos fatū grē noie asserere / q: nō s̄m merita n̄ra dari dicim⁹ dei grām: p̄culdubio p̄fitent̄ q̄ ip̄i eā s̄cdm n̄ra merita dari dicūt: Ita cecitas eoꝝ occultare ac dissimulare nō potuit: h̄ se sapere atq̄ sētire qd̄ sibi obiectū pelagi⁹ i episcopali iudicio palestino subdolo timore dānauit: Obiectū q̄ppe illi est ex verbis q̄dem discipuli sui celestij q̄ etiā ip̄e diceret: gratiā dei s̄m merita nostra dari. Qd̄ ille detestās / vel quasi detestans ore dūtaxat anathematiçare nō distulit: S; sicut ei⁹ libri posteriores indicāt / ⁊ istoꝝ sectatoꝝ eius nudata assertio / ficto corde seruauit: donec postea qd̄ tunc metu texerat negantes astutia / etiā in litteras p̄ferret audacia: Et adhuc non reformidant nec saltē verecundant̄ ep̄i pelagiani litteras suas catholicis orientalib⁹ ep̄is mittere: qb⁹ nos assertores fati esse criminantur: q: non dicimus gratiam dei s̄m merita n̄ra dari: qd̄ pelagius ep̄os orītales metuēs / dicere non ausus / ⁊ damnare cōpulsus est.

Roma. 2. c.

Exo. 33. c.

Roma. 9 c.

B

Idē ostendit̄ ex pelagianoꝝ assertionibus de grā baptismali:

A Ca. VI.

Ita ne vero filij superbię / inimici grē dei / o noui heretici pelagiani: quisq̄s dicit gratia dei omnia hoīs bona merita p̄ueniri: nec gratiam dei meritis dari: ne non sit gratia / si non gratis dat̄ / s; debita merentibus reddit̄ fatū vob videt̄ asserere? None etiā vos ip̄i q̄libet intētione necessariū baptismū oīb⁹ etatib⁹ dicitis? None in hac ip̄a ep̄la vestra istā de baptismo sentētiā / ⁊ de gratia iuxta posuistis? Cur nō vos baptism⁹ q̄ dat̄ infantib⁹ ipsa vicinitate cōmonuit q̄d sentire de grā debeatis? Hec enim verba sūt v̄ra: Baptisma oībus necessariū esse etatibus cōfitemur: grā q̄ adiuuare vniuscuiusq̄ bonū p̄positū:

nō tñ reluctāti studiū v̄tutis imittere: quia
Roma.2.c. p̄sonarū acceptio nō est apud deū. In his oībus v̄bis v̄ris de gr̄a qđ dixistis/interim taceo: de baptismate reddite rōnez/cur illū dicatis oībus esse ꝑtatibꝰ necessariū: q̄re sit necessariū paruulis dicite: ꝑfecto q2 eis boni aliqđ cōfert/et idem aliqđ nec paruū nec mediocre/ sȝ magnū est. Nā si eos negatis attrahere qđ in baptismo remittat̃ originale pctm̄/tñ illo regenerationis lauacro adoptari ex filijs hoim in filios dei nō negatis: immo etiā p̄dicatis. Dicite ergo nob̄ quicq̄ baptiȥati in christo paruuli de corpore exierūt/hoc tam sublime donū quibꝰ p̄cedentibꝰ meritis acceperunt? Si dixeritis h̄ eos parentum pietate meruisse: Rn̄debit̃ vob̄: cur aliq̄s pioꝝ filijs negat̃ hoc bonū ꝛ filijs
B tribuit̃ impioꝝ? Nōnunq̄ enī de religiosis orta ꝓles in tenera etate atq̄ ab vtero recētissimo p̄uenit̃ morte: anteq̄ lauacro regenerationis abluat̃: ꝛ infans natus ex inimicis christi misericordia christianoꝝ baptiȥat̃ in christo: plāgit baptiȥata mater nō baptiȥatum ꝓpriū ꝛ ab impudica expositū baptiȥandū/casta fetū colligit alienum. Hic certe merita parentū vacant: vacāt vob̄ fatētibꝰ ipsoꝝ etiā paruuloꝝ. Scimus enī vos nō h̄ de aīa humana credere: q̄ ante corpus terrenū alicubi vixerit ꝛ aliqđ opata sit vel boni vel mali/ vñ istā in carne differētiā mereret̃. Que igit̃ causa huic ꝑuulo baptismuȝ ꝓcurauit/illi negauit? An ipī fatū habēt q2 meritū nō habēt: aut in his est acceptio a dn̄o p̄sonaꝝ? Nā vtrūq̄ dixistis/ꝑus fatū/ acceptionē postea p̄sonarum: vt q̄m vtrūq̄ refutādū est/remaneat qđ vultis aduersus gratiā introducere meritū. Rn̄dete igit̃ de meritis paruuloꝝ: cur alij baptiȥati/alij nō baptiȥati de corporibꝰ exeant: nec parentū meritis vel polleant vel careāt tā excellēti bono/vt fiant filij dei ex hoim filijs/nullis parētū/null' merit/ suis. Nēpe reticet̃: ꝛ vos ipsos potius in eo qđ nobis obijcitis inuenitis. Nā si vbi nō est meritū/ꝯsequēter esse dicitis fatū: ꝛ ob hoc in gratia dei meritum hois vultis intelligi/ne fatū cogamini confiteri: Ecce vos potius asseritis fatū in baptismate paruuloꝝ/quoꝝ nullū eē fatemini meritū. Si aūt in baptiȥādis paruulis/ꝛ nullū meritū oīno p̄cedere/ꝛ tñ fatū nō esse cōceditis: cur nos q̄ñ dicimus gratiam dei ꝓpterea gratis dari/ne gratia nō sit/et non tanq̄ debitā meritis p̄cedētibus reddi: fati assertores esse iactatis: nō intelligētes iustificādis impijs: sic ꝓpterea merita nō sūt/q2 dei gr̄a est: ita ꝓpterea nō esse fatuȝ/q2 dei gr̄a est: ita ꝓpterea nō esse acceptionē p̄sonarū/q2 dei gr̄a est. Fatū quippe q̄ affirmāt de siderū positiōe ad tp̄s q̄ cōcipit̃ q̄sq̄ vel nascit̃/ q̄s cōstellatiōes vocāt: nō solū actꝰ ꝛ euēta/ verūetiā ipsas n̄ras volūtates pēdere cōtēdūt: Dei vero gr̄a nō solū oīa sidera ꝛ oēs celos/verūetiā oēs angelos supergredit̃. Deinde fati assertores ꝛ bona ꝛ mala hominū fato tribuūt: Deus aūt in malis hoim merita coꝝ debita retributione ꝑsequit̃: bona v̄o ꝑ indebitā gratiā misericordi voluntate largit̃: vtrūq̄ faciēs nō ꝑ stellarū tpale ꝯsortiū/sȝ ꝑ sue seueritatis ꝛ bonitatis eternū altūq̄ ꝯsiliū: Neutrū ergo ꝑtinere videmus ad fatum.

Apud deū nō esse p̄sonarū acceptionē/ pulcherrimis tā auctoritatum q̄ exemploꝝ manuductionibus astruitur: Ca.VII.

b Ic respōdetis: hāc ipsaȝ dei beniuolentiā q̄ non merita sequit̃/ s̄ bona A indebita gratuita bonitate largit̃/ fatum potius esse dicendum: cū hanc ap̄ls grām vocet dicēs: Gr̄a salui facti estis ꝑ fidē: Eph.2.b. ꝛ h̄ nō ex vob̄/ s̄ dei donū est: nō ex opibus: ne forte q̄s extollat̃. Nōne attēditis: nōne ꝯspicitis: nō a nob̄ diuine gr̄e noīe fatū asseri/sed a vob̄ potius diuinā gratiā fati noīe nūcupari? Itē q̄ acceptio p̄sonarū ibi recte dr̄/ vbi ille q̄ iudicat relinq̄ns cause meritū de q̄ iudicat alteri/ꝯtra alterū suffragatur: q2 inuenit aliqđ in p̄sona qđ honore vl' miseratiōe sit dignū? Si aūt q̄spiā duos habeat debitores: ꝛ alteri vellet dimittere debitū/alterū exigere: cui vult donat/sȝ neminē fraudat: nec acceptio p̄sonaꝝ dicēda est/q̄ñ iniq̄tas nulla ē. Alioquin eis q̄ parū intelligūt pōt acceptio p̄sonaꝝ videri: vbi vinee Matth.20.b. dn̄s operarijs/q̄ vna hora illicopus fecerūt/ tantū dedit/quantū illis q̄ ptulerūt pōdus diei ꝛ estus: eq̄les faciēs in mercede/ q̄rū tā magna distātia fuerat in labore. Sȝ qđ rn̄dit de hac velut acceptione p̄sonarū aduersus patrēfamilias murmurātibꝰ? Amice iqt nō facio tibi iniuriā: Nōne ex denario ꝯuenisti mecū? Tolle qđ tuū ē/ꝛ vade: volo aūt ꝛ huic nouissimo dare sic̄ ꝛ tibi. An nō licet mihi qđ volo facere? An oculus tuꝰ neq̄ ē/ q2 ego bonꝰ sū? Nēpe h̄ tota iusticia ē: hoc volo/tibi inq̄t reddidi: huic donaui: neq̄ vt huic donarē/tibi aliqđ abstuli: aut qđ debebā vl' minui vel negaui. An nō licet mihi facere qđ volo? An oculus tuus neq̄ est/ q2 ego bonꝰ suȝ. Sicut ergo hic nulla est acceptio p̄sonarū: q2 sic alt' gratis honorat̃/vt alius debito nō fraudet̃: sic etiā cū s̄m ꝓpositum dei vocat̃ alius/alt' nō vocat̃: vocato dat̃ gratuitū bonū/cuius boni est vocatio ipsa

ꝑncipiū:nō vocato reddit malū/qꝛ oēs rei
Roma.5.b. sunt ex eo/ꝙ ꝑ vnū hoiem pctm̄ intrauit in
mūdū.Et in illa quidē opariorꝫ silitudine/
vbi vnū denariū accęperūt qui vna hora/ꝛ
q̄ duodecies tantū laborauerūt:q̄ vtiqꝫ fm
rōnes humanas/sꝫ vanas/ꝓ quātitate la/
boris sui duodecim denarios accipe debu/
erūt:vtriqꝫ in bono coęq̄ti:nō alij liberati/
alij dānati sūt:qꝛ ꝛ illi q̄ plꝰ laborauerūt/et
ꝙ sic vocati sunt vt venirent/ ꝛ sic pasti vt
nō deficerēt/ab ipo p̄refamilias habuerūt.
Ubi aūt dꝛ: Ergo cui vult miseret/ꝛ quem
vult obdurat:q̄ fac aliō vas in honorē/aliō
in ꝯtumeliā: bonū q̄dē imerito ꝛ gratis da
tur:qꝛ ex eadē massa ē cui daꝛ:malū ꝟo me/
rito ꝛ debitū reddiꝛ: qꝛ in massa ꝑditionis
malū malo nō male crediꝛ: ꝛ ei cui creditur
malū est/qꝛ suppliciū est:ei vero a q̄ reddiꝛ/
bonū est:qꝛ recte factū eiꝰ ē. Nec vlla est ac
cęptio ꝑsonarū in duobꝰ debitoribꝰ/ęqua/
B lit reis:si alteri dimittiꝛ/alter exigiꝛ/qō pa/
riter ab vtroqꝫ debeꝛ. Sꝫ vt id qō dicimus
alicuiꝰ exēpli manifestatione clarescat: con
stituamꝰ aliq̄s ab aliq̄ meretrice geminos
ędites/atqꝫ vt ab alijs colligerenꝛ exposi/
tos:horꝫ sine baptismo expirauit vnꝰ/alius
baptiçatꝰ: qō hic fatū fortunāue fuisse di/
camꝰ/q̄ oino nulla sunt/q̄ꝫ ꝑsonarꝫ accępti/
onē: q̄ apud deū nulla est: etiā si in istꝭ vlla
esse potuisset:q̄ vtiqꝫ nihil habebāt vn̄ alter
alteri p̄ferreꝛ:meritaqꝫ nulla ꝓpria: siue bo
na/q̄bus mereꝛ aliꝰ baptiçari: siue mala/
q̄bus alius sine baptismate moriꝛ: An aliq̄
parentū fuerūt: vbi fornicator pꝛ/ meretrix
mater: Sꝫ q̄liacūqꝫ illa fuerit:nō vtiqꝫ istis
tā diuersa cōditiōe morientibꝰ vlla diuersa/
ꝟ vtriqꝫ cōia. Si ꝰ nec fatū:quia nullę stellę
ista decernūt:nec fortuna/qꝛ nō fortuiti ca/
sus hęc agunt:nec ꝑsonarū/nec meritorꝫ di
uersitas hoc fecerūt:q̄d restat q̄ꝫtū ad bapti
çatū attinet: nisi gr̄a dei q̄ vasis factis i ho
norē gratis daꝛ:quantū aūt ad nō baptiça
tū ira dei/q̄ vasis in cōtumeliā ꝓ ipiꝰ massę/
meritꝭ reddiꝛ. Sꝫ in illo q̄ baptiçatꝰ ē/gr̄am
dei vos confiteri cogimꝰ:ꝛ meritū eiꝰ nullū
p̄cessisse cōuincimꝰ. De illo aūt sine baptis/
mate mortuo/cur ei defuerit sacramētū:qō
ꝛ vos fatemini oibꝰ ętatibus necessariū:et
q̄d isto mō in eo fuerit vindicatū/vos vide/
ritis q̄ nō vultis esse originale delictū. No/
bis in duobꝰ istis geminis vnā ꝓculdubio
habētibꝰ causam/difficultatē q̄stionis: cur
aliꝰ sic/alius ꝟo sic mortuus est: velut non
soluēdo soluit apl's: Qui cū ꝛ ipse de duobꝰ
geminis tale aliq̄d ꝓposuisset: ꝓpter q̄s nō
ex opibus/qꝛ nōdū opari fuerāt aliq̄d boni
Roma.9.c. vel mali/sꝫ ex vocāte dictū est: Maior ser/
uiet minori: Et/Jacob dilexi/esau aūt odio Malach.1.a.
habui:ꝛ huiꝰ ꝓfunditatꝭ horrorē vsqꝫ ad ꝟ
ꝑduxisset vt diceret: Ergo cuiꝰ vult misereꝛ/
ꝛ quē vult obdurat: sensit ꝯtinuo q̄d moue
ret et sibi ꝟba ꝯdicētis/q̄ apl'ica auctē coer
ceret: opposuit: Ait eīn: Dicꝭ itaqꝫ mihi: q̄d
adhuc cōqueriꝛ: Nā volūtati eiꝰ/q̄s resistit:
Rn̄ditqꝫ ista dicēti: O hō tu q̄s es qui re/
spōdeas deo: Nū q̄d dicit figmentū ei q̄ se
finxit/q̄re sic me fecisti: An nō habet pote/
statē figulus luti ex eadē massa facere/ aliō
quidē vas in honorē/ aliud in cōtumeliam.
Deinde secutꝰ tā magnū abditūqꝫ secretū
q̄ꝫtū aperiendū esse hoibus iudicauit/ape/
ruit/dicēs: Si aūt volēs deꝰ ostēdere irā ꝛ
demōstrare potētiā suā/attulit in multa pa
tientia vasa irę q̄ ꝑfecta sunt in ꝑditionē:et
vt notas faceret diuitias glorię suę in vasa
misericordię/q̄ p̄parauit i gloriā: hoc ē: gr̄ę
dei nō solū adiutoriū/verūetiā documētū:
Adiutoriū scꝫ in vasis miscōię: in vasis aūt
irę documētū: in eis eīn ostēdit irā ꝛ demō/
strat patientiā suā: qꝛ tā potēs est bonitas
eius vt bn̄ vtaꝛ etiā malis: ꝛ in eis facit di/
uitias glię suę i vasa miscōię: qm̄ qō ab irę
vasis exigit iusticia puniētis/hoc vasis mi/
sericordię dimittit gr̄a liberātꝭ. Nec bn̄fici/
um qō q̄busdā gratis tribuiꝛ appareret/nisi
deꝰ alijs ex eadē massa pariꝰ reis iusto sup/
plicio cōdēnatis q̄d vtrisqꝫ debereꝛ/ ostēde
ret. Quis eīn te discernit: ait idē apl's homi C
ni tanq̄ꝫ de semetipso ꝛ de suo ꝓprio bono 1.Corꝭ.4.b.
gloriāti. Quis eīn te discernit: vtiqꝫ ab irę
vasis/a massa ꝑditionis: q̄ ꝑ vnū oēs misit
in dānationē. Quis te discernit: Et tāq̄ꝫ re
spōdisset: discernit me fides mea/ ꝓpositū
meū/meritū meū: Quid eīn habeꝛ/inq̄t qō
nō accępisti: Si autē ꝛ accępisti/q̄d gl'iaris
q̄si nō accęperis: hoc ē/q̄si de tuo sit vn̄ dis/
cerneris. Ergo ille discernit q̄ vnde discerna
ris impertit pęnā debitā remouēdo/indebi
tā gr̄aꝫ largiēdo: ille discernit q̄ cū tenebrę
essent sup abyssuꝫ/dixit: Fiat lux ꝛ facta est Gen.1.a.
lux: ꝛ diuisit/hoc est decreuit inter lucē ꝛ te/
nebras: Nō eīn cū solę esset tenebrę q̄d dis/
cerneret inuenit: sꝫ lucē faciēdo decreuit vt
iustificatis ipijs dicaꝛ: Fuistis eīn aliq̄n te/ Eph.5.b.
nebrę/nūc aūt lux in dn̄o: ac sic qui gloriaꝛ Hiere.9.g.
nō in seipso/sꝫ in dn̄o gloriꝛ. Ille discernit
qui de nondum natis neqꝫ qui aliq̄d ęgerit
boni aut mali vt fm electionē ꝓpositū eiꝰ
maneret: nō ex opibꝰ/sꝫ ex seipso vocāte di
xit: Maior seruiet minori: atqꝫ idipm̄ cōmē
dās postea ꝑ ꝓphaꝫ: Jacob iq̄t dilexi/esau
aūt odio habui: electiōe q̄ppe dixit vbi deꝰ Malach.1.a.
nō ab alio factū qō eligat inuenit: sꝫ qō in/
ueniat ipē facit: sicut ō reliq̄js isrꝭ sc̄ptū ē:

Roma.11.a Reliquię ꝑ electionē gr̄ę factę sunt. Si aūt
gratia iā nō ex operibꝰ: alioquin gratia iaꝫ
nō est gratia. Propter qḋ ꝓfecto desipitis:
Roma.9.c. q̄ dicēte veritate: nō ex operibus/ſꝫ ex vo/
cante dictū est: vos dicitis ex futuris operi
bus/q̄ deus illū facturꝝ esse ꝑſciebat/iacob
fuisse dilectū: atq̃ ita cōtradicitis ap̄lo di/
centi: nō ex operibꝰ: q̄ſi nō posset dicere/nō
ex ꝑſentibꝰ/ſed ex futuris operibus: ſed ait
nō ex operibꝰ/vt gratiā cōmēdaret: ſi auteꝫ
gratia/iaꝫ nō ex operibus: alioquin gratia
iā nō est gratia: Gratia vtiq̃/vt ꝑ illā fiant
bona o̱pa: ne ſi ꝑcesserint bona opera/tāq̄
operibus reddatur gratia/ac ſi gratia iā nō
D ſit gratia. Sꝫ vt vob̄ auferret̄ oīs veſtrę ca
liginis latebra/ꝓpterea geminos tales ꝓ/
posui/q̄ neq̃ parentū meritis iuuarentur: ⁊
ambo infantię primordio vnꝰ baptiçatus/
alter ſine baptiſmate morerētur/ ne dicere/
tis deū/ſicut de iacob ⁊ eſau cōtra ap̄lm̄ di
citꝭ/o̱pa eoꝝ futura ꝑſciſſe. Quō eñ ꝑſciuit
ea futura q̄ illis in infantia morituris/quia
ꝑſcientia eius falli nō pōt/ꝑſciuit potiꝰ non
futura? Aut q̄d ꝓdeſt eis q̄ rapiūtur ex hac
Sap.4.b. vita/ne malicia mutet intellectuꝫ eoꝝ: aut
ne fictio decipiat aīam eoꝝ: ſi pctm̄ etiā qḋ
nō eſt factū/dictū/cogitatū tāq̄ cōmiſſum
fuerit ſic punit̄? Qḋ ſi abſurdiſſimū/inſul/
ſiſſimū/demētiſſimū eſt/quoſlibet hoīes ex
his peccatis/quorū nec reatū ex parētibus
trahere/ſicut dicitis: nec ea nō ſolū cōmitte
re/ſꝫ nec ſaltē cogitare potuerūt/eſſe dam/
nandos: redit ad vos frater ille geminꝰ ba/
ptiçati non baptiçatus ⁊ tacitus: Qua erit
a vobis vñ fuerit a fraterna fęlicitate diſcre
tus? Cur illa infęlicitate punitꝰ/vt illo ī dei
filio adoptato ipſe nō acciperet oībus ętati/
bus neceſſariū/ſicut fatemini/ſacramentū:
ſi quēadmodū nulla eſt fortuna vel fatum
vel apud deū accęptio ꝑſonaꝝ/ ita nullum
ē gratię meritis donū/ nullū originale pec/
catū. Huic ꝓrſus infanti linguā veſtrā vo/
cemq̃ ſubmittitis: huic nō loquēti q̄d loq̄/
mini nō habetis. Iā nūc videamus vt poſ/
ſumꝰ hocipm̄ qḋ volunt ꝑcedere in hoīe/vt
adiutorio gratię dignus habeat̄: ac ſic gra/
tia iam nō ſit gratia: Videamꝰ tamē quid
illud ſit. Sub noīe inquiunt gratię ita fatū
aſſerūt/vt dicant: q̄ꝛ niſi inuito ⁊ reluctanti
homini inſpirauerit bonū ⁊ ipſam impfecti
cupiditatē: nec a malo declinare: nec bonū
poſſit arripere.

Q̄ꝛ nec boni aliquid ex nobis incipere poſſimus/nec perficere quaſi ex nobis: nec cogitare/nec cu pere/nec operari: Ca. VIII.

Am de fato et gr̄a q̄ inania loquāt̄ A
ostēdimꝰ: nūc illud eſt qḋ debemus
aduertere: vtrꝝ inuito ⁊ reluctāti ho
mini deus inſpiret boni cupiditatē: vt iam
nō ſit reluctās/ nō ſit inuitus/ſꝫ cōſentiens
bono ⁊ volēs bonū: iſti eñ volūt in homie
ab ip̄o hoīe incipere cupiditatē boni/vt hu
ius cępti meritū etiam ꝑficiēdi gratia cōſe/
quat̄: ſi tamen hoc ſaltem volūt. Pelagius
eñ facilius dicit impleri qḋ bonū eſt/ſi ad/
iuuet gr̄a: Quo additamēto id eſt addēdo/
facilius/vtiq̃ ſignificat hoc ſe ſapere quod
etiaꝫ ſi gratię defuerit adiutoriū/pōt: q̄uis
difficilius impleri bonū ꝑ liberū arbitriuꝫ.
Sꝫ iſtis q̄ in hac re ſentiūt nō de illo aucto/
re huius hęreſis ꝑſcribamus: ꝑmittamꝰ eos
cū ſuo libero arbitrio eſſe liberos: ⁊ ab ipſo
pelagio/ad quē iſta verba eorū q̄ in hac cui
reſpondemus epiſtola poſuerunt/potius
attēdamus. Hoc eñ nobis obijciendū pu
tarūt: q̄ inuito et reluctanti homini deum
dicamꝰ inſpirare: nō quātūcūq̃ boni/ſed ⁊
ipſius impfecti cupiditatē. Fortaſſis q̄ ip̄is
eo mō ſaltem ſeruāt locū gratię/vt ſine illa
putēt hoīem poſſe habere boni/ſꝫ impfecti
cupiditatē: perfecti autē nō facilius ꝑ illam
poſſe/ſed niſi ꝑ illam oīno nō poſſe: verū/et
ſic gratiam dei dicunt ſm̄ merita nr̄a dari:
qḋ in oriente pelagius eccleſiaſticis geſtis
dānare timēdo dānauit: Si eñ ſine dei gra
tia ꝑ noſ incipit cupiditas boni/ ip̄m cęptū
erit meritū/cui tanq̄ ex debito gratię veni
at adiutorium: ac ſic gratia dei non gratis
donabitur: ſed ſm̄ meritū noſtrū dabitur.
Dn̄s aūt vt rn̄deret futuro pelagio/nō ait:
ſine me difficile poteſtis aliquid facere: ſed
ait: Sine me nihil poteſtis facere: Et vt rn̄/ Joh.15.a.
deret futuris etiā iſtis in eadē ipſa euange/
lica ſententia/nō ait: ſine me nihil poteſtis
ꝑficere/ſꝫ/ facere. Nā ſi ꝑficere dixiſſet/poſ/
ſent iſti dicere: nō ad incipiēdū bonū/qḋ a
nobis eſt/ſed ad ꝑficiendū eſſe dei adiuto/
rium neceſſariū. Verū audiāt ⁊ ap̄lm̄. Dn̄s B
eñ cū ait: Sine me nihil poteſtꝭ facere: hoc
vno verbo initiū fineq̃ cōprehēdit: Ap̄lus
vero tanq̄ ſententię dn̄icę expoſitor aper/
tius vtrūq̃ diſtinxit/ dicens: Q̄m̄ q̄ in vo/ Phil.1.a.
bis opus bonū cępit: perficiet vſq̃ in diem
chriſti ieſu. Sꝫ in ſcp̄turis ſanctis apud eū/
dem ap̄lm̄ iſto vnde loquimur/amplius in/
uenimus. Loquimur eñ nūc de boni cupi/
ditate: quā ſi volūtario his incipere a dn̄o
ꝑfici/videāt quid reſpondeāt dicenti ap̄lo: 1.Cor.3.a.
Non q̄ꝛ idonei ſumus cogitare aliquid q̄ſi
ex nobiſmetipſis: ſed ſufficientia noſtra ex
deo ē. Cogitare ait aliq̄d/vtiq̃ bonū: minꝰ

est aūt cogitare q̃ cupere. Cogitam⁹ q̇ppe
omne qḋ cupimus: nec tñ cupimus oē qḋ
cogitam⁹: qm̃ nōnunq̃ ⁊ qḋ nō cupim⁹ co/
gitamus. Cū igit̃ min⁹ sic cogitare q̃ cupe/
re: pōt eñ homo cogitare bonū qḋ nondū
cupit: et proficiēdo postea cupere qḋ antea
non cupiēdo cogitauit: quō ad id qḋ min⁹
est / id ē ad cogitandū aliquid boni nō sum⁹
idonei tanq̃ ex nobismetipsis: sed sufficien
tia nr̃a ex deo est: ⁊ ad id qḋ est amplius: id
est ad cupiendum aliquid boni sine diuino
adiutorio idonei sumus ex libero arbitrio?
Neq̃ eñ ⁊ hic apl̃s ait: nō q̇ idonei sumus
cogitare qḋ pfectū ē / tanq̃ ex nobismetip̃is:
sȝ cogitare aut aliq̇d cui contrariū est nihil:
Joh.15.a. Vñ est illud dñi: Sine me nihil potestis fa
Prouer.16.a cere: sed nimirū qḋ scriptū ē: Hois est p̄pa/
rare cor / ⁊ a dño responsio lingue: nō bene
itelligēdo fallūt̃ / vt existimēt cor p̄parare /
hoc est bonū inchoare sine adiutorio gra/
tie dei / ad hoiez ptinere. Absit vt sic intelli
gāt filij pmissionis: tanq̃ cū audierint dñm
dicentē: Sine me nihil potestis facere: q̇ si
conuincāt eū dicētes: Ecce sine te possum⁹
cor p̄parare: aut cū audierint a paulo apl̃o:
Nō q̇ idonei sim⁹ cogitare aliq̇d quasi ex
nobismetipsis / sed sufficiētia nostra ex deo
est / tanq̃ ⁊ ip̃m cōuincāt dicētes: Ecce ido/
nei sum⁹ ex nobismetipsis p̄parare cor / ac p
C hoc ⁊ boni aliq̇d cogitare. Quis eñ potest
bona cogitatiōe ad bonū cor p̄parare? Ab
sit vt sic intelligāt / nisi supbi sui arbitrij de/
fensores / ⁊ fidei catholice destores. Jḋ q̇ppe
scriptū est: Hois est p̄parare cor / ⁊ a dño re
spōsio lingue: q̇ hō p̄parat cor / non tñ sine
adiutorio dei: Quis te tāgit? cor. Hō p̄pa/
ret cor: in responsione aūt lingue / id est in
eo qḋ p̄parato cordi lingua diuina rn̄dit:
nihil opis habet hō / sȝ totū est a dño deo:
Nā sicut dictū est: Hois est p̄parare cor ⁊ a
Ps.80. dño respōsio lingue: ita etiā dictū ē: Aperi
os / ⁊ adimplebo illud. Quis eñ nisi adiu/
uante illo sine quo nihil possum⁹ facere / os
non possum⁹ aperire / tñ nos aperim⁹ illius
adiumēto ⁊ ope nr̃o implet aūt illud dñs:
sine ope nr̃o: Nā q̇d ē p̄parare cor ⁊ os ape
rire / nisi volūtatē parare? ⁊ tñ in eisdē lr̃is le
Ps.50. git̃: Prepat̃ volūtas a dño: Et / Labia mea
aperies / ⁊ os meū annūciauit laudē tuam.
Ecce dñs admonet: vt p̄paremus volunta/
tem in eo qḋ legim⁹: Hois est p̄parare cor:
⁊ tñ vt hoc faciat hō / adiuuat de⁹: q̇ p̄para
tur volūtas a dño: Et aperit os / ita iubēdo
vt nemo possit nisi ipse id faciat adiuuādo
cui dicitur: Labia mea aperies. Nunquid
istorum que desipiunt vt aliud os / aliud

labia esse contēdāt / ⁊ mirabili vanitate ho/
minē dicāt os aperire / labia hois deū? Q̃
q̃ deus illos ⁊ ab hac absurditate cōpescit
vbi ad moysen famulū suū dic̃: Ego aperiā Exo.4.c.
os tuū ⁊ instruā te q̃ debeas loqui. Jn sen/
tētia q̃ illa vbi dicit̃: Aperi os / ⁊ adimplebo
illud q̃si vnū videtur ad hoiem ptinere / al/
terū ad deū. Jn hac aūt vbi dicit̃: Ego ape/
riā os tuū ⁊ istruā te / vtrūq̃ ad dñm. Qua/
re hoc? Nisi q̇ in vno istorū cooperat̃ homi
ni faciēti / alterū solus facit. Quapropt̃ mul
ta de⁹ facit in hoie bona q̃ nō facit homo:
nulla vero facit homo que non facit deus:
vt faciat homo.

Sola gratia dei bonū esse i nobis / multipliciter ostendit̃: Ca. IX.

P Roinde cupiditas boni nō homini A
a dño eēt / si bonū nō esset: si aūt bo/
nū est / non nisi ab illo nobis est qui
summe atq̃ incommutabiliter bonus est.
Quid est eñ boni cupiditas / nisi charitas
de qua iohānes apl̃s: sine ambiguitate lo/
quit̃ dicēs: Charitas ex deo est: Nec initiū 1.Joh.4.d.
ei⁹ ex nob̃ ⁊ pfectio ei⁹ ex deo: sed si charitas
ex deo / tota nob̃ ex deo est. Auertat eñ de⁹
hāc amentiā vt in donis eius nos priores
faciam⁹ / posteriorē ip̃m: qm̃ misc̄dia ei⁹ p̄ue Ps.58.
niet me: et ipse est cui fideliter veraciterq̃
cantat̃: qm̃ p̄uenisti eum in bn̄dictione dul Ps.20.
cedinis: ⁊ q̇d hic aptius intelligitur q̃ ipsa
de qua loquimur cupiditas boni? Tūc eñ
bonū concupisci incipit / quādo dulcescere
ceperit: quādo autē timore pene / nō amore
iusticie fit bonū / nondū bene fit bonuȝ: nec
fit in corde qḋ fieri videt̃ in ope / qm̃ mallet
homo nō facere si posset impune. Ergo be/
nedictio dulcedinis / ē gratia dei: qua fit in
nobis vt nos delectet et cupiamus / hoc est
amem⁹ quod p̄cipit nobis / in qua si nos nō
preuenit deus: non solū non perficit̃ / ſ nec
inchoat̃ ex nob̃: Si eñ sine illo nihil possu/
mus facere: pfecto nec incipere / nec pficere:
q̇ vt incipiam⁹ / dictū est: Misericordia ei⁹ Ps.58.
p̄ueniet me: vt pficiamus dictū ē: Miseri/ Ps.22.
cordia eius subsequet̃ me. Quid ē ergo qḋ B
in cōsequētibus vbi ea q̃ ipsi sentiūt / cōme
morāt. Dicūt se cōfiteri gratiā q̃ adiuuare
vniuscuiusq̃ bonū ppositū / non tñ relucta
ti studiū virtutis immittere. Hoc q̇ppe ita
dicunt velut hō a seipso sine adiutorio dei
habeat ppositū bonū studiūq̃ virtutis q̃
merito p̄cedente dign⁹ sit adiuuari dei gr̃a
subsequente: putāt enim fortasse ita dixisse Roma.8.e.
apl̃m: Scim⁹ quia diligentibus deū oia co/
operant̃ in bonū his qui sm̃ ppositū voca/
ti sunt: vt ppositū hois vellet intelligi: qḋ

ꝓpositū tanq̄ bonū meritū sequat̄ miseri/cordiā vocātis dei: ignorātes ideo dictum eē: q̄ fm ꝓpositū vocati sunt: vt dei nō ho/minus ꝓpositū intelligat̄/q̄ eos q̄s p̄sciuit ꝛ p̄destinauit cōformes imaginis filij sui elegit ante mūdi cōstitutionē. Non enī oēs vocati fm ꝓpositū sunt vocati/ q̄m multi vocati/ pauci electi. Ipsi ergo fm ꝓpositū vocati q̄ electi añ ɔstitutionē mūdi. De hoc ꝓposito dei dictū est ꝛ illud qđ iam cōme/moraui de geminis esau ꝛ iacob: vt fm ele/ctionē ꝓpositū dei maneret: nō ex operib⁹/ sꝫ ex vocāte dictū est: Maior seruiet mino/ri. Hoc ꝓpositū dei et illo cōmemorat̄ loco vbi ad timotheum scribens ait: Collabora euāgelio fm virtutē dei saluos nos facien/tis ꝛ vocantis vocatione sua sancta: nō fm opa n̄ra/ sed fm suū ꝓpositū ꝛ gratiā q̄ da/ta est nobis in christo iesu añ secula eterna: manifestata autem nūc p aduentū saluato/ris n̄ri iesu christi. Hoc est q̄ ꝓpositū dei/ vbi dicit̄: Oia cooperant̄ in bonū: his q̄ fm ꝓ/positū vocati sunt. Hominis aūt ꝓpositū bonū adiuuat quidē subseq̄ns gratia: sed nec ipsum esset nisi p̄cederet gratia. Studi/um q̄ hois qđ dicit̄ bonū/ q̄uis cū esse ce/perit adiuuet̄ gratia/ nō tn̄ incipit sine gra/tia/ sed ab illo inspirat̄/ de quo dicit ap̄lus: Gr̄as aūt deo q̄ dedit idē studiū ꝓ vobis in corde titi: Si studiū quisq̄ vt pro alijs ha/beat deus dat/ vt pro seipso habeat/ q̄s ali⁹ est daturus?

Roma. 8. f. · Matth. 20. b. · 2. timoth. 1. c. · Roma. 8. e. · 2. Cor. 8. c.

Ex predictis conclusio: Ca. x.

Que cū ita sint/ nihil i scripturis san/ctis hominū a domino video iuberi: ꝓpter probādū liberū arbitriū/ qđ nō inueniat̄ vel dari ab eius bonitate/ vel posci ꝓpter adiutoriū gratie demōstrādū. Nec oīno incipit homo ex malo in bonū p initiū fidei cōmutari/ nisi hoc in illo agat in debita ꝛ gratuita misc̄dia dei. De qua suā cogitationē recolens quidā/ sicut legim⁹ in psalmis: Nunq̄d obliuiscet̄ inquit misereri de⁹: aut cōtinebit in ira sua misc̄dias suas? Et dixi/ nūc cepi/ hec mutatio dextere excel/si. Cū q̄ dixisset: nūc cepi/ non ait: hec muta/tio arbitrij mei/ sꝫ dextere excelsi. Sic itaq̄ dei gr̄a cogitet̄/ vt ab initio bone mutatiōis sue vsq̄ i finē ɔsūmationis/ q̄ gl̄iat̄ in dn̄o glriet̄. Quia sicut nemo pōt bonū inchoare si/ne dn̄o/ sic nemo p̄ficere sine dn̄o. Sꝫ hic sit hui⁹ voluminis termin⁹/ vt legētis reficiat̄ intētio ꝛ ad sequētia reparent̄.

Ps. 76. · Et. misera/tiones. · Phil. 1. a. (?)

Sancti augustini hipponēsis episcopi/ contra duas epistolas pelagianoꝝ ad bo/nifaciū/ liber secundus explicit.

Capituloꝝ tertij libri ɔtra duas epistolas pelagianoꝝ/ sancti au/gustini/ recollecta annotatio.

Diui aurelij augustini hippone/sis episcopi/ cōtra duas epistolas pelagianoꝝ ad bonifacium/ liber tertius/ incipit.

Libri ɔtinuatio ad p̄cedētes: Ca. i.

Adhuc ea se/quuntur calumniose no/bis obijciunt: nondum ea que ipsi sentiunt per/texere incipiunt. Sed ne prolixitas voluminū of/fenderet/ hec ipsa que obijciunt in duos li/bros partiti sumus: quorum superiore fini/to/ qui totius huius operis liber secundus est/ hinc ordimur alterū/ ꝛ eum tertium pri/mo scđoq̄ cōiungimus.

Quare testamentū vetus sit da/tum/ et quomodo obseruabile: cō/tra hereticorum calumnia prima: Ca. ii.

Legem veteris testa/menti nos aiunt dicere: nō ob hoc datam fuisse/ vt iustificaret obedien/tes: Sed vt grauior fieret causa peccati. Prorsus non intelligunt quid de lege di/camus: quia id quod dicit apostolus/ quē nō intelligunt/ dicimus: Quis enim dicat non iustificari eos qui sunt legi obedien/tes/ quādo si non iustificarentur/ non pos/sent esse obedientes? Sed dicimus lege fi/eri/ vt deus quid fieri velit/ audiat: gratia

Et. mili.

Roma.2.b. vero fieri/vt legi obediatur. Non enim au/
ditores legis/ ait/apostolus: iusti sūt apud
deum: sed factores legis iustificabuntur.
Lex ergo auditores iusticię facit: gratia fa/
Roma.8.a. ctores. Quod eñ impossibile erat legi / ait
idez apostolus/in quo infirmabatur p car/
nem: misit deus filium suum in similitudi/
nem carnis peccati/ et de peccato damna/
uit peccatum in carne/ vt iusticia legis im/
pleretur in nobis: qui non sm carnem am/
bulamus/ sed sm spiritu3. Ecce quod dici/
mus/orent vt aliquādo intelligāt: non liti/
gent vt nunq̄ intelligant. Impossibile est
enim legem impleri per carnem/hoc est per
carnalem pręsumptionem: qua superbi
Roma.10.a ignorantes dei iusticiam: id est quę ex deo
est homini vt sit iustus: et suam volentes
constituere: tanq̄ per eorum non adiutum
diuinitus arbitrium/lex posset impleri: iu/
sticię dei non sunt subiecti: Ideo iusticia le
gis in eis impletur qui non sm carnem am/
bulant: id est sm hominem ignorante3 dei
iusticiam et suam volentem cōstituere: sed
B ambulant sm spiritum. Quis autē ambu/
lat sm spiritum/nisi quisq̄s agitur dei spi/
Roma.8.c. ritu? Quotquot enim dei spiritu aguntur/
2.Corh.3.b. hi filij sūt dei. Ergo littera occidit: spiritus
autem viuificat. Nec littera malum est / q2
occidit: sed malos pręuaricatione cōuincit.
Roma.7.c. Lex enim sancta/et mandatum sanctum et
iustum et bonum. Quod ergo bonum est
inquit/mihi factum est mors? Absit: Sed
peccatū vt appareat peccatū / per bonū mi/
hi operatū est mortem: vt fiat supra modū
peccans peccatum per mādatum. Ecce q̄d
1.Corh.15.g. est: littera occidit. Aculeus enim mortis est
peccatum: virtus autem peccati lex. Auget
quippe prohibendo peccati desideria et in/
Al. tradiunt. de occidit/nisi subueniendo † viuificet gr̄a.
Ecce quod dicimus: Ecce vnde nobis obij/
ciunt / q̄ sic legem dicamus datam vt gra/
uior sit causa peccati / non audientes apo/
Roma.4.c. stolum dicētem: Lex enim iram operatur:
vbi enim non est lex/ nec pręuaricatio. Et/
Gal.3.c. Lex pręuaricationis gratia posita ē donec
veniret semen cui promissū est. Et/ Si data
esset lex quę posset viuificare/ omnino ex le
ge esset iusticia: Sed conclusit scriptura om
nia sub pctō / vt pmissio ex fide iesu christi
daretur credentibus. Hinc est q̄ vetus te/
stamētū ex mōte sina/ vbi lex data est in ser
Gal.4.c. uitutem generās quod est agar. Nos autē
inquit non sumus ancillę filij / sed liberę.
Non sunt itaq̄ liberę filij qui legem accę/
perunt litterę: qua possent non solum pec/
catores/verūetiam pręuaricatores insuper
demōstrari: sed qui spiritum gratię/quo lex
ipsa sancta et iusta et bona possit impleri.
Ecce qđ dicimus: Intēdāt/et nō cōtēdant:
illuminent/ ⁊ nō calūnient.

Hereticorū de baptismali effe/ctu criminatio secunda refutatur:

(Ca.III.

Aptisma quoq̄ in/ A
b quiūt/non vere hoīes nouos facere
asserūt: id est nō plenā dare remissi/
onē pctōrū: s3 ex parte filios dei fieri: ex pte
aūt filios sęculi: idest diaboli remanere con
tēdūt. Mentiūtur/insidiant/ terguersant.
Nō h dicim⁹: Oēs eñ hoīes q̄ sunt filij dia
boli/etiā filios sęculi: nō aūt oēs filios sęcu
li etiā filios diaboli dicim⁹. Absit eñ vt fili
os diaboli dicam⁹ fuisse sctōs pres/ abraā/
isaac et iacob/et alios hmōi: qñ p nuptias
generabāt/et eos fideles q̄ vsq̄ nūc ⁊ dein/
ceps adhuc generāt. Nec tñ possumus dño
cōtradicere dicēti: Filij sęculi hui⁹ nubūt et Luc.20.f.
tradūt ad nuptias. Quidā ḡ filij sęcli hui⁹
sunt ⁊ tñ filij diaboli non sunt. Quāuis eñ
diabolus sit auctor ⁊ pnceps oīm peccato/
rum/non tamen filios diaboli faciunt quę/
cunq̄ peccata. Peccant enim ⁊ filij dei: qm̄
si dixerint se non habere peccatum/seipsos 1.Joh.1.c.
seducunt et veritas in eis non est. Sed ea
conditione peccāt qua sunt filij adhuc hui⁹
sęculi: Qua vero gr̄a sunt filij dei/nō vtiq̄ 1.Joh.3.b.
peccant: quia omnis qui natus est ex deo/
non peccat. Filios autem diaboli infideli/
tas facit: qđ peccatū pprium vocatur: qua/
si solum sit si non exprimatur quale pecca/
tum sit. Sicut apostolus cum dicitur: si nō
exprimatur quis apostolus/nō intelligitur
nisi paulus: quia pluribus est eplīs notior
et plus omnibus illis laborauit. Unde qđ 1.Corh.15.b.
ait dominus de spiritusancto: Ipe arguet Joh.16.b.
mundum de peccato: infidelitatem intelli/
gi voluit. Hoc enim cu3 exponeret ait: De
peccato quidem / q̄ non crediderunt in me.
Et vbi ait: Si non venissem et locutus eis Joh.15.d
fuissem/peccatum non haberent: Non eñ
pctīn antea nō habebant: sed ipsam voluit
intelligi diffidentiam qua nec pręsenti ⁊ lo/
quenti crediderūt pertinentes ad eum: de
quo dicit apostolus: Scđm principem po/ Eph.2.a.
testatis aeris qui nunc operat in filijs diffi
dentię. Ergo in quib⁹ non est fides/filij sūt
diaboli: q2 nō habēt i interiore hoīe cur eis
dimittat q̄cq̄d hoīs vl' infirmitate vl' igno/
rātia vl' oīno aliq̄ mala volūtate cōmittit.
Illi autem filij dei: qui vtiq̄ si dixerint se
non habere peccatum: seipsos decipiunt/et
vitas in eis nō ē. Profecto qđ seqt: Cū pfi
tent pctā sua: qđ filij diaboli non faciūt: vl'

non sm fidē q̄ filiorum dei ꝓpria est faciūt: fi/
delis est et iustus qui dimittit eis pctā / et
B mūdet eos ab om̄i iniq̄tate. Ut aūt pleni⁹
intelligat̄ qd̄ dicimus: audiatur ipse iesus
Matth.7.b. qui filijs dei vtiq̄ loquebat̄ dicēs: Si aūt
vos cū sit̄ mali/nost̄ bona data dare filijs
v̄ris: q̄to magis pater vester q̄ in celis est
dabit bona petētibus se. Si eñ filij dei nō
essent/nō eis diceret: pater vester q̄ in celis
est. Et tñ eos malos esse dicit: ⁊ nosse bona
dare filijs suis: Nunq̄d inde mali vnde filij
dei? Absit. Sz inde mali / vñ adhuc filij se/
cul⁹: iam tñ filij dei facti pignore spūsc̄ti.
Baptismus igit̄ abluit quidez pctā om̄ia:
prorsus om̄ia: factorum / dictorum / cogitatoruz:
siue originalia / siue addita q̄ ignorant̄ siue
q̄ scienter admissa sunt: sz nō aufert infirmi
tatē cui regenerat⁹ resistit / qñ bonū agonē
luctat̄: Cōsentit aūt qñ sicut homo in aliq̄
delicto p̄occupatur: Propt̄ illud gaudēs in
actione gratiarum: ꝓpter hoc aūt gemēs in al
Ps̄.115. legatione orationū: Ibi dicēs: Quid retri/
buā dño ꝓ om̄ibus q̄ retribuit mihi? Hic di
Matth.6.b. cēs: Dimitte nob̄ debita n̄ra. Propter illō
Ps̄.17. dicēs: Diligā te dn̄e virtus mea: propter h̄
Ps̄.6. dicēs: Miserere mei dn̄e: qm̄ infirmus suz.
Ps̄.24. Propter illud dicēs: Oculi mei semper ad
dn̄m: qm̄ ipse euellet d̄ laqueo pedes meos:
ꝓpter hec dicens: Turbatus ē pre ira ocu/
lus me⁹: Et innumerabilia q̄bus diuine lr̄e
Al.† vocibus plene sunt: q̄ alternis †vicibus / vel exultan
tando de dei bonis vel merēdo de n̄ris ma
lis a filijs dei dicuntur ex fide: q̄diu adhuc
filij sunt etiā seculi pro vite huius infirmi/
tate: q̄s tñ de⁹ a filijs diaboli nō solū laua/
Gal.5.b. cro regenerationis / sz ipsi⁹ etiā q̄ ꝑ dilectio/
Abacuk.2.b. nē operat̄ fidei probate discernit: q̄ iustus
C ex fide viuit. Hec ē aūt infirmitas cū q̄ vsq̄
ad corpis mortē defectu ⁊ ꝑfectu alternāte
cōtendimus magniq̄ interest / q̄d vincat in
nobis donec regeneratione alia ꝯsummet̄:
Matth.19.d. De qua dn̄s dicit: In regeneratiōe cū sede
rit filius hoīs in sede maiestatis sue / sedebi/
tis ⁊ vos sup sedes duodecim. Regenerati
onem quippe hoc loco ambigēte nullo / no/
uissimā resurrectionē vocat: Quā paul⁹ q̄q̄
ap̄ls ⁊ adoptionē ⁊ redēptionē nūcupat di/
Roma.8.c. cēs: Sz etiā nos ip̄i p̄mitias spūs habētes ⁊
ipsi in nobismetip̄is ingemiscim⁹ adoptio/
nē expectātes redēptionē corpis n̄ri. Nūq̄d
nō ꝑ lauacrū sc̄tm regenerati / adoptati et
redēpti sum⁹? Et tñ restat regeneratio / ad/
optio / redēptio: quā i fine ventura nūc patiēt
expectare debem⁹: vt tūc filij hui⁹ seculi ex
nulla pte iā simus. Quisq̄s igit̄ baptisma/
ti derogat / qd̄ mō ꝑ illud percipim⁹ / corrū/
pit fidē: Quisq̄s aūt iā nūc ei tribuit qd̄ q̄
dez ꝑ ipsum / sz tñ postea accepturi sumus /
amputat spem. Nā si a me q̄sq̄ q̄sierit: vtrum
ꝑ baptismū salui facti fuerim⁹: negare non
potero / dicente ap̄lo: Saluos nos fecit ꝑ la Titum.3.b.
uacrū regenerationis ⁊ renouationis spūs
sancti. Sz si q̄sierit: vtrū ꝑ idem lauacrū oī
prorsus mō iā nos fecerit saluos: r̄ndebo:
non ita est. Idē q̄ppe item dicit ap̄ls: Spe Roma.8.c.
eñ salui facti sum⁹: Spes aūt q̄ videt̄ nō ē
spes: qd̄ eñ videt q̄s / quid sperat? Si aūt qd̄
non videmus speram⁹: ꝑ patientiā expecta
mus. Salus q̄ hoīs in baptismate facta ē:
q̄ dimissum ē qd̄ peccatū a parētib⁹ traxit:
vel q̄cq̄d etiā ꝓprie añ baptismū peccauit:
Salus v̄o hoīs tāta esse poterit: vt peccare
omnino non possit.

Tertia criminatio refellitur here ticorū / de adiutorio spūsc̄ti in ve teri testamento: Ca. iiii.

Q uibus ita se habētib⁹ ex his etiā il/ A
la q̄ deinceps nob̄ obijciūt refellūt̄.
Quis eñ catholicus dicat / qd̄ nos
dicere iactitāt: spiritūsc̄tm adiutorē virtut̄
in veteri testamēto nō fuisse: Nisi cū vet⁹ te
stamētū sic intelligim⁹ quēadmodū ap̄ls di
xit: A mōte sina in seruitutē generās ē Sed Gal.4.e.
q̄ in eo p̄figurabat̄ nouū: qui hoc intellige
bant tūc hoīes dei: sm distributionē tēporum
veteris quidē testamēti dispēsatores et ge/
statores / sz noui demōstrant̄ heredes. An
vero illū ad testamētū nouū negabimus ꝑ
tinere / q̄ dicit: Cor mūdū crea i me de⁹: ⁊ spi Ps̄.50.
ritū rectū innoua in visceribus meis? Aut illū
qui dicit: Posuit supra petrā pedes meos: Ps̄.39.
⁊ direxit gressus meos / ⁊ immisit in os meū
canticū nouū / hymnū deo n̄ro. Uel illū añ
testamentū vetus / quod est a monte sina /
patrem fidelium: de quo dicit apostolus:
Frēs / sm hoīem dico: tñ hoīs cōfirmatū te/ Gal.3.c.
stamētū nemo irritū facit / aut superordinat:
Abrae dicte sunt ꝓmissiones et semini ei⁹:
Nō dicit / ⁊ seminib⁹ / tāq̄ in multis / sz tāq̄
in vno: ⁊ semini tuo qd̄ ē christus. Hoc aūt
dico inquit testamentum confirmatum a
deo / que post quadringentos ⁊ triginta an
nos factū est / lex non infirmat ad euacuan
dā ꝓmissionē: Si eñ ex lege hereditas iam
non ex promissione: Abrae autem per pro/
missionē donauit deus. Hic certe si q̄ramus
vtrū hoc testamentū / qd̄ dicit cōfirmatum
a deo non infirmari a lege / que post qua/
dringentos et triginta annos facta ē: vtrū
nouum / an vetus intelligēdum sit: Quis
respondere dubitet nouum: sed in prophe/
ticis latebris occultatū / donec veniret tem/

pus quo reuelaretur in christo? Nam si di/
xerimus/vetus: quid erit illud a monte sina
in seruitutem generans? Ibi enim facta est lex
post quadringetos et triginta annos: Qua le/
ge hoc testamentum promissionis abrae infir/
mari non posse confirmat: et hoc quod factum
est ad abraam/ vult potius ad nos pertine/
Gal.3.c. re/ quos vult esse filios libere non ancille he
redes ex promissione/non lege/cum dicit: Si
enim ex lege hereditas/iam non ex promissi/
one: Abrae autem per promissionem do/
nauit deus: vt quia facta lex est post quadringen/
tos et triginta annos: ad hoc subintrauerit:
vt abundaret delictum: cum per peccatum preuaricati/
onis conuincitur hominis superbia de sua iusticia pre/
sumentis: Et vbi abundauit delictum/ superabun/
Roma.5.d. dauit et gratia: per fidem iam humilis hominis in lege de
ficientis/et ad dei misericordiam fugientis:
Gal.3.c. Ideo cum dixisset: Si enim ex lege hereditas: iam
non ex promissione: abrae autem per promissionem
donauit deus: tanquam ei diceretur: vt quid ergo po
stea facta est lex: subiunxit atque ait: Quid ergo
lex? Cui mox interrogationi reddidit: Preua/
ricationis gratia proposita est donec veniret semen
Roma.4.c. cui promissum est. Hoc identidem ita dicit: Si enim
qui ex lege heredes sunt: exinanita est fides et
euacuata est promissio: Lex enim iram operatur: Vbi
enim non est lex nec preuaricatio. Quod ait in illo
testimonio: Si enim ex lege hereditas/ iam non
ex promissione: abrae autem per promissionem do
nauit deus: hoc in isto ait: Si enim per legem
heredes sunt/exinanita est fides et euacuata
promissio: satis ostendit ad fidem nostram perti/
nere: que noui vtique est testamenti: quod per promissio/
nem donauit deus abrae. Et quod ait in illo testi/
monio: Quid ergo lex/atque respondit: Preuaricati
onis gratia proposita est: hoc in isto subdidit similiter:
Lex enim iram operatur: Vbi enim non est lex nec pre/
B uaricatio. Siue igitur abraam/siue ante illum iusti/
siue post eum vsque ad ipsum moysen: per quem da/
tum est testamentum a monte sina in seruitutem
generans: siue ceteri prophete post eum et sancti
homines dei vsque ad iohannem baptistam/filii sunt pro
missionis et gratie secundum isaac non filium libere: non ex
lege/sed ex promissione heredes dei: coheredes
autem christi: Absit enim vt noe iustum et prioris
temporis iustos / et quicunque ab illo vsque ad abraam
iusti esse potuerunt: vel conspicui vel occulti
negemus ad supernam hierusalem/que mater nostra est/
pertinere: quamuis anteriore tempore inueniantur esse
quam sara / que ipsius libere matris prophetiam figu/
ramque gestabat. Quanto euidentius quia post ab/
Gen.17.a. raam/cui sic declarata est ipsa promissio: vt pater
multarum gentium diceretur: quicunque deo placuerunt
filii promissionis habendi sunt: Non enim ex abraam
et deinceps iustorum generatio verior/sed prophe

tia manifestior reperitur. Ad testamentum autem
vetus/quod est a monte sina in seruitutem generans/
quod est agar: illi pertinent/qui cum acceperint legem
sanctam et iustam et bonam/putant sibi ad vitam litteram
posse sufficere. Et ideo quia fiant factores legis
diuinam misericordiam non querunt: sed ignorantes Roma.10.a.
dei iusticiam: et suam iusticiam volentes constitue
re/iusticie dei non sunt subiecti. Ex hoc gene Exo.16.et.
re fuit illa multitudo/que aduersus deum in he 32.b
remo murmurauit et idolum fecit: et illa/que iam
in ipsa terra promissionis fornicata est post de/
os alienos. Sed hec quidem in ipso vetere testamen
to valde reprobata est multitudo: Illi etiam qui/
cunque ibi erant/ sola que ibi deus pollicetur terre/
na promissa sectantes/et quid pro nouo testamen
to ea ipsa significent ignorantes eorum adipis/
cendorum amore et amittendorum timore/dei pre/
cepta seruabant: immo non seruabant / sed sibi
seruare videbantur. Neque enim fides in eis per
dilectionem operabatur: sed terrena cupiditas
metusque carnalis. Sic autem precepta qui facit/ pro
culdubio inuitus facit/ac per hoc in animo non fa
cit: Mauult enim omnino non facere si secundum ea que
cupit et metuit permittatur impune: Ac per hoc
in ipsa voluntate intus est reus: vbi ipse qui
precipit inspicit deus. Tales erant filii terrene
hierusalem: de qua dicit apostolus: Seruit enim cum fi/ Gal.4.d.
liis suis: pertinens ad testamentum vetus a
monte sina in seruitutem generans/quod est agar.
Ex ipso genere fuerunt/ qui dominum crucifixerunt/
et in eadem infidelitate manserunt. Inde sunt
adhuc etiam filii eorum in ingenti multitudine iu/
deorum: quamuis iam nouo testamento/sicut pro/
phetatum est per christi sanguinem patefacto
atque firmato/et a flumine vbi baptizatus ma/
gisteriumque professus est vsque ad terminos ter/
re euangelio diffamato. Qui iudei secundum pro/
phetias quas legunt per omnes sunt terras vbique
dispersi: vt ex eorum quoque codicibus christi/
ane non desit testimonium veritati. Et vetus
igitur testamentum deus condidit: quia deo placuit
vsque ad plenitudinem temporis/ promissis terrenis
tanquam in premio constitutis promissa velare ce/
lestia: et populo terrenis bonis inhianti/et pro/
pterea durum cor habenti/quamuis spiritalem/tamen in
tabulis lapideis legem dare. Exceptis quippe
librorum veterum sacramentis/ que sola significan
di ratione precepta sunt /quamquam et in eis spiri
taliter intelligenda sunt: recte lex dicitur spiri
talis. Cetera certe que ad pietatem bonosque
mores pertinentia: non ad aliquam significatio/
nem vlla interpretatione referenda/ sed prorsus
vt sunt dicta/facienda sunt. Profecto illam
dei legem: non solum illi tunc populo/verumetiam nunc
nobis ad instituendam recte vitam necessariam ne/
mo dubitauerit. Si enim christus nobis abstulit

illō grauissimū mltarū obseruationū iugū/
ne carnaliter circūcidamur/ne pecoꝝ victi/
mas immolemus/ne sabbato septeno die/
rum volumine redeunte ab operibus etiā
necessarijs quiescamus:et cetera hmōi:sed
ea spiritaliter intellecta teneam⁹:remotisq̄
vmbris significātib⁹ in rerū ipsarū q̄ signifi
cant luce vigilem⁹: nunq̄d ꝓpterea dicturi
sumus:nō ad nos ꝑtinere qđ scriptū est:vt
alienū qđcūq̄ ꝑditū q̄sq̄s inuenerit/ reddat
ei q̄ ꝑdidit:⁊ alia multa similia/q̄bus pie re
cteq̄ viuere discit:maximeq̄ ip̄z decalogū:
q̄ duab⁹ illis lapideis tabulis ꝯtinet: exce/
pta sabbati obseruatiōe carnali/q̄ spiritalē
C sāctificationē q̄etēq̄ significat? Quis eñ
dicat non debere obseruare christianos vt
vni deo religionis obsequio seruiat:vt ido
lū nō colat:vt nomē dñi nō accipiat inua/
nū:vt parentes honorent:ne adulteria/ ho
micidia/furta/falsa testimonia ꝑpetrentur:
ne vxor/ne oino res vlla cōcupiscat aliena?
Quis est tā ipi⁹/ q̄ dicat ideo se ista legl' nō
custodire p̄cepta/q: est ip̄e christianus:nec
sub lege/s; sub gr̄a ꝯstitut⁹? Uerū hec pla/
ne magna distātia est:Q: faciūt ista sub le/
ge positi/q̄s lrā occidit :terrenā felicitatē vl'
cupiditate adipiscendi vel timore amittē/
di:et ideo non vere faciunt : quoniā carna/
lis cupiditas/qua peccatum augetur /cupi
ditate/alia non sanatur. Hi ad vetus perti/
Gal.4.d. nent testamentum/quod in seruitutem ge/
nerat:q: facit eos carnalis timor ⁊ cupidi/
tas seruos:nō euangelica fides/spes ⁊ cha/
ritas liberos. Sub gr̄a vero positi q̄s viui/
ficat spūs/et fide ista faciūt/q̄ per dilectio/
Gal.5.c. nē operat in spe bonoꝝ:nō carnaliū/s; spi/
ritaliū:nō terrenoꝝ/s; celestiū:nō tēpora/
liū/s; eternoꝝ :p̄cipue credētes i mediatorē
ꝑ quē sibi n̄o dubitāt/⁊ sp̄m gr̄e submistra/
ri vt bñ ista faciāt/⁊ ignosci posse cū peccāt:
Hi ꝑtinēt ad testamētū nouū filij ꝓmissio/
nis et regenerati a deo p̄re et libera matre.
Hui⁹ generl' fuerūt antiq̄ oēs iusti/⁊ ip̄e moy
ses testamēti minister veterl'/heres noui:q: ex
fide q̄ nos viuim⁹ vna eadēq̄ vixerūt :incar
natione/ passionem/ resurrectionēq̄ christi
credētes futurā/ quā nos credim⁹ factā vsq̄
ad ip̄m iohānē baptistā/tāq̄ p̄terite dispē/
sationis limitē quendā :Qui mediatorem
ip̄m nō aliq̄ vmbra futuri/vel allegorica si/
gnificatione/vel vlla ꝓphetica p̄nūciatiōe
vēturū esse significās:s; digito demōstrās
Joh.1.d. ait:Ecce agn⁹ dei / ecce q̄ tollit pctm̄ mūdi.
Tanq̄ dicēs:Quē multi iusti videre cōcu/
Gal.4.c. pierūt/in quē venturū ab ipsi⁹ humani ge/
Gen.22.d. neris initio crediderūt : de quo abrae dicte
sunt ꝓmissiones :de q̄ scripsit moyses:de q̄

lex ⁊ ꝓphete sunt testes. Ecce agn⁹ dei:ecce
q̄ tollit pctm̄ mūdi. Ab hoc iohāne ⁊ dein/
ceps ceperunt de christo fieri p̄terita velut
p̄sentia: Que ab illis oibus anterioris tē/
poris iustis credebant/ sperabant/ deside/
rabātur/ futura. Eadē igit fides/⁊ in illis q̄
nondū nole/s; re ipsa fuerūt antea christia/
ni:⁊ in istis q̄ nō solū sūt/ verūetiā vocant:
et in vtrisq̄ eadē gr̄a ꝑ sp̄msctm̄. Unde dicit
ap̄ls:Habētes aūt eundē sp̄m fidei/ s̄m qđ 2.Cor.4.c.
scriptū est :Credidi ꝓpt qđ locutus sum: ⁊ Ps.115.
nos credim⁹/ ꝓpt qđ ⁊ loq̄mur. Aliter itaq̄ D
d: iam obtinēte loquēdi ꝯsuetudine vetus
testamentū/lex ⁊ ꝓph̄e oēs q̄ vsq̄ ad iohan
nē ꝓphetauerunt:qđ distinctius vetus in/
strumentū q̄ vetus testamentū vocat. Ali/
ter aūt sicut ap̄lica appellat auctoritas /siue
hoc nomen exprimēs/siue significās:Expri
mit eñ vbi dicit: Usq̄ i hodiernū diē q̄diu 2.Corl.3.d.
legit moyses/idip̄m velamē in lectione ve/
teris testamēti manet: Qđ nō reuelat q: in
christo euacuat. Sic eñ vtiq̄ vetus testa/
mentū ad moysi retulit ministeriū. Itē di/
cit:Ut seruiam⁹ in nouitate spūs ⁊ nō i ve/ Roma.7.b.
tustate littere:idip̄m significās testamētū
noie littere. Itē dicit alio loco :Qui et ido/ 2.Corl.3.b.
neos nos fecit ministros noui testamēti nō
littera/sed spū: Littera eñ occidit/spūs aūt
viuificat. Et hic ꝑ cōmemorationē noui/il/
lud vtiq̄ vetus intelligi voluit. Multo au
tē euidētius:q̄uis nō dixerit/aut vet⁹/aut
nouū/ duo ip̄a testamēta distinxit ꝑ duos fi
lios abrae: vnū de ancilla: aliū de libera
qđ iā superius cōmemorauim⁹. Quid eñ
exp̄ssius q̄ vt diceret: Dicite mihi sub lege
volētes esse : legē nō audistis? Scriptū est Gal.4.c.
eñ:qm̄ abraā duos filios habuit : vnū de Gen.21.a.
ancilla/⁊ vnū de libera. S; ille q̄dē qui de
ancilla/s̄m carnē natus ē:qui autē de libe/
ra/ꝑ repromissionē q̄ sunt in allegoria. Hec
eñ sunt duo testamēta:vnū quidē in mon/
te sina in seruitutē generās/qđ est agar. Si
na eñ mons est in arabia q̄ coniuncta est hu
ic q̄ nūc est hierl'm. Seruit eñ cū filijs suis.
Que aūt sursum est hierl'm/libera est / q̄ est
mater n̄ra. Quid clarius/q̄d certius/q̄d ab
omi obscuritate atq̄ ambiguitate remoti⁹
ꝓmissionis filijs? Et paulopost: Nos autē
fratres inq̄t s̄m isaac ꝓmissionis filij sum⁹.
Itē paulopost : Nos aūt fratres nō sumus
ancille filij/ s; libere qua libertate christus
nos liberauit. Eligamus igit vtrū antiq̄s
iustos ancille filios dicam⁹/an libere? Absit
aūt vt ancille:ergo filij libere ad nouū per/
tinent testamentū in spiritusancto:que vi/
uificantem littere occidenti opponit apo/
stolus. Nam quo pacto ad gratiam noui

testamenti non ptinent hi/de quoꝝ dictis
⁊ libris istos eiusdē gratię demētissimos et
ingratissimos inimicos refellendo cōuinci/
E mus? Sꝫ dicit aliqs? Quō vetus appellat
qđ post q̄dringētos ⁊ triginta annos factū
ē p moysen: ⁊ nouū đr qđ añ tot ānos factū
ē ad abrahā? Qui ex h̄ nō litigiose/ſ studio
se mouet: intelligat pmū: qꝛ ex anteriore tē
pore dicit vetus: ex posteriore aūt nouum:
reuelationes eoꝝ cōsiderantur in his nomi
nib⁹/nō institutiones: Per moysen q̄ppe re/
Roma.7.c. uelatū est testamentū vetus: p quē data est
lex sctā ⁊ iusta ⁊ bona: p quā fieret non abo
litio/ſꝫ cognitio pcti/qua cōuincerent sup/
bi suam iusticiā volentes cōstituere: quasi
diuino adiutorio non egētes/⁊ rei facti lit/
terę confugerent ad gratię spiritū: non sua
iusticia iustificādi/ ſꝫ dei: hoc est q̄ illis esset
Roma.3.c. ex deo. Nā sicut idē aplus loquit: Per le/
gē cognitio pcti: Nūc aūt sine lege iusticia
dei manifestata est/testificata per legē ⁊ p/
phetas. Lex quippe eo ipō q̄ in ea nemo iu
stificatur/testimonium phibet iusticię dei:
Qꝛ in lege nemo iustificat apud deū/ ma/
Abacuk.2.b. nifestū est: Quia iustus ex fide viuit. Sic q̄
cū lex nō iustificat impium de p̄uaricatiōe
conuictū/mittit ad iustificātē deū: atq̄ ita
iusticię dei phibet testimoniū. Prophetę
vero testimoniū phibēt iusticię dei/p̄nūciā
1.Corī.1.d. do christū: q̄ fact⁹ est nob̄ sapientia a deo ⁊
iusticia ⁊ sanctificatio ⁊ redēptio: vt quēad
Hiere.9.g. modū scriptū est: Qui gloriat: in dn̄o glori
etur. Erat aūt occulta ista lex ab initio: cuꝫ
hoīes iniquos natura ipsa cōuinceret/aliis
Tobie.4.c. faciētes qđ sibi fieri noluissent. Reuelatio
aūt noui testamēti in christo facta ē: cū est
manifestatus in carne: in q̄ apparuit iusticia
dei/id est q̄ hoībus ex deo est. Sic eñ ait:
Roma 3.c. Nūc autē sine lege iusticia dei manifestata
est. Ecce q̄ causa illud dicit vetus testamen/
tū/qꝛ priore: hoc aūt nouū/ qꝛ posteriore tpe
reuelatū ē. Deinde/qꝛ testamētū vetus pti/
net ad hoīem veterē/a q̄ necesse ē hoīem in/
cipe: nouū aūt ad hoīem nouū/q̄ debet hō
ex vetustate trāsire: iō in illo sūt pmissa ter
rena/i isto pmissa cęlestia: Quia ⁊ h̄ ad dei
misericordiā ptinuit: ne qsq̄ vel ipām terre/
nā q̄lemcūq̄ fęlicitateꝫ/nisi a dn̄o creatore
vniuersitatis putet cuiq̄ posse cōferri. Sed
si pp̄ter illā colat deus: seruilis est cultus/p
tinens ad filios ancillę. Si autē pp̄ter ipm̄
deū/vt in ęterna vita sit deus oīa in oīu/
bus: liberalis ē seruitus/ptinēs ad filios li/
Gal.4.d. berę: q̄ est mater nr̄a ęterna in cęlis: q̄ prius
tāq̄ sterilis apparebat: qsi pspicuos filios
nō habebat. Nūc aūt videm⁹ qđ de illa pro
Esa.54.d phetatū est: Lętare sterilis q̄ nō paris: erū/
pe ⁊ clama q̄ non parturis: qꝛ multi filii de/
sertę magis q̄ ei⁹ q̄ habet virū. i. magis q̄
illius hierl'm q̄ legis q̄dāmō vinculo mari/
tata ē/⁊ seruit cū filiis suis. Tpe igit veterꝭ
testamenti spiritūsctm̄ in eis/q̄ etiā tūc s̄m
isaac pmissionis filii erāt: nō solū adiutorē/
qđ isti suo dogmati sufficere existimant/ ve/
rūetiā largitorē dicim⁹ fuisse v̄tutis/qđ isti
negāt: libero eā poti⁹ arbitrio tribuētes: ꝯdi
centib⁹ illis patrib⁹ q̄ sciebāt ad dn̄m vera
ci pietate clamare: Diligā te dn̄e v̄tus mea. Ps.17.

Quō fides catholica sctōs asse/ rat/vel iustos/vel pctōres/ q̄rte cri minationis expurgatio: Ca.v.

A Sunt etiā/q̄ oēs apli vel pphę nō
a plene scti definiant a nobis/ſꝫ in cō/
patione peioꝝ minus eos malos fu
isse dicamus: ⁊ hāc esse iusticiā cui deus te/
stimoniū phibet: vt quō dicit ppha: iustifi/ Ezech.16.f.
catā sodomā cōpatione iudęoꝝ: sic etiā nos
criminosorū cōpatione dicam⁹ aliqs sctōs
exercuisse virtutē. Absit vt ista dicam⁹. Sꝫ
aut nō valēt intelligere: aut nolūt aduerte/
re: aut calūniandi studio dissimulāt se scire
qđ dicim⁹. Audiāt q̄/ vel ipsi/ vel potius hi
qs idiotas ⁊ ineruditos decipere moliunt.
Nr̄a fides: hoc ē catholica fides iustos ab
iniustis: nō opeꝝ/ ſꝫ ipā fidei lege discernit.
Quia iustus ex fide viuit: Per quā discreti Abacuk.2.b.
onē fit vt hō ducēs vitā sine homicidio/sine
furto/sine falso testimonio/sine appetitu rei
vllius alienę: parētibus honorē debitū red
dēs: cast⁹ vsq̄ ad ꝯtinētiā ab oīni oīno cōcu
bitu/etiā cōiugali: elemosynaꝝ largissim⁹/
iniuriarū patiētissim⁹: q̄ nō solū nō auferat
aliena/ſ nec sua reposcat ablata: vl' etiā vē/
ditꝭ oīb⁹ suis erogatisq̄ i paupes/nihil suū
pp̄riū possideat: cū suis tñ istꝭ v̄lut lauda/
bilib⁹ morib⁹/si nō i deū fidē rectā ⁊ catholi
cā teneat: ī hac vita damnādus abscedat: B
Ali⁹ aūt hñs q̄dē opa bōa ex fide recta: q̄ p Gal.5.c.
dilectionē opat: nō tñ ita vt ille bñmorat⁹
incōtinentiā suā sustētat honestate nuptia/
rū: cōiugii carnal' debitū et reddit ⁊ repetit:
nec sola ppagatiōis cā/ verūetiā voluptatꝭ:
q̄uis cū sola vxore cōcūbit: qđ cōiugatꝭ s̄m
veniā ꝯcedit apl's: iniurias tñ nō patiēt acci 1.Corī.7.a.
pit/ſꝫ vlciscendi cupiditate fert irat⁹: q̄uis
vt possit dicere: Sicut et nos dimittim⁹ de/ Matth.6.b.
bitorib⁹ nr̄is/rogatus irāscat: possidet rē fa/
miliarē: faciēs inde q̄dē elemosynas/ nō tā
largas/q̄ ille: non auferat aliena/sed q̄uis
ecclīastico iudicio/ nō forēsi/ tñ repetit sua.
Nēpe iste q̄ morib⁹ illo videt inferior: ppt
rectā fidē quę illi est in deuꝫ/ex qua viuit/ ⁊
s̄m quā in oībus delictis suis se accusat: in
oīibus bonis operib⁹ deū laudat: sibi tri/

buens ignominiā/illi gloriam:atq; ab ipso
sumēs ⁊ indulgentiā peccatorꝝ ⁊ dilectionē
recte factorꝝ:de hac vita liberādus/⁊ in con
sortiū cū christo regnaturorum recipiēdus
emigrat. Quare/ nisi ꝓpter fidē? Que licet
sine operib⁹ neminē saluat:ipsa eñ est non
Gal.5.c. reproba fides que ꝑ dilectionē operat̃: ta/
Abacuk.2.b. men per ipsam etiā pctā soluunt̃: q2 iustus
ex fide viuit. Sine ipa vero etiā q̄ videntur
Roma.14.d. bona opa/in peccata vertunt̃. Omne eñ qđ
nō est ex fide/pctm̄ est. Et fit ꝓpter hāc ma
ximā differētiā: vt cū dubitante nullo ꝑse/
uerās virginalis integritas cōiugali casti/
tate sit potior:tamen mlier etiā bis nupta/
catholica ꝓfesse ꝟgini heretice ꝑferat̃: Nec
ita ꝑferat̃/vt ista melior sit in dei regno/sȝ
vt illa ibi oino nō sit. Nam ⁊ ille quē velut
meliorib⁹ descꝑsim⁹ morib⁹/si assit ei fides
recta/superat illū alterū/ si ambo illic erūt.
Si autē fides ei desit/ sic ab illo superat̃/vt
C ipse ibi nō sit. Cū itaq; iusti oēs ⁊ antiqui/
ores ⁊ apl̄i ex fide vixerint recta/q̄ ē in chri/
sto iesu dn̄o nr̄o:moresq; tam sctos cū fide
habuerint:vt licet nō tam ꝑfecte ꝟtutis in
hac vita esse potuerint q̄ȝ post hāc vitā que
futura est/tamē quicq̄d peccati ex humana
infirmitate surrepserit/ pietate ipsius fidei
ꝯtinuo deleret̃. Unñ fieri pōt vt in cōparati/
one iniquorꝝ/q̄s dānaturus est de⁹/iustos
eos fuisse dicēdū sit:cū per piaȝ fidē tam in
contrariū ab illis impijs sint remoti/vt cla/
2.Cori.6.c. met apl's: Que pars fideli cū ifideli? Sȝ vi
delicet noui heretici pelagiani/religionis
amatores ⁊ laudatores/videnẗ sibi esse san
ctorū/ si nō audeāt dicere impfecte illos fu/
isse virtutis:cū hoc confiteat̃ vas electiōis:
Sap.9.d. q̄ considerās vbi adhuc esset/⁊ quia corpus
Phil.3.c. qđ corrūpit̃ aggrauat aiam: Nō q2 iā acce/
perim ait/aut iaȝ ꝑfectus sim: Fratres ego
meipm̄ nō arbitror apprehendisse. Et paulo
post tñ q̄ se negauerat esse ꝑfectū: Quotq̄t
ergo ꝑfecti inq̄t hoc sapiamus: vt osideret
fm istius vite modū esse quādā ꝑfectionē:
eiq; perfectioni hoc q̄ȝ deputari/ si se quisq;
nouerit nondū esse ꝑfectū. Quid eñ excel/
lentius in veteri pplo sacerdotib⁹ sanctis?
Et tamē eis p̄cepit deus sacrificiū pmitus
ꝓ suis offerri pctis. Et q̄d sanctius in no/
uo pplo aplis? Et tamen p̄cepit eis dn̄s in
Matth.6.b. orōne dicere: Dimitte nob debita nostra.
Oim igit̃ piorū sub hoc onere corruptibil'
carnis ⁊ in istius vite infirmitate gementiū
1.Job.2.a. spes vna est/q2 aduocatuȝ habemus apud
patrē iesum christum iustū/⁊ ipse est exora/
tio peccatorū nostrum.

Qꝫ in christo pctm̄ non fuerit/ sed similitudo peccati: Ca.VI.

I Stum aduocatū nō habēt illi q̄ sūt
a iustis/ etiā si sola ista esset differen
tia/in cōtrariū lōgeq; discreti. Quē
iustū aduocatū absit vt dicamus/sicut isti
calūniant̃/carnis necessitate mētitū:sȝ dici
mus eum in similitudine carnis peccati de
pctō dānasse pctm̄. Qđ fortasse isti nō itel/
ligentes ⁊ calūniādi cupiditate cecati/q̄ȝ di
uersis modis peccati nomē in scriptur' san/
ctis poni soleat ignorātes:pctm̄ christi af/
firmare nos iactāt. Dicimus itaq; christuȝ: Roma.8.a.
⁊ nullū habuisse pctm̄/nec in aia/nec in car
ne:⁊ suscipiēdo carnē in similitudine carnis
peccati de pctō dānasse pctm̄. Qđ subob/
scure ab apl'o dictū duob⁹ modis soluitur:
Siue q2 rerū similitudines solēt earū reruȝ
nominib⁹ nuncupari quarū similes sūt: vt
ipsam similitudinē carnis peccati voluisse
itelligat̃ apl's appellare pctm̄: Siue q2 sacri
ficia ꝓ peccatis pctā appellabant̃ in lege q̄
oia figure fuerūt carnis christi: qđ est verū
⁊ vnicū sacrificiū ꝓ pctis:non solū his que
vniuersa in baptismate diluunt̃/verūetiaȝ
his q̄ post ex hui⁹ vite ifirmitate surrepūt/
propter q̄ quotidie vniuersa in oratione ad
deū clamat ecc'ia: Dimitte nob debita no/ Matth.6.b.
stra:⁊ dimittunt̃ nobis ꝑ singulare sacrifici
um ꝓ pctis. Qđ apl's fm legē loquēs/non
dubitauit appellare pctm̄. Unñ est etiā illud
eius multo euidenti⁹/nec aliq̄ biuio cuiusq;
ambiguitatis incertū: Obsecram⁹ ꝓ chri/ 2.Cori.5.d.
sto recōciliari deo: Euȝ q̄ nō nouerat pctm̄
ꝓ nobis peccatū fecit vt nos simus iusticia
dei in ipso. Naȝ qđ superius cōmemoraui:
de pctō dānauit pctm̄: quia nō dictū ē: de
pctō suo:pōt quispiaȝ sic intelligere/ vt di/
cat eū de pctō iudeorū dānasse pctm̄: q2 de
pctō eorꝝ q̄ eū crucifixerunt/factū est vt san
guinē suū in remissionē funderet pctōrum.
Hoc ꝟbo vbi dr/de⁹ ipm̄ christū q̄ nō noue
rat pctm̄ fecisse pctm̄/nō mihi conuenīētius
videt̃ intelligi q̄ȝ christum factū sacrificium
ꝓ pctis/⁊ ob h̄ appellatū esse peccatū.

De plena iusticia post hāc vitaȝ tantūmodo consequenda quinte false obiectionis ꝯfutatio: Ca.VII.

Q Uis aūt ferat eos obycere nob:q2 p⁹
resurrectionē tales ꝓcessus futuros
esse dicam⁹/vt ibi incipiāt hoies que
hic noluerint dei mādata cōplere: qm̄ dici/
mus/ibi oino nullū futurū esse pctm̄/nec cū
aliqua peccati cupiditate conflictum: tanq̄ȝ
ipsi audeant hoc negare? Sapientiam q̄q;
et cognitionem dei tunc perfici in nobis et
in domino tantā exultationē/vt ea sit ple/

na et vera securitas: Quis negabit / nisi tã
auersus sit a vero / vt ob hoc ad eã ꝑuenire
non possit? Verũ hec non erũt in ꝓceptis /
sed in eoꝝ q̃ hic obseruãda sũt ꝓmio prece-
ptorũ. Quoꝝ qdem ꝓceptoꝝ cõtemptus il-
lo non perducit ad ꝓmiũ / sed hic studium ꝓ-
cepta seruãdi gratia dei tribuit. Que si qd
etiã in eis ꝓceptis minus seruat / ignoscit: ꝓ-
Math.6.b. pter qđ orãdo dicim⁹: et: Fiat volũtas tua:
et: Dimitte nob debita nostra. Hic ergo ꝓ-
ceptũ est / vt non peccem⁹: ibi ꝓmiũ / nõ pos-
se peccare. Hic ꝓceptũ ẽ / vt desiderijs pcti
non obediam⁹: ibi premiũ / vt desideria pec-
Ps.93. cati nõ habeam⁹. Hic ꝓceptũ est: Intelligi-
te ergo qui insipientes estis in populo: et
stulti aliquãdo sapite: ibi ꝓmiũ ẽ / plena sa-
1.Cor.13.d pientia et ꝑfecta cognitio. Videm⁹ eñ nũc
ꝑ speculũ in enigmate: ait aplus: tũc aũt fa-
cie ad faciẽ: Nũc scio ex parte: tunc autẽ co-
gnoscã sicut et cognitus sum. Hic ꝓceptum
Ps.80. ẽ: Exultate deo adiutori nr̃o: Et / Exultate
Ps.32. iusti in dño: Ibi ꝓmiũ ẽ / exultare perfecto
⁊ ineffabili gaudio. Postremo in precepto
Math.5.a positũ ẽ: Beati q esuriũt et sitiunt iusticiã:
In ꝓmio aũt: Qm̃ ipi saturabunt. Vñ ꝙ̃so
saturabũt: nisi ꝙ esuriũt ⁊ sitiũt? Quis igit
ita: nõ solũ a diuino / ꝫ a sensu ꝙ̃ abhorret
humano: q dicat in hoie tãtã esse posse iusti-
ciã cũ ab illo esurit ⁊ sititur / quãta erit / cum
ex illa saturabit? Qm̃ esurimus aũt sitimus
ꝙ̃ iusticiaꝫ: si fides christi vigilat in nobis:
quid nos nisi christũ esurire ac sitire creden-
1.Cor.1.d. dũ est? Qui factus est nobis sapiẽtia a deo
⁊ iusticia ⁊ sctificatio ⁊ redẽptio: vt queãd-
Hiere.9.g. modũ scptũ ẽ: Qui gloriat / in dño gloriet:
Et q: mõ i eũ nõ videtes credim⁹ / iõ sitim⁹
2.Cor.5.b. esurimusꝙ̃ iusticiã. Qdiu eñ sum⁹ i corꝑe /
ꝑegrinamur a dño: ꝑ fidẽ eñ ambulam⁹ / nõ
Al. † viderim⁹ ꝑ speciẽ: Quẽ cũ † inuenerim⁹ ꝑueniẽtes vti-
ꝙ̃ ad speciẽ / exultabim⁹ gaudio inenarrabili:
⁊ tũc iusticia saturabimur: q: nũc ex deside-
Ps.16. rio dicimus: Saturabor cum manifestabit
gloria tua. Q vero est: nõ dico impudẽs / ꝫ
insana supbia: nõdũ esse eq̃les angelis dei:
⁊ putare se iam posse habere iusticiã equalẽ
Al. † sanctum angelis dei: nec intueri tam magnũ ⁊ † spiri-
talem virũ: qui vtiꝙ̃ ipam iusticie perfecti-
2.Cor.12.b onẽ esuriebat atꝙ̃ sitiebat: qñ magnitudi-
nẽ reulationuꝫ noluit extolli: Nec tñ vt nõ
extolleretur arbitrio suo volũtatiꝙ̃ cõmis-
sus est / ꝫ accepit stimulũ carnis angelũ sa-
thane q eũ colaphiçaret? Propt qđ dñꝫ ter
rogauit vt discederet ab eo: Et dixit ei dñs:
Sufficit tibi grã mea: nã ꝟtus i infirmitate
ꝑficit: Que ꝟt⁹: nisi ad quã ꝑtinet nõ extol-
li? Et qs dubitat hoc ad iusticiam ꝑtinere?
Hui⁹ igit iusticie ꝑfectiõe sunt ꝓditi angeli b
dei: q semꝑ vidẽt faciẽ patris: ac ꝑ hoc toti⁹
trinitatis: q: ꝑ filium vident in spirituscto.
Nihil est aũt ista reuelatione sublimi⁹: nec
tñ angelorũ qsꝙ̃ illa cõtẽplatione letantiũ
necessariũ habet angelũ sathane / quo cola-
phiçetur: ne illũ tanta magnitudo reuelati-
onis extollat. Hãc ꝑfectionẽ virtutis vtiꝙ̃
nõdũ habebat apls paulus: nõdũ equalis
angelis dei / ꝫ inerat illi extollendi se infir-
mitas: que ꝑ angelũ etiã sathane fuerat cõ-
primenda: ne reuelationũ magnitudine ex-
tolleret. Qꝙ̃ itaꝙ̃ ipsum sathanã elatio ꝓ-
ma deiecerit: tñ summ⁹ ille medicus qui bñ
vti nouit etiã malis / de angelo sathane ad-
hibuit cõtra elationis vitiũ salubre ꝙ̃uis
molestũ medicamẽtũ: sicut fieri cõsueuit an-
tidotũ etiam de serpẽtibus contra venena
serpentiũ. Quid ẽ ergo: Sufficit tibi gratia
mea: nisi ne deficiendo succumbas sub cola-
pho angeli sathane? Et qd ẽ: Virtus in in-
firmitate ꝑficitur: nisi q: in isto loco infirmi-
tatis hactenus ꝑfectio potest esse ꝟtutis: vt
in ipsa infirmitate presente elatio repmat?
Que vtiꝙ̃ infirmitas / futura imortalitate
sanabit. Quõ est eñ dicẽda sanitas plena:
vbi etiã de angeli sathane calapho adhuc
est necessaria medicina? Ex q factũ est ꝟtu-
tẽ / que nunc est in hoie iusto / ꝑfectã hacten⁹
noiari: vt ad ei⁹ ꝑfectionẽ ꝑtineat etiã ipsi⁹
impfectionis ⁊ in veritate cognitio / ⁊ in hu-
militate ꝯfessio. Tũc eñ est fm hãc infirmi-
tatẽ pro suo modulo ꝑfecta ista parua iusti-
cia / qñ etiã quid sibi desit intelligit. Ideoꝙ̃
apls ⁊ impfectũ ⁊ perfectũ se dicit. Imper-
fectũ scꝫ cogitãdo quãtũ illi ad iusticiã de-
sit / cuius plenitudinẽ adhuc esurit ac sitit.
Perfectũ autẽ / ꝙ ⁊ suã impfectionẽ cõfite-
ri non erubescit: et vt perueniat bene ꝓce-
dit: Sicut possum⁹ dicere perfectũ esse via-
torem / cuius bene ꝓmouetur accessio ꝙ̃uis
non perficiatur intẽtio / nisi fuerit facta per- Phil.3.b.
uẽtio. Propterea cũ dixisset: Scdm iusticiã
q̃ in lege ẽ q fuerim sine querela: mox addi-
dit: Que mihi lucra fuerũt: hec ꝓpter chri-
stum dãna esse duxi: Verũtamẽ et arbitror
omnia damnũ esse ꝓpter eminentẽ scienti-
am christi iesu dñi nostri: Propter quẽ oĩa
nõ solũ detrimenta credidi / verũetiã sterco-
ra estimaui esse vt christum lucrifaciã: et in-
ueniar in illo nõ habẽs meã iusticiã que ex
lege est / sed eam que est per fidẽ christi: q̃ est
ex deo iusticia in fide. Ecce apls fm iustici-
am que ex lege est / sine querela se fuisse non
vtiꝙ̃ mẽdaciter dicit: et tamen hec que illi
lucra fuerũt / abijcit ꝓpter christũ: et dãna

et /detrimenta ꝛ stercora existimat: non so/
lum hęc/sed et cętera omnia quę supra com
memorauit:propt nō qualēlibet/sed eminē
tē/ sicut ipe dicit/ sciētiā christi iesu dñi nřı:
quam proculdubio adhuc in fide habebat:
C nōdū in specie. Tūc eñ erit eminens christi
sciētia/ qñ fuerit ita reuelatus vt quod cre/
Col.3.a. ditur/ videat: Vñ alio loco ita dicit: Mor/
tui eñ estis/et vita vestra abscondita est in
christo in deo. Cū christus apparuerit/vita
vestra tūc et vos apparebitis cū illo in glo/
Joh.14.c. ria. Hinc ꝛ ipse dñs: Qui diligit me inqt/di
ligeť a patre meo/ꝛ ego diligā eū /ꝛ manife
stabo meipm illi. Hinc iohānes euāgelista:
1.Joh.3.a. Dilectissimi inquit/filij dei sum⁹:ꝛ nōdū ap
paruit qđ erim⁹: Scimus qꝛ cū apparuerit si
miles ei erim⁹: qñ videbimus eū sicuti est.
Tūc erit eminēs christi sciētia: Nūc eñ ē q/
dē abscondita in fide/sꝫ nōdū eminēs appa/
ret in specie. Abijcit ergo illa beat⁹ paul⁹ ꝑ
terita iusticię suę tāq̃ detrimēta ꝛ stercora/
vt christū lucrifaciat/ꝛ inueniať in illo non
Ar.†Quare sua/si ex lege ē? habēs suā iusticiā q̃ ex lege ē:† Neq̃ eñ lex
illa dei non est: Quis hoc nisi martion et
manicheus et alię similes pestes dixerint?
Cū ergo lex illa vt dixi dei sit: iusticiam suā
dicit esse q̃ ex lege est: Quā iusticiam suam
noluit habere/sꝫ ꝓiecit vt stercora. Cur ita/
nisi qꝛ hoc ē qđ etiā superi⁹ demōstrauim⁹:
Roma.10.a. eos esse sub lege: q̃ ignorantes dei iusticiaꝫ
ꝛ suā volētes cōstituere/iusticię dei nō sunt
subiecti: Putāt eñ se arbitrij sui virib⁹ im/
plere legē iubentē: ꝛ ista implicati superbia
ad gratiā nō ꝯuertunť iuuantē. Sic eos lit
tera occidit: aut apte etiā sibi reos/ nō faci/
endo qđ ꝓcipit: aut putādo se facere qđ spi
ritali/quę ex deo ē/nō faciūt charitate: Ita
remanēt aut aperte iniqui: aut fallaciter iu/
sti: in aperta iniqtate euidēter elisi: in falla/
ci iusticia insipienter elati: Ac per hoc miro
q̃dā modo / sꝫ tñ vero: iusticiā legis nō im/
plet iusticia quę in lege est / vel ex lege /sed
quę in spiritu gratię. Iusticia quippe legis
Roma.8.a. impleť in eis sicut scriptū est: qui nō ꝺm car
nē ambulāt/sed ꝺm spiritū. Scđm iusticiaꝫ
vero quę in lege est / se fuisse sine querela in
carne nō in spiritu dicit aplus: et iusticiā q̃
ex lege est: suā dicit fuisse/nō dei. Intelligē
dū est igiť iusticiā legis non impleri ꝺm iu/
sticiam q̃ in lege ē/vel ex lege: id ē ꝺm iustici
am hominis/sꝫ ꝺm iusticiam q̃ est in spiritu
gratię: Ergo ꝺm iusticiā dei/hoc est q̃ hoi ex
deo est. Qđ plani⁹ et breui⁹ ita dici potest:
iusticiā legis dei nō impleri cū lex iubet: et
homo quasi suis viribus facit: sed cū spirit⁹
adiuuat/ꝛ hominis nō libera/sed dei gratia
liberata volūtas facit. Legis itaq̃ iusticia
ē iubere qđ deo placet: vitare qđ displicet:
In lege aūt iusticia ē/seruire litterę: ꝛ extra
eā nullū dei adiutoriū ad recte viuendū re/
q̃rere. Cū eñ dixisset: Non habēs meā iusti
ciam quę ex lege est/sꝫ eam q̃ est per fidem
christi: addidit: q̃ ē ex deo: Ipa est q̃ iusticia
dei: quā supbi igrātes suā volūt cōstituere.
Non eñ ꝓpterea iusticia dei dr: qñ deus
iustus ē/sꝫ qꝛ hoi ex deo ē. Scđm hāc aūt iu
sticiā dei/h̄ est q̃ ex deo nob ē: nūc fides ope Gal.5.b.
ratur per dilectionē: id ē operatur quō ꝑue
niat homo ad eū in quē mō non videns cre
dit: quē cū viderit /tunc qđ erat in fide per
speculū in enigmate/iam erit in specie facie 1.Corī.13.b
ad faciē: tunc ꝑficieť et ipa dilectio. Nimis
q̃ppe insipienter diciť: tantū amari deū anq̃
videatur/quātū amabiť cū videbiť. Porro
si in hac vita pio nemine dubitāte/q̃to am
plius diligimus deū: tanto sum⁹ vtiq̃ iusti
ores: quis dubitet: piā veramq̃ iusticiā cū
fuerit dilectio dei ꝑfecta/tūc perficiē? Tūc er
go lex ita vt nihil omnino desit / implebiť:
cuius legis /ꝺm aplm/plenitudo dilectio est. Roma.13.c.
Ac ꝑ hoc cū dixisset: Nō habens meā iusti/ Phil.3.b.
ciā quę ex lege est/sed eam q̃ est ꝑ fidē chri/ D
sti: quę ē ex deo iusticia in fide: Deinde sub
iunxit: Ad cognoscēdum eū /ꝛ virtutē resur
rectionis ei⁹/ꝛ cōmunicationē passionū ei⁹.
Hęc omnia nonduꝫ plena et ꝑfecta in aplo
erant/sed tāq̃ in via positus ad eorū pleni/
tudinē perfectionēq̃ currebat. Nā quō iaꝫ
perfecte cognouerat christū: q̃ dicit alio lo/
co: Nūc scio ex parte: tunc aūt cognoscam: 1.Corī.13.b.
sicut ꝛ cognitus sum? Et quomodo iā perfe
cte cognouerat virtutē eius resurrectionis:
cui restabat eā plenius tēpore resurrectionis
carnis experiendo cognoscere? Et quō iam
ꝑfecte cognouerat cōmunicationem passio/
nū eius: nōdū ꝓ illo passionē mortis exper
tus? Deniq̃ addit ꝛ dicit: Si q̃ mō occurrā Phil.3.c.
in resurrectionem mortuorum. Ac deinde
ait: Non qꝛ iā acceperim/aut iaꝫ perfectus
sim. Quid ergo se ꝯfitetur nondū accepisse:
et in quo nondum esse perfectum: nisi ex ea
iusticia quę ex deo est: quā cōcupiscens no/
luit suam habere quę ex lege est? Hinc eñ
loquebatur/et hęc fuit causa vt hęc diceret/
resistens inimicis gratię christi: pro qua lar
gienda crucifixus est christus. Ex quorū ge
nere etiā isti sunt: Naꝫ ex quo loco suscępit
hęc dicere/sic exorsus est: Videte canes: vi Phil.3.a.
dete malos operarios: videte concisionem.
Nos eñ sumus circūcisio / qui spiritu deo
seruimus: vel sicut nōnulli codices habēt:
qui spiritui deo/vel spiritui dei seruimus:

seruos occiderēt christi: ꝛ sacrificarent idol ne interficerent hoīes: si sacrificauit ille ba ali vt interficeret hoīes? Quid eni eis ob esset ꝯm egregiā doctrinā mendaciloquorū: si diaboli cultū mentirētur in corpe: qn dei cultus seruabat in corde? Sz nō sic intellexerunt apłm martyres veri: martyres sancti: Viderūt quippe tenuerūtqz qd scriptū est: Corde credit ad iusticiā: ore ꝯfessio fit ad salutē: Et: In ore eoꝝ nō est inuentū mendaciū: ac sic irreprehensibiles abierunt: vbi tēptari a mēdacibus vlteri⁹ non cauebunt: qꝛ mēdaces amplius i suis celestib⁹ cetibus: vel alienos: vel ꝓximos nō habebūt. Illū vo bieu mēdacio impio ꝛ sacrificio sacrilego occidēdos ipsos et sacrilegos indrentē non imitarent: nec si de illo qualis fuisset eadē scriptura tacuisset. Cū vo scriptū sit: eū rectū cor nō habuisse cū deo: qd ei ꝓfuit ꝙ ꝓ nōnulla obediētia quā de domo achab omnino delēda: ꝓ cupiditate sue dominationis exhibuit: aliquātā mercedē transitoriā regni tpalis accepit? Ad sententiā poti⁹ veridicā martyꝝ defendēdā te frater exhortor: vt sis aduersus mēdaces: nō mēdacij doctor: ſ ꝟitatis assertor: Nā diligētius obsecro: attēde qd dico: vt inuenias ꝙ sit cauendū: qd zelo quidē laudabili aduersus ipsos vt possint comphēdi ꝛ corrigi vel vitari: ſ tn incautius docendū putat.

Imꝓbatio opiniōis hereticorū.

Roma. 10. c.

Apocal. 14. a

4. Reg. 10. g.

Q periculosū mendaciū eoꝝ q se fingūt hereticos: quaten⁹ hereticos ꝯuertere possint: ꝛ qn mendaciū credenti noceat: Ca. III.

A

Mendacioꝝ genera multa sunt: ꝙ q dē oia vniuersaliter odisse debem⁹. Nullū ē eni mēdaciū qd non sit cōtrariū ꝟitati. Nā sicut lux ꝛ tenebre: pietas ꝛ impietas: iusticia ꝛ iniqtas: pctm ꝛ recte factū: sanitas ꝛ ībecillitas: vita ꝛ mors: ita int se sūt ꝟitas mēdaciūqz ꝯtraria: Vñ qñto amam⁹ istā: tāto illud odisse debemus. Verūtn sunt qdā mēdacia: ꝙ credere nihil obsit: Quis etiā tali mētiēdi genere fallere voluisse: mentiēti sit noxiū: nō credēti. Tāꝙ si frater ille seru⁹ dei frōto i his ꝙ tibi indicauit: qd absit aliq mentiret: sibi nocuisset ꝑfecto: non tibi: Quis tu oia credidisses sine tua iniqtate narranti: Quī siue illa gesta sint: siue non ita: habent tamē aliqd qd si qs crediderit ita gestū esse: etiā si non ita sit gestū: regula ꝟitatis ꝛ doctrina salutis

Multa genera mēdacioꝝ.

ꝯtne iudicet esse culpād⁹. Si aūt ħ qsqz mētiat qd si qs crediderit aduersus doctrinā christi hereticꝰ erit: tāto ē nocentior mentiens: quāto miserior credēs. Vide ergo qle sit si aduersus doctrinā christi mētiri fuerimus: qd quisqs crediderit: interibit: vt inimicos eiusdē doctrine capiam⁹: qs ad veritatē dū nos ab ea recedim⁹: adducam⁹: immo vo cū mēdaces mentiēdo capim⁹: mendacia peiora doceam⁹. Aliud est eni qd dicūt qn mētiunt: aliud qn fallunt. Nā cū heresim suā docēt: ea dicūt i qb⁹ fallunt: Qñ autē se dicūt sentire qd nō sentiunt: vel nō sentire qd nō sentiūt: vel nō sentire qd sentiūt: ea dicūt in qb⁹ mētiunt: Qd eis qsqs credit: ꝛ si eos nō inuenit: ipse nō perit. A regula qppe catholica non recedit: q hereticū catholica dogmata mēdaciter ꝓfitentē: catholicū credit: Ac p hoc non ē ei pniciosū: qꝛ in hoīs mēte: de q latēte nō pōt iudicare: non in dei fallit fide quā debet insitā custodire. Porro aūt qn heresim suā docent: quisqs eis crediderit putādo veritatē: erit ꝑticeps vt erroris: ita dānationis illoꝝ. Sic fit: vt cū illi sua nefaria dogmata fabulant in quib⁹ mortifero errore fallunt: tūc qsqs crediderit pereat. Nos autem qn catholica dogmata ꝑdicam⁹: i quib⁹ rectā fidē tenemus: tūc si crediderit: inueniat qcūqz perierat. Qn vo cū sint ꝑscillianiste: sua venena non ꝑdant: nostros se esse mentiunt: quisqs nostrū eis credit: etiā illis latentib⁹ ipse catholic⁹ ꝑseuerat. Nos ꝯtra vt ad eorū ꝑueniam⁹ indaginē: si ꝑscillianistas nos esse mētimur: qꝛ eoꝝ tanꝙ nostra laudam⁹ dogmata laudaturi: quisqs ea crediderit: aut confirmabit apud eos: aut transferet ad eos interim statim: quid autē hora supuētura pariat: vtrū inde postea liberent: vera dicētib⁹ nobis qui decepti sunt fallentibus nobis: et vtrū audire velint docentē: quē sic experti sunt mentientē: quis nouerit certū: quis hoc esse ignoret incertū? Ex quo colligit pniciosius: aut vt mitius loquar: periculosi⁹ mētiri catholicos vt hereticos capiāt: ꝙ mentiunt heretici vt catholicos lateāt. Quoniā quisqs credit catholicis mentiēdo temptātibus: aut efficit: aut confirmat heretic⁹. Quisqs autē credit hereticis mentiēdo sese occultātib⁹: non desinit esse catholicus. Qd vt fiat planius: aliqua exempli gratia ꝓponam⁹: ꝛ ex eis po B

C

tissimū scriptis quę mihi legēda misisti. Ecce constituam⁹ ante oculos callidū exploratorē: accedere ad eum quē priscillianistā esse prę sēserit: et dictū episcopi / vel cogniti vitā / vel incogniti famā laudare mēdaciter: est hoc tolerabilius adhuc: qꝛ ille putaꝰ fuisse catholicus / atqꝫ ex illo errore correct⁹. Deinde priscillianū (hoc eñ sequiꝰ in arte mētiēdi) venerabiliter cōmemoraturus est hominē impiū ꝛ detestabilē / ꝛ ꝓ suis nefarijs scelerib⁹ criminibusqꝫ damnatū: In qua ei⁹ venerabili cōmemoratione si forte ille cui retia tendūtur hmōi firmus pscillianista non fuerat / hac ei⁹ pdicatione firmabiꝰ. Cū aūt ad cetera explorantis sermo ꝓcesserit: et dicēt misereri se eoꝝ quos tantis erroꝝ tenebris tenebraꝝ auctor involuerit: vt honorē aīę suę / ꝛ claritatē diuinę ꝓsapię nō agnoscāt: Cū deinde dictū librū / cuius nomē ē libra: eo ꝙ ptractat ꝟ duodecim quęstionib⁹ velut vncijs explicaꝰ: tantis extulerit laudib⁹ / vt talē librā / q̄ horrende blasphemię continenꝰ / multę libraꝝ auri milibus pciosiorē esse testeꝰ. Nempe hęc astutia mētiētis / aīam credētis iterficit: aut iā interfectā i eadē morte demergit ac deprimit. Sꝫ iquies / postea liberabiꝰ. Quid si non fiat / siue aliquo interueniēte impedimēto ne cepta compleanꝰ / siue obstinatione mētis hęreticę rursus eadē negātis / etiam si aliqua iā cęperat confiteri: prę sertim qꝛ si cognouerit se ab alieno fuisse tēptatū / eoipso audaci⁹ illa q̄ sentit / studebit occultare mēdacio: q̄ñ id inculpate fieri multo certius didicerit / etiā exemplo ipsius sui temptatoris: Hoc quippe in hoīe qui veritatē tegendā putat esse mentiēdo: qua tandem fronte culpabimus ꝛ damnare audebimuꝰ qd̄ docemus? Remanet igiꝰ / vt qd̄ sentiunt priscillianistę ꝯm heresis suę nefariam falsitatē de deo / de anima / de corpore: de cęteris rebus non dubitem⁹ veraci pietate dānare. Qd̄ autē sentiunt / vt veritas occulteꝰ esse mētiendū: sit nobis et illis qd̄ absit dogma cōmune. Hoc tā magnū malū est / vt etiā si conat⁹ hic noster / quo eos ꝑ mendaciū capere cupim⁹ ꝛ mutare / ita prospereꝰ vt eos capiam⁹ atqꝫ mutemus: nullis lucris cōpensenꝰ hęc damna / quibus et nos cum ipsis ꝓ illoꝝ correctiōe deprauamur. Per hoc nāqꝫ mendaciū et nos erim⁹ ex ea pte puersi / ꝛ illi semicorrecti: q̄ñquidē istud ꝙ putant esse ꝓ veritate mentiendū / nō in eis corrigimus: qꝛ idē nos dicimus ꝛ docemus / ꝛ fieri oportere pcipimus / vt ad eos emēdādos puenire possim⁹: Quos tñ non emēdamus / quibus mendū quo verū tegendū existimāt nō auferim⁹: sꝫ nos potius immēdamur / cū ꝑ tale mendū eos q̄rimus / nec inuenimus quēadmodū eis conuersis credere valeamus / quib⁹ puersis mētiti sum⁹: ne forte ꝙ vt caperenꝰ sunt passi / faciāt capti nō solū qꝛ facere ꝯsueuerūt / ꝟ qꝛ ꝛ in nobis ad quos veniūt hoc inueniunt.

Quō mentiēti in vno non faciliter in alijs creditur: Ca. iiii.

Qd̄ ē miserabilius / etiā ipsi iā q̄si nostri effecti / quēadmodū nobis credāt reperire non pñt. Si eñ suspicenꝰ etiā ipsi catholica dogmata nos mendaciter loqui / vt nescio quid aliud occultemus qd̄ verū putam⁹. Certe talia suspicāti dicturꝰ es: Hoc tūc ideo feci vt caperē te. Sed qd̄ respōdebis dicēti: vñ igiꝰ scio vtrū etiā nūc id facias ne capiaris a me? An vo cuiqꝫ psuaderi potest / hoīem non mētiri ne capiaꝰ / qui mētitur vt capiat? Uides ne q̄ tēdat hoc malū: vt scꝫ non solū nos illi / ipsi ꝙ nobis: ꝟ oīs frater oīni fratri nō imerito videaꝰ esse suspect⁹? Atqꝫ ita dū ꝑ mēdaciū tendiꝰ vt doceaꝰ fides: id agi potius vt nulli habēda sit fides. Si eñ ꝛ ꝯtra deū loquimur cū mētimur: qd̄ tñ mali poterit in vllo mēdacio repiri / qd̄ tanqꝫ scelestissimū omni mō deuitare debeamus?

Qꝫ tolerabili⁹ priscillianistę mētiunꝰ q̄ illi qui eos mēdacijs emēdare conantur: Ca. v.

Sed nunc aduerte q̄ tolerabili⁹ priscillianistę i nostra cōpatione mētianꝰ / q̄ñ se fallaciter loqui sciunt: quos nostro mendacio liberādos putam⁹ ab eis falsis in quib⁹ errando fallunꝰ. Priscillianista dicit / ꝙ anima sit ps dei / ꝛ eiusdem cuius est ille / naturę atqꝫ substantię. Magna hęc est et detestāda blasphemia: Sequiꝰ eñ / vt dei natura captiueꝰ / decipiatur / fallaꝰ / conturbeꝰ atqꝫ turpeꝰ / damnetur atqꝫ crucieꝰ. At si hoc et ille dicit / q̄ de tanto malo liberare cupit hominē ꝑ mendaciū: videam⁹ quid intersit inter vtrunqꝫ blasphemū. Plurimū inquis: Nam hoc priscillianista dicit / ita etiā credēs: catholicus autē non ita credēs / q̄uis ita loquēs.

Jlle ergo blaſphemat neſciens/iſte autem ſciens: Jlle contra ſcientiā/iſte contra conſcientiā: Jlle habet cęcitatē falſa ſentiēdi/ ſed in eis habet ſaltē voluntatē vera dicēdi: iſte latēs videt vera/ ⁊ volēs loquit̃ falſa. Sed ille inquies hoc docet/ vt errorꝭ ſui faciat furoriſq; pticipes: iſte autē hoc dicit vt ab illo errore ac furore liberet hoies. Jā quidē ſupra oſtēdi/quātū ⁊ hoc noceat qḋ credit̃ profuturꝝ. Verum interim ſi appendamus in his duobus mala pſentia: quoniā bona futura q̄ catholicus de corrigendo heretico inquirit/incerta ſūt. Quis peccat grauius: vtruȝ qui hominē decipit neſciēs: an qui deū blaſphemat ſciens? Profecto quid ſit peius/ intelligit qui homini deū ſollicita pietate pponit. Huc accedit: quia ſi blaſphemādus ē deus/ vt ad eū laudanduȝ homines adducamus: procul dubio non ſolū ad laudandū/ verumetiā ad blaſphemādū deū/ exemplo ⁊ doctrina noſtra homines inuitamꝰ: quoniaȝ quos ad dei laudes per dei blaſphemias molimur adducere: vtiq; ſi adduxerimus: nō ſolum laudare diſcent/ verumetiā blaſphemare. Hęc illis bñficia cōferimus/quos nō ignoranter/ſed ſcienter blaſphemādo ab hereti- 1. timoth. 1. d. cis liberamus. Et cū apl's homines tradiderit etiā ipſi ſathanę vt diſcerēt non blaſphemare: nos conamur homines eruere ſathanę/ vt diſcāt nō p ignorantiā/ ſed p ſcientiaȝ blaſphemare: Nobiſq; ipſis magiſtris eorū hoc tam magnū importamꝰ exitium/vt ppter hereticos capiēdos prius efficiamur/ qḋ certū ē/ dei blaſphematores: quo poſſimus ppter eos qḋ incertū eſt li- B berandos/veritatis eius eſſe doctores. Cū igit̃ blaſphemare deū doceamus noſtros/ vt eos priſcillianiſtę credant ſuos: videamus quid mali dicant ipſi/qui pptera mētiunt̃ vt eos noſtros eē credamꝰ: Anathematiçāt priſcillianū/ et ad noſtrū arbitriū deteſtant̃: Dicunt animā creaturā dei eſſe/ non partē: Execrant̃ priſcillianiſtarū falſa martyria. Catholicos epos a quibꝰ illa hereſis nudata/oppugnata/proſtrata ē: magnis efferūt laudibus/ ⁊ cętera huiuſmodi. Ecce ipſi vera dicūt qñ mentiūtur: nō quo ſimul poſſit hocipſum verū eſſe qḋ mendum eſt: ſed in alio quādo mentiunt̃/ i alio vera dicūt. Quando eñ noſtros ſe eſſe mētiunt̃ de fide catholica/vera dicunt: Ac per hoc ipſi ne priſcillianiſtę inueniant̃/loquūtur mendaciter vera: Nos autē vt eos inueniamus: non ſolū mendaciter loquimur vt ad illos ptinere credamur/ ſed etiā falſa loquimur quę ad illorū errorē ptinere cognouimus. Jtaq; illi qñ noſtri putari volunt: ⁊ falſum eſt ex parte/ ⁊ verū eſt ex parte qḋ dicūt: Falſū eſt eñ eos noſtros eſſe: verꝝ eſt autē/ animā partē dei nō eſſe. Nos vero qñ ad eos ptinere putari volumus: falſum eſt vtrūq; qḋ dicimus/ ⁊ priſcillianiſtas nos eſſe/ ⁊ animā ptē dei eſſe. Jlli itaq; deū laudant/non blaſphemāt quādo ſe occultant: ⁊ quādo ſe non occultāt ſed ſua pferūt/ blaſphemare ſe neſciūt. Jdeo ſi ad fidē catholicā conuertant̃/ conſolantur ſemetipſos: q: poſſunt dicere qḋ apoſtolus: Qui cū inter cętera dixiſſet: Prius fui blaſ- 1. timoth. 1. c. phemus: miſericordiā inquit conſecutꝰ ſū: quia ignorans feci: Nos cōtra/ vt ſe nobis aperiāt/ ſi hoc quaſi iuſtū mendaciū fallendis eis capiēdiſq; pferimus: profecto ⁊ ad blaſphematores pſcillianiſtas nos ptinere dicimus: et vt nobis credāt/ſine excuſatione ignorātię blaſphemamus. Neq; eñ catholicus qui blaſphemādo vult hereticꝰ credi/poteſt dicere ignorans feci.

Q: multis vijs deo miſerāte ad hereticorꝝ puenit̃ indaginē/ poſthabitis mendacijs quę cōtra chriſtum militant: Ca. VI.

Emp frater in talibus cauſis cū ti- A
more recolendū eſt: Quicunq; me Matth. 10. d.
negauerit corā hominibus/ negabo eū coram patre meo qui in cęlis eſt. An vo chriſtū corā hominibus non negat/qui eum corā priſcillianiſtis negat/ vt eos latētes blaſphemo mendacio nudet ⁊ capiat? Quis autē dubitat obſecro te negari chriſtū/ cū ſicuti eſt verus/ita nō eſſe dicit̃: ⁊ ſicut eum priſcillianiſta credit/ita eſſe dicit̃? Sed occultos lupos inquies indutos pel- Obiectio libus ouiū/et dominicū gregē latēter grauiterq; vaſtātes/ aliter inuenire nō poſſumus. Vñ ergo innotuerunt priſcillianiſtę/ Reſponſio priuſq; huius mendacij fuiſſet excogitata venatio? Vñ ad ipſius auctoris illorꝝ profecto aſtutioris/ ⁊ ideo tectioris cubile peruentū eſt: vñ tot tantiq; manifeſtati atq; dānati/et cęteri inumerabiles partim correcti/ ptim velut correcti/ et in eccleſia miſerante collecti ſunt. Multas eñ vias dat

dominus qñ miseretur/ quib⁹ ad eoꝝ perueniatur indaginem: Quaꝝ duę sunt alijs feliciores: vt vel ab eis quos seducere voluerūt: aut ab eis quos iā seduxerant resipiscētibus cōuersisq; monstrētur. Qḋ facilius fit/si nefarius eoꝝ error: nō mēdacib⁹ captationib⁹/ ꝑ veracib⁹ disputationibus euertat. Quib⁹ ꝯscribēdis operā te oportet impēdere: qm̄ dn̄s donauit vt possis/ que scripta salubria/quibus eoꝝ puersitas insana destruitur/ cū magis magisq; innotuerint: ꝛ a catholicis vel antistitib⁹ q̄ loquūtur i ꝑplis/vel a quibusq; studiosis zelo dei plenis/fuerint vsq;quaq; diffusa. Hęc erūt sctā retia quib⁹ capiant veraciter/nō mendaciter inquirātur. Sic eñ capti/aut vltro q̄d fuerint fatebūtur: ꝛ alios q̄s i sua mala societate nouerīt/vel ꝯcorditer corrigūt/vł misc̄diter ꝑdūt. Aut si eos pudebit fateri/ qḋ diuturna simulatiōe texerīt: occulta dei manu medicāte sanabūtur. Sȝ multo facilius inquies eoꝝ latibula penetram⁹/si qḋ sunt nos esse mētiamur. Hoc si liceret aut expediret/potuit christ⁹ ꝑcipere ouib⁹ suis/ vt lupinis amictę pellib⁹ ad lupos venirēt: ꝛ eos hui⁹ artis fallacijs inuenirēt. Qḋ eis non dixit: nec qñ eas in medium lupoꝝ se missuꝝ esse ꝑdixit. Sed dices: Nō erāt tūc inquirēdi/cū essent aptissimi lupi: sed eoꝝ morsus et sęuitia pferēda? Quid cū tēpora posteriora ꝑnunciās/ in vestitu ouiū dixit rapāces lupos esse vēturos? Nōne ibi erat loc⁹ vt hęc moneret ꝛ diceret: ꝛ vos vt eos inueniatis/assumite vestitū lupoꝝ: intrinsecus aūt oues manete? Nō hoc ait: Sȝ cū dixisset: Multi ad vos venięt i vestitu ouium: intrinsecus autē sunt lupi rapaces: nō addidit ex mendacijs vestris: sed ex fructibus eorū cognoscetis eos. Ueritate sūt cauenda/veritate capiēda/ veritate occidenda mendacia. Absit vt blasphemias ignorantiū scięter blasphemādo vincam⁹: Absit vt mala fallacium imitādo caueamus. Quomō eñ cauebimus/si vt caueam⁹ habebim⁹? Si eñ vt capiatur q̄ blasphemat nesciens/blasphemabo sciēs: peius est qḋ ago ꝙ qḋ capio. Si vt inueniatur qui christum negat nesciēs/ego christū negabo sciens: ad perditionē me secuturus est quē sic inuenero: siquidē vt illū inueniā/ prior pereo. An forte qui eo mō priscillianistas inuenire molitur/ideo nō negat christū/quia

ore depromit qḋ corde non credit: quasi vero qḋ ꝛ pauloante iā dixi/cū dictū esset: Corde creditur ad iusticiā: incassum et additū/ore ꝯfessio fit ad salutē? Nonne pene oēs qui christū corā ꝑsecutorib⁹ negauerūt: qḋ de illo credebāt/corde tenuerūt: ꝛ tñ ore ad salutē nō confitēdo perierunt/nisi qui ꝑ penitentiā reuixerūt? Quis ita euanescat vt existimet apłm petrū hoc habuisse i corde qḋ in ore/qñ christū negauit? Nempe in illa negatione intus veritatē tenebat/ꝛ foris mendaciū proferebat: Cur ergo lachrymis diluit qḋ ore negauerat/ si saluti sufficiebat qḋ corde credebat? Cur loquens in corde suo veritatē/ tam amaro fletu puniuit mendaciū qḋ ore deprompsit: nisi quia magnā vidit esse perniciē/ ꝗ corde quidem credidit ad iusticiā/sed ore nō confessus est ad salutē? Quapropter illud qḋ scriptū ē: Qui loquitur veritatē in corde suo: non sic accipiendū est/quasi retenta in corde veritate/loquendū sit in ore mēdaciū: Sȝ ideo dictū est: quia fieri potest vt loquaƚ quisquis ore veritatē/ quę nihil ei ꝓsit si eā in corde nō teneat: id est si qḋ loquiƚ ipse non credat: sicut heretici/maximeq; ijdē priscillianistę faciunt: cū catholicā veritatē non quidē credūt/sed tamē loquūtur/ vt nostri esse credātur. Loquūƚ ergo veritatē in ore suo/non in corde suo: Propterea distinguēdi erant ab illo de quo dictū est: Qui loquitur veritatē in corde suo. Hanc autē veritatē catholicus sicut in corde loquitur/ qꝛ ita credit: ita et in ore debet/vt ita ꝑdicet. Contra istā vero nec in corde nec i ore habeat falsitatē: vt in corde credat ad iusticiam/et ore confessionē faciat ad salutē: Nā et in illo psalmo cū dictū esset: Qui loquitur veritatē in corde suo: moꝝ etiā hoc additū est: qui nō egit dolū in lingua sua. Et illud qḋ apostolus ait: Deponētes mēdaciū/loquimini veritatē vnusquisq; cum ꝓximo suo: quia sumus inuicē mēbra. Absit vt sic intelligamus tanꝗ loqui mendaciū pmiserit cū eis qui nō sunt nobiscū mēbra corporis christi: Sȝ ideo dictū est: qꝛ vnusquisq; nostꝝ hoc debet quēq; deputare qḋ eum vult fieri/ etiā si nondū factus ē: sicut dominus alienigenā samaritanū ꝓximū eı⁹ ostendit cū quo misericordiā fecit. Proximus ergo habēdus est/ nō alienus: cum quo id agendū ē/ne remaneat alienus. Et

Marginalia: B — Suasio ꝓ mēdacio. — Confutatio. — Obiectio. — Responsio. — Matth. 7. c. — Roma. 10. b. — Matth. 26. g. — C — Ps. 14. — Eph. 4. f. — Luce. 10. f.

si ꝑpter id qꝺ nondũ est/fidei nostrę sacra/
mentiq́ꝫ particeps factus/aliqua illi occul/
tanda sunt vera: nõ tamẽ ideo dicẽda sunt
falsa: Fuerũt em̃ etiã tꝑibus apostoloꝝ/ q̃
veritatẽ nõ veraciter/id est non veraci ani/
Phil.i.b. mo ꝑdicarẽt: quos dicit apostolus christũ
annũciasse nõ caste/s̃ ꝑ inuidiã ⁊ contenti/
Confutatio mendacij onẽ: Ac ꝑ hoc etiã tunc nõnulli tolerati sũt
annũciãtes non casto animo veritatẽ: non
tamẽ vlli laudati sunt / tanq̃ꝫ annunciates
casto animo falsitatẽ. Deniq́ꝫ ꝺ illis dicit:
Phil.i.c. Siue occasione / siue ꝟitate christ᷒ annun/
ciet: Nullo mõ aũt diceret/ vt postea chri/
stus annũciet/ ꝑus neget: Quocirca mult̃
quidẽ modis possũt latẽtes hęretici vesti/
gari: nec catholica fide vituperata/nec hę/
retica impietate laudata.

De nullo bonę causę obtẽtu/nullo quasi bono fine/nulla velut bona intentione facienda sunt pctã/ multipliciter probatur: (Ca.VII.

A Ed et si aliter omnino non posset
educi de cauernis suis hęretica im/
pietas/nisi a tramite veritatis lin/
gua catholica deuiaret: tolerabilius illa oc
cultaretur q̃ꝫ ista pręcipitaretur. Tolerabi/
lius in suis foueis delitescerent vulpes/q̃ꝫ
ꝑpter illas capiendas ĩ blasphemię foueã
caderẽt venatores. Tolerabili᷒ ꝑfidia pri/
scillianistaꝝ veritatis velamine tegeret/q̃ꝫ
fides catholicorũ ne a ꝑscillianist̃ mẽtiẽti/
bus laudaretur/a catholicis credentib᷒ ne/
garetur. Nã si ꝑpterea iusta sunt nõ q̃lia/
cũq́ꝫ/s̃ blasphema mendacia: q꜠ hoc animo
fiũt vt occulti hęretici detegãtur: poterunt
isto mõ si eodẽ animo fiãt/casta esse adulte
Confutatio mendacij ria. Quid si em̃ ex numero priscillianistaꝝ
ĩpudicarũ aliqua fęmina/inijciat oculũ ĩ
catholicũ ioseph/eiq́ꝫ ꝑmittat ꝑdituram se
latebras eoꝝ/si ab illo impetrauerit stupꝝ:
certũq́ꝫ sit eã si ei ꝯsensũ fuerit/qꝺ pollicita
ẽ impleturã: faciẽdũ ne cẽsebim᷒/an intelli
gem᷒ nequaq̃ꝫ tali precio merces eiusmodi
Al.† eruimus cõꝑandas? Cur ḡ nõ † emim᷒ capiẽdos hęreti
Al.† eruẽdos cos carne in adulteriũ defluẽte/⁊ † emẽdos
putamus ore ĩ blasphemia fornicãte? Aut
em̃ licebit vtrũq́ꝫ pari ratiõe defendere/ vt
ideo hęc nõ esse dicant̃ iniusta/ q꜠ ea facta
sunt intẽtione q̃ deꝑhẽderẽtur iniusti: aut si
sana doctrina nec ꝑpter inueniẽdos hęreti
cos vult nos cũ fęminis ĩpudicis saltẽ corꝑe
nõ mẽte misceri: ꝑfecto nec ꝑpt̃ inuenien/
dos hęreticos vult a nobis saltẽ voce non
mẽte/aut imũdã heresim ꝑdicari/ aut castã
catholicã blasphemari: Quia ⁊ ipsũ mẽtis
imperiũ: cui debet oĩs inferior motus hoĩs
obedire: digno nõ carebit oꝑprobrio/qm̃ fit
qꝺ fieri nõ oportet/seu mẽbro/seu ꝟbo. Que
q̃ꝫ etiã cũ verbo fit/membro fit: qm̃ lingua
mẽbꝝ ẽ qua fit verbũ: Nec vllũ factũ nr̃m
mẽbro illo paritur / nisi qꝺ prius corde cõ/
cipitur: vel potius intus cogitãdo et ꝯsen/
tiẽdo tã partũ/foras ęditur faciẽdo ꝑ mem
brũ. Non itaq́ꝫ anim᷒ a facto excusatur/qm̃
dicit̃ aliquid nõ ex animo fieri: qꝺ tñ nõ fi/
eret/nisi animus faciendũ esse decerneret:
Interest quidẽ plurimuꝫ/q̃ causa/q̃ fine/ q̃
B intẽtione q̃d fiat. Sed ea/ q̃ ꝯstat esse pctã/
nullo bonę causę obtẽtu/nullo q̃si bono fi/
ne/nulla velut bona intẽtiõe faciẽda sunt. De nũq̃ꝫ faciẽda sint que de se mala sũt vt inde veniãt bona.
Ea q̃ppe oꝑa hoĩm/sicut causas habuerint
bonas/seu malas/nũc sũt bona/nũc mala:
q̃ nõ sunt ꝑ seipsa pctã: Sicut victũ ꝑbere
pauꝑibus/ bonũ opus ẽ/si fit causa misc̃dię
cũ recta fide: Sicut ꝯcubitus ꝯiugalis/qñ
fit causa generãdi: si ea fide fiat vt gignant̃
regenerãdi. Hęc atq́ꝫ hmõi s̃m suas causas
oꝑa sunt bona vel mala: q꜠ eadẽ ipsa si ha
beãt malas causas/in peccata ꝟtunt̃: Ve/
lut si iactãtię causa pauꝑ pascitur: aut lasci
uię causa cũ vxore ꝯcũbitur: aut filij gene/
rantur/nõ vt deo sed vt diabolo nutriant̃.
Cũ ꝟo iã oꝑa ipsa peccata sũt/ sicut furta/
stupra/blasphemię/vel cętera talia: q̃s ẽ q̃
dicat causis bonis esse faciẽda/ vt vel pctã
nõ sint: vel qꝺ est absurdi᷒/iusta pctã sint?
Quis ẽ qui dicat: vt habeam᷒ qꝺ demus
pauꝑib᷒/faciamus furta diuitib᷒: aut te/
stimonia falsa vẽdamus: maxime si nõ in/
de innocẽtes lędũtur/sed nocentes potius
dãnaturis iudicib᷒ eruũtur? Duo em̃ bona
fiũt huius vẽditione mẽdacij: vt ⁊ pecunia
sumat̃ vñ inops alatur: ⁊ iudex fallatur/ne
hõ puniat̃. Testamẽta etiã si possum᷒/cur
nõ vera supprimim᷒/⁊ falsa supponimus: vt
hęreditates vel legata nõ habeãt indigni:
q̃ nihil ex eis operant̃ boni/sed hi potius a
quibus esuriẽtes pascũtur/nudi vestiũtur/
peregrini suscipiũtur: captiui redimunt̃: ec/
clesię construunt̃. Cur em̃ nõ fiãt illa mala
ꝑpter hęc bona/ si ꝑpter hęc bona nec illa
sunt mala? Iã vero si aliq̃ immũdę ⁊ diui/
tes fęminę videãtur amatores et stuprato
res suos insuꝑ ditaturę: cur nõ et has ptes

atq; artes suscipiat vir misericors/ qb⁹ ꝓ
tã bona causa vtatur/vt habeat vñ indigẽ
Eph. 4.f. tib⁹largiatur:nec audiat aplm dicẽtẽ:Qui
furabaƚ iã nõ fureƚ:magꝭ aũt laboret ope/
rãs manib⁹ suis/qȯ bonũ est/vt habeat vñ
tribuat cui opus ẽ.Siquidẽ non solũ ipsũ
furtũ/verũetiã falsũ testimoniũ ⁊ adulteri/
um/⁊ oĩe opus malũ non erit malũ ꝫ bo/
nuz/si ea causã ꝑpetretur vt sit vñ fiat bo/
C nũ.Quis ista dicat/ nisi q res hũanas oẽs
ꝙ conaƚ mores legesq; subuertere? Q; eñ
sceleratissimũ facin⁹/ꝙ turpissimũ flagiti/
um/ꝙ impijssimũ sacrilegiũ non dicaƚ pos/
se fieri recte atq; iuste: nec ipune tñ/ verũ
etiã gloriose:vt i eo ꝑpetrãdo: nõ solũ sup
plicia nulla timeanƚ/sed sperẽtur ⁊ ꝑmia si
semel ꝯcesserim⁹ i oĩb⁹ malis opib⁹hoim:
ideo nõ qd fiat/sed q̄re fiat esse ꝗrendũ: vt
ꝗcũq; ꝓpter bonas causas facta iueniunƚ/
nec ipsa mala eẽ iudicenƚ. At si iusticia me/
rito punit furez/ etiã q dixerit ⁊ oñderit iõ
se subtraxisse supflua diuiti/ vt ꝓberet ne/
cessaria paupi:si merito punit falsariũ/etiã
q se iõ testamẽtũ alienuz corrupisse docue/
rit/ vt ille heres esset q facturus inde fuerat
elemosynas largas/nõ ille q nullas:si meri
to punit adulterũ/ etiã qui demõstrauerit
miscđia se fecisse adulteriũ/vt ꝑ illã cũ q̄ fe/
cit de morte hoiem liberaret: postremo vt
ad rẽ de q̄ questio ẽ ꝓpius accedam⁹:si me/
rito punit eũ q femine alicui ꝑscillianistaꝝ
turpitudinis cõscie/ ꝓpterea se adulterino
ꝯcubitu miscuit/ vt ad eoꝝ latebras ꝑueni/
Roma.6.c. ret:obsecro te cũ dicat apls: Nec exhibeatꝭ
mẽbra vestra arma iniqtatꝭ pctõ:⁊ idȯ nec
man⁹/nec corꝑis genitalia/ nec alia mẽbra
flagitijs exhibere debeamus/ vt ꝑscilliani/
stas iuenire possim⁹:qd nos lingua/qd to/
tũ os nostrũ/qd organũ vocis offendit/ vt
hec exhibeam⁹ arma pctõ :tãtoq; pctõ vbi
deũ nostrũ vt ꝑscillianistas apphensos ab
ignorantie blasphemijs seruem⁹/ sine excu
satione ignorantie blasphememus.

Q; oia sint vitãda:nõ solũ pessi/ma/sed ⁊ mala peccata: Ca.VIII.

Obiectio. Dicet aliqs:Ergo equand⁹ ẽ fur qli/
bet ei furi q misericordie volũtate
Solutio. furaƚ.Quis hȯ dixerit? Sz hoꝝ du
oꝝ nõ iõ ẽ qsq; bon⁹/qꝛ peior ẽ vn⁹: Peior
ẽ eñ q ꝯcupiscẽdo/q; q miserãdo furaƚ.Sz
si furtũ oĩe pctm ẽ/ab oĩ furto ẽ abstinẽ/
dũ.Quis eñ dicat esse peccandũ/etiã si ali

ud sit dãnabile/aliud veniale pctm? Nunc
aũt querim⁹/si hoc aut illud qsq; fecerit/qs
nõ peccauit/siue peccauit:non qs grauí⁹ le
uiusve peccauit: Nã ⁊ ipsa furta leui⁹ vtiq;
puniũtur lege q; stupra. Sunt autẽ vtraq; Comparatio peccatorũ ad inuicem.
pctã/ q;uis alia leuiora/ alia grauiora: ita
vt leuius habeatur furtũ qȯ ꝯcupiscẽdo/q;
stuprũ qȯ subueniẽdo cõmittiƚ. In suo qp
pe genere alijs eiusdẽ generis pctis leuio/
ra fiũt/q bono aĩo videntur admitti:cũ tñ et
ipsa alteri⁹generis peccatꝭ/ipso suo genere
leuioribus inueniãtur esse grauiora: Gra/
uius ẽ eñ auaricia/q; miscđia furtũ facere.
Itẽq; stuprũ graui⁹ ẽ luxuria/q; miscđia ꝑ/
petrare:et tamẽ graui⁹ ẽ adulterare mise/
ricordia q; furari auaricia. Neq; nunc agiƚ
qd sit leui⁹ siue graui⁹/sed q sint pctã vl nõ
sint: Nemo enim dixerit debuisse peccare
vbi ꝯstat esse pctm:sed debere dicim⁹ si ita
vel ita peccatũ est/ignosci vel non ignosci.

Q; nõ sint cõmittẽda minora/ne alij maiora cõmittãt peccata: ⁊ ꝺ filiaꝝ loth ꝓstitutione nõ sumẽda i exemplũ/sicut nec reliqua quedaz sacris litteris ꝓdita: Ca.IX.

Verũ qȯ fatẽdũ ẽ/ ita humanos ani A
mos quedã cõpẽsatiua peccata ꝑ/
turbãt/vt etiã putẽtur debere lau/
dari:ac poti⁹ recte facta dicãtur.Quis eñ
dubitet eẽ grãde peccatũ/si pater filias su/
as ꝓstituat fornicatiõib⁹impioꝝ? Et tñ ex/
titit causa q̄ hoc vir iustus debere se facere
existimaret/qñ sodomite nefario libidinis
impetu hospitib⁹ ei⁹irruebãt. Ait eñ: Sũt Gen.19.b.
mihi due filie q nõ cognouerũt viꝝ: ꝓdu/
cã illas ad vos/⁊ vtimini eis quõ placuerit
vobis:tñ in viros istos ne faciatꝭ iniquũ:
ꝓpterea qꝛ intrauerũt sub tectũ tignorum
meoꝝ. Quid hic dicem⁹? Nõne ita scel⁹qȯ
sodomite hospitib⁹ illi⁹ viri iusti facere co/
nabãtur/horrem⁹: vt quicqd fieret ne hoc
fieret/arbitremur fuisse faciendũ. Mouet
etiã maxime ꝑsona faciẽtis/q merito iusti/
cie liberabaƚ a sodomis: vt qm minus ma
lũ est feminas q; viros ꝑperi stuprũ:etiam
hoc ad iusticiã iusti illi⁹ ꝑtinuisse dicaƚ/ ꝙ i
filiab⁹ hoc maluit fieri q; in hospitibus su/
is:nõ tñ id volẽs animo/ veꝝ ⁊ offerẽs vẽ/
bo: ⁊ si illi assensi fuissẽt/ impletur⁹ ⁊ facto. Q; nõ sit faciendaz minus peccatũ vt ab alio vitetur maius.
Sed si hãc peccatis aperuerim⁹ viã/vt cõ/
mittam⁹ minora ne alij maiora cõmittãt:
lato limite/imo nullo limite/sed ꝯuulsis et

remotꝭ omīb⁹ terminis īfinito spacio cūcta
intrabūt atq̧ regnabūt. Qm̄ em̄ fuerit de/
finitū peccādū eē hoī min⁹/ ne alius peccet
ampli⁹: ꝑfecto et furtꝭ nr̄is stupra cauebūt
aliena/ ⁊ incesta stupris: ⁊ si q̄ impietas visa
fuerit etiā peior incestis: incesta q̧ faciēda
dicent a nob / si eo mō agi potuerint/ vt il/
la īpietas nō cōmittat ab alijs: ⁊ i singulis
q̄busq̧ generib⁹ pctōꝝ: et furta ꝑ furtis/ ⁊
stupra ꝑ stupris/ ⁊ incesta ꝑ incestꝭ/ ⁊ sacrile
gia ꝑ sacrilegijs faciēda putabunt: nr̄a pro
alienis: nō solū minora ꝑ maiorib⁹/ verū/
etiā si ⁊ ad ip̄a sūma ⁊ pessima veniat/ pau
ciora ꝑ plurib⁹: si se ita rerū ꝯser incursus/
vt alit alij nō se abstineāt a pctis/ nisi min⁹
aliq̄nto/ s₃ tm̄ peccātib⁹ nob: ita vt oīno vbi
dixerit inimic⁹ q̄ habuerit hmōi ptātē: nisi
tu sceleratus fuerꝭ/ ego sceleratior ero: aut
nisi tu hoc scel⁹ fecerꝭ/ ego talia plura faciā:
scel⁹ nobis videamur admittere/ si velim⁹
ab scelere tēperare: Hoc sape q̄d ē aliud ni/
si desipe/ vl' poti⁹ īsanire? A mea q̄ppe iniq̄/
tate/ nō ab aliena/ siue ī me/ siue ī alijs ꝑpe/
Ezech.18.a. trata/ mihi ē cauēda dānatio. Aīa em̄ q̄ pec
B cauerit ipsa morieꝭ. Si ꝗ peccare/ ne graui/
us vel ī nos vl' ī quoslibet alij peccēt/ ꝓcul/
Respōdet al/legatiōi facte de loth dubio nō debem⁹: considerandū ē in eo q̄d
fecit loth/ vtꝝ exēplū sit q̄d imitari/ an po/
Gen.19. tius q̄d vitare debeam⁹: Magis em̄ videt
intuendū ⁊ notandū/ cū tā horrendū malū
ex impietate flagitiosissima sodomitaꝝ/ su
is impēderet hospitib⁹ q̄d cupet depellere/
nec valeret: sic etiā iusti animū potuisse tur
bari/ vt vellet facere q̄d nō humani timorꝭ
nebulosa tēpestas/ s₃ diuini iuris tranq̄lla
serenitas/ si ꝯsulat/ a nobis faciendū nō eē
clamabit: ⁊ iubebit poti⁹ vt sic nostra pctā
caueam⁹: ne vlloꝝ ꝓrsus alienoꝝ pctōꝝ ti/
more peccem⁹. Aliena q̄ppe ille vir iustus ti
mēdo pctā/ q̄ nisi ꝯsentientes inq̄nare non
pñt/ ꝑturbatus nō attēdit suū/ quo voluit
Exēpla nō ita sectanda sunt vt p̄cepta vio/lentur subdere filias libidinib⁹ impiorū. Hec qm̄ i
scripturis sanctis legimus: nō ideo q̄ facta
credimus etiā faciēda credamus: ne viole/
mus p̄cepta/ dū passim sectamur exempla.
1. Reg.25. An vō q̄ iurauit dauid se occisuꝝ esse na/
Al. ⁊ clemen/tia considera/tione bal/ ⁊ clēmēti ꝯsideratione nō fecit: ꝓpter
ea illū imitandū esse dicem⁹/ vt temere iu/
remus nos esse facturos/ q̄d nō esse facien/
dū postea videamus? Sed sicut illū timor
vt ꝓstituere filias vellet: sic istū vt temere
iuraret/ ira turbauit. Deniq̧ si de ambob⁹

īterrogādo vt dicerēt/ cur hec fecerint/ fas
nobis esset inquirere: posset ille respōdere:
Timor ⁊ tremor venerunt sup me/ ⁊ ꝯtexe/ Ps.54.
runt me tenebre: posset etiam dicere iste:
Turbatus ē p̄ ira oculus me⁹: vt nō mira/ Ps.30.
remur vel illū in timoris tenebris/ vel istū
oculo turbato non vidisse q̄d videndū fu/
it/ ne faceret quod faciēdū nō fuit. Et sācto
quidē dauid iusti⁹ dici potuit/ q̄ nec irasci
debuerit: q̄uis ingrato ⁊ reddenti mala ꝑ
bonis: S₃ et si vt homini ira subrepsit/ nō
vtiq̧ tātū debuit p̄ualere/ vt se factuꝝ iu/
raret/ quod aut seuiēdo faceret/ aut peierā/
do nō faceret. Illi aūt inter libidinosas in/
sanias sodomitaꝝ ꝯstituto/ q̄s auderet di/
cere: etiā si tui hospites in tua domo q̄ eos
intrare humanitate violētissima cōpulisti/
ab impudicis apprehēsi ⁊ oppressi muliebria
patiātur/ nihil timeas/ nihil cures/ non ex/
pauescas: nō horrescas: non contremiscas.
Quis hec vel illoꝝ sceleratorū socius ho/
spiti pio dicere auderet? Sed plane rectissi/
me diceret: Age q̄cq̄d potes/ ne fiat quod
merito times: Sed non te timor iste cōpel
lat/ vt facias quod in se filie tue fieri si vo/
luerint/ facient cū sodomitis te auctore ne/
quitiā: si aūt noluerint/ patiētur a sodomi/
tis te auctore violētiā. Noli facere magnū
scelus tuū/ dum maius horrescis alienum.
Quantūlibet em̄ distet inter tuū ⁊ alienū:
hoc erit tuū/ illud alienū. Nisi forte ꝑ defē/
sione hui⁹ viri in eas se quispiā coartet an
gustias: vt dicat qm̄ accipe q̧ facere p̄stat
iniuriā. Hospites autē illi nō erāt vtiq̧ fa/
cturi iniuriā/ s₃ passuri. Maluit vir iustus
filias suas iniuriā pati q̧ hospites suos/ eo
iure quo filiaꝝ dn̄s erat: ⁊ nouerat nō eas
peccare si id fieret: q̄ peccātes potius qui/
bus nō consentirēt/ sine peccato ꝓprio su/
stinerēt. Deniq̧ nō se ipse stuprādas q̄uis
ꝑ masculis feminas ꝑ illis hospitib⁹ obtu
lerūt: ne reas eas faceret nō ꝑpessio libidi/
nis aliene/ s₃ sue ꝯsensio volūtatꝭ. Nec pat
eaꝝ hoc in se fieri ꝑmittebat/ cū hoc facere
conarent q̄b⁹ hospites nō ꝓdebat: q̄uis mi
nus mali eēt q̄d ī vno/ q̧ si fieret ī duobus.
S₃ q̄ntū poterat resistebat/ ne ipsū q̧ vll⁹
ꝓpri⁹ macularet assensus/ que libidinosus
furor etiā si p̄ualuisset corpis virib⁹: tm̄ nō
ꝯsentiētē nō maculasset alien⁹. In filiabus
aūt nō peccātib⁹ nec ipse peccabat: q̄ non
eas peccare si opp̄merent inuite/ s₃ peccātes

ferre faciebat: tanq̄ si ab iprobis vt sui serui cęderētur offerret/ne hospites ei⁹ paterētur cędis iniuriā. De q̄ re nō disputabo/ qr lōgū ē: vtrū vel dñs iure suę ptātis recte sic vtaꝛ i seruo/ vt seruū suū cędi faciat innocētē/ne amic⁹ eius etiā ipse innocēs/in domo ei⁹ a violētis iprobis vapulet. Sȝ certe dauid nullo mō recte dicit iurare debuisse se esse facturū/ qđ postea cerneret se facere nō debere. Vñ ꝯstat/ q nō oīa q̄ a sctis vł iustis viris legimus facta/ trāsferre debem⁹ i mores/ sed etiā hinc discere q̄ late pateat: ⁊ ad quos vsq; pueniat quod apłs ait: Fr̄es/ ⁊ si p̄occupatus fuerit hō i aliq̄ delicto: vos q̄ spirituales estis/ instruite hmōi i spū lenitatis: intendēs teipsū ne et tu tēpteris. Prę occupationes em̄ sunt istę in quib⁹ delinquitur/ dū q̄d faciēdū sit aut ad horā nō videꝛ: aut et q̄ viderit vinciꝛ: vt scȝ fiat pctm̄ cū vł latet veritas/ vel compellit infirmitas.

Nota questionē quā relinquit indiscussam.

Gal. 6.a.

Nō esse idē veritatē figuratiuis occultare sermonib⁹/ ⁊ pferre mēdaciū: ⁊ quomō jacob a mendacio excuseꝛ machinādo contra fratrē: (Ca. x.

A

In oībus autē actibus nostris/ maxime etiā bonos turbāt cōpēsatiua peccata: ita vt nec peccata existimētur si habeāt tales causas ppt quas fiāt/ ⁊ in quib⁹ videaꝛ peccare potius si nō fiāt: Et p̄cipue de mēdacijs hoc in hominū opinione p̄ualuit/ vt pctā nō puteꝛ illa mēdacia: q̄nimmo ⁊ recte facta esse credanꝛ/ qñ quisq; p eius cui falli expedit vtilitate mentiꝛ: aut ne alijs noceat q̄ nociturus videtur/ nisi mēdacijs euitetur. Ad hęc mēdacioꝝ genera defendenda/ plurima de scřpturis sanctis suffragari putantur exempla. Non autē hoc ē occultare veritatē/ qđ est pferre mendaciū: Quis em̄ oīs q̄ mētitur velit celare quod veꝝ ē: nō tamē omnis qui vult quod verū est celare/ mētitur: Plerūq; em̄ vera non mētiēdo occultam⁹/ sed tacēdo. Neq; em̄ mentitus est dñs vbi ait: Multa habeo vobis dicere/ sed nō potestis illa portare mō. Vera tacuit: nō falsa locutus ē: quibus veris audiendis/ eos min⁹ idoneos indicauit. Q; si eis hoc ipsū nō indicasset: id est nō eos posse portare q̄ dicere noluit: occultaret quidē nihilomin⁹ aliq̄d veritatis/ sed posse hoc recte fieri forsitan nesciremus/ aut nō tāto firmaremur exemplo. Vñ qui asserūt aliquādo esse mētiendū: non ꝯueniēter cōmemorant abraā hoc fecisse de sara/ quā sororē suam dixit: Nō em̄ dixit: nō ē vxor mea/ sed dixit soror mea est: q erat reuera tam ppinqua genere/ vt soror nō mēdaciter diceretur: Quod et postea iā sibi ab illo qui abduxerat/ ea reddita ꝯfirmauit/ respondēs illi et dicens: Et vere soror mea de patre/ nō de matre: hoc est de paterno genere/ nō de materno. Aliquid ergo veri tacuit: non falsi aliq̄d dixit/ quādo tacuit vxorē/ dixit sororē. Hoc ⁊ filius eius fecit isaac: Nam et ipsū nouim⁹ ppinquā suam coniugē fuisse sortitū. Non ē ergo mendaciū cū silendo absconditur veꝝ/ sed cū loquendo pmitur falsum. Jacob autē quod matre fecit auctore/ vt patrē fallere videretur: si diligenter ⁊ fideliter attendatur/ nō est mēdaciū/ sed mysteriū: Quę si mendacia dixerimus/ omnes etiā parabolę ac figurę significandarū quarūcunq; rerū/ quę non ad pprietatē accipiēdę sūt/ sed in eis aliud ex alio est intelligendū/ dicentur esse mēdacia: Quod absit omnino: Nā qui hoc putat: tropicis etiā tā multis locutionibus oībus/ potest hāc importare calumniā: ita vt hęc ipsa quę appellatur metaphora/ hoc est de re ppria ad rē non ppriam verbi alicui⁹ vsurpata trāslatio/ possit ista ratione mendaciū nūcupari. Cū em̄ dicimus fluctuare segetes/ gēmare vites/ floridā iuuētutē/ niueā caniciē: pculdubio fluctus/ gēmas/ florē/ niuē: quia in his reb⁹ nō inuenimus/ in quas hęc vba aliūde trāstulimus: ab istis mēdacia putabūtur. Et petra christus/ ⁊ cor lapideū iudęorū. Itē leo christus: ⁊ leo diabol⁹: ⁊ innumerabilia talia dicētur esse mēdacia. Quid q hęc tropica locutio vsq; ad eā puenit quę appellatur antiphrasis: vt dicatur abundare qđ nō est: dicatur dulce quod acidū est/ lucus quod nō luceat: parcę qđ non parcāt: Vñ illud est in scřpturis sanctis: Si nō in faciē bñdixerit tibi: quod diabolus ait dño de sancto iob: et intelligiꝛ maledixerit. Quo verbo ⁊ nabuthei fictū crimē a calumniantibus nominatū est: Dictū est em̄ q bñdixerit regi/ hoc est maledixerit. Hi oēs modi locutionū mendacia putabūtur/ si locutio vel actio figurata in mēdacio deputabiꝛ. Si autē non ē mendaciū/ quādo ad intelligentiā veritatis aliud ex alio significantia referūtur: pfecto nō solū id quod fecit aut dixit iacob patri vt benediceretur: sed neq; illud qđ ioseph velut illudēdis locutus ē fra

Ois qui mentiꝛ vult celare qđ veꝝ est: nō tā oīs q̄ vult q̄d verū est celare/ mētitur.

Joh. 16.c.

Quō excusat abraam a mēdacio cū sarā vxorē dixit sororē suam.

Gen. 20.a.

Gen. 26.b.

Quid sit mēdacium.

B

Gen. 27.

Jacob a mendacio excusat cū se dixit esse esau.

Tropi/ metaphore/ antiphrases et cetera id genus locutionū nō sūt mēdacia.

Metaphora.

1. Cor. 10 b.

Ezech. 11.b.

Apoc. 5.b.

1. Petri. 5.b.

Antiphrasis.

Job. 2. b.

3. Reg. 21. b.

Gen. 27.c.

Gen. 42. et sequen.

1. Reg. 21. b. trib⁹:nec q̃ dauid simulauit insaniā:ne cę-
tera hmōi mēdacia iudicāda sunt/ sed locu
tiones actionesq̧ ꝓpheticę ad ea quę vera
Quare huius modi figure locutionū in scripturis fiant. sunt intelligēda referēdę. Quę ꝓpterea fi-
guratis velut amictib⁹ obtegūtur/ vt sen-
sum pie quęrentis exerceant:⁊ ne nuda ac
ꝓmpta vilescāt: Quis quę alijs locis ap-
te ac manifeste dicta didicimus/ cū caipsā
de abditis eruunł/in nostra quodāmō co-
gnitione renouanł/⁊ renouata dulcescūt:
Nec videntur discētibus q̃ his modis ob-
scurātur/sed cōmēdantur magis/ vt q̃si sub-
tracta desiderētur ardētius/ et iueniantur
desiderata iocūdius. Cū vera nō falsa dicū
tur:qm̄ vera nō falsa significanł/ seu ꝟbo/
seu facto: Quę significāł em̄/ vtiq̧ ipsa di
cunł. Putanł aūt mēdacia/ qm̄ nō ea q̃ ve
ra significanł/dicta itelligunł: sȝ ea q̃ falsa
Cur iacob se dixit esau: et quō a mendacio excusat. sūt/dicta eē credūł. Hoc vt exēplis fiat pla
nī⁹: id ipsū qđ iacob fecit/attēde: Hędinis
certe pellib⁹ mēbra cōtexit. Si causā proxi-
mā requiramus/mentitū putabimus: Hoc
em̄ fecit vt putaretur esse q̃ nō erat. Si au-
tē hoc factū ad illud ꝓpter qđ significandū
reuera factū est referatur: p hędinas pelles
peccata: p eū vero qui eis se operuit/ ille si-
gnificatus ē qui nō sua/ sed aliena peccata
portauit. Uerax q̃ significatio nl̄lo modo
mēdaciū recte dici pōt. Ut aūt i facto/ ita
Gen. 27. c. ⁊ in ꝟbo: Nā cū ei pater dixisset: Quis es
tu fili? Ille rñdit: Ego sū esau ꝑmogenit⁹
tu⁹. Hoc si referal ad duos illos geminos/
mēdaciū videbił. Si aūt ad illud ꝓpter qđ
significandū ista gesta dictaq̧ ꝯscꝑta sunt:
ille est hic intelligēd⁹ in corꝑe suo qđ est ei⁹
Luce. 13. f. ecclesia: qui de hac re loquēs ait: Cū vide-
ritis abraā ⁊ isaac ⁊ iacob/ ⁊ oēs ꝓphetas i
regno dei: vos aūt expelli foras: ⁊ venient
ab oriēte/ ⁊ occidēte/ ⁊ aq̄lone/ ⁊ austro ⁊ ac
cumbēt i regno dei: Et ecce sūt nouissimi q̃
erāt ꝑmi: ⁊ sūt ꝑmi qui erāt nouissimi. Sic
em̄ q̃dāmodo minor maioris ꝑmatū frater
abstulit: atq̧ i se trāstulit fratris. Cū igitur
tā vera tāq̧ significenł veraciter: quid hic
debet putari factū dictūve mēdaciter? Cū
em̄ q̃ significanł/ nō vtiq̧ nō sūt in ꝟitate/
ꝫ sūt seu ꝑterita/ seu ꝑsentia/ seu futura: ꝓ-
culdubio vera significatio ē nullūq̧ mēda
ciū. Sȝ nimis longū ē i hac significatione
ꝓphetica enucleate cūcta rimari/ i qb⁹ pal-
mā veritas habet: quia vt significando ꝑ-
nunciata sunt: ita consequēdo claruerunt.

De tripertita ratione disputādi ꝯtra eos q̃ mēdacijs suis scꝑturas adhibere patronas nitūł: Ca. XI

A
Nec id isto sermone suscepi/ qđ ad
te magis ꝑtinet q̃ ꝑscillianistaꝝ la
tebras aperuisti/ quātū ad eorū at
tinet dogmata falsa atq̧ ꝑuersa: ne ita in-
uestigata videanł quasi docēda fuerint/ et
nō redarguenda. Magis ergo fac vt expu-
gnata iaceāt/ quę fecisti vt ꝓdita pateant:
Ne dū volumus ad indaginē hominū fal-
laciū ꝑuenire: ipsas falsitates sinamus tā-
q̄ insupabiles ꝑmanere: cum potius debe
amus et in latentiū cordibus destruere fal
sitates/ q̄ parcēdo falsitatibus iuenire fal-
laces. Porro inter illa dogmata eorū/ quę
subuertenda sunt: etiā hoc est vtiq̧/ quod
dogmatiȝant ad occultandā religionē/ reli
giosos debere mentiri: intantū/ vt non so-
lū de alijs rebus ad doctrinā religionis nō
ꝑtinētibus/ sed de ipsa quoq̧ religione mē
tiendū sit/ ne patescat alienis/ vt videlicet
negādus sit christ⁹/ q̃ possit inter inimicos
suos latere christian⁹. Etiā hoc obsecro te/
dogma impiū nefariumq̧ subuerte: ꝓpter
quod astruendū argumentantes de scꝑtu-
ris colligūt testimonia: quibus videantur
non solū ignoscēda vel toleranda/ verū et
honorāda mēdacia. Ad te igił ꝑtinet sectā Tria latibula mēdaciorū sūt diruenda.
detestabilē cū refellis/ sic accipiēda mōstra-
re ista testimonia scꝑturarū/ vt vel doceas
nō esse q̃ putanł esse mēdacia/ si eo mō itel
liganł quo intelligēda sūt: vel imitāda nō
esse etiā q̃ manifestū est esse mēdacia: vł cer
te ad extremū de his saltē rebus q̃ ad do-
ctrinā religionis ꝑtinēt/ nullomō esse men
tiendū. Sic em̄ vere fundit⁹ euertūtur/ dū
euertił vbi delitescunt: vt eoipso minime
sectandi/ et maxime cauendi iudicenł: quo
se ad occultandā hęresim suam profitētur Al. ad occultādā
esse mendaces. Hoc in eis est primitus ex-
pugnandū: hoc eorū velut idoneū muni-
mentū veritatis ictibus feriendū atq̧ deij
ciendū: Nec eis quā non habent/ alia late-
bra quo confugiant esse pręhēda: vt si for-
te ab his ꝓduntur quos conati fuerint se-
ducere nec potuerint/ dicāt: Tēptare illos
volnim⁹/ qm̄ nos prudētes catholici docue
runt ad inueniēdos hęreticos id esse faciē-
dū. Sed aliquanto cōmendati⁹ oportet vt B
dicā cur ista mihi videał triptita ratio dis-
putādi aduersus eos q̃ patronas mēdacijs

suis scpturas volunt adhibere diuinas: vt
pus ondam⁹ nōnulla q̄ ibi putanť esse mē-
dacia/nō esse qd putanť/si recte intelligāť:
Deinde si q̄ ibi mēdacia manifesta sūt/imi-
tanda non esse: Tertio ꝯtra oēs oim opini
ones/quib⁹ videť ad viri boni officiū ꝑti-
nere aliqñ mentiri oīmodo tenēdū: in do-
ctrina religionis nullo mō esse mentiendū.
Hec eñ tria tibi exequenda pauloante cō-
mendaui/ꝛ quodammodo iniunxi.

De ꝓphetaꝝ figuratiuis dictis et factis/ꝙ mēdacia nō fuerit/ et ꝓpria ꝓbat mēdacij definitiōe: ꝛ d simulatiōe petri ꝛ pauli ī apl'oꝝ actib⁹: Ca.xii.

A
a Ꝺ ostēdēda q̄ quedā q̄
putātur ī scpturis esse mēdacia/nō
ea eē qd putanť si recte itelliganť:
nō tibi paꝝ aduersus istos valere videať/
ꝙ non de apl'icis/ ſ de ꝓpheticis litteris in-
ueniūt velut exempla mētiēda. Illa qppe
oīa q̄ noīatim cōmemorāt vbi sit qsq; men
titus/ in eis libris legūtur ī quib⁹ non solū
dicta/verūetiā facta multa figurata ꝯscpta
sūt: qꝛ ꝛ figurate gesta sunt. In figuris aūt
qd velut mēdū dr: bñ intellectū/ veꝝ inue-
niť. Apl'i vo in ep'lis suis aliter locuti sunt:
aliterq; ꝯscripti actus apl'oꝝ: iā videlicet
reuelato testamento nouo/qd illis figuris
ꝓpheticis velabať. Deniq; ī tot ep'lis apl'i-
cis/atq; ī ipso tā grandi libro in q̄ act⁹ eoꝝ
canonica veritate narrātur: nō inueniť ta-
lis aliqs mentiēs: vt de illo ab istis ad mē
De simulatione petri et barnabe tiendi licentiā ꝓponatur exemplū. Nāq̄
illa petri ꝛ barnabe simulatio q̄ gentes iu-
daiçare cogebant/merito repbēsa atq; cor-
recta ē/ et ne tūc noceret/ et ne posteris ad
imitādū valeret. Cū eñ vidisset apl's pau-
lus qꝛ nō recte ingrediunť ad veritatē euā
Gal.2.c. gelij: dixit petro corā oīb⁹: Si tu cū sis iu
deus/gētiliter ꝛ non iudaice viuis/ quō gē
Qualiter legis cerimonias paulus obseruauerit tes cogis iudaiçare? Id autē qd ipse fecit/
vt quasdā obseruationes legitimas iudai-
ca ꝯsuetudine retinēdo ꝛ agēdo non se ini-
micū legi ꝓphetisq; mōstraret: absit vt mē
daciter eū fecisse credamus. De hac qppe re
satis ē ei⁹ nota sententia: qua fuerat ꝯstitu-
tum: nec iudeos q̄ tunc ī christū credebāt/
ꝓhibēdos esse a paternis traditionib⁹: nec
ad eas gētiles cū christiani fierēt esse cogē-
dos: vt illa sacramēta q̄ diuinit⁹ ꝑcepta eē
ꝯstaret/nō tanq̄ sacrilegia fugerenť: nec tñ
putarētur sic necessaria iā nouo testamēto
reuelato/tanq̄ sine his qui ꝯuerterētur ad
deū salui esse nō possent. Erāt eñ q̄ hoc pu
tabant atq; ꝑdicabāt: quis iā recepto chri
sti euāgelio: et eis simulate ꝯsenserāt petr⁹
ꝛ barnabas: ideoq; cogebāt gētes iudaiça-
re: Id erat eñ cogere/sic ea necessaria ꝑdi-
care/tanq̄ ꝛ recepto euāgelio nulla sine illis
salus esset ī christo. Hoc error quorūdā pu- B
tabat: hoc timor petri simulabat: hoc liber
tas pauli redarguebat. Qd ergo ait: Om 1.Cor.9.d.
nibus oīa factus sū vt oēs lucrifacerē:
compatiēdo id fecit/non mētiēdo: Fit eñ
quisq; tanq̄ ille cui vult subuenire: qñ tan
ta miscdia subuenit/ q̄nta sibi subueniri vel
let/si esset ipse ī eadē miseria ꝯstitut⁹. Ita-
q; fit tanq̄ ille: nō qꝛ fallit illū/ sed qꝛ se co-
gitat sicut illū. Vñ illud ē ei⁹ apl'i qd iā su-
pra cōmemoraui: Fratres/ꝛ si ꝑoccupat⁹ fu Gal.6.a.
erit hō in aliq̄ delicto: vos q̄ spirituales estis
instruite hmōi ī spū māsuetudinis: intēdēs
teipsū ne ꝛ tu tēpteris: Nā si ꝓpterea qꝛ di
xit: Factus sū iudeis tanq̄ iudeus: ꝛ his q̄ 1.Cor.9.c.
sub lege erāt tanq̄ sub lege: ideo putādus
est mēdaciter suscepisse legis veteris sacra-
mēta: debuit ꝛ gētiū idolatriā eodē modo
mentiēdo suscipe: qꝛ dixit etiā his q̄ sine le-
ge erant tanq̄ sine lege se factū/vt eos lu-
crifaceret: Quod vtiq; nō fecit: Nō eñ ali
cubi sacrificauit idol'/aut adorauit illa fig-
mēta: ac nō poti⁹ libere tanq̄ martyr chri-
sti detestāda ꝛ vitāda mōstrauit. De nullis
igiť apl'icis actib⁹ siue sermonibus isti ꝓfe-
rūt imitāda exempla mētiēdi. De ꝓpheticis
q̄ factis seu dictis ideo sibi vidētur habere
qd ꝓferant: qꝛ figuras ꝑnūciatiuas putāt
esse mēdacia/eo ꝙ mendacijs sint aliqñ si-
milia: Sꝫ cū referūtur ad eas res ꝓpter q̄s
significandas ita facta vel dicta sunt/ repe
riuntur significationes esse veraces: ac per
hoc nullo mō esse mendacia. Mendaciū ē Quid sit mendacium
quippe falsa significatio cū voluntate fallē-
di. Non est autē falsa significatio/ vbi et si
aliud ex alio significatur/veꝝ est tamen qd
significatur si recte intelligatur.

De mysterialib⁹ christi dictis et factis absq; mendacio: Ca.xiii.

Ꝟnt quedā eiusmodi etiaꝫ salua- A
f toris in euangelio: quia ꝛ ipse dñs
ꝓphetaꝝ ꝓpheta esse dignatus ē. Luc.8.f. Joh.11.c.
Talia sūt illa/ vbi de muliere q̄ fluxū sāguis Qualiť christus se aliqñ finxit nescire quod sciebat
patiebať/ait: Quis me tetigit? Et de laça-
ro: Vbi posuistis eū? Sic qppe interrogauit

q̃si nesciēs q̃d vtiq̄ sciebat: Ac p h̄ nescire se finxit/ vt aliqd aliō illa/ vel illud ignorātia sua significaret: Que significatio q̄ñ vera erat/ mēdaciū p̄fecto nō erat: Eos nāq̄ significabāt/ siue illa fluxū sāguis patiens/ siue ille mortuus q̄triduanus q̄s etiā q̄ cūcta sciebat q̄dāmō nesciebat: Nā et illa typū gerebat plebis gētiū/ vñ p̄missa fuerat pphetia: Popul⁹ quē nō cognoui/ seruiuit mihi. Et laçarus remot⁹a viuētibus tanq̄ ibi iacebat p significatiuā siītudinē/ vbi illе cui⁹ vox ē: Proiectus sum a facie oculoꝝ tuoꝝ: Et ideo tanq̄ nesciret a christo t illa q̄ fuerit/ t iste vbi posit⁹ fuerit/ v̄bis îterrogātis ē figuratū/ t oīe vitatū veraci significatione mēdaciū. Hinc ē etiā illud qd̄ cōmemorasti eos dicere / dn̄m iesū posteaq̄ resurrexit/ ambulasse in itinere cū duobus discipulis: et ppinquātib⁹ eis castello quo ibāt/ illū longius se ire finxisse/ vbi euāgelista dicēs: Ipse autē se finxit lōgius ire: etiam ipsū v̄bū posuit/ quo mendaces nimiū delectantur vt impune mētiātur: quasi mēdaciū sit omne quod fingitur: cū veraciter aliud ex alio significādi gratia multa fingantur. Si ergo nihil aliud significasset iesus i eo q̄ longius ire se finxit/ merito iudicaretur esse mendaciū. Porro aūt si bn̄ intelligatur: t ad id qd̄ voluit significare referatur/ inuenitur esse mysteriū: Alioqn erūt cūcta mēdacia q̄ ppter quandā reꝝ significandaꝝ similitudinē cū gesta non sint/ tanq̄ gesta narrantur. Vñ est illa de duobus vnius hoīs filijs: maiore qui mansit apud patrē suū: et minore qui longius peregrinatus est/ tā plixa narratio: In quo genere fingēdi/ humana etiā facta vel dicta/ irrationalibus animātib⁹ t rebus sensu carentib⁹/ hoīes addiderūt: vt eiusmodi fictī narrationib⁹/ s̄ veracib⁹ significatiōib⁹ qd̄ vellēt cōmēdatius îtimarēt. Nec apud auctores tm̄ s̄cularium lr̄arum: vt apud horaciū mus loquit̄ muri/ et mustela vulpecule: vt p narrationē fictā ad id qd̄ agit̄/ vera significatio referat̄. Vñ et esopi tales fabulas ad eū finē relatas/ nullus tā ierudit⁹ fuit/ q̄ putaret appellāda mēdacia. S; i l̄fis q̄; sacris/ sicut i libro iudicū/ ligna sibi regē reqrūt: t loquūt̄ ad oleā/ et ad ficū/ et ad vitē/ et ad rubū: Qd̄ vtiq̄ totū fingit̄/ vt ad rē q̄ intendit̄/ ficta quidē narratione/ non mēdaci tamē/ sed veraci significatione veniatur. Hec dixi ppter id qd̄ scriptū est de iesu: Et ipse se finxit longi⁹ ire: Ne quisq̄ ex hoc verbo sicut priscillianiste licitū volens habere mendacium/ insup etiā christū contendat fuisse mentitū. Quisquis autē vult intelligere illud fingēdo quid p̄figurauerit/ attēdat quid agēdo p̄fecerit: Longius nāq̄ postea p̄fectus sup omnes celos/ non tamē deseruit discipulos suos: Propt̄ hoc significandū futuꝝ diuinitus factū/ ad p̄sens illud ē humanitus fictum: Et ideo significatio verax i illa ē fictione p̄missa: q: in hac p̄fectione illius ē significationis veritas subsecuta. Ille igit̄ cōtendat christū mētitū esse fingēdo/ q̄ negat eū quod significauit impleuisse faciendo.

Ps. 17. — Ps. 30. — Quō christus finxerit se lōgius ire absq̄ mēdacio. — Luce. 24. d. — Luce. 15. c. — Nedum apud seculares auctores/ sed et i litteris sacris fictiōes reperiuntur. — Judic. 9. c. — Luce. 24. d.

Quali prudētia ex p̄dict̄ p sacras litteras historijs/ faciēdoꝝ sint exculpanda exempla: Ca. XIIII.

Quia ergo non inueniūt mendaces heretici in testamenti noui litteris imitanda exempla mendacij: copiosissimos se existimāt in hac disputatione qua opinantur esse mentiendū: cū de veteribus p̄pheticis libris/ q: nō ibi apparet nisi intelligētib⁹ paucis quo referātur significatiua dicta v̄l facta veracia: multa sibi videnē inuenire ac p̄ferre mēdacia. S; habēre cupiētes q̄bus se tueātur velut imitāda exēpla fallēdi/ seipsos fallūt: t mētitur corū iniq̄tas sibi. Ille autē p̄sone q̄s credendū ibi non ē p̄phetare voluisse/ si q̄d faciendo vel dicēdo finxerūt volūtate fallēdi: q̄uis ex ipsis q̄; factis eaꝝ/ siue dict̄ aliq̄d p̄pheticū possit exculpi p ill⁹ omnipotētiā p̄seminatū atq̄ dispositū/ q̄ et bene vti nouit etiā malis hoīm: tamen quātū ad ipsas attinet/ sine dubitatione mētite sūt. S; nō ideo debēt imitāda existimari/ q: in eis reperiūtur libris/ q̄ sancti t diuini merito nominātur. Habent eñ conscripta t mala hominū t bona: illa vitanda/ ista sectanda: et quedā ita posita vt de ill̄ etiā p̄lata sit sentētia: quedā vero tacito ibi iudicio nobis iudicāda p̄missa: q̄ñ non solū nos nutriri manifestis/ veꝝ t exerceri oportebat obscuris. Cur aūt isti imitādā sibi thamar existimāt mētientē: t imitandū iudam nō existimant fornicantē? Ibi eñ vtrūq̄ legerunt: et nihil horum scriptura illa siue culpauit/ siue laudauit: sed tm̄modo vtrūq̄ narrauit: et iudicandū nobis vtrūq̄ dimisit. S;

Ps. 26. — Regula p intelligētia scripturarū. — De mendacio thamar et fornicatiōe iude.

mirum si aliquid bonum imitandū impune permisit. Quē eni thamar nō meretricandi libidine/ sed concipiēdi volūtate mentita sit/ novimus: Verū et fornicatio etiā si iude talis nō fuit: potest esse cuiuspiā que faciat vt homo liberetur: sicut illius mendaciū fuit vt homo conciperetur. Nūquid ꝓpterea etiam fornicandū est/ si ꝓpter illud putatur fuisse mentiendū? Non de solo itaq mēdacio/ sed de omnibus operib⁹ hominū in quibus existūt velut cōpensatiua peccata: considerandū est quā sententiā ꝓferre debeamus/ ne aperiam⁹ aditū: non tm̄ paruis quibusq peccatis/ verūetiā sceleribus cūctis: nullūq remaneat facin⁹/ flagitiū/ sacrilegiū/ i quo causa nō possit existere qua recte videat esse faciendū: vniuersā q vitę ꝓbitatē opinio ista subuertat.

Quē omne mēdaciū caten⁹ cōtra lege dei est quod contra veritatē/ ideoq iniustū omne: et de obstetricum mendacio: Ca.xv:

A Nihil autē iudicādus est dicere qui dicit/ aliqua iusta esse mēdacia/ nisi aliqua iusta esse peccata: ac per hoc aliqua iusta esse q̄ iniusta sunt: Quo quid absurdius dici potest? Vn̄ eni est peccatū/ nisi quia iusticię contrariū est? Dicātur ergo alia magna/ alia parua esse peccata: quē verū est: nec auscultandū stoicis/ qui oīa paria esse contendūt. Dicere aūt quędā iniusta/ quędā iusta esse peccata/ quid ē aliud q̄ dicere quasdā eē iniustas/ quasdā iustas iniquitates/ cū dicat apls iohānes: Omīs q̄ facit peccatū/ facit et iniqtatē: et peccatū iniquitas est. Nō ergo pōt iustū esse pctm̄/ nisi cū peccati nomē in alia re ponim⁹/ in q̄ quisq nō peccat: sed aut facit aliqd/ aut patit ꝑ peccato: Nā et sacrificia ꝑ peccatis peccata appellata sunt: et pęnę peccatoꝝ dicuntur aliqn̄ peccata. Hęc plane possūt intelligi iusta peccata: cū iusta dicunt sacrificia vl iusta supplicia. Ea vo quę cōtra legē dei fiunt/ iusta esse non pñt. Dictū est autē deo: Lex tua veritas: Ac ꝑ hoc qd est cōtra veritatē/ iustū esse nō potest. Quis autē dubitet contra veritatē esse mēdaciū omē? Nullum ergo iustū esse potest mendaciū. Item cui nō clareat/ ex veritate esse omē qd iustū est? Clamat autē iohannes: Omne mendaciū non est ex vitate: Omē ergo mendaciū nō est iustū. Quapropter qn̄ nobis de scripturꝭ sctis mentiēdi ꝑponūtur exēpla: aut mēdacia nō sunt/ sed putant esse dū nō intelligūtur: aut si mēdacia sunt/ imitāda nō sunt: quē iusta esse nō possunt. Sed qd scriptū est/ bn̄ deū fecisse cū hebręis obstetricib⁹/ et cū raab hierichūtina meretrice: nō ideo factū est quē mentitę sunt/ s; quē in hoīes dei misericordes fuerūt: Nō ē itaq i eis remunerata fallacia/ s; beniuolentia: benignitas mentis/ non iniqtas mentiētis. Sicut eni mirū absurdūq non esset/ si alio prius tempore cōmissa ab eis aliqua opa mala deus ꝑpter posteriora opa bona vellet ignoscere: ita mirandū non est/ q vno tēpore i vna causa deus vtrūq conspiciēs: id ē/ factum misericorditer/ factūq fallaciter/ et bonū remuneravit/ et ꝑpter hoc bonū malum illud ignovit. Si eni peccata q̄ ꝑpter carnis cōcupiscentiā/ nō ꝑpter misericordiā fiūt/ ꝑpter posteriora opera miscdię dimittūtur: cur nō merito miscdię dimittunt/ q̄ ꝑpter ipsā misericordiā cōmittunt? Grauⁱ est eni pctm̄ qd alo nocentis/ q̄ qd animo subueniētis efficit: Ac ꝑ hoc si illud deletur ope miscdię postea subsequēte: cur hoc qd ē leuius/ nō delet ipsa hoīs miscdia/ et pcedēte vt peccet/ et comitāte cū peccat? Ita quidē videri pōt. Verūtamē aliud est dicere: peccare qdē nō debui/ sed opa miscdię faciā/ qbus deleā qd ań peccaui: et aliud est dicere: peccare debeo/ quia non possum aliter misereri: Aliud est inq̄ dicere: quia iā peccauimus/ benefacim⁹: et aliud est dicere: peccem⁹ vt bñfaciam⁹. Ibi dicit/ faciam⁹ bona quē fecimus mala: hic autē/ faciam⁹ mala vt veniāt bona: Ac ꝑ hoc ibi exhauriēda ē sentina peccati: hic cauēda ē doctrina peccādi. Restat itaq vt intelligam⁹ illis mulierib⁹ vel i egypto/ vel i hiericho ꝑ humanitate et miscdia redditā fuisse mercedē vtiq tpalē: quę quidē et ipsa ęternū aliquid etiam illis nesciētib⁹ ꝑphetica significatiōe figuraret. Utrū autē sit aliquādo vel ꝑ cuiusq salute mētiendū: cum questio sit in qua dissoluēda etiā doctissimi fatigātur: valde illaꝝ mulierculaꝝ in illis populis ꝯstitutaꝝ/ et illis morib⁹ assuetaꝝ excedebat modū. Itaq hanc eaꝝ ignorantiā sicut aliaꝝ rerū qs pariť nesciebāt/ s; sciēde sūt a filijs nō huiꝰ seculi/ s; futuri dei patiētia sustinebat: quitamē eis ꝑ benignitate hūana quā famulis ei⁹ impēderāt: quiddā cęleste aliqd signific-

Stoicorū opinio

1.Joh.3.a.

Que sint iusta peccata

Ps.118.

1.Joh.2.c.

Cautela de ꝑpositꝭ mendacijs in scripturis si imitanda sint/ an non

Exo.1.d.

Josue.2.

De mendacio obstetricū hebreorū et raab meretricis

B

cũrla ꝑmia terrena reddebat. Et raab qđẽ ex biericho liberata/i dei ppłm trãſtũ fecit: vbi ꝓficiẽs poſſet ad eterna. ⁊ imoꝛtalia munera puenire/ q̃ nullo ſũt q̃rẽda mendacio.

De differẽti cõditione veteris ⁊ noue leg: hominũ/quantũ ad mẽdacij pmiſſionẽ: Ca.XVI.

Joſue.ı. Tunc tñ qñ illud op⁹ bonũ/et ꝓ ſue vite ꝯditiõe laudabile iſraelit/exploꝛatoꝛib⁹ ꝓſtitit: nõdũ erat talis
Matth.5.f. vt ab ea exigeret: Sit i oꝛe vřo/ẽ eſt/nõ nõ.
Exo.ı. Obſtetrices aũt ille ꝑuis hebꝛee/ſi ſm carnẽ mmõ ſapuerũt:qđ aut q̃ntũ ẽ qđ eis ꝓfuit remuneratio tpalis/q: fecerũt ſibi domos/niſi ꝓficiẽdo priuuerũt ad eã domũ đ
Pſ.83. q deo cãtat: Beati q habitãt i domo tua: i ſecla ſeculoꝝ laudabũt te? Multũ aũt faciendũ ẽ ppinquare iuſticie:et ꝑuis re ipſa nõdũ/iã tñ ſpe atq indole aim ẽẽ laudãdũ/ q̃ nũq̃ niſi hac itẽtione mẽtit q: vult ꝓdeſſe alicui/nocere aũt nemini. Sȝ nos cũ q̃rimus/ſit ne boni hoĩs aliqñ mentiri:non de hoĩe querim⁹ adhuc ad egyptũ/vel ad biericho/vel ad babyloniã ptinẽte: vel adhuc
Gal.4.d. ad ipſã bieruſalẽ terrenã/q̃ ſeruit cum filijs ſuis/ſȝ de ciue illi⁹ ciuitatis q̃ ſurſũ ẽ libera mater noſtra eterna i celis. Et rñdet q̃rẽtibus nobis: Omẽ mẽdaciũ nõ eſt ex veritate:
ı.Joh.2.c. Filij aũt illius ciuitat/ filij ſũt vtiq veritatis. Ei⁹ ciuitatis filij ſũt de quib⁹ ſcptũ
Apoc.14.a. eſt: In oꝛe coꝝ non eſt inuentũ mendaciũ. Eius ciuitatis filius ẽ de quo itẽ ſcptũ eſt: Verbũ ſuſcipiẽs fili⁹/a pditione longe aberit: Excipiẽs aũt excepit illđ ſibi: ⁊ nihil falſi ex ei⁹ oꝛe ꝓcedit. His filijs ſupne bieruſalẽ ⁊ ſancte ciuitat eterne/ſi qñ vt hoĩb⁹obrepit qualecũq mẽdaciũ:poſcũt humiliter veniã: nõ inde querunt inſup gloriã.

An ꝓ tpali alicui⁹ ſalute admittenda ſint mendacia: Ca.XVII

A Ed dicet aliq̃ſ: Ergo ne obſtetrices ille atq raab meli⁹ feciſſent/ſi nullã miſericoꝛdiã ꝓſtitiſſẽt/ nolendo mẽtiri? Immo đo ille mulieres hebꝛee/ſi eſſent tales de qualib⁹ q̃rim⁹: vtrũ ſit eis aliqñ mentiendũ:nec aliqđ falſi dicerẽt:et fęda miniſteria đ paruul occidẽdis liberrime recuſarẽt. Sȝ inq̃es: Ipſe moꝛerẽt. Et vide qđ ſequat: Moꝛerẽtur eñ celeſtis habitationis incõpabiliter ampliore mercede: q̃ dom⁹ ille q̃s ſibi fecerũt i terra eſſe potuerũt: Moꝛerẽtur future in eterna felicitate/ moꝛtẽ ppeſſe ꝓ inocẽtiſſima vitate. Quid
Joſue.2. illa i biericho? Nũqđ hoc poſſet? Nõne ſi q̃rẽtes ciues mẽtiẽdo nõ falleret/ vex dicẽdo latẽtes hoſpites ꝓderet? An poſſet iterrogãtib⁹ dicere: Scio vbi ſint:ſed deũ timeo: nõ eos ꝓdo? Poſſet hoc quidem dicere ſi iam eſſet vera iſraelita in qua dolus non eſſet: quod futura erat ꝑ miſericoꝛdiaȝ dei tranſiẽs ad ciuitatẽ dei. Vex illi hoc audito inq̃es/illã perimerẽt: domũ ſcrutarẽtur. Sed nunqđ ꝯſequens erat vt illos etiã q̃s diligẽter occultauerat inuenirẽt? Proſpexerat eñ cautiſſima mulier: et ibi eos poſuerat vbi latere potuiſſẽt/ſi ei mentiẽti creditũ nõ fuiſſet. Ita ⁊ illa/ſi tamẽ a ſuis ciuib⁹ eſſet occiſa/ꝓ miſcđie opere/vitã iſtã finiendã pcioſa in conſpectu dñi moꝛte finiſſet: ⁊ erga illos eius bñficiũ inane non fuiſſet. Sȝ inquies: Quid ſi ⁊ ad illũ locũ vbi eos occultauerat/bi a quib⁹ querebãt/perſcrutando oĩa peruniſſent? Iſto mõ dici põt: Quid ſi mlieri viliſſime atq turpiſſime nõ ſolum mentienti/verumetiã peieranti credere noluiſſent? Nempe etiã ſic conſecutura fuerãt/q̃ timẽdo mẽtita ẽ: Et vbi ponim⁹ volũtatẽ ac poteſtatẽ dei? An foꝛte nõ poterat et illã/nec ciuib⁹ ſuis mẽtientẽ/nec homines dei ꝓdentẽ/et illos ſuos ab omni pernicie cuſtodire? A quo eñ et poſt mulieris mendaciũ cuſtoditi ſunt:ab eo poterũt etſi illa mẽtita nõ eſſet/ vtiq cuſtodiri. Niſi foꝛte obliti ſum⁹ hoc fuiſſe i ſodomis factũ/vbi maſculi i maſculos nefãda libidine accẽſi/ nec oſtiũ dom⁹ in qua erãt quos
Gẽ.19.c. querebãt inuenire potuerũt: qñ vir iuſt⁹ in cauſa oĩno ſimillima ꝓ ſuis hoſpitib⁹ mẽtiri noluit/quos eſſe angelos neſciebat: et vim moꝛte peioꝛẽ ne paterent timebat. Et certe poterat talia rñdere q̃rẽtib⁹ q̃lia i biericho mulier illa rñdit: Nam ꝓrſus ſiĺr ⁊ illi interrogãdo q̃ſierũt. Sed đo iuſtus noluit ꝓ coꝛpibus hoſpitũ aiam ſuã ſuo mẽdacio
B maculari: ꝓ quib⁹ voluit coꝛpa filiaꝝ aliene libidinis iniq̃tate vim ppeti. Faciat ergo homo etiã ꝓ tempoꝛali hominũ ſalute qđ poteſt. Cũ autẽ ad hunc articulũ ventũ fuerit/vt tali saluti ꝯſulere niſi peccando non poſſit: iã ſe exiſtimet non habere qđ faciat: qñ id reliquũ eſſe ꝓſpexerit qđ nõ recte faciat. Proīde raab in biericho/ q: pegrinos hoĩes dei ſuſcepit hoſpitio: q: in coꝝ ſuſceptione piclitata ẽ: q: i coꝝ deũ credidit: q:

diligēter eos vbi potuit occultauit: q2 per aliam viā remeandi consilium fidelissimū dedit: etiā superne hierusalē ciuib⁹ imitāda laudet. Q2 aūt mentita est/ etiā si aliqd ibi ppheticum intelligēter exponit: nō tamē imitandū sapiēter ppōnit: q̄uis deus illa bona memorabiliter honorauerit / hoc malū demēter ignouerit. Que cū ita sint/ q2 nimis longū est oīa ptractare/ que in illa libra dictū sunt posita / velut imitāda exēpla mentiēdi: ad hāc regulā mihi vident: nō solū ista/ verumetiā si qua sunt talia redigenda: vt aut quod esse credit/ ostendat nō esse mendaciū: siue vbi tacet verū/ nec dicit falsum: siue vbi significatio vera ex aliud ex alio vult intelligi: qđ genus figurarū vel dictorum vel factorū abundat in ppheticis litteris: aut que cōuincunt esse mēdacia/ nō esse imitāda mōstrent: & si qua nobis vt alia peccata surrepserint/ non eis tribuendā iustitiā s veniā postulādā. Hoc quidē mihi videt: et ad istam sententiā me superius disputata compellunt.

De veritate q̄ dicit homicida: et de docentibus piuria: Ca. XVIII.

A Verū quia homines sumus/ et inter homines viuimus: fateor q2 me nōdum esse in eorū numero quos cōpensatiua peccata nō turbant: sepe me in rebus humanis vincit sensus human⁹: nec

Nota casum resistere valeo cum mihi dicit: Ecce graui morbo periclitatur egrotus/ cuius iam vires ferre nō possint/ si ei mortuus vnicus & charissim⁹ filius nūcietur: An te querit an viuat/ quē vitā finisse tu nosti. Quid respōdebis/ quando quicq̄d aliud dixeris preter vnū de tribus: aut mortuus est: aut viuit: aut nescio: nihil aliud credit ille q̄ mortuum: qđ te intelligit timere dicere/ et nolle mentiri? Tantundē valet/ etiā si omni mō tacueris. Ex illis autē tribus duo falsa sūt/ viuit/ & nescio: nec abs te dici psit nisi mentiēdo. Illud aūt vnū verū/ id est mortuum esse si dixeris: et pturbati hoīs mors fuerit subsecuta / abs te occisus esse clamabit. Et q̄s ferat homines exaggerantes/ q̄ntū sit mali salubre mendaciū deuitari/ & homicidā diligi veritatē? Moueor his oppositis vehemēter/ s mir si etiā sapiēter. Cū enī ppōsuero añ q̄lescūq2 oculos cordis mei intelligibilē illi⁹ pulchritudinē/ de cui⁹ falsi nihil ore pcedit: q̄uis vbi radiās magl magisq2 darescit veritas/ ibi palpitās mea reuerberat infirmitas: tñ sic amore tāti decoris accēdor/ vt cūcta q̄ inde me reuocāt humana ptemnam: Sed multū ē vt iste intantū pseueret affectus/ ne in temptatione desit effectus. Nec me mouet ptēplantē luminosū bonū/ in q̄ mendacij tenebre nulle sunt: q2 nobis mētiri nolentib⁹/ et hoīb⁹ vero audito morientibus homicida dicit veritas. Nūquid enī si stupr expetat impudica/ & te nō psentiēte/ suo amore pturbata moriat/ homicida erit & castitas? An vo q2 legim⁹: Christi bon⁹ odor sum⁹ i oīni loco/ & i his q̄ salui fiunt/ & i his q̄ pereūt: alijs quidē odor vite i vitā: alijs autē odor mortis in mortē: etiā odorē christi pnunciabim⁹ homicidā? Sed quia homines sumus: et nos in hmōi questionibus & contradictionibus plerūq2 superat aut fatigat sensus human⁹: ido mox & ille subiecit: Et ad hec q̄s idone⁹? Huc accedit vbi miserabili⁹ eiulandū ē: q2 si cōcesserim⁹ p salute illi⁹ egri de vita filij ei⁹ fuisse mētiēdū: ita paulatim minutatimq2 succrescit hoc malū: et breuib⁹ accessib⁹ ad tantū aceruū mēdaciorū sceleratorū sensim subintrādo pducit/ vt nūq2 possit penit⁹ inueniri/ vbi tāte pesti p minima additamēta i immensū pualescēti possit obsisti. Vn puidētissime scriptū ē: Qui modica spernit/ paulatim decidit. Quid q2 vite hui⁹ tales amatores/ vt eā nō dubitēt pponere veritati: ne hō moriat/ immo vt hō q̄nq2 moritur⁹/ aliq̄n serius moriatur: non tñ mentiri/ sed etiam peierare nos volūt: vt videlicet ne aliquāto citius trāseat vana sal⁹ hoīs/ nomen dei nři accipiam⁹ inuanū? Et sunt i eis docti/ q̄ etiā regulas figāt finesq2 constituant q̄n debeat/ q̄n non debeat peierari. O vbi estis fontes lachrymarū? Et quid faciem⁹? quo ibim⁹? vbi nos occultabim⁹ ab ira veritatis/ si non solū negligim⁹ cauere mēdacia/ s audem⁹ isup docere piuria? Viderint enī insup assertores defensoresq2 mēdacij/ q̄le gen⁹/ vl q̄lia genera mētiēdi eos iustificare delectet: Saltē i dei cultu pcedāt non eē mētiēdū: saltē sese a piurijs blasphemijsq2 ptineāt: saltē vbi dei nomen/ vbi de⁹ testis/ vbi dei sacramētū interponit/ vbi ō diuina religiōe sermo pmit siue pferit/ nemo mentiat: nemo laudet: nemo doceat & pcipiat: nemo iustū dicat eē mēdaciū. De ceteris mēdaciorū generib⁹ eligat sibi qđ putat

Margin notes: Solutio casus et toti⁹ q̄stiōis (beside "ligi veritatē? Moueor..."); 2. Cor. 2. d. (beside "da erit & castitas?"); Eccli. 19. a. (beside "tissime scriptū ē"); B (beside "torem/ vt eā..."); Exclamatio (beside "q̄n debeat...O vbi")

esse mitissimũ atq̧ innocentissimũ menti/endi genus/ cui placet esse mentiendum. Hoc scio q̄ etiam qui docet oportere mentiri/verum docere se vult videri: Nã si falsum est qd̄ docet/ qs falsę vellet studere doctrinę: vbi ⁊ fallit docens/et fallit discens. Si autẽ vt aliquẽ possit inuenire discipulum/ docere se asserit verũ/cũ doceat eẽ mẽtiendũ: quomõ erit vllũ ex veritate mẽdaciũ/ iohanne apl̄o reclamãte: Omne mendacium non est ex veritate. (1.Joh.2.c.)

Q nõ sit aliquãdo nec etiã p̄ro virtute seruanda mentiendũ/cum sit virtuti cõtrariũ: multo minus p̄ temporali salute: Ca.XIX.

A Non est ergo verũ/aliqñ esse mentiendũ: Et qd̄ non est verũ/ nemini ẽ omnino suadendũ. Sȝ agit partes suas infirmitas/ ⁊ causam vincibilẽ fauẽtibus turbis se habere p̄clamat: Vbi contra dicit ⁊ dicit: Quomõ apud hoĩes qui p̄rocuidubio si fallunt̄/auertunt̄ a p̄nicie vl̄ aliena vel sua/periclitãtib⁹ subueniẽ homini/bus: si nos human⁹ ad mentiendũ nõ incli/net affectus? Si patiẽter me audiat turba mortalitatis/turba infirmitat̄: r̄ñdebo aliquid p̄ negocio veritatis. Certe pia/ vera/ sãcta castitas nõ nisi ex v̄itate ẽ: et q̄squis aduersus eã facit/ p̄fecto aduersus v̄itatẽ fac̄. Cur ḡ etsi nõ possit alit̄ piclitãtib⁹ subueniri: nõ cõmitto stup̄rũ/ qd̄ iõ est p̄trariũ v̄itati/q: p̄trariũ ẽ castitati: ⁊ vt periclitãti subueniat̄/loquor mendaciũ: qd̄ ipsi apertissimę est contrariũ veritati? Quid apud nos tantũ p̄meruit castitas/⁊ offendit veritas: cũ omnis ex veritate sit castitas: ⁊ sit non corp̄is sed mẽtis castitas/ veritasq̧ in mẽte habitet/ sicut etiã corp̄is castitas. Postremo/ qd̄ ⁊ pauloañ dixi et iterũ dico: q̄squis mihi p̄ psuadendo et defendẽdo vllo mẽdacio contradicit: quid dicit si verũ non dicit? Si aũt p̄pterea ẽ audiẽdus qm̄ verũ dicit/ quomõ me vult facere verũ/ dicendo mẽdacẽ? Quõ mẽdaciũ patronã sibi adhibet veritatẽ? An aduersario suo vincit vt a seipsa vincat̄? Quis hãc absurditatẽ ferat? Nullo ḡ mõ dixerim⁹ eos qui asserũt aliqñ esse mentiendũ/id asserẽdo esse veraces: ne qd̄ ẽ absurdissimũ ⁊ stultissimũ credere/veritas nos doceat eẽ mẽdaces. Quale ẽ eñ vt esse adulterãdũ nemo discat a castitate: deũ offendẽdũ nemo discat a pietate: cuiq̧ nocendũ nemo discat a benignitate: ⁊ esse mẽtiendũ discam⁹ a veritate? Porro si hoc nõ docet veritas/nõ est verũ: Si nõ est verũ/ nõ est discẽdũ: Si non ẽ discendũ/nunq̄ est igit̄ mentiendũ. Sȝ p̄fecto ẽ ait aliquis/solid⁹ cibus. Multa eñ fm veniã relaxant̄ infirmitati: Quis sincerissimę neq̄ q̄ placeãt veritati. Dicat hoc quisquis nõ metuit q̄ p̄sequẽtia metuẽda sũt/ si fuerint aliquo mõ aliqua p̄missa mẽdacia: Nullo mõ tñ intantũ sunt p̄mittẽda cõcẽdere/ vt ad piuria blasphemiasq̧ p̄ueniãt. Nec aliquã causã p̄rsus oportet obtẽdi/ cur debeat peierari: vel qd̄ ẽ execrabili⁹/ cur de⁹ debeat blasphemari: Nõ eñ q: p̄ mẽdaciũ blasphemat̄/iõ nõ blasphemat̄. Põt q̧ppe h̄ mõ dici/nõ peierari: q: p̄ mẽdacium peieratur. Quis eñ p̄ v̄itatẽ possit esse piur⁹/si etiã p̄ v̄itatẽ null⁹ põt eẽ blasphem⁹? Sane miti⁹ falsũ iurat q̄ falsũ nescit esse/⁊ verũ putat eẽ qd̄ iurat: sicut ⁊ saulus excusabili⁹ blasphemauit: q: ignorãs fecit. Iõ aũt pei⁹ ẽ blasphemare q̄ peierare: qm̄ peierãdo falsę rei adhibet̄ testis de⁹: blasphemãdo aũt de ip̄o falsa dicunt̄ deo. Tãto ẽ aũt q̄sq̧ iexcusabili⁹/siue piur⁹/siue blasphem⁹: quanto magis ea q̄ peierãdo vl̄ blasphemãdo asserit/falsa nouerũt eẽ vel credũt. Quisq̧s itaq̧ dicit p̄ periclitantis hoĩs salute t̄pali vel vita/esse mentiendũ: nimis ip̄e ab itinere exorbitat ęternę salutis et vitę/si dicit i eã causa etiã iurãdũ p̄ deũ/vel etiã blasphemandũ deũ. (B) (Deu.5.b.) (Exallo p̄ mẽdacio.) (Cõfutatio.) (1.timoth.1.c.) (Peierare peius q̄ mẽtiri: ⁊ blasphemare peius q̄ peierare.)

An p̄ ęterna hoĩs salute p̄seruãda cuiq̧ mẽtiri liceat: Ca.XX.

Sed aliqñ nobis ipsius q̄q̧ salutis ęternę piculũ opponit̄: qd̄ n̄ro mẽdacio si aliter nõ põt/ depellẽdũ eẽ clamat̄. Velut si quisq̧ baptiçãd⁹ in p̄tãte sit implorũ atq̧ infidelũ p̄stitut⁹: ad quẽ p̄ueniri nõ possit vt lauacro regenerationis abluat̄/ nisi decepti mẽtiẽdo custodib⁹. Ab hĩuidiosissimo clamore q̄ cogimur nõ p̄ cuiusq̧ opib⁹ vel honorib⁹ i hoc sęculo transcurrẽtibus: non p̄ ipsa hui⁹ t̄pis vita/sed p̄ ęterna hominis salute mẽtiri: quo confugiã nisi ad te veritas? Et mihi abs te p̄ponit̄ castitas. Cur eñ si custodes isti vt nos ad baptiçãdũ hoĩem admittãt/stup̄ro illici p̄sit: nõ facimus p̄traria castitati/ et si mendacio decipi possunt/facim⁹ p̄traria v̄itati: cũ p̄culdubio nulli esset fideliter amabilis castitas/ si nõ eã ḡciperet veritas? Proinde (Alia obiectio p̄ mẽdacio.) (Solutio.)

vt perueniat ad hominē baptiçandū/ fal-
lantur mētiendo cuſtodes/ ſi hoc iubet ve-
ritas. Sed quomō iubeat v̄itas/ vt homo
baptiçet eſſe mētiēdū / ſi nō iubet caſtitas
vt homo baptiçet/eſſe mœchandū? Cur au
tē hoc non iubet caſtitas/ niſi quia hoc nō
docet veritas? Si ergo niſi qđ veritas do-
cet facere non debemus: cū v̄itas doceat
nec ꝓpter hominē baptiçandum facere qđ
contrariū eſt caſtitati: quomodo nos do-
cebit facere ꝓpter baptiçandū hominem
quod ipſi eſt contrariū veritati? Sed ſicut
oculi ad intuendū ſolem parū firmi/ ea ta-
men quę a ſole illuſtrant/ libēter intuētur:
ſic animę iam valentes delectari pulchri-
tudine caſtitatis: nō tamen continuo ꝑ ſe-
ipſam conſiderare veritatē vnde lucet ca-
ſtitas poſſunt: vt cum ventū fuerit ad ali-
quid faciendū / quod aduerſum eſt verita-
ti/ ita refugiant et exhorreant/ quemadmo
dum refugiunt et exhorrēt/ ſi faciendū ali-
quid ꝓponatur quod aduerſum eſt caſtita-
ti. Ille autē filius qui verbū ſuſcipiens a
perditione longe aberit: et nihil falſi ex ei⁹
ore procedit: tā ſibi clauſum deputat/ ſi ad
ſubueniendū homini ꝑ mendaciū/ q̄ ſi per
ſtuprū tranſire cogatur: Et pater exaudit
orantē/ vt valeat ſine mendacio ſubueni-
re: cui vult pater ipſe/ cui⁹ inſcrutabilia ſūt
iudicia/ ſubueniri. Talis ergo filius ita ob-
ſeruat a mendacio/ ſicut a peccato: Nam ⁊
aliquādo mendacij nomē ꝓ peccati nomi-
Ps.115. ne ponit: Vñ illud eſt: Omnis homo men
dax. Sic eñ dictū eſt tanq̄ diceret: omnis
Roma.3.b. hō peccans. Et illud: Si autē veritas dei
in meo mendacio abūdauit: Ac ꝑ hoc cum
mentit vt homo/ peccat vt homo: ⁊ ea ſen-
Ps.115. tentia tenebit qua dictū ē: Omnis homo
1. Joh.1.c. mendax. Et ſi dixerim⁹ q2 peccatū non ha-
bem⁹/ noſipſos ſeducimus: ⁊ veritas in no
bis nō eſt. Cū vero nihil falſi ex eius ore ꝓ-
cedit ſm eam gratiā: ſic erit de qua dictum
1. Joh.3.b. eſt: Qui natus ē ex deo/ nō peccat. Hęc eñ
natiuitas ſi ſola eſſet in nobis/ nemo pec-
caret: Et quando ſola erit/ nemo peccabit.
Nunc aūt adhuc trahimus / q2 corruptibi-
les nati ſumus: q̄uis ſm id q2 renati ſum⁹/
2. Cor.4.d. ſi bene ambulabimus / de die in diē reno-
1. Cor.15.g. uabimur interius. Cū vero et corruptibile
hoc induerit incorruptionē/ vita totū ab-
ſorbebit: ⁊ nullus mortis aculeus remane-
bit: Aculeus autē mortis eſt peccatū.

Concluſio libri: Ca.XXI.

Ut ergo cauenda mendacia recte
a agēdo/ aut confitēda ſunt peniten-
do: nō autē cū abūdent infęliciter
viuendo/ augēda ſunt ⁊ docendo. Sed eli-
gat qui hoc putat vñ ſubueniat periclitan
ti homini ad quamlibet ſalutē qualiacūq̄
mendacia: dum tamen et apud tales obti-
neamus/ nulla cauſa nos ad peierandū et
blaſphemandū oportere ꝑduci. Iſta ſaltē
ſcelera vel ampliora ſtupris/ vel certe non
minora iudicem⁹. Nāq̄ cogitandū ē ſępiſ-
ſime homines de quarū adulterio ſuſpicā-
tur/ ad iuſiurandū prouocare coniuges ſu-
as: Qđ vtiq̄ nō facerent/ niſi crederent eti
am illas quę nō timuerunt ꝑpetrare adul-
terium/ timere poſſe periuriū. Quia et re-
uera nōnullę impudicę quę non timuerunt
illicito concubitu viros fallere: eiſdē viris
quos fefellerant / timuerūt deū teſtē falla-
citer adhibere. Quid igit cauſę ē/ vt homo
caſtus et religioſus homini baptiçādo no-
lit adulterio ſubuenire/ ⁊ periurio velit: qđ
ſolēt ⁊ adulteri formidare? Porro ſi nefas
eſt hoc agere peierādo/ quāto potius blaſ-
phemādo. Abſit ergo vt chriſtianus neget
atq̄ blaſphemet chriſtū quo poſſit aliū fa-
cere chriſtianū: ⁊ percūdo quęrat inuenien
dū: quē ſi talia doceat/ perdat inuentū. Sic
ergo librū/ cui nomē eſt libra/ te oportet re-
fellere atq̄ deſtruere/ vt caput illđ quo do-
gmatiçāt occultandę religionis cauſa eſſe
mentiendū/ pri⁹ eſſe noueris amputandū:
ita vt illa teſtimonia quib⁹ ſanctos libros
mēdacijs ſuis patronos adhibere moliun
tur/ partim nō eſſe mēdacia/ partim etiā q̄
ſūt/ nō eſſe imitāda demōſtres. Et ſi tantū
ſibi vſurpat infirmitas/ vt ei aliquid veni-
aliter permittat quod improbat veritas:
tamē vt inconcuſſe teneas ⁊ defendas i di-
uina religione nunq̄ omnino eſſe mentien-
dum: latētes vero ſicut nec adulteros per
adulteria/ nec homicidas ꝑ homicidia/ nec
maleficos ꝑ maleficia: ita nec mendaces ꝑ
mēdacia/ nec blaſphemos ꝑ blaſphemias
eſſe quęrēdos: ſm ea quę tā multa i hoc vo
lumine diſputauimus/ vt vix ad ei⁹ termi-
nū quē loco iſto fiximus/ veniremus.

Diui aurelij auguſtini hipponenſis epi-
ſcopi/ contra mendacium ad conſentiū/ li-
ber explicit.

Argumentū Epistola

Diui aurelij augustini hippoñ. epi/i libros cõtra iulianū/ex secundo libro retractationū argumētū.

A
1.Retract. ca.62.
i Nterea libri quattuor iuliani pelagiani/quos supra cõmemoraui/ venerūt etiā in manus meas:in quibus cõperi illa q̄ ex eis decerpserat:qui ea comiti valerio miserat:non eodē mō quo a iuliano dicta sunt/ad eūdem comitē scripta: sed nõnulla eorū aliquātū fuisse mutata. Scripsi ergo sex libros aduersus illos quattuor: sed meorū duo primi/testimonijs sanctorū q̄ fidē catholicā post aplōs defēderūt/iuliani impudētia redarguit:q̄ tanq̄ manicheorū dogma nobis obijciendū putauit: qz ex adam trahi dicim⁹ originale pctm̄:qd p lauacrū regenerationis/nō solū i maiorib⁹/verūetiā i paruulis soluit. Quātū aūt ipse iulianus q̄busdā sentētijs suis adiuuet manicheos:i primi libri mei pte posteriore mõstraui. Ceteri aūt quattuor nr̄i reddūt illis singulis singuli. Uerum i hui⁹ tanti tamq̄ elaborati opis q̄nto volumine/ vbi cõmemoraui deformē maritū piugi sue/ne deformes pareret/pponere in cõcubitu formosā solere picturā:nomē hoīs q̄ hoc facere solebat/quasi certū posui/cū sit incertū: qz memoria me fefellit. Hoc aūt sozanus medicinę artis magister scripsit regē cypriū facere solere:sed nomē ei⁹ propriū nõ expressit. B Cõtra iulianū li.5.ca.9.c. 12.de.ciuitate ca.25.c.

Diui aurelij augustini epl̄a ad claudiū:eū cõmendātis/q̄ quattuor libros iuliani/quos aduērsus unū suū scripsit/miserit:iniq̄tatē idē excerptor cuiusdā se cõperisse attestātis: seq̄ ex ueris exemplarib⁹ auctori responsurū pollicētis.

b Eatissimo fratri et coepiscopo claudio/augustin⁹ i dn̄o salutē. Qm̄ mihi fraterno excitat⁹ affectu iuliani quattuor libros/ quos aduersus unū meum scripsit: priusq̄ peterē/ipse misisti:nihil cõuenienti⁹ putaui eē faciēdū q̄ ut ea quæ meo/potissimū tu legēs iudicesq̄/ut recte cōgruēterq̄ rnderim. Nā de his q̄ttuor libris nõnulla decerpta scripserat nescio q̄s/ad illustrē & religiosū uirū/comitē ualeriū/aduersus eūdē libr̄ meū:quē me aduersus illū scripsisse cognouerat:quæ cū i man⁹ meas eodē sublimi uiro curāte uenisset:illi pmo nõ distuli secūdū uolumē adiūgere:in quo illa oia sicut potui refutaui. Sed nunc cū eosdē libros diligētius ispicerē/cõperi illū q nõnulla inde selegerat nõ omnia ita posuisse/ut in his libris legunt: Vnde uideri poterit iuliano/uel cuilibet illorū me potius fuisse mētitū:quia nõ utiq̄ sicut hi quattuor libri/ita illa quæ de his excerpta/& memorato comiti missa sunt inotescere potuerūt. Quisquis ergo & illum secundū librum meū ad comitē idētidem ualeriū sicut primū cõscriptum legit/ nouerit me in quibusdā nõ respõdisse iuliano:sed ei potius qui de libris eius illa selegit/ & nõ ita posuit ut inuenit:sed aliquātum putauit esse mutanda : fortasse ut eo modo quasi sua faceret quæ aliena esse cõstaret. Nunc autē ueriora credens exemplaria quæ tua sanctitas misit ipsi auctori uideo respondendū:qui unū meum quattuor libris suis refellisse se iactat: & usq̄quaq̄ spargere fidei uenena nõ cessat. Aggressus sū igit hoc opus in adiutorio saluatoris pusillorum atq̄ magnorū:& scio te uel id implerē orasse p me/& pro his quib⁹ huiuscemodi labores nostros pfuturos credimus. Attende ergo iā responsionē meā:cuius principium hanc epistolā subsequet. Vale in domino memor nostri beatissime frater.

Capitulorū libri/primi contra iulianum sancti augustini recollecta annotatio.

Eiusdē diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/ cõtra iulianum liber primus incipit.

De gaudio pariter & merore augustini occasione librorū iuliani & de modo pcedēdi in sequētibus.

a
c
Contumelias tuas et verba maledicta iuliane/ q̄ ardens iracundia libris quattuor anhelasti/si me ptemnere dixero mentiar. Quō em̄ possum ista cõtemnere:vbi testimoniū cõsciē

R

tię meę cogitāōis/vt gaudere me video debere ꝑ me/vel dolere ꝑ te/ꝛ ꝑ eis qui decipiunt abs te?Quis autē cōtēnat siue exultatiōis suę materiā/siue merōris?Nā vñ partim letamur/partim ↄtristamur:nulla rōne cōtemnim⁹. Meorū quippe causa gaudiorū est ꝓmissio dñi dicētis: Cum dicūt oē malū aduersum vos mentiētes ꝓpter me: gaudete ꝛ exultate/qm̄ merces vestra multa est in celis. Et rursus mei causa merōris est apł̄i affectus vbi lego: Quis infirmatur ꝛ ego nō infirmor?Quis scandalizaꝶ:ꝛ ego nō vror?Sȝ hec ꝑ tuo dogmate quā veritatē putas/etiā tu potes dicere. Auferam⁹ itaqȝ de medio si placet/ista cōia quę dici ex vtraqȝ parte possūt:ꝗuis veraciter ex vtraqȝ parte dici nō possūt. Primū abs te q̄ro: cur libro meo saltē specietenus te respōdisse glorieris:cuȝ tuis libris q̄ttuor vni⁹ mei partē/nec q̄rtam rephendēdo tetigeris?eosqȝ salt⁹ in q̄tercūdis meis disputationib⁹ feceris:quasi oīno desperares vtriusqȝ opis/et mei scȝ ꝛ tui quēq̄ esse posse lectorē qui ista dephenderet?Deniqȝ etiā pauca ipsa/i quibus vix est vt dixi quarta pars voluminis mei:q̄ velut infirmiora existimans/quattuor tuorū grandiorū voluminū strepitu quasi quadrigarū impetu ꝓsternere ꝛ cōculcare molitus es:cōsideratione multo plurium ceterorū/q̄ attingere timuisti/incōcussa manere mōstranꝶ:Quod ostendere pene supfluū est:Admonēdi eñ sūt pot⁹ q̄ hoc nosse desiderāt/vt nō eos pigeat vtrūq̄ legere/ꝛ qd̄ scripsi/ꝛ quod respōdere voluisti. Ita enim se res ipsa declarat atqȝ indicat:vt nimium tardi sint qui hoc a nobis postulent demōstrari. Nūc ergo quia video te veritate desertū/ad maledicta esse cōuersum:ita distribuā disputationē meā: vt ostēdā pri⁹ quātis et qualib⁹ ecclesię catholicę doctoribus noie manicheorū intolerabilem facere nō cūcteris iniuriā:ꝛ cū me aꝑtis in quos tela sacrilega iaculeris. Deinde mōstrabo/ꝗ tu ipse sic adiuuas manicheorū damnabilē ꝛ nefandę impietatis errorē/vt nullum talem patronū nec in suis dilectorib⁹ valeant inuenire. Tertio loco quātū breuiter potuero sentētijs nō meis/sed eorū qui fuerūt ante nos ꝛ aduersus impios fidē catholicā defenderūt/ianes argutias tuas ꝛ elaborata argumenta conuincam. Postremo qm̄ si te nō correxeris:necesse tibi erit etiā illos ecclesię catholicę oppugnare doctores:atqȝ cōtēdere/nec ipōs in hac questione catholicam tenuisse veritatē/defendam cōtra te deo adiuuante et ipsorū et nostrā fidē: vbi etiā id poterit apparere:nō solū tu verbis tuis qd̄ secūdo loco me demōstraturum esse ꝓmisi/sed ipsum dogma pelagianū/qd̄ cōmune ē omnib⁹ vobis/ quātū adiuuet manicheos.

Mat. 5. a. (margin, beside "Meorū quippe causa gaudiorū")

2. Cor. 11. g. (margin, beside "est apł̄i affectus")

B (margin)

In quib⁹ respōdetur⁹ sit pri̅cipaliter iuliānum. (margin note)

Q cum originalis macule contagione nascanꝶ oēs egeantqȝ redeptore christo veterū doctorū auctoritatibus cōprobaꝶ vt nō sit manicheum dogma: sed catholicum: (Ca. II.

A

Primā itaqȝ partē distributiōis meę queadmodum exequar parūper aduerte. Nempe iter nos/quantū attinet ad intētionē libri mei/cui te respondisse quattuor tuis iactas/ista vertiꝶ questio:qȝ ego dico sic nuptias esse laudandas/vt nullo modo ad eorū culpā vituperationēqȝ ptineat/qȝ oēs hoies primorū illorū holm peccato nascanꝶ obnoxij. Hoc eñ qui negat ipa christianę fidei subuertere firmamēta conaꝶ. Hinc quippe factū est vt de nuptijs ꝛ cōcupiscētia librū scriberē/nuptiarū scȝ bonū discernens ab eo malo vñ trahiꝶ originale pctm̄. Tu aūt dicis nuptias sine dubitatione dānari:nisi quod ex eis nascitur ab oīni sit liberū obligatione pcti: Propter qd̄ libris q̄ttuor te vnū meū refutasse gl'iaris. In qbus libris volēs hoies auertere a fide catholica fūdatissima:ꝛ ad nouitatē vñ errōis adducere/sępe incutis legētiū sensib⁹ manichęę pestis errorē: q̄si malū naturale cū manicheis sapiat/q̄ dicit infantes scdm̄ adā carnaliter natos cōtagiū mortis antiquę prima natiuitate ↄtrahere:ꝛ ob hoc secūda indigere/vt p lauacrū regeneratiōis pri⁹ pcti originalis remissione purgenꝶ/ꝛ in dei filios adoptati in regnū vnigeniti trāsferanꝶ. Hoc de manicheorū noie ꝛ crimie faciebat etiā iouinianus:negās marię sanctę virginitatē/q̄ fuerat dū cōciperet/ pmāsisse dū pareret: tāq̄ christū cū manicheis phātasma crederem⁹/si matris incorrupta ꝟginitate dicerem⁹ exortū. Sed in adiutorio ipsius saluatoris/ sicut sp̄reuerūt catholici velut acutissimū qd̄ iouinian⁹ exeruerat argumentū:ꝛ nec sctām mariā pariēdo fuisse corruptā:nec dñm phātasma fuisse crediderūt: sed ꝛ illā virginē māsisse post partū:ꝛ ex illa tñ verū christi corpus exortum:sic spernēt vr̄a calūniosa vaniloquia/vt neqȝ cū manicheis astruant mali naturale principium: ꝛ scdm̄ antiquā ꝛ verā catholicā fidem/ nullo mō dubitēt christū in euacuādo chirographo paterni debiti liberatorē credere paruulorū. Sȝ tu q̄ tam crebro nobis manicheorū nomē opponis:qs ꝛ quales viros ꝛ quātos fidei catholicę defensores tā execrabili

criminatiõe ꝯpetere audeas si euigilas itue re: Nõ q̃dẽ oim de hac re sniaſ: nec oẽſ eoꝝ q̃s commemorabo me ꝯgregatuꝝ eẽ polliceor: q2 nimis lõgũ ẽ / ⁊ necesse eẽ nõ arbitror: ꝓ ponã pauca paucorũ qbꝰ tñ nři ꝯtradictoreſ cogã/ tur erubescere ⁊ cedere / si vllus i eis vl' dei ti/

B mor / vel hoim pudor tãtũ malũ puicacie su/

Ireneus eps. pauerit: Hirenęꝰ lugdunẽsis epũs / non lõge a tpibꝰ aplõꝝ fuit. Jste ait / nõ aliter saluari hoies ab antiq̃ serpẽtis plaga: nisi credãt in eũ q̃ scdm silitudinẽ carnis pcti in ligno martyrij exaltatꝰ a terra / ⁊ oia traxit ad se / ⁊ viuificauit mortuos. Jtẽ idẽ ipse: Queadmodũ astrictũ ẽ inq̃t morti genꝰ hũanũ p virginẽ: soluaẽ p ꝯginẽ / equa lãce disposita ꝯginalis inobediẽtia per ꝯginalem obedientiã: Adhuc eñ ꝓtoplasti pctõ p correptionẽ primogeniti emẽdatione accipiẽte / serpẽtis prudẽtia deuicta p simplicitatẽ columbę / vinculis illis resoluti sumꝰ p q̃ alligati eramꝰ morti. Uides ne antiquũ hoiem dei / q̃d de antiq̃ serpẽtꝭ plaga sẽtiat? Quid de silitudine carnis pcti: p quã sanaẽ plaga serpẽtis in carne pcti? Quid de ꝓtoplasti pctõ / p qd alligati fueramꝰ? Multo aũt aptiꝰ de eadẽ fide bea/

Cyprianus. tissimꝰ martyr ⁊ epus cyprianꝰ: Si hoies inquit impedire aliq̃d ad ꝯsecutionẽ grę posset: magis adultos ⁊ puectos ⁊ maiores natu possent ipedire pctã grauiora. Porro aũt si grauissimis delictoribꝰ ⁊ i deũ multo ante peccãtibꝰ / cũ postea crediderint remissio peccatoꝝ daẽ ⁊ a baptismo atq3 grã nemo ꝓhibeẽ: q̃to magis ꝓhiberi nõ debet infans / q̃ recẽs natꝰ nihil peccauit / nisi q2 scdm adã carnaliter natꝰ / cõtagiũ mortꝭ antiq̃ pma natiuitate ꝯtraxit. Qui ad remissionẽ pctõꝝ accipiẽdã hoc ipso facilꝰ accedit / q2 illi remittuẽ

Reticiꝰ eps. nõ ꝓpria / ꝓ aliena pctã. Reticiũ ab augustuduno epm magnę fuisse auctoritatꝭ in ecclia tpe epatus sui / gesta illa ecclastica nobis indicãt: qñ i vrbe romana melchiade aplice sedis epo ꝓsidẽte / cũ alijs iudex iterfuit: donatũq3 dãnauit: q̃ por auctor donatistaꝝ scbismatꝭ fuit: ⁊ cecilianũ epm ecclię carthaginẽsis absoluit. Js cũ dẽ baptismo ageret / ita locutus ẽ: Hãc igiẽ pncipalẽ eẽ i ecclia idulgẽtiã neminẽ ꝓterit: in q̃ antiq̃ criminis oẽ põdus exponimꝰ / ⁊ ignorantię nostrę facinora prisca delemꝰ: vbi ⁊ veterẽ hoiem cũ ingenitis sceleribꝰ exuimus. Audis antiq̃ criminis pondus: audis prisca facinora: audis cũ sceleribꝰ ingenitis hoiem veterẽ: ⁊ audes aduer/

Olympꝰ eps. sus hec ruinosam ꝯstruere nouitatẽ? Olympus hispanꝰ epus / vir magnę i ecclia ⁊ i christo glię / i q̃dã sermõe ecclastico: Si fides inq̃t vnq̃ i terris incorrupta mãsisset: ac vestigia defixa tenuisset q̃ signata deseruit: nunq̃ ꝓtoplasti mortifera transgressione vitiũ sparsisset in germine / vt pctm cũ hoie nascereẽ. Habes ne aliquid qd aduersus nos tibi dicere videaris: qd nõ etiã i istũ dicere cõpellaris / vl' potiꝰ i istos? Una ẽ eñ oim catholica fides: q̃ p vnũ hoiem pctm itrasse i mũdũ: in q̃ oẽs peccauerũt / vno corde credunt: ore vno fateẽ: ⁊ vñas nouitias ꝓsũptiones catholica antiq̃tate ſbuertũt. Audi adhuc qd te possit ãpliꝰ cõmouere / atq3 turbare / ⁊ vtinã i meliꝰ cõmutare. Ecclię catholice aduersus hereticos acerrimũ defensorẽ venerandũ q̃s ignorat hilariũ epm gallũ? Qui cũ de christi carne ageret / attẽde q̃d dixerit: Ergo Hilariꝰ eps.

cũ missus ẽ inq̃t in silitudinẽ carnis pcti: nõ sicut carnẽ habuit / ita habuit ⁊ pctm: S3 q2 ex pctõ ois caro ẽ: a pctõ. s. adã parẽte deducta / in silitudie pcti carnis ẽ missus: existẽte i eo nõ pctõ / ꝓ pcti carnis silitudie. Rursus idẽ ipe i expositiõe cẽtesimi duodeuigesimi psalmi: cũ ad id venisset qd sc̃ptũ est: Uiuet aĩa Ps. 118.

mea / ⁊ laudabit te: viuere se inquit i hac vita nõ reputat: q̃ pe q̃ dixerat: Ecce i iniq̃tatibꝰ Ps. 50.

ꝯceptꝰ sũ / ⁊ i delictꝭ ꝯcẽpit me maẽ mea: Scit sub pcti origie: ⁊ sub pcti lege eẽ se natũ. Sẽtis ne q̃d audias? Queris ne q̃d dicas? Hũc virũ tãta i epis catholicis laude ꝓclaꝝ / tãta noticia famaq3 cõspicuũ / de pctõ originali aude si q̃d tibi frõtis ẽ criminari. S3 adhuc C

audi aliũ excellẽtẽ dei dispẽsatorẽ: quẽ veneror vt pfem: i christo eñ iesu p euãgeliũ ipse me genuit: et eo christi ministro lauacrũ regenerationis accepi: beatũ loq̃r ambrosiũ: cuiꝰ ꝓ catholica fide grãm cõstãtiã / labores / pericla / siue opibꝰ / siue sermõibꝰ ⁊ ipe sũ expꝰ: ⁊ mecũ nõ dubitat orb ꝓdicare romanꝰ. Hic vir cũ scdm lucã exponeret euãgelium: Jor/ Ambrosiꝰ super lucam.

danis inq̃t cõuersus ẽ retrorsu3: significauit salutarꝭ lauacri futura mysteria: p q̃ i pmordia naturę suę q̃ baptiçati fuerint paruuli a malicia reformaẽ. Rursus idẽ ipe i eodẽ ope: Nõ eñ virilis coitꝰ indq̃ vuluę / virginalis secreta reserauit: ꝓ imaculatũ sẽmẽ iuiolabili vtero spũssctũs infudit. Solus eñ p oia ex natis de femina sctũs dñs iesus / q̃ terrenę cõtagia corruptele imaculati partus nouitate nõ sẽserit / ⁊ celesti maiestate depulerit. Jdẽ q2 i eodẽ ipsõ: Oẽs iquit in adã morimur: q2 Roma. 5. b.

p vnũ hoiem pctm itrauit i mũdũ: ⁊ p pctm mors: ⁊ ita i oẽs hoies ptrãsijt / i q̃ oẽs peccauerũt. Jlliꝰ igiẽ culpa / mors oim ẽ. Jtẽ loco alio i eodẽ euãgelio. Caue ꝓ inquit: ne ante nuderis / sicut adã nudatꝰ ẽ: mãdati celestis custodia destitutꝰ: ⁊ exutꝰ fidei vestimẽto / et sic letale vulnꝰ accepit: i q̃ oẽ genꝰ occidisset hũanũ / nisi samaritanꝰ ille descẽdẽs vulnera eiꝰ acerba curasset. Rursus i ope ipo / alio loco: Fuit inq̃t adã ⁊ i illo fuimꝰ oẽs. Perijt adã: ⁊ i illo oẽs perierũt: Rursus idẽ ipse in

Amb. in apologia dauid ca. ii.

apologia ꝓphẽ dauid: Antecꝫ nascimur in
qu it maculamur cõtagio: ꝛ ante mẽsurã lu-
cis originis ipi⁹ excipim⁹ iniuriã ꝛ i iniqtate
cõcipimur. Nõ expssit inqt / vtrũ parentũ an
nfis / ꝛ i delict vnũquẽcꝫ generat mat sua.
Nec h declarauit: vtrũ i delictis suis mat pa
riat: an iã sit aliq̃ delicta nascẽt: Sꝫ vide ne
vtrũcꝫ intelligẽdũ sit. Nec ꝯcept⁹ exors ini-
qtatis ẽ: qm̃ ꝛ parẽtes nõ carent lapsu. Et si
nec vni⁹ dei ifans sine pctõ: mlto mag nec il
li materni ꝯcept⁹ dies sine pctõ sũt. Cõcipi-
mur ğ i pctõ parẽtũ: ꝛ i delict coꝝ nascimur.
Sꝫ ꝛ ipe part⁹ habet cõtagia sua: nec vnũ tã
tũmõ habet ipa natura cõtagiũ. Idẽ ipse in
expositiõe libri tobie. Quis iste pcti est fene
rator nisi diabol⁹: a q̃ eua mactata pctõ / ob-
noxie successiõis / vsuris oẽ gen⁹ degenerauit
hũanũ: Rursus i eodẽ. Diabolus inqt euã
decepit vt supplãtaret virũ: obligaret heredi
tatẽ. Idẽ ipse in expositiõe psalmi q̃dragesi
mioctaui: Alia ẽ inqt iniqtas nra / alia calca
nei nri: in q̃ adã dẽte serpẽtis ẽ vulnerat⁹: et
obnoxiã hereditatem successionis humane
suo vulnere dereliquit: vt oẽs illo vulnere
claudicem⁹. In hunc ꝛ mihi obijce originale
pctm̃: dissimula ab ist: finge te nescire q̃d di
cãt: ꝛ sctẽ eccl̃ie tot tãtosqꝫ doctores / q̃ vita
optime gesta debellatisqꝫ suoꝝ tẽpoꝝ errori
bus: gl̃iosissime de h sctõ añq̃ vos ebullire-
tis exierũt: velut eis nõ visis / in me impetũ
faciens: ꝛ velut nesciens q̄ illi sub meo noie
lacerẽt tãq̃ securus insulta. Crederẽ te fate-
or q̃d mali facias ignorare: nec impudẽtie / s
imprudẽtie tue tribuerẽ: q̄ hec lumina ciui-
tatis dei audes hostiliter insectari: q̃ sectari
fideliter debuisti: Crederẽ te inq̃ h tãtũ ne-
fas cõmittere nesciẽtẽ / nisi in eo libro cui te
respõdisse vel existimas vel existimari cupis
aptissimũ testimoniũ d sãcti ambrosij dispu
D tatiõe posuisses. An ibi nõ legisti / q̄ cũ chri-
sti natiuitatẽ de v̓ginis partu supradict⁹ in-
sinuaret epus: Ideo inqt ꝛ q̃si hõ p vniuersa
tẽptat⁹ ẽ: ꝛ i silitudie hoim cũcta sustinuit: s
q̃si de spũ nat⁹ abstinuit a pctõ. Ois em̃ hõ
mẽdax: ꝛ nemo sine pctõ nisi vn⁹ de⁹. Serua
tũ ẽ igit vt ex viro ꝛ mlĩere. i. p illã corpoꝝ cõ
mixtionẽ nemo videat exps eẽ delicti. Qui
aũt expers delicti / expẽ etiã hmõi ꝯceptiõis.
Si hec ibi v̓ba venerãdi ambrosij nõ legisti:
quõ redarguẽdũ librũ i q̃ ea sũt posita susce-
pisti: Si aũt legisti: q̃d aduersus me furis: ꝛ il
lũ i me ꝓmit⁹ carpis: Quid nomẽ dilaniare
niteris meũ: ꝛ ambrosiũ facis tacito ei⁹ noie
manicheũ. Cernis nẽpe cũ q̃bus tua maledi
cta sustineã: cernis cũ q̃b⁹ mihi sit causa cõis
quã nulla ꝯsideratiõe sobria pulsare calum-
nijs ꝛ expugnare conaris: Cernis q̃ tibi pni-
ciosũ sit tã horribile crimen obijcere talib⁹: ꝛ
q̃ mihi gl̃iosũ sit / q̃dlibet crimẽ audire cũ ta
lib⁹: Si cernis cerne / ꝛ tãdẽ tace: Pelagianã
linguã tot linguis catholic depme: tot vene
randis orib⁹ ꝯtrita ora submitte. Si scholã
xenocratis sicut polemo ex antelucano cõ-
uiuio temulẽt⁹ itrasses: nõ tãta quãta i isto
cetu tot sctõꝝ deberes verecundia coerceri.
Hic em̃ certe tãto maior debet eẽ verecũdia:
quãto verior addiscit sapia. Tãto ampli⁹ re
uerẽdi sũt tot memorabiliũ epoꝝ q̃ vni⁹ xe-
nocratis vult⁹: q̃to platone xenocratis do-
ctore / doctor istoꝝ maior ẽ christ⁹. Ego certe
btẽ memorie memoris pris tui nõ imemor:
q̃ mecum nõ paruã inierat amicitiã colloq̃o
lraꝝ / teqꝫ ipm mihi charissimũ fecerat cũ te
viderẽ i libris tuis nõ a silucano ꝯuiuio temu-
lẽtũ / s insano cõuitio turbulẽtũ: itroduxi te
sedãdũ atqꝫ sanãdũ: nõ i alicui⁹ phi audito-
riũ / s i sctõꝝ patrũ pacificũ honorãdũqꝫ cõ-
uẽtũ. Sit opepciũ obsecro te: aspice illos q̃-
dãmõ aspiciẽtes te: ꝛ mãsuete ac leniter dicẽ
tes tibi: Ita ne nos fili iuliane manichei su-
m⁹: Rogo q̃d rñdebis: Quib⁹ eos oculis i-
tueberis: Que tibi argumẽta succurrẽt: Que
aristotel cathegorie q̃b⁹ vt i nos velut arti-
fex disputator insilias videri appetis clima-
tus: Que tuoꝝ argumẽtoꝝ vl acies vitrea /
vel plũbei pugiões i illoꝝ ꝯspectu exeri au-
debũt: Que abs te arma nõ fugiẽt nudũq̃
destituẽt: An forte dictur⁹ es: neminẽ illorũ
te i isto crimine noiasse: Et q̃d facies cũ tibi
dixerint: tolerabili⁹ dẽte maledico noia ꝯci-
deres nra q̃ fidem nram: cui⁹ merito in celo
nomina scripta sũt nra: An forte dices eis:
nec fidẽ vram vllo tali crimie violaui: Sꝫ q̃
ꝯfidẽtia id dicere audebis hõ: q̃ dicis mani-
cheũ eẽ sensũ / ꝯfiteri ex adã trahere nascẽtes
originale pctm̃: q̃d isti ꝯfessi atqꝫ ꝓfessi sunt:
q̃d i christi eccl̃ia suoꝝ rudimẽtoꝝ tpe didi-
cerũt: q̃d christi eccl̃iam suoꝝ honoꝝ tpe do
cuerũt: q̃ p spm̃sctm̃ tã mlta pctã oib⁹ q̃s ba-
ptiçare potuerũt / tã mult paruulis sola ori-
ginalia remisserit: Iterũ te admoneo: iterũ ro- E
go aspice tot ac tales eccl̃ie catholice defẽso-
res atqꝫ rectores. Uide q̃b⁹ tã graue tãqꝫ ne
fariã irrogaris iniuriã. An iõ ꝯtẽnendos pu
tas / q̄ occidẽtalis eccl̃ie sũt oẽs: nec vllus in
eis ẽ cõmemorat⁹ a nobis orient epus: Quid
ğ faciem⁹ cũ illi greci sint / nos latini: Puto ti
bi eã ptẽ orbis sufficere debere: i q̃ ꝓmũ apo
stoloꝝ suoꝝ voluit dñs gl̃iosissimo martyrio
coronare. Cui eccl̃ie ꝓsidẽtẽ btm̃ inocẽtiũ si
audire voluisses / iã tũc piculosam iuuẽtutẽ
tuã pelagianis laq̃is exuisses. Quid em̃ po
tuit vir ille sanct⁹ africanis respõdere ꝯcilijs
nisi q̃d antiqt⁹ aplica sedes ꝛ romana cũ ce-
teris tenet pseuerãter eccl̃ia: Et tñ ei⁹ succes
sorẽ crimine ꝑuaricatiõis accusas: quia do-

ctrine apl'ice ꝛ sui decessoꝝ sētētię noluit refra gari. Sȝ de h iterim taceo: ne aīm tuū quē sa nare potiꝰ cupio ꝙ irritare/ laudibꝰ tui dāna toris exulcere. Sācto inocētio vide qđ rñde- Innocētius. as: q nihil aliud de hac re sapit/ ꝙ qđ isti in q̄ rū te ꝯuētū/ si tñ ꝓdest aliqđ/ introducti: cū his etiā ipe ꝯsidet: ꝛ si posterioꝛ tpe/ prioꝛ loco. De miseris paruulis ab originali malo qđ trahit ex adā p christi grām liberādis/ vnā cū eis te net christianā veraꝫ sniam: Qui oīnę ꝑteriti vitiū pīmi. s. hoīs/ q libero arbitrio ē in ꝓfun da demersus/ christū dixit sui lauacro purgas se baptismatꝰ. Qui deniq puulos definiuit: Joh.6.f. nisi māducauerint carnē filij hoīs/ vitā ꝓrsus hre nō posse. Huic rñde: imo ipsi dño/ cuiꝰ ille antistes vsus ē testimonio: ꝛ dic vnde imago dei tā capitali supplicio puniatꝛ vt vita priuet: si petm̄ a nascētibꝰ origiale nō trahit. Sȝ qđ dicas/ aut qđ rñdeas: q etiā si beatū audias I nocētiū: nō audebis tñ christū dicere maniche um. Nō ē ꝗ cur puoces ad oriētis antistites: qꝛ ꝛ ipsi vtiq christiani sūt: ꝛ vtriusq ptis ter rarū/ fides ista vna ē: qꝛ ꝛ fides ista christiana ē: ꝛ te certe occidētalis terra generauit: occidē talis regenerauit eccl'ia. Quid ei ꝗris inferre qđ i ea nō iuenisti qñ i eiꝰ mēbra venisti? Im mo qđ ei ꝗris auferre/ qđ in ea tu ꝗ accepisti? Nā petm̄ originale qđ in alioꝝ puicē puulo rū negas: q̄cūq etate sis baptiçatꝰ/ aut ipsū ti bi remissū ē/ aut ꝛ ipsū. Sȝ si verū ē/ q audiui mus te infantulū baptiçatū: etiā tu ꝗuis a tu is ꝓprijs pctis inocēs/ tñ qꝛ ex adā carnalit na tus/ ꝯtagiū mortꝭ antiꝗ pīma natiuitate traxi sti: ꝛ i iniq̄tate ꝯceptꝰ es/ ꝓfecto exorciçatꝰ ꝛ ex sufflatꝰ es: vt a ptāte erutꝰ tenebraꝝ trāsferreris i regnū christi. O fili male ex adā nate: ꝫ bñ in christo renate: sacramēta qbꝰ te pepit/ tue mři conaris auferre. Nūqđ manichea fuit qñ isto mō te pepit/ quō iā nō vis vt pariat: ꝛ ingeris ei natiuitatꝭ opꝓbria: vt i ea ceteris claudas ex qbꝰ ipse natꝰ es/ viscera pietatꝭ. Diuidis ei nomē viri sui: vt ad regenerandos puulos tñ mō christꝰ sit: ad maiores aūt/ christꝰ iesus: qꝛ iesus saluatoꝛ iterptaꝛ. Qđ cū puulis esse nō vultꝭ: qꝛ nihil eos hře/ vñ illos saluos faciat ꝗ dicatꝭ. Sȝ nō tibi deerit magni noīs ꝛ fama ce leberrima/ illustris epūs etiā de ptibꝰ oriētis: cuiꝰ eloqa ingētis merito gr̄e etiā i linguā lati nā trāslata vsqꝗq clarueŕūt. Sedeat ꝗ cū istꝭ Gregorius. ptibꝰ etiā sctūs gregoriꝰ: ꝛ cū eis tue crimina tiōis lane patiaꝛ iuidiā: dū tñ cū eis ꝯ nouitiā pestē vřam medicialē ꝓferat ꝛ ipe sniam. Au di ꝗ qđ dicat. Imago inqt dei/ labē corporeę inūdatiōis expurget: ꝛ ꝯiunctā sibi carnē vbi Bl.t plasio dei sbleuetꝰ pēnis. Et ꝗuis meliꝰ fuisset ne ege re qdē huiuscemodi expurgatiōe/ ꝫ illa pīma dignitate pmāsisse ad quā ꝛ refestinamꝰ post ꝑsentē emēdatiōnē: ꝛ meliꝰ fuisset nō excidere a ligno vite gustu amarissimo peti: tñ in secū

do loco expedit emēdari/ ꝛ corrigi post lapsū/ ꝙ i neqtijs pmanere. Itēq idē ipse: Sic i adā 1.Cor.15.c. oēs inqt mortui sumꝰ: ita ꝛ i christo oēs viuifi cemur. Cū christo ꝗ nascamur: ꝛ cū christo cru cifigamur: ꝛ ꝯsepeliamur ei i mortē/ vt cū ipso etiā resurgamꝰ ad vitā. Necesse ē eñ nos ꝑpe ti vtilē hāc ꝛ necessariā vicissitudinē. Ut sic ex bonis ad tristia deuoluti sumꝰ: ita ex tristibꝰ ad melioꝛa reparemur. Ubi eñ abūdauit pec Roma.5.d. catū/ supabūdauit grā: Ut qs gustꝰ ligni veti ti ꝯdēnauit: christi crux grā largioꝛe iustificet. Idē rursus: Uenerare inqt natiuitatē ꝑ quā terrenę natiuitatꝭ vinculis liberatꝰ es. Hono ra bethleē pusillā ꝛ minimā ꝑ quā tibi regres sus ad paradisū patefactꝰ ē. Itēq alibi de ba ptismo loquēs: Persuadeat inqt tibi de h ꝙ sermo christi dicētꝭ: neminē posse itroire in re Joh.3.a. gnū celoꝝ: nisi renatus fuerit ex aq̄ ꝛ spū. Per hūc pmę natiuitatꝭ maculę purgatꝛ: ꝑ qs i iniq tatibꝰ ꝯcipimur: ꝛ i delictꝭ genuerūt nos mřes Ps.50. nře. Nūqđ ꝛ istū manichei sape vel iacere ve Aug. nena dicturꝰ es? Audi/ oēs vno corde/ vno oꝛe vna fide id ipsū dicere: ꝛ hāc eē catholicā fidē nō dissonāte ꝯtestatiōe firmata. An tibi par ua i vno gregorio epoꝝ oriētaliū videt aucto ritas? Est qdē tāta ꝑsona: vt nec ille h nisi ex fide christiana oibus notissima diceret: nec illi eū tā clarū haberēt atq venerādū/ nisi hec ab illo dicta ex regla notissime vitatꝭ agnoscerēt. Sȝ si vis addamꝰ huic ꝛ sctm̄ basiliū: imo vel Basilius ma nolis addēdus ē: maxime qꝛ ꝛ tu de libro eiꝰ gnus. quē scpsit aduersus manicheos/ in q̄rto volu mine huiꝰ opis tui aliqđ putasti eē ponendū: q ad cām peti originalis ꝑ vnū intrātis i mū dū: ꝛ ꝑ oēs hoīes trāseūtꝭ oīno nō ptinet. Ibi ꝗppe agit ne malū substantiale credatꝛ: habēs quādā suā materiā/ sicꝫ sapiūt manichei. Dicit ꝗ: nō eē substātiā/ ꝫ ꝯuersatiōnē ꝗ de sola vo lūtate ꝯtingat: nō his q cōtagiū mortꝭ antiꝗ pīma natiuitate traxerit/ ꝫ his q egritudinē cō uersatiōis de volūtate ꝓpria collegerit. i. iā ma ioribꝰ rōne vtētibꝰ ꝛ arbitrio volūtatꝭ. Hāc cō uersatiōnē ex accidēti veniētē facillime dic pos se ab egrotātiū volūtate separi. Dic etiā si eue nisset malū: ita vt nō valeret vlteriꝰ a volūtate remoueri. i. ꝗuis accidisset si ita accidisset vt se parari vlteriꝰ a volūtate nō valeret: merito di ci posset/ substātiale qdem malū nō eē/ ꝫ ipsā substātiā sine malicia ꝗ accidit iā eē nō posse. Si aūt accessit inquit ꝛ pncipiū accessiōis nō substātiā habuit/ ꝫ volūtatē: facile pōt malū a substātia separi: vt ꝛ sbiecta volūtati substā tia mūda possit ꝑ oīa possideri: ita vt nullius mali vel signa remaneant. Ista ita recte dixit Aug. sctūs basiliꝰ/ vt etiā de ipso malo qđ ꝑ adā in trauit i mūdū: ꝛ ꝑ oēs hoīes ꝑtrāsijt/ bñ possit intelligi: qꝛ ꝛ ipsū accessit naturę hūanę. Non eñ sic est pmitꝰ cōdita: ꝛ pncipium accessiōis nō substātiā habuit/ ꝫ volūtatē: siue mulierꝭ ꝗ

a serpēte seducta ē:siue viri eius/q̄ seducte ad
peccādū ꝯsensit vxori. Sed qđ ait/facile posse
malū volūtate/vel a substātia separi:nō hūa/
ne facile ē volūtati/ſ misc̄oꝛ dei. Qđ aduer/
sus manicheos vtiq̄ sufficit:q̄ putāt/eē īpossi/
bile mutari ī bonū naturā mali. Jđ nō ait ba/
sili⁹:ipsā volūtatē hoīs/siue subam/vel natu/
rā/ malū a se posse facile separe/ ſ ab ea posse
facile separi:sic ꝟba sua librās/ vt ꝛ maniche/
os ꝯ q̄s agebat refelleret:ꝛ ꝯ diuinā grām hu
manā supbiā nō extolleret. Ille q̄ppe oīpotēs
cui scđm euāgeliū facile ē qđ hoīb⁹ īpossibile
ē/malū qđ nobis accidit/vł ex p̄mi hoīs/vł ex
nr̄a isup volūtate/ ita sue grē largitate ꝯsumet
vt sbiecta substātia volūtati:quēadmodū cō/
memorasti dixisse basiliū/mūda possit p oīa
possideri:sic oīno/vt nullł⁹ mali vł signa rema
neāt. Fiet h̄/ꝛ ipsa spes ē idubitata fideliū. Sꝫ
q̄ñ pficiat/ī ꝓmptu ē catholice fidei. Tunc eñ
1. Cor. 15. g. dicet nouissime īimice morti: Ubi est ꝯtentio
tua:vbi ē acule⁹ tu⁹? Jtē q̄ cōmemoras dixisse
basiliū:si castitas ꝟt⁹ ē:corp⁹ ꝟo sbstātialiť ma
lū eēt/īpossibile erat castū corp⁹ īueniri: q2 cor
pus turpitudinis/ꝟtutł nō fieret corp⁹:cū aūt
sctificat/ꝟtutł efficit:et ita cōicat ꝟt⁹ corpori:
corpusq̄ ꝟtuti/p quā ꝛ tēplū efficit dei. Uñ si
oē corp⁹ fornicatiōis eēt: īpossibile vtiq̄ erat
castitatē ī corpibus īueniri:tūq̄ demū nature
corpoꝝ possem⁹ malū sbstātiale deputare. Si
ꝟo eousq̄ corpis merita pcesserūt:tātoq̄ ho/
nore decoratū ē:ac tale īdumētū pudicitie su/
scepit vt dom⁹ sui factoris eē mereret/ac fieret
thalam⁹ filij dei:vt veniētes pr̄ ꝛ fili⁹ habitati
onē corpoꝝ eligere dignarēt:quō nō execrabi
lis ꝛ ridēdus manichei s̄mo ꝯuincit? Quid po
tuit dici veri⁹ ꝛ catholice regule ꝯueniēti⁹? Di
ctū ē eñ aduersus manicheos/putātes atq̄ af
firmātes de gēte tenebraꝝ:quā malā naturā
dicūt/deo bono coeternā hr̄e originē corpa:et
eē etiā ipsa imutabilia mala:nō aduersus eos
q̄ tenētes verā ꝛ vere christianā fidē:nūc q̄dē
Sap. 9. d. corruptibile eē corpus ꝛ aggrauare aīam ꝯfitē
tur:sed nec tale p̄mit⁹ cōditū atq̄ in paradiso
ꝯstitutū: nec tale sp futuꝝ/ſ incorruptiōe at/
q̄ imortalitate mutādū/ꝛ nūc iā esse incipe tē/
plū dei/cōiugali/ vel viduali/vel etiā ꝟginali
Gal. 5. c. pudicitia decoratū. Qñ etsi caro ꝯcupiscit ad/
uersus spm̄:sic tñ spūs ꝯcupiscat aduersus car
Roma. 6. c. nē/vt nec ipi⁹ corpis mēbra exhibeat iniq̄tatł
H arma pctō. Sꝫ audi qđ ad rē p̄sentē expectat:
Basilius magnus. q̄d de pctō p̄mi hoīs ad nos etiā ptinēte dicat
iste sctūs sine vlla āmbiguitate basili⁹. Qđ etsi
repi īterp̄tatū/tñ ꝓpť diligētiorē veri fidē ꝟ/
bū e ꝟbo maluī trāsferre de greco. In s̄mōe đ
ieiunio: Jeiuniū inq̄t ī paradiso lege ꝯstitutū
Gen. 2. c. ē. Primū eñ mādatū accepit adā: A ligno sci
endi bonū ꝛ malū nō māducab. Nō māduca/
bis aūt/ieiuniū ē ꝛ legł ꝯstitutiōis initiū. Si ie
iunasset a ligno eua/nō isto idigerem⁹ ieiunio.

Nō eñ op⁹ habēt valētes medico/ſ male ha/ Matth. 9. b.
bētes. Egrotauim⁹ p pctm̄: sanemur p penitē
tiā. Penitētia ꝟo sine ieiunio vacua ē. Male/ Gen. 3. d.
dicta tra: spinas ꝛ tribulos pariet: Cōtristari
ordiat⁹ es:nūq̄d delitiari? Et paulo post ī eo/
dē s̄mone/ idē ipe: Quia nō ieiunauim⁹ inq̄t/
decidim⁹ đ paradiso. Jeiunem⁹ ḡ vt ad eū re/
deam⁹. Hec atq̄ hmōi alia scti basilij si legis/
ses/vł si lecta fideliť ꝯsiderare voluisses/nūq̄ Aug⁹.
ꝓfecto de lr̄is ei⁹ ad effūdēdas nebulas igno/
rātib⁹ ea q̄ nihil ad q̄stionē q̄ īter nos ꝟtit pti/
nēt/ī his tuis libris/ nescio q̄ mēte posuisses.
Audis q̄ isto nō idigerem⁹ ieiunio/si hō ieiunij
legē nō fuisset ī paradisi felicitate trāsgressus:
ꝛ negas pctō illoꝝ hoīm obnoxios ceteros na/
sci? Audis adiūctū: Nō eñ sani idigēt medi/
co:ꝛ negas nos sanitatē ī q̄ creati sum⁹ pctō il
loꝝ hoīm pdidisse? Audis īnlaꝫ q̄ ꝓlata ē ī p̄/
mū hoīem pctōrē: Spinas ꝛ tribulos tra pariet
tibi/ad nos etiā ptinere:ꝛ negas obnoxios eē
pctō q̄s eidē cernis obnoxios esse snie? Audis
ad paradisū nos/vñ decidim⁹/redire debere:ꝛ
negas ad nos eoꝝ pctm̄/q̄ soli tūc hoīes ī pa/
radiso fuerāt/ī q̄b⁹ ꝛ nos fuim⁹/ptinere. Quid
hinc plura? Uide iā vtrū sufficiāt tibi ex oriētł
ptib⁹ duo isti tā insignes viri/et tā clara p̄diti
sctitate: ꝛ sic ferť etiā carne germāi. Sꝫ dic nō
sufficere:habem⁹ alios oriētales ep̄os q̄ttuor
deci: eulogiū/ iohēm/ āmonianū/ porphyriū/
eutoniū/porphyriū/ fidū/ ꝫoꝫinū/ ꝫoboenum/
nymphidiū/chromatiū/iouinū/eleutheriū/cle
matiū:q̄s vno loco simul iuētos in istū† ꝯses/ Al. t cōsensū.
sū itroducere valeam⁹:illos ipos q̄ pelagio iu/
dices p̄siderūt:eūq̄ vt hoīes nullo ex altera p/
te vrgēte aduersario putātes catholicū/ tanq̄
catholicū ꝓnūciarūt. Nisi eñ in eorū ꝯspectu
audituq̄ dānasset eos/q̄ dicūt q̄ pctm̄ ade ip/
sū solū lesent ꝛ nō gen⁹ hūanū/ꝛ q̄ īfātes nup
nati ī eo statu sint ī q̄ adam fuit añ pctm̄: ꝛ in/
fātes etiā si nō baptiꝫēt/hr̄e vitā eternā/nullo
mō tñ nisi dānat⁹ exisset. Quid eñ vob ꝓdest
q̄ nescio q̄s ansas atq̄ vncos arte/ nescio cui⁹
pplexitatł iseritł:ne simplicia pateāt/ꝛ clara lu
ceāt? Quis eñ nō videat quō ista illi iudices
accipe potuerūt. s. scđm catholicā fidē q̄ vbiq̄
puulos exorciꝫādo ꝛ exufflando de ptāte eruit
tenebraꝝ/nō sic exponūt vel poti⁹ cōponūt a
vobis? Et tñ dicere potuistł ade pctm̄ nō ꝓpa
gatiōe/sꝫ imitatiōe lesisse gen⁹ hūanū:ꝛ infan
tes nup natos nō ī eo statu eē ī q̄ fuit adā ante
pctm̄/q̄ ille p̄cepti capax fuerit:isti adhuc nō
sint:his nebulis illud iudiciū se putat illusisse
pelagius: vosq̄ ad h̄ nefas toto capite annu/
itis:ꝛ tot ab illo ep̄os irrisos esse ridetis. Sed
nūq̄d infantes etiā si nō baptiꝫent hr̄e vitam
eternā vlla calliditate ī aliō detorq̄re/ vel vlł
folijs ficulneis opire potuistł? Eos eñ q̄ h̄ di/
cūt:nō potuit apud catholicos iudices nisi dā
nare pelagi⁹? Et qđ sentiebat dānauit coram

hoib⁹: dānari metuēs ab hoib⁹. Nā si h nō sen
titis/ nobis vtiq͂ cōsentit᷑. Sȝ q᷑ nobis nō cō
sentitis: illud sine dubitatiōe sentit᷑. Ac p̱ hoc
oriētales vos iudices dānēt: a q̄b⁹ pelagi⁹ dā
nari timēs eos q̄ sentiūt ista damnauit/ cū eis
q̄s dānauit pfecto dānādus: q᷑ id qd̄ negauit
ore/ corde seruauit. Nā qd̄ v̱bis ei⁹ anathema/
I tizat᷑/ i l̄ris ei⁹ inuenit᷑. Sed nūc cū illo nō ago:
Tu q̄d dicis: cū q̄ mihi nūc res est? Ecce assūt
tot iudices oriētales: legūt᷑ gesta ecclastica/ q̄
apd̄ eos sūt habita. Legit᷑ obiectū eē pelagio:
q̄ dicat infantes etiā non baptiȥatos hr̄e vi
tā ęt̄nā. Legit᷑/ pelagi⁹ eos dānasse q̄ h dicūt.
Neq͂ eñ illos iudices aliter potuisset euade/
re. Nūc ipse q̄d dicis? Habebūt vitā ęternam
p̱uuli etiā si nō baptiȥati ex hac vita emigraue
rint: an nō habebūt? Si dixer᷑ habebūt/ pela/
gij tui te v̱ba dānabūt: ⁊ illi oēs a q̄b⁹ timuit
ipse dānari. Si aūt dixeris: nō habebūt: q̄ro q̄
causa inocēs imago dei vitę p̱uatiōe punie/
tur/ si nullū pctm̄ ex hūana ppagatione ꝯhit?
Si vero ꝯhit: cur manichei dicūt᷑ q̄ h sentiūt/ a
q̄b⁹ pelagi⁹ dānat⁹ fuisset/ nisi h se sētire finxis/
set? Tu iteri habes i ꝯspectu: n̄ solū occidētis/
verūetiā oriēt᷑ ep̄os. Nā q̄ nob̄ deesse videbāt᷑
Roma. 5. b. plures oriēt᷑ iuenim⁹. Oēs vno eodēq͂ mō cre
dūt/ p̱ vnū hoiēȝ pctm̄ itrasse i mūdū: ⁊ p̱ pctm̄
mortē: ⁊ ita i oēs hoies p̱trāsiisse/ i q̄ oēs pecca/
uerūt. Qui mod⁹ h ē: vt pctō illi⁹ p̄mi vni⁹ hois
oēs nasci credāt᷑ obnoxij? Si h qd̄ dicit mani/
che⁹ abs te dr̄: istos aspice: istos erubesce: istis
p̱ce/ vel tibi poti⁹: ne rector ⁊ habitator illoꝝ/
tibi forte n̄ p̱cat. Si aūt istos manicheos eē nō
dic᷑: nec me poter᷑ iuenire cur dicas. Neq͂ eñ
me ob aliud eē dic᷑: nisi q᷑ de pctō p̄mi hois/
cui ois carnalis natiuitas obligauit/ nec inde
quēq͂ nisi spiritual᷑ natiuitas soluit: qd̄ credūt/
credo: qd̄ tenēt/ teneo: qd̄ docēt/ doceo: qd̄ p̱/
Al. ⁊ non me cedes. dicāt/ p̱dico. Istis cede/ ⁊ mihi cedes. Acq͂esce
ist᷑ ⁊ q̄esces a me. Postremo si mihi p̱ eos ami
cus fieri n̄ vis: saltē peto/ ne p̱ me illoꝝ efficiar᷑
inimic⁹. Sȝ quō n̄ efficier᷑/ si i isto errore p̱mā/
seris? Quāto ḡ meli⁹ vt his accedas/ ab illo re
cedas. Tātū ne apud te possūt pelagi⁹ ⁊ celesti
us: vt a solis ortu vsq͂ ad occasū tot ac tātos
catholicę fidei doctores ⁊ defensores antiq̄s ⁊
nr̄ę ętati ꝯtiguos/ dormiētes ⁊ manētes/ nō so
lū deserere/ verūetiā manicheos audeas appel
lare? Miror si h aliq̄n ex tuo poterit ore p̱cede
re qd̄ te tñ clamare prauitas tui cōpellit erro/
ris. Sȝ mirū si i facie hois tātū iteruallū ē iter
frōtē ⁊ linguā/ vt i hac causa frōs nō cōprimat
K linguā. Sȝ q̄d mussites noui. Dic iā dic: audi/
am⁹ i extremo tui op̱is de q̄ nūc agim⁹. i. in q̄rti
libri p̱te nouissima ē. Sctūs iohēs inq̄s ꝯstāti/
nopolitan⁹/ negat eē i paruulis originale pec/
catū. In ea q̄ppe homelia quā de baptiȥat᷑ ha/
Iohēs ep̄us. buit: Bñdict⁹ inq̄t de⁹ q̄ fecit mirabilia solus:
q̄ fec̄ vniuersa/ ⁊ cōuertit vniuersa. Ecce liber/
tat᷑ serenitate p̱fruunt᷑/ q̄ tenebant᷑ paulo ante
captiui: et ciues ecclesię sūt q̄ fuerūt i p̱egrina/
tiōis errore/ ⁊ iusticię i sorte versant᷑ q̄ fuerūt in
ꝯfusiōe pcti. Nō eñ tñ sūt liberi/ s̄ ⁊ scti: nō tñ
sācti/ s̄ ⁊ iusti: nō solū iusti/ s̄ ⁊ filij: nō solū filij/ s̄
⁊ heredes: nō soluȝ heredes/ s̄ ⁊ frēs christi: nec
tñ frēs christi/ s̄ ⁊ coherędes: non solū cohere/
des/ s̄ ⁊ mēbra: nō tñ mēbra/ s̄ ⁊ tēplū: non tñ
templū/ s̄ ⁊ organa spūs. Uides q̄t sūt baptis/
mat᷑ largitates: et nōnulli deputāt cęlestē gra/
tiā i pctoꝝ tñ remissiōe cōsistere. Nos aūt ho/
nores cōputauim⁹ decē: Hac de cā etiā infātes
baptiȥam⁹/ cū nō sint coinq̄nati pctō/ vt eis det᷑
vel addat᷑ sctitas/ iusticia/ adoptio/ hęreditas/
fr̄nitas christi/ vt ei⁹ mēbra sint. Ita ne ista v̱
ba scti iohis ep̄i audes tanq͂ ꝯ̄trio tot taliūq͂
sctētijs collegaꝝ ei⁹ opponere/ eūq͂ ab illoꝝ cō
cordissima societate seiūgere ⁊ eis aduersariuȝ
cōstituere? Absit/ absit h malū de tāto viro cre/
dere aut dicere. Absit inq͂ vt ꝯstātinopolitan⁹
iohēs de baptismate p̱uuloꝝ eoꝝ q̄ a p̄rni chi/
rographi liberatiōe p̱ christū/ tot ac tāt᷑ coep̄is
suis: maximeq͂ romano inocētio: carthaginēsi
cypriano: cappadoci basilio: gregorio naȥiāȥe/
no: gallo hilario: mediolanēsi resistat ābrosio.
Alia sūt i q̄b⁹ inter se aliq̄n etiā doctissimi atq͂
optimi regl᷑ę catholicę defēsores/ salua fidei cō
page nō ꝯsonāt/ ⁊ ali⁹ alio ō vna re meli⁹ aliq̄d
dic̄ ⁊ veri⁹: Hoc aūt vñ nūc agim⁹/ ad ip̄a fidei p̱
tinet fūdamēta. Quisq̄s i christiana fide vult
labefactare/ qd̄ scp̄tū ē: Per hoiem mors: ⁊ per 1. Cori. 15. c.
hoieȝ resurrectio mortuoꝝ: Sicut eñ i adā oēs
moriūt᷑: ita ⁊ i christo oēs viuificabūt᷑: totū qd̄ i
christū credim⁹ auferre molit᷑. Dino ⁊ p̱uuloꝝ
saluator ē christ⁹: Dino/ nisi ab illo redimāt᷑ p̱i/
būt: q̄m sine carne ei⁹ ⁊ sāguine vitā hr̄e nō pos
sūt. Hoc sēsit/ h credidit/ h didicit/ h docuit ⁊ io
hānes. Sȝ tu ei⁹ v̱ba in vr̄m dogma cōuertis:
Pctā dixit p̱uulos nō hr̄e/ s̄ p̄p̄ria. Uñ illos i/
nocētes merito nūcupam⁹/ scd̄ȝ id qd̄ ait ap̄lus:
Nōdū natos nihil ęgisse boni siue mali: n̄ scd̄m Roma. 9. c.
id qd̄ ait: Per vni⁹ iobediētiā pctōres ꝯstituti Roma. 5. d.
sūt mlti. Poterat etiā noster cyprian⁹ h dicere
de p̱uulis qd̄ iohēs: q̄n q̄dē ait/ q̄ infans nat⁹ ni
hil peccauerit/ ⁊ q̄ ei remittāt᷑ nō p̄p̄ria/ s̄ alie/
na pctā. Cōparās ḡ eos iohēs maiorib⁹ q̄rū p̄
p̄ria pctā dimittūt᷑ i baptismo/ dixit illos nō ha
bere pctā: nō sicut v̱ba ei⁹ ipse posuisti: nō coin
q̄natos eē pctō/ dū vis vtiq͂ itelligi/ nō eos pec
cato p̄mi hois inq̄natos. Uerū h nō tibi tribu/
eri/ s̄ iterp̄ti: quāq͂ i alijs codicib⁹ eādē iterp̄tati
onē habētib⁹/ nō pctō/ s̄ pctis legat᷑. Uñ miror
si nō aliq̄s ex nūero vr̄o singularē maluit nūeꝝ
scribere vt illud acciperet᷑ vnū. Uñ dicit ap̄lus: Roma. 5. c.
Nā iudiciū q̄dē ex vno i ꝯdēnatiōnē: gr̄a aūt ex
mltis delict᷑ i iustificatiōnē: Ibi q̄ppe vnū nō ni
si vnū delictū vult itelligi: q̄ nolētes credi p̱uu
los inq̄natos: nō eos pctā nō hr̄e: qd̄ ait iohēs:
ne itelligerent᷑ p̄p̄ria vel pctis sic habet i alijs

codicib⁹ eadē īterp̄tatio: Sȝ pctō nō inqnatos dicere maluisti: vt vnū p̄mi hoīs pctm̄ veni- L ret in mētē. Sȝ suspitiōib⁹ nō agam⁹: et h̄ vel scriptoꝝ error: vel varietas puteᷓ interp̄tis. Ego ipsa vba greca q̄ a iohanne dicta sūt po- Jo. ch̄s. nā: Διὰ τοῦτο καὶ τὰ παιδία βαπτίζομεν καίτοι ἁμαρτήματα οὐκ ἔχοντα: Quod est latine: Ideo ⁊ infantes baptiçamus q̄uis peccata non habētes. Uides certe non ab eo dictum esse paruulos nō coinquinatos esse pctō/siue pctīs: ꝑ nō h̄re pctā/intellige ꝑpria: ⁊ nulla cō tētio ē. At inques: Cur nō ipse addidit ꝑpria? Cur putam⁹/nisi q̄ disputās i catholica eccle sia/nō se aliter intelligi arbitrabaᷓ: tali q̄stio/ ne nulli⁹ pulsabaᷓ: vob̄ nōdū litigātib⁹ secu- ri⁹ loq̄baᷓ. Uā vis audire q̄d etiā ipse d̄ hac re aptissime dixerit: Ecce etiā ipsū nūero illi ad- iūgo sctōꝝ: Ecce iter meos testes/vl īmo nr̄os cōstituo iudices quē putasti p̄sonū tuū: Ecce ⁊ ip̄m dictur⁹ es manicheū. Ingredere scte io- hānes ingredere/⁊ ꝯside cū frib⁹ tuis: a q̄bus nulla rō/nulla tēptatio te sepauit: Opus est ⁊ tua ⁊ maxime tua s̄nia: q̄m i tuis l̄ris iste iuue nis iuenisse se putat/vn̄ tot tātoꝝq̄z coepoꝝ tuoꝝ se arbitraᷓ p̄cellere ⁊ euacuare s̄nias. Et si vere tale aliq̄d inuenisset/⁊ q̄d ipse sentit te sentire clarūisset/nunq̄ te vnū/pace tua dixe- rim/ tot ⁊ talib⁹ p̄ferre i ea causa possem⁹ de q̄ nunq̄ fides christiana ⁊ eccl̄ia catholica vari- auit. Sȝ absit vt tu aliō sapes/ ⁊ i ea tā p̄cipu- us emineres. Dic q̄ ⁊ tu aliq̄d: vn̄ iste iuuenis ꝯfūdaᷓ ⁊ reuereaᷓ: q̄ q̄rit maculā meā: ⁊ igno- sce mihi/ q̄ cū illi de hac re q̄d sentias demō- strauero/ q̄situr⁹ ē ⁊ tuā. Dicit em̄ sensū eē ma- nicheū/ credere puulos idigētes eē christi libe ratoris auxilio/vt a dānatione liberenᷓ: q̄ ex pctō primi hoīs obligati sūt: Ac p hoc cū te h̄ sentire cognouerit/aut ipse se corriget ab erro re pelagij: aut ⁊ tibi crimen obijciet manichei. Sȝ vt ꝯferam⁹ ei verū b̄n̄ficiū/falsū ei⁹ nō cu rem⁹ opprobriū. Audi iā iuliane q̄d etiā iohes cū ceteris catholicis doctorib⁹ dicat: ad olym Idē ad olym- piā scribēs. Cū em̄ adā peccauit inq̄t illō gra piam. ue pctm̄/ ⁊ om̄e genus hoīm i cōe dānauit: de meroze penas luebat. Itē de resuscitatiōe la- çari flebat christ⁹ iq̄uit: cur vsq̄ ad h̄ mortali- tas deliq̄sset vt discussa d̄ pennitatib⁹ inferos adamaret: Flebat christ⁹/ q̄ eos q̄ imortales eē Aug⁹. potuerūt/diabol⁹ fecit eē mortales. Quid di ci posset exp̄ssius? Quid ad ista r̄ndes? Si adā grādi pctō suo oē gen⁹ hūanū i cōe dānauit: nūq̄d nisi dānat⁹ puulus nascit? Et p quē/ni si p christū ab ista dānatiōe liberaᷓ? Si ⁊ in la çaro d̄ excussa de pennitatib⁹ mortalitas infe ros adamasse: q̄s mortaliū nō ad istā culpā ca/ susq̄ ptineat q̄ cecidit p̄m⁹ hō de vite pennita- te: quā si nō peccaret/accepat? Si diabol⁹ oēs q̄ imortales eē poterant fecit eē mortales: vn̄ etiā puuli moriūᷓ/si obnoxij pctō p̄mi illi⁹ ho-

minis nō sūt? Nūq̄d q̄nisi p eū q̄ oēs viuifi- cabūᷓ etiā puuli de regno mortᷓ eruūᷓ? Tra- ctat idē iohes i s̄mōe q̄dā hm̄ōi q̄stionē: cur be stie vel lędāt hoīes/ vel interimāt: cuȝ s̄nia d̄ni manifesta sit: q̄ eas hoi subdidit vt eaꝝ habe at p̄tātē? Quā q̄stionē sic soluit: vt dicat ante pctm̄ oēs bestias hoī fuisse subiectas: q̄ autē Ge. i. nūc hoīb⁹ nocēt/ p̄nā p̄ni eē pcti. Prolixa tra ctatio ē: iō huic opi nō a me inserit: sed tn̄ ali- q̄d inde oportet vt ponā. Timem⁹ inq̄t besti- Johes ch̄s. as ⁊ pauem⁹: nō ꝯdico: Et a p̄ncipatu decidi- m⁹: ⁊ h̄ dico ipse etiā: Sȝ nō hoc ōn̄dit legē dei eē mēdacē. Ab initio em̄ nō ita res erāt dispo- site: ꝑ timebāt ⁊ tremebāt ⁊ subijciebāᷓ d̄no. Et q̄m a fiducia decidim⁹/ ꝑfecto et ab hono- re: Unī h̄ manifestū ē: Adduxit bestiaſ ad adā videre q̄d eas vocaret: ⁊ nō resiluit adā tāq̄ ti mēſ. Et paulo post: Hoc vnū inq̄t signū q̄d nō fuerint hoī ab initio terribiles bestię/ scd̄m ali ud isto manifesti⁹: q̄ fuit ad mulierē p serpētē disputatio. Si em̄ eēnt terribileſ hoīb⁹ bestię: nō vtiq̄ mulier viso serpēte māsisset: nō acce- pisset ꝯsiliū: nō ei cū tāta sermocinareᷓ fiducia: ꝑ statim ad ip̄m ⁊ expauisset ⁊ resiluisset aspe- ctū: Nūc aūt ⁊ disputat ⁊ nō timet. Nōdū em̄ erat timor iste: ꝑ q̄ pctm̄ ingressū ē/ablata sūt ea q̄ honoris erāt. Itēq̄ post paululū: Q̄du q̄dē inq̄t habebat ad deū fiduciā/ terribilis be stijs erat: ꝑ q̄ offēdit/ extremos etiā ꝯseruorū suoꝝ iā pauet. Et si h̄ nō ē inq̄t: tu mihi ōn̄de an̄ pctm̄/ q̄ terribiles erāt hoībus bestię: ꝑ nō habebis. Si aūt post tāta/ ingressus est timor tutelę d̄ni est. Si em̄ mandato vel q̄d datū est moto ab hoīe ⁊ soluto/ honor q̄ ei daᷓ erat a deo māsisset/ imobil nō facile resurrexisset. Nē Aug⁹. pe māifestū ē sctm̄ iohēm hac disputatiōe mō strasse illō/ q̄d p vnū hoīem pctm̄ igressū ē: cōe oīb⁹ hoīb⁹ factū eē pctm̄: q̄nq̄dē in oīb⁹ terror cōis ē bestiaꝝ q̄ vtiq̄ nec infātib⁹ pcūt. Quos ꝑfecto scd̄m istū tractatuȝ iohīs/ nullo mō lę- derēt siue terrerēt/ nisi eēnt veterᷓ illi⁹ pcti obli gatione ꝯstricti. Dic iuliane/ dic etiā istum/ q̄d em̄ iā dubitaſ dicere/ manicheū: q̄ tātā naturę cur⁹ inocētiā defēdit/ fecit mihi iniuriā: ⁊ ꝑpa gationē dānatiōis asseruit: Immo vo cohibe te ip̄m si q̄d tibi ē sanabilis mētᷓ/ ⁊ corrige: ⁊ ali q̄n itellige/ quō potuerit dicere iohes puulos nō h̄re pctā: Nō q̄ pctō p̄morū hoīm nō tene- anᷓ obstricti: ꝑ q̄ sua nulla cōmiserit. Et h̄ q̄dē i eadē ip̄a homelia si totā legisses/ inuenire po tuisti. Aut si legisti: nescio queadmodū te po- tuit p̄terire. Aut si p̄terire nō potuit: miror cur te nō correxerit/ si tn̄ aliq̄d apud te valet iohis auctoritaſ. Aut si illo s̄mone plecto/ coq̄ loco ei⁹ quē cōmemoratur⁹ sū/ cognito atq̄ ꝑspecto i opinione tua manendū putasti: vt q̄d ide v- ba q̄libet iseruisti opi tuo? An forte vt nos to- tū legere cōmoneres/ ⁊ iuenire vn̄ tuas dep̄hē derem⁹ ⁊ euicerem⁹ isidias? Quid em̄ agit⁹ q̄

id qd tibi dixit: Venit semel christꝰ: ⁊ pſnis
nos cautionibꝰ inuenit astricos qs cōscripsit
adā. Ille initiū obligatiōis ostēdit pctis nfis
fenꝰ accreuit. Audis ne hoiem i fide catholi-
ca et eruditū ⁊ erudiētē/ distinguētē debitū
paterni chirographi/ qd hereditariū nobis i-
hesit/ ab eis debitꝰ qrū p nr̄a pctā fenꝰ accre-
uit? Audis qd paruulis relaxet i baptismo/
q nōdū ꝓpria debita ꝯtraxerūt: nec tn̄ a pa-
terno chirographo imunes eē potuerūt? Ver
ba qppe eiꝰ nō interpretata sic legūt in greco:
ἐρχεται απαξ ο χριστοσ ευρερε ημωρ χει
ρογραφορ πατρωορ οτι εγγραφερ ο αδαμ·
εκειροσ τηρ αρχηρ εισηγαγερ του χρει/
ουσ ημασ το δανεισμορ αυξησαμερ τοισ
μεταγερεστερωσ αμαρτιωσ. Que verba
e verbo interpretata sic se habent: Venit se-
mel christꝰ/ inuenit nr̄m chirographū pater-
nū qd scripsit adā. Ille initiū iduxit debiti:
nos fenꝰ auximꝰ posterioribꝰ pctis. Nūqd cō
tētꝰ fuit dicere/ patnū chirographū: nisi adde
ret/ nr̄m? Vt sciremꝰ aliquā fenus pctis nfis
posterioribꝰ augeremꝰ iā illiꝰ chirographi pa
R terni ad nos debituz ptinere. Lege etiā quē
admodū exponat idē ipe vir sctūs eūdē ipm
Roma. 5. b. apli locū vbi scriptū ē: Per vnū hoiem pctm̄
itrauit i mūdū. Ibi em̄ luce clarꝰ i huiꝰ fidei
catholice ꝟitate versat. Qd totū qz lōgū ē
huic operi itexere/ pauca ide ꝯtinga. Mani-
Johēs eps. festū ē inqt: qm̄ nō ipm pctm̄ qd ex legꝰ trās-
gressiōe/ ſ illud pctm̄ qd ex ade inobediētia:
h erat qd oia cōtamiauit. Et paulo post: Re
gnauit inqt mors ab adā vsqꝫ ad moysen: ⁊
i eos q nō peccauerūt. Quō regnauit? In si-
militudine trāsgressiōis ade: q ē forma futu-
ri: propterea et forma ē christi adā. Quō for-
ma ē aiūt? Qm̄ sicut ille ex semetipo nascēti-
bus/ qꝫuis nō māducauerit de ligno/ factꝰ ē
cā mortꝰ q p cibū inducta ē: ita ⁊ christꝰ his q
ex ipo sūt/ tāetsi nihil iuste egerint/ factꝰ ē ꝓ-
uisor iusticie: quā p crucē nobis oibꝰ cōdona
uit. Alio loco i eodē sermōe. Vt cū dixerit ti
bi iudeꝰ inqt/ quō vniꝰ ꝟtute christi mūdus
saluatꝰ ē: possis ei dicere quēadmodū vno i-
obediēte adā/ mūdus dānatus est/ qꝫꝫ non
sint eqlia/ grā atqꝫ pctm̄: neqꝫ paria sit/ mors
atqꝫ vita: nō eqlis deꝰ/ ac diabolus. Itē post
paululū: Sed nō quēadmodū delictū inqt
ita ⁊ grā. Si em̄ vniꝰ delicto mlti mortui sūt:
multo magꝰ grā dei/ ⁊ donū i grā vniꝰ hois
iesu christi i multos abūdauit. Qd em̄ dicit/
inqt/ hmōi ē: Si pctm̄ valuit/ ⁊ pctm̄ vniꝰ ho
minis grā/ ⁊ dei grā ⁊ nō solū pr̄is ſ etiā fi-
lij/ quēadmodū nō ampliꝰ ꝑualebit: Multo
em̄ h rōnabiliꝰ: Nā aliū ꝓ alio dānari nō val
de videt hr̄e rōnē: aliū aūt ꝓ alio saluari: et
decētiꝰ magꝰ ⁊ rōnabiliꝰ apparet. Si igit illō
actū ē/ mlto magꝰ h. Itēqꝫ alibi i ꝯsequēti-
bꝰ: Iudiciū inqt ex vno in cōdēnationē: grā
aūt ex multꝰ delictꝰ i iustificationē: Hoc qdē
inqt qd dr: qm̄ qdē mortē ⁊ dānationē potu
it pctm̄ iducere: grā aūt nō vnū illō tm̄mō i-
terfecit pctm̄/ ſ etiā post illō itrocūtia pctā.
Et paulo post de h ipso. Quō q inqt plura i-
troducta sūt bona: ⁊ nō solū illō iterfectū est
pctm̄/ ſ etiā oia reliq ostēdit dicēs: Grā aūt ex
mltꝰ delictꝰ i iustificationē. Et post paululū
ait: Primo em̄ dixit: qm̄ si vniꝰ pctm̄ iterfecē
oēs/ multo magꝰ ⁊ vniꝰ grā poterit saluare.
Post hec aūt ostēdit inqt/ qm̄ nō illō solū iter
fectū ē pctm̄ p grāz: ſ etiā oia reliq. Et nō so
lū pctā iterfecta sūt: ſ etiaz ⁊ tributa iusticia
est. Et nō tātū solū ꝓfuit christꝰ qtū nocuit O
adā: ſ mlto āpliꝰ atqꝫ maiꝰ. Post hec in eodē
cū de baptismo ageret: interposuit ꝟba apli
dicētis: An ignoratꝰ inqt frēs/ qm̄ qcūqꝫ in Roma. 6. a.
christo baptiçati sumꝰ/ i morte eiꝰ baptiçati
sumꝰ? Cōsepulti q sumꝰ illi p baptismū i mor
te. Quid ē/ i morte illiꝰ baptiçati sumꝰ? Vt ⁊
ipsi moriamur sicut ⁊ ille: Crux em̄ ē baptis-
ma. Qd q crux christo ⁊ sepulchrū: h nob ba
ptisma factū ē: tāetsi nō i eisdē ipis. Ipse nā
qꝫ carne ⁊ mortuꝰ ē ⁊ sepultꝰ: nos autē pctō
i vtroqꝫ. Qua ꝓpt nō dixit: Cōplātati mor
ti/ ſ similitudini mortꝰ. Mors nāqꝫ ⁊ h ⁊ illud:
ſ nō eidē ipsi subiacet. Sz hec quidē carnis
christi nr̄a aūt pcti. Quēadmodū q illa vera
⁊ hec: Nūqd dubitare iā poterꝰ sctm̄ iohem
tā lōge eē a sensu vr̄o qꝫ non recedit a sensu
catholico? Nūqd i eiꝰ disputatiōe q exponit
apli locū huic qstioni q iter nos ꝟtit pnecel-
sariū/ vbi scptū ē: Per vnū hoiem pctm̄ itra-
uit i mūdū: ⁊ cetera q cōnexa sūt alicui redo-
let: qd vos dicitꝰ/ ꝓpt imitationē h eē dictū:
nō ꝓpt carnalē natiuitatē? Nonne illo vno
pctō cōtaminata dicit eē oia: ⁊ sic illō distin-
guit a ceterꝰ postea cōmissis itroductisqꝫ pec
catis: q vos dicitꝰ ad imitationē/ nō ad ꝓpa-
ginē ptinere: vt non illa tm̄/ ſ h ⁊ illa p grām
christi dicat interfici? Nonne de baptismate
apli ꝟba/ vbi ait: Quicūqꝫ baptiçati sumꝰ i
christo/ i morte illiꝰ baptiçati sumꝰ: sic expo-
nit/ vt dicat ita cum pctō mori q baptiçat i
christo: sicut carne mortuus ē christꝰ: Quia i
morte christi baptiçari: nihil ē aliud qꝫ pctō
mori? Cui q pctō puulus morit: si origiale nō
traxit? An forte nō in christi morte puuli ba-
ptiçat/ cū aplus nō dixerit qdā: ſ qcunqꝫ ba-
ptiçati sumꝰ i christo i morte ipiꝰ baptiçati su
mꝰ? An qn̄ baptiçāt baptismate christiano:
dicturi estꝰ/ qꝫ nō baptiçent in christo/ ne vos
epus iohes sua definitione suffocet: q dicit h
eē baptismū eis q baptiçāt i christo/ qd crux
⁊ sepulchrū fuit christo: vt quēadmoduz ille
mortuꝰ ē carne: sic ⁊ istos itelligamꝰ mortu-
os eē pctō? Ecce cui viro qꝫ magno christia-

ne fidei atq; hui⁹ catholici dogmat̃ defensori/voluisti vfm dogma suponere: q̃si dixerit/paruulos p̃mi hois nõ ĩdnatos eẽ pctõ: cũ dixerit eos nõ habere pctã: q̃ nõ eũ intelligi/nisi p̃pria voluisse/et⁹ tã multa testimonia tamq; manifesta declarant. Quid te igit̃ adiuuit qḋ iohis ↄstãtinopolitani tanq̃ tibi suffragaret̃ testimoniũ posuisti? An vt vnũ ꝟbũ q̃si ab eo p̃termissũ/velut acuta calliditate captares: ⁊ tot ꝟboꝝ ei⁹ q̃b⁹ obrueret̃: tã ingẽtẽ tibi aggerẽ cõmoueres? Intãtũ ipro/uidus ⁊ incaut⁹: vt nec ĩ ipa homelia/vbi vix vnũ de q̃ male intellecto decepti/decipet̃: testimoniũ reperire potuistis/aduerteres scm̃ iohem ↄstãtinopolitanũ sat̃ euidẽter exp̃ssisse: oẽs hoies except̃ debit̃ p̃prijs paterni eẽ chirographi debitores: ⁊ tñ postea q̃ ꝟba ei⁹ iterposuisti/q̃bus intentione tuã putasti

Verba iuliani aliq̃d adiuuari/seq̃ris ⁊ dicis: Cũ igit̃ liq̃do dareat hãc sanã ⁊ verã eẽ sñiam/quã p̃mo loco rõ/deinde scp̃turaꝝ muniuit auctoritas: ⁊ quã sctõꝝ viroꝝ semp celebrauit eruditio: q̃ tñ veritati auctoritatẽ nõ suo tribuere ↄsensu/s̃ testimoniũ ⁊ gl̃iam de ei⁹ suscipere ↄsortio: nullũ p̃udẽtũ ↄturbet cõspiratio p̃ditoAug⁹ rũ. Hec ꝟba tua q̃ p̃ficiũt: nisi vt appareat/vl̃ quõ de hac causa scire neglexeris catholicoꝝ sñias sermonesq; doctoꝝ: vel si eos nosse curasti/q̃ fraude coneris circũuenire nesciẽtes? Nã de rõne/⁊ sctãrũ scripturarũ auctoritate vt nũc interim taceã: hanccine/sñiam q̃ negatis pctõ p̃mi hois obnoxios paruulos nasci: sãctoꝝ viroꝝ semp celebrauit eruditio. Non h̃ istis tot tãtoꝝq; sctõꝝ ⁊ eruditoꝝ que cõmemoraui testimonijs idicat̃: imo ecõtrario puto q̃ iã videas q̃ntũ te opinio ista fefellerit: si tñ nõ dolo agis atq; id ante tã noueras.

¶ S; vt meli⁹ d̃ te credã/si nũc p̃mũ ista cognoscis: si de pctõ p̃mi hois q̃ eo sint obligati q̃ carnalit̃ generãt̃ infantes/nec eo nisi spũali regeneratiõe soluunt̃. Nũc p̃mũ p̃spic̃ h̃ didicisse ⁊ docuisse tot sctõs/qḋ ⁊ nos didicim⁹ et docem⁹: muta iã istã mẽtem/obliuiscere hui⁹ erroris/et p̃pemodũ furoris/q̃ ĩ tot ac tales p̃res manicheũ iaculabaris op/probriũ. Si nesciẽs h̃ fecisti: cur non miserã respuis̃ ip̃entiã? Si sciẽs: cur nõ sacrilegã deponis audaciã? Cõuincer̃ vndiq;/luce clariora sũt testimonia tãta sctõꝝ. In q̃rũ ↄuẽtu te introduxerim ↄspice. Hic ẽ mediolanensis ambrosi⁹: quẽ magister tu⁹ pelagi⁹ tãta p̃dicatiõe laudauit: vt diceret ĩ libris ei⁹ p̃cipue fidẽ lucere romanã: q; scriptorũ iter latinos flos q̃dã speciosus̃ enituit: ita vt ei⁹ fidẽ ⁊ purissimũ ĩ scriptur̃ sensũ rep̃hẽdere nec iimic⁹ auderet. Hic ẽ ⁊ ↄstãtinopolitan⁹ iohes: quẽ tu ĩ nũero eruditoꝝ ac sctõꝝ excellentissimũ in hac ipsa tua/cui r̃ndeo disputatiõe posui/

sti. Hic ẽ basili⁹/cui⁹ te ꝟbis ad id qḋ nũc agitur nõ p̃tinẽtib⁹/putasti aliq̃d adiuuari. Hic sũt ⁊ ceteri q̃rũ te mouere debet tãta ↄsensio. Non est ista/sicut stilo maledico scribis/ↄspiratio p̃ditoꝝ. In eccl̃ia catholica doctrinẽ sanẽ studijs claruerũt: spiritalib⁹ armis muniti ⁊ accicti/strenua ↄtra hereticos bella gesserũt: perfunctis fideliũ sue dispẽsatiõis laborib⁹ ĩ pacis gremio dormierũt. Unũ dicis regressum: meipsũ significãs: q̃ ĩ se sũmam p̃zlij siue tã optat itelligi. Ecce nõ ego vn⁹/s̃ tot ac tãti sãcti eruditiq; doctores: tibi/p̃ me vel mecũ/p̃ q̃ oim nr̃m ⁊ tua ip̃i⁹ si sapis salute r̃ndẽt. Nõ tibi sicut calũniar̃ solũ ip̃i murmur opponim⁹: quã q̃ ⁊ ip̃e ip̃ius aduersus vos p̃pterea murmuret/q; nõ ẽ talis q̃stio q̃ possis etiã cogn tione fugere ip̃arẽ. Diuites ⁊ pauperes: excelsi atq; infimi: docti atq; indocti: mares ⁊ femine nouerũt q̃d cuiq; etati ĩ baptismate remittat̃. Unũ etiã m̃res q̃tidie toto orbe terraꝝ nõ ad chr̃istũ tm̃.i. ad vnctũ: sed ad chr̃istũ iesũ.i. etiã saluatorẽ cũ puulis currũt. S; ecce q̃s te introduxi: cõuẽt⁹ sctõꝝ istoꝝ nõ ẽ multitudo ip̃lariõ: nõ solũ filij/s̃ ⁊ p̃res ecclesie sũt. Ex illo nũero sũt/de q̃b⁹ p̃dictũ ẽ: Pro p̃rib⁹ tuis nati sũt tibi filij: ↄstitues eos p̃ncipes sup oẽm terrã: Ex q̃ filij regenerati sũt/vt h̃ discerẽt: et⁹ p̃res facti sũt/vt docerẽt. Ps. 44.

Quid ẽ qḋ vos gaudere iactas: q̃ ista ꝟitas quã tu errorẽ putas/vel putari cupis/de tãta multitudine assertorẽ nõ põt inuenire: q̃si parua sit ei⁹ assertio/q̃ in h̃ fidei firmissimo ⁊ antiq̃ssimo fũdamẽto ipsa toto orbe diffusa nõ a se discrepat multitudo. Si autẽ assertores eos flagitas q̃rũ aliq̃d extã lr̃aꝝ inueniri põt illustrisq; doctria ẽ: En adest assertoꝝ ei⁹ memorabilis ⁊ venerabilis ↄsessus atq; cõsensus. Sãct⁹ hirene⁹ dicit: antiquã serpẽtis plagã fide chr̃isti ⁊ cruce sanari: ⁊ q̃ p̃toplasti pctõ fuim⁹ tanq̃ vinculis alligati. S; cypriani⁹ dic̃/perire paruulũ/nisi fuerit baptizat⁹: q̃uis ei nõ p̃pria dimittãt̃/s̃ aliena pctã. Sãctus retici⁹ dicit: veteris hois q̃ p̃ lauacrũ regeneratiõis exuimur/nõ tm̃ vetera/s̃ ĩgenita eẽ pctã. Sãct⁹ olymp⁹ dicit vitiũ de p̃toplasto ĩ germine sparsũ/vt pctm̃ cũ hoie nasceret̃. Sãct⁹ hilari⁹ dicit/et pctõ eẽ oẽm carnẽ: p̃ter illũ q̃ venit ĩ silitudine carnis pcti sine pctõ: Dicit sub pcti origine/⁊ sub pcti lege natũ eẽ cui⁹ vox ẽ: Ego ĩ iniq̃tate ↄcept⁹ sũ;. Sãct⁹ ambrosi⁹ dicit/eos q̃ baptizati fuerint paruulos ĩ p̃mordia nature sue a malicia reformari. Dicit solũ ex natis de femina sãctũ dominũ iesum nulla terrene contagia corruptele immaculati partus nouitate sensisse. Dicit q̃ in adã omnes morimur: q; per vnũ hoiem peccatũ intrauit in mũdũ: ⁊ illius culpa mors oim est. Dicit q̃ in ei⁹ vulnere omnes

Hireneus.
Cyprianus.
Reticius.
Olympus.
Hilarius.
Ps. 50.
Ambrosius.

Luce.10.f. genus occidisset hūanū: nisi samaritan⁹ ille descēdēs vulnera ei⁹ acerba curasset. Dicit fuisse adā / z i illo fuisse oēs: pisse adā / z i illo perisse oēs. Dicit nos cōtagio maculari asi / q̄ nascimur: nec humanū sceptū eē inqta / tis exortē: qz scipimur inqt i pctō parētū: z i delictis eoꝝ nascimur: Sz z ipse part⁹ ha / bet cōtagia sua: nec vnū tm̄modo habet ip sa natura cōtagiū. Dic̄ diabolū feneratorē / a q̄ eua maculata obnoxie successionis vsu / ris oē gen⁹ defeneraūit hūanū. Dic̄ a diabo lo euā deceptā vt supplantaret viꝝ / obliga / ret hereditatē. Dicit adā ita morsu viciatū esse serpentis / vt oēs illo vulnere claudice / mus. Dicit p corporū viri z femine cōmixti onē neminē expertē esse delicti: Qui aūt ex / pers delicti est / idē dñs christus: etiā hmōi Innocētius. esse cōceptionis expertē. Dicit sanct⁹ inno / centius / lauacro regenerationis pteriti vi / tiū omne purgari: qd̄ p illū accidit qui libe ro arbitrio cadēs in pfunda demersus est. Dicit nisi manducauerint carnē filij hoīs: id est dñi / z sanguinē biberint / vitā paruu / Gregorius. los habere nō posse. Sanctus gregori⁹ di / cit: meli⁹ fuisse non excidere a ligno vite gu / stu amarissimo pcti sed emēdari nos debe / re post lapsuz. Dicit nos ex bonis ad tristia deuolutos: et vult a tristibus ad meliora reparari: vt quos gustus ligni vetitus sdē nauit / christi crux gratia largiore iustificet. Dicit venerādā esse natiuitatē / per quā ter / renę natiuitat' vinculis liberamur. Dicit re generatione ex aqua z spiritu purgari ma / culas prime natiuitat': p quas i inıqtatib⁹ Basilius ma / gnus. cōcipimur. Dicit tibi sctūs basili⁹ / nos egri tudinē strazisse pctī: qm̄ eua noluit a ligno prohibito ieiunare. Dicit postremo nos de paradiso decidisse: qz nō ieiunauim⁹ atqz vt illo redeam⁹ / pcepit vt ieiunem⁹. Dicunt ti bi ore vno tot sācti epī / eulogius / iohānes / ammonian⁹ / porphyrius / fidus / zozinus / zo boenus / nymfidius / chromatius / iouinus / eleutheri⁹ / clematius: Nos pelagiū non ab soluim⁹ / nisi qz dānauit eos q̄ dicūt paruu / los etiā si nō baptizenꝫ habere vitā eternā.

Q. Iā tu respōde: vtrū de⁹ iustus nulli obnoxi am pctō unaginē suā puare vita possit eter Ioh.epe. na: Postremo sanctus epus iohānes dicit: quē tu honorabiliter cōmemorasti: quez tu sicut sanctuz eruditūqz laudasti: quē tu te / stimoniū z gloriā de cōsortio veritat' susce pisse dixisti: etiā ipse dixit adā sic peccasse il lud graue pctm̄: vt oē gen⁹ hūanū i cōmune Ioh.11.e. dānaret. Dixit in laçari morte ideo fleuisse christū: qz de pennitatibus excussa mortali tas inferos adamauit: z qz eos q̄ immorta / les esse poterāt diabolus fecit eē mortales. Dicit aū peccatū primi hoīs oīmodo besti / as hoī fuisse subiectas: posteaqz vero pec / catū illō irauit / cepisse a nobis bestias for / midari: Usqꝫ adeo pctm̄ illō pmi hoīs itel / ligi voluit ad oēs hoīes ptinere: vbi qs nō videat esse cōsequēs / vt nulla bestiarū par / uulos lęderet / nisi z ipsos illi⁹ pctī vinculo natiuitas carnalis obstringeret. Dicit in eo dē sermone / ex quo tu icautus obrepere vo luisti: qz nos christus inuenit i paterno chi / rographo nostro qd̄ scripsit adā / z posterio / ribus / ppriis debitis obligatos. Exponit aplī locū in quo tota ista causa cōsistit: vbi scriptū est: Per vnū hoīem peccatū intra / Roma.5.b. uit in mūdū: z cetera huic sentētię coherēn / tia. Nec in tā plixa sua disputatione qd̄ di citis / dicit / nō ppagatione generis hoc pec catū in oēs hoīes / sed imitatiōe trāsisse: im / mo ecōtrario quā se res alit' habeat i coepi / scoporū suorū sentētijs nō dissentiendo de / mōstrat. Dicit eni oīa peccato primi homis esse cōtaminata: et ne hoc non generatione carnali / sed imitatione mortali factū putet / dicit adā propterea dictum formaz futuri: Ibidē.c. qz sicut ille ex semetipso nascentibus: q̄uis nō māducauerint de ligno factus est causa mortis: q̄ p cibum inducta est: ita z christus his q̄ ex ipso sūt tametsi nihil iuste egerint fact⁹ ē puī⁹oz iusticię: quā p crucem nobis oībus condonauit. Dicit iudęū negantē v / tute vnius christi mundū posse saluari / de ipsius primi hominis peccato refutanduz: quo vno inobediente damnatus est mun / dus. Dicit nō valde videri habere rationē / vt alius p alio damneꝫ: et tamen factū esse p adam. Unde magis persuadet esse credē / dum: qz decentius z rationabilius apparet saluari aliū p alio: quod impleꝫ in christo. Quis aūt nō videat / si peccatū primi homi nis non ppagatione / sed imitatione p om / nes hoīes ptransijt: neminē p alio / sed suo dānari vnūquēqz pctō: qd̄ nō ali⁹ in eo ge / nerādo trāsmisit / sed ipse imitādo sua volū tate cōmisit: Dicit p gratiā nō illō vnū tm̄ / modo primi hoīs / sed etiā post illud intro / euntia interfecta esse pctā. Ubi satis vtiqz distinguit pctā posteriora / q̄ dici possūt imi tatione cōmissa ab illo vno / qd̄ ppagatio / ne ptrāsijt: z ostēdit vtraqz iterfecta esse per gratiaz: vt scdm̄ aplī intentionē plus appa / reat pfuisse regeneratio / q̄ nocuerat gene / ratio. Sic eni exponit quod dictuz ē: Et nō Roma.5.c. sicut delictum / ita est z donum: Nam iudi / cium quidem ex vno in cōdemnationē: gra tia autē ex multis delictis in iustificationē:

Qua sentētia imitatio illa vsa/qđ est noui
tiū pelagiani erroris machinamētū: paulo
apostolo scribēte/ ⁊ iohāne epō exponente
subuertit. Dicit etiā de ipso baptismo expo
Roma. 6.a. nēs quod ait apłus: Quicūqʒ baptiçati su/
mus in christo/in morte ipsius baptiçati su
mus: nihil esse aliud ī morte christi baptiça
ri/ꝙ̄ peccato mori: sicut ille mortuus est car
ne. Unde necesse est/ vt paruuli aut in chri/
sto baptiçent: aut si baptiçant/in morte ei⁹
baptiçent: ac sic pctō ipsi quoqʒ moriant: ⁊
qꝛ nō habēt ꝓpriū/ab alieni illi⁹.i.origina/
lis: qđ omniū cōmune factū est/contamina
R tione mundent. His tot ac tātis molib⁹ vi/
rorū sanctorū doctorūqʒ vallat⁹/adhuc cau
sam nostrā putabis nullū assertorē de tāta
multitudine īuenire potuisse? An tantam
cōsensionē sacerdotū catholicorū/ cōspirati
onē dicturus esses pditorꝝ? Nec sanctū hie/
S. hieronymi probata eru/dítio. ronymū/qꝛ p̄sbyter fuit/ꝯtemnēdū arbitre/
ris: q̄ greco ⁊ latino insup ⁊ hebreo erudit⁹
eloq̄o/ ex occidētali ad orietalē trāsiēs eccle
siā/ī locis sāctis atqʒ ī lr̄is sacr̄/vsqʒ ad de/
crepitū vixit etatē. Hic oēs vel pene oēs q̄
ante illū ex vtraqʒ pte orbis de doctrina ec/
clesiastica scripserāt legit: nec aliā de hac re
Hieronymus super ionam. tenuit ꝓmpsitqʒ sniam. Qui cū exponeret
ionā ꝓphetā/aptissime dixit: ꝙ etiā paruu/
li pctō offendētis adā tenent obnoxij. Ita
ne tuū sic amabis errorē: in quē iuuenili cō/
fidentia ⁊ humano lapsu incautius decidi/
sti: vt ab istis catholice vnitatis ⁊ veritatis
sacerdotib⁹ ex diuersis orbis terrarū parti/
bus tāta inter se fidei cōcordia cōgruētib⁹:
in tā magna causa/vbi christiane religiōis
sūma cōsistit: nō solum dissētire/sed eos au/
deas manicheos īsup nūcupare. Qđ si hō nō
facis: nec mihi hoc iuste facis/quē cernis in
eadē causa disputationib⁹ meis/q̄bus ad/
uersus me ferociter irritaris/ illorꝝ secutū fu
isse vestigia. Si aūt me solū tali aspgis op/
probrio: non ob aliud/qꝛ de peccato primi
hois qđ sentiūt/sentio: qđ tenent teneo: qđ
p̄dicāt p̄dico: quis te nō videat in me aptū
iactare ꝯuitiū: de illis occultū quidē/sed ta/
mē simile habere iudiciū? Et tñ cōsideratis
vt alia taceā/vel iohānis episcopi verbis d
nr̄o paterno chirographo qđ scripsit adā:
q̄ verba in eo sermone vnde qđ voluisti ꝓ/
tulisti/ īuenisse te credo: vel epi ambrosij/ꝙ
de cōmixtione maris et femine nullus pōt
expers esse peccati: q̄ ī meo libro legisti: sed
in tuis attingere timuisti: etsi corā hoībus
sit dura frons tua/erubescit coram deo mēs
tua. Ego q̄dē ꝓ dilectione q̄ mihi est erga
te: quā deo ꝓpitio quibuslibet ꝯuitijs absit

vt de medullis mei cordis extirpes: mallē fi
li iuliane/ vt iuuētute meliore atqʒ fortiore
te vinceres et animositatem quid aliud ꝙ̄
humanā qua cupis tuā qualiscunqʒ sit/qm̄
tua iam facta ē/p̄ualere sententiā potētiore
pietate superares. Et sicut polemo luxurie
coronis sensim capite detractis/eisqʒ abie/
ctis/ manū pallio subdidit: os ⁊ vultum for
mauit ad verecūdiā: ad extremū totū se illi
ad quē deridendū venerat/discipulum tra/
didit: sic et tu loquētib⁹ tibi tot venerabili/
bus viris/maximeqʒ epō ambrosio in inte/
gritate catholice fidei/etiā tui mali docto/
ris ⁊ deceptoris ore laudato: ⁊ epis basilio
⁊ iohanne/quos tu quoqʒ in sanctis erudit̄
veridica attestatiōe posuisti: tāꝙ̄† coronas Al. † comus.
ebriosorū abijceres laudes pelagianorū: q̄/
bus tāꝙ̄ magnus eorū defensor extolleris:
⁊ stilū/vt mitius dixerim/ cōtumeliosum nō
tanꝙ̄ pallio pudoris absconderes/ sed tāꝙ̄
manu emendatiore confringeres: tuūqʒ pe/
ctus veritate cōplendū/nō platonico xeno/
crati/sed istis sacerdotibus christianis/vel
potius in eis ipsi dño christo: nō velut qui
nunc primū veneris traderes/sed velut qui
recesseras redderes. Qđ si tibi cōsiliū meū
displicet: age vt placet. Ego eñ etsi corre/
ctus fueris/in q̄ maiora vota mea sunt abū
dātius cumulatiusqʒ gaudebo: ⁊ si/ qđ ab/
ominor/in hac prauitate pmanseris: ex op/
probrijs tuis fructuosū habebo ⁊ ꝓ me ce/
lestis mercedis augmētū/⁊ de te misericor/
dis doloris aculeū.

Quantū suo dogmate maniche os adiuuerit iulianus secunda di sputationis particula: Ca. III.

A s Ed quoniā iā ostēdi quot ⁊ quales
⁊ quantos viros fidei catholice de/
fensores atqʒ doctores falsos facias
manicheos/audi iam parūper incrudita te/
meritate/ꝙ̄tū veros adiuues manicheos.
Hoc eñ me secūdo loco disputationis mee
demōstraturū me esse ꝓmisi. Manichei ꝙ
etiā te sat̄ nosse īdicasti/duas naturas/vnā
boni/alterā mali ex diuersis atqʒ īter se ad/
uersis coeternisqʒ principijs vanitate sacri/
lega nefandi erroris inducūt. Contra quos
catholica fides tantūmodo sine initio na/
turā p̄dicat/summi scʒ atqʒ incōmutabilis
boni: hoc est illius ineffabilis trinitatis: a q̄
summo/vt dictū est/ atqʒ incōmutabili bo/
no vniuersam cōditā dicit esse creaturā: na/
turasqʒ oēs bonas/ꝙ̄uis impares creatori:
qꝛ ex nihilo creatas/ īdeoqʒ mutabiles: ita vt
oīno nulla natura sit q̄ non aut ipse sit/ aut
ab ipso facta sit: vt quātacūqʒ aut q̄liscūqʒ

natura sit ⁊ inquantū natura est/bonū sit.
Querūt itaqꝫ a nobis/ vñ sit malū: Rñde/
mus ex bono:sed non sūmo ⁊ incōmutabili
bono. Ex bonis igit̄ inferiorib⁹ atqꝫ muta/
bilib⁹ orta sunt mala: Que mala licet intel/
ligam⁹ nō esse naturas/sed vitia naturarū:
tñ simul intelligim⁹ ea nisi ex aliquib⁹ ⁊ in
aliquibus naturis esse nō posse:nec aliquid
esse malū nisi a bonitate defectū. Sed cui⁹
defectū/nisi alicui⁹ sine dubitatiōe nature?
Quia ⁊ ipsa volūtas mala/nō nisi alicuius
volūtas est ꝑfecto nature. Et angelus ꝙp/
pe ⁊ homo nature sunt: Nō eñ pōt esse nul
lius volūtas qū est voluntas: Et tantū va
lent cedē voluntates/vt eaꝝ naturarū qua
rū sūt faciāt qualitates. Nā si queraẗ/ qua/
lis sit angelus vel homo male voluntatis:
rectissime respondetur:malus:magis acci/
piēs qualitatis nomē ex volūtate mala/ ꝙ
ex natura bona: Qm̄ natura est ipsa substā
tia ⁊ bonitatꝭ ⁊ malicie capax. Bonitatꝭ ca/
pax est/participatione boni a quo facta est:
Malicia vero capit nō participatione ma/
li/sed priuatione boni.i.nō cōmisceẗ nature
ꝙ aliqͦd malū est:qꝛ nulla natura inꝗ̄tū na/
tura est/ malū est: sed qꝛ deficit a natura ꝙ
sūmū atqꝫ incōmutabile est bonū: ꝓpterea
qꝛ nō de illa/sed de nihilo facta est: Alioqn
nec malā volūtatē habere posset/nisi muta
bilis esset. Mutabilis porro natura nō eēt:
si de deo esset/nō ab illo de nihilo facta eēt.
Quapropter bonorū auctor est deus/dum
auctor est naturaꝝ: Quarū spōtaneus defe
ctus a bono/nō indicat a quo facte sūt/sed
vnde facte sunt: Et hoc non est aliquid: qm̄
penitus nihil est/ et ideo nō pōt auctorē ha
B here/ qͦd nihil ē. Quapropter sicut aduersa/
tur catholice fidei manicheus:hoc est fidei
veritatis/vereqꝫ pietatis:ꝙ bonū ⁊ malum
sic iter se dicat esse cōtraria:vt nō naturā cū
deficit a bono dicat fieri malā: ipsūqꝫ defe/
ctū eius esse malū ei⁹ /sed poti⁹ ipsum malū
dicat esse naturā:⁊ qͦd est insanius/sine ini/
tio sempiternā:eāqꝫ appellat corpus ⁊ spiri/
tū:corpus videlicet/vnde spūs opereẗ:spi/
ritum vero / qui operetur ex corpore: Ita
hunc aduersarium fidei dici non potest ꝙ/
tus adiuuet: ꝙ mala ex bonis oriri negat:
⁊ in eūdē sensum accipit qͦd ait dñs: Arbor
Matth. 7.c. bona fructus malos nō facit:cū ille magi/
ster deus/nō vtiqꝫ naturā ꝯstituat arborē/
ex qua fructus de qua loquebaẗ existat:sed
volūtatē seu bonā seu malā:fruct⁹ aūt ope/
ra/ꝙ nec bona volūtatis male/nec mala pos
sunt esse volūtatꝭ bone. Hoc est eñ qͦd ait:
Arbor mala fruct⁹ bonos non facit:⁊ arbor
bona fruct⁹ malos nō facit: Tanꝙ diceret:
Nec opera bona voluntas mala/ nec mala
oꝑa facit volūtas bona. Nā ipsaꝝ arboꝝ.i.
ipsarū voluntatū si queranẗ origines: ꝙ oc
currūt nisi nature quas bonas de⁹ cōdidit?
Ac ꝑ hoc ex bonis orta sūt mala: non ex bo
nis volūtatib⁹ oꝑa mala/sed ex bonis natu
ris/volūtates male. Quid ꝙ sic optat audi/
re manicheus:nisi ex bonis mala eē nō pos
se:vt qm̄ negari non pōt esse mala/nihil re/
stet nisi vt ex malo sint/ si ex bonis naturis
esse nō possunt? Ac sic sine initio habeāt ori
ginē suā/mala naturā mali/ que sine initio
sꝑ fuerit/et sint due nature:vna boni/ alte/
ra mali. Necesse est eñ vt aut nulla sint ma
la:aut ex bonis naturis sint: aut ex malis.
Si dixerim⁹ nulla esse mala/ frustra dicim⁹
deo: Libera nos a malo. Si aūt dixerim⁹ nō Matth. 6.b.
oriri mala nisi ex malis:manichea pestilētia
triūphabit/totūqꝫ vastabit:⁊ ipī⁹ dei tanꝙ
mutabilē naturā male nature cōmixtiōe vi
olabit. Relinquiẗ ꝙ vt mala ex bonis eē fa/
teamur: quia si hoc negauerimus/ex malis
erūt:⁊ manicheis vtiqꝫ suffragabimur. Tu C
itaqꝫ vbi dicis cum scdm sniam euāgelij ex Julianus.
fructib⁹ suis arbor debeat cognosci: Hic au
diendus puteẗ/ꝙ dicit bonū eē ꝯiugiū:de ꝙ
nihil aliud ꝙ malū ꝓdire definit. Vis vtiqꝫ Aug⁹.
arborē bonā cōiugiuꝫ deputari: de ꝙ velut
fructū malū nasci nō vis hoiem ꝯtagio pec
cati originalis obstrictū: nec vides necesse
tibi eē adulteriū ꝯstituere arborē malā/si cō
iugiū est arbor bona: Ac ꝑ hoc si de cōiugio
ꝙ nasciẗ cōiugij fructus est:⁊ ideo debet esse
sine vitio/ne fruct⁹ malus nascaẗ ex arbore
bona:seqꝛ/vt ꝙ de adulterio nascaẗ non de/
beat nasci sine vitio: ne fruct⁹ bon⁹ nascaẗ
ex arbore mala:qm̄ dñs nec a bona arbore
fieri fruct⁹ malos/nec a mala bonos diuina
auctoritate definit. Ut ꝙ hinc exeas:qꝛ nec
de adulterio dicis hoiem nasci posse cum vi
tio:negabis adulteriū esse arborē malā: ne
ille ꝙ scdm te sine vitio de adulterio nasciẗ/
ꝯtra definitionē dñi/bon⁹ fructus nasci de
mala arbore videaẗ. Nega ꝙ etiā ꝯiugiū eē
arborē bonā:⁊ errasse te vt hoc diceres ꝯfi/
tere. Sed dictur⁹ es: non de adulterio nasci
hoiem/ꝙ ꝑ adulterinū ꝯcubitū gigniẗ. Vñ
igiẗ? De natura inꝗs humana ꝙ i adulteris
ꝙ dei opus ē/non ipsoꝝ. Cur ꝙ eodē modo
nō itelligis nec de cōiugio nasci hoiem ꝙ ꝑ
cōcubitū gigniẗ cōiugalē/ sed de natura si/
militer humana/ꝙ in cōiugib⁹ ꝙ dei opus
est /nō ipsoꝝ:atqꝫ ita bonitati nō tribui nu
ptiarū qͦd malū nascentes trahunt de vitio
nature:sicut nō tribuiẗ iniqͭtati adulteroꝝ

qȯ bonū nascētes trahūt de institutiōe na/
turę. Tu aūt itelligis arborē bonā: nō quā
christus intelligi voluit: id est hois volūta/
tem bonā: sed ipsum opus dei/ id est homi/
nū/ vel nuptias/ vel naturā. Et qꝛ bona sūt
hęc opa dei: malū inde nō posse dicis existe
re: qꝛ malū fructū bona arboꝛ nō pōt face/
re: Ac sic aduersus te rōcinationē suā cōclu
dit ꝓ suo dogmate manicheus: quē verbis
istis tuis sic adiuuas/ vt nihil magis optet
audire/ ꝙ mala ex bonis eē nō posse: h̄ em̄ ac
cepto/ infert ꝛ dicit tibi: Si malū esse nō po
test ex bono: vn̄ erit/ nisi ex malo? Neqꝫ eni
mala ꝑ seipsa repente auctore nullo existe/
re potuerūt. Tu aūt dicis malū ex bono eē
nō posse: ne cōtra euāgelij sniam/ arboꝛ bo/
na faciat fruct⁹ malos: Remanet inquit vt
mali natura fuerit sempitna: ꝗ potuerit ma
la generare: qꝛ ex bonis ea nō posse fateris
existere. Placet ne tibi iam mutare sniam:
quā nō manicheis fauēdo: sed q̄d loquaris
nesciēdo/ ad adiuuandā manicheorū pesti/
lētiā ꝓtulisti. Quō em̄ diceret christ⁹: Aut
Math.12.c. facite arborē bonā ꝛ fructū ei⁹ bonū: aut fa/
cite arborē malā ꝛ fructuꝫ ei⁹ malū: qn̄qui/
dē hoc dicebat hoīb⁹ quos ipse creauerat:
si ex ei⁹ ope bono qȯ ē homo/ malū nō pos/
set existere: sicut tu sapis/ arborē bonā cōsti
tuens bonū opus dei. i. nuptias hoim/ vel
naturā: ꝛ ideo dicēs/ malū inde nasci nō pos
se: qꝛ si ex bono malū nasci dixerimus/ resi/
Math.7.c. stemus vt putas ei qui dixit: Arboꝛ bona
fructus malos nō facit: cum scias ex angeli
et hois naturis bonis/ quas nulli parētes
mali genuerāt/ sed deus sūme bon⁹ de nul/
lis parentib⁹ fecerat: nō fructus malos/ sed
ipsas malas arbores extitisse ex q̄bus fru/
ctus nascerent mali? Dn̄s aūt iesus ꝛ mani
cheos vincit: qꝛ vn⁹ homo/ hoc est vna na/
tura pōt vtrāqꝫ arborē facere: ꝛ te vincit/ qꝛ
ex natura bona pōt mala arboꝛ existere. Ex
quo falsum esse mōstrat qȯ in manicheorū
suffragiū dicis mala ex bonis esse nō posse:
vt nisi ex natura mali/ quā nefari⁹ illoꝝ er/
C roꝛ inducit/ nō putēt mala esse potuisse. Ne
qꝫ em̄ vno tm̄ loco tibi ex euangelio arborē
bonā cōmemorādā putasti: ꝟ alijs etiā lo/
cis disputatiōis tuę ista ꝑuersitate suffraga
tus es manicheis: sicuti est illud vbi rursus
dixisti: trahi pctm̄ ꝑ naturā nō pōt: qꝛ ꝑ op⁹
dei opus diaboli trāsire nō sinit. Ad qȯ ti/
bi ego respōdeo: quō in ope dei opus dia/
boli manere sinit: si ꝑ opus dei trāsire nō si/
nit? Quis em̄ putet peius esse vt illic mane
at: ꝙ vt illinc trāseat? Queris fortasse: quō
opus diaboli maneat in ope dei. Noli alibi
querere: ipsū diabolū recole opus dei esse:
natura vtiqꝫ angelica: Inuidia vero op⁹ ē
ipsius diaboli: quod opus et ꝓcessit ex illo
ꝛ manet in illo. Uanū est igit quod dixisti:
opus diaboli ꝑ op⁹ dei nō trāsire/ vbi ꝑspi/
cis ꝛ manere. Manicheus aūt quātas tibi
grās agat: ita ne nōdū respicis: nōdū expgi
sceris. Laborat em̄ maniche⁹ vt osidat ex bo
no dei ope malum oriri nō posse: vt qȯ ipse
vult/ malū/ nisi ex malo eē nō posse credat.
Hic tu mirabilis eius adiutoꝛ/ ꝑ opus inqꝫ
dei malū trāsire nō sinitur: vt ille tota faci/
litate cōcludat: multo min⁹ inde oriri posse
ꝑ qȯ nec trāsire ꝑmittit. Audi tale aliud/ im/
mo grauI⁹ vbi manicheis idētidē suffraga/
ris. Euanuit inqꝫ originale pctm̄: qꝛ nō po
test mala radix i eo qȯ donū dei vocas/ lo/
cari. Qȯ ego vide ꝙ manifesta veritate cō/
uincā. Nōne sensus hois donuꝫ dei est? Et D
tn̄ ibi locauit inimicus ille seminatoꝛ radi/
cē mali: qn̄ pctm̄ hoi serpētina fraude ꝑsua/ Gen.3.a.
sit. Nisi em̄ radicē mali hūanus tūc recipet
sensus: nullo mō male suadenti accōmoda/
ret assensus. Quid dicā de radice oim ma/
loꝝ auaricia? Et vbi est hęc/ nisi i hois aia?
Et quid est hois aia/ nisi donuꝫ dei? Quō ꝙ
tu dicis: nisi nō cōsiderādo q̄d dicas: radicē
mali locari nō posse in dono dei? Sꝫ mani/
cheus cui ꝑ istas incōsideratas snias tuas
plurimū suffragaris: q̄d tibi dicat attēde. Si
etiā esse rōnalē creaturā dei donū ē: ꝛ dicis
locari nō posse radicē mali i dono dei: ꝙto
ꝓbabili⁹ dicit oriri nō posse radicē mali ex
dono dei: Ac sic te suffragatore introducat
maniche⁹: radicē mali ex illa quā non a deo
creatā/ sed deo coeternā fingit naturā ma/
li. Qm̄ si dixeris ex libero arbitrio naturę bo
nę a deo createę ortā mali radicē: qȯ catholi
ca v̄itas dicit: illis verbis tuis te facillime
superat/ vbi ais: radicē mali locari nō posse
in dono dei: qꝛ ꝛ liberū arbitriū ꝓculdubio
est donū dei. Ac ꝑ hoc cū mali radicē in do/
no dei locari nō posse dixisti/ manicheo q̄d
ꝯtra te diceret tu dedisti: Quia si nō pōt in
bono locari malū/ qȯ tu dicis mihi: multo
min⁹ pōt oriri ex bono malū/ qȯ ille dic tibi.
Ac sic cōcludet nō eē malū nisi ex malo: vbi
victoꝛ videbit sibi: ꝛ erit ꝑfecto/ nisi ꝛ illi re/
sistat ꝛ tibi. Ueritas ꝙ fidei catholicę in his
verbis vestris ideo vicit manicheū/ qꝛ vin/
cit ꝛ teipsū. Nā si te nō vinceret dicentē: nō
posse in dono dei locari radicē mali: multo
minus manicheū posset vincere dicētē: non
posse ex dono dei oriri radicē mali. Sed vt
vincat ambos: nec aliūde oriri/ nec alicubi
esse posse dicit radicē mali/ nisi ex natura et

272

in natura rónali:cui esse naturã rónalē/non ē nisi donū dei. Sʒ qm̄ a sūmo atq̄ icōmutabili bono de nihilo facta ē/ vt eēt quāuis mutabile/ tñ bonuʒ: deficere a bono a quo facta ē/hec est ex illa/ vel i illa radix mali:q2 nihil est aliud malū/nisi puatio boni. Jam porro vbi dicis:rerū ratio nō sinit vt de bono malū/ τ de iusto iniquū aliqd pferat: prius manicheoꝝ verba dicis:hoc eñ asserūt: nō posse malū pferri nisi de malo:τ ibi tota eorū nefanda secta consistit:q2 pri⁹ contendunt malū pferri non posse de bono. Qd si eis te auctore cōcesserim⁹/nihil nobis penitus remanebit vnde illoꝝ nefaria dogmata redarguere valeam⁹. Hoc est aūt iniquū de iusto/qd est malum de bono. Catholica igif fides/vt τ tibi τ illis resistat ħ dicit: nō platū esse malū nisi de bono/ τ iniquū nisi de iusto. Quia pri⁹ angelus τ hō de quib⁹ ista plata sūt/boni erāt vtiq̄ τ iusti. Nō igitur resistim⁹ manicheis/nisi obtineam⁹/nō esse mala orta nisi ex bonis:nec ea mala substantias esse/sed substātiarū vitia creataꝝ: qbus deficiūt a bono:qm̄ mutabiles sūt/eo q̄ ex nihilo facte sunt. Hec ē doctrinę catholicę sanitas/qua manicheę pestilentię virus expellif. Vñ ille doctor meus/ tui etiā mali doctoris ore laudatus ambrosi⁹:in eo libro quē de isaac τ aīa scripsit: Quid ē est iquit malicia nisi boni indigētia? Et iterū ait: Ex bonis igif mala orta sunt. Nō eñ sūt mala nisi q̄ priuanf bonis:p mala tñ factū est/vt bona eminerēt. Ergo indigētia boni/radix malicię ē. Vides q̄ vera catholicę fidei rōne redarguat beatus ambrosius manicheos. Vides quēadmodū eos q̄uis in eadeʒ disputatiōe nō noiauerit/ tñ ista sentētiarū veritate ac breuitate cōuicerit. Ecce cui hoi dei pter originale pctm̄/qd catholicis catholice asseruit/obijcis noie manicheoꝝ instinctu maledici furoris opprobriū: q̄ cōtra suffragiū q̄d eis tu pstas/ tā inuictū ad eos debellādos catholicis disputationib⁹ pbet auxiliū. Ille q̄ppe aduersus manicheos clamat: Ex bonis mala orta sūt: τ aduersus eū p manicheis tu reclamas: Necesse est malū esse/ex quo τ p qd malus fruct⁹ apparuit:τ p opus dei opus diaboli trāsire nō sinif: τ in bono dei radix mali locari nō pōt:τ rerū rō nō sinit/vt de bono malū ac ð iusto iniquū pferaf. Hec clamas p manicheis ɔtra vocē p sacerdotē dei platā catholicę veritatis: vt si tu audiar/ manichei vincāt/vt alia taceā/dicētes: Si rerū rō nō sinit:vt de bono malū aliqd pferaf:non ergo ex bonis sicut dicit ambrosi⁹/sʒ sic̄ nos dicim⁹ ex mali natura orta sūt mala. Ecce i quātā voraginē decidisti male itelligēdo dñm dicentē: Arbor bona fruct⁹ malos nō facit:cū hoc nō sit dictū de natura/vel de nuptijs quas instituit de⁹:ſ ð volūtate hois bona/a qua nō fiunt opa mala. Sʒ ne forte vel tu /vel quispiā dicat:quō de arbore quā facit hō.i. volūtate bona nō fiūt fructus mali:τ fiūt de natura quā fecit de⁹/ipsa q̄ faciat fruct⁹ malos nāscif arbor mala:quasi aliqd meli⁹ faciat homo/ vñ non possit malus fruct⁹ existere:q̄ ē illō qd facit de⁹/vñ possit mala arbor existere? Ne qs q̄ sic erret:audiat diligent ambrosiuʒ dicentē: Quid est malicia/nisi boni indigētia? Nō eñ sunt mala nisi q̄ priuanf bonis:q2 indigentia boni radix malicię est. Et hinc intelligat iō esse arborē malā/ volūtatē malā:q2 defect⁹ ē a sūmo bono: vbi bonū creatuʒ bono creante priuaf: vt sit in eo radix mali/nil aliud q̄ indigentia boni. Arbor aūt bona iō ē volūtas bona:q2 p ipsam ɔuertif hō ad sūmū atq̄ incōmutabile bonū:τ implef bono/vt faciat fructum bonū. Ac p hoc de⁹ auctor est oim bonorū: ħ est τ naturę bonę/et volūtatis bonę:quā nisi de⁹ i illo opef/nō facit hō: q2 pparaf volūtas a dño. Sʒ iā ordinē dispositionis meę video postulare/vt faciā deo donāte qd tertio loco me factuꝝ esse pmisi: hoc est/vt catholicorū q̄ fuerūt ante nos epoꝝ sentētijs/q̄si scutis q̄reb⁹ de qb⁹ agif cōgruētes potero repire vitreas argutias tuas τ fragilia qbus tibi multū videris acutus τ nitidus/argumēta ɔfringā. Qd ab alio aggrediemur exordio: hic isti⁹ libri plixitate cōclusa.

Mathe.7.c.

Ambrosius. vbi. s.

Ambrosius i libro de isaac et aia. ca.7.

Julianus.

Aug⁹.

Sācti augustini hipponēsis epi/ liber primus cōtra iulianū explicit.

Eiusdem diui aureli⁹ augustini hipponēsis epi/cōtra iulianum liber secūdus incipit.

Quō iuliani machinamenta friuola redarguat subuertanf q̄ sanctorū episcoporum eloquijs:tertia pars disputationis.

Unc iam mihi aggrediēdū ē/qd tertio loco posui disputationis meę: vt sētētijs epoꝝ/q̄ scripturas sctās ingenti glīa tractauerunt/tua iuliane dño adiuuāte machinamēta subuertā. Nō vt eos ostendā scdm catholicā fidē de originali sensisse pctō: ħ eñ tā in primis hui⁹ opis ptibus feci: vt inde

a

n

mōstrarē quot ꝛ quātis viris ecclesię sāctis clarisqꝫ doctorib⁹ manicheoꝝ crimē impugnas. Et cum me cupis apud imperitoꝝ decolorare iudicia/eos q catholicā fidē ꝯtra hereticos defenderūt/heresis nefarię noīe accuses. Sꝫ nūc argumēta ipsa vr̄a qbus agitis ne hoim prima natiuitas originali pctō credaꝫ obstricta: eloquijs sūt redarguenda sctōꝝ. Quos oportet vt ipsi christiani vr̄is ꝓphanis nouitatib⁹ anteponāt: eisqꝫ potius eligāt adherere q̄ꝫ vobis. Hęc sunt certe velut capita argumētoꝝ q̄si formidāda vr̄orū qb⁹ terretis infirmos: ꝛ min⁹ q̄ꝫ contra vos expedit sacris lr̄is eruditos. Dicit̄ eñ nos asserēdo originale pctm̄/diabolū dicere hominū nascētiū ꝯditorē: dānare nuptiaꝫ: negare i baptismo dimitti vniuersa pctā: deum crimine iniqtatis arguere: desperationē pfectiōis ingerere. Hęc qppe oīa cōsequētia esse cōtēditis: si credam⁹ nasci paruulos pctō primi hois obligatos: ꝛ ob hoc eē sub diabolo/nisi renascāꝫ in christo. Diabolus eñ creat dicit̄/si ex hoc vulnere creanꝫ: qḋ diabolus naturę/q̄ primū cōdita ē/inflixit hūanę: ꝛ dānanꝫ nuptię/si aliqd vñ dānabiles generanꝫ hr̄e credanꝫ: nec oīa pctā dimittūꝫ in baptismo/si aliqḋ in baptiçat̄ cōiugibus remanet malū ex q generenꝫ mali. Quēadmodū aūt nō ē iniquus de⁹/q cū baptiçatis dimittat pctā ꝓpria/puulū dānat: quia cū ab illo crearēꝫ/nesciens nec volens etiā ex illis parētib⁹ qb⁹ remissa fuerāt traxit aliena. Nec ꝟtus/cui vitiositas intelligiꝫ esse cōtraria/posse crediꝫ pfici: qꝛ ingenerata vitia incredibile est posse cōsumi/q̄ iam nec vitia deputāda sūt: Nō eñ peccat q nō pōt aliud esse q̄ꝫ creat⁹ est.

B Hęc si fideli diligētia q̄reretis: nec ea q̄ catholicę fidei veritate atqꝫ antiqtate fundata sūt/ifideli oppu-
Matth. 11. d. gnaretis audacia/in ea q̄ abscōdita sūt sapientib⁹ ac prudētib⁹/ꝛ reuelata sūt paruulis
Ps. 30. nutriti christi grā/veniret̄: Multa eñ multitudo dulcedinis dñi: quā pfecto non inuidit/ ꝛ tñ abscōdit timētib⁹ eū: pfecit aūt spe-
Catholicoꝝ vi. a positio. rātib⁹: nō iscipsos/ ꝫ i eū. Nos q̄ dicim⁹ qḋ ea fideꝫ habet: ō q scriptū ē: Nisi credideritꝫ
Esa. 7. b. nō intelligetis: nec diabolū/ꝫ deū veꝝ ꝛ vere bonū esse hoim cōditorē: mūda de imundis ineffabiliter operātē/q̄uis hoim nemo mūdus nascaꝫ: ꝛ ideo donec mūdeꝫ spū sancto/sub spū immūdo eē cogaꝫ: Nec q̄ꝫtācūqꝫ imūditiā naturarū vllū crimē esse nuptiarū. Bonū qppe disceruiꝫ ꝓpriū nuptiarū a q̄libet vitio naturarū: Nec vllius reatū remanere pcti/q nō ea q̄ i christo fit regeneratiōe soluaꝫ: q̄uis ifirmitas restet: ꝯtra quā i se ipso ꝯstitutā regenerat⁹ si pficit pugnet. Nec iniqu⁹ est de⁹ cū pctis/siue originalib⁹/siue ꝓprijs dignare tribuit: magisqꝫ iniqu⁹ aut infirm⁹ ostēdiꝫ/si iugū graue sup filios
Eccl. 40. a. adā/a die sicut scriptū est/natiuitatis eoꝝ vsqꝫ in diē sepulturę in mr̄e oīm: sub q iugo imago ei⁹ atteriꝫ: aut ipso nullo vel originali pctō vel ꝓprio p̄cedente: aut qlibet alius ipso iponit inuito. Nec pfectio est disperanda ꝟtutis: per ei⁹ gratiā q ex origine vitiatā mutare pōt ꝛ sanare naturā.

Aggrediꝫ reprehēdere argumenta pelagianorū testimonijs sanctorum. Aggrediar igiꝫ iplere pollicitationē meā. Nec ista qnqꝫ argumēta vr̄a ex qbus cūcta cōnectitis/q̄ et in hac questiōe aduersus catholicā fidē multipliciter disputat̄: singillatim testimonijs sctōꝝ refutāda suscipiā: sed q̄ꝫtū potuerit eoꝝ pcuti/ꝛ deijci etiā cū a me de lr̄is catholicoꝝ epōꝝ singula pferenꝫ/tātū pcutiętur atqꝫ deijcieꝫ/siue vnū eorū/siue duo/siue plura/ siue oīa/sicut valuerit qḋ pfertur.

C
Ambros⁹ de arca noe. Veluti est illud in libro quē de arca noe cōscripsit beatus ambrosius: Per vnū inquit dñm deū salus ventura natiōib⁹ declaraꝫ: q solus potuit iust⁹ esse/cū generatio oīs erraret: nisi natus ex virgine generatiōis obnoxię puilegio minime tenereꝫ. Ecce inqt i
Ps. 50. iniqtatib⁹ cōceptus sū: ꝛ in delictis peperit me mater mea: dicit is qui iust⁹ p̄ ceteris putabaꝫ. Quē igiꝫ iā iustū dixerim: nisi hoꝝ liberū vinculorū quē naturę cōis vincula nō teneāt? Oēs sub pctō ab adā: in omnes regnabat mors. Veniat solus iustus i cōspectu dei: de quo iā nō cū exceptiōe dicaꝫ: nō peccauit i labijs suis: ꝫ pctm̄ nō fecit.
Aug⁹. Huic dic si audes/qꝛ diabolū fecerit hoim cōditorē q vtriusqꝫ sexus cōmixtiōe nascunꝫ: q̄nq̄dē solū christū qꝛ sit nat⁹ ex ꝟgine/a vinculis obnoxię generatiōis excepit: oīb⁹ ceteris ex adā sub pcti obligatiōe nascētib⁹: qḋ vtiqꝫ pctm̄ diabolus seminauit. Hūc dānatorē redargue nuptiarū: q sine pctō natū solū dicit ꝟginis filiū: istū negatorē pcipiēdę culminare virtut̄/q asserit ingenerare vitia generi hūano in ipso ꝯceptiōis exordio: ꝛ dic ei qḋ aduersus me in primo tuo volumine videriꝫ tibi satis alte acuteqꝫ dixisse: nec peccare eos oīno q peccare dicuꝫ. Siqdē a qcūqꝫ creati sūt/scḋm id qḋ creati sūt/necesse habent viuere: nec suę repugnare naturę. Hęc oīa dic ambrosio/ siue de ambrosio: q̄ mihi tā supbe/tā cōtumeliose/tā ꝓcaciter ꝛ petulāter obiectas. Nā his verbis suis infamare etiā baptismatis sacramentū: qꝛ in eo plena nō fiat remissio peccatoꝝ: ꝛ iniquū deum facere/q pctā in filijs dānat alienaqꝫ in parētib⁹ relaxauit/fortasse nō pōt dici: qm̄ cū hęc

loquerent/non de baptiçatorꝫ ꝓpagine loq̄/
bat. Porro si sanct⁹ ambrosi⁹ nō ex his erat
q̄ diabolū faciūt hoim creatorē: vel nuptias
dānant: vel incapacē ꝟtutis naturā opinā/
tur humanā: sed ex his poti⁹ q̄ deū sūmū ac
sūme bonū toti⁹ hois .i. totius aīe totiusq̧
corpis agnoscūt ꝛ cōfitent auctorē/ ꝛ hono/
rant in sui gradus bonitate cōiugia: nec ho
minē pfecte iustificari posse desperāt: hec in/
terim tria vestra argumenta tāta illius viri
auctoritate subuersa sūt: nec vlteri⁹ obijciē/
da sunt nobis: qui de originali pctō ea dici/
m⁹ q̄ dixit ille: q̄ neq̧ hois creationē diabo/
lo attribuit/ neq̧ nuptias condēnauit: neq̧
iusticię pfectionē i natura hois desperauit.
De duob⁹ ꝟo residuis argumētis vestris q̄
ad baptismū ptinēt/ mox videbimus q̄d ille
vir senserit: ꝛ quomodo vos ingēti mole au/
Ambrosius i libro cōtra nouatianos. ctoritatis obtriuerit. Dicit eñ in libro ꝯtra
nouatianos: Oēs hoies sub pctō nascimur:
quorū ipse ortus in vitio est: sicut habes le
Ps. 50. ctū dicēte dauid: Ecce eñ in iniquitatib⁹ cō
cept⁹ sū: et i delictis peperit me mater mea.
Ideo pauli caro corpus mort' erat/ sicut ip/
Roma. 7. d. se ait: Quis me liberabit de corpore mort'
hui⁹? Christi aūt caro dānauit pctm̄/ qḋ na/
scendo nō sensit: qḋ moriendo crucifixit: vt
i carne nostra esset iustificatio p gratiā: vbi
Aug⁹. erat añ colluuio p culpā. Hic sane oīa simul
vr̄a argumenta subuersa sunt. Si eñ omnes
hoies sub pctō nascimur/ q̄rū ipse ortus in
vitio est: cur mihi ex hoc obijcis/ q̄ dicā dia/
bolū hoim creatorē: cū h̄ me dicere videas
qḋ ille dixit: q̄ hoim creatorē diabolū eē nō
dixit? Si qm̄ hois ortus in vitio est: ideo di
cit dauid: Ecce in iniq̄tatib⁹ cōceptus sum:
ꝛ in delictis peperit me mater mea: nec accu
sat vox ista nuptiale cōsortiū/ sed originale
pctm̄: cur me dānatorē dicis esse nuptiarū:
qḋ dicere nō audebis ambrosiū? Si qm̄ om
nes hoies sub pctō nascimur: ꝛ ipse ort⁹ no/
ster in vitio est: ideo pauli caro corpus mor
tis erat/ sicut ipse ait: Quis me liberabit de
corpe mortis hui⁹: iam tandē pspicis etiā se
ipsū in his suis verbis voluisse itelligi apo/
Roma. 7. d. stolū: Ipsius q̄ interior homo cū cōdelecta/
ret lege dei: videbat aliā legē in mēbris su/
is repugnantē legi mētis suę: ꝛ ꝓpterea car
nē suā corpus mortis esse dicebat. In ipsius
q̄ carne nō habitabat bonū/ ꝓpt qḋ nō qḋ
volebat faciebat bonū/ s̄ malū qḋ oderat h̄
agebat. An tota vestra causa impulsa ꝓstra
Ps. 1. ta/ contrita/ ꝛ sicut puluis quē ꝓijcit vent⁹
a facie terrę: sic a cordibus eorū quos deci/
pere cęperatis/ si hec voluerint deposito stu
dio cōtētionis cogitare/ ꝓiecta est. Nū quid

eñ paulus aplūs non erat baptiçatus? aut
aliq̄d ei vel originaliū/ vel ꝓpriorꝫ vel igno
rantię vel scientię remissum nō fuerat pctō/
rū? Unde ergo talia loquebat: nisi q2 id qḋ
dixi i libro meo/ cui te respōdisse gloriaris/
oino verū est? Lex quippe ista pcti q̄ in mē/
bris est corporis mortis huius/ ꝛ remissa est
regeneratiōe spirituali ꝛ manet i carne mor/
tali: Remissa scꝫ/ q2 reatus solutus est sacra
mēto/ quo renascunt fideles: manet aūt/ q2
operat desideria/ cōtra q̄ dimicāt ꝛ fideles.
Hoc est oino qḋ fundit⁹ subruit heresim ve
strā. Qḋ vsq̧adeo videtis ꝛ timetis: vt nō
aliter ex his apostolic' vocib⁹ exire conemi/
ni: nisi quāta potestis ꝯtentione asseueret':
nō illic ipsius apl'i accipiēdā eē psonā: s̄ ad/
huc sub lege/ nondū sub gratia positi cuius/
piam iudei: cōtra quē suę malę ꝯuersatiōis
cōsuetudo pugnaret: quasi vis ipsa ꝯsuetu
dinis deponat in baptismo: ꝛ nō aduersus
eā cōfligāt etiā baptiçati: tāto fortius atq̧
vehementius/ q̄to magis placere student
oculis ei⁹ cui⁹ gratia adiuuant/ ne i tali cer/
tamine superent. Qḋ si attēte sine ꝑuicacia
cōsiderare voluisses/ profecto in ipsa etiam
vi ꝯsuetudinis inuenires/ quō cōcupiscētia
remittat in reatu: ꝛ maneat i actu. Neq̧ eñ
nihil in hoie agit/ qñ ꝯcupiscētiarū suarum
etiā q̄bus nō consentit/ stimulis inquietat:
Sed tñ nō ꝓpter vim cōsuetudinis appella
bat carnē suā corpus mortis aplūs: sed ꝓpt
qḋ rectissime itellexit ambrosius: q2 oēs sub
pctō nascimur: ꝛ ipse ortus in vitio est. Hu/
ius vitij reatū/ iā sibi i baptismate fuisse di/
missum dubitare nō poterat: sed cōtra eius
inquietudinē pugnans/ primū ab eo vinci
subiugariq̧ metuebat. Deinde licet inuicte
nō diu pugnare sed hostē nō habere male/
bat/ qñ dicebat: Miser ego homo: q̄s me li/ Roma. 7. d.
berabit de corpore mortis hui⁹: Gratia dei
p iesum christuꝫ dn̄m nostrum. Sciebat eñ
gratia nos sanari ab isto †cōcupiscētiali mo Ab. t concupi/scentię male
tu: q̄ nos ab eius originali reatu spirituali re/
generatione sanauit. Hoc bellū qḋ i nobis
ipsis aduersum nosipsos gerēdū suscipim⁹:
experiunt i se/ neq̧ negare possūt libidinis
acerrimi expugnatores/ nō ipudētissimi lau
datores. Denique dicit etiā victoriosissimus D
cyprianus i epl'a de oratiōe dn̄ica: Fieri au/
tē petimus volūtatē dei in cęlo ꝛ i terra: qḋ Cyprianus in epl'a de oratio/ne dn̄ica.
vtrūq̧ ad cōsūmationē nostrę incolumita/
tis ptinet ꝛ salutis. Nā cū corpus e terra/ ꝛ
spm̄ possideam⁹ e cęlo: ipsi terra et cęluꝫ su/ M/ p' cap. 29.
mus: ꝛ in vtroq̧/ id est in corpore ꝛ in spiri/
tu vt dei volūtas fiat oramus. Est eñ inter
carnē ꝛ spiritū colluctatio ꝛ discordantib⁹.

aduersus se inuicē quotidiana cōgressio: vt
nō ea q̄ volumus ipsa faciam⁹: dū spūs ce-
lestia ꝛ diuina querit: caro terrena ꝛ secula-
ria cōcupiscit. Et ideo petim⁹ inter duo ista
ope ꝛ auxilio dei cōcordiā fieri: vt dum ꝛ in
spiritu ꝛ in carne voluntas dei gerit᷑/ q̄ ꝑ eū
Gal. 5. c. renata est aīa seruet᷑. Qḋ apte atq̄ manife-
ste aplūs paulus sua voce declarat: Caro in
quit cōcupiscit aduersus spm̄: ꝛ spūs aduer
sus carnē. Hec em̄ inuicē aduersant᷑ sibi: vt
Aug⁹. nō ea q̄ vultis/ illa faciat᷑. Uide quēadmo-
dū instruat baptiçatū ppl̄m doctor egregi-
us. Q̄ ad baptiçatū em̄ ꝑtineat oratio dn̄i-
ca/ q̄s christian⁹ ignorat: vt humanā volū-
tatē/ incolumitatē/ salutēq̄ nature i hoc eē
intelligāt cōstitutā: nō vt caro ꝛ spūs/ tanq̄
inter se naturaliter inimica: sicut maniche⁹
desipit separent᷑: sed poti⁹ tanq̄ ex vitio di-
scordie sanata cōcordēt. Hoc est em̄ liberari
a corpore mortis hui⁹/ vt vite fiat qḋ modo
corpus est mortis: ipsa in ea morte morien-
te finite discordie nō nature. Un̄ dicit᷑ etiā
1. Cor. 15. g. illud: Ubi est mors cōtentio tua? Qḋ nō in
hac vita ꝑfici/ idem quoq̄ testis est martyr
Cyprianus. in ep̄la de mortalitate: vbi apl̄m paulū ꝓ-
pterea dicit ꝯcupiscere dissolui/ ꝛ esse cū chri
sto: vt nullis iam fieret pctis ꝛ vitijs carnis
Q̄ sola grā diuina/ nō ꝓpriarū viriū p̄sumptione fit ꝯcordia inter carnē ꝛ spiritum. obnoxius. Q̄ vero vigilanter aduersus il-
lud dogma vestrū/ quo in vestra virtute cō
fiditis/ hoc i oratiōe dn̄ica exponit. Sic em̄
docet petendū id potius a dn̄o q̄ de ꝓprijs
virib⁹ p̄sumendū: vt inter carnem ꝛ spm̄ nō
humana virtus/ sed gratia faciat diuina cō-
Roma. 7. d. cordiā: cōsonās oīno aplo dicēti: Quis me
liberabit ď corpore mortis hui⁹? Gratia dei
E ꝑ iesum christū dn̄m nostrū. His ꝛ sanctus
Gregorius. gregorius attestat᷑ dicens: Anima nāq̄ cū
in laboribus fuerit ꝛ i angustijs cū hostilit᷑
vrgetur a carne/ tūc ad deū refugit ꝛ cogno-
Aug⁹. scit vnde debeat auxiliū poscere. Ac ne qs/
q̄ i his verbis ep̄i gregorij hostiliter vrgeri
carnē tanq̄ ex cōtraria natura mali/ scd̄m ma
nicheoꝝ insaniā suspicet᷑: etiā ipse vide quē
admodū suis fratribus ꝛ cōdoctorib⁹ conci
nat: docēs nō ob aliud aduersus carnē/ spi-
ritū concupiscere/ nisi vt suo vtrūq̄ reuocet᷑
auctori post grauissimū in hac vita rei vtri-
usq̄ conflictū: in quo laborat oīm vita san-
Gregorius in apologetico. ctorū. In libro quippe apologetico: Illorū
vero inquit verborū nōdum facio mentio-
nē/ q̄bus itra nosmetipsos ꝓprijs vitijs ac
passionibus impugnamur/ ꝛ die noctuq̄ ig
nitis stimulis corporis humilitatis hui⁹/ et
corporis mortis vrgemur: nūc latenter/ nūc
etiā palā ꝓuocātib⁹ vbiq̄ ꝛ irritātibus re-
rum visibiliū illecebris: luto hui⁹ fecis cui

inhesimus censui fetorē venis capaciorib⁹
exhalante: Sȝ ꝛ lege peccati/ q̄ est in mēbris
nostris repugnāte legi spūs/ dū imaginē re
giā que itra nos est captiuā ducere studet:
vt spolijs ei⁹ cedat quicquid illud est qḋ in
nos beneficio diuine ac prime illius cōditi-
onis influxit: vnde vix aliquis fortasse lon-
ga se ꝛ districta regens philosophia: ꝛ pau-
latim nobilitatem anime sue recolēs/ natu-
rā lucis q̄ in se est humili huic ꝛ tenebroso lu
co cōiuncta/ reuocet ac reflectat ad deū: vel
si certe ꝓpitio deo agat/ vtrūq̄ pariter reuo
cabit: si tn̄ lōga ꝛ assidua meditatiōe insue-
scat sursum semꝑ aspicere: ꝛ deorsum male
trahentē ac degrauantē materiam sibimet
astrictā frenis artioribus subleuare. Agno- Aug⁹.
sce fili iuliane cōsonas catholicas voces/ et
ab eis desine dissonare. Cum dicit beat⁹ gre
gorius: intra nosmetipsos ꝓprijs vitijs ac
passionib⁹ impugnamur: ꝛ die noctuq̄ igni
tis stimul᷑ corpis hūilitat᷑ hui⁹ ꝛ corpis mor
tis vrgemur: baptiçat⁹ loq̄tur/ de baptiça-
to loq̄t᷑. Cū dicit: lege pcti q̄ est i mēbris no
stris legi spiritus repugnante/ baptiçatus
loquit᷑: de baptiçat᷑ loquit᷑: christianorum
est ista pugna fideliū/ nō in fideliū iudeorū.
Crede si nō pugnas: agnosce si pugnas: ꝛ i
ista pugna rebellē quoq̄ supbiā pelagiani
erroris expugna. Iam ne discernis: iam ne
ꝑspicis: iam ne respicis/ ꝛ in baptismate fie-
ri omniū remissionē peccatorū/ ꝛ cū baptiça
tis quasi ciuile bellū interiorū remanere vi-
tioꝝ? Nō em̄ talia sunt vitia q̄ iam peccata
dicenda sint: si ad illicita opa spm̄ cōcupiscē
tia nō trahat et cōcipiat/ pariatq̄ peccatū:
Nec tamē extra nos sunt/ q̄bus vincendis
cū in hoc certamine ꝓficienter laboramus
instandū est: nostra sunt: passiones sunt: vi-
tia sunt frenāda/ cohibenda/ sanāda sunt: q̄
dum curant᷑ infesta sunt. Et si nobis ad me-
liora ꝓficiētibus/ magis magisq̄ minuun-
tur: tamē dū hic viuit᷑ eē nō desinūt. Disce-
dēte hinc aīa pia/ peribūt: in resurgente cor-
pore nō redibūt. Ergo ad beatū redeamus F
ambrosiū. Etiam pauli caro inquit corpus Ambrosius.
mortis erat/ sicut ipse ait: Quis me libera- Roma. 7. d.
bit de corpore mortis huius? Ita intellexit
ambrosius: ita cyprianus: ita gregorius: vt
de alijs iterum taceam simili p̄ditis auctori-
tate doctorib⁹. Huic morti dicet᷑ i fine: Ubi 1. Cor. 15. g.
est mors cōtentio tua? Sed regeneratorū ē
hec gratia/ nō generatorū: Christi em̄ caro
qḋ adiūgit ambrosius/ dānauit peccatū qḋ
nascēdo nō sensit/ qḋ moriēdo crucifixit: na
scendo nō sensit in se/ moriendo crucifixit in
nobis. Lex itaq̄ peccati repugnās legi mē-

tis:q̃ in tanti quoq͂ apostoli membris erat
remittit in baptismate/ nõ finit. Ex hac le/
ge carnis repugnãte legi mentis/nihil chri/
sti corp⁹ attraxit: q2 nõ ex illa virgo ↄcepit.
Ex hac lege carnis repugnãte legi mẽtis eã
dem legem prima natiuitate nemo nõ trax/
it:q2 nisi ex illa mulier nulla ↄcepit. Et ideo
venerãdus hilari⁹ ex pctõ esse omnẽ carnem
nõ cũctatus est dicere: Sed nũquid ideo ne
gauit ex deo? Quomo dicim⁹/ ⁊ ex carne car
nẽ/ ⁊ ex homine carnẽ:nũquid etiã sic nega/
mus/ generamur ex deo? Ergo et ex deo/q2
creat: ⁊ ex homine/quia generat: ⁊ ex pecca/
to quia vitiat. Sed deus qui genuit filiũ si/
Joh.1.a. bi coeternũ/ qd̃ i principio erat verbũ:p qd̃
creauit omne qd̃ nõ erat:etiam ipsum crea/
uit hominem sine vitio:nõ ex semine homi/
nis p virginẽ natũ in quo regenerat hoiem
generatũ/ sanatq͂ vitiatum:a reatu statim/
ab infirmitate paulatim: Cõtra quã rege/
nerat⁹ sua rõne vtit:illo spectãte atq͂ adiu/
uante velut in agone confligit:quia virtus
2.Cor.12.c. in infirmitate pficitur/dum contra hoc no/
strũ quod a iusticia deficit/illo nostro quod
ad iusticiam proficit dimicatur:vt vincente
profectu totum surgat in melius:non vin/
cente defectu totum vergatur in pei⁹. Par/
uulus vero in quo adhuc rationis nullus
est vsus/ voluntate quidem propria nec in
bono est /nec in malo: quia nulla alterutro
cogitatione versat/sed vtrũq͂ in illo conso/
pitum vacat/et ab omni naturale rationis/
et malum originale peccati: Sed annis ac/
cedentibus euigilante ratione/venit man/
datum/et reuiuiscit peccatum:quod aduer/
sus crescentem cũ pugnare ceperit:tunc ap/
parebit quid in infante latuerit/et aut vin/
cit ⁊ dominabitur / aut vincitur et sanabi/
tur. Non tamen ideo malum hoc nihil no/
cuisset/ etiam si priusq͂ in illo apparere cepis
set/ paruulus hac vita exisset: q2 reat⁹ eius/
dem mali:nõ quo reum malum est/ sed quo
reum facit in quo est:sicut generatione con/
trahit/ ita nisi regeneratione non soluitur.
Hoc est ppter quod paruuli baptiçant: vt
non solũ regni christi firmant bono:verum
⁊ a malo regni mortis eruantur. Neq͂ hoc
fieri potest nisi per eum qui peccatum sua
carne damnauit:quod nascẽdo non sensit:
quod moriẽdo crucifixit: vt in carne nostra
Epilogat ex dictis ambrosii et aliorũ doctorũ quinq͂ argumẽta pelagianorũ suf ficiẽter esse re futata. esset iustificatio per gratiam: vbi erat ante
colluuio per culpaz. His itaq͂ beati ambro
sij verbis:nec diabolus bonitate hominez
creauit/sed hominem malignitate vitiauit:
nec concupiscentię malum nuptiarum ab/
stulit bonum:nec in baptismatis sacramen
to peccati alicuius reatus relinquit insolu/
tus: Nec iniustus est deus qui eum dam/
nat lege iusticię:qui peccati lege fit reus:eti
am si ex illa natus est/ quę parentem eius p
pterea iam reum facere non potest:quia re/
natus est. Uirtus porro que in infirmitate 2.Cor.12.c.
perficitur/quare si hęc vera sunt desperan/
da est:cum per carnem christi quę damnat
peccatum quod nascendo non sensit/ quod
moriẽdo crucifixit:fiat etiam in ea carne no
stra iustificatio per gratiam:in qua erat an/
te colluuio per culpam? Ac per hoc quinq͂
ista vestra/i quibus maxime terretis homi/
nes argumenta:nec alios poterunt pertur/
bare/nec vos/si credatis ambrosio/cypria/
no/gregorio/ aliisq͂ catholicis sanctis cla/
risq͂ doctoribus:immo vero etiam vobisip
sis legem peccati quę inest hominis mem/
bris/repugnans legi mentis: qua caro con/ Gal.5.c.
cupiscit aduersus spiritũ: etiam baptiçatis
sanctis/ingerere pugnandi necessitatem :cõ
tra quid/ nisi cõtra malum nõ substantiam
sed substantię vitium/dei gratia nos rege/
nerãte nõ iputandũ/dei grã iuuãte frenan/
dum/dei gratia remunerãte sanandũ. Sed Obiectio.
ne forte dicas cõtra hoc potius pugnare ba
ptiçatos /q sibiipsi prioris vitę mala con/
suetudine fecerũt:nõ contra id cum quo na/
ti sunt. Q͂ si hoc dicis/iam proculdubio
cernis atq͂ concedis esse in homine aliquid
mali:quod non ipsum/sed reatus qui ex il/
lo contractus fuerat/auferat in baptismo.
Tamẽ quia parum est ad huius quęstionis G
absolutionem/nisi nobis ex peccato primi
hominis ingeneratum esse monstret :audi
quid inde in alio loco expressius dicat san/
ctus ambrosi⁹ in expositione euãgelij scdm
lucam:cum diuersis modis ab vna tamen
regula fidei non abhorrentibus tractaret il/
lum locum/vbi dominus ait:in vna domo Luce.12.g.
diuidi tres aduersus duo/ ⁊ duo aduersus
tres: Possunt etiam videri inquit caro atq͂ Ambrosi⁹ sup
anima ab odore/tactu/ gustuq͂ luxurię se/ lucã.ca. 58.
paratę in vna domo se aduersus incursan/
tia vitia diuidentes/ subiiciẽtes se legi dei/
remouẽtes se a lege pcti: quorũ licet dissen/
sio p p̃uaricationem primi hominis se in na
turam verterit: vt nequaq͂ sibi paribus ad
virtutem efficaciam studiis conuenirẽt:ta/
men per crucem domini saluatoris/tam ini/
micus q̃ etiã mandatorũ lege vacuatis/in/
societis concordiam congruerunt:posteaq͂
christus e cęlo pax nostra descendens fecit Eph.2.
vtraq͂ vnũ. Rursus in codez opere:cum de
spiritali atq͂ incorruptibili loqueret cibo:
Et cũ misericors cibus mẽtis est inquit/q̃/

claraq; alimonia suauitatꝭ rō/ q̄ mēbra non oneret: neq; in nature pudenda/ sed ornamenta cōuertat: cum libidinum volutabrū cōmutatur in dei templum diuersoriumq; vitiorum sacrarium incipit esse virtutum. Quod vtiq; tunc facit: cum caro in naturā regressa vigorꝭ sui agnoscit altricē: atq; ausu deposito ꝯtumacie/moderatioris aie cōiungatur arbitrio: qualis fuit cum inhabitanda paradisi secreta suscepit: anteq̄ veneno pestiferi serpentis infecta sacrilegam famem sciret/ diuinorūq; memoriā preceptorum anime sensibus inherentem edacitatis studio preteriret. Hinc peccatum manasse proditur/ tāq̄ corpore animaq; genitorib⁹: dū corporis natura temptatur/ anima male sana compatitur. Que si appetentiā corporis refrenasset/ in ipso ortu esset extincta origo peccati: quam velut virili infusa corporis motu male feta anima/ etiam vigore corrupto/ alienis† grauis oneribus parturiuit. Hic certe apertissime atq; satiatissime ille tam excellēter tui doctoris ore laudatus doctor ambrosius declarauit/ et quid esset/ et vnde esset originale peccatum: ꝛ vnde cōtigerit illa prima confusio/ que inobedientia carnis fuit dissentientis ab anima: quaꝫ discordiam sanat dei gratia per iesum christum dominum nostrum. Uides vnde caro concupiscit aduersus spiritum: vides vnde sit lex in membris repugnans legi mentis. Uides vertisse se in naturam anime carnisq; discordiā: ꝛ p has inimicitias nob abūdare miserias/ non nisi dei misericordia finiendas. Noli mihi iam aduersari: Nam si adhuc facis: cui vel quibus simul aduerseris aduertis. Me nempe dixisti nihil magis laborare q̄ vt non intelligar. Et in quibusdā locis sensus meos ad tuum potius interpretaris arbitrium: abutens tardiusculis cordibus hominum/ qui te nō intelligunt/ tacere potius voluisse q̄ respondere potuisse vni meo quattuor voluminibus tuis. Ecce fundit eloquentie lucidum ac perspicuum flumen ambrosius. Non est vt hereat lector: vbi caliget auditor. Manifestissime dicit apostolum ideo dixisse: Quis me liberabit de corpore mortis huius: quia omnes sub peccato nascimur: et ipse ortus in vitio est: Manifestissime dicit dominū christum ꝓpterea fuisse sine peccato: q natus ex virgine vinculis obnoxie generationis natureq; communis minime teneretur: ꝛ dānasse peccatum quod nascendo non sensit. Apertissime dicit/ q dissensio carnis et anime per p̄uaricationem primi hominis in naturam se

Al. † malis. Aug⁹.

Breuis epilogus dictorum ambrosij.

verterit. Apertissime dicit/ q carnem libidinum volutabrum diuersoriūq; vitiorū ita mutari in dei templum/ sacrariumq; virtutū: cū in naturam regressa vigoris sui agnoscit altricem: atq; ausu deposito contumacie moderatoris anime coniungatur arbitrio: qualis fuit cum inhabitanda paradisi secreta suscepit: anteq̄ esset veneno pestiferi serpentis infecta. Et si adhuc quod aduersus meos libros moliaris/ inquiris: illū aspice: aduersus illum aliquid aude/ qui heresis vestre venenis antequā nascerētur occurrit: et vnde possint expelli/ hec antidota preparauit. Qui si satis non sūt/ adhuc audi. In libro de isaac ꝛ anima idem dicit: Bonus ergo rector malos equos restringit et reuocat: bonos incitat. Boni equi sunt q̄tuor: prudentia/ temperantia/ fortitudo/ iusticia. Mali equi/ iracundia/ concupiscentia timor/ iniquitas. Nunquid ait: Bonus rector bonos equos habet/ malos nō habet? Sed ait bonos incitat: malos restringit et reuocat. Unde isti sunt equi? Nempe si eos substātias dicimus vel putamus/ manicheorum fauemus vel heremus insanie: quod vt absit a nobis: catholice istos equos itelligimus vitia nostra/ que legi mentis ex lege peccati resistunt. Non a nobis hec vitia separata alicubi alibi erunt: sed in nobis sanata nusq̄ erunt. Uerumtamen quare non in baptismate perierunt? An nondum fateberis q reatus eorum perierit/ infirmitas manserit: non reatus quo ipsa rea fuerant/ sed quo nos reos fecerāt in malis operibus quo nos traxerant. Nec ita eoꝝ mansit infirmitas quasi aliqua sint animalia q̄ infirmantur: sed nostra infirmitas ipa sunt. Nec in his equis malis iniquitatem nominasse putandus est illam que delef in baptismo: Illa namq; peccatoꝝ que fecimus fuit/ que cuncta remissa sunt/ atq; omnino iam nō sūt: quorum reatus manebat quādo ipsa fiebant atq; transibant: Istam vero legem peccati (cuius manentis reatus in sacro fonte remissus est) propterea vocauit iniquitatem: quia iniquum est vt caro concupiscat aduersus spiritum: q̄uis assit in nostra renouatione iusticia: qua iustum est vt aduersus carnē spiritus concupiscat: vt spiritu ambulemus: et concupiscentias carnis non perficiamus. Hanc quippe iusticiam nostram inter bonos equos inuenim⁹ nominatam. Audi adhuc quid dicat in libro quem scripsit de paradiso: Fortasse inquit ideo dixit paulus: quia non licet homini loqui: quia adhuc in corpore cōstitutus:

b

Ambros⁹ in libro de isaac et anima.

Qui sint homini equi boni et qui mali.

Ambros⁹ i libro de paradiso.

hoc est:videbat istius corporis passiones:
videbat legem carnis suę repugnantem le/
Ambrosi⁹ in libro de paradiso .ca.12. gi mentis suę. Itemq; in eodem:Cum dicit
inquit sapientiorem serpentem / intelligis
quē loquatur:id ē illū aduersarium nostrū:
qui tamen habet huius sapientiam mundi.
Sed ⁊ voluptas ⁊ delectatio bene sapiens
dicitur: quia ⁊ carnis appellatur sapientia:
Roma.8.b sicut habes:quia sapiētia huius carnis ini/
mica est deo. Et ad exquirenda delectatio/
num genera astuti sunt/qui appetentes sūt
voluptatum. Siue ergo inquit delectatio/
nem intelligas:quędam est diuino aduersa
mandato et inimica sensibus nostris. Un/
Roma.7.d. de sanctus paulus ait:Uideo aliam legem
in membris meis / repugnantem legi mē/
tis meę: et captiuantem me in lege pecca/
Aug⁹. ti. Qualem voluptatem dicat hoc loco iste
doctor/in promptu est:quia vt intelligere/
mus adhibuit apostoli testimonium dicen/
tis:Uideo aliam legem in membris meis/
repugnantem legi mentis meę:⁊ captiuan/
tem me in lege peccati. Hęc est voluptas il/
la suscepta tua:Quis et tu reprehēdas eius
excessum. Ubi qualis sit plane fateris: sed
tantis verborum ornamentis eam modera
tam defendis et laudas:quasi istum modū
sibi ipsa constituerit:⁊ non spiritus qui ad/
uersus eius impetum cōcupiscit. Aduersus
quem fortiter stabat ille qui clamabat: Ui/
deo aliam legem in mēbris meis/ repugnā/
tem legi mentis meę. Iste repugnantis im/
petus si laxetur: in quę declinabit immun/
da? In quę non pertrahet: et precipitabit
abrupta? Uerum nūc quod potius instat:
ecce nō scdm vos quicūq; iudęus/sed scdm
beatissimum ambrosium de seipso paulus
apostolus dicit:Uideo aliam legem in mē/
bris meis/repugnantem legi mentis meę:
I et captiuantem me in lege peccati. Rursus
Ambrosi⁹ in libro de paradiso. ca. 12. in fine. in eodem opere alio loco/doctor idem: Im/
pugnatur inquit paulus:⁊ videt legem car
nis suę/repugnantem legi mentis suę/⁊ ca/
ptiuantem se in lege peccati:nec de consci/
entia sua ꝓsumit/sed per christi gratiam cō/
fidit se a mortis corpore liberandum: et tu
quēq; opinaris scientem nō posse peccare.
Roma.7.d Paulus dicit: Non enim quod volo facio
bonum/sed quod nolo maluȝ hoc ago: ⁊ tu
arbitraris homini prodesse scientiā/quę de/
licti augeat inuidiam. Itemq; in ipso ope/
re:idem ipse episcopus ad omnes nos refe/
rens eloquium/causamq; cōmunem sedulo
Ambrosius vbi s.ca.15. agēs: Repugnat enim lex carnis īquit legi
mentis:⁊ laborandum nobis est ac desudā/
dum vt castigemus corpus et seruituti re/

digamus: ⁊ quę sūt spiritalia seminemus.
In alio quoq; libro suo de sacramento rege
nerationis/vel de philosophia quem scrip/
sit/ita loquit: Beata igit mors quę nos pec Idē in libro d sacramento regenerationis.
cato eripit vt reformet deo. Qui em̄ mortu/
us ē/ iustificatus est a peccato. Nūquid na/
turę fine lquit iustificat a peccato aliquis?
Nō vtiq;/quoniā qui peccator morit/i pec/
cato manet: Ille autem iustificat a peccato
cui p baptismuȝ peccata remittunt omnia.
Habes ad ista quid dicas: Uides ne quēad Aug⁹.
modum expresserit vir venerabilis in bap/
tismo fieri hominis mortem beatam/ vbi re
mittuntur peccata omnia? Sed attende ali/
ud:attende quod non vis. Aduertimus in Ambrosius ī
quit cuiusmodi sit mors mystica:nunc con/
sideremus cuiusmodi sepultura eē debeat.
Non ergo satis est vt moriantur vitia/nisi
marcescant corporis luxus:⁊ omniū vincu/
lorum carnaliuȝ compago soluatur:omnis
nodus corporei laxet visus. Nemo sibi blā/
diatur quod aliam figuram induerit:mysti/
ca pręcepta acceperit: ad continentię disci/
plinam applicuerit animum: Nō quod vo/
lumus hoc agimus/sed quod odio habem⁹
hoc facimus. Multa operatur in nobis pec
catum: Nobis reluctantibus rediuiuę ple/
rūq; voluptates resurgunt. Luctādum no/
bis aduersum carnem est: luctatus est ad/
uersus eam paulus/ deniq; ait: Uideo aūt Roma. 7.d.
aliam legem in membris meis/ repugnan/
tem legi mentis meę : et captiuantem me
in lege peccati: Nunquid tu inquit fortior
paulo? Nec tāq; sedulę carni tuę confidas:
et te ei credas / cum paulus clamet : Scio
enim quia non habitat in me/id est in carne
mea bonum: Nam velle adiacet mihi:perfi
cere autem bonum non inuenio: Non em̄
qd volo facio bonum:sed quōd nolo malū
hoc ago. Si autem quod nolo hoc ago:iam
non ego operor illud/sed quod habitat in
me peccatum. Quantalibet feraris animi Aug⁹.
obstinatione iuliane:quātalibet aduersus
nos peruicacia pro pelagiano errore consi/
stas:tanta per beatum ambrosium circum/
uallaris rerum euidentia:tanta verborum
eius manifestatione contunderis: vt profe/
cto si nulla te ratio/ cogitatio / consideratio
religionis/pietatis/humanitatis/atq; in te
ipso aduertendę veritatis a pertinaci inte/
tione reuocauerit:ostendas quātum in ma/
lis humanis valeat eo quēq; fuisse pergres/
sum/ vbi manere non libeat/ vnde iam redi
re pudeat: Sic enim te credo affici/ cum ista
legeris. Sed o si pax christi in tuo corde vin
cat/et bona pęnitentia de mala verecun/

R dia palmam ferat. Sed iam nunc parū per attende/ quomodo ex ista lege peccati: cu/ius motum mortalitas etiam cōtinentium cogitur ferre: cui modum castitas nuptia/rum laborat imponere: vbi concupiscen/tia carnis voluptasq;/ quam laudas/ con/tra propositum voluntatis agit suos im/petus cum excitatur: etiam si actus nō per/agit cum frenatur. Attende ergo paulisper quomodo ex hac lege peccati omnem gene/rari hominem/ et ideo trahere originale pec/catum/ sanctus eloquatur ambrosius in eo ipso de sacramento regenerationis/ siue de philosophia libro suo. Est inquit dom⁹ quā sapientia edificat: et mensa celestibus refer/ta sacramentis/ in qua iustus cibum diuine voluptatis epulatur/ suauem gratie potum bibens si perpetuorū meritorum vberi po/steritate letet. Hos filios generans dauid partus illos corporee cōmixtiōis horrebat: et ideo mundari sacri fontis irriguo deside/rabat: vt carnalem ac terrenā labem gratia spiritalis ablueret: Ecce īquit in iniquitati/bus cōceptus sum: et in delictis peperit me mater mea. Male eua parturiuit/ vt partus relinqueret mulieribus hereditatem: atq; vnusquisq; ɔcupiscētie voluptate ɔcretus: et genitalib⁹ visceribꝰ īfusus/ et coagulat⁹ ī san/guine/ ī pānis īuolut⁹/ pri⁹ subiret delictoꝝ contagiū/ q̄ vitalis spiritus mun⁹ hauriret. Si te nō deseruit qualiscunq; saltem sensus humanus/ vides quid de cōcupiscentie vo/luptate hac ipsa/ cui prebes impudētissimū patrociniū ꝓnunciauerit: tui quod sepe di/cendum est doctoris testimonio p̄dicatus tam memorabilis doctor ambrosius: q; ea quisq; cōcretus/ ea genitalibus visceribus infusus/ et coagulatis in sanguine/ et in pan/nis nō vtiq; laneis/ aut lineis/ aut huiusce/modi talibus qualibus iam nati obuoluun/tur infantes: sed pannis vitiate originis tā q̄ hereditarijs inuolutus/ prius subeat con/tagium delictorum/ q̄ vitalis huius aeris auram spirādo percipiat: in quē veluti ī im/mensum fontem cōmunis et non desistentis alimenti/ post occulta spiramenta viscerum maternorum/ qui nascitur funditur/ in ortu ploraturus reatum/ quē contraxit ante or/tum. Ergo ne huius concupiscentie ex mo/tu/ illi non erubescerēt homines primi quo et ipsi apparebant noxij: et eorum filij pecca to parentum pronunciabanť obnoxij: Uti nam sicut illi erubuerunt eas partes corpo/ris in quibus libidinis inobedientiam sen/tiebant nudas relinquere: ita tu fidei catho lice obediens erubesceres erubescenda lau

Ambrosi⁹ in libro de sacramēto regene/ratonis.

Ps. 50.

Aug⁹.

Pctī origina lis ex sentētia ābrosij appro/batissima con testat. o.

Sca. 3. b.

dare. Quid autē etiam de ipso ficulneorum tegmine foliorum in libro de paradiso idem ipse scripsit doctor aduerte. Quod ergo gra uius est inquit: hac se adā interptatione suc cinxit eo loco vbi fructu magis castitatis se succingere debuisset. In lumbis enim qui/bus ꝓcingimur/ quedam semina generatio/nis eē dicūtur: Et ideo male ibi succinct⁹ ē adam folijs inutilib⁹: vbi future generatio/nis non fructum futurum/ sed quedam pec/cata signaret. Hic certe frustrauit iste vir sā/ctus tam elaboratam disputationeꝫ tuam nimisq; sollicitam: ne post peccatum adam et eua oculis aptis lumbos precinxisse cre/dantur. Ut enim tanta ibi loquacitate la/borares/ contra sensus veniebas omniū: et eos multiloquij strepitu perstringere cupi/ebas. Quid enim tam in ꝓmptu est: q̄ suc/cinctorijs/ vel ꝓcinctorijs: q̄ greco περιζω/ματα nuncupanť/ lumbos hominū cōtegi vel precingi: quas vulgus etiam munitu/ras vocat. Nec hoc ille homo dei/ cultus te vrgemus eloquio/ tanq̄ obscurum esset ex/posuit: sed quod omnes intelligebant quid significaret ostendit. In lumbis eñ quibus precingimur ait/ quedam semina generatio nis esse dicunť: et ideo male ibi succinctus ē adam folijs inutilibus: Quare male: Sed/tur et dicit: vbi future generationis/ non fru ctum futurum/ sed quedā peccata signaret. Habes ne ad ista quod dicas: Ecce vnde il/la confusio: ecce vnde cōtextio et succinctio foliorum: ecce vnde in posteris originale pec/catū. Sanctus vero iohannes constantino politanus episcopus q̄tum verecundia p/mittere potuit: totum illud primorū homi/num erubescentium factum/ duobus verbis euidēter expressit dicēs: Folijs autem ficus erant cooperti tegētes speciem peccati. Cui nō apparet que vel qualis peccati species a confusis tegenda fuerat in regione lumbo/rum: qui de sui corporis nuditate nō cōfun/debanť ante peccatum. Obsecro itelligite: immo vero permittite homines q; vobiscuꝫ intelligūt itelligere: et nolite nos cogere de pudendis pene impudēter diutius disputa re. Merito idem beatus iohānes/ etiam ip/se sicut martyr cyprianus/ circūcisionem car nis in signo ꝓceptam commēdat esse baptis matis. Et vide quomodo iudeus inquit cir cūcisionē non differt ꝓpter cōminationem: quia omnis anima que cūq; non fuerit cir/cūcisa die octauo/ exterminabiť de populo suo. Tu aūt inquit non manu factam circū/cisionem differs/ que in expoliatione carnis in corpore perficitur: ipsū dominū audiēs:

Ambrosi⁹ in libro de paradiso. ca. 13.

Aug⁹.

Joh. epus cō stātinopolita nus.

Aug⁹.

Circūcisio car nis ꝓcepta in signo baptis/matis.

Sca. 17. h.

Joh.3.b.

Amen amē dico vobis:nisi qs renat⁹ fuerit ex aq̄ ꝛ spū:nō itroibit in regnū cęloꝝ.Cernis quēadmodū circūcisionem circūcisioni/ cōminationē cōminatiōi vir ecclesistica doctrina p̄ditus cōparauit.Qd ergo ē:octauo die nō circūcidi:hoc est/in christo non baptizari.Et qd ē/perire de populo suo:h est/nō intrare in regnū cęlorū.Et tñ vos in baptismate paruuloꝝ expoliationē carnis/h ē circūcisionē nō manufactā/celebrari negatis: vel q: cū nihil eos quo expoliari debeāt habere cōtenditis.Nō eñ eos fatemini mortuos in p̄putio carnis suę/quo pctm̄ significaf/maxime qd originalit̄ trahif:p hoc eniz est corpus nostrū corpus pctī: qd euacuare dicit aplus p crucē christi. Sed nūc sententijs epōrum q̄ fuerūt ante nos/ꝛ hęc diuina eloquia fideliter ꝛ memorabiliter tractauerūt, vrgere te institui.

Circūcisio et baptism⁹ cōparantur.

L

Proinde ad epm ambrosiū reuertamur:Qui cū hoies/ id ē ꝛ animas ꝛ corpora hoim/opus dei esse nō dubitet:et nuptias honoret:ꝛ in baptismo christi p̄dicet oia peccata dimitti:ꝛ deum nouerit esse iustū:ꝛ capacē virtutis atq͂ pfectionis p dei gratiā humanā nō neget esse naturā:quę vestra q̄nq͂ facitis argumenta:intēdētes nullū istorū q̄nq͂ veruz esse posse/nisi falsū sit trahere nascētes originale pctm̄: tñ hoc ipsum qd his q̄nq͂ argumentis auferre conamini:sic ille vbi opus est in suis sermonib⁹ ponit:vt cui⁹ satis eluceat/q̄d catholica veritas soleat p̄dicare:q̄d pphana nouitas conef euertere. An forte ipm quoq͂ ambrosiuz scisse ac docuisse dubitabis deū esse hominū cōditorē ꝛ aię ꝛ corpis?Audi ḡ q̄d dicat in libro de phīa cōtra platonē phm:q̄ hominū aias reuolui in bestias asseuerat:ꝛ aiaꝝ tñmodo deū opinaf auctorē:corpora aūt dijs minorib⁹ faciēda decernit.

Platonis opinio.

Ergo sanctus ambrosius:Miror inquit tātum phm quomō aiam/cui ptātem cōferendę mortalitatis attribuit/ in noctuis includat aut ranulis:feritate quoq͂ induat bestiarū/cū in timęo eaz dei opus esse memorauerit/ inter immortalia a deo facta:corp⁹ aūt nō videri opus sūmi dei asserit:q: natura carnis hūanę nihil a natura corporis bestialis differt.

Ambrosius i libro de phīa cōtra platonē

Aug⁹.

Si ergo digna est quę dei opus esse crēdaf: quō idigna ē ḡ dei ope vestiaf? Ecce nō solum aiam qd et illi dicunt/verūetiā corpus qd illi negant cōtra platonicos dei opus eē defendit ambrosius. An dicturus es /q͂ nuptijs ingerat crimen:quia ꝛ inde qd nascif cōcupiscētię voluptate/cōcretū dicit subire cōtagiū delictorum?Audi ergo de nuptijs ambrosij sententiā in apologia sancti dauid.

Ambrosius i apologia dauid.ca.11.

Bonū iquit ꝯiugiū/ sancta copula.Sz tñ q̄ habēt vxores/ ita sint ac si nō habētes: Ipse est thorus incoinquinatus:et nemo alterum fraudare debet eo/ nisi forte ad temp⁹ vt vacent orationi. Tamen scdm apostolum/nō vacat oratiōi qui eo tpe quo vsum corporeę illius cōuentionis exercet.

1.Cor.7.a.

Audi et alterā i libro de philosophia: Bona inquit cōtinētia quędā velut crepido pietatis. Nā q͂ in p̄cipitijs vitę hui⁹ labentiū statuit vestigia speculatrix sedula/ne q̄d obrepat illicitū. Mater aūt vitiorū oim incōtinentia:q̄ etiā licita vertat in vitiū. Ideoq͂ aplus nō solū a fornicatione nos retrahit: verūetiā i ipsis cōiugijs modū quēdā docet/ ꝛ tēpora pscribit orandi. Intēperans eñ in cōiugio/ q̄d aliō nisi quidā adulter vxoris ē?

Idem in libro de phīa.

Aug⁹.

Cernis quēadmodū velit etiā int̄ seipsa ṽa ꝛ honesta esse cōiugia?Vides quēadmoduz dicat incōtinētiā etiā licita vertere in vitiū: vbi ꝛ licitū demōstrat esse cōnubiū/ꝛ in ipso non vult incōtinentia fędare qd licitum est?Aduertis quomodo intelligere nobiscū debeas:in quo morbo desiderij noluerit apostolus vnūquēq͂ vas suū possidere: sicut gentes quę ignorant deū?

1.thessal.4.a.

Tibi autē libido nō nisi p̄ter vxorē videf esse culpabilis. Quid ergo de ambrosio iudicabis:qui intēperantem in cōiugio adulterū quēdam appellat vxoris?Tu ne melius nuptias honoras. in quibus libidini licentiosissimū spaciū p̄buisti:ne fortassis offensa defensorē sibi alium puideret?Neq͂ eñ quod ego cōmemoraui scdm veniam coniugibus cōcedere apostolū:vbi pculdubio notaf etsi ignoscif culpa saltem verboten⁹ attingere voluisti: aut q͂ ab illo opere vt orationi vacent cessare coniuges admonēf/quod ego totū cōmemoraui:ausus es in tua responsione †refricare:credo formidans ne tua videref p̄uaricata defensio/si ꝛ te cōfitente appareret qd p libidinē:cui te patrocinari nō pudet:etiam coniugū impedireḟ oratio. Ita cum mihi pro illa respondere cuperes/ꝑ apostolo resistere nō auderes:nec in aliam sententiā/sicut soletis ipsum apostolicū testimonium detorquere potuisses omnino inde tacere maluisti. Tu ergo melius honoras nuptias quarum dignitatem tāq͂ omnino irrep̄hensibili volutabro carnalis cōcupiscētię decoloras. An ille qui cum dicat/non solum licitum sed etiam bonum cōiugium sanctāq͂ copulam /tamen cessante libidinis voluptate: tempora orandi ab apostolo p̄scripta cōmemorat: atq͂ iam ita nō vult illi morbo esse deditos cōiuges/ vnde trahif originale peccatum: vt

Al. †refutare.

1.Cori.7.e eos qui habēt vxores/scdm eūdē aplm/ ita
eē velut/ac si nō habētes. Nec vocare dubi/
tat etiā vxoris adulterū intēperātē maritū
oīm ꝯnubiꝫ bonū pēsans nō cupiditate car
nis/sed fide poti⁹ castitatis:nō morbo passi
onis/sed federe ꝯiūctionis:nō voluptate li/
bidinis/sed volūtate ꝓpaginis. Nā mulie/
rē viro nō nisi generādi causa ꝓhibet institu
tā. Unde tā diu frustra (quasi quisq3 hoc no
strū negaret) disputādū putasti. Hec eñ sūt
Ambrosius in libro de paradiso.ca.10. de hac re verba ei⁹ in libro de paradiso: Si
igit viro inquit culpe auctor est mulier:quē
admodū ꝓ bono videt adiecta? Uerū si cō/
sideres q2 deo vniuersitatis est cura:inueni
es plus placere dño debuisse id in quo esset
causa vniuersitatis / q3 cōdēnandū fuisse il/
lud in quo esset causa pcti. Ideo q2 ex viro
solo nō poterat hūani esse generis ꝓpaga/
tio: ꝓnūciauit dñs:nō eē bonū solū hoiem
Gen.2.c. esse. Maluit eñ deus plures esse quos sal/
uos facere posset/quibus donaret pctm: q3
vnū solū adā/ q liber esset a culpa. Deniq3
q2 idē inquit vtriusq3 auctor est opis: venit
1.timoth.1.d. in hūc mūdū vt saluos faceret pctōres. Po
stremo nec caim parricidij reū priusq3 gene/
raret filios/passus est interire. Ergo iquit ꝓ/
pter generationē successionis hūanę/debu/
Aug⁹. it mulier adijci viro. Habes ecce ambrosiū3
doctorē meū: 7 a tuo mirabiliter ꝑdicatū: et
opus dei esse oēm hoiem atq3 hoīs carnē:et
bonas esse nuptias inq̄3tū sūt nuptię:nō so
lū fatentē/verūetiā disserentē/vel defendē/
M tē. Jam vero qd ꝑ originale pctm sacro ba/
ptismati nihil deroget/supi⁹ demōstraui:qñ
ei⁹ posui v̓ba: vbi dic t illū iustificari a pctō
cui ꝑ baptismū pctā remittunt oia. Justum
porro ille deū vbi nō ꝑdicat:aut q̄s de hoc
pōt catholicus dubitare christianus/ qd pe
An capax sit iustificatiōis hūana natura ne 7 oēs impij ꝯfitent? Quintū illud restat:
vtrū videat ambrosio humanā capacē iusti
ficationis 7 ꝑfectionis esse naturā3. Nec ab
hac sentētia ꝓpterea reuocet: q2 sępe ac mul
tis modis dicit oēm hoiem sub pctō nasci et
eē ipsū ortū ei⁹ in vitio. Uerū 7 hoc iā supra
docui: vbi cū loco ipo paulopost dixisse me
moraui/a christi carne dānatū esse pctm/qd
nascendo nō sensit/qd moriendo crucifixit:
vt in carne nostra eēt iustificatio ꝑ gratiam
vbi erat ante colluuio ꝑ culpā. Ibi eñ natu
rā demōstrauit humanā etiā istā q̄ sub pctō
nascit/ 7 cui⁹ ortus in vitio est/esse iustifica/
tiōis capacē /sed sane ꝑ gratiā qd inimicū
ē vobis/ eidē gratię crudelib⁹ inimicis. Ue/
rū si hoc parū est: rursus q̄d dicat attēde in
Ambrosi⁹ super esaiam. expositione esaie ꝓphetę: Uideam⁹ inquit
ne q̄ sit post hui⁹ vitę curriculū nr̄a regene/
ratio: de qua dictū ē: In regeneratiōe cum Math.19.d.
sederit fili⁹ hoīs in throno glorię suę. Sicut Regeneratio duplex.
eñ regeneratio lauacri dicit/ꝑ quā detersa
colluuione peccatoꝝ in regeneratione cū se
derit fili⁹ hoīs renouamur: ita regeneratio
dici videt ꝑ quā ab omni corpore cōcretio/
nis purificati labe mūdo animę sensu in vi/
tā regeneramur ęternam. Nempe distinxit Aug⁹.
vir sanctus 7 verax/iustificationē vitę hui⁹
quę fit ꝑ lauacrū regeneratiōis : 7 illius ꝑfe/
ctiorē:cū et nostra corpora fuerint immorta
litate renouata. Nō itaq3 fuit ambrosio/q̄3/
uis fateret nascentis originis vitiū iustifica
tionis desperata ꝑfectio. Quia sicut est hu/
mana natura creatori deo formabil'/ita sa/
nabilis redēptori. Sed vos festinat' 7 ꝑsū/
ptionē vestrā festinando ꝑcipitatis. Hic eñ
vultis hoiem ꝑfici/atq3 vtinā dei dono 7 nō
libero/vel potius seruo ꝓprię voluntat' ar
bitrio. A qua ꝑfectione quidē longe vos eē
sentitis. Sed dolus est i ore vestro:siue pec/
catores vos eē dicatis 7 iustos credi velit':
siue ꝓfitemini ꝑfectionē iusticię:quā ꝓfe/
cto in vobis nō esse sentit'. Justificatio por Justificatio i hac vita nob cōfertur scdm tria.
ro in hac vita nobis scdm tria ista cōfertur.
Pri⁹ lauacro regeneratiōis/quo remittunt
cūcta peccata. Deinde ꝯgressione cū vitijs:
a quorū reatu absoluti sumus. Tertio dum
nostra exaudit oratio /qua dicimus: Dimit Math.6.b.
te nobis debita nr̄a: Qm̄ quālibet fortiter
cōtra vitia dimicemus homines sum⁹: dei
autem gratia sic nos in hoc corruptibili cor
pore adiuuat dimicantes/vt nō desit ꝓpter
quod exaudiat veniam postulantes. Ista3
sup nos dei misericordiā vobis necessaria3
nō putatis: quoniā ex eo numero estis de q̄
bus in psalmo dictum est: Qui cōfidunt in Ps.48.
virtute sua. Sed q̄3to melius audimus am/
brosiū in libro de fuga sęculi dicētem: Fre/ Ambrosius i libro de fuga seculi.ca.1.
quēs nob de effugiendo isto sęculo ē sermo:
atq3 vtinā q̄3 facilis sermo/tam caut⁹ et sol/
licitus affectus. Sed quod pei⁹ est/ frequē/
ter irrepit terrenarum illecebra cupiditatū:
et vanitatū effusio mentem occupat: vt qd
studeas vitare/h cogites animoq3 voluas.
Quod cauere difficile est homini/exuere au
tem impossibile. Deniq3 voti magis eā esse
rem q̄3 effectus: testat ꝓpheta dicendo: De/ Ps.118.
clina cor meū in testimonia tua: 7 nō in aua
riciā. Nō eñ i potestate nostra ē cor nostru3
7 nrę cogitatiōes q̄ improuiso offusę/ mētē
animūq3 cōfundunt atq3 alio trahunt q̄3 tu
ꝓposuer':ad secularia reuocāt/mūdana in/
serūt: voluptuaria ingerunt: illecebrosa in/
texunt. Ipsoq3 in tempore quo eleuare mē/
tem param⁹/insertis inanibus cogitationi/

bus/ad frena plerūq₃ deijcimur. Hec si vos nō patimini ignoscite: nō vobis credimus: et in his post sancti ambrosij v̄bis q̄ddā speculū/ et hoc si pficim⁹/cōces hūanę īfirmitates agnoscim⁹. Vobis autē etiā si credamus/ et dicam⁹/orate p nobis vt nec nos ista patiamur: ita vos inuenim⁹ elatos et alta sapientes/ vt rideat̄ nob: nō solū ista vos nō pati/ verūetiā in hoīs esse ptāte ne ista patiat̄: nec esse causā cur ad h̄ dei poscat̄ auxiliū. Quāto ḡ meli⁹ idētidē audiuimus ambrosiū dei gratiā cōfitentē nec de sua v̄tute cōfidētē: qui cū hec dixisset/ adiecit: Quis aūt tā beat⁹ q̄ i corde suo semp ascēdat? Sz h̄ sine auxilio diuino q̄ fieri pōt? Nllo pfecto mō. Deniq₃ īquit: sup eadē scriptura dicit: Beat⁹ vir cui⁹ ē auxiliū ei⁹ abs te dñe: ascēsus in corde ei⁹. Itēq₃ idē ipse i libro de sacramēto regeneratiōis: Quis igit̄ est in q̄ q̄ carne vtit̄ ad operandū/nisi aīa? Ergo pnceps et dña carnis naturaliter aīa ē: q̄ domare carnē debet et regere. Ideoq₃ spū sācti fulta p̄sidio dicit in psalmo: Nō timebo qd faciat mihi caro. Ipsa eadē dicit in paulo: Sz castigo corpus meū: et seruituti redigo. Castigat ḡ paulus/q̄ ipsi⁹ est/nō q̄ ipe ē. Castigat q̄ ipsi⁹ est/ vt morte in se lasciuię corporalis iusti⁹ operet̄. Nūqd scūs ambrosius q̄n ista dicebat/nō cū vitijs cōfligebat? nō vitia vincebat? Nō exercitū quedā variarū cupiditatū intra semetipm/tāq₃ christi miles egregius debellabat? Nō corpus ppriū castigabat? Nūqd nō superatis et oppugnatis diaboli opib⁹/opus dei cū ope dei: hoc est aīa cuz carne pacē iusticię regrebat: vt nō i sua virtute cōfidens: sz sicut ait: spūs sancti fulta p̄sidio diceret: Non timebo qd faciat nisi caro? Ecce quō natura hūana capax iustificationis ostendit: Ecce quō v̄tus i infirmitate pficit̄. Sz audiam⁹ de hac re etiam victoriosissimū martyrē cyprianū i epla de mortalitate: Cuz auaricia nobis inquit: cū impudicitia/cū ira/cū ambitione cōgressio est: cū carnalib⁹ vitijs: cū illecebris secularib⁹ assidua et molesta luctatio est. Obsessa mēs hoīs/ et vndiq₃ diaboli infestatione vallata: vix occurrit singulis/ vix resistit. Si auaricia pstrata est: exurgit libido: si libido cōpressa ē/succedit ambitio. Si ambitio cōtēpta ē/ ira exasperat/inflat supbia/vinolētia inuitat/inuidia cōcordiā rūpit/amicitiā zelus abscindit: Cogeris maledicere q̄ diuina lex phibet: cōpelleris iurare q̄ nō licet. Tot psecutiōes animus q̄tidie patitur: tot periculis pect⁹ vrget̄: et delectat hic inter diaboli gladios diu stare: cū magis cōcupiscēdū sit/ et optādū/ad christū subueniēte velocī morte pperare. Absit aūt vt sctm̄ cyprianū: aut auarū existimem⁹ fuisse/q₃ cū auaricia: aut impudicū/q₃ cū impudicitia: aut irę subditū/q₃ cū ira: aut ambitiosū/q₃ cū ambitione: aut carnalē/ q₃ cū carnalib⁹ vitijs: aut seculi huī⁹ amatorē/q₃ cū illecebris secularib⁹: aut libidinosū/q₃ cū libidie: aut supbū/q₃ cū supbia: aut vinolētū/q₃ cū vinolētia: aut inuidū/q₃ cū inuidia cōfligebat: Immo v̄o tō nihil eorū erat/q₃ his mal̄ motib⁹ partim de origine/ ptim de ꝯsuetudie venientib⁹ fortiter resistebat: nō acq̄escēs eē q̄ eū eē cogebāt. Nec tō tñ in tā piculoso laboriosoq₃ certamie nullo telo feriebat̄ hostili: cū dicat in epla sua de elemosynis: Ne q̄sq₃ sic sibi d̄ puro atq₃ imaculato pectore blādiatur/ vt innocētia sua fret⁹ medicinā nō putet adhibēdā esse vulnerib⁹/cū scriptum sit: Quis gl̄iabit̄ castū se habere cor? Aut quis gl̄iabit̄ mūdū se eē a petīs? Et itez i epla sua iohēs ponat et dicat: Si dixerimus q₃ pctm̄ nō habem⁹ nosipos decipim⁹ et veritas i nobis nō est. Si aūt nemo esse sine pctō pōt: et q̄sq̄s se īculpatū esse dixerit/aut supb⁹/ aut stultus est: q₃ necessaria/q₃ benigna ē diuina clemētia: q̄ cū sciat nō deesse sanat̄ q̄dā postmodū vulnera/dedit curādis denuo sanādisq₃ vulnerib⁹ remedia salutaria O doctor p̄clarissime et testis gl̄iosissime: sic docuisti: sic eminuisti/vel monuisti: sic te audiendū imitādūq₃ p̄buisti. Merito finitis alijs olim cupiditatū certamib⁹/sanatisq₃ vulnerib⁹ cū extrema et olim maxima vite hui⁹ cupiditate p christi v̄itate pugnasti: et ei⁹ in te gr̄e largitate vicisti. Secura est corona tua: victoriosa ē doctrina tua: i q̄ et istos vincis q̄ ꝯfidūt i v̄tute sua. Ipsi eñ clamant: Perfectio nobis v̄tutis a nobis est: tu aūt reclamas: Nemo suis virib⁹ fortis est: sed dei indulgētia et miscdia tutus est. Audi et beatissimū hilariū vbi speret hoīs pfectionē. Cuz eñ loquerer d̄ pace euāgelica: vbi dñs ait: Pacē meā do vob: Quia lex indt vmbra ē futurorū bonorū/idcirco per hanc ꝯfiguratā significationē vel significantiā docuit nos in hoc terreni et morticini corpis habitaculo mūdos esse nō posse/ nisi p ablutionē celestis miscdię emūdationē ꝯsequamur: post demutationē resurrectionis terreni corpis nr̄i effecta gloriosiore natura. Rursus in eodez sermone: Ipsis indt apostolis verbo licet iam fidei emundatis atq₃ sanctificatis/non deesse tamen maliciam per conditionē cōmunis nob originis docuit dicēs: Si vos cum sitis mali/nostis bona data dare filijs

Marginalia: Ps. 83. — Ambros⁹ lib. de sacramēto regeneratiōis. — Ps. 55. — 1. Cor. 9. g. — Aug⁹. — 2. Cor. 12. c. — Cyprianus. — Aug⁹. — Cyprianus. — Prouer. 20. b — 1. Joh. 1. c. — Aug⁹. — Hilarius. — Joh. 14. d. — Matth. 7. b.

vestris. Uides quemadmodū venerabilis
catholicus disputator nec in hac vita mun
dationē nrām neget: ꝛ tñ hūanā pfectiorē
speret .i. pfectior/ mūdatiōis i vltima resur/
rectiōe naturā. In q̄dā ꝟo homelia ꝺ libro
scti iob/ attēde q̄d dicat: quēadmodum ip/
sius diaboli aduersus nos indesinens bel/
lū ex h̄ fieri asserat/ cū ea mala q̄ i nobis sūt
excitat ꝯtra nos: qꝺ in nostrā fieri vtilitatē
vult docere: ꝯuertēte .s. diuina miscꝺia mali
ciā diaboli ad purgationē nostrā. Tāta eñ
ꝛ tā admirabilis inquit in nos miscꝺie dei
bonitas est: vt p que in adę offensa genero/
sitatē prime ꝛ beatę illi⁹ creatiōis amisim⁹:
p eū rursū id qꝺ amisimus obtinere merea/
mur. Tūc eñ diabolus inuidēs nocuit: nūc
aūt cū nocere nitit/ vincit. Mouet eñ p in/
firmitatē carnis nostrę oia ptātis suę tela:
cū ad lasciuiā accēdit: cū ad ebrietatē illicit:
cū ad odia stimulat: cū ad auariciā ꝓuocat:
cū ad cędes instruit: cū ad maledicta exacer
bat: Sed cum p infirmitatē animi hoꝝ oim
surrepētia incētiua repmunt: emūdamur a
pctō p hui⁹ victorię gloriā. Dictū eñ ita ē:
Aut quō se emūdabit nat⁹ ex mliere? Quia
nō extāte hoste nō erit bellū: cessante dein/
de bello/ victoria deerit. Collidētiū aūt ad/
uersus nos vitioꝝ victoria nō adepta/ non
erit emūdatio vlla vitioꝝ: quia his insidijs
corpis nři pirata victo: colluctātiū aduersus
nos passionū ꝯcertatione purgamur. Me/
mores igit inquit ꝛ cōscij illa ipsa corpa no
stra oim vitioꝝ esse materiem ꝑ q̄ polluti ꝛ
sordidi nihil in nobis mūdū/ nihil inocens
obtinem⁹: gaudeam⁹ nobis esse hostē: in cu
ius cōcertatiōe q̄dā cōcertationis nrę bello
P dimicem⁹. In expositione aūt primi psalmi
idē doctor nō dubitat dicere naturā nrām
vtiq̄ istā/ q̄ de morbo morbū trahit ad pec/
cādū ferri: Ac sic ne peccem⁹ aduersus eam/
nos quodāmō fidei religiōe pugnare. Plu
res eñ sūt inq̄t q̄ cū p ꝯfessionē dei ab ipieta
te discreti sūt: nō tñ a pctō p id liberi sūt: ec
clesię disciplinā nō tenētes: vt auari/ ebrio/
si/ tumultuosi/ ꝓcaces/ supbi/ ęmulatores/
mēdaces/ ꝛ rapaces. Et ad hęc q̄dē nos vi/
tia naturę inq̄t nrę ꝓpellit istinct⁹: ꝟ vtile ē
nos a via hac ad quā ferimur abscedere ne
q̄ ꝯsistere illic/ adhibito decedēdi ex ea non
Ps. 1. morosō recursu. Et idcirco: Beat⁹ vir q̄ i via
pctōꝝ nō stetit. Natura q̄dē in viā hāc ferē/
te: ꝟ ex via hac fidei religiōe referēte. Nūq̄d
nā istū putabim⁹ accusatorem fuisse naturę
quā cōdidit de⁹? Nō vtiq̄. Nō eñ dubita/
bat hō catholicus hūanā dei opus esse na/
turā: sed ꝓfecto vitia cū q̄bus nascimur ac/

cusauit: aplicū illud tenēs: Fuim⁹ eñ ꝛ nos Eph. 2. a.
natura filij irę/ sicut et cęteri. Uerūtñ hęc ꝟba
q̄ de sermone scti hilarij posui/ si mea essent/
ꝯtra i me diceres/ manicheoꝝ q̄ nomē ꝛ cri/
mē: quāto buccarū strepitu vētilares? Nūc
q̄ ne tui stomachi follis idigesta maledicto/
rū cruditate rūpat/ in hunc euome si audes
calūniosas tuas vanitates: ꝛ insanias men
daces. Ad hęc inquit nos vitia/ naturę nrę
ꝓpellit instinct⁹. Quę ista natura ē? Nūq̄d
gēs tenebraꝝ quā manicheoꝝ fabula indu
cit? Absit: Catholicus loquit/ isignis eccle/
siarū doctor loquit: hilari⁹ loquit. Nrā er/
go natura ē pmi hois p̄uaricatiōe vitiata:
nō ab alia natura vlla diuisione sepanda/ ꝟ
ipa sanāda: cui diabolū a nobis cōstitui ca/
lūniaris auctorē: dū tu ei christū iuides sal/
uatorē: ꝛ ei⁹ hic vitā ita vt sine vllo sit oino
pctō pfectā duci posse cōtēdis. Sꝫ audi q̄d Hilarius.
etiā hinc te admoneat beat⁹ hilari⁹. Cū eni
exponeret psalmū q̄nq̄gesimūpmū: Spes Ps. 51.
inq̄t in miscꝺia dei/ in sęculū ꝛ i sęculū sęcu/
li ē. Nō eñ ipa illa iusticię opa sufficiēt ad p
fectę btitudinis meritū nisi miscꝺia dei etiā
in hac iusticię volūtate/ hūanarū demutati
onū ꝛ motuū nō reputet vitia. Hinc illud ꝓ
phetę dictū ē: Melior miscꝺia tua sup vitā. Ps. 62.
Uides ne hoiem dei ex illo nūero eē btōꝝ ꝺ
q̄b⁹ p̄dictū: Beat⁹ vir cui nō iputauit dñs Ps. 31.
pctm: neq̄ ē i ore ei⁹ dolus? Cōfitet eñ etiā
pctā iustoꝝ: magis eos asserēs i dei miscꝺia
spē ponere/ q̄ de iusticia sua fidere: et ideo
nō ē i ore ei⁹ dolus: imo i ore illoꝝ oim q̄b⁹
hui⁹ veracis hūilitatis/ vel hūilis ꝟitatis p/
hibet testimoniū. Qui dolus abūdat i ore
vrō. Ubi eñ ꝟt⁹ nō ē: ꝛ tāta iactātia ē/ hypo
crisis ē: Et vbi hypocrisis/ vtiq̄ dol⁹. Prox/
sus ꝯtrā scti de miscꝺia dei/ q̄ magna ē/ tātū
vos de vrā q̄ nulla ē ꝟtute p̄sumitis. Et ꝯtrū
ipsi aduersus igenerata vitia bellū gerunt
adiuti p dei grām: tātū vos bellū geritis ad/
uersus ipam dei grām. Sꝫ vtinā sicut vos
vincit i suis: ita suos faciēs vos q̄ ipos vin
cat i vob. Ita ne i corde vrō dicere audetis/
q̄ cū vos audiūt accēdūt hoies ad virtutē:
cū aūt istos audiūt tātos ac tales viros: cy
prianū/ hilariū/ gregoriū/ ābrosiū/ cęteros
q̄ sacerdotes dñi desperatiōe frāgūt: ac re/
nūciāt studijs pfectiōis? Hęccine mōstra co/
gitationū ascēdūt i cor vrm: ꝛ nō elidūt frō/
tē vrāz? Ergo ne vos honoratis sctōs dei pri Q
archas/ ꝓphas/ aplos laude naturę: ꝛ deco
lorāt eos ista lumia ecclię vituperatiōe natu/
turę: q̄r eos dicūt i corpe mortis hui⁹ vt tene/
rēt castitatis bonū/ dimicasse ꝯ ingenitū ꝯcu
piscētię malū p dei grāz pri⁹ ꝯflictatiōe vin/

cedū postea nouissima regeneratiōe sanan/
Roma. 7. c. dū? Tu itelligis iudeū esse q̄ dic: Nō em̄ qd̄
volo bonū h ago: τ h p̄claro itellectu nec cō
uersationis sordes in naturę refundis inui/
diā: nec earū obscenitates aploꝝ τ sanctoꝝ
oīm ꝯsolarꝭ iniurijs: τ hec mala q̄ nō tu facis/
faciebat ambrosi⁹ cū collegꝭ suis eadē sentiē/
tib⁹: qui beatū apl'm de seipso dixisse intelli
git: Nō qd̄ volo facio bonū: s3 qd̄ nolo ma/
lū h ago: Et/ Uideo aliā legē i mēbris meis
repugnantē legi mētis meę: τ cetera hmōi.
Isti ergo facti talia docēdo suffodiūt/ sicut
mihi obijcis/ murū pudoris: τ vos ob pfe/
ctionis p̄dicationē patimini inuidiā. Sed
te vt scribis plurimū cōsolaris: qm̄ laudis
gen⁹ est ei displicuisse/ q̄ aplis nō pepcit. Si
ergo aplis dicēdo talia non pepci: ergo nec
ambrosius pepcit aplis: nec coepi ei⁹ eadē
sētiētes. Si aūt illi τ ex aplis ista didicerūt/ τ
scdm̄ aplos ista docuerūt: qd̄ me vnū appe
tis? Ipsos aspice: ipsos etiā atq3 etiā depo
sito paulisper tumore ceruicis intuere: Ita
ne tandē inuenis/ cōfidentissime cōsolari te
debes/ q: talib⁹ displices/ an lugere? S3 iā
q̄d egerim⁹ p totū istū librū in summā sicut
Dictorum in hoc libro dictis collectio possum⁹ breuiter colligam⁹. Proposuimus
hic auctoritatis molē sanctoꝝ/ qui epi ante
nos: nō solū sermōe cū hic viuerēt/ verūeti/
am scriptis q̄ posteritati relinquerēt fidē ca
tholicā strenue defenderūt/ vt vestra argu/
mēta cōfringerēt/ q̄bus dicitis: Si deus ho
mines creat/ nō possunt cū aliquo malo na/
sci: Si nuptię bonū sūt: nihil ex eis oriꝭ ma
li: Si in baptismate pctā oia remittunꝭ/ nō
possūt nati de renatꝭ trahere originale pec/
catū: Si iustus est deus/ non potest in filijs
parentū dānare peccata/ cū ipsis parentib⁹
dimittat τ ꝓpria: Si pfecte iustitię capax ē
humana natura: habere nō pōt vitia natu/
Ad singula responsio. ralia. Ad hec nos dicimus: τ deū esse hoim
creatorē: hoc est τ anime τ corpis: τ bonū eē
nuptias: τ p baptisma christi oia peccata di
mitti: τ iustū eē deū: τ pfecte iustitię capacē
humanā esse naturā: τ tū cū hec omnia ve/
ra sint/ obnoxios nasci hoies origini vitiatę
q̄ trahiꝭ ex hoie primo: τ ideo ire in damna/
tionē/ nisi renascanꝭ in christo. Hoc autē ꝓ/
bauim⁹ catholicoꝝ auctoritate sanctorum
q̄ τ hoc asserūt qd̄ de originali pctō dicim⁹:
τ illa quinq3 esse vera oia cōfitenꝭ. Ac p hoc
nō ē ꝯsequēs/ vt hoc falsum sit: q: vera sūt
illa. Tales quippe ac tāti viri scdm̄ catholi
cā fidē que vbiq3 toto orbe diffunditur: et
hoc/ τ illa vera esse confirmāt: vt vestra fra/
gilis/ τ quasi argutula nouitas sola auctori
tate cōteraꝭ illoꝝ: p̄ter q ea dicūt vt se per
eos loqui veritas ipsa testeꝭ. Sed nunc au/
ctoritate primitus eoꝝ vestra est cōtuma/
cia cōprimenda: vt a p̄sumptionis impetu
repulsi τ quodāmodo sauciati/ dum tales
hoies dei sic in fide catholica errare potuis/
se nō creditis/ vt aliqd̄ dicerēt vnde esset cō
sequēs deū nō esse hoim creatorē: nuptias
esse dānandas: in baptismo nō oim remissi/
onē fieri pctoꝝ: deū esse iniustū: nullā spem
nobis remāsisse virtutis pficiendę: q̄ oia ne
aliqd̄ eoꝝ nefas ē opinari/ ausus pcipites
refrenetis: τ tāq3 ex furore resipiscētes/ inci/
piatis in qua nutriti estis recolere τ aduer/
tere τ resumere veritatē. Dicit beatus am/ Ambrosius.
brosi⁹: vnū solū hoiem mediatorē dei τ ho/
minū/ eo q sit natus ex virgine: nec senserit
nascendo pctī generationis obnoxię vin/
culis nō teneri. Oēs aūt hoies sub pctō na/
sci: quoꝝ ipse ortus in vitio est: q: concupi/
scentię τ voluntati cōcreti prius subirēt ꝯta/ Et. τ voluptati.
gia delictoꝝ/ q̄ vitalem de hoc aere spiritū
ducerēt: ipsamq3 cōcupiscentiā tāq3 legem
pcti in corpore mortis hui⁹/ legi mētis vsq3
adeo repugnare: vt aduersus eā/ nō solū q̄/
cūq3 boni fideles/ sed apostolice etiā virtu/
tis magnitudo pugnauerit: ad hoc vt per
christi gratiā caro anime subiugata/ in ꝯcor
diam reuoceꝭ. Quoꝝ duoꝝ q̄ primitus si/
ne pctō creata sūt/ ex primi hois trāsgressi/
one facta discordia est. Et qs hec dicit: Ho/
mo dei catholicus/ τ catholice veritatis ad
uersus hereticos vsq3 ad periculum sangui
nis defensor acerrimus: sic tui doctoris te/
stimonio p̄dicatus/ vt diceret/ q eius fidē τ
in scripturis purissimū sensum ne inimicus
quidē ausus est rephendere: qui creatorem
deū nō solū animarū/ verūetiā corpoꝝ ad/
uersus platonicoꝝ philosophoꝝ asseuera
uit errorē: qui nuptiarū bonū τ causa ꝓpa/
gādi generis humani diuinitus institutū/
et pudicitia coniugali sctām eius copulam
p̄dicauit. Qui neminē dixit iustificari a pec
cato: nisi cui fuerit p baptismū dimissa oia
peccata. Qui coluit iuste iustū deum: Qui
pfectionē hominis in virtute atq3 iusticia
absit vt impediat desperando/ sed eam ta/
men pfectionē/ cui nihil adijciendum sit in
alia vita sperat: quę implebiꝭ resurrectione
mortuoꝝ. In hac autem vita humanā iu/
sticiam in quadā militia belloꝝ cōstituit:
non solum aduersus ęmulas/ aereas pote/
states: sed aduersus ipsas nostras cupidita
tes/ p quas et illi exteriores inimici nos de/
ijcere vel penetrare moliuntur. In hoc bel/ R
lo et ipsam carnem aduersariā graue dicit:
cuius vtiq3 natura sicut primitus condita

est/nobiscū ꝯcordissima ꝑmaneret/nisi pri/
mi hois ꝑuaricatione viciata suo nobiscum
languore ꝯfligeret. In hoc bello ille vir san
ctus monet nos seculū effugere: ꝛ i ea fuga
q̄ta sit difficultas/immo impossibilitas/nisi
dei gr̄a opituleť/ostēdit. Dicit mortua q̄dē
vitia ꝑ remissionē in baptismate oim pctō/
rū: sed eorū nos curare debere quodāmodo
sepulturā. Et i hoc ipso ope talē describit cū
vitijs mortuis nos habere cōflictū: vt non
qđ volum⁹ agam⁹/sed qđ odio habem⁹ hoc
faciam⁹: Multa in nobis pctm̄ nobis relu/
ctantib⁹ opari: rediuiuas plerūq₃ resurgere
voluptates: Luctādū nobis esse aduersus
carnē: aduersus quā luctatus ē paulus/ q̄n
Roma.7.d. dicebat: Video aliā legē in mēbris meis re
pugnātē legi mētis meę. Precipit ne carni
nostrę confidam⁹: ne nos ei credam⁹: cū apo
stolus clamet: Scio q: nō habitat in me/id
ē in carne mea bonū: Velle em̄ adiacet mi/
hi: ꝑficere aūt bonū nō inuenio. Ecce quan
tā nos pugnā cū mortuis habere pctis: ille
strenuus christi miles et ecclesię fidelis do/
ctor ostendit. Quō em̄ pctm̄ mortuū est/ cū
multa opereť in nobis reluctātibus nobis.
1.timoth.6.b. Quę multa: nisi desideria stulta et noxia:
quę cōsentientes mergūt in interitū ꝛ ꝑdi/
tionē: q̄ vtiq₃ ꝑpeti/eisq₃ non ꝯsentire/certa
mē est/ꝯflictus est/pugna ē. Quoꝝ pugna:
nisi boni ꝛ mali/nō naturę aduersus naturā
s₃ naturę aduersus vitiū iā mortuū: sed ad/
huc sepeliēdū: id ē oino sanandū. Quō er/
go mortuū dicim⁹ hoc pctm̄ in baptismate:
sicut etiā iste vir dicit: ꝛ quō habitare in mē
bris fatemur/ ꝛ multa opari desideria relu/
ctātib⁹ nobis: qb⁹ nō ꝯsentiēdo resistim⁹: si/
cut etiā hic vir fateť: nisi q: mortuum est in
eo reatu quo nos tenebat: ꝛ donec sepultu/
rę ꝑfectiōe saneť/rebellat et mortuū: Quā/
uis iā non eodē mō appelleť pctm̄ quo facit
reū: sed qđ sit reatu ꝑmi hois factū/ ꝛ qđ re/
bellando nos trahere nitiť ad reatū/nisi ad
iuuet nos gr̄a dei ꝑ iesum christū dn̄m no/
strū: ne sic etiā mortuū pctm̄ rebellet/vt vi/
cēdo reuiuiscat ꝛ regnet. In hoc bello labo
Iob.7.a. rāteś/q̄diu tēptatio est vita hūana sup ter/
rā/nō ideo sine pctō nō sumus: q: hoc qđ eo
modo pctm̄ diciť/opať i mēbris repugnās
legi mētis: etiā nō sibi ad illicita ꝯsentienti
bus nobis. Quātū em̄ ad nos attinet sine
pctō semp essem⁹ donec sanareť hoc malu₃
si ei nūq₃ cōsentirem⁹ ad malū. S₃ in q̄bus
ab illo rebellāte etsi nō letaliter/sed veniali
ter/tn̄ vincimur: in his cōtrahim⁹: vn̄ quo/
Matth.6.b. tidie dicam⁹: Dimitte nobis debita nostra.
Sicut cōiuges q̄n modū generatiōi necessa

riū causa solius voluptatꝭ excedūt: sicut cō
tinētes q̄n in talib⁹ cogitationib⁹ cū aliq̄ua
delectatione remorantť: nō quidē decernen/
tes flagitiū/vel gerētes decernētis/sed intē
tionē mentis/non sicut oportet ne illo inci/
dat inde auertentes/ aut si inciderit inde ra
piētes. De hac lege peccati/q̄ alio modo eti S
am pctm̄ vocať: q̄ repugnat legi mētis: de
qua multa beatus ambrosius dixit: atte/
stanť etiā sancti cyprianus/hilarius/grego/
ri⁹/alij q₃ plurimi. Qui ergo generať in adā
regenerādus in christo/mortuus in adā/ vi
uificādus in christo: ideo peccato est obstri/
ctus originis/q: ꝺ malo nasciť: quo caro cō Gal.5.c.
cupiscit aduersus spm̄: nō de bono quo spi/
ritus cōcupiscit aduersū carnē. Quid ergo
mirū est: si renasci debet hō ex illo malo na/
tus ꝯtra qđ pugnat hō renatus: quo reus ꝛ
ipse teneret/ nisi renascendo liberareť? Nō
est hoc malū materies dei creantis/sed vul/
nus diaboli eandē materiē viciantis. Non
est hoc malū nuptiarū/sed primorum hoim
pctm̄ in posteros ꝑpagatione traiectū. Eti
am hui⁹ mali reat⁹/baptismi sctificatione re
mittiť. De⁹ aūt iust⁹ si tanta paruulis mala
quāta nūc dicere nō sufficio/nihil pcti tra/
hentib⁹ irrogaret/magis appareret iniust⁹.
Iusticię vero perfecta capacitas hois non
negať: q: nec vitiorū omniū plenissima sa/
nitas sub oipotenti medico desperať. Pro/
pter quā catholicā ṽitatē sācti ac beati ꝛ in
diuinorū eloquiorū ꝑtractatione/clarissimi
sacerdotes: hirene⁹/cyprian⁹/retici⁹/olym/
pus/hilarius/ambrosius/gregorius/ inno/
centi⁹/iohānes/ basilius: q̄bus addo p̄sby/
terū velis nolis hieronymū: vt omittā eos
q̄ nōdū dormierūt aduersus vos ꝓferūt de
oim hoim pctō origiali obnoxia successiōe
sententiā: vnde nemo eruit/nisi quē sine le/
ge pcti repugnāte legi mentis virgo cōce/
pit. Quid est qđ exultas: ꝛ mihi si in cōspe/
ctu iudicū essem⁹ quasi victor insultas: tāq₃
nō inuenirē q̄d facerē: quo ꝯfugerē/ si iudicū
ꝑmerer ptāte: si in medio eruditorū cōsiste/
rē tecū: si vere quā dicis rōnis tuba/a te sc₃
magno tubicine inflata/si auditoru₃ arma
circūstantiū ꝛ tibi fauentiū ꝯcreparēt? Ita
em̄ tibi ponis ante oculos nostrū in dispu/
tatione certamē: et te argumētāte me q̄d re
spondeā nō habentē/fingis vt placet. Sic
tecum vana et insana tui cordis imagina/
tio fabulať: quasi me ante pelagianos iudi
ces tecū ꝯstituas: q̄b⁹ plaudētib⁹ tibi liceat
exaltare tāq₃ tubā vocē tuā ꝛ ꝑdicare cōtra
catholicā fidē/ ꝛ ꝯtra gr̄am christi qua pusil
li cū magnis liberāť a malo/cōem tibi ꝛ illis

Sad₃ parē a impietatis iudicialis purgatio

noticię hu⁹ impietatis errorē. Tales iudi/
ces in ecclesia dei nec sine aduersario ex par/
te altera stante potuit eruditor vester pela/
gi⁹ inuenire. De quo iudicio/ipse quidē q̄n/
tū ad hoim cōspectū attinet velut absolut⁹
vestro tamē palā damnato dogmate egres/
sus est. At ego vbicūq₃ sis: vbicunq₃ legere
ista poteris/te ante istos in tuo corde cōsti/
tuto/ q̄s non amicos meos ꝛ inimicos tuos
aliqua i meā partē gr̄a ꝑpēdentes/aliq̄ abs
te merito tuę offensionis auersos/ ꝛ ob hoc
tibi aduersos/in hac nostra disputatiōe vel
disceptatiōe cōstitui cognitores. Nec eos q̄
nūq̄ fuerūt/aut nō sunt: aut quorū sentētię
de hoc q̄d inter nos disputat̄ incertę sūt/in/
ani cogitatiōe cōfinxi: sed sanctos/et in san/
cta ecclesia illustres antistites dei: nō plato
nicis et aristotelicis et ȝenonicis alijsq₃ hu/
iuscemodi/ vel grecis/vel latinis/ quāq̄ et
istis aliquos eoꝝ: verū oēs sacris lr̄is erudi
tos noiatim/sicut oportebat expressi/eoꝝq₃
sentētias q̄ntū sufficere videbat̄ sine vlla edi
tas ambiguitate digessi: vt i eis timeas nō
ipsos/sed illum q̄ sibi eos vtilia vasa forma
uit/ꝛ sancta tēpla cōstruxit: Qui tūc de ista
causa iudicauerūt q̄n in eos nemo pōt dice/
re ꝑperā cuiq̄/ vel aduersari/vel fauere po/
tuisse. Nōdū enī extiteratis/cōtra quos su/
sciperem⁹ de hac q̄stione cōflictū. Nōdū enī
eratis qui diceret͂ q̄d i libris tuis ponis: q̄r
de vobis multitudini mentiti fuerim⁹: ꝛ q̄
cęlestianorū/vel pelagianoꝝ noie hoies ter
reamus: ꝛ q̄ terrore ab oibus extorqueam⁹

Quales esse debeant iudices.

assēsum. Certe ipse dixisti/ q̄ oēs iudices ab
odio/amicitia/inimicitia/ira/vacuos eē de/
ceat: pauci tales potuerūt iueniri: Sed am/
brosium aliosq₃ collegas eius quos cū₃ illo
cōmemoraui tales fuisse credendū est: Uerꝫ
ꝛ si tales nō fuerūt in his causis quas ad se
delatas ꝛ inter partes cognitas/cū hic viue
rēt/suo iudicio definierūt: ad hāc tamē cau/
sam tales erāt q̄n de illa sentētias ꝓtulerūt:
nullas nobiscū/vel vobiscū amicitias attē/
derūt/vel inimicitias exercuerūt: Neq₃ no/
bis neq₃ vobis irati sūt: neq₃ nos neq₃ vos
miserati sunt. Q̄d inuenerunt in ecclesia te/
nuerūt: q̄d didicerūt docuerūt: q̄d a patrib⁹
acceperūt/hoc filijs tradiderūt. Nōdū vobi
scū apud istos iudices aliquid agebam⁹: et
apd̄ eos acta ē causa n̄ra. Nec nos/ nec vos
eis noti fueram⁹: et eoꝝ ꝓ nob latas cōtra
vos sentētias recitam⁹/nōdū vobiscū certa/

T

tabam⁹ et eis ꝓnūciātib⁹ vicim⁹. Dicis me

Obiectio.

si sub potestate iudicū ꝑmerer/q̄les tibi ipsi
cōponis/nō habiturū fuisse q̄d facerē/q̄ ꝯfu/
gerē: cū tuis argumētationib⁹ vnde occurre
rem/reperire nō possem. Ego plane haberē

Responsio.

q̄d facerē/haberē q̄ cōfugerē: A pelagianis
enī tenebris ad hęc tā clara catholica lumi/
na ꝓuocarē q̄d et nūc iā facio. Tu ḡ respon
de/ q̄d facias: dic q̄ cōfugias. Ego a pelagi/
anis ad istos: tu ab istis ad quos? An q̄r nō
numerādas/sed pōderādas cēses esse sentē/
tias: et addis/ q̄d quidē ꝛ ego verꝫ esse ꝯsen/
tio/ad aliq̄d iueniēdū/multitudinē nihil ꝓ/
desse cecoꝝ: etiā istos cęcos dicere audebis?
Et vsq₃adeo ꝑmiscuit imis longus summa
dies/vsq₃adeo tenebrę lux/et lux tenebrę es/
se dicunt̄/vt videāt pelagius/celestius/iuli/
anus: ꝛ cęci sint hilari⁹/ gregori⁹/ ambrosi⁹.
S₃ qualiscūq₃ hō sis: tn̄ q̄r hō es/videri mi/
hi videor verecundiā tuā: si tn̄ nō in te spes
est ois emortua sanitat͂: ꝛ quodāmodo au
dio vocē tuā: respondes: Absit vt audeā cę/
cos istos viros/vl̄ cogitare/ vel dicere. Eoꝝ
ḡ appende sententias. Nolo esse plures: vt
eas te pigeat numerare. S₃ nō sūt leues vt
eas dedigneris appēdere: imo tā sunt gra/
ues vt te videā sub earum onerē laborare.
Nūq̄d ꝛ de istis dicturus es me imbellē ti/
bi opinionē cōsortis opponere: ꝛ velut con
sternatum metu cōscios nominare? Dicis/

In discussiōe rerū arduarū eligēda ē prudētia et honorāda paucitas

in causa iudicandi amoto strepitu turbarū
de omni ordine conuersationis hoim/ siue
sacerdotū/siue administrātiū/ siue ꝑuarica/
torū: ad discussionē taliū rerū nō sola noia/
s₃ eligēdā esse prudētiā: ꝛ honorādā eē pau/
citatē/quam rō/eruditio/libertasq₃ sublimat:
Ita vero est/ vt dicis. Sed nec ego te vllius
multitudinis numerositate ꝑturbo: Quis ꝓ
pitio deo/de hac fide/ cui ꝯtradicitis/catho/
lica sanū sapiat etiam multitudo. In q̄ vsq₃
quaq₃ plurimi vbi possūt/quō possūt: sic di/
uinit⁹ adiuuant̄/vana vr̄a argumenta cōfu

Obiectionis respōsio.

tant. Unde absit a me ista quā mihi obijcis
arrogātia/vt me istā causam cōtra vos/vnū
ꝓ oibus agere pollicerer. Q̄d cū tu inter pe
lagianos facis/nō erubescēs dicere ꝛ scribe/
re maioris tibi esse apud deū glorię/destitu/
tā veritatē tueri: multū abiecti ꝛ vere desti
tuti sūt/ multūq₃ obstupēdi/si hāc intolera/
bilē arrogantiā esse nō iudicāt qua te etiam
ipis pelagio sc₃ ꝛ celestio vestrū oim docto/
rib⁹ anteponis: quasi ꝛ illi iā cesserint: ꝛ tu
remāseris/q̄ destitutā tuearis/quā ỽitatem

U

putatis. Uerū q̄r te delectat non numerare
multitudinē/s₃ appēdere paucitatē: except͂
iudicib⁹ palestinis: q̄ heresim vr̄am in abso
luto pelagio dānauerūt: quē timore cōpres/
sum pelagiana ipa dogmata dānare coege/
rūt decē ep̄os iā defūctos: ꝛ vnū p̄sbyteꝝ ti
bi hu⁹ causę apposui iudices: q̄ de illa cum

hic viuerēt/ iudicauerūt: Si vr̄a consideret
paucitas/ multi sūt: si multitudo catholico/
rū epoꝝ/ ꝑpauci sunt. Ex qb⁹ papā innocē/
tiū ⁊ p̄sbyterū hieronymū retrahere fortas/
se tēptabis. Istū/ q2 pelagiū celestiūq; dāna
uit: illū q2 in oriēte cōtra pelagiū catholicā
fidē pia intētione defendit. Sz lege q̄ dicat
in laudē beatissimi papę innocētij pelagi⁹:
⁊ vide vtrū tales facile possis iudices inue/
nire. De illo aūt sctō p̄sbytero q scdm gr̄am
q̄ data ē ei/ sic in ecclia laborauit/ vt eruditi/
onē catholicā multū in latina lingua/ mult̄
⁊ necessarijs lr̄is adiuuaret/ nō solet pelagi⁹
iactitare: nisi ꝙ ei tāq; emulo inuiderit. Sz
nolo ex h̄ tibi videat̄ de istoꝝ iudicū nume/
ro retrahēdus: Nō em̄ eius sentētiā posui:
quā tpe inimicitiaꝝ ꝯtra vestrū tenuit ⁊ de/
fendit errorē: s quā posuit in scriptis suis: li
Al.t partiū. ber ab omni studio †patrū/ anteq; vestra dā
nabilia dogmata pullularēt. De reliqs sane
Urbana irro/ nō habes oino qd dicas. Nunqd hireneus/
nia i iulianū. cyprian⁹/ retici⁹/ olympus/ hilari⁹/ gregori⁹/
basili⁹/ ambrosius/ ⁊ iohānes de plębeia fę/
ce sellulariorū/ sicut tulliane iocaris/ l vr̄am
inuidiā cōcitati sūt? Nūqd milites/ nūquid
scholastici auditoriales? Nunqd naute/ ta/
bernarij/ cetarij/ coqlani? Nūqd adolescētes
ex monachis dissoluti? Nūqd postremo de
qualiūcūq; clericorū turba isti sūt: qs vrba/
na exagitatos dicacitate/ vel poti⁹ vanita/
te ꝯtemnis: q2 nō possūt scdm cathegorias
aristotelis de dogmatibus iudicare? Qua/
si tu/ q maxime quereris examē vobis ⁊ epa
le iudiciū denegari/ peripateticoꝝ possis i/
uenire cōsiliū: vbi de subiecto ⁊ his q̄ sūt in
subiecto ꝯtra origiale pctm̄ dialectica sentē
tia ꝓferat̄. Isti epi sūt docti/ graues/ sancti/
veritat̄ acerrimi defensores aduersus gar/
rulas vanitates: in quorū rōne/ eruditione
libertate: q̄ tria bona iudici tribuisti nō po/
tes inuenire qd spernas. Si epalis synodus
ex toto orbe ꝯgregaret̄: mirū si tales possēt
illic facile sedere tot: q2 nec isti vno tpe fue/
rūt. Sed fideles ⁊ multi excellentiores pau/
cos dispēsatores suos de⁹ p diuersas ętates
tēporū locorūq; distātias/ sicut ei placet at/
q; expedire iudicat/ ipse dispēsat. Hos itaq;
de alijs atq; alijs tēporib⁹/ atq; regionibus
ab oriēte ⁊ occidēte cōgregatos vides: nō i
locū quo nauigare cogant̄ homies/ sed in li
brū q nauigare possit ad hoies. Quāto tibi
essent isti iudices optabiliores/ si teneres ca
tholicā fidē: tāto tibi sūt tribiliores/ q2 oppu
gnas catholicā fidē: quā in lacte suxerunt:
quā i cibo sumpserūt: cui⁹ lac ⁊ cibū paruis
magnisq; ministrauerūt: quā ꝯtra inimicos
etiā vos tūc nōdū natos/ vn̄ nūc reuelami/
ni/ aptissime ac fortissime defenderūt. Tali/
bus post aplos sancta ecclia plātatorib⁹/ ri/
gatorib⁹/ ędificatorib⁹/ pastorib⁹/ nutritori/
bus creuit. Idō ꝓphanas voces vr̄ę nouita/
tis expauit: ⁊ cauta ac sobria ex admonitio/
ne aplica: ne sicut serpēs euā seduxit astutia 2.Cor.11.a.
sua: sic ⁊ mens ei⁹ corrūperet̄ a castitate/ q̄ ē
in christo: catholicę fidei virginitate insidi/
as vestri dogmatis surrepētis exhorruit/ et
tāq; caput colubri calcauit/ obtriuit/ abie/
cit. His igit̄ eloquijs ⁊ tāta auctoritate san/
ctorū ꝑfecto aut sanaberis dei misericordia
donāte: qd q̄tū tibi optē videt q faciat: aut
si qd abominor/ in eadē q̄ tibi videt̄ sapien/
tia ⁊ est magna stulticia ꝑdurraueris: non tu
iudices q̄siturus es vbi causam tuam pur/
ges/ sed tibi tot sanctos doctores egregios
atq; memorabiles catholicę veritatis accu/
ses: hireneū/ cyprianū/ reticiū/ olympū/ hila/
riū/ gregoriū/ ābrosiū/ basiliū/ iohānē/ inocē
tiū/ hieronymū/ cęterosq; socios ac partici/
pes eoꝝ: insup ⁊ vniuersaz christi ecclesiam
cui diuinę familię dn̄ica cibaria fideliter mi
nistrātes ingenti in dn̄o gl̄ia claruerūt. Ad/
uersus hanc autē miserabilem/ quam deus
auertat insaniā/ sic respōdēdū esse video li/
bris tuis: vt fides q; aduersus te defendat̄
istorū: sicut ꝯtra impios ⁊ christi ꝓfessos ini
micos/ etiā ipsum defendit̄ euangeliū.

Sancti augustini hipponēsis epi/ contra
iulianū liber secūdus explicit.

Capitulorū libri tertij cōtra iulia nū sancti augustini recollecta an notatio.

1 Ut resipiscat iulian⁹ a pelagiani errori/
bus exēplis cōmonet̄ tā pelagij q;
donatistarū/ quorū sunt humiliatę
ceruices.
2 Quō sic sunt obnoxij originalis culpę
sb diaboli potestate/ vt dei potesta/
ti minime subtrahant̄.
3 Q ꝑcio sanguinis christi in baptismo
abluunt̄ paruuli/ liberant̄/ ⁊ saluant̄
a peccato originali a primis ꝓpaga
to parentibus.
4 Quō ꝑpt̄ originale pctm̄/ afflicto par/
uuli corpore/ affligat̄ ei⁹ ⁊ aīa.
5 Q sine voluntatis vsu inesse originale
pōt pctm̄/ nō aūt actuale ⁊ ꝓpriū.
6 Unde ⁊ quare puulis diuersa infligan/
tur corporis vitia.
7 Q aug⁹ nō oēm corpoꝝ cōmixtionem
malā dixerit: ⁊ ex ea ꝓpositione etiā

si vera esset/nō sequaꝛ cōclusio quā infert iulianus.
8 Q si cōcederet deū nulliꝰ esse causā mali/nō inde sequeret deū nō esse cōditionis corpoꝝ auctorē.
9 Quid in hoīs generatiōe bonū/ q̄d malū: ꝛ quare deus fieri faciat que malū futura p̄noscit.
10 Quare i natura p̄ducta sint pudēda.
11 Quō ꝛ quales nonūq̄ p̄creandoꝝ filiorū hoībus sint vires restitute: ꝛ de partu sare: ꝛ de tpe naturalis generationis in viro ꝛ muliere.
12 Q in paruulis p̄pago sit ꝛ damnatio mortis.
13 De ɔcupiscētię genere/specie/modo et excessu: ꝛ q̄ bonā vitā occidat vitalis ignis/nisi aduersus eum spiritus ɔcupiscat.
14 Quando honesta sit coniugum censenda cōmixtio.
15 Quare cōtinentes laudet pudicitia cōiugalis.
16 Que sint nuptiarū bona ꝛ mala.
17 De errore/deum exorantis pro catholicoꝝ episcoporū (quos manicheos nominat) ex africa propulsione ne p̄ eos ɔstupreꝛ ecclesia.
18 Q ex circūcisiōe isaac originale dēmōstreꝛ peccatū insuisse: alioquin periturū de dei populo.
19 De ignorātia abimelech/an ɔtus: ꝛ q̄lis i domo sua femiarū extiterit clausura: ꝛ p̄ q̄ abraā orauerit.
20 Quō repugnās sit corpis libido expugnāda: ꝛ quē aplus feminaꝝ naturalē vsum cōmēdauerit.
21 Q ille qui cōcupiscentię carnalis modū tenet/malo bene vtiꝛ: q̄ modum nō tenet/malo male vtiꝛ: q̄ aūt modū sanctę virginitatis amore contēpserit/malo melius nō vtiꝛ.
22 Ubi sit originale malū: vnde sub diabolo paruuli: vnde mors.
23 Quō de malo quo bene vtiꝛ bonitas nuptiaꝝ/trahiꝛ malū q̄d est originale peccatum.
24 Q parētibus cōcupiscentię malo bene vtentibus/nō sit imputandū malū in filijs/ sed q̄d bonū.
25 Qualia i paradiso extitissent ɔiugia.
26 Qualis in baptizatis carnis remaneat conflictus aduersus spiritum: et quomodo quā ore laudat/opere reprobare monstraꝛ libidinē iulianꝰ.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi/ cōtra iulianum liber tertius incipit.

Ut resipiscat iulianꝰ a pelagianis erroribꝰ/exemplis cōmonet tā pelagij q̄ donatistarū: quorum sunt humiliate ceruices.

Am nūc quia a
sine dubio tot tātorūq̄ sanctoꝝ ꝛ i sacris lrīs eruditorū/ ꝛ i ecclię regimie tā clara memoria ꝛ laude pollētium auctoritati si nō cesseris: nec acqeueris: siue cōtumeliosissime sicut me/ siue illos verecūdiꝰ ꝛ mitiꝰ cū aliq̄ psonarū acceptione tractaueris: tn̄ etiā ipsos errare dicturus es: ita tibi dilecte fili iuliane/dn̄o donante r̄sidere debeo: ꝛ sic tuos libros atq̄ argumēta refellere: vt si possis intelligas male tibi fuisse p̄suasū: q̄d alijs p̄suadere moliris: Teq̄ salubriter peniteat incaute ac temerarie iuuenilꝭ p̄gressiōis ꝛ plapsionis tue: nō tn̄ tibi tua correctiōe/verūetiā pluribꝰ p̄fitura cognoscētibꝰ vobis atq̄ fatētibꝰ q̄ nō laniter q̄q̄ veraciter tot ꝛ tāti christianorū rectores do ctoresq̄ p̄plorū/ B l ecclia dei didicerint et docuerint q̄d verisiñ nouitate decepti cupiebatis euertere. Si aūt/q̄d abs te dn̄s euertat/vel sic tenebratū cor habueris vt itelligere ista nō possis: vel ex eo nūero fuerī/ q̄s i sanctis psalmis veritas notat dicēs: Noluit intelligere vt bn̄ ageret: vel ex eo de q̄libꝰ itē scriptū ē: Uerbis nō emēdabiꝛ seruꝰ durus: si em̄ ꝛ intellexerit/nō obaudiet: nec sic erit iste infructuosus labor/vel meꝰ/vel aliorū fratrum/ q̄ p̄ christi gr̄am ɔtra hūc errorē catholicā defēdūt fidē. Multo amplꝰ em̄ erūt q̄s antiq̄ vitas vel instruat defensa/vel corrigat/si nō defuerūt q̄s irrepēs error insolutus aut subuerteret/aut moueret. Ac ne longū faciā: nō oīa verba tua ponā: s̄ si dn̄s adiuuerit tuaꝝ velut acutaꝝ argumētationū: nihil nō solutū destructūq̄ dimittā. De iudicibus apud q̄s p̄pterea dicis nō potuisse vos agere cām vr̄am/ q: nemo de rebus dubijs bn̄ cōsultat: nisi q̄ ab odio/ira/ ꝛ amicitia/vacuū pectꝰ attulerit: q̄les nō fuisse dicis/q̄ de cā vr̄a iudicauerūt: q: priꝰ eā ceperūt odisse q̄ nosse: iā q̄dē supiore libro r̄spōdi: q: si tales iudices q̄les definiunt vnde B dixisti: salubriꝰ q̄reretis/ sctō ambrosio ꝛ coepis etꝰ q̄ de hac re ab odio vr̄i vel amicitia/ vel ira/ vl̄ q̄d tu nō posuisti: s̄ salubriꝰ posuit miscdia p̄ vobis/ vel ɔ̄ vos vacuū pectꝰ

Ps.35.
Prouer.29.c
s.lib.2.c.

habuerūt/qñ de hac re veras tranquillasqʒ
Al. tcrederetis. snias ꝓtulcſt:vtiqʒ †crederetis. Quos nūc
vobis parū ē iudices nolle:nisi etiā reos fa
cere insup audeatis. Sʒ obsecro te quomō
cām vſam q̄ dānauerūt/ante cęperūt odisse
q̄ȝ nosse? Quia eā ꝓculdubio nouerant/ode
rāt. Nouerāt em̄ vos dicere/nihil mali par/
uulos hr̄e nascēdo/qḋ purgari debeat rena
scēdo. Nouerant vos dicere/grām dei scḋm
Roma.11.a. merita nr̄a dari:vt iā grā nō esset grā: q: nō
gratis daret̄/ſ̄ scḋm debitū redderet̄. No/
uerāt vos dicere hoīem i hac vita posse nul
lū hr̄e pctm̄:vt nō ei sit necessariū qḋ in orō/
Matth. 6.b. ne dñica tota dicit ecclia: Dimitte nobis de
bita nr̄a. Hęc in vobis nouerāt:ꝛ rectissime
oderāt. Deniqʒ si ab eis vos correctos noue
rint/ꝛ amabūt. Qm̄ nō sic dicis: Si qs aut
liberū in hoīb⁹ arbitriū/aut deū esse nascen
tiū cōditorē dixerit/pelagian⁹ ꝛ celestianus
vocabit̄:ſ̄ q̄ libertatē i quā vocati sum⁹/nō
grę dei tribuerit:ꝛ q̄ puuloꝝ liberatorē chri/
stū negauerit:ꝛ q̄ cuiqʒ in hac vita iusto ali/
quā in dñica orōne petitionē:nō ꝓpter ip̄m
dixerit necessariā:ip̄e hui⁹ erroris accipit no
mē: q: errori cōicat crimē. Iā vero maniche
orū crimine q̄ catholica lumina audeas/vel
te nescias/vel nescire fingas infamare non
opus ē ꝛ h̄ dicere. Sane vt dicis si ꝓ vobis
poti⁹ ab impatore rīsum ē:cur nō in mediū
ꝓsilitis:et h̄ vltro publicis ptātib⁹ allega/
tis:vos eē mōstrātes q̄rū christian⁹ p̄nceps
approbauit fidē? Verū si dei legē nō sicut se
se habet/ſ̄ sicut vobis placet intelligit̄:qd
mirū si ꝛ de lege impatoris h̄ facit̄? Sʒ hęc
te alias executuꝝ pleni⁹ polliceris. Qḋ si fe
ceris/aut redargueꝛ sicut insidiosū/aut ꝯtē/
B neꝛ sicut inane quod fateris. Q̄ vero lauta
ꝛ lepida ē gratulatio tua:q̄ vnū dicis egres/
sum q̄ i se sūmā ꝯclusi/ tā optat itelligi:vide/
licet vt pelagianis tu videar̄ dauid:ego au
tē golias. Videris si tu h̄ induxisti pactū et
placitū cū pelagianis:vt si victus fueris/ni
hil vlterius illi audeāt: Ego aūt absit vt ad
monomachiā vos ꝓuocē:q̄s vbicūqʒ appa/
rueritis/vbiqʒ diffusus christi debellat exer
cit⁹:q̄ debellauit apud carthaginē celestiū:
qñ illic ipse non erā:ꝛ rursus ꝯstātinopolim
tā lōge a regionib⁹ africanis/q̄ debellauit i
palestina pelagiū:vbi cām vſam suę dāna/
tionis timore dānauit: Ibi em̄ oīno cecidit
heresis vr̄a. Et q: ille/cui⁹ figura erat dauid/
cōtra suos aduersarios in suis oīb⁹ militib⁹
pugnat errorē vr̄m/etiā pelagij linguā tāqʒ
ꝓstrati/ꝛ iacētis gladio detruncauit. Nā q̄
tu dedignaris/ꝓpterea vos nouos hereti/
cos dici:q: oīne malū qḋ pctm̄ definit̄/asse/
ritis nō i natura/ſ̄ in sola volūtate ꝯsistere:
iā vobis pelagi⁹/imo ꝑ linguaʒ pelagij dn̄s
amputauit. Timēs q̄ppe ille dānari:dānauit Vincit iulia/
cos q̄ dicūt infantes etiā si nō baptizēt̄ hr̄e nus sui aucto
vitā ęternā. Qui ḡ negat̄ eē in puulo malū ris pelagij vi/
qḋ baptismate diluat̄: dicite q̄ merito puu/ cio.
lus nō baptizat⁹ ęterna morte plectat̄? Sed
q̄d estis dicturi/ nisi forte pelagio maledica/
tis? Qui tn̄ si vob maledicētib⁹ dicat: Et q̄d
velletis vt facerē? An dicēte christo: Si non Joh.6.f.
mādūcaueritis meā carnē ꝛ biberitis meū san
guinē/nō habebitis vitā in vob? Dictur⁹ fu/
erā puulū habiturū vitā/q̄ sine isto sacramē
to finisset hāc vitā: Puto q̄ vos maledixisse
hoī pęnitebit. Iā vos ḡ toti⁹ pęniteat hui⁹
erroris:ne argumēto miserrimo vtamini/q̄
vniuersi vtūt̄ heretici:q̄s a pnitiosa licentia
leges impatoꝝ catholicoꝝ pmūt. Oēs q̄ppe
hmōi dicūt qḋ ip̄e dixisti:laborare illā p̄tē
rōnis inopia/q̄ in differēdo cū terrorē surro
gat/nullū a prudētib⁹ ip̄etrat sed secū a me/
ticulosis extorq̄t assensū. Noui deniqʒ here/ C
tici vos estis:ſ̄ istā pene oīm hereticōꝝ ve/
terē vocē cū cęteris agnouistis atqʒ tenui/
stis:nec vos ꝛ alios decipiatis:velut talē vo
cē habētes aduersus nos/q̄lē nos aduersus Quo medio
donatistas q̄s ad collationē nobiscū venire victi sint do/
ꝑ ip̄ialia iussa cōpulim⁹. Illoꝝ em̄ furor oc/ natiste.
cupauerat africā totā:nec p̄dicari a catholi/
cis veritatē ꝯ suū patiebant̄ errorē:violētis
aggressionib⁹/latrocinātib⁹/itineꝝ obsidio/
nib⁹/rapinis/ignib⁹/cędib⁹ multa vastātes:
cūcta terrētes. Cū q̄bus apḋ ep̄os q̄s cōces
nō habebam⁹/nihil agere poteramus. Qḋ
v̄o ań cētū ferme annos maiores nr̄i cū eis
ęgerāt/iā ꝑplorū memoria non tenebat. Hęc
igit̄ necessitas cōpulit vt saltē gestis nr̄a col
latiōe cōfectis eoꝝ cōtunderem⁹ in verecun
diā ꝛ reprimerem⁹ audaciaʒ. Vr̄a v̄o apud
cōpetēs iudiciū cōmuniū ep̄oꝝ/mō cā fini/
ta ē. Nec ampli⁹ vobiscū agēdū est/ q̄ȝtū ad
ius examinis ptinet/ nisi vt ꝑlataʒ de hac re
sniaʒ cū pace seq̄mini. Qḋ si nolueritis a tur/
bulēta vel insidiosa inq̄etudine cohibeami/
ni. Siles aūt estis poti⁹ maximianistis/q̄ cū Cōparat pela/
pictes exiguitatē suā nomine saltē certami/ gianos maxi/
nis ꝯsolari:ꝛ iō videri aliq̄d apud eos q̄bus mianistis.
cōtēptibiles erāt/q: inire nobiscū sinerent̄:
examē interpellātes eos/ꝛ libellū dātes/ꝓ/
uocātesqʒ ꝯtēpsim⁹. Magis em̄ de certamine
noīari desiderabāt q̄ȝ formidabāt i certamie
supari. Nec sperabāt victorię glīam:ſ̄ famā
req̄rebāt collatiōis:q: multitudīs nō habe/
bāt. Si ḡ putatis iō vos eē victores:q: nō vo
bis datū ē q̄le desideratis examē: maximia/
niste vos ad ista vaniloq̄a p̄cesserūt: q̄ȝuis

dederit vobis ecclia catholica iudiciū qua-le debuit: vbi causa vra finita ē: Illis autē nullū dare dignata est: qr non a nobis sicut vos / s a donatistis fuerāt segregati. Si aūt in maximianistis videtis nō esse ɔsequens: vt q̄ cōferre in aliq̄ iudicio nō sinunt / putari debeāt de veritate cōfidere: nolite vlterius hec vana iactare / vobisq3 sufficiat q̄ vos ecclesia catholica et materna lenitate sustinuit et iudiciaria seueritate vel poti9 medicinali necessitate dānauit. Sed ne supfluis imore mur / omitto tumult9 maledictorū et conuitiorū tuorū: siue q̄ i pncipio cōgessisti opis tui: siue q̄ p oēs eosdē quattuor libros pene nusquā spargere destitisti: ne grauib9 hoībus neuter nrm disputator: grauis / s leuis vterq3 litigator appareat. Uideam9 iā poti9 qd afferas / vnde me sicut promittis / ostendas hoīes et nuptias diabolo auctori tribuere.

Quō sic sunt obnoxij originalis culpe sub diaboli ptāte / vt dei potestati minime subtrahant: Ca. II.

Certe redarguēda tibi mea verba ponis: qbus ppositis velut rīdens psuadere conaris / cōtra meipsū locutū me fuisse. Qui cū ppter meā defensionē dixerim / ab hereticis nouis dici / nos dānatores esse nuptiarū opisq3 diuini: postea id abstulerim / dicēdo in fenis vncijs possideri hoīem nascentē a deo et a diabolo: vel poti9 totū a diabolo possideri: ɔsus excluso deo velut ab vniuersa sua possessiōe / qd est bō. Ubi ē acumē tuū q̄ tibi videris / et cathegorias aristotelicas assecut9 / et aliā dialectice artis astutiā? Ita ne nō attēdis h qd mihi de paruulis obiecisti: de qbuslibet maloribus malis hoīb9 vtriq3 nrm obijci posse ab aliq̄ aduersario veritatis? Interrogo em̄ te qd de nōdū regenerato hoīe pessimo quocūq3 rīdeas: saltē istū cōfiteris esse sub diabolo / nisi renascat i christo: an et h negas? Si negas:

Col. I. b. qui sūt q̄ qs de9 eruit de ptāte tenebrarū et trāsfert ad regnū filij charitatis sue? Si aūt ɔfiteris: quero vtrū in tali hoīe in ptāte adhuc posito tenebrarū / habeat de9 aliquā potestatem? Si dixeris nō habet: rīdebit tibi: Ergo de9 de sua possessione a diabolo exclusus ē. Si dixeris habet: rīdebitur / tibi: Ergo de9 et diabol9 i fenis vncijs hoīem possidet: Et tibi ab imperitis talis inuidia cōcitabit qualē tu mihi / q̄ vis peritus putari / de paruulis ab ortu recētib9 cōcitare voluisti. Ecce primū argumētū tuū / q̄sta facilitate destructū est: dū attendere negligis / sic esse hoīes sub diaboli ptāte anteq3 redimantur a christo: vt tñ dei ptāti nō solū hi / sed ne ipse q̄dem diabolus subtrahat.

De pcio sanguinis christi in baptismo abluunt paruuli / liberant et saluant a pctō originali a primis ppagato parentib9: Ca. III.

De baptismi sane q̄stione quā vobis apud ignaros inuidiosam mēdacijs nris factā fuisse conquestus es: vix dici pōt / q̄3 eleganter existi hanc a vobis amolit9 inuidiā: eo q̄ paruulos baptiçādos esse fateamini: qr gratiā baptismatis dicitis nō p causis esse mutādā / vel vēndā / q̄ ipsa dona sua p accedētiū capacitate dispensat: Ideoq3 christus q̄ ē sui opis redemptor / augeat inqs circa imaginē suā cōtinua largitate bñficia: et q̄s fecerat ɔdendo bonos / facit innouādo adoptādoq3 meliores. Hoccine ē totū cur vobis de baptismate paruulorum faciendā nō existimatis inuidiā: q̄si quisq3 nostrū vos dixerit negare paruulos baptiçari oportere. Nō eos dicitis nō debere baptiçari: s p magnitudie sapiētie vre / res mirabiles dicitis: In sacramēto saluatoris baptiçant s nō saluant: redimūt / s non liberant: lauant / s nō abluunt: exorciçantur et exufflant / s a ptāte diaboli nō eruunt. Hec sunt sententiarum portēta vrarum: hec inopinata mysteria dogmatū nouorum: hec paradoxa pelagianorum hereticorum / mirabiliora q̄3 stoicorum et phorum. Ut em̄ hec dicatis / timetis audire: Si saluant / qd in eis egrotabat? Si liberāt / qd in eis seruitutis vinculo tenebat? Si abluunt / qd in eis latebat imūdū? Si eruunt / q̄ merito erāt sub diaboli ptāte q̄ ppria iniqtate nō erāt rei: nisi qr trahūt qd negatis originale pctm̄? Et ad h negatis: nō vt eos saluos / liberos / mundos / nulli hosti subditos asseratis: nō em̄ aliqd eis opitulat vestrū testimoniū falsū ante iudicē verū: s vt illis in mala vetustate remanētib9 / vos nouā sectemini vanitatē. Nō em̄ vra / s illi9 est vera sētētia / q̄ dixit: Nisi qs renat9 fuerit ex aq̄ et spū: nō pōt intrare in regnū dei. Uel vos excellentissimi amatores illi9 vite q̄ futura est eterna cū christo / nullā penā putatis eē / imaginē dei i eternū exulare a regno dei: cū si paruā penā esse diceretis / nō esset hec vox beati amatoris illius regni / s miseri contēptoris. Porro aūt si qd huic sufficit cause paruā saltē penā fatemini esse q̄ magna est: vt imago dei nō sinat intrare i regnū dei: obsecro apite q̄lescūq3 oculos / et videte q̄ iusticia pena ista infligēda sit puulo: quē clausis oculis originali obnoxiū negatis eē pctō. Omitto cōmemorare q̄ mala in hac ipsa trāsitoria vita pene oēs patiāt infantes:

Sñie pelagianorū circa baptismū. (margin)

Confutatio. (margin)

Joh. 3. b. (margin)

a (margin) · b (margin)

Ezo. 40.a. ꝛ quō explicet qđ dictū est: Graue iugū sup filios adā a die exitus eoꝛū de vētre matris eoꝛū vsq; in diē sepulture in matrē omniū: Que vtiq; mala sub iusto ꝛ oīpotente deo nō irrogarent ei⁹ imagini: qbus malis i virtute exerceri infantilis etas non pōt dici/ si nulla ex parētib⁹ mala merita traherēt. Hec aūt mala puuloꝝ/ nō ea q̄ habere negant a vobis/ ſ q̄ ppeti cernūt ab oīb⁹ nobis: tu p̄termittis oino/ nec respicis: ꝛ spaciaris tibi vir disertissim⁹/ ꝛ exerces ingeniū ac linguā tuā i laudē nature. Natura ista in tātas ꝛ tā manifestas collapsa miserias/ saluatoꝛē/ liberatoꝛē/ mūdatoꝛē/ redēptoꝛē chꝛistum habet necessariū: nō iulianū/ nō celestiū/ nō pelagiū laudatoꝛē. Quā quidē redimi nō fateris in paruulis/ nisi q2 h celesti⁹ apud carthaginē gestis ecclesiasticis/ oꝛa chꝛistiana nō sustinēs/ fassus ē. Ceteꝝ rogo te/ quō pōt intelligi ista redēptio/ nisi a malo: redimēte

Ps. 129. illo q̄ redemit isrł ab oībus iniqtatib⁹ eius? Ubi em̄ redēptio sonat/ itelligit ꝛ p̄ciū. Et qđ ē h/ nisi p̄ciosus sanguis agni imaculati iesu chꝛisti? De hoc autē p̄cio q̄re sit fusū: qđ iterrogam⁹ aliū? Redēptoꝛ ipse rn̄deat:

Matth. 26.c. dicat ipse mercatoꝛ. Hic est inquit sanguis me⁹: q̄ p multis effundet in remissionē pctōꝛū. Pergite/ adhuc pgite: ꝛ sicut dicitis/ i sacramēto saluatoꝛis baptizant/ ſ nō saluāt: redimūt/ sed nō liberant: lauant/ ſ nō abluunt: exoꝛcizant ꝛ exsufflant/ ſ a ptāte diaboli nō eruunt: Sic etiā dicite: fūdit p eis sāguis i remissionē pctōꝝ/ ſ nulli⁹ pcti remissione mūdant. Mira sūt q̄ dicitis: noua sunt q̄ dicitis: falsa sūt q̄ dicit: mira stupem⁹/ noua cauemus/ falsa cōuincimus.

Quō ꝓpter originale pctm̄/ afflicto paruuli coꝛpe affligat ei⁹ ꝛ aīa: (Ca. IIII.

Onnē ipse dixisti/ admi nistrationē coꝛpis sic aio esse cōmissam/ vt fruct⁹ opis fieret vtriq; cōis: ꝛ vel ꝟtutis exercite gaudia/ vel isolētie penas cū ei⁹ quā hic nō bene rexerat carnis afflictiōe sētiret? Respōde igit: q̄re i hac ipsa vita afflictione carnis aīa crucietur infantis: cui⁹ ei meritū/ q2 nō bñ rexerit carnē/ adhuc nō pōt iputari? Naturā dicis hūanā i exoꝛdijs nascētiū inocētie dote locupletē. Fatemur sane/ q̄tū ad pctā ptinet ꝓpzia. Cū aūt etiā originali negat/ obnoxios: rn̄dete q̄ merito tāta inocētia nōnūq; ceca/ nōnūq; surda nascat? Qđ vitiū etiā ipsam ipedit fidē

Roma. 10.c. aplo teste q̄ dicit: Igit fides ex auditu. Iaz vero q̄s ferat/ qđ ad ipm̄ spectat almi/ imaginē dei inocētie/ sicut asseris dote locupletez fatuā nasci: si nulla ex parētib⁹ mala merita i puulos trāsēat? An ita ē q̄s q̄ vr̄m fatuus vt fatuitatē nullū malū putet: cū scriptura

Eccli. 22.b. dicat/ moꝛtuū septē dieb⁹/ fatuū ꝟo oīb⁹ dieb⁹ esse lugēdū? Quis aūt nesciat/ q̄s vulgo moziones vocāt/ natura ita fatuos/ vt qbus dā eoꝝ pene sensus pecoꝝ cōferat? Et non vultis fateri gen⁹ humanū ex initio q̄ deseruit deū trahere dānate originis noxā his oībus dignissimā penis: nisi vbi parcit rōne dispositiōis occulte inscrutabilis sapientia cōditoꝛis: q̄ nec ab ipsa vniuersa massa pditionis abstinet sui opis bonū/ vt ex malis vitioꝝ cōdat/ licet cū malis īgtū bona est/ rōnalē moꝛtalēq; naturā: cui⁹ nemo esse pōt cōditoꝛ p̄ter ipm̄: ꝛ i generatiōe dānata h̄beat vasis miscdie regeneratiōis auxiliū.

Q2 sine volūtatis vsu inesse originale pōt peccatū/ non aūt actuale et ꝓpꝛiū: Capitulū. V.

Frustra itaq; putas ideo i puulis nō esse delictū: q2 sine volūtate q̄ in eis nulla est esse nō pōt: h em̄ recte dr̄ ꝓpter ꝓpꝛiū cuiusq; pctm̄/ nō ꝓpter p̄mi pcti originale cōtagiū. Qđ si nullū esset: pfecto nulli malo puuli obstricti/ nihil mali vł̄ coꝛpoꝛe/ vel i aīa sub tāta iusti dei ptāte paterētur: Qđ tn̄ ꝛ ipm̄ a mala volūtate p̄oꝝ hominū sūpsit exoꝛdiū. Sicut voluntas mala ipsa est origo pcti. i. a voluntate mala pctm̄ exoꝛtū est/ ꝛ pcti origo volūtas mala est: ita nisi volūtas mala/ nō est cuiusq; vlla origo pcti. Hec si sapias/ simpliciter ꝛ veracit gratiā chꝛisti erga paruulos ꝯfiteberis. Nec cogeris res impijssimas atq; absurdissimas dicere/ aut baptizādos nō eē paruulos: qđ q̄dē postea eris foꝛtasse dicturi: aut tā magnū sacramētū sic in eis esse ludibriū/ vt in saluatoꝛe baptizent/ ſ nō saluent: a liberatoꝛe redimant/ ſ nō liberent: lauacro regenerationis lauent/ ſ nō abluant: exoꝛcizent ꝛ exsufflent/ sed a ptāte tenebrarū nō eruant: Sic eoꝛū p̄ciū sanguis/ q̄ in remissionē fusus est pctōꝛū: sed nullius pcti remissione purget. Hoc totū ꝓpterea q2 timetis dicere nō baptizent: ne nō solū facies vestre spuit oblinātur viroꝛū/ verūetiā capita scandalis mulicularū cōmitigent. Nos certe causam cur sub diabolo sit q̄ nascit donec renascat in chꝛisto/ peccati ex origie dicim⁹ eē cōtagiū: Uos aūt q̄ hoc negatis/ ea saltē q̄ apta sūt intuemini: cur nōnulli etiā demonez patiāt infantes: nisi foꝛte ꝛ ipsos/ aut esse/ aut sub diabolo esse negabitis. Nec vos euangeliū cōmouebit/ vt foꝛsitā ꝓpter vos interrogauit dn̄s qđ sciebat: vt pater pueri responde- Luce. 9.e. ret filiū suū ab īfantia sua demonio tā gra-

ui/grauiterq vexari/ vt a christi discipulis nō posset expelli. Ecce ego vt sint paruuli in diaboli ptāte/cū nuptias esse nō dico: qd me dicere calūniaris. Nuptię qppe habent ordinē suū: z bn̄dictionem suā/bonūqꝫ suū: nec subintrāte pctō amittere potuerūt. Tu aūt q̄re sit sub diabolo ille saltē īfans q̄ manifestissime vexat a diabolo: ita vt aliqñ ipsa vexatione moriat̄: rn̄de si potes. Nō vis eñ quēqꝫ vllā penā p alienis subire pctīs: Ne hinc fiat credibile etiā cōtagia pctōꝝ in nascētes ex gignētib⁹ posse transire.

Unde z quare paruulis diuersa infligant̄ corporis vitia: Ca. VI.

Sed videlicet vt egregi⁹ dialecticus nō me patieris elabi/ sed p̄sse iterrogabis z breuiter: si paruulis actionē reā/an naturā putē. Et ad vtrūqꝫ respondes. Si actionē inqs/ostēde qd fecerint. Si naturā/ostende qs eos fecerit: quasi z actio mala faciat nisi naturā reā. Actione qppe q̄ reus est/hō est: homo autē natura est: hoīes igit̄ sicut pcti actione maiores: ita minores maiorū cōtagione sunt rei: Isti ex eo qd faciūt: illi ex qbus originē ducunt. Quocirca paruuli bonū est/q hoīes sūt: qd oīno non essent/nisi eos ille q̄ sūme bon⁹ ē creauisset. Malū vero si nullū ex origine traherēt: nūq̄ cū vitijs vel corpalib⁹ nascerent̄. Deꝰ eñ q̄ est aīarū/ipse est etiā corporū cōditor: qui vtiqꝫ hūane in ipsa cōditione nature vitia nō īfligit imeritę. Neqꝫ eñ de inumerabilibus paruulis: q̄ z in aīo z ī corpe cū tāta vitioꝝ varietate nascunt̄/hoc dici pōt qd dn̄s ait de illo q̄ cęcꝰ ē nat⁹: non ppt pctm̄ ipsius vel parentū id esse factū: sed vt manifestaret̄ opa dei in illo. Multi quippe nec sanāt̄ omnino/sed cum eisdem vitijs siue in quali bet etate: siue in ipsa moriunt̄ infantia. Nō nullis etiā paruul⁹ iā renati/ vel pmanēt cū quib⁹ sūt nati: vl' accidūt huiusmodi mala: Absit vt dicam⁹ idigne. Sꝫ hinc poti⁹ itelligam⁹ eis ad alterum seculum pdesse q renascunt̄. Hui⁹ autē seculi dispositionē/ppt initiū supbię hoīs/p qd apostatauit a deo/ diuersis malis hoīm pagi in iugo graui sup filios adā: a die exitus de vētre matris eoꝝ vsqꝫ in diē sepulturę in matrē oīm.

Job. 9. a.

Eccl. 10. b.

Eccl. 40. a.

Qr aug⁹ nō omnē corporum cōmixtionē malā dixerit: z ex ea ppositiōe etiā si vera esset/nō sequat̄ cōclusio quā infert iulian⁹: Ca. VII.

Quod aūt in hoc ope tuo quō fiant a dialecticis sylogismi/ vñ questionē tibi null⁹ obicit/docere conar̄s: q̄tū tibi places/tātū grauib⁹ lectorib⁹ displiceo. Et qd ē peius/ fingis me dicere qd nō dico: pcludere sicut nō cōcludo: pcedere qd nō cōcedo: z cōcludis tibi ipse qd renuo. Qñ eñ ego negaui naturā hoīm eē laudabilē inq̄ntū hoīes sunt? Qñ dixi/ob hꝫ ipm reos eē/q: sūt: cum pfecto essent/nec rei essent si nemo peccasset. Qñ dixi/ fecunditatē esse reprobādā/cū ad bn̄dictiōē ptineat nuptiaꝝ? Quo modo a te peterē vt hocipm cōcederes/ qd ipse nō dixi? Iā vero qd me dicis assumere: oīs cōmixtio corporū mala: nihil minus est q̄ vt dicas me etiā vini z aquę accusasse cōmixtionē qñ potio nobis tēperatur: quia et ibi corporuꝫ est sine dubitatione cōmixtio. Et si oēm cōmixtionē corporū malā dixi: ne qꝫ hāc vtiqꝫ p̄termisi. Sed nec ipsam cōmixtionē sexus vtriusqꝫ rep̄hendi: si legitima at q nuptialis ē. Sine hac eñ nō fieret hominū generatio/etiam nullo cuiusqꝫ p̄cedente peccato. Proinde illud aliud qd me dicere adūgis: Filij autem de corporū cōmixtione nascunt̄: dico sane: Sed cōclusio quā velut meā inferre voluisti/nō est mea: Non eñ dico: neq̄ igit̄ filij qui de mala operatione pcedūt: quādoquidē ipsam cōiugum operationem/que fit gignendoꝝ gratia filioꝝ: nō dico malam/sed potius bonā: quia bene vtitur libidinis malo: per quod generantur homies/ bonū opus dei/nō sine malo: propter quod regenerādi sunt/vt liberent̄ a malo. Deinde contexis alterum sylogismū tuum: quoniam tuus est: z prior iste non meꝰ. Dicis ergo: causa sexuū cōmixtio corporū: et vis vt hoc concedam tibi. Ecce concedo. Pergis inde z adiungis: Si mala semp cōmixtio/deformis etiam conditio corporum in sexuuꝫ diuersitate positorum. Hoc si esset cōsequens: me non premeret/qui cōmixtionem nuptialem/id est liberorū pcreandorū causam: nō solum malā non dico/ verūetiā bonam dico. Huc accedit: q: z ꝯsequens nō est/vt si semp est mala sexus vtriusqꝫ cōmixtio/ ppterea sit deformis etiā conditio corporum in sexuum diuersitate positorū. Profecto eñ si intantū homines essent malo libidinis subiugati: vt remota honestate nuptiarū omnes indifferenter ac passim canino more concūberent: nō ideo deformis esset cōditio corporum/ cuius deus auctor ē: quoniam mala esset omniū hominū maris feminęqꝫ commixtio/sicut etiam nūc de adulterina cōmixtione vtiqꝫ mala: bonum est in corpoꝝ cōditione opus dei. Uides nēpe q̄ dialectice nihil dixeris: et nulla q̄dem culpa est dialecticę disciplinę/ q̄tum a tramitę Al. trenādo. B

te ei⁹ exorbitaueris. Uideris illi⁹ artis vbis
ad hoc te vti: vt eis inflat⁹ attonitos facias
impitos: volēdo videri esse qd nō es: Qd ꝛ
si eēs/ad eū modū q̄ ista disputāda sunt/ ni/
hil esses. Sed plane nūc ꝛ iepr⁹ ꝛ impit⁹: tūc
autē inept⁹ artifex esses: et tn̄ dialecticorū q̄
si iaculis onerat⁹ acutis in certamē ꝓcedis:
ꝛ iactas plūbeos pugiones dicēs: Si mala
semp cōmixtio/deformis etiā cōditio corpo
rū i sexuū diuersitate positorū: Nec videns
ꝙ non sit cōsequēs qd ꝑ argumēto necessa/
rio posuisti: adiūgꝭ ꝛ dicꝭ: Qd cū negare ne/
queris. Quid ē qd neq̄o negare: Hoc nēpe
qd tu iā si vl sero sapis/nō potes nisi nega/
re: quia nō vtiq̄ʒ si mala ē cōmixtio adulte/
rorū: ꝓpterea ex illis nascētiū cōditio defor
mis ē hoim: Illa qppe est hoim/male operā/
tiū de mēbris bonis/ista vero dei ē: bn̄ ope/
rātis de holb⁹ malis. Qd si dixeris: etiā cuʒ
fit adulteriū/bona ē ꝑ seipsam cōmixtio/qꝛ
naturalis est: ſ ea male vtunꝭ adulteri: Cur
nō vis acq̄escere ita posse esse libidinē malā
q̄ bn̄ tn̄ vtanꝭ gignēdi grā ꝯiugati: An pōt
bonoꝝ esse vsus malus: ꝛ nō pōt maloꝝ bo
nus: Cū inueniam⁹ ipso sathana ꝙ bn̄ vsus
1. Cor. 5. b. fuerit aplus tradēs ei hoiem in interitū car
nis/vt spūs saluus esset in die dn̄i: et alios
1. timoth. 1. d. vt discerēt nō blasphemare.

Qꝛ si cōcederetur deū nullius eē causam mali/non inde sequeretur deum non esse conditionis corporum auctorem: Ca. VIII.

Quod vo supaddis ꝛ dicis: Rei autē
q male de⁹ auctor esse nō pōt. Quō id
dicis: cū sint quedā mala q̄ꝝ auctor
est deus: Meli⁹ eni loqui nouit ipse ꝙ tu:
Esa. 45. a. q ꝑ ꝓphetā dicit/creare se mala. Deide quō
libet sese habeat hec supadditio tua: qd ad
me ꝑtinet: cum illud cui cōnectiꝭ nō cōcesse/
rim: eo ꝙ incōsequēs esse monstrauerim: vt
deformis sit cōditio corpoꝝ/etiā si oēm cō/
mixtionē corporū vel vtriusq̄ʒ sexus malaʒ
eē concederē: Ut eni ꝯcedam⁹ deū nulli⁹ eē
auctorē mali: nūq̄d ideo nō est auctor cōdi/
tionis corpoꝝ/quā nullo mō malā esse ꝯces
si: qꝛ nulla me ad hoc superius cōcessa coge/
bant: Inanis ḡ ꝛ ridēda tua remāsit illatio:
qua cōcludis ꝛ dicis: Oia igiꝭ corpa/ malo
reputanꝭ auctori. Multo eni veri⁹ ita ꝯclu/
diꝭ/vt dicam⁹: Si nec mala ꝯmixtio adulte/
rorū facit esse malā cōditionē corpoꝝ: aut si
bona ē ꝛ in adulteris sexus vtriusq̄ʒ cōmix/
tio: ſ ea mali vtunꝭ male: qm̄ multo magis
ex hoc nō pōt corpoꝝ mala esse cōditio. Re/
cte igiꝭ corpa deo reputantur auctori: Nul/
la ē itaq̄ʒ fouea quā metuēs q̄si reuertar in
viā quo videris me velle reuocare. Dic tn̄ ḡ
nā illa via sit/ꝛ explica rōcinationē tuā.

Quid ī hois generatione bonū: quid malū: et quare de⁹ fieri faciat que mala futura prenoscit: Ca. IX.

Eus iquis bonus/ ꝑ quē facta sunt
D oīa/ipse corpis nr̄i mēbra formauit.
Hoc verissimū eē cōcedo. Seq̄ns et
adiūgꝭ: Qui autē corpa fecerat diuisit ꝛ se/
xū: diuisit in specie qd ī opatiōe ꝯiūgeret: fe/
citq̄ʒ causam cōiūctionū dissimitudo mēbro/
rū. Et h̄ assertior. Deide ifers: Ab ipo igiꝭ cō/
mixtio corpoꝝ/a q̄ ē origo corpoꝝ: Quis h̄
negauerit: Qd cū ignat⁹ inq̄s ꝯcesseris: se/
quiꝭ tot rerū bonarū/corpoꝝ/sexuū ꝛ cōiūcti
onū malos fruct⁹ esse nō posse. Et h̄ verū di Al. ꝛ cōmixti onum.
cis: hoꝝ eni bonorū fructus bō est: qd inq̄/
tū bō est/bonū est. Qd aūt ī illo malū ē/a q̄
sanādus ē ꝑ saluatorē/ꝛ liberādus ꝑ redem/
ptorē/ꝛ abluēdus ꝑ lauacrū/ꝛ eruēdus ꝑ ex/
orcismū/ꝛ absoluēdus ꝑ sanguinē/ q̄ i remis
sionē fusus est pctōꝝ: nō ē fructus corporū/
sexuū/cōiūctionū/ſ originalis veterisq̄ʒ pec
cati. Sicut eni de ꝓle adulteroꝝ/ si ego dice Argumētum a sūi apulsime cōcludens.
rē/tot maloꝝ: id ē lasciuię turpitudinis/cri/
minis bon⁹ fructus eē nō potuit: recte mihi
rideres: hoiem q̄ de adulteris nat⁹ ē/nō esse
fructū lasciuię/turpitudinis/criminis: q̄ruʒ
malorū auctor ē diabolus: ſ corpoꝝ/sexuū/
ꝯiūctionū: q̄rū bonoꝝ auctor ē de⁹: Sic ḡ ti/
bi rectissime dico/malū cū q̄ nasciꝭ bō nō eē
fructū corpoꝝ/sexuū/cōiūctionū: q̄rū bono
rū auctor ē de⁹: ſ ꝑme ꝑuaricatiōis/cui⁹ au/
ctor ē diabol⁹. Absit aūt vt quēadmodū ca
lūniaris/ dicam⁹ hoies ad h̄ a deo fieri/ vt a
diabolo legitimo iure teneanꝭ: Quis eni ꝛ
h̄ diuinę sit magꝭ ꝙ diabolicę ptātꝭ: vt im/
mūdo ꝑncipi generatio imūda subdaꝭ/ nisi
regeneratiōe mūdeꝭ: tn̄ nō ad h̄ facit de⁹ ho
mines/ vt familiā q̄dām ō diabolus habeat:
ſ ea bonitate q̄ naturis oībus ꝑstat: vt sint
q̄ etiā ipm facit subsistere diabolū: Quā bo
nitatē si reb⁹ subtraheret/ꝯtinuo nihil eēnt.
Sicut nō ideo creat pecora in armētꝭ/ꝛ gre/
gib⁹ impioꝝ vt demonib⁹ imolenꝭ: Quis h̄
eos nouerit eē facturos: Sic etiā vbi gene/
rationē pctō cernit obnoxiā/scdm pulcher/
rimū quē deposuit ordinē seculorū/suā non
abstinet ab ei⁹ conditione bonitatē.

Quare in natura producta sint pudenda: Ca. X.

Ed post hāc argumētationē qua te
S fallis: ꝛ confecisse te aliquid arbitra/
ris/igeris solitū maledictum: ac de/
inde subnectis/ꝙ forsitā dicam scripturarū
nō sylogismoꝝ debere testionio cōprobari

filios de corpoꝝ cōmixtiōe nascētes reputa/
ri diuino operi: quasi q̄ hoc negauerit possit
esse christian⁹. Proinde rē quā ꝓmptissime
confitemur/ ꝛ libentissime ꝑdicamus/ velut
habeat iter nos ꝯtrouersiā: ita ꝑ scriptura/
rū testimonia conaris ōndere/ ꝛ laboras in/
aniter: nō vt rūdere nobis/ ꝑ vt libros pos/
sis implere. Uerūtn̄ qḋ dixisti: vt exprime/
ret fidē operū ꝓpha: prope periculū pudoris
Gen. 2. d. accessit: qꝛ dixit: Erūt duo in carne vna: sa/
tis te debuit admonere/ nihil pudēdū futu/
rū fuisse in opib⁹ dei: nisi ꝓcessisset/ cur natu/
ra humana deberet de sui meriti deformita
te cōfundi.

Quō ꝛ q̄les nōnūq̄ ꝓcreandorū filiorū hoīb⁹ sint vires restitute: ꝛ de partu sare: ꝛ de tp̄e naturalis generationis in viro ꝛ muliere:

A Dicis etiā i laude libidinis (Ca. XI.
Roma. 4. d. hāc fuisse redditā dei mūere abraę ꝛ
sarę senio ꝯfectis emortuisq̄ corpib⁹:
ꝛ inuidiosa voce ꝓclamas: vt asserā si pos/
sim ad opus diaboli ptinere: qḋ deū videā
iterdū cōferre ꝓ munere. Quasi ꝟo si clau/
dū hoīem resuscitet de⁹/ viuentibusq̄ resti/
tuat/ q̄ vtiq̄ mortu⁹ iā claudicare nō pote/
rat: etiā claudicationē debet videri ꝓ mūe/
re ꝯtulisse. Ita ꝗ si restitut⁹ ē q̄ fuerat i viri/
diorib⁹ corpoꝝ vigor: sic vtiq̄ restitut⁹ ē/ vt
se habet cōditio corpis mortis hui⁹. Nō eñ
eos ad illū statū reuocari optebat in q̄ adā
fuit añ pctm̄: vt possēt sine lege i mēbris q̄ re/
pugnat legi mētis filios ꝓcreare: Quis ad
h̄ itelligēdū sit emortuū fuisse corp⁹ abraę:
vt nō valeret de oi femina filios gignere q̄
parere posset. Dicit eñ facere h̄ ętatis acces/
sus/ vt ex femina generare senex possit ado/
lescētula: cū iā de grādiore nō possit: q̄uis il/
la de iuuene possit. Qui eñ tā ꝓlixo tp̄e tūc
viuebāt: ꝓculdubio serius fiebāt ita decre/
piti/ vt ad ꝯcubitū moueri oīno nō possent:
si tn̄ cuiq̄ viro sano pōt id accidere ꝑ ętatē.
Nā cū h̄ opus in manib⁹ haberē: nūciat⁹ est
nobis senex octoginta ꝛ q̄ttuor agens an/
nos: q̄ religiose cū cōiuge religiosa iā vigin
tiq̄nq̄ annos vixerat cōtinēter ad libidinē
sibi emisse lyristriā: q̄ vtiq̄ ꝓ modulo/ q̄ isto
tp̄e viuūt hoīes grauioris senectutis est q̄
fuerat abraā i annis cētū adhuc victur⁹ ali/
os septuaginta. Unde prudēti⁹ credit fecū/
ditatē q̄ defuit/ suis deum famulis ꝑstitisse.
Duę causę q̄ppe dicunt ꝓpter q̄s parere sa/
ra non poterat: ꝛ erat vulua eius emortua:
Quare sara parere nō potuit. Una est sterilitatis q̄ ab ip̄a ierat iuuētute.
Altera ętatis: nō qꝛ nonaginta annos age/
bat/ ꝑ qꝛ iā destiterāt ei fieri muliebria. Con

stat eñ si mulieꝝ mēstrua secreta cessauerit
ꝑ ętatē: nō eas iā posse ꝯcipe/ etsi fęcūdę fue
rūt anteq̄ illa cessassent: Et iō scriptura no/
luit h̄ tacere: vt augeret miraculi gl'ia/ quod
erat de⁹ in eoꝝ ꝓle facturus. Qñ aūt suo vi
ro ancillā dedit/ ō qua voluit qꝛ de se nō po
terat suscipe filios: nō ętate fuerat/ ꝑ sua ste/
rilitate pmota. Sic eñ ait scp̄tura: Sara au Gen. 16. a.
tē vxor abraā nō pariebat illi. Et verba ei⁹
ad virū ista sunt: Ecce cōclusit me de⁹ vt nō
pariā. Tūc aūt si ętatē cōsiderem⁹ amborū/
decrepiti essent/ si nři tp̄is hoīes essent. Erat
eñ abraā annoꝝ circiter octogintaq̄nq̄: sa/
ra aūt ānoꝝ septuagitaq̄nq̄. Scriptū ē eñ:
Abraā aūt erat octogitasex/ cum pepit agar Ibidē. d.
hismael abraę. Proinde ante ānū ferme mix/
tus inenit ancillę qñ ꝯcęptus est hismael: qꝛ
tandē cōiuges i hac ętate generāt tp̄ib⁹ no/
stris: nisi diuinit⁹ fiat tale miraculum: et tñ
illi poterāt si sara sterilis nō fuisset: qꝛ et ille
potuit de agar: et illa nōdū erat sic ętate ꝓ/
gressa/ vt ei cessarēt fieri muliebria. Ad h̄ er/ B
go erat abraę corpus emortuū: vt de sara Abrae corp⁹ emortuū.
iā generare nō posset: etiā si esset illa ita fę/
cūda vt tñ iam ꝓpinquaret ętati/ q̄ cruor il/
le mēstruis iteruallis venire desisteret. Qui
bus eñ iā omnino nō fluit/ eas ab auctori/
bus medicinę definitū ē/ nō posse cōcipere.
Qḋ si falsum esset: nullo mō dicere scriptu/
ra curaret: Defecerunt autē sarę fieri mulie/ Gen. 18. b.
bria: cū superi⁹ iā dixisset: Abraā aūt ꝛ sara
seniores ꝓgressi in dieb⁹ suis. Pro mō ꝗ tē/
poris/ cui⁹ lōge ꝓlixiore spacio tūc viuebāt/
generare iā illa ętate nō poterāt: cū esset ab
raā cētenari⁹/ sara nonagenaria: etiā si steri/
lis nō fuisset: ꝛ ante annū cōcūberēt/ qñ ad/
huc ei fluebant fortasse muliebria. Et iō ad/
huc cōcipe posset si iuuenis esset marit⁹: tūc
aūt nō posset/ ꝓpter corpus abraę sic emor
tuū senectute: vt ex illi⁹ ętatis femina gigne
re non valeret: qui tñ ꝛ ipse de adolescētula
valeret: sicut postea de cethura valuit: q̄/ Gen. 25. a.
uis et illic dici possit/ fęcūditatis mun⁹ i eo/
dē pseuerasse qḋ accepat vt nasceret isaac.
Pro mō aūt nūc tp̄is q̄ longe breuiore spa/
cio viuūt hoīes/ intra cētū annos amborū
cōiugū/ generare posse dicunt. Si ꝟo i sum/
mā ducti amboꝝ anni/ cētenariū nūerū ex/
cesserint: sic asseuerāt nō posse filios ꝓcrea/
re: etiā si fęcūda sit mulier ꝛ fluentib⁹ adhuc
muliebrib⁹ possit ex iuuene: Ut iure fuerit Ius liberorū.
etiā cōstitutū/ ne quisq̄ ius liberorū habe/
ret: nisi cū amborum anni cōputati ꝛ simul
ducti centū nō trāsisse docerent. Miraculū
ꝗ dei factū est: vt ꝯciperet isaac nō parenti/
bus ei⁹ libidine reddita: sed fęcūditate do/

nata: Nā illa esse poterat etiā in illis annis: hec vero esse nō poterat tot impedientibus causis. Quāq3 et libido sic superi⁹ disserui/mus/si emortuis mēbris senilibus munere dei quodāmodo reuiuiscētib⁹/etiā ipsa reuiuisceret: cōditionē ꝑfecto carnis corruptibilis sequeret/vt esset in corpe mortis huius: q̄ in paradiso esse nō posset ante pctm̄ in corpore vite illius. Scd̄m cōditionē aūt pena/lis hui⁹ corpis/mun⁹ fecūditatꝫ nūc de⁹ vnicuiq3 largit/nō scd̄m illā felicitatē vbi nihil erat in carne qd̄ aduersus spm̄ cōcupisceret ꝛ cōcupiscente aduersus se spiritu frenaret: qꝛ in natura hoīs ante pctm̄/pacē decebat esse/nō bellum. In ea vero pte rōcinationis tue frustra laborasti: tanq̄ dicere possemus isaac sine cōcupiscētia carnis vel semine viri fuisse pcreatū: hoc eñ nō dicim⁹: ꝛ ideo qc quid inde disputasti ꝑtereundo cōtenim⁹.

Qr in paruulis ꝑpago sit ꝛ dānatio mortis: Ca. XII.

Quod aūt tibi pclaro acumine visus es inuenisse/vt diceres: etiā si diabolus crearet homines/nulla culpa sua mali esset: ꝛ ideo tā nec mali essent: qꝛ esse q̄s/quā nisi qd̄ natus est non pōt: nec ab eo in stū est aliqd ampli⁹ flagitare q̄ potest. Solemus ꝛ nos aduersus manicheos ista dicere/qui nō vitiatā bonā dicunt esse naturā: s3 sine initio ꝛ īmutabilit malā/quā scd̄m suas fabulas opinant malā. Natura vero humana scd̄m catholicā fidem bona instituta: sed vitiata peccato meritoq3 damnata est. Nec mirū autē nec iniustū est/q admirabilis radix ꝑfert dānata dānatos: nisi cui⁹ manus nō defuit creātis/nō desit ꝛ miscdia liberantis/quā vos miseri inuidetꝫ/cū malū paruulos a quo liberent habere nō dicitis. S3 certe vos qui miseriā falsa defensione pmitis: ꝛ pniciosa laude oppugnatis infantiā: quare nihil mali merentes tot in paruulis imagines dei/si nō baptizent/nō admittitis ad regnū dei? Nunq̄d ipsi sibi defuerūt vt priuent regno: vt tā luctuoso puniant exilio: cū id nō fecerint qd̄ facere oīno nō poterāt? Ubi etiā ponis quia ꝛ vita carebūt: qs̄ nō māducauerūt carnē/nec biberūt sanguinē filij hoīs. Uñ pelagius/qd̄ supra cōmemoraui/eos q̄ dicūt infantes etiā si nō baptizētur habere vitā eternā in ecclesiastico iudicio nisi dānasset/dānat⁹ exisset. Qua iusticia queso a regno dei/aut a vita dei alienat imago dei in nullo trāsgresso legē dei? Non
Eph. 4. c. ne audis quēadmodū detestet aplūs quosdā: quos dicit alienatos a vita dei ꝑ ignorantiā q̄ est in illis ꝑpter cecitatē cordis eorum? Tenebit hac sententia non baptizatus paruulus: an nō tenebit? Si dixerit/nō tenebit/euāgelica vitate/lingua etiā pelagij teste vicemini atq3 puniemini. Ubi e eñ vita dei/nisi i regno dei: quo nisi renati ex aq̄ ꝛ spū itrare nō possūt? Si aūt dixerit/tenebit: fatemini penā/culpam dicite: fatemini Ioh. 3. b.
supplicium/meritū dicite: Nihil i vſo dogmate reperit/qd̄ ꝑferre possit. Iā igit aliq̄s si vllus ē christian⁹ sensus i vobis/etiā i paruulis ꝑpaginē mortꝫ ꝛ dānationis agnoscite: debita iusticia puniēdā: gratis gratia dei liberandā. In quoꝝ redēptione laudari dei miscdia pōt/in q̄rū ꝑditione accusari dei veritas nō pōt: quia vniuerse vie domini misericordia ꝛ veritas. Ps. 24.

De ɔcupiscētie genere/specie/modo ꝛ excessu: ꝛ q bonā vitā occidat vitalis ignis/nisi aduersus eū spiritus cōcupiscat. Ca. XIII.

Iudicis/definis/disseris q̄si medicinaliter d̄ genere/ꝛ specie/ꝛ mō/ꝛ excessu cōcupiscētie: hui⁹ gen⁹ esse asserēs in igne vitali: speciē i motu genitali: modū i ope cōiugali: excessū in intpantia fornicādi: et tñ post istā totā q̄si subtilē atq3 ꝑlixā disputationē tuā/cui te breuiter ꝛ apte interrogauero: cur ignis iste vitalis bellū in hoīe radicauerit/vt eo caro ɔcupiscat aduersus spm̄: ꝛ spūi necesse sit ɔcupiscere aduersus carnē: cur vulnere feriat mortali q̄ voluerit igni ɔsētire vitali? Puto q ip̄m libri tui atramētū erubescendo ɔuertet in miniū: Et ignis vitalis q̄ nr̄e aīe q̄ vita ē vera carnis: nō solū ad arbitriū non obsequit/s3 plerūq3 ɔtra ei⁹ arbitriū inordinatis/ꝛ turpib⁹ motibus excitat: ꝛ nisi aduersus eū spūs cōcupiscat bonā vitā nr̄am ignis iste vitalis occidit. Post lōgā disputationē velut ɔcludēs: merito igit inq̄s cōcupiscētie origo definit in igne vitali: q collecto necesse ē vt ei reputet cōcupiscētia carnalis p quē cōstituta est vita carnalis. Ita h̄ dicꝫ: q̄si ꝑbare possis: aut vero cuiuscūq3 frōtis sis/audeas suspicari/in prima hoīm cōstitutione priusq̄ culpā debita dānatio sequeret/istā carnalē cōcupiscētiā aut extitisse in paradiso/aut inordinatꝫ/sicut eā nūc videm⁹ motib⁹ pugnas aduersus spm̄ fedissimas edidisse. Deinde subnectꝫ ꝛ dicis: Hui⁹ itaq3 appetit⁹ nō in genere suo/nō i specie/nō in modo culpa est: s3 in excessu: qꝛ genus ei⁹/ꝛ species ad cōditoris operam pertinent: modus eius ad arbitrium honestatis: excessus ad vitiū voluntatis. Q cōcinne tibi verba inania sonuerūt: vtiq3 homo qui nō cogitas quid dicas.

Si modus appetitus hui⁹ ad arbitrium p̄tinet honestatis: cuius tandē honesti arbitrium coniugati velit hūc appetitū/ nisi qñ opus est cōmoueri: et tñ quod vult nō pōt? Cuius honeste continentis arbitrium velit aliqñ hunc appetitum moueri: et tñ qd vult
Roma.7.c. nō pōt? Unde clamat hō: Uelle adiacet mihi: pficere aūt bonū nō inuenio. Cū ergo in ipso motu ꝑ nſe volūtatis arbitrio nō habeat vllū modū: si effectu aūt nō sit ipse moderat⁹: sed ei modū vigili certamine spirit⁹ honestus imponat: qd est qd laudatis homines mali/ ⁊ ad deum non clamatis: Libe
Matth.6.b. ra nos a malo?

Quādo honesta sit cōiugū censenda cōmixtio: Ca. XIIII.

Quid te aūt iuuat qd dicis/ intercipi debilitate libidinē: quasi non morte p̄sus extinguit/ qñ iā hoi q̄ ab illa fuerit supatus ⁊ subiugat⁹/ nō certamē indicit/ s; victo reddit qd debet? Hoc ē amari⁹/ hoc est vbi nō intelligis/ p̄cedentis ppaginē mortis: q̄ qñ sani sumus/ tūc ē iste motus insanus. Aut in cōiugib⁹ inquis cū honestate exercet: aut in castis virtute frenat. Ita ne vero/ ita tu exptus es? Ergo ne a cōiugib⁹ nō frenat hoc malū: vel hoc tuū bonū? Prorsus cū libitū fuerit/ sternūt se cōiuges ⁊ luadūt qñcūq; titillauerit: nec ad horā cubādi appetit⁹ iste differt: sed tūc videt legitima corporū esse cōmixtio/ qñ istud naturale tuū bonū fuerit spōte cōmotū. Si talē duxisti vitā cōiugalē/ desine te tuis experimētis in disputatiōe cōmittere: ⁊ de alijs potius quēadmodū sit ducēda vl' docēda/ pquire. Miror: tñ si adulterina saltē desideria nō frenasti: nec frenāda sensisti. Si vero etiā pudicitia cōiugalis/ ⁊ ꝑpter imoderata in ipso q̄ cōnubio volubra libidinis/ ⁊ ꝑpter dānabiles cōcupiscentias ne p̄ter cōiugis naturalē vsum aliqd ppetret frenat hāc pestē: qd est qd dicis/ in cōiugib⁹ cū honesta te exercet: quasi honest⁹ sit appetit⁹ iste sem/
1.Cor.7.b. per in ꝯiuge/ ⁊ nihil ei saltē scđm veniam/ sicut dicit aplūs cōcedat? Quāto meli⁹ diceres: in ꝯiugū moderatione cū honestate exercet? An timuisti ne illic quoq; itelligatur malū: cui etiā cōiuges frenū cura moderationis imponūt? Postremo nūc saltē iam ꝯtinēter viuēs agnosce in quadrigis illis ambrosianis equū malū: et noli corde vel ore
Julianus. laudare/ quē cogeris virtute frenare. Quartū inquis a lasciulentib⁹ ppetrat: id ē illius voluptatis excessus: ⁊ q: de insolentia/ nō d
Aug⁹. natura cōtingit inquis/ iure dānat. De cu⁹ quęso insolentia cōtingit: lasciuię/ an cōcupiscētię? Ne offendas susceptā/ rńdebis lasciuię. Sz oēs hoies iudicāt lasciuię non esse pctm/ nisi q: cōcupiscētię cōsentit. Nullū ne ḡ malū ē cui ꝯsentiēdo peccat? At hoc malū inest in carne cōtra spm cōcupiscente: Gal.5.c. etiā si nō sit in spū nō cōsentiēte/ ⁊ cōtra etiam ꝯcupiscente. Exclama ergo: Libera nos Matth.6.b. a malo: ⁊ noli malū false laudis huic addere malo. Diserte sane inter lasciulētes ⁊ cōtinētes tanq̄ in medio pudicitiā cōstituis cōiugalē: q̄ illos illicita cōmisisse indignat.

Quare cōtinentes laudet pudicitia coniugalis. Ca. XV.

Os etiā licita cōtēpsisse mirat vlti/ Julianus. mi limitis sortit⁹ regionē/ vltra se ꝑruentiū execrata barbariē: supra se micantiū venerata fulgorez: que verecundis manib⁹/ ⁊ cōfouet estuātes/ ⁊ laudat tali remedio nō egētes. Multū delector eloquentissima veritate: sed obsecro te: nempe Aug⁹. sicut dicis ⁊ disertissime ac verissime dicis: ꝑptereа cōtinētes laudat pudicitia cōiugalis/ q: tali remedio nō egeant quo se ipsam pspicit eguisse: id est vt scđm aplm q̄ se non cōtinet nubat. Cur ergo qñ ego istā cōcupi 1.Cor.7.b. scentiā morbū esse dico/ tu negas: qui tñ ei necessariū remediū ꝯfiteris? Si agnoscis remediū/ agnosce morbū: Si negas morbū/ nega remediū. Rogo cede aliqñ etiam pos tuū tibi loquēti veritati: Nemo ꝓuidet remediū sanitati.

Que sint nuptiaz bona ⁊ mala: Ca. XVI.

Illud etiā recte dicis: exfaminate nō posse placere cōnubiū/ si mali cōparatiōe laudet. Hoc verū est: Omnino eñi in genere suo nuptię bonū sūt: s ió bonū/ q: fidē thori seruant: q: ꝓlis suscipiende causa sexum vtrūq; cōmiscēt: q: impietatē sepationis exhorrēt. Hęc sunt bona nuptialia: quibus nuptię bonū sūt: quę sepissime diximus esse potuisse/ etiā si nemo peccasset. Post peccatū autē accessit eis: nō de felicitate/ sed de necessitate certamen: vt sub bono pugnent etiā ipsę cōtra cōcupiscētię malū: ad nihil eam sinentes illicitū pueuire: Quis ipa in hęc nūc remissioribus/ nūc concitatioribus motibus instigare nō cesset: ⁊ eius malo bene vtentes in ꝓpagatione filiorū. Illud vero quis neget malū: nisi qui non audit apostolū monentē: hoc autē 1.Cor.7.b. dico scđm veniā: nō scđm imperiū. Quando cōiuges non ꝓlis suscipiendę/ sed carnalis voluptatis explēde victi cupiditate concumbunt: hoc nō laudat/ sed ignoscit in cōparatione peioris interuenientibus et depcantibus nuptijs.

De errore erorātis deū / ꝑ catholicoꝝ epoꝝ (quos manicheos nomināt) ex africa propulsione: ne ꝑ eos ꝯstupret ecclia: Ca. XVII.

A Est hec aūt ad exemplū abraē ⁊ sa-
p rē nescio qua rōne reuerteris: de quo
iam satis respōdisse me existimo. Sꝫ
nescio qd te fugerat / qd addere voluisti: cuꝫ
postea venisset i mentē: hūanū ē: solet eue-
nire. Quid ꝗ illud est audiamꝰ. Dicis factū
fuisse ꝓpheticū: qd tūc ostēsum est in regio-
ne africē / pulchrē ⁊ sancte mulieris ꝗ ecclie
formā tenebat: tuū nō esse vel ꝯiugē / vel pu-
dorē: ⁊ q̄ ibi diuinitꝰ intacta seruata est. Ne
in oībus tuis verbis frustra imorer / ad eum
Julianus. cui scribis / te cōuertis ⁊ dicis: Orādus ē hic
deus frater beatissime turbāti / consacerdos
dilectissime / vt paribꝰ etiā hac tēpestate vir-
tutibꝰ ecclesiā catholicā filij sui spōsam / ma-
turā / fecundā / castā / decorā a manicheorum
ꝯstupratione in africa / vel ex africa latroci-
Augꝰ. nātiū eruere nō moret. Hec nr̄a potius ora-
tio est aduersus manicheos / ⁊ donatistas / ⁊
alios hereticos / vel quoslibet christiani ⁊ ca-
tholici nois inimicos in africa constitutos:
Cōtra vos aūt q̄ a nobis est pestilētia trās-
marina christo saluatore vincēda: Nō ne la-
trocinamur ex africa: q̄ vnū martyrem hinc
opponimꝰ cyprianū: ꝑ quē ꝓbemꝰ antiquaꝫ
nos defendere catholicā fidē: cōtra vestri er-
roris vanā ꝓphanāq̄ꝫ nouitatē. O nefas: de-
fuerūt ecclesie dei ꝗ in africa constituta est:
defuerūt orōnes tue / qn̄ ista ꝗ oppugnas cy-
prianꝰ beatissimꝰ p̄dicabat: Quādo ille di-
cebat: multo magis a baptismate ꝓhiberi
nō debet infans qui recens natꝰ / nihil pec-
cauit: nisi qd scdm adā carnaliter natꝰ cōta-
giū mortis antique prima natiuitate ꝯtrax-
it: vt ei remittant non ꝓpria / sꝫ aliena pctā.
Qn̄ hec cyprianꝰ didicerat ⁊ docebat / defu-
it auxiliū p̄cū tuarū: quo sacra in regiōe afri-
ce seruaret intacta: et a manicheoꝝ constu-
pratiōe / q̄ scdm intellectū tuū / anteq̄ꝫ mani-
chei nomē romanis sonuisset in terris / etiaꝫ
ipm deceperāt cyprianū: liberaret ecclie pul-
chritudo: Uide ꝗ monstruosa ⁊ furiosa di-
cas cōtra antiquissimā catholicā fidē nō ha-
bendo qd dicas. Sꝫ q̄tūlibet tergiuerseris
o heresis pelagiana: ꝗ cōtra muros antiqs-
sime veritatis nouas costruis machinas: no-
uas moliris insidias: penus disputator qd
Ut. terror. me cōtumeliose tuus defensor appellat: pe-
nus inquā disputator nō ego / sꝫ cyprianus:
penis te hꝫ vulnere / penꝰ imolat: ⁊ penā sce-
B lerato ex dogmate sumit. Quid si tot epos
ex africa noiassem q̄t ex alijs orbis partibꝰ
noiaui: aut qd si i eisipsis plures afri essent:
Unus hinc est / ceteri aliūde / quoꝝ ab orien-
te ⁊ occidēte ꝯsensiōe ꝯfoderis / ⁊ tū tāta ob-
stinatione excaris: vt non videas te potius
velle corrūpere antiquū ecclie decorē. i. anti-
quā fidē / tāq̄ꝫ sare anicule pulcherrime casti-
tatē. Si eñ ꝑ sctōs antistites dei / memora-
bilesq̄ꝫ doctores hireneū / cyprianū / reticiū /
olympū / hilariū / ambrosiū / gregoriū / basili-
um / iohannē / innocētiū / ⁊ hieronymū cōstu-
prauerūt ecclesiā manichei: dic mihi iuliane
ꝗ te peperit: Utrū te casta: an vero meretrix
in lucē quā deseruisti / ꝑ vterum grē spirita-
lis enixa ē / an vt dogmata pelagiana defē-
das coniugis christi ⁊ matris tue viscera in-
stinctu nefario: nō erroris / sed furoris infa-
mas: Usq̄ꝫ adeo eñ cōtra vetustā pulchritu-
dinē sare nō inuenit qd nouitia deformitas
mentiat: vt tot epoꝝ gl'iosoꝝ catholicoꝝ in
tāta suaꝝ sentētiaꝝ manifestatione ꝯsensū:
in qbus sunt q̄ manichei nec nomen audie-
runt / manicheorū blasphemia criminet. Sꝫ
ab hꝫ digressu / quo te impetꝰ / nō vt dicis do-
loris / sed ꝑditi pudoris abstulerat: ad ea ꝗ
instituceras deliberare reuerteris: ⁊ adhibito
ex aplo testimonio illud qd de abraē ⁊ sare Roma. 4. d.
emortuis mēbris dixeras / confirmare cona-
ris. Ubi iā superiꝰ q̄tū satis visum ē / me dis-
seruisse suffecerit. Quis aūt christianꝰ igno-
ret / ꝙ ille q̄ primum hoiem fecit ex puluere
oēs fabricet ex semine: Sꝫ ex semine iā viti-
ato atq̄ꝫ dānato: qui partim ꝑ veritateꝫ re-
maneat in supplicio: partim ꝑ miscdiam libe-
ret a malo. Nō igit vt putas atq̄ꝫ cōcludis
vllis laqueis tuis pctī naturalis suffocat as-
sertio. Deprauatā q̄ppe primi transgressoris
volūtate naturā: nō tua defensio verbis in-
anibus purgat ꝑ nouitiū dogma vestrum:
sed grā dei ꝑ iesū christū dn̄m nostrū.

Qr ex circūcisione isaac origina- le demōstret pctm̄ infuisse: alioq̄n perituri de dei populo. Ca. XVIII.

Quāobrē nec puto sicut calūniaris: A
q ꝙ cōiuges sine corporū calore gene-
rauerint: nec puto ꝙ hoiem deus nō
fecerit / aut diabolo fecerit: aut diabolus fe-
cerit: q̄ nec ipsi parētes possūt hoiem face-
re / sꝫ ex parētibꝰ deꝰ. Cuiꝰ ptāti nec seipsū di-
abolus subtrahit: q̄to minꝰ naturā hūanā:
quā sibi ꝑ pctī meritū illo dānante subiecit.
Que cū ita sint: tu potiꝰ ⁊ si nō cultor: qd eē
dicis me: tū q̄tūlibet eū accusare videaris / di-
aboli adiutor esse cōuinceris: q̄ oēs paruu-
los ab eo malo ꝑ qd tenēt a diabolo / sanari
ꝑ christū nō debere cōtēdis: cū doctrina nō
sana sanos esse defendis. Ego aūt scdm sa-

785

nā fidē/ex eadē cōcupiſcentię voluptate cō/
cretū etiam iſaac dico/ex qua ⁊ hoīes ceteri:
vno ſolo excepto ab hoc malo/p quē libera/
mur a malo:peccatorū ꝙ genitalibus ma/
Sap. 8.a. nū diuinę puidētię īterēſſe nō nego:Attin/
git eñ a fine vſq; in finē fortiter et diſponit
oīa ſuauiter: ⁊ nihil inquinatū ī eā incurrit.
Et ideo etiā de imūdis ⁊ ꝯtaminatꝫ ꝗ volu/
erit operaꝫ/munda tñ ipſa ⁊ incōtaminata
pſiſtēs. Nec opus ē vt amfractib⁹ lōgis ea
ꝗ cōcedo/ mihi ꝓbare coneris:ſed ad hoc re
ſpōde ſi potes:cur ipſe iſaac niſi baptiſmatꝫ
chriſti ſigno circūciſus die octauo fuiſſet/pe
riſſet aīa ei⁹ de populo ſuo. Explica ſi poteſ:
tāta pęna quo merito plecterēꝫ/ niſi ab hac
illo ſacramēto liberarēꝫ? Emortuā vuluā
ſarę ad emiſſionē ſeminis:⁊ emortuum cor/
pus abrahę ad generādū ſicut iuuenes gene
rant/deū viuificaſſe negari nō pōt/vt ꝓles
de illa parentū naſcereꝫ ętate. Sed iſaac ꝙ̄/
tū ad ꝓpria pctā/etiā ſi ex adulteris naſcere
tur:innocēs nat⁹/qd meruerat vt aīa ei⁹ de
pplo ſuo periret/niſi circūciſio ſubueniret?
Noli euagari p multa obſcura/pplexa/ſup/
flua:ad hoc vnū aptū/ ſimplex/ neceſſariū
B ꝙ reſpōde. Interponis apl̄i teſtimoniū: nō
ad qd ab ipſo poſitū ē: ſed ad qd ipſe arbi/
traris. Ubi nūc qm̄ nō inde agim⁹ ⁊ lōgū et
ſupuacaneū eſt diſputare:tñ interponis vbi
Roma. 3.b. ait:Et quō iudicauit de⁹ mūdū? Si eñ veri
tas dei ī meo mēdacio abūdauit ī gl̄iā ipi⁹
qd adhuc ⁊ ego tanꝙ̄ peccator iudicor? Ac
deīde ſubiūgis/p hęc ſua ꝟba aplm oſtēde/
re amiſiſſe deū auctoritatē iudicandi/ ſi mo/
dū nō tenuit imperādi. Si ergo ſicut putas
ad hoc iſta dixit aplus:vt ſeſe cohiberent q
aſſerebant laudi dei ꝓficere pctā mortaliū:
cūq; ideo impoſſibilia ꝑcepiſſe/ vt miſerēdi
ſibi materiā pparar&et:⁊ p hāc apoſtolicā ſen
tētiā/ſicut exiſtimas demōſtraꝫ/ ppterea re
cte iudicari hoīes:qꝛ ꝑcepta poſſibilia nō fe
cerūt. Iniuſte aūt iudicarenꝫ/ſi ea non feciſ
ſent ꝗ īpoſſibilia iuberēꝫ. Quid de iſaac di/
cturꝰ es:cui quicꝙ̄ nec poſſibile/nec impoſſi
bile eſt imperatū:⁊ tñ pditionis aīę ſuę pę/
na ferrēꝫ/ſi octauo die nō circūciderēꝫ? An
vero nec ſic tandē reſpicis illud primitus in
paradiſo datū/poſſibile ac facile fuiſſe ꝑcę/
ptū:quo cōtēpto atq; violato oēs ex vno
hoīe tāꝙ̄ in maſſa originis cōe illud habe/
Ecli. 40.a. re pctm̄:et hinc eſſe iugum graue ſup filios
adā/a die exit⁹ de vētre matris eorū/vſq; in
diem ſepulturę in matrē oīm. Et qm̄ ex iſta
in adā generatiōe dānata/nemo liberaꝫ ni/
ſi regenereꝫ in chriſto:propterea ſignū eiuſ/
dē regeneratiōis iſaac niſi accepiſſet/periſ/
ſet:nec īmerito periſſet/qꝛ ex hac vita quo p
generationē damnatā dānatus intrauerat
ſine ſigno regeneratiōis exiſſet. Aut ſi nō ē
iſta cauſa/dic alterā. Bonus eſt de⁹:iuſtus ē
deus:pōt aliquos ſine bonis meritꝫ libera/
re:qꝛ bonus ē. Nō pōt quēꝙ̄ ſine malis me
ritis dānare: qꝛ iuſt⁹ eſt. Nullū meritū ma/
lū octo dierū īfans de ꝓpriis peccatis ha/
bebat:quare dānarēꝫ niſi circūciderēꝫ/ ſi ex
origine nō trahebat?

De ignorātia abimelech/an vir/tus:⁊ qualis in domo ſua femina/rū extiterit clauſura:et pro quo ab/raam orauerit: Ca. XIX.

A Erge ad cetera:⁊ vanis vaniora cō/
p texe: nō ſcripturaꝝ ſāctarū eloquia
ꝗ cōmemoras dico/ſed ex his ꝗ cōfi/
cere niteris: Siquidē dicis ex hoc itelligi
debere pfectā ignorātiā iuſticiam noīari:qꝛ
dixit de⁹ ad abimelech/q cū ſara erat cōcu/
biturꝰ:ignorās ꝙ vxor eſſet aliena: Et ego Gen. 20.c.
ſciebā/qꝛ ī corde mūdo feciſti hoc:⁊ ideo na
ſcētiū ſtatū/generātium voluptate nō lędi.
Quia etſi mala eſſet inquis:tñ ad illoꝝ nul
lo genere ſciētiā pueniret. Cur ergo eos nō
nominas iuſtos/ſi pfecta ignorātia iuſticię
noīe nūcupāda eſt? Nihil ē nāq; pfecti⁹ ig/
norantia paruuloꝝ:nihil ꝗ voceꝫ ⁊ iuſtius.
Ubi eſt qd ſuperi⁹ aſſerendū putaſti:nec iu
ſtos naſci paruulos:nec iniuſtos qd futuri
ſunt actib⁹ ſuis/ſed tātūmodo infantiā ino
centię dote locupletē? An nō verba tua ſūt
vbi dicis:Homo igiꝫ inocētia quidē plen⁹/
ſed ꝟtutis capax naſciꝫ/aut laudē/ aut rep/
henſionē ex ꝓpoſito accedente meriturus?
Nunqd virtutē dicturus es nō eſſe iuſticiā?
Quō igiꝫ infans nōdū plenus eſt virtute/ꝟ
capax/cū plen⁹ ſit ignorātia/quā dicis eē iu
ſticiā:niſi virtutē neges eſſe iuſticiam? Ita
ne nōdum euigilabis hac abſurditate pcuſ/
ſus: et te hꝯ dixiſſe pęnitebit? Nā dñi verba
vigilāt/ꝟ tu dormis. Neq; eñ ait regi:Sci/
ebā qꝛ cor habes iuſtū:aut qꝛ cor habes mū
dū/cū ſcriptū ſit:Beati q mūdo ſunt corde: Math. 5.a.
qm̄ ipſi deū videbūt:tu aūt iuſtum abime/ Al. tiiii.
lech ad peccatoris ꝓponis exemplū:ſꝫ/ Sci
ebā inquit de⁹ qꝛ in corde mūdo feciſti hoc:
Nō oīa/vel quęcūq; alia/ſed hoc in quo ad/
ulterii cōſcientiā non habebat. Miror tñ ꝙ B
iſto exēplo a te cōmemorato/qd non potes
conaris efficere:et nō ibi vides qd non vis
audire. Conaris eñ vt credaꝫ orante abraā
libido reddita eſſe mulierib⁹:qꝛ ſcriptū eſt:
Cōcluſerat de⁹ a foris oēm vuluā in domo Gen. 20.d.
abimelech/ ppter ſarā vxorē abrahę. Hāc eñ
cōcluſionē ſic vis intelligi/tāꝙ̄ libido fuerit

illis feminis deo indignante detracta: cum magis indicef his verbis aliqua valitudine vulua conclusa/ vt aut impregnāda ɔcūbere femina/ aut parere impregnata nō posset: Et non attēdisti homo/ q nō vis iudicio diuino quēq nō alienis/ sed suis plecti posse peccatis: quō fieri potuerit vt abimelech peccaret/ q̄uis nec ipe adulterino corde peccauerit: τ deus ꝙtulūcunq peccatū ei⁹ i mulieribus ad eū ptinentib⁹ vindicaret. Uides cōtagionē transire peccati de viro in feminas/ qbus miscebaf vel qbus dn̄abaf: et in ꝑlem de parentibus nō vis/ ex quorū seminibus ꝓpagaf. Considera igif ꝙ sit inscrutabilis altitudo iudiciorū sapiētię τ scientię dei: τ garrire desine contra originalis secreta peccati.

Roma. xi.d.

Quō repugnās sit corporis libido expugnanda: τ quē apostolus feminarum naturalem vsum commendauerit: Ca. xx.

B Deinde incipis disputare de excessu ɔcupiscētię quē rephēsibilē dicis: q si in eius moderatione cum ea bene vtif cōiugatus: equus ipse qui malus est/ et nō pot⁹ sit er⁹ auriga laudādus. Quid ꝙ te adiuuāt testimonia de scripturis: qbus ostēdif queadmodū de⁹ vel ꝓhibeat libidinis vel damnet excessum: Illud potius intuere quicquid in quorūlibet flagitiorū turpitudine/ q genitalib⁹ mēbris ꝑpetraf/ horrem⁹ concupiscentiā carnis: nisi teneatur efficere ipsis motibus suis: quos incorporibus etiam castorū vsq ad ingemiscendū effectū ꝑducit i somnis. Sic autē dicis: qua ratione quęreret iustos in sodomis deus/ si illos tales natura faciebat: tanꝙ nos dicamus mētis excellentiorę natura/ concupiscentiā carnis non posse frenari. Sed dicim⁹/ vsq adeo malum est: vt repugnās expugnādo vincatur: donec sicut vulnus in corpore ita perfecta curatione sanef. Si autē putas apostolum ex hoc laudasse libidinē: quia vsum feminę dixit esse naturalem/ vbi ait: quosdā relicto naturali vsu feminę/ exarsisse in appetitum suū in inuicem: omnē ꝓfecto vsum feminę laudare cōpelleris: ac ꝑ hoc et ea q cū feminis cōmittunf stupra/ laudabis: quia τ illic vsus vtiq naturalis est/ q̄uis damnandus: quia legitimus nō est. Unde τ filij nō legitimi/ sed naturales vocanf/ qui inde nascunf. Nō itaq cōcupiscentiā carnis illo verbo laudauit apostolus/ sed naturalem appellauit vsum/ vnde natura hūana potest nascendo subsistere. Dicis etiā sodomitas/ τ i panis ac vini peccasse creatura: atq ita vis

B

Roma. i.d.

intelligamus libidinē bonā/ sed homines q ea male vtunf esse culpabiles: sicut bona est natura panis τ vini/ q̄uis ea male vtendo peccef. Ita eſt nō intelligis quid loquaris: vt nō videas creaturā panis τ vini/ nō cōcupiscere aduersus spiritū: sed ipsam pot⁹ inhoneste a male vtentibus cōcupisci: τ eā forinsecus in nostrū corpus intrare. Qua ido partius τ restrictius est vtēdum: ne ipsa ꝙ concupiscētia/ qō malū intus ac nostrū est: mente corruptibili corpore et abundātiore materia multo magis aggrauāte/ aduersus nos vehement⁹ et inictius ɔcitef. Hoc igitur malo qō indicat malum esse/ siue qui ad uersus illud dimicat/ siue qui eq subiugat: et parens bene vtif/ cū pudice filium gignit: τ deus/ cum ꝓuide hominē condit.

Qz ille qui cōcupiscētię carnalis modū tenet/ malo bene vtitur: qui modū nō tenet/ malo male vtif: qui aūt modū sanctę virginitatis amore cōtēpserit/ malo melius nō vtif: Ca. XXI.

B Nunc ergo cōsidera rogo te: Nūc inquā vt te salubriter veritas vincat/ deposita vincendi cupiditate/ ꝓsidera vtrū nostrę/ an tuę sententię debeas acqescere. Bene qō breuiter admonere te dici/ vt lectori pectori hęreat qō toto libro abs te gestū est. Et q sit ipsa breuis admonitio subinferens: Cōcupiscētię naturalis q modū tenet inquis/ bono bene vtif: q modum non tenet/ bono male vtif: qui aūt etiā ipsum modū sanctę virginitat⁹ amore cōtēpserit/ bono melius nō vtif: Cōfidentia quippe suę salutis inquis τ roboris cōtempsit remedia: vt gl'iosa posset exercere certamina. Ego vero sic ad tua ista respōdeo: Cōcupiscentię carnalis q modū tenet/ malo bene vtif: qui modū nō tenet/ malo male vtif: qui autē etiam ipsum modū sanctę virginitatis amore cōtempserit/ malo melius non vtif: Confidentia quippe diuinę opitulationis τ muneris cōtempsit infima remedia/ vt gl'iosa posset exercere certamina. In hac ɔtrouersia de bene vtendo isto: vtrū bono an malo/ tota iter nos causa versaf. In qua vellē qdē egregios iudices nō repudiares: quos tibi meis superioribus libris sana doctrina eruditos/ sine vllo studio partiū/ de hac causa sententias ꝓtulisse monstraui. Sz quoniā si te nō correxeris/ ipsorū quoq accusationē/ vel vt miti⁹ dixerim/ rephensionem sine dubio ꝑparabis: te potius vtar iudice ꝓ mea sententia contra tuā: non alicubi alibi/ sed i eodē libro tuo: nec ei⁹ alio/ sed eo ipso loco. Dixisti eſt sanctā virginitatē con

Julianus.

Aug⁹.

fidētia suę salutis ꝛ roboris cōtempsisse re/
media vt gloriosa posset exercere certamia.
Quęro ꝗ remedia ꝯtēpserit? Respondebis
nuptias. Quęro: Ista remedia/ contra quē
morbū sint necessaria? Remediuȝ quippe a
medendo/ id est a medicādo nomē accępit.
Simul itaqꝫ videmus ambo remediū nup/
tiaruȝ: Cur laudas tu libidinis morbū quo
ꝑueniri cernis ad mortē: si ei nō resistat/ aut
cōtinētię retinaculum/ aut cōiugale remedi
B um? Jam hoc et superius ęgi tecum: vbi di
sertissime pudicitiā coniugalē inter lasciuiē
tes et cōtinētes ita posuisti: quę verecūdis
manibus/ ꝛ cōfouet ęstuantes/ ꝛ laudat tali
remedio nō egentes. Eadē itaqꝫ repeto: Ite
rū audi/ quod illic tibi breuiter dilucideqꝫ re
spondi. Quādo ego istā cōcupiscētiā mor/
bū esse dico: quare tu negas/ qui tamen ei
necessariū remediū ꝯfiteris? Si agnoscis re
mediū/ agnosce morbū: Si negas morbuȝ/
nega remediū. Rogo cede aliquādo etiā ꝑ
os tuū tibi loquenti veritati: nemo ꝓuidet
remediū sanitati. Quę sunt aūt sanctarum
virginū sicut appellas gloriosa certamina:
nisi quia nō vincunꝫ a malo/ sed vincunt in
bono malū? Quę nō gl'iosa ego/ sed glorio/
siora dicere malui. Habet eñ palmā de huiꝰ
mali subiectione/ ꝗuis minorē pudicitia eti
am cōiugalis. Belligerat eñ ipsa cōtra car/
nalem cōcupiscentiā: ne limites thori nupti
alis excedat: Sed belligerat/ ne definitū ex
consensu coniugiū orandi tempus irrūpat.
Et si tantas vires habet ista pudicitia cōiu
galis/ tantūqꝫ dei donuȝ est: vt faciat quod
ꝑscribunt tabulę matrimoniales: in ipso qꝫ
thoro cōiugali conflictu fortiori belligerat:
ne vltra ꝗ generandis filijs satis est/ etiam
ipsum cōiugis corpus attractet. Talis pu/
dicitia nec mēstruatis/ nec grauidis vtiꝫ fę/
minis: nec eius ętatis/ qua certū ē eas iam
concipere nō valere. Nec eam ꝓrsus concū/
bendi vincit affectus: sed tunc relaxaꝫ cum
speraꝫ regenerationis effectus. Si quid ve/
ro fit in coniuge/ non quidē cōtra naturam
sed tamē qđ tabularū matrimonialiū limi/
tem transeat/ veniale apud apostolū reperi/
tur: quia nequaꝗ limes ꝯiugalis carnis ex/
ceditur: sed tamen vt etiā ipse non excedaꝫ:
cōtra malum cōcupiscētię dimicaꝫ. Qđ vsꝗ/
adeo malum est/ vt ei ne noceat pudicitię
certamine resistaꝫ: ꝛ tu nisi fallor i isto es cer
tamine constitutus. Et quia te fideliter pu/
gnare existimas/ vinci times: A quo quęso
te vinci times? A bono/ an malo? An forte
a me vinci times: vt adhuc malū neges/ et
tanꝗ bonū laudes/ a quo vinci times? In/
ter duos aduersarios ꝯstitutus in magnas
coartaris angustias: ꝛ me vis vincere ꝑ elo
quētiā/ ꝛ libidinē ꝑ continētiā: sed pugnā/
do aduersus eam confiteris malū: laudādo
eā deseris veritatis bonū: Sed ego te vin/
co: ꝛ expugnatorē ꝛ laudatorē mali/ cōstitu/
es te ante iudicē non aliū/ sed teipsum. Vis
eñ vincere ꝯcupiscentiā expugnatione eiꝰ:
me vero laude eius. Sed ego respōdeo: Ut
vincaꝫ qui laudat: iudicet qui pugnat. Si
eñ maluȝ est/ cur laudat? Si bonum est/ cur
expugnat? Si autē nec bonū nec maluȝ est:
vt quid laudat? vt qđ expugnat? Qdiu igi
tur expugnator libidinis eris: tādiu ꝓ me
contra teipsum iudex eris. An forte aduer/ C
sus libidinē nō certabis: ne in isto qđ mecū
habes certamine supereris: dicens tibiipsi:
melius nō pugno/ ꝗ ostendo pugnādo ma/
lum eē quod laudo. Noli obsecro te: Quid
eñ sum ego/ quē ꝓ magno desideras vince
re? Uincat te potiꝰ veritas: vt tu libidinem
vincas. Nā si aduersus eam pugnare desti/
teris/ vinceris: ꝛ ad imunda omnia ꝑtrahe/
ris. Quod cū sit horrendum malū: nec ad hꝫ
qđ desideras tibi ꝓderit hꝫ etiaȝ: sic eñ vin/
ceris a me/ imo ab ipsa quā ꝑdico veritate.
Sed ꝯcupiscentię debellator etiā tuo iudi/
cio vinceris: cum id malū laudas de cuiꝰ de/
bellatione gloriaris. Si autē ne certamine
dimicantis vincaꝫ lingua laudātis: pugna/
re iam desinis/ captiuū cōcupiscētię deserto
rem ꝯtinentię vincam: nō iam suo/ sed iudi/
cio sapientię: Causa vtiqꝫ nostra finita est:
Quātūlibet eñ laudes concupiscentiā car/
nis/ ꝗdiu pugnas aduersus eam/ cernis ꝗ
verū de illa/ nec nisi de illa dixerit aplus io/ 1. Joh. 2. c.
hannes/ ꝙ nō est a patre. Nam si vt dicis ꝗ
modū eius nō tenet bono male vtiꝫ: etiā in
male vtentibꝰ bonū est ipsa. Quę igiꝫ est il/
la/ ꝗ nō est a patre? An etiā ipsam quomoli/
bet intelligas/ laudare dispones? Porro si
malū est ipsa: vbi erit quādo erit: quādo ꝗ/
dem ista etiā si male quisqꝫ vtaꝫ/ bonū erit:
Nec ipsa vt dicis: sed ille erit malus ꝗ bono
vtiꝫ male: ac ꝑ hꝫ frustra dixit iohannes: cō/
cupiscentiā carnis nō esse a patre. Hanc eñ
tu bonā: ꝛ ob hoc a patre esse cōtendis etiā
cū ea quisqꝫ male vtiꝫ/ quia bono male vti/
tur: Nec dicere poteris: quādo moderata ē/
a patre est: quādo immoderata est/ non est a
patre: quia et tūc vt dicis bonū est/ quo ma
le vtiꝫ malus. Sed ab his angustijs libera/
beris: si credideris nō linguę tuę/ sed pugnę
tuę. Continētia est eñ a patre: qua nō expu
gnareꝫ ꝯcupiscētia/ nisi nō eēt a patre. Hęc
ipsa ergo cōtra quā si cōtinenter viuis acri/

ter pugnas/nō est a patre: Nō eñi cōtra eaȝ
pugnares/nisi repugnaret. Nec vero repu/
gnaret tibi agenti/qđ donaꝛ ꝛ amaꝛ a pſe/
si esset a patre. Ex ista ꝛ cū ista nasciꝛ homo
bonū dei opus: nō sine malo/qđ trahit ori/
go generationis: ꝛ sanat gratia regeneratio
nis: Ac p hoc recte a me dictū ē: ita nuptia/
rū bonū malo originali qđ inde trahiꝛ non
pōt accusari: sicut adulteriorū ꝛ fornicatio
nū malū bono naturali qđ inde nasciꝛ non
pōt excusari. Bonū eñi naturale dixi/ quod
mecū ipse collaudas: maluȝ autē originale
dixi/cui⁹ motib⁹ mecū repugnas/ꝛ cui⁹ con/
tra me laudib⁹ pugnas. Hoc nō est malum/
q̄ natus es/sed cū quo natus es: ꝛ cōtra qđ
spiritaliter dimicas/quia renatus es. Q̄ na
tus es ptinet ad dei cōditionem ꝛ parentū
fecunditatē: contra qđ autē dimicas q꞉ re/
natus es/ptinet ad puaricationeȝ quā dia/
boli astutia seminauit: vnde te christi gr̄a
liberauit/ vt prius hoc malo bene vtereris
in ꝯiuge: nūc illi aduerseris in te: nō iam re/
us ex illo sicut eras natus/ sed ab eodē rea/
tu nō erutus nisi q꞉ renatus: vt possis redē/
ptus regnare cū christo/si tamē ista heresis
nō te faciat perire cū diabolo. Sed qđ poti⁹
cupim⁹ cōfitearis malum contra qđ bellum
geris/ vt eo nō ita separato/quasi alia natu/
ra sit/sed i te omīi ex parte sanato in ppetua
D pace leterꝛ. Nō igiꝛ sum forma copulę simi/
lis vt dicis/qui pmittebat bestiā quę se ip/
sam comesset. Sed obserua ne bestialis iste
motus/cōtra quē videris in tua carne cōfli/
gere sicut te puertit laudatus/sic te ꝯsumat
postea relaxat⁹. Non eñi vt calūniaris/ego
dixi nuptias ꝛ magnū bonū/ꝛ magnū ma/
lū: tāq̄ eo modo seipsam comedat ista sentē
tia. Sed dixi in vno homine naturā bonaȝ/
vitiū malū: qđ esse tuipse certe in adulteris
confiteris: nec ppter eorū vitiū improbās
naturā: nec ppter eorū naturā approbans
vitiū. Bonū dixi nuptias/ex quibus es na/
tus: malū aūt nō de nuptijs/sed de vitiato
origine attractū: cōtra qđ geris bellum re/
natus. Ridiculum est autē q̄ me dicis epi/
curi vias gradientē/habenas omnes q̄bus
cupiditates frenanꝛ incidere. Quid si ego
laudarē corporꝛ voluptatem: hoc eñi tu sa/
tis eloquēter facis: quod inerudite atq̄ im/
polite faciebat epicurus: quasi ppterea sis
ei⁹ aduersari⁹: q꞉ diserte dicere non nouerat
ille q̄ dicis. Rursus vt sentio laboratur⁹ es
quomodo te ostēdas/ꝛ laudatorē volupta/
tis esse/ꝛ epicureū nō esse. Sed noli labora/
re: ego te ista cura liberabo. Nō es epicure/
us: quia ille totū hoīs bonū in corporis po/
suit voluptate: tu autē magnā partē huma/
ni boni ponere in virtute conaris/quā verā
id est verę pietatis ignoras. Dixit enim hoī
de⁹: Ecce pietas ē sapiētia. Et hęc vñ homi Job. 28. d.
ni: nisi ille det de quo scriptū est: Dñs sapiē/
tes facit cęcos: ꝛ de quo itē legiꝛ: Si quis i/ Jaco. 1. a.
diget sapientia postulet a deo. Uerum si tu
nō es epicureus/qui ex illo aliquā partē in
voluptatis laude sumpsisti: q̄to min⁹ ego
q̄ de voluptate carnis hoc sentio/quod sen/
tit ambrosius: inimicam scȝ eē iusticię: ꝛ qđ Ambrosius.
homo cōcupiscentię voluptate cōcretus pri
usq̄ nascaꝛ subeat cōtagia delictorū. Quod
aūt ad mores ptinet nostros queadmoduȝ
viuamus: in pmptu ē eis cū q̄bus viuim⁹:
Nūc de catholico agiꝛ dogmate ac fide: pſi/
dia nō sit desertoris in te. Nā tua me nō ter
ret velut lingua censoris. Fateor me docere
hoīes qđ in aplicis lr̄is didici: q꞉ si dixeri/ 1. Joh. 1. c.
mus qđ peccatū nō habemus/nosipsos de/
cipimus/ꝛ veritas in nobis non est. Fateor
me in populo ꝛ cū populo dei pectus tūde/
re/ꝛ veraciter dicere: Dimitte nobis debita Matth. 6. b.
nostra. Nec insultetis hinc nobis: Jnde q̄p/
pe estis heretici: quia hęc displicent vobis.
Nos in dei vera misericordia/vos in vestra
falsa virtute ꝯfiditis. Uos gratiā dei scđm
merita vestra dari dicitis: qđ tamen nisi dā/
nasset pelagius/a catholicis epis dānareꝛ:
Nos vero eaȝ gratis dari: ꝛ ppterea gratiā
nūcupari: ꝛ ex illa esse omnia sanctorū meri/
ta cōfitemur: dicēte aplo: Gratia dei sum ad 1. Cor. 15. b.
qđ sum. Jdeo nos irridetis: ꝛ p vobis alta
ceruice ꝯtēnitis. Facti eñi sumus opprobri/ Ps. 122.
um his qui abūdāt/ꝛ despectio supbis. Cō/ Ps. 13.
silium quippe inopis cōfudisti/cū dñs spes
eius est. Jn hac tamē re/vnde nūc agimus:
nō video cur dicas me habenas oēs quib⁹
cupiditates frenanꝛ incidere: qui omni vir/
tute scđm gratiā dei q̄ datur hoib⁹/oēs cu/
piditates frenādas esse decerno. Sed abs E
te quęro: vtrū bonę/an malę sint istę cupidi
tates quas esse frenandas pdicas/ꝛ velut a
me relaxēꝛ accusas? Puto eñi nō eas equo/
rum vel quorūq̄ animaliuȝ pter nos esse/s
nostras. Jn nobis sunt ergo malę cupidita
tes/q̄s bene viuēdo frenam⁹. Habenas igiꝛ
q̄b⁹ nō bonę/s malę frenāꝛ cupiditates me
pcidere crimīarꝛ. Hax ē vna ꝯcupiscētia car
nis: ex q̄ ꝛ cū qua nascūꝛ/ꝛ ppt quā renascū
tur infantes: Eo malo cōiuges castos dico
bene vti/adulteros male: tu cōtra eo bono
adulteros dicis vti male/castos cōiuges be
ne. Cōtinentiā meli⁹ eo nō vti ambos dici/
mus: sed ego eo malo/tu eo bono: Ac p hoc
q̄uis deo nostra cōscientia/ꝯuersatio vero

etiã hoībus inter quos viuim⁹ nota sit: tamen ambo cōtinentiã ꝓfitemur. Et si quod ꝓfitemur agimus/istã cōcupiscētiã ꝑfecto ambo frenam⁹/ aduersus eius repugnātes motus ambo bellam⁹/ambo eã si ꝓficim⁹ debellam⁹. Uerū hͦ iter ē:ꝙ ego dico me malū frenare: tu aũt te bonum. Ego dico mihi malū repugnare: tu tibi bonum. Ego bello aduersus malū: tu aduersus bonū. Ego cupio malū debellare: tu bonū. Unde putari potes/ꝙ istam cōcupiscentiã magis incitare laudando/ꝗ̃ frenare studeas cōtinendo. Gloriosa te ꝑ cōtinentiam ꝓfiteris exercere certamina: Cōtra quid rogo? Quid dicturus es: nisi contra carnis concupiscentiam? Sed vtrū amicam/an aduersariam: Nunquid nisi aduersariam respondebis? Caro eñ concupiscit aduersus spiritum/et spirit⁹ aduersus carnem: hec eñ inuicem aduersant: sicut aplus testis est. Fortassis ergo eã laudare te fingis/ si pugnare nō fingis. Nã quō fideliter simul agas duo ista/nō video: vt ⁊ laudes velut amicã: ⁊ expugnes velut inimicã. Unū eorū credim⁹/ sed elige quid credamus. Si ex animo pugnas: nō ex animo laudas. Si aũt simpliciter agis in preconio/colludis in ꝓlio. Ego sane quia inimicus tibi nō sum: sicut inimicū tibi est/ illud qđ habitat in carne tua maluꝫ/ꝗuis potissimū cupiã vt hoc malū ⁊ doctrinę sanitate vituperes/⁊ vitę sctitate debelles: tamē ex his duob⁹/q̃rū putari potes: vnū ex animo facere/alteruꝫ fingere/maluꝫ te fallacit laudare cōcupiscētiã ꝗ̃ fallaciter ipugnare. Tolerabili⁹ eñ lingua tua ꝗ̃ vita mentit: tolerabilius sententia ꝗ̃ cōtinentia simulatur. Fingis quippe laudē qua sis aduersari⁹ sententię meę/ si nō fingis castitateꝫ/qua es aduersarius cōcupiscentię tuę. Jta fiet vt nec cōtra me diutius ꝓferas fallaciter verbū: si veraciter geris cōtra libidinē bellum. Sed siue vnū horū fingas/siue vtrūꝗ: qđ nescio quēadmodū possis ex animo facere: id est sine vlla simulatione: ⁊ pugnes cōtra qđ laudas/⁊ laudes cōtra qđ pugnas: ego tamen id qđ est mitius de te credēs/velut cū debellatore libidinis ago/⁊ nuptias nō dico malas/sed bene vti malo: quas tu dicis bñ vti bono: bonã esse dicēs cōcupiscentiã carnis: quã tamē in te debellādo malū esse cōuincis. Quō aũt cū illa etiã q ea bñ vtunt belligerāt coniugati/iam superi⁹ disputaui.

^{Gal. 5. c.}

Ubi sit origiale malū: vnde sub diabolo puuli: vñ mors: Ca. XXII.

Q ue cū ita sint: ⁊ cōiugiū bonum inquātū ꝓiugiū est: ⁊ homo/ siue de cōiugio/siue d adulterio nascat/inq̃tū homo est/bonū est: q: inquātū homo est/opus dei est: et tñ quia cū illo ⁊ ex illo malo generat quo bene pudicitia cōiugalis vtit: necessariū illi ē/ vt ab eius mali nexu regeneratione soluat. Quid ꝗ̃ ex me quęri/ vbi sit originale malum/cū i teipso veri⁹ tibi loquat libido contra quã pugnas/ꝗ̃ tuipse qui eam laudas? Quid queris vnde sit homo sub diabolo/quē deus fecit? Unde eñ est in morte quã de⁹ nō fec? Quid ibi cognoscit inqs diabol⁹ suū: si nec qđ factū/nec vnde factū est ipse cōdidit? Plane qđ factū ē/homo ē: Unde factū est semen est hoīs: vtrūꝗ bonū est: nihil horū diabolus cōdidit/sed vitium seminis ipse seminauit. Non ibi cognoscit suū bonū: q: non est eius: qđ ambo laudamus/sed cognoscit suū malū/cōtra quod ambo pugnamus. Nec recte laudat ab altero nostrū cōtra qđ ab vtroꝗ pugnat. Uide sane quēadmoduꝫ queras a me inter tot bona/vnde sit in paruulis malū: et taceas qđ ego posui in eodē libro cui respondes: et inter ipsa verba qbus nūc respondes quod ait aplus: Per vnū hominē peccatū intrauit in mundū/⁊ ꝑ peccatū mors: ⁊ ita in oēs homines ptransijt/in quo omnes peccauerūt: hoc eñ nō vis vt audiãt vel legant homines isto loco: vbi maxime opus erat/ ne agnoscant fidē suã ⁊ cōtemnant argumētationē tuam. Roma. 5. b.

Quō de malo quo bene vtit bonitas nuptiarū/trahit malū quod est originale peccatū. Ca. XXIII.

D efinisse me dicis hoīem/si de fornicatione nascat/ reū non esse: si piugio/ inocentē nō esse. Hec vero nimia ē et apta calūnia: Jmmo definiui hoīem vndecūꝗ nascat scđm catholicã fidē: quã patres ɔtra vos antequã nasceremini euidentissime defenderūt: ⁊ inocentē esse paruulū ꝑ ꝓpriū/⁊ reū ꝑ originale peccatū: Naturę autē substantiã/cui⁹ auctor est deus: etiã in grandibus esse peccatorib⁹ bonã: qui vtiꝗ ꝓpter peccata etiã sua ꝓpria mali sunt: quę illi malo cum quo nati sunt addiderūt. Cur autē timerē ne mihi obijceret vt dic: q: peccata omniū parentū omnibus filijs imputarem: cū etiam si hoc verū sit/ nō quātū attinet ad viuentes iam suę voluntatis arbitrio/sed quātuꝫ attinet ad nascentes/nullo modo naturę substantia malum esset: cuius auctor est de⁹: sed ea quę insunt ei vitia/cōtra ꝗ̃ tu quoꝗ (vt verbis tuis vtar) exerces gloriosa certamina? Sicut aũt quēadmodū dicis: quādo adulteri gignūt/ nascit homo

de virtute seminũ/nõ de turpitudine flagitiorũ:ita quando coniuges gignunt nascit̃ homo de virtute seminum/nõ de honestate nuptiarũ. Aut si hic de vtroq̃/ et ibi de vtroq̃: fructus autẽ nuptiarũ ẽ q̃ntum ad ipsas ꝑprius attinet nuptias:nõ hominũ generatio/ qui possũt etiam de adulteriis nasci: sed ordinata susceptio filiorum: cur ergo sententię meę pars falsissima est:qua dixi/nuptiarum bonũ malo originali quod inde trahit̃ nõ potest accusari:cũ eo malo cõtra qd̃ pugnas et quo bene vsi fuerint cõiugati vt nascereris:et hoc inde abs te tractum reum teneret nisi renascereris? Itaq̃ nec accusandi sunt cõiuges qui bene vtunt̃ malo: et regenerãdi sũt filij vt liberent̃ a malo. Si enĩ nuptiarũ bonũ nõ esset nisi bonus vsus boni:tunc mirandũ esset/quomodo inde traheret̃ malum:cũ vero sit bonũ nuptiarũ bonus vsus mali/quid mirũ si de ipso malo q̃
B bene vtit̃ bonitas nuptiarũ/trahit̃ malum/ qd̃ est originale peccatũ? Illud mirabile ẽ:
2.Cor.2.d. ꝙ cũ essent apostoli bonus odor christi/ trahebat̃ inde bonũ/trahebat̃ et malum: Alijs enĩ erant odor vitę in vitã:alijs odor mortis i mortem:cum odor ille nõ esset vsus mali/ sed boni. Ideo quippe bonus odor erãt christi:quia bene vtebant̃ gratia christi. Falsũ est igit̃ qd̃ dixisti: si malum ĩde trahit̃/ accusari potest/excusari nõ potest:quia trahit̃ inde originale malum:cũ trahat̃ inde etiã bonũ/ordinata scz ꝓpagatio filiorũ. Nec malum illud inde ideo trahit̃/quia bonę sũt nuptię:sed quia i bonis earum est etiam vsus mali. Nõ enĩ copula nuptialis/sicut putas/ ꝓpter carnis concupiscẽtiam:sed ꝓpter bonũ qd̃ de isto malo fit ĩstituta est: Quod q̃dem bonũ sine isto malo fieret/si nemo peccasset. Nunc ergo sine isto malo esse nõ potest:sed nõ ideo malum est: Sicut econtrario: nullũ malũ sine aliquo bono ẽẽ potest: nec ideo bonũ est: Opus enĩ dei bonum est in natura/sine quo tamẽ esse nõ potest volũtas mala. Ac per hoc/sicut adulteriũ nõ potest esse sine bono naturę/nec ideo bonũ est: ita conubiũ nõ potest esse sine malo cõcupiscentię/nec ideo maluz est. Quapropter etiam si tibi ꝯcedat̃/omnẽ causam mali esse expertem boni/nihil hinc refert̃ ad nuptias/q̃ nõ sunt causa mali: Neq̃ enĩ cõcupiscentię malũ nuptię fecerunt:sed quo bene vterent̃ paratum inuenerunt.

Qȝ parẽtib᷒ concupiscentie malo bene vtentibus/non sit iputandum malum in filijs/sed quod bonum: Capitulũ. xxiiii.

n Non euadit idq̃s res illa suppliciũ/cuius participatiõe etiã alia trahũt reatũ. A
Hoc si de cõcupiscẽtia carnis sentis: nõ absurde sentis:Hoc enĩ malo bene vtuntur fideles coniugati:et ex hoc qui generant̃ reatum trahũt:ideoq̃ et ipsi regenerãdi sũt: Id autẽ malũ nõ euadit suppliciũ. Hoc ẽ enĩ eius supplicium/ vt eo generati si regenerati nõ fuerint/puniat̃:in regeneratis autẽ cũ ex omni parte sanati fuerint/consumat̃. Si trahit̃ inquis et de nuptijs originale malũ: causa mali est conuentio nuptiarũ: Quid si alius dicat:si trahit̃ de natura volũtas mala/causa mali est cõstitutio naturarũ: Nõne falsissimuz est? Sic ergo et qd̃ ipse dixisti:q̃uis originale malũ nõ de nuptijs trahat̃/sꝫ de carnali cõcupiscentia:cõtra quod maluz et ipse cõfligis:quo malo cõiugati bene vtũtur:si sola cõiuges ꝓpagationis gratia misceant̃:et si peccatũ non ꝓcessisset/qd̃ in omnes homines ꝑtrãsijt: nec fuisset ꝑfecto malũ quo bene vterent̃/et tamẽ vt ꝓcrearẽt filios miscerent̃. De arboribus autẽ bona et mala q̃ntum erraueris/puto me satis demõstrasse i ꝑmo hui᷒ operis libro:Et cum eosdem nodos repetis qui iam soluti sunt: nõ est i sup̃fluis immorãdũ. Queris ꝑ qd̃ peccatũ inueniat̃ in paruulis:et enumeras multa bona/ tacẽs de malo ꝯtra quod pugnas: sed cum taces clamas: Parentes inquis q̃ cõuentu suo causam fecere peccato/iure dãnabiles:quorũ labore actum ẽ/ vt ad dominatum exercẽdũ in homines diabolus perueniret. Potes hoc et ipsi deo dicere:nõ dico quia creat homines trahẽtes originale peccatũ:q2 id tu negas:sed quia nutrit et vescit innumerabiles impios/etiã quos nouit in ipsa impietate mansuros: Quod ꝑfecto si nõ fecisset/seruos hoĩes diabolus nõ haberet. Sed forsitan dicas: Deus in eis pascen- B
dis nõ attendit/nisi bonũ cuius ipse auctor Obuiatio.
est/quo hoĩes sunt. Sic ergo et parentes in Responsio.
filijs gignẽdis/ nõ attẽdũt nisi bonũ quod homines sunt/maxime nesciẽtes quales futuri sunt. Nempe ꝙ etiam tu confiteris: peccatum nullũ esset si nulla ꝓcessisset volũtas mala:q2 et originale peccatũ:quod nos dicimus/ vos negat̃:nullũ esset vtiq̃ nisi natura ex primi hominis mala volũtate viciata. Sed nulla esset etiã voluntas mala/si nulla ꝓcessisset natura/vel angelica/vel humana: Nũquid ꝓpter hoc deum causam dicturus es peccatorũ:q2 volũtas ei᷒ causa est mutabiliũ naturarũ? Sicut ergo creanti deo non imputat̃ qd̃ rationales naturę a bono deficiunt/sed qd̃ bonũ sunt:sic parentib᷒ gignẽ-

tibus ꝛ malo cõcupiſcẽtię bene vtentibus/
nõ imputandũ eſt ꝙ cũ eo malo filij naſcun
tur/ſed ꝙ bonũ ſunt. Non aũt ideo ſicut pu
tas a diabolo ducitur origo naſcentium in/
quãtum hoĩes ſunt: qꝛ dicit a diabolo eſſe
origo peccati/ſine quo nullus naſcit homi/
nũ. Neqꝫ em̃ qꝛ origo mortis a diabolo eſt:
ideo ab illo eſt origo mortaliũ: Rimas quę/
ris inter tot innocentię pſidia/qua potuerit
intrare peccatũ: cũ tibi oſtendat aplus pau
lus nõ rimã/ſed apertiſſimã ianuã dicens:
Roma.5.b. Per vnũ hoĩem peccatũ intrauit in mundũ
ꝛ ꝑ peccatũ mors: ꝛ ita in oẽs homines per
trãſijt. Sed hęc tacẽs verba dicis tua: qꝛ ꝑ
opus dei/opus diaboli trãſire nõ ſinit: cum
hoĩes ſint opus dei: peccatũ aũt opus dia/
boli: qđ dicit aplus ĩ oẽs ptrãſiſſe: Clamas:
ſi natura ꝑ deũ eſt/nõ poteſt in ea eſſe origi/
nale malũ: quaſi nõ ali⁹ religioſius ſibi cla/
mare videat: Si natura ꝑ deũ eſt: nõ poteſt
ex ea naſci vllum malũ: aut nõ poteſt in ea
eſſe vllũ malũ. Et tñ falſum eſt: qꝛ nec oriri
malum põt/ niſi ex natura: nec vbi ſit habet
niſi fuerit ĩ natura. Confiteor igit opus dei
eſſe qui naſcit/etiã trahẽs originale malũ:
qm̃ quod in illo dei opus eſt/bonũ eſt: quia
bonũ eſt opus dei etiã cũ malo: non ſolũ in
paruulis/verũetiam in quibuſlibet ętatib⁹:
hoc eſt/ſubſtantia/forma/vita/ſenſus/ratio
cęteraqꝫ omnia bona: etiã in quocũqꝫ hoĩe
malo. Quis aũt operat vt viuat homo: ni/
Act.17.f. ſi ĩ quo viuim⁹ mouemur ꝛ ſumus? Id aũt
operat occulto quodaꝫ opere beneficentię
ſuę: exceptis alimẽtis ꝑſpicuis: quibus ex/
trinſec⁹ ſuſtinemur. Qui ḡ operat vt viuat
homo/cuiuis cõuerſatione vitioſa ipſe opat
vt naſcat hõ/cuiuis origine vitiata.

Qualia in paradiſo extitiſſent cõ iugia. Ca.XXV.

Quid eſt autẽ qđ ꝓpoſitis alijs ex li/
bro meo verbis meis fingis: ꝙ dix/
erim aliã fuiſſe nuptiarũ inſtitutio/
nẽ ante peccatũ adę: quę ſine ꝯcupiſcentia/
ſine motu corpoꝝ/ſine neceſſitate ſexuũ eſſe
potuiſſent. Detrahe nuptijs cõcupiſcentiã:
Gal.5.c. qꝛ caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ: detrahe
malũ cõtra quod pugnas/ glorioſa exercẽs
cõtinentię virtute certamina: ꝛ nõ opus eſt
vt cętera detrahas. Si nuptias quęris qua
les ante peccatũ primorũ hoĩm eſſe potue/
rũt: ſine motu em̃ corpoꝝ/ꝛ ſine neceſſitate
ſexuũ/ qs vnquã vllas nuptias cogitauit?
Sed bellũ qđ in ſe caſti ſentiũt/ſiue cõtinen
tes/ſiue etiã cõiugati/hoc dicim⁹ in paradi/
ſo ante peccatũ nullo mõ eſſe potuiſſe. Ipſę
ergo etiã nũc ſunt nuptię/ ſed in generãdis
filijs tunc nullo mõ vterent: nũc cõcupiſcen
tię malo bene vterent: Quo malo ſua bona
nõ ꝑdiderunt in caſtitatis fide/in ꝯiunctio/
nis fędere/in ꝓpaginis germine. Adhęreret
ergo tũc etiã vir vxori vt gignerẽt filios: nõ
tamen haberẽt in carne motũ libidinis tur/
bidę/ſed trãquillę tãtũmodo volũtati/quã
ſperamus cęteris mẽbris. Arguis me/ꝙ eos
paruulos qui mundũ impleuerũt: ꝓ quib⁹
chriſtus mortuus ẽ/diaboli opus ꝛ de mor/
bo natos/ꝛ ab exordio reos definiã. Paruu
li opus diaboli ſubſtantialiter nõ ſunt: ſed
opere dei originaliter rei ſunt: Et ideo chri/
ſtus/qđ et ipſe ꝯfiteris/etiã ꝓ paruulis mor
tuus eſt: qꝛ et ad ipſos ptinet ſanguis: q̃ in Matth.26.
remiſſionem fuſus eſt peccatorũ: A quo illo
ſanguine facitis alienos: cũ eos negatis tra
here originale peccatũ. Nec ſuccẽſeas ꝙ cõ/
cupiſcentiã dixi morbũ/cui ꝛ tu cõfeſſus es
ꝓuiſum fuiſſe remediũ. Exordio vero par/
uulorũ ex quo naſcerent/in adã fuit: quo ꝑ
peccatũ vitiato atqꝫ dãnato/alterũ eis chri
ſtus ex quo renaſcerent inſtituit.

Qualis in baptizatis carnis remaneat conflictus aduerſus ſpiritũ: ꝛ quomõ quã ore laudat/opere reprobare monſtratur libidinem iulianus. Ca.XXVI.

Si ante peccatũ inquis ꝑ deũ creatũ B
eſt vnde hoĩes naſcerent: ꝑ diabolũ
autẽ vnde parẽtes cõmouerẽt/ aſcri
bit ſine dubio ſanctitas naſcentib⁹/ ꝛ culpa
generantib⁹. Quid dicis parẽtes cõmoue/
rent: Si pietate voluntatis q̃ optat filios q̃ſ/
qꝫ ſuſcipere ꝛ hoc ꝑ deum inſtitutum: ſi aũt
ꝑturbatione libidinis: cui nec excitandę nec
auferẽdę ſufficit volũtatis arbitriũ: naturę
vulnus eſt de ꝑuaricatione/quaꝫ diabolus
ꝑſuaſit inflictũ. Recte itaqꝫ a me dictũ eſt: fi
eret ſine iſto morbo ſeminatio filiorũ in cor/
pore vitę illi⁹: ſine quo nũc fieri non poteſt
in corpore mortis hui⁹. Qđ autẽ argumen/
taris ad bonũ fęcũditatis paruulos ptine/
re/q̃ dei benedictione ante morbũ libidinis
inſtituta ẽ: nõ ad ipm̃ libidinis morbũ/ qui
poſtea peccãtib⁹ accidit: atqꝫ ideo ſanctita/
tẽ aſcribẽdã eſſe naſcentib⁹ ꝛ generãtib⁹ cul/
pam/nõ attẽdis peccato illo magno vniuer
ſam in deteri⁹ mutatam fuiſſe naturã/vnde
fuerat ꝓpago ducẽda. Sic em̃ poſſes dicere
euã ſolã/nõ cęteras feminas dolores partu
rientiũ ſentire debuiſſe: qm̃ benedictio qua
dictũ eſt: Creſcite ꝛ multiplicamini ꝛ reple/ Gen.1.d.
te terrã: ex qua filij ꝓcreant/ ante facta eſt
q̃ fuiſſet muliebris ſexus illa maledictione Gen.3.c.
punitus. Sed ſi hoc dixerim⁹/vtiqꝫ rñdebit

sicut ex pctō illo/ita ex maledicto ī peius to/
tā mutatā fuisse naturaꝫ/vnde trahiꝫ origi/
Eccl. 40.a. nale pctm̄:ꝛ iugū graue sup filios adā. Nō
em̄ sicut tu argumētaris/iudęū sub lege posi/
Roma. 7.c. tū describit aplūs dicētem: Scio qꝛ nō ha/
bitat in me/hoc ē in carne mea bonū: et/ Nō
ego operor illud/sed qđ habitat ī me pctm̄:
et/ Mihi malū adiacet: et/ Uideo aliā legē ī
mēbris meis repugnantē legi mentis meę:
sed describebat humanā in hac corruptibili
carne naturā: nō ope dei cū vitio pmitus
institutā/sed ex volūtatis arbitrio veniente
prioꝝ hoīm vitio sauciatā. Cui⁹ em̄ vox est:
Infęlix ego hō/qs me liberabit de corpore
mortꝭ hui⁹? Gr̄a dei p iesū christū dn̄m no/
strum. Nūqd iudęi? Absit/sꝫ sine dubitati/
one christiani. Eius ergo voces sunt etiā il/
lę superiores ex qbus hęc cōsequēter expres/
sa est: Ipse em̄ dixit: Gratia me liberabit de
corpore mortis hui⁹ p iesum christu dn̄m no
strū/q̄ dicebat: Uideo aliā legē repugnātē
B legi mētis meę. Sꝫ ne forte istā cathecumi/
ni existimes vocē/lauacrū regeneratiōis ad
huc sperātis: post qđ lauacrū nullā legē pec
cati resistētē legi mentis habiturus esset in
mēbris: quāq̄ tuipse sicut de te nisi credam⁹
aduersus hui⁹ cōcupiscētię malū p cōtinen/
tię bonū gloriosa certamina post lauacrum
regenerationis exercēs: recole tñ q̄d scribat
Gal. 5.c. ad galathas/ certe homies baptiçatos: Di/
co aūt inq̄t/spū ambulate:ꝛ ꝯcupiscētias car
nis nō pfeceritꝭ: Nō ait/ne feceritꝭ: qꝛ eas nō
habere nō poterāt: sed ne pfeceritꝭ: id est ne
opa earū cōsensu volūtatis impleatis. Ca/
ro em̄ inquit cōcupiscit aduersus spm̄:ꝛ spi/
ritus aduersus carnē. Hęc em̄ inuicē aduer/
santur: vt nō ea q̄ vultis faciatis. Uide si non
Roma. 7.d. hoc est ad romanos: Non em̄ qđ volo facio
bonū: sꝫ qđ nolo malū/ hoc ago. Deinde ad
Gal. 5.d. galathas addit ꝛ dicit. Qđ si spū ducimini:
nō adhuc estis sub lege. Uide si nō hoc ē ad
Roma. 7.d. romanos: Iā nō ego operor illud: et/ Cōde/
Roma. 6.b. lector legi dei scđm iteriorē hoīem: et/ Nō re
gnet peccatū ī vestro mortali corpe/ad obe/
diēdū desiderijs eius. Si em̄ nō obediaꝫ cō
cupiscētijs/ quas necesse est esse ī carne pec/
cati atq̄ ī corpore mortis huius/ nō pficiẽꝫ
Gal. 5.c. qđ pfici vetat aplūs dicēs: Cōcupiscentias
carnis ne pfeceritis. Ipsa quippe sunt ope/
ra de qbus totū mire sequiꝫ/ꝛ dicit: Mani/
festa aūt sūt opa carnis: quę sunt fornicatio
nes/imūdicię/luxurię/idolorū seruitus:ꝛ cę
tera. Si ergo nō cōsentiaꝫ cōcupiscētijs car
nis: q̄uis aganꝫ motib⁹/nō tñ pficienꝫ ope/
ribus. Proinde cū caro cōcupiscat aduersus
spiritū:ꝛ spūs aduersus carnē/ vt nō ea quę

volum⁹ faciam⁹: nec carnis perficiunꝫ cōcu/
piscentię q̄uis fiāt/nec nostra pficiunꝫ bo/
na opa/ q̄uis fiāt. Sicut em̄ tūc pficiꝫ carnis
ꝯcupiscētia cū ꝯsentit ei spiritus ad operā/
da/vt nō ꝯcupiscat aduersus illā: sed cū illa
sic ꝛ bona opera nostra tunc pficienꝫ/ qñ ita
spiritui caro cōsenserit/vt aduersus eū etiaꝫ
ipsa nō cōcupiscat. Hoc em̄ volumus cū pfe
ctionē iusticię ꝯcupiscim⁹: hoc itēdere ꝯcu/
piscentijs carnis nō pficiendis:ꝛ bonū pfi/
cere nō inuenio. Hoc intētione nō intermis/
sa velle debem⁹: sed qꝛ id pficere in ista cor/
ruptibili carne nō possumus/ ideo dixit ad
romanos: Uelle adiacet mihi/pficere auteꝫ
bonū nō inuenio. Uel sicut habent codices
gręci: Uelle adiacet mihi/pficere aūt bonū
nō: id ē nō mihi adiacet pficere bonū. Non
ait facere/sed pficere bonū: qꝛ facere bonū/ē Quid inter/
post cōcupiscētias nō ire: Perficere aūt bo/ sit inter face/
nū/est nō cōcupiscere. Qđ ergo est ad gala/ re bonū et pfi
thas: Cōcupiscētias carnis ne pfeceritꝭ: hoc cere bonū.
ecōtrario ē ad romanos: Perficere aūt bo/
nū nō inuenio: Quia nec illi pficiunꝫ in ma/
lo/qñ eis nō accedit nostrę volūtatis assen/
sus: nec nostra volūtas pficiꝫ ī bono/ q̄diu
illarū cui nō cōsentim⁹ pmanet motus. Ip/
se aūt cōflictus in quo etiā baptiçati velut
in agone decertāt/cū caro cōcupiscit aduer/
sus spm̄/ꝛ spūs aduersus carnē: vbi ꝛ spūs
facit bonū opus/ nō ꝯsentiendo cōcupiscen
tię malę/sed nō pficit: qꝛ ipsa mala desideria
nō absumit:ꝛ caro facit malū desideriū/ sed
nec ipsa pficit: qꝛ nō sibi cōsentiente spiritu
ꝛ ipsa ad opera dānāda nō puenit. Iste er/
go cōflictus nō iudęorū/nec quorūlibet ali/
orū/sed plane christianoꝝ fideliū ꝛ bene vi/
uendo ī hoc certamine laborantiū/breuiter
ostendiꝫ ad romanos vbi ait: Igiꝫ ipse ego Roma. 7.d.
mente seruio legi dei/carne aūt legi peccati.
Si ergo hęc est cōditio in corpe mortis hui⁹ C
q̄ vtiq̄ nō fuit in paradiso/ī corpore vitę il/
lius ꝓculdubio satis euidenter apparet vn/
de trahant paruuli obligationē peccati: cuꝫ
carnaliter nascunꝫ: quę nō soluiꝫ nisi cū spi/
ritaliter renascunꝫ. Non em̄ hāc trahunt ex
opere quo humanā de⁹ naturā fecit: sed ex
vulnere qđ naturę humanę hostis inflixit.
Nō hostis scđm manicheos ꝓsiliens ex na/
tura mali quā nō cōdidit de⁹/sed hostis an/
gelus quondā ex opere dei bonus: ex opere
suo factus malus. Qui se primū vulneran/
do ꝓstrauit vt elisus elideret:ꝛ p malā sua/
sionē pũaricationis vulnus infligeret: vn/
de gen⁹ humanū etiā in his qui viā dei am/
bulāt claudicaret. Et tñ succēses mihi quia
dixi: Hec ē q̄ ab impudētibus impudēter

laudat̃/pudẽda cõcupiscentia: ⁊ irat⁹ impudenti⁹ multa dicis/vos extollens/tanq̃ scripturis sanctis ⁊ rõni certissime cõgruentes: eo ꝓposito nõ esse in natura malũ defendatis/vt ad virtutũ studia homines incitetis: inculcantes nullum culmen ita arduum esse virtutis/vt nõ ad illud adiuuante deo mẽs queat fidelis euadere: Atq; ob h̃ dicat̃ non esse in carne mali necessitatem/ vt erubescat vnusquisq; laudabiliter conditus deformiter viuere: ac si pudor turpi occurrat ignauię: de commendatione nobilitatis ingenitę/⁊ cętera huiusmodi/quę satis eloquenter in vestra ꝑdicatione iactasti: nos contra deprimens ⁊ dicens: ꝙ dubium nõ sit euersionem† sanctitatis/cõtaminationẽ pudicitię/ [Al. sanitatis] morũ labem nr̃is cõuenire/immo inesse dogmatibus: Neq; id esse me negaturum: qui ideo sicut dicis/in naturę inuidiam malę cõuersatiõis sordes refũdo/vt peccãtib⁹ metũ demã. Quorum obscenitate apostolorum ⁊ sanctorum omniũ cõsolor iniurijs: eo ꝙ vas aureũ apostolũ paulũ sępe dixisse cõmemorem: No eñ quod volo bonum hoc ago: sed qȯ odi malũ illud facio: et cętera huiusmodi. [Roma. 7.c.] Verũtamen vos laudãs/ nos arguens/ aduersus concupiscentię malũ pugnas: et pugnãdo cõfiteris/qȯ loquendo negas: At q̃ ita vis videri culmen ascendisse virtutis: vt in ipso culmine quo te existimas euasisse cũ ꝯsequente cõcupiscentia/tanq̃ in arce cõfligas: ⁊ q̃tũlibet ex loco superiore/ tamen cũ hoste interno dimicare nõ desinas. Nec erubescis ꝯcupiscẽtiam/quę te ampli⁹ perdet sine dubitatiõe si vicerit/laudare aduersus eum/qui te perditũ etiam cu; vincit inquirit: Maxime quia in fine eiusdem libri tui dicis: ꝙ non sit alia mei sensus intentio q̃ ad inferendum virtutibus bellum/vitiorum sacramenta† iuuare: ⁊ ad excidiũ ciuitatis dei omni astu omni furore conari: adipiscendę castitatis desperatione repugnãtes turpitudini territare: mẽtiri tantas obscęnę libidinis vires/vt eã ratio regere ac frenare non possit† cui nec apostolorum legio repugnauerit: hęc de me ꝓrsus ipse mentiris. [Al. iurare.] Ego enim nõ infero virtutibus bellu;: sed vitijs q̃tum adiuuor infero/et inferendum esse ꝓclamo. [Al. tecũ ⁊ apostolorũ legi.] Quod si et tu facis: quid est qȯ laudas/cum quibus pugnas? Quomodo virtute hostes debellare te credam: quos verbo lacerare nõ audes? Si ambo cõcupiscentiam debellam⁹/quare non ambo vituperamus? Quã te iactas expugnare cõtinentia: quare nõ vis damnare sententia? Mentiri me dicis tanta libidinis vires/vt eam ratio regere ac frenare non possit. Ecce ego nõ dico tantas libidinis vires/vt humana ratio diuinitus accẽsa ⁊ adiuta/eã regere ac frenare nõ possit. Sed tu quare negas malũ esse/ qȯ si non frenet̃ occidit? Ecce ego voce qua possum qȯ me negare asseris clamo: apostolorũ legionẽ repugnasse libidini/ vtiq; repugnante: Tu qui nos fecisse apostolis calũniaris ⁊ velut indignaris iniuriã: cur ⁊ illoru; ⁊ tuã exornas laudib⁹ inimicã? Quis eã defendat cui legio repugnauit apostolorũ: nisi hostis apostoloꝝ? Ita ne habere tecũ libido ⁊ amicitiã meret̃ ⁊ bellũ/vt abs te et expugnet̃ in te/⁊ defendat̃ aduersus me? Bellũ vestrũ latet/amicitia patet. Ex hoc qȯ patet/suspectũ facis esse quod latet. Quid eñ vis credamus de bello quod gerit̃ in operto: quorum amicitiam cernimus in aperto? Quomõ vis vt arbitremur aduersus aculeum te dimicare libidinis/cũ libros impleas laude libidinis. Verũ ecce vinco suspitionẽ meã: Expugnare te credo qȯ laudas: ꝑ laudare te doleo qȯ expugnas. Ex isto igit̃ ⁊ cũ isto malo qȯ a te quoq; credimus expugnari/homo generat̃: quẽ negas regeneratione saluari. Isto eñ cõiugati bene vtunt̃: quo cõtinentes melius nõ vtunt̃. Porro si malũ est quo caro cõcupiscit aduersus spiritũ: cui malo sicut fateris apostolorũ legio repugnauit: hoc vtẽtes coniugati/ ꝓculdubio non bono bene vtunt̃/sed malo. Ex hoc igit̃ et cum hoc filij generati regenerãdi sũt vt liberent̃ a malo. Hoc eñ originali malo etiam parẽtes illorum renati sunt: etsi ab h̃ reatu renascendo sunt liberati. Quid aute; vellemus vt gignerent/nõ vnde renati/sed vnde nati sunt: nisi quod ⁊ ipsi nati sũt? Reos ergo: quia et ipsi rei nati sunt/et generantes inde vnde nati sunt/ nõ aliud potuerũt generare q̃ nati sunt. Vnde autẽ renati/inde a reatu cum quo nati sunt liberati. Ac ꝑ hoc ⁊ illi quos reatu liberati generauerunt/ eadẽ sunt regeneratione liberandi. Ex hoc eñ malo rei nati sunt: quo bene vtunt̃ renati/vt nascant̃ regenerandi. Contra qȯ malũ si non pugnas: pugnantibus crede. Si pugnas aduersarium confitere: et noli laudando morbũ habere amicu; quẽ pugnãdo experiris inimicũ.

Sancti augustini hipponẽsis epi/ contra iulianũ liber tertius explicit.

Capitulorū libri quarti cōtra iulianū sācti augustini recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini/ cōtra iulianū liber quart⁹ incipit.

Cōtinuatio ad p̄cedentia: ꝛ quō i hoie qui dei munere est vt viuat/ malū sit generatiōe cōtractū/ regeneratione sanandū.

Am nunc ab a
alterius voluminis exor/
1 dio cetera videamus: q̄bus
librū meū refellere niteris:
omittentes sicut instituim⁹
ea q̄ nodosiorem faciunt q̄/
stionum: q̄bus soluendis curam nos oportet īpēdere/ nec īmorādo sup̱fluis ipsa ꝓlixitate opis a laborioso negocio deterrere lectorē. Sup̱iore igi𝔱 libro satis ęgim⁹/ q̄ recte iudicātib⁹ appareret/ cū de⁹ verus ꝛ bon⁹ sit hoim cōditor: bonęqꝫ sint nuptię/ q̄s ꝛ cōditione atqꝫ copulatione vtriusqꝫ sexus instituit: ꝛ fęcūditatis munere b̄ndixit/ malū tn̄ esse ꝯcupiscētiā carnis qua ꝯcupiscit aduersus spm̄: coqꝫ malo bn̄ vti pudicitiā cōiugalē/ meliusqꝫ nō vti ꝯtinētiā sanctiorē: qđ malū nō ex alia substātia quā de⁹ nō ꝯdidit/ sic manicheus insanit/ nobis eē ꝑmixtū/ ſꝫ p̱ inobediētiā vni⁹ hois exortū atqꝫ traductū: et p̱ inobediētiā vni⁹ hois expiādū atqꝫ sanādū: cui⁹ obligatione implicat debita pena nascētē: soluit indebita gr̄a renascentē. Hoc malū ꝯtra me laudādo/ aduersari⁹ me⁹ videris: sed in te debellādo/ me⁹ testis es: si autē hoc non debellas/ tuus hostis es. Proinde b
q꞉ primo tuo libro sufficiēter me respōdisse existimo: q̄uis ibi tota causa finita sit: tn̄ ne ceteris trib⁹ respōdere nō potuisse videamur in eis etiam q̄ꝫ vana dixeris intuere. Propositis ex meo libro verbis meis exultas: ꝙ teste apostolo dixerim: donū dei esse pudicitiā coniugalem: quasi ꝓpterea laudauerit apostolus malū quod tu laudas: quo caro cōcupiscit aduersus spiritū: quo malo Gal. 5. c.
vtitur bene pudicitia coniugalis/ sicut iam in libro superiorē monstraui. Non itaqꝫ paruum donū dei est/ ita frenari hoc malum vt ad nihil relaxe𝔱 illicitū: sed generationi tn̄ regenerandorum seruiat filiorum. Eius q̄ppe impetus non sua sponte moderatus est: A nullo nāqꝫ illicito sese abstinet/ si mēbra desiderio eius inseruiant. Ac per hoc eius modus non in ipso cuius inquietus est mo Al. inquietus.
tus/ sed in refrenante ac bene vtente laudatur. Itaqꝫ isto malo cum bene vtuntur coniugati fideles: a cuius reatu soluti sunt munere saluatoris: profecto quicunqꝫ inde

nascūť/ eiusdē munere creatoris nō sicut no
bis obijcis i regnū diaboli ꝑparanť: sed ab
illo potius erucēdi/ ꝛ in regnū vnigeniti trāſ/
ferendi. Hęc enī est ꝛ esse debet piorū coniu/
gum intētio/ vt regenerationi generatio ꝑ/
pareť. Si aūt hoc malū/ qđ in seipsis paren
tes sentiunt: cui malo/ vt tuis verbis vtar
apostolorum legio repugnauit/ nō ptineret
ad filios/ sine illo vtiq͡ȝ nascerenť. Nūc vero
quādoquidē cū hoc nascanť/ qđ miraris: qꝛ
ꝓpter hoc renascunť/ vt ab eius obligatio/
ne soluanť: ꝛ aut ex ista vita ab illo liberati
rapianť: aut in ista vita aduersus illud libe/
ri ꝓlienť/ victoresq͡ȝ i fine remunerēť. Quis
autē nostrū suspicatus est vsum coniugū a
diabolo fuisse reptū? Quis cōmixtionē cor/
porū/ ꝑ malū ꝑuaricationis credidit accidiſ
se: cū sine his nuptię ꝓrsus esse nō possent?
Sed malū quo bene vtunť/ nullū eēt si ne/
mo peccasset. Qđ dixi/ mihi obijce vt pur/
gē: Nā si ꝛ qđ nō dixi/ mihi obijcis/ qñ fini/
mus? Cōsequens putas esse: vt munus dei
noceat si homo cuȝ malo nasciť: Nemo enī
nisi dei munere nasciť. Audi ergo et intelli/
ge: Munus dei nulli nocet quo quisq͡ȝ est ꝛ
viuit: sed ↄcupiscētię malū non pōt esse nisi
in eo qđ ē ꝛ viuit. Quapropter pōt esse ma/
lum in munere dei/ sanādū alio munere dei.
Potest igiť i hoīe q munere dei ē vt viuat:
malū esse generatione ↄtractū/ regeneratio/
ne sanandū. Nā vtiq͡ȝ nullus infans cū dę/
mone nascereť/ si nō nascereť: nec ideo mali
huiꝰ ipsa ē causa q̄ nasciť. Nasciť ergo mu/
nere dei; cū dęmone aūt iudicio dei sane oc
culto/ sed nū quid iniusto?

De cōiugali pudicitia a deo pre- cibus impetrāda: et ꝙ mala sit car- nis cōcupiscētia ↄtra quā sūt exer- cenda gloriosa certamina: Ca. II.

A B i eo vero qđ dixi/ bonum cōiugale
etiā si nō habeť/ a dño esse poscēdū:
q̇bus vtiq͡ȝ nisi q̇bus est necessariū:
visus sum tibi dicere ꝓ cōcūbendi viribus
supplicandū: Sed ego ꝓ ipsa pudicitia cō/
iugali dixi rogādū deū/ in qua est cōcūbēdi
nō liber vsus/ sed licitus modus: Nā homo
si cōcūbere nō pōt: potius nō quęrat vxorē:
1. Cor. 7. b. quādoquidē apostolica sentētia vbi ait: Si
se nō ↄtinet/ nubat: remediū voluit esse nu/
ptias. Qđ ꝛ ipse ↄfessus es/ ↄtra morbū cō/
cupiscentię: qđ cōfiteri nō vis q remedium
ↄfiteri. Hoc aūt remediū est/ nō vt sit ↄcupi
scentia si nō est: sed vt non rapiat ad illicita
cuiꝰ motus infrenis est. Pertinet enī ad hoc
quoq͡ȝ petitionis genus qđ i oratione dñi/
Math. 6. b. ca dicimus: Ne nos inferas i temptationē:
qm̄ vnusquisq͡ȝ temptať a cōcupiscētia sua: Iaco. 1. b.
sicē ait aplus iacobus. Cōuenit huic ꝛ qđ di/
cimus: Libera nos a malo. Dicunt enī hoc Math. 6. b.
de hac re ↄiuges: vt iterim mēte liberi a ma/
lo/ bene vtanť malo qđ habēt in carne. Sci
unt enī qꝛ in carne eoꝝ nō habitat bonū: vt
omni postea corruptibilitate sanata/ nulluȝ
in eis quo vtanť remaneat malū. Quid est
qđ triūphas tāq͡ȝ de hoste victo? Interiuȝ
potiꝰ vince quod laudas: Nā victoria de te
mea illo malo tecū pugnante secura est. Ne
q͡ȝ enī dicere audebis eū vinci/ q veruȝ dicit
ab eo q falsum dicit. Ego aūt cōcupiscentiā
cōtra quā pugnas malū dico/ tu bonuȝ: sed
pugna tua malū fateť/ qđ bonū lingua mē
tiť. Augens mendaciū alio mendacio/ quo
affirmas ꝛ a me illā dictam bonā. Neq͡ȝ enī
cōcupiscentiā carnis/ quā iohannes aposto 1. Ioh. 2. c.
lus dixit a patre nō esse/ ego dicerem bonū:
sed bonū dixi esse pudicitiā cōiugalem: quę
resistit malo cōcupiscentię/ ne ad illicita ra/
piat cum moueť. Uerum sciens ꝙ inaniter B
argumētatus fueris: pulsas vt dicis alteꝝ
definitiōis meę latus: ꝛ iquis: Si calor ge/ Ar. Iuliani.
nitalis cōiugalis honestatis minister ab im
moderatis ꝓcursibꝰ tā studio fideliū ꝙ do/
ni virtute retineť: nec extinguiť ꝑ gratiaȝ/ ſꝫ
frenať/ ꝓbabilis est i genere suo ꝛ in modo
suo/ ꝛ solis accusať excessibꝰ. Hęc dicens/ nō
attendis coniugū conuentionē causa gene/
rādi/ ideo bonū eē laudabile: qꝛ in eo limes
ꝑfigitur licitus malo concupiscēdi. Cur enī
non potius malum voceť/ quod fateris esse
frenandū? Cur quęso frenandū nisi ne noce
at: nisi ne ad illicita q desiderat relaxetur?
Et vtiq͡ȝ desiderium mali malum est/ etiam
si ei nō consentiať: donec eo veniamus vbi
nec habeať. Nō igiť quid boni de cōcupiscē
tia carnis fiat sed ipsa quid mali faciat co/
gitandum est. Nam pudicitia cōiugalis in/
hiantem cōcupiscentiam/ siue de illicito/ si/
ue de licito percipere voluptateȝ: frenat ab
illicito/ permittit ad licitum: hoc est bonum
non tamen eius/ sed bene vtentis bonū est.
Quod aūt ipsa concupiscentia facit/ siue ad
licitum/ siue ad illicitum indifferenter arde/
scere/ vtiq͡ȝ malum est. Hoc itaq͡ȝ malo bene
vtitur pudicitia coniugalis: melius non vti
tur continētia virginalis. Si posset inquis
calor genitalis malum esse/ naturaliter ex/
tirpandus erat/ non componendus. Uide
quemadmodum noluisti dicere quod supra
dixeras frenandus/ sed maluisti componen
dus. Sensisti enim ꝙ cum nemo frenaret ni
si cui repugnaret: ꝛ ob hoc mutato verbo ti
more ipso fassus es malum quod repugnat

bono. Appellas etiã calorez genitalem: quia
pudet appellare libidinẽ: siue sicut eam diui/
nus sermo appellare cõsueuit/ carnis concu
piscẽtiam. Sic ergo loquere ꝛ dic: Si posset
carnis ↄcupiscẽtia mala esse naturaliter/ ex/
tirpãda erat/ nõ cõponẽda: Sic em̃ possũt q̃
latine sciũt tardiores intelligere q̃d loqua/
ris. Sed ita hoc dicis quasi nõ eã mallẽt ex/
tirpare si possent/ oẽs q̃ ꝓpterea cõiugant̃:
q꞉ ↄtinẽtię laborẽ quo huic malo resistit̃ nõ
ferũt: ꝛ ideo malũt eo bene vti q̃ melꝰ omi/
no nõ vti. Sed si in corpore mortis hꝰ hoc
malũ necessariũ est cõiugatis: q꞉ sine illo fie

Al. † cõti/ nentes.

ri nõ potest bonũ generationis † ↄtinent̃ ex/
tirpẽt cõcupiscentiã carnis. Tu ipse/ tu q̃ lo/
queris/ nec q̃d loquaris attendis/ extirpa li/
bidinẽ de mẽbris tuis: Nõ em̃ et tibi neces/
saria est: aut bona sunt eiꝰ desideria/ q̃bus si

Al. † in tene/ bris eris.

ↄsenseris vel cesseris † interibis. Porro si ma

C

lũ est in te cui repugnas q̃ꝺ oppugnas/ q̃ꝺ
cũ vincis expugnas: hoc malo melꝰ nõ vte

Al. † non.

ris/ quo malo † bene vtunt̃ in q̃bꝰ hoc bonũ
esse cõtendis: vbi ꝓfecto mentiris/ aut falle
ris. Neq̃ em̃ dicturus es in cõiugibꝰ bonuz
esse libidinẽ: in sanct(is) aũt/ vel virginibꝰ/ vel
cõtinẽtibꝰ malũ. Jam sentẽtiã teneamꝰ tuã:
vbi aisti: Cõcupiscẽtię naturalis q̃ modũ te
net bono bene vtit̃: Qui modũ nõ tenet bo
no male vtit̃: Qui autẽ etiã ipsum modum
sanctę virginitatis amore contempserit/ bo
no melꝰ nõ vtit̃: Cõfidẽtia q̃ppe suę salutis
inquis ꝛ roboris cõtẽpsit remedia vt glorio
sa posset exercere certamina. His verbis tu/
is sine ambiguitate declaras cõcupiscentiã
carnis hoc esse in vtrisq̃: id est et cõiugatis
ꝛ ↄtinentibꝰ. Quo em̃ cõiugati bñ vtunt̃/ ꝛ
ↄtinẽtes melꝰ nõ vtunt̃: bonũ tu dicis/ ego
malũ: sed in sanctis virginibꝰ ꝛ continenti/
bus/ carnis cõcupiscentia malũ se esse mani
festat: cõtra quã fateris eos gloriosa exerce/
re certamina: proculdubio ergo nõ bono ꝟ
malo melꝰ nõ vtunt̃. Hoc igit̃ vtentes con/
iuges: nec ipsi vtiq̃ bono/ ꝟ malo bñ vtunt̃.
Proinde tota ↄtrouersia nõ remansit/ si ta/
mẽ remãsit aliqua/ nisi vtrũ in eis q̃ cõtinẽ/
tiã deo vouerũt/ bonũ sit ista de qua dispu/
tamꝰ cõcupiscẽtia carnis/ an malũ. Q̃ꝺ eniz
horũ duorũ reptũ in his fuerit/ hoc ꝛ in cõiu
gibus apparebit: q̃m hoc illi bene vtunt̃:
quo isti melius nõ vtunt̃. Collige itaq̃ to/
tas vires acuti tui cordis/ ac liberę frontis:
ꝛ aude respõdere si potes hoc bonũ esse: cui
sic̃ libro superiore ↄfessus es/ ap̃lorum legio
repugnauit: mihi sc꞉ exprobrãs/ q̃ tãtas eẽ
dixeri libidinis vires: vt ei nec apostolorũ
legio repugnauerit: cũ potius ꝓ causa mea
faciat: q꞉ ei malo q̃ꝺ tu bonum dicis/ legio
nõ qualiũcunq̃ sanctorũ/ sed ipsorũ quoq̃
repugnauit ap̃lorũ. Cui malo tantũ licere
posse quis crederet/ vt sibi laudatorẽ etiã ꝺ
suis expugnatoribꝰ ꝓuideret? Absit quidẽ
vt antiquorũ aliquẽ/ vel ap̃lorũ/ vel quorũ
q̃ sanctorũ mirabiliter tamen: q꞉ vel quẽq̃
hereticorũ nouorũ q̃ simul vtrũq̃ se esse ꝓfi
teat̃ inexplicabilibꝰ modis expugnatorem
sc꞉ defensorẽq̃ libidinis: ꝛ conet̃ ostendere
manẽs ĩ heresi pelagiana: ꝛ ex animo se lau/
dare/ q̃ꝺ ipsuz eiꝰ animũ nisi expugnet̃ occi/
dit ꝛ ex animo expugnare q̃ꝺ eiꝰ dogma ni/
si laudet̃ absumit. Rogo si est ĩ vobis vllus
sensus humanus: nõ põt/ ꝛ malũ esse pecca/
tũ/ ꝛ bonũ esse desiderare peccatũ. Quid au
tẽ agit in carne sanctorũ cõtinentiũ ista con
cupiscẽtia/ nisi peccãdi desideria/ q̃bꝰ nõ cõ/
sentiẽtes exercẽt vt cõfiteris gloriosa certa/
mina? Neq̃ em̃ saltẽ conubij desideriũ ĩ illa
cõtinẽtię ꝓfessione põt esse nõ malũ: Quid
ergo illic agit/ vbi maluz ẽ quicq̃d agit/ ac si
ei cõsentiat̃ ꝛ ꝑagit? Quid ibi agit hęc cõcu
piscentia/ vbi nihil boni concupiscit̃ ex illa?
Quid ibi agit libido/ vbi nihil boni libebit
ex illa? Nõ importune in ↄiugatis esse dica
tur. Si em̃ sũmũ culmẽ obtinẽt pudicitię cõ
iugales/ faciũt boni aliq̃d ꝑ illã: q̃uis nihil
faciãt ꝓpter illã: In sanctis aũt virginibꝰ ꝛ
cõtinentibꝰ/ q̃d agit obsecro te? Quid agit
tua ista suscepta cuz desipis aduersaria? Si
sapis/ q̃d agit/ vbi nihil boni agit ipa/ nihil
boni agit̃ de ipsa? Quid agit in eis/ ĩ quibꝰ
quicq̃d scd̃m ipsam concupiscit̃ malum est?
Quid agit in eis quos contra se compellit
vigilare atq̃ pugnare: ꝛ si quãdo ab eis vl/
lum vel in somnis furat̃ assensum: cũ euigi/
lauerint gemere ꝛ inter gemitus dicere: quo
modo impleta est anima mea illusionibus?
Quid cũ sopitos deludunt somnia sensus:
nescio quomodo etiã castę animę in turpes
labuntur assensus: quę si imputaret altissi/
mus: quis viueret castus? Hoc ergo malum D
quod nõ dicturus es bonum/ nisi aduersus
omnem veritat(is) tubam/ sic obsurdueris: vt
clames bonũ esse cõcupiscere malum: quod
nec inter surdos dicere audebis: Hoc ĩquaz
malum/ cur non extirpat̃ de continentium
carne sanctorum? Cur non totum opere mẽ
tis aufertur? Hoc em̃ dicis fieri debuisse si
malum esset. Et quia non fit in coniugatis:
vbi eius modus est necessarius: ideo putas
bonum cum videas/ nec ibi fieri vbi modus
eius nullus necessarius est: et inquãtum in/
est nocet: etsi non ad perdendum de sorte
sanctorũ/ si nõ ei cõsentiat̃: tñ ad minuendã

spiritalẽ delectationẽ sanctarũ mentiũ: illã
Roma. 7. d. scz de q̃ dicit aplus. Cõdelector em̃ legi dei
scdm̃ interiorez hoiem. Hec delectatio ꝑfe/
cto minuit̃/quãdo ⁊ si nõ ad explendã/certe
ad oppugnãdã carnalis cõcupiscẽtiã volu/
ptatis/bellantis animus occupat̃: ⁊ ita ex/
ercet gloriosa certamina/ vt a delectatione
intelligibilis pulchritudinis ipsis certami/
Q̃ superbia i humana miseria peior sit hostis. nibus auocet̃. Sed qꝛ in ista humana mise/
ria peior hostis ẽ cauẽda supbia/ideo nimi/
rũ nõ penitus extinguit̃ in carne cõtinentiũ
sanctorũ ista cõcupiscentia: vt dũ pugnat̃
aduersus eam/periculorũ suorũ animus ad
moneat̃: ne securus inflet̃/donec hũana fra/
gilitas ad tantã ꝑfectionẽ ꝑueniat sanitat̃:
Al. timor. vbi nulla putredo lasciuię/nullus† tumor su
2. Cor. 12. c ꝑbię formidet̃. Sic virtus in infirmitate ꝑfi
cit̃: qꝛ ⁊ pugnare ifirmitatis est: Quãto em̃
quisq; vincit facilius/tanto pugnat minus.
In semetipo autẽ quis pugnaret/si nihil ex
semetipso eidẽ repugnaret? Et quid nobis
repugnat ex nobis/nisi qd̃ adhuc curatur vt
sanet in nobis? Ergo in nobismetipsis sola
est infirmitas causa pugnãdi: ⁊ rursus infir/
mitas admonitio est nõ supbiendi. Proin/
de virt⁹ q̃ hic vbi supbiri põt/vt nõ supbiat̃/
in infirmitate ꝑficitur. Q̃obrem qm̃ hoc cõ
iuges bene vtunt̃/quo cõtinentes meli⁹ nõ
vtuntur: malo cõtinentes melius nõ vtun/
tur. Malũ igit̃ est quo ↄiuges bene vtunt̃:
⁊ inest cõiugibus quo bene vtant̃: inest ⁊ cõ
tinentibus quo melt⁹ nõ vtant̃. Ideo quip
pe inest/vt nõ extollant̃: Solis ergo libidi/
nis excessibus accusat̃: sed ille a quo nõ re/
frenat̃: Nã ipsa ꝑ seipsaz rectissime omnino
suis ipsis motibus accusat̃: quibus ne exce
dat obsistit̃. Nõ itaq; vt dicis: nihil ad inno
centiã ꝓuouet modestia rei ꝑ ipsum genus
nocentis. Promouet quippe ad inocentiã
nõ cõsentire malo: nec ideo ⁊ illud cui nõ cõ
sentit̃/nõ est malũ: imo ꝓpterea sine dubita
tione malum est: quia non ei cõsentire bo/
nũ est. Quid em̃ mali faceret qui bonę cõcu
piscentię consentiret/cũ mali nihil faciat: eti
am qui opere cõiugali/nõ sine ipsius malo
seminat hominẽ/qui ẽ dei opus bonũ? Nec
confectricem seminũ libidinem dixeris: Il/
le quippe creat hois semẽ/q̃ hoiem ex semi/
ne. Sed vnde interest: qꝛ mali huius occul/
ta sũt ⁊ dira contagia: nec his hoibus q̃ ma/
lo carent/de⁹ vel semẽ/vel hoies creat: etiaz
si quidam ab eiusdem mali noxa regenera/
tione soluti sunt: sicut soluendi sunt qui in/
Recapitulatio hui⁹ secũdi capli. de nascunt̃. Dixi sane: nec penitet de pudi/
citia coniugali: quę mea verba posuisti: qꝛ
cum dona dei esse monstrantur/a quo petẽ/
da sunt/discit̃ si nõ habẽt̃: ⁊ cui agendę grę
si habent̃. Agunt̃ em̃ gratię non de origine
vt dicis cõcupiscentię: cui⁹ origo est primuz
malũ hois/ꝫ de regimine: quod verũ dicis:
Utrũq; em̃ dicis/vel regimine/vel origine.
Ideo aũt agunt̃ grę de regimine cõcupiscẽ/
tię: qꝛ repugnans vincit̃. Qd̃ aũt repugnat
volũtati bonę/nõ est bonũ/imo malum esse
q̃s neget: nisi q̃ nõ habet volũtatis bonum
cui qd̃ repugnat fateat̃ malum?

Quõ nulla sit infidelibus vera virtus: sed nec inesse possit/ donec per dei gratiã propria ad easdem preparet volũtas: ⁊ de virtutũ a vitijs discernentia: et de superbia ex virtutũ operib⁹ pullulãte: Ca. III.

i nterponis alia de libro meo/vbi cũ A
dixissem donũ dei pudicitiã esse ↄiu/
galẽ: ⁊ hoc aplo teste docuissem: oc/
currentẽ deinde questionẽ tacit⁹ nolui ꝑteri
re q̃d dicendũ sit/cũ vident̃ etiã nõnulli im/
pij pudice cũ cõiugib⁹ viuere. Solet̃ em̃ ne
gãtes dei dona esse virtutes q̃bus recte vi/
uit̃: ⁊ eas naturę volũtatisq; hũanę/nõ gra/
tię dei tribuẽtes hoc vti argumento: qꝫ eas
nõnũq; habeãt infideles: ita conãtes euacu
are qd̃ dicim⁹: neminẽ recte viuere/nisi ex fi
de ꝑ iesum christũ dñm nostrum/ vnũ dei et
hoim mediatorem: vbi vos et⁹ aduersarios
aptissime ꝓfitemini. Deniq; lõge nõ eam⁹:
si forte fallor ad ista respõde. Ego dixi pudi/
cũ nõ veraciter dici/q̃ nõ ꝓpter deũ verã fi/
dẽ conubij seruat vxori. Ubi aũt id ostende/
rẽ paulopost adhibui: qd̃ mihi visum ẽ grã
de documẽtũ. Cũ em̃ ṽtus sit inquã pudici
tia cui vitiũ cõtrariũ est impudicitia: oẽsq;
virtutes etiã q̃ ꝑ corpus operant̃ in animo
habitẽt: quomõ vera rõne pudicũ corpus
asserit̃/qñ a vero deo ipse animus fornicat̃?
Deide ne q̃squã nostrũ negaret animũ infi/
deliũ fornicari: adhibui testimoniũ de scptu
ra sãcta vbi legit̃: Ecce em̃ q̃ lõge se faciũt/a Ps. 72.
te ꝑibũt: ꝑdidisti oẽm q̃ fornicat̃ abs te. Sz
tu q̃ mea sicut dicis q̃ mihi vident̃ acuta ꝑ/
sequeris: h̃ totũ tãq; mihi obtusuz visũ fue
rit ꝑterisiti. Uide ergo q̃d horũ negãdũ arbi
treris: Uirtutem esse pudicitiam ↄiugalem
ꝓmptissime cõfiteris: oẽs virtutes etiã q̃ ꝑ
corpus operant̃ in aio habitare nõ negas.
Porro ifidelis animũ fornicari a deo ille po
test negare/q̃ se palã sctãꝝ scripturaꝝ aduer
sarium ꝓfitetur. Ex quibus omnibus hęc
summa conficit̃: vt aut in animo fornicante
pudicitia vera esse possit/quod cernis q̃ sit
absurdũ: aut i animo infidelis pudicitia ve
ra esse non possit: Quis hoc cum assererẽ/tę

finxeris surdum. Nō igit᷑ vt calūniaris stu/
dio vituperandi substantiam/dona collau/
do: Non enim diuinoꝝ donorum capax
esset/nisi bona esset humana substantia: cui
vitia quoqꝫ ipsa bonitatis ꝑhibent testimo
niū naturalis. Quid eñ aliud in vitio recte
displicet/ nisi q2 detrahit vl' minuit qđ ĩ na/
tura placet? Cū ergo diuinitus adiuuat᷑ hō:
nō tñ ad capessandā ꝑfectionem adiuuat᷑/
qđ ipse posuisti: vtiqꝫ volens intelligi eū ꝑ
se incipere sine gratia quod ꝑficit gratia: ꝗ
Phil. 1. a. potius quod apostolus loquit᷑: vt qui ĩ vo/
bis opus bonū cepit/ꝑficiat vsqꝫ in finem.
In quo eñ vis hoiem sicut loq̄ris/ad aliq̄d
laudabile generosi cordis stimulis incitari:
in hoc eum nō vis in dño/sed in libero arbi/
trio gloriari: ac sic priorez dare vt retribuat᷑
Roma. 11. a. illi/eoqꝫ modo gratia iā nō sit gratia: quia
nō est gratuita. Bonā dicis hominū natu/
rā/q̄ talis gratie opitulationē meret᷑. Quod
gratanter audirē: si hoc ꝑpterea quia rōna/
lis natura ē/ diceres. Neqꝫ eñ gratia dei/ꝑ
iesum christū dñm nostrū lapidibus aut lig
nis pecoribus ve prestatur: sed q2 imago dei
est/meret᷑ hāc gratiā: nō tamen vt ei⁹ bona
volūtas possit ꝑcedere ꝑter gratiam: ne vel
Al. ꝛ ipsa. ꝛipsū prior det vt retribuat᷑ illi: ac sic gratia
iam nō sit gratia: dum nō dat᷑ gratuito/ sed
B reddit᷑ debita. Quid est ergo ꝙ scđm mo/
dum vestrū/effectū voluntatis humane do
na celestia me credideras nuncupasse/tanq̄
voluntas hominis sine dei gratia moueret᷑
ad bonū: vt ei debitus a deo retribueret᷑ ef/
fectus? Ita ne oblit⁹ fueras nos cū scriptu/
ra dicere cōtra vos: ꝑparat᷑ voluntas a do/
Phil. 2. b. mino: vel qđ in nobis deus operet᷑ ꝛ velle?
O ingrati gratie dei: o inimici gratie christi
ꝛ solo vocabulo christiani: Nonne ꝓ inimi/
cis suis orat ecclesia? Quid orat obsecro si
vt eis sane voluntatis retribuat᷑ ꝑciū: quid
eis orat/nisi grande suppliciū? Quod iā cō
tra eos est/nō ꝓ eis. Orat autē ꝓ eis. Non
ergo quia est illis voluntas bona: sed vt cō
uertat᷑ in bonā voluntas mala: qm̄ ꝑparat᷑
volūtas a dño. Et deus est eñ vt ait aplꝯs
Oppositio. qui operat᷑ in vobis ꝛ velle. Sed acerbissi/
mi gratie hui⁹ inimici exempla nobis oppo
nitis impiorum: quos dicitis alienos a fide
abundare virtutibus: in quibus sine adiu/
torio gratie/solum est nature bonū: licet su/
perstitionib⁹ mācipatū: qui solis libertatis
ingenite virib⁹/ꝛ misericordes crebro/ ꝛ mo
Rūsio. desti/ꝛ casti inueniunt᷑ et sobrij. Hec dicens
ecce iā ꝛ illud qđ gratie dei tribueras/abstu
listi/ipsū scꝫ volūtatis effectū. Non eñ aisti
velle eos esse misericordes/modestos/et ca/

stos/ꝛ sobrios: et ideo nō esse quod nōdum
ꝑ gratiā fuerint cōsecuti/bone hui⁹ volunta
tis effectū: Sed si ꝛ esse voluerūt ꝛ sunt/iam
in eis voluntatē ꝛ effectū voluntatis inue/
nimus: quid remansit qđ gratie referuem⁹
in tam euidentibus q̄bus dixisti eos abun/
dare virtutibus? Quanto satius si te impi/
os ita laudare delectat/vt nō audiens dicē/
tē scripturā: Qui dicit impiū iustū esse/ma/ Prouer.
ledictus erit in populo: ꝛ odibilis in genti/ 24. c.
bus: etiam virtutibus veris eos predices
abundare: Quanto inquam satius hec ip/ Diuerse passi/
sa in eis dona dei esse fatereris: sub cui⁹ oc/ ones hoim.
culto iudicio nec iniusto/ alij fatui/ alij tar/
dissimi ingenij ꝛ ad intelligendū quodāmo
do plūbei/alij obliuiosi/alij acuti memores
ve nascunt᷑: alij vtroqꝫ munere ꝑditi/et acu
te intelligentes/ꝛ tenacissime memorie the/
sauro cognita recondentes: alij naturales:
alij leuissimis causis ira facillima ardentes:
alij ad vindicte cupiditatē inter vtrosqꝫ me/
diocres: alij spadones: alij in concubitu ita
frigidi vt vix omnino moueant᷑: alij libidino/
sissimi/vt vix oino teneant᷑: alij iter vtrosqꝫ
et moueri faciles/ et teneri: alij timidissimi:
alij audacissimi: alij neutꝝ: alij hilares: alij
tristes: alij ad nihil horū ꝓcliues: nec eoꝝ
q̄ cōmemoraui aliquid īstituto ac ꝓposito/
sed natura: vnde medici audent ista tribue/
re tēperationib⁹ corporū. Qđ si ꝛ ꝓbari/vel
nulla existente/vel oñi finita questione po/
tuisset: nunq̄d sibi quisqꝫ corpus cōdidit: et
hoc eius tribuendum est voluntati ꝙ ma/
la ista naturalia magis minusve ꝑpetitur?
Nam prorsus ea non ꝑpeti cum hic viuitur
nullo modo/nulla ratiōe quisq̄ potest. Nec
tamen siue maximus/siue minimus vrgeat᷑
fas est vt dicat ei qui se finxit: Quis omnipo Esa. 45. b.
tenti iusto ꝛ bono: quare sic me fecisti? Et de Roma. 9. c.
iugo graui quod est supra filios primi adā/ Ecc. 40. a.
nemo liberat nisi secundus adam. Quanto
ergo tolerabilius illas quas dicis ĩ impijs
esse virtutes/diuino muneri potius q̄ eo/
rum tribueres tātūmodo voluntati: licet ip
si hoc nesciant donec si ex illo sunt ꝑdestina/
torum numero accipiant spiritū/qui ex deo
est: vt sciant que a deo donata sunt eis. Sꝫ
absit vt sit in aliquo vera virtus/ nisi fuerit
iustus: Absit autez vt sit iustus vere/ nisi vi
uat ex fide: iustus enim ex fide viuit. Quis Roma. 1. b.
porro eoꝝ q̄ se christianos haberi volūt/ni/ C
si soli pelagiani/aut in ipis etiā forte tu sol⁹
iustū dixerit infidelē/iustū dixerit impiū/iu
stum dixerit diabolo mancipatuꝫ? Sit licet
ille fabricius/sit licet fabius/sit licet scipio/
sit licet regulus: quorum me nominib⁹ tan/

q̄ in antiqua romana curia loqueremur pu
tasti esse terrendus. Uerum tu in hac causa
⁊ si ad scholā pythagorę puoces vel plato/
nis/ vbi eruditissimi atq̄ doctissimi viri mł/
to excellentiore cęteris philosophia nobili/
tate veras virtutes nō esse dicebāt/ nisi quę
mēti quodāmodo imprimunt a forma illi⁹
ęternę imutabilisq̄ substantię/ qđ est deus:
etiā illic aduersus te q̄stū donat/ q̄ nos vo/
cauit/ pietatł libertate clamabo. Nec i istis
Roma. 1. b. ē vera iusticia: qua iust⁹ ex fide viuit. Fides
Roma. 10. ex auditu: auditus aūt p verbū christi: finis
legł christus ad iusticiā omni credēti. Quo/
modo sunt vere iusti: q̄bus vilis est humili/
tas veri iusti? Quo em̄ ppinquauerūt intel
Roma. 1. c. ligentia/ inde supbia recesserūt: q̄ȝ cognoscē
tes deū/ nō sicut deū glorificauerūt/ aut gra
tias egerūt: sed euanuerūt in cogitationib⁹
suis: ⁊ obscuratū est insipiens cor eorū: Di/
cētes em̄ se eē sapiētes/ stulti facti sūt. Quō
est in eis vera iusticia/ in q̄bus non est vera
sapientia? Quā si eis tribueremus/ nihil erit
causę cur eos nō ad illud regnū puenire di/
Sap. 6. c. camus/ de quo scriptū ē: Cōcupiscētia sapi/
entię deducit ad regnum. Ac p hoc christus
gratis mortu⁹ ē/ si hoīes sine fide christi ad
fidē verā/ ad virtutē verā/ ad iusticiā veraȝ/
ad sapientiā verā/ quacūq̄ re alia/ quacūq̄
ratiōe puenūt. Prorsus sicut đ lege verissi/
Gal. 2. d. me ait aplus: Si p legē iusticia: ergo christ⁹
gratis mortuus est: ita verissime dicit: Si p
naturā volūtatēq̄ iusticia: q̄ christus gratł
mortuus est: Si p doctrinas hoim qualiscū
q̄ iusticia: q̄ christus gratis mortu⁹ est. Per
qđ em̄ vera iusticia/ p hoc etiā regnum dei.
Deus nāq̄ ipse qđ absit erit iniustus/ si ad
ei⁹ regnū ver⁹ non admittit iustus: cū ⁊ ipm
eius regnū iusticia sit/ quēadmodū scriptuȝ
Roma. 14. c. est: Nō est regnū dei esca et potus/ sed iusti/
cia/ et pax/ ⁊ gaudiū. Porro si verā iusticiaȝ
nō habēt impij: pfecto nec alias v̄tutes co/
mites ei⁹ ⁊ socias: quia cū non ad suum refe
runt auctorē dona dei: hoc ipo mali his v̄tē
tes efficiunt iniusti: si quas habent/ veras
nō habēt: ac p h̄ nec continentia siue pudi/
citia vera virtus ē impioꝝ. Tu vero tā ma/
1. Cor. 9. d. le accipis qđ ait aplus: Nā qui i agone cō/
tendit/ ab oībus cōtinens est: vt cōtinentiā
tā magnā virtutē de qua scriptum est: q̄ ne
Sap. 8. d mo esse potest cōtinēs nisi deus det: etiam
choraulas ⁊ huiuscemodi turpes infamesq̄
psonas habere cōtendas. Hi em̄ quando in
agone decertant/ ab oībus cōtinent vt cor/
ruptibilem coronam accipiant: a cuius tñ
vana cupiditate non continent. Hęc enim
cupiditas vana: ac per hoc praua vincit in
eis ⁊ frenat alias prauas cupiditates/ ppł
quod dicti sunt cōtinentes. Sed vt grauissi
mam faceres iniuriā scipionibus/ cōtinētiā
quā in eis tanto eloquio p̄dicasti/ dedisti et
histrionibus: ignorās aplm cū exhortaret
hoīes ad virtutē/ sic exemplū de vitiosa ho
minū affectiōe sumpsisse: quēadmodū alio
loco scriptura/ cū ad amorē sapientię homi/
nes hortaret: querendā dixit esse sicut pecu/ Prouer. 2. a.
niā: Nūquid pptera sancta scriptura dicē/ D
da est laudasse auariciā? Sed quia notū est:
amatores pecunię/ q̄tis patienter laborib⁹
doloribusq̄ subdant: a quātis se cōtineant
voluptatibus/ siue cupiditate augendi pe/
cuniā/ siue timore minuendi: quāta lucrū sa/
gacitate sectent/ ⁊ prudēter dāna deuitēt: q̄
timeant plerūq̄ aliena diripere/ ⁊ aliq̄n sua
sibi ablata cōtemnāt/ ne repetendo ⁊ litigā/
do plus pdāt: Recte admoniti sum⁹ sic ama
re sapiētiā/ vt eā nob thesaurizare auidissi/
me cupiamus: atq̄ vt nobis magis magis/
q̄ acquirat/ nec aliqua ex parte minuat: ⁊ p
feramus molestias/ et libidīes refrenemus:
et pspiciamus in posterum/ et innocentiā
beneficentiāq̄ seruemus. Quod cum faci/
mus/ ideo veras virtutes habemus: q̄ȝ ve/
rum est ppter quod facimus: id est hoc na/
turę nostrę consentaneū est ad salutem ⁊ ve
ram felicitatem. Non enim absurde virtus
definita est/ ab eis qui dixerunt: Uirtus est Quid sit
animi habit⁹ naturę modo atq̄ rationi con virtus.
sentaneus. Uerum dixerunt: sed quid sit cō
sentaneum liberandę/ ac beatificandę natu
rę mortaliū nescierunt: Neq̄ em̄ omnes ho
mines naturali instinctu immortales ⁊ bea
ti esse vellemus/ nisi esse possemus. Sed hoc
summū bonū pręstari hominib⁹ non potest
nisi per christum et hunc crucifixū/ cui⁹ mor/
te mors vincit: cuius vulneribus natura no
stra sanat. Ideoq̄ iustus ex fide christi vi/ Roma. 1. b.
uit: Ex hac enim fide prudēter/ fortiter/ tem
perāter/ ⁊ iuste/ ac per hoc his omnibus ve/
ris virtutibus/ recte sapienterq̄ viuit: quia
fideliter viuit. Si ergo ad consequendā ve/
ram beatitudinē quā nobis immortalem fi/
des quę in christo est/ vera pmittit: nihil p/ E
sūt homini virtutes/ nullo modo verę pos/
sunt esse virtutes. An placet tibi vt veras
virtutes auaroruȝ esse dicamus/ cum lucro/
rum vias prudenter excogitant: cum p acq̄
renda pecunia seua atq̄ aspera multa forti/
ter tolerent: cū varias cupiditates q̄bus sū/
ptuose viuit tēperanter sobrieq̄ castigant:
cum abstinēt ab alieno ⁊ de suo sępe amisso
cōtemnunt quod videt ad iusticiam perti/
nere: ne iurgijs et iudicijs plura cōsumant:

Cū em̄ agit aliquid prudēter/fortiter/tēpe/
rāter ⁊ iuste/oībus quattuor virtutibꝰ agi/
tur:ꝗ scdm tuā disputationē verę virtutes
sunt. Sꝫ ad cognoscēdū vtrū verę sint/ hoc
tātūmodo intuetur qd agit: nec causa quę
rēda est cur agat. Unde ne tibi videar calū/
Julianus. niari: ipsa tua verba iā ponā: Cunctarū in/
quis origo virtutum in rōnabili animo si/
ta est: et affectus oēs ꝑ quos/aut fructuose/
aut steriliter boni sumus/i subiecto sūt mē/
tis nostrę prudentia/iusticia/tēperātia/ for/
titudo. Horū igit affectuū uis cū insit omni
bus naturaliter inquis: nō tn̄ ad vnū finem
in oībus ꝓperat/sed ꝓ iudicio voluntatis:
cuiꝰ nutui seruiūt/aut ad ęterna/aut ad tem
poralia dirigunt. Qd cū sit/nō i eo qd sūt:
nō in eo qd agūt/sed in eo solo variāt quod
merent. Nec nois sui igit inqs possunt/nec
generis sustinere dispēdiū/sed solius qd ap
petiuerūt ꝑmij/aut amplitudine ditāt/aut
Aug᷒. exilitate frustrant. Hęc vbi didiceris nescio:
iam tn̄ cernis vt arbitror cōsequens esse: vt
vera sit virtꝰ auarorꝫ/prudētia: qua excogi/
tāt genera lucellorū ⁊ thesaurorū: iusticia/ꝗ
grauiū dānorꝫ metu facilius sua nōnūꝗ cō
temnūt ꝗ vsurpant aliquid alienū: ⁊ aua/
rorū tēperātia/qua luxurię: qm̄ sūptuosa ē:
cohibent appetitū/ soloqꝫ necessario victu
tegumentoqꝫ cōtenti sunt: ⁊ auarorꝫ fortitu
Horatius. do/ꝗ vt ait horatiꝰ: Per mare pauperiē fu/
lib.1.epla᷒. giūt/per saxa/ꝑ ignes. Qua deniqꝫ cogno/
uimus quosdā irruptione barbarica ad ea
ꝓdenda ꝗ habebāt nullis hostiū tormentis
potuisse compelli. Ergo virtutes istę tali fi/
ne turpes atqꝫ deformes: ⁊ ideo nullo modo
germanę veręqꝫ virtutes: tibi tn̄ ita verę vi
dent ⁊ pulchrę: vt nec nois sui possint/ nec ge
neris sustinere dispēdiū: sed soliꝰ qd appeti/
uerūt ꝑmij exilitate frustrent: id ē terrenorū
E cōmodorū fructu/non cęlestiū ꝑmiorū. Nec
Salustius in aliud erit ꝗ vera iusticia catilinę/cōprehē/
ꝓlogo catili/ dere multos amicitia/ tueri obseqo/cū om/
narię. nibus cōmunicare qd habebat: ⁊ fortitudo
vera erit eius/ꝙ frigus/famē/sitim/ferre po/
terat: ⁊ vera patientia /ꝙ patiēs erat inedię
algoris/ vigilię supra ꝗ cuiqꝫ credibile est.
Quis hęc sapiat/nisi desipiat? Sed videli/
cet hō eruditus eorū vitiorū verisimilitudi/
ne falleris/ꝗ finitima vident ⁊ ꝓpinqua vir
tutibus: cū absint ab eis ꝗ longe absunt a
virtutibus vitia. Nā sicut cōstantia est vir/
tus/cui cōtraria est incōstantia: vitiū est tn̄
ei quasi finitimū ꝑtinacia/ꝗ ꝯstantiā videt
imitari: Quo vtinā vitio careas cum hęc ꝗ
dico vera esse cognoueris/ ne tibi i errore ve
lut amādo cōstātiā/manendū ꝑtinaciter ar/
bitreris. Ita oībus virtutibꝰ nō solū sūt vi Uitia virtuti/
tia manifesta discretione cōtraria: sicut pru/ bus finitima.
dentię temeritas/verū etiaꝫ vicina quodā/
modo: nec veritate/sed quadā specie fallen/
te similia: sicut ipsi prudentię nō temeritas
vel imprudentia/sed astutia: qd tn̄ vitiū est
ꝗuis in scripturis sanctis ⁊ in bono accipi/
atur qd dictū est: Astuti vt serpētes: ⁊ i ma/ Matth. 10.
lo: ꝙ in paradiso erat serpēs prudentissimꝰ Gen. 3. a.
omniū bestiarū. Nec istorū vitiorꝫ/ ꝗ finiti/
ma virtutibus diximꝰ/possūt oīm facile no/
mina reperiri: Uerū etsi nō inuenit quēad/
modū nuncupent/cauēda sūt. Noueris ita
qꝫ nō /officijs/sꝫ finibꝰ a vitijs discernēdas
esse virtutes. Officiū est aūt qd faciēdū est: Officiū.
finis vero ꝓpter quod faciendū est. Cū ita Finis.
qꝫ facit homo aliqd vbi peccare nō videt: si
non ꝓpter hoc facit ꝓpter qd facere debet/
peccare ꝯuincit: Quę tu nō attendēs/fines
ab officijs separasti: ⁊ virtutes veras officia
sine finibus appellādas esse dixisti. Ex quo
te tanta absurditas sequit: vt verā cogaris
appellare iusticiaꝫ/etiā cuiꝰ dn̄m reppereris
auariciā. Siquidē manus abstinere ab alie/
no/si officiū cogites/pōt videri esse iusticię.
Sed cuꝫ quęrit/ quare fiat/ ⁊ rn̄det: ne plus
pecunię litibꝰ pereat: quō iam hoc factū ve/
rę poterit esse iusticię/cum seruiat auaricię?
Quales virtutes epicurus induxit volup/
tatis ancillas: ꝗ oīno quicquid facerēt ꝓpt
illā vel adipiscēdā facerēt vel tenendā. Ab
sit aūt vt virtutes verę cuiqꝫ seruiāt/nisi illi
vel ꝓpter illū cui dicimus: Deꝰ virtutū cō/ Ps. 79.
uerte nos. Proinde virtutes ꝗ carnalibꝰ de Que sint ve/
lectationibꝰ/vel qbusqꝫ cōmodis ⁊ emolu/ re virtutes ⁊
mentis tēporalibꝰ seruiūt/verę ꝓrsus eē nō que non
possunt: Quę autē nulli rei seruire volunt:
nec ipse verę sūt: Uerę quippe virtutes deo
seruiunt in hoībus/a quo donant hoībus.
Deo seruiūt in angelis/a quo donant ⁊ an/
gelis. Quicquid aūt boni fit ab hoīe: ⁊ non
ꝓpter hoc fit ꝓpter qd fieri debere vera sa/
pientia ꝑcipit: ⁊ si officio videat bonū/ ipso
nō recto fine peccatū est. Possunt ꝗ aliqua
bona fieri nō bene facientibꝰ a quibus fiūt:
Bonū est em̄ vt subueniat homini pericli/
tāti/ꝓsertim innocenti. Sed ille qui hoc fa/
cit si amando gloriā hominū magis ꝗ dei
facit/nō bene bonū facit: quia nō bonus fa
cit quod nō bona voluntate facit. Absit em̄
vt sit vel dicat voluntas bona: quę in alijs
vel in seipsa/nō in domino gloriat. Nec esse
fructum eius a quo fit bonum: nisi bona fa/
ctum fuerit volūtate: sed dei opus bonum:
a quo etiā per malos fit bonū: ac ꝑ hoc nec
eius fructus iste dicēdus est: quomō arbor

mala bonos fructus facere nõ possit. Arbor
enĩ mala bonos fructus non facit:sed poti⁹
bonũ opus est illius/qui etiã p malos bene
F facit. Quapropter dici nõ põt q̃tũ te fallat
ista opinio:qua dixisti/oẽs virtutes affect⁹
esse:p quos aut fructuose/aut steriliter boni
Nõ sũt hoies steriliť boni. sunt⁹. Fieri aũt nõ potest vt steriliter boni
simus:sed bonũ nõ simus quicq̃d steriliter
sumus: Arbor enĩ bona bonos fruct⁹ facit.
Math.3.c. Absit aũt vt de⁹ bonus a quo securis para/
tur arborib⁹ nõ facientib⁹ fructũ bonũ/exci
dat ꝛ in ignẽ mittat arbores bonas. Nullo
modo igiť hoies sunt steriliter boni:sed qui
boni nõ sũt/possunt esse aliȷ̃ minus/aliȷ̃ ma/
Roma.2.c. gis mali: Unde ꝛ illi quos commemorare
voluisti:de q̃bus ait aplũs:Gẽtes legẽ non
habẽtes ipsi sibi sunt lex:qui habẽt opus le
gis scriptuꝫ in cordib⁹ suis:q̃d te adiuuent
Alia positio iuliani. omnino non video. Per hos enim probare
conatus es: etiam alienos a fide christi/ve/
rã posse habere iusticiã:eo q̃ isti teste aplõ:
naturaliter q̃ legis sũt faciunt. Ubi q̃dẽ do/
gma vestrũ quo estiſ inimici gratię dei:quę
datť p iesum christũ dñm nostrũ: q̃ tollit pec
catũ mũdi/euidẽtius expressisti:introducẽs
hoim genus qđ placere deo possit sine chri/
Cõfutatio sti fide lege naturę. Hoc est vnde vos maxi/
me christiana detestať ecclesia. Sꝫ quid vis
esse istos: vtrũ veras virtutes habẽt ꝛ steri/
liter boni sũt/q̃ nõ ppť deũ:an etiã deo ex
his placẽt/atq̃ ab illo vita remũeranť eter/
na? Si steriles dixeriſ:q̃d ergo eis pdest qđ
scdm aplm defendẽt eos cogitationes suę
Roma.2.c. i die q̃ iudicabit de⁹ occulta hoim? Si aũt q̃
defendenť cogitationib⁹ suis/eo q̃ natura/
liter opa fecerit legis:nõ sũt steriliter boni:
ꝛ ob hoc inueniũt ęternã mercedẽ apud de/
um: pculdubio ppterea iusti sunt/q̃ ex fide
viuunt. Nã testimoniũ illud qđ ex aplõ po/
Roma.14.b. sui: Oĩe qđ nõ est ex fide/peccatũ est: sicut
tibi visum est accepisti ꝛ exposuisti:nõ vt sa
pit/ſ vt sapiſ: De cibis enĩ aplũs loquebať.
Uerũ cũ dixisset: Qui autẽ discernit. si mã/
ducauerit dãnatus est/q̃ nõ ẽ ex fide:hanc
peccati speciẽ de qua agebat/generali volu
it pbare sentẽtia/mox inferens: Omne enĩ
qđ nõ ẽ ex fide/pctm̃ ẽ. Sꝫ vt hoc tibi de ci/
bis tm̃ intelligendũ esse concedã: Quid de
alio dicturus es testimonio qđ idẽtidẽ po/
sui:nec inde aliquid disputasti: quia nõ in/
uenisti quõ in tuã possis detorquere senten
Heb.11.b. tiã/qđ ad hebręos scriptũ est: Sine fide enĩ
impossibile est deo placere? Nempe vt hoc
Abacuk.2.a. diceretť:de tota vita hois agebať/in qua iu/
stus ex fide viuit:ꝛ tñ cũ sine fide ipossibile
sit placere:tibi virtutes sine fide sic placent/
vt eas veras q̃dices:eisq̃ bonos esse hoies:
et rursus q̃ si te pęnituerit laudis earũ steri/
les pnunciare nõ dubites. Isti ergo qui na An et quõ vera iusticia posſit esse in gentibus.
turali lege sunt iusti:aut placent deo/ꝛ ex fi/
de placent:quia sine fide impossibile est pla
cere:ꝛ ex qua fide placent nisi ex fide christi?
Oñ sic legiť i actib⁹ aplõrũ: In illo de⁹ de/ Act.2.d.
finiuit fidẽ omnib⁹/suscitans eũ a mortuis.
Ideoq̃ dicũť sine lege naturaliter/q̃ legis
sunt facere:q̃ ex gentib⁹ venerũt ad euãge/
liũ:nõ ex circũcisione/cui lex data est:ꝛ ppte
rea naturaliter q̃ vt crederẽt/ ipsa in eis est
p dei gratiã correcta natura. Nec p eos po/
tes pbare/qđ vis etiã infideles veras posse
habere virtutes: Sũt q̃ppe isti fideles: Aut
si fidem nõ habent christi/profecto nec iusti
sunt:nec deo placent: cũ sine fide placere im
possibile est. Sed ad hoc eos i die iudiciȷ̃ co/
gitationes suę defendẽt/vt tolerabilius pu
nianť:q̃ naturaliter q̃ legis sunt vtcũq̃ fe/
cerunt:scriptũ habẽtes in cordib⁹ opus le/
gis hactenuſ/ vt aliȷ̃s nõ facerẽt quod ppeti
nollent: hoc tamẽ peccãtes/ q̃ homines si/
ne fide/nõ ad eũ finẽ ista opera retulerũt ad
quẽ referre debuerũt. Minus enĩ fabricius
q̃ catilina puniet:non quia iste bonus/ sed
quia ille magis malus/ꝛ min⁹ impius q̃ ca
tilina fabricius:nõ veras virtutes habẽdo/
sed a veris virtutib⁹ nõ plurimũ deuiando.
An forte ꝛ istis qui exhibuerunt terrenę pa/ G
trię babylonicã dilectionem:ꝛ virtute ciui/
li: nõ vera/sꝫ verisimili dęmonib⁹ vł huma/
nę glorię seruierunt/fabriciȷ̃s videlicet/ꝛ re/
gulis/ꝛ fabiȷ̃s/ꝛ scipiõibus/ꝛ camillis/cęte/
risq̃ talibuſ:sicut infantib⁹ q̃ sine baptisma
te moriunť puisuri estis aliquẽ locum inter
dãnationẽ regnũq̃ cęlorũ:vbi nõ sint in mi
seria/sed i beatitudine sempiterna: qui deo
nõ placuerũt:cui sine fide placere impossibi
le est:quã nec i operib⁹/nec in cordib⁹ habu/
erunt? Nõ opinor pditionẽ vestraꝫ vsq̃ ad
istã posse impudentiã psilire. Erũt ergo in/ Obiectio.
quis in dãnatione sempiterna/in q̃bus erat
vera iusticia? O vocẽ impudentia maiore q̃
capitẽ: Nõ erat igiť in eis vera iusticia:quia Solutio.
nõ actibus/sed finibus pẽsanť officia? Sed
facete ac lepide homo elegantissimus ꝛ vr/ Obiectio.
banissimus/si dicať inquis quia castitas in/
fideliũ castitas nõ est/eadem frõte diceť: q̃
corpus paganorũ corpus nõ sit:ꝛ oculi pa/
ganorũ sensum nõ habeant intuendi:ꝛ fru/
menta q̃ in paganorũ nascunť agris frumẽ/
ta nõ sint:et multa iquis alia quę tantę ab/
surditatis sũt/vt risum possint intelligẽtib⁹
cõmouere. Non plane risum/sed fletũ poti⁹ Solutio.
intelligentib⁹ vester commouet risus: sicut

mentibus amicorū sanorū fletum cōmouet risus phreneticorū. Ita ne aut ꝯtra scripturas sāctas infidelis animū fornicari negas: aut esse in animo fornicante verā castitatē dicis: ꝛ rides ꝛ san° es? Unde/ quomodo/ q ratione istud fieri potest? Prorsus nec illa ē castitas vera/ nec sanitas vr̄a: Prorsus in quā nec vera est castitas animi fornicātis: ꝛ vera insania est hominis dicentis hoc decoris ꝛ ridentis: Nos aūt absit vt dicam° ꝙ corpus paganorū corpus nō sit: ꝛ cetera huiusmodi. Nec eni est cōsequēs: vt si non est vera virtus qua gloriat impi°/ nō sit verum corpus quod operat deus. Sed plane possumus dicere hereticorū frontē non esse frōtē/ si nō membrū quod fecit deus significare itelligamur frontis nomine/ sed pudorem. Quid si nō l co ipso libro: cui respōdisse te iactas: ante pstruerem ne in hac sententia/ qua dicim°: Omne qḋ nō est ex fide peccatum est: etiam illa intelligant infideliū: q dōna sunt dei/ siue in animi/ siue in corporis bonis? Ibi eni sunt ꝛ ista que inaniter garris: corp°/ et oculi/ ꝛ mēbra cetera. In eo genere sunt etiā q in agris paganorum frumēta nascunt: quorū deus creator est/ nō pagani. An nō tu ipse inter cetera etiā ista verba mea posuisti/ vbi dixi: Anima eni ꝛ corpus ꝛ quecūqꝫ bona anime ꝛ corporis naturaliter insita/ etiā i peccatoribus dona dei sūt: qm̄ deus/ nō ipsi ista fecerunt? De his autē que faciūt dictū est: Omne quod nō est ex fide/ peccatū ē. Hāc breuē/ sed vtiqꝫ apertā sententiā meā si mente tenuisses/ puto ꝙ tam improbus nō °isses/ vt nos posse dicere asserere: q: corpus paganorum corpus non sit: et oculi paganorū sensum nō habeāt intuendi: et frumenta que in paganorū nascitur agris/ frumenta nō sint. Ut eni tibi tāqꝫ de somno excitato eadem verba mea repetam: que tue memorie fortassis vt hec diceres exciderunt: hec etiam in peccatoribus dona dei sunt: quoniā deus/ nō ipsi ista fecerunt. De his autē que faciūt dictū est: Omne quod nō est ex fide/ peccatum est. Sed cū isana dicis ꝛ rides: phrenetico ē similis. Cū autem vera que dico abs te paulo ante cōmemorata/ ꝛ huic ipsi operi tuo quo mihi respondere videris inserta: sic non attendis: sic obliuiscer: nō tam phreneticis/ sed lethargicis compararis. Mirari te dicis/ ꝙ tam excellēs meum videlicet (sicut irridenter loqueris) nō vidit ingeniū q̄tum vos in hoc quoqꝫ iuuerim: quia dixi alijs peccatis alia peccata vincunt: Continuo quippe subdit atqꝫ cōcludit dicentes: Perfacile igit si

b Obiectio.

Roma. 14. d.

dio sanctitatis/ quod deus adiuuat/ pōt homo carere peccatis. Si eni vincunt inquis peccata peccatis/ q̄to magis possunt virtutibus peccata superari: Quasi nos negem° adiutoriū dei tātū valere/ si velit vt hodie nullas concupiscētias malas habere possimus: cōtra quas vel inuictissime dimicem°: Et tamē nō fieri nec tu negas. Cur autē nō fiat: quis cognouit sensum domini? Nō tamen parum scio cū scio quecūqꝫ illa causa sit: quod nec iusti dei sit iniquitas: nec omnipotētis infirmitas. Est igit aliquid in ci° abdito altoqꝫ cōsilio/ cur q̄diu viuimus in hac carne mortali/ est in nobis ꝯtra qḋ mēs dimicet nostra. Est etiam ꝓpter quod dicamus: Dimitte nobis debita nostra. Sed vt tibi sic loquar tāqꝫ homini homo: ꝛ talis homo cuius terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem: nihil est in creaturis quod attinet ad institutarū diuinit° merita naturarum rationali mente pstātius. Unde fit cōsequens: vt mens bona magis sibi placeat/ magisqꝫ seipsa delectet q̄ quelibet alia creatura. Q̄ro periculose/ immo perniciose sibi placeat/ cum per hoc tumescit typho/ et morbo iflationis extollit: q̄diu non videt sicut videbit i fine summū illud ꝛ immutabile bonū: in cui° cōparatione se spernat: sibiqꝫ illius charitate vilescat: tantoqꝫ spiritu eius impleat: vt id sibi nō ratione sola/ sed eterno quoqꝫ amore ꝑponat/ multū est disputando velle monstrare. Sapit hec qui fatigatus fame reuertit ad semetipsum ꝛ dicit: Surgā et ibo ad patrē meū. Uñ ita ꝙ scimus ne forte quia hoc superbie malū tunc animū temptare nō poterit: ꝛ cōtra qḋ decertemus omnino nullū erit: quādo tāta satiabit visione/ ꝛ tanta inflāmabit charitate superioris boni/ vt a seipsū sibi placēdo deficere ab illi° delectatiōe nō possit. Ideo factum est in loco infirmitatis huius/ ne superbe viueremus: vt sub quotidiana peccatorū remissione viuamus. Propter quod superbie malū/ nec apostolus paulus est arbitrio suo creditus: Sed quia nōdum venerat ad tantā participationē superioris illi° boni/ vt illic iam nō posset extolli: hic illi est angelus sathane colaphigator/ ne h vbi poterat extolleret appositus. Sed siue ista causa sit/ siue alia q multo ampli° me latet/ tamen ꝙ dubitare nō possum: q̄tūlibet pficiamus sub hoc onere corruptibilis corporis: si dixerimus quia peccatum non habemus nosipsos decipimus ꝛ veritas in nobis nō est. Propter quod ꝛ sācta ecclesia etiā in talibus suis membris/ vbi maculā criminis ꝛ

Roma. 11. d.

Matth. 6. b.

Sap. 9. d.

Q nihil sit in creaturis pstātius rationali mente.

Luce. 15. b.

2. Cor. 12. b.

1. Joh. 1. c.

rugam nō habet falsitatis/licet contradicē/
Matth.6.b. te superbia vestra nō desinit deo dicere:Di
mitte nobis debita nostra:tu autē quanta
arrogantia ⁊ de vestre p̄sumptione virtutis
dixeris?Perfacile igit̄ studio sanctitatis/qd
deus adiuuat/potest homo carere peccat̄:
ille nō agnoscit/qui dogmata vestra nō no/
uit.Nā ⁊ studiū sanctitatis sine adiutorio
dei vultis in hominis volūtate p̄cedere/qd
merito deus debeat adiuuare/nō gratis: et
sic creditis hominem in hac erumnosa vita
posse carere peccatis/vt nō i se habeat qua/
re dicat:Dimitte nobis debita nostra. Q/
uis aliquāto timidius id posuisse videaris:
quia nō dixisti:potest omnib⁹ carere pecca/
tis.Uerū nec quibusdā dicere voluisti: sed
tanq̄ tibiipse de nimia vestra p̄sumptione
erubueris:ita sentētiam temperasti/vt ⁊ ve
stra/⁊ nostra posset voce defendi:Nā si apd
pelagianos discutiat̄:respondebit̄ ideo nō
dictum quibusdam/ quia omnib⁹ peccatis
hominē carere posse dixisti.Si autem apud
nos:⁊ hic respondebit̄: ideo nō dictum om/
nibus/quoniā quēlibet hominem volueris
intelligi/pro quibusdā peccatis necesse ha
bere veniam postulare:sed qui scimus quid
sentiatis/nescire nō possum⁹ quomodo ista
dicatis.Si gētilis inquis nudū operuerit:
nūquid quia nō est ex fide peccatū ē? Pror/
sus inquātum nō est ex fide peccatū est:non
quia per seipsum factū/quod est nudū ope/
rire/ peccatū ē:sed de tali opere nō in domi/
no gloriari/solus impius negat esse pecca/
tum.Qd vt itelligas: q̄uis iam satis inde
fuerit disputatū/tamē quia magna res est:
I adhuc paulisper ausculta.Ecce eadem com
memoro que ipse posuisti.Si gentilis q̄ nō
viuit ex fide: nudū operuerit/periclitātē li/
berauerit/egri vulnera fouerit/diuitias ho/
neste amicitie impenderit/ ad testimonium
falsum nec tormentis potuerit impelli/que/
ro abs te:vtrū hec opera bona bene faciat/
an male.Si eñ q̄uis bona/male tamen fa/
cit:negare nō potes eum peccare: qui male
quodlibet facit.Sed quia eum nō vis eum
facit ista peccare/profecto dicturus es:et bo
Matth.7.c. na facit/⁊ bene.Fruct⁹ ergo bonos facit ar/
bor mala: quod fieri non posse veritas di/
cit.Noli precipitare sententiā:diligenter cō
sidera quid te respondere cōueniat:An di/
cis hominem infidelē arborem bonā? Pla
cet ergo deo:Neq̄ eñ bono potest non pla
cere quod bonum est.Et vbi erit quod scri/
Heb.11.b. ptū est:Sine fide impossibile est deo place/
re? An respondebis:nō inquātum infidelis
est/sed inq̄tum homo ē/arbor bona est? De

quo ergo domin⁹ ait:Non potest arbor ma
la bonos fructus facere:quandoquidē qui/
cūq̄ erit:aut homo/aut angelus erit.Sed si
homo/inquantū homo est/arbor bona est:
profecto et angelus inquātum angelus ar/
bor bona est:Hec eñ dei sunt opera:qui na
turarum conditor est bonarum:Ac per hoc
nulla erit arbor mala/de qua dictum est: q
non possit facere fructus bonos.Quis infi/
delis ita infideliter sapiat? Non itaq̄ inq̄/
tum homo est:quod est opus dei: sed q̄tuz
male voluntatis est/quisq̄ arbor mala est:
et bonos fructus facere nō potest.Uide ita
q̄ vtrum infidelem volūtatem audeas bo/
nam dicere volūtatem. Sed forte dicturus
es:Misericors voluntas bona est. Recte
istud diceret̄/si quēadmodum fides christi:
id est fides que per dilectionem operat̄/sem Gal.5.b.
per ē bona:ita misericordia semper esset bo
na.Si autem reperit̄ et misc̄dia mala: qua
persona pauperis accipit̄ in iudicio: p̄pter
quā postremo rex saul meruit a domino vti
q̄ misericorde damnari:quia ɔtra eius p̄ce/ 1.Reg.15.b.
ptum captiuo regi per humanū pepercit af
fectum.Attētius cogita: ne forte misericor/
dia bona nō sit nisi que hui⁹ bone fidei fue/
rit:Immo responde vt hoc sine dubitatio/
ne perspicias:vtrum bonā misc̄diam existi/
mes īfidelem? Porro si vitium est male mi/
sereri:proculdubio vitium est infideliter mi
sereri.Quod si et ipsa per seipsam naturali
compassione opus est bonum:etiam isto bo
no male vtit̄ qui infideliter vtit̄: et hoc bo/
num male facit/qui infideliter facit:qui au/
tem male facit/aliquid profecto peccat. Ex
quo colligitur/etiam ip̄a bona opera que fa
ciunt infideles/non ipsorum esse / sed illius
qui bene vtitur malis. Ipsorum autem esse
peccata quibus ⁊ bona male faciunt: q̄r ea
non fideli/sed infideli/hoc est stulta ⁊ noxia
faciunt voluntate.Qualis voluntas nullo
christiano dubitante arbor est mala:que fa
cere non potest nisi fructus malos: id est so/
la peccata.Omne enim/ velis nolis/ qd nō
est ex fide/peccatum est. Et ideo deus istas
arbores non potest diligere:et si tales per/
manserit / disponit excidere : quia sine fide Heb.11.b.
impossibile est placere. Sed ita hic immo/
ror/quasi istas arbores nō iam tu ipse steri/
les p̄nunciaueris: Quomodo igitur obse/
cro non aut iocaris ī his disputationibus/
aut delyras/qui sterilium fructus arborum
laudas? Qui vtiq̄ aut nulli sunt:aut si ma
li sunt/laudanda non sunt:aut si fructus bo
ni sunt/profecto steriles arbores non sunt:
immo ⁊ bone sunt/quarū fructus boni sūt:

et debent deo placere: cui bonę arbores nō possunt nisi placere: falsumqꝫ erit quod scri- Heb.11.b. ptum est: Sine fide ĩpossibile ē placere? Sꝫ R responsurus es/ quid nisi vana. Ego inquis steriliter bonos dixi homines/ qui nō ꝓpter deum faciendo bona quę faciunt/ nō ab eo vitam consequunt̄ ęternā: Justus ergo de⁹ ⁊ bonus/ bonos est in mortē missurus ęter- naꝫ. Piget iam dicere q̄ꝫ multa te sequātur insana talia sentientem/ talia dicentem/ ta- lia scribentem/ ĩ talibus me ꝙ similiter non desipiam velut censorie rep̄hendētem. Sed breuiter accipe/ ne forte cum in rebus ipsis tantū erres q̄tum errari plurimū potest/ vi- dear tecum certare de verbis: Aut ergo in- Matth.6.c. tellige quod ait dominus: Si oculus tuus nequā est/ totum corpus tuum tenebrosum erit: si autem oculus tuus simplex est/ totuꝫ corpus tuū lucidū erit: ⁊ hunc oculuꝫ agno- sce ĩtentionem/ qua facit quisqꝫ quod facit: ⁊ per hoc disce eum qui nō facit opera bona Gal. 5.b. intentione fidei bonę: hoc est eius quę per dilectionem operat̄: totū quasi corpus qd il- lis velut mēbris operibus constat/ tenebro- sum esse: hoc est plenū nigredine peccatorū: Aut certe quoniā saltem cōcedis opera in- fideliuꝫ/ quę tibi eorum vident̄ bona/ nō ta- men eos ad salutem sempiternam regnūqꝫ perducere: scito nos illud bonum hominuꝫ dicere illam voluntatem bonaꝫ/ illud opus bonū/ sine dei gratia quę datur per vnū me- diatorem dei et hominū/ nemini posse cōfer- ri per quod solum homo potest ad ęternum dei donum regnumqꝫ perduci. Omnia pin- de cętera quę vident̄ inter homines habere aliquid laudis: videant̄ tibi virtutes verę/ videant̄ opera bona/ ⁊ sine vllo facta pecca- to. Quod ad me ꝑtinet: hoc scio/ quia nō ea facit voluntas bona. Voluntas quippe in- fidelis atqꝫ impia/ nō est bona. Dicāt̄ scōm te huiusmodi volūtates/ arbores bonę: suf- ficit ꝙ apud deū steriles sunt: ac per hoc nō bonę. Sint inter homĩes fructuosę inter q̄s sūt ⁊ bonę/ te auctore/ te laudatore/ si vis eti- am plantatore: dum tamen illud velis no- lis obtineam ꝙ amor mundi/ quo quisqꝫ amicus est huius mundi/ nō est a deo: amor qꝫ fruendi quibuscūqꝫ creaturis sine amore creatoris/ nō est a deo. Amor aūt dei quo ꝑ- uenit̄ ad deum/ non est nisi a deo patre ꝑ ie- sum christum cum spiritusancto. Per hunc amorem creatoris/ bene quisqꝫ vtit̄ etiā cre- aturis: Sine hoc amore creatoris/ nullis quisqꝫ bene vtitur creaturis. Hoc ergo amo- Al. tbāficū. re opus ē/ vt bonum †beatificū sit ⁊ pudici- tia ꝯiugalis: vt sit ei⁹ intentio quando vti-

tur coniugis carne non in voluptate libidi- nis/ s̄ ĩ volūtate ꝓpaganis. Si aūt vicerit/ ⁊ ꝓpter seipsam nō ꝓpter filios ꝓpagādos fieri aliquid extorserit/ ⁊ voluntas veniale peccatū sit ꝓpter nuptias christianas.

Q̄ obrem sub diaboli sint ꝑtāte paruuli nouiter geniti: Ca.iiii.

n On autez dixi/ qd interpositis alijs ex libro meo verbis me dixisse/ dixi- sti: ideo filios esse sub diaboli pote- state/ qꝛ de corporum cōmixtione nascunt̄. Aliud est eñ dicere: de corporū cōmixtione nascunt̄: aliud/ quia de corporū cōmixtione nascunt̄. Nō autē ibi causa mali est: quia de corporum cōmixtione nascunt̄. Nec eñ eti- am si natura humana primorū hominū pec- cato vitiata nō esset/ possent filij nisi de cor- porum cōmixtione generari: Sed ideo sub diaboli potestate sunt qui de corporum cō- mixtione nascunt̄/ anteqꝫ per spiritum rena- scant̄: quia per illā nascunt̄ concupiscentiaꝫ qua caro cōcupiscit aduersus spiritum: ⁊ ad- Gal.5.c. uersum se cogit concupiscere spiritum. Quę pugna boni ⁊ mali nulla eēt si nemo peccas- set. Sicut aūt ante hoīs iniq̄tatē nulla erat/ ita post infirmitatē nulla erit.

De membrorū corporis vsu malo vel bono: Ca.v.

s Ed alia rursus mea v̄ba ꝓponis/ et copiosissime disputas: quoniā ex im- paribus bonis cōpositi sumus/ ani- muꝫ corpori debere dominari. Quorū alte- Salustius in rum nobiscum diuinis/ alterum cum beluis ꝓlogo catili. cōmemoras esse cōmune: Et ideo id quod ē melius/ id est animū virtute ꝑditum dicis: ⁊ membris corporis bene ⁊ cupiditatib⁹ im- perare. Nec consideras/ ꝙ cupiditatibus nō sic imperatur vt membris: Cupiditates eñ malę sunt quas ratione fręnamus: cōtra quas mente pugnam⁹: Membra vero bo- na sunt quę volūtatis mouemus arbitrio: exceptis genitalib⁹/ q̄uis et ipsa ex dei ope- re bona sint. Quę ideo pudenda dicunt̄: qꝛ plus in eis mouendis potestatis habet libi- do q̄ꝫ ratio. Quę tamen non sinimus perpe- trare quo ꝓuocat ipsa cōmotio: cum mem- bra cętera facili tenem⁹ imperio. Quando Quō homo mē- autez male vtit̄ homo membris bonis/ nisi bris male vtat̄ quādo cōsentit eis quę in nobis habitāt cu- piditatibus malis? In q̄bus libido ꝑ cete- ris turpis est: cui nisi resistat̄/ horrenda imū- da cōmittit. Quo malo bene nō vtit̄/ nisi so- la pudicitia cōiugalis. Hęc autē libido ideo malum nō est ĩ beluis/ quoniā nō repugnat rationi qua carent. Cur aūt nō creditis ho- minibus in paradiso constitutis ante pcīm

diuinitus potuisse cõcedi/ vt tranquilla motione et cõmũctione vel cõmixtione mẽbrorum sine vlla libidine filios procrearent: aut in eis saltem libido talis esset/ cuius motus nec precederet nec excederet voluntatem. An vobis libido paruz est/ qz placet/ nisi et talis placeat q̃ nolentes etiã repugnãtesq̃ sollicitet: De qua pelagiani quidẽ etiã litib⁹ gloriant tanq̃ de aliquo bono: sed eam sancti gemitib⁹ cõfitent vt liberent a malo.

Qz rei sint ex opere malo qui male vtunt bonis. Ca. VI.

r Jdenda cõtrarietate me dixisse calũniaris: alios reos ex bono/ alios sanctos ex malo opere: quoniã dixi nuptiarũ bonuz homines infideles infideliter vtẽdo in malũ p̃tinusq̃ cõuertere: Eoq̃ modo cõcupiscentie malũ cõuertere fidelũ nuptias in vsum iusticie. Ac p hoc nõ dixi alios reos ex opere bono/ sed ex opere malo/ q̃ male vtunt bonis: Nec alios sanctos ex opere malo/ sed ex opere bono/ quo bene vtuntur malis. Si nõ vis intelligere: aut si te fingis nõ intelligere: noli obstrepere volẽtib⁹ et valentibus intelligere.

Qz nõ a demone sit institutũ cõiugiũ/ nec seminalis sexus vtriusq̃ commixtio: cum bona sint/ et cause bonorum. Capitulũ VII.

A s Ji aliquis malus cdi posset inquis/ nunq̃ in bonum ablutione trãsiret: Eo modo diceres corpus quod mortale cõditũ est/ fieri imortale non posse: et tñ vt illud/ ita et hoc falsum diceres. Nõ eñ deus malũ cdidit/ cũ hominẽ condidit: sed bonũ qd ipe cõdidit/ malum trahit ex peccato qd ipse nõ cõdidit: et sanat hoc malũ qd ipse nõ condidit/ in bono qd cõdidit. Cum autem nos nõ dicam⁹ demones instituisse conubiũ/ nec seminalem sexus vtriusq̃ mixtionem: nec diabolicũ opus esse causa generãdi cõcubitũ cõiugũ: quoniã hec omnia de⁹ instituit: et posset esse sine cõcupiscẽtie malo/ si vulnus preuaricationis vnde sequeret discordia carnis et spiritus inflictũ nõ fuisset a diabolo: Nõne te respicio/ et de tua garrula loquacitate/ qua ianta fabulatus es/ erubescis: q sez depbendant demones in cõcubitu cõiugatos: et tanq̃ in sua operatione dep̃bensos/ nõ sinãt generare filios regeneratione liberãdos: Quasi diabolus si qd vellet faceret/ nõ ipsos maiores impios adhuc in eiusdem diaboli positos potestate quando cognosceret disponere fieri christianos/ cõtinuo suffocaret. Non est ergo cõsequens/ vt parentibus regenerãdos generãtibus/ et propter hoc cõcũbentibus demones minaciter et terribiliter cõtradicãt: sicut tibi ipse cõfingis: qz p vulnus a diabolo inflictum/ in quo claudicat genus humanuz/ aliquid creante deo gignit/ qd ex adam trãsferat ad christũ: cum legio demonũ nec porcos in potestate haberet potuerit/ nisi petentibus pmitteret christus: et nouerit etiã de ipsis quos eũ facere pmittit/ diaboli persecutionibus coronas suscitare martyribus: vtens bene omni genere malorũ ad vtilitatẽ bonorũ. Mattb.8.d.

B Sed in illis quoq̃ cõiugibus qui filiorũ regenerationẽ/ vel nõ cogitant/ vel etiã detestant: bonũ opus est nuptiar generãdi causa/ cõmixtio legitima sexuũ: cuius operis fructus est ordinata susceptio filiorum: Quis eo bono male vtant: et in eo peccẽt q de impia vel ppaganda vel ppagata ple glorient. Homines eñi qualibet peccati cõtagione vel ppetratiõe polluti/ inq̃tum homines sũt/ bonum sunt: et ideo bonũ est vt nascant: qz bonum sũt. Nec tamẽ vt gignant ideo adulteria/ vel queq̃ stupra faciẽda sunt: ad quam nos absurditatẽ putãs posse cõpelli: qz nuptias de malo libidinis bonũ plus dicimus operari. Sz nullo modo ex hac nostra vera rectaq̃ sententia illud puerilum falsumq̃ cõficit. Neq̃ eñ q dominus ait: Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis: ideo adhuc addere iniquitatez debem⁹/ et furta rapinasq̃ cõmittere: vt plures pauperes factos misericordia largiore pascam⁹. Sicut ergo de mammona iniquitatis faciendi sunt amici qui recipiant in tabernacula eterna: ita con iugibus de plaga peccati originalis gignẽdi sunt filij/ q in vitã regenerent eternaz. Et queadmodum furta/ fraudes/ depdationes adijciẽde nõ sunt: vt per iniqtates aucta pecunia plures amici iusti inopesq̃ cõparentur: sic adulteria stupra/ fornicationes malo cũ quo nati sumus addenda nõ sunt/ vnde filij numerosiore stirpe nascant. Aliud quippe est malo bene vti/ quod iam inerat: et aliud est malũ ppetrare/ qd nõ erat. Jllud eñ est de malo tracto ex parentib⁹ voluntariũ bonũ facere: hoc vero ẽ malũ a parẽtib⁹ tractum alijs malis iam proprijs et voluntarijs augere. Sane interest q mãmona iniquitatis cũ laude indigentibus erogat: carnalis autẽ cõcupiscentia laudabilius cõtinentie virtute frenat q̃ fructibus impenditur nuptiarũ. Tam magnũ est eñ malũ ei⁹/ vt eo nõ vti/ q̃ bene vti sit melius. Luce.16.c.

Qz nõ fatalis necessitatis/ sz dei sit auersa et aduersa corda conuertere/ qui omnes vult ad veritatis

agnitionē puenire: Ca. VIII.

A Lia deinde mea verba ꝓponis: et
a multū aduersus ea nihil dicis: repli/
cans quędā quę superiore disputa/
tione cōsumpta sunt: Quę si et ego repete/
re velim: quis erit finis? Inter quę dicis eti
am illud vestrū cōtra christi gratiam/ sępe a
vobis inaniter dictum: ꝙ scȝ appellatione
gratię bonos fieri hoies fatali necessitate di
cam⁹: cū vobis ora obstruant et linguas ꝑ/
mant qui loqui nōdū valēt. Cū eñ loqua/
cissime laboretis astruere ac persuadere/ qđ
pelagi⁹ in palestinorū episcoporū cogniti/
one dānauit: gratiā dei scđm merita nr̄a da
ri: nulla tamē merita potestis asserere par/
uulorū/ ꝑ quę discernant qui eorū in dei fi/
lios adoptant/ ab eis qui sine huius gratię
ꝯsecutiōe moriunt. Calūniaris me dicere ni
hil studij expectari ab hūana volūtate de/
Matth.7.a. bere: cōtra illud euāgelicū quo ait dn̄s: Pe/
tite/ et accipietis: quęrite et inuenietis: pul/
sate et aperiet vobis: Oīs eñ qui petit ac/
cipit/ et qui quęrit inuenit/ et pulsanti aperi
etur. Ibi eñ vos vt video ponere iā cępistꝭ
merita gratiā ꝓcedentia/ quod est petere/ q̄/
rere/ pulsare: vt his meritꝭ debita illa redda
tur/ ac sic gratia inaniter nuncupetur: tanq̄
gr̄a nulla ꝓcesserit/ ⁊ cor tetigerit/ vt bt̄ificū
bonū peteret a deo: vt q̄reret de⁹/ vt pulsa/
Ps.58. ret ad deū: frustra ꝙ sit scriptū: Misericor/
dia ei⁹ ꝓueniet me: Frustra etiā nos ꝓ inimi
cis nr̄is iubeat orare/ si nō ē ei⁹ auersa/ ⁊ ad/
uersa corda ꝯuertere. Sȝ ponis aplicū testi/
monium: ⁊ ab eo dicis pulsantibus aperiri:
1.timoth.2.b. qui omnes homines vult saluos fieri: ⁊ in
agnitionē veritatis venire: vt videlicet in
telligamus docentibus vobis ideo nō om/
nes saluos fieri/ ⁊ in agnitionem veritatis
venire: quia ipsi nolunt petere/ cū deus ve/
lit dare: nolunt quęrere/ cum de⁹ velit ostē/
dere: nolunt pulsare/ cuȝ deus velit aperire.
Sed hunc sensum vestrum infantes illi ipsa
sua taciturnitate ꝯuincunt: qui nec petunt/
nec quęrunt/ nec pulsant: immo etiam cum
baptiçant reclamāt/ respuunt/ reluctantur:
⁊ accipiunt tamen ⁊ inueniūt/ pulsant ⁊ ape
Nō.† eternitas saluus. rit eis/ ⁊ itrant in regnū dei: vbi sit eis† ęter/
nitatis salus ⁊ agnitio veritatis: longe plu/
rib⁹ infantibus in istā gratiā nō adoptatis
ab eo qui vult omnes homines saluos fie/
ri/ ⁊ in agnitionem veritatis venire. Quib⁹
dicere non potest: volui ⁊ noluistis: quia si
voluisset/ quis eorum qui nondum habent
voluntatis suę arbitriū/ voluntati eius om
nipotentissimę restitisset? Cur ergo nō sic ac
cipimus quod dictū est: Qui oēs vult ho
mines saluos fieri/ ⁊ in agnitionē veritatis
venire: quomodo ⁊ illud accipimus qđ idē
dixit apostolus: Per vni⁹ iustificationē in Roma.5.d.
oēs homines ad iustificationē vitę: Hos
eñ omnes vult deus saluos fieri: ⁊ in agni/
tionem veritatis venire: in quos omnes ꝑ
vnius iustificationē gratia peruenit ad iu/
stificationem vitę: ne dicat nobis: Si deus
vult omnes homines saluos fieri/ ⁊ in agni/
tionem veritatis venire: sed ideo non veni/
unt quia ipsi nolunt: cur tot milia paruulo/
rum/ qui nō percepto baptismate moriunt:
nō veniūt in regnum dei/ vbi certa est agni/
tio veritatis? Nunquid aut homines nō sūt/ B
vt nō pertineāt ad id quod dictum est: om/
nes homies? Aut aliquis poterit dicere: de⁹
quidem vult/ sed ipsi nolūt: qui nōdum vel/
le seu nolle ista nouerūt: quando nec hi qui
paruuli baptiçantur atq̄ moriunt/ ⁊ per il/
lam gratiā ad agnitionē veritatis quę i re/
gno dei ē certissimā veniunt: ideo veniunt/
quia ipsi renouari christi baptismate volue
rūt? Cū ergo nec illi ꝓpterea nō baptiçent/
quia noluerunt: nec isti ꝓpterea baptiçent
quia volūt: cur deus qui vult omnes homi
nes saluos fieri/ ⁊ in agnitionē veritatis ve
nire/ tam multos in regnū suū/ vbi est certa
veritatis agnitio/ qui nullo ei resistunt vo/
lūtatis arbitrio/ patit nō venire? Nisi forte
dicturus es/ ideo paruulos nō in eorum nu/
mero deputandos: quos deus omnes vult
saluos fieri: quia ea salute quę hic intelligē/
da est/ salui sunt ipsi: nihil trahētes omnino
peccati: Atq̄ ita te intolerabilior sequetur
absurditas. Isto eñ modo beniuolentiorē
facis deum omnibus impijssimis ⁊ scelera/
tissimis hominibus/ q̄ innocentissimis ⁊ pu
rissimis ab oīi labe peccati: Quādoquidē
illos quia vult eos omnes saluos fieri/ vult
etiam intrare in regnū suum: Hoc est eñ il/
lis consequēs si salui fuerint: sed qui nolūt/
ipsi sibi obsunt. Immensum vero numeruȝ
paruulorum qui sine baptismate moriunt/
suo regno adijci nō vult: quos neq̄ vlla pec/
cata sicut putatis ipediūt: ⁊ qđ nullus am/
bigit/ eius resistere voluntati contraria vo/
lūtate nō possūt. Sic fit/ vt esse christianos
omnes velit: quorum multi nolunt: nō om/
nes velit/ quorum ē nemo qui nolit. Quod
abhorret a vero: Nouit dominus qui sunt 2.timoth.2.b.
eius: ⁊ in eorum salute atq̄ in suū regnū in/
troductione certa est voluntas eius. Sic er/
go debet itelligi quod dictum est: Omnes
homines vult venire: quēadmodū intelligi
tur quod dictū est: Per vni⁹ iustificationeȝ
in omnes homines ad iustificationeȝ vitę.

Quod apostolicũ testimoniũ si eo modo i/
telligendũ putas/vt dicas/omnes positos
esse p multis q̃ iustificanť in christo: multi
quippe alij nõ viuificantur ĩ christo: Respõ/
debiť tibi sic etiã illic vbi dictuȝ est: omnes
homines vult saluos fieri/ꝛ in agnitionẽ veri/
tatis venire/oẽs positos esse p multꝭ: quos
ad istã gratiã vult venire. Q̃ multo cõue/
nienti⁹ pp̃ter hoc intelligiť dictũ: q꞉ nemo
Joh.6.c. venit/nisi queȝ venire ipse voluerit. Nemo
põt venire ad me inquit fili⁹/nisi pater q̃ mi
Ibidẽ.g. sit me traxerit eũ. Et/Nemo põt venire ad
me/nisi fuerit ei datũ a patre meo. Omnes
ergo qui salui fiunt/ꝛ in agnitionẽ veniunt
veritatis: eo volente salui fiunt: eo volente
veniũt: Quia etsi nondũ/sic paruuli vtunť
volũtatꝭ arbitrio/eo volẽte regenerãť quo
creante generanť. Et qui iã vtunť volũtatꝭ
arbitrio/nisi eo volẽte ac subueniente a quo
Obiectio. p̃parať voluntas/velle non possunt. Ubi si
dixeris mihi: Cur ergo nõ cõuertit olm nolẽ
tiũ volũtates? Respõdebo: Cur nõ omnes
morituros adoptat lauacro regenerationis
infantes: quorũ adhuc nullas/ꝛ ideo nec cõ
trarias inuenit volũtates? Si hoc pfundi⁹
esse pspicis q̃ꝫ vt abs te valeat inueniri: vtrũ
vtriqꝫ nostrũ pfundũ sit/ cur ꝛ in maiorib⁹
ꝛ in minoribus de⁹ velit alteri/ꝛ nolit alteri
subuenire: dũ tamẽ certũ ꝛ immobile tenea
mus: nõ esse iniquitatẽ apud deũ: qua quẽ/
q̃ꝫ sine malis meritis damnet: ꝛ esse bonita/
tem apud deũ: qua multos sine bonis meri
tis liberet: demonstrans in eis quos dam/
nat quid omnibus debeať: vt hinc discant
quos liberat/q̃ sibi pena debita relaxeť: et
C que indebita gratia cõdoneť. Hec vt christi/
anis cordibus conuenit cogitare nescitis: et
vos potius scd̃m vestrã sentẽtiã fato ista di
citis fieri. Uestra quippe nõ nostra senten/
tia ẽ: fato fieri qđ merito nõ fit. Et ne scd̃m
istam definitionem fato fiãt hominibus/ si
meritis nõ fiant/quecũqꝫ fiunt: ideo merita
vel bona vel mala q̃tum potestis asseritis:
ne fatum sit consequẽs si merita negaretis.
Ac per hoc diciť vobis: si ea que nullis me/
ritis p̃stanť hominibus/fato fieri iã necesse
est: et ideo merita astruenda sunt/ne fatum
sit consequens: si merita non sunt/fato bap
tiçanť: fato intrant in regnum dei paruuli/
quoꝝ bona merita nulla sũt. Et rursus: Fa/
to nõ baptiçanť: fato nõ intrãt ĩ regnuȝ dei
paruuli: quoꝝ mala merita nulla sunt. Ecce
pusilli q̃ fari nequeunt vos poti⁹ assertores
fati eẽ ꝯuincũt. Nos aũt cũ vitiate originis
mala merita eẽ dicam⁹: gratia dicim⁹ ĩtrare
paruulũ in regnũ dei/qm̃ bon⁹ ẽ de⁹: ꝛ aliuȝ
merito nõ ĩtrare/quoniã iust⁹ ẽ de⁹: ꝛ ĩ neu/
tro esse fatum: quoniã quod vult facit de⁹.
Sed cum sciamus ab eo/cui misericordiã et
iudiciũ fideli voce cãtamus/istũ scd̃m iudi/
ciũ damnari: illum scd̃m misericordiã libera
ri: cur istũ potius q̃ꝫ illum damnet aut libe/
ret/nos quid sum⁹ qui respondeamus deo?
Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: Roma.9.c.
quare me sic fecisti? An nõ habet potestatẽ
figulus luti ex eadem massa originis vitia/
te atqꝫ damnate facere aliud vas in honorẽ
scd̃m misericordiã/ꝛ aliud ĩ cõtumeliã scd̃m
iudiciũ? Ideo nõ vtrũqꝫ ĩ honorem/ ne hoc
meruisse se existimet tanq̃ꝫ inculpata natu/
ra: Ideo nõ vtrũqꝫ in cõtumeliã/ vt iudicio Jaco.2.c.
sup exultet misericordia: Ac per hoc nec dã/
natus ex debito de supplicio iuste queriť:
nec liberatus gratis de merito supbe gloria
tur: sed potius humiliter gratias agit quã/
do in illo a quo debitum exigiť/quid in ea/
deȝ causa sibi donetur agnoscit. Asseris me Alia oppo/
in alio libro meo dixisse: negari liberum ar/ sitio.
bitrium/si gratia cõmendeť: ꝛ iteruȝ negari
gratiam/ si liberum cõmendeť arbitrium ca
lumniaris. Non hoc a me dictum est: sed p/ Responsio.
pter ipsius questionis difficultatem videri
hoc potest dictum esse et putari. Non ẽ mul
tum/vt ipsa verba mea ponam/vnde vide/
ant qui hec legunt: queadmodum scriptis
meis insidieris: et qua conscientia/ vel tar/
dis/vel ignaris cordibus abutaris: vt ideo
te existiment respondere/quia non vis tace/
re. In nouissimis enim partibus primi libri
mei ad sanctum pinianum: cuius est titu/
lus: De gratia dei cõtra pelagiũ: Ista ĩ quã Aug⁹. li. 1. de gratia dei contra pelagium. ca.47.
questio / vbi de arbitrio voluntatis et dei
gratia disputatur/ ita est ad discernendum
difficilis/vt quando defenditur liberum ar
bitrium negari dei gratia videatur: quãdo
autem asseritur dei gratia/liberum arbitri/
um putetur auferri/ꝛ cetera. Tu autem vir
honestus ꝛ verax/abstulisti verba que dixi:
ꝛ dixisti qđ ipse finxisti. Ego enim dixi: istaȝ
questionem ad discernẽdum esse difficilem:
non autem dixi non posse discerni. Multo
minus ergo dicerem quod me dixisse menti/
ris: negari liberum arbitrium/si gratia com
mendetur: et negari gratiam/si liberum cõ/
mendetur arbitrium. Redde verba mea: et
vanescet calũnia tua. Repone suis locꝭ vbi
dixi/videať/vbi dixi/puteť: vt appareat de
re tanta quib⁹ abs te fraudib⁹ disputeť. Nõ
dixi/negari gratiam / sed vt negari gratia
videatur. Non dixi negari arbitrium libe/
rum vel auferri/ sed dixi vt putetur aufer/
ri: Et promittis cum libri ipsi ventilari ce/

perint:quod abs te illa sententiarum mearum ⁊ nudabiť ⁊ confodieť impietas. Quis nō expectet sapientiā differentis/ qui fidem cognouerit mentientis? Quid est autē quod loqueris nihil pertinere ad laudem gratię si id donet suis/ quod peccata impijs largiuntur? Propter pudicitiā scilicet ꝯiugalē: quā tibi habere videnť ⁊ impij: homo contentiose/ virtus donať vera p gratiā: nō quę vocatur/ ⁊ nō est. Ut quid aūt pudicitiā ⁊ virginitatē quasi eiusdē generis iungis? Pudicitia est res animi: virginitas corporis. Denique illa itegra in aio pmanēte: pōt ista de corpore violēter auferri: Et cū ista integra manet corpori/ pōt illa in aio lasciuię volūtate corrūpi. Propter qđ ego nō dixi/ verum cōiugiū/ siue viduitas/ siue virginitas: sed vera pudicitia/ siue cōiugalis/ siue vidualis/ siue virginalis/ dicenda non est: nisi quę verę fidei mancipať. Cōiuges eñ ⁊ vidue ⁊ virgines possunt esse/ ⁊ pudicę nō esse: si contaminata voluntate mechanť: si spiritu impuro stupra ppetranda decernunt. In quibus tamē verā pudicitiam dicis esse/ etiā si animo fornicenť: qđ facere omnes impios eloquia diuina testanť. Quis autē nostrū dicit ꝯiugalium membroꝝ malū esse cōsertū: in quo nuptię bene vtunť ad ꝓpagādos filios cōcupiscentię malo? Quę cōcupiscētia malum nō esset/ si sola generādi causa ad licitū cōcubitū moueret. Nunc vero cū ei resistit ꝯiugalis pudicitia/ limes est mali: ⁊ ideo bonū est: Unde nō crimen eius sicut calūniando loqueris/ impunitū fit p religionem: quia nullius est criminis quādo p fidei bonū bene vtiť libidinis malo. Nec hic dici pōt vt putas: Faciam⁹ mala vt veniāt bona: q² ex nulla sui parte malū sunt nuptię: Nō eñ eaꝝ malum est/ quod in hominibus quos parentes gignūt nō fecerūt/ sed inuenerūt. In primis aūt cōiugibus qui ex nullis parētibus nati sunt: per peccatū accidit carnalis cōcupiscentię discordiosum malū: quo nuptię bene vterentur/ non p ipsas nuptias/ vnde merito damnarenť. Quid ergo queris/ vtrū in ꝯiugibus christianis conuētum voluptatem/ pudicitiā an impudiciā nominem? Ecce respondeo: nō ipsa nominatur pudicitia: sed eius mali vsus bon⁹/ quo vsu bono fit/ vt illud malū/ nec impudicitia dici possit. Impudicitia est eñ eiusdem mali vsus flagitiosus: sicut pudicitia virginalis eiusdem mali vsus nullus. Salua igitur pudicitia cōiugali/ malū de malo nascendo trahiť: quod renascendo purgeť. Sed si propter hoc inquis libidinis malum etiā de cōiugibus christianis ꝓles criminosa profertur: sequitur vt pudicitia virginalis sit felicitatis illatrix. Et quia in impijs inueniť in quis/ antecellunt ifideles pudicitię virtute sublimes christianis libidinis tabe pollutis. Non est ita vt dicis: Multū falleris. Nec libidinis eñ tabe polluūť/ qui libidine bene vtunť: q̄uis generent libidinis tabe pollutos/ ⁊ iō regenerandos. Nec in impijs inueniť pudicitia virginalis/ q̄uis inueniať virginitas carnis: q² vera pudicitia nō potest haberi in animo fornicāte: Ac p hoc nō anteponiť virginale bonū impiorū/ bono coniugali fidelium. Sed cōiuges bene vtentes malo/ anteponūť virginib⁹ male vtentibus bono. Et ideo cū fideles cōiugati bene vtūtur malo libidinis/ nō apud eos vt calūniaris ꝓpter fidē exerceť impunitas criminis: sed in eis ꝓpter fidē veram nō falsa virtus est castitatis. Quid autem ad nos ptinet/ q² manicheos dicere affirmas: si quis homicidium conscientia formidante cōmiserit: re⁹ est/ quia timuit: si aūt aliquod facinus exultante ppetrauerit audacia: velut credens se ex fide facere quod male facit/ euasit culpā? Quod quidē nūquā audiui dicere manicheos. Sed quid ad nos/ siue dicant siue etiam ipsis calumnieris: cum hoc catholica fides non dicat quā tenemus: et cuius te pondere vrgemus. Nos enim ea quę videntur opera bona dicimus non esse vere bona sine fide: quoniam opera vere bona necesse ē deo placere: cui sine fide/ quia impossibile ē placere: profecto ꝙ vere opus est bonum/ sine fide non potest esse. Uerumtamen illa opera quę apertissime mala sunt/ non facit fides quę per dilectionem operatur: quia dilectio ꝓximi malū non operatur. Bona igitur concupiscentia naturalis inquis: erubescis eñ dicere carnalis: quę cum intra modum suum tenetur inquis/ nulla mali aspersione turbať. Quomodo tenetur intra modum suum quęso te/ quomodo tenetur: nisi cum ei resistitur? Cur autem resistitur/ nisi ne impleat desideria mala? Quō ē igiť bona?

De libidinis erubescētię ortu: (Ca. IX.)

Venisti etiam ad verba illa libri mei vbi dixi: Nōne illic coniuges primi quorum nuptias benedixit deus dicens: Crescite ⁊ multiplicamini/ nudi erant/ et non confundebantur? Cur ergo ex illis membris cōfusio post peccatū: nisi quia extitit illic indecens motus: quem nisi homines peccassent/ ꝓculdubio nuptię non haberēt? Hęc v̄ba mea cū videres scđm scripturas ita posita: vt quicunq̄ eundē lo/

Differūt pudicitia et virginitas.

Roma. 3. b.

Quid sit impudicitia ⁊ qđ pudicitia virginalis.

Obiectio.

Responsio.

Ab. fidem

Gal. 5. b.

Roma. 13. c.

Gē. 1. d.

cũ libri geneseos legit/aut legerit/approbet
sine dubitatiõe qd dixi: plixa ɔtradicẽdi di
sputatione multũ sudasti/ sed nõ sincerasti.
Persitisti quippe in sentẽtia tua praua: q̃s/
uis meã rectã ipso experimento pbares nõ
abs te potuisse conuelli. In qua tua contra
dictione pterco gestus et iactationes tuas
tanq̃ hominis anhelantis ⁊ peruenire quo
nitit nõ valentis: ⁊ in nebulis tamen quas
Al. offendit. pturbatus† offundit se peruenisse fingẽtis.
Sed necessarios articulos sermonis tui/q̃s/
tum me adiuuat dñs cõphendo/atq̃ cõfrin
go: vt totũ corpus victũ iacere cõspiciat q̃
et illa tua ⁊ hec nostra plegerit: presertim qꝛ
illa que abs te multis modis repetunt/etiã
a nobis sepe destructa sunt. Dicis hic inter
cetera: in hoc q̃ post peccatum primi homi/
nes erubescẽtes membra illa in quibus est
libido texerũt/inuenisse me vnde psuaderẽ/
deũ aerea cõstituisse cõiugia. Si ergo aerea
essent coniugia sine libidine/ aerea erunt te
auctore corpora quando libido nõ erit. An
istam libidinẽ sic amatis/vt quomodo eam
prius ante peccatum in paradiso posuit: ita
etiam resuscitatis corporib⁹ ingeratis? Ego
autem nõ dico vt me dicere affirmas: natu/
rale nõ eẽ sine q̃ natura nõ ẽ/sȝ dico natura/
le appellari vitium/sine quo nũc natura hu
mana nõ nascit que tamẽ nõ sic instituta est
ab initio: Ideoq̃ et hoc malum non ab illa
prima istitutione nature/sed a primi homi/
nis mala voluntate originem ducit. Nec p/
manebit: sed aut damnabit/aut sanabitur.
Sententiam meã cimicem dicis: qui vt mo
lestiam viuus/sic fetorem prestat attritus:
quasi verecunderis vt loq̃ris vincendo me
atterere: vel tanq̃ victus ad loca vt dicis ce
nosa cõfugerim exhorreas ɔsequi atq̃ peri/
mere: qꝛ videlicet partes disputationis tue
q̃bus atterẽdus vel perimendus sum: quo/
niam de pudẽdis loqui cogeris: velut qui/
dam edituus pudor tuus a verborũ sicut p/
hibes libertate submouit: Quare non po/
tius de bonis que laudas libere loqueris?
Quare nõ est de opere dei verborum liber/
tas/si eius itemerata pmanet dignitas: nec
aliquid ibi egit peccatum vnde potius in/
cuteret pudorem/⁊ verborum comprimeret
libertatem?

Cur nõ libidinis malo bone dã/nentur nuptie: Capitulum. x.

s I non sunt inquis nuptie sine libidi
ne/et generaliter a vobis libido dã/
natur: damnatis ⁊ nuptias. Posses
dicere: quia damnabit mors/omnes dãnã/
dos esse mortales. Si autẽ libido de cõnu/
bio esset: profecto ante conubiũ vel pter cõ/
nubium nulla esset. Non potest inquis dici
morbus sine quo nõ est cõnubium: quia po
test esse cõnubium pter peccatũ: Morb⁹ au
tem inquis ab apostolo peccatũ dicit. Sed
respondet tibi. Nõ omnis morbus peccatũ
dicit: Iste autem morbus pena peccati est:
sine qua nõ potest esse humana natura/non
dum ex omni parte sanata. Si autẽ ppterea
libido malum nõ est: quia sine illa nõ fit nu/
ptiarum bonũ: econtrario nec corpus bonũ
ẽ: quia sine illo nõ fit adulterij malum. Hoc
autẽ falsum est: sic ergo et illud. Quis autẽ
nescit cõiugatis apostolum pcepisse: vt sci/ 1. thessal. 4. a.
ret vnusquisq̃ eorũ suuȝ vas possidere: hoc
est vxorem suã: nõ in morbo desiderij: sicut
gentes que ignorãt deuȝ. Qui ergo de hac
re apostolũ legit/te negligit: Et nõ erubesc
istũ morbũ: vel quo tu esse q̃uis pudibun/
dus fateris istã libidinẽ introducere in para
disũ ⁊ tribuere cõiugib⁹ ante peccatũ. Ideo
ne tu nõ i ceno absconditus latitas: quia li/
bidine carnis ⁊ sanguinis quasi paradisi flo
re roseo te coronas: ⁊ tanq̃ libenter tali co/
lore pfusus/⁊ erubescis/⁊ laudas.

Qualis non peccante adam ex/titisset cõcubitus: Capitulum. xi.

q Uid quod te tantũ delectat loq̃/vt
quod confitemur et docemus tanq̃
negemus superflua plixitate sermo
nis pbare coneris? Quis eñ negat futurũ
fuisse ɔcubitũ/ etiã si pctm̃ nõ pcessisset? Sȝ
futurus fuerat: sicut alijs mẽbris/ita etiã ge
nitalib⁹ volũtate motis/nõ libidine cõcita/
tis: aut certe etiã ipsa libidine/vt nõ vos de
illa nimiũ ɔtristem⁹: nõ q̃lis nũc ẽ/sed ad nu
tũ volũtariũ seruiẽte. Uerũ vos p suscepta
vestra tã fideliter laboratis: vt vim patia/
mini nisi eã qualis nũc est etiã in paradiso
collocetis: nõ ibi de peccato dicentes talẽ fa
ctã: sed talẽ nullo peccante fuisse mansuraȝ
cũ qua in illa pace dimicaret: aut ne dimica
ret quotienscunq̃ surgeret expleret. O san/
ctas paradisi delitias: O frõtẽ qualiũcunq̃
eporũ: O fidem qualiũcunq̃ castorũ.

Quare primi hoies perisomati/bus pudẽda obtexerint: Capi. xii.

s Ed volens ostendere nõ omnia que A
tegunt ex peccato erubescenda puta
ri oportere/multũ ihianter/ista cõ/
memoras q̃ in nostro corpore naturaliter te
cta sunt: quasi post peccatuȝ tecta sint: sicut
illi homines vnde inter nos questio est que
ante peccatum nec pudenda/nec tecta fue/
rant/post peccatum pudenda texerũt. Bal/
bus iquis apud tulliũ cum cotta vere dili/

genterq̄ disseruit. Unde ob h pauca ponis
vt dicis/ vt oneres pudorem meū: nō ea me
intellexisse sub magisterio sacre legis: ad q̄/
rum notionem gētiles solo rationis ductu
peruenire potuerūt: ⁊ ponis balbi verba ex
cicerōis libro: per que nos doceas/ quid sen
serint stoici de animalium mutorum mascu/
linis ⁊ femininis diuersitatib⁹: de partibus
corporis genitalibus/ et miris cōmiscendo/
rum corporum libidinibus. Que tamē ver/
ba/ vel tulliana/ vel cuiuslibet alterius ante
q̄ interponeres/ cautissime prelocutus es:
q̄ ideo sub bestiarum occasione sexuum tan
gat effectum/ quia propter honestatem hoc
in hominis descriptione preterijt: Quid est
ꝓpter honestatem? An in sexu hominis ho/
nestas ꝯfundit: vbi de⁹ tā q̄ i excellētiore na
tura digni⁹ operatur? Sed docuerūt te stoi/
ci disputare de occultis: nec docuerunt eru/
bescere de pudēdis. Adiungis deinde quo/
modo ipsum hominem oratione depingat
vt dicis: et quomodo differat alui naturam
stomacho esse subiectam: quod cibi et poti/
onis sit receptaculum: pulmones autem et
cor extrinsecus spiritum adducāt/ multa in
aluo mirabiliter effecta: que constarent ex
neruis: et q̄ sit multiplex et tortuosa/ arce
atq̄ ⁊ contineat: siue illud aridū sit/ siue hu/
midum quod receperit: et cetera huiusmodi
vsq̄ ad illud quēadmodum reliquie cibi de
pellant: tum a stringētibus se intestinis/ tū
relaxantibus. Cum ergo posset etiam in be
stijs ista describere/ cur inde ad hominē trā/
situm fecit: nisi quia ista pudenda non sunt:
sicut nec in bestijs illa de sexuum genitali/
bus atq̄ naturis: que tamen in homine pu
denda sunt? Ea causa vtiq̄/ qua primitus
post peccatū folijs ficulneis adoperta sūt.
Nam cum in descriptione humani corpo/
ris vsq̄ ad illa extrema venisset/ qua cibi re/
liquie depelluntur: Quēadmodum inquit
fiat/ haud sane difficile dictu est: sed tamen
pretereundum: ne quid habeat iniocundi/
tatis oratio. Non dixit confusionis/ vel ne
quid pudēdum habeat oratio/ sed ne quid
iniocūditatis: Alia sunt eñ que horrorem
ingerunt sensibus/ vel deformia sint: alia q̄
pudorem mentibus etiam si formosa sint:
quia illa offendunt delectationem: commo/
uent autem ista libidinem/ vel libidine com
mouent. Quid igit te adiuuant hec? Quia
ipse inquis opifex noster nullū sue artis cri/
men agnouit/ vt vitalia nostra tā diligēter
B occuleret. Absit plane vt artis sue tātus ar/
tifex vllū agnouerit crimē. Sed cur ista tex/
erit/ iam paulo superius ipse dixisti: ne scali

cet/ vel intereant/ vel horreāt publicata. Il/
la vero que folijs ficulneis texerunt coniu/
ges primi: nec interibāt vtiq̄/ nec horrebāt
quando nudi erant et non confundebant.
Et nunc pudicitie cautio potius ne libeat
q̄ ne horreat illa species eorūdem membro
rum deuitat aspectum: Frustra igitur testi/
monio stoicorum iuuandam putasti tuam
esse susceptam: non sane illis amicā/ qui nul
lam particulā boni humani in corporis vo/
luptate posuerunt. Denique elegerunt in pe/
coribus potius q̄ in hominib⁹: quod tu fa/
cis laudare libidines. Eorum quippe opini
oni conuenienter ait quodā loco tullius/ se
non putare idē esse arietis ⁊ publij africani
bonum: Qua magis sententia te oportuit
admoneri/ quid de humana libidine sentire
deberes. Sed si talibus litteris vt aliquid
agamus placet: quia ⁊ in ipsis reperiuntur
nonnulla vestigia veritatis: interim que ipse
posuisti nihil aduersus nos valere puto/ qđ
iam debeas confiteri. Uide nunc vtrū ista
que dicam/ non euertant assertionē tuam. C
In libro tertio de republica/ idem tullius Tullius de re pub.
hominem dicit non vt a matre sed vt a no/
uerca natura editum in vitam/ corpore ⁊ nu Confutatio.
do et fragili/ et infirmo: animo autē anxio
ad molestias/ humili ad timores/ molli ad la
bores/ prono ad libidines: in quo tamen in/
esset tanq̄ obrutus quidam diuinus ignis
ingenij et mentis. Quid ad hec dicis? Non
hoc auctor iste male viuētium moribus dix
it effectum/ sed naturam potius accusauit?
Rem vidit/ causā nesciuit: Latebat eñ eū
cur esset graue iugū super filios adam a die Eccl. 40. a.
exitus de ventre matris eorum vsq̄ in diē
sepulture in matrē omnium: quia sacris lit/
teris nō eruditus/ ignorabat originale pec/
catum. Si autem de libidine quā defendis
bene sentiret: nō ei pronus in libidines ani/
mus displiceret. Sed si hec tā q̄ minora bo/
na defendis: in que nō debet a supernis ani
mus īclinari: nō quia libido vitium est/ sed
quia infimum bonū: audi manifestiora que
dicat in eodem ipso libro de re publica ter/
tio: cum ageret de causa imperandi: An nō Idē tulli⁹ vb supra.
īquit cernimus optimo cuiq̄ dominatum
ab ipsa natura cum summa vtilitate infi/
morum datū? Cur igitur deus homini/ ani/
mus imperat corpori: ratio libidini iracun/
dieq̄ et ceteris vitiosis eiusdem animi par/
tibus? Iam ne saltem docēte isto has quas
bonas esse defendis/ vitiosas partes ani/
mi confiteris? Adhuc audi. Paulo post eñ:
Sed et imperandi et seruiēdi īquit/ sunt dis/
similitudines cognoscēde: Nam vt animus

corpori dicitur imperare/dicitur etiam libidini: sed corpori vt rex ciuibus suis: aut parens liberis:libidini autem vt seruis dominus:quo eam coercet et frangit. Sic regum/sic imperatorum/ sic magistratuū/ sic patrum/sic populorum imperia ciuib⁹ socys ꝗ ꝯsunt/vt corporibus animus. Dñi autem seruos ita fatigāt/vt optima pars animi:id ē sapientia eiusdē animi vitiosas imbecillas ꝗ partes:vt libidines/vt iracūdias/vt perturbatiões ceteras. Habes ne adhuc quod cōtra nos de seculariū litterarū auctoribus garrias? Sed si cōtra epos eloquiorū diuinorū ꝓclarissimos tractatores/ꝓ isto quē a te deus auertat errore quesiturus es/qd dicas/quove modo illorū sanctitati resistas: quid tibi erit tullius vt nō cū in hac sententia desipuisse ac delyrasse ꝯtendas? Tace ergo de illi⁹ generis libris:& noli nos inde aliquid cōtumeliose docere conari:ne quoq3 te inaniter subleuare credis/ eorū testimonijs comprimaris.

De genitaliū motibus vnde reꝓbendendis:& ꝙ nō sit laudanda de ꝗ erubescim⁹ luxuria: Ca. XIII.

A Quid autem de motu feminę:cuius et ipsam puduit/inaniter argumentandū putasti? Nō vtiq3 fęmina motū visibilē texit:sed cū in eisdē mēbris tale aliqd sentiret occultius/quale vir senserat/ ambo texerūt:qꝺ alterutrū vidēdo in alterutrū cōmoti ambo senserūt:& vel vnusqsq3 sibi/vel alter alteri erubuerūt. Sed loquens vana: petis vt ignoscāt verecūdę aures/& cōgemiscant potius ꝙ indignentur necessitati tuę. Quare cōfunderis de dei operibus disputare? Quare petis vt ignoscat tibi? Nonne abs te venię postulatio/etiā est ipsa libidinis accusatio? Sed si poterat inquis virile membrū & antea moueri:nihil ergo nouitatis inuenit delictum. Poterat plane etiā antea moueri:sed nō erat indecēs vt puderet: quādo id mouebat volūtatis imperiū/ nō caro cōcupiscens aduersus spiritum: In hoc eñ extitit nouitas pudēda:quā defēdit impudenter nouitas vestra. Nunq3 vero ego motum genitaliū reꝓhendi generaliter qꝺ tu dicis dedicatiue: sed illū motū reꝓhendi quē facit cōcupiscentia/qua caro cōcupiscit aduersus spiritum:quā velut bonum cū defendat error tuus/nescio quēadmodum aduersus illam velut aduersus malum cōcupiscat spiritus tuus. Si in fructu ligni illi⁹ inꝗs/hec fuit libido:a deo facta eē mōstrat/et per hoc bona quoq3 ipsa defendit. Sed respondet tibi: Nō in fructu ligni fuit libido:

Julianus. (beside "nis accusatio")
Aug⁹. (beside "tis inuenit")
Julianus. (beside "scat spiritus")
Aug⁹. (beside "spondet tibi")

et ideo bonum erat lignum/sed mala est inobediētia libidinis quę aduersus hominis inobediētiam quā in ligno admisit/deo deserente surrexit. Absit eñ vt deus de ligno bono cuicūq3 ętati illorum hominū quocūq3 tēpore beneficium tale cōferret/ vt haberent in membris aduersarium cōtra quā pudicitia dimicaret. Nouimus autē iohannem apostolū/nō mundū istum/id est cęlū & terram & omnia quę in eo substantialiter sunt: qui mundus factus est a patre ꝑ filium/reꝓhendisse/cum diceret: Omnia quę in mūdo sūt:cōcupiscentia carnis est/& concupiscentia oculorum/& ambitio seculi: quę nō est a patre/ sed ex mūdo est. Nouimus hęc:nolo nos doceas. Sed quā concupiscentiam carnis dixerit a patre non esse/tu volens exponere:luxuriam intelligendā esse dixisti. Sed cum abs te quero/cui consentiat/vt sit luxuries:vel cui repugnet vt non sit:tua tibi suscepta occurrit in faciem:vtrum adhuc laudando tu videris:cui consentire luxuria est: cui repugnare continentia est. Ubi miror si deliberas/vtrum eam magis debeas cū luxuria vituperare/ quę fit per eius assensum: an eam laudare cum continētia/ quę illi ingerit bellum. In quo bello pudicitia est victoria continentię:& luxuria victoria concupiscentię. Tu autem iudex incorruptus at ꝗ integer/cum laudes continentiam/ vituperesq3 luxuriam:sic tamen accipis personam concupiscentię/ quā tu videris cur offendere timeas:vt eam non erubescas cum sua laudare aduersaria:nec audeas cuius sua vituperare victoria. Sed absit vt quilibet homo dei sic te audiat vituperatorem luxurię/vt approbet concupiscentię laudatorem: & ex tuo sermone arbitretur bonum/ quod in seipso experitur malum. Deniq3 qui concupiscentiam quā praue laudas/confligendo vicerit/ luxuriam quā recte vituperas nō habebit. Quomodo autē iohanni apostolo obtemperamus:si concupiscentiā carnis diligimus? Respondebis:nō est ipsa quam laudo: Et quę illa ē quā iohānes dicit a patre nō esse? Luxuria inquies. Sed luxuriosi nō erimus:nisi istam quā laudas concupiscentiam diligamus: Ac per hoc/nolite diligere carnis concupiscentiam cum dicebat/ luxuriosos nos eē nolebat. Ab hac igit abs te laudata carnis concupiscentia diligenda prohibemur/quādo a luxuria prohibemur. Hęc aūt quā diligere ꝓhibemur/nō est a patre. Duo eñ bona ꝗ a patre sunt inter se pugnare nō possūt: Pugnāt aūt inter se ꝯtinētia & ꝯcupiscētia. Quid horū a pře magis ve

B (right margin, beside "dicitia dimicaret")
1. Joh. 2. c. (right margin, beside "hendisse/cum diceret")

lis esse respōde. Uideo q̄s patiaris angusti
as: faues quidē cōcupiscentię/sed erubescis
ꝯtinentię. Uincat pudoꝛ tuus/ coq̃ vincaꝶ
erroꝛ tuus. Cū igiꝶ a patre sit cōtinētia qua
debellaꝶ carnis cōcupiscentia: sume a patre
cōtinentiā cui recta fronte erubuisti: ꝛ vince
cōcupiscentiā/ quā puerso oꝛe laudasti.

De sentiendi viuacitatis vtilitatis ꝛ necessitatis differentia a sentiendi libidine: ꝛ qualia aut quomodo in innocētie statu mansissent vel nūc esse possint: Ca. XIIII.

A Uinctiā putasti/ oīm sensuū volup/
Positio iuliani. q tatē in auxiliū cōuocandā: tanq̃ vo
luptas genitaliū nec tanto patrono
sibi sola sufficeret/ nisi sociarū cuneus subue
niret: Cōsequēs eñ esse existimas/ vt sensuz
videndi/ audiēdi/ gustandi/ olfaciendi/ atq̃
tangendi: nō a deo/ sed a diabolo nobis fa/
Si. cōsenserimus. teamur esse collatū: si† cōcesserimus eā cōcu
piscentiā carnis/ cui p continentiā repugna
mus/ nō fuisse ī paradiso ante peccatū: ꝛ ex
illo accidisse pctō/ qđ primū primo hoī dia/
Cōfutatio. bolus psuasit. Sic ignoꝛas vel ignorare te
fingis p quēlibet coꝛpoꝛis sensum aliud eē
sentiendi viuacitatē/ vel vtilitatē/ vel neces
Quid sint viuacitas/ vtilitas/ necessitas et libido sentiendi. sitatem: aliud sentiēdi libidinē. Uiuacitas
sentiēdi est: qua magis aliꝰ/ alius minꝰ in ip
sis coꝛpoꝛalibꝰ rebus ꝑ earū modo atq̃ na
tura qđ veruz ē pcipit: atq̃ id a falso magis
minusve discernit. Utilitas sentiendi est p
quā coꝛpoꝛi vitęq̃ quā gerimus ad aliquid
approbandū/ vel improbādū/ sumendū/ vel
reijciendū/ appetendum/ vitādūve consuli
mus. Necessitas sentiendi est: quādo sensi/
bus nostris etiā q̄ nolumus ingeruntꝶ. Libi
do aūt sentiēdi est/ de qua nunc agimꝰ/ quę
nos ad sentiendū/ siue cōsentientes mēte/ si
ue repugnātes/ appetitu carnalis voluptatꝭ
impellit. Hęc est cōtraria delectationi sapiē
tię: hęc virtutibus inimica. Hoc malo q̃tuz
attinet ad eiꝰ partem/ qua sibi sexus vterq̃
misceꝶ/ bene vtuntꝶ nuptię/ cū cōiuges ꝑcre/
ant filios p illā/ nihilq̃ faciunt ꝑpter illam.
Hanc si voluisses/ vel valuisses assentiendi
viuacitate/ vtilitate/ necessitate/ discernere:
videreꝶ q̃ superfluo tā multa dixisses. Nō eñ
Math. 5. e. ait dñs: Qui viderit mulierē: ꝫ qui viderit
ad cōcupiscēdū: iam mechatus est iā in coꝛ/
de suo. Ecce sensum videndi a libidine senti
endi si peruicax nō sis/ breuiter aperteq̃ dis/
creuit. Illud deꝰ cōdidit/ instruēdo coꝛpus
humanum: illud diabolus seminauit psua/
dendo peccatū. Laudēt q̄ cęlū ꝛ terrā ꝛ om/
nia quę in eis sunt/ hoīes pij: ꝛ ex his oībus
deū ꝯsideratione pulchritudinis/ nō ardoꝛe
libidinis. Sicut auri decꝰ aliter laudat reli/
giosus/ aliter auarus: Iste cū pietate vene/
randi creatoꝛē/ ille cū libidine possidēdi cre/
aturā. Moueꝶ certe animꝰ ad pietatis affe/
ctū/ diuino cantico audito: tamen etiaz illic
si sonū nō sensum libido audiēdi desideret/
improbaꝶ: quanto magis si canticulis in/
anibus vel etiā turpibꝰ delectaꝶ. Cęteri tres B
sensus coꝛpulentioꝛes ꝛ quodāmodo grossi
oꝛes sunt: nec se foras ꝑxciunt: sed interius
qđ ad eos ptinet agunt. Odoꝛ ab olfacien/ *Differētia in olfactū/ gustū et tactū.*
te discerniꝶ: sapoꝛ a gustāte: tactus a tāgen/
te plurima: Nō eñ hoc est calidū ꝛ frigiduz/
qđ leue ꝛ asperū: aut ista hoc sunt qđ molle
ac durū: ꝛ ab his oībus distat qđ diciꝶ leue
seu graue. In his oībus quādo molesta vi/
tantꝶ: vt putoꝛes/ amaritudices/ ęstus/ frigo/
ra/ et quęq̃ aspera ꝛ dura ꝛ grauia: cōmodi
tatis ꝑulsio/ nō libido ē voluptatꝭ. Ea vero
quę his ꝯtraria cōmode sumimꝰ/ si nihil eo/
rū interest ad salutē/ vel ad declinādā dolo/
ris/ laboꝛisve molestiā: etiā si cuz aliqua su
muntꝶ delectatione cū pręsto sūt/ tamē cum
absunt nulla sunt desideranda libidine: Si
aūt desideranꝶ non est bonū. In q̄buslibet
eñ rebus talis domādus ꝛ sanādus est ap/
petitus. Quis eñ q̃tuscūq̃ sit carnalis cō/
cupiscētię castigatoꝛ/ si locū thymiamate i/
trauerit odoꝛatū/ possit efficere vt ei nō sua/
uiter oleat/ nisi nares claudat: aut intentiōe
vehementi alieneꝶ a coꝛpoꝛis sensibus? Sz
nūquid cū inde fuerit egressus/ id domui suę
vel quacunq̃ pergit desiderabit? Aut si de/
siderauerit satiare/ debet istā libidinē nō frę
nare/ ꝛ cōtra cōcupiscentē carnē spiritu cōcu
piscere: donec ad illā redeat sanitatē/ qua ni
hil tale desideret. Minimū hoc quidē: sed q̃ *Eccl. 19. a.*
minima spernit: sicut scriptuz est: paulatim
decidit. Alimentoꝛū sustētaculis indigemꝰ:
Si suauia nō sint q̄ oꝛe sumūꝶ: nec sumi pos
sunt/ ꝛ nauseando sępe respuuntꝶ ꝛ pernitio
sa sunt cauenda fastidia. Non solum ergo ci
bo sed etiam cibi sapoꝛe indiget infirmitas
coꝛpoꝛis nostri: nō ꝑpter exaturandā libidi
nem/ sed ꝑpter tuēdam salutem. Cum ergo
natura quodāmodo poscit supplementa q̄
desunt: nō vocaꝶ libido/ sed fames aut sitis.
Cū vero suppleta necessitate/ amoꝛ edendi
animū sollicitat/ iā libido est/ iam malū est:
cui cedendū non est/ sed resistēdū: Hęc duo:
id est famē et edēdi amoꝛē etiā poeta discre
uit: qui post maris iactationem socijs enee
naufragis et peregrinis/ satis esse iudicās
tātū sumere alimētoꝛū/ quātū refectiōis in/
digētia postularet/ ait: Postq̃ exempta fa/ *Eneid. 1.*
mes epulis mēseq̃ remotę. Cū vero eneas

ipse ab euandro rege susceptus est hospes: decentius arbitrat' ampliores exhiberi epulas regias q̄ necessitas posceret: non satis fuit vt diceret: Postq̄ exempta fames: sed addidit: ⁊ amor cōpressus edendi. Quāto magis nos discernere ac nosse debem': quid necessitas refectionis/ quid libido edacitatis exposcat: quorū negocium est cōtra cōcupiscentem carnē spiritu cōcupiscere: ⁊ cōdelectari legi dei scdm interiorē hominē/ eiusq̄ delectationis serenitatē nullis libidinosis delectationibus nubilare. Nā iste amor edendi/ nō edendo/ sed cōtinendo est comprimendus.
C Quis autē mente sobrius nō mallet si fieri posset sine vlla mordaci voluptate carnali/ vel arida sumere alimēta/ vel humida: sicut sumim' hec aeria: q̄ de circūfusis auris respirādo ⁊ spirādo sorbemus ⁊ fundimus? Quod alimentū/ cum ore ac naribus sine cessatione sumamus: nec sapit nec olet quicquā: nec tamen sine illo vel tantillo spacio temporis/ sicut tam ꝓlixe sine cibo et potu possumus viuere: nec eius indigentia sentitur/ nisi molestia: si ora/ naresq̄ claudāt: vel nutu voluntatis q̄tum sinit ipsa molestia paulisper pulmonū inhibeamus officium: quibus velut follibus alternante motu vitales flatus haurimus/ ⁊ reddimus. Quanto esset felicius/ si spaciosis quidē interuallis/ sicut etiam nūc vl' quātūcunq̄ spaciosioribus sine vlla saporis illecebrosa suauitate cibū perciperemus ⁊ potū/ quo tantā molestiā/ vel pnitiē pelleremus: Nā si in p̄senti vita temperāter alimenta sumentes/ cōtinētes vocant' et sobrij/ meritoq̄ laude habentur: nec desunt huiusmodi qui q̄tum natura petat/ aut minus refectiōis assumāt: malētes si modo necessitatis congruo fallunt': minus id sumpsisse q̄ amplius: quāto magis in illa dignitate honestū modum fuisse credendum: ⁊ sumēdorum alimentorū/ quo ⁊ animali corpori necessaria ꝓberent': ⁊ modus naturalis nullatenus excederet': sicut i paradiso primos homines vixisse credendū est. Quāuis nōnulli/ neq̄ hi cōtēptibiles diuini eloquij tractatores/ nullo huiuscemodi victu eos indiguisse potius opinent': vt ea sola in paradiso voluptas/ vel alimonia existimet' fuisse qua delectant' ⁊ aluntur corda sapientiū. Sed ego cum eis sentio/ qui sicut illud quod dictum ē: Masculum et feminā fecit eos: ⁊ benedixit illos deus dicens: Crescite ⁊ multiplicamini/ ⁊ implete terrā: scdm sexum corporalē atq̄ conspicuū intelligūt dictū: ita etiā qd paulopost sequit': ⁊ dixit deus: Ecce dedi vobis omne fenum satiuū seminās semen quod est sup omnē terram: ⁊ omne lignū qd habet in se fructum seminis satiui/ vobis erit in escam ⁊ omnibus bestijs terre/ ⁊ omnib' volatilibus celi/ ⁊ omni serpenti reptanti sup terrā quod habet in se aīam vite/ ⁊ omne fenū viride i escā: nō alit' accipiunt/ nisi quia ille vterq̄ sexus his alimentis quibus ⁊ animalia cetera corporaliter vtebat'/ ⁊ habebat ex hoc victu sustentaculum cōgruū: licet modo quodā īmortali: tamen animali corpori necessariū/ ne indigētia lederet': de ligno autē vite ne senectute pduceret' ad mortē. Sed nulla ratione crediderim in illo tante felicitatis loco/ aut carnē cōcupiuisse aduersus spiritū/ ⁊ spiritum aduersus carnē: atq̄ in ista conflictatione sine interna pace vixisse/ aut spm̄ desiderijs nō repugnasse carnalibus: sed q̄cquid vndecūq̄ libido suggesserat/ turpi seruitio pegisse. Remanet igit'/ vt aut nulla ibi fuerit carnalis cōcupiscentia: sed ille fuerit viuēdi modus vt omnia necessaria congruis mēbrorū officijs sine vllius motu libidinis implerētur: Nō enim quia terra nō libidine/ sed volūtate motis agricolarū manib' seminat'/ ideo suos pariēdos nō cōcipit fet': aut ne nimiū videamur offēdere hoīes qui voluptatē corporis quomodocūq̄ defendūt/ ita ibi credatur carnaliū sensuū fuisse libidinē/ vt omnimodo rationali subdita voluntati/ nō alias adesset/ nisi cum p illam vel saluti esset corporis vel stirpis ꝓpagini cōsulendū: ⁊ tanta adesset/ vt nulla ex parte mentē de supernarū cogitationū delectatione deponeret: nullus supuacuus siue importunus motus esset ex illa: nihil nisi qd ꝓdesset fieret p illā: nihil omnino fieret ꝓpter illam.
D Nūc vero q̄ se aliter habeat/ qui dimicāt aduersus eā/ hi maxime sentiunt: Ingerit se videntibus vel audientibus aliquid/ q̄uis ꝓpter aliud videant et audiant: vt etiā si tangendi non inde percipit voluptatē/ saltem voluptariā cogitationē inter necessaria que ad eam nō pertinēt/ motu obrepente furetur. In ipsis porro cogitationibus/ etiam quādo nihil illecebrosū adiacet oculis/ aut insonat auribus: que nō conatur etiam absoleta atq̄ sopita/ recordationib' inquietis cum turpi delectatione refricare: ⁊ castis sanctisq̄ intētionibus tumultu quodā sordide iterpellationis obstrepere. Iam vero cū ad vsum ventum fuerit necessarie voluptatis/ per quā reficimus corpus/ quis verbis explicet quemadmodum nos modum necessitatis sentire non sinat: ⁊ ipsum limitē ꝓcurande salutis: in que si assunt delectabilia rapiēdo abscō-

Qualis primorum hoim fuerit alimonia i paradiso.

Gen. I. d.

dat et transeat/ putātibus nobis satis non esse quod satis est/ dum libenter eius ꝓuocationibus ducimur: existimantes nos adhuc agere negociū valitudinis/ cum agam⁹ potius cruditatis. Quid enī mali fecerim⁹ crapula penitendo testatur. Quod metuētes plerūq₃ minus ꝙ̄ eximende fami suffi/cit/ vescimur: Ita nescit cupiditas/ vbi finiatur necessitas. Et hec quidem vescendi atq₃ potādi tolerabilis est voluptas/ quāta pos/sum⁹ intētione vigilantibus nobis/ vt faci/lius non impleat/ ꝙ̄ modum aliquando vincens sufficientis excedat. Contra cuius concupiscentiā/ et ieiunando et parcius alimēta sumendo pugnamus. Eoq₃ malo bene tunc vtimur: quādo per illam nō nisi quod saluti conducibile est agimus. Ideo autē hanc voluptatem dixi tolerabilē: quia vis eius tanta non est/ vt nos a cogitationibus ad sapientiam pertinentibus/ si in eis sumus mentis delectatione suspensi/ abrumpat et deijciat: Nam sepe de magnis reb⁹ inter epulas nō solum cogitamus/ verumetiam disputamus: atq₃ inter ipsos ciborū morsus et potionū gluct⁹/ nihil remissius audiendo/ dicēdoq₃ colloquimur: et quod nosse/ vel recolere volumus/ intētissime omnino si nobis legat accipimus. Illa vero ꝓ qua mecū tātis contentionibus litigas/ etiam quādo ad eā bona intentione/ hoc est causa ꝓpagande prolis accedit: tamen in ipso opere suo/ quē ꝑmittit aliquid nō dico sapientie/ sed cuiuslibet rei aliud cogitare? Nōne illi totus animus/ et corpus impenditur: et ipsius mentis quadam submersione illud extremum eius impletur? Cum vero vincit etiā cōiugatos vt nō ꝓpagationis/ sed delectationis carnalis cupiditate misceantur: quod apostolus scdm veniam/ non scdm imperium se dixisse testat: ita hinc emergit/ et quasi in aura cogitationis post illum gurgitem respirat: vt fiat consequens quod verū ait quidam: et penitendi que est cum voluptate vicinitas. Quis ergo amator spiritalis boni/ etiā solo causa sobolis cōiugatus nō mallet/ vel sine ista si posset/ vel sine tam magna vi eius filios ꝓcreare? Quod ergo mallēt sancti cōiuges in hac vita: puto nos hoc debere de illa paradisi vita/ que multo melior erat credere/ si nihil melius inde possumus cogitare. Obsecro te/ nō sit honestior philosophia gentiū/ ꝙ̄ nostra christiana: que vna est vera philosophia: quādoquidem studium vel amor sapientie significat hoc nomine. Vide enim quid in hortēsio dialogo dicat tullius: que mag/ verba te delectari debuerūt ꝙ̄ balbi stoicorū partes agentis: Que licet vera/ tamen de parte hominis iferiore/ hoc est de corpore fuerūt/ et te nihil adiuuare potuerunt. Vide quid iste ꝓ viuacitate mentis contra voluptatem corporis dicat: An vero inquit voluptates corporis expetende: que vere et grauiter a platone dicte sunt illecebre esse atq₃ esce malorū? Que enī confectio est inquit valitudinis: que deformatio coloris et corporis: quod turpe damnū: qd dedecus/ quod nō euocet atq₃ eliciat voluptate? Cuius motus vt quisq₃ est maxim⁹ ita est inimicissim⁹ philosophie. Congruere enī cū cogitatione magna voluptas corporis non potest. Quis enī cum vtat voluptate ea/ qua nulla possit maior esse: attēdere animo/ inire ratione/ cogitare omnino qc quā potest? Cuius autē tantus est gurges: qui dies et noctes sine vlla minimi temporis intermissione velit ita moueri suos sensus/ vt moueantur i summis voluptatib⁹? Quis autem bona mente ꝓditus/ nō mallet nullas omnino nobis a natura voluptates datas? Hec ille dixit/ qui nihil de ꝑmorum hominū vita: nihil de paradisi felicitate: nihil de corpor̄ resurrectione crediderat. Erubescamus interdū veris disputationibus impiorum: qui didicimus in vera vere pietat/ sanctaq₃ philosophia/ et ꝯtra spiritū carnem/ et cōtra carnē cōcupiscere spiritum. Sed hoc vnde acciderit/ cicero nesciebat: et tamen carnis concupiscentie non fauebat/ qd tu facis: immo vehementer vrgebat: qd tu nō solū/ nō facis/ ꝟ facientib⁹ vehemēter irasceris: qui ꝯcupiscentias et spūs et carnis inter se belligerantes tāq₃ in bello timidus ambas laudare conaris: velut inimicā metuens habere que potuerit alterā vincere. Quin age potius ne formides et lauda concupiscentiam spiritus/ aduersus cōcupiscentiam carnis: tanto acrius/ ꝙ̄to castius dimicantem. Illam vero repugnantem legi mētis sine pauore vllo eadē cui repugnat lege mentis condemna. Aliud est consideratio pulchritudinis etiā corporalis/ siue visibilis/ sicut est in coloribus et figuris: siue audibilis/ sicut est in cātibus atq₃ modulis/ quā cōsideratione/ nisi rationale animal habere nō potest: et aliud est cōmotio libidinis: que ratione frenāda est. Johannes enī apostolus illam cōcupiscentiā non esse dixit a patre/ que cōcupiscit aduersus spiritum. Quā nemo potest bonam dicere/ nisi cuius aduersus eam nō amat concupiscere spiritus. Qd si talis nō est in motu et in ardore genitaliū/ non aduersus eam concupiscit spiritus: ne

Quāta sit vis libidinis.

1. Cor. 7. b.

Tullius in hortēsio.

1. Joh. 2. c.

aduersus donũ dei concupiscẽdo inueniat ingratus: sed quicquid appetiuerit det / tã / quã illi quę ex patre est. Si aũt non est quod detur / hoc poti⁹ petatur a patre: non vt auferat vel cõprimat / sed vt expleat cõcupiscẽtiam quã donauit: Qd sapere desipere est. Et quid eam cõparamus vino et cibo: et aliquid nobis dicere videmur / quia dicim⁹ / nec vinũ ebrietas / nec cibum condẽnet crapula: nec cõcupiscentiã infamet obscęnitas: quãdo nec ebrietas / nec crapula / nec obscęnitas vlla committit: si carnis cõcupiscẽtia spiritu aduersus eam cõcupiscẽte vincat?

B Excessus inquis eius in culpa est: Nec perspicis quod facillime potuisses / si magis ipsam ꝗ me vincere voluisses: vt nõ fiat malum excedẽdi / resistendũ esse malo concupiscendi. Duo ergo mala sunt: quorũ vnum habemus: alterum facimus / si ei nõ resistimus quod habemus. Ideo i pecorib⁹ malum non est concupiscentia: quia nõ aduersus spiritum ꝯcupiscit / sed eorũ potius oblectat spiritũ. Concupiscentia eñ sapientię carentes / carnali cõcupiscẽtię resultãt: et a bono vitę rationalis aliena / hoc bonũ habent quo delectant. Jam vero et antea dixim⁹ / ꝓpterea hoc nõ esse in pecoribus malum: quia in eis non ꝯcupiscit aduersus spiritum: Non eñ habent rationẽ / qua libidines subiugent superando / fatigentve pugnando. Quis aũt tibi dicit semp pecorꝫ imitatione peccari? Quã sententiã non tibi obiectã tanta loquacitate refellere laborasti / vt superflua multa colligeres / quę in pecoribus animaduersa / etiã medicinę disciplina sectatur. Sed ne propterea putaretur / non esse malum cõcupiscẽtia carnis / quia bonũ est in pecore: vt eo se oblectet illa natura cui non potest inesse cõcupiscentia sapientię: ideo dictuꝫ est / bonũ esse pecoris: cuius sine vlla repugnantia delectat spiritum: malum aũt hominis / quo concupiscit aduersus spiritum.

De tumide iulian⁹ pro se quos voluit philosophos frustra allegauerit / honestiorũ posthabitis documentis: Ca. xv.

A C Onuocasti etiã in auxilium turbaꝫ philosophorũ / quasi suscepte tuę si non possint pecorꝫ sollertię naturales / saltẽ doctorũ hoim opitulent errores. Sed quis nõ videat doctrinę te quęsisse iactantiã in cõmemorandis nominib⁹ doctorũ hominũ / sectisqꝫ diuersis: quãdo perspicit quicqꝫ ista tua legit ad quęstionẽ / quę inter nos vertitur / hęc nullatenus pertinere? Quis eñ audiat quod abs te cõmemoratur: thales milesius vnus e septẽ sapientibus: deinde anaximander: anaximenes: anaxagoras: xenophanes: pmenides: leucippus: democritus: empedocles: heraclitus: melissus: plato: pythagorei / vnusqꝫqꝫ cum ꝓprio dogmate suo de naturalibus rebus? Quis iquã hęc audiat / ꝛ nõ ipso nominũ sectarũqꝫ cõglobatarũ strepitu terreatur / si est ineruditus: qualis est hominum multitudo et existimet te aliquẽ magnũ / ꝗ hęc scire potueris? Ecce quod appetis: quãdoquidem in his omnib⁹ abs te coaceruatim cõmemorat: quod ad rem ꝗ inter nos agit pertineat / nihil omnino dixisti. Nam ꝓlocut⁹ es ista dictur⁹ / ꝛ aisti: Omnes philosophi in scholis licet aliud differentes / tñ idola cũ plebe venerãtes: qui de naturalibus causis aliquid excogitare conati sũt / inter multas opinionis suę vanitates aliqs tamen veritatis: velut laniferę partes: qui per caliginem vani / huic tamen dogmati contra quod agimus iure anteferri possunt. Atqꝫ vt hoc ꝓbares / subdidisti ea quę a me quoqꝫ modo cõmemorata sũt / philosophorũ nomina physicorum cũ opinionibus suis / quas de naturalibus causis habuerũt: nec tamẽ cõmemorare omnes siue voluisti / siue potuisti. Qua in re homines imperitos nullo doctorũ dubitãte fraudasti. Hoc eñ demõstrare susceperas: oẽs philosophos qui de naturalib⁹ causis aliquid excogitare conati sunt: iure posse huic dogmati cõtra quod ageres anteferri. Cur ergo: vt de alijs plurimis taceã: cũ cõmemorasses anaximenẽ eiusqꝫ discipulum anaxagoram / tacuisti alterũ eius discipulũ diogenem: qui ꝛ a magistro et cõdiscipulo suo in rerũ naturę opinione dissensit / ꝓpriũqꝫ dogma ꝯstituit? Quid sit tale aliquid ipe sensit / vt nobis nõ esset anteponẽdus: quibus omnes qui de rerum natura philosophati sunt anteponẽdos esse dixisti? Atqꝫ vt hoc quasi ostẽderes / te in cõmemorãdis frustra nominibus ꝛ dogmatibus philosophorũ insipienter inflasti. Ecce ꝑteristi vnũ quem vel ex magistro / vel ex cõdiscipulo quos nominasti / iuxta attendere debuisti. An forte timuisti ne diogenes cynicus putaret: aut ille etiã legẽtibus ꝓpter idẽ nomen occurreret ꝛ veniret in mentẽ / ꝙ melior te patronus libidinis fuerit: de qua exercẽda nõ verecundabat in publico? Unde illa secta / caninũ nomẽ accepit. Tu autẽ defensorẽ quidem libidinis ꝓfiteris / sed de tua suscepta qõ fidẽ libertatẽqꝫ patrõi nõ decuerat / eru

Juliani verba

B besciis. Uerū obsecro te/ si philosophos no
bis anteponere gestiebas: cur non potius
eos cōmemorasti/ qui de morib⁹ que pars
ab eis philosophie vocat ethica/ quā nos
moralē dicimus sollertissime/ disputarūt?
Hoc eñi tibi potissimū congruebat: qui ho/
nestate quidem mentis inferius/ tamē bo/
num hominis esse censes corporis volup/
tatem. Sed quis nō quid ꝓspexeris cernat?
Ne scilicet in ipsa de voluptate questione
vnde tecum agimus/ honestiores philoso/
phi te obruerent: quos cicero propter ipsam
honestatem tanq̄ cōsulares philosophos
nuncupauit: ꝛ ipsi stoici maxime inimicissi/
mi voluptatis: quorum testimonio ex ꝑso/
na balbi apud ciceronez disputantis: verū
quidem/ sed quod tibi prorsus nihil prodes/
set/ interponendum putasti. Qui autē nul/
lum hominis bonū censeant corporis vo/
luptatem/ cupiēs abscōdere: nulla de que/
stione morali nomina ꝛ dogmata philoso/
phorū: quod maxime ad rem pertinebat/ si
aliq̄d ꝺ philosophis ꝓbandū fuit/ cōmemo
rare voluisti. Non eñi te aduersus istos de
fenderet: nō dico epicurus/ qui totū bonū
hominis in voluptate corporis posuit: q̄r
nō quod ille tu sentis/ sed dinomacus: hui⁹
quippe dogma tibi placuit. Nam ipse con/
iungendam voluptatem arbitratus est ho
nestati: vt quēadmodū honestas/ ita volu/
ptas per seipsa appetēda videret. Hanc er/
go partem vbi de moribus disputat/ cuz ti
bi infensaz cerneres/ attingere timuisti. Nā
vbi maxime ꝯtrouersia ista versat/ quāti ꝛ
quales/ ꝛ cuius apud gentes glorie philo/
sophi tibi ꝑferant/ vides: Maximeq̄ ipse
plato: quē cicero appellare nō dubitat/ pene
philosophoꝝ deū: cui⁹ nec tu nomen ꝑteri/
re potuisti/ cum de naturalibus/ nō de mo/
ralibus philosophorū nobis dogmata in/
ferres siue ꝑferres: qui corporis volupta/
tes vere ꝛ grauiter dixisse perhibetur illece
bras atq̄ escas malorum. Nūq̄d autez q̄d
de hois cōditione senserint quos nomina/
sti philosophi: q̄r et hoc ad naturalem ꝑti/
net questionē/ quod qualitercūq̄ causa po
scebat/ cōmemorandū putasti? Non vtiq̄
fecisti: et recte. Quid eñi illi didicerant/ vel
quid locuti fuerant de primo homine adaz
et eius cōiuge: de prima eorum ꝑuaricatio/
ne: de serpentis astutia: de nuditate corpo
ris ante peccatū sine cōfusiōe/ et cū cōfusio
ne continuo post peccatū? Quid deniq̄ ta/
le audierunt quale illud est q̄ꝺ ait aposto/
Roma. 5.b. lus: Per vnū hoiem peccatum intrauit in
mūdū: ꝛ ꝑ peccatū mors: ꝛ ita in oēs hoies
ꝑtransijt: i quo oēs peccauerūt? Harū lra/
rum illi atq̄ huius veritatis expertes/ q̄d
de hac re sapere potuerūt? Uex si de homi C
nis conditione dogmata hoim a sacris lris
nostris abhorrētiū nihil iudicasti esse ponē
dum/ et rectissime iudicasti: q̄to minus te
que posuisti adiuuare potuerunt: q̄d de ꝑn
cipijs mundi huius visibilis senserint: vn/
de iter nos nulla questio vertit? Sed mēs
tua potius tanq̄ magnum aliquid de phi/
losophorū libris didiceris/ iactantie vani/
tate subuertit. Uidentur autem nō frustra
christiane fidei ꝓpinquasse/ qui vitam istā
fallacie miserieq̄ plenissimam nō opinati
sunt/ nisi diuino iudicio contigisse: tribuen
tes vtiq̄ iusticiā conditori a quo factus ē
et administrat hic mundus. Quanto ergo
te melius veritatiq̄ vicinius de hominum
generatione senserūt/ quos cicero in extre/
mis partibus hortensij dialogi velut ipsa
rerum euidētia ductus cōpulsusq̄ comme/
morat. Nam cū multa que videmus/ ꝛ ge/ Tulli⁹ in dia/logo hortēsio.
mimus de hoim vanitate atq̄ infelicitate
dixisset/ ex quibus humane inquit vite erro/
ribus ꝛ erumnis fit/ vt iterdū veteres illi/
siue vates/ siue in sacris initijsq̄ tradendis
diuine mentis interꝑtes: qui nos ob aliq̄
scelera suscepta in vita superiore penarum
luendarum causa natos esse dixerūt/ aliq̄d
vidisse videant. Uerūq̄ sit illud quod est
apud aristotelem simili nos affectos eē sup
plicio/ atq̄ eos qui quōdā in ꝑdonū hetru/
scorum manus icidissent/ crudelitate exco/
gitata necabant: quorū corpora viua cum
mortuis aduersa aduersis accōmodata q̄
aptissime colligabant: sic nostros animos
cū corporibus copulatos vt viuos cū mor
tuis esse coniūctos. Nōne qui ista senserūt
multo q̄ tu melius graue iugum sup filios
adam et dei potentiā iusticiāq̄ viderunt:
etiam si gratiā que ꝑ mediatorē liberandis
hominibus cōcessa est/ non viderunt? Ecce
ego inueni quod tibi de illis gentiliū philo
sophorū litteris posset iure ꝑponi te insti/
gāte/ qui nihil tale de illis inuenire potui/
sti: ꝛ vt me admoneres q̄ꝺ aduersus te iue/
nirem tacere noluisti.

Unde sit quod dei quedā opera nominare erubescim⁹: et quare super perisomatū cōpositiōe/ latibula quoq̄ requisierint hoies primi: (Ca. XVI.

A Quid quod de apostoli testimonio ꝓ te esse existimas q̄ꝺ ē cōtra te: et mēbra nostra q̄ vtiq̄ an/
te peccatū nuda erāt/ nec ꝯfundebant eos:
quib⁹ inerant/ pudēda fuisse asseris: nesciēs

quid loquaris. Ego em̄ debui adhibere te/
stimoniū/qd ipse adhibuisti: vbi ait ap̄ls:
1.Cor.12.c. Multo magis que videntᷣ īfirma esse cor/
poris nostri/hec necessaria sunt: et cetera q̄
pro nobis ipse posuisti. Sed operepreciū ē
cōsiderare/quomodo eo veneris vt hec di/
ceres. Jam igitᷣ inquis tēpus est/ vt osten/
damus extra nature testimoniū etiam aliq̄
auctoritate legis/sic nostra mēbra fuisse for
mata/vt alia verecūdia: alia libertate gau/
derent. Ad quod cōfirmandū inquis/gētiū
citetur magister qui scribēs/ad corinthios
1.Cor.12.b. ait: Corpus nostrū nō est vnū membrū/sed
mlta. Deīde cū apostolica v̄ba subtexeres/
quibꝰ ille mirifice explicauit vnitatē cōsen/
sumq̄ mēbrorū: Et quia pauca īquis totiꝰ
corporis mēbra noiauerat/atq̄ ꝓ sua ho/
nestate genitalia loca directe appellare no/
lebat: Nonne his verbis tuis te ipse redar/
guis? Honestas ergo erat nō appellare di/
recte/ quod deꝰ facere dignatꝰ est recte. Et
quod creare nō puduerat/ipsum iudicē pu/
debat enūciare p̄conē. Quādo istud ita es/
set: nisi q̄ ille fecerat honesta condēdo nos
fecissemus inhonesta peccādo? Jnde subiū
gis de hac re apostolicū testimoniū /qd ita
scriptū esse cōmemoras: Multo em̄ magis
Ubi.s.c. que videntᷣ īfirma esse corporis nostri: hec
necessaria sunt: Et que putamꝰ inhonora/
bilia esse membra corporis/ his honorem
abūdātiorē circūdamꝰ: Et que verecunda
sunt nostra/maiorē honestatē habēt: Que
autem sunt honesta nostra/nullo egent: sed
deꝰ tēperauit corpus ei cui deerat/ abūdan
tiorē dando honorē: vt nō sit scissura ī cor/
pore/sed eadē ipsa pro se inuicē cogitēt mē/
bra. Quibus dictis tanq̄ victor exclamas:
En verū intellectorē operis dei: en fidelem
sapiētie eiꝰ predicatorē: Verecūdiora inq̄t
nostra maiore honestate ꝯtegūtur. Ad hoc
certe vnū verbū totā causam tuā religan/
dam putasti: quod apostolū dixisse legisti:
verecūdiora nostra. Si aūt legisses īhone/
sta nostra: nullo modo vtiq̄ hoc testimoni/
um ponere auderes: Nullo modo em̄ deus
et hoc quod est peius ante peccatū aliquid
faceret in mēbris humani corporis inhone/
B stū. Disce ergo quod nescis: quia diligēter
querere noluisti. Jnhonesta dixit ap̄ls: Sꝫ
nōnulli interpretes: in quibus ⁊ iste est q̄/
tū arbitror quē legisti: credo verecūdati ve/
recūdiora dixerūt /q̄ ille dixit īhonesta: qd
ꝓbatᷣ ex verbis in ipso codice scriptis: vñ
ista verba apostolica trāstulisti. Quod em̄
abs te positū est/verecūdiora .i. greco legi/
tur: ασχημονα: Qd aūt sequitᷣ: maiorem
honestatē habēt: ī greco est ευσχημοσυ/
νην vel ευσχημονα: quod itegre iterp̄ta/
tū est/honestatē: Vñ apparet illa q̄ ασχη/
μονα dicta sunt/ihonesta latine appellari:
Postremo qd adiūctū ē: q̄ aūt sūt honesta
nr̄a: grecꝰ habet ευσχημονα. Vñ manife
stū ē illa q̄ ασχημονα dicta sūt/ inhonesta
esse. Quāuis ⁊ nulla grecoꝝ cōsideratione
verborū eo ipso debuisti admoneri/īhone/
sta esse illa q̄ abūdantiorem honestatē ha/
bēt velaminis/quādo ea que hoc opus nō
habēt/honesta sūt dicta. Quid ē em̄: Que
aūt honesta sunt nr̄a/nō opꝰ habēt nisi illa
inhonesta sunt/que opus habent? Hone/
stas ergo adhibetur inhonestis/ cum rati/
onalis nature sensu ipso verecundante ve/
lantur. Eorū quippe honestas ⁊ honor est
velamentum: tanto abundātius/q̄to ma/
gis inhonesta sunt. Quod profecto nō di/
ceret apostolus/ si corpus tale describeret
quale habebāt homies quādo nudi erant
⁊ non cōfundebantᷣ. Vide igitᷣ q̄ impudē/
ter ideo dicas hoies fuisse primitꝰ nudos:
quia ad sollertie humane operā vt se tāge/
rent ptinebat: que nōdum in illis fuit. Un/
de fit consequēs vt ante peccatum inertes:
peccato autem factos credas esse sollertes.
C Qꝫ porro multis inaniter dictis/ quasi ele
ganter acuteq̄ concludis dicens: Non igi/
tur quia peccauerant genitalia/vel diabo/
lica/vel inhonesta fecerūt: sed quia pauita/
bant in ea qua primū fuerant honestate ꝑ/
manentia membra texerunt. Ad quod re/
spondeo: diabolica quidem mēbra nō esse
q̄tum ad eorum substantiā/ figurā/ quali/
tatemq̄ pertinet/quā condidit deus: sed si
eadem mēbra ī qua prius fuerāt honesta/
te manserunt: cur ea dixit apostolus inho/
nesta? Bene quod ipse confessus es illa mē
bra fuisse prius honesta: non em̄ aliud pos/
ses nisi blasphema opinione sentire. Que
igitᷣ deus honesta fecerat/ dixit apostolus
inhonesta. Causam requiro. Si hoc non
peccato factum est: vnde factum est? Quis
honesta dei opera dehonestauit/vt ea īho/
nesta sanctus apostolus diceret? Utrū ha/
bitudo in qua est sollertia creantis/ an libi
do in qua est pena peccantis? Nam etiam
nūc quod deus ibi facit/honestū est: quod
origo cōtrahit inhonestū: Et tamen ne sint
scissure in corpore /cōtributū est diuinitus
sensui naturali/vt pro inuicē sollicita sint
membra: et qd dehonestauit ꝯcupiscentia/
cōtegat verecundia. Sed dicis: Cur audi/
ta voce dei deambulantis in paradiso/ab/
scōderūt se adam ⁊ mulier eius: cū pericu/ Gen.3.b.

mata sufficere potuissent/si de genitalium nuditate erubuissent? Quid est quod di/cis/non inueniendo quod dicas: nec attendis quod animo trepidante a facie domini abstrusiora latibula quesierunt? Illa vero lumbis circūposita tegmina/ motum q̄ ibi sentiebatur erubescēdo velarunt. Si cum nudi essent non cōfundebant: restat vt confusione se texerint: Cōfusionem inhonestatis esse/nō dubium. Ideoq̨ ibi dictum est:
Gen.2.d. Nudi erāt ⁊ nō cōfundebant: vt appareat confusione factum q̄ postea pudenda texerunt. Hic aūt vbi se abscōderūt in medio
Gen.3.b. ligni paradisi: respōdit adā: Uocem tuam audiui deambulātis i paradiso: ⁊ timui qz nudus sum. Illud manifesta cōfusio: istud occulta cōscientia: qua delinquente intrinsecus accidit manifesta cōfusio. Illud ergo fecit pudor/hoc timor. Illud erubescenda cōcupiscentia/hoc puniēda conscientia: de mēti sez similis/quādo eum qui cordis cernebat interna/corporis occultatione fugiebat. Quid est aūt quod ait domin⁹: Quis nūciauit tibi qz nudus es: nisi de ligno de quo p̄ceperam tibi ne manducares/mādu/casti? Quid est gustato cibo ꝓhibito nuditas indicata nisi peccato nudatum/qd̄ gratia contegebat? Gratia quippe dei magna ibi erat: vbi terrenū ⁊ animale corpus bestialem libidinem nō habebat. Qui ergo vestitus gratia nō habebat in nudo corpore quod puderet: spoliat⁹ gratia sensit quod
D operire deberet. Fugienda inquis opinio est que putat vel in mēbris hominum/ vel in sensibus mēbrorū aliquid diabolū condidisse. Quid nobis obijcis vanas exorbitatiōes tuas? Nō aliquid diabolus qd̄ ad naturā hominis pertinet cōdidit: sed quod deus bene condiderat/peccati persuasione violauit: ita vt illo vulnere quod factuz est p duorum hominū liberū arbitriuz/totum genus claudicaret humanū. Ecce circūstat sensus tuos miseria generis humani. Homo es/humani nihil abs te alienū puta et in his que nō pateris/ cōpatere patiētib⁹. Quāuis ⁊ ipse quātalibet terrena felicitate p̄polleas/nullū sine bello intestino diem ducis: si tamen quod ꝓfiteris implere conaris. Sed i his que meminisse iam nō potes paruulos intuere: quot et quāta mala patiant: in q̄bus vanitatibus/cruciatibus/erroribus/terroribus crescant. Deinde iā grādes: etiam deo seruientes/temptat error vt decipiat: temptat labor/aut dolor/ vt frangat: temptat libido/vt accendat: tēptat meror vt sternat: temptat typhus vt extollat.

Et quis explicet omnia festinanter/ quib⁹ grauat iugum super filios adam? Hui⁹ euidentia miserie gentiū philosophos nihil d peccato p̄mi hominis/ siue scientes/siue credētes cōpulit dicere/ob aliqua scelera suscepta in vita superiore/penarum luendarū causa nos eē natos: et animos nostros corruptibilibus corporibus eo supplicio quo hetrusci p̄dones captos affligere ꝯsueuerant/tāq̨ viuos cū mortuis esse cōiūctos. Apostolus autē amputat opinionem qua credunt singule anime ꝓ meritis anteacte vite diuersis corporibus insiti. Quid igit restat/ nisi vt causa istorum malorū sit: aut iniquitas vel impotentia dei: aut pena primi veterisq̨ peccati? Sz quia nec iniustus nec impotēs est deus: restat quod non vis sed cogeris confiteri: q̄ graue iugum super Eccli.40.a. filios adam a die exitus de ventre matris eorū vsq̨ in diem sepulture in matrē omnium non fuisset/nisi delicti originalis meritum p̄cessisset.

Sancti augustini hipponēsis epi/contra iulianū liber quartus explicit.

Capitulorū libri quinti cōtra iulianū/sancti augustini recollecta annotatio.

nalis impediat: ⁊ ꝙ licet de⁹ que fu
tura mala agnouit nō ꝑuenit/nihil
tamen ei nisi quod benignitatis est
tribuit.

9 De triptito nuptiaruꝫ bono: ⁊ quomo
do sine mutuo cōcubitu matrimo/
niū perseueret: ⁊ qualiter a parenti
bus in filios trāsfundat peccatū: et
de silitudine carnis pcti in christo.

10 Quare concubitus cōiugalis non sit
peccatuꝫ: ⁊ quomodo ex rea pecca/
to libera nascant peccata.

Eiusdē diui aurelij augustini/
hipponēsis epi/ contra iulianum
liber quintus incipit.

De hereticorum inuidia: et quō
dei magis cōmendent bonitatem
catholicorum de paruulis senten/
tie/ꝙ pelagianorū mendose blas/
phemie: Capitulū.I.

A Rdo ipse po
stulat/quoniā p̄mo secundo
ꝙ respōdimus quid liber tu
us tertius contineat: dein/
de videamus et respondea/
mus pestilentiosis laboribus tuis ꝙtum
dominus opitulatur salubribus laborib⁹
nostris/ tenētes institutum modum: vt ea
que nō habēt ad rem que inter nos agitur
pertinentem ꝯtrouersiā/ trāseamus: ne qui
hec nostra nosse voluerint/ plus laboris et
temporis in opere legendi ꝙ in discēdi vti/
litate consumant. Quid ergo opus est/ vt
aliquid aduersus ea dicā/ que in principio
posuisti libri huius solita ⁊ vana: de inuidia
quā vos sustinere ꝓ veritate iactatis: ⁊ de
paucitate velut prudētiū quibus vos pla/
cere gaudetis: Hec eñ ⁊ veterū ⁊ nouorum
omniū vox est hereticorū/ ipsa ꝯsuetudine
iam sordidata atꝙ ꝑtrita. Et tamen necessi
tate cōpellit talibus pannis indui tā ma/
gna etiā vestra superbia: ꝗ sic tendit ⁊ infla
tur/ vt eos deformius/ dū gestit ostentare/
dirūpat. Tuas etiā calūniosissimas contu/
melias/ nō est necesse sepius refutare: ꝗbus
me vnum nominatim videris appetere: ⁊ in
tot ac tanta catholica lumina/ tacitis eorū
nominib⁹ vel insanus insilis vel cecus of/
fendis: Unde tibi duobus priorib⁹ libris
sic me respōdisse arbitror/ vt a nullo ampli
us requiratur. Exaggeras ꝙ sit difficilis
paucisꝙ cōueniēs eruditis/ sanctarū cogni
tio litteraruꝫ: videlicet/ vt deus hoim sicut
vniuersorum conditor et iustus et verax ac
pius: id est donorū suorū in homines cumu
lator ꝓbetur: quia vna est vt fateris opti/
ma causa studiorū bonorū/ vt honoret de⁹.
Quē tamen sic honoras/ vt paruulorū libe
ratorem negas per christū iesum: id est sal/
uatorē: qui eos baptismate sic ablui dicis
vt nō cōsequant salutem: tanꝙ medico nō
indigeant christo/ humane originis venā
sagaciter inspiciente/ ⁊ eos sanos ꝓnunciā
te iuliano. Quāto melius nihil omnino di
dicisses/ ꝙ ꝑ istam velut scientiaꝫ legis in
qua te turgidus iactas/ nō sane duce dei le
ge/ sed vestra potius vanitate ad hanc im/
piam ꝑsumptionē inimicā fidei christiane
⁊ tue anime peruenisses. Sententia inquis B
vestra tā deformis ⁊ vana est: que ⁊ deo ini Julianus:
quitatem/ ⁊ diabolo ꝯditionem hominū/ ⁊
peccato substantiā/ ⁊ cōscientiam sine scien
tia paruulis conat ascribere. Breuiter re/
spondeo: Sentētia nostra nec deformis ē: Aug⁹.
quia speciosum forma ꝑ filijs hominū sal/ Ps.44.
uatorem ꝑdicat omniū hoim atꝙ etiā par/
uulorū: nec vana est/ que nō frustra sed ꝑce
dente peccato dicit hominē vanitati simi/ Ps.145.
lem factū: cuius dies sicut vmbra ꝑtereūt.
Nec deo ascribit iniquitatē/ sed poti⁹ equi/
tatem: qꝛ nō iniuste tot ⁊ tantis malis/ que
sepissime cernimus/ etiā paruulus plectit.
Nec diabolo ꝯditionē hominū/ sed huma/
ne originis deprauationem. Nec peccato
substantiā deputari: sed in primis hoibus
actū/ in eorum vero posteritate cōtagium.
Nec paruulis conscientiā sine sciētia: in ꝗ/
bus nec scientia est nec conscientia: sed sci/
uit ille quid fecerit in quo omnes peccaue/
runt: et singuli malū inde traxerunt. Tu au
tē qui multitudinē ꝑstruis idiotarū: quos
appellas simplices: qui alijs occupati ne/
gocijs/ nihil de eruditione ceperūt: sola ta/
mē fide ad ecclesiā christi ꝑuenire curarūt:
nec facile obscuris questionibus terreant:
sed credentes deum verū cōditorē esse ho/
minū/ indubitanter quoꝙ teneant qꝛ pius
est/ quia verax/ quia iustus: atꝙ hanc esti/
mationem de illa trinitate seruantes: quic/
quid audierint huic conuenire sentētie am
plexent atꝙ collaudēt: nec hoc eis vlla vis
argumētationis euellat: sed detestent om/
nem auctoritatē atꝙ omnē societatē cōtra
ria ꝑsuadere nitentē: Si hec ipa tua verba
cōsideras/ aduersus te illos firmissimos red
dis: Neꝙ eñ alia causa est/ cur nouitatē ve
stram detestet etiam multitudo christiana
a cui⁹ velut imperito iudicio ad paucos ve
stros/ quos videri cupis prudentissimos ⁊
doctissimos/ ꝓuocas: nisi qꝛ deū et homi/

nem cōditorē et iustissimū cogitant: et suorum tantos cruciatus conspiciunt paruulorum / vt sub deo creatore optimo atq; iustissimo nullo modo imago eius i illa etate tanta mala pateret / si non esset originale peccatū. Quorū si quisquā gestās paruulū filium / te sine clamore inuidioso / ꝛ in parte vbi nullus audiret cōpellaret / ac diceret: Ego ea mente / intelligētia / ratione / in qua sum factus ad imaginē dei / tantū amo regnū dei / vt hōis magnam iudicē pęnam si eo nūquā possit intrare: Ita ne vero tu nō homo de turba imperitorū / sed inter paucos prudētissimos regni illius amatorū tāto vtiq; ardentior quto magis te flagrātissima paucorū societas in illud accēdit: nec facit ide torpescere frigidior multitudo / responsurus es homini atq; dicturus: Nō solum magna non est / sed nulla omnino pęna est imaginis dei / nunq; posse intrare in regnū dei? Puto q nec vni homini cui nec vim / nec testimoniū formidabis / hoc dicere audebis. Te ita q; siue respondēte qōlibet: siue quod mag. a te exigeret si nō christiana / certe humana verecundia reticente: igereret aspectibus tuis paruulū suum dicēs: Si iustus est deus / quid mali est: q innocentē hanc eius imaginem prohibet intrare in regnū eius: si nō hoc est peccatum

Roma. 5.b. quod p vnū hominē itrauit in mūdū? Puto q nlla tibi aderit sapiētia: q tibi videatur illo idocto hōie doctior. S3 si a te recesserit ipudētia / illo infāte remanebis ifantior.

Unde primi hōies perisomatū officia didicerint: et quib9 mēbris operiendis adhibeantur: Ca. ii.

A S Ed pęmio terminato quo imperitos admonitos remouisti: ꝛ paucorum tibi aures eruditissimas pparasti / quid disputationis aggrediaris / videamus. Nescio quid eī satis acutū tibi venit i mentē / quod te in secūdo libro tuo fugerat: cum de mēbris pudēdis quę post peccatū rationali verecundante natura / ficulneorū adoperta sunt tegimine foliorū: multa dixisses: frustra refutare conatus qō ego dixerā. Cur ergo ex illis mēbris ꝯfusio post peccatum: nisi q2 extitit illic indecens mot9? Quid igit excogitasti qō ita tibi placuit: vt nec finito volumine vbi hāc questionē tā diuturna loquacitate versasti / iā h

Gē. 3.b. putares omittēdū? Scriptū eē dicis: Et fecerūt sibi vestimēta: aliāq; iterptationē habere cōmemoras / periçomata: ꝛ vestimēta phibes toti9 corporis indumentū intelligi posse / qō ad pudoris refertur officium. Ubi miror istū interptem quē legisti / si pelagianus nō fuit: ex eo qō gręcus ait / periçomata / vestimēta potuisse trāsferre. Uerū et hic si pudor assit / ad cui9 officiū vestimēta asseris ptinere / nequaq; psuadere conaberis homines primos peccato magistro ista pudoris officia didicisse: ꝛ in eis prius duas quasi socias ꝛ amicas ꝯuenienter habitasse: innocentiā ꝛ impudentiā. Quando eīn nudi erant ꝛ nō confundebantur / inuerecundi erāt scdm tuā disputationē: ꝛ a naturali pudoris sensu abhorrebāt. Sed videlicet ab ista prauitate peccando correcti sunt: ꝛ sensus reprobus puaricatiōis factus est in eis doctor pudoris. Pudentes quippe fecit nequitia: quos impudētes iusticia faciebat: Immo vero tua ista sententia ita est indecenter impudens et deformiter nuda / vt ea quantalibet folia verbor ꝯsuasi operire nō possis. A pictoribus me didicisse derides / q adam et mulier eius pudenda cōtexerint: ꝛ B horatianū illō decātatū audire me pcipis: Pictorib9 atq; poetis Quod libet audendi semper fuit ęqua potestas. Ego vero nō a pictore inanium figurarū / sed a scriptore diuinarum didici litterarū: quia illi primi homines antequā peccarent nudi erant et nō confundebantur: In qbus absit / vt tanta innocētia tā impudens esset: sed nōdū inerat qō puderet. Peccauerūt / attenderunt erubuerūt / operuerūt: ꝛ adhuc clamas: nihil illic indecēs nouūq; senserunt. Hāc plane impudētiā tuā nimis incredibilem / absit vt dicā: nullus te apllus aut ppheta / sed nec pictor docuit / nec poeta. Illi quippe ipsi quibus qō libet audendi / sicut eleganter dictū videt / semp fuit ęqua potestas: ꝯfunderentur tale aliquid ridendū fingere: quale tu credendū nō cōfunderis disputare. Duas eīn simul habitantes: quarū altera ē optima: altera est pessima / velut inter se cōuenientes atq; concordes: innocētiā sc3 atq; impudentiā / nullus pictor pingere / nullus poeta canere auderet: nec eorū3 qsq ita de sensib9 desperaret humanis / vt etiam hoc sibi audendi ęquā crederet potestatem: sed insanā potius vanitatē. In eo vero quod aist: si illi interptationi quę periçomata. i. pcinctoria posuit / fauet: latera magis dicā tecta fuisse q; femora. Primum doleo sic te abuti eor ignorantia / qui grece nesciūt: vt eorum qui sciunt iudiciū reueritus nō sis. Sed cōmodius accidit / vt ipa periçomata quę leguntur in codicibus grecis / tanq; verbū sue lingue mos latinus vsurpet. Proinde cū periçomata nō femora / sed latera cō

Horatius i arte poetica.

Sc. t scriptu rarum.

tegi potuisse asseuerasti/ puto q te etiam
ipse risisti. Quis enim doctus vel indoctus
ignoret quas periçomata cōtegant corpo/
ris partes? Qd nomē tegminis etiā i femi
naruȝ dotibus frequētari ꝛ estimari solet:
neqꝫ id alligari nisi çona quę lumbos cin/
git. Interroga ꝛ disce qd te nō credo nesci/
re. Quāuis etiam si nescias/non vsqꝫadeo
te arbitror nō humanū eloquium/ sed hu/
manū habitum velle peruertere: vt periço/
mata etiā super humeros leuare coneris:
aut eis ita latera illorū hominū fuisse cōte/
cta/ vt genitalia totęqꝫ lumborū cum femo
C ribus partes nudę relinquerent. Quid er/
go te adiuuat/ et nō me pot⁹/ ex quāta vis
parte corporis superioris inferiora velata
Roma. 7. d. sint: vbi lex in mēbris repugnans legi mē/
tis affectu sentiebat ambor͂ū/ ꝛ alterno ex/
citabat aspectu/ inobedientiū prauitatem
suę inobedientię nouitate cōfundēs? Quę
quanto turbulentius mouebat: tanto ve/
recūdius fieret/ si caro cuius eam stimula/
bat aspectus aliquāto spaciosius velaret.
Siue igit a lumbis/ siue a lateribus dimis/
sa sint tegmina/ pudenda sūt tecta: quę pu
denda nō essent nisi legi mentis lex peccati
Ibi.† ibidem. †iuide repugnaret. Sed vbi manifesta res
est/ scripturę diuinę sensui nostruȝ sensum
addere nō debemus. Nō enim hoc fit huma
Gen. 3. b. na ignorātia/ sed p̄sumptione peruersa. Adā
et mulier eius/ qui nudi erant ante pecca/
tū/ ꝛ nō confundebant: mox vt peccauerūt
quas partes corporis amicierūt/ periçoma
tum nomine satis euidenter expressum est.
Videmus quid texerint: nimię insipientię
est adhuc quęrere: nimię impudētię adhuc
negare qd texerint. Nā tu qꝫ cū obstinatissi
me contradicas/ vsqꝫadeo iudicasti nihil aliud
hūanis occurrere sensib⁹ nisi cōcupiscētialē
motū erubescētes illos hoies in genitalib⁹
tegere voluisse: vt periçomata erigere ad
latera conareris: aut opertas lat⁹ vbi pecca/
tores nihil male sēsisse cōtēdis: aut deformi
ter nudes qd magis tegēdū esse cōsentis.

Quod carnis cōcupiscentia/ sicut et malorum facta/ quib⁹ tamē deus bene vtitur/ et peccata sint et pene peccatorum: Capitulū. III.

A Affers alia de libro mea verba/ vbi
dixi: carnis inobedientiā inobediē/
ti hoi dignissime retributam: qꝛ in/
iustū erat vt obtēperaret a seruo suo/ id est
a corpore suo/ et qui nō obtēperauerat do/
mino suo: ꝛ conaris ostendere hanc inobe/
dientiā carnis potius esse laudabilē/ si pę/
na peccati est: ꝛ tāqꝫ psona sit aliqua q̄ pec/
catorem sciēter affligat: sic eam velut vltri/
cem sceleris/ ꝛ in hoc dei ministram: tanqꝫ
magnū aliquod bonū cothurno sermonis
exornas. Nec cogitas posse te isto mō lau/
dare angelos malos: qui vtiqꝫ nō sunt nisi
p̄uaricatores atqꝫ impij: per quos tñ deuȝ
meritas pęnas irrogare peccantib⁹/ sancta
scriptura testat dicens: Misit in eos irā in/ Ps. 77.
dignationis suę: indignationē ꝛ iram ꝛ tri/
bulationem imissionē per angelos malos.
Lauda etiam istos: lauda eorū principem
sathanan: qꝛ et ipse vindex peccati fuit: qñ
ei tradidit aplus hominē i interitū carnis. 1. Cor. 5. b.
Valde enim disertus es cōtra gratiā christi:
ꝛ idoneus dicere panegyricū sathanę ꝛ an
gelis eius: per quos multorū de⁹ iudex at/
qꝫ vltor est peccatorū/ retribuens eis scdm
opera sua: eos ipsos pessimos ꝛ dānabiles
spiritus puniendorum supplicia faciens: qui
bene iusteqꝫ vtit et bonis ꝛ malis. Pręd/
ca igit iniquissimas potestates: qꝛ per ipas
mala retribuunt malis: qui ꝓpterea concu
piscentiā pręd icas carnis/ quia inobedien/
tia retributa est inobedientię peccatoris.
Lauda iniquū regē saulē: qꝛ et ipse fuit pę
na peccātiū dño dicente: Dedi tibi regem Osee. 13. c.
in ira mea. Lauda dęmoniū qd rex ipse pa 1. Reg. 16. c.
tiebat: qꝛ ꝛ hoc pęna fuerat pctōris. Lau/
da cęcitatē cordis quę ex parte israel facta Roma. 11. c.
est. Nec tacet de cęcitate isrl. Quare? Do/
nec plenitudo inquit gentiū intraret. Nisi
forte ꝛ istaȝ pęnā negabis esse quam si lu/
cis internę amator esses: nō solum aliquā
sed valde magnā pęnam esse clamares. At
ista cęcitas fuit iudeis grāde incredulitatis
malū/ ꝛ grādis causa pctī vt occiderēt chri/
stū. Istā cęcitatē si pęnā fuisse negaueris: si
milē te ppeti etiā nō ꝯfitēs indicabis: Si aūt
pęnā qdē fuisse/ s pctī pęnā nō fuisse ꝯten/
dis: aterū fateris/ q vnū aliqd ꝛ pctm eē pos/
sit ꝛ pęna: Si aūt nō ē d pęna pctī: ꝓfecto
iniq pęna ē: ꝛ iniustū facis deū/ q iubēte vel
sinēte/ aut ifirmū/ quo non auertente infli/
git innocenti. Quod si etiā pęnā peccati eē cō
cedis: ne hoc nō cōcedēdo tu ipse corde cęc⁹
appareas: vide iam quod videre nolebas
istam quā mouisti solutā esse quęstionem:
quia sicut diabolus atqꝫ angeli eius ꝛ ma/
li reges: nō solū ipsi peccatores sunt/ sed p
iusticiā dei fiunt etiā supplicia peccatorū:
nec ideo laude sūt digni/ qꝛ pęna ex illis iu
sta ifligit dignis: sic lex i mēbris repugnās
legi mētis nō ideo ipsa iuste agit/ qꝛ eius q
egit iniuste pęna fit iusta: Et sic cęcitas cor
dis/ quā solus remouet illuminator deus:
ꝛ peccatum est quo in deum non credit/ et

pena peccati qua cor supbū digna animi-aduersione punit: et causa peccati cū mali aliqd ceci cordis errore cōmittit: ita concupiscētia carnis/ aduersus quā bonus cōcupiscit spiritus: et peccatum est/ quia inest illi inobedientia cōtra dominatū mentis: et pena peccati est/ qr reddita est meritis inobedientis: et causa peccati est/ defectione consentientis vel contagione nascentis. Proinde omnia que ꝓ hac tua ceca et in cōsiderata opinione dixisti: qua carnis cōcupiscētiam eo ipso q ea penam diximus esse peccati: nō solum non vituperandam/ verum etiam laudādā putasti: quālibet ꝓlixa disputatione in eo fueris immoratus/ euanuisse certissimum est. Nam quod aisti: Si libido pena peccati est: abijciendam esse pudicitiam: ne rebellis in deum castitas illatam ab eo dicatur eneruare sententiā: et cetera huiusmodi que hāc vanitatem consequentia atque hinc religata cōtexis/ totidem verbis de cecitate cordis errore simillimo dici potest: Si cecitas cordis est pena peccati/ est abijcienda doctrina: ne rebellis in deū mētis illuminatio illatā ab eo dicatur eneruare sentētiā. Quod si absurdissimū est dicere: quis sit cecitas cordis pena peccati: eo modo absurdissimum est etiā quod ipse dixisti: quis sit libido/ id est inobedientia carnis pena peccati: quoniā cecitati cordis debet resistere scientia/ et libidini cōtinentia. Eam vero penā que nec error est/ nec libido/ debet tolerare patientia. Quapropter quādo deo donante ex vera viuitur fide/ ipse deus adest et mēti illuminande/ et cōcupiscentie superande/ et molestie ꝑferende. Hoc enim totū recte fit/ quādo fit ꝓpter ipsum: id est quando gratis amatur ipse: qualis amor nobis esse nō potest/ nisi ex ipso. Alioquin qui sibi homo multum placet et de sua virtute confidit: si traditur in desideria supbie sue: tanto amplius augetur hoc malum/ quanto magis ei cupiditates cetere cesserint/ easque velut laudabilis hanc vnā oblectando cōpresserit. Qr ergo in alijs opusculis meis legisse te dicis: atque id frustra refutare conatus es: esse nonnulla peccata que pene sint etiam peccatorum: deposito vincendi studio diligenter attende: et inuenies esse verissimū scdm ea que de cordis cecitate tractata sūt. Quid enim egisti quesō te qd/ egisti/ cōmemorādo apostolicū testimoniū: quod ego illud ꝓbaui/ qd in alia mea disputatione legisti: qr de qbusdā scripsit dicēs: Tradidit illos deus in reprobū sensum/ vt faciant que nō conueniunt: Hoc enim voluisti videri hyperbolicū dictū: quod fit/ cū ad permouendos animos fidem rerū qui sermocinatur excedit. Ubi ergo id apostolus fecerit: nō graueris ostendere. Cū inueheretur inques in impiorū crimina/ et penarū ea nominibus aggrauauit: quantumque pectori suo virtutum omniū domicilio turpitudo horreret/ ostēdens: nō tam reos quam damnatos sibi tales ait videri: immo sicut ipse loquitur/ nō sicut tu loqui fingis/ et dānatos demonstrauit reos. Nec solum de pteritis reos ꝓpter que damnatos/ sed inde etiā reos vnde damnatos. Nam reos ostendit vbi ait: Et coluerūt: et seruierūt creature potius quam creatori: qui est benedictus in secula Amē. Deinde damnatos ꝓpter istū reatum: Sequitur enim: Propter hoc tradidit illos deus i passiones ignominie. Audis/ propter hoc: et queris inaniter/ quomodo intelligēdus sit tradere deus: multum laborans vt ostendas eū tradere deserendo. Sed quomodolibet tradat/ ꝓpter hoc tradidit/ ꝓpter hoc deseruit: et vides eius traditionē/ qualēlibet/ et quomolibet intelligas que cōsecuta sunt. Curauit enim apostolus dicere quanta pena sit a deo tradi passionibus ignominie: siue deserendo/ siue alio quocūque vel explicabili/ vel inexplicabili modo: quo facit hec summe bonus et ineffabiliter iustus. Nā femine eorū inquit immutauerūt naturalem vsum in eum vsum qui est contra naturam. Similiter autem et masculi relinquētes naturalem vsum femine/ exarserunt i appetitum suum in inuicem/ masculi in masculos deformitatem operantes: et mercedem mutuam quā oportuit erroris sui in semetipsis recipientes. Quid hoc euidentius: quid apertius: quid expressius: Mercedem mutuam recepisse dicit vtique damnatos / vt tanta operarentur mala: et tamen ista damnatio etiam reatus est: quo grauius implicantur: Ita et peccata sunt ista/ et pene precedentium peccatorum. Et quod est mirabilius/ etiam oportuisse dicit eos istam mutuam mercedem recipere. Ita se habent etiam superiora verba apostoli que ipse posuisti: Mutauerūt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis: et volucrū et quadrupedum et serpentum: Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorū in immūdiciā: et cetera que sequuntur. Et hic vtique vides causam propter quam traditi sunt/ sine vlla ambiguitate monstratam. Dixit quippe quid mali ante fecissent/ et adiunxit: Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis

Al. verba. · B · Roma. i. c. · Al. penis ca oibus. · Roma. i. c.

eorū. Proinde pcedentis est hec pena pec/
C catī: & tamē etiā ipsa peccatū est: quod ver/
bis cōsequētib⁹ explicat. Sed tu cōtra dis/
serēs/eo modo tibi videris istā soluisse que/
stionem: q2 desiderijs suis aplus traditos
dixit. Jam eñ flagitiorū inquis desiderijs
estuabāt. Et adiūgis ac dicis: Quomodo
ergo p potētiā tradentis dei putādi sunt in
talia facta cecidisse? Quid ergo plus factū
Roma.1.c. ē obsecro te: aut vt qd diceret: Tradidit il/
los deus i desideria cordis eorū/si iam erāt
possessi quodāmodo malis desiderijs cor/
dis sui? Nunquid aūt ↄsequēs est: vt si ha/
bet aliquis cordis desideria mala: iam etiā
cōsentiat eis ad cōmittēda eadē mala? Ac
per hoc aliud est habere mala desideria cor
dis: aliud tradi eis: vtiqz vt cōsentiēdo eis
possideat ab eis: qd fit cum diuino iudicio
Eccl.18.d. tradit eis. Alioquin frustra dictuz ē: Post
cōcupiscentias tuas non eas: si iam quisqz
reus est/qz tumultuantes/& ad mala trahe/
re nitentes sentit eas: nec eas sequit si non
eis tradit: exercēs aduersus eas gliosa cer/
tamina si viuit in gratia. Quid tibi eñ vi/
Eccl.18.d. det qui obseruat qd scriptuz ē: Si prestes
anime tue cōcupiscētias ei⁹: qd quid est ali/
ud/qz desideria eius mala: faciet te gaudi/
um inimicis & inuidis tuis? Nūquid iā iste
reus est/habendo tales anime cōcupiscen/
tias/quas ei prestare nō debet/ne i gaudi/
um veniat diabolo & angelis eius/ qui sūt
inimici atqz inuidi nostri? Cum ergo dicit
homo tradi desiderijs suis: inde fit reus/q2
desertus a deo cedit eis atqz ↄsentit: vincit
2.Petri.2.d. capit/trahit/possidet. A quo eñ quis deui
ctus ē/huic & seru⁹ addictus ē. Et fit ei pec/
catum cōsequens/pcedentis pena peccati.
An nō ē peccatū/et pena peccati vbi legit:
Esa.19.c. Dñs eñ miscuit illis spiritū erroris/& sedu/
xerūt egyptū in omnib⁹ operib⁹ suis/ sicut
seducit ebrius? Nō est peccatū & pena pec/
Esa.63.d. cati vbi deo dic pphēta: Quid errare fecisti
nos dñe a via tua: obdurasti corda nra vt
nō timerem⁹ te? Nō est peccatū & pena pec
Esa.64.b. cati/vbi rursus deo dicit: Ecce tu irat⁹ es:
et nos peccauimus/ pptérea errauimus et
facti sumus sicut immūdi omnes. Nō ē pec
catum & pena peccati/vbi legit de gentib⁹
Josue.11.d. quas debellauit iesus naue: Quia p domi/
nū factū est cōfortari cor eorū vt obuiā irēt
ad belluz ad israel/vt exterminarent? Non
est pctm̄ et pena peccati/qz non audiuit ro/
boam rex plebem bene monentē: quoniaz
3.Reg.12.d. sicut scriptura loqt: Erat cōuersio a domi/
no/vt statueret verbū suū quod de illo lo/
cutus est in manu pphete? Nō est pctm̄ et
pena peccati/in eo qd scriptum est amasiā
regē iuda noluisse audire ioas regem israel
bene monentē ne pcederet ad bellandum?
Sic eñ legit: Et nō audiuit amasias qm̄ a 2.Paral.25.f
deo erat vt traderet in manu: quoniā que/
sierūt deū edom. Et multa alia cōmemora/
re possemus/ in qbus liquido appareat oc
culto iudicio dei fieri puersitatez cordis vt
nō audiat qd verum dicit & inde peccet: et
sit ipsum peccatū pcedētis etiā pena pecca
ti. Nā credere mēdacio & nō credere verita/
ti vtiqz peccatū est: Venit tamē ab ea ceci/
tate cordis: que occulto iudicio dei/ sed ta/
men iusto etiā pena peccati mōstrat. Qua/
le est etiā illud qd ad thessalonicenses scri/
bit aplus: Pro eo qz dilectionem veritatis 2.thessal.2.c.
non receperunt/ vt salui fierent: ideo mit/
tet illis deus operationē erroris vt credant
mēdacio. Ecce pena peccati/ pctm̄ ē. Vtrū
qz claret: breuiter dictū est: aperte dictū est:
ab eo dictū est cui⁹ alia verba in tuā sentē/
tiā frustra detorquere conatus es. Quid ē
autez quod dicis: cū desiderijs suis traditi
dicunt/relicti p diuinā patientiā intelligen
di sunt: non per potentiam in peccata con/
pulsi: qsi nō simul posuit hec duo idem apo
stolus & patiētiā & potētiā vbi ait: Sic aūt Roma.9.c.
volens deus ostendere iram & demonstra/
re potentiam suā: attulit in multa patiētia
vasa ire/que pfecta sunt in pditionē. Quid
horum tamen dicis esse quod scriptum est:
Et ppheta si errauerit et locut⁹ fuerit: ego Ezech.14.c.
dominus seduxi pphetam illum: et exten/
dam manū meā super eum: & exterminabo
eum de medio populi mei israel: patientia
est/an potētia? Quodlibet eligas: vel vtrū
qz fatearis: vides tamen falsa pphetantis
peccatū esse penāqz peccati. An et hic dictu
rus es quod ait: Ego domin⁹ seduxi pphe/
tam illum/intelligendum esse deserui vt p
eis meritis seduct⁹ erraret? Age vt vis: Ta
men eo modo punitus est p peccato vt fal
sum pphetando peccaret. Sed illud intue/ D
re quod vidit micheas ppheta/dominū se/ 3.Reg.22.d.
dentē sup thronū suum & oīs exercitus celi
stabat circa eū a dextris ei⁹ & a sinistris ei⁹.
Et dixit dñs: Quis seducet achab regē isra
el: & ascendet: & cadet in ramoth galaad? Et
dixit: iste sic: & iste sic: Et exijt spūs et stetit
in conspectu domini & dixit: Ego seducam
eū. Et dixit dñs ad eum: In quo? Et dixit:
Exibo et ero spūs mendax in ore oīm pphe
taruz ei⁹. Et dixit: Seduces & pualebis: exi
& fac sic. Quid ad ista dictur⁹ es? Nēpe rex
ipse peccauit: falsis credendo pphetis. At
hec ipsa erat & pena peccati/deo iudicante:

deo mittente angelum malū: vt aperti⁹ in/
telligeremus/ quomodo in psalmo. dictum
Ps.77. est: misisse iram indignationis sue per an/
gelos malos. Sed nunquid errando/ nun/
quid iniuste quicq̄ vel temere iudicando/
siue faciendo? Absit. Sed nō frustra illi di/
Ps.35. ctum est: Judicia tua sicut abyssus multa.
Roma.11.d. Non frustra exclamat apostolus: O altitu
do diuitiarum sapientie ⁊ scientie dei/ q̄ in
scrutabilia sunt iudicia eius: ⁊ inuestigabi/
les vie eius. Quis em̄ cognouit sensuꝫ do/
mini: aut quis ꝯsiliarius eius fuit? Aut q̄s
prior dedit illi vt retribuat̄ ei? Nullum ele/
git dignum/ sed eligendo efficit dignū: nul
lum tamen punit indignū. Ait inquis apo
Roma.2.a. stolus: Bonitas dei ad penitentiā te addu
cit. Uerum esse cōstat: sed quem predesti/
nauit adducit: q̄uis scd̄m duriciam et cor
impenitēs q̄tū ad ipsum attinet/ thesauri/
zet sibi iram in die ire ⁊ reuelatiōis iusti iu/
dicij dei: qui reddet vnicuiq̄ scd̄m op̄a ei⁹.
Quātūlibet enim h̄beat patientiā: nisi ip/
se dederit/ quis agit penitentiam? An obli
2.timoth.2.d. tus es quod idem ipse doctor ait: Ne forte
det illis deus penitentiā ad cognoscendā
v̄itatē: ⁊ resipiscant a diaboli laq̄is? Sꝫ iu/
Ps.35. dicia ei⁹ sic̄ multa abyssus. Nos certe si eos
in quos nobis potestas ē/ ante oculos no/
stros perpetrare scelera permittamus/ rei
cū ipsis erimus. Q̄ vero innumerabilia il/
le permittit fieri ante oculos suos: que vti
q̄ si noluisset nulla ratione p̄mitteret: ⁊ ta/
men iustus ⁊ bonus est: ⁊ q̄ prebendo pa/
tientiam dat locū penitentie/ nolēs aliquē
2.timoth.2.c. perire: nouit dominus qui sunt eius: ⁊ om/
Roma.8.c. nia cooperant̄ in bonū: sed his qui scd̄m ꝓ
Matth.22.b. positum vocati sūt: Multi em̄ vocati/ pau/
ci vero electi. Qui ergo electi/ hi scd̄m ꝓpo/
2.timoth.1.c. situm vocati. Unde ⁊ alibi dicit: Scd̄m vir
tutem dei saluos nos facientis ⁊ vocantis
vocatione sua sancta: non scd̄m opera nr̄a:
sed scd̄m suū ꝓpositū ⁊ gratiā: que data ē
nobis ī christo iesu ante secula eterna. De/
Roma.8.c. niq̄ ⁊ hic cū dixisset: Om̄ia cooperant̄ ī bo
num/ his qui scd̄m ꝓpositū vocati sunt: cō
tinuo subdidit: q̄m̄ quos ante p̄sciuit ⁊ p̄de/
stinauit/ cōformes imaginis filij eius vt sit
primogenitus in multis fratribus: quos
autē p̄destinauit/ illos ⁊ vocauit: q̄s ⁊ vo/
cauit/ ipsos et iustificauit: quos autē iusti/
ficauit/ ipsos ⁊ glorificauit: hi sūt scd̄m ꝓ/
positum vocati. Ipsi ergo electi/ ⁊ hoc an/
Eph.1.a. te mundi constitutionem: ab eo qui vocat
Roma.4.c. ea que nō sunt tanq̄ sint. Sed electi/ p ele/
ctionē gratie. Unde dicit idē doctor ⁊ de is
Roma.11.a. rael: Reliquie p electionē gratie facte sūt.

Et ne forte ante cōstitutionē mūdi ex operi
bus p̄cognitis putarent̄ electi/ secutus est:
⁊ adiūxit: Si autē gratia iam nō ex operi/
bus: alioquin gratia iam nō est gratia. Ex
isto numero electorū ⁊ p̄destinatorū etiam
qui pessimā duxerunt vitā/ p dei benignita
tem adducunt̄ ad penitentiā: p cuius pati/
entiā nō sunt huic vite in ipsa scelerū ꝑpe/
tratione subtracti/ vt ostēdatur et ipsis et
alijs coheredibus eorum de q̄ ꝓfundo ma
lo possit dei gr̄a liberare. Ex his nemo pe/
rit/ quacūq̄ etate moriat̄. Absit em̄ vt p̄de
stinatus ad vitā/ sine sacram̄ento mediato
ris finire permittat̄ hāc vitā. Propter hos
dominus ait: Hec est autē voluntas eius Joh.6.d.
qui misit me patris: vt omne qḋ dedit mi/
hi/ nō perdam ex eo. Ceteri autē mortales
qui ex isto numero nō sūt/ ⁊ ex eadem qui/
dem massa ex qua et isti: sed vasa ire facti
sunt: ad vtilitatē nascunt̄ istorum. Non em̄
quēq̄ eorū deus temere ac fortuitu creat:
aut quid de illis boni operet̄ ignorat: cum
⁊ hoc ipsum bonum operet̄ quod in eis hu
manam creat naturā: ⁊ ex eis ordinē seculi
p̄sentis exornat. Istorū neminem adducit
ad penitentiam salubrē ⁊ spiritalē: qua ho/
mo in christo reconciliat̄ deo/ siue illis am/
pliorem patientiā/ siue nō imparem h̄beat.
Quis ergo omnes ex eadem massa perdi/ E
tionis ⁊ damnationis scd̄m duritiam cor/
dis sui/ ⁊ cor impenitens q̄tum ad ipsos ꝑ
tinet/ thesaurizēt sibi irā in die ire/ quo red/
ditur vnicuiq̄ scd̄m opera sua: deus tamē
alios inde p misericordem bonitatē addu/
cit ad penitētiā: alios scd̄m iustum iudiciū
nō adducit. Habet em̄ potestatem adducē/
di ⁊ trahēdi/ ipso dn̄o dicente. Nemo venit Joh.6.e.
ad me/ nisi pater qui misit me traxerit euꝫ.
Nunquid aūt achab regē sacrilegū/ ⁊ impi/ 3.Regl.22.
um/ adduxit ad penitētiā: aut saltē p men/
dacē spiritū iam seducto atq̄ decepto/ pa/
tiētiā ⁊ lōganimitatem p̄buit? Nōne in eo
statim ꝓpter qḋ erat seductus/ morte rapi/
ente cōpletū est? Quis eū dicat nō peccas/
se/ spiritui credēdo mendaci? Quis dicat h̄
peccatū penā nō fuisse peccati/ venietē de
iudicio dei/ ad quē legit mendacē spiritū/ si
ue missum/ siue p̄missum? Quis hoꝝ aliq̄d
dicit: nisi qui dicit qḋ vult: ⁊ qḋ verū est au
dire nō vult? Quis vero ita desipiat vt cū
audierit quod in psalmo canit̄: Ne tradas Ps.139.
me domine a desiderio meo peccātori: hoc di/
cat orasse hominē/ ne de⁹ sit patiens erga il
lum: si deus non tradit vt mala fiant/ nisi
patientem bonitatem prebendo cuꝫ fiunt?
Quid est aūt quod quotidie dicimus: Ne Matth.6.b.

nos inferos in tēptationē/nisi vt nō trada/
Jaco.1.b. mur cōcupiscētijs nostris? Unusquisqꝫ eñ
temptatᷣ a cōcupiscētia sua abstractus ⁊ il/
lectus. An forte hoc adeo petim⁹/ vt nō sit
erga nos patiens bonitas ei⁹? Nō ergo ei⁹
inuocamus misericordiā: sed poti⁹ iracun/
diā ꝓuocamus. Quis ista sapiat sanus: im
mo quis vel furiosus hec dicat? Tradit er/
go deus in passiones ignominię: vt fiant q̄
non conueniunt: sed ipse conuenienter tra/
dit: ⁊ fiunt eadem peccata/⁊ peccatoꝝ sup/
plicia p̄teritoꝝ/ ⁊ suppliciorꝝ merita futu/
3.Regl.22. rorum. Sicut tradidit achab in pseudo ꝓ/
phetarū mēdaciū: Sicut tradidit roboā in
3.Regl.12. falsum ꝯsilium. Facit hec miris ⁊ ineffabili
bus modis: qui nouit iusta iudicia sua: nō
solū in corporibus hominuꝫ/ sed ⁊ in ipsis
cordibus operari. Qui nō facit volūtates
malas: sed vtitᷣ eis vt voluerit: cuꝫ aliquid
inique velle nō possit: quę de⁹ ꝓ votis hu/
manis ꝓpitius annuat: iratus ne nō annu
at: ac rursus q̄ iratus annuat/ ꝓpitius ne
nō annuat: atqꝫ iterū q̄ cōtra vota huma/
na ꝓpitius faciat: quę iratus nō faciat. Et
in his omnibus bonus ꝑseuerat ⁊ iustus.
Exaudit ꝓpitius: nō exaudit iratus: Et rur
sus nō exaudit ꝓpiti⁹: exaudit iratus. Par
cit ꝓpitius: nō parcit iratus: Et rursus non
parcit ꝓpitius/parcit irat⁹: Atqꝫ in his om
nibus bon⁹ ꝑseuerat ⁊ iustus. Sed ad hec
quis idoneus/ vtiqꝫ ad hec eius ꝑscrutāda
⁊ inuestigāda iudicia? Quis homo idone/
Sap.9.d. us quē corruptibile aggrauat corpus: etiā
F si habeat iam sancti spiritus pignus? Sed
homo intelligens ⁊ acutus/iustam dicis eē
libidinem/⁊ laudis p̄conio p̄dicandā: si eū
qui deo nō obediuit nō illi obediendo pu/
niuit. Si prudenter hic saperes ꝑfecto esse
iniquitatem videres: qua pars inferior ho
minis repugnat superiori atqꝫ meliori: ⁊ ta
men iuste iniquū suę carnis iniquitate pu/
nitum: sicut est rex iniquus maligni spirit⁹
iniquitate punit⁹: An et ipsum malignum
spiritum laudare disponis? Eia quid mo/
raris? Decet eñ te inimicū gratuitę dei bo
nitatis/laudatorem spiritus esse mēdacis.
Nec laborabis inuenire quid dicas: laudes
eius paratas habes. Si hec ipsa in eū ver/
ba transtuleris/quę posuisti in laude libidi
nis/velut cōsequentia sententiā meā: quia
ego dixi: Iniustū eñ erat/vt obtemperare/
tur a seruo suo: hoc est a corpore suo ei q̄ nō
obtēperauerat domino suo: Quod tu ne/
gans/⁊ falsum esse deridens/velut ostēde/
re voluisti quę sequeretᷣ absurditas: tanq̄
vltricem peccati/si hoc ita est/libidinē lau/
dans: certe istum mendacem spiritū qꝛ im/
pium regem sicut merebatᷣ fallendo traxit
ad mortem: non negas iniquitatis vltorē.
Ecce ego ⁊ hic dico: Iniustum eñ erat vt q̄
nō crediderat deo vero/nō deciperetᷣ a fal/
so. Lauda ergo ⁊ istius iusticiā falsitatis et
dic quę dixisti in laude libidinis: quia nihil
ea potest laudabilius ęstimari: si iniquita/
te vlta cōmissa ē: si vindicauit iniuriaꝫ dei.
Et quia ita cōsortium peccati non habuit/
vt officium vindicantis assumeret: oīa hęc
scđm tuos acutissimos sensus recte dicuntᷣ
et in illius inmūdi spiritus laude. Ergo p̄/
conium †laudis tuę in simili causa/aut men Al. † vocis.
daci redde spiritui/aut cōtumaci tolle libi/
dini. Quid fugis ad obscurissimam de ani
ma quęstionē in paradiso? Ab animo qui/
dem cępit elatio ⁊ ad p̄ceptum transgrediē
dum inde consensio: ꝓpter qđ dictum est a
serpēte: Eritis sicut dij: sed peccatum illud Gen.3.a.
homo totus impleuit. Tūc ē caro facta pec
cati: cui⁹ vitia sanantᷣ sola similitudine pec
cati. Ut ergo et anima ⁊ caro pariter vtrū G.
qꝫ puniatᷣ/nisi quod nascitᷣ/renascēdo emē/
detᷣ: profecto aut vtrunqꝫ vitiatum ex ho/
mine trahitᷣ: aut alterū in altero tanq̄ in vi
tiato vase corrūpitᷣ vbi occulta iusticia di/
uinę legis includitᷣ. Quid autem horum sit
verum/libentius disco q̄ dico: ne audeam
docere quod nescio. Hoc tamen scio id ho/
rum esse verum quod fides vera/ antiqua/
catholica/qua creditᷣ et asseritur originale
peccatum/ nō esse conuicerit falsum. Ista fi
des non negetur: et hoc quod de anima la/
tet/aut ex ocio discitur/aut sicut alia multa
in hac vita sine salutis labe nescitᷣ. Magis
enim curandum est/siue in paruulis/siue in
grādibus/ quo anima sanetur auxilio/q̄ q̄
vitiata sit merito: Quę tamen si vitiata ne
gabitᷣ/nec sanabitᷣ. Illud sane cur dixeris:
excogitare non potui: in eo quod cōmemo/
rasti dixisse apostoluꝫ: Et tenebris oppletū Roma.1.c.
insipiens cor eorum. Addidisti enim notā/
dū esse quoniā insipiētiā causam dicat om
nium malorum. Hoc quideꝫ dixisse aposto
lum nō satis cōstat. Sed nō inde cōtendo:
tu poti⁹ cur hoc dixeris quęro: An forte qꝛ
paruuli non recte dicuntur insipiētes/ qui
nondum sapientię possunt esse participes:
ideo nullum malum in eis inesse vis credi:
quod esse consequēs arbitraris: si maloruꝫ
omniū causa insipiētia est? Sed si disputa/
tione subtilissima ⁊ elimatissima opus est:
vt sciamus vtrū primos homines insipien
tia sup̄bos/an insipientes superbia fecerit:
nunc ꝓpter id quod inter nos agitur/quis

ignorat omnes hoies quicūq; sapientes fi
unt/ex insipiētibus fieri? Nisi forte aliq̄ ex
ꝓconibus mediatoris magna eiꝰ multūq;
insolita gr̄a ad sapientiā:nō ex insipientia/
sed ex infantia trāsire potuerit. Quod si na
tura sine fide mediatoris fieri posse cōtēdi
tis/arcanū virus panditis hereśis vr̄e. Ni
hil eñ vos agere apparet tanta defensiōe
Gal. 2. d. et laude nature:nisi vt christus gratis mor
Gal. 5. b. tuus sit:cuiꝰ nos dicimus fidē que ꝑ dile
ctionē operatur/ etiam natura insipientibus
opitulari. Sunt eñ qui tanta cordis obtu
sitate nascuntur/ vt similiores pecoribus q̄
hoibus videantur. Quorū tante fatuitatis q̄
in illis naturalis apparet/non potestis vl
lum dicere meritū:qui nullū esse dicitis ori
ginale peccatū. Quis aūt nō quotidie pro
bet testibus/ rebꝰ humanis paruulū prius
nihil sapere:deinde crescēdo vana sapere:et
postea si ad sapiētie forte pertinet recta sa
pere:atq; ita ab infantia ad sapientiā/ꝑ in
sipientiā mediaz ꝑuenire. Quapropter hu
mana natura que iacet i paruulis/ cui lau
dibus vestris saluatorem tanq̄ sana sit in
uidetis:quēadmodū prius ꝓferat insipien
tie q̄ sapientie fructū videtis:et radicis eiꝰ
vitiū videre non vultis:aut videtis/quod
peius est/et negatis.

Quō de membrorum hoīs obedientia et inobediētia/ augustinū sibi cōtradicentē ostendere volēs/ ipse sibi cōtradicat:et de indignissima cupidinis laude: Capi. IIII.

A Einde alijs verbis meis interposi
b tis calūniaris:q ego ipse mihi con
trariꝰ fuerim:qui cū dixissem inobe
dienti homini penā inobedientiā sui corpo
ris redditā: cōtinuo alia membra corporis
nominatim expressérim dicens:q ad nutū
nostre seruiant volūtati. Hoc ergo dixi/ge
nitalibus vtiq; exceptis/que corporis no
mine nūcupaui:ac ꝑ hoc et corpus volūta
ti seruit in aliorum motione membrorū/et cor
pus voluntati nō seruit in motibus geni
taliū. Nō sunt ergo verba mea inter se con
traria:q̄uis te patiantur/vel nō intelligēdo/
vel alios intelligere nō sinendo ꝯtrarium.
Si eñ pars corporis nō posset noie corpis
1. Cor. 7. a. nūcupari/nō diceret aplus: Mulier nō ha
bet sui corporis potestatē sz vir. Similiter
et vir nō habet sui corpis ptātē/sed mulier.
Ipsa vtiq; mēbra sic appellās corpis noie/
q̄bus discernitur sexus pagiturq; cōcubitus.
Quis est eñ q̄ dicat virū sui potestatē cor
poris nō habere/si in his verbis apli totū
corpꝰ itelligas:qđ cōstat omnibꝰ mēbris?
Ac per h̄ ego scđm aplm/etiā solū genitale
mēbrū noie corporis nūcupaui:qđ nō vo
lūtate/sicut manū vl' pedē/sed libidine mo
ueri agnoscit sensus humanꝰ: q̄ te dēdet
in rebus manifestis impudentes nebulas
excitantē: vt nos diutius de pudēdis rebꝰ
cogat/ et necessitas loq̄/et honestas circūlo
qui. Sz qui verba mea legit q̄ refellere ni
teris/eisq; te insidiātē perspicit:sufficiat mi
hi quia loco illo q̄d dixerim corpus/intelli
git. Verū tu q̄ me verbis meis repugnas
se dixisti:quod esse falsissimū videbit quis
quis te audito ea relegerit: et aplm genita
lia noie corporum appellasse recoluerit. Tu q̄
qui in me quasi sentētias meas inter se pu
gnantes notasti et momordisti:expone quē
admodū tibi ipse cōstiteris/nec tibi ipse re
stiteris. Vbi primū dixisti: cū ventū fuerit
vt filij seminentur/ad volūtatis prorsus nu
tum mēbra in hoc opus creata famulari:et
nisi eorum impedimenta/aut de infirmita
te/aut de imoderatiōe ꝓueniāt/seruire ani
mi iperio:cū priꝰ dixerit membra genitalia
ad nutū volūtatis seruire et animi imperio
subiacere:postmodū iter has corporis par
tes eadem deputauit:quē nō volūtatis im
periū/sed cōsensum requirūt:in quo sibi ad
uersus manifestissime cōprobatur. Postea ve
ro hoc genus motus in his habendū puta
sti:que multa in nostro corpore ordine suo
ac dispēsatione secreta/volūtatis nō impe
riū/sed ꝯsensum requirunt magis esse/ veri
us mēbra genitalia ꝓvolūtatum/ nō imperiū/
sed ꝯsensum requirere q̄ voluntatis impe
rio aut animi subiacere. Vnde apparet he
reticū et cōtrariū sibimet extitisse/prius illa
et posterius ista definiendo:et q erubuerit/
prioribus posterioribus veriora cōfessum:
pertinacia tamen impudenti seu imperitia
que prius praue dixerat non mutasse. Tibi
quidem perspicue veritati ex aliqua parte
cessisti:sed illud quod prius dixeras delere
debuisti. Quomodo eñ scđm priorē sentē
tiam tuam ad voluntatis prorsus nutum
ista/ de quibꝰ agimus/ membra famulantur
atq; imperio animi seruiūt:si scđm posteri
orem sententiā tuaz:sicut fames/et sitis/et
digestio/ non voluntatis imperium/sed cō
sensum requirūt? Multum quidē labora
sti vt hec inuenires:que cōtra te potius q̄
cōtra me diceres. Sed in tali causa nō tibi
eēt necessariꝰ labor/ si adesset pudor. Quid
enim prodest quia verecundari te dicis/et
de rebus loqui talibus horrore prohiberi:
sed necessitate cōpelli:quādo nō erubuisti
sententiā tuam relinquere scriptā: contra

quā tuipse ꝑspicua veritate turbatus/ mox
aliā sententiā ꝓtulisti: Quāq̄ ⁊ ipsa cōme/
moratio verecūdie me nimis inuerecunda
est. Sed ideo mihi placet: quia contra te lo/
quit. Homo es enim qui nō erubescis libidi
nem laudare/ ⁊ erubescere te dicis de libidi/
nis motibus disputare. Quid autē magnū
fuerat intueri: ꝙ posteaq̄ dixi vt alia men/
bra moueant positum in potestate est: con/
tinuo subieci: quādo ab impedimentis cor/
pus liberum habem⁹ ⁊ sanū? Somnus enī
quādo inuitos premit/ et lassitudo vtiq̄ im
pedimenta sunt quibus membroꝝ agilitas
B impedit. Deinde ꝙ aisti: nec in eam partem
sequi mēbra quā volumus/ si ita velimus
vt habitus ipse nō patit: nō attendisti ꝓpte
rea me ꝑdixisse: vt ad opera sibi cōgrua mo/
ueant: Ac per hoc si ea volum⁹ flectere quo
eorum natura nō patitur/ ad opera sibi con
grua/ nō sequunt: Tamen quādo ea sequen
tia voluntario motu agimus/ libidinis ad/
iutorio non egemus. Et cū ab eis mouēdis
cessare volumus/ cōtinuo cessamus: nec con
tra voluntatem nostram stimulo libidinis
excitant. Sane quod dicis etiam genitalia
seruire animi imperio: nouam quandā libi/
dinem dicis: aut forte nimis antiquā qua/
lis ⁊ in paradiso esse potuisset: si nemo pec/
casset. Sed quid hinc tecum agam quando
posterioribus verbis/ hoc tollis/ quibus di/
cis non moueri hec ad animi imperium/ sed
potius expectare consensū. Nec tamen ideo
debes istam libidinem fami/ vel alijs mole/
stijs nostris comparare: Quod enim nemo
cum vult esurit/ aut sitit/ aut digerit: indigē/
tie sunt iste reficiendi/ vel exonerandi corpo
ris: quibus subueniendum est/ ne ledat/ aut
occidat. Nunquid autē ledit aut occidit cor
pus si libidini nō adhibeat assēsus? Discer/
ne ergo mala que per patiētiā sustinemus:
ab eis malis que per continentiam refrena/
mus. Nam et illa mala sunt/ que in corpore
mortis huius potuimus experiri. Quante
autem et q̄ tranquille potestatis essemus
etiam de his motibus quibus alimenta su/
munt et digeruntur in illa felicitate paradi
si/ quis possit vt certum est indagare: quis
vt dignuꝫ est explicare? Ubi absit vt creda
mus aliquid fuisse vnde sēsum nostrum/ si/
ue intrinsecus/ siue extrinsecus aut dolor pun
geret aut labor fatigaret: aut pudor cōfun/
deret: aut ardor vreret: aut algor stringeret:
aut horror offenderet. Quid ꝙ istā pulcher/
rimam famulam tuā/ quā me pudet assidue
vel vituperando nominare/ te autem ꝑdica
re non pudet: commēdatiorem fieri putas:

ꝙ ei seruiunt vt ardentius excitetur/ etiam
cetere corporꝭ partes/ siue oculi vidētes ad
concupiscendum/ siue alia membra in oscu/
lis ⁊ amplexib⁹? Aures quoq̄ hominis quo
modo ei subderes inuenisti: ⁊ erexisti ei⁹ ve/
tustissimuꝫ quidem/ sed plane gloriosissimū
titulum: commemorans quod in expositio/
ne consiliorum suoꝝ tullius posuit: quia cū
vinolenti adolescentes tibiarum etiam can
tu vt fit instincti/ mulieris pudice fores fran
gerent: admonuisse tibicinam vt spondeuꝫ
caneret/ pythagoras dicit: Quod cū illa fe
cisset: tarditate modorum/ et grauitate can/
tus/ illorum furētem petulantiam resedisse.
Uides ergo q̄ congruentius ego dixerim
sui iuris hanc esse quodāmodo cui seruitur
ab alijs sensibus/ vt ī opus suum dignetur
assurgere: vel a sua cōmotione requiescere.
Hoc enim ego ideo dixi: quia sicut ipse cō/
fessus es/ cōsentitur ei potius q̄ imperatur.
Nā et ꝙ alijs cōcitatur stimulis: vel modu/
lamine frangitur: et sedatur sicut ipse pro/
sequeris: profecto non fieret: si seruiret ho/
minis volūtati. Feminas aūt quas ab isto
motu immunes facis/ q̄uis possint virili cō
cupiscentie subiacere/ ⁊ quando non patiun
tur suam/ tamen quātū eius etiam ipse suffe
rant impetuꝫ cui repugnat decus honestas
q̄ castarum/ interrogetur ioseph. Debuisti Gen.39.b.
sane homo ecclesiastice/ ecclesiastica musica
potius q̄ pythagorica cōmoneri: quid da/
uitica cithara egerit in saule quando malo 1.Reg.16.d.
spiritu vexabat: ⁊ tangente citharā sancto
ab illa molestia respirabat: ne ideo bonum
aliquid existimes cōcupiscētiā carnis/ q: nō
nūq̄ musicis cohibet sonis. Quod autē di/ C
cis exclamans: O q̄ digne hieremias cū ꝓ/
phetarū choro ⁊ sanctoruꝫ oīm exclamaret:
Quis dabit capiti meo aquā ⁊ oculis meis Hiere.9.a.
fontē lachrymarū/ vt insipientis populi pec
cata defleret: Quia ecclesia christi doctores
pelagiani erroris expellit: si flere salubriter
velles/ hoc fleres/ ꝙ illo es implicat⁹ errore:
eisq̄ te lachrymis ab eadē noua peste dilue
res. An ignoras vel oblit⁹ es/ vel cōsidera/
re detrectas sanctā ecclesiam vnā catholicā
etiā paradisi significatam fuisse vocabulo?
Quid ḡ miramini si de isto paradiso foras
mittimini: q legē q̄ est in mēbris nostris re/ Roma.7.d.
pugnās legi mētis/ in illū paradisum vultꝭ
inducere: de quo foras a dn̄o missi sum⁹: nec
ad eū redire poterim⁹/ nisi hāc ī isto paradi/
so vicerim⁹? Si enī nō ista ꝯcupiscentia quā
defendis repugnat legi mētis/ nullū aduer/
sus eā certamē quisq̄ sanct⁹ exercet. Tu au/
tem cōfessus es/ aduersus istam quā tueris

Rom. 7.d. exercere sanctos gloriosa certamina. Ipsa est igitur que repugnat legi mentis in corpore mortis huius: de qua se gratia dei per iesum christum dominū nostrū liberari dicebat apostolus. Scitis ne iā tādē gratie huius inimici quanto sint fonte lachrymarum plagendi: ꝛ ne alios ad interitum secum trahant/ quāta pastoralis cure obseruatiōe vitandi? Uos em augetis ista nouitate eam que in omnibus est hereticis occidui temporis prauitatem. Uos estis ruina morum/ qui ipsius fidei supra quā mores edificandi sūt molimini fundamenta subuertere. Uos pudoris interitus/ quos laudare nō pudet contra quod pugnat pudor. Hoc potius audire debet ecclesia: que virgo dicit: vt vos caueat: hoc matrone/ hoc virgines sacre/ hoc omnis pudicitia christiana. Nō enim sicut insimulas cū manicheis dicūt/ inesse carnis sue mali necessitatem: quod malū illi substantiale ꝛ deo coeternū esse metiunt: sed dicunt Rom. 7.d. sane cū apostolo: Uideo aliā legem in membris meis repugnantē legi mentis mee: esse tamen eam sub animi potestate/ gratia dei p iesum christum dominū nostrū/ in mortis corpore castigandā/ in morte corporis resoluendam/ in corporis resurrectione ꝛ mortis morte sanandā. Tenent em sanctā ꝓfessionem: nō solo habitu vestis/ sed ꝛ mentis et corporis resistendo ꝯcupiscentie carnis: qd hic fieri potest/ nō ea prorsus carēdo: quod hic fieri nō potest. Hoc ergo audiāt: vt donec illa careant/ vos caueāt. Nam si ab omnibus sanctis queras tanq̄ in sancto auditorio duobus recitare cupientibus: vtrum vituperatorem/ an laudatorē malint audire libidinis: quid de illis responsurum putas/ continentiū laborem/ ꝯiugatorū pudorem/ omniū castitatem? Ita ne abijcerēt ab auribus suis libidinis vituperationē/ ꝛ libēter audirent libidinis laudē? Non vsq̄adeo putandum est perisse frontem de rebus: vt hoc dedecus/ nisi in tali forte auditorio fieret/ vbi te recitaturo confidentibus discipulis suis magister celestius aut pelagius presideret.

De pugna contra libidinē/ nō ex bono bōis sed ex malo occasionata: ꝛ de venustianorū et paternianorum circa humani corporis cōditionem errore execrabilissimo: (Ca. V.

A Inc ad alia verba mea b transis vbi dixi: Hunc itaq̄ motum ideo indecentem/ quia inobedientē: cū illi primi homines in sua carne sensissent ꝛ i sua nuditate erubuissent/ folijs ficulneis eadem mēbra texerūt: vt saltem arbitrio verecundantiū velaret/ quod nō arbitrio volentium mouebat. Et quoniā pudebat qd indecēter libebat/ operiēdo fieret quod decebat. His verbis meis ꝓpositis hoc te iam destruxisse in secūdi tui libri disputatiōe/ et in huius tertij cui nūc respōdeo parte superiore inani iactatione cōmemoras. Nūc aūt qꝛ istū motum libidinis dixi ideo indecentē quia iobedientē: dixisse me vis putari/ nō eā corpori/ non animo esse subiectam/ sed fera virtute semper indomitā. At ego illam virtutē nūquā dixi esse/ sed vitiū. Quod si non mouet concupiscendo: quid est quod aduersus eam castitas dimicat continendo? Ubi sūt illa que aduersus eam ꝓfessus es exercerī sanctorū gloriosa certamina. Quantū ergo attinet ad pudicitiā quod eius libidinis expugnatione/ oppressione/ frenatiōe/ et ad nihil illicitum permissione seruet/ hoc dicis quod ego: sed quod expugnandum/ opprimendum/ refrenādum est: ne ad illicita rapiat/ quibus inhiare non cessat: bonum esse tu dicis/ nō ego. Quis aūt nostrū verū dicat: iudicent casti: auscultantes non lingue tue sed experiētie sue. Iudicet apostolus dicēs: Uideo aliā legem in membris meis repugnantē legi mētis mee. Sed paterniani inquis idemq̄ venustiani heretici similes manicheis/ dicunt a lumbis vsq̄ ad pedes diabolū fecisse corpus hominis: superiores vero partes deū/ velut supra basem aliquā collocasse: addūtq̄ nihil ab hominis studio requiri/ q̄ vt anima quam in stomacho ꝛ capite habitare dicunt/ munda seruet. Pubē vero si omniū flagitiorum sordibꝰ abluna/ aūt ad suam nō pertinere curam. Ita semper iquis vt ipsi libidini turpiter seruiāt/ titulū ꝓprie potestatis affigunt. Cuius cognatione sententie posuisse me in libro meo asseris: Arbitrio verecundantium velabat/ quod non arbitrio volentiū mouebat: ꝛ qd nō seruiet volūtati/ suo iure corpꝰ libido succendit. Nunquid ideo vim veritatis effugere poteris/ qꝛ nobis calūniādo impostas socios falsitatis? Quod em ego in libro meo posui: cui cedere vtinam q̄ resistere maluisses/ lōge distat ab istis paternianis seu venustianis. Ego em scdm catholicā fidē/ totum hominē/ totā scilicet animā/ totūq̄ corpus eius deo summo ꝛ vero tribuo creatori: Diabolum autem dico humanā vel aliquid eius non creasse/ sed vitiasse naturam: contraq̄ ipsam diabolicam plagam/ que dei opitulatione sanāda est: donec ab ea penitus liberemur/ nobis esse pugnādū. Nec

Rom. 7.d. B

Heresis paternianorū et venustianorum

Positio vera augustini.

animā qua corpus viuit/vniuersum mun/
dum/q̄tum in hac vita mundus homo est
posse seruari/si cōcupiscentię carnis ad fla/
gitia ꝑpetranda ⁊ queqꝫ immūda consen/
serit. Quantū ergo attinet ad istam calum
niaꝫ tuam: nūquid habes aduersus ista q̄
dicas? Qđ si parum est: ecce damno et ana
thematiço ea quę paternianos seu venusti
anos sētire dixisti: Addo etiā manicheos:
Utrosqꝫ cū ceteris hereticis execror/dam/
no/anathematiço/ detestor. Quid quęris
amplius? Exue te calūnijs: viribus luctare: nō
fraudibus: Respōde vnde sit/cui nisi repu/
gnet/nulla castitas custodit. Non est certe
natura atqꝫ substātia/scdm venustianos ⁊
manicheos. Si nec vitiū naturę est: quid ē?
Exurgit/ opprimo: renititur/refręno: repu/
gnat/expugno. In tota anima ⁊ toto cor/
pore cōditorem habeo pacis deū: Quis in
me seminauit hoc bellum? Solue apostoli
Roma.5.b. quęstionē atqꝫ responde: Per vnū homi/
nē peccatū itrauit in mundū ⁊ per peccatū
mors: ⁊ ita in omnes hoīes ptrāsijt in quo
omnes peccauerūt. Sed nō vult iulianus.
Et ad hoc apostole beate responde. Si qs
Gal.1.b. vobis annūciauerit ꝑter qđ accepistis/ana
thema sit. Sed si cohibuero sicut dicis iu/
ctū esse libidinis maluꝫ: profitebor me esse
turpitudinis aduocatū. Si autē dixero ma
lū me quidem hoc dixisse naturale/ sed qđ
vinci possit: id ē possit caueri: ꝓtinus tu ex
alia parte sentētię tuę tripudias. Possunt
enī homines inquis omne vitare peccatū:
cū possunt vincere cōcupiscentię malū. Si
enī libido naturale malū est/ ⁊ vincit amo/
re virtutis: multo magis dicis illa omnia vi
tia superari quę de sola volūtate cōtingūt.
Jam multis modis ad ista vestra/ ⁊ sępe re
sponsum est: Quia dū hic viuimus/ vbi ca
Gal.5.c. ro ꝯcupiscit aduersus spiritū: ⁊ spūs aduer
sus carnem/q̄tūlibet in isto conflictu supe
Roma.6.c. riores simus/ nec membra nostra exhibea/
mus arma iniquitatis peccato obedientes
desiderijs eius: tamē vt taceā de corporibus
sensibus ⁊ in rebus quibus licite vtimur: sur
repentis voluptatis excessibus in ipsis cer
te nostrę cogitationis motibus ⁊ affectibus:
1.Joh.1.c. si dixerimus quia peccatū nō habemus/nos/
ipsos seducimus: ⁊ veritas in nobis nō est.
Frustra igit in alia tuę sentētię parte tripu
dias: nisi forte sentētiā apostoli iohannis
C repudias sacrilega ꝑsumptione. Quod au
tē nūc agit: naturalē esse libidinē: ⁊ ego di/
co: quia cū illa nascit omnis homo: ⁊ tu mul
to amplius: qui dicis/ quod cuꝫ illa sit conditus
primus homo: ita vincendā esse libidinem

atqꝫ vt vincat ei resistēdū esse et repugnā/
dū: et ego dico/et tu: ne a me audias qđ mi
hi ipse dixisti: profiteri te turpitudinis ad/
uocatū/si libidinē negaueris esse vincēdā:
quę vtiqꝫ nō vincit/si nullū cū ea gerit bel
lum. Cum igit libidinē et naturalem esse/ ⁊
vinci posse ambo dicamus: vtrū bonuꝫ vin/
camus/ an malū: ipsa iter nos vertit q̄stio.
Sed vide q̄ sis absurdus/et sicut hostem
vis expugnare libidinē/ ⁊ de malo eius non
vis finire quęstionē: vt si te in cōcupiscen/
tię diabolus aduersitate nō vicerit/vincat
te in ꝑuersitate sententię. Adhuc nō euigi/
las/ vt intelligas nostrā naturā nō esse/sed
vitiū cōtra quod virtute pugnamus. Ne
qꝫ enī bono bonū/sed bono vtiqꝫ malū vin
cimus. Considera cū quo vincat/ cum quo
vincat. Quando enī libido vincit: vincit ⁊
diabolus. Quādo libido vincit: et diabo/
lus vincit. Quē ergo vincit libido: ⁊ a quo
vincit/est hostis eius. Cū quo aūt vincit et
vincit/auctor ē eius. Rogo te oculos ape/
ri ⁊ cerne quę aperta sunt. Nulla pugna est
sine malo. Quando enī pugnatur/aut bo/
nū pugnat ⁊ malū: aut malū et maluꝫ: aut
si duo bona inter se pugnāt/ipsa pugna est
magnū malū. Qđ i corpore quādo cōtin/
git/ vt ea quibus constat/id est humidū et
siccum/calidū et frigidū: q̄uis sint inter se
cōtraria: pacē secum cōcordiāqꝫ nō teneāt/
morbi ęgrotatiōesqꝫ nascunt. Et quis au/
deat dicere aliquid eorū non esse bonum:
cum omnis creatura dei bona sit: et benedi Daniel.3.e.
cant in hymno triū puerorū frigus ⁊ ęstus
dominū/quę inter se sunt cōtraria: seruant
tamē ꝓ rerū incolumitate cōcordiā: Cū ve
ro in nostro corpore discrepāt seseqꝫ inuicē
oppugnant/valitudo turbat. Et hoc totuꝫ
sicut ipsa mors/de peccati illius ꝓpagatio
ne descendit. Neqꝫ enī et hęc quisqꝫ dixerit
si nemo peccasset/nos i illa beatitudine pa
radisi fuisse passuros. Sed alię sunt rerum
corporaliū qualitates/quę secū a cōtrarijs
tēperant vt bene valeamus: ⁊ cuꝫ sint in di/
uerso genere bonę/ tamen cum discordant
malam valitudinē faciunt: ⁊ alię sunt ani/
mę cupiditates: quę ꝓpterea carnis dicūt/
quia scdm carnem anima concupiscit: cum
sic concupiscit/ vt ei spiritus/id est pars eius
melior et superior debeat repugnare. De/
niqꝫ ista vitia nō medicos vllos corporum
quęrūt/sed gratia christi medicāte curant:
prius vt reatu nō teneant: deinde vt con/
flictu nō vincant: postremo vt omni ex par
te sanata/nulla omnino remaneat. Proin/
de cum mala ꝯcupiscere malum sit: ⁊ bona

cōcupiscere bonum sit:atq; hoc bellum q̄-
Gal.5.c. diu hic viuit nō quiescat:cum caro cōcupi-
scit aduersus spiritum/ et spūs aduersus car
Roma.7.d. nem:quis me liberabit de corpore mortis
huiꝰ:nisi gratia dei p iesum christum dñm
nostrū? Cui gratię nimis inimicū dogma
D horrescimus vestrū. Sed vir fortissimꝰ no-
cturnorum et si nō administrator /certe exhor-
tator/ predicatorq; bellorum/ eneruē et mol
lem esse dicis opinionē qua credit in para-
diso ad nutū volūtatis genitalia potuisse
seruire. Tāto enī tibi/ tanq̄ viro casto effe-
minatior videt eē animus/ quāto plus ha-
bet potestatis in corpore. Sed ecce non vo
biscū de libidinis absentia/ p̄sentiave con-
tendimus:nec dilectionē quā debere vos
ei videmus offendimus:saltem ipsam sub-
ditę voluntatis imperio in illo felicitatis lo
co. Auferte inde euidentissimam pugnam:
quę fit eius motioni mente renitente: Au-
ferte inde turpissimā pacem:quę fit eiꝰ do-
minationi mente seruiente. Et certe q2 non
eam talem videtis /qualē ibi cōstituere si ra
tione nō reuocamini/ pudore cogimini: in
ea qualis nūc est vitium originale fatemi-
ni:cui si seruimus/ perimus: cui repugna-
mus ne seruiamus. Ecce quod laudas:nec
times/ ne tibi potius admoneas elic dicen
dum/ q ad flagitia cōcites homines ne resi-
stant concupiscentię quā sicut bonū natu-
rale cōmendas. Quid enī te adiuuat quod
rep̄hendere videris eius excessum/ cuiꝰ ap-
probas motum? Tunc enī excedit licitū li
mitem quādo eius motibus cedit. Mala
est tamen et quando non ceditur:quia ma-
lo resistitur/ ne bonum castitatis intereat si
huic malo nō resistat. Quā tu cū bonā na-
turaliter dicis/ astute illi semper consenti-
endum esse decernis:ne renisu improbo re-
pugnetur naturali bono. Ita quippe po-
test facillime vera esse etiam illa vestra sen
tentia:qua dicitis hominē sine peccato eē
si velit. Non est enim quomodo faciat qđ
nō licet/ quando licet quicquid libet: quia
bonum est quod naturaliter libet. Si ergo
assunt/ voluptatibus perfruatur: si autem
nō assunt/ ipsis earum cogitationibus si-
cut epicuro visum est/ oblectetur:et erit si-
ne peccato:nec se vllo fraudabit bono:nec
cuiuscunq; doctrinę opinionibus resistat
naturalibus motibus:sed sicut ait hortēsi-
us:tūc obsequatur naturę /cum sine magi-
stro senserit quid natura desideret. Nō enī
potest quę bona est desiderare quod malū
est: aut negādum est bonę aliquod bonū.
Fiat itaq; totū quod desiderat libido bo-
na:ne ipse sit malus qui resistit bono. Nō
hoc dico inquies:et iniustum est/ vt aliud
me suspiceris sentire q̄ loquor. Noli er-
go facere quod pati non vis/ et dicere q in-
uitemus ad dulcia furta/ quibus aposto- Ad tadul-
lum recitamus dicentem: Scio quia nō ha teria.
bitat in me/ hoc est in carne mea bonū. Et Roma.7.c.
si enim nō hoc perficiūt bonū quod volūt:
vt non cōcupiscant/ faciunt tamē bonū vt
post cōcupiscentias suas nō eant. Si enim Eccl.18.d.
vos castitatem vobis videmini docere cū
dicitis: Noli vinci a bono/ sed vince in bo-
no bonum:quanto magis eam nos doce-
mus:cū dicimꝰ: Noli vinci a malo:sed vin- 1.Cor.12.b.
ce in bono malum. Vide q̄ sit iniustum vt
nos quod vituperamus/ expugnare nō cre
das:qui te credi nō vis eo frui velle quod
laudas. Quomō casti esse nō possūt inimi-
ci libidinis/ si casti esse possunt et eius ami-
ci? Qr ergo negantes originale peccatum/
et inuidentes paruulis saluatorem iesum
legem peccati repugnātem legi mentis in
troducere vultis/ et in paradisum ante pec-
catum:hoc in vobis isto opere confutamꝰ.
Eorum quę non videmus in vobis nec au
diuimus ex vobis/ nolumꝰ esse iudices. Ni
hil nostra interest quid in occulto agāt ap-
ti libidinis laudatores.

Qr cōmunē cū nuptijs laudem libido non habeat:et de primorū parentū cōfusione: Ca.VI.

Uni vero alijs verbis meis propo A
c sitis illam distinctionem meā/ quā
de nuptijs et cōcupiscentia priorū
hominū posui dicēs: Quod enī illi postea
propagatione fecerunt/ hoc est cōnubij bo
num:quod vero prius confusione texerūt:
hoc est cōcupiscentię malum:sic refellendū
putasti/ vt diceres fieri non posse/ vt qđ bo
num est nō habeat cōmunem cum eo lau-
dem/ sine quo esse non potest: ita volens
vnam eandemq; laudem nuptijs et libidi-
ni esse cōmunē:quomodo corruat ista tua
velut definitiua sententia /paulisper atten
de: Primum q vniuersitas rerum quam
cōdidit deus/ non potest esse sine malis:nec
ideo tamen mala communem laudem pos-
sunt habere cum bonis. Deinde si fieri nō
potest/ vt quod bonum est nō habeat com
munem cū eo laudem sine quo esse non po
test:profecto et qđ malū est/ sic fieri nō po-
test/ vt non habeat cōmunē cum eo vitupe
rationem sine quo esse non potest. Vitupe
remus igit opera dei /sicut vituperamꝰ ma
la quę sine illis esse non possunt. Nullum
enī malum est nisi in aliquo opere dei: nec

sine illo esse omnino alicubi potest. Uitupera ergo / vt non te lõgius mittam / membra hũana sicut vituperas adulteria: que sine illis membris esse non possunt. Quod si nõ facis / ne tibi quoqꝫ ipsi manifest⁹ appareas insanus. Potest igitur nuptiarum bonum non habere laudem cõmunẽ cum libidine / sine qua esse nunc nõ potest: sicut quodlibet malum potest non habere cõmunẽ vituperationem cum opere dei / sine quo esse nunqꝫ potest. Sicut autem ista de finitio tua falsa ꝛ inanis est: ita omnia que ex illa tanqꝫ consequentia nexuisti. Inuictam sane nũqꝫ ego voluptatem carnis sicut solere me insimulas / dixi. Ambo eam ꝛ debere et posse dicimus vinci: Sed tu tanqꝫ bonum repugnante alio bono: ego tanqꝫ malum repugnante bono: ꝛ tu viribus ꝓpriis / ego gratia saluatoris: vt nõ alia re proba cupiditate / sed dei charitate vincat: que nõ viribus nostris diffunditur in cor- Roma. 5. a. dibus nostris: sed per spiritumsanctũ qui B datus est nobis. De cõfusione autem illorum hominũ pudendisqꝫ coopertis frustra te cõmemoras aliquid apostolo attestante monstrasse. Tu enim verecundiora dicis / qꝫ ille dixit inhonesta / vnde iam quãtũ satis visum est disputauim⁹. Tu itaqꝫ frustra refugis rursus ad balbum: atqꝫ philosophorum litteras: quasi balb⁹ te faciat loquentem / quando de illa confusione primorum hominum non potes inuenire quid dicas. Si autem in quibusdam veris sententiis saltem philosophorũ litteris cederes / non surdo corde illud audires / qꝫ voluptates illecebras atqꝫ escas malorum et vitiosam partem animi dixerunt esse libidinem. Nã quod in nostro corpore loca digestionis balbus remota dixit a sensibus / ideo verum est: quoniam sensus nostros ea que digerimus nõ alliciunt / sed offendũt: Propterea pars qua egerunt / naturaliter aliis partibus altrinsecus ꝓminentibus occultatur: sicut etiam tunc erant quando nudi nõ confundebant: qui post peccatum continuo nõ occulta / sed plane in promptu posita membra texerunt. Quibus quãto magis non horrore offendebatur sed delectatione alliciebatur aspectus et mouebat susceptam tuam: tãto magis ea tegere ad pu- C doris officium pertinebat. Quod autem de claudicatiõe ꝛ peruẽtione dixi / si fraude nõ agis / non intellexisti. Nõ enim peruentionem accipi volui hominem qui nascitur de concubitu coniugali: quod me sensisse arbitraris aut fingis: sed peruentionem dixi qꝫ bonum habent in fine officii sui nuptię etiam si nullus inde nascat. Seminare quippe ad virũ pertinet: excipere ad feminam. Huc usqꝫ coniuges opere suo possunt: ad hoc dixi sane sine claudicatione non posse / hoc est sine libidine perueniri. Ut autem concipiatur fetus atqꝫ nascatur diuini est operis / non humani: qua tamen intentione ac voluntate / etiam illud bonum quod ad earum opus pertinet pagunt nuptię. Sed quia ipse fetus damnationi nascitur si nõ renascatur / eo vsqꝫ pertendunt non operis sui velut ambulationis sed voluntatis fine christiana coniugia / vt regenerãdos generent: ꝓpter quod in eis vera / hoc est deo placẽs est pudicitia. Sine fide enim impossibile est deo placere. Heb. 11. b.

Quid sit possidere vas suũ non in morbo desiderii: ꝛ de his q̃ propriis a deo relinquuntur volutatibus: Capitulum. VII.

Enis deinde ad illud vbi egim⁹ ex A
V apostoli testimonio: Ut sciat vnusquisqꝫ suum vas / id est suam coniugem possidere / nõ in morbo desiderii sicut gentes que ignorant deum: Quod exponens dixi: nõ coniugalem / hoc est licitũ honestumqꝫ concubitũ fuisse prohibitum: sed vt operis huius causa sit voluntas propaginis / nõ carnis voluptas: ꝛ quod sine libidine fieri non potest / sic tamen fiat vt non ꝓpter libidinem fiat. Ibi tu exclamas: O 1. thessal. 4. a. altitudo diuitiarũ sapientię et scientię dei: Roma. 11. d. qui extra futuram operũ retributionem ex multa parte liberũ arbitrium formam voluit implere iudicii. Iustissime eni sibi bonus homo inquis malusqꝫ cõmittitur: vt ꝛ bonus se fruatur / ꝛ malus sꝫ ipse patiat. Que prorsus exclamatio tua ad rem nõ ptinet qua te sentis vrgeri: nec tuo clamore pondus quo premeris subleuas / impium dogma vestrum mordicus tenens: quo vobis placeat etiam bonum hominẽ diuino iudicio sibi queqꝫ committi / ne scilicet ei sit necessaria dei gratia: velut idoneo qui semetipsum agat. Sed absit vt ita sit. Prorsus qui sibi cõmittunt / et a semetipsis agũtur / non sunt boni / quia non sunt filii dei: Quotquot enim spiritu dei aguntur / hi fi- Roma. 8. c. lii sunt dei. Puto qꝫ agnoscas in hac sentẽtia dogma apostolicum: quo illud subuertitur vestrum. Uerumtamẽ dicis aliquid contra te quod tacitus ꝑterire non debeo. Meministi ne qꝫdiu disputaueris contra lucidissimam que per apostolum deprompta est veritatem: affirmans nullo modo

esse posse aliquid quod ⁊ peccatum sit ⁊ pę
na peccati. Quid est ergo nunc ꝙ oblitus
tantę loquacitatis tuę/ideo laudas altitu/
dinem diuitiarum sapientię ⁊ scientię dei:
quia extra futuram operū retributionē ex
multa parte liberū arbitrium formam vo/
luit implere iudicij? Justissime enim sibi si/
cut definis/bon⁹ homo malusqꝫ cōmittit:
vt ⁊ bonus se fruatur/vtiqꝫ in opere bono:
⁊ malus se ipe patiat/vtiqꝫ in opere malo.
Quod profecto illi et peccatū est/quia ma
lum facit: ⁊ pęna peccati/quia maluz se pa
titur: vt ex multa parte formaz iudicij quo
bona bonis ⁊ mala malis retribuunt/ iam
impleat liberum arbitrium: quo recte agē/
do se fruitur bonus: et peccando se patitur
B malus. Cernis nempe cuz arma tua vana
quidem ⁊ obtusa iactanter ventilas/quo/
modo qua ferireris/nudaueris: imo teip
se percusseris. Et insuper iactas mea inter
se dicta esse contraria: quia dixi/nō quidez
vt tu calumniaris/concubitum corporum
a diabolo fuisse repertuz: cum etiam si ne/
mo peccasset nō nisi cōcūbente vtroqꝫ sexu
filij nascerentur: sed dixi inobedientiā car/
nis/quę in carne ꝯcupiscente aduersus spi/
ritum apparet/diabolico vulnere contigis/
se. Et rursus quia dixi hanc legem peccati
repugnantem legi mentis a deo illatam ꝓ
pter vltionem/ ⁊ ideo pęnam esse peccati.
Hęc inter se asseueras esse contraria. Qua/
si fieri nō possit vt vnum atqꝫ idem maluz
⁊ diaboli iniquitate ⁊ dei ęquitate peccan/
tibus ingeratur: cum etiam ipse diabolus
⁊ ꝓpria malignitate sit infestus hominib⁹
⁊ dei iudicio sinat nocere peccantibus. Ne
qꝫ hinc sibi ipsa diuina versantur eloquia:
Sap. 1. c. quia scriptum est: Deus mortem nō fecit.
Eccl. 11. b. Item scriptum est: Vita ⁊ mors a domino
deo: quia deceptor hominis causa mortis
est diabolus: quaz non vt primus auctor
eius/sed vt peccati vltor intulit deus. Ve/
rum istam quęstionem satis dilucide ipse
soluisti: qui hominem malū dixisti sibi esse
commissum/vt ꝙ sibi est ipse supplicium:
et diuinum sit iudicium/ ⁊ ipse liberum ar/
bitrium: nec sint inter se duo ista contra/
ria/ꝙ in pęna sua ⁊ ipse auctor est et vltor
deus. Abuteris autem ingenijs tardiori/
bus: Nolo enim dicere quia et tu nō itelli/
gis/vt non discernas hęc duo: ⁊ maligna
calliditate aut tenebrosa cęcitate ꝯfundas
voluntatem et voluptatem. Et sicut ipsa
nomina surdastris auribus vnū atqꝫ idem
sonant: ita res ipsas surdastris cordibus
vnum idemqꝫ esse persuadere te posse con/
fidas. Hinc est ꝙ sententias meas inter se C
contrarias putas vel putari cupis: tanqꝫ
improbem quod ante approbauerim/ aut
amplectar quod ante respuerim. Audi er/
go apertam sententiam meam/et intellige
vel sine intelligere alios: non offundendo
caligines nebulosę disputationis serenita
ti sincerissimę veritatis. Sicut bonum est
bene vti malis: ita honestū est bene vti in/
honestis. Unde ⁊ ipsa mēbra non propter
diuini operis pulchritudinē/sed propter li
bidinis fęditatem inhonesta dicit aposto/
lus. Nec ad stupra cogunt necessitate qui
casti sunt/quia resistunt inhonestę libidini
ne compellat eos inhonesta committere/ si
ne qua tamē nō possunt honeste filios pro
creare: Ita fit vt coniugibus castis ⁊ volū
tas sit in sobolis procreatione/ ⁊ necessitas
i libidine. De inhonesto quippe honestas
agitur procreandi: quando libidinem non
amat/sed tolerat castitas concūbendi. So
les libēter commemorare/quibus te adiu/
uari putas auctorum sententias ſęculari/
um. Intuere honesto corde si potes/ quid
de catone poeta cecinerit: Urbi inquit pa/
ter est/vrbiqꝫ maritus: Justicię cultor rigi/
di seruator honesti. In cōmune bon⁹: nul/
losqꝫ catonis in actus Surrepsit/ partem
qꝫ tulit sibi nata voluptas. Qualis enim
vir cato fuerit ⁊ vtrum in eo vera virtus
honestasqꝫ laudata sit/ alia quęstio est: ad
quemlibet tamē finem sua referret officia:
non vtiqꝫ sine voluptate filios ꝓcreauit:
⁊ tamen nullos catonis in actus surrepsit:
partemqꝫ tulit sibi nata voluptas: quoni/
am et quod nō faciebat sine voluptate/nō
faciebat propter voluptatem: nec i morbo
huius desiderij suum vas possidebat: quā/
uis ignoraret deum: si talis fuit qualis ꝓ/
dicat. Et non vis intelligere quod ait apo
stolus: Ut sciat vnusquisqꝫ vestrum suum 1. thessal. 4.
vas possidere/nō in morbo desiderij/ sicut
gētes quę ignorāt deum. Bene discernis
inter bonum minus coniugale/ ⁊ bonū am
plius continentię: sed tuum dogma nō de/
seris inimicissimū gratię. Dicis enim/ꝙ do
minus continentię gloriam libertate ele/
ctionis honorauerit/dicēs: Qui potest ca/ Matth. 19.
pere capiat: tanqꝫ hoc capiat non dei mu/
nere/sed arbitrij libertate: et taces quod su
pra dixerat: Non omnes capiunt verbum
hoc/sed quibus datum est. Uide quę tace
as: quę dicas. Puto ꝙ te pungat conscien D
tia: sed vincit rectum timorem cum ingerit
peruersum pudorem: Quoquo modo iam
defendenda pręcipitata sentētia: tātūmo/

do excessum libidinis identidem culpas: ipsam laudare non cessas. Nec attendis/sentis/intelligis: malum esse cui ne limitem necessitatis excedat/cogitur temperantia repugnare: Quamuis tu quod monuit apostolus/ne in morbo desiderij suu vas quisque possideat: non de coniugio/sed de fornicatione accipiendum putaueris: Atque ita temperantie totam honestatem de concubitu coniugum abstuleris/ vt nemo sibi videatur in morbo desiderij suum vas possidere quātacunque libidine in vxoris genitalibus potuerit insanire: si recte de temperantia coniugali sapuisset hereticus/quid sentire debuerit: quid de apostoli testimonio intelligere integra fide potuerit. Si enim vllum ibi tenendū existimares modū/ potuisti et illic concupiscentie reprehēdere excessum: cūque dicere ab apostolo significatum morbum desiderij: et non improbe negari/ suum vas dictum fuisse cuique coniugem suam. Quo verbo in eadem re etiam petrus apostolus vtitur: vbi monet vt viri vxoribus suis tanque infirmiori vasi tribuant honorem: velut coheredibus gratie/ adiungens et dicens: Et videte ne impediantur orationes vestre. Sicut et coapostolus eius tempora prescribit orandi temperantie coniugali: et secundum veniam concedit: quāuis cum coniuge non vtique illum prolis/sed qui fit voluptatis intentione concubitum. Hunc audiant christiana coniugia: nō te qui vis in eis/quā defendis/nunquā frenari concupiscentiam: sed quotienscunque se cōmouerit satiari auidā/regnare securam. Hunc audiant inquā fideles christi qui sunt connubio colligati: vt ex consensu temperent quo vacent orationi: et cum ad idipsum redeunt propter intēperantiam suam: nouerint etiā inde dicere deo: Dimitte nobis debita nostra. Quod enim secundum veniā/ nō secundum imperiū a tāto doctore dicitur/ vtique ignoscitur nō iubetur.

1. thessal. 4. a.

1. Petri. 3. b.

1. Cor. 7. a.

Math. 6. b.

Quō bonā cogitationem voluptas carnalis impediat: et q3 licet de⁹ que futura mala agnouit non preuenerit/nihil tñ ei nisi quod benignitas ē tribuitur: Ca. VIII.

A Sed insertis alijs verbis meis/ vbi voluntatem vere piorum quia christianorum coniugū commendaui: qui filios ad hoc generāt in hoc seculo/ vt propter alterū seculū regenerentur in christo: commemoras te iam in secundo libro istā meā destruxisse sententiā: vbi qd tibi responderim/ibi potius legant qui volunt. Sic enim non sunt facienda adulteria/ etiam voluntate generandi regenerandos: queadmodum nec furta facienda sunt: etiā voluntate pascēdi pauperes sanctos. Ob tamen faciendum est: non furta perpetrando/sed bene vtendo māmona iniquitatis: vt et ipsi recipiant in tabernacula eterna: sicut non adulteria cōmittendo/sed coniugaliter bene vtēdo malo libidinis: ea voluntate generandi sunt filij/ vt cum eis regnetur in eternum. Uerum eleganter laudas susceptam tuam dicens: et verum dicens: quod nihil tale possit dum concubitur/cogitari. Prorsus ita est. Quid enim cogitari potest tunc quando mens ipsa qua cogitatur/ illa carnali delectatiōe submergitur? Unde optime ille de voluptate disputans: que verba in libro superiore iam posui: Cui⁹ motus inquit vt quisque est maximus/ita ē inimicissimus philosophie. Cōgruere enim cū cogitatiōe magna voluptas corporis non potest. Quis enim cum vtatur voluptate inquit ea/qua nulla possit maior esse/attēdere animo/inire rationem/ cogitare omnino quicquā potest? Non igitur etiam tu potuisti grauius accusare quā laudas/nisi fatendo in eius impetu nemi/nē posse sancta cogitare. Sed vtique religiosus animus isto malo bene vtēs/hoc cogitat/ vt libidinē cōcūbendo patiatur: quod non potest cogitare cum patitur. Sicut salutem homo cogitat/ vt somno se imperti/at: quod vtique nō potest cogitare cum dormit: sed somnus cum occupat membra ea non facit inobedientia voluntati: quia et ipsam voluntatem ab huiuscemodi alienat imperio/ auertendo animam ad visa somniorum: in quibus sepe etiam futura monstrata sūt. Uñ si erat i paradiso vicissitudo vigilandi atque dormiēdi/ vbi non erat malum concupiscendi/tam felicia erant somnia dormientium quā vita vigilantium. Que B autem te iactas et inaniter spumeum diffundis eloquium/parentes cōparans parricidis/ in eis asserens esse causam vt filij cum damnatione nascantur: fereris omnino lingue tue velut exultantibus et plaudentibus pennis: nec in isto strepitu /quem tibi ipse facis/respicis deum. Cur enim non ista vel tale aliquid ipsi potius hominum creatori quā genitorib⁹ dicitur: qui certe omnium bonorum est auctor et cōditor? Et tamen quos ignibus eternis presciuit arsuros: creare non desinit/nec ei nisi quia eos creat bonitas imputatur. Et quosdam infātes etiam baptizatos: quos futuros pre/

Luce. 16. c.

3. lib. 4. ca. 14 c.

Ar. tpianis.

sciuit apostatas/ non aufert ex hac vita in eternum regnum adoptatos: nec eis confert magnum beneficium/ quod ei de quo
Sap.4.b. legitur: Raptus est ne malicia mutaret intellectum eius: Nec tamen deo tribuitur/ nisi bonitas atq; iusticia/ qua de bonis et malis omnia bene ac recte facit. Quanto facilius intelligitur parentibus non esse tribuendum/ nisi quod filios volunt: qui procul dubio que illis futura sunt nesciunt. Qd
Math.26.b. aūt cōmemorasti ex euangelio: Meliꝰ erat homini illi nō nasci: nōne vt nasceretur plus opere dei actū est/ ꝙ parentum? Cur nō ipse imagini sue prestitit quod melius erat: qui malum quod ei futurum fuerat presciebat: quod parētes nosse non possunt? Et tamen ab eis qui recte intelligunt/ nō tribuitur deo: nisi quod benignitati tribuendum est creatoris: Sic et parētibus sine nodo difficilis questionis hoc tribuitur/ ꝙ filios voluerunt quorum futura nesciebant. Ego autem non dico paruulos sine christi baptismate morientes tanta pena esse plectendos/ vt eis nō nasci potius expediret: cum hoc dominus non de quibuslibet peccatoribus/ sed de scelestissimis ꝛ impiissimis dixerit. Si enim /quod de sodomis ait: et vtiq; non de solis intelligi voluit: Alius alio tolerabilius i die iudicij punietur: quis dubitauerit paruulos non baptizatos qui solum habent originale peccatum nec vllis proprijs aggrauantur in damnatione omnium leuissima futuros? Que qualis et quanta erit quāuis definire non possim: non tamen audeo dicere/ ꝙ eis vt nulli essent ꝙ vt ibi essent potius impediret. Uerum vos quoq; qui eos velut liberos ab omni damnatione esse contēditis/ cogitare non vultis qua illos damnatione puniatis/ alienando a vita dei ꝛ a regno dei tot imagines dei. Postremo separando a parentibꝰ pijs: quos ad eos procreandos tam disertus hortaris. Hec autē iniuste patiuntur/ si nullum habēt omnino peccatū: aut si iuste/ ergo habēt originale peccatū.

De tripertito nuptiarū bono: et quō sine mutuo concubitu matrimonium perseueret: et qualiter a parentibus in filios transfundatur peccatū: et de similitudine carnis peccati in christo: Ca. IX.

a Alijs deinde ꝑpositis meis verbis: quibus commemoraui ꝙ honeste sancti antiqui patres coniugibus vsi fuerint: dicis eos non hoc intuitu operaꝫ dedisse propagini/ vt tanꝗ reos gignerent filios baptismate diluendos: eo ꝙ baptisma quo nunc adoptamur nondum fuerat institutum. Hoc de baptismate verum dicis: Nec ideo tamen credendum est: ꝛ ante datam circumcisionem famulos dei (quandoquidem eis inerat mediatoris fides in carne venturi) nullo sacramento eiꝰ opitulatos fuisse paruulis suis: quāuis quid illud esset aliqua necessaria causa scriptura latere voluerit. Nam et sacrificia eorum legimus quibus vtiq; sanguis ille figurabatur: qui solus tollit peccata mūdi. Apertius etiam legis iam tempore nascētibus paruulis: offerebantur sacrificia pro peccatis. Respōde/ pro quibus peccatis. Respice illis etiam generantibus patribus peri- **Gen.17.b.** turam fuisse animā paruuli de populo suo si die non circumcideretur octauo: ꝛ respōde quo merito periret: quem negas originali obnoxium fuisse peccato. Jam vero de ioseph/ cuius mariam teste euangelio coniugem dixi/ multa diu disputas contra sententiam meam: et conaris ostendere/ quia concubitus defuit: nullo modo fuisse coniugium: Ac per hoc scd̄m te cuꝫ destiterint concūbere coniuges: iam non erunt coniuges: ꝛ diuortiuꝫ erit illa cessatio. Quod ne contingat: agāt sicut possunt decrepiti qd̄ iuuenes agebant: ꝛ ab hoc opere/ quo etiā cōtinens nimium delectatur/ nec effetis etate corporibus parcant. Non se cogitent ꝗtum ad libidinis attinet incentiua senuisse/ vt possint coniuges permanere. Si hoc tibi placet/ tu videris. Ego autem/ quia liberorum procreādorum causa vxores esse ducendas honestas cōsentit humana quolibet modo libidini cedat infirmitas ꝓpre- **Al. ꝛ propter.** ter fidem quam sibi debent coniuges ne fiant adulteria: et prolem cuius generande causa sexus vterq; miscendus est: aduerti etiam tertium bonum quod esse in coniugibus debet: maxime pertinentibus ad populū dei: quod mihi visum est esse aliquod sacramentum: ne diuortium fiat: vel ab ea cōiuge que nō potest parere: vel sicut fecisse cato perhibetur: ne ab eo viro qui plures nō vult suscipere filios/ alteri fetanda tradatur. Propter hoc in illo quod scd̄m euāgeliū coniugium nūcupaui: omnia tria bona nuptiarū dixi esse cōpleta. Fidem: quia nullū adulteriū: Prolem/ ipsum dn̄m christū. Sacramētū qꝛ nullū diuortiū. Nō ergo qꝛ dixi omne nuptiaꝝ: id est hoc tripertitū bonū: in illis christi parentibꝰ fuisse completū ꝓpterea hꝫ dixisse putari debeo: sicut istimu-

tas: vt quicquid aliter fuerit/malu3 esse videatur. Dico enim et aliter bonū esse coniugium: vbi proles nisi per concubitū nō potest procreari. Si em̄ aliter posset/ ꝛ tamē cōcūberent cōiuges: apertissime libidini cederent: atq3 illo malo vterentur male. Cū vero propter quod sexus ambo sūt instituti: nisi eoꝝ commixtione non nascitur homo: propter hoc mixti cōiuges/ illo malo vtuntur bene. Si autem de libidine querunt/ etiam voluptatē/ venialiter male. Quasi maritus inquis ioseph ꝑ opiniōe omniū erat: scdm̄ hanc opinionem / non scdm̄ veritatem locutam fuisse scripturam vis intelligi vt virginem mariam eius coniugem diceret. Hoc putemus euangelistam facere potuisse: cū vel sua vel cuiuslibet alterius hominis verba narraret/ vt scdm̄ opinionem hominū loqueref. Nunquid et angelus loquens vnus ad vnum contra conscientia3 ꝛ suā ꝛ ipsius cui loquebatur: scdm̄ opinionem potius q̄ scdm̄ veritatem fuerat locutus/ qui ei dixit: Noli timere accipere mariam coniugem tuam? Deinde quid opus erat vt vsq3 ad ioseph generationes perducerentur: si non ea veritate factum est/ qua in cōiugio sexus virilis excellit. Quod ego in libro cui respondes cum posuissem: tu prorsus attingere timuisti. Dicit autem lucas euangelista de domino: q putabatur filius ioseph: quia ita putabatur/ vt p eius concubitū genitus crederetur: hāc falsam voluit remouere opinionē: nō mariam illius viri negare coniugem/ contra angelum testem: quāq3 ꝛ tu ipse etiam ex desponsionis fide/ eam nomen coniugis accepisse fateans. Que fides vtiq3 inuiolata permansit. Neq3 em̄ cum eam vidisset iam virginē sacram diuina fecunditate donatā/ ipse aliam quesiuit vxorem: cū vtiq3 nec ista quesisset si necessariam coniuge3 non haberet: Sed vinculum fidei coniugalis non ideo iudicauit esse soluēdum: q2 spes cōmiscēdę carnis ablata est: Uerum de isto coniugio quod vis existima. Nos tamen non vt calumniaris dicimus/ sic fuisse primos coniuges institutos/ vt sine cōmixtione vtriusq3 sexus coniuges essent. Sed vtrū in paradiso asi pctm̄ caro cōcupiuerit aduersus spiritu3: vel vtrum nūc in cōiugibus hoc non fiat/ quādo eiusdem concupiscentię etiā p pudicitiam ɔiugalem cohibetur excessus: ꝛ vtrū malum non sit cui repugnanti cōsentiendū nō ē/ ne i suū pergat excessū: ꝛ vtrū nō ex ipsa ꝛ cum ipsa ɔcupiscentia nascaf/ cui malum inesse vllū negas: ꝛ vtru3 ab in generato malo possit hominum quisq3 nisi regeneratione liberari: H inter nos differt. In his questionibus catholica veritate antiquitus tradita/ vestra impia nouitas suffocatur. Quod autem putasti congerenda esse sacraꝝ testimonia litterarū/ quibus probares vsi inter nos nulla questio est: a deo creari hominem: quod de quolibet vermiculo negare fas non est: quo pertinuit/ nisi vt te appareret campos quesisse verborum vbi verbose atq3 inaniter curreres? Sed cū etiam sancti iob testimonium tam loquaciter adhiberes: quare nō tibi venit in mentem: quod ait idem homo dei/ cum de peccatis sermo eius esset humanis: neminem mundum a sorde/ nec ifantē cuius est vnius diei vita sup terrā. Nam misericordiam ꝛ magnis ꝛ pusillis omnibus prestari ab illo a quo salus est et hominū ꝛ pecorum/ et qui facit solem suū oriri super bonos et malos/ quis abnuat: nisi q deū esse/ aut terrena curare nō credit? Quod tu quasi ide cōtenderemus/ per testimoniū sancti iob docere voluisti: quia dixit: Ossibus et neruis compegisti me: vitā ꝛ misericordiam tribuisti mihi. Ubi quidem ille potuit non omnem significare hominē: sed de seipso gratias agere/ q eum carnaliter natum nō deseruerit/ sed ei misericordiam vt vere viueret: id est iuste viueret: qui eum cōdidit ipse prestiterit. Aut certe quia parū erat vita quā nascēdo sortitus est/ ideo addidit: ꝛ misericordiā: ne remaneret naturaliter filius irę sicut ceteri/ atq3 inter vasa irę non inter vasa misericordię fieret. Cur autem de malo quod ei adiacet atq3 inest membris eius re° nō sit fidelis ꝛ ex eo malo: tamē q nascitur reatū trahat/ iam nescio quotiēs diximus: fideli em̄ hoc bn̄ficiū regēneratio ɔtulit/ non generatio: Inde ergo ab isto reatu soluenda est ples/ vnde solut° est parens. S3 magnū aliqd te dialectica docuit: rem q̄ in subiecto est/ sine illa re esse nō posse in qua subiecta est: Et ideo putas malū qd ē in parēte vtiq3 in subiecto/ aliū rei: id est, ꝑli ad quā nō puenit reatū nō posse trāsmittere. Recte hoc diceres: si malū ɔcupiscentię de parente nō ꝑueniret ad ꝑlem. Cum vero sicut sine illo nemo seminaf: ita sine illo nemo nascaf: quō dicis eo non peruenire quo trāsit? Nō em̄ aristoteles/ cuius cathegorias insipienter sapis: sed apostolus dicit: Per vnū hominē peccatum intrauit in mūdū: ꝛ p oēs holes transiyt. Nec sane tibi dialectica illa mentif: sed tu non intelligis. Uerum est em̄ quod ibi accepisti: ea quę in

Marginalia: Matth. i. c. — B — Luce. 3. c. — Job. 25. — Matth. 5. g. — Job. 10. c. — Eph. 2. a. — Roma. 9. c. — C — Roma. 5. b.

subiecto sunt: sicut sūt qualitates / sine subiecto in quo sūt / esse non posse: sicut est in subiecto corpore color aut forma: Sed afficiendo transeūt / non emigrando: quemadmodū ethiopes / quia nigri sunt nigros gignunt: non tamen in filios parentes colorem suum velut tunicam transferunt: sed sui corporis qualitate corp⁹ quod de illis propagatur afficiunt. Mirabilius est autē quando rerum corporalium qualitates in res incorporales transeūt: et tamē fit / quādo formas corporum quas videmus hauriimus quodammodo / et in memoria recondimus / et quocūqz pergimus nobiscum ferimus: nec ille recesserunt a corporibus suis: et tamen ad nos mirabili modo affectis nostris sensibus transierūt. Quomodo autem de corpore ad spiritum / eo modo transeunt de spiritu ad corpus. Nam colores

Gen.30.f. virgarum quas variauit iacob / afficiendo transierunt in animas pecorum matrum: atqz inde rursus eadem affectione transeūdo apparuerunt in corporibus filiorum.

2. Retract. ca.62.b. Tale vero aliquid etiam in fetibus humanis posse contingere / soranus medicinę auctor nobilissimus scribit / et exemplo confirmat historię. Nam dionysium tyrannum narrat / eo qz ipe deformis eēt / nec tales habere filios vellet: vxori suo in cōcubitu formosam proponere solere picturam: cuius pulchritudinem concupiscendo quodammodo raperet / et in prolē quā cōcipiebat afficiendo trāsmitteret. Neqz enim deus ita naturas creat / vt leges auferat quas dedit motibus vniuscuiusqz naturę. Sic et vitia quāuis sint in subiecto / et parentibus tamen in filios non quasi trāsmigratione de suo subiecto in subiectum alterum: quod fieri non posse cathegorię illę quas legisti verissimum ostendunt: sed quod non intelligis affectione et contagione pertranseunt. Quid est qz laboras magnis argumentationibus peruenire ad impietatis abruptum: vt christi caro quia de maria natus est / cuius virginis caro sicut cęterorū omnium ex adam fuerat propagata / nihil distet a carne peccati: et sine vlla distinctione apostolus dixisse credatur: eum fuisse mis-

Roma.8.a. sum in similitudine carnis peccati: aut nullam carnem esse peccati: aut si sit quia inde venit / inde etiam esse christi contendit hereticus: immo potius instas vt nulla sit caro peccati / ne & sit et christi? Quid ē ergo carnis similitudo peccati / si nulla est caro peccati? Sed hanc apostolicam sententiā me non intellexisse dixisti: nec eam tamē exposuisti: vt te doctore nossem⁹ / qz aliqua res possit esse similis ei rei quę non est. Quod si dementis est dicere: et sine dubio caro christi nō est caro peccati / sed similis carni peccati: qd restat vt intelligamus / nisi ea excepta omnem reliquā humanam carnem esse peccati? Et hinc apparet illam concupiscētiam per quā christus concipi noluit / fecisse in genere humano propaginem mali: qz marię corpus quāuis inde venerit: tamen eam non traiecit in corpus quod non inde concepit. Ceterum corpus christi inde dictū esse in similitudine carnis peccati: quia omnis alia hominū caro peccati est: Quisquis negat: et carnem christi ita carni comparat nascentium hominum cęterorum / vt asserat vtrāqz esse puritatis ęqualis / detestandus hereticus inuenitur. Magnū porro aliquid inuenisse tibi videris et copiosissime disputasse: etiam si nascentes mali aliquid ex parentibus trahere possent: qz exparentur manibus dei: quia eos ipse format in vteris matrum: ab ipso autem formari homines / quasi hoc negarem⁹ / instātissime probas / multa de scripturis adhibens testimonia: in quibus cum ea verba ex libro ecclesiastico posuisses qb⁹ dei opera dicūt occulta: ptinuo tua subiecisti atqz dixisti: Quę sententia eorum arguit vanitatem qui putant naturalem profunditatem posse inuestigatione aliqua comprehēdi. Hoc tibi dic: et noli de animę origine temere aliquid definire quod vel ratione verissima vel diuino eloquio minime ambiguo non potest comprehendi: sed potius quod sapientissima mulier mater machabeorum sape: Nam et eius verba posuisti: quę filijs suis / ait: Nescio qualiter in vtero meo apparuistis. Quod vtiqz non putanda est dixisse de corporibus eorum: quę corpora se non dubitabat ex virili semine cōcępisse: sed vtrum animę filiorum de paterna anima tractę fuerint / an aliunde in vtero eius esse cęperunt / hoc nimirum illa nesciebat: nec eam pudebat / vt temeritatem caueret ignorantiam confiteri. Quid est ergo quod causaris / cur non ipsi filij mū dentur effectu: vt a pollutionibus inquis quę dicuntur parentum maiestate opificis expientur? Nec attendis hoc dici etiam de manifestis vitijs corporū posse: cum quibus non pauci nascuntur infantes. Quāuis absit vt dubitetur deum verum et bonum esse omnium corporum formatorem: et tamen ex opificis tanti manibus tam multa: nō solū vitiosa / verūetiā mōstruo-

2.Mach.7.e.

sa procedunt vt naturę a nōnullis appellē
tur errores. Qui cū operantē vim diuinā
ꝛ quid cur faciat idagare nō possint: fateri
eos pudet nescire quod nesciūt. Quod aūt
attinet ad peccati originalis in omnes ho/
mines transitū: quoniā per concupiscenti/
am carnis transit: transire in eam carnē nō
potuit/quā nō per illā virgo concepit. Qđ
enim ꝛ de alio libro meo quē scripsi ad san/
ctę memorię marcellinū/velut mihi pręscri
bens ponere voluisti de adam dictum: qđ
tabificauit in se omnes de sua stirpe ventu
ros: vnde vtiq; ille tabificauit/non inde
christus in matris vterū venit. Sed verba
quę ad rem maxime pertinēt in eadem sen/
tentia mea/ego dicam: quia tu dicere nolu
isti: ꝛ statim cur nolueris apparebit. Occul
ta inquā tabe carnalis ꝯcupiscentię suę ta
bificauit i se omnes de sua stirpe vēturos.
Non itaq; carnem tabificauit/in cuius cō/
ceptu tabes ista non fuit. Caro itaq; chri/
sti mortalitatē de mortalitate materni cor/
poris traxit/quia mortale corpus eius in/
uenit: contagiū vero peccati originale nō
traxit: quia concūbentis concupiscentiam
nō inuenit. Si autem nec mortalitatē/ sed
solam substātiam carnis de matre sumpsis
set: non solū caro eius caro peccati/ sed nec
E similitudo carnis peccati esse potuisset. Sz
comparas me ꝛ coęquas apollinaris erro/
ri: qui carnis sensum fuisse negauit in chri/
sto: vt imperitis nebulas vndecunq; com/
moueas ne lucem veritatis attendant. Ali
ud est sensus carnis sine quo nullus fuit/
aut est/aut erit in corpore viuens homo: et
Gal.5.c. aliud est concupiscentia qua caro cōcupi/
scit aduersus spiritū: sine qua fuit ante pec
catum primus homo: qualem nobis exhi/
buit humanam naturā christus homo: qꝛ
sicut ille ex terra/sic iste sine tali cōcupiscē/
tia est creatus ex fęmina: Assumens tamē
ex illa etiam mortalitatis ifirmitatē/ qua/
lis non erat ante peccatum in carne homi/
nis primi: vt esset ista quod tunc illa nō fu
it similitudo carnis peccati. Ut ergo nobis
patiendi pręberet exemplum: non habuit
ille mala sua/sed pertulit aliena: In dolori
bus pro nobis/non in cupiditatibus fuit.
Quapropter natos ex adam/transferri re/
natos oportet ad christum: ne a regno dei
pereant imagines dei: quod sine malo fie/
ri qui dicit/ nec amorem habet/nec timorē
dei. Cum hoc autem malo necesse est ho/
minem de damnata origine generari. Re/
generatos autē absit vt redigamus/ sicut
calumniaris/sub necessitate criminum/ deo

largiente dona virtutū. Quāuis ergo ali Roma.7.d.
am legem videamus in membris nostris
repugnantem legi mentis nostrę: non solū
tamen necessitatem criminis nō habet: sed
habet potius honorem laudis. Cuius spi/
ritus spiritali munere adiutus / aduersus
carnis concupiscentiam concupiscit. Sed
quacunq; te verses/quacūq; te iactes/quę
cunq; vndecunq; colligas/infles/ventiles/
spargas: cōtra quod concupiscit spirit⁹ bo/
nus/non est bonū. Non potuit inquis ex
emplū dare natura dissimilis. Potuit qui/
dem. Nam quid est quod nos ad imitatio/
nem patris hortatur/qui facit solem suum Math.5.g.
oriri super bonos et malos: vt eius exem/
plo nostros diligamus inimicos? Uerum
tamen natura hominis christi/nostrę natu
rę dissimilis non fuit: sed vitio nostro dissi
milis fuit. Ille quippe sine vitio natus est
homo: quod hominum nemo. Quantū au
tem ad vitam pertinet qua christum debe/
mus imitari/hoc quoq; ad distantiam plu/
rimum valet ꝙ vnusquisq; nostrum ho/
mo est: ille autem etiam deus. Neq; enim
tantū potest iustus homo esse qui homo ē/
quātum homo qui et deus est. Illud sane
magnū verumq; dixisti cum posuisses te/
stimonium apostoli petri dicētis: Qui pec 1.Petri.2.d.
catum non fecit: notandum esse ꝙ iudica/
uerit apostolus sufficere ad ostendenden/
dum in christo nullum fuisse peccatum:
quia dixit nullum eum fecisse peccatum:
Ut doceret inquis/quia qui non fecit ha/
bere non potuit. Omnino verissimum est.
Profecto enim peccatum etiam maior fe/
cisset si paruulus habuisset: Nā propterea
nullus est hominū pręter ipsum/qui pecca
tum non fecerit grandioris ętatis accessu:
quia nullus est hominū pręter ipsum/ qui
peccatū non habuerit infantilis ętatis ex
ortu. Tolle inquis/exempli causam: tollet
et precij quod pro nobis factus est. Non
est mirum ꝙ solum exemplum ponis in
christo: qui pręsidium gratię/quo erat ple/
nus/ oppugnas. Spe inquis malo carendi
ad fidei pręsidia consolamus: non autem
carem⁹ innatis. Siquidem post baptisma
virilitas ipsa perdurat: quia virilitatis no
mine concupiscentiā carnis appellas. Per/
durat vtiq; qđ negari nō potest: contra qđ
debet cōcupiscere spirit⁹: ne homo renatus
iā cōcupiscentia sua trahat illect⁹: et vtiq;
cōcupiscētia ꝙ repugnat vt trahat etiam si
spū contra eā concupiscēte et resistente nō
trahat: ac propterea nec concipiat pari at
q; peccatum non est bonum. Et ipsa est

Roma. 7.c. de qua dicit apostolus: Scio quia non habitat in me bonum/ hoc est in carne mea. Hoc autem quod nõ est bonum/ christus i natura si haberet sua/ nõ sanaret in nra.

Quare cõcubit⁹ cõiugalis non sit peccatũ: et quõ ex re a pctõ libera nascãtur peccata: Ca. x.

A Interponis aliõ de libro meo: z qm̃ i dixi cõiugalẽ ɔcubitũ/ q̃ fit intentione generãdi nõ ipsũ esse pctm̃: eo φ bona voluntas animi sequẽtem ducat/ nõ ducentem sequat corporis voluptatez: tu contra refers de ea re que a peccato libera ẽ/ peccata nõ nasci: isto modo existimãs te posse destruere originale peccatum: qd non destruit nisi saluator/ quem paruulis inuidetis: Destruit autem soluendo φ rei sunt/ nõ negando. Ideo quippe cõcubitus ɔiugalis/ qui fit intentione generandi/ nõ est peccatũ: quia bene vtit lege peccati: id est cõcupiscentia que est in membris repugnans legi mentis. Que si ppterea reum parentem non tenet/ quia regeneratus est: quid mirum si ppterea reum tenet nascentem/ quia inde generatus est? Et ideo ne reus remaneat: etiam ipse regenerandus est. Hec vero sententia tua qua dixisti: de ea re que a peccato libera est: peccata non nasci: quãtũ adiuuet manicheos si cogites/ voles eam delere de libro tuo: et de cordibus omniũ qui legerũt librũ tuũ? Si enim nõ de ea re que a peccato libera ẽ/ peccata nascuntur: habent aliã naturã suam scd̃m manicheos vnde nascant. Quos z alijs similibus sentẽtijs tuis q̃tum adiuuares/ iam in primo huius nostri operis volumine demostraui. Ecce z hic quod dixisti tãtũdem valet. Vides ne nobis operã dandam preter errorem ɔprĩũ/ quo pelagiani estis: vt quasdam tuas sententias qualis et ista ẽ/ euertamus: si manicheos vincere volum⁹. De ea re que a peccato libera est/ dicis peccata nõ nasci. Sed veritas cõtradicit: que te z manicheos euertit cũ quibus tibi vox ista communis est. Angelus quem creauit deus/ res a peccato libera fuit: homo quez primum creauit deus/ res a peccato libera fuit. De rebus igitur a peccato liberis/ nata esse peccata qui negat/ aut manicheus ẽ manifestus: aut manicheis suffragatur incautus. Deinde ponẽs alia verba mea: sic argumentaris/ quasi ego dixerim: cum seruit coniugatis ad ɔpagandam ɔlem/ tunc honorari libidinem. Dicis tibi ipse quod vis: Nam ego hoc nõ dixi omnino/ nec sensi. Quomodo eñ libido cum seruit honoratur: quando ne pergat in liberos excessus dominatione mẽtis opprimitur? Nos itaq nõ diximus semper ad reatum pertinere vti libidine. Quod velut diximus: ita colligis minus peccare adulteros q̃ maritos: quia maritis inquis libido seruit vt peccẽt/ adulteris imperat. Sed cum ego illud non dixerim: qualecunq hoc sit/ tuum quod tanq̃ consequens esse voluisti/ nihil ad me attinet. Ego enim dico vti libidine **B** non semper esse peccatum: quia malo bene vti nõ est peccatum. Nec quecunq res ideo bona est: quia ea bene vtitur bonus. Nam et de duobus hominibus scriptũ ẽ: Filius eruditus sapiens erit: imprudente autem ministro vtetur. Nunquid ideo bonum est esse imprudẽtẽ/ quia bene illo vtitur sapiens? Inde et apostolus iohannes nõ ait: nolite vti mũdo: sed/ Nolite dilige- 1. Ioh. 2. b. re mundum: vbi posuit z cõcupiscentiam carnis. Qui enim nõ diligens vtitur/ quasi non vtens vtitur: quia non eius rei causa vtitur sed alterius quã diligẽs intuet/ vt etiam nõ diligens hac vtatur. Propter qd paulus coapostolus eius: Et qui vtunt in 1. Cor. 7. b. quit hoc mundo/ quasi nõ vtantur. Quid est: quasi nõ vtãtur/ nisi non diligant quo vtunt? quoniam tale est/ vt bene aliter non vtant. Et hoc quidem etiam in his rebus obseruandũ est: que in hoc mũdo sic bone sunt vt tamẽ eas diligi nõ oporteat. Quis enim malum esse pecuniã recte dixerit? Et tñ nemo ea bene vtit qui dilexerit: quanto magis libidinẽ. Nam pecuniã malus quidem spiritus cõcupiscit: sed ipsa contra bonum spiritum non concupiscit: quod libido facit: atq ideo et qui hoc esse malum negat/ peccat: et qui hoc malo bene vtitur/ nõ peccat. Recte igitur argumẽtareris dicẽs: libidinem si mala est/ maiori reatu obstringere quibus obsequitur/ coniuges: q̃ quibus dominatur/ adulteros: si diceretur a nobis/ eos cõiuges q̃ seruiẽte ɔcupiscentie malo ad solum generandi vtuntur officium/ ad aliqua mala opera eo sillo vti: sicut ad facinus perpetrandum seruo vtitur homicida. Cum autem dicamus bonum esse in coniugibus officium ɔcreandi: quãuis vulnus quod in renato sanari potest/ trahat natus de primi contagione peccati: restat vt sic vtantur coniuges boni malo cõcupiscentie/ sicut sapiẽs ad opera vtiq bona ministro vtitur imprudente. Sed homines acutissimi ideo non modum/ non genus/ sed excessum voluptatis arguitis z exprobrãdũ cẽteris obscenus: qz eũ nostis vt

dicis/intra côcessos fines animi potestate posse retineri. Faciat animi potestas si potest/vt ad transgrediendos fines a quibus transgrediendis eam reuocat/nô se libido cômoueat. Quod si facere nô potest: pfecto vt fines nô transgrediat/improbo hosti resistit/q eos trãsgredi nitit. Sz vniuersum contemptum eius inquis virginibus continentibusq inesse testamur. Nunquid ideo virgines z continentes côtra côcupiscentiam carnis non pugnant? Et quid est côtra quod exercent abs te quoq pdicata illa gloriosa certamina/vt virginitatê continentiamq custodiant? Si ergo pugnant malũ est quod expugnant. Et vbi est hoc malum/nisi in ipsis? Ergo nô habitat in me hoc est in carne mea bonũ/veraciter dicit z ab ipsis. Nihil aliud dicis esse nuptias q corporum cômixtionez: et dicis postea/qd et verum ê/sine appetitu mutuo z sine opere naturali/ppagatione esse nô posse. Nũquid tamê negas sibimet etiam adulteros appetitu mutuo z ope naturali/ z corporũ cômixtione ziungi? Nô est ergo ista definitio nuptiarũ. Aliud est eñ qd nuptie sunt: z aliud est sine quo etiã nuptie filios ppagare nô possũt. Nã z sine nuptijs possũt nasci hoies: z sine corporz cômixtiõe possũt eê ziuges: Alioqn nô erũt ziuges/vt nihil aliud dicã certe cũ senuerint sibiq misceri vel nô potuerit/vel sine spe suscipiêde plis erubuerint atq noluerint. Uides q q inconsiderate nuptias definieris: dicêdo eas aliud non esse nisi corporum cômixtionê. Tolerabilit forte diceres/nô eas incohari nisi per corporum commixtionem: quia filiorum pcreandorum causa vtiq dicunt vxores: et aliter non possunt filij pcreari. Sed pcreandi causa cômixtio corporum aliter q nunc est fuisset/si nemo peccasset. Absit enim vt honestissima illa felicitas in paradiso commote libidini semper obtemperaret. Absit vt illa pax animi z corporis haberet aliquid/pter quod aduersus seipsam prima hominis natura pugnaret. Si ergo ibi nec seruiêdum libidini: nec aduersus eã bellandũ fuit: aut nô ibi fuit: aut nô talis qualis nunc est fuit. Nũc enim libidini necesse ê/vt repugnet qui seruire noluerit: necesse est vt seruiat qui pugnare neglexerit. Quorum duorũ vnum est molestum/ et si laudabile: alterũ turpe et miserabile. Ita q in hoc seculo vnum horum castis est necessarium: in paradiso autem vtrũq a beatis fuerat alienum. Sed iterũ me dicis mihimetipsi esse contrarium: ppositis videlicet alijs vbis meis/vbi ppagatiõis officiũ a carnalis delectatiõis appetitione discernens: aliud esse dixi nô côcumbere nisi voluntate generãdi/quod nô habet culpam: aliud côcumbêdo carnis appetere voluptatem/sed nô pter côiugem: quod veniale habet culpam. Nihil habent duo ista quã tum mecum omnes vident qui verum vident/vnde me ostendas mihi esse côtrariũ. Audi tamen idêtidem quod eorũ sensibus inculcari intimetur quos fallere affectas. Calumniaris eñ nos excusationem pbere turpibus z flagitiosis hominibus: vt cum infanda immũda cômiserint: contra voluntatem se dicant fecisse: z ideo nullum habere peccatum: quasi nos nô multo exercitius adhortemur contra libidinem esse pugnãdum. Nam si vos cum id bonum esse dicatis/non vultis tamen/vt vestra aduersus istud bonum frigescere/ vel certe tepescere bella credamus: quãto vigilantius z ardêtius contra malum nos censemus esse pugnandum. Nos dicimus illud esse contra voluntatem: vt caro concupiscit aduersus spiritum: nô illud/vt spiritus aduersus carnem. Per quã côcupiscêtiam bonam fit/vt nisi causa generandi nô vtant côiuges carnis libidine ac sic malo vtãtur bene: Qui vsus bonus mali facit honestum concubitum/vereq nuptialem. Uoluptatis autez causa non prolis/facit concubitum culpabilem: sed in coniuge venialem. Ideo autê et de honesto concubitu qui nascit trahit quod renascendo diluat: quia et in concubitu honesto inest malum quo bene vtitur bonitas nuptiarum. Sed non obest renatis/quod oberat natis. Unde fit côsequês vt qui ex eis nascitur/z illi obsit si nô renascatur. Tu sane inter argumentationes tuas/quibus te ianiter aduersus mea verba contorques: idêtidem te manicheos adiuuare nô vides. Ideo qppe tibi videtur natus de concubitu coniugali/nô trahere originale peccatum: quia de hoc opere qd nô habet culpam/nasci sicut dicis culpa non potest: Cur ergo de opere dei quod non habebat culpã/ nata est culpa angeli: nata ê culpa hominis? Cernis quãtum eis suffrageris quorum detestatiônê conaris obtegere: quod aduersus catholicam fidem fundatissimam sentis. Si enim scdm definitiuam tuã de hoc opere quod nô habet culpam/nasci culpa nô potest: ecce nulla opera dei habent culpam: Unde igit culpa nata est? Hic maniche te adiuuante aliã naturã/sicut desipit/malã molit inducere: vt

Roma. 7 c.

Gal. 5. c.

ſit vnde culpa nata eē credat: quia de opere dei ſcōm tua verba culpa nō naſcit. Nū quid poteſt vinci manicheus / niſi cum illo ⁊ ipſe vincar: quia et angelus ⁊ homo dei ſūt opera ſine culpa: Ex quib⁹ tamē culpa nata eſt / dū ab ea qui culpa caret ꝑ liberū arbitriū receſſerunt: qḋ eis datū eſt ſine culpa: ⁊ facti ſunt mali: nō per admixtionē malis / ſed per defectionē boni. Dicis ob hoc a me chriſtiani tēporis continētiā fuiſſe laudatam / non vt ad virginitatē incenderent homines / ſed vt bonū nuptiarū quod a deo D institutum eſt dānaret. Sed ne puteris de Al. ꝑ̄ poteſt animo meo maliuola ſuſpitione torqueri: velut ꝓbare me volens dicis mihi: Si fideliter inuitas homines ad ſtudiū cōtinentie: fateris ergo ita virtutē pudicitie a volentibus poſſe ſeruari / vt ſit quicūqꝫ volue rit corpore ſanct⁹ ⁊ ſpiritu. Reſpondeo me fateri: ſed nō ſicut vos. Nā vos ipſius animi virib⁹ hoc tribuitis: ego adiute per dei gratiā voluntati. Verūtamen quid cōprimit animi imperio ne peccet niſi malū quo vincente peccat: Qḋ malum ne dicam⁹ cū manicheis tanqꝫ ex aliena mali natura nobis eſſe cōmixtum: reſtat vt in noſtra natura tanqꝫ vulnus aliqḋ fateamur eſſe ſanandū: cui⁹ reatū iam fatemur regeneratiōe ſanatū. Ecce fruſtra enumeraſti / ǭbus me cōpares tot hereticorū fraudes: quoꝝ vtinā numerū non augeres: apoſtolica ſententia 1. Timoth. 4. a. qua notat hereticos ꝓhibentes nubere: etiam me aſſeris tangi: quaſi dicam poſt aduentū chriſti turpia eſſe coniugia. Audi ergo quod dicimus / vt hoc ipſum multiſ modis ac ſepius audiēdo nō diſſimules veritatē / ſimulās quodāmodo ſurditatem. Nō dicimus turpia eſſe cōiugia: quādoquidē ne icontinēcia in damnabile cadat flagitium / fulcienda eſt honeſtate nuptiarū. Sed quod vos dicit / chriſtiana doctrina nō dicit: id eſt / vt verba tua ponā: hominē ſufficere ingenitis ſibi motibus dare leges: hoc non dicimus: ſed dicimus qḋ dixit apoſto- 1. Cor. 7. b. lus / cū hinc loqueret: Vnuſquiſqꝫ ꝓprium Ib. 15. a. donū habet a deo. Et qḋ dixit dñs: Sine Math. 19. b. me nihil poteſt facere. Et nō oēs capiūt verbū hoc / ſed ǭbus datū eſt: cū poſſet dicere: nō oēs capiūt verbū hoc: ſed qui voluerit: ſi verū eſſet quod dicitis vos. Quero ſane qualib⁹ ingenitis ſibi motibus hominem dicatis eſſe idoneū dare leges: vtrū bonis / an malis: Si bonis aduerſus bonū: ǭ ſpiritus cōcupiſcat: et duo bona inuicē ſibi aduerſant in homine. Qḋ ſi ita eſſet: ipſa diuorum bonoꝝ inter ſe aduerſitas bona eſſe nō poſſet. Si aūt malis: fatere igit ingenitos eſſe homini motus malos cōtra quos caſtitas dimicat. Et ne dicere cū manicheis cogaris aliene mali nature nobis ineſſe cōmixtionē / noſtrū potius originalē cōfitere languorē: Cuius languoris malo coniugalis bene vtit pudicitia: cōtra quod languoris malū / adhibent ab incōtinentibus nuptiarū remedia: exercent a continentib⁹ glorioſa certamia. Arbitror pollicitationē meā ex quo tibi ad oia reſpōderi cepi / in ǭbus ſoluendos queſtionū nodos aliquos attuliſti / cōmodius impleri / ſi numerū tuorū voluminū non exceſſero. Sit ergo hic finis huī⁹ mei: vt nouiſſimū tuū ab alio refellamus exordio.

Sancti auguſtini hipponēſis epi / contra iulianū liber quintus explicit.

Capitulorum libri ſexti cōtra iulianū / ſācti auguſtini recollecta annotatio.

9 Per quid diabolo humana subiuge/
tur natura: τ qualiter quis reluctan/
do debeat se ei subtrahere.
10 Quomodo intelligendū sit euā q̄ ser/
penti credidit corruptā libidine.
11 Recapitulatio quedā priorū librorū:
de intellectu quoqꝫ apostoli: Quis
me liberabit ď corpore mortis hui⁹:
τ quibusdā alijs.
12 Q̄ non imitatione sed ꝓpagatiōe ab
adam in posteros sit culpa trāsfusa:
a qua sola gratia liberat redempto
ris: τ de illa dictione/ omnes/ quomo
do accipienda: τ quomodo scriptu/
rę auctoritate/ parentū peccatis fi/
lij obligenꝫ.
13 Libri toti⁹ cōclusio breui epilogo.

Eiusdem diui aurelij augustini/ hipponēsis epi/ contra iulianum liber sextus incipit.

Q̄ homo q̄ de cōcupiscentia na
scitꝫ: nō deo/ sed mūdo nascitꝫ: deo
autem nascitꝫ cum ex aqua τ spiri/
tu renascitur: Ca. I.

A Esponsū est
iam libro tuo tertio/ rn̄de/
r atur et quarto: aderit do/
minus/ vt nō solū veritas/
sed etiā charitas tibi exhi/
beatur a nobis: Quę duo quisquis tenue/
rit/ nec fatuus/ nec liuidus erit. De quibus
vitijs in principio memorati tui libri mul/
ta dixisti. Nam et error veritate/ τ liuor cha
ritate pellendus est. In hac autem tua dis/
putatione cū de stulticia loqͥreris/ dicens
eam matrē esse omniū vitiorū/ adhibuisti
Sap. 7. b. testimonium de scriptura vbi legitꝫ: Nemi/
nem diligit deus/ nisi eum qui cū sapientia
habitat. Quęre itaqꝫ diligenter/ vtrū habi
tare cum sapiētia puerilis vanitas possit:
per quā necesse ē ex īfantia paruulus trās/
eat: qui tamen transit: τ considera qui pri/
mus fructus nascatꝫ de radice quā laudas:
et quāta in contrariū mutatione opus ha/
beat vt diligatꝫ a deo/ qui nisi eū qui habi/
tat cū sapientia neminē diligit. In p̄desti/
natis vtiqꝫ paruulis quod odit absumens
vt etiam ipsos a vanitate liberatos cum sa
piētia diligat habitantes: quos certe si ab
vbere raptos abstulerit vltimus dies/ mi/
ror si audes dicere habitaturos cū sapien/
tia pręter regnum dei/ quo eos bonū scd̄m
te inuiolatę inculpatęqꝫ naturę non p̄mit/
tit accedere/ nisi veri saluatoris gratia redē
ptos liberet a falsi insipientia laudatoris:
vt omittā natura fatuos/ multo amplius
lugēdos scriptura teste q̄ mortuos. Quos
quidem et ab isto tāto malo potest dei gra
tia per sanguinem mediatoris eruere. Sed
vnde potuerūt in tantū malū ruere si diui
no iudicio nulla origini debetur pęna vi/
tiatę? Ecce merito rep̄hendisti eos τ graui/
ter/ qui vel supersederūt scienda cognosce/
re vel nō formidāt ignorata culpare. Nū/
quid hoc de his qui excordes nati sunt po/
tes dicere? Nec tamē eis sub deo iusto vn/
de hoc accidere potuerit inuenturus es: si
nulla ex parentibus trahunꝫ merita filio/
rū. Sꝫ inuidēdo tibi/ in quadā meridie cō/
pertę veritatꝭ sine obūbramēto ignoratiōis
vt loqueris insanim⁹. Ita ne vero tāta in
paruulis mala/ tu q̄ nō inuides/ nō vides?
Bon⁹ est de⁹/ iustus est de⁹. Extranea pro/
sus mali est nulla natura/ quę nostrę natu/
rę scd̄m manicheos credatꝫ admixta. Unde
sunt: non dico in moribus/ sed i ipsis inge/
nijs cum quibus nascunꝫ tanta hominum
mala: si nō ē humana origo vitiata/ nō est
massa damnata? Quid q̄ homo fatuitatis
expers sit/ τ ab inuidię stimulis alienus: ip/
sam sic describis inuidiā/ vt in tua descripti
one hoc vitium et peccatū appareat τ pę/
na peccati. An non est peccatum diabolicū
inuidia? An nō est pęna peccati quę proti/
nus ipsū de quo oritꝫ vexat auctorem? Hęc
verba tua sūt: et tamē diuturna loquacita
te visus tibi es acutissime disputasse: vnū
idemqꝫ vitiū peccatum pęnāqꝫ peccati esse
non posse. Sed forte quia inuidus non es:
vix tandē inuidiā in alio libro videre po/
tuisti de qua hęc diceres: et tibi ꝓ me quia
mihi non inuides cōtradiceres. Finito au/ B
tem ꝓemio/ vbi etiam laborasti sicut soles
probare/ quod prędico deum esse hominū
conditorem: mea deinde verba proponis:
vbi dixi/ mūdo non deo nasci hominē/ qui
de concupiscentia carnis nascitꝫ: deo autem
nasci cum ex aqua et spiritu renascitꝫ. Qui/
bus meis verbis sic insidiaris: vt asseras
hinc itelligi me debere dixisse quod ad dia
bolum pertineat quicquid ad mundum p̄/
tinet: quia scilicet alibi dixeraꝫ/ eos qui de
corporū cōmixtione nascunꝫ ad ius diabo
li p̄tinere: asserendo vtiqꝫ de potestate erui
tenebrarum cū regeneranꝫ in christo. Re/
spondeo ergo calūnię tuę. Ita enī me vis
putari appellasse mundū ad potestatē dia
boli pertinentem: tanq̄ꝫ celum τ terram et
omnia quę in eis sunt vel diabolus fecerit
vel diabolus teneat. Hoc nō dico/ sed dete/

ſtor/redarguo/⁊ damno qui dicit: Sed hoc
loco ſic appellaui mūdum/ quemadmodū
Joh. 14. d. dominus vbi ait: Ecce venit princeps mū
di: Non enim celi et terre et omnium que
per verbum/hoc eſt per eūdem ipſum chri/
Joh. 1. a. ſtum facta ſunt: vnde ſcriptum eſt: Mun/
dus per eum factus eſt/ principem voluit
Joh. 5. d. itelligi diabolum: ſed ſicut dictum eſt: Mū
1. Joh. 2. c. dus in maligno poſitus eſt. Et iterū: Om/
nia que in mundo ſunt: concupiſcentia car
nis eſt et cōcupiſcentia oculorum/ ⁊ ambi/
tio ſeculi: que non eſt a patre/ ſed ex mun/
do eſt. Non enim celum et terra non ſunt a
patre per filium: aut angeli/ſidera arbuſta/
animalia/homines non ſunt a patre per fi/
lium: quātum quidē attinet ad ipſam ſub/
ſtantiā qua homines ſunt: ſed mundi prin
ceps eſt diabolus/ et mundus in maligno
poſitus eſt: omnes vtiq; homines qui rei
ſunt damnationis eterne/ſi non inde libe/
rentur: vt non iam pertineant ad principē
Al. tenebrarum †peccatorum redempti eo ſanguine qui in
remiſſionem fuſus eſt peccatorum. Huic er
go mundo cuius princeps eſt/ de quo ait
Joh. 14. d. qui vicit mundū: Ecce venit princeps mū/
di et in me nihil inueniet: huic inquā mun/
do naſcitur homo donec renaſcatur in eo
qui vicit mundum: et in quo nihil inuenit
princeps mundi. Quis eſt enim mundus
de quo dicit ſaluator mundi ⁊ victor mun
Joh. 7. a. di: Nō poteſt mundus odiſſe vos: me au/
tē odit: quia ego teſtimoniū perhibeo de il
lo/quia opera eius mala ſunt? Nūquid ter
re ac maris celi ac ſiderum mala ſunt ope/
ra? Sed vtiq; mundus iſte homines ſunt.
Nec ab iſto mundo quiſq; liberandus eli/
gitur/ niſi gratia dei per ieſum chriſtum do
minum noſtrū: qui dedit carnem ſuam pro
mundi vita: quod non feciſſet/niſi mundū
inueniſſet in morte. Quis eſt mundus de
Joh. 8. c. quo dicebat iudeis: Vos de hoc mundo
eſtis: ego non ſum de hoc mundo? Poſtre/
mo quis eſt mundus de quo elegit ieſus di
ſcipulos ſuos/ vt iam de mūdo non eſſent:
et eos de quo iam non erant/ipſe mundus
odiſſet? Sic enim loquitur ſaluator mūdi/
lux mundi: ſic inquā loquitur: Hec mando
Joh. 15. c. vobis vt diligatis inuicē. Si mundus vos
odit: ſcitote quia me priorem vobis odio
habuit. Si de mundo eſſetis/mūdus quod
ſuum erat diligeret. Quia vero de mundo
nō eſtis: ſed ego elegi vos de mundo: pro/
pterea odit vos mundus. Si non addidiſ/
ſet: ego elegi vos de mundo: putari poſſet
ita dixiſſe/de mundo non eſtis: quēadmo/
dum de ſeipſo dixerat: ego non ſum de hoc
mundo. Neq; enī et ipſe fuit de mundo: et
electus ē inde/ vt nō eſſet de mūdo. Quis
hoc dixerit chriſtianus? Nec ſcdm hoc enī
q̃ homo eſſe dignatus eſt/ filius dei de mū
do fuit: Quid ita/niſi quia i illo peccatum
nunquā fuit: ꝓpter quod omnis homo pri
us mūdo/non deo naſcitur: ⁊ vt deo naſca/
tur de mundo eligit qui renaſcitur/ vt iam
nō ſit de mūdo? Propter quod ab eo prin/
ceps mundi eijcitur foras ſicut ipſe teſtat
dicens: Nunc iudiciū eſt mundi: nunc prin Joh. 12. e.
ceps huius mundi eijcietur foras. Niſi for/
te eo vſq; veſtra progredietur audacia/ vt
dicatis non de mundo eligi paruulos quā
do baptiſmo eius abluunt: de quo dictum
eſt: Deus erat in chriſto mundū reconciliās 2. Cor. 5. d.
ſibi. Ad iſtam reconciliationem ſi negatis
paruulos ꝑtinere/negātes eos eſſe de mū/
do/qua frōte neſcio viuatis in mūdo. Por
ro ſi eos fatemini cum i corpus chriſti trāſ/
eunt de mundo eligi: neceſſe eſt vt ei naſcā/
tur de quo eliguntur vt renaſcantur. Na/
ſcuntur enī per carnis concupiſcentiā: rena
ſcuntur per ſpirituſſancti gratiam. Illa de
mundo eſt/hec venit in mūdum: vt de mū/
do eligātur qui predeſtinati ſunt ante mū/
dum. Cum autem dixiſſet apoſtolus: Deus
erat in chriſto mundū reconciliās ſibi: quo
modo id faciat/ mox adiunxit atq; ait: Nō
reputans illis delicta eorum. Totus ergo
mundus ex adam reus: deo non negante
manum formationis opere ſuo ſeminibus
inſtitutis/ quāuis paterna preuaricatione
vitiatis: et cum per chriſtū recōciliatur mū
dus/de mundo liberatur: eo liberante qui
venit in mundū: non de mundo eligendus
ſed electurus: nō meritorum electione/ ſed
gratie: quia reliquie per electionem gratie Roma. 11. a.
ſalue facte ſūt. Deinde ꝓpoſitis alijs meis C
verbis vbi dixi: Huius concupiſcentie re/
atum regeneratio ſola dimittit: ac per hoc
generatio trahit: moxq; ſubiunxi: Ergo qđ
generatū eſt regeneretur: vt ſimiliter/ quia
nō poteſt aliter/quod tractum eſt remitta/
tur: fruſtra idētidē conaris obtegere quod
ſuperfluū baptiſmum putatis in paruulis:
dicentes myſteriorum chriſti gratiam mul
tis locupletē eſſe muneribus: Veletis noli/
tis paruulos credere confitemini in chriſtū
per corda ⁊ ora geſtantiū. Ergo et ad illos
pertinet dominica illa ſententia: Qui non Marc. 16. d.
crediderit/cōdemnabitur. Qua cauſa/qua
iuſticia ſi nullum trahunt originale pecca/
tum? Quod autem dicis: hinc potius ſuos
approbat: quod ante proprium volunta/
tis obſequiū/hoc quod in eis fecit benefi/

rierū sublimat augmentis: Si ergo hinc su
os istos approbat: profecto illos quibus
hoc non donat/non approbat suos. Por/
ro cum ꝛ ipi eadem causa sint eius/ quia cō
didit eos: cur non ꝛ ipsos eodem modo ap
probat suos? Hic de fato/vel de acceptio/
ne personarum nihil negatis. Jam ergo no
biscum gratiam confitemini. Quid est eñ
aliud/vbi nihil illorum est? In vna igit̃ ea/
demq̃ causa /ali⁹ relinquit̃ iusticia iudicā/
te nō fato: alius assumitur gratia pręstan/
te nō merito. Frustra omnino contenditis:
nec ab originali peccato paruulos regene/
ratione mundari. Non hoc ostēdit qui dix/
Roma.6.a. it: Quicunq̃ baptiçati sumus in christo: in
morte eius baptiçati sumus. Dicendo eñ:
quicūq̃/ nō vtiq̃ paruulos fecit exceptos.
Quid est autē in morte christi baptiçari/ni
si peccato mori? Unde etiam de ipso idem
alio loco dicit: Qꝫ eñ mortuus ē peccato/
Ibidē.b. mortu⁹ est semel: Qꝫ eñ mortuus est pec/
cato/ vtiq̃ dictū est propter similitudinem
carnis peccati: propter quod ꝛ magnū my/
sterū est crucis eius: vbi ꝛ vetus homo no
ster simul crucifixus est/ vt euacuet̃ corpus
peccati. Si ergo in christo paruuli baptiçā
tur/ in morte eius baptiçantur. Si in mor/
te eius baptiçantur: mortis eius similitu/
dini in complantati peccato vtiq̃ moriun/
tur. Qꝫ enim mortuus est peccato/ mortu/
us est semel: quod autem viuit/ viuit deo.
Et quid est complantari similitudini mor/
tis eius/nisi quod sequitur: Sic et vos ex/
istimate vos mortuos esse peccato: viuere
autē deo in christo iesu? Nunquid dicturi
sumus/peccato mortuū fuisse iesum: quod
nullum habuit vnquā? Absit. Et tamen qꝫ
mortuus est peccato/ mortuus est semel.
Mors eñ eius peccatum nostrū significa/
uit: quo vtiq̃ ipsa mors accidit: cui morti
mortuus: id est vt mortalis non esset vlte/
rius/peccato dicit̃ mortu⁹. Quod ergo ip/
se significauit in similitudine carnis pecca/
ti: hoc per eius gratiam nos agimus in car
ne peccati: Ut quomodo ille moriendo si/
militudini peccati/peccato mortuus prędi/
catur: ita quicunq̃ in illo fuerit baptiça/
tus/id est peccato/sed in christo similitudo
nos veraciter eidem rei cuius illa fuerit si/
militudo moriat̃. Et quomodo in illius ve
ra carne vera mors fuit: sic fiat in veris pec
catis vera remissio. Totus itaq̃ iste episto
lę apostolicę locus si te ab ista prauitate nō
corrigit/ nimis obduruisti. Quāuis enim si
bi ꝯnexa sint oīa quib⁹ ait scribēs ad roma
nos: vt gratia dei cōmendet̃ per iesū chri/
stum: tamen quia epistolā totam hic reco/
lere ꝛ pertractare non possumus: valde eñ
longum est: et isto capite quod agitur con/
sideremus/vbi ait: Cōmendat autē suam Roma.5.b.
charitatē deus in nobis: quoniam cum ad
huc peccatores essemus/ christus pro no/
bis mortu⁹ est. Hoc tu dictū exceptis par/
uulis vis putari. Ubi si abs te quęram: si
non sunt inter peccatores habēdi: quomo/
do pro eis mortuus est/ qui pro peccatori/
bus mortuus est? Respōdebis non pro so/
lis peccatoribus mortuum: q̃uis sit etiam
pro peccatoribus mortuus. Quod quidē
nusq̃ legis in diuinis auctoritatibus: mor
tuū scilicet esse christum etiam pro eis qui
nullum habuerunt omnino peccatū. Sed D
attende q̃ validis testimonijs vrgearis.
Tu dicis etiam pro peccatoribus mortuū:
ego dico non nisi pro peccatoribus mortu/
um: ita vt respondere cogaris/si nullo pec/
cato paruuli obstricti sunt: non esse pro par
uulis mortuū. Dic̃ eñ ad corithios: Quo/ 2.Cor.5.c.
niam vnus pro omnibus mortuus est. Er/
go omnes mortui sunt: et pro oībus mor/
tuus est. Nullo modo hic negare permitte/
ris/nō nisi pro his qui mortui sūt/mortuū
fuisse iesum. Quos igitur hoc loco intelli/
gis mortuos? Nunquid eos qui de corpo/
re exiert? Quis ita desipiat vt hoc sapiat?
Eo modo itaq̃ intelligimus mortuos pro
quibus omnibus vnus mortuus est chri/
stus/quomodo alibi dicit: Et vos cum esse Col.2.c.
tis mortui in delictis ꝛ prępucio carnis ve/
strę: viuificauit cum illo. Ac per hoc vnus
inquit pro omnibus mortuus est: ergo om
nes mortui sunt: ostendens fieri non potu/
isse vt moreretur/nisi pro mortuis. Ex hoc
enim probauit omnes mortuos esse: quia
pro omnibus mortuus est vnus. Impin/
go/inculco/infertio recusanti. Accipe/salu/
bre est: nolo moriaris. Unus pro omnib⁹
mortuus est: Ergo omnes mortui sunt. Un
de quia consequēs esse voluit vt intelligā/
tur omnes mortui/si pro omnibus mortu/
us est. Quia ergo non in corpore/restat vt
in peccato esse mortuos omnes/si pro om/
nibus christus mortuus: nemo neget: ne/
mo dubitet: qui se non negat aut dubitat
esse christianum. Quapropter si nullū tra
hunt peccatum paruuli/non sunt mortui.
Si non sunt mortui: non est mortuus pro
eis: qui non est mortuus/nisi pro mortuis.
Tu autē iam in primo tuo libro cōtra nos
clamans/dixisti christum etiam pro paruu
lis mortuum. Nullo modo igitur negare ꝑ
mitteris eos trahere originale peccatum.

Nam mortui vnde/si nō inde:aut propter
quā mortem paruulorum mortuus est:qui
non est mortuus nisi pro mortuis:cūq; tu
E mortuum pro paruulis confiteris? Redi er
go mecum ad illud quod ad romanos cępe
Roma.5.b. ram dicere: Cōmēdat inquit suam charita/
tem deus in nobis:quoniam cū adhuc pec
catores essemus christus pro nobis mor/
tuus est. Cū peccatores inqt essem⁹/hoc ē/
cū mortui essem⁹/christus pro nobis mor/
tuus est: Multo magis iustificati nunc in
sanguine ipsius/salui erimus ab ira per ip/
sum. Si enim cum inimici essemus reconci/
liati sumus deo per mortem filij eius:mul/
to magis reconciliati salui erimus in vita
2.Cori.5.d. ipsius. Hoc ē illud quod alibi dicitur: De/
us erat i christo mundū reconcilians sibi.
Roma.5.b. Deinde hic sequitur: Non solum autē/sed
et gloriantes in deo/per dominū nostrum
iesum christum. Non soluz inquit salui:sed
et gloriantes:per quē nunc et reconciliatio
nem accępim⁹. Et tanq; causa quęreretur/
quare per vnum mediatorem dominū fiat
ista reconciliatio: Propter hoc inquit sicut
per vnū hominem peccatum in hunc mun/
dum intrauit:ꝛ per peccatum mors: et ita
in oēs hoīes pertransijt/in quo oēs pecca/
uerūt. Quid ergo ęgit lex? Ita ne illa recō/
ciliare non potuit? Non inquit. Usq; enim
ad legē/peccatū in mundo fuit:hoc est/nec
lex potuit auferre peccatum. Peccatū autē
nō deputabatur cū lex non esset. Erat qui/
dem peccatum/sed non deputabatur:quia
Roma.3.c. non cognoscebatur: Per legē eñ cognitio
Roma.5.c. peccati:sicut alio loco dicit: Sed regnauit
mors ab adā/vsq; ad moysen:quia nec per
moysen/ id ē nec per legē regnum eius ab/
latum est. Regnauit autē et in his qui non
peccauerunt. Quare igitur/si non peccaue
runt? Audi quare: In similitudinez inquit
pręuaricationis adę/qui est forma futuri.
Dedit enim ex se formā posteris suis/quā/
uis peccata propria non habētibus:vt pec
cati paterni contagione morerentur/qui ꝑ
eius carnalē concupiscentiā gignebantur.
Sed non sicut delictum inquit/ita ꝛ donū:
ob vni⁹ delictum. Si eñ multi mortui sūt:
multo magis gratia dei et donum in gra/
tia vnius hominis iesu christi in mult' abū
dauit. Multo magis vtiq; abundauit: qr
in quibus abundat temporaliter moriun/
tur/in ęternum victuri sunt. Et non inquit
sicut per vnū peccantē/ita est et donū: Nā
iudicium quidem ex vno in condemnatio/
nem:gratia autē ex multis delictis in iusti/
ficationē. Et vnū quippe illud ad damna/
tionem trahere potuit:sed gratia non hoc
vnū tm̄/verumetiā plura quę superaddita
sunt peccata/deleuit. Si enim ob vnius de
lictum inquit mors regnauit per vnū:mul/
to magis qui abūdantiam gratię ꝛ iusticię
accipiunt/in vita regnabunt per vnum ie/
sum christum. Superior repetitus est sen/
sus:quia multo magis in vita regnabunt/
qui sine fine regnabunt/q; mors in eis re/
gnauit quę cū fine regnauit. Itaq; sicut ꝑ
vnius inquit delictum in omnes homines
ad condemnationem:ita ꝛ per vnius iusti/
ficationē in omnes homines ad iustificati/
onem vitę. Ideo ꝛ ibi omēs/et hic omnes:
quia nemo ad mortem nisi per illum:nemo
ad vitā nisi per istum. Sicut eñ per inobe/
dientiam vnius hominis peccatores con/
stituti sunt multi: ita et per vnius obedi/
entiam iusti constituentur multi. Lex autē
subintrauit/vt abundaret delictum. Ubi
autem abundauit delictū: superabūdauit
gratia: vt quēadmodum regnauit peccatū
in morte:sic et gratia regnet per iusticiā in
vitā ęternā/ per iesum christū dominū no/
strum. Quid ergo dicimus inquit: Perma Roma.6.a.
nebimus in peccato/vt gratia abūdet? Ab
sit. Quid eñ pręstitit gratia/si permanen/
dū est in peccato? Deniq; sequitur et dicit:
Qui mortui sumus peccato:quomodo vi/
uemus in eo? Hinc nunc diligenter atten/
de:et quod sequitur vt intelligas intentus
ausculta. Cum dixisset:qui mortui sumus
peccato:quomodo viuemus in eo? An ig/
noratis inquit quoniā quicunq; baptizati
sumus in christo iesu/in morte ipsius bap/
tizati sumus? Hic sunt paruuli qui baptizā F.
tur:an non sunt? Si non hic sunt:falsuz est
ergo quod ait: Quicūq; baptizati sumus
in christo iesu/in morte ipsius baptizati su
mus:quia non in morte illius baptizantur
paruuli. Sed quoniā verum dicit aposto/
lus/nulli intelliguntur excepti: Nam si de
solis maioribus dictum putatis/ qui iam
vtuntur libero arbitrio:cum dicat ille/qui/
cunq;/frustra vos terret dominica illa sen/
tentia: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Ioh.3.b.
spiritu. Habetis eñ magnū compendium.
Asseuerate ꝛ hoc d solis maioribus dictū:
nequaquā paruulos ista generalitate con/
cludi. Et quid vobis est de quęstione bap/
tismatis laborare:vtrū sit vita ęterna pręt
ter regnū dei:an vita ęterna priuandi sint
innocentes tot imagines dei:ac ꝑ hoc ęter
na morte plectendę? Si autem hoc dicere
nō audetis:qm̄ vniuersaliter prolata sen/
tentia est: Nisi quis renatus fuerit ex aqua

e spiritu:non potest intrare in regnum dei:
eadem vos vniuersitas comprimit dicente
Roma.6.a. apostolo:Quicũq3 baptiçati sumus i chri/
sto iesu/in morte illius baptiçati sumus.
Ergo τ paruuli qui baptiçantur in christo:
quoniam in morte ipsius baptiçantur/pec
cato moriuntur.Inde enĩ cõnexa sunt ista
sequentia cum superius dictum esset:Qui
mortui sumus peccato/ quomodo viuem⁹
i eo?Nam velut quereretur/quid est mori
peccato?An ignoratis iquit quoniam qui
cũq3 baptiçati sumus i christo iesu/in mor/
te illius baptiçati sumus?Hinc probãs qđ
supra dixerat:Si mortui sumus peccato/
quõ viuemus in eo:vt qui non se ignora/
rẽt in morte christi baptiçatos/ cum bapti/
çarentur in christo/scirent etiam se mortu/
os esse peccato:quia nihil est aliud in mor/
Quid sit in morte christi baptiçari. te christi baptiçari/nisi peccato mori. Hoc
diligentius exponens adiungit τ dicit:Cõ
sepulti enĩ sumus cum illo per baptismum
in mortẽ:vt queadmodũ surrexit christus
a mortuis per gloriam patris/ita et nos in
nouitate vite ambulemus. Si enĩ cõplan/
tati sumus similitudini mortis eius:sic et
resurrectionis erimus:hoc sciẽtes quia ve/
tus homo noster simul crucifixus ẽ/ vt eua/
cuetur corpus peccati:vt vltra non seruia/
mus peccato.Qui enĩ mortuus est/ iustifi/
catus est a peccato:si autẽ mortui sumus
cum christo credimus:quia simul viuemus
cum illo:scientes quia christus surgens ex
mortuis iam non moritur: mors illi vltra
non dominabitur.Quod enĩ mortuus est
peccato/mortuus est semel:Qđ autẽ viuit
viuit deo: Ita τ vos existimate vos mor/
tuos quidem esse peccato:viuere autẽ deo
in christo iesu.Si ergo peccato non moriũ/
tur paruuli: procuidubio in christi morte
non baptiçantur.Si in christi morte nõ ba
ptiçantur:nõ in christo baptiçantur. Qui/
cunq3 enĩ baptiçati sumus in christo iesu:
in morte ipsius baptiçati sumus. In chri/
sto autẽ baptiçantur/peccato ergo moriun
tur.Cui peccato queso te/nisi qđ originale
traxerunt?Argumentationes hominũ con
Ps.93. ticescant:dominus nouit cogitationes ho/
Math.11.d. minũ quoniã vane sunt: Abscondit hec a
sapientibus et prudentibus τ reuelauit ea
paruulis.Si tibi christiana fides displicet:
apertius confitere:Nam christianã fidem
aliam non potes inuenire. Unus homo
est ad mortem/ vnus ad vitam: Ille tñ ho/
mo:iste deus et homo. Per illum est mun/
dus inimicus factus deo. Per istum mun/
dus reconciliatus deo:electus ex mundo.

Sicut enĩ in adam omẽs moriũtur: sic τ in 1.Cor.15.c.
christo omnes viuificabunt. Sicut porta/ Ibidẽ.f.
uimus imaginem terreni:portemus τ ima
ginem eius qui in celo est.Hec stabilitamẽ
ta fidei christiane qui subuertere nitit:stan
tibus eis ipse subuertitur.

Quõ miris quidem modis quod dimissum est in parente trahatur in prole:vnde et morit nisi christi morte viuificetur: Ca.11.

Rorsus quod in libro meo dixi/cui B
p resistis/verũ est.Nam quod dimis/
sum est in parente vt trahat in pro/
le/miris quidem modis fit/sed tamẽ fit.Et
quia modus ipse non facili ratione indaga
tur/nec sermone explicatur/ab infidelibus
non creditur.Quibus verbis meis insidia
ris mẽdaciter:quasi dixerim/nec ratione cõ
prehendi/nec sermone explicari:subtrahẽs
inde quod dixi: non facili siue ratione siue
sermone.Aliud ẽ/nulla/quod tu dicis:ali/
ud est/non facili/quod ego dixi: Ubi quid
aliud q̃ calumniosus appares? Sed etsi
nulla ratione indagetur:nullo sermone ex/
plicetur:verũ est tamen quod antiquitus
veraci fide catholica predicatur/ τ creditur
per ecclesiam totã:que filios fidelium nec
exorciçaret/nec exufflaret si non eos de po/
testate tenebrarũ τ a principe mortis erue/
ret:quod in libro meo cui velut respondes
a me positum est:sed id tu cõmemorare ti/
muisti:tanq̃ ipe ab orbe toto exufflandus
esses.Si huic exufflatiõi qua princeps mũ
di τ a paruulis eijcit foras contradicere vo
luisses:frustra te intorques argumentatio
nibus vanis:non aduersus me/sed aduer/
sus cõmunem matrem spiritalem: que nõ
te aliter peperit q̃ sicut iam non vis vt pa
riat:contra cuius viscera satis acutis telis
tibi videris armatus/ de iustitia dei cõtra
iustitiam dei/de gratia dei contra gratiam
dei colligens argumenta.Tunc enĩ est dei
vera iustitia/si graue iugũ super filios adã Eccl.40.a.
a die exitus de ventre matris eorum nõ sit
iniustum.Quomodo autem non est iniu/
stũ iugum graue/si nullum est in paruulis
malum:propter quod iuste iugo preman/
tur graui?Tũc vera est dei gratia:si hoc re/
bus exhibeat/quod verbis sonat.Quomo
do autẽ hoc facit/si cum exufflat in quo no
uit nõ esse quod pellat/ si cum lauat i quo
nouit non esse quod abluat?Nunquid vel
tibi vel quibuslibet consectaneis tuis ali/
quid dicere videreris:si quantum sit/ vt ex
ea natum necesse sit renasci: non renatum
sit necesse damnari malum concupiscentie

carnis/sanctitate mētis cogitare posses? Et quid conferat gratia/cum reatum eius absoluit: quo faciebat originaliter hominem reum: quando fit in illo plena remissio peccatorum: quāuis ipsa remaneat contra quā regenerati spiritus cōcupiscat: aut bene vsurus hoc malo in minore certamine: aut omnino vsurus in maiore certamine? Inest eīn sensus huius mali/dum reluctatur atq; cohibetur reatus carnalis concupiscentię: sed non sentitur dum est: ita eius ablatio fide creditur/nō carne vel mēte sentitur. Reatus autē ille/ qui sola regeneratione dimittitur/ quēadmodum cum inesset non sentiebatur: ita eius ablatio fide creditur/non carne vel mente sentitur. Ideo in huius rei obscuritate te iactas: et aduersus veritatem quę ostendi hominus maxime carnaliū sensibus non potest: quāto magis vt putas acriter/tanto magis infideliter pugnas. Sed verte omnes tete in facies: et contrahe quicquid siue animis/siue arte vales: quicūq; baptiçati sum[9] i christo iesu/in morte ipsius baptiçati sum[9]. Ergo verum est nos mortuos esse peccato in morte christi/q̄ fuit sine peccato: ac per hoc et maiores et paruuli. Neq; eīn illi et nō isti: aut isti et non illi: sed quicunq; baptiçati sumus in christo iesu in morte illius baptiçati sumus. Consepulti ergo sumus illi p baptismum in mortem nō sine paruulis: quoniam quicunq; baptiçati sumus in christo iesu/in morte illius baptiçati sum[9]: vt quēadmodum surrexit christus a mortuis per gloriā patris: ita et nos in nouitate vite ambulemus. Si eīn conplantati fuimus similitudini mortis eius: sed et resurrectionis erimus: hic sunt et paruuli complantati similitudini mortis eius. Hoc enim ad omnes pertinet quicunq; baptiçati sumus in christo iesu: hoc scientes/quia vetus homo noster simul crucifixus est. Quorum vetus homo/ nisi quicunq; baptiçati sumus in christo? Hic itaq; agnoscamus et paruulos: quia et ipsos baptiçatos non negam[9] in christo. Et vt quid simul crucifixus est vetus homo noster? Ut euacuetur inquit corpus peccati: vt vltra nō seruiamus peccato. Propter hoc corpus peccati/misit deus filium suum in similitudine carnis peccati. Quia igitur impudētia negamus etiam paruulos corpus habere peccati: cum hoc dicit/omniū sit quicunq; baptiçati sumus i christo? Qui eīn mortuus est/ iustificatus est a peccato. Si autem mortui sum[9] cum christo: credimus quia simul viuemus cum christo: sciētes quia christus resurgēs ex mortuis iam non moritur: mors ei vltra non dominabitur. Quod eīn mortuus est peccato/mortuus ē semel: quod autem viuit/viuit deo. Ita et vos inquit existimate vos mortuos esse peccato: viuere autē deo i christo iesu. Quibus hoc dicit? Euigilas ne et attendis? Eis vtiq; quibus dicebat: Si autem mortui sumus cū christo. Et qui sūt hi/nisi quibus dixerat: Uet[9] homo noster simul crucifixus est: vt euacuet corpus peccati: nisi quibus dixerat: Complantati sumus: similitudini mortis ei[9]: nisi quib[9] dixerat: Cōsepulti ergo sumus illi per baptismum in mortem? Et hoc quibus/vel de quibus dixerat/lege superiora verba mea quibus hęc cuncta connexa sunt: et inuenies. An ignoratis quoniā quicunq; baptiçati sumus in christo iesu in morte ill[9] baptiçati sum[9]? Et cū hoc diceret/ probare qd voluit? Lege adhuc paulo superi[9] et inuenies. Si mortui sumus peccato/quomodo viuemus in eo? Aut ergo agnoscite paruulos in baptismate mortuos esse peccato: et fatemini habuisse cui morerentur originale peccatum: aut aperte dicite non eos in morte christi baptiçatos cum baptiçarent in christo: et apostolum mendacio redarguite/dicentē: Quicunq; baptiçati sumus in christo iesu/in morte illius baptiçati sum[9]. Ego hęc arma cęlestia/ quę vincūt scelestium/non dimitto his fidem meam sermonē q; committo. Argumēta quę profertis humana sunt: hec munimēta diuina sūt. Delicta quis intelligit? Nunquid ideo delicta non sunt? Ita et originale delictu; quod in parente regenerato remittitur et transit in prolem et manet/nisi et ipsa regeneretur: quis intelligit. Nunquid ideo non est delictum? Unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Quo corde/quo ore/qua fronte paruulos mortuos negat? pro quibus christum mortuum non negatis? Si non est pro eis christus mortuus/ vt quid baptiçantur? Quicunq; eīn baptiçati sumus i christo iesu/in morte ill[9] baptiçati sumus. Si autem etiam pro eis mortuus est/qui vnus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt/et isti cum omnibus. Et quia in peccato mortui sunt/moriuntur et peccato vt viuant deo/quando renascuntur ex deo. Quod si explicare non possim/quomodo viuus generet mortuū: mortuus eīn peccato parens/et viuēs deo: generat tamen in peccato mortuū: nisi et ipse peccato regeneratiōe moriatur vt viuat

Margin notes: B; Roma. 6. a.; Roma. 8. a.; Roma. 6. b.; C; Ps. 18.

deo. Nunquid ideo falsum est: quia expli/cari verbis/vel non potest/vel difficillime potest? Tu nega si audes natū mortuum: pro quo christum non negas mortuū: Unꝰ enī pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Verba sunt apostolica: sed arma sunt nostra: quibus tamen si repugna/re nolis/intelligis quod sine dubitatiōe cre/dendum est: etiam si non intelligas. Homo enim qui spiritaliter natus carnaliter gig/nit/vtrūq; habet semen: ⁊ immortale vnde se gaudeat viuum/et mortale vnde gene/ret mortuū. Cui viuificando nullo modo necessaria christi mors eēt/nisi mortuus na tus esset. Unus enī pro omnibꝰ mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Nec eos de ista morte excitatis/quos mortuos nō esse clamatis/sed ne viuant potius impeditis: quādo in eorum parentibus fidē/qua vna possunt reminiscere impiorū argumētorū/machinis oppugnatis.

Quō nō valeat ꝯsequētia: parē/tes peccatū tradūt/ergo non ami/serunt: et qđ ad credibilia itellige/dā applicari possint naturaliū re/rū exēpla: ⁊ cui olee inserti simus:

A Sed iam veniamus ad (Ca. III. prolixam et operosam disputatio/nem tuam: qua illud quod quantū secundum similitudinis gratia in re ad perspi/ciendum difficili adhibendum putaui/de olea scz q̄ eius semen degeneret in oleastrū refutare molitus es: prius affirmans/q̄ ei re quę per se defendi non potest nihil suf/fragētur exēpla. Cur ergo apostolus mox vt proposuit quęstionem quomodo resur/gant mortui: quo autem corpore veniant: continuo rem incognitam ⁊ inexpertam ex/emplo probare suscepit/adiungens: Stul/te quod tu seminas/nō viuificatur nisi pri/us moriatur? Quod quidem exemplum et huic rei de qua agitur/non omnimodo est inconueniens. Purgatur enī a palea triti/cum/sicut homo a peccato: et tamē inde cū palea nascitur alterū. Quid est autē quod de crocodilo voluisti/solum esse in omni/bus animalibus cui superiores mandibu/las moueri albinus affirmat: ⁊ ignem cum sit omnibus exitio salamandrę esse ludi/brio? Nonne ista contra vos potius protu/listi: quando inuenitur aliquid vnde mon/stres eē possibile quod generaliter negaba/batur? Cum ergo vos generaliter negaue/ritis posse gignētes in prolē traycere quod non habent ipsi: si fuerit inuentum quod possit hoc facere: ita superamini sicut ille qui dixerat: non posse animalia nisi inferio/res mouere mandibulas: inuento crocodi/lo/sine ambiguitate superatur: et qui di/xerit nullum animal in igne viuere demon/strato quod de salamandra perhibetur/si/ne ambiguitate conuincitur. Cum igitur definis naturalia per accidens non conuer/ti: si vel vnꝰ quispiam fuerit inuentus qui vitiatus aliquo casu cum eodem vitio ge/nuerit filium: factumq; sit proli naturale quod parenti accidens fuit: nempe tua de/finitio etiam ista destruetur ⁊ frustrabitur. Item cum definis parentem quod ipse nō habet in suam prolem non posse transmit/tere: nonne definitio etiam ista destruetur cum tibi fuerint demōstrati nati homines integerrimis omnibus membris ex his pa/rentibus qui nonnulla membra perdide/rant? Audiebamus a maioribus nostris/qui se id nosse ac vidisse dicebant: fundanū carthaginis rhetorem cum patre accidenti vitio luscus esset/luscum filium procreasse: Quo exemplo euertitur illa tua sententia/qua dicis naturalia per accidens non con/uerti. Accidens quippe fuit in patre/quod B factum est in filio naturale. Illam vero al/teram/qua dicitis parentes i filios ea quę non habent non posse transfundere/ali/us fundani filius/quod maxime vsitatum est/cū duobus oculis de lusco natus euer/tit: et innumerabiles qui nascuntur ocula/ti de parentibus cęcis. Transmittēdo quip/pe in eos quos gignunt quod ipsi non ha/bent/vos potius q̄ suos filios sibi similes esse demonstrauit: qui tam fuistis in no/stris definitionibus cęci. Sane cum ea quę ad rem non pertinent multum loqueris: dixisti aliquid vnde me quiddam quod ad rē pertinet admoneres/vbi aisti: curiosita/tem quod comprehenderit/minus solere mirari: ⁊ aduersus eam diuinitus fuisse pro/uisum/vt multa de terra innumeris discre/ta proprietatibus gignerentur. Et reuera hęc est vtilitas occultorum operum dei: ne propterea vilescant: ne comprehensa mira esse desistant. Unde et scriptura dicit: Si/cut ossa in ventre pregnantis: ita non ag/noscis opera dei quęcunq; faciet vniuersa. Recte itaq; et ipse dixisti contra curiosita/tem/que minus solet mirari quod potuerit comprehendere/incōprehensibilia esse ope/ra dei: Cur ergo humana opinatione cona/ris euertere/quod minus vales in diuina

ratione comprehendere? Ego quidez / non
vt tu calumniaris dixi / nulla ratione com/
prehēdi posse / sed dixi: nō facili ratiōe pos/
se. Uerumtamen ꝙ si contra vitium curio/
sitatis humanę / cui solent vt ipse comme/
moras comprehensa vilescere: etiam hoc
deus quēadmoduz multa sic occultare vo
luit / vt id inuestigare atqꝫ comprehendere
humana coniectura non possit: Ideo ne cō
tra ecclesiam matrem vestram ratiunculis
vestris quasi parricidalibus pugiunculis
debetis armari: vt vim sacramenti eius oc
cultam / qua purgandos concipit paruu/
los / quāuis de purgatis parentibus natos
tanqꝫ ossa in vētre pregnantis: non contre
ctando / sed laniādo queratis: Nisi autem
sermonis longitudine nollem fatigare le/
ctorem: iam te mille rerum generibus qua/
rum incomprehensibilis est ratio / contra
vsitatas naturę vias quasi per deserta opa
ca obruerem: in quibus etiam degeneran/
tia semina / non quidem in dissimillimū ge/
nus: quia nec oleaster sic est ab olea discre/
tus vt vitis / sed in quandam si dici potest
similem dissimilitudinem: sicut viti est la/
brusca dissimilis: quę tamen de semine vi/
tis gignitur multa monstrarem. Et cur nō
credamus hoc ideo voluisse creatorem: vt
crederemus etiam semen hominis posse vi
tium de gignentibus trahere / quod in eis
a quibus gignitur / vt sit ad eius gratiam
Col. 1. b. qua homines eruūtur a potestate tenebra/
rum et in regnum illius transferuntur etiā
baptiçati cum suis paruulis currerent: si/
cut tecum cucurrit pater sanctus / nesciens
C eidem gratię ꝙ esses futurus ingratus. Sz
naturę scrutator acerrimus limites eius
inuenis / et regulas figis: dicens per rerum
naturam fieri non posse / vt illud proben/
tur tradere parentes / quo caruisse credū/
tur. Quod si tradunt inquis / non amise/
runt. Istę sunt pelagianę definitiones:
quas lecto ad religiosę memorię marcelli/
num quod commemoras / opusculo nostro:
iam respuere debuisti. Prior enim pelagi/
us de parentibus fidelibus dixit: non eos
potuisse in posteros transmittere quod ip/
si minime habuerunt. Sed ꝙ sit falsum:
exemplis euidentissimis perdocetur: quo/
rum aliqua supra dixi: vnde est et hoc quod
et nunc dicam: Quid enim preputij reti/
net circumcisus: de quo preputiatus tamē
gignitur: et quod iam non est in homine /
trahitur in hominis semine? Nec ob aliud
credēdum est antiquis patribus hoc diui/
nitus fuisse preceptum: vt octauo die circū Gen. 17. b.
ciderent paruulos / ad significandam rege/
nerationem quę fit in christo: qui post diez
septimum sabbati quo die iacuit in sepul/
chro / tradit' propter delicta nostra / sequē/
ti id est octauo die in hebdomadibus resur
rexit propter iustificationem nostrā. Quod Circūcisio fi/
sacramentum circumcisionis in figura pre/ gura fuit ba/
cessisse baptismatis / quis vel mediocriter ptismatis.
sacris litteris eruditus ignoret: cum aper/
tissime de christo dicat apostolus: Qui est Col. 2. b.
caput omnis principatus et potestatis: in
quo etiaz circumcisi estis / circumcisione nō
manufacta in expoliatione corporis car/
nis / sz i circumcisione christi / cōsepulti ei in
baptismo: in quo et consurrexistis per fidē
operationis dei qui suscitauit illum a mor
tuis: et vos cum essetis mortui in delictis
et preputio carnis vestrę / viuificauit cum
illo donans nobis omnia delicta. Huius
ergo circumcisiōis nō manufactę / quę nūc
fit in christo similitudo premissa est illa cir/
cumcisio manufacta quę data est abrae.
Non enim dici potest: preputium corpus
est: hoc autem quod trahitur in origine vi/
tium / et illo quidem absciso vim eius tamē
nequaquā tolli potuisse de semine: hoc ve/
ro vitium quod nō est corpus / sed accidēs
cum indulgentia sit remissum in semine nō
potuisse residere: hoc iquam a quouis cal/
lidissimo dici non potest: cum auctoritate
diuina superetur: qua ipsa pars corporis
ob hoc iussa est amputari / vt hoc vitium
purgaretur. Quod nisi esset in semine ad
paruulos quibus circumcisione illa corpo
ris auferendum est: nullatenus peruenire.
Neqꝫ si minime peruenisset / indigeret nul/
latenus hac corporis circumcisione se mo/
ueri. Cum autem paruulus prorsus nullū
habeat omnino peccatuz: restat vt nullum
eidem aliud auferatur nisi originale illo re/
medio sine quo perit anima eius de popu
lo suo: quod sub iusto deo non fieret nisi es
set culpa qua fieret. Quę quoniā propria
nulla est: restat vt sola originis vitiata sit
culpa. Ecce circumcisus tradit nascenti de
se / quo caruit in se. Quid est ergo quod di/ D
cis / per rerum naturam fieri non posse: vt il
lud homines probentur tradere / quo caru/
isse creduntur. Bonum est preputium / non
est maluz: quia deus illud fecit: sicut de ole
astro copiosissime disputasti. Respondetur
tibi: Bonus est oleaster in rerum natura: Ola l rerū na
sed in mysteriorum scriptura malum sig/ tura bona sūt:
nificat: sicut lupi / sicut vulpes / sicut sus lo/ licet aliq̄ malū
significent.

Petri.2.d. ta in volutabris ceni: sicut canis cõuersus ad suum vomitum. In rerum natura bona
Gen.1.d. sunt omnia/sicut oues. Omnia quippe deus fecit bona valde: sed in sanctis libris lupi malos significant: oues autem bonos. Nec scdm id quod sũt/ sed scdm id quod significãt de illis similitudines damus/ quãdo de bonorum malorũqz differẽtia disputamus. Sic et preputium quoniam particula est humani corporis: quod totum est bona substantia/ vtiqz bonum est per naturam: sed malum significat per figuram: cuius
Gen.17.b. die octauo circũcidi precipitur paruulus propter christum/ in quo sicut apostolus di
Col.2.b. cit: circumcisi sumus circumcisione nõ manufacta: quã sine dubio pfigurauit circumcisio manufacta. Preputium itaqz non est peccatum: sed significat peccatum per qd
Eph.2.a. peccatum dicti sumus natura filij ire: Nam et ipsum membrum natura proprie dicit. Proinde circumcisio carnis: nõ solum illã quasi generalem sententiam vestram sine ambiguitate subuertit/ qua dicitis per rerum naturam fieri non posse/ vt quo ipse caruit tradat proli parẽs: verumetiã quia preputium peccatum significat: et inuenitur in nascente/ quod iam nõ erit in parente: profecto originale peccatum quod iam remissum est parẽtibus baptizatis/ manere demõstrat in paruulis/ nisi et ipsi baptizentur: id est spiritali circumcisione mundẽtur: vosqz conuincit esse verissimũ quod negatis: quia et ipse paruulus de quo di
Gen.17.b. ctum ẽ: Peribit anima eius de populo suo si octauo die non fuerit circumcisus: inueniri sub iusto iudice cur pereat non potestis
E negantes originale peccatum. Relinquamus siluas oleastrorum et montes vel africanos vel italos oliuarum: nec interrogemus agricolas qui cum tibi aliud/ mihi aliud forte responderint: neutros possumus celeri exploratione cõuincere/ si ad hoc experiendum seminetur arbor/ seris factura nepotibus vmbram. Habemus oleam nõ africanam/ non italam/ sed hebreã: cui nos qui fuimus oleaster insitos esse gaudemus. Illi olee data ẽ circumcisio/ que nobis soluit istam sine disceptatione questionẽ. Trahit preputium proles/ quod iam non habet parens. Caruit et tamen tradidit: amisit et tamen transmisit. Et hoc preputium peccatum significat. Ergo et ipsum potest in parentibus interire/ et tamen ad filios pertrãsire. Attestetur etiam ipse infans/ et tacens dicat: Peritura est anima mea de populo meo/ si non fuero circumcisus octauo die. Qui ergo et originale malum diffitemini et iustum deum fatemini: quid peccauerim dicite huic infanti tacite clamanti. Quomodo loquacitas vestra nulla rationabili voce respondet. Voces potius vestras apostolicis nobiscum iungite. Que sint enim et parentibus/ vel vtrum sint etiam alia cõtagia peccatorum/ liberum nobis est querere: siue sit facile/ siue difficile/ siue impossibile reperire: Per vnum tamen hominem Roma.5.b.
in hunc mundum intrasse peccatum: et per peccatum mortem: et ita in omnes homines pertransisse/ in quo omnes peccauerũt: aliter nobis fas esse non existimemus accipere nisi vt omnes mortuos esse credamus in primi hominis peccato pro quibus mortuus est christus: et omnes mori peccato qui cunqz baptizantur in christo.

De paruulorum spiritali morte/ pariter et necessaria regeneratiõe: et de aliena fide eis vtili/ sicut nociuũ erat alieni peccatũ operis: et de multiplici malo nonunqz paruulis accedente post baptismũ: et de iniuste illata contumelia:

Sed in alijs verbis meis (Ca.IIII. que velut refellenda interponis disputationi tue/ dicis me vulgum tibi excitare conatum: qm dixi fidem nõ dubitare christianam quam noui heretici oppugnare ceperunt: et eos qui lauacro regenerationis abluuntur redimi a diaboli potestate: et eos qui nondum tali regeneratione redempti sunt: etiam paruulos filios redemptorum/ sub eiusdem diaboli esse potestate captiuos: nisi et ipsi eadẽ gratia redimant. Et vt apostolico testimonio cõprobarẽ/ ad oẽs etates dixi pertinere illud de quo apostolus loquitur beneficium dei: Qui eruit nos de potestate tenebrarum: et Col.1.b.
transtulit in regnum filij charitatis sue. Si hac sententia contra vos vulgus mouetur: nõne hinc te potius oportet aduertere: ita esse vulgatam et apud oẽs confirmatã istã catholicã fidem/ vt nec noticiã possit fugere popularem: Necesse quippe fuerat quicqd paruulis suis ageret: qd attinet ad mysteria christiana/ omnes nosse christianos. Cur autem dicis/ quod certaminis singularis oblitus i vulgum refugerim: Quis tibi pro

misit meum singulare certamē? Ubi/quā/
do/quomodo/ quibus presentibus/ quib⁹
arbitris: ablato sicut loqueris placuit com
poni fędere bellum/ vt pugnas omnium
contentio nostra dirimeret? Absit vt mihi
apud catholicos arrogem: quod tibi apud
pelagianos arrogare non pudet. Unus sū
e multis/ qui prophanas vestras nouita/
Roma. 12. a. tes vt possumus refutamus: sicut vnicuiq̧
nostrum deus partitus est mensuraȝ fidei.
Antequā essem natus huic mundo: et an/
tequā essem renat⁹ deo/ multa catholica lu/
mina vestras futuras tenebras redarguen
do preuenerunt. De quibus iam duobus
superioribus libris meis quāta potui ma/
nifestatiōe disserui. Habes quo te auoces:
si te aduersus catholicam fidem adhuc in/
sanire delectat: nec nomine sellulariorum
opificum derideas membra christi. Memē
1. Cor. 1. d. to/ quia infirma mundi elegit deus/ vt con
fundat fortia. Quid est autem quod eis cū
ōfidere ceperis/ i me acerbiores fient? Mē/
tiri eis noli/ ꝛ non fient. Ego enim non eos
sicut calumniaris assevero peculium dia/
boli quos redemptos christi sanguine scio.
Nec diabolo coniugia/ inquantū coniugia
sunt vlla transcribo: nec cum genitaliuȝ cō
mentor artificem: nec excitatorem virorū/
nisi ad illicita: nec fęcūdatorem mulierum:
nec conditorem assero paruulorum. Hęc er
go quę a me aliena sunt si eis de me dixe/
ris/ mētieris: et si quisq̧ eorum tibi credēs
acerbior in me fuerit factus/ deceptus po/
terit esse/ nō doctor. Hi vero qui/ et vtrūq̧
nostrum/ et fidem catholicam sciunt: disce/
re abs te aliquid nolunt: sed cauent potius
ne auferas quod nouerunt. Multi quippe
sunt in eis qui nō solum preter me/ verum
etiam priores me ista didicerunt: quę ve/
ster nouus error oppugnat. Cum ergo non
eos ipse fecerim: sed inuenerim huius quā
negatis socios veritatis: quomodo eis ego
B sum auctor huius quem putatis erroris?
Obiectio. Explica inquis quomodo peccatum perso
nę illi iuste possit ascribi: q̄ nec voluit pec/
Rñsio. care nec potuit. Aliud est perpetratio pro/
priorum: aliud alienorum contagio pecca/
torum/ q̄tum quidem ad suę cuiusq̧ vitę
pertinet actionem. Nam si vos sententi/
am rectam in vestrum tortum sensum tor/
quere nolletis/ audiretis apostolum hoc
Roma. 5. b. breuiter explicantem: qui vnum dixit fuis/
se in quo omnes peccauerunt. In illo vno
mortui sunt omnes: vt moreretur vnus

pro omnibus. Unus enim pro omnibus 2. Cor. 5. c.
mortuus est: Ergo omnes mortui sunt/ pro
quibus christus mortuus est. Nega igitur
christum etiam pro paruulis mortuum/ vt
eximas eos de numero mortuoruȝ: hoc est
de contagio peccatorum. Qui fieri potest Obiectio.
inquis/ vt res arbitrii conditionis seminuȝ
misceatur? Si fieri non posset/ non esset vn Rñsio.
de paruulos nondum de corpore egressos
mortuos diceremus. Quia si christus et p
ipsis mortuus est: ergo et ipsi mortui sunt.
Quō si vnus pro omnibus mortuus est:
ergo omnes mortui sūt. Audis ne iuliane?
Hęc apostoli verba/ non mea sunt. Quid
a me quęris/ quo sit factum modo: cum vi/
deas factuȝ esse quocunq̧ modo/ si aposto/
lo credis aliquo modo: qui de christo et de
his pro quibus mortuus mētiri potuit nul
lo modo. Potest autem dici deus ab alio
quales estis peruerso: sed errore diuerso:
potest prorsus dici deus quod nos sentire
de paruulis dicis: ad inimici sui lucrū sem/
per industrius: quia eos quos nouit non
ad tempus sub diabolo futuros/ sed cum il
lo semper arsuros non desinit creare/ nutri
re/ vestire/ eisq̧ pertinacissima iniquitate pec
cantibus vitam salutemq̧ subministrare.
Sed facit hoc quomodo sciens bene vti et
bonis: cuius maiestatis vsibus/ non soluȝ
eos quos premit aut decipit/ sed nec seip/
sum malignitatis vllius arte diabolus sub
trahit: Ac per hoc nō pertinent ad diabo/
lum qui eruūtur de diaboli potestate. Qui
vero ad eum pertinent: in dei sicut ipse/ sūt
potestate. Et vanum est igitur quod acu/
te te dixisse arbitraris: quasi asseramus hoc
inter se fędus misisse diabolum ꝛ deum: vt
quicquid perfunditur/ deus: quicquid na/
scitur/ diabolus sibi vendicet: ea tamē lege
sicut dicis/ vt ipsam commixtionem quam
diabolus instituit/ deus obnoxia virtute
fęcundet. Prorsus nec instituit diabolus
commixtionem: quoniam esset/ et si nemo
peccasset: Sed ita esset/ vt tua ibi suscep/
ta vel nulla esset/ vel inquieta esset. Nec ob
noxia virtute sed libera et potentissima de/
us fęcundat vteros feminarum/ etiam va/
sa diabolica parituros: Sicut eni hominī/
bus malis/ ita et seminibus ex origine viti/
atis in quibus bona est ab illo creata sub/
stantia incrementum/ formam/ vitam sa/
lutemq̧ largitur gratuita bonitate: nulla
necessitate/ insuperabili potestate/ irrepre/
hensibili veritate. Cum ergo vtrumq̧ in

poteſtate ſit dei:et quod perfunditur ſcʒ/
⁊ quod naſcitur/a cuius poteſtate alienus
nec ipſe diabolus inuenit: tu duo iſta quo/
modo poſuiſti? Utrum melius eſſe volu/
iſti naſci ꝙ ꝑfundi: An melius eſſe perfun/
di:quia ibi eſt ⁊ naſci? Non enim perfundi
poterit qui natus non fuerit. An vtrunqꝫ
ęqua lance perpendis? Si naſci putas eſſe
melius: regenerationi ſpiritali facis iniu/
riam:cui generationem carnalem ſacrilego
errore pręponis. Non enī fruſtra credens
noluiſſe dicere/quod renaſcitur:ſed quod ꝑ
funditur:vt quoniam diabolū ⁊ deū qua/
ſi partes inter ſe feciſſe per noſtruʒ ſenſum
demonſtrare cupiebas:partem dei faceres
verbi vilitate viliorem. Potuiſti enim di/
cere /quod renaſcitur:potuiſti/ qd regene/
ratur:potuiſti poſtremo/quod baptiçatur.
Hoc enī verbum ex greco latina conſuetu/
do ſic habet/vt non ſoleat alibi niſi i ſacra/
mento regenerationis intelligi. Nihil ho/
rū dicere voluiſti:ſed elegiſti verbum/ quo
fieret contemptibile quod dicebas. Nemo
enim legentium pręferre poteſt natum re/
nato/vel regenerato/vel baptiçato:ſed fa/
cile putaſti natū pręferri poſſe perfuſo. Si
autem quantū diſtat cęlum a terra /tanto
melius eſt perfundi: vt portetur hominis
imago cęleſtis:ꝙ naſci vt portet hominis
imago terreni/euanuit iam tua iſta inuidi/
oſa partitio. Neqꝫ enī mirandum eſt:ſi cęle
ſtis hominis imaginem/ quę ſacra ꝑfuſio/
ne ſuſcipitur/ ſibi vindicat deus : imaginē
vero terreni hominis terrena labe ſorden/
tem ſinit eſſe ſub diabolo/donec ad ſuſcipi/
endam cęleſtis hominis imaginē renaſcat
in chriſto. Porro ſi perfundi et naſci ęqua/
li abs te penſantur examine:vt ideo paruu
li nondum renati non credantur eſſe ſub di
abolo/ne partes ęquales inter ſe deꝰ et dia
bolus facere videantur/ſi deus ſibi perfu/
ſos/diabolus autē vindicat natos:profe/
cto quia ſcdm iſtum ſenſum tantū valet ꝑ/
fundi ꝙtum valet naſci: ſuperfluū perſua/
detis eſſe perfundi:quoniā quod tantundē
valet/ſufficit naſci. Et tamen agimus gra/
tias/quia non hoc putatis: Non enī ad re/
gnum dei natos/ niſi perfundantur admit
titis:atqꝫ ita perfundi multo melius iudi/
catis eſſe ꝙ naſci. Jam itaqꝫ vobis ipſi red
dite rationem:ne putetis indignuʒ/vt qui
non admittuntur in regnum dei/ſint ſub il
lo qui cecidit de regno dei : Et qui non ha/
bent vitam/ſint ſub illo qui perdidit vitā:
Non autem habere paruulos vitā/niſi ha/
beant chriſtum:quem procuIdubio habe/
re non poſſunt/niſi induerint eum/ eo mo/
do quo ſcriptum eſt: Quotquot in chriſto Gal.3.d.
baptiçati eſtis:chriſtum induiſtis. Non er/
go eos habere vitam/niſi habeant chriſtū
iohannes euangeliſta teſtatur dicēs in epi/
ſtola ſua: Qui habet filium/habet vitam: 1.Joh.5.c.
qui non habet filium/vitā non habet. Me
rito ergo intelliguntur mortui qui non ha/
bent vitam:pro quibus eſt chriſtus mortu
us vt habeant. Unus enim pro omnibus 2.Cor.5.c.
mortuus eſt: Ergo oēs mortui ſunt. Jdeo
autem mortuus eſt:ſicut legitur ad hebrę/ Heb.2.d.
os:vt per mortem euacuaret eum qui pote
ſtatem habebat mortis: id eſt diabolum.
Quid ergo mirum ſi paruuli ꝙdiu mortui
ſunt antequā incipiant eū habere qui mor
tuus eſt pro mortuis/ſub eo ſunt qui pote
ſtateʒ habet mortis? Enumeras quę fides
vere non dubitet chriſtiana: in quibus ea
cōmemoras/quę pęnę omnia prędicamus
et nos:et de quibus nullo modo dubitan/
dum eſſe cenſemus: Uſqꝫ adeo/vt etiam il/
lud quod dicis: ſine opere liberi arbitrij nul
lum hominis eſſe poſſe peccatum/verū eſſe
fateamur. Non enim et hoc eſſet peccatum Roma.5.b.
quod originale traheretur ſine opere liberi
arbitrij/quo primus homo peccauit: ꝑ quē
peccatum intrauit in mundum: et in om/
nes homines pertranſijt. Quod autem dicis:
alienis peccatis alterum obnoxium non
teneri:intereſt quatenus recte poſſit intel/
ligi. Neqꝫ nunc ago ꝙ peccauit dauid: et 2.Reg.24.c.
ꝓ peccato eius tot hominum milia cecide/
runt:et ꝙ de anathemate contra interdi/ Joſue.7.a.
ctum/quia vſurpauit vnus in eos qui hoc
non fecerant/nec factum fuiſſe nouerant:
vindicta proceſſit. Alia diſputatio eſt:neqꝫ
nunc terrere nos debet de hoꝝ genere pec/
catorum ſiue pęnarum. Parentum autem
peccata modo quodam dicuntur aliena:et
rurſus modo quodā reperiuntur et noſtra.
Aliena quippe proprietate ſunt actiōis: et
noſtra ſunt cōtagione propaginis. Quod
ſi falſum eſſet/profecto graue iugum ſuper Eccl.40.a.
filios adam a die exitus de ventre matris
eorum:nullo modo iuſtum eſſet. Quod autem
apoſtolum dixiſſe commemoras: Omnes 2.Cor.5.b.
nos manifeſtari oportet ante tribunal chri
ſti/vt reportet vnuſquiſqꝫ propria corpo/
ris ſui prout geſſit ſiue bonum ſiue maluʒ:
quomodo i paruulis accipis? Utrum ⁊ ip/
ſi ante tribunal chriſti manifeſtabūtur:an
nō? Si nō manifeſtabunt:quid te adiuuat
iſta ſentētia:quādo ad eos nō ꝑtinet/quo/
rū nūc agit cauſa? Si aūt manifeſtabunt:
quō reportat eoꝝ quiſqꝫ qd geſſit/ꝗ nihil

gessit:nisi quia pertinet ad eos quod p cor/ da τ ora gestantium/siue credunt/siue non credunt? Propria corporis sui enim dixit/ quod ad vnūquēq₃ in seipso iam viuentē₃ pertinet. Nam quomodo reportat bonum vt intret in regnu₃ dei/si hoc reportat quis q₃ quod gessit:nisi quia pertinet ad paruu lum etiam quod per alterum gessit: id est credidit? Sicut itaq₃ quod credidit ptinet ad eum vt reportet bonum/hoc est percipi at dei regnum:sic ad eum pertinet etiam si non credidit / vt reportet condemnatio/ nis iudicium:quia euangelica ē τ ipsa sen/
Marci.16.d. tentia dicendo: Qui nō crediderit condem
2.Cor.5.c. nabit. Et apostolus dicēdo: Oēs nos ma/ nifestari oportet vt recipiat vnusquisq₃ ꝑ vt gessit siue bonum siue malum: nihil vo/
D luit intelligi medium. Uide ergo q̄ impor/ tune nolis paruulum de alieno peccato re/ portare malum:τ velis eum de alieno re/ cte facto reportare bonum/non qualecūq₃ sed dei regnum. Alienum quippe opus est cum credit per alterum:sicut alienu₃ opus fuit cum peccauit in altero. Nec nos dubi/ tamus: quia baptismate delictū omne mū detur/sed renascendo quisq₃ mundat. Qđ ergo non admittit nisi regeneratio/non ces sat trahere generatio. Sane dicendo con/ cupiscentiam non vsq₃quaq₃ animo rebel/ lem/proculdubio cōfiteris rebellem:τ sup/ plicium non fateris quod aduersus teipsū bellum geris. Dicatur inquis paruulorum creator deus talium quales dei manibus digni sunt:τ addis/id est innocentiū. Non ne te pietate τ dei laudatione vincere vide tur/qui dixerit etiam pulchra τ sana opera decere manus dei? Et tamen multi defor/ mes/multi q₃bi vel morbidi/multi horridi
Al.notam. monstruosiq₃ nascūtur:nec ideo illam tan/ tam substantiam/omnesq₃ partes eius/ et quicq̄d in ea substantialiter existit et viuit/ potuit creare nisi vn⁹ bonus τ verus deus. Iubes vt asseram/ quēadmodum i christo id est in virtute eius creatos paruulos sibi audeat diabolus vēdicare. Tu assere si po/ tes/quomodo sibi non obscure sed aperte vendicet paruulos quos immundi spiritus vexant. Si ei traditos dicis/videmus am/ bo supplicium:tu dic meritum. Ambo cer/ nimus pęnam:tu qui nulla mala merita di cis ex parentibus trahi:cum deum iustum ambo fateamur:demonstra ista pęna dig/ nā si potes in infantibus culpam. An vero
Eccl.40.a. non agnoscis etiam hoc ad illud graue iu/ gum pertinere quod est super filios adam ꝑ die exitus de ventre matris eorum vsq₃

in diem sepulturę in matrē omnium? Sub quo iugo diuersis cladibus ita conteritur genus humanum / vt appareat hoc q̄ ex filijs irę fiunt homines tanq̄ pignore ac/ cepto filij misericordię in futurum seculum preparari:in hoc autem seculo a die ortus vsq₃ ad diem obitus/etiam ipsos sub eodē graui iugo conteri: Quādoquidem etiam baptiȩati paruuli inter alia mala vitę hu/ ius nonnunq̄ et istos demonum patiun/ tur incursus:quāuis eruti de potestate te/ nebrarum/ne ab eis trahantur in supplici/ um sempiternum. Iterum dicis:quod iam E quidem dixisti:ad quę respondi:sed etiam nunc non debeo pterire:q₃ cum deus par uulis nihil de proprio tam boni q̄ mali merentibus gloriam regenerationis attri/ buit:hoc ipso eos ad suam curam/ ad suu₃ ius/ad suum dominium pertinere docet/q₃ eorum volūtatem ineffabilis pręuenit be/ neficij largitate. Quid igitur eum offende runt quos pariter innocentes mūdos a se ad imaginem suam creatos innumerabi/ les ab isto munere alienat:nec eorum volū tatem huius ineffabilis pręuenit beneficij largitate/separās tot imagines suas a re/ gno suo? Si hoc eis non erit malu₃:non er go amabunt regnū dei tot innocentes una ginei dei. Si autem amabūt:τ tantū ama/ bunt quātum innocentes amare debent re gnum eius/a quo ad ipsius imaginem cre/ antur:nihil ne mali de hac ipsa separatiōe patientur? Postremo vbilibet sint: quomo/ dolibet sint sub deo iudice:q nec fato prę/ mitur nec personarum acceptione corrum/ pitur in illius regni fęlicitate non erūt:vbi erunt qui pariter nihil boni/mali ve merue runt. Sed si nihil meruissent mali/ nūq̄ pri uarentur in cōmuni causa cōmunione tan/ ti boni. In eis ergo vt sepe diximus/irę va Roma.9.e. sis/notas facit scdm apostolum deus diui/ tias glorię suę in vasa misericordię:ne glo/ rientur tanq̄ de meritis vitę suę:cum cog/ noscunt hoc sibi iustissime reddi potuisse/ quod vident reddi paribus consortib⁹ mor tis suę. Mire completis apostolus testi/ Eph.2.a. monijs asserit/paruulos τ de potestate te/ nebrarū erui cum ceteris/et natura esse fili/ os irę sicut et ceteri:quia peccato moriunt cum in morte christi baptiȩant/quādo bap tiȩant i christo. Si ergo recte vis sape/ etiā de paruulis sape qđ ait aplus ð deo patre: Qui eruit nos ð potestate tenebrarū:τ trās Col.1.b. tulit in regnum filij charitatis suę: Et illud alterū: Fuim⁹ em et nos aliquādo natura Eph.2.a. filij irę sicut et ceteri. Omnes em eruuntur

de potestate tenebrarum/nec filij erunt irę qui peccato moriuntur/ qui i morte christi baptiçantur: Omnes autē vt deo viuant peccato moriunt:qui i morte christi baptiçant. Oēs porro i morte ei⁹ baptiçant/ qcū q̄ baptiçant in christo. Ergo q2 ⁊ paruuli baptiçantur i christo: peccato moriuntur: et a potestate tenebrarum/ vbi natura filij irę fuerant/ eruuntur. Quod autem dicis
Eph.2.a. vbi ait apostolus: Natura filij irę:posse itelligi prorsus filij irę: Nōne hinc admoneri debuisti antiquā contra vos defendi/catholicam fidem:quia non fere inuenitur latinus codex si nō a vobis nūc incipiat emēdari:vel potius in mendū mutari/ vbi non natura sit scriptum: Quod vtiq̄ cauere debuit interpretum antiquitas:nisi etiam fidei hęc esset antiquitas/cui cępit vestra re
5 sistere nouitas. Sed homo egregius in grege non vis esse vulgari. Rursus eñi sententiam vulgi respuis:post tanta quibus cuȝ reddita ratione aduersus me concitaueras grauius q̄ in te fuerat concitatus. Sed nimirum tua disputata considerans: nihil te talibus argumentis apud populuȝ in catholicę fidei veritate et antiquitate fundatum/agere potuisse vel posse sensisti. Unde ad eum spernendū contumacia rursus ora conuertis:eiusq̄ partes quibus cōstat non immerito vobis christianorum infensissima multitudo singillatim describendo et deridendo percurris:in quibus et auditoriales scholasticos tāgis/ ⁊ dicis contra me clamaturos: O tempora/o mores:et tamen vulgi iudicium reformidas. Ubi tam clamosos tibi suffragatores inuenire potuisti/qui tullianis me vocibus territēt quod aliunde q̄ vnde totum est esse putem genitalem corporis partem. Quibus ego cum retulero:non hoc dico/mentitur/libidinem culpo/non membra:vitium denoto/ nō naturam. Iste autem qui mihi apud vos caluniatur/audet in ecclesia christi ante magistrum in cęlo sedentem recitare libidinis laudem:quod ei recitandum si vobiscū staderet/magistrorū nemo proponeret:ne offenderet omniū vestrū pudorē. Nōne alia in te tulliana vere conuenientia verba conuertēt/dicētes tibi: Ex hac parte pudor pugnat abs te petulantia/hinc continentia/ilinc libido: Nescio quos etiam quasi desertores dogmatis vestri/ad fidem catholicā conuersos arguis vel reuersos: Quos tamen significasti ita te metuere/ vt eoruȝ nomina exprimere non auderes: ne forte audientes abs te sua falsa crimina/mox tibi si non vera/ certe credibiliora reponerent. Quod quidem quicunq̄ sunt isti/si grauiter sapiunt/non facerent:et parcerent tibi scdm apostolum:non reddētes maledictuȝ 1.Petri.3.b.
pro maledicto. Tu autem saltem illum monentem/ne dedigneris audire de cuius litteris exclamare te libuit: O tempora/o mores: Saltem inquam ipsum audi:vt quantum a rerū turpitudine abes/ si tamē abes: tantū te a verborum libertate seiungas:⁊ ea in alteros ne dicas quę cuȝ tibi falso obiecta sint erubescas. Talia te sane in istos nescio quos dixisse qui legunt/sciunt:qualia in aliquibus omnino non nouimus/q̄s in proposito continentię recessisse a pelagianis hereticis nouimus. Tui vero vel tuę quales sint/nihil mea interest:quos tu vel quas tu sic fallis/ vt dicas me definire:nec i curioso quidē corpore libidinē posse frenari: Immo q2 frenari posse ⁊ frenari oportere discerno/ iō malū intelligo. Qd̄ q̄ negat malum/viderit quomodo habeat bonum/ cui repugnantem velit nolit fatetur frenandam esse libidinem. Ego itaq̄ non solum a senibus/ verum et a iuuenibus dico libidinem posse frenari:sed multum miror a continentibus libidinem posse laudari. Quis autem vestrum dicit malum hoc quod paruuli originaliter trahunt/ sine substātia ulla quā ē aut esse posse aut vnq̄ fuisse: Quod tanq̄ dicamus/ita queris dialecticos iudices et irrides vulgum/quasi ad ipsum te iudicem adducā/a quo iudicari ista non possunt:quę tu si non didicisses/pelagiani dogmatis machina sine architecto necessario remansisset. Si vis viuere/ noli amare sapientiam verbi: qua euacuatur crux christi. Quomodo de alijs substātijs in alias substantias vel bonę vel malę transeant qualitates/non migrando sed afficiendo: iam libro superiore tractauimus. Si vulgi spernis iudicium/illos iudices intuere quos tibi duobus prioribus meis libris luculentissima in ecclesia christi/ prędictos auctoritate proposui. Quale est autem / q2 beate 6
memorię çosimum apostolicę sedis episcopum/vt in tua prauitate persistas pręuaricationis/ accusas:qui nō recessit a suo pręcessore innocentio: quē tu nominare timuisti:sed maluisti çosimum/ quia egit primitus lenius cum celestio: quoniam se in his sensibus vestris si quid displiceret paratum esse dixerat corrigi/et innocentij litteris consensurum esse promiserat. Memento sane quemadmodum de constituendo episcopo dissensionem populi roma-

ni insultabundus obiectas. Quod abs te
quero/ vtrum homines sua fecerint volū/
tate. Quod si negas: quomodo liberuꝫ de/
fendis arbitrium? Si autem fateris: quo/
modo eam vocas vltionem dei: atqꝫ a ve/
stro dogmate exorbitas/ dum putari diui/
nitus vindicatum affectas? An tādem ali/
quando cōcedis: quod obstinatissima con/
tentione negaueras: occulto dei iudicio fie
ri/ vt in ipsis hominū voluntatibus ineni/
atur aliquid quod et peccatū sit ⁊ pena pec
cati? Hoc em̄ nisi in ista tua sententia sapu/
isses/ nullo modo factum hominū vltioneꝫ
dei esse dixisses. Sed quando ante annos
plurimos tale ibi quiddā de beato dama/
so et vrsino contigit/ nondum pelagianos
ecclesia romana dānauerat. Dicis me quo/
qꝫ ipsum inouasse sensus meos/ ⁊ initio cō/
uersionis meę hoc sensisse quod tu. Sed fal
lis: aut falleris/ siue calumniādo his q̄ nūc
dico: siue non intelligendo/ vel potius non
legendo ea quę tunc dixi. Nam ego p vnū
hominem in mundum intrasse peccatū: et
per peccatum mortē: et ita in omnes homi/
nes pertransisse/ i quo peccauerūt omnes:
ab initio conuersionis meę/ sic tenui semp
vt teneo. Extāt libri quos adhuc laicus re
centissima mea conuersione ꝯscripsi/ ⁊ si nō
dum sicut postea sacris litterꝭ eruditus: ta/
men nihil de hac re iam tunc sentiēs: ⁊ vbi
disputandi ratio poposcerat dicēs/ nisi qđ
antiquitus discit et docet omnis ecclesia:
in has videlicet magnas manifestasqꝫ mi/
Ps. 143. serias/ in quibus homo vanitati similis fa/
ctus est/ vt dies eius sicut vmbra pretere/
Ps. 38. ant: et sit vniuersa vanitas ois homo vi/
uēs: merito peccati originalis gen⁹ huma/
num fuisse collapsum: vnde non liberat ni/
Joh. 8. d. si q̄ dixit: Ueritas liberabit vos: et/ Ego sū
Joh. 14. a. veritas: et/ Si vos filius liberauerit/ tūc ve
Joh. 8. c. re liberi eritis. Non em̄ a vanitate nisi veri
tas liberat: sed scdm gratiā/ non scdm debi
tum: per misericordiā/ nō per meritum. Si/
cut enim iudicij fuit vt vanitati subijcere/
mur: ita misericordię est vt veritate libere/
mur: ⁊ ipsa bona merita nostra non nisi dei
dona esse fateamur.

Qr mediāte baptismo perfecte liberet hō/ nō tn̄ a carnis oīno cōcupiscentia exoneratur: et de creatione ac adoptione filiorum dei: Capitulū V.

N Am nunc illā tuam
i discutiamus calūniam/ qua me dix/
isse criminaris: baptiçatos ex parte
mundari. Quod melius dicis meis sermo
nibus apparere: eosqꝫ sermones meos qui/
bus hoc apparere posse asseueras/ conside/
rādos in tua disputatione proponis. Ago
gratias. Nempe isti sunt: Carnis inquā cō
cupiscentia nō est nuptijs imputanda/ sed
toleranda. Non em̄ est ex naturali cōnubio
veniens bonum: sed ex antiquo peccato ac
cidens malum. Propter hāc ergo fit vt eti/
am de iustis et legitimis nuptijs filiorum
dei: non filij dei/ sed filij seculi generentur:
quia et hi qui generant/ si iam regenerati
sunt: non ex hoc generāt quo filij dei sunt: Ibi. to
sꝫ ex quo adhuc filij seculi. Dominica quip
pe sententia est: Filij huius seculi generant Luce. 20. f.
et generant. Ex quo itaqꝫ sumus adhuc fi/
lij huius seculi: exterior homo noster corrū 2. Cor. 4. d.
pitur: ex hoc et huius seculi filij generātur.
Et ex quo sumus filij dei/ interior homo re/
nouatur de die i diem: Quis et ipse exteri/
or per lauacrū sanctificatus sit: et spem fu/
turę icorruptionis acceperit: propter qđ ⁊ 1. Cor. 3. c.
templum dei merito dicitur: sed hoc non so
lum propter presentem sanctificationem:
sed propter illam spem dictum est de qua
dicitur: Et nosipsi primitias habentes spi/ Roma. 8. d.
ritus/ ingemiscimus expectātes redempti/
onem corporis nostri. Si ergo redemptio
corporis nostri scdm apostolum expectat:
pfecto quod expectat adhuc speratur/ nō
dum tenetur. Nihil habent hec verba mea
quod nō ipse baptiçatus agnoscat: qui cū
apostolo dicit: et ipsi i nobismetipsis inge/
miscimus. Unde et alibi ait: Etem̄ qui su/ 2. Cor. 5. a.
mus in hac habitatione/ igemiscimus gra/
uati. Quo pertinet etiam illud/ quod in li/
bro sapientię legimus. Corpus em̄ corru/ Sap. 9. d.
ptibile aggrauat animā: et deprimit terre/
na ihabitatio sensum multa cogitantem.
Sed tu tanqꝫ in cęlo iam inter angelos im
mortaliter habitans/ verba infirmitatis et
mortalitatꝭ irrides: et ea exponēs nō scdm
meum sensum/ sed scdm dolum tuum/ dixis
se me affirmas: ꝙ gratia non perfecte ho/
minem nouum faciat. Non hoc dico. Attē/
de quod dico. Gratia perfecte hominē no/
uum facit: quando quidem et ad corporis
imortalitatē plenāqꝫ fęlicitatem ipsa per/
ducit. Nunc etiam perfecte innouat homi/
nem: q̄tum attinet ad liberationem ab om
nibus omnino peccatis: non q̄tum ad libe
rationē attinet ab omnib⁹ malis/ ⁊ ab om/
ni corruptione mortalitatis: q̄ nūc corpus
aggrauat aīam. Unde est gemit⁹ quē suuꝫ
q̄ cōfitet aplus dicēs: Et ipsi i nobismetip
sis igemiscim⁹. Sꝫ ad illā quoqꝫ pfectionē
qua speratur: eodem baptismate/ quod hic
accipitur peruenitur. Non autem omnes

filij seculi filij sunt diaboli/quāuis oēs filij
diaboli filij sunt seculi. Sunt eñ etiam filij
dei qui tamen adhuc filij sunt seculi: pro/
pter quod et coniugio copulantur: sed fili/
os dei carne non gignunt: quia et vt ipsi es
Joh.i.b. sent filij dei/nō ex carne/non ex sanguine/
non ex voluntate viri/neq3 ex volūtate car
nis/sed ex deo nati sunt. Sanctificatio er/
go per baptismum etiaȝ nunc confertur et
corpori/non tamē nunc corruptio eius au/
fertur/que ipsam quoq3 aggrauat animaȝ.
Et ideo quāuis casta sint corpora/cum de/
siderijs pecca:ꝯ membra non seruiunt: pro/
pter quod ad templum dei pertinere cepe/
runt: est tamen quod gratia in tota ista edi
Gal.5.c. ficatione perficiat: ꝙdiu caro cōcupiscit ad
uersus spiritum/vt motus malos qui refre
nandi sunt indicet: ⁊ spiritus aduersus car
nē/vt sanctitas perseueret. Ideo dicis car/
nem cōcupiscere: quia carnaliter anima cō/
cupiscat. Siquidē sine anima/caro nec sen
tiat. Concupiscere autem viuentis sentien/
tisq3 nature est/sine quo sensu membra mo
ueri non possunt: id est per semetipsa con/
cupiscere nequeant. Et quis sensus concu/
piscit etiam sine membris: vt i spadonibꝰ?
B Quis autem nescit quod nobis egregius
doctor inculcas/ideo dici carnem concupi/
scere: quia carnaliter anima cōcupiscit. Nō
enim sine anima vlla potest esse carnis con
cupiscentia: Nam vtiq3 concupiscere viuē/
tis sentientisq3 nature est: ita vt nō desit cō
cupiscentia/ quā spodonuȝ quoq3 castitas
frenat/minus quidem laboriosa: quia vbi
materiam de qua operetur non inuenit/mi
nus aduersus eam libido consurgit. Est ta
men /pudiceq3 comprimitur ne concūben/
bendi quāuis irritus ipse conatus in eam
turpitudinē veniat: Propter quā calligo/
nē valentiniani iunioris eunuchum gla/
dio nouimus vltore punitum/ meretricꝭ cō
fessione conuictum. Neq3 enim ⁊ in libro ec
clesiastico adhiberetur inde similitudo at/
Eccl.30.c. q3 diceretur: Vidēs oculis ⁊ ingemiscens:
quasi spado complectens virginem ⁊ suspi
rans: nisi et ipsi mouerentur concupiscētie
carnalis affectibus/licet destituti carnis ef
fectibus. Motibꝰ igitur suis anima quos
habet scdm spiritum/aduersat̃ alijs moti/
bus suis/quos habet scdm carnem: et rur/
sus motibꝰ suis q̃s habet scdm carnē/aduer
sat̃ alijs motibꝰ suis quos habet ſm spiritū:
Gal.5.c. ⁊ ideo dicitur caro concupiscere aduersus
spiritum: ⁊ spiritus aduersus carnem. Sed
propter hoc et de ipsa anima dictum est: re
2.Cor.4.d. nouat̃ de die in diem. Neq3 eñ ipsa in san/
ctitate nō proficit cum magis magisq3 mi/
nuit eas /quibus nō consentit carnales cu
piditates. Jam baptiçatis quippe dicebat
apostolus: Mortificate mēbra vestra que Col.3.a.
sunt super terram. Ibi ⁊ fornicatio ⁊ mala
concupiscētia/⁊ auaricia nominatur. Quo
modo ergo mortificat iam baptiçatus for/
nicationem quā non iam perpetrat/⁊ scdm
te nec habet aliqd quod mortificet? Quo/
modo inquā obtemperat apostolo dicēti:
mortificate fornicationem: nisi cum deside
ria eius quibus non consentit expugnat:
q̃ i bene faciētibꝰ/⁊ oīno nō fornicātibꝰ nec
ꝯsensiōe/nec opere etsi nō desūt/tamē quo/
tidie minuunt̃? Hoc agitur i tēplo dei quā/
do adiuuāte deo agitur quod precepit de/
us. Opera spiritus erigūtur: opera carnis
mortificantur. Si enim scdm carnem vixe/ Roma.8.c.
ritis inquit/moriemini: Si auteȝ spiritu fa
cta carnis mortificaueritꝭ/ viuetꝭ. Et vt sci/
rent se hoc non facere nisi gratia dei/conti/
nuo subdidit: Quotqt eñ spiritu dei agū/
tur/hi filij sunt dei. Ac per hoc quicūq3 agū
tur dei spiritu: ipi facta carnis mortificant
spiritu. Habent ergo iam baptiçati quid C
agant in seipsis: hoc est i dei templo quod
edificatur hoc tempore/vt dedicetur in fi/
ne. Edificatur autem post captiuitatem: de
psalmo qui prius dedicationem domus p̃/
dicat/et post edificationem. Sed dedicatio
ad caput domus pertinet: hoc ē ad christū:
edificatio ad corpus totum domus: id est
ad ecclesiam. Ideo prior dedicatio q̃ edi/
ficatio est: sicut huius rei index titulus psal
mi/eiecto scilicet foras q̃ captiuauerat ini/
mico. In ordine quippe psalmorum: quod
mirum videri potest: prior est psalmus de/
dicationis domus/et posterior edificatio/
nis. Sed dedicationis ideo prior est quia
illam domum cantat/de qua eius archite/
ctus ait: Soluite templum hoc ⁊ in tribus Joh.2.d.
diebus exuscitabo illud. Iste autem poste/
rior quando domus edificabatur post ca/
ptiuitatem /ecclesiam prophetauit. Deniq3
et sic incipit: Cantate domino cāticum no/ Ps.95.
uum: cantate domino omnis terra. Nemo
igitur ita desipiat/ vt vnūquēq3 baptiça/
tum ideo existimet iam esse perfectuȝ/quia
dictum est: Templum dei sanctum est: qd 1.Cor.3.d.
estis vos. Et/Nescitis quia corpora vestra 1.Cor.6.d.
templum in vobis est spiritussancti quē ha
betis a deo. Et in alio loco: Nos enim tem 2.Cor.6.d.
pluȝ dei viui sumus. Et cetera huiusmodi.
Jam enim hoc vocat̃ ⁊ cum edificat̃. Mor
tificant̃ hic membra nostra/que sunt super
terram. Quāuis eñ iam pctō mortui/deo

viuamus:est tamen quod in nobis mortificemus/vt non regnet peccatum in nostro mortali corpore ad obediendum concupiscentijs eius/a quibus nos soluit ne his essemus obnoxij/plena atqȝ perfecta remissio peccatorū:et remāserunt i nobis cū qb⁹ geranē bella castrorū. Ex his est ꝛ illa qua pudicus bene vtitur cōiugatus: sed cuȝ bene fit/de malo nascitur bonū non sine malo:ꝛ ideo renascitur vt liberet a malo. Qḋ eñ de⁹ creat ꝛ homo generat/ profecto bonū est/inquantum homo est:Sed ideo non sine malo:quia sola generatio soluit a malo/quod trahit generatio de primo magno ꝙ peccato. Sic autem incredibile vis videri ꝙ in vtero baptiȝate/ cuius corpus est templum dei/formatur homo futurus sub diabolo/ nisi deo renascatur ex deo: quasi nō maioris admirationis sit/ꝙ deus ꝛ vbi non habitat operatur. Non enim habitat in corpore subdito peccatis: ꝛ tamen operatur hominem in vtero meretricis. Attingit enim vbiqȝ ꝑpter suam mundiciam:ꝛ nihil inquinatum in eum incurrit:ꝛ quod multo est mirabilius:aliquādo adoptat in filiū quē format in vtero immūdissime fęminę:ꝛ aliquando non vult esse suū filium quē format in vtero suę filię. Ille quippe ad baptismū nescio qua prouisione peruenit:iste repentina mortem nō pręuenit. Et ꝙ ita deus/in cuius potestate sunt omnia: facit esse in christi consortio quē formauit in diaboli domicilio:et non vult esse in regno suo quē formauit in templo suo. Aut si vult:cur nō facit quod vult? Non eñ qḋ solet/ de maioribus dicere:de⁹ vult ꝛ paruulus non vult. Certe hic vbi fati nulla est imobilitas/nulla fortunę temeritas/ nulla personę dignitas:quid restat nisi misericordię veritatis profunditas? Ut sciamus/et ex hoc incomprehensibili cōprehendamus iuxta duos homines: vnū/per quē peccatum intrauit in mundū:alterum qui tulit peccatum mūdi omnes filios concupiscentię carnalis vndecūqȝ nascanē ad iugū graue filioꝝ adā merito pertinere:ꝛ ex his omnes filios gratię spiritalis vndecunqȝ nascantur/ad iugum suaue filiorū dei sine merito ꝑuenire. Proinde conditionem suam gerit/ qui in alterius corpore quod est templum dei ita construiē vt non ideo sit et ipse templum dei quia ędificatur in templo dei. Matris quippe corpus vt esset templum dei/gratię beneficium est/nō naturę: quę gratia nōn cōceptione/sȝ regeneratione confertur. Nam si ad matris corpus id quod in ea concipitur pertineret/ita vt eius pars deputaretur/nō baptiȝaretur infans cuius mater baptiȝata ē aliquo mortis vrgente periculo:cum eum gestaret in vtero: Nunc vero cum etiam ipse baptiȝatur: nō vtiqȝ bis baptiȝatus habebitur. Non ita ꝙ ad maternum corpus cum esset in vtero pertinebat: et tamen creabatur in templo dei/non templum dei. Ita in fęmina fideli creatus est infidelis:ꝛ in eum parentes infidelitatem traiecerunt/ quā non habebāt quādo ex ipsis natus est:sed tunc habebāt quando et ipsi similiter nati sunt. Traiecerunt ergo quod iam non erat in eis/ ꝑpter semē spiritale quo regenerati sunt:sed erat in eorū carnali semine/quo eum generauerunt. Quāuis itaqȝ sacro baptismate sanctificetur ꝛ corpus:ad hoc tamē sanctificatur vt per remissionē peccatorum non solū preteritis peccatis omnibus/verumetiam ipsi quę inest carnis concupiscentię non sit obnoxium:cui necesse est obnoxius omnis homo nascaē:etiam moriturus obnoxius si non renascatur. Ubi ergo me audisti siue legisti dicētē:nō inouari hoīes p baptismū/ꝟ quasi inouari:nō liberari/ſȝ q̄si liberari:nō saluari/ꝟ q̄si saluari:absit vt ego inanem dicerē gratiā lauacri illi⁹ i quo renatus sum ex aqua ꝛ spiritu:qua liberatus sū a reatu omnium peccatorū/vel quę nascendo traxeram/vel quę male viuēdo contraxeram: Qua gratia liberor vt scio ne intrem in temptationē/a cōcupiscentia mea abstractus et illectus:atqȝ vt exaudiar dicens cum cōsortibus meis:Dimitte nobis debita nostra. Qua liberabor vt spero in eternum/vbi iam nulla lex in mēbris meis repugnet legi mentis meę. Non igitur ego inanem facio dei gratiam: sed tu eius inimicus inanem quęsisse videris iactātiam: vt in tuam disputationē introduceres epicurū:q̄ negauit esse corp⁹ deoꝝ/ſȝ tāq̄ corpus:nec sanguinē/ꝟ tāq̄ sanguinē. Et hac occasiōe de philosophorū litteris ad rem q̄ inter nos agitur non pertinentibus/ tanto inepti⁹/q̄to velut docti⁹ delyrares. Quis autem nostrum dicit quicquid in p̄senti seculo agitur esse culpandum:cū hic ipse christus tanta egerit bona: sed vt nos erueret de p̄senti sęculo malo? Q̄ porro diligēter et congruenter exponas apostolicum testimoniū vbi ait:Spe salui facti sumus/ꝛ cętera vsqȝ ad redemptionē corporis nostri opere preciū est intueri. Dicis eñ ꝙ illa resurrectio non peccata dimittat aliquorum ꝟ repugnat merita singulorū. Reddit eñ

Roma.6.b.
Sap.1.a.
Sap.7.d.
Math.6.b.
Roma.7.d.
D
Roma.8.c.
Al. repugnat

vnicuiq; inquis / scdm opera sua: nec tamen dicis scdm que opera sua / regnum dei paruulis reddat: Et peccata quidem nulla remittuntur in regno. Sed si nulla remitterentur in iudicio illo nouissimo: puto q dominus nō dixisset de quodam peccato: Nō remittetur neq; in hoc seculo / neq; in futuro: quando sibi remitti sperabat latro ille / qui dicebat: Memento mei cum veneris in regnum tuū. De qua re quoniam profundissima questio est / non est modo precipitāda sententia. Cur autem in regno nulla peccata remittit deus filijs suis: nisi quia non inuenit qd remittat? Non eñ poterunt ibi esse peccata / vbi spiritus non dico non cōsentit concupiscentie carnis / sed nec concupiscit aduersus carnem: quia nec caro aduersus eum illa ineffabili salute perfecta: que nunc nō fit in baptismo: vbi remittuntur quidem cuncta peccata / sed remanent carnalium concupiscentiarū mala: cū quibus post baptismū / si tamē proficiunt / exerceant siue cōiugati gloriosa / siue continētes gloriosiora certamina: quod et ipse cōfiteris. Sed nescio qua miseria quādo pro veritate loqueris / tunc te ipse non audis: Describens quippe illam summā resurrectionis felicitatem: dicis neminē iam ibi luxoriosum liuidum facere corpus suum et seruituti subijcere: neminē humiliare animā suam stratis duris et pedore membrorum. Responde ergo cur hic ista faciat qui omni malo in baptismate caruit: cur audet liuidum facere templum dei? Nonne membra eius membra sunt vtiq; templi dei? Cur ergo nō suaui odore / sed pedore templi eius aut inuitat presentiā / aut impetrat misericordiā / aut placat iram eius? Nihil ne mali castigat / domat / vincit / opprimit in templo dei: etiam liuore et pedore ipsi⁹ templi dei. Nonne attendis: nōne perspicis quia tam vehementer corpus suum persequēs / si nihil ibi persequitur quod displicet deo / frustra persequēdo templū eius / facit iniuriam magnā deo? Quid tergiuersaris: qd cunctaris apertius confiteri? Illud profecto / illud est quod iste cuius liuorem pedoremq; predicas / in sua carne persequitur: Unde dicebat apostolus: Scio quia non habitat in me / hoc est in carne mea bonum. Quam vocem baptizati esse cur negas: cū opera vocis huius in liuore corporis et membrorū pedore cognoscas? Neq; eñ hec sancti / vel dei flagellis / vel ab inimicis tolerāt patiendo: sed ipsi sibi ingerunt continēdo. Et vt quid hoc: nisi contra carnis concupiscentiam spiritu concupiscendo? Quod ni mirum et ipse sensisti. Cum eñ describens felicitatem future vite / addidisses atq; dixisses: Nemo conuitijs felicem impudentiā: nemo maxillas palmis: nemo subijciet terga verberib⁹: nec cōflare studebit de infirmitate virtutem: nec cum inopia frugalitatem: nec cū meroribus magnanimitatem: Quare dicere noluisti / nec cum carnis concupiscentia castitatem? Sed festinasti sensuz concludere atq; dixisti: Nec patientia cum dolore luctabitur: nihil aliud cōmemorās nisi quod forinsecus irruēs fortitudine toleratur: non quod intus se cōmouens castitate comprimitur. An forte nos arguis tarditatis q non intellexerimus hoc te iam significasse superius / cum de liuore corporis diceres et labore ac pedore membrorū? Quando eñ non ab hoste / sed a seipso affligitur fortis / in ipso intus est: qui vincendus est hostis. Memento sane non te expo suisse cur apostolus dixerit: Adoptionē expectantes: qui iam in lauacro regenerationis fuerat adoptatus. Iterum dicis q carnem suam nullus oderit: Quis eñ hoc negat? Sed tamen discipline rigore asseris cōterēdam. Iterum ergo pro veritate loqueris / et audire te non vis. Cur eñ caro conteritur a fidelibus / si nihil remansit in baptismo quod aduersus spiritum concupiscat? Cur inquā conteritur a seipso templū dei: si nihil ibi est quod resistat spiritui dei? Nō autem tm̄ inesset / verum et grauiter obesset: nisi reatus qui nos obstrinxerat / per remissionem peccatorum solutus esset. Soluitur ergo per indulgentiam / quia tenebat innoxia: conterit per continentiā / ne vincat in pugna. Agitur itaq; ne obsit / donec ita sanetur vt non sit. Quapropter dimittuntur i baptismate cuncta peccata / et originaliter tracta / et ignoranter vel scienter adiecta. Sed cū dicit apostolus iacob⁹: Unusquisq; temptatur a concupiscentia sua abstractus et illectus: deinde concupiscentia cū cōceperit parit peccatum: profecto in his verbis / partus a pariēte discernitur. Pariens eñ est concupiscētia: partus peccatū. Sed concupiscentia non parit / nisi conceperit: nec concipit nisi illexerit: hoc est ad malum perpetrandum obtinuerit volētis assensum. Q ergo aduersus eam dimicatur: hoc agitur / ne concipiat / pariatq; peccatum. Dimissis itaq; in baptismo peccatis omnibus: id est omnibus cōcupiscentie fetibus / si illic etiā ipsa †consumpta est: quomodo contra eam ne concipiat dimicant

Matth. 12. c.
Luce. 23. f.
E
Roma. 7. c.
Verba iuliani
Roma. 8. d.
F
Iaco. 1. b.
Al. assumpta

sancti liuore corporis/pedore membrorū/
Al. sedentiōe tcontritione carnis? Que verba tua sunt.
Quomodo inquaȝ liuore pedore/cōtritio/
ne templi dei cōtra eam belligeratur a san
ctis: si et ipsa est ablata baptismate? Ma/
net igitur: Nec ea regenerationis lauacro
caruimus: si non ibi caruimus sensu/ quo
eam manere sentimus. Quis autem ita sit
imprudens atq; impudens/ita procax/ꝑ/
tinax/peruicax: ita postremo insanus ⁊ de/
mens: qui cum peccata mala esse fateatur:
neget esse malam concupiscentiam pecca/
torum: etiam si aduersus eam concupiscen
te spiritu peccata cōcipere ac parere nō si/
natur? Tale porro ac tam magnum malū/
tantum quia inest/ quomodo non teneret
in morte: et pertraberet in vltimam mor/
tem: nisi et eius vinculum in illa que fit in
baptismo remissione peccatorum omnium
solueretur? Propter hoc enī vinculū quod
connectitur ex primo adam: nec solui po/
test nisi i secūdo adam: propter hoc inquā
vinculum mortis mortui reperiūtur infan/
tes: nō ista morte notissima/ que a corpore
animam separat: sed ea morte/qua tenebā/
tur omnes/pro quibus mortuus est chri/
2. Cor. 5. c. stus. Scimus enī ait apostolus: quod a no
bis sepissime repetendum est: quoniaȝ vn⁹
pro omnibus mortuus est: ergo oēs mor
tui sūt: et pro omnibus mortuus est: vt qui
viuunt iam non sibi viuant sed ei qui pro
omnibus mortu⁹ est ⁊ resurrexit. Illi ergo
viuūt pro quibus vt viuant mortuus est
qui viuebat. Quod apertius ita dicitur: Il
li sunt a mortis vinculo liberi/pro quibus
Ps. 87. mortuus ē iter mortuos liber. Vel sic mul/
to apertius: Illi sunt liberati a peccato/ꝓ
quibus mortuus est qui nunquā fuerat in
peccato. Et cum semel sit mortuus: tamen
pro vnoquoq; tunc moritur/quando in ei⁹
morte quātelibet etatꝭ fuerit baptiçatꝰ: id ē
tūc ei ꝓderit mors ei⁹ q̄ fuit sine pctō/ qn̄ i
ei⁹ morte baptiçat⁹ mortuus fuerit etiā ip/
se peccato/qui mortuus fuerat in peccato.
G Ingeris apostoli testimonium vbi ait: No
1. Cor. 6. b. lite errare/ neq; fornicari/ neq; simulacris
seruientes: et cetera quibus commemora/
tis: concludit/ꝙ regnum dei non posside/
bunt. Sed agunt talia qui concupiscentie
quam laudas motibus ad mala ⁊ turpia
queq; consentiunt. Quod ergo ait: Et hec
quidem fuistis: sed abluti estis: sed sancti/
ficati estis/mutatos eos dixit i melius: nō
vt ea carerent/quod in hac vita fieri nō po/
test: sed vt ei non obedirent/quod in bona
vita fieri potest: atq; vt ab eo quo erāt vin/
culo eius obnoxij liberatos se esse cogno/
scerent: quod nisi regeneratione fieri nō po
test. Tu autem qui putas/ꝙ si malum esset
concupiscentia/careret ea qui baptiçatur:
multum erras. Omni enim peccato caret:
nō omni malo. Quod planius ita dicitur:
Omni reatu/ omnium malorum caret: nō
omnibus malis. Nunquid enī caret corru/
ptione corporis? An non est malum quod
aggrauat animam: ⁊ errauit qui dixit: cor/ Sap. 9. c.
pus enī corruptibile aggrauat animā? Nū
quid caret ignorātie malo/ per quod a ne/
scientibus innumerabilia perpetrātur ma/
la? An paruuȝ malum est/per quod homo
non percipit que sunt spiritus dei? De ba/ 1. Cor. 2. d.
ptiçatis nempe dicebat apostolus: Anima
lis homo autem non percipit que sunt spi/
ritus dei: stulticia est enī illi: et non potest
scire quoniam spiritaliter dyiudicatur. De/
inde paulo post: Et ego inquit fratres non 1. Cor. 3. a.
potui loqui vobis quasi spiritalibus: sed
quasi carnalibus: quasi paruulis in christo
lac vobis potum dedi/non escam. Nondū
enī poteratis: sed nec adhuc quidem pote/
stis: Adhuc enī estis carnales. Cum enim
sint inter vos emulatio et contentio: non/
ne carnales estis: ⁊ scđm hominē ambula/
tis? Vide que dicat mala de ignorātie ma
lo venientia. Et puto quod nō de cathecu/
minis ista dicebat. Paruuli q̄ppe in chri
sto quomodo essent/nisi iam renati essent?
Quod si nonduȝ credis: quid eis post pau
ca dicat attende: Nescitis quia templum 1. Cor. 3. d.
dei estis: et spiritus dei habitat in vobis?
An adhuc dubitabis vel negabis: nō eos h
potuisse esse templum dei in quo habitaret
spiritus dei/ nisi baptiçatos? Saltem er/ 1. Cor. 1. b.
go illud respice quod eis dixit: Nūquid in
nomine pauli baptiçati estis. Non igitur
caruerant tanto ignorantie malo in laua/
cro regenerationis: vbi tamen omnibus
caruerant sine dubitatione peccatis. Et
per hoc ignorantie malum templo dei in
quo habitabat spiritus dei/stulticia erant
que sunt spiritus dei: sed de die in diem si
proficerēt/et i quod peruenerāt i eo ambu/
larent/sana profecto accedēte doctrina mi/
nueretur hoc malum. Credamus etiam nō
tantū minui/verumetiam in hac vita pos/
se consumi: tamen post baptismum. Nun/
quid in baptismo? Concupiscentiam vero
quis ambigat in hac vita posse minui/non
posse cōsumi? Horum itaq; malorum p̄teri
tus omnis reatus sacro fonte diluitur. Re
mittuntur ergo in renascentibus: minuun/
tur in proficientibus. Ignorantia minui/

tur veritate magis magisq3 lucēte: Concu/piscentia minuit charitate magis magisq3 feruente. Nihil boni horum duorum est a nobis: Non eñ spiritū huius mundi acce/pimus: sed spiritum qui ex deo est: vt scia/mus que a deo donata sunt nobis. Ex hoc autem concupiscentia peior est q̄ ignoran/tia: quia ignorantia sine concupiscētia mi/nus peccat: concupiscentia vero sine igno/rantia grauius peccat. Et nescire malum: non semper est malum: concupiscere autē malum/ semper est malum. Bonum quoq3 ipsū vtiliter aliquādo ignoratur vt oppor/tune sciatur: Nullo autem modo fieri po/test/ vt carnali concupiscentia bonum ho/minis concupiscatur: quandoquidem nec ipsa proles libidine corporis sed volunta/te animi concupiscitur: quis non sine libi/dine corporis seminet. De hac quippe agi/mus concupiscentia/ qua caro concupiscit aduersus spiritum: nō de illa bona/ qua spi/ritus concupiscit aduersus carnem: & qua cōcupiscit cōtinentia/ per quā concupiscē/tia vincat/ si voluptas corporis nō est hois bonū. Hac ergo concupiscentia carnis/ que auctor quidam est et voluptatis: nullum concupiscitur hominis bonum. Hac ergo concupiscentia carnis nunquā concupiscit hominis vllum bonū/ si voluptas carnis non est hominis bonū. Si autē vt aliquo loco significasti/ placet tibi secta dinoma/chi: honestatem voluptatemq3 coniungēs: quod philosophi quoq3 huius mundi qui honestiores videbantur/ scyllēū bonū esse dixerunt: ex humana scz natura beluinaq3 cōpactum: Si hoc ergo monstrum tua opi/nione sectaris: satis est nobis/ q̄ confite/ris aliam esse illicitam/ aliam licitā volup/tatem: Ac per hoc mala est concupiscentia que indifferenter vtrūq3 appetit/ nisi ab illi/cita voluptate licita voluntate frenet: Hoc autem malum non in baptismate punitur: sed baptiȥatis per gratiam regenerationis ab eius obligatione iam liberis: ne ad illi/cita pertrahat/ salubriter vincitur. Ut au/tem resurrectionis tempore non sit om/nino in viuente corpore nec dolente/ pre/mium est eorum qui cōtra eam fideliter cer/tauerunt: qui languore sanato immortali/tate sanata et beatissima vestietur. In eis vero qui non ad vitam resurgent: non feli/citer/ sed penaliter non erit: non quia tunc ab ea quisq3 mundabitur/ sed quia tūc ma/lis non in delectamēto excitatur/ sed in tor/menta vertetur.

1. Cor. 2. c.

Cōcupiscentia quare peior sit ignorantia.

Gal. 5. c.

Opinio dinomachi.

Q̄ non omnia in baptiȥato ho/mine sanctificent minuit enim car/nis concupiscētia non aufertur:

(Ca. VI.) A

Iam videamus illud excellentissimū acumen tuum quo audisti quēadmoduȝ refelleres qđ a me dictum est: dimitti concupiscentiā car/nis in baptismo: non vt nō sit/ sed vt in pec/catum non imputetur: quāuis autem rea/tu suo iam soluto/ manet tamen. Aduersus hec mea verba sic argumentaris homo acu/tissimus: tanq̄ ipsam concupiscētiam dixe/rim per baptismum reatu liberari: quoni/am dixi/ reatu suo iā soluto/ velut suo dixe/rim/ quo ipsa rea est: eo q̄ soluto illa perma/neat absoluta. Quod vtiq3 si sensissem: pro/fecto eam malam esse non dicerem sed fuis/se: Ac per hoc scđm mirabilem intelligen/tiam tuam quando audis in aliquo homi/cidij reatum solutum: nō hominem/ sed ip/sum homicidium a reatu existimas absolu/tum. Sic intelligat quis/ nisi qui nō erube/scit laudare/ cum qua compellitur dimica/re. Et quomodo te iactas exultasq3 i redar/guenda ista sententia: non mea plane/ sed tua: Talia quippe dicis/ qualia dicēda sūt in eos qui per baptismum sanctificatam & fidelem factam concupiscentiam carnis af/firmant in eis in quibus regeneratis ma/net tamen. Sed hoc tibi potius/ qui cā bo/nam predicas/ conuenit dicere vt bono eiꝰ naturali/ sicut de infantibus dicitis/ bonum sanctificationis accedat: et sit carnis cōcu/piscentia sancta dei filia. Nos autem qui cam malam dicimus: et manere tamen in baptiȥatis: quāuis reatus eius nō quo ip/sa erat rea (neq3 eñ aliqua psona ē) sed quo reum hominē originaliter faciebat/ fuerit remissus atq3 vacuatus: absit vt dicamus sanctificari/ cum qua necesse habēt regene/rati si nō inuacuū dei gratiam susceperūt/ intestino quodam bello tanq̄ cū hoste cō/fligere: & ab ea peste desiderare atq3 optare sanari. Nam si propterea dicis nulla mala remanere in baptiȥatis/ ne ipsa mala bap/tiȥata et sanctificata credant: vide quanta te sequatur absurditas. Si enim quicquid est in homine quādo baptiȥatur/ baptiȥari et sanctificari putandū est: dicturus es et ipsa in illo baptiȥari & sanctificari q̄ in inte/stinis et vesica sunt per digestiones corpo/ris egerenda. Dicturꝰ es baptiȥari et sancti/ficari hominem i matris vtero constitutū/ si ad hoc sacramentum accipiendum graui/dam necessitas cogat: & ideo baptiȥari iam B

B non debere qui naſcitur. Poſtremo dictu/
rus es et ipſas baptiçari et ſanctificari fe/
bres quando baptiçentur ęgroti: ac p hoc
baptiçari et ſanctificari etiam opera diabo
li: Velut ſi mulier illa baptiçaref antequā
Luce.13.d. curaretur/quā ſathanas in infirmitate alli/
gauerat per decem ꝛ octo annos. Quid de
malis ipſius animi loquar? Cogita quan/
tum mali ſit ſtulticiā putare quę ſunt ſpiri/
1.Cor.3.a. tus dei: et tamen tales erāt: quos apoſto/
los alebat lacte/ nō cibo. Nunquid et ſtul/
ticię illius tam magnū malū/ quia non fue/
rat baptiſmate ablatum/ baptiçatū ſancti/
ficatūꝙ dicturus es? Sic ergo et concupi/
ſcentia quę manet oppugnanda atqꝫ ſanā
da/ quāuis in baptiſmo dimiſſa ſint cūcta
omnino peccata: non ſolum non ſanctifica/
tur/ ſed potius ne ſanctificatos ęternę mor
ti obnoxios poſſit tenere euacuaf: quia ꝛ il
li qui lacte alebantur non ſolido cibo: ꝛ ad/
huc erant animales/ non percipientes quę
ſunt ſpiritus dei: quoniaꝫ ſtulticia illis ad/
huc erat ſi in illa mentis ętate/ in qua ętate
noui homines appellabātur/ nō carnis de
corpore exiſſent paruuli in chriſto: nullo re/
atu ſtulticię illius tenerentur: quia hoc eis
beneficium fuerat regeneratione collatuꝫ:
vt omniū malorū quibus et poſtea vel mo
riendo vel proficiēdo fuerant exuendi/ rea/
tus continuo ſolueretur remiſſione pecca/
torum omniū nondū omniuꝫ ſanitate mor
borū. Qui tamen reatus teneat neceſſe eſt
eum qui ſcđm carnem generatur: quia non
niſi ei remittitur qui ſcđm ſpiritum regene/
ratur. A morte quippe iuſtiſſimę damnati/
1.timoth.2.b. onis per vnū mediatorem dei et hominuꝫ
liberatur genus humanum: nō a morte cor
poris tm̄/ ſed a morte qua mortui ſunt pro
2.Cor.5.b. quibus vnus mortuus eſt. Et quia p om/
nibꝰ mortuus eſt: ergo oēs mortui ſūt.

De affectiōe et affectionali qua/ litate: et quō de ſubſtātia tranſfū/ dantur in ſubſtantiā: et de ſctōrū inteſtinis prelijs: Ca. VII.

A Quod vero te libuit tam multuꝫ de
qualitatum differētia diſputare: qr
ego ſemel nominaui qualitatem di
cens: non ſubſtantialiter manere concupi/
ſcentiam/ ſicut corpus aliquod aut ſpiritū:
ſed eſſe affectionem quandā malę qualita/
tis/ ſicut eſt languor: ita ne nihil ad rem per
tinere nō ſentis? Primo eñ dicis me mutaſ/
ſe ſententiā/ et immemorem totius libri mei
profeſſum fuiſſe ſubſtantiā eſſe libidinem.
Reuera euoluto et enucleato libro meo/ re
pertunis es me libidinem ſubſtantiā dixiſ/
ſe vel ſemel. Dixerunt eam quidā philoſo/
phi partem animi eſſe vitioſam. Et vtiqꝫ
pars animi ſubſtantia eſt: quia ſubſtantia
eſt ipſe animus: Sed ego ipſum vitiū quo
animus vel vlla pars eiꝰ iſto modo vitioſa
eſt/ libidinē dico: vt omni vitio ſanato ſal/
ua ſit tota ſubſtantia. Quia et illi philoſo/
phi locutione tropica mihi videntur vitio/
ſam partem animi appellaſſe libidinem/ in
qua parte eſt vitiū quod vocatur libido: ſi/
cut appellatur domus pro eis qui ſunt in
domo. Deinde te nimis acutis dialectico/
rū telis incautius exercendo/ noſqꝫ iactan/
tius territando/ ſectam veſtrā lętaliter vul
neraſti. Diuidēs quippe atqꝫ definiens vel
etiā deſcribens differentias qualitatuꝫ: in
ter cętera: Tertia ſpecies qualitat eſt iquis
affectio et affectionalis qualitas. Affectio
autē in qualitate ob hoc ponitur ais: quia
principiū qualitatū eſt: cui etiaꝫ reputanf
ad momentū accedētes recedēteſqꝫ aut ani
mi aut corporis paſſiōes: Affectionalis ve
ro qualitas inquis omnibus quibus eue/
nerit ex maioribus orta cauſis ita inhęre/
ſcit/ vt aut magnis molitionibus/ aut nul/
lis omnino ſeparetur. Hęc quidem ſatis ex
plicaſti ſcientibus: ſed quia contēnendi nō
ſunt: qui lecturi libros noſtros diſciplinę
huius ignari ſunt: quod deeſſe video faci/
am/ vt a me illuſtrentur exemplis. Quan/
tum ad animū attinet: Affectio eſt timere: Affectio et af/
affectionalis qualitatis timidū eē. Sic ali/ fectionalis q̄/
ud eſt iratus/ aliud iracundus: aliud ebriꝰ/ litas quō dif/
aliud ebrioſus. Illę affectiones iſtę/ affecti ferāt.
onales ſunt qualitates. Quantū autē ad
corpus: ſicut aliud eſt pallens/ aliud palli/
dus: aliud rubens/ aliud rubicundus: et ſi
qua huiuſmodi quorum plurimis deſunt
vſitata vocabula. Cum itaqꝫ dixeris affe/
ctionalem qualitatē ortā ex maioribꝰ cau/
ſis/ atqꝫ ita ihęreſcere/ vt aut magnis moli/
tionibus/ aut nullis ſeparef: quando ſcđm
eam dicitur animus malus vel potius ho/
mo malus: nonne metuis ne voluntas bo
na/ aut non ibi eſſe poſſit/ aut valere nihil
poſſit? Nonne concedis hominem miſerū
quicūqꝫ ille ſit vel fuerit/ certe aduerſus ta/
lem clamaſſe qualitatē: Velle adiacet mi/ Roma.7.c.
hi/ perficere aūt bonum non inuenio. Hic
ſaltem fatemini eſſe iſtorum verborum ge
mitum neceſſarium. Quis me liberabit de
corpore mortis huius? Gratia dei per ieſū
chriſtum dominuꝫ noſtrum. Quapropter B
quāto libet te aduerſus oculos imperitorū

dialectico tegmine inuoluas: manifesta ve ritate nudaberis. Ego tanq̄ valitudinem malam ex origine vitiata ingenitū esse ho mini dico vitiū: quo caro concupiscit ad uersus spiritum: et hoc malo bene vti pudi ca coniugia: cum eo vtuntur generādi cau sa: sed isto mali vsu bono laudari vtentē: non ipsum malum. Neq̄ enī malum ipsū est innocēs: sed homo qui facit ut malum suum quo bene vtitur ei nocere non possit. Sicut mors cum sit supplicium peccatoris: bono mali vsu accedente fit meritū marty ris. Percipitur autē in baptismate christia no perfecta nouitas et perfecta sanitas ab eis malis nostris quibus eramus rei: non ab eis cum quibus adhuc confligendū est ne simus rei: cum et ipsa in nobis sint nec aliena: sed nostra sint. Nam et vinolentię consuetudini vtiq̄ malę: quā sibi homines fecerunt: non nascendo traxerunt: resistunt post baptismū: ne eos ad mala solita per trahat: et tamen malo resistitur dum con cupiscentię per continentiā denegat̄ quod per consuetudinem concupiscit̄. Unde eti am contra istam genitaliū concupiscentiā quę ingenita nobis est per originale pecca tum: vehementius vidua q̄ virgo: vehe mētius meretrix quādo casta esse voluerit q̄ quę semper fuit casta confligit: et tanto am plius in ea superanda voluntas laborabit quāto maiores ei consuetudo vires dedit. Ex isto et cum isto hominis malo nascitur homo: quod malū per seipsū tam magnū est: et ad hominis damnationē atq̄ a regno dei separationē tantū habet obligationis: vt etiam si de parentibus regeneratis tra batur non nisi quēadmodū in illis sola re generatione soluatur: atq̄ isto vnico reme dio prępositus mortis a prole pellatur quo a parentibus est pulsus: qualitatis affecti onalis mali de substantia ad substantiam non emigrando transit: sed quodam operā te contagio: id est cōcupiscentię affectu: si cut de parentibus morbidis morbida so boles procreatur. Qualitas autē mali non in substantiam de substantia tanq̄ de lo co in locum migrat vt deserat vbi erat: et quę fuit ibi ipsa fit alibi: sed alia eiusdē ge neris quodam operante contagio: quod etiam de morbidis parentum corporibus solet euenire nascentibus. Quid autem di cere voluisti quasi claudēs vt loqueris ari stotelis palestram: vt inde ad sacras litte ras reuertaris. Ais enī: Sensus est igit̄ cō cupiscentia: et mala qualitas non est dum concupiscētia minuitur: sensus dicatur im minui. Ergo quando minuit̄ concupiscen tia: sensus minuit̄. An non per concupiscē tiam castitatis et cōtinentię quotidie car nis concupiscentia magis magisq̄ minui tur? Uellem itaq̄ mihi diceres: vtrū a mor bo fornicationis sanior non fiat quē forni cari minus minusq̄ delectat: quāuis opus illud malum vna conuersione sibi amputa uerit: nec vnquā hoc fecerit ex quo lauacrū regenerationis accepit. Itemq̄ post cōsue tudinem vinolentię baptizatus: et nūquā se deinceps prorsus inebrians: vellem dice res: vtrū ab isto morbo non fiat indies sa nior: q̄ fuerat cum potationis gurgitem minus minusq̄ desiderat q̄ solebat. Sen sus est igitur non ipsa concupiscentia: sed ille potius quo nos eam maiorem minorē ve habere sentimus: Sicut i corporis pas sionibus non sensus est dolor: sed ille sen sus est quo sentitur dolor. Nec sensus est morbus: sed ille sensus est quo nos morbū habere sentimus. Porro si continuo fit bo nus: et vtiq̄ bona qualitate fit bonus: qui fornicationi vinolentięq̄ renūcians ab hu iusmodi operibus sese abstinet: nonne re cte audit: Ecce sanus factus es: iam noli pec care: recteq̄ appellatur castus et sobrius? Deinde si pfectu cōcupiscentię bonę: qua concupiscentias malas fornicandi potan diq̄ debellat: talis efficitur qualis recenti conuersione nondum fuit: vt illorum in eo desideria peccatorum minus minusq̄ mo ueant̄: vt aduersus ea mala non tanta quā ta prius exerceat: sed minora certamina: non virtutum diminutione: sed hostium: nec de ficiente pugna: sed crescente victoria dubi tabis eum pronūciare meliorē? Unde ob secro: nisi quia bona qualitas aucta: et ma la minuta est? Auctū est igitur quo bonus esse cępit: minutum est quo malus fuit: et hoc ęgit post baptismū: non peregit in ba ptismo. Ita quāuis ibi peracta fuerit ple na peccatorū remissio: remansit tamen qua proficeretur in melius aduersus cateruas desideriorū malorū in nobisipsis vtiq̄ tu multuantium vigilanter exercēda et instā ter exercenda luctatio: pter quā dicit̄ eti am baptizat̄: Mortificate membra vestra quę sunt super terrā: et: Si spiritu facta car nis mortificaueritis viuet̄: et: Exuite vos veterem hominē. Nullo modo reprehendi tur baptisma: quia asseritur curatio quę fit post baptisma: quia potius totum hoc per baptisma actum est: id est vt et a pręteritis

Margin notes: Gal. 5. a. — Verba iuliani — Aug. — Jo. 5. c. — Col. 3. a. — Roma. 8. c. — Col. 3. b.

languoribus sanaret/et a futuris incipiat studeat/ mereaturqꝫ sanari. Ita baptismū totius fit causa sanitatis:per quod et incipitur oṁis sanitas et impletur. Recte dicuntur hec magna cōsensione veritatis: nulla reprehensione baptismatis. Si ergo nolis esse contentiosus:puto ꝙ iam videas q̄ recte intelligatur/ quod aliter conaris expo/
Ps.102. nere: ꝙ propheta cū dixisset: Qui propitiꝰ fit omnibꝰ iniquitatibꝰ tuis:quod fit vtiqꝫ remissione oīm peccatorū/ꝯtinuo subiecit: Qui sanat oṁes languores tuos: ea mala volēs intelligi/cū quibus donec sanentur vel quantū possunt in hac vita magis magisqꝫ minuantur/nō quiescūt intestina bella sanctorū. Neqꝫ eñ nullus est languor quo caro cōcupiscit aduersus spiritū/ etiā manēte virtute castitatis inuicta. Si nullus languor est:nō ergo aduersus cū spiritus concupiscat. Ad hoc eñ cōcupiscit/vt si nō potest/non certandi/sed saltem non consentiēdi obtineat sanitatem. Hoc quippe vnde nūc agimus/ quod nobis resistere sentimꝰ in nobis aut aliena est natura separanda: aut nostra sananda. Si alienā dicimus separādā:manicheis fauemus: Fateamur ergo nostrā esse sanandam/ vt manicheos simul pelagianosqꝫ vitemus.

Quō et qualē fructū de sua diabolus frutice decerpat:et quō maneāt peccata reatu que preterierūt actu:et q̄d sit reatꝰ ac vbi maneat: (Ca. VIII.

A Hoc ergo generi humano inflictū vulnus a diabolo/ quicquid per illud nascitur/ cogit esse sub diabolo:tanq̄ de suo frutice fructū iure decerpat. Hec verba de libro meo tibi refellēda posuisti. Quibus ita insidians/ tanq̄ nature humane auctorem dixerim diabolū: et ipsius qua homo cōstat substantie conditorem:quasi vulnus i corpore possis appellare substantiā. Sed si ꝓpterea me putas dixisse diabolū substantie conditorem: qꝛ i ea similitudine que a me adhibita est/ fruticem dixi:frutex quippe nullo dubitāte substantia est:cur vsqꝫadeo te vel ostendis vel fingis indoctum:vt eis rebus que substātie nō sunt/ adhibendas de substantiis similitudines nō existimes? Nisi forte ⁊ ipsi dño dialectice calūniaberis: qꝛ dixit:
Math.7.c. Arbor bona bonos fructꝰ facit:et arbor mala malos fructꝰ facit: Quis eñ maliciā siue bonitatē/vel opa bona seu mala:quos velut fructus illarū arborū voluit itelligi: dicat esse substantias/nisi nesciens quid loquatur? Quis vero arbores et earū fructus neget esse substantias: si nouit qđ loquitur? De his ergo rebus que substantie sunt/videmus adhibitas similitudines eis rebus que non sunt substantie. Qꝫ si arbor bona/vel mala:nō bonitas hominis vel malicia/sed ipsi homines accipiendi sunt:in q̄bus subiectis istas esse intelligimus qualitates:bonitatē scilicet i homine bono/ maliciamqꝫ in homine malo:vt ipse substātie sint arbores/id est ipsi homines: certe fructus earū que nihil aliud q̄ opera itelligūtur/nemo nisi imperitus dicit esse substantias:cum omniū arborū fructus /vnde iste similitudines date sunt/nemo nisi imperitꝰ neget esse substātias. Ac per hoc ei rei que nō est substātia/fas est adhiberi similitudinem de substātia. Propter quod ego vitio quod generi humano diabolus tanq̄ vulnus iflixit: q̄uis nullo modo substātia sit: recte tamē adhibui de substantia similitudinē/vt fruticem dicerē et fructus eius vitia etiā illa cū quibus homines vobis quidem negantibus/sed veritate conuincente nascuntur:et ex quibus in eternum dei regno pereunt/si veritate liberante nō renascantur. Proinde vitiatorē/ non conditorē substantie diabolum dixi:Subdit autē sibi qđ nō condidit per id quod inflixit:deo iusto tribuente hanc potestatē/cuiꝰ non subtrahit potestati:nec quod sibi ē subditū/nec seipsum. Ideo est eñ secūda natiuitas instituta:quia natiuitas est prima damnata. Cui tamen etiā damnate dei bonitas exhibetur: vt de maledicto semine rationalis natura formetur:qua eius affluētissima bonitate aptissime malorū hominum tanta multitudo nutritur/et occulto dei opere vegetatur. Que bonitas operationis eius si subtrahatur formandis ꝓmouendisqꝫ seminibꝰ et viuificādis quibusqꝫ viuentibus:nō solum gignēda nō aguntur/ sed ad nihilū penitus etiā
B genita rediguntur. Cum ergo deum nisi stulta impietas non reprehendat/ꝙ homines vitiosa voluntate damnabiles illo viuificante viuūt/qui viuificat omnia:cur putamus ab eius operibus abhorrere/ꝙ origine vitiata damnabiles illo creante nascūtur/qui creator est omniū:⁊ ꝑ mediatorē regenerati a damnatione liberātur debita: sed gratuita miseratione non debita quos elegit ante cōstitutionē mūdi per electionem Eph.1.a.
gratie/nō ex operibus vel preteritis/vel p̄sentibus/vel futuris: Alioquin gratia iam Roma.11.a.
non est gratia? Quod maxime apparet in

parvulis: quorum nec preterita dici possunt opera/ quia nō fuerūt: nec pñtia/ quia nihil operantur: nec futura/ quādo in illa etate moriuntur. Dixi sane quomodo manēt peccata reatu que preterierunt actu: sic econtrario fieri potest/ vt concupiscentia maneat actu/ et pretereat reatu. Quod error quidē tuus falsum esse dicit: sed veritas verū esse cōuincit. Nam tu id non valendo refellere/ primo dialecticas tenebras imperitis conaris offundere: dicēs te cogitare nō posse in qua dialexi inuenerim contrariorū omniū reciprocationē. Quā sententiā tuā si exponere voluero: et ad eorū perducere intelligentiā qui nunquam ista didicerunt/ opus erit pleno fortasse volumine. Sed nūc satis est: quod ipse dixisti: in nulla dialexi posse inueniri cōtrariorū omniū reciprocationem. Hinc eñ ostendisti aliquorū esse posse/ non omniū. In his ergo aliquibus/ et hoc reperi. Si eñ dixissem: contrariorū reciprocationē esse nullorū: et per hoc ostēderes ea que posui cōtraria reciproca esse nō posse: quia nulla esse possunt: ego aliqua esse posse ostendere debui: ac deinde in his esse quod posui. Sed esse aliqua iam ipse cōcedis: quando non dicis nullorum contrariorū esse reciprocationē/ sed non omniū: Est igitur aliquorum. Sed vtrū in his etiā hoc sit qd a me positū est restat ostēdere: id est vtrū sicut verum est reatu manere peccata que preterierunt actu: ita sit verum/ quod concupiscētia maneat actu et pretereat reatu. Qd tu fieri non posse volens ostendere/ hoc dixisti qd ego nō dixi: Ego eñ de concupiscentia dixi que est in mēbris repugnans legi mentis: cuius reatus eius in omniū peccatorū remissione transiit: sicut ecōtrario/ sacrificiū idolis factum/ si deinceps non fiat/ preterijt actu: sed manet reatu/ nisi per indulgentiā remittatur. Quiddā eñ tale est sacrificare idolis: vt opus ipsum cum sit pretereat: eodemque preterito reatus eius maneat venia resoluendus: Tale est carnis cōcupiscentia: vt maneat in homine secum per continentiā cōfligente: cuius eius reatus qui fuerat generatione cōtractus iam sit regeneratione trāsactus. Actu eñ manet: nō quidem abstrahēdo et illiciendo mentē eius ꝙ consensu cōcipiendo et pariendo peccata/ sed mala quibus mēs resistat desideria cōmouendo. Ipse quippe motus actus ē eius: quāuis mente non consentiente desit effectus. Inest eñ homini malū et preter istū actum: id est preter hunc motum: vnde surgit hic motus/ quē motum dicimus desideriū. Non eñ semper est desiderium contra qd pugnemus: sed si tunc nō est quādo nō occurrit quod cōcupiscatur/ siue animo cogitātis/ siue sensibus corporis: fieri potest vt insit qualitas mala/ sed nulla sit temptatione cōmota: sicut inest timiditas homini timido et quādo nō timet. Cū vero occurrit qd concupiscatur: nec desideria mala nobis etiam nolentibus cōmouentur/ sanitas plena est. Hoc ergo vitiū nō potest nisi reatu tenere hominē/ cuius eiusdem mali bono vsu de castis cōiugibus procreatū: Qui reatus cuius eo manente malo/ soluitur in remissione omniū peccatorum per dei gratiam qua liberamur Ps. 102.
ab omni malo: Cū dñs nō solū propitius fit omnibus iniquitatibus nostris/ verūetiam C
sanat oēs languores nostros. Dñs in euāgelio: Luce. 13. g. Ecce inquit eijcio demonia et sanitates perficio hodie et cras/ et tertio consūmor. Post multum tempus ꝙ hoc dictum est/ passus est dominus: mentiri nō potuit. Intelligitur ergo sic: Expulsio demoniorum: remissio peccatorum est: eo vtique quo diabolus peccatorum pater atque origo sit per id qd efficitur id quod efficit. Et vtique expulsio demoniorum est remissio peccatorum/ tanquā resoluta causa/ per quā hominis animā possidebat. Perfectio sanitatū: dū de die in diem proficit ecclesia/ et corruptionis: cuius reatus ablatus est passio/ quotidiana renouatiōe minuitur. Tertia cōsūmatur/ dū resurrectionem in seipso vitiandā monstrauit ecclesie: qua ad incorruptionis cōsūmationē sūmamque perueniat sanitatē. Se vero cōsummari dixit: Et initiū et finis ipse: ipse caput et plenitudo corporis: in mēbris suis ipse perficitur. Nam recole quid respōderit liberator ipse atque saluator/ his qui ei dixerant: vt exiret de hierosolymis. Ecce inquit eijcio demonia et sanitates perficio hodie/ et cras et tertia cōsūmor. Lege euāgelium et vide post quātū passus fuerit et resurrexerit. Ergo mētitus est? Absit: Sed significauit aliquid: quod ista inter nos questione versatur. Expulsio quippe est demoniorū remissio peccatorū: perfectio sanitatū/ que fit proficiendo post baptismū. Tertia consūmatio est: quā sue quoque carnis immortalitate monstrauit incorruptibiliū beatitudo gaudiorū. Tu autem in exemplū rei de qua loquebaris sacrilegum sacrificium posuisti/ atque dixisti: quicquid ad hoc genus pertinet de isto vno posse mōstrari: quoniā si semel aliquis idolis sacrificauerit/ potest donec consequatur veniā premi iniquitate cōmissi: et

manet reatus actione finita. Nullo aũt pa/
cto inquis fieri potest/vt maneat actio et
abscedat reatus:id est vt dęmonibus in@s
sacrificare non desinat:ꝛ tñ liber a propha/
nitate videaꝶ. Hoc de sacrificio idolis ob/
lato verissime dicis: Actus est em̃ qui ope/
re ipso peragiꝶ/ꝛ nõ erit:ꝛ si iterum fit/alte
rum fit. Impietas vero ipsa qua hęc fiunt:
tam diu manet/ donec idolis renuncieꝶ et
credatur in deum. Idolis itaq; sacrificatũ
factũ est transiens/non vitiũ manens. Im
pietas vero qua sacrificatũ ẽ/quia et illo ꝑ
acto manet:videtur esse concupiscentię si/
milis/qua commissum est adulteriuz. Sed
errore sublato/quo illa impietas pietas eti
am putabatur:nũquid idolis aliquẽ sacri/
ficare delectat ꝛ ĩ illo huiusmodi desideriũ
cõmouetur? Nullo modo igitur simile est
quod pro simili ponendum putasti. Nullo
modo inquã simile est sacrificium transiẽs
manenti concupiscentię:quę hominẽ iã nõ
cõmittentem quod solet ei cõsentiendo cõ/
mittere/ iam plena fide ꝛ cognitione retinẽ
tem non esse talia facienda/ stimulis tamẽ
illicitorum desideriorum/quibus resistit ca
stitas/inquietare nõ cessat:neq; scientia fi/
nitur vt nõ sit/sed continentia refrenaꝶ: vt
quo tẽdit peruenire non possit. Quapropꝶ
sicut idolis immolatio quę iam nec in acti/
one est/quia pręterijt:nec ĩ volũtate/ qꝛ er/
ror quo fiebat absumptus est: manet tamẽ
reatus eiꝰ donec in lauacro regenerationis
peccatorũ omniũ remissione soluaꝶ:sic ecõ/
trario q̃uis reatus malę cõcupiscẽtię eodẽ
baptismate sit soluꝰ:manet tamẽ ipsa/do/
nec ab eo qui post eiecta dęmonia ꝑficit sa/
nitates medicina ꝑficiẽte saneꝶ. Sed quęso
te cũ et ipse concedas peccati facti atq; trãs
acti reatũ manere/nisi sacro fõte diluatur:
dic mihi reaꝰ iste quis sit:et vbi maneat iã
hoie correcto recteq; viuẽte:nõdũ tñ pecca
torũ remissione liberato:subiectum est rea/
tus iste:id ẽ substãtia/sicut spiritꝰ/sicut cor/
pus:an ĩ subiecto sicut febris/aut vulnus
in corpore:siue auaricia/vel error ĩ animo:
in subiecto esse dicturꝰ es? Neq; eñ reatum
affirmabis esse substãtiam: In quo igiꝶ ti/
bi videꝶ esse subiecto? Cur quęram quid re/
spondeas/et nõ potius verba tua ponam?
Actu inquis prętereunte manet eiꝰ reatus
in illius conscientia qui deliquit: donec di/
mittaꝶ. Ergo in subiecto est:hoc est in ani/
mo eius qui deliquisse se meminit:et scru/
pulo agitur conscientię/ donec fiat delicti
remissione securus. Et si obliuiscatur. se
deliquisse/nec eius conscientia stimuletur:
vbi erit reatus ille quẽ transeunte peccato
manere concedis donec remittatur? Non ẽ
certe in corpore:quia non est eorum accidẽ
tium quę accidunt corpori. Non est in ani/
mo:quia eiꝰ memoriaz deleuit obliuio: Et
tamen est: Vbi est igitur cum iam bene vi/
uat homo nihil tale ꝯmittẽs? Nec dici pos/
sit eorum peccatorum eius reatum manere
qui meminit:eoruz vero qui oblitus est nõ
manere. Manet quippe omnino donec re/
mittatur. Vbi ergo manet/nisi in occultis
legibus dei:quę conscriptę sunt quodam/
modo in mentibus angelorum:vt nulla sit
iniquitas impunita nisi quã sanguis me/
diatoris expiauerit:cuius signo crucis cõ/
secratur vnda baptismatis / vt ea diluaꝶ
reatus tanq̃ ĩ chirographo scriptus in no/
ticia spiritalium potestatum:per quas pę/
na exigitur peccatoruz: Huic chirographo
nascuntur obnoxij omnes in carne ꝺ carne
carnaliter nati/eius ab hoc debito sangui/
ne liberandi:qui in carne quidem et de car/
ne/non tamẽ carnaliter/ sed spiritaliter na/
tus est: Natus est enim de spiritusancto ex
virgine maria. De spiritu scz sancto:ne eẽt
in illo caro peccati: Ex virgine autẽ maria/
vt esset in illo similitudo carnis peccati.
Ideo illi chirographo nõ venit obnoxiꝰ:
ꝛ ab illo soluit obnoxios. Neq; enim nulla
est iniquitas cum in vno homine vel supe/
riora inferioribus turpiter seruiunt/vel in/
feriora superioribus contumaciter reluctã/
tur etiam si vincere non sinantur. Hanc ini
quitatem si homo ab homine altero forin/
secus aduersante pateretur:quia in illo nõ
esset: sine illo vtiq; puniretur. Quia vero ĩ
illo ẽ: aut cum illo punietur/aut illo ab eiꝰ
reatu liberato sic ĩ certamine aduersus spi/
ritum perseuerat/vt hominem iam nõ reũ
ad nulla post mortem tormenta transmit/
tat :nõ alienet a regno dei:nulla damnati/
one faciat detineri:neq; vt ea penitꝰ care/
amus velut aliena natura seiungatur a no
bis:sed quia nostrę naturę languor est/sa/
netur in nobis.

Per quid diabolo hũana subiugeꝶ natura/et qualiter quisq; reluctãdo debeat se ei subtrahere:

p Ropter hoc ergo vitiuz: (Ca.IX. A
sicut in eo libro cui resistis /a me po
situm est/humana natura damna/
tur/et propter quod damnatur damnabiliꝶ
diabolo subiugatur:quia et ipse diabolus
spiritus immundus est. Et vtiq; bonum q̃

spiritus/ malum ꝙ immundus: quoniam spiritus est natura immūdus est vitio: Quorum duorum illud a deo est: hoc ab ipso. Nō itaqꝫ tenet homies siue maioris siue infantilis etatis propter quod homines/ sed ꝓpter quod immundi sunt. His verbis meis ex libro meo abs te positis/ ita resistendū putasti: vt diceres hanc formam etiam in homine malo debuisse seruari que seruat in diabolo: ne quisquā damnetur nisi ex vitijs proprie volūtatis: atqꝫ ideo nullum sit originale peccatum: Alioquin opus eius vt dicis/ qui etiam diabolum bonum condidit/ non potest approbari. Nec attendis ꝙ diabolum non ex alio diabolo creauit deus: nec ex aliquo angelo licet bono: cuius tamen lex esset in membris repugnans legi mentis/ per quā ꝛ cum qua de homine nascitur omnis homo. Adiuuaret itaqꝫ te fortasse hoc argumentum si vt homo ita diabolus gigneret filios: eosqꝫ paterno peccato negaremus obnoxios. Nunc vero aliud ē ille/ qui homicida erat ab initio: quia hominem ab initio quo est homo institutꝰ occidit per femine seductionem: ꝛ i veritate per liberum arbitrium non stetit/ cadens ꝙ deiecit hominem: et aliud est quod per
Roma. 5. c. vnum hominē peccatum intrauit in mundum et per peccatum mors/ ꝛ in omnes homines pertransijt/ in quo omnes peccauerunt. Ubi euidēter expressum est/ exceptis cuiusqꝫ hominis proprijs/ cōmune omnibꝰ hominibus originale peccatum. Quod autē dixi: Qui miratur quia creatura dei subditur diabolo/ nō miretur. Subditur enim creatura dei: creature dei minor maiori/ cur ita posuisti/ vt sequentia mea verba nō adderes: quibus ostēdi quemadmodum dixerim: minor maiori/ hūana scilicet angelice: nisi vt minus intelligeretur sensus meus: vt faceres tibi locum: vbi sicut soles de aristotelicis cathegorijs obtenderes nebulas imperitis in quibus latenter putarent te aliquid dicere/ quid diceres nescientes. Ad hoc enim redacta est heresis vestra vt gemant sectatores vestri non inueniri dialecticos iudices in ecclesia de scholis peripateticorum siue stoicorum/ a quibus possitis absolui. Quo enim pertinet: quid sibi vult: vt quid dictum est quod dixisti: quia maior et minor ad finitam speciem pertinet quātitatis: Sed quātitas inqs nō solum contrariorū capax non est: quod ei cū qualitate atqꝫ alijs predicamentis/ verum etiā nec contrarium habet/ quod ei cū substantie est definitione cōmune: Bonum vero et malum contraria sunt. Hec profecto nunquā diceres/ si lectores vel auditores librorum tuorum putares intellecturos eē quod dicis: Ita ne vero ideo immundus B
homo immundo angelo subdendus nō fuit: qm̄ quātitas qua homine maior est angelus: non solum contrariorum capax non est/ verūetiam nec contrarium habet: quasi tunc diabolo fuisset homo subdendus/ si ei reperiretur esse contrarius: et mala subdenda non sunt malis: quia bona malis: nō mala malis videntur ꝯtraria. Quid vaniꝰ cogitari: qd ineptiꝰ dici pōt: Nōne dño subdit seruꝰ: ꝛ bonus bono/ ꝛ malus malo ꝛ malus bono/ et bonus malo: Nōne vxor subditur viro: et bono bona: et malo mala: et bono mala: et malo bona: Quid igitur pertinet ad vim/ siue rationē qua quid ꝙ cuiqꝫ subdendum est: vtrum hec res aut illa possit/ vel non possit capere vel habere cōtrarium: Uerum tu plane inconsiderate ista non confunderes/ si stulticie que tibi ista suggerit sapientiam contrariam cogitares. Iam porro illa qualis est argumentatio tua: Si res inquis que decēter ordinata est ad deū pertinet: et res que ad deum pertinet bona est: bonum est itaqꝫ subditū esse diabolo: quoniam institutus est a deo: per hoc ordo seruatur: Sequiturqꝫ inquis vt malum sit rebellare diabolo: quonia ꝑ resultationem institutus a deo ordo turbatur. Posses dicere deo resistere agricolas: eiusqꝫ ordinē perturbare/ purgando agros a spinis et tribulis: que ille peccatoribꝰ nasci iussit in penam. Quid ꝙ ista tua ratione dici potest: Si res que decēter ordinata est ad deum pertinet: ꝛ res que ad deum pertinet bona est: bonum est malos esse in gehenna: quoniā institutus a deo per hoc ordo seruatur: Quod vero tu addis: sequiqꝫ vt malum sit rebellare diabolo: quoniam per resultationem istitutus a deo ordo turbat: Cur hoc dic: Quis eñ rebellat diabolo/ nisi ab eius potestate per mediatoris sanguinē liberatus: Meliꝰ ergo fuerat hostē nō habere/ ꝙ vincere. Sed qr peccati merito humana natura subdita est hosti: piꝰ homo vt aduersus eum pugnare possit/ ab eꝰ eruit ptāte. Deinde si vita est in hac carne plirior: certās adiuuat/ vt superet. Postremo victor beatificat vt regnet dicturꝰ in fine: Ubi est mors contentio tua: Uel sicut dicit apostolus: Ubi ē mors victoria 1. Cor. 15. g.
tua: vbi est mors aculeus tuus: Quin eti/

iam visa sunt tibi de manichei libris nōnul/
la esse ponēda: quibus meā sententiam cō
parares: cum ego cōmixtione duarū natu/
rarū/boni scilicet et mali: vnde illorū tota
fabulosa manat insania: nō solum fide ver/
boq; detester et damnē/ verūetiā tibiipsi
suffragatori eorū resistendo teq; refellendo
cōuincam. Cū eñ ɔtra eos veritas clamet:
mala nisi de bonis orta nō esse: nonne tu ꝑ
ipsis et cum ipsis cōtra veritatē reclamas:
per opus dei opus diaboli trāsire nō sinit?
Non potest mala radix in dono dei locari.
Rerum ratio nō sinit/ vt de bono malum:
ꝛ de iusto iniquū aliquid proferat. Non na
scunt peccata de ea re que libera est a pec/
cato. De hōc opere qd nō habet culpā/ na/
sci culpa nō potest. Quibus omnib⁹ voci/
bus tuis cōficit: nō esse mala exorta de bo/
nis/ vt restet scdm manicheos: nō eē mala
exorta nisi de malis. Quomodo ergo quē
quā manicheorū noīe tanq; eorū aduersa/
rius criminaris: cum sic ab eorū parte con/
sistas vt vinci omnino nō possint/ nisi cum
illis et ipse vincaris? Quod in primo hui⁹
operis libro aliquāto copiosius/ ꝛ in quin/
to breuius: ꝛ hic hactenus nos egisse suffe/
cerit. Ipsa vero que cōmunis est vobis he
resis vestra/ q̄ʒtum manicheos adiuuet iā
C quidem sepe monstraui: sed ne hic quidem
est omittendū. Enumerant manichei mala
que in paruulis monstrāt: que cicero quo/
q; cōmemorat in libris de republica: vn/
de ipsa eius verba iam trāstuli. In quorū
malorū cōmemoratione dicit: non vt a ma
Tullius in de repu. tre natura/ sed vt a nouerca hominē in has
erumnas esse ꝓiectum. Huc accedunt etiā
illa que nō quidē omnes paruulos/ sed ta/
men plurimos cernimus perpeti multa et
varia mala vsq; ad demonū icursus. Atq;
cōcludunt dicentes: cum sit iustus et omni/
potens deus/ vnde ista mala patit imago
eius in paruulis/ nisi quia vera est inquiūt
quā nos asserimus duarū naturarum/ boni
scilicet maliq; cōmixtio? Hos catholica re/
darguit veritas: ɔfitēs originale peccatū:
per quod factum est demonū ludibriū ge
nus humanum/ ꝛ laboriose miserie destina
ta propago mortaliū. Non autem ita esset
si humana natura per liberū arbitriū i quo
statu primū cōdita ē perstitisset. Uos autē
negantes originale peccatum/ ꝓfecto aut
cogemini dicere deum vel inualidū/ vel in/
iustum: sub cuius potestate imago eius in
paruulis sine vllo/ vel ꝓprij/ vel originalis
peccati merito tantis affligit malis. Non

eñ ꝑ hec exercet virtus: qd recte de bonis
hominibus maioribus dicit: in quibus ra/
tionis est vsus: aut quia deum vel impotē
tem vel iniquum dicere non potestis mani
chei contra vos errorē suū nefariū de dua/
rum inter se inimicarū substantiarum per/
mixtione firmabunt. Nō igit me ab inue/
ctione manicheorum/ vlla sicut dicis mun
dat herba fullonis. Quibus petulantibus
verbis facis lauacro regenerationis iniu/
riam quod in sinu catholice matris acce/
pi. Sed vobis tam maliciosum venenum
antiqui draconis irrepsit vt et catholicos
horrore manichei nominis īfametis: ꝛ ma/
nicheos peruersitate vestri dogmatis ad/
iuuetis.

Quō itelligēdū sit euā q̄ serpēti credidit corruptā libidine: Ca. x.

Illud vero de alio libro meo quod
i ad marcellinū scribens dixi: Filios
mulieris que serpenti credidit vt li/
bidine corrūperet non liberari/ nisi per filiū
virginis que angelo credidit vt sine libidi/
ne fetaret/ ita posuisti/ atq; ita voluisti acci
pi: tanq; dixerim q eue serpens cōmixtus
fuerit ɔcubitu corporali: sicut manichei ṗn
cipem tenebrarum eiusdem mulieris patrē
cum illa concubuisse delyrant. Hoc ego de
serpente non dixi. Sed nunquid tu contra
apostolum negas/ mentem mulieris a ser/
pente corruptam? An eum non audis vbi
dicit: Timeo ne sicut serpēs euam fefellit i 2. Cor. 11. a.
versutia sua/ corrumpant mentes vestre a
simplicitate et castitate que est in christo.
Ex ista vtiq; corruptione serpentis/ qualis
fit etiam quando corrumpunt mores bo/
nos colloquia mala/ peruenit libido pec/
candi in mentem mulieris ꝛ viri: vt preua/ 1. Cor. 15. d.
ricatiōis corruptio: deinde illa de qua eru/
buerunt et pudēda texerūt sequeret in car/
ne: nō de diaboli accedēte cōcubitu corpo/
rali/ sed spiritali dei gratia recedente.

Recapitulatio quedam priorum librorum: de intellectu quoq; apostoli: Quis me liberabit de corpore mortis hui⁹: et quibusdā alijs: Capitulū. XI.

Non igit tota disputatione tua ɔtri A
n uisti: sicut te iactas/ assertionē meā:
de malo carnalis cōcupiscētie/ origi
naliſq; peccati/ manente laude nuptiarū: q̄
bn̄ vtunt malo: nō qd fecerūt/ sed qd inue/
nerūt: verū nec ipos manicheos contriuisti
quos potius adiuuisti: tū maxime ꝛ in cōe

omnes pelagianę nouitatis erroris participes: sicut iam demonstraui. De testimonijs etiam tractatorū catholicorum sancti basilij cesariensis/ et sancti iohannis constātinopolitani: quorū dixisti sensum vestris conuenire sententijs/ in primo huius mei operis libro/ tibi sufficientissima et certissima veritate respondi: ostendens quemadmodū non intelligendo quedā verba eorū/ aduersus dogma eorū/ quod est dogma catholicū/ mirabili cecitate pugnetis. In secundo quoque libro satis egimus/ vt appareat quod nō sit/ quemadmodū cōuitiaris/ conspiratio perditorū/ sed sanctorū et eruditorū ecclesię catholicę patrū/ pius fidelisque consensus: qui hęreticę vestrę nouitati resistunt/ pro antiquissima catholica veritate. Unde etiā populi murmur/ quod solū vobis a nobis dicis opponi: nec solū est quod tantorū nititur auctoritate doctorū: et iustū est: quia nō vult vt euertatur sibi quoque notissimam salutem paruulorum que in christo est. Quod autem verba apostolica vbi dicit: Scio quod nō habitat in me/ hoc est in carne mea bonū: et cętera vsque ad illō vbi ait: Miser ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius: me affirmas aliter intelligere quam totum ipsum caput debet intelligi: nesciēs mihi plurimū tribuis. Nō enim ego solus aut primus sic istum locum intellexi/ quo euertitur heresis vestra/ quemadmodū vere intelligendus est: immo vero ego prius eum aliter intellexeram/ vel potius non intellexerā: quod mea quedā illius temporis etiā scripta testantur. Non mihi enim videbatur apostolus et de se ipso dicere potuisse: Ego aūt carnalis sum: cū esset spiritalis: et quod captiuus duceretur sub lege peccati que in membris erat eius. Ego enim putabam dici ista nō posse/ nisi de his quos ita haberet carnis cōcupiscentia subiugatos/ vt facerent quicquid illa compelleret: quod de apostolo dementis est credere: cū etiam innumerabilis multitudo sanctorū/ ne concupiscentias carnis pficiat/ cōtra carnē spiritu cōcupiscat. Sed postea melioribus et intelligentioribus cessi/ vel potius ipsi quod fatēdū est veritati: vt viderē in illis apostoli vocibus gemitum esse sanctorum contra carnales cōcupiscentias dimicantiū. Qui cum mente sint spiritales: adhuc tamen isto corruptibili corpore quod aggrauat aīam recte intelliguntur esse carnales: qui erunt et corpore spiritales: quando seminatū fuerit corpus aīale/ et resurget corpus spiritale. Et recte adhuc intelliguntur ea parte captiui sub lege peccati/ que desiderijs quibus nō cōsentiunt motibus subiacet. Hinc factum est vt sic ista intelligerēt: quemadmodum intellexit hilarius/ gregorius/ ambrosius et ceteri ecclesię sancti notique doctores: qui et ipm aplm aduersus carnales concupiscētias/ quas habere nolebat: et tamē habebat/ strēnue cōflixisse/ eundēque conflictū suū illis suis verbis cōtestatū fuisse senserūt. Cōtra quos motus prius vtique debellādos ne dominentur: et postea sanādos vt penitus extinguantur/ etiam ipsa gloriosa certamina sanctos exercere confessus es. Simul itaque cognoscamus verba pugnātiū/ si pugnamus. Hoc enim modo nō viuimus nos: sed viuit christus in nobis: si et ad pugnā cōtra cōcupiscentias exercēdam/ et ad victoriā vsque ad consummationē/ eorūdē hostiū capessendā in illo fidimus/ nō in nobis. Ipse quippe factus est nobis sapiētia a deo: et iustitia/ et sāctificatio/ et redēptio: vt quemadmodū scriptū est: Qui gloriatur in dn̄o glorietur. Non est ergo cōtrarius sicut putas: vt qui dicit: Uiuo nō ego iam: viuit vero in me christus: dicat etiam: Scio quod nō habitat in me/ hoc est in carne mea bonū. Inquātū quippe in illo viuit christus inimicum expugnat et superat: quod non habitat bonū in eius carne/ sed malum. Neque enim recte cuiusque spiritus concupisceret aduersus carnē suā/ nisi habitaret in illo spiritus christi. Absit ergo vt dicam: quod nos dicere insimulas: apostolum sic ista dixisse: quasi quod se vellet intelligi renitentē/ in scorto aliqua manu pestiferę voluptatis abduci: cū dicat: Nō ego operor illud: ostendens cōcupiscētias carnis solū impulsum libidinis operari sine cōsensione peccati. Quid est quod in iudeorū superbia frustra conaris ista verba trāsferre: tanquam ipsos in se transfigurarit apostolus qui cōtēnebāt dona christi/ velut sibi non necessaria? Sic enim suspicaris/ atque vtinā ipsa dona christi saltē ita saperes/ vt ad vincendam concupiscentiā valere aliquid crederes. Sed ideo dicis a iudeis fuisse cōtēpta quod veniam daret ille peccatis: que ipsi legis admonitionē vitassent: Quasi hoc conferat homini remissio peccatorum/ vt caro non concupiscat aduersus spiritum/ vnde illa verba nata sunt: Scio quia nō habitat in me/ hoc est in carne mea bonum/ et cętera eiusmodi. Uerum tu a vestro dogmate nō recedis/ quo putatis gratiam dei per iesum christum dominū nostrū sic in sola peccatorum remissione versari/ vt non adiuuet ad

Al. certissima
Roma. 7. c.
Sap. 9. d.
1. Cor. 15. f.
B
Al. consummationem.
1. Cor. 1. d.
Hiere. 9. g.
Gal. 2. d.
Roma. 7. c.

vitanda peccata/et deſideria vincenda car
Roma.5.a. nalia:diffundendo charitatem in cordib⁹:
noſtris:per ſpiritūſanctum qui ab illo da/
tus eſt nobis. Nec conſideras eum qui di
Roma.7.d. cit: Uideo aliam legem in mēbris meis re/
pugnantē legi meę:et ab hoc malo non ſe
liberari clamat niſi gratia dei per ieſuꝫ chri
ſtū dominū noſtrum: nec iudeum eſſe: nec
quia peccauit/ ſed ne peccet potius labo/
rare. Exaſperat inquis apoſtolus vim con
ſuetudinis. Tu ergo reſponde vtrum cōtra
hoſtē iſtā vim nō dimicet baptiçatus? Quō
ſi negas: omnibus chriſtianis ſenſibus cō/
tradicis. Si autem dimicat: cur non in ver/
bis apoſtoli vocē dimicātis agnoſcis? Per
legem inquis bonam et per mandatū ſan/
ctum prauoꝝ animi feroces erāt: quoniam
ſine voluntate ꝓpria nulla eruditio pote/
rat inſpirare virtutem. O acutū intellecto/
rem. O diuinorum eloquioruꝫ egregiū tra
ctatorem. Quid agis de verbis dicentis:
Nō qđ volo ago: et/ Uelle adiacet mihi: ⁊
Quō nolo hoc ago: et/ Cōdelector legi dei
ſcđm interiorem hominem? Audis hęc ⁊ di
cis: quia voluntas defuit ideo defuiſſe vir
tutem. Quid ꝙ non ſolum voluntas/ ve/
rumetiam virtus affuit ne conſentiret con/
cupiſcentię carnis quę lege peccati prauis
ipſis motibus ſeruiebat? Quibus ille non
cedens: nec arma iniquitatis exhibens mē
bra peccato: et tamen quod nollet ſentiēs/
in carne contra ſpiritum concupiſcente: et
aduerſus eam viciſſim ſpiritu concupiſcēs:
veriſſima caſtitatiſ voce dicebat: Igitur ip/
ſe ego mente ſeruio legi dei: carne autē legi
C peccati. Illa ſane verba quę poſuiſti: vbi
Roma.7.c. ait apoſtolus: Lex ſancta/ ⁊ mādatum ſan/
ctum et iuſtū et bonum: quod ergo bonuꝫ
eſt mihi factū ē mors? Abſit: Sed peccatū
vt appareat peccatum: per bonū mihi ope
ratum eſt mortē: vt fiat ſupra modum pec/
catū peccans per mandatum: bene intelli/
gitur de vita ſua dixiſſe pręterita: quando
ſub lege fuerat/ nondum ſub gratia. Nam
⁊ verbis pręteriti temporis vtitur dicēdo:
Peccatū nō cognoui/ niſi per legē: et/ Cōcu
piſcentiam neſciebā: et/ Operatū eſt in me
omnem cōcupiſcētiā: et/ Uiuebam aliquā/
do ſine lege: vtiqꝫ quando nondum pote/
rat vſum habere rōnis: et/ Adueniente mā
dato/ peccatum reuixit: ego autem mortu/
us ſum: et peccatum occaſione accepta per
mandatum fefellit me: et per illud occidit:
et per bonum mihi operatum eſt mortem.
His omnibus tempus ſignificare intelligi
tur quo ſub lege viuebat: et nondum adiu
tus gratia concupiſcentijs carnalibus vin
cebatur. Ubi vero iam dicit: Lex ſpirita/
lis eſt: ego autem carnalis ſum: iam quod
confligens patiebatur oſtendit: Non enim
dixit: carnalis fui vel erā vel ſum: Et aper/
ti⁹ tempora ipſa diſtinguit: vbi dicit: Nūc
autē iam non ego operor illud/ ſed id quod
in me habitat peccatū. Iam eñ motus de
ſideriorum malorū non ipſe operabaẗ/ qui
bus non conſentiebat ad perpetranda pec
cata. Peccati autē nomine quod in illo ha/
bitabat: ipſam nuncupabat concupiſcenti
am: quia peccato facta eſt. Et ſi conſentien
tē traxerit atqꝫ illexerit/ ꝯcipit paritqꝫ pec/
catū: ⁊ cętera vſqꝫ ad eū locum vbi ait: Igi
tur ego ipſe mente ſeruio legi dei: carne au
tem legi peccati: verba ſūt iam ſub gratia
conſtituti/ ſed adhuc contra concupiſcenti/
am ſuam dimicantis: nec ei conſentientis
vt peccet: ſed tamē quibus renitiẗ peccati
deſideria patientis. Nemo noſtrū ſubſtan
tiā corporis/ nemo naturā carnis accuſat:
fruſtra purgaẗ abs te/ quod nō culpaẗ a no
bis. Cōcupiſcētias malas/ quibus ſi bene
viuimus non conſentimus/ tamē eſſe non
negamus in nobis: caſtigandę ſunt/ frenā/
dę ſunt/ expugnandę ſunt/ vincendę ſunt:
tamen ſunt/ nec alienę ſunt. Nec bona iſta
noſtra/ ſed mala ſunt. Nec ſicut dicit mani/
chea vanitas/ ſeparata extra nos erūt: ſed
ſicut dicit catholica ỽitas ſanata nō erūt.

Q2 non imitatione ſed propaga
tione ab adam in poſteros ſit cul/
pa trāſfuſa: a qua ſola gratia libe/
rat redeptoris: et de illa dictione
omnes/ quō accipiēda: ⁊ quō ſcri/
pture auctoritate/ parētū peccatis
filii obligentur: Ca. XII.

E illis quoqꝫ apoſtolicis verbis in A
D quibus impudentia mirabili/ imo
dementia reſiſtitis fundatiſſimę fi/
dei/ vbi ait: Per vnū hominē peccatū itra Roma.5.c.
uit in mundū: et ꝑ peccatum mors: et ita in
omnes homines pertrāſijt/ in quo omnes
peccauerunt: fruſtra ſenſuꝫ aliū nouū atqꝫ
diſtortū/ ⁊ a vero abhorrentē moliris excul
pere: affirmās ea locutione dictum eſſe: in
quo omnes peccauerunt/ ac ſi diceretẗ: pro/
pter quod omnes peccauerunt: ſicut dictū
eſt: In quo corrigit iunior viam ſuam: vt Ps.118.
ſcilicet non in vno hoie oēs hoies peccaſſe
intelligantur originaliter: et tanqꝫ in maſſe
vnionem communiter: ſed propterea quia

primus hominum ille peccauit:id est cũ imitantur illum/cum ingenerantur ex illo. Nõ ergo huic sensui conuenit illa locutio ita dictum esse/in quo:velut dictũ esset/ propter quod. Nam propter hoc quisq peccat q si bi proponit vt peccet: vel quoquo modo quod illi est causa peccandi. Quis vero ab omni humano sensu tã sit absurdus/vt dicat: propter hoc fecit homo iste homicidiũ quia in paradiso adam de ligno prohibito cibum sumpsit:cum iste latrocinando occiderit hominem nihil de adã cogitans: sed propter hoc vt aurum quod ferebat auferret? Sic et cetera cuncta peccata/ que propria quisq cõmittit/habent causas pter quas fiant:etiam si nemo cogitet quod ille primus homo commisit:nec illud sibi ad peccãdum proponat exemplum. Propter hoc itaq/id est quoniã peccauit adam/nec ipse cain peccasse dicendus est:qui eũdem patrem suum nouerat. Propter quid enim fratrẽ suũ occiderit notum est:quia nõ propter hoc quod perpetrauit adam/ sed quia bono eius inuidit. Denique nec ipsa tibi ad hunc vestrum sensum que posuisti testimonia suffragãtur. Recte enim dicitur: In quo corrigit. iunior viam suam: Propter quod corrigit? quia sequitur:in custodiendo verba tua. Propter hoc enim corrigit viam suã/ quia verba dei sicut cogitanda sunt cogitat:et cogitando custodit: custodiẽdo recte viuit. Ipsa ergo illi causa est vt viam suam corrigat:quia dei verba custodit. Et quod ait beatissimus stephanus: Fugit moyses in verbo hoc: bene intelligitur/ propter verbum hoc:quia hoc audiuit/hoc timuit/hoc cogitauit vt fugeret:hec illi fuit causa fugiendi. Nũquid in his locutionibus aliquid dictũ est: quod pertineat ad imitationem: qua sic alterum alter imitatur/vt cum omnino non cogitet: et ideo nullo modo dici possit propter hoc peccasse/quia ille peccauit in quo nec originaliter fuit/nec de illo quicquã in peccato proprio cogitauit? Sed liquido:si de peccati traduce loquebatur:nusquã congruentius diceret:ideo pertransijt peccatum:quia omnes sunt de coniugum voluptate generati: et adderet in eo transijt in quo ex tabida primi hominis carne fluxerãt? Nec vides eodem modo tibi posse dici: Si de imitatione peccati apostolus loquebatur: nusquã cõgruentius diceret: ideo pertransijt peccatum: quia primi hominis precessit exemplũ/et adderet: i eo trãsijt in quo omnes illius vnius imitatione peccauerũt. Aliquo enim duorũ istorum modo loqueretur apostolus hoc loco/si ad tuum vel meum loqueretur arbitrium. Quia ergo nec illud dixit quod tu:nec illud quod ego:nunquid vis vt credamus in his eius verbis/nec originale scdm catholicos/nec imitatoriũ scdm pelagianos intelligendũ esse peccatum? Puto quod nolis. Remoue igitur ista que possunt ex vtraq parte momentis equalibus dici:et si tibi placet sine cõtentione quid apostolus dixerit intueri: aduerte vt hoc diceret quid agebat:et inuenies per vnum hominem reconciliationem deo: eorum qui ex pdẽnatione totius generis liberãtur gratis. Ille est primus adã factus ex terra:iste est secundus adam factus ex femina. Sed ibi per verbum caro factum est:hic autem ipsum verbum caro factum est:vt per eius mortem viuamus quo relicto mortui fueramus. Cõmẽdat inquit apostolus suam charitatem deus i nobis: quoniã cũ adhuc peccatores essemus:christus pro nobis mortuus est:multo magis iustificati nunc in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. De hac ira dicit: Eramus et nos natura filij ire sicut et ceteri. De hac ira dicit hieremias propheta: Maledictus dies ille i quo natus sum. De hac ira dicit sanctus iob: Pereat dies ille i quo natus sum. De hac ira itẽ dicit idem ipse: Homo enim natus ex muliere/breuis vite/et plenus iracundie:sicut flos feni decidit: fugit autẽ sicut vmbra et nõ stabit. Nonne et huius curam fecisti/et hunc fecisti intrare in cõspectu iudiciũ? Quis enim erit mundus a sordibus? Ne vnus quidẽ:etiã si vnus diei fuerit vita eius super terrã. De hac ira dicit liber ecclesiasticus: Omnis caro sicut vestis veterascit:testamentũ enim a seculo/morte morieris. Item q ipse: A muliere inquit initiũ est peccati: et pter illã morimur omnes. Et alio loco. Occupatio magna creata est omni homini:et iugum graue super filios adã a die exitus de ventre matris eorum vsque in diem sepulture in matrẽ omniũ. De hac ira dicit ecclesiastes: Vanitas vanitatum:et omnia vanitas: Que abundantia hominis in omni labore suo: quo ipe laborat sub sole. De hac ira vox aplica est: Omnis creatura vanitati subiecta est. De hac ira plãgit psalmista: Ecce veteres posuisti dies meos/et substãtia mea tãq nihil ante te: verũtamen vniuersa vanitas ois hõ viuens. De hac re plãgit et alius: Que p nihilo habent: eorum anni erũt: Mane sicut herba transeat.

Marginal references: Gen.4.a. — Ps.118. — Act.7.b. — B — Joh.1.b. — Roma.5.b. — Eph.2.a. — Hiere.20.b. — Job.3.a. — Job.14.a. — Job.25.a. — Eccli.14.b. — Eccli.25.d. — Eccli.40.a. — Eccl.1.a. — Roma.8.b. — Ps.38. — Ps.89.

mane floreat et pretereat: vespere decidat/ durescat/ et arescat: Quoniā defecimus in ira tua: ⁊ ī indignatiōe tua pturbati sum⁹. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: seculum nostrum in illuminatiōe vultus tui. Quoniam omnes dies nostri defecerūt: ⁊ in ira tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditabuntur. Nemo liberabitur ab hac ira dei/ nisi per mediatorem reconcilietur deo. Unde dicit etiam ipse mediator: Qui non credit filio/ non habebit vitam: sed ira dei manet super eum. Non dixit/ veniet: sed manet super euȝ. Ideo ergo creduntur atq; confitentur et maiores per cor et os pprium et paruuli per alienū: vt reconcilientur deo per mortem filij eius ne ira dei maneat super eos: quos etiā origo vitiata efficit reos. De hac itaq; loquēs apostolus: Cū adhuc inquit peccatores essemus christus pro nobis mortuus ē: multo magis iustificati nunc in sanguine ipsius/ salui erimus ab ira per christum. Si eīn cum inimici essemus/ recōciliati sumus deo per mortem filij eius: multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Non solum autem/ sed ⁊ gloriantes in deo per dominum nostrū iesum christum per quem ⁊ nunc reconciliationem accepim⁹. Propter hoc sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundū intrauit: ⁊ per peccatū mors: ⁊ ita in omnes homines pertransijt/ in quo omnes peccauerunt. Nempe manifestum est/ vt hoc diceret quod agebat apostolus. Item adhuc et huic reconciliationi quę fit per mortem filij dei: qui sine peccato venit in mundum/ subtrahite paruulos: vt propter eum per quē peccatum intrauit in mundū/ ira dei maneat super eos. Quid hic facit imitatio quęso te vbi audis: Nā iudicium quidem ex vno in condemnationē: gratia autem ex multis delictis in iustificationem? Unde gratia ex mult⁊ delictis ī iustificationem/ nisi quia preter vnuȝ illud originis addita multa quę simul deleret inueniet? Alioquin sic esset ex multis condemnatio/ quę homines vnū imitādo cōmiserāt: sicut ex eisdem multis iustificatio/ quibus remissis in gratiam respirabant. Sed quia vnuȝ illud sufficiebat propter quod etiam solum fieret condemnatio: gratię vero nō sufficiebat illud vnum delere: sed et multa quę adiecta sūt: vt omnium remissione fieret iustificatio: ideo vtiq; dictum est: Iudiciū/ ex vno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationē. Nā

sicut non imitantur christuȝ paruuli: quia nondum possunt/ et tamen ad eius gratiaȝ spiritalem pertinere possunt: ita sine imitatione primi hominis/ contagione tamen ex ipso carnalis generationis obstricti sūt. Si autem propterea vis eos a primi hominis alienos esse peccato/ quia eum nō sunt imitati propria voluntate/ ista ratione alienabis eos et a iusticia christi: quia nec ipsū imitati sunt propria voluntate. Cum vero multos: quod dixit postea: non vis itelligi omnes/ quod prius dixerat: ideo existimās dictum fuisse/ multos/ ne omnes intelligerentur: poteris hoc dicere et de semine abrahę cui promissę sunt gentes/ nō omnes gētes ei fuisse promissas: quia dictum est alio loco: Patrem multarū gentium posui te. Est autem sanus intellectus ideo sic locutam scripturā: quia possunt esse aliqua omnia quę non sunt multa: Sicut omnia dicimus euangelia/ et tamen breui numero/ id est quaternario continentur. Et rursus possunt aliqua esse multa nō tamē omnia: Sicut multos dicimus credere in christū: nec tamen omnes credunt: Non eīn omnium est fides/ ait apostolus: Quod autem dictū est: In semine tuo benedicētur omnes gentes: et/ Patrem multaruȝ gētium posui te: easdem omnes/ multas: ⁊ easdem multas/ omnes esse monstratum est. Ita etiam cuȝ dictum est: Per vnum ī omnes trāsisse peccatum: et postea per vnius inobedientiam peccatores constitutos multos: ipsi sunt multi qui et omnes. Similiter cum dictuȝ est: Per vnius iustificationem in omnes homines/ ad iustificationem vitę: ⁊ rursus dictum est: Per vni⁹ obedientiam iusti constituētur multi: non aliquibus exceptis/ sed eosdem multos omnes oportet intelligi: non quia omnes homines iustificantur in christo: sed quia omnes qui iustificantur/ non aliter possunt iustificari q̄ in christo. Sicut possumus dicere/ in aliquam domum per vnam ianuam intrare omnes: non quia omnes homines intrant in eandem domum: sed quia nemo intrat nisi per illam. Omnes ergo ad mortem per adam: omnes ad vitam per christum. Quia sicut in adam omnes moriuntur: ita et in christo omnes viuificabuntur: id est ex prima origine generis humani: Nemo ad mortē nisi per adam: et nemo per adam nisi ad mortem. Et nemo ad vitam nisi per christum: ⁊ nemo p christū nisi ad vitam. Uos aūt dū nō oēs/ sed multos: siue p adam cōdemna-

Marginalia: Joh. 3. d. — C — Roma. 5. b. — Ibidē. c. — Gen. 22. d. — Gen. 17. a. — 2. Thessal. 3. a. — 1. Cor. 15. c. — D.

tos esse: siue per christum liberatos vultis
intelligi/horrenda peruersitate christianę
religioni estis infesti. Si enim salui erunt
aliqui sine christo: et iustificantur aliqui si/
ne christo: ergo christus gratis mortuus ē.
Erat enim et alius modus: sicut vultis: in
natura/in libero arbitrio/ in lege naturali/
siue conscripta: quo possent salui et iusti eē
qui vellent. Justas autem imagines dei
quis nisi iniustus prohiberet a regno dei?
Hic forte dicis: Sed facilius per christum:
Nunquid nō posset etiam de lege dici: Est
per legem iusticia? Sz facilius per christū.
Gal.2.d. Et tamen ait apostolus: Si per legem iusti
cia: ergo christus gratis mortuus est. Non
1.timoth.2.b. est itaqꝫ pręter vnum mediatorem dei ⁊ ho
Act.4.b. minum hominē christum iesum/aliud no/
men sub cęlo: in quo oporteat saluos fieri
1.Cor.15.c. nos. Et ideo dictū est: Jn christo omēs vi
uificabuntur: quoniam in illo deus defini/
uit fidem omnibus/suscitans illum a mor/
tuis. Uestrum autem dogma id persuade/
re conatur velut sculpatę prędicatione na/
turę/⁊ potētię liberi arbitrij/⁊ legis siue na
turalis siue per moysen datę: vt et si opus
sit/necesse tamen non sit ad christū pro ęter
na salute transire: eo ꝙ per sacramentum
mortis et resurrectionis eius: si tamen vel
hoc putatis: commodior via sit: non ꝙ alia
via esse non possit. Unde quātum vos de/
testari debeant christiani considerantes/re
nunciant vobis etiam tacentibus nobis.
E Quod vero causę tuę postremum et quasi
fortissimum firmamentum propheticū te/
Ezech.18.a. stimonium esse voluisti: vbi per ezechielem
dictum legimus: quod erit parabola qua
dicebant vuas acerbas edisse/⁊ dentes ob
stupuisse filiorū: Nec morietur filius i pec
cato patris: nec pater i peccato filij: sed ani
ma quę peccat ipsa morietur: non intelligis
hanc esse promissionem testamenti noui et
spiritalis hereditatis ad alterum seculum
pertinētis? Jd enim agit gratia redempto
ris vt paternū chirographū deleat: ⁊ vnus
quisqꝫ pro se rationem reddat. Ceterum ꝙ
multa sunt diuinarum testimonia littera/
rum quę parentum peccatis obligant fili/
Gen.9.d. os/ numerare quis possit? Cur enim pecca
uit cham: et i eius filium chanaan vindicta
prolata est? Cur pro peccato salomonis fi/
3.Reg.12. lius eius deminutione regni punitus est?
3.Reg.21.g. Cur peccatorum achab regis israel in eius
posteros pęna dilata est? Ut quid legitur
Exo.20.a. in sanctis libris: Reddēs peccata patrum
in sinu filiorum eorum post eos: et reddens
peccata patrū filijs vsqꝫ in tertiam ⁊ quar/
tam progeniem? Qui numerus etiam pro
vniuersitate accipi potest. Nūquid hęc fal/
sa sunt? Quis hoc dixerit/nisi diuinorum
eloquiorum apertissimus inimicus? Sed
carnalis generatio etiam populi dei perti/
nens ad testamētum vetus/quod in serui/
tute generat/parentum peccatis obligat fi
lios: spiritalis autem generatio/sicut here/
ditatem/ita pęnarum atqꝫ pręmiorum con
minationes promissionesqꝫ mutauit. Quod
prophetę in spiritu pręuidentes ista dixe/
runt: sed apertius hieremias. Jn diebus il Hiere.31.e.
lis inquit non dicent: patres manducaue/
runt vuam acerbam: et dentes filiorum ob
stupuerunt: sed vnusquisqꝫ in suo peccato
morietur/ vt eius qui māducauerit vuam
acerbam obstupebant dentes ipsius. Nē/
pe manifestum ita hoc prophetice pronun
ciari: sicut ipsum testamentum nouū quod
prius occultum fuit/et per christum postea
reuelatum est. Deniqꝫ ne nos mouerent ea
quę cōmemoraui/et cetera huiusmodi plu/
rima de reddendis in filios peccatis paren
tum: quę vtiqꝫ veraciter scripta sunt: ne hu
ic prophetię contraria putarentur/cōtinuo
soluit istam molestissimam quęstionē/con/
iungendo atqꝫ dicendo: Ecce dies veniunt Ibidem.f.
dicit dominus: et consūmabo domui isra/
el ⁊ domui iuda testamentum nouum: nō
scdm testamentum quod disposui patribus
eorum. Jn hoc igitur testamento nouo per
sanguinem mediatoris deleto paterno chi
rographo/incipit homo paternis debitis
non esse obnoxius renascendo/quibus na/
scendo fuerat obligatus: ipso mediatore di
cēte: Ne vobis patrē dicatis i terra: scdm Matth.23.a.
hoc vtiqꝫ/ꝙ alios natales quibus non pa/
tri succederemus/sed cum patre semper vi/
ueremus inuenimus.

Libri totius cōclusio breui epilogo: Capitulum XIII.

a Omnia me tibi respondisse iulia/
ne/et omnia refellisse/quibus puta/
sti voluminibus quattuor creden/
dum non esse originale peccatum: et concu
piscentiam carnis non posse culpari sine
damnatione nuptiarum/ puto quod per/
spicis: si peruicax non sis. Demonstratum
enim est eum paterno antiquo debito non
teneri/qui hereditatem patremqꝫ mutauit
vbi coheredem inuenit vnicum per natu/
ram/ adoptatus ipse per gratiam: eiqꝫ tm̄
concupiscentiam carnalem mortem non in
ferre post mortem qui in christi morte in/
uenerit mortem/qua moriatur peccato: et
euaserit mortem qua natus fuerat in pctō.

2.Cor.5.c. Unus enim pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Et pro omnib⁹ mortuus est: Nec aliqui poterūt viuere ꝓ quibus non est mortuus: q2 pro mortuis vn⁹ est mortuus. Hec negans/ his repugnans/ ista conuellere moliens catholice fidei munimenta/ ipsosq3 neruos dirumpere christiane religionis/ vereq3 pietatis: audes insuper dicere/ ꝙ contra impios bella suscepens: cum aduersum matrem que te spiritaliter peperit armis impietatis indua/ris. Audes te agmini sanctorum patriarcharum/ ꝓphetarum/ apostolorū/ martyrum sacerdotumq3 miscere: cum tibi dicant patriarche: etiam paruulis natis oblata sa-
Job.25. crificia pro peccatis: eo ꝙ non sit mundus a sordibus nec infans dici vnius super ter-
Ps.55. ram: Cū tibi dicāt prophete: In iniquitatibus concepti sumus. Cum tibi dicāt apo-
Gal.3.d. stoli: Quicunq3 baptiçati sumus in christo iesu/ in morte ipius baptiçati sumus: vt existimemus nos mortuos quidem esse peccato/ viuere autem deo i christo iesu. Cum tibi dicāt martyres scdm adam carnaliter natos: colluuionem mortis antique prima natiuitate contrahere: vnde paruulis dimittantur in baptismo/ nō propria sed aliena peccata. Cum tibi dicāt sacerdotes: carnali voluptate concretos prius subire delictorum contagium ꝗ vite huius hauri re munus. His te cōsociari presumis/ quorum fidem debellare conaris. Audes dicere/ ꝙ a manicheorum consortio vincaris qui manicheos inuictos facis: nisi cum eis et ipse vincaris. Falleris fili/ miserabiliter falleris: vel etiam detestabiliter falleris: quando animositatem q̄ua teneris vicerís/ tūc veritatē poteris tenere ꝗ vinceris.

Sancti augustini hipponēsis epi/ contra iulianū pelagianū liber sextus explicit.

Diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/ in librū enchiridion/ ex secundo libro retractationum argumentum.

2. Retract. ca.63. Scripsi etiam librū de fide spe et charitate cum a me ad quem scriptus ē postulasset: vt aliquod opusculum haberet meum de suis manibus non recessurum: Quod genus greci enchiridion vocant. Ubi satis diligenter mihi videor esse complexus/ quomodo sit colendus deus: quā sapientiam esse hominis vtiq3 veram diuina scriptura definit.

Capitulorū libri enchiridiō/ sancti augustini recollecta annotatio.

18 Utrũ ad officiũ hois iusti ptineat aliqñ mentiri: et qd sit pprium malũ mentientis: de consideratione etiã rerũ in qbus qs fallat siue mentiat.
19 Quibus in rebus fallamur.
20 An peccata dicẽda sint cũ quis de malo bõie bñ sentit / vel verisimilib⁹ fallitur: et q academicis testimonijs conuincant qui dicunt / omnẽ errorẽ esse peccatum.
21 Quib⁹ in reb⁹ errãtes nõ peccem⁹ / q̃uis ad hui⁹ vitę miserias error ptineat.
22 Quõ sit pctm oĩe mẽdaciũ: q̃liter etiã illi peccẽt / licet venialiter / q nõ nisi p salute hominũ mentiunt.
23 Quę sint causę bonar rerũ et q̃ malarũ.
24 Qd sit creaturę ratiõalis primũ malũ: vel quę mala hoc secuta sint.
25 Q in suis malis rõnalis natura beatitudinis appetitũ ñ amiserit: et q hõ habeat pęnã pprĩã corporis mortẽ.
26 Q peccatũ adam originaliter in posteros transierit.
27 Qualiter humani generis massa ex dei ira iacebat in malis / luẽs cũ desertoribus angelis iustissimas pęnas / manente in eis bonitate creatoris.
28 Q qbusdã angelis cadentib⁹ per supbiã / residui certissimã ppetuę beatitudinis stabilitatẽ accẽperũt.
29 Q numerus bonor angelor diuinit⁹ post ruinã malor ex hoib⁹ suppleat: et q hic numerus deo sit notus.
30 Q nõ pprijs meritis / nec p liber arbitriũ / sed per filiũ dei liberari possit genus humanũ.
31 Q etiã fidẽ / a qua bona opa incipiũt / gratia tribuat.
32 Q deus operat in nobis et velle et perficere / sicut apls m̃ltipliciter p̃dicat / et ois diuina scriptura testat.
33 Q iusta dãnatione sub ira dei tenebatur gen⁹ humanũ: donec veniret mediator q̃ nos ab ea liberaret.
34 De admirabili sacramẽto mediatoris qd ab hoibus cõphendi nõ põt.
35 De duabus naturis in vna filij dei psona consistentibus.
36 Q euidens indiciũ sit abundãtis gfę dei / q in hoie christo humana natura in vnitatẽ psonę assumi pmeruit.
37 Q gratia demõstrat etiã in hoc / q de spũsancto natus dicit.
38 Q q̃uis nõ sit cõsequens / patrẽ hominis christi dici spiritũsanctũ: modus tamen ipse quo de illo et maria vgine natus est sit inexplicabilis.
39 Exempla qbus ostendit nõ semp dici filiũ: qcqd de aliq̃ re nascit: et aliqd dici filiũ rei de qua nõ nascit.
40 Modus significãs christũ iesũ de spiritusancto natũ / insinuat gratiã qua ei⁹ humanitas nullis p̃cedentib⁹ meritis in ipsa pceptione deo copulata ẽ.
41 Quõ christus nec originale nec pprĩũ habens peccatũ factus sit pro nobis ipse peccatum.
42 Q mors et resurrectio christi sacramentum baptismi significent.
43 Q generaliter omni ętati necessarium sit christi baptisma.
44 Quomõ plerũq maiores singulariter mori peccato dicunt in baptismo / cũ habeant pprĩa plura peccata: ecõtrario paruuli quõ in remissionem peccator dicant baptiçari.
45 Quõ in illo vno peccato / quod p vnũ hominẽ intrauit in mũdũ / inueniantur plura peccata.
46 Q nõ inaniter dicat peccatis parentũ filios obligari / nisi gfa diuinaq misericordia succurrat.
47 Non esse temere diffiniendũ vtrũ peccata parentũ ab adam vsq ad patrẽ vniuscuiusq / an in tertiã et q̃rtã generationẽ / an alio aliq̃ modo iputent.
48 Nullum ab originali peccato posse saluari / nisi per mediatorẽ dei et hominũ christũ iesum.
49 Neminẽ renasci in baptismate iohannis quẽ christ⁹ humilitatis causa sicut mortis dispẽsationẽ suscipere voluit.
50 Q christi gfa nõ solũ originale pctm / s cũcta simul abstulit q̃ addita fuerit.
51 Omnẽ ex adã natũ in dãnatione detineri: et omnẽ in christo renatũ a damnatione liberari.
52 Qualiter mysterium baptismi in cruce christi apostolus cõmẽdauerit: in quo maiores et paruuli liberant.
53 Quid significent ea quę in cruce / sepultura / resurrectiõe / et ascensione christi gesta sunt.
54 Non ptinere ad hanc vitã q christ⁹ ad viuos et mortuos iudicandos de cęlo venturus creditur.
55 Duobus significare modis / q viuos et mortuos iudicabit.
56 Q nominato spiritusancto tota trinitas completur: cui ordinatissime sancta ecclia subiũcta sit / tanq̃ deo templum suum.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponẽsis episcopi/liber enchiridion ad laurentiũ/incipit.

Laurentio scribẽs eius eruditione delectat/cupiẽs illũ esse sapiẽtem ſm scripturas sacras: Ca. I.

Dici non po
test dilectissime fili laurẽ
d ti ꝙ̃tũ tua eruditione de
lecter: ꝙ̃tũqꝫ te cupiã esse
sapiẽtẽ: nõ ex eoꝝ nume
ro de qbus dicit: Ubi sa/ Esaie.33.c.
piẽs/ vbi scriba/ vbi cõquisitor hui⁹ sęculi?
Nõne stultã fecit deus sapiẽtiã hui⁹ mũdi? 1.Cor.1.c.
sed ex eoꝝ numero de qbus dictũ est: Mul/ Sap.6.d.
titudo sapientũ sanitas ẽ orbis terrarũ. Et
q̃les vult apl's fieri: qbus dicit: Uolo autẽ Roma.16.c.
vos sapientes quidẽ esse in bono: simplices
autẽ in malo. Sicut autẽ nemo a seipso esse
potest: ita etiã nemo a seipso sapiẽs esse po
test/ sed ab illo illustrãte de quo scriptũ est: Eccl.1.a.
Omnis sapientia a deo est.

Qꝫ hoĩs sapiẽtia pietas: id ẽ dei cultus dicit: vt in libro Iob legit: Ca. II.

Ominis autem sapientia
b. pietas est. Habes hoc in libro sancti
iob: Nã ibi legit/ ꝙ ipsa sapiẽtia di/
xerit homini: Ecce pietas est sapientia. Si Iob.28.d.
autẽ quęras quã dixerit eo loco pietatẽ: di/
stincti⁹ in gręco repies θεοσεβειαν: q est dei
cultus. Dicit enĩ gręce pietas: ⁊ aliter idem
ευσεβειαν: q noie significat bon⁹ cult⁹: ꝙ̃/
uis ⁊ hoc ꝓcipue referat ad colẽdũ deũ. Sꝫ
nihil est cõmodius illo noie quo euidenter
dei cultus exꝓssus est: cũ qd esset hoĩs sapi/
entia diceret. Quęris ne aliqd dici breuius:
q petis a me vt breuiter magna dicantur?
An hoc ipsũ tibi fortasse desideras breuiter
aperiri: atqꝫ i sermonẽ colligi breuẽ/quo nã
modo sit colendus deus?

Quo nā modo sit colēdus de⁹: (Ca.III.

b Ic si respondero: fide/ spe/ charitate colendū deum: pfecto dicturus es: breuius hoc dictū esse q̄ velis: ac deinde petitur⁹ ea tibi breuiter explicari q̄ ad singula tria ista ptineant: quid credendū. s. quid sperandū/ qd amandū sit. Qd cū fecero: ibi erūt oia illa/ q̄ in epla tua q̄renda posuisti. Cui⁹ exēplū si est penes te: facile est vt eā reuoluas ⁊ relegas. Si autē nō est/ cōmemorante me recolas.

Qualem sibi librū fieri voluerit vel que vt contineret poposcerit: (Ca.IIII.

v Is eni tibi vt scribis librum a me fieri: quē enchiridion vt dicūt habeas: ⁊ de tuis manib⁹ non recedat: cōtinens postulata. i. quid sequendum maxime/ qd ,pter diuersas principaliter hereses sit fugiendū: inquantū ratio ,p religione cōtendat: vel quid in rōne cū fides sit sola nō couueniat: quid pmū/ quid vltimū teneat: q̄ totius definitiōis summa sit: qd certū ,ppriūq̄ fidei catholice fundamētum. Hec autē omnia q̄ requiris ,pculdubio scies: diligenter sciendo quid credi/ qd sperari debeat/ quid amari. Hec enim maxime imo vero sola religione sequenda sunt. His qui cōtradicit: aut omnino a christi nomine alien⁹ est/ aut hereticus. Hec sunt defendenda ratione: que vel a sensibus corporis inchoata: vel ab intelligentia mētis inuenta. Que autē nec corporeo sensu experti sum⁹/ nec mente assequi valuimus aut valemus: eis sine vlla dubitatione credenda sunt testibus/ a qbus ea que diuina vocari iā meruit scriptura cōfecta est: qui ea siue p corp⁹ siue per animū diuinitus adiuti/ vt videre/ vel etiā ,puidere potuerūt.

De initio fidei ⁊ pfectione speciei: ⁊ q̄ christus sit ,pprium fidei catholice fundamentu: qd apud hereticos nominetenus inuenitur: (Ca.V.

Gal.5.b. c Um autē initio fidei/ que per dilectionē operat/ imbuta mens fuerit: tendit bene viuēdo etiam ad speciē puenire vbi est sanctis et pfectis cordibus nota ⁊ ineffabilis pulchritudo: cuius plena visio est summa felicitas. Hoc est nimirū qd requiris: quid primū/ quid vltimū teneat: inchoari fide/ perfici specie. Hec etiā totius definitionis est summa. Certū vero propriūq̄ fidei catholice fundamētū/ chri-

1.Cor.3.c. stus est. Fundamentū eni aliud/ ait apostolus/ nemo potest ponere p̄ter id qd positū est: qd est christus iesus. Neq̄ hoc ideo negandum est propriū fundamentū esse fidei catholice: quia putari potest aliqbus hereticis hoc nobiscum esse cōmune. Si eni diligenter que ad christū ptinent cogitent: nominetenus inuenit christus apud quoslibet hereticos: qui se christianos vocari volūt: re vero ipsa nō est apud eos. Qd ostendere nimis longū est: quoniā cōmemorande sūt omnes hereses/ siue que fuerūt/ siue q̄ sunt: siue que poterūt esse sub vocabulo christiano: ⁊ etiā q̄ sit hoc verū p singulas quasq̄ mōstrandū. Que disputatio tā multoꝝ est voluminū/ vt etiā infinita videat.

Quid sit enchiridion qd sibi fieri velit: ⁊ q̄ laboriosū sit cōtra fidē spem et charitatē sentientibus respondere. Ca.VI.

t El autē enchiridion a nobis postulas: id est qd manibus possit astringi: nō quod armaria possit onerare. Ut igitur ad illa tria redeam⁹ per q̄ diximus colendū deū/ fidē/ spem/ charitatē: facile est vt dicat qd credēdū/ qd sperādū/ qd amandū sit. Sed quēadmodū aduersus eoꝝ q̄ diuersa sentiūt calūnias defendat/ oposioris vberiorisq̄ doctrine est. Que vt habeat nō breui enchiridio manus debet impleri/ sed grandi studio pectus accendi.

Q symbolū ⁊ dominica oratio fide in se ⁊ spem ⁊ charitatem contineant. Ca.VII.

n Am ecce tibi est symbolū ⁊ dominica oratio: qd breuius audit aut legitur: aut qd facilius memorie commendat? Quia eni de peccato graui ⁊ misera pmebat gen⁹ humanū/ ⁊ diuina indigebat misericordia/ gratie dei tēpus ,pheta ,puidens ait: Et oīs qui inuocauerit nomē dni saluus erit: propter hoc dnica oratio. Sed apls cū ad ipsam gratiā cōmendandā hoc ,pheticū cōmemorasset testimoniū: cōtinuo subiecit: Quō autē inuocabūt in quē nō crediderūt? propter hoc symbolum. In his duob⁹ tria illa ītuere. Fides credit: spes et charitas orant. Sed sine fide esse nō possūt: ac per hoc ⁊ fides orat. Propterea q̄ppe dictū est: Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? Act.2.c. Iohel.2.g.

Rom.10.c.

Qualiē fides spes ⁊ charitas sine se inuicē esse nō possint: q̄uis a se i quibusdā differat: ⁊ qd inter spē et fidem sit. Ca.VIII.

q Uid autē sperari potest qd nō creditur? Porro etiā aliquid qd non speratur: credi pōt. Quis nāq̄ fideliū penas

nõ credit impiorũ/nec sperat tamẽ? Et quisquis eas imminere sibi credit ac fugaci animi sibi motu exhorret/ rectius timere dicitur quam sperare. Que duo lucanus distinguens ita
Lucanus cõplexus ait: Liceat sperare timenti. Non autẽ ab alio poeta quãuis meliore ꝓprie dictũ est: Hũc ego si potui tãtũ sperare dolorem. Denique nõnulli in arte grãmatica verbi huius vtunt exemplo ad ostẽdendã impropriã dictionẽ: et aiunt: Sperare dixit/ pro
3.sen.dis.26. ca et sicut timere. Est itaque fides et malarũ rerũ et bonarũ: quia et bona credunt et mala: et hoc fide bona/ nõ mala. Est etiã fides pteritarũ rerum/ presentiũ/ futurarũ. Credimus enim mortuum christũ: qđ iam pteriit. Credimus sedere ad dexterã patris: qđ nũc est. Credimus venturũ ad iudicandũ: qđ futurum est. Itẽ fides et suarũ rerũ est et alienarũ: Nã et se quisque credit aliqñ esse cepisse: nec fuisse vtique sempiternũ: et alia atque alia/ nec solũ de alijs hominibus multa que ad religionẽ ptinẽt: verumetiã de angelis credimus. Spes autem nõ nisi bonarũ rerũ est/ nec nisi futurarũ: et ad eũ ptinentiũ/ qui earum spem gerere phibetur. Que cum ita sint/ ꝓpter has causas distinguẽda erit fides a spe: sicut vocabulo ita et rõnabili differentia: Nã qđ attinet ad nõ videre/ siue que credunt/ siue que sperãtur fidei speique cõmune est. In epła quippe ad
Heb.11.a. hebreos/ qua teste vsi sunt illustres catholice regule defensores/ fides esse dicta ẽ cognitio rerũ que nõ videnł. Quis qñ se quisque nõ verbis/ nõ testibus/ nõ denique vllis argumẽtis/ sed presentiũ rerũ euidẽtie dixit credidisse: hoc est fidẽ accõmodasse: nõ ita vi
Al.t absurde detur † absurdũ/ vt recte reprẽhẽdał in hoc: eique dicał: Vidisti: ergo non credidisti. Vt sic putari põt nõ esse consequẽs: vt nõ videat res quecũque credit. Sed melius hãc appel
3.sen.dis.26. ca.et sicut. lamus fidem quam diuina eloquia docuerunt earum: scilicet rerũ que non videntur.
Roma.8.c. De spe quoque ait apostolus: Spes que videtur non est spes. Quod enim videt quis: quid sperat? Si autem quod non videmus speramus: per patientiã expectamus. Cum
Al.t nobis ergo bona † bonis futura esse credunł: nihil aliud quam sperant. Jam de amore quid dicã: sine quo fides nihil ꝓdest? Spes vero sine amo
Jaco.2.c. re esse nõ põt. Denique vt ait aplus iacobus: Et demones credũt et cõtremiscunt: nec tamen sperãt vel amãt/ sed potius qđ speramus et
Gal.5.b. amamus credẽdo venturũ esse formidant.
3.sen.dis.23. ca.si vero Propter qđ apłs paulus fidem que per dilectionẽ operał/ approbat atque cõmẽdat: que vtique sine spe ẽe nõ põt. Proinde nec amor sine spe est: nec sine amore spes: nec vtrumque sine fide.

Quod credulitas fidei christiane non in naturis rerũ/ sed in creatoris bonitate consistat: et quod satis sit omni christiano credere sancta trinitatem esse causam omnium creatarum rerum: Capitulum .ix.

Cum ergo queritur/ quid credendũ
c sit quod ad religionem pertineat: nõ rerum natura ita rimanda est/ quemadmodum ab eis quos physicos greci vocant: nec metuendum est quemadmodũ ab eisdem ne aliquid de vi et numero elementorum: de motu atque ordine: et de effectibus siderum: de figura celi: de generibus et naturis animaliũ/ fruticum/ lapidum/ fontiũ/ fluminũ/ montiũ: de spacijs locorum et temporum: de signis imminentiũ tempestatũ: et alia sexcẽta de his rebus quas illi vel inuenerũt vel inuenisse se existimant/ christianus ignoret: quia nec ipsi omnia repperierunt tanto excellentes ingenio/ flagrantes studio/ abundantes ocio/ et quedã humana coniectura inuestigantes: quedã vero historica experientia perscrutantes: et in eis que se inuenisse gloriantur/ plura opinãtes potius quam scientes. Satis est christiano rerum creatarũ causam/ siue celestium/ siue terrestrium/ siue visibilium/ siue inuisibiliũ/ non nisi bonitatẽ credere creatoris: qui vnus et verus est deus: nullãque esse naturã que nõ aut ipse sit/ aut ab ipso: eumque esse trinitatẽ patrẽ scilicet et filiũ a patre genitũ: et spiritũ sanctum ab eodem patre ꝓcedentẽ: sed vnum eundẽque spiritũ et patris et filij.

3.sen.dis.25. ca.fides est (margin)
J.ca.16. (margin)

Qualia bona sint que a summa trinitate creata sunt: Ca.x.

Ab hac summe et equalił et immutabiliter bona trinitate creata sũt omnia: et nec summe nec equaliter nec immutabiliter bona/ sed tamen bona etiam singula. Simul vero vniuersa valde bona: quia ex omnibus cõsistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo.

1.sen.dis.46. ca.est enim (margin)

Qualiter deus mala ordinet: et que sit diffinitio mali: Ca.xi.

In qua etiam illud quod malũ dicitur/ bene ordinatũ et loco suo positũ eminẽtius cõmendat bona/ vt magis placeant et laudabiliora sint dum comparatur malis. Neque enim deus omnipotẽs: quod etiã infideles fatentur: rerũ cui summa potestas/ cũ summe bonus sit/ vllo mo
Ubi.s. (margin)
1.sen.dis.46. ca.q vero. (margin)

do fineret mali aliquid esse in operib⁹ suis: nisi vsq̧adeo esset omnipotēs ⁊ bonus/ vt benefaceret etiā de malo. De bono nature vitiatum ipse deus bene facit reformando aut puniēdo vitiatum: ac per hoc ergo malum nec vitium erit: quia nihil est cum euacuatur. Quid est autē aliud qđ malū dicit: nisi priuatio boni? Nam sicut corporibus animaliū nihil est aliud morbis ⁊ vulneribus affici/ q̄ sanitate priuari: Neq̧ enim id agitur cum adhibetur curatio/ vt mala illa que inerāt/ id est morbi ac vulnera recedāt hinc ⁊ alibi sint: sed vtiq̧ vt non sint: Non enim vlla substantia/ sed carnalis substantie vitium est vulnus/ aut morbus: Cū caro sit ipsa substātia: pfecto aliqđ bonū est: cui accidūt ista mala: id est pvationes eius boni quod dicit sanitas: Ita etiam et animorū quecūq̧ sunt vitia/ naturalium sunt priuationes bonorum. Que cū sanant nō aliquo trāsferunt/ sed ea que ibi erāt nusq̧ erūt qñ in illa sanitate nō erūt.

2.sen.dis.34. ca. ostensa. et dis.35.ca.quo circa.

Bonas esse oēs naturas a summo bono factas: quibusq̧ ex causis ⁊ qualiter corruptio noceat intimatur: Capitulum.xii.

Nature igitur omnes/ quoniā naturarum prorsus omnium summe cōditor bonus est bone/ sunt. Sed qr nō sicut earum cōditor summe atq̧ incommutabiliter bone sunt: ideo in eis et minui bonum ⁊ augeri potest. Sed bonuз minui malum est: q̄uis quātumcūq̧ minuat/ remaneat aliquid necesse est: si adhuc natura est vnde natura sit: Neq̧ eñ si qualiscūq̧ aut q̄tulacūq̧ natura est: cōsumi bonū qđ natura est/ nisi ⁊ ipsa cōsumatur/ pōt. Merito qppe natura incorrupta laudat. Porro si ⁊ incorruptibilis sit que corrumpi omnino non possit/ multo ē pculdubio laudabilior. Cum vero corrumpit/ ideo malū est eius corruptio/ quia eam qualicūq̧ priuat bono: Nā si nullo bono priuat/ non nocet: nocet autem adimendo bonū. Q̄diu itaq̧ natura corrumpit/ inest ei bonum quo priuetur: Ac per hoc si nature aliquid remanebit qđ iam corrumpi nequeat: profecto natura incorruptibilis erit/ ⁊ ad hoc tam magnum bonum corruptio non perueniat. At si corrumpi nō desinet: nec bonum vtiq̧ habere desinet: quo eam possit priuare corruptio. Quā si penitus totāq̧ consumpserit: ideo nullum bonuз inerit: quia natura nulla erit. Quocirca bonū cōsumere nō potest corruptio/ nisi consumendo naturam. Omnis ergo natura bonum est: magnū si corrumpi nō potest: paruū si potest: negari tamē bonū esse nisi stulte atq̧ imperite prorsus non potest. Que si corruptione consumit nec ipa corruptio remanebit: vbi nulla esse possit subsistēte natura.

Q nullum possit esse malum/ si nullum sit bonum: et q̄ hec assertio sententie, pphetice non sit contraria: et quid sit malus homo et quomodo incidat in propheticam sententiam: Capitm.xiii.

2.sen. dis.34. ca.ostensa.

Et per hoc nullum est quod dicitur malum/ si nullum sit bonū: sed bonum omni malo carens: integrum bonum est. Cui vero inest malum/ vitiatum vel vitiosum bonum est: nec malum vnq̧ potest esse vllum vbi bonū est nullū. Unde res mira conficit: vt quia omnis natura inq̄tum natura est/ bonū est: nihil aliud dici videatur/ cum vitiosa natura mala esse natura dicitur/ nisi malū esse quod bonum est: nec malum esse nisi qđ bonum est: quia omnis natura bonum est: nec res aliqua mala esset si res ipsa que mala est natura nō esset. Nō igitur potest esse maluз nisi aliquod bonū. Quod cum dici videat absurde: cōnectio tamē ratiocinationis huius velut ineuitabiliter nos cōpellit hoc dicere. Et cauēdum est ne incidamus in illā sententiam, ppheticam: vbi legitur. Ve his q̄ dicūt qđ bonum est malum: et qđ malū est bonum: qui dicunt dulce amarum/ ⁊ amarum dulce: qui dicunt tenebras lucem ⁊ lucem tenebras. Et tamē dominus ait: Malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala. Quid est autem malus homo/ nisi mala natura: quia homo natura est: Porro si homo aliquod bonuз est: quia natura est: quid est malus homo/ nisi malū bonū? Tamen cum duo ista discernimus/ inuenimus nec ideo malū/ quia homo est: nec idō bonum: quia iniquus est: sed bonum quia homo: malū quia iniquus. Quisquis igit dicit malū hominē esse: aut quod bonū est iniquū esse/ ipse incidit in, ppheticam illam sententiaз: Ve his qui dicunt qđ bonū est malum: ⁊ qđ malū est bonum. Opus enim dei culpat qđ est homo: et vitium hominis laudat qđ est iniquitas. Omnis nāq̧ natura etiā si vitiosa est/ inq̄tū natura est/ bona est: inq̄tum vitiosa est/ mala est.

2.sen.dis.35. ca. ite et aliter

2.sen. dis.34. ca.ad hoc

Esaie.5.c.

Matth.12.c.

2.sen.dis.34. ca.ex quo

Esaie.5.c.

Q in bonis ac malis sibimet cōtrariis dialecticorum regula defi-

ciat: et quid sit corruptio: et quid corrumpi possit: et quod ex bonis mala orta sint: Capitulum. XIIII.

1.sen. dist.34. ca.ideoque

Quapropter in his contrarijs quae mala et bona vocantur illa dialecticorum regula deficit qua dicunt nulli rei duo simul inesse contraria. Nullus enim aer simul est et tenebrosus et lucidus: Nullus cibus aut potus simul dulcis est et amarus: Nullum corpus simul vbi album ibi et nigrum: Nullum simul vbi deforme ibi et formosum. Et hoc in multis ac pene in omnibus contrarijs reperitur vt in vna re simul esse non possint. Cum autem bona et mala nullus ambigat esse contraria: non solum simul esse possunt sed etiam mala omnino sine bonis et nisi in bonis esse non possunt: quuis bona sine malis esse possint. Potest enim homo vel angelus non esse iniustus: Iniustus autem non potest esse nisi homo vel angelus: Et bonum quod homo: bonum quod angelus: malum quod iniustus. Et hec duo contraria ita simul sunt vt si bonum non esset in quo malum esset prorsus nec malum esse potuisset: Quia non modo vbi consisteret sed vnde oriretur corruptio non haberet nisi esset quod corrumperet: quod

Quid sit corruptio

nisi bonum esset: nec corrumperetur: Quoniam nihil est aliud corruptio quam boni exterminatio. Ex bonis igitur mala orta sunt: et nisi in aliquibus bonis non sunt: nec erat alias vnde oriretur vlla mali natura: Nam si esset inquantum natura esset: profecto bona esset: et aut incorruptibilis natura magnum esset bonum: aut etiam natura corruptibilis nullo modo esset nisi aliquod bonum: quod bonum corrumpendo posset ei nocere corruptio.

Quomodo non sit contrarium dominice sententie qua dicitur: Non potest arbor bona fructus malos facere: cum dicunt mala ex bonis esse orta: Capitulum. XV.

Sed cum mala ex bonis orta esse dicimus non putetur hoc dominice sententie refragari qua dicit: Non potest arbor bona fructus malos facere. Non

Matth.7.c.

Ibidem.

potest enim sicut veritas dicit colligi vua de spinis: quia non potest vua nasci de spinis. Sed ex bona terra et vites nasci posse videmus et spinas. Et eodem modo tanquam arbor mala fructus bonos id est opera bona non potest facere voluntas mala. Sed ex bona hominis natura oriri voluntas et bona potest et mala. Nec fuit prorsus vnde primitus oriretur voluntas mala nisi ex angeli et ho-

1.sen. dist.34. ca.ideoque

minis natura bona. Quod et ipse dominus eodem loco vbi de arbore et fructibus loquebatur apertissime ostendit. Ait enim: Aut facite arborem bonam et fructum eius bonum: aut facite arborem malam et fructum eius malum: Satis admonens ex arbore quidem bona malos aut ex mala bonos nasci fructus non posse: ex ipsa tamen terra cui loquebatur vtramque arborem oriri posse.

Matth.12.c.

Non pertinere ad beatitudinem consequendam scire causas in mundo corporalium motionum: Ca. XVI.

Que cum ita sint quando nobis maronis ille versus placet: Felix qui potuit rerum cognoscere causas: non nobis videatur ad felicitatem consequendam pertinere si sciamus causas magnarum in mundo corporalium motionum que abditissimis nature finibus occultantur: vnde tremor terris: qua vi maria alta tumescant obicibus ruptis rursusque in seipsa residant: et cetera huiusmodi: sed bonarum et malarum rerum causas nosse debemus. Et id hactenus quatenus eas homini in hac vita erroribus erumnisque plenissima ad eosdem errores et erumnas euadendas nosse conceditur. Ad illam quippe felicitatem tendendum est vbi nulla quatiamur erumna: nullo errore fallamur: Nam si cause corporalium motionum noscende nobis essent: nullas magis nosse quam nostre valitudinis deberemus: Cum vero eis ignoratis medicos querimus: quis non videat quod de secretis celi et terre nos latet quanta sit patientia nesciendum.

Georg.2.

De errore qualiter caueri possit et diuersitate illius: et quod error aliquando prosit et bonus sit: quodque facillime error declinatur a dicentibus est: non non: et quod homines fallant et fallantur: Capitulum. XVII.

Quamuis enim error quanta possumus cura cauendus sit: non solum in maioribus verumetiam in minoribus rebus: nec nisi rerum ignorantia possit errari: non est tamen consequens vt continuo erret quisquis aliquid nescit: sed quisquis se existimat scire quod nescit: pro vero quippe approbat falsum quod est erroris proprium. Verumtamen in qua re quisque erret interest plurimum: Nam in vna eademque re et nescienti sciens et erranti non errans recta ratione preponitur: In diuersis autem rebus id est cum iste sciat alia ille alia: et iste vtiliora ille minus vtilia: vel etiam noxia quis non in eis que

Dist.38.c. Quis. 3.sen.dist.38. ca.illud

ille scit/ ei præferat nescientem? Sunt enim quędā quę nescire q̃ scire sit melius. Itēq̧ nonnullis errare profuit aliquando: sed in via pedum/ nō in via morum. Nam nobis/ ipsis accidit vt in quodā biuio falleremur: ꝛ non iremus per eum locum/ vbi operiens transitum nostrum donatistarū manus armata subsederat: Atq̧ ita factum est: vt eo quo tendebamus per deuium circuitum veniremus: cognitisq̧ insidijs illorum nos gratularemur errasse/ atq̧ inde gr̃as agere/ mus deo. Quis ergo viatorem sic errantē: sic non erranti latroni præponere dubitauerit? Et fortasse ideo apud illum summū poetam loquēs quidam miser amator: Ut vidi (inquit) vt perij/ vt me malus abstulit error: quoniā est et error bon⁹/ qui non solum nihil obsit/ verumetiā prosit aliquid. Sed diligentius considerata veritate/ cum nihil sit aliud errare/ q̃ veruꝫ putare quod falsum est: falsumq̧ quod verū est: vel certum habere ꝓ incerto: incertum vel pro certo: siue falsum/ siue sit veruꝫ: idq̧ tam sit in animo deforme atq̧ indecens/ q̃ pulchrum ac decorum esse sentimus vel in loquendo vel in assentiendo est/ est: non/ non: profecto et ob hocipsum est vita ista misera qua viuimus: q̧ ei nōnunq̃ vt nō amittatur/ error est necessarius. Absit vt talis sit illa vita/ vbi est animę nostrę ipsa veritas vita: vbi nemo fallit/ fallitur nemo. Hic autē homines fallūt atq̧ falluntr̃ miserioresq̧ sunt cū mentiēdo fallūt q̃ cū mētientib⁹ credendo falluntr̃. Usq̧adeo tñ rōnalis natura refugit falsitatē: et q̃tū potest deuitat errorē: vt falli nolint etiam quicūq̧ amant fallere. Non em̄ sibi qui mentitur videtur errare: sed alium in erroreꝫ mittere credentē sibi: et in ea q̄dē re nō errat quā mendacio cōtegit/ si nouit ipse quid verū sit: sed in hoc fallitur q̧ putat sibi suum non obesse mendacium: cum magis facienti q̃ patienti obsit omne peccatum.

Possidonius in vita augustini. ca. 13.

In bucco. eglogo. 8.

Matth. 5. f.

Utrum ad officium hominis iusti pertineat aliquando mentiri: et quid sit proprium malum mentiētis: de consideratione etiaꝫ rerum in quibus quis fallatur siue mentiatur: Capitulum. xviii.

Verum difficillima et latebrosissima hic gignitur questio/ de qua iā grandem librum cuꝫ respondendi necessitas nos vrgeret absoluimus: Utrū ad officiū hominis iusti pertineat aliquādo mentiri. Nonnulli em̄ eousq̧ progrediuntur vt et peierare ꝛ de rebus ad dei cultum pertinentibus/ ac de ipsa dei natura falsum aliquid dicere/ nonnunq̃ bonū piumq̧ opus esse contendant. Mihi autem videtur peccatum esse quidem omne mendacium: sed multū interesse quo animo/ ꝛ quibus de rebus quisq̧ mentiatur. Non enim sic peccat ille qui cōsulendi/ quomodo ille qui nocendi voluntate mentitur. Haud vero tātū nocet/ qui viatorem mentiendo in diuersum iter mittit: q̃tum is qui viam vitę mendacio fallente deprauat. Nemo sane mentiēs iudicandus est/ qui dicit falsum quod putat verum: quoniam quantū in ipso est: nō fallit ipse/ sed fallitur. Non itaq̧ mendacij: sed aliquādo temeritatis arguēdus est/ qui falsa incautius credita ꝓ veris habet. Potiusq̧ econtrario: quantū in ipso est/ mentitur ille qui dicit verum/ quod putat falsuꝫ. Quantū enim ad animū eius attinet: quia nō quod sentit hoc dicit/ non verum dicit: q̃uis verū inueniatur esse quod dicit: Nec vllo modo liber est a mendacio/ qui ore nesciens verum loquitur: sciens autem voluntate mentitur. Non consideratis itaq̧ reb⁹ ipsis de quibus aliquid dicitur/ sed sola intentione dicentis: melior est qui nesciēs falsum dicit/ quoniam id verum putat: q̃ qui mentiendi animū sciens gerit: nesciens verum esse quod dicit. Ille nāq̧ aliud non habet in animo/ aliud ī verbo: huic vero qualecunq̧ per seipsum sit qđ ab eo dicit/ aliud tamen clausum in pectore/ aliud in lingua promptum est: quod malum est proprium mentientis. In ipsarum autem quę dicuntur consideratione rerū tātū interest qua in re quisq̧ fallatur siue mentiatur: vt cū falli q̃ mentiri minus sit malum/ quantū pertinet ad hominis voluntatem: tamen longe tolerabilius sit in his quę a religione sunt seiuncta mentiri/ q̃ in his sine quorum fide vel noticia deus coli non potest falli: vt in pluribus a perquirente lucidius inuestigabitur. Quod vt illustretur exēplis: intueamur quale sit/ si quispiaꝫ dum mentitur viuere nunciat aliquem mortuuꝫ: et alius dū fallitur/ credat iterum christum post quęlibet longa tempora moriturum: nonne illo modo mentiri/ q̃ isto modo falli incomparabiliter præstat: multoq̧ minoris mali est in illum errorem aliqueꝫ inducere/ q̃ in istū ab aliquo induci.

22. q. 2. c. nihil. 3. sen. dis. 38. ca. mentiri

22. q. 2. c. is autem.

B

22. q. 2. c. in ipsarū.

Quib⁹ in reb⁹ fallamur: Ca. xix.

A In quibusdam ergo rebus magno/ in quibusdam paruo/ in quibusdā nullo malo/in quibusdā etiā nonnullo bono fallimur. Nam magno malo fallitur homo/cum hoc non credit quod ad vitam ducit eternam: vel hoc credit quod ad mortem ducit eternam. Paruo autem malo fallitur: qui falsum pro vero approbando/incidit in aliquas molestias tēporales: quibus tamen adhibita fideli patientia cōuertit eas in vsū bonū: Veluti si quisq̄ bonū hominē putando qui malus est/aliquid ab eo patiatur mali. Qui vero malum hominem ita bonum credit vt nihil ab eo patiatur mali/nullo modo fallitur: nec in eum cadit illa prophetica detestatio: Ue his qui dicunt quod malum est bonum. De ipsis enim rebus quibus homines mali sunt/nō de hominibus dictum intelligendum est. Unde qui adulterium dicit bonū/recte arguitur illa voce prophetica: Qui vero ipsū hominē dicit bonum quem putat castum et nescit adulterum: non in doctrina rerū bonarum et malarum/ sed in occultis humanorum fallitur morum: vocans hominē bonum: in quo putat esse quod esse nouit bonum: et dicens malum adulterum et bonū castum: sed hunc bonum dicens nesciendo adulterum esse: illum malum nesciendo castum. B Porro si per errorem euadit quisq̄ perniciem: sicut superius dixi nobis in itinere contigisse: etiam aliquid boni homini errore confertur. Sed cum dico in quibusdam rebus nullo malo aliquem vel nōnullo etiam bono falli: non ipsum errorem dico nullum malum vel nonnullum bonum: sed malum quo non venitur vel bonū quo venitur errando: id est ex ipso errore quid non eueniat/vel quid proueniat. Nam ipse per seipsum error aut magnū in re magna: aut paruum in re parua/tamen semper est malum. Quis enim nisi errans malum neget approbare falsa pro veris: aut improbare vera pro falsis: aut habere incerta pro certis/vel certa pro incertis? Sed aliud est † bonum hominem putare qui† malus est: quod est erroris: et aliud est ex hoc malo aliud malum non pati: si nihil noceat homo malus qui est putatus bonus. Itemq̄ aliud est ipsam viam putare que non est ipsa: et aliud est ex hoc erroris malo aliqd boni consequi: velut est ab insidiis malorū hominū liberari.

Marginalia: 3. sen. dis. 38. ca. illud. — Esaie. 5. c. — 2. sen. dis. 34. ca. ad hoc. et 37. ca. ex quo. — 8. co. ca. 17. — Al. † malum Al. † bonus

An peccata dicenda sint cū quis de malo homine bene sentit/ vel verisimilibus fallitur: et q̄ academicis testimoniis cōuincantur qui dicunt omnem errorem esse peccatum: Capitulum. xx.

A Nescio sane vtrum etiam eiusmodi error sit: cum homo de malo homine bene sentit: q̄lis sit nesciens: aut pro eis que per sensus corporis capimus occurrunt similia: que spiritu tanq̄ corpore/ aut corpore tāq̄ spiritu sentiunt: Qualem putabat esse apostolus petrus quando existimabat se visum videre/repēte de claustris et vinculis per angelū liberatus. Aut in ipsis rebus corporeis lene putat esse qd̄ asperum est: aut dulce quod amarum est: aut bene olere quod putridum est: aut tonare cum rheda transit: aut illum esse hominem cum alius sit/ quando duo sibi simillimi sunt: quod in geminis sepe contingit: vnde ait ille: Gratusq̄ parentibus error: et cetera talia etiā peccā dicēda sint. Hec questio nodosissima q̄ hoīes acutissimos academicos torsit/nūc mihi enodāda suscepta est: vtrū aliqd debeat sapiēs approbare ne incidat i errorē si p veris approbauerit falsa: cū oia sicut affirmāt/vel occulta sunt: vel incerta. Unde tria confeci volumina in initio conuersionis mee: ne impedimento nobis essent/ que tanq̄ in ostio cōtradicebāt. Et vtiq̄ fuerat remouenda inueniende desperatio veritatis/ que illorum videtur argumentationibus roborari. B Apud illos ergo error omnis putatur esse peccatum: qd̄ vitari nō posse contendunt: nisi omnis suspendatur assensio. Errare quippe dicunt eum quisquis assentit incertis: nihilq̄ certum esse in hominū visu/ propter indiscretam similitudinem falsi: etiam si quod videtur/forte sit verum: acutissimis quidem/ sed impudentissimis conflictationibus disputant. Apud nos autem iustus ex fide viuit. Ac si tollatur assensio/et fides tollitur: quia sine assensione nihil creditur. Et sunt vera q̄uis non videant: que nisi credantur ad vitam beatā: que non nisi eterna est/ nō pōt perueniri. Cum istis vero vtrū loqui debeam' ignoro: qui non victuros in eternū: sed in p̄sentia se viuere nesciūt: immo nescire se dicūt qd̄ nescire nō possunt. Neq̄ em̄ quisq̄ sinit nescire se viuere: q̄quidē si nō viuit/nō potest aliquid vel nescire: quoniā nō solum scire/verumetiā nescire nō nisi viuentis est. Sed videlicet nō assentiendo q̄

Marginalia: Act. 12. a. — Abacuk. 2. a.

viuant/ cauere sibi videntur errorem: cum
etiam errando conuincātur viuere:quoniā
non potest qui non viuit errare. Sicut ergo
nos viuere/nō solum verum/sed etiam cer/
tum est: ita vera ⁊ certa sunt multa quibus
nō assentiri/ absit vt sapiētia potius ꝙ de/
mentia nominanda sit.

Quibus in rebus errantes nō peccemus/Quis ad huius vite miserias error pertineat: Ca.XXI.

22.q.2.c.in quibusdā N quibusdā autē rebus nihil inter/
i est ad capessendū dei regnū/vtrum
credantur/an nō:vel vtrum vera si/
ue sint siue putentur/ an falsa:in his errare:
id est aliud pro alio putare/non arbitran/
dum est esse peccatū: aut si est/ minimū esse
atq; leuissimū. Postremo qualecunq; illud
et quantūcunq; sit/ad illam viam nō perti/
net:qua imus ad deum: Que via fides est
Gal.5.b. christi:quę per dilectionez operatur. Neq;
enim ab hac via deuiabat in geminis filijs
gratus ille parētibus error:aut ab hac via
Act.12.b. deuiabat apostolus petrus/quādo se existi
mans visum videre/aliud pro alio sic puta/
bat:vt a corporum imaginibus: in quibus
se esse arbitrabatur:vera in quibus erat cor
pora non dinosceret:nisi cum ab illo ange/
lus per quez fuerat liberatus abscessit. Aut
Gen.37.g. ab hac via deuiabat iacob patriarcha : qui
viuentem filium a bestia credebat occisum.
In his atq; huiusmodi falsitatibus/ salua
fide/quę in deo nobis est fallimur: ⁊ via nō
relicta quę ad illum nos ducit erramus. Qui
errores etiam si peccata non sunt/tamen in
malis huius vitę deputandi sunt: quę ita
subiecta est vanitati/ vt approbētur hic fal/
sa pro veris:respuantur vera pro falsis:te/
neantur incerta pro certis. Quis enim hęc
ab ea fide absint/per quā ad veram certāq;
atq; ęternam beatitudinem tendimus : ab
ea tamen miseria nō absunt/in qua adhuc
sumus. Nullo modo quippe falleremur in
aliquo vel animi vel corporis sensu/si iam
vera illa atq; pfecta felicitate frueremur.

Quomodo sit peccatum omne mendaciū:qualiter etiam illi peccent/licet venialiter/q̄ non nisi pro salute hominū mētiunt: Ca.XXII.

3.sen.dis.38. ca.mentiri Ero autem omne mendaciuz ideo
p dicendum est esse peccatū:quia ho/
mo non solum quādo scit ipse quid
verum sit: sed etiam si quando errat ⁊ falli/
tur sicut homo/ hoc debet loqui quod ani/
mo gerit: siue illud verum sit/siue putetur ⁊
nō sit. Omnis autē qui mentitur contra id
quod animo sentit/loquitur voluntate fal/
lendi. Et vtiq; verba ppterea sunt institu/
ta/nō per quę se inuicem homines fallant/
sed per quę in alterius quisq; noticiam
cogitationes suas perferat. Verbis igitur
vti ad fallaciā/ non ad quod instituta sunt/
peccatum est. Nec ideo vllum mendacium
putandum est non esse peccatū: quia possu
mus aliquando alicui prodesse mentiendo.
Possumus enim ⁊ furando aliquando alicui 3.sen.dis.38. ca.sciendū: a ca.mentiri
prodesse:si pauper cui palam datur sentit
commodū:et diues cui clam tollitur nō sen
tit incommodū: Nec ideo tale furtū quisq;
dixerit nō esse peccatum. Possumus ⁊ adul
terando prodesse:si aliqua nisi ad hoc ei cō/
sentiatur appareat amando moritura:et si
vixerit penitendo purganda:nec ideo pec/
catum tale negabitur adulterium. Si autē
merito nobis placet castitas/ quid quęso
offendit veritas:vt propter alienam vtili/
tatem illa non violetur adulterando:⁊ vio/
letur ista mentiendo? Non ideo mendaciū
poterit aliquando laudari/quia nonnunq;
pro salute quorundam mentimur. Pecca/
tum ergo est/sed veniale: quod beniuolen/
tia excusat:et ideo fallacia damnat. Pluri/
mum quippe ad bonū profecisse homines/
qui non nisi pro salute hominis mentiun/
tur/non est negandum:sed in eorū tali pro/
fectu merito laudatur vel etiam temporali/
ter remuneratur beniuolentia/ nō fallacia:
quę vt agnoscatur satis est:non vt etiā prę
dicetur: maxime in heredibus testamenti
noui/quibus dicitur:Sit in ore vestro est/ Math.5.f
est:nō/ non:Quod enim amplius est/ a malo
est. Propt qd malū:q2 subrepere i hac mor
talitate nō desinit:etiā ipsi cohęredes chri/
sti dicūt:Dimitte nobis debita nostra. Math.6.b.

Que sint cause bonarum rerum et que malarum: Capitulū.XXIII.

Is itaq; pro huius breuitatis ne/
b cessitate tractatis : quoniam causę
cognoscendę sunt rerum bonarum
et malarum/ quantū vię satis est quę nos
perducat ad regnum:vbi erit vita sine mor
te:sine errore veritas:sine perturbatione fę 2.sen.dis.34. ca.mala
licitas:nequaq; dubitare debemus/rerum
quę ad nos pertinēt bonarū causaz nō esse
nisi bonitatē dei: malarū vero ab imutabi/
li bono deficientē boni mutabilis volunta
tem/ prius angeli/ hominis postea.

Qd sit creature rōnal' pmū malū: vl q̄ mala hoc secuta sint: Ca.XXIIII

1.sen.dis.34. ca.mala. Hoc primum est creature rationalis b malum: id est prima priuatio boni: deinde etiã iam nolentibus subintrauit ignorantia rerum agendarũ: et concupiscentia noxiarũ: quibus comites subinferuntur/ error et dolor: que duo mala quãdo imminẽtia sentiuntur/ ea fugitantis animi motus vocatur metus. Porro animus cũ adipiscit cõcupita: quãuis perniciosa vel inania: quoniã id errore nõ sentit: vel delectatione morbida vincitur: vana etiam leticia ventilat. Ex his morbox nõ vbertatis/ sed indigentie tanq̃ fontibus omnis miseria nature rationalis emanat.

Qd in suis malis rationalis natura beatitudinis appetitum non amiserit: et q̃ homo habeat penã ppriã/ corporis mortẽ: Ca.XXV.

Ue tamen natura in malis suis nõ q potuit amittere beatitudinis appetitum. Uerum hec communia mala sunt et hominũ et angelox: pro sua malitia dei iusticia damnatorum. Sed homo habet et penã propriã: qua etiã corporis morte punitus est. Gen.2.a.3. Mortis quippe supplicium dominus ei cõminatus fuerat si peccaret: sic eum munerans libero arbitrio/ vt tamẽ regeret imperio: terreret exitio: atq̃ in paradisi felicitate tanq̃ in vmbra vite/ vnde iusticia custodita in meliora conscenderet collocauit.

Qd peccatũ adam originaliter in posteros transierit: Ca.XXVI.

Hinc post peccatũ exul effectus/ stirb pem quoq̃ suam/ quã peccando in se tãq̃ i radice vitiauerat/ pena mortis et damnationis obstrinxit: vt quicquid prolis ex illo et simul damnata per quã peccauerat coniuge per carnalem concupiscentiam: in qua inobedientie pena similis retributa est nasceret: traheret originale peccatũ: quo traheretur per errores doloresq̃ diuersos ad illud extremum cum desertoribus angelis vitiatorib⁹ et possessoribus et Roma.5.b. consortibus suis sine fine supliciũ. Sic per vnũ hominẽ peccatũ intrauit in mundũ: et per peccatũ mors: et ita in omnes homines pertransijt/ in quo oẽs peccauerũt. Mundum quippe appellauit eo loco apostolus vniuersũ genus humanũ.

Qualiter humani generis massa ex dei ira iacebat i malis/ luens cum desertoribus angelis iustissimas penas/ manente in eis bonitate creatoris: Ca.XXVII.

Ta ergo res se habebãt: Iacebat in i malis/ vel etiã voluebatur: et de malis in mala precipitabatur tota hu mani generis massa damnata et adiuncta parti eorum qui peccauerant angelorum/ luebat impie desertionis dignissimas penas. Ad irã quippe dei pertinet iustam quicquid ceca et indomita concupiscẽtia faciunt libenter mali: et quicquid manifestis apertisq̃ penis patiuntur inuiti: non sane creatoris desistente bonitate/ et malis angelis subministrare vitam viuacemq̃ potentiam: q̃ subministratio si auferat/ interibũt: et hominũ q̃uis de propagine vitiata damnataq̃ nascentiũ formare semina et animare et ordinare membra per temporũ etates: per locorum spacia vegetare sensus: alimenta donare. Melius enĩ iudicauit de malis 1.sen.dis.46. ca.q̃ vero. bene facere: q̃ mala nulla esse permittere. Et siquidẽ in melius hominũ reformationem nullam prorsus esse voluisset: sicut impiorum nulla est angelox: nõne merito fieret/ vt natura que deum deseruit: que precẽptum sui creatoris/ quod custodire facillime posset/ sua male vtens potestate calcauit atq̃ transgressa est: que sui in se creatoris imaginẽ ab eius lumine cõtumaciter auersa violauit: que salubrem seruitutẽ ab eius legibus male libero abrupit arbitrio/ vniuersa in eternũ desereretur ab eo: et pro suo merito penã penderet sempiternam? Plane ita faceret si tm̃ iustus non etiam misericors esset: suamq̃ indebitam misericordiam multo euidentius in indignox potius liberatione monstraret.

Qd quibusdam angelis cadentibus per superbiam/ residui certissimam perpetue beatitudinis stabilitatem acceperunt: Ca.XXVIII.

Angelis igitur aliquibus impia sua perbia deserentibus deum/ et in huius aeris imam caliginẽ de superna 2.Petri.2.a. Iude.1.b. celesti habitatione deiectis/ residuus numerus angelorum in eterna cum deo beatitudine et sanctitate permansit. Neq̃ enim ex vno angelo lapso atq̃ damnato ceteri propagati sunt: vt eos sicut hominẽs originale malum obnoxie successionis vinculis obligaret atq̃ vniuersos traheret ad debitas penas: sed eo qui diabolus factus est/ cum socijs impietatis elato: et ipsa cum eis elatione prostrato/ ceteri pia obedientia domino coheserunt: accipientes etiam quod

illi non habuerunt/ certam scientiam qua essent de sua sempiterna τ nunq̄ casura stabilitate securi.

Q numerus bonorū angelorū q̄ diminutꝰ est post ruinā malorū/ ex hominibꝰ suppleat: τ q̄ hic numerus deo sit notus: Ca.xxix.

2.sen.dis.21. ca.preterea — Placuit itaq̄ vniuersitatis creatori atq̄ moderatori deo: vt quoniā nō tota multitudo angelorū deū deserendo perierat/ ea que perierat in perpetua

Al.to īnatiōe — perditione remaneret: que autem cū deo illa deserente perstiterat/ de sua certissime cognita semper futura felicitate secura gauderet: Alia vero creatura rationalis que in hominibus erat/ quoniā peccatis atq̄ suppliciis τ originalibꝰ τ ꝓpriis tota perierat ex eius parte reparata: quod angelice societati ruina illa diabolica minuerat/ suppleretur. Hoc enim promissum est resurgētibus

Matth.22.c. — sanctis: q̄ erūt equales angelis dei. Itaq̄

2.sen.dis.9. ca.a q̄buidā 22.de ciui. dei.ca.1.a. — superna illa hierusalē mater nostra ciuitas dei/ nulla ciuium suorū numerositate fraudabitur: aut vberiore etiā copia fortasse regnabit. Neq̄ enim numerū aut sanctorū hominū/ aut immundorū demonū nouimus: in quorū locum succedentes filii sancte matris ecclesie/ que sterilis apparebat in terris/ in ea pace de qua illi ceciderunt/ sine vllo tēporis termino permanebunt. Sed illorum ciuium numerus/ siue qui est/ siue qui futurus est/ in contemplatione est eius artificis

Roma.4.c. — qui vocat ea que nō sunt tanq̄ ea que sunt:

Sap.11.d. — atq̄ in mensura et numero et pondere cuncta disponit.

Q nō propriis meritis/ nec per liberum arbitrium/ sed per filium dei liberari possit genꝰ humanū: Ca.XXX.

Verum hec pars generis humani/ cui liberationē deus repromisit regnumq̄ ꝓmisit eternum/ nunquid meritis operū suorū reparari potest? Absit. Quid enim boni operari potest perditus/ nisi quātū fuerit a perditione liberatus? Nunquid libero volūtatis arbitrio? Et hoc ab-

2.sen.dis.25. ca.vnde manifestū.in fi. — sit: Nā libero arbitrio male vtens homo/ et se perdidit/ et ipsum. Sicut enim qui se occidit/ vtiq̄ viuendo se occidit/ sed se occidendo nō viuit/ nec seipsum poterit resuscitare cum occiderit: ita cum libero peccaret arbitrio/ victore peccato amissum est et liberum

2.Petri.2.d. — arbitriū: A quo enim quis deuictus est/ huic et seruus addictus est. Petri certe apostoli est ista sententia. Que cum vera sit/ qualis queso potest serui addicti esse libertas: nisi quando eum peccare delectat? Liberaliter enim seruit qui sui domini voluntatem libenter facit. Ac per hoc ad peccandū liber est/ q̄ peccati seruus est. Unde ad iuste faciendū

liber non erit/ nisi a peccato liberatꝰ/ esse iusticie ceperit seruus. Ipsa est vera libertas ꝓpter recti facti leticiā: simul τ pia seruitus ꝓpter precepti obedientiā. Sed ista libertas ad bene faciendū vnde erit homini addicto et vendito/ nisi redimat ille cuius illa — 2.sen.dis.25. ca.istam libertatem.

vox est: Si vos filius liberauerit tunc vere liberi eritis? Quod anteq̄ fieri in homine incipiat: quomō quisq̄ ð libero arbitrio in bono glorietur opere/ qui nondum liber est ad operandū bene: nisi se vana supbia inflatus extollat: quā cohibet apostolus dicēs: Gratia salui facti estis per fidem? — Joh.8.e. / Eph.2.b.

Q etiā fidem/ a qua bona opera incipiunt/ gratia tribuat: Ca.XXXI.

Et ne ipsam sibi saltem fidem sic arrogarent/ vt nō intelligerent diuinitus esse donatā: sicut idem apostolus alio loco se dicit/ vt fidelis esset misericordiam consecutū: hic quoq̄ adiungit atq̄ ait: Et hoc nō ex nobis/ sed dei donū est: nō ex operibus: ne forte quis extollatur. Et ne putarent fidelibus bona opera defutura/ rursus adiecit: Ipsi enim sumus figmentum creati in christo iesu in operibꝰ bonis/ que ꝓparauit deus vt in illis ambulemus. Tūc ergo efficimur vere liberi/ cū deus nos fingit: id est format τ creat: nō vt homines qd iā fecit/ sed vt boni homines simus: quod nūc gratia sua facit vt simus in christo iesu noua creatura: s̄m qd dictum est: Cor mundum crea in me deꝰ. Neq̄ enim cor eius q̄tū pertinet ad naturā cordis humani/ nō iam creauerat deus. — 1.Cor.7.e / Eph.2.b. / Ibidem. / Ps.50.

Q deus operat in nobis τ velle τ perficere/ sicut apl's multipliciter predicat/ et omnis diuina scriptura testatur. Ca.XXXII.

Item ne quisq̄ etsi non de opibꝰ/ de ipso glorietur libero arbitrio voluntatis: tanq̄ ab ipso incipiat meritū cui tanq̄ debitum reddatur premium bene operandi/ ipsa libertas: audiat eūdem gratie preconē dicentē: Deus ē enim qui operat in vobis τ velle τ operari ꝓ bona volūtate. Et alio loco: Igit nō volentis neq̄ currentis/ sed miserentis est dei. Cū ꝓculdubio si homo eius etatis ē vt ratione iam vtatur: nō possit credere/ sperare/ diligere nisi velit: — Phil.2.b. / Roma.9.

nec puenire ad palmã ſupne vocatióis dei/ niſi voluntate cucurrerit. Quomõ ergo nõ volentis neqꝫ currentis/ſed miſerentis dei: niſi quia ⁊ ipſa voluntas/ ſicut ſcriptũ eſt: a deo pparatur? Alioquin ſi propterea dictũ eſt: nõ volentis neqꝫ currentis/ſed miſerentis eſt dei: quia ex vtroqꝫ fit: id eſt ex voluntate hoīs/ et miſericordia dei: vt ſic dictum
1.ſen.diſ.26. ca.voluntatē accipiamus: nõ volentis neqꝫ currẽtis/ ſed miſerentis eſt dei: tanqꝫ diceret: non ſufficit ſola voluntas hominis/ ſi nõ ſit etiã miſericordia dei. Non ergo ſufficit ſola miſericordia dei/ ſi nõ ſit etiã voluntas hominis: ac per hoc ſi recte dictũ eſt: nõ volentis hominis/ſed miſerẽtis eſt dei: quia id voluntas hominis ſola nõ implet: cur nõ et ecõtrario recte dicit: nõ miſerentis eſt dei/ſed volẽtis eſt hominis: quia id miſericordia dei ſola non implet? Porro ſi nullus chriſtianus dicere audebit: nõ miſerẽtis eſt dei/ſed volentis eſt hominis: ne apoſtolo apertiſſime cõtradicat: reſtat vt ppterea recte dictũ intelligatur: nõ volentis neqꝫ currentis/ſed miſerẽtis eſt dei: vt totũ deo detur/ qui hominis voluntatẽ bonã ⁊ pparat adiuuandã:
1.ſen.diſ.26. ca.ipſa ẽſt ⁊ adiuuat pręparatã. Pręcedit eñ bona voluntas hominis multa dei dona/ſed nõ omnia: quę autem non pcedit ipſa/in eis eſt et ipſa: Nam vtrũqꝫ legit in ſanctis eloquijs:
Pſ.58. Et miſericordia eius pueniet me: ⁊ miſericor-
Pſ.22. dia eius ſubſequet me. Nolentẽ puenit vt velit: volenteꝫ ſubſequitur ne fruſtra velit.
Matth.6.b. Cur eñ admonemur orare pro inimicis noſtris vtiqꝫ nolentibus pie viuere: niſi vt deus
Phil.2.b. in illis operetur et velle? Item cur admone-
Matth.7.a. mur petere vt accipiamus/niſi vt ab illo fiat quod volumus a quo factuꝫ eſt vt velimus? Oramus ergo pro inimicis noſtris vt miſericordia dei pręueniat eos/ ſicut pręuenit et nos: oramus autẽ pro nobis/ vt miſericordia eius ſubſequat nos.

De iuſta damnatione ſub ira dei tenebatur genus humanum/ donec veniret mediator qui nos ab ea liberaret: Capitulũ. XXXIII.

Tenebatur itaqꝫ iuſta dãnatione genus humanũ: et omnes erant irę filij: de qua ira ſcriptũ eſt: Quoniam
Pſ.89. omnes dies noſtri defecerũt: ⁊ in ira tua defecimus. Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur. De qua ira dicit etiam iob: Homo
Iob.14.a. eñ natus ex muliere breuis vitę et plenus irę. De qua ira dicit etiam dominus ieſus:
Ioh.3.d. Qui credit in filiũ/habet vitam ęternã: qui autem nõ credit in filiũ/nõ habet vitã ęternam/ſed ira dei manet ſuper eum: Non ait/ veniet/ſed manet ſuper eum. Cũ hac quippe omnis homo naſcitur. Propter quod dicit apoſtolus: Fuimus eñ ⁊ nos natura filij irę ſicut ⁊ cęteri. In hac ira cum eſſent homines per originale peccatũ: et tanto grauius ⁊ pernicioſius/quãto maiora vel plura inſuper addiderunt: neceſſarius erat mediator/ hoc eſt recõciliator/ qui hanc irã ſacrificij ſingularis (cuius erãt vmbrę omnia ſacrificia legis et prophetarũ) oblatiõe placaret. Unde dicit apoſtolus: Si eñ cũ inimici eſſemus reconciliati ſumus deo p mortem filij eius/multo magis reconciliati nũc in ſanguine eius ſalui erimus ab ira p ipſũ. Cum autẽ deus iraſci dicit: nõ eius ſignificatur pturbatio qualis eſt in animo iraſcentis hominis: ſꝫ ex humanis motibus tranſlato vocabulo: vindicta eius/ quę non niſi iuſta eſt/ irę nomen accepit. Quod ergo per mediatorem reconciliamur deo: et accipimus ſpiritumſanctũ/ vt ex inimicis efficiamur filij: quotquot eñ ſpiritu dei aguntur/ hi filij ſunt dei: hęc eſt gratia dei per ieſum chriſtũ dominũ noſtrũ. Eph.2.a. Roma.5.b. Quõ dicatur deus iraſci Roma.8.c.

De admirabili ſacramento mediatoris/qd ab hominibus cõprehendi nõ poteſt: Ca. XXXIIII.

De quo mediatore longũ eſt vt quãta dignũ eſt/tanta dicant: quis ab homine dici digne non poſſint. Quis eñ hoc ſolũ cõgruentibus explicet verbis: quod verbũ caro factum eſt: ⁊ habitauit in nobis: vt crederemus in dei patris omnipotentis vnicũ filium natũ de ſpirituſancto ⁊ maria virgine? Ita quippe verbũ caro factũ eſt a diuinitate carne ſuſcepta: non in carnẽ diuinitate mutata. Carneꝫ porro hic hominẽ debemus accipere: a parte totũ ſignificante locutione: ſicut dictum eſt: Quoniam ex operibus legis nõ iuſtificabit omnis caro: id eſt omnis homo. Nam nihil naturę humanę in illa ſuſceptione fas eſt dicere defuiſſe: ſed naturę ab omni peccati nexu omnimodo liberę: nõ qualis de vtroqꝫ ſexu naſcitur per cõcupiſcentiã carnis cũ obligatione delicti: cuius reatus p regenerationẽ diluitur/ſed qualeꝫ de virgine naſci oportebat: quẽ fides matris/nõ libido cõceperat. Quod ſi vel per naſcentẽ corrũperet eius integritas: nõ iam ille de virgine naſceret: eumqꝫ falſo/qd abſit/ de virgine maria natũ tota cõfiteret eccleſia/ q imitãs eius matrẽ: quotidie parit membra eius et virgo eſt. Lege ſi placet de virginitate ſanctę marię meas lras ad illuſtrẽ virũ: quẽ cũ honore ac dilectione nomino/ voluſianũ. Ioh.1.b. Matth.1.d. Roma.3.c.

De duab⁹ naturis in vna filij dei persona consistentib⁹: Ca.XXXV.

P Roinde christ⁹ iesus dei fili⁹ ē: ⁊ de⁹
et hō est. De⁹ añ oīa secula: homo in
Joh.1.a. nostro seculo. De⁹/ q₂ dei verbū: de⁹
eñ erat verbū: hō autē/ q₂ in vnitatē psonę
accessit verbo aīa rationalis et caro. Quo/
Joh.10.f. circa inq̄tū deus est/ ipse ⁊ pater vnū sunt:
Joh.14.d. inq̄tū autē homo/ pater maior est illo. Cū
eñ esset vnicus dei filius non gr̄a sed natu/
ra: vt esset etiā plen⁹ gratia/ factus est et ho/
minis fili⁹: idēq₃ ipse vtrūq₃ ex vtroq₃ vn⁹
Phil.2.a. christus: q₂ cū in forma dei esset/ nō rapinā
arbitrat⁹ ē/ qđ natura erat. i. esse ęq̄lis deo.
Exinaniuit autē se/ formā serui accipiēs: nō
amittēs vel minuēs formā dei: Ac p hoc et
minor est fact⁹: ⁊ māsit ęq̄lis/ vtrūq₃ vn⁹/ si/
cut dictū est: Sed aliud ꝓpter verbū: aliud
ꝓpter hoiem. Propter eñ verbū ęq̄lis pa/
tri: ꝓpter hoiem minor. Un⁹ dei fili⁹/ idēq₃
hois filius: vn⁹ hois fili⁹/ idēq₃ dei fili⁹: non
duo filij dei/ de⁹ ⁊ hō: sed vn⁹ dei fili⁹: deus
sine initio: homo a certo initio/ domin⁹ no/
ster iesus christus.

Q₂ euidēs indiciū sit abundantis gratie dei φ in hoie christo humana natura in vnitatem persone assumi promeruit: Ca.XXXVI.

3.sen.dis.6. ca.et nc. H Ic omnino granditer ⁊ euidēter dei
gr̄a cōmendat̄. Quid eñ natura hu
mana in homie christo meruit: vt in
vnitatē psonę vnici filij dei singulariter eēt
assumpta? Quę bona volūtas: cui⁹ boni ꝓ/
positi studiū: q̄ bona opa p̄cessere/ qb⁹ mere
retur iste homo vt vna fieret psona cū deo?
Nunq̄d antea fuit hō: ⁊ h̄ ei singulare bene
ficiū ꝑstitū ē/ vt singulari᷑ ꝓmereret̄ deū?
Nempe ex quo hō esse cępit/ nō aliud cępit
esse q̄₃ filius dei: ⁊ hoc vnicus: ⁊ ꝓpter deū
Joh.1.b. verbū: qđ illo suscępto caro factū est/ vtiq₃
deus: vt quēadmodū est vna psona q̄libet
hō/ anima sc₃ rōnalis ⁊ caro: ita sit christus
vna persona/ verbū ⁊ hō. Unde naturę hu/
manę tanta gloria nullis p̄cedentibus me/
ritis sine dubitatione gratuita: nisi q₂ ma/
gna hic et sola dei gr̄a fideliter ⁊ sobrie con/
siderantibus euidenter ostendit̄: vt intelli/
gant homines per eandē gratiā se iustifica/
ri a peccatis p quā factū est/ vt hō christus
nullū habere posset peccatū? Sic ⁊ eius ma
trem angelus salutauit: qñ ei futurū annū/
Luc.1.c. ciauit hunc partū: Aue inq̄t gratia plena.
Et paulopost: Inuenisti ait gratiam apud
deū. Et hęc quidē gratia plena: et inuenisse
gratiā apud deū dicit̄: vt dñi sui/ immo dñi
omnium mater esset. De ipso autem christo
iohannes euangelista cū dixisset: Et verbū Joh.1.b.
caro factū est/ ⁊ habitauit in nobis: et vidi/
mus inquit gloriā eius: gloriā quasi vnige
niti a patre: plenū gratię ⁊ veritatis. Quod
ait: verbū caro factū est: hoc est plenū gra/
tię. Quod ait: gloriā vnigeniti a patre: hoc
est plenū veritat̄. Ueritas q̄ppe ipsa vnige/
nitus dei fili⁹: nō gr̄a/ sed natura. Gr̄a susce
pit hominē tanta vnitate psonę: vt idē ipse
etiā esset hominis filius.

Q₂ gr̄a demōstret̄ etiā in hoc/ φ de spūsancto nat⁹ dr̄: Ca.XXXVII.

I Dem nāq₃ iesus christus filius dei
vnigenitus. i. vnicus dñs noster/ na
tus est de spūsancto ⁊ maria ꝟgine. Matth.1.d.
Et vtiq₃ spūssanctus dei donū est: qđ qui/
dem ⁊ ipsū est ęquale donanti. Et ideo de⁹
est etiā spūssanctus/ patre filioq₃ nō minor.
Ex hoc ergo φ de spiritusācto est s̄m homi/
nem natiuitas christi: quid aliud q̄₃ ip̄a gra
tia demonstrat̄? Cum eñ virgo quęsiuisset
ab angelo/ quomodo fieret qđ ei nūciabat:
quandoquidē illa virū non cognosceret: re/
spōdit angelus: Spūssanct⁹ supueniet i te: Luc.1.
⁊ virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoq₃
⁊ qđ nascet̄ ex te sanctū/ vocabit̄ filius dei.
Et ioseph cū vellet eam dimittere suspicat⁹
adulterā/ quā sciebat nō de se grauidā/ tale
responsum ab angelo accępit: Noli timere Matth.1.d.
accipere mariā ꝯiugē tuā: qđ eñ in ea natū
est/ de spūsancto est. i. qđ tu esse de alio viro
suspicaris/ de spūsancto est.

Q₂ q̄uis nō sit cōsequens patrē hois christi dici spiritusanctū/ modus tamē ip̄e quo de illo ⁊ maria virgine nat⁹ est/ sit inexplicabilis: Ca.XXXVIII.

N Unquid tamen 3.sen.dis.4. ca.sed nō.
ideo dicturi sumus patrē hominis
christi esse spūsanctū/ vt deus pater
ꝟbū genuerit/ spūssanctus hominē: ex qua
vtraq₃ substātia christus vn⁹ esset: ⁊ dei pa/
tris filius s̄m verbū/ ⁊ spūssancti fili⁹ s̄m ho
minē: φ quasi eum spūssanctus tanq̄₃ pater
eius de matre virgine genuisset? Quis hoc
dicere audebit? Nec opus est ostendere dis/
putando quanta alia sequant̄ absurda: cu₃
hocipsum iam ita sit absurdum/ vt nullę fi/
deles aures id valeant sustinere. Proinde
sicut cōfitemur: dominus noster iesus chri/ 3.sen.dis.6. ca.et nc.
stus qui de deo deus/ homo autem natus
est de spiritusancto ⁊ maria virgine/ vtraq₃
substantia diuina scilicet atq₃ humana/ fi/
lius est vnicus dei patris omnipotentis:
de quo ꝓcedit spiritussanctus. Quomodo
ergo dicimus christū natum de spiritusan/
cto/ si non eum genuit spiritussanctus? An

quia fecit eū: qm̄ dn̄s noster iesus christus
Joh.1.a. inq̄tū de⁹ est/oia p ip̄m facta sunt:inq̄tum
autē hō est/ ⁊ ipse fact⁹ ē:sicut ap̄ls dicit: Fa
Roma.1.a. ctus est em̄ ex semine dauid sm̄ carnē. Sed
3.sen.dis.4. cū illā creaturā quā vgo cōcepit et peperit/
ca.1. q̄uis ad solā psonā filij ptinentē/ tota trini
tas fecerit:neq3 em̄ separabilia sunt opa tri
nitatis:cur in ea faciēda solus sp̄ussanct⁹ no
minat⁹ est? An ⁊ q̄n vnus triū in aliquo ope
noiatur/vniuersa opari trinitas intelligit?
Ibidē.ca.se. Ita vo est:et exemplis doceri pōt. Sed nō
est in hoc diutius imorandū. Illud em̄ mo/
Matth.1.d. uet/ quō dictū sit: Nat⁹ de sp̄usancto/cū fi/
lius nullo modo sit sp̄ussancti. Neq3 em̄ q̄a
mundū istū fecit deus/dici eū fas est dei fi/
lium:aut eū natū de deo:sed factū/vel crea
tum/vel cōditu3/ vel institutū ab illo:vel si
quid huiusmodi recte possum⁹ dicere. Hūc
ergo cū cōfiteamur natū de sp̄usancto ⁊ ma
ria virgine: quō nō sit filius sp̄ussancti/ ⁊ sit
filius virginis marie/cū ⁊ de illo ⁊ illa sit na
tus/ explicare difficile ē. Proculdubio q̄pe
nō sic de illo vt de patre:sic autem de illa vt
de matre natus est.

Exempla quibus ostendit non semꝑ dici filiū quicquid de re aliqua nascitur: et aliquid dici filium rei de qua non nascit: Ca.XXXIX.

3.sen.dis.4. ca.sed nō est Non igitur cōcedendū est/quicq̄d de
aliqua re nascit cōtinuo eiusdē rei fi
lium nuncupandū. Ut em̄ omitta3
alia:aliter de hoie nasci filiū:aliter capillū:
pediculū/lumbricū/quoꝝ nihil est fili⁹. Ut
ergo hec omittā:qm̄ tante rei deformiter cō
parant:certe qui nascunt ex aqua ⁊ sp̄usan
cto non aque filios eos rite dixerit quispiā:
sed plane dicunt filij dei patris ⁊ matris ec/
clesie. Sic ergo de sp̄usancto nat⁹ est fili⁹ dei
patris nō sp̄ussancti: Nam ⁊ illud qd̄ de ca/
pillo ⁊ de ceteris diximus/ad hoc tm̄ valet:
vt admoneamur:nō omne qd̄ de aliquo na
scitur etiā filiū eius de quo nascit posse di/
ci. Sicut non omnes qui dicunt alicui⁹ filij:
ɔsequens est vt de illo etiā nati esse dicant:
sicut sunt q̄ adoptant. Dicunt etiā filij ge
henne: nō ex illa nati/ſ; in illā ꝑparati:sicut
filij regni qui ꝑparant in regnū.

Modus significās christum iesum de sp̄ūsctō natū/insinuat gratiam:qua eius humanitas nullis precedētibus meritis in ipsa cōceptione deo copulata est: Ca.XL.

Ubi.s. Cum itaq3 de aliquo nascat aliquid
etiā nō eo modo vt sit filius:nec rur
sus omnis qui dicitur filius/de illo
sit natus cuius dicit filius/profecto modus
iste quo natus est christus de spiritusancto
nō sicut filius/et de maria virgine sicut fili⁹
insinuat nobis gratiam dei:qua homo nul
lis ꝑcedentibus meritis in ipso exordio na
ture sue quo esse cepit verbo dei copularet
in tātā psone vnitatē/ vt idē ipse esset filius
dei qui filius hois/ et fili⁹ hois q̄ filius dei:
ac sic in nature humane susceptiōe fieret q̄/
dammodo ipsa gratia illi homini natura/
lis:que nullum peccatu3 posset admittere.
Que gratia ꝓpterea per spiritūsanctū fue/
rat significāda:quia ip̄e ꝓprie sic est de⁹/vt
dicat etiā dei donū. Unde sufficiēter loqui
ꝓlongū esset:si tamen id fieri potest/ valde
prolixe disputationis est.

Quō christus nec originale nec ꝓpriū habēs peccatum/ factus sit pro nobis ipse peccatum: Ca.XLI.

Nulla igitur voluptate carnalis con
cupiscentie seminatus siue concē/
ptus:⁊ ideo nullū peccatū origina/
liter trahēs:dei quoq3 gratia verbo patris
vnigenito: non gratia filio / sed natura in
vnitate persone modo mirabili ⁊ ineffabili
adiunctus atq3 concretus: et ideo nullum
peccatū ⁊ ipse cōmittens:tamen propter si/
militudinē carnis peccati/in qua venerat:
dictus est ⁊ ipse peccatum sacrificandus ad
diluenda peccata. In vete ri quippe lege
peccata vocabantur sacrificia pro peccatis: Osee.4.b.
Quod vere iste factus est/cuius erant vm/
bre illa. Hinc apostolus cū dixisset: Obse/ 2.Cor.5.d.
cramus pro christo reconciliari deo:conti/
nuo subiunxit atq3 ait: Eum qui non noue/
rat peccatū/pro nobis peccatū fecit:vt nos
simus iusticia dei in ipso. Nō ait/ vt in qui/
busdam mendosis codicibus legitur:is qui
nō nouerat peccatū/pro nobis peccatū fe/
cit: tanq̄ pro nobis christus ipse peccaue/
rit:sed ait: Eum qui nō nouerat peccatū:id
est christum/ pro nobis peccatū fecit deus/
cui reconciliandi sumus:hoc est sacrificium
pro peccatis/per qd̄ recōciliari valeremus.
Ipse ergo peccatu3 vt nos iusticia: nec no/
stra/ sed dei:nec in nobis/ſ; in ipso:sicut ip̄e
peccatum non suum/sed nostrum:nec in se/
sed in nobis cōstitutu3:similitudine carnis
peccati/in qua crucifixus est demonstrauit:
vt quoniam peccatū ei nō inerat: ita quo/
dammodo peccato moreretur du3 moritur
carni:in qua erat similitudo peccati:et cum
sm̄ vetustatem peccati nunq̄ ipse vixisset:
nostrā ex morte veteri qua in peccato mor/
tui fueramus reuiuiscentē vitam noua sua
resurrectione signaret.

Qr mors et resurrectio christi sacramentum baptismi significent:

i Psum est qd in nobis (Ca.XLII. celebraf magnū baptismatis sacramentū: vt quicūqʒ ad istam ptinent gratiā/moriank peccato: sicut ipse peccato mortuus dicif: quia mortuus est carni: hoc est pctī similitudini: ⁊ viuāt de lauacro renascēdo/ sicut ipse de sepulchro resurgēdo/ quālibet corporis etatē gerant.

Qr generaliter omi etati necessariū sit christi baptisma: Ca.XLIII.

De cōse.dis.4. c.paruulo. 4.sen.dis.4. ca.1.

a Paruulo enim recens nato vsqʒ ad decrepitū senem/sicut nullus prohibendus est a baptismo: ita nullus ē qui nō peccato moriatur in baptismo. Sed paruuli tm̄ originali: maiores autē etiā his omnibus moriunf peccatis quecūqʒ male viuendo addiderunt ad illud quod nascendo traxerunt.

Quō plerūqʒ maiores singulariter mori peccato dicuntur in baptismo/ cū habeant propria plura peccata: econtrario paruuli in remissionem peccatorū dicantur baptizari: Ca.XLIIII.

f Ed ideo etiaʒ ipsi peccato mori plerūqʒ dicunf: cū proculdubio nō vni sed multis peccatis omnibusqʒ moriank/ quecūqʒ iam ppria cōmiserūt/ vel cogitatione/ vel locutiōe/ vel opere: quia etiā p singularē numerū pluralis numer⁹ significari solet: sicut ait ille: Uterqʒ armato milite complent: quis hoc multis militib⁹ fecerint. Et in nostris litteris legif: Ora ergo ad dominū vt auferat a nobis serpentem: Non ait serpētes/ quos patiebaf populus vt hoc diceret: ⁊ innumerabilia talia. Cum vero ⁊ illud originale vnū plurali numero significaf: qn̄ dicim⁹ in peccatorū remissionem baptiçari paruulos: nec dicimus in remissionē peccati: illa est econtraria locutio/ qua per pluralē locutionē significaf numerus singularis. Sicut de herode mortuo in euāgelio dictū ē: Mortui sunt em̄ q̄ querebant animā pueri: Non dictū ē/ mortuus ē. Et in exodo: Fecerūt inq̄t sibi deos aureos: cū vnū vitulū fecerint tm̄: de q̄ dixerūt: Hi sūt dij tui isrl̄: q̄ eduxerūt te d̄ terra egypti: Et hic ponentes pluralē p singulari.

Eneid.2. Nume.21.b. 2.sen.dis.33. ca.et q.et ca.alioquin Matth.2.d. Exo.32.b.

Quō in illo vno peccato qd per vnū hoiem intrauit in mūdū inueniank plura pctā. Ca.XLV.

Roma.5.b.

q Uamuis ⁊ in illo peccato vno qd p vnum hominē intrauit in mundū: ⁊ in oēs hoies ptrāsijt: ppter qd etiā paruuli baptiçanf/ possint itelligi plura peccata/ si vnū ipsum in sua quasi mebra diuidaf singula: Nā et superbia est illic: quia hō in sua potius esse/ qʒ in dei potestate dilexit. Et sacrilegium: quia deo nō credidit. Et homicidiū: quia semetipsū p̄cipitauit in mortē. Et fornicatio spiritalis: quia integritas mētis humane serpētina suasione corrupta est. Et furtū: quia cibus phibitus vsurpat⁹ est. Et auaricia: quia plusqʒ illi sufficere debuit appetiuit: ⁊ si qd aliud in hoc vno admisso diligenti ꝯsideratione inueniri potest.

2.sen.dis.33. ca.q vero Gen.3.

Qr nō inaniter dicatur peccatis parentū filios obligari/ nisi gratia diuinaqʒ misericordia succurrat.

p Arentum qʒ peccatis (Ca.XLVI. paruulos obligari: nō solū primorū hominū/ sed etiā suorū de q̄bus ipsi nati sūt/ nō improbabiliter dicif. Illa q̄ppe diuina sentētia: Reddā peccata patrū in filios/ tenet eos vtiqʒ anteqʒ p regenerationem ad testamentū nouū incipiāt ptinere. Qd testamentū pphetabaf cū diceref per ezechielē: nō accepturos filios peccata patrū suorū: nec vlterius futurā in israel parabolā illā: Patres mādu cauerūt vuam acerbam: ⁊ dentes filiorū obstupuerūt. Ido em̄ quisqʒ renascif/ vt soluaf in eo q̄cq̄d peccati est cū quo nascif. Nam pctā q̄ male agendo postea cōmittunf: possunt ⁊ penitēdo sanari: sicut etiā post baptismū fieri videm⁹: Ac p hoc nō ob aliud est instituta regeneratio: nisi q: vitiosa ē generatio: vsqʒ adeo/ vt etiā de legitimo matrimonio pcreat⁹ dicat: In iniq̄tatib⁹ conceptus sū ⁊ in peccatis mater mea me in vtero aluit. Neqʒ hic dixit: In iniq̄tate vel peccato: cū ⁊ hoc recte dici posset: sʒ iniq̄tates ⁊ pctā dicere maluit: Quia ⁊ in illo vno qd in oēs hoies ptransijt: atqʒ tā magnū est/ vt in eo mutaref ⁊ cōuerteref in necessitatē mortis humana natura: sicut supra disserui reperiunf: plura pctā et alia parētū: q̄ etsi nō ita possūt mutare naturā: reatu tm̄ obligant filios/ nisi gratuita gratia ⁊ misericordia diuina subueniat.

Exo.20.a. Ezech.18.e. Ibidē.a.et Hiere.31.e. Ps.50. Roma.5.b.

Non esse temere definiendum vtrū pctā parentū ab adā vsqʒ ad patreʒ vniuscuiusqʒ/ an in tertiam aut quartā generationem/ an alio aliquo mō imputenf. Ca.XLVII.

f Ed de peccatis aliorū parentū: quibus ab ipso adā vsqʒ ad patrē suuʒ/ pgeneratorib⁹ suis q̄sqʒ succedit: nō imerito disceptari potest: vtruʒ omniū ma/

lis actibus & multiplicatis delictis origina libus/qui nascitur implicet: vt tanto peius quanto posteri⁹ quisq; nascat: An ꝓpterea
Exo.20.a. deus in tertiã & quartã generatione de pec/catis parentũ eoꝝ posteris cõminet: qꝛ irã suã q̃ztũ ad ꝓgeneratoꝝ suorũ culpas non extendit vlteri⁹ moderatione miserationis
2.sen.dis.33. ca.de hoc suę: ne illi q̃bus regenerationis gratia non cõfert/nimia sarcina in ipa sua ęterna dam natiõe pmerent/si cogerent ab initio gene/ris humani omniũ p̃cedẽtiũ parentũ suorũ originaliter peccata cõtrahere: & pęnas pro eis debitas pendere: An aliud aliquid in re tanta de scripturis sanctis diligẽtius pscru tatis atq; tractatis / valeat vel nõ valeat re/periri: temere nõ audeo affirmare.

Nullũ ab originali peccato posse saluari/nisi per mediatorẽ dei et hominũ christũ iesum: Ca.XLVIII.

2.sen.dis.33. ca.b q̃ri solet
i Llud tamen vnũ pctm̃/qḋ tam ma/gnũ in loco & habitu tantę fęlicitatis admissũ ẽ: vt in vno hoie originali/ter atq;/ vt ita dixerim/radicaliter totũ ge/nus humanũ dãnaret: nõ soluit ac diluitur
1.timoth.2.b. nisi per vnum mediatorẽ dei et hominũ ho minẽ christũ iesum: q̃ solus potuit ita nasci vt ei opus nõ esset renasci.

Neminẽ renasci in baptismate iohãnis quod christus humilitatis causa sicut mortis dispensationem suscipere voluit: Ca.XLIX.

De cõse.dis.4. c.non regenerabantur.
n On em̃ renascebant/ q̃ baptismate iohãnis baptiçabant: a quo et ipse baptiçatus est: sed quodã p̃cursorio
Matth.3.a. illi⁹ ministerio q̃ dicebat: Parate viã dño: huic vni in quo solo renasci poterant para/bant. Hui⁹ em̃ baptism⁹ est nõ in aq̃ tm̃: si/cut fuit iohãnis: verũetiã in spũsancto: vt de illo spiritu regeneret quisq; in christum credit: de quo christ⁹ generat⁹ regeneratio/ne nõ eguit. Unde vox illa patris quę sup
Ibidem baptiçatũ facta est: Ego hodie genui te: nõ vnũ illũ tpis diẽ q̃ baptiçat⁹ ẽ: sed immuta/bilis ęternitatis ostendit: vt illũ hominem ad vnigeniti psonã ptinere mõstraret: Ubi em̃ dies nec hesterni fine inchoat/nec initio crastini terminat/ semp hodiern⁹ est. In aq̃ ğ voluit baptiçari a iohãne: nõ vt ei⁹ iniq̃/tas vlla dilueret: sed vt magna cõmẽdaret humilitas. Ita q̃ppe nihil in eo baptismus qḋ ablueret/sicut mors nihil qḋ puniret/ in uenit: vt diabolus veritate iusticię/nõ vio/lentia potestatis oppressus & vict⁹: qm̃ ipm sine vllo pcti merito iniq̃ssime occiderat / p ipsum iustissime amitteret quos pcti meri/to detinebat. Utrũq; igit ab illo.i. & baptis/mus & mors certe dispensationis causa/nõ miserãda necessitate: sed miserante potius voluntate susceptũ est: vt vn⁹ pctm̃ tolleret mundi: sicut vn⁹ pctm̃ misit in mundũ: hoc est/ in vniuersum genus humanũ.

Christi gratia nõ solũ originale peccatũ/sed cũcta simul abstulit que addita inuenit: Capitulũ.L.

n Isi q, ille vnus vnum pctm̃ misit in mundũ: iste vero vn⁹ nõ solũ vnum illud/sed cũcta simul abstulit q̃ ad/dita inuenit. Unde dic apls: Nõ sicut p vnũ Roma.5.c.
peccantẽ: ita est & donũ. Nã iudiciũ quidẽ ex vno in cõdẽnationẽ: gratia autẽ ex mul/tis delictis in iustificationẽ. Quia vtiq; il/lud vnũ qḋ originaliter trãhit/ etiã si solũ sit: obnoxios damnationi facit: gr̃a vero ex multis delictis iustificat hominẽ: q̃ p̃ter illud vnum qḋ cõmuniter cũ oibus originaliter traxit/sua q̃z ꝓpria multa cõmisit.

Omnẽ ex adã natũ in dãnatione detineri: & oẽm in christo renatum a dãnatione liberari: Ca.LI.

v Erũtamẽ qḋ paulopost dicit: Sicut Roma.5.d.
p vni⁹ delictũ in oẽs hoies ad cõdẽ/nationẽ: ita & p vnius iusticiã in oẽs hoies ad iustificationẽ vitę: satis indicat ex adam neminẽ natũ / nisi damnatione deti/neri: et neminẽ nisi in christo renatũ a dam/natione liberari.

Qualiter mysteriũ baptismi in cruce christi apl's cõmẽdauerit: in quo maiores & paruuli liberãtur: Ca.LII.

d E qua p vnũ hoiem pęna & p vnũ hominẽ gr̃a cũ locut⁹ fuisset q̃ztũ illi epistolę suę loco sufficere iu/dicauit: deinde sacri baptismatis i cruce chri/sti grãde mysteriũ cõmẽdauit/eo mõ/ vt in/telligam⁹ nihil aliud eẽ in christo baptismũ nisi mortis christi similitudinẽ: nihil autem aliud mortẽ christi crucifixi/nisi remissionis peccati similitudinẽ: vt quẽadmodũ in illo vera mors facta ẽ: sic in nobis vera remissio pctõꝝ: et quẽadmodũ in illo vera resurre/ctio: ita i nobis vera iustificatio. Ait enim: Quid ğ dicem⁹? Permanebim⁹ in pctõ vt Roma.6.a.
gr̃a abũdet? Dixerat em̃ supi⁹: Ubi em̃ ab/ Roma.5.d.
undauit pctm̃ supabũdauit gr̃a. Et ideo q̃/stionẽ sibiipsi ꝓposuit: vtrum ꝓpter abun dantiã grę cõsequendã in pctõ sit pmanen dũ. Sed r̃ndit: Absit. Atq; subiecit: Si mor Roma.6.a.
tui sum⁹ pctõ/quõ viuemus in illo? Deinde De cõse.dis.4.
vt oñderet nos mortuos eẽ pctõ: An igno/ c. vt ostẽderet
ratis inq̃t: qm̃ q̃cunq; baptiçati sumus in christo iesu/in morte ipsi⁹ baptiçati sumus? Si ergo hinc ostendimur mortui esse pctõ:

quia in morte christi baptizati sumus: profecto et paruuli q̄ baptizant in christo/ pctō moriunt: q2 in morte ipsi᷒ baptizant. Nullo em̄ excepto dictū est: Quicūq3 em̄ baptizati sum᷒ in christo iesu:i morte ipsi᷒ baptizati sum᷒: Et ido dictū ē: vt pbaret mortuos nos eē pctō. Cui aūt pctō pnuli renascēdo moriunt: nisi qd̄ nascēdo traxerūt? Ac p hoc etiā ad ipsos ptinet quod sequit dicēs: Cōsepulti em̄ sum᷒ illi p baptismū i mortē: vt queadmodū surrexit christ᷒ a mortuis p gloriā patris: ita et nos in nouitate vite ambulem᷒. Si em̄ cōplantati facti sum᷒ similitudini mortis ei᷒/ simul et resurrectionis erimus: hoc scientes/ q2 vetus hō noster simul crucifixus ē, vt euacuet corp᷒ peccati: vt vltra nō seruiam᷒ peccato. Qui em̄ mortu᷒ est iustificat᷒ est a pctō. Si autē mortui sumus cū christo: credim᷒ q2 simul etiā viuem᷒ cū illo: sciētes q2 christ᷒ resurgēs a mortuis iā nō morit/ et mors illi vltra non dn̄abit. Quod em̄ mortuus ē pctō/ mortuus ē semel: quod autē viuit/ viuit deo: Ita et vos existimate vos mortuos quidem esse peccato: viuere autem deo in christo iesu. Hinc em̄ probare ceperat nō esse nobis pmanēdū in peccato: vt gratia abundaret: et dixerat: Si mortui sumus peccato: quō viuem᷒ in eo? Atq3 vt ostenderet mortuos nos esse pctō/ subiecit: An ignoratis q̄m q̄cunq3 baptizati sumus: in christo iesu/ in morte ill᷒ baptizati sum᷒? Sic itaq3 totū locū istum cōclusit vt cepit. Mortē quippe christi sic insinuauit: vt etiā ipsum mortuū dixeret esse pctō. Cui pctō/ nisi carni: in q̄ erat/ nō pctm̄/ sed similitudo pcti: et ideo nomine appellat pcti? Baptizati itaq3 in morte christi/ in q̄ nō solū maiores verū etiā paruuli baptizant/ ait: Sic et vos: id est/ quemadmodū christus: sic et vos existimate vos mortuos esse peccato: viuere autē deo in christo iesu.

Roma.6.a.

De ꝯse.dis.4. c. vt ostēderet

Roma.6.b.

Quid significet ea q̄ in cruce/ sepultura/ resurrectione/ et ascensione christi gesta sunt: Ca.LIIII.

Quicquid igit gestū est in cruce christi: in sepultura/ in resurrectiōe tertio die/ in ascēsione in celū/ et in sede ad dexterā pris: ita gestū est/ vt his reb᷒ nō mystice tm̄ dictis/ sed etiā gestis ꝯfiguraretur vita christiana q̄ hic gerit. Nā ppter crucē dictum est: Qui autē iesu christi sunt/ carnē suā crucifixerūt cū vitijs et ꝯcupiscentijs. Propter sepulturā. Consepulti em̄ sumus cū christo p baptismū in mortē. Propter resurrectionē: Ut queadmodū christ᷒ resurrexit a mortuis per gloriā patris: ita et nos in nouitate vite ambulemus. Propter ascēsionē in celū: sedēq3 ad dexterā patris. Si autē resurrexistis cū christo: q̄ sursū sunt querite: vbi christ᷒ est ad dexterā dei sedēs. Que sursū sunt sapite: nō q̄ sup terrā. Mortui enim estis: et vita vestra abscondita est cum christo in deo.

Al.tertio die

Gal.5.d.

Al.tpassiōib᷒

Roma.6.a.

Ibidem.

Col.3.a.

Nō pertinere ad hanc vitam q̄ christus ad viuos et mortuos iudicādos de celo venturus credit: Ca.LV.

Iam vero qd̄ de christo confitemur futurū: q̄m de celo venturus est/ viuos iudicatur᷒ et mortuos non ptinet ad vitā nostrā q̄ hic gerit: Quia nec in reb᷒ gestis ei᷒ est/ sed in fine seculi gerendis. Ad hoc ptinet qd̄ apls secut᷒ adiunxit: Cū christus apparuerit vita vestra: tūc et vos apparebitis cū illo in gloria.

2.timoth.4.a

Col.3.a.

Duob᷒ significare modis/ q̄ viuos et mortuos iudicabit: Ca.LV.

Duobus autē modis accipi potest q̄ viuos et mortuos iudicabit: Siue vt viuos intelligam᷒/ q̄s hic nōdū mortuos/ sed adhuc in ista carne viuētes inuenturus ē ei᷒ aduētus: Mortuos autē qui de corpore prius q̄3 veniat exiere vel exituri sūt. Siue viuos iustos: mortuos aūt iniustos: quoniam iusti quoq3 iudicabuntur. Aliq̄n enim iudicium dei ponitur in malo. Unde illud est: Qui autem male egerunt: in resurrectionē iudicij. Aliq̄n et i bono fm̄ q̄ dictū est: De᷒ in noie tuo saluū me fac: et in virtute tua iudica me. Per iudiciū quippe dei fit ipsa bonoꝝ maloꝝq3 discretio: vt liberādi a malo: nō pdēdi cū malis: boni ad dexterā segregent. Propt qd̄ ille clamabat: Iudica me de᷒. Et qd̄ dixerat velut expōnēs: et discerne inqt causam meā de gente nō sancta.

4.sen.dis.43. ca.bis autē

Job.5.e.

Ps.53.

Math.25.e.

Ps.42.

Q nominato spūsancto tota trinitas cōpletur: cui ordinatissime sancta ecclia subiūcta sit/ tanq̄ deo teplum suum: Ca.LVI.

Cum autem de iesu christo filio dei vnico dn̄o nostro/ qd̄ ad breuitatem cōfessionis ptinet dixerimus: adiungemus sic credere nos et in spiritūsanctū: vt illa trinitas compleat que deus est: Deinde sancta cōmemorat ecclesia. Unde datur intelligi rationalē creaturā ad hierusalem liberam pertinentē/ post cōmemorationem creatoris. i. sūme illius trinitatis fuisse subdendā. Q̄m quicqd de hoie christo dictum est: ad vnitatē psone vnigeniti ptinet. Rectus itaq3 cōfessionis ordo poscebat/ vt trinitati subiūgeret ecclesia tanq̄ habitatori domus sue/ et deo templū suū/ et conditori

Gal.4.b.

ciuitas sua. Que tota hic accipiēda est: nō
solū ex parte q̄ pegrinat̄ in terris a solis or/
tu vsq3 ad occasum laudans nomen dn̄i: et
Ps. 95. post vetustatē captiuitat̄ cantans canticū
nouū: verumetia3 ex illa q̄ in celis semp ex
quo cōdita est cohesit deo: nec vllum sui ca
sus malū expta est. Hec in sanctis angelis
beata psistit: z sue parti peregrinanti sicut
oportet opitulat̄: quia vtraq3 vna erit con/
sortio eternitat̄: z nūc vna est vinculo cha/
ritatis: que tota instituta ē ad colendū vnū
deum. Vn̄ nec tota/nec vlla pars eius vult
se coli pro deo: nec cuiq3 esse deus ptinenti
ad templū dei: qd̄ edificat̄ ex dijs quos fa/
cit nō factus deus. Ac p hoc spūssanctus si
creatura/nō creator eēt: pfecto creatura ra/
tionalis esset. Ipse em̄ esset sūma creatura:
et ideo in regula fidei nō poneret̄ ante eccle
siam: quia z ipse ad ecclesia3 ptineret in illa
eius parte que in celis ē. Nec haberet tem/
plum/sed etiā ipse templū esset. Templum
1. Cor. 6. d. autē habet de quo dicit apostolus: Nescit̄
quia corpora vestra tēplū sunt spūssancti:
qui in vobis est: quē habetis a deo? De q̄/
1. Cor. 6. c. bus alio loco dicit: Nescitis/quia corpora
vestra mēbra christi sunt? Quō ergo deus
nō est q̄ templū habet: aut minor christo est
cu⁹ mēbra tēplū habet? Neq3 em̄ aliō tem/
plum eius: z aliud tēplū dei est: cū idem di/
1. Cor. 3. c. cat apls: Nescitis/ q2 templū dei estis. Qd̄
vt pbaret/ adiecit: Et spūs dei habitat in
vobis. Deus ergo habitat in tēplo suo: nō
solū spūssanctus/sed etiā pater z filius: qui
Col. 1. c. etiā de corpore suo: p qd̄ factus ē caput ec/
clesie/q̄ in hominib⁹ est: vt sit ipse in oībus
Joh. 2. d. primatū tenens/ait: Soluite tēplū hoc z in
triduo suscitabo illud. Templum ergo dei:
hoc est toti⁹ summe illi⁹ trinitatis/sancta est
ecclesia. s. vniuersa in celo z in terra.

Qz in ecclesia primitiuoꝝ/que in celis est/nullus sit malus: Ca. LVII

Sed de illa q̄ in celis ē/ affirmare qd
possum⁹: nisi q2 nullus in ea malus
est: nec quisq3 deinceps de illa ceci/
dit aut casurus ē: ex quo deus angelis pec/
2. Petri. 2. a. cantib⁹ nō pepcit: sicut scribit apls petrus:
sed carcerib⁹ caliginis inferi retrudēs tradi/
dit in iudicio puniēdos reseruari.

Quid sentiendū sit de differentiis angeloꝝ bonorū: et vtrum ad eandē societatē pertineāt sol et luna z cetera sidera. Ca. LVIII.

Quomodo aūt se habeat beatissima
illa z supna societas: q̄ ibi sint diffe/
Al. t prepositurarum rentie† psonarū: vt cū oēs tanq3 ge/
nerali noie angeli nūcupent̄: sicut in episto
la ad hebreos legim⁹: Cui em̄ angeloꝝ de⁹ Heb. 1. b.
dixit aliqn̄: Sede a dextris meis? Hoc q̄ppe Ps. 109.
modo significauit oēs vniuersaliter ange/
los dici. Sūt tn̄ illic archangeli: z vtrū ijdē
archangeli nominent̄ virtutes: atq3 ita dictū
sit: Laudate eū oēs angeli eius: laudate eū Ps. 148.
oēs virtutes eius: ac si diceret̄: laudate eū
oēs angeli eius: laudate eū oēs archāgeli:
z quid inter se distent q̄ttuor illa vocabula:
q̄bus vniuersam ipsam celestē societatē vi/
det̄ apls esse cōplexus dicēdo: Siue sedes/ Col. 1. c.
siue dn̄ationes/siue principat⁹/siue potesta
tes/dicāt q possunt: si tn̄ possunt pbare qd̄
dicūt: ego me ista ignorare cōfiteor. S3 nec
illud quidē certū habeo: vtrū ad eandē so/
cietatē ptineāt sol et luna z cūcta sidera: q̄/
uis nōnullis lucida corpora eē/nō cū sensu
vel intelligentia videant̄.

Utrum/vel qualia corpora angeli habeant: Ca. LIX.

Temq3 angeli/ q̄s explicet cū q̄lib⁹
corpib⁹ apparuerint hoībus: vt non
solū cernerent̄/verūetiā tangerent̄:
z rursus nō solida corpulentia/sed spiritali
potētia q̄sdā visiōes: nō oculis corporeis/
sed spiritalib⁹ vel mentib⁹ ingerāt: vel dicāt
aliq̄d nō ad aurē forinsecus/sed int⁹ in ani/
mo hoīs: etiā ibidē ipsi cōstituti: sicut scptū
est in pphetarum libro: Et dixit mihi ange Zach. 2. a.
lus q loquebat̄ in me: nō em̄ ait: q loqueba
tur ad me/sed in me: Uel appareāt z in som
nis: z colloquant̄ more somnioꝝ. Habem⁹
q̄ppe in euangelio: Ecce angelus dn̄i appa/ Matth. 1. c.
ruit illi in somnis dicēs? His em̄ modis ve/
lut indicant se angeli cōtrectabilia corpora
nō habere. Faciūtq3 difficillimā q̄stionem:
quō patres eis pedes lauerint: quō iacob Gen. 18. 19.
cū angelo tā solida cōtrectatione luctatus et. 32.
sit. Cū ista q̄runt̄: z ea sicut potest q̄sq3 con/
iectat/nō inutiliter exercent̄ ingenia/si ad/
hibeat̄ disceptatio moderata: et absit error
opinantiū se scire qd̄ nesciūt. Quid em̄ op⁹
est vt hec atq3 huiusmodi affirment̄ vel ne/
gentur. vel definiant̄ cū discrimine/quādo
sine crimine nesciuntur?

Qz maxime per dei gratiā dinoscendū sit cū se sathanas transfigurat in angelū lucis: Ca. LX.

Agis opus est dijudicare atq3 dino/
scere: cū se sathanas trāsfigurat ve/ 2. Cor. 11. c.
lut angelū lucis/ne fallendo ad ali/
qua perniciosa seducat. Na3 quādo sensus
corpis fallit: mentē vero nō mouet a vera
rectaq3 sententia: qua quisq3 vitam fidelem
gerit: nullū est in religione periculū. Uel cū
se bonū fingens/ ea facit siue dicit/ que bo/

nis angelis cōgruūt: etiā si credat bonus/
nō est error christiane fidei periculosus/aut
morbidus. Cū vero p hec aliena ad sua inci
pit ducere: tunc eum dinoscere/nec ire post
eū/ magna & necessaria vigilantia est. Sed
quō vnusquisq̧ hominū idoneus ē omnes
mortiferos eius dolos euadere/ nisi regat
atq̧ tueat deus? Et ipsa hui⁹ rei difficultas
ad hoc est vtilis: ne sit spes sibi quisq̧ aut
homo alter alteri: sed deus suis omnib⁹. Id
eñ nobis potius expedire prorsus piorum
ambigit nemo.

Quando habebim⁹ plenā noticiam celestis ecclesie: vel qualiter mors christi etiaȝ pro angelis fieri dicatur: Capitulū. LXI.

Hec ergo que in sanct. angelis & virtutibus dei est ecclesia/ tunc nobis sicuti est innotescet/ cū ei cōiūcti fuerimus in finē/ ad simul habendā beatitudinem sempiternā. Ista vero q̄ ab illa pegrinatur in terris eo nobis notior est/ q̧ in illa sumus: & quia hominū est/ qd̄ & nos sum⁹. Hec sanguine mediatoris nullum habētis peccatū/ ab omi redēpta est peccato: eiusq̧
Roma. 8. f. vox est: Si deus pro nobis quis ɔtra nos? Qui filio pprio suo nō pepercit/ sed pro nobis omnib⁹ tradidit illū. Non eñ pro angelis mortu⁹ ē christus: Sed ideo etiā p angelis fit qcq̄d hominū p eius mortē redimit & liberatur a malo: qm̄ cum eis quodammodo redit in gratiā post inimicitias q̄s inter hoies & sanctos angelos peccata fecerūt: et ex ipsa hominū redēptiōe ruine illius angelice detrimenta reparantur.

Q. sancti angeli docti a deo nouerint numerū q̄ ex hominib⁹ ascēsurus est ad beatitudinē: Ca. LXII.

Et vtiq̧ nouerunt sancti angeli docti de deo/ cui⁹ veritatis eterna contemplatione beati sunt/ quanti numeri supplementū de genere humano integritas illius ciuitatis expectet. Propter qd̄
Eph. 1. b. ait apostolus/ instaurari oia in christo q̄ in celis sūt & q̄ in terris. In ipso quippe instaurant q̄ in celis sunt: cum id qd̄ inde in angelis lapsum est ex hominib⁹ reddit. Instaurantur autē que in terris sunt: cū ipsi homines qui pdestinati sunt ad eternaȝ vitam a corruptionis vetustate renouant: Ac sic p illud singulare sacrificiuȝ/ in quo mediator est immolatus: qd̄ vnū multe in lege victime figurabant: pacificant celestia cū terrestribus/ & terrestria cū celestibus. Qm̄ sicut
Col. 1. c. idē apostolus dicit: In ipso cōplacuit oēm plenitudinem diuinitatis inhabitare: & per eum reconciliari omnia in ipsum: pacificās per sanguineȝ crucis eius/ siue que in celis sunt/ siue que in terris.

Quō accipiat pax dei pcellere oēm intellectū: & qualē pacē habebimus cū angelis: Ca. LXIII.

Pax ista pcellit: sicut scriptū est: oēm Phil. 4. b.
intellectū: neq̧ sciri a nobis nisi cuȝ ad eam venerimus potest. Quō eñ pacificant celestia nisi in nobis: id est cōcordando nobiscū? Nam ibi semp est pax: & inter se vniuersis intellectualibus creaturis/ & cū suo creatore. Que pax pcellit/ vt dictū 22. de ciui. dei ca. 29. a.
est/ omnē intellectū: s vtiq̧ nrm̄/ nō eorū qui semp vident faciem patris. Nos autem quātuscunq̧ sit in nobis intellectus humanus/ ex parte scimus: & videmus nūc p spe 1. Cor. 13. d.
culum in enigmate: Cum vero equales angelis dei fuerimus: tunc quēadmodū & ipsi videbimus facie ad faciē: tantāq̧ pacē habebimus erga eos: quantā & ipsi erga nos: qr tantū eos dilecturi sumus/ quātū ab eis diligimur. Itaq̧ pax eorū nota nobis erit: quia & nostra talis ac tanta erit: nec pcellet tunc intellectū nostrū. Dei vero pax q̄ illic est erga eos: & nostrū & illoꝝ intellectuȝ sine dubitatione pcellet. De ipso quippe beata est rationalis creatura q̄cunq̧ beata est: nō ipse de illa. Unde s̄m hoc melius accipitur qd̄ scptū est: Pax dei que pcellit omnē in Phil. 4. b.
tellectū: vt in eo qd̄ dicit/ omnē: nec ipse intellectus sanctoꝝ angeloꝝ esse possit exemptus: sed dei solius. Neq̧ eñ & ipsius intellectum pax eius excellit.

Quō etiā nunc nobiscum angeli concordāt: & q̧ remissio peccatorum etiam baptizatis perfectis est necessaria. Ca. LXIIII.

Concordant auteȝ angeli nobiscum etiā tunc cū remittunt nostra peccata. Ideo post commemorationē sancte ecclesie in ordine confessionis ponit remissio peccatorū. Per hanc eñ stat ecclesia
que in terris est: per hāc nō perit qd̄ pierat Luc. 15. g.
et inuentū est. Excepto quippe baptismatis munere/ qd̄ cōtra originale peccatū donatum est: vt qd̄ generatiōe attractū est/ regeneratione detrahat: & tamen actiua quoq̧ peccata quecunq̧ corde/ ore/ opere cōmissa inuenerit/ tollit. Hac ergo excepta magna indulgentia/ vnde incipit hominis renouatio: in qua soluit omnis reatus & ingeneratus & additus: ipsa etiā vita cetera iam ratione vtentis etatis quantalibet ppolleat fecunditate iusticie sine remissione peccatorum nō agitur. Quoniā filij dei q̄diu mor

taliter viuunt/cũ morte cõfligunt. Et q̃uis
Rom.8.c. de illis sit veraciter dictuz: Quotq̃t spiritu
dei aguntᷣ/hi filij sunt dei: sic tñ spiritu dei
excitantᷣ et tanq̃ filij dei ꝓficiũt ad deũ: vt
Sap.9.d. etiã spiritu suo maxime aggrauante corru/
ptibili corpore tanq̃ filij hominũ q̃busdaz
motibus humanis deficiant ad seipsos/ et
ideo peccent. Interest quidẽ q̃ntũ satis dici/
tur: Neq3 eñ quia peccatũ est omne crimẽ:
ideo crimen est etiã omne pctm̃. Itaq3 san/
ctorũ hominũ vitã/ q̃diu in hac morte vi/
uitur/inueniri posse dicim⁹ sine crimine: pec
1.Joh.1.c. catũ autẽ si dixerimus quia nõ habemus:
vt ait sanct⁹ aplš: nosmetipsos seducimus:
ꝛ veritas in nobis nõ est.

Qr intra ecclesiã catholicã q̃ntũ/libet criminosis nõ denegetᷣ peni/tentie locus: ꝛ qualiter debeat agi ipsa penitentia: Ca.LXV.

Sed neq3 de ipsis criminib⁹ quãlibet
magnis remittendis in sancta eccle
sia/ dei desperanda est misericordia
agentibus penitentiã sm̃ modũ sui cuiusq3
De peni.dis.1. c.in actione 4.sen. dis.20. ca.si do d'illo peccati. In actione autẽ penitentię/vbi ta/
le crimen cõmissum est: vt is qui commisit a
christi etiã corpore separetᷣ: nõ tam conside
Ps.50. randa est mẽsura tp̃is q̃ doloris: Cor enim
cõtritũ ꝛ humiliatũ deus nõ spernit. Uerũ
quia plerũq3 dolor alterius cordis occult⁹ ẽ
alteri: neq3 in aliorꝫ noticiam per verba vel
q̃cunq3 alia signa ꝓcedit: cũ sit corã illo cui
Ps.37. dicitᷣ: Gemitus me⁹ a te nõ est abscõditus:
recte cõstituuntᷣ ab his qui ecclesię p̃sunt tẽ
pora penitẽtię: vt fiat etiã satis ecclię/ in q̃
remittuntᷣ ipsa pctã: Extra eã q̃ppe nõ remit
tuntᷣ. Ipsa nãq3 ꝓprie spm̃sctm̃ pign⁹ accę/
pit: sine q̃ nõ remittuntᷣ vlla pctã: ita vt q̃b⁹
dimittuntᷣ ꝯsequantᷣ vitã ęternã.

Qr remissio peccatorꝫ ad futurũ iudicium pertineat: cũ in hac vita etiã paruuli baptizati diuerso mo/do crucientᷣ: quorundã vero pene in posterũ reseruentᷣ: Ca.LXVI.

Agis eñ ꝓpter futurũ iudicium fit
remissio peccatorꝫ. In hac autẽ vita
Eccl.40.a. vsq3adeo valet qd̃ scriptũ est: Gra/
ue iugũ super filios adã a die exitus de ven
tre matris eorꝫ/vsq3 in diẽ sepulturę in ma/
trem omniũ/vt etiam paruulos videamus
post lauacrũ regenerationis diuersorꝫ ma/
lorꝫ afflictione cruciari: vt intelligam⁹ totũ
qd̃ salutarib⁹ agitur sacramẽtis/magis ad
spem futurorꝫ bonorũ q̃ ad retentionẽ vel
adeptionẽ p̃sentiũ pertinere. Multa etiam
mala hic videntᷣ ignosci ꝛ nullis supplicijs
vindicari: sed eorꝫ penę reseruantᷣ in poste/
rum. Neq3 eñ frustra ille ꝓprie dr̃ dies iu/
dicij q̃n venturus est iudex viuorꝫ atq3 mor/
tuorꝫ. Sicut ecõtrario vindicãtᷣ hic aliqua:
ꝛ tamẽ si remittantᷣ/ ꝑfecto in futuro sęculo
nõ nocebũt. Propterea de q̃busdã tempo/
ralibus pęnis quę in hac vita peccantibus
irrogantᷣ eis quorꝫ peccata delentᷣ ne reser/
uentur in finẽ/ait apostolus: Si eñ nosmet 1.Cor. 11.g.
ipsos iudicaremus/ a dño nõ iudicaremur.
Cum iudicamur autẽ a dño/ corripimur ne
cũ hoc mundo damnemur.

De his qui intra ecclesiã catho/licam sceleratissime viuũt/et nullo modo penitẽtiã agunt/ac sibi sal/uationem per ignem promittunt:

Redeuntᷣ autẽ a qui/ (Ca.LXVII. 21.de ciui.dei ca.21.
busdã etiã hi qui nomen christi non
relinquũt: ꝛ eius lauacro in ecclesia
baptiçãtᷣ: nec ab ea/vllo schismate vł heresi
p̃cidũtᷣ: in quantislibet scelerib⁹ viuant: q̃
nec diluant pęnitendo/nec elemosynis redi
mant/sed in eis vsq3 ad hui⁹ vitę vltimũ diẽ
ptinacissime ꝑseuerẽt/salui futuri per ignẽ: 1.Cor.3.c.
licet pro magnitudine facinorꝫ flagitiorũq3
diuturno/non tñ ęterno igne puniri. Sed q̃
hoc credunt: ꝛ tamẽ catholici sunt: humana
quadã beniuolentia mihi falli videntᷣ. Nã
scriptura diuina aliud consulta respondet.
Librũ autẽ de hac q̃stione scripsi: cui⁹ titu/
lus est de fide ꝛ operibus. Ubi sm̃ scriptu/ De fide ꝛ operibus.ca.14. 15.et.16.
ras sanctas/q̃ntũ deo adiuuante potui de/
monstraui eam fidẽ saluos facere/quã satis
euidẽter expressit paulus apostolus dicẽs:
In christo eñ iesu neq3 circũcisio quicq̃ va Gal.5.b.
let/neq3 p̃putiũ/sed fides quę per dilectio/
nem operatur. Si autẽ male ꝛ nõ bene opa/
tur: proculdubio sm̃ apostolũ iacobũ/mor/ Jaco.2.c.
tua est in semetipsa. Qui rursus ait: Si fidẽ
dicat se quisq̃ habere/opera autem non ha
beat/ nunquid poterit fides saluare eum?
Porro autẽ si homo sceleratus ꝓpter fidez
solam per ignẽ saluabitᷣ: ꝛ sic est accipiendũ
qd̃ ait beatus paulus apostolus: Ipse au/ 1.Cor.3.c.
tem saluus erit: sic tamen quasi per ignem:
poterit ergo saluare sine operibus fides: et
falsum erit qd̃ dixit eius coapostolus iaco/
bus: Falsum erit ꝛ illud quod idẽ ipse pau/
lus dixit: Nolite (inquit) errare/neq3 forni/ 1.Cor.6.b.
catores/neq3 idolis seruientes/ neq3 adul/
teri/neq3 molles/ neq3 masculorum concu/
bitores/neq3 fures/neq3 auari/neq3 maledi
ci/neq3 ebriosi/ neq3 rapaces regnũ dei pos/
sidebunt. Si eñ etiã in istis perseuerantes
criminibus/tamen ꝓpter fidem christi salui

erunt: quō in regno dei nō erunt?

Quid sentiendū sit de his q̄ super fundamentum edificāt: et qui sunt hi qui per ignem saluanť: vel qualis sit iste ignis: Ca.LXVIII.

Sed quia hec apostolica manifestissi
ma ꝛ aptissima testimonia falsa esse
non possunt: illud qđ obscure dictū
1.Corī.3.c. est de his q̄ supedificant supra fundamētū
qđ est christus: nō aurū/nō argentū/nō la/
pides preciosos: sed ligna/fenū/stipulā: de
his eñ dictū est ꝙ per ignem salui erūt: qm̄
fundamēti merito nō peribūt: sic intelligē/
dum est/vt his manifestis nō inueniať esse
4.sen.dis.21. ca.hic obijci. contrariū. Ligna quippe ꝛ fenum ꝛ stipula
nō absurde accipi possunt rerū secularium
q̄uis licite concessarum tales cupiditates:
Li.21.de ci/ ui.dei.ca.21. et.26. vt amitti sine animi dolore nō possint. Cū
autē iste dolor vrit: si christus in corde fun/
damēti locū habet: id ē vt ei nihil antepo/
nať: et malit hō q̄ tali dolore vritur/rebus
quas ita diligit magis carere q̄ christo: per
ignē fit saluus. Si aūt res hmōi tēporales
ac seculares tpe tēptationis maluerit tene/
re q̄ christum: cū in fundamento nō habu/
it: q2 hec priore loco habuit/cū in edificio
prius nō sit aliquid fundamēto. Ignis eñ
de quo locutus est eo loco apls paulus/ta/
lis debet intelligi/vt ambo p eū transeant:
1.Corī.3.c. id est et qui edificat supra hoc fundamentū
aurū/argentū/lapides p̄ciosos: ꝛ qui edifi/
cat ligna/fenū/stipulā. Cū eñ hoc dixisset:
adiunxit: Vniuscuiusq3 opus q̄le sit/ignis
pbabit. Si cuius opus pmanserit/qđ sup/
edificauit/mercedez accipiet. Si cuius op⁹
aūt exustū fuerit/dānū patieť: ipse aūt sal/
uus erit: sic tamē quasi per ignē. Non ergo
vnius eorū: sed vtriusq3 opus ignis pba/
bit. Est quidē ignis tēptatio tribulatiōis:
Eccl.27.a. de quo aperte alio loco scriptū est: Vasa fi/
guli pbat fornax: ꝛ homines iustos tēpta/
tio tribulationis. Iste ignis in hac interim
vita facit quod apls dixit: Si accidat duo/
1.Corī.7.f. bus fidelib⁹/vni scz cogitāti que dei sunt:
quō placeat deo: hoc est edificanti sup chri/
stum fundamentū aurum/argentum/lapi/
des preciosos: alteri autē cogitanti ea que
mundi sunt: quō placeat vxori: id est edifi/
canti super idem fundamētū ligna/fenum
stipulam: Illius eñ opus non exuriť: quia
non ea dilexit quoꝝ amissione cruciеť. Ex/
uritur aūt opus huius: qm̄ sine dolore non
pereunt que cum amore possessa sunt. Sed
quoniā alterutra cōditione pposita/eis po
tius carere malit q̄ christo: nec timore amit
tēdi talia deserit christum: q̄uis doleat dū
amittit: saluus est quidem/sic tamen quasi 1.Corī.3.c.
per ignem. Quia vrit eum rerum dolor q̄s
dilexerat amissarum: sed nō subuertit neq3
consumit fundamēti stabilitate atq3 incor/
ruptione munitum.

Posse etiā fieri post hāc vitam ignē purgatoriū p quē saluanť q̄ hic taliter vixerant: vel penitentia congruā gesserunt: Ca.LXIX.

Tale aliquid etiam post hanc vitam 4.sen.dis.21. ca.in illo
fieri incredibile non est: ꝛ vtrum ita
sit queri potest. Et aut inueniri aut
latere nōnullos fideles per ignem quendā
purgatoriū: q̄to magis minusve bona pe/
reuntia dilexerūt/tāto tardius citiusq3 sal/
uari: non tamen tales de quibus dictū est:
ꝙ regnum dei non possidebunt: nisi conue/ 1.Corī.6.b.
nienter penitentibus eadem crimina remit
tantur. Conuenienter autē dixi: vt steriles
in elemosynis non sint: quib⁹ tantū tribuit
scriptura diuina/vt earum tm̄modo fructū
se imputaturꝫ prenūciet dominus dextris:
et earum tm̄modo sterilitatem sinistris: qn̄
his dicturus est: Venite benedicti patris Matth.25.c.
mei percipite regnum dei. Illis autez: Ite
in ignem eternum.

Cauendū esse: ne putem⁹ infanda crimina elemosynis posse redimi/nisi ab eis abstinēdo: Ca.LXX.

Sane cauendum est ne quisq3 existi/ De peni.dis.3. c.sane
met infanda illa crimina: qualia q̄ 4.sen.dis.14. ca.1.in medio
agunt/regnum dei non possidebūt/
quotidie perpetranda: ꝛ elemosynis quoti
die redimenda. In melius quippe est vita
mutāda: ꝛ per elemosynas de peccatis p̄te/
ritis est ppitiandus deus: nō ad hoc emē/
dus quodāmodo: vt ea semper liceat impu
ne cōmittere. Nemini enim dedit laxamen/ Eccl.15.d.
tum peccandi: q̄uis miserando deleat iam
facta peccata: si non satisfactio cōgrua ne/
gligatur.

Q̄ per orationē dn̄icam: nō tm̄ quotidiana peccata/sed etiā preterita deleantur: Capi.LXXI.

De quotidianis autē breuibus leui/ De peni.dis.3. c.de q̄tidianis
busq3 peccatis: sine quibus hec vi/ 4.sen.dis.16. ca.que autē
ta nō ducitur: quotidiana oratio fi/
delium satisfacit. Eorū est enim dicere: Pa/ Matth.6.b.
ter noster qui es in celis. Qui iam patri ta/
li regenerati sunt ex aqua et spiritusancto.
Delet omnino hec oratio minima ꝛ quoti/
diana peccata: Delet et illa a quibus vita
fidelium scelerate etiam gesta: sed peniten/
do in melius mutata discedit: si queadmo/
dum veraciter diciť: Dimitte nobis debi/

ta nostra: qm̄ nō desunt que dimittant: ita veraciter dicat: sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. i. fiat qd̄ dr: qr et ipsa elemosyna est veniā petenti homini ignoscere.

De multis elemosynarū generibus: et q optima sit veniam dare peccanti in se: Ca. LXXII.

Luc. xi. f. Et per hoc ad oia que vtili misericordia fiūt valet qd̄ dn̄s ait: Date elemosynā: et ecce oia mūda sūt vobis.
4. sen. dis. 15. ca. bis rñderi. Non solū autē q dat esurienti cibū / sitienti potū / nudo vestimentū / peregrinanti hospitiū / fugienti latibulū / egro vel incluso visitationē / captiuo redēptioē / debili subuectionem / ceco deductionē / tristi psolationē / non
Al. et medelā. sano et medicinā / erranti viā / deliberāti consiliū et qd̄ cuiq necessariū est indigenti: verumetiā et q dat veniā peccanti / elemosynā dat: et q emendat verbere in quē potestas
Dis. 45. c. et q emendat. dat: vl coercet aliq disciplina: et tamē peccatū quo ab illo lesus est aut offensus / dimittit ex corde / vel orat vt ei dimittat: nō solū in eo q dimittit atq orat / verūetiā in eo q corripit / et aliq emēdatoria pena plectit elemosynā dat: qr misericordiā pstat. Multa
4. sen. dis. 15. ca. bis rñderi. em̄ bona pstant inuitis / qn eorū consulitur vtilitati nō volūtati: qr ipsi sibi inueniuntur esse inimici: amici vero eorū potius illi quos inimicos putāt: et reddūt errando mala
1. thessal. 5. c. Roma. 12. d. la p bonis: cū reddere mala christianus nō debeat nec p malis. Multa itaq sunt genera elemosynarū: q cū facim adiuuamur
Matth. 6. b. vt dimittant nobis nostra peccata.

Qualis sit elemosyna pfectorū: id est dilectio inimici: Ca. LXXIII.

Sed ea nihil est maius: q ex corde dimittim / qd̄ in nos quisq peccauit. Minus em̄ magnū est erga eū esse beniuolū / siue etiā beneficū q tibi mali nihil fecerit: Illud multo grandius et magni-
5. sen. dis. 30. ca. hic solet. ficentissime bonitatis est / vt tuū q inimicū diligas: et ei qui tibi malū vult: et si pōt facit / tu bonū semp velis: faciasq cuz possis:
Matth. 5. g. audiēs dicentē iesum: Diligite inimicos vestros: benefacite eis q vos oderūt: et orate p eis qui vos persequuntur. Sed qm̄ pfectorū sunt ista filiorū dei / quo quidem se debet omnis fidelis extendere: et humanū animū ad hūc affectū orando deū secūq agendo luctandoq pducere: tn̄ quia hoc tā magnum bonū tāte multitudinis nō est / q tāz
Matth. 6. b. credim exaudiri cū in oratiōe dicit: Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris: pculdubio verba sponsionis huius implent: si hō q nondū ita pfecit vt iā diligat inimicū: tn̄ qn rogat ab hoie q peccauit in eū / vt ei dimittat: dimittit ex corde: qr etiā sibi rogāti vult vtiq dimitti / cū orat et dicit: Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. i. sic dimitte nobis debita nostra rogantibus nobis / sicut et nos dimittim rogantibus debitoribus nostris.

Non esse deputandū inimicū q peccato suo mouet vt roget: et nullatenus a deo peccata dimitti eis q petentib nō dimittunt ex corde: Ca. LXXIIII.

Iam vo q eū in quē peccauit hoiez rogat: si pctō suo mouetur vt roget: nō ē adhuc deputandus inimic: vt eū diligere sit difficile / sicut difficile erat qn inimicitias exercebat. Quisqs aūt roganti et peccati sui penitenti nō ex corde dimittit: nullo modo existimet a dn̄o sua pctā dimitti: qm̄ mentiri veritas nō potest. Quē vero lateat euāgelii auditorē siue lectorē / qs dixerit: Ego sum veritas? Qui cū docuisset oratiōe hāc in ea positā sententiā vehemēter cōmēdauit dicēs: Si em̄ dimiseritis hoib pctā eoz: dimittet vobis pater vester celestis delicta vestra. Si autē nō dimiseritis hoibus: nec pr vester dimittet vobis pctā vestra. Ad tā magnū tonitruū qui nō expgiscit / nō dormit s mortuus est: et tn̄ potens est ille etiā mortuos suscitare. 5. sen. dis. 30. ca. hic solet Job. 14. a. Matth. 6. b.

De his qui scelerate viuūt et testimonio dei abutunt / qui ait: Date elemosynam et ecce omnia munda sunt vobis: Ca. LXXV.

Sunt qui sceleratissime viuūt: nec curant talē vitam moresq corrigere: et inter ipsa facinora et flagitia sua elemosynas frequētare nō cessant: frustra sibi et ideo blādiunt: qm̄ dn̄s ait: Date elemosynā: et ecce oia munda sunt vobis. Hoc em̄ q late pateat / nō intelligūt. Sed vt intelligāt attendāt qb dixerit. Nempe in euangelio sic scriptū est: Cum loqueret / rogauit illum quidā phariseus vt pranderet apud se: et ingressus recubuit. Phariseus autē cepit intra se reputans dicere: Quare nō baptiçatus est an prādiū? Et ait dn̄s ad illū: Nūc vos pharisei qd̄ de foris est calicis et catini mundatis: qd̄ autē intus est vestrū / plenū est rapina et iniquitate. Stulti / nōne q fecit id qd̄ foris est / etiā id qd̄ intus est fecit? Uerūtn̄ qd̄ supest / date elemosynā: et ecce oia mūda sūt vobis. Ita nec h intellecturi sum / vt pharisheis nō habentibus fidē christi: etiā si nō in eū crediderint: nec renati fuerint ex aq̄ et spiritusancto / munda sint oia tm̄ si elemosynas dederint: sicut isti eas dandas putāt: cū sint immundi oēs quos nō mūdat fides christi: 4. sen. dis. 15. ca. bis rñdeo Al. et in eo Luc. xi. e. 4. sen. dis. 15. ca. bis rñderi Job. 3. b.

Gal.15.b. de qua scriptū est: Mūdās fide corda eoꝝ:
Titum.1.d. ꝛ dicat apls: Immūdis autē ꝛ infidelibus
nihil est mūdū: sed polluta sunt eoꝝ ꝛ mēs
ꝛ cōsciētia. Quō ergo pharisęis oia munda
essent/si elemosynas darent:et fideles non
essent? Aut quō fideles essent si in christum
credere atq̄ in eius renasci gr̄a noluissent?
Luc.11.f. Et tamē verū est qd̄ audierāt: Date elemo/
synā:ꝛ ecce oia mūda sunt vobis.

Q a seipso debeat incipere qui vult elemosynā ordinate facere: sicut phariseos dominus increpando admonet: Ca.LXXVI.

De.pen.l.dis.3.c.qui vult; 4.sen.dis.15.ca.bis rūderi
Qui autē vult elemosynaꝫ ordinate
dare: a seipso debet incipere:et eam
sibi primū dare. Est eñ elemosyna
Eccl.30.d. opus misericordię: verissimeq̄ dictū ē: Mi
serere aię tuę placens deo. Propter h̄ rena/
scimur/ vt deo placeamus: cui merito displi
cet qd̄ nascēdo ɔtraxim⁹. Hęc est prima ele/
mosyna quā nobis dedim⁹: qm̄ nosipos mi
seros ꝑ miserantis dei misericordiā reqsiui/
mus: iustū iudiciū ei⁹ cōfitentes: quo mise/
Roma.5.d. ri effecti sum⁹: de q̄ dicit apls: Iudiciū qdē
ex vno in cōdēnationē: Et magnę charitati
eius gratias agentes: de qua idē ipse dicit
Ibidem gratię ꝑdicator: Cōmēdat aūt suā dilectio/
nem deus in nobis: qm̄ cuꝫ adhuc pctōres
essem⁹/ christus ꝓ nobis mortuus est/ vt et
nos veraciter de nostra miseria iudicātes: ꝛ
dei charitatē quā donauit ipse diligentes:
pie recteq̄ viuam⁹. Qd̄ iudiciū ꝛ charitatē
Matth.23.c. Luc.11.f. dei cū pharisęi ꝑterirent: decimabāt tñ ꝓter
elemosynas q̄s faciebāt etiā q̄cunq̄ minu/
tissima fructuū suoꝝ: ꝛ ideo nō dabant ele/
mosynā a seipsis incipiētes: secū q̄ ꝑus mi/
sericordiam facientes: sicut isti eas dandas
putāt: Propter quē dilectionis ordinē di/
Matth.22.d. ctum est: Diliges ꝓximū tuū sicut teipsum.
Cū ergo increpasset eos q̄ forinsecus se la/
Matth.23.c. uabant: intus autē rapina ꝛ iniq̄tate pleni
essent: admonēs quandā elemosynā: quam
sibi hō ꝑmit⁹ debet dare: ꝛ interiora mūda/
Luc.11.f. re: Verūtñ inq̄t qd̄ supest/ date elemosynā:
ꝛ ecce oia mūda sunt vobis. Deinde vt ostē
deret q̄d admonuisset: ꝛ quid ipsi facere nō
curarēt: ne illū putarēt elemosynas eorum
ignorare: ß vę vobis inq̄t pharisęis: tanq̄
diceret: Ego quidē cōmonui vos ad elemo/
Al.† essent synā dandā ꝑ quā vobis oia mūda † sint: ß
vę vobis q̄ decimatis menthā ꝛ rutā ꝛ oīne
olus: has eñ noui elemosynas vestras: ne
de illis me vos nūc admonuisse arbitremi/
ni: ꝛ ꝑteritis iudiciū ꝛ charitatē dei: qua ele
mosyna possetis ab omni inquinamēto in/
teriori mundari: ꝛ vobis mūda essent ꝛ cor/
pora quę lauatis: hoc est eñ omnia et inte/
riora .s. ꝛ exteriora: Sicut alibi legit: Mun/ Luc.11.f.
date quę intus sunt: ꝛ quę foris sunt mun/
da erunt. Sed ne istas elemosynas q̄ fiunt 4.sen.dis.15.
de fructibus terrę/ respuisse videretur: Hęc ca.bis rūderi.
(inquit) oportuit facere: id est iudiciū ꝛ cha
ritatem dei: et illa non omittere .i. elemosy/
nas fructuū terrenorū.

Q multū se seducūt qui per largissimas elemosynas indulgētiā sibi cōparare existimant et a peccatis non cessant: Ca.LXXVII.

Non ergo se fallāt/ qui per elemosy/
nas q̄slibet largissimas fructuū suo
rum vel cuiusq̄ pecunię/ impunita/
tem se emere existimāt in facinoꝝ imanita/
te ac flagitioꝝ nequitia ꝑmanēdo. Non so/
lum eñ hęc faciūt: sed ita diligunt/ vt in eis
semꝑ optent tñ si possint impune versari.
Qui aūt diligit iniquitatē odit animā suā: Ps.10.
ꝛ qui odit animā suā non est misericors/ sed
crudelis. Diligendo eā q̄ppe ſm sęculū/ odit
eam ſm deū. Si ergo vellet ei dare elemosy
nā/ ꝑ quā munda illi essent oia/ odisset eam
ſm sęculū ꝛ diligeret eā ſm deū. Nemo au/
tem dat elemosynā q̄ulibet/ nisi vnde det
ab illo accipiat qui nō eget: ꝛ ideo dictū est:
Misericordia eius ꝑueniet me. Ps.58.

Q leuia vł grauia peccata diuino sint pensanda iudicio: ꝓ q̄bus tamen orare frequēter debemus:

Quę sint autē leuia (Ca.LXXVIII.
ꝛ q̄ grauia peccata: nō humano/ sed
diuino sunt pensanda iudicio. Vi/
demus eñ quędā ab ipsis quoq̄ apostolis
ignoscendo fuisse cōcessa: quale illud est qd̄
venerabilis paulus cōiugibus ait: Nolite 1.Cor.7.a.
fraudare inuicē/ nisi ex cōsensu ad tēpus vt
vacetis oratiōi: et iterū ad idipsum reuerti/
mini/ ne vos tēptet sathanas ꝓpter incon/
tinentiā vestrā: qd̄ putari posset nō esse pec
catum: misceri .s. coniugi nō filioꝝ ꝓcrean/
doꝝ causa: qd̄ bonū est nuptiale: sed carna/
lis etiam voluptatis: vt fornicationis/ siue
adulterij/ siue cuiusq̄ alterius immunditię
mortiferū malū: quod turpe est etiā dicere:
quo potest tēptante sathana libido pertra/
here: incōtinentiū deuitet infirmitas: Pos/
set ergo/ vt dixi: hoc putari nō esse peccatū:
nisi addidisset: Hoc autē dico ſm veniā/ nō
ſm imperiū. Quis autē iam esse peccatum
neget: cum dari veniam facientib⁹ aposto/
lica auctoritas fateaꝛ? Tale quiddā est vbi
dicit: Audet quisq̄ vestrū aduersus alterū 1.Cor.6.a.
negociū habens iudicari apud iniquos: et
nō apud sanctos? Et paulopost: Secularia

igitur iudicia si habueritis inquit/ eos qui
contẽptibiles sũt in ecclesia:hos collocate
ad iudicandum. Ad reuerentiã vobis dico:
Sic nõ est inter vos quisq̃ sapiẽs qui pos/
sit inter fratrẽ suum iudicare:sed frater cum
fratre iudicio cõtendit:⁊ hoc apȯ infideles.
Nam ⁊ hic posset putari iudiciũ habere ad/
uersus alterũ/nõ esse peccatũ:sed tantũmo/
do id extra ecclesiã velle iudicari/nisi secut⁹
1.Corĩ.6.b. adiungeret: Jam quidẽ omnino delictũ est
inter vos:quia iudicia habetis vobiscũ. Et
De correp. et ne quisq̃ hoc ita excusaret/ vt diceret iustũ
gratia .ca.3. se habere negociũ/sʒ iniquitatẽ se pati/quã
vellet a se iudiciũ sententia remoueri:conti/
nuo talibus cogitationib⁹ vel excusationi/
bus occurrit atq̃ ait:Quare nõ magis ini/
quitatẽ patimini? Quare non potius frau/
damini? Ut ad illud redeatur qȯ dñs ait:
Matth.5.f. Si quis voluerit tunicã tuã tollere:et iudi/
cio tecũ contendere:dimitte illi ⁊ palliũ. Et
Luc.6.e. alio loco:Qui abstulerit inquit tua/noli re/
petere. Prohibuit itaq̃ suos de secularib⁹
rebus cũ alijs hominib⁹ habere iudiciũ. Ex
1.Corĩ.6.b. qua doctrina dicit apostolus esse delictum:
Tamen cũ sinit in ecclesia talia iudicia fini/
ri inter fratres/fratribus iudicantib⁹:extra
ecclesiam vero terribiliter vetat:manifestũ
est etiã hic quid fm veniam concedatur in/
firmis. Propter hec atq̃ huiusmodi pecca/
ta ⁊ alia licet his minora/que fiunt verboꝝ
⁊ cogitationũ offensionibus/apostolo iaco
Jaco.3.a. bo ꝯfitente ac dicente: In multis eñi offen/
dimus omnes : oportet vt quotidie crebro
Matth.6.b. q̃ oremus dominũ atq̃ dicamus:Dimitte
nobis debita nostra:nec in eo quod sequi/
mur mentiamur: sicut ⁊ nos dimittim⁹ de/
bitoribus nostris.

De quibusdam peccatis que le/ uissima putarentur/nisi grauiora in scripturis sanctis demõstrarent:

Unt autem quedã (Ca.LXXIX.
s que leuissima putarentur:nisi in scri
pturis demonstrarent opinione gra
Matth.5.c. uiora. Quis eñi dicẽtẽ fratri suo/ fatue:reũ
gehenne putaret:nisi veritas diceret? Cui
tamen vulneri subiecit continuo medicinã:
p̃ceptũ fraterne recõciliationis adiungẽs.
Mox quippe ait:Si ergo offers mun⁹ tuũ
ad altare: ⁊ ibi recordatus fueris/quia fra/
ter tuus habet aliquid aduersum te ⁊c. Aut
26.q.7.c.quis estimaret quis estimaret q̃ magnũ peccatuʒ sit/ dies
Gal.4.b. obseruare ⁊ menses ⁊ annos et tempora:si/
cut obseruant qui certis diebus siue mensi/
bus siue annis volunt vel nolunt aliquid
inchoare:eo ꝙ fm vanas doctrinas homi/
num fausta vel infausta existiment t̃pa:nisi
huius mali magnitudinẽ ex timore aposto/
li pensarem⁹:qui talibus ait:Timeo ne for/ Ibidem
te sine causa laborauerim in vobis.

Q: etiã magna peccata cũ in vsũ venerint/aut parua/aut nulla esse credantur: Ca.LXXX.

Uc accedit/ꝙ peccata q̃uis magna
b ⁊ horrenda cum in consuetudinẽ ve/
nerint/aut parua/aut nulla esse cre/
duntur: vsq̃adeo vt non solum non occul/
tanda/verumetiã iam predicanda ac diffa/
manda videantur: quãdo sicut scriptũ est:
Laudat peccator in desiderijs anime sue: Ps.9.
⁊ qui iniqua gerit benedicitur. Talis in di/
uinis libris iniquitas ⁊ clamor vocat. Si/
cut habes apud esaiam prophetam de vi/
nea mala:Expectaui (inquit) vt faceret iu/ Esaie.5.b.
dicium:fecit autẽ †iniquitatem ⁊ non iusti/ Al. †facinus
ciam/sed clamorem. Unde est ⁊ illud in ge/
nesi:Clamor sodomorum et gomorreorum Gen.18.c.
multiplicatus est:Quia nõ solũ iam apud
eos non puniebantur illa flagitia: verum/
etiam publice velut lege frequentabantur.
Sic nostris temporibus ita multa mala/ et
si non talia in apertam consuetudinem iam
venerunt: vt pro his non solum excõmuni/
care aliquem laicum nõ audeamus/sed nec
clericum degradare. Unde cuʒ exponerem
ante aliquot ãnos epistolam ad galathas:
in eoipso loco vbi ait apostolus: Timeo ne Gal.4.b.
forte sine causa laborauerim i vobis/excla/
mare compulsus sum: Ue peccatis homi/
num que sola inusitata exhorrescimus: vsi/
tata vero pro quib⁹ abluendis filij dei san/
guis effusus est:q̃uis tam magna sint vt
omnino claudi contra sese faciant regnum
dei:sepe videndo omnia tolerare/sepe tole/
rando nõnulla etiam facere cogimur. Atq̃
vtinam o domine non omnia que non po/
terimus prohibere/faciamus. Sed videro
vtrum me immoderatus dolor incaute ali/
quid compulerit dicere.

De duabus causis/ignorantia et infirmitate/quibus peccamus:

Oc nunc dicam qȯ (Ca.LXXXII.
h quidem et in alijs opusculorũ meo/
rum locis sepe iam dixi. Duabus ex
causis peccamus: Aut nondum videndo
quid facere debeamus: Aut nõ faciẽdo qȯ
debere fieri iam videmus. Quoꝝ duorum
illud ignorantie malũ est:hoc infirmitatis.
Contra que quidẽ pugnare nos conuenit:
sed profecto vincimur/nisi diuinitus adiu/
uemur: vt nõ solum videamus quid facien
dum sit:sed etiã accedente sanitate delecta/
tio iusticie vincat in nobis earum rerum

delectationes/ quas vel habere cupiendo/ vel amittere metuendo scientes videntesq̧ peccamus: iā nō solū peccatores/ q̄d eram⁹ etiā cū p ignorantiā peccabam⁹: verūetiā legis p̄uaricatores/ cū id nō facim⁹ q̄d faciendū iam esse nouim⁹: vel facim⁹ q̄d nō faciendū esse iā scimus. Quapropter nō solū si peccauim⁹ vt ignoscat/ ꝑpter q̄d dicim⁹:
Matth.6.b. Dimitte nobis debita nr̄a/ sicut et nos dimittim⁹ debitoribus nr̄is: verūetiā ne peccem⁹ vt regat/ ꝑpter q̄d dicim⁹: Ne nos inferas i tēptationē: ille rogādus est/ cui dr̄ in
Ps.26. psalmo: Domin⁹ illuminatio mea et salus mea: vt illuminatio detrahat ignorantiā: salus infirmitatem.

Qz misericordia dei necessaria est/ vt pellatur pudor vt penitētia agatur: Ca.LXXXII.

Nam ꝛ ipa penitētia qñ digna causa est fm morē ecclie vt agat: plerūq̧ infirmitate non agit: qz et pudor timor est displicendi: dū plus delectat hoim estimatio/ q̄ iusticia q̄ se quisq̧ humiliat penitendo. Vñ nō solū cū agit penitētia/ verūetiā vt agat/ dei misericordia necessaria est. Alioquin non diceret apostolus de quibusdā:
2.timoth.2.d. Ne forte det illis deus penitētiā. Et vt petrus amare fleret/ pmisit euāgelista ꝛ ait:
Luc.22.g. Respexit eum dominus.

Qz in spiritū sanctū irremediabiliter peccent qui in ecclesia catholica remitti sibi peccata vsq̧ in finē vite non credunt: Ca.LXXXIII.

Qui vero in ecclesia remitti pctā nō credens: cōtēnit tantā diuini muneris largitatē: et in hac obstinatione mētis diē claudit extremū/ reus est illo irremissibili pctō in spiritūsanctū: in q̄ christus
De Abis dñi sermone.11. pctā dimittit. De qua questione difficili in quodam ꝑpter hoc solum cōscripto libello enucleatissime q̄tū potui disputaui.

De vltima ꝛ generali resurrectione carnis: Capi.LXXXIIII.

Nam vero de resurrectiōe carnis nō sicut quidā reuixere iterūq̧ sūt mortui: sed in eternā vitam: sicut christi ipsius caro resurrexit: quemadmodum possim breuiter disputare: ꝛ omnibus questionibus q̄ de hac re moueri assolent satisfacere non inuenio. Resurrecturā tñ carnē omnium quicūq̧ nati sunt hoim atq̧ nascenf: ꝛ mortui sunt atq̧ moriens: nullo modo dubitare debet christianus.

Questio de abortiuis fetib⁹ an sint resurrecturi: Ca.LXXXV.

Hic p̄mo occurrit de abortiuis fetibus q̄stio: q̄ iā quidē nati sunt in vteris matrū/ sz nōdū ita vt iā possint renasci. Si em̄ resurrecturos eos dixerimus: de his q̄ iā formati sunt/ tolerari pōt vtcūq̧ q̄d dicif. Informes vo abortus q̄s nō ꝓcliuius perire arbitref: sicut semina q̄ concepta nō fuerint? Sed q̄s negare audeat/ et si affirmare nō audeat/ id acturā resurrectionē: vt quicq̄d forme defuit impleat? Atq̧ ita nō desit pfectio que accessura erat tpe: quēadmodū nō erūt vitia q̄ accesserūt tpe: vt neq̧ in eo q̄d aptum ꝛ congruū dies allaturi fuerant/ natura fraudef: neq̧ in eo quod aduersum atq̧ contrariū dies attulerant/ natura turpetur: sed integretur quod nondū erat integrum: sicut instaurabif q̄d fuerat vitiatum. Lib.22.de ci. dei.ca.12. ct.13.

Disputatio questionis/ qñ incipiat hō in vtero matris viuere/ q̄ ad carnis resurrectionem pertinere creditur: Ca.LXXXVI.

Et per hoc scrupulosissime quidē inter doctissimos q̄ri ac disputari potest: q̄d vtrū ab hoie inueniri possit ignoro: qñ incipiat homo in vtero viuere. Utrū sit quedā vita occulta q̄ nondū motibus viuentis appareat. Nā negare vixisse puerpera: q̄ ꝑpterea mēbratim execanf et eiciunf ex vteris pregnātiū/ ne matres q̄ si mortua ibi relinquanf occidant: impudētia nimia videf. Ex quo autē incipit hō viuere: ex illo vtiq̧ iam mori potest. Abortiuus vero/ vbicūq̧ illi mors potuit euenire: quō ad resurrectionē non pertineat mortuorum reperire nō possum. 4.sen.dis.4.4. ca.illud / Li.22.de ciui. dei.ca.13.

De monstris que nascunf ꝛ cito moriunf/ cum cōmemoratione cuiusdam bimembris: Ca.LXXXVII.

Ecq̧ em̄ ꝛ mōstra q̄ nascunf ꝛ viuūt q̄libet cito morianfur: aut resurrectura negabunf: aut ita vitiata resurrectura credēda sūt: ac nō poti⁹ correcta emēdataq̧ natura. Absit em̄ vt illū bimēbrē/ q̄ nup natus est in oriēte: de q̄ ꝛ fratres fidelissimi q̄ eū viderūt retulerūt: ꝛ scē memorie hieronym⁹ pbyter scriptū reliquit: Absit inq̧ vt vnū hoiem duplicē ac nō potius duos: q̄d futur fuerat: si gemini nascerenf/ resurrecturos existimemus. Ita cetera q̄ singuli q̄q̧ partus vel amplius vel min⁹ aliquid habendo vel q̄dā nimia deformitate monstra dicunf: ad humane nature figuram resurrectione reuocabunf: ita vt singule anime singula sua corpora obtineāt: nullis coherentibus etiā quecunq̧ coherentia 4.sen.dis.4.4. ca.illud / Li.16.de ciui. dei.ca.8.c.

nata fuerant:sed seorsum sibi singulis sua
membra gestantibus:quibus humani cor/
poris completur integritas.

Qz caro hoīs mortui in q̄buslibet elementis alijsq̄ corporibus trāsmutet/anime quā reliq̄t resurrectione reuocetur: Ca.LXXXVIII.

4.sen.dis.4.4. ca.non enim On aūt perit deo terrena materies
n de q̄ mortaliuz creaẽ caro:s in quē/
liber puluerē cinerem ve soluatur:in
quoslibet halit⁹ aurasq̄ diffugiat:in quā/
cunq̄ alioꝝ corporū substantiā vel in ipsa
elemēta vertaẽ:in quorūcunq̄ aīaliū etiaz
hoim cibū cedāt carnēq̄ muteẽ:illi aīe hu/
manę pūcto tpis redit q̄ illā p̄mitus vt hō
fieret/ cresceret/ viueret/ animauit.

Non esse consequens ad easdem partes terrenas materies vnde lapse sunt in resurrectione reuocari:cum exemplo statue solubilis metalli. Ca.LXXXIX.

Psa itaq̄ terrena materies q̄ disce/
i dente aīa fit cadauer:nō ita resurre/
ctione reparabiẽ / vt ea q̄ dilabunẽ
in alias atq̄ alias aliarū rerum species for
masq̄ vertunẽ:q̄uis ad corp⁹ redeant vn/
de lapsa sunt:ad easdez q̄z corporis partes
vbi fuerūt redire necesse sit. Alioq̄n si capil/
lis capitis redit qd̄ tam crebra tonsura de/
traxit:si vnguib⁹ qd̄ totiēs dempsit exectio
īmoderata ꝛ indecēs: cogitantib⁹ ꝛ ideo re/
surrectionē carnis nō credētib⁹/ occurrit in/
21.22.de ciui. dei.ca.19.b. formitas. Sz quēadmodū si statua cuiuslibet solubilis metalli aut igne liquesceret:
aut cōtereret in puluerē:aut cōfunderet in
massam:ꝛ eā vellet artifex rursus ex illi⁹ ma
terię quātitate reparare : nihil interesset ad
ei⁹ integritatē/ q̄ ꝑticula materię cui mēbro
statuę redderet: dū tñ totū ex q̄ ꝯstituta fu/
erat restituta resumeret: Ita de⁹ mirabili/
ter atq̄ ineffabiliter artifex/de toto quo ca/
ro nr̄a cōstiterat/eā mirabili ꝛ ineffabili cele
ritate restituet. Nec aliq̄d attinebit ad eius
reintegrationē: vtrū capilli ad capillos re/
deant/et vngues ad vngues:an q̄cq̄d eorū
perierat mutetur in carnē:ꝛ in partes alias
corporis reuoceẽ curante artificis ꝓuiden/
tia ne quid indecens fiat.

Utrū equales /an diuerse future sint statue vel figure resurgentium corporum: Capitulū.XC.

Ec illud ē cōsequēs/ vt ideo diuersa
n sit statura reuiuiscētiū singuloꝝ:q2
fuerat diuersa viuētiū /aut macri cū
eadē macie/aut pingues cū eadē pinguedi/
ne reuiuiscāt. Sed si h̄ est in ꝯsilio creatoris
vt in effigie sua cuiusq̄ ꝓprietas ꝛ discerni/
bilis similitudo serueẽ:in cęteri autē corpo/
ris bonis ęq̄lia cūcta reddanẽ:ita modifica
biẽ illa in vnoquoq̄ materies:vt nec aliq̄d
ex ea pereat:ꝛ quod alicui defuerit ille sup/
pleat/ qui etiam de nihilo potuit qd̄ voluit
opari. Si autē in corporib⁹ resurgentiū ra/
tionabilis ineq̄litas erit:sicut ē vocū q̄bus
cant⁹ impleẽ:h̄ fiet cuiq̄ de materia corpo/
ris sui:qd̄ ꝛ hominē reddat ęq̄lez angelicis
cętib⁹:ꝛ nihil incōueniēs eoꝝ ingerat sensi/
bus. Indecorū quippe aliq̄d ibi nō erit:sed 4.sen.dis.4.4. ca.nō em. i fi.
quicquid futuruz est/ hoc decebit:quia nec
futurū est si nō decebit.

Qualit̃ resurgāt corpora sctōꝝ. Ca.XCI.

Esurgēt igiẽ sctōꝝ cor/ 4.sen.dis.4.4. ca.hoc autē
r pora sine vllo vitio/sine vlla defor/
mitate:sicut sine vlla corruptione/
onere/difficultate. In q̄b⁹ tanta facilitas re
surgēdi/quāta felicitas erit. Propter qd̄ et
spiritalia dicta sunt:cū ꝓculdubio corpora 1.Cor.15.f.
sint futura/ nō spūs. Sed sicut nūc corpus
aīale diciẽ qd̄ tñ corp⁹ nō aīa ē:ita tūc spiri/
tale corpus erit:corp⁹ tñ nō spūs erit. Pro/
inde quātū attinet ad corruptionē/ quę nūc Sap.9.d.
aggrauat animā:et ad vitia/ q̄bus caro ad/
uersus spm̄ cōcupiscit:tūc nō erit caro s cor Gal.5.c.
pus:q2 et cęlestia corpora ꝓhibenẽ. Propẽ
qd̄ dictū est:Caro ꝛ sanguis regnū dei non 1.Cor.15.f.
possidebūt. Et tanq̄ exponēs quid dixerit:
Neq̄ corruptio inq̄t incorruptionē posside
bit. Qd̄ p̄us dixit:caro ꝛ sanguis:h̄ postea
dixit corruptio. Et qd̄ p̄us regnū dei:h̄ po/
stea incorruptionē. Quātū autē attinet ad
substātiā/etiam tūc caro erit. Propter qd̄ ꝛ
post resurrectionē corp⁹ christi caro appel/ Luc.24.f.
latū est. Sz ideo ait apl's: Seminaẽ corpus 1.Cor.15.f.
aīalę:resurget corp⁹ spiritalē: qm̄ tanta erit
tūc cōcordia carnis ꝛ spūs/ viuificante spi/
ritu sine sustentaculi alicui⁹ indigentia sub/
dita carne : vt nihil nobis repugnet ex no/
bis:sed sicut foris neminem/ita nec intus
nosipsos patiamur inimicos.

Qualiter etiā illi resurgāt qui a massa perditionis nō sūt discreti: Ca.XCII.

Uicunq̄ vero ab illa 4.sen.dis.4.4. ca.d' reprobis
q ꝑditionis massa quę facta est ꝑ ho/
minem primum/non liberantur per
vnum mediatorē dei et hominū:resurgent 1.timoth.2.b.
quidem etiā ipsi vnusquisq̄ cuz sua carne:
sed vt cuz diabolo ꝛ angelis eius puniaẽ.
Utrum sane ipsi cum vitijs et deformitati/
bus suorum corpoꝝ resurgant:quicunq̄ in
eis vitiosa ꝛ deformia mēbra gestarūt:inq̄/
rendo laborare q̄d opus est: Neq̄ em̄ fati/

gare nos debet incerta eorū habitudo vel pulchritudo/quoꝝ erit certa et sempiterna damnatio. Nec moueat quō in eis erit corpus incorruptibile si dolere poterit:aut quō corruptibile si mori nō poterit. Non est enī vera vita/nisi vbi feliciter viuitur:nec vera incorruptio/nisi vbi salus nullo dolore corrumpitur. Ubi autē infelix mori non sinit: vt ita dicā:mors ipsa nō morit:ꝛ vbi dolor ppetuus nō interimit sed affligit/ipsa corruptio non finitur. Hec in sanctꝭ scripturis secunda mors dicitur.

Li.21.de ciui. dei.ca.3.0.

Apocal.2. et.20.

Qꝫ nec prima nec secunda mors homini accidisset/si nemo peccasset: Et qꝫ quis impij diuerso modo crucienť/tamen paruuloꝝ mitissima pena erit: Ca.XCIII.

Nec prima tñ mors/qua suū corpus anima relinquere cogiť:nec secūda q̄ penale corpus anima relinquere non pmittiť homini accidisset/si nemo peccasset. Mitissima sane oim pena erit eorū: qui pter pctm̄/qd̄ originale traxerūt/ nullū insup addiderūt:ꝛ in ceteris q̄ addiderunt/ tāto q̄sq̃ tolerabiliorē ibi habebit damnationē/q̄nto hic minorē habuit iniq̄tatē.

2.sen.dis.33. ca.alioquin

Qꝫ remanētibus impijs in eterna dānatione/tūc scient sancti q̄d boni eis cōtulerit gr̄a: Ca.XCIIII.

Remanentib⁹ itaq̃ angelis ꝛ hominibus reprobis in eterna pena/tūc sancti scient plenius q̄d boni eis cōtulerit gr̄a. Tūc rebus ipsis† euidētib⁹ apparebit qd̄ in psalmo scriptū ē: Misericordiā ꝛ iudiciū cantabo tibi dn̄e. Quia nisi p indebitā misericordiā nemo liberať:ꝛ nisi per debitū iudiciū nemo damnať.

Al.† euidēti⁹

Ps.100.

Qꝫ oia que nūc nos latent/tunc non latebunt cū ad iudiciū peruenerimus: Ca.XCV.

Tunc nō latebit quod nunc latet/cū de duob⁹ paruulis vn⁹ esset assumendus p dei misericordiā:alius p iudicium relinquēdus:in quo is qui assumereť agnosceret/quid sibi p iudiciū deberet nisi misericordia subuenirет: cur ille potius q̄ iste fuerit assumptus/cū causa vna esset ambobus:cur apud quosdā nō facte sint virtutes:q̄ si facte fuissent/egissent illi boies penitentiā:ꝛ facte sint apud eos qui nō fuerāt credituri: Apertissime nāq̃ dn̄s dic̄: Ue tibi corozaim:ꝛ ve tibi bethsaida: qꝛ si i tyro et sidone facte fuissent v̄tutes q̄ facte sunt in vobis/olim in cilicio ꝛ cinere penitentiā egissent. Nec vtiq̃ de⁹ iniuste noluit saluos fieri/cū possent salui esse si vellent. Tunc in clarissima luce sapiētie videbiť qd̄ nūc piorū fides habet:anteq̄ manifesta cognitione videať q̄ certa ꝛ imutabilis ꝛ efficacissima sit volūtas dei:q̄ multa possit ꝛ nō velit:nihil autē velit qd̄ nō possit:q̄q̃ sit verū qd̄ in psalmo caniť: De⁹ autē noster in celo sursū:in celo ꝛ in terra oia q̄cunq̃ voluit fecit. Qd̄ vtiq̃ nō est verū/si aliq̄ voluit ꝛ nō fecit. Et qd̄ est indignius:ideo nō fecit/q̄m ne fieret qd̄ volebat oipotēs volūtas hoīs ipediuit. Non ḡ fit aliq̄d nisi oipotens fieri velit/vel sinēdo vt fiat/vel ipse faciēdo.

Matth.11.c.

1.sen.dis.43. ca.his aūt illi

Ps.113.

1.sen.dis.46. ca.nūc videre

1.sen.dis.45. ca.permissio

Qꝫ recta cōfessione credam⁹ omnipotentē deū bene facere/etiā cū sinit mala fieri: Ca.XCVI.

Nec dubitandū est deum facere bene etiā sinēdo fieri q̄cūq̃ fiūt male. Nō enī hoc nisi iusto iudicio sinit. Et pfecto bonū est omne qd̄ iustū ē. Quis ergo ca q̄ mala sunt/inq̄tū mala sūt nō sint bona:tñ vt nō solū bona s̄ etiā sint ꝛ mala/bonum est. Nā nisi esset hoc bonū vt essent et mala/nullo modo esse sinerenť ab omnipotente bono. Cui pculdubio q̄ facile est qd̄ vult facere/tā facile est qd̄ non vult esse/nō sinere. Hoc nisi credam⁹/pericliťať ipm nr̄e fidei cōfessionis initiū q̄ nos in deū patrem omnipotentē credere confitemur. Neq̃ enī veraciter ob aliud vocať oipotens:nisi q̄a q̄cq̄d vult pōt/nec volūtate cuiuspiā creature volūtatis oipotētis ipediť effectus.

Ibidem.

1.sen.dis.46. ca.qui enī

1.sen.dis.42. ca.ex q̄buſd̄ā

Questio de dicto apostoli: qꝫ deus vult omnes hoīes saluos fieri: ꝛ nō omnes salui fiunt: Ca.XCVII.

Quamobrem videndū est quēadmodū sit de deo dictū:quia et hoc apls verissime dixit:q̄ oēs hoīes vult saluos fieri. Cū enī nō oēs/sed multo plures nō fiunt salui:videť vtiq̃ nō fieri qd̄ deus vult fieri:humana scꝫ voluntate ipediente volūtatē dei. Qñ enī q̄riť causa/cur nō oēs salui fiant:rñderi solet:quia hoc ipsi nolūt. Qd̄ quidē de paruulis dici non pōt:quoꝝ nōdū est velle/seu nolle. Nā quod infantili motu faciūt:si eoꝝ voluntati iudicareť esse tribuendū:q̄si baptizanť/cū resistūt q̄tum possunt:etiā nolentes saluos eos fieri diceremꝰ. Sed aptius dn̄s in euāgelio cōpellās ipsā ciuitatē: Quoties inq̄t volui colligere filios tuos sicut gallina pullos suos/et noluisti:tanq̃ dei volūtas supata sit hominū voluntate: et infirmissimis nolendo impedientibus/nō potuerit facere potentissim⁹ qd̄ volebat. Et vbi est illa omnipotentia q̄

1.timoth.2.b.

1.sen.dis.46. ca.1.et.2.

Matth.23.d.

in celo ⁊ in terra omnia q̃cunq̧ voluit fecit: si colligere filios hierusalē voluit ⁊ nō fecit? An potius et illa quidē filios suos ab ipso colligi noluit: sed ea q̧ nolente filios ei⁹ collegit ipse q̃s voluit/ q2 in celo et in terra nō q̃dā voluit ⁊ fecit: q̃dā vero voluit ⁊ nō fec:
Ps̃.113. sed oia q̃cunq̧ voluit fecit.

Q2 omnipotentia dei malas hominū voluntates in bonū conuertat. Item cōmendatio gratie iuxta apostolum qua iacob ab esau discretus est: Capitulū. XCVIII.

1.sen.dis.46. ca.nunc Quis porro tā impie desipiat vt dicat deū malas hominum voluntates quas voluerit/ quādo voluerit/ vbi voluerit in bonū nō posse conuertere? Sed cū facit/ p misericordiā facit: cū aūt
Roma.9.d. nō fac/ p iudiciū nō facit: Q̄m cui⁹ vult miseret: et quē vult indurat. Quod cū diceret apl̄s / gratiā cōmēdabat: ad cui⁹ cōmendationē de illis in rebecce vtero geminis fue-
Ibidem.c. rat iā locutus: q̄bus nōdū natis/ nec aliq̄d agentib⁹ boni seu mali: vt s̄m electionē propositū dei maneret: nō ex operib⁹ sed ex vocante dictum est ei: q2 maior seruiet minori. Propt̄ qd̄ adhibuit alterū p̄pheticū testi-
Malach.1.a. moniū vbi scriptum est: Jacob dilexi: esau autē odio habui. Sentiens autē quēadmodum posset hoc qd̄ dictū est p̄mouere eos qui penetrare intelligēdo nō possunt hanc
Roma.9.c. altitudinē gratie: Quid ergo dicemus ait? Nunq̄d iniq̄tas est apud deū? Absit. Iniquū em̄ videt vt sine vllis bonorū malorūve operū meritis/ vnū de⁹ diligat/ odiatq̧ alterū. Qua i re si futura opa vel bona hui⁹ vel mala illi⁹/ q̃ de⁹ vtiq̧ p̄sciebat/ vellet intelligi: neq̄q̧ diceret: nō ex opibus/ s̄ diceret/ ex futuris opibus: eoq̧ mō istā solueret q̄stionē: imo nullā quā solui opus esset faceret q̄stionē. Nūc vo cū respōdisset: absit. i. absit vt sit iniq̄tas apud deū: mox vt p̄baret nulla hoc iniq̄tate dei fieri/ inq̄t: Moysi
Exo.33.d. em̄ dicit: Miserebor cui miser⁹ ero: ⁊ misericordiam p̄stabo cui misericors fuero. Quis em̄ nisi insipiēs deū iniquū putet: siue iudiciū penale ingerat digno: siue misericordiā
Roma.9.c. p̄stet indigno? Deniq̧ infert ⁊ dicit. Igitur nō volentis/ neq̧ currētis/ sed miserētis est
Eph.2.a. dei. Ambo itaq̧ gemini natura filij ire nascebant: nullis q̄dē opib⁹ p̄prijs/ sed originaliter ex adā vinculo dānatiōis obstricti. Sed q̄ dixit: miserebor cui miser⁹ ero: ⁊ misericordiam p̄stabo cui misericors fuero: iacob dilexit p misericordiā gratuitā: esau autem odio habuit p iudiciū debitū. Qd̄ cum deberet ambobus/ in altero alter agnouit nō de suis distantib⁹ meritis sibi esse gloriandū: q̧ in eadē causa idē suppliciū non incurrit/ sed de diuine gratie largitate: q2 non volentis neq̧ currētis/ sed miserētis est dei. Altissimo q̧ppe ac saluberrimo sacramento vniuersa faciēs: atq̧ vt ita dixerim: vultus sctārū scp̄turarū bene intuens id admonere inuenit: vt q̄ gloriat in dn̄o glorietur. 1.Cor.1.d.

Cōmendatio iudicij dei s̄m apostolum in obduratiōe pharaonis contra populū dei. Itē q̧ figmētū fingenti se nō cōtradicat: Ca. XCIX.

Cum autē apl̄s misericordiā dei cō- A
mendasset in eo qd̄ ait: Igit nō vo- Roma.9.c.
lētis neq̧ currētis/ s̄ miserētis ē dei: deinde vt etiā iudiciū cōmendaret: q̄m in q̄ nō fit misericordia: nō iniq̄tas fit/ sed iudicium: nō est q̧ppe iniq̄tas apud deū: ɔtinuo subiecit atq̧ ait: Dicit em̄ scriptura pharaoni: Quia ad hoc te excitaui: vt ostendam in Exo.9.d.
te potentiā meā: ⁊ vt annunciet nomē meū in vniuersa terra. Quibus dictis ad vtrūq̧ cōcludens. i. ad misericordiā ⁊ ad iudicium inquit: Ergo cui⁹ vult miseret deus: et quē vult obdurat: Miseret/ sc3 magna bonitate: ⁊ obdurat nulla iniq̄tate: vt nec liberat⁹ de suis meritis glorietur: nec dānatus nisi de suis meritis conqueratur. Sola em̄ gratia redemptos discernit a p̄ditis: quos in vnam perditionis cōcreuerat massam ab origine ducta causa cōmunis. Hoc autē qui eo modo audit vt dicat: q̄d adhuc cōqueritur? Nā volūtati eius quis resistit? Tanq̧ p̄pterea malus nō videat esse culpandus: quia de⁹ cuius vult miseretur: et quē vult obdurat.
Absit vt pudeat nos hoc respondere/ quod B
respondisse videm⁹ apostolū: O hō tu quis Roma.9.c.
es qui respōdeas deo? Nunq̄d dicit figmētū ei qui se finxit: quid me fecisti sic? An nō Li.15.de ciui. dei.ca.1.b.
habet potestatē figulus luti ex eadē massa facere/ aliud quidē vas in honorē/ aliud vo in cōtumeliā? Hoc em̄ loco quidā stulti putant apostolū in responsione defecisse: ⁊ inopia reddende rōnis repressisse cōtradictoris audaciam. Sed magnū habet pondus qd̄ dictū est: O hō tu quis es? Et in talibus questionib⁹ ad sue capacitatis cōsiderationem reuocat hominē verbo quidem breui/ sed re ipsa magna est redditio rōnis. Si em̄ nō capit hec: quis est q̄ respondeat deo? Si autē capit/ magis nō inuenit q̄d r̄ndeat. Videt em̄ si capit: vniuersū gen⁹ humanū tam iusto iudicio diuino in apostatica radice dānatum: vt etiā si nullus inde liberaret/ nemo recte posset dei vituperare iusticiam: et qui liberantur/ sic oportuisse liberari vt ex

pluribus nō liberatis/atq; in dānatione iustissima derelictis/ostēderet quid meruisset vniuersa cōspersio: et quo etiā istos debitū iudiciū dei duceret:nisi eius indebita misericordia subueniret: vt volentium de suis meritis gloriari/omne os obstruatur:et qui
1.Cor.1.d. gloriat in dño glorietur.

Admiratio operū dei/qua fit vt de malis hominū voluntatib⁹ bona ipe impleat voluntatem suam: (Questio.C.

Ps.110. 1.sen.dis.47. ca.1. Et sunt magna opa dñi/exq̄sita in omēs volūtates ei⁹:et tā sapiēter exq̄sita vt cū angelica et humana creatura peccasset.i. nō qđ ille/sed qđ voluit ipsa fecisset:etiā p eandem creaturę volūtatē:q̄ factū est qđ creator noluit/ impleret ipse qđ voluit: bñ vtēs et malis: tanq; summe bon⁹ ad eorū dānationē: q̄s iuste pdestinauit ad penā: et ad eorū salutē q̄s benigne pdestinauit ad gra̅z. Q̄tū enī ad ipsos attinet/ qđ de⁹ noluit fecerūt: q̄tum vero ad omnipotentiā dei/nullo mō id efficere valuerūt. Hoc quippe ipso q cōtra volūtatē dei fecerūt ei⁹/ de ipsis facta ē voluntas ei⁹. Propterea nāq; magna opa
Au.14.de ciui. dei.ca.27.a.
Ps.110. dñi exq̄sita in oēs volūtates ei⁹/vt miro et ineffabili mō non fiat p̄ter eius voluntatē: qđ etiā ꝯ eius fit voluntatē:q: non fieret si nō sineret:nec vtiq; nolens sinit/sed volēs. Nec sineret bonus fieri male/nisi oipotens etiā de malo facere posset bene.

De bonis voluntatib⁹ hominū q̄ plerūq; bone volūtati dei nō cōueniūt: et de malis voluntatibus quę conueniunt: Capitulū.CI.

1.sen.dis.48. ca.1. Aliquādo aūt bona volūtate homo vult aliqđ qđ de⁹ nō vult: etiā ipse bona multo amplius multoq; certius volūtate: Nā illius mala voluntas esse nunq; pōt. Tanq; si bon⁹ filius patrē velit viuere:quē de⁹ bona voluntate vult mori. Et rursus fieri pōt: vt hoc velit hō volūtate mala qđ de⁹ vult bona: velut si malus filius velit mori patrē:velit h etiā de⁹. Nēpe ille vult qđ nō vult deus: iste vero id vult/ qđ vult et de⁹:et tñ bonę voluntati dei pietas illius potius cōsonat:q̄uis aliud volētis q̄ huius/ idē volētis impietas. Tm̄ interest q̄d velle homini/ q̄d deo ꝯgruat:et ad quē finē suā quisq; referat volūtatē:vt aut
1.sen.dis.48. ca.ad quod approbeť aut improbeť. Nā de⁹ quasdam volūtates suas vtiq; bonas implet p malorū hominū volūtates malas. Sicut p iudeos maliuolos bona volūtate patris christus pro nobis occisus est. Qđ tātū bonū
Matth.16.d. factū ē: vt apls petrus qñ id fieri nolebat: sathanas ab ipso q̄ occidi venerat diceret.
1.sen.dis.48. ca.si vero Act.21.c. Q̄ bonę apparebāt volūtates piorū fideliū:qui nolebāt aplm paulū hierusalē pgere:ne ibi pateretur mala q̄ pphetà agabus pdixerat:et tñ de⁹ hęc illum pati volebat p annūciāda fide christi:exercēs martyrē christi. Neq; iste bonā volūtatē suā impleuit p christianoꝝ volūtates bonas:sed p iudeorum malas:et ad eū potius ptinebant qui nolebant qđ volebat:q̄ illi per quos volētes factum est quod volebat:quia idipsum quidem/sed ipse per eos bona/ illi autē mala voluntate fecerunt.

Q quantelibet sint voluntates quę cōueniant aut non cōueniant dei volūtati/inuicta semper sit dei voluntas: Capitulum.CII.

1.sen.dis.47. ca.verū ve Sed quātęlibet sint voluntates vel angeloꝝ vel hominū:vel bonoꝝ vel maloꝝ:vel illud qđ deus vel aliud volētes q̄ de⁹:oipotētis volūtas dei semp inuicta est/q̄ mala esse nunq; pōt:q: etiā cū mala irrogat/iusta est:et profecto q̄ iusta est mala nō est. Deus igiť oipotēs siue per misericordiā cuius vult misereať:siue per iudicium quem vult obduret: nec inique aliqđ facit: nec nisi volens quicq; facit:et omnia quecunq; vult facit. Roma.9.d. Ps.113.

Qualiter intelligatur/ de⁹ velle oēs hoīes saluos fieri: Ca.CIII.

A Cum per hoc cum audimus et in sacris litteris legim⁹/q velit oēs hoies saluos fieri: q̄uis certum sit nobis nō oēs hoies saluos fieri:non tñ ideo debem⁹ oipotentissime dei voluntati aliquid derogare: sed ita intelligere qđ scriptū est: Qui vult oēs hoies saluos fieri: tanq; diceret: nullū hoiem fieri saluū/ nisi quē saluū fieri ipse voluerit: non q nullus sit hominū nisi quem saluū fieri velit:sed q nullus fiat nisi quē velit:et ideo sit rogandus vt velit:quia necesse est fieri si voluerit. De orando q̄ppe deo agebat apls vt hoc diceret. Sic eñ intelligim⁹ id qđ in euāgelio scriptū est: Qui illuminat oēm hoiem:nō q: nullus ē hoim q̄ nō illuminet:sed q: nisi ab ipso nullus illuminať. Aut certe sic dictum est: Qui oēs hoies vult saluos fieri:non q nullus hoim eēt quē saluū fieri nollet: q̄ vtutes miraculoꝝ facere noluit apđ eos q̄s dicit acturos fuisse penitentiā si fecisset: sed vt oēs hoies oē gen⁹ hūanū intelligam⁹ p q̄scūq; differētias distributū:reges/puatos/nobiles/ ignobiles/ sublimes/ hūiles/ doctos/indoctos/ integri corporis/debiles/ingeniosos/tardicordes/fatuos/diuites/ pauperes / medio- 1.sen.dis.46. ca.nūc videre 1.timoth.2.a. Job.1.a. B

cres/mares/feminas/infantes/pueros/ado
lescētes/iuuenes/seniores/senes: in linguis
omnib⁹/in morib⁹ oibus/in artib⁹ oibus/in
ꝓfessionib⁹ oibus/in voluntatū ⁊ conscien/
tiarū varietate innumerabili cōstitutos: et
si qd aliud differentiarū est in hominibus.
Quid est em̄ eoꝝ vnde nō de⁹ ꝑ vnigenitū
1. timoth. 2. c. suū dn̄m nostrū per oēs gentes saluos fieri
hoies velit: ⁊ ideo faciat/ q2 oipotens velle
inaniter nō pōt qdcūqꝫ voluerit: Preceꝑat
em̄ apl's vt oraret ꝓ singulis hoibus: ⁊ spe/
19. de ciui. dei ca. 26. cialiter addiderat: pro regib⁹ ⁊ his q in sub/
limitate sunt: q putari poterāt fastu et sup/
bia seculari a fidei christiane humilitate ab
horrere: Proinde dicēs: Hoc em̄ bonū ē co/
rā saluatore nr̄o deo. i. vt etiā ꝓ talib⁹ oret.
Statim vt desperationē tolleret/ addidit:
1. timoth. 2. b. Qui oēs hoies vult saluos fieri: ⁊ in agni/
tionē veritatꝭ venire. Hoc qppe de⁹ bonū iudi
cauit: vt oratiōib⁹ humiliū dignaret salutē
ꝑstare sublimiū. Qd vtiqꝫ iā videm⁹ imple
tum. Isto locutionis modo ⁊ dn̄s ē vsus in
Matth. 23. c. Luc. 11. f. euāgelio vbi ait phariseis: Decimatꝭ men/
tam ⁊ rutā et omne olus. Neqꝫ em̄ pharisei
⁊ qcūqꝫ aliena ⁊ oīm ꝑ oēs terras alienige/
narum oīa olera decimabāt. Sicut ergo hic
omne olus/omne olerū gen⁹: ita ⁊ illic oēs
hoies/omne hominū gen⁹ intelligere possu
mus: Et qcūqꝫ alio mō intelligi pōt/ dū tn̄
credere nō cogamur aliqd oipotentē deum
voluisse fieri/ factūqꝫ nō esse: q sine vllis am
biguitatib⁹ si in celo ⁊ i terra: sicut ⁊ veritas
Ps. 113. cantat: Oīa qcunqꝫ voluit fecit: profecto fa/
cere noluit q͂dcunqꝫ nō fecit.

Qꝫ ꝑsciuꝫ deus primū hominē peccaturū/ ꝑdestinauit benefacere de malo eius: Ca. CIIII.

q Uapropter etiā primū hominē de⁹
in ea salute in q cōditus erat custo/
dire voluisset: cumqꝫ opportuno tp̄e
postgenitos filios sine interpositione mor/
tis ad meliora ꝑducere: vbi iā nō solū pctm̄
nō cōmittere/ sꝫ nec volūtatē posset habere
peccandi: si ad ꝑmanēdū sine pctō sicut fa/
ctus erat ꝑpetuā voluntatē habiturū esse
ꝑscisset. Quia vero eū male vsurū libero ar
bitrio/ hꝫ est peccaturū esse ꝑsciebat: ad hꝫ po/
tius ꝑparauit volūtatē suam/ vt bene ipse
faceret etiā de male faciēte: ac sic hois volū
tate mala non euacuaret: sed nihilominus
impleret omnipotētis bona.

Qualē oportuit prius hominē fieri/ vel qualis postea futurus sit: Ca. CV.

2. sen. dis. 25. ca. angeli. s Ic em̄ oportebat prius
hominē fieri/ vt ⁊ bene velle posset
⁊ male: postea vero sic erit/ vt male
velle nō possit: nec ideo libero carebit arbi/
trio: Multo qppe liberius erit arbitriū/ qꝫ 2. sen. dis. 7. ca. boni vero. et dis. 25. ca. angeli. et. 22. de ciui. dei. ca. 30. d.
omnino nō poterit seruire pctō. Neqꝫ enim
culpanda ē voluntas: aut voluntas nō est:
aut libera dicēda nō est: q beati esse sic volu
mus/ vt esse miseri: nō solū nolimus/ sed ne/
quaqꝫ prorsus velle possim⁹. Sicut ꝗ nunc
etiā anima nostra nolle infelicitatē: ita tūc
nolle iniquitatē semper habitura est. Sed
ordo pretermittendus non fuit: in quo de⁹
voluit ostēdere/ qꝫ bonum sit animal ratio/
nale quod etiā peccare possit/ qꝫuis sit me/
lius quod peccare non possit: sicut minor
fuit immortalitas/ sed tamen fuit in qua
posset etiam mori/ qꝫuis maior futura sit in
qua non possit mori.

De imortalitate quā ꝑdidit hō per liberū arbitriū/ ⁊ quā accepturus est per gratiā: Ca. CVI.

i Llam natura humana ꝑdidit ꝑ libe 2. sen. dis. 29. ca. 1.
rum arbitriū: ⁊ hanc est acceptura ꝑ
gratiā/ quā fuerat (si non peccasset)
accepturaꝑ meritū: qꝫuis sine gr̄a nec tunc
vllū meritū eē potuisset: Quia etsi pctm̄ in
solo libero erat arbitrio cōstitutū: nō tamē
iusticie retinēde sufficiebat liberū arbitriū/
nisi participatiōe imutabilis boni diuinū
adiutoriū ꝑberet. Sicut em̄ mori est in ho/
minis potestate cū velit: nemo est em̄ q nō
seipsum (vt nihil aliud dicā) vel nō vescen/
do possit occidere: ad vitā vero tenendā vo
luntas nō satis est/ si adiutoria siue alimen
torum siue quorūqꝫ tutaminū desint: Sic
hō in paradiso ad se occidendū relinquēdo
iusticiā idoneus erat per voluntatē: vt au/
tem ab eo teneretur vita iusticie/ parū erat
velle nisi ille qui eū fecerat adiuuaret. Sed
post illam ruinā maior est misericordia dei:
qn̄ ⁊ ipsum liberū arbitriū liberandū est a
seruitute: cui dominat cū morte peccatum.
Nec omnino ꝑ seipsum/ sed per solā dei gra
tiam: que in fide christi posita est liberatur:
vt volūtas ipsa/ sicut scriptū est: a dn̄o pre/
paretur: qua cetera dei munera capiant per
que veniat ad munus eternū.

Qꝫ gratia dei sit vita eterna/ s̄m apostolū: stipendium vero peccati mors: ⁊ qꝫ primus hō suā potius qꝫ dei faciēs voluntatē/ de ipso facta sit voluntas dei: Ca. CVII.

v Nde ⁊ ipsam vitā eternā/ que certa Roma. 6. d.
merces est operū bonorū/ gratiā dei
appellat apostolus. Stipendiū em̄
inqt peccati mors: gr̄a autē dei vita eterna
in christo iesu dn̄o nostro. Stipendiū ꝓ ope
militie debitū reddit/ nō donat: ideo dixit:

Roma.6.d. Stipendiū peccati mors: vt mortē pctō nō
Roma.11.a. imerito illatā/ sed debitā demōstraret. Gra/
tia vero nisi gratis sit/ grā nō est. Intelligē/
dum est igit etiā ipsa hois bona merita esse
Roma.6.d. dei munera: qbus cū vita eterna reddit/ qd
2.sen. dis.24. nisi grā pro grā reddit? Sic ergo fact⁹ est hō
ca.1. rect⁹/ vt ꝛ manere i ea rectitudine posset nō
sine adiutorio diuino: ꝛ suo fieri ꝑuersus ar
bitrio: vtrūlibet hoꝝ elegisset/ dei volūtas
fieret: aut etiā ab illo/ aut certe de illo. Pro/
inde qꝛ suā maluit facere ꝙ dei/ ď illo facta
est voluntas dei: q ex eadē massa ꝑditionis
ꝗ de illi⁹ stirpe ꝓfluxit: facit aliud vas i ho
Roma.9.c. norē: aliud in cōtumeliā: in honorē/ ꝑ mise/
ricordiā: in cōtumeliā/ per iudiciū: vt nemo
gloriet in hoie ac ꝑ hoc nec in se.

Per qualē mediatorē recōciliari oportebat genus humanum deo. Ca.CVIII.

1.timoth.2.b. Nam neqꝫ ꝑ ipsum libe
raremur vnū mediatorē dei ꝛ homi
nū hominē christū iesum/ nisi esset ꝛ
deus. Sed cū fact⁹ est adā hō scꝫ rectus me/
diatore nō opus erat: Cum vero genus hu/
manū peccata lōge separauerūt a deo/ per
mediatorē q solus sine pctō natus est: vixit
et occisus est: recōciliari nos oportebat deo
vsqꝫ ad carnis resurrectionē in vitā eternā:
vt ꝛ humana suꝑbia per humilitatē dei ar/
gueret ac sanaret: ꝛ demonstraret homini
ꝙ lōge a deo recesserat/ cū ꝑ incarnatū deū
reuocaret: ꝛ ꝑ hominē deū exēplū obedien/
tie cōtumaci homini ꝓberetur: ꝛ vnigenito
suscipiente formā serui: ꝗ nihil ante merue/
rat/ fons grē panderet: ꝛ carnis etiā resurre
ctio redēptis ꝓmissa in ipso redēptore pre/
monstraret: ꝛ per eandē naturā quā se dece/
pisse letabat diabolus vinceret: nec tñ hō
gloriaret/ ne iterū suꝑbia nasceret: ꝛ si quid
aliud de tanto mediatoris sacramento a ꝓ/
ficientib⁹ videri ꝛ dici potest: aut tñ videri/
etiā si nō dici potest.

Qualiter se habeant anime defunctoꝝ ante vltimā resurrectionē: Ca.CIX.

13.q.2.c. tempus Tempus autē qd inter
4.sen.dis.45. ca.1. hois mortē ꝛ vltimā resurrectionē
interpositū est animas abditis rece
ptaculis cōtinet: sicut vnaqueqꝫ digna est
vel requie vel erūna/ ꝓ eo qd sortita est in
carne cum viueret.

De sacrificijs et elemosynis que ꝓ baptisatis defunctis offerunt: Ca.CX.

Vbi.s.ca. neqꝫ. Neqꝫ negandū est defun/
ctoꝝ animas pietate suorū viuētiū
releuari/ cū ꝓ illis sacrificiū media/
toris offert/ vel elemosyne in ecclesia fiunt.
Sed eis hec ꝓsunt: qui cū viuerēt vt hec si/
bi postea ꝓdesse possent/ meruerūt. Est eñ
quidā viuendi modus: nec tā bon⁹ vt nō re/
quirat ista post mortē: nec tam malus vt ei
nō prosint ista post mortē. Est vero talis in
bono/ vt ista nō requirat: ꝛ est rursus talis
i malo/ vt nec his valeat cū hec vita trāsie/
rit adiuuari. Quocirca hic omne meritū cō
parat: q possit post hāc vitā releuari qspiā
vel grauari. Nemo autē se speret qd hic ne/
glexit cū obierit apud deū ꝓmereri. Non
igit ista ꝗ ꝓ defunctis cōmēdandis freque/
tat ecclesia/ illi apostolice sunt aduersa sen/
tentie/ q dictū est: Oēs eñ astabim⁹ ante tri 2.Cor.5.b.
bunal christi: vt referat vnusqsqꝫ sm ea que
ꝑ corp⁹ gessit/ siue bonum/ siue malū: qꝛ etiā
hoc meritū sibi quisqꝫ cum in corpore viue/
ret cōparauit vt ei possent ista ꝓdesse. Non
eñ oībus ꝓsunt. Et qre nō oībus ꝓsūt: nisi
ꝓpter differentiā vite quā quisqꝫ gessit in
corpore? Cū ergo sacrificia siue altaris siue 13.q.2.ca.
qrūcūqꝫ elemosynarū ꝓ baptizatis defun/ tempus
ctis omnibus offerunt/ ꝓ valde bonis gra/
tiarum actiones sunt: pro non valde malis/
propitiationes sunt: pro valde malis etsi
nulla sunt adiumēta mortuoꝝ/ qlescūqꝫ vi/
uoꝝ cōsolationes sunt. Quib⁹ autē ꝓsunt:
aut ad hoc ꝓsunt/ vt sit plena remissio: aut
certe vt tolerabilior fiat ipsa dānatio.

Quos fines habiture sint bonorū malorūqꝫ due ciuitates post resurrectionem: Ca.CXI.

Post resurrectionē vero facto vniuer 4.sen.dis.49.
so impletoqꝫ iudicio: suos fines ha/ ca.post.
bebunt ciuitates due: vna christi/ al
tera diaboli: vna bonorum/ altera maloꝝ:
vtraqꝫ tñ ꝛ angeloꝝ ꝛ hominū. Istis volun 4.senten.
tas: illis facultas nō poterit vlla eē peccan dis.50.ca.1.
di/ vel vlla cōditio moriēdi: Istis in eterna
vita vere feliciterqꝫ viuentib⁹: illis infelici/
ter in eterna † nocte sine moriēdi potestate Vl. morte
durātib⁹: qñ vtriqꝫ sine fine. Sed in beati/
tudine isti alius alio ꝑstabili⁹: in miseria vo
illi/ alius alio tolerabili⁹ ꝑmanebunt.

De his q humana miseratione cōmoti nō credunt eternas esse penas impiorum? Ca.CXII.

Frustra itaqꝫ nōnulli/ imo ꝙplurimi 4.sen.dis.46.
eternam dānatoꝝ penā: ꝛ cruciatus ca.1.et.21.de
sine intermissione ꝑpetuos/ huma/ ciui.dei.ca.18.
no miserant affectu: atqꝫ ita futuꝝ esse non et.24.
credūt: nō quidē scripturis aduersando di/
uinis/ sed ꝓ suo motu dura ꝗqꝫ molliendo:
ꝛ in leniorē flectēdo sentētiā: ꝗ putāt in eis
terribilius esse dicta ꝙ verius: Nō eñ obli/ Ps.76.
uiscet inquiūt misereri de⁹: aut cōtinebit in
ira sua miserationes suas. Hoc qdē in psal/

mo legitur scto. Sz de his sine vllo scrupulo
Roma.9.e. intelligitur/q vasa misericordie nuncupantur:
quia et ipsi nõ p meritis suis/ sed deo mise/
rante de miseria liberantur. Aut si hoc ad oẽs
existimãt ptinere: nõ ido necesse est vt dam
nationem opinentur posse finiri eorum de qbus
Matth.25.d. dictũ ẽ: Et ibũt hi i suppliciũ eternũ: ne isto
modo putetur habitura finẽ qñq3 felicitas
etiã illorũ/ de qbus ecõtrario dictũ ẽ: Justi
autẽ in vitã eternã. Sed penas damnatorum
certis tẽporum interuallis existimẽt/ si hoc eis
placet/ aliqtenus mitigari: etiã sic q̃ppe intel
ligi põt manere in illis ira dei: hoc est ipsa dã/
natio. Hec em̃ vocatur ira dei/ nõ diuini ani/
Ps.76. mi pturbatio: vt in ira sua/ hoc ẽ manẽte ira
sua/ nõ tñ cõtineat miserationes suas: non
Li.13.de trini tate.ca.12.b. eterno supplicio finẽ dando/ sed leuamẽ ad/
hibendo vel interponẽdo cruciatibus. Quia
nec psalmus ait: ad finiẽdã irã suã/ vel post
irã suã/ sed in ira sua: Que si sola eẽt quãta
ibi minima cogitari põt: perire a regno dei:
exulari a ciuitate dei: alienari a vita dei: ca/
Ps.30. rere tã magna multitudine dulcedinis dei/
quã abscondit timentibus se: pfecit autẽ spe/
rantibus in se: tam grandis est pena vt ei
nulla possint tormenta que nouimus com/
parari: si illa sit eterna/ ista autẽ sint q̃libet
multis seculis longa.

De perpetua sit pena dãnatorũ/ q̃uis diuersa p qualitate factorum: sicut et iustorũ eterna erit beatitu do/ licet meritis inter se differat:

4.sen.dis.48. ca.1. ppe finẽ Manebit ergo sine fine (Ca.CXIII.
m mors illa ppetua dãnatorum .i. aliena/
tio a vita dei: et oĩbus erit ipa cõmu
nis/ q̃libet hoĩes de varietate penarum de
dolorum releuatione vel intermissione p suis
humanis motibus suspicentur: sic manebit cõ/
muniter oĩm vita eterna sctorum: q̃libet bo/
norum distantia cõcorditer fulgeant.

Qualiter ex cõfessiõe fidei nasca tur spes fideliũ: et ne quis i seipso spem habeat: Ca.CXIIII.

Ex ista fidei cõfessione q̃ breuiter sym/
e bolo ptinetur/ et carnaliter cogitata
lac est paruulorum: spiritaliter autẽ cõ
siderata atq3 tractata cibus ẽ fortiũ: nascitur
spes bona fideliũ/ cui charitas scta comita/
tur. Sed de his oĩbus q̃ fideliter sunt credẽ
da: ea tñ ad spem ptinẽt q̃ in oratione do/
Hiere.17.a. minica cõtinentur. Maledictus est em̃ oĩs/ sicut
diuina testantur eloq̃a/ q spem ponit in hoĩe:
ac p hoc in semetipso q spem ponit/ huius male/
dicti vinculo innectitur. Ideo non nisi a dño
deo petere debemus quicq̃d speramus nos/
vel bene operaturos/ vel p bonis opibus
adepturos.

Quomõ dominica oratio septẽ petitiones cõtineat apud euange/ listam mattheum: Ca.CXV.

Roinde apud euangelistã mattheũ
p septẽ petitiones continere dñica vi/
detur oratio: q̃rũ in tribus eterna po/
scuntur: in reliq̃s q̃ttuor tpalia: q̃ tamẽ ppter
eterna cõsequẽda sunt necessaria. Nã qd di/
cimus: Sanctificetur nomẽ tuũ: adueniat re/ Matth.6.b.
gnum tuũ: fiat voluntas tua sicut in celo et
in terra: qd nõ absurde quidã intellexerunt
in spiritu et corpore oĩno retinẽda sunt sine
fine: et hic inchoata q̃tũcunq3 pficimus au/
gentur in nobis: pfecta vero/ qd in alia vi/
ta sperandũ est/ semp possidebunt. Qd vo
dicimus: Panẽ nostrũ quotidianũ da nobis
hodie/ et dimitte nobis debita nostra/ sicut
et nos dimittimus debitoribus nostris: et ne nos
inducas in tẽptationẽ: sed libera nos a ma
lo: quis nõ videat ad p̃sentis vite indigen/
tiam ptinere? In illa itaq3 vita eterna vbi
nos semp speramus futuros: et nois dei san/
ctificatio: et regnũ eius et voluntas eius in
nostro spiritu et corpore pfecte atq3 imorta/
liter pmanebũt. Panis vero quotidianus
ideo dictus est/ quia hic ẽ necessarius: quan
tus anime carniq3 tribuẽdus est: siue spiri/
taliter/ siue carnaliter/ siue vtroq3 intelligatur
modo. Hic est etiaz quã poscimus remissio:
vbi est oĩs cõmissio peccatorũ: hic tẽpta/
tiones q̃ nos ad peccandũ/ vel alliciũt/ vel
impellunt: hic deniq3 malũ vnde cupimus
liberari: illic autẽ nihil est istorum.

De quinq3 petitionibus apud lucam euangelistã a mattheo non discrepantibus: Ca.CXVI.

Euangelista vero lucas in oratione Luc.11.a.
e dñica petitiones nõ septẽ/ sed q̃nq3
cõplexus ẽ. Nec ab isto vtiq3 discre/
pauit: sed quõ ista septez sint intelligenda:
ipsa sua breuitate cõmonuit. Nomen q̃ppe
dei sanctificatur in spũ: dei autẽ regnũ in car/
nis resurrectione venturũ est. Ostendẽs er/
go lucas tertiã petitionẽ duarũ superiorũ
esse quodãmodo repetitionẽ/ magis eã pre
termittẽdo fecit intelligi. Deinde tres alias
adiungit: de pane quotidiano: de remissio/
ne peccatorum: de tẽptatione vitanda. At
vo quod ille in vltimo posuit: Sed libera Matth.6.b.
nos a malo: iste nõ posuit: vt intelligeremus
ad illud superius quod de temptatione di/
ctum est/ pertinere. Ideo quippe ait: sed li/
bera: nõ ait: et libera: tanq3 vnã petitionez

esse demōstrans. Non hoc/ sed hoc: vt sciat vnusquisq̧ in eo se liberari a malo q̧ nō in/fertur in temptationem.

De excellentia charitatis/ sine q̄ etiā qui recte credit ac sperat/non potest ad beatitudinē peruenire:

Am porro cha/ (Questio.CXVII.
ritas quā duabus istis.i.fide ac spe
1.Cor.13.d. maioꝛe dixit apl's: q̄to in quocunq̧ maioꝛ est/ tanto melioꝛ est in q̄ est. Cū enim queritur/ vtrū q̄sq̧ sit bō bon⁹: nō q̄rit q̄d cre/dat aut speret/ s̄ q̄d amet. Nā q̄ recte amat p̄culdubio recte credit et sperat: q̄ vero nō amat/ inaniter credit/ etiā si sunt vera q̄ cre/dit: inaniter sperat/ etiā si ad verā felicitatē doceant p̄tinere q̄ sperat: nisi et hoc credat ac speret/ q̄d sibi petēti donari possit vt amet: Quis eñ sperare sine amoꝛe nō possit: fieri tñ pōt vt id nō amet sine q̄ ad id q̄d sperat nō pōt p̄uenire. Tanq̄ si speret vitā eternā:
Ut.i amet q̄uis nō amet iusticiā sine q̄ nemo ad illā p̄uenit. Ipsa ē aūt fides chri/
Gal.5.b. sti quā cōmēdat apl's: q̄ p̄ dilectionē opatur:
Matth.7.a. et q̄d in dilectiōe nōdū habet/ petit vt acci/piat/ q̄rit vt inueniat/ pulsat vt aperiatur ei.
2.sen.dis.26. ca.etiā Fides nāq̧ impetrat q̄d lex imperat: Nā si/ne dei dono: id est sine spiritusancto/ p̄ quē
Roma.5.a. diffundit charitas in coꝛdibus nr̄is/ iubere lex poterit/ non iuuare: ⁊ p̄uaricatoꝛē insup facere q̄ de ignoꝛantia se excusare nō possit. Regnat eñ carnalis cupiditas vbi non est dei charitas.

De quattuoꝛ differētiis homis quē deus gratia sua de tenebris ignoꝛantie ad se vocare dignatur: quibus dei quoq̧ populus oꝛdinatus dicitur: Ca.CXVIII.

Ed cū in altissimis ignoꝛantie tene/
bris nulla resistēte ratione viuit s̄m carnem: hec sunt p̄ia hois. Deinde
Roma.3.c. cū p̄ legē cognitio fuerit facta pcti: si nōdū diuin⁹ adiuuat sp̄us/ s̄m legē volēs viuere vincit: ⁊ sciēs peccat/ pctōq̧ subdit⁹ seruit:
2.Petri.2.d. A quo eñ q̄s deuict⁹ est/ huic et seru⁹ addi/ctus est: id agente scientia mādati/ vt pctīn opet in hoie oēm cōcupiscētiā cumulo p̄uaricationis adiecto: atq̧ ita q̄d scriptū ē im/
Roma.5.d. pleat: Lex s̄bintrauit vt abūdaret delictū. Hec sunt s̄cda hois. Si aūt respexerit de⁹ vt ad implēda q̄ mādat ipse adiuuare credat:
Gal.5.c. vt agi bō cęperit dei sp̄ū: cōcupiscit aduer/sus carnē foꝛtioꝛe roboꝛe charitatis: vt q̄uis sit adhuc q̄d homini repugnet ex hoie/ nō/
Abacuk.2.a. dū tota infirmitate sanata: ex fide tñ iustus viuat: iusteq̧ viuat in q̄tum nō cedit malę cōcupiscentię/ vincēte delectatione iusticię. Hec sūt tertia bona spei hois: In qb⁹ si pia p̄seuerantia q̄sq̧ p̄ficiat: postrema pars re/stat/ q̄ post hāc vitā in requie sp̄us/ deinde in resurrectione etiā carnis implebit. Harū q̄ttuoꝛ differentiarū/ p̄ima est añ legē: s̄cda sub lege: tertia sub gr̄a: q̄rta in pace plena atq̧ p̄fecta. Sic est et dei pp̄ls oꝛdinatus p̄ tēpoꝛ interualla sicut deo placuit/ q̄ in mē/ Sap.11.d.
sura ⁊ numero ⁊ pōdere cūcta disponit. Nā fuit p̄mitus añ legē: s̄cdo sub lege/ q̄ p̄ moy/sen data est: deinde sub gr̄a/ q̄ reuelata est p̄ p̄rimū mediatoꝛis aduētū. Que q̄dē gratia nec antea defuit quib⁹ impt̄iri eā opoꝛtuit: q̄uis p̄ tp̄is dispēsatione velata ⁊ occulta: Neq̧ eñ antiq̄rū q̄cūq̧ iustoꝛū p̄ter christi fidē salutē potuit inuenire. At vo nisi ⁊ illis cognitus fuisset/ nō potuisset nobis per eo/rum ministeriū alš apertius/ alš occultius p̄phetari.

Q in qualibet istarum quattuoꝛ velut etatum gratia regenerationis hoiem inuenerit/ibi remittūtur ei cūcta peccata: ⁊ q̄ quibusdā gratiam tribuat vt omnino sub lege non seruiant: Ca.CXIX.

N quacūq̧ aūt q̄ttuoꝛ istarū velut
etatū singulū quēq̧ hominē gr̄a re/generationis inuenerit/ ibi ei remit/tunt p̄terita vniuersa pctā: ⁊ reatus ille na/scendo p̄tractus/ renascēdo dissoluit. Tāq̧ multū valet q̄ spiritus vbi vult spirat/ vt Joh.3.a.
quidā s̄m illā seruitutē sub lege esse nō no/uerint: sed cum mandato incipiant adiuto/rium habere diuinum.

Non obesse his qui p̄ baptismū iam regenerati sunt: ⁊ mādati nōdum capaces sunt ⁊ s̄m carnem viuunt/ si moꝛ ex hac vita discedant:

Atequā possit (Questio.CXX.
aūt hō capax esse mādati/ s̄m carnē viuat necesse est: sed si iam sacramē/to regeneratiōis imbutus est/ nihil ei moꝛs oberit si tunc ex hac vita migrauerit. Quia idō christus moꝛtuus ē ⁊ resurrexit/ vt ⁊ vi/ Roma.14.b
uoꝛ ⁊ moꝛtuoꝛū dñetur: nec tenebit regnū moꝛtis eum/ p̄ quo moꝛtuus est ille liber in Ps.87.
moꝛtuis.

De charitate dei et p̄ximi ad quā oīa p̄cepta referunt: ⁊ de q̄litate eius in hoc seculo ⁊ in futuro:

Omnia igit p̄ę/ (Questio.CXXI. 2.sen.dis.38. ca.1.
cępta diuina referunt ad charitatē: de q̄ dicit apl's: Finis aūt p̄cepti est charitas/ d̄ coꝛde puro/ ⁊ p̄sciētia bona ⁊ fi/ 1.timoth.1.a.

de nō ficta. Ois itaq; pcepti finis est chari-
tas: id est ad charitatē referē omne pceptū.
3.sen.dis.36. ca.cum duo Qd vero ita fit vel timore pene/ vel aliqua
intentione carnali vt nō referat ad illā cha-
Roma.5.a. ritatē/ quā diffundit spūssanctus in cordib⁹
nostris/ nōdū fit quēadmodū fieri oportet:
q̄uis fieri videat. Charitas quippe ista dei
Deut.22.d. est et proximi. Et vtiq; in his duobus pre-
ceptis tota lex pēdet ⁊ pphete. Adde euan
gelium: adde ⁊ apostolos: non enī aliunde
1.timoth.1.a. vox ista: Finis pcepti est charitas: et deus
charitas est. Quecunq; ergo mādat deus:
Exo.20.c. ex quibus vnū est: Nō mechaberis: ⁊ que-
cunq; nō iubentur/ sed speciali consilio mo
nentur ex quib⁹ vnū est: Bonū est homini
1.Cor.7.a. mulierem nō tangere/ tunc recte fiunt cum
referuntur ad diligendū deum/ et proximū
ppter deū/ ⁊ in hoc seculo/ ⁊ in futuro: nūc
deū per fidem/ tūc per speciem: ⁊ ipsum pxi
mum nūc per fidem: Nō enī scimus morta-
1.Cor.4.a. les corda mortaliū: tunc autē illuminabit
dominus abscondita tenebrarū: ⁊ manife-
stabit cogitationes cordis. Et tūc laus erit
vnicuiq; a deo: quia id laudabitur ⁊ dilige-
tur a proximo in proximo/ quod ne lateat
ab ipso illuminabitur deo. Minuitur autē
cupiditas charitate crescente: donec veniat
hic ad tantam magnitudinē qua maior esse
Joh.15.b. nō possit: Maiorē autē charitatē nemo ha-
bet/ q̄ vt animā suā ponat pro amicis suis.
Ibi autem quis explicet quanta charitas
erit/ vbi cupiditas quā vel coercendo supet
nulla erit? q̄ summa sanitas erit/ quando
cōtentio mortis nulla erit?

De fine voluminis/ vtrū ipsum enchiridion appellare vel habere debeas: ⁊ q̄ de fide spe ⁊ charitate sit conscriptus: Ca.CXXII.

Sed sit aliquando huius voluminis finis: qd ipse videris/ vtrū enchiridion vel appellare debeas vel habere. Ego tamen cum spernenda tua in christo iesu studia nō putarem: bona de te credēs: in adiutorio nostri redemptoris confidens ac sperans/ teq; in eius membris plurimū diligens: librum ad te sicut valui/ vtinam tam commodum q̄ prolixum: de fide spe et charitate conscripsi.

Sancti augustini hipponensis episcopi liber enchiridion ad laurentiū/ explicit.

Argumentū

Diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/ i librū de cura p mortuis gerēda ad paulinū/ ex secūdo libro retractationū argumentū.

Librum de cura pro mortuis gerenda scripsi/ cū interrogatus litteris fuissē: vtrum prosit cuiq; post mortem q̄ corpus eius apud sancti alicui⁹ memoriam sepeliatur. 2.Retract. ca.64.

Capitulorum libri/ de cura pro mortuis gerēda ad paulinū/ sancti augustini recollecta annotatio.

1 Que libri huius scribēdi causa fuerit: ⁊ quibus post mortē prosint que pro eis bona fiunt.
2 Utrum miseriā animabus adaugeat/ si corpora nō fuerint sepulta.
3 Q defunctoꝝ corpora exemplo patrū nō sunt abijcienda/ sed honeste tumulanda ppter fidē resurrectionis.
4 Ad quid mortuis prosint monumentorum loca circa martyrū memorias: et per que media.
5 Comparatio electionis sepulturaꝝ ad corporis gestus in oratione.
6 Q vel nulla vel qualiscunq; sepultura corporis nihil obsit spiritui: et de sanctoꝝ corporum in gallijs combustiōe et cinerum in rhodani fluuium aspersione.
7 Q humano affectu dolent homines si corpora sua non sepeliri vbi ⁊ vt vellent resciuerint.
8 Quare sanctoꝝ corpora cremari ⁊ cineres dispergi deus pmiserit.
9 Quare laudabile sit mortuoꝝ sepeliendorum officiū.
10 Qualis sctōrū fuerit apparitio ad corporum suorū honestiorē sepulturam viuentes cohortantiū: et ad quid nōnunq; fiat.
11 An mortuū in somnis videns/ animā mortui se vidisse debeat semper arbitrari: ad h̄ duo exempla introducunt.
12 De phreneticoꝝ visionib⁹: et illorū qui altius q̄ in somnis alienantur a sensibus/ quō nō rem sed rerum videant similitudines.
13 Q mortui viuoꝝ actibus ⁊ rebus cognoscendis adiuuādisq; nō miscent.
14 Quomō q̄ de diuite epulone et patre abraā cōtra predicta obijci possent/ soluantur.
15 Que/ et quomodo/ et per quos cognoscere possint beati que apud viuos

gerantur: et quomodo appareant.
16 Quod beneficijs ipsis que dant orantibus martyres indicant se interesse rebus humanis: et opitulent his quos certum est adiuuari per eos.
17 De quodam iohanne monacho cuidam femine ex pacto in somnis apparenti admiratio augustini.
18 Pro quibus defunctis: et quod orare debeamus librum concludendo ostendit.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi / liber de cura pro mortuis gerenda ad paulinum / incipit.

Que libri huius scribendi causa fuerit: et quibus post mortem prosint que pro eis bona fiunt. Ca. I.

A Diu sanctitati tue coepiscope venerande pauline rescriptorum debitor fui: ex quo mihi scripsisti per homines filie nostre religiosissime flore: querens a me / vtrum prosit cuiquam post mortem quod corpus eius apud sancti alicuius memoriam sepelitur. Hoc enim abs te vidua memorata petiuerat pro defuncto in eis partibus filio suo: et rescripseras consolans eam: idque etiam nuncians de cadauere fidelis iuuenis cynegij: quod materno et pio affectu desiderauit esse completum: vt scilicet in beatissimi felicis confessoris basilica poneretur. Qua occasione factum est vt per eosdem platores litterarum tuarum etiam mihi scriberes / ingerens huiuscemodi questionem: atque vt responderem quid inde mihi videretur exposcens: nec tacens ipse quid sentias. Nam dicis videri tibi non esse inanes motus animorum religiosorum atque fidelium pro suis talia curantium. Adiungis etiam vacare non posse quod vniuersa pro defunctis ecclesia supplicare consueuit: vt hinc et illud conijci possit: homini prodesse post mortem / si fide suorum humando eius corpori talis prouideatur locus in quo appareat opitulatio etiam isto modo quesita sanctorum. Sed cum hec ita sint: quomodo huic opinioni contrarium non sit: quod dicit apostolus: Omnes enim astabimus ante tribunal christi / vt ferat vnusquisque secundum ea que per corpus gessit siue bonum siue malum: non te satis videre significas. Hec quidem apostolica sententia ante mortem admonet fieri / quod possit prodesse post mortem: non tunc quasi recipiendum est quod quisque gesserit ante B mortem. Uerum hec ita soluitur questio: quoniam quodam vite genere acquiritur dum in hoc corpore viuitur / vt aliquid adiuuent ista defunctos: ac per hoc secundum ea que per corpus gesserunt eis que post corpus religiose pro illis facta fuerint adiuuant. Sunt enim quos nihil omnino adiuuant ista: siue pro eis fiant: quorum tam mala sunt merita / vt neque talibus digni sint adiuuari: siue pro eis quorum tam bona vt talibus non indigeant adiumentis. Genere igitur vite quod gessit quisque per corpus efficitur vt prosint vel non prosint quecunque pro illo pie fiunt / cum reliquerit corpus. Nam meritum per quod ista prosint si nullum comparatum est in hac vita: frustra queritur post hanc vitam. Ita fit vt neque inaniter ecclesia vel suorum cura pro defunctis quod potuerit religionis impendat: et ferat vnusquisque secundum ea que per corpus gessit siue bonum siue malum: reddente domino vnicuique secundum opera eius. Ut enim hoc quod impenditur possit ei prodesse post corpus: in ea vita acquisitum est quam gessit in corpore. Poterat inquisitioni tue sufficere mea breuis ista responsio: sed quia alia mouent quibus respondendum existimo / paruper attende. In machabeorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium. Sed et si nusquam in scripturis veteribus omnino legeretur: non parua hac consuetudine claret auctoritas: vbi in precibus sacerdotis que domino deo ad eius altare funduntur / locum suum habet etiam commendatio mortuorum.

Utrum miseriam animabus adaugeat / si corpora non fuerint sepulta. Ca. II.

A Sed vtrum aliquid prosit anime mortui locus corporis sui / operosius inquirendum est. Ac primum vtrum intersit aliquid ad inferendam vel augendam miseriam post hanc vitam spiritibus hominum si eorum corpora sepulta non fuerint: non secundum opinionem vtcunque vulgatam / sed potius secundum religionis nostre sacras litteras est videndum. Neque enim credendum est / sicut apud maronem legitur: insepultos nauigando atque transeundo inferni amne prohiberi: quia scilicet Nec ripas datur horrendas nec rauca fluenta Transportare prius quam sedibus ossa quierunt. Quis cor christianum inclinet his poeticis fabulosisque figmentis: cum dominus iesus vt inter inimicorum manus qui eorum corpora in potestate haberent securi occumberent christianis: nec capillum capitis eorum asserat periturum: exhortans ne timeant eos qui cum corpus occiderint amplius non habent quid faciant. Unde in primo libro de ciuitate dei / satis quantum existimo / sum locutus: vt eorum dentem retunderem: qui barbaricam vastitatem / pre

Marginal notes: Ar. tiiii (beside "Adiungis"); 1. Cor. 5. b. (beside "non sit: quod dicit apostolus"); Ar. t per (beside "facta fuerint"); 2. Mach. 12. g (beside "oblatum"); Eneid. 6. (beside "nauigando"); Math. 10. c. (beside "periturum").

cipue quã nuper roma perpessa est christia/ nis tẽporibus imputando/ etiã id obijciũt ꝙ suis illic nõ subuenerit christus. Quibus cũ responsum fuerit: animas fideliũ ꝓ fidei suę meritis ab illo fuisse susceptas: insultãt de cadaueribꝰ insepultis. Totũ itaqꝫ istum de sepultura locũ verbis talibus explicaui.

B At eni in tanta inq̃ strage cadauerũ nec se/ peliri potuerũt: Nec istud pia fides nimiũ

De ciui. dei li. 1. ca. 12. reformidat tenens ꝑdictum: neqꝫ absumen tes bestias resurrecturis corporibus obsu/

Luc. 12. d. turas: quorum capillus capitis nõ peribit.

Matth. 10. c. Nullo mõ eni diceret vitas: Nolite timere eos q̃ corpus occidunt/ animã autẽ nõ pos/ sunt occidere: si quicqꝫ obesset vitę futurę: quicq̃d inimici de corporibus sanctoꝝ face re voluissent. Nisi forte q̇spiã sic absurdus est: vt cõtendat eos qui corpus occidũt/ nõ debere timeri ante mortẽ/ ne corpus occi/ dãt: ⁊ timeri debere post mortẽ/ ne corpꝰ oc cisum sepelirj nõ sinãt. Falsũ ẽ ꝗ q̃d ait chri stus: Qui corpꝰ occidũt et postea nõ habẽt q̃d faciant: si habent tanta q̃ de cadaueribꝰ faciant. Absit vt falsuꝫ sit q̃d veritas dixit. Dictũ est eni aliquid eos facere cũ occidũt: quia in corpore sensus est occidẽdo: postea vero nihil habere q̃d faciant: quia nullus sensus ẽ in corpore occiso. Multa itaqꝫ cor/ pora christianoꝝ terra nõ texit: sed nullum eoꝝ q̇sq̃ a celo et a terra separauit: quã to/ tam implet ꝑsentia sui/ qui nouit vnde resu scitet quod creauit. Dicit quidẽ in psalmo:

Ps. 78. Posuerũt mortalia seruoꝝ tuoꝝ escam vo latilibus celi: carnes sanctoꝝ tuoꝝ bestijs terrę: Effuderũt sanguinẽ eoꝝ tanq̃ aquã in circuitu hierusalẽ: ⁊ nõ erat qui sepeliret: Sꝫ magꝭ ad exaggerandã crudelitatẽ eoꝝ qui ista fecerũt: non ad eoꝝ infelicitatẽ qui ista ꝑpessi sunt. Quis eni hec in conspectu

Ps. 115. hominũ dura ⁊ dira videant/ sed ꝑciosa in

C cõspectu dñi mors sanctoꝝ eius. Proinde

13. q. 2. c. ois ista omnia .i. curatio funeris: cõditio sepul/

4. sen. dis. 45. turę: pompa exequiarũ magis viuoꝝ sola/

ca. de pompis tia sunt q̃ subsidia mortuorum. Si aliquid prodest impio sepultura ꝑciosa / oberit pio vilis aut nulla. Preclaras exequias in con

Luc. 16. f. spectu hominũ purpurato illi diuiti turba exhibuit famuloꝝ: sꝫ multo clariores in cõ/ spectu dñi vlceroso illi pauperi ministeriũ ꝑbuit angeloꝝ: qui eũ nõ extulerũt in mar/ moreũ tumulũ / sed i abrahę sinũ sustulerũt. Rident hec illi cõtra q̃s defendendã susce/ pimus ciuitatẽ dei. Verũtñ sepulturę curã etiã eoꝝ philosophi cõtẽpserũt: ⁊ sępe vni/ uersi exercitus dũ pro terrena patria morę/ rentur: vbi postea iacerẽt / vel q̃bus bestijs

esca fierẽt / nõ curauerũt. Licuitqꝫ poetꝭ de

hac re plausibiliter dicere: Celo tegitur qui non habet vrnã. Quanto minus debet de Lucanꝰ li. 7.

corporibꝰ insepultis insultare christianis: q̃bus ⁊ ipsius carnis mẽbrorũqꝫ omniũ re/ formatio: nõ solũ ex terra / verũetiã ex alioꝝ elemẽtoꝝ secretissimo sinu quo dilapsa ca/ dauera recesserũt: in tẽporis puncto redden da et reintegranda ꝑmittit.

Q defunctorum corpa exemplo patꝝ nõ sunt abijciẽda / sꝫ honeste tumulanda: propter fidem resur/ rectionis. Ca. III.

Nec ideo tñ cõtemnenda ⁊ abijciẽda Li. 1. de ciui.

n sunt corpora defunctoꝝ / maximeqꝫ dei. ca. 13.

iustoꝝ ac fideliũ: q̃bus tanq̃ orga/ 13. q. 2. c. ois

nis et vasis ad oĩa bona opa sanctꝰ vsus ẽ spiritꝰ. Si eni paterna vestis et annulus ac si quid hmõi tãto carius ẽ posteris / quãto erga parentes maioꝝ extitit affectus: nullo modo ipsa spernẽda sũt corpa: q̃ vtiqꝫ mlto familiarius atqꝫ cõiunctius q̃ q̃libet indu/ menta gestamus. Hec eni nõ ad ornamẽtũ vel adiutoriũ / q̃d adhibetꝛ extrinsecus / sꝫ ad ipsã naturã hoĩs ꝑtinent. Vñ ⁊ antiq̃rũ iu/ Gen. 23. c.

storũ funera officiosa pietate curata sunt / ⁊ ca. 25. a.

exeq̃e celebratę ⁊ sepultura ꝓuisa: ipsiqꝫ cũ viuerẽt hęc de sepeliẽdis vel etiã trãsferen/ Gen. 47. g.

dis suis corpibꝰ filijs mãdauerũt. Et tobi/ Tobie. 2.

as sepeliendo mortuos deũ ꝓmeruisse teste ca. 12. c.

angelo commendatꝛ. Ipse q̃ dñs die tertio resurrecturꝰ / religiosę mulieris bonũ opus ꝑdicat: ꝑdicandũqꝫ cõmẽdat / ꝙ vnguentũ Matth. 26. a.

ꝑciosuꝫ sup mẽbra eiꝰ effuderit: atqꝫ hoc ad Joh. 12. b.

eũ sepeliẽdũ fecerit: Et laudabiliter cõme/ morantꝛ in euãgelio / qui corpus eiꝰ de cruce Joh. 19. g.

acceptũ diligenter atqꝫ honorifice tegendũ sepeliendũqꝫ curarũt. Verũ iste auctorita/ tes nõ hoc admonẽt / ꝙ insit vllus cadaue/ ribus sensus: sed ad dei ꝓuidentiã cui pla/ cent etiam talia pietatis officia corpora q̃ mortuoꝝ ꝑtinere significant / ꝓpter fidẽ re/ surrectiõis astruendã. Vbi ⁊ illud salubri/ 13. q. 2. c. ois

terꝰ discutitꝛ: quanta possit esse remuneratio Ar. tollitꝛ

ꝓ elemosynis / q̃s viuentibꝰ ⁊ sentientibus exhibemꝰ: si neqꝫ hoc apud deũ perit quod exanimis hominũ membris officij diligen/ tieqꝫ psoluitꝛ. Sũt quidẽ ⁊ alia q̃ sancti pa/ triarchę de corporibus suis vel cõdendis vel transferẽdis ꝓphetico spiritu dicta intelli/ gi voluerũt: Non autẽ hic locus vt ea per/ tractemꝰ cũ sufficiãt ista q̃ diximꝰ. Sed si ea q̃ sustentandis viuentibus sunt necessaria: sicut victus ⁊ amictus: q̃uis cum graui af/ flictione desint / nõ frangũt in bonis perfe/ rendi tolerandiqꝫ virtutẽ: nec eradicant ex

Al. texer/citatam

animo pietatē/sed † excitatā faciunt fecundiorem: quanto magis cū desunt ea quę curandis funeribus condendisq̄ corporibus defunctorū adhiberi solent: nō efficiunt miseros in occultis piorū sedib⁹ iam quietos. Ac per hoc quādo ista cadauerib⁹ christianorum in illa magnę vrbis/ vel etiā aliorū opidorū vastatione defuerunt: nec viuorū culpa est/ qui nō potuerūt ista prębere: nec mortuorū pęna/ qui nō potuerūt ista sentire. Hęc est mea de sepulturę causa atq̄ ratione sententia. Quā ꝓpterea ex alio libro meo in istū transtuli: quia facilius hoc a me recenseri potuit q̄ idipsum alio modo eloquendum fuit.

Ad q̄d mortuis ꝓsint monumētorū loca circa martyrū memorias: ⁊ per que media: Ca. IIII.

A Quod si verū est/ ꝑfecto etiam prouisus sepeliendis corporib⁹ apud memoriam sanctorum locus bonę affectiōis humanę est erga funera suorū: Quoniam si nōnulla religio est vt sepeliant̄: nō potest nulla esse quādo vbi sepeliant̄ attenditur. Sed cū talia viuorū solatia requiruntur/ quibus eorū pius in suos animus appareat: nō video quę sunt adiumēta mortuorum: nisi ad hoc vt dū recolunt vbi sint posita eorum quos diligūt corpora/ eisdē sanctis illos tāq̄ patronis susceptos apud dominū adiuuandos orādo commēdent. Qd̄ quidē facere possent etiā si talib⁹ locis eos humare nō possent. Sed nō ob aliud vl̄ memorię vel monumēta dicuntur ea quę insignita fiūt sepulchra mortuorū: nisi quia eos qui viuentium oculis morte subtracti sunt: ne obliuione etiā cordibus subtrahant̄/ in memoriā reuocāt ⁊ admonēdo faciūt cogitari: Nā ⁊ memorię nomine id apertissime ostendit/ ⁊ monumētū eo ꝙ moneat ⁊ mentem: id est admoneat nuncupat̄. Propter quod et greci μνημειον vocant: quod nos memoriā seu monumentū appellam⁹: quoniam lingua eorū memoria ipsa qua meminimus μνημη dicit̄. Cū itaq̄ recolit animus vbi sepultum sit charissimi corpus: et occurrit locus nomine martyris venerabilis: eidē martyri animā dilectā commendat recordantis ⁊ ꝑcantis affectus. Qui cū defunctis a fidelibus charissimis exhibet̄: eū prodesse nō dubiū est his qui cū in corpore viuerent/ talia sibi post hanc vitā prodesse

B meruerunt. Verū et si aliqua necessitas vel humari corpora/ vel in talibus locis humari nulla data facultate permittat: non sunt ꝑtermittendę supplicationes pro spiritibus mortuorū: quas faciendas pro omnibus in christiana societate defunctis etiam tacitis nominibus quorūq̄ sub generali cōmemoratione suscepit ecclesia: vt q̄bus ad ista desunt parētes/ aut filij/ aut quicūq̄ cognati vel amici: ab vna eis exhibeatur pia matre cōmuni. Si autē deessent istę supplicatiōes quę fiunt recta fide ac pietate pro mortuis: puto ꝙ nihil prodesset spiritibus eorum quamlibet in locis sanctis exanima corpora ponerentur.

Cōparatio electiōis sepulturarū ad corpis gestus in oratione: et ꝙ vel nulla vel qualiscunq̄ sepultura corpis/ nihil obsit spūi: Ca. V.

C Cum ergo fidelis mater filij defuncti corpus desiderauit in basilicam martyris poni: si quidē credidit eius animam meritis martyris adiuuari: hoc qd̄ ita credidit/ supplicatio quędam fuit: ⁊ hęc profuit si quid profuit. Et ꝙ ad idem sepulchrum recurrit animo: ⁊ filiū precibus magis magisq̄ commendat/ adiuuat defuncti spiritū: nō mortui corporis locus/ sed ex loci memoria viuus matris affectus. Simul enī ⁊ quis ⁊ cui cōmendandus sit/ nō vtiq̄ infructuose religiosam mentē ꝑcantis attingit. Nam ⁊ orantes de mēbris sui corporis faciūt qd̄ supplicantib⁹ congruit/ cū genua figūt: cū extendūt manus/ vel etiā prosternuntur solo: ⁊ si q̄d aliud visibiliter faciunt: q̄uis eorū inuisibilis voluntas ⁊ cordis intentio deo nota sit: nec ille indigeat his indicijs/ vt humanus ei pandat̄ animus: sed his magis seipsum excitat homo ad orandum gemendūq̄ humilius atq̄ feruētius. Et nescio quō cum hi motus corporis fieri nisi motu animi ꝓcedēte nō possint: eisdēq̄ rursus exterius visibiliter factis/ ille interior inuisibilis qui eos fecit auget̄: ac ꝑ hoc cordis affect⁹ qui vt fierēt ista/ ꝓcessit: quia facta sunt/ crescit. Verūtn̄ si eo modo q̄sq̄ teneatur vel etiā liget̄ vt hęc de suis mēbris facere nequeat: nō ideo nō orat interior hō et ante oculos dei in secretissimo cubili vbi cōpūgit̄ sternit̄. Ita etiā cū plurimū intersit vbi ponat corpus mortui sui/ qui ꝓ spiritu eius deo supplicat: quia et ꝓcedēs affectus locū elegit sctm̄: et illic corpore posito recordat⁹ locus sanct⁹ eū qui ꝓcesserat renouat et auget affectū: Tamē etiā si nō possit vbi religiosus amic⁹ elegit humare quē diligit/ nullo modo debet a supplicationib⁹ necessarijs in eius commendatione cessare. Vbicūq̄ enī iaceat vel non iaceat defuncti caro: spiritui requies acquirenda est. Qui

cū inde exiret/ secū abstulit sensum quo in/
teresse possit quō quisq̧ sit siue in bonis si/
ue in malis. Nec ab ea carne expectat adiu/
uari vitā suā/cui p̄bebat ipse vitā: quā de/
traxit excedens/ ⁊ redditurus est rediēs: qm̄
nō caro spiritui/sed spiritus carni etiā ipsi⁹
resurrectionis meritū cōparat: vtrū ad pe/
nam/an ad gloriā reuiuiscat.

De sanctoꝝ corporum in gallijs combustione et cinerū in rhodani fluuium aspersione. Ca. VI.

Egim⁹ in ecclesiastica historia: quā
l grece scripsit eusebius/ ⁊ in latinam
linguā: vertit rufinus: martyrum
corpora in gallia canib⁹ exposita: canūq̧ re/
liquias atq̧ ossa mortuoꝝ vsq̧ ad extremā
consumptionem ignibus concremata: eos/
demq̧ cineres fluuio rhodano/ ne quid ad
memoriā qualēcūq̧ relinquerent/ inspersos.
Quod nō ob aliud credendū est diuinitus
fuisse p̄missum: nisi vt discerēt christiani in
cōfitendo christū dū contemnūt hanc vitā/
multo magis contemnere sepulturam. Hoc
eñ quod ingenti seuitia de corporib⁹ mar/
tyrū factū est: si eis quicq̄ noceret quo mi/
nus beate requiescerēt/ eorū victoriosissimi
spiritus/ nō vtiq̧ fieri sinerent. Re ipsa ergo
declaratū est/ nō ideo dixisse dominū: No/
Luc.12.a. lite timere eos qui corpus occidūt: ⁊ postea
nō habent quid faciāt: q̄ nō esset p̄missurus
aliquid eos facere de suoꝝ corporib⁹ mor/
tuoꝝ: sed quoniā q̄cq̄d facere p̄missi essent:
nihil quo minueret christiana defunctoꝝ fe/
licitas fieret: nihil inde ad sensum post mor
tem viuentiū p̄ueniret: nihil ad detrimen/
tū/ saltē ipsoꝝ corpoꝝ/ quo min⁹ integra re/
surgerent pertinerent.

Quod humano affectu dolent homines si corpora sua non sepeliri vbi et vt vellēt resciuerint. Ca. VII.

Et tamen ex illo humani cordis affe
Eph.5.f. c ctu/ quo nemo vnq̄ carnē suā odio
habet/ si cognoscāt hoīes aliq̄d post
mortē suā suis corp̄ib⁹ suorūq̧ defunctorū
deesse/ qd̄ in sua cuiusq̧ gēte vel p̄ria poscit
solēnitas sepulturę/ cōtristant vt homies:
⁊ qd̄ ad eos post mortē nō p̄tinet/ ante mor
tem suis corporib⁹ timent: ita vt inueniatur
in regnoꝝ libris deū per p̄phetā minari al/
teri p̄phetę/ qui eius trāsgressus est verbū:
q̄ nō inferret cadauer ei⁹ ī sepulchrū patrū
eius. Quę scriptura sic se habet: Hęc dicit
3.Reg.13.e. dn̄s: Quia inobediēs fuisti ori dn̄i: ⁊ nō cu/
stodisti mandatū qd̄ p̄cępit tibi dn̄s deus
tu⁹: ⁊ reuersus es ⁊ comedisti panē ⁊ bibisti
aquā in loco/ in quo p̄cępit tibi ne comede/
res panē neq̧ biberes aquā: nō inferet ca/
dauer tuū in sepulchrū patrū tuoꝝ. Quāti
hęc pęna pendēda sit/ s̄m euangeliū cogite/
mus: vbi post corp⁹ occisum nihil metuen/
dū esse didicim⁹/ ne mēbra exanima patian
tur: nec pęna dicēda ē. Si autē humanū er/
ga suā carnē cōsiderem⁹ affectū: potuit inde
terreri vel cōtristari viuus/ qd̄ sensurus nō
erat mortuus: ⁊ hęc erat pęna/ qm̄ dolebat
anim⁹ id de suo corp̄e futurū: q̄uis cū fieret
nō doleret. Hacten⁹ eñ voluit dn̄s seruum
suū plectere: q̄ nō sua cōtumacia spreuerat
p̄cęptū ei⁹ implere/ s̄ aliena decipiēte falla/
cia obedire se credidit/ quādo nō obediuit.
Neq̧ eñ putandū est ita fuisse interemptū
morsu bestię/ vt ad suppliciū tartareū ei⁹ de/
inde aīa raperet: Quippe quidē ipsū eius corp⁹
idē leo q̄ occiderat custodiuit: iumento etiā
q̄ vehebat illęso: et simul cū illa imani fera
intrepida p̄sentia ad sui dn̄i funus astante.
Quo mirabili signo apparet hominem dei
coercitū potius t̄paliter vsq̧ ad mortem/ q̄
punitū esse post mortē. De qua re ap̄ls cū
propter quasdā offensas commemorasset
infirmitates mortesq̧ multoꝝ: Si eñ nos/ 1.Cor.11.g.
ipsos inq̄t iudicarem⁹/ a dn̄o non iudicare/
mur. Cum iudicamur autem a dn̄o corripi/
mur/ ne cū mundo dānemur. Eum sane ip̄e
qui deceperat in monumēto proprio hono
rifice sepeliuit: seq̧ sepeliendū iuxta ossa ei⁹
curauit: ita sperans parci posse quoq̧ ossi/
bus suis/ cum veniret tempus quando s̄m
illius hominis dei prophetiā: iosias rex iu/ 4.Reg.23.b.
da in illa terra multoꝝ eruit ossa mortuoꝝ:
eisdemq̧ ossibus sacrilega altaria quę scul/
ptilibus constituta fuerant funestauit: Pe/
percit quippe illi monumento vbi iacebat
propheta: qui ante annos amplius q̄ tre/ 3.Reg.13.a.
centos ista prędixerat: et p̄pter ipsum nec
illius qui eum seduxerat sepultura violata
est. Affectu nanq̧ illo/ quo nemo vnq̄ car/ Eph.5.f.
nem suam odio habet/ prouiderat cadaueri
suo/ qui occiderat mendacio animā suam.
Ex hoc igitur q̄ carnem suam quisq̧ natu/
raliter diligit: ⁊ illi pęna fuit addiscere/ non
cum futurū in sepulchro patrum suorum:
et huic cura prospicere vt parceret ossibus
suis/ si iuxta eū iaceret cuius sepulchrū ne/
mo violaret.

Quare sanctorū corpora cremari ⁊ cineres dispergi de⁹ p̄miserit: Ca. VIII.

Hunc affectum martyres
b christi pro veritate certantes vice/
runt: quia contēpserunt quod non

fuerant peracta morte sensuri: qui non potuerunt eis quos viuentes sentiebant cruciatibus vinci. Poterat vtiq; deus qui leo-
3.Reg.13.c. nem prophete corpus: quod ipse occiderat: vlterius nõ ꝑmisit attingere: ⁊ fecit de peremptore custodẽ: poterat inq̃ a suoꝝ interfectis corporib⁹ canes q̄bus fuerant ꝓiecta ꝓhibere: poterat ⁊ ipsam hominũ innumerabilibus modis terrere seuitiã/ne cadauera incendere/ne cineres disꝑgere auderent. Sed hoc q̄ experimentũ multipliciũ temptationũ deesse nõ debuit: ne fortitudo cõfessionis que immanitate ꝑsecutionis pro corporis salute nõ cederet/ ꝓ sepulchri honore trepidaret: postremo ne fides resurrectionis consumptionẽ corpoꝝ formidaret. Debuerũt ergo ⁊ ista ꝑmitti: vt etiam post hec tanti honoris exẽpla martyres in christi cõfessione feruentes/ huius quoq; testes fierent veritatis: in qua didicerãt eos a quibus sua corpora interficerent̃/ postea nihil habere quod facerent: qm̃ quicq̄d mortuis corporibus facerent/ vtiq; nihil facerẽt: q̄n in carne omĩ vita carente/ nec aliq̄d sentire posset q̄ inde migrauit/ nec aliq̄d inde perdere qui creauit. Sed inter hec que fiebant de corporibus occisoꝝ/ cũ martyres ea non metuentes magna fortitudine paterentur: tamẽ apud fratres luct⁹ ingens erat/ q̄ nulla dabatur potestas sanctoꝝ funerib⁹ iusta persoluere: nec occulte subtrahere aliquid: sicut eadẽ testat̃ historia: crudeliũ custodũ vigilie permittebant. Ita cũ illos qui occisi fuerant in dilaceratiõe membrorũ suorũ: in conflagratione ossium/ in dispersione cinerum miseria nulla cõtingeret: istos tamẽ qui nihil eoꝝ sepelire poterant/ magna miseria cruciabat: quia nullo modo illis sentientibus ipsi quodammodo sentiebant: et vbi iam illoꝝ nulla erat passio/ erat istorũ misera compassio.

Quare laudabile sit mortuorũ sepeliendoꝝ officium: Ca.IX.

SEcundũ istam quã dixi miserã compassionẽ laudant̃ illi/ ⁊ a rege dauid
2.Reg.2.b. benedicuntur: qui saulis et ionathe ossibus aridis sepulture misericordiã ꝑstiterunt. Que tandẽ misericordia prestat̃ nihil sentientibus? An forte reuocandum est ad opinionẽ/ q̄ infernũ fluuiũ insepulti nõ poterant transmeare? Absit hoc a fide christiana: Alioquin pessime actũ est cũ tanta martyrũ multitudine/ quoꝝ nõ potuerũt corpora sepeliri: ⁊ fallaciter eis veritas dixit: No-
Luc.12.a. lite timere eos qui corpus occidũt ⁊ postea non habent quid faciant: si eis tanta mala facere potuerũt quibus impedirent̃ ad loca exoptata trãsire. Sed quia hoc sine vlla dubitatiõe falsissimũ est: nec aliquid obest fidelibus negata eorum corporibus sepultura: nec aliquid si exhibeatur infidelibus prodest: cur ergo illi qui saulem ⁊ filiũ eius sepelierunt misericordiam fecisse dicuntur: ⁊ ex hoc a rege pio benedicunt̃: nisi quia bene afficiuntur corda miserantiũ/ quando ea dolent in mortuorũ corporib⁹ alienis: que illo affectu/ quo nemo vnq̃ carnẽ suã odio Eph.5.f.
habet/ nolunt fieri post mortẽ suam corporibus suis: et quod sibi exhiberi volunt q̄n sensuri nõ sunt/ alijs non sentientib⁹ curant exhibere dũ ipsi sentiunt?

Qualis sanctoꝝ fuerit apparitio ad corpoꝝ suorũ honestiorem sepulturã viuentes cohortantiũ: ⁊ ad quid nõnunq̃ fiat: Ca.X.

NArrantur visa quedã que huic disputationi non negligendã videant̃ A
inserere questionem. Ferunt̃ q̄ppe mortui nõnulli vel in somnis vel alio quocunq; modo apparuisse viuentibus: atq; vbi eorum corpora iacerent inhumata nescientib⁹/ locisq; monstratis admonuisse vt sibi sepultura que defuerat preberet̃. Hec si falsa esse responderimus/ contra quorundam scripta fideliũ: et contra eorum sensus qui talia sibi accidisse cõfirmant impudenter venire videbimur. Sed respondendum est: nõ ideo putandũ esse mortuos ista sentire: quia hec dicere vel indicare vel petere videntur in somnis. Nam ⁊ viuentes apparent sepe viuentibus dormientibus dum seipsi nesciãt apparere: ⁊ ab eis qui hec somniauerint audiũt dicẽtibus/ q̄ eos in somnis agentes aliquid vel loquẽtes viderint. Si ergo me potest aliquis in somnis videre sibi aliquid quod factũ est indicantẽ/ vel etiã quod futurũ est prenunciantẽ: cum id ego prorsus ignorem: ⁊ omnino non curem nõ solum q̄d ille somniet/ sed vtrum dormiente me vigilet/ an vigilante me dormiat: an vno eodemq; tempore vigilemus ambo siue dormiamus/ quãdo ille somniũ videt ⁊ in quo me videt: quid mirum si nescientes mortui nec ista sentientes/ tamen a viuentibus videntur in somnis: et aliquid dicũt/ quod euigilantes verum esse cognoscant?
Angelicis igitur operationibus fieri cre- B
diderim/ siue permittatur desuper/ siue iubeatur: vt aliquid dicere de sepeliẽdis corporibus suis videantur in somnis: cum id

penitus nesciant quorũ illa sunt corpora. Id autem aliquando vtiliter fit / siue ad viuorum qualecunqꝫ solatiũ: ad quos pertinent illi mortui quorꝫ apparent imagines somniantibus / siue vt his admonitionibus generi humano sepulturę cõmẽdet hũanitas. Quę licet defunctis nõ opituletur / culpandã tñ irreligiositate negligitur. Aliqñ autẽ fallacibus somnis hi hoĩes in magnos mittunt errores: quos talia pperti iustũ est: velut si

Eneid. 6. qsqꝫ videat in somnis quod ęneas vidisse apud inferos poetica falsitate narratur: et vt ei cuiuspiã nõ sepulti appareat imago et loquatur: qualia fert illi locutus fuisse palinurus: ⁊ cũ euigilauerit ibi corpus eius inueniat vbi iacere inhumatum cum somniaret audiuit / admonitus ⁊ rogatus vt sepeliret inuentum: et quia id verum esse comperit / credat ideo mortuos sepeliri / vt eorꝫ animę ad loca transeant vnde insepultorꝫ animas inferna phiberi lege somniauit. Nonne ita credens / plurimũ a tramite veritatis exorbitat?

An mortuũ in somnis videns / animã mortui se vidisse debeat semper arbitrari: ad hoc duo exẽpla introducuntur: Ca. XI.

Sic autẽ infirmitas humana sese habet / vt cũ mortuũ in somnis quisqꝫ viderit: ipsius animam se videre arbitretur: cũ aũt viuũ similiter somniauerit / nõ eius animã neqꝫ corpus / sed hoĩs similitudinẽ sibi apparuisse nõ dubitet: quasi nõ possint ⁊ mortuorꝫ hominũ eodẽ modo nescientiũ / nõ animę sed similitudines apparere dormiẽtibus. Pro certo cũ mediolani essemus / audiuimus / qꝫ cũ debitũ repeteretur a quodã defuncti patris cautione plata: qđ filio nesciente a pr̃e iã fuerat psolutũ: cõtristari hõ grauissime cępit atqꝫ mirari qꝫ ei pater moriẽs nõ dixerit qđ deberet: cũ fecisset etiam testamentũ. Tunc nimis anxio appa-

Al. trecentũ ruit idẽ pater eius in somnis: ⁊ vbi eẽt repositum qꝫ illa cautio vacuata fuerat / indicauit. Quo inuẽto iuuenis atqꝫ mõstrato: nõ solũ falsi debiti calũniã ppulsauit / sed etiã paternũ recępit chirographũ qđ pater nõ recęperat qñ est psoluta pecunia. Hic itaqꝫ putatur animã hoĩs curã gessisse pro filio: et ad eũ venisse dormientẽ vt doceret qđ ignorabat / a magna eũ molestia liberaret. Sed eodẽ ipso ferme tp̃e quo id audiuimus. i. nobis apud mediolanũ constitutis / carthaginis rhetor eulogius: qui meus in eadẽ arte discipulus fuit: sicut mihi ipse postq̃ in africã remeauimus retulit: cũ rhetoricos ciceronis libros discipulis suis traderet: recensens lectionẽ quã postridie fuerat traditurus / quendã locũ offẽdit obscurũ. Quo nõ itellecto: vix potuit dormire sollicitus. Qua nocte somnianti / ego illi qđ nõ intelligebat exposui: imo nõ ego / sed imago mea nesciente me: ⁊ tã longe trãs mare aliqđ aliud / siue agente / siue somniãte / ⁊ nihil de illius curis oĩno curante. Quõ fiant ista / nescio. Sed quomodolibet fiant: cur nõ eodem mõ fieri credimus: vt in somnis qsqꝫ videat mortuũ, quõ fit vt videat ⁊ viuũ: ambobus vtiqꝫ nescientibus / neqꝫ curantibus qs vel vbi vel qñ eorũ imagines somniet.

De phreneticorũ visionibus: et illorũ qui altius q̃ in somnis alienãtur a sensibus / quõ nõ rem sed rerꝫ videãt si[mi]litudines. Ca. XII.

Similia sunt autẽ somnijs nõnulla etiã visa vigilantiũ: q turbatos habent sensus: sicut phrenetici vel quocunqꝫ furentes modo: Nã ⁊ ipsi loquuntur secũ q̃si vere p̃sentibus loquantur: ⁊ tam cũ absentibus q̃ p̃sentibus quorꝫ imagines cernunt / siue viuorꝫ / siue mortuorꝫ. Sed quẽadmodum hi qui viuunt ab eis se videri ⁊ cũ eis se loqui nesciũt: neqꝫ eñ re vera ipsi assunt / aut ipsi sermocinantur: sed turbati sensibus hoĩes talia visa imaginaria patiuntur: eo modo ⁊ hi q ex hac vita migrarũt: sic affectis hominibus videntur quasi p̃sentes cũ sint absentes: et vtrũ aliquis eos imaginaliter videat omnino nescientes. Huic rei simile est etiã illud: cũ homines altius q̃ si dormirẽt subtrahuntur corporis sensibus: ⁊ occupantur talibus visis. Et his eñ apparent imagines viuorꝫ atqꝫ mortuorꝫ: Sed cũ fuerint sensibus redditi / qcunqꝫ mortuos vidisse se dixerint vere cũ eis fuisse creduntur: nec attendũt qui hęc audiũt similiter ab eis absentium atqꝫ † nesciẽtiũ quorundã etiã imagines † visas esse viuorꝫ. Hõ quidã de turma curma nomine municipij tulliensis: qđ hipponi proximũ est: curialis paup: vix illius loci duũuir alitius ⁊ simpliciter rusticanus: cũ ęgrotaret ablatis sensibus pene mortuus iacuit aliquot diebus / tenuissimus flatus in naribus: q manu admota vtcunqꝫ sentiebatur: ⁊ exiguũ erat viuentis indiciũ illũ sepeliri vt exanimem non sinebat. Nullos artus mouebat: nulla sumebat alimenta: nihil oculis / nihil vllo alio sensu corporis qualibet impacta molestia sentiebat. Videbat tamen multa velut in somnis: quę tandẽ aliquãdo post

B
C
Al. nescientũ
Al. † visas

dies plurimos quasi euigilans/visa narra/
uit: Ac primū mox vt aperuit oculos: Eat
aliqs inqt ad domū curme fabri ferrarij et
videat quid ibi agatur. Quo cū itum esset:
inuentus est mortuus/eo momēto quo iste
fuerat sensibꝰ redditus: et pene a morte re/
uixerat. Tunc intentis qui aderant/illū ex/
hiberi iussum esse quādo ipse dimissus est/
indicabat: seqȝ illic vnde redierat dixit au/
disse: ꝙ nō curma curialis/ sed curma faber
ferrarius ad loca illa mortuorū preceptus
fuisset adduci. In illis ꝗ visis tanq̄ in som/
nijs/ fuit inter eos defūctos quos videbat
pro meritoꝝ diuersitate tractari. Agnouit
etiā nōnullos quos nouerat viuos. Ipsos
autem vere mortuos forsitā credidissem/ si
nō inter illa quasi somnia sua vidisset etiā
quosdam qui nunc vsqȝadhuc viuūt/cleri/
cos videlicet aliquos regionis sue: quorū
ibi a p̄sbytero audiuit/ vt apō hipponē ba/
ptiçatur a me: quod et factum esse dicebat.
Viderat itaqȝ in illa visione p̄sbyterū cleri/
cos/ meipsū/ nōdū scilicet mortuos: in qua
postea vidit ⁊ mortuos. Cur non etiā illos
sicut nos vidisse credetur/ vtrosqȝ scȝ absen
tes atqȝ nescientes: ac per hoc nō ipsos sed
similitudines eorū/ sicut etiā locorū? Nam
et fundū vidit vbi erat ille cū clericis p̄sby/
ter/et hipponē/ vbi a me quasi baptiçatus
est. In quibus locis profecto nō erat quan
do illic sibi esse videbatur. Nā quid ibi age
retur eo tempore nesciebat: quod proculdu
C bio sciret si vere ibi esset. Visa sunt igitꝰ ista
que nō prestant in ipsis rebus vt sunt/sed
in quibusdā rerum imaginibus adumbran
tur. Deniqȝ post multa que vidit/etiā in pa
radisum se introductū esse narrauit: dictūqȝ
sibi esse/cū inde dimitteretꝰ reditur' ad suos:
Vade baptiçare/si vis eē in illo loco beato/
rum. Deinde vt a me baptiçaretur admoni
tus/iam factū esse respondit. Cui rursus il/
le qui cū eo loquebatur: Vade inquit vere
baptiçare: nā illud in visione vidisti. Post
ista cōualuit: perrexit hipponē: pascha iam
appropinquabat: dedit nomen inter alios
cōpetentes/pariter cū plurimis incognitus
nobis: nec ille mihi visionē/nec cuiq̄ cōser/
uorū indicare curauit. Baptiçatus est: per/
actis diebus sanctis remeauit ad propria.
Biennio vel amplius transacto/ ego cūcta
hec cognoui. Primo per quēdā meū eiusqȝ
amicū in cōuiuio meo/ dum quedā talia lo/
queremur. Deinde institi ac feci vt hec mihi
presens ipse narraret/attestantibus hone/
stis ciuibus suis: et de mirabili eius egritu
dine: vt iacuerit pene mortuus per dies plu/
rimos: ⁊ ō illo alio curma fabro ferrario/ qō
cōmemoraui superius: et de his omnibus
que cū mihi diceret/ etiā et tunc ab illo au/
disse recolebant atqȝ firmabant. Quobrem
sicut vidit baptismū suū et meipsum ⁊ hip/
ponem ⁊ basilicam ⁊ baptisteriū: non in re/
bus ipsis/sed in quibusdā similitudinibus
rerum: ita ⁊ alios quosdā viuos eisdem ne/
scientibus viuis.

De mortui viuorū actibus ⁊ rebus cognoscendis adiuuandisqȝ non miscentur: Ca. XIII.

Ur nō ergo ita ⁊ illos mortuos eis/ A
C dem nescientibus mortuis? Cur nō
istas operationes angelicas credi/
mus per dispensationē ꝓuidentie dei bene
vtentis ⁊ bonis ⁊ malis/ sm inscrutabilem
altitudinē iudicioꝝ suorū: siue instruantur
hinc mentes mortaliū/ siue fallantꝰ/siue con
solentur/siue terreantur: sicut vnicuiqȝ vel
ꝑbenda est misericordia/vel irroganda vin
dicta/ab illo cui misericordiā ⁊ iudiciū non
inaniter cantat ecclesia: vt volet accipiat Ps.110.
quisqȝ quod dicā. Si rebus viuentibus in/
teressent anime mortuoꝝ: ⁊ ipse nos quan/
do eas videmus alloquerentꝰ in somnis: vt
de alijs taceā: meipsum pia mater nulla no
cte desereret: que terra mariqȝ secuta est vt
mecū viueret. Absit enī vt facta sit vita fe/
liciore crudelis: vsqȝadeo/ vt quando aliqd
angit cor meū/ ne tristē filium consoletꝰ quē
dilexit vnice: quē nunq̄ voluit mestū vide/
re. Sed profecto qō sacer psalmus ꝑsonat
verū est: quoniā pater meus et mater mea Ps.26.
dereliquerunt me: dn̄s autē assumpsit me.
Si ergo dereliquerunt nos patres nostri:
quō nostris curis ⁊ rebus intersunt? Si au/
tem parētes nō intersunt: qui sunt alij mor
tuoꝝ qui nouerūt quid agamꝰ / quidve pa
tiamur? Esaias ꝓpheta dicit: Tu es enī pa Esaie.63.d.
ter noster: quia abraā nesciuit nos: et israel
nō cognouit nos. Si tanti patriarche quid
erga populum ex his procreatum ageretur
ignorauerunt: quibus deo credentibus po
pulus ipse de illorum stirpe promissus est:
quomodo mortui viuorum rebus atqȝ acti
bus cognoscendis adiuuandisqȝ miscentꝰ?
Quomodo dicimus eis fuisse consultum/
qui obierūt anteq̄ venirēt mala que illorū
obitū ꝯsecuta sunt: si et post mortē sentiunt
q̄cunqȝ in vite humane calamitate contin/
gunt? An forte nos errādo ista dicimꝰ ⁊ hos
putamus quietos quos inquieta vita viuo
rum sollicitat? Quid ē ergo qō pijssimo re/ B

gi iosie pro magno beneficio promisit deus q esset ante moriturus: ne videret mala que ventura illi loco et populo minabat. Que
dei verba sunt: Hec dicit dñs deus israel: 4. Reg. 22. d.
Uerba mea que audisti / et veritus es a fa- 2. paral. 34. f.
cie mea cũ audisti que locutus sum de isto loco / et qui cõmorantur in eo vt deseratur: et in maledicto sit: et cõscidisti vestimenta tua et fleuisti in conspectu meo: et ego audiui dixit dñs deus sabaoth. Nõ sic: Ecce ego apponam te ad patres tuos: et apponeris cũ pace: et non videbunt oculi tui omnia mala que ego induco in locũ hunc / et qui commorantur in eo. Territus iste de comminationibus fleuerat: et sua vestimẽta consciderat: et fit omniũ malorum futurorũ de properatura morte securus: q ita requieturus esset in pace / vt illa omnia non videret. Ibi ergo sunt spiritus defunctorũ / vbi nõ vident q̃cunq̃ aguntur / aut eueniunt in ista vita hominũ. Quomodo ergo vident tumulos suos / aut corpora sua: vtrum abiecta iaceant / an sepulta? Quomodo intersunt miserie viuorum: cum vel sua ipsa mala patiãtur / si talia merita cõtraxerunt / vel in pace requiescant: sicut huic iosie promissum est: vbi mala vlla nec patiendo nec compatiendo sustineant liberati ab omnibus malis q̃ patiendo et compatiendo cũ hic viuerẽt sustinebãt?

Quõ que de diuite epulone et patre abraã contra predicta obijci possent / soluant: Ca. XIIII.

Luc. 16. f. Dixerit aliquis: Si nulla est mortuis cura de viuis: quomodo ille diues qui apud inferos torquebat / rogabat abraam patrem vt mitteret lazarum ad quinq̃ fratres suos nõdũ mortuos / et agat cum eis ne veniant et ipsi in eundem tormentorũ locum? Sed nunquid quia hoc ille diues dixit / ideo quid fratres agerent vel quid paterentur in illo tempore sciuit? Ita illi fuit cura de viuis: q̃uis quid ageret omnino nesciret: quemadmodũ est nobis cura de mortuis: q̃uis quid agant vtiq̃ nesciamus. Nam si nihil de mortuis curaremus: nõ vtiq̃ pro illis deo supplicaremus. Deniq̃ abraam nec lazarum misit: et moysen ac prophetas hic eos habere respondit / quos audire deberẽt: vt ad illa supplicia nõ venirent. Ubi rursus occurrit / quomodo quid hic ageretur abraã pater nesciebat: vbi sciebat esse moysen et prophetas: id est libros eorũ / quibus homines obediendo tormenta inferna euitarent: vbi deniq̃ nouerat diuitem illum in delitijs / pauperem vero lazarum in laboribus doloribusq̃ vixisse. Nam et hoc illi ait: Memento fili / quia percepisti Ibidem.
bona in vita tua: lazarus autẽ mala. Sciebat ergo hec / que vtiq̃ apud viuos nõ apud mortuos gesta fuerant. Uerum non cũ agerentur in viuis / sed eis mortuis potuit lazaro indicante cognoscere: ne falsum sit quod ait propheta: Abraam nesciuit nos. Esaie. 63. d.

Que / et quomodo / et per quos cognoscere possint beati que apud viuos geruntur: et quomodo appareant: Ca. XV.

Proinde fatendum est: nescire quidẽ mortuos quid hic agatur: sed dum hic agitur / postea vero audire ab eis qui hinc ad eos moriendo pergũt. Nõ quidem omnia / sed que sinuntur indicare qui sinuntur etiam ista meminisse: et que illos quibus hec indicant oportet audire. Possunt et ab angelis / qui rebus que aguntur hic presto sunt / audire aliquid mortui: quod vnumquemq̃ illorum audire debere iudicat cui cuncta subiecta sunt. Nisi enim essent angeli qui possunt interesse et viuorum et mortuorum locis / non dixisset dominus iesus:
Contigit autem mori inopem illum: et ferri Luc. 16. e.
ab angelis in sinum abrahe. Nunc ergo hic / nũc ibi esse potuerũt: qui hinc illuc quẽ deus voluit abstulerũt. Possunt etiã spiritus mortuorum aliqua que hic aguntur / que necessarium est eos nosse: et que necessariũ non est eos nõ nosse: nõ solum preterita vel presentia: verumetiã futura spiritu dei reuelante cognoscere: sicut nõ omnes homines / sed prophete dũ hic viuerent cognoscebãt: nec ipsi omnia / sed que illis esse reuelanda dei prouidentia indicarat. Mitti quoq̃ ad viuos
aliquos ex mortuis: sicut ecõtrario paulus 2. Cor. 12. a.
ex viuis in paradisum raptus est: diuina scriptura testatur. Nam samuel propheta 1. Reg. 28. c.
defunctus viuo sauli etiam regi futura predixit: q̃uis nõnulli nõ ipsum fuisse qui po- Ad simplicianum. q. 3. c.
tuisset magicis artibus euocari / sed aliquẽ spiritũ tam malis operibus congruentẽ / illius existiment similitudinẽ figurasse: cũ liber ecclesiasticus / quem iesus filius sirach scripsisse tradit: et propter eloquij nõnullam similitudinẽ salomonis pronunciat: cõtineat
in laude patrum / q samuel etiam mortuus Eccl. 46. d.
prophetauerit. Sed si huic libro ex hebreorũ quia in eo nõ est canone cõdicit: qd de moy-
se dicturi sumus: q certe et in deuteronomio Deut. 34. b.
mortuus: et in euãgelio cũ helia / q mortuus Matth. 17. a.
nõ est / legitur apparuisse viuentibus?

Quõ beneficijs ipsis que dant

orantib⁹/martyres indicāt se inter/
esse rebus humanis: et opitulent
his quos certū est adiuuari p eos:

Hinc et illa soluit q̄stio: (Ca.XVI.

b q̄ nā modo martyres ipsis bñficijs
quę dant orātib⁹/ indicāt se itteresse
reb⁹hūanis:si nesciūt mortui q̄d agāt viui.
Nō eñ solis beneficiorū effectib⁹/verūetiā
Li.1.de ciui. dei.ca.10.c. ipsis hoim aspectib⁹ ꝯfessorē apparuisse feli/
cem/ cui⁹inq̄linatū pie diligis/cū a barbaris
nola oppugnaret audiuim⁹/nō incertis ru/
morib⁹ sed testib⁹ certis. Uerū ista diuinit⁹
exhibent longe aliter q̄ꝫ sese habet visitat⁹
ordo singulis creaturaꝝ generib⁹attribut⁹:
Joh.2.a. Non eñ q2 in vinū aq̄ cū voluit dñs repen
te cōuersa est:ideo nō debemus quid aqua
valeat in elementorū ordine ꝓprio ab istr⁹
diuini opis raritate vel poti⁹ singularitate
Joh.11.f. discernere. Nec qm̄ laçarus resurrexit:ideo
mortuus ois q̄n vult surgit: aut eo modo
exanimis a viuente/ quō a vigilante dor/
miens excitat. Alij itaqꝫ sunt humanarum
limites rerum:alia diuinarū signa virtutū:
alia sunt q̄ naturaliter/alia quę mirabiliter
fiūt:q̄uis ꝛ naturę de⁹assit vt sit:ꝛ miracu/
lis natura nō desit. Non igit ideo putandū
est viuorum rebus quoslibet interesse posse
defunctos:quoniā quibusdā sanandis vel
adiuuandis martyres assunt: s̄ ido potius
intelligēdū est/ q̄ p diuinā potentiā marty/
res viuoꝝ reb⁹ intersunt:qm̄ defuncti p na/
turā ꝓpriā viuoꝝ reb⁹interesse nō possunt.
Quāq̄ꝫ ista q̄stio vires intelligentię meę vin/
cat: quemadmodū opitulent martyres his
quos p eos certū est adiuuari:vtrū ipsi per
seipsos assint vno tpe tam diuersis locis/et
tanta inter se longinq̄tate discretis:siue vbi
sunt eoꝝ memorię:siue p̄ter suas memorias
vbicūq̄ꝫ adesse sentiunt:an ipsis i loco suis
meritis cōgruo ab omni mortaliū cōuersa/
tione remotis/et tñ generaliter orantibus
ꝓ indigētia supplicantū: sicut nos oram⁹ ꝓ
mortuis/q̄bus vtiq̄ꝫ nō p̄sentamur:nec vbi
sint/vel q̄d agant scim⁹:deus oipotēs q̄ est
vbiq̄ꝫ p̄sens/nec cōcretus nobis/ nec remo/
tus a nobis exaudiēs martyrū p̄ces/ p an/
gelica ministeria vsq̄ꝫquaq̄ꝫ diffusa/ p̄beat
hoibus ista solacia/q̄bus in hui⁹ vitę mise/
ria iudicat esse p̄benda/ꝛ suoꝝ merita mar/
tyrū vbi vult/ q̄n vult/quō vult/maxime q̄
p eoꝝ memorias:qm̄ hoc nouit expedire no
bis ad ędificandā fidē christi:pro cuius illi
cōfessione sunt passi:mirabili atq̄ꝫ ineffabili
potestate ac bonitate cōmēdet. Res hęc al/
tior est q̄ꝫ vt a me possit attingi:ꝛ abstrusior
q̄ꝫ vt a me valeat pscrutari:ꝛ ideo quid ho/
rum duorū sit:an vo fortassis vtrūq̄ꝫ sit/ vt
aliq̄n ista fiant p ipsam p̄sentiā martyrum:
aliq̄n p angelos suscipiētes personā marty
rum/ definire nō audeo:mallē a scientibus
ista pquirere. Neq̄ꝫ eñ nemo est q̄ hęc sciat:
nō q̄ sibi scire videat ꝛ nesciat:dona eñ dei
sunt/his alia ꝛ illis alia largientis:s̄m apo/
stolū qui dicit:vnicuiq̄ꝫ dari manifestatio/ 1.Cor.12.a.
nem spūs ad vtilitatem. Alij quidē inquit
datur per spiritū sermo sapiētię:alij sermo
scientię s̄m eundē spiritū:alteri autē fides
in eodem spiritu:alteri gratia curationū in
vno spiritu:alij operationes virtutum:alij
ꝓphetia:alij dijudicatio spirituum:alij ge/
nera linguarū:alij interpretatio sermonū.
Omnia autē hęc operat vnus atq̄ꝫ idē spi/
ritus/diuidens ꝓpria vnicuiq̄ꝫ prout vult.
Horum omniū spiritaliū donoꝝ quę cōme
morauit apl̄s / cuicūq̄ꝫ data est dijudicatio
spirituū:ipse scit ista sicut scienda sunt.

De quodam iohanne monacho cuidam femine ex pacto in somnis apparenti admiratio augustini:

Talem fuisse credendū (Ca.XVII.

t est illum iohannē monachū:quē de
belli ciuilis euentu maior theodo/
sius cōsuluit imperator. Habebat quippe
etiā prophetiā. Neq̄ꝫ eñ singulos singula
munerū istoꝝ/sed etiam plura vnū habere
posse nō ambigo. Johānes ergo iste cuidā
mulieri religiosissimę impatienter eū vide/
re cupienti/atq̄ꝫ vt hoc impetraret per ma/
ritum suū vehemēter instāti:Cū ille nollet:
qm̄ id nunq̄ꝫ pmiserat feminis: Uade inq̄t
dic vxori tuę: videbit me nocte ꝓxima: sed
in somnis. Et factum est. Monuitq̄ꝫ illam
quicq̄d fidelē cōiugatā moneri oportebat.
Quę cū euigilasset:talē se vidisse hominez
dei viro suo q̄lē ille eū nouerat/ ꝛ q̄d ab illo
audierit indicauit. Qui hoc ab eis cōperit
retulit mihi vir grauis ꝛ nobilis ꝛ dignissi/
mus: credidi. Sed si illū sctm̄ monachū ip̄e
vidissem: quia sicut fertur patientissime in/
terrogabatur/ꝛ sapientissime respondebat:
quęsissem ab eo q̄d ad istaz ptinet q̄stionē:
vtrū ipse ad illā feminā venisset in somnis:
id est spiritus eius in effigie corporis sui:si/
cut nosipsos in effigie corpis nostri somnia
mus: an ipso aliud agēte: vel si dormiebat
aliud somniante/siue per angelū/siue quo/
cunq̄ꝫ alio modo in mulieris somnio talis
facta sit visio:atq̄ꝫ id futurū vt ipse promit/
teret ꝓphetię spiritu reuelāte p̄sciuerit. Si
eñ ip̄e interfuit somnianti:mirabili gratia

vtiq̧ id potuit / nō natura: et dei munere / non pp̄ria facultate. Si aūt ipso aliud agē te siue dormiēte / et visis alijs occupato / cū mulier vidit i somnis: pfecto tale aliquid factū ē / quale illud ē qđ i actibus apl'orum legimus: vbi dn̄s iesus loquit̄ ananie ð saulo: et indicat ei q̄ saulus vidit ad se veniētē ananiā: cū hoc ananias ipse nesciret. Q̄ꝺlibet horum mihi rn̄deret ille hō dei: et de martyrib⁹ ab illo pq̄rerē q̄rere: vtrum ipsi assint in somnis / vl' quocūq̧ alio mō videntib⁹ eos in qua figura voluerint: et maxime qn̄ ab eis se torqueri demones in hominib⁹ ɔfitētur: et rogāt eos vt parcāt sibi: An ista fiāt dei nutu p angelicas potestates / i honorē cōmēdationēq̧ sanctorum: ad vtilitatē hoim illis in sūma q̄ete positis / et ad alia longe meliora visa vacantib⁹ seorsū a nobis / orātibusq̧ p nobis: Nā mediolani apđ sctōs ptasium et geruasiū martyres expsso noie sicut defunctorū: q̄s eodē modo cōmemorabant: adhuc viuū demones epm cōfitebant̄ ambrosiū / atq̧ vt sibi parceret / obsecrabāt: illo aliud agēte / atq̧ hoc cū ageret̄ oīno nesciēte. An forte aliq̄n p ipsā psentiam martyrū fiant ista / aliq̄n p angelorum: et vtrū possint / vel quib⁹ signis possint a nobis duo ista discerni: an ea sentire ac iudicare non valeat / nisi q̄ habeat illud donū p dei spiritū diuidētē pp̄ria, put vult vnicuiq̧: dissereret mihi vt arbitror hec oīa sicut vellē ipse iohannes: vt aut eo docente discerē: et ea que audirē / vera et certa esse cognoscerē: aut ego crederē que nescirem / illo dicēte q̄ sciret. Q̄ꝺ si mihi forsitan de sancta scriptura responderet ac diceret: Altiora te ne q̄sieris: et fortiora te ne scrutat⁹ fueris: s̄ q̄ p̄cepit tibi dn̄s / illa cogita semp. Id etiā gratanter acciperē: Non eñ paru⁹ est fructus / si aliqua obscura et incerta que cōphendere non valemus: clarum saltē certūq̧ sit nobis nō esse q̄rēda: et qđ vnusquisq̧ vult discere / putans pdesse si sciat: discat non obesse si nesciat.

Act. 9. b. — De sancto ambrosio — 1. Cor. 12. b. — Al. t vera sit — Eccli. 3. c.

Pro qb⁹ defūctis et quō orare debeam⁹ / librū ɔcludendo ostendit: Ca. XVIII

Que cū ita sint / nō extimem⁹ ad mortuos p quib⁹ curā gerim⁹ puenire / nisi q̄ p eis siue altaris / siue orationū / siue elemosynarū sacrificijs solēniter supplicam⁹: q̄uis nō p quib⁹ fiunt oīb⁹ psint: s̄ his tm̄ qb⁹ dū viuūt cōparat̄ vt psint: Sed q2 non discernimus q̄ sint / oportet ea p regeneratis oib⁹ facere / vt null⁹ eorum p̄termittat̄ ad q̄s hec bñficia possint et debeāt puenire. Melius eñ superūt ista eis quib⁹ nec obsūt nec psūt / q̄ꝫ eis deerūt quib⁹ psunt. Diligēti⁹ tñ facit hec q̄sq̧ pro necessarijs suis / q̄ p illo fiat sir a suis. Corpi aūt humano quicq̄d impēdit̄ / nō est p̄sidiū salutis / s̄ humanitatis officiū fm affectū: q̄ nemo vnq̄ carnē suam odio habet. Vñ oportet vt quā pōt p carne pximi curā gerat / cū ille recesserit qui regebat. Et si hec faciūt q̄ carnis resurrectionē nō credūt: q̄nto magis debēt facere q̄ credūt: vt corpi mortuo / sed tñ resurrecturo et in eternitate mansuro impēsū eiusmodi officiū / sit etiā q̄dāmodo eiusdē fidei testimoniū. Q̄ꝺ vero q̄sq̧ apud memoriā martyrū sepelit̄: hoc tm̄ mihi videt̄ pdesse defuncto / vt cōmendās eū etiā martyrū patrocinio / affectus p illo supplicationis augeat̄. Habes ad ea que a me putasti esse q̄rēda qualē potui reddere responsionē meā: q̄ si vltra q̄ꝫ sat ē p̄lixa ē / da veniā: id eñ factū est amore diutius loquēdi tecū. Hunc ḡ librum quēadmodū acceperit venerabilis dilectio tua / peto rescptis tuis nouerim: quē tibi gratiorem / frater scꝫ et cōpsbyter noster cādidianus: quē p tuas litteras cognitū toto corde suscepi / inuitusq̧ dimisi. Multū eñ nos i charitate christi sua p̄sentia consolatus est: et quod fatendū est / eius instantia tibi parui: Nā cor meū tanta distendūt / vt nisi ipso assidue cōmonente non sineret obliuisci: pfecto interrogationi tue mea responsio defuisset.

Eph. 5. f.

Diui aurelij augustini hipponensis episcopi / de cura pro mortuis gerenda / liber explicit.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi / i librum de octo dulcitij q̄stioib⁹ / ex secūdo libro retractationum / Argumentum.

Liber quē p̄notaui de octo dulcitij questionib⁹ / nō esset in hoc ope cōmemorādus inter libros meos: cū sit ɔfect⁹ ex his q̄ a me in alijs antea ɔscpta sunt: nisi et disputationis aliqđ a nobis interpositū reperiret̄ i eo: et vni earum q̄stionū nō ex opusculo aliq̄ alio meo respōsionē: s̄ tunc que potuit occurrere reddidissem.

2. Retract. ca. 65.

Octo q̄stionū dulcitij annotatio.

1 Utrū aliqui q̄ sunt post baptismū peccatores/exeāt de gehēna: hoc ē/vtrū p fidē ab inferno eximantur.

2 Utrū oblatio q̄ fit p defunctis seu q̄ scētib⁹/aliquid eoꝝ p̄ferat aiab⁹: cū euidēter nostrī aut subleuemur/aut grauemur actibus: cū tñ legam⁹/q̄ i inferno nemo possit iam confiteri.

3 Utrū statim i aduētu dñi credēdū sit esse futurū iudiciū: an spacio iterpo-

4 Quare dixerit dauid: Po (sito tpis. tēs i terra erit semē ei⁹: generatio iustoꝝ bñdicet: cū sciamus iustoꝝ filios z fuisse z esse maledictos: z iniustoꝝ z fuisse z esse benedictos.

5 Quare dixerit dñs p̄sci⁹ futuroꝝ: Elegi dauid fm cor meū: cū ille talia et tāta cōmiserit: q̄ soluit post octauā.

6 Utrū iuxta historiā libri regū phytōis sa ipsū p̄phetā samuelē d̄ iferno euo-

7 Qualit satisfaciēdū sit eis q̄ (cauerit. dicūt sarā stupꝝ abimelech aut pharaonis nō effugisse: cū id scripturę sācte testimonio p̄bare conantur.

8 De quo spiritu dicat: Spūs dei supferebat sup aquam.

Eiusdē diui aurelij augustini hipponēsis epi/de octo dulcitij questionib⁹/liber incipit.

Prefatio

Quātū mihi videt dilectissime fili dulcitinō tardaui rñdere iterrogationib⁹ tuis. Per pascha q̄ppe hoc anno q̄ dñic⁹ ei⁹ fuit tertio calen. apzil/a carthagie mihi missas lrās tuę dilectiōis accepi. Post eos aūt dies scōs cōfestim carthaginē sū p̄fectus: In q̄ ciuitate nihil me dictare pmisit occupationū q̄ ibi non potest deesse nimia multitudo. Sed posteaq̄ inde regressus sū (Al. ipse.) pacīs apud nños qndecim dieb⁹/q̄ me post absentiā diuturnā curare alia compulerūt. Nā post tres menses vbi redire pmissus sū (Al. tmissis.) rescribere ista nō distuli: et abs te rursus q̄stionib⁹ q̄ a me p diuersa opuscula mea iā fuerant ptractata/ex eisdē opusculis reddere vel solutionē/vel certe disceptationē meā. Deniq̄ illud tñmō vbi q̄ris quare dixerit dñs p̄sci⁹ futuroꝝ: Elegi dauid fm cor meū: cū ille talia z tāta cōmiserit/vbi tractauerī (Questiōis hu ius que p̄po sita est quinta in ordine/solu tio ponet in fine operis.) z quō id expofuerim/nō potui repire: z vtrū sit in aliq̄ libro meo vel ep̄la nescio: Ac p h qm mihi de hoc itulisti noue disputatiōis necessitatē: i hac mea rescriptiōe id vltimū feci: p⁹us volēs ea ponere q̄ habebā i alijs meis volumib⁹ p̄parata: vt nec studio tuę sctitatis deessē/qd mihi ē gratissimū: nec alio mō eadē dicere cogerer/qd mihi eēt laboriosissimū: nec te aliq̄ amplius adiuuaret.

Utrū aliqui q̄ sūt post baptismū pctōres/exeāt d̄ gehēna/hoc ē vtrū p fidē ab iferno eximāt. Questio. I

(A Questio.) Prima itaq̄ ppositio tua ē/vtrū aliqui q̄ sūt post baptismū pctōres/exeāt de gehēna: Aliqntoꝝ nāq̄ sup hoc indīs diuersa sentētia ē rñdentiū: sicut ē iustoꝝ p̄miū/ita peccatoꝝ finē non habere tormēta: Asseuerare etēi cupiūt tā ppeti vidictā manere/q̄ p̄miū. Quib⁹ ctra p̄scribitur euāgelica illa sentētia q̄ ait: Nō inde exies donec reddas nouissimū qdrātē. Superest q̄: vt h reddito possis exire. (Math. 5. d.) Credimus hoc etiā apli definitiōe scribētis: Ipse aūt salu⁹ erit/sic tñ q̄si p ignē. (1. Cor. 3. c.) Sz qm alibi legim⁹ idē: Et nō cognouit eam donec peperit: qd ita interptari nō possum⁹: idcirco d̄ hoc cupim⁹ fieri certiores. (Math. 1. d.) Huc usq̄ est ppositio tua: Cui rñdeo ex libro meo q̄ i scribis/de fide et opib⁹: vbi de hac re ita locut⁹ sū: (Responsio questionis.) Jacobus aūt inq̄ tā vehemēter ifest⁹ ē eis q̄ sapiūt fidē sine opib⁹ valere ad salutē (Aug⁹ de fide et operibus ca. 14. c.) vt illos etiā demonib⁹ cōparet dicens: Tu credis qm vn⁹ ē de⁹: bñ facis: z demōes credūt z ptremiscūt. (Jaco. 2. d.) Quid breui⁹/veri⁹/vehemētiusq̄ dici potuit: cū z in euāgelio legam⁹ h dixisse demonia/cū christū filiū dei cōfiterent/z ab illo corriperent/qd i petri pfessione laudatū ē. (Marc. 1. c.) (Math. 16. c.) Quid pderit ait iacob⁹ fres mei si fidē dicat se q̄s habere/opa aūt nō habet: Nunqd poterit fides saluare eū: (Jaco. 2. c.) Dicit etiā: q: fides sine opibus mortua ē. (Ibidē. d.) Quousq̄ q̄ fallunt q de fide mortua sibi vitā ppetuā pollicent: Quapropt diligēter oportet attendere quō accipiēda sit pauli apli illa sētētia/ plane ad itelligēdū difficil/ vbi ait: Fundamētū aūt aliud nemo pōt ponere/pter id qd positū ē/qd ē christ⁹ iesus: (1. Cor. 3. c.) Si qs aūt supedificat sup fūdamētū h aurū/argētū/lapides pciosos/ligna/fenū/stipulā: vniuscuiusq̄ op⁹ manifestabit: dies eñ dñi declarabit: q: i igne reuelabit: z vnusquiusq̄

op⁹ q̄le sit ignis ꝓbabit: Si cui⁹ op⁹ ꝑman-
serit/ q̄ꝺ supedificauit/ mercedē accipiet: Si
cui⁹ aūt op⁹ arserit/ damnū patieꝛ: ipse aūt
saluꝰ erit/ sic tñ q̄si p ignē. Quā q̄dē senten-
tiā q̄dā ita itelligendā putāt: vt illi videāꝛ
edificare sup hoc fundamētū aurꝝ/ argētū ⁊
lapides p̄ciosos/ qui fidei q̄ i christo ē bona
opa adijciunt: illi aūt fenū/ ligna/ stipulā: q̄
cū eādē fidē habeāt/ male opanꝛ. Vñ arbi-
tranꝛ p q̄sdā penas ignis eos posse purga-
ri ad salutez pcipiendā merito fundamēti.
Hoc si ita est: fateamur istos laudabili cha
ritate conati/ vt oēs indiscrete admittanꝛ
ad baptismū: nō solū adulteri ⁊ adultere ꝯ
sententiā dñi falsas nuptias p̄tēdētes/ ve-
rūetiā publice meretrices i turpissima ꝓfes
sione pseuerātes: q̄s certe nulla etiā negli-
gētissima ecc̄ia ꝯsueuit admittere/ nisi ab il
B la ꝑmit⁹ ꝓstitutiōe liberatas. Sz ista rōne
cur nō oīmodo admittanꝛ/ oīno nō video.
Quis eñ nō malit eas posito fūdamēto li-
cet ligna/ fenū ⁊ stipulā cōgerāt aliq̄nto cer
te diuturniore igne purgari/ q̄ꝫ i etnū pire?
Sz falsa erūt illa q̄ obscuritatē ambiguita
1.Cor.13.a. tēq̄ꝫ nō habēt. Si habeā oēz fidē/ ita vt mō
tes trāsferā/ charitatē aūt nō habeā/ nihil
Iaco.2.c. sū. Et q̄d ꝓderit fratres mei/ si fidē q̄s dicat
se habere/ opa aūt nō habeat: nunq̄d pote-
rit fides saluare eū? Falsū erit et illō: Noli-
1.Cor.6.b. te errare: neq̄ꝫ fornicatores/ neq̄ꝫ idol̄ seruiē
tes/ neq̄ꝫ fures/ neq̄ꝫ auari/ neq̄ꝫ adulteri/ ne-
q̄ꝫ molles/ neq̄ꝫ masculoꝝ ꝯcubitores/ neq̄ꝫ
ebriosi/ neq̄ꝫ maledici/ neq̄ꝫ rapaces regnū
Gal.5.d. dei possidebūt. Falsū est et illud: Manife-
sta sūt opa carnis/ q̄ sūt fornicatiōes/ imun
dicie/ ipudicitia/ luxuria/ idoloꝝ seruit⁹/ ve-
neficia/ inimicitie/ ꝯtētiones/ emulatiōes/
aīositates/ dissensiones/ hereses/ inuidie/
ebrietates/ comesatiōes/ ⁊ his siīa q̄ p̄dico
vobis sicut p̄dixi: q̄m q̄ talia agunt/ regnū
dei nō possidebunt. Falsa erūt hec: Si eñ
tñmō credāt ⁊ baptizenꝛ/ q̄uis i mal̄ tali-
bus pseuerēt/ salui erūt p ignē: atq̄ꝫ idō in
christo baptizati etiā q̄ talia agunt/ regnū
1.Cor.6.c. dei possidebunt. Frustra aūt diciꝛ: Et hec
q̄dem fuistis/ sed abluti estis: q̄si et abluti
hec sūt. Inaniter etiā illō a petro dictū vi-
1.Petri.3.d. debiꝛ: Sic et vos siñ forma baptisma sal-
uos facit: nō carnis depositio sordium/ sed
ꝯscientie bone interrogatio. Siquidem et
habētes pessimas ꝯsciētias oīm flagitioꝝ
et scelerū plenas/ nec eoꝝ maloꝝ peniten-
tia mutatas: tñ baptisma saluos facit: pro-
pter fundamētū eñ q̄ꝺ i eodē baptismate
poniꝛ (licet p ignē) salui erūt. Illud q̄ꝫ non
video cur dñs dixerit: Si vis venire ad vi- Matth.19.c.
tā fua mādata: ⁊ cōmemorauit ea q̄ ad bo
nos mores ptinēt: si etiā his nō seruat̄ ad
vitā veniri pōt p solā fidē: q̄ sine opib⁹ mor Iaco.2.d.
tua est. Illud deinde quō verū erit q̄ꝺ eis
q̄s ad sinistrā positur⁹ est/ dicet: Ite in ignē Matth.25.d.
eternū/ q̄ paratus ē diabolo ⁊ angel̄ eius?
Quos nō increpabit q̄ꝛ i eū nō crediderūt/
ꝫ q̄ꝛ bona opa non fecerūt. Nā ꝓfecto ne si C
bi q̄sq̄ꝫ de fide/ q̄ sine opib⁹ mortua ē/ vitā
ꝓmittat eternā: ppterea oēs gentes segre
gatuꝝ se dixit/ q̄ pmixte eisdē pascuis vte-
banꝛ: vt appareat eos illi dicturos: Dñe q̄ñ Ibidem
te vidim⁹ illa ⁊ illa patientē/ ⁊ nō ministra-
uim⁹ tibi: qui in eū crediderāt/ ꝫ bona opa-
ri nō curauerāt/ tanq̄ꝫ de ipsa fide mortua
ad vitā pueniren̄ eternā. An forte ibunt in
ignē eternū q̄ opa miscdie non fecerūt/ ⁊ nō
ibūt q̄ aliena rapuerūt/ vel corrūpendo in
se tēplū dei/ i seipsos imisericordes fuerūt:
quasi opa miscdie ꝓsint aliq̄d sine dilecti-
one/ dicēte apl̄o: Si distribuā oīa mea pau 1.Cor.13.a.
peribus/ charitatē aūt non habeā/ nihil mi-
bi ꝓdest? Aut diligat q̄sq̄ꝫ ꝓximū sicut se-
ipsū/ q̄ nō diligit seipsū? Qui eñ diligit ini Ps̄.10.
q̄tatē/ odit aīaz suā. Neq̄ꝫ illō dici hic pote
rit/ i q̄ nōnulli seipsos seducūt dicētes/ ignē
eternū dictū non ipsam ⁊ penā eternā. Per Al. ꝯbu-
ignem q̄ppe q̄ etern⁹ erit transituros arbi- stionem
tranꝛ eos quib⁹ ppter fidē mortuā p ignē
ꝓmittūt salutē: vt videlicet ipse ignis eter-
nus sit: cōbustio v̄o eorū/ h̄ ē opatio ignis/
nō sit in eis eterna: cū ⁊ hoc p̄uidens dñs/
sententiā suā ita ꝯcluserit dicens: Sic ibūt Matth.25.d.
illi in combustionē eternam: iusti autez in
vitam eternā. Erit ḡ eterna cōbustio sicut
ignis: ⁊ eos in illā ituros v̄itas dixit/ quo-
rū non fidē/ sed bona opa defuisse declara-
uit. Si ḡ hec oīa et cetera q̄ innumerabilia
p oēs scp̄turas sine ambiguitate dicta repi
ri possunt/ falsa erūt: poterit verus esse ille
intellect⁹ de lignis/ feno ⁊ stipula/ q̄ hi sal-
ui erūt p ignē/ q̄ solā i christo fidē tenentes/
bona opa neglexerūt. Si aūt ista ⁊ vera et
clara sūt: ꝓculdubio i illa apl̄i sentētia ali⁹
req̄rēdus ē intellect⁹: atq̄ꝫ in his dēputan-
da ē/ q̄ petr⁹ dicit esse i scriptis ei⁹ q̄dā diffi
cilia intellectu/ q̄ non debēt hoies puerte-
re ad ꝓpriū suū interitū: vt ꝯtra euidētissi-

ma testimonia scripturarum securos faciant de percipienda salute nequissimos/nequitie sue pertinacissime coherentes: nec emendando aut penitendo mutatos. Hic a me fortasse queratur
Obiectio. de ipsa pauli apostoli sententia/quid ego sentiam: et quo nam modo intelligendam putem. Fateor malle me hinc audire intelligentiores atque doctiores/qui sic eam exponant/ut illa omnia vera et inconcussa permaneant/que supra commemoraui: et quecunque alia non commemoraui: quibus apertissime scriptura testatur: nihil prodesse fidem
Gal.5.b. nisi eam quam definiuit apostolus/id est que per dilectionem operatur: sine operibus autem saluare non posse: neque preter ignem/neque per ignem: quia si per ignem saluat/ipsa utique saluat. Absolute autem dictum est
Iaco.2.c. et aperte: Quid prodest si dicat quis se fidem habere/opera autem non habeat: nunquid poterit fides
Responsio. saluare eum? Dicam tamen quam breuissime potero etiam ipse quid sentiam de illa sententia pauli apostoli ad intelligendum difficili: dummodo illud quod ad meam professionem attinet precipue teneatur/quia de hac me malle dixi audire meliores. Fundamentum christus est in structura architecti sapientis: hoc expositione non indiget: Aperte
1.Cor.3.c. enim dictum est: Fundamentum enim aliud nemo potest ponere preter id quod positum est quod est christus iesus. Si autem christus/procul dubio fides christi: Per fidem quippe habitat christus in cordi-
Eph.3.d. bus nostris/sicut idem apostolus dicit. Porro si fides christi/illa utique quam definiuit apostolus/que per dilectionem operatur. Non enim fides illa demonum cum et ipsi credant et contremiscant/et filium dei confiteantur iesum/potest accipi in fundamento. Quare? nisi quia non est fides que per dilectionem operatur/sed que exprimitur per timorem. Fides itaque christi fides gratie christiane.i.ea fides que per dilectionem operatur/posita in fundamento/neminem perire permittit. Sed quid sit edificare sup hoc fundamentum aurum/argentum/lapides preciosos/et lignum/fenum et stipulam/si subtilius disserere coner: vereor ne ad intelligendum difficilior sit ipsa expositio: Enitar tamen quantum dominus adiuuat/et breuiter et quantum potero dilucide expedire quod sentio. Ecce ille qui consuluit
Math.19.c. a magistro bono/quid boni faceret ut haberet vitam eternam: et audiuit: si ad vitam venire vellet/seruanda sibi esse mandata. Dictum est
Exo.20.c. ei: Non occides/non mechaberis/non furtum facies/non falsum testimonium dices: honora patrem tuum et matrem tuam: et diliges proximum tuum tanquam teipsum: hec faciens in fide christi/teneret procul dubio fidem que per dilectionem operatur. Neque enim diligeret proximum tanquam seipsum/nisi recepta dilectione dei/sine qua non diligeret seipsum. Porro si faceret etiam quod dominus addidit dicens: Si vis perfectus esse: vade vende omnia que habes et da pauperibus/et habebis thesaurum in celo: et veni sequere me: edificaret sup illud fundamentum aurum/argentum/lapides preciosos: Non enim cogitaret nisi quomodo placeret deo: Et hec cogitationes sunt quantum estimo/aurum/argentum/lapides preciosi. Porro si circa diuitias suas carnali quodam teneretur affectu: quauis ex eis multas elemosynas faceret: nec ad eas augendas fraudis aliquid rapineque moliretur: aut earum minuendarum vel amittendarum metu in aliquod facinus flagitiumve laberetur/(alioquin iam se isto modo ab illius fundamenti stabilitate subtraheret) sed propter carnalem ut dixi/quem in eis habebat affectum/quo talibus bonis sine dolore carere non posset: edificaret sup fundamentum illud lignum/fenum/stipulam: maxime si et uxorem sic haberet/ut etiam propter ipsam cogitaret ea que sunt mundi/quomodo placeret uxori. Hec igitur quoniam affectu dilecta carnali non sine dolore amittuntur: propter ea quia sic ea habent ut habeant in fundamento fidem/que per dilectionem operatur: neque huic ista ulla ratione vel cupiditate preponant/in eorum amissione passi detrimentum/per ignem quendam doloris perueniunt ad salutem. A quo dolore atque detrimento tanto est quisque securior/quanto ea vel minus amauerit/vel tanquam non habens habuerit. Qui vero propter illa/vel tenenda/vel adipiscenda/homicidium/adulterium/fornicationem/idolatriam/et similia queque commiserit: non propter fundamentum per ignem saluabitur/sed amisso fundamento/eterno igne torquebitur. Ideo et illud quod dicunt veluti probare cupientes/quantum valeat sola fides/ubi apostolus dicit: E
Quod si infidelis discedit/discedat: Non est enim 1.Cor.7.c.
seruituti subiectus frater vel soror in huiusmodi: id est ut propter fidem christi etiam ipsa uxor legitima societate coniuncta/sine ulla culpa relinquatur/si cum viro christiano propter hoc quia christianus est/permanere noluerit. Non attendunt eo modo illam rectissime dimitti/si viro suo dicat: non ero uxor tua/nisi mihi de latrocinio diuitias congeras: aut nisi solita lenocinia quibus nostram domum transigebas/etiam christianus exerceas: aut si quid aliud vel facinorosum vel flagitiosum in viro nouerat/quo delectata vel libidinem explebat/vel facilem victum habebat/vel etiam incedebat ornatior. Tunc enim il-

le cui hoc vxor dicit/si veraciter egit peni-tētiā ab operib⁹ mortuis/qui accessit ad baptismū / habetq̃ in fundamēto fidē q̄ p dilectionē operat: proculdubio plus tenebit amore diuinę gratię q̄ carnis luxurię: ⁊ mēbrum qđ eū scandalizat / fortiter amputat: Quemcunq̃ autem in hac direptione dolore cordis ꝑpter carnalē affectū coniugis sustinebit: hoc est detrimentū qđ patietur: hic est ignis p quē feno ardente ipse saluabitur. Si autē iam sic habeat vxorē tanq̄ non habēs: non ꝑpter concupiscentiā / s ꝑpter misericordiā: ne forte eam saluā faceret / reddens potius q̄ exigēs debitum piugale: ꝑfecto nec dolebit carnaliter / cum ab illo tali cōnubiū separabitur: Neq̃ eī in ea cogitabat nisi quę sūt dei/ quomō placeret deo. Ac p hoc inq̄tū aurū / argentū / et lapides p̄ciosos illis cogitationibus superedificabat: intantū nullū detrimentū patietur / intantū ei⁹ structura q̄ erat fenea / nullo incendio cremabit. Siue ergo in hac tm̄ vita ista dolēs patiunt / siue etiā post hanc vitā talia q̄dā iudicia subsequunt: nō abhorret q̄ntū arbitror a ratione veritatis iste intellectus hui⁹ sententię: Uerūtamen etiā si ē ali⁹ qui mihi nō occurrit potius eligēdus: istū q̄diu tenem⁹ / non cogimur dicere iniustis / non subditis / scelestis / ꝯtaminatis / parricidis / matricidis / homicidis / fornicatorib⁹ / masculorū ꝯcubitorib⁹ / plagiarijs / mēdacib⁹ / piuris: ⁊ si qđ aliud sanę doctrinę aduersat / q̄ ē sm̄ euāgeliū glię btī dei: si tm̄mō in christū credatis / et sacramētū baptismi ei⁹ accipiatis: etiā si vitā istā pessimā nō mutaueritis / salui eritis. Uñ nec illa nobis mulier chananęa p̄scribit: q2 dn̄s qđ petebat ei dedit / cū añ dixisset: Nō est bonū tollere panē filiorū / ⁊ mittere canib⁹: q2 ille cordis inspector mutatā vidit qn̄ laudauit: et ideo nō ait: O canis magna ē fides tua / s o mulier / magna ē fides tua. Mutauit vocabulū: q2 mutatū vidit affectū: atq̃ illā correptionē ad fructum puenisse cognit. Miror autē si laudaret in ea fidē sine opib⁹: id est fidē nō talē q̄ p dilectionē posset operari / sidē mortuā: et quā iacobus dicere minime dubitauit / fidē nō christianorū / s demonū. Postremo si istam chananęā nolūt intelligere mutasse prauos mores / qn̄ eā christus contemnēdo ⁊ corripiēdo redarguit: quoscunq̃ inuenerint tm̄mō credere: vitam vo

Gal.5.b.
Matth.5.c.
Ar. trall cōiugio.
1.Cor.7.f.
1.timoth.1.b.
Matth.5.c.
Jaco.2.d.

inquinatissimā / nec saltē occultare / sed etiā libere ꝯfiteri / ac nolle mutare: sanēt filios eorū si possūt / sicut sanata ē filia chananeę mulieris: non tamē eos faciāt mēbra christi / cū ipsi esse nō desināt mēbra meretricis. Itē in eo libro cuius titulus ē de fide / spe / et charitate: quē scripsi ad filiū meū / fratrē tuum laurentiū: ista de hac re verba mea sunt. Credunt inq̃ a quibusdam etiam hi qui nomē christi nō relinquūt / ⁊ eius lauacro i ecclesia baptizant: nec ab ea vllo schismate vel heresi p̄cidunt / in quātislibet sceleribus viuant / quę nec diluāt penitendo: nec elemosynis redimāt / sed in eis vsq̃ ad huius vitę vltimū diē ꝯtinacissime pseuerent / salui futuri p ignē: licet ꝑ magnitudine facinorū flagitiorūq̃ diuturno / nō tamē ęterno igne puniri. Sed qui hoc credunt / ⁊ tn̄ catholici sunt / humana quadā beniuolentia mihi falli vident: nam scriptura diuina aliud ꝯsulta r̄ndet. Librū aūt de hac q̄stione ꝯscrpsi / cui⁹ titulus ē de fide ⁊ opib⁹: Ubi sm̄ scripturas sctās quātū deo adiuuāte potui / demonstraui eā fidē saluos facere / quā satis euidēter expressit paul⁹ ap̄ls dicēs: In christo eīn iesu neq̃ circūcisio quicq̃ valet / neq̃ p̄putiū / s fides q̄ p dilectionē operat. Nā fides q̄ p dilectionē non opat ꝑculdubio sm̄ aplm̄ iacobū mortua ē i semetipsa. Qui rursus ait: Si fidem dicat se quis habere / opera autē non habeat / nūquid poterit fides saluare eū? Porro aūt si homo sceleratus ꝑpter fidē solā p ignem saluabit: ⁊ sic est accipiendū qđ ait beatus paul⁹ apostolus: Ipse autē saluus erit / sic tn̄ quasi p ignē: poterit ergo saluare sine opib⁹ fides: et falsū erit qđ dixit ei⁹ coap̄ls iacob⁹: Falsum erit ⁊ illud qđ idē ipse paul⁹ dixit: Nolite inq̄t errare / neq̃ fornicatores / neq̃ idolis seruiētes / neq̃ adulteri / neq̃ molles / neq̃ masculorū concubitores / neq̃ fures / neq̃ auari / neq̃ maledici / neq̃ ebriosi / neq̃ rapaces regnū dei possidebūt. Si eīn etiā in istis pseuerātes criminib⁹: tn̄ ꝑpt fidē christi salui erūt: quō i regno dei nō erūt? Sed q2 hec ap̄lica manifestissima ⁊ apertissima testimonia falsa esse non p̄nt: illud qđ obscure dictū ē de his qui edificāt super fundamētum qđ est christus / non aurū / non argētū / nō lapides p̄ciosos / s ligna / fenū / stipulā: de his eīn dictū est q̄ p ignē salui erūt: qm̄ fūdamēti merito nō peribūt: Sic intelligēdū

G
Aug⁹ de fide / spe / et charitate.
Gal.5.b.
Jaco.2.d.
1.Cor.3.c.
1.Cor.6.b.

est/ vt his manifestis non inueniatur contrariũ esse. Ligna quippe et fenũ et stipula nõ absurde accipi possunt rerum secularium quamuis licite concessarũ tales cupiditates: vt amitti sine animi dolore nõ possint. Cum autẽ iste dolor vrit: si christus in fundamẽto locum habet: id est vt ei nihil anteponatur: et malit homo qui tali dolore vritur rebus quas ita diligit magis carere quam christo/ per ignẽ fit saluus. Si autẽ res huiusmodi temporales ac seculares tẽpore temptationis maluerit tenere quam christũ: eũ in fundamento non habuit: quia hec priore loco habuit/ cũ in edificio nõ sit aliquid prius fundamento. b Ignis enim de quo locutus ẽ eo loco apostolus paulus: talis debet intelligi/ vt ambo per eũ transeãt: id est et qui edificat supra hoc fundamentũ aurum/ argentum/ lapides preciosos: et qui edificat lignũ/ fenũ/ stipulã: 1. Cor. 3. c. Cum enim hoc dixisset/ adiunxit: Uniuscuiusque opus quale sit/ ignis probabit. Si cuius opus permãserit: quod superedificauit/ mercedẽ accipiet. Si cuius opus autẽ exustũ fuerit: damna patietur: ipse autẽ saluus erit/ sic tamen quasi per ignẽ. Non ergo vnius eorũ/ sed vtriusque opus ignis probabit. Est quidẽ ignis temptatio tribulationis: de quo aperte alio loco scriptũ ẽ: Uasa figuli probat fornax: et homines iustos tẽptatio tribulationis. Eccl. 27. a. Iste ignis in hac interim vita facit quod apostolus dixit: Si accidat duobus fidelibus/ vni scilicet cogitanti que dei sũt/ quomõ placeat deo: hoc ẽ edificanti super christũ fundamentũ/ aurum/ argentũ/ lapides preciosos: alteri autẽ cogitanti ea que mundi sunt/ quomõ placeat vxori: id est edificanti super idẽ fundamentũ ligna/ fenũ/ stipulã: 1. Cor. 7. f. Illius enim opus nõ exuritur: quia non ea dilexit/ quorum amissione crucietur: Exuritur autẽ opus huius: quoniã sine dolore non pereũt/ que cũ amore possessa sũt. Al. amore. Sed quoniã alterutra conditione proposita eis potius carere malit quam christo: nec timore amittẽdi talia deserit christũ/ quamuis doleat dũ amittit: saluus est quidẽ/ sic tamen quasi per ignẽ: quia vrit eum rerum dolor quas dilexerat amissarũ: sed nõ subuertit/ neque consumit fundamẽti stabilitate atque incorruptione munitũ. Tale aliquid etiam post hãc vitã fieri incredibile nõ ẽ: et vtrũ ita sit queri põt: Et aut inueniri aut latere nõ nullos fideles per ignẽ quendã purgatoriũ:

quanto magis minusue bona pereuntia dilexerunt/ tanto tardius citiusque saluari: nõ tamẽ tales de quibus dictũ ẽ/ quod regnũ dei nõ possidebunt/ nisi conuenienter penitentibus eadẽ crimina remittãtur. Conuenienter autẽ dixi/ vt steriles in elemosynis nõ sint/ quibus tantum tribuit scriptura diuina/ vt earum tantummodo fructũ se imputaturum prenunciet dominus dextris/ et earum tantummodo sterilitatẽ sinistris: quando his dicturus est: Uenite benedicti patris mei percipite regnũ dei. Illis autẽ: Ite in ignẽ eternũ. Matth. 25. c. Hec ex duobus opusculis meis satis puto questioni tue fuisse responsa. 3 De illa vero sentẽtia domini: Nõ exies inde donec reddas nouissimũ quadrantẽ: respondere mihi necesse nõ fuit: Matth. 5. d. cũ iã tu ipse questionẽ similẽ ex euãgelij lectione soluisti/ vbi scriptũ est: Non cognouit eã donec peperit. Matth. 1. d. Sane vt non te celẽ de hac re cogitationẽ meam: vellem si fieri posset/ immo vero volo si fieri potest/ in hac questione veritate superari. Illud enim quod dicitur quãdoque/ et si plurimi temporis eos qui in catholica cõmunione moriuntur: quamuis vsque in finẽ vite huius flagitiosissime et sceleratissime vixerint/ de penis vltricibus exituros: familiarius meũ tangit affectũ/ quẽ habemus circa eos qui nobiscũ corporis et sanguinis christi sacramẽta cõmunicãt: Quis eorum mores perditos oderimus/ quos disciplina ecclesiastica emẽdare nõ possumus: aut a mẽsa dominica separe/ sed a veritate vinci volo/ que sacris litteris aptissime nõ resistit. Non enim que resistit dicẽda est vlla ratiõe veritas: vel putãda. Sed interim donec audiamus tale aliquid aut legamus/ auscultemus ei qui dicit: Nolite errare: neque fornicatores/ neque idolis seruientes etc. regnũ dei possidebunt: 1. Cor. 6. b. quia si talia sũt quæ cõtradicũt/ vt horum verborum apostolicorum manifestationẽ in alios sensus ducere nequeant: profecto aduersus ea nos instruxit: et paratos esse voluit idẽ apostolus dicẽs: Hoc autẽ scitote intelligentes/ quoniam omnis fornicator/ aut immũdus/ aut auarus/ quod est idolorum seruitus: nõ habet hereditatẽ in regno christi et dei. Eph. 5. b. Nemo vos seducat inanibus verbis. Cũ ergo audierimus quosdã fornicatores et immũdos et auaros per ignẽ saluari/ vt habeãt hereditatẽ in regno christi et dei: nõ obsurdescamus contra istũ reclamantẽ et dicentẽ: Omnis fornicator/ aut immũdus/ aut auarus/ nõ habet here-

ditatē i regno christi et dei: t ne acqdescam⁹ illi⁹ verbis ꝯtinuo subijciente: Nemo vos seducat inanibus verbis.

Utrum oblatio que fit ꝑ defunctis seu quiescētibus/aliquid eoꝝ conferat animabus: cū euidenter nostri aut subleuemur/aut grauemur actibus: cū tamē legamus/ꝙ in inferno nemo possit ia cōfiteri:

A Trum oblatio q̄ (Questio.II. v fit ꝑ quiescētibus/ aliquid eorum conferat animab⁹: cū euidenter nostris aut sbleuemur actib⁹/ aut grauemur: cum siquidē legamus/ꝙ in inferno nemo possit iam confiteri. Ad qd multi dicunt/ꝙ aliqd beneficij in hoc locus possit esse post mortē: quāto magis sibi anima ferret ipsa refrigeria sua p se illic confitēdo peccata/q̄ in eorū refrigeriū ab alijs oblatio ꝓcuraf. Dixi aliqd de hac re in eo libro quē nup ad sctm̄ paulinū nolanū epm̄ scripsi/ cum me consuluisset: Utrū sepultura q̄ fit i memorijs martyrū/ ꝓsit aliquid spiritib⁹ mortuorū: Inde ē h̄ qd bis ad te litteris insero: Diu inquā sanctitatis tuę coepe venerāde pauline scptoꝝ debitor fui/ex quo mihi scripsisti p hoies filię nostre religiosissimę floꝛe: q̄rens a me/ vtrū ꝓsit cuiq̄ post mortē ꝙ corp⁹ ei⁹ apud sancti alicui⁹ memoriā sepeliatur. Hoc eñ abs te vidua memorata petierat ꝑ defuncto in eis partib⁹ filio suo: et rescripseras consolans eā: idq̄ etiā nūcians de cadauere fidelis iuuenis cinegij: qd materno et pio affectu desiderauit esse completū/ vt scz in beatissimi felicis ꝓfessoris basilica poneref. Qua occasione factū est/ vt p eosdē platores lraꝝ tuarū ingereres huiuscemodi q̄stionē: atq̄ vt rńderē qd mihi exinde videref exposcens/ nec tacens tu qd sentias: Nā dicis videri tibi nō esse inanes mot⁹ aiorū religiosorū atq̄ fideliū ꝑ suis ita curantiū. Adiungis etiā vacare nō posse / ꝙ vniuersa ꝑ defunctis ecclesia supplicare consueuit: vt hinc et illud conijci possit homini ꝓdesse post mortē/si fide suorū humādo/eius corpi talis ꝓuideaf loc⁹/ in quo appareat opitulatio etiā isto mō q̄sita sanctorū. Sed cum hęc ita sint: quomodo huic opinioni cōntrariū non sit qd ait apl's: Omnes eñ astabimus ante tribunal christi/ vt referat vnusquisq̄ fm ea quę per corpus gessit/ siue bonū/siue malū: nō

Aug⁹ in li. de cura pro mortuis gerenda ca. 1.

B Obiectio 2. Cor. 5. b.

te satis videre significas. Hęc quippe apostolica sententia ante mortē admonet fieri/qd possit ꝓdesse post mortē: nō tūc quādo iam recipiendū est/ quod quisq̄ gesserit ante mortē. Uerum hęc ita soluif quęstio: quoniā quodā vitę genere acquiritur/ dū in hoc corpore viuitur/ vt aliquid adiuuēt ista defunctos: Ac p hoc fm ea q̄ p corpus gesserunt eis quę post corpus religiose ꝑ illis facta fuerint adiuuātur. Sunt eñ quos oīno nihil adiuuant ista: siue ꝑ eis fiant/ quoꝝ tam mala sunt merita/ vt neq̄ talibus digni sint adiuuari: siue p eis/ quorum tam bona sunt/ vt talibus nō indigeant adiumētis. Genere igif vitę quod gessit quisq̄ p corpus efficitur/ vt ꝓsint vel nō ꝓsint/ quęcunq̄ ꝑ illo pie fiunt cū reliquerit corpus: Nā meritū p quod ista ꝓsint/ si nullū cōparatū est in hac vita/ frustra quęritur post hanc vitā. Ita fit vt neq̄ inaniter ecclesia/ vel suorū cura pro defunctis: quod potuerit religionis impēdat: t tamē ferat vnusquisq̄ fm ea quę gessit p corp⁹/ siue bonū/siue malum/ reddente dn̄o vnicuiq̄ fm opera ei⁹. Ut eñ hoc quod impēditur possit ei ꝓdesse post corpus: in ea vita est acquisitū quā gessit in corpore. Dixi etiam tale aliquid ad laurētiū/ quod ita se habet: Tēpus autē inquā/quod inter hominis mortem et vltimā resurrectionē positū est: animas abditis receptaculis continet: sicut vnaqueq̄ digna est vel requie/ vł erumna/ ꝑ eo quod sortita est in carne dū viueret. Neq̄ negandū est defunctoꝝ animas pietate suoꝝ viuentiū releuari: cuꝫ ꝑ illis sacrificiū mediatoris offertur/ vel elemosynę in ecclesia fiunt. Sed eis hęc prosunt/ qui cū viuerēt vt hęc sibi postea possent ꝓdesse meruerūt. Est eñ quidā viuendi modus: nec tā bon⁹ vt non requirat ista post mortē: nec tā malus/ vt ei nō ꝓsint ista post mortē. Est ꝟo talis in bono vt hęc nō requirat: est et rursus talis in malo/ vt nec his valeat/ cum hęc vita transierit adiuuari. Quocirca hic omne meritū compaf quo post hanc vitam possit releuari quispiā vł grauari. Nemo autē se speret qd hic neglexit cū obierit/ apud deū ꝓmereri. Nō igif ista quę ꝑ defunctis cōmendādis frequentat ecclesia: illi apostolicę sunt aduersa sententię q̄ dictū est: Omnes eñ astabimus aū tribunal christi: vt referat vnusq̄sq̄ fm ea

Solutio

C

Aug⁹ i enchiridio ca. 109. et sequen. 13. q. 2. c. tēp⁹.

4. sen. dis. 45. ca. Neq̄ negandum.

Quib⁹ ꝓsint oratiōes et elemosynę et sacrificiū et huiusmodi

2. Cor. 5. b.

que p corpus gessit/siue bonū/siue malū: Quia etiā hoc meritum sibi quisqȝ/ cum in corpe viueret/cōparauit: vt ei possent ista pdesse: Nō eñ omnibus psunt. Et quare non omnibus psunt/nisi pter differentiā vite/quā quisqȝ gessit in corpe? Cū ergo sacrificia/siue altaris/siue quarūcūqȝ elemosynarū p baptizatis defunctis omnibus offerunt/pro valde bonis gratiarū actiones sūt: p nō valde malis ppitiatiōes sunt: p valde malis etiam si nulla sunt adiumenta mortuorū/qualescunqȝ viuorū consolationes sunt. Quibus autē psunt: aut ad hoc psunt/vt sit plena remissio: aut certe vt tolerabilior fiat ipsa damnatio.

Utrū statim i aduētu dñi credendū sit esse futurū iudiciū/an spacio interposito tpis: Questio.III.

A

Tertia tua questio ē: Utrū statim i aduentu dñi credendū sit futurū esse iudiciū/an spacio interposito tēporis? In cuius dieb⁹ aduētus/ qm legim⁹ inquis/qȝ qui supererūt rapienť i nubibus obuiā christo in aera: et sic semp cū dño futuri sunt: nosse desidero/ vtrū mox iudiciū comiteť aduentū: t hi qui rapienť i nubes/an soluanť i mortē: nisi forte ad vicē mortis ipsam immutationē debeamus accipere. (1.thessal.4.d)

Solutio. Huic interrogationi tue qua queris: vtrū in aduentu domini mox credendū sit futurū esse iudicium: puto qȝ sufficiat fides symboli: qua pfitemur christū a patris dextera esse venturū/ad viuos t mortuos iudicādos. Cū ergo ipsa sit ei causa veniēdi: quid aliud acturus est mox vt venerit/ nisi pter quod veniet? De illis autē qui rapienť in nubibus/in quadā epistola quā scripsi ad filiū meū nomine mercatorē/que incipit: Proculdubio notissimū vobis: cum me consuluisset de quibusdā questionibus pelagianorū/ qui negant mortē esse peccato retributā: quaten⁹ disputauerim i subditis lege. Illi autē inquā de quibus dixit apostol⁹ cū loqueref de resurrectione mortuorū: Et nos viuētes q reliq̄ sumus/simul cū illis rapiemur obuiā christo i aera: t ita semp cum dño erimus: afferunt quidā aliquid questionis/sed pter seipsos/nō pter istos: Nā et si nō sunt etiam ipsi morituri: quid istos adiuuet omnino nō video: cū talia de his dici possint/qlia de illis dicta sūt duob⁹/enoch scȝ et helia. Sed reuera quātum ad verba beati apostoli ptinet: videť asserere quosdā i fine seculi aduenīēte domino/ cū futura ē resurrectio mortuorū/ nō mortuos sed viuos repertos/i illā immortalitatē que sanctis etiā ceteris dať/ repente mutandos/ t simul cū illis rapiendos/ sicut dicit/i nubibus. Nec aliquid aliud mihi visum ē/quotiens de his v̄bis volui cogitare. Sed vellē hic potius audire doctiores: ne illis etiā qui putant aliquos mortē nō p̄cedente viuificatos/ad vitā trāsituros perpetuā dicere inueniať apl̄s: Stulte tu qd̄ seminas/nō viuificať/nisi prius moriatur. Nā t illud quod in plerisqȝ codicib⁹ legiť: oēs resurgemus: vñ fieri poterit nisi oēs moriamur? Resurrectio quippe nisi mors p̄cesserit/nulla ē. Et qd̄ nōnulli codices habent: oēs dormiemus: multo facilius t apertius id cogit intelligi: Et si qd aliud tale in sanctis libris inueniť: ad id videtur impellere/ vt nullos hominū existimemus immortalitatē/ nisi mors p̄cesserit adepturos. Proinde vbi dixit apostol⁹: Et nos viuentes qui reliqui sumus/ in aduentu dñi nō p̄ueniemus eos qui ante dormierūt: Ipse eñ dñs in iussu t in voce archangeli et in tuba dei descēdet de celo: et mortui i christo resurgēt pmi: Deinde nos viuētes qui reliqui sumus/simul cū illis rapiemur in nubibus obuiā christo in aera: t ita semp cū dño erimus. Vellē de his verbis vt dixi audire doctiores: Et si mihi potuerint hec ita exponi/ vt i eis possit intelligi: oēs homines qui viuūt/ vł post nos victuri sunt esse morituros/corrigere quod hinc aliquādo aliter sensi. Neqȝ eñ debemus esse indocibiles doctores: t certe melius homo corrigiť prauus/ q̄ frangiť durus: cū his que descpsim⁹ ita nostra vel aliorū exerceať/ vel erudiať infirmitas: vt tamen i eis nulla velut canonica cōstituatur auctoritas. Si autē in his verbis apl̄i nullus alius sensus poterit reperiri: et hoc eū intelligi voluisse claruerit/ qd̄ videnť ipsa verba clamare: id est qȝ futuri sint i fine seculi/t secūdo aduētu dñi: qui nō expolienť corpe/sed supinduanť imortalitate/ vt absorbeať mortale a vita: huic sentētie pculdubio pueniet/qd̄ i regula fidei pfitemur: venturū dominū/iudicaturū viuos t mortuos: vt nō hic intelligamus viuos iustos/ mortuos autē iniustos: q̄uis iudicādi sint

Marginalia: Aug⁹ i epistola ad mercatorem. — Ar. t esse morituros. — 1.Cor. 15.e. — B — 1.thessal.4.d. — 2.Cor. 5.a.

et iusti et iniusti: sed viuos quos nondũ ex-
tisse/mortuos aũt qs iam extisse de corpib⁹
aduentᵉ eiᵘ iueniet. Que si ita esse cõstiterit:
illa verba excutienda erunt/quomõ sic ac-
1.Cor.15.e. cipiamus: Tu quod seminas nõ viuificat/
nisi prius moriatur: Et illud: Omnes resur-
gemus/siue omnes dormiemus: vt nõ ad-
uersentur huic sententie: qua quidã credun-
tur etiam cũ suis corporibus in eternũ nõ
C gustata morte victuri. Sed vtrũlibet horũ
veracior et pspicacior intellectus inueniat:
quid ad causam ptinebit istorũ/siue omnes
debita morte plectant/siue aliqb⁹ ab hac
exceptis cõditione parcat: cũ tñ cõstet nõ so-
lum mortẽ anime/verumetiã corporis secu-
turã non fuisse/si peccatũ non pcessisset: et
gratie mirabiliore virtute iustos a morte ad
eternã beatitudinẽ reuiuiscere/ qᵐ i mortis
experientiã non venire. Hec ppter illos de
qbus mihi scripsisti satᵗ dicta sint: Quis eos
iã non existimẽ dicere: etiã si nõ peccasset
adã/fuisse vᵗ corpe moritur. Cetera qd at-
tinet ad questionẽ resurrectionis ppter il-
los qui credunt non esse morituros/ sed ex hac
mortalitate ad imortalitatẽ sine morte me
dia trãsituri/inqsitio diligẽtior adhibenda
ẽ: Et si quid hinc absolutũ ac definitũ dis-
putatione rationabili atqz pfecta/vᵗ audi-
sti/vel legisti/vᵗ etiã ipse adhuc audire/aut
legere/aut excogitare potueris: peto mihi
mittere nõ graueris: Ego eñi/ qd cõfitendũ ẽ
charitati tue/plᵘ amo discere qᵐ docere. Ad
hoc admonemur etiã dicente aplõ iacobo:
Jaco.1.c. Sit autẽ omis homo velox ad audiendũ/
tardus autẽ ad loquẽdũ. Ut ergo discamᵘ
inuitare nos debet suauitas veritatis: vt
autẽ doceamus/cogere necessitas charita-
tis: vbi potiᵘ orandũ ẽ/vt trãseat ista neces
sitas qua hominẽ docet aliqd homo: et si-
Esaie.54.d. Job.6.c. mus omnes docibiles dei: Quis et hoc simᵘ
cũ ea que ad veram pietatẽ ptinent disci-
mus/etiam quãdo illa docere videtur hõ:
1.Cor.3.b. quia neqz qui plantat ẽ aliquid/neqz qui ri
gat/sed qui incrementũ dat deus. Cũ ita-
qz si deus incrementũ nõ daret: non essent
apli plãtatores et rigatores: quãto magis
ego vel tu vel quilibet huiᵘ tpis homies/qsi
nobis videmur esse doctores?

Quare dixerit dauid: Potẽs in
terra erit semẽ eiᵘ: generatio iusto-
rũ bñdicet: cũ sciamᵘ iustor filios
et fuisse et eẽ maledictos/ et iustor
et fuisse et eẽ bñdictos: Qõ.iiii.

q Uarta tua questio est: Quare di-
xerit dauid: Potẽs in terra erit se- Ps.111.
men eius: generatio rector bene-
dicetur: Cũ sciamus iustor filios et fuisse et
esse maledictos: et iniustor et fuisse et esse be
nedictos? Huic questioni de psalmi ipsius
expositione respõdeo: quẽ cũ i populo tra-
ctarẽ/dixi: Beatᵘ eñi vir q timet dominũ: Augᵘ in expo
in mãdatis eiᵘ volet nimis. Uiderit deus fitione psal/
qui solus et veraciter et misericordiᵗ iudicat mi. 111.
quantũ iste pficiat in mandatis eius: quo-
niã temptatio ẽ vita humana sup terram: Job.7.a.
sicut sanctus iob dicit. Et iter scriptũ est:
Quoniã corpus quod corrũpitur aggra- Sap.9.d.
uat animã: et deprimit terrena inhabitatio
sensum multa cogitantẽ. Qui autẽ iudicat 1.Cor.4.a.
nos/ dñs est: Nec ante tempus iudicare de-
bemus/donec veniat dominᵘ/et illuminet
abscõdita tenebrarũ/et manifestabit cogi-
tationes cordis: et tunc laus erit vnicuiqz
a deo. Uiderit ergo ille quantũ quisqz pfi-
ciat in mandatis eius: tamẽ volet nimis/
qui pacẽ illius coedificationis adamaue-
rit: nec iã desperare debet: quoniã in man-
datis eius volet nimis: et pax in terra ho- Luce.2.b.
minibus bone volũtatis. Uñ: Potẽs i ter-
ra erit semẽ eiᵘ. Et semẽ future messis ope-
ra esse misericordie/ aplõ testis ẽ qui dicit:
Bonũ autẽ faciẽtes nõ deficiamᵘ: Tempo Gal.6.c.
re eñi ppio metemus non deficientes. Et
iterũ: Hoc autẽ inquit/qui parce seminat/ 2.Cor.9.b.
parce et metet. Quid autẽ fratres poten-
tius/ qᵐ vt regnũ celorũ nõ solum zacheus Luce.19.b.
emat dimidio rer suarũ/sed et vidua duo- Luce.21.a.
bus minutis: et tantundẽ ibi vterqz possi-
deat? Quid potentius/qᵐ vt idem regnũ et
thesauris diuitᵗ/et calice aque frigide pau-
peris valeat. Sunt autẽ qui ista faciũt dũ
terrena conquirũt: aut hic mercedẽ speran
tes a dño/aut hominibus placere cupien-
tes. Sed generatio rector benedicetur: id
est opera eorũ quor bonus deᵘ israel/ qui Ps.74.
recto sunt corde. Rectũ aũt cor est/non re-
sistere patri emẽdanti/et credere pollicenti:
non eorum quibus cõmouentur pedes/ et
effunduntur gressus atqz labuntur/sicut in
alio psalmo canitur: Dũ zelant in peccato- Ps.27.
ribus/pacẽ peccatorũ videntes: et putant
perire opera sua: quia non eis merces red-
ditur peritura. At iste vir qui timet domi-
nũ: et i templũ sanctũ dei conuersione recti

cordis aptatur: nec gloriā hominū querit: nec terrenas diuitias concupiscit: ⁊ tamen gloria ⁊ diuitię in domo eius. Domus eñ eius cor eius est: vbi deo habitante opulē-tius habitat: cū spe vitę eternę/ q̄ hominibus habitātib⁹ in marmoratis laqueatisq̄ tectis/ cū timore mortis eternę. Huius eñ iusticia manet in seculū seculi. Ipsa ei⁹ gloria/ ipsę diuitię. Illius autē purpura ⁊ byssus ⁊ epulę splēdidę: ⁊ cū presto sunt/ transeunt: et cum ad finē venerint/ aquę guttā ex digito stillantē desiderās/ ardēs lingua clamabit. Hęc sunt quę in dicto psalmo exposuisse me memini: ⁊ ad q̄stiōis tuę quarto loco ꝓpositę solutionem satis esse nunc existimo.

Utrū iuxta historiā libri regū phytonissa ipsū samuelē ꝓphetā d' inferno euocauerit: Questio. VI.

A
1. Reg. 28. c. Sexta tua ꝓpositio est: Utrū iuxta historiā libri regnorū/ phytonissa ipsum ꝓphetā samuelē de inferno euocauerit? Hoc a me beatę memorię simplicianus mediolanensis episcopus aliq̄ñ quesiuit. Quid ergo ei respōderim/ subdi-
Aug⁹. li. 2. de diuersis q̄sti-onib⁹ ad simplicianū. q. 3. tum lege: Itē queris inquā: vtrū spiritus immūdus qui erat in phytonissa/ potuerit agere/ vt samuel a saule videref/ et loqueretur cū eo? Sed multo maioris miraculi
Job. 1. b. est/ q̄ ipse sathanas ꝑnceps omniū immūdorum spirituū potuit loqui cum deo/ ⁊ petere temptandū iob iustissimū virum: qui
Luc. 22. c. etiā apostolos tēptādos petijt. Aut si hoc ideo nō habet difficilē questionē: quia per quam voluerit creaturā/ cui voluerit creaturę vbiq̄ presens veritas loquif: nec propterea magni meriti est cui loquif de⁹. Interest eñ quid ipse loquatur: quia ⁊ imperator cū multis innocētibus nō loquitur: quibus ꝓuidentissime consulit ad salutē: ⁊ cū multis nocētibus loquitur/ quos iubet interfici. Si ergo hinc ꝓpterea nulla questio est: nulla sit questio/ quomodo etiā immundus spiritus/ cū anima sancti viri loq̄ potuerit. Omnibus eñ sanctis de⁹ creator et sanctificator longe vtiq̄ maior est. Q: si hoc mouet/ q̄ licuerit maligno spiritui excitare animā iusti: ⁊ tanq̄ de abditis mortuorū receptaculis euocare: nōne magis mi-
Matth. 4. a. randū est/ q̄ sathanas ipsū dñm assumpsit: ⁊ cōstituit sup pinnā templi? Quolibet eñ mō id fecerit: ille etiā modus q̄ samueli fa-ctū est vt excitaref similiter latet. Nisi forte q̄s dixerit faciliorē diabolo fuisse licētiā ad dñm viuū vñ voluit assumendū/ et vbi voluit cōstituēdū/ q̄ ad samuelis defuncti spm̄ a suis sedib⁹ excitādū. Q: si illd i euangelio nos īdo nō perturbat: q: dñs voluit atq̄ ꝑmisit nulla diminutiōe suę ꝑtātis et diuinitatis id fieri/ sicut ab ipsis iudęis q̄q̄ Matth. 26. et. 27.
ꝑuersis atq̄ imūdis/ ⁊ facta diaboli faciētibus: ⁊ teneri se ⁊ vinciri/ ⁊ illudi ⁊ crucifigi/ atq̄ interfici passus ē: non est absurdū credere ex aliq̄ dispēsatiōe diuinę volūtatis ꝑmissū fuisse/ vt nō inuit⁹/ nec domināte aut subiugāte magica potentia: s; volens atq̄ obtēperās occultę dispensatiōi dei/ q̄ phytonissam illā ⁊ saulē latebat/ ꝯsentiret spiritus ꝓphetę sancti se ostēdi aspectib⁹ regis/ diuina eum sentētia percussurus. Cur eñ anima boni hominis a malis viuis euocata si venerit/ amittere videaf dignitatē suam: cū et viui plerūq̄ boni vocati ad malos veniāt/ ⁊ agant cū eis qd officiū postulat equitatis/ seruato atq̄ incōcusso decore ꝟtutis suę: ⁊ illoꝝ vicijs ꝑ reꝝ ꝓsentiū/ vel vsu/ vel necessitate tractatis? Q̄q̄ i hoc fa- B
cto pōt eē alius facilior exitus/ ⁊ expeditior intellectus/ vt nō vere spiritū samuelis excitatū a req̄e sua credam⁹/ sed aliqd phātasma/ ⁊ imaginariā illusionē diaboli machinationib⁹ factā: Quā ꝓpterea scriptura nomine samuelis appellat: q: solent imagines eaꝝ reꝝ nominib⁹ appellare quaꝝ imagines sunt: sicut oīa quę pinguntur atq̄ finguntur ex aliqua materia metalli/ aut ligni/ vel cuiusq̄ rei aptę ad opera huiusmodi/ quę etiā videnf in somnijs/ et oēs fere imagines eaꝝ reꝝ quaꝝ imagines sūt appellari solēt† nominibus. Quis eñ ē qui Al. tab hoib⁹
hominē pictū dubitet vocare hoīem: quādoquidē ⁊ singulorū quorūq̄ picturā cum aspicimus/ ꝓpria quoq̄ nomina incunctāter adhibemus: velut cū intuentes tabulā aut parietē dicimus: ille cicero est/ ille salustius/ ille achilles/ ille hector/ hoc flumē simois/ illa roma: cum aliud nihil sint q̄ pictę imagines? Uñ cherubin cū sint celestes ꝟtutes: †facta tñ ex metallo quod impera- Exo. 25. b. Al. † ficta
uit deus super arcā testamenti magnę rei significādę gratia nō aliud q̄ cherubin illa q̄ figmenta vocitanf. Item quisq̄s vidit somniū: non dicit/ vidi imaginē augustini/ aut simpliciani/ s; vidi augustinū aut sim-

plicianū: cum eo tēpore quo tale aliqd vidit/nos ignorarem⁹: Usq₃adeo manifestū est: non ipsos homines/sed imagines eoꝝ
Gen.41.c. videri. Et pharao spicas se dixit vidisse in somnis ꝛ boues/non spicarū aut boū imagines. Si igit liquido constat nominibus earum rerū quarum imagines sunt/easdē imagines appellari: non mirꝝ est ꝙ scriptu
1.Reg.28. ra dicit samuelē visum: etiam si forte imago samuelis apparuit machinamēto eius/
1.Cor.11.c. qui trāsfigurat se velut angelū lucis/ꝛ mi
B nistros suos velut ministros iusticie. Iā vero si illud mouet/ quomodo et a maligno spiritu sauli vera ꝑdicta sint: potest ꝛ illud
Matth.8.b. mirū videri/quomō demones agnouerint christū/quem iudei non agnoscebant. Cū em̄ vult deus etiā p infimos infernosq₃ spiritus aliquē vera cognoscere/ tpalia dumtaxat atq₃ ad istam mortalitatē pertinentia: facile est ꝛ non incongruum/ vt omnipotēs et iustus ad eoꝝ penam quibus ista predicātur/vt malū quod eis impēdet/antequā veniat/ꝑnoscēdo patianᷣ occulto apparatu mysteriorū suorum/etiā spiritibus talibus aliquid diuinationis impertiat: vt quod audiunt ab angelis/prenūciēt hominibus. Tantū autē audiunt/ quantū omniū domin⁹ atq₃ moderator/vel iubet/ vel
Act.16.c. sinit: Unde etiā spiritus phytonic⁹ i actibus apostolorū attestaᷣ paulo apostolo: ꝛ euāgelista esse conātur. Miscent tamē isti fallacias: et veꝝ quod nosse potuerint: no docendi magis ꝙ decipiendi fine prenun
1.Reg.28. ciant. Et forte hoc ē/ꝙ cū illa imago samuelis saulē prediceret moriturū: dixit etiam secum futuꝝ: quod vtiq₃ falsū est. Magno quippe interuallo post mortem separi bonos a malis in euangelio legimus: cū do
Luce.16. minus inter superbū illum diuitē/cum iam apud inferos tormenta patereᷣ: et illū qui ad eius ianuam vlcerosus iacebat/ iam in requie constitutum/magnum chaos interiectum esse testatur. Aut si ꝓpterea samu
1.Reg.28.c. el sauli dixit: Mecū eris: vt non ad equalitatē felicitatis/sed ad parē conditionē mortis referaᷣ/ eo ꝙ vterq₃ hō fuerit/ et vterq₃ mori potuerit: iamq₃ mortuus/mortem
C viuo prenūciabat. Perspicit quantū opinor prudentia tua ꝟm vtrūq₃ intellectū habere exitū illā lectionē: q̄ nō sit contra fidē/ nisi forte ꝓfundiore et ꝑpleriore inq̄sitiōe/ que vel virium meaꝝ/vel tpis excedit angustias: Inueniaᷣ ad liqdū/vel posse vel non posse animā humanā cum ex hac vita migrauerit/magicis carminib⁹ euocatā/ viuoꝝ apparere cōspectib⁹/etiā corpis liniamēta gestātē: vt nō solū videri valeat/ sed et agnosci. Et si potest/vtrum etiā iusti anima/non quidē cogatur magicis sacris/sed dignetur ostēdi occultiorib⁹ mysterijs sūme legis obtēperās: vt si fieri nō posse claruerit/ non vterq₃ sensus in huius scripture tractatione atq₃ expositione admittaᷣ: sed illo excluso imaginaria similitudo samuelis diabolico ritu facta intelligaᷣ. Sꝫ quoniaꝫ siue illud fieri possit/ siue nō possit: tn̄ fallacia sathane atq₃ imaginū simulādarū callida opatio decipiēdis humanis sensib⁹ multiformis inuigilat. Hec dixim⁹ pedetētim quidē/ne īquisitionib⁹ diligētiorib⁹ ꝑscribam⁹/sꝫ tn̄ poti⁹ existimem⁹ tale aliqd factū a maligno spiritu phytonisse illi⁹ ministerio/q̄diu nobis aliquid amplꝰ excogitare atq₃ explicare non daᷣ. Hec sunt q̄ tūc de phytonissa ꝛ samuele scripsi.

Qualiter satisfaciendū sit eis q̄ dicunt sarā stuprū abimelech aut pharaonis nō effugisse: cū id scripture sancte testimonio probare conantur: Questio.VII.

Septima tua ꝓpositio est: Quali- B
ter satisfaciendū sit eis/qui dicunt sarā stuprū non effugisse/cū dicant abimelech ab eius cōnuētione somnio esse reuocatum: et immissum in eius copulam pharaonem nō video: cum ad hoc credendū scriptura nos cogat. Accepit em̄ eā qui- Gen.12.b.
dem vxorē/ꝓtinuoq₃ ditatus ē abraā multis egyptioꝝ munerib⁹ ꝓpter illā: ꝟ nō scriptuꝫ ē/ꝙ cū ea pharao dormierit/eiq₃ permixtus sit: q̄m deus eum multis magnisq₃ cladibus affligēdo id facere nō ꝑmisit. Nō em̄ placite regib⁹ ad coniugiū femine moꝝ etiā carne copulabanᷣ: Et sicut legim⁹ i libro qui prenotaᷣ hester/p aliquot menses/ Hester.2.b.
immo p totū annū/vnguentis/pigmentis ꝛ aromatibus accurabanᷣ earū corpa/priusq₃ corpori regio miscerenᷣ. Hoc ergo spacio facta sūt illa q̄ scpta sūt/ donec pharao ꝯtrit⁹ ꝛ exterrit⁹/marito restituisset vxorē.
Abimelech aūt quoniā somnio est ab eius Gen.20.
cōmixtione ꝓhibitus: ideoq₃ sarā nouisse stuprū ꝯtendūt: ꝛ putāt vtiq₃ regē vt somniaret/nō nisi post eius concubitū dormire

potuisse. Quasi vo vt omittã tp̃s quo accurabant vt supra dixi ad voluptatẽ regiã corpa feminarũ: nõ potuit deus ꝑusq̃ cõuenirẽt cũ mergere ĩ somno/ ꝛ admonere ꝑ somniũ. Dicã qd̃ factũ ẽ ĩ mauritania sicifensi: Neq̃ eñ deus sanctoꝝ/ nõ ipse ẽ etiam deus? Viduam in ꝓposito cõtinentię constitutam/ celcichius quidã cathecuminus iuuenis rapuit/ vt haberet vxorẽ. Anteq̃ concũberet ꝑssus somno/ ꝛ territ⁹ somnio/ sicifensi ep̃o eãdez vehemẽtissime requirenti/ reuocauit intactã. Viuunt adhuc de quib⁹ loq̃r. Ille baptiçat⁹/ et ipso in se facto miraculo ꝯuersus ad dñm/ ad ep̃atũ mirabili ꝓbitate peruenit: illa ĩ sctã viduitate ꝑsistit. Quid autẽ dixerim ꝯtra faustũ manicheũ/ cũ calumniaret̃ † patri abraç. s. q̃ vxorẽ suã duobus regibus ad ꝯcubitũ vendicasset/ indignãsq̃ subiecit: Quẽ autẽ iustũ et fidelẽ viruz matrimonij sui infamosissimũ nundinatorẽ appellans: auaricię ac vẽtris causa duob⁹ regib⁹/ abimelech ac pharaoni diuersis tp̃ibus saram coniugẽ suam sororẽ mentitũ/ q: erat pulcherrima in ꝯcubitũ asserit vendicasse: nõ ore veridico a turpitudine separat honestatẽ/ sed ore maledico totũ vertit in crimen. Hoc eñ abraç factũ lenocinio simile videtur: sed non valẽtibus ex illi⁹ eternę legis lumine a peccatĩ recte facta discernere: quib⁹ ꝛ ꝯstãtia/ ꝑtinacia videri potest: ꝛ vtus fiducię/ vitiũ putatur audacię: ꝛ quęcũq̃ similiter obijciunt: quasi nõ recte agẽtibus a nõ recte cernẽtibus. Neq̃ eñ abraã flagitio ꝯsensit vxorĩ/ eiusq̃ vendidit adulteriũ: ꝟ sicut illa famulã suã nõ libidini mariti ꝑmisit/ ꝟ officio generãdi vltro obtulit: neq̃q̃ turbato ordine naturali/ vbi eius potestas erat iubẽs potius obedienti/ q̃ cedens concupiscenti: sic ꝛ ipse cõiugẽ castã/ et casto corde sibi cohęrentẽ/ de cui⁹ aĩo vbi pudicitię vtus habitat/ nullo mõ dubitabat: tacuit vxorẽ/ dixit sororẽ: ne se occiso ab alienigenis atq̃ impijs captiua possideret̃: cert⁹ de deo suo q̃ nihil eã turpe ac flagitiosum ꝑpeti sineret: Nec euz fides aut spes fefellit: Nãq̃ pharao territ⁹ mõstris/ multisq̃ ꝓpt̃ eã malis afflict⁹: vbi ei⁹ esse vxorẽ diuinit⁹ didicit/ illesam cũ honore restituit: Abimelech autẽ somnio cõmonit⁹ ꝛ edoct⁹/ similiter fecit.

B

Al. tp̃riarche

Cõtra faustuz li. 22. ca. 33.

Gen̄. 12. d. et. 20. a.

De quo spũ dicat̃: Spũs dei esferebat̃ sup aq̃s: Questio. VIII.

Nouissime exponẽdũ poscis de spiritu dei qui sup̃ferebat̃ sup aquã. Quidã eñ asseuerãt inquis/ spiritumsanctũ/ alij mundanũ spiritũ dicũt/ dicentes: quia nõ potuit historiographus cũ creaturis enumerare creatorẽ: nec huic locũ aliquẽ deputare: qui vbiq̃ sit totus cuz patre videlicet atq̃ filio. Quid ego istoruz senserim/ ex primo libro eorum quos de genesi duodecim/ sicut potui non sm̃ allegorias/ sed sm̃ rerũ gestaꝝ fidẽ scripsi: et in hoc opusculũ trãstuli. Inest inquã deo benignitas summa/ ꝛ sancta/ ꝛ iusta: et quidẽ non ex indigẽtia/ sed ex beneficẽtia veniẽs amor in opera sua. Propterea priusq̃ scriberetur/ dixit deus: Fiat lux: ꝓcessit sc̃ptura dicens: Et spiritus dei superferebat̃ super aquaz: Quia siue aquę nomine appellare voluit totam corporalẽ materiã: vt eo mõ insinuaret vñ facta ꝛ formata sint oĩa/ quę in suis generib⁹ iã dinoscere possum⁹: appellans aquã/ quia ex humida natura videmus oĩa in terra ꝑ species varias formari atq̃ concrescere: siue spiritalẽ vitam quandã ante formã ꝯuersionis quasi fluitantẽ. Superferebat̃ vtiq̃ spirit⁹ dei: quia subiacebat scilicet bonę volũtati creatoris quicquid illõ erat qd̃ formandũ ꝑficiendũ q̃ inchoauerat: vt dicẽte deo ĩ verbo suo: fiat lux in bona volũtate: hoc est in beneplacito eius ꝓ modo sui generis maneret qd̃ factũ est: Et ideo rectũ est q̃ placuerit deo/ scriptura dicẽte: Et facta ẽ lux. Et vidit de⁹ lucẽ q: bona est: Vt queãdmodũ in ipo exordio inchoatę creaturę quę ex cęli et terrę noie ꝓpter hoc quod de illa ꝑficiendũ erat cõmemorata est/ trinitas insinuat̃ creatoris: Nã dicente scriptura: In p̃ncipio fecit deus cęlũ ꝛ terrã: intelligimus patrẽ in dei nomine: et filiũ in principij nomine: q̃ nõ patris/ sed ꝑ seipsum creatę p̃mitus: ac potissimũ spiritalis creaturę/ et ꝯsequẽter etiam vniuersę creaturę principiũ est. Dicẽte autẽ scriptura: Spũs dei superferebat̃ sup aquã: completã cõmemorationẽ trinitatis agnoscam⁹: Ita ꝛ in cõuersiõe atq̃ ꝑfectione creaturę: vt rerum species digerant̃/ eadem trinitas insinuatur: verbũ dei scilicet et vbi generatior/ cũ dicit̃: Dixit de⁹ ꝛ sancta bonitas in qua deo placet quicq̃d ei ꝓ suę naturę modulo ꝑfectũ placet/ cũ dicit̃: Vidit deus q: bonũ ẽ. Sed cur cõmemo-

A

Aug⁹ de gen̄. ad litterã li. 1. ca. 4. b. et c.

Gen̄. 1. a.

B

rata prius q̃uis imperfecta creatura/ postea
cōmemoratur spiritus dei prius dicēte scri
ptura: Terra autē erat inuisibilis ⁊ incōpo
sita: et tenebrę erāt sup abyssū: ac deide in/
ferente: Et spiritus dei superferebatur super
aquā? An quoniā egenus atq; indiguus
amor ita diligit/ vt rebus quas diligit sub/
ijciatur: propterea cū cōmemoraretur spirit⁹
dei: i quo sancta eius beniuolētia dilectio
q; intelligitur/ superferri dictus est: ne faciēdo
opera sua p indigētię necessitatē potius q̃
p abūdantiā bñficētię deus amare putare/
1.Corī.12.d. tur? Cur⁹ rei memor apl's dicturus de cha/
ritate: supereminentē viā demonstraturū se
Eph.3.d. ait. Et alio loco: Supeminētē in q̃t scientię
charitatē christi. Cū ergo sic oporteret insi/
nuare spiritū dei/ vt superferri diceretur: cōmo/
dius factū est/ vt prius isinuaretur aliqd in/
choatū/ cui superferri diceretur: nō eñ loco/
sed oīa superante ac p̃cellente potentia.

Quare dixerit dñs p̃sci⁹ futuro/
rū: Elegi dauid fm cor meū: cū ille
talia et tāta cōmiserit: Questio. viiij

A Am nunc illud qd reddendū distu/
Videt hoc vlti/ lleram/ paulisper intende. Queris
mo ad quintam eñ quare dixerit dñs nimirū p̃sci/
qstionem quā us futurorū: Elegi dauid fm cor meū: cū ta
superi⁹ pretermiserat. lia tantaq; ipse homo cōmiserit? Qd qui/
Act.13.d. dē si de ipso dauid/ q reprobato saule ⁊ ex/
tincto fuit rex israel/ dictū intelligam⁹: ma/
gis qr deus p̃scius futurorū ē: puidit in eo
tantā pietatē tamq; veracē pęnitentiā/ vt
Ps.31. esset i eorū numero de quib⁹ ipse dicit: Be/
ati quorū remissę sūt iniqtates: ⁊ quorū te/
cta sunt pctā: Beat⁹ vir cui non imputauit
dñs pctm̄. Cum ḡ p̃sciret eum deus pecca/
turū/ ⁊ peccata sua pia humilitate ⁊ sincęra
pęnitētia deleturū/ cur non diceret: Inueni
dauid fm cor meū: cui nō erat imputatur⁹
pctm̄ tā multa bona faciēti: ⁊ cū tanta pie/
tate viuenti: ⁊ ipsa pietate p peccatis suis
sacrificiū ɔtriti spiritus offerēti? Propter hęc
oīa verissime dictū est: Inueni dauid fm
cor meū: quia licet fm cor dei non esset q il
le peccauit: tamē fm cor dei fuit/ q p pecca
tis suis ɔgrua pęnitētia satisfecit? Hoc so/
lum ergo in illo fm cor dei non fuit/ qd illi
deus nō imputauit. Hoc itaq; ablato. i. nō
imputato/ quid remansit nisi vt verissime
diceretur: Inueni dauid fm cor meū? Si aūt
hoc ppħetice dictū de christo velimus ac/
cipere: nullus nodus questionis occurret:

nisi forte vt queratur a nobis: quomō chri
stū recte isto nomine vocare potuerit. Sed
rñdem⁹ ppter semē dauid/ ex quo carnē chri
st⁹ assumpsit: nec sine exemplo rationē hu/
ius in christo nominis reddim⁹. Inuenim⁹ B
quippe aptissime iesū christū apud ppħetā Christ⁹ dauid appellat⁹ est.
ezechielē dauid esse appellatū/ vbi legitur
ex psona dei patris: Et suscitabo sup peco/ Ezech.34.f
ra mea pastorē vnū q pascat ea/ seruū meū
dauid: ⁊ ipse pascet ea: ⁊ ipse erit his i pasto
rem: Ego autē dñs ero eis in deū: ⁊ seruus
meus dauid princeps in medio eorū: ego
domin⁹ locutus sū. Et alio loco: Et rex in/ Ezech.37.e.
quit vnus erit oībus imperās: ⁊ nō erūt
vltra duę gentes: nec diuidētur amplius i
duo regna: neq; polluētur vltra i idolis su/
is/ et abominationib⁹ suis: et in cūctis ini/
quitatib⁹ suis: ⁊ saluos eos faciam de vni/
uersis sedibus suis in quibus peccauerūt:
⁊ mundabo eos: Et erunt mihi populus:
et ero eis deus: et seruus me⁹ dauid rex su
per eos et pastor vnus erit omnium eorū.
Osee quoq; propheta/ cum pręnunciaret
tempus iudęorum/ quale nunc habent in
christū eos postea crediturus: eundē chri/
stū dauid nomine pphetauit dicēs: Quo/ Osee.3.b.
niā dieb⁹ multis sedebūt filij israel sine re/
ge/ sine principe/ sine sacrificio/ sine altari/
sine sacerdotio/ sine manifestationib⁹: Sic
nūc esse iudęos ambigit nemo. Sed quod
ait apostolus paulus gētibus loquēs: Si/ Roma.11.d.
cut eñ vos aliquādo non credidistis deo:
nunc autē misericordiā consecuti estis pro/
pter incredulitatē illorū: ita et isti nūc non
crediderunt in vestrā misericordiā/ vt ⁊ ipsi
misericordiā consequantur. Hoc ppħeta iste
tanto ante predicēs/ secutus adiunxit: Et Osee.3.b.
postea reuertentur filij israel/ et inquirēt do/
minū deum suū/ ⁊ dauid regē suum: ⁊ stu/
pescent in dño/ et in bonis ipsius i nouissi/
mis diebus. Ecce ⁊ hic p dauid nōne ppħe
tatus est christus: qm̄ qñ ista pphetabantur:
ille dauid rex isrl' iā olim ante dormierat:
dominus autē iesus ex eius semine fuerat
in carne vēturus: ppter quod pphetico lo
quendi mō appellabatur dauid. Videtur au/ C
tē apl's hoc testimoniū ita posuisse in acti/
bus apostolorū: vt non nisi de illo rege da
uid qui sauli successit possit itelligi: Nā in/
ter cetera: Exinde iquit postulauerūt regē: Act.13.c.
et dedit illis deus saul filiū cis/ virū de tri/
bu beniamin annis quadraginta: Et amoto

illo suscitauit illis dauid regē: cui ⁊ testimonium phibēs dixit: Inueni dauid filiū iesse/ virū ſm cor meū q̄ faciet oēs volūtates meas. Sed q̄ secut⁹ adiūgit ⁊ dicit: Huiꝰ deus ex semine ſm ꝓmissionē/ adduxit israel saluatorē iesū: alti⁹ significauit in dño iesu potius esse intelligendū illud testimoniū/ q̄ vere facit oēs volūtates dei patris/ q̄ in illo rege dauid: q̄ licet ſm supiorē disputationē remissis peccatis ꝓpter ipsam q̄ piā † penitentiā nō imerito dici possit inuētus ſm cor dei: tñ oēs volūtates dei quō fecit? Qui cū excellētissime laudaret/ quādo ei⁹ tpa ⁊ facta † enarrant: notat⁹ ē tñ q̄ nō destruxit excelsa/ vbi sacrificabat ppl̄s dei ꝯ ꝓceptū dei: q̄ tm̄modo i tabernaculo testimonij sibi sacrificari iusserat: Quis etiā i eisdē excelsis eidem sacrificaret deo: Que postmodū excelsa ex ipsi⁹ dauid semine ꝓpagat⁹ rex ezechias/ cū testimonio magne sue laudis euertit. Sicut potui rn̄di inq̄siti onib⁹ tuis. Si q̄d de istl̄ reb⁹ iuenisti meli⁹/ siue iuenire potueris/ gratissimū hēbim⁹/ si nos feceri nosse. Ego eīn q̄ ⁊ supra de me cōmemoraui/ magl̄ amo discere q̄ docere.

Al. ꝑ patientiā

Al. scriptura narrauit

Diui aurelij augustini hipponensis epi liber de octo dulcitij questiōib⁹ explicit.

Epistola sancti augustini ad ualentinū: In eos qui liberū arbitriū negāt: atq̄ asserūt q̄ in die iudicij nō sit deus redditurus unicuiq̄ ſm opera eius/ inuehentis.

A Domino dilectissimo/ & in christi mēbris honorando fratri ualentino/ & fratribus qui tecū sunt: augustinus in domino salutē. Venerunt ad nos duo iuuenes cresconius & fœlix/ de uestra congregatione se esse dicentes: qui nobis retulerunt monasterium uestrū nōnulla dissensione turbatū: eo q̄ quidā in uobis sic gratiam prædicēt/ ut negēt hominis esse liberū arbitriū: & quod ē grauius/ dicant q̄ in die iudicij non sit redditurus deus unicuiq̄ ſm opera eius. Etiam hoc tamē indicauerūt/ q̄ plures uestrum nō ita sentiant: sed liberū arbitriū adiuuari fateant̄ p dei gratiā/ ut recte sapiamus atq̄ faciamus: ut cū uenerit dominus reddere unicuiq̄ ſm opera eius/ inueniat opera nostra bona: quæ præparauit deus ut in illis ambulemus. Hoc qui sentiunt bene sentiūt. Obsecro itaq̄ uos fratres/ sicut corinthios obsecrauit apostolus/ p nomē domini nostri iesu christi/ ut idipsum dicatis omnes: & non sint in uobis schismata. Primo
1. Cor. 1. b.
Job. 3. b. eīn dñs noster iesus christus/ sicut scriptū est in euangelio iohānis apl̄i: nō uenit ut iudicaret mundū/ sed ut saluaret̄ mundus per ipsū. Postea uero/ sicut scribit apostolus paulus/ iudicabit deus mundū quando uenturus est: sicut tota ecclesia in symbolo confitet̄/ iudicare uiuos & mortuos. Si igitur nō est dei gratia/ quomodo saluat mundū? Et si nō est liberum arbitrium/ quomodo iudicat mundū? Proinde librum uel epistolam meā/ quam secum ad uos supradicti attulerūt/ ſm hanc fidem intelligite: ut neq̄ negetis dei gratiam: neq̄ liberum arbitriū sic defendatis/ ut a dei gratia separetis: tanq̄ sine illa uel cogitare aliquid/ uel agere ſm deū ulla ratione possimus/ quod omnino nō possumus.
Job. 15. a. Propter hoc eīn dñs cum de fructu iustitiæ loqueret̄/ ait discipulis suis: *Sine me nihil*
B potestis facere. Unde supradictā epistolā ad sixtū romanæ ecclesiæ presbyterū/ contra
De grā et libe ro arbi. ca. 1. nouos hæreticos pelagianos noueritis esse conscriptā: qui dicunt gratiā dei ſm merita nostra dari: ut qui gloriat̄/ non in dño glorieť/ sed in seipso glorieť/ hoc ē in homine/ nō
1. Cor. 1. d. in dño: Quod ꝓhibet apl̄s dicēs: Nemo glorieť in homine. Et alio loco: Qui gloriatur inquit/ in dño glorietur. Illi uero hæretici seipsos a seipsis iustos fieri putātes: quasi hoc eis nō dederit deus/ sed ipsi sibi: nō utiq̄ in domino/ sed in semetipsis gloriant̄. Talib⁹
1. Cor. 4. b. eīn dicit apl̄us: Quis eīn te discernit? Quod ideo dicit: quia de massa illius perditionis quæ facta est ex adam/ non discernit hominē/ ut eum faciat uas in honorē/ nō in contumeliam/ nisi deus. Sed quoniā hō carnalis & inaniter inflatus cū audisset: Quis eīn te discernit? posset respōdere uel uoce uel cogitatiōe & dicere: Discernit me fides mea: discernit me oratio mea: discernit me iustitia mea. Mox apostolus occurrit cogitationibus eius & dixit: Quid eīn habes qd̄ nō accepisti? Si aūt accepisti/ qd̄ gloriaris quasi nō acceperis? Sic autē gloriantur quasi non acceperint/ qui se a seipsis iustificari putant: ac per hoc in semetipsis nō in domino gloriant̄. Propter quod ego in hac epistola

quæ ad uos peruenit: probaui per teſtimonia ſanctarũ ſcripturaꝝ/ quæ ibi poteſtis in/
ſpicere/ & bona opera noſtra/ & pias orationes/ & rectam fidẽ nullo modo ĩ nobis eſſe
potuiſſe/ niſi hæc accæperimus ab illo de quo dicit apoſtolus iacobus: Omne datũ opti Iaco.1.c.
mũ/ & omne donum perfectum de ſurſum eſt/ deſcendens a patre luminum. Nec quiſ/
ꝙ dicat meritis operum ſuoꝝ/ uel meritis orationum ſuarum/ uel meritis fidei ſuæ ſibi
traditam dei gratiã: & putetur uerum eſſe quod illi hæretici dicunt: gratiã dei ſm me/
rita noſtra dari: quod omnino falſiſſimũ eſt: Non quia nullum eſt meritum/ uel bonum
piorum/ uel malum impiorum/ alioquin quomodo iudicabit deus mundũ? Sed miſeri
cordia & gratia dei conuertit hominẽ: De qua pſalmus dicit: Deus meus miſericordia Ps.58.
eius præueniet me/ ut iuſtificetur impius: hoc ẽ ex impio fiat iuſtus: Et incipiat habe/
re meritum bonũ: quod deus coronabit quando iudicabitur mundus. Multa erãt quæ C
uobis mittere cupiebam: quibus lectis/ totã ipſam cauſam quæ conciliis epiſcopalibus
acta eſt aduerſus eoſdẽ pelagianos hæreticos/ diligentius & plenius noſſe poſſitis: ſed
feſtinauerũt fratres qui ex numero ueſtro ad nos uenerãt: ꝑ quos uobis nõ reſcripſimꝰ
iſta/ ſed ſcripſimus: Nullas eñ ad nos ueſtræ charitatis litteras attulerãt/ tamẽ ſuſcepi/
mus eos: qm̃ ſimplicitas eoꝝ ſatis indicabat/ nihil illos nobis potuiſſe confingere. Ideo
autem feſtinauerunt/ ut apud uos agerent paſcha: quo poſſit adiuuante domino tã ſan/
ctus dies/ ueſtram pacem ꝙ diſſẽſionẽ potius iuenire. Melius autẽ facietis (quod mul/
tum rogo) ſi ipſum a quo dicunt ſe fuiſſe turbatos/ ad me mittere non grauemini. Aut
enim non intelligit librum meũ: aut forte ipſe nõ intelligitur/ quando difficillimã quæ/
ſtionem & paucis intelligibilem/ ſoluere atq; enodare conatur. Ipſa ẽ enim quæſtio de
gratia dei: quæ fecit ut homines non intelligentes putarent apoſtolũ paulũ dicere: Fa/ Roma.3.b.
ciamus mala ut ueniant bona. Vnde apoſtolus petrus in ſecunda epiſtola ſua: Quapro 2.Petri.3.d.
pter inquit chariſſimi/ hæc expectantes ſatis agite: inuiolati & immaculati apud eũ re/
periri in pace: & domini noſtri cum patientia ſalutem exiſtimantes. Sicut & dilectiſſi/
mus frater noſter paulus/ ſm eam quæ data eſt ei ſapientiã ſcripſit nobis: ut & in omni/
bus epiſtolis loquẽs in eis de his in quibus ſunt quædã difficilia intellectu: quæ indocti
& inſtabiles homines ꝑuertũt/ ſicut & cæteras ſcripturas ad ꝓpriũ ſuũ interitũ. Cauete
ergo quod tantus apl's tã terribiliter dicit: & ubi ſentitis uos nõ intelligere: interim cre
dite diuinis eloquiis: quia & libeꝝ eſt hominis arbitriũ/ & gratia dei: ſine cuius adiu/
torio liberum arbitrium/ nec conuerti poteſt ad deũ/ nec proficere in deo. Et quod pie
creditis/ ut etiam ſapienter intelligatis orate. Et ad hocipſum eñ/ id eſt ut ſapienter in/
telligamus/ eſt utiq; liberum arbitriũ. Niſi eñ libero arbitrio intelligeremus atq; ſape/
remus: nõ nobis præciperetᷣ dicente ſcriptura: Intelligite ergo qui inſipientes eſtis in Ps.93.
populo: & ſtulti aliquãdo ſapite. Eoipſo quippe quo præceptũ & imperatũ eſt/ ut intel/
ligamus atq; ſapiamus/ obedientiã noſtrã requirit: quæ nulla poteſt eſſe ſine libero ar/
bitrio. Sed ſi poſſet hocipſum ſine adiutorio dei gratiæ fieri per libeꝝ arbitriũ/ ut intel
ligeremus atq; ſaperemus/ non diceretur deo: Da mihi intellectũ ut diſcam mandata Ps.118.
tua. Neq; in euangelio ſcriptũ eſſet: Tunc aperuit illis ſenſum ut intelligerent ſcriptu/ Luce.24.d.
ras. Nec iacobus apl's diceret: Si quis autẽ ueſtrũ indiget ſapientia/ poſtulet a deo/ qui Iaco.1.a.
dat omnibus affluenter/ & nõ improperat/ & dabitur ei. Potens eſt autẽ dñs/ qui & uo
bis donet & nobis: ut de noſtra pace & pia conſenſione/ nũciis celerrimis gaudeamus.
Saluto uos: nõ ſolũ meo nomine/ ſed etiã fratrũ qui mecũ ſunt: & rogo ut pro nobis cõ/
corditer atq; inſtanter oretis. Sit uobiſcum dominus.

Alia epl'a ſancti auguſtini ad ualentinũ/ iuxta materiã prioris epiſtolæ acrius contra
nouos hæreticos pelagianos/ de uoluntate & gratia diſputãtis: Et iſtud ſalomonis: Ne
declines in ſiniſtrã neq; in dexterã/ exponentis.

d Omino dilectiſſimo/ & in chriſti mẽbris honorãdo/ fratri ualẽtino & fratribus A
qui tecum ſunt/ auguſtinus in domino ſalutem. Creſconium/ fœlicem & alium
fœlicẽ dei ſeruos/ qui ex ueſtra congregatione ad nos uenerũt: nobiſcũ ægiſſe
paſcha nouerit charitas ueſtra. Quos ideo tenuimus aliquãto diutius/ ut inſtructiores
ad uos redirent/ aduerſus nouos hæreticos pelagianos: in quoꝝ errorẽ cadit qui putat

Roma.7.d. aliquo merito humano gratiã dei dari: quæ sola hominẽ liberat per dominũ nostrũ ie/
Matth.16.d. sum christum. Sed rursum/ qui putat/ quando ad iudiciũ dominus uenerit/ nõ iudicari hoiem ẽm opera sua: qui iã per ætatẽ uti potuit libero uolũtatis arbitrio: nihilominus i errore ẽ. Soli eñ paruuli/ qui nondũ habẽt opera ꝓpria/ uel bona/ uel mala/ ẽm solũ ori/ ginale peccatũ damnabuntur: quibus per lauacrum regenerationis nõ subuenit gratia saluatoris. Cæteri autem omnes/ qui iam utentes libero arbitrio/ sua propria peccata
Col.1.b. originali peccato insuper addiderunt: si de potestate tenebrarum per gratiam dei nõ eruuntur: nec transferuntur ad regnũ christi: non solũ ẽm originis/ uerumetiã ẽm pro/ priæ uoluntatis merita/ iudiciũ reportabunt. Boni uero etiã ipsi quidẽ nõ solũ ẽm suæ bonæ uoluntatis merita præmiũ consequentur/ sed etiam ipsam bonam uoluntatẽ per
Roma.2.b. dei gratiam cõsecuti sunt: Ac sic impletur quod scriptum est: Ira & indignatio/ tribula/ tio & angustia/ in omnẽ animã hominis operantis malum: iudæi primũ & græci: gloria
B autem & honor & pax/ omni operanti bonum/ iudæo primũ & græco. De qua difficil/
De grã et libe ro arbi.ca.1. lima quæstione/ hoc est de uoluntate & gratia: non opus habui etiã in hac epistola diu/ tius disputare: quoniã & aliam iã eis dederã/ tanq̃ citius rediturís: Et scripsi ad uos etiã librũ: quẽ si adiuuante dño diligenter legeritis/ & uiuaciter intellexeritis: nullas existi/ mo inter uos de hac re dissensiones ulterius iam futuras. Portant autẽ secũ & alia/ quæ uobis dirigẽda esse credidimus: quibus cognoscatis/ quẽadmodũ catholica ecclesia in dei misericordia pelagianæ hæresis uenena repulerit. Quod eñ scriptũ est ad papam
Innocenti⁹ papa innocentium romanæ urbis episcopũ/ de concilio prouinciæ carthaginensis/ & de con/ cilio numidiæ/ & aliquanto diligẽtius a quinq̃ episcopis: & quæ ipse ad tria ista rescri/
Zoçim⁹ papa. psit. Itẽ q̃ papæ zoçimo de aphricano concilio scriptũ est: eiusq̃ rescriptũ ad uniuersos totius orbis episcopos missum: & q̃ posteriore concilio plenario totius aphricæ cõtra ipsum errorem breuiter constituimus: & supramemoratũ librum meũ quem modo ad uos scripsi: hæc omnia & in præsentia legimus cũ ipsis: & per eos misimus uobis. Legi/
Cyprianus mus eis etiã librũ beatissimi martyris cypriani de oratione dñica: & ostendimus quẽ/
Li.de gratia et libero ar bitrio.ca.13. admodũ docuerit oĩa quæ ad mores nostros pertinẽt/ quib⁹ recte uiuim⁹/ a patre no/ stro qui in cœlis ẽ/ esse poscẽda: ne de libero præsumẽtes arbitrio/ a diuina gratia deci/ damus. Vbi etiã demõstrauimus quomodo admonuerit idẽ gloriosissim⁹ martyr/ etiã ꝓ inimicis nostris/ qui nondũ in christũ crediderũt/ nos ut credãt orare debere: Quod utiq̃ inaniter fieret/ nisi ecclesia crederet etiã malas atq̃ infideles hominũ uoluntates/ per dei gratiã in bonũ posse conuerti. Sed hunc librũ sancti cypriani/ quia dixerũt etiã
Sixtus papa illic apud uos esse/ nõ misimus. Meã quoq̃ epistolã ad sixtũ romanæ ecclesiæ presby/ terũ datam: quã secum ad nos attulerunt/ legimus cũ eis: & ostendimus aduersus eos esse conscriptam: qui dicunt gratiã dei ẽm merita nostra dari: hoc est aduersus eosdem pelagianos. Quãtũ ergo potuimus/ ægimus cũ istis & uestris & nostris fratribus/ ut in fide sana catholica perseuerẽt. Quæ neq̃ liberũ arbitriũ negat/ siue in uitam malã/ siue in bonam: neq̃ tantũ ei tribuit/ ut sine gratia dei ualeat aliquid: siue ut ex malo conuer/ tatur in bonũ: siue ut in bono perseuerãter ꝓficiat: siue ut ad bonũ sempiternũ pueni/
C at: ubi iã nõ timeat ne deficiat. Vos quoq̃ charissimi etiã in hac epistola exhortor/ q̃d
Roma.12.a. nos oẽs exhortat̃ apl's: Nõ plus sapere q̃ oportet sapere/ sed sapere ad temperantiam: sicut unicuiq̃ deus partitus est mensuram fidei. Attẽdite quid ꝑ salomonẽ moneat spi
Prouer.4.d. ritus sanctus: Rectos cursus inquit fac pedib⁹ tuis: & uias tuas dirige: ne declines in de/ xterã/ neq̃ in sinistrã: auerte aũt pedẽ tuũ a uia mala: Vias eñ quæ a dextris sunt nouit dñs: peruersæ uero sunt quæ a sinistris sunt. Ipse autẽ rectos faciet cursus tuos: itinera autẽ tua in pace producet. In his uerbis sanctæ scripturæ considerate fratres/ quia si nõ esset liberũ arbitriũ/ nõ diceret: Rectos cursus fac pedibus tuis: & uias tuas dirige: ne declines in dexterã/ neq̃ in sinistrã: Et tamẽ sine dei gratia si posset hoc fieri/ non post ea diceret: Ipse aũt rectos faciet cursus tuos: & itinera tua in pace ꝓducet. Nolite ergo declinare/ neq̃ in dexterã neq̃ in sinistrã: quis laudent̃ uiæ quæ a dextris sũt/ & uitupe rent̃ quæ sunt a sinistris. Hoc est eñ ꝓpter quod addidit: Auerte autẽ pedẽ tuum a uia mala/ hoc est a sinistra. Quod manifestat in cõsequẽtib⁹ dicens: Vias eñ quæ a dextris

sunt nouit dñs: puersæ uero sunt quæ a sinistris sunt. Eas utiq; uias ambulare debemus quas nouit dñs: De quib⁹ i psalmo legit: Nouit dñs uiã iustoꝝ: & uia impioꝝ peribit. Psa.1. Hanc eñ nõ nouit dñs/quia sinistra ẽ. Sicut dicturus est etiã illis ad sinistrã cõstitutis: Nõ noui uos. Quid ẽ aũt quod ille nõ nouit: qui utiq; nouit oĩa/siue bona hoim/ siue mala? Sed quid ẽ: Nõ uos noui/nisi tales uos ego nõ feci? Queadmodũ illud qđ dictũ est de ipso domino iesu christo: Quia nõ nouerat pctm̃: quid est/ nisi quia nõ fecerat? Ac p hoc quod dictũ est: Vias quæ a dextris sunt nouit dñs: quomodo intelligendũ ẽ/ nisi quia ipse fecit uias dextras: id est uias iustoꝝ: quæ sunt utiq; opera bona/ quæ præparauit deus (sicut dicit apostolus) ut in illis ambulemus? Vias aũt sinistras peruersas: id est uias impioꝝ/nõ utiq; nouit: quia nõ eas ipse fecit in homine/sed hõ sibi. Propter quod dicit: Odiui aũt ego puersas uias maloꝝ: ipsæ sũt a sinistris. Sed respõdet nobis: Cur ergo dixit: Ne declines in dexterã/neq; in sinistrã: cũ poti⁹ dicere debuisse uideatur: Tene dexterã/& ne declines in sinistrã? Si bonæ sunt uiæ quæ a dextris sunt: cur putam⁹/nisi quia ita uiæ sunt bonæ quæ a dextris sunt: ut in dexterã tamẽ declinare nõ sit bonum. Declinare quippe ille est intelligendus in dexterã/qui bona ipsa opera quæ ad uias dexteras pertinẽt/sibi uult assignare/nõ deo. Et ideo cũ dixisset: Vias eñ quæ a dextris sunt nouit dñs: peruersæ autẽ sunt quæ a sinistris sunt: tanq; diceret ei: Quomodo ergo non uis ut declinemus ad dexterã/secutus adiunxit: Ipse autẽ rectos faciet cursus tuos: itinera autẽ tua in pace pducet. Sic ergo intellige: quod tibi præceptũ est Rectos cursus fac pedibus tuis: & uias tuas dirige: ut noueris cũ hoc facis/a dño deo tibi præstari ut hoc facias: & nõ declinabis ad dexterã: q̃uis ambules in uijs dextris: non confidẽs i uirtute tua: & ipse erit uirtus tua/qui rectos faciet cursus tuos: & itinera tua in pace pducet. Quapropter dilectissimi/quicũq; dicit/ uolũtas mea sufficit ad faciẽda D opera bona: declinat in dexterã. Sed rursus illi qui putãt bonã uitã esse deserendã/ qñ audiũt sic dei gratiã prædicari: ut credat & intelligat uolũtates hoim ipsas ex malis bonas facere/ipsas etiã quas fecerit custodire: & pterea dicũt: Faciamus mala ut ueniant Roma.3.b. bona: in sinistrã declinant. Ideo uobis dixi: Ne declinetis in dexterã/neq; in sinistram: hoc est / non sic defendatis liberũ arbitrium/ut ei bona opera sine dei gratia tribuatis: nec sic defendatis gratiam: ut quasi de illa securi/mala opera diligatis: quod ipsa gratia dei auertat a uobis. Taliũ quippe uerba sibi præponens apl's ait: Quid ergo dicemus? Roma.6.a. Permanebimus in pctõ ut gratia dei abundet? Atq; his uerbis hominũ errantiũ/& dei gratiã non intelligentiũ: respõdit ut debuit dicens: Absit. Si eñ mortui sumus peccato quõ uiuem⁹ in eo? Nihil potuit dici breui⁹ & meli⁹. Quid eñ nobis gratia dei utili⁹ cõfert in hoc præsenti sæculo maligno/nisi ut moriamur pctõ? Ac p hoc ipsi gratiæ inuenitur ingratus: qui pter illã uult uiuere in pctõ p quã morimur pctõ. Deus autẽ qui diues ẽ in misericordia/det uobis & sanũ sapere: & usq; in finẽ pficiẽter in bono pposito pmanere. Hoc p uobis/hoc p nobis/hoc p omnib⁹ qui uos diligũt/& p eis qui uos oderunt: instanter in pace fraterna & uigilanter orate/ut deo uiuatis.

Diui aurelij augustini hipponẽsis epi/ i libꝝ de grã & libero arbitrio/ad ualentinũ & cũ illo monachis/ex secũdo libro retractationũ Argumentum.

1. Retract. ca.66. Propter eos/qđ cũ defendit dei grã putantes negari liberũ arbitriũ/sic ipsi defendũt liberũ arbitriũ/ut negẽt dei gratiã: asserentes eã sm merita nra dari: scpsi libꝝ/cui⁹ titul⁹ ẽ: De grã & libero arbitrio. Ad eos aũt scpsi monachos adrumetinos: in quoꝝ monasterio de hac re cœperat esse cõtẽtio/ita ut me ↄsulere aliqui eorum cogerentur.

Capitulorũ libri de grã et libero arbitrio ad ualentinum/ sancti augustini recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi/ de gr̄a et libero arbitrio/ ad valentinū/ et cū illo monachis/ liber incipit.

Quare hunc librum scribere curauerit: Capi. I.

Propter eos qui liber hois arbitriū sic pdicāt ⁊ defēdūt/ vt dei gratiā qua vocamur ad eū ⁊ a nostris malis meritl liberamur: et p quā bona merita cōpam⁹/ q̄bus ad vitā pueniamus eternā/ negare audeāt ⁊ conētur auferre: multa iam disseruimus: litterisqʒ mandauim⁹/ quantū nobis dn̄s donare dignatus ē. Sed qm̄ sunt q̄dā qui sic gratiā dei defendūt/ vt negēt hominis liber arbitriū: Aut qn̄ gratia defenditur/ negari existiment liber arbitriuʒ: hinc alīqd scribere ad vestrā charitatē valētine frater ⁊ ceteri q̄ sil deo seruitis/ compellēte mutua charitate curaui. Nūciatū ē em̄ mihi de vobis fratres/ ab aliquib⁹ q̄ i vr̄a cōgregatione sunt/ et ad nos inde venerūt: p quos ⁊ ista† direxim⁹/ q̄ de hac re dissēsiones i vobis sint. Itaqʒ dilectissimi/ ne vos pturbet hui⁹ questiōis obscuritas: moneo vos primū/ vt de his q̄ intelligitis/ agatis deo gratias. Quicq̄d est autē quo puenire nondū pōt vestre mētis intētio/ pacē inter vos ⁊ charitatē seruantes a dn̄o vt intelligatis orate: Et donec vos ipse pducat ad ea q̄ nondū intelligitis/ ibi ambulate quo puenire potuistis. Hoc admonet apl̄s paulus: qui cū dixisset nōdū se esse pfectū/ paulopost ait: Quotquot q̄ perfecti hoc sapiamus: id ē ita nos eē pfectos/ vt nōdū ad pfectionē q̄ nobis sufficit venerim⁹: cōtinuoqʒ subiūxit: Et si q̄d aliter sapitis/ hoc quoqʒ deus reuelauit: verūtamē in qō peruenimus/ i eo ambulem⁹. Ambulādo q̄ppe i qō puenimus/ ⁊ quo nōdū puenimus/ peruenire poterimus/ deo nobis reuelante/ si q̄d aliter sapimus/ si ea que iā reuelauit/ non relinquamus. Phil. 3. c.

† Al. ⁊ didicim⁹

Qr p̄cepta diuina hoi reuelata/ pariter ⁊ vtriusqʒ testamēti scripta liber ostendant hois arbitrium/ vt sit inexcusabilis: Ca. II.

Reuelauit aūt nobis p scpturas suas sanctas/ esse in hoie liber volūtatis arbitriū: Quō aūt reuelauit/ cōmemoro vos: nō humano eloquio/ s diuino. Primū/ q: ipsa diuina p̄cepta homini nō pdessent/ nisi haberet liber volūtatl arbitriū: quo ea faciens ad pmissa p̄mia pueniret. Ideo em̄ data sūt/ vt hō excusationē d ignorātia nō haberet: Sicut dn̄s dicit in euāgelio de iudeis: Si nō venissem ⁊ locutus eis fuissem/ peccatū non haberēt: Nūc autē excusationē nō habēt d peccato suo. De quo pctō dicit: nisi de illo magno/ qō p̄sciebat eor futur qn̄ ista dicebat: id ē quo eum fuerāt occisuri? Neqʒ em̄ nullum Joh. 15. d.

habebāt pctm̄/ anteꝙ chriſt⁹ veniſſet i car/
Roma.1.b. ne ad eos. Jtē dicit apſus: Reuelaꝛ ira dei de celo i omnē impietatē ⁊ iniuſticiā hoim eoꝝ qui veritatē in inqtate detinēt: qꝛ qđ notū eſt dei/manifeſtū eſt in illis: Deus eñ illis manifeſtauit. Jnuiſibilia eñ ei⁹ a creatura mundi p ea quę facta ſunt intellecta conſpiciūtur: ſempiterna quoꝙ virtus ei⁹ ac diuinitas/vt ſint inexcuſabiles. Quomodo dicit inexcuſabiles: niſi de illa excuſatione qua ſolet dicere humana ſupbia:
Excuſatio humana ſed ſuperba Si ſciſſem/feciſſem: ideo nō feci/quia neſciui: Aut/ſi ſcirē facerem: ideo nō facio/quia neſcio: Hęc eis excuſatio tollitur/quādo p̄ceptū datur: vel ſciētia non peccādi manifeſtaꝛ.
B Sed ſunt homines qui etiā de ipſo
Nulla eſt domini apud deum excuſatio. deo ſe excuſare conātur: quibus dicit apoſtolus iacobus: Nemo cū temptaꝛ/dicat
Jaco.1.b. qm̄ a deo temptor: Deus eñ intemptator malorū eſt: Jpſe autem neminē temptat: Vnuſquiſꝙ vero tēptaꝛ a ꝯcupiſcētia ſua abſtractus ⁊ illectus: Deinde ꝯcupiſcentia cū cōceperit/parit peccatū: Peccatū vo cū ꝯſūmatū fuerit/generat mortē. Jtē de ipſo deo ſe excuſare volentib⁹/reſpōdet liber pꝛ-uerbioꝝ ſalomonis: Jnſipiētia viri violat vias ei⁹: deū aūt cauſaꝛ in corde ſuo. Et li-
Eccl.15.c. ber eccleſiaſtic⁹ dicit: Ne dixerꝛ qꝛ ppꝛ deū receſſi: q̄ eñ odit ne facias: Ne dixerꝛ/quia ipſe me induxit: nō eñ op⁹ habet viro peccatore: omē execramentū odit dñs: ⁊ non ē amabile timentib⁹ eū. Jpſe ab initio fecit illū: ⁊ reliquit illū in manu ꝯſilij ſui: Si volueris conſeruabis mandata/⁊ fidē bonaꝫ placiti: Apponet tibi igne ⁊ aquā: ad qđcūꝙ volueris extēdere manū tuā. Jn ꝯſpectu hoīs vita et mors: et qđcūꝙ placuerit dabiꝛ ei. Ecce aptiſſime videmus expreſſū liberū humanę voluntatis arbitriū. Quid il lud ꝙ tā multis locis omnia mandata ſua cuſtodiri ⁊ fieri iubet deus: Quomō iubet ſi non eſt liberū arbitriū: Quid beatus ille
Pſ.1. de quo pſalmus dicit/ꝙ in lege dñi fuit voluntas eius: Nonne ſatis indicat volūtate ſua hominē in lege dei conſiſtere: Deinde tā multa mādata quę ipſam quodāmodo nominatim ꝯueniūt voluntatē: ſicut ē/
Roma.12.d. Noli vinci a malo: ⁊ alia ſiſa: Sicut ſunt:
Pſ.31. Nolite fieri ſicut equ⁹ ⁊ mul⁹/in qb⁹ nō ē in-
Prouer.1.a. tellect⁹: Et/Noli repellere ꝯſilia matrꝭ tuę:
Prouer.3.a. Et/Noli eē ſapiēs apđ teipſū: Et/Noli deficere a diſciplina dñi: Et / Noli negligere legē: Et/Noli abſtinere bñfacere egēti: Et/ Noli fabricare i amicū tuū mala: Et/Noli intēdere fallaci mulieri: Et/Noluit intelligere vt bñ ageret: Et/Noluerit accipe diſciplinā: et innumerabilia talia in veterib⁹ libris diuinoꝝ eloquioꝝ/qđ oſtendūt/niſi liberū arbitriū volūtatꝭ humanę: Jn libris etiā nouis euāgelicis ⁊ apſicis/ quid aliud oſtendiꝛ vbi dꝛ: Nolite vobis cōdere theſauros i terra: Et/ Nolite timere eos q̄ occidunt corp⁹: Et/Qui vult venire poſt me abneget ſemetipſū: Et/ Pax i terra hominibus bonę voluntatis: Et qđ dicit apſus paul⁹: Qđ vult faciat: nō peccat ſi nubat: Qui aūt ſtatuit in corde ſuo nō habēs neceſſitatē/poteſtatē aūt habēs ſuę voluntatis: ⁊ hoc ſtatuit in corde ſuo ſeruare virginem ſuā/ bñ facit. Jtē dicit: Si aūt volens hoc facio/mercedē habeo. Et alio loco: Sobrij eſtote iuſti/et nolite peccare. Et iterū: Vt queadmodū ꝓmptus ē animus volūtatis/ita ſit et perficiendi. Et ad timotheū dicit: Cum eñ in delitijs egerint/ in chriſto nubere volunt. Et alibi: Sed ⁊ omnes qui pie volūt viuere in chriſto ieſu/pſecutionē patienꝛ. Et ipſi timotheo: Noli negligere gratiā quę in te eſt. Et ad philemonē: Ne bonū tuū velut ex neceſſitate eſſet/ſed ex volūtate. Seruos etiā ipſos monet/ vt dñis ſuis ex animo ſeruiāt cū bona voluntate. Jtem iacob⁹: Nolite itaꝙ errare frēs mei: ⁊ nolite in pſonaꝝ acceptione habere fidē dñi noſtri ieſu chriſti: Et nolite detrahere de alterutro. Jtē iohānes in epſa ſua: Nolite diligere mundū: ⁊ cętera hmōi. Nēpe vbi dicitꝛ: Noli hoc/ ⁊ noli illđ: et vbi ad aliqđ faciēdū/vel nō faciēdū i diuinis monitis opus volūtatꝭ exigiꝛ/ſatis liberū demonſtraꝛ arbitriū. Nemo ergo deū cauſeꝛ in corde ſuo/ſed ſibi imputet quiſꝙ cū peccat. Neꝙ tū aliquid fm deuꝫ operaꝛ/alienet hoc a ꝓpria voluntate. Qñ eñ volens facit/tunc dicendū eſt opus bonū: tūc ſperanda ē boni opis merces ab eo de q̄ dictū ē: Qui reddet vnicuiꝙ fm opa ſua: Qui ꝗ nouerūt diuina mādata/auferꝛ eis excuſatio/quā ſolēt habere hoīes de ignorantia.

Matth.6.c. Matth.10.c. Matth.16.d. Luce.2.b. 1.Cor.7.g. 1.Cor.9.c. 1.Cor.15.c. 2.Cor.8.b. 1.timoth.5.b. 2.timoth.3.c. 1.timoth.4.d. Ad philemonem.c. Jaco.2.a. Jbidem.4.c. 1.Joh.2.c. Matth.16.d. Roma.2.a.

Quos nō excuſet/ et qualꝭ ignorantia: Capi.III.

Sed nec ipſi ſine pęna erūt qui legē dei neſciunt. Qui eñ ſine lege peccauerūt/ſine lege peribūt: Qui aūt
Roma.2.b.

in lege peccauerūt/p legē iudicabunt. Qd mihi nō videt apl's ita dixisse/ tanq̄ peius aliqd significauerit esse passuros q̄ legē nesciunt i pctis suis/ q̄ illos qui sciūt: Peius eni videt ee perire/ q̄ iudicari. Sed cū hoc de gētib⁹ z de iudeis loqretur: q2 illi sine lege sunt/ isti aūt legē acceperūt: quis audeat dicere iudeos q̄ i lege peccāt/ nō esse perituros: cū i christū nō crediderit: q̄n quidē de illis dictū ē: p legē iudicabunt? Sine fide eni christi nemo liberari pōt: ac p h̄ ita iudicabunt vt pereāt. Nā si peior ē cōditio nescientiū q̄ scientiū legē dei: quomō verū

Luce. 12. f. erit qd dn̄s i euāgelio ait: Seru⁹ qui nescit voluntatē dn̄i sui/ z facit digna/ plagis vapulabit pauca: Seruus aūt q̄ scit volūtatē dn̄i sui/ z facit digna/ plagl vapulabit multa. Ecce vbi ondit grauı⁹ peccare hoiem scientē q̄ nescientē: Nec tamē ideo confugiēdū est ad ignorantie tenebras/ vt in eis q̄sq̄ reqrat excusationē. Aliud ē eni nescisse: aliud scire noluisse: Uoluntas quippe i eo

Ps. 35. arguitur de quo dicit: Noluit itelligere vt

Ignorātia simpliciter nō excusat. bn̄ ageret. Sed et illa ignorātia que non ē eoꝝ qui scire nolūt/ sed eorū qui tanq̄ simpliciter nesciūt/ neminē sic excusat/ vt sempiterno igne non ardeat: si ꝑpterea non crediditq2 nō audiuit omino qd crederet: sed fortassis vt mitius ardeat: Non eni si

Ps. 78. ne causa dictū est: Effunde irā tuā in gentes que te nō nouerūt. Et illud qd ait apo

2. thessal. 1. c. stolus: Cū venerit in flāma ignis dare vindictā in eos qui ignorant deū. Uerūtamē vt habeam⁹ z ipsā scientiā: ne dicat vnusquisq̄/ nesciui/ non audiui/ nō intellexi/ vo

Ps. 31. luntas conuenitur humana vbi dicit: Nolite esse sicut equus z mulus/ quib⁹ nō ē intellectus: Quis peior appareat de quo di

Prouer. 29. c ctū est: Uerbis non emendabit seru⁹ dur⁹: si eni z intellexerit/ non obaudiet. Qn autē dicit homo: Nō possum facere qd ꝑcipitur: qm̄ cōcupiscentia mea vincor: iā quidē de ignorātia nō habet excusationē: nec deum causatur in corde suo: sed malū suū in se cognoscit z dolet: cui tamē dicit aposto-

Roma. 12. d. lus: Noli vinci a malo/ s; vince i bono malū. Et vtiq̄ cui dicit/ noli vinci: arbitriū sine dubio voluntatis eius ꝯuenitur: Uelle eni z nolle ꝑprie voluntatis est.

Qd cum arbitrij humani libertate gratie dei (sine qua nihil possumus) locus relinquatur/ contra pelagianam heresim: Ca. IIII

A **S**ed metuēdū est ne ista oia diuina testimonia/ et quecunq̄ alia sunt que sine dubitatione sūt plurima/ in defensione liberi arbitrij sic intelligātur vt ad vitam piā z bonā conuersationē: cui merces eterna debetur: adiutorio et gratie dei loc⁹ non relinqtur: et audeat miser hō quādo bn̄ viuit et bene operat/ vel potius bn̄ viuere z bene opari sibi videtur: i seipo non in dn̄o gloriari/ et spem recte viuēdi in seipso ponere: vt seqtur eū maledictū hieremie ꝓphete dicētl: Maledict⁹ hō q̄ spem Hiere. 17. a.

habet i hoie: z firmat carnē brachij sui: z a dn̄o discedit cor ei⁹. Intelligite fratres h̄ ꝓpheticū testimoniū: Quia eni non dixit ꝓpheta: Maledict⁹ hō q̄ spē habet i seipso: posset alicui videri iō dictū ee: Maledict⁹ hō q̄ spē habet i hoie/ vt nemo habeat spē i altero hoie/ s; i se. Ut g̊ ondere t sic se admonuisse hoiem/ vt nec i seipso haberet spem: ꝑpterea cū dixisset: Maledict⁹ hō qui spē habet i homine: mox addidit/ et firmat carnem brachij sui. Brachiū ꝑ potentia posuit operandi: In nomine autē carnis intelligenda est humana fragilitas. Ac per hoc firmat carnē brachij sui/ qui potentiā fragilem atq̄ inualidā/ id est humanā sibi sufficere ad bene operādum putat: nec adiutoriū sperat a dn̄o: Propt hoc eni subiecit: Et a domino discedit cor ei⁹. Talis est heresis pelagiana: non antiqua/ sed ante nō multū tempus exorta: Contra quā heresim cū fuisset diutius disputatū/ etiā ad cōcilia episcopalia nouissima necessitate ꝑuētū ē: Unde vobis nō quidē oia/ sed tamen aliqua legenda direxi: Nos ergo ad bn̄ operādū spē nō habeam⁹ i hoie/ firmantes carnē brachij nostri: nec a dn̄o discedat cor nostrū/ s; ei dicat: Adiutor me⁹ esto ne Ps. 26.

derelinquas me neq̄ despicias me/ de⁹ salutaris meus. Proinde charissimi/ sicut superioribus testimonijs scripturarū probauimus sanctarū/ ad bene viuendū et recte agendū esse in homine liberū voluntatis arbitriū: Sic etiā d̄ gr̄a dei/ sine qua nihil boni agere possumus/ que sint diuina testimonia videamus: Ac primū de ipsa vestra ꝓfessione aliquid dicā: Neq̄ eni congregaret vos ista societas in qua continēter viuitis/ nisi voluptatem coniugalē cōtemneretis. Hinc autē domino loquenti/ B

Matth.19.b. cum dixissent discipuli: Si talis est causa
homini cū vxore/non expedit nubere: Re-
spōdit eis: Non oēs capiūt vbū hoc / s q-
bus datū est. Nunqd nō liberū arbitriū ti-
2.timoth.5.d. mothei ē exhortatᵘ apl's/dicēs: Cōtine te-
ipsū? Et i hac re potestatē volūtatis ostēdit/
1.Cor.7.g. vbi ait: Nō habēs necessitatē: ptātem aūt
habēs suę volūtatis / vt suet vginem suā:
et tn̄ non oēs capiūt verbū hoc / sed qbus
datū est: quibᵘ em̄ nō est datū/aut nolunt/
aut nō implent qđ volūt: quibus autē da-
tum est / sic volunt vt impleant quod vo-
lunt. Itaqꝫ vt hoc verbum/ qđ nō ab omi-
bus capit/ab aliqbus capiat/ꝛ dei donū ē
et liberū arbitriū. De ipsa quoqꝫ pudicitia
Ibid.s. coniugali nempe apl'us ait: Quod vult fa
ciat: nō peccat si nubat: ꝛ tn̄ etiam hoc dei
donū est/ dicente scptura: A dn̄o iungitur
Prouer.19.b. mulier viro. Ideo doctor gentiū et pudici-
tiā coniugalē p quā non fiunt adulteria/et
perfectiorē continētiā/p quā nullus ꝯcubi-
tus querit/sermone suo cōmendās: ꝛ hoc ꝛ
illud donū dei esse monstrat/scribēs ad co-
rinthios/ꝛ admonēs ꝯiuges ne seiuicē frau
1.Cor.7.b. dēt: Quos cū admonuisset/adiecit: Vellē
autē omnes homines esse sicut meipsum.
Quia vtiqꝫ ipse ab omni cōcubitu cōtine-
bat. Et ꝯtinuo subiunxit: Sed vnusquisqꝫ
ppriū donū habet a deo/alius sic/ aliᵘ aūt
C sic. Nunquid tā multa q pcipiunt i lege dei
ne fornicationes ꝛ adulteria comittant/in-
dicant aliud q̄ liberū arbitriū? Neqꝫ em̄ p-
ciperentur/nisi hō haberet ppriā volunta-
tem/qua diuinis preceptis obediret: et ta-
men dei donū est/ sine quo seruari castita-
tis pcepta nō possūt. Vn̄ ait ille in libro sa-
Sap.8.d. pientię: Cū scirē quia nemo esse potest cō-
tinens nisi deus det: ꝛ hocipsum erat sapi-
entię scire cuius esset hoc donū. Vt autem
ista non seruent castitatis sancta manda-
Iaco.1.b. ta/ vnusquisqꝫ temptat a cōcupiscētia sua
abstractus ꝛ illectᵘ. Ubi si dixerit: volo ser-
uare/sed vincor a concupiscentia mea: Re-
spondet scptura libero eius arbitrio/quod
iā superius dixi: Noli vinci a malo/sed vin
Roma.12.d. ce in bono malū: Quod tamē vt fiat/adiu-
uat gratia: que nisi adiuuerit/ nihil lex erit
nisi virtus peccati. Augetur em̄ concupi-
scentia/ꝛ maiores vires accipit lege prohi
bente/nisi adiuuet spiritᵘ gratię. Hoc ē qđ
1.Cor.15.g. dicit ille ipse doctor gentiū: Aculeus autē
mortis est peccatū: vtus vero peccati lex.

Ecce vnde dicit homo: Volo legis serua-
re mandatū/sed vtute ꝯcupiscētię meę vin
cor: Et cū voluntas eiᵘ ꝯuenitur ꝛ ei dicit:
Noli vinci a malo: quid ei pdest nisi gratia
succurrēte fiat? Qđ ipse apl's secutᵘ adiun-
xit: Nā ꝛ cū dixisset/ vtus peccati lex: conti
nuo subiecit: Gratias aūt deo q dat nobis
victoriā p dn̄m nr̄m iesum christū. Ergo et
victoria q peccatū vincit/ nihil est aliud q̄
donū dei in isto certamine adiuuātis libe-
rū arbitriū. Propter qđ dicit ꝛ cęlestis ma
gister: Vigilate ꝛ orate ne intretis i tēpta- Matth.26.d.
tionē. Ergo vnusquisqꝫ cōtra suā concupi-
scentiā dimicans/oret ne intret in tēptati-
onē: id est/ne sit ab illa abstractus ꝛ illectᵘ.
Non autē intrat in temptationē/si volun-
tate bona vincat cōcupiscentiā malā. Nec
tamen sufficit arbitriū volūtatis humanę/
nisi a dn̄o victoria concedat oranti/ ne in-
tret in temptationē. Quid vo euidentiᵘ q̄
dei ostendit gr̄a/vbi qđ orat/accipitur? Si
em̄ dixisset saluator noster: Vigilate ne in-
tretis in temptationē: admonuisse videret
tm̄modo hoīs voluntatē: cū vo addidit/et
orate: ondit deū adiuuare/ ne intret i tem-
ptationē. Dictū ē libero arbitrio: Fili noli Prouer.3.b.
deficere a disciplina dn̄i: ꝛ dn̄s dic: Ego ro- Luc.22.c.
gaui p te petre/ne deficeret fides tua. Hō g
gr̄a iuuat/ne sine causa volūtati eiᵘ iubeat.

Quomō nec dei quesitionē/ nec ad eū conuersionē/ meritis nostri ꝯsequi possimᵘ/sed dei gr̄a et libero voluntatis arbitrio: Ca.v.

Cum dic deᵘ: Cōuertimini ad me/ꝛ A
c ꝯuertar ad vos: vnū horū videt eē Zach.1.a.
nostrę volūtatis: id ē vt ꝯuertamur
ad deū: alterū vo ipsius gratię: id ē vt etiā
ipse ꝯuertatur ad nos: vbi pn̄t putare pela
giani suā obtinere sentētiā: qua dicūt gra-
tiā sm̄ merita nostra dari. Quod quidē in
oriente/hoc est in puincia palestina/in qua
est ciuitas hierusalē/ cum ipse pelagius ab
episcopis audiret/affirmare nō ausus est:
Nā inter cętera quę illi obiecta sunt/ ꝛ hoc
obiectū est/q diceret grām dei sm̄ merita
nr̄a dari: Qđ sic alienū est a catholica do-
ctrina et inimicū gratię christi: vt nisi hoc
obiectum sibi anathematiçasset/ip se inde
anathematiçatus exisset. Sed fallaciter eū
anathematiçasse/ posteriores eius indicāt
libri: in quibus omnino nihil aliud defen-
dit/ q̄ gratiam dei sm̄ merita nostra dari.

Talia ergo de scripturis colligunt/ quale
Zach.1.a. est hoc vnū quod pauloante dixi: Conuer
timini ad me ⁊ cōuertar ad vos: vt fm me/
ritum conuersionis nostrę ad deū/ deṫ gra
tia eius/in qua ad nos et ipse conuertitur.
Nec attendunt qui hoc sentiunt: quia nisi
donū dei eēt etiā ipsa ad deū nr̄a cōuersio/
Ps.79. nō ei diceretur: Deus virtutum conuerte
Ps.84. nos: Et/Deus tu ꝯuertēs viuificabis nos.
Et/Cōuerte nos deus sanitatū nostrarū: et
hmōi alia quę cōmemorare longū est. Nā
⁊ venire ad christum/ quid est aliud nisi ad
Joh.6.g. eū credēdo conuerti: ⁊ tamē ait: Nemo po/
test venire ad me nisi datū fuerit ei a patre
meo? Itē quod scriptū in libro secūdo pa/
2.Para.15.a ralipomenō: Dn̄s vobiscū/ cū vos estis cū
eo: ⁊ si quęsieritis eum/inuenietis: si autem
dereliqueritis eum/derelinquet vos. Ma/
nifestat quidem liberū voluntatis arbitri/
B um. Sed illi q̄ dicūt gratiam dei fm merita
nostra dari: ista testimonia sic accipiūt: vt
dicant meritū nostrū i eo esse ꝙ sumus cū
deo: eius autē gratiā fm hoc meritū dari/
vt sit ⁊ ipse nobiscum. Item meritū nostrū
in eo esse ꝙ quęrimus eum: ⁊ fm hoc meri/
tum dari eius gratiam/vt inueniamus eū.
Et in libro paralipomenō primo qđ dictū
1.Para.28.b ē: Et tu salomon fili mi cognosce deū: ⁊ ser
ui ei in corde pfecto/⁊ anima volēte: q₂ om
nia corda scrutaṫ dominus/ ⁊ omnē cogita/
tionem mentium nouit: Si quęsieris eum/
inuenietur tibi: ⁊ si dimiseris eum/ repellet
te in perpetuū: declarat voluntatis arbi/
trium. Sed illi in eo ponūt meritū homi/
nis quod dictū est: Inuenietur tibi: et om/
nino laborans quantū possunt/ ostendere
gratiā dei fm merita nostra dari: hoc ē gra
tiam nō esse gratiam: Quibus eñ fm me/
Roma.4.a. ritum redditur/non imputatur merces fm
gratiam/sed fm debitum: sicut apertissime
dicit apostolus. Meritū eñ fuit quidem in
aplo paulo/sed malū/qñ psequebaṫ eccle/
1.Cor.15.b. siam: Unde dicit/ Nō sum idoneus vocari
apostolus: q₂ psecutus sū ecclesiā dei. Cum
ergo haberet hoc meritū malū: redditū est
ei bonū ꝓ malo/in eo ꝙ secutus adiunxit:
Sed gratia dei sum qđ sū. Atq₃ vt ostēde/
ret et liberū arbitriū/mox addidit: Et gr̄a
ei9 i me vacua nō fuit/sed plus oīb9 illis la/
boraui. Hoc eñ liberum arbitrium homi/
nis exhortatur et in alijs quibus dicit: Ro
2.Cor.6.a. gamus ne inuacuū gratiā dei suscipiatis.

Ut qđ eñ eos rogat si gratiā sic susceperūt/
vt ꝓpriam perderent voluntatē: tamen ne
ipsa volūtas sine gratia dei putetur boni
aliquid posse/continuo cū dixisset: Gratia
eius i me vacua no fuit/sed plus omnibus
illis laboraui/subiunxit atq₃ ait: Non ego
autem/sed gratia dei mecum: id est non so/
lus/sed gratia dei mecū. Ac p hoc nec gra
tia dei sola/nec ipse solus/sed gratia dei cū
illo. Ut autem de cęlo vocaretur: ⁊ tā ma/
gna ⁊ efficacissima vocatione conuerteretur/
gratia dei erat sola: quia merita eius erant
magna/ sed mala. Deniq₃ et alibi dicit ad
timotheum: Collabora euangelio fm vir/ 2.timoth.1.c.
tutem dei saluos nos facientis: et vocātis
vocatione sua sancta: nō fm opera nostra/
sed fm suum ꝓpositum et gratiā quę data
est nobis in christo iesu. Item merita sua/
sed mala cōmemorās dicit: Fuim9 eñ stul/ Ad tit.3.a.
ti ⁊ nos aliquādo ⁊ increduli/errantes/ser/
uientes desiderijs et voluptatibus varijs
in malicia et inuidia agentes/abominabi/
les/inuicē odio habentes. Quid istis tam
malis meritis nisi pęna vtiq₃ debebatur? Sed
deo reddente bona ꝓ malis/ p gratiam quę
nō fm merita nostra datur/ factū est quod
deinde subiunxit/et dicit: Cum autē beni/
gnitas ⁊ humanitas illuxit saluatoris nr̄i
dei: nō ex opib9 iusticię q̄ fecim9 nos/ sed fm
suā misericordiā saluos nos fecit/p lauacrū
regenerationis ⁊ renouationis spūsscti: quem
ditissime effudit sup nos p iesū christū sal/
uatorē nostrū: vt iustificati ipsi9 gratia he/
redes efficiamur fm spem vitę ętemę.

Quod p datā gratiam merita no stra reddantur bona: Ca.VI.

Is ⁊ talib9 testimonijs diuinis ꝓ/
b baṫ gr̄a dei non fm merita nr̄a da
ri: qñq̄dē nō solū nullis bonis/ve/
rūetiā multis meritis malis p̄cedētib9 videm9
datā: ⁊ q̄tidie dari videm9. Sed plane cū da
ta fuerit/icipiūt eē etiā merita nr̄a bona/ p
illā tñ: Nā si se illa subtraxerit/cadit homo
nō erect9/sed p̄cipitat9 libero arbitrio. Qua/
ꝓpter qñ cępit hō habere merita bona/nō
debet sibi tribuere illa/ sed deo: cui dr̄ i psal/
mo: Adiutor me9 esto ne derelinq̄s me. Di Ps.26.
cēdo/ ne derelinq̄s me/ostēdit q₂ si derelict9
fuerit/nihil boni valet ipse p se: Unde et ille
ait: Ego dixi i abūdātia mea/ nō mouebor Ps.29.
i ętnū. Putauerat eñ suū fuisse bonū qđ ei
sic abūdabat vt nō moueretur: sed vt ostēderet

illi cui' esset illud bonū/de q̄ tanq̄ suo cepe
rat gl'iari: paululū gr̄a dei deserēte admo/
Ps. 29. nit' dicit: Dn̄e i volūtate tua/p̄stitisti deco
ri meo virtutē: Auertisti faciē tuā a me: ⁊ fa
ctus sū cōturbat'. Ideo necessariū ē hoi vt
gr̄a dei non solū iustificet impi'.i. ex impio
fiat iust'/ cū reddunt ei bona p̄ malis: sed
etiā cū fuerit iā iustificat' ex fide/ ambulet
cū illo gr̄a/ ⁊ icūbat sup ipsā ne cadat. Pro/
pter hoc scriptū est in canticocanticoꝝ de
Cant. 8. b. ipsa ecclesia: Que ē ista q̄ ascēdit dealbata
incumbēs sup fratruelē suū? Dealbata est
eni que p̄ seipsā alba esse non posset. Et a q̄
Esaie. 1. c. dealbata ē/ nisi ab illo q̄ p̄ pphetā dicit: Si
fuerit pctā vestra vt phenicium/ sicut niuem
dealbabo? Qn̄ g̊ dealbata ē/ nihil boni me
rebat: Iā v̊o alba facta/ bn̄ ambulat: s3 si
sup eū a q̄ dealbata ē pseuerāter incūbat:
Propt' qd̄ ⁊ ipe iesus sup quē incūbit deal
Joh. 15. a. bat/ dixit discipul' suis: Sine me nihil pote
B stis facere. Ergo redeam' ad apl'm paulū/
quē certe inueniu' sine vllis merit' bonis:
imo cū multis meritis mal' dei gratiā ɔse/
cutū/ reddētis bona p̄ mal'. Videam' quid
dicat sua iā ppinquāte passione/ scribēs ad
2. timoth. 4. b timotheū: Ego eni iā immolor inq̄t: ⁊ tp̄s re/
solutionis mee instat: Bonū certamen cer
taui: cursū ɔsūmaui: fidē seruaui. Ista vti/
q̄ iā merita sua bona cōmemorat: vt post
bona merita ɔsequat' coronā/ qui post me/
rita mala ɔsecutus ē gratiā. Deniq̄ attēdi/
te q̄d seq̄tur: Superest inquit mihi corona
iusticie/ quā reddet mihi dn̄s i illa die iust'
iudex. Cui redderet coronā iustus iudex/ si
non donasset gr̄a3 misericors pat'? Et quō
eēt ista corona iusticie/ nisi p̄cessisset gratia
que iustificat impiū? Quō ista debita red/
Obiectio. deret'/ nisi prius illa gratuita donaret'? Sed
cū dicunt pelagiani hanc esse solā/ non s̄m
merita nostra gratiā/ q̄ homini pctā dimit/
tunt': illā v̊o que datur in finē.i. eternam
vitā/ meritis nostris p̄cedētib' reddi. Rn̄/
Solutio. dēdū ē eis: Si eni merita nostra sic intelli/
gerent/ vt etiā ipsa dona dei esse cognosce/
rēt/ nō eēt reprobāda ista sentētia: Qm̄ v̊o
merita humana sic p̄dicant/ vt ea ex semet/
ipso habere hoiem dicāt: prsus rectissime
1. Cor. 4. b. rn̄det aplus: Quis eni te discernit? Quid
aūt habes qd̄ nō accepisti? Si aūt accepisti
q̄d gl'aris q̄si nō accepis? Prorsus talia co/
gitāti verissime d'r: Dona sua coronat de'/
nō merita tua/ si tibi a teipso/ nō ab illo sūt
merita tua: hec eni si talia sūt/ mala sunt/ q̄
sūt: nō coronat de': Si aūt bona sunt/ dei
dona: Quia sicut dicit apl's iacob': Omē Jaco. 1. c.
datū optimū ⁊ omē donū pfectū desursū ē
descēdēs a p̄re luminū. Vn̄ dic ⁊ iohānes
p̄cursor dn̄i nr̄i: Non pōt homo accipe q̄c/ Joh. 3. d.
q̄/ nisi fuerit ei datū d̊ celo: Vtiq̄ d̊ celo vn̄
etiā venit sp̄ūssctūs/ qn̄ iesus ascēdit i altū/ Eph. 4. b.
captiuauit captiuitatē: dedit dona hoib':

Quomō nō tā factis q̄3 scriptis paul' ostēdat merita sua p̄ gratiā dei obtinuisse: ac dona dei/ nō sua merita a deo coronāda: Ca. VII.

Si ergo dei dona sunt bona merita A
tua: nō de' coronat merita tua tā/
q̄ merita tua/ sed tanq̄ dona sua.
Proinde cōsiderem' ipsa merita apl'i pauli:
quib' dixit/ coronā redditurꝝ iudicē iustū: ⁊
videamus vtrū merita ipsius tanq̄ ipsi':
id est ex ipso ei cōparata/ an dona sint dei.
Bonū inquit certamē certaui: cursum con/ 2. timoth. 4. b
sūmaui: fidē seruaui. Primo ista bona opa
si nō ea p̄cessissent cogitationes bone/ nul/
la essent. Attendite itaq̄ quid de ipsis co/
gitationib' dicat: Ait eni scribēs ad corin/
thios: Nō quia idonei sumus cogitare ali/ 2. Cor. 3. b.
quid a nobis tanq̄ a nobismetipsis/ s3 suf/
ficiētia nostra ex deo ē. Deide singula in/
spiciamus: Bonū inquit certamē certaui:
Quero qua virtute certauerit: vtrū que il
li ex semetipso fuerit: an q̄ desup data sit?
Sed absit vt tātus doctor gentiū ignora/
uerit legē dei: cui' vox ē in deuteronomio:
Ne dicas i corde tuo: Fortitudo mea ⁊ po Deut. 8. d.
tentia manus mee fecit mihi virtutē ma/
gnā hanc: sed memoraberis dn̄i dei tui: q2
ipse tibi dat fortitudinē facere virtutem.
Quid aūt p̄dest bonū certamē/ nisi seq̄t' vi
ctoria? Et q̄s dat victoriā/ nisi ille d̊ q̄ dicit
ipse: Gr̄as deo q̄ dat nob victoria3/ p̄ dn̄m 1. Cor. 15. g.
nostrū iesū christū. Et alio loco cum cōme/ Roma. 8. g.
morasset testimoniū d̊ psalmo: Qm̄ ppter Ps. 43.
te mortificamur tota die: deputati sum' vt
oues occisiōis: subiecit atq̄ ait: S3 i his oi/
b' supuincim' p̄ eū q̄ dilexit nos: Nō g̊ per
nos/ sed p̄ eum qui dilexit nos. Deinde di/
xit: Cursum ɔsummaui: Sed ille hoc dixit/
qui alio loco dicit: Igitur nō volentis ne/ Roma. 9. c.
q̄ currētis/ s3 miserētis ē dei. Que sentētia
nullo mō potest etiā sic cōuerti vt dicatur:
nō miserentis dei/ sed volentis ⁊ currentis
ē hominis. Quisquis eni hoc ausus fuerit

dicere: aperte se ostendit apl'o contradice-
2.timoth.4.b re. Postremo dixit: Fidē seruaui: Sed ille
1.timoth.1.d. hoc dixit qui alibi ait: Misericordiā con-
secutus sum vt fidelis essem. Non eñ di-
xit: Misericordiā consecutus sum quia fi-
delis eram, sed vt fidelis essem. Hinc osten
dens etiam ipsam fidē haberi nisi deo mi-
serante non posse: et esse donū dei. Quod
Eph.2.b. apertissime docet dicēs: Gratia salui facti
estis per fidē: et hoc non ex vobis, sed dei
donū ē. Possent eñ dicere: ideo accepim⁹
gratiā, q: credimus: tāq̄ sibi fidē tribuen-
tes, gratiā deo: Propter hoc apl's cum di-
xisset: per fidē: et hoc inq̄t nō ex vobis sed
dei donū est. Rursus ne dicerēt se suis ope
ribus donū tale meruisse, ptinuo subiecit:
Nō ex opibus, ne forte quis extollat: Nō
q: negauit, aut euacuauit opa bona: cū di-
cat deum vnicuiq̄ reddere fm opera eius:
sed q: opa sunt ex fide, non ex opib⁹ fides.
Ac p hoc ab illo sunt nobis opera iusticię a
Abacuk.2.a. quo est ipsa fides, de qua dictū est: Iustus
Roma.1.b. ex fide viuit. Homines aūt nō intelligētes
Roma.3.d. quod ait ipse apl's: Arbitramur iustificari
hominē p fidē sine operibus legis: putaue
runt eū dicere sufficere homini fidē, etiā si
male viuat & bona opa nō habeat. Qđ ab-
sit vt sentiret vas electionis: Qui cū dixis
Gal.5.b. set q̄dā loco: In christo eñ iesu neq̄ circūci
sio aliquid valet, neq̄ pręputiū: mox addi-
dit: sed fides q̄ p dilectionē operatur. Ipsa
est fides q̄ fideles dei separ ab imūdis de-
monibus. Nā & ipsi, sicut dicit apl's iacob⁹,
Iaco.2.d. credunt & ptremiscūt, sed non bñ operant.
Nō ḡ habēt istā fidē ex qua iustus viuit: id
est q̄ p dilectionē opatur: vt reddat ei deus
vitā ęternā fm opa eius. Sed q: & ipsa bo-
na opa nobis ex deo sūt, a q̄ nobis et fides
ē & dilectio: ppterea idē ipse doctor gētiū,
etiā ipsā vitā ęternā gratiam nuncupauit.

Quō possit gratia esse vita ęterna, q̄ per opera meritoria acquirit non sola fide: Ca.VIII.

A Et nascitur inde nō parua quęstio, quę dño donante soluenda est: Si eñ vita ęterna bonis operib⁹ red-
Matth.16.d. ditur: sicut apertissime dicit scriptura: quo-
Roma.2.a. niā deus reddet vnicuiq̄ fm opera eius:
Apocal.22.c. quō gratia ē vita ęterna: cū gratia nō ope-
ribus reddatur, sed gratis det: ipo apl'o di-
Roma.4.a. cente: Ei qui operat, merces non imputat
Roma.11.a. fm gratiam, sed fm meritū. Et iterū: Reli-
quię inquit per electionē gratię salue factę
sunt. Et mox addidit: Si autē gratia, iā nō
ex opibus: alioqn gratia iā non est gratia.
Quō ē ergo gratia vita eterna, quę ex opi-
bus sumit? An forte vitā ęternā non dixit
apl's gratiā? Immo ᵭo sic dixit, vt negari
omino non possit: nec intellectorē acutū,
sed tm̄modo intentū desiderat auditorem.
Cum eñ dixisset: Stipēdiū peccati mors: Roma.6.d.
ptinuo subdidit: Gratia autē dei vita ęter-
na i christo iesu dño nostro. Ista ḡ quęstio
nullo mō mihi videt posse dissolui, nisi itel
ligam⁹ & ipa bona opa nostra quib⁹ ęterna
reddit vita ad dei gratiā ptinere: ppter il-
lud qđ ait dñs iesus: Sine me nihil potestis Ioh.15.a.
facere. Et ipē apl's cū dixisset: Gratia salui Eph.2.b.
facti estis p fidē: et hoc nō ex vobis, sed dei
donū est: nō ex operib⁹, ne forte q̄s extolla
tur: Vidit vtiq̄ putare posse hoīes hoc ita
dictū, quasi necessaria nō sint opa bona cre
dentibus, sed eis fides sola sufficiat: et rur-
sus posse homines de bonis operibus ex-
tolli, velut ea facienda sibi sufficiant, mox
itaq̄ addidit: Ipsius eñ sumus figmētū,
creati in christo iesu i operibus bonis: quę
p̄parauit deus, vt i illis ambulem⁹. Quid
est hoc, vt cum dei gratiā cōmēdans dixis-
set: nō ex operib⁹, ne forte quis extollatur,
cur hoc dixerit rationē reddēs: Ipsius eñ
sumus inquit figmentū, creati in christo ie
su in operib⁹ bonis? Quō ergo nō ex ope-
ribus, ne forte quis extollat? Sed audi et B
intellige, nō ex operibus dictū, tanq̄ tuis
ex teipso tibi existētib⁹, sed tanq̄ his in q̄-
bus te deus finxit: id est formauit et crea-
uit. Hoc eñ ait: Ipsius sum⁹ figmentū cre-
ati in christo iesu in operibus bonis: nō il-
la creatione qua homines facti sumus: sed
ea de qua ille dicebat, qui vtiq̄ iā hō erat:
Cor mundū crea i me deus: Et de qua di- Ps.50.
cit apostolus: Si qua ergo in christo noua 2.Cor.5.d.
creatura, vetera transierūt: Ecce facta sunt
noua, oīa autē ex deo. Fingimur ḡ, id est
formamur et creamur in opib⁹ bonis, q̄ nō
p̄parauimus nos, sed p̄parauit deus vt in
illis ambulem⁹. Itaq̄ charissimi, vita bo-
na nostra nihil aliud est q̄ dei gratia: Sine
dubio et vita ęterna, quę bonę vitę reddi-
tur, dei gratia est: et ipsa eñ gratis dat: q:
gratis data est illa cui dat. Sed illa cui da-
tur tm̄modo gratia ē: hęc autē q̄ illi datur,
q̄m pręmiū eius est, gratia est p gfa: tanq̄

Apoc.22.c. merces p iusticia: vt vere sit/qm vere est: qr reddet vnicuiqz deus fm opera eius.

Quo gratia dei p gratia et stipendiu mortis sit peccatu: Ca.ix.

Erum autem legerim' in libris sactis: v gratia p gratia/forsitan qrit: Sz habetis euangeliu fm iohanne tanta luce clarissimu: vbi iohanes baptista de
Joh.1.b. dno christo dicit: Nos oes ex plenitudine eius accepimus/z gratia p gratia. Ex eius itaqz plenitudine accepim' p modulo nostro tanqz prticulas nostras/vt bn viuam':
1.Cor.7.b. sicut deus partitus est mensura fidei: quia vnusqsqz pprih donu habet a deo/ali' sic/ alius aut sic: z ipsa est gratia: Et insup accipiem' z gratia p gratia/qn nobis vita eterne
Roma.6.d. na reddet: De qua dixit apls: Gratia aute dei vita eterna/i christo iesu dno nostro: cu prius dixisset: stipediu peccati mors. Merito
Br. rmalicie. rito eni stipedium: quia milirie diabolice mors eterna tanqz debitu3 redditur. Ubi cu posset dicere/ z recte dicere: Stipedium aut iusticie vita eterna: maluit dicere: Gratia autem dei vita eterna: vt hinc intelligerem': no meritis nostris deu nos ad eterna vita/sed p sua miseratione perducere. De quo in psalmo dicit homo anime sue:
Ps.102. Qui coronat te in miseratione et miscdia. Nunqd no corona bonis opib' reddit? Sed qr ipsa bona opa ille in bonis operat de q
Phil.2.b. dictu est: Deus est eni qui operat in vobis et velle et operari p bona voluntate: ideo dixit psalmus: Coronat te i miseratione et misericordia: qr et' miseratione bona operamur quib' corona redder. Non eni qr di
Soluit obiectionem. xit: Deus est eni qui operat in vobis z velle et operari p bona voluntate: ideo liberu arbitriu abstulisse putandus est. Qd si ita esset/no superius dixisset: Cu timore et tremore vestra3 ipsorum salutem operamini. Qn eni iubetur vt operetur/ liberum eoru couenitur arbitriu3: Sed ideo/cu timore z tremore: ne sibi tribuendo/qz bene operantur/ de bonis tanqz suis extollatur operibus. Tanqz ergo interrogaret apostol'/et diceret ei: quare dixisti cu timore et tremore: horum verborum ratione reddidit dicens: Deus est eni qui operat in vobis. Si eni timetis z tremitis/non extollimini tanqz de vestris operibus bonis: quia deus est qui operat i vobis. Itaqz fratres debetis quidem p liberu arbitriu no facere mala/z facere bona: hoc eni nobis lex dei pcipit/in libris sanctis/siue veteribus/siue nouis.

Quo intelligendu sit: No iustificabit ex lege omis caro cora ipso: Ed legamus z adiuuate Ca.x.

Sed legamus z adiuuate dno itelligam' aplm dicete: Quia
Gal.2.d. no iustificabitur ex lege omnis caro coram ipso: Per lege eni cognitio peccati. Cognitio dixit/non cosummatio. Quando autem cognoscit homo peccatu: si non adiuuat gratia vt cognitu caueat: sine dubio lex ira operatur. Qd alio loco ipe apo Roma.4.c.
stolus dicit: ipsius eni verba sunt: Lex ira operatur. Hoc aute dixit: quia ira dei maior est in puaricatore qui per lege3 cognoscit peccatu/z tamen facit: Talis quippe homo puaricator est legis: Sicut et in alio loco dicit: Ubi eni lex no est/ nec preuaricatio est. Propter hoc et alibi ait: Ut seruia Roma.7.b.
mus in nouitate spiritus et no in vetustate littere: lege volens intelligi littere vetustate3: nouitate vero spiritus quid nisi gratia? Et ne putaretur accusasse lege vel reprehendisse: continuo sibi opposuit questione et ait: Quid ergo dicemus: Lex peccatu est? Absit. Deinde subiuxit: Sed peccatu no cognoui/ nisi per lege: hoc e quod dixerat: per lege cognitio peccati. Na concupiscentia inquit nesciebam/nisi lex dice
ret: Non concupisces: Occasione aute ac Exo.20.c.
cepta peccatu per mandatu opatu e in me omne concupiscentia: Sine lege eni petm mortuu erat: ego aut aliqn viuebam sine lege: Adueniente aute madato/ peccatu reuixit: Ego aute mortuus sum: z inuentu e mihi mandatu quod erat in vita/ hoc esse in morte: peccatu eni occasione accepta p mandatu fefellit me/z p illud occidit. Itaqz lex quidem sancta/et mandatu sanctum et iustu z bonu. Qd ergo bonu est mihi/factu est mors? Absit: Sed peccatu vt appareat peccatu/ p bonu mihi opatu est morte: vt fiat supra modu peccatu p madatu.
Et ad galathas dic: Scietes aut qm no iu Gal.2.d.
stificat homo ex operibus legis/nisi p fide dni nostri iesu christi: et nos i christo credimus/vt iustificemur ex fide christi/ et no ex operibus legis: quonia ex operibus legis non iustificabit omnis caro.

Qr soli deo p bonis nostri operibus gratia rependere debeam'/ non legi: Ca.xi.

Quid ē ꝙ vanissimi homines ⁊ puersissimi pelagiani legē dicunt eē dei grām q̄ iuuamur ad nō peccādū? Quid ē miseri qd̄ dicūt/ q̄ sine vlla dubitatione tāto aplo ꝯtradicūt? Ille dicit/ pctm̄ vires aduersus homines accepisse p legē: ⁊ cū p mandatū q̄uis sanctū ⁊ iustum ⁊ bonū/ tn̄ occidere: et per bonū opari ei mortē: de qua non liberaret/ nisi viuificaret spiritus eū quē littera occiderat: Sicut alio loco dicit: Lra occidit/ sp̄us autē viuificat. Et isti indocibiles cōtra legē dei ceci/ ⁊ ꝯtra vocē dei surdi/ occidētē litterā viuificare dicūt: ⁊ viuificāti spiritui ꝯtradicūt: Ergo fratres/ vt ipsius potius apli verbis vos moneā: Debitores sumus nō carni vt sm̄ carnē viuamus: Si em̄ sm̄ carnē vixeritis/ moriemini: Si autē spiritu actiones carnis mortificaueritis/ viuetis. Hec dixi/ vt aplicis vbis liberū arbitriū vestrū a malo deterrerē/ et exhortarer ad bonū: Nec tn̄ ideo debetis in homie/ hoc est in vobisipsis/ non in dn̄o gloriari: quādo non sm̄ carnē viuitis/ sed spiritu actiones carnis mortificatis. Ut em̄ nō se extollerent quibus ista dicebat: existimātes se suo spiritu tanta hec bona opa facere posse nō dei: ꝓpterea cum dixisset: Si aūt spiritu actiones carnis mortificaueritis/ viuetis: ꝯtinuo subiecit: Quotquot em̄ sp̄ū dei aguntur/ hi filij sunt dei. Eū ḡ sp̄ū actiones carnis mortificatis vt viuatis: illū glorificate/ illū laudate/ illi gr̄as agite cui⁹ spiritu agimini/ vt ista valeatis/ vt vos filios dei esse monstretis. Quotquot em̄ spiritu dei aguntur/ hi filij sunt dei.

Ꝙ filij dei dici non possunt/ qui dei legem proprijs viribus adimplere p̄sumunt: Ca. XII.

Quotquot ergo adiuncto solo adiutorio legis sine adiutorio gratię confidentes in ꝟtute sua/ suo spiritu agūtur: non sunt filij dei. Tales sunt de quibus idē dicit apostolus/ ꝙ ignorantes dei iusticiā/ et suam volentes constituere/ iusticię dei nō sunt subiecti. De iudeis hoc dixit: qui de se p̄sumētes/ gratiā repellebant: et in christū ꝓpterea non credebant. Suā vero iusticiā dicit eos volentes constituere: quę iusticia est ex lege: nō quia lex ab ipsis est constituta: sed in lege quę ex deo est suam iusticiā constituerūt/ quando eandē legem suis viribus se implere posse credebant: ignorantes dei iusticiā/ nō q̄ iusticia de⁹ iustus ē/ sed quę iusticia est homini ex deo. Et vt sciatis hanc illū eorum dixisse iusticiā quę est ex lege: hanc aūt dei q̄ homini est ex deo/ audite quid alio loco dicat cū de christo loqueret: Propt̄ quē oīa inquit non solū detrimēta esse credidi/ verū etiā vt stercora existimaui eē vt christū lucrifaciā: ⁊ inueniar i illo non habēs meā iusticiā quę ex lege est/ sed eā quę est p fidem christi/ q̄ est ex deo. Quid ē non habēs meam iusticiā quę ex lege est: cū sua non esset lex ipsa/ sed dei: nisi q̄ suā dixit iusticiā q̄uis ex lege esset: quia sua voluntate legem se posse putabant implere/ sine adiutorio gratię quę ē p fidē christi? Ideo cū dixisset: Nō habens meā iusticiā quę ex lege est/ secutus adiūxit: Sed eā q̄ est p fidē christi/ q̄ est ex deo. Hāc ignorabāt de q̄b⁹ ait: Ignorantes dei iusticiā: id ē q̄ ē ex deo: hāc em̄ dat: nō lra occidēs/ sed viuificans sp̄us. Et suā volētes ꝯstituere/ quā dixit ipse ex lege iusticiā/ cū diceret: Nō habēs meā iusticiā q̄ ex lege est: Iusticię dei nō sunt subiecti: hoc est/ gratię dei non sunt subiecti: sub lege em̄ erant/ nō sub gratia: Et ideo eis dominabat̄ peccatū: a quo nō fit homo liber lege/ sed gr̄a. Propt̄ qd̄ alibi dicit: Pctm̄ em̄ vobis nō dn̄abit̄: Nō em̄ estis s̄b lege/ sed sub gr̄a: nō q̄ lex mala ē/ sed q̄ sub illa sunt quos reos facit iubēdo/ nō adiuuādo. Gratia q̄ppe adiuuat vt legis quisq̄ sit factor: sine q̄ gratia sub lege posit⁹ tm̄ nō erit legis auditor. Talibus itaq̄ dicit: Qui in lege iustificamini/ a gratia excidistis.

Ꝙ gr̄a nō sit neq̄ lex/ nec natura: Ca. XIII.

Quis ita sit surd⁹ aduersus apostolicas voces: qs ita desipiat/ immo insaniat nesciens qd̄ loquat̄/ vt audeat dicere: legē esse gratiā: cū clamet q̄ sciebat qd̄ loqueret̄: Qui in lege iustificamini a gr̄a excidistis? Si autē lex nō ē gr̄a: q̄ vt ipsa lex fiat/ nō pōt lex adiuuare s̄ gratia: nū quid natura erit gratia? Nā et hoc pelagiani ausi sūt dicere/ gratiā esse naturā: in qua sic creati sumus vt habeamus mētē rationalē q̄ intelligere valeam⁹ facti ad imaginē dei: vt dominemur piscibus maris et volucribus celi/ ⁊ omnib⁹ pecoribus quę repūt super terrā. Sed nō hec est gratia quā cōmendat apl's p fidem iesu christi: Hanc em̄ naturā etiā cum impijs et

infidelib⁹ certū est nobis esse cōmunē: gra/
tia ꝟo ꝑ fidē iesu christi eoꝝ tm̄modo ē / q̄/
1.thessal.3.a. rū est ipsa fides. Non em̄ omniū est fides.
Deniqꝫ sicut eis qui volentes i lege iustifi/
cari a gratia exciderunt / verissime dicit: Si
Gal.2.d. ex lege iusticia: ḡ christ⁹ gratis mortuus ē:
Sic ⁊ his qui gratiā quā cōmēdat et ꝑcipit
fides christi / putant esse naturā: verissime
dicit: Si ex natura iusticia: ergo christ⁹ gra
tis mortuus est. Jam hic em̄ erat lex / et nō
iustificabat: iā hic erat ⁊ natura ⁊ nō iustifi
cabat: ideo christus non gratis mortuus
est / vt et lex per illum impleretur / qui dixit:
Math.5.b. Nō veni soluere legē / sed adiplere: Et na/
tura ꝑ adā perdita / per illū repararet / q̄ di/
Math.18.b. Luc.19.b. xit venisse se querere ⁊ saluare quod perie/
rat: In quem venturū antiqui etiā patres
crediderūt qui diligebant deū. Dicūt etiā
gratiā dei que data est per fidē iesu christi:
quę neqꝫ lex est / neqꝫ natura / ad hoc tm̄ va
lere / vt peccata ꝑterita dimittātur / non vt
futura vitentur / vel repugnantia superen/
tur. Sed si hoc veꝝ esset: vtiqꝫ in oratione
Math.6.b. dn̄ica cum dixissemus: Dimitte nobis de/
bita nostra / sicut et nos dimittim⁹ debito/
ribus nostris: nō adderemus: Et ne nos
inferas in temptationē. Illud em̄ dicimus
vt peccata dimittant: hoc autem vt caue/
antur / siue vincant: Quod a patre qui in
cęlis est nulla ratione peteremus / si virtu/
te voluntatis humanę hoc possemus effi/
Cyprianus in lib de oratiōe dn̄ica. cere. Cōmoneo autē charitatē vestram / et
multū exhortor: vt beati cypriani librum /
quē scripsit de oratione dominica / diligen
ter legatis: et quantuꝫ vos dn̄s adiuuerit /
intelligatis: memoriqꝫ mandetis. Ibi vi
debitis quemadmodū sic alloquat liberū
arbitrium eorū / quos cōscriptione sui ser/
monis ędificat: vt on̄dat tn̄ ea q̄ implenda
vidētur i lege / i orone esse poscēda. Qd vti
qꝫ vanissime fieret / si ad illa agēda sine di/
uino adiutorio volūtas hūana sufficeret.

Qꝫ gr̄a etiā fidei nō detur meri/
to bonę volūtatis: ⁊ q̄d sit deū da/
re cor carneū: Ca.XIIII.

S Ed cum fuerint cōuicti non defen/
sores sed inflatores ⁊ pręcipitato/
res liberi arbitrij: quia neqꝫ scien/
tia diuinę legis / neqꝫ natura / neqꝫ sola re/
missio peccatoꝝ est illa gratia quę ꝑ iesum
christū dn̄m nostrū datur: sed ipsa facit vt
lex impleatur: vt natura liberet / ne pecca/
tū dominet. Cū ergo in his ꝯuicti fuerint:
ad hoc se ꝯuertūt / vt quocūqꝫ mō conētur
ostēdere gratiā dei ſm̄ merita nostra dari.
Dicunt em̄: etsi non datur ſm̄ merita bo/
norū opeꝝ / q꞉ ꝑ ipsam bn̄ operamur: tamē
ſm̄ merita bonę voluntatis dat: quia bo/
na voluntas inquiunt ꝑcedit orantis / quā
pręcessit volūtas credentis: vt ſm̄ hęc me/
rita gratia sequat exaudientis dei. Iā qui/
dem de fide / hoc est de volūtate credentis
superius disputaui: vsqꝫ adeo eaꝫ demon/
strans ad gratiā ꝑtinere / vt apostol⁹ nō di/
ceret: Misericordiā ꝯsecutus sum / quia fi/
delis erā / sed diceret: Misericordiā ꝯsecut⁹ 1.timoth.1.c.
sum vt fidelis essē. Sunt ⁊ alia testimonia
in quibus est quod ait: Sapite ad tēperan Roma.12.a.
tiā / sicut vnicuiqꝫ deus partitus est mensu
rā fidei. Et qd iā cōmemoraui: Gratia sal/ Eph.2.b.
ui facti estis per fidē: ⁊ hoc nō ex vobis / sed
dei donū est. Et illud quod scꝑsit ad ephe/
sios: Pax frib⁹ et charitas cū fide a deo pa Eph.1.a.
tre / ⁊ dn̄o iesu christo. Et illd vbi ait: Quia Phil.1.g.
vobis donatū est ꝓ christo: non solū vt cre
datis i eū / ſ etiā vt patiamini ꝓ eo. Vtrū/
qꝫ ergo ad dei gratiā pertinet / et fides cre/
dentiū / et tolerantia patientiū: quia vtrū/
qꝫ dixit esse donatū: Et illud maxime vbi
dicit: Habentes eundem spiritū fidei: Nō
em̄ ait scientiā fidei / sed spirituꝫ fidei: Qd
ꝓpterea dixit vt intelligerem⁹ / q꞉ fides et
non petita concedit / vt ei petenti alia con/
cedant: Quomō em̄ inuocabūt inq̄t in quē Roma.10.c.
non crediderūt? Ergo spūs gratię facit vt
habeamus fidē: vt ꝑ fidē impetremus orā/
do / vt possimus facere q̄ iubemur: Ideo
ipse apl's assidue legi ꝑponit fidem: qm̄ qd
lex iubet / facere nō valemus nisi ꝑ fidē ro/
gando impetrem⁹ vt facere valeamus. Nā
si fides liberi est tm̄modo arbitrij: nec dat
a deo / ꝓpter quid ꝓ eis qui nolūt credere
oram⁹ vt credāt: Qd ꝓrsus facerem⁹ ina/
niter / nisi rectissime crederem⁹ etiā ꝑuersas
⁊ fidei ꝯtrarias volūtates om̄ipotentē deū
ad credendū posse ꝯuertere. Liberū quidē
hois arbitriū pulsat vbi dicit: Hodie si vo Ps.94.
cē ei⁹ audieritis / nolite obdurare corda ve
stra. Sed nisi posset deus etiā duriciā cor/
dis auferre / nō diceret ꝑ ꝓphetā: Auferam Ezech.11.d.
ab eis cor lapideū: et dabo eis cor carneū:
qd de nouo testamento fuisse ꝑdictū / satis
apl's on̄dit vbi ait: Ep̄la n̄ra vos estis / scꝑta 2.Cor.3.a.
non atramēto / ſ spū dei viui: nō in tabulis

lapideis/ſed in tabul' cordis carnalib⁹. Q̄ð
nō ideo dictū putem⁹ vt carnaliter viuant
qui debent ſpiritaliter viuere: ſed q: lapis
ſine ſenſu ē/cui cōparatū ē cor durꝫ: cui niſi
carni ſentiēti cor intelligēs debuit cōpari.
Ezech.11.d. Sic em̄ h̄ d̄r p̄ ezechielē ꝓphetā: Et dabo
eis inq̄t cor aliud/et ſpm̄ nouū dabo eis: et
euellam cor lapideū de carne eoꝝ: et dabo
eis cor carneū/vt in p̄ceptis meis ambu-
lēt/ꝛ iuſtificationes meas obſeruēt/et faci-
ant eas: et erunt mihi in populū/ꝛ ego ero
eis in deū: dicit dn̄s. Nunquid ergo poſſu
mus niſi abſurdiſſime dicere/bonū meritū
bonę voluntatis in hoīe p̄ceſſiſſe/ vt auel-
leretur ab eo cor lapideū: quandoquidem
Cor lapideū quid ſit ipm̄ cor lapideū non ſignificat niſi duriſſi-
mā voluntatē/ et aduerſus deū om̄ino in-
flexibile ē? Ubi em̄ p̄cedit bona volūtas:
B iam non eſt cor vtiqꝫ lapideū: Nam et alio
loco p̄ eundē ꝓphetā deus manifeſtiſſime
oſtendit: nō ꝓpter eorū aliqua bona meri-
ta/ſed ꝓpter nomen ſuū iſta facere/vbi ait:
Ezech.36.c. Nō ꝓpter vos ego facio dom⁹ iſrael/ſ ꝓpt
nomē meū ſctm̄ qð ꝓphanaſtis in gentib⁹/
quo intraſtis illuc: ꝛ ſāctificabo nomē meū
magnū qð ꝓphanatū ē in gentib⁹/qð pro-
phanaſtis in medio eorū: et ſcient gētes q:
ego ſum dn̄s: dicit adonai dn̄s: cū ſctificat⁹
fuero in vobis añ oculos eorū: ꝛ accipiam
vos de gētibus/ꝛ congregabo vos ex oīb⁹
terris: ꝛ inducā vos in terrā vr̄am: ꝛ aſper-
gam vos aq̄ mūda: ꝛ mūdabimini ab om̄i-
bus immūdicijs veſtris: ꝛ ab om̄ib⁹ idolis
veſtris mūdabo vos: ꝛ dabo vobis cor no
uū/ꝛ ſpm̄ nouū dabo in vob: et auferet̄ cor
lapideū de carne vr̄a: ꝛ dabo in vobis cor
carneū: ꝛ ſpm̄ meū dabo ī vobis: ꝛ faciā vt
in iuſtificationibus meis ambulet̄: ꝛ iudi-
cia mea obſeruetis ꝛ faciatis. Quis ita ſit
cęcus vt nō videat? Quis ita lapideus vt
non ſentiat iſtā gratiā non ſm̄ merita bo-
nę voluntatis dari/dn̄o dicēte atqꝫ teſtan-
te: Nō ꝓpter vos ego facio domus iſrael/
ſed ꝓpter nomē meū ſanctū qð ꝓphanaſt̄
in gētib⁹? Quare em̄ dixit/ego facio/ſ ꝓpt
nomē meū ſanctū: niſi ne illi putarēt ꝓpter
bona merita ſua fieri: qð nō erubeſcūt di-
cere pelagiani? Non ſolū aūt bona merita
eoꝝ nulla/verumetiā mala merita p̄ceſſiſſe
demonſtrat/dicēdo: Sed ꝓpter nomen meū
ſanctū qð ꝓphanaſtis in gētib⁹: Quis nō
videat horrendū malū eſſe nomē ſctm̄ dn̄i
ꝓphanare? Et tñ ꝓpter ipſū nomē meū in-
quit qð ꝓphanaſtis vos/ego faciā vos bo
nos/nō ꝓpter vos: ꝛ ſāctificabo inq̄t nomē
meū magnū/qð ꝓphanatū eſt ī gētib⁹/qð
ꝓphanaſtis ī medio eoꝝ. Sāctificare ſe di-
cit nomē ſuū qð ſuperi⁹ dixerat ſctm̄. Hoc ē
ergo qð oramus ī oratione dn̄ica dicētes:
Sanctificet̄ nomē tuū: vt ſctificet̄ in homi Math.6.b.
nibus/qð p̄ ſeipſū ſine dubio ſemp̄ eſt ſan-
ctū. Deniqꝫ ſequit̄: Et ſciēt om̄es gētes q̄m
ego ſum dn̄s dicit adonai dn̄s/cū ſanctifi-
catus fuero in vobis. Cum ergo ipſe ſemp̄
ſit ſanctus: ſanctificat̄ tñ ī eis quib⁹ largit̄
gratiā ſuam/auferēdo ab eis cor lapideū p̄
qð nomen dn̄i ꝓphanauerunt.

Quod ad gratiā obtinendā non nihil operet̄ liberꝫ volūtatis arbitriū: (Ca.XV.

n Ne autē putet̄ nihil ibi
facere ipſos hoīes p̄ liberꝫ arbitri-
um/ideo in pſalmo d̄r: Nolite ob- Ps.94.
durare corda veſtra. Et p̄ ipſum ezechielē:
Proijcite a vobis oēs impietates veſtras Ezech.18.g.
q̄s impie egiſtis ī me: ꝛ facite vobis cor no
uū ꝛ ſpm̄ nouū: ꝛ facite om̄ia mādata mea.
Ut quid moriemini dom⁹ iſrael dicit dn̄s:
q: nolo mortē morientis dicit adonai do-
minus/ſed conuertimini ꝛ viuetis: Memi
nerimus eū dicere: ſed cōuertimini ꝛ viue-
tis: cui dicit̄: Conuerte nos deus. Memi- Ps.84.
nerim⁹ deū dicere: Proijcite a vobis om̄es Ezech.18.g.
impietates veſtras/cū ipe iuſtificet impiū.
Meminerim⁹ ipſum dicere: Facite vobis
cor nouū et ſpiritum nouū: qui dicit/dabo
vobis cor nouum/ꝛ ſpiritū nouū dabo vo
bis. Quō ḡ qð dicit/ facite vobis: h̄ dicit/
dabo vobis? Quare iubet ſi ipſe daturus
eſt? Quare dat ſi hō facturus ē: niſi q: dat
quod iubet: ꝛ adiuuat vt faciat cui iubet?
Semp̄ eſt autē in nobis voluntas libera/
ſed nō ſemp̄ eſt bona: Aut em̄ a iuſticia li-
bera eſt/ q̄n ſeruit peccato/ꝛ tunc eſt mala:
Aut a peccato libera ē/ quādo ſeruit iuſti-
cię: ꝛ tunc eſt bona. Gratia v̄o dei ſemp̄ eſt
bona: ꝛ p̄ hanc fit vt ſit homo bonę volun-
tatis/q̄ prius fuit volūtatis malę. Per hāc
etiā fit/vt ipſa bona voluntas quę iam eſſe
cępit/augeatur: ꝛ tam magna fiat vt poſſit
implere diuina mandata quę voluerit/ cū
valde p̄fecteqꝫ voluerit. Ad hoc em̄ valet
quod ſcriptū eſt: Si volueris/ conſeruabis Eccli.15.d.
mandata: vt homo qui voluerit ꝛ non po
tuerit/ nondū ſe plene velle cognoſcat: et

oret vt habeat tantā voluntatē q̄nta sufficit ad implēda mandata. Sic q̄ppe adiuuat vt faciat qd̄ iubet: tunc eñ vtile ē velle/ cū possumus: ⁊ tūc vtile ē posse/ cū volumus: Nā quid ꝓdest/ si qd̄ non possumus/ volumus: aut si qd̄ possumus/ nolumus?

Q non iubeat dn̄s que nō possumus/ vt noscam⁹ quid ab eo petere debeamus: Ca. XVI.

m Agnū aliquid pelagiani se scire putant q̄ñ dicūt: Nō iuberet deus qd̄ sciret nō posse ab hoīe fieri. Quis hoc nesciat? Sz ideo iubet aliq̄ q̄ non possumus/ vt nouerimus q̄d ab illo petere debeamus: Ipsa est eñ fides/ q̄ orādo impetrat qd̄ lex impat. Deniq̄ ipe qui dixit: Si volueris/ cōseruabis mādata: in eodem li-
Eccli. 21. d. bro ecclesiastico aliquāto post dicit: Quis dabit in ore meo custodiā/ ⁊ sup labia mea signaculū astutū/ ne forte cadam ab eo: et lingua mea perdat me? Iā certe mandata
Ps. 33. acceꝑerat: Cohibe linguā tuā a malo: ⁊ labia tua ne loquātur dolū. Cū ergo verū sit quod dixit: Si volueris/ cōseruabis mandata: quare querit ori suo dari custodiaz?
Ps. 140. Siℓis ei q̄ dicit in psalmo: Pone dn̄e custodiā ori meo: Non ei sufficit mandatuz dei et volūtas sua: quādoquidē si voluerit cōseruabit mandata. Q̄ multa dei mandata sunt contra superbiā: iam nouit ea: si voluerit/ conseruabit ea. Quare ergo paulo
Eccli. 23. a. post dicit: Domine pater ⁊ deus vite mee/ elationē oculoꝝ ne dederis mihi. Iā dixe-
Exo. 20. c. rat ei lex: Nō cōcupisces: Velit ergo ⁊ faciat quod iubetur: q̄m si voluerit/ ꝯseruabit mandata: Quare sequit̄ ⁊ dicit: Concupiscentiā auerte a me. Cōtra luxuriā deus q̄ multa mandauit: faciat ea: quia si voluerit/ conseruabit mandata. Quid est qd̄ cla-
Eccli. 23. a. mat ad deū: Vētris appetitio ⁊ ꝯcubit⁹ ne apprehēdat me? Si hoc ei in p̄senti diceremus/ rectissime nobis respōderet ⁊ diceret: Ex ista oratiōe mea q̄ hec a deo peto/ intelligite quō dixerim: Si volueris/ ꝯseruabis mandata. Certū est eñ nos mādata seruare si volum⁹: sed q̄ preparatur voluntas a dn̄o/ ab illo petendū est vt tantum velim⁹ quantū sufficit vt volendo/ faciam⁹. Certū est nos velle cū volum⁹: sed ille facit vt velim⁹ bonū de quo dictū est: qd̄ pauloan̄ posui: q̄ p̄paratur volūtas a dn̄o/ de quo di-
Ps. 36. ctū est: A domino gressus hominis dirigē- tur: ⁊ viā eius volet: De quo dictū ē: De⁹ ē Phil. 2. b.
qui operat̄ in vobis ⁊ velle et opari. Certū est nos facere cū facim⁹: sed ille facit vt faciamus/ p̄bendo vires efficacissimas voluntati qui dixit: Faciā vt ī iustificationibus meis ambuletis: ⁊ iudicia mea obseruetis et faciatis. Cuz dicit: Faciā vt faciatis: q̄d aliud dicit/ nisi auferā a vobis cor lapideū/ vnde nō faciebatis: ⁊ dabo carneū vnde faciatis? Et hoc q̄d est/ nisi auferā cor duruz/ vnde non faciebatis: ⁊ dabo cor obediens vnde faciatis. Ille facit vt faciam⁹/ cui di-
cit homo: Pone dn̄e custodiā ori meo: hoc Ps. 140.
est eñ dicere: Fac vt ponam custodiaz ori meo. Qd̄ beneficiū dei iā fuerat cōsecutus
qui dixit: Posui ori meo custodiā. Ps. 38.

Q ad perficienda magna mandata adiuuet charitas magna/ et de laude charitatis: Ca. XVII.

q Ui ergo vult facere dei mādatū et non potest: iā quidē habet volūtatem bonā/ sed adhuc paruā ⁊ inualidā: poterit autē cū magnā habuerit ⁊ robustā. Qñ eñ martyres magna illa mandata fecerunt/ magna vtiq̄ voluntate/ hoc est magna charitate/ fecerūt: De qua cha-
ritate ipse dn̄s ait: Maiorē hac charitatē Ioh. 15. b.
nemo habet q̄ vt animā suam ponat quis
ꝓ amicis suis. Vnde ⁊ apl's dicit: Qui di- Roma. 13. c.
ligit ꝓximū/ legem impleuit: Nā non adul Exo. 20.
terabis: non homicidiū facies: nō furaberis: nō concupisces: et si quod ē aliud man-
datum/ in hoc sermone recapitulatur: Di- Matth. 22. d.
liges ꝓximū tuū sicut teipsum. Dilectio ꝓximi malū non operat̄: Plenitudo ergo legis dilectio. Ipsā charitatē apostolus pe-
trus nōdū habuit/ quādo timore dn̄m ter Matth. 26. g.
negauit. Timor eñ nō est ī charitate/ sicut 1. Ioh. 4. d.
ait iohannes euangelista in epistola sua: sed p̄fecta charitas foras mittit timorem: Et tamen q̄uis parua ⁊ impfecta/ nō dee-
rat q̄ñ dicebat dn̄o: Animā meam ꝓ te po Ioh. 13. d.
nā: Putabat eñ se posse/ quod se velle sentiebat: Et quis istam etsi paruā dare ceperat charitatē/ nisi ille qui p̄parat voluntatem: ⁊ cooperādo p̄ficit/ quod operādo incipit? Quoniā ipse vt velimus operat̄ incipiens/ q̄ volentibus cooperat̄ p̄ficiens.
Propter qd̄ ait apl's: Certus sū q̄m q̄ opa- Phil. 1. a.
tur ī vobis op⁹ bonū/ p̄ficiet vsq̄ ī diē christi iesu. Vt ergo velim⁹ sine nobis operat̄: cū autē volum⁹: et sic volum⁹ vt faciam⁹/

nobiscū coopat: qm sine illo vł operante vt
velim⁹/vel coopante cū volum⁹/ad bona
pietatis opa nihil valem⁹. De opante illo
Phil. 2.b. vt velim⁹ dictū ē: De⁹ est em̄ q operat i vo
bis ꝛ velle. De cooperante illo cū iā volu/
Roma. 8.e. mus/et volēdo facimus: Scimus inqt qm̄
diligētibus deū/ oia cooperant ad bonū.
Quid ē/ omia: nisi ꝛ ipsas terribiles seuas
ꝗ passiones? Sarcina q̄ppe illa q īfirmitati
grauis ē/ leuis efficit charitati. Talib⁹ em̄
Math. 11.d. dn̄s dixit esse suā sarcinā leuē: Qualis pe
tr⁹ fuit qn̄ passus ē ꝓ christo: nō qualis fu/
B it qn̄ negauit christū. Istā charitatē.i.diui/
no amore ardentissimā voluntatē cōmen/
Roma. 8.g. dans apl's dicit: Quis nos sepabit a chari/
tate christi: tribulatio/an angustia/an pse/
cutio/an fames/an nuditas/an piculū/an
Ps̄. 43. gladi⁹: sicut scptū est: Qm̄ ppter te mortifi
camur tota die: deputati sum⁹ velut oues
occisionis? Sed i his omnib⁹ supuincim⁹ p
eū q dilexit nos. Cert⁹ sū em̄/qz neqꝫ mors/
neqꝫ vita/neqꝫ angeli/neqꝫ pncipatus/neqꝫ
p̄sentia/neqꝫ futura/neqꝫ altitudo/neqꝫ ꝓ/
fundū/neqꝫ creatura alia poterit nos sepa/
re a charitate dei/q ē i christo iesu domino
1. Cor. 13.a. nr̄o. Et alio loco dicit: Adhuc supeminen/
tiorē viā vobis demonstro: Si linguis ho
minū loqr ꝛ angeloꝝ: charitatē aūt nō ha/
beam/factus sū velut ęramētū sonans aut
cymbalū tinniēs: Et si habuero ꝓphetiā/ꝛ
si sciero oia sacramenta/ꝛ si habuero omnē
fidē ita vt montes transferā/ charitatē aūt
non habeā/nihil sum. Et si distribuero om
nia mea pauperibus/ꝛ si tradidero corpus
meū vt ardeam/charitatē autē non habeā
nihil mihi ꝓdest. Charitas magnanimis ē:
benigna ē: charitas nō ęmulat: nō agit ppe
rā non inflat: nō dehonestat: nō q̄rit q sua
sunt: non irritatur: non cogitat malū: non
gaudet sup iniquitate: ꝯgaudet autē veri/
tati: Omia tolerat/omia credit/omnia spe/
rat/omnia suffert: charitas nūq̄ꝫ cadit. Et
Ibidē.d. paulopost: Manet inquit fides/ spes/cha/
ritas/tria hęc: maior aūt hoꝝ est charitas:
Sectamini charitatē. Itē dic ad galathas:
Gal. 5.b. Vos em̄ in libertatē vocati estis fratres:
tm̄ ne libertatē in occasionē carnis detis:
sed p charitatē seruite inuicē: Omis em̄ lex
in vno sermone implet/in eo q diliges ꝓxi
mū tuum sicut teipsum: Hoc est qd ad ro/
Roma. 13.c. manos ait: Qui diligit alterū/ legē imple/
Col. 3.c. uit. Itē dicit ad colossenses: Sup oia autē
hęc charitatē/q est vinculuz pfectionis. Et
ad timotheū: Finis inqt p̄cepti ē charitas: 1. timoth. 1.a.
Et adiūgēs qualis charitas: De corde inqt
puro/ꝛ ꝯscientia bona/ꝛ fide non ficta. Ad
corinthios aūt cū dicit: Oia vestra cū cha/ 1. Cor. 16.c.
ritate fiant: satis ostendit etiā ipsas corre/
ptiones/quas asperas ꝛ amaras sentiūt q
corripiunt/cū charitate esse faciendas. Vn̄
ꝛ alibi cū dixisset: Corripite iquietos/con/ 1. thessal. 5.c.
solamini pusillanimes/suscipite infirmos/
patientes estote ad omnes: mox subiūxit:
Videte ne quis malum ꝓ malo alicui red/
dat. Ergo ꝛ qn̄ corripiunt inquieti: nō ma/ C
lū ꝓ malo/sed potius bonū reddit. Hęc au
tem omnia quę nisi charitas operatur? Et
apl's petrus: Ante omnia inquit mutuam 1. Petri. 4.b.
inter vos charitatē ppetuo habētes: quia
charitas cooperit multitudinē peccatorū.
Dicit etiā apl's iacobus: Si tamen legē p/ Jaco. 2.b.
ficitis regalem ſm scripturas: Diliges ꝓxi/ Leuit. 19.d.
mū tuum tanq̄ꝫ teipsuz: benefacitis. Item
iohannes apostolus: Qui diligit inqt fra/ 1. Joh. 2.b.
trē suū/i lumine manet. Et alio loco: Qui 1. Joh. 3.b.
non est iustus/non ē ex deo: ꝛ qui non dili/
git fratrē suum: quia hęc ē annūciatio quā
audiuimus ab initio/vt diligamus inuicē.
Itēqꝫ alibi: Hoc est inquit mandatū illius Ibidē. d.
vt credamus nomini filij eius iesu christi/ꝛ
diligamus inuicē. Et iteꝝ: Hoc inquit mā/ 1. Joh. 4.d.
datum habem⁹ ab ipso: vt qui diligit deū/
diligat et fratrē suū. Et paulopost: In hoc 1. Joh. 5.a.
inquit cognoscimus quia diligimus filios
dei cū deum diligimus/et †mandata ei⁹ fa Al. † precepta
cimus: Hęc est em̄ dilectio dei/vt pręcepta
eius seruem⁹: ꝛ p̄cepta eius grauia nō sūt.
Et in epistola secūda scriptū est: Non qua/ 2. Joh. b.
si pręceptū nouū scribam tibi/sed quod ha
buimus ab initio/vt diligamus inuicē. Di
cit etiā ipse dn̄s iesus/i duob⁹ p̄ceptis dile Math. 22.d.
ctionis dei ꝛ dilectionis ꝓximi/totam legē
ꝓphetasqꝫ pēdere. De quibus duob⁹ prę/
ceptis in euangelio ſm marcū scriptū est:
Et accessit vnus de scribis qui audierat il/ Marci. 12.c.
los perquirētes: ꝛ videns qm̄ illis bene re/
sponderit/interrogauit eū: Quod est pmū
oim mādatum? Jesus aūt rn̄dit ei: Primū Deut. 6.a
oim mādatū ē: Audi israel/dn̄s de⁹ tu⁹ de⁹
vn⁹ ē: Et/Diliges dominū deū tuū ex toto
to corde tuo/ꝛ ex tota anima tua/ꝛ ex tota
mente tua: hoc est primum mandatū. Se/
cundū autē simile illi: Diliges ꝓximū tuuz Leuit. 19.d.
tāq̄ꝫ teipsū: Mai⁹ hoꝝ aliud nō ē mādatū.

Joh.13.d. Dicit etiã i euangelio sm iohannẽ: Mandatũ nouũ do vobis vt diligatis inuicẽ sicut dilexi vos/vt ⁊ vos diligatis inuicem. In hoc cognoscẽt oẽs q: discipuli mei estis/ si dilectionẽ habueritis ad inuicẽ.

Ex charitatis pceptio dei tm̃mo do gratia pficienda/ liberi sit arbitrij insinuatio: ⁊ ꝙ nõ christũ apli/ sed eos christ⁹ elegerit. Ca.XVIII.

A Ecomnia pręcepta dilectionis/ id b est charitatis/q̃ tanta ⁊ talia sunt/ vt quicqd se putauerit homo facere bene / si fiez sine charitate/nullo mõ fiat bene: hęc ergo pcepta charitatis inaniter darẽtur hominibus non habẽtibus liberũ voluntatis arbitriũ: Sed quia p legẽ dantur ⁊ veterẽ ⁊ nouam: q̃uis in noua veneric gratia quę pmittebatur i vetere: lex autẽ sine gratia littera est occidens: in gratia vero spiritus viuificans: vñ est in hominibus charitas dei et pximi/nisi ex ipso deo? Nam si nõ ex deo sed ex hominibus/ vicerunt pelagiani: Si autez ex deo/ vicimus pelagianos. Sedeat ergo inter nos iudex

1.Joh.4.b. apostolus iohãnes/⁊ dicat nobis: Charissimi/diligamus inuicẽ. In his verbis iohãnis cũ se illi extollere cęperint ⁊ dicere: Ut quid nobis hoc pręcipiẽ/nisi quia ex nobis habemus vt inuicẽ diligamus? Sequitur continuo idẽ iohannes/cõfundẽs eos ⁊ dicens: quia dilectio ex deo est: Non itaq ex nobis/s ex deo est. Cur ergo dictũ est: diligamus inuicẽ/quia dilectio ex deo est/ nisi quia pręcepto admonitũ est liberum arbitrium/vt quęreret dei donũ. Quod quidẽ sine suo fructu prsus admoneretur/ nisi prius acciperet aliquid dilectionis/vt addi sibi quęreret/et vñ quod iubebaẽ impleret: Cum dicitẽ/diligamus inuicez/lex est: cum dicitur/quia dilectio ex deo ẽ/gratia ẽ. Sapientia quippe dei legem ⁊ misericordiã in lingua portat. Unde scriptũ est in psalmo:

Ps.83. Etenĩ benedictionẽ dabit qui legẽ dedit. Nemo ğ vos fallat fratres mei / q: nos nõ diligerem⁹ deũ/nisi nos por ipse diligeret. Idẽ iohannes aptissime hoc ostendit ⁊ di-

1.Joh.4.b cit: Nos diligamus: quia ipse prior dilexit nos. Gratia nos facit legi dilectores: Lex vero ipsa sine gratia/non nisi pręuaricatores facit. Et quod discipulis suis dixit do-

Joh.15.c. minus: Non vos me elegistis/sed ego elegi vos: nihil aliud indicat nobis: Si enim nos pus dileximus/vt hoc merito nos ipse diligeret/prius illũ nos elegim⁹/vt ab illo eligi mereremur. Sed ipsę q veritas ẽ aliud dicit: ⁊ huic vanitati hoim aptissime ꝯtradicit: Non vos me elegistis inqt: Si ğ non elegistis/sine dubio nec dilexistis: Quõ eñ eum eligerent quẽ non diligerẽt? Sed ego inqt vos elegi. Nũqd nõ et ipsi postea elegerũt eũ/⁊ oib⁹ bonis hui⁹ sęculi ptulerũt? Sed q: electi sunt/elegerũt: nõ q: elegerũt electi sunt. Eligentiũ hominũ meritũ nul- B lum esset/nisi eos eligẽtis gratia dei pręueniret: Unde ⁊ apls benedicẽs thessalonicẽ 1.thessal.3.d. ses: Uos inquit dñs multiplicet/⁊ abũdare faciat in charitate inuicẽ et in oẽs. Hanc benedictionẽ dedit/vt nos inuicẽ diligeremus/q legẽ dedit vt inuicẽ diligamus. Deniq alio loco ad eosdẽ/q: sine dubio i quibusdã eox iam erat qd eis vt esset optauerat: Gratias inquit agere debem⁹ deo sem 2.thessal.1.a. per p vobis fratres sicut dignũ ẽ: qm̃ supercrescit fides vr̃a / ⁊ abũdat charitas vniuscuiusq vestrũ in inuicẽ: Hoc dixit/ ne forte de tãto bono qd ex deo habebãt / tanq̃ ex seipsis id habẽtes extollerenẽ. Qr ğ supercrescit fides vr̃a inqt/ et abundat charitas vniuscuiusq vr̃m in inuicẽ/gr̃as agere debem⁹ deo de vob: nõ ita vos laudare tãq̃ hoc habeatl ex vobis. Et ad timotheũ dicit: Nõ eñ dedit nobis deus spm̃ timoris/ 2.timoth.1.b. sed ꝟtutis ⁊ charitatl ⁊ continẽtię. In quo sane apli testimonio cauere debemus/ ne nos arbitremur non accepisse spm̃ timoris dei: Qd sine dubio magnũ est dei donũ: De quo dicit ppheta esaias: Requiescet sup Esaie.11.a. eũ sp̃s sapiẽtię ⁊ intellectus/sp̃s ꝯsilij et fortitudinis/sp̃s sciẽtię et pietatl/et sp̃s timoris dñi: Nõ q̃ timore petr⁹ christũ negauit: sed illius timoris spm̃ accepim⁹/ õ q̃ dicit ipe dñs christ⁹: Eũ timete q̃ habet po Luc.12.a. testatẽ/et aiam ⁊ corp⁹ pdere i gehẽnã: Ita dico vobis hũc timete. Hoc aũt dixit/ne illo timore negaremus eũ quo turbat⁹ ẽ petrus. Hũc eñ auferri voluit a nobis cũ prius dixit: Nolite timere eos q̃ corpus occidũt/⁊ postea nõ habẽt qd faciãt. Hui⁹ timoris nõ accepim⁹ spm̃ / sed ꝟtutis ⁊ charitatis et cõtinẽtię. De q̃ sp̃ũ idẽ ipse ad romanos ait: Gloriamur in tribulationib⁹/sciẽn Roma.5.a. tes qm̃ tribulatio patientiã operatẽ/patiẽtia pbationẽ/pbatio spem: Spes autẽ nõ cõfundit: q: charitas dei diffusa ẽ i cordib⁹

nostris p spiritũsanctũ qui dat᷒ ẽ nobis. Non
itaq̃ p nos/sed p spiritũsanctũ q̃ datus est no
bis: Ipsa charitate fit/quã dei donũ eẽ ma
nifestat/ vt tribulatio nõ auferat/sed potius
Eph. 6. d. opet patiẽtiã. Ad ephesios etiã: Pax inq̃t
frib᷒ ⁊ charitas cũ fide magna bona. Sed
dicat vñ: a deo inq̃t patre ⁊ dño iesu christo:
Ergo h̃ magna bona nõ sũt nisi dei dona.

De erronea p̄sũptiõe pelagia/nistarũ: et luce fideliũ: Ca. XIX.

Job. 1. a. Sed nõ ẽ mirũ si lux lucet i tenebris:
⁊ tenebrę eã nõ cõphẽdũt. In io
1. Job. 3. a. hãne lux dicit: Ecce q̃lẽ dilectionẽ
dedit nobis pater/ vt filij dei vocemur ⁊ si/
mus. Et i pelagianis tenebrę dicũt: Dile/
ctio nob ex nob est. Quã si verã. i. christia/
nã dilectionẽ haberẽt/scirẽt ⁊ vñ haberẽt:
1. Cor. 2. c. sic sciebat apl's q̃ dicebat: Nos aũt nõ spiritũ
hui᷒ mũdi accepim᷒/sed spiritũ q̃ ex deo ẽ: vt sci
am᷒ q̃ a deo data sũt nobis. Johannes di/
1. Job. 4. c. cit: De᷒ dilectio est: Et pelagiani etiã ipsũ
deũ nõ ex deo/sed ex semetipsis habere se di/
cũt: ⁊ cũ scientiã legis ex deo nob eẽ fateãt:
charitatẽ ex nobisipsis volũt. Nec audiũt
1. Cor. 8. a. aplm dicẽtẽ: Sciẽtia iflat/charitas aũt ędi
ficat. Quid ẽ inepti᷒/imo qd ẽ amẽtius
⁊ ab ipsa scititate charitatis alieni᷒/q̃ cõfiteri
ex deo esse sciẽtiã q̃ sine charitate inflat: et
ex nobis eẽ charitatẽ/q̃ facit vt sciẽtia infla/
Eph. 3. d. re nõ possit? Itẽ cũ dicat apl's: Supeminẽ/
tẽ sciẽtię charitatẽ christi: quid est isani᷒ q̃
putare ex deo esse scientiã q̃ subdẽda ẽ cha
ritati: ⁊ ex hoib᷒ charitatẽ q̃ supeminet sciẽ
tię? Fidẽ autẽ verã ⁊ doctrinã sanã ambas
esse dicit ex deo: quia scriptũ est: A facie eius
sciẽtia et itellect᷒ pcedit. Et scriptũ ẽ: Chari/
tas aũt ex deo ẽ. Et legim᷒: spiritũ sciẽtię ⁊ pie
tatis: legimus: spiritũ v̈rtutis ⁊ charitatis ⁊ cõti
nẽtię: sed mai᷒ est donũ charitas q̃ sciẽtia:
Nã scientia qñ ẽ in hoie/charitas ẽ necessa
1. Cor. 13. b. ria ne infletur: charitas autẽ non ęmulat/
non agit perperam/non inflatur.

Q? hominũ etiã deus volũtati/bus dominetur: ⁊ peccatorũ aliqñ penas esse peccata: Ca. XX.

A Atis me disputasse arbitror aduer
sus eos qui gratiã dei vehemẽter
oppugnãt/ q̃ volũtas humana non
tollit/sed ex mala mutat i bonã: Et cũ bona
fuerit/adiuuat: Et sic disputasse vt nõ ma/
gis ego q̃ diuina ipsa scriptura vobiscũ lo
cuta sit euidẽtissimis testimonijs veritatis:
q̃ scriptura diuina si diligẽter inspiciat/ ostẽ
dit/non solũ bonas hominũ volũtates q̃s
ipse facit ex malis/ et a se factas bonas in
actus bonos/⁊ in ęternã dirigit vitã/ verũ/
etiã illas quę cõseruant sęculi creaturã ita
esse i dei potestate/vt eas quo voluerit/qñ
voluerit faciat iclinari/ vel ad bñficia qui/
busdã p̄stãda/vel ad pęnas quibusdã inge
rẽdas/sicut ipse iudicat occultissimo quidẽ
iudicio/sed sine dubitatiõe iustissimo: Nã
inuenimus aliq̃ pctã etiã pęnas esse aliorũ
Roma. 9. c. pctõrũ: sicut sũt vasa irę/ q̃ pfecta dic apl's i
Exo. 7. a. pditionẽ: Sicut ẽ induratio pharaonis: cu
ius ⁊ causa dicit: ad ostendendã in illo vir/
Josue. 7. a. tutẽ dei: Sicuti ẽ fuga israelitarũ a facie ho
stiũ de ciuitate hai: In animo eñ factus ẽ
timor vt fugerẽt: ⁊ hoc factũ ẽ vt vindica/
ret peccatũ eo mõ quo fuerat vindicandũ:
Vñ dicit dñs ad iesũ naue: Nõ poterit filij
israel subsistere a facie inimicorũ suorũ. Quid
ẽ/nõ poterũt subsistere? Quare nõ subsiste
bant p liberũ arbitriũ/sed p timorẽ turbata
voluntate fugiebãt: nisi q2 deus dominat
⁊ voluntatib᷒ hominũ: ⁊ quos vult/in for/
B midinẽ conuertit irat᷒. Nũquid nõ hostes
israelitarũ aduersus populũ dei quẽ duce/
bat iesus naue sua volũtate pugnarũt: ⁊ tñ
dicit scriptura/ q2 p dñm factũ est confortari
cor eorũ/vt obuiã irent ad israel ad bellũ/
vt exterminarent? Nũquid nõ sua volun/
tate homo improb᷒ filius gemini maledi/
cebat regi dauid? Et tamẽ quid ait dauid/
plen᷒ vera ⁊ alta ⁊ pia sapientia? Quid ait
2. Reg. 16. b. illi q̃ maledicẽtẽ pcutere voluit? Quid mi/
hi inquit ⁊ vobis filij saruię/dimittite eum
vt maledicat: q2 dñs dixit illi maledice/
re dauid: ⁊ q̃s dicet ei/quare fecisti sic? De/
inde scriptura diuina plenã sententiã regis
velut ab alio initio repetẽdo cõmendans:
Et dixit inquit dauid ad abisai ⁊ ad oẽs
pueros eius: Ecce fili᷒ meus q̃ exijt de vte
Al. † et adhuc modo. ro meo quęrit animã meam † quãto magis
hic filius gemini: sinite illũ vt maledicat:
quoniã dixit illi deus/vt videat dñs humi
litatẽ meã: et retribuet mihi bona p male/
dicto eius in die isto. Quomõ dixerit dñs
huic homini maledicere dauid? Quis sa/
piẽs ⁊ intelliget? Nõ eñ iubẽdo dixit vbi
obediẽtia laudaret/ sed q2 eius voluntatẽ
pprio vitio suo malam in hoc peccatũ iu/
dicio suo iusto et occulto inclinauit: Ideo
dictũ est: dixit ei dominus: Nã si iubenti

obtemperasset deo/laudād⁹ potius ꝙ pu-
niend⁹ esset: sicut ex hoc peccato postea no
uimus esse punitū. Nec causa tacita ē/ cur
ei dominus isto mō dixerat maledicere da
uid: hoc est/ cor eius malū miserit vel dimi
serit: vt videat inquit dn̄s humilitatē me-
am: ꝛ retribuat mihi bona ꝓ maledicto ei⁹
in die isto. Ecce quomō ꝓbat deū vti cor-
dibus etiā maloꝝ ad laudē atq̄ adiumen-
tum bonoꝝ: Sic vsus est iuda tradēte chri
stum: Sic vsus est iudęis crucifigētib⁹ chri
stū: ꝛ quāta inde bona ꝯstitit populis cre-
dituris: Qui ꝛ ipso diabolo vtiẛ pessimo:
sed optime ad exercendā et ꝓbandā fidem
et pietatē bonoꝝ: nō sibi/ qui oīa scit an-
teꝙ fiant: sed nobis quibus erat necessa-
riū vt eo mō agereẛ nobiscū. Nūquid non
sua volūtate absalon elegit consiliū qđ si-
bi oberat: et tamē ideo fecit/ q: exaudierat
dn̄s ei⁹ patrē orantē vt hoc fieret? Propt
1. Reg. 17. c. qđ scrptura ait: Et dn̄s mandauit dissipare
consiliū achitofel bonū: vt inducat dn̄s su-
per absalon oīa mala. Bonū consiliū di-
xit/ qđ ad temp⁹ ꝓderat causę: q: ꝓ ipo erat
contra patrē eius/ ꝯtra quē rebellauerat vt
posset eū opprimere/ nisi dn̄s consiliū dissi-
passet qđ dederat achitofel: agendo in cor-
de absalō/ vt tale ꝯsiliū repudiaret: ꝛ aliud
qđ ei non expediebat/ eligeret.

Quō maloꝝ cordib⁹ vtaẛ deus ad iscrutabiliū iudicioꝝ suoꝝ executionē: exēplis ostēdiẛ veteri testamēti ꝛ aplicis litteris: Ca. XXI.

A Quis nō ista iudicia diuina contre-
miscat/ quibus agit deus in cordi-
bus etiam maloꝝ hominū quicqd
vult/ reddens eis tamen sm merita eorū.
Roboā filius salomonis respuit ꝯsiliū sa-
lubre senioꝝ quod ei dederāt/ ne cū popu-
lo dure ageret: et ꝟbis coęuoꝝ suoꝝ poti-
us acquieuit: respōdēdo minaciẛ quib⁹ le-
niter debuit: Unā hoc/ nisi ꝓpria volūtate?
Sed hinc ab eo recesserūt decē trib⁹ israel:
et aliū regē sibi ꝯstituerunt hieroboam: vt
irati dei voluntas fieret: qđ etiā futuꝝ esse
3. Reg. 12. d. ꝑdixerat. Quid em̄ scptura dicit? Et nō au
diuit rex plebē: quoniā erat ꝯuersio a do-
mino/ vt statueret verbū suū quod locutus
est in manu abię silonitę de hieroboam fi-
lio nabath. Nempe sic factū ē ꝛ illud ꝑ ho-
minis voluntatē/ vt tamē conuersio esset a
domino. Legite libros paralipomenon/ et
inuenietis in secūdo libro scriptū: Et susci- 2. Paral. 21. d
tauit dominus spiritū sup ioram/ spiritum
philistijm et arabū: qui finitimi erāt ęthio-
pibus: ꝛ ascenderūt in terram iuda/ ꝛ dissi-
pauerunt eam: et ceperunt omnē substan-
tiā quę in domo regis inuenta est. Hic ostē
ditur deū suscitare hostes eis terris vastan
dis/ quas tali pęna iudicat dignas: Nun-
quid tamē philistijm et arabes in terrā iu-
dęam dissipandā sine sua voluntate vene-
runt: aut sic venerūt sua volūtate/ vt men-
daciter scriptū sit/ ꝙ dn̄s ad hoc faciēdū eo-
rū spiritū suscitauit? Immo vtrūq̄ veꝝ ē:
quia et sua voluntate venerūt: ꝛ tamē spi-
ritū eoꝝ domin⁹ suscitauit. Quod etiā sic
dici potest: vt eorū spiritu3 dn̄s suscitauit:
ꝛ tamē sua volūtate venerūt. Agit em̄ om
nipotens in cordib⁹ hominū etiā motū vo
luntatis eoꝝ: vt ꝑ eos agat/ qđ ꝑ eos age-
re ipse voluerit: qui omino iniuste aliquid
velle nō nouit. Quid est qđ homo dei di- B
xit ad amasia3 regē: Nō veniat tecū exer- 2. Paral. 25. b
citus israel: Nō est em̄ dn̄s cū israel et om̄i-
bus filijs ephrem: quoniā si putaueris ob-
tinere te in illis/ in fugā cōuertet te de⁹ ani
inimicos: qm̄ virtus est deo vel adiuuare
vel in fugā vertere. Quomō virtus dei ali
os iuuat i bello dādo eis fiduciā: alios im-
misso timore vertit in fugā: nisi quia ille ꝙ
in cęlo et in terra oīa ꝗcūq̄ voluit fecit/
etiā in cordibus hominū operaẛ? Legim⁹
quid dixerit ioas rex israel/ mittēs nunciū 4. Reg. 14. c.
ad amasia3 regē/ volentē pugnare cū illo.
Nā post aliqua dixit: Nunc sede in domo
tua: Quid ꝓuocas in malū/ ꝛ cadis tu ꝛ iu-
da tecū? Deinde scriptura subiūxit: Et non
audiuit amasias: quoniā a deo erat vt tra-
deretur in manu ei⁹: qm̄ quęsierunt deos
edom. Ecce deus idolatrię peccatū volens
vindicare/ hoc operat⁹ ē in eius corde: Cui
itaq̄ iuste irascebaẛ/ vt admonitionem sa-
lubrē non audiret/ sed ea cōtempta iret in
bellum/ vbi cum suo exercitu caderet. Per
ezechielem ꝓphetam dicit deus: Et ꝓphe- Ezech. 14. c.
ta si errauerit et locutus fuerit: ego domi-
nus seduxi prophetam illum: et extendam
manum meā super eū: et exterminabo eū
de medio populi mei israel. In libro hester
scriptū est: ꝙ mulier ex pplo israel in terra3
captiuitatis facta fuerat vxor alienigenę
regis assueri: Ergo in eius libro scriptū ē/
ꝙ cū haberet necessitatē interueniendi pro

populo suo/quē rex vbicūq͂ i regno ei⁹ es/
set/iusserat trucidari/ orauit ad dominū:
cogebat eñ eam magna necessitas/vt prę/
ter iussum regis ⁊ pręter ordinem suum ad
illum auderet intrare. Et videte quid scri/
Hester. 15. ptura dicat: Et intuitus est eam tanq̄ tau
rus impetu indignationis suę: ⁊ timuit re/
gina: et conuersus est color eius p dissolu/
tionē: et inclinauit se super caput delicatę
suę quę pręcedebat eā: ⁊ conuertit deus/ et
transtulit indignationē eius in lenitatem.
Prouer.21.a. Scriptū est in prouerbijs salomonis: Si/
cut impetus aquę/sic cor regis i manu dei:
q̄cūq͂ voluerit declinabit illō. Et i psalmo
centesimoquarto legit̃ dictū de ęgyptijs/
Ps.104. quid eis fecerit deus: Et conuertit cor eo/
rum vt odissent populū eius: vt dolum fa/
C cerent in seruos eius. In litteris etiā apo/
stolicis videte quę scripta sunt: in epistola
Roma.1.c. pauli apl̄i ad romanos: Propterea tradi/
dit illos de⁹ i desideria cordis eoꝝ in imū/
diciam. Item paulopost: Propterea tra/
didit illos deus in passiones ignominię.
Itē paulopost: Sicut nō probauerunt de/
um habere i noticiam: tradidit illos deus
in reprobā mentē/vt faciant quę nō conue
niunt. Et ad thessalonicēses in epistola se/
2.thessal.2.c. cunda ait de quibusdā: Pro eo q̄ dilecti/
onem veritatis non receperūt vt salui fie/
rent: ideo mittet illis deus operationē er/
roris vt credant mēdacio: vt iudicent̃ om/
nes qui nō crediderūt veritati/sed consen/
serunt falsitati. His et talibus testimonijs
diuinoꝝ eloquioꝝ/quę om̄ia cōmemorare
nimis longū ē: satis quantū existimo ma/
nifestatur/ operari deū in cordibus homi/
nū ad inclinandas eoꝝ volūtates quocun
q͂ voluerit/siue ad bona ꝓ sua miscdia/ si/
ue ad mala ꝓ merit̃ eoꝝ: iudicio vtiq͂ suo.
aliqñ aperto/aliquādo occulto/semp autē
iusto. Fixum eñ debet esse et immobile in
Roma.9.c. corde vestro: q: nō ē iniquitas apud deū.
Ac per hoc qñ legitis in litteris veritatis a
deo seduci homines/ aut obtūdi vel obdu
rari corda eorum: nolite dubitare p̄cessisse
mala merita eorum/ vt iuste ista paterent/
tur: ne incurratis in illud ꝓuerbiū salomo/
nis: Insipientia viri violat vias eius/ de/
um autē causatur i corde suo. Gratia vero
non s̄m merita hominū datur: alioq̄n gra/
tia iam non ē gratia: quia ideo gratia vo/
catur/quia gratis dat̃. Si autē potens est:

siue p angelos vel bonos vl̃ malos/siue q̄/
cunq͂ alio mō opari/ etiā in cordibus ma/
loꝝ ꝓ meritis eoꝝ/quoꝝ maliciā nō ipse fe
cit/s͂ aut originaliter tracta ē ab ipso adā/
aut creuit p ꝓpriam voluntatē.

Q͂ paruuli sine pręcedētib⁹ me/ritis gratiam assequantur/ contra pelagianistas ostendit̃: Ca.xxii.

Quid mirū ē si p spiritūsanctū operat̃ A
in cordib⁹ electoꝝ suoꝝ bona/qui
operatus est vt ipsa corda essent ex
malis bona? Sed suspicent̃ homines quęlibet
merita bona q̄ putant p̄cedere/vt iustificē/
tur p dei gratiā/ nō intelligētes cū hoc di/
cūt/nihil aliud dicere q̄ se negare gratiā: s͂
vt dixi/qd volunt de maioribus suspicen/
tur. De paruulis certe pelagiani qd respō/
deant nō inueniūt/quoꝝ nec volūtas vl/
la ē in accipiēda gratia/cui⁹ volūtatis me/
ritū p̄cessisse dicant: ⁊ insup eos etiā cū fle/
tu reluctari videm⁹ qñ baptizant̃/⁊ diuina
sacramēta pcipiunt. Qd eis ad magnū im/
pietatis peccatū imputaret̃/si iā libero vte/
rentur arbitrio: et tamē hęret etiā in relu/
ctātibus gratia aptissime nullo bono me/
rito p̄cedēte: alioq̄n gratia iā nō esset gr̃a.
Et aliqñ filijs infideliū pręstat̃ hęc gr̃a/ cū
occulta dei ꝓuidētia in manus pioꝝ quō/
cūq͂ pueniūt: aliqñ fideliū filij non eā cōse/
quunt̃ aliquo impedimēto existēte/ne pos/
sit periclitantib⁹ subueniri. Fiunt vo ista p
occultā dei ꝓuidētiā: cui⁹ inscrutabilia sūt Roma.11.e.
iudicia/⁊ inuestigabiles vię. Qd vt aplus
diceret/qd p̄dixerit intuemini. Agebat eñ
de iudeis ⁊ gentibus cū scriberet ad roma/
nos: id est ad gentes/⁊ ait: Sicut eñ aliqñ
vos nō credidistis deo: nūc autē miscdiā
consecuti estis in illoꝝ incredulitate: ita et
hi nūc nō crediderūt in vestra misericordia
vt ⁊ ipsi misericordiā consequant̃: Conclu
sit eñ deus om̄es in infidelitate vt omniū
misereat̃. Et cū attēdisset quid dixerit/ ad/
mirans sententię suę certā quidē veritatē/ s͂
magnā ꝓfunditatem: quō conclusit deus
om̄es in infidelitate vt omniū misereatur/
quasi faciens mala vt venirent bona: mox
exclamauit atq͂ ait: O altitudo diuitiarū
sapiētię ⁊ sciētię dei: q̄ inscrutabilia sūt iu/
dicia eius/et inuestigabiles vię ei⁹. Hęc eñ
inscrutabilia iudicia ⁊ inuestigabiles vias
puersi homines nō cogitātes/⁊ ꝓcliues ad
reprehēdendū/ nō idonei ad intelligendū:

putabāt ꝛ iactitabāt aplos dicere: faciamus mala vt veniāt bona. Qđ absit vt apli dicerēt: sed homines nō intelligētes hoc putabāt dici/ qm̄ audiebāt qđ dixit aplꝰ: Lex
Roma.5.d. aūt subintrauit vt abūdaret delictum: vbi aūtē abūdauit delictū/ supabundauit gr̄a. Sed vtiqꝫ gratia id agit / vt iā fiant bona ab eis q̄ fecerūt mala: nō vt pseuerēt i malis/ et reddi sibi existimēt bona. Non itaqꝫ debent dicere: faciamus mala vt veniant bona/ sed fecimus mala ꝛ venerunt bona: iaꝫ faciamus bona / vt in futuro seculo recipiamus ꝓ bonis bona/ qui in hoc seculo recepimus ꝓ malis bona. Propter qđ scri-
Ps.100. ptū est i psalmo: Misericordiam et iudiciū can-
Joh.3.b. tabo tibi dn̄e. Priꝰ itaqꝫ nō ideo venit filiꝰ hoīs i mundū vt iudicet mundū/ sed vt saluet mundꝰ p ipsū: hoc ꝑpter misericordiā: Postea vero ꝑpter iudiciū vēturꝰ ē iudicare viuos et mortuos: Quis et in hoc tpe ipsa saluatio nō fiat sine iudicio ꝟ occulto: ideo
Joh.9.e. ait: In iudiciū veni in hūc mundū/ vt q̄ nō vidēt videant: ꝛ qui vidēt/ ceci fiant.

Qm̄ caute sint occulta dei iudicia cōsiderada/ ne pquirēdo erretur: Ca.XXIII.

Ad occulta ꝗ dei iudicia reuocate/ qm̄ videritꝭ i vna causa/ quā certe habēt oēs puuli/ here ditariū malū trahentes ex adā: huic subueniri/ vt baptizetꝛ: illi nō subueniri/ vt in ipa obligatiōe moriatꝛ: illum baptizatū in hac vita relinqͥ/ quē ꝓsciuit deus impiū futurū:
Sap.4.b. istū vero baptizatū rapi ex hac vita/ ne malicia mutet intellectū eiꝰ: ꝛ nolite i istis dare iniustiā vel insipiētiā deo/ apđ quē iusticie fons ē ꝛ sapiētie: Sꝫ sicut vos exhortatus suꝫ ab initio fmonis huiꝰ: in qđ puenistis in eo ambulate: et hoc quoqꝫ vobis deus reuelabit: et si nō in hac vita/ certe in altera: Nihil est eñ occultū quod nō reue-
Ezech.14.c. labiꝛ. Qn̄ ergo auditis dicentē dn̄m: Ego dn̄s seduxi ꝓphetā illum: Et qđ ait aplꝰ:
Roma.9.d. Cuius vult miseretur/ ꝛ quē vult obdurat: in eo quē seduci pmittit vel obdurari/ mala eiꝰ merita credite: In eo vero cuiꝰ miseretur/ gratiā dei non reddentis mala ꝓ malis/ sed bona ꝓ malis: fideliter ꝛ indubitāter agnoscite. Nec ideo auferatis a pharaone liberū arbitriū/ q: multꝭ locis dicit deus: Ego indurauī pharaonē/ vel indurauī/ vel indurabo cor pharaōis. Nō eñ ꝑpterea ipse pharao nō indurauit cor suū: Nā et hoc đ illo legiꝭ/ qm̄ ablata ē ab egyptijs cynomyia/ dicēte scptura: Et ingrauauit pharao cor suū et in isto tpe ꝛ noluit dimittere
Exo.8.d. ꝑplm: Ac ꝑ hoc ꝛ deꝰ indurauit ꝑ iustū iudiciū: et ipse pharao ꝑ liberū arbitriū. Certi ꝗ estote/ q: nō erit inanis labor vester/ si i bono ꝓposito ꝑficientes pseuereris vsqꝫ in finem. Deus eñ qui modo illis quos liberat non reddit fm opera eoꝝ: tunc reddet vnicuiqꝫ fm opera eiꝰ. Reddet omīno deus ꝛ mala ꝓ malis/ qm̄ iustꝰ ē: ꝛ bona ꝓ malis/ qm̄ bonus est: et bona ꝓ bonis/ qm̄ bonus ꝛ iustꝰ est. Tm̄modo mala ꝓ bonis nō reddet/ qm̄ iniustus nō est. Reddet ꝗ mala ꝓ malis/ pēnā ꝓ iniusticia: et reddet bona ꝓ malis/ gratiā ꝓ iniusticia: ꝛ reddet bona ꝓ bonis/ gratiam ꝓ gratia.

De vtilitate libri: Ca.XXIIII.

Repetite assidue librū istū: ꝛ si intelligitis/ deo gratias agite: vbi aūt nō intelligitꝭ/ orate vt intelligatis: Dabit eñ vobis dn̄s itellectū. Memētote
Jaco.1.a. scptū esse: Si qs vestrū indiget sapiētia/ postulet a deo q̄ dat oībꝰ affluēter: ꝛ nō improperat/ ꝛ dabiꝛ ei. Ipa ē sapiētia de sursū descendēs/ sicut ipse aplꝰ iacobꝰ dicit. Illā vero sapiētiā repellite a vobis/ et orate vt nō sit in vobis quā detestatus est/ vbi ait:
Ibidem.3.d. Qꝫ si zelū amarū habetis et ꝯtentiones in vobis sint: nō est ista sapiētia desursuꝫ descendēs/ sed terrena/ aīalis/ diabolica. Ubi eñ zelus ꝛ ꝯtentio est/ ibi incōstātia ꝛ oīe opus prauū. Que autē desursū est sapientia/ primū quidē pudica est/ deinde pacifica/ modesta/ suadibilis/ plena misericordia ꝛ fructibus bonis/ inestimabilis/ sine simulatione. Quid boni ergo nō habebit q̄ hāc sapientiam postularit ꝛ impetrarit a dn̄o. Et hinc intelligite gratiā: quia si ex vobis esset ista sapientia/ desursum nō esset: nec ab ipso qui nos creauit deo postulāda esset. Fratres/ orate ꝛ ꝓ nobis/ vt tēperanter et pie ꝛ iuste viuamus in hoc seculo: expectantes ꝛ illam beatā spem ꝛ manifestatiōnē dn̄i ꝛ saluatoris nostri iesu christi: cui ē honor ꝛ gloria ꝛ regnū cū patre et spūsancto in secula seculoꝝ amen.

Diui aurelij augustini hipponensis episcopi de gratia ꝛ libero arbitrio/ ad valentinū/ explicit.

Diui aurelij augustini hipponē sis epi/ libꝛ de correptiōe ꝛ grā ad valētinū et cū illo mōachis/ ex libro retractationū/ Argumentū.

2. Retract. ca,67.

r Ursus ad eosdē scripsi alterꝛ librꝛ: quē de correptione ꝛ grā ꝑnotaui: cū mihi nūciatū eēt/ dixisse ibi quē dā: neminē corripiendū/ si dei ꝑcepta nō fa cit/ sed ꝓ illo vt faciat tm̄modo orandū.

Capitulorꝛ libri de correptiōe ꝛ gratia ad valētinū/ sancti augusti ni recollecta annotatio:

Eiusdē diui aurelij augustini hip ponēsis epi/ de correptione ꝛ gra tia/ ad valentinū ꝛ cum illo mona chis/ liber incipit.

Qꝛ sepe resumenda sit lectio vti liū: et quō ex arbitrij libertate pec care/ sed nō sine gratię dei auxilio resurgere/ valeamus: Ca.1.

Ectis litteris

1 vestris valētine frater dile ctissime/ et q̄ simul seruitis deo: q̄s ꝑ fratrē florū ꝛ eos qui cū illo ad nos venerūt/ misit charitas vestra: ęgi deo grās/ q̄ ve strā in dn̄o pacē/ ꝛ i veritate ꝯsensionē/ ꝛ in charitate flagrātiā/ vr̄o nobis reddito ser mone cognoui. Qꝛ autē ad subuersionem q̄rūdā apud vos molit⁹ ē inimic⁹/ deo mise rāte et ei⁹ īsidias i suorū seruorꝛ ꝓuectu cū mirabili bonitate ꝯtēte/ ad hoc poti⁹ valu it: vt nulli vestrū destruerent in pei⁹/ s; nō nulli instruerent i melius. Nō itaq̄ op⁹ est oia idētidē retractare/ q̄ sufficienter vobis pleno libro disputata trāsmisim⁹: quē quō susceperitis scripta indicāt vestra. Uerūta mē semel lectū nullo mō arbitremini satis vobis innotescere potuisse. Si ergo eū fru ctuosissimū habere vultis: nō vos pigeat relegēdo habere notissimū/ vt diligentissi me sciatis quibus ꝛ qualib⁹ quęstionibus soluēdis atq̄ sanādis: nō ibi humana/ sed diuina occurrāt auctoritas: a qua recedere nō debemus/ si volumus ꝑuenire quo ten dimus. Dn̄s autē ipse non solū ostēdit no bis a quo malo declinem⁹/ ꝛ qō bonū faci am⁹/ qō solū pōt legis littera: verūetiā ad iuuat nos/ vt declinemus a malo/ et facia mus bonū: quod nullus pōt sine spū gra tię: que si deēt/ ad hoc lex adest/ vt reos fa

2.Cor. 3.b. ciat ꝛ occidat. Propt qđ dicit aplˢ: Littera
occidit/ spūs autē viuificat. Qui ergo legi/
time lege vtitur/ discit in ea malū ꝛ bonū:
ꝛ nō confidēs i virtute sua/ confugit ad gra/
tiā: qua adiutāte declinet a malo/ ꝛ faciat bo/
Ps. 36. nū. Quis autē confugit ad gratiā/ nisi cum a
dn̄o gressus hominis dirigunt/ et viā eius
volet? Ac p hoc ꝛ desiderare auxilium gratie/
Ps. 76. initiū gratie ē. De quo ait ille: Et dixi nūc
cepi: hec ē imutatio dextere excelsi. Liberū
itaqꝫ arbitriū ꝛ ad malū ꝛ ad bonū facien/
dū confitendū ē nos habere: Sed i malo fa
ciēdo liber ē quisqꝫ iusticie/ seruusqꝫ pecca/
Joh. 8.e. ti: In bono aūt liber esse null⁹ pōt/ nisi fue
rit liberat⁹ ab eo q dixit: Si vos filius libe
rauerit/ tūc vere liberi eritis. Nec ita vt cū
quisqꝫ fuerit a pcti dn̄atione liberat⁹/ iā nō
indigeat sui liberatoris auxilio: sed ita poti/
Joh. 15.a. us vt ab illo audiēs: Sine me nihil potestꝭ
Ps. 26. facere: dicat ei ꝛ ipse: Adiutor me⁹ esto/ ne
derelinqs me. Hāc fidē q sine dubio vera ꝛ
ppHetica ꝛ aplica fides ē: etiā in fratre nro
floro inuenisse me gaudeo: vn̄ hi poti⁹ cor/
rigēdi sunt/ qs quidē ppitio deo correctos
esse iā existimo q eū non intelligebant.

Qr sine dei gratia nullum prorsus siue cogitādo/ siue volēdo/ siue faciendo bonū fiat: quā idcirco precibus obtinere oportet: Ca. II.

Intelligenda est eñ gratia dei p ie/
sum christū dn̄m nostrū: q sola ho/
mies liberāt a malo: ꝛ sine q nullū
prorsus siue cogitādo/ siue volēdo et amādo
siue agēdo faciūt bonū: Nō solū vt mōstrā
te ipsa qd faciēdū sit sciāt: verūetiā vt pstā
te ipsa faciāt cū dilectiōe qđ sciūt. Hāc qppe
īspirationē bone voluntatis atqꝫ opis/ po
2.Cor. 13.b. scebat aplˢ eis quib⁹ dicebat: Oram⁹ autē
ad deū/ ne qd faciatꝭ mali: nō vt nos pbati
appaream⁹/ sed vt vos qđ bonū ē faciatis.
Quis hoc audiat ꝛ nō euigilet/ atqꝫ fateat
a dn̄o deo nobis esse/ vt declinem⁹ a malo/
ꝛ faciam⁹ bonū? Quādoqdē non ait aplˢ:
monemus/ docemus/ hortamur/ increpa/
mus/ sed ait: Oram⁹ ad deū ne qd faciatis
mali/ sed qđ bonū est faciatis: Et tñ etiā lo
quebat eis: et faciebat illa oia q cōmemo/
raui: monebat/ docebat/ hortabat/ incre/
pabat: Sꝫ sciebat hec oia nō valere q plātā/
do ꝛ rigādo faciebat i apto/ nisi cū p illꝭ ex/
audiret orantē/ q dat incremētū i occulto.
1.Cor. 3.b. Qm̄ sicut idē doctor dicit: Neqꝫ q plātat ē
aliqd/ neqꝫ q rigat/ sed q incremētū dat de/
us. Nō se itaqꝫ fallāt qui dicūt: Ut qd no/
bis pdicat atqꝫ pcipit/ vt declinem⁹ a malo
ꝛ faciam⁹ bonū: si hoc nos nō agim⁹/ sed id
velle ꝛ opari de⁹ operat in nobis: sed poti⁹ Phil. 2.b.
intelligant si filij dei sunt/ spū dei se agi: vt
qđ agendū ē agāt: ꝛ cū egerint illi a q agūt
vt gratias agāt: Agunt eñ vt agāt/ nō vt
ipsi nihil agāt: Et ad hoc eis ostendit quid
agere debeāt: vt qñ id agūt sicut agēdū ē:
id ē cū dilectione ꝛ delectatione iusticie su/
auitatē quā dedit dn̄s/ vt terra eius daret
fructū suū/ accepisse se gaudeāt. Qñ aūt nō
agūt/ siue omino nō faciēdo/ siue nō ex cha
ritate faciēdo: orēt vt qđ nondū habēt ac/
cipiāt. Quid eñ habebūt qđ nō accepturi 1.Cor. 4.b.
sunt/ aut quid habēt qđ non acceperunt?

Qr pcipiēdū sit bonū vt fiat: corripiēdi hoīes si nō fiat: orādū vt fiat/ exemplo apli: Ca. III.

Ergo inquiūt pcipiant tm̄mō nob
quid facere debeam⁹ q nobis pre/
sunt: ꝛ vt faciamus orent p nobis:
nō autē nos corripiāt ꝛ arguant si nō fece/
rim⁹: Immo omia fiant: quoniā doctores
ecclesiaꝝ apli omia faciebāt ꝛ precipiebāt
que fierent: et corripiebant si nō fierent: et
orabant vt fierēt. Precipit aplˢ dicens:
Oia vestra in charitate fiant. Corripit di/ 1.Cor. 16.c.
cēs: Iā qdē omino delictū est i vobis: qr iu 1.Cor. 6.b.
dicia habetis vobiscū: Quare eñ non ma
gis iniqtatē patimini? Quare non potius
fraudamini? Sꝫ vos iniqtatē facitꝭ ꝛ frau
datis: et hoc fratrib⁹? An nescitꝭ qr iniusti re/
gnū dei nō possidebūt? Audiam⁹ ꝛ orantē:
Uos aūt iqt dn̄s mltiplicet ꝛ abūdare faci 1.Thessal. 3.
at i charitate i inuicē ꝛ in oēs. Precipit/ vt
habeat charitas: corripit/ qr non habetur
charitas: orat/ vt abundet charitas. O hō
in pceptione cognosce quid debeas habe/
re: in correptiōe cognosce/ tuo te vitio non
habere: in oratione cognosce vn̄ accipias
qđ vis habere. Quō inqt meo vitio nō ha
bet/ qđ nō accepi ab illo: a q nisi det/ nō est
oino aliō vn̄ tale ac tantū mun⁹ habeat?

Obiectio illoꝝ q volūt precipiētes sibi aliq orare p se etiā deū debere vt faciat q sint pcepta/ nec corripi volūt si negligāt. Ca. IIII.

Attmini me paululū frēs mei: non
aduersū vos quoꝝ rectū est cor cū
deo/ sꝫ aduersus eos q terrena sa/

piūt/ vel aduersus ipsas hūanas cogitationes/ p celestis ꝛ diuine grē charitate certare. Hoc em̄ dicūt q̄ i suis malignis opib⁹ ab hui⁹ grē p̄dicatorib⁹ corripi nolūt. Precipe mihi q̄d faciā: ꝛ si fecero/ age p me gratias deo/ q̄ mihi vt facerē dedit: Si aūt nō fecero/ nō ego corripiēd⁹ sū: sed ille orād⁹ ē vt det qđ nō dedit. i. ipsā qua p̄cepta ei⁹ fiant/ fidelē dei ꝛ p̄rimi charitatē. Ora ḡ pro me vt hanc accipiā: ꝛ p hāc ex aīo cū bona voluntate q̄ p̄cepit faciā. Recte aūt corriperer si eā mea culpa non haberē: hoc est/ si eā possem mihi dare vel sumere/ ipse nec facerē/ vel si dante illo accipere noluissem.

Respōsio ad obiecta de nolētib⁹ corripi/ et correptionis vtilitate:

A Um ḡ ꝛ ipsa voluntas a (Ca. V. e) dn̄o p̄paret: cur me corripis q̄ȝ vides me eius p̄cepta facere nolle: et nō poti⁹ ipsū rogas vt i me operet ꝛ velle? Ad hec r̄ndem⁹: Quicūq; dei p̄cepta iā tibi n ota nō fac/ ꝛ corripi nō vis: etiā pp̄ter ea corripiend⁹ es/ q̄ȝ corripi nō vis: nō vis em̄ tibi tua vitia demonstrari: nō vis vt feriant/ fiatq; tibi vtilis dolor quo medicū queras: non vis tibi tuipē ostēdi/ vt cū deformē te vides/ reformatorē desideres: eiq; supplices ne in illa remaneas feditate. Tuū quippe vitiū est q̄ malus es: ꝛ maius vitiū corripi nolle q̄ȝ malus es: quasi laudanda vel indifferēter habenda sint vitia/ vt neq; laudētur neq; vituperentur. Aut vero nihil agat timor correpti hominis/ vel pudor/ vel dolor: aut aliud agat cū salubriter stimulat/ nisi vt roget bonus: ꝛ ex malis qui corripiūtur bonos faciat q̄ laudentur. Quod em̄ vult p se fieri qui corripi nō vult/ et dicit: ora poti⁹ p me/ ideo corripiēdus ē vt faciat etiā ipse p se. Dolor quippe ille quo sibi displicet/ qñ sentit correptionis aculeū: excitat eū i maiorē orationis affectū: vt deo miserante/ incremēto charitatis adiut⁹ desinat agere pudēda ꝛ dolēda: ꝛ agat laudanda atq; gratanda. Hec ē correptionis vtilitas/ q̄ nūc maior/ nūc minor p pctōꝝ diuersitate salubriter adhibet: ꝛ tūc est salubris quādo supern⁹ medicus respicit: Non em̄ aliq̄d p̄ficit/ nisi cū fac vt peti sui quēq; peniteat. Et q̄s h̄ dat nisi q̄ respexit ap̄lm petrū negantē/ ꝛ fecit flentē? Unde ꝛ ap̄ls paulus posteaq̄ dixit: cū modestia corripiendos esse diuersa sentientes/ p̄tinus addidit: Nequādo det eis deus penitentiā ad cognoscēdā veritatē: ꝛ resipiscāt de diaboli laqueis. Cur aūt isti qui corripi nolūt dicūt: Tm̄ p̄cipe mihi ꝛ ora p me/ vt qđ precipis faciā? Cur nō poti⁹ s̄m suū prauū sensum ꝛ ista duo respuūt ꝛ dicunt: Nec vt p̄cipias mihi/ nec vt ores p me volo? Quis em̄ hoīm ostēdit orasse p petro/ vt daret ei de⁹ penitentiā/ qua se negasse dn̄m fleuit? Quis hoīm paulū diuinis p̄ceptis ad fidē christianā ptinētib⁹ erudiuit? Cū ergo audiret p̄dicans euāgeliū et dicēs: Notū em̄ vobis facio fratres euangeliū qđ euangelizatū est a me: q̄ȝ non est s̄m hominē: neq; em̄ ego ab homine accepi illud/ neq; didici/ sed p reuelationē christi iesu: Responderetur ei: Quid nobis molest⁹ es/ vt abs te accipiam⁹ atq; discamus/ qđ tu non ab homine accepisti neq; didicisti? Potēs est em̄ ille qui tibi dedit/ sic et nobis dare quomō tibi. Porro si hoc non audēt dicere/ sed patiunt sibi euangeliū ab hoīe p̄dicari: q̄uis possit etiam non p hoīem homini dari: cōcedūt etiā corripi se debere a p̄positis suis a q̄b⁹ christiana grā p̄dicat: q̄uis non neget deus posse quē velit etiā nullo hoīe corripiēte corrigere: ꝛ ad dolorē salubrē penitētie occultissima ꝛ potētissima medicine sue potestate pducere: Et sicut nō ē ab oratione cessandū p eis quos corrigi volumus: etiā si nullo hominū orāte p petro dn̄s respexit eū/ et fecit eū suum peccatū flere: ita nō est negligēda correptio/ q̄uis deus q̄s voluerit etiaȝ nō correptos/ facit esse correptos. Tunc autē correptione p̄ficit hōi cū miseretur atq; adiuuat: qui facit quos voluerit etiā sine correptione p̄ficere. Sed quare isti sic/ illi aliter: atq; alij aliter diuersis ꝛ innumerabilib⁹ modis vocētur vt reformenť/ absit vt dicamus iudiciū luti esse debere/ s̄ figuli. Ap̄ls inq̄t ait: Quis em̄ te discernit? Quid autē habes quod nō accepisti? Si autem accepisti/ quid gloriaris quasi nō acceperis? Cur ergo corripimur/ arguimur/ rep̄hēdimur/ accusamur? Quid facimus qui non accepimus? Qui hec dicunt/ extra culpam se videri volunt/ in hoc q̄ non obediunt deo: quia vtiq; ipsa obedientia munus eius est: que necesse est vt insit ei cui charitas inest: que sine dubio ex deo est: et dat eā pater filijs suis. Hanc inquiunt non accepimus. Quid itaq; corri-

Matth. 26. g. — 2. timoth. 2. d. — Gal. 1. b. — B — 1. Cor. 4. b.

pimur q̄si nos eam nobis dare possimus: ꝛ
nostro arbitrio dare nolimus?

De prima ꝛ originali prauitate: et de pseuerātie laude a deo collate gratuito: Ca. VI.

A Ecattēdūt si nōdū regenerati sūt/
n primā esse causā/ cur obiurgati ꝙ
sint inobediētes deo/ sibi debeant
Eccl. 7. d. displicere: q2 fecit deus hoiem rectū ab ini/
Roma. 9. c. tio humane creature: ꝛ non ē iniq̄tas apud
deū: Ac ꝑ hoc p̄ma prauitas/ q̄ deo nō obe
dit/ ab homine est: q2 ex rectitudine in qua
eū deus primitus fecit/ sua mala volunta/
te decidēs/ prau⁹ effect⁹ ē. An vero iō pra/
uitas ista corripienda nō est in homine: q2
non ei⁹ ꝓpria qui corripit/ sed cōmunis est
oībus? Immo vō corripiat ꝛ in singulis
quod est omniū: Non eñ ꝓpterea cuiusq̄
non est/ ꝙ ab ea nullus immunis est: Pec/
cata quidē ista originalia ideo dicūtur ali/
ena/ ꝙ ea singuli de parentib⁹ trahunt: sed
nō sine causa dicunt ꝛ nostra: q2 in illo vno
Roma. 5. b. oēs sicut dicit apl's/ peccauerūt. Corripiat
ḡ origo dānabilis/ vt ex dolore correptiōis
volūtas regenerationis oriat: si tñ q̄ corri/
pitur/ filius est ꝓmissionis: vt strepitu cor/
reptionis forinsecus insonāte atq̄ flagel/
lante/ deus in illo intrinsecus occulta inspi
ratione operet et velle. Si autē iā regene/
ratus ꝛ iustificatus in malā vitā sua volū/
tate relabit: certe iste nō potest dicere: nō
accepi: quia acceptā gratiā dei/ suo in ma/
lū libero amisit arbitrio. Qui si correptiōe
cōpunct⁹/ salubriter igemit: ꝛ ad similia bo
na opera vel etiā meliora reuertit: Nempe
hic aptissime vtilitas correptiōis apparet.
Sed ꝑ hominē correptio siue ex charitate
fit/ siue nō fit: tamen vt correptio ꝓsit/ non
nisi ꝑ deum fit. An adhuc et ista nolēs cor/
ripi/ potest dicere: Quid ego feci q̄ non ac
cepi: quem constat accepisse ꝛ sua culpa qđ
acceperat amisisse? Possum iquit/ possum
oīnino/ quando me arguit/ ꝙ ex bona vita
in malā mea voluntate relapsus sum/ dice/
re adhuc: Quid ego feci qui nō accepi: ac/
Gal. 5. b. cepi eñ fidē que ꝑ dilectionē operat: sed in
illa vsq̄ in finē perseuerantiā non accepi?
An quisq̄ dicere audebit istam pseueran/
tiam nō esse donū dei: ꝛ hoc tā magnū bo/
num ita esse nostrū/ vt quisq̄s id habuerit/
1. Cor. 4. b. non ei possit apl's dicere: Quid eñ habes
quod nō accepisti: quoniā hoc sic habet vt
nō acceperit? Ad hec nos negare quidē nō
possum⁹ etiā pseuerantiā i bono ꝓficientē
vsq̄ in finē magnū esse dei munus: nec esse
nisi ab illo de quo scriptū est: Omne datū Iaco. 1. c.
optimū ꝛ oē donū pfectū desursū est de/
scendēs a patre luminū. Sed nō ideo ē ei⁹ B
qui nō pseuerauerit negligenda correptio:
ne forte det illi deus penitētiā/ ꝛ resipiscat 2. timoth. 2. d
de diaboli laqueis. Correptionis q̄ppe vti/
litati hāc sententiā subiūxit apl's dicēs: si/
cut supra cōmemoraui: Cū modestia corri/ Ibidē.
pientē/ diuersa sentiētes/ nequādo det illis
deus penitentiā. Nā si dixerimus istā pse/
uerantiā tam laudabilē tāq̄ felicē sic eē ho
minis/ vt ei non sit ex deo: illud primitus
euacuam⁹ quod ait dñs petro: Rogaui ꝓ Luce. 22. c.
te ne deficiat fides tua. Quid eñ ei roga/
uit/ nisi pseuerantiā vsq̄ in finem: que ꝑfe
cto si ab homine homini esset/ a deo poscē/
da nō esset. Deinde cū dicat aplūs: Oram⁹ 2. Cor. 13. b.
aūt ad deū ne quid faciatis mali: ꝓculdu/
bio perseuerantiā eis orat ad deum. Neq̄
eñ nihil malū facit qui bonū deserit: et a
quo declinare nō debet/ inclinat in malū/
non perseuerās i bono. Illo etiā loco vbi Phil. 1. a.
dicit: Gratias ago deo i oñi memoria ve/
stri: semꝑ in omni p̄ce mea ꝓ omnib⁹ vobis
cū gaudio deprecationē faciēs/ suꝑ cōmu/
nicatione vestra in euangelio a prima die
vsq̄ nūc: confidēs hoc ipsū/ q̄ñ qui cepit in
vobis opus bonū/ ꝑficiet vsq̄ in diē chri/
sti iesu. Quid aliud eis q̄ꝫ perseuerantiā in
bono vsq̄ in finē de dei miseratione ꝓmit/
tit? Itē q̄ vbi dic: Salutat vos epaphras/ Col. 4. c.
qui ex vobis ē seruus christi iesu/ semꝑ cer/
tans ꝓ vobis in orationib⁹; vt stetis perfe
cti et pleni in oñi volūtate dei: quid est vt
stetis/ nisi vt perseueretis? Unde dictū est
de diabolo: In veritate nō stetit: quia fuit Ioh. 8. f.
ibi/ sed nō ꝑmansit: Nā vtiq̄ isti in fide iā
stabant: Nec aliud oramus cū oramus/ vt
qui stat stet/ nisi vt pseueret. Item iudas
apl's cū dicit: Ei autē qui potēs est ꝯserua/ Iude. g.
re vos sine offensione: ꝛ constituere añ cō/
spectū glorie sue imaculatos i leticia: non/
ne aptissime ostēdit donū dei esse in bono
pseuerare vsq̄ in finē? Quid eñ aliud do/
nat q̄ ꝯseruat sine offēsione: vt ꝯstituat añ
ꝯspectū glorie sue imaculatos i leticia/ nisi
perseuerātiā bonam? Quid est etiā quod
in apostolorum actibus legimus: Audien/ Act. 13. g.
tes autē gentes gauise sunt: et exceperunt

verbū dñi: τ crediderūt quotquot erant or
dinati in vitam ęternā. Quis in ęternā vi
Al. fine tam potuit ordinari/ nisi perseuerātię do
Matth.24.b. no? Quādoquidē qui perseuerauerit vsq̧
in finē/ hic saluus erit. Qua salute/ nisi ęter
na? Cū vero in oratiōne dñica deo patri di
Matth.6.b. cim⁹: Sanctificeť nomē tuū: quid aliud di
cimus/ q̄ vt nomen eius sanctificeť in no
bis? Quod cum iam p lauacrū regenerati
onis effectū sit: quare quotidie a fidelibus
poscitur/ nisi vt in eo quod factū est in no
bis/ perseuereť a nobis? Nā τ beatus cypri
anus hoc sic intelligit: Exponēs dñicę can
Cyprian⁹ de orōne dñica dē orationē: Dicim⁹ inqt/ sanctificeť nomē
tuū: non q̧ optem⁹ deo vt sanctificeť orati
onib⁹ nostris: sed q̧ petam⁹ a deo vt nomē
eius sanctificeť in nobis: cęterꝝ a quo deus
sctificať q̄ ipse sāctificat. Sed qꝛ ipse dixit:
Leuit.19.a. Scti estote qm̄ et ego sanct⁹ suꝫ: id petim⁹
τ rogamus/ vt qui in baptismo sanctifica
ti sumus/ in eo qḋ esse cępimus pseuerem⁹.
Ecce gloriosissimus martyr hoc sentit/ qḋ i
his vbis quotidie fideles christi petūt/ vt
perseuerent in eo quod esse cęperunt.

De correptione ī bono nō perseuerātiū: τ de discretione electoꝝ a dānata ꝯspsione/ ex mera gr̄a dei/ ex ꝓposito vocantis: Ca.VII.

A Ullo autē dubitāte/ q̄sq̄s a dño vt
i bono pseueret precať/ donū eius
esse talē perseuerantiā confitetur.
Quę cū ita sint: corripimus tamen eos iu
steq̧ corripimus: qui cū bn̄ viuerent/ nō in
eo pseuerarunt. Ex bona quippe in malam
vitā sua volūtate mutati sunt: τ ideo corri
piunť: etsi nihil eis correptio ꝓfuerit/ ꝟ in
vita pdita vsq̧ ad mortē pseuerauerit: etiā
diuina in ęternū damnatione sunt digni.
Nec se excusabūt dicētes: sicē mō dicūt/ q̄re
corripimur: ita tunc/ q̄re damnamur: qn̄
quidē vt ex bono reuerteremur ad malū/ p
seuerantiā nō accępim⁹ q̄ pmanerem⁹ ī bo
no: nullo mō hac excusatiōe a iusta dāna
tione se liberabūt. Si em̄ sicut vitas loqui
tur: nemo liberať a dānatione [illegible] facta est p
adā/ nisi p fideꝫ iesu christi: et tn̄ ab hac dā
natione nō se liberabūt qui poterūt dice
re/ non se audisse euangeliū christi/ cū fides
ex auditu sit: quanto min⁹ se liberabunt q̄
dicturi sūt: pseuerātiā nō accępim⁹: Iusti
or em̄ videť excusatio dicētiū: nō accępim⁹
audiētiā/ q̄ dicentiū: nō accępim⁹ pseuerā
tiaꝫ: qm̄ pōt dici homini: in eo q̧ audieras
et tenueras/ ī eo pseuerares si velles: nullo
mō aūt dici pōt: id qḋ non audieras crede
res si velles. Ac p hoc τ q̄ euangeliū nō au
dierūt: τ q̄ eo audito in meli⁹ cōmutati pse
uerantiā non accęperūt: τ qui euāgelio au
dito venire ad christū/ hoc est in eū credere
noluerūt: qm̄ ipse dic: Nemo venit ad me/ Ioh.6.g.
nisi ei datū fuerit a patre meo: τ qui p ęta
tē paruulā nec credere potuerūt: sed ab ori
ginali noxa solo possēt lauacro regenerati
onis absolui: q̄ tn̄ nō accepto mortui peri
erūt: nō sūt ab illa ꝯspersione discreti/ quā
ꝯstat eē dānatā eūtib⁹ oib⁹ ex vno ī ꝯdēna
tionē. Discernunť aūt nō meritis suis/ sed p
gratiā mediatoris: hoc ē in sanguine secū
di adā/ iustificati gratis. Itaq̧ cū audim⁹:
Quis em̄ te discernit? Quid aūt habeť qḋ 1.Cor.4.b.
nō accępisti? Si aūt accępisti/ qd glorians
quasi nō accępis: ab illa pditionis massa q̄
facta est p primū adā/ debemus intelligere
neminē posse discerni/ nisi q̧ hoc donū ha Al. ibonū
bet quicq̄d habet q̧ gratia saluatoris ac
cępit. Hoc aūt aplicū testimoniū tam ma
gnū ē/ vt beat⁹ cyprian⁹ ad cyrinū scribēs/
ipm subieccerit illi titulo ī quo ait: in nullo
esse gloriandū qn̄ nostrū nihil sit. Quicūq̧
ḡ ab illa originali damnatione ista diuinę
gratię largitate discreti sunt/ nō est dubiū
q̧ τ ꝓcuratur eis audiendū euangeliū: τ cū
audiunt credunt: τ in fide quę p dilectionē
operať/ vsq̧ in finē pseuerāt: τ si quādo ex
orbitant/ correpti emendanť: et quidā eo
rum etsi ab hominibus non corripianť/ in
viā quā reliquerant/ redeūt: τ nōnulli accę
pta gr̄a/ in q̄libet ętate periculis hui⁹ vitę/
mortis celeritate subtrahūtur. Hęc em̄ oīa B
operať in eis qui vasa misericordię opat⁹ ē
eos: qui et elegit eos in filio suo ante cōsti Eph.1.a.
tutionē mūdi p electionē gratię. Si autem Roma.11.a.
gratia iā non ex opib⁹: alioq̄n gratia iā nō
est gratia. Non em̄ sic sunt vocati vt nō es
sent electi: ꝓpter qḋ dictū est: Multi sunt Matth.20.b.
vocati/ pauci vero electi: sed qm̄ ſm ꝓposi
tū vocati sunt: ꝑfecto electi sūt p electionē
vt dictū ē gr̄ę/ nō p̄cedētiū meritoꝝ suorū:
qꝛ gratia illis ē omne meritū. De talib⁹ di
cit apls: Scimus qm̄ diligētib⁹ deū oīa co Roma.8.e.
operantur in bonū/ his qui ſm ꝓpositum
vocati sunt: Qm̄ quos aū p̄sciuit τ p̄desti
nauit ꝯformes fieri imaginis filij sui: vt sit
ipse p̄mogenit⁹ ī multis fratrib⁹: Quos aūt

ꝑdestinauit/illos ⁊ vocauit: quos aũt vocauit/ipsos ⁊ iustificauit: quos aũt iustificauit/ipsos ⁊ glorificauit. Ex istis null9 perit/q2 oẽs electi sunt: Electi sunt aũt/q2 fm ꝓpositũ vocati sunt: ꝓpositũ aũt nõ suũ sed dei: De quo alibi dicit: vt fm electionẽ ꝓpositũ dei maneret: ⁊ nõ ex opib9/sed ex vocãte dictũ est ei: q2 maior seruiet minori: Et alibi: Non fm opa nra indt: sed fm suũ ꝓpositũ ⁊ gratiã. Cũ ḡ audimus: Quos aũt ꝑdestinauit/illos ⁊ vocauit: fm ꝓpositũ vocatos debem9 agnoscere: qm̃ inde cepit dicẽs: Oĩa cooperant in bonũ/his qui fm ꝓpositũ vocati sunt: Ac deinde subiunxit: Qm̃ quos añ pſciuit ⁊ ꝑdestinauit conformes imaginis filij sui/vt sit ipse ꝓmogenitus i multis fratrib9. Atq3 his ꝑmissis subdidit: Quos autẽ ꝑdestinauit/ illos et vocauit: Eos itaq3 vult intelligi/quos fm ꝓpositũ vocauit: ne putent in eis esse aliqui vocati ⁊ nõ electi/ ꝓpt illã dñicã sententiã: Multi vocati/ pauci electi. Quicunq3 eñ electi/sine dubio etiã vocati: nõ aũt quicunq3 vocati/ pſequẽter electi. Illi ḡ electi: vt sepe dictũ ẽ/q fm ꝓpositũ vocati/q etiã ꝑdestinati atq3 pſciti. Hox si quiſq3 perit/fallit deus: sed nemo eorũ perit/q2 nõ fallit de9. Hox si quiſq3 perit/ vitio hũano vincitur deus: sed nemo eox perit/q2 nulla re vincit de9. Electi aũt sũt ad regnandũ cũ christo: non quõ elect9 est iudas ad op9 cui congruebat: Ab illo dq3 electus ẽ/q nouit bñ vti etiã malis: vt ꝑ ei9 opus damnabile il lud ꝓpt qd ipse venerat/op9 venerabile cõpleret. Cũ itaq3 audium9/Nõne ego vos duodecim elegi/⁊ vn9 ex vob diabol9 ẽ? Illos debem9 intelligere electos ꝑ misericordiã/illũ ꝑ iudiciũ. Illos ḡ elegit ad obtinẽdũ regnũ suũ/illũ ad effundendũ sanguinẽ suũ. Merito sequit vox ad regnũ electox: Si deus ꝓ nobis/ quis cõtra nos: qui filio ꝓprio nõ pepcit/sed ꝓ nobis oĩb9 tradidit eũ: Quõ non ⁊ cũ illo nobis omnia donauit? Quis accusabit aduersus electos dei? De9 q iustificat. Quis ꝯdenat? Christ9 iesus qui mortu9 ẽ: magis aũt qui ⁊ resurrexit: qui est in dextera dei: qui et interpellat ꝓ nobis. Et fortis autẽ pſeuerãtia vsq3 in finẽ munus acceperint/sequãtur ⁊ dicant: Quis nos separabit a charitate christi: tribulatio/an angustia/an persecutio/an fames/ an nuditas/an periculũ/an gladi9: sicut scriptũ est: Quia ꝓp ter te mortificamur tota die: estimati sum9 vt oues occisionis. S3 i his omnibus supuincimus ꝑ eũ qui dilexit nos. Certus su3 eñ q2 neq3 mors/neq3 vita/neq3 angelus/neq3 pncipat9/neq3 pſentia/neq3 futura/ neq3 ṽtus/ neq3 altitudo/ neq3 profundu3/neq3 creatura alia poterit nos separe a charitate dei/q ẽ in christo iesu dño nostro. Isti significati sunt ad timotheũ: vbi cũ dictũ fuisset hymeneũ ⁊ philetum fidẽ quorundã subuertere/ mox additũ est: Firmũ autẽ fundamentũ dei stat habẽs signaculũ hoc: Sciuit dñs q sunt eius: Horũ fides q ꝑ dilectionẽ opat: pfecto aut omino nõ deficit: aut si qui sunt quox deficit/repat anteq3 vita ista finiatur: ⁊ deleta q intercurrerat iniqtate/vsq3 in finẽ pseuerantia deputatur. Qui ṽo pseueraturi nõ sunt: ac sic a fide christiana ⁊ ꝯuersatiõe lapsuri sũt/vt tales eos vite hui9 finis inueniat: pculdubio nec illo tpe/q bene pieq3 viuũt/in isto numero cõputãdi sunt: Nõ eñ sunt a massa illa ꝑditionis pſciẽtia dei ⁊ ꝑdestinatione discreti: ⁊ ideo nec fm ꝓpositũ vocati/ac ꝑ hoc nec electi: Sed i eis vocati de qb9 dictũ ẽ: Multi vocati: nõ i eis de quib9 dictũ ẽ: pauci ṽo electi: ⁊ tñ quis neget eos electos/cũ credunt ⁊ baptizant/ et fm deũ viuũt? Plane dicunt electi a nescientibus quid futuri sint: non ab illo qui eos nouit nõ habere pſeuerantiã/q ad beatam vitã pducit electos: sciẽq3 illos ita stare/vt pſcierit esse casuros.

Cur pſeuerãtiã eis de9 nõ dederit/quibus fidẽ ⁊ charitatẽ ꝯtulit: ⁊ de altissimis et impscrutabilib9 dei varijs operibus: Ca. VIII.

Hic si a me queratr/cur eis de9 pseuerantiã nõ dederit/ qui eã q christiane viuerẽt dilectionẽ dedit? Me ignorare respondeo: Nõ eñ arrogãter/sed agnoscẽs modulũ meũ/audio dicẽtẽ apostolũ: O homo/tu q̃s es q respõdeas deo: Et/O altitudo diuitiax sapiẽtie ⁊ sciẽtie dei/q3 inscrutabilia sunt iudicia eius/ ⁊ inuestigabiles vie eius. Quantũ itaq3 nobis iudicia sua manifestare dignatur/ gratias agam9: Quantũ ṽo abscondere/nõ aduersus eius cõsiliũ murmurem9: sed hoc quoq3 nobis saluberrimũ esse credam9. Tu autẽ quisquis inimicus ei9 gratie sic interrogas/ipse qd dicis: Bene q te nõ negas esse

christianu et catholicu iactas? Si ergo confiteris donu dei esse perseuerare in bono vsque in finem: cur hoc donu ille accipiat/ ille non accipiat: puto quod mecum pariter nescis: et ambo hic inscrutabilia iudicia dei penetrare non possumus. Aut si ad liberu arbitrium hominis/quod no secundum dei gratia/sed contra ea defendis/pertinere dicis vt perseueret in bono quisque/vel non perseueret: non deo donante si perseueret/sed humana volutate faciente: quid moliturus es contra verba
Luc.22.d. dicentis: Rogaui pro te petre/ne deficiat fides tua? An audebis dicere etia rogante christo ne deficeret fides petri/ defecturam fuisse si petrus eam deficere voluisset: hoc est/si eam vsque in finem perseuerare noluisset: quasi aliud petrus vllo modo vellet/ quam pro illo christus rogasset vt vellet? Nam quis ignorat tunc fuisse perituram fidem petri/ si ea que fidelis erat voluntas ipsa deficeret: et permansuram si eadem voluntas maneret? Sed quia preparatur voluntas a domino: ideo pro illo no posset esse inanis oratio. Quando rogauit ergo ne fides eius deficeret/quid aliud rogauit nisi vt haberet in fide liberrima/fortissima/inuictissima/ perseuerantissima volutate? Ecce quemadmodu secundum gratia dei/no contra eam libertas defenditur volutatis. Volutas quippe humana no libertate consequitur gratiam/ sed gratia potius libertate: et vt perseueret/ delectabilem perpetuitate et insuperabile fortitudi-
B nem. Mirandu est quidem/multumque mirandum/quod filijs suis deus quibusda quos regenerauit in christo: quibus fide/spem/dilectione dedit/no dat perseuerantia: cu filijs alienis scelera tanta dimittat: atque impertita gratia sua faciat filios suos: Quis hoc no miretur? Quis hoc no vehemetissime stupeat? Sed etia illud no minus mirum est/ et tamen verum/atque ita manifestu/ vt nec ipsi inimici gratie dei quo id negent valeant inuenire/ quod filios quosdam amicorum suorum/hoc est regeneratorum/bonorumque fideliu/sine baptismo hinc paruulos exeuntes: quibus vtique si vellet/huius lauacri gratia procuraret/in cuius potestate sunt omnia/ alienet a regno suo/ quo parentes mittit illorum: et quosda filios inimicorum suorum facit in manus christianorum venire: et per hoc lauacru introduci in regnu a quo eorum parentes alieni sunt: cu et illis malu/ et istis bonu meritu nullu sit paruulis ex eorum propria volutate. Certe hic iudicia dei/ quia iusta et alta sunt/nec vituperari possunt/ nec penetrari: in his est et illud de perseuerantia de qua nunc disputamus. De vtrisque ergo exclamemus: O altitudo diuitiarum sapientie et sci- Roma.11.e.
entie dei: quam inscrutabilia sunt iudicia eius. Nec miremur nos vestigare no posse inuestigabiles vias eius. Ut enim alia innumerabilia tacea que alijs dantur/alijs no dantur hominibus a domino deo: apud que no est acceptio Roma.2.b.
personarum: nec tribuuntur ista meritis volutatu: sicut sunt celeritates/vires/bona valitudines/et pulchritudines corporum/ingenia mirabilia/ et multarum artiu capaces nature mentiu: vel que accidunt extrinsecus/vt est opuletia/ nobilitas/honores/et cetera huiusmodi: que quisque vt habeat/ no nisi in dei est potestate: vt no nisi etia in baptismate paruuloru/quod nullus istoru pot dicere/ sicut illa ad regnu dei no pertinere/cur illi paruulo detur/illi non detur: cu sit vtrisque in potestate dei/ et sine illo sacramento nemo intret in regnu dei. Ut ergo hec C
tacea vel relinqua: illos ipsos intueatur de quibus agitur: De his enim disserimus qui perseuerantiam bonitatis non habent/sed ex bono in malu deficiente bona volutate moriunt. Respondeat si possunt/ cur illos deus cu fideliter et pie viuerent/ no tunc de vite huius periculis rapuit: ne malicia mutaret intellectu eorum: et ne fictio deciperet animas eorum: vtru hoc in potestate no habuit: an eorum mala futura nesciuit. Nempe nihil horum nisi peruersissime atque insanissime dicitur: Cur ergo no fecit/respondeat qui nos irrident/quado in rebus talibus exclamamus: O inscrutabilia sunt iudicia eius/et inuestigabiles vie eius? Neque enim hoc non donat deus quibus voluerit: aut vero scriptura illa mentitur que de morte velut imatura hominis iusti ait: Raptus est ne malicia mutaret Sap.4.c.
intellectu eius: aut ne fictio deciperet animam eius. Cur igitur hoc tam magnu beneficiu alijs dat/alijs non dat deus/apud que Roma.9.c.
non est iniquitas/nec acceptio personarum: et in Ec.2.b.
cuius potestate est quamdiu quisque in hac vita maneat/que temptatio dicta est super terra? Job.7.a.
Sicut ergo coguntur fateri donu dei esse/ vt finiat homo vitam istam/ antequam ex bono mutetur in malum: cur autem alijs donetur/alijs no donetur/ignorant: ita donu dei esse in bono perseuerantia secundum scripturas/de quibus testimonia multa ia posui/fateantur nobiscu:

ꝛtur alijs deꝰ/ alijs non deꝰ sine murmure
aduersus deū dignētur ignorare nobiscū.

Cur veri filijs dei atqꝫ discipulis pseuerātiā deꝰ tribuat q̄ a non veris discernūtur: eisdē quoqꝫ mala cooperant in bonū: Ca.IX.

A Ec nos moueat/ꝙ filijs suis qbusdam deus nō dat istā pseuerātiā.
Absit enī vt ita esset/si de illis p̄de
stinatis essent/et sm ppositū vocatis/ qui
vere sunt filij pmissionis: Nā isti cū pie vi
uunt dicuntur filij dei: sed qm victuri sunt
impie/et i eadē impietate morituri/nō eos
dicit filios dei p̄scientia dei. Sunt enī filij
dei qui nondū sunt nobis/ꝛ sunt iā deo: de
quibꝰ ait euangelista iohānes/qꝛ iesus mo
Ioh.11.g. riturus erat p gēte: nec tm̄ p gēte/ꝫ etiā vt
filios dei dispsos ꝯgregaret i vnū: qđ vtiqꝫ
credēdo futuri erāt p euangelij p̄dicati
onē: ꝛ tamen antequā esset factū/iam filij dei
erant i memoriali patri sui incōcussa stabi
litate ꝯscripti. Et sunt rursus quidā q filij dei
ppter susceptā vl tpaliter gratiā dicunt a
nobis: nec sunt tm̄ a deo. De quibus ait idē
1.Ioh.2.c. iohannes: Ex nobis exierūt/ꝫ non erāt ex
nobis. Qꝫ si fuissent ex nobis/pmansissent
vtiqꝫ nobiscū. Nō ait ex nobis exierūt: sed
qꝛ non manserūt nobiscū/ iam non sunt ex
nobis: verū ait: ex nobis exierunt/sed non
erant ex nobis: hoc est/ ꝛ quādo videbātur
in nobis/nō erant ex nobis. Et tanqꝫ ei di
ceretur/vnde id ostendis: Qꝫ si fuissent in
quit ex nobis/permāsissent vtiqꝫ nobiscū.
Filiorū dei vox est: iohānes loquit in filijs
dei loco p̄cipuo ꝯstitutos. Cū ḡ filij dei di
cūt de his qui pseuerātiā nō habuerūt: ex
nobis exierūt/sed non erāt ex nobis: ꝛ ad
dunt: ꝙ si fuissent ex nobis permansissent
vtiqꝫ nobiscum: quid aliud dicūt nisi non
erant filij/ etiam quando erant in pfessio
ne ꝛ nomine filiorum: non quia iusticiam
simulauerūt/ sed quia in ea non perman
serunt. Neqꝫ enī ait: Nam si fuissent ex no
bis/veram non fictam iusticiam tenuissent
vtiqꝫ nobiscum: sed si fuissent inquit ex no
bis/permansissent vtiqꝫ nobiscū. In bono
illos volebat pculdubio pmanere. Erant
itaqꝫ in bono: sed quia in eo nō permanse
runt: id ē non vsqꝫ in finē perseuerauerūt:
non erant inquit ex nobis: ꝛ quando erāt
nobiscū: hoc est/ non erant ex numero fili
orū: ꝛ qui erant in fide filiorꝫ: Quoniā q ve
re filij sunt/p̄sciti et p̄destinati sunt confor Roma.8.f.
mes imaginis filij eius: ꝛ sm ppositum vo
cati sunt vt electi essent. Non enī perit fili
us pmissiōis/sed filiꝰ pditionis. Fuerūt er
go isti ex multitudine vocatorꝫ: ex electo
rū aūt paucitate non fuerūt. Nō igit filijs
suis p̄destinatis deꝰ pseuerantiā nō dedit:
haberēt enī eā si i eo filiorū numero essent.
Et qđ haberēt qđ non accepissent sm apli 1.Cori.4.b.
cam veraqꝫ sententiā? Ac p hoc tales filij fi
lio christo dati essent: Quēadmodū ipse di
cit ad patrē: vt oīne qđ dedisti mihi nō pe
reat/sed habeat vitā ęternā. Hi ḡ christo in B
telligunt dari/qui ordinati sunt i vitā ęter Qui dicant christo dari.
nā. Ipsi sunt illi prędestinati/et sm ppositum vocati/quorꝫ nullus perit: Ac per hoc
nullus eorꝫ ex bono in malū mutatus finit
hanc vitā: quoniā sic est ordinatus: ꝛ ideo
christo datus vt nō pereat/ sed habeat vi
tam ęternā. Et rursus q̄s dicimꝰ inimicos
eius/ vl paruulos filios inimicorꝫ eiꝰ quos
cūqꝫ eorꝫ sic regeneraturꝰ ē/vt i ea fide q̄ p
dilectionē opatur hanc vitā finiant: iā ꝛ an
teqꝫ hoc fiat/ in illa p̄destinatione sunt filij
eius: ꝛ dati sunt christo filio eiꝰ/ vt nō pere
ant/sed habeāt vitā ęternā. Deniqꝫ ipse sal
uator: Si manseritis inqt in vbo meo/ve Ioh.8.d.
re discipuli mei estis: Nūquid in his cōpu
tandꝰ ē iudas/q nō mansit in vbo eiꝰ? Nū
qđ in his cōputādi sūt illi de qbus euāgeli
um sic loquit: vbi dn̄s cū cōmēdasset man
ducandā carnē suam/et bibendū sanguinē
suū: ait euangelista: Hęc dixit in synagoga Ioh.6.f.
docēs in caphernaū. Multi ḡ audiētes ex
discipulis eius dixerūt: Durus est hic ser
mo: Quis potest eū audire? Sciens aūt ie
sus apud semetipsum/ qꝛ murmurabāt de
hoc discipuli eius/dixit eis: Hoc vos scan
dalizat: Si ergo videritis filium hominis
ascendentē vbi erat prius: Spiritus ē qui
viuificat: caro autē non pdest quicqꝫ: Ver
ba quę ego locutus sū vobis/spiritꝰ et vita
sunt: Sed sunt quidā ex vobis qui nō cre
dūt: Sciebat enī ab initio iesus q cēnt cre
dentes: ꝛ quis traditurꝰ esset eū: ꝛ dicebat:
Propterea dixi vob/qꝛ nemo venit ad me/
nisi fuerit ei datū a patre meo. Ex hoc mul
ti discipulorꝫ eiꝰ abierūt retro: ꝛ iā nō cū il
lo ambulabāt. Nūquid non ꝛ isti discipuli
appellati sunt loquente euangelio: et tamē
non erāt vere discipuli: qꝛ non manserunt
in verbo eius/ sm id qđ ait: Si manseritis

in ꝟbo meo/vere discipuli mei estis. Quia
ergo non habuerūt pseuerātiā/sicut nō ve/
re discipuli christi: ita nec vere filij dei fue/
rūt/etiā qñ esse videbant̄/ꝛ ita vocabātur.
Appellam⁹ ergo nos et electos christi disci/
pulos ꝛ dei filios: q꞉ sic appellandi sunt q̃s
regeneratos pie viuere cernim⁹: sed tūc ve/
re sūt qđ appellant̄/si māserint i eo ꝓpt qđ
sic appellāt̄. Si aūt pseuerātiā nō habēt/ id
est in eo qđ ceperūt esse nō manēt: nō vere
appellātur quod appellant̄ ꝛ nō sunt: apud
eum eñ hoc non sunt cui notum est quod
futuri sunt: id est ex bonis mali: Propter h̄
Roma.8.c. aplˢus cū dixisset: Scimus qm̄ diligētibus
deū oīa coopant̄ i bonū: sciēs nonnullos
diligere deū / ꝛ in eo bono vsq꞉ in finē non
ꝑmanere/mox addidit: his qui ſm ꝓpositū
vocati sunt. Hi eñ in eo q̄ diligunt deum/
ꝑmanēt vsq꞉ in finē: ꝛ qui ad tempus inde
deuiant reuertūtur/ vt vsq꞉ in finē perdu/
C cant qđ in bono esse ceperūt. Ostendēs au
tē quid sit ſm ꝓpositū vocari: mox addidit
ea que iā supra posui: Qm̄ q̃s ante p̄sciuit
ꝛ p̄destinauit ꝯformes imaginis filij eius:
vt sit ipse primogenitus i multꝭ fratribus.
Quos autē predestinauit/illos ꝛ vocauit/
scꝫ ſm ꝓpositū: quos autē vocauit /ipsos
et iustificauit: quos autē iustificauit/ipsos
ꝛ glorificauit: Illa oīa iā facta sūt: p̄sciuit/
predestinauit/vocauit/iustificauit: Qm̄ et
oēs iam p̄sciti ac p̄destinati sunt: ꝛ multi iā
vocati atq꞉ iustificati. Qꝫ aūt posuit i fine:
Illos ꝛ glorificauit: Siquidē illa gloria est
Col.3.a. hic intelligenda de qua idē dicit: Cū christ⁹
apparuerit vita vestra: tūc ꝛ vos cū illo ap/
parebitis i gloria: Nondū factū ē: q̄uis et
illa duo/id est vocauit ꝛ iustificauit/non in
oīb⁹ facta sint/de quib⁹ dicta sūt: Adhuc
eñ vsq꞉ i finē seculi multi vocandi ꝛ iustifi/
cādi sunt: et tamē ꝟba p̄teriti tpis posuit d
rebus etiā futuris: tanq꞉ iam fecerit deus/
q̄ iā vt fierēt ex eternitate disposuit. Ideo
de illo dicit ꝛ ꝓpheta esaias: Qui fecit q̄ fu
tura sunt. Quicunq꞉ ḡ in dei ꝓuidētissima
dispositione p̄sciti/p̄destinati/vocati/iusti/
ficati/glorificati sūt: nō dico etiā nondū re/
nati/sed etiā nondū nati/iā filij dei sunt: et
oīno perire nō pn̄t. Hi vere veniūt ad chri/
Joh.6.d. stū: q꞉ ita veniunt quō ipse dicit: Oē qđ
dat mihi pater ad me veniet: et eū q̄ venit
ad me/nō eijciā foras: Et paulopost: Hec ē
inq̄t volūtas ei⁹ q̄ misit me patris: vt oē

qđ dedit mihi non pdā ex eo. Ab illo ḡ da/
tur etiā pseuerātia in bono vsq꞉ in finē: ne/
q꞉ eñ datur/ nisi eis q̄ nō peribūt: qm̄ q̄ nō
pseuerāt peribūt. Talib⁹ deus diligētibus
eū oīa cooperat̄ in bonū: vsq꞉adeo ꝓrsus
oīa/ vt etiā si qui eoꝝ deuiāt ꝛ exorbitant/
etiā hocipsuꝫ eis faciat ꝓficere in bonū: q꞉
humiliores redeūt atq꞉ doctiores. Discunt
eñ i ipa ista vita iusta cū tremore se exulta
re debere: nō sibi arrogādo tāq꞉ de sua vir/
tute fiduciā ꝑmanēdi: nec dicēdo in abun/ Ps.29.
dantia sua/non mouebor in eternū: ꝓpter
quod eis dicit̄: Seruite dño i timore: ꝛ ex/ Ps.2.
ultate ei cū tremore: Neqñ irascatur dñs: ꝛ
pereatis de via iusta. Neq꞉ eñ ait: ꝛ ne ve/
niatis ad viā iustā: sed ne pereatis inq̄t de
via iusta: quid ostendens/ nisi eos esse cō/
monitos qui iam ambulant i via iusta/ vt
in timore deo seruiāt: id ē nō altū sapiant/
sed timeāt qđ significat: nō supbiāt/sed hu
miles sint. Uñ ꝛ alibi dicit: Non alta sapi/ Roma.12.c.
entes/sed humilib⁹ ꝯsentiētes exultēt deo:
sed cū tremore/in nullo gloriantes/qñ no/
strū nihil sit: vt q̄ gloriat̄ in dño glorietur. Hiere.9.g.
Nō pereāt de via iusta in q̄ iā ambulare ce
perunt: dū sibi hocipsū assignāt quod i ea
sunt. His ꝟbis vsus ē ꝛ aplˢs vbi ait: Cū ti D
more ꝛ tremore vestrā ipsoꝝ salutē opami/ Phil.2.b.
ni. Et ostēdēs q̄re cū timore ꝛ tremore/ait:
Deus ē eñ inq̄t q̄ opatur i vobis ꝛ velle et
opari ꝓ bona voluntate. Non eñ habebat
hūc timorē ꝛ tremorē q̄ dicebat i abundan
tia sua/nō mouebor in eternū: sed q꞉ filius
erat ꝓmissionis/non pditionis: expertus deo
paululū deserēte q̄d esset ipse: Dñe inq̄t/in Ps.29.
voluntate tua/ p̄stitisti decori meo ꝟtutē:
Auertisti faciē tuā a me: ꝛ factus sum con/
turbatus. Ecce doctior/ꝛ ob hoc etiā humi
lior: tenuit viā iam videns ꝛ confidēs i vo/
luntate sua/deū decori eius p̄stitisse virtu/
tē: qđ sibiipi tribuens ꝛ de se p̄sumēs/i ta/
li abundātia quā p̄stiterat deus/nō de illo
qui eam prestiterat/dicebat/nō mouebor i
eternū. Factus ē ḡ ꝯturbatus/vt se inueni/
ret: ꝛ humiliter sapiēs/nō solū eterne vite/
verūetiā in hac vita pie ꝯuersationis ꝛ pse
uerātie/ in q̄ spes habēda esset/ addisceret.
Hec vox ꝛ apli petri eē potuit: Dixerat q̄p
pe ꝛ ipse i abūdātia sua: Aiaꝫ meā ꝓ te po/ Joh.13.d.
nā: sibi festinādo tribuēs/qđ ei fuerat a do
mino postea largiendū. Auertit aūt ab illo
faciē dñs: et fact⁹ ē ꝯturbat⁹: ita vt cū mori

p illo metuēs ter negaret. Sʒ rursus ꝯuer/ tit ad eū faciē suā dñs: et culpā lachrymis diluit. Quid ē em̄ aliud: Respexit i eū/ nisi faciē suā quā paululū ab illo auerterat/ reuocauit ad eū: Fact⁹ ꝗ fuerat ꝯturbat⁹. Sʒ qꝛ didicit nō de seipō fidere: etiā h ei ꝓfecit in
Roma. 8. c. bonū: faciēte illo q̄ diligētib⁹ eū oia cooperat in bonū: qꝛ fm̄ ꝓpositū vocatus erat vt nemo eū posset eripere de manu christi/ cui datus erat.

Quō corripiēdi sint ꝑdestinati a bono aberrātes: ꝛ quō āgeli ꝛ adā nō ꝑseuerādo peccauerit/ cū ꝑseuerantiā a deo nō acceperint. Ca. x.

A Nemo ꝗ dicat: nō eē corripiēdū q̄ exorbitat de via iusta: ꝫ ei reditū ꝛ ꝑseuerātiā a dño tm̄ eē poscēdā. Nō prudēs ꝛ fidel' h dicat. Si em̄ fm̄ ꝓpositū vocatus ē iste: ꝓculdubio illi etiā ꝙ corripit' de⁹ coopat in bonū. Uerꝫ aūt sic sit vocat⁹: qm̄ q̄ corripit nescit: faciat ipe cū charitate qđ scit esse faciēdū: scit em̄ talē corripiendū facturo deo/ aut ad miscďiā/ aut ad iudiciū.
Roma. 9. c. Miscďiā qdē: si a massa ꝑditiōis ille q̄ corripit'/ gr̄e largitate discret⁹ ē: ꝛ si ē int' vasa irē ꝗ ꝑfecta sūt i ꝑditiōē/ ꝫ int' vasa miscďie ꝗ ꝓparauit de⁹ i gloriā. Judiciū vō: si i illē dānatus/ i bis nō ē ꝑdestinat⁹. Hinc exorit' alia q̄stio nō sane ꝯtemnēda/ ꝫ i adiutorio dñi/ i cui⁹ manu sūt ꝛ nos ꝛ sermones nri/ aggrediēda atꝙ soluēda. Querit' em̄ a nobis/ q̄ntū attinet ad hoc donū dei qđ est i bono ꝑseuerare vsꝙ i finē: qđ de ipso ꝑmo hoie sentiam⁹: q̄ certe sine vllo vitio fact⁹ ē rect⁹. Nec dico: si ꝑseuerantiā non habuit/ quō sine vitio fuit: cui tn̄ necessariū dei donū fuit. Huic nāꝙ interrogationi facile rn̄det': eū ꝑseuerantiā nō habuisse: qꝛ i eo bono q̄ sine vitio fuit n̄ ꝑseuerauerit: cepit em̄ hr̄e vitiū ex q̄ cecidit: etsi cepit: añq̄ cepisset/ vtiꝙ sine vitio fuit. Aliud ē em̄ non hr̄e vitiū: ꝛ aliud ē i ea bonitate i q̄ nullū vitiū ē nō manere: Eo q̄ppe ipo ꝙ nō dicit' nūq̄ sine vitio fuisse/ ꝫ dicit' sine vitio nō pmāsisse: ꝓculdubio demonstrat' sine vitio fuisse. Jn q̄ bono nō pmāsisse culpat'. Sʒ illō magis ꝗrēdū opossusꝙ tractādū ē: quō rn̄deamus eis q̄ dicūt: Si i illa rectitudine i q̄ sine vitio fact⁹ ē/ habuit ꝑseuerantiā: ꝓculdubio ꝑseuerauit i ea: Et si ꝑseuerauit/ vtiꝙ nō peccauit: nec illā suā rectitudinem deūꝙ deseruit. Eū aūt peccasse/ ꝛ desertorē boni fuisse/ vitas clamat: Nō ꝗ habuit i illo bono ꝑseuerātiā: ꝛ si nō habuit/ nō vtiꝙ accepit. Quō em̄ ꝛ accepisset ꝑseuerātiā ꝛ nō ꝑseuerasset? Porro si ꝓpterea non habuit qꝛ nō accepit: qđ ipe nō ꝑseuerādo peccauit q̄ ꝑseuerātiā nō accepit? Neꝙ em̄ dici pōt iō non accepisse/ qꝛ nō ē discret⁹ a massa ꝑditionis gr̄e largitate: Nōdū q̄ppe erat illa i genere hūano ꝑditionis massa añq̄ peccasset/ ex q̄ tracta ē origo vitiata. Quapropt' salu- B berrime ꝯfitemur: qđ rectissime credimus: deū dñmꙙ reꝫ oim̄: q̄ creauit oia bona val- Gē. 1. b. de: ꝛ mala ex bonis exortura eē ꝑsciuit: ꝛ sciuit magis ad suā oipotētissimā bonitatē ptinere: etiā d̄ mal bene facere/ q̄ mala eē nō sinere: Sic ordiasse āgeloꝝ ꝛ hoim vitā: vt i ea ꝑus osideret qđ posset eoꝝ libeꝝ arbitriū: deinde qđ posset sue gr̄e bñficiū iusticieꝙ iudiciū. Deniꝙ angeli q̄dā/ q̄ꝝ ꝑnceps est q̄ dicit' diabolus: ꝑ libeꝝ arbitriū a dño deo refuge facti sūt. Refugiētes tn̄ ei⁹ bonitatē q̄ beati fuerāt: nō potuerūt ei⁹ effugere iudiciuꝫ/ ꝑ qđ miserrimi effecti sunt. Ceteri aūt ꝑ ipsū libeꝝ arbitriū i v̄itate steterūt: eāꝙ de suo casu nunq̄ futuro certissimā scire meruerūt. Si em̄ nos d̄ scriptur' sctis nosse potuim⁹ sctōs angelos iā nullos ē casuros: q̄to magis h ipsi reuelata sibi sublimi⁹ v̄itate nouerūt. Nobis q̄ppe btā sine fine vita ꝓmissa ē/ ꝛ eq̄litas angeloꝝ: Ex q̄ ꝓmissione certi sumus/ cū ad illā vitā post iudiciū venerimus/ nō inde nos eē lapsuros: Qđ si de seipsis angeli nesciūt: non eq̄les ꝫ beatiores erim⁹. Ueritas aūt nob eoꝝ ꝓmisit eq̄lita- Math. 22. c. tē. Certū ē igit' h eos nosse ꝑ speciē/ qđ nos ꝑ fidē/ nullā. s. iā ruinā cuiusꙙ scti angeli futurā. Diabol⁹ vō ꝛ angeli ei⁹/ ꝛ si beati erāt añq̄ caderēt: ꝛ se i miseriā casuros eē nesciebant: erat tn̄ adhuc qđ eoꝝ adderet' beatitudini/ si ꝑ libeꝝ arbitriū i v̄itate stetissēt: donec istā sūme beatitudinis plenitudinē tanq̄ p̄miū ipsi⁹ pmansionis acciperēt. i. vt magna ꝑ spm̄sanctū data abūdantia charitatis dei cadere vlterius omnino nō possent/ ꝛ hoc de se certissime nossent: hāc plenitudinē beatitudinis nō habebāt: Sʒ qꝛ nesciebant suā futurā miseriā/ minorē quidē: sed tn̄ beatitudine sine vllo vitio fruebantur. Nam si suū casum futuꝝ nossent: eternūꙙ suppliciū: beati vtiꝙ esse non possent: q̄s huius tāti mali metus/ iā tūc miseros esse cōpelleret: Sic et hominē fecit cū

libero arbitrio: et quis sui futuri casus ignarum, tamen ideo beatum: quia et non mori et non miserum fieri in sua potestate esse sentiebat. In quo statu recto ac sine vitio, si per ipsum liberum arbitrium manere voluisset: profecto sine ullo mortis et infelicitatis experimento acciperet illam merito huiusmodi permansionis beatitudinis plenitudinem, qua et sancti angeli sunt beati, id est, ut cadere non posset ulterius: et hoc certissime sciret. Nam neque ipse posset etiam in paradiso beatus esse: immo ibi non esset, ubi esse miserum non deceret, si eum sui casus praescientia timore tanti mali miserum faceret. Quia vero per liberum arbitrium deum deseruit: iustum iudicium dei expertus est, ut cum tota sua stirpe, quae in illo adhuc posita, tota cum illo peccaverat, damnaretur. Quotquot enim ex hac stirpe gratia dei liberantur: a damnatione utique liberantur, qua iam tenentur obstricti: unde etiam si nullus liberaretur: iustum dei iudicium nemo iuste reprehenderet. Quod ergo pauci in comparatione pereuntium, in suo vero numero liberantur multi: gratia fit, gratis fit, gratiae sunt agendae: quia fit ne quis velut de suis meritis

Hiere. 9. g. extollatur: sed omne os obstruatur: Et qui gloriatur, in domino glorietur.

Qualis in adam gratia fuerit et in sanctis hominibus modo sit: et quam verbum mirabiliter incarnatum hominibus attulerit, et qualem novissime sit collaturus. Ca. xi.

A Quid ergo? Adam non habuit dei gratiam? Immo vero habuit magnam, sed disparem. Ille in bonis erat, quae bonitate sui conditoris acceperat. Neque enim ea bona et ille suis meritis comparaverat, in quibus prorsus nullum patiebatur malum. Sancti vero in hac vita, ad quos pertinet liberationis haec gratia, in ma-

Matth. 6. b. lis sunt: ex quibus clamant ad deum: Libera nos a malo. Ille in illis bonis christi morte non eguit: istos a reatu et hereditario et proprio illius agni sanguis absolvit. Ille non opus habebat coadiutorio: quod implorant isti

Roma. 7. d. cum dicunt: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, et captivantem me in lege peccati quae est in membris meis: Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per iesum christum dominum

Gal. 5. b. nostrum: Quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum: et spiritus adversus carnem. Atque in tali certamine laborantes ac periclitantes, dari sibi pugnandi vincendique virtutem per christi gratiam poscunt. Ille vero nulla tali rixa a seipso adversus seipsum temptatus atque turbatus, in illo beatitudinis loco, sua secum pace fruebatur. Proinde etsi non iterim laetiore nunc, verumtamen potentiore gratia indigent isti: et quae potentior quam dei unigenitus filius aequalis patri et coeternus pro eis homo factus: et sine ullo vel originali vel proprio peccato ab hominibus peccatoribus crucifixus? Qui quamvis die tertio resurrexit, nunquam moritur ulterius: pertulit tamen pro mortalibus mortem, qui mortuis praestitit vitam: ut redempti eius sanguine tanto ac tali pignore accepto dicerent: Si Roma. 8. f.
deus pro nobis, quis contra nos? Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum: quomodo non et cum illo omnia nobis donavit. Deus ergo naturam nostram, id est animam rationalem carnemque hominis christus suscepit, susceptione singulariter mirabili vel mirabiliter singulari, ut nullus iustitiae suae praecedentibus meritis filius dei sic esset ab initio quo esse homo coepisset, ut ipse et verbum quod sine initio est una persona esset. Ne- B.
que enim quisquam tanta rei huius et fidei caecus est ignorantia, ut audeat dicere: quamvis de spiritu sancto et virgine maria filium hominis natum, per liberum tamen arbitrium bene vivendo, et sine peccato bona opera faciendo meruisse, ut esset dei filius: resistente euangelio atque dicente: Verbum caro factum Ioh. 1. b.
est. Nam ubi hoc factum est, nisi in utero virginali, unde fuit initium hominis christi. Itemque virgine requirente, quomodo fieret quod ei per angelum nunciabatur? Angelus respondit: Spiritus sanctus super Luce. 1. c.
veniet in te: et virtus altissimi obumbrabit tibi: Propter hoc quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Propterea inquit non propter opera quae nondum nati utique nulla sunt: sed propterea quia spiritus sanctus superveniet in te: et virtus altissimi obumbrabit tibi. Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Ista nativitas profecto gratuita coniunxit in unitate personae hominem deo, carnem verbo. Istam nativitatem bona opera secuta sunt: non bona opera meruerunt. Neque enim metuendum erat, ne isto ineffabili modo in unitatem personae a verbo deo natura humana suscepta per liberum voluntatis peccaret arbitrium: cum ipsa susceptio talis esset, ut natura hominis a deo ita suscepta, nullum in se motum malae voluntatis admitteret. Per hunc mediatorem deus ostendit eos quos eius sanguine redemit: facere se ex malis deinceps in eternum bonos: quem sic suscepit, ut nunquam esset malus: ne ex malo factus semper esset bonus. Istam gratiam non habuit homo primus, quia nunquam vellet esse malus: Sed sane habuit

in q̄ si pmanere vellet/nūq̄ mal⁹ eēt: ⁊ sine q̄ etiā cū libero arbitrio bonus eē nō posset/ sed eā tñ p liberū arbitriū deserere posset. Nec ipsū q̄ deus esse voluit sine sua gr̄a quē relinq̄t i eius libero arbitrio: qm̄ liberū arbitriū ad malū sufficit: ad bonū aūt parū est/nisi adiuuet ab oīpotēti bono: qd adiutoriū si homo ille p liberū non deseruisset arbitriū/ semp esset bon⁹: sed deseruit/ ⁊ desertus est. Tale quippe erat adiutoriū qd desereret cū vellet/ ⁊ i quo pmaneret si vellet: nō quo fieret vt vellet. Hec est pma gratia q̄ data est pmo adā: sed hec potētior ē i secūdo adā. Prima est eñ q̄ fit/ vt habeat hō iusticiā si velit. Secunda ergo plus pōt: q̄ etiā fit vt velit: ⁊ tantū velit/ tantoq̄ ardore diligat/ vt carnis voluptatē ɔ̄ria ɔcupiscentē/ volūtate spūs vincat. Nec illa q̄dē pua erat q̄ demōstrata ē etiā potētia liberi arbitrij: qm̄ sic adiuuabat/ vt sine hoc adiutorio i bono nō maneret: sed hoc adiutoriū si vellet desereret. Hec aūt tanto maior est: vt parū sit hoī p illā repare pditā libertatē: parū sit deniq̄ nō posse sine illa/ vel apphēdere bonū/ vl̄ pmanere i bono si velit/ nisi etiā efficiat vt velit. Tūc q̄ dederat hoī de⁹ bonā voluntatē: In illa q̄ppe eū fecerat q̄ fecerat rectū. Dederat adiutoriū sine q̄ i ea ñ posset pmanere si vellet: vt aūt vellet/ in ei⁹ lib̄o reliq̄t arbitrio. Posset q̄ pmanere si vellet: q2 dederat adiutoriū p qd posset: ⁊ sine q̄ nō posset pseueranter bonū tenere qd vellet. S3 q2 noluit pmanere: pfecto ei⁹ culpa ē/ cu⁹ meritū fuisset/ si pmanere voluisset. Sic fecerāt angeli sc̄i q̄ cadētib⁹ alijs p liberū arbitriū/ p idē liberū arbitriū steterūt ipsi: ⁊ hui⁹ māsiōis debitā mercedē recipe meruerūt: tantā .s. btitudinis plenitudinē/ q̄ eis certissimū sit semp se i illa eē mansuros. Si aūt hoc adiutoriū vel angelo vel hoī q̄ pmū facti sūt defuisset: qm̄ nō tal' natura facta erat/ vt sine diuino adiutorio posset manere si vellet: non vtiq̄ sua culpa cecidissent: Adiutoriū q̄ppe defuisset/ sine q̄ manere nō possent: Nūc aūt qb⁹ deest tale adiutoriū/ iā pena pcti ē: quibus aūt dat' fm gratiā dat'/ nō fm debitū: ⁊ tāto amplius dat' p iesū christū dn̄m nr̄m/ qb⁹ id dare deo placuit: vt nō solū assit sine q̄ pmanere nō possum⁹/ etiā si velim⁹: veruētiā tātū ac tale sit vt velim⁹. Est q̄ppe i nobis p hāc dei gr̄a3 i bono recipiēdo ⁊ pseuerāter tenēdo: nō solū posse qd volum⁹/ veruētiā velle qd possum⁹: Qd nō fuit in hoīe pmo: Vnū eñ horū i illo fuit: alterū non fuit. Nāq̄ vt recipet bonū/ gr̄a nō egebat: q2 nōdū pdiderat: vt aūt i eo pmaneret/ egebat adiutorio gr̄e: sine q̄ id oīno nō posset: Et acceperat posse si vellet/ ſ non habuit velle q̄ posset: nā si habuisset/ pseuerasset. Posset eñ pseuerare etiā si vellet: qd vt nollet/ de libero descēdit arbitrio: qd tunc ita liberū erat/ vt bñ velle posset et male. Quid erit aūt liberi⁹ libero arbitrio: Qñ nō poterit fuire pctō/ q̄ futura erat/ ⁊ hoī: sic facta ē/ ⁊ angel' sāctl merces meriti. Nūc aūt p pctm̄ pdito bono merito i his q̄ liberant'/ factū ē donū gr̄e/ q̄ merces meriti futura erat. Quapropt' bina ista q̄d int' se differāt/ diligēter ⁊ vigilāt' intuēdū ē: posse nō peccare/ ⁊ nō posse peccare: posse nō mori/ ⁊ non posse mori: bonū posse nō deserere/ bonū nō posse deserere. Potuit eñ nō peccare pm⁹ hō: potuit non mori: potuit bonū ñ deserere. Nūq̄d dicturi sum⁹/ nō potuit peccare q̄ tale habebat liberū arbitriū: Aut ñ potuit mori cui dictū ē: Si peccaueri/ morte morieri: Aut nō potuit bonū deserere/ cū hoc peccādo deseruerit/ ⁊ iō mortu⁹ sit: Prima q̄ libtas volūtat' erat/ posse nō peccare: nouissima erit mlto maior/ nō posse peccare. Pria imortalitas erat posse nō mori: nouissima erit mlto maior/ non posse mori. Prima erat pseuerātie ptās/ bonū posse ñ deserere: nouissima erit felicitas pseuerātie/ bonū ñ posse deserere.

De adiutorijs a deo collatis tā ade istituta natura/ q̄ bonis hoib⁹ i destituta/ q̄ btis i gloria pseuerādi i bono/ qten⁹ oīs q̄ gliat' i dño glief:

(Ca. XII A)

Nunq̄d q2 erūt bōa nouissima potiora atq̄ meliora/ iō fuerūt illa pma vl' nulla vl' pua: Itēq̄ ipa adiutoria distinguēda sūt. Aliō ē adiutoriū sine q̄ aliqd nō fit: ⁊ aliud est adiutoriū q̄ aliquid fit. Nā sine alimētis non possum⁹ viuere: nec tñ cū affuerit alimēta eis fit vt viuat q̄ mori voluerit: Ergo adiutoriū alimētorū ē/ sine q̄ ñ fit/ nō q̄ fit vt viuam⁹. At vo beatitudo quā ñ habet hō/ cū data fuerit/ ɔtinuo fit beat⁹: Adiutoriū ē eñ nō solū sine q̄ nō fit/ veruētiā quo fit ppter qd dat'. Quapropt' h adiutoriū ⁊ q̄ fit ē/ ⁊ sine q̄ nō fit. Quia ⁊ si data fuerit hoī beatitudo/ ɔtinuo fit beatus: ⁊ si data nūq̄ fuerit/ nunq̄

Al. tñ deerat.

Sen. 2. c.

erit. Alimēta vō nō ꝯsequēter faciūt vt hō
viuat: sed tñ sine illis nō potest viuere. Pri
mo itaqꝫ homini q̄ in eo bono quo fact⁹ fue
rat rect⁹: acceꝑat posse nō peccare/ posse nō
mori/ posse ipsū bonū nō deserere: datū est
adiutoriū ꝑseuerātię: non q̄ fieret vt ꝑseue
raret/ ſ; sine quo ꝑ liberꝫ arbitriū ꝑseuerare
nō posset. Nūc vō sāctꝭ ī regnū dei ꝑ grāz
dei ꝑ̄destinatꝭ: nō tm̄ tale adiutoriū ꝑseue
rātię datꝰ/ ſ; tale vt eis ꝑseuerantia ip̄a do-
netꝰ: nō solū vt sine isto dono ꝑseuerātes eē
nō possint/ verūetiā vt ꝑ h̄ donū nō nisi ꝑse
Joh.15.a. uerātes sint. Nō solū eñ dixit: Sine me ni
hil potestis facere: verūetiā dixit: Nō vos
Ibidem.c. me elegistꝭ/ ſ; ego elegi vos: ⁊ posui vos/ vt
eatꝭ ⁊ fructū afferatꝭ: ⁊ fruct⁹ vester maneat.
Quib⁹ vbis eis nō solū iusticiā/ verūetiā ī
illa ꝑseuerātiā se dedisse mōstrauit: christo
eñ sic eos ponēte vt eāt ⁊ fructū afferāt/ et
fruct⁹ eorꝫ maneat: qs̄ audeat dicere: forsitā
Roma.11.d. ñ manebit? Sine pęnitētia sūt eñ dona ⁊
vocatio dei: ſ; vocatio eorū q̄ sm̄ ꝑpositū
vocati sūt. Pro his ꝗ̄ iterpellāte christo ne
deficiat fides eorꝫ: sine dubio ñ deficiet vsqꝫ
ī finē: ac ꝑ h̄ ꝑseuerabit vsqꝫ in finē. Nec eā
nisi manentē vitę hui⁹ iuenit finis. Maior
q̄ppe libtas ē necessaria aduersus tot ⁊ tan
tas tēptatiōes/ ꝗ̄ ī ꝑadiso nō fuerꝰ dono ꝑ-
seuerātię munita atqꝫ firmata/ vt cū oīb⁹
amorib⁹/ terrorib⁹/ errorib⁹ suis vincatꝰ hic
B mūd⁹: Hoc sctōrꝫ martyria docuerūt. Deni
qꝫ ille adā ⁊ terrēte nllo/ ⁊ īsuꝑ ꝯ dei terrētꝭ
impiū libo vsus arbitrio ñ stetit ī tāta fęlici
tate ī tāta ñ peccādi facilitate. Isti aūt ñ di
co terrēte mūdo/ ſ; seuiēte ne starēt/ steterꝰ ī
fide/ cū viderent ille bona ꝗ̄ sētia ꝗ̄ fuerat re-
lictur⁹. Isti futura ꝗ̄ accepturi fuerāt nō vi-
derꝰ: vñ hoc/ nisi donāte illo a q̄ misēdiam
ꝯsecuti sūt vt fideles essent: a q̄ acceꝑerunt
2.timoth.1.b. spm̄ nō timoris/ q̄ ꝑsequētib⁹ cederēt/ ſ; vtu
tis ⁊ charitatꝭ ⁊ ꝯtinētię/ q̄ cūcta minantia/
cūcta inuitātia/ cūcta cruciātia suꝑarēt? Il
li ꝗ̄ sine pctō vllo data ē/ cū q̄ ꝯdit⁹ ē/ volū-
tas libera: ⁊ eā fecit fuire pctō. Horꝫ vō cū
fuisset volūtas serua pcti: liberata ē ꝑ illū
Joh.8.e. q̄ dixit: Si vos fili⁹ liberauerit/ tūc vē libe-
ri eritis. Et accipiūt tantā ꝑ istā grāz liber-
tatē/ vt q̄uis q̄diu hic viuūt/ pugnēt ꝯ cō-
cupiscētias pctōrꝫ: eisqꝫ nōnulla surrepāt/
Matth.6.b. ꝓpꝰ q̄ dicāt q̄tidie: Dimitte nobis debita
nr̄a: nō tñ vltra seruiant pctō qd̄ ē ad mor-
1.Joh.5.d. tē: de q̄ dicꝰ iohānes apl̄s: Est pctm̄ ad mor
tē: ñ ꝓ illo dico vt roget qs. De q̄ pctō qm̄
nō expssū ē/ ꝑsūt mlta ⁊ diuersa sentiri. Ego Quid sit pec-
aūt dico id esse pctm̄/ fidē quę ꝑ dilectionē catū ad mortē
oꝑatꝰ deserere vsqꝫ ad mortē. Huic pctō vl-
tra nō seruiūt: nō p̄ma ꝯditione sic ille libe
ri: sed ꝑ secundū adā dei grā liberati: ⁊ ista
liberatiōe habētes liberꝫ arbitriū q̄ seruiāt
deo/ non q̄ captiuentꝰ a diabolo. Liberati
eñ a pctō serui facti sūt iusticię/ ī q̄ stabūt
vsqꝫ ī finē/ donāte sibi illo ꝑseuerantiā/ qui
eos ꝑ̄sciuit ⁊ ꝑ̄destinauit: ⁊ sm̄ ꝓpositū vo Roma.8.f.
cauit ⁊ iustificauit ⁊ glorificauit: Qm̄ illa ꝗ̄
his ꝓmisit/ etiā futura iā fecit: cuiꝰ ꝓmittēti
credidit abraā/ ⁊ deputatū ē illi ad iusticiā. Gal.3.a.
Dedit eñ gloriā deo plenissime credēs: sic Roma.4.d.
scp̄tū est: q: ꝗ̄ ꝓmisit/ potēs ē ⁊ facere. Ipse
ꝗ̄ illos bonos facit vt bōa faciāt. Neqꝫ eñ
ꝓpterea eos ꝓmisit abrae/ q: ꝑ̄sciuit a se-
ipsis bonos futuros: Nā si ita ē: nō suū sed
eorꝫ ē qd̄ ꝓmisit. Nō aūt sic credidit abraā:
Sed nō ē infirmat⁹ ī fide dās gloriā deo/ et
plenissime credēs: q: ꝗ̄ ꝓmisit de⁹/ potēs ē
⁊ facere. Non ait: q̄ ꝑ̄sciuit/ potens est pro-
mittere: aut quę prędixit potens est osten
dere: sed quę promisit/ potens est et face-
re. Ipse ergo eos facit ꝑseuerare in bono
q̄ facit bonos: Qui aūt cadūt ⁊ pereūt: ī ꝑ̄-
destinatorꝫ numero no fuerūt. Quis ꝗ̄ de
oīb⁹ regeneratꝭ et pie viuentib⁹ loq̄retur
apl̄s dicēs: Tu qs es q̄ iudicet suū alienū: Roma.14.a.
Suo dño stat aut cadit: ꝯtinuo tñ respexit
ad ꝑ̄destinatos ⁊ ait: Stabit autē. Et ne h̄
sibi arrogarēt: Potens est eñ de⁹ inq̄t sta-
tuere eū. Ipse itaqꝫ dat ꝑseuerantiā/ q̄ sta-
tuere potēs est eos q̄ stant/ vt ꝑseuerantissi
me stent/ vel restituere qui ceciderit. Dñs Ps.145.
eñ erigit elisos. Ut ergo nō acciperet hoc C
donū dei/ id ē in bono ꝑseuerantiaꝫ prim⁹
hō: sed ꝑseuerare vel non ꝑseuerare/ ī eius
relinqueretꝰ arbitrio. Tales vires habebat
eius voluntas/ ꝗ̄ sine vllo fuerat instituta
pctō: ⁊ nihil illi ex seip̄a ꝯcupiscētialiter re-
sistebat/ vt digne tantę bonitati et bñ vi-
uendi facilitati ꝑseuerādi cōmitteretꝰ arbi-
triū/ deo quidē ꝑ̄sciēte quid esset facturus
iniuste: ꝑ̄sciente tamē nō ad hoc cogēte: s;
simul sciente quid de illo ipse faceret iuste.
Nunc vō posteaq̄ est illa magna pcti me-
rito amissa libertas: etiaꝫ maiorib⁹ donis
adiuuāda remāsit infirmitas. Placuit eñ
deo quo maxime humanę superbiā ꝑ̄sum-
ptionis extingueret: vt nō glorietur oīs 1.Cor.1.d.

caro corã ipso/ideſt om̃is homo. Ubi autẽ non glorietur caro corã ipso/nisi de meritis suis: que quidẽ potuit habere/sed pdidit: et p qd habere potuit/ p h pdidit: hoc ẽ/p li beꝝ arbitriũ: ꝓpter qd nõ restat liberãdis nisi gr̃a saluatoris. Ita ergo non gl'iat̃ ois caro corã ipso. Non eñ gloriant̃ iniusti q̃ nõ habẽt vñ: Nec iusti/q: ex ipo habẽt vñ: nec habẽt gloriã suã nisi ipsũ cui dicũt: Gloria mea et exaltãs caput meũ. Ac p hoc ad oẽm hoiem ptinet qd scriptũ ẽ: Ut nõ glient ois caro corã ipso. Ad iustos aũt illd: Qui glo riatur/i dño glorieť. Hoc etiã aplus aptis sime ostidit/q̃ cũ dixisset: Ut nõ glorieť ois caro corã ipso: ne putarẽt sancti sine gloria se remãsisse/mox addidit: Ex ipso aũt vos estis i iesu christo/q̃ fact' ẽ nobis sapiẽtia a deo et iusticia et sanctificatio et redẽptio: vt quẽadmodũ sc̃ptũ ẽ: Qui gl'iat̃/i dño glori etur. Hinc ẽ q i hoc loco miseriaꝝ/vbi tem ptatio ẽ vita humana sup terrã/vtus i infirmitate pficit̃: Que vt'/nisi vt q gloriat̃/ i dño glorieť: Ac p hoc nec de ipa pseuerã tia boni voluit deus sanctos suos in viri bus suis/sed in ipso gloriari: q̃ eis nõ solũ dat adiutoriũ quale pmo hoi dedit/ sine q̃ nõ possint pseuerare si velint: sed i eis etiã opatur et velle: vt qm̃ nõ pseuerabũt/nisi et possint et velint pseuerãdi eis possibilitas et voluntas diuinę gratię largitate donet̃. Tantũ q̃ppe spũsancto accẽdit̃ volũtas eo rũ/vt ideo possint/q: sic volint: iõ sic velũt/ q: de' opatur vt velint: Nã si in tanta infir mitate vitę hui'/ in q̃ tñ infirmitate ꝓpter elationẽ repmendã pfici vtutẽ oportebat/ ipsis relinqueret̃ volũtas sua: vt i adiuto rio dei sine quo pseuerare nõ possent/ ma nerẽt si vellẽt: nec deus in eis oparetur vt vellent: inter tot et tantas tẽptationes in firmitate sua volũtas ipsa succumberet: et ideo pseuerare nõ possent/q: deficiẽtes in firmitate nec vellent: aut non ita vellẽt in firmitate volũtatis vt possent. Subuentũ est ergo infirmitati volũtatis humanę/ vt diuina gr̃a indeclinabiliter et inseparabiliter ageret̃: et ideo q̃uis infirma/non tñ defice ret/nec aduersitate aliq̃ vinceret̃: Ita fa ctũ ẽ/vt volũtas hois inualida et imbecilla i bono adhuc puo pseueraret p vtutẽ dei: cũ et volũtas pmi hois fortis et sana i bono am pliore nõ pseuerauerit/ habẽs vtutẽ liberi arbitrij: q̃uis nõ defuturo adiutorio dei: sine q̃ si posset pseuerare si vellet: nõ tñ tali q̃ illo de' oparet vt vellet: Fortissimo q̃p pe dimisit atq̃ pmisit facere qd vellet: in firmis seruauit: vt ipso donante inuictissi me quod bonũ est vellent/nec hoc desere re inuictissime nollent. Dicente ergo chri sto: Rogaui p te ne deficiat fides tua: in telligam' ei dictũ: q̃ edificat̃ supra petrã. Atq̃ ita homo dei non solum quia miseri cordiã consecut' est vt fidelis eẽt: verũetiã q: fides ipsa nõ deficit/qui gloriatur i dño glorietur.

Marginal references (left column): Al. liberãdis; 1.Cor.1.d.; D; Job.7.a.; 2.Cor.12.c.; Hiere.9.g.; Phil.2.b. (right column): Luce.22.d.

De nũero certo pdestinatoꝝ q̃b' miscdia pstabit̃ ꝓ merit' q̃ gr̃a ꝯtu lit: et de pctõrib' corripiẽdis/cũ eo rum ignoreť exitus: Ca. XIII.

B b Et de his loquor q̃ pdestinati sũt i regnũ dei: quoꝝ ita cert' ẽ nume rus/vt nec addat̃ eis q̃sq̃/ nec mi nuat̃ ex eis: non de his/q̃ cũ annũciasset et locut' eẽt multiplicati sũt sup numeꝝ. Ipi aũt vocati dici pñt/nõ aũt electi: q: nõ sm ꝓpositũ vocati. Certũ vo eẽ nũeꝝ electoꝝ neq̃ augẽdũ neq̃ minuẽdũ/ q̃uis et ioban nes baptista significet/ vbi dicit: Facite q̃ dignũ fructũ pęnitẽtię: et nolite dicere apõ vosmetipos: Patrẽ habem' abrahã: Potẽs ẽ ei de' d lapidib' istis suscitare filios abrahę: vt ostẽdat sic istos esse amputãdos si nõ fe cerint fructũ: vt nõ desit numer' q̃ pmissus ẽ abrahę. Tñ aptius i apocalypsi dicit̃: Te ne qd habes: ne alius accipiat coronã tuã. Si eñ ali' nõ ẽ acceptur' nisi iste pdiderit/ cert' ẽ nũer'. Et aũt etiã pseueraturis sctis sicista dicũt/q̃si eos pseueraturos habeat̃ incertũ: nõ alit̃ h audire debẽt q̃b' expedit: si altũ sape/s timere. Quis eñ ex multitu dine fideliũ q̃diu i hac mortalitate viuit̃ i nũero pdestinatoꝝ se eẽ p̃sumat: q: id occul tari op' ẽ in h loco: vbi sic cauẽda ẽ elatio/ vt etiã p sathanę angelũ ne extolleret̃/ tan tus colaphiçaret̃ aplus. Hinc aplis dicebat̃: Si mãseritis i me: dicẽte illo q̃ illos vtiq̃ sci ebat eẽ mãsuros. Et p ꝓphetã: Si volueritis et audieritis me: cũ sciret ipse in quib' opare tur et velle. Et silia mlta dicunt̃: Nã ꝓpter hui' vtilitatẽ secreti/ne forte quis extollat̃/ sed oẽs etiã q̃ bñ currũt timeãt/dũ occultũ ẽ q̃ pueniãt. Propt̃ hui' q̃ vtilitatẽ secreti credendũ ẽ q̃sdã de filijs pditionis/nõ acce pto dono pseuerãdi vsq̃ in finẽ in fide: q̃ p dilectionẽ opat̃/incipere viuere/et aliq̃diu fi

Marginal references (right column): Ps.39.; Matth.3.b.; Apo.3.c.; Roma.11.c.; 2.Cor.12.b.; Job.15.a.; Esa.1.c.; Gal.5.b.

delit ac iuste viuere/ et postea cadere: neq̃
de hac vita prius q̃ hoc eis cõtingat auferri.
Quorum si nemini contigisset/ tādiu haberent
hoīes istū saluberrimū timorē q̃ vitiū ela-
tionis opprimit/ donec ad christi grām qua
pie viuit peruenirēt: deinceps iā securi/ nūq̃
se ab illo eē casuros: Que presūptio ī isto tē-
ptationū loco nō expedit: vbi tāta est infir
mitas/ vt superbiā possit generare securitas.
Denique etiā hec erit/ sz tūc: qd iā ē ī āgel/ etiā
in hoīb9 erit/ qn vlla superbia esse nō poterit.
B Numer9 g̃ sctōrum p dei gratiā dei regno pde
stinat9/ donata sibi etiā vsq̃ ī finē pseuerā-
tia/ illuc integer perducet: et illic integerri-
mus iā sine fine beatissim9 seruabit: adhe-
rēte sibi misericordia saluatoris sui: siue cū cõuer
tunt/ siue cū pliātur/ siue cū coronant: Nā
et tūc esse ill' dei misericordiā necessariā sctā scrip-
tura testat: vbi sanct9 dauid d dño deo suo
Ps.102. dic aie sue: Qui coronat te ī miseratiōe et mi-
Jaco.2.c. sericordia. Dicit etiā iacob9 apls: Judiciū
sine misericordia illi q̃ n fecit misericordiā: Ubi
ostēdit etiā ī illo iudicio in q̃ iusti coronan-
tur/ iniustiq̃ dānant/ alios cū misericordia/ ali-
os sine misericordia iudicandos. Propt qd etiā
2.macheb.7.f mat machabeorū filio suo dicit: Ut in illa
miseratione cū fratrib9 tuis te recipiā. Cū
Prouer.20.b eñ rex iustus sicut scriptū ē/ sederit ī throno:
nō aduersabit ei cū oñe malū. Quis glo-
riabitur castū se habere cor: aut qs gliabit
mundū se esse a pctō: Ac p hoc etiā ibi dei
Ps.31. misericordia necessaria ē/ q̃ fiet beat9/ cui n ipu
tauit dñs pctm̄: sz tūc p bonorum operum me-
ritis iusto iudicio etiā ipsa misericordia tribuet.
Cū eñ dicit: Judiciuz sine misericordia illi qui
non fecit misericordiam: manifestatur in his in
quib9 inueniūt bona opa misericordie/ iudiciū
cū misericordia fieri: Ac p hec etiā ipsā misericordiam
meritis bonorum operum reddi. Nō sic est nūc:
qn nō solū nullis bonis/ sed etiā multis ma-
lis operib9 pcedētibus misericordia ei9 puenit
hoīem vt liberet a mal'/ et q̃ fecit/ et q̃ factur9
fuerat/ nisi dei grā regeneraret: et q̃ passu-
rus fuerat in eternū/ nisi erueret a ptāte te-
nebrarum/ et trāsferretur ī regnū filij charitatis
dei. Uerūtñ qr et ipsa vita eterna quā cer-
tū ē bonis opib9 debitā reddi/ a tāto aplo
gratia dei dicitur: cū gratia non opib9 red-
datur/ sed gratis det: sine vlla dubitatione
cõfitēdū ē ideo gratiā vitā eternā vocari: qr
E his meritis reddit q̃ grā cõtulit hoī. Recte
quippe ipsa intelligit/ que gratia in euāge-
lio legitur: Gratia p gratia .i. p his meritis Joh.1.b
que cõtulit grā. Hi vero qui non pertinēt ad
hunc pdestinatorum numerum/ quos dei grā si-
ue nōdū habētes vllū liberum sue volūtatis ar
bitriū/ siue cū arbitrio volūtatis: id vero libo/
qr p ipsā grāz libato pducit ad regnū. Hi g̃
qui nō pertinēt ad istū certissimū et felicissi-
mū numerum/ p meritis iustissime iudicātur:
Aut eñ iacēt sub pctō/ qd originalit de ge
neratiōe traxerūt: et cū illo hereditario de-
bito hinc exeūt/ qd n ē regeneratiōe dimis-
sū: aut p liberum arbitriū alia insuper addide
rūt. Arbitriū inquā liberum/ sed nō liberatū:
liberum iusticie/ pcti aūt seruū: q̃ voluunt per
diuersas noxias cupiditates/ alij magis/ alij
min9/ sed oēs mali: et p ipsa diuersitate di
uersis supplicijs iudicādi: aut grāz dei sus-
cipiūt/ sz tpales sunt/ nec pseuerāt: deserūt
et deserūtur. Dimissi eñ sūt libero arbitrio
non accepto pseuerantie dono/ iudicio dei
iusto et occulto. Patiātur g̃ hoīes se corri-
pi qn peccant: nec de ipsa correptione cõtra
gratiā argumētētur: nec de grā cõ correpti-
nē: qr et pctis iusta pena debet: et ad ipsā pti
net iusta correptio q̃ medicinalit adhibet:
etiā si sal9 egrotātis incerta ē: Ut si is qui
corripit ad pdestinatorum numerum pertinet:
sit ei correptio salubre medicamētū: Si au
tē non pertinet: sit ei correptio penale tor-
mentū. Sub isto g̃ incerto ex charitate ad-
hibēda ē/ cuius exit9 ignoratur: et p illo cui
adhibetur/ orandū est vt sanetur.

Qr voluntas dei de ipsis hoīm volūtatibus/ qd vult et cū vult facit: atq̃ simul iplet in mal': Ca. xiiii

Um aūt hoīes per correptionē in A
C viā iusticie seu veniunt seu reuer-
tuntur: quis operat in cordib9 eorum
salutē/ nisi ille qui quolibet plantante atq̃
rigāte/ et quolibet in agris atq̃ arbustulis
operante dat incrementū deus: cui volē-
ti saluū facere/ nullū hoīm resistit arbitriū:
Sic eñ velle vel nolle in volētis aut nolē-
tis est potestate/ vt diuinā volūtatē nō im
pediat/ nec superet ptātē. De his eñ q̃ faci-
unt q̃ non vult/ facit ipse q̃ vult. Et qd scri-
ptū est/ q vult oñes hoīes saluos fieri: nec 1.timoth.2.b.
tñ oēs salui fiūt: multis quidē modis intel-
ligi pōt: ex quib9 ī alijs opuscul' nrīs aliq̃s
cõmemorauim9: Sed hic vnū dicā. Ita di-
ctū ē: Oēs hoīes vult saluos fieri: vt intel-
ligant oēs pdestinati: qr oñe gen9 hoīm ī-

Luce.11.f. eis est: sicut dictū est pharisęis: Decimatis
omne olus: Ubi nō ē intelligendū/nisi omne
qd̄ habebāt: Neq̧ eñ omne olus qd̄ erat in
toto terrarꝫ orbe decimabāt. Scd̄m istū lo
1.Cor.10.g. cutiōis modū dictū ē/ Sicut ego oīb⁹ p oīa
placeo. Nūqd eñ q̄ hoc dixit placebat etiā
tā multꝭ psecutorib⁹ suis? Sz placebat omi
generi hoim qd̄ christi ꝯgregabat ecclia: si/
ue iā intꝰ positꝭ/siue itroducēdis i eā. Nō ē
itaq̧ dubitandū volūtati dei: qui in cęlo ꝛ
in terra omnia quęcūq̧ voluit fecit: et q̄ etiā
illa q̄ futura sunt fecit/humanas volunta/
tes nō posse resistere/quo minus faciat ipse
qd̄ vult: qñquidē etiā de ipsis hoim volun
B tatibus/qd̄ vult cū vult facit. Nisi forte vt
ex multis aliq̄ cōmemorē/ qñ deus voluit
sauli regnum dare: sic erat in ptāte israeli/
tarꝫ subdere se memorato viro/siue nō sub/
dere: qd̄ vtiq̧ i eorꝫ erat positū voluntate/
vt etiā deo valerēt resistere. Qui tñ hoc nō
fecit/nisi p ipsorꝫ hoim voluntates: sine du
bio habēs humanorꝫ cordiū quo placeret
inclinādorꝫ omnipotentissimā potestatē.
1.Reg.10.x. Sic eñ scriptū ē: Et dimisit samuel popu/
lū: ꝛ abijt vnusquisq̧ in locū suum: Et saul
abijt in domum suā in gabaa: Et abierūt
potentes quorū tetigit deus corda cū sau
le. Et filij pestilētes dixerunt: Num salua/
bit nos hic? Et inhonorauerunt eū: et nō
obtulerūt ei munera. Nūqd aliqs dictur⁹
ē: nō iturꝫ fuisse cū saul/quēq̧ eorꝫ q̄rū teti/
git corda deus vt irent cuz illo: aut isse ali/
quē pestilentiū/quorꝫ vt hoc facerēt corda
non tetigit? Itē de dauid/ quē dñs in re/
gnū successu psperiore cōstituit. Ita legit:
1.Para.11.b. Et ambulabat dauid pficiens/ ꝛ magnifi/
cabatur: ꝛ dñs erat cū illo. Hoc cum pmis/
1.Para.12.c. sū fuisset/ paulopost dictū ē: Et spirit⁹ dñi
induit abisai principē inter triginta/ꝛ dixit:
Tui sum⁹ dauid/ꝛ tecū futuri filii iesse. Pax
pax tibi/ ꝛ pax adiutorib⁹ tuis: qz auxilia/
tus est tibi deus. Nūquid ille posset aduer
sari volūtati dei: ꝛ nō poti⁹ eius facere vo/
luntatē/qui in eius corde operatus est per
spiritū suū quo indutus ē/ vt hoc vellet/ di/
ceret ꝛ faceret? Itē paulopost ait eadē scri
Ibidem.g. ptura: Omnes hi viri bellatores/ dirigētes
aciē corde pacifico venerūt in hebron/vt cō/
stituerent dauid sup omnē israel: Sua vo/
luntate vtiq̧ isti constituerūt regē dauid.
Quis nō videat? Quis hoc neget? Nō eñ
hoc nō ex animo/aut non ex bona volūta/
te fecerunt corde pacifico: et tamē hoc i eis
ęgit/qui in cordibus hominū quod volue
rit operat. Propter qd̄ pmisit scriptura: Et
ambulabat dauid pficiēs/ꝛ magnificaba/
tur: ꝛ dñs omnipotens erat cū illo. Ac p hoc
dñs omnipotēs qui erat cum illo/adduxit
istos vt eum regē constituerēt. Et quomō
adduxit? Nūquid corpalibus vllis vincu/
lis alligauit? Intus ęgit/corda tenuit/cor/
da mouit: eosq̧ voluntatibus eorū/ quas
ipse in illis operatus ē/ traxit. Si ergo cuz
voluerit reges in terra deus ꝯstituere/ma/
gis habet in potestate volūtates hominū
q̄ ipsi suas: quis alius facit vt salubris sit
correptio: ꝛ fiat in correpti corde correptio
vt cęlesti constituatur in regno?

Quō ita a supioribus cū charita/ te sint corripiēdi subditi/vt paci fi/ lij fiāt/ vt predicationis tamē me/ ritū non perdant: Ca.xv.

Corripiant itaq̧ a ppositꝭ suis sub/ A
c diti fratres correptionib⁹ de chari/
tate venientib⁹/p culparꝫ diuersita
te/diuersis vel minorib⁹ vel amplioirb⁹: qz
ꝛ ipa q̄ dānatio nominat/quā fcẽ epale iu/
diciuz/q̄ pęna in ecclia nulla maior est: pōt
si deus voluerit i correptionē saluberrimā
cedere atq̧ pficere: Neq̧ eñ scim⁹ q̄d ꝯtin/
gat sequēti die: aut añ finē vitę hui⁹ de ali/
quo desperandū est: aut ꝯtradici deo pōt
ne recipiat ꝛ det pęnitētiā: ꝛ accępto sacri/
ficio spūs ꝯtribulati cordisq̧ ꝯtriti a reatu/
q̄uis iustę dānatiōis absoluat/ dānatūq̧
ipse nō damnet? Pastoralꝭ tñ necessitas ha
bet/ne p pluresꝭ serpāt dira cōtagia/separe
ab ouib⁹ sanis morbidā/ab illo cui nihil est
ipossibile/ipa forsitan separatione sanandā:
Nesciētes eñ qs ptineat ad pdestinatorꝫ
numerꝫ/qs nō pertineat: sic affici debem⁹
charitatꝭ affectu/vt omnes velimus saluos
fieri. Hoc quippe fit/cū singulos quosq̧ vt
occurrerint/cū quibus id agere valeamus
ad hoc conamur adducere/ vt iustificati ex
fide pacē habeāt ad deū/quē pdicabat eti/
am apls cū dicebat: Pro christo q̄ legatōe/ 2.Cor.5.d.
fūgimur tanq̄ deo exhortāte p nos: Obse
cram⁹ p christo recōciliari deo. Quid ē eñ
ei recōciliari/ nisi pacē ad illū hr̄e ppt quā
pacē etiā ipse dñs iesus christ⁹ dixit discipu
lis: In quācūq̧ domū intraueritis/primū Luce.10.e.
dicite: Pax huic domui: et si ibi fuerit fili⁹
pacis/requiescet sup eū pax vestra: Sinautē/

ad vos reuertet᷑? Cū hanc euangelizāt pa-
Esaie.52.b. Roma.10.c. cem/de qb⁹ p̄dictū ē: Q̄ speciosi pedes eo-
rū qui annūciāt pacē/qui annūciāt bona:
nob quidē tūc incipit esse q̄sq̄ fili⁹ pacis/cū
obedierit et crediderit huic euāgelio: et ex
fide iustificat⁹ pacē ad deū habere ceperit:
fm aūt p̄destinationē dei/iam filius pacis
erat. Neq̄ eñ dictū est: Sup quē requieuerit
Luce.10.a. pax vr̄a/fiet fili⁹ pacis: sȝ/Ubi fuerit inq̄t fi
lius pacis/requiescet sup eū pax vr̄a. Iā ḡ et
anteq̄ illi annunciaret᷑ hec pax/fili⁹ pacis ibi
erat: sicut eū nouerat atq̄ p̄sciuerat/nō euā
B gelista/sed dñs. Ad nos ḡ q̄ nescim⁹ quisnā
sit filius pacis/aut nō sit: ptinet nullū exce
ptū facere/nullūq̄ discernere/sed velle oēs
saluos fieri quibus p̄dicamus hanc pacē.
Neq̄ eñ metuendū est ne pdamus eā/si il-
le cui p̄dicamus non ē filius pacis ignorā-
tib⁹ nobis: Ad nos eñ reuertet᷑/id ē nobis
pderit hec p̄dicatio/nō ⁊ illis. Si autē sup
eum pax p̄dicata requieuerit/et nobis et illi.
Quia ḡ nos qui salui futuri sint nescientes
oēs quibus p̄dicamus hanc pacē saluos fi
eri velle deus iubet: ⁊ ipse i nobis hoc ope
Roma.5.a. ratur/diffundēdo istā charitatē i corda nr̄a
p spm̄sctm̄ q̄ datus ē nobis. Potest etiā sic
1.timoth.2.b. intelligi/q̄ oēs homines deus vult saluos
fieri: qm̄ nos facit velle: sicut misit spiritū fi
Gal.4.a. lij sui clamātē abba pater: id ē nos clama-
re facientē. De ipso quippe spū alio loco di-
Roma.8.c. cit: Accepimus spm̄ adoptionis filioꝝ/in q̄
clamamus abba pater. Nos ḡ clamam⁹/sȝ
ille clamare dictus ē/ qui efficit vt clame-
mus. Si ḡ clamant spm̄ recte dixit scri-
ptura/ a quo efficitur vt clamemus: recte
etiam et volentē deum/a quo efficitur vt
velimus: Ac per hoc quia ⁊ corripiēdo ni-
hil aliud debemus agere/nisi vt ab ista pa
ce que est ad deū non recedat᷑: aut ad eam
qui recesserat/reuertat᷑: nos agamus sine
desperatiōe qd agimus: Si filius pacis est
quē corripimus: requiescet sup euȝ pax ve-
stra: sin autē/ad vos reuertet᷑. Quis ita-
q̄ etiā dū quorundā fides subuertit᷑/firmū
2.timoth.2.c. dei fundamentum stet: qm̄ scit dñs qui sūt
eius: non tamen ideo nos pigri ⁊ negligen
tes esse debemus in corripiēdis qui corri-
1.Cor.15.d. piendi sunt. Neq̄ eñ frustra dictū ē: Cor-
rūpūt mores bonos colloq̄a mala: Et/ Pe
1.Cor.8.d. ribit infirmus i tua sciētia frater/ ppt quē
christus mortuus ē. Non argumētemur et
ꝯtra ista p̄cepta salubriterq̄ terrorē dicētes:

et corrūpāt bonos mores colloq̄a mala: ⁊
peat īfirm⁹: q̄d ad nos ptinet: firmū funda
mētū dei stat: ⁊ nemo pit nisi fili⁹ pditiōis.

Quō prelati sit corripe oberrantes: dei aūt ē correptionē reddere fructuosā i p̄destinatis: ⁊ quō nec gr̄a phibeat correptionē/nec correptio neget gratiā: Ca.XVI.

Absit vt ista garriētes securos nos
a in hac negligētia esse debere creda
mus. Uerū est eñ/q: nemo perit ni
si filius pditionis/Sȝ ait de⁹ p ezechielē p-
phetā: Ille q̄dē in pctō suo morie᷑: sangui Ezech.3.c.
nē vo ei⁹ d manu speculatoris inq̄rā. Pro-
inde q̄tū ad nos ptinet: q̄ predestinatos a
nō p̄destinatis discernere nō valem⁹: et ob
hoc oēs saluos fieri velle debem⁹ oīb⁹ ne
pereāt/vel ne alios pdāt/adhibēda ē a no-
bis medicinaliter seuera correptio: Dei est
aūt illis eā facere vtilē/quos ipse p̄sciuit ⁊
p̄destinauit ꝯformes imaginis filij sui. Si Roma.8.f.
eñ aliq̄n timore nō corripim⁹/ne aliq̄s in-
de pereat: cur nō etiā timore corripim⁹/ ne
aliq̄s inde plus pereat? Neq̄ eñ dilectiōis
viscera maiora gestam⁹ q̄ beatus ap̄ls qui
dicit: Corripite inq̄etos: ꝯsolamini pusilla- 1.thessal.5.c.
nimes: suscipite infirmos: patiētes estote
ad oēs. Uidete ne q̄s maluȝ p malo alicui
reddat. Ubi itelligēdū ē tūc poti⁹ malū p
malo reddi/si corripiēd⁹ nō corripiat᷑/sed p̄
ua dissimulatione negligit᷑. Dicit eñ: Pec- 1.timoth.5.d.
cātes corā oīb⁹ corripe/vt ceteri timorē ha
beāt. Qd de his pctīs accipiendū ē q̄ non
latēt: nec ꝯtra dñi sententiā puteᷣ locutus.
Ille eñ dicit: Si peccauerit in te frater tu- Matth.18.b.
us/corripe eū inter te et ipsū. Uerumtñ et
ipse seueritatē correptionis eousq̄ pducit
vt dicat: Si nec ecclesiā audierit/sit tibi si-
cut ethnic⁹ ⁊ publicanus. Et q̄s magis dili
git infirmos/q̄ ille q̄ p oīb⁹ est fact⁹ infir-
mus: ⁊ p oībus ex ipsa ē infirmitate cru-
cifix⁹? Que cū ita sint/nec gr̄a phibet cor-
reptionē/nec correptio negat gratiā: Et iō
sic ē p̄cipienda iusticia/vt a deo gratia q̄ id
quod p̄cipitur fiat/fideli oratiōe poscatur:
et hoc vtrūq̄ ita faciendū est/vt neq̄ iusta
correptio negligatur. Oīa vo hec cū cha
ritate fiant: Qm̄ charitas nec facit pctm̄: ⁊ 1.Pet.5.b.
cooperit multitudinē peccatoꝝ.

Diui aurelij augustini hipponensis epi liber de correptione ⁊ gratia explicit.

In libros Retractationū Prologus

Diui aurelij augustini hipponensis episcopi / in libros retractationum / Prologus.

A Am diu est quod facere cogito atq; dispono / quod nunc adiuuante domino aggredior: Quia differendum esse non arbitror / vt opuscula mea / siue in libris / siue in epistolis / siue in tractatibus / cū quadam iudiciaria seueritate recenseā / & qd me offendit / velut censorio stilo denotem: ¶ Nec enim quisq; nisi imprudens: ideo quia mea errata reprehendo / me audebit reprehendere. Sed si dicit nō ea debuisse a me dici / quę postea mihi etiam displicerēt: Uerum dicit / et mecum facit. Eorū quippe reprehēsor ē / quorum et ego. Nec eñ reprehendere deberem / si dicere debuissem. Sed vt volet qs̄q; accipiat hoc quod facio. Me tamen illā apostolicam sententiam et i hac re oportuit intueri / vbi ait: Si nosipsos iudicaremus / a domino nō iudicaremur. Illud etiam quod scriptū est: Ex multiloquio non effugies peccatum. Terret me plurimū: non quia multa scripsi: vel qr multa etiam quę dicta non sunt: tamen a me dicta / conscripta sunt. Absit enim vt multiloquium deputetur quando necessaria dicunt̄ / quātalibet sermonū multitudine ac prolixitate dicantur. Sed istā sententiam scripturę sancte propterea timeo: quia de tam multis disputationibus

Illuminati doctoris Francisci maronis ex libris retractationū flores

¶ Flores siue veritates beati aug̃. in pmo libro retractationum sic colliguntur. Prima veritas est / q̄ q̄ nō habet primas partes sapientie / scilicet recte docendo: debet habere secūdas / scilicet modeste reuocando errata. Et istud verbum ipse dicit / ad ostendendum motiuum quod ipse habuit ad reuocandum ista in quibus videbatur errasse. Ex q̄ dicto accipit̄ documentum vnū et exemplum vnū. Documentum est / q̄ nullus doctor veritatis debet cessare / quin diligenter corrigat ista in quibus percipit se errare: si tantus doctor quantus ipse fuit / de hoc diligentiam habuit. Secundo exemplū hic ostenditur humilitatis perfecte: quia cum doctores ad istum actum cum suprema difficultate trahā tur a ceteris: iste per seipsum ad istam humilitatem fuit flexus. Intelligendū tamen / q̄ exponens dictum sapientis: In multiloquio peccatum non deerit: sic dicit: Absit vt multiloquium reputetur quando necessaria dicuntur quantacunq; prolixitate verborum. Secundo exponēs illud apostoli iacobi: Nolite plures magistri fieri: dicit sic: Tunc mgr̃os plures fieri existimo / cū diuersa & aduersa sētiūt. Et concludit in fine capituli: Quicunq; ista lecturi sunt: non me imitentur errantem / sed in melius proficientem.

1.Cor.11.g. · Prouer.10.c.

meis sine dubio multa colligi possunt: quę si non falsa: aut certe videantur / siue etiam conuincant̄ nō necessaria. Quē vero christus fidelium suorū nō terruit / vbi ait: Omne verbum ociosum quodcunq; dixerit homo / reddet p eo rationē in die iudicij. Matth.12.c. Ubi & eius apostolus iacob⁹: Sit inquit omīs homo velox ad audiendū / tardus autē ad loquendū. Jaco.1.c. Et alio loco: Nolite inquit plures fieri magistri fratres mei: sciētes / quoniam maius iudicium sumitis: In multis eñ offendimus omnes. Jaco.13.a. Si quis in verbo non offendit / hic perfect⁹ est vir. Ego mihi hāc perfectionē nec nunc arrogo / cum iam sim senex: quanto minus cum iuuenis cępi scribere / vel apud populos dicere: Tātūq; mihi tributum est / vt vbicunq; me p̄sente loqui opus esset ad populū rarissime tacere atq; alios audire pmitterer: & esse velox ad audiendum / tardus autē ad loquendum. Restat igitur vt me ipsum iudicem sub magistro vno: cui⁹ de offensionib⁹ meis iudiciū euadere cupio. Magistros autē plures tūc fieri existimo / cū diuersa atq; inter se aduersa sentiunt: Cū vero idipsū dicunt oēs / et verū dicunt: ab vnius veri magistri magisterio nō recedūt. Offendūt autem nō cū illi⁹ multa dicunt / sed cū addūt sua. Sic quippe incidūt ex multiloqo in falsiloquiū. Scribere aūt ista mihi placuit / vt hęc emittā in man⁹ hoim: a qbus ea q̄ iam ędidi / emendēda reuocare non possū. Nec illa sane p̄tereo / q̄ cathecumin⁹ iā / licet relicta spe / quā terrenā gerebā / sed adhuc secularliū lrāꝝ ɔsuetudine inflat⁹ scripsi: qr & ipa exierūt in noticiā describētiū atq; legētiū: et legunt̄ vtiliter. Sed nōnullis ignoscatur: vel si non ignoscatur / non tā inhęreatur erratis. Quapropter quicunq; ista lecturi sunt: non me imitentur errantē / sed in melius proficientē. Inueniet eñ fortasse quō scribēdo profecerim / quisqs opuscula mea ordine quo scripta sūt legerit. Qd vt possit / hoc ope quātū potuero / curabo vt eundem ordinem nouerit.

Librorū censura dignorū / primi libri retractationū sancti augustini recollecta annotatio.

Diui aurelij augustini hipponẽsis episcopi/ retratactationũ liber primus incipit.

Cõtra academicos libri tres: Ca.1.

A Um ergo reliquissẽ vel quę adept⁹ fuerã in cupiditatib⁹ hui⁹ mundi/ vel quę adipisci volebã:
c et me ad christianę vitę ocium contulissem: nondũ baptiçat⁹/ ꝯtra academicos vel de academicis ꝑmũ scripsi: vt argumẽta eoꝝ/ q̃ multis ingerũt veri inueniẽdi desperationẽ: ꝛ ꝓhibẽt cuiq̃ rei assentiri/ et omnino aliquid manifestum/ tanq̃ certũ sit approbare sapientẽ: cum eis omnia videantur obscura ꝛ incerta: ab animo meo/ q2 ꝛ me monebant/ quãtis possem ra
B tionibus amouerẽ: Qḋ miserãte ꝛ adiuuãte deo factũ est. Sed in eisdẽ tribus libris meis/ nõ mihi placet totiens me appellasse fortunã: q̃uis nõ aliquã deam voluerim h

Lib.1. contra academicos ca.1.a. et ca. 7.a.

nomine intelligi/ sed fortuitũ reꝝ euentũ: vel ĩ corporis nostri/ vel ĩ externis bonis aut malꝭ: Vñ ꝛ illa vba sunt q̃ nulla religio dicere ꝓhibet: forte/ forsitan/ fortasse/ fortuitu. Qḋ tñ totũ ad diuinã reuocandum est prouidentiam: Hoc enim ibi non tacui dicẽs: ¶ Etenĩ fortu itu: q̃ vulgo fortuna noiaꝛ: occulto q̃dã ordine regiꝛ: nihilq̃ aliud ĩ reb⁹ casũ noiam⁹/ nisi cui⁹ ratio ꝛ cã secreta ẽ. Dixi q̃dẽ hoc: verumtñ pęnitet me sic illic noiasse fortunã/ cũ videã hoies habere ĩ pessima ꝯsuetudie: vbi dici debet: h de⁹ noluit: dicẽ/ h noluit fortuna. Qḋ aũt q̃dã loco dixi: Ita cõparatũ ẽ/ siue ꝓ meritis nřis/ siue ꝓ necessitate naturę: vt diuinuꝫ animũ mortalib⁹ ĩhęrẽtẽ neq̃q̃ ꝑ hię portꝰ accipiat ꝛc̃. Aut nihil duorũ horũ dicendũ fuit: q2 etiã sic sẽs⁹ posset esse ĩteger: Aut satis erat dicere: ꝓ meritꝭ nřis/ sicꝰ veꝝ est ex adam tracta miseria: nec addere: siue ꝓ necessitate naturę: q̃ñq̃dem naturę nře dura necessitas merito p̃cedẽtis iniq̃tatis exorta ẽ. Itẽq̃ illic qḋ dixi: Nihil omĩno colendũ esse/ totũq̃ abijciẽdũ quicq̃d mortalib⁹ oculis cerniꝛ: quicq̃d vllus sensus attingit. Addanda erant verba/ vt diceretur: quicquid mortalis corporis vllus sensus attingit: Est eñ sensus ꝛ mentis. Sed eorum more loquebamur tunc/ qui sensuꝫ nõ nisi corpus dicũt/ ꝛ sensibilia nõ nisi corporalia. Itaq̃ vbicunq̃ sic locutus sũ/ parum est ambiguitas euitata/ nisi apud eos quorum consuetudo est locutionis huius.

¶ Secunda veritas: q fortuna vulgo nominaꝛ/ que occulto quodam ordine regitur: Nihilq̃ ait aliud casum nominam⁹/ nisi cuius ratio et causa secreta est. Et adiungit hic/ q omnia ista ad diuinam prouidentiam reuocanda sũt. Ex q̃ dicto accipiũꝛ duo theologica documenta. Primum est/ q quecũq̃ fiunt a casu ꝛ fortuna/ fiunt a diuina prouidentia: quia dicit/ q omnia talia ad ipsã reuocantur: id est reducuntur. Secundũ documentum/ q casus ꝛ fortuna nõ sunt causa per accidens/ sicut posuerũt philosophi: quia diuina ꝓuidentia est causa ꝑ se rerum/ ad quam ista vt patuit reducuꝛ. Sed oriꝛ dubiũ: si in aliquo differunt casus ꝛ fortuna? Dicitur autẽ q nõ ẽm se in quãtũ sunt eẽctus: Sed circa creaturas rationales est fortuna: casus autẽ circa irrationales. Secundũ dubium: si talium effectuum põt esse causa alia a diuina prouidentia. Diciꝛ autẽ q nõ/ in quãtũ casualia sunt ꝛ fortuita: sed bene materialiter: Sicut q trãseũte aliquo ꝑ viã/ cecidit sup caput eius lapis de ruinas: Qꝫ ipse trãsiret/ fuit a voluntate ei⁹ factũ: ꝛ q dom⁹ rueret/ fuit a casu causatũ ꝓpꝫ grauitatẽ lapidũ. Sed q ista duo ꝯcurrũt/ vt scꝫ trãsiret qñ fuit ista domus ruitura: ista ꝯiũctio nõ potest reduci nisi ĩ diuinã ꝓuidẽtiã: Vñ licet infidelibus sit incerta taliũ causa: tamẽ fidelibus est certissima.

Sec̃a veritas

C
Lib.1. contra academicos ca.1.a.

Al. sapientie

D
Lib.1. contra academicos ca.1.b.

E Ité dixi: Quid cēses aliud esse beate viue/re: nisi fm id quod in hoie optimū est viue/re? Et qd dixerim in homine esse optimū: paulopost explicans: Quis inq̄ dubitaue/rit/nihil esse aliud hominis optimū q̄ eam partē animi/cui domināti obtēperare con/uenit cetera queq̄ in hoie sūt: Hec autē ne aliā postules definitionē/ mens aut ratio dici potest. Hoc quidē verū est: Nā quātū attinet ad hominis naturā/ nihil est in eo melius q̄ mens & ratio: sed non fm ipsam debet viuere qui beate vult viuere: alio/quin fm hominē viuit: cum fm deum viuē dum sit/ vt possit ad beatitudinē puenire: ppter quā consequendā/non seipsa debet esse ptenta/sed deo mēs nostra subdēda ē.

F Ité respondens ei cū quo disputabar: Hic plane inq̄ non erras: qd vt tibi omē sit ad reliq̄/ libenter optauerim: Hoc licet nō se/rio/sed ioco dictū sit: noliē tñ eo verbo vti: Omen quippe me legisse nō recolo/siue i sa/cris litteris nostris/siue in sermone cuiusq̄ ecclesiastici sermonis disputatoris: Quis

G abominatio inde sit dicta/ quę in diuinis libris assidue reperitur. In secundo autem libro prorsus inepta est & insulsa illa q̄si fa/bula d philocalia & philosophia/q̄ sint ger/manę/ & eodē parente pcreatę. Aut eñ phi/localia/q̄ dicit/nō nisi i nugis ē: & ob h philosophię nulla ratione germana. Aut si p/pterea est hoc nomē honorandū/ qz latine interpretatū/amorē significat pulchritudi/nis: & est vera ac summa sapientię pulchri/tudo: eadē ipsa est in rebus incorporalibus atq̄ sūmis philocalia q̄ & philosophia: ne/

H q̄ vllo mō sūt quasi sorores duę. Alio loco cū agerē de animo/ dixi: Securior reditu/rus in celū: Iturus autē/ q̄ reditur/ dixis/sem securius: ppter eos qui putāt animos humanos p meritis peccatorū suorū de ce/lo lapsos siue deiectos/in corpa ista detru/di. Sed hoc ego ppterea nō dubitaui dice/re: quia ita dixi in celū: tanq̄ dicerē ad eū qui eius ē auctor & conditor: sicut beat⁹ cy/prianus non cūctatus ē dicere: Nā cū cor/pus e terra/spiritū possideam⁹ e celo: ipsi terra et celū sumus. Et in libro ecclesiastes scriptū est: Spūs reuertat ad deū qui de/dit illū. Quod vtiq̄ intelligendū est/ vt nō resistat aplo dicēti: nōdū natos nihil egis/se boni aut mali. Sine cōtrouersia ergo q̄/dam originalis regio beatitudinis animi/ dei ipse est. Qui eū non quidē de seipso genuit: sed de nulla re alia pdidit: sicut pdi/dit corpus e terra: Nā quod attinet ad ei⁹ originē/qua fit vt in corpe: vtrū de illo vno sit qui pmū creatus est/qñ factus est homo in animā viuā: an semp ita fiat singulis sin/gulis: nec tunc sciebā/nec adhuc scio. In li/

I bro tertio: Si qd mihi videaf querīs inq̄: in mente arbitror esse summū hominis bo/nū. Verius dixissem: in deo: Ipso eñ mēs

K fruitur vt beata sit/ tanq̄ sūmo bono suo. Nec mihi illud placet qd dixi: Liquet deie/rare p omne diuinū. Ité quod dixi de aca/

L demicis/qz nouerant verū: cui⁹ simile ap/pellabāt verisimile: idq̄ ipsū verisimile ap/pellaui falsū: quod approbāt duas ob cau/sas. Non recte dictū est: vel quod falsū eēt/ vel aliquo mō esset simile alicui⁹ veri: qz in genere suo & hoc verū est: vel quod appro/bant ista falsa/quę vocabāt verisimilia: cū illi nihil approbarēt et affirmarēt/nihil ap/probare sapientē. Sed qz ipsū verisimile etiā pbabile non culpabāt: hinc factū ē vt hoc de illis dicerē. Laus quoq̄ ipsa q̄ pla/

M tonē vel platonicos siue academicos phi/losophos tantū extuli quantū impios ho/mines nō oportuit/ nō imerito mihi displi/cuit: psertim cōtra quorū errores magnos defendēda ē christiana doctrina. Illud eti/

N am quod in compatione argumentorū cice/ronis/quib⁹ in libris suis academicis vsus est/ meas nugas esse dixi: quibus argumē/ta illa certissima ratione refutaui: Quis io/cando dictum sit: & magis ironia videa/tur/nō debuit tñ dici. Hoc op⁹ sic incipit: O vtinā romaniane hominē sibi aptū.

De beata vita: Liber vn⁹: Ca. ii.

A Librū de beata vita: nō post libros de academicis/sed inter illos vt scri/berē/contigit. Ex occasione quippe ortus ē dies natalis mei: & tridui disputa/tione complet⁹: sicut ipse satis indicat. In quo libro cōstitit inter nos/q̄ simul q̄reba/mus/nō esse beatā vitā/nisi pfectā cogniti/

B onē dei. ¶ Displicet tamen illic/q̄ manlio theodoro: ad quē li/brū ipsum scripsi: q̄/uis docto et christia/no viro/pl⁹ tribui q̄ debere. Et q̄ fortunā etiā illic sepe nomi/

¶ Tertia veritas/ q̄ nō solū fideles q̄ sūt ipq̄/ sz etiā fideles & iusti nō sunt cōmendādi in hac vita. Et illd dictū cōfirmat du/plici retractatione: qr di/cit i pcedēti capło/q̄ me/rito displicet ei q̄ acade/micos pbos tantū extu/lit in libro quē fecit cō eos. Scda retractatio est: q̄ ¶ dixit in hoc

C

Margin notes: Li.i. cōtra academicos. ca. i.a. (E) — Li.i. cōtra academicos. ca. 4.b. (F) — Lib.i. contra academicos. ca.3.a. (G) — Lib.i. contra academicos. ca.9.a. Li.i. de libero arbi. ca.12.a. (H) — Eccle.12.c. — Roma.9. c. — Li.10. de gen. ad litterā. ca. 6.et.7. — Lib.3. contra academicos ca.12.a. (I) — Lib.3. contra academicos ca.16.a. (K) — Lib.3. contra academicos ca.17.a.et.ca.18.a. (L) — Lib.3. contra academicos ca.17.a. (M) — Lib.3. contra academicos ca.20.c. (N) — Tertia vitas De beata vita in prefatione a.b.d.f. (B) — De beata vita in prefatiōe.b (C)

D

De beata vita disputatione. 3.d.

nam. Et q̄ tēpore vite huius in solo animo sapientis dixi habitare vitam beatā, quomōlibet se habeat corpus eius: cū perfectā cognitionē dei,

1. ca. prio.d.

hoc est, q̄ homini maior eē non possit, i futura vita speret apostolus: quę sola beata vita dicēda ē: vbi

1. ca. prio. f.

τ corpus incorruptibile atq̧ imortale spiritui suo sine vlla molestia vel reluctatiōe subdet. Sane istum

E

librū in nostro codice interruptum reperi non parū minus habere: τ sic a fratribus quibusdā descript⁹ ē: nec adhuc apud aliquē integrū inuenerā: ex quo emendarē qn̄ hęc retractaui. Hic liber sic incipit: Si ad philosophię portum.

¶ dicit in h̄ scđo capl'o, q̄ displicet ei, q̄ i libro de btā vita theodoro, cuius docto et christiano viro, pl' tribuit q̄ deberet. Intelligendū tñ, q̄ reuocat alia duo dicta infra in libro de ordine. Primū ē, q̄ nimis cōmēdauit liberales artes q̄s multi sancti nesciūt. Ex q̄ dicto accipit documētū, q̄ pl' sunt cōmēdāde virtutes morales, q̄ faciūt hoīes sanctos q̄ intellectuales, q̄ ipsū talē ñ faciūt. Scđo reuocat q̄ admiratonē vitiū nūcupauit. Ex q̄ dicto accipit argumētū, q̄ admiratio ñ ē passio volūtatis, s; tñ dispositio estiatōis i intellectu supexcessiua: q̄ si eēt passio volūtatis, sicut timor: nō eēt dubiū quin esset vitiū supabundantia admirationis sicut τ timoris.

De ordine: Libri duo. Ca. III.

A

P Er idē tempus inter illos qui de academicis scripti sunt, duos etiam libros de ordine scripsi: in quibus magna quęstio versat: vtrū oīa bona τ mala diuinę puidentię ordo contineat. Sed cum rē viderē ad intelligendū difficilē: satis ęgre ad eorū †pceptionē cū quibus agebam disputando posse pduci: de ordine studendi loqui malui, quo a corporalibus ad incorporalia potest pfici. Verum et in his libris displicet mihi sępe interpositū fortunę vocabulū. Et q̄ non addebā, corporis, quādo sensus hominis nominaui. Et q̄ multū tribui liberalibus disciplinis, quas multi sancti nesciunt: quidam autē qui sciunt eas sancti nō sunt. Et q̄ musas quasi aliquas deas, q̄uis iocando cōmemoraui. Et q̄ admirationem vitium nūcupaui. Et q̄ philosophos non vera pietate p̄ditos, dixi virtutis luce fulsisse. ¶ Et q̄ duos mundos, vnū sensibilem, alterū intelligibilem: non ex platonis vel ex platonicorū persona, sed ex mea sic cōmendaui, tanq̄ hoc etiam dñs significare voluerit: quia non ait: regnū meū nō est de mundo, s; Regnū meuz non est de hoc mundo: cum possit et alia locutione dictū inueniri. Et si alius a domino christo significatus est mundus: ille congruētius possit intelligi, i quo erit cęlum nouū τ terra noua: quādo complebit quod oramus dicentes: Adueniat regnū tuum. Nec plato quidē in hoc errauit, quia esse mundū intelligibilez dixit: si non vocabulū quod ecclesiasticę ꝯsuetudini in re illa nō vsitatum est, sed ipsam rē velim⁹ attēdere. Mūdum quippe ille intelligibilē, nuncupauit ipsam rationē sempiternā atq̧ incōmutabilē, q̄ fecit deus mundū. Quā qui esse negat: sequit vt dicat, irrationabiliter deū fecisse quod fecit: aut cum faceret vel anteq̄ faceret, nescisse quid faceret: si apud eū ratio faciendi non erat. Si vero erat, sicut erat, ipsam videt plato vocasse intelligibilē mūdū. Nec tamē isto nomine nos vteremur, si iam satis essem⁹ litteris ecclesiasticis eruditi. Nec illud mihi placet, q̄ cuz dixissem: Sūma opera danda ē optimis moribus: mox addidi: Deus eñ noster aliter nos exaudire nō poterit: Bñ aūt viuentes facillime exaudiet. Sic eñ dictū est, tanq̄ de⁹ nō exaudiat peccatores: quod quidā dixit in euāgelio: Sed ille qui nondū nouerat christum, a quo fuerat iā illuminatus in corpe. Nec illud placet mihi q̄ pythagorę philosopho tātū laudis dedi, vt qui legit vel audit, possit putare me credidisse nullos errores in pythagorica esse doctrina: cum sint plures, iidemq̧ capitales. Hoc opus sic incipit: Ordinem rerum ȩenobi.

Margin notes (left): A l. 2. de ordine. ca. 7. f. g. h. — Ar. † pfectionem. — B 1. de ordine ca. 11. a. b. — C 1. de ordine ca. 1. c. et. 2. a. — D 1. de ordine ca. 8. d. — E 1. de ordine ca. 8. c. et. 2. ca. 14. c. — F 1. de ordine ca. 3. A. — Quarta veritas. — G 2. de ordine ca. 11. b.

Margin notes (right): H 1. de ordine ca. 11. c. et. 2. ca. 18. a. — Joh. 18. f. — Apocal. 21. a. — Matth. 6. b. — I 2. de ordine ca. 10. a. — Joh. 9. f. — K 2. de ordine ca. 20. c.

¶ Quarta veritas, q̄ nō errauit plato, qr̄ esse mundū itelligibilē dicit: quē dicat ipsā rationē sēpiternam atq̧ incōmutabilē q̄ fecit de⁹ mūdū: Quā vt ait aug⁹, qui esse negat: sequit vt dicat irrationabiliter deū fecisse quod fecit. Ex quo dicto accipiū tur tria theologica documenta. Primū est, q̄ beatus aug⁹ posuit mundū intelligibilē eē formalit i deo: id ē exemplar totius vniuersi: qr̄ nihil pōt esse sempiternū τ incōmutabile nisi in deo formalit. Secundū documentū, q̄ illud exemplar posuit eē rationē agendi: qr̄ illud q̄ quis agit, est agendi ratio: Et dicit aug⁹, q̄ p illā sempiternā rationē fecit deus mundū. Tertiū documentū, q̄ oīs qui pducit aliquē effectū sine exemplari tali p̄habito apud se, pducit illum irrationabiliter: quia dicit, q̄ qui negat tale exēplar a deo de quo loquitur: tunc dicit ipsū irrationabiliter mundū cōdidisse. Sed orit dubiū, q̄ fm istū modū videtur, q̄ deus esset causa effectiua mūdi p intellectū, τ nō p voluntatē: quia illud exemplar quo dicit mundū creasse, est apud intellectū. Nisi dicat p vtrūq̧ pduci: scz p itellectū sic p regulatiuū pncipium: τ per voluntatem sicut per executiuum.

Soliloq̄orū: Libri duo: Ca. IIII.

A Iter hec scripsi etiã duo volumina scdm studiũ meũ z amorẽ rõne indagande veritatis/de his reb⁹ q̃s maxime scire cupiebã: me interrogãs/mihiq̃ respondens/tanq̃ duo essem⁹/ratio z ego/cũ solus essem. Unde hoc opus soliloquia noiaui: sed impfectũ remãsit: Ita tñ vt in pmo libro quereretur: z vtcunq̃ appareret qualis esse debeat/qui vult pcipere sapientiã: que vtiq̃ non sensu corpis/sed mẽte percipit: Et ex quadã ratiocinatione i fine libri colligit ea q̃ vere sũt/imortalia esse. In secũdo aũt d imortalitate aie diu res agit/ z non pagit.

[2. soliloquiorum ca.7.b.] [1 soliloquiorum ca.15.c.]

[Quinta vitas] B ¶ In his sane libris nõ approbo/quod in oratione dixi: De⁹ qui nisi mũdos scire voluisti. Responderi eñ potest: multos etiã non mũdos multa scire vera. Neq̃ eñ desinitũ est hic qd sit verũ/qd nisi mundi scire non possint: z qd sit scire.

[1. soliloquiorum ca.1.c. 1. sen. dis.2. ca.1.]

¶ Quinta vitas/q vero noticiã de⁹ non solũ mũdis/sed etiã imundis cõmunicat. Unde reuocat illud qd dic̃ i soliloquiis i oratiõe: Deus q̃ nisi mũdos scire voluisti. Intelligendũ tñ q dicit hic vnã explanationẽ ei⁹ qd dixerat in libro ipso/ q oĩa sensibilia sunt fugienda: Cauẽdũ inquit fuit ne putaremur illam porphyrij falsam tenuisse sententiã qua dicit omne corp⁹ esse fugiendum. Et ideo dicit aug⁹/qd nõ est intelligendũ nisi de corporib⁹ sensibilib⁹. Tertio ponit vnã reuocationẽ de eo qd dixerat in eodẽ libro/q obliti liberales artes/eas in se refodiunt: quasi dixisset: q scire ẽ reminisci/ sicut dicũt platonici. Et dicit q illi q̃ bñ interroganti 9uenienter rñderent i alia doctrina quam ignorarent: ex hoc illud faciũt/ q p̃sens est eis lumẽ rationis eterne.

C Et illud quod ibi positũ est: Deus cui⁹ regnũ ẽ tot⁹ mũd⁹/ quẽ sẽsus ignorat. Si deus intelligend⁹ ẽ/addẽda fuerant vba vt diceref: quẽ mortalis corporis sensus ignorat. Si autẽ mundus dictus est quẽ sensus ignorat: ille recte intelligitur qui futurus ẽ in celo nouo et terra noua. Sed etiã hic addẽda erãt illa verba/vt diceref: mortalis corpis sensus: Sz illo more adhuc loq̃bar/quo sensus pprie corpis appellatur. Nec assidue repetendũ est/q et superius inde iam dixi: sed hoc recoledũ/ vbicũq̃ ista locutio i meis litteris inuenitur.

[1. soliloquiorum ca.1.d.] [Apocal.21.a.] [1. Retract. ca.1.d. et ca.3.c.]

D Et vbi dixi de patre z filio: Qui gignit/et quẽ gignit/vnũ est: dicendũ fuit: vnũ sunt: Sicut aperte ipsa veritas loquitur dicẽs: Ego z pater vnũ sumus.

[1. soliloquiorum ca.1.c.] [1. sen. dis.2. ca. omnes.] [Joh.10.f.]

E Nec illud mihi placet/q i ista vita deo intellecto iã beatã esse aiam dixi/nisi forte spe.

[1. soliloquiorum ca.7.b.]

F Itẽ q dixi: Ad sapientie cognitionẽ non vna via perueniri: non bñ sonat/ quasi alia via sit pter christũ/qui dixit: Ego sum via. Uitanda ergo erat hec offensio auriũ religiosorum: q̃uis alia sit illa vniuersal' via: alie autẽ vie de quibus in psalmo canim⁹: Uias tuas domine notas fac mihi: z semitas tuas doce me.

[1. soliloquiorum ca.13.b.] [Joh.14.a.] [Ps.24.]

G. Et in eo qd ibi dictũ ẽ: Penit⁹ esse ista sensibilia fugiẽda: cauendũ fuit ne putaremur illaz porphyrij falsi philosophi tenere sententiã/q̃ dixit: Oĩe corpus esse fugiendũ: Non aũt dixi ego oia sensibilia: sed ista/hoc ẽ corruptibilia. Sed hoc poti⁹ dicẽdũ fuit: Nõ aũt talia sensibilia futura sunt i futuri seculi celo nouo z terra noua.

[1. soliloquiorum ca.14.a.]

H Itẽ quodã loco dixi/ q i disciplinis liberalibus eruditi/sine dubio in se illas obliuione obrutas eruunt discẽdo/ z quodãmodo refodiũt. Sed hoc quoq̃ iprobo: Credibilius est eñ pptereã vera respõdere de quibusdã disciplinis/etiã impitos earũ qñ bñ interrogant: q2 p̃sens ẽ eis q̃ntũ id capere pñt lumẽ ratiõis interne/ vbi hec imutabilia vera 9spiciũt: nõ q2 ea nouerãt aliqñ et obliti sunt: qd platoni vel talibus visũ est. Contra quorum opinionẽ quãta† p suscepto opi dabat occasio/i libro duodecimo de trinitate disserui. Hoc opus sic incipit: Uolenti mihi multa ac varia mecũ.

[2. soliloquiorum ca.20.b.] [Al. †pro suscepto opere.] [12. de trinita. ca.15.]

De imortalitate aie: Liber vnus:

(Ca.V.

A P Ost libros soliloquiorum iã de agro mediolanũ reuersus/ scpsi librum de immortalitate aie: quẽ mihi quasi cõmonitoriũ esse voluerã pter soliloquia terminanda/que imperfecta remãserãt: Sed nescio quomodo me inuito exijt in manus hominũ: z inter mea opuscula nominaf. Qui pmo ratiocinatiõe contorsione atq̃ breuitate sic obscurus ẽ/vt fatiget cũ legif etiã intentionẽ meã/vixq̃ intelligatur a meipso.

B Deinde cogitans nihil aliud q̃ aios hoim/in quadã argumẽtatione eiusdẽ libri dixi: Nec esse i eo† qd nihil discit disciplina põt.

[De immortalitate aie. ca.1.a] [Al. †qui]

C Itẽ qd alio loco dixi: Nec vllã rẽ sciẽtia cõplectif/nisi que ad aliquã ptinet disciplinã: nec venit in mentẽ deũ nõ discere disciplinã/sz habere omniũ rerum scientiã/in qua etiã p̃scientia ẽ futurorũ.

[De immortalitate aie. ca.1.b]

D Tale est et illud quod ibi dictũ ẽ: Nõ esse vitam cũ ratione vlli/nisi anime: Neq̃ eñ deo sine ratione vita est: cũ apud eum z summa vita/z sũma sit ratio.

[De immortalitate anime ca.4.a.]

E Et illud qd aliquãto superius dixi: Id quod intelligif eiusmodi esse semp/cũ itelligat z animus/qui vtiq̃ nõ eiusmodi est semp. Quod vo

5 De īmmortalitate aīe ca.6.b
dixi: Animū ꝓpterea nō posse ab ęterna rō/
ne separi/q: nō ei localit̃ iūgit̃: ꝑfecto non
dixissē/si iā tūc essē litteris sacr̄ ita erudit⁹/
Esaie.59. vt recolerē qd̄ scptū ē: Pctā vr̄a sepant int̃
vos ⁊ deū. Vn̄ intelligi datur etiā eaꝝ reꝝ
posse dici sepationē/q̄ non locis/ sed incor/
6 De īmmortalitate aīme.ca.15.b.
poralit̃ iūctę fuerant. Quid sit etiā qd̄ dixi:
Aīa si caret corpe/i hoc mūdo non ē: Non
potui mortuos recordari: Nūnquid eñ aīę
mortuoꝝ/aut nō carēt corpe/aut i hoc mū
do nō sūt? Quasi vo inferi nō sūt i hoc mū
do: Sz q: carere corpe i bono posui: fortas/
se noīe corpis pestes corporeas appellaui.
Qd̄ si ita ē/nimis insolēter verbo vsus sū.

b De īmortalitate aīe.ca.15.a. Sexta vitas.
¶ Illud ꝗz temere di/
ctū ē: A sūma essētia
speciē corpi p aiaz tri
bui/q̄ ē in q̄ctūcūqz ē:
Per aiam ꝗ corp⁹ sb/
sistit: ⁊ eoipso est quo
animat̃: siue vniuer/
salit̃ vt mūd⁹: siue p/
ticulariter/vt vnum/
quodqz aial itra mū/
dū. Hoc totum ꝑrsus
temere dictū est. Hic
liber sic icipit: Si ali
cubi ē disciplina.

¶ Sexta vitas/q nullū corpus habet speciē.i.eē specificū corpis p aiaz su am: vn̄ reuocās illud qd̄ dixerat de immortalitate aīe dicit sic: Illud qꝫ te mere dictū ē: A sūma es/ sentia speciē corpi p aiam tribui/qua ē in quacūqz specie q̄cq̄d ē. Per aiam igit̃ corpus subsistit: ⁊ eo ipo ē q̄ aiat̃: siue vniuer/ salit̃ vt mūdus: siue par/ ticulariter/vt vnumqdqz aial intra mūdū. Hoc to tū ꝑrsus temere dictū ē. Ex q̄ dicto accipiūt̃ q̄tuor theologica documēta. Primū est/q aug⁹ fuit primo opinionis/ponētis vnitatē forme substātialis in oīni corpe aiato: q: dicit q de⁹ speciē corpori p aiaz tribuit/in q̄cūqz sit specie. Et iteꝝ dicit/q corpus p aiam subsistit. Et iteꝝ dicit/q eo ipso est q̄ aiat̃. Vn̄ ponit totū esse corpis dari ab aia ⁊ vt hic habet̃. Secundū documentū ē/ q istā opinionē suā/quā posuerat i libro de immortalitate aīe/in hoc lo co reuocat: q: postq̄ ista retulit/dicit q hoc totū ꝑrsus temere dictū ē. Vn̄ ⁊ anteq̄ referat: ⁊ postea geminādo bis reuocat intensius q̄ aliquā suā opinionē i hoc li/ bro. Tertiū documentū/q aug⁹ non solū reuocat illud de vnitate formaꝝ i solo hoīe/sed in oīni aiali: q: dicit q̄cūqz aial intra mundū. Quartū documētū/q licet nō ita explicite: tñ videt̃ ita hic sentire de corpe habēte aiam vegetatiuā: q: dicit vniuersaliter reuocādo/q ali qd̄ corp⁹ habet esse p aiam/vel subsistere. Sed oīt du/ biū: q: ponētes plures formas/ ꝯcedūt q esse specificū totalit̃ ē ab aia itellectiua: ⁊ tñ aug⁹ hic reuocat/ q aia dat speciē.i.eē specificū. Dicit̃ aūt q licet aia det eē spe/ cificū hoī/nō tñ corpi: vn̄ corpus hoīs vt ē pars/nō ha bet esse in specie nisi per reductionē: Esse aūt specificū vt est pars/dat̃ esse a prima forma.

De libris disciplinarū: libri sex:

Er idē tps q̄ mediolani (Ca.VI.
p fui baptismū pceptur⁹/etiā disci/
plinaꝝ libros conat⁹ sū scribere: in/
terrogās eos q̄ mecū erāt/atqz ab hmōi stu
dijs non abhorrebāt: p corpalia cupiēs ad
incorpalia q̄busdā q̄si passib⁹ certis vl̄ pue
niri vl̄ duci. Sed eaꝝ solū de grāmatica li/
brū absoluere potui/quē postea d̄ armario
nr̄o pdidi: ⁊ de musica sex volumina: q̄ntū
attinet ad eā partē q̄ rhythm⁹ vocat̃. Sed 1. Retract.ca.11.a.
eosdē sex libros iā baptizat⁹/iāqz ex italia
regressus i africa scpsi. Inchoaueră quippe
tm̄mō istā apud mediolanū disciplinā. De
alijs vo q̄nqz disciplinis illic sil̃r inchoatis:
de dialectica/ de rhetorica/ de geometria/
de arithmetica/de philosophia/ sola pnci/
pia remanserūt: q̄ tñ etiā ipsa pdidim⁹: sed
haberi ab aliquibus existimo. Hoc op⁹ sic
incipit: Oia nomina tredecim.

De morib⁹ ecclīe catholice/et de moribus manicheorū: libri duo:

Am baptizat⁹ aūt cū ro (Ca.VII A
i mę essē: nec ferre tacitus possē ma/
nicheoꝝ iactantiā/de falsa ⁊ fallaci
ꝯtinētia vl̄ abstinētia/qua se ad imperitos
decipiēdos veris christianis/q̄bus cōparā
di nō sunt/ insuper pferunt: scripsi duos li/
bros: vnū de morib⁹ ecclīę catholicę: alteꝝ
de morib⁹ manicheoꝝ. In eo igit̃ q̄ ē d̄ mo
rib⁹ ecclīę catholicę/ vbi posui testimoniū i
q̄ legit̃: Propter te afficimur tota die: ęsti/ Ps.45.
mati sum⁹ vt oues occisiōis: mēdositas nr̄i Roma.8.g.
codicis me fefellit: min⁹ memorē scpturaꝝ/ De moribus ecclesie,ca.9,a
in q̄bus nōdū assuet⁹ erā: Nā eiusdē interp
tationis alij codices nō habēt: ꝓpter te af/
ficimur/s ꝓpter te morte afficimur. qd̄ vno
vbo alij dixerūt mortificamur. Hoc eē ve/
rius gręci libri indicāt: ex q̄ lingua i latinaz
sm septuaginta interptes/veteꝝ diuinarū
scpturaꝝ est facta trāslatio: et tamē sm hęc
verba: id ē/ꝓpter te afficimur/mlta dispu/
tans dixi: quę in ipsis rebus nō tanq̄ falsa
improbo: verūtamē ꝯuenientiā scpturarū
veteꝝ ⁊ nouaꝝ/quā demonstrare cupiebā/
ex his dūtaxat vbis non vtiqz demonstra/
ui. Vn̄ autem mihi error obrepserit/dixi: ⁊
alijs testimonijs eandē conuenientiā suffi
cienter ostendi. Silr̃ et paulopost testimo/ B
niū posui de libro sapientię/ sm codicē no
strū/in quo scriptū erat: Sobrietatē eñ sa Sap.8.b.
piētia docet/⁊ iusticiā/⁊ virtutē: Et sm hęc De morib⁹ ecclesie.ca.16.b.
verba disserui res quidē veras/sed ex occa
sione mēdositatis inuētas. Quid eñ veri⁹
q̄ q sapiētia doceat virtutē ꝯtēplationis/
quā nomie sobrietatis significatā putaui:
⁊ actionis ꝓbitatē/quā p duo alia intelligi
volui/p iusticiā atqz vtutē: cū codices eius/
dē interptationis veriores habeāt: Sobri/
etatē eñ ⁊ sapientiā docet/⁊ iusticiā ⁊ vtu/

te. His eñ nominib⁹ latinus interpres q̃t/
Tullius li.1. officioꝝ. tuoꝛ illas virtutes: q̃ maxime in oꝛe phoꝝ
esse assolēt/ nolauit: sobrietatē appellans tē
perantiā: ⁊ prudētię imponēs nomē/ sapiē
tiam: fortitudinē vo v̓tutis vocabulo enũ
cians: solam iusticiā suo noie interp̄tat⁹ est.
Has aũt quattuoꝛ v̓tutes in eodē libꝛo sa
pientię suis noibus appellatas/ sicut a gręcꝭ
vocantur/ longe postea reperim⁹ in codici/
C bus gręcꝭ. Itē quod posui de libꝛo salomo
Eccs.1.a. De moꝛib⁹ ec/ desie.ca.21.b. nis: Uanitas vanitatũ dixit ecclesiastes: i
multis quidē codicib⁹ legi/ sed hoc gręc⁹ nõ
habet: habet aũt: Uanitas vanitantiũ: qđ
postea vidi: ⁊ inueni eos latinis esse veri/
oꝛes/ qui habēt vanitantiũ/ non vanitatũ.
Ex occasione tñ huius mēdositatis q̃cũq̃
D disserui/ vera eē i ipsis reb⁹ apparēt. Quod
De moꝛib⁹ ec/ desie.ca.25.in fine. aũt dixi: Eũ ipsum quem cognoscere volu
mus/ hoc est deũ: prius/ plena charitate dili
gamus: meli⁹ diceret/ sincera/ q̃ plena: Nisi
forte putaret charitatē dei non futurā esse
1.Coꝛ.13.d. maioꝛē/ qñ videbimus euz facie ad faciem.
Sic itaq̃ hoc accipiatur/ tanq̃ plena dicta
sit/ qua maioꝛ esse non possit/ q̃diu ambu/
2.Coꝛ.5.b. lam⁹ p fidē: Erit eñ plenioꝛ: immo plenis/
E sima/ scz p speciē. Itē quod dixi de his qui
De moꝛib⁹ ec/ desie.ca.27. subueniũt indigētibus: qꝛ misericoꝛdes vo
cantur/ etiā si sapiētes vsq̃adeo sint/ vt iā
nullo animi doloꝛe turbētur: nõ sic accipi/
endũ est tanq̃ definierim i hac vita esse ta/
les sapientes: Nõ eñ dixi/ cũ sint: sed dixi
F etiam si sint. Alio loco vbi dixi: Iam vo cũ
De moꝛib⁹ ec/ desie.ca.30.c. hęc humana dilectio inhęrentē vberibus
tuis nutriuerit ⁊ roboꝛauerit animũ/ seq̃n/
do deũ factus idoneus: vbi eius maiestas
ex tanta parte q̃nta homini/ duz terrę hui⁹
inhabitatoꝛ est sufficit/ aperire se cęperit:
Tãtus charitatis ardoꝛ innascit/ ⁊ tantuz
diuini amoꝛis cõsurgit incendium: vt exu/
stis oĩb⁹ vitijs/ ⁊ hoīe purgato atq̃ sã/
ctificato/ satis appareat q̃ diuine dictũ sit:
Deut.4.d. Heb.12.g. Ego sũ ignis cõsumēs: Pñt putare pelagi
ani/ istam pfectionem in hac moꝛtali vita
me dixisse posse cõtingere. Sed non hoc
Septia v̓itas putēt: ¶ Ardoꝛ q̃p/
pe charitatis sequen
do deũ factus idone
us ⁊ tã magn⁹/ vt vi/
tia cuncta ꝯsumat: in
hac vita nasci et cre/
scere põt: pficere vo
ppter quod nascitur

¶ Septima v̓itas/ q̓ ar/
doꝛ charitatis tã magn⁹
vt vitia cũcta consumat
in hac vita nasci ⁊ cresce/
re põt: perficere vo ppt
qđ nascatur/ vt nullum
insit homini vitium non
põt: Quis ita perficia/
tur vbi ⁊ qñ perfici põt:
vt quẽadmodũ lauacrũ

vt nullũ insit homi/
ni vitiũ/ non ꝯsequē/
ter hic potest. Quis
tanta ista res eodem
ardoꝛe charitatis pfi
ciatur/ vt pficiat qñ
perfici potest: vt quē/
admodũ lauacrũ re/
generationis purgat
a reatu omniuz pec/
catoꝛũ/ quę humana
traxit natiuitas/ ⁊ cõ/
traxit iniquitas: ita il
la pfectio purget ab
omni labe vitioꝛum:
sine quibus esse non
potest humana i hoc
sęculo infirmitas. Si/
cut accipiendũ est eti
am quod ait aposto/
lus: Christus dilexit
ecclesiam et seipsum
tradidit p ea: mũdās
eã lauacro aquę i ver
bo: vt exhiberet sibi
gloꝛiosam ecclesiam
nõ habentem macu/
lam aut rugã/ aut ali
q̃d huiusmodi. Hoc
est eñ lauacrũ aquę i
verbo quo mundat
ecclesia. Sed cũ tota
dicat ecclesia q̃diu ē
hic: Dimitte nob de/
bita nostra: non vti/

regenerationis purgat a
reatu oim peccatoꝝ/ que
hũana traxit natiuitas/
⁊ cõtraxit iniq̃tas: ita illa
pfectio purgat ab omni
labe vitioꝝ: sine quibus
esse nõ põt humana i hoc
seclo infirmitas. Ex q̃ dicto
accipiunt q̃tuoꝛ theolo/
gica documēta. Primũ
est/ q̓ in hac vita nõ põt
esse charitas ita perfecta
vt hõ esse possit sine q̃cũ/
q̃ culpa veniali de cõi le
ge. Qđ pbat: qꝛ quoti/
die clamat: Dimitte no/
bis debita nostra. Ex q̃
sequit q̓ mater dñi q̃ nũ
q̃ habuit peccatũ/ nũq̃
dixit pater noster: qꝛ si di
xisset/ ratio aug. nõ con/
cluderet. Secundũ docu
mentũ/ q̓ lauacrũ regene
rationis. i. sacrm baptismi
nõ solũ purgat a peccato
originali/ sed etiã a pecca
tis actualibus: qꝛ dicit/ q̓
purgat a reatu oim pec/ Eph.5.f.
catoꝝ/ que humana tra/
xit natiuitas p originali:
⁊ contraxit iniquitas p
actualibus. Tertiũ docu
mentũ/ q̓ post hanc vitã
charitas purgabit ab oĩ
bus peccatis que in hoc
seculo cõmissa sunt: quã/
tũ ad peccata venialia/ q̃
in purgatoꝛio delebunt.
Quartũ documentũ/ q̓
quantũ ad istũ statũ in q̃
erit talis puritas: intelli
git illud verbum apli/ q̓
christus mũdauit ecclias
lauacro: vt haberet eam
gloꝛiosã/ nõ habentē ma
culã neq̃ rugã. Et dicit/
q̓ illud nõ potest perfici Matth.6.b.
in hac vita.

q̃ hic ē sine macula ⁊ ruga aut aliquid hu/
iusmodi: ex eo tamen quod hic accipit/ ad
illam gloꝛiã que hic nõ est perfectionemq̃ G
perducit. In alio libꝛo cui⁹ est titulus: De De moꝛib⁹ ma
moꝛibus manicheoꝝ: illud quod dixi: Dei nicheoꝛuz.ca.
bonitas oĩa deficiētia sic oꝛdinat: vt ibi 7.a.
sint vbi congruētissime possint esse/ donec
oꝛdinatis motibus ad id recurrãt vñ defe/
cerunt: non sic accipiendũ est/ tanq̃ omnia
recurrant ad id vñ defecerunt: sicut oꝛige/ 2.Retract.ca.
ni visum est: sed ea oĩa quę recurrũt. Nõ 14.
eñ recurrent ad deũ a quo defecerunt/ qui De ciuitate
sempiterno igne puniunt: q̃uis oĩa defi/ dei.ca.17.
cientia sic oꝛdinētur/ vt ibi sint vbi congru
entissime possint esse: quia ⁊ illi q̃ nõ recur/ H
runt/ ꝯgruētissime in pęna sunt. Alio loco: De moꝛibus
Nemo fere inquã de scarabeis dubitat/ q̃n manicheoꝛuz. ca.17.

de fimo i pilā rotundato ab his atq̄ obruto existant: cū hoc vtrum verū sit dubitent multi: nec audierint quidē. Hoc opus sic incipit: In alijs libris satis opinor.

De aie q̄ntitate: liber vn⁹: Ca. VIII

A

De aie quantitate.ca.1.a.

In eadē vrbe scripsi dialogū / i quo de anima multa querunt ac disseruntur: id est / vnde sit / qualis sit / q̄nta sit: cur corpori fuerit data: cū ad corpus venerit qualis efficiatur / qualis cū abscesserit. Sed quoniā quanta sit / diligētissime ac subtilissime disputatū est / vt eam si possemus ostēderemus corporalis quantitatis non esse: et tamē magnū aliqd esse: Ex hac vna inquisitione totus liber nomē accepit vt appellaretur: De anime quātitate. In quo libro illud quod dixi: Omnes artes animā secū attulisse mihi videri: nec aliud quicq̄ esse id qd dicitur discere / q̄ reminisci ac recordari: Non sic accipiendū ē / quasi ex hoc approbetur aia / vel hic in alio corpore / vel alibi siue in corpore / siue extra corpus aliqñ vixisse ⁊ ea que interrogata respōdet: cū hic non didicerit / in alia vita añ didicisse. Fieri enī potest: sicut iā in hoc ope supra diximus: vt hoc ideo possit / quia natura intelligibil est: et connectitur / non solū intelligibilibus / verumetiam immutabilibus rebus: Eo ordine facta est / vt cum se ad eas res mouet quibus connexa est: vel ad seipsam inquantū eas videt / intantū de his vera respōdet. Nec sane oēs artes eo mō secū attulit / ac secū habet: Nā de artib⁹ q̄ ad sensus corpis ptinēt: sicut multe medicine / sicut astrologie oia: nisi qd hic didicerit / nō pōt dicere. Ea vo q̄ sola intelligētia capit: ppter id quod dixi: cum vel a seipsa vel ab alio fuerit bn̄ interrogata / et recordata respōdet.

B — De aie quantitate.ca.20.a.

Lib. n. de trinitate ca.15.a.

Al. ī a seipsa.

C — De aie quantitate.ca.28.b. — Octaua vitas

¶ Alio loco: Vellē iquā hinc plura dicere / ac meipsū cōstringere / dū q̄si tibi p̄cipio / vt nihil aliud agerē q̄ redderer mihi: cui me maxime debeo. Ubi videor dicere poti⁹ debuisse / redderer deo / cui me maxie debeo. Sz qm̄ p̄us sibi ipe hō reddēdus est: vt illi q̄si gradu facto inde surgat atq̄ attollat ad deū: sicut filius ille minor p̄us reuersus ē ad semetipsum: et tūc ait: Surgam ⁊ ibo ad patrē meū: Ideo sic sū locutus. Denic̄ mox addidi: Atq̄ iō deo fieri amicū / mācipiū dn̄o. Qd ḡ dixi: Cui me maxie debeo: ad hoies retuli: Magis enim mihi me debeo q̄ hoib⁹ ceteris: Cuius deo magis q̄ mihi. Hic lib sic icipit: Qm̄ video te abundare.

Luce.15.d.

¶ Octaua veritas / q̄ q̄libet tenetur diligere seipsum magis q̄ alium: sicut magis deum q̄ seipsum. Unde dicit: Sic magis mihi debeo q̄ ceteris hominibus: Cuius deo magis q̄ mihi. Sed contra istā veritatem instatur dupliciter. Primo q̄ nullus obligat nisi ad rem que cadit sub precepto: nullū autē p̄ceptū datū est d̄ dilectione sui: vt docet i libro de doctrina christiana: igitur nullus obligat ad diligendū seipsum. Secūdo / q̄ plus debem⁹ diligere p̄ximū q̄ corpus nostrū: et tñ corpus cuiuslibet ē p̄ximū ad seipsum. Ad primū / q̄ hic non accipitur debitum p p̄cepto et obligatione de dilectione sui: quia nullus obligatur ad illud cuius oppositū non potest: Null⁹ autē fm naturam potest seipsum non diligere. Et ideo sicut nullus obligatur ad diligendū de sumptione cibi / cum necessario diligat: ita nec ad diligendum seipsum. Ista tamen obligatio de qua hic fit mentionē potest attendi quantū ad actū exteriorem beneficentie. Ad secundū / q̄ q̄cunq̄ dicit aug⁹ / q̄ quilibet p⁹ tenet sibiipsi q̄ alteri: dico q̄ intelligit verū esse in paribus: vtpote anime sue q̄ aie alterius: qr plus ē aia diligenda: vt habet in libro p̄allegato.

De libero arbitrio: Libri tres: Ca. IX.

A

c Um adhuc rome remoraremur / voluimus disputādo q̄rere / vñ sit malū. Et eo mō disputauimus / vt si possemus id quod d̄ hac re diuine auctoritati subditi credebam⁹ / etiam ad intelligentiā nostrā quantū disserendo opitulante deo agere possumus / ratio cōsiderata et tractata perduceret. Et quoniā constitit inter nos diligēter ratione discussa / malum non exortū nisi ex libero voluntatis arbitrio: tres libri quos eadē disputatio peperit / appellati sunt de libero arbitrio. Quorū secundū ⁊ tertiū in africa / iam etiam hippone regio p̄sbyter ordinatus / sicut tunc potui terminaui. In his libris ita multa disserta sunt / vt incidentes nonnulle questiones / quas vel enodare non poteram / vel longam sermocinationē in p̄senti requirebant: ita differrētur / vt ex vtraq̄ parte / vel ex omnibus earundē questionū partibus / in quibus nō apparebat quid potius congrueret veritati / ad hoc tamen ratiocinatio nostra cōcluderet: vt quodlibet eorū verū esset / laudandus crederet deus / vel etiam ostēderetur. Propter eos quippe disputatio illa suscepta est / qui negant ex libero voluntatis arbitrio mali originē duci: ⁊ deum si ita est / creatorē omniū naturarum culpandū esse contendūt: eo modo volentes fm sue impietatis errorē (manichei enī sunt) immutabilē quandā et deo coeternam introducere mali naturam. De

gratia vo dei: qua suos electos sic prede-
stinauit/ vt eorū qui iam in eis vtuntur li-
bero arbitrio/ipse etiā voluntates prepa-
ret: nihil in his libris disputatum est ꝓpter
hanc ꝓpositam questionē. Ubi autem inci
dit locus vt huius gratie fieret cōmemora
tio/ transeunter cōmemorata est: nō quasi
non inde ageretur operosa ratiocinatione
defensa. Aliud est enī querere/ vnde sit ma
lum: et aliud est querere vn̄ redeatur ad pri
2.sen. dis. 28. ca.1. stinū/vel ad maius perueniatur bonū. Qua-
propter noui heretici pelagiani: qui libe-
sic asserunt voluntatis arbitrium/ vt gratie
dei non relinquant locū: quandoquidē eā
ſm merita nostra dari asserūt: non se extol
lant quasi eorū egerim causā: quia multa i
his libris dixi ꝓ libero arbitrio/ que illius
B disputationis causa poscebat. Dixi quippe
1.de libero arbitrio.ca.1.a. in libro ꝑmo: Malefacta iusticia dei vin-
dicari. Et addidi: Non enī iuste vindicarē-
C tur/nisi fierent voluntate. Item cū ipsam
1.de libero arbi.ca.12.b. voluntatē bonam tā magnū bonum esse
monstrarē/ vt omnibus corporeis et exter-
nis bonis merito anteponerē/ dixi: Uides
igitur iam vt existimo in voluntate nostra
2.sen. dis.28. ca.alibi. esse constitutū/ vt hoc vel fruamur/vel ca-
2.sen. dis.41. ca.si autem. reamus tanto et tam vero bono. Quid enī
tam in voluntate q̄ ipsa volūtas sita est?
D Et alio loco: Quid ergo cause est inquam/
1.de libero arbi.ca.13.c. cur dubitandū putemus/etiā si nunq̄ an-
tea sapientes fuimus/ volūtate nos tamē
laudabilē et beatā vitam/voluntate turpē
E ac miserā mereri degere? Itē alio loco. Ex
1.de libero arbitrio ca.13.c. quo conficitur inq̄/ vt quisquis recte ho-
nesteq̄ vult viuere: si id se velle pre fugaci-
Al. ī bonis. bus trebus velit: assequatur tantā rē tan-
ta facilitate/vt nihil aliud ei q̄ ipsum velle
F sit habere quod voluit. Itemq̄ alibi dixi:
1.de libero arbi.ca.14.b. Hec enī eterna lex illa/ad cui⁹ cōsideratio-
nē redire iā tempus est/ incōmutabili stabi
litate firmauit/ vt in voluntate meritū sit: i
beatitate autē et miseria/premiū atq̄ suppli
G cium. Et alio loco: Quid inq̄ quisq̄ sectā-
1.de libero arbi.ca.16.a. dū et amplectendū eligat: in voluntate esse
H positū constitit. Et in libro secūdo: Homo
2.de libero arbi.ca.1.b. enim ipse inq̄ inquantum homo est/ aliqd
bonum ē: quia recte viuere cū vult potest.
I Et alio loco dixi: Recte fieri non posse/ ni-
2.de libero arbi.ca.18.a. si in eodē libero voluntatis arbitrio. Et in
K libro tertio: Quid inq̄ opus ē queri vnde
3.de libero arbi.ca.1.b. iste motus existat/quo voluntas auertitur
ab incommutabili bono ad commutabi-
le bonū: cum eū non nisi animi/ et volunta-
riū/et ob hoc culpabilē esse fateamur: omis
q̄ de hac re disciplina vtilis ad id valeat/
vt eo motu improbato atq̄ cohibito/volū
tatē nostrā ad ꝑfruēdū sempiterno bono/
a lapsu temporaliū conuertamus? Et alio L
loco: Optime inquā de te veritas clamat: 3.de libero arbi.ca.3 b.
Non enī possum aliud sentire esse in pote- 2.sen. dis.28.
state nostra/nisi qd cū volumus/ facimus: ca.alibi.et dis.41.ca. si autē.
Quapropter nihil tā i nostra potestate q̄
ipsa volūtas est. Ea enī prorsus nullo inter-
uallo mox vt volumus ꝑsto est. Itē alio lo M
co: Si enī tu laudaris inq̄ videndo/ quid 3.de libero arbi.ca.16.a.
facere debeas: cum id non videas/nisi in il
lo qui est incōmutabilis veritas: quāto ma
gis ille qui et velle ꝓcepit/ et posse prebuit: et
non impune nolle ꝑmisit. Deinde subiun- N
xi dicens: Si enī hoc debet quisq̄ quod ac 3.de libero arbi.ca.16.a.
cepit: et sic hō factus ē vt necessario peccet/
hoc debet vt peccet. Cum ergo peccat/ qd
debet facit. Qd si scelus ē dicere: neminē
cogit natura sua vt peccet. Et iterum: Que O
tandē esse poterit inq̄ ante volūtatē cau- 3.de libero arbi.ca.17.c.
sa volūtatis? Aut enī et ipsa volūtas ē/et a
radice ista voluntatis non receditur: aut nō
est voluntas/et peccatū nullū habet: Aut
igitur volūtas est ꝑma causa peccādi/ aut
nullum peccatū est prima causa peccandi:
Nec est cui recte imputetur peccatum/nisi
peccanti: Nō ergo est cui recte imputetur pctm̄ 2.sen. dis.41. ca.si aūt.
nisi volenti. Et paulopost: Quis inq̄ pec-
cat in eo quod nullo modo caueri potest? P
Peccatur aūt: Caueri igitur potest. Quo te- 3.de libero arbi.ca.18.a.
stimonio meo in quodā libro suo pelagius 2.sen. dis.28. ca.quod vero.
vsus est. Cui libro cum respondissem/ titu- De natura et
lum libri mei esse volui: De natura et gra- gratia ca. 67.
tia. In his atq̄ hmōi ꝟbis meis/ q2 gratia
dei cōmemorata nō est/ de q̄ tunc non age-
batur: putant pelagiani vel putare possūt/
suam nos tenuisse sententiam. Sed frustra
hoc putant. Voluntas quippe est/qua et
peccatur/ et recte viuitur: quod his ꝟbis egi-
mus: Volūtas ergo ipsa nisi gratia dei li-
beretur a seruitute qua facta ē serua pecca Roma.6.d. Ioh.8.d.
ti/ et vt vitia superet/ adiuuetur: recte pieq̄
viui nō potest a mortalib⁹: Et hoc diuinū
beneficiū quo liberatur/nisi eā preueniret/
iam meritis eius daretur/ et nō esset gratia:
que vtiq̄ gratis datur: Quod i aliis opu-
sculis nostris satis egimus/istos inimicos
huius gratie nouos hereticos refellentes:
Quis et in his libris qui nō contra illos:

omnino quippe illi nondū erant: sed cōtra
manicheos conscripti sunt de libero arbi/
trio/ nō omnimodo de ista dei gratia reti/
cuimus/quam nefanda impietate conātur
Q auferre. Diximus quippe in secundo libro:
2. de libero ar/bi. ca. 19. a. Non solum magna/sed etiā minima bona
non esse posse/nisi ab illo a quo sunt oīa
2. sen. dis. 26. ca. si vero. bona/hoc est deo. Et paulopost: Virtutes
inquā quibus recte viuitur/ magna bona
sunt: Species autē quorūlibet corporū/ si/
ne quibus recte viui potest/ minima bona
sunt. Potētię vo animę sine quibus recte
viui nō potest/media bona sūt. Virtutib⁹
2. sen. dis. 26. ca. queritur. vo nemo male vtit. Cęteris autē bonis/id
est medijs ꝛ minimis: non solū bñ/sed etiā
male quisq͂ vti potest: Et ideo virtute ne/
mo male vtitur: qꝛ opus virtutis est bon⁹
vsus istoꝝ/quibus etiam nō bñ vti possu/
mus. Nemo autē bene vtendo male vtit.
Quare abundātia et magnitudo bonitatꝭ
dei: non solū magna/sed etiā media ꝛ mini
ma bona esse ꝯstituit. Magis laudanda est
bonitas eius in magnis q͂ in medijs: ꝛ ma
gis in medijs q͂ in minimis bonis: sed ma/
gis ī oībus/q͂ si nō oīa tribuisset. Et alio
R loco: Tu eñ inquā pietatē incōcussā tene/
2. de libero ar/bi. ca. 20. a. vt nullū tibi bonū/vel sentiēti/vł intelligē
ti/vł quoquo mō cogitanti occurrat quod
S nō sit ex deo. Itē quod alio loco dixi: Sed
2. de libero arbitrio. ca. 20. b quoniam non sicut sponte homo cecidit:
2. sen. dis. 27. ca. si igitur. et. 3. sen. dis. 15 ca. tradidit. ita etiam sponte surgere potest: porrectā
nobis desuper dexterā dei: id est dominū
nostrū iesum christū firma fide teneamus.
L Et in libro tertio: cū dixissē illud/quo ꝛ pe/
3. de libro arbi. ca. 18. a. lagiū de meis opusculis vsum fuisse cōme/
2. sen. dis. 28. ca. quod vero. moraui: Quis eñ inquā peccat in eo quod
De natura et gratia. ca. 67. nullo mō caueri pōt? Peccat autē: Caueri
igitur potest: continuo secutus adiūxi: Et
tñ etiā p ignorantiā facta quędā improbā/
1. timoth. 1. d. tur/ꝛ corrigenda iudicant: sicut in diuinis
auctoritatibus legim⁹. Ait eñ apłs: Mise
Ps. 24. ricordiā dei ꝯsecut⁹ sum/ qꝛ ignorans feci.
2. sen. dis. 26. ca quod aūt. et ca. illud aūt Ait et ꝓpheta: Delicta iuuentutis meę/et
ignorantias meas ne memineris. Sūt eti/
Roma. 7. c. am necessitate facta improbanda/vbi vult
homo recte facere ꝛ nō potest: Nam vnde
sunt illę voces: Non eñ qd volo facio bo/
num/sed qd odi malum/hoc ago. Et illud:
Gal. 5. c. Velle adiacet mihi/pficere autē bonū non
inuenio: Et illud/Caro concupiscit aduer/
sus spiritū/spiritus autē aduersus carnē:
Hęc eñ inuicē aduersant/vt nō ea quę vul
tis faciatis? Sed hęc omnia hominū sunt/
ex illa mortis damnatione venientiū: Nā
si nō est ista pęna hominis sed natura: nul/
la ista peccata sunt. Si eñ nō receditur ab
eo modo quo naturaliter factus est/ ita vt
melius esse nō possit: ea quę debet facit/ cū
hęc facit: Si autē bonus homo esset/aliter
esset: Nunc autē quia ita est/nō est bonus:
nec habet ī potestate vt bonus sit: siue nō
vidēdo qualis esse debeat/siue videndo et
nō valendo esse qualē se debere esse videt:
pęnā istā esse quis dubitet? Oīs aūt pęna 2. sen. dis. 36. ca. et ideo.
si iusta ē/peccati pęna est: ꝛ supliciū nomi/
natur. Si autē iniusta est pęna/qm̄ pęnam
esse nemo ambigit iniusto aliquo domi/
nante/homini imposita est. Porro quia de
omnipotentia dei et iusticia dubitare de/
mentis est: iusta hęc pęna ē/ꝛ p peccato ali
quo pendit. Non eñ quisq͂ iniustus domi
natur/aut surripere hominē potuit velut
ignorante deo: aut extorquere inuito tan/
q͂ inualidiori/vel terrendo vel confligēdo/
vt hominē iniusta pęna cruciaret. Relinq/
tur ergo vt hęc pęna iusta de damnatione V
hominis veniat. Et alio loco: Approbare 3. de libero arbi. ca. 18. c.
inquā falsa p veris vt erret inuitus: ꝛ resi/
stente atq͂ torquēte dolore carnalis vincu Ar. calore.
li/non posse a libidinosis operibus tempe/ 3. sen. dis. 15. ca. tradit.
rare: nō ē natura instituti hominis/sed pę/
na damnati. Cū autē de libera voluntate Ar. ✝ illa.
recte faciendi loquimur: de illa scilicet in q͂
homo factus est loquimur. Ecce tā longe
anteq͂ pelagiana heresis extitisset: sic dis/
putauimus/velut iam contra illos dispu/
taremus. Cū eñ omnia bona dicerētur ex 2. sen. dis. 26. ca. querit aūt.
deo: id est/et magna/ꝛ media/et minima: ī
medijs quidē bonis inuenitur liberū volū
tatis arbitriū: quia et male illo vti possu/
mus: sed tamen tale est/ꝙ sine illo recte vi/
uere nequeamus. Bonus autē vsus eius
iam virtus est/quę in magnis reperitur bo
nis: quib⁹ male vti nullus potest. Et quia
omnia bona/sicut dictū est/ꝛ magna/ꝛ me/
dia/ et minima ex deo sunt: sequitur vt ex
deo sit et bonus vsus liberę voluntatis: q͂
virtus est/et in magnis numeratur bonis. X
Deinde dictū est: Ex qua miseria peccan/ 2. de libero arbitrio. ca. 20. b
tibus iustissime inflicta liberet dei gratia: et. 3. ca. 18.
quia sponte homo/id est libero arbitrio ca 2. sen. dis. 27. ca. si igitur. et dis. 36. ca. ad
dere potuit/non etiam surgere. Ad quam quod.
miseriā iustę damnationis pertinet igno/ 3. sen. dis. 15. ca. tradit.
rantia et difficultas: quam patitur omnis

homo ab exordio natiuitatis sue: nec ab isto malo liberatur quisq̃/ nisi dei gratia. Quã miseriã nolunt pelagiani ex iusta dãnatione dei descẽdere/negantes originale peccatũ: q̃uis ignorãtia ꝛ difficultas/ etiã si essẽt hominis ꝑmordia naturalia/ nec sic culpandus sed laudãdus esset deus: sicut i eodẽ tertio libro disputauim⁹: Que disputatio ꝯ manicheos habenda ẽ/ q̃ nõ accipiunt scpturas sanctas veteris instrumẽti: i quib⁹ peccatũ originale narratur: ꝛ quicquid inde in litteris apostolicis legit̃/ detestabili impudẽtia immissum fuisse contẽdunt a corruptoribus scripturarum: tanq̃ non fuerit ab apostolis dictũ. Contra pelagianos autẽ hoc defendendũ est/ quod vtraq̃ scriptura cõmendat: quam se accipere profitentur. Hoc opus sic incipit: Dic mihi queso te.

Li.3.de libero arbitrio .ca. 20.,et.21. 3.sen.dis.15. ca. sed forte.

De genesi aduersus manicheos: Libri duo: Ca.x.

A Iam ṽo i africa ꝯstitutus/ꝯscpsi duos libros de genesi ꝯtra manicheos. Q̃uis eñ i superiorib⁹ libris q̃cq̃d disputaui/ vñ oñdere deũ sũme bonũ et imutabilẽ creatorẽ eẽ oim mutabiliũ naturaꝝ: nec vllã esse naturã malã siue substantiã i q̃tũ natura ẽ atq̃ substãtia: aduersus manicheos nr̃a inuigilaret intentio: isti eñ duo libri aptissime aduersus eos editi sũt in defensionẽ veteris legis/ quã vehementi studio vesani erroris oppugnãt. In ꝑmo libro/ ab eo qđ scptũ est: In principio fecit deus celũ ꝛ terrã: donec septẽ peragant̃ dies/ vbi legit̃ de⁹ requieuisse i die septimo. In secũdo aũt ab eo qđ scptũ ẽ: Hic liber creature celi ꝛ terre: donec adã ꝛ mulier eius dimissi sunt de paradiso: ꝛ custodia posita est ligno vite. Deinde i fine libri/ errori manicheoꝝ fidẽ catholice ṽitatis opposui/ q̃d illi dicãt/ et q̃d nos dicam⁹ breuit̃ apteq̃ cõplectẽs. Qđ ṽo dixi: Illud aũt lumẽ nõ irrationabiliũ aĩaliũ oculos pascit/ sed pura corda eoꝝ q̃ deo credũt/ ꝛ ab amore visibiliũ reꝝ ꝛ tẽporaliũ se ad eius p̃cepta implẽda ꝯuertunt: qđ oẽs homines possũt si velint: non existimẽt noui heretici pelagiani ẽm eos esse dictũ. Verũ est eñ omnino oẽs homines hoc posse si velint: sed p̃paratur volũtas a dño: ꝛ tantũ auget̃ munere charitatis vt possint. Quod hic ideo dictũ nõ est: quoniã p̃senti non erat necessariũ questioni. Quod ṽo ibi legitur de benedictione dei qua dictũ est: Crescite et multiplicamini: in carnalem fecunditatẽ post peccatum conuersam esse credendã: si non potest alio mõ dictum inueniri/ nisi vt putentur illi homines non habituri fuisse filios hoies nisi peccassent/ omnino nõ approbo.

Li.1.de gẽ.ꝯ manicheos ca.1.a.

Gen.1.a.

B

Li.1.de gẽ.ꝯ manicheos.ca. 3.b.

Al. reruanda

C Li.1.de gẽ.ꝯ manicheos ca.19. Gen.1.d. Al. i videri

¶ Illud etiã non est ꝯsequẽs/ vt ideo intelligat̃ i allegoria tñmodo esse accipiẽdũ/ q̃ herbe virides/ ꝛ ligna fructifera omni generi bestiaꝝ/ ꝛ oibus auib⁹/ ꝛ omnib⁹ serpẽtibus i libro geneseos dant̃ ad cibũ: q̃ sunt et q̃drupedia ꝛ volatilia/ que solis carnibus viuere videant̃: Fieri eñ posse vt alerẽtur ab hominibus etiã de fructibus terre: si ꝓpter obedientiã/ qua ipsi homines deo sine vlla iniquitate fuirẽt/ mererentur oẽs bestias et aues oñi mõ habere subiectas. Itẽ mouere potest/ quomõ dixerim de populo israel adhuc corporali circũcisione ꝛ sacrificijs/ tanq̃ in mari gentium populus legi seruiebat. Quãdoquidem apud gẽtes sacrificare non poterãt: sicut eos ꝛ nũc videmus sine sacrificijs remansisse: nisi forte q̃ ꝑ pascha immolant ouẽ/ hoc in sacrificijs deputetur. In secundo etiã libro illud quod posui: nomine pabuli significari posse vitam: cum melioris interp̃tationis codices nõ habeant pabulũ/ sed fenũ: non satis apte dictũ videtur. Non eñ ꝯgruit feni noie significatio vite quõ pabuli. Item videor non recte appellasse ṽba ꝓphetica quibus scriptũ est: Quid supbit terra et cinis: q̃ nõ in eius libro legit̃ quẽ certi sim⁹ appellasse esse ꝓphetam. Nec illud apostoli/ vbi adhibet testimoniũ de genesi dicẽs:

¶ Nona ṽitas/ q̃ si hõ nõ peccasset/ aĩalia quadrupedia ꝛ volatilia/ que solũ nũc carnibus viuere vident̃/ alerent̃ ab hominib⁹ de fructib⁹ terre. Aũ reuocat illud quod dixerat sup genesim contra manicheos/ q̃ illđ dictũ genesis/ q̃ dedit deus fructus terre ad vescendũ cũctis animantib⁹/ est allegorice intelligendũ. Ex quo dicto accipiũtur tria theologica documẽta. Primũ est/ q̃ ex peccato ꝑmi hominis nõ solum fuit mutatus status hominũ/ sꝫ etiã brutoꝝ: quia animalia que nunc solũ carnibus vescũtur: tũc carnibus nõ vescerẽtur/ sed terre nascẽtibus: sicut dicit esaias: Leo q̃si bos paleas comedet. Secundũ documentũ/ q̃ q̃n aliquis passus diuine scripture nõ potest ẽm rectã rationẽ ad litterã intelligi/ est ad allegoriam vertendũ: sicut fecit aug⁹ q̃n nõ potuit hñ intelligere legẽ interl⁹ annotatã. Tertiuꝫ documẽtũ ẽ/ q̃n aliq̃s põt intelligere ad litterã aliquẽ passũ: nõ debet ipsũ totalit̃ inflectere ad allegoriã: q̃ statim vt legẽ ꝑdictã hñs aug⁹ ad litterã intelligere potuit/ illam allegoriaꝫ totalem reuocauit.

D Li.1.ꝯ gẽ.cõtra manicheos ca.20.b. Nona ṽitas.

Li.15.de ciuitate dei.ca.27 e.et.f.

E Li.1.de gẽ.ꝯ manicheos.ca. 23.d.

F Li.2.de gẽ.ꝯ manicheos.ca. 5.d.

G Li.2.de gẽ.ꝯ manicheos. 5.a. Eccl.10.b.

H

1.Cor.15.f. Factus est prim⁹ hō adā in animā viuentē/
Gen.2.b. sic voluit/intellexi/cū exponerē qd̄ scriptū
Lib.2.de gen. cōtra maniche os.ca.8.b. est: Insufflauit deus in faciē eius flatū vi/
te: ⁊ factus est hō in aiam viuā/ vel in aiā viuentē. Apl's em̄ ad hoc adhibuit illud te/
stimoniū/ vt pbaret corp⁹ esse aiale: ego au
tem hinc putaui hoc esse monstrādū aiale
factū prius hominē/non corpus hoīs solū.

I ¶ Quod autē dixi:
Li.2.de gen. cōtra maniche os.ca.29.a. Nulli nature nocere
pctā nisi sua: ideo di/
Decima vitas xi: qm̄ iusto q̄ nocet/
nō ei vere nocet: qm̄
quidē etiā mercedē
eius auget i celi: Si/
bi aūt peccādo vere
nocet: q2 ppter ipsā
voluntatē nocēdi/re/
cipiet id quod nocu/
it. Possunt sane pela
giani ad suū dogma
trahere istā sententi/
am: ⁊ ideo dicere par/
uulis aliena non no/
cuisse pctā: q2 dixi/
nulli nature nocere
pctā nisi sua: nō intu
entes ideo puulos/ q̄
vtiq3 ptinent ad hūa
nam naturā/ trahere
originale pctm̄: q2 in
pmis hoibus natura
hūana peccauit: ac p
hoc nature humane
nisi nocuere peccata
Roma.5.b. nisi sua. Per vnū hō
pe hoiem in q̄ om̄es
peccauerūt/pctm̄ itra/
uit i mūdū: Non em̄
nulli hoi/sed nulli na
ture dixi pctā nocere
K nisi sua. Itē in eo qd̄
Li.2.de gen. cōtra maniche os.ca.29.b. paulopost dixi: Nul
lū esse malū natura/
le: psit q̄rere silem la/
tebrā: nisi hoc dictū
ad naturā talē refera
tur/ q̄lis sine vitio p/
mit⁹ cōdita ē. Ipsa em̄
vere ac ppriē natura
hoīs dicit. Trāslato
autē vbo vtimur/ vt
naturā dicam⁹ etiā q̄/
lis nascit hō. Scd̄m
quā locutionē dixit
Eph.2.a. aplus: Fuimus em̄ ⁊
nos aliqn̄ natura filij
ire/ sicut ⁊ ceteri. Hoc
opus sic icipit: Si eli
gerent manichei.

¶ Decima vitas/ q hoc sit verū dicere/ q nulli na/ ture nocent nisi pctā sua. Et hoc inducit ad exclu/ dendū quandā rationē pelagij/ q̄ sic arguit con/ tra ipsū: Tu dicis q nul li nature nocent peccata nisi sua: sed peccatū ori/ ginale quod tu ponis in paruulo/ non est suū/sed pmoꝝ parentū: qd̄ tn̄ est ei nociuū. Et illud argu/ mentū soluēs aug⁹ hic di cit: nō nisi hoi/ sȝ nulli na ture dixi pctā nocere nisi sua. Sȝ ex hac solutione inferunt quattuor cōclusi ones. Prima ē/ q pecca/ tū originale cōsequit na/ turā/ sicut peccatū actua/ le consequit psonā: q2 di cit: nō dixi nulli homini/ sed nulli nature. Secūda cōclusio/ q natura ⁊ sup positū in hoīe sunt distin cta: q2 eis attribuit con/ tradictiōis extrema: que s̄m idē esse nō pñt/ cū di/ cit: nō dixi nulli homini sed nulli nature: non nul lus et nullus cōtradicūt. Tertia cōclusio/ q natura nō est naturaliter adeq̄/ ta supposito i hominib⁹: quia si essent adequata: tūc qd̄ noceret vni reali/ ter noceret ⁊ alteri i illo: Nūc aūt dicit hic/ q no/ cet eidem nature qd̄ non nocet eidē supposito/ vt/ pote homi. Quarta cō/ clusio q paruulus nat⁹ ex adā/ ⁊ ipse habet reali ter eandē naturam: quia aug⁹ dicit/ q nulli nature peccatū nocet nisi suum. Intelligit autem hic de reali nocumento/ qd̄ ē pe na peccati: Et ideo cū na ture paruuli noceat pec/ catum originale: est isti/ us nature que fuit corru pta in adam. Sed oritur difficultas: quia aliqui putant saluare q eadem sit natura vtriusq3 s̄m ra tionem tm̄. Sed istud sta re non potest: Cum quia eodem modo quo negat hoc idem suppositū/ cō cedit eandē naturam: sed nō potest negare idē sup positū s̄m rationē: ergo s̄m rē: Et sic cōcedit ean/ dem naturā: sed non po/ test negare idem supposi tum s̄m rationē/ ergo s̄m rem. Cum quia si s̄m ra tionē intelligas: nulli na ture nocet peccatū nisi su um: sed vere nūq̄ pecca/ tum alicui nocet realiter.

Intelligēdū tn̄ q etiā h adiūgit illud verbū notabile: q vera et ppria natura hominis dicit ista: que fuit in/ stituta a principio: Hac autē vtimur qn̄ dicim⁹ naturā sicut nūc nascunt. Vn̄ accipit documentū/ q ille status magis erat naturalis q̄ iste. Et in eodē loco mutat illud documentū sapiētis: Quid suphie terra ⁊ cinis: Alle/ gat nō tanq̄ platonic⁹/ cū nō sit approbād⁹ ppheta ē.

De musica: Libri sex: Ca.XI.

A
D Einde vt supra cōmemoraui/sex li
1.Retract. ca.6. bros de musica scpsi: q̄ꝝ ipse sext⁹
maxime inotuit: qm̄ i eo res cogni
tiōe digna vsat: quō a corpalib⁹ ⁊ spiritali/
bus/ s mutabilib⁹ numeris pueniat ad imu/
tabiles numeros/ q̄ iā i ipsa sunt imutabili
vitate: ⁊ sic iuisibilia dei p ea q̄ facta sūt in/ Roma.1.c.
tellecta cōspiciant: Qd̄ q̄ nō psīt/ ⁊ tn̄ ex fide
christi viuūt: ad illa certi⁹ atq3 felici⁹ cōspici/
enda post hāc vitā veniūt. Quid aūt psīt si
desit eis fides christi/ q̄ vn⁹ mediator ē dei 1.timoth.2.b.
⁊ hoim: cū tota sapiētia sua pereūt: In hoc B
libro illud qd̄ dixi: Corpa em̄ tanto melio/ Li.6.musice. ca.4.c.
ra sūt/ quāto nūerosiora talib⁹ numeris: aia
vo istis q̄ p corpus accipit: carēdo fit meli/
or/ cū sese auertit a carnalib⁹ sensibus/ ⁊ di/
uinis sapiētie numeris reformat: Nō sic acci
piēdū ē/ quasi nō sint futuri numeri corpa/
les in corpib⁹ incorruptibilib⁹ ⁊ spiritalib⁹/
cū multo speciosiora ⁊ decētiora futura sint:
aut aia eos sensura nō sit/ qn̄ erit optima:
quēadmodū eis hic carēdo fit melior. Hic
em̄ opus habet auertere se a carnalib⁹ sen/
sibus ad intelligibilia capiēda: q2 ifirma ē
⁊ min⁹ idonea vtrisq3 simul adhibere intē/
tionē suā. Et i his corpalib⁹ nunc illecebra
cauenda est q̄diu aia illici ad delectationē
turpē pōt: Tūc aūt tam firma erit atq3 pfe
cta/ vt numeris corpalib⁹ nō auertat a cōtē
platione sapiētie: ⁊ ita sentiat eos/ vt nō il
liciat ab eis: nec eis carēdo fiat melior: sed
ita sit bona ⁊ recta/ vt nec latere possint eā
nec occupare. Itē qd̄ dixi: Hec aūt sanitas C
tunc firmissima erit atq3 certissima/ cū pristi/ Li.6.musice. ca.5.c.
ne stabilitati certo suo tpe atq3 ordine/ hoc
corpus fuerit restitutū: Nō ita dictū putet
quasi nō sint futura post resurrectionē cor/

pora meliora/ q̃ pmoꝝ hoim in padiso fuerunt: cũ illa iã non sint alẽda corpalib⁹ alimentis quibus alebant ista: sed pstina stabilitas hactenus accipiẽda ẽ/ q̃tenus egritudinẽ ita nullã corpora illa patiẽtur/ sicut
D nec ista pati possent añ peccatũ. Alio loco:
Li. 6. musice. ca. 14. b. Laborioſior ẽ inquã hui⁹ mũdi amor: Qd̃ eñi anima i illo querit pstãtiã scʒ/ eternitatẽq; non inuenit: qm̃ reꝝ transitu complet infima pulchritudo: ⁊ quod i illa imitatur constantiã/ a sũmo deo p aiam traijcit: qm̃ prior est species tñmõ tpe cõmutabilis/ q̃ ea que ⁊ tpe ⁊ locis. Hec verba si eo mõ accipi possunt/ vt non intelligat infima pulchritudo nisi in corpibus hoim: oimq; animaliũ q̃ cũ sẽsu corpis viuũt/ ratio manifesta defendit. Hoc quippe in ea pulchritudine imitatur constantiã/ q̃ i cõpage sua manẽt eadẽ corpa inq̃tũ manẽt: Id aũt a sũmo deo in eã p aiam traijcitur. Aia quippe ipsam compagẽ tenet ne dissoluat ⁊ defluat: qd̃ videmus in corpibus animaliũ aia discedente contingere. Si autẽ infima pulchritudo in oĩbus corporibus intelligatur: cogit ista sententia etiã ipsum mundũ animal credere: vt etiã in ipsum quod in illo imitatur pstantiã/ a sũmo deo traijciat.

Li. 7. de ciuitate dei. ca. 23. Undecima veritas. ¶ Sed aial esse istũ mundũ/ sicut plato sensit alijq; phi plurimi/ nec ratiõe certa indagare potui: nec diuinaꝝ scpturaꝝ auctoritate psuaderi posse cognoui. Unñ tale aliquid a me dictũ quo
De imortalitate aie. ca. 15. et 1. retract. ca. 5. b. id accipi possit: etiã i libro de imortalitate anime temere dictũ notaui: Non q2 hoc falsũ esse pfirmo/ s3 q2 nec veꝝ esse compħẽdo/ q̃ sit aial mũdus. Hoc sane icõcusse retinendũ esse nõ dubito: deũ nobis nõ esse istuʒ mundũ/ siue aia ei⁹ vlla/ siue nulla sit: Quia si vlla ẽ/ ille q̃ eã fecit/ ẽ de⁹ noster: Si aũt nulla est: nulloꝝ deus pôt eẽ iste/ quanto min⁹ noster: Esse tamẽ spiritalem vitalẽq; v̄tutẽ/ etiaʒ si nõ sit aial mũdus. Que virtus in angelis sanctis ad decorãdũ atq; administrandũ omniũ deo seruit et a quibus nõ intelligit/ rectissime credit.
Al. fructam/ Angeloꝝ autẽ sanctoꝝ noie/ omnẽ sanctã creaturam spiritalẽ/ in dei secreto atq; occulto mysterio constitutã nunc appellauerim: Sed spũs angelicos sãcta scptura no-
E mine animaꝝ significare nõ solet. Proinde v̄o in eo quod circa finem hui⁹ libri dixi: Rationales ⁊ intellectuales numeri beataꝝ aiaꝝ atq; sanctaꝝ † legẽ ipsam dei/ sine qua foliũ d̃ arbore nõ cadit: ⁊ cui nostri capilli numerati sũt: nulla interposita natura excipientes/ vsq; ad terrena ⁊ inferna iura transmittant: Non video quẽadmodum vocabuliũ animarũ sm scpturas sanctas possit ostendi: quãdoquidẽ nõ nisi angelos sanctos intelligi volui: quos habere aias nusq̃ me legisse i diuinis eloquijs canonicis recolo. Hic liber pm⁹ sic incipit: Mod⁹/ q̃ pes ẽ: Sext⁹ aũt: Satĩ diu pene.

Li. 6. musice. ca. 17. c.

Al. tealpsa lege.

¶ Undecima veritas/ q̃ cũ plato et multi alij phi posuerũt mundũ eẽ animal: nec ratiõe nec scpture auctoritate pôt metiri apud ipsũ. s. aug⁹. Dicit tamẽ/ q̃ illud in libro de imortalitate aie dictũ temere affirmauit: nec quia hoc falsũ esse affirmaret: sed q2 nec veꝝ esse cõprehẽderet. Et postea adiungit/ q̃ incõcussa fide tenẽdũ est istũ mundũ nõ eẽ deũ: siue aia ei⁹ vlla/ siue nulla sit: q2 si vlla ẽ/ ille q̃ eã fec. ẽ de⁹ nr̃: si aũt nulla ẽ: nulloꝝ pôt eẽ de⁹: nec nr̃. S3 circa hãc v̄itatẽ accipiũt duo theologica documẽta. Primũ ẽ/ q̃ ponere mundũ esse aial/ nõ est ptra fidẽ: q2 aug⁹ hoc nõ vult negare: imo ad h̃ vult declinare. Secundũ documentũ/ q̃ nõ ẽ contra fidẽ ponere corpa supercelestia eẽ aiata: quia magis est pportio inter deũ ⁊ mundũ: ⁊ si mund⁹ est animatus/ deus ẽ anima eius. Sed oritur dubiũ/ quare moderni doctores theologi omnes negant corpa supcelestia esse animata: ⁊ multo magis mundũ/ rationẽ forme totaliter excludẽtes? Dicit q̃ tota ista locutio aug⁹. in hoc loco ẽ metaphysica: q2 accipit animã p principio qd̃ regit corpus: q2 ad siĩtudinẽ aie vt deus mundũ/ ⁊ omnino p parte essentiali.

De magistro: Liber vn⁹: Ca. XII.

P Er idẽ tẽpus scpsi libꝝ/ cuius ẽ titulus: De magistro: i quo disputat/ ⁊ querit/ et inuenit: magistrũ nõ esse qui docet hoiem scientiã nisi deũ. Scdm illud etiã quod i euangelio scptũ est: Unus
Matth. 23. a/ est magister vester christus. Hic liber sic incipit: Quid tibi videmur efficere velle.

De vera religione: Liber vnus: Ca. XIII.

N Unc etiã de vera religione librũ scpsi/ i quo multipliciter
A ⁊ copiosissime disputat/ vnũ verũ deũ. i. trinitatẽ/ patrẽ ⁊ filiũ ⁊ spm̃sanctuʒ/ religione vera colendũ: ⁊ quãta misericordia eius p tẽporalẽ dispensationẽ cõcessa sit hoibus christiana religio/ que vera religio ẽ: ⁊ ad eundẽ cultũ dei/ quẽadmodũ sit homo quadã vita sua coaptãdus: Maxime tñ contra duas naturas manicheorũ liber hic loqtur. In hoc libro q̃daʒ loco: Sit
B inquã tibi manifestũ atq; pceptũ/ nullũ er-
De vera religione. ca. 10. a. rorẽ i religione esse potuisse/ si aia pro deo suo nõ coleret aiam/ aut corpus/ aut phantasmata sua: Hic aiaʒ p vniuersa creatura incorpali posui/ nõ loquẽs more scpturaꝝ

que aiam q̄ñ non translato v̄bo vtunt̄/ nescio vtr̄ velint intelligi nisi eã q̄ viuũt aialia mortalia/ in q̄bus ⁊ hoies sũt q̄ñdiu mortales sunt. Paulopost aũt eundẽ sensũ melius sũ breuiusq̄ cõplexus/ vbi dixi: Non q̄ creature potius q̄ creatori seruiamus: nec euanescam⁹ in cogitationib⁹ nr̄is: ⁊ pfecta religio ẽ. Creaturã q̄ppe vno noĩe vtrãq̄ .i. spũtalẽ corpalemq̄ significaui: Restat qđ ibi dixi: aut phãtasmata sua: ppt̄ qđ hic dixi: nec euanescam⁹ i cogitationib⁹ nostris.

De vera religione ca. 10. a.

Roma. 1. c.

C

De vera religione ca. 10. b.

Duodecima veritas.

¶ Itẽ qđ dixi: Ea ẽ nr̄is tpibus christiana religio: quam cognoscere ac seq̄ securissima ⁊ certissima salus ẽ: ſm hoc nomen dictũ ẽ/ nõ ſm ipsam rẽ cui⁹ hoc nomẽ est: Nã res ipsa que nũc christiana religio nũcupat̄/ erat ⁊ apđ antiq̄s: Nec defuit ab initio generis humani/ quousq̄ ipse christus veniret in carne: vñ vera religio q̄ iam erat/ cępit appellari christiana. Cũ eñ eũ post resurrectionem ascensionẽq̄ i cęlum cępissent aplĩ p̄dicare/ ⁊ plurimi crederẽt: p̄mũ apud antiochiam: sicut scp̄tũ est/ appellati sunt discipuli christiani. Propterea dixi: Hec est nostris tpibus christiana religio: non q̄ p̄orib⁹ tpibus non fuit/ sed q̄ posterioribus hoc nomen accępit.

¶ Duodecima veritas/ q̄ christiana religio erat apud antiq̄s: nec defuit ab initio generis huãni/ q̄usq̄ christ⁹ veniret i carne: Et ideo reuocat illud qđ dixerat de vera religione/ q̄ christiana religio oib⁹ tpib⁹ cepit. Et dicit q̄ illud ẽ intelligẽdũ ſm nomen/ ⁊ nõ ſm rẽ. Ex q̄ dicto i ecclesia accipiunt̄ duo theologica documẽta. Primũ est/ q̄ fides ecclesie ẽ eadẽ ſm substantiã cũ fide synagoge iudeoꝝ: q̄ vbi eadẽ religio/ ibi oportet q̄ sit vna fides q̄ ẽ de sub̄a religiõis: vñ fides p̄oꝝ sctõꝝ ⁊ modernoꝝ nõ differũt/ nisi sicut ĩplicite ⁊ explicite. Secũdũ documẽtũ/ q̄ eadẽ fuit lex veteris ⁊ noui testamẽti: q̄ vbi eadẽ religio/ oportet q̄ sit eadem lex: et ideo cũ sit eadẽ religio vtrobiq̄/ oportet q̄ sit eadẽ lex ſm substantiam. Ex q̄ sequitur q̄ cerimonialia/ iudicialia ⁊ sacramentalia nõ erant de substãtia veteris legis/ sȝ tm̃ moralia: q̄ oĩa ista sunt euacuata.

Act. 11. d.

Alio loco: Intende igit̄ inquã i hec que sequũtur diligẽter ⁊ pie quantũ potes: tales eñ adiuuat deus. Qđ non ita intelligendũ ẽ/ q̄si tm̃mõ tales adiuuet: cũ adiuuet etiã nõ tales vt sint tales .i. vt diligẽter ⁊ pie quęrãt: Tales aũt adiuuat vt inueniant. Itẽq̄ alibi: Deinde inquam iã erit ꝯsequẽs/ vt post mortẽ corpalẽ quã debemus p̄mo peccato tpe suo atq̄ ordine suo hoc corpus restituatur p̄stinę stabilitati. Qđ sic accipiendũ ẽ: q̄ etiã p̄stina stabilitas corpis quã peccando amisimus/ habebat tantã fęlicitatẽ/ vt in defectũ non vergeret senectut̄. Huic ergo pristinę stabilitati restituet̄ hoc corpus i resurrectione mortuoꝝ: Sed habebit amplius/ vt nec alimẽtis corpalibus sustentetur: sed ad sufficientiã viuificet̄ solo spũ/ cũ resurrexerit in spm̃ viuificantẽ: qua causa etiam spiritale erit. Illud autẽ quod p̄mũ fuit/ q̄uis non moriturũ nisi hõ peccasset: tamẽ aiale factum est: hoc est i aiam viuentẽ.

D

De vera religione ca. 10. b.

E

De vera religione ca. 12. b.

¶ Et alibi: Usq̄ adeo inquã peccatũ voluntarium est malũ/ vt nullo modo sit peccatũ/ si nõ sit volũtariũ. Potest videri falsa hec definitio: sed si diligẽter discutiatur/ inuenietur eẽ verissima: Peccatuȝ quippe illud itelligẽdum est/ quod tm̃mõ peccatum est/ nõ qđ est etiã pęna peccati: sicut superius ostendi cum quędã cõmemorarẽ ex libro tertio đ libero arbitrio. Quis ⁊ illa q̄ immerito nõ volũtaria peccata dicunt̄/ q̄ vel a nescietib⁹ vel a coact̄ ꝑpetrant̄/ nõ omĩno possit sine volũtate cõmitti: q̄m ⁊ ille q̄ peccat ignorans/ volũtate vtiq̄ peccat: qđ cũ faciẽdũ nõ sit/ putat eẽ faciẽdũ. Et ille q̄ ꝯcupiscẽte aduersus spiritũ carne/ nõ ea quę vult facit: cõcupiscit quidẽ nolẽs/ ⁊ i eo nõ facit qđ vult. Sed si vincit̄/ concupiscẽtię ꝯsentit volẽs: ⁊ in eo non facit quod vult liber .s. iusticię/ seruus̄ q̄ pctĩ. Et illud qđ i puulis dicit̄ originale pctm̃/ cũ adhuc non vtãtur libero arbitrio volũtatis/ nõ absurde vocat̄ etiã voluntariũ: q̄ ex p̄mi hois mala volũtate ꝯtractũ/ factũ est q̄dãmodo hereditariũ. Non itaq̄

¶ Tertiadecima v̄itas/ q̄ definitio illa q̄ dicit̄ q̄ adeo est pctm̃ voluntarium q̄ possetvideri falsa: sed si diligẽter iquit discutiat̄/ inuenit̄ eẽ verissima. Et declarat̄ hoc dupliciter. Primo dicit/ q̄ iste qui peccat ignorans/ volũtate peccat: q̄ qđ faciendũ nõ sit/ putat faciẽdũ eẽ .i. habet erroẽ/ cũ potuisset obuiare p volũtatẽ. Secũdo peccat/ q̄ ille q̄ concupiscente aduersus spiritũ carne/ nõ ea q̄ vult facit/ cõcupiscit q̄dẽ nolens: Et ideo sic cõcludit finaliter: Nõ itaq̄ falsum est qđ dicimus: quia adeo voluntariũ peccatum malum est/ vt nullo modo sit peccatũ nisi sit voluntariũ. Sed ex isto dicto accipiunt̄ duo theologica documenta. Primũ ẽ/ q̄ ignorãtia inuincibilĩ excusat oĩno a peccato: q̄ ibi nullum cadit voluntariũ/ cũ iaciat talis quicq̄d põt ad sciendũ. Secũdũ documentũ ẽ/ q̄ ꝯcupiscentia nõ põt volũtatẽ cogere q̄ntũcũq̄ intendatur ad peccandũ: quia tũc esset simpliciter inuolũtariũ/ si simpliciter esset coacta. Intelligendũ tñ q̄ in hoc libro facit beat⁹ aug⁹ tria: q̄ p̄mo errata corrigit: secundo obscura declarat: tertio v̄bo dicta q̄ impugnari possent confirmat/ vt in hac veritate. Et in hoc prebuit exemplũ/ q̄d teneatur facere doctor catholicus. Reuocare pertinet ad sobrietatẽ: confirmare ad stabilitatẽ: declarare v̄bo ad veritatem.

F

De vera religione ca. 14. a.

Tertiadecima veritas.

Lib. 3. de libero arbi. ca. 18

Gal. 5. c.

fallum ẽ quod dixi: Usq̃adeo pctm̃ volun
tariũ malũ est/vt nullo modo sit peccatũ si
nõ sit voluntariũ: Ideo gr̃a dei nõ solũ re
Alr. peccatorum. atus oim̃ preteritoꝝ soluit̃ in om̃ibusq̃ ba
ptiçant̃ in christo/quod fit spũ regenerati
onis: verũetiã in grãdibus volũtas ipsa sa
nat̃/ꝛ preparatur a dño: qđ fit spũ fidei ꝛ cha
G ritatis. Alio loco in eo qđ dixi de dño iesu
De vera religione. ca. 16. a. christo: Nihil ẽgit vi/sed oĩa suadẽdo ꝛ mo
Matth. 21. b. nendo: nõ mihi occurrerat q̃ vendentes ꝛ
ementes flagello eiecit de tẽplo. Sed quid
Matth. 8. d. hoc/aut quantũ est? Quis ꝛ demones no
lẽtes ab hominib⁹/ nõ sermone suasionis/
H sed vi potestat̃ eiecerit. Itẽ alio loco: Pri
De vera religione. ca. 25. a. us inquã isti sequẽdi sunt/q̃ vnũ deũ sum
mũ solũ verũ deũ et solum colendũ esse di
cunt: si apud hos veritas nõ eluxerit/ tunc
demũ migrandũ est. Qđ ita potest videri
dictũ: quasi de hui⁹ religionis veritate du
bitauerim. Dixi autẽ sicut ei cõgruebat ad
quem scribebã. Sic enĩ dixi: Si apud hos
veritas nõ eluxerit: nihil dubitãs q̃ apud
eos elucesceret/ quemadmodũ ait aposto
1. Cor. 15. b. lus: Si christus nõ resurrexit/non vtiq̃ du
I bitans q̃ resurrexerit. Itẽ qđ dixi: Nec mi
De vera religione. ca. 25. b. racula ista in nostra tẽpora durare pmissa
sunt/ne anima semp visibilia quereret/ et eo
rum consuetudine frigesceret genus huma
nũ/quoꝝ nouitate flagrauit: Uex est qui
dem: Non enĩ nunc vsq̃/cũ manus impo
nitur baptiçatis/sic accipiũt spiritũsanctũ/
vt loquant̃ linguis omniũ gẽtiũ: aut nũc
vsq̃ ad vmbrã transeuntiũ predicatoꝝ chri
sti sanantur infirmi: et si qua talia tunc fa
cta sunt/ quẽ postea cessasse manifestũ est.
Sed nõ sic accipiendũ ẽ quod dixi: vt nũc
i christi nomine fieri nulla miracula credã
tur: Nam ego ipse qñ istum ipsum libꝝ scri
psi ad mediolanẽsium corpora martyrũ/in
eadem ciuitate cẽcũ illuminatũ fuisse iam
nouerã: ꝛ alia nõnulla/qualia tã multa eti
am istis tẽporibus fiunt/ vt nec oĩa cogno
scere/nec ea quẽ cognoscimus/ enumerare
K possimus. Et alio loco illud quod dixi: Si
De vera religione. ca. 41. a. cut ait ap̃ls: Omnis ordo a deo est: nõ eis
dẽ verbis hoc dixit ap̃ls: quis eadẽ videa
Roma. 13. a. tur esse sentẽtia. Ait quippe ille: Quẽ autẽ
L sunt/a deo ordinata sũt. Et alibi: Prorsus
De vera religione. ca. 30. a. ca. 41. b. inquã nemo vos fallat: Quicq̃d recte vitu
peratur/ in melioris cõparatione respuit̃.
Hoc de substantijs atq̃ naturis dictũ est:
Al. ꝛ actibus. inde enĩ disputabat̃/ nõ de bonis ꝛ actioni

bus atq̃ peccatis. Itẽq̃ alibi: Sed nec sic M
quidẽ inquã ab homine homo diligẽd⁹ est/ De vera religione. ca. 46. b.
vt diligunt̃ carnales fratres/vel filij/ vl̃ cõ
iuges/vel quicũq̃ cognati/aut affines/aut
ciues: Nam ꝛ ista dilectio tp̃alis ẽ: Nõ enĩ
villas tales necessitudines haberem⁹/ quẽ
nascẽdo ꝛ moriendo cõtingũt/si natura no
stra in preceptis ꝛ imagine dei manens/in
istam corruptionẽ non relegaret̃. Hunc sen Lib. 1. de gen. contra manicheos. ca. 19.
sum prorsus improbo: quẽ iam ꝛ supius im
probaui in pmo libro de genesi contra ma
nicheos. Ad hoc enĩ ducit/vt credantur illi
cõiuges pmi nõ generaturi posteros homi
nes/ nisi peccassent: tanq̃ necesse fuerit vt
morituri gignerent̃/si de cõcubitu maris et
femine gignerent̃. Nondũ enĩ viderã fieri
potuisse/ vt non morituri de nõ morituris
nascerẽtur: si peccato illo magno non mu
taret̃ in deterius humana natura: ac p hoc
si ꝛ in parẽtibus ꝛ in filijs fẽcũditas fẽlici
tasq̃ mãsisset: vsq̃ ad certũ sanctoꝝ nume
rũ/quẽ predestinauit deus/nascerent̃ hoies:
nõ parẽtib⁹ successuri moriẽtib⁹/ sed cũ vi
uentib⁹ regnaturi. Essent ergo etiã istẽ co
gnationes atq̃ affinitates/si nullus delin
queret/nullusq̃ moreretur. Itẽ alio loco:

N

De vera religione. ca. 55. c. Quartadecima veritas.

¶ Ad vnũ deũ ten
dẽtes inquã/ ꝛ ei vni
religãtes aĩas n̄ras:
vñ religio dicta cre
dit̃: om̃i supstitiõe ca
ream⁹. In his verbis
meis ratio q̃ reddita
ẽ/vñ sit dicta religio/
pl⁹ mihi placuit: Nã
non me fugit aliã no
minis huius originẽ
exposuisse latini ser
mõis auctores/q̃ in
de sit appellata reli
gio/q̃ religatur. Qđ
verbũ cõpositũ est a le
gendo. i. eligendo: vt
ita latinũ videat̃ reli
go/sicut eligo. Hic li
ber sic incipit: Cum
oẽs vitẽ bonẽ.

¶ Quartadecima dicit/q̃ religio dicit̃ ab eligẽdo/ vt religio sit eligio. Ex q̃ dicto accipit̃ documẽtũ/ q̃ null⁹ debet vel põt vi olẽt̃ iduci ad aliquã religionẽ: q2 vbi coactio ibi nulla ẽ electio. Intelligẽdũ tñ/q̃ in isto capl̃o ipe reuocat q̃ttuor q̃ dicit in libro de vera religione. Primũ ẽ q̃ christ⁹ nihil vi/sed oĩa suadẽdo ꝛ monẽdo fecerat: ꝛ illđ reuocat: tũ quia emẽtes de tẽplo cum flagello eiecit: tum quia demones nolentes/ iussu eiecit ab hominibus. Secundũ erat/ q2 videbatur dixisse oĩa miracula iã in eccl̃ia cessasse: ne anima p sensibilia deum quereret: ꝛ eorum consuetudine confrigesceret genus humanũ. Et dicit q̃ adhuc multa talia fiũt. Tertiũ q̃ dixerat/q̃ om̃e qđ vituperat̃ melior̃ cõparatiõe respuit̃. Dicit q̃ hoc ẽ intelligendũ/cũ agit̃ de substãtijs ꝛ natur̃: ꝛ nõ cũ agit̃ de actionib⁹ malis q̃ sunt simplicit̃ vitupabiles sine cõparatiõe ad aliq̃d aliđ. Quartũ dictũ ẽ/q2 dixit q̃ i statu inocẽtie nõ haberem⁹ filios tales q̃les sunt inter cognatos ꝛ affines: ꝛ illud reuocãs dicit: Hũc sensũ prorsus improbo: q2 dicit q̃ infuisset vera prolis generatio.

De vtilitate credēdi ad honoratum: Liber vnus: Ca. xiiii.

A Am ꝟo apud hipponē regiũ p̄sbyt/
i scpsi libꝝ de vtilitate credendi ad
amicũ meũ/quem deceptũ a mani
cheis/adhuc eo errore nouerã detineri: ꝛ ir
ridere i catholicę fidei disciplina: q̃ iuberēt
boies credere/non aũt q̃d esset veꝝ certissi
B ma rōne docerent. Jn hoc libro dixi: Jn q̃
De vtilitate credēdi. ca. 3. e bus tñ legi p̄ceptis atq̃ mãdatis/qb⁹ nunc
Exo. 20. b. christianos vti fas nõ ē: q̃le vel sabbatũ ē/
Gen. 17. b. vel circũcisio/vel sacrificia/ et si quid hmōi
est: tanta mysteria continētur/ vt ois pius
itelligat nihil esse pniciosius/ q̃ quicq̃d ibi
est/accipi ad litterã. i. ad verbũ: nihil autē
2. Cor. 13. b. salubri⁹ q̃ spũ reuelari. Jnde ē: Littera oc
cidit/spũs autē viuificat. Sed aliter expo
sui ꝟba ista apli pauli: ꝛ quãtũ mihi videt/
De spũ et lr̃a ca. 4. et. 5. vel potius ipsis rebus apparet: multo ꝯue
nientius in eo libro q̃ inscribit/de spiritu ꝛ
littera: quis uon sit ꝛ sensus iste respuēd⁹.

C ¶ Jtē dixi: Duę sũt
De vtilitate credendi. ca. 11. a. cñ personę in religi
one laudabiles. Una
Quintadecima veritas. corũ qui iam inuene
runt/ quos etiã bea
tissimos iudicare ne
cesse est. Alia corũ q̃
studiosissime ꝛ rectis
sime inquirunt. Pri
mi ergo sunt iam in
ipsa possessione: Al
teri in via: qua tamē
certissime perueniũt.
Jn his verbis me
is/si illi qui iam inue
nerunt/ quos in ipsa
possessione iam esse
diximus/sic accipian
tur beatissimi: vt nõ
in hac vita/sed in ea
quã speramus/ et ad
quã per fidei viã ten
dim⁹ sint: non habet
iste sẽsus errorē: Jpsi
enĩ iudicãdi sunt qd
quęrendũ est inuenis
se/qui iã ibi sunt quo
nos quęrendo ꝛ cre
dendo/id est viã fidei
tendēdo cupimus p
uenire. Si aũt in hac
vita putant esse isti/
vel fuisse: id veꝝ esse
nõ mihi videt: Non
qꝛ i hac vita nihil ve
ri omnino inueniri po
test qd mente cerna
tur/ non fide credat:
sed qꝛ tantũ nõ ē q̃c
quid est/ vt nõ faciat
btissimos. Neq̃ enĩ
quod ait apłus: Ui
demus nunc p specu
lum in enigmate: et
nũc cernit ex pte/ nõ
cernit mente: cernit
plane/ ſ beatissimos
nondũ facit. Jllud enĩ beatissimos facit qd
ait: Tũc autē facie ad faciē/ et tunc cogno
scam sicut ꝛ cognitus sũ. Qui hoc inuene
runt/ipsi dicēdi sunt i beatitudinis posses
sione consistere: ad quã ducit via fidei quã
tenemus: ꝛ quo credendo cupimus peruen
re. Sed qui nã sint illi beatissimi qui iã sũt
in ea possessiõe quo ducit hęc via/ magna
quęstio est: Et angeli q̃dē sancti q̃ ibi sunt/
nulla quęstio est. Sed de sanctis hoibus iã
defunctis/ vtrũ ipsi saltē dicēdi sint iam in
illa possessione cõsistere/merito quęrit: Jã
enĩ corpe quidē corruptibili/quo anima ag Sap. 9. d.
grauat/exuti sunt: sed adhuc expectãt etiã Roma. 8. c.
ipsi redemptionē corpis sui/ꝛ caro coꝝ re Ps. 15.
quiescit in spe: nondũ i futura incorrupti
one clarescit. Sed vtrũ ad contemplandã
cordis oculis veritatē/sicut dictuz est: facie
ad faciē: nihil ex hoc minus habeãt/ nõ hic
locus est disputando reqrere. Jtē quod di D
xi: Nam scire magna ꝛ honesta vel etiã di De vtilitate credendi. ca. 11. a.
uina/beatissimũ est: ad eandem beatitudi
nē referre debemus: Jn hac vita quantũ
cũq̃ id sciatur/nondũ est beatissimũ: quo
niã incompabiliter longe ē amplius quod
inde nescit. Et quod dixi: Multũ interesse E
vtrũ aliquid mentis certa ratione teneat: De vtilitate credendi. ca. 11. b.
quod scire dicimus: an famę vł litteris cre
dendũ posteris vtiliter cõmēdet. Et paulo F
post: Qđ scim⁹ igit/debemus rationi: q̃ cre De vtilitate credendi. ca. 11. b.
dim⁹ auctoritati: nõ sic accipiendũ est vt in
sermone vsitatiore vereamur nos scire/qd
idoneis testibus credimus. Proprie q̃ppe
cũ loqmur/id solũ sciri dicimus/qd mentis
firma ratione comp̄hēdim⁹. Cũ ꝟo loqui
mur ꝟbis ꝯsuetudini aptioribus: sic loquit

¶ Quītadecima ꝟitas/ q̃ due sũt psone laudabi
les i religione. Una coꝝ q̃ iã etiã inuenerũt: ꝛ alia
coꝝ qui studiosissime re
quirũt. Primi dicti sunt
beatissimi: non sic intelli
gendo q̃ in hac vita hic
possit haberi. Et illd in
ducit ad pbandum illud
quod dixerat in libro de
vera religione. Jntelligē
dũ/tñ q̃ i p̄sẽti caplo po
nit q̃ttuor notabilia di
cta. Primũ est/q̃ magna
questio est/ vtrum sancti
quoꝝ aie sũt a corpibus
sepate/ sint beatissimi: ꝛ
non declarat vtrũ ppter
expectationē corpoꝝ re
tardēt a visione dei. Tñ
nullus hodie theologus
dubitat/q̃n ita pfecte vi
deãt deũ aie sepate sicut
si essent ꝯiũcte. Secundũ
dictũ ē/q̃ illud solũ scire
dicimus/qd mētis firma
ratiõe cõpzehēdim⁹. Uñ
explanat illud dictum de
vtilitate credendi. s. q̃ sci
re dicimus illa q̃ credim⁹
ꝺ fidedignis. Et excusat
illud dictũ: qꝛ tali modo
loquit de scriptura diui
na. Tertiũ dictũ/q̃ licet
puuli careãt sapiētia: nõ
tñ sũt stulti. Uñ explanat
illud qd dixerat in codē
libro/q̃ oẽs hoies aut sũt
stulti/aut sapiētes. Uñ ac
cipit documẽtũ/q̃ puari
ue opposita nõ sũt imedi
ata etiam circa subiectuz
aptũ natũ/nisi p. ea dura
tiõe p q̃ ē aptũ natũ ad
habitum. Quartũ dictũ/
q̃ in appetitu beatitudi
nis cũ dicit/q̃ oẽs ho
mines eã appetãt: nõ in
telligit de paruulis: qui
adhuc velle nõ possunt.
Unde explanat illud di
ctum in p̄dicto libro: om
nes homines beatos eē
velle/ nõ extendi ad par
uulos. Ex quo dicto acci
pitur argumentũ validũ
contra illos qui exponũt 1. Cor. 13. b.
dictũ illud augustini de
intentiõe appetit⁹ simul
ꝛ nõ de actu elicito: quia
constat q̃ inclinationem
habēt pueri naturalē eã
dem quam viri/propter
identitatem nature.

etiā diuina scptura/nō dubitem⁹dicere sci-
re nos: ꝛ qd̓ ꝑcipim⁹nſi corpis sensib⁹/ ꝛ qd̓
G fidedignis credim⁹testib⁹: dū tñ int̃ hęc ꝛ il-
De vtilitate credendi.ca. 12.b. et ca. 15.a. lud q̄d distet itelligam⁹. Itē qd̓ dixi: Nemi-
ni dubiū ē: oēs hoies aut stultos eē/ aut sa-
piētes: pōt videri ꝯriū illi qd̓ legit̃ in libro
Li.3. de libero arbitrio. ca. 24.a.b. tertio de libero arbitrio: q̄si vo natura hūa-
na ꝑter stulticiā ꝛ sapiētiā/ nullā mediā reci-
piat affectionē. Sed illud ibi dictū ē vbi d̓
p̄mo hoie q̄rebat̃: vtꝝ sapiens fuerit fact⁹/
an stult⁹/ an neutrū: qm̄ nullo mō stultū di-
cere poteram⁹ q̄ sine vitio fact⁹ ē: cū sit stul-
ticia magnū vitiū: ꝛ sapiētē quō dicerem⁹
q̄ potuit seduci/ nō sat' apparebat: Ideoq̄
ad cōpēdiū dicere volui: q̄si vo natura hu-
mana ꝑter stulticiā et sapiētiā nullā mediā
recipiat affectionē. Intuebar q̄ppe ꝛ puu-
los: q̄s licet confiteamur trahere originale
pctm̄/ tñ nec sapientes nec stultos possum⁹
ꝓprie dicere: nōdū vtētes libero arbitrio/
seu bñ/ seu male. Nūc aūt aut sapiētes aut
stultos eē oēs hoies dixi: eos volēs itelligi
q̄ iā rōne vtunt̃/ q̄ discernunt̃ a pecorib⁹/ vt
hoies sint: sicut dicim⁹ beatos oēs hoies eē
velle. Nunq̄d eñ i hac sentētia tā vera at-
H q̄ manifesta metuim⁹ ne intelligant̃ ꝛ puu-
De vtilitate credendi.ca. 16.c. li/ q̄ hoc adhuc velle non pñt? Alio loco cū
miracula cōmemorasse q̄ dñs iesus fecit cū
hic eēt in carne/ adiūxi dicēs: Cur inq̄s ista
mō nō fiūt? Atq̄ rñdi: q2 non mouerēt nisi
mira essent: si aūt solita eēnt/ mira nō essēt.
Hoc aūt dixi: q2 nō tāta nec oīa mō: non q2
I nulla fiunt etiā mō. In fine aūt libri: Sed
De vtilitate credendi.ca. 18.b. qm̄ sermo iste noster inquā mlto ꝓcessit lō-
gi⁹ q̄ putabā: hic finē libro faciam⁹: i q̄ me-
mineri/ volo/ nondū me manicheos cępisse
refellere: ꝛ illas nugas nōdū iuasisse: neq̄ d̓
ip̄a catholica doctria magnū aliq̄d ꝑquisi-
se/ s̄ voluisse tm̄mō eruere tibi si possē fal-
sā opinionē d̓ veri' christiāis maliciose aut
imperite nob̄ isinuatā: ꝛ erigere ad magna
q̄dā et diuina discēda. Quare hoc volumē
ita sese habeat: placatiore autē aīo tuo fa-
cto/ ero fortassis i cęteri' ꝓmptior. Hoc non
ita dixi/ q̄si nihil aduersus manicheos ad-
huc scp̄sissē: vel nihil de doctrina catholica
mādassē litteri': cū tot sup̄i⁹ ędita volumia
de vtraq̄ re nō me testent̃ tacuisse: s̄ i h̓ li-
bro ad illū scp̄tū nondū manicheos refelle-
re cęperā/ ꝛ illas nugas nondū iuaserā: ne-
q̄ d̓ ip̄a catholica magnū aliq̄d aperuerā:
qm̄ sperabā hoc initio facto/ ad eū ipsū me
scp̄tuꝝ fuisse/ q̄ hic nondū scripserā. Hic li-
ber sic incipit: Si mihi honorare.

Contra manicheos de duabus aiabus: Liber vnus: Ca. XV.

Ost hūc libꝝ scp̄si adhuc p̄sbyter ꝯ A
p manicheos de duab⁹ aiab⁹: quarū
dicūt vnā ꝑtē dei/ alterā d̓ gēte te-
nebraꝝ quā nō ꝯdiderit de⁹/ ꝛ q̄ sit deo co-
ęterna: ꝛ has ambas aias/ vnā bonā/ alterā
malā/ i vno hoie eē delyrāt. Istā scilicet ma-
lā ꝓpriā carnis esse dicētes: quā carnē etiā
dicūt gētis esse tenebraꝝ: Illā vo bonā ex
aduēticia dei parte q̄ cū tenebraꝝ gēte ꝯfli-
xerit/ atq̄ vtrūq̄ miscuerit: Et oīa q̄dē bo-
na hoīs illi bonę aię: oīa vo mala illi malę
aię tribuūt. In hoc libro illo qd̓ dixi: Nul- B De duab⁹ aia/bus.ca.1.
lā esse q̄lēcūq̄ vitā/ q̄ nō eo ipso q̄ vita est/ ꝛ
inq̄tū oīno vita ē/ ad sūmū vitę fontē ꝑnci-
piūq̄ ꝑtineat: ita dixi/ vt tāq̄ creatura ad
creatorē ꝑtinere intelligat̃: non aūt de illo
esse tāq̄ ps eius existimet̃. Itē quod dixi: C De duab⁹ aia/bus.ca.10.a. 2.sen.dis.41. ca.illius etiā.
Nusq̄.s.nisi in volūtate esse pctm̄: pñt pe-
lagiani ꝓ se dictū putare ꝓpter puulos: q̄s
iō negāt habere pctm̄/ qd̓ eis i baptismate
remittat̃: q2 nondū arbitrio volūtatis vtū-
tur. Quasi vo peccatū qd̓ eos ex adā dici-
mus originaliter trahere. i. reatu ei⁹ impli-
catos/ ꝛ ob h̓ pęnę obnoxios detineri/ nus-
q̄ esse potuit nisi in volūtate: q̄ voluntate
cōmissū ē/ qñ diuini ꝑcępti ē facta trāsgres-
sio. Pōt etiā putari falsa esse ista sententia D Ibidem
q̄ diximus: Nusq̄ nisi i volūtate eē pctm̄: q2
dixit apl's: Si aūt qd̓ nolo hoc facio: iā nō Roma.7.d.
ego operor illud/ s3 quod habitat i me pec-
catū. Hoc eñ peccatū vsq̄adeo nō ē in vo-
lūtate/ vt dicat: quod nolo hoc facio. Quō
q̄ nusq̄ est nisi i volūtate pctm̄? Si hoc pec-
catū de quo sic locut⁹ ē apl's/ ideo pctm̄ vo-
cat̃/ q2 pctm̄ factū ē/ ꝛ pęna pcti ē: qñquidē
hoc de ꝯcupiscētia carnis dicit̃: quod ape-
rit in ꝯsequētib⁹ dicēs: Scio q2 nō habitat
i me/ hoc ē in carne mea bonū: velle eñ ad-
iacet mihi/ ꝑficere autē bonū non inuenio.
Perfectio quippe boni ē/ vt nec ipsa ꝯcupi-
scētia peccati sit i hoie: cui quidē qñ bñ vi-
uitur/ nō ꝯsentit volūtas: Verūtñ nō ꝑficit
bonū: q2 inest adhuc ꝯcupiscentia cui repu-
gnat volūtas/ cui⁹ ꝯcupiscētię reat⁹ i baptis-
mate soluit̃: sed infirmitas manet/ cui do-
nec sanet̃/ oīs fidelis qui bñ ꝓficit studio-
sissime reluctat̃. Pctm̄ aūt qd̓ nusq̄ ē nisi i
volūtate: illud ꝑcipue intelligendū ē quod

iusta dãnatio ↄ̃secuta ē. Hoc eñi p vnũ hominē introiuit i mũdũ: q̃ꝗ̃ ꝛ ħ pctm̃ q̃ ↄ̃sentit pcti ↄ̃cupiscētię/ nõ nisi volũtate cõmittit. Propt boc ꝛ alio loco dixi: Nõ igit nisi E volũtate peccat. Itē ꝙ alio loco ipsã volũtatē definiui dicēs: Volũtas ē animi mot⁹ cogēte nillo ad aliq̃d/ vel nõ amittendũ/ vel adipiscēdũ: ¶ Qd ꝑpterea dictũ ē/ vt hac definitiõe volēs a nolēte discerneret: et sic ad illos referret intētio/ q̃ pmi i paradiso fuerũt humano generi origo mali/ nillo cogēte peccãdo: hoc est libera volũtate peccãdo: q꞉ ꝛ sciēdo ↄ̃tra ꝑceptũ fecerũt: et ille tēptator suasit/ vt ħ fieret/ nõ coegit. Nã ꝛ q̃ nesciēs peccauit/ nõ incongruēter nolēs peccasse dici põt: q̃uis ꝛ ipse qd nesciens fecit/ volens tñ fecit: ita nec ipsius eē potuit sine volũtate pctm̃. Quę volũtas vtiq꞉ sicut definita ē/ animi mot⁹ fuit cogēte nullo ad aliq̃d/ vel nõ† amittendũ/ vel adipiscendũ. Qd eñi si noluisset/ nõ fecisset/ non coactus ē facere: Quia voluit/ ꝫ fecit: etsi non q꞉ voluit peccauit: nesciēs pctm̃ esse qd fecit: ita nec tale peccatũ sine volũtate esse potuit: ꝫ voluntate facti/ nõ volũtate pcti. Quod tñ factũ pctm̃ fuit: ħ eñi factũ ē qd fieri non debuit. Quisq꞉ aũt sciēs peccat/ si non põt cogēti ad pctm̃ sine pctõ resistere/ nec tñ fac꞉ vtiq꞉ volēs peccat: qm̃ q̃ põt resistere/ non cogit cedere. Qui ꝟo† volēti cupiditati bona volũtate resistere ñ põt/ ꝛ ideo facit ↄ̃ ꝑcępta iusticię: iã ħ ita pctm̃ ē vt sit etiã pęna pcti. F Quapropt pctm̃ sine volũtate eē nõ posse verissimũ ē. ¶ Itēq꞉ definitio pcti q̃ diximus: Pctm̃ ē voluntas retinendi vel ↄ̃sequēdi qd iusticia vetat/ ꝛ vñ liber ē abstinere: ꝑpterea vera ē/ q꞉ id definitũ ē quod tñmodo pctm̃ ē/ non qd est pęna pcti: Nã qñ tale est vt idē sit ꝛ pęna pcti/ q̃ꝫtũ est qd valet voluntas sub dñante cupiditate/ nisi forte si pia est vt oret auxiliũ? Intantũ eñi libera ē: q꞉ intantũ liberata ē: ꝛ intantũ appellat volũtas: Alioq̃n tota cupiditas: q̃ voluntas ꝑpriē† nũcupãda est: Quę nõ ē/ sicut manichei desipiunt/ alienę naturę additamētũ/ sed nrę vitiũ: a q̃ non sanamur nisi grã saluatoris. Q꞉ si q̃sq꞉ dicit etiã ipsã cupiditatē nihil eē aliud q̃ꝫ volũtatē/ ꝫ vitiosã peccatoq꞉ seruientē/ non resistēdũ ē: nec de ꝟbis cũ res ↄ̃stet/ ↄ̃trouersia faciēda ē: Sic eñi ostendit sine voluntate nullũ eē peccatũ/ siue in opē/ siue in origine. Rursus in eo qd dixi: Iã q̃rere cęperã/ vtrũ illd malũ genus aĩaꝝ ante q̃ꝫ bono misceretur/ habuisset aliquã volũtatē. Si eñi non habebat/ sine peccato atq꞉ innocēs erat: ꝛ ideo nullo mõ malũ. Cur ꝫ inquiunt peccatũ dicitis paruuloꝝ/ quoꝝ volũtatē non tenetis reã? Respondet: nõ eos ꝑprietate volũtatis/ ꝫ origine reos teneri. Oĩs eñi hõ terren⁹ quid ē origine/ nisi adã? Porro aũt adã habebat vtiq꞉ volũtatē: q̃ volũtate cũ peccasset/ pctm̃ ꝑ eũ intrauit in mũdũ. H Itēq꞉ in eo ꝙ dixi: Natura eē malę animę nullo mõ queunt. Si q̃rit quõ accipiam⁹ qd ait apls: Fuim⁹ ꝛ nos natura filij irę sicut ꝛ cęteri? Rñdem⁹ naturã i his verbis meis me intelligi voluisse illã/ q̃ ꝑprie dicit natura/ i q̃ sine vitio creati sum⁹. Nã ista ꝑpter originē natura appellat: quę

De duab⁹ aĩabus. ca. 10. b. 15. q. 1. c. 1. 2. sen. dis. 41. ca. illius etiã. et dis. 26. ca. voluntatem. et dis. 35. ca. 1. Sextadecima veritas.

¶ Sextadecia ꝟitas/ ꝙ cũ dictũ fuit i libro d duab⁹ aĩab⁹: Volũtas ē animi mot⁹/ cogēte nullo ad aliq̃d admittēdũ/ vel nõ admittendũ: ꝑpterea dictũ ē/ vt ea definitiõe volēs a nolēte distigueret. Ex q̃ dicto accipiũt duo theologica documenta. Pmũ ē/ ꝙ velle ꝛ nolle sũt duo actus positiui: q꞉ null⁹ ꝑ se põt eē mot⁹ animi positiu⁹: ꝛ isti sũt mot⁹ animi ad q̃s distiguēdos positũ ē i illa definitiõe: admittēdũ vł nõ admittēdũ. Scḋm documētũ/ ꝙ alia ē idifferētia quã volũtas habet ad velle ꝛ ñ velle/ q̃ꝫ ista quam habet ad velle ꝛ nolle: q꞉ pma i differētia ē ad ↄ̃dictoria: cũ ibi sit affirmatio ꝛ negatio: secũda ad ↄ̃ria/ cũ ibi sint duo positiua. Sꝫ orit dubiũ/ q̃ istaꝝ idifferētiaꝝ ē prior. Dicit aũt/ ꝙ ista q̃ est ad ↄ̃dictoria: q꞉ ↄ̃dictio ē oppositio pma: q̃ñ sic ↄ̃trietas ꝑsuppõit ↄ̃dictionē: ita differētia illius differentiã istius.

Al. admittendum.

Al. † cogenti.

De duab⁹ aĩabus. ca. 11. 15. q. 1. c. 1. 2. sen. dis. 35. ca. 1. Decimaseptima veritas.

¶ Decimaseptima veritas/ ꝙ ista definitio pcti qua dictũ ē. s. in eodē libro de duabus animab⁹: ꝙ pctm̃ ē volũtas retinēdi vel consequēdi qd iusticia vetat/ ꝛ vñ liber ē abstinere: iõ verac꞉ q꞉ illud definitum est quod peccatum tñmodo est/ et nõ pena peccati. Intelligendum tñ/ ꝙ hic ponit quattuor notabilia. Primũ est/ ꝙ voluntas inq̃ꝫtum libera ē/ intantũ voluntas appellat. Ex quo dicto accipiunt duo theologica documenta. Primũ ē/ ꝙ nulla potētia est libera nisi volũtas: q꞉ illud qd ↄ̃uenit alicui inq̃ꝫtũ tale/ ↄ̃uenit sibi adeq̃te/ q̃ꝫtũ ad passiones. Secundũ documentũ/ ꝙ q̃c q̃d a volũtate ꝑcedit/ siue necessario/ siue ↄ̃tingēter/ semꝑ ē liberũ: vt habetur hic. Ex fm hoc nõ est difficile videre: quõ sit libera/ q̃uis necessaria ꝑductio spũssãcti. Scḋm notabile/ ꝙ pctm̃ cũ sit/ est cũ volũtate facti/ ñ cũ volũtate peccati. Ex q̃ dicto accipit documentũ/ ꝙ nullus male operans intendit peccatũ formaliter/ sed materialiter/ respiciēdo ad actũ subtractũ. Tertiũ notabile/ ꝙ pctm̃ puuloꝝ non ē volũtariũ a natura vel ꝑpria volũtate/ sed a volũtate adę: Oĩs aũt homo terrenus q̃d esset/ nisi origine adã? Quartũ notabile qd cõfirmat illd dictũ qd dixerat eodē libro: Pcti reũ teneri queq̃/ quia nõ fecit quod facere non potuit/ supreme iniquitatis est ꝛ insanie. Ex quo dicto accipitur documentum: ꝙ iniquissimũ est dicere/ ꝙ aliquis ad impossibile sit obligat⁹: ꝛ illud eñi est impossibile quod quis facere non põt.

Al. † incolpanda.

G De duab⁹ aĩabus. ca. 12. b.

De duab⁹ aĩabus. ca. 12. c. Eph. 2. a.

I origo vtiq habet vitiū qd est ꝯ naturā. Et iterꝫ i eo qd dictū ē: Pctī reū teneri quēq: qꝛ ſi fecit quod facere potuit/ſumme iniq: tatiſ ē ꝛ inſanię. Cur ḡ inquiunt puuli tenent rei? Rñdetur: qꝛ ex ei⁹ origine tenētur/q nō fecit qd facere potuit/diuinū ſcʒ ſuare mādatū. Qd aūt dixi: Jllę alę qcqd faciunt: ſi natura non volūtate faciūt.i.ſi libero ꝛ ad faciēdū ꝛ ad non faciendū motu animi carēt: ſi deniq bis abſtinēdi ab ope ſuo ptās nulla ꝯcedit/pctō eaꝝ teneri nō poſſumus: ꝓpterea nō pturbat de puulis queſtio: qꝛ ex illius originę rei tenent q volūtate peccauit/qñ libero ꝛ ad faciendū ꝛ ad nō faciendū motu animi non carebat/eiq ab ope malo abſtinēdi ſūma ptās erat. Qd manichei de tenebraꝝ gēte non dicūt/quā fabuloſiſſime inducūt: eāq naturā ſemp malā/ nunq bonā fuiſſe ꝑdicūt. Jllud aūt queri pōt quō dixerim: Etiā ſi ſūt alę: qd interim incertū ē/corporeis officijs nō pctō: ſ natura dedite: noſq q̄q ſint inferiores/ aliq tū interiore vicinitate ꝯtingāt: nō illas iō malas haberi oportere/qꝛ ꝛ nos cū eas ſequimur ꝛ corporea diligim⁹/mali ſum⁹: qñqui dē de illis hoc dixi/de qb⁹ ſupi⁹ loq ceperā/ dicēs: Q̄q etiā ſi eis quidē ꝯcedat inferiore alio genere alaꝝ nos illici ad turpia: nō inde conficiunt/aut illas natura malas eē/ aut iſtas ſūmū bonū. De his eī diſputationē vſq ad hunc locū ꝑduxi/vbi dixi: Etiā ſi ſunt alę: quod interim incertū ē/corporeis officijs/non pctō/ ſed natura deditę ꝛc. Queri ḡ pōt/cur dixerim: qd interim incertū ē: cū ꝑſus dubitare nō debuerim nō eē tales aīas. Sed hoc ideo dixi: qꝛ exptus ſū q dicerēt diabolū ꝛ angelos eius bonos eē in genere ſuo/et in ea natura in q eos creauit deus ordine ꝓprio tales qles ſūt: ſ nobis malū eſſe/ſi illiciamur ꝛ ſeducamur ab eis: ſi autē caueamus eos atq vincamus/ decoꝝ atq glorioſū. Et hoc qui dicunt/vident ſibi vt id ꝓbent/ de ſcpturis adhibere idonea teſtimonia: Uel illud qd ſcptū ē in libro iob/cū diabolus deſcriberet: Hoc eſt initiū figmēti dñi quod fecit ad illudendū ab angelis ſuis: Uel illud in pſalmo cēteſimotertio: Draco hic quē finxiſti ad illudēdū ei. Quā queſtionē qꝛ non aduerſus manicheos q hoc nō ſentiūt/ſed aduerſus alios q hoc ſētiūt ſuſcipiēda eſſet atq ſoluēda: ꝑtractare atq enodare tūc volui: ne illū multo q̄ vellē facere longiorē: cū viderē etiā ſi hoc ꝯcederet/ tū debere manicheos ac poſſe conuinci: introducētes inſaniſſimo errore naturā mali eterno bono coeternā. Jdeo ḡ dixi: quod interim incertū ē: non q ego inde dubitarē: ſed q inter me et illos qs ita ſapere inuenerā/ nōdū eēt iſta queſtio diſſoluta: quā tū i alijs lōge poſterioribꝰ libris meis/de geneſi ad literā/ſm ſcpturas ſcīās qntū potui manifeſtatione diſſolui. Alio loco: Propterea inq corporea diligēdo peccam⁹/qꝛ ſpiritalia diligere ꝛ iuſticia iubemur/ꝛ natura poſſum⁹: ꝛ tūc in genere nro optimi ꝛ btiſſimi ſum⁹. Ubi q̄ri pōt/cur natura ꝛ non gra potius dixerim. Sed ꝯ manicheos de natura q̄ſtio verſabat: Et vtiq id agit gra/vt ſanata natura qd vitiata nō pōt/poſſit p eū q venit q̄rere ꝛ ſaluū facere qd perierat. Quā tū gratiā etiā tūc recolēs oraui ꝓ familiariſſimis meis q mortifero illo adhuc tenebāt errore/et dixi: De⁹ magne/de⁹ oipotēs/de⁹ ſūme bonitatiſ: quē inuiolabilē ꝛ icorruptibilē atq imutabilē credi atq intelligi fas ē: trina vnitas/quam catholica ecclīa colit: ſupplex oro exptꝰ i me miſericordiā tuā/ ne bomines cū qbus mihi a pueritia i oim victu fuit ſūma ꝯſenſio/i tuo cultu a me diſſētire pmittas. Sic vtiq orāſ/iā fide retinebā: non ſolū ꝯuerſos ad deū gra eiꝰ adiuuari: vt ꝓficiāt ac ꝓficiant: vbi adhuc dici poteſt ꝓ merito ꝯuerſionis illoꝝ iſtā dari gratiā/verūetiā vt conuertant ad deū ad ipſā dei gratiā pertinere: qñquidē ꝓ eis oraui q erant ab illo nimis auerſi/atq vt ad illum conuerterentur oraui. Hic liber ſic incipit: Opitulante dei miſericordia.

Acta contra fortunatū manicheum: Liber vnus: Ca.XVI.

Odē tpe pſbyterij mei/cōtra fortunatū quendā manicheoꝝ pſbyteꝝ diſputaui: q plurimū tpis apō hipponē vixerat/ſeduxeratq tā multos/vt ꝓpter illos ibi eū delectaret habitare. Que diſputatio nobis altercātibus/excepta ē a notarijs veluti geſta ꝯficerent: nā ꝛ diē habet/ꝛ ꝯſulē. Hūc i librū memorię mādandā ꝯferre curauim⁹. Uerſat ibi q̄ſtio vñ ſit malū: Me aſſerēte exortū fuiſſe hois malū ex libero volūtatis arbitrio: Jllo aūt naturā mali deo coeternā ꝑſuadere molięte: ſ ꝑſequēti die tādē ꝯfeſſus ē nihil ſe adūſus nos

Marginalia: De duab⁹ aiabus.ca.12.c. 2.ſen.diſ.28. ca.ſi iter ca. — R — De duab⁹ aiabus.ca.12.c. 2.ſen.diſ.27. ca.ſi igit grā. — L — De duab⁹ aiabus.ca.15.b. — Job.40. — Pſ.103. — M — De duab⁹ aiabus.ca.13.b. — Math.18. — A

inuenire qđ diceret. Nec sane catholic⁹ factus ē: sȝ tñ ab hippone discessit. In h̄ libro illud qđ dixi: Aiam dico esse factā a deo vt cętera oia q̄ a deo facta sunt: et int̄ illa quę deus oīpotēs fecit/ pncipalē locū datū eē animę: ita dixi vt hoc generalit̄ de vniuersa creatura ratiōali accipi vellē: q̄uis i scripturꝭ sanctis alas dictas esse angeloꝝ/ aut nō oīno/ aut non possit facile repiri/ sicut sup̄ iā diximꝰ. Itē alio loco: Ego dico inq̄ pctm̄ nō esse/ si nō propria voluntate peccet̄: vbi pctm̄ illud intelligi volui quod nō est/ etiā pęna peccati: Nā de tali pęna dixi alibi/ in eadē disputatione/ qđ dicēdū fuit. Itēq̄ dixi: Ut postea eadē ipsa caro q̄ nos in pęnis torsit i pctis manētes/ subijciatur nob̄ i resurrectiōe: et nos nulla aduersitate q̄tiat/ q̄ minꝰ legē ꝛ p̄cepta diuina seruemꝰ.

B — Cōtra fortunatū. disputatione pma. n.

C — Contra fortunatum dispu/tatione. 2. c.

Contra fortu/natū disputa. 1. p.

D — Contra fortu/natū disputa. 2. e.

Decimaocta/ua veritas.

¶ Quod nō ita ē accipiēdū/ tāq̄ ꝛ in illo dei regno/ vbi incorruptibile et imortale corpꝰ habebimus/ de scp̄turis diuinis lex ꝛ p̄cepta sumēda sint sed q̄ pfectissima ibi lex ęterna seruabit̄: ꝛ illa duo p̄cepta d̄ diligēdo deo ꝛ ꝓximo: nō i lectione/ s̄ i ipsa pfecta ꝛ sēpiterna dilectōe tenebimꝰ. Hoc opꝰ sic incipit: Quito calēdas septēbris.

Math. 22. d.

¶ Decimaoctaua veritas/ q̄ in patria lex et p̄cepta diuinꝭ scp̄turꝭ accepta n̄ s̄uabunt̄/ sȝ tm̄ lex eterna de dilectione dei ꝛ ꝓximi. Unde explanat illud quod dixerat contra fortunatum de lege et p̄ceptis in patria obseruādis. Ex quo accipiuntur quattuor theologica documenta. Primū est/ q̄ in patria remanebit obseruatio duorū preceptorum. s. dilectio dei ꝛ proximi: Quia dic̄ q̄ ista duo p̄cepta i sempiterna dilectione tenebimus. Secūdum documentū/ q̄ ista p̄cepta non obseruabimꝰ tūc ex lege scripta/ sed ex lege eterna quā intuebimur: Quia dicit q̄ nō in lectione/ sed in sempiterna dilectione. Tertiū documētum/ q̄ scp̄ture diuinę lex sanctissima nō permanebit in patria quantū ad sua acidētalia: q̄ non manebūt nisi duo precepta/ ad que omnia alia reducunt̄. Quartum documentū/ q̄ ista lex manebit quātū ad substātialia: q̄ in his duobꝰ p̄ceptis tota lex pendet ꝛ ꝓphete/ teste dn̄o in euāgelio. Q̄ autē sint scripta ista duo precepta hoc non pertinet ad substantiam diuine legis.

De fide ꝛ symbolo: Liber vnus: Ca. XVII.

A — Er idem tp̄s corā ep̄is (

P hoc mihi iubentibꝰ/ q̄ plenariū totius africę conciliū hippone regio agebant: de fide et symbolo presbyter disputaui: Quam disputationē nōnullis eoꝝ qui nos familiarius diligebant/ studiosissime instantibus/ in librū contuli: in quo de rebus ipsis ita dissceritur/ vt tamē non fiat verboꝝ illa contextio/ quę tenēda memoriter competētibus tradit̄. In hoc libro cū de resurrectiōe carnis ageret̄: Resurget inq̄ corpus sm̄ christianam fidē/ quę fallere nō potest. Quod cui videt̄ incredibile/ q̄lis sit nūc caro attendit: qualis autē futura sit nō considerat: q̄ illo tp̄e imutationis angelicę/ iam non erit caro et sanguis/ sed tm̄ corpus: ꝛ cętera q̄ ibi de corporū terrestriū i corpora cęlestia mutatiōe disserui. Quoniā dixit apostolus cum inde loqueret̄: Caro ꝛ sanguis regnū dei nō possidebūt. Sȝ quisquis ea sic accipit/ vt existimet ita corpus terrenū/ quale nunc habemus/ in corpus cęleste resurrectiōe mutari: vt nec mēbra ista/ nec carnis sit futura substantia: proculdubio corrigendus est/ cōmonitꝰ de corpore dn̄i/ qui post resurrectionē in eisdē mēbris: non solū conspiciendus oculis/ verūetiam manibus tangendus apparuit: carnemq̄ se habere etiā firmauit dicēs: Palpate ꝛ videte/ quia spiritus carnē ꝛ ossa nō habet/ sicut me videtꝭ habere. Unde constat apostolū: nō carnis substantiā negasse i regno dei futurā/ sed aut hoīes q̄ sm̄ carnē viuunt/ carnis ꝛ sanguinis nomine nūcupasse: aut ipsam carnis corruptionē/ quę tunc vtiq̄ nulla erit. Nam cū dixisset: Caro ꝛ sāguis regnū dei nō possidebunt: bn̄ intelligit̄/ tanq̄ exponēdo quid dixerit continuo subdidisse: Neq̄ corruptio incorruptionē possidebit. De q̄ re ad psuadendū infidelibus difficili/ diligēter quātū potui me disseruisse reperiet quisq̄ de ciuitate dei libꝝ legerit nouissimū. Hoc opꝰ sic icipit: Quoniam scriptum est.

B — De fide ꝛ symbolo. ca. 10. a.

1. Corꝭ. 15. f.

Al. ostendit. Luce. 24. f.

1. Corꝭ. 15. f.

Lib. 22. de ciuita. dei. ca. 5. et. 21.

De genesi ad litterā imperfectꝰ: liber vnus: Ca. XVIII.

C — Um de genesi duos libros ꝯtra manicheos condidissem: quoniā sm̄ allegoricā significationē scp̄turę verba tractauerā: nō ausus naturaliū reꝝ tanta secreta ad litterā exponere: hoc est quēadmodū possent sm̄ historicā ꝓprietatē q̄ ibi dicta sunt accipi: volui expiri in hoc q̄ negociosissimo ac difficillimo ope q̄d valerē/ sed i scp̄turis exponēdis tyrocinium meū sub tāta sarcinę mole succubuit: Et nondū pfecto vno libro ab eo quē sustinere nō poterā/ labore conq̄eui. Sed in h̄ ope cū mea opuscula retractarē/ iste ipse vt erat impfectꝰ venit i manꝰ: quē neq̄ ędiderā ꝛ abolere decreuerā: qm̄ scripsi postea duodecim libros/ quoꝝ titulus ē: de genesi ad litterā.

Al. expositionem.

In quibus ꝗuis multa ꝗsita potius ꝗ̄ in/
uēta videanť/tñ eis iste nullo mō est cōpa/
rādus. Uerū ⁊ hūc posteaꝗ̄ retractaui/ma
nere volui: vt eēt index quātū existimo nō
Ar. tinuillis. tindocilis rudimētoꝝ meoꝝ in enucleādis
atqȝ scrutādis diuinis eloquijs: Eiusqȝ ti/
tulū eē volui: De genesi ad lřam impfect⁹.
Inueni qppe cū vsqȝ ad hec ɤba dictatū:
De geñ. ad lit/teram imperfecto. ca. 16. f. Pater tñ pr̄ est: nec filius aliud ē ꝗ̄ filius:
qꝛ ⁊ cū dr̄ silitudo pr̄is ꝗ̄ꝗ̄ ostēdat nullam
interuenire dissimilitudinē: nō tñ solus est
Ibidem. g. pater/sȝ habet similitudinē. Post hec repe/
tiui verba scripturę rursus cōsiderāda atqȝ
tractāda: Et dixit de⁹: faciam⁹ hoiez ad ima
ginē ⁊ silitudinē nostrā. Hucusqȝ dictatum
librū impfectū reliquerā. Qđ aūt ibi sequi/
tur/addēdū putaui cū eū retractarē: nec sic
tñ pfeci/ ꞩ hoc ꝗ̄ addito ipfectū reliqui. Si
eñ pfecissem/saltē de oibus opibus ⁊ ɤbis
dei ꝗ ad sextū diē ptinerēt disputassem. In
ꞩ libro eadē notare ꝗ mihi displicēt vel de/
fendere ꝗ alijs non bñ intellecta displicere
possūt/supfluū mihi visuz ē. Breuiť eñ ad/
moneo/ vt illi duodecim libri legāť: ꝗs lōge
postea cōs feci: ⁊ ex ipis de isto iudiceť. Hic
liber sic incipit: De obscuris naturaliū rerū.

De sermone domini in monte libri duo: Ca. XIX.

A P Er idē tēpus de sermone dñi in mō/
te scdm mattheū/duo volumina scri
psi: In quoꝝ pmo pter id qđ scri/
Matth. 5. a. ptū est: Beati pacifici/qm̄ ipi filij dei voca/
Lib. 1. de sermone domini in monte. c. bunť: Sapiētia inꝗ̄ cōgruit pacificis/in ꝗ/
bus iā ordinata sūt omia/ nullusqȝ motus
aduersus rationē rebellis est: ꞩ cūcta obtē/
perāt spiritui hois/ cū ⁊ ipe obtēperet deo.
Qđ merito mouet quō dixerim: Nō enim
cuiꝗ̄ puenire in hac vita pōt/ vt lex repu/
gnās legi mētis oino nō sit i mēbris: Cū
quidē etiā si ei sic resisteret spūs hois/ vt in
nullū ei⁹ laberet assensuz: nō iō tñ illa nō re
pugnaret. Hoc ꝗ qđ dictū est: nullū eē mo/
tū aduersus rōnē rebellē: recte accipi pōt id
nūc agētib⁹ pacificis domādo ꝯcupiscētias
carnis/vt ad istā pacē plenissimā ꝗñqȝ ve/
B niať. Proinde qđ alio loco cū eādē sentētiā
Lib. 1. de sermone domini in monte. b. euāgelicā repetēs dixissem: Beati pacifici/
qm̄ ipsi filij dei vocabunť/adiunxi dicens:
Decimanona veritas ¶ Et ista quidē i hac vita cōpleri possunt: sicut completa esse in aplis credim⁹: sic accipiendū est: non vt in aplis hic viuētib⁹ nullū carnis motū arbitremur spiritui repugnasse: sed hacten⁹ hic ista posse cōpleri: quatenus in aplis credim⁹ esse cōpleta: ea mēsura scȝ pfectionis hūane/quāta in hac vita pōt eē pfectio. Nō eñ dictū ē: ista in hac vita cōpleri pñt: nā cōpleta esse in aplis credimus: ꞩ ita dictū ē: sicut cōpleta eē i apostolis credim⁹/ vt ita cōpleanť sicut in illis cōpleta sunt. i. ꝗdā pfectione cui⁹ capax ē ista vita: nō sic sunt illa ꝗ speram⁹ pace plenissima/quādo diceť: Ubi est mors ꝯtētio tua? Alio loco qđ interposui testimoniū: Nō eñ ad mēsuram dat de⁹ spm̄: nōdū intellexeram de christo pprie verius accipi: Alijs qppe hoibus sī ad mēsurā dareť spiritus/ non duplū peteret heliseus ꝗ̄ fuit in helia. Itē qđ scriptū ē: Iota vnū / aut vn⁹ apex nō trāsiet a lege donec oia fiāt: cū exponerē/dixi nihil posse aliud intelligi nisi vehementē pfectiōis expssionē: Ubi merito ꝗriť: vtrū ista pfectio sic possit intelligi vt tñ verū sit/neminē
iā vtentē volūtatis arbitrio hic viuere sine
pctō. A ꝗ eñ vsqȝ ad vnū apicē lex pfici po
test/nisi a ꝗ fiūt vniuersa diuina mandata?
Sed in eisdē mādatis est etiā qđ iubemur
orare: Dimitte nob debita nr̄a/ sicut ⁊ nos Matth. 6. b.
dimittim⁹ debitorib⁹ nr̄is. Quā orationez
vsqȝ in finē sęculi tota dicit ecclesia. Oia ꝗ
mādata facta deputanť: qñ quicꝗd non fit
ignosciť. Sane qđ ait dñs: Quicūqȝ solue/ E
rit vnū de mādatis istis minimis/⁊ docue/ Lib. 1. de
rit sic hoies ⁊c. vsqȝ ad eū locū vbi ait: Nisi sermone dñi
abūdauerit iusticia vestra plusꝗ̄ scribarū ⁊ in monte. f.
pharisęoruz/ nō intrabitis in regnū cęloꝝ:
multo meli⁹ ⁊ cōuenietius exposui in alijs
posteriorib⁹ sermonibus meis: qđ etiā hic

¶ Decimanona ɤitas ꝗ in aplis viuētib⁹ in ꞩ mundo caro adhuc spūi repugnat. Uñ explanā/do illud qđ dixerat in libro de sermone dñi i monte: Ista. s. bona ɤtut' in hac vita cōpleri possunt ꝗ iā cōpleta eē in aplis credim⁹. Et illud exponans dicit/sic accipiēdū est/nō vt in aplis hic viuētib⁹ nullū carnis motū arbitremur spūi repugnasse: sed hacten⁹ ista posse cōpleri/quaten⁹ in aplis credim⁹ esse cōpleta/ea inꝗ̄ mēsura pfectionis hūane: ꝗnta i hac vita pōt esse pfectio. Ex ꝗ dicto accipiūť quattuor theologica documenta. Primū ē ꝗ apli p⁹ missionē spūsancti peccauerūt venialiter: qꝛ in eis caro aduersus spm̄ repugnabat: sicut habeť argumētū hic. Scdm documētū ꝗ post receptionē spūs/sancti nō peccauerūt mortaliter: qꝛ fuerunt pfecti sicut pōt in hac vita esse in ꝗ quilibet pōt vitare pctm̄ mortale. Tertium documētū/ꝗ nullus status aut psona de cōi lege pter christū aut matrē ei⁹: ꝗs augustin⁹ nō intelligit i talib⁹ cōibus regulis: fuit vnꝗ̄ pfectior aplis: qꝛ dicit ꝗ habuerūt pfectionē cōpletā ꝗ in hac vita pōt participari. Quartū documentū/ ꝗ nūꝗ̄ erit aliꝗs status aut persona ꝗ attingat vltra pfectionē aplo ꝝ simplr: qꝛ dicit ꝗ pfectionis hūane mēsura i eis fuit / ꝗtū in hac vita pōt eē pfectio. Istis aūt pmissis/ sequiť vna ꝯclusio/ꝗ si maioris pfectionis est nō habere in ꝓprio nec in cōi ꝗ̄ habere qđ apli nō habuerūt: et si apli habuerūt non est maioris pfectiōis carere: ꝯtra illos ꝗ dicūt pfectiorē statū esse possibilē in hac vita ꝗ̄ fuerit status apostoloꝝ.

1. Cor. 15. g.

C
Ioh. 3. d.
Lib. 1. de sermone domini in monte. e.

4. Reg. 2. b.

D
Lib. 1 de sermone domini in monte. f.

retexere longū est. Ad hoc aūt iste ibi pducit sēsus/ vt eorū sit iusticia maior q̄ scribarū ⁊ phariseoꝝ/ q̄ dicūt ⁊ nō faciūt. De scribis q̄ppe et phariseis alio loco ipse dn̄s ait:

Matth.23.a.

Dicūt em̄ ⁊ nō faciūt. Illud etiā melius intelleximus postea qđ scriptū est: Quia qui

F

Matth.5.c

irascit̄ fratri suo. Codices em̄ greci non habēt/ sine causa: sicut hic positū est: q̄uis ipe sit sensus. Illud em̄ diximꝰ intuendū/ q̄d sit irasci fratri suo: qm̄ nō fratri irascit̄ q̄ peccato fratris irascit̄. Qui ḡ nō pctō fratris irascit̄/ sine causa irascit̄. Itē qđ dixi: Hoc ⁊ de patre ⁊ de matre ⁊ ceteris vinculis sanguinis intelligendū est: vt in eis oderimus qđ genꝰ humanū nascēdo ⁊ moriēdo sortitū ē: ita sonat/ q̄si nō essēt future iste necessitudines si nullo nature humane precedēte pctō nēo moreret̄. Quē sensum iā superius iprobaui. Essent em̄ ꝑfecto cognatiões ⁊ affinitates/ etiā si originali nullo existēte pctō/ sine morte cresceret ⁊ multiplicaret̄ genꝰ humanū. Ac ꝑ hoc aliter soluēda est q̄stio: cur dn̄s p̄ceperit diligēdos inimicos: cum alio loco p̄cipiat odio habēdos ⁊ parētes ⁊ filios: nō sicut hic soluta est: s; sicut eā† posteriꝰ sepe soluimꝰ .i. vt diligamꝰ inimicos lucrādos regno dei: ⁊ oderimꝰ in ꝓpinq̄s/ si impediūt a regno dei. Itē de p̄cepto q̄ ꝓhibetur vxor nō dimitti/ nisi ꝓpter fornicationē: hic quidem scrupulosissime disputaui. Sed quā velit dn̄s intelligi fornicationē ꝓpter quā liceat dimittere vxorē: vtrū eā q̄ dānatur in stupris: an illā de q̄ dicit̄: Perdidisti omnē q̄ fornicat̄ abs te: in q̄ vtiq; ⁊ ista est: neq; em̄ nō fornicat̄ a dn̄o qui tollēs membra christi/ facit ea mēbra meretricis/ etiam atq; etiā cogitādū est/ atq; requirēdū. Nec volo in re tanta/ tamq; ad dinoscendū difficili putare lectorē istā sibi nostrā disputatiōnē debere sufficere: sed legat ⁊ alia: siue nostra/ q̄ postea scripta sunt: siue alioꝝ meliꝰ cōsiderata atq; tractata: vel ipse si pōt ea q̄ hic merito mouere pñt/ vigilātiore atq; intelligentiore mēte discutiat: Non q2 omne pctm̄ fornicatio est: neq; em̄ oēm peccantē deus pdit/ qui q̄tidie sctōs suos exaudit dicētes: Dimitte nob debita nr̄a: cū perdat q̄ fornicat̄ ab eo: ¶ S; quatenus intelligenda atq; elimināda sit hec fornicatio: ⁊ vtrū etiā ꝓpter hāc liceat dimittere vxorē/ latebrosissima questio ē: Licere tamē ꝓpt istā q̄ in stupris cōmittit̄/ nulla questio est. Et vbi dixi hoc pmissum esse/ nō iussum: nō attendi aliā scripturam dicentem: Qui tenet adulterā/ stultus ⁊ impius est. Nec sane dixerim adulterā/ fuisse deputandā illā mulierē etiā posteaq̄ audiuit a dn̄o: Nec ego te dānabo: vade/ deinceps iā noli peccare: si h obedient̄ audiuit.

Luc.14.f.

Al.† superius

H

Li.1.de sermone domini in monte.o.

Ps.72.

1.Cor.6.c.

Matth.6.b.

Vicesima veritas.

Li.1.de sermone domini in monte.g.

G

Li.1.de sermone domini in monte.n.

¶ Vicesima veritas/ q2 latebrosa questio est qua ꝓhibet̄ vxor dimitti nisi propter fornicationē: vtrū dn̄s intellexerit de fornicatiōe q̄ ē tm̄ in stupris: an de ea q̄ dr̄: Perdidisti oēs q̄ fornicant̄ abs te. Intelligendū tn̄ q2 hic adiungit augustinus quattuor notabilia. Primū est/ q2 nō omne peccatū est fornicatio: q2 deꝰ pdit oēs q̄ fornicant̄/ ⁊ tamē non perdit oēs q̄ peccant: cū quotidie exaudiat suos sctōs dicētes: Dimitte nobis debita nostra. Unde accipit̄/ q2 fornicatio de q̄ nūc loquit̄/ ē oīno pctm̄ mortale/ ⁊ nullum veniale. Scdm̄ notabile/ q2 cū sit magna q̄stio: vtrū ꝓpt oēm fornicationē liceat vxorē dimittere: de fornicatione q̄ est i stupris dicit/ q2 nulla q̄stio est: q̄n s. licet. Illđ tamē exponit ecclia q̄ntum ad thorū/ non q̄ntum ad sacramēti vinculū. Tertiū notabile/ q2 talē dimittere fornicariā: nō solū pmissum est/ s; etiā iussū. Un̄ reuocat illud qđ dixerat esse hoc pmissū nō iussū: q2 dicit q2 nō attēderat scpturā dicētē: Qui tenet adulterā/ stultus ⁊ impius est. Quartū notabile/ q2 nō est reputāda adultera mulier post ꝑfectam penitētiā. Un̄ dicit sic: Nec sane dixerim fuisse adulterā deputādā illā mlierē etiā postq̄ audiuit a deo: nec ego te cōdēnabo/ vade et noli deinceps peccare: si hoc inq̄t obediēt̄ audiuit. Ex q̄ dicto accipit̄ argumētū/ q2 nō licet dimittere vxorē ex fornicatiōe post penitentiā factā: q2 dicit q2 illa mlier nō fuit adultera reputāda/ si obedienter audiuit verbū domini saluatoris.

Li.1.de sermone domini in monte.e.

Prouer.18.

Ioh.8.b.

¶ Loco alio peccatū fratris ad mortē: de q̄ dicit iohānes aplus: Non pro illo dico vt roget q̄s: ita definiui vt dicerē: Peccatū ḡ fratris ad mortē puto esse cū post agnitionē dei per gratiā domini nostri iesu christi quisq̄s oppugnat fraternitatem: et aduersus ipsam gratiā qua recōciliatꝰ ē deo inuidentie facibꝰ agitatur. Quod quidem nō confirmaui: qm̄ h putare me dixi: sed tn̄ addēdū fuit: si in hac tam scelerata mentis puersitate finierit hāc vitā: qm̄ de quocūq; pessimo i hac vita cōstituto/ non est vtiq; desperandum: nec ꝓ illo† impatienter oratur/ de quo nō desperatur. In secūdo itē libro: Nulli inq̄ licebit ignorare dei regnū: cum eius vnigenitus

¶ Vicesimaprima veritas/ q2 nō est pctm̄ ad mortē ꝓ quo btūs iohānes dixit nō esse rogandū: impugnatio veritatis agnite/ aut inuidentia fraterne grē: nisi cum finali ipenitentia adiūcta. Un̄ cū in libro de sermone dn̄i in mōte definiuisset hoc pctm̄: impugnationē agnite veritatis/ ⁊ inuidētiā fr̄ne grē: hic explanās illud dictū dicit q2 addēdum fuit: si in hac scelerata mētis puersitate finiuerit vitā suam: q2 de quocūq; inquit pessimo in hac vita cōstituto nō est vtiq; desperandum. Ex quo dicto accipiunt̄ duo theologica documēta. Primū ē/ q2 nullū est peccatum in spm̄sanctū ꝑ se nisi finalis impenitētia: q2 nullū est pctm̄ irremissibile/ nisi illud: et tō ꝓ isto solo nō ē rogādū: Illđ aūt ꝓ q̄ nō ē rogādū/ dicit q2 nō est nisi finalis impenitētia. Secūdū documētū/ q2 final̄ penitētia non est infructuosa: q2 dicit de quocunq; in hac vita cōstituto desperādū non est. Intelligēdū tamē q2 in hoc capl̄o dicit tria notabilia dicta de scriptura. Primum est q2 illud

Vicesimaprima veritas

I

Li.1.d sermone dn̄i i mōte.dd.

1.Ioh.5.c.

De pe.dis.1.

ca.si sacerdos

2.scđ.dis.45.

ca.est etiam.

Al.† ꝑrudēt

K

Li.2.de sermone domini in monte.g.

non solũ intelligibiliter/sed etiã visibiliter in hoie dñico de celo venerit/iudicatur⁹ et viuos ꝛ mortuos.

¶ qđ dicit scriptura: Nõ enĩ dat deus spm̃ ad mensurã: nõ est intelligẽdũ/ nisi de christo/ qꝛ beliseꝰ petijt duplũ spm̃ belie. Scđm notabile/ ꝙ illud ꝙ đr: Jota vnũ aut vnꝰ apex nõ ꝑteribit a lege/ ẽ intelligendũ de obſuantia/a mortalibꝰ trãsgressionibꝰ ꝛ nõ a remediabilibus. Terciũ notabile/ ꝙ cũ đr: Qui irascitꝰ frĩ suo ꝛc. dicit: Nõ irascitꝰ frĩ q̃ pctõ frĩs irascitꝰ. Ex q̃ accipitꝰ documẽtũ ꝙ iustũ odiũ non fertꝰ in ꝑsonã/sed in vitiũ ꝑsone.

Vicesimasecũda veritas.

¶ Sꝫ nõ video vtrũ recte dicatꝰ hõ dñicus qui est mediator dei ꝛ hominũ/ hõ christus iesus/ cũ sit vtiqꝫ dñs: dñicus aũt hõ q̃s i eiꝰ scã familia põt dici. Et h̃ quidẽ vt dicerẽ apud q̃sdã legi tractatores catholicos diuinorũ eloquiorũ. Sed vbicũqꝫ h̃ dixi/ dixisse me nollẽ: Postea q̃ppe vidi nõ esse dicendum: q̃uis nonnulla possit rõne defendi.

1. timoth. 2. b.

¶ Vicesimasecũda veritas/ ꝙ christꝰ nõ ẽ dicẽdus hõ dñicus. Vñ cũ oppositum dixisset augꝰ ꝯtra eplam donati: nũc reuocat qđ cõperit non eẽ dicendũ. Cuiꝰ rõnẽ assignat: qꝛ cũ dñs ẽ/ dominicus nõ eẽ. Sꝫ ꝯtra istã rõnẽ instatꝰ dupliciꝰ. Primo/ qꝛ licet michael sit angelus/ põt tamẽ dici spũs angelicꝰ. Scđo qꝛ lꝫ paulus sit apl̃s/ põt tñ dici vir vł doctor apl̃icus: Et iđ videtꝰ ꝙ de virtute sermonis ista nõ sit negãda: ꝛ tñ eã negauit augustinꝰ: qꝛ posset generare prauũ sensum in aĩo simpliciũ auditorũ/ vt dñs non esset q̃ đr dominicꝰ. Posset tñ dici verbũ .i. ꝓprie ꝯtrariũ esse: sicut ꝙ christus q̃uis sit christus/ nõ tamẽ est christianus: qꝛ nõ est a christo alio dictus a q̃ rationẽ ꝑticipet q̃re christianꝰ dicatꝰ: ita vt dicimꝰ simili modo est dominicus: rõ eñ ꝛ forma dominiq̃ primo ꝛ ꝑ se inest ei.

L

Ri. 2. de ſmone domini in monte. p.

¶ Jtẽ qđ dixi: Nullius eñ fere cõsciẽtia deũ põt odisse: nõ video fuisse dicendum: Multi eñ sũt de quibus scriptũ est: Supbia eoꝝ q̃ te oderunt. Alio loco in eo qđ dixi: ob h̃ dixisse dñm: Sufficit diei malicia sua: qꝛ cibos sumere vrgebit ip̃a necessitas/ quã ꝓpterea maliciã noiatã arbitror/ qꝛ penalis nob̃ est: Pertinet eñ ad hãc fragilitatẽ quã peccãdo meruimus. Non attendi etiã ꝑmis hoibus data fuisse in ꝑadiso corporalia alimẽta/ añq̃ istã mortis penã peccãdo meruissent. Sic eñ erant immortales in corꝑe nondũ spũali/ sꝫ aiali: vt tamen

Ps. 73.

M

Math. 6. d. Ri. 2. de ſmone domini in monte. s.

¶ Vicesimatertia veritas/ ꝙ nõ est dicendũ q̃n boles possint deũ odire: Vñ cũ oppositũ dixisset/ đ ſmone dñi ĩ mõte: nũc reuocat sic dicẽs: Jllud ꝙ dixi: fere nullius cõsciẽtia deũ odisse põt/ nõ video fuisse dicẽdũ: ꝛ multi inq̃t sũt de q̃bꝰ scriptũ ẽ: Supbia eoꝝ q̃ te oderũt ascendit sp. Ex q̃ patet euidẽs argumẽtũ ꝯtra illos q̃ dicũt ꝙ nullus põt deũ odire: qꝛ augustinꝰ h̃ reuocat ꝙ dixerat: fere nullius cõsciẽtia põt deũ odire: qꝛ dicit ꝙ multi sũt tales. Sꝫ ad illud dictũ adducuntꝰ due rõnes. Prima est: qꝛ nõ solũ oditꝰ illud qđ est formaliꝰ malũ pene/ sꝫ etiã illđ qđ ẽ virtualiꝰ ꝯtinẽs malum pene: sicut ignis adurẽs: ꝛ iđ cũ deꝰ virtualiꝰ ꝯtineat malũ pene/ oditꝰ a calũniãtis inq̃tũ ẽ inflictiuus pene: ꝛ etiã ab hominibꝰ malis/ cũ ꝓpter afflictiões tꝑales deũ blasphemãt. Scđa rõ ẽ/ qꝛ q̃ñ aliqđ susceptiuũ nõ ẽ determinatũ necessario ad vnũ ꝯtrariorũ/ nõ est ĩpossibile esse sub alio/ cũ eadẽ sit potẽtia ꝯtrarioꝝ: ꝛ ideo cũ hõ nõ sit necessitatus ad diligẽdũ deũ: alioquin frustra daretꝰ in ꝑceptũ/ nõ ẽ ĩpossibile ꝙ odiat: sicut aqua/ qꝛ cõtingẽter frigida põt esse calida: ꝛ qꝛ ignis necessario calidus nõ põt eẽ frigidus. Sed oritꝰ dubiũ: qꝛ deus est finis vltimus/ ꝛ finis vltimꝰ ſm augustinũ nõ põt odiri. Dicitꝰ ꝙ deꝰ sꝫ rõne vltimi finis/ odiri nõ videtꝰ: sꝫ sub rõne inferẽtis malum pene/ aut ĩpedientis a delectatione.

in eiusmodi imortalitate corꝑalibꝰ alimentis vterentꝰ. Jtẽ qđ dixi: Quã sibi deꝰ elegit gl̃iosam ecclesiam non habentẽ maculã neqꝫ rugã: nõ ideo dixi: qꝛ nũc ex oĩ parte iam talis est: q̃uis ad h̃ electa nõ dubitetꝰ: vt talis sit quãdo christus apparuerit vita eius: tũc eñ et ipsa cum illo apparebit in gloria. Propter quã gloriã dicta est ecclesia gloriosa. Jtẽ ꝙ dñs ait: Petite ꝛ accipietis: q̃rite et inuenietis/ pulsate ꝛ aperietꝰ vobis: operosa quidẽ ista tria q̃d inter se differãt exponẽdũ putaui: ſꝫ longe melius ad instãtissimã petitionẽ oia referuntꝰ. Hoc q̃ppe ostẽdit/ vbi eodẽ verbo cũcta ꝯclusit dicẽs: Quãto magis pater vester q̃ in celis est dabit bona petentibus se. Non eñ dixit: petentibus ꝛ querentibus ꝛ pulsantibus. Hoc opus sic incipit. Sermonem quẽ locutus est dñs.

N

Eph. 5. f. Ri. 2. de ſmone domini in monte. y.

Col. 3. a.

O

Math. 7. a. Ri. 2. de ſmone domini in monte. bb.

Psalmus contra partẽ donati: liber vnus: Ca. XX.

Volens etiã causam donatistarũ ad ip̃ius humillimi vulgi ꝛ oĩno imperitoꝝ atqꝫ idiotarũ noticiã ꝑuenire: ꝛ eoꝝ q̃ñtũ ꝑ nos fieri posset inherere memorie/ psalmũ q̃ eis cãtaretꝰ ꝑ latinas l̃ras feci. Sed vsqꝫ ad /v/ l̃ram: Tales eñ abcdarios appellãt. Tres vero vltimas omisi: sed ꝓ eis nouissimũ q̃si epilogũ adiũxi/ tanq̃ꝫ eos mr̃ alloqueretꝰ ecclia. Hypopsalma etiã qđ respõdetꝰ/ et ꝓemiũ cause/ qđ nihilominꝰ cantatꝰ/ nõ sunt in ordine litterarũ. Earũ quippe ordo incipit post ꝓemiũ. Jdeo autẽ non aliq̃ carminis genere id fieri volui/ ne me necessitas metrica ad aliqua verba q̃ vulgo minꝰ sunt vsitata compelleret. Jste psalmus sic incipit: Omnes qui gaudetis.

Contra epistolam donati heretici/ liber vnus: Ca. XXI.

Jbrũ etiã ꝯ eplam donati q̃ post donatũ secũdus pꝰ maiorinũ eps apđ carthaginẽ fuit: codeꝫ p̃sbyterij mei tp̃e scripsi: in qua epl̃a ille ait: vt nõ nisi in eius cõmunione baptisma christi eẽ credatur: cui nos ꝯtradicimus. Jn hoc libro in q̃ dixi q̃dã loco de apl̃o petro/ qđ in eo tanq̃ꝫ in petra fundata sit ecclia/ q̃ sensus etiã cantatꝰ ore mł̃toꝝ in versibꝰ btissimi ambrosij: vbi de gallo gallinatio ait. Hoc ipsa petra

A

B

ecclesia canēte/culpā diluit. Sꝫ scio me po/
stea sepissime sic exposuisse qd̄ a dn̄o dictū
Math.16.c. est: Tu es petrus ꝛ sup hāc petrā ędificabo
ecclesiā meā: vt sup hūc/intelligeret quē cō
fessus ē petrus dicēs: Tu es christus filius
dei viui: Ac si petrus ab hac petra appella/
tus/psonā eccl'ię figuraret: q̄ sup hāc petraꝫ
ędificat/ ꝛ accępit claues regni cęloꝝ. Non
eni dictū ē illi: Tu es petra: ſ tu es petrus:
1.Cor.10.a. petra aūt erat christ⁹: quē cōfessus simō si/
cut eū tota ecclesia cōfitet/dictus ē petrus.
Harū aūt duarū sentētiarū q̄ sit pbabilior
C eligat lector. Alio loco dixi: Nullius mortē
de⁹ q̄rit: qd̄ sic accipiendū est: q2 hō sibi acq̄
siuit mortē deserēs deū: ꝛ acquirit q̄ non re
Sap.1.c currit ad deū/scd̄m qd̄ scriptū ē: Deus mor
tē nō fecit. Sꝫ etiā illud non min⁹ verū est:
Eccl.11.b. Vita ꝛ mors a dn̄o deo est: vita scꝫ a donā
D te/mors a vindicante. Itē qd̄ dixi donatū
cuius eplam refellebā: rogasse/ vt impator
inter ip̄m ꝛ cecilianū trāsmarinos ep̄os iu/
dices daret: non ip̄m/sed aliū donatū eius/
dem tn̄ schismatis hoc fecisse pbabilius in/
uenit. Ille aūt nō erat carthaginensis do/
natistarū ep̄s/sꝫ a cassis nigris: Qui tamē
primus apud carthaginē ip̄m nefariū schis/
ma pmisit. Nec sane donatus carthaginē/
sis vt christiani rebaptiçarent/instituit: qd̄
ego eū instituisse crediderā qn̄ eplę respon/
debā. Nec de libro sapiētię ip̄e abstulit di/
midiā sententiā: vba ad rem necessaria vbi
Eccl.34.d. cū scp̄tū sit: Qui baptiçat a mortuo /et ite/
rū tangit eū: quid pficit lauatio ei⁹: sic iste
posuit tāq̄ scriptū ē: Qui baptiçat a mor/
tuo/quid pficit lauatio? Nos aūt ꝛ anteq̄
esset pars donati sic habuisse codices plu/
rimos: veruntamē afros/vt nō esset in me/
dio: ꝛ iterū tangit/postea didicimus. Qd̄ si
Al. nūc scisse tiaꝫ scirē: nō in istū tanq̄ in furē diuini elo/
quij/vel violatorem tanta dixissem. Hic li/
ber sic incipit: Abs te ipso p̄sente audierā.

Cōtra adimantū manichei di/scipulū/liber vnus: Ca.XXII.

A Eodem tp̄e venerunt in man⁹ meas
quędā disputationes adimāti: qui
fuerat manichei discipulus: q̄s con
scripsit aduersus legē ꝛ pphetas/ velut cō/
traria eis euāgelica ꝛ aplica scripta demon
strare conatus. Huic ḡ respōdi: verba eius
apponēs eisq̄ reddēs respōsionē meā. Qd̄
opus vno volumine pclusi: ꝛ in eo quibus/
dam questionib⁹ nō semel/sed iterū respon/
di: qm̄ qd̄ primū respōderā perierat: ꝛ tunc
inuentū est/cū iam iterū respondissem. Ali/
quas sane earundē questionū popularib⁹
ecclesiasticis sermonib⁹ solui: adhuc etiam
quibusdā nō respōdi: Aliquę remāserūt: q̄
rebus alijs magis vrgentib⁹ p̄termissa sūt:
cumulo q̄ obliuiōis adiūcto. In hoc ḡ di/ B
xi: Certis enim quibusdā vmbris ꝛ figuris Cōtra adimā/
rerū an̄ dn̄i aduentū s̄m mirabilē atq̄ ordi tum ca.3.c.
natissimā distributionē tēpoꝝ pp̄s ille tene
bat qui testamentū vetus accępit: tn̄ in eo
tāta p̄dicatio ꝛ p̄nūciatio noui testamēti ē/
vt nulla in euāgelica atq̄ aplica disciplina
reperiant/ q̄uis ardua ꝛ diuina pręcepta ꝛ
pmissa/q̄ illis etiā libris veteribus desint.
Sed addendū erat atq̄ dicendum: vt pene
nulla in euāgelica atq̄ aplica doctrina re/
periant/q̄uis ardua ꝛ diuina p̄cępta ꝛ pro
missa/quę illis etiaꝫ libris veterib⁹ desint.
Quid est enim qd̄ in sermone euāgelico in
mōte dn̄s dicit: Audistis q2 dictū est anti/ Math.5.e
quis hoc: ego autē dico vobis hoc/si nihil
ip̄e amplius p̄cępit q̄ p̄cęptū est in illis ve/
teribus libris? Deinde regnū cęloꝝ illi pp̄lo
fuisse pmissum non legim⁹ in his q̄ pmissa
sunt lege data p moysen in monte sina: qd̄ Exo.19.
pprie d2 vetus testamentū/qd̄ p̄figuratuꝫ
dicit apl's p ancillā sarę ꝛ filiū ei⁹: sed et ibi Gal.4.d
figuratū est ꝛ nouū p ipaꝫ sarā ꝛ filiū eius.
Proinde si figurę discutiant/oīa ibi pphe/
tata reperiunt/q̄ sunt p̄sentata vel expectā/
tur p̄sentāda per christū. Verūtamē ppter
q̄dā p̄cępta nō figurata/ sed ppria: q̄ nō in
veteri testamēto/ sed in nouo inueniuntur/
cautius ꝛ moderatius diceret: pene nulla/
q̄ nulla hic esse q̄ nō sint ꝛ illic: q̄uis et illic
sint illa duo p̄cępta de dilectione dei ꝛ pxi/
mi/quo rectissime oīa et legitime et pphe/
tica ꝛ euāgelica ꝛ aplica referunt. Itē qd̄ di C
xi: Tribus modis in scripturis sanctis fili/ Cōtra adimā/
orum nomen accipit: minus cōsiderate di/ tum ca. 5.a.
ctum est: ꝛ alios eni quosdā modos sine du
bio p̄termisimus: sicut d2 filius gehēnę/vel Math.23.b.
filius adoptiuus: Quę vtiq̄ nec s̄m natu/ Roma.8.c.
rā/nec s̄m doctrinā/ nec s̄m imitationem di
cunt. Quoꝝ triū modoꝝ tanq̄† sola sint ex Al.† solita
empla reddidimus: Scd̄m naturā/sicut iu/ Iob.8.d.
dęi filij abrae: s̄m doctrinā/sicut filios suos 1.Cor.4.d
quos euāgelium docuit apl's vocat: scd̄m
imitationē/sicut filij abrae nos sum⁹/cuius Gal.4.d.
imitamur fidem. Qd̄ aūt dixi: Cū induerit D
incorruptionem et immortalitatē/ iam non 1.Cor.15.g.
caro ꝛ sanguis erit: s̄m corruptionē carnalē Cōtra adimā/
dictū est carnē non futurā: nō s̄m substan/ tum.ca.12.c.
tiam/s̄m quā dn̄i corpus etiā post resurre/ Luc.24.f.
ctionem caro appellata est. Alio loco: Nisi E
quisq̄ inq̄ volūtatē mutauerit/bonū ope/ Cōtra adimā/
rari nō pōt: qd̄ in nr̄a potestate esse positū tum.ca.26.b.
alio loco docet/ vbi ait: Aut facite arborem 2.sen.dis.28.
bonā ꝛ fructū eius bonū: aut facite arborē ca alibi. Math.12.c.

malã ꝛ fructũ eius malũ. Qḋ non est cõtra
gratiã dei quã p̃dicam⁹: In ptãte quippe ho/
minis est mutare in melius volũtate/sed ea
potestas nulla est nisi a deo det̃: de quo di/
Job.1.b ctũ est: Dedit eis potestatẽ filios dei fieri.

Uicesimaqr/ta veritas ¶ Cũ eñ h̄ sit in ptã
te qḋ cũ volum⁹ faci/
mus: nihil tã in ptãte
2.sen.dis.41. ca.si autem. q̃̃ ipa volũtas ẽ: s; p̃/
parat̃ volũtas a dño.
Eo mõ g̃ dat ptãtem.
¶ Sic itelligẽdũ ẽ ꝛ qḋ
Cotra adimã/tum.ca.27.a dixi postea: In nr̃a
2.sen.dis.28. ptãte eẽ/vt vl̃ ↄ̃seri bo
ca.sic etiam. nitati dei/vl̃ excidi ei/
us seueritate merea/
mur: q2 i ptãte nr̃a nõ
ẽ nisi qḋ nr̃am sequit̃
volũtatẽ: Que cũ for
tis et potẽs p̃parat̃ a
dño/facile fit op⁹ pie/
tatis/ etiã qḋ difficile
atq; impossibile fuit.
Hic liber sic incipit:
De eo qḋ scriptũ est.

¶ Uicesimaquarta ve/ritas/ q2 cũ sit in potesta/te nr̃a qḋ cũ volum⁹ faci/mus: nihil tã in ptãte q̃̃ ipsa volũtas ẽ. Et adiũ/git/ q in nr̃a ptãte nõ est nisi qḋ nr̃am seq̃t̃ volũta/tẽ. Ex q̃ dicto accipiũt̃ q̃r tuor theologica documẽ/ta. Primũ est/ q actus voluntatis elicitus q̃ est velle quẽ appellat volũ/tatẽ/appropriate non est in nr̃a ptãte p actũ impe/ratũ/sicut aliq̃ ponũt: q2 ꝓpter qḋ vnum qḋq; ta/le ꝛc̃. Et ideo tunc actus imp̃atus magis esset in ptãte nostra q̃̃ ipm vel/le. Scḋm documentũ/ q actus volẽdi in nobis nõ causat̃ effectiue solu; ab obiecto: q2 tũc nõ esset in nr̃a ptãte nisi p p̃sentati/onẽ obiecti ipm causãt̃: et tunc ipsa presentatio es/set magis in nostra po/testate/cõtra dictũ augustini per regula; supradictam. Tertium documentũ/ q nullus actus p̃cedens velle/ est in nostra ptãte: q2 dicit q in nr̃a ptãte nõ est nisi qḋ nostrã sequit̃ voluntatẽ: vnde sentire ꝛ intelligere nõ sunt in nostra potestate nisi post aliam sequitur voliti/onem. Quartum documentum q homo per volunta/tem suam est dominus suorum actuũ: quia per hoc est quilibet suoꝝ actuũ domin⁹ q2 habet suoꝝ actuũ po/testatem: ꝛ hoc est vt hic dicit augustinus ipsa volun/tas. Sed orit̃ dubium: q2 dicit augustinus q illud est in voluntate nostra qḋ cũ volumus facim⁹: sed primo volitum nõ est effectus volendi cum actus rectus pre/cedat reflexum: igitur actus volendi non est primo in potestate nostra. Dicit̃ q non est intentio augustini q subiectum volitionis nostre sit in nostra potestate pri/mo: sed illud est maxime in potestate nostra qḋ facim⁹ cum volum⁹ vt sic non facimus.

Expositio quarundã ꝓpositio/nũ ex epistola pauli ad romanos/ liber vnus: Ca. XXIII.

A Cum p̃sbyter adhuc essem/cõtigit vt
apud carthaginẽ inter nos q̃ simul
eramus/ad romanos epistola apo/
stoli legeret̃: ꝛ quedã interrogabar a fratri/
bus: quibus cum sicut poterã responderẽ/
voluerunt scribi potius que dicebã/q̃̃ sine
litteris fundi. Ubi cum eis obtemperare;/
liber vnus accessit superioribus opusculis
B meis. In quo libro: Quod autem ait inq̃;:
Roma.7.c Scim⁹ q2 lex spiritalis ẽ/ego autẽ carnalis
Ri.expo.i epi sũ venũdat⁹ sub pctõ: satis ondi nõ posse
sto.ad ro.42. impleri lege;/nisi a spiritalib⁹/quales facit
gratia dei. Qḋ vtiq; nõ ex persona aposto/
li accipi volui/q̃ iam spiritalis erat/sed ho

minis sub lege positi/ nondum sub gratia.
Sic eñ prius hec verba sapiebã: que po/
stea lectis quibusdam diuinoꝝ eloquioru;
tractatoribus/quorũ me moueret auctori/
tas/ↄsideraui diligẽtius ꝛ vidi etiã de ipso
aplo posse intelligi/qḋ ait: Scimus qm̃ lex
spiritalis est/ego autem carnalis sum. Qḋ
in eis libris q̃s cõtra pelagianos nup scri/
psi/q̃̃tum potui diligenter ostendi. In isto
ergo libro ꝛ hoc qḋ dictũ est: Ego autẽ car/
nalis sum: ꝛ deinde cetera vsq; ad eũ locum
vbi dicit: Miser ego homo/quis me libera
bit de corpore mortis huius? Gratia dei p
iesu; christum dñm nr̃m: dixi hoiem descri/
bi adhuc sub lege/ nondũ sub gratia cõsti/
tutum benefacere volentẽ/sed victũ ↄcupi/
scentia carnis male facientẽ: A cuius cõcu/
piscentie dominatu non liberat/nisi gratia
dei per iesum christum dñm nostrum dono
spiritussancti: per quem diffusa charitas in Roma.5.a
cordibus nostris vincit concupiscẽtias car/
nis/ne cõsentiamus eis ad male faciendũ/
sed potius bona faciam⁹. Unde iam euer/
tit̃ heresis pelagiana: que vult: nõ ex deo
nobis/sed ex nobis esse charitatẽ qua bene
pieq; viuimus: S; in illis libris q̃s aduer/
sus eos edidimus/ etiã spiritalis hominis
iamq; sub gratia cõstituti melius intelligi
verba ista mõstrauimus/ ꝓpter carnis cor/
pus/qḋ spiritale nondũ est/erit aũt in resur
rectione mortuorum/ ꝛ ꝓpter carnis cõcu/
piscentiã: cu; qua ita cõfligunt sancti/nõ ei
cõsentiẽtes ad malũ/vt tamẽ eius motib⁹
quibus repugnãtib⁹ resistunt/non careant
in hac vita: Non eos autem habebunt in il
la/vbi absorbebit̃ mors in victoria. Pro/ 1.Cor.15.g
pter hanc itaq; cõcupiscentiã motusq;/q̃b⁹
ita resistitur vt tñ sint in nobis/põt quisq;
sanctus iam sub gratia positus/ dicere ista
oĩa que hic esse dixi verba hoĩs nondũ sub
gratia positi/sed sub lege. Qḋ hic ostẽdere
longũ est: ꝛ hoc vbi ostenderim dictum est.
Item disputans quid elegerit deus in nõ/ C
dum nato/cui dixit seruiturũ esse maiorẽ: ꝛ Ri.expo.i epi
quid in eodẽ maiore similiter nondũ nato sto.ad ro.60.
reprobauerit: de quibus propter hoc cõme 2.sen.dis.41. ca.opinari.
moratur/q̃̃uis longe postea† ꝓlatũ ꝓphe/ Al.† probatũ
ticum testimoniũ: Jacob dilexi: esau aute; Malach.1.a
odio habui: ad hoc perduxi rõcinationem
vt dicerem: Nõ ergo elegit de⁹ opa cuiusq̃;
in† p̃scientia/que ipe daturus est: sed fidem Al.† presentia
elegit in† p̃scientia/vt quẽ sibi crediturũ eẽ Al.† presentia
p̃sciuit: ipsu; elegerit cui spm̃sanctũ daret/
vt bona operãdo etiam vitam eternã cõse/
queret̃: Nondũ diligentius quesiuerã/ nec
adhuc inuenerã qualis sit electio gratie/de

Roma.11.a qua idem dicit aplš: Reliquie p electionē
gratię salue facte sunt: quę vtiqꝫ nō est gr̄a
si eam merita vlla p̄cedant: ne iam qδ dar/
nō ſm gratiā/ſ ſm debitū reddaṫ potꝰ me
D ritis ꝙ donetur. Proinde qδ cōtinuo dixi:
1.Cori.12.a. Dicit em̄ idē aplš: Idē deꝰ qui operaṫ oia
Lib. expo. in in oibus: Nusqꝫ aūt dictuꝫ est: deus credit
epla ad ro.60 oia in oibus: Ac deinde subiūxi: Qδ ergo
credimus/nostrū est: qδ aūt bonū opamur
illius est qui credētibꝰ dat spm̄sanctū: Pro/
fecto non dicerē si iam scirē etiā ipsam fidē
inter dei munera repiri/q̄ danṫ in eodē spi/
ritu. Utrūqꝫ ergo nostrū est ꝑpter arbitriū
volūtatis: ⁊ vtrūqꝫ tamē datū est p spm̄ fi/
dei ⁊ charitatis: Neqꝫ em̄ sola charitas/sed
Eph.6.d. sicut scriptū est: Charitas cū fide a deo p̄re
et dn̄o nostro iesu christo. Et qδ paulopost
E dixi: Nostrū est em̄ credere ⁊ velle: illiꝰ aūt
Lib. expo. in dare credentibus ⁊ volētibꝰ facultatē bene
epla ad ro.61. operādi p spm̄sanctū/p quem charitas dif/
funditur in cordibꝰ nostris: verū est quidē/
sed eadē regula: et vtrūqꝫ ipsius est/qꝛ ipse
p̄parat voluntatē: et vtrūqꝫ nostrū/qꝛ non
F fit nisi volentibus nobis. Ac p hoc qδ etiā
Lib. expo. in postea dixi: Quia neqꝫ velle possumus nisi
epla ad ro.62 vocemur: ⁊ cū post vocationem voluerimꝰ
nō sufficit voluntas nostra/ ⁊ cursus noster
nisi deꝰ ⁊ vires currentibꝰ p̄beat/ et ꝑducat
quo vocat. Ac deinde subiūxi: Manifestū
est ergo: nō volentis/neqꝫ currētis/ sed mi/
serentis dei esse ꝙ bene opamur: oino veris/
simū est: Sed parū de ipsa vocatione disse/
rui/q̄ fit scd̄m ꝑpositū dei. Non em̄ oim̄ q̄
G vocanṫ talis est/sed tm̄ electorū. Itaqꝫ qδ
Lib. expo. in paulopost dixi: Sicut em̄ in his q̄s elegit
epla ad ro.62. deus: nō opera/sed fides inchoat meritum/
vt per munus dei bene operenṫ: sic in his
quos dānat/infidelitas ⁊ impietas incho/
at pęnę meritū/ vt per ipsam pęnam etiam
male operenṫ: verissime dixi: sed fidei meri/
H tum etiā ip̄m esse donū dei: nec putaui quę/
Roma.9.d. rendū esse nec dixi. Et alio loco: Cuius em̄
Lib. expo. in miseretṫ inqꝫ/facit eū bene operari: et quem
epla ad ro.62 obdurat / relinquit eum vt mala operetur.
Sed ⁊ illa miscdia p̄cedenti merito fidei tri
buitur: ⁊ ista obduratio pręcedēti impieta/
ti. Quod quidē verū est: sed adhuc quęren/
dum erat/vtrū ⁊ meritū fidei misericordiaꝫ
dei pręueniat.i. vtrū ista misericordia ideo
tantūmodo fiat in homie/ qꝛ fidelis est: an
etiā facta fuerit vt fidelis esset. Legimꝰ em̄
1.timoth.1.c. dicēte apostolo: Misericordiā consecutus
1.sen.dis.41. sum vt fidelis essem: Non ait/ quia fidelis
ca.multi. eram. Fideli ergo datur quidem/ sed data
I est etiā vt esset fidelis. Rectissime itaqꝫ alio
Lib. expo. in loco in eodem libro dixi: Qm̄ si nō ex operi
epla ad ro.63.

bus/ſ misericordia dei ⁊ vocamur vt creda
mus/⁊ credentibus p̄statur vt bene opere/
mur: non est gētibus ista inuidēda miseri/
cordia: Quis ibi minus diligenter de illa q̄
per dei ꝑpositū fit vocatione tractauerim.
Hic liber sic incipit. Sensus hi sunt.

Expositio epistole pauli ad galathas/liber vnus: Ca.XXIIII.

Ost hunc librū exposui eiusdē apli A
p eplam ad galathas: non carptim.i.
aliqua p̄termittēs/ sed cōtinuanter
⁊ totā. Hāc aūt expositionē vno volumine
cōprehēdi. In quo illud qδ dictū est: Prio/ B
res q̄ apostoli veraces: qui non ab hoibus/ Li.expo. eple
sed a deo per hominē missi sunt: per iesum ad.gal.ca.1.a
christū/ scꝫ adhuc mortalē. Uerax etiā no/
uissimꝰ aplš/q̄ p iesuꝫ christū totū iam deū
post resurrectionē eius missus est: Propter
immortalitatē dictum est/ totū iā deū/quā
post resurrectionē habere cępit: nō ꝑpṫ di/
uinitatē semp immortalē / a qua nunq̄ re/
cessit: in q̄ totus deꝰ erat/ ⁊ tamē moriturus
adhuc erat. Hunc aūt sensum sequētia ma/
nifestant. Adiunxi em̄ dicēs: Priores sunt Li.expo. eple
cęteri apli per iesuꝫ christū adhuc ex parte ad gal.1.a.
hominē.i. mortalē: Nouissimus est paulus
aplš p iesū christū iā totū deū.i. ex omi par
te immortalem. Hoc em̄ dixi exponens qδ
ait aplš: Nō ab hoibus neqꝫ p hoiem/sed Gal.1.a.
p iesum christū ⁊ deum patrē: q̄si iam iesus
christus nō sit hō. Sequiṫ em̄: Qui suscita/
uit eū a mortuis/ vt hinc appareret cur dixe/
rit: neqꝫ p hoiem. Proinde ꝑpter immorta/
litatē iam nunc non hō christus deꝰ: ꝑpter
substātiā vero naturę humanę/ in qua ascē
dit in celū/etiā mediator dei et hoim homo 1.timoth.2.b.
christus iesus: qm̄ sic veniet quō eū videṫt Act.1.b.
eūtē i cęlū. Itē qδ dixi: Gr̄a dei ē q̄ nob do C
nanṫ pctā vt recōciliemur deo: pax aūt q̄ re Li.expo. eple
cōciliamur deo: sic accipiēdū ē vt tm̄ sciamꝰ ad gal.1.a.
etiam vtrūqꝫ ad generalē dei gr̄aꝫ ꝑtinere:
quō in pplo dei aliδ specialiter israel/aliud
iudas: ⁊ tm̄ vtrūqꝫ generaliter israel. Itē cū D
exponerem: Quid q̄ lex trāsgressionis gr̄a Li.expo. eple
posita est: ita distinguēdū putaui/ vt inter/ ad gal.3.c
rogatio esset: Quid q̄? Ac deinde respōsio:
Lex trāsgressionis gratia posita est. Quod
q̄dē nō abhorret a vero/sed melior mihi vi
deṫ ista distinctio/ vt introgatio sit: Quid
q̄ lex? et inferaṫ responsio: Transgressionis
gr̄a posita est. Qδ aūt dixi: Ordinatissime E
itaqꝫ subiungit: Qꝫ si spiritu ducimini/non Li.expo. eple
adhuc estis sub lege: vt intelligamꝰ eos esse ad gal.c.5.d.
sub lege/quoꝝ spūs ita concupiscit aduer/
sus carnē: vt nō ea quę volūt faciāt.i. nō se
teneant inuictos in charitate iusticię/sed a

cõcupiſcẽte aduerſus ſe carne vincant. Hoc
ex illo ſenſu eſt/ ꝗ ſentiebã id qđ dictuꝫ eſt:
Gal.5.c Caro cõcupiſcit aduerſus ſpm̃/ et ſpũs ad/
uerſus carnẽ: Hec enĩ ſibi inuicẽ aduerſant/
vt nõ ea que vultis faciatis: ad eos ptinere
ꝗ ſub lege ſunt/ nondũ ſub gra: Adhuc enĩ
nondũ intellexerã hec verba/ ⁊ illis qui ſub
gratia ſunt nõ ſub lege/ ppterea cõuenire:
qꝛ ⁊ ipſi cõcupiſcẽtias carnis ꝯtra quas ſpi
ritu cõcupiſcũt/ q̃uis eis nõ cõſentiũt/ nol/
lent tamẽ eas habere ſi poſſent. Et ideo nõ
q̃cũꝗ volũt faciũt: qꝛ volũt eis carere nec
poſſunt. Tunc enĩ eas nõ habebũt/ qñ nec
corruptibilem carnem. Hic liber ſic incipit:
Cauſa propter quã ſcribit apoſtolus.

Expoſitio ep̃le pauli ad romanos inchoate/ liber vnus: Ca.xxv.

A Piſtole ꝗ ad romanos ſicut ad ga/
c lathas expoſitionẽ ſuſceperã: Sed
huius operis ſi perficeret/ plures li/
bri erunt futuri: Quoꝝ vnũ in ſola diſpu/
tatione ipſius ſalutationis abſolui: ab ini/
Roma.1.a. tio ſcꝫ vſꝗ ad illud vbi ait: Gratia vobis ⁊
pax a deo patre et dño noſtro ieſu chriſto.
Factũ eſt quippe vt immorarem cũ vel/
lemus ſoluere incidentẽ ſermoni noſtro dif/
ficillimã queſtionẽ de pctõ in ſpm̃ ſanctuꝫ:
Matth.12.b. qđ non remittitur/ neꝗ in hoc ſeculo/ neꝗ
in futuro: Sed deinde alia volumina ceſſa/
ui adiungere/ exponendo epiſtolam totam
ipſius operis magnitudine/ ac labore de/
territus: et in alia faciliora deflexus ſum.
Ita factum eſt/ vt librum quẽ fecerã primũ
relinquere ſolũ: cuius eſſe titulũ volui: Epi
ſtole ad romanos inchoate expoſitio. Ubi
qđ dixi: Gratiã eſſe in remiſſione peccato/
B rum: pacẽ vero in reconciliatione dei. Ubi/
Li.expo.ep̃le ad romanos inchoate.f. cũꝗ hoc dixi: non ſic accipiendum eſt/ ac ſi
pax ipſa ⁊ recõciliatio nõ pertineat ad gra/
tiam generalem: ſed ꝙ ſpecialiter noĩe gra/
tie remiſſionẽ ſignificauerit peccatoꝝ: Si/
cut ⁊ legem ſpecialiter dicimus ſcđm qđ di/
ctum eſt: Lex et pphete: ⁊ generaliter vt in
ea ſint et prophete. Hic liber ſic incipit: In
epiſtola quã paulus aplus ſcripſit.

De diuerſis queſtionib⁹ octogintatribus: liber vnus: Ca.xxvi

Et etiã inter illa ꝗ ſcripſimus qđdã
c plixum opus: qđ tñ vnus deputať
liber: cuius titulus eſt: de diuerſis
queſtionib⁹ octogintatrib⁹. Cũ aũt diſper/
ſe fuiſſent per chartulas multas: qm̃ ab ipo
primo tempore ꝯuerſionis noſtre poſteaꝗ
in africã venimus/ ſicut interrogabar a fra/
tribus/ quando me vacantẽ videbant: nul/
la obſeruata ordinatione dictate ſunt: iuſſi
eas iã epiſcopus colligi: ⁊ vnũ ex eis librũ
fieri/ adhibitis numeris: vt qđ quiſꝗ legere
voluerit facile inueniat. Haꝝ queſtionũ eſt

1 Utrum anima a ſeipſa ſit. B
2 De libero arbitrio.
3 Utrũ deo auctore ſit hõ deterior.
4 Que ſit cauſa vt ſit hõ deterior.
5 Utrũ aĩal irrõnale beatũ eſſe poſſit.
6 De malo.
7 Que proprie in animante anima eſſe dicatur.
8 Utrũ per ſe anima moueať.
9 Utrũ corporeis ſenſib⁹ pcipi veritas poſſit. In qua illud qđ dixi: Omẽ qđ corporeus ſenſus attingit/ qđ et ſenſibile dr/ ſine vlla intermiſſione tpis cõmutať: ſine dubio verũ quidẽ non eſt in corporib⁹ reſurrectiõis incorruptibilib⁹: ſꝫ nũc ea nullus noſtri corporis ſenſus attingit/ niſi forte diuinitus tale aliquid reueleť. Li.83.queſtio.q.9.
10 Utrum corpus a deo ſit.
11 Quare chriſtus de femina natus ſit. C
12 Locus vbi titulus eſt: Sententia cuiuſdã ſapiẽtis: nõ eſt mea/ ſꝫ qꝛ p me innotuit qbuſdã fratrib⁹ ꝗ tũc a me iſta diligẽtiſſime colligebãt: ⁊ placuit eis inẽ nr̃as eã ſcribere voluerũt: Eſt aũt cuiuſdã fontei carthaginenſis/ de mẽte mũdanda ad videndũ deũ: qđ paganus quidẽ ſcripſit/ ſed chriſtianus baptiẓatus mortuus eſt. Li.83.queſtio.q.12.
13 Quo documento conſtet homines beſtijs excellere.
14 Non fuiſſe corpus dñi noſtri ieſu chriſti phantaſma.
15 De intellectu.
16 De filio dei.
17 De ſcientia dei.
18 De trina vnitate.
19 De deo ⁊ creatura.
20 De loco dei.
21 Utrũ de⁹ auctor mali nõ ſit. Ubi vidẽdum eſt ne male intelligatur qđ dixi: Mali auctor nõ eſt qui oĩm que ſunt auctor ẽ: qꝛ inquãtũ ſunt/ intantũ bona ſũt: Et ne hinc puteť nõ ab illo eẽ penã maloꝝ/ ꝗ vtiꝗ malũ eſt his qui puniunť. Sed hꝰ ita dixi quẽadmodũ dictũ eſt: De⁹ mortẽ nõ fecit: cũ alibi ſcriptũ ſit: Mors ⁊ vita a dño deo ẽ. Maloꝝ ꝗ pena ꝗ a dño deo eſt: malum eſt quidẽ malis/ ſed in bonis dei operib⁹ eſt: qm̃ iuſtũ eſt vt mali puniant: ⁊ vtiꝗ bonũ eſt omẽ qđ iuſtũ ẽ. D Li.83.queſtio.q.21. 2.ſen.diſ.35. ca.quãt.et diſ.37.ca.cũ ergo. Sap.1.c Eccli.11.b 2.ſen.diſ.36. ca ex ideo.et ca.ꝙ autem.
22 Deum nõ pati neceſſitatem.

Au.83.que/stio.q.23. 1.sen.dis.32.ca.preterea. Au.6.de trini.ca.1. Uicesimaquīta veritas

23 ¶ De pře et filio. Ubi dixi/ q eam ipse genuerit qua sapiens dicit̄ sapientiā: s3 melius istā questionē in libro postea de trinitate tractauimus.

¶ Uicesimaqnta ṽitas/ q deus nō genuit sapientiā q̄ sapiēs est. Qū qz dixerat in libro octogintatriū questionū: quia pať genuit suā sapientiā q̄ sapiēs est: hic reuocat et remittit ad librū de trinitate: vbi illŏ melius tractauit. Intelligēdū tamē q ibi adiūgit q̄dā notabilia. Primū ē/ q aliud ē habere obiectū/ q̄3 nosse ipm. Qū reuocat illŏ qŏ in q̄stione tricesimaqnta dixerat: Id eē amādū qŏ nihil ē aliŏ habere q̄3 nosse. Ex q̄ accipit̄ argumētū validū ↄtra illos q̄ dicūt/ q obiectū beatificū non habet̄ nisi p actionē intelligēdi. Secūdū notabile/ q nō solū hō dicit̄ q̄ viuit/ sed etiā cadauer hoīs: nō tñ cadauer dicit̄ ꝓprie hō esse. Tertiū notabile/ q cū dixisset in questione qnquagesimaq̄rta: q illud est de⁹ qŏ meli⁹ est oīni aīa: q̄si deus sit oīni rationali creatura. Quartū notabile/ q illŏ q dixit in tricesimaqnta q̄stione: Nemo nouit vitā beatā et miser est: attendendū est quomodo noscēda est.

Au.83.que/stio.q.24.

24 Utrū peccatū et recte factū ĩ libero sit volūtatꝫ arbitrio: Qŏ ita eē oīno verissimū est: Sed vt ad recte faciendu3 liberū sit: gratia dei liberatur.

25 De cruce christi.

26 De differentia peccatorum.

27 De prouidentia.

28 Quare deus mūdū facere voluerit.

29 Utrū aliquid sit sursum aut deorsum in vniuerso.

E

30 Utrū oīa in vtilitatē hoīm creata sint.

Au.83.que/stio.q.31. Tullꝰ.offi.1.

31 Nec ipsa mea est/ s3 ciceronis: Uerūtñ qz et hec p me innotuit fratrib⁹/ inter illa q̄ colligebāt scripserunt eā: volentes nosse/ quēadmodū ṽtutes animi ab illo diuisę ac definitę sint.

32 Utrū rem vllā alius alio magis intelligat: atq3 ita eiusdem rei per infinitu3 eat intelligentia.

33 De metu.

Au.83.que/stio.q.35.

34 Utr3 nō aliŏ amādū sit q̄3 metu carere.

35 Quid amādū sit. In qua illud qŏ dixi: id esse amādū/ qŏ nihil est aliud habere q̄3 nosse: nō satis approbo: Neq3 eñ deū nō habebāt/ de quib⁹ dictū ē: Ne scitis qz templū dei estis vos/ et spūs dei habitat in vobis: nec tñ eū nouerāt/ vel nō sicut noscēdus est nouerāt. Itē qŏ dixi: Nemo igit̄ beatam vitā nouit et miser est: Nouit/ dixi/ quō noscēda est. Nā quis eā penit⁹ nescit eorū dūtaxat qui iā rōne vtunt̄: q̄ñquidē beatos se esse velle nouerunt.

1.Corī.3.e

F

Au.83.que/stio.q.36.

36 De nutriēda charitate. Ubi dixi: Deus igit̄ ꝛ animus q̄ amat̄/ charitas proprie dicit̄ purgatissima ꝛ cōsūmata/ si nihil aliŏ amat̄. Quod si verū ē/ quō ergo aplus ait: Nemo vnq̄3 carnē suā odio habuit: Et ex hoc admonet/ vt diligant̄ vxores. S3 ideo dictu3 ē: proprie dilectio dz: quoniā caro diligitur quidē: nec tñ ꝓprie/ s ꝓpter aīam cui subiacet ad vsū: Nā etsi ꝓpter seipsā videt̄ diligi/ cū eā nolum⁹ esse deformē/ ad aliud referendū est dec⁹ ei⁹: ad illud. s. a quo decora sunt omnia.

Ephe.5.f.

37 De semper nato.

38 De conformatione animę.

39 De alimentis.

40 Cū animaru3 natura vna sit/ vnde hominū diuersę voluntates.

41 Cū oīa de⁹ fecerit: q̄re nō ęq̄liter fecerit.

42 Quēadmodu3 dei sapientia dñs iesus christus ꝛ ĩ vtero mřis fuerit ꝛ in cęlis.

43 Quare filius dei in hoīe apparuerit: et spiritussanctus in columba. Matth.3.c.

44 ¶ Quare tanto post venit dñs iesus christus: Ubi cū generis hūani tāq̄3 vni⁹ hoīs ętates commemorarem/ dixi: Nec oportuit venire diuinitus magistrū/ cuius imitatione in mores optimos formaretur/ nisi tpe iuuentutis. Et adiūxi ad hoc valere qŏ aplus dicit: sub lege tanq̄3 sub pędagogo paruulos custoditos. S3 potest moueri: cur alibi dixerimus christū in generis humani sexta ętate tanq̄3 in senectute venisse. Hoc ergo qŏ de iuuentute dictu3 est/ ad vigorem feruorēq3 fidei refertur: q̄ per dilectionē operat̄: illud aūt de senectute ad tēporū numerū. Potest eñ intelligi vtrūq3 in ↄ vniūsitate hominū: qŏ non pōt in ętatib⁹ singulorū. Sicut ĩ corpe non pōt esse simul ꝛ iuuētus ꝛ senect⁹: in aīo aūt potest: illa ꝓpter alacritatē/ ista ꝓpter grauitatem.

Uicesimasexta veritas. G Au.83.que/stio.q.44.

¶ Uicesimasexta ṽitas/ q christus venit in iuuētute mundi: qz in feruore fidei fuit mūdus in exordio ecclesię. Et dicit̄ venisse in senectute: qz in sexta etate venit. Intelligēdum tamen/ q in sequentibus huius capituli posuit quedam notabilia. Primū est/ q cum dixisset in questione sexagesimaprima/ q duo pisces ex q̄bus pauit dominus turbā/ significat ꝑsonas regias ꝛ sacerdotales ad quos sacrosancta vnctio ptinebat: addēdū est maxime ptinebat/ qz ꝓphas legim⁹ vnctos. Secūdū notabile/ q cū dixisset q lucas insinuauit christu3 ascedentem per nathan: qz nathā ꝓpheta missus erat ad corrigēdū dauid: non sic inquit accipiēdū est q ipse fuit nathā propheta qui fuit filius dauid: sed vt mysteriū inq̄t nō ĩ eodē hoīe/ s3 ĩ eode3 noīe intelligat̄. Tertiu3 notabile/ q cum in questione sexagesimasecunda dixisset/ q latro iste cui domin⁹ paradisum ꝓmisit/ non fuit baptizat⁹ sicut dixerunt aliqui ante ipsum: tamē nūc dicit: q non videt q̄bus documentis hoc possit ostēdi. Quartū notabile/ q cu3 in questione sexagesima septima dixisse: signaculū imaginis p peccm amissum in aīa/ nō ē hic intelligēdū totaliter. Quintū notabile/ q illŏ q dixerat in eadē q̄stiōe: sūmos āgelos viuere spiritualit̄/ ꝛ infimos aīalit̄ fuit dictū audacter: ꝛ iŏ reuocat illŏ. Sextū notabile/ q cū ĩ q̄stiōe sexagesimaoctaua dixisset: cū esses ĩ renib⁹ přis tui vidi te/ q̄si allegās de scptura/ nūc nō inenit vn̄ sibi occurrerit.

Gal.3.d. 1.de.gen.ↄtra manicheos ca.23.d

Gal.3.b

Au. totū sitta: c

45 Aduersus mathematicos.
46 De ideis.
47 Utrum aliqui cogitationes nostras videre possimus: Ubi quod dixi: angelica corpora qualia nos speramus habituros lucidissima atque etherea esse credendum est: Si hoc sine membris que nunc habemus et sine substantia carnis incorruptibilis: tamen carnis accipiatur errat. Multo autem melius in opere de ciuitate dei questio ista tractata est de videndis cogitationibus nostris. — Li.83.questio.q.47. / Li.22.de ciuitate dei ca.29.

48 De credibilibus.
49 Quare filij israel sacrificabant visibiliter pecorum victimas.
50 De equalitate filij.
51 De homine facto ad imaginem et similitudinem dei: Ubi quod dixi: homo sine vita non recte appellatur: cum dicatur homo etiam cadauer hominis: Ergo saltem dicere debui: non proprie dicitur / vbi dixi / non recte dicitur. Item quod dixi: Neque inscite distinguitur quod aliud sit imago et similitudo dei / que etiam filius dicitur: aliud ad imaginem et similitudinem dei / sicut hominem factum accepimus: Quod non ita intelligendum est / quasi homo non dicatur imago dei: cum dicat apostolus: Uir quidem non debet velare caput cum sit imago et gloria dei: dicitur etiam ad imaginem dei: quod vnigenitus non dicitur / que tantummodo imago est / non ad imaginem. — h / Li.83.questio.q.51.c. / Ibidem. / 1.Corin.11.b

52 De eo quod dictum est: Penitet me fecisse hominem. — Gen.6.b

53 De auro et argento quod israelite ab egyptijs acceperunt. — Exo.3.et.12.

54 De eo quod scriptum est: Mihi autem adherere deo bonum est. Ubi quod dixi: Quod autem est omni anima melius / id deum dicimus: magis dici debuit / omni creato spiritu melius. — Ps.72. / Li.83.questio.q.54.b

55 De eo quod scriptum est: Sexaginta sunt regine / octoginta concubine / et adolescentularum non est numerus. — Can.6.b.

56 De annis quadragintasex edificati templi.
57 De centum quinquagintatribus piscibus.
58 De iohanne baptista.
59 De decem virginibus.
60 De die autem illo et hora nemo scit: neque angeli celorum neque filius hominis / nisi solus pater. — Matth.24.c.

61 De eo quod scriptum est in euangelio: turbas pauisse in monte pauisse de quinque panibus. Ubi quod dixi duos pisces duas illas significare personas: regiam scilicet et sacerdotalem ad quas etiam sacrosancta vnctio illa pertinebat: Dicendum potius fuit: maxime pertinebat: quoniam vnctos aliquando legimus et prophetas. Item quod dixi: lucas qui tanquam ascendente post abolitionem peccatorum sacerdotem christum insinuauit / per nathan ascendit ad dauid: quia nathan propheta missus erat / cuius correptione dauid ipsius peccati abolitionem penitendo impetrauit: Non sic accipiendum est tanquam ipse fuerit nathan propheta qui filius dauid: quia nec hoc dictum est: quia ipse propheta missus erat: sed dictum est: quia nathan propheta missus erat / vt mysterium non in eodem homine / sed in eodem nomine intelligatur. — I / Matth.14.b / Li.83.questio.q.61.b / Luc.3. / Li.83.questio.q.61.c.

62 De eo quod scriptum est in euangelio: quod baptizabat iesus plures quam iohannes: quamuis ipse non baptizaret / sed discipuli eius. Ubi quod dixi: Latro ille cui dictum est a domino: Amen dico tibi / hodie mecum eris in paradiso: qui nec ipsum baptismum acceperat: Hoc quidem et alios ante nos rectores sancte ecclesie posuisse in suis litteris inuenimus: sed quibus documentis satis possit ostendi quod non fuerit baptizatus ille latro / ignoro. De qua re in posterioribus quibusdam opusculis nostris diligentius disputatum est: maxime in eo quod ad vincentium victorem de anime origine scripsimus. — Ioh.4.a / Li.83.questio.q.62.a. / Luc.23.f. / De conse.di.4.ca.baptismi / 4.sen.dis.4.ca.sunt et aliqui. / De origine anime ad vincentium victorem. Li.3.ca.6.a.

63 De verbo.
64 De muliere samaritana.
65 De resurrectione lazari.
66 De eo quod scriptum est: An ignoratis fratres: scientibus enim legem loquor: quia lex dominatur homini in quantum tempus viuit: vsque ad eum locum in quo scriptum est: Uiuificabit et mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Ubi illud quod ait apostolus: Scimus autem quia lex spiritalis est: ego autem carnalis sum / exponere volens / dixi / id est carni consentio / nondum spiritali gratia liberatus: Quod non sic accipiendum est / quasi spiritalis homo iam sub gratia constitutus / etiam de seipso non possit hoc dicere: Uenundatus sum sub peccato: Quod enim operor non intelligo: Non enim quod volo bonum hoc ago / sed quod odio malum / illud facio: et cetera que sequuntur vsque ad eum locum vbi dictum est: Miser ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius? Quod postea didici / sicut iam sum ante confessus. Rursus exponens quod ait apostolus: Corpus quidem mortuum est propter peccatum: Mortuum inquam corpus dicitur / quamdiu tale est vt indigentia rerum corporalium molestet animam: Sed multo melius mihi postea visum est: et ideo mortuum corpus dictum / quod habeat iam moriendi necessitatem quam non habuit ante peccatum. — K / Roma.7.a. / Li.83.questio.q.66.c. / Roma.8.b. / Li.83.questio.q.66.g. / Li.6.de gen.ad lit.ca.26. / 2.sen.dis.19.ca.1.&.vlt.

67 De eo quod scriptum est: Existimo enim quod indigne sint passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis: vsque ad illud quod dictum est: Spe enim salui facti sumus. Ubi cum exponerem quod scriptum est: Et ipsa creatura liberabitur a seruitute interitus / di — L / Roma.8.b. / Li.83.questio.q.67.c.

ri: Et ipa creatura. i. ipse homo: cū iā si/gnaculo imaginis ꝓpter pctm̄ amisso remansit tm̄mō creatura: Q̄ō non ita accipiendū est q̄si totū amiserit hō q̄ō habebat imaginis dei. Nā si oino non amisisset/nō esset ꝓpter q̄ō diceref: Re/
Roma.12.a formamini i nouitate mētis vře: Et in
2.Cor.3.d. candē imaginē trāsformamur. Sȝ rur/sū si totū amisisset/nihil maneret vñ di
Ps.38. ceref: Q̄ꝗ in imagine ambulet hō/tñ
Li.83.que/ vane cōturbaf. Itē q̄ō dixi spiritaliter
stio.q.67.d. sūmos angelos viuere/infimos vero aialiter: audacius dictū ē de infimis q̄ꝫ vt possit vel scripturis sctis/vel ipis reb⁹ ōndi: q: etsi forsitā pōt/difficillime pōt.
M 68 De eo q̄ō scriptū ē: O hō tu q̄s es q̄ rñ/
Li.83.que deas? Ubi dixi: Quia etiā si leuiorib⁹
stio.q.68.d. quisq̄ꝫ pctis/aut certe q̄uis grauiorib⁹ ꝛ multis/tñ magno gemitu ꝛ dolore pe nitēdi misericordia dei dign⁹ fuerit: nō ipius est/q̄ si relinqueref interiret/sed miserētis dei q̄ ei⁹ p̄cib⁹ doloribusq̄ꝫ subuenit. Parū est eñ velle/nisi deus misereaf: sȝ deus non misereф q̄ ad pa/cē vocat/nisi volūtas p̄cesserit ad pacē: Hoc dictū ē post penitētiā: Nā ē miseri/cordia dei etiā ipsā p̄ueniēs volūtatē: q̄ si nō esset/non p̄pararef voluntas a dño. Ad eā misericordiā pertinet ꝛ ipa vocatio q̄ etiā fidē p̄uenit. De q̄ paulo
Li.83.que/ post cū agerē dixi: Hec aūt vocatio q̄ si
stio.q.68.e. ue in singulis hominibus/siue in p̄plis
Li.6.de gen. atq̄ꝫ in ipso genere humano p tēporū
ad lit.ca.10. opportunitates opatur altē ꝛ p̄fūde or dinationis ē. Quo pertinet etiā illud:
Hiere.1.a. In vtero sanctificaui te. Et cum esses in renib⁹ patris tui/vidi te. Et/Jacob
Roma.9.c. dilexi/esau aūtē odio habui ꝛc. Quis
Malach.1.a testimonium illud: Cum esses in reni/bus patris tui/vidi te: vnde mihi tam/q̄ꝫ scriptum sit occurrerit nescio.
N 69 De eo q̄ō scriptū: Tūc ꝛ ipse filius sub/
1.Corī.15.d. iectus ei erit q̄ illi subiecit oīa.
Ibidem.g. 70 De eo q̄ō apl's dicit: Absorpta ē mors in victoria: Ubi ē mors victoria tua: vbi ē mors cōtentio tua? vbi ē mors aculeus tuus? Aculeus autē mortis peccatū est: virtus vero peccati lex.
Gal.6.a. 71 De eo q̄ō scriptū est: Inuicē onera vřa portate: ꝛ sic adimplebitꝭ legē christi.
72 De temporibus eternis.
Phil.2.a. 73 De eo q̄ō scriptum est: Et habitu inuē/tus vt homo.
74 De eo q̄ō scriptum est in ep̄la pauli ad colossenses: In q̄ habem⁹ redemptio
Col.1.b. onē et remissionē peccatoꝝ/q̄ est ima/go dei inuisibilis.
75 De hereditate dei.
76 De eo q̄ō apl's iacob⁹ dicit: Uis aūt sci/ Jacob.2.
re hō inanis/q: fides sine opib⁹ ociosa est.
77 De timore/vtrū peccatum sit.
78 De pulchritudine simulacrorum.
79 Quare magi pharaonis fecerūt quedā Exo.7.
miracula sicut moyses famulus dei.
80 Aduersus apollinaristas.
81 De quadragesima ꝛ quinquagesima.
82 De eo q̄ō scriptū ē: Quē eñ diligit dñs Heb.12.b.
corrigit: flagellat autem omnem fili/um quem recipit.
83 De coniugio in eo q̄ dñs ait: Si dimiserit Mat.5.19.
vxorē suā excepta cā fornicationis. Hoc opus sic incipit: Omne verum.

De mēdacio: Liber vn⁹. Ca. xxvii.

Lē de mendacio scp̄si librū: q̄ ꝛ si cū aliq̄ labore intelligif/habet tñ non inutilē ingenij ꝛ mēt̄ exercitationē/ magisq̄ꝫ morib⁹ ad veriloquiū diligēdū ꝓ/ficit. Huc q̄ꝫ auferre statuerā de opusculis meis: q: obscur⁹ ꝛ amfractuosus/ꝛ oino mo lestus mihi videbaf/ꝓpt q̄ō eū nec edide/rā. Deinde cū postea scripsissem alterū/cui⁹ titulus est contra mendaciū: multo magis istū nō esse decreuerā ꝛ iusserā/sȝ non est fa/ctū. Itaq̄ꝫ in ista retractatione opusculorū meoꝝ/cū eū incolumē reperissē/etiā ipm re/tractatū manere p̄cepi: maxime q: in eo nō nulla sūt necessaria/q̄ in illo altero nō sunt. Propterea vō illi⁹ inscriptio ē: ꝯtra mēda/ciū: isti⁹ aūt/de mēdacio: qm̄ p illū totū op/pugnatio est apta mendacij: istius aūt ma/gna ps in inq̄sitionis disputatione versaf: Ad eundē tñ finem vterq̄ꝫ dirigif. Hic liber sic incipit: Magna questio est de mēdacio.

Librorū cēsura dignoꝝ/ secūdi libri retractationū/sancti augusti/ni/recollecta annotatio:

Diui aurelij hipponēsis epi/retractationū liber secūdus incipit.

De diuersis questionib⁹ ad sanctū simplicianū: Libri duo: Ca.i.

Ibroꝛū quos a episcopus elaboꝛaui/ primi duo sūt ad simplicianū ecclesie mediolanēsis antistitem: qui beatissimo successit ambrosio d̄ diuersis q̄stionib⁹: q̄rū duas ex epl'a pauli apl̄i ad romanos in p̄mū librū ꝯtuli. Haꝝ poꝛ̄ de eo qd scp̄tuꝫ ē: Quid ḡ dicem⁹: lex pctm̄ ē: Absit: vsqꝫ ad illō vbi ait: Quis me liberabit d̄ coꝛpe moꝛtis hui⁹? gr̄a dei p iesū christū dn̄m nr̄m. In q̄ illa apl̄i verba: Lex spiritalis est: ego aūt carnalis sum ꝛc. quib⁹ caro ꝯtra spm̄ confligere ostēdit: eo mō exposui/ tanq̄ hō describat adhuc sub lege/nondū sub gr̄a cōstitutus. Longe em̄ postea ꝛ spiritalis hoīs/ ꝛ b ꝓbabilius esse posse illa v̄ba cognoui. Posterioꝛ in hoc libro questio ē/ab eo loco vbi ait: Nō solū aūt illa/s; ꝛ rebecca ex vno cōcubitu habēs isaac patris nr̄i/vsqꝫ ad illud vbi ait: Nisi dn̄s sabaoth reliquisset nobis semē/sicut sodoma facti essem⁹/et sicut goꝛmorra similes fuissem⁹. In cu⁹ q̄stionis solutione/laboꝛatū est quidem ꝓ libero arbitrio volūtatis humanę/s; vicit dei gratia:

In li. de predestinatione sctōꝝ. ca.4.a.

Roma.7.b.

Li.1.ad simplicianum. q.1.a.c.

Roma.9.c.

Ela.1.c.

Li.1.ad simplicianū.q.2.

Prima veritas secūdi libri retractationum.

¶ Nec nisi ad illō potuit puenire vt liquidissima veritate dixisse intelligatur aplus:

1.Cor.4.b.

Quis enim te discernit? Quid aūt habes qō non accepisti? Si aūt accepisti/ qd gloriaris qsi non acceperis? Qō volēs etiam martyr cyprian⁹ ostēdere/hoc totū ipso titulo definiuit / dicēs: In nllo gloriādū/qn nfm nihil ē. In scōo libro tractātur cetere questiones/ z pro nfa quātulacūqz facultate soluunt:q sunt oēs de scriptura q regnorū appellat. Harum prima est de eo quod scriptū est: Et insiluit spūs dni in saul: cum alibi dicatur. Et spūs domini malus i saul. Quā cū exponerē dixi: Quāuis sit in cuiusqz ptāte qd velit / nō est tñ in cuiusqz potestate qd possit. Qō ideo dictū est: qz non dicimus esse in ptāte nfa/nisi qō cū volum⁹ fit: vbi prius z maxime est ipm velle. Sine vllo quippe interuallo tpis pñsto est voluntas ipsa cū volum⁹: sed hanc qz ad bene viuendū desup accipimus potestatē: cū ppatur volūtas a dño. Scōa questio est/quō dictū sit: Penitet me q cōstituerim regem saul. Tertia: vtrū immūdus spūs q erat in phytonissa potuerit agere vt samuel a saule videret/ et loqueret cū eo. Quarta de eo qō scriptum est: Intrauit rex dauid z sedit ante dñm. Quinta de eo qō dixit helias: O dñe testis huius vidue cū qua ego inhabito apud ipsam tu male fecisti occidere filiū ei⁹. Hoc op⁹ sic icipit: Gratissimā plane.

C

1.Regl.10. et.16.

Li.2.ad simplicianū.q.1.e

D

1.Regl.15.c.

1.Regl.28.

2.Regl.7.c.

3.Regl.17.d.

¶ Flores siue veritates beati augl. in secundo libro retractationū sic colligunt. Prima vitas ē/ q illō dictū apli qd gloriaris qsi nō acceperis cyprian⁹ martyr definiuit dicēs: in nullo gloriādū qū nostrum nihil ē. Ex q dicto accipiunt duo theologica documēta. Primū est/q nulla creatura rationalis debet gloriari in se de aliq naturali perfectione vel gratuita: qz nulla ē sua: id ē a se habita: et iō in illo a quo habet/est gloriā dū. Secundū documentū ē/ q tāta gña est spiritalis rapina q sibi attribuit qō nō ē suū: qz dicit q non est in aliquo gloriādū: qz nostrū nō ē: ille eñ rapit alienū/ et sibi vsurpat. Unde de christo dicit aplus: Nō rapinā arbitratus ē esse se eqlem deo. Intelligēdū tamē/q in eodē capitulo cōfirmat q dictū erat in precedēti capitulo: dicit q nō dicim⁹ esse in potestate nra: nisi q cū volumus facim⁹: z dicit q pri⁹ z maxime ipm velle est: quia sine vllo interuallo ē in ptāte nostra. Unde accipit argumentū cōtra illos qui dicūt: q actus volūtatis elicitus/non est in ptāte nostra: nisi mediante actu exercito.

Contra eplam quā vocant fundamenti/liber vnus: Ca.II.

Liber contra epistolā manichei quā vocāt fundamenti pncipia eius sola redargui: sed in ceteris illi⁹ partibus annotationes vbi videbat affixe sūt: quibus tota subuertitur et quibus† cōmouerer si quando cōtra totā scribere vacauisset. Hic liber sic incipit: Unū verū deum.

Al.†commemorarer.

De agone christiano: Liber vn⁹: Ca.III.

Liber de agone christiano fratribus in eloquio latino ineruditis humili sermone conscriptus est: fidei regulam continens et precepta viuendi. In quo illud quod positum est: Nec eos audiamus qui carnis resurrectionem futuram negat: et cōmemorāt qō ait aplus paul⁹: Caro z sanguis regnū dei nō possidebūt: nō intelligētes qō ipse dic apls: Oportet corruptibile h induere incorruptionē: et mortale h induere imortalitatē. Cū eñ h factū fuerit/iā nō erit caro z sanguis/s celeste corp⁹: Nō sic accipiēdū est qsi carnis nō sit futura substātia: s carnis z sanguinis noie ipsā corruptionē carnis z sanguinis intelligēdus ē apls nūcupasse: q vtiqz i regno illo nō erit: vbi caro incorruptibilis erit. Quis z aliter possit intelligi: vt carnem z sanguinē/opa carnis z sāguinis dixisse accipiam⁹ aplm: z eos regnū dei nō possessuros/q pseueranter ista dilexerint. Hic liber sic incipit: Corona victorie.

A

B

De agone christiano .ca.32.

1.Corl.15.f.

Ibidem.g.

De doctrina christiana: Libri qtuor: Ca.IIII.

Libros de doctrina christiana cū imperfectos cōperissem/perficere malui q eis sic relictis ad alia tractanda transire. Cōpleui ergo tertiū qui scptus fuerat vsqz ad eū locū/vbi cōmemoratū est ex euāgelio testimoniū de muliere q abscōdit fermētū in tribus mēsuris farine donec fermētaret totū. Addidi etiā nouissimū librū: z in quattuor libris opus illud cōpleui: quoz primi tres adiuuāt vt scpture intelligant: quartus autē quō que intelligimus proferenda sint. In secūdo sane libro de auctore libri/quē plures vocāt sapientiā salomonis: q etiā ipm sicut ecclesiasticū iesus fili⁹ sirach scripserit: nō ita cōstare/sicut a me dictū ē/postea didici: z omnino pbabilius cōperi nō esse hunc ei⁹ libri auctorē. Ubi aūt dixi: His qdragīta qttuor libris testamēti veteri tminat auctoritas: ex cōsuetudine q iā loquit ecclia/ vet⁹ testamētū appellaui. Apls aūt nō videt appellare vetus testamētū/nisi qō datū ē ei in mōte sina. Et i eo qō dixi de tēporū historia fm ambrosiū soluisse qstionē/tāqz coetanei fuerint plato z hieremias: me fefellit memoria: Nā qd ille epus de hac re senserit/in libro ei⁹ legitur quē de sacramētis siue de phia scripsit. Hoc opus sic incipit: Sunt precepta quedam.

A

Li.3.de doctrina christiana.ca.25.

Lucl.13.d.

B

Li.2.de doctrina christiana.ca.8.post me.

C

Li.2.de doctrina christiana.ca.8.circa finem.

Gal.4.d.

D

Li.2.d doctrina christiana.ca.28.

Contra partem donati: Libri duo: Ca.V.

Unt duo libri mei quoꝝ titulus ē / ↄtra ptē donati: Jn quoꝝ pmo libro dixi: mihi nō placere vllius secularis ptātis impetu schismaticos ad cōmunionē violēter artari: Quod vere tūc mihi nō placebat: qꝛ nōdū expertus erā / vel quātū mali eoꝝ auderet impunitas / vel quātū eis in melius mutādis cōferre posset diligentia discipline. Hoc opus sic incipit. Quoniā donatiste nobis.

¶ Secūda veritas: ꝙ expedit schismaticos ꝑ secularē potestatē ad cōmunionē ecclesiasticam violenter artari. Quā si reuocat / qꝛ oppositū dixerat contra partē donati ꝙ nō ei placere. Et istam rationē ↄfirmat duplici ratiōe. Prima ē: qꝛ nōdū expertus fuerat quātū mali eoꝝ auderet īpunitas quā hoc dixit. Secūda est: qꝛ nōdū sciuit / quātū in melius ↄferre posset diligentia discipline. Ex quo dicto accipiunt quatuor theologica argumenta. Primū est / ꝙ rebelles ecclesie ꝑ impetū secularis ptātis arceātur: qꝛ multū audet eoꝝ impunitas: ꝛ multū cōfert diligentia discipline: sicut hic de schismaticis cōprobat. Secūdū argumētū / ꝙ eodē mō expedit de hereticis: vt ꝑ seculare brachiū cōpellāt / eadē ratiōe. Tertiū argumentū / ꝙ idē videat esse de iudeis: qꝛ rationes hic assignate equaliter de eis cōcludūt. Et ↄfirmat etiā hoc doctor subtilis. Princeps pōt sibi subditos cogere ad eoꝝ vtilitatē ꝓpriā vł cōmunē: vtilius ē aūt eis si cogāt ad bonū quā si sinat libertas ad malum. Et iterū ↄfirmat: qꝛ quilibet iuste pōt cōpelli ad id ad quod lege dei iusta religiot isti aūt tenent lege iustissima ad christianā religionem. Quartū argumētū / ꝙ eodē mō expedit de paganis vł saracenis / eadē ratiōe. Et ↄfirmat auctoritate: qꝛ iustinianus legē instituit: vt oēs primo subiecti imperio romano in ea religione versarent / quā dñs petro romano epō tradidit: Licet aūt pncipi legē institutā facere obseruari per cēsurā ciuilē. Jntelligēdū tñ / ꝙ pcedēti capło reuocat duo dicta ptinētia ad scripturā in libro de

† ii.ca.4.b doctrina christiana: † Primū ē: Dixit eni iesū filiū sirach fuisse auctorē libri sapiē: vñ dicit ꝙ postea ꝓbabilius

† ii.ca.4.d dicit nō hūc esse auctorē. † Secūdū ē / ꝙ dixit beatū ambrosiū soluisse questionē / tāq̄ coetanei fuerint plato et hieremias. Dicit aūt hic augustinus / ꝙ eū ibi fefellit me

† j.ca.6.b. moria. † Jntelligēdū tñ vlterius / ꝙ in sequēti capitulo duo reuocat dicta in libro cōfessionū: Primū ē / ꝙ aīa sui amici ꝛ sua fuerat facta quodāmō vna: ꝛ io forte mori metuerat: ne dilectus ille moreret quē multū amauerat.

† j.ca.6.c. † Secūdū est / ꝙ firmamētū fuit factū iuxta aquas superiores spirituales / et inferiores corꝑales: et dicit ꝙ illud non satis considerate dictum est: qꝛ res est in abdito valde.

Cōfessionū: Libri tredeci: Ca. VI.

A Onfessionū meaꝝ libri tredecim / et de malis et de bonis meis deū laudāt iustū ꝛ bonū / atq̄ in eū excitant humanū intellectū ꝛ affectum: interim quod ad me attinet / hoc in me egerūt cū scriberent / ꝛ agūt cū legunt. Quid de illis alij sentiāt / ipsi viderint: multis tñ fratribus eos multum placuisse ꝛ placere scio. A pmo vsq̄ ad decimū de me scripti sunt. Jn tribus ceteris de

Gen.1.a. scripturis sanctis: ab eo quod scriptū ē: Jn pncipio fecit deus celū et terrā / vsq̄ ad sabbati

B Li.4. cōfessionum.ca.6. requiē. Jn quarto libro cū de amici morte animi mei miseriā cōfiterer / dicēs: ꝙ anima mea vna quodāmō facta fuerat ex duabus: et ideo inquā forte mori metuebā / ne totus ille moreret quē multū amauerā: quod mihi quasi declamatio leuis quā grauis ↄfessio videtur: quāuis vtcūq̄ tēperata sit hec ineptia in eo

quod additū est / forte. Et illud in libro. xiij. ꝙ C Li.13.ↄfessio.ca.32.

dixi firmamētū factū inter spirituales aquas superiores / ꝛ corꝑales inferiores: nō satis cōsiderate dictum est: Res autem in abdito est valde. Hoc opus sic incipit: Magnus es domine: et laudabilis valde.

Contra faustū manicheū: Libri trigintatres. Ca. VII.

Ontra faustū manicheum blasphemātē legē ꝛ ꝓphas ꝛ eoꝝ deū ꝛ incarnationē christi / scripturas aūt noui testamēti quibus ↄuincit falsatas eē / dicētē: scripsi grāde opus verbis eius ꝓpositis / reddens responsiones meas: triginta ꝛ tres disputationes sunt / quas etiam libros cur non dixerim? Nā etsi sunt in eis aliqui perbreues tamen libri sunt. Unus vero eorum vbi a nobis aduersum eius criminationes patriarcharum vita defenditur / tante prolixitatis est / quante nullus fere librorū meorū. A

B ¶ Jn libro ergo tertio cū soluerē questionē quomō potuerit duos patres habere ioseph: dixi quidē ꝙ ex alio natus / ab alio fuerit adoptatus: sed genus quā adoptionis dicere debui: sic enim sonat quod dixi: tāq̄ eū † viuus adoptauerit alius pater. Lex autem filios etiā mortuis adoptabat / iubēs vt fratris sine filijs mortui duceret frater vxorem: ꝛ fratri defuncto semen ex eadem suscitaret: quod pfecto de duobus vnius hois patribus expeditior ibi redditur ratio † Utrū autem fratres fuerūt in quibus hoc contigit / vt vnius defuncti qui vocabat heli duceret alter vxorem. i. iacob / a quo mattheus narrat genitū esse ioseph: sed vterino fratri suo eū genuit / cuius filiū lucas dicit fuisse ioseph: nō vtiq̄ geni

¶ Tertia veritas / ꝙ ratio quare duo patres assignantur ioseph sponsi matris dñi est / quia iste quē noīat mattheus / et ille quē noīat lucas fuerunt fratres vterini: in quibus hoc cōuenit / vt vnius defuncti qui noīabat heli duceret alter vxorē. i. iacob: a quo mattheus narrat genitum esse ioseph: sed vterino fratri suo eū genuit / cuius filiū lucas eē dicit sm legē adoptiuā. Et hoc indicat aug. in eoꝝ libris inuentū est / qui recenti memoria post ascensionē dñi de hac re scripserunt. Nā ꝛ mulieris nomen quā peperit iacob / patrem. i. ioseph de priore marito nathan / qui fuit pr iacob / auus ioseph / sm mattheū: ꝛ de marito posteriore melchi peperit heli / cuius erat adoptiuus ioseph / nō tacuit africanus: Quod cum fausto rūderet ait aug. nōdū legerā / sꝫ tñ per adoptionē vtrum posset cōtingere / vt vnus hō duos haberet patres dubitare nō poterā. Jntelligendū tñ / ꝙ cum de questione ista aug. in diuersis locis et libris diuersa dicat: alia dicta oīa ad illud sunt referēda: qꝛ est vltima eius sententia. Sed ex hoc accipiunt duo

Tertia veritas Cōtra faustū li.3.ca.3. et li.28.ca.3. Et .2. retract.ca.12. et .10.c.55.f.

Al. † viuus

Deut.25.

Al. † Uterini

Lib.83.questionum.q.61.c.

theologica

tum/ſ ex lege adoptiuū. Hoc in eoꝝ litteris inuentum eſt q̄ recēti memoria poſt aſcenſionem dñi de hac re ſcripſerūt. Nā etiā nomen eiuſdē mulieris q̄ peperit iacob patrē ioſeph de priore marito nathan/q̄ fuit pater iacob/auuſ ioſeph ſm̄ mattheū: ꝛ de marito poſteriore melchi peperit heli/ cui᷒ erat adoptiuuſ ioſeph/ nō

Africanꝰ hiſtoriographꝰ † j.ca.12.b tacuit africanus. Qđ quidē cum fauſto reſponderē nōdū legeram/ſed tñ p adoptionem potuiſſe cōtingere/ vt vnus hō duos

† j.ca.12.c. haberet patres/ dubitare nō poteram. In

C Cōtra fauſtū. li.12.ca.24. circa finem. et li.13.ca.10. duodecimo et tertiodecimo de filio noe ſecūdo/q̄ eſt appellatus cham/ ita diſputatuz eſt: tamē̄ nō in filio ſuo chanaan/ſicut ſcri-

D ptura demonſtrat: ſed in ſeipſo fuerit a pa-

Cōtra fauſtū. li.14.ca.12. tre maledictꝰ. In q̄rtodecimo de ſole ꝛ luna talia dicta ſunt/tāq̄ ſentiāt/ꝛ idō tolerēt vanos adoratores ſuos: q̄uis v̄ba ibi accipi poſſint ab aiali ad inaiale trāſlata/mō locutionis qui vocaꝛ grece metaphora: ſicut de mari ſcptuz ē/q̄ fremat in vtero matris ſuę

E volēs pgredi: cū vtiq̄ nō habeat volūtatē.

Cōtra fauſtū. li.29.ca.4. In vndetriceſimo: Abſit inq̄ vt ſit in membris ſctōꝝ etiā genitalibus aliq̄ turpitudo. Dicūꝛ q̄dē inhoneſta/q2 nō habēt eā ſpēm decoris/quā mēbra q̄ in pmptu locata ſūt: ſed pbabilior in alijs poſtea ſcpturis nřis

1.Cor.12.d. Roma.7.b reddita ratio ē/cur ea dixerit etiā apl's inhoneſta: ppter legē ſcz in mēbris repugnantē legi mētis: q̄ de peccato accidit/nō de pma nřę inſtitutione naturę. Hoc opus ſic incipit: Fauſtus q̄dā fuit genere afer.

℣ theologica documē/tꝰ. Primū ē/q̄ q̄nto ſtudioſi hoīes plus pcedūt tanto plus ꝛ meliꝰ pſoluunt difficultates emergentes: q2 plura legunt vñ talia poſſunt diſſoluere: ſic augꝰ h̄ de ſeipſo teſtatur. Secundū documentū/q̄ illa q̄ ſūt dicta in hoc libro/ſunt habenda in ſtabiliori auctoritate q̄ illa q̄ ſunt dicta in alijs libris: q2 eſt hic finalis eiꝰ ſententia et vltimata. Vñ iſte liber ē regula oīm alioꝝ librorū eiꝰ. Intelligendus tñ/ q̄ in ca. duodecimo reuocat duo q̄ dixerat ī q̄ſtionibꝰ euangelioꝝ: † vnū ſup mattheuz/ vbi dicit/ q̄ dñs duobꝰ diſcipulis ſeorſū reuelauit ſuā paſſionē futurā: ꝛ dic̄ q̄ codicis mēdoſitas eū fefellit: q2 ibi debet eſſe/duodecim. † Secūdū eſt ſup lucā/vbi dicit q̄ rō ſupiꝰ aſſignata de duplici patre ioſeph eſt infirma: q2 q̄ naſcebaꝛ nomē defuncti debebat habere/ꝛ hic dicit q̄ hoc non eſt verꝫ.

Cōtra felicē manicheū: libri duo: Ca. VIII

Poſſidonius in vita aug. ca.19. Cōtra manicheū quendā noīe felicē pſente pplo ī eccl'ia biduo diſputaui. Hipponem q̄ppe venerat/ eundē ſeminaturus erroreꝫ: vnꝰ eñi erat ex doctoribꝰ eoꝝū/q̄uis ineruditus liberalibꝰ litteris/ſ tñ verſutior fortunato. Geſta ſūt

Al. tōcōputantur eccl'iaſtica: ſ inter meos libros † cōputanꝛ. Duo q̄ libri ſunt: In quoꝝū ſecundo diſputatū eſt de libero voluntatis arbitrio/ ſiue ad malū operandū/ſiue ad bonū: ſ de gr̄a qua vere liberi ſunt/de quibꝰ ſcriptū eſt: Si vos filiꝰ liberauerit/tunc vere liberi eritis: Joh.8.e diligentiꝰ diſputare/ qm̄ talis erat/ cū quo agebamꝰ/ nulla ſumꝰ neceſſitate compulſi. Hoc opus ſic incipit: Honorio auguſto.

De natura boni aduerſus manicheos: liber vnus: Ca.IX.

Liber de natura boni aduerſus manicheos ē: vbi oſtendiꝛ naturā incōmutabilē deū eſſe ac ſummū bonū: atq̄ ab illo eſſe ceteras naturas/ſiue ſpirituales/ſiue corporales: atq̄ oēs in q̄tū naturę ſūt/bonas eſſe: ꝛ q̄d/vel vñ ſit malū: ꝛ q̄nta mala manichei ponāt ī natura boni: ꝛ q̄nta bona ī natura mali: q̄s naturas finxit error ipſoꝝ. Hic liber ſic incipit: Sūmū bonuꝫ q̄ ſuperius nō eſt/deus eſt.

Cōtra ſecūdinū manicheū: liber vnus: Ca.X.

Secundinꝰ quidā: nō ex eis q̄s manichei electos/ſ ex eis q̄s auditores vocant: quē nec facie quidē noueram: ſcpſit ad me velut amicꝰ/honorifice obiurgās q̄ oppugnarē lr̄is illā hereſim: ꝛ admonēs ne facerē/atq̄ ad eā potiꝰ ſectādā exhortans/cū eiꝰ defenſione/ꝛ fidei catholicę repͥhēſione. Huic rn̄di: Sꝫ q2 in eiuſdē opuſculi capite nō poſui/q̄s/cui ſcriberē: nō ī epl'is meis/ſ in libris habeꝛ. Illic ab exordio cōſcripta ē etiā eiꝰ epl'a. Huiꝰ autē libri mei titulus ē: Cōtra ſecūdinū manicheū: q̄ð mea ſentētia oīb᷒ q̄ aduerſus illā peſtē ſcribere potui/facile prępono. Hic liber ſic incipit: Tua in me beniuolentia.

Contra hilarium tribunitium: liber vnus: Ca.XI.

Inter hęc hilariꝰ q̄dā vir tribunitius laicꝰ catholicꝰ/neſcio vnde aduerſus dei miniſtros/ vt fieri aſſolet/irritatꝰ: morē q̄ tūc eſſe apud carthaginē cęperat: vt hymni ad altare dicerenꝛ ð pſalmoꝝ libro: ſiue ante oblationē/ſiue cū diſtribuereꝛ populo/ q̄ð fuiſſet oblatū/maledica reprehenſione vbicūq̄ poterat lacerabat: aſſerēs fieri nō oportere. Huic rn̄di iubētibꝰ fratribꝰ: ꝛ vocaꝛ liber ipſe: Contra hilariū. Hic liber ſic incipit: Qui dicunt mentionē.

Queſtionum euangelioꝝum: libri duo: Ca.XII.

A Sunt quędā expoſitiones quorundā locoꝝ ex euāgelio ſm̄ mattheū: ꝛ alię ſimiliter ſm̄ lucā: in vnū librū illę/in alteꝝ iſte redactę ſūt. Titulꝰ aūt huiꝰ opis eſt: Queſtiones euangelioꝝ. Sed q̄re

illa sola de supradictis euãgelicis libris ex/
posita fuerint/q̃ his libris meis cõtinenẽ:et
q̃ ista sint/ plogus me⁹/adiunctis atq̧ enu/
meratis eisdẽ q̃stionib⁹:ita vt quisq̧ legere
B qȯ voluerit/numeros secut⁹ inueniat/satis
Li.1. questio. euan.ca.27. indicat. In pmo ergo libro in eo qȯ positũ
Matth.20.c. est:Dñm seorsũ duob⁹ discipulis suam retu
lisse passionẽ:mendositas codicis nos fefel/
C lit:Nã duodecim scriptũ est/nõ duob⁹. In
Li.2.questio. euan.ca.5. secũdo libro volẽs exponere/quõ duos pa/
tres potuerit habere ioseph:cui⁹coniunx di
cta est virgo maria:illud qȯ phibeẽ fratrem
Deut.25.b. duxisse defuncti fratris vxorez/vt ei semen
fm legẽ suscitaret:ideo dixi esse infirmũ/qm̃
q̃ nasceret/nomẽ defuncti lex eũ iubebat ac
cipe:nõ ẽ vex. Nomẽ em̃ defuncti qȯ dictũ
est:ad h lex valere pcepit/vt ei⁹ fili⁹diceret:
nõ ad hoc vt hoc qȯ ille vocaret. Hoc opus
sic incipit: Hoc opus nõ ita scriptũ est.

Aunotationes ĩ iob: Liber vn⁹: Ca.XIII.

Iber cui⁹ est titulus/an/
l notatiões in iob/vtrũ me⁹habẽdus
sit/an poti⁹ eox q̃ eas sicut potuert
vel voluerũt redigere in vnũ corpus/descri
ptas de frontib⁹ codicis/nõ facile dixerim.
Suaues em̃ paucissimis intelligẽtib⁹ sunt:
q̃ tñ necesse est offendanẽ multa non intelli
gentes:q: nec ipsa verba quę exponunẽ ita
descripta sũt in multis locis/vt appareat q̃d
exponaẽ. Deinde breuitatẽ sentẽtiarũ tãta
est secuta obscuritas/vt eam lector vix ferre
possit: quem necesse est plurima nõ intelle/
cta trãsire. Postremo tã mendosũ comperi
opus ipsũ in codicib⁹nfis/vt emẽdare non
possem:nec ęditũ a me dici vellẽ/nisi quia
scio frẽs id habere/quox studio non potuit
denegari. Hoc opus sic incipit:Et opa ma/
gna erãt ei super terrã.

De cathezizandis rudibus:liber vnus: Ca.XIIII.

St etiã liber noster de cathecizãdis
e rudibus / hocipso titulo p̃notatus.
In quo libro vbi dixi:Nec angelus
De cathecizã/dis rudibus. ca.18.c. q̃ cũ spiritib⁹alijs satellitib⁹suis supbiendo
deseruit obediẽtiã dei/ꝛ diabolus fact⁹ est/
alidd nocuit deo/sed sibi:Nouit em̃ de⁹ or/
dinare deserẽtes se animas:cõueniẽtius di/
cereẽ/deserẽtes se spũs:qm̃ de angelis age/
batur. Hic liber sic incipit: Petisti me fra/
ter deogratias.

De trinitate:libri q̃ndecim: Ca.XV

A Ibros de trinitate/q̃ deus ẽ/q̃nde/
l cim scripsi p aliquot annos. Sed cũ
cox duodecimũ nondũ pfecissem:ꝛ
eos diutius tenerẽ q̃ possent sustinere q̃ ve/
hemẽter habere cupiebãt/sbtracti sũt mihi
minus emendati q̃ deberent ac possent qñ
eos ędere voluissem. Qȯ posteaq̃ cõperi:
q: et alia cox apud nos exẽplaria remanse/
rũt:statuerã eos iã ipse nõ edere:sed sic ha/
bere vt in alio aliq̃ opusculo meo q̃d mihi
de his euenerit dicerẽ:vrgẽtib⁹ tñ fratrib⁹/
quia resistere nõ valui:emẽdaui eos quãtũ
emẽdandos putaui/ꝛ compleui ꝛ ędidi:ad/
iungens eis a capite epistolã quã scripsi ad
venerabilẽ Aureliũ epm carthaginẽsis ec/
clesię:quo tãq̃ plogo exposui/et quid acci/
disset/et q̃d facere†in ea cogitatione voluis/ Al.tmeã
sem:ꝛ q̃d fratrũ charitate cõpellẽte fecissez.

¶ In quox libro vn
decimo/cũ de corpo/
re visibili agerẽ:dixi:
Quocirca id amare
alienari est:qȯ fm eũ
morẽ dictũ ẽ quo ali/
quid sic amaẽ / vt eo
fruẽdo existimet bea/
tũ se esse q̃ hoc amat.
Nã nõ est alienari in
laudẽ creatoris ama/
re speciẽ corporalem:
vt ipso creatore fruẽs
quisq̧ vere beat⁹ sit.
Itemq̧ in eodez vbi
dixi:Nec auẽ q̃drupe
dem memini quia nõ
vidi:sed phantasiam
talẽ facillime intueor
dũ alicui formę vola/
tili qualẽ vidi/adiun/
go alios duos pedes

¶ Quarta veritas / q̃ nõ est illicitũ amare spe/ciem creature sensibilis in laudem creatoris:sed qñ diligitur pter seip/sum. Ei ũ explanat illud qȯ dixerat in vndecimo libro de trinitate:q̃ ama re corpus sensibile ẽ alie/nari. Intelligendum q̃ in isto capitulo reuocat duo dicta in libro de tri/nitate. Primuz est/ q̃ in libro vndecimo dicit q̃ nõ meminerat se vidisse auem quadrupedem : et nunc dat instantiam de locustis/et de scarabeis. Secundũ est/q̃ in duo/decimo libro exponens verbũ apostoli: Qui au tem fornicaẽ in corpus suum/peccat:applicauit ad formã concubitus so lum:et nunc dicit/q̃ plu ra peccata alia talis for/nicatio complectitur.

Quarta veritas
B
Li.11.de trinitate.ca.5.c
C
Li.11.de trinitate.ca.10.

quales itidẽ vidi. Hęc dicens nõ potui reco
lere volatilia quadrupedia quę lex comme/ Leuit.11.c
morat. Neq̧ em̃ computat in pedibus duo
posteriora crura q̃bus locustę saliunt/quas
dicit mundas:ꝛ ideo discernit ab immũdis
talibus volatilibus quę nõ saliunt illis cru
ribus/sicut sunt scarabei. Omnia quippe hu
iusmodi volatilia quadrupedia vocanẽ in
lege. In duodecimo velut expositor verbo/ D
rum apostoli vbi ait:Omne peccatũ quod/ Lib.12.de trinitate.ca.10.
cunq̧ fecerit hõ extra corpus est:non mihi 1.Cor.6.d
satisfacit:nec sic puto intelligendũ qȯ dictũ
est:Qui autẽ fornicaẽ in corpus ppriũ pec
cat:tamẽ q̃ ille hoc faciat qui pter adipiscẽ
da ea quę per corpus†sentiunẽ:vt in his fi/ Al.†sequanẽ
nem boni sui ponat/aliquid agit. Hoc enim
longe plura peccata complectiẽ: q̃ illa for/
nicatio quę concubitu perpetratur illicito:
de qua locutũ cum hoc diceret apostolũ ap
paret. Hoc opus sic incipit:Lecturus hęc q̃
de trinitate disseruimus.

De cōsensu euangelistarū/libri quattuor: Ca. xvi.

A Per eosdem annos quib^o paulatim libros de trinitate dictabam/scripsi et alios labore cōtinuo: interponēs eos illorū tēporib^o: in quib^o sunt libri quattuor de cōsensu euangelistarū/ppter eos q̄ tāq̄ dissentiētes calumniant. Quorū pm^o liber aduersus eos scriptus est: qui tamē̄ maxime sapientē christū/vel honorant/vel honorare se fingūt: et ideo nolūt euangelio credere: q2 nō ab ipso illa cōscripta sunt: sed ab eius discipulis: quos existimant ei diuinitatem qua crederet deus errore tribuisse.

Ar. diffen- tientibus. Li.1. de cōsen su euan. ca.7.

B ¶ In q̄ libro/q dixi ex abraā cepisse gentem hebreorū: est quidem et hoc credibile/ vt hebrei velut habraei dicti esse videantur: sed ex illo verius intelligunt appellati/qui vocabat heber: tamē̄ hebrei: de q̄ re in libro sextodecimo de ciuitate dei/satis disserui. In secundo aūt libro cum agerē de duobus patribus ioseph: ab altero dixi genitum/ab altero adoptatū: S3 dicendum fuit: alteri adoptatū. Defuncto eni/ qd̄ magis credendum est/ fm legē fuerat adoptatus: qm̄ q̄ cum genuit/eius matrem fratris defuncti coniugē duxerat. Itē vbi dixi: Lucas vero ad ipsum dauid p nathan ascēdit: per quē prophetam deus pec catū illius expiauit: Per cuius nois prophetā dicere debui: ne putaret idē fuisse bō/cū alter fuerit: q̄uis ē ipē hoc vocaret. Hoc opus sic incipit: Inter omes diuinas auctoritates.

Li.1. de cōsen su euā. ca.14. Quinta veritas

De ciuita. dei. li.16. ca.11.

C Li.2. de cōsen su euan. ca.3.

† ī. ca.20. b

† ī. ca.22. b.

D Li.2. de cōsen su euan. ca.4.

† ī. ca.22. c.

¶ Quinta xitas/ q be brei nō sūt dicti ab abraā/ am babraei/ s3 ab heber tāq̄ hebrei. Ut reuocat dictū illō in libro de con sensu euā̄gelistarū/ q hebrei dicti sunt ab abraā/ q̄si babraei. Intelligendum est/ q in b ca. reuocat duo dicta in eodē libro. Primū dictū est/ q in duob^o patrib^o ioseph/ quorū vnū dixerat naturalē/ et aliū adoptatū/ et nō fm legē/ nunc autem talē adoptionē ponit fuisse legalē. Secundū dictū est: In nathan lucas inquit redu cit christi generationē: q ipsum dixerat esse nathan xphetā: qd̄ hic sicut in pcedētib^o reuocat. † Sed attēdendum/ q in sequenti vicesimo capitulo cū dixisset ad inq̄sitiones ianuarii: q manna in ore cuiusli bet fm xpriā voluntatē sapiebat: nūc antē dixit/ q nō occurrit/ vnde illō possit pbari nisi ex libro sapientie: quē iudei non recipiūt. † Intelligendū vlterius/ q in sequenti vicesimosecundo capitulo ponit duo notabilia: Primū est/ q sicut est cibus ad salutē̄ corporis/ ita cōcubitus ad salutē generis: et vtrūq̄ non sine carnali delectatiōe: que tamē inq̄t modificata et temperata et refrenata/ redacta in vsum naturalem/ libido esse non potest. † Secundū notabile/ q cū dixisset in libro de bono piugali: q abraam q̄ sine vxore nō fuit/ sine vnico filio a se orto sperauit esse: nunc dicit/ qd̄ est magis credendum/ ipsū sperasse resurrectionem: propter auctoritatē epistole pauli ad hebreos.

Contra epistolā parmeniani donatistarū epi: libri tres: Ca. xvii.

A In tribus libris ɔtra epistolā parmeniani donatistarum carthaginēsis epi/successorisq̄ donati/questio magna versat et soluit: vtrū in vnitate et eorundem cōmunione sacramētorū mali contaminent bonos: et queadmodū cōtaminēt disputat/ ppter ecclesiā toto orbe diffusā: cui calūniando schisma fecerūt. In quorū libro tertio cū dissereret/ quō sit accipiendum qd̄ ait aplus: Auferte malū ex vobisipsis: illud qd̄ dixi: vt ex seipso q̄sq̄ auferat malū: non sic esse intelligēdū: s̄ sic poti^o: vt bō malus auferat ex bolb^o bonis. Qd̄ fieri p ecclesiasticā disciplinā / satis greca lingua indicat: vbi sine ambiguitate scptū ē/ vt intelligat: hic malus/ nō hoc malū: quis et fm istū intellectū rndērim parmeniano. Hoc opus sic incipit: Multa qdē et alia aduersus.

B Lib.3. contra epistolā parmeniani. ca.1. b. et. ca.2. c. 1. Cor. 5. d

De baptismo: libri septē: Ca. xviii

A Contra donatistas auctoritate beatissimi cypriani se defendere molientes / septē libros de baptismo scpsi: in qbus docui nihil sic valere ad refellēdos donatistas/ et ad eorū ora claudenda/ne aduersus catholicā ecclesiā suū schisma defendant/ quō litteras factumq̄ cypriani. Ubicunq̄ autē in his libris cōmemoraui: ecclesiam nō habentē maculā aut rugā: nō sic accipiendū est q̄si iam sit/ sed q̄ pparat vt sit qn̄ apparebit etiā gloriosa. Nūc eni ppter quasdā ignorantias et infirmitates mēbrorum suorū/habet vnde quotidie tota dicat: Dimitte nobis debita nostra. In quarto libro cū dicerē: vicem baptismi posse habere passionē: nō satis idoneū posui illi^o latronis exemplū: q̄ vtrū fuerit baptizatus/ incertū est. In libro septimo de vasis aureis et argēteis in domo magna cōstitutis/sensum cypriani secut^o sum/qui hec accipit in bonis: in malis autē lignea et fictilia: Ad illa referens qd̄ dictū est: Alia quidē in honorē: ad hec autē qd̄ dictū est: Alia vero in cōtumeliam. Sed magis approbo qd̄ apud ticoniū postea repperi vel aduerti in vtrisq̄ intelligendū: quedā in honorē/ nō sola sc3 aurea et argētea: et rursus in vtrisq̄ quedā in contumeliā: nō vtiq̄ sola lignea et fictilia. Hoc opus sic incipit: In eis libris q̄s aduersus.

B Ephe.5. f. Lib.1. de baptismo. ca.17. et li.3. ca.18. et li.4. ca.3.4. et. 10.

Matth.6. b.

C Li.4. de baptismo. ca.22. Luc.23. f.

D Li.7. de baptismo. ca.51. 2. timoth.2. d.

Contra quid attulit centurius a donatistis: liber vnus: Ca. xix.

D Um aduersus partē donati multa crebris disputationib^o ageremus: attulit ad ecclesiā qdā laicus tūc eorū nōnulla ɔtra nos dictata vel scripta in paucis velut testimoniis/q̄ sue cause suffragari

putāt. His breuissime respōdi. Hui⁹ libelli titulus ē: Cōtra qd attulit centurius a donatistis. Et incipit sic: Dicis eo qđ scriptuз est a salomone.

Ad inquisitiones ianuarij: libri duo: Capitulū. XX.

A Libri duo quoꝝ est titulus: Ad inquisitiones ianuarij/ multa de sacramētis cōtinēt disputata/ siue q̄ vniuersaliter/ siue q̄ particulariter. i. nō† per ea que in omnib⁹ locis obseruat ecclesia: nec tñ oia cōmemorari potuerūt: sed satis ad inquisita respōsum est. (Al. †pereque.) Quoꝝ libroꝝ prior epistola est: habet q̄ppe in capite/ q̄s ad quē scribat: sed ideo inter libros annumeratur hoc opus: qm̄ sequēs/ q̄ noīa nostra nō habet/ multo est prolixior: et in eo multa plura tractant. B (Li. 1. ad inquisitiones ianuarij. ca 3. d.) In primo igit qđ de manna dixi: qm̄ vnicuiq₃ s̄m ꝓpriā voluntatē in ore sapiebat: nō mihi occurrit vnde possit ꝓbari: nisi (Sap. 16. c.) ex libro sapientie: quē iudei nō recipiunt in auctoritatē canonicā: qđ tñ fidelib⁹ potuit ꝓuenire/ nō illis aduersus deum murmuratoribus: qui ꝑfecto alias escas nō desiderarent/ si hoc eis saperet manna qđ vellent. (Exo. 16. d. Numeri. 11. b) Hoc opus sic īcipit: Ad ea q̄ me interrogasti.

De opere monachoꝝ: liber vn⁹: (Ca. XXI.

Ut de opere monachoꝝ librum cōscriberē/ illa me necessitas cōpulit: q₂ cū apud carthaginē monasteria esse cepissent: alij se suis manibus transigebāt/ obtēperātes apostolo: alij vero ita ex oblationibus religiosoꝝ viuere volebant/ vt nihil opantes vnde necessaria vel haberēt vel supplerent: sed potius implere p̄ceptū euāgelicū existimarēt atq₃ iactarēt/ vbi dn̄s ait: Respicite volatilia celi et lilia agri. (Matth. 6. e) Unde etiā inter† aliquot inferioris ꝓpositi/ sed tñ studio feruentes existere ceperant tumultuosa certamina/ q̄bus ecclesia turbaret: alijs hoc/ alijs aliud defendētib⁹. (Al. †laicos) Huc accedebat/ q₂ criniti erāt q̄dā eoꝝ: qui operandū nō esse dicebāt: Unde cōtentiones/ hinc rep̄hendentiū/ inde q̄si pugnātiū ꝓ partium studijs augebant. Propter hoc venerabilis senex Aureli⁹ ecclesie ipsi⁹ ciuitatis ep̄s/ vt hinc aliq̄d scriberē iussit: ⁊ feci. Hic liber sic incipit: Jussioni tue sancte frater aureli.

De bono cōiugali cōtra iouinianum: liber vnus: Ca. XXII.

A Iouiniana heresis sacrarū virginuз meritū equando pudicitie cōiugali tātū valuit in vrbe† romana/ vt nōnullas etiā sanctimoniales/ de quarū pudicitia suspitio nulla processerat/ deiecisse in (Al. † roma) nuptias diceret. Hoc maxime argumēto cū eas† vrgeret dicēs: Tu ergo melior q̄ sara: melior q̄ susanna siue anna: ⁊ ceteras cōmemorando testimonio sancte scripture cōmēdatissimas feminas: q̄bus se ille meliores/ vel etiā pares cogitare nō possent. (Al. † argueret. Gen. 11. b. Daniel. 13. a. Luc. 2. e. De bono cōiugali. ca. 22. e.) Hoc modo etiā viroꝝ sanctoꝝ sanctū celibatū commemoratione patrū cōiugatoꝝ et† p̄dicatione frangebat. (Al. † comparatione) Huic monstro sancta ecclesia/ que ibi est/ fidelissime ac fortissime restitit. Remanserāt autē iste disputationes ei⁹ in quorūdā sermunculis ac susurrijs/ quas palā suadere nullus audebat. Sed etiā occulte venenis repent:b⁹/ facultate quā donabat dn̄s/ occurrendū fuit: maxime qm̄ iactabat iouiniano rn̄deri nō posse cū laude/ s₃ cū vituperatiōe nuptiarū: Propter h̄ librū edidi/ cui⁹ inscriptio est: de bono coniugali. Ubi de ꝓpagatione filiorū prius q̄ hoies mortem peccando mererent: qm̄ cōcubitus mortaliū corpoꝝ res videt: q̄stio magna dilata est. Sed in alijs postea litteris nostris/ satis quantū arbitror explicat. B Dixi etiam quodā loco: Qđ eni est cibus ad salutē hominis/ hoc est cōcubit⁹ ad salutē generis: et vtrūq₃ nō est sine delectatione carnali: que tñ modificata/ ⁊ tēperantia refrenāte in vsū naturalē redacta/ libido esse nō potest. (De bono cōiugali. ca. 16. a.) Qđ ideo dictū est: qm̄ libido nō bonus ⁊ rectus vsus: Sicut eni malū est male vti bonis: ita bonū est bene vti malis. De q̄ re alias maxime ꝯ̄ nouos hereticos pelagianos diligētius disputaui. C De abraam qđ dixi: Ex hac obedientia pater ille abraā/ q̄ sine vxore nō fuit: esse sine vnico filio et a se occiso parat⁹ fuit: nō satis approbo: Magis eni filium si esset occisus/ resuscitatione sibi mox fuisse reddendum/ credidisse credēdus est: sicut in ep̄la legit q̄ est ad hebreos. (De bono cōiugali. ca. 23. d. Heb. 11. d.) Hic liber sic incipit: Quoniā vnusquisq₃ homo.

De sancta virginitate: liber vn⁹: (Ca. XXIII.

Posteaq̄ scripsi de bono cōiugali: expectabat vt scriberē de sancta virginitate: nec distuli: atq₃ id dei mun⁹/ ⁊ q̄ magnū/ ⁊ quāta humilitate custodiendū esset/ vno sicut potui volumine ostendi. Hic liber sic incipit: Librū de bono cōiugali nuper edidimus.

De genesi ad litterā: Libri duodecim: Ca. XXIIII.

A Per idē tēpus de genesi libros duodecim sc̄psi ab exordio: donec de paradiso dimissus est adam/ et flāmea rhomphea posita ē custodire viā ligni vite. Cū autē ad h̄ vsq₃ vndecim libri peracti essent: duodecimū addidi: in quo diligēti⁹

de paradiso disputatū ē. Titul⁹ hoꝝ libroꝝ
iscribit: De genesi ad lr̄am.i.nō fm allego/
ricas significatiōes/ſ fm rerū gestarū pro/
Sexta v̄itas prietatē: ¶ In q̄ ope
plura q̄sita q̄ȝ inuēta
sunt: et eorū q̄ inuen/
ta sūt pauciora firma
ta: Cetera v̄o ita posi
ta/velut adhuc requi
renda sint. Hos sane
libros posteri⁹ cępi/
sed prius terminaui
q̄ȝ de trinitate: iō eos
B nunc ordine quo cępi
L.i.5. de gene/si ad litteram. ca.19.a. recolui. In quinto li/
bro/et vbicūq̄ȝ in eis
libris posui: de semi/
ne cui repromissū est/
qd̄ dispositū sit p an/
gelos i manu media/
toris: non sicut habet
aplus/ sicut veriores
codices post aspexi/
maxime gręcos: De
lege eñ dictū est: qd̄
tā q̄ȝ de semine dictū
nr̄i latini codices ha
C bent p interp̄tātis er/
L.i.6. de gene/si ad litteram. ca.27. et .28. rorem. In sexto libro
qd̄ dixi: Adā imagi/
nem dei fm quā fact⁹
est/pdidisse pctō: non
sic accipiendū ē/tā q̄ȝ
in eo nulla remāserit:
sed q̄ tā deformis/vt
D reformatiōe opus ha
L.i.12. de gene/si ad litteram. ca.33.a. beret. In duodecimo/de inferis magis mi/
hi videor docere debuisse q̄ sub terris sint/
q̄ȝ rationē reddere cur sub terris esse credan
tur/siue dicant̄ q̄si non ita sit. Hoc opus sic
incipit: Omis diuina scp̄tura bipertita est.

¶ Sexta veritas / q̄ in libro sup genesim ad lit/terā/plura acquisita sūt q̄ȝ inuēta: ⁊ pauciora fir mata: Cetera vero ita po sita/ vt adhuc req̄renda sint. Et in presenti capi/tulo vnū dictū suū expla nat in eodē libro: ⁊ alias explanat argumentum. Primū dictū qd̄ expla/nat est/ qd̄ dicit in eodeȝ libro sexto: q̄ adā p pec catū perdiderat dei ima ginem fm quam factus erat. Et hic dicit/ q̄ nō sic est intelligēdū q̄ ita fue rat deleta q̄ nulla remā/serit/sed q̄ ita deformis q̄ reparatiōe indiguit. Secūdo arguit seipsum/ quia i duodecimo libro de inferis disputauerit quare essent sub terris: cum tñ magis debuisset dixisse debere / q̄ essent sub terris. Vñ accipitur documētū/ q̄ qñ aliqua questio supponit aliqd̄ dubium / primo negoci/ andū est circa dubiū vel suppositū q̄ȝ circa q̄situ: vñ rep̄hensibile ē querere q̄re hoc ē/si nō est. In/telligendū tñ/ q̄ veritas hic descripta multū debi litat argumēta q̄ accipi/unt̄ ex libro sup genesim ad litterā: q̄ ex ipsa ha/bet̄ q̄ in illo libro nō p/cedit beat⁹ aug⁹ determi nādo/ sed tñ inq̄rēdo.

Contra litteras petiliani: libri tres: Capitulū .XXV.

a Nteq̄ȝ finirē libros de trinitate/⁊ li/
bros de genesi ad litterā: irruit cau/
sa respōdēdi litteris petiliani dona/
tistę/ q̄s aduersus catholicā scp̄sit ecclesiaȝ:
quā differre nō potui. Et scripsi in hāc rem
tria volumina: quoꝝ p̄mo p̄mę parti episto
lę ipsi⁹ quā scripsit ad suos/ q̄ nō tota in no
stras man⁹ venerat/ſ prior pars ei⁹ parua/
quāta potui celeritate ⁊ veritate respondi:
Etiā ipsa epl̄a est ad n̄ros: ſ iō inter libros
habet̄/ q̄ cęteri duo in eadē causa libri sūt.
Postea q̄ȝ hāc inuenim⁹ totā/eiq̄ȝ tāta dilligē/
tia respōdi/ quāta fausto manicheo: verba
scȝ ei⁹ sub ipsi⁹ noie prius ponēs particula/
tim/et sub meo p singula responsionē meā.
Sed prius qd̄ scripserā/anteq̄ȝ totā reperi/
rem⁹/puenit ad petilianū: Et irat⁹ r̄ndere co
nat⁹ ē: in me potius dicēs q̄cq̄d eū libuit/in
causa vero omnino deficiēs: quod cū possit
collatis vtriusq̄ȝ scriptis/nō facillime aduer
ti: tñ pp̄ter tardiores hoc ipse r̄ndendo de/
monstrare curaui: sic est addit⁹ eidem nostro
operi liber terti⁹. Hoc opus in p̄mo libro sic
incipit: Nostis nos sępe voluisse. In secun/
do aūt sic: Primis partibus eplę petiliani.
In tertio autē sic: Legi petiliane lr̄as tuas.

Contra cresconiū grammaticū/ libri quattuor: Ca .XXVI.

g Rammaticus etiam quidam dona
tista cresconius/cum inuenisset epi/
stolā nostrā/ q̄ p̄mas partes q̄ in ma
nus meas tūc venerat epistolę petiliani re/
dargui/ putauit mihi esse respōdēdū: ⁊ hoc/
ipsū scripsit ad me. Cui opi citi⁹ libris q̄ttu/
or r̄ndi: ita sane / vt trib⁹ pagerē qd̄ vniuer/
sa responsio flagitabat. Sed cū viderē me
sola maximianēsiū causa q̄ suos schismati/
cos dānauerunt: ⁊ eoꝝ alios rursus in suis
honorib⁹ recęperūt / baptismūq̄ȝ ab eis ex/
tra suā cōmunionē datū nō repetiuerūt/re/
spōderi nō posse ad cūcta q̄ scp̄sit/etiā librū
q̄rtū addidi: in q̄ idipsū quantū potui dili/
genter atq̄ȝ euidēter ostēdi. Hos autē quat/
tuor libros qñ scripsi/iā ꝯ donatistas leges
dederat honorius imperator. Hoc opus sic
incipit: Quando ad te cresconi.

Probationū ⁊ testimonioꝝ ꝯtra donatistas: liber vn⁹: Ca .XXVII.

p Ost hęc vt ad donatistas p̄uenirēt
ꝯ eoꝝ errorē et p catholica veritate
necessaria documēta curaui/siue de
ecclesiasticis/siue de publicis gestis/siue de
scripturis canonicis. Et p̄mo ad illos eadē
pmissa direxi: vt ipsi ea si fieri posset expo/
scerēt. Quę cū venissent in eoꝝ q̄rundā ma
nus: nescio q̄s extitit/ q̄ suo noie tacito ꝯtra
hoc scriberet: ita se ꝯfidēs donatistā/tā q̄ȝ h
vocaret̄. Cui ego r̄ndēs/alium librū scripsi.
Illa v̄o documenta q̄ pmiserā/eodē libello
q̄ pmiserā iunxi/⁊ ex vtroq̄ȝ vnū esse volui:
cūq̄ȝ sic edidi/vt in parietib⁹ basilicę/ q̄ do/
natistarū fuerat/ prius pposit⁹ legeret̄: cui⁹
titulus ē: Probationū ⁊ testimonioꝝ cōtra B
donatistas. In q̄ libro absolutionē fęlicis
aptugnēsis ordinatoris ceciliani / nō h ordi/
ne posuim⁹ q̄ postea nobis claruit/cōsulib⁹
diligenter inspectis: sed tā q̄ȝ post cecilianū
fuerit absolutus/cū ante sit factū. Illud qd̄ C
cōmemorato iudę apl̄i testimonio vbi ait:

793

Jude.1.f Hi sunt qui segregāt semetipos animales/
spiritū nō habētes: adiunxi etiā dicēs: De
1.Cor.2.d quib⁹ paulus apl's dicit: Aīalis autē hō nō
percipit ea q̄ sunt spūs dei: nō sunt isti illis
equandi / q̄s oīno ab eccl'ia schisma p̄cidit.
Istos q̄ppe idē apl's paulus / paruulos di/
1.Cor.3.a cit eē in christo / q̄s nōdū escā valētes cape/
re / lacte nutrit: tn̄ illi nō in filijs paruulis / s̄
in mortuis et p̄ditis cōputādi sunt: vt si q̄s
eoꝝ correctus eccl'ie fuerit copulatus / recte
Luc.15.g. de illo dici pōt: Mortu⁹ erat / ⁊ reuixit: peri/
erat / et inuent⁹ est. Hic liber sic incipit: Qui
timetis consentire ecclesie catholice.

Contra nescio quē donatistam: liber vnus. Ca. XXVIII.

A Aterius libri quē supra cōmemora/
a ui / titulū eē volui: Cōtra nescio quē
donatistā: vbi siliter de absolutiōe
ordinatoris ceciliani verus ordo tpis nō ē.
B Illud etiā qd̄ dixi: Ad multitudinē ǵiźani/
orum: vbi intelligunt oēs heretici / min⁹ ha
bet vnā necessariā cōiūctionē: dicendū em̄
fuit: vbi intelligunt etiam omnes heretici:
aut vbi intelliguntur etiam oēs hereses:
Nūc v°o ita dictū est: q̄si p̄ter eccl'iam tm̄/
modo sint ǵiźania / nō etiā in eccl'ia: cū ipsa
sit regnū christi / de q̄ collecturi sunt angeli
eius messis tpe omnia scandala. Vn̄ et cy/
prianus martyr: Et si inq̄t vident in eccl'ia
esse ǵiźania: non tn̄ ipediri debet / aut fides /
aut charitas vr̄a: vt q̄m ǵiźania esse in eccle
sia cernim⁹ / ipsi de eccl'ia recedam⁹. Quem
sensum etiā nos alias / et maxime aduersus
donatistas eosdē p̄sentes in collatione de/
fendim⁹. Hic liber sic incipit: Probationes
rerum necessariarum.

Admonitio donatistarū de maximianistis: liber vn⁹: Ca. XXIX.

Um viderē multos legendi labore
c impediri a discendo / q̄ nihil ratiōis
veritatis habeat pars donati: libel
lum breuissimū feci: quo eos de solis maxi/
mianistis admonēdos putaui: vt posset fa/
cilitate describēdi in man⁹ pluriū p̄uenire:
et ipsa sui breuitate facili⁹ cōmendari me/
morie: cui titulū imposui: Admonitio do/
natistarū de maximianistis. Hic liber sic in/
cipit: Quicūq̄ calumnijs hominū.

De diuinatione demonū: liber vnus: Ca. XXX.

A Er idē tp̄s accidit mihi ex q̄dā dispu
p tatiōe necessitas / vt de diuinatione
demonū libellū scriberē: cui⁹ titulus
Septima veritas iste ip̄e est. ¶ In q̄dā
B autē ei⁹ loco dixi: De/
De diuinatiōe demonū. ca. 5. 26. q. 4. c. q̄dā mones aliq̄n ⁊ hoīm
dispositiōes: nō solū
voce prolatas / verū/
etiā cogitatione cōce
ptas / cū signa q̄dā ex
animo exprimunt / in
corpore tota facilita/
te p̄discere. Rem dixi
occultissimā audacio
re assceueratiōe q̄ de/
bui: Nā p̄uenire ista
ad noticiā demonū / p
nōnulla etiā exp̄ime/
ta cōpertū ē. Sz vtrū
signa q̄dā dent ex cor
pore cogitantiū illis
sensibilia / nos aūt la/
tentia: an alia vi ⁊ ea
spiritali ista cogno/
scant / aut difficillime
pōt ab hoīb⁹ / aut om
nino nō pōt inueniri.
Hic liber sic incipit:
Quodā die in dieb⁹
sanctis octauarū.

¶ Septima veritas / q̄ nō est dicendū q̄ demo/ nes cognoscāt cogitatio nes hoīm. Vn̄ cum in li/ bro de diuinatione de/ monū dixisset: q̄ nō solū hoīm dispositiones voce p̄latas / s3 et cogitatiōes cōceptas poterāt cogno scere ex aīo exp̄ssas: hic dicit / q̄ illd̄ dixit auda/ ciore q̄ debuisset asseue/ ratione: q̄ res occultissi ma ē. Ex q̄ dicto accipit documentū / q̄ demones ignorant occultas nr̄as cogitatiōes: ⁊ h̄ reuocat aug⁹ illā sententiā. Sed orit dubiū: q̄ cū demon naturalit possit cognoscere aīe nr̄e essentiā3 q̄re non pōt ita naturalit cogno/ scere cogitationē3 natu/ ralē q̄ est in illa essentia: cū min⁹ excedat faculta/ tem angelicā. Dicit autē q̄ nō pōt bene hic ratio reddi / q̄re demon nō pos sit naturalit in qualitatē animā informantē sicut in essentiam ei⁹: p̄sertim cū vtrūq̄ cadat sub obie cto naturali itellect⁹ an/ gelici: Nisi q̄ demones impediunt a multis que possent s̄m naturam: q̄/ uis in eis remāserint perfecta naturalia: sicut virgini/ tas matris domini eis fuit occultata / s̄m origenē sup matthеū: cū tn̄ naturalit eā scire possent. Secūdū du/ biū: q̄ licet demones ipediant i actib⁹ supnaturalib⁹: nō tn̄ angeli: h̄ em̄ esset pena: ⁊ tn̄ cōmuniter ita negat ab angelis sicut a demonib⁹. Dicit autē / q̄ si nō appa/ reat ratio vel auctoritas / nō ē negandū a sctis angelis nisi forte ad seruandū decorē ordinis seraphin. 2. sen. dis. 8. ca. 1.

De sex questionib⁹ contra paganos expositis ad deogratias: liber vnus: Ca. XXXI.

A Ransmisse sunt mihi a carthagine
t questiones sex / quas p̄posuit ami/
cus quidā quē cupiebā fieri christi/
anum / vt cōtra paganos soluerent: q̄ non/
nullas earū a porphyrio philosopho p̄po/
sitas dixit. Sed nō eū esse arbitror porphy
rium siculū / cuius celeberrima est fama. Ha
rum questionū disputationes in vnū librū
cōtuli / nō plurū: cui⁹ est titulus: Sex q̄stio/
nes cōtra paganos exposite. Earū autē pri
ma est de resurrectione: secūda de tempore
christiane religionis: tertia de sacrificioꝝ
distinctiōe: quarta de eo qd̄ scriptū est: In Matth.7.c
qua mensura mensi fueritis / remetietur vo
bis: quinta de filio dei s̄m salomonē: sexta B
de iona p̄pheta. In quarū secūda qd̄ dixi: In secunda questiōe con/
Salus religionis hui⁹ p quā solam verā sa tra paganos
lus vera veraciterq̄ p̄mittit / nulli vnq̄ de/ c. in fine.
fuit q̄ dign⁹ fuit: et cui defuit dign⁹ nō fuit:
non ita dixi tanq̄ ex meritis suis quisq̄ di/
gnus fuerit: sed quēadmodū ait apl's: Nō Roma.9.c
ex operib⁹ / sed ex vocāte dictū esse: Maior Malach.1.a.
seruiet minori: quā vocationē ad dei p̄po/
situm asserit pertinere. Unde dicit: Nō s̄m 2. Timoth.1.c.
opera nr̄a / sed s̄m p̄positū suū et gratiam.
Et vn̄ itē dicit: Scim⁹ q̄m diligentib⁹ deū / Roma.8.c.

oĩa cooperant in bonũ / his q̃ s̃m ꝓpositum vocati sunt sancti. De qua vocatione ait: Ut dignos vos habeat vocatione sua sctã. Hic liber post epistolã/ que postmodũ a capite addita ẽ/ sic incipit: Mouet q̃sdã.

Expositio epistole sancti iacobi: liber vnus: Ca.XXXII.

Inter opuscula mea repperi expositionẽ epl'e iacobi apl'i: quã retractãs aduerti annotationes poti⁹ expositoꝝ q̃rundã ei⁹ locoꝝ in librũ redactas fratrũ diligẽtia: q̃ eas in frontib⁹ codicis eẽ voluerũt. Adiuuat q̃ aliq̃d/ nisi qð ipsã eplam quã legebam⁹ qñ ista dictaui/ nõ diligenter ex greco habebam⁹ interp̃tatã. Hic liber sic incipit: Duodecim tribub⁹ q̃ sũt i dispsione.

De peccatoꝝ meritis ⁊ remissione/ ac de baptismo paruuloruz ad marcellinũ: libri tres: Ca.XXXIII.

A Uenit etiã necessitas que me cogeret aduersus nouã pelagianaz heresim scribere: ꝯ quã prius cuz opus erat nõ sc̃ptis/ s̃ sermonib⁹ ⁊ collocutionib⁹ agebamus vt q̃sq̃ poterat aut debebat. Missis ergo mihi a carthagine q̃stionibus coꝝ/ q̃s rescribẽdo dissolnerã: scripsi p̃mũ libros tres/ quoꝝ titulus ẽ: De pctoꝝ meritis ⁊ remissione: vbi maxime disputat̃ de baptismate paruuloꝝ ꝓpter originale pctm̃: ⁊ gr̃a dei q̃ iustificamur. i. iusti efficimur: q̃uis in hac vita nemo ita seruet mãdata iusticie/ vt nõ sit ei necessariũ ꝓ suis pctis orando dicere: Dimitte nobis debita nr̃a: ꝯ quã oia sentientes illi nouã heresim condiderũt. In his autẽ libris tacẽda adhuc arbitrat⁹ sum noia coꝝ/ sic eos facili⁹ posse corrigi sperãs: imo etiã in tertio libro/ q̃ est epl'a/ s̃ in libris habita ꝓpter duos q̃bus eã cõnectendã putaui: pelagij ipsi⁹ nomen nõ sine laude aliq̃ posui: q2 vita ei⁹ a multis p̃dicabat̃: et eius illa redarguit/ q̃ in suis scriptis: nõ ex psona sua posuit: s̃ qd ⁊ ab alijs diceret̃ exposuit: q̃ tñ postea iã hereticus pertinacissima aiositate defendit. Celestius v̓o discipulus ei⁹ iã ꝓpter tales assertiones apud carthaginẽ in episcopali iudicio/ vbi ego tũc interfui/ excõmunicationẽ meruerat. In secũdo libro in q̃dã loco: Hoc q̃busdaz inq̃ in fine largiet̃/ vt mortẽ repentina cõmutatiõe nõ sentiãt: seruãs locũ diligẽtiori de hac re inq̃sitioni: Aut eñ nõ morient̃: aut de vita ista in mortem/ ⁊ de morte in eternã vitã celerrima cõmutatione tamq̃ in ictu oculi mortẽ nõ sentiant. Hoc opus sic incipit: Quis i medijs ⁊ magnis curarũ estibus.

Matth.6.b. (beside: cere: Dimitte nobis debita nr̃a)

Retract. non B (beside: in episcopali iudicio … excõmunicationẽ)

Li.2.de peccatorum meritis et remissione. ca.31.a. (beside: q̃dã loco: Hoc q̃busdaz …)

De vnico baptismo: liber vnus: Ca.XXXIIII.

A Eo tẽpore librũ de vnico baptismo amicus q̃dã me⁹/ a nescio q̃ donatista p̃sbytero accepit/ indicãte q̄ petilian⁹ ep̃s coꝝ cõstantinẽsis eũ scripserit. Hũc ad me ille attulit/ ac vehemẽter vt ei responderẽ rogauit: ⁊ factũ ẽ. Librum autẽ meũ in q̃ respõdi/ vñ titulũ habere volui: hic est: De vnico baptismo. In q̃ libro illð qð dixi: ꝯstantinũ impatorẽ donatistis criminantib⁹/ ordinatorẽ ceciliani felicẽ aptugnẽsem nõ negasse accusationis locũ: q̃uis eos in ceciliani fictis criminib⁹ calũniosos fuisset exptus: in ordine tẽporũ postea ꝯsideratũ/ aliter inuentũ ẽ. Nã prius memoratus impator causam felicis fecit audiri a ꝓcõsule: vbi legit̃ absolut⁹: ⁊ postea ipse cecilianũ cũ accusatorib⁹ ei⁹ auditũ/ cõperi innocentẽ: vbi eos exptus ẽ in ei⁹ criminibus calũniosos: q̃ ordo tẽpoꝝ p cõsules declaratus/ multo vehemẽti⁹ in ea causa calũnias donatistarũ cõuicit/ penitusq̃ subuertit: qð ibi ostẽdimus. Hic liber sic incipit: Respondere diuersa sentientibus.

B De vnico baptis. ca.16.b. (beside: lui: hic est: De vnico baptismo. In q̃ libro / illð qð dixi)

De maximianistis contra donatistas: liber vnus: Ca.XXXV.

Scripsi etiã librũ int̃ cetera ꝯ donatistas: nõ breuissimũ sicut antea/ sed grandẽ multo diligẽti⁹: in q̃ apparet quẽadmodũ coꝝ aduersus ecclesiã catholicam impiũ ac supbissimũ errorẽ sola funditus maximianistarũ causa subuertat: quod schisma factũ ẽ ex ipsa parte donati. Hic liber sic incipit: Multa iã dixim⁹: multa iam scripsimus.

De gratia noui testamẽti ad honoratu: liber vnus: Ca.XXXVI.

A Eo ipso tpe q̃ ꝯ donatistas vehemẽter exercebamur/ ⁊ ꝯ pelagianos exerceri iã ceperam⁹: amic⁹ quidã mihi misit q̃nq̃ a carthagine q̃stiones/ ⁊ rogauit vt eas illi exponerem. Que sunt: Quid sibi velit vox illa dñi: De⁹ me⁹/ de⁹ me⁹ vt qd me dereliq̃sti? Et qd sibi qð ait apl's: Ut in charitate radicati ⁊ fundati/ p̃ualeatis cõp̃hendere cũ oibus sctis q̃ sit latitudo ⁊ longitudo/ altitudo/ ⁊ ꝓfundũ. Et q̃ sint q̃nq̃ v̓gines stulte/ queve sapiẽtes. Et q̃ sint tenebre exteriores. Et quõ intelligẽdũ sit: Uerbum caro factũ ẽ. Ego autẽ intuẽs supradictã heresim nouã inimicã gr̃e dei/ sextã mihi ꝓposui q̃stionẽ: De gr̃a noui testamẽti. De qua disputãs/ interposita expositiõe psalmi vicesimiprimi: in cui⁹ capite scriptũ est/ ω dñs exclamauit in cruce: qð ille amicus in p̃mis mihi ꝓposuit exponẽdũ: omnia illa quinq̃ dissolui: nõ hoc ordine quo erãt proposita/ sed sicut mihi differẽti de gr̃a noui testamẽti/ tãq̃ suis locis cõgruẽter occurrere potuerunt. Hic liber sic incipit: Quinq̃ mihi ꝓposuisti tractandas questiones.

Matth.27.f. (beside: velit vox illa dñi: De⁹ me⁹)

Eph.3.d (beside: dereliq̃sti? Et qd sibi qð ait apl's)

Matth.25.a. (beside: do/ altitudo/ ⁊ ꝓfundũ. Et q̃ sint q̃nq̃ v̓gines)

Matth.22.b. (beside: nes stulte/ queve sapiẽtes)

Joh.1.b. (beside: exteriores. Et quõ intelligẽdũ sit: Uerbum)

B (beside: caro factũ ẽ)

Ps.21. (beside: cesimiprimi)

De spiritu et littera ad marcellinum: liber vnus: Ca. XXXVII.

A
a Ad quẽ scripserã tres libros/ quoꝝ titulus ẽ: de pctõꝝ meritis ⁊ remissione: vbi diligẽter disputaẗ etiã de baptismo paruuloꝝ: rescripsit mihi se fuisse ꝑmotum/ ꝙ dixerim: fieri posse/ vt sit hõ sine pctõ si volũtas ei⁹ nõ desit/ ope adiuuãte diuina: ꝗuis nemo tã ꝑfectę iusticię in hac vita vel fuerit/ vel sit/ vel futur⁹ sit. Quęsiuit em̃ quõ dixerim posse fieri/ cui⁹ rei desit exemplũ. Propẗ hanc ei⁹ inqͥsitionẽ/ scripsi librũ cui⁹ est titulus: De spũ ⁊ lr̃a: ptractans aplicã sentẽtiã vbi ait: Lr̃a occidit/ spũs autem viuificat. (2.Cor.3.b) In q̃ libro q̃ntũ de⁹ adiuuit/ acriter disputaui ꝯ inimicos grę dei/ q̃ iustificaẗ impius. (Roma.4.a.) B Cũ aũt agerẽ de obseruatiõib⁹ iudęoꝝ/ a q̃busdã escis ſm veterẽ legẽ abstinentiũ: dixi: Quarũdã escaꝝ cerimonię: qđ nomẽ nõ ẽ in vsu lr̃aꝝ sctãꝝ: iõ tñ mihi congruẽs visũ ẽ/ ꝙ a carẽdo appellaẗ cerimonia: q̃si carimonias memoria tenebã: eo ꝙ obseruãtes careãt his reb⁹ q̃b⁹ abstinẽt. (De spiritu et littera.ca.21.) Qꝫ si est origo alia hui⁹ nois q̃ abhorret a sua religione: ſm hãc ego non sũ locut⁹/ sed ſm istã quã supra memoraui. Hic liber sic incipit: Lectis opusculis q̃ ad te nuꝑ elaboraui.

De fide ⁊ operibus: liber vnus: Ca. XXXVIII.

i Nterea missa sũt mihi a q̃busdã fratrib⁹ laicis q̃dẽ/ ſꝫ diuinoꝝ eloquiorũ studiosa scripta nõnulla: q̃ ita distinguerẽt a bonis opibus christianã fidẽ/ vt sine hac nõ posse/ sine illis autẽ posse ꝑueniri suaderẽt ad ęternã vitã. Quib⁹ rñdẽs librũ scripsi: cui⁹ nomẽ est: De fide ⁊ opib⁹: In q̃ disputaui: nõ solũ quẽadmodũ viuere debeãt grã dei regenerati/ verumetiam quales ad lauacrum regenerationis admitti. Hic liber sic incipit: Quibusdam videtur.

Breuiculus collationum: libri tres: Ca. XXXIX.

p Osteaꝗ̃ facta est cũ donatistis nr̃a collatio/ breuiẗ cõmemoraui q̃ gesta sunt/ litterisqꝫ cõꝑhẽdi ſm tres dies q̃b⁹ cũ eis ꝯtulim⁹: Idqꝫ opus vtile existimabã q̃ q̃sqꝫ cõmonit⁹/ vel sciat sine labore q̃d actũ sit/ vel cõsultis numeris: q̃s rebus singulis ãnotaui: legat i eisdẽ gestis ad locũ q̃dcũqꝫ voluerit: qm̃ fatigãt illa nimia prolixitate lectorẽ. Hui⁹ autẽ opis titulus est: Breuiculus collationũ. Hoc opus sic incipit: Cũ catholici epĩ et partis donati.

Post collationem contra donatistas: liber vnus: Ca. XL.

l Ibrũ etiã scripsi grandẽ satis ꝗ̃tuꝫ existimo diligenter ad ipsos donatistas post collationem/ quam cum episcopis eorum habuimus: ne ab eis seducerenẗ vlterius. Ubi respondi etiã quibusdã vanitatibus eoꝝ/ quę ad nos ꝑuenire poterant: quas vbi potuerãt/ et quomodo poterant iactabant: ꝑter illa quę dixi de gestis collationis: vbi quid actũ sit breuiter nosceret. Multo autẽ breuius id ęgi in quadam ad eosdẽ rursus epistola. Sed quia in concilio numidię om̃ib⁹ q̃ ibi aderam⁹ hoc fieri placuit/ nõ est in eplis meis. Sic q̃ppe incipit: Siluan⁹ senex/ valentin⁹/ aureli⁹/ innocẽti⁹/ maximin⁹/ optatus/ augustin⁹/ donatus/ et cęteri episcopi de concilio ęertensi/ ad donatistas. Hic liber sic incipit: Quid adhuc donatistę seducimini.

De videndo deo ad paulinã: liber vnus: Ca. XLI.

d E videndo deo scripsi librũ: vbi de spiritali corꝑe q̃d erit in resurrectiõe sanctorũ inquisitionẽ diligentioreꝫ distuli: vtrũ/ vel quõ de⁹/ q̃ spiritus est: etiã per corp⁹ tale videaẗ: sed eã postea q̃stionẽ sane difficillimã in nouissimo. i. in vicesimo et secũdo libro de ciuitate dei satis quantũ arbitror explicaui. (Li.22.de ciuitate dei.ca.29.) Inueni etiaꝫ in q̃dã nr̃o codice/ in q̃ et iste liber est q̃ddã cõmonitoriũ a me factũ de hac re ad episcopũ siccensem fortunatianũ: qđ in opusculorũ meorũ indiculo/ nec inter libros/ nec inẗ epistolas est nominatũ. Hic liber sic incipit: Memor debiti. Illud autẽ: Sicut pręsens rogaui.

De natura ⁊ gratia contra pelagianos: liber vnus: Ca. XLII.

v Enit etiã tunc in manus meas q̃dã liber pelagij: vbi hois naturã cõtra dei gratiã/ qua iustificaẗ impius/ et qua christiani sumus/ quanta potuit argumentatione defendit. (A) (Roma.4.d.) Librũ ergo quo huic respondi: defendens gratiã/ nõ cõtra naturam/ sed ꝑ quã natura liberaẗ et regitur: de natura et gratia nuncupaui. (B) In q̃ vba q̃dã quę vel sixti romani epĩ et martyris/ pelagius posuit/ ita defendi/ tãꝗ̃ re vera eiusdẽ sixti essent: id em̃ putauerã: sed postea legi sixti philosophi esse/ nõ christiani. (In libro de natura et gratia.ca.64.b.) Hic liber sic incipit: Librũ quẽ misistis.

De ciuitate dei: libri vigintiduo: Ca. XLIII.

i Nterea cũ roma gothorum irruptiõe/ agentiũ sub rege alarico atqꝫ impetu magnę cladis euersa ẽ: † cui⁹ euersionẽ deoꝝ falsoꝝ † multorumqꝫ cultores: q̃s vsitato noie paganos vocam⁹: (A) (Al. secius) (Al. tmultorumque) in christianã religionẽ referre conãtes: solito acerbi⁹ et amari⁹ deũ verũ blasphemare cęperũt. Unñ ego exardescẽs ęelo dom⁹ dei/ aduersus eorũ blasphemias vel errores/ li/

bros de ciuitate dei scribere institui. Quod opus p aliq̄t ānos me tenuit: eo q alia multa intercurrebāt: q̄ differre nō oporteret: et me† prius ad soluēdū occupabāt. Hoc autē de ciuitate dei grande opus tandē viginti-duob° libris est terminatum. Quorū qnq̄ primi eos refellūt q̄ res humanas ita ꝓsperari volunt / vt ad hoc multorū deorū cultū quos pagani colere cōsueuerūt / necessariū esse arbitrent: et q2 ꝓhibent mala ista exoriri atq̄ abundare cōtendunt. Sequentes autē quinq̄ aduersus eos loquunt: qui fatentur hęc mala / nec defuisse vnq̄ / nec defutura mortalib°: et ea nunc magna / nūc parua / locis / tēpibus / ꝑsonisq̄ variari: sed deoꝝ multoꝝ cultū / q̄ eis sacrificat / ꝓpter vitam post mortē futurā esse vtilē disputant. His ergo decem libris / duę istę vanę opiniones christianę religioni aduersarię refelluntur.

¶ Sed ne quisq̄ nos aliena tm̄ redarguisse / nō autē nostra asseruisse repreheēderet: id agit pars altera opis huius / quę duodecim libris ꝯtinet: Quāq̄ vbi opus est / et in prioribus decē / quę nostra sunt asseramus / et in duodecim posterioribus redarguam° aduersa. Duodecim q̄ librorū sequentiū pmi quattuor cōtinent exortū duarū ciuitatū: quarū est vna dei / altera hui° mundi: Secundi quattuor excursum earū siue procursum: Tertij vo / qui et postremi / debitos fines. Ita om̄es viginti et duo libri cū sint de vtraq̄ ciuitate cōscripti: titulū tn̄ a meliore acceperūt: vt de ciuitate dei poti° vocarent. In quoꝝ decimo libro non debuit pro miraculo poni in abrae sacrificio flammā celitus factā inter diuisas victimas cucurrisse: qm̄ hoc illi in visione monstratū ē. In decimoseptimo libro / qd̄ dictū est de samuele: Nō erat de filijs aaron: dicēdū potius fuit: nō erat fili° sacerdotis. Filios quippe sacerdotū defunctis sacerdotib° succedere magis legitimi moris fuit: Nā in filijs aarō repentitur pater samuelis / sed sacerdos non fuit: nec ita i filijs / vt eū ipse genuerit aarō: sed sicut oēs illi° ppli dicunt filij israel. Hoc opus sic incipit: Gloriosissimā ciuitatē dei.

Ad orosiū cōtra priscillianistas et origenistas: liber vn°: Ca. XLIIII

Inter hęc orosij cuiusdā hispani presbyteri consultationi de priscillianistis / et de quibusdā origenis sensib° / quos catholica fides improbat: quanta potui breuitate ac ꝑspicuitate respondi. Cui° opusculi titulus est: Ad orosiū ꝯ priscillianistas et origenistas. Et ipsa em̄ cōsultatio respōsioni meę a capite adiuncta est. Hic liber sic incipit: Respōdere tibi quęrenti.

De origine anime / et de sentētia iacobi apostoli / ad beatum hieronymum: libri duo: Ca. XLV.

Scripsi etiā duos libros ad hieronymū p̄sbyterū sedentem in bethleē: vnū de origine animę hoīs: alterū d̄ sentētia iacobi aplī vbi ait: Quicūq̄ totam legē seruauerit / offendat autē in vno / factus ē oīm reus: de vtroq̄ consulens eū. Sz in illo priore quęstionem quā ꝓposui ipse nō solui: in posteriore autē qd̄ mihi de illa soluenda videret ipse nō tacui. Sz vtrꝝ hoc approbaret etiam illū ꝯsului: Rescripsit aūt / laudans eandem cōsultationē meā / sed tn̄ sibi tūc ad† respondendū ociū nō esse† respōdit. Ego vo quousq̄ esset i corpe / hos libros ędere nolui: ne forte responderet aliquando / et cū ipsa respōsione ei° poti° ędere\[n\]t. Illo autē defuncto ad hoc ędidi prio/

¶ Octaua veritas / q reprehēsibile est aliena tm̄ arguere / et nō asserere postea verū: Et ideo dicit / q cū fecisset decē libros de ciuitate dei ad refellendū perfidiā paganorum / fuit motus ad scribendū duodecim: ne reprehenderet / quia solū eos impugnasset / et nihil de veritate docuisset. Ex quo dicto accipit documentū / q illi sunt redarguendi q̄ in suis doctrinis principaliter insistunt circa alioꝝ impugnationē / et minus circa veritatū assertionē. Sz h̄ aug° plures libros posuit et maiores / ad veritatem asserēdā q̄ ad falsitatē cōfutandā. Intelligendū tn̄ / q i p̄senti ca. reuocat duo dicta i ipso libro de ciuitate. Primū est / q i decimo libro vbi dicit / q nō debuit ꝓ miraculo poni in abrae facto sacrificio flāmā celitus factā inter diuisas victimas cucurrisse / qa hoc illi in visiōe mōstratum est. Ex quo habetur q appari[t]iones imaginarie nō sunt reputāde miraculose. Secundū dictum / q in decimoseptimo libro vbi dicit / q samuel non erat de filijs aaron: dicendū potius fuit: dicit aug°: non fuit filius sacerdotis: filios quippe sacerdotū defunctis sacerdotib° succedere magis legitimū erat. Nā in filijs aaron repit pater samuelis / sed sacerdos nō fuit: nec sic in filijs vt eū ille immediate genuerit. † Sz attēdendū ē / q in p̄cedēti tricesimoseptimo ca. dicit vnū notabile / q scz cerimonie dicunt quasi carimonie: eo q obseruātes eas careant his reb° a quib° se abstinent.

¶ Nona veritas / q cū augustinus scripsisset de origine anime / misit hieronymo ad cōsulendū de illo: qui cōsultationē eius laudans: q2 tēpus ad deliberandū nō habebat ociosum / nō respondit: et ideo ipsum librum nō edidit viuente hieronymo: vt si forte responderet / eius responsio potius haberet. Ipso autē premortuo / edidit ipsum augustin°. Ex quo dicto accipiunt q̄ttuor documenta vtilia. Primū ē q magna est humilitas aug°. qui cū esset doctor tantus / nō erubuit de tali questione cōsultationē a hieronymo querere. Secundū documētū est sobrietat° i hieronymo: q̄ non ausus fuit r̄ndere ad q̄stionē: quia tēpus ociosum et vacāo ad deliberandū nō habebat. Tertiū documentum est reuerentie in augustino: quia illū librum noluit edere viuēte hieronymo ꝓpter eius reuerentiā. Quartū documentū est argumētū nō inuidentie i augustino: q2 malebat q responsio hieronymi ꝓ firma haberet q̄ sua. Primū documentū est cōtra illos qui nimis de ꝓprio ingenio cōfidūt. Secundū contra illos q̄

ex improuiso

Margin notes: Al. ipius — Octaua veritas — B — De ciuita. dei. li. 10. ca. 8. a. — C — De ciuita. dei. li. 17. ca. 5. b. 1. Regl. 2. et 3. — †s. ca. 37. b. — Nona veritas — Iaco. 2. b — Al. rescribendum — Al. toi[i]sse — Al. haberet

rem/vt q̄ legit admoneatur/aut non q̄rere oīno quō dēt aīa nascentib⁹: aut certe de re obscurissima eā solutionē q̄stionis hui⁹ admittere/ q̄ cōtraria nō sit apertissimis rebus/quas de originali pctō fides catholica nouit in paruulis/ nisi regenerarent in christo sine dubitatiōe damnandis. Posteriorem vō ad hoc/vt questionis de q̄ ibi agit/ etiā q̄ nobis visa ē solutio ipsa noscat. Hoc op⁹ sic incipit: Deū nostrū q̄ nos vocauit.

Ex improuiso oīa dissoluere volunt/ad pauca aspiciētes ꝛ faciliter annunciantes. Tertiuz est cōtra illos/q̄ antiq̄s doctoribus non deferunt. Quartū/contra illos q̄ sola sua documēta solēnizare volunt.

Ad emeritū donatistarū episcopum: liber vnus: Ca. XLVI.

a Demeritū donatistaꝝ epm/ q̄ i collatione nr̄a quā cū illis habuimus/ coꝝ causaz maxime agere videbat: aliq̄̄ post eandē collationē scripsi librū satis vtilem: qm̄ res q̄bus vincunt/ vel victi esse mōstrant cōmoda breuitate cōplectit. Hic liber sic incipit: Si vel nūc frat̄ emerite.

De gestis pelagij: liber vnus: Ca. XLVII.

p Er idē tēpus in oriente: hoc ē in syria palestina/ pelagius a q̄busdā catholicis fratrib⁹ ad episcopalia gesta pduct⁹ est: eisq̄ absentib⁹ qui de illo libellū dederāt/qm̄ ad diē synodi nō potuerunt occurrere/ab epis q̄ttuordecim audit⁹ ē: vbi eū dogmata ipa dānantē/quę inimica gr̄a dei aduersus eā de libello legebant/catholicū pnūciauerūt: Sz cū i man⁹ nr̄as eadē gesta venissent: scpsi de his librū: ne illo vel absoluto eadē q̄z dogmata putarent iudices approbasse: q̄ ille nisi dānasset/ nullo modo ab eis indemnis exisset. Hic liber sic incipit: Posteaq̄ in manus nostras.

De correctione donatistarū ad bonifaciū: liber vn⁹: Ca. XLVIII.

e Odē tēpore scripsi etiā librū de correctione donatistaꝝ/ ppter eos qui nolebant illos legib⁹ imperialibus corrigi. Hic liber sic incipit: Laudo et gratulor et admiror fili dilectissime bonifaci.

De p̄sentia dei ad dardanū: liber vnus: Ca. XLIX.

d E p̄sentia dei scripsi librum: vbi nr̄a intentio ꝯ heresim pelagianā maxime vigilat/nō expresse noiatā: sed in eo etiā de p̄sentia dei naturę/quē deū verū ꝛ summū dicimus/ꝛ de tēplo ei⁹ operose ac subtiliter disputat. Hic liber sic incipit: Fateor frater dilectissime dardane.

De gratia christi et peccato originali: contra pelagiū et celestium: libri duo: Ca. L.

p Osteaq̄ pelagiana heresis cū suis auctoribus ab epis ecclesię romanę: prius innocētio/deinde çosimo/cooperantib⁹ cōcilioꝝ africanoꝝ lr̄is/cōuicta atq̄ dānata est: scripsi duos libros aduersus eos: vnū de gratia christi: alterū de peccato originali. Hoc opus sic incipit: Quātū de vestro corporali / et maxime spiritali salute gaudeamus.

De gestis cum emerito donatistarū epo/liber vn⁹: Ca. LI.

a Liquanto post collationē/quā cum hereticis donatistis habuim⁹/ orta est nobis necessitas pgendi in mauritaniā cesariensē: Ibi apd̄ ipsam cesareā emeritū donatistarū epm vidimus/ vnū scz eorum septē quos pro suę causę defensione delegerant/ꝛ q̄ in eadē causa maxime laborauerat. Quę cū illo egerim⁹ p̄sentib⁹ episcopis eiusdem prouincię/ꝛ plębe cęsariensis ecclesię: in qua ciuitate et ciuis ꝛ memoratorum hereticoꝝ eps fuit: ecclesiastica gesta testantur/ q̄ in meis habent opusculis. Ubi non inueniens quid responderet: totū sermonē meū/ quē de solis maximianistis in aurib⁹ ei⁹ ꝛ oim q̄ aderant explicaui/tamq̄ mutus audiuit. Hic liber vel hęc gesta sic incipiūt: Gloriosissimis impatorib⁹ honorio duodecimo et theodosio octauo consulibus.

Contra sermonē arrianorum: liber vnus: Ca. LII.

i Nter hęc venit in man⁹ nostras quidam sermo arrianorū/sine nomine auctoris sui. Huic petēte atq̄ instante qui eū mihi miserat/quāta potui etiā breuitate respondi: adiuncto eodez sermone a capite responsionis meę: et adhibitis ad singula numeris: q̄bus inspectis/quid cui locorū responderim/facile possit aduerti. Hic liber post coꝝ sermonē qui a capite adiunctus est sic incipit: Eorum p̄cedenti/hac disputatione respondeo.

De nuptijs et cōcupiscentia ad valeriū comitē/libri duo: Ca. LIII.

s Cripsi duos libros ad illustrē virū comitē valeriū/ cū audissez pelagianos ei nescio q̄d scripsisse de nobis: q̄ scz nuptias damnarem⁹/asserendo originale pctm̄: quorū titulus est: De nuptijs et cōcupiscentia. Bonitatē quippe defendim⁹ nuptiarū: ne putaret earū esse vitiū concupiscentia carnis/et lex in mēbris repugnās legi mentis: quo malo libidinis bene vtit

bros de ciuitate dei scribere institui. Quod opus p aliqt ānos me tenuit: eo q alia multa intercurrebāt: q differre nō oporteret: et
Al. †plus me †prius ad soluēdū occupabāt. Hoc autē de ciuitate dei grande opus tandē viginti duob⁹ libris est terminatum. Quorū quinq̄ primi eos refellūt q res humanas ita pspe rari volunt/ vt ad hoc multorū deorū cultū quos pagani colere cōsueuerūt/ necessariū esse arbitrent: et qr phibent mala ista exoriri atq̄ abundare cōtendunt. Sequentes autē quinq̄ aduersus eos loquunt: qui fatentur hec mala/ nec defuisse vnq̄/ nec defutura mortalib⁹: et ea nunc magna/ nūc parua/ locis/ tpibus/ psonisq̄ variari: sed deoꝝ multoꝝ cultū/ q eis sacrificat/ ppter vitam post mortē futurā esse vtilē disputant. His ergo decem libris/ due iste vane opiniones christiane religioni aduersarie refelluntur.

Octaua v[er]itas ¶ Sed ne quisq̄ nos aliena tm̄ redarguisse/ nō autē nostra asseruisse reprehēderet: id agit pars altera opis huius/ que duodecim libris ptinet: Quāq̄ vbi opus est/ ꝛ in prioribus decē/ que nostra sunt asseramus/ et in duodecim posterioribus redarguam⁹ aduersa. Duodecim ḡ librorū sequentiū pmi quattuor cōtinent exortū duarū ciuitatū: quarū est vna dei/ altera hui⁹ mundi: Secundi quattuor excursum earū siue procursum: Tertij v̄o/ qui et postremi/ debitos fines. Ita oēs viginti et duo libri cū sint de vtraq̄ ciuitate cōscripti: titulū tm̄ a meliore acceperūt: vt de
B ciuitate dei poti⁹ vocarent. In quoꝝ deci
De ciuita. dei. li.10.ca.8.a. mo libro non debuit pro miraculo poni in abrae sacrificio flammā celitus factā inter diuisas victimas cucurrisse: qm̄ hoc illi in
C visione monstratū ē.
De ciuita. dei. li.17.ca.5.b. 1.Reg.2.c.3. In decimoseptimo libro/ qd dictū est de samuele: Nō erat de filijs aaron: dicēdū potius fuit: nō erat fili⁹ sacerdotis. Filios quippe sacerdotuꝫ defunctis sacerdotib⁹ succedere mag⁹ legitimi moris fuit: Nā in filijs aarō reperitur pater samuelis/ sed sacerdos non fuit: nec ita i filijs/ vt eū ipse genuerit aarō: sed sicut oēs illi⁹ ppli dicunt filij israel. Hoc opus sic incipit: Gloriosissimā ciuitatē dei.

¶ Octaua veritas/ q reprehēsibile est aliena tm̄ arguere/ ꝛ nō asserere postea verū: Et ideo dicit/ q cū fecisset decē libros de ciuitate dei ad refellendū perfidiā paganorum/ fuit motus ad scribendū duodecim: ne reprehenderet/ quia soluꝫ eos impugnasset/ et nihil de v[er]itate docuisset. Ex quo dicto accipit documentū/ q illi sunt redarguendi q in suis doctrinis principaliter insistunt circa alioꝝ impugnationē/ ꝛ minus circa veritatū assertionē. Vn̄ ƀ aug⁹ plures libros posuit ꝛ maiores/ ad veritatem asserēdā q̄ ad falsitatē cōfutandā. Intelligendū tm̄/ q i p̄senti ca. reuocat duo dicta i ipso libro de ciuitate. Primū est/ q i decimo libro vbi dicit/ q nō debuit p miraculo poni in abrae facto sacrificio flāmā celitus factaꝫ inter diuisas victimas cucurrisse/ qa hoc illi in visiōe mōstratum est. Ex quo habetur q apparitiones imaginarie nō sunt reputādc miraculose. Secundū dictum/ q in decimoseptimo libro vbi dicit/ q samuel non erat de filijs aaron: dicendū potius fuit: dicit aug⁹: non fuit filius sacerdotis: filios quippe sacerdotū defunctis sacerdotib⁹ succedere magis legitimū erat. Nā in filijs aaron repit pater samuelis/ sed sacerdos nō fuit: nec sic in filijs vt eū ille immediate genuerit. † Sꝫ attēdendū ē/ q in p̄cedēti tricesimoseptimo ca. dicit vnū notabile/ q scꝫ cerimonie dicunt quasi carimonie: eo q obseruātes eas careant his reb⁹ a quib⁹ se abstinent. †3.ca.37.b.

Ad orosiū cōtra priscillianistas et origenistas: liber vn⁹: Ca.XLIIII

Inter hec orosij cuiusdā hispani presbyteri consultationē de priscillianistis/ ꝛ de quibusdā origenis sensib⁹/ quos catholica fides improbat: quanta potui breuitate ac pspicuitate respondi. Cui⁹ opusculi titulus est: Ad orosiū ↄ priscillianistas et origenistas. Et ipsa em̄ cōsultatio respōsioni mee a capite adiuncta est. Hic liber sic incipit: Respōdere tibi querenti.

De origine anime/ et de sentētia iacobi apostoli/ ad beatum hieronymum: libri duo: Ca.XLV.

Scripsi etiā duos libros ad hieronymū p̄sbyteruꝫ sedentem in bethleē: vnū de origine anime hois: alterū d sentētia iacobi apli vbi ait: Quicūq̄ totam legeꝫ seruauerit/ offendat autē in vno/ factus ē oim reus: de vtroq̄ consulens eū. Iaco.2.b Sꝫ in illo priore questionem quā pposui ipse nō solui: in posteriore autē qd mihi de illa soluenda videret ipse nō tacui. Sꝫ vtꝝ hoc approbaret etiam illū ↄsului: Rescripsit aūt/ laudans eandem cōsultationē meā/ sed tm̄ sibi tūc ad †respondendū ociū nō esse †respōdit. Ego v̄o quousq̄ esset i corpe/ hos libros edere nolui: ne forte responderet aliquando/ et cū ipsa respōsione ei⁹ poti⁹ †ederent. Illo autē defuncto ad hoc edidi prio/

Nona v[er]itas ¶ Nona veritas/ q cū augustinus scripsisset de origine anime/ misit hieronymo ad cōsultandū de illo: qui cōsultationē eius laudans: qr tēpus ad deliberandū nō habebat ociosum/ nō respondit: ꝛ ideo ipsum librum nō edidit viuente hieronymo: vt si forte responderet/ eius responsio potius haberet. Ipso autē premortuo/ edidit ipsum augustin⁹. Ex quo dicto accipiunt quattuor documenta vtilia. Primū ē/ q magna est humilitas aug⁹. qui cū esset doctor tantus/ nō erubuit de tali questione cōsultationē a hieronymo querere. Secundū documētū est sobrietat⁹ i hieronymo: q non ausus fuit rn̄dere ad q̄stioneꝫ: quia tēpus ociosum ꝛ vacās ad deliberandū nō habebat. Tertiū documentum est reuerentie in augustino: quia illuꝫ librum noluit edere viuēte hieronymo ppter eius reuerentiaꝫ. Quartū documentū est argumētū nō imprudentie i augustino: qr malebat q responsio hieronymi p firma haberet q̄ sua. Primū documentū est cōtra illos qui nimis de pprio ingenio cōfidūt. Secundū contra illos q ex improuiso

Al. †rescribendum
Al. †dixit
Al. †haberet

rem/ vt q̃ legit admo/ neatur/ aut non q̃rere oino quō deē aīa na/ ſcentib⁹: aut certe de re obſcuriſſima eā ſo/ lutionē q̃ſtionis hui⁹ admittere/ q̃ cōtraria nō ſit apertiſſimis re/ bus/ quas de originali pctō fides catholica nouit in paruulis/ niſi regenerarent in chri ſto ſine dubitatiōe damnandis. Poſterio/ rem vero ad hoc/ vt queſtionis de q̃ ibi agit/ etiā q̃ nobis viſa ē ſolutio ipſa noſcat. Hoc op⁹ ſic incipit: Deū noſtrū q̃ nos vocauit.

G ex improuiſo oīa diſſol uere volunt/ ad pauca aſpiciētes ⁊ faciliter an/ nunciantes. Tertiū eſt cōtra illos/ q̃ antiq̃s do/ ctoribus non deferunt. Quartū/ contra illos q̃ ſola ſua documēta ſolē/ nizare volunt.

Ad emeritū donatiſtarū epiſcopum: liber vnus: Ca.XLVI.

D emeritū donatiſtarꝝ epm/ q̃ i col/
a latione nr̃a quā cū illis habuimus/ eorꝝ cauſaȝ maxime agere videbat: aliq̃ñ poſt eandē collationē ſcripſi librū ſa/ tis vtilem: qm̄ res q̃bus vincunt/ vel victi eſſe mōſtrant cōmoda breuitate cōplectit. Hic liber ſic incipit: Si vel nūc frat emerite.

De geſtis pelagij: liber vnus: Ca.XLVII.

Er idē tēpus in orien/
p te: hoc ē in ſyria paleſtina/ pelagius a q̃buſdā catholicis fratrib⁹ ad epi/ ſcopalia geſta pduct⁹ eſt: eiſq̃ abſentib⁹ qui de illo libellū dederāt/ qm̄ ad diē ſynodi nō potuerunt occurrere/ ab epis q̃ttuordecim audit⁹ ē: vbi eū dogmata ipa dānantē/ que inimica gr̃a dei aduerſus eā de libello lege/ bant/ catholicū pnūciauerūt: Sȝ cū i man⁹ nr̃as eadē geſta veniſſent: ſcpſi de his librꝝ: ne illo vel abſoluto eadē q̃ꝫ dogmata puta rent iudices approbaſſe: q̃ ille niſi dānaſſet/ nullo modo ab eis indemnis exiſſet. Hic li/ ber ſic incipit: Poſteaq̃ꝫ in manus noſtras.

De correctione donatiſtarū ad bonifaciū: liber vn⁹: Ca.XLVIII.

Odē tēpore ſcripſi etiā librū de cor/
c rectione donatiſtarꝝ/ pp̄ter eos qui nolebant illos legib⁹ imperialibus corrigi. Hic liber ſic incipit: Laudo et gratu lor et admiror fili dilectiſſime boniſaci.

De p̃ſentia dei ad dardanū: liber vnus: Ca.XLIX.

E p̃ſentia dei ſcripſi librum: vbi in ſa
d intentio ꝯ hereſim pelagianā maxi/ me vigilat/ nō expreſſe noīatā: ſed in eo etiā de p̃ſentia dei nature/ que deū verū ⁊ ſummū dicimus/ ⁊ de tēplo ei⁹ operoſe ac ſubtiliter diſputat. Hic liber ſic incipit: Fa/ teor frater dilectiſſime dardane.

De gratia chriſti et peccato originali: contra pelagiū et celeſtium: libri duo: Ca.L.

Oſteaq̃ꝫ pelagiana hereſis cū ſuis
p auctoribus ab epis eccleſie romane: prius innocētio/ deinde ꝫoſimo/ co/ operantib⁹ cōciliorꝫ africanorꝫ lr̄is/ cōuicta atq̃ꝫ dānata eſt: ſcripſi duos libros aduer/ ſus eos: vnū de gratia chriſti: alterū de pec cato originali. Hoc opus ſic incipit: Quātū de veſtro corporali/ et maxime ſpirituali ſa/ lute gaudeamus.

De geſtis cum emerito donatiſtarū epo/ liber vn⁹: Ca.LI.

a Liquanto poſt collationē/ quā cum hereticis donatiſtis habuim⁹/ orta eſt nobis neceſſitas pgendi in mauritaniā ceſarienſeȝ: Ibi apd̄ ipſam ceſareā emeritū donatiſtarū epm̄ vidimus/ vnū ſcȝ eorum ſeptē quos pro ſue cauſe defenſione dele/ gerant/ ⁊ q̃ in eadē cauſa maxime laborauerat. Que cū illo egerim⁹ p̃ſentib⁹ epiſcopis eiuſdem prouincie/ ⁊ plebe ceſarienſis eccle ſie: in qua ciuitate et ciuis ⁊ memoratorum hereticorꝫ eps fuit: eccleſiaſtica geſta teſtan tur/ q̃ in meis habent opuſculis. Ubi non inueniens quid reſponderet: totū ſermonē meū/ quē de ſolis maximianiſtis in aurib⁹ ei⁹ ⁊ oīm q̃ aderant explicaui/ tamq̃ꝫ mutus audiuit. Hic liber vel hec geſta ſic incipiūt: Glorioſiſſimis impatorib⁹ honorio duode/ cimo et theodoſio octauo conſulibus.

Contra ſermonē arrianorum: liber vnus: Ca.LII.

Nter hec venit in man⁹ noſtras qui/
i dam ſermo arrianorū/ ſine nomine auctoris ſui. Huic petēte atq̃ꝫ inſtan te qui eū mihi miſerat/ quāta potui etiā bre uitate reſpondi: adiuncto eodeȝ ſermone a capite reſponſionis mee: et adhibit ad ſin/ gula numeris: q̃bus inſpectis/ quid aut lo/ corū reſponderim/ facile poſſit aduerti. Hic liber poſt eorꝫ ſermonē qui a capite adiun/ ctus eſt ſic incipit: Eorum p̃cedenti/ hac di/ ſputatione reſpondeo.

De nuptijs et cōcupiſcentia ad valeriū comitē/ libri duo: Ca.LIII.

Cripſi duos libros ad illuſtrē virū
ſ comitē valeriū/ cū audiſſeȝ pelagia nos ei neſcio q̃d ſcripſiſſe de nobis: q̃ ſcȝ nuptias damnarem⁹/ aſſerendo origi/ nale pctm̄: quorū titulus eſt: De nuptijs et cōcupiſcentia. Bonitatē quippe defendim⁹ nuptiarū: ne putaret earū eſſe vitiū concu/ piſcentia carnis/ et lex in mēbris repugnās legi mentis: quo malo libidinis bene vtit

ad filios procreandos pudicitia cōiugalis. Ut autē duo libri essent/prim⁹ venit in iuliani pelagiani manus:et scripsit aduersus eū libros qttuor:ex quib⁹ qdē nōnulla decerpsit/et comiti valerio misit: ille vero ad nos. Que cū accepissem:alio libro ad eadē ipsa respondi. Hui⁹operis prim⁹liber sic incipit: Heretici noui dilectissime fili valeri. Secūdus autē sic: Inter militie tue curas.

Locutionū/libri septē: Ca.LIIII.

A Septē libros de septē libris diuinarū scripturarū:id est moysi qnqȝ/et vno iesu naue/et altero iudicum feci:notatis locutionib⁹ singulorū que minus vsitate sunt lingue nostre:quas parum aduertendo sensum querūt q legūt diuinorū eloquiorū/cū sit locutionis gen⁹:et nonnunqȝ exculpāt aliqd qd a veritate qdē nō abhorreat:nō tñ id sensisse auctor a quo scriptum est inuenit/ sed genere locutiōis hoc dixisse credibili⁹ apparet. Multa aūt in† scripturis sanctis obscura cognito locutionis genere dilucescūt: Propter qd cognoscenda sunt eadē genera locutionū/ vbi sentētie patēt: vt etiaȝ vbi latent/cognitio ipsa succurrat: easqȝ intentioni legētis aperiat. Hui⁹ opis

Al.† litteris sacris

B titulus est:Locutiōis de genesi:atqȝ ita de singulis libris. Qd autē in primo libro posui scriptū esse:Et fecit noe oīa xba quecunqȝ pcepit illi dñs/sic fecit: eāqȝ locutionem dixi similē esse ei qd in cōditione creature posteaqȝ dicit:Et sic est factū/addit:et fecit deus : nō omni modo simile hoc idem mihi videt. Deniqȝ ibi etiā sensus latet:hic sola locutio est. Hoc opus sic incipit:Locutiones scripturarū.

Locutiōis de genesi.
Gen.6.b
Gen.1.

Questionū/libri septē: Ca.LV.

A Eodē tpe scripsi etiā libros questionum de libris eisdē diuinis septem: quos ideo sic appellare volui/qr ea que ibi disputant/magis querenda proposui qȝ quesita dissolui : Quis multo plura in eis mihi videant ita pertractata/vt possint etiā soluta et exposita nō immerito iudicari. Regnorū quoqȝ libros eodeȝ modo iā considerare ceperam⁹: sed nō multo progressi / in alia que magis vrgebāt animum

B intendim⁹. In primo aūt libro / vbi agitur de virgis variatis/quas ponebat iacob in aqua: vt in cōceptu posite / oues eas viderent cū biberent:et varios fetus parerent: nō bene a nobis exposita est causa/cur iterū concipientib⁹ nō ponebat:id est cum alios fetus cōciperent/sed in priore cōceptu. Nā questionis alteri⁹expositio: vbi querit/cur dixerit socero suo iacob: Et decepisti mercedem meā decē agnab⁹: satis veraciter enodata demōstrat istam sicut solui debuit nō solutam.

Gen.30.f
Li.1. questionum.q.93.
Li.1. questionum.q.95.
Gen.31.f.

C ¶ In tertio qȝ libro vbi de sūmo agitur sacerdote/quō creabat filios cum haberet necessitateȝ bis in die ingredi in sancta sanctorū: vbi erat altare incensi:ad offerendū incēsum mane et vespere:q non posset/ sicut lex dicit/ immūdus intrare:et eadem lex dicat / imundum fieri hoiem etiaȝ ex cōcubitu cōiugali: quē iubet quidē lauari aqua:sed et lotū dicit immūdū esse vsqȝ ad vesperā. Unde dixi consequens esse/vt aut ptinens esset/ aut dieb⁹aliqb⁹ intermitteretur incensum : nō vidi fuisse cōsequens. Potest enī sic intelligi qd scriptū est: Immundus erit vsqȝ ad vesperā:vt post ipsaȝ vesperā iā nō esset immundus / sed vsqȝ ad ipsam : et vespertino iā tempore incensum mūdus offerret / cum

¶ Decima xitas/ q in veteri lege summ⁹ sacerdos non poterat valere proli pcreā de/vt post incēsum matutinū vsqȝ ad vesperū:qr bis in qlibet die ingrediebat in qut scāscīoȝ ad offerēdū incensū:et tñ ɔcubit⁹ faciebat hoiem imūdū/ne ingredi posset. Dicit autē aug⁹ q nō erat imūdus nisi vsqȝ ad vesperā exclusiue:et sic post vesperā poterat ponere incensū. Qn renocat illō q dixerat i tertio libro suarū questionū:q ppter hāc causā oportebat incēsuȝ aliqb⁹ dieb⁹ intermitti: aut sacerdoteȝ semp esse cōtinentē. Qn accipitur documētū/ q hominem inquinatū in mēte/multo min⁹ licet accedere ad sacrificiū nrm. †Intelligendū tñ q infra capitulo sexagesimosecūdo augustinus refert vnū notabile de rege cypri : qui in cōcubitu solebat ppo nere vxori fcmosā hoīs picturā/ne deformis appareret ei/cū ipse rex esset deformis:et hoc indt videtur fecisse ad vitandā prolis deformitatē:quis beat⁹aug⁹illud narrauerat cōtra iulianū/ et nomen illi⁹regis expsserat: Hic renocat illud/q de noīe nō fuit certus.

Li.3. questionum.q.81.
Decima veritas
Leuit.6.b.
Leuit.15.a.
Li.3.questio.q.82.
†J.ca.62.b

D ppter creādos filios post matutinū incensum mixt⁹ esset vxori. Itēqȝ ibi qsitū ē:quō phibit⁹ esset sup fun⁹ patris sacerdos sūm⁹ intrare:cū eū fieri sacerdotē(qñ vn⁹erat)nisi post mortē sacerdotis patris non oporteret:dixi ppter h necesse fuisse:nōdū sepulto patre statim post ei⁹ mortē/filiū ei⁹ cōstitui qui succederet patri:etiam ppter continuationis incensum/qd bis in die necesse erat offerri:qui sacerdos super mortē nondū sepulti patris phibet intrare:Sȝ parū attendi/potuisse hoc precipi magis propter illos qui futuri fuerāt summi sacerdotes:nō patribus sūmis sacerdotib⁹ succedētes:sed tñ ex filijs.i.ex posteris† aaron:si forte summ⁹ sacerdos/aut filios non haberet/aut ita reprobos haberet vt nullus eorū patri deberet succedere:Sicut samuel sūmo sacerdoti heli successit/cū sacerdotis fili⁹ ipse nō esset/ sed tamen ex filijs.i.ex posteris esset aaron.

Li.3. questio.q.83.
Leuit.21.c.
Leuit.6.b
Al.† comm
1.Reg.1.et.2.

E De latrone etiā cui dictū est:Hodie mecum

Li.3. questio. q.84. eris ī paradiso: ꝙ nō fuerit visibiliter bapti-
De baptismo cōtra donati. çatus/ ꝗsi certū posui: cū sit incertū: magisqȝ
li.4.ca.22. illū baptiçatū fuisse credendū sit: sicut ego
De ꝯse. dis.4. c.baptismi. ꝙ̃ alibi postea disputaui. Itē qd̉ in q̃nto li-
4. sen. dis.4. ca. sūt et aliȷ̃. bro dixi: vbi cōmemorant matres in gene-
rationib⁹ euangelicis/ non eas positas nisi
cū patrib⁹: veruȝ est quidē/ sed ad rem de q̄
agebat nō ꝑtinet. Agebat autē de his qui
Li.5. questio. q.48. in fi. ducebāt fratrū vel ꝓpinquoꝝ cōiuges co-
rum q̄ sine filiȷ̃s defuncti essent: ꝓpter du-
os patres ioseph: quoꝝ alterū matthe⁹ cō-
2. Retract. ca.7. memorat: alterū lucas. De q̄ questione dili
Lib.3. contra faustū. ca.3. et li.28. ca.3. genter in hoc ope disserui/ cū retractarem⁹
opus nostrū contra faustū manicheū. Hoc
opus sic incipit: Cū scripturas sanctas.

De anima et eius origine: Libri quattuor: Ca. LVI.

Eodem tp̄e quidā vincētius victor in mauritania cesariēsi/ inuenit apd̉ hispanū quēdā p̄sbyterū petrū nōnullū opusculuȝ meum: vbi quodā loco de origine anime hominū singuloꝝ: vtrum ex illa vna p̄mi hois/ ac deinde ex parentibus ꝓpagent: an sicut illi vni/ sine vlla ꝓpagatione singule singulis dent/ me nescire confessus sum: Uerūtamē scire/ animā nō corpus esse/ sed spiritum. Et cōtra ista mea ad eundē petrū scripsit ille duos libros: quos mihi de cesarea renatus monachus misit. Quib⁹ ego lectis/ responsione mea/ q̄ttuor reddidi: Unū ad renatū monachū: Alterū ad p̄sbyterū petrū: Et duos ad eundem victorē. Sed ad petrū/ ꝙ̃uis habeat libri ꝓlixitatē/ tñ epistola est: quā nolui a trib⁹ ceteris separari. In his autē omnib⁹ in quibus multa necessaria disserunt/ defendi de origine animarū: q̄ singulis hominibus dant: †cunctationē meam/ ⁊ multos errores atqȝ prauitates ꝑsumptionis ei⁹ ostendi. Quē tamē iuuenē nō ꝑpropere detestandū/ sed adhuc docendū quanta potui lenitate tractaui: ⁊ ab eo rescripta †correctionis eius accepi. Hui⁹ opis liber ad renatum sic incipit: Sinceritatē tuā erga nos. Ad petrum aūt sic: Dn̄o dilectissimo fratri et cōpresbytero petro. Duoꝝ ꝟo nouissimoꝝ ad vincentiū victorē: Prim⁹ sic: Qꝫ mihi ad te scribendū putaui. Secūdus aūt sic: Accipe nunc iam etiam de meipso.

Al. †cogitationem

Al. †correptionis

De adulterinis cōiugiȷ̃s ad pollentium: libri duo: Ca. LVII.

Scripsi duos libros de ꝯiugiȷ̃s adulterinis/ q̄ntū potui s̄m scripturas: cupiens dissoluere difficillimā questionez: Qd̉ vtrū enodatissime fecerim/ nescio: immo vero nō me ꝑuenisse ad hui⁹ rei ꝑfectionez sentio: ꝙ̃uis multos sinus eius aperuerim: qd̉ iudicare poterit quisqȝ intelligenter legit. Hui⁹ opis prim⁹ liber sic incipit: Prima questio est frater. Secūdus aūt sic: Ad ea que mihi scripseras.

Contra aduersariū legis et prophetarum: libri duo: Ca. LVIII.

Preterea liber quidā cuiusdā heretici siue marcioniste/ siue cuiuslibet eorum quoꝝ error opinat/ ꝙ istū mundum deus nō fecerit: nec de⁹ legis q̄ data ē ꝑ moysen/ et ꝓphetaꝝ ad eandē legē ꝑtinētiū ver⁹ sit de⁹/ sed pessim⁹ demon: cū apud carthaginē multis cōfluentib⁹ ⁊ attentissime audiētib⁹/ in platea maritima legeret: ꝑuenerūt frēs ad eū studiosissime christiani: eūqȝ mihi redarguēdū sine vlla dilatiōe miserūt: multū rogātes/ vt nec ego r̄ndere differrē. Refelli eum libris duob⁹: q̄s ideo prenotaui: ꝯ aduersariū legis et ꝓphetaꝝ: qr codex ipse q̄ missus est/ nomen auctoris nō habebat. Hoc opus sic incipit: Librum quē misistis fratres dilectissimi.

Cōtra gaudentium donatistarum episcopū: libri duo: Ca. LIX.

Per idem tempus dulcitius tribun⁹ et notarius: hic erat in aphrica executor iperaliū iussionū cōtra donatistas datarū. Qui cū dedisset lr̄as ad gaudentiū tamugadensē donatistaꝝ ep̄m: vnū illoꝝ septē q̄s in nr̄a collatiōe auctores sue defensiōis elegerāt: exhortās eū ad vnitatē catholicā: ⁊ dissuadēs incēdiū/ q̄ se ac suos cū ipsa in q̄ erat ecclesia ꝯsumere minabat: addēs etiā: vt si se iustos putarēt/ fugerent potius s̄m ꝑceptuȝ dn̄i christi/ ꝙ̃ nefandis se ignibus cōcremarēt. Ille rescripsit ep̄las duas: Unā breuē/ festināte vt asseruit ꝑlatore: Aliā ꝓlixā: q̄si pleni⁹ diligētiusqȝ respōdens. Has mihi sup̄memorat⁹ tribun⁹ existimauit mittēdas/ vt eas poti⁹ ipse refellerē. Quas ambas vno libro redargui. Qui cū in eiusdē gaudētiȷ̃ ꝑuenisset man⁹: rescripsit qd̉ ei visū ē ad meipsū: nulla rōne r̄ndens: sed magis se nec r̄ndere/ nec tacere potuisse declarās. Qd̉ cū satis posset intelligēter legentib⁹/ et nr̄a atqȝ ipsi⁹ dicta ꝯferentib⁹ apparere: nolui tamē sine rescripto relinquere q̄cq̄d illud fuit. Hinc factū ē/ vt hi nr̄i ad illū duo libri essent. Hoc opus sic incipit: Gaudentius donatistaꝝ tamugadensis ep̄s.

Cōtra mēdaciū: liber vn⁹: Ca. LX.

Tunc etiā ꝯ mēdaciū sc̄psi librū: cui⁹ opis ea causa extitit/ ꝙ priscillianistas hereticos inuestigandos heresim suā: non solum negando atqȝ mentien-

do/ verũetiã peierando existimant occulendam: visum est quibusdã catholicis priscillianistas se debere simulare/ vt eorum latebras penetrarent. Quod ego fieri ꝓhibẽs/ hũc librũ scripsi. Hic liber sic incipit: Multa mihi legenda misisti.

Cõtra duas epistolas pelagianorum: libri quattuor: Ca. LXI.

Equunt̃ libri quattuor/ quos cõtra duas eplas pelagianorũ ad episcopum romanę ecclesię bonifaciũ scripsi: q2 cũ in man⁹ ei⁹ venissent/ ipse mihi miserat: inueniens in illis calumniose tunc positum nomẽ meũ. Hoc opus sic incipit: Noueram te quidem fama.

Cõtra iulianũ: libri sex: Ca. LXII.

Preterea libri quattuor iuliani pelagiani/ quos supra cõmemoraui/ venerũt etiã in manus meas: in qbus cõperi illa ꝗ ex eis decerpserat: q ea comiti valerio miserat: nõ eodẽ modo q a iuliano dicta sunt/ ad eundẽ comitẽ scripta: sed nõnulla eorũ aliquãtũ fuisse mutata. Scripsi ergo sex libros aduersus illos quattuor: sed meorũ duo primi/ testimonijs sanctorũ q fidẽ catholicã post aplos defẽderũt/ iuliani impudẽtia redarguit: q tãq manicheorũ dogma nobis obijciendũ putauit: quia ex adam trahi dicim⁹ originale pctm̃: qđ p lauacrũ regeneratiõis: nõ solũ i maiorib⁹/ verũetiã i paruulis soluit̃. Quãtũ aũt ipse iulianus qbusdã sentẽtijs suis adiuuet manicheos: in pmi libri mei pte posteriore monstraui. Ceteri autẽ qttuor nři reddunt̃ illis singulis singuli. Verũ in hui⁹ tanti tamq elaborati opis qnto volumine/ vbi commemoraui deformẽ maritũ ꝯiugi suę/ ne deformes pareret/ ꝓponere in cõcubitu formosã solere picturã: nomẽ hois q hoc facere solebat/ quasi certũ posui/ cũ sit incertũ: q2 memoria me fefellit. Hoc aũt soranus medicinę artis magister scripsit regẽ cypriũ facere solere: sed nomẽ eius propriũ nõ expressit. Hoc opus sic incipit: Cõtumelias tuas.

B Cõtra iulianũ li. 5. ca. 9. c. 12. de ciui. dei. ca. 25. c.

Enchiridion de fide/ spe/ et charitate/ liber vnus: Ca. LXIII.

Cripsi etiã librũ de fide/ spe et charitate/ cũ a me ad quem scriptus est postulasset: vt aliqđ opusculum haberet meũ de suis manib⁹ nõ recessurũ: Qđ genus greci enchiridion vocant. Ubi satis diligẽter mihi videor esse complexus/ quõ sit colendus deus: quã sapientiã esse hois vtiq verã diuina sciptura definit. Hic liber sic incipit: Dici non potest.

De cura pro mortuis gerenda: liber vnus: Ca. LXIIII.

Ibrũ de cura pro mortuis gerenda scripsi/ cum interrogatus litteris fuissem: vtrum ꝓsit cuiq post mortẽ ꝙ corpus eius apud sancti alicuius memoriam sepeliat̃. Hic liber sic incipit: Diu sanctitati tuę coepiscope venerande pauline.

De octo dulcitij questionib⁹: liber vnus: Ca. LXV.

Iber quẽ ꝑnotaui de octo dulcitij questiõib⁹/ nõ esset in hoc ope cõmemorandus inter libros meos: cũ sit cõfectus ex his ꝗ a me in alijs antea cõscriptã sunt: nisi et disputatiõis aliqđ a nobis interpositum reperiret̃ in eo: ꝛ vni earũ questionũ nõ ex opusculo aliq alio meo responsionẽ. sed tũc ꝗ potuit occurrere reddidisse. Hic liber sic incipit: Qtũ mihi videt̃.

De gratia ꝛ libero arbitrio ad valentinũ: Liber vnus: Ca. LXVI.

Ropter eos/ q cum defendit̃ dei gratia putantes negari liberũ arbitriũ sic ipsi defendunt liberũ arbitrium/ vt negent dei gratiã: asserentes ea ẜm merita nostra dari: scripsi librũ: cuius titulus est: De gra ꝛ libero arbitrio. Ad eos autem scripsi monachos adrumetinos: in quorum monasterio de hac re cęperat esse cõtentio/ ita vt me cõsulere aliqui eorũ cogerent̃. Hic liber sic incipit: Propter eos qui liberũ hominis arbitrium sic ꝑdicant.

De correptiõe ꝛ gratia ad quos supra: liber vnus: Ca. LXVII.

Ursus ad eosdẽ scripsi alterũ librũ: quẽ de correptiõe ꝛ gratia ꝑnotaui cum mihi nunciatũ esset/ dixisse ibi quendã: neminẽ corripiendũ/ si dei ꝑcepta nõ facit/ ẜ ꝓ illo vt faciat tm̃modo orandũ. Hic liber sic incipit: Lectis lrĩs vestris.

Hęc opera nonagintaquattuor in libris ducentis trigintaduob⁹ me dictasse recolui quando hęc retractaui: vtrum aliquos adhuc essem dictaturus ignorãs/ atq ipsarum eorũ retractationẽ in libris duob⁹ edidi vrgentib⁹ fratrib⁹ antequã epistolas ac sermones ad populũ alios dictatos/ alios a me dictos retractare cępissem.

Sancti augustini hipponensis episcopi/ liber secundus retractationũ explicit.

BIBL. ... ROMA ... VITTORIO EMANUELE

Sic legit sedula apes tenui libamine mella:
Sic sollers lector fragmina libri legit.

a
primũ vacat
Diui aurelij au.
meruerit:et
quod nõ habet
ptores sanctorũ

b
Quare puulorũ
stet habere
sit accipi

c

d

e
Diui aurelij
omnes gentes
pro christi fide
imperatorũ

f
ipsos quorũ la.
rituſſanctus
centium:id est
in oib⁹ habitet

g
Diui aurelij
dicere cogitare
vocari verũ
seipsum facit
Eplę iohannis

h
nondum est
Quod autẽ
eorum qui
mundari et

hh
tas:Non
ratiões vestras
Diui aurelij
vt cum quęro

i
Diui aurelij
aliũ subsistentẽ
responsum
obedientię
ma diuinitatis

k
mentis ꝓ mẽsu.
nobis erit
Eiusdem diui
menti habere

l
sit quod
resurrecturi
Ex eodẽ modo
em iam verba
da sine libidi.

m
boni meritum
scunt/sed quia
in libidinis
trahatur in
pturis grecis

n
vt rane ipsę
pro eo quod
domine:hoc
filijs simeon
tur nomẽ tuũ

o
Diui aurelij
nec die quo
dicatur:an
mines nasci
per recapitula.

p
imminente peri.
mo:vt magna
breue tempus
et timor patris

q
panes esse
tum autẽ vestrũ
octo inueniatur
ergo:adora
qd apud latinos

r
colę segetum
de fornace
hędis accipien.
israel ex egypto

s
fornicationem
Quõ de⁹ dicatur
pręcipere:quõ
pressis:non
Quõ columnas

t
gentes autẽ
Ecce dixit
in illo essent
partes eius

v
intrare quotidie
Quid sit tur.
mate non
dies ꝓtermitte.
tus est domin⁹

x
fuerit solus
essent sctificata
Quid turpitu.
peccatũ veniale

y
Diui aurelij
crificiũ ad expi.
bernaculum
Quid sit pauor

z
Quõ possederit
illũ.i.factũ est
et a concubitu
aduenę et

A
sum te ad
et dixerit
niem. An de
vnus pater
Quõ gratia

B
Quõ dicatur
omnes qui sunt
timore non
hic dictum est

C
pręcepit:non
uit terra
cõmendarent
magna strage

D
Diui aurelij
nihilo creata sit
pręiudicium
trahitur quę

E
cõtinet. Quib⁹
laici presbyter
ab illo didicisse
Itẽ aliquanto
bro lecta

F
hoc nobis
christi ex hac
nire alia
iam te pecorib⁹

G
eum inanis esse
Deniq; dicas
mum fuerat
apostolus dicit

H
dimiserit et
non habemus
quidẽ expediat
eius viuit
quanto minus

I
repudiare non
nõ in regno dei
replicanda sunt
quantũcunq;

K
cõsideratione
phetam ꝗcipit
diceret
Iurauit dñs
tas eius

L
vnctione christi
scripturas
super eum
ad christum

M
Diui aurelij
si vis fuerit
velut sanctos
des et dices

N
occidit
cõiugem suã
et ea dicam
ꝓphetata est

O
seruos occiderẽt
Ille ergo
si propter
remotis omnib⁹
tribus:nec

P
Diui aurelij
fide a deo
gentiũ/satis
Sz adhibẽdus

Pp
liberauerit
baptiçatos vitã
principiũ:non
est aũt cogitare
vero fieri

Q
et gloriamur
rationis in par.
uit/finite me
charitatis
Sufficiat eis

R
Diui aurelij
criminatione
ctrinę aplicę
hoib⁹:damnari

S
natura sit
in natura
loqueretur
tis:quę in
hoc est: videbat

T
nouitię huius
si vera esset
dederit vobis
ui grauiterq;

V
nam fidem
fidentia suę
etiam hominib⁹
tibus et malo
laudat puden.

X
mala bonos
rugã non habet
diuinit⁹ potuisse
Quod aplicum

Y
ipse ab euandro
aduersus donũ
quid loquaris
nalis impediat
tegi potuisse

Z
animã qua
sine illo esse
do excessum
las:vt quicquid

&
Per qd diabolo
ciorꝫ sublimat
et spiritu
deo. Nunqd
ta in volutabris

Aa
Vnicuiq;
tur veritate
dialectico
paruulis
spũs/malum

Bb
Vtrũ ad officiũ
Ex oĩpotẽtia
nõ credit ipiorũ
ciat:et qd sit
In quibusdã

Cc
lis actibus
ciuitas sua
taliter viuunt
ta nostra
igitur iudicia

Dd
mo legitur
de non ficta
cipulꝰ quam
cũ inde exieret

Ee
Vtiq; id potuis
opus quale
le cui hoc
ditatẽ in regno
et iusti iniusti

Ff
Sũt nouit dñs
habebãt pctũ
cũ dixissent
illi cuius esset

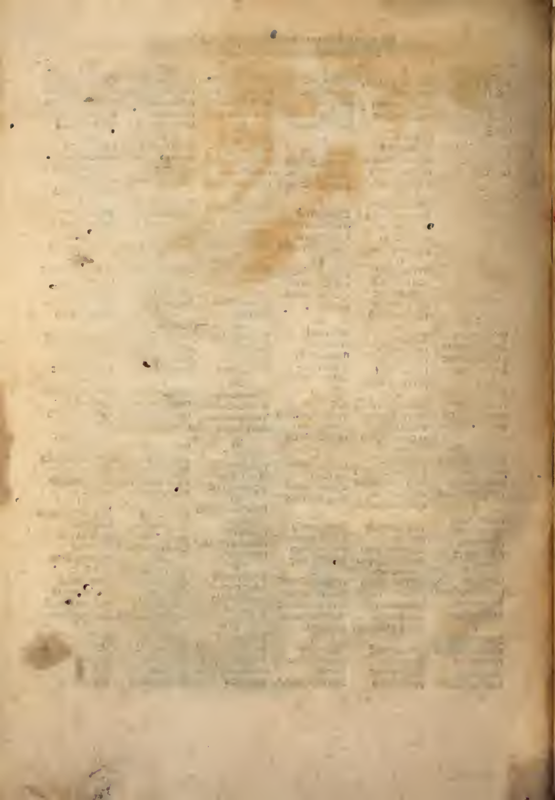
Gg
oret vt habeat
Dicit etiam
obtemperasses
putabant et
ciat ꝛ occidat

Hh
pro illo metuẽs
in qua si per
caro corã ipso
eis est

Ii
Inter hęc scripsi
tem:His
gratia vero
homo ab
pora meliora

Kk
In quibus
non solum in
malã et fructũ
concupiscente

Ll
Sunt duo libri
illa sola de
putant. His
hi sunt qui
De spiritu

separat ab eo si [illegible] unus [illegible] separata ab intellectu
alio angelo [illegible]
[illegible]
[illegible] angeli [illegible]
[illegible]
[illegible] alios angelos [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Digitized by Google